7792

Ligato

COMMENTARIORVM

PETRI FONSECAE LVSITANI, DOCTORIS THEOLOGI, E SOCIETATE IESV.

In Libros Metaphyſicorum Ariſtotelis Stagiritæ.

Tomus Secundus.

CONTINET HIC TOMVS Quinti libri explicationem.

A mendis quæ præcedentibus editionibus irrepſerunt ſummo labore purgatus.

ALMA COLLEGE LIBRARY
196.81 F733
Alma, California

LVGDVNI,
SVMPTIBVS HORATII CARDON.
M. DCI.
CVM PRIVILEGIO.

24277

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/commentariorumin02fons_0

PHILIPPO HISPANIARVM REGI CATHOLICO.

P*Rimam huius noſtræ commentationis partem (Rex potentiſſimè, Sebaſtiano Regi, ſororis tuæ filio, iuſtis de cauſſis ac pænè neceſſarijs, ante decem annos dicaui. Sed vix ad eius manus volumen illud peruenerat: cum Romæ, vbi tum degebam, renunciatum eſt, illi cum tota pænè Regni nobilitate luctuoſam illam & infœlicem Africanam expeditionem interitum attuliſſe. Quam expeditionem ille ſuſceperat non eorum, quos parentum loco habebat, hoc eſt, tuo & Henrici patrui maturo conſilio, quod propter iuuenilem ardorem, & fallacem ac periculoſam, in illa præſertim ætate, gloriæ cupiditatem ſuſpectum habebat: non ſalutari familiarum hortatu, à quibus fuerat diligentiſſimè inſtitutus & educatus, quos iam à ſe remouerat atque ablegauerat: ſed arte & induſtria eorum, quibus incautus ſe pe-*

nitus addixerat , quòd blandiendo ſpem eius alerent gerendi res maximás , quique magnitudinem & celſitudinem animi (quæ certe fuit in eo ſingularis) intempeſtiuè extolebant , vt eius gratiam aucuparentur. Sed quoniam æterna Dei prouidentia conſtitutum erat , vt Regnum hoc in tanto luctu & mœrore poſitum , te Regem maximum , & parentem amantiſſimum , poſt momentaneam illam , vt ita dicam , Henrici Regis ſucceſſionem nanſciſceretur , ſubiecta tibi tunc primum vniuerſa Hiſpania , quod poſt Rodericum Regem , ſub quo amiſſa eſt , nulli Regum contigit : ſeruatum quoque ego mihi exiſtimaui , vt hæc altera pars mearum lucubrationum in primam Philoſophiam , quas præcipuè in bonarum litterarum huius Regni cultum incrementúmque conceperam, te tantum patronum fautorémque ſuo ſibi iure vendicaret. Nec ſanè indignum eſt magnis Regibus bonarum artium patrocinium , huius præſertim , quæ Princeps & Regina eſt humanarum omnium : cum earum ſtudium adeo eorum maieſtatem & amplitudinem non dedeceat, vt mirificè potius augeat atque illuſtret.

Nam vt Ptolomæos Ægypti, & Græciæ Alexandros, externóſque alios Reges & Imperatores omittam : certè duos Alphonſos Caſtellæ & Aragoniæ Reges multo clariores fecit ſapientiæ ſtudium, quàm pleróſque alios multarum magnarúmque rerum geſtarum gloria. Quorum hic tanto amore tenebatur cognitionis & ſcientiæ, vt affirmaret , ſe Regno priuari malle , quàm ſapientiæ ſtudium deſerere. Alter verò eam rerum cognitionem proprio labore aſſequutus eſt , vt vltra inerrantium ſtellarum orbem (quem Philoſophorum omnis antiquitas ſupremum exiſtimauit) noui ſuperioriſq; orbis mortalibus cognitionem attulerit. Sed hæc linquamus ijs Regibus , qui ſe penè totos

litteris

litteris conſecrarunt, quòd eos minus ſolicitaret anguſtior ſuorum Regnorum adminiſtratio. Te verò, cui cum tota Hiſpania, magniſq; alijs prouincijs Europæ, nouorum quaſi orbium gubernatio à Deo credita eſt, plus multo commendat cum ſumma prudentia & rerum maximarum cognitione, omnium bonarum litterarum non fauor tantum, ſed vſus etiam maximus: cum ad omnia difficilia examinanda conſtituendáque litteratiſſimos homines, & in re quaque ſapientes adhibeas. Ac certus ſum, Rex non potentia tantùm & Regnorum amplitudine, ſed etiam ſapientia & rerum cognitione maxime, pari humanitate ſuſcepturum te noſtrum hoc de prima Philoſophia munuſculum, quod nôueris parua non ex rebus, ſed ex offerentis animo æſtimare. Illud vnum quod in omnes noſtri inſtituti homine: ſummi erit beneficij, Maieſtati tuæ in mentem reuoco, vt quemadmodum Luſitaniæ ſceptra diuino nutu ſuſcepiſti: ſic inter curas & cogitationes tuas hanc tibi non in poſtremis, quaſi propriam obueniſſe intelligas, vt Societatem noſtram, quæ ſuperiorum Regum paterna cura affectúque adoleuit, foueas, conſerues, ac promoueas. Si enim te piæ ſanctæq; memoriæ Ioannes III. Rex optimus, auunculus tuus, ac ſocer chariſſimus, cuius laudes nulla vnquam obſcurabit obliuio, è ſublimi illo ſplendidiſſimóque cœlorum loco, quem virtutum factis præclariſſimis (vt par eſt credere) commeritus eſt, alloqueretur: non dubito, quin inter ea, de quibus tanti hæredis fœlicitati gratularetur, id Maieſtati tuæ vel maximè commendaret, vt hanc familiam, quam ipſe vix natam primus in Hiſpaniam adduxit, auctámque primum in Luſitania, deinde cum tam multi orbis partibus communicauit, eodem amore ac beneuolentia proſequaris, & (quod eſt præcipuum) in ijs quæ propria eius inſtituti ſunt,

ab aduerſariorum oppugnatione defendas. Idem ſe optare ſignificarent Sebaſtianus & Henricus, qui velut hæreditario iure ſe eius fautores protectoresq́ non obſcuris rerum argumentis ſignificarunt. Denique id Societas ipſa noſtra, quæ vel in extremis Imperij tui oris, Deo ſalutiq́ animarum haud ignauiter militat, non exoptat modo, ſed etiā ſperat. Quod ſupereſt, Deus Opt. Max. multos in annos Maieſtatem tuam nobis, tuiſq́ omnibus & Eccleſię vniuerſæ ſeruet incolumem.

PHILO

PHILOSOPHIÆ STVDIOSO.

DVO ſunt (Lector optimè) de quibus mihi neque iniuria ſuccẽſere poſsis. Vnum, quod vltra decẽniũ diſtitulerim huius voluminis editionem, cum in primo tibi fidem dediſſem, me reliqua quã primũ in lucem emiſſurum. Alterum, quod cum æquè pollicitus eſſem me Deo propitio, non modo perfecturum totam primæ Philoſophiæ explicationem, ſed etiam ea ad finem perducta, breuiter & ſuccinctè (vt optabatur) conſcripturum totum, vt vocant, Philoſophiæ curſum: planè iam profiteri videar, me tamdiu dilata prima parte prioris promiſsi, mihi ipſi facultatem eripuiſſe non modo implẽdi poſterius, ſed etiam prioris abſoluendi. Verum ſi ea, quibus ex eo tempore diſtractus ſum, quorum alia ex aliis ſunt conſequuta, æquo iudicio æſtimes, non dubito, quin me culpa omni non præſtitæ fidei ſis liberaturus. At ego cum non tam optem crimine omni in te carere, quàm rationem aliquam inire, qua tibi hac in re, meus adhuc, qualiſcumque labor, deſudet: illud in votis retinendum exiſtimaui, vt edita nunc ſecunda hac parte mearum lucubrationum in libros primæ Philoſophiæ, nec minore, quàm primam (vt reor) cura confectam: reliquum huius operis, cuius bonam partem aliquot ante annos Romæ ſcripſi, ſi non omnino eadem diligentia perſequi poſſum, certè quantum tempus

otiúmque

otiumq; permittet, ad exitum perducam. Illud verò alterum de curſu Philoſophico conſcribēdo, quod iamdudum video per me perfici non poſſe: aliorum opera compenſatum iri ſperamus. Porrò vt facilior eſſet vſus noſtræ huius commētationis in toto progreſſu curſus Philoſophici, attexendum curauimus, Indici Alphabetico huius voluminis proprio, alterum Indicem vtrique volumini cōmunem: in quo, ſeruato ordine eorum quæ Philoſophiæ auditoribus explicari ſolent, indicantur ea, quæ nos de eiſdem rebus in hoc opere diſputamus. Fecimus item adiungi tertium ad vſum Theologorum, ſequuti eximium ordinem partium ſummæ Theologicæ D. Thomæ Theologorum principis, vt Theologiæ ſtudioſi expeditius ea inueniant, quæ nos ſæpè in his libris de Theologicis rebus neceſſariò commentamur: quos Indices in gratiam vtriuſque ſcholæ in reliqua parte operis Deo fautore adiungi curabimus.

Vale.

SVMMA

SVMMA CAPITA EORVM QVÆ in hoc volumine tractantur.

CAP. PRIMO.

PRincipium ſeptem modis dicię x quibus generalis principij ratio colligitur.

Quæſt.1. Quænam ſit ratio omnium principiorum communis.

Sect.1. Tres principiorum definitiones non omninò generales.

2 Generalis principiorum definitio.

3 Obiecta contra definitionem traditam.

4 Solutio obiectorum.

Quæſt.2 Quo pacto definitio principiorum in Phyſicis tradita, intelligenda ſit.

Sect.1 Explicatio definitionis.

2 Dilutio eorum quæ contra propoſitam definitionem obiici poſſunt.

3 Quarumdam dubitationum ſolutio.

Quæſt.3 Num principium ſit prius eo, cuius eſt principium.

Sect.1 Argumenta pro vtraque parte.

2 Quid de principio in diuinis in hac quæſtione ſentiendum.

3 Omne principium eſſe prius eo, cuius eſt principium.

4 Solutio eorum, quæ pro negatiua parte propoſita ſunt.

Quæſt.4 Num rectè Ariſtoteles principiorum genera tradiderit.

Sect.1 Argumenta pro vtraque parte.

2 Rectè ab Ariſtotele tradita eſſe principiorum genera.

3 Dilutio eorum, quæ pro vtraque parte obiecta ſunt

Quæſt.5 Nũ principiũ ſit analogũ, & qua ratione.

Sect.1 Principium analogum eſſe, vtcumque ſumatur.

2 Quo pacto ſit analogum.

Quæſt.6 Vtrum principium prius dicatur de Deo reſpectu diuinarum perſonarũ, quàm creaturarum.

Sect.1 Quo pacto prius dicatur reſpectu diuinarum perſonarum.

2 Dilutio quorumdam obiectorum.

Quæſt.7 Num principium latiùs pateat, quàm cauſſa.

Sect.1 Quod latiùs pateat.

2 Dilutio quorumdam obiectorum.

CAP. II.

DE variis cauſſarum generibus, quę ad quatuor vulgata reuocantur.

Quæſt.1 Quænam ſit ratio cauſſandi materiæ.

Sect.1 Quotuplex ſit materiæ, & quo pacto ad materiam primam cætera materiæ ſignificata reuocentur.

2 Refutatio quarumdam opinionum de ratione cauſſandi materiæ primæ.

Vera quæſtionis explicatio. 3

Diluuntur argum. aliarum opinionum. 4

Quæ ſit ratio cauſſandi formæ. Quæſt.2

Quot modis dicatur forma. Sect.1

Reſponſio ad quæſtiones. 2

Num materia in ſuo eſſe pendeat à forma, & viciſſim forma à materia. Quæſt.3

De triplici ſenſu quæſtionis, & quadruplici formarum. Sect.1

De dependentia materiæ à formis ſubſtantialibus, & viciſſim formarũ ſubſtantialium à materia. 2

De depẽdẽtia materiæ, & cuiuſuis ſubiecti à formis accidẽtalibus, & viciſſim formarũ accidẽtaliũ à ſubiectis. 3

Quid ſit formam educi de potẽtia materiæ. Quæſt.4 Sect.1

Quid alij ſentiant. 2

Vera ſententia. 3

Num formæ accidentales, motus violenti, & relationes de potentia materiæ educantur.

Quænam ſit ratio cauſſandi efficientis cauſſæ. Quæſt.5

Quot modis dicatur cauſſa efficiens. Sect.1

Quàm multæ videantur rationes cauſſandi efficientis cauſſæ. 2

Actionẽ eſſe generalẽ rationẽ cauſſandi cauſſæ efficientis, & quo pacto id intelligendum. 3

Num accidentalis forma attingat productionem ſubſtantiæ. Quæſt.6

Quidnã ſit in vno quoque agente principium agendi. Sect.1

Primæ opinionis refutatio. 2

Secundæ ſententiæ refutatio, & tertiæ confirmatio. 3

Solutio argumentorum.1.opinionis. 4

Solutio argumentorum.2.opinionis. 5

Num accidẽs ſit principale principium productiuũ accidentis, an inſtrumentale tantùm. 6

Solutio cuiuſdam ambiguitatis. 7

Num res aliæ infra Deum aliquid agãt. Quæſt.7

Opinio eorum, qui omnem efficiẽtiam adimunt cauſſis particularibus. Sect.1

Res alias præter Deum verè agere. 2

Solutio argumentorum aduerſę partis. 3

Res omnes creatas agendi vim habere. 4

Num res creatæ tantam agendi vim habeant, vt etiam creare poſſint. Quæſt.8

Opinio Auicennæ, rationéſque pro affirmatiua quæſtionis parte. Sect.1

Creaturã nõ poſſe creare principaliter. 2

Neque vt inſtrumentum quoque creaturam creare poſſe. 3

4 Solutio argumẽtorũ affirmatiuæ partis.

Quęſt. 9. Num res creatæ agãt, aut agere poſſint, non concurrente immediatè ad actionem primo agente.

Sect.1. Opinio Durandi, & argumenta pro negatiua quæſtionis parte.

2 Deum immediatè agere cum omni agente creato.

3 Deum agere cum creatura eadem numero actione & ſolutio argumentorum Durandi.

4 Quot modis agẽtia dicãtur immediatè agere, & ſolutio tertij argumenti.

5 Solutio quarti argumenti ſequentiúmque auctoritatum.

Quæſt.10. Quænã ſit ratio cauſſandi finalis cauſſę.

Sect.1. Quot modis dicatur finis.

2 De effectu finalis cauſſæ.

3 Impugnantur quorumdam ſententiæ de ratione cauſſandi finalis cauſſæ.

4 Vera ratio cauſſandi cauſſæ finalis.

5 Dilutio quorumdam contra approbatam ſententiam.

Quęſt. 11. Num finis ſit cauſſa ſecundum eſſe intentionale, quod vocant, an verò ſecundum eſſe reale.

Sect.1. Argumẽta pro priori parte quæſtionis.

2 Argumenta pro parte poſteriori.

3 Approbatio vtriuſque partis, magis tamen poſterioris.

4 Solutio argumentorum, quæ pro priori parte quæſtionis propoſita ſunt.

Quæſt.12. Num omnes cauſſæ ſecundæ, cuiuſcumque ſint generis, Deo eſſentialiter ſubordinatę ſint.

Sect.1. Negatiuæ partis confirmatio.

2 Concluſio partis affirmatiuæ.

3 Alia pro eadem concluſione.

4 Sit ne Deus prima cauſſa in omnibus cauſſarum generibus.

5 Omnes cauſſas eſſentialiter ſubordinatas, immediatè concurrere ad eumdem effectum & quo pacto.

6 Solutio argumentorũ partis negatiuæ.

Quæſt.13. Num rationes cauſſandi, quas vocant cauſſalitates, ſint entia abſoluta, diſtincta à cauſſis & effectis.

Sect.1. Argumenta pro parte affirmatiua.

2 Approbatio negatiuæ partis.

3 Quæ ſit natura rationum cauſſandi.

4 Dilutio eorum, quæ contra occurrunt, & quæ initio propoſita ſunt.

Quęſt. 14. Num eiuſdẽ effectus plures cauſſæ dari poſſint, non coniunctim, ſed diuiſim.

Sect.1. Quo pacto hæc quæſtio ab Ariſtotele explicetur, & in præſẽtia tractãda ſit.

2 Argumenta pro parte affirmatiua quæſtionis.

3 Concluſio partis negatiuæ & impugnatio cuiuſdam probationis.

4 Vera concluſionis probatio.

5 Solutio argumentorũ affirmatiuæ partis.

Quęſt. 15. Num eiuſdem effectus plures cauſſæ coniunctium eſſe poſſint.

Sect.1. Argumenta partis affirmatiuæ.

2 Approbatio negatiuæ partis.

3 Solutio argumentorum oppoſitæ ſententiæ.

4 Quid de cæteris cauſſarum generibus dicendum ſit.

Quęſt. 16. Num cauſſæ ſibi mutuo ſint cauſſæ.

Sect.1. Argumenta negatiuæ partis.

2 Quid reſpõderi ad quæſtionem ſoleat.

3 Vera quæſtionis explicatio.

4 Dilutio argumentorũ partis negatiuæ.

Quęſt. 17. Num idem cõtrariorũ cauſſa eſſe poſſit.

Sect.1. Quæ in hac re difficultatem faciant.

2 Explicatio quæſtionis.

3 Solutio argumentorũ pro vtraque parte propoſitorum.

Quęſt. 18. Num cauſſa & effectus ſimul ſint.

Sect.1. Argumenta contra Ariſtotelem.

2 De comparatione cauſſarum & effectorum inter ſe ſecundum naturam.

3 De comparatione eorumdem ſecũdum tempus.

4 Solutio argumentorum.

CAP. III.

DEfinitiones elementi, & huius nominis ſignificata ad communium rationem reuocantur.

Quæſt.1. Num vulgata elementa in tradita elementi definitione comprehẽdantur.

Sect.1. Non videri comprehendi.

3 Quo pacto comprehendantur.

2 Obiectorum ſolutio.

Quæſt. 2. Comprehendantur ne materia & forma in tradita elementi definitione.

Sect.1. De materia quid ſentiendum.

2 De forma Phyſica quid ſentiendum.

3 Quid de forma Metaphyſica.

4 De quo elementorũ genere primo dicatur elementum.

CAP. IIII.

NAturę nomen quinque modis propriè vſurpari: vno tranſlatitiè, & omnes ad vnum primum reuocari.

Quæſt.1. Quodnam ſit primum ac præcipuum naturæ ſignificatum.

Sect.1. Argumenta pro vtraque parte.

2 Quàm variè naturæ nomen vſurpetur, & quo pacto in hac quæſtione ſumẽdum.

3 Naturam apud Phyſicum primo dici de forma, apud Metaphyſicũ de eſſentia.

4 Solutio argumentorum.

Quæſt.2. Vtrũ natura rectè ab Ariſtotele in Phyſicis

ſicis definita ſit.
Sect.1. Non videri rectè definitam.
2 Quid re vera definiatur in tradita defi-
nitione,& qua ratione ſumatur.
3 Explicatio verborum,quæ loco generis
ponuntur.
4 Explicatio ſequentium particularium.
5 Solutio primi argumenti.
6 Vera & germana ſolutio,
7 Solutio argumentorũ aduerſæ partis.
8 Solutio ſequentiũ argumẽtorum prin-
cipalium.
Quæſt.3. Num ea quæ differunt, continuata eſſe
poſſint.
Sect.1 Quæ occurrant pro affirmatiua parte.
2 Vera quæſtionis explicatio.
3 Solutio eorũ,quæ initio propoſita ſunt.
Quæſt.4 Num ea quę continuata non ſunt,eám-
dem formam habere poſſint.
Sect.1 Argumenta pro vtraque parte.
2 Approbatio negatiuę partis.
3 Supernaturali potentia formam ean-
dem numero diuerſas numero ma-
terias informare poſſe.
4 Quędam obiectiones contra propoſi-
tam ſententiam.
5 Dilutio propoſitarum obiectionum.
6 Reſpõſio ad arguméta initio propoſita.
CAP. V.
NEceſſarium quatuor modis dici,&
ad quartũ tres priores reuocari.
Quæſt.1 Vtrum prẹter Deum aliquid ſit neceſſa-
rium ſimpliciter.
Sect.1 Nullam rem prẹter Deum eſſe neceſſa-
riam ſimpliciter.
2 Opinio quorumdam de rerum conne-
xionibus.
3 Plurimas rerum connexiones eſſe ſim-
pliciter neceſſarias.
4 Solutio primi argumenti oppoſitę ſen-
tentię, & explicatio ſempiternitatis
connexionum per ſe.
5 Solutio reliquorum argumentorum.
Quæſt.2 Vtrum ea,quę ſunt ſimpliciter neceſſa-
ria,cauſſam habeant.
Sect.1 Determinatio quęſtionis.
2 Obiecta contra ea, quę dicta ſunt,eo-
rúmque ſolutio.
CAP. VI.
DIſtinctio vnius & multorum, quę
illi opponuntur.
Quæſt.1 Num accidentia ſint principium indi-
uiduationis.
Sect.1 Reiectio opinionis Nominalium,&ex-
plicatio quęſtionis.
2 Refutatur propoſita opinio, & conclu-
ditur negatiua pars quęſtionis.
3 Solutio argumẽtorum partis oppoſitę.
Quæſt.2 Num exiſtentia,aut id , quod rẽ efficit,
ſit principium indiuiduationis.
Exiſtentiam non eſſe indiuiduationis Sect.1
principium.
Neq; id,quod rẽ efficit,eſſe principium 2
indiuiduationis, vt de eo hic agitur. Quæſt.3
Num res omnes ſint ex ſe indiuiduę. Sect.1
Opinio eorum, qui dicunt, res omnes
eſſe ex indiuiduas. 2
Impugnatio propoſitę ſententię. 3
Solutio argumentorum.
Num materia ſignata ſit principium in- Quæſt.4
diuiduationis.
Opinio D.Thomę & Ariſtotelis. Sect.1
Materiam,vt eſt quantitate affecta,non 2
eſſe principium indiuiduationis.
Nec materiã cũ potentia ad certã quã- 3
titatẽ,eſſe indiuiduationis principiũ. 4
Qua ratione materia ſignata dici poſſit
principium indiuiduationis.
Quodnam ſit verum& commune indi- Quæſt.5
uiduationis principium.
Vera ſententia de principio indiuidua- Sect.1
tionis.
Obiectio contra affirmatiuã ſentẽtiam. 2
Solutio eorum quę contra aſſertã con- 3
cluſionem propoſita ſunt.
Solutio argumentorum, quę ſuperiori 4
quęſtione pro materia ſignata pro-
poſita ſunt,qua ex parte nõ rectè cõ-
cludunt.
Quot & quę ſint diſtinctionum genera Quæſt.6
apud Philoſophos.
De diſtinctione reali. Sect.1
De diſtinctione ex natura rei. 2
De diſtinctione rationis. 3
Quo ſenſu vetus diuiſio diſtinctionis in Quæſt.7
realem & rationis vſurpari poſſit.
Refutatur quidam vſus propoſitę diui- Sect.1
ſionis.
Reiicitur oppoſitus quidã aliorũ vſus. 2
Exponitur &approbatur verus antiquo 3
rum vſus.
An ex qualibet diſtinctione naſcatur 4
multitudo.
CAP. VII.
DIuiſio entis in per accidens,& per
ſe, & vtriuſque in quędam quaſi
membra.
Num ad primum Philoſophum perti- Quæſt.1
neat agere de prędicamentis.
Quod ad ſolum Dialecticum, id videa- Sect.1
tur ſpectare.
Quid ſit prędicamentum. 2
Prędicamẽtorum tractationem nec ad 3
nullam ſciẽtiam ſpectare, nec ad ſo-
lum Metaphyſicum,aut ad omnes ſi-
mul ſcientias.
Prędicamentorum tractationem, & ad 4
primum Philoſophum,& ad Dialecti

cum præcipuè tamen ad primũ Philoſophum ſpectare.
5 Obiecta quædam.
6 Obiectorum ſolutio.
Quæſt. 2. Síntne prædicamenta decem, non plura, nec pauciora.
Sect. 1. Plura videri, quàm decem.
2 Videri pauciora.
3 Non plura eſſe nec pauciora quã decẽ.
4 Solutio argumentorum, quibus ſuadebatur plura eſſe prædicamenta.
5 Solutio eorum, quibus contendebatur pauciora eſſe quàm decem.
Quæſt. 3. Qua ratione prædicamenta inter ſe diſtinguantur.
Sect. 1. Tres quædam ſententiæ de Prædicamentorum diſtinctione.
2 Vera explicatio quæſtionis.
3 Solutio argumẽtorum, quibus tres oppoſitæ ſententiæ innituntur.
Quæſt. 4. Num ſola entia habent per ſe locum in Prædicamentis.
Sect. 1. Explicatio quæſtionis.
2 Quæ reiiciantur à Prædicamentis per hanc primam conditionem.
Quæſt. 5. Num ſola entia per ſe ponantur per ſe in Prædicamentis.
Sect. 1. Quod non ſola videantur poni.
2 Vera explicatio quæſtionis, & ſolutio argumentorum.
3 De ſignificatione nominis concreti.
4 De nominibus artefactorum.
5 Quo pacto accidentium concreta ponantur in prædicamentis, quo item arte facta.
Quæſt. 6. An ſola entia realia habeant per ſe locum in prædicamentis.
Sect. 1. Vera ſententia in hac quæſtione, oppoſita impugnata.
2 Refutatio primæ opinionis de diſtinctione entis realis & rationis.
3 Secundæ opinionis impugnatio.
4 Tertio opinionis refutatio.
5 Quid re vera ſit ens reale & rationis, prima item & ſecunda intentio.
Quæſt. 7. Num ſola entia finita & completa admittantur per ſe in prædicamenta.
Sect. 1. Quod ſola finita.
2 Quod ſola completa.
Quæſt. 8. Num ſola vniuoca & incomplexa per ſe ponantur in prædicamentis.
Sect. 1. Quod non ſola videantur poni.
2 Vera explicatio quæſtionis.
3 Solutio argumentorum.
Quæſt. 9. Num cætera omnia reducantur ad ea, quę per ſe ponuntur in prędicamentis, & quo pacto id fiat.
Sect. 1. Deo excepto, cætera omnia reuocari.
2 Quo pacto cætera omnia ad prædicamenta reuocentur.

CAP. VIII.

Substantiam quatuor modis dici, & omnes ad duos pręcipuos reuocari. Quæſt. 1.
Num Deus Opt. Max. ponatur in prædicamentis. Sect. 1.
Quorumdam haud vera ſententia. 2
Vera aliorum ſententia. 3
Diluuntur argumenta prioris ſentẽtiæ. Quæſt. 2.
Num differentię ſubſtantiarũ pertineát per ſe ad aliquod prædicamentum.
Differentias ſubſtantiarum non pertinere ad prædicamentum qualitatis. Sect. 1.
Differentias ſubſtantiarum nec directò poni in prædicamento ſubſtãtiæ, neque eſſe verè medias inter ſubſtantias & qualitates. 2
Vera explicatio quæſtionis, & ſolutio argumentorũ pro partibus oppoſitis. 3
Num materia, forma, & partes integrãtes, præſertim diſſimilares ponantur per ſe in prædicamento ſubſtantiæ. Quæſt. 3.
Opinio eorum, qui affirmatiuam partem quæſtionis approbant. Sect. 1.
Vera quæſtionis explicatio. 2
Diluuntur argumẽta prioris ſententiæ. 3
Num eæ ſubſtantiæ ſeparatæ, quas Angelos dicimus, & corpora itẽ cęleſtia ponãtur per ſe in hoc prædicamẽto. Quæſt. 4.
Quot ſint in hac quæſtione ſentẽtiæ, & quænam earum ſit approbanda. Sect. 1.
Num corruptibile & incorruptibile neceſſariò ſint diuerſa genera. 2
An ſubſtantiæ corporeæ & incorporeæ detur aliqua natura communis. 3
Fieri ne poſſit vt aliquid ſit genus logicè, quod non ſit etiam phyſicè. 4
Num ſuppoſitum idem ſit quod prima ſubſtantia. Sect. 1.
Quid ſit ſubſtantia prima ac ſecunda. Quæſt. 5.
Num idem ſit ſuppoſitum, quod natura. 2
Quid ſit natura & quid ſuppoſitum. 3
Quid ſit hypoſtaſis & ſubſiſtentia. 4
De numero ſubſiſtentiarum in diuinis. 5
Primæ ac ſecũdæ opinionis argumẽta. 6
Tertiæ ſententiæ confirmatio. 7
Solutio argumentorum primæ & ſecũdæ opinionis, in luculentiórque veræ ſententiæ explicatio. 8
Quid interſit inter exiſtẽtiã & ſubſiſtẽtiam, & quorũ illæ ſint actus, ſolutióque cæterorum argumentorum. 9
Non idem eſſe ſuppoſitum, & primam ſubſtantiam niſi in creaturis. 10
Quidnam ſit illud, quod ſuppoſitum addit naturæ. Quæſt. 6.
Refutatio primæ opinionis de diſtinctione ſuppoſiti à natura. Sect. 1.
Refutatio ſecundæ. 2

Refu

3 Refutatio tertiæ ſententiæ.

4 Quarta ſententia & quatenus ea probanda ſit.

5 Solutio eorum, quæ contra approbatã ſententiam obiiciuntur.

Quæſt. 7. Sítne Chriſtus dominus prima ſubſtantia prædicamentalis.

Sect. 1. Argumenta pro parte negatiua.

2 Reiicitur quorumdam opinio.

3 Impugnatio opinionis quorumdam Nominalium.

4 Solutio argumentorum impugnatæ opinionis.

5 Explicatio quæſtionis, & ſolutio argumentorum negatiuæ partis.

6 Quid dicendum de propoſitionibus, in quibus homo prędicatur de Deo purè accepto.

CAP. NONO.

De variis generibus eiuſdem, & diuerſis.

CAP. DECIMO.

Diſtinctio oppoſitorum, & expoſitio eorum, quæ dicuntur diuerſa ſpecie.

Quæſt. 1. Num plura accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto eſſe poſſint.

Sect. 1. Quæſtionis ambiguitas.

2 Variæ ſententiæ in hac quæſtione.

3 Vera quæſtionis explicatio.

4 Reſpõſio ad argumẽta initio propoſita.

CAP. VNDECIMO.

De modis priorum & poſteriorum.

CAP. DVODECIMO.

Explicatio potentiarum & impotentiarum, potentium & impotentium, poſſibilium & impoſſibilium.

CAP. DECIMOTERTIO.

Definitio quantitatis, & illius in ſpecies diuiſio.

Quæſt. 1. Quænam ſit prima ac formalis ratio quantitatis.

Sect. 1. Refutatio ſententię eorum, qui formalem rationẽ quantitatis in eo ponũt, quod ſit menſura ſubſtantiæ.

2 Refutatio ſentẽtiæ dicentiũ, rationem formalem quantitatis in diuiſibilitate conſiſtere.

3 Vera explicatio quæſtionis.

4 Obiecta quædam contra approbatam ſententiam.

Quæſt. 2. Quonam pacto quantitas diſtinguatur à rebus quantis.

Sect. 1. Opinio Nominaliũ de identitate quantitatis cum rebus quantis.

2 Vera ſententia de diſtinctione quãtitatis à rebus quantis.

3 Solutio argumentorum, quibus vtũtur Nominales.

Quæſt. 3. Quidnam ſit vnitas numeralis.

De quo genere vnitatis numeralis, & de quo numero hic diſſeratur. Sect. 1.

Sententia quorundam de vnitate numerali. 2

Quid ſenſerit D. Thomas in hac quæſtione, quidque re vera ſentiendũ ſit. 3

Vtrum numerus ſit vera quantitatis ſpecies. Quęſt. 4.

De quo numero diſſerendum hoc loco. Sect. 1.

Non videri numerum eſſe verã quantitatis ſpeciem. 2

Quibus rationibus probetur, numerum eſſe veram quantitatis ſpeciem. 3

Vera propoſitæ quæſtionis explicatio. 4

Quo pacto argumenta pro affirmatiua parte quæſtionis vim non habeant. 5

Num oratio ſit vera ſpecies quantitatis. Quæſt. 5.

Videri ſpeciem quantitatis veram. Sect. 1.

Non eſſe veram ſpeciem. 2.

Solutio argumẽtorũ affirmatiuæ partis. 3

An lineæ & ſuperficies ſint vera ſpecies quantitatis. Quęſt. 6.

Nõ videri ſpecies verè ac propriè dictas. Sect. 1.

Duæ opiniones de linea & ſuperficie. 2

Aliæ duæ opiniones. 3

Explicatio quæſtionis. 4

Primæ difficultatis explicatio. 5

Enodatio ſecundæ difficultatis. 6

Tertiæ difficultatis explicatio. 7

Dilutio eorum, quæ initio quæſtionis propoſita ſunt. 8

Sitne locus vera ſpecies quantitatis. Quæſt. 7.

Locum pro ſpatio nõ eſſe veram quantitatis ſpeciem. Sect. 1.

Nec locum Ariſtotelicum eſſe ſpeciem quantitatis. 2

Sit ne motus vera quantitatis ſpecies. Quæſt. 8.

Argumenta pro parte negatiua. Sect. 1.

Quatuor modis poſſe modum ſpectari. 2

Quo pacto motus pertineat ad prædicamentum quantitatis, & qua ratione continuitas motus ſe habeat ad motum. 3

Solutio argumentorum. 4

Quo pacto motus vt motus eſt, definiatur apud Ariſtotelem. Quęſt. 9.

Quid nomine motus intelligendum ſit apud Ariſtotelem, cum ait, motũ eſſe actum inpotẽtia, vt in potẽtia eſt. Sect. 1.

Explicatur definitio motus. 2

Obiecta contra definitionem. 3

Dilutio obiectorum. 4

Examinantur obiter quæ rationes Ariſtotelis, & ſoluitur quintum argumentum. 5

Num tẽpus ſit vera ſpecies quantitatis. Quæſt. 10.

Quod tempus non videatur vera ſpecies quantitatis. Sect. 1.

Quatenus tempus ſit vera ſpecies quantitatis. 2

3 Solutio eorum,quæ pro parte negatiua propoſita ſunt.
Quæſt. 11. Sit ne idem numero tempus in rebus, quæ menſurātur tempore,aut diuerſum.
1 Quid hac in re ſatis ſit dicere.
2 Quid in hac re ſimpliciter dicēdū eſſet.
Quæſt. 12. Qua ratione tempus differat ab æuo & æternitate.
Sect. 1. Sententiæ quorumdam refutatio.
2 Vera explicatio quæſtionis.
3 Num eſſe ſubſtantiarū corruptibilium menſuretur tempore.
4 Refutatio contrariæ ſententiæ.
5 Num omnes durationes rerū ad Prædicamentum quantitatis pertineant.
Quæſt. 13 Sit ne quantitatis maximè proprium, æquale & inæquale dici.
Sect. 1. Argumenta pro parte negatiua.
2 Explicatio quæſtionis.
3 Diluuntur argumenta initio propoſita.
4 De pondere.

CAP. XIIII.

Tradit quatuor qualitatum genera, & omnia ad duo quaſi capita reuocat.
Quæſt. 1. Recte ne,an ſecus diſtributa ſit qualitas ab Ariſtotele in prędicamentis.
Sect. 1. Argumenta pro vtraque parte.
2 Reiicitur quorumdam ſententia.
3 Approbatio diuiſionis Ariſtotelicę,priorque eius explicatio.
4 Alia ratio diuiſionis Ariſtotelicæ.
5 Conferuntur inter ſe duæ propoſitę diuidendi rationes.
Quæſt. 2. Vtrum habitus diſpoſitio, & cæteræ trium membrorum complicationes differant ſpecie,nec ne.
Sect. 1. De habitu & diſpoſitione.
2 Impugnatio, & defenſio ſententiæ D. Thomę.
3 De cęteris tribus complicationibus.

CAP. XV.

Distinctio relatorum,quę per ſe, & quæ per accidens referuntur.
Quæſt. 1. Num dentur relationes reales.
Sect. 1. Argumenta partis negatiuæ.
2 Approbatio affirmatiuæ partis.
3 De Relatione, Relatiuo, Correlatiuo, Extremo,Fundamēto, Ratione fundandi,ac Termino.
4 De relatiuis ſecundum dici & ſecūdum eſſe, de qua tranſcendentibus & nō tranſcendentibus.
5 De relatiuis realibus,& rationis, itémq; de mutuis & non mutuis.
6 Quænam relata ex his ad prædicamentum Ad aliquid per ſe ſpectent.
7 Documēta ad internoſcendas relationes reales,à relationibus rationis.
Solutio argumētorum partis negatiuæ. 8
Quæſt. 2 Quo pacto relatio realis diſtinguatur à fundamento.
Sect. 1. Variæ opiniones.
2 Impugnatio primæ ſententiæ.
3 Impugnatio ſecundæ.
4 Impugnatio tertiæ & quartæ.
5 Refutatio quintæ, & approbatio ſextæ.
6 De generatione relationum.
7 De ipſo eſſe relatiuorum.
Quæſt. 3. Sint ne relationes perfectiones aliquæ rerum.
Sect. 1. Sentētiæ ac rationes pro vtraque parte.
2 Vera explicatio quæſtionis.
3 Solutio tertiæ rationis pro quinta opinione de diſtinctione relationis à fundamēto,ſuperiori quæſtione propoſitæ.
Quæſt. 4. Terminentur ne relationes terminis abſolutis,an relatiuis.
Sect. 1. Opinio Scoti.
2 Opinio quorumdam Thomiſtarum.
3 Sententia Caietani.
4 Vera quæſtionis explicatio.
5 Solutio primi argumenti pro opinione Scoti.
6 Dilutio quarumdam obiectionum cōtra datam ſolutionem.
7 Solutio reliquorum trium argumentorum Scoti.
Quæſt. 5. Num idem relatiuum vna numero relatione,an plurib. ad plura referatur.
Sect. 1. Variæ ſentētiæ in hac quæſtione,& impugnatio duarum priorum.
2 Examen tertiæ opinionis & approbatio poſterioris membri.
3 Solutio eorum quæ pro iis,qui priorem partem huius ſententiæ amplectuntur,propoſita ſunt.
Quæſt. 6 Detur ne in hoc prædicamento genus ſummum.
Sect. 1. Rationes pro vtraque parte.
2 De genere abſtracto huius prædicamēti,déque eius diuiſione.
3 Refutantur quatuor ſententiæ de genere concreto.
4 Approbatur & declaratur quinta ſententia.
5 Obiiciuntur & diluuntur nonnulla cōtra hanc ſententiam.
6 Diluuntur argumenta initio propoſita.
Quæſt. 7. Quo pacto ſex vltima Prædicamenta à ſuperioribus diſtinguantur.
Sect. 1. Non eſſe abſoluta ſimul cū reſpectibus.
2 Non eſſe relationes extrinſecus aduenientes,neque aliud relationū genus.
3 Eſſe formas extrinſecus denominātes.
4 Obiecta contra approbandā ſententiā.
5 Obiectorum ſolutio.
Quæſt. 8. Num actio tranſiens ſit in agente.

Senten

Sect. 1. Sententia quorundam.
2 Vera ſententia.
3 Solutio argumentorum.
4 Detur ne in Deo potentia executiua, quæ ratione à diuina voluntate diſtinguatur.
Quæſt. 9. Vtrum prædicamentum Vbi, omnibus rebus attribuatur.
Sect. 1. Argumenta pro vtraque parte.
2 Quædam de ratione exiſtendi in loco.
3 Concluſio partis affirmatiuæ, & variæ circa eam ſententiæ.
4 Prima aſſertio.
5 Quatuor aliæ aſſertiones.
6 Occurritur quibuſdam obiectionibus.
7 Reſpõſio ad argumẽta initio propoſita.
Quæſt. 10. Num prædicamentum Quando rebus omnibus cõueniat, quemadmodum & prædicamentum Vbi.
Quæſt. 1. Argumenta pro vtraque parte.
2 Reſponſio ad quæſtionem.
3 Solutio eorum, quæ initio quæſtionis propoſita ſunt.

CAP. DECIMOSEXTO.

TRibus modis aliquid dici poſſe perfectum.

CAP. XVII.

SEx termini ſignificata, vnum generale, quinque ſpecialia.

CAP. XVIII.

VErborum [ſecundum quod] quatuor ſignificationes.

CAP. XIX.

Quid, & quotuplex ſit diſpoſitio.

CAP. XX.

Tribus modis habitum vſurpari.

CAP. XXI.

Paſſionis quatuor eſſe ſignificata.

CAP. XXII.

Quot modis dicatur priuatio.

CAP. XXIII.

De quatuor habendi modis.

CAP. XXIIII.

Quot modis aliq̃d ſit, vel fiat ex aliquo.

CAP. XXV.

De quatuor partium generibus.

CAP. XXVI.

De ſignificationibus totius.

CAP. XXVII.

QVę cõditiones requirũtur vt aliq̃d dicatur mutilũ, ſiue diminutum.

CAP. XXVIII.

DE quatuor generis ſignificationibus.

Quæſt. 1. Quo pacto vniuerſalia tractanda ſint hoc loco.
Sect. 1. Quot modis apud Philoſophos vniuerſale dicatur.
2 Triplex cõſideratio, & acceptio verorũ vniuerſalium: & quænam earum hoc loco præcipuè ſpectetur.
Res an ſola nomina ſint vniuerſalia. Quæſt. 2.
Nominalium opinio. Sect. 1.
Refutatio propoſitæ opinionis, & oppoſitæ confirmatio. 2
Solutio argumẽtorum partis oppoſitæ. Quæſt. 3.
Quę vnitas ſit rerũ vniuerſaliũ propria. 3
Quæ in hac re difficultatem ingerant. Sect. 1.
Quid in hac re dicendum. 2
Obiecta quædam. 3
Solutio eorum, quæ obiecta ſunt. 4
Quænam aptitudo eſſendi in pluribus faciat rem vniuerſalem. Quæſt. 4.
Cuiuſmodi ſit actus eſſendi in pluribus rerum vniuerſalium proprius. Sect. 1.
Quidnam ſit aptitudo eſſendi in pluribus per modum identitatis. 2
Opinio de duplici aptitudine eſſendi in pluribus. 3
Nullam naturam communẽ habere in ſuis particularibus aptitudinem ſiue proximam, ſiue remotam, vt ſit in pluribus. 4
Euertuntur fundamenta, & diluuntur argumenta partis aduerſæ. 5
Num res fiant vniuerſales operatione aliqua intellectus. Quæſt. 5.
Argumenta pro vtraque parte. Sect. 1.
Primæ opinionis refutatio. 2
Refutatio ſecundæ opinionis & approbatio tertiæ. 3
Solutio eorum, quæ initio pro vtraque parte propoſita ſunt, quatenus veræ ſententiæ aduerſantur. 4
An res ſola intellectus operatione fiant vniuerſales. Quęſt. 6.
Quid & quotuplex ſit abſtractio, & quo abſtractionis genere vniuerſalia à ſuis particularibus abſtrahantur. Sect. 1.
Num viribus ſenſitiuis vniuerſalia abſtrahi poſſint. 2
Omnes ne interiores ſenſus, an vnus tantũ intellectui proximè miniſtret. Quæſt. 7.
Argumenta pro vtraque parte.
Expenduntur opiniones Auicennæ & Auenrois. Sect. 1.
Examinatur Galeni ſententia.
Vera ſenſuum internorum diſtinctio. 2
Diluuntur argumenta initio propoſita, magíſque explicatur res, de qua erat quæſtio.
Quonã pacto intellect⁹ vtatur phãtaſia ad vniuerſales naturas abſtrahẽdas. Quæſt. 8.
Refutatio quorumdam opinionis. Sect. 1.
Aliorum opinionis impugnatio. 2.
Veræ ſententiæ explicatio. 3
Quorum obiectorum ſpecies ab intellectu agente abſtrahantur. 4

5 De concurſu phantaſmatum nonnulla.
Quęſt. 9. Quo pacto reſpondendum ad eas quæſtiones, quæ, à Porphyrio in Iſagoge prætermiſſæ ſunt.
Sect. 1. Solutio primæ.
2 Secundæ ac tertiæ ſolutio.
3 Cuiuſdam argumenti ac dubitationis ſolutio.
Quęſt. 10. Qua ratione vniuerſalia dicantur relatiua, comparatione ſuorum particularium.
Sect. 1. Scholaſticorum variæ opiniones.
2 Quid hac in re ſentiant veteres Ariſtotelis interpretes.
3 Quid re vera ſentiendum.
4 Diluuntur quædam obiecta.
Quęſt. 11. An diuiſio vniuerſalis in quinque eius vulgatas ſpecies, adæquata ſit.
Sect. 1. Diuiſionem videri inadæquatam.
2 Eſſe tamen re vera adæquatam.
3 Solutio argumentorum, quæ contra propoſita ſunt.
Quæſt. 12. Sit ne vniuerſale verum genus comparatione quinque vulgatarum eius ſpecierum.
Sect. 1. Oppoſitæ, vt videntur ſententiæ.
2 Quid ſentiendum in hac quæſtione.
3 Diuiſio quarumdam obiectionum.
Quæſt. 13. Nū abſtracta ſubſtantiarū ſint genera.
Sect. 1. Explanatio quæſtionis.
2 Negatiuæ partis defenſores.
3 Affirmatiuæ partis aſſertores.
4 Vera quæſtionis explicatio.
5 Reſpōſio ad argumēta negatiuæ partis.
Quęſt. 14. An genus & ſpecies primo ad ſeinuicem referantur.
Sect. 1. Argumenta pro negatiua parte.
2 Refutatio duarū quarūdam opinionū.
3 Approbatio tertiæ opinionis.
4 Solutio eorū, quæ initio propoſita ſunt.
Quęſt. 15. Num genus perinde in vna ſpecie, atque ſpecies in vno indiuiduo conſeruari poſſit.
Sect. 1. Multorum opinio.
2 Quid grauiores Auctores ſentiant.
3 Quid in hac re ſentiendum.
Quęſt. 16. Num indiuidua eiuſdem ſpeciei infimę natura ſua ſint æquè perfecta.
Sect. 1. Opinio Caietani & aliorum.
2 Vera ſententia.
3 Solutio argumentorum aduerſæ partis.
4 Quo pacto reſpondendum ſit ad argumenta D. Thomæ & aliorum, quæ in ſuperiori quæſtione adducta ſunt.
Quęſt. 17. Dentur ne differentiæ ſimplices, quæ cum infimis ſpeciebus recurrant.
Sect. 1. Partis negatiuę Auctores & fundamēta.
2 Approbatio affirmatiuæ partis.
3 Dilutio argumentorū partis oppoſitæ.
Quęſt. 18. Sint ne differentiæ ratione aliqua genera aut ſpecies.
Sect. 1. Argumenta, quibus videantur genera aut ſpecies.
2 Non eſſe re vera genera aut ſpecies.
3 Solutio argumentorum partis aduerſę.
Quęſt. 19. Qua maxime in re Propria & Accidentia inter ſe diſtinguantur.
Sect. 1. Dubitandi rationes.
2 Varia vſurpatio nominum proprij, & accidentis.
3 Quo pacto proprium & accidens, vt quędā vniuerſalia ſunt, definiantur.
4 Verum diſcrimen inter proprium & accidens & ſolutio argumentorum.
Quęſt. 20. Quænam ſint propriorum & accidentium quinti prædicabilius ſubiecta.
Sect. 1. Quædam propriorum & acccidentium diſtinctiones, & in quo ſenſu quęſtio tractanda ſit.
2 Quęſtionis explicatio, & ſolutio argumenti, cuius cauſſa propoſita eſt.
3 Sit ne primum ſubiectū cuiuſque proprij vnicum.
4 Num omnia propria generum ſint etiā genera, & propria ſpecierum infimarum ſpecies infimæ.
5 Num propria quarti prædicabilis poſſint ſub ſe continere accidētia quinti prędicabilis.
6 Num accidentia quinti prædicabilis, vt conueniant ſubiectis, indigeant ſua & ſubiectorum exiſtentia.

CAP. XXIX.

QVot modis dicatur falſum, in rebus ſignificatis, in oratione, in homine.

CAP. XXX.

EXponit quot modis dicatur accidens, duáſque eius ſignificationes tradit.

FINIS.

COMMENTARII PETRI FONSECÆ SOCIETATIS IESV.

In quintum librum Metaphyſicorum Ariſtotelis.

Procœmium.

Cap.1.2.& 3. *A cap.4.*

TRADITIS primum in ſuperiori libro iis, quæ ad huius ſcientiæ conſtitutionem ſpectant, eius inquam ſubiecto, ſubiecti partibus, affectionibus, & communiſſimis pronũciatis, deinde impugnatis diligenter, & accuratè iis Philoſophis, qui huiuſmodi pronunciata negabant, quod eis ſublatis non tantùm Philoſophico more diſputare, ſed ne communi quidem ſermone vti quiſquã poſſit, aggreditur Ariſtoteles hoc loco ad tractationem reliquorum trium, ſubiecti ſcilicet, eiuſque partium, & affectionum. Sed quoniam ens, quod ſubiectum huius ſcientiæ conſtitutum eſt, eiuſque principia, communiores partes, & affectiones multiplicia ſunt, ac proinde ante omnia diſtinguenda, minuſque præcipua ſignificata (vbi id commodè fieri poteſt) ad præcipuum in vnoquoque genere reuocanda, totum hunc li-

De quibus actum ſit libro 4.

Quæ ſint hoc lib. explicanda.

brum in ea re ponit Ariſtoteles, quod ipſe capite ſecundo eiuſdem libri in ente, & vno facere vtcunque cœperat, & in affectionibus entis ſe facturum pollicitus fuerat. Ita fit, vt liber hic non modo ſit velut appendix ſuperioris, ſed etiam quaſi veſtibulum ſequentis. Tradendus eſt enim proximo libro modus, quo propriè in hac ſcientia de ente, eiúſque partibus, & affectionibus diſputari debet, ne primus Philoſophus, vt qui cenſetur generalis artifex, omnes omnino communes naturas, & omnem Philoſophãdi modum ad ſe pertinere exiſtimet, qui modus tradi non poteſt, niſi prius communia vſque eò diſtinguãtur, dum conſtare poſsit, quæ iam particularium ſcientiarum propria iudicari debeãt, quæ omnium communia, primíque Philoſophi peculiaria. *tex. 2. & 4.*

Ordo huius libri ad præcedentem, & ſequentem.

Non Placet Auen-Rois opinio.

Ex his patet, non eſſe præcipuum Ariſtotelis inſtitutum, in hoc libro agere de diſtinctione analogorum nominum, vt Auen-Roes exiſtimat, cum Ariſtoteles hoc loco, atque adeo toto opere non ad nomina, ſed ad res præcipuè attendat. Patet etiam non admodum rectè dici ab Alexandro, propoſitum Ariſtotelis eſſe agere de iis principiis, quibus doctrinæ omnes, vt communibus vtentes, propoſita ſua demonſtrant. Nam etſi multa communia principia hinc deſumi poſſunt, non eſt tamen Ariſtotelis inſtitutum, tradere hoc loco communia principia, ſed communium analogorum diſtinctionem. *Neque Alexandri.*

Ordo eorum quæ in hoc libro traduntur.

Quanquam verò Ariſtoteles non valde curat in hoc libro, quæ quo loco explicentur, eum tamen ordinem videtur vtcunque obſeruare (quod Diuus Thomas

Thomas annotauit (vt primo loco de diſtinctione principiorum, atque cauſſarum entis diſſerat. a Secundo de diſtinctione entis, eiuſque partium. b Tertio de diſtinctione affectionum, ſiue paſsionũ entis. Qua in re dubium non eſt, quin naturæ ordinem ſecutus fuerit. Quam autem latè pateat huius libri vtilitas, abundè experietur quicunque illum diligenter, & conſideratè perlegerit.

a A capit. 6.

b Cap. 16.

Vtilitas libri.

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

In prima libri parte de quibus agatur.

PRINCIPIVM a *partem.* In hac prima libri parte, quæ quinque primis capitibus continetur, agit Ariſtoteles de Principio, Cauſſa, Elemento, Natura, & Neceſſario: quorum tria prima ita ſe habent, vt principium latius pateat, quàm cauſſa, & cauſſa, quàm elementum. Ex qua re intelligitur, Ariſtotelem in iis etiam explicandis naturæ ſimul, & exquiſitæ doctrinæ ordinem ſecutum fuiſſe. Id autem in his capitibus, & reliquo deinceps libro obſeruandum eſt, vt, cùm aliquid explicatur, eius quoque oppoſitum, ſi quod habet, explicatum cenſeatur. Nam qui tenet quid, & quotuplex ſit principium, is nullo negotio intelliget quid, & quot modis dicatur principiatum, ſiue quod habet principium: eodémque modo res habet in cæteris. Docet igitur primùm Ariſtoteles in hoc capite principium dici ſeptẽ modis, qui ad quinque reduci poſſunt, vt patebit inferius: deinde colligit ex omnibus generalem quandam principij rationem. Cur autẽ nõ reuocet minus principales modos ad vnũ præcipuum, quod libro ſuperiori docuit faciẽdum eſſe in explicatione analogorum, cauſſa eſt, quia huiuſmodi reductio non fit neceſſariò, niſi in analogis ſecundum attributionem, principium autem ad principiorum genera, quæ hic expreſſè traduntur, non eſt analogum ſecundum attributionem, ſed ſolum ſecundum proportionem, quemadmodum nec cauſſa, nec alia pleraque in hoc libro explicanda. Quanquam in multis etiam analogis huius generis tradit Ariſtoteles aliquod principale ſignificatum, vt patebit in progreſſu.

Documentum de oppoſitorũ explicatione.

Septem modis dicitur principium.

De reductione analogorũ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΩΝ μετὰ τὰ φυσικὰ τὸ δὲ.

ΚΕΦ. Α'.

Ἀρχὴ, a ἡ μὲν λέγεται, ὅθεν * ἄν τις τοῦ πράγματος κινηθείη πρῶτον: οἷον τοῦ μήκους, καὶ ὁδοῦ, ἐντεῦθεν b μὲν αὕτη ἀρχὴ, ἐξ ἐναντίας δὲ, ἑτέρα. ἡ c δὲ, ὅθεν ἂν κάλλιστα ἕκαστον γίγνιτο: οἷον καὶ μαθήσεως οὐκ ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀρχῆς ἐνίοτε ἀρκτέον, ἀλλ᾽ ὅθεν ῥᾷστ᾽ ἂν μάθοι. ἡ d δὲ, ὅθεν πρῶτον

** Alias ἀντὶ*

Cap.2.tex.4.

Principium primo modo ſumptum.

PRINCIPIVM primo modo dicitur id rei, vnde motus incipit, quale eſt ſignum illud longitudinis, ſeu vitæ, ex quo quis moueri incipit. Dixit autem potius (*id rei*) quàm (*ea pars rei*) quia magnitudinis non datur prima pars ſimpliciter, cùm ante quamcunque detur alia prior, vt demonſtratam habes 6.Phyſ. cap. 2.& tamen datur aliquid indiuiſibile, quod ſit primùm ſimpliciter, vt primus punctus, prima linea, quocunque modo ea dentur. *Tex.11.*

Quæ reuocentur ad principium primo modo ſumptũ.

ADHANC principij ſignificationem reuocanda ſunt principia motus & temporis, quia ratio principij ſecum affert ordinem prioris reſpectu eius, quod principium habet, ordo autem prioris, & poſterioris in motu, ſequitur ordinem prioris, & poſterioris in magnitudine, ſuper quam fit motus: & ordo prioris, & poſterioris in tempore, ſequitur ordinem prioris, & poſterioris in motu, cum tempus ſit numerus motus: quæ omnia habes 4.Phyſ.cap.11. *a* & hoc ipſo lib.5.ca. 13. *b* Meritò autem cœpit Ariſtoteles ab hac principij ſignificatione, quia ſenſu eſt omniũ nium notiſſima, & vetuſtiſſima: quæ enim nobis ſunt notiora ſenſu, ea primum nominata ſunt.

a Tex.99. *b Tex.18.*

Notandum.

ADVERTE tamen, principium magnitudinis non ſimpliciter eſſe ſenſu notiſſimum, ſed quatenus ex eo incipit motus. Prius enim, & poſterius, & ſi ex magnitudine, ſupra quã fit motus, deriuantur ad motum, prius tamẽ cognita, & nominata ſunt in motu, quàm in magnitudine. De qua re inferius. *Quæſt.4.ſect.3.& 4.ſ. ſect.2.*

b *Hinc quidem hoc.* Id eſt, hinc incipientibus, hoc, vnde motum inchoant, prrincipium eſt, incipientibus autem illinc, atque huc proficiſcentibus, alterum eſt principium, licet eadem ſit via, illud inquam, vnde motum ordiũtur. Itaque in hoc

principij

principij genere, id, quod eſt principium, ſæpè fit finis, & quod eſt finis, principium: quod tamen in motu, & tempore non accidit, licet eorum principia ad hoc principij genus reuocentur. Quod ſi contra ea, quæ dicta ſunt obiicias, ex his effici, vt principium magnitudinis, ad principium motus reuocetur, quia pro ratione motus hinc, vel illinc proficiſcentis varietur principium magnitudinis, occurrendum eſt, variari quidem magnitudinis principium reſpectu eorum, qui viæ magnitudinem, longitudinémve percurrunt, non autem ſimpliciter. Siue enim hinc proficiſcaris, ſiue illinc, ſemper vtrumque extremum viæ eſt & principium, & finis magnitudinis viæ. Itaque variatur principium viæ formaliter acceptæ, quæ habet ordinem ad motum, non autem principium magnitudinis, vt magnitudo eſt, quod ſemper in vtroque extremo ſuapte natura cernitur.

Obiectio.

Dilutio.

Reiicitur quorundam ſententia.

Alex. Alenſis D. Thom. & alij quidã.

SVNT tamen qui cùm Ariſtoteles ait (*ex aduerſo autem alterum*) exiſtiment illum nomine Alterius non ſignificaſſe alterum principij exemplum, ſed finem, eo quod finis principio opponatur. Verum id dici non poteſt. Nam verbo *alterũ* quòd Grecè eſt ἕτερα, planè innuitur principiũ, quòd eſt ἀρχη, nec poteſt ſignificari finis, qui neutrius generis vocabulo τὸ τέλος dicitur.

Beſſario & Perionius.

ALII referunt eadem illa verba ad ſecũdam principij ſignificationem, vt ſi ita legas *Ex aduerſo autem alterum eſt, vnde vnumquodque optimè fiet* ſed obſtant omnino Græci Codices, qui poſt verba ἐξ ἐναντίας nouam periodum inchoant hoc pacto: ἡ δὲ ὅθεν, &c. obſtat item ſecunda principij vſurpatio, quæ non eſt aduerſa, ſiue contraria primæ. Eſt enim ſæpè commodiſſimum à principio magnitudinis motum inchoare: id autem, vnde commodiſſimè motum incipimus, ad ſecundum principij genus pertinet, vt è veſtigio patebit.

ARISTOTELIS METAPHYSICORVM.

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

PRincipium a *partim dicitur id re, vnde quis primum mouetur: vt longitudinis, & viæ, hinc* b *quidem hoc principium eſt: ex aduerſo autem, alterum. Partim* c *id vnde vnũquodque optimè fieri poteſt: quo pacto & diſciplina nõ à primo, ipſoq; rei principio interdũ inchoãda eſt, ſed vnde facillimè qs diſcat. Partim* d *id, vñ*

Primò

Principium ſecundo modo

c *Partim id, vnum quodque.* Secundo modo principium dicitur id, vnde ſi quis ordiatur ſuſceptum negotium optimè ſuccedit. Quod non ſolum in motu, & aliis externis actionibus cernere eſt (interdum enim commodius conficitur curſus, ſi motus inchoetur ex hac parte ſtadij, quàm ex illa, quod idem in bello, in venatione, & cæteris tum artificioſis motibus, tum etiam artis expertibus perſpicuum eſt (ſed multo etiam magis in interioribus, quales ſunt ij, quibus diſciplinæ comparantur. Neque enim in diſciplinis tam habetur ratio inchoandi ex iis, quæ ſuapte natura ſunt principia rerum, de quibus agitur, quàm vnde illæ optimè percipiantur, cuiuſmodi ferè ſunt ea, quæ & maximè perſpicua ſunt in vnaquaque arte, & ad cætera capienda quàm maximè conferunt. Ita fit, vt in Mathematicis ſcientiis eadẽ ſint principia rerũ, & diſciplinæ, quòd ſint nõ modo prima ſuapte natura ſed nobis etiam omnium notiſſima. In Philoſophia verò ſiue naturali, ſiue diuina, quia principia rerum ſunt valde abdita, & cognitu difficilia, ab iis potius exordium ſumitur, quæ ex parte rerum ſunt poſtrema, & ſenſibus familiaria. Aduerte autem principium quidem motus, & cuiuſuis actionis ſimpliciter acceptum, reuocari ad primum modum, at commodum principium, ad ſecundum. Ad hunc modum pertineret illud Platonici Athenienſis. Rectum principium nunquam ſatis à quoquam laudatum fuiſſe, niſi Plato id ad tertium, aut quintum retuliſſet.

Principia diſciplinarum diuerſa.

6. de Legib.

Quæ reducãtur ad principium ſecundo modo.

Principium tertio modo.

d *Partim id, vnde primo.* Tertiò modo principium dicitur id, ex quo aliquid primo fit, ita, vt inſit, hoc eſt, ita, vt ſit pars, ex qua conſtet. Cum autem fieri primo ex aliqua parte, nihil aliud ſit, quam fieri ex illa, vt prima parte, ſiue quæ ante cæ-

Quod membrum in animali primum viuat.

teras exiſtat, ſatis patet in genere partium integrantium, nec manus, nec pedes dici hoc pacto principia humani corporis, ſed vel color, vt eſt Ariſtotelis *a* ſententia, vel cerebrum, vt veteres aliqui fortaſſe Medici exiſtimarunt: vel iecur, vt Hippocrates, & Galenus ſentiunt, quod fusè ſic eſſe, probat Valeſius *b* in medicis controuerſiis, vel in auibus oculi, quos Lactantius ſcribit primum efformari argumento ex ouis ruptis deſumpto, vel aliquid aliud, quod quiſquam in animali primnm produci putet. Cæterum in genere partium eſſentialium ſola materia erit hoc modo principium, quia ante formam exiſtat. Ad hoc genus pertinet illud Ciceronis de Finibus. *Omnium rerũ principia parua eſſe, ſed ſuis progreßionibus vſa augeri.*

a Ariſtot. 2. de Generatione animaliũ capit. 4. Idem poſt Auicennam D. Thomas de potentia. q. 3. articul. 18. ad 10. lege eundem 2. ſecunda. q. 22. articu. 2.
b *Lib. 2. c. 6.*
c *In lib. de opificio.*

Principium quarto modo.

e *Partim, vnde aliquid.* Quarto modo principium dicitur id, vnde primo, cum ipſum pars rei non fit, res dicitur fieri, ſeu (vt generalius hoc principij genus ſumatur) naturaliter mouetur, & omnino mutatur. Huiuſmodi ſunt omnes cauſſæ, quæ naturali actione efficientes ſunt, quo pacto ſe habent parentes reſpectu prolis (nam & mater aliquid efficit in prole) & conuicium reſpecta pugnę, quę naturaliter impellit animum ad vindictam.

Vterque parẽs vim habet efficientem in prole.

πρῶτον γίνεται ἐνυπάρχοντος: οἷον ὡς πλοίου τρόπις, καὶ οἰκίας θεμέλιος. καὶ τῶν ζώων, οἱ μὲν καρδίαν, οἱ δὲ ἐγκέφαλον, οἱ δ᾽ ὅ, τι ἂν τύχωσι τοιοῦτον ὑπολαμβάνουσιν. ἡ e δὲ, ὅθεν γίνεται πρῶτον μὴ ἐνυπάρχοντος, καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κίνησις πέφυκεν ἄρχεσθαι, καὶ ἡ μεταβολή: οἷον τὸ τέκνον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς, καὶ ἡ μάχη ἐκ τῆς λοιδορίας. ἡ f δὲ οὗ κατὰ προαίρεσιν κινεῖται τὰ κινούμενα, καὶ μεταβάλλει τὰ μεταβάλλοντα: ὥσπερ αἵτε κατὰ πόλεις ἀρχαὶ, καὶ αἱ δυναστεῖαι, καὶ αἱ βασιλεῖαι, καὶ τυραννίδες. ἀρχαὶ g λέγονται καὶ αἱ τέχναι, καὶ τούτων αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μάλιστα. Ἔτι h ὅθεν γνωστὸν τὸ πρᾶγμα πρῶτον, καὶ αὕτη ἀρχὴ λέγεται τοῦ πράγματος: οἷον τῶν ἀποδείξεων αἱ ὑποθέσεις. i ἰσαχῶς δὲ καὶ τὰ αἴτια λέγεται: πάντα γὰρ τὰ αἴτια ἀρχαί.

Πασῶν k μὲν οὖν κοινὸν τῶν ἀρχῶν, τὸ πρῶτον εἶναι, ὅθεν ἢ ἔστιν, ἢ γίνεται, ἢ γιγνώσκεται. τούτων l δὲ αἱ μὲν ἐνυπάρχουσαί εἰσιν, αἱ δὲ ἐκτός. διὸ, m ἥτε φύσις ἀρχὴ, καὶ τὸ στοιχεῖον, καὶ ἡ προαίρεσις, καὶ οὐσία, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. πολλῶν γὰρ καὶ τοῦ γνῶναι, καὶ τῆς κινήσεως ἀρχὴ τἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν.

Principium quinto modo.

f *Partim id cuius.* Quinto modo principiũ dicitur id, quod voluntate, ac imperio aliquid mouet, cuiuſmodi ſunt principatus rerum publicarum, & potentatus, quæ Dynaſtiæ vocantur. Itémque Reges, ac Tyranni, quos Ariſtoteles nominibus Regnorum & Tyrannidum ſignificat.

Sexto modo.

g *Artes etiam.* Sexto modo principia dicuntur artes, quæ ad aliquid efficiendum ſpectant, eæ potiſſimum, quæ architectonicæ, quaſi principales appellantur, quòd aliis ſuo modo imperent, & ad ſuos fines aliarum operibus formam præſcribant, quo pacto ſe habet ars equeſtris, ad eam, quæ fræna conficit. Cùm igitur artes non verè moueant, ſed ſolùm formam præſcribant rebus efficiendis, vt Alexander hoc loco annotauit, ſatis patet, hoc genus principiorum à duobus ſuperioribus diſtingui.

Artes an vere moueant.

Septimo modo.

h *Præterea vnde res primum cognoſci poteſt.* Septimo modo principium dicitur id vnde res primum cognoſcitur. Hoc pacto ſuppoſitiones, hoc eſt pronunciata, quæ in demonſtrationibus conficiendis ponuntur eſſe vera, nec per alia demonſtrantur, principia demonſtrationis dicuntur. Huc ſpectat illud Trimegiſti in Cratete, *Principium complectamur: hoc enim cognito vniuerſa facillimè percurremus:* & illud Ariſtotelis: *principium magnum momentum afferre ad ea, quæ ſequuntur, eóque poſito facilè coaptari reliqua.* Ex principiis autem ſimplicibus ad hoc genus præcipuè pertinet forma rei, quandoquidem vnaquæque res per propriam formam cognoſcitur. In hoc etiam genere ponit Ariſtoteles ad finem capitis aliqua ex parte cauſſam finalem.

Trimegiſti ſententia.

Habes hoc pacto ſeptem ab Ariſtotele tradita principiorum genera, principium magnitudinis, id, vnde actio commodè inchoatur, partem primò exiſtentem, efficiens naturaliter, efficiens electione, efficiens arte, ac denique principium.

pium cognoſcendi. Et quoniam quartum, quintum, & ſextum pertinent ad cauſſam efficientem, idcirco diximus initio capitis poſſe omnia ad quinque reuocari.

Reductio ſeptem modorũ ad quinque.

i *Totidem autem modis, & cauſſæ dicuntur.* Id quod hoc loco dicitur, pugnare videtur cum eo, quod initio diximus. Principium latius patere, quàm cauſſam, ſed & probatio non minus inepta videtur eſſe, quàm ſi ita argumenteris: Omnes equi ſunt animalia igitur tot ſunt equi, quot animalia. Verùm hic modus inferiùs explicabitur.

Obiectio inferius ſoluenda.

k *Omnibus igitur.* Colligit ſeptem tradita principiorum genera in communem quandam principij rationem, quæ ita habet. Principium eſt primum, vnde aliquid eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Qua definitione comprehẽduntur omnia omnino principia, etiam ſi forſitan ad tradita ſeptem genera nõ reuocentur, vt inferiùs patebit.

Quæ prima animalis pars.

Definitio generalis principiorum.

primò aliquid fit, ita vt inſit, veluti nauigij carina, & domus fundamentum: ſic animalium alij cor, alij cerebrum, alij quiduis tale eſſe exiſtimant. Partim e *id, vnde aliquid primò fit, ita vt nõ inſit, & vnde primũ motus, mutatioq; inchoari apta eſt, vt ex patre, ac matre ſoboles, & pugna ex conuicio. Partim* f *id, cuius electione mouentur ea, quæ mouentur, & mutantur, quæ mutantur, cuiuſmodi ſunt in ciuitatibus principatus, dynaſtiæ, regna, & tyrannides. Artes* g *etiam principia dicuntur & earũ potiſſimum architectonicæ. Præterea* h *vnde res primum cognoſci poteſt, id quoq; principium rei dicitur: veluti demõſtrationum ſuppoſitiones. Totidem* i *autem modis, & cauſſæ dicuntur, Omnes enim cauſſæ principia ſunt.*

Omnibus k *igitur principiis commune eſt primum eſſe, vnde aliquid aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Horum* l *autem alia inſunt, alia externa ſunt. Quocirca* m *& natura principium eſt, & elementum, & mens, & electio, & ſubſtantia, & id cuius gratia: multorum enim, & cognitionis, & motus principium eſt bonum ipſum ac malum.*

Quæſt. 4.

l *Horum autem alia.* Inſunt, vt materia, & forma: externa ſunt, vt efficiens, & finis.

m *Quocirca & natura principium eſt.* Oſtẽdit ſecundum traditam principij definitionem, multa eſſe principia, quæ non ita facilè videri poſſint in prædictis ſeptem principiorũ generibus comprehendi. Quo loco mentis nomine ſignificat Ariſtoteles intellectum practicum, quem vocabulo τῆς διανοίας intelligit. Nomine autem ſubſtantiæ, ſignificat formam ſubſtantialem ſenſus denique periodi eſt: Quocirca & natura, & elementum, & cætera principia ſunt.

Mens quid hoc loco.

Subſtantia hoc loco quid.

QVÆNAM SIT RATIO OMNIVM principiorum communis.

QVÆSTIO I.

Tres principiorum definiones non omnino generales.

SECTIO I.

PRINCIPII explicationem, diſtinctionémque ad primum Philoſophum pertinere duobus potiſſimum argumentis conſtat. Vno, quia in communi principij ratione nulla omnino materia includitur, quod ex hac ipſa quæſtione facilè colliges. Altero, quia principium, vt inferiùs intelliges latius patet

Principij explicationem ad Metaphyſicum pertinere.

patet quam cauſſa, quæ tamen adeò communem, ac vniuerſalem rationem ſibi vendicat, vt eius tractatio ad alium inferiorem Philoſophum pertinere nequeat, quod fusè ad primum librum oſtendimus. Cap.7.q.1. ſect.2.

Prima definitio principij.

QVID igitur principium ſit, his verbis tradit Ariſtoteles in libro Poëticæ. *Principium eſt, quod ipſum quidem poſt aliud neceſſariò non eſt, poſt illud autem aliud natum eſt eſſe, aut fieri.* Dicitur *neceſſariò nõ eſſe poſt aliud* (ſubaudi, quatenus principium eſt: poteſt enim alia ratione eſſe poſt aliud) vt excludantur medium, & finis, ſiue extremum, quorum illud neceſſario eſt poſt principium, hoc autem poſt principium, & medium. Et quia ad rationem principij non ſatis eſt, quod non præcedatur ab alio, ſed neceſſe etiam eſt, vt aliquo modo referatur ad aliquid, cuius ſit principium; idcirco additur, *poſt illud autem aliud natum eſt eſſe.* Non dicitur porrò, *aliud eſt*, ſed *aliud natum eſt eſſe*, quia poſito principio, non neceſſe eſt conſequi id, quod eſt poſt principium, quo pacto iactis fundamentis, non neceſſe eſt erigi parietes, tametſi ita fieri natura comparatum eſt. Vnde patet comprӕhendi in hac definitione non ſolum ea, quæ ſunt actu principia, ſed etiam quæ potentia. Denique dicitur *eſſe aut fieri*, vt non tantum comprӕhendantur principia rerum ipſarum, ſed etiam earum effectionis, ſi forſitam ſub effectionem cadant. Cap.7.

Cui principio conueniat tradita definitio.

VERVM hæc principij ratio de ſolo principio rei quantæ, ſiue extenſæ traditur ab Ariſtotele, cuiuſmodi eſt in numero vnitas, in linea punctus, aut prima eius pars aliquota, in die aurora, in oratione exordium, atque in calore, & quauis alia qualitate latitudinem gradualem habente, primus gradus. Cum enim eo loco dixiſſet duplex eſſe totum, vnum, quod magnitudinem non habet: alterũ, quod habet, non ad totum magnitudinis expers, ſed ad illud, quod præditum eſt magnitudine, id eſt, extenſione quacunque, ſiue propria, ſiue impropria, quæ intenſiuam comprӕhendit (ſic enim accipiendum eſt eo loco magnitudinis vocabulum) principium à ſe definitum retulit, vt tota definitio ſic habeat: *Principium eſt id, quod in toto aliquo quomodocunque extenſo, neceſſario non eſt poſt aliud, &c.*

Totum duplex.

Secunda definitio principij.

ALIAM principij definitionem tradit Ariſtoteles, quinto libr. de animalium generatione, cùm ait. *Hoc eſt enim principium eſſe, vt ipſum quidẽ cauſſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſſa.* Sed & hæc particularis eſt, non prorſus generalis, & omnium communis: explicat enim principia ea, quæ non tantum principia ſunt, ſed cauſſæ etiam, atque adeò cauſſæ primæ: quãquam non ſolas primas ſimpliciter, ſed primas etiam in hoc, vel illo genere complectitur, quo pacto cor in genere earum partium materialium, ex quibus integratur animal, principium animalis dicitur eo loco. At principium quatenus principium eſt, latius patere, quàm cauſſam, poſitum à nobis iam eſt, & inferius oſtendendum. Cap.7.

Cur cauſſa prima plures effectus habere debeat.

CVR autem Ariſtoteles dixerit, principium hoc pacto ſumptum, eſſe cauſſam multorum, ea ratio reddi poteſt, quia nulla cauſſa prima etiam in certo genere (ſi propriè dicatur prima) vnum tantùm effectum habet, imò nec duos quidem ſolos, ſed vt minimum tres. Nam

cum

cùm nulla res propriè dicatur prima reſpectu alterius tantum (ſic enim potius dicitur prior, quàm prima) ſed reſpectu duarum, vt minimum, quarum altera ſit media, altera extrema, perſpicuum quoque eſt, cauſſam nunquam propriè dici primam, niſi reſpectu mediæ, & extremæ cauſſæ. Habebit igitur iſto modo cauſſa prima, vt minimum, tres effectus, vnus, erit cauſſa ipſa media, alter, cauſſa extrema (vtramque enim vocat Ariſtoteles effecta primæ cauſſæ, quatenus ambæ ab ea pendent in cauſſando) tertius verò ipſe effectus extremus cauſſæ, ad quem prima quoque, & ſecunda concurrunt.

Cap.5.text. 42. Est & alia principij definitio, quam vſurpat Ariſtoteles in libro primo Phyſicorum, cùm principiorum contrarietatem aſtruit: *Principia*, inquit: *nec ex ſe ſe mutuo, neque ex aliis, & ex ipſis omnia eſſe oportet.* Tradi autem his verbis definitionem omnium principiorum communem, ex eo colligi videtur, quia ſuperius libro eodem oſtenſurus Ariſtoteles, quot, & qualia principia ſint, non de his, aut illis principiis, ſed de principiis abſolutè diſputationem videtur inſtituere: *Neceſſe eſt*, inquit: *aut vnum principium eſſe, aut plura, &, ſi vnum, aut mobile, aut immobile, ſi plura, aut finita, aut infinita, &c.* qua principiorum tractatione nulla videtur eſſe poſſe, quæ latius pateat. *Tertia definitio.*

Cap.2.tex.6. Sed nec definitio hæc congruit omnibus principiis, nec Ariſtoteles de principiis vniuersè, ſed de principiis rerum naturalium diſputat in eo opere, quemadmodum in ipſo prooemio ſe facturum apertè propoſuerat. Quin neque in omnia principia rerum naturalium conuenit hæc principiorum explicatio, cùm nec principiis exemplaribus nec efficientibus, nec verò finalibus, quæ intẽtionis principia dicuntur, attribui poſſit. Neq; enim ex exemplaribus, aut efficientibus aut finalibus principiis (ſi propriè loquendum eſt) fiunt res naturales, ſed exemplarium imitatione, ab efficientibus, & propter fines. Nec verò Ariſtoteles primo illo libro, omnia rerum naturalium principia tradidit, ſed ſola eſſentialia generationis earum, quorum vnum priuatio eſt, alterum materia, tertium, ac vltimum forma. Efficiens enim, & finis, & ſi principia ſunt generationis, quemadmodum & rei genitæ, non ſunt tamen eſſentialia; quippe cum ad generationis eſſentiam percipiendam ſatis ſit ſubiectum antè priuatum certa forma, & poſtea eadem informatum intelligere. Nihil enim efficientem cauſſam, aut finalem, aut verò exemplarem curat, qui nudam generationis notionem concipit. Vnde fit, vt veteres illi qui res ſuapte ſponte, ac omnino fortuito gigni credebant, nihil minus generationis naturam conciperent, quàm ſi ab efficiente aliquo, & alicuius finis gratia, atque exemplarium imitatione ea fieri exiſtimarent. *Quibus conueniat.* *Principia tantum generationis eſſentialia tradita 1. Phyſicorũ.*

Generalis principiorum definitio.
Sectio II.

QVARTVM principiorum definitionem, quæ latius patet quàm ſuperiores, atque adeo latiſſimè omnium, quæ afferri poſſunt tradit Ariſtoteles hoc ipſo capite, ac meritò quidem cùm hoc loco de principiis cõmuniſſimè diſſerat. Ea verò eſt, Prin- *Quarta definitionis approbatio.*

cipium eſſe: *primum id, vnde aliquid aut eſt, aut fit aut cognoſcitur.* Dicitur *primum*, hoc eſt, quod vel ſimpliciter, vel à certo aliquo non præceditur: quia ſi ab aliquo præcedatur, ea ratione, qua præceditur, non erit principium, quo pacto ſextus filius non dicitur principium totius prolis, & ſi dici poſſit principium ſecundi quinarij. Adduntur cæteræ particulæ, non ſolum quia non videntur explicari hoc loco principia in potentia, cuiuſmodi eſt primogenitus, ante quàm alij naſcãtur, ſed ſola ea quæ actu ſunt principia, ſeu (quod idem eſt) actu referuntur ad ea, quorum ſunt principia, ſed etiam (quæ præcipua eſt ratio) quia non ſatis eſt ad plenam rationem principij etiam in potentia, ſi non præcedatur ſimpliciter à certo aliquo, niſi accedat ordo ad aliquid, cuius ſit principium. Particula *vnde*, fuſiſſimè ſumenda eſt: nempe vt cõplectitur poſt quod, A quo, Ex quo, Per quod, Imitatione cuius, Propter quod, & ſi qua eſt alia eius ſignificatio. Verbum, *aliquid*, (quod etſi non eſt in Græco, ſubauditur tamen neceſſario) ſumendum & ipſum eſt quèm latiſſimè vt entia, & non entia comprehendat. Namque vt non ens principium eſſe poteſt, vt patet in priuatione, ita & principiatum, veluti inane ſpatium, quod extra cœlum eſt, vt inferiùs patebit, incipit enim vbi cœlum deſinit.

Principia in potentia, hic non continentur.

Tria rerum genera. *Tria genera principiorum.*

IAM tres illæ particulæ, *aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur*, vel additæ ſunt ad explicanda tria genera eorum, quæ principium habere poſſunt, entium, inquam, realium permanẽtium, entium realium ſucceſſiuorum, & eorum, quæ habẽt ſolum eſſe cognitum: vel ad explicanda tria genera principiorum. Nam, vt principia non entium mittamus, dantur principia eſſendi rerum, quæ non ſunt principia earum effectionis vt materia, & forma cœli. Contráque dantur effectionis, quæ non etiam ſunt eſſendi, vt priuatio formæ hominis. Sunt & alia, quæ neque eſſendi neque effectionis, ſed cognitionis principia ſunt, quo pacto motus, & operationes rerum naturalium ſupponuntur in Philoſophia naturali, vt principia, motus quidem, quia per illum cognita eſt materia: operationes, quia per eas cognitæ ſunt formæ: atq; adeo per vtraq; res ipſæ naturales. Et quanquam omnia principia eſſendi, & effectionis poſſint eſſe cognoſcendi, accuratè nimirum, & à priori philoſophantibus, actu tamen non ita res ſe habet in omnibus, cùm pleriſque ignota ſint ea, ex quibus res fiunt, ac conſtant. Itaque cùm duplex ſit eſſe rerum, vt vnum reale, alterum obiectiuum, quod dicitur eſſe cognitum, ipſumque eſſe reale (quod ſolum propriè fit) duobus item modis ſumi poſſit, vel vt iam perfectum, vel vt in fieri, liquet omnium principiorum generalem, atque adæquatam explicationem tradi, cùm principium dicitur id: *vnde aliquid aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur.*

Duplex rerum eſſe.

Obiecta contra definitionem traditam.

SECTIO III.

Prima obiectio contra definitionem principij.

SED contra hæc ſic obiici poteſt. Primũ nõ omnibus principiis cõuenire propoſitam definitionẽ. Nã vt dãtur principia ipſius eſſe rei eiúſq; effectionis, & cognitionis, ita dãtur operationis, & appetitionis, quæ tamẽ principia in definitione

finitione tradita non explicantur.Omnes item cauſſæ ſunt principia, quod nemo non fatetur:at non omnibus cauſſis videtur cōuenire tradita definitio. Nā cum principiū in ea dicatur primum , omnes cauſſæ eſſent primæ,quod dici nullo modo poteſt. Ad hæc,Pater in diuinis eſt principium filij,& vterque Spiritus ſancti:cum interim nulla diuina hypoſtaſis dici poſſe videatur prima reſpectu alterius, iam enim alia eſſet prior,alia poſterior,quod Theologi negant.

Secunda. DEINDE, nec ſolis. Etenim compoſitum artificiale ex naturali conficitur,nec tamen naturale compoſitū eſt principium, ſed principiatum.Oppoſita quoque per ſua oppoſita cognoſcuntur,vt calidum, per frigidum,pater per filium, tenebræ per lumen , non entia per entia:quis autem aut frigidum calidi,aut filium patris, aut lumen tenebrarum , aut entia non entium principium eſſe dixerit ? Quin etiam creator rerum omnium Deus per creaturas cognoſcitur, impium eſt autem creaturas ſui creatoris principia dicere.

Tertia. POSTREMO,vtcunque his omnibus reſpondeatur certè definitionem videri redundantem. Nam vel ſatis erat dicere, principium eſſe id:*quod primum eſt*,cum nihil primum reperiri poſſit, quod quatenus primum eſt,principium non ſit,vel ea particula prætermiſſa dicere principium eſſe id:*vnde aliquid aut eſt,aut fit , aut cognoſcitur,* præſertim cùm primum eſſe non videatur pertinere ad eſſentiam principij, ſed eſſe quædam eius proprietas,quæ loco generis poni non debet.

HIS adiunge , ſi neceſſe erat aliquid apponere , ſatis fuiſſe addere *vnde aliquid eſt*,non ſolum,quia vnde vnumquódq; eſt , inde etiam fit, & cognoſcitur,ſed etiam quia fieri,& cognoſci,ſunt quidā peculiares eſſendi modi,quos complectitur verbum *eſt*, latiſſimè ſumptum , quo pacto accipi potuit in hac definitione,immo etiam debuit.Quod cum acutius noſtri Theologi perſpicerēt,breuiſſimè principiū definierunt: *id,vnde aliquid eſt*,vel:*id,vnde aliquid*,abiecto etiam verbo *eſt*, ne quis illud abſolutè poſitum,ad præcipuum eſſendi modum aſtringeret. *Quid principium apud Theologos.*

Solutio obiectorum.

SECTIO IIII.

Solutio primæ obiectionis. VERVM ad primam obiectionem,quod quidem attinet ad principia operationis,reſpondendum eſt,primū quidem principia eſſendi eſſe etiam operandi : vnde enim res habet,vt ſit,inde habet,vt operetur , Atque hinc habemus,non eſſe prætermiſſa principia operandi prima, cuiuſmodi ſunt materia, & forma in cōpoſitis , & ipſa ſimplex eſſentia,in ſimplicibus.Deinde addendū operationes etiā fieri,latè ſumpto fiendi (vt ſic dicam) vocabulo. Vnde illud habemus non eſſe etiam prætermiſſa principia operandi proxima,qualia ſunt potentię omnes, quæ rebus accidunt,ſiue actiuæ illæ ſint,ſiue paſſiuæ. *Operationes vt dicantur fieri.*

Principia appetitionis & cognitionis. QVOD vero attinet ad principia appetitionis (paſſiuam autē intellige) dicendum:non alia eſſe appetitionis , quàm quæ cognitionis, Nihil enim appetitur, aut reiicitur , niſi apprehenſum vt conueniens,

aut inconueniens, ſiue ab ipſo appetente, aut reſpuente, ſiue ab eo, qui auctor eſt naturæ appetentis, aut repudiantis. Hinc enim fit, vt cum quid apprehenditur vt conueniens, & ſi ipſum in ſe conueniens non ſit, ſatis tamen habeat, vt appetatur, quia ſic apprehenditur.

Ad illud autem de cauſis, nihil refert, quod nō omnes ſint primæ, & tamen omnes ſint principia. Nam cum principium dicitur eſſe primum quid, non eſt intelligendum, dici primum in genere principij (nam præter quàm quod inepta eſſet definitio, omnia principia eſſent prima principia, quod falſum eſt) ſed primum quid, vt verba ipſa ſonant, hoc eſt, quod à certo quodam non præceditur, etiam ſi ab alio præcedatur, quo pacto non ſolum prima vnitas erit principium, quia à nulla præceditur vnitate, ſed etiam decima reſpectu conſequentium, quia nulla conſequentium eſt prior illa. Ita fit, vt licet cauſſæ omnes ſint principia, ac proinde prima quædam, non tamen ex definitione colligi poſſit, omnes cauſſas eſſe primas.

Quo pacto vna perſona diuina ſit prima reſpectu alterius.

Qvod denique additur de perſonis Diuinis, nullam vim habet. Nam quod dicimus omne principium eſſe primum quid, de primitate negatiua intelligendum eſt, vt interpretati ſumus: quo pacto nihil eſt incommodi, ſi vna perſona ſit prima reſpectu alterius, hoc eſt, ab ea non præcedatur. Num autem ex ea primitate colligatur primitas poſitiua, ac proinde prioritas (de qua re quæſtio eſt apud Theologos) id quoniam ſi omnino negetur, periculum eſt, ne tradita definitio euertatur, maioriſque eſt operæ, quàm vt paucis explicari poſſit, alia diſputatione diſcutiendum eſt.

Solutio ſecunda.

Ad ſecundam obiectionem, negandum eſt, conuenire compoſito naturali definitionem principij traditam, neque enim ei ſimpliciter & abſolutè conuenit prima particula, quæ in argumentatione prætermittitur, cùm non ſit primum quid, ſed ex prioribus conſtet. Quod ſi ſermo ſit de iis, quæ ad artem ſpectant, quemadmodum in illis naturale compoſitum eſt primum quid (neque enim fit ab arte, ſed ſupponitur tanquam propria materia cuiuſcunque artificioſæ formæ) ita & principium ex quo res artificioſè conficiuntur. *Quæſtione 3.*

Oppoſita vt ſibi inuicem ſint principia.

Qvod verò ad oppoſita attinet, cùm quatuor ſint eorum genera, nihil eſt abſurdi, ſi dicamus ex contradictoriè quidem, & priuatiuè oppoſitis, affirmatiuum eſſe principium negatiui, quia & natura, & cognitione ſemper eſt prius illo: in contrariis autem alterutrum eſſe poſſe alterius principium, quia cum vtrumque dicat perfectionem: & ſemper alterum ſit altero perfectius, poteſt imperfectius à priori cognoſci per id, quod perfectius eſt, & viciſſim perfectius à poſteriori per imperfectius. Quamquàm & in his omnibus tribus generibus alterutrum oppoſitorum poteſt eſſe tempore alterius principium, cùm alterutrum ex altero fieri poſſit. At in relatiuè oppoſitis, quæ & tempore, & natura, & cognitione ſimul ſunt, neturum poteſt eſſe alterius principium. Vnde fit, vt meritò dicatur apud philoſophos non alterum per alterum, ſed alterum cum altero cognoſci. De qua re .ca.15. huius libri ſermo erit. Deniq; non eſt abſonum dicere, creaturas eſſe apud nos principia cognoſcendi creatorem. Illud foret impium, aſſerere

Relatiuè oppoſita vt cognoſcantur.

ſerere abſolutè,creaturas eſſe creatoris principia, quod dicere nõ cogimur. Neque enim principia cognitionis abſolutè dicũtur principia rei cognitæ,ſed cognitionis illius,ſeu,quod idem eſt, rei cognitæ, vt cognitæ.Nam nec principia effectionis rei, dicuntur neceſſariò principia rei effectæ,vt patet in priuatione.Itaque ſola principia vnde aliquid eſt,fateri ſimpliciter,& abſolutè cogimur eſſe illius principia.

Principia cognitionis non ſunt abſolutè principia.

Ad tertiam obiectionem dicito, primum negatiuè ſumptum,latius patere,quàm principium,vt dictum eſt ſuperius,proinde non redundare ſequentes particulas. Deinde non eſſe proprietatem principij,quæ videlicet cum principio recurrat: neque item abſurdum eſſe ſi proprietas cõmunioris alicuius pro genere ponatur in definitionibus minus cõmunium,quo pacto apud Porphyrium in Iſagoge, cum genus,ſpecies,& differentia definiuntur, loco vniuerſalis quod cenſetur eorum genus,ponitur Prædicabile,ſiue quod prædicatur de pluribus, quod eſt illius proprietas. Poſtremò ſatis quidem eſſe potuiſſe ſi adderetur *vnde aliquid eſt*,vt explicatio nominis, aut etiam rei ſignificatæ confuſiſſima deſcriptio traderetur:non quia eadem ſint principia ipſius rei,quę ſunt eius effectionis,& cognitionis,vt ex ſupradictis patet:ſed quia eſſe latiſſimè ſumptum,ipſum quoque fieri, & cognoſci complectitur,quo pacto Theologi accipiunt eſſe in ea, quæ ab illis traditur principij definitione. At ſi aliqua tradenda erat definitio principij,quæ modo aliquo diſtincta eſſet, neceſſe fuit aliquot generales eſſendi modos in definiendo adhibere:quod ſapienter fecit Ariſtoteles,qui progreſſus à perfectioribus, primum meminit eſſe realis completi,& perfecti,quod ſignificauit verbo:*eſt*,deinde eſſe realis inchoati,quod ſignificauit verbo *fit*,poſtremo eſſe obiectiui ſiue cogniti,quod ſignificauit verbo:*cognoſcitur*.Itaque verbo *eſt*, complexus eſt omne eſſe quod per ſe ponitur in prædicamentis: verbo *fit*, eſſe illud reductiuum,quod nomine generationis,ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis ſignificatur, atque ad ea prædicamenta reducitur in quibus ponũtur res,quæ gignuntur:verbo autem *cognoſcitur*,omne eſſe, quod res habet in intellectu.Ita patet definitionem principij, quam Ariſtoteles hoc loco tradidit, ſeu potiùs innuit, eſſe omnium principiorum communem.

Tertia ſolutio.

Definitio principij confuſiſſima.

Principij aliquo modo diſtincta definitio.

QVO PACTO DEFINITIO PRINCIpiorum in Phyſicis tradita intelligenda ſit.

QVÆSTIO II.

Explicatio definitionis.

Sectio I.

1.Phyſ.cap. 5.text. 42.

VERVM quia definitio in primo Phyſicorum libro tradita, percelebris eſt, non erit abs re ſi ad eam explicandam digrediamur.

Etiam non ens principium eſſe.

Animadvertendvm igitur,cùm principia dicuntur

tur *quæ neque ex ſeſe neque ex aliis, ſed omnia ex ipſis ſunt*, verbũ: *quæ*, non tantum completi entia, ſed etiam non entia. Priuatio enim, quæ principium eſt rerum naturalium, non numeratur in entibus, ſed in non entibus, proinde nihil eſt, quod hoc verbo reiici poſſit. Deinde particulã, *ex*, ſumendam eſſe propriè, hoc eſt, quatenus ſignificat habitudinem, vel termini à quo, vel partis conſtituentis. Neq; enim audiendi ſunt, qui volunt, in duobus prioribus locis ſumendam eſſe quatenus ſignificat ſolam habitudinem partis conſtituentis, in tertia autem, qua ratione ſignificat habitudinem, & partis conſtituentis, & termini à quo præſertim cùm non ſit opus tam paucis verbis varia eiuſdem verbi ſignificatione vti. Iam verbum *omnia*, accipiendum eſſe pro ſolis entibus naturalibus, quorum principiis inueſtigandis priſci Philoſophi ſe rerum omnium per ſe ſubſiſtentium principia quærere exiſtimabant. Denique cùm dicitur: *ex ipſis ſint*, hoc eſt, fiunt, aut conſtant intelligendam eſſe in verbo, *fiunt*, propriam effectionem, quę diſtinguitur à creatione, & cuiuſuis formæ productione, ſeu (quod idem eſt) quatenus ſignificat effectionem, qua res fit ex aliqua ſui parte præexiſtente. Hanc enim volunt Philoſophi eſſe propriè dictam effectionem.

Reprehendũtur quidam.

Quæ reiiciantur per ſingulas particulas.

C v m ergo dicitur: *quæ neque ex ſeſe*, reiiciuntur quatuor vulgata elementa, & quæuis alia compoſita, ſi ex ſeſe dicto modo fiant, aut conſtent. Cùm verò additur: *neque ex aliis*, reiiciuntur cœleſtia corpora, quæ etſi ex ſeſe nec fiunt nec conſtant, ex aliis tamen conſtituta ſunt formis videlicet propriis, ac materiis. Eadémque ratione excluduntur quælibet alia compoſita reali compoſitione cõſtituta, ſi ex ſeſe nec fiant, nec conſtent: vt homo Grammaticus, & ſuperficies alba: conſtant enim ex aliis. Non reiiciuntur tamen hac particula ſpecies, aut indiuidua, quatenus illæ ex generibus, & differentiis ſpecificis, hæc verò ex ſpeciebus & differentiis indiuiduantibus conſtituta ſunt: ſiquidem nec genus, nec differentia ſpecifica aliud eſt à ſpecie, nec ſpecies, aut differentia indiuiduans aliud ab indiuiduo, ſed vna eadémque res. Vnde fit, vt non reiiciantur per hanc particulam, materiæ, & formæ ſpeciales, aut indiuiduæ, vt quidam Græci volunt, credentes non comprehendi in hac definitione ſpeciales, aut indiuiduales materias, formáſve, ſed tantum generales, eo quòd inferiores, ex ſuperioribus conſtent. Quamquam eorum opinio ea quoque ratione non placet, quia vt à definitione animalis nullum animal excludi debet, ita nullum principium naturale etiam indiuiduale à definitione principiorum naturalium. Cùm denique additur: *& omnia ex ipſis ſunt*, hoc eſt, vnumquodque ex ſuis (quo etiam pacto cum bonum dicitur eſſe id, quod omnia appetunt, ſenſus eſt, bonum cuiuſque eſſe id, quod vnaquæque res appetit) reiiciuntur primum cauſſæ externæ, finales, efficientes, & exemplares, quatenus eiuſmodi ſunt quòd ex iis, nihil propriè fiat aut conſtet, vt in ſuperiori quæſtione diximus: tametſi quæ ex aliis ſunt compoſitæ, abſolutè reiectæ ſint per ſuperiores particulas. Deinde reiiciuntur abſo-

Simplicius & ab eo citatus Ammonius.

Reprehendũtur Græci quidam.

lutè

lutè ea omnia ſimplicia ſiue entia, ſiue non entia, ex quibus nullum ens naturale, aut fit, aut reali compoſitione conſtituitur, veluti Deus. intelligẽtiæ, & accidẽtia omnia. Ita fit, vt ſolũ materia, forma ſubſtãtialis, & priuatio ſubſtantialis formæ hac definitione explicentur.

Formam ſubſtantialem nõ eſſe per ſe terminũ à quo.

QVOD ſi quis quærat, num ex formis ſola ea, quæ introducitur ſit principium generationis, an etiam ea, quæ expellitur (nam & hæc eſt terminus, à quo generatio proficiſcitur) reſpendendum eſt, eam ſolam quæ introducitur, eſſe principium per ſe. Quæ enim expellitur non per ſeſe, ſed per accidens principium generationis cenſeri debet, tum quia alia atque alia eſſe poteſt, vt patet in generatione elementorum (æquè enim poteſt aër generari ex aqua, atque ex igne) tum etiam quia ſi forma introducatur in materiam ſine forma exiſtentem, quod diuina poteſtate fieri poſſe non dubitamus, vera erit generatio. Ita fit, vt ſola forma, quæ introducitur, eiuſque priuatio & materia ſint per ſe principia generationis. Vt enim res quæ generãda eſt, cohæreat, neceſſaria eſt materia, & forma: vt autem fiat ex materia præcedenti, neceſſaria omnino eſt priuatio formæ introducendæ, ſiue illa conficienda ſit naturali virtute, ſiue ſupernaturali. Quocirca primi parentes, qui facti ſunt ex materia præcedenti, non minus geniti ſunt, quàm ipſorum liberi: tametſi non dicuntur nati, quia non ſunt geniti more viuentium. Quod ſi Adamus in ipſo mundi initio eodem modo, quo cœli, & elementa productus eſſet, non modo non diceretur natus, verum nec genitus, ſed creatus, quia in eius productione non præceſſiſſet materia priuata. Cur autem forma ſubſtantialis non ſit per ſe terminus à quo generationis, & tamen forma accidentalis ſit per ſe terminus à quo motus, cum ad caput 13. de motu diſputabimus, explicandum erit.

Primi parentes geniti non autem nati dicuntur.

Dilutio eorum quæ contra propoſitam definitionem obiyci poſſunt.

SECTIO II.

Prior obiectio contra definitionem principij.

SED contra propoſitam definitionem ſic obiici ſolet: Aut in ea explicantur principia omnium rerum naturalium, aut ſaltem generabilium, & corruptibilium, at qui non omnium, quia in corporibus cœleſtibus non eſt priuatio formæ ſubſtantialis, quemadmodum nec corruptio: neque item generabilium, & corruptibilium, quia res generabilis, & corruptibilis, vt talis eſt, non poteſt generari per ſe: non eſt igitur rectè tradita definitio. Poſterior aſſumptionis pars ex eo probatur, quia, vt Ariſtoteles docet primo Phyſ. cap. 8. ea non generantur per ſe, quorum rationes ante exiſtunt in re, quæ corrumpitur: perſpicuum eſt autem in omni re, quę corrumpitur, exiſtere rationem rei generabilis, & corruptibilis. Quod idem accidit in pleriſque ſpeciebus rei generabilis, & corruptibilis. Nam cum in generatione hominis ex eo fœtu, qui viuit vita plantæ, fit embryo, non fit per ſe viuens, quia ratio viuentis cõuenit primo illi fœtui: cum autem ex embryone fit homo, non fit per ſe animal, quia embryo eſt animal: idemque cernere eſt in tranſmutatione multorum vermium in volucres:

Text. 76.

ita

in generatione vnius metalli ex alio metallo,in qua metallũ nõ generatur per ſe in generatione vnius elemẽti ex alio:& vnius mixti ex alio,cùm neq; in illa per ſe generetur elementũ, neque in hac mixtum.

Solutio quorundam. Hvic argumento reſpondent ferè omnes, ſola principia rerũ generabilium,& corruptibilium ſecundum ſpeciales generabilium, & corruptibilium rationes comprehendi in hac definitione, idque rectè colligi propoſito argumento. Nec putant incommodum ſola hæc explicari,quod inſtitutum Ariſtotelis ſit tradere eo libro ſola principia generabilium,& corruptibilium per ſe.Quin etiam aiunt id Ariſtotelem ſignificaſſe cùm cap.7.eius lib.ita concluſit: *Quot igitur ſunt principia rerum naturalium,quibus generatio conuenit & quonam modo ſint tot, ſatis iam explicauimus*,Dicunt enim intelligendum id eſſe,de iis, quibus per ſe competit generatio. *tex. 68.*

Vera Solutio Auctoris. Dicendvm eſt tamen non eſſe definitionem reſtringendã ad ſola principia eorum,quæ gignuntur, & intereunt. Et multo minus ad principia eorum,quæ gignuntur, & intereunt per ſe, tum quia in definitione non dicitur *& ex ipſis omnia fiunt*, vt malè quidã vertunt, ſed *ex ipſis omnia ſunt*, vt planè colligitur ex contextu Græco, tum etiam quia perabſurdum eſt,non fieri in eo libro mentionem principiorum per ſe,rei generabilis, & corruptibilis in communi, veluti eius generis,quod generabilia omnia,& corruptibilia adæquatè complectitur,præſertim cùm Ariſtoteles in prooemio pollicitus fuerit ſe in eo opere à communioribus ad minus communia deſcenſurum. Certum eſt enim,non fieri in eo libro mentionem eorum principiorum,ſi in propoſita definitione non comprehendũtur.Itaque dicimus omnium rerum naturalium principia explicari in ea definitione, quatenus earũ,ſiue generationis,ſiue conſtitutionis principia ſunt, vt expoſuimus,atque adeò rei naturalis in communi, imo euidentiùs in ea comprehendi conſtitutionis principia,quàm generationis, vt patet ex verbo: *ſunt*,quod magis compoſitionem, quàm effectionem ſignificat:itémque ex eo,quod omnium rerum naturalium tradi poſſunt principia conſtitutionis per ſe, non, item generationis per ſe,vt eſt perſpicuum ex dictis. Vnde nihil refert, quod in corporibus cœleſtibus non ſit priuatio formæ ſubſtantialis, quemadmodum nec generatio,cum ſatis ſit,ſi in eis ſit conſtitutio ex materia, & forma. Neque item obeſt,quod corpus generabile, & corruptibile non gignuntur per ſe,ſatis eſt enim quod ſit conſtitutum per ſe quod idem dicẽdum de re naturali in communi.Nec denique ad rem eſt, quod Ariſtoteles cap.7.cùm tradidiſſet principiorum numerum, concluſerit ſe rerum generabilium principia tradidiſſe. Neque enim dicimus illo in loco tradidiſſe principia cœleſtium corporum, ſed in tradendis principiis generabilium, vſum fuiſſe definitione principiorum, quæ principiis quoque ingenerabilium, atque adeo omnium rerum naturalium in commune conueniat. *Principia cœleſtium corporum comprehenſa in definitione.* *text. 68.*

Secunda obiectio contra definitionem principij. Altera obiectio ſe offert hunc in modum. Definitiones, quæ vitio carent,ſi in plurali numero tradantur,rectè accõmodari poſſunt numero ſingulari,mutatis tantum verbis ex vno numero in alterum,

vt

vt ſi cœli benè definiuntur corpora,quæ ſuaptè natura voluuntur circa terram : rectè definietur cœlum,corpus, quod ſuapte natura circa terram voluitur, at ex propoſita definitione principiorum vitiosè colligitur hoc pacto principij definitio, non eſt igitur rectè tradita. Aſſumptio ex eo patet,quia ſi dicas principium eſſe, id, quod neque ex ſeſe,neque ex alio, ſed ex ipſo aliquid eſt planè mutatur ſenſus, & ineptè ponitur illud: *neque ex ſeſe*,ſi verò explicato,ac retento vero ſenſu dicas, Principium eſſe id, quòd neque ex alio principio, neque ex alio,quod non ſit principium, ſed ex ipſo aliquid eſt, iam definitum ponetur in definitione, quod in definiendo vitium eſt maximum.

Ad hanc obiectionem dicendum eſt definitiones, quæ in plurali numero traduntur,aliquando tradi diſtributiuè tantùm, vt propoſita illa cœlorum deſcriptio: aliquando non diſtributiuè tantùm, ſed collectiuè etiam,vt ſi dicas, coniuges eſſe eos,qui inter ſe generationis cauſſa, indiſſolubili ſocietate coniuncti ſunt: hic enim cernitur collectio ſimul cum diſtributione,quatenus nomen coniugum ſumitur pro quibuſlibet duobus matrimonio coniunctis. Priores quidem definitiones nullo omiſſo verbo, ſed ſola numeri mutatione, poſſunt accommodari numero ſingulari, vt apertiſſimum eſt, at poſteriores non poſſunt,niſi mutentur ea,quæ ad collectionem pertinent. Vnde quemadmodum non dices,coniugem eſſe eum, qui inter ſe generationis cauſſa, indiſſolubili ſocietate coniunctus eſt; Ita nec dices, principium eſſe id: *quod neque ex ſeſe, &c.* ſed retento vero ſenſu,& abiecta particula collectionem ſignificante, quemadmodum coniux definiendus eſt eſſe is, qui cum alio generationis cauſſa indiſſolubili ſocietate coniunctus eſt,Ita Principium eſſe id,quod non ex alio, ſed ex ipſo aliquid eſt. Quo pacto nec ineptè aliquid in definitione ponitur,nec definitum in definitione ſui adhibetur, & ſenſus retinetur integer.Itaque definitio ab Ariſtotele tradita ſic exponenda eſt,Principia,quæ ad cuiuſuis rei naturalis ſiue conſtitutionem, ſiue etiã generationem conueniunt,ea ſunt,quæ neque ex ſeſe, neque ex aliis,ſed ex ipſis illa per ſe conſtat,aut etiam gignitur.

Solutio. *Duo genera definitionum.* *Ariſtotelicæ definitionis explicatio.*

Tertia obiectio.Nulla res naturalis conſtat ex priuatione, vt eſt luce clarius, nulla item fit ex priuatione, aut igitur priuatio non eſt principium,aut definitio propoſita non eſt rectè tradita.

Tertia obiectio.

Nvllam verò rem naturalem fieri ex priuatione,ex eo probatur quia priuatio neque efficitur pars rei,quæ gignitur, vt perſpicuum eſt: neque eſt terminus à quo eius generationis. Homo enim exempli cauſſa,non fit ex priuatione formæ hominis, vt ex termino à quo, ſed ex non homine,ſeu,vt clarius dicam, ex priuato forma hominis. Debet enim terminus à quo eſſe contrarius termino ad quem, ſiue rei quæ fit,priuatio autem formæ hominis non eſt contraria homini, ſed non homo,ſeu priuatum hominis.

Priuatio quo modo ſit principium.

Ad hanc obiectionem reſpondendum eſt,rem, quæ generatur, & ex priuatione ſuæ formæ, & ex re priuata, vt priuata eſt, fieri per ſe tanquam ex termino à quo: ſed tamen ex priuatione tãquam ex ter-

Solutio.

Terminus à quo vt dicatur contrarius termino ad quem.

mino à quo partiali, ex re autem priuata tanquam ex termino à quo totale: In definitione autem particulam, ex, non eſſe ſumendam, vt ſignificat habitudinem termini à quo totalis, ſed partialis. Nam nec terminus à quo totalis, quẽadmodum nec totalis terminus ad quem, eſt principium, ſed principiatum. Nec verò id, quod dici ſolet terminum à quo eſſe contrarium termino ad quem, intelligendum eſt de termino partiali cum totali cõparato, ſed de totali cum totali,& partiali cum partiali, vt de homine cum non homine, & de forma hominis cum priuatione formæ hominis,tametſi hoc intereſt, quod termini totales non ſunt contrarij per ſe primo, ſed per partiales, qui per ſe primo ſunt contrarij. Forma enim, & priuatio formæ ſunt contraria ſe totis, poteſtque alterum, totum alterum expellere ab eodem ſubiecto:at habens formam, & priuatum forma non ſunt contraria ſe totis, nec poteſt alterum, totum alterum à ſubiecto vllo expellere, cum ipſa non ſint in ſubiecto:ſed ſubiectum includant.

Varia contrariorum genera.

S E D vt hanc contrariorum diſtinctionẽ planius intelligas, aduerte, contrariorum,quædam eſſe poſitiuè oppoſita, vt ſunt calor,& frigus, calidum, & frigidum, forma hominis, & forma embryonis, ipſe homo atq; embryo: quædam priuatiuè, vt calor, & priuatio caloris, calidum & calore priuatum, forma hominis & priuatio humanæ formæ, ipséque homo & non homo, non negatiuè tamen, ſed priuatiuè ſumptus, ſumimus enim hoc loco contraria pro iis omnibus, quorum alterum fit ex altero, aut illi poſt effectionẽ alicuius alterius rei ſuccedit, idque ſiue per ſe,ſiue per accidens. Rurſus, contrariorum ,quædam eſſe per ſe, quædam per accidens. Contraria per ſe ſunt ea, quorum vtrúmque, vel ratione ſui totius, vel ratione ſuæ partis, contrarium eſt alteri. Ratione ſui totius, vt ex oppoſitis poſitiuè calor, & frigus ex priuatiuè autem forma hominis, & priuatio formæ hominis. Atque hæc ſunt per ſe primo contraria.

R A T I O N E autem ſuæ partis,vt ex poſitiuè oppoſitis calidum,& frigidum: ex oppoſitis autem priuatiuè homo, & non homo priuatiuè ſumptus: ſumimus enim hæc quatenus ſunt compoſita ex ſubiecto & forma, vel ex ſubiecto, & priuatione formæ:Suntq; iſta non per ſe primo cõtraria, ſed per ſe ſecũdario ſiue ratione ſuarũ partiũ. Contraria per accidens ſunt ea,quæ nec ratione ſui,nec ſuarum partiũ, cõtraria ſunt, ſed vel vtrumq; vel alterum per aliquid ſibi adiunctum, vt ignis, & aqua ratione caloris,& frigoris, itémq; forma hominis,& embryonis, ipséque homo, & embryo ratione priuationis alterius.

Prima contraria & primo contraria.

A D V E R T E autem non omnino eadem eſſe per ſe primo contraria atque prima contraria. Quamquam enim omnia prima contraria, quæ re vera ſunt formæ ſubſtantiales, & earum priuationes (quicquid veteres dixerunt) ſunt per ſe primo contraria, ſiue eſt totis contraria, vt expoſuimus: non omnia tamen per ſe primo contraria ſunt prima contraria,vt patet in calore, & frigore, & in his,eorúmque priuationibus, ac ſimilibus. Quamuis enim eorum aliqua dici poſſunt prima in certo genere, vt in genere ſenſibilium qualitatum, aut in certo aliquo prædicamento iuxta illud, quod ſæpè vſurpat Ariſtoteles

1. Phyſ. c. 6. text. 50. & 56. lege eundem 10. Met. cap. 7. text. 15.

les. In vnoquoque genere eſt vna prima contrarietas:formæ ſcilicet, ac priuationis : ſola tamen forma ſubſtantialis, & eius priuatio ſunt prima contraria ſimpliciter.

Quodnam contrarium fiat per ſe ex ſuo contrario.

QVÆ cum ita ſint,nullum contrarium eſt, quod fiat per ſe ex ſuo contrario,niſi ambo ſint per ſe contraria,idque ſecundario, & priuatiuè. Contraria enim per accidens non fiunt per ſe ex ſuis contrariis, vt eſt luce clarius,ſiue ea poſitiuè,ſiue priuatiuè opponantur.Contraria verò per ſe primò,cùm ſimplicia ſint,nec propriè fiant,ex ſuis contrariis fieri nõ poſſunt,ſiue ea poſitiuo nomine opponãtur,ſiue priuatiuo.Demum contraria per ſe,quæ ſecundariò contraria ſunt, ſi poſitiuè opponantur, non poſſunt eſſe per ſe termini generationis, ſiue ſubſtantialis illa ſit,ſiue accidentalis,cùm generatio quæuis ſit mutatio ex non eſſe ad eſſe:tametſi poſſunt eſſe termini motus,qui ſemper clauditur terminis poſitiuis.

Text.43. *Occurritur obiectioni.*

NEQVE obeſt quod 1.Phyſ.cap.5.inter exempla eorum,quæ per ſe fiunt ex ſuis contrariis,aſſertur mutatio,qua album fit ex nigro, aut medio colore affecto.Non enim Ariſtoteles,id ſimpliciter affirmat,ſed cùm dixiſſet, album fieri per ſe ex non albo, ne quis putaret album ex quouis non albo fieri poſſe,vt ex Chimera, aut linea, aut ſubſtantia ſeparata, ſubdit non album illud debere eſſe contrario aliquo colore, aut medio affectum, vt in eo ſit aptitudo ad albedinem, qua eſt riuatum.

Quarundam dubitationum ſolutio.

SECTIO III.

Tex.4. *Quæ cap.5.1. Phyſic.occurrunt.*

EX HIS facilè diſſolues duas non contemnendas dubitationes,quæ à multis tractantur ad cap.5.primi Phyſic.vix autem ab vllo ſatis explicantur.

Refertur obſcurus locus ex Phyſicis.

DIXERAT Ariſtoteles eo loco, principia eſſe, quæ neq; ex ſeſe, neq; ex aliis, & ex ipſis omnia eſſent,hoc eſt conſtarent, aut fierent, quo pacto eſſendi verbum interpretati ſumus. Tum, vt probaret prima contraria eſſe principia, hac ratione progreſſus eſt. Primùm probauit non eſſe ex aliis,quia ſunt prima. Si enim eſſent ex aliis,eſſent vtique ex prioribus, ac proinde non eſſent prima : at ſunt prima,non igitur ex aliis.Deinde probauit non eſſe ex ſeſe, quia ſunt contraria:contraria enim ita ſibi mutuo repugnant, vt vnum ex altero eſſe non poſſit.Tertiò probauit,omnia ex ipſis eſſe,omnia inquam quæ primò ac ſimpliciter fiunt. Probatio verò eſt quia ſunt prima contraria. Cùm enim quicquid fit, ex ſuo contrario fiat : contraria verò ſecunda, ſint poſteriora primis : neceſſariò ſequitur, omnia quæ fiunt primò, ac ſimpliciter, ex primis contrariis fieri. Ita concludit Ariſtoteles prima contraria eſſe principia. Ex qua probatione prior hæc dubitatio oritur. Aut in prima concluſione confirmanda, nomine primorum intelliguntur prima entia, primúmve

Prior dubitatio.

ens,& non ens,aut prima in genere contrariorum:ſi prima entia,primúmve ens,& non ens,rectè quidem cócluditur:ſed & petitur quod probandum erat (æquè enim dubitabatur eſſéntne prima entia, primúmve ens,& non ens,atque eſſent principia) & ſuperuacaneum relinquitur , quærere aliam probationem ſecundæ concluſionis, quæ iam eodem argumento probata manet. Si enim prima contraria ſunt prima entia,primúmve ens,& non ens,fieri non poteſt, vt vel ſint ex aliis,vel ex ſeſe , eſſent enim ex prioribus, ac proinde non eſſent prima. Si verò nomine primorum intelliguntur prima in genere contrariorum,& rectè quidem ſumitur,quod erat per ſe notum, & probatio eſt optima.Si enim contraria eſſent ex aliis, ſanè ex prioribus contrariis facta eſſent (contraria enim , quæ ex aliis ſunt,ex aliis contrariis facta ſint neceſſe eſt) vnde fieret, vt eſſent prima contraria, & non prima contraria.Verùm hoc etiam modo redundaret probatio ſecundæ concluſionis. Si enim certum eſt, prima contraria,quia contraria ſunt,non fieri ex aliis,multò certius eſt,non fieri ex ſeſe,quia ſunt prima contraria:Ita ineptiſſimè progreſſus videtur Ariſtoteles in duabus prioribus concluſionibus probandis.

Poſterior dubitatio. ALTERA dubitatio ſe offert contra probationem tertiæ concluſionis.Nam ſi ex eo rectè probatum erat prima contraria non fieri ex ſeſe,quia eſſent contraria, cur ſtatim ſumitur ad tertiam concluſioné confirmandam,quicquid ſit,ex ſuo contrario fieri? pugnare videntur hæ probationes apertiſſimè.

Solutio prioris. ATTAMEN ſi teneas quæ diximus,nullo negotio vtramque dubitationem diſſolues.Patet enim ad priorem dicendum eſſe:In probatione quidem primæ propoſitionis, nomine primorum: non eſſe intelligenda prima ſimpliciter,vt rectè probatum eſt, ſed prima in genere contrariorum, (ſeu quod idem eſt)prima contraria. Verùm ex hoc non efficitur ſuperuacaneam , aut ineptam eſſe probationem ſecundæ.Nam etſi ſecunda ipſo orationis contextu ſecunda eſt:intelligentia tamen non ſecunda , ſed prima eſſe debet, quemadmodum ex prima quoque definitionis parte deſumpta eſt, non ex ſecunda. Quæ cum ita ſit,omnia cohærent optimè.

Solutio poſterioris. AD poſteriorem dubitationem dicendum,id quod Ariſtoteles ait, prima contraria non eſſe ex ſeſe , quia ſunt contraria , rectiſſimè dici ſumpto in probatione contrariorum nomine pro iis , quæ per ſe primo ſunt contraria,nihilque includunt,quo ſuo contrario non aduerſentur. Cùm enim duobus modis vnum fiat ex alio præcedente , ac modo aliquo remanente in eo quod fit (excludendus enim eſt is modus , quo vnum fit ex alio prorſus pereunte, quia non propriè ex illo: ſed poſt illud fieri, ſeu potius illi ſuccedere intelligitur, vt Iſthmij ludi,Olympicis) vno,vt ex eo quod perficitur, velut ſtatua ex ligno , & & vir ex puero : altero, vt ex eo,quod diſſoluitur, nec remanet in eo, *Text.7.* quòd ſit, niſi ratione materiæ , quo pacto aër ſit ex aqua, & homo ex non homine,vt habes ſecundo huius operis libro cap.2. fieri non poteſt,vt ea,quæ per ſe primo contrariantur,ex ſeſe mutuo fiant: repugnantia enim eorum totalis in cauſa eſt,ne alterum,ſiue totum , ſiue

ex

ex parte ingredi poſſit alterius compoſitionem. Quod verò ſubdit omnia, quæ fiunt, ea ratione fieri ex primis contrariis, quia quicquid fit, ex ſuo contrario fit: æquè etiam rectè dicitur ſumpto in probatione contrariorum vocabulo pro iis, quæ ſecundaria ratione contraria ſunt. Hæc enim cum ſint, compoſita ex iis, quæ primo contrariantur, vt materia ſi ipſa ex ſeſe fiunt, ex illis quoque fiant, neceſſe eſt etſi haud modo eodem: ex illis enim fiunt, vt ex principiis, ex terminis à quibus partialibus, non autem vt ex ſuis, ſed ſuarum formarum contrariis, ex ſeſe autem vt ex principiatis & ex terminis totalibus, ſuíſque propriis contrariis. Ita nulla eſt repugnantia in probationibus ſecundæ, ac tertiæ concluſionis. Quæ omnia non mediocri adiumento erunt ad caput illud obſcurius fortaſſe quàm pleriſque videatur, planius intelligendum.

Quo pacto cõtraria ex ſeſe fiant.

NVM PRINCIPIVM SIT prius eo cuius eſt principium.

QVÆSTIO III.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

QVÆSTIONEM hanc, cuius explicationem in tractãda prima polliciti ſumus, difficilem reddunt ea quæ ſe pro vtraque parte offerunt. Nam quod non omne principium ſit prius eo cuius eſt principium, his argumentis videtur planè oſtendi.

PRIMVM, quia in diuinis Pater eſt principium Filij, & vterque Spiritus ſancti vt definitum eſt in ſacra Oecumenica Florentina Synodô: & ratio ipſa planè idem oſtendit, cum filius à patre, & ſpiritus ab vtroque verè, ac naturaliter procedat: at omnes diuinæ perſonæ, ſunt per omnia coæternæ, & coæquales: ex quo fit, vt nulla earũ poſſit eſſet prior altera. Vnde eſt illud Athanaſij in Symbolo: & *in hac Trinitate nihil prius, aut poſterius, nihil maius, aut minus, &c.*

Primum pro parte negatiua.

In literis ſanctæ vnitatis.

DEINDE, quia ſi in principiis numerantur, non ſolum ea, vnde res ſunt aut fiunt, ſed etiam vnde cognoſcuntur: ſanè, cum multa cognoſcantur à poſteriori, multa principia quatenus principia ſunt, erunt poſteriora iis, quorum ſunt principia, tantum abeſt, vt ſint priora.

Secundum.

TERTIÒ, quia certum eſt principium, & principiatum, eſſe correlatiua: correlatiuorum autem neutrum eſt prius altero, non ſolum

Tertium. igitur aliqua principia non ſunt priora ſuis principiatis, ſed planè nulla.

Vt habet in prædica.c. de iis, quæ ſunt ad aliquid.

QVOD verò oppoſita pars magis ſit probanda, his rationibus concluditur.

Primum pro affirmatiua. PRIMVM, quia quandocumque aliquid eſt primùm negatiuè, ſi detur aliquid aliud, cuius reſpectu ſit primum, iam erit primum poſitiuè reſpectu illius, ac proinde prius illo, quemadmodum primogenitus, qui ante ſecundum filium eſt primus negatiuè, nato ſecundo filio, incipit eſſe primus poſitiuè, ac proinde prior illo: at ex ipſa definitione patet omne principium ita eſſe primum negatiuè, vt ſit primum reſpectu eius, cuius eſt principium. Ideò enim dicitur eſſe id vnde aliquid eſt, aut fit, aut cognoſcitur.

Secundum. DEINDE, quia id omne quod ſupponitur ab alio, eſt prius illo: at omne principium ſupponitur ab eo cuius eſt principium, alioquin, non magis illud huius, quàm hoc illius principium eſſet.

Tertium. TERTIÒ quia vbicumque datur ordo, datur prioritas vnius reſpectu alterius: imò etiam nihil aliud eſt, duo quælibet eſſe ordinata inter ſe quàm vnum eſſe prius altero; at inter principium, & id cuius eſt principium, neceſſariò datur ordo, vt omnes, & Philoſophi, & Theologi fatentur: neq; id cuius datur principium, eſt prius ſuo principio, vt apertè conſtat.

Quid de principio in diuinis in hac quæſtione ſentiendum.

SECTIO II.

Quæ in re ſit difficultas. QVOD in hac quæſtione negotium exhibet, illud eſt ſolũ, quod pro parte negatiua ex decretis Orthodoxæ fidei de Diuinis perſonis obiecimus. Nam cætera quæ pro eadem parte addita ſunt, mera ſunt ſophiſmata, quæ aut præteriri, aut obiter dilui poſſent. Quare ſi hoc vnum explicauerimus, vno (vt ſic dicam) verbo quæſtioni ſatisfactum erit.

Opinio Diui Tho. AC quidem Diuus Thomas exiſtimat, in diuinis perſonam producentem non eſſe priorem ex parte rei perſona producta: noſtro tamen intelligendi modo priorem eſſe. Atque in prima parte quæſtione 42. articulo tertio, ea ratione probat perſonam producentem non eſſe ex parte rei priorem producta, quia nec ex parte naturæ communis prior eſt, cùm eadem omninò ſit in perſona producente, ac producta: nec ex parte relationum, quibus perſonæ diſtinguntur, cùm perſona producens, & producta, (vt correlatiuæ ſunt) & natura ſimul ſint, & cognitione, in quæſt. verò 40. eiuſdem partis, articulo quarto, ex eo probat perſonam producentem eſſe priorem noſtro intelligendi modo, quia perſona producens præintelligitur productioni actiuæ, ac proinde perſonæ productæ. Neque iſta, inquit Caietanus, in locum poſterius citatum pugnant inter ſe. Dicere perſonam producentem, & productam eſſe ſimul cognitione, ſiue intellectu, & ſimul aſſerere perſonam producentem eſſe priorem

1.p.q.40.art.4.& q.32. artic.3.& q.33. art.1. ad tertium & 1. Sen.d.9.q.2. art.1.

pro

producta noſtro intelligendi modo. Sunt enim ſimul cognitione ex parte rei,ſiue,vt ipſe loquitur, ex meritis rerum : producens autem prior producta,ex parte noſtra.Nam etſi natura correlatiuorum non permittit,vt alterum ſine altero perfectè intelligatur,tamen quatenus in diuinis relatio procedentis,& productio actiua idem ſunt,vt Theologi oſtendunt,eatenus apud nos,qui more noſtro,id eſt, imperfectè diuina intelligimus:prius concipimus perſonam producentem quàm productionem actiuam,quæ ab ea quaſi egreditur : licet alia ratione productio actiua ſit fundamentum ipſius relationis,qua perſona producens conſtituitur,De qua re Theologi fuſiùs.

Scotus in 1. Sen.d.12.q.2.& d.28.q.3.& in 2.d.1.q.1.& in Quodlibeto.4.

Opinio Scoti.

SCOTVS verò 1.Sen.diſt.28.q.3.quem ſuo modo ſequuntur Greg. in eundem librum d.9.q.1.& Gabriel ibidem q.3.oppoſitum omnino docet.Ait enim perſonam producentem eſſe priorem ex parte rei perſona producta : cognitione autem nullo pacto eſſe priorem, ac proinde nec modo intelligendi noſtro. Quod autem ſit prior ex parte rei,ex eo probat,quia etſi non eſt prior natura,eſt tamen prior origine,quatenus perſona producta ab ea accipit eſſe. Quod verò nullo modo ſit prior cognitione,ex eo concludit, quia vnum correlatiuum quatenus tale eſt,nullo modo poteſt ſine altero intelligi, ac proinde nec ante alterum: perſona verò producens nullo modo intelligi poteſt niſi conceptu relatiuo,cùm in diuinis nihil aliud ſit, quàm eſſentia,& relatio.

Opinio Durandi prioribus cõtraria.

AT Durandus in 1.Sent.d.9.q.2.& d.20.q.2.Et D.Thomæ, & Scoto altera ex parte contradicit. Contendit enim perſonam producentem,neque ex parte rei,nec modo intelligendi noſtro eſſe priorẽ producta:ex parte quidem rei propter rationem D.Thomæ:ex modo autem intelligendi propter rationem Scoti.

Vera ſententia.

NOBIS tamen vtrunque aſſerendum videtur:Perſonam producẽtem, & ex parte rei, & modo intelligendi noſtro eſſe modo aliquo priorem producta.Ex parte quidem rei:tum quia perſona producens eſt prior origine, vt rectè probat Scotus, cuius rationi, & ſententiæ hac ex parte nec ratio,nec ſententia D.Thomę quicquam repugnant, tum etiam,quia eſt prior naturalis enumerationis ordine : quod miror quo pacto nec Scotus,nec D.Tho. nec quiſquam alius adnimaduertit:aut ſi animaduertit, non adiunxit : præſertim cùm Ariſtoteles inter genera priorum tum hoc libro a cap.11. tum in b Prædicamentis huius generis priorum meminerit, vt mox patebit. Modo autem intelligendi noſtro : quia etſi perſona producens non poteſt concipi ſine relatione,poteſt tamen concipi more noſtro ante productionem actiuam conceptu non relatiuo, ſed abſoluto, more inquam, concipiendi,quo concipimus producentia noſtratia, quæ re vera abſoluta ſunt.Id autem tunc fit,cùm apprehendimus relationem producentis, non quatenus terminatur ad perſonam productam,ſed quatenus dat eſſe communicabile,ſiue hypoſtaticum,ſiquidem hypoſtaſis commune quippiam eſt hypoſtaſibus abſolutis, & relatiuis. At is conceptus imperfectus eſt,& contra quem nihil facit ratio Scoti de conceptu, & intelligentia relatiui quatenus relatiuum eſt.

a Text. 16.
b Cap.de modis prioris.

SED

Cur D. Th. in Diuinis non poſuerit prioritatem originis.

S E D vt redeamus ad duplicem illã prioritatem ex parte rei, quam ponimus in perſona producente, quod quidẽ attinet ad prioritatem originis, animaduertendum eſt, Ariſtotelẽ putaſſe omne producens eſſe diuerſæ numero naturæ à producto, atque idcirco in omni producente poſuiſſe prioritatem naturæ: Id quod in cauſſa fuit, vt D. Thomas, ea obſeruantia, qua ſemper in illum fuit, non auſus ſit addere nouum genus prioritatis producentium, vt producentia ſunt, ſed ſatis ſe oſtenſurum putauerit, perſonam producentem in diuinis, non eſſe ex parte rei priorem producta: ſi probaret non eſſe priorem natura. At Scotus, vt liberior in ſua ſententia adhibenda, cùm conſideraſſet in communicatione Diuinæ naturæ dari re vera, & á parte rei aliquam prioritatem communicantis, ſiue producentis, quæ non ſit prioritatis naturæ, non eſt veritus prioritatem originis inducere, non quidem contra ſententiam D. Thomæ, qui huic prioritati, vt à Scoto explicatur, nihil repugnat, ſed præter eius aliorumq́ue antiquiorum conſuetudinem huiuſmodi prioritatem non nominandi, nec tractandi, & forſitam nec animaduertendi.

Cur Ariſtoteles priora ordine, cæteris priorum generibus adiunxerit.

Q V O D verò attinet, ad prioritatem ordinis, illud notandum: & ſi omnia priora dici poſſunt priora ordine (alia enim ſunt priora ordine loci, alia temporis, &c.) idcircò tamen Ariſtotelem & in hoc libro, & in prædicamentis, priora ordine aliis generibus priorum addidiſſe, quia accepit priora ordine, vt complectuntur ea, in quibus nullus alius ordo attenditur, quàm enumerationis, primi videlicet, ſecundi, tertij, &c. Enumerationis, inquam, paſſiuæ, ſeu potius enumerabilitatis: vbi enim datur primum, ſecundum, &c. ſemper præcedens eſt prius reſpectu conſequentis, Cùm autem enumeratio duobus modis accidat (vel enim pro libro, hinc, aut illinc incipimus, vt ſi in enumerandis alicuius liberis, à natu minimo ad maximum progrediamur: vel iuxta aliquem ordinem in rebus inuentum, vt ſi illos eoſdem, ordinem tẽporis ſequuti, enumerare incipiamus à natu maximo) duplex quoque erit genus priorum ordine, alter numerabilitatis naturalis (eius nempe quæ congruit ordini inuento in rebus ipſis) alter arbitrariæ. Vtrumq́ue autem ordinem tenere poſſumus in enumerandis iis, quæ à parte rei ordinata ſunt arbitrarium, ſi ſolum velimus colligere numerum ordinatorum, nihil enim refert ad eam rem, vndecúnque incipiamus: naturalem autem, ſi ſequi velimus aliquem alium ſpecialem ordinem, qui in rebus cernatur, & in quo ipſe enumerationis ordo fundetur, ſiue hic ſit proprietas illius, ſiue non ſit: ſatis eſt enim, quod alia ſit eius ratio. Hoc autem idem accidere poteſt in enumerandis Diuinis perſonis. Si enim nihil aliud, quàm ternarium earum numerũ velis colligere, nihil intererit à qua perſona incipias. At ſi ſequi inſtituas naturalem ordinem originis, qui in eis à parte rei cernitur, fas non erit aliter, quàm Patrem primam perſonam dicere, Filium ſecundam, tertiam Spiritum ſanctum. Sed operæ pretium eſt occurrere argumento Maximini Ariani, quod Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus in vita Cerealis Epiſcopi Africani Caſtellanenſis narrat Cereali hunc in modum obieciſ-

Cap. 21.

Duplex enumerandi modus.

Occurritur argumento Maximini Ariani.

obieciſſe. Pater in diuinis priùs nominatur, quàm filius:igitur filius eſt inæqualis patri. Nam etſi Cerealis arbitraria vtens enumerationis ratione,piè,ſanè, atque ad verba Maximino reſpondit (occurrit enim,nonnunquam etiam filium ante patrẽ nominari, vt apud Paulum ad Galatas cum ait (*ſed per Ieſum Chriſtum & Deum Patrem*) tamen quia Maximinus re vera loquebatur de enumeratione ſecundùm ordinem originis, qui certus eſt, & inuerti non poteſt, aliter neceſſe eſt reſpondeamus.Itaque dicimus,ex prioritate quidem naturæ, ſemper colligi poſſe inæqualitatem, quia quandocumque generans eſt priùs natura genito, ſemper genitum (initio ſaltem) eſt imperfectius generante. At ex prioritate originis non ſemper id effici, quia fieri poteſt, vt generans eandem numero naturam genito communicet, quod cùm in diuina generatione propter infinitam diuinæ naturæ perfectionem accidat, non ſequitur in diuinis genitum eſſe inæqualem generanti.

Paul.ad Galat.cap.1.

Quomodo in diuinis prioritas eſſe dicenda ſit.

Illvd tamen aduerte,& ſi in diuinis concedimus vnam perſonam eſſe origine priorem altera,non eſſe tamen admittendum, eſſe ſimpliciter & abſolutè priorem altera, ne aut tempore, aut natura prior eſſe intelligatur. Quo etiam pacto ſuperiùs diximus, quæ ſunt principia cognitionis rei, non continuò eſſe ſimpliciter & abſolutè principia rei cognitæ,ſed eius cognitionis, ſeu quod idem eſt,rei cognitæ,vt cognitæ.Atque hac de cauſa veteres Theologi,&(quod credere par eſt.)D.etiam Thomas ſimpliciter & abſolutè negarunt, patrem eſſe filio priorem,& vtrumque ſpiritu ſancto. Non negaſſent tamen eſſe priorem origine.

Q.1.ſect.4.

Concluſio de prioritate inter diuinas perſonas.

Ita patet vtramque perſonam producentem in diuinis eſſe modo aliquo priorem producta,non tantùm noſtro intelligendi modo, ſed etiam ex parte rei:non natura tamen(tum quia formaliter, & vt ita loquar, intrinſecus correlatiuæ ſunt, ac proinde ſimul natura,tum etiam, quia ſemper priùs & poſteriùs natura differunt perfectione) ſed origine, naturaliſque enumerationis ordine.

Omne principium eſſe prius eo cuius eſt principium.

Sectio II.

Cõcluſio quæſtionis an omne primum ſit prius principiato.

His ita conſtitutis, non dubium relinquitur, quin ad quæſtionem reſpondendum ſit omne principium eſſe prius eo, cuius eſt principium.Id enim primum patet inductione,ſiquidem omne principium,aut eſt prius loco,aut tempore, aut natura, aut cognitione,&c.Nam & diuinarum perſonarum principia quæ videbantur priora non eſſe re vera,priora ſunt iis modis qui ſunt à nobis explicati. Deinde iis rationibus quæ in 1.ſectione pro affirmatiua parte propoſita ſunt, adeò vt non ſit opus aliam adiungere.

Supponere aliquid non idem eſſe, atque pendere ab illo.

Illvd tamen pro ſecunda ratione intelligenda animaduertendum eſt aliud eſſe ſupponere aliquid, aliud pẽdere ab aliquo. Supponit enim res genita priuationem ſuæ formæ præcedentem in materia, nec tamen ab eiuſmodi priuatione pendet, quod idem in quibuſdam aliis principiis cernere licet, itaque omne principium dici poteſt ſupponi ab eo,cuius eſt principium,cùm ſit ab illo vel poſt illud,&c. non

omne tamen ab eo pendere. Quod idem magis patet in diuinis, quam humanis, cùm diuinæ perſonæ per ſeipſæ ſint independentes. Quod ſi ſupponi ab aliquo preſſiùs ſumatur pro eo, quod eſt ſupponi vt cauſſam, tum falſum eſt illud, quod aſſumitur, omne principium ſupponi ab eo, cuius eſt principium, vt patet in eiſdem exemplis, & priuatione reſpectu rei genitæ, & diuinarum perſonarum producētium reſpectu productarum. Nec probatio quicquam valet, quia ordo ipſe efficit, vt hoc potiùs illius, quàm illud huius principium ſit.

Opinio affirmantium non vbicunque datur ordo, dari prioritatem.

TERTIA quoque ratio, quia non ab omnibus probatur, explicanda eſt neceſſariò. Negant enim D. Tho. ſectatores, itémque Durandus in locis citatis, vbicumque datur ordo, dari prioritatem. Quod duobus potiſſimum argumentis confirmant.

Caietan. in 1. p. q. 42. art. 3.

VNVM deſumunt ex Diuinis perſonis, quod ex dictis ſolutum relinquitur. Vt enim illis concedimus dari ordinem inter diuinas perſonas (alioqui daretur confuſio) imò etiam fatemur cum Auguſtino lib. 3. contra Maximinum cap. 14. dari ordinem naturæ, hoc eſt, non arbitrarium, ſed repertum in rebus, vel ſi malis interpretari, fœcunditati naturæ diuinæ conuenientem, quem D. Tho. 1. par. q. 42. artic. 3. vocat ordinem originis, ita addimus, dari prioritatem, tum originis, tum naturalis enumerationis.

ALTERVM deſumunt ex diuinis attributis, hunc in modum. In diuinis attributis datur ordo à parte rei, alioqui inter intellectum, & voluntatem diuinam, ac proinde inter proceſſiones diuinarum perſonarum, quarum ſecunda procedit per intellectum, tertia per voluntatem, non daretur ordo: atqui inter attributa diuina non datur à parte rei prioritas vnius reſpectu alterius, cùm omnia ſint ipſa ſimpliciſſima Dei eſſentia, non igitur vbicumque datur ordo, datur prioritas.

Quo pacto in diuinis attributis detur ordo.

Sed & hoc argumentum facilè diſſoluitur: non datur enim in diuinis attributis à parte rei vllus ordo formaliter, ſed virtute tantùm. Nam cùm omnis ordo ſupponat diſtinctionem ordinatorum) eiuſdem enim ad ſeipſum nullus eſt ordo) diuina autem attributa, vt iidem fatentur, cùm non ſint formaliter diſtincta à parte rei, ſed virtute, hoc eſt, ita ſe habeāt in ſuis effectis, aut quaſi effectis, ac ſi eſſent diſtincta efficitur, vt nec ſint à parte rei ordinata formaliter, ſed ſolùm virtute. Ex eo enim quod perſonæ diuinæ à parte rei ordinatè procedunt per intellectum, & voluntatem diuinam, colligimus intellectum, & voluntatem diuinam ita ſe habere à parte rei, ac ſi eſſent formaliter ordinata. Exemplum ſumi poteſt in Sole, in quo vis calefactiua, & exſiccatiua non ſunt ordinatæ formaliter à parte rei, quemadmodū nec diſtinctæ, quippe cùm ſit vna tantùm qualitas, lux, inquam, ipſa: & tamen negandum non eſt, eas à parte rei eſſe virtute, ſeu vt dici ſolet, virtualiter ordinatas, ac diſtinctas, quòd ita ſe habeant in calefaciendo, & exſiccando, ac ſi vis calefactiua eſſet alia ab exſiccatiua, eamq; ordine naturæ præcederet. Videmus enim ſolem ordine quodā prius calefacere, deinde exſiccare. Cùm igitur in diuinis attributis non detur ordo formaliter à parte rei, ſed virtute tantùm, nihil mirum eſt, ſi non detur prioritas formaliter, ſed ſolùm virtute.

Similitudo.

AD

1 par. q. 28. art. 1.

Exponitur locus D. Thomæ.

Addvnt nonnulli tertium hoc argumentũ ex D.Thoma.Quæ ad inuicem referuntur,ad inuicem ordinata ſunt,duo quęlibet correlatiua æqualis comparationis inuicem referuntur,vt duo ſimilia inter ſe: igitur inuicem ordinata ſunt, at in correlatiuis æqualis comparationis neutrum eſt prius altero, vt luce clarius: non dubium igitur, quin detur ordo ſine priori, & poſteriori. Verùm & hoc argumentum nihil conficit.Primùm,quia ſi D.Thom.in hac controuerſia,aliter atque nos ſentit,non eſt quod eius auctoritatem nobis obiiciant.Deinde quia cùm ait quæcumque inuicem referuntur inuicem ordinata eſſe loquitur de ipſis extremis quæ denominantur relatiua, ſenſúſque eius verborum eſt,extrema quæ mutua reali relatione referuntur eſſe cognata inter ſe,aut communicatione alicuius formæ communis: vt duo ſimilia, aut mutua ad ſe inuicem propenſione, vt agentia & patientia creata. Vnde non ſequitur dari ordinem vllum inter correlatiua æqualis comparationis.

Semper inter ordines dari vnum prius altero.

Dicendvm eſt igitur verã eſſe maiorem illam propoſitionem, vbicumque datur ordo,dari prioritatem aliquam vnius reſpectu alterius:imò verò ſi propriè loquamur, nihil eſſe aliud duo quælibet eſſe ordinata inter ſeſe (quod rectè in argumentatione addebatur) quòd vnum eſſe prius altero,ſiue loco,ſiue tempore, ſiue natura, &c. hóc enim & communis loquendi modus approbat & ratio oſtẽdit. Nam & in iis quæ peculiari ratione ordinata dicuntur: in primo (inquam) ſecundo, tertio, &c. nihil aliud eſt, ea ordinata eſſe inter ſeſe,quàm primum eſſe prius reſpectu ſecundi,& ſecundum reſpectu tertij,& ſic deinceps.Quò fit,vt nihil ſit, cur tertia argumẽtatio in noſtram aſſertionem non congruat.

An ordo ſupponat diſtinctionem.

Sed contra id quod paulò ante dictum,& probatum eſt, omnem ordinem ſupponere diſtinctionem,ſic obiici poteſt. In motu, & tempore, imò & in omni quantitate continua datur ordo à parte rei, & tamen non datur diſtinctio:non rectè igitur dictum eſt, omnem ordinem ſupponere diſtinctionem ordinatorum. Ad hanc obiectionem dicendum: dari quidem in qualibet quantitate continua à parte rei ordinem realem, quemadmodum & diſtinctionem realem partis, à parte (neque enim vna pars eſt alia) attamen non dari ordinem formalem:quemadmodum nec datur diſtinctio formalis,quæ nunquam cernitur,niſi vbi eſt actualis multitudo,ſiue rerum, ſiue quidditatum diſtinctarum.

Quotuplex diſtinctio.

Hæc vt luculentiùs teneas,aduerte diſtinctionẽ quã ordo ſupponit multiplicem eſſe. Aut enim eſt realis & formalis ſimul, vt inter quodlibet producens,& productum,ſiue hoc creatum ſit, ſiue increatum:aut realis, ſed non formalis, vt inter partes eiuſdem quantitatis continuæ: aut formalis, ſed non realis, vt inter genus & differentias: alióſque gradus Metaphyſicos,vt vocant:aut nec realis nec formalis: ſed virtualis virtute ipſius rei, vt inter attributa diuina, & inter multa etiam creata: aut denique nec realis,nec formalis, ſed virtualis virtute intellectus, vt inter concretum commune, & abſtractum commune,veluti inter humanitatem communem,&hominem com-

Quotuplex ordo. munem, quæ noſtra tantùm conſideratione diſtinguuntur. Quare cum ordo talis ſit, qualis, & diſtinctio, quam ſupponit: is quidem, qui in prima diſtinctione fundatur, & realis, & formalis eſt, qui in ſecunda, realis, ſed non formalis, qui in tertia, formalis, ſed non realis, qui in quarta, nec realis, nec formalis, ſed virtualis virtute rei, qui denique in quinta, nec realis, nec formalis, ſed virtualis virtute intellectus, qui ordo ratio ratiocinantis appellatur.

Non vbicunque datur diſtinctio dari ordinem. ADVERTE tamen etſi vbicumque datur ordo, datur diſtinctio: non tamen vbicumque datur diſtinctio, dari ordinem. Multa enim diſtincta ſunt, quæ non ſunt ordinata inter ſeſe, ſed confuſa, vt patet in turba nominum tumultuaria, & in duobus quibuſlibet correlatiuis æqualis comparationis, ſiue eiuſdem appellationis, vt in duobus æqualibus, aut ſimilibus, ſaltem ſi perfectè æqualia, aut ſimilia ſint. Vnde perſpicuũ eſt, latiùs patere diſtinctionem, quàm ordinem. Atque hoc pacto perſpicua relinquitur affirmatiua pars propoſitæ quæſtionis.

Solutio eorum quæ pro negatiua parte propoſita ſunt.

SECTIO IIII.

Explicatio verborũ ſymboli. PRIMVM verò argumentum eorum, quæ pro negatiua parte propoſita ſunt, hoc pacto diſſoluẽdum. Coæternitatem, & coæqualitatem diuinarum perſonarum, & ſi ſunt ſatis, vt nulla ſit tempore, aut natura prior alia: non efficere tamen, quominùs alia poſſit eſſe prior alia, aut origine, aut ordine. Nec verò Athanaſium locutum eſſe in eo loco, niſi de prioritate tẽporis, vt patet ex verbis ſequẽtibus, Cùm enim dixiſſet: *& in hac Trinitate nihil prius, aut poſterius, nihil maius, aut minus,* mox ſubiecit: *ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales,* vbi opponit verbũ: *coæternæ,* verbis: *prius aut poſterius,* & verbum: *coæquales,* verbis: *maius, aut minus,* hoc eſt perfectius, aut minus perfectum. *In ſymbolo fidei.*

Quid ſit cognoſci à priori & poſteriori. AD ſecundum dicendum, etſi in definitione principij comprehenduntur principia cognitionis, quibus multa à poſteriori cognoſcimus: non tamen inde effici vllum eiuſmodi principium, quatenus tale principium eſt eſſe poſterius eo cuius eſt principium. Eſt enim ſemper prius cognitione aliqua, ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua, ſiue imperfecta, ſiue perfecta. Quod autem dici ſolet, hoc, vel illud à poſteriori cognoſci, non ita accipiendum eſt, quaſi dicatur à poſteriori ſecundum cognitionem quamcumque, ſed ſecundum cognitionem accuratam, vt ſi cauſas cognoſcamus per effecta: quo etiam modo tùm aliquid dicitur cognoſci à priori, cùm cognoſcitur per id, quod eſt prius, ſecundum accuratam, & perfectam cognitionem. Non dixi *ſecundum naturam,* vt ea complecterer, in quibus non datur prius & poſterius natura, cùm interim ſæpè dicantur cognoſci à priori, ſæpè à poſteriori: quo pacto dicimus Dei immobilitatem per æternitatem à poſteriori cognoſci, æternitatem verò per immobilitatem à priori: item eius ſcientiam & voluntatem, per prouidentiam poſteriori, hanc verò per illas à priori.

Principiũ & principiatum quot modis ſumi poſſunt. AD tertium dicendum, tribus modis poſſe accipi principium, & principiatum, quemadmodum de cauſſa in 1. lib. diximus. Vno pro eo, *Cap. 7. q. 2. ſect. 3.*

eo,quod denominatur principium, nullo modo collato cum effectu, vt pro materia,quatenus materia eſt : altero pro principio, quatenus formaliter refertur ad principiatum , vt pro materia , quatenus certo modo refertur ad compoſitum : tertio (qui modus eſt medius) pro eo,quod denominatur principium, quatenus ex eo,aut ab eo , alióue modo,eſt principiatum,vt pro materia, quatenus ex ea eſt compoſitum. Atque hæc eſt propria conſideratio principij , quatenus principium eſt:& hoc modo ſumendum eſt principium in definitione principij, quemadmodum & cauſa in definitione cauſæ. Hoc igitur modo,omne principium eſt prius principiato , ſiue eo , cuius eſt principium : non quod prioritas ipſa ad rationem principij pertineat, ſed quod eam ſequatur, vt dictum eſt. Num autem hæc duo, principiatum,& id,cuius eſt principium re vera idem ſint,inferiùs patebit.

ET quoniam hactenus quid eſſet principium,& vtrum prius eſſet eo,cuius eſt principium,explicauimus,ſequitur,vt diſquiramus, num rectè Ariſtoteles principiorum genera tradiderit.

NVM RECTE ARISTOTELES Principiorum Genera tradiderit.

QVÆSTIO IIII.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

ARISTOTELES quidem, ſeptem, (aut ſi mauis) quinque principiorum genera tradidit hoc capite: principium magnitudinis , à quo motus incipit , à quo actio benè incipit: Pars rei , quæ prima exiſtit, efficiens natura, aut electione, aut arte: & id vnde res cognoſcitur. Verùm quod multa principiorum genera prætermiſerit his argumentis oſtenditur.

1 PRIMVM, quia non meminit principij motus quod eſt quies, nec principij temporis,quod eſt inſtans : imò nec principij generationis, quod celebre eſt admodum priuationis,inquam, formæ introducẽdę. *Quod multa prætermiſiſſe videatur principiorum genera.*

2 DEINDE, quia vt poſuit principium,à quo actio benè incipit,ita ponere debuit à quo malè : vnde illud Euripidis, de malo principio malus finis erit.

3 TERTIO, quia etſi meminit materialis, ac efficientis principij, neglexiſſe tamen videtur formale exemplare , ac demum finale , quæ in principiis numeranda eſſe nemo negauerit.

4 QVARTO, quia cùm principium efficiens minus latè pateat, quàm principium producens,quemadmodum & effectio, quàm productio: ſanè loco efficientis principij , ponendum fuit principium producens , vt principium creans, & diuinarum perſonarum principia comprehenderentur. Neque enim dubium videtur multis , quin

Probabile Ariſtoteli fuiſſe cognitam creationem.

Ariſtoteles creationem admittat. Saltem ab æterno: etſi autem productiones diuinarum perſonarum non agnoſcit, quando tamen illas re vera dari nil repugnat, tam amplè de principio producente agere oportuit, vt ne earum quidem principia excluderentur.

5 QVINTÒ quia immemor fortaſſe ſui qualitates eas quas ſecundo libro de Generatione cap. 2. elementorum principia eſſe docuerat, nullo in genere iſtorum complexus eſt, vt inductione patet. *Tex. 7. & 8.*

6 SEXTÒ, (quòd mirari magis quiſq; poſſit) quia principia huius ſcientiæ propria, & ea quidem, quæ rerũ eſſentias conſtituunt, prorſus non attigit: genera, inquam, ſumma & differentias: tum etiam numeri principium, apud Mathematicos & Philoſophos vſurpatiſſimum.

7 POSTREMÒ quia cùm principiorum quædam, intrinſeca ſint, quædam extrinſeca, vt ipſe quoque ſcribit hoc loco: non omnia tamen intrinſeca, aut extrinſeca percurrit: vt hac quoque ratione inconſtantiæ notandus videatur. Ita fit vt anguſtiſſima principiorum diuiſione vſus ſit Ariſtoteles, vbi quàm ampliſſima vti debuit. *Textu 1.*

Quod plura feciſſe videatur quàm deduxit.

QVOD autem è contrariò plura fecerit principiorũ genera quàm debuerat. Ex eo probari poteſt, quia ipſe idem dixerat 1. Phyſ. cap. 6. oportere principia ſemper manere, hoc eſt eſſe æterna, quod ex Platone confirmat a Simplicius in 1. & 8. Phyſ. Si hoc enim verum eſt, ſolus Deus verè principium dici debuit, quando ſolus ipſe re vera æternus eſt. Vnde & Chriſtus Dominus apud Ioan. in Apocal. vt aliquid de ſe diceret, quod eſſet Dei proprium. *Ego*, inquit, *ſum α, & ω, principium & finis.* b Hinc Stoici qui ita mundi generationem admittunt, vt materiam æternam faciant, duo tantùm principia eſſe dicunt Deum & materiam. Eandem ſententiam de principio ſequuti c Manichæi duo principia poſuerunt, bonorum omnium efficiens vnum, malorũ alterum, vt omnes, & qui rectè ſenſerunt, & qui à veritatis tramite deuiarunt, in hoc communi conceptu conſenſerint: principium id ſolùm dici poſſe, quod æternum ſit: adde & à quo cætera pendeant. Vnde illud apud Ciceronem in d Tuſculanis quæſtionibus pro Stoicis dictum: *Principij origo nulla eſt, nam ex principio oriuntur omnia, ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt.*

Textu 50.
a Com. 32. Com. 60.
Apocal. 22.
Stoicorum de principiis placitum.
b *Laër. in Zenone Cittico.*
c *Aug. li. 11 de Ciui. Dei, c. 22. & libr. vnico de hær. ad Quod vult Deum. vide Epipha. lib. 2. contra Hereſ. & alios.*
d *Lib. 1.*

Rectè ab Ariſtotele tradita eſſe principiorum genera.

SECTIO II.

Inſtitutum Ariſtotelis.

SI tamen Ariſt. inſtitutũ cõſideremus, haud difficile erit intelligere, rectè ab eo traditã eſſe principiorũ diſtinctionẽ.

QVOCIRCA illud animaduertẽdum eſt, ea communium verborum ſignificata explicanda fuiſſe ab Ariſtotele in hoc lib. quæ in communi, aut certè non admodum priuato Philoſophorum ſermone verſarentur: alioqui non videretur ille in hoc tractatu vſurpare ſignificationes quæ iam eſſent, ſed nouas inſtituere. Ita non mirum eſt ſi quædam ſint abſtruſiores, & reconditiores apud Philoſophos, quæ in hoc libro non planè exponantur. Quamquam ea dexteritate perſecutus eſt Ariſtoteles vulgata communiũ nominum ſignificata, vt cæteri ad ea facilè reuocari, aut certè ex iis non difficilè intelligi poſſint.

Hoc quaſi iacto fundamento,ſeptem principiorum genera, quæ Ariſt.ætate in communi Philoſophorum vſu erant, hunc in modum colligi poſſunt.Philoſophorum vulgus etſi principia omnium rerum quærebat, re tamen vera quia non nouerat, niſi quæ magnitudinem haberent, ſolius magnitudinis, & rerum habentium magnitudinem principia inueſtigabat. Cùm autem principium, medium,& finis in magnitudine ex motu cognita ſint: motus autem duobus modis inchoetur, vno vndecumque:altero, vnde optimè, ſiue commodiſſimè inchoari poteſt: duplex quoque ſit, neceſſe eſt, magnitudinis principium: alterum, vnde quomodocumque motus incipit:alterum vnde quam commodiſſimè incipit. Nam qui malè rem incipit, ſæpè nihil agere, vulgo dici ſolet. Ita duo iam habentur principiorum genera. Deinde rerum magnitudinem habentium, duo rurſus principiorum genera eſſe poſſunt:alterũ eſſe realis earum, quod interna principia, & externa complectitur,alterum eſſe cogniti:vnde cũ ex iis, quæ ſunt interna,ſola materia Philoſophorum vulgo eſſet cognita (nã præter materiam nihil aliud niſi accidentia in rebus magnitudinem habentibus eſſe putabant) finis verè,qui vnum ex principiis externis eſt ab efficiente,quod re vera eſt alterum,eorum ſententia non diſtingueretur vt 1.lib diximus:diuiſo efficientis in efficiens natura, efficiẽs electione,& efficiens arte, quæcumque accedunt principiorum genera ad duo iam dicta:principium materiale, efficiens natura, efficiens electione,& efficiens arte, & principium cognitionis. Ita fiunt ſeptem principiorum genera(aut ſi mauis)quinque non diuiſo efficiente. *Prior ratio colligendi ſeptem genera principiorum.* *Cap. 6. tex. 83.* *Efficiens triplex.*

Eadem principiorum genera colligi poſſunt ex ipſa definitione principij tradita. Nam cùm principium dicatur id,vnde aliquid eſt, aut fit,aut cognoſcitur:ſanè principia eſſendi, ſi non eadem ſint effectionis,ex mente quidem vulgarium philoſophorum ſola erũt principia magnitudinis:magnitudo enim cum apud eos non diſtinguatur à materia quam factam eſſe minimè volunt: non principia effectionis,eorum ſententia,ſed ſolius rei ipſius habere poteſt: quæ duo eſſe perinde atque in ſuperiori diuiſione intelliguntur. Quare ſi duo alia genera principiorum effectionis aliarum rerum adiungas, nempe materiam ipſam,ac efficiens,quod triplex eſt,ac demum principium cognitionis adhibeas,totidem principiorum genera concludes. *Poſterior colligendi ratio.*

Svnt porrò,qui ratione ordinis hæc eadem principiorum genera colligere nitantur: ſed cùm impedita ſatis vtuntur ratiocinatione, tùm verò parùm ſecura.Ordo enim etſi cernitur in omnibus principiis reſpectu eorum,quorum ſunt principia,latiùs tamen patet, quam vt ex illius diuiſione adæquata principiorum diuiſio colligi poſſit. Nam & inter Neronem,& Antichriſtum datur ordo temporis:& inter vnitates eiuſdem numeri datur ordo enumerationis. Nec tamen aut Nero eſt principium Antichriſti,nec prior vnitas binarij principium poſterioris,licet principium ſit totius binarij. Ita patet Ariſtotelem aptè principiorum genera tradidiſſe. *Alia non recta colligendi ratio.*

Hanc eandem diuiſionem ſecutus eſt magnus Baſil. in enarrandis operibus ſex dierum: niſi quod primum,& ſecundum genus propter *Hexa. Homilia 1.* *Baſil. diuiſio.*

pter

pter affinitatem non diſtinxit, & efficientia omnia vna efficientis notione explicauit, principiúmque cognitionis ad principium intentionis, quem finem dicimus (quia ſatis illi erat ea ſignificatio) cõtraxit.

Simplicij diuiſio. SIMPLICIVS tamen 1. Phyſ. com. 12. & 5. libro eiuſdem operis com. 29. vt minùs artificiosè, ita fuſiùs quàm neceſſe fuit, principia diſtinxit: nempe in principia, poſitione, ordine, ſpecie, affectione, tempore, generatione, numero. Item hæc ipſa in ea quæ vel natura, vel ad nos principia ſunt. Hæc enim omnia, & quæcumque alia inueniri poſſunt ad ea quæ ab Ariſtotele tradita ſunt, aut etiam ad generaliora tria quæ in definitione principij attinguntur, facilè reuocari poſſunt.

Dilutio eorum quæ pro vtraque parte obiecta ſunt.

SECTIO III.

QVÆ autem pro vtraque parte obiecta ſunt, hunc in modum dilui poſſunt.

Ad primum. AD primum eorum, quibus concludebatur Ariſtotelem pauciora numeraſſe, quàm re vera eſſent, dicendum: Ariſtotelem non ſolùm non prætermiſiſſe principium motus, ſed ex illo etiam deſignaſſe principium magnitudinis. Neque enim aliud principium magnitudinis tradit hoc loco, quàm vel vnde motus incipit, vel vnde commodè incipit: quid autem eſt aliud, motum incipere quàm principium habere? Hoc enim peculiare eſt in primis tribus modis ab Ariſtotele traditis, vt principium, non tantùm principium, ſed peculiari ratione initium appelletur; vt apud Albertum nonnulli volunt. Vnde minùs placet quod Diuus Thomas ait. In primo quidem modo ex principio magnitudinis deſignari principium motus, contra verò in ſecundo, ex principio motus, principium magnitudinis. Vtrobique enim deſignatur principium magnitudinis ex principio motus, vt ex contextu patet, & meritò quidẽ. Semper enim in motu eſt certum principium, & à medio ac fine ſuaptè natura diſtinctum: at in magnitudine nullum datur principium, quod ex natura rei non æquè ſit finis atque principium. Cùm autem tempus ſit mẽſura motus, perſpicuum eſt, principio motus tradito inſinuatum quoque fuiſſe principium temporis. *Initium de quibus principijs dicatur.* *Hoc c. lect. 5.*

Occurritur obiectioni. SI quis autem obiiciat: Prius & poſterius in motu ſumi ex priori ac poſteriori in magnitudine, vt Ariſtoteles tradit 4. Phyſ. cap. 11. occurrendum eſt, prius & poſterius eo loco ſumi materialiter pro ipſa nimirùm extenſione, ac diuiſibilitate, non pro ordine partium extenſionis, quod ipſe Ariſtoteles videtur exponere capite 13. huius libri cùm ait motum eſſe quantum, & diuiſibilem, quia magnitudo ſupra quam fit, eſt quanta & diuiſibilis, & tempus ſimiliter quia motus. Vel dicito ſic intelligendum eſſe Ariſtotelem 4. Phyſic. quaſi dicat ordinem certum partium motus naſci ex ordine arbitrario partiũ magnitudinis, ſupra quam fit, quia hic eſt neceſſarius ad illum, & natura illum præcedit. *Ariſt. 4. Phy. cap. 12.*

De principio generationis inchoatiuo. QVOD verò attinet ad principiũ illud generationis quod dicitur terminis à quo, ſi generatio quidem ſumatur pro alteratione præcedenti

denti introductionem formæ ſubſtantialis, principium generationis idem erit, atque alterationis: at principium alterationis, ſicut & augmentationis reuocādum eſt ad principium motus localis, cuius hic apertè fit mentio. Ita quies, ſeu potiùs vltimo quieuiſſe ſub termino à quo poſitiuo, & ipſe terminus à quo poſitiuus, ſub quo quieſcit mobile, principia ſunt motus, & generationis diſpoſitiuè. Si verò generatio ſumatur pro ipſa formæ ſubſtantialis momentanea introductione, tum principium à quo illius erit priuatio ſubſtantialis formæ, nec reuocabitur ad primum, aut ſecundum genus principij, ſed ad tertium, hoc eſt, ad principium materiale, quia res, quæ generatur, non intelligitur fieri ex alia materia, quàm ex ea, quæ priuata erat forma introducenda: tametſi conſtet, ac genita eſſe intelligatur ex materia iam informata. *Duplex generationis vſurpatio.*

Sectio 2. *Plato in Dialogo. 6. de legib. Ariſtot. 2. Elenc. c. 8. & 1. de cœlo, c. 5. tex. 31. 1. Eth. c. 7.*

AD ſecundum, vt reſpondeamus, repetere oportet id, quod paulò ante dictum eſt, incommodum, & ineptum principium non cenſeri principium. Vnde vulgatum illud prouerbium, tam ſæpè à Platone, & Ariſtotele vſurpatum: principium eſſe dimidium rei faciendæ, aut etiam (quod interdum ſcribunt) pluſquàm dimidium, rectè interpretatus eſt, qui dixit: *Dimidium facti, qui bene cœpit, habet*: quod is, qui malè cœpit, haud cœpiſſe meritò dici ſoleat. *Ad ſecundū. Explicatio prouerbij.*

AD tertium dici poteſt Ariſtotelem innuiſſe formale principium cùm tradidit materiale: vel potiùs planè comprehendiſſe formam in extremo genere, omnia enim per ſuam formam cognoſcuntur, nec quomodocumque, ſed à priori: quod idem dicendum de cauſa exemplari & finali. Sed quoniam hæc tria non ſolùm cognitionis, ſed etiam eſſentiæ ac effectionis principia ſunt, meritò ille traditis ſeptem dictis generibus principiorum, communem omnium definitionē ſubiecit, vt ea tradenda ſuppleret non ſolùm quodcumque aliud genus prætermiſiſſet, ſed etiam quācumq; aliam communem principiandi rationem non explicaſſet, quod quidem ex ipſo contextu apertè colligitur. Alij reducunt tria hæc cauſarum genera ad principium efficiens, quod omne efficiens, & alicuius finis gratia, & aliquo propoſito exemplari (ſi modo agat per intellectum) & alicuius formæ introducendæ cauſa agat, Verùm hæc reuocatio minus aptatur iis, quæ ad finem capitis dicuntur. *Ad tertium. Principium formale, exēplare, ac finale.*

AD quartum dicendum, etſi Ariſtoteles in tradendis principiorum generibus non comprehendit producens in commune, comprehendiſſe tamen illud in ipſa principij definitione. Nam & principium creans eſt principium vnde, ſiue à quo aliquid fit, effectione latè accepta, quo pacto creatio eſt effectio. Et tamen hoc, quàm vtrumque principium diuinarum perſonarum eſt principium à quo aliquid eſt, vt mira in hac etiam re fuerit Ariſtotelis induſtria, qui tam amplè principij rationem tradidit, vt ne hoc quidem ineffabile ab ea excludatur. Quod Caietanus in Commentariis 1. partis annotauit. *Ad quartū. Quam aptè definitio principij tradita ſit.* *1. par. q. 33. artic. 1.*

AD quintum dicendum, Ariſtotelem duabus de cauſis appellaſſe qualitates elementorum principia: vna, quod eas acceperit loco formarum ſubſtantialium, quæ nos latent: altera, quia ſunt inſtru- *Ad quintū. Qualitates cur principia dicantur.*

mentaria agendi principia,quæ ad principia agentia reuocari debent.

Ad ſextum.

Summa genera, & differentiæ, vbi comprehenſa.

1. Sent. diſ. 3. q. 3. & 2. Sent. d. 3. q. 6.

AD ſextum dicito,genera ſumma,& differentias omnes, etiam indiuiduales (quæ omnia ſunt ſimpliciter ſimplicia, vt Scot. loquitur) eſſe quidem principia metaphyſica, &prætermiſſa in generibus principiorũ enumerandis tanquã abſtruſiora, & quæ minùs caperet philoſophorũ vulgus:at non eſſe prætermiſſa in definitione principiorum communi, cùm ex iis aliquid ſit, ac cognoſcatur, tametſi ex eis nihil fiat, quaſi alteri ante exiſtenti alterum adiungatur.Neque enim re ipſa differunt genus, & differentia, vt alteri exiſtenti alterum aduenire poſſit.

Vnitas, quomodo ſit principium.

Quod verò attinet ad vnitatem,cùm ea ſit principium numeri, vt materia, ad tertium genus principiorum reuocatur.

AD ſeptimum quid reſpondendũ ſit, ex dictis patet. Iam enim diximus cur Ariſt. non omnia principiorũ genera apertè ſit proſecutus.

Quo pacto ſolus Deus principium eſt.

QVOD verò contra obiiciebatur, Ariſtotelem plura feciſſe principia quàm debuerit, hunc in modum diluendum. Si ſermo quidem eſſet de eo, quod maximè propriè dicendum eſt principium, & ad quod cætera omnia reuocantur:in ſolum Deum re vera principij rationem cadere, quemadmodum & rationem entis, tametſi apud huius ac illius erroris de mundi origine authorem, ſequatur, duo eſſe principia, ſiue Deum & materiam, ſiue principium bonorum,& malorum. Quamquam locus ille Ariſtotelis in quo ait principia ſemper manere oportere, aliter intelligi poteſt, aut potiùs debet, quàm vt quicquid principium eſt,ſempiternum eſſe doceatur.Eſt enim potiùs eius loci ſenſus: in omni generatione dari aliqua principia, indefinite tamen, nõ hæc neceſſariò, aut illa. Quam loci explicationem ipſe idẽ Simplicius magis approbat 1. Phyſ. com.50. Ita patet non concludi, Ariſtotelem plura quàm debuit principia feciſſe.

Vera explicatio.

SED quia fortaſſe non deerit, qui neget, principium eſſe analogum aut eius analogia admiſſa, dubitet de qua re illud primùm dicatur, quod ſi de Deo, qua demùm ratione id intelligendum ſit, idcircò quid de tota hac re ſit ſentiendum paucis exponamus.

NVM PRINCIPIVM SIT ANALOGVM & qua ratione.

QVÆSTIO V.

Principium analogum eſſe, vtcumque ſumatur.

SECTIO I.

Principium pro re quæ principium dicitur.

Cap. 4. text. 22. & cap. 5. tex. 29.

AC SI principium quidem ſumatur pro re ipſa, quæ principium dicitur,non dubiũ eſt,quin analogum ſit, &de Deo primũ dicatur. Ens enim analogum eſt, & in omni genere entis datur principium aliquod: atque in toto genere entis Deus primum quiddã eſt. Accedit quod Ariſt. 12.li, huius operis diſſerens de principiis rerum ſenſibiliũ, quatenus res quædam ſunt, aut in rebus(quod addiderim propter priuationem)probat ea analogicè conuenire, propterea quod ſunt principia rerum ſenſibilium diuer-

ſorum

ſorum generum, quæ analogicè conueniunt, ergo cum ens analogum ſit, & primum de Deo dicatur: erit ſanè principium in commune analogum. Denique id confirmari ex eo poteſt, quia principium non ſolũ dicitur entium, ſed etiam non entium, vt ſpatij extra cœlum, in quo nullum eſt corpus, temporis etiam illius quod anteceſſit omnem motum, imo verò rem omnem creatam, in quo grauiſſimi Theologi infinita fingunt principia imaginaria, ſeu potius imaginatione fingunt infinita principia: ſicque interpretantur a illud Ioannis: *In principio erat verbum*, quaſi dixerit, Quodcúmque principium imaginatione de ſignes, in eo iam erat verbum. Non enim magnum quid diceret Ioannes, ſi in principio eius temporis quod motu primi mobilis efficitur verbum Dei iam extitiſſe affirmaret, cum plerique b doctores Catholici ſentiant angelos quoque ante corpora cœleſtia fuiſſe conditos. quod ſi non entium quoque datur principium, atque adeo ſuo modo intrinſecum, erit profectò principij analoga multo amplior, eiúſque caput idem cum eo, quod in analogia entis traditur.

Expoſitio verborum Ioannis in principio.

a D. Chryſoſ. 2. & 3. hom. in Ioan. Theophil. Cyril. Beda. Caiet. & alii in Euan. Ioã.

b Vt Gregor. Naz. in ſer. de Natali Domini. Damaſc. lib. 2. fid. orthod. c. 3. Caſſ. col. 8. c. 7. Baſil. hom. 1. in Hexa. Hieron. in c. 1. epiſto. ad Titũ, de Græcorum ſententia (qui ferè omnes ita puteant) Hilari 12. de Trinit. Ambr. præfa in Pſal. & li. 1. hexa. ca. 5.

Principium vt refertur ad id cuius eſt principiũ.

QVOD ſi principium ſumatur prout refertur ad id cuius eſt principiũ, non eſt quoque difficile idem oſtendere. Eſt enim relatio principij in quibuſdam realis, vt in patre reſpectu filij, ſiue humanum intelligas, ſiue diuinum, nec modo in quauis cauſſa efficiente comparatione ſui effectus in actu, ſed etiam in materia, & forma reſpectu compoſiti, in quibuſdam verò rationis, vt in priuatione, & principiis non entium, imo & in Deo reſpectu creaturarum, & in cauſſa finali, quæ principium intentionis eſt reſpectu eorum, quæ ad finem deſtinantur. Neque enim in Patre alia eſt relatio patris, alia principij, ſed relatio Patris eſt ſpecialis quædam principij relatio, eodémque modo dicendum de relatione cuiuſlibet cauſſæ. Atque hoc etiam pacto principium primo dicitur de Deo, cùm in eo ſignificet relationem per ſe ſubſiſtentem, quę in nulla re creata dari poteſt. Quin etiam in diuinis analogum eſſe principium ea ratione conſtat, quia tribus diuinis perſonis nihil reale vniuocum eſſe poteſt quod in eis diuiſum ſit, iam enim per aliquam entitatem realem contraheretur eſſétque in Deo compoſitio realitatum, quod fieri nullo modo poteſt. Satis autem eſt probaſſe principium non eſſe vniuocum, vt analogum eſſe intelligatur: conſtat enim non eſſe caſu ęquiuocum, quod idem in ſequentibus animaduertendum eſt. Sed cùm hæ duæ principij conſiderationes ad hunc locum attineant, ſit obiter hoc pacto de principij analogia diſputatum.

Principium analogum in diuinis.

D. Tho. 1. p. q. 33. art. 1.

Principium vt eſt formaliter principium.

DENIQVE ſi principium ſumatur quatenus principiũ eſt, quo pacto eius analogiã quærimus, nẽpe quatenus *eſt id vnde aliquid eſt, &c.* ſeu quatenus ab eo aliquid procedit, vt nonnulli principiũ definiunt, ſumpto quam latiſſimè *procedendi* verbo, dicendũ eſt: eſſe item re vera hoc pacto analogũ. Primo quidẽ, quia modus procedendi à principio, quo modo principiandi reſpondet, vniuocus non eſt. Nam procedere ab aliquo dependenter, qui modus eſt procedendi à principiis quæ cauſſando principiant, & procedere independenter, quo pacto ſecunda perſona diuina procedit à prima, & tertia ab vtraque,

vniuocè non cõueniunt. Deinde, quia principia, quæ cauſſando principiant, non conueniunt in communi vlla cauſſandi ratione, vt omnes philoſophi aſſerunt: minus igitur conuenient principia generaliter ſumpta in ratione principiandi. Tertiò, quia quædam principiãt intrinſecus, alia extrinſecus, alia vt actus, alia vt potentia, alia ſecundum intentionem, alia ſecundum executionẽ: quibus modis nihil eſt commune vniuocum. Poſtremò, quia multiplicitas ipſorum verborum definitionis abundè declarat principij analogiam. Nam & particula, *primum*, primitatem, temporis, loci, naturæ, originis, ordinis, & huiuſmodi alias ſignificat, quibus nihil eſt commune vniuocum, & particula, *vnde*, exponi non poteſt, niſi varijs & diſcrepantibus admodum procedendi rationibus, quæ ſunt, poſt quod, Ex quo, per quod, A quo, &c. Vt ſuprà dictum eſt, quæ vniuocè non conueniunt. Ita patet, principium, quatenus principium eſt, analogum eſſe. Id quod Ariſtoteles cùm aliis locis, tum verò 2. libr. de Gener. animalium cap. 2. de rebus naturalibus aſſerit: *In rebus* (inquit) *quæ fiunt, plura habentur principia, nec omnia modo eodem.*

Multiplicitas definitionis principij.

Quæſt. 1. ſect. 2.

Ariſt. lib. 2. de Gener. animalium ca. 2.

Quo pacto ſit analogum.

SECTIO II.

Principium eſſe analogũ proportione.

QVOD ſi petas, quo genere analogiæ principium ſit analogum, dicendum eſt: perſpicuum quidem eſſe conuenire illi analogiam proportionis, quandoquidem vt hoc principiatum iſto modo procedit ab hoc principio, ita quodammodo illud ab illo, &c.

An ſit analogum attributione.

VERVM de analogia attributionis dubiũ eſt. Quadã enim ex parte videtur affirmatio vera, quia omnia principiorum genera referuntur ad Deũ, tanquã ad primum illud, vnde nõ modo habent vt ſint, ſed etiam vt principia ſint. Altera ex parte videtur vera negatio. Nam etſi vnum genus principij poteſt pendere ab alio in ratione eſſendi, veluti materia à forma, tamen in ratione principiandi nullum genus pendet ab alio: neque enim materia ſuum cauſſandi modum habet à modo cauſſandi formæ, ac proinde nec principiandi, etſi illo indigeat ad cauſſandum, & principiandum: eodémque modo neque forma ab efficiente, aut efficiens à fine, & vice verſa: atque ita in cæteris.

Non eſſe vniuerſe analogum attributione.

DICENDVM igitur, Principium in toto ſuo ambitu non eſſe re vera analogum attributione. Nam etſi omnia genera principiorum referuntur ad Deum tanquam ad id, à quo habẽt nõ ſolum ſuam rationem eſſendi, ſed etiam principiandi: tamen non referuntur ad illum conſideratum ſub eadem principiandi ratione: ſed omnes fines tamquam ad primum finem, omnia efficientia tamquam ad primum efficiens: & ita ſuo modo cætera: At Deus, vt eſt primum principium vno modo, non refertur ad ſe, vt eſt primum principium alio modo: veluti quatenus eſt primum efficiens non refertur ad ſe, quatenus eſt primus finis. Vnde patet, etſi datur res vna, ad quam referatur omnis ratio principiandi: non dari tamen rationem vnam ad quam omnis principiandi ratio referatur: quod tamen erat neceſſe vt principium diceretur analogũ attributione. Quare etſi poteſt dici

Quo tamen pacto dici poſſit.

ana

analogum attributione ſecundum rem propter vnum primum ſecundum rem, ad quod referuntur omnia:non tamē analogū attributione ſecundum rationem,quod eſt eſſe ſimpliciter analogum attributione.

Sed quærat aliquis, de quonam genere principiorum primo dicatur principium? Nam Auen-Roïs in hoc caput exiſtimat dici primum de principio finali, quod eſt intentione primum: Albertus verò ait dici primum de principio magnitudinis,ſupra quam fit motus. *De quo genere principiorum principiorum primo dicatur principium.*

Qvamvis autem Iandunus, & alij recentiores facilè vtramque conciliant,quod Auen-Roës loquutus ſit de principio ſecundum rei naturam:Albertus autem ſecundum impoſitionē vocabuli:aliquid tamen addendum eſt, vt vtriuſque ſententia ſit vera: Itaque dicendum:cauſæ finali,non ſimpliciter,ſed inter ea, quæ non ſolùm principia ſunt, ſed etiam cauſſæ, conuenire primo principij rationem, eſt enim cauſſa finalis primum ac præcipuum cauſſarum genus. Verùm ante omnes cauſſandi rationes eſſe rationem principij perfectiſſimè producentis,quæ primæ,ac ſecundæ perſonæ in diuinis conuenit.Dicendum quoque nec principium magnitudinis ſimpliciter fuiſſe primo appellatum principium. Nihil enim ita eſt principium magnitudinis, vt finis etiam eſſe non poſſit, ſi ex parte oppoſita incipias: ſed appellatum primo fuiſſe principium, quatenus ab eo incipit motus, vndecunque illud inchoëtur. *Conciliatio. Alberti cū Auen-Rois.*

VTRVM PRINCIPIVM PRIVS DICATVR de Deo reſpectu diuinarum perſonarum quam creaturarum.

QVÆSTIO VI.

Quo pacto principium prius dicatur reſpectu diuinarum perſonarum.

Sectio I.

Sed quæſtio eſt: Num principium prius conueniat Deo reſpectu diuinarum perſonarum, quàm creaturarum? Quod enim non prius ei conueniat reſpectu diuinarum perſonarum,ex his probatur. *Pars negans probatur.*

Primvm, quia eſſe productiuum diuinæ perſonæ non dicit perfectionem,aut ſaltē non addit eſſentiæ quicquam perfectionis, quam tamen dicit,& quidem infinitam, eſſe totale productiuum creaturæ. *Prima Ratio.*

Deinde, quia eſſe productiuum creaturæ eſt commune omnibus perſonis,eſſe autem productiuum perſonæ diuinæ eſt proprium quibuſdam: At communia priora ſunt propriis, etiam in diuinis, virtute ſaltem,& noſtro intelligendi modo. *Secunda Ratio.*

Tertio, quia Deus non dicitur principium diuinæ perſonæ,niſi per potentiam productiuam: at potentia dicitur de Deo propriè reſpectu creaturarum, impropriè verò reſpectu diuinæ perſonæ: id quod *Tertia Ratio.*

quod duabus rationibus patet. Prior eſt, quia potentia quatenus potentia dicitur reſpectu alius, quatenus aliud eſt, vt patet ex hoc ipſo libro cap. 12. vna autem perſona diuina non eſt ſimpliciter aliud ab alia, licet ſit aliud ſuppoſitum. Poſterior: quia potentia diuina reſpectu creaturarum, cum ſit omnipotentia, comprehendit omnem potentiam propriè dictam, alioqui iam non eſſet omnipotentia, nec tamen comprehendit potentiam productiuam diuinæ perſonæ: iã enim tertia perſona in diuinis non eſſet omnipotens, quia nullam producit: imò nec ſecunda, quia non producit primam. Atque hanc ſententiam probat Durandus in 1. Sent. d. 29. q. 1. *Text. 17.*

Pars affirmãs ſuadetur. QVOD verò prius illi conueniat reſpectu diuinarum perſonarum ex eo primùm oſtenditur, quia eſſe principium diuinæ perſonæ dicitur de Deo ab æterno, creaturæ autẽ ex tempore. Deinde, quia principium diuinæ perſonæ dicitur de Deo naturaliter, creaturæ autem liberè. Loquor autem de principio actu, ſiue principiante, non de principio potentia, ſiue principiatiuo. Tertio, quia eſſe id, vnde aliquid procedit, perfectius dicitur de eo, vnde illud perfectius procedit: perfectius autem procedit vna perſona diuina ab alia, quàm quæuis creatura à Creatore, cum illa procedat in vnitate eiuſdem naturæ ſingularis, hæc in ſola vnitate analogica, atque adeo infinitæ diſtantiæ. Vnde eſt illud Pauli loquentis de æterno Patre: *Ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur.* Significat enim his verbis productionem filij à Patre eſſe perfectiſſimam principiandi rationem, & cui primo principiandi ratio conueniat. *ad Epheſ. 3.*

Approbatio, & explicatio poſterioris ſententiæ. HANC poſteriorem ſententiam amplectuntur nonnulli D. Tho. ſectatores, nobíſque magis placet dummodo contrahatur ad illud tantùm principiandi genus, quod eſt per productionem, quod tamen explicationis gratia dictum ſit. Nam cùm hoc modo tantùm conueniat Deo eſſe principium reſpectu diuinarum perſonarum (ſubaudi autem & principium ordinis earum: cùm hoc principij genus ſequatur cætera principiorum genera vt ex ſupra dictis intelliges) in hoc ſolo poteſt fieri propoſita comparatio. Nulla enim diuina perſona poteſt loco, aut tempore, aut natura, aut cognitione, præcedere eam, quam producit. Vnde fit, vt nec detur finis, nec exemplar in productionibus diuinarum perſonarum, ac multo minus, aut materia, aut efficiens, ſiue ex nihilo, ſiue ex aliquo, vt ſubiecto: præcedunt enim productiones illæ omnem rationem cauſſandi, & quæcunque alio modo principiandi, quam per productionem ſiue originem. Nam de fine ac exẽplari, de quibus dubiũ aliquod eſſe poſſet, ex eo res probatur, quia ſemper finis vt Durandus rectè argumentatur, importat præeminentiam bonitatis, non ſemper quidem reſpectu intendentis finem, ſed eius quo finis acquiritur: quæ præeminentia non datur in diuinis reſpectu diuinarum productionum. Exemplar verò non eſt neceſſarium ad productionem rei, niſi vbi producens debet producere aliquid certæ, ac circumſcriptæ eſſentiæ, cuiuſmodi non eſt perſona diuina. Quocirca neque vnquam Patres productionis diuinarum perſonarum exemplar vllum poſuerunt, ſed tantùm creaturarum. Ita

D. Thom. 1. Sent. d. 29. q. 1. art. 2. & 1. p. q. 83. artic. 3. & q. 43. art. 6. Caieta. iiſdem in locis primæ partis. Capr. 1. Sent. d. 29. Idem tenet Alber. Mag. in 1. d. 29. art. 2. Richard. ibid. q. 2. Argen. ibidem. q. vnica & alij.

Num diuinarum proceſſionum detur finis aut exemplar.

Loco citato.

fit;

ſit,vt quæſtio de ſolo principio productiuo intelligi poſſit, quod iam rectè oſtenſum eſt priùs conuenire Deo reſpectu diuinarum perſonarum,quàm creaturarum:cùm interim alia omnia principiorum genera,non dicantur de Deo,niſi reſpectu creaturarum, vt patet ex eorum proprietatibus,vt ex prioritate loci,temporis,naturæ,& perfectionis.

D.Tho.2. di. 29.q. 1. arti. 2. & Capr. ibidem q.1.

Producere au dicat perfectionem.

AD primum ergo partis oppoſitæ argumentum dicendum eſt,etſi eſſe productiuum creaturæ dicit perfectionem: tamen ipſum producere creaturam,quod eſt eſſe actu principium, nihil perfectionis dicere,quod ad diuinam eſſentiam pertineat. Productio enim creaturæ in ipſa creatura eſt.Productio autem diuinæ perſonæ dicit quidem perfectionem eſſentiæ,verum non aliam à perfectione perſonæ productæ.

Ad ſecundũ. Cõmunia an priora proprijs.

AD ſecundum mutato verbo *productiui* in *producentis*, dicendum eſt,communia quæ non neceſſariò conueniunt,ſed contingenter, aut liberè,non eſſe priora propriis neceſſario conuenientibus: quo pacto non eſt priùs hominem moueri, quàm eſſe rationis participem, aut diſciplinæ capacem:at producere creaturam,&ſi commune eſt omnibus perſonis,eſſe tamen non neceſſarium,ſed liberum.

Ad tertium. Potentia productiua propriè dicta. Ariſtotelis definitio potẽtiæ non valet in myſterio Trinitatis.

AD tertium dicendum, potentiam productiuam non ſolùm propriè,ſed etiam propriiſſimè dici de potentia productiua diuinæ perſonæ: quod patet ex actu producendi perfectiſſimo,qui ei reſpondet in diuinis.Prior autẽ probatio minoris facilè refellitur.Ariſtoteles enim, quia non putauit dari poſſe adeò perfectam productionem,vt productum eſſet eiuſdem numero naturæ cum producente,definiuit potentiam actiuam per reſpectum ad aliud:quo fit vt definitio ab eo tradita non ſit vſurpanda in hac materia,præſertim cùm ne omnẽ quidem potentiam actiuam creaturæ in ea complexus ſit, ſed eam ſolam quæ ſupponit ſubiectiuum in quod agat.Poſteriori verò probationi hunc in modum occurrendum: omnipotentiam non complecti omne genus potentiæ,etiam propriè dictæ,quia non complectitur potentiam paſſiuam: ſed complecti omnem ac ſolam potentiam productiuam alicuius eſſentiæ,quæ ſola potentia eſt eſſentialis diuinæ naturæ: ita tamen vt nomine productiuæ intelligas etiam oppoſitam deſtructiuam,vt ita loquar.

Omnipotẽtia quas potẽtias complectatur.

Dilutio quorumdam obiectorum.

SECTIO II.

Prior obiectio contra prædicta.

VERVM contra aſſertam concluſionẽ ſic obiici poteſt. Si principium producens primo diceretur de principio producente diuinam perſonam,& de cæteris attributione ad ipſum,eſſet haud dubiè tale principiũ producens cauſa cęterorum principiorum producentium (id enim quod eſt primum in vnoquoque genere,eſt cauſa cæterorum,vt Ariſto. docet conſentientibus omnibus Philoſophis)at hoc fieri nequit, tũ quia omnis cauſalitas Dei reſpectu creaturæ eſt communis omnibus perſonis diuinis, quibus tamen non eſt commune producere diuinam perſonam: tùm etiam,quia Deus,quatenus producit creaturam, non poteſt habere cauſam,tum denique quia cùm in diuinis ſint plura principia producentia

centia reſpectu diuinarum perſonarum, & alterum prius origine altero, alterum eſſet cauſa alterius, quod fieri nequit: Ergo principium producens non poteſt primò dici de principio producente diuinam perſonam.

Poſterior obiectio.

POTEST etiam hunc in modum obiici. Si in Deo non eſſet perſonarum diſtinctio, vt Philoſophi putarunt:eſſet Deus primum principium productiuum, vt refertur ad creaturas: at perſonalia in diuinis nihil impediunt communia, ergo nihil obſtat perſonarum diſtinctio,quominus principium productiuum primò dicatur de Deo comparatione creaturarum.

Solut. prioris.

HÆC tamen nihil obſtant. Namq; ad priorem obiectionem negata propoſitione dicendum eſt, pronunciatum illud: *quod eſt primum in vnoquoque genere, eſſe cauſam cæterorum*, in iis tantùm eſſe intelligendum, quæ diſtinguuntur ſecũdum eſſentiam, quo pacto cauſa vniuerſè ab effectu diſtinguitur: at hoc modo diuinæ perſonæ, neque interſeſe, neque à communi eſſentia diſtinguuntur.

FATEOR, D.Thomam ſæpè,& alios pleroſque Theologos affirmare productionem diuinarum perſonarum eſſe exemplar, & habere cauſſalitatem in productione creaturarum, verùm impropriè id dicitur, tum quia ratio cauſandi cauſæ exemplaris in productione creaturarum debet eſſe communis toti Trinitati, tum quia debet eſſe finita, & limitata: quemadmodum & ipſa creaturarũ productio. Senſus ergo eius pronunciati eſt: productionem diuinarum perſonarum cùm ſit infinitè perfecta, eſſe quodammodo exemplarem cauſam productionis creaturarum: quia etſi illam creaturæ in produdendo imitantur, deficiunt tamen infinitè ab eius producendi ratione.

D.Tho.1.diſ. 29.q.1.artic. 2.& 5.p.q. 45.art.6.

Productio diuinarum perſonarum vt ſit exemplar.

Poſterioris.

AD poſteriorem obiectionem dicendum ſi in Deo non eſſet perſonarum diſtinctio, fore, vt deeſſet in vniuerſo perfecta omninò productio: nempe rei nullo modo diſſimilis producenti: quæ enim Deus producit extra ſe infinitè deficiunt à diuinæ naturæ ſimilitudine, quæ autẽ creaturæ producunt, non poſſunt eſſe ſimiliora producentibus, quàm ſecundum infimam ſpeciẽ, aut etiam ſecundum intenſionẽ vel extenſionem formæ ſpecificæ producentis. Nam ſecundum gradum indiuidualem, nullum productum creatum poteſt eſſe eiuſdẽ omninò rationis cum producente. Conceſſa igitur priori propoſitione, ad poſteriorem dicendum eſt: perſonalem diſtinctionem nõ impedire ea, quæ re vera communi eſſentiæ conueniunt, ſed impedire (ſi ita dici poteſt) id, quod eſſentiæ conueniret, ſi nõ eſſet in perſonis diſtinctis.

Principiorum productiuorũ ordo.

ITAQVE principium productiuum primo dicitur de Patre in diuinis, qui eſt principium non de principio, vt loquuntur Theologi, deinde de Filio, qui eſt principium de principio:quia, quod cùm Patre ſimul ſit principium ſpiritus ſancti, id habet à Patre, quemadmodum & eſſentiam. Tertio loco dicitur de Deo reſpectu creaturarum, quas ex nihilo facit: quia perfectios producuntur, quàm quæ ex materia ſuppoſita. Quarto de Deo reſpectu creaturarum, quas producit ex materia ſimul cum cauſis ſecundis. Quinto de creaturis producentibus reſpectu earum, quas producunt, ſiue illas æquiuocè producãt, quæ

Ita magiſter Sent.in 1.d. 20. ex Aug. lib.4. de Tri. c.30.& communiter Theologi.

Productio æquiuoca & vniuoca qua ex parte ſint perfectiores.

quæ productio perfectior eſt ratione cauſſalitatis, minoriſue dependentiæ producentis: ſiue vniuocè, quæ productio eſt perfectior ex parte ſimilitudinis producti cum producente.

NVM PRINCIPIVM LATIVS *pateat, quàm cauſſa.*

QVÆSTIO VII.

Quod latius pateat.

SECTIO I.

ETSI autem, ex iis, quæ dicta ſunt liquido conſtat principium latius patere quàm cauſſam: quia tamen id hoc loco per ſe tractari ſolet, paucis colligenda ſunt diſcrimina inter cauſſam & principium, vt ex iis maior principij amplitudo euidentius appareat: tum reſpondendum ad nonnulla, quæ pro reciprocatione cauſſę cum principio afferri poſſunt. Principium & cauſſa hoc primum differunt inter ſeſe, quod omnis vera cauſſa eſt ens, quemadmodum & omne id, quod eſt verè cauſſatum: non omne autem principium eſt ens, quemadmodum neque omne principiatum, vt patet in priuatione, & in ſpatio extra Cœlum. *Diſcrimina princ pij, & cauſſæ.*

DIFFERVNT deinde, quod ſemper cauſſa eſt aliud ab effectu, hoc eſt, eſſentiæ diuerſæ numero, principium autem nõ neceſſariò eſt diuerſæ numero eſſentiæ ab eo, cuius eſt principium, poteſt enim eſſe vel eiuſdem numero eſſentiæ, vt in diuinis perſonis: vel ſaltem non diuerſæ, vt in iis principiis, quæ non habent rationem entis.

DIFFERVNT tertio, quod ab omni cauſſa habet aliquod eſſe id cuius eſt cauſſa: non item ab omni principio, id cuius eſt principium: quod item patet in priuatione formæ, & in generatione ipſa cuius priuatio eſt principium: priuatio enim, vt nullum eſſe habet, ita nullum dare poteſt.

DIFFERVNT quarto, quòd ab omni cauſſa pendet modo aliquo in ſuo eſſe, id cuius eſt cauſſa (quod plus eſt, quàm habere eſſe ab illo) non item ab omni principio id cuius eſt principium, quod in ſuperioribus exemplis cerni poteſt.

POSTREMO differunt (mittamus enim alia, ſi quæ ſunt diſcrimina) quod omnis cauſſa eſt prior natura ſuo effectu, non item omne principium eo, cuius eſt principium: quod etiam patet in perſonis diuinis producente, & producta, in priuatione formæ, ac generatione: & aliis pleriſq;. Non propoſuimus hoc diſcrimen eo pacto, quo à nonnullis proponi ſolet. Vt nimirum cauſſa omnis dicatur prior ſuo effectu, non item omne principium eo, cuius eſt principium, quamuis ſemper inter vtrumque ſit ordo, quia nunquam datur ordo ſine prioritate, cùm potius nihil aliud ſit, duo quælibet eſſe ordinata inter ſe, quàm vnum eſſe prius, alterum poſterius aliquo prioritatis *Reijcitur modus quorundam diſcrimẽ hoc proponentium.*

modo, vt ex ſupradictis patet. Ita perſpicuum eſt, principium latius patere, quàm cauſſam, quæ eſt, D. Tho. Alexandri, Alberti, Commentatoris, imo & omniũ communis ſententia hoc loco, & aliis pleriſq; *Quæſtio. 3. ſect. 3. D. Thom. 2. p. q. 33. art. 2. Aue-r. col. 4.*

Dilutio quorundam obiectorum.

SECTIO II.

Prima obiectio. SED præſto eſt quod quis obiiciat. Ariſtoteles enim 4. lib. huius operis cap. 2. ſcribit, Ens, & vnum mutuo ſe ſequi *Text. 3.* vt principium, & cauſſam: ergo eius ſententia non latius patet principium, quàm cauſſa.

HVIC obiectioni ſunt qui reſpondeant principium & cauſſam *Argen. 1. d. 29.* reciprocari in creaturis: quod tamen nec videtur eſſe de mente Ariſtotelis nec verum eſt, cùm & punctus ſit principium lineæ, & priuatio principium mutationis: nec ſint earum cauſſæ. Non deſunt etiam, *Primo libro Priorum cap. 39.* qui occurrant, vtendum eſſe eo loco regula illa tradita in libris priorum, Exempla non proponi, quaſi ita res habeat, ſed vt id, de quo agitur, intelligatur: Vnde eſt illud apud Dialecticos, *exemplorum non requiritur veritas.* Sed cùm non neceſſe ſit, vt hac in re ad id præſidij con*Solutio.* fugiamus, aliter reſpondendum eſt.

ITAQVE dicendum, quemadmodum & loco citato ſcripſimus, *4. lib. cap. 3. & libr. 1. cap. 7. q. 1. ſect. 5.* *Cauſſa populari acceptione quid ſignificet.* cauſſam in exemplo illo ſumi populariter, non philoſophicè, quod ſæpe fit apud Ariſtotelem, præſertim extra eum locum, in quo de re ex inſtituto agit. Sumitur enim quatenus complectitur ea, quæ requiruntur, licet non ſint veræ cauſſæ: quo pacto occaſio, conditiones ſine quibus non, & alia pleraque vulgò dicuntur cauſſæ. Hoc autem modo ne ipſa quidem priuatio formæ introducendæ à nomine cauſſæ interdum excluditur, vt apud eundẽ 12. lib. huius operis c. 2. *Tex. 12.* Imo verò *Cauſſa Græcis Theologis quàm latè pateat.* & apud Græcos prima perſona in diuinis cauſſa dicitur ſecundæ, & vtraquæ cauſſa tertiæ, vt apud Damaſcenum lib. 1. Orthodoxæ fidei, c. 8. & 11. à quo tamen vſu Latini abhorrent, vt D. Tho. docet. 1. p. q. 33. art. 1. Quod diſcrimen Græcæ, ac Latinæ Eccleſiæ expoſuit Florentina Synodus in literis ſanctæ vnionis. *Seſſ. vltim.* *Id quod,* inquit, *ſancti Doctores, & patres dicunt, ex patre per filium procedere ſpiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificent, filium quoq; eſſe ſecundum Græcos quidẽ cauſſam, ſecundum Latinos verò principium ſubſiſtentiæ ſpiritus ſancti, ſicut & Patrem.* Quanquam verò Auguſtinus videri poteſt Græcorum in hac re loquendi conſuetudinem vſurpaſſe in lib. 73. quæſtionum *Quæſtio. 15. vt habetur tom. 4.* cum ait, Deum ſuæ ſempiternæ ſapientiæ cauſſam eſſe ſempiternam, quaſi dixerit ſempiternum eſſe principium productiuum, non eſt tamen neceſſe. Nam & in 7. de Trinitate. Sic loquitur, de Patre. *Quod eſt cauſſa illi vt ſit, eſt cauſſa vt ſapiens ſit,* *Cap. 1.* vbi nomen cauſſæ pro ratione ſumit, non pro principio producente, quod Græci veram cauſſam ap*Authoris nomen in diuinis, vſurpandum potius quàm principij.* pellant, niſi loquatur negatiuè, vt ſit ſenſus, Quemadmodum non habet cauſſam vt ſit, ita neque vt ſapiens ſit: quale eſt illud Hieronymi ad cap. 3. Epiſt. ad Epheſios, *ſui origo eſt, ſuaq; cauſſa ſubſiſtentiæ:* loquitur autem de Deo abſolutè. Liberius nomine authoris pro principij producentis vtuntur Latini, vt Hilarius in 4. de Trinitate, cum ait, Pa-

Vide etiam eundem Hilarium lib.2. de Trinit. & lib.2.

trem in diuinis authorem eſſe filij:quod etſi negat D.Thom.in 1.Sen. d.29.q.1.art,1.vſurpari poſſe in filio reſpectu ſpiritus ſancti: propterea quod authoris nomen ſignificare videatur principium non de principio: ipſe tamen Hilarius in vtraque perſona nomine authoris vtitur 2.lib.eiuſdem operis,cum ait, à Patre & filio authoribus confitendum eſſe ſpiritum ſanctum.

Secunda obiectio.

AT obiiciat aliquis Ariſt.in hoc ipſo loco, in quo de principiis ex inſtituto agit, planè aſſerere ſub finem capitis tot modis dici cauſſam, quot principium,ergo non dubium eſſe,quin ſentiat æquè latè patere cauſſam,atque principium.Si enim putaret latius patere principium, non minus falsò diceret, tot modis dici cauſſam quot principium, quàm ſi affirmaret,tot eſſe homines quot animalia.

AD hanc obiectionem ſunt,qui eodem modo reſpondendum velint: latè nimirum accipi nomen cauſſæ. Verum hæc reſponſio non ſolum ex eo abſurda eſt,quod vbi de principio, & cauſſà diſtinctè agitur, non debet cauſſa cum principio confundi: ſed etiam ex eo vel maximè,quod non efficit,quominus probatio Ariſtotelis ſit ineptiſſima. Nam etſi demus cauſſam latè hoc loco accipi: quis tamen ferat hãc conſequentiam:omnes cauſſæ ſunt principia:Igitur tot modis dicũtur cauſſæ, quot principia:perinde enim hoc eſt ac ſi probares, tot eſſe homines,quot animalia:quia omnes homines ſunt animalia.

Solutio.

DICENDVM igitur,illud,*tot modis dici cauſſas, quot principia*, negatiuè intelligendum eſt, quaſi dictum ſit, non pluribus modis:quo pacto perſpicuum eſt nihil eſſe vitij in probatione. Vel reſpondendũ (tametſi eodem redit)cùm dicitur,*omnes enim cauſſæ principia ſunt*,non reddi rationem præcedentis pronũciati:ſed exponi,quo pacto intelligendum ſit,quaſi dicat Ariſt.Quippe omnes cauſsæ principia ſunt.

Tertia obiectio.

TERTIO ſic obiici poteſt,principium,& principiatum ſunt correlatiua:at principiatum æquè latè patet atque cauſsatum (propterea enim dici ſolet, nullam perſonam diuinam eſse principiatam, ne intelligatur cauſsata)igitur æquè latè patet cauſsa,atque principium.

Solutio.

AD hanc obiectionem dicendum,etſi Græci non verentur admittere in diuinis perſonam productã eſse principiatam,vt D. Thom.refert.1.p.q.33.artic.1.quod more ſuo concedant eſse cauſsatam:Latinos tamen,quia negant eſse cauſsatam,meritò negare principiatam eſse, ac proinde maiorem propoſitionem, quicquid de minore dicendum ſit, non quòd nomen principiati non poſset accipi vt correlatiuum principij:ſed quia ſonat cauſsatũ aliquid, quod in diuinis non admittimus.Itaque & ſi quis contendat & principiatum nihil aliud ſignificare, quàm quod habet principium, quemadmodum cauſsatum, id quod habet cauſsam: tamen quia non ſolum abſtinendum eſt à verbis,quæ efficiunt orationem falſam,ſed etiam ab iis, quæ falſam efficere videntur,præſertim in diuinis:negandum eſt ſimpliciter, principium,& principiatũ eſse correlatiua,niſi in rebus creatis. Quare ſimpliciter dicẽdum eſt,proprium principij correlatiuum, non eſse principiatum, ſed id cuius eſt principium: quo pacto hactenus locuti ſumus.Ita nihil conficit obiectio.

Principiatum non eſt correlatiuum principij.

A quibus verbis abſtinendum.

CAPITIS SECVNDI EXPLANATIO.

Quot modis cauſſæ dicantur.

CAVSSA a *autem vno modo.* Exponit quot modis dicantur cauſſæ: primúmque varia cauſſarum genera percurrit: deinde reuocat omnia ad quatuor vulgata: poſtremo agit de modis cauſſarum. Cur autem Ariſtoteles in hac cauſſarum explicatione nihil adiungendum putauit iis, quæ ſecundo Phyſicorum de cauſſis dixerat, ſed potius ea ipſa, quæ ſcripſerat cap. 3. eius libri, in hunc locum tranſtulit, hæc potiſſimum, ratio fuit: quia cum in rebus naturalibus, quàm in Mathematicis, & Metaphyſicis manifeſtius reperiantur omnia cauſſarum genera, facilè ex hac cauſſarum naturaliū explicatione omnium cauſſarum in commune cognitio colligi poteſt. De qua re primo libro huius operis ſatis diſſeruimus.

Cap. 7. q. 1. Sect. 2. — *Cap. 3. ad tex. 27.*

Materia cauſſarum infima & intima.

DESCRIBIT igitur primum Ariſtoteles materiam, quia eſt omnium cauſſarum infinita. Addi poteſt ea ratio Alberti, quia eſt omnium intima: vt Ariſtoteles procedat hoc loco à cauſſis magis intrinſecis, ad minus intrinſecas. Nulla enim materia, inquit, poteſt eſſe extrinſeca effectui, cum tamen aliqua forma illi extrinſeca ſit nempe exēplaris. De cæteris res perſpicua eſt.

ΚΕΦ. Β.

Hoc loco. Tex. 2.

Αἴτιον a δὲ λέγεται, ἕνα μὲν τρόπον, ἐξ b οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος: οἷον ὁ χαλκὸς τοῦ ἀνδριάντος, καὶ ὁ ἄργυρος τῆς φιάλης, καὶ c τὰ τούτων γένη. ἄλλον d δὲ, τὸ εἶδος καὶ τὸ παράδειγμα. τοῦτο e δ' ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ τί ἦν εἶναι, καὶ τὰ τούτων γένη: οἷον τοῦ διὰ πασῶν.

τὰ

Quæ à definitione materiæ reiiciantur.

b *Id ex quo inſito.* Cum dicitur *id ex quo aliquid ſit*, reiicitur primum finis, quia eſt vltimus in executione, & propter quem res ſit, non ex quo ſit. Reiicitur deinde efficiens, quia effectus non propriè ſit ex efficiente, ſed ab efficiente: tamē ſi impropriè nonnunquam ex efficiente fieri dicitur, ſumpto, *Ex* pro *Ab*: aut certè ratione partis, quo pacto dicimus filium eſſe ex parentibus genitum, quia ex parte deciſa ex parentibus. Tum reiicitur exemplar, quia res, quæ ſit, non ſit ex exemplari, ſed ad exemplar. Item forma intrinſeca, quia id ex quo aliquid fieri dicitur, ſi propriè loquendum eſt, eiuſmodi eſſe debet, vt non ſit id, quod rem abſoluit, & perficit, ſed quod præcedit abſolutionem, ſi non tempore (quod eſt in omni propriè dicta effectione ſubſtantiæ neceſſarium) certè ratione, & natura. Itaque propriè dicere poſſumus rem naturalem conſtare ex huiuſmodi forma, non item fieri ex illa. Cum autem dicitur *inſito* reiici ſolent priuatio & contrarium, quia hæc, & ſi præcedunt abſolutionem, perfectionémque rei, vt effectus dici poſſit ex eis fieri, non tamen manent in compoſitione rei factæ, tametſi contrarium reiici potuit per verbum *fit*, quo ſignificatur effectio per ſe: Neque enim res naturalis dicitur fieri per ſe ex contrario, ſed ex priuatione, & materia: ex hac quidem, vt parte, ex illa, vt termino à quo incipit effectio.

Alexandri expoſitio reiicitur.

CREDIT Alexander per hanc eandem particulam reiiciendum eſſe efficiens, vt hac ratione per præcedentem reiici non poſſit, quòd principium efficiens dictū ſit in capite ſuperiori, eſſe id, *ex quo aliquid fit, ita vt non inſit.* Sed cum Ariſtoteles non dixerit eo loco *ex quo aliquid fit* ſed *vnde aliquid fit* quod latius patet, & efficiēti optime congruit: non eſt cur Alexandri ſententiam admittamus. cōſule vtroque loco Græcum contextum. Ex his patet non rectè exponi à Simplicio definitionem hanc ad ſecundum Phyſicorum, cum ait ex aliquo fieri idem eſſe hoc loco, atque fieri ex re mutationem ſubeunte, ſeu, quod idem eſt, ex ſubiecto mutato: ſi enim hoc pacto intelligenda eſſent verba propoſita, ſuperuacaneum eſſet addere verbum *inſito* ad excludendam priuationem, aut etiam, ſi placet, contrarium, Eſt enim perſpicuum, rem, quæ ſit, non fieri ex his mutationem ſubeuntibus.

Simplicius refellitur.

An cœli materia: & materia ſecunda in hac definitione contineantur. — *Cap. 3. comment. 22.*

Si quis autem roget, num in definitione hac comprehendatur materia Cœli? dicendum eſt non comprehendi: quia verbum *fit* in hac definitione ſumitur ab Ariſtotele, pro fieri per tranſmutationem, quemadmodum in ea, quæ traditur extremo

mo

Text.82. mo capite primi Phyſ. quo genere effectionis. Cœlum fieri nequit. Si tamen verbo *fit*, intelligas quamlibet affectionem, etiam impropriè dictam, comprehendetur vtique: verum præter inſtitutum Ariſtotelis.

Si petas, Num comprehendatur materia ſecunda: reſpondendum eſt, ſi nihil quidem addatur, re vera comprehendi. Quod ſi adiungas verbum *primo* quod ex definitione principij tertio modo ſumpti tradita capite ſuperiori repeti poteſt, ſola prima comprehendetur: Nec tamen præter rem erunt exempla æris, & argenti, quia verbum *vt* non erit ſumendum hoc loco quemadmodum nec in aliis pleriſque ſumitur, quatenus ſignificat proprietatem, ſed quatenus ſimilitudinem. *Quæ ſunt æris genera.*

Ita D. Tho. in hunc locum lect. 2. & Alex. Aphrod. com. 3. c *Horumque genera.* Genera æris, & argenti, non ſunt aqua, aut terra, aut quiduis aliud, in quod hæc (etiam de ſententia veterum naturalium) reſoluantur, quo pacto quidam exponunt Ariſtotelem, ſed metallum minerale, miſtum, & cætera ſuperiora. Additum eſt autem hoc ab Ariſtotele, vt ſignificaretur diſcrimen materiæ propinquæ, ac remotæ, quod meritò etiam mox facit informis. Nam quorum propriæ, ac per ſe cauſſæ ſunt ſpecies, eorum etiam ſunt propriæ, ac per ſe cauſſæ illarum genera, tametſi remotè.

CAPVT II.

Text. 2. *CAVSSA* a *autem vno modo dicitur id ex quo* b *inſito aliquid fit, vt æs ſtatuæ, & argentum phyalæ, horúmque* c *genera.* d *Alio forma, & exemplar. Hæc* e *autem eſt ratio quidditatis horum genera: veluti eius concentus, qui διὰ πασῶν dicitur, duo*

d *Alio modo forma.* Explicat formalē cauſſam, quam duobus nominibus formæ, & exēplaris appellat. Nū autem vtroque vocabulo idem ſignificare velit, quæſtio eſt. Græci authores volunt vtroque ſignificari formam inhærentem, quam explicationis cauſſa, Alexander hoc loco ait, vocari exemplar, quia ab agente expetatur. Verùm non eſt ratio hæc cauſſæ exemplaris, ſed finalis. Idem ſecundo Phyſicorum teſte *a* Simplicio docet, ideò formam appellari exemplar, quia agens efficit ſimile ſibi ſecundum formam, qua agit, vt quaſi imitatione illius agat, atque eadem videtur eſſe ſententia Themiſtij, & Philoponi eodem loco: Simplicius adiūgit, idcirco fortaſſe formam naturalem appellari exemplar, quia eſt exemplar quoddam artis, hoc eſt artificioſæ formæ: hinc enim dicimus artem naturam imitari. *Cauſſæ formalis explicatio.*

Alexan. Aphrod. hoc loco, & alij.
a *Com. 23.*

Sed cum exemplar habeat veram, & per ſe, ſibíque peculiarem cauſſandi rationem nec tantùm reſpectu effectorum artis, ſed etiam naturæ (omnia enim opera naturæ ab arte diuina pendent) non eſt cur ſuſpicemur, Ariſtotelem obiter meminiſſe hoc loco exemplaris, neque illud inter cauſſas numerare voluiſſe. Quare cùm ratio cauſſandi quę exemplaris propria eſt, non pertineat ad rationem materialis cauſſæ, vt eſt perſpicuum, nec verò ad efficientis vt Scotus credit, nóſque verum non eſſe oſtendimus ad caput ſeptimum primi *b* libri, nec denique ad rationem finalis, quod patet ex iis, quæ ad eum locum explicata ſunt: potius dicendum eſt cum D. Thoma hoc *c* loco, nomine formæ ſignificari formam intrinſecā ſiue inhærentem rei quæ fit, & cuius acceſſione, res abſoluitur, nomine autem exemplaris formam extrinſecam, cuius imitatione agens operatur. Idem quod D. Tho. ſentit Alenſis hoc loco ex Boëtio in libro de Trinitate. Cuius eam quoque ſententiam refert. Formam internam, quia minus principalis eſt, magis appellandam imaginem, quàm formam. Aduerte tamen non eſſe nouum quod Alenſis affert artem in exemplum formæ exemplaris: ſæpè enim exemplar apud veteres vocatur ars, quod ſit obiectum artis. *Exemplar ad quam cauſſam ſpectet.* *Qua ratione exemplar dicitur ars.*

Scotus 1. d. 36. q. vnica §. contra iſta.
b *Quæſt. 1. ſect. 5.*
c *Lect. 2.*
Libr. 1. de Trin. cap. 3.

e *Hæc autem eſt ratio quidditatis horum genera.* Quaſi dicat hæc autem cauſſa, ſiue hoc cauſſæ genus, quod eſt forma in commune, internámque, & externam complectitur, eſt ratio quidditatis. Dicitur autem interna forma ratio quidditatis, quia quidditatem rei eiuſque definitionem abſoluit, & ab aliis diſtinguit. Externa autem, quia eſt quaſi typus quidam illius, vnde & prototypa, principaliſque ratio appellatur, ex quibus facilè erit cætera omnia à ratione cauſſarum formalium excludere. *Cur forma appelletur ratio quidditatis.*

f *Duo ad vnum.* Hoc eſt, dupla proportio: continet enim vox inferior duplum ſuperioris octo quaſi gradibus ab ea diſtantis. Eodem pacto cum dicitur *ac omnino numerus* intellige numeralem proportionem: neque enim forma concentus eſt numerus ipſe, ſed proportio numeralis.

g *Et partes quæ in ratione.* Intellige partes, quę inſunt in ratione obiectiua, ſeu (quod idem eſt) in obiecto definitionis, neque omnes tamen, ſed genus & differentiam, quæ in recto & intrinſecus de re dicuntur, ne partes integrantes, aut materiam ipſam complectaris. Verum hæ partes non per ſe, ſed reductiuè ponuntur in hoc genere cauſſæ, vt poſt dicetur.

Cauſſa efficiẽs quid ſit.

h *Præterea id vnde.* Exponit quid ſit cauſſa efficiens, quo loco potiùs eſt vſus nomine mutationis, quàm motus, vt generationem, & corruptionem complecteretur. Addit autem *aut quietis*, quod D. Tho. rectè interpretatur, *aut etiam quietis* quia eorum, quæ mutationi ſubſunt, quædam, Ariſtotelis ſententia, perpetuò mouentur, neque vt quieſcant, ſed in eo quod mouentur perfectionem ſuam poſitam habent, vt Sol, Luna, &c. Quædam interdum mouentur, interdum quieſcunt, & ideo mouentur, vt quieſcant: veluti elementa: mouentur enim, vt locum aſſequantur, quo adepto moueri deſinũt. Hoc autẽ modo quies veram, realem & per ſe cauſſam efficiẽtem habet, quemadmodum & motus: imò etiam verius quàm motus, qui ad talem quietem ordinatur. Neque enim hoc loco ſumenda eſt quies vt mera priuatio motus, ſed pro adeptione formæ, quæ per motum acquiritur. Quod ſi genera omnia agentium complecti vis, loco *mutationis* pone *actionis*.

Quis per adeptionẽ formæ.

Cvm igitur cauſſa efficiens dicitur id, vnde principium mutationis, aut quietis exiſtit, id eſt, à quo mutatio, aut etiam quies re ipſa, ſeu (quod dici ſolet) ſecundum executionem prouenit cætera omnia cauſſarum genera perſpicuè excluduntur: etiam finalis: à fine enim non prouenit motus ſecundum executionem, ſed ſecundum intentionem, propoſitúmve agentis. Additur *primum* vt excludantur inſtrumenta, quæ etſi poſſunt eſſe cauſſæ per ſe efficientes, non tamen ſunt principales, & quibus affectio attribuatur, quæ tamen ſolæ hæc loco meritò explicantur.

τὰ f δύο πρὸς ἕν, καὶ ὅλως ὁ ἀριθμός. καὶ g τὰ μέρη τὰ ἐν τῷ λόγῳ. ἔτι, h ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἡ πρώτη, ἢ τῆς ἠρεμήσεως: οἷον i ὁ βουλεύσας αἴτιος, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ τέκνου, καὶ ὅλως τὸ ποιοῦν τοῦ ποιουμένου, καὶ τὸ μεταβλητικὸν τοῦ μεταβάλλοντος. ἔτι k ὡς τὸ τέλος, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα, οἷον τοῦ περιπατεῖν ἡ ὑγίεια διὰ τί γὰρ περιπατεῖ: φαμέν, ἵνα ὑγιαίνῃ, καὶ εἰπόντες οὕτως, οἰόμεθα ἀποδεδωκέναι τὸ αἴτιον: καὶ l ὅσα δὴ κινήσαντος ἄλλου μεταξὺ, γίνεται τοῦ τέλους, οἷον τῆς ὑγιείας, ἡ ἰσχνασία, ἢ ἡ κάθαρσις, ἢ τὰ φάρμακα, ἢ τὰ ὄργανα. πάντα γὰρ ταῦτα τοῦ τέλους ἕνεκά ἐστι: διαφέρει δὲ ἀλλήλων ὡς ὄντα, τὰ μὲν ὡς ὄργανα, τὰ δὲ ὡς ἔργα. τὰ m οὖν αἴτια σχεδὸν τοσαυταχῶς λέγεται. *Hoc loco lect.*

Καὶ n συμβαίνει δὲ, πολλαχῶς λεγομένων τῶν αἰτίων, καὶ πολλὰ τοῦ αὐτοῦ αἴτια εἶναι οὐ κατὰ συμβεβηκός: οἷον τοῦ ἀνδριάντος, καὶ ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ, καὶ ὁ χαλκὸς οὐ καθ' ἕτερόν τι ἀλλ' ᾗ ἀνδριάς, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς ὕλη, τὸ δ' ὡς ὅθεν ἡ κίνησις καὶ

Efficientium genera quatuor.

i *Vt is, qui conſilium.* Quatuor efficientium genera innuit Ariſtoteles his exemplis proponendis: Primum eorum, quæ agunt per intellectum: Alterum eorum quę ſolius naturæ impulſu: Tertium eorum, quæ rem non exiſtentem efficiunt: Quartum eorum quæ mouent exiſtentem, aut in ea aliquid agunt. Tametſi priora duo quaſi ſpecialia ſub duobus poſterioribus comprehenduntur.

Cauſſæ finalis definitio.

k *Inſuper vt finis.* Externum cauſſæ genus adhibet, quod finem dicimus. Eſt autem id cuius gratia aliquid fit, veluti ſanitas, cuius comparandæ, aut conſeruandæ gratia deambulamus. Et quoniam omnis cauſſa principium eſt, finis autem non videtur eſſe principium, ſed opponi principio (vnde nec apud veteres naturales inter principia numerabatur, vt eſt in primo libro dictum, nec capite ſuperiore inter ſeptem illa principiorum genera connumeratus eſt) probat Ariſtoteles finem

Cap.6.text. 10. nem eſſe cauſſam, quia reddatur ad quæſtionem, qua quæritur, cur, ſiue ob quam cauſſam aliquid fiat: Vnde efficitur, vt non modo ſit principium à quo aliquid pendeat, ſed etiam primum in intentione, vt appellari ſolet. *Finis eſt principium à quo & ad quem.*

l *Et quæcunque alio.* Docet ea etiam poſse appellari fines præcedentium, quæ fiunt inter finem, id eſt, inter ipſum agens, & finem: quo pacto attenuatio eſt finis purgationis, purgatio medicamentorum, & medicamenta inſtrumentorum, quibus conficiuntur, aut porriguntur, &c. Nam cum hæc omnia ſint, ac fiant gratia ſanitatis, & ordinem habeant inter ſe propinquioris, & remotioris reſpectu illius, quæcunque propinquiora illi fuerint, erunt fines præcedentium. Atque hoc modo ſupplenda eſt probatio, ne alioqui videatur præter rem. Aduerte autem meritò ſic intelligendum eſſe Ariſtotelem quaſi dicat *quæcunque inter ipſum & finem fiunt* non autem *quæcunque inter ipſum & finem interiecta ſunt*, in quam ſententiam Perionius hunc locum vertit: quia non omnia, quæ reperiuntur inter agens & finem, ſunt etiam fines: ſiquidem nec intentio finis nec mediorum electio dicuntur fines, & tamen omnia, quæ inter agens, & finem verè ac propriè fiunt, fines appellari poſſunt. Quicquid enim fit, eſt verè, ac propriè finis, ſaltē eius actionis per quam fit. *Media vt dicantur fines.* *Argyr. Beſſar. & vetus trãslatio habent (fiunt.)*

duo f ad vnum, ac omninò numerus. Et g partes, quæ in ratione inſunt. Præterea h id, vnde primum mutationis, aut quietis principium exiſtit: quo pacto eſt cauſſa is, i qui conſilium dedit, & pater filij, & vno nomine id, quod efficit eius, quod efficitur, & quod mutandi vim habet, eius, quod mutatur. Inſuper k vt finis. Hæc eſt verò eſt, id cuius gratia, quo pacto valetudo eſt cauſſa deambulationis. Cur enim deambulat? dicimus, vt valeat: quo pacto cùm diximus, cauſſam nos reddidiſſe arbitramur. Et quæcunque l mouent aliò inter finem fiunt, vt inter ſanitatem attenuatio, aut purgatio, aut medicamenta, aut inſtrumenta. Hæc enim omnia finis ſunt gratia: differunt autem inter ſe, quod alia, vt inſtrumenta ſunt, alia vt opera. Cauſſæ m igitur tot ferè modis dicuntur.

Ac cum n cauſſæ multis dicantur modis, illud euenit, vt multæ ſint non per accidens cauſſæ rei eiuſdem: vt ſtatuæ, & ars ſtatuariæ, & æs non per aliud quicquam, ſed quatenus ſtatua eſt: tametſi non eodẽ modo, ſed alterum vt materia, alterũ vt vnde exiſtit motus. Hoc loco commentar. 4.

Illud

m *Cauſſæ igitur.* Ait *tot ferè modis*, non quia plura cauſſarùm genera eſſe ſuſpicetur: ſed quia cum inter cauſſas allatas retuliſſet nõ ſolum principales, ſed etiam nõnullas, vt dicã reductitias, cuiuſmodi fines ſunt ea omnia, quę propriè inter agẽs & finem fiunt, vt proximè dictum eſt: nõ omnes tamẽ hactenus enumerauit. Omiſit enim in explicatione cauſſæ efficientis inſtrumẽta, & in aliis quibuſdã generibus alias, de quibus paulo inferiùs mẽtionem faciet. Alexander tamen putat dictũ eſſe *ferè tot* propter cauſſas per accidẽs, de quibus adhuc non eſt facta mentio Diuus Thomas credit dictum id eſſe propter modos cauſſarum, qui extrema parte capitis explicabuntur: aut quia cauſſarũ genera hactenus explicata, non eadem ratione omnibus inueniuntur. Hoc loco lect. 2.

n *Ac cum cauſſæ.* Tradit tria quædam, quæ eueniunt ex cauſſarum multiplici natura. Quorum primum eſt, multas interdum eſſe eiuſdem rei cauſſas, non modo accidens (id enim luce clarius erat, cùm plurima, imo etiam infinita vnicuique cauſſæ, imo etiam vnicuique rei accidant, vt habes 4. cap. libri quarti) ſed etiam per ſe. Ac de fine quidem, & efficiente res perſpicua eſt: omnis enim effectus vtramque ſibi neceſſariò vendicat: qui ſi ſit vt forma per ſe ſubſiſtens, & completa, his tantum duabus contentus erit, ſi verò forma informans, aut materia, habebit vtique tres, forma quidem, finalem, efficientem, & ſuo modo materialem: materia verò finalem, efficientem, & ſuo modo formalem. Quod ſi fuerit compoſitum ex materia, & forma, iam habebit omnes quatuor. Verum illud aduerte, nullum effectum eſſe, qui plures cauſſas habeat eiuſdem generis, modo illæ ſint totales, & eiuſdem ordinis. Nam de particularibus, diuerſorum ordinum, non dubia res eſt. De qua re ſeparatim agetur luculentius. *Quæ ex cauſſarum multitudine orientur.* Text. 12. *Idem effectus quo pacto plures cauſſas habeat.* Quæſt. 14. huius cap.

o Illud

Cauſſæ ſibi inuicẽ cauſſæ.

o *Illud item.* Alterum eſt, cauſſas diuerſorum generum inter ſe comparatas poſſe viciſſim alias aliarum eſſe cauſſas, vt exercitationem corporis, bonæ habitudinis, & hanc viciſſim illius. Quod exemplum ad cauſſam efficientem, & finalem ſpectat. Idem ſuo modo euenit in materia, & forma, ſi inter ſe conferantur, quod tamen in eodem cauſſarum genere accidere non poteſt. Verùm & hæc ſeorſim tractanda ſunt.

Idem contrariorũ cauſſa eſſe poteſt.

p *Idem quoque &c.* Tertium eſt, idem contrariorum cauſſam eſſe poſſe, quo pacto Gubernator nauis, qui præſentia ſua illius ſalutis cauſſa eſt, euerſionis cauſſa erit, ſi abſit, modo tamen adeſſe teneatur, poſſitque præſentia ſua, & induſtria nauẽ ſeruare. Habet tamen & hoc pronũciatum nonnihil difficultatis, propter quam inferi⁹ diſcutiẽdũ eſt. c

καὶ o ἀλλήλων αἴτια· οἷον, τὸ πονεῖν τῆς εὐεξίας, καὶ αὕτη τοῦ πονεῖν, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς τέλος, τὸ δ' ὡς ἀρχὴ κινήσεως. ἔτι p δὲ ταὐτὸ ἐνίοτε τῶν ἐναντίων ἐστίν. ὃ γὰρ παρὸν αἴτιον τοῦδι, τοῦτ' ἀπὸν αἰτιώμεθα ἐνίοτε τοῦ ἐναντίου: οἷον τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυβερνήτου τῆς ἀνατροπῆς τοῦ πλοίου, οὗ ἦν ἡ παρουσία αἰτία τῆς σωτηρίας. ἄμφω δὲ καὶ ἡ παρουσία καὶ ἡ στέρησις αἴτια ὡς κινοῦντα.

c Quæſt. 16. huius cap.

Ἅπαντα q δὲ τὰ νῦν εἰρημένα αἴτια, εἰς τέτταρας τρόπους πίπτει τοὺς φανερωτάτους. τὰ r μὲν γὰρ στοιχεῖα τῶν συλλαβῶν καὶ ἡ ὕλη τῶν σκευαστῶν, καὶ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τῶν σωμάτων, καὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου, καὶ αἱ ὑποθέσεις τοῦ συμπεράσματος, ὡς τὸ ἐξ οὗ αἴτιά ἐστι. τούτων ſ δὲ τὰ μὲν ὡς τὸ ὑποκείμενον, οἷον τὰ μέρη: τὰ δὲ, ὡς τὸ τί ἦν εἶναι τό, τε ὅλον, καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ τὸ εἶδος, τὸ δὲ t σπέρμα, καὶ ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁ βουλεύσας, καὶ ὅλως τὸ ποιοῦν, πάντα ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς, ἢ στάσεως, τὰ u δ' ἄλλα, ὡς τὸ τέλος καὶ τἀγαθὸν τῶν ἄλλων τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα βέλτιστον καὶ τέλος τῶν ἄλλων ἐθέλει εἶναι. διαφερέτω δὲ μηδὲν αὐτὸ εἰπεῖν ἢ ἀγαθὸν, ἢ φαινόμενον ἀγαθόν. τὰ μὲν οὖν αἴτια, τοσαῦτά ἐστι τῷ εἴδει.

Τρόποι x δὲ τῶν αἰτίων, ἀριθμῷ μὲν εἰσι πολλοί, κεφαλαιούμενοι δὲ καὶ οὗτοι, ἐλάττους, λέγεται γὰρ αἴτια πολλαχῶς καὶ αὐτῶν τῶν ὁμοειδῶν προτέρως καὶ ὑστέρως ἄλλου: οἷον, ὑγιείας ὁ ἰατρὸς καὶ τεχνίτης, καὶ τοῦ διὰ πασῶν, τὸ διπλάσιον καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἀεὶ τὰ περιέχοντα ὁτιοῦν τῶν καθ' ἕκαστα.

ἔτι y

Ad quatuor cauſſarũ genera referuntur omnia.

q *Omnes autẽ.* Reuocat omnia, quæ in cauſſas retulerat, ad quatuor vulgata cauſſarũ genera, quæ meritò hoc loco appellat modos apertiſſimos, quod ſupponantur à cæteris modis omnibus, de quibus inferiùs erit ſermo: vnde & eſſentiales modi appellari poſſunt, & paulo inferiùs diſtinguũtur à cęteris, tãquam ſpecies à modis ſpecierum. Itaque omnes cauſſæ in his quatuor, generibus ponuntur, ſiue per ſe, ac propriè, ſiue impropriè, ac reductitiè.

Literæ in materia ſunt idẽ quæ res naturales, & elementa, partes integrantes, & ſumptiones.

r *Nam, &c.* In genere materiali cauſſę ponuntur litterę reſpectu ſyllabarum, quia vocales quodãmodo informant conſonãtes, cùm eis ſonum tribuãt: cõſonãtes enim ſine vocalibus ſibilare quidẽ, aut ſtridere poſſunt, ſonare autẽ non poſſunt. Res item naturales reſpectu eorũ, quæ arte conficiuntur, quia ſunt materia, ſubiectave, in quæ forma per artẽ introducitur. Elementa verò reſpectu miſtorum corporum, quia virtute manent ſub eorum formis Partes integrantes, ſiue continuæ quantitatis, ſiue diſcretæ ſint, reſpectu totius integri, quia totum integrum ex iis componitur, & in eas reſoluitur, tametſi ſæpiſſimè abſque earũ totiusve alteratione. Denique ſuppoſitiones, ſiue ſumptiones reſpectu concluſionis, quia concluſio conſtat ex maiori, & minori extremo copulatis per formam verbalis copulæ: maius enim, & minus extremum, ex maiori & minori ſumptione deſumuntur. Quod ſi vis probandi ſumptionum ſpectetur ad cauſſam potiùs efficientem, quàm materialem pertinebunt.

D. Thom. hic lect. 3.

Quæ pertineant ad formam.

ſ *Horum, &c.* Quia in propoſitis exẽplis non tãtum cernitur materia, ſed etiam ſuo modo forma, non alia exempla formarum adiicienda putauit Ariſtoteles. Itaque vocat formam quidditatem, eíque triplicem quaſi ſpeciem ſubiicit, totũ compoſitionem,

poſitionem, & peculiari ratione dictam formam. Totum appellari id, quod ex partibus integrantibus conſtat non copulatis tamen, ſed ordine diſpoſitis, quo pacto exercitus, & reſpublica dicuntur tota quædam, retento communi nomine totius quaſi proprio propter imperfectionem eorum totalitatis, vtiturque nomine totius pro totalitatis, ſiue integritatis, vt rectè Alexander aliique authores volunt. Compoſitionem vocat totalitatem eius, quod conſtat partibus integrātibus, non modò ordine diſpoſitis, ſed copulatis etiam inter ſe ob quam formam dicimus domum non ſolùm eſſe totum quippiam, ſed etiam compoſitum quoddam. Formam peculiari ratione dictam nominat, tum eam, quæ propriè dicitur forma, vt animam: tum etiam ſpeciem, naturamuè quamlibet vniuerſalem quæ Plat. ſententia (vt Ariſt. ait) ponebatur ſeparata à rebus ſenſibilibus.

Aphrod. hoc loco.

a *2. Phy. com ment. 3.*

Illud o *itē, vt cauſſæ ſibi ſint: veluti labor bonæ habitudinis, & hæc laboris: nō tamen modo eodē, ſed alterū vt finis, alterū vt motus principiū. Idē* p *quoque interdū contrariorū cauſſa eſt. Quod enim cū adeſt, huius rei eſt cauſſa, id, ſi abſit, cōtrarij cauſſa eſſe interdū querimur, vt gubernatoris abſentiam euerſionis nauis: cuius præſentia cauſſa erat ſalutis. Verùm vtraque, & præſentia, & priuatio cauſſæ ſunt, vt mouentes. Omnes* q *autē cauſſæ, quæ nunc expoſitæ ſunt, in quatuor modos incidunt apertiſſimos. Nā* r *& elemēta ſyllabarū & materia eorū, quæ opificio conſtāt & ignis, terra, cæteráq; huiuſmodi omnia corporum, & partes totius, & ſuppoſitiones concluſionis, cauſſæ ſunt, vt id, ex quo. Horū* ſ *autē quædam ſunt vt ſubiectū, veluti partes: alia, vt quidditas: totum inquā, & cōpoſitio, & forma. Semē* t *verò, Medicus, & qui cōſiliū dedit, ac omnino efficiens, omnia cauſſæ ſunt, vnde principiū eſt motus, aut ſtatus. Cætera* u *autē vt finis, bonūq; aliorū. Id. n. cuius gratia, optimum finiſq; cæterorū eſſe vult. Interſit autē nihil, bonūne illud dicatur, an quòd bonū apparet. Ac cauſſæ quidē tot ſunt ſpecie. Modi* x *autem cauſſarum numero quidē multi ſunt: verùm, & hi, ſi in capita redigantur, pauciores erunt. Multis enim modis cauſſæ dicuntur: & earum ipſarum, quæ ſunt ſpeciei eiuſdem, alia, quam alia prioris, & poſterioris rationem habet: quo pacto bonæ valetudinis cauſſæ ſunt Medicus, atq; artifex & eius cōcentus, quia διὰ πασῶν dicitur, duplum, ac numerus: ſemperq; ea, quæ cōtinēt cuiuſque ſingularis.*

Præterea

t *Semen.* Exiſtimat Simplicius innuere Ariſto. viciſſim cauſſæ in his exēplis tria efficiētiū genera. Vnū eorū, quæ per ſeipſa non attingūt effectū, cuiuſmodi eſt is, qui conſilium dat. Alterum eorū, quæ per ſeipſa operando faciunt, cuiuſmodi eſt artifex. Tertium eorū quæ non principalia agentia, ſed media inter agens, & materiā, quo pacto ſemē efficiēs, quatenus vim agendi habet inſtrumētariam, tametſi ad materiā pertinere poteſt quaten⁹ ſui mutatione ſubit formam geniti. Forſitā quoque nomine ſeminis ſignificare voluit agētia p naturā: Medici autē agētia per artem: ac demum eius, qui conſilium dedit, agentia ea, quę nec natura, nec arte, ſed cōſilio agūt: vel ſeminis vocabulo cauſſas inſtrumētarias: Medici, ea agētia principalia, quæ ad vnū determinata ſūt: eius autē, qui dedit conſiliū, ea, quæ nō ſunt ad vnū determinata.

Efficientium tria genera.

u *Cætera.*] Sanitatē: & media ad ſanitatē cōparādā de quibus ſupra mētionē fecerat (quatenus tamen ad præcedentia referuntur) ad cauſſam finalem pertinere docet: quod ita tamen intelligit, vt ſanitas quidem ſimpliciter, media verò ad ſanitatem quodammodo, ſiue ſecundum quid in finibus ponantur. Illud tamen addit, ſemper finem eſſe bonum quid, imo etiam optimum comparatione eorum, quæ in finem diriguntur, quatenus referuntur ad illum obtinendum: eſſe autem bonum, inquit, atque optimum ſi non re ipſa certè ſpecie tenus. Nihil enim per ſe agit niſi alicuius veri boni, aut apparentis gratia: tametſi plurimi ſint, qui per accidens alicuius mali cauſſa agant quatenus ei, quod bonum eſſe putant, malum eſſe accidit. Atque huiuſmodi bonitas eſt fundamentum rationis cauſſandi huius cauſſæ, vt inferiùs patebit.

Quæ ad finem pertineant.

Finis bonum ſemper & optimum.

Omnis actio per ſe tendit in bonum.

x *Modi autem.*] Agit de modis cauſſarum accidentariis, quos diſtinguit ab eſ-

Cauſæ accidentariæ.

ſentialibus, tanquam à ſpeciebus cauſſarum: Species enim, aut quaſi ſpecies cauſſarum, de quibus hactenus diſſeruit, ſumuntur ex diuerſis rationibus cauſſandi, in quibus cauſſarum, quatenus cauſſæ ſunt, eſſentia continetur: modi autem accidentarij, de quibus nunc ſermo inſtituitur, ſumuntur ex diuerſis quibuſdam habitudinibus cauſſarum ad cauſſata, vt ait D. Thom. quæ quidem multæ, ac variæ *Hoc loco lectio 3.*
1. Cauſſarum diuiſio. ſunt in quolibet cauſſarum genere, ſed tamen ad pauca quædam capita rediguntur ab Ariſt. vt inferiùs patebit. Diuidit ergo primum cauſſas in eas, quarum aliæ priorum, aliæ poſteriorum rationem habent, qui ordo non ſolum cernitur inter cauſſas diuerſorum generum (habet enim finis rationem primæ cauſſæ efficiens, ſecundæ, forma, tertiæ, materia extremæ) ſed etiam eiuſdem generis. Quod tamen cùm duobus modis intelligi poſſit, vno in diuerſis numero cauſſis, quo pacto reſpectu hominis geniti: Sol eſt prior cauſſa, homo autem generans poſterior: altero, in vna & eadem numero ſecundum ordinem vniuerſalis, & particularis, quo pacto artifex habet rationem prioris cauſſæ, reſpectu ſtatuæ, ſtatuarius autem poſterioris. De ſolo poſteriori modo loquitur Ariſtoteles. *Ita D. Tho. hoc loco.* Quo pacto cauſſæ non tam dicuntur priores, & poſteriores, quam habentes rationem priorum, & poſteriorum, cum re vera non ſint plures cauſſæ, ſed vna & eadem concepta quodammodo vt plures. Atque hanc ob rem non dixit Ariſtoteles *πρότερον καὶ ὕστερον ἄλλο ἄλλου*, id eſt, aliam alia priorem, & poſteriorem, ſed *προτέρως καὶ ὑστέρως ἄλλο ἄλλου*: hoc eſt, aliam alia prius & poſterius: quod nos interpretati ſumus prioris rationem, & poſterioris habentem.

2. Cauſſarum diſtributio. y *Præterea.*] Alterā diuiſionem cauſſarum addit in cauſſas per ſe & per accidēs, ſubdiuidēs ſimul cauſſas per accidens in vniuerſales & particulares. Itémque in remotas & propinquas. Cauſſæ per ſe, quas paulò inferiùs propriè cauſſas appellat, ſunt illæ, quæ ſecūdum naturas proprias, & non ſecundum aliquid quod eis accidat cauſſæ ſunt, quo pacto ſtatuarius cauſſa eſt ſtatuæ. Cauſſæ per accidēs, quas vocat accidentia, ſunt aut ea, quæ accidunt cauſſis per ſe, aut ipſæ cauſſæ per ſe reſpectu eorum, quæ accidunt ſuis per ſe effectibus. Priori modo Polycletus eſt cauſſa ſtatuæ, ſi accidat ſtatuario vt ſit Polycletus. Poſteriori ſtatuarius eſt cauſſa cādidi, ſi accidat ſtatuæ quam per ſe efficit, vt ſit candida.

ἔτι y δ᾽ ὡς τὸ συμβεβηκὸς καὶ τὰ τούτων γένη: οἷον, ἀνδριάντος, ἄλλως Πολύκλειτος, καὶ ἄλλως ἀνδριαντοποιὸς, ὅτι συμβέβηκε τῷ ἀνδριαντοποιῷ, Πολυκλείτῳ εἶναι, καὶ τὰ περιέχοντα δὲ τὸ συμβεβηκὸς οἷον ἄνθρωπος αἴτιος ἀνδριάντος, ἢ καὶ ὅλως ζῶον, ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἄνθρωπος, ὁ δ᾽ ἄνθρωπος, ζῶον, ἔστι δὲ καὶ τῶν συμβεβηκότων, ἄλλο ἄλλων πορρώτερον, καὶ ἐγγύτερον: οἷον, εἰ ὁ λευκὸς, καὶ ὁ μουσικὸς αἴτιος λέγοιτο τοῦ ἀνδριάντος, ἀλλ᾽ μὴ μόνον Πολύκλειτος ἢ ἄνθρωπος. παρὰ z πάντα δὲ καὶ τὰ οἰκείως λεγόμενα καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκὸς τὰ μὲν ὡς δυνάμενα λέγεται, τὰ δ᾽ ὡς ἐνεργοῦντα: οἷον τοῦ οἰκοδομεῖσθαι, οἰκοδόμος ἢ οἰκοδομῶν οἰκοδόμος. ὁμοίως aa δὲ λεχθήσεται καὶ ἐφ᾽ ὧν τὰ αἴτια, τοῖς εἰρημένοις: οἷον τοῦδε τοῦ ἀνδριάντος, ἢ ἀνδριάντος, ἢ ὅλως εἰκόνος: ἢ χαλκοῦ τοῦ δὲ, ἢ χαλκοῦ, ἢ ὅλως ὕλης: καὶ ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων ὡσαύτως ἔτι bb δὲ συμπλεκόμενα ταῦτα κἀκεῖνα λεχθήσεται: οἷον, οὐ Πολύκλειτος, οὐδὲ ἀνδριαντοποιὸς ἀλλὰ Πολύκλειτος ἀνδριαντοποιός. Ἀλλ᾽

Gᴇɴᴇʀᴀ cauſſarū per accidens vocat Ariſtoteles quæcunque ſuperiora etiamſi dicantur de pluribus ſolo numero, differentibus, quo pacto non tantùm animal, ſed etiam hominem appellat genus Polycleti qui eſt cauſſa per accidens ſtatuæ. Remotiores cauſſas per accidens, appellat eas, quæ aut minus, aut etiam nihil conferunt ad effectum per ſe. Propinquiores autem, quæ aliquid aut etiam pluſquam remotiores. Hoc pacto remotior cauſſa per accidens ſtatuæ eſt albus & muſicus, quàm ſiue Polycletus: ſiue homo: etenim nec album eſſe, nec muſicum eſſe quicquam conferunt ſtatuario ad ſtatuam conficiendam. At Polycletus cum ſit ſubiectum artis ſtatuariæ eámque ſuſtineat, aliquid confert, atque adeò pluſquam homo aut animal aliáue ſuperiora genera quæ per Polycletum, & alia ſingularia ſubiecta ar-

tis ſtatuariæ efficiunt ſtatuam.

Cur homo dicatur cauſſa per accidens ſtatuæ.

Si quis autem quærat hoc loco cur homo dicatur cauſſa per accidens ſtatuæ, tuæ, cùm non videatur accidere ſtatuario, ſed dici de eo per ſe (hæc enim videtur eſſe propoſitio per ſe, *ſtatuarius eſt homo*. cùm ſit neceſſaria) reſpondendum eſt, hominem non dici per ſe de ſtatuario, neque hanc eſſe neceſſariam ſimpliciter, *ſtatuarius eſt homo*, quia connexio extremorum eſt ſimpliciter contingens, licet ſit neceſſaria ex hypotheſi, nempe poſita exiſtentia ſubiecti, vt Dialectici volunt ad priorem librum prioris Analyticæ, vbi de conuerſione propoſitionum agitur.

Hæc non eſt neceſſaria, ſtatuarius eſt homo, niſi ex hypotheſi.

At obiiciat aliquis, non ſemper genera cauſſarum per accidens eſſe cauſſas per accidens: nam artifex eſt genus Muſici, qui eſt cauſſa per accidens ſtatuæ, Et tamen artifex non eſt, cauſſa per accidens ſtatuæ, cùm ſit per ſe cauſſa omnis artificioſi operis. Sed reſpondendum genera cauſſarum per accidens ſi conferantur cum effectis ſpecialibus, eſſe cauſſas remotas, ac proinde ex cauſſis ſpecialibus, quas ſub ſe continent iudicandum eſſe, ſintne per ſe, an per accidens. Quare ſi artifex conferatur cum ſtatua, quemadmodum eſt per ſe cauſſa illius ratione ſtatuarij: ſiue quatenus per differentiam ſtatuarij contractus eſt ad eam ſpeciem: ita eſt cauſſa per accidēs eiuſdem ratione Muſici, ſeu quatenus eſt effectus ſpecialis, Muſici differentia.

Illud etiam aduerte Ariſtotelem non expreſſè nominaſſe hoc loco cauſſas per ſe, ſed ex oppoſitis cauſſis per accidens exemplóque ſtatuarij intelligendas eſſo voluiſſe.

Demum aduerte reſtitutum etiam à nobis ex phyſicis illud τὰ τούτων pro διὰ τούτων, quod hic habent pleraque exemplaria: & illud ἀλλος Πολυκλειτος, &c. & ἄλλος Πολυκλείτος &c. quod corruptè habent omnia: & ex veteri manuſcripto Cardinalis Syrleti verbum πορρώτερον, pro πρότερον.

Præterea y vt accidens, & horum genera: exempli cauſſa ſtatuæ aliter cauſſa eſt Polycletus, aliter ſtatuarius, quod accidat ſtatuario, vt Polycletus ſit. Ea etiam, quæ accidens continent: quo pacto homo cauſſa eſt ſtatuæ, aut etiam omnino animal, quia Polycletus homo eſt, & homo animal. Eſt autem accidētiū aliud aliis remotius, & propinquius: vt ſi albus, & muſicus cauſſæ ſtatuæ dicantur, non autem ſolus Polycletus, aut homo. Præter z omnes autem & quæ propriè dicuntur, & quæ per accidens, aliæ vt potentes dicuntur, aliæ vt in actu, quo pacto ædificandi cauſa ædificator eſt, aut ædificator ædificans. Æque aa aūt atque in iis, quæ expoſita ſunt, dicatur in iis quorū ſūt cauſſæ, vt in hac ſtatua, aut ſtatua, aut omnino imagine: vel in hoc ære, aut ære, aut omnino materia: atque in accidentibus ſimiliter. Præterea bb & hæc, & illa coniuncta dicentur, veluti, non Polycletus, nec ſtatuarius, ſeu Polycletus ſtatuarius. Porrò

3. Cauſſarum diuiſio.

z *Præter omnes.*] Adiungit tertiam diuiſionem cauſſarum in cauſſas ſecundū actum, & ſecundū potentiam. Cauſſæ ſecundum actum, dicuntur quæ actu cauſſant: vt ædificator ædificans: ſecundum potentiam verò non quę vim cauſſandi habere poſſunt, quo pacto is, qui nondum ædificandi arte præditus eſt vtcumque dici poteſt cauſſa effectiua domus: ſed quæ vim cauſſandi iam habent, ſi actu non cauſſent, quo pacto ille idem comparata iam ædificandi arte, dicitur cauſſa domus, ſi nullam ædificet

Effecta tot modis, quot cauſſa diuiduntur.

aa *Æque autem.*] Quibus modis diuiduntur cauſſæ, eiſdem docet poſſe affecta diuidi, & omnino ea, quorum illæ ſunt cauſſæ, etſi fortaſſe non ſint illarum effecta: vt effecta ſtatuarij: in ſtatuam particularem, & vniuerſalem, ſiue abſolutè ſumptam, & in imaginem, quæ latius patet, & ſubiecta figuræ in æs particulare & vniuerſale, & omnino in materiam, quæ patet latiſſimè. Quod idem fieri poteſt in effectibus per accidens.

4. Cauſſarū diuiſio.

Hoc etiam loco reſtituimus ex Phyſicis illud, ἡ ἀνδριάντος, pro ἢ ἀνδριάντος & ἡ χαλκοῦ, pro ἢ χαλκοῦ, quod idem fecit Budæus in correctionibus ſuis exemplaris ad marginem, propria manu ſcriptis.

bb *Præterea & hæc.*] Tradit Ariſtoteles quartam diuiſionem, in cauſſas coniun-

ctim ſumptas,& diuiſim,ſeu ſeorſim ac per ſe.Non loquitur autem de quomodocumque coniunctis,quæ modis plurimis copulari poſſunt, ſed de complicatione cauſſarum per ſe,cum cauſſis per accidens,quo pacto cauſſæ coniunctę ſunt totum hoc,Polycletus ſtatuarius,ſeorſim verò acceptæ,ſtatuarius per ſe, & Polycletus per ſe.Atque etiam hoc loco vult Ariſtoteles ex coniunctis oppoſitum modum earũ,quæ ſeorſim ſumuntur colligendum eſſe, niſi quod oppoſitis exemplis oppoſitum etiam modum declarat.

Ἀλλ' ὅμως cc ἅπαντά γε ταῦτα ἐστὶ τὸ μὲν πλῆθος ἕξ, λεγόμενα δὲ διχῶς, ἢ γὰρ ὡς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ ὡς τὸ γένος αὐτοῦ, ἢ ὡς τὸ συμβεβηκὸς, ἢ ὡς τὸ γένος τοῦ συμβεβηκότος ἢ ὡς συμπλεκόμενα ταῦτα, ἢ ἁπλῶς λεγόμενα: ἔτι ὡς ἐνεργοῦντα ἢ κατὰ δύναμιν. διαφέρει δὲ τοσοῦτον ὅτι τὰ μὲν ἐνεργοῦντα, καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἅμα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔστιν, αὐτά τε καὶ ὧν αἴτια: οἷον: ὅδε ὁ ἰατρεύων τῷδε δὲ τῷδε ὑγιαζομένῳ: καὶ ὅδε ὁ οἰκοδόμος, τῷ δὲ τῷ οἰκοδομουμένῳ: τὰ δὲ κατὰ δύναμιν, οὐκ ἀεί: φθείρεται γὰρ οὐχ ἅμα ἡ οἰκία, καὶ ὁ οἰκοδόμος,

Omnes cauſſarum modi ad duodecim capita reuocantur.

cc *Porrò hæc.*]Etſi ex quatuor diuiſionib.propoſitis octo mẽbra colliguntur quæ inuicem complicata duo de triginta conficiunt (vt ex vulgata comparationum regula perſpicuum eſt) placuit tamen Ariſtoteli omiſſa diuiſione tertia, ſex præcipua membra ex reliquis tribus diuiſionibus accipere: tum eorum quodlibet per membra tertiæ, hoc eſt per actum & potentiam ducere: vt omnia eſſent duodecim. Atque hæc ſunt capita illa

---

QVÆNAM SIT RATIO CAVSſandi materiæ.

QVÆSTIO I.

Quotuplex ſit materia, Et quo pacto ad materiam primam cætera materiæ ſignificata reuocentur.

SECTIO I.

Qua ratione hic de cauſſis diſputetur.

HIc alter locus eſt,in quo Ariſtoteles de cauſſis vniuerſè agit.Primò enim libro genera ipſarum cauſſarum inueſtigauit,nunc ſingularum naturam explicat. Quare & nos cùm priori loco de inuentione materiæ primæ, & formæ ſubſtantialis,quæ Philoſophis præcipuum exhibuit negotium,diſputauerimus:de iis primum diſſeremus hoc capite quæ ad cauſſandi rationem cuiuſque generis ſpectant quod in ea ſita ſit ipſa cauſſarũ quatenus cauſſæ ſunt,natura & eſſentia. tum agemus de quibuſdam quaſi proprietatibus cauſſarum, quæ ex ipſa multiplici cauſſarum ratione naſcuntur.Nam quæ de communicatione,ac diuiſione cauſſæ hoc loco deſiderari poſſunt, loco illo priori explicata ſunt.Cùm autem nobis,vt Ariſtotelicum ordinem ſequamur primum agendum ſit de ratione cauſſandi materiæ, operæ pretium erit antè exponere,quot modis potiſſimum materia dicatur.

Cap.3. *Cap.7.*

Materia quot modis dicatur.

Vide Auẽr. in paraphraſi Metap. tract. 1.cap. quid gratia.

DVPLEX eſt materia: prima vna:altera ſecunda.Materia prima eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, definitúrque ab Ariſtotele 1.Phyſ. cap.9. a *Primum vniuſcuiuſque ſubiectum,ex quo aliquid fit eo pacto vt non per accidens inſit.*Non complectitur tamen ea definitio materiam primam Cœli,niſi loco verbi,*fit*,ſubiicias verbum, *Conſtat*, Dicitur autem

illa pauca, in quæ ſuperius dictum eſt poſſe cauſſarum modos reuocari. Cur autem potiſſimum per actum, & potentiam reliqua duxerit, ea forſitan ratio fuit, quia vt ex cauſſa colligitur effectus, quæcunque tandem illa ſit, plurimum intereſt in actune, an in potentia ſumatur id quod ipſe mox docet: Cauſſæ enim in actu, hoc eſt, quę cauſſarum munere funguntur, ſimul ſunt & non ſunt cum effectis in actu, quod ipſe in efficientibus exemplo Medici actu exercentis artem declarat. At cauſſæ in potētia, ſiue quæ non funguntur cauſſæ munere, non neceſſariò ſimul ſunt & non ſunt cum effectu, veluti ædificator cum ædificio. Nam & ſæpè accidit, vt ædificator intereat ſaluo ædificio & contra ædificatore incolumi nonnunquam perit ædificium, vt alterum ex altero non neceſſariò colligatur. Hinc eſt quod cum ſcibile ſit cauſſa ſcientiæ, nihil mirum ſit ſi quadraturæ circuli, quæ ſcibilis potentia eſt ſcientia non habeatur. Addit autem, *& ſingulares*, quia cauſſare, quemadmodum & cauſſari primò conuenit ſingularibus, vt libro à primo diximus. Verum & hoc pronunciatum cauſſas in actu, & effecta in acta ſimul eſſe ſeorſim *b* expendendum eſt.

Porro c hæc omnia numero quidem ſex ſunt, bifariam autem dicuntur. Aut enim vt res ſingularis, aut vt genus eius, aut vt accidens, aut vt accidentis genus, aut vt coniuncta hæc, aut vt ſimpliciter dicta vſurpantur: & inſuper vt actu aut potentia. Hoc autem intereſt, quod quæ in actu ſunt, & ſingulares, ſimul ipſæ ſunt, & non ſunt cum iis, quorum ſunt cauſſæ, vt hic, qui ædificat, cum hoc, quod ædificatur. Quæ verò potentia dicuntur, non ſemper: neque enim domus ædificatórque ſimul intereunt.

a *Cap. 1. q. 9.*
b *Quæſt. 17. & vltim. huius cap.*

---

a *Text. 82.*

tem prima materia: tum quia forma ſubſtantialis, cui ſubiicitur eſt prima forma comparatione accidentariæ (tametſi hanc rationem non probabunt, qui falſo exiſtimāt compoſita etiam ſubſtantialia poſſe ſubiici formis ſubſtantialibus) tum præcipuè quia eſt primum ſubiectum, hoc eſt, non compoſitum ex alio priori ſubiecto, vt patet ex definitione tradita.

Scot. in 4. Sen. diſt. 11. qu. 3. Auicen. 1. lib. ſufic. c. 2. & alij.

Materia cœli qua ratione ſit in definitione materiæ.

MATERIA ſecunda eſt compoſitum ſubſtantiale quatenus eſt ſubiectum formæ accidentalis, Dicitur autem ſecunda, non quia eſt ſubiectum formæ accidentalis (iſto enim modo Angelus, & animæ rationis participes, quia multis accidentibus ſubſunt, nomine etiam materiæ ſecundæ appellarentur, quod non eſt in vſu) ſed quia eſt ſecundum ſubiectum: ex primo inquam ſubiecto compoſitum. Quamquam interdum ſumitur materia ſecunda pro ipſa materia prima, quatenus diſpoſitionibus quibuſdam accidentalibus affecta eſt, vt pro humano corpore, quod eſt ſubiectum animæ.

Quid ſit materia ſecūda.

ILLVD tamen animaduerte ſæpe etiam materiam ſecundam pro compoſito ſubſtantiali ſumptam dici ſubiectum formæ ſubſtantialis, vt cùm elementa dicuntur ſubeſſe formæ miſti, & miſtum ipſum ſubeſſe animæ. Verùm id aut dicitur ex ſententia eorum, qui putant totum compoſitum ſubſtantiale poſſe ſubiici perfectiori formæ ſubſtantiali, quod non probamus (nam ne illud quidem concedimus in eadem ipſa materia prima dari poſſe ordine quodam plures formas ſubſtantiales, vt alij volunt) aut non eſt intelligendum formaliter, ſed virtute. Neq; enim putamus elemēta manere formaliter in miſto, aut miſtum inanimatū in re animata, ſiue vt ſubiectū vltimæ formæ, ſiue alio modo: ſed virtute duntaxat, & efficacia, quod accidit in aliis pleriſque

Auicenna 1. lib. ſuæ ſuffic. ca. 2. Ioannes de Gandauo lib. 2. Metaph. q. 1. & alij nonnulli.

Alia ratio materiæ ſecundæ.

Elemēta non manent formaliter in miſto.

riſq; rebus,ex quibus aliæ gignũtur.Atq; in hoc ſenſu dictum eſt à nobis c.2.ſecundi libri,plures materias ſecũdas in eadẽ re concedi poſſe. *Quæſt.prima ſect.6.*

Quædam alia materiæ diuiſio.

D I V I D I etiam ſolet materia in materiam ex qua,in qua, & circa quam.Verùm hæc diuiſio,ſi de materia propriè dicta intelligatur, non tam diuidit materias,quàm officia earum diſtinguit:quemadmodum diuiſio illa differentiarum apud Porphyrium in diuiſiuas,& conſtitutiuas potius diſtinguit cuiuſque differẽtiæ officia, quàm differentias ipſas inter ſeſe:quandoquidem eadem materia,vt ordine generationis rem exponamus,tria hæc obit munera,vt circa eam agens operetur,in ea inſit forma,& vt ex ea conſtet compoſitum. *In Iſagoge ca. de Differentia.*

Ad materiã primam quæ reuocentur.

C V M igitur duplex dicatur materia,cùm prima,tum ſecunda, atque prima ſit præcipua,in hoc genere cauſſæ, & quæ ſimpliciter materiæ nomine appellatur:ad eam merito reuocantur cætera omnia ad quæ materiæ nomẽ extenditur,quatenus materię rationẽ participant. Ita fit, vt ad eam primum reuocetur materia ſecũda, deinde quoduis aliud ſubiectum reſpectu accidentis,cui ſubeſt: tum genera reſpectu differentiarũ,quibus quodammodo informantur,vt habes apud Porphirium a in Iſagoge.Ad hæc:partes integrantes reſpectu totius integri,vt Ariſto.hoc b loco docet.Eſt enim totum integrum quaſi forma, & perfectio partium, ex quibus conſtat, vt hoc etiam loco traditur. Reuocat item Ariſtoteles ad materiam definitum reſpectu partium definitionis,hoc eſt, generis & differentiæ, propterea quod res, quæ definitur,ex ſuo genere & differentia formaliter habet,vt ſit huius vel illius eſſentia.Reuocari quoque poſſunt ad materiam indiuidua comparatione ſpeciei,quia ſunt infinita,at ſpecies,quia vnit omnia in eãdem naturam,ad formam pertinet. Ea etiam reuocantur ad materiã, quæ exemplaris imitatione fiunt, ſi cum exemplari conferantur: eſt enim exemplar,externa forma,quam illa imitantur. Reuocatur demum patiens cum agente collatum, & omnino quæuis res comparatione eius potentiæ,vel habitus,qui circa illam operatur,ſiue agendo, ſiue cognoſcendo,ſiue appetendo,aut refutando. Quo pacto dicimus ligna eſſe materiam ignis: lutum figuli, commutationes iuſtitiæ: res naturales Phyſicæ: ſupernaturales Metaphyſicæ :bona opera lætitiæ: mala pœnitentiæ.Quanquam id,circa quod potentia verſatur qua ratione actionem tranſeuntem accipit,nihil differt à materia prima,aut ſecunda,aut quouis alio ſubiecto accidentium, quæ primum ad materiam reuocauimus.

a Cap.de Differentia.
b Text.3.

Refutatio quarundam opinionum de ratione cauſſandi materiæ primæ.

S E C T I O II.

Quid ſit ratio cauſſandi, ſeu Cauſſalitas.

HIs ita expoſitis,cùm ratio cauſſandi,quã recentiores cauſſalitatem appellant,nihil ſit aliud, quàm id, quo cauſſa actu,ac formaliter cauſſat(quo pacto ratio cauſſandi agentis nõ eſt vis,qua agere poteſt,ſed dici ſolet actio ipſa,qua actu formaliter agit,& à qua formaliter denominatur agens) non leuis eſt controuerſia inter Philoſophos de cauſſalitate materiæ primæ, de huius enim materiæ cauſſandi ratione potiſſimum agendum eſt.

Prima opinio

S V N T qui velint rationem cauſſandi materiæ nihil eſſe aliud,quã *In hanc incli*

materiam

nat Ochã. 2. ſent. quæſt. 3. materiam eſſe partem potentialem compoſiti. Primum, quia materia dicitur cauſſa intrinſeca, eſſe autem cauſſam intrinſecam diſtinctam à forma, nihil eſt aliud, quàm eſſe partem potentialem compoſiti: Deinde, quia effectus materiæ eſt compoſitum, quemadmodum & efficientis: neque enim forma fit, ſed compoſitum vt lib. 7. cap. 8. a docet Ariſtoteles: at materia non aliter eſt cauſſa compoſiti, quam vt pars potentialis. Poſtremo, quia materia eius rei eſt cauſſa, cuius eſt principium, non eſt autem principium formæ: cum principia nō ſint ex ſeſe: neque aliter poteſt eſſe principium compoſiti, niſi vt pars potentialis, & vt ita dicam fundamentalis in compoſitione. Ita videtur effici hanc ſolam cauſſandi rationem tribuendam eſſe materiæ, quod ſit pars potentialis compoſiti. *de ratione cauſſandi materiæ primæ. 1. argum. 2.* *a Text. 26. & 27.* *1. Phyſ. cap. 5. tex. 42.*

Nonnulli recentiores. *Secunda opinio.* Hæc tamen ſententia non placet aliis. Dicunt enim non vnam, ſed duas neceſſariò ponendas eſſe rationes cauſſandi materiæ: altera reſpectu compoſiti, quæ iam dicta eſt, & generaliter conuenit materiæ: alteram reſpectu formarum, non omnium tamen, ſed tantum earum, quæ educuntur è potentia materiæ: id quod hac ratione confirmant: Quia non ſolum compoſita, ſed etiam huiuſmodi formæ pendent ex materia tanquam ex cauſſa. Quænam verò ſit hæc poſterior cauſſandi ratio, ſi roges, dicunt eſſe nihil aliud, quàm conſeruare formam, non effectiuè tamen, ſed materialiter. Vnde fit, vt materia iure negetur eſſe cauſſa animæ rationis participis, cùm hæc ſine materia propriam exiſtentiam naturaliter retinere poſſit. *Ratio.*

Tex. 2. & 1. Phyſ. tex. 30. *Impugnatio.* Sed neque huiuſmodi ſententia rem prorſus attingit. Nam cum cauſſæ ſibi inuicem ſint cauſſæ: vt hoc c. affirmat Ariſtot. ídq; omnes non ſolum de agente, & fine qui per actionem fit: ſed etiam de materia & forma dictum intelligant: neceſſe eſt, vt quemadmodum forma aliquod modo eſt cauſſa materiæ, ſic etiam materia aliquo modo ſit cauſſa formæ. Quare ſi formæ, quæ non educuntur de potentia materiæ, ſunt aliquomodo cauſſę materiæ (ſunt autem reuera, cùm illi dent aliquo eſſe) neceſſe eſt, vt materia quoque aliquo modo ſit cauſſa illarum, Ita fit vt nulla ſit ratio, cur ita preſſè ſumēda ſit cauſſalitas materiæ, vt non aliquo modo extendatur ad animam rationis participē, & ad cæteras formas, quæ non educuntur è potentia materiæ.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO III.

Aſſertio præcipua. DICENDVM eſt igitur vnā generalem cauſſandi rationē in materia non ſolùm aſſignari poſſe, ſed etiam debere, eámque nihil eſſe aliud, quàm ſuſtinere formam, quatenus exercet officium formæ (ſeu quod idem eſt) quoad informationem. Hæc aſſertio ex eo in primis probari poteſt; quia ratio cauſſandi nihil eſt aliud, quàm id per quod cauſſa actu ac formaliter cauſſat: nemo autem dixerit, materiam actu ac formaliter cauſſare per ſolam ſuam eſſentiam abſolutè, quippe quæ ſi exiſteret ſine forma (quod fieri poſſe lib. 8. patebit) nihil cauſſaret. Non etiam dicitur formaliter cauſſare per relationem cauſſæ: cum relatio cauſſæ in ratione cauſſandi fundetur. Cum igitur nihil relinquatur, quod ratio cauſſandi eſſe *Prima ratio.* *Secūda ratio.*

di eſſe poſſit, niſi ſuſtentatio formæ quo ad informandi officium(hoc enim pacto omnis forma pendet à materia) efficitur, vt hæc ipſa dicenda ſit ratio cauſſandi materiæ. Præterea,cum materia ſit potentia quædam: ex ordine ad actum vendicare ſibi debebit rationem cauſſandi, quemadmodum cæteræ potentiæ:cùm illa igitur ſit potentia paſſiua, in eo conſiſtere debet eius cauſſandi ratio, quod eius actus pendeat ab illa vt ſuſtinente (neque enim aliter actus poteſt pendere à potentia paſſiua,vt paſſiua eſt) atqui nō omnis actus materiæ,quem formam appellamus, pēdet à materia, vt à qua ſuſtineatur quoad exiſtentiam, vt patet in forma humana: & tamen omnis forma pendet ab ea quoad informationem: igitur hoc ipſum eſt, in quo eius cauſſandi ratio conſiſtit.

Tertia. POTEST quoque ex eo confimari aſſertio, quia materia & forma mutuo ſe reſpiciunt vt docet Ariſtoteles 2. Phyſ.c.2.atque adeo prius natura, quam reſpiciant compoſitum: quandoquidem compoſitum ex vtriuſque coniunctione reſultat: quare ſi materia, & forma ſunt ſibi inuicem cauſſæ,vt dictum eſt:certè rationes cauſſandi earum prius ſpectandæ ſunt inter ipſas, quam reſpectu compoſiti: at ratio cauſſandi, quæ hoc pacto ſumi poteſt ex parte materiæ nulla eſt alia, quàm ſuſtinere formam quoad informationem: igitur hæc eſt communiſſima eius cauſſandi ratio. *Text.26.*

Quarta. POTEST demùm aſſertio confirmari ex definitione materiæ ſuperiùs citata, in qua illud ante omnia de materia aſſeritur, quod ſit primum ſubiectum: hoc enim ſatis declarat rationem cauſſandi materiæ primæ in eo conſiſtere, quod ſit primum ſubiectum. Quid autem quæſo eſt aliud eſſe primum ſubiectum, quam eſſe quoddā quaſi ſuſtentaculum primæ formæ, hoc eſt ſubſtantialis, quatenus forma eſt? hinc enim fit, vt ex illa fiat, ac conſtet compoſitum ſubſtantiale, quod deinceps in definitione explicatur. *Sectio.1.*

QVOD ſi quis contra hanc aſſertionem obiiciat, ſi ratio cauſſandi materiæ conſiſtit in ſuſtinenda forma quoad informationem, hoc *Obiectio.* abſurdum planè ſequi, materiam non minus eſſe cauſſam formæ hominis, quàm leonis: quandoquidem omnes formæ in hac re ſunt pa- *Dilutio.* res:neganda eſt conſequentia. Quamquam enim omnes formæ in eo ſunt pares, quod pendent à ſubiecto quoad informationem, in hoc *Diſtinctio pro animæ noſtræ immortalitate.* tamen eſt diſcrimen, quod omnes, quæ educuntur è potentia materiæ, pendent à ſubiecto, non modo quoad informationem, ſed etiam quoad eſſe: quæ autem non educuntur, partim pendent quoad eſſe, vt quæ naturaliter exiſtere non poſſunt extra ſubiectum: veluti forma cœli, & accidentia ſupernaturalia: partim non pendent: veluti forma humana, de qua re paulò inferius diſputandum eſt.

Diluuntur argumenta aliarum opinionum. SECTIO IIII.

Solutio primi argumēti primæ opinionis. HINC nullo negotio diſſolui poſſunt argumenta oppoſitarum opinionum: ac primum quidem illud, quo prima confirmabatur. Dicimus enim materiam per vnam, & eādem rationē cauſſandi, & ſuſtinere formam quoad informandi officium, & eſſe partem internam compoſiti, verū eo ordine, vt prius natura ſuſtineat formam, quàm

quàm ſit pars compoſiti, quod ex vtriuſque coniunctione reſultat. Itaque quemadmodum agens per vnam, & eandem actionem prius natura agit in materiam, quàm ex materia compoſitum, ita materia per vnicam ſubiectionem prius natura ſuſtinet formam, quoad officium informandi, quàm cum ea conſtituat compoſitum.

Ad ſecundam dicendum eſt effectum principalem materiæ eſſe compoſitum, quemadmodum & efficientis: quandoquidem ad conſtitutionem compoſiti vtriuſque cauſſandi ratio dirigitur. Cæterum proximum, & immediatum effectum eſſe ipſam informationem, ad quam non ſolum forma, ſed etiam materia concurrit, vt vera ac propria cauſſa in ſuo genere. Quod ſi quis obiiciat, ſolum compoſitum propriè fieri (id enim eſt, quod Ariſtoteles docet in loco citato) igitur materiā non propriè dici cauſam informationis, ſed ſolius compoſiti: atque adeò rationem cauſſandi materiæ comparatione ſolius compoſiti ſumendam eſſe. Occurrendum eſt negatione prioris conſequentiæ. Nam ſi ea probanda eſſet, non rectè dicerent omnes philoſophi, materiam eſſe veram ac propriam cauſſam generationis, ſiquidem nec generatio propriè fit, ſed compoſitum. Non rectè quoque iidem dicerent finem eſſe veram & propriam cauſſam actionis, cùm actio non propriè fiat. Quamquam igitur informatio non propriè fiat, non continuò tamen negandum eſt materiam eſſe veram, & propriam illius cauſam. Latius enim patet *cauſare*, quàm *efficere*, vt ſæpè *cauſſandi* verbum propriè vſurpari poſſit, vbi non propriè vſurpatur *efficiendi*.

Solutio ſecundæ.

Obiectio.

Dilutio.

Ad tertiam dicimus, materiā eſſe in vniuerſum cauſam, & principium formæ, quoad informationem, deinde compoſiti: Argumentum verò illud nullam vim habere. Hæc duo ſunt principia, ergo nullo modo pendent ex ſe inuicem. Quod enim ex definitione principiorum obiicitur nihil facit ad rem: forma enim, & materia nec fiunt nec conſtant ex ſe inuicem: quo pacto principia negantur fieri ex ſe inuicem vt patet ex iis, quæ ad primum caput diximus.

Tertiæ ſolutio.

Ad argumentum verò ſecundæ opinionis dicendum, non ſolum formas, quæ è potentia materiæ educuntur: ſed etiam eas quæ non educuntur, pendere ex materia quoad informandi munus. Quare hanc eſſe generalem rationem cauſſandi materiæ. Nec verò hinc effici materiam eſſe abſolutè cauſſam omnis formæ ſubſtantialis, ſed quoad informationem.

Solutio argumenti ſecūdæ opinionis.

Qvod ſi quis obiiciat, quî fieri poſſit, vt aliquid pendeat à materia quæ ex ſe nullum habet eſſe. Dicendum eſt materiam non carere omni eſſe: habet enim proprium eſſe tum eſſentiæ, tum exiſtentiæ puræ potentiæ debitum, à quo omnes formæ quoad informationem, & quædam earum cum omnibus compoſitis quoad eſſe pendere poſſunt.

Obiectio.

***

QVÆ SIT RATIO CAVSSANDI *formæ.*

QVÆSTIO II.

Quot modis dicatur forma.

SECTIO I.

EX iis, quæ de ratione cauſandi materiæ dicta ſunt facilè quiuis intelligat, quæ ſit ratio cauſſandi formæ. Verùm vt luculentiùs id explicetur, exponēdum eſt priùs, quot modis potiſſimū dicatur forma eo excepto, quo nomen formæ pro ſpecie, pulchritudinéve vſurpatur.

Dignitas exēplaris formæ. FORMA ſiue actus, ſiue perfectio) idem enim hæc omnia ſignificant) duplex eſt, vna exemplaris, altera informans. Exemplaris eſt, quæ ſui participata ſimilitudine dat eſſe: informans, quæ per realem ſui coniunctionem cum ſubiecto. Ac licet Plato, teſte Alberto ad 2. Phyſic. ſolam exemplarem propriè formam eſſe dixit: quod informantem, ſiue receptam imaginem potiùs quàm formam appellandam exiſtimauerit: nobis tamen reiecta Exemplari in librum ſeptimum, de ſola informāte & recepta cum Ariſtotele & hoc loco diſſerendum eſt. *Tract. 2. c. 2.*

Formæ informantis diuiſio. FORMA informans bifariam diuiditur in ſubſtantialem & accidentalem. Subſtantialis eſt, qua ſubſtantiæ habent eſſe ſimpliciter, vt forma, qua leo eſt leo, & equus, equus. Accidentalis qua habent eſſe ſecundum quid, & adiectiuum, vt figura equi & leonis.

Quæ ad ſubſtantialem formam reducantur. AD ſubſtantialem formam reuocantur non tantum accidentales, ſed multo etiam verius ſuo modo differentiæ omnes, quibus eſſentia rerum completur: itemq; totum integrum reſpectu partium integrantium: partes definitionis reſpectu definiti, hoc eſt, genus & differentia reſpectu ſpeciei, & ſpecies ipſa reſpectu indiuiduorum, quæ exhibetur. Proinde ſola ratio cauſſandi formæ ſubſtantialis explicanda eſt hoc loco, ex qua ad reliqua genera formarum informantium (ſeruata tamē proportione) deriuandæ ſunt propriæ cauſſandi rationes: quemadmodum & rationes cauſſandi materiæ primæ ad reliqua genera materiæ. *De qua forma agendum.*

Reſponſio ad quæſtionem.

SECTIO II.

Prior aſſertio. ILLVD igitur certum ſit, nō eſſe rationem cauſſandi formæ in eo poſitam, vt ſit pars actualis compoſiti: forma enim, vt diximus priùs natura materiam informat, quàm compoſitum reſultet. Vnde patet nec ponendas eſſe in forma duas generales ac primas, cauſſandi rationes: vnam informandi ſiue actuandi materiam: alteram conſtituendi compoſitum, vt partem actualem, cùm ex actuatione naſcatur compoſitio.

ERIT

Erit ergo ratio cauſſandi formæ in eo ſita, vt per ſeipſam actuet materiam, hoc eſt, per realem ſui coniunctionem cum materia illi communicet aliquam perfectionem, atque adeo ipſius propriam: dixi: *ſeipſam, realémve ſui coniunctionem*, vt excluderem formam exemplarem de cuius ratione cauſſandi non agimus hoc loco. Nam etſi principalis forma eſt, non tamen actuat per ſeipſam, realíq; ſui coniunctione cum rebus informatis, ſed per participatas ſui ſimilitudines. Addidi: *perfectionem propriam ipſius formæ*, vt excluderem cauſſam efficientem immediatam, quę etſi reali coniunctione ſui cum patiente aut effectu aliquam perfectionem illi communicat: non tamen illi communicat ſuam ipſius perfectionem: cum perficiat per induitam à ſe perfectionem, non perſeipſam formaliter. *Aſſertio præcipua.*

Sed contra propoſitam aſſertionem ſic licet obiicere. Ex formis accidentalibus colligunt Philoſophi à poſteriori & quadam participationis ſimilitudine quid de ſubſtantialibus ſentiendum ſit: at formas accidentales actuare ſubiecta nihil eſt aliud, quàm compoſita accidentalia conſtituere (idem enim eſt candorem, exempli cauſa actuare Cygnum, atque cum Cygno conſtituere Cygnum candidum) ergo ſi actuatio materiæ eſt ratio cauſſandi formę ſubſtantialis, negandum non erat propriam, & peculiarem eius cauſſandi rationem eſſe conſtitutionem compoſiti per modum perficientis, quam particulã ſubaudire oportebat.

Ad hanc obiectionem dicendum: etſi formæ accidentales cum ſubſtantialibus in pleriſque cõueniunt: tamen quoad cauſſandi rationem attinet non eſſe parem rationem in vtriſque. Nam ex formis accidentalibus cum ſubiecto coniunctis non reſultat vlla vera eſſentia quæ ſit ex vtroque compoſita, & ſub vno aliquo vero genere collocetur: ſed compoſitum ex vtroque, ratione accidentis ponitur ſub genere aliquo accidentium, ratione autem ſubiecti, ſub genere ſubſtantię, nihílque aliud eſt compoſitum accidentale, quam accidens, & ſubiectum inter ſe coniuncta. At ex formis ſubſtantialibus, & materia reſultat vera eſſentia rei naturalis, quæ ponitur ſub genere ſubſtantiæ corporeæ in prædicamento ſubſtantiæ: vnde neceſſe eſt fateri aliud eſſe compoſitum ſubſtantiale, aliud materiam & formam copulatas inter ſeſe: quandoquidem compoſitum ſubſtantiale eſt tertium quid verè, ac per ſe confectum ex vtraque, & ordine naturæ poſterius coniunctione vtriúſque, vt patebit ad finem libri ſeptimi. Quamquam igitur in formis accidentalibus idem ſit informare ſiue actuare materiam, & conſtituere compoſitum: tamen in ſubſtantialibus non idem eſt: ſed actuatio præcedit natura compoſitionem. Item fit vt meritò dictum ſit primam cauſſandi rationem, quę formæ tribuitur, ſe actuare materiam: tum quia hæc ſola conuenit formis omnibus, tum etiam quia primo conuenit ſubſtantialibus, de quibus hoc loco propriè diſſeritur. *Dilutio* *Diſcrimen formarũ ſubſtãtialium ab accidentalib. in cauſſando.* *Totum phyſicum diſtingui à partibus vnitis.*

Obiiciat quoque aliquis, non rectè dictum eſſe formam vna & eadem ratione cauſſandi actuare materiam, & conſtituere compoſitum, etſi prius natura actuat, quàm componat: Nam cum forma *Secunda obiectio.*

alia ratione reſpiciat materiam,vt actuans,alia compoſitum , vt conſtituens,neceſſe videtur fateri,aliam rationem cauſſandi eſſe actuationem materiæ,aliam compoſiti conſtitutionem.

Sectione 3. VERVM ad hoc dicendum:rationem cauſſandi non eſſe relationem (vt ſuperiore quæſtione dictum) ſed fundamentum relationis: vnum autem,& idem poſſe eſſe fundamentum diuerſarum relationũ, quemadmodum eadem calefactio eſt fundamentum ſiue ratio fundandi relationem calefacientis,& calefacti. Actuatio igitur materiæ qua etiam cauſſatur compoſitum,eſt vera,& propria,atque adeo vnica ratio cauſſandi formæ : tametſi ordine quodam duos effectus habeat in ſubſtantialibus : alterum materiam informatam eſſe alterum confectum & abſolutum eſſe compoſitum. *Dilutio.*

VERVM quia dubitabit aliquis,vtrum materia nõ ſolùm quoad informationem , ſed etiam quoad eſſe pendeat à forma , & viciſſim forma à materia,id è veſtigio diſquiramus : Hoc enim ſi verum eſt, alia quoque ratio cauſſandi in vtraque ponenda fuiſſe videbitur, quæ præcedat eam,quæ dicta eſt. Nam vt eſſe materiæ , & formæ præcedit natura coniunctionem ipſam inter ſe:ita ratio cauſſandi mutua inter ipſas quoad eſſe (ſi datur) debet natura præcedere mutuam harum cauſſandi rationem quoad informationem ſiue actuationem. *Occaſio quæſtionis ſequẽtis.*

NVM MATERIA IN SVO ESSE PENdeat à forma,& viciſſim forma à materia.

QVÆSTIO III.

De triplici ſenſu quæſtionis,& quadruplici formarum genere.

SECTIO I.

SI eſſe formæ,ac materiæ ſumatur pro eſſe aptitudinali vt vocatur,id eſt pro eſſe eſſentiæ abſtrahentis ab eſſe exiſtentiæ,perſpicuum eſt materiam pẽdere in ſuo eſſe à forma,& viciſſim formam à materia : quandoquidem materia eſt eſſentialiter propenſa ad formam , & forma ad materiam , ita vt quoad huiuſmodi eſſe in diuerſo genere cauſſæ mutuo ſe reſpiciant eſsentiali reſpectu quem tranſcendentem appellant:materia quidem formam vt cauſsam ſuam formalẽ aptitudinalẽ:forma verò materiam vt cauſsam ſuam materialẽ ſubiectiuam aptitudinalem tamen,nõ actualem.Atque hinc fit vt neceſsariò altera viciſſim per alterã definiatur.Verùm hæc dependẽtia nihil eſt ad rem: Agimus enim hoc loco non de aptitudinali ratione cauſsandi, ſed de actuali,cui reſpondet actualis dependentia non aptitudinalis. *Quo pacto materia & forma mutuo ex ſe inuicem in ſuo eſſe pẽdeant.*

a D.Tho.1.p. q.66.art.1. & de potentia.q.4.ar.1. Caie. de ente & eſſentia c. 5.Fer.3. contra gent.c. 4. Capr.in 2.d. 13.q.1. Dur. 2.d.12.q.2. Arg. ead. d. q.1.

SVMPTO igitur eſse pro eſse actuali,quod etiam exiſtentia dicitur,animaduertendum eſt duplicem eſſe ſententiam de eſſe ſiue exiſtentia materiæ & formæ,Sunt enim a qui velint,materiã ex ſeſe nullam *Duplex ſententia de eſſe actuali ſiue exiſtentia.*

a Scot. in 2. d. 12. q. 2. Greg. Arim. ea. d. q. 2. ar. 3. Gabriel ibi. q. 1. Ioān. Maior ead. diſtin. Ocham. in 2. 2. q. 7.

lam habere exiſtentiam ſed exiſtere per ſolam exiſtentiam formæ. Alij dicunt a materiam habere propriam, & peculiarem exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia formæ, quorum ſententiam magis approbandam eſſe ad librum octauum oſtendemus.

Expoſitio quæſtionis.

CVM ergo quæritur, num materia in ſuo eſſe pendeat à forma, & viciſſim forma à materia, ſenſus eſt: Num materia in ſuo eſſe actuali diſtincto ab actuali eſſe formæ pendeat à forma, tanquam à vera cauſa talis eſſe, & viciſſim forma in ſuo actuali eſſe pendeat à materia, ſiue in fieri tantùm, ſiue in conſeruari tantùm, ſiue in fieri ſimul & conſeruari: omnia enim hæc expendere oportebit. Dixi autem tanquam à vera cauſſa talis eſſe, quia dubitari etiam poſſet, num actuale eſſe materiæ pendeat à forma, & actuale eſſe formæ pendeat à materia, non tanquam à vera cauſa, ſed tanquam à quodam concomitante, quo pacto res quæ gignuntur & intereunt pendent à loco, & tempore. Verùm hæc quæſtio nihil eſſet ad rem: agimus enim de veris cauſis. Intelligenda quoque eſt quæſtio ſpectato naturali rerum curſu. Nam nec dubium putamus, quin ſupernaturali Dei virtute materia poſſit exiſtere ſine forma. Neque vllus Catholicus Philoſophus ambigit, quin formæ abſolutè omnes diuina poteſtate ſine ſubiecto cohærere in rerum natura poſſint, vt credimus euenire in accidentibus ſacræ Euchariſtiæ.

Quatuor genera formarum informantium.

VERVM vt propoſita dubitatio dilucidius tractetur, animaduertendum eſt, quatuor intelligi poſſe genera formarum realiter informantium. Aliæ ſunt ſubſtantiales ſeparabiles, hoc eſt, quæ per ſeipſas cohærere in rerum natura poſſunt: cuius generis ſolam nouimus animam rationis participem. Aliæ ſubſtantiales inſeparabiles, quæq; per ſeipſas in rerum natura cohærere nequeunt, ſiue incorruptibilium rerum ſint formæ, vt cœleſtium corporum: ſiue incorruptibilium vt equi, & leonis: Aliæ ſunt accidentales naturales, vt calor igni, & intellectus Angelo: ſumimus enim naturales non tantum pro accidentib. quæ naturaliter cōueniunt rebus materialibus, ſed etiam pro iis, quæ immaterialibus. Aliæ ſunt accidentales ſupernaturales, quæ nulli rei ſiue materiali, ſiue immateriali naturaliter conuenire poſſunt, cuiuſmodi eſt gratum eſſe Deo, & clara diuinæ naturæ contemplatio.

De dependentia materiæ à formis ſubſtantialibus, & viciſſim formarum ſubſtantialium à materia.

SECTIO II.

Materiā naturaliter pendere à formis ſubſtantialibus.

HIS ita explicatis dicendum eſt, materiam naturaliter pendere in ſuo eſſe actuali à formis ſubſtātialibus, & in fieri, & in cōſeruari, ſiue cōferatur cum iis, quæ ſeparari poſſunt, ſiue cū iis, quę ſeparari nequeūt. Cui⁹ rei hęc eſt generalis ratio: quia ea, quæ per ſeſe naturaliter exiſtere non poſſunt neceſſario indigent aliquo cuius vi & quaſi adminiculo exiſtant: materia verò cum ſit pura potentia, & ideo per ſeſe nullam operationem habere valeat, non poteſt per ſe exiſtere: eſſet enim otioſa, quod ne accidat, tot natura refugit. Cùm igitur omnis operatio materialis ſit à for-

Ratio notanda.

ma informante,neceſſario efficitur,nullam materiã aut fieri,aut conſeruare poſſe ſine forma, niſi Deus peculiarem cõcurſum formæ ſuppleat in ea cauſſanda,& conſeruanda.Ita peſpicuum eſt omnem materiam naturaliter pendere à forma,& in fieri,& conſeruari.

Obiectio. QVOD ſi quis obiiciat, vt materia operetur, ac proinde otioſa non ſit,ſatis eſſe ſi qualitatem aliquam accidẽtalem habeat,qua operari poſſit,ergo non colligi hac ratione materiam in ſuo eſſe pendere à forma ſubſtantiali. *Solutio.* Reſpondendum eſt, ipſam quoq; accidentalem qualitatẽ naturaliter pendere in ſua operatione,ac proinde in ſuo eſſe à forma ſubſtantiali, vt inferiùs patebit, quare ſatis eſſe concludere materiam pendere in ſuo eſſe à forma, vt oſtenſum ſit pendere à forma ſubſtantiali. *Diſcrimen materiæ corruptibilium à materia incorruptibiliũ.* Hoc tamen eſt diſcrimen inter materiam corruptibilium & incorruptibilium,quod materia incorruptibilium vtroq; modo pendet ab vna,& eadem numero forma, cùm ſemper conſeruetur ab ea ſub qua creata eſt: materia verò corruptibilium etſi in fieri ab vna tantum numero pendet (neque enim creatur ſub diuerſis) tamen in conſeruari non pendet ab vna numero, ſed à toto genere:ſiquidem conſeruatur adminiculo earum omnium,quæ in ipſa aliæ aliis ſuccedunt. Quocirca miraculoſa eſſet exiſtentia materiæ ſine forma, non ſolùm quia eueniſſet præter naturalem curſum exiſtentiæ rerum,quo *An miraculũ ſit creare materiam ſine forma.* pacto miraculoſi erant panes, ac piſces, quibus Chriſtus dominus quinque hominum millia ſatiauit(potuiſſent enim alioqui fieri naturaliter, & multa eorum fragmenta naturaliter diu conſeruata ſunt) Sed etiam quia materia nec fieri,nec conſeruari poſſet, niſi ſupplente Deo, concurſum formæ in cauſſando, vel conſeruando eius actuale eſſẽ.Nec verò abſurdum eſt,vnam, & eandem materiam conſeruari à multis formis quarum aliæ aliis ſuccedant:nam illud idem eſſe materiæ,quod ſuo modo cauſſatum eſt à forma prima, non minus conſeruari poteſt à multis formis ordine ſuccedentibus, quàm idem effectus generantis à multis conſeruantibus in genere cauſſæ efficientis quorum alia aliis ſuccedant. Atque hæc de dependentia materiæ à formis ſubſtantialibus.

Aliam eſſe rationem de formis atque de materia quoad conſeruationem. DE ipſis autem formis alia ratio eſt: nã etſi omnes inſeparabiles pendent à materia & in fieri & conſeruari,neque vllo modo fieri poſſunt,aut conſeruari ſine materia,niſi ſupplente Deo concurſum materiæ in ſuſtinẽdo earum eſſe (in eo enim poſitam eſſe diximus rationem inſeparabilium,vt inſeparabiles ſunt,vt naturaliter ſine ſubiecto non exiſtant) haud tamen repugnat ſeparabilibus conſeruari natura- *An ſeparabiles pendeãt in fieri à materia.* raliter ſine materia.Sed num forma hominis, & ſi quæ aliæ ſeparabiles à Deo produci poſſunt, pendeant à materia in fieri, quæſtio eſt. Quod enim pendeant ea ratione ſuaderi poteſt, quia miraculum eſſet,ſi Deus crearet formam humanam ſine materia.Quod autem non pendeant,ex eo probatur,quia cum huiuſmodi formæ ſint operatiuæ ſine materia, ab illa nequaquam pendent in ſuo eſse, quare neque in ſuo fieri,præſertim cùm fiant per creationem,ac proinde totum ſuum eſse à creatore perfectè accipiant.

Reſponſio. DICENDVM igitur,has formas quodammodo quidẽ pendere in fieri

fieri à materia, ſimpliciter autem non pendere. Nam in informando pendent, in ipſo autem ſuo eſſe non pendent. Ac miraculum quidem eſſet ſpectato ordine vniuerſi, & propenſione huiuſmodi formarum ad materiam, ſi eas Deus ſine materia produceret. Verum ſi earum eſſe ſpectetur, nihil id mirandum foret. Nam cùm materia ad earum eſſe concurrere non poſſit, non opus eſſet, vt Deus in earum productione concurſum materiæ suppleret.

Prima obiectio. SVNT tamen quæ aliquis contra hæc obiiciat. Vnum eſt, qua ratione fieri poſſit, vt materia quoad ſuum eſſe pendeat à forma in fieri, & tamen à Deo creata ſit? Videtur enim fieri non poſſe vt ad cauſſandum eſſe rei, quæ creatur, aliquid aliud concurrat præter Deum. Quod idem obiici poteſt non modo de formis cœleſtium corporum, ſed etiam elementorum, quæ & ipſæ initio mundi creatæ ſunt. Quo enim pacto creatæ ſunt à Deo ſi earum eſſe à materia quoque cauſſatum eſt.

Solutio. SED ad hoc dicẽdum, nihil eſſe incommodi ſi ad eſſe rerum, quæ creantur: aliquid aliud concurrat præter Deum, modo non concurrat in genere cauſſæ efficientis: cùm creaturæ ne inſtrumẽtaliter quidem (vt inferiùs patebit) ex nihilo producere aliquid poſſint. Nam & partes rerum, quæ initio creabantur, in ipſo creationis momento concurrebant ad eſſe totius in genere cauſæ materialis, & homo ſexto die formandus, iam tunc concurrebat ad idem eſſe in genere cauſſæ finalis. Quare nihil eſt abſurdi, ſi & materiæ & formæ rerum ſimplicium creatæ ſint à Deo in ipſo mundi initio, & tamen materia concurrerit ad eſſe formarũ, & forma ad eſſe materiæ.

Durã. in 4. 45. q. 1. Vide Capr. in 3. d. 5. q. 2. *Secunda obiectio.* ALTERVM eſt. Qua ratione Deus ſupplere poſſit concurſum materiæ in cauſando, aut conſeruando eſſe formæ, & concurſum formæ in cauſando, aut conſeruando eſſe materiæ, cùm Theologi omnes aſſerant, atque adeò oſtendere videantur fieri non poſſe, vt Deus ſubeat vicem cauſſæ materialis, aut formæ informantis propter imperfectionem cauſſalitatis earum.

Solutio ex duplici officio materiæ, ac formæ in cauſſando. VERVM & hoc dubium haud difficilè diſſoluetut, ſi animaduertatur in ratione cauſſandi materiæ duo reperiri, licet non reſpectu cuiuſuis formæ, vnum quod ſuſtineat eſſe formæ in informando, & (quod hinc ſequitur) concurrat cum ea in conſtituendo compoſito: alterum, quod ſuſtineat eſſe formæ ſimpliciter & abſolutè. Similiter autem in ratione cauſſandi cuiuſlibet formæ duo cerni: vnum, quod informet materiam, & ex conſequenti cum ea conſtituat compoſitum: alterum quod concurrat ad aliquod eſſe actuale materiæ ſimpliciter, & abſolutè ſumptum. Quod ergo dicunt Theologi Deum nec vicem cauſſæ materialis, nec formæ informantis ſubire poſſe, intelligendum eſt, quoad priora officia materiæ & formæ, in quibus ſuprà a diximus poſitas eſſe generales earum cauſſandi rationes, non quoad poſteriora, quæ non cernuntur in materia reſpectu cuiuſlibet formæ, neque in qualibet forma (vt accidentales quoque complectamur) reſpectu materiæ. Nam etſi priora officia imperfectionem important: poſteriora tamen nihil imperfectionis afferunt. Vnde

Quo pacto Deus ſupplere nequeat vicem materiæ, ac formæ in cauſſando.

a Quæſt. 1. & 2.

perſpi

perſpicuum relinquitur id, quod dici ſolet, effecta materiæ, & formæ non poſſe præſtari à Deo ſine materia & forma, intelligendum eſſe quoad informationem, & (quæ ex ea ſequitur) compoſitionem, non quoad eſſe materiæ, aut formæ ſimpliciter, & abſolutè ſumptum. Num autem Deus concurſum materiæ, ac formæ ſupplere poſſit in ſolo genere cauſæ efficientis, an verò in ipſo genere cauſæ materialis & formalis inferiùs patebit.

Tertia obiectio. TERTIVM eſt, cùm cauſæ conſeruantes ad agentes meritò reduci ſoleant (conſeruatio enim non videtur fieri, niſi agendo aliquid, aut remouendo contraria) nullam videri rationem, cur materia, quæ nullius eſt actiuitatis, formam conſeruare poſſit, imò etiam cur forma, vt forma eſt, dici poſſit cauſa conſeruans: cùm quatenus eius cauſandi ratio diſtinguitur ab efficiente, efficiendi cauſſalitatem habere nequeat.

Solutio. AD hoc reſpondebis: etſi conſeruandi verbum vſitatiùs tribuitur cauſſis efficientibus: non poſſe tamen non attribui cæteris cauſſis; cum efficiens ſine cæteris, à quibus eſſe rei pendet, eam conſeruare nequeat. Itaque & efficiens conſeruat efficienter, & forma formaliter, & materia materialiter, imò & finis finaliter, quod vltimum apertiùs intelliges in actionibus humanis, quarum bonitas non conſeruatur, niſi concurrente bono fine, eo enim mutato in malum, continuo perit bonitas operis.

De dependentia materiæ, & cuiuſuis ſubiecti à formis accidentalibus, & viciſſim formarum accidentalium a ſubiectis.

SECTIO III.

Quo pacto ſubiectum pēdeat à formis accidentalibus. QVOD verò attinet ad dependentiam materiæ, & cuiuſuis ſubiecti à formis accidentalibus, & viciſſim formarū accidentalium á ſubiectís, dicendum eſt, nullum ſubiectū pendere in ſuo eſſe à ſua forma accidentali, tanquam à cauſa ſimpliciter: ſiue talis forma ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis. Ratio huius rei eſt: Quia ſubiectum cum ſit ſubſtantia, etiam ſecundum ſuum eſſe actuale præcedit eſſe accidentis, ſi non tempore (quod propter accidentia propria & communia quædam congenita dictum ſit) certè natura. Dixi autem: *tanquam à cauſſa ſimpliciter*, quia & ſi accidentia ſunt cauſſæ formales, ac proinde dantes aliquod eſſe ſubiecti, & conſeruantes item magna ex parte proprium, & ſubſtantiale eſſe ſubiectorum, non dant tamen illis eſſe ſimpliciter, nec conſeruant eorum eſſe à priori ſimpliciter, ſed à poſteriori: quo etiam pacto locus naturalis conſeruat locatum, & alia pleraque, quæ ſimpliciter cauſſæ ipſius rei dici non poſſunt.

Dependentia formarū accidentalium à ſubiectis. CONTRA verò dicendum eſt de dependentia formarum accidentalium à ſubiectis. Nã cùm omnes naturaliter, & à priori pendeant in ſuo eſſe à ſubiectis, ſiue ipſæ ſint naturales, ſiue ſupernaturales, neceſſariò efficitur, vt earum eſſe: & in fieri, & in conſeruari cauſetur à ſubiectis. Nec mirum id videri debet in ſupernaturalibus, quandoquidem, vt illa ſuaptè natura ſunt accidentia, ita à communi acciden-

tium conditione libera eſſe non poſſunt. Quare miraculum eſſet, ſi Deus eam qualitatem, qua hominem ſibi gratum facit, aut ſui amantem, aut ſe videntem, ſine ſubiecto produceret, aut conſeruaret, quia oporteret vt ipſe cauſſalitatem ſubiecti ſuppleret.

Ex his colligitur ſolutio eius dubitationis, quæ ad calcem ſuperioris quæſtionis tacta eſt, cur definitum ſit à nobis rationes cauſſandi materiæ ac formæ non eſſe poſitas in eo, quod materia cauſet eſſe actuale formæ, & forma materiæ, ſed in eo quod materia ſuſtineat eſſe formæ quoad informationem, ſiue actuationem, & forma per ſeipſam actuet materiam. Id enim ea ratione factum eſt, quia etſi eſſe actuale materiæ ordine naturæ præcedit eius cauſſalitatem, vt obiiciebatur, & ſimiliter eſſe formæ cauſſalitatem formæ, non tamen materia cauſſat eſſe actuale ſimpliciter cuiuſlibet formæ ſuæ: nec quęlibet forma: quo pacto forma complectitur accidentales, cauſſat tale eſſe actuale materiæ ſiue ſubiecti, etiam in conſeruãdo à priori & tanquam vera illius cauſſa.

ITAQVE vt generalem rationem cauſſandi materiæ reſpectu omnium formarum, & formarum reſpectu cuiuſlibet materiæ traderemus, eas cauſſandi rationes aſſignauimus. Alioqui rectè dixeris, rationes cauſſandi materiæ, ac formæ ſubſtantialis conſiſtere in cauſſando eſſe ſimpliciter: formæ quidem, in cauſſando eſſe materiæ in vniuerſum, materiæ verò, non in cauſſando eſſe cuiuſlibet formæ, ſed tantùm inſeparabilis, ſiue quæ ſine materia cohærere non poteſt. Cauſſalitates enim, quoad informationem, & ſubiectionem, quæ vniuersè in his duobus cauſsarum generibus traditę ſunt, minoris ſunt momenti, quàm vt magnoperè reprehendendus eſset, qui eas prætermitteret: ſed iam operę prętium eſt, vt quid ſit formam educi de potentia materię, paucis exponamus. *Solutio dubitationis in præcedenti quæſtione.*

QVID SIT FORMAM EDVCI de potentia materiæ.

QVÆSTIO IIII.

Quid alij ſentiant.

SECTIO I.

Vt refert Ariſt. 1. Phyſ. c. 4. text. 33. & alibi ſæpiſſimè. HÆc loquendi formula à Peripateticis vſurpari ſolet contra ſententiam Anaxagoræ: qui omnes formas actu latitare in materia, & in eius quaſi gremio cóntineri exiſtimauit, præter eam, à qua res denominatur. Nullam enim ſubſtantialem eſse actu in materia meritò aſserunt, præter eam, quæ vel à primo agente in materia creata eſt, vel è potentia materię educta nec dum expulſa. *A quib. hæc loquendi forma emanarit.*

Ac tota huius rei difficultas in eo poſita eſt, vt diſtinguamus eductionem formarum de potentia materiæ à productione earum, quæ in materia creantur, & ab infuſione (ſic vocant Theologi) dono- *In quo poſita ſit quæſtionis difficultas.*

rum quorumdam ſupernaturalium, vt gratię & virtutum, quas nominant Theologicas. Conſtans enim eſt apud omnes cùm Theologos, tum Philoſophos diſtinctio, vt quæ formæ educuntur de potentia materiæ, nec dicantur creari, nec diuinitus infundi.

1. Conſectarium, Ex hoc quaſi fundamento illud in primis colligi poteſt, educere formam de potentia materiæ ſiue ſubiecti (ſic enim ſumendum eſt nomen materiæ, vt generaliter ad dubitationem propoſitam reſpondeamus) non ita latè ſumendum eſſe, vt nihil ſit aliud, quàm efficere, vt forma ſit actu in ſubiecto habente potentiam ad illam. Iam enim nomine eductionis de potentia materiæ complecteremur omnem inductionem formarum in ſubiecta, & earum inquam, quæ in materia creantur, & earum quæ ſiue actione naturali, ſiue diuina infuſione & quaſi inſpiratione in ſubiecta introducuntur, vt eſt luce clarius.

2. Conſectarium. ILLVD deinde efficitur, non ita etiam anguſtè definiẽdum, vt idem ſit, quod efficere, vt forma incipiat eſſe in ſubiecto per tranſmutationem, niſi hoc intelligatur de ſolis formis ſubſtantialibus, vt inferiùs docebimus. Nemo enim dubitat lumen educi de potentia aëris, & ſpecies ſenſibiles à coloratis corporibus de potentia medij ſine tranſmutatione ſubiectorum, quod hæ formæ non habeant contrarium expellendum è ſubiectis, quo pacto in eodem illo momẽto temporis, quo Sol productus eſt, eductum fuit lumen à Sole de potentia aëris ſine vlla tranſmutatione ſubiecti, ſed ſolùm per ſimplicem eius inductionem in ſubiectum.

VNDE illud quoque ſequitur, neque idem eſſe educere formas de potentia ſubiectorum, atque efficere: vt quæ ſola potentia prius tempore erant in ſubiectis, poſtea incipiant eſſe actu, ſiue id per tranſmutationem accidat, ſiue quouis alio modo. Hoc enim pacto nulla forma poſſet educi in inſtanti de potentia ſubiecti, quod falſum eſſe ex dictis patet, tametſi ſubſtantialibus formis hanc explicationem eductionis de potentia materiæ conuenire poſſe mox patebit.

Quod probabilius dicatur eductio formæ de potentia materiæ. QVI ergo meliùs hac de re loquuntur, ita quæſtionẽ explicant, vt dicant educi formã de potentia materiæ, ſiue ſubiecti, nihil eſſe aliud, quàm formam fieri dependenter à ſubiecto, ſiue ea fiat cum tranſmutatione ſubiecti, ſiue alio modo. Et rectè quidem hoc pacto excluditur productio animæ rationalis in corpore, quod ea non pendeat ab illo, etiam ſi cum illius tranſmutatione fiat, ſiue producatur. Sed infuſio donorum ſupernaturalium, & creatio formarum corporum cœleſtium, & elementorum (quas initio mundi creatas eſſe cum ipſis non eſt quod quiſquam dubitet) aut non omninò, aut non perſpicuè excluduntur. Nam & ſupernaturalia dona, cùm accidentia ſint à ſubiectis, in quæ infunduntur, natura ſua dependent, & formæ omnes materiales à materia in ſuo eſſe naturaliter ſuſtinentur. Non eſſe autem dubitandum creatas eſſe formas cœleſtium corporum, & eorum omnium, quæ in primo totius temporis momento creatas eſſe fides Orthodoxa prædicat, hiſce argumentis conſtat.

Formas cœlorum creatas eſſe non de potentia materiæ eductas. PRIMVM, quia creatio eſt totius entis ex nihilo productio, totius, inquam, id eſt, quoad omnes partes, ſi partes habet: ſunt igitur

formæ

formæ illorum creatæ.

DEINDE quia ſi creatæ non ſunt, ſed de potentia materiæ eductæ, ergo tota ipſa ſunt verè genita, non quidem per tranſmutationẽ temporariam, ſed per generationem momentaneam ea materia creata, & formis de eius potentia eductis, in quo poſita eſt tota ratio generationis momentaneæ: At cœlos, & cætera omnia entia naturalia, quæ in primo inſtanti à Deo ſunt producta, verè genita eſſe, & non potiùs creata negant omnes Theologi.

TERTIÒ quia ſi eiuſmodi formæ, propterea non dicantur creatæ, quia acceperunt eſſe dependẽs à materia, nec materia etiam dicẽda erit creata, atque adeò neque ipſa tota compoſita, quibus primò dicitur conuenire creatio, nam & materia in ſuo eſſe dependet à forma, & totum à ſuis partibus. Cùm igitur nemo neget materiam. & tota ipſa eſſe creata: neceſſariò concedendum eſt prædictas etiam formas eſſe verè ac propriè creatas.

QVOD ſi quis reſpondeat propterea materiam corporum ſimplicium fuiſſe creatam, eorum autem formas non item creatas, ſed de potentia materiæ eductas, quia materia non habet eſſe dependens à forma, tamquam à cauſa materiali, ſed formali, formæ autem habuerunt eſſe dependens à materia tanquam à cauſa materiali: is ſanè eodem modo negabit, tota ipſa fuiſſe creata. Totum enim dependet in ſuo eſſe à ſuis partibus (ſaltem à materia) tanquam à cauſſa materiali. *Reſponſio.* *Impugnatio.*

Si reſpondens addiderit, non eſſe parem rationem, eò quòd materia etſi eſt cauſa materialis, & formæ ab ea pendentis, & compoſiti ab ea conſtituti: tamen eſt materialis cauſa ſubiectiua reſpectu formæ, & non conſtitutiua: reſpectu autem compoſiti non eſt ſubiectiua, ſed conſtitutiua: id iam ridiculũ erit, ac puerile. Si enim depẽdentia totius à materia non eſt minor, ſed potiùs maior quàm dependentia formæ, cur ea tollit rationem creationis in forma, & non in toto compoſito?

Vera ſententia.

SECTIO II.

ERGO aliter intelligendũ eſt, ſeu potiùs aliter explicandum id quod dici ſolet, educi formas de potentia materię nihil eſſe aliud, quã eas fieri dependenter à materia, ſubiectóve. Sic enim accipiendum eſt, quaſi eæ formę dicantur educi de potentia ſubiecti, quæ fiunt dependenter à ſubiecto habente potentiam omnino naturalem ad illas, & tempore aut natura præexiſtente. Sic enim exponendum eſſe quod dicitur, ex eo conſtat: quia omnes volunt, eductionem formarum de potentia materiæ eſſe omnino naturalem: eductio autem eius, quod non erat actu ſecundum aliquem ordinem vel temporis, vel naturæ, ſemper fieri intelligitur ab aliquo, quod vel tempore, vel natura præextiterit. *Quid ſit eductio formæ de potentia materiæ.*

HAC ergo ratione planè reiicitur infuſio donorũ ſupernaturalium quod eorum ſubiecta non habeant potentiam omninò naturalem ad illa. Nam etſi habent naturalem ad ea ſuſtinenda: non habent tamen naturalem ad recipienda: nempe ab agente aliquo naturali, à quo potentia ſimpliciter naturalis dicitur, ſed hac ex parte ſimplici-

ter,& abſolutè dicuntur habere potentiam obedientialem ad illa.

Quot modis dicatur potentia naturalis ſubiectorum formarum.

QVOCIRCA diligenter animaduertendum eſt, quædam ſubiecta habere potentiam naturalem ad formas recipiendas, non item ſuſtinendas,vt corpora humana ad animas rationes participes : alia ad ſuſtinendas naturalem,ſed non naturalem ad recipiendas, vt animam rationalem ad ſupernaturalia dona gratiæ, & gloriæ : alia demum naturalem &ad recipiendas,& ad ſuſtinendas:vt materiam corporum ſimplicium,imo & omnium rerum naturalium(excepto homine) ad ſuas formas ſubſtantiales.Nã & materia corporum cœleſtium habet potentiam ad recipiendas formas cœleſtes à Deo tamquam à cauſſa naturaliter efficiente,vt mox patebit,ſubiecta ergo primi generis habent potentiam ſimpliciter naturalem ad ſuas formas, ſed non omni ex parte naturalem:ſecundi,nec omni ex parte, nec ſimpliciter naturalem:tertij demum & ſimpliciter & omni ex parte naturalem: atque horum formæ duntaxat dicuntur educi poſſe de potentia ſubiectorum licet creari quoque valeant vt formæ ſimplicium corporum in ipſo mundi initio.

Qua ratione formæ cœleſtium corporũ de potentia materiæ educi potuiſſent.

EXCLVDITVR etiam hoc pacto productio formarum cœleſtium corporum, & elementorum, quæ in ipſo mundi indiuiſibili initio creata ſunt: nempe quia eorum materia nec tempore ac natura præextitit formis. Neque enim credendum eſt Deum in eo momento creaſse ſolam materiam, ſimúlque illam perfectè diſpoſuiſſe ad diuerſas formas: tum ex vi diſpoſitionum naturaliter reſultaſſe in illo eodem momento formas ſubſtantiales, & ex vtríſque ipſa compoſita (qua ſola ratione materia naturali generationis ordine formis præextitiſſet) ſiquidem huiuſmodi productionis ratio nec congruit cum perfecta, & Creatore digna rerum productione, nec cum Theologorum de mundi exordio ſententia : ſed ipſa tota compoſita ſimul cum ſuis partibus ex nihilo producta ſunt, propriáſque exiſtentias à Deo, creante acceperunt. Quod ſi ordo aliquis naturæ inter exiſtentiam compoſitorum, & eorum partium in ea productione ſpectandus eſt : non exiſtentia partium traxit, vt ita dicam exiſtentiam compoſitorum in illa productione, ſed potius exiſtentia compoſitorum, quæ primo producta ſunt exiſtentiam partium.

Omnes formas quæ educuntur de potentia materia educi per tranſmutationes.

Ex his licet colligere,ſi de ſola eductione formarum ſubſtantialium agatur, dicendum eſſe, omnes de facto (vt dici ſolet) educi per tranſmutationem materiæ,vt docet D.Tho.in 1.p.q. 90. art.2. interprete Caietano in eundem locum, ſempérque materiam in earum eductione tempore præceſſiſſe ac præcedere, quicquid idem in opuſculo 42.(ſi tamen eius eſt) iunior ſenſerit. Congruit autem ex hac re ipſa loquendi forma:Nihil enim aliud dicere videmur, cùm formam eductam eſſe de potentia materiæ aſſerimus, quàm id factum eſſe, vt ea,quæ prius,non erat actu in materia,ſed potentia duntaxat,ſit actu in illa:eſſe autem, & non eſſe actu in materia, nemo intelligere ſolet in eodem inſtanti.

FATEOR tamen ſi de extraordinariis eductionibus ſit ſermo, poſſe

poſſe diuina virtute formam educi non in tempore, ſeu in momento tẽporis, vt ſi Deus crearet materiam ſolam cum perfectis diſpoſitionibus ad ignem, non dubium eſſet, quin forma ignis in eodem inſtanti naturaliter reſultaret, idque vi eius actionis, qua Deus non prius tempore, ſed prius natura materiam creatam diſponeret, quæ eſt vera actio, id eſt, ſupponens ſubiectum. Quod idem initio mundi accidiſſet, ſi Deus, vti diximus, ſolam materiam cœlorum, & elementorum cum perfectis diſpoſitionibus ad formas eorum produxiſſet.

Quo pacto edci poßint in in inſtanti.

SVNT qui idem euenturum exiſtiment, ſi Deus propè ignem nudam materiam crearet. Dicunt enim eam, quia nihil reſiſteret, propterea quod nullas haberet qualitates cõtrarias diſpoſitionibus ignis fore, vt in ipſo creationis momento formam ignis corriperet. Non eſt tamen eorum ſententia probanda, quia nullum agens naturale introducit formam ſuæ ſimilem, niſi in materiam diſpoſitam, determinatámque ad eiuſmodi formam: aut diſponit materiam niſi quæ habeat aliquam formam ſubſtantialem: cùm diſpoſitio materiæ fiat per accidentia, quæ cùm ſint actus ſecundi, naturaliter ſupponunt actum primum, qui eſt forma ſubſtantialis: quemadmodum plerique actus ſecundi ſupponunt alios ſecundos ſine quibus non introducuntur naturaliter, vt colores quantitatem, & lumen perſpicuitatem. Non igitur ignis in proximam materiam, quæ nuda omnino crearetur, formam ignis naturaliter introduceret, vt hi volunt: nam etſi nihil eſſet, quod in materia introductioni formæ reſiſteret, deeſſet tamen diſpoſitio, qua materia ad talem formam determinaretur, & alia item forma ſubſtantialis, qua materia indiget, vt accidentarias acciperet. Poſſet tamen ignis non naturaliter, ſed inſtrumentaria Dei virtute non ſolum diſpoſitiones ignis in eo momento introducere, ſed etiam ſine diſpoſitionibus, nudam quoque formam ſubſtantialem inducere, quibus modis non dubium eſſet, quin forma ignis in momento temporis de potentia materiæ educeretur.

Agentia naturalia non poſſe agere in nudam materiam.

Num formæ artificiales, motus violenti, & relationes, de potentia materiæ educantur.

SECTIO II.

QVÆRAT aliquis hoc loco, num formæ artificiales, relationes, motúſque violenti de potentia materiæ educantur? Rationes verò dubitandi ſunt: quia materia, reſq; materiales non habent potentiam naturalem ad formas artificiales, & motus violentos: ad hos quidem: quia non eſſent violenti, ſi horum ſubiecta haberent ad eos propenſionem naturalem: ad illas autem: quia cùm omni naturali potentiæ paſſiuè reſpondeat aliqua naturalis actiua, vt Ariſtoteles tradit tertio libro de Anima, ſi ars non eſt forma naturalis actiua, ſed facultatem naturæ excedit, quo pacto ſubiectum formæ artificialis poteſt ad illam habere potentiam naturalem paſſiuam? Relationes verò quia cùm ſæpenumero ſine vlla effectione attingente propria earum ſubiecta eſſe incipiant: non re-

ctè aut non propriè videntur ſpectato eorum genere, de potentia materiæ ſubiectíque eductæ dici poſſe.

A D hanc dubitationem, quod quidem attinet ad formas artificiales, dicendum, potentiam naturalem paſſiuam ſumi à nobis hoc loco vt diſtinguitur ab ea, quæ per ſolam potentiam ſupernaturalem actiuam poteſt reduci ad actũ: eiuſmodi non eſt potentia ad formas artificiales, quę non diuina tantùm virtute, ſed humana etiam introducuntur. Itaque educuntur, & hæ de potentia naturali materiæ rerúmque naturalium.

Q V O D verò attinet ad motus violentos: ſi res naturales, quæ vi mouentur, non haberent propenſionem naturalem ad motum violẽtum (qui vtrũ in ſolo genere localium ſimpliciter dari poſſit ad caput 4. expendendum eſt) habent tamen ad illum potentiam naturalẽ, quia per cauſas naturales, id eſt, non ſupernaturales effici poteſt: quare nõ dubium eſt quin & hi ſuo modo educantur de potentia materiæ.

D E N I Q V E illud de relationibus rectè concluſum eſt, eas non propriè educi de potentia ſubiectorum: Nam etſi aliquando incipiunt eſſe actu per actionem attingentem earum ſubiecta, quia tamen ſæpe eſſe incipiunt per actionem in remotiſſima, interdum etiam ſine vlla propriè dicta actione, ac proinde ex genere ſuo non ſunt ex iis formis, ad quas per ſe fit motus, aut actio, vt Ariſtoteles docet 5. Phyſ. libro, nihil eſt incommodi ſi non dicitur propriè educi de potentia ſubiectorum. Atque hæc obiter de eductione formarum de potentia materiæ dicta ſint.

QVÆNAM SIT RATIO CAVSſandi efficientis cauſſæ.

QVÆSTIO V.

Quot modis dicatur cauſſa efficiens.

S E C T I O I.

Diuiſio cauſſæ efficientis.

E F F I C I E N S cauſſa duplex eſt, principalis, & inſtrumentalis. Principalis eſt cui propriè ac ſimpliciter attribuitur actio. Inſtrumentalis, qua principalis ad agẽdum vtitur. Rurſus principalis duplex eſt: vna verè efficiens: altera efficiens moraliter tantùm, ſiue (vt ita dicam imputatiuè. Aliæ diuiſiones, quæ tradi ſolent, vt in vniuocam & æquiuocam: mediatam & immediatam: totalem, & partialem, aliis locis commodiùs explicabuntur.

Definitiones cauſarum efficientium,

C A V S S A verè efficiens eſt, quę verè attingit effectum vt faber, vt ſecuris. Efficiens moraliter cum à verè efficiens diſtinguitur (ſæpè enim eſt verè efficiens) dicitur ea, quæ etſi non verè attingit effectum tamen huiuſmodi eſt, vt ei meritò imputetur laus operis, aut culpa: cuiuſmodi eſt is, qui conſilium dat, qui præcipit, qui non prohibet, cùm debet, ac poteſt. Nam etſi obiectum quod directè, vel indirectè

pro

proponitur, ab eo qui pręcipit, vel conſilium dat, verè ac efficiente[r] moueat voluntatem exequentis, opus ipſe tamen præcipiens, aut qui conſilium dat non verè mouet efficienter, niſi per accidens: quemadmodum qui ignem ligno applicat, tametſi moraliter verè ac perſe cenſetur mouere, cum ei laus vel culpa operis tribuatur. Principalis ac verè efficiens ſimul definitur ab Ariſtotele, eſſe id vnde eſt primum mutationis principium, quæ definitio genera omnia principalium & verè efficientium complectitur, neque eas ſolùm, quæ per motum agunt, ſi loco verbi (*mutationis*) adhibeas verbum *actionis*. Poteſt autẽ huiusmodi cauſſa efficiens diuidi in efficientem, & mouentem: vt quaſi peculiari nomine dicatur efficiens, quatenus comparatur cum effectu, mouens autem, quatenus comparatur cum materia ſubiectóue, ex quo aliquid efficit. Quam diuiſionem Ariſtoteles tradit hoc loco, cùm ſcribit: *Atque omnino quod efficit, eius quod efficitur, & quod mutat, eius quod mutatur.* Verùm hæc diuiſio potiùs diſtinguit earundem cauſſarum officia, quam cauſas ipſas, vt diximus de materia ex qua, in qua, & circa quam: Omnis enim cauſſa quæ mouet, ſeu mutat ſubiectum efficit compoſitum aliquod ex ſubiecto, & forma quam in illud inducit: quamquam non omnis cauſſa, qua, quæ aliquid efficit etiam mouet efficiendo, vt patet in creatione, quæ etſi non propria, tamen vera effectio eſt.

Hoc c. text. 2. — *Alia diuiſio.* — § *Q. 1. ſect.* 1.

A D cauſſam verò efficientem principalem videtur Ariſtoteles primum reuocare inſtrumenta, quibus efficiens verè aliquid efficit: cuiuſmodi eſt ſemen, quod in exemplum affert. Pater enim per ſemen quaſi inſtrumentum agit in materiam animalis generandi, quam mater ſuppeditat. Reuocat deinde cauſſas morales, quæ quatenus tales ſunt, non verè rem efficiunt, ſed ea tantùm ratione efficientes, dicuntur, quod illis tribuatur effectio, cuiuſmodi cauſſæ, ſunt Medici in pręcipiendo, & ij qui ius dicunt in conſulendo.

Quæ ad principale efficiẽs reuocentur. — 1. *Argumẽtum.*

Q V I B V S explicatis vidẽdum eſt, ſintne plures rationes cauſſandi efficientium generales, an verò detur vna communis omnium efficientium.

Quàm multæ videantur rationes cauſſandi, efficientis cauſſæ.

SECTIO II.

AC primum quod alia ſit ratio cauſſandi qua efficiens agit, ſiue efficit aliquid, alia qua agit in aliquid, ex eo videtur perſpicuum, quia ignis verbi gratia agit in ignẽ, ſeu potiùs efficit ſibi ſimilem, & tamen non agit in ignem ſibi ſimilem: contráque agit in lignum, nec tamen agit ſeu efficit lignum. Accedit quod agens refertur diuerſis ſpecie relationibus ad id quod agit, & ad id in quod agit, ſiquidem ad alterum refertur vt efficiens ad effectum, ad alterum vt mouens ad motum, vel mutans ad mutatum, quæ relationes ſpecie diuerſæ neceſſariò videntur innuere diuerſas ſpecie agendi rationes in quibus illæ fundentur.

DEINDE aliam eſſe rationem agendi, qua agens educit formam è potentia materiæ, aliam verò, qua illam inducit in materiam, hinc in-

telligi

telligi poteſt: quia anima rationis particeps non educitur de potentia materiæ, ſed ſolùm inducitur in materiam, quod idem dicendum eſt de accidentibus ſupernaturalibus: at formæ aliarum rerum, quæ gignuntur, & intereunt, non ſolũ inducuntur in materiam, ſed etiam
4. ab eius potentia educuntur. Adde quod alia eſt ſpecies relationis, qua agens refertur ad formam, quam educit de potentia materiæ: alia qua refertur ad eam quam ſolùm inducit, quæ quidem relationes in diuerſis ſpecie rationibus agendi videntur neceſſariò fundari.

5. POSTREMO aliam eſſe rationem agendi, qua aliquid fit ex aliquo: aliam, qua fit ex nihilo, ex eo patet: quia hæc indiget virtute infinita in agente, illa non item.

Actionem eſſe generalem rationem cauſſandi cauſæ efficientis. & quo pacto id intelligendum.

SECTIO III.

Generalis totius quæſtionis explicatio.

SI quis tamen animum aduertat vel ex his colliget, actionẽ eſſe generalem rationẽ cauſſandi cauſæ efficientis; ſiquidem omne agens per actionem dicitur formaliter agere: ſiue ſpectetur quatenus agit aliquid: ſiue quatenus agit in aliquid, ſiue quatenus educit formam è potentia materiæ ſubiectíve cuiuſcumque, ſiue quatenus formam inducit: ſiue quatenus rem efficit nihilo: ſiue quatenus ex aliquo.

Probatur hæc ſententia.

POTEST quoque idem ex aliis argumentis confirmari, Primum quia actione poſita mox intelligitur cauſa agere: ea verò ſublata nullo modo intelligi poteſt, etiam ſi cætera omnia apponantur. Deinde quia relatio agentis in actione fundatur, vt hoc ipſo lib. cap. 14. docebit Ariſtoteles. Poſtremò qua per actionem diſtinguitur hoc genus cauſæ à cæteris, vt perſpicuum eſt.

Examinatur accuratiùs & impugnatur.

ATQVE his & aliis argumentis dici ſolet generalem rationem cauſſandi efficientis cauſſæ eſſe omnium rationum cauſſandi notiſſimam. Verùm ſi quis hæc premat, ac diligentiùs diſcutiat forſitan aſſenſum reuocabit. Sunt enim multa, quæ obſtare videantur.

1. Ratio contra propoſitã ſententiam.

VNVM eſt, quod actiones ſiue tranſeuntes ſiue immanentes cùm verè pendeant ab agentibus, ſunt verè effecta agentium: at ratio cauſſandi cuiuſque cauſſæ, cùm antecedat naturæ ordine omnem eius effectum, non poteſt eſſe illius effectus. Nec refert quòd actiones non dicuntur propriè fieri. Neque enim quærimus hoc loco quid propriè dicatur fieri: ſed quid propriè pendeat ab agente, vt à cauſa quadam à cæteris diſtincta, etiam ſi non propriè fiat. Nam formæ, quæ educuntur è potentia materiæ non dicuntur propriè fieri: & tamen verè comparantur cum naturalibus efficientibus, vt effecta cum ſuis cauſis.

2. Ratio.

ALTERVM eſt, quod actio propriè dicta non differt à re, quæ fit, niſi vt imperfectum quippiã à perfecto in eadem ſpecie: veluti calor in fieri à calore in facto eſſe: res autem vt adhuc imperfecta eſt, & in fieri, non eſt ratio agendi ſui, ſed eſt effectus imperfectus ſiue in fieri.

TERTIVM

Tertivm eſt, quod actio nō poteſt eſſe ratio cauſſandi reſpectu creantis: cùm creatio non ſit actio, ſi propriè loquendum eſt. Neque enim creatio ſupponit ſubiectum, quod tamen commune eſt omni actioni propriè dictæ. *3. Ratio.*

Svnt etiam qui obiiciant, remota actione adhuc rem dici poſſe cauſam efficientem, vt patrem genito iam diu filio, numquam autem ſine ratione agendi, vel fingi poſſe efficientem cauſam. *4. Proponitur & refellitur.*

Vervm hæc obiectio non eſt ad rem, vt enim hoc loco non agimus de iis, quæ dicuntur cauſæ: quia poſſunt aliquid efficere: aut omnino cauſſare, ita nec de iis loquimur, quæ aliquid in prᴂterito tempore fecerunt aut quouis alio modo cauſſarunt, ſed de iis quæ ſunt actu cauſæ, hoc eſt, à quibus effectus actu pendet.

Her. quodlib. 2. quæſt. 1. & quod. 4. q. 8. Soncinas 5. Metaph. q. 4.

Ex ſuperioribus ergo tribus rationibus planè efficitur, aut actionem non rectè dici rationem cauſſandi cauſſæ agentis, vt Heruæus, Paulus Soncinas, & alij recentiores Thomiſtæ concludunt: aut quia communis loquēdi modus non facilè reiiciendus eſt, cùm actio dicitur ratio agendi: actionis nomen non accipi pro operatione agentis quæ ſubiectum ſupponat. Quocirca cùm actio dicitur ratio cauſſandi, crediderim actionis nomen accipiēdum eſſe pro influxu, quo aliquid è potentia ad actum perducitur, ſiue id propriè fiat, ſiue impropriè. Hoc enim influxu diſtinguitur cauſa efficiens à cᴂteris cauſis, cum eo poſito primùm ponatur agens in actu: ſublato autem, primum tollatur. Atque hic influxus videtur planè ſignificari, cùm agēs definitur eſſe id, vnde primum oritur mutatio. Neque enim dicitur vnde primum oritur effectus, ſed mutatio: vt vel hinc colligas non ipſam mutationem; ſed influxum, ſiue originē mutationis eſſe agendi rationem iis agentibus quæ agunt per motum, mutationémve, proinde influxum agentis eſſe eius generalem ac propriam cauſſandi rationem. Quid autem ſit huiuſmodi influxus, & vtrúmne in agente, an in patiente exiſtat, poſtea dicemus. De hac enim re quemadmodum de natura, & exiſtentia cæterarum rationum cauſſandi, paulò poſt à nobis inſtituenda eſt diſputatio. *Vera quæſtionis explicatio.* *Influxus cauſæ efficientis.* *Agens quid ſit.*

Ad id autem quod ſuperiùs concludebatur aliam eſſe rationem agendi qua agens efficit aliquid, aliam qua agit in aliquid: itémque aliam, qua educit formam è potentia materiæ: aliam, qua illam inducit in materiam: ac demum aliam qua res fit ex aliquo: aliam, qua fit ex nihilo: reſpondendum eſt, ſolas duas extremas neceſſariò eſſe diuerſas. Nam quod primæ duæ non neceſſariò ſint diuerſæ, ex eo patet, quia agere ſeu efficere aliquid, & agere in aliquid ſæpè coniunguntur, vt in omnibus mutationibus naturalibus: vbi autem illa coniuncta ſunt, ambo fiunt per eandem agendi rationem. Etenim quo influxu ignis agit in lignum, eodem prorſus efficit ignem ex ligno: niſi quod eiuſmodi influxus prius naturæ ordine terminatur ad actionem receptam in ligno, quàm ad compoſitum, quod ex actione reſultat. Dico autem, vbi illa coniunguntur, quia ſi res fiat ex nihilo, ſanè influxus, quo illa fiet, non erit ſimul & actio in aliquid, & actio ſeu effectio alicuius, ſed ſolùm alicuius effectio. Vnde patet quid ad prio- *Soluuntur argumenta initio poſita.*

rem rationem reſpondendum ſit.

Ad poſteriorem, dicendum, & ſi alia ſpecie ſit relatio agentis ad id quod fit, alia ad id quod patitur, tamen vtramque fundari poſſe in eadem actione. Quod item non neceſſe ſit duas ſequentes eſſe diuerſas, eodem penè modo probari poteſt. Sæpe enim iunguntur eductio formæ è materia, & inductio eiuſdem in materiam, vt in omnibus mutationibus naturalibus, excepta generatione hominis, vbi auté eductio & inductio iunguntur ambo per eandem agendi rationem fiunt: Quo enim influxu ignis educit formam ex materia ligni, eodem illam inducit in eandem. Vbi verò non iunguntur vt in generatione hominis, perſpicuum eſt influxum agentis non eſſe ſimul eductionem formæ & inductionem, ſed inductionem tantùm. Solutio autem earum rationum, quæ contra afferebantur, ex dictis patet.

Vltimum argumentum ſect. 2. rectè probat.

Qvod denique quæ extremæ neceſſariò ſint diuerſæ, rectè ex eo probatum erat, quia agere ex nihilo hoc eſt, nulla re ſuppoſita ex qua vt ex cauſſa materiali ſeu ſubiectiua res fiant, neceſſariò indiget virtute infinita, agere autem ex aliquo vt ex materiali cauſſa, non item, vt inferiùs patebit. Atque ratio agẽdi ex aliquo in multas ac varias agẽdi rationes ſiue actiones deduci ſolet, vt in actionem immanentem & tranſeuntem, deinde tranſiens in momentaneam, & temporariam: rurſus temporaria, quæ, & motus dicitur, in diuerſas ſpecies motus, non quatenus pro forma fluente ſumitur, quia ſic habet rationẽ motus, ſed quatenus pro fluxu ſed potiùs influxu formæ, quo pacto eſt actio.

Diuiſio rationis agendi ex aliquo.

NVM ACCIDENTALIS FORMA attingat productionem ſubſtantiæ.

QVÆSTIO VI.

Quid nam ſit in vnoquoque agente principium agendi.

Sectio I.

Materiã non eſſe principiũ agendi.

Explicata ratione cauſſandi agẽtis cauſſę, exponẽdum videtur quodnã ſit principium, quo & agens agit, & quatenus eius principij vis pertineat. Qua in re illud perfacile eſt intelligere, nõ eſſe id muneris materiæ tribuendum. Nam cùm in diuerſis ſpecie rebus ſit eadem materia, nec tamen eadem vis agendi (neque enim quoduis à quouis fieri videmus, ſed aliud ab hoc, aliud ab illo) ſequitur principium quo agens agit non eſſe materiam. Atque hæc ratio valet in rebus, quæ gignuntur, & intereunt. Quod ſi in his materia non eſt agendi principium, cur fuerit in ſempiternis corporibus? Accedit quod materia in vtriſque eſt pura potentia, ac proinde eius naturæ, vt nullum actum includat: quod autem neque actus eſt, neque actum includit, cuiuſnam actiuitatis eſſe poſſit? Actiuitas enim omnis ab actu eſt, & dicitur: neque ab ipſo actu exiſtentiæ, ſed ab

eo quod actu exiſtit: ſiquidem actus exiſtentiæ tribuit quidem rei vt exiſtat, vt autem habeat hanc, vel illam agendi, aut patiendi vim, non tribuit, ſed ſupponit. Ita patet formam eſſe principium quo agēs agit.

Formam eſſe agendi principium concluditur.

VERVM non omnes formæ ſunt agendi principia, Nam quantitas cùm ſit primum accidens abſolutum materiæ, ſéque ex parte illius teneat, vt aiunt philoſophi, & perinde ad cætera ſit indifferens, vt eſt materia ad omnes formas, nullam quoque actiuitatem habet, niſi ratione figuræ, quæ eſt qualitas, qua facilè, aut difficilè penetrat. Relationes quoque vt nullius actionis ſunt termini, ſed quædam quaſi eorum appendices, nec tantùm in ipſis terminorum ſubiectis reſultent, ſed ſæpè in aliis quàm remotiſſimis, ſic etiam nullius ſunt actionis principia. Ita fit, vt principia quibus agētia agunt, vel ſint formæ ſubſtantiales: vel qualitates: vel vtráque: & cum de actiuitate accidentiū agitur, de ſola qualitatum actiuitate diſputatio intelligi debeat.

Quantitas actiua non eſt.

Neq; relatio.

Eſt tamē forma ſubſtantialis, & qualitas.

SED quoniā haud difficilè perceptu videtur eſſe, num formæ ſubſtantiales ſint principia productiua ſubſtantiarum, & accidētales accidentium, de ſolis accidentalibus quæſitum eſt, num attingant productionem ſubſtantiæ: hoc eſt, num principia ſint, quibus ſubſtantia producatur: hoc enim difficultate non caret. Ex cuius rei explicatione illud etiam perſpicuum fit, Num aliquam agendi vim habeant formę ſubſtantiales, & quæ tandem illa ſit.

Primæ opinionis refutatio.

SECTIO II.

Ad hanc videtur accedere. Maior.4. d.12.q.3.

1. Sententia proponitur.

SVNT igitur hac in re tres philoſophorum ſententiæ, ſi tamen omnes ſunt dignæ homine philoſopho. Prima eſt quorundam recentiorum, qui tantam vim tribuunt accidentibus, vt dicant ea, non virtute ſubſtantiæ, ſed propria, & peculiari attingere productionē ſubſtantiæ. Horū argumenta hæc ſunt. *Probatur.1.*

VNVM, quia experientia cernimus ignem ſæpè generari non à forma ignis qui nullus tunc adeſt, ſed à ſolo calore genito per refractionem luminis, aut attritionem duorum corporum, vel à calore exiſtente in ferro ignito, quod re vera nondum habet formam ignis.

ALTERVM, quia ſubſtantia producitur per actionem, actio autem non eſt niſi inter contraria, quæ nulla ſunt niſi accidentia, ſubſtantia enim non eſt contraria ſubſtantiæ niſi per accidens. *2.*

TERTIVM addi poteſt hunc in modū: accidentia ſeiuncta à ſubſtantia producunt ſubſtantiam, vt patet in accidentibus calicis conſecrati, quæ infuſam aquæ guttulam poſſunt in vinum conuertere: igitur, per ſeipſa ac virtute propria producunt ſubſtantiam non virtute vini, quod iam non eſt. Nec recurras ad quantitatem, quæ ibi ſupplet locum ſubſtantiæ, in qua erat: tum quia non ſupplet locum ſubſtantiæ niſi in iis ſuſtinendis: tum etiam quia ſi eſſent ſine quantitate (quod etiam diuina virtute fieri poſſet) idem efficerent. *3.*

CONFIRMANT iidem authores ſuam ſententiam ex Ariſtotele cum in libro de Senſu, & in ſenſibili capite de Sapore, vbi ait ignem

Confirmatio ex Ariſt.

non agere, vt ignis eſt: ſed vt calidus eſt: tum etiam in li.1.de Generatione cap.7.vbi ex eo probat ſimile non agere in ſimile, ſed contrariũ in contrarium: quia actio non eſt niſi inter contraria. Addunt quoque Auen-Roem qui 7.lib.huius operis com.31.& lib.11.com. 18. ait idem eſſe agens diſponens materiam, & inducens formam: at vel ſenſu motum eſt accidens eſſe, id quod materiam diſponit. Item neq; elementa, neque vllas ſubſtantiales formas eſſe actiuas, niſi propter qualitates: & ſemen quod non eſt actu animatum, facere actu animatum per calorem naturalem quem habet.

Propoſita ſententia refellitur primo. Sed hæc ſententia facilè refellitur ratione ipſa philoſophis communi: Quicquid eſt effectu præexiſtit in cauſa efficiente, æquè perfectè quidem, ſi ſit vniuoca, perfectiùs autem ſi æquiuoca: nihil enim dat, quod non habet aut formaliter aut eminenter, vt dici ſolet, hoc eſt excellentius, at accidens ſi cum ſubſtantia conferatur, præſertim cum forma, quæ introducitur, aut cum compoſito quod generatur, longè minus perfectum eſt: non ergo producitur ſubſtantia virtute accidentis. Nec reſpondent rectè. *Defenſio minus apta refutatur.* Accidens in ratione quidem entis eſſe ignobilius ſubſtantia, at in ratione productiui eſſe nobilius, aut æquè nobile: ſatis enim nobis eſt, ſi oſtenditur eſſe ignobilius in ratione entis, vt non eſſe principale productiuum ſubſtantiæ concludatur: alioqui non liceret colligere nobilitatem entitatiuam cauſſarum efficientium ex entitatiua nobilitate effectorum, nec perfectionem Dei ex perfectione creaturarum: poſſet enim Deus (vt Scotus argumentatur) eſſe perfectiſſima cauſſa efficiens, ſimulq; ens omnium imperfectiſſimum, quo nihil alienius à ratione dici poteſt: pręſertim cùm *In 4.Sen.12. q.3.* virtus actiua rerum ſequatur earum entitatem, & planè cernamus *Virtus actiua rerum ſequitur earum entitatem.* quo perfectior eſt entitas cuiuſque rei in ſuo genere, eo altiorem, maiorémque eſſe eius virtutem, vnde res calidiores magis calefaciunt, & doctiores homines plura perfectiúſque docere poſſunt, atque ita in cæteris.

2. Prætereá: ſi formæ ſubſtantiales non eſſent productiuæ aliarum ſubſtantialium, cùm ad productionem accidentalium ſatis ſint accidentales, vt volunt, nullam actiuitatem haberent ſubſtantiales formæ, vnde fieret, vt res naturales non eſſent per ſe actiuæ, & per ſe generatiuæ ſibi ſimilium, ſed per accidens: neque enim agunt per materiam, vt dictum eſt, nec ſecundum materiam ſibi ſimilia generant: concedent igitur res naturales per ſe quidem poſſe pati, hoc eſt ratione materiæ, per ſe autem agere nequaquam: vt ſatius eis videri poſſit res naturales ex materia: & ſolis accidentibus conficere. .

3. Ad hæc, accidentia habent eſſe ſuum à ſubſtantiis, ergo & agendi vim, quæ eorum entitatem ſequitur, non ſunt igitur prima actiua, ſed ipſę formæ ſubſtantiales, non modo ſic accidentia ſpectentur quatenus inſeruiunt formis ſubſtantialibus ſuo modo producendis, ſed etiã accidentalibus: de qua re paulo poſt explicatiùs.

Postremo: actiones ſunt ſingularium ſubſiſtentium, non modo tanquam eorum in quibus recipiuntur, ſed etiam tanquã eorum à quibus effectiuè proficiſcuntur, vt patet ex iis, quę ad caput primum

primi

Quæſt.5. primi libri diximus: ſingularia autẽ ſubſiſtentia ſunt ſubſtantiæ:proficiſcuntur ergo actiones effectiuæ à ſubſtantiis,at non ratione materiæ,quæ nullo modo actiua,ſed receptiua eſt:igitur ratione formæ:eſt
Tex.71. igitur forma ſubſtantialis principium,quo res naturales agunt.

ACCEDIT aperta Ariſtotelis ſententia,qui 2. lib.Phyſicorum.ca. *Vltimo ex*
7. formas ſubſtantiales in tribus generibus cauſſarum ponit, forma- *Ariſt.*
lium,efficientium,& finalium: formalium quatenus dant eſſe materię atque compoſito:finalium,quatenus earum introductio intenditur ab agentibus: efficientium verò quatenus ſunt principia, à quibus primum oritur actio, non quidem vt ab iis,quæ primò agunt, ſed vt ab iis quibus primò agitur. Atque hæc de prima opinione dicta ſint:huius argumenta commodius expoſita tertia ſententia diſſoluentur.

Secundæ ſententiæ refutatio,& tertiæ confirmatio.

SECTIO III.

Accedit Dur.1.Sen.d. 2.q.2.& alij. ALTERIVS ſententię,quę omnino ſuperiori opponitur au- *Opinio Scoti*
thor eſt Scotus in 1.Sen.d.37.Et 2.d.17. multo autem fuſius in *proponitur.*
4.d.12.q.3.quem ſequitur Ochamus in 2.q.23.& alij nonnulli. Ea verò eſt,accidentia nec virtute propria,nec formarum ſubſtantialium attingere productionem ſubſtantiæ. Quod non virtute propria, *Confirmatur.*
ex eo conſtat: quia nihil minus nobile poteſt virtute propria producere aliquid nobilius, vt dictum eſt contra ſuperiorem opinionem. Quod autem nec virtute formarum ſubſtantialium, tum ex eo probant,quia exiſtimant id fieri non poſſe:tum etiam ex eo, quia ad ſubſtantiarum productionem ſatis eſt pro principio formali effectiuo,& immediato ipſa forma ſubſtantialis cauſſæ agentis.

In 4.Sen.d. 12.q.3. QVOD autem id fieri non poſſit virtute formarum ſubſtantialiũ ſic probat Scotus: Cum ais accidens virtute ſubſtantialis formæ eſſe productiuum ſubſtantiæ: aut virtutis nomine intelligis aliquid relatiuum,aut abſolutum:non relatiuum:quia nullius eſt actiuitatis: igitur abſolutum: at quodcumq; dixeris ſemper erit ignobilius ſubſtantia producenda:igitur fieri non poteſt,vt accidens virtute ſubſtantialis formæ attingat productionem ſubſtantiæ.

Ocham. in 2. q.23. QVOD verò ad id ſatis ſit ipſa forma ſubſtantialis ſic probant alij:aut per te forma ſubſtãtialis non eſt immediatè productiua ſubſtantiæ propter perfectionem ſuam,aut propter imperfectionem:non propter perfectionem: quia Deus cum ſit perfectiſſimus, eſt immediatè productiuus ſubſtantiæ:non propter imperfectionem: quia accidentia etſi ſunt imperfectiora, ſunt tamen immediatè productiua ſibi ſimilium, eſt igitur forma ſubſtantialis immediatè productiua ſubſtantiæ,quo fit,vt non ſit productiua per accidentia,tanquam per inſtrumenta, quod argumentum deſumptum eſt ex Scoto 2. Sent. d. 16.

PRÆTEREA:ſi forma ſubſtantialis nõ eſſet productiua ſubſtãtiæ niſi per accidentia, non daretur in ſubſtantiis generatio vniuoca, ſiquidẽ vniuocatio generationis cerni debet inter formam,qua gene-

rans generat,& eam,qua genitum conficitur:at negare generationem vniuocam, eſt pugnare cum omnium ſententia, & experientia ipſa, ergo & docere ſubſtantiam,per accidentia generare ſubſtantiam.

Postremò, forma ſubſtantialis cuiuſuis rei, eſt principium immediatè productiuum illius paſſionum ſaltem primæ, imò & accidentis ſenſibilis poſtquam à proprio ſubiecto expulſum eſt, vt cum aqua ſe reducit ad priſtinum, & natiuum frigus:eſt igitur productiua forma diſſimilis,cur igitur non etiam forma ſibi ſimilis in alieno ſubiecto,cùm id accidentibus contingat?

Vera ſententia exponitur. *Aſſertio duas habens partes.*

Tertia igitur ſententia, quæ & media eſt inter vtramque,& communis ferè eorum omnium, qui cauſis ſecundis veram efficientiam tribuunt, ita & à nobis amplectenda hac aſſertione continetur. Accidentia non attingere productionem ſubſtantiæ virtute propria, ſed virtute formarum ſubſtantialium. Quæ ſententia eſt apud Diuum Tho.in 1.par.q.77.ar.1.& 3.p.q.77.ar.3.& aliis locis compluribus. Ac prior quidem pars in firmatione primæ ſententiæ confirmata relinquitur, tametſi ſolutione etiam argumentorum quibus ſecunda opinio confirmata eſt probari poteſt. Poſterior autem pars hunc in modum oſtenditur.

Eã ſequitur Caie.1.par.q.77.ar.1.Cap. in 4. Sent. d. 12.q.2.Ferr. 4.contra gẽt. cap. 66. Vide etiam Herv. quodl. 3.q.12.

Prior pars vnde probetur.

Pars poſterior concluſionis oſtenditur.

Primvm, quia ſi formæ ſubſtantiales eſſent proxima & immediata principia productiua ſubſtantiæ,& huius productio non attingeretur ab accidentibus:ſanè cùm agens proximum,eiúſq; forma debeant eſſe ſimul,ſiue non diſtare ab eo quod patitur,vt eſt Ariſtotelis, communíſque philoſophorum ſententia, nec forma Solis eſſet principium,quo Sol producit mineralia,& alia plurima, quorũ generatio Soli tribuitur,nec homo generaret hominem;aut vllum aliud viuens, quod per ſemen generare dicitur, reuera ſibi ſimile produceret: nam & forma Solis ab his inferioribus longiſſimè diſtat, & viuens quod per ſemen dicitur generare, non neceſſariò exiſtit:cùm aliquid ex ſemine illius generatur,tantum abeſt, vt eius forma neceſſariò ſimul ſit cum eo quod generatur. Atque hæc ratio ita vrget Scotum, vt non aliter ei ſatisfaciat, niſi negandus duobus communibus principiis & fundamentis Philoſophiæ: Alterum eſt omnia agentia proxima eſſe ſimul cũ patientibus: Alterũ viuentia,quæ per ſemen generãt,generare ſibi ſimilia. Vnde in eas anguſtias cogitur, vt huiuſmodi viuentia à ſolo Deo generari aſſerat. A virtute enim quæ in ſemine eſt generari nequeunt,cùm ſit minus perfecta, quàm formæ eorum quæ generantur; nec recurri poſſit ad formas cœleſtium corporum, quia imperfectiores ſunt omnibus formis viuentium: Imo etiam adiungit diſpoſitiones vltimas ad introductionem formarum perfectorum viuentium non fieri virtute ſeminis, quia huiuſmodi virtus imperfectior eſt formis membrorum, quæ ſunt vltimæ diſpoſitiones ad formam totius viuentis:atque ita exiſtimat membrorum formas à cœlo introduci nõ ab ipſis viuentibus per virtutem in ſemine impreſſam. Quo fit, vt perfecta viuentia minorem actiuitatem habeant in generatione ſibi ſimilium,quàm imperfecta, quod etiam ipſum in iis, quorum formæ educuntur è potentia materiæ,non leue incommodum eſt.

7.lib.Phyſ.c. 2.text.10.

Deinde

Deinde quia res naturales non generant ſibi ſimilia niſi per motum, motus autem intrinſecè terminatur ad accidens: vnde fit, vt producant ſubſtantias per accidentia, & non immediatè per ſuas formas. *2. Ratio.*

Qvod ſi quis dicat in generatione cuiuſque rei naturalis eſſe duplicem actionem: alteram, quæ fit in tempore, & præcedit ipſam productionem formæ ſubſtantialis, atque hanc eſſe motum, & profiſciſci à forma accidentali: alteram quæ fit in inſtanti, & eſt ipſa productio ſubſtantialis formæ, atque hanc non eſſe motum, ſed momentaneam actionem, mutationémque, & fieri immediatè à forma ſubſtantiali. Occurrendum eſt productionem formæ ſubſtantialis, quæ non fit à ſolo Deo (quod dixerim propter creationem formæ rationalis) non eſſe actionem, aut mutationem, ſed terminum actionis & mutationis, quæ fit ab agente naturali: omnes enim formæ ſubſtantiales, quæ per motum educuntur è potentia materiæ reſultant in materia in fine motus virtute inſtrumentali ipſius motus, ſeu potiùs eorum accidentium, quæ introducuntur per motum cùm primùm illa ad certum, & præſcriptum terminum perueniunt: actio autem agentis per motum mutationémve non eſt vlla alia, quàm ipſe motus, aut mutatio. Verùm de his ad caput decimumtertium, vbi de motu & mutatione plura dicenda ſunt. *An ſit duplex actio in generatione rei naturalis.*

1. Phyſ. ca. 5. tex. 47. & 5. Phyſ. c. 2. tex. 10. & 4. de generatione anima. cap. 3. & alibi.

Tertio, quia actiones corruptiuæ, hoc eſt, quibus ita aliquid gignitur, vt aliquid etiam corrumpatur (quod dictum ſit ad diſtinctionem perfectiuarum, cuiuſmodi eſt illuminatio, viſio, & ſimiles) ſunt inter contraria, vt Ariſtoteles ſæpè docet: at eæ quibus agentia naturalia ſibi ſimilia ſiue in genere, ſiue in ſpecie generant: ſunt corruptiuæ eorum, ex quibus ea generant: ſunt igitur inter contraria, ac proinde inter accidentia, quibus ad generandum vtuntur ipſæ nimirum eædem quibus materiam diſponunt, neque alias vnquam norunt veteres Peripatetici, aut aliæ ſunt neceſſariæ, cùm eæ ſint ſatis, vt in diſſoluendis quoque argumentis patebit. *3. Ratio contra Scotum.*

Postremo, quia nulla ſubſtantia eſt actiua niſi per aliquam potentiam actiuam: potentiæ verò actiuæ in creaturis ſunt qualitates accidentariæ, quod vel ex eo patet: quia quælibet vna numero ſubſtantia actiua habet plures potentias actiuas, vt inductione patet, cùm interim vna numero ſubſtantia non ſit plures ſubſtãtiæ. Si ergo omnis ſubſtantia creata & actiua (excludimus enim materiam) per qualitatem accidentariam agit, quicquid agit, neceſſario dicendum eſt non modo nullam formam ſubſtantialem informantem, ſed nullam quoque per ſe ſubſiſtentem, ſi creata ſit, attingere per ſeipſam, & immediatè productionem ſubſtantiæ, imò nec cuiuſquam accidentis, ſed per qualitates accidentarias omnia efficere. Atque hæc eſt cauſa cur tam multæ qualitates actiuæ reperiantur in vnaquaque re, quod alioqui ſuperuacaneum foret, ſi ſubſtantia ipſa per ſeipſam omnia poſſet efficere. Sed quod attinet ad actiones animæ rationalis & ſubſtantiarum ſeparatarum fuſiùs hoc ipſum oſtendendum eſt ad librum duodecimum. *4. Ratio.* *Cur tã multæ qualitates actiuæ in quæcunque re inueniantur.*

Solutio argumentorum primæ opinionis.

SECTIO IIII.

Soluitur 1. argu. 1. opinionis.

PRIMVM igitur primæ opinionis argumẽtum hoc pacto diluendum eſt, calorem ipſum ex ſe, etiamſi nõ ſit ab igne productus, ſed vel per refractionem luminis, vel per attritionem genitus, eſſe generatiuum ignis, non principaliter tamen, ſed inſtrumentaliter virtute formæ ſubſtantialis rei producentis lumen, aut atterentis. Res enim, quæ producit lumen aut ignis eſt, aut igne nobilior. Quæ autem atterit, vt quidem cernimus, miſta eſt, in qua virtute continetur ignis.

Secundum ſoluitur.

AD ſecundum, concedimus ſubſtantiam, quæ generatur non produci per aliam actionem niſi per motum, qui intrinſecè terminatur ad accidens: ſed addimus, quia illud accidens eſt inſtrumentum ſubſtantiæ, ideò ex illo reſultare ſubſtantiam.

Tertium eiuſdem diſſoluitur.

TERTIVM hoc pacto diſſolues: accidentia, quæ in ſacramento Euchariſtiæ ſine ſubiecta ſubſtantia exiſtunt, eſſe generatiua ſubſtantiæ virtute eius ſubſtantiæ, quæ conuerſa eſt in corpus, aut ſanguinem Domini, etſi iam illa non exiſtat. *Ita D. Thom. 3. p. q. 77. art. 3. & alij.*

Ad loca Ariſtotelis adducta pro prima opinione.

AD ea verò, quæ ex Ariſtotele afferuntur dicendum: eius ſententiam in priori loco eſſe, ignem non agere vt ignis eſt: hoc eſt, ſola propria forma ſubſtantiali, vt principio agendi (quod Scotus credidit accidere in ipſa productione ſubſtantialis formæ ignis) ſed vt calidus eſt, id eſt, per formam caloris, à quo proximè, & vt ab inſtrumento exit actio ignis, ita vt per eam actionem non ſolùm calefaciat, ſed etiam ignem generet. Quod obiter notabis contra eos qui negant putaſſe Ariſtotelem formas ſubſtantiales elementorum eſſe diſtinctas à primis quatuor qualitatibus. Quod autem adducitur ex poſteriori loco: non contra nos eſt, qui non ponimus in generatione actionem aliam diuerſam à motu, ſed contra Scotum, qui aliam commentus eſt in fine motus.

Notãda Ariſtotelis explicatio.

Ad dicta Auẽ-Rois.

QVÆ autem ex Auen-roë proponuntur, & ſi non tantam hac ætate auctoritatem habent, quòd ſint eius auctoris, quantam in ſuperiori habuerunt, tamen non ſolum noſtræ communique ſententiæ nihil repugnant: ſed eam planè, ac perſpicuè confirmant.

Solutio argumentorum ſecundæ opinionis.

SECTIO V.

Argumẽtum Scoti ſoluitur.

QVOD verò attinet ad ea, quæ pro ſecunda opinione propoſita ſunt: argumentum quidem Scoti hoc pacto diluendum. Cum accidens dicitur virtute ſubſtantiæ producere ſubſtantiam, nomine *virtutis* nihil diuerſum ab ipſo accidente intelligẽdum eſſe, quia illud (*virtute*) non eſt ſumendum tranſitiuè ſed intranſitiuè, quaſi dicas, vt eſt virtus ſubſtantiæ, etiam vt inſtrumentum illius. Quare nec per aliud accidens ſiue reſpectiuum ſiue abſolutum eſt productiuum ſubſtantiæ, ſed per ſeipſum, tametſi minus principaliter & inſtrumentaliter. *Lege Caie. 1. p. q. 77. art. 1.*

AD

Ad primum ſequentium dicendum eſt: formam ſubſtantialē propter mediam quandam perfectionem quam habet inter formas accidentales, & primam formam, quæ eſt actus purus, duo ſibi vendicare: vnum, vt ſit principale principium productiuum ſubſtantiæ qua ratione ſuperat conditionem formæ accidentalis: alterū vt non ſit proximum & immediatum: qua ratione deficit à conditione diuinæ naturæ, quæ & principaliſſimum, & proximū principium productiuum eſt cuiuſcumque effectus. Principaliſſimum: quia nō eſt productiuum virtute alterius: proximum: quia nullo inſtrumento, aut quaſi inſtrumento ad agendum indiget. Itaque eſt ſimul principale principium productiuum, ac proximum, eſt ſummæ perfectionis: eſſe proximum ſed non principale eſt infimæ: at eſſe principale, ſed non proximum eſt mediæ cuiuſdam. Quare forma ſubſtantialis nec quia perfecta eſt abſolutè, nec quia imperfecta, vendicat ſibi eam conditionem vt non ſit immediatè productiua ſubſtantiæ, ſed quia medio modo perfecta.

Ochami argumentum diluitur. *Formā ſubſtantialē duo ſibi vēdicare.* *Comparatione cuius formæ dicatur*

Ad ſecundum dicendum, generationem ſubſtantiæ non dici vniuocam, aut æquiuocam comparatione formæ geniti cum forma proxima, quæ inſtrumentum eſt generantis: ſed cum ea, quæ in generante prima & principalis eſt.

generatio vniuoca.

Ad tertium dicendum: paſſionem propriam non effici à ſubiecto, ſed ab eo agente, à quo ſubiectū efficitur, tametſi ſecundariò & conſecutiuè. Agens enim per eandem actionem, qua dat formam, dat (quod dici ſolet) conſequentiā ad formam. Id quod non ea ratione credendum eſt accidere, quia fieri non poſſit, vt res vlla in eo inſtanti in quo verè ac propriè efficitur à ſuo generante, poſſit aliam actione alia verè ac propriè efficere (quod alicui fortaſſe videatur) Sol enim in eo momento quo creatus eſt à Deo, produxit lumen in aëre vera quadam alia, & propria effectione, & luminis radius in eo inſtanti, quo producitur in aëre, producit in oculo ſpeciem actione diſtincta ab ea, qua eſt productus: ſed quia propria paſſio, non ſolùm ea, quæ non differt eſſentialiter à ſubiecto, vt paſſio trianguli, ſed etiam ea, quæ habet eſſentiam ab illo diuerſam, vt intellectus à forma intellectuali neceſſaria conſecutione ſequitur proprium ſubiectum. Hinc enim fit, vt qua actione ponitur ſubiectum in rerum natura, eadem conſecutiuè ponatur eius propria paſſio, ſiue talis actio ſit creatio: ſiue propria effectio ſupponens ſubiectum, in quo fiat: ſiue momentanea vt productio luminis, quod paſſio viſibilitatis conſequitur: ſiue temporaria quam motū appellamus, quæ ſemper quidem terminatur intrinſecè ad aliquod accidens, extrinſecè autem in generatione ſubſtantiæ ad ſubſtantiam genitam, eiúſque proprietates. Quòd ſi ſubſtantia ipſa generari poteſt per eam actionem, quæ intrinſecus terminatur ad accidens, cur propria paſſio non fiat eadem ipſa actione qua efficitur ſubiectum quod naturali ſequela conſequitur? Quod autem obiicitur de reductione aquæ ad priſtinum ſeu natiuum frigus, eodem modo diluitur: eſt enim frigus quædam aquæ proprietas, tametſi minus propriè dicta, eò quòd ſit ex genere earum, quæ remitti aut impediri poſſunt, vt etiam eſt calor, & eſſe ſupremo in loco reſpe-

A quo ſubiecto efficiatur paſſio. *Res in inſtanti quo fit, agere poteſt.* *Quare eadem actione ponatur ſubiectum eiuſque paſſio.* *Aqua vt ſe reducat ad frigus.*

ctu ignis, & ſiccitas, atque eſſe in loco infimo reſpectu terræ. Itaque ſublato calefaciente & conſeruante calorem in aqua productũ, mox illa recuperat natiuum frigus non aliqua actione, quæ ab aqua proficiſcatur, ſed naturali quadam reſultatione ex natura ſubiecti, tametſi illa reſultatio fit in tempore propter admiſtionem contrarij, quod paulatim expellitur.

Obijcitur cõtra prædicta. 1.

QVOD ſi obiicias, illa reſultatio fit in tempore, ergo eſt verus motus, ergo vera actio: fit igitur propria paſſio à ſubiecto per veram actionem, Reſpondendum eſt primum quidem per accidens euenire, vt ea reſultatio fiat in tempore, nam in eo inſtanti quo primum aqua genita eſt reſultauit in ea frigus, non in tempore, nec per verum motum, actionémve diſtinctam ab ea, qua genita eſt aqua, ſed per naturalem concomitantiam, ſiue conſequentiam. Deinde, etſi eſt vera actio, eam tamen non proficiſci ab aqua, vt ab agente, ſed à generante aquam, id quod de motu etiam locali elementorum alibi diximus, & forſan libro nono huius operis repetendum eſt.

Alia tribuẽda generanti. *Ad 8. lib. Phyſ.*

Obijcitur 2.

Si quis iterum obiiciat, motum & terminum eſſe idem re, ſubiectum autem & paſſiones eas, quæ ſunt entia realia non eſſe idem re: ergo non poſſe acquiri per vnum & eundem motum. Reſpondendum eſt, id quod dici ſolet motum & terminum eſſe idem re, intelligi debere de primo termino, non de conſecutiuo.

Motum & terminum eſſe idem re, quomodo accipiendum.

Epilogus dictorum.

ITA patet formam ſubſtantialem non eſſe principium immediatè productiuum ſiue ſubſtantiæ ſiue accidentis, vera nimirum & propria actione, ſed formam accidentalem. Vtrum verò accidens ſit principale principium productiuum accidentis, an verò inſtrumentale nunc expendendum eſt.

Num accidens ſit principale principium productiuum accidentis, an inſtrumentale tantùm.

SECTIO VI.

Argumenta pro vtraque parte.

ACCIDENS nõ eſſe principale principium productiuum ſed inſtrumentale, quadã ex parte ex eo videtur, quia negari non poteſt, quin ſit eſſentialiter ſubordinatum ſubſtãtiæ in agendo, ac proinde ab ea accipiat virtutem ad agendum, quod videtur proprium inſtrumentalis cauſæ. Alia verò ex parte, ſi accidens, quo aliud accidens producitur, ſit eiuſdem ſpeciei cum illo, vt calor cum calore, aut etiam nobilioris naturæ, vt lumen reſpectu ſiccitatis, nulla videtur ratio cur dicatur inſtrumentale principium, neque enim talis effectus excedit virtutem talis cauſæ, vt ad eam tanquam ad inſtrumentalem, & non potiùs tanquam ad principalem referatur.

Aſſertio quæſtioni reſpondens.

AD hanc dubitationem dicendum eſt: nunquam accidens, ſi propriè loquamur, eſſe principium principale productiuum accidentis, ſed ſemper inſtrumentale, tametſi reſpectu alicuius actionis aliquo modo principale dici poſſit.

PRIOR pars aſſertionis huius non ſatis confirmatur ratione illa

pro priori parte dubitationis propoſita : Quia,inquã, omne accidens eſt eſſentialiter ſubordinatum ſubſtantiæ in agendo : & ab ea accipit virtutem ad agendum. Neque enim id proprium eſt inſtrumentalis cauſæ , cum omnes cauſæ ſecundæ à prima , cui eſſentialiter ſubordinatæ ſunt,virtutem ad agendum accipiant,& inferiores etiam à ſecũdis ſuperioribus , & tamen harum pleræque dicantur principales vt homo in generando homine,& Sol in gignendis mineralibus.

Vera confirmatio prioris partis.

QVOD igitur ea pars ſit vera.Ex eo primùm conſtat : quia vt res ſe habent in eſſendo,ita etiam in agendo, quod eſt commune Philoſophorum proloquium,accidentia verò non habent eſſe per ſe,quare nec ſunt actiua per ſe , ac proinde nec principalia productiua rei cuiuſquam ſiue ſubſtantiæ , ſiue accidentis , ſed ſemper inſtrumentalia. Deinde quia hoc eſt diſcrimen inter cauſam principalem & inſtrumentalem , quod ſemper inſtrumentalis accipit virtutem ab aliqua eiuſdem ordinis in agendo , & cum ea facit vnam quaſi totalem cauſam:veluti ſecuris,quæ accipit virtutem faciendi ſcamnũ à fabro , & cum eo facit vnam ſuo modo talem cauſam proximam,& immediatam effectui,ac cauſa principalis etſi accipere poteſt virtutem agendi ab alio ſuperioris ordinis , vt homo & à Deo, & à Sole in generando homine , numquam tamen virtutem accipit ab alia eiuſdem ordinis. Nam etſi homo & ſemen vnam quodammodo totalem cauſſam proximam embrionis conficiunt, homo tamen non accipit virtutem agendi à ſemine,quo in generando vtitur,ſed potiùs ſemen ab homine.Cùm igitur accidentia omnia accipiant agendi virtutem ab aliqua ſubſtantia eiuſdem ordinis in agendo , vt calor ignis ab igne , & lux Solis à Sole , perſpicuum eſt nullum eorum eſſe cauſam principalem, ſed omnia eſſe inſtrumentalia.

Commune philoſophorũ proloquium.

Diſcrimen inter cauſam principalem & inſtrumẽtalem.

Accidẽs omne pendere à ſubſtantia in agendo.

QVOD autem omne acccidens ab aliqua ſubſtantia eiuſdem ordinis in agẽdo virtutem agendi accipiat,ſeu,quod idem eſt, agat virtute illius,aut ſi mauis,pendeat ab illa à priori in agendo (nam à poſteriori poteſt cauſa principalis pendere ab inſtrumento , & ſine illo non agere)facilè ex eo oſtenditur, quia omnis actio proficiſcitur primo,& per ſe ab aliquo ſuppoſito , ſiue re per ſe ſubſiſtente , vt ex primo libro perſpicuum eſt. Vnde ſi proficiſcitur ab accidente id eſſe nõ poteſt niſi ſecundariò , & virtute illius. Hinc eſt, quod operationes animæ non proficiſcuntur primò à potentiis, ſed ab ipſa anima cuius vi potentiæ operantur , vt patet ex illa animæ definitione : *Anima eſt id , quo primo viuimus , ſentimus , & intelligimus.* Hinc etiam prouenit vt motus nec paſſiuè , nec actiuè referatur primo ad aliquam potentiam naturalem , ſed ad ipſam naturam tanquam ad primum principium motus,& quietis,vt ex definitione naturæ manifeſtum eſt.Hinc demùm fit , vt Philoſophi omnes attribuant ſubſtantiis generantibus non ſolùm ipſarum formarum ſubſtantialium introductionem , ſed etiam eorum accidentium , quibus materia ad introductionem ſubſtantialium diſponitur , vt habes ex illo communi eorum pronunciato : *idem eſſe agens introducens formam, & diſponens materiam.* Cum igitur introductio formæ ſubſtantialis neceſſariò referatur ad

Definitio animæ.

Commune philoſophorũ pronunciatũ.

formam ſubſtantialem generantis, ad eandem quoq; neceſſariò referenda eſt introductio formarum accidentalium, quibus fit diſpoſitio ad ſubſtantiales, ac proinde accidentales nullam eiuſmodi diſpoſitionem efficiunt niſi virtute ſubſtantialium.

Poſterior aſſertionis pars explicatur, & deinde probatur.

V T autem poſterior aſſertionis pars meliùs intelligatur, & probetur animaduertendum eſt ex D. Thom. & clariùs ex Caietano omne inſtrumentum habere duplicem actionem rationémve actionis, quicquid Scotus velit vnam propriam & alteram participatam à principali agente: Verbi cauſſa ſecuris ex vi formæ, figuræve, ac materiæ propriæ, quæ pondus & duritiem habere debet, habet vt ſecare poſſit, adeo vt etiam ſi certo modo cadat deorſum, neque vllo pacto moueatur à fabro, lignum ſecet: at quatenus hoc vel illo modo mouetur à fabro, habet vt faciat ſcamnum. Atramentum etiam ex vi naturæ ſuæ papyrum atram reddit quomodocúnque in eam cadat: characteres autem non depingit, niſi quatenus papyro artificioſè à ſcriptore applicatur. Eodemque modo calor ex propria natura habet quod calefaciat, ita vt etiam ſi haberet exiſtentiam per ſe, neque operaretur virtute alicuius ſubſtantiæ, adhuc calefaceret: at quatenus anima ſenſitiua illo vtitur ad nutritionem generat carnem. Quamquam ergo inſtrumentum ratione poſterioris actionis modíve agendi nunquam poteſt dici principale principium actiuum: vt eſt luce clarius, tamen reſpectu prioris interdum principale propriè interdum quodammodo, & non ſimpliciter principale dici poteſt. Propriè quidem ſi ſit res per ſe ſubſiſtens vt ſecuris, atramentum & cætera huiuſmodi, quæ vulgari vſu inſtrumenta dicuntur aut forma ſubſtantialis rei per ſe ſubſiſtentis. Habent enim hæc omnia operationem aliquam propriam, & minimè participatam aut communicatam ab artifice, ipſa quidem per ſe ſubſiſtentia tamquam, ea quæ principaliter agunt: formæ verò eorum ſubſtantiales tanquam ea, quibus principaliter agunt: quodammodo autem, & non ſimpliciter principale, ſi nec ſi res per ſe ſubſiſtens, nec forma ſubſtantialis rei per ſe ſubſiſtentis, cuiuſmodi ſunt accidentia omnia. Hæc enim neque ipſa per ſe cuiuſquam effectus ſunt principaliter productiua, ſiue vt quæ producunt, ſiue vt quibus alia per ſe producunt, vt patet ex priori parte aſſertionis: tametſi extenſo principalis productiui nomine, vt ait Caietanus principalia dici poſſunt. quod ex propria natura & virtute ſua ſint productiua, licet dependenter ab alio productiuo eiuſdem ordinis cum quo vnum quaſi totale productiuum conficiunt. Intellige autem nomine formæ ſubſtantialis, ipſam quoque naturam ſubſtantialem, vt diſtinguitur à ſuppoſito ne excludatur humanitas Chriſti à principali productiuo vt quo humanarum Chriſti actionum. Quamquam enim non principaliter agit vt quod agit, tamen principaliter vt quo. Ita non ſolùm explicata eſt poſterior aſſertionis pars, ſed probata.

Lege D. Tho. & Caiet. 1 p. q. 45. art. 3. & 3. p. q. 7. art. 1. & q. 13. art. 2. & q. 19. art. 1. & q. 62. art. 1. & 4. q. 7. art. 3.

Inſtrumenti actio duplex.

Qua ratione inſtrumentum dici poſſit principale principium actiuum.

Humanitas Chriſti quomodo principiũ actionũ.

Additio Caietani improbatur.

A D D I T Caietanus accidentia reſpectu earum operationum: quæ non excedunt propriam verum virtutem, quemadmodum non propriè dicuntur principalia productiua, ita nec propriè dici inſtrumenta

menta

menta, ſiue inſtrumentalia, vt calor animalis in calefaciendo cibo, quod nobis non placet, niſi inſtrumentum propriè dictum id ſolùm appellet, quod non mouet niſi motum, cuiuſmodi ſunt inſtrumenta vulgo ſic dicta. Neque enim accidentia indigent, vt moueantur, agantúrve, vt ipſa moueant, ſiue agant. Verùm de modo agendi inſtrumentorum, explicatiùs adhuc agendum eſt inferiùs.

Solutio cuiuſdam ambiguitatis.

SECTIO VII.

SED quæritur. Num accidens ita pendeat agendo à forma ſubſtantiali, vt ſit ei eſſentialiter in agendo ſubordinatum: & num pendeat in agendo à forma ſubſtantiali eius rei, cui inhæret, an alterius? ſi enim pendet à forma eius rei cui inhæret, illud incommodum apertiſſimè ſequitur: aliquando formam aquæ eſſe principium calefactiuum, nempe cùm aqua calida aliquid calefacit: ſi verò à forma alterius particularis rei: ea fortaſſe erit ſubſtantialis forma rei à qua accidens productum eſt, vt calor aquæ à forma ignis qui aquam calefecit (neque enim alia ſuccurrit forma ſubſtantialis alterius rei, à qua accidens in agendo pendere poſſit tanquam à principio effectiuo particulari) at forma rei particularis, quæ accidens produxit, ſæpe non exiſtit, cùm accidens agit, vt patet in forma ignis, qui aquam calefecit: non eſt igitur omne accidens eſſentialiter ſubordinatum in agendo alicui formæ ſubſtantiali. Quod ſi ita eſt, quo pacto igitur pendet in agendo à forma ſubſtantiali: Æquè enim dicere poſſes filium pendere in generando à patre ſuo, ac proinde eſſe illi eſſentialiter ſubordinatum, quod tamen ad ſecundum librum meritò negatum eſt. *Quomodo accidens ſit in agendo ſubordinatum ſubſtantiæ.* *Cap. 2. q. 1. ſect. 2.*

HVIC ambiguitati quæ non mediocris eſt in hac materia, hoc pacto ſatisfaciendum eſt: omne accidens pendere in agendo à forma ſubſtantiali rei, in qua eſt, ſi ſit illi naturale, aut forma ſubſtantiali eius à qua productum eſt, ſi ſit aduerſum naturæ ſubiecti: ſed tamen eam eſſentialem ſubordinationem non eſſe propriam in iis accidentibus, quæ ſunt aduerſa naturæ ſuorum ſubiectorum: idque illa ipſa ratione quæ propoſita eſt: quia fieri poteſt, vt formæ ſubſtantiales, quibus ſubordinata dicuntur, non exiſtant, cùm agunt: Sunt igitur ſubordinata more inſtrumentorum ſeparatorum veluti ſeminis & globi tormẽtarij à Bomborda proiecti, quæ & ſi ſuo modo ſunt eſſentialiter ſubordinata formis ſubſtantialibus harum rerum à quibus prodierunt: non eſt tamen propria ea ſubordinatio, vt eſt in inſtrumentis coniũctis, veluti in calamo reſpectu ſcribentis, in dolabra reſpectu fabri, quorum nec alterum ſcribere, nec alterum dolare poteſt, niſi actu concurrente principali agente. *Soluitur propoſita difficultas.*

SED, quid ſi Deus producat nouum calorem extra ſubiectũ (iam enim ſuprà conceſſimus poſſe eiuſmodi calorẽ calefacere) numquid etiam tum calor in agendo erit ſubordinatus alicui formæ ſubſtantiali? Non erit quidem, ſed ſoli Deo: verùm non ſolùm vt primo a- *Suboritur ex dictis & difficultas alia. Soluitur.*

genti in ſuo ordine, ſed etiam vt ſupplenti actiuitatem eius formæ ſubſtantialis, à qua naturaliter eſt producibilis: putamus enim omne accidens: quod per cauſſas ſecundas produci poteſt habere naturalem ordinem ad certam numero ſubſtantiam creabilem, à qua ſit naturaliter producibile, quemadmodum & ad certam numero, in qua ſit naturaliter ſuſceptibile. Quod verum eſſe patebit ex ea quæſtione, num idem effectus numero à pluribus cauſſis prouenire poſſit? Itaque in eo euentu Deus ſupplebit per ſeipſum, & actiuitatem certę numero formæ ſubſtantialis, & vim ſuſtentatiuam certi numero ſubiecti: in ſacra autem Euchariſtia, etſi ſupplet vim ſuſtentatiuam certi numero ſubiecti, panis inquam, aut vini, in quo ſacra illa accidentia exiſtebant: non ſupplet tamen actiuitatem certæ numero formæ ſubſtantialis, quia adhuc ad actionem illorum accidentium ſuo modo concurrit forma panis; aut vini præcedentis, tamquam ad actionem inſtrumenti ſeparati, quod tamen ante conſecrationem coniunctum erat. Quocirca etſi Durandus nobiſcum ait accidentia panis, & vini, ante conſecrationem agere virtute formarum ſubſtantialium panis, & vini, poſſeque vt earum inſtrumenta attingere productionem ſubſtantiæ: non rectè tamen id negat poſt conſecrationem: ſibi perſuadens neceſſe eſſe, vt tum Deus ad actionem ſacrorum accidentium non tantum ſuppleat vim ſuſtentatiuam ſubiectorum præcedentium, ſed etiam actiuitatem formarum ſubſtantialium, quibus illa conſtabant. Atque hæc de vi agendi accidentium, formarúmque ſubſtantialiu m dicta ſint.

Accidens ſingulare ad quã ſubſtantiam habeat ordinem.

Deus in Euchariſtia non ſupplet actiuitatem certæ numero formæ. Durandi opinio improbatur.

In 4. d. 12. q. 2.

Sed quoniam ſunt qui cauſſis ſecundis efficientibus partim omnem vim agendi adimant, partim tantam attribuant, quantam ſolo primo efficienti fas eſt tribuere: æquum eſt, vt eorum opiniones proxima diſputatione refutemus.

NVM RES ALIÆ INFRA DEVM aliquid agant.

QVÆSTIO VII.

Opinio Eorum qui omnem efficientiam adimunt cauſis particularibus.

SECTIO I.

1. Opinio proponitur.

NON defuerunt, qui rebus aliis infra Deum omnem agendi vim negandam eſſe putauerint: ſolúmque Deum aliquid agere crediderint: cætera enim etſi videantur agere, non agere tamen reuera, ſed Deum ad horum præſentiam: argumenta pro hac opinione hæc ſunt fermè.

1. Argumentum pro hac parte.

VNVM, quia aut Deus concurrit in agẽdo cum creatura, aut minimè: ſi non concurrit, igitur creatura in agendo eſt prima cauſſa, quod

quod dicendum non eſt:ſi concurrit, aut totum ipſe facit,aut partim ipſe,partim creatura:ſi partim creatura,igitur ea ex parte erit creatura prima agendo, relabemurque in idem incommodum:ſi totum ipſe facit:nihil reliquũ eſt,quod à creatura fiat: niſi forte quis ita inſaniat, vt dicat Deum, & creaturam ſimul concurrere ad totum effectum, vt cauſſas duas inſufficientes per ſeſe,& integrantes vnam ſufficientem, quo pacto duo homines ſæpe mouent, lapidem, quem neuter per ſe mouere poſſet.

ALTERVM,quia ſi creatura aliquid ageret,crearet vtique.Nam actio,aut aliquod ſubiectum ſupponit,aut nullum: ſi nullum: planè eſt creatio: ſi aliquod: ergo eſt productiua ſolius formæ: iam enim ſubiectum ponitur productum: at forma non producitur ex ſubiecto tamquam parte ſua,neque ex parte ſua quæ prius fuerit in ſubiecto, quàm ipſa in ſubiecto ſit: ergo actio, qua incipit eſſe in ſubiecto, eſt creatio:quod idem dicendum eſt de parte formæ, quæ parti prius exiſtendi additur,vt de ſecundo gradu caloris,qui additur primo, totum enim per creationem fieri neceſſe eſt. Nec obſtat quod fiat in ſubiecto:nam & gratia creatur in ſubiecto,& anima rationalis in materia. Quare ſi creare nulli creaturæ conuenit, propriúmque Dei eſt eſſe creatorem nulla creatura quicquam agit,ſed ſolus Deus ad creaturæ præſentiam. *2. Argumentum.*

TERTIVM, quia Deus agit immediatè in omnibus rebus, vt Theologi fatentur: quo fit vt non agat mediante creatura quaſi inſtrumento: quicquid enim medio inſtrumento agit,immediatè agit, at creatura non poteſt agere niſi vt inſtrumentum primæ cauſſæ,cum in omnibus pendeat ab ea:non poteſt igitur quicquam agere. *3. Argumentum.*

POSTREMVM,quia quod hæc res dicatur efficiens huius effectus, & illa illius, ex mera voluntate Dei profectum eſt: ſi enim ſtatuiſſet, vt aqua calefaceret,& ignis refrigeraret, iam dicere poſſemus aquam eſſe cauſſam efficientem caloris,& ignem frigoris. Cùm igitur eadem res non poſſit ex natura ſua eſſe productiua contrariorum effectuum neceſſe eſt dicere omnem effectum produci à ſolo Deo, ad præſentiam tamen huius vel illius rei in naturalibus iuxta id quod ipſe ſtatuit.

HANC opinionem dixerit fortaſſe aliquis fuiſſe antiquiſſimi Triſmegiſti,qui in Dialogo de *Communi*,ſcribit Deum circa omnia ſimul, atque omnia, actum eſſe omnium, & poteſtatem: & in eo,quem de *Regeneratione & ſilentij impoſitione* inſcripſit, Deum actum eſſe omnium poteſtatum, & poteſtatem omnium actuum. Quibus verbis ne immeritò videretur negare rebus creatis ipſum agendi actum ſi eis concederet poteſtatem,ipſam quoque poteſtatem negauit. Idem videtur ſentire Philo Alexandrinus, qui libro 2. ſacræ legis allegoríarum planè ait,vnicam eſſe cauſſam efficientem,nempe Deum,&in libr. de Cherubim, & flammeo gladio ſic ſcribit, *Proprium eſt Deo facere,creaturæ autem pati.* Certè huius ſententiæ meminerunt Auenroïs 9.Metaph. com.7. & libr. 12. com. 18. Albertus 2. libr. Phyſic. tract.2.capit.3.D.Thom.1.p.q.105.art.5. & lib.2. Sent.d.1.q.1. artic. 4. *Quorum auctorum hæc fuerit opinio.*

lib.3.

lib.3. contra gentes ca.69.& aliis locis.In quam ex recentioribus poſt Petrum Aliacenſem valdè inclinat Gabriel in 4.Sent. d.2.q. 1.& 3. ait enim,poſſe quidem res creatas dici cauſas efficientes ſine quibus nō, quod de lege ordinaria Deus ſtatuerit nō agere in rebus naturalibus, niſi ad earum præſentiam: at dici cauſas verè efficientes non poſſe. Deinde nihil minùs efficere Deum cum producit effectum cùm cauſa ſecunda,quàm ſi ſe ſolo:imò verò plus efficere quàm ſi ſe ſolo produceret.Namque igne præſente non modò ſolus Deus facit ignem, ſed etiã efficit vt ignis dicto modo ſit cauſa ignis.Denique hanc ſententiã non ſolùm non videri veritati aduerſam,ſed etiam diuinæ potentiæ & ſcripturæ ſacræ conſentaneam,vt apud Paulum ad Corinth.3. cùm de ſe,& aliis ſcribit:*Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis*,& 1.Cor.c.12.cùm de Deo ait:*Qui operatur omnia in omnibus.*

Petrus de Aliaco in 4.q.1.

Res alias præter Deum verè agere.

SECTIO II.

Refellitur præcedens opinio.

SED adeò abſurda eſt hæc opinio,vt meritò eam D. Tho. alioqui in reprehendendo modeſtiſſimus, ſtultam appellet.Primum enim negat ſenſum. Quid enim clarius, & euidentius, quàm quòd ignis calefaciat, aqua refrigeret, Sol illuminet,lapis percutiat,& ſimilia?

In 2. Sen.d.1. q.1.artic.4.

Tollit enim è medio rerum creatarũ virtutes.

DEINDE negat rerum creatarum virtutes, quas Philoſophi ex earum actionibus ſe colligere putant: neque enim aliter colligere poſſunt.Quod ſi virtus huius rei naturalis, verbi gratia ignis, nihil eſt aliud,quàm quòd Deus ſtatuerit ad eius præſentiam calefacere, non magis per hanc virtutem, & alias conſequentes cognoſceretur natura ignis,quàm per alias quaſuis. Aequè enim poſſet Deus ad præſentiam ignis frigefacere,humectare,ac gignere aquam, quod planè admittunt aduerſę partis authores aſſerentes.Si Deus ſtatuat me loquente pluuiam ſe daturum:fore vt ita propria ego ſim cauſa efficiens pluuiæ, vt ignis eſt efficiens caloris. Ita nulla relinquetur ratio philoſophandi in rebus naturalibus,hoc eſt naturas earum indagandi.

Tollit veram philoſophãdi rationem.

Tollit diſtinctionẽ actionum.

TVM etiam tollit de medio diſtinctionem inter vitales operationes,& non vitales, ſi quidem vitales ea ratione diſtinguuntur à non vitalibus,quod vitales ſunt à principio intrinſeco actiuo, non vitales autem ab extrinſeco.Quare non magis ambularent, aut ſaltarent homines,pugnaréntve, quàm lignei homunculi artificioſè deambulantes,ſaltantes & pugnantes,nec minùs propriè manducaſſent corpora aſſumpta ab iis Angelis,quos Abrahamus hoſpitio excepit,quàm veri homines.

Gene ſ.18.

Adimit reſiſtentiã, rerum naturalium.

Animæ rationalis productionem æquè attribuat neceſſe eſt homini, atque formæ ignis ignẽ generanti.

COGITVR quoque nullam admittere reſiſtentiam in rebus:niſi eius authores velint Deum ſibi ipſi reſiſtere: nulla enim reſiſtentia vel eſſe vel intelligi poteſt, niſi reſpectu rei contra agentis. Itaque non Taurus reſiſteret Leoni, ſed Deus agens in Tauro reſiſteret ſibi agenti in Leone,quo nihil ſtultius.Aequè etiam neceſſe eſt concedat, hominem eſſe cauſam efficientem animæ rationalis, atque ignis eſt

cauſſa

cauſa formæ ignis. Ita enim illa efficitur à Deo ad præſentiam hominis vt hæc ad præſentiam ignis.

DEMVM, vertit funditus omnem rationalis creaturæ libertatem, cùm ex ea ſequatur, creaturam rationalem non agere, ſed agi: quo etiam nihil indignius humana natura ab homine dici poteſt. Ita tollitur de medio meritum omne, omnis culpa, omnis iuſta laus, ac reprehenſio, quæ non debentur niſi benè, aut malè, agenttibus: quòdque horrent aures, fit Deus auctor peccati, quod neſcio quo pacto non aduertunt Catholici, qui opinionem hanc veriſimilem faciunt. Atque hoc genus hominum meritò iudicat Ariſtoteles magis indigere aut pœna, aut ſenſu quàm rationibus. Nam ſi contra hos verberibus ageretur, crede equidem tum demum ab eis obtineretur, vt vel à verberante homine non modo propriè agi, ſed ſeuerè etiam agi faterentur. Quod ſi actionem rationalis creaturæ excipiant, nihil eſt cur cæteris rebus vim agendi negent. Nam rationes eæ, quibus ſuam opinionem confirmant (ſi vllam vim habent) æquè valent in creaturam rationalem vt eas expendenti patet.

Eadẽ opinio, liberum arbitrium euertit, & meritum, pœnam, &c.

1. Top. cap. 9.

PRÆTEREA res creatæ ſunt veræ cauſę materiales, formales, & finales, cur igitur non efficientes etiam: præſertim cùm non minus appareat eas agere, quam aliis modis cauſſare? Neque enim id accidere poteſt, quia ſi agant, oporteat Deum cũ eis concurrere in agendo, quod illi fieri non poſſe probant: in cauſſando autem materialiter, formaliter, & finaliter: non ſit neceſſarius diuinus concurſus. Non minus enim pendet materia, forma, & finis particularis in cauſſando à concurſu Dei cauſſantis, quàm efficiens particulare, ſi datur, à Deo efficiente, quod inferiùs oſtendemus.

POSTREMO, aut Deus dare potuit creaturis vim agẽdi, aut minimè: Si potuit, ergo temerè negatur dediſſe, præſertim cùm magnificentiùs ſit, & diuina bonitate dignius feciſſe res, quæ alias etiam ſuo modo (verè tamen) efficerent: Si non potuit, ergo repugnantia eſt aliqua, ſiue implicatio contradictionis in re ipſa, cùm ex parte diuinæ potentiæ nihil ſit repugnantiæ, at nullam afferunt, quæ vera ſit, vt patebit in diſſoluendis eorum argumentis: habent igitur creaturæ vim agendi, & vt agere videntur, ita & verè agunt.

Solutio argumentorum aduerſæ partis.

SECTIO III.

FORSITAN dicat aliquis non opus eſſe argumentorum aduerſæ partis ſolutione, quod vel actione aliqua ad ſenſum facta eludenda videantur, qua reſpondendi forma vſus eſt Socrates, vt Zenonis Eleatæ motum nõ eſſe concludentis rationi occurreret. Verum etſi Socrates lepidè: quia tamen Ariſtot. non ſemel eidem rationi, vtpote acutæ, ſerio reſpondendum cenſuit, nec nobis certè negligenda ſunt horum argumenta, quod difficultate non careant.

Socratis lepida reſpondendi forma.

Vt 6. Phyſic. c. 9. a. tex. 75. 8. Phyſ.

AD primum igitur dicendum eſt, totum id quod facit creatura, fieri etiam à Deo, ſed tamen non eſſe ſuperuacaneã creaturam in agendo,

Soluitur primum argum. par. aduerſæ,

do,quia modo alio concurrit Deus ad actionem creaturæ, alio creatura ipſa.Deus vt independens,creatura vt dependens. Poteſt hoc vtcumque perſpici in operationibus artis humanæ. Nam totum id, quod facit ſecuris,facit faber cum ſecuri, veluti totum ſedile : attamen non eſt ſuperuacanea ſecuris: ille vt agens principale,hæc vt inſtrumentum,tametſi ſubſtantiæ creatæ non concurrunt ad effectum proprium , vt pura Dei inſtrumenta , quo pacto concurrit ſecuris cum fabro.

Soluitur ſecundum. Ad ſecundum, nec formam cùm primum inducit in ſubiectum, nec partem formæ,quæ ſuperadditur,fieri ex ſubiecto,vt ex parte ſua, aut ex parte ſua priùs exiſtente in ſubiecto : verumtamen non ideò creari,niſi huiuſmodi ſit,vt poſſit ſuaptè natura per ſe exiſtere,cuiuſmodi eſt anima rationalis.Nam cæteræ,& ſi nec fiunt ex ſubiecto vt ex parte ſua,nec ex parte ſua prius exiſtente in ſubiecto, fiunt tamen dependenter à ſubiecto etiam ipſæ qualitates ſupernaturales , quæ natura ſua per ſe exiſtere non poſſunt. Quocirca nec propriè fiunt, quod compoſitorum eſt proprium , nec propriè creantur , vt anima rationalis.

Soluitur tertium. Ad tertium dicito,in iis actionibus, ad quas creatura ſimul cum Deo concurrit,vt in generatione ignis ab igne,& ſi Deus agit immediatè immediatione virtutis,hoc eſt,non virtute alterius : non agere tamen ea ex parte immediatè immediatione ſuppoſiti, vt loquuntur Theologi,cum in iis vtatur creatura quodammodo , vt inſtrumento medio : at in aliis actionibus , ad quas nulla creatura vtitur : vtraque immediatione agere & virtutis,& ſuppoſiti.Dixi: (*Ea ex parte*) quia alioqui in omnibus actionibus , agit Deus vtraque immediatione virtutis quidem : quia non virtute alterius : ſuppoſiti autem : quia eſt indiſtans à qualibet re propter aliquam actionem , quam exercet in omnibus rebus, nulla ad eam concurrente creatura:in rebus quidem iis,quæ fiunt concurſu agentium naturalium conſeruando materiam, in aliis autem conſeruando totam harum ſubſtantiam, vt in cœleſtibus corporibus & ſubſtantiis materiæ expertibus.

Deus quomodo agat immediatè.

Deus eſt indiſtans ab omni re.

Soluitur quartum. Ad quartum dicendum eſt,non eſſe profectũ ex mera Dei voluntate, vt hæc res eſſet naturaliter efficiens huius, & illa illius : veluti ignis caloris,& aqua frigoris,ſed ex ipſa rerum natura : & ſi ſupernaturaliter ſæpè Deus vtatur creaturis,vt inſtrumentis ad actiones, quæ ſuperant earum vires naturales, vt aqua ad ſuſtinendum ſupra ſe hominem ambulantem,& luto ad reſtituendã cæco videndi facultatem. Quocirca & ſi Deus ſtatuiſſet,vt perpetuò ignis refrigeraret, & aqua calefaceret : nihilo tamen minus ſupernaturalis eſſet eorum actio, quàm ſi nunc ſemel,aut iterum id fieri velit.Quamquam enim ſi perpetuò id fieret non eſſet miraculum,eſſet tamen ſupra naturam agentium,vel potiùs,& ſi non eſſet miraculũ habita ratione conſuetudinis vt ſic dicam:eſſet tamen miraculum ſpectata ipſa agentium natura. *Ioan. 21. Ioan. 9.*

Actio ſupernaturalis quo pacto miraculum dici, vel non dici debeat.

Exponuntur auctores pro hac parte citati.

Sententia Triſmegiſti notanda. Quæ autem ex Triſmegiſto,& Philone afferuntur,facilè exponũtur ex aliis eorundem authorum locis,in quibus planè affirmant, ita Deum agere in rebus, vt ipſæ etiam res creatæ agant. Triſmegiſtus enim

enim in Dialogo nono planè ait Mundum eſſe diuinæ voluntatis organum factum, vt à Deo ſemina accipiens vniuerſa, omnia producat. Et Philo in libro de *Congreſſu, quærendæ eruditionis gratia*, ſcribit Deum huic in infimo generi mortali permiſiſſe ſeminare, atque gignere. Cũ igitur Triſmegiſtus ait Deum eſſe omnium rerum actum & poteſtatẽ, nihil aliud ſignificat, quàm nullam creaturam vel actu agere vel poſſe agere ſine peculiari, & immediato Dei concurſu. Vnde in Dialogo: qui *Clauis* inſcribitur: ſic ait: *Neque enim otioſus eſt Deus, nã otioſa forent omnia.* Cùm autem Philo ſcribit Deum vnicam eſſe cauſſam efficientem, & proprium eſſe Deo facere, creaturæ autem pati, ſenſus eſt, ſolum Deum agere independenter, & Deum ita agere, vt pati nullo modo poſſit: creaturam verò non agere tantum, ſed & pati poſſe: vel actionem creaturæ, etſi actio eſt, tamen collatam cum actione diuina, paſſionem potiùs, quàm actionem cenſeri poſſe. Ait enim in libro proximè citato, Patrem, & Matrem cum Deo collatos non gignere, ſed inſtrumenta gignendi eſſe. Quibus verbis ea de cauſa parentes non gignere affirmat, quia ſunt veluti inſtrumenta Dei gignentis, quę cum virtute alterius agant, magis patiuntur, hoc eſt accipiunt, quam agãt, id eſt, conferant.

Alia eiuſdẽ ſententiæ.

Metaph. 9. com. 9.

ATQVE vt mittamus eos quos Auen-Rois, & alij poſt eum in hac ſententia planè fuiſſe referunt (eos enim ille non ſine cauſſà cerebrum debilitatum habuiſſe ſcribit) certè recentiores Scholaſtici, quibus ea placuit, pietatis cuiuſdam prætextu hallucinati ſunt. Nam cùm nefas eſſe putarent ſacramentis nouæ legis minorẽ efficiendi vim tribuere in animam, quam res naturales habeant in corpora, in eam cogitationem venerunt, vt probabile putarẽt, res naturales nõ verè agere, ſed Deum ex quadam quaſi lege ad earum pręſentiã, eodémq; modo ſe rem habere in cæterarum creaturarũ actione. Hoc enim pacto rẽ bellè confectam exiſtimabant, ſiquidem id certum haud rectè putabant non alia ratione dici poſſe ſacramenta agere, niſi quia Chriſtus Dominus in ſacramentorum inſtitutione decreuerit ſe ad eorum præſentiam ea effecturum in anima, quæ nos ſacramentorum effecta dicimus. Ita dum minimum, hoc eſt, inconſideratè pij eſſe volunt, in has ineptias incidunt. Quaſi verò hæc cohærere non poſſint, & res naturales, & ſacramenta nouæ legis eſſe verè efficientia, ſed tamen illas naturaliter, hæc ſupra naturæ vires non ex lege tantùm, ſed ex vſu & applicatione peculiari diuinæ virtutis.

Qua ſpecie decepti recentiores.

Sacramenta nouæ legis vt agant.

NEC minus ineptum eſt illud, tantundem atque ampliùs agere Deum cùm rem efficit cum cauſſa ſecunda, atque cùm eam ſolus efficit, plus enim re vera efficit, cùm ſolus efficit, quandoquidem ſupplet cauſæ ſecundæ efficientiam, tametſi per accidens plus efficiat, cùm ad eam efficiendam vtitur cauſa ſecunda, quatenus eam cõſeruat, & cum ea concurrit, quæ duo non faceret ſi ſolus rem efficeret.

NON eſt deinde verum magnificari magis hac ſententia diuinam potentiam: maius enim eſt poſſe facere res quæ, & ipſæ in alias veram efficientiam habere poſſint, quàm eas tantùm, quæ ineptæ omninò ſint ad agendum. Denique tantùm abeſt vt ſacræ Scripturæ magis

Poſita ſententia ſacræ Scripturæ repugnat.

conſentanea ſit opinio hæc, vt vel maximè illi repugnet: Diſertis enim verbis ſcriptum ſæpè eſt in libris Sacris non ſolùm creaturas agere, ſed etiam vim agendi habere naturalem, diuináque poteſtate nonnũquam impediri, vt Sapientiæ 16. cùm de igne dicitur: *Ignis etiam ſuæ virtutis oblitus eſt.* Alia etiam hominibus tribuitur vis agendi ſupra naturam, veluti ad opera fidei & gratiæ, de quibus intelligitur locus ille à Gabriele adductus: *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis:* mox enim ſubditur: *ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt:* quaſi dicat vis, ea opera agendi à Deo nobis ſupra naturã datur: *qui idoneos,* inquit, *miniſtros nos fecit noui teſtamenti non litera, ſed ſpiritu.* Itaque locus ille & actionẽ tribuit hominibus in verbo, *Cogitare:* & quod maius eſt & ab omni calumnia defendit, vim agendi in verbo, *Sufficientia.*

Loca ſacræ Scripturæ explicantur. — *Sap.16.* — *2. Ad Cor.3.*

QVOD autem capite 12. de Deo ait: *Qui operatur omnia in omnibus,* & illud quod in perſona Iuſtorum ſcriptum eſt: *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine:* & ſi omnibus creaturarum actionibus ſuo modo accommodari poſſunt (de ſolis enim operibus gratiæ directè intelliguntur) in eum tamen ſenſum accipi debent, vt ſignificent nullum opus eſſe quod Deo non ſit præcipuè tribuendum. Alioqui quo pacto dicuntur opera noſtra, quæ nos ipſi non facimus? Quocirca cùm dicitur: *Omnia opera noſtra*: ſignificatur concurſus noſter: cùm verò additur: *Operatus es in nobis Domine*: ſignificatur & cõcurſus Dei, & dependentia concurſus noſtri à diuino concurſu. Sed de hac cõtrouerſia, Quo pacto Deus cum particularibus agentibus concurrat, proxima quæſtione diſſeremus.

Eſaiæ.26.

Res omnes creatas agendi vim habere. SECTIO IIII.

NVNC illud expendamus: Num res omnes creatæ agendi vim habeant: ſunt enim qui ſolas incorporeas agere velint, corporeis autem patiendi quidẽ poteſtatem tribuant, agendi autem nequaquam. Cuius opinionis auctor dicitur Auicebron in libro *Fontis vitæ*, ſiue vt alij referunt de *Formis vitæ*. Eius præcipua fundamenta hæc ſunt. Corpus non agit in ſpiritum: quia omne agens eſt præſtantius patiente, vt omnes aſſerunt cum Ariſtotele 3. de Anima cap. 5. Vt autem agat in corpus tria impediunt: Vnum quantitas ipſa quæ etſi paſſiua eſt, actiua tamen nequaquam. Alterum ſitus, ſiue locus diuerſus: ſiquidem agens & patiens debent eſſe ſimul, duo autem corpora locum eundem occupare nequeunt. Tertium nimia diſtantia naturæ ac perfectionis corporum à Deo ob quam cauſſam agendi vim participare nequeunt, ſed patiendi tantùm. Id quod ex D. Auguſtino confirmari poteſt: ait enim *Deum eſſe mouens non motum, alius ſubſtantias ſpirituales eſſe mouentia mota: at corpora eſſe mota, ſed non mouentia.* Sentiunt igitur huius opinionis ſectatores, actionem qua corpora à corporibus moueri videntur non proficiſci à corporibus, ſed à virtute quadam ſpirituali creata, per corpora omnia penetrante: verbi cauſſa, aquam non calefieri ab igne, ſed ab eiuſmodi virtute, quæ cùm aquam penetret ad præſentiam ignis, illam

An res corporeæ vim habeant agendi. — *Vt refert D. Thom. 3. contra Gentil. cap. 69.* — *Fundamenta Auicebronis.* — *Text. 19.* — *Lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 20. & lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 9.*

illam igni aſſimilat. Itaque malunt actionem corporibus negare, quàm (quod alioqui neceſſarium exiſtimant) cum veteribus illis ſentire, qui apud Ariſtotelem priori libro de Generatione aſſerunt corpora ea ratione agere in alia, quatenus alia ſe in alia inſinuant per poros meatuſve, quibus omne corpus vſquequaque peruium eſſe volunt.

Ca. 8. text. 58.

SED horum ſententia primum quidem eiſdem penè incommodis quibus ſuperior euertitur: negat enim actionem rebus naturalibus quæ omnes corporeæ ſunt, dum eis negat vires naturales ad agendum. Deinde eo abſurdior eſt, ſuperiori, quod ponit ſubſtantiam aliam ſpiritualem omnia penetrantem præter Deum. Si enim illa non ſemper eſt in omnibus corporibus, ſed ex aliis in alia migrat, non omnia corpora pati poterunt eodem tempore: ſi verò ſemper eſt in omnibus, neque vnquam mutari poteſt, Deus vtique eſt, aut certè aliqua anima mundi, quam ponere ridiculum eſſe alibi patebit.

Refellitur explicata ſententia.

Abſurdior priori oſtenditur.

QVARE ad primum impedimentum, quod afferunt ne corpus poſſit agere, dicendum: quantitatem ipſam actiuam non eſſe, ſed tamen non impedire actionem rei in qua eſt, niſi velis reflexam: fatemur enim cum auctore libri de cauſis, Nullum corpus eſſe ad ſe conuerſorium niſi obiectu alterius corporis, ſed quidquid ſolitariè in ſeipſum reflectitur, incorporeum eſſe: vt cum anima rationis particeps ſeipſam intelligit: at non negamus corporibus actionem directam quam in alia corpora exercere optimè poſſunt.

Soluuntur eius fundamẽta.

Nullum corpus eſt ad ſe conuerſiuum niſi obiectu alterius.

AD ſecundum: non eſſe neceſſe vt agens corporeum in eodem loco ſit cum eo quod patitur, ſed vt ſimul ſit, id eſt, contiguum, ſi modo agens non per aliud agat, vt faber per inſtrumentum: in eóque vehementer erraſſe veteres illos, qui corpora omnia ex inani & pleno conſtare arbitrabantur, quod crederent non poſſe aliud agere in aliud, niſi ſeſe in illud inſinuaret, velut aqua in cinerem: eſt enim id contra experientiam in ſolidis corporibus: non modo quia videmus illa non ſe inſinuare in ea quæ patiuntur, ſed etiam quia vt plurimum nihil ſubſtantiæ ab eis quaſi effluit, vt in patientia ſe inſinuare poſſint, tametſi interdum id accidit, vt in rebus odoratis.

Actio directa & reflexa.

Error veterum circa actionem.

AD tertium, corpora non maximè omnium rerum creatarũ diſtare à Deo natura, & perfectione: plus enim diſtat materia prima, quæ vt nullum actum habet intrinſecum, ita nullam actiuitatem habere poteſt. Diuum autem Auguſtinum non ſic eſſe intelligendum, quaſi velit vnum corpus non mouere aliud corpus, ſiue non agere in aliud corpus: erat enim oppoſitum luce clarius, ſed ita ac ſi diceret, totum genus corporum, non agere in aliquid quod non ſit corpus, aut ad genus corporum pertineat: quemadmodum agitur à ſubſtantiis quæ non ſunt corpora, ſed generis cuiuſdam ſuperioris naturæ.

Plus diſtat materia à Deo quam corpora.

D. Aug. exponitur.

SED quoniam ex hac quæſtione conſtat res omnes creatas ac per ſe ſubſtinentes agere, videndum iam eſt, Num tantam vim agendi habeant, vt etiam creare poſſint.

NVM RES CREATÆ TANTAM AGENDI vim habeant vt etiam creare poſſint.

QVÆSTIO VIII.

Opinio Auicennæ, rationéſque pro affirmatiua quæſtionis parte.

SECTIO I.

AVICENNÆ opinio fuit Deum intelligendo eſſentiam ſuam, quæ omnino ſimplex eſt, naturaliter ſiue quadã naturæ neceſſitate creaſſe primam intelligentiam infra ſe: hanc autem intelligendo Deum, eodem pacto creaſſe aliam inferiorem intelligentiam: intelligendo autem ſeipſam quatenus actus quidam eſt & perfectio, creaſſe formam primi mobilis, quam cenſet eſſe animam, quemadmodum & cęteras formas orbium cœleſtium, intelligendo autem ſe quatenus habet eſſe acceptum ab alio, ac proinde aliquid potentialitatis creaſſe corpus, ſiue materiam primi mobilis: intelligentiam verò ſecundam intelligendo hanc, creaſſe tertiam: intelligendo autem ſeipſam, creaſſe formam & materiam ſecundi mobilis, quo pacto dictum eſt primam creaſſe formam & materiam primi: atque ita rem proceſſiſſe deinceps vſque ad intelligẽtiam motricem orbis Lunæ, quam vult creaſſe aliam quandã huius inferioris mundi ſiue elementaris gubernatricem: atque hanc creaſſe materiam generabilium & corruptibilium, datricémque eſſe omnium formarum ſubſtantialium: res enim naturales (etiam orbes cœleſtes) cùm agant per motum, nihil aliud agere poſſe quam diſponere materiam, vt intelligentia illa vltima formam ſubſtantialem introducat. Meminerunt huius ſententiæ D.Thom. prima p.q.45.ar.5. & clarius 2.contra Gen.cap.21. Auen Rois 12.Metaphyſ.com. 18.& Alb. 2.Phyſ.tract.2.cap.3.& aliis locis, eſtque apud Auicennam 1.*Sufficientiæ*, cap.10.tract.9.ſuæ Metaphyſicæ, cap.quarto.

Libr.1.ſuæ ſuf.ca.10.& tract.9.ſuæ Metap.ca.4.

Meminerunt etiam Scot.in 4.d.1.q.2. Alb. 2. Sent. d.1.artic.7. Capr.ibid. q. 3. lege etiam Damaſcen. lib. 2.fidei orthod.c.3.

Fundamenta Auicennæ.

QVÆ autem Auicennam in hanc ſententiam adduxerint, quod quidem attinet ad creationem (nam de eo quod putauit formas ſubſtantiales à ſola intelligentia poſſe introduci, poſt diſputabimus) hæc fortaſſe fuerint:

Primum.

PRIMVM, quod creaturæ immateriales, perfectiores ſint materialibus: cum ergo materiales ſuo modo faciant ſibi ſimiles, non eſſe id negandum immaterialibus: At immateriales non poſſe aliter fieri quàm per creationem: poſſe igitur creaturas immateriales creare alias immateriales. Quod ſi immateriales creaturæ alias immateriales creare poſſunt: potiori vtique ratione poſſe creare materiales, quæ inferioris multóque minus perfectæ naturæ ſunt.

DEINDE, quod agentis virtutem ex ratione rei faciendæ metiri oporteat, cùm igitur omnis creatura non ſolùm immaterialis, ſed etiam materialis finitam habeat naturæ perfectionem, alioqui creatura

non

non eſſet: ergo virtutem] eius producendæ non repugnare creaturæ; neque enim virtus finita repugnat naturæ finitæ, ſed ſola infinita. Hæc inducere potuerunt Auicennam, vt creationem nõ eſſe creaturę impoſſibilem crediderit. Mittimus enim partem illam eius opinionis qua putauit hæc omnia facta eſſe naturæ neceſſitate, ac proinde à Deo non potuiſſe immediatè creari niſi vnum quid, de qua re lib. 12. huius operis diſputandum eſt.

Argumenta] alia addũtur pro eadẽ parte quæſtionis.

ADDI poſſunt argumenta alia ex iis, quæ tradũtur in ſacra Theologia, vt tertium deſumatur ex vi ſacramentorum nouæ legis hoc pacto. Gratia & alia ſupernaturalia dona, ad quæ producenda ne tota quidem vis naturæ ſufficit, creantur à Deo ſacramentorum miniſterio (nec enim educuntur de potentia animæ) poſſunt igitur Sacramenta, ac proinde creaturæ vt inſtrumenta creare. Quod ſi contendas dona illa non creari, quod in ſubiecto inhæreant, ſaltem hoc non negabis, poſſe à Deo produci ſine ſubiecto: quod ſi Deus per ſacramenta faciat, iam ſacramenta Dei creantis inſtrumenta erunt.

Ab humanitate Chriſti argumentum.

QVARTVM ac poſtremum ſit: Humanitas Chriſti quæ Deitatis coniunctum inſtrumentũ eſt, poteſt miniſtrare Deo in creatione, veluti in productione formæ humanæ aut Angeli (neque enim minoris poteſtatis videtur eſſe tranſubſtantiatio, quæ fit in Sacræ Euchariſtiæ ineffabili ſacramento, quàm creatio) poteſt ergo creatura creare vt miniſtra, præſertim cùm tranſubſtantiatio illa mirabilis quæ maius quippiam videtur eſſe, non modo Chriſti humanitati tribuenda ſit, vt Deitatis inſtrumento coniuncto, ſed & Sacerdotibus qui ſunt non coniuncta ſiue vnita diuinæ eius operationis inſtrumenta.

Creaturam non poſſe creare principaliter.

SECTIO II.

D. Tho. 1. p. q. 45. art. 5. & 2. contra gen. cap. 21. & 2. Sent. di. 1. q. 1. articulo 3. Ægid. quodl. 5. q. 1. Scot. in 4. d. 1. Henr. de Gandauo quodl. 4. q. vl. Rich. in 2. diſ. 1. quæſito 4. Alb. in 2. diſ. 1. art. 7. Capr. in 2. d. 1. q. 3 Gabriel. ibidem q. 4

Pars vera quæſtionis explicatur.

DICENDVM eſt tamen nullã creaturã creare poſſe ſiue principaliter ſiue vt inſtrumentũ, quæ eſt cõmnis Theologorum ſententia, excepto fermè vno Sententiaum Magiſtro 4. Sent. diſt. 5. qui putat, poſſe Deum communicare creaturæ vt creet, non tamen vt principaliter agens, ſed vt miniſtra.

Creatura vt agens principale creare nequit. Probatur 1.

QVOD enim principaliter creare nequeat (in quo etiam ipſe Auicenna, teſte D. Thoma conſentit, etſi alij aliter de eo ſentiunt) ex eo primum patet, quia cum dare eſſe ſit vniuerſaliſſimus effectus, dare eſſe per ſe primò efficienter, erit proprius effectus primæ cauſæ efficientis: oportet enim vniuerſaliores effectus in cauſſas vniuerſaliores reducere: ac proinde vniuerſaliſſimum, quatenus per ſe primò fit, ſoli primæ cauſæ efficienti tribuere: quare cùm eſſe nunquam detur per ſe primò ab efficiente, niſi in creatione (ſi quidem in omni alia effectione ſemper aliquod eſſe rei efficiendę præcedit completionem ſiue abſolutionem illius) ſequitur nullam creaturam per ſe primò creare poſſe, ac proinde principaliter. Quam rationem à D. Thoma propoſitam, ingenioſè contra Scotum defendit Caietanus.

Sententiam Magiſtri defendit Dur. in 2. d. 1. q. 4.

DEINDE quia ſi creatura creare poſſet vt cauſa principalis haberet

beret virtutem infinitam ſimpliciter, ac proinde eſſentiam infinitè perfectã: at hoc repugnat creaturæ. Qua etiam ratione vtitur D. Tho. in ſolutionibus argumentorum eiuſdem loci. Prior ſequela quæ ſola probatione indiget & in qua tota eſt difficultas, probatur & penè demonſtratur ex virtute ſua perfectione agentium hoc pacto. Quanto id ex quo aliquid fit eſt elongatius ab actu: tanto in agente requirit maiorem perfectionem, vt vno, aut certis numero actibus & certa duratione ex ipſo illud fiat: quo pacto maiorem perfectionem caloris requirit in calefaciente lignum viride, vt perfectè exſiccetur vnius horæ ſpatio, quàm ſemiſiccum: atqui id ex quo res creatur, ita eſt elongatum ab actu, vt ſuperet omnem aliam elongationem quæcumque excogitari poteſt: requirit igitur in creante ſaltem principali virtutem infinitam ſimpliciter. Dixi vno aut certis numero actibus & certa duratione: quia pluribus actibus aut longiori tempore poterit interdum agens cauſſare actum æquè perfectum ei, qui ab æquè perfecto agente, aut etiam perfectiori paucioribus actibus, & breuiori tempore cauſſatur, quo pacto aër tepidus æquè ſiccare poteſt viride lignum multis menſibus atque calidus menſe vno. Dixi quoque, *infinitam ſimpliciter*: quia infinitum in toto entis genere non in hoc aut illo tantùm: id enim poſcit ratio productionis ex nihilo. Atque hoc modo poteſt maior propoſitio huius argumentationis inductione oſtendi. Minor autem ex eo probatur, quia res quæ creatur fit ex nihilo, nihilum autem ita eſt elongatum ab actu ad quem creatio terminatur, vt ſuperet omnem aliam elongationem ab actu quæcunque excogitari poteſt. Nihil enim aliud eſt elongatum ab actu aliquo niſi creatura, cùm ſolus actus purus, qui eſt creator aut formaliter, aut eminenter complectatur omnem actum: at inter quamlibet creaturam & actum ad quem perduci poteſt, eſt aliqua proportio, quæ tamen nulla eſt inter nihil & actum quicumque ille ſit, & quantumcumque remotus à perfectione actus puri, ſiue actus increati: nulla enim datur proportio inter nihil, & aliquid, vt perſpicuum eſt: conſequentia verò ſimilis eſt ei qua vtitur Ariſtoteles 4. Phyſ. c. 8. vt probet nihil graue aut leue poſſe moueri naturaliter in vacuo. Hæc enim eſt vis totius demonſtrationis. Quanto medium plenum eſt rarius, tanto naturalis motus rei grauis, aut leuis in eo eſt celerior, at vacuum excedit omnem raritatem medij pleni, quæcũque demùm excogitari poſſit: ergo talis motus in eo factus erit infinitæ celeritatis, ac proinde fiet in non tempore: & (quod hinc ſequitur) non erit motus. Non poteſt igitur graue aut leue, vt tale eſt, moueri in vacuo ſi detur: quo pacto intelligenda eſt concluſio Ariſtotelis, vt perſpicuum eſt, non de quouis motu, vt deambulantis in domo vacua, &c. Ita patet nullam creaturam poſſe creare vt agens principale.

1. p. q. 44. artic. 5. 2. loco proximè citato.

Virtutem infinitam requiri ad creandum.

Inter nihil & actũ nulla eſt proportio.

Exponitur Ariſtote. demonſtratio.

Obÿcitur contra poſteriorem ratione.

Sed contra poſteriorem rationem huius concluſionis ſic aliquis obiiciat. Quod quædam videamus indigere maiori virtute agentis, vt ex iis aliquid fiat, propterea accidit quod habent aliquid magis repugnans actui introducendo ab agente, vt lignum viride quod in exemplum allatum eſt, quia habet plus humoris reſiſtentis ſiccitati

intro

introducendæ, quàm quod ſemiſiccum eſt: at in nihilo nulla eſt reſiſtentia, igitur non eſt, cur indigeat infinita virtute, vt ex eo aliquid fiat.

VERVM ad hanc obiectionem dicendum, quod aliqua indigeant perfectiori virtute agentis, non ſolum prouenire ex reſiſtētia patientis, ſed ex alijs etiam cauſſis quas omnes nomine elongationis ab actu comprehendimus. Nam quod puer expers omnino Mathematicæ indiget perfectiori magiſtro, & eleuatiori intellectu, qui internus magiſter eſt, vt certis numero actibus aſſequatur ſcientiam conclusionem, quam vt aſſequatur cognitionem principiorum, ex quibus illæ demonſtrantur, non ex eo prouenit quòd maiorem repugnantiam habeat ad actualem notitiam concluſionum, quàm principiorum, ſed ex ordine ipſo diſcendi, quo prius ſaltem natura debet intelligere principia, quàm concluſiones: hinc enim fit vt perfectiori magiſtro & eleuatiori intellectu opus habeat, vt viginti actibus aſſequatur ſcientiam certi numeri concluſionum, quam eorum principiorum tantùm, ex quibus illæ demonſtrari poſſint: minus enim virtutis requiritur ad explicanda & intelligenda viginti actibus principia ipſa in ſe, quàm ad intelligendas in illis concluſiones quæ ex eis deducuntur: angelicum enim propè eſt videre in ipſis principiis concluſiones, & eleuatiſſimi ac capaciſſimi intellectus, quod tamen quibuſdam magis minùſve accidere, non dubium eſt. Nihil ergo refert, quod in nihilo nulla ſit reſiſtentia, nedum infinita, vt infinita virtute ad aliquid ex efficiendum opus ſit, ſed ſatis eſt, quod ſit infinitè elongatum ab omni actu, immò & ab omni potentia, cum ſuperet omnem datam elongationem quæcumque in rebus excogitari poteſt. Nec pluribus argumentis pro hac concluſione opus eſt, cum de ea nemo laboret.

Soluitur argumentum.

Cuius intellectus ſit in principia concluſiones videre.

Neque vt inſtrumentum quoque creaturam creare poſſe.

SECTIO III.

QVOD autem creatura nec vt inſtrumentum creare poſſit ea ratione probatur: quia inſtrumentum non aſſumitur ad quicquam efficiendum niſi aliquam veram & propriè dictam operationem in ipſa effectione habeat, aut virtute propria qualem habet ſecuris in effectione ſcamni propter pondus iuncta duritie & acumine, & calor item animalis in generanda carne) calefaciendo enim id facit) aut ſolùm virtute principalis agentis, qualem habuit lutum, quo Chriſtus Dominus cæco à natiuitate facultatem videndi dedit, & habent ſacramenta nouæ legis in infuſione gratiæ: quo pacto aut exponi aut ſuppleri debet propoſitio illa, qua in re hac vtitur D. Thomas in loco citato vt vera ſit *omne inſtrumentum agere debere diſpoſitiuè ad actionem principalis agentis*, diſpoſitiuè enim videtur accepiſſe pro eo quod eſt vera actione, ſed miniſteriali: atqui nulla creatura poteſt habere veram operationem in

Inſtrumenta aut virtute propria, aut ſolum virtute principalis agentis quo modo agant.

Ioan. 9.

Diui Thomæ dictum exponitur.

in creatione rei cuiuſquam:non poteſt igitur vt inſtrumentum crea-re. Propoſitio ex eo probatur, quia alioqui fruſtra res aſſumeretur vt inſtrumentum: neque enim iam agens principale ea vteretur vt coo-peratiua ſibi,ſed ſolum fortaſſe vt ſigno quodam ſuæ operationis. Aſ-ſumptionem verò ex eo probant nonnulli,quia omnis operatio crea-turæ ſupponit ſubiectum:res autem creanda non fit ex ſubiecto. Sed apertiſſimè ſumunt id quod probandum erat. Conſtat enim inter omnes,operationem quæ eſt creatio, non ſupponere ſubiectum, ſed producere: vnde illud negāt aduerſarij omnem operationem creaturę ſupponere ſubiectum. Quod ſi vrgeant non minus pendere operatio-nem creaturæ à ſubiecto,quàm ab efficiente, forma & fine: at non poſſe ſupponere efficiens, formam & finem, à quibus vel ſecundum executionem,vel ſecundum intentionem proficiſcatur, ergo nec ſub-iectum in quo recipiatur:eadem ratione negabitur maior ab aduerſa-riis, ſiquidem creatio à quocumque proficiſcatur non indiget ſubie-cto:cùm ſit productio rei per ſe exiſtentis.

Creatio non ſupponit ſub-iectum, ſed producit.

Probatur, creaturæ ve-ram opera-tionem dari non poſſe in creatione.

PROBANDA eſt igitur aſſumptio primum ex infinitate virtutis: quo argumento vſi ſumus ad probandum non poſſe creaturam creare principaliter:æquè enim valet ad hoc atque ad illud concludendum, ſeu virtus ſumatur per modum habitus,vt in calore ad calefaciendū, ſeu per modum vſus ſeu miniſterij, vt in ſacramentis nouæ Legis ad infuſionem gratiæ & aliorum donorum ſupernaturalium. Probatio autem eſt huiuſmodi. Etiam in agente inſtrumentali illud eſt verum maiorem requiri virtutem, vt aliquid efficiat ex remotiori potentia quàm ex minus remota: inſtrumentum enim ſiue per modum ha-bitus virtutem inſtrumentalem habeat, ſiue per modum miniſterij perfectiùs agit concurrendo cum agente principali in reducenda ad actum remotiori potentia quàm minus remota, vt apertum eſt: at iam eſt probatum id ex quo res creatur (vt pote nihil) remotius eſſe ab actu,quantumcunque remota potentia aut eſſe aut fingi po-teſt: habet igitur creatura,ſi aliquid ex nihilo inſtrumentaliter pro-ducit virtutem efficiendi, quæ ſuperet omnem aliam virtutem in-ſtrumentalem quęcunque dari poteſt ac proinde infinitam,idque non potentia tantùm,ſed actu, quod impoſſibile eſſe præcipui Theologi cum Ariſtotele ſentiunt,& alibi oſtendendum eſt.

Dari actu virtutē crea-tam infini-tam eſt im-poſſibile.

DEINDE ex amplitudine virtutis,agentis aliquid ex nihilo hunc in modum. Virtus producendi aliquid ex nihilo terminatur primo ad creabile, quatenus creabile eſt: poteſt igitur creare omne creabile: quare ſi creatura quocunque modo haberet virtutem producendi aliquid ex nihilo: poſſet haud dubiè ſeipſam creare, quod fieri ne-quit. Qua ratione vſi ſunt plerique Patrum, iique grauiſſimi contra Arrium,aſſerentem Verbum diuinum,quod creaturam eſſe aſſerebat, miniſtraſſe Deo in creatione mundi. Si enim,vt aiebant fuiſſet inſtru-mentum faciendi res ex nihilo,cum & ipſum ex nihilo factum dicas: potuit igitur ſeipſum ex nihilo facere.

Virtus pro-ducendi ex nihilo, quid primo reſpi-ciat.

Argumentū Patrū contra Arrium.

Obijcitur con-tra poſitam rationem.

SED obiiciat aliquis conſequentiam hanc planè vitioſam eſſe, Patréſque piè magis quám aptè ea vſos fuiſſe. Datur enim in ſimili,

concſu

concludendi forma antecedens verum & conſequens falſum. Nam virtus principaliter creandi quæ in Deo eſt, terminatur primo ad ens quatenus ens, vt Theologi volunt, Deus autem & ſi ens eſt, non poteſt tamen ſeipſum creare. Item potentia generandi quæ in homine eſt, terminatur primo ad hominem quatenus homo eſt: & tamen is qui generat, homo cùm ſit, non poteſt ſeipſum generare.

Secundo.

AD hæc, etſi conſequentia eſſet apta, id tamen verum non eſt quod in ea ſumitur: nempe virtutem producendi aliquid ex nihilo, terminari primo ad creabile quatenus creabile eſt. Nam etſi rectè dicitur de potentia productiua principali, & (ſi quis velit) de ea etiam inſtrumentali quam quis fingat propriam inſtrumento, & quæ in eo exiſtat per modum habitus (erunt enim fortaſſe qui hac in re ſint liberaliores) tamen de inſtrumentali per modum puri miniſterij, ea ratione falſum apparet, quia cùm huiuſmodi vis inſtrumentalis non ſit propriè virtus, ſed vſus virtutis quæ in principali agente eſt, nec quilibet etiam, ſed limitatus per aſſumptum inſtrumentum: non mirum eſt ſi non terminetur primo ad creabile quatenus creabile eſt, ſed ad creabile per illud.

Notandum.

PRO ſolutione prioris obiectionis illud primum animaduertendum eſt, cùm potentia producendi aliquid ex nihilo ſiue creandi terminari nequeat ad id quod creabile non eſt (creatiuum enim & creabile correlatiua ſunt & ſimul ſe ponunt ac tollunt, vt eſt luce clarius) neceſſariò concedendum eſſe primum & adæquatum terminum potentiæ creandi eſſe creabile ſeu creaturam. Verùm quia in omni re creabili includitur ens quod commune eſt creabili & increabili, quódque vt participatur, in creatura creabile etiam eſt: propterea ſæpè à Theologis ac Philoſophis dici, creationẽ eſſe productionem qua per ſe primo producitur ens vt ens eſt: non quòd terminetur ad illud adæquatè, ſed quia illud eſt primum ratione quod in creatura per creationem incipit eſſe: prius enim ratione datur per creationem, vt res ſit, quàm vt talis ſit: quia in creatione nullum eius eſſe ſupponitur, & ſuperiora ſunt ratione priora generationis ordine, quòd non accidit in generatione. Nam cùm in ea ſemper aliquid rei generandæ ſupponatur, ac proinde res generanda aliquo modo iam ſit antequam generetur, id quod per ſe primo illi aduenit per generationem, non eſt eſſe, ſed eſſe tale, vt eſſe hominis aut lapidis.

Quomodo accipiendum ſit creationem entis, vt ens eſt.

DEINDE animaduertendum, cum creatio dicitur *productio entis vt ens eſt, ſeu quatenus ens*, non eſſe particulam *quatenus*, ſumendam reduplicatiuè quaſi ens, quia ens ſit, creetur, hoc eſt quia ex ipſa natura ſiue ratione entis habeat quod ſit creabile (id enim planè falſum eſſet, vt ex quo ſequeretur, Deum eſſe creabilem) ſed ſpecificatiuè, ſeu declaratiuè, vt intelligatur id quod per ſe primo incipit eſſe in re quæ creatur, eſſe ipſum rei eſſe, non eſſe, huius tantùm, aut illius generis naturæve ſpecialis.

Soluitur primum contra rationem Patrum.

QVARE ad obiectionem, negandũ eſt conſequentiam de qua eſt controuerſia, vitioſam eſſe, Patréſve non rectè ea vſos fuiſſe. Nam

quod ab eis ſumitur, virtutem principaliter creandi quæ in Deo eſt terminari primo ad ens, vt eſt, negandum eſt, ſi particula(*primo*)ſumatur pro(adæquatè)& particula(*vt*)reduplicatiuè, quo tamen pacto ſumebatur in argumentatione quæ impugnatur: Eodem modo reſpondendum eſt ad exemplum de potentia generandi hominem: nam etſi eiuſmodi potentia, vt eam Plato in homine ſeparato finxiſſe dicitur, terminaretur adæquatè ad hominem generabilem, & homo generabilis, quia talis eſt, ab illo gigneretur, re tamen vera nec daretur in homine vllo exiſtente in rerum natura potentia generandi quæ terminetur adæquatè ad hominem generabilem, nec homo generabilis, quia talis eſt, ab vllo homine generatur, & ſi omnes generabiles etiam ſecundum communem naturam hominis gignantur, immo prius natura & conſideratione noſtra quàm ſecundum naturas ipſorum particulares: ſi enim homo, quia homo eſt adæquatè ab homine aliquo gigneretur, tunc demum ſequeretur, hominem in quo talis potentia eſſet, ſeipſum generare poſſe, quia nullus datur qui generabilis nō ſit. Ita quod D. Tho. in loco citato colligit. Vnde & alibi rectè ait cauſas vniuocas quodammodo non eſſe cauſas, ſed inſtrumenta ſuperiorum cauſarum. Nec ſanè alia ratione, niſi quia earum effecta non cauſſantur ab eis vniuersè quatenus eandem communem naturam participant, ſed vt poſſunt ex hac aut illa materia fieri.

Platonis figmentum.

Soluitur ſecūdum contra eandem.

AD poſteriorem obiectionem dicendum eſt: virtutem producendi aliquid eſt nihilo quocunque modo ponatur, dummodo ex hoc addatur quo ipſa euertatur, terminari adæquatè ad creabile: quia creabile eſt, ac proinde poſſe in omne creabile, Nam ex eo ipſo quod admittitur poſſe aliquid facere ex nulla potentia; conceditur ei tanta vis agendi, vt quatenus ſic agit, à nullo ſubiecto in quod agat, limitetur, quod ſi eo pacto à nullo ſubiecto limitatur, ergo non ex nihilo facit quicquid factibile eſt Hac ratione ſapienter vtitur D. Thom. & grauiſſimi quique Scholaſtici ad probandum Angelos non poſſe ſibi ſimiles producere: ſi enim poſſent (vt argumentantur) cùm id non præſtarent producendo ex aliquo, à quo eorum vis agendi limitaretur, ſed ex nihilo poſſent vtique quemlibet Angelum producere, ac proinde quilibet ſeipſum. Nec iam hic habet locum diſtinctio illa de virtute producendi ex nihilo, in eam quæ propria virtus ac potentia dicitur, & per modum habitus ineſt: & in eam quæ eſt vſus quidam ſeu miniſterium, quaſi hæc conſequentia ſit apta, ſumpta potentia priori modo, non poſteriori: dum enim concedis virtutem, vtrouis modò ea ſumatur, poſſe aliquid ex nulla potentia, iam ea ex parte admittere cogeris poſſe in omne creabile: quod ſi alia ex parte colligas non poſſe in omne creabile, nempe quia inſtrumentum creandi ſeipſum creare non poteſt, quemadmodum nulla omnino res ſeipſam producere, rectè id quidem facies, ſed memento ex duobus incompoſſibilibus oppoſita colligi: nunc autem ita res habet, vt etſi virtus faciendi aliquid ex nihilo, ipſa per ſe ſit poſſibilis, vt præcipui etiam philoſophi docent & fides orthodoxa tradit, &

Cur Angeli nequeunt producere ſibi ſimile.

Ex duobus incompoſsibilibus oppoſita colligi.

& virtus ea inſtrumentalis quæ vſus ſeu miniſterium potiùs appellari debent, ipſa quoque per ſe ſit poſſibilis, vt de virtute ſacramentorum præcipui Theologi aſſerunt, rationes tamen vtriuſque ſimul ſunt incompoſsibiles. Itaque iam potentiæ creandi adiungis aliquid incompoſſibile, nempe quod ſit (vt ita dicam) miniſterialis, quod fieri nullo modo poteſt. Vnde non mirum eſt, ſi ex ea coniunctione oppoſita ſequantur. Patet igitur propoſitas obiectiones vim nullam habere.

Alia ratio principalis ad aſſertionẽ hãc comprobandam.

ADDVNT nonnulli & hanc aliam rationem pro eadem concluſione, ſumpta virtute creandi pro virtute exiſtente in creatura per modum habitus: hoc pacto, Si creatura ſeu principaliter ſeu inſtrumentaliter creare poſſet, æquè facilè eſſet virtuti creatæ producere aliquid ex nihilo, atque ex aliquo: hoc autem eſſet abſurdiſsimum, ergo & illud: ſequela probatur. Demus virtutem A, finitam producere aliquid ex aliquo: B verò finitam producere aliquid ex nihilo: certè cùm quælibet duæ virtutes finitæ habeant proportionem inter ſe quoad facilitatem, aliqua facilitatis proportio erit inter datas virtutes: ſit igitur vlla huiuſmodi, vt virtus quæ ex aliquo producit triplo faciliùs rem conficiat, quàm quę producit ex nihilo: At inter virtutes producentes aliquid ex aliquo poteſt dari aliqua, quæ ſub tripla facilitate producat ſuum effectum ex aliquo: æquè igitur facilè producet talis virtus ſuum effectum, atque ea quæ poſita erat producere aliquid ex nihilo.

Quælibet duæ virtutes finitæ proportionem habent inter ſe.

Vltima ratio pro eadem concluſione quæ vniuersè inſtitutum colligit.

DENIQVE addi poteſt ratio hæc, quæ vniuersè rem conficit. Si Deus per creaturam creare poſſet: nullam actionem haberet ita ſibi propriam, vt eam creaturæ communicare non poſſet. Nam quædam ſunt actiones quas Deus non niſi per creaturas exercere poteſt, vt videre, ambulare, & cætera opera vitalia finita, quæ neceſſariò procedere debent effectiuè à principio intrinſeco viuentis creati: alioqui iam non eſſent vitales. Aliæ ſunt quas Deus, & per creaturas, & ſe ſolo facere poteſt, vt calefacere, illuminare, & ſimiles: atque in his duobus generibus actionum comprehenduntur omnes, quotquot per creaturas effici poſſunt, ſiue virtute illis data per modum qualitatis & permanentis, ſiue per modum vſus ac miniſterij. Niſi ergo ita ſolus Deus crearet, vt ei nulla creatura in eo opere miniſtrare poſſet nullum omninò opus ita eſſet proprium Deo, vt creaturæ non poſſet communicari: quod ſanè indignum eſt diuina excellentia: ſi quidem in rebus etiam creatis quædam ſunt opera perfectiorum, quæ ne diuina quidem virtute poſſunt inferioribus communicari etiam inſtrumentaliter, vt lapidi aſpectus, & beſtiæ intelligentia.

Duo actionũ genera vitales ſemper à principio intrinſeco.

Aliæ à ſolo Deo & per creaturas.

Vide in eandẽ Damaſc. lib. 2. fid. orthod. cap. 3.

Creare ſolius Dei eſt.

Epilogus D. Aug. exponitur.

EST igitur ita proprium Deo creare, vt nulla creatura etiam vt inſtrumentum id facere poſsit. Quo pacto intelligendus eſt D. Auguſtin. 9. libro in Geneſim ad litteram capite 15. Cùm ait *nullam creaturam poſſe creare quippiam ſeu magnum, ſeu paruum.* Itémque *creare vllam creaturam tam nullus*, inquit, *poteſt angelus, quàm nec ſeipſum.* Nam de creatione inſtrumentali id intellexerant priores omnes Patres qui Arrianam hæreſim ante impugnarant, cum veriſimilimum ſit, ne

in Ethnici quidem vllius Philoſophi mentem vnquam veniſſe, creatum aliquid poſſe principaliter creare: ſupereſt igitur, vt ea quæ pro altera quæſtionis parte propoſita ſunt diluamus.

Solutio argumentorum affirmatiuæ partis.

SECTIO IIII.

Soluitur primum argumentum pro opinione Auicennæ adductũ.

AD primum dicendum, germanam rationem propter quam creaturæ ſpirituales non poſſunt facere alias ſibi ſimiles eam eſſe, quia facerent eas ex nihilo, quod eſt potentiæ infinitæ, vt ex dictis patet: vnde nihil refert quod corporales etſi inferioris perfectionis ac virtutis ſint, ſibi tamen ſimiles faciant: Cùm enim materia conſtent, poſſunt vtique ex aliqua ſui parte exiſtente fieri.

Soluitur ſecũdum pro eadẽ.

AD ſecundum, non ex ſola ratione facti, ſed ex modo etiam faciendi metiri oportere virtutem agentis: quamuis autem omnis res creata finitæ naturæ ac perfectionis ſit, nec ea ex parte exigat in producente virtutem infinitam: tamen ſi debeat ex nihilo produci, neceſſariò dandam eſſe in producente infinitam virtutem ſiue producens principale ſit, ſiue (quod fieri nequit) inſtrumentale, vt dictum eſt.

Tertium ex Theologia deductum ſoluitur.

An accidentia ſpiritualia creentur, necne, cum in ſubiecto, vel extra à Deo producuntur.

AD tertium rectè occurrebatur dona illa ſupernaturalia non creari, non quidem ratione illa quia non educantur de potentia ſubiecti (quamuis enim non educantur de potentia naturali, ac proinde ſimpliciter & abſolutè dici non ſoleant educi de potentia ſubiectorum, educuntur tamen de potentia obedientiali) ſed quia nec producuntur ſine ſubiecto, nec ſunt ex genere eorum quæ poſſint naturaliter exiſtere ſine ſubiecto: vnde & in fieri & conſeruari à ſubiecto pendent: ac proinde ex eo (ſaltem natura præexiſtente) fiunt: vnde efficitur vt in iis producendis ſacramenta diuina virtute cooperari poſſint. Quod ſi Deus ea efficiat ſine ſubiecto (quod nihil repugnat) non deſunt qui dicant etiam tum fore, vt ſacramentorum miniſterio fieri poſſint, ſupplente nimirum Deo cauſſalitatem ſubiecti: non quidem in genere cauſſæ materialis quod imperfectionem dicat, ſed in genere cauſſæ efficientis, quod nullam importat perfectionem, quo pacto nunc eam in eis conſeruandis ſuppleri volunt. Ita dicunt fore tunc, vt Deus concurrat cum ſacramentis, & tanquam cauſſa efficiens vniuerſalis, vt modo concurrit, & tanquam particularis, quæ noua efficientia ſuppleat materialem cauſſalitatem ſubiecti. Quod quidem ſi verum eſt, nemo dubitauerit ſacramenta creare poſſe partialiter cum Deo concurrendo, quemadmodum Sol partialiter crearet lumen ſi Deus in eo inſtanti, quo lumen à Sole producitur annihilaret aërem, in quo producendum eſſet, & ſuppleret eius cauſſalitatem materialem non quidem per nouam cauſſalitatem materialem (quod putant fieri non poſſe) ſed per nouam efficientem, qua non concurreret ſi lumen in aëre produceretur.

Quid nonnulli ſentiant de accidentibus productis extra ſubiectũ.

Improbatur eorum explicatio.

VERVM hæc non dicuntur rectè. Primùm quia cauſſalitas vnius generis non poteſt ſuppleri per cauſſalitatem alterius generis, quia ſunt

ſunt diſparatæ, nec fieri poteſt, vt effectus proprius vnius attribuatur alteri, vt inferiùs patebit.

Deinde, quia Deus non poteſt ſupplere vllam cauſſalitatem cauſſæ ſecundæ, quatenus eius cauſſalitas dicit imperfectionem, alioqui poſſet efficere, vt aliquid eſſet informatum ſine forma informante, aut informaret ſine ſubiecto, aut eſſet factum motúm ve per contactum ſine agente corporali. Oportet igitur in cauſſalitate materiali aliquam rationem quærere, quæ non dicat imperfectionem, vt à Deo ſuppleri poſſit: Ea verò erit, quatenus materia concurrit ad effectum formæ: cauſſat enim reuera eſſe omnium formarum, quæ non poſſunt per ſe exiſtere naturaliter. Cùm igitur hæc cauſſalitas non egrediatur limites cauſſalitatis materialis: non eſt cur Deus eam ſupplere non poſſit in ipſo genere cauſſalitatis materialis. Idéque proportione ſeruata dicendum erit ſi Deus ſuppleat cauſſalitatem formæ in conſeruanda materia ſine forma, aut etiam producenda: & cùm ſupplet cauſſalitatem efficientium naturalium efficiendo ſine cauſſis naturalibus aliquid factibile per cauſſas naturales: ſupplet enim cauſſalitatem cuiuſque non in diſparato genere, ſed in proprio illius generis cauſſæ: ſublata tamen imperfectione.

Quo pacto Deus ſuppleat cauſſarum ſecundarum cauſſalitatem.

Adde, exemplum Solis qui cum Deo partialiter creare poſſe lumen fingitur, preterquam quod ſumit, quod probandum erat, non eſſe ad rem: Sol enim ſi ad creationem luminis cum Deo concurreret, non concurreret illo eodem actionis genere quo foret producturus lumen in aëre, immo ne Deus quidem illa eadem actione concurreret, qua foret cum illo lumen in aëre producturus (vtraque enim actio foret naturalis & ſupponens ſubiectum, immo vna & eadem, vt patebit ex quæſtione proxima) ſed vterque alia quadam toto genere diuerſa: immò nec actione quidem propriè, ſed ſimplici quadam emanatione, quo pacto creatio eſt actio. Nihil eſt igitur ad rem afferre actionem Solis ad creationem luminis, & optare tantum vt Deus in inſtanti quo lumen naturaliter producendum ſit, annihilet aërem & ſuppleat eius cauſſalitatem ſuſtinendo lumen quocunque velint cauſſalitatis genere: niſi fortè eis placeat Deum ſupplere cauſſalitatem materialem aëris, non ſolùm quatenus aër lumen ſuſtinet in ſuo eſſe, ſed etiam quatenus recipit, quod & fieri non poteſt: iam ea productio non eſſet creatio, ſed effectio ex ſuppoſito ſubiecto.

Quid ad exẽplum Solis in argumẽto adductum dici debeat.

Potivs ergo dicendum eſt ad poſteriorem partem tertij argumenti poſſe quidem Deum qualitates illas ſupernaturales producere extra ſubiectum: verùm ſi id faciat, nullo pacto ad id poſſe ſacramenta concurrere.

Sacramenta nequeũt concurrere ad productionẽ gratiæ extra ſubiectum.

Ad quartum negandum eſt, quod ſumit, nempe humanitatẽ Chriſti (ſeu malint animam Chriſti quæ poteſt per ſe exiſtere) poſſe creare inſtrumentaliter, quamtumcunque diuinitati coniuncta ſit: tametſi non dubitem fore ex recentioribus Theologis plus æquo liberales diuinæ potentiæ aſſertores, qui id admittendum cenſeant. Quod enim obiiciunt ex conuerſione illa mirabili, quæ fit in ſacra Euchariſtia,

Soluitur quartum de humanitate Chriſti.

Animã Chriſti non poſſe eſſe inſtrumentũ creationis.

ſtia,nihil concludit. Nam etſi omnia quæ fieri poſſunt ęquè ſunt Deo facilia : ſi tamen effectus ipſe ſpectetur, maius eſt quiddam ex nihilo aliquid facere,quàm quod iam eſt in aliud conuertere:quod familiare argumentum erat Patribus,vt Ambroſ.lib.4.de Sacramentis. ca. 4.& aliis ad probandam tranſſubſtantionem. Sic enim argumentabãtur: Poteſt Deus creare quod non eſt:ergo potiori ratione aliquid exiſtens in aliud exiſtens conuertere.Ita patet,nullam creaturam etiam inſtrumentaliter creare poſſe : cuius oppoſitum probabilius putauit Sententiarum Magiſter vt ſuprà diximus, ea ratione defenſus à Durando in eundem locum quæſt.4.quatenus oſtendere ſibi videtur, argumenta omnia quibus probari ſolet creaturam nullo modo creare poſſe,nihil concludere.Num autem creaturæ tantam vim habeant,aut habere poſſint,vt non indigeant immediato concurſu primi efficientis ad agendum,id nunc diſcutiendum.

Epilogus quæſtionis.

NVM RES CREATÆ AGANT AVT agere poſſint non concurrente immediatè ad actionem primo agente.

QVÆSTIO IX.

Opinio Durandi & argumenta pro negatiua quæſtionis parte.

SECTIO I.

DVRANDVS etſi ſuperiori quæſtione videtur vacillare, in hac tamen ingenuè tuetur affirmatiuam partem his duobus argumentis. *In 2. Sent. d. 1.q.5.*

Argumenta pro Durandi opinione.

SI primum agens immediatè ageret cum creatura agente:aut eadem numero actione ageret, aut diuerſa : at non poteſt eadem nec diuerſa , ergo nulla poteſt. Maior patet. Prior pars minoris probatur. Primum , quia actio creaturæ cùm non excedat eius virtutem, poteſt ab ea ſola proficiſci,modò creatura eiúſq; virtus à primo agente cõſeruetur:quo fit vt ſuperuacanea ſit actio Dei ſi creatura adſit.Deinde,quia vna numero actio non poteſt immediatè prouenire à pluribus agentibus,niſi vel imperfectè proueniat à ſingulis,vt tractus quo multi ſimul nauem trahunt,à ſingulis trahentibus,& lumen quod à multis lucernis ſimul producitur,ab earum ſingulis : vel certè in omnibus agentibus ſimul concurrentibus ſit eadem numero virtus, à qua proficiſcatur actio, vt in tribus perſonis diuinis eadem virtus creandi : tametſi Durandus vtitur exemplo virtutis ſpiratiuæ,quæ eadem eſt numero in patre & filio. Cum igitur actio creaturæ perfectè proueniat, aut prouenire poſſit à creatura, vt productio ignis ab vno numero igne (neq; enim excedit virtutem creaturæ) & omnis actio primi agentis perfectè ab illo proueniat,nec verò eadem numero virtus agendi aut ſit aut eſſe poſſit

Prior minoris pars oſtenditur.

poſſit in primo & ſecundo agente: fieri non poteſt vt Deus & creatura ſimul perfectè agant aut agere poſſint eadem actione numero. *2. pars minoris probatur.* Quod autem nec diuerſa (quæ erat poſterior pars minoris) ex eo probatur, quia aut vna prius quàm altera attingeret effectum, aut ſimul: non priùs quidem: quia nihil fieret per alteram, (neque enim dici poteſt vnam partem formæ introductæ eſſe à Deo, alteram à creatura, cum de hoc ſit quæſtio.) Numquid creatura aliquid agere poſſit ad quod primum agens non immediatè concurrat? Nec verò ſimul, tum quia altera ſuperuacanea eſſet cùm altera ſufficiat, tum etiam quia vbi terminus actionis eſt vnus, non poſſunt actiones eſſe diuerſæ: cùm actiones ſint idem re cum ſuis terminis: ergo id fieri non poteſt diuerſis actionibus.

PRÆTEREA ordo agentium reſpondet ordini finium: at vnius rei non poſſunt eſſe duo fines immediati & perfecti: ergo nec duo agentia, niſi fortè ſupplerent vicem vnius agentis perfecti, quo pacto dari poſſunt duo fines immediati. Ita concludit, ea quæ fiunt à primo agente mediantibus ſecundis agentibus, non fieri immediatè ab illo, quemadmodum hoc ipſum verbum (*mediantibus*) ſignificat. *Secundum argumentum pro Durãdo.*

HINC tertium hoc argumentum deſumi poteſt. Primum agens agit plurima mediãtibus ſecundis agẽtibus: at non poteſt agere iis mediantibus ſecundum præſentiam, quaſi ipſum non ſit immediatè præſens, ſed ea tantum quibus mediantibus agit (eſt enim Deus vbique præſens) igitur ea ratione dicitur agere mediantibus ſecundis, quia agit mediante eorum actione, hoc eſt, quia Deus non agit cum iis, ſed ea earúmque agendi virtutem conſeruat: ita vt nihil aliud ſit agere Deum mediatè, quàm actionem creaturarum propter dependentiam earum à Deo, & quoad eſſentias, & quoad virtutes operatiuas illius attribui. *Tertium argumentum.*

QVARTVM argumẽtum pro hac quæſtionis parte hoc eſſe poteſt. Aut concurſus immediatus primi agentis cum ſecundis eſt neceſſarius, vt compleat eorum virtutem (quia nimirum virtus creaturæ non ſit per ſe ad agendum ſufficiens) aut vt ea ad agendũ moueat: aut vt ea determinet ad certam actionem (neque enim alia ratio videtur eſſe poſſe eiuſmodi concurſus) at non eſt neceſſarius vt compleat virtutem ſecundorum agentium: quia hæc per virtutes proprias ſunt in actu primo (& quod hinc ſequitur) per ſe ſufficientia ad agendum: neque item vt ea ad agendum moueat, ſiquidem in naturalibus cauſæ ſecundæ ſuperiores mouent & quaſi excitant inferiores ad agendum, quo pacto Sol exoriens mouet quædam animalia ad quærendum cibum, alia verò ad quærenda latibula: & Luna cùm eleuatur in noſtro hemiſpherio mouet mare vt fluat ad nos, cùm deprimitur, mouet vt defluat: in voluntariis autem, ipſum agens liberum ſeſe mouet ad agendum: alioqui ſi à primo agente moueretur, non liberè ſed neceſſariò ageret more agentium naturalium: nec denique vt ea determinet ad certam actionem: quippe cùm naturalia ſuaptè natura determinata ſint ad hanc vel illam actionem, ſaltem pro ratione patientium quibus applicantur: quo pacto calor indurat lutum & liquefacit ce- *Quartũ argumentum.* *Sol & Luna quo pacto moueat.*

ram, libera autem ſeipſa determinant: alioqui aut nulla actio eſſet peccatum, aut Deus eſſet peccati cauſſa, non igitur vllo modo neceſſarius immediatus concurſus primi agentis cum ſecundis.

Ariſt. in lib. de Mundo vltrà medium libri, vbi plura in eandem ſententiam. *Ariſt. pro eadem ſententia.*

In hac ſententia videtur eſſe Ariſtoteles, qui in libro de Mundo ad Alexandrum ita inquit. Sed tamen quatenus diuinum numen ad omnia tranſire aptum eſt, & noſtra æquè ſuccedent: quæ autem ſupra nos continentur pro ratione propinquitatis aut longinquitatis illius maiorem aut minorem capiunt vtilitatem. Itaque rectius eſt iudicare, quod etiam conueniens Deo maximè decorum intelligitur, in cœlo virtutem eſſe conſtitutam, & plurimùm remotis, vt vno verbo rem abſoluam, & omnibus in vniuerſum ſalutem afferre, quàm penetrare, & eo frequenter accedere, vbi nec honeſtè, nec liberaliter ipſa per ſe conficeret quæ apud nos eſſent. Hæc Ariſtoteles. Itaque eius ſententia, minimè decet Dei maieſtatem, vt ipſe per ſe deſcendat ad quaſlibet etiam viliſſimarum creaturarum actiones, & quaſi ſocium ſe earum in agendo præbeat & adiutorem: præſertim cum adiutoris officium Firmianus Lactantius Deo minimè conuenire afferat.

Lactantius.

Philo.

QVINETIAM Philo Alexandrinus adeo alienum videtur credere à conditione primi agentis quod concurrat cum inferioribus agentibus, vt dicat ſolùm Deum nec mouere, nec moueri: quibus verbis ſolam creationem & conſeruationem rerum primo agenti tribuere videtur vt propriam eius actionem quæ motus dici non poteſt, vt cætera quæ ſuppoſito eſſe rerum fiunt in mundo, per cauſarum ſecundarum actionem adminiſtrati exiſtimet.

Deum immediatè agere cum omni agente creato.

SECTIO II.

Refellitur opinio Durandi ex multis ſacræ Scripturæ locis.

Ita D. Tho. 1. p. q. 105. arti. 5. & 3. contra gen. cap. 70. Caiet. 1. p. q. citata. Capr. in 2. d. 1. q. 2. Fer. 3. contra gent. cap. 70. Lege etiam Plotinum lib. 8. Enn. 6. cap. 18. & libro 9. eiuſdem Enn. cap. 7.

EST tamen Durandi opinio aut erronea, aut errori proxima, & philoſophiæ principiis ſi quis rectè attendat, haud conſentanea. Quod enim Deus immediatè concurrat ad omnem creaturæ operationem, ex multis locis diuinæ Scripturæ colligi poteſt. Primum ex illo loco Iob 10. *Manus tuæ Domine fecerunt me, & plaſmauerunt totum in circuitu.* Quod enim manibus plaſmatur ex luto, aliáve materia, immediatè fit ab artifice, quò etiam pertinet illud Ierem. 6. *Sicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea domus Iſrael.* Deinde ex illo Pſal. 138. *Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades, ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua*, hoc eſt, virtus immediata, *deducet me*, id eſt, concurret ad meum motum & quaſi volatum, & *tenebit me dextera tua*, hoc eſt, meum eſſe conſeruabit. Itaque ſignificat Propheta Deum non minus concurrere immediatione virtutis ſuæ ad noſtras operationes, quàm ad noſtrum eſſe conſeruationémque. Tum ex illo Act. 17. vbi Paulus oſtendens Athenienſibus Deum non longè eſſe ab vnoquoque noſtrum, id eſt, non diſtare ab vllo homine: eadémque ratione neque ab alia creatura vlla, ſubdit: *In eo enim* (id eſt, per eum immediatè) *viuimus, mouemur & ſumus*: nihil enim

conclu

concluderet, ſi loqueretur de operatione mediata. Nam multa fiunt in rebus per cauſas remotas & diſtinctas admodum, vt per Solem in viſceribus terræ. Accedit & illud quod idem Paulus 1. ad Corinth. 12. de Deo ait: *Qui operatur omnia in omnibus*, & illud Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine*, qui duo loci etſi non omninò probant immediatam Dei operationem, probant tamen Deum non modo ad eſſe rerũ, vt ait Durandus, ſed ad operationem quoque earum concurrere: quibus alios ſimiles reperias in Scripturis ſacris prope infinitos.

SED & ex aliis quibuſdam idem deduci poteſt, ea ratione, quod quædam narrent à Deo facta, quæ niſi Deus cum creaturis concurreret non modo adeſſe, ſed etiam ad operationem, fieri nullo modo poſſent: quale eſt, quod apud Danielem ignis in fornace Babylonis non *Danielis 3.* læſit pueros. Cur enim non læſit conſeruato igne, niſi quod Deus ſubtraxit concurſum vel ſuum, vel alterius cauſſæ igne ſuperioris, ad actionem ignis? Quod ſi alia cauſa igne ſuperior cum igne naturaliter concurrit in agendo, qua non concurrente non comburit ignis: cur non multo magis Deus, immo etiam maximè? Hinc eſt quod res creatæ præter naturalem curſum, ſæpè vehementius, ſæpe leniùs operantur, vt diuinæ prouidentiæ obſequantur. Vnde eſt illud Sapientiæ 16. *Creatura enim tibi factori deſeruiens exardeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos, & lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt.*

PATRES quoque vnanimi conſenſu ad eandem ſententiam accedunt. Lege Augu. in 4. ſuper Geneſim ad litteram, cap. 12. & lib. 9. cap. 15. & lib. 3. de Trinit. cap. 3. & 4. Gregor. Mag. lib. 6. Moral. cap. 8. Gregor. Nyſſe. lib. 8. ſuæ philoſophiæ, cùm de diuina prouidentia diſputat cap. 6. & Clement. Alexandrinum libro Stromatum 6. vltra medium, quod longum eſſet perſequi in cæteris. Quocirca Diuus Thomas in Ioannis cap. 5. vbi explicat verba illa Chriſti: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor*, docet excludi per illa opinionem quorundam dicentium, Deum mediantibus cauſis ſecundis res producere. Quod, inquit, eſt contra illud Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.* Atque hæc nobis in præſentia ſint ſatis, vt opinionem Durandi erroneam eſſe vel aſſeramus, vel non inficiemur. Quod ſi quis roget quibus rationibus ſententia Durandi refutari, & oppoſita veritas confirmari poſſit (hoc enim proprium eſt huius loci) hæc primum occurrit. Omnis actio quæ impoſſibilis non eſt, nec ſolùm non importat vllam imperfectionem, ſed ſummam potiùs perfectionem primi agentis, & perfectam dependentiam ſecundorum à primo tribuenda eſt primo agenti; at immediatus Dei concurſus cum creaturis agentibus non eſt impoſſibilis, vt patebit ex ſolutione argumentorum partis oppoſitæ, nec ſolùm non importat vllam imperfectionem primi agentis, ſed potiùs eminentiſſimam perfectionem, creaturis autem agentibus maiorem dependentiam ab illo, quàm ſi ab eo ſolùm penderent in eſſendo: eſt igitur tribuenda primo agenti. Atque hæc ratio ex ipſa perfecta dependendi ratione ſumitur.

Rationibus Durandi ſententia refutatur, & veritas oſtẽditur.

Prima ratio ex perfecta dependentiæ ratione petita.

Secunda ex conſeruatione rerum deducta.

ALTERA deſumi poteſt ex conſeruatione rerum hoc pacto. Effecta creaturarum immediatè conſeruantur à Deo, non tantum illo externo conſeruandi modo, quo locus naturalis, & alia quæ extrinſecus fouent conſeruare ſolent, ſed omninò intrinſecus, ita vt eſſe horum immediatè pendeat à Deo (alioqui non poſſet Deus conſeruatis cæteris conſeruantibus ea annihilare per ſubtractionem ſui immediati concurſus qui nullus eſſet) at agentia quæ hoc modo concurrunt ad conſeruationem, concurrunt etiam ad productionem: concurrit igitur Deus immediatè ad producenda omnia effecta creaturarum, ac proinde ad omnes earum actiones. Aſſumptio ex eo probatur, quia quæ effectiuè conſeruantur per intimam dependentiam ſui à conſeruantibus, vt ſpecies coloris à colore obiecto, & radius luminis à corpore lucido, & (quod veriſimile eſt) à cœlo, ea quæ apud nos gignuntur (quicquid ſit de ea quæſtione, num pendeant à motu cœli) ab eiſdem quoque producuntur.

Tertia ex eſſentiali ſubordinatione.

TERTIA ſe offert ex ipſa ratione eſſentialis ſubordinationis: vna enim cauſa non dicitur alteri eſſentialiter ſubordinata, quia pendeat ab illa in eſſendo, ſed quia in cauſando, vt patet ex iis quæ ab librum ſecundum dicta ſunt, non igitur ſatis eſt ſi ſuperior inferiorem conſeruet (poteſt enim conſeruare nihil agentem) ſed vt ſimul cum ea cauſet eundem effectum, atque adeò in eodem genere cauſæ, vt eodem loco eſt explicatum: quare cùm omne agens creatum, ſit eſſentialiter ſubordinatum primo agenti Deo, neceſſariò efficitur Deum immediatè agere cum omni agente creato.

Cap. 2. q. 1. ſect. 2.

Cur vna cauſa alteri dicatur eſſentialiter ſubordinata.

Quarta ex ratione cauſæ inſtrumentalis.

QVARTA ex ratione cauſæ inſtrumentalis hoc pacto. Cauſa inſtrumentalis quocumque modo ea ſumatur, non ideò dicitur inſtrumentaliter agere, quia moueat (tametſi & hoc verum eſt in vulgatis inſtrumentis artificum, veluti in ſecuri reſpectu fabri) ſed quia ſimul cum agente principali & dependenter ab illo concurrit ad eandem actionem (hoc enim pacto calor eſt inſtrumentum ignis calefacientis, & cætera actiua accidentia ſuorum ſubiectorum agentium, at omne agens creatum eſt inſtrumentum primi agentis latè ſumpto inſtrumenti nomine, vt omnes fatentur) igitur omne agens creatum ideò dicitur agere, quia ſimul cum Deo & dependenter ab illo concurrit ad eundem effectum, hoc eſt, ad ſuum quod fieri nequit, niſi Deo immediatè concurrente, vt patet ex iis, quæ in ſuperiori argumento aſſumpta ſunt.

Vt omne agẽs creatum dici debeat inſtrumentum primæ cauſæ.

Ariſtotelis pronunciatũ exponitur.

QVO loco memoriæ mandandum eſt pronuntiatũ illud quo Ariſtoteles non rarò vtitur, quòdque Peripatetici ſæpè vſurpant. Agentia eſſentialiter ſubordinata non mouere niſi mota, ſiue non agere, niſi acta, metaphoricè in pleriſque intelligendum eſſe, tranſlatione ſumpta ab inſtrumentis artificum, ac ſi dicant, agentia eſſentialiter ſubordinata non agere, niſi more horũ inſtrumentorum, quæ nonniſi mota mouent, non tamen quatenus mota mouent, ſed quatenus cum agente principali motum ſiue actionem illius exequuntur, quod eſt dependenter ad eundem motum concurrere. Dico autem dependenter, quia etſi quædam agentia principalia indigent inſtrumentalibus

Vt 7. Phyſ. ca. 1. & 8. cap. 5.

aliiſve

aliíſve eſſentialiter ſubordinatis ad agendum,ac proinde ab eis aliqua ratione in agendo pendent,veluti Citharœdus à cithara in pulſando, & Sol ab homine in generando homine:ſimpliciter tamen principale agens non pendet ab inſtrumentali aut alia ratione ſubordinato, ſed hæc ab illo.Neque enim repugnat agenti principali ex ſuo genere ſupplere vim inſtrumentalis cauſæ, aliáve ratione ſubordinati agentis : quo pacto ſæpè ipſe cæmentarius ſupplet vim inſtrumentorum, veluti vectis ad mouendum lapidem,& Deus ſupplere poteſt efficientiam omnium ſecundarum cauſarum, quæ ſecum imperfectionem non afferat, aut certè ex ratione ſua non dicat ordinem ad creaturam agentem,vt videre,triſtari,& ambulare:& tamen nullum inſtrumentum,cauſáve aliter ſubordinata eſſentialiter poteſt ea agere ſine principali, quæ agit vt illius miniſtra, quòd certè inde prouenit, quod actio principalis eſt cauſa actionis ſubordinatæ,non vice verſa.Quod ſi ita eſt, meritò de ſola inſtrumentali cauſa, & quauis alia ratione eſſentialiter ſubordinata dictum eſt, agere eam dependenter à principali agente.Quo fit,vt non rectè quidam philoſophentur,cum dicunt quemadmodum creaturæ in agendo pendent à Deo agente,ita Deum in agendo cum creaturis, pendere à creaturarum actione.Non enim vt Deus ſupplere poteſt efficientiam creaturarum, ita creaturæ efficientiam Dei.Neque item cum inferunt,Deum & creaturas concurrere effectiuè ad eundem effectum,vt cauſas partiales.Duæ enim cauſæ partiales ita affectæ ſunt inter ſe, vt & ſimul conſtituant vnam totalem,& neutra pendeat ab altera in agendo,ſed effectus ab vtraque: at Deus & creatura quatenus ad eundem effectum concurrunt nec conſtituunt vnam totalem cauſam, ſed ſunt duæ totales (quæque nimirum in ſuo ordine, vt dici ſolet de omnibus eſſentialiter ſubordinatis) nec ita ſunt affecta inter ſeſe, vt neutrum ab alio pendeat in agendo.

Actio principalis cauſſa eſt actionis ſubordinatæ, non vice verſa.

Deus in agẽdo nõ pendet à creaturis.

Deus & creatura cauſſæ totales vt ſint.

Vide Plotinũ Ennead. 2. lib. 4. cap. 1.

Quinta ratio ex dependentia creaturæ.

QVINTA deſumi poteſt ex dependentia creaturæ hoc modo. Si creaturæ agerent non concurrente Deo ad actionem ipſam, agerent independenter, at non minus incommodum eſt illas agere independenter, quàm independenter eſſe, quo pacto quidam Ethnici Philoſophi materiam eſſe putauerunt (vtrumque enim eſt conditio primi agentis)agunt igitur concurrente Deo,non ſolùm ad conſeruationem rei agentis & virtutis agendi:ſed ad actionem quoque ipſam, ergo & immediatè concurrente. Idem valet argumentum illud quo quidam vti ſolent : virtus creata non ſolùm pendet à Deo, vt qualitas eſt, ſed etiam vt virtus eſt : at virtutem pendere à Deo vt virtus eſt, nihil eſt aliud quàm pendere in agendo : concurrit igitur Deus cum virtute creata, non ſolùm quia illam conſeruat, ſed etiam quia cum illa immediatè agit.

Sexta ratio ex determinatione ſecũdorum agentiũ.

Cauſæ ſecundæ vt determinentur à prima.

SEXTA ratio ſumenda eſt ex determinatione ſecundorum agentiũ à primo hunc in modum:Nullum agẽs creatum eſt determinatum ad certum numero effectum, tum quia omnia ſunt indifferentia ad plura effecta eiuſdem ſpeciei aut generis, tum etiam quia non intendunt hoc vel illud indiuiduum, ſed indifferenter aliquod indiuiduum

huius vel illius ſpeciei aut generis: at determinatio hæc non poteſt fieri à ſubiecto, neque item tempore aut loco, quia omnia hæc ſunt indifferentia non ſolum ad omnia indiuidua vnius ſpeciei, ſed etiam plurium: nec fieri poteſt ab his omnibus ſimul, quia multa communia non poſſunt facere aliquid ita proprium vni, vt alteri conuenire non poſſit, vt eſt inductione perſpicuum, oportet igitur vt à Deo immediatè fiat, quod inferiùs luculentiùs oſtendetur.

Triſmegiſti, Ariſtotelis, Philonis, & Procli teſtimoniis, eadem veritas confirmatur.

Accedit antiquiſſimi Triſmegiſti ſententia, qui in Dialogo eo qui Crater inſcribitur, diſertis verbis ait Deum vbique præſentem, ſemper agere omnia, ac voluntate ſua cuncta conſtituere. Item diuinam eſſentiam facere ſingula etiam in quauis mundi particula. Item ſi quid quis cogitat, id omne Deum agere. Ariſtot. item 2. libr. huius operis planè docet omnia agentia ſecundaria ita eſſe eſſentialiter ſubordinata primo agenti, vt primum agens in eorum actione magis agat, quàm ipſa. Philo etiam in libro: Quod mundus ſit incorruptibilis, ex Boëtho Stoicorum, vt ait valentiſſimo, aſſerit Deum omnibus mundi partibus aſſiſtere cooperando. Proclus, ſiue quis alius libri de cauſis auctor fuit, in prima propoſitione affirmat, primam cauſam magis influere in effectum ſecundæ, quàm ipſam ſecundam. Item proportione 16. virtutem diuinam eſſe virtutum omnium virtutem: quia (vt Romanus Ægidius Quodlib. 5. q. 1. interpretatur) applicat propoſitione 16. virtutem ad operationem: quæ applicatio nulla alia intelligi poteſt, quàm concurſus primæ cauſæ ad ipſam actionem: idque à priori ſimpliciter, niſi applicatio ſumatur pro determinatione ad certum numero effectum, quàm à ſolo etiam primo agente, fieri poſſe diximus: nam alioqui cauſæ ſecundæ, vel ab aliis ſecundis ſi naturales ſint, vel à ſeipſis ſi ſint liberæ, poſſunt ad agendum applicari, veluti per appropinquationem ad materiam, in qua aliquid agendum eſt, aut per electionem & imperium agentis liberi: patet igitur primum agens immediatè agere cum omni agente creato. Quo autem pacto hæc immediatio intelligenda ſit, ex ſolutione argumentorum patebit: ex quibus etiam concluſio ipſa magis perſpicua fiet.

Cap. 2. tex. 6. & ſeq.

Deum agere cum creatura eadem numero actione, & ſolutio argumentorum Durandi.

Sectio III.

Ferrarienſis reſponſio ad primum Durandi.

Sunt igitur qui ad primum Durandi reſpondeant, Deum agere cum agentibus creatis alia quadam actione, qua nimirum illa ad agendum mouet, quo pacto faber mouet ſecurim ad ſcindendum: quapropter actionem illam Dei eſſe intentionalem, id eſt, non eſſe in agente creato, niſi quandiu agit, & per modum tranſitus, ſiue vſus cuiuſdam, quemadmodum & motus quo ſecuris à fabro mouetur.

Fer. 3. contra gent. cap. 70.

Improbatur.

Verum hæc actio diuina nec datur in omnibus creaturis agentibus,

tibus, nec in quibus datur ſatis eſt, vt Deus ratione illius dicatur concurrere ad ipſam creaturæ actionem. Nam etſi Deus per ſeipſum poteſt mouere creaturam etiam corporalem ad aliquid agendum, quopacto quidam Philoſophi volunt illum ſine miniſterio alterius mouere primum mobile, & ſæpe re vera mouet intellectum & voluntatem, aliquid in eis imprimendo; tamen eo motu non mouet Deus omnia. Neque enim Deus ſic mouet ignem, vt comburat, ſi iam proximus eſt materiæ combuſtibili; nec lapidem vt deſcendat deorſum ſi iam ſubtractum eſt impedimentum; imò nec ſi Deus impedimentum ſubtrahat, dicetur lapidem mouere vt deſcendat, niſi per accidens; ſed mouere ſeu amouere impedimentum, vt lapis moueatur. Quin etiam ſi Deus omnem creaturam ád agendum moueret, ne in id quidem ſatis eſſet, vt cum illa diceretur immediatè agere. Diuerſa enim eſt actio qua creatura mouetur, & qua mouet.

Auerro. 12. Metaph. com. 44. & 48. ita quibuſdã videtur ſenſiſſe.

ITAQVE ſi Deus omnem creaturam ad agendum moueret, dici poſſet Deum agere, quandocumque creatura agit, & agere in omni creatura agente: at dici non poſſet cum ipſa creatura agere, niſi per accidens, ne dum cum illa immediatè agere; quod tamen ex dictis neceſſe eſt confiteri.

Vera argumẽti ſolutio. Deus eadem numero actione cum creatura agit.

DICENDVM eſt igitur Deum agere cum creatura eadem numero actione, qua creatura agit, quo pacto faber præterquam quod mouet ſecurim ad ſecandum (quæ eſt applicatio inſtrumenti ad opus) agit etiam cum ſecuri illa eadem numero actione, qua agit ſecuris, nempe ipſa ſectione. Quicquid enim ſit de ratione, qua Durandus probat non poſſe Deum agere cum creatura actione diuerſa numero, certè neutra earum, quibus probat non poſſe agere eadem numero, quicquam habet momenti. Non prior, quia etſi actio creaturæ non excedit virtutem creaturæ agentis ſuppoſito concurſu primi agentis, excedit tamen virtutem ſolius creaturæ, quo pacto etſi generatio huius hominis non excedit virtutem eius à quo generatur, excedit tamem virtutem illius ſine concurſu cœleſtium corporum. Non poſterior: quia etſi eadem actio numero non poteſt prouenire à pluribus perfectè agẽtibus eiuſdem ordinis, vt idem tractus nauis à pluribus perfectè trahentibus, poteſt tamen proficiſci à pluribus perfectè agentibus eſſentialiter ſubordinatis ab vnoquoque; ſcilicet, perfectè agente in ſuo ordine, vt generatio hominis ab homine ac Sole.

AD ſecundum Durandi dicendum eſt, quẽadmodum plura agentia eſſentialiter ſubordinata immediatè concurrunt ad eandem actionem, ita concurrere plures fines eſſentialiter ſubordinatos ad motionem, eiuſdem agentis. Nam quemadmodum hæc immediatio in agentibus non eſt immediatio ipſorum agentium, ſed virtutis agendi, vt mox patebit, ita in finibus eſſentialiter ſubordinatis erit immediatio, non rei quæ vt finis appetitur, ſed appetibilitatis, ita vt duo fines eſſentialiter ſubordinati immediatè moueant metaphorico motu cauſam agentem, quemadmodum quo agentia eſſentialiter ſubordinata reali motu immediatè mouent materiam.

Secundũ Durandi ſolutur. Plures fines ſubordinati, quo pacto cõcurrant ad eandẽ actionem.

Quot

Quot modis agentia dicantur immediatè agere,& ſolutio tertij argumenti.

Sectio IIII.

Diuiſio agentium immediatorum explicatur.

AD tertium argumentum negatiuæ partis, quod ex Durando deſumebatur, vt reſpondeamus, explicanda eſt vſurpata illa diſtinctio agentium immediatorum in ea quæ agunt immediatione ſuppoſiti, & in ea quæ immediatione virtutis.

Quæ dicantur agere immediatione ſuppoſiti.

Ea dicuntur agere immediatione ſuppoſiti, quæ nullius ſuppoſiti miniſterio, aut quaſi miniſterio agũt: hoc pacto eſt Deus immediatum agens in creatione cuiuſque rei, & conſeruatione earum, quæ aliter quàm per creationem produci nequeunt: vt in conſeruatione ſubſtantiarum ſeparatarum, animæ rationalis, cœlorum, & materiæ primæ: eodémque modo agit ignis in generatione ignis, & alia agentia particularia, quæ non agunt per inſtrumentum propriè dictum, vt faber per ſecurim: aliud enim ſuppoſitum eſt faber, aliud ſecuris cuius interuentu faber operatur. In quo loquendi modo ſumendum eſt latè nomen ſuppoſiti pro omni re ſingulari per ſe exiſtente, etiam ſi reuera ſuppoſitum non ſit, ne excludatur anima rationalis, aut natura diuina, vt communis eſt tribus perſonis diuinis: quo pacto idem nomen accipi ſolet à Theologis cùm dicunt omnem actionem eſſe ſuppoſitorum, vt primo libro diximus. Dixi (quæ nullius ſuppoſiti miniſterio) non autem *quæ nullius rei miniſterio*, quia ignis & alia omnia quæ ſemper agunt miniſterio qualitatum à ſe realiter diſtinctarum: agunt nihilominus immediatè immediatione ſuppoſiti. Addidi: *vel quaſi miniſterio*, quia cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ, non ſemper habent (ſi propriè loquendum eſt) rationem miniſtrantium iis, quibus ſunt ſubordinatæ, vt homo, vel equus, ſoli in generandis ſibi ſimilibus. *Cap. 1. q. 5. ſect. 2.*

Quæ dicantur agere immediatione virtutis. Primus modus.

Immediatione autẽ virtutis duobus modis dicuntur agentia immediatè agere: quod non ſegniter animaduertendũ eſt propter variam hac de re Theologorum loquendi conſuetudinem. Vnus eſt, ſi agant virtute non accepta ab eo cum quo agunt: quo pacto Deus in omni actione, & cuiuſcumque agentis comparatione dicitur agere immediatè immediatione virtutis, quia à nullo agente accipit virtutem agendi: in genere autem corporalium agentium, primum mobile dicitur mouere immediatè immediatione virtutis, quia à nullo agente corporeo accipit virtutem agendi: quamuis ſimpliciter & cum Deo collatum non agat immediatè immediatione virtutis, cum à Deo virtutem agendi accipiat. Sic Prouinciarum præpoſiti agunt immediatè ſi conferantur cum prouincialibus, à quibus poteſtatem non accipiunt: non autem abſolutè & reſpectu regis à quo præpoſiti conſtituti ſunt. Atque hoc pacto omnis cauſa ſuperior inter eſſentiales & ſubordinatas agit immediatè reſpectu inferiorum cauſarum & omnis infima ſiue ſimpliciter ſumatur, ſiue reſpectu aliarum agit mediatè, vt ignis ignem, & equus æquum. Et hic quidem vnus eſt modus immediatè immediatione virtutis.

Alter

Secundus modus.

Alter modus eſt, ſi ab eorum virtute, quomodocunque eis illa conueniat, immediatè proficiſcatur actio, quo pacto ignis immediatè calefacit. Et quia omnia agentia eſſentialiter ſubordinata agunt cum infimo agente, ad ipſámque eius operationem concurrunt: neceſſe eſt fateri omnia iſto modo agere immediatione virtutis: quo pacto color obiectus agit immediatè in oculum, etiam ſi mediatè agat mediatione ſuppoſiti, nempè corporis diaphani interiecti: & Sol immediatè generat murem, etiamſi illum gignat miniſterio aëris calidi interiecti: & faber facit ſcamnum, etiam ſi illud faciat miniſterio ſecuris interiectæ: omnia enim hæc immediatè attingunt actioné vltimi agentis ſine ſuppoſitis ſuis, certè virtutibus actiuis, à quibus vltimi agentis actio immediatè proficiſcitur, quemadmodum, & à virtute ipſius vltimi agentis.

Non omnia quæ agunt immediatione Virtutis, præſentia immediata ſuis effectis.

Ex his perſpicuum eſt, non omnia ea quæ agunt immediatè immediatione virtutis eſſe, neceſſariò immediatè præſentia ſuis effectis: vtrouis modo hic immediatio capiatur, vt patet in Sole & fabro, & aliis agentibus corporeis. Vnde hac ex parte non colligitur immediata Dei præſentia in rebus, quod agat in omnes immediatione virtutis. Num autem immediata agentium præſentia colligatur ex immediata eorum actione immediatione ſuppoſiti, ac proinde immediata Dei præſentia in rebus omnibus ex eo rectè concludatur, quod in omnibus, & in quauis cuiúſque particula aliquid agat immediatione ſuppoſiti, quæſtio non parua eſt inter D. Thomam affirmantem, & Scotum negantem. Nobis verò non modo placet magis ſententia D. Thomæ, ſed Scoti etiam parum conſentanea videtur diuinis Scripturis, quæ apertiùs probant immediatam Dei præſentiam ex immediata eius actione (vt patet ex locis quos ſuperiùs attulimus) quàm vt ſine aliqua inſcitiæ nota (ne quid dicam grauius) ea conſequentia negari poſſe videatur. Verùm quia diſputatio ea & longior eſt quàm vt nũc obiter expediri poſſit, & nihil facit ad rem præſentem, in alium locum differenda eſt.

D.Thom.1. d.q.8. art.1. Scotus in 1. d.37. quæſt. vnica.

Vnde colligatur Dei immediata præſentia in rebus omnibus.

Sententia D. Thomæ eligitur.

Soluitur tertium argumentum.

Ad tertium igitur dicendum eſt Deum non ideo dici plurima agere mediantibus ſecundis agentibus, quia non ſit immediatè præſens omnibus ſuis effectis: neque item quia illa efficiat mediante cauſſarum ſecundarum actione tantum, quaſi ipſa per ſe nõ agat cum cauſſis ſecundis: ſed quia ſecum illas aſſumit ad ea efficienda, quæ ipſe ſolus poſſit efficere: vt opus calefaciendi, aut refrigerãdi, aut alia etiam quæ ſine cauſſis ſecundis agi non poſſunt, vt opus videndi, & cætera vitalia: tametſi & ipſe & cauſſæ aſſumptæ immediatè agant vtraque in ſuo ordine, & ſuo peculiari agendi modo.

Solutio quarti argumenti, Sequentiúmque authoritatum.

SECTIO V.

Quot ſint cauſſæ neceſſitatis diuini concurſus.

QVOD verò attinet ad quartum argumentũ, diſquirẽdum eſt, num ex tribus cauſſis neceſſitatis diuini concurſus, quæ in eo refutabantur, aliæ præter tertiam, ex qua nos ſextam rationem fecimus, approbari debeat.

An ad complendam virtutem agentium ſecundorum neceſſarius ſit diuinus concurſus.

FVERINT fortaſſe quibus placeat prima illa de concurſu primi agentis cum ſecundis ad complendam ſecundorum virtutem, & efficiendum vt ſint in actu primo actiua, quo pacto lumen videtur facere, vt colores ſint in actu primo viſibiles, ſeu motiui aſpectus, qui ſine lumine non ſunt niſi potentia viſibiles vt tradit Ariſtoteles. *Lib. 2. de Anima, cap. 7. & 3. lib. c. 5.*

VERVM qui cauſam hanc probauerint, nec verum aſſument, nec ſatisfacient argumento. Nam & intellectus per ſpeciem intelligibilem eſt in actu primo ad intelligendum, & res grauis per grauitatem ad deſcendendum, vt cum Ariſtotele. 3. de Anima, & 8. Phyſicorum omnes fatentur: quo fit vt nec iſta, nec proinde alia ſimilia indigeant concurſu Dei, vt eorum virtutes ex parte ipſarum ad agendum compleantur, quod eſt eſſe in actu primo actiua. Vt autem obiter de exemplo allato moneam, etſi id quod dictum eſt de coloribus forte arridebit iis, qui credunt colores indigere lumine non modo ex parte medij, ſed etiam ex parte ipſorum: apud nos tamen, qui putamus illud eſſe neceſſarium ex parte ſolius medij, nihil habet momenti. Nam etſi medium præciſè illuminatum eſſet, nihílque luminis colori adueniret (quod diuina virtute nihil repugnat fieri & forſitan naturaliter accidere poteſt) adhuc color moueret aſpectum per ſpecies quas in medio illuminato produceret. Quod ſi nunc ita fit communiter, vt color illuminatus agat & in medium & in potentiam, ac proinde color ſimul cum lumine: id ſanè ex accidente euenit propter coniūctionem luminis cum colore: qui etiam ſine lumine in ſe recepto, hoc eſt in ſuperficie in qua ipſe eſt ageret. Quocirca duæ videntur nunc ſpecies generari in oculo ex colore obiecto: vna coloris qui ex ſe ſuóque modo lucem participat, atque hac cernitur color ipſe, altera luminis à corpore lucido in ipſo colore reflexi, qua lumen reflexum percipitur. *Cap. 5. & 8. Cap. 4. text. 32.*

Lumen eſſe neceſſarium ex parte ſolius medij.

Explicatur Ariſtotelis ſententia de luminis neceſſitate.

SED quid ad Ariſtotelem, qui aſſerit colores ante concurſum luminis eſſe potentia viſibiles? videtur enim ſentire his verbis colores indigere ex parte ſui lumine externo, vt ſint in actu primo viſibiles: eodémque modo res materiales intelligibiles indigere lumine interno intellectus agentis vt ſint in actu primo intelligibiles. Ad hoc dicimus colores ante concurſum luminis non eſſe in actu primo viſibiles, id eſt, potentes vt videantur: quippè cum ad id indigeant ſpeciebus, & in medio & in potentia, quo pacto intelligendus eſt Ariſtoteles: ſed eſſe in actu primo viſibiles, ſiue potentes, vt moueant medium, & potentiam videndi, producendo in vtroque ſpecies, quibus videri poſſint: quo etiam pacto, etſi res intelligibiles non ſunt in actu primo, vt intelligantur niſi per ſpecies intelligibiles (tunc enim intellectus eſt in actu primo vt eas intelligat) tamen iam tum dicendæ ſunt eſſe in actu primo vt per ipſarum phantaſmata cum intellectu agente agant ad producendas in intellectu poſſibili ſpecies intelligibiles quibus intelligantur. Ex quibus patet, reſponſionem hanc verum non aſſumere. *3. de anima c. 5. text. 18.*

QVOD verò ne ſi aſſumeret quidem argumento ſatisfaceret, ex eo conſtat: quia etſi nulla creatura eſſet in actu primo ad agendum

niſi

niſi complente Deo eius agendi virtutem: adhuc tamen remaneret quæſtio eadem, cur neceſſarius præterea eſſet concurſus diuinus ad agendum cum creatura, completa eius virtute actiua. Quod ſi dicas nihil aliud eſſe compleri eius virtutem actiuam, quàm Deum in agẽdo cum illa concurrere: iam per te nihil different eſſe in actu primo & ſecundo: cùm tamen dixeris vt creatura operetur, id eſt, ſit in actu ſecundo neceſſarium eſſe Dei concurſum, vt eius virtus compleatur in actu primo.

An ideo diuinus concurſus ſit neceſſarius, vt cauſſã ſecundã moueat ad agendum.

Alii forſitan probauerint cauſſam illam ſecundam de concurſu primi agentis cum ſecundis, vt illas ad agendum moueat. Nam omne agens ſecundum eſt inſtrumentum primi agentis, inſtrumenta autem non mouent niſi mota. Primum quoque agens perinde ſe habere videtur ad ſecundam vt voluntas ſe habet ad eas potentias, quæ eius obedientiæ ſubſunt, quas conſtat à voluntate moueri, vt aliquid agant.

Sed neque huiuſmodi ſententia admittenda eſt. Primum, quia non omnia agentia ſecunda ſunt propriè inſtrumenta primi, cùm plurima effecta tribuantur ſecundis vt principalibus, veluti animal genitum animali generanti. Deinde, quia non neceſſe eſt, vt omnia inſtrumenta moueantur à principali agente vt ipſa agant: quo pacto calor ignis, ita eſt ignis inſtrumentum, vt ab eo non moueatur ad agendum.

Agentia libera quo pacto à prima cauſſa moueantur.

Postremo, quia vt demus agentia naturalia moueri omnia à primo ad agendum: certè quæ libera ſunt dominium habent ſuorum actuum ſuppoſito etiam generali concurſu primi agentis & licet ad bonum moueri ab eo poſſunt, immo, & neceſſitari (licet non cogi) ad malum tamen non ſolum non cogi, nec neceſſitari poſſunt, ſed ne moueri quidem, quod & naturalis ratio ex diuina bonitate deſumpta, & Sacrę literæ non docent. Ita patet nec primam, nec ſecundam cauſſam ex tribus refutatis in argumento approbandam eſſe.

Reſpondetur ad quartum argumentum principale.

Qvare ad impugnationem tertiæ, quam nos in ſexta ratione concluſionis aſſumpſimus, dicendum eſt, rectè quidem probari non eſſe neceſſarium concurſum primi agentis vt ſecunda agentia determinet ad certam ſpeciem effectus, non tamen, vt ea determinet ad certum indiuiduum.

Quo pacto diuinus concurſus ad determinationem effectus requiratur.

Ægidij Romani ſententia.

Non deſunt tamen viri grauiſſimi qui totam hãc cauſſam de neceſſitate diuini concurſus ad determinationem effectus reiicere videantur. Aegidius enim Romanus in libro de ente & eſſentia q. 4. propter id quod communiſſimum eſt in omni actione, non propter eius determinationem putat neceſſarium primi agentis concurſum. Nam cùm in omni effectu duo reperiantur, eſſe, & tale eſſe: ſeu eſſe, & diſtinctio ab alio eſſe (neque enim fieri quicquam poteſt, quod omnem eſſendi rationem includat) ens autem creatum, quia habet eſſe limitatum non poſſit dare eſſe abſolutè ac ſimpliciter, ſed tale eſſe: relinquitur neceſſariam eſſe actionem primi agentis, vt det cuilibet effectui eſſe ſimpliciter & abſolutè, quod includitur in tali eſſe, non vt determinet effectum ad tale eſſe, quod facit creatura. Itaque con-

cludit totum effectum creaturæ, eſſe & à creatura, & à Deo, ſed non totaliter ab vtroque: nàm quatenus habet eſſe, eſt à Deo, quatenus verò tale eſſe, eſt à creatura: Vnde videtur perſpicuum (Aegidij ſententia) determinationem actionis, quemadmodum & effectus, ſecundo agenti tribuendam eſſe, non primo: confirmatúrque opinio hæc ex Dionyſio capite 4. de diuinis nominibus, vbi ait Deum vniformiter operari omnia, diuerſitatem autem effectorum eſſe à cauſis ſecundis, quemadmodum Sol vniformiter illuminat: quod autem alia aliter illuminet, à diuerſitate ſubiectorum quæ lumen recipiunt, prouenire. Deinde ex Ariſtotele 2. Phyſicorum, cap. 3. & hoc ipſo loco, in quo verſamur, cùm ait effectus particulares reducendos eſſe ad cauſſas particulares, & vniuerſales ad vniuerſales: ſiquidem tale eſſe, effectus eſt particularis: eſſe autem vniuerſalis: proinde hunc ad Deum referendum eſſe, illum ad creaturas agentes.

D. Dionyſij pronuntiatum. *Text. 38.* *Text. 3.*

Examinatur Durandi ratio.

VIDEBITVR autem pro nobis, & contra hanc opinionem eſſe Durandus in 2. ſent. d. 1. q. 5. qui hac ratione illam impugnat, quod ex ea duo maxima abſurda ſequantur. Vnum eſt, Deum nihil agere poſſe ſine cauſſa ſecunda, immo etiam nihil omnino agere poſſe: quicquid enim fit, habet eſſe & limitatum eſſe, cauſſa autem ſecunda quæ dat eſſe limitatum, habet etiam ipſa limitatum eſſe. Vnde fit, vt ſi limitatio prouenit à cauſſa ſecunda, nihil Deus agere poſſit ſine cauſſa ſecunda, ac proinde nihil agere. Alterum eſt Deum non agere liberè, ſed neceſſitate naturæ, quemadmodum Sol, qui in exemplum aſſumitur: agere enim vniformiter ex parte ſui eſt agere naturaliter, & non liberè. Et licet non reſpondeat ad Dionyſij authoritatem, ſed ex iis reiiciendam innuat: tamen Ariſtotelis locum ſic interpretatur, vt dicat non eſſe intelligendum de reductione effectorum ad cauſſas vniuerſales & particulares in cauſſando, qualis eſt Deus & creatura, ſed in prædicando, qualia ſunt genera, ſpecies & indiuidua creaturarum cauſſantium: vt ſenſus ſit, eandem cauſſam efficientem creatam vt eſt particularis facere effectum particularem vt talis eſt, vt vniuerſalis verò, vniuerſalem: verbi cauſſa ignem particularem, facere hunc alium ignem vt particularem ignem: vt ignem verò facere illum, vt ignem, & ita ſurſum verſus, vt elementum, vt corpus vt ſubſtantiam, ac denique vt ens.

Neque D. Thomam, neque Aegidium propoſitæ ſententiæ repugnare. *Ad tertium. Vide etiam de poten. q. 3. art. 7.*

SED non eſt cur nobis Durandum hac in re contra egregium doctorem Ægidium patronum quæramus, præſertim in aliis pleriſque, tum verò in hac opinione ſectatorem Magiſtri ſui D. Thomæ, qui idem penè ſcribit in quæſtione prima de potentia Dei artic. 4. Cohærent enim hæc mirificè cum extrema ratione noſtra ſi rectè intelligantur. Nā quod neceſſarius ſit Dei concurſus, vt res fiant quatenus entia ſunt (nullam enim cauſſam ſecundam per ſe primo facere poſſe ens, vt ens eſt, & inductiuè & ratione apertiſſima ex vniuerſalitate cauſſarum ducta perſpicuum eſt) non tollit quominus ſit neceſſarius ad ſingularem, & omnino vltimam effectorum determinationem, quæ neceſſitas, noſtra illa vltima ratione probata eſt. Dico autē, omnino vltimam, quia determinatio non tantum ſpecifica, ſed etiam

indiui

indiuidualis vaga à cauſſis ſecundis prouenire poteſt: nihil enim fit à quocunque tandem fiat, niſi vt talis naturæ, & vt ſingulare. Verum cur ſingulare ſit hoc deſignatum, & non aliud numero, ſoli primo agenti tribuendum eſt per ſe primo, quemadmodum & cur ſit ens. Determinatio autem, quam Ægidius & D. Thomas tribuunt ſecundis agentibus, de ſpecifica & indiuiduali vaga intelligenda eſt, non de indiuiduali determinata, quod Durandus non animaduertit. Et quia genera, & differentiæ tam ſpecificæ, quàm indiuiduales, ſunt idem re cum effectis quæ conſtituunt, rectè ait Ægidius effectum qui fit per cauſſam ſecundam, eſſe totum à prima, & totum à ſecunda, ſumpto tamen nomine totius, vt ſignificat aliquid conſtans genere & differentia, non vt ſignificat compoſitum ex materia & forma, hoc enim pacto, etſi totus eſt à primo agente, non eſt tamen totus, id eſt, quoad omnes partes à ſecundo. Eſt & alius modus, quo totus effectus ſit à primo, & totus à ſecundo, nempè ſi effectus ſecundi agentis conſideretur quoad ſolam formam quæ introducitur. Vtrauis autem ratione Ægidius intelligat totum eſſe à primo, & totum à ſecundo, probè adiungit non eſſe totaliter, id eſt omnibus modis ab vtroque: cum à Deo ſit, vt ens, & vt hoc ens, quare alterum produci non poteſt, ídque independenter: à creatura autem, vt limitatum ens: tale tamen, quale alterum produci poteſt, dependentérque.

Quo pacto idem effectus ſit totus à prima & totus à cauſſa ſecunda.

IMPVGNATIONI verò à Durando extructæ facilè eſt occurrere. Neque enim Ægidius vnquam dixit, limitationem effectus neceſſariò prouenire à cauſſa ſecunda, cùm apertè id neget in iis quæ creantur: ſed ab alio quàm à primò agente prouenire non poſſe, vt aliquid ſit verum ens abſolutè ac ſimpliciter: cum interim effectus ad quem concurrere poteſt cauſſa ſecunda, ab ea etiam poſſit habere limitationem, ſi Deus ad illum efficiendum cauſſa ſecunda vti velit. Vnde patet abſurdè admodum collegiſſe Durandum, ſequi ex Aegidij opinione, Deum nihil poſſe agere ſine cauſſa ſecunda, & quod inde ſequitur nihil omninò poſſe agere. Non intellexit quoque Durandus Aegidium (niſi ſe intelligere diſſimulauit) cùm ille ex Dionyſio ait, Deum vniformiter ac more Solis cum cauſſis ſecundis agere. Neque enim Dionyſius vſus eſt ſimilitudine Solis quoad naturalitatem, vt ſic dicam, actionis (ex ea enim non dubium eſt quin ſequeretur Deum agere neceſſitate naturæ) ſed quo ad vniformitatem agẽdi, vt ipſe diſertis verbis deſcribit: at vniformitas agendi æquè cohærere poteſt cum actione libera atque cum naturali. Poteſt enim agens liberum agere vniformiter, quemadmodum & difformiter, & vt ei placuerit, potiſſimum verò Deus, qui ſummè liber eſt. Vel potiùs dicito vniformitatis nomine intelligi à Dionyſio indifferentiam diuinæ poteſtatis ad omnem effectum, quemadmodum virtus Solis indifferens eſt ad omnem illuminationis modum pro ratione eorum, quæ lumen recipiunt, quæ vniformitas non arguit in Deo neceſsitatem agendi. Demum nec rectè Durandus Ariſtotelem intelligit, qui etſi poſuit exempla in cauſsis & effectis vniuerſalibus in prædicando: non excluſit tamen à ſuo pronunciato reductionem effectorum ad

Durandi impugnatio conuellitur.

Nõ intellexit Ægidium.

Neque Ariſtotelem rectè interpretatur

cauſſas vniuerſales & particulares in cauſſando, vt in eius loci explicatione diximus. Non igitur opus eſt nobis tam infirmo Durandi patrocinio ad refutandam Aegidij, ſeu potiùs D. Thomæ ſententiam: Nam & optimè cohæret cum iis, quæ in extrema ratione concluſionis continentur, & (quod obiter addimus) vtcumque videtur continere vim omnium præcedentium argumentorum, quod nunc explicare ſuperuacaneum ducimus.

Error Ariſtotelis. AD id autem quod ex libro de mundo ad Alexandrum attulimus, dicendum, Ariſtotelem in eo hallucinatum fuiſſe, quemadmodum in aliis quibuſdam, quod putauit Deum in his inferioribus nihil agere immediatè immediatione ſuppoſiti, propterea quod indignum exiſtimauit Dei maieſtate eſſe in his inferioribus ſecundum ſubſtantiam ſuam, non tamen inde ſequitur illam negaſſe concurrere Deum ad omnem actionem immediatè immediatione virtutis.

Lactantij dictum quo ſenſu error non ſit. QVOD verò Firmianus negat Deum eſſe creaturarum in agendo adiutorem, etſi in eius erroribus numerare ſolet: in eo tamen ſenſu error non eſt, ſi ſumat adiutorem pro eo, qui confert quidem ad actionem, ſed tamen ſimpliciter neceſſarius non eſt, quo pacto is qui cum altero trahit lapidem quem ſolus alter trahere poſſet, illum iuuare dicitur.

Explicatur Philo. DENIQVE neque illud Philonis, quod Deus nihil moueat, noſtræ concluſioni repugnat, loquitur enim de motu per contactũ, quo pacto mouent res naturales: alioqui plurimis in locis fatetur, Deum, & mouere, & efficienter concurrere cum rebus omnibus. Adde, Philonem non ſimpliciter dicere Deum nihil mouere, ſed ſolum Deum nec mouere, nec moueri, quod ita accipi poteſt, quaſi dicat propriam eſſe Dei actionem eã qua nec moueatur ipſe, nec moueat quicquam, ea verò eſt (vt conſtat) illa, qua res ex nihilo efficit, quæ ſententia pro ſuperioris quæſtionis concluſione facit. Atque hæc de ratione cauſſandi efficientium dicta ſint: nunc de cauſſalitate finium agendum.

QVÆNAM SIT RATIO CAVSSANDI finalis cauſſæ.

QVÆSTIO X.

Quot modis dicatur finis.

SECTIO I.

Quotuplex ſit finis. FINIS vt Ariſtoteles docet 2. de Anima cap. 4. duplex *Tex. 37.* eſt, alter Cuius, alter Cui. Finis Cuius dicitur id cuius conſequendi cauſſa aliquid fit, ſiue id ſit res aliqua, quæ per actionem fiat, veluti domus, cuius ædificandæ gratia artifex operatur, ſiue actio immanens, per quam nihil aliud fiat veluti contemplatio, ſiue vſus, aut fruitio rei, vt habitatio domus, aut voluptas, quæ ex contemplatione percipitur, cum quis propter voluptatem contemplatur. Finis Cui, dicitur id in cuius gratiam aliquid fit, quo pacto is qui ægrotat eſt finis curationis, & vt

Ariſtoteles ait 2.Phyſicorum cap. 2.Omnia quæ arte fiunt ſunt gratia noſtri,vtrique autem cõgruit ratio illa finis paſſim ab Ariſtotele vſurpata:gratia cuius aliquid fit. Nam medicus exempli cauſſa, & gratia ſanitatis, & gratia ægroti adhibet curationem. *Text.37.*

Inter hos autem fines hoc intereſt,quod finis Cuius ſemper dirigitur in aliquem finem Cui,finis autem Cui ex ratione ſua non neceſſariò dirigitur in alium finem, Verbi cauſſa Sanitas, quæ eſt finis Cuius dirigitur in ægrotum, cùm in gratiam illius de ea acquirenda agatur:at ipſe ægrotus forſitan ſe non dirigit in alium ſuperiorem finem, cum fortaſſe priuato amore ſe propter ſe diligat. Itaque amor prioris finis eſt amor concupiſcentiæ: is autem quo poſterior diligitur,eſt amor amicitiæ, aut quaſi amicitiæ ad quem ſemper dirigitur amor concupiſcentiæ Dico, *Aut quaſi amicitiæ*,tum quia amicitia non eſt propriè ad ſe,ſed ad alterum: tum etiam quia ſola agentia libera agunt amore amicitiæ,cætera verò naturæ impetu ducuntur, vt aliquid obtineant,ſiue,cauſſa alterius rei, ſiue ſui, veluti cùm hirundo conſtituit nidum cauſſa prolis, & terra petit infimum locum cauſſa ſui. *Quid ſit Finis. Diſcrimen inter finem Cuius & Cui. Amor amicitiæ & concupiſcentiæ vt accommodet ad fines.*

Sed quærat aliquis num finis Cuius ſit finis ſimpliciter? videtur enim non eſſe,tum quia habet rationẽ medij, cum ſemper dirigatur in finem Cui,tum etiam quia ſi ille numeretur in finibus ſimpliciter, non erit cur inſtrumenta excludantur à genere efficientium ſimpliciter. Vt enim finis Cuius expetitur propter finem Cui, ita inſtrumentum agit vi agentis principalis. E contrario tamen ſi quis fidem iis, quæ ab Ariſtotele dicuntur adhibeat, potius finis Cuius, quàm Cui videbitur dicendus finis ſimpliciter. Nam cùm Ariſtoteles de fine loquitur, penè ſemper de priori genere intelligitur, vt cùm ait a *formam introducendam,eſſe finem intentum ab agente.* Item *cauſſas* b *eſſe inuicem cauſſas.* Vbi aſſerit, *finem eſſe alia ratione effectum agentis.* Item, *etſi finis ſit primus in intentione, tamen eſſe vltimum in executione.* Hæc enim omnia planè intelliguntur de fine Cuius, vtpote cuius adipiſcendi cauſſa agens operatur. Quin etiam 2. Phyſicorum cap.2.apertè videtur aſſerere,*finem Cui non eſſe finem ſimpliciter*:Nã cùm ait omnia quæ arte fiunt eſſe gratia noſtri, mox ſubdit: *ſumus enim & nos quodammodo finis*,quaſi non audeat finem Cui, appellare finem ſimpliciter. *Quæſitum circa finem Cuius,in vtranque partẽ diſputatur.* a *2.Phyſ.c. 7.text.71.* b *2.Phyſ.ca. 3.& hoc loco.* *Text. 24.*

Hvic dubitationi,etſi ſunt,qui ſolum finem Cui,dicãt eſſe propriè finem,in quibus eſt Okamus in 2 Sent. librum: alij verò quos ille impugnat, contra videantur credere ſolum finem Cuius eſſe propriè appellandum finem,tamen dicendum eſt vtrumque genus in finibus ſimpliciter numerari poſſe,cum vterque illorũ dicatur, id gratia cuius agens operatur, vt patet ex dictis.Nec refert quod ſemper finis Cuius dirigitur,in finem Cui,eique ſubordinatur: iſto enim modo cauſſæ efficientes ſubordinatæ ſuperioribus non eſſent ſimpliciter cauſſæ,vt homo & Sol.Nec verò eadem ratio eſt de inſtrumentis cur non ſint cauſſæ efficientes ſimpliciter, atque de finibus quorum adipiſcendorum cauſſa agentia operantur. Actiones enim attribuuntur *Vera dubitationis explicatio.*

tur ſimpliciter huiuſmodi finis velut iis, propter quos exercentur, non autem inſtrumentis, quaſi ea quæ inſtrumentis fiunt, ab inſtrumentis propriè fieri dicantur, cùm potius dicantur per inſtrumenta fieri. Quocirca non placet Henrici ſententia qui in Quolibetis putat finem Cuius quem vocat finem ſub fine, eſſe inſtrumentum finis Cui, quem principalem appellat: idque quia ſæpè finis Cuius, eſt minus præſtans, quàm effectus. Nihil enim hoc refert. Nam & in fine Cui id poteſt accidere, vt in incarnatione filij Dei propter genus humanum. Et quanquam Ariſtoteles ſæpè de fine prioris generis loquatur, non idcirco tamen negandum eſt finem poſterioris generis eſſe apud illum propriè ac ſimpliciter finem, præſertim cùm non raro eius mentionem faciat. Quod autem ait eſſe nos quodammodo fines omnium, quæ arte fiunt, ita accipi debet, vt verbum, *Quodammodo*, propriam rationem finis non imminuat, ſed alium modum finis afferat, quaſi dictum ſit: ſumus enim & nos fines eorum quæ arte fiunt, ſed alio quodam modo. Dixerat enim paulò ante id quod generationis extremum eſt, finem eſſe, quod planè intelligitur de fine Cuius.

Quodlib. 2. quæſt. 1.

Exponitur Ariſtotelis locus.

PRÆTEREA ſi imminuendi cauſſa verbo illo vſus eſſet, non ſtatim ſimpliciter & ſine adiectione ſubiecisſet duos eſſe fines à ſe in Philoſophia traditos, hoc eſt, in quibuſdam libris de Philoſophia inſcriptis, qui non extant: iis enim verbis finem Cuius, & finem Cui ſignificauit, quos poſtea in ſecundo libro de anima loco ſuperius citato bis apertè retulit. Alia expoſitio citati loci eſſe poteſt, vt appellet Ariſtoteles quodammodo fines, non omnes homines, ſed eos tantum qui vtuntur iis rebus, quæ ab aliis artificioſè fiunt, eo quod artifices non ſimpliciter, ſed quodammodo propter alios opera artis conficiant, ſimpliciter enim proptet ſe, lucrúmque inde percipiendum operantur. Itaque non ſolum finis Cui, ſed etiam Cuius, propriè & ſimpliciter finis appellari poſſit.

Alia eiuſdē loci explicatio.

C. 4. tex. 37.

AD cauſſam finalem reuocantur media, quæ in finem rediguntur, ſi modo ſint eiuſmodi, vt nulla ratione propter ſe expetantur, vt eſt potio amara, ſciſſio venæ & id genus alia. Quæ enim propter iſta fiunt non ſimpliciter eorum gratia fiunt, ſed gratia aliorum finium ad quos iſta diriguntur. Quod ſi media eiuſmodi ſint, vt etiam propter ſe expetantur, veluti exercitatio corporis moderata, aut cibus ſuauis: non erit cur reuocentur ad fines, cùm ipſa etiam abſolutè, ac ſimpliciter fines ſint. Quamquam ſi omnia media, ad quæ alia diriguntur ea ratione ſumantur quapropter alia expetuntur: non video cur omnia numerari poſſint in finibus ſecundum quid, & qui reductitiè ad hoc genus cauſſæ pertineat. Dixi *ad quæ alia diriguntur*, quia medium, ante quod non præmittitur aliud medium nulla ratione finis appellari debet. Atque hæc de finium generibus dicta ſint: Sed quoniam ratio cauſſandi cauſſæ finalis haud facilè percipitur diſquirendum eſt prius, quænam ſint eius effecta: ex his enim minori negotio ipſa cauſſandi ratio colligetur.

Quæ ad Finem reuocentur.

De

De effectis finalis cauſæ.

SECTIO II.

Effecta finis ex finis definitione colliguntur.

EFFECTA cauſæ finalis ex ipſa definitione finis cognoſci poſſunt. Nam cùm finis id ſit, cuius gratia cætera fiunt: perſpicuum eſt ea quæ fiunt alicuius gratia, eſſe effecta cauſæ finalis.

Quænam ſint ea quæ finis gratia fiunt.

VERVM dubitatio non mediocris eſt, quænam intelliguntur nomine eorum quæ fiunt alicuius gratia: ea ne ſola quæ propriè fiunt, vt domus, aut nauis: an ipſæ etiam actiones quæ non propriè fiunt. Ac ſunt qui velint eas tantum actiones, quibus aliquid fit, effecta eſſe finalis cauſæ: quod eæ tantum ſint media ad finem, media autem & effecta finalis cauſæ idem videantur eſſe.

Improbatur quorundam ſententia.

NON placet tamen hæc ſententia, tum quia etſi demus effecta cauſæ finalis, & media ad finem idem eſſe: tamen non ſolum actiones, ſed etiam res quæ per actiones fiunt ſunt media ad finem: vt domus ad habitandum, nauis ad nauigandum, & equus ad iter faciendum: tum etiam quia alienum eſt à ratione, vt nomine eorum quæ fiunt alicuius gratia, ea ſola intelligantur quæ impropriè fiunt. Quocirca rectè ait Ariſt. hoc ipſo capite ex mediis quæ ad conſecutionem finis adhibentur, alia eſſe opera, hoc eſt, actiones: alia verò inſtrumenta. Illud tamen vtcumque pro hac ſententia dici poteſt, nunquam res quæ propriè fiunt eſſe actu media ad finem, niſi cũ actu fiunt, aut conſeruantur alicuius finis gratia, aut agens illis vtitur in ordine ad illum.

Maius dubiũ mouetur circa actiones ad finem tendentes.

MAIOR eſt dubitatio, num eæ tantum actiones quibus aliquid fit, an etiam illæ, quibus intenditur, aut eligitur ſint effecta finalis cauſæ: verbi gratia, vtrum non ſolum nauigatio quæ diuitiarum cauſa ſuſcipitur, ſed ipſa etiam intentio ſeu propoſitum diuitias accumulandi, aut nauigationis electio ſint effecta deſideratarum diuitiarum, & ab illis pendeant tanquam à cauſa finali. Videtur communis ſententia ſolas priores in effectibus finium numerare. Primum, quia ſola media videntur dici effecta finalis cauſæ actu cauſſantis: intentio verò & electio rei non ſunt media ad conſecutionem finis: ſiquidem omne medium conſiſtit in executione, intentio autem & electio antecedunt omnem executionem. Deinde, quia ſaltem intentio finis non videtur fieri gratia ipſius finis. Nam cùm fieri alicuius gratia nihil aliud ſit, quàm fieri alicuius amore: ſi omnis intentio fieret gratia finis intẽti, daretur progreſſus infinitus in effectibus finium: ſiquidem omnis intentio finium eſſet effectus alterius intentionis, cùm omnis amor finis videatur eſſe illius intentio.

Etiam intentiones & electiones eſſe gratia finis probatur.

SED dicendum eſt, omnes actiones quæ fiunt alicuius gratia eſſe effecta cauſæ finalis, ſiue per eas aliquid vtcumque fiat, ſiue intendatur aut eligatur tantum, modò ſint veræ cauſatæ: quod addiderim propter intentiones & electiones diuinas, quæ vt cauſam non habent à qua pendeant: ita effecta finalis cauſæ dici nequeunt. Probatur autem hæc aſſertio, quia cum finis intendatur gratia ſui, media verò eligantur finis gratia: etſi nec intentio finis nec electio mediorum propriè fiant, nec per eas adhuc fiat id, quod intenditur aut eligitur:

neceſſe tamen eſt eo pacto quo fiunt alicuius gratia fieri, ac proinde eſſe effecta cauſæ finalis. Et hæc credenda eſt Philoſophorum communis ſententia.

Philoſophorũ communis ſententia.

Qvod autem priori loco contra obiectum eſt, facilè diluetur, ſi dicas non omnem effectum cauſæ finalis eſſe medium ad finem, ſi propriè de medio loquamur, id enim propriè medium dicimus, quod propter finem eligitur: at non ſolum id quod eligitur propter finem, ſed ipſa etiam mediorum electio quæ antecedit media, atque adeò ipſa finis intentio quæ ſuaptè natura prior eſt mediorum electione, pendent ex fine vt cauſa.

Nõ dari progreſſum infinitum in intentionibus.

Omnes virtutem amamus: ſed non omnes intendimus.

Qvod verò obiectum eſt poſteriori loco, negatione conſequentiæ diſſoluitur. Nam etſi fieri alicuius gratia, nihil aliud ſit quàm fieri alicuius amore: non tamen inde ſequitur dari progreſſum infinitum in intentionibus. Intentio enim finis ita procedit à voluntate allecta amore finis, vt non procedat ab ea allecta & quaſi tracta intentione alia eiuſdem finis, ſed ſolum amore illius. Neque enim omnis amor rei eſt intentio illius conſequendæ: ſiquidem omnes amamus virtutem (quæ etiam in hoſte diligitur) nec tamen omnes virtutem intendimus, hoc eſt, aſſequi ſtudemus. Itaque intendimus finem amore finis, ipſe tamen amor quo allecti illum intendimus, non eſt intentio ſeu propoſitum illius conſequendi, ſed amor tantum illius, cauſatus à re quæ eſt finis in genere cauſæ efficientis: quod idem dicendum eſt de deſiderio, tametſi effectio talis amoris & deſiderij, aliquem etiam finem habet pro cauſa: ſed is finis vt eiuſmodi eſt, non eſt finis amantis & deſiderantis à quo nihil adhuc intenditur, ſed rei amatæ, & deſideratæ propter quem illa amorem aut deſiderium in amante, aut deſiderante efficit. Quo pacto Venerea voluptas concepta efficit ſuaptè natura cupiditatem in homine continente propter finem propagandi genus humanum, qui tamen finis nihil mouet continentem, vt propter illum aliquid agat.

Obiectio aduerſus ſuperiorem ſententiam.

Soluitur.

Quies in fine obtento qua ratione ſit eius effectus.

At obiiciat aliquis, ſatietatem ſiue quietem appetitus in obtento fine eſſe effectum finalis cauſæ, nec tamen in prædictis effectibus numerari: ergo non rectè explicata eſſe effecta finalis cauſæ. Sed occurrendum eſt ſatietatem ſiue quietem appetitus in obtento fine eodem pacto poſſe numerari in effectibus finalis cauſæ, quo numeratur in effectibus efficientis. Nam quemadmodum ſatietas & quies appetitus in ſanitate acquiſita, non ideò dicitur effectus medicinæ, quia cauſa efficiens tum aliquid agat cum iam appetitus ſatiatus eſt, ſed quia cum agebat, tantum introducebat quietis, quantum ſanitatis, ita non ideò dicitur effectus cauſæ finalis, quia cum appetitus iam ſatiatus eſt ſanitate, adhuc aliquid propter finem fiat: ſed quia cum aliquid propter finem fiebat gratia ſatietatis & quietis in fine, quantum fiebat propter ipſum finem. Atque hæc de effectibus finalis cauſſæ.

Impugnantur quorundam ſententiæ de ratione cauſandi cauſæ finalis.

Sectio III.

Quodlibet. 1. q. 8. & quodlib. 2. q. 1.

Opinio Heruei de finis cauſalitate.

QVOD ergo attinet ad ipſam cauſandi rationẽ, miſſis duabus quibuſdam opinionibus, quas vt nullius momenti, nullo etiam negotio impugnat Herueus: hanc credit ipſe veram finis cauſalitatem. Quod finis ſit in cauſſa, vt media habeant quandam bonitatem & amabilitatem. Verbi cauſa, quod ſanitas intẽta ſit finis curationis nihil aliud eſſe quàm quod ſanitas ſit in cauſa, vt medicamenta ſint bona & amabilia, quatenus ad illã conducunt, etiamſi alioqui acerba ſint & inſuauia. Hæc tamen ſententia non placet. Primùm quia anguſtè ſumit rationem cauſandi finalis cauſæ. Neque enim illam extendit ad intentionem finis, aut electionem mediorum, ſed ſolum ad ipſa media. Deinde quia non agit de cauſa finali comparatione mediorum actu, ſed potentia duntaxat: eſſe enim amabile propter aliud, non eſt eſſe medium actu, ſed potentia. Imo verò neque omne id, quod actu amatur propter aliud, eſt actu medium reſpectu illius, niſi accedat propoſitum agendi aut vtendi vno propter alterum, vt ex dictis patet. Alij dicunt rationem cauſandi finis in eo conſiſtere, quod finis ſit in cauſa, vt media adhibeantur propter illum. Sed neque huiuſmodi ſententia probanda eſt, quia non extendit rationem cauſandi finis, niſi ad media, cum tamen neceſſariò extendenda ſit ad priora effecta, vt dictum eſt.

Reiicitur & impugnatur. Primo. Secundo.

Aliorum opinio. Improbatur.

Quidam recentiores.

Tertia ſententia.

ALII ne idem incommodum admittant, duplicem exiſtimant ponendam eſſe rationem cauſandi huius cauſæ: vnam reſpectu agentis, alteram reſpectu mediorum. Priorem volunt in eo conſiſtere quod moueat cauſam agentem, vt agat ſeu adhibeat media illius gratia. Poſteriorem verò, in eo quod ſit in cauſa, vt media actu adhibeãtur eius gratia. Verùm neque ij prorſus attingunt. Quamquam enim hoc pacto vis finalis cauſæ extendatur ad omnia effecta finis, tamen vbi datur prior cauſandi ratio, ſuperuacaneum eſt addere poſteriorem. Nam vt agens aliquid agat, ſeu adhibeat media gratia finis intenti, non eſt opus alia ratione cauſandi, præter eam qua ipſum permotum eſt à fine: ſiquidem eadem ratione cauſandi & agens mouetur à fine vt velit adhibere media illius gratia, & media ipſa illius gratia adhibentur: niſi quod prius ſaltem natura agens mouetur à fine, quàm media ab illo adhibeantur. Non ſecus dictum eſt ſuprà, eandem eſſe rationem cauſandi materiæ, qua ſuſtinet formam, & qua conſtituit compoſitum, tametſi priùs natura formam ſuſtineat, quàm compoſitum conſtituat.

Non prorſus rem attingit.

Q. 1. & 2.

Quarta ſententia.

SVNT etiam qui hanc duplicem rationẽ cauſandi finis ponẽdam exiſtiment: vnam quod moueat efficientem ad agendum gratia illius conſequendi, alteram quod ſatiet ſiue quietet illius appetitum, cùm primum acquiſitus eſt. Cæterùm neque huiuſmodi ſententia probari debet. Nam tum primum ceſſat ratio cauſandi finis, cùm ceſſat ratio cauſandi efficientis propter finem: acquiſito autem fine ceſſat ratio cauſandi efficientis, vt rectè Ariſtoteles docet de primo Gene-

Refellitur.

Quies in fine & conſummatio actionis eiuſdem finis.

ratione cap. 7. ergo & ratio cauſſandi finis. Vnde ſequitur ſatietatem illam & quietem efficientis cauſæ, nihil aliud eſſe quàm quòd iam nõ deſideret finem, cùm illum poſſideat, neque ampliùs quicquam agat illius conſequendi gratia. Quo fit, vt meritò Caietanus in enarratione primæ 2.D. Thom. cùm duplicem hanc rationem cauſandi finalis cauſæ poſuiſſet, paulò pòſt ita ſe corrigat, aut potius explicet, vt egregiè doceat rationem cauſandi quàm finis exercet cùm primum obtinetur, potiùs eſſe conſummationem propriæ rationis cauſandi, ſeu finalizandi, vt ait quam ipſum cauſandi exercitium: quemadmodum ratio cauſandi quæ efficiendi tribuitur, cùm primum effectus exiſtit non tamen eſt actio, quàm actionis conſummatio. Quod ſi agens acquiſito fine elicit actum gaudij de illo acquiſito: tum certè vt noua exiſtit actio, ita & noua intentio finis, propter quem illa exercebitur.

Qu.1.arti.1.

Vera ratio cauſandi cauſæ finalis.

SECTIO IIII.

Exponitur Diui Thomæ, Scotique ſententia.

D.Tho. 1.2. q.1.art.1. De poten.q.5.ar. 1. Scot.1.d.4. ad finem. Auicen.li.6. ſuæ Metaph. tract.5.ca.5. Ariſt. 1.de Gener.cap.7.

MVLTI magníque nominis auctores, in quibus ſunt Diuus Thomas, Scotus, Auicenna, aliíque eiuſdem claſſis, in eo videntur rationem cauſandi finalis cauſæ conſtituere, quod motu metaphorico, ſiue translatitio moueat efficientem cauſam, vt ſui obtinendi gratia aliquid agat: quod & colligere ex Ariſtot. videntur, qui priori de Generatione lib. cap. 7. tradit valetudinem bonam quæ finis eſt curationis, impropriè mouere medicum ad curationem adhibendam. Dicunt autem eum motum eſſe motum allicientis, qui eſt veluti tractus quidam iuxta illud Poëtæ: *Trahit ſua quemque voluptas*, hoc eſt, res de qua quiſque voluptatem ſe percepturum ſperat. Quod enim finis, vt finis eſt non propriè moueat efficientem cauſam, ex eo primum patet, quia verus motus eſt vera actio, finis autem vt finis eſt non habet rationem agentis, cùm ſit cauſa toto genere ab agente diuerſa. Deinde ex eo, quia etſi pleræque res ſunt fines, veram efficientiam habere poſſunt, quo pacto Deus qui eſt ſupremus finis noſter verè nos mouet, cùm in nos ſui videndi & fruẽdi deſiderium infundit, & pabulum quod brutæ animantes appetunt; verè ac propriè per odorem, aut aſpectum eorum appetitum excitare poteſt: non ſunt tamen fines, quia eiuſmodi efficientiam habeant, quippe quæ etſi nullam haberent, tamen allicerent efficientem cauſam, & eam quodammodo traherent ad agendum ſui conſequendi gratia: quo pacto locus infimus trahit lapidem è ſummo, nihil in eum imprimendo, & pleræque res fictitiæ quæ per ſe nullam efficiendi vim habent, multos ad agendum permouent ipſarum obtinendarum cauſa.

Motio duplex Metaphorica & realis.

Reſpectu cuius ratio finis in cauſando accipiatur ab his authorib. Deus nõ trahitur à fine quo pacto intelligatur.

VIDENTVR tamen hi auctores non de ratione cauſandi finalis cauſæ vniuersè loqui, ſed tantum reſpectu efficientis creati. Nam ſi allicere & quodammodo trahere quamlibet cauſam efficientem eſt verè cauſare, tractus ipſe, quo quælibet earum hoc pacto à fine trahitur erit verè cauſatus. Ita actus diuinæ voluntatis, quo Deus ſic trahitur ad agendum vel ſuæ bonitatis gratia, vel etiam ſalutis humanæ cauſa, alicuiúſve alterius finis creati, cauſam habebit, à qua verè

dependeat

dependeat, quod dici nullo modo poteſt. Quod enim Patres ſæpe aiunt, prædeſtinationem diuinam etſi non ex parte hominum, tamen ex parte Dei cauſam finalem habuiſſe: impropria locutio eſt, pro eo ac ſi dicerent, habuiſſe noſtro intelligendi more rationem aliquam, quam à priori Philoſophi appellant, ipſam videlicet voluntatem diuinam quæ in his potius, quàm in illis ſuæ bonitatis munificentiam manifeſtare voluit.

Ex definitione finis ipſa eius ratio cauſandi exponitur.

NON eſt igitur nobis longiùs ab ipſa finalis cauſæ definitione diſcedendum, vt eius cauſandi rationem quæramus: quod etiam in aliarum cauſarum generibus fecimus. Itaque dicimus nullam eſſe aliam rationem cauſandi finalis cauſæ, quàm eſſe id cuius gratia aliquid fit, ſiue id quod fit, ſit verè medium ad illud obtinendum, ſiue electio alicuius medij intentióve agendi propter illud. Hæc enim ratio ad omnia finalis cauſæ effecta diffunditur, eorúmque omnium dependētiam ab ipſo fine declarat. Neque hoc pacto incurrimus in illud incommodum, vt aliquid in Deo cauſatum admittere videamur. Nam cùm intentio ſeu propoſitum diuinum agendi hoc propter illud, & ipſa etiam diuina mediorum electio non verè fiant, ſed ſint ipſa increata Dei voluntas: non cogimur ea dicere effecta eſſe finalis cauſæ, dependentiámque habere aliquam à finibus propter quos Deus agit: quod tamen fateri coguntur qui rationem cauſandi finis in motione quantumuis impropria & tranſlatitia agentis conſtituunt. Etſi enim dicunt eam motionem eſſe tranſlatitiam, volunt tamen eſſe veram, ac propriam cauſandi rationem: hanc enim in huiuſmodi quæſtione diſputanda inuenire ac tradere enituntur. Quocirca cùm finis dicitur, *id cuius gratia cætera fiunt*, verbum *cætera*, accipiendum eſt non ſolùm vt ſignificat media, ſed etiam eorum electionem intentionémque ſeu propoſitum agendi ſi modo electio & intentio verè fiant, hoc eſt, veram & realem dependentiam ab agente aliquo habeant.

Deus vt agat propter finē.

Cur, ſeu propter quod titulus finis quid oſtendat

HOC quod ex definitione finalis cauſæ collegimus, ex ipſo etiam Cur, ſeu propter quid (quem titulum propriè ſoli finali cauſæ tribuimus) intelligi poteſt. Nil enim aliud his verbis quærimus, niſi qua ratione aliquid agatur. Tum denique ex eo idem probatur, quia hoc primum poſito quod aliquid alicuius gratia agatur, ponitur cauſa finalis: eodémque ſublato primum tollitur. Agimus enim de fine qui actu cauſat, non qui potentia tantum: quo pacto Deus omni æternitate finis fuit creandarum rerum. Nam etſi non potentia tantum, ſed etiam actu ab æterno propoſuit ac intendit quicquid in tempore facit ac facturus eſt: non fuit tamen ab æterno cauſa finalis, quia ipſum diuinū agendi propoſitum cauſam non habuit. Itaque tum primum cœpit actu finalis cauſa, cùm aliquid cœpit alicuius gratia facere.

Finis actu & finis potētia.

Dilutio quorundam contra approbatam ſententiam.

SECTIO III.

Primū argumentum contra ſuperiorē ſententiam.

SED contra hanc ſententiam duo occurrunt argumenta. Primum ſic obiici poteſt. Nihil actu cauſat, niſi actu ſit: alioqui inter cauſam realem & effectum non eſſet relatio realis: at ſanitas, cum Medicus aut ægrotus aliquid eius

gratia facit, nondum eſt actu, igitur non in eo eſt poſita eius ratio cauſandi, quod eius gratia aliquid fiat. Neque illud eſt ad rem, quod nonnulli reſpondent, etſi finis ille, qui dicitur Cuius, nondum exiſtit cum actu cauſat (ſemper enim huiuſmodi finis acquiritur per actionem) tamen finem Cui, ſemper exiſtere cùm cauſat: quandoquidem etſi ſanitas nondum exiſtit cum mouet ægrotum vt venam ſcindat, tamen ipſe ægrotus, qui ſibi ſanitatem intendit, iam tum exiſtit. Vnde cum omnis finis, Cuius: dirigatur in aliquem finem Cui, vt ex ſupradictis patet adhuc omne agens alicuius finis actu exiſtentis gratia operabitur. Non eſt inquam ad rem hæc reſponſio, quia ſi quicquam momẽti haberet, ſaltẽ finis Cuius, non eſſet cauſa realis, quia non actu cauſat dum actu exiſtit. Accedit quod neque omnis finis Cui, exiſtit cum eius gratia aliquid fit. Multi enim ad agendum mouentur amore liberorum, quos nondum habent, vt eis parent diuitias & honores quo ſpectat illud Statij; *Serunt arbores, quæ alteri ſæculo proſint.*

Sect. 10.

Relatum à Cic. in Dialogo de ſenect.

Secundum argumentum.

Deinde ſic licet argumentari, finis dicitur capite ſuperiore eſſe id, cuius gratia cætera ſunt aut fiunt, non igitur in eo tantùm poſita eſt ratio cauſandi cauſæ finalis, quod ſit ratio, vt eius gratia res aliqua fiat, ſed in eo etiam, vt aliquam vim habeat in eam quæ iam facta eſt: Exemplum ſumi poteſt in finibus inſtrumentorum, quibus opifices vtuntur. Etenim opus dolandi, quod eſt finis dolabræ, non ſolum eſt id cuius gratia fiat dolabra, ſed etiam id, cuius gratia dolabra exiſtit poſtquam eſt facta, quod idem de cæteris inſtrumentis dicendum eſt: nihil enim minus inſtrumenta eſſent propter finem, ſi non fierent, ſed ex ſe eſſent, quàm quia fiunt propter finem. Confirmatúrq; ex eo argumentum, quia demonſtrationes quæ fiunt de rebus naturalibus, procedere poſſunt per omnes cauſas non ſolum quoad fieri, ſed etiam quoad eſſe: alioqui de cœlo non poſſent ex Ariſtot. ſententia fieri demonſtrationes per omnia cauſarum genera, quod is credere videatur cœleſtia corpora non eſſe facta, cum tamen faciliusinueniatur finis in rebus cœleſtibus, vbi nulla eſt temeritas, quàm in his inferioribus, quæ magna ex parte caſui & fortunæ ſubiecta ſunt, quod ipſe eodem libro docet.

Exemplum ab inſtrumẽtis opificum.

Confirmatio argumenti.

2. de Cælo. ca. 1. à tex. 5. vſque ad 20.

Soluitur primum.

Verum ad priorem obiectionem, negandum eſt nihil actu cauſare, niſi actu ſit. Nam etſi id verum eſt in cæteris cauſſis, (modo exiſtentiam efficientis ſæpe ab inſtrumentaria ſuppleri intelligas) tamen in cauſa finali non eſt verum. Ratio huius diſcriminis eſt, quia ſola cauſa finalis cauſat vt res deſiderata. Neque enim res deſideratæ dum deſideratur repugnat non eſſe: cum tamen repugnet ſuſtinenti, informanti & influenti. Quare fruſtra conãtur nonnulli oſtendere finem ſimul eſſe cum actione qua acquiritur, ne videantur negare pronunciatum illud, cauſam non cauſare actu, niſi cum actu eſt. Itaque dicunt finem ſimul eſſe cum actione, ſi non poſitiuè & in eodem inſtanti, certè negatiuè vt aiunt, & immediatè, eò quod finis actionem immediatè ſequatur. Sed neſcio quo pacto non vident ſæpè interrumpi actionem, neque ad finem intentum peruenire. Quin neque illud eſt verum inter omnem cauſam realem, & effectum realem dari relationem

2. Phyſ. ca. 4. text. 45. & 46. & lib. 1. de partib. animal. cap. 1.

Cauſa finalis etiam non exiſtens cauſat.

Cauſam non cauſare actu, niſi cum actu eſt, quomodo intelligendũ.

nem realem,niſi cauſa & effectus realis ſimul exiſtant.

AD poſteriorem dicendum,cum Ariſtoteles ait finem eſſe id,cuius gratia cætera ſunt aut fiunt, latè definiri cauſam finalem, vt comprehendatur non ſolum quæ actu exercet rationem cauſandi, ſed etiam quæ iam exercuit,quomodo pater dicitur cauſa efficiens, non ſolùm eius filij quem actu generat,ſed etiam eius, qui iam natus & adultus eſt, citra quem nihil iam actu efficit. Hoc igitur modo finis dici poteſt id,cuius gratia cætera ſunt aut fiunt,quia vel comparatur cum iis, cum quibus actu exercet ſuam cauſandi rationem,quæ quidem intelliguntur in verbo *fiunt*,vel cum iis,cum quibus iam exercuit, quæ ſignificantur verbo *ſunt*. Neceſſe eſt enim, vt ea quæ habent cauſam finalem actu fiant,aut iam ante facta ſint illius gratia:quo fit, vt hæc duo inuicem repugnent, aliqua inſtrumenta eſſe ſuaptè natura propter finem,& nunquam eſſe facta propter finem,vnde illud etiam efficitur nihil poſſe eſſe ex ſe,& ſimul propter finem,ſiquidem eſſe ex ſe excludit cauſam efficientem, eſſe autem propter finem ſecum affert efficientem,ſiue quæ actu agat,ſiue quæ iam egerit. Quod verò attinet ad id, quod de cœlo adiectum eſt, apertè dicit Ariſt.lib.12.huius operis cap.7.cœlum & totam rerum naturam à primo mouente pendere,hoc eſt,conſeruari, quod certè eſt efficientiam quandam exercere,atque hoc ipſum magno argumento eſt, illum putaſſe mundum eſſe verè productum à Deo,tametſi ab æterno,vt eo loco oſtendemus.

Soluitur ſecundum.

Expoſitio notanda definitionis Ariſtot.

Ita Heru. Quodl.2.q.1.

Text. 15.

Cœlum an habuerit cauſſam efficientem ex mente Ariſtot.

NVM FINIS SIT CAVSA SECVNDVM eſſe intentionale,quod vocant,an verò ſecundùm eſſe reale.

QVÆSTIO XI.

Argumenta pro priori parte quæſtionis.

SECTIO I.

HAEC quæſtio cum ſuperiori planè cohæret. Nam cum ex ſuperiori conſtet rationem cauſandi cauſæ finalis in eo conſiſtere,vt eius gratia aliquid fiat, res autem quæ eſt finalis cauſa duplex eſſe habeat,vnum in mente,quod obiectiuum & intentionale dicitur, alterum reale, quod appellatur extra cauſas: mox ſeſe offert ambiguitas, num illa ſecundum eſſe intentionale ſuo modo concurrat ad effectum, cauſſámque efficientem moueat,cum moueri à fine poteſt,an verò ſecundum eſſe reale.

Quid ſit intentionale eſſe, quid reale.

QVOD igitur id faciat ſecundum eſſe intentionale,his argumẽtis videtur oſtendi.Primum quia nihil mouet actu,niſi quatenus eſt actu: neceſſe eſt enim vt ſit actu quicquid deducit alterum de potentia in actum) finis autem dum mouet efficientem cauſſam non neceſſario eſt actu ſecundum eſſe reale,vt patet in ſanitate dum mouet medicum

Finem agere ſecundum eſſe intentionale probatur. Primo.

cum

cùm ad curationem adhibendam, & tamen neceſſariò eſt actu ſecundum eſſe intentionale: aut enim intenditur à proximo agente, aut ſaltem à primo, à quo proximum dirigitur.

Secundo. DEINDE, quia finis non mouet cauſam efficientem niſi quatenus eſt prior illa, atque adeò prima cauſarum: at finis non ſemper eſt prior efficiente ſecundum eſſe reale, cùm ſæpè ſit effectus illius, & tamen neceſſariò eſt prior ſecundum eſſe intentionale. Semper enim intentio finis præcedit ſaltem natura executionem agentis. Vnde eſt illud quod omnes ex lib. 7. huius operis cap. 7. eliciunt ac approbant, finem eſſe primum in intentione, & vltimum in executione.

Tertio. TERTIO, quia finis non mouet cauſam efficientem niſi dum efficiens cauſa illius gratia aliquid agit, vt ex definitione finis videtur conſtare: at poſtquam finis exiſtit ſecundum eſſe reale, nihil iam fit eius gratia: acquiſito enim fine ceſſat actio, vt Ariſtoteles docet 1. *Text. 55.* de Gener. cap. 7.

Quarto. POSTREMO, quia multi ſunt fines quibus repugnat realis exiſtentia: vt ſi quis conetur commenſurare diametrum lateri: & tamen *Auctores huius ſententiæ.* nulli repugnat eſſe intentionale. Quò pertinet illud quod Ariſt. hoc *Text. 3.* cap. ait de eo, quod eſt finis, interſit autem nihil, bonúmne id, anapparens bonum dicatur, vt nimirùm verè ſit finis, ac more ſuo cauſam efficientem ad agendum moueat. Atque hæc ſententia videtur *Soncin. hoc lib. q. 3.* eſſe D. Thomæ 1. 2. q. art. 1. ad primum, & Auicennæ 6. ſuæ Metap. cap. 5. eamque planè amplectitur Paulus Soncinas, & alij plerique.

Argumenta pro parte poſteriori.

SECTIO II.

QVOD tamen potiùs dicendum ſit finalem cauſam concurrere ad effectum, & mouere efficientem creatam ſecundum eſſe reale, his argumentis concluditur. Primò, quia ſecundum illud eſſe mouet finis ſecundum quod appetitur nec deſideratur: at finis non appetitur & deſideratur ſecundum eſſe intentionale, ſed ſecundum eſſe reale. Neque enim ſatiatur appetitus, aut deſiderium agentis apprehenſo fine, ſed re ipſa obtento: cùm potiùs ex apprehenſione finis (quod eſt eius eſſe intentionale) excitetur in agente deſiderium illius obtinendi ſecundum eſſe reale.

Alia ſententia. Finem agere ſecundum eſſe reale ſuadetur. Primum argumentum.

Secundum argumentum. SECVNDO, quia nihil aliud eſt finem mouere cauſam efficientem, quàm allicere illam ad agendum vt ſe conſequatur: finis autem non allicit cauſam efficientem vt ſe conſequatur ſecundum eſſe intentionale ſed reale: quandoquidem cum allicit, iam habetur ſecundum eſſe intentionale, nec deſinit allicere niſi cùm obtinetur ſecundum eſſe reale. Hoc argumentum etſi eandem vim habet cum ſuperiori, tamen perſpicuitatis gratia quaſi alterum adiectum eſt.

Tertium argumentum. TERTIO, quia ſecundum illud eſſe mouet finis cauſam efficientem ſecundum quod ſi non obtineatur, fruſtra agens gratia illius laboraſſe, aut omnino aliquid egiſſe dicitur, iuxta illud ſecundi Phyſ. *Tex. 62.* cap. 6. Tum aliquid fruſtra dicitur factum, cùm id non euenit, cuius

gratia fiebat: at agens non dicitur fruſtra egiſſe alicuius gratia, niſi cum illud non obtinuit ſecundum eſſe reale, vt inductione patet. *Quartum argumentum.*

POSTREMO, quia omnia quæ de fine dicuntur quatenus propriam cauſſandi rationem exercet, conueniunt illi ſecundum eſſe reale: vt quod ſit cuius gratia aliquid fit: quod ſit optimum quiddam comparatione eorum quæ gratia illius fiunt: quod ſit extremum in executione, & quo obtento ceſſet actio, immo etiam, quo ſit primum in intentione: id enim quod primo intenditur, eſt id quod vltimo obtinetur: quod ſanè non verè dicitur de fine, niſi ſecundum eſſe reale. Atque *Comm. 36.* hanc ſententiam ſequitur Auen-rois li. 12. huius operis, vbi planè docet finem vt eſt in anima, eſſe cauſſam effectiuam deſiderij: at verò vt eſt extra, eſſe cauſſam illius finalem: quam diſtinctionem multi ſequuti *Auctores pro hac parte.* *Artic. 2.* ſunt, eàmque ingenioſè explicat Caiet. in comment. primæ partis D. Tho. ad quæſtionem 80.

Approbatio vtriuſque partis, magis tamen poſterioris.

SECTIO III.

ADEO firmis rationibus confirmata eſt vtraque pars propoſitæ quæſtionis, vt ambæ videantur in aliquo ſenſu amplectendæ. *Vt à nonnullis prædictæ ſententiæ concilientur.*

QVOCIRCA ſunt qui hoc pacto vtramque concilient, Finem duobus modis cauſare, ſuóque modo mouere: vno alliciendo efficientem cauſam ad agendum ſui gratia: altero ſatiendo eius appetitum ac quietando: atque priori modo eſſe cauſam ſecundum eſſe intentionale, poſteriori autem ſecundum eſſe reale.

VERVM hæc ſententia non placet. Nam cùm primum finis ab agente obtentus eſt, tum primum ceſſat actio, potiorique ratione motio ea, qua efficiens à fine mouetur ad agendum. Accedit, quod ſecundum illud eſſe mouet cauſa finalis efficientem ad agendum, quo illius deſiderium ſatiat: quare ſi ſatiat ipſo eſſe reali, non dubium eſt, quin illam moueat ad agendum ſecundum eſſe reale. *Improbatur expoſitio.*

Prima. 2. q. 1. art. 1. POTIVS ergo conciliandæ ſunt partes huius quæſtionis diſtinctione verbi, *ſecundum*, vt eas conciliat Caietanus & alij nonnulli. Si enim ſumatur, vt ſignificat ſolam conditionem ſine qua finis nõ mouet, neque omnino cauſſat, prior pars quæſtionis vera eſt. Neq; enim finis mouet cauſam efficientem ad agendum, niſi apprehendatur vel ab ea, vel ab alia ſuperiori à qua efficiens dirigatur, vti diximus. Nam quemadmodum cauſa efficiens indiget certa propinquitate ad veram actionem: ita finis indiget apprehenſione ſui ad metaphoricam illam, quam verè ſuo modo cauſat. Si verò ſumatur, vt ſignificat id, quo finis formaliter cauſat, efficientémque cauſam ad agendum allicit: non dubium eſt, quin poſterior pars ſit vera: Id enim quo agens formaliter allicitur ad agendum, eſt ipſum eſſe reale rei, quam conſequi deſiderat. Hoc igitur modo conciliari poſſunt huiuſce quæſtionis partes, quæ alioqui pugnare videntur, quicquid ſenſerint auctores, qui hanc vel illam amplexi ſunt. Eadémque diſtinctio verbi, *ſecundum*, adhiberi poteſt vocibus, *Vt, Qua, Quatenus*, & ſimilibus. *Vera conciliatio vtriuſque partis.*

Poſterior pars antepo-nitur. VERUM etſi vtraque pars quæſtionis propriè ac ſimpliciter vera eſt iuxta duplicem ſenſum verbi, *ſecundum*, tamen poſterior (ſi altera tantùm in reſpondendo reddenda eſt) longè dignior videtur philoſophica reſponſione: quandoquidem non explicat conditionem finis, ſed id, quo finis formaliter cauſſat.

Dubitatio circa modum cauſandi finis. SED quærat aliquis, quo pacto finis cauſſet ſecundum eſſe reale: vtrum ſecundum eſſe reale vt futurum eſt, an verò vt abſolutè ſumitur: nam ſecundum eſſe reale quatenus eſt præſens, non iam ſuo modo mouet ac cauſat, ſed ſuum motum cauſandique rationem complet.

Eadem diſtinctione quâ ſuperior quæſtio diſſoluitur. HÆC dubitatio eadem diſtinctione diſſolui poteſt. Nam ſi de cõditione finis agitur: futurum eſſe eſt conditio, ſine qua non cauſſat, quemadmodum eſſe apprehenſum: ſi verò de eo quo formaliter cauſat: eſſe reale abſolutè ſumptum, eſt id quo mouet. Nam etſi ſanitas non mouet niſi vt futura, hoc eſt, niſi vt nondum eſt: id tamen, quo mouet non eſt ipſum futurum eſſe, ſed ipſa ſanitas abſolutè accepta, cui accedit vt nondum ſit. Interpretatus autem ſum eſſe futurum pro eo, quod nondum eſt, quia vt finis moueat, non eſt neceſſe vt abſque dubio futurus ſit, ſed tantum vt nondum exiſtat. *Finis vt agat non eſt opus vt futurus omnino ſit, ſed vt non exiſtat.* Ampla enim meſſis fortè non futura mouet agricolam vt mandet terræ ſemina: & ſanitas quam ægrotus ſæpe non conſequitur, mouet medicum ad curationem adhibendam. Atque id, quod de hac conditione finis eſt dictum, intelligendum eſt de fine Cuius: hic enim cum ſuo modo mouet, aut nondum exiſtit re ipſa, veluti poſſeſſio pecuniarum: aut ſi exiſtit nondum tamen eſt re ipſa acquiſitus, vt ipſæ pecuniæ, quæ etiam finis cupidi appellari poſſunt, Nam, quod attinet ad finem Cui, nihil prohibet quominus re ipſa exiſtat cum mouet: immo verò multo ſæpius accidit, vt iam exiſtat, quàm vt futurus ſit.

An finis apprehenſus effectiuè etiam concurrat. QUÆRAT etiam aliquis num finis ſecundum eſſe intentionale, ſeu quatenus apprehenſus, concurrat effectiuè ad motum, quem cauſat in agente: an verò in genere cauſæ finalis. Ad hanc dubitationem dicendum eſt, nihil aliud eſſe finem concurrere ſecundum eſſe intentionale ad talem motum, quàm concurrere per apprehenſionem ſui. *Affirmatiua pars quomodo defendi poſſit.* Quod ſi apprehenſio boni concurrit effectiuè cum voluntate ad eliciendum actum volendi: non dubium eſt quin finis, quatenus apprehenſus concurrat effectiuè ad eiuſmodi motum, vt Auen-rois exiſtimat, quem nos paulò antè citauimus. Hoc tamen intellige ſi agẽtis intentio verè cauſetur à fine, cuiuſmodi non eſt intentio primi agentis. *Sectione ſuperiori.* *Item negatiua.* Si verò apprehenſio boni non concurrit effectiuè cum voluntate ad eliciendum volendi actum, vt alij ſentiunt: non concurret vtique finis quatenus apprehenſus ad prædictum motum, ſed erit eius apprehenſio diſpoſitio quædã ad illum. Vtcunque autem res habeat, nihil erit abſurdi ſi apprehenſio finis ea ratione dicatur concurrere in genere cauſæ finalis, quia oſtendit finem, vt D. Thom. exponit. 1. p. q. 82. art. 4. *Vt Ferrar. 1 contra gent. c. 44.* Id enim non eſt cauſſare directè, ac per ſe in genere cauſæ finalis ſed reductitiè & per accidens: quo etiam pacto is, qui dat conſilium dici poteſt cauſare in genere cauſæ finalis, quod finẽ rei agendæ proponat.

Solutio

Solutio argumentorum, quæ pro priori parte quæſtionis propoſita ſunt. SECTIO IIII.

RELIQVVM eſt igitur, vt diſſoluamus argumenta, quæ pro priori parte quæſtionis propoſita ſunt, qua ex parte videntur cõcludere eſſe intentionale, eſſe id quo formaliter cauſa finalis mouet. In qua ſententia non eſt D.Tho. vt nonnulli putant, cùm planè oppoſitum doceat 1.contra gen.cap.75. Neque obeſt, quod in loco primæ 2.ſuperius citato ait, *finem habere rationem cauſſæ, vt eſt primus in intentione.* qui locus multos Thomiſtarum fefellit: hæc enim verba non ſignificant id, quo finis formaliter cauſſat, eſſe ipſum eſſe intentionale: ſed eſſe id, quod primo intenditur, quod quidem eſt eſſe reale: Quo etiam fortaſſe modo intelligi poſſunt veterum multorum dicta, ſi quis ea ad verum ſenſum reuocare velit; quod nonnulli faciunt. *D. Thomam in 1.ſententia non fuiſſe.*

AD primum igitur dicendum eſt hoc intereſſe inter mouens propriè & metaphoricè, ſeu inter verè efficiens & obiectiuè alliciens, quod nihil propriè mouere poteſt, niſi ſit actu in rerum natura ſaltem per inſtrumentum aliquod, cuius interuentu agat. Vt autem metaphoricè moueat hoc ſatis eſt, quod ſit actu apprehenſum à creato agente: iſto enim modo deducitur cauſſa agens è ſtatu intendentis potentia, ad ſtatum intendentis actu: verùm ipſum eſſe reale, quod intenditur eſt ratio mouendi: conceptio autem illius eſt conditio ſine qua non mouet. *Soluitur primum argum. pro priori ſẽtentia.*

AD ſecundum dicendum eſt, ſemper finem ſecundum eſſe reale, eſſe natura priorem propoſito, & intentione eius efficientis, in quo ſui deſiderium cauſſat, electionémque, & ſequentium actionum executionem. Cùm autem obiicitur eſſe reale finis ſæpè eſſe effectum efficientis, ac proinde finem ſecundum eſſe reale non eſſe priorem efficiente, ſed poſteriorem: neganda eſt conſequentia. Poteſt enim eſſe tum prior, tum etiam poſterior, in alio atque alio genere cauſſæ. Nam vt allicit agens, eſt prior illo in genere cauſſę finalis: vt verò ab illo efficitur, eſt poſterior in genere cauſſæ finalis: vt verò ab illo efficitur, eſt poſterior in genere cauſſæ efficientis. Atque hac ratione tam ſæpè Philoſophi in ore habent finem eſſe primum in intentione, & vltimum in executione: vtrumque enim ſecundum eſſe reale intelligendum eſt. Namque id ipſum primo intendit agens, quod tandem actione conſequitur. *Soluitur ſecũdum.* *Idem finis prior & poſterior in diuerſo genere.* *Vt Caiet. 2.q. ar. 1. & Ochã 2.ſent. q. 3.*

AD tertium dicendum, nihil aliud colligi, quàm quod finis Cuius non moueat ſecundum eſſe reale præſens, quod iam conceſſimus: poteſt tamen mouere ſecundum eſſe reale nondum exiſtens, & abſolutè etiam ſumptum, iuxta traditam diſtinctionem verbi, *ſecundum.* *Soluitur tertium.* *Quarta ſolutio.*

AD poſtremum dicendum eſt, eſſe reale cum de fine agitur, latè accipiendum eſſe, pro eſſe quod aut reale ſit, aut tale eſſe videatur: quemadmodum Ariſtot. ait ſumendum eſſe, pro eo, quod aut verè bonum eſt aut bonum apparet. Hoc enim ſatis eſt, vt verò ſit finis, id eſt, vt eius gratia verè aliquid fiat, ipſéque verè alliciat cauſſam efficientem ad agendum ſui conſequendi gratia.

Nomine eſſe realis quid in hac materia intelligendum.

ADVERTE tamen nomine eſſe realis veri aut apparentis, intelligendum eſſe in hac materia eſſe poſſibile obtineri, aut quod obtineri poſſe videatur, etiamſi illud non ſit verè reale, ſed rationis, quale eſt concipi ab aliis, magni æſtimari, & ſimilia: aut etiam negatiuum, quale eſt miſeriarum, vt ita dicam carentia, propter quam à pleriſque mors eligitur: ſumimus enim in tota hac quæſtione reale pro eo, quod quomodocunque euenire, aut poteſt, aut videtur poſſe: quandoquidem id omne intendi poteſt ab agente.

Poßibile quã latè hic capiendum.

ILLVD etiam aduerte, poſſibile tam latè quoque intelligendum hic eſſe, vt etiam pro eo accipi debeat, quod non videtur impoſſibile, multa enim intendimus de quibus dubitamus num re vera obtineri queant, vt ſi quis dubitet, num poſſibile ſit circulum quadrare: & tamen conetur eius quadrationem inuenire.

Obiectio.

AT obiiciet aliquis, ergo relabi nos iam in id quod minus probauimus, iam enim concedimus finem mouere ſecundum eſſe apprehēſum & æſtimatum poſſibile, quod eſt eſſe intentionale. Sed neganda eſt conſequentia: ſi quis enim concipiat commenſurationem diametri cum latere quadrati eſſe poſſibilem, ob idque eam conetur demonſtrare, non eum mouebit tanquam cauſa finalis ipſa conceptio talis commenſurationis, vt poſſibilis, quemadmodū neque conceptio aliorum finium verè poſſibilium (iam enim eam conceptionem habet, vt propter eam habendam nihil agere neceſſe ſit) ſed ipſa commenſuraratio concepta, vt poſſibilis, quam nondum aſſecutus eſt. Quod idem in aliis exemplis quæcunque afferantur haud difficilè intelliges. Denique aduerte eſſe poſſibile vt expoſitum à nobis eſt, non mouere vt finem, niſi, quatenus bonum eſt, ſiue conueniens rei cui intenditur, etiamſi ipſa conuenientia non moueat vt id, quod intēditur, ſed vt ratio ſub qua intenditur; de qua re ad cap. 2. lib. 4. fuſiùs diſputatum eſt.

Solutio.

Finis non niſi ſub ratione boni mouet.

NVM OMNES CAVSÆ SECVNDÆ cuiuſcunque ſint generis, Deo eſſentialiter ſubordinatæ ſint.

QVÆSTIO XII.

Negatiuæ partis confirmatio.

SECTIO I.

Connexio huius quæſtionis cum ſuperioribus.

EXPOSITA ratione cuiuſcunque generis cauſſarum, non erit abs re diſquirere, Num quemadmodum cum de efficientibus ageremus dictum eſt, omnes ſecundas eſſe eſſentialiter ſubordinatas Deo, ita & in cæteris generibus accidat. Nec enim res hæc caret difficultate, & ea quidem non mediocri: adeo vt ne de efficientibus quidem rectè id concluſum videatur.

Cauſſam efficy.

QVOD enim nec efficientes eſſentialiter ſubordinatæ ſint Deo, ex eo non modo probatur, ſed etiam conceditur à pleriſque, quod alioqui

alioqui nihil fieri à Deo poſſet ſine cauſa ſecunda. In iis enim quę ſunt eſſentialiter ſubordinatæ, vt inferior à ſuperiori in agendo pendet, ita & ſuperior ab inferiori, vt aiunt. Accedit quod in liberè agentibus, cum ea ſubordinata ſunt, ſi culpa inferior tribuitur in agendo, ſuperiori quoque tribuenda eſt: at Deus & homo ſunt agentia libera, & homini tribuitur culpa multorum operum, quæ Deo tribui non poteſt, igitur homo in iis operibus non eſt ſubordinatus Deo, tantum abeſt vt ſit illi eſſentialiter ſubordinatus. *cientem non ſubordinari Deo. Probatur. Primo. Secundo.*

Q V O D verò nec materiales, luce clarius videtur. Cauſæ enim quę eſſentialiter ſubordinatæ ſunt, ad idem genus cauſæ pertinent: at Deus materialis cauſa non ſolùm non eſt, ſed nec eſſe vllo modo poteſt: ídque omnes cùm Philoſophi, tum Theologi aſſerũt. Adde ſi materia prima eſſet ſubordinata Deo, fore vt iam non eſſet prima cauſa eius generis, ſed ſecunda, ac proinde materia ſecunda non prima: cum ergo illam dicamus primam, nullo pacto concedere debemus, eſſe Deo in cauſſando eſſentialiter ſubordinatam, ac proinde nec ſecundam: eſſet enim ſecunda ſubordinata per primam, quod nulla tunc eſſet. Quod autem nec formales eſſentialiter ſubordinentur Deo, ex eo conſtare videtur, quod formales duo complectuntur genera, exemplarium, ſcilicet, & informantium, quorum alterum alteri, cum diuerſa ſint genera eſſentialiter ſubordinata eſſe nequeunt: exemplares autem cùm ſint ipſe Deus, nec Deo, nec rei vlli infra Deum ſubordinari poſſunt. Si verò informantes (eſſentialiter ſubordinatæ ſunt Deo, neceſſariò admittendum videtur, Deum eſſe formam informantem, ac proinde partem compoſiti: quod & per ſe abſurdiſſimum eſt, & ab omnibus negatur. His adde, effectum formalem ſufficienter prouenire à ſola forma in genere cauſſæ formalis, vt eſſe album à ſola albedine, & eſſe equum à ſola forma equi: quo enim pacto Deus concurrat ad eiuſmodi effectum, præterquam efficienter, non videtur intellectus capere. *Neque materialem. Neque formalem, ſiue exẽplare accipias ſiue informãtem.*

Q V O D demùm nec finales, ex eo probari poteſt, quia peccatum eſt actio quædam propter aliquid infra Deum, nec tamen dirigitur in Deum tamquam in finem, cum potius ſit auerſio à Deo. Adde cum duplex ſit finis, alter cuius conſequendi cauſa: alter in cuius gratiam aliquid fit (quod appellamus Cuius & Cui) eum qui malè agit nec eo pacto agere vt Deum promereatur, neque vt in eius gratiam aliquid faciat: ergo cùm ille nihilominus agat propter aliquem finem, non erit is finis in cauſando ſubordinatus Deo. Accedit quod agens liberum aliquãdo ſibi proponit vt finem id, quod re vera impoſsibile eſt, quod autem eſt impoſsibile, nullo pacto videtur Deo ſubordinari, quemadmodum nec in Deo virtute contineri: alioqui iam eſſet poſsibile non impoſsibile. *Neque finalem. Primo. Secundo. Tertio.*

Concluſio partis affirmatiuæ.

S E C T I O II.

AD hanc quæſtionem reſponderi ſolet, cauſſas omnes infra Deũ, ſi efficientes quidem ſint aut finales, eſſe illi eſſentialiter ſubordinatas: at ſi ſint materiales: aut formantes, non item. Cuius rei ea *Quæſtionis pars affirmãs probatur. Primo à fini*

litudine efficientium. redditur ratio,quia cauſſæ eſſentialiter ſubordinatæ,vt ſæpiùs dictum eſt, debent eſſe eiuſdem generis in cauſſando: etſi autem cauſſare in genere cauſſæ efficientis & finalis nihil imperfectionis importat: cauſari tamen in genere cauſæ materialis & formalis informantis, imperfecta genera cauſandi ſunt, & quæ Deo conuenire non poſſunt.

VIDETVR tamẽ vniuersè dicendũ,omnes omninò cauſas creatas,eſſe Deo eſſentialiter ſubordinatas:tametſi hoc non tam aſſerendi gratia dictum volumus,quàm oſtendendi, quàm ſit rationi conſentaneum,& excellentiam primæ cauſæ deceat, quamquam primo aſpectu contra pleriſq; videatur. Nec ſanè crediderim vllum eſſe ſcriptorem ſiue ex Theologis,ſiue ex Philoſophis, qui in eo ſenſu in quo res hæc oſtendetur (qui ſolis in hac generali quæſtione proprius ac germanus eſſe debet)concluſionem propoſitam, non eſſet admiſſurus & planè defenſurus,ſi apud eum quæſtio hæc exquiſitius tractaretur, & in cauſalitate cuiuſque cauſæ creatæ, ſic omne proprium creaturæ ad viuum,vt ita dicam,reſecaretur,vt planè perſpici poſſet, quid ei cum Deo cauſante commune ſit.

Secunda à definitione cauſſæ OMNES igitur cauſſas creatas cuiuſcunque generis ſint eſſe Deo eſſentialiter ſubordinatas, ex eo primum probatur, quia vnaquæque cauſa in ſuo genere dat eſſe, & omnis effectus (ſaltem cùm ſit)à propria cauſa ſuſcipit eſſe,quod autem nihil det eſſe, quocumque modo id fiat, non concurrente ad eum modum dandi eſſe ea cauſa, cui primo conuenit dare eſſe, apertiùs videtur, quã vt probatione indigeat.

DEINDE,quia cum ex ſuperiùs dictis conſtet, efficientes cauſſas eſſe eſſentialiter ſubordinatas Deo, ídque etiam concedi ſoleat de finalibus,non eſt cur cæteræ ab ea ſubordinatione eximendę ſint.Omnes enim ęquè dependentes eſſe debent à prima cauſa ſimpliciter,nec maior eſt ratio cur in creatis efficiens & finis indigeant concurſu Dei ad cauſandum,quàm materia & forma informans.

Tertia à dependentia cauſſarum à Deo. TERTIO,quia ſi qua res cauſaret aliquid,non concurrente Deo cum illa ad ipſum cauſandi actum,& ſi ipſa eſſet dependens in ſuo eſſe à Deo,non eſſet tamen ab eo in cauſando dependens:at nullo modo videtur dici poſſe aliquid præter Deum eſſe independens in cauſando. Ad hoc enim tanquam erroneam ſententiam vrgeri ſolet Durandus,quòd dicat,nulla ratione alia concurrere Deum cum ſecundis cauſſis efficientibus,niſi conſeruando earum ęſſe.

Quarta à remotione eorũ quæ in materiali & formali obſtare videntur. QVARTO,quia ſi quid obſtaret quominus Deus concurreret cũ materia & forma informante in propriis earum cauſandi generibus (propter hæc enim duo cauſarum genera præcipuê propoſita eſt quæſtio) eſſet imperfectio cauſandi cauſa materialis & formalis informantis, quòd tota ratio cauſandi materiæ in recipiendo videatur conſiſtere, totáque cauſandi formæ informantis videatur poſita in informando ſiue actuando: at ex iis quæ ſuprà diſputata ſunt conſtat, materiam non ſolùm cauſare recipiendo in ſe formas,quod imperfectionis eſt, ſed etiam ſuſtinendo materiales in ipſo earum eſſe quod nullam imperfectionem importat,conſtituentem formas nõ ſolum

lum cauſare actuando materiã, quod imperfectum eſt, ſed etiam continendo eam in ipſo eius eſſe, quod nihil imperfectionis ſignificat; nihil igitur obſtat quominus Deus cum materia & forma concurrat in propriis earum cauſandi generibus.

NON deſunt qui huic argumento reſpondeant, imo etiam objiciendo ſe opponant, dicentes: primum quidem etſi proprium eſt materiæ ſuſtinere materiales formas in ipſo earum eſſe, non tamen ſuſtinere illas niſi recipiendo, cùm interim Deus nullam formam ſuſtinere recipiendo poſſit. Etſi proprium quoque eſt formarum informantium continere materiam in ipſo eius eſſe, tamen non continere illam, niſi eandem actuando & informando per ſeipſas, quod quidem Deus facere non poteſt: quare cum propter hos recipiendi & actuandi modos nihil peculiare reperiatur in cauſſalitatibus materiæ & formæ, cum dare eſſe ſit commune cæteris cauſſis, & ſimiliter conueniat efficienti & fini, atque materiæ & formæ, nec alia ratione formæ quàm materiæ, vt volunt: non eſt igitur cur ex eo quod materia ſuſtinet formam in ſuo eſſe & forma materiam in ſuo eſſe continet, concludatur, Deum cum illis concurrere in propriis earum cauſſandi generibus, modiſve cauſandi. *Obiectio. 1.*

DEINDE ſi Deus concurrit cum materia ſuſtinendo formam, & cum forma continendo materiã, per quid alteram ſuſtinet, ſi eam non recipit, per quid etiam alteram continet, ſi eam non actuat? per aliaquamne actionem? at hoc iam eſt incidere in cauſalitatem efficientis, materia autem & forma non poſſunt eſſentialiter ſubordinari Deo vt cauſſæ efficienti, cum omnes cauſæ eſſentialiter ſubordinatæ debeant eſſe eiuſdem generis in cauſando, vt ſupponitur. *Obiectio. 2.*

SED hæc refelluntur facilè. Nam ad prius illud manifeſtæ ſunt inſtantiæ. Cauſæ enim efficientes, quæ conſtant materia, non agunt niſi tangendo, & tamen Deus concurrit cũ illis in genere cauſæ efficiẽtis non tangendo: Omnes item ſecũdæ efficientes, ſiue materia conſtent, ſiue ſint materiæ expertes, non agunt niſi dependẽter: & tamen Deus concurrit cum illis vt cauſa efficiens independenter. Potentiæ quoq; noſtræ apprehenſiuæ & appetitiuæ cum prodeũt efficienter in actus vitales, perficiuntur: tamen Deus ita cum illis concurrit efficienter, vt nõ perficiatur: quid igitur impedit quominus materia non cauſſet in ſuo cauſandi genere ipſum eſſe formarum materialium, niſi recipiendo: nec forma informans ſuo modo cauſſet ipſum eſſe materiæ, niſi informando, & tamen Deus concurrat cum illis in peculiaribus earum cauſandi generibus diſtinctis à rationibus cauſandi efficientis, & finis, nihil recipiendo aut informando. *Solutio prioris.*

QVOD ſi eos datæ reſponſionis pœniteat, atque ad argumentum à principio reſpondeant, in modo cauſſandi materiæ nihil aliud cerni niſi ipſam receptionem paſſiuam, quam Deus exercere non poteſt, & in modo cauſandi formæ nihil aliud, quàm ipſam informationem actuationemue, quæ Deo conuenire nequit, & falſum aſſument, & minimè ſatisfacient. Nam in modo cauſandi materiæ, aliud eſt receptio

An implicet aſſumi materiam ad informãdam formã diſtãtem.

ptio formæ, quam ipſa exercet cũ omnibus formis: aliud ſuſtinentia, vt ſic dicam ipſius eſſe formarum, quam non exercet cum forma humana. Similiter in modo cauſandi formæ, aliud eſt actuatio materiæ, quam exercent formæ omnes, etiam accidentales, aliud continentia ipſius eſſe materiæ, quam non præſtant accidentales, niſi diſpoſitiuè, & ſecundum quid. Quin etiam non videtur implicare contradictionẽ quod materia per diuinam potentiam aſſumatur ad ſuſtinendum eſſe formæ diſtantis, quam non recipiat: & forma item ad continẽdam materiam diſtantem, quam minimè actuet: quemadmodum ignis aſſumi poteſt ad calefaciendum & comburendum lignum, quod nec per ſe, nec per medium corpus tangit. Denique, in Beatis diuina eſſentia habet rationem formæ intelligibilis, per quam illi habent eſſe diuini conſortij altiſſimi ordinis, & in beatificam prodeunt cognitionem: & tamen Diuina eſſentia non informat intellectum Beatorum: aliud ergo cernitur in modo cauſandi materiæ, quàm receptio formæ: & aliud in modo cauſſandi formæ, quàm actuatio materiæ ſiue ſubiecti.

Nota actionẽ in diſtans.

QVAMQVAM, etſi nihil aliud cerneretur: adhuc tamen Deus concurreret ad eiuſmodi receptionem & actuationem, non recipiendo, nec actuando: quemadmodum etſi in ratione cauſſandi ignis nihil aliud eſſet quàm tactus: adhuc tamen Deus concurreret ad eiuſmodi tactum non tangendo. Atque ad hoc referri poteſt generaliter illud, quod in libro de cauſſis dicitur de efficiente: Cauſa prima, inquit, adiuuat ſecundam cauſam ſuper operationem ſuam, quoniam omnem operationem, quam cauſſa efficit ſecunda, efficit etiam cauſa prima: veruntamen efficit eam per modum ſublimiorem. *Cap. 1.*

Diuerſus concurrendi modus in cauſis.

Ex quibus patet, cum illi addunt in cauſalitatibus materiæ & formæ nihil peculiare reperiri præter ipſos recipiendi & actuandi modos, quia dare eſſe & commune ſit cæteris cauſſis, & ſimiliter conueniant efficienti & fini: atque materiæ & formæ, nec alia ratione formæ quàm materiæ: & falſum aſſumere, vt ex dictis patet, & vitioſa probatione vti: quod ex eo conſtat, quia non ita commune eſt omnibus cauſarum generibus dare eſſe, vt vnum eodem modo det eſſe, quo aliud. Nam remota etiam conſideratione receptionis materiæ, & actuationis formæ, & propinquationis cauſæ efficientis, & apprehenſionis cauſæ finalis, & aliis huiuſmodi cauſſarum propriis conditionibus: alia ſanè ratione concurrit materia ad hosce effectus, alia forma, alia efficiens, alia finis: alioqui vnum tantum cauſſæ genus ſufficeret ad dandum eſſe effectui, nec inter ea quæ nos diuerſa genera cauſarum facimus, eſſet ſpecifica aut quaſi ſpecifica diſtinctio.

Per quid Deus formã ſuſtineat & contineat materiam.

AD poſterius autem argumentum, cum quærunt per quid Deus formam ſuſtineat, ſi eam non recipit: per quid etiam materiam contineat, ſi eam non actuat: dicimus, non per actionem vllam, ſed per ſe ipſum quod quo pacto fiat ex dicendis patebit.

Alia ratio pro eadem concluſione. SECTIO III.

Quinta ratio pro concluſione poſita.

POSTREMO pro eadem concluſione ſic licet argumentari: Deus ſupplere poteſt cauſalitatem cuiuſque cauſæ ſecundæ quoad effecta,

effecta, quæ in diuina potentia ſupplente cauſalitatem, ratione ſua nullam imperfectionem includunt: in omnibus autem cauſis reperiuntur huiuſmodi effecta: poteſt igitur Deus eſſe cauſa omnibus cauſandi generibus, ſaltem quoad eiuſmodi effecta: non eſt igitur cur quiſque neget aliquam eſſe cauſam, quæ ſaltem quoad effecta huius generis non ſit Deo eſſentialiter ſubordinata. Maior propoſitio ab omnibus admittitur, éſtque adeò perſpicua, ſpectata Dei omnipotentia, vt ab iis etiam Ethnicis Philoſophis (quicunque ſint) qui in diuina natura infinitam perfectionem agnouerunt concederetur. Minor autem in materialibus & formalibus cauſis, in quibus dubium eſſe poſſet, non ſolùm ex dictis patet, ſed etiam à Theologis neceſſariò concedenda eſt in ſacroſancto Euchariſtiæ myſterio. Aiũt enim Deum ſupplere vicem materiæ & formæ panis & vini ipſiúſque totius compoſiti vtriuſque in ſuſtinendis continendíſque in ſuo eſſe eorum accidentibus, quæ quidem duo planè erat effecta materiæ, & formæ panis & vinis, ipſorumque compoſitorum: at in his effectis imperfectionem nullam includi vel ex hoc ipſo patet, quia alioqui non ſupplerentur à Deo. Diximus autem in concluſione, poſſe Deum ſaltem: quoad huiuſmodi effecta eſſe cauſam in omnibus cauſandi generibus, non autem quoad omnia, quia etſi quoad omnia vera eſt concluſio: tamen non quoad omnia infertur ex præmiſſis, ſed quoad ea, quæ imperfectionem non includunt, in quibus magis perſpicua res eſt, ita patet non eſſe cur omnes cauſæ ſecundæ cuiuſcumque generis ſint, non ſint Deo eſſentialiter ſubordinatæ.

DICVNT nonnulli, vt huius vltimi argumenti vim effugiãt, non opus eſſe vt Deus ſuppleat cauſalitates materiæ & formæ in eiuſdem earum cauſandi generibus, quod ſatis ſit ſi eas ſuppleat in genere cauſæ efficientis: quo pacto volunt vtramque cauſalitatem de facto ſuppleri in accidentibus ſacræ Euchariſtiæ. Sed hoc falſum eſſe & impoſſibile, ex eo primum oſtenditur, quia cauſalitas vnius generis cauſæ, nec formaliter, nec virtute continetur in cauſalitate alterius generis vt per eam ſuppleri poſſit. Nam etſi res vna ſæpe multarum cauſarum rationem habet, quo pacto idem homo & finis eſt, & efficiens, & exemplar ſuæ prolis, & ex parte etiam materiæ illi ſuppeditat, nunquam tamen cauſalitas vnius generis vim habet cauſalitatis alterius generis vt eam ſuppleat. Quod ſi dicas id accidere in creaturis, qua habent naturas limitatas, non autem in Deo, in quo cauſalitates omnium cauſarum eminenter continentur, in promptu eſt refutatio. Nam etſi Deus eminenter continet omnes cauſalitates, tamen vnum genus earum ne in Deo quidem habere poteſt rationem alterius, quo etiam pacto etſi Deus eminentia ſuæ naturæ eſt ſimul intelligentia & voluntas, nunquam tamen functio eius intelligentiæ eſt velle, aut eius voluntatis intelligere.

Concluſio rationum. *Effugium vltimi argumenti.* *Refellitur.* *Cauſalitas vnius generis non ſuppletur à cauſa generis diuerſi.* *Ne diuino quidem concurſu.* *Probatur 1.*

DEINDE quia cauſa quæ ſupplet vicem alterius cauſæ, aliquod munus & officium eius vt talis eſt habere debet, quo pacto Sol non niſi generando ſupplet vicem muris generantis: & aqua per fiſtulam ſurrepta, non niſi formaliter replendo locum, ſupplet vicem aëris, *Secundo.*

 qui

qui fiſtulam replebat. Cùm ergo Deus deficiente ſubiecto accidentium ſacræ Euchariſtiæ vicem illius ſuppleat vt concedunt, aliquam eius functionem, vt illud à cæteris cauſis conſeruatiuis eorum diſtinguitur, habeat neceſſe eſt: in qua tamen imperfectio nulla includatur: at illorum ſubiectum quod deſiit, quatenus à cæteris cauſarum generibus diſtinguebatur, nullam habebat efficientiam in illa, ſed ſolam ſubiectionem & ſuſtentationem, ergo Deus non poteſt per vllam efficientiam eius vicem ſupplere, ſed per ſolam vim ſuſtinendi, quæ nihil imperfectionis continet.

Tertio.

TERTIO, quia cum ſuſtineri ſit proprius effectus materiæ (ſumimus enim ſuſtinendi verbum non vt ſignificat modum vtcumque cauſandi eſſe aut conſeruandi, ſed pro eo modo cauſandi & conſeruandi eſſe, quo cauſat & conſeruat materia) ſanè ſi accidentia ſacræ Euchariſtiæ, aliæve formæ non per ſe ſubſiſtentes, exiſtant in rerum natura ſine materia, non ſupplente Deo vicem illius in eis eodem cauſalitatis genere ſuſtinendis, dabitur effectus in actu, ſine cauſa in actu ſibi reſpondente, quod fieri nequit.

Quarto. *Conſeruare partes phyſicas cœli, nihil aliud eſt quàm continenter creare.*

QVARTO, quia cōſeruare efficienter ſeu materiam ſeu formam cœli, nihil eſt aliud, quàm continenter eam creare vt Theologi omnes fatentur: tametſi quidam volunt id fieri cum ſucceſſione, alij permanenter: ergo ſi Deus nunc annihilaret alteram & nouo concurſu efficiente vicem illius ſuppleret in altera conſeruanda, iam concurſus creatiuus adderetur concurſui creatiuo, quod & ſuperuacaneum eſſet, & qua ratione fieri poſſit intelligi nequit.

D. Tho. 1. p. q. 104. art. 1. ad 4. de potētia, q. 5. art. 1. ad ſecundum. Sco. in 2. d. 2. q. 1. ad argu. pro 1. opinione. Gab. in 2. d. 1. q. 2. conc. 6. & Alij.

POSTREMO, quia aut Deus præſtare poteſt nouo concurſu efficiente id quod materia præſtabat concurſu materiali, aut certè antiquo efficiente nihil addendo concurſus efficientis: at nouo fieri non poteſt, quia noua cauſalitas efficiens non poteſt dari ſine nouo effectu cauſæ efficientis proprio, cuiuſmodi non eſt ſuſtentatio illa formæ, quam cauſabat materia: eodem autem illo antiquo nihil omnino fieri poteſt, niſi quod ante fiebat, ſiquidem vt Ariſtoteles, omnéſque Philoſophi tradunt, idem manens idem, idem facere aptum eſt: non poteſt igitur cauſalitas materiæ ſuppleri à Deo in genere cauſæ efficientis, nihílque aliud eſt id aſſerere, quàm efficientiæ nomine appellare id, quod rationem efficientiæ habere non poteſt, totóque genere diuerſum eſt à ratione efficientis.

Reſponſio aliquorum.

MIRVM eſt quod nonnulli ad hoc reſpondent. Dicunt enim Deum non nouo concurſu efficiente, ſed eodem illo quo antea formam effectiuè conſeruabat, poſſe vicem materiæ deficientis hac ratione ſupplere. Fingunt Deum quaſi lege quadam ſtatuiſſe ſe deficiente materia non conſeruaturum formam materialem, tum verò ſi faciat ſupra eiuſmodi legem, conſeruando eam formam ſine materia, miraculum id eſſe, quia fiat ſupra legem ordinariam: idque eſſe Deum in genere cauſæ efficientis cauſalitatem materiæ ſupplere,

Refellitur.

SED illud ab eis petere licet, num eiuſmodi forma ſit natura ſua pendens ab ea materia, an ſola diuina illa lege: ſi natura ſua, non eſt

opus

opus eiuſmodi lege, vt deficiat forma deficiente materia à qua pendebat: ſin lege illa: ſola ergo non habeat materia veram cauſalitatem in formam, vt opus ſit eius cauſalitatem à Deo lege vlla ſuppleri, ſiue in genere cauſæ efficientis, ſiue in aliquo alio. Ita nihil momenti habet quod hi ad huiuſmodi legem pro ſupplemento cauſalitatis materiæ confugiunt, præſertim vt oſtendant eam ſuppleri in genere cauſæ efficientis.

Quo pacto alij defendāt idem inſtitutum & probent.

SVNT etiam qui hunc in modum probare contendant: quidquid Deus ſupplet, non in alio genere cauſæ efficientis ſupplere, quidquid Deus ſupplet in creaturis, per ſuam vtique potentiam ſupplet: id quod omnes confitemur cum dicimus, deficiente hac vel illa cauſa ſecunda. Deum per ſuam potentiam poſſe hoc vel illud munus & officium loco illius præſtare: at in Deo nulla eſt potentia niſi actiua: paſſiua enim, quæ alterum genus eſt in quod potentia diſtinguitur, aliena eſt à Diuina natura: ſi ergo Deus deficiente materia aut forma ſupplet munus illius quæ deficit in conſeruanda altera, aut aliquo alio eius effectu: non dubium eſt, quin per potentiam effectiuam illud ſuppleat, ac proinde non in genere cauſæ materialis aut formalis, ſed efficientis.

Reſpondetur argumento.

PRO ſolutione huius argumenti animaduertendum eſt, ſoli quidem potentiæ actiuæ ac paſſiuæ impoſitum eſſe à priſcis philoſophis nomen potentiæ, indéque retentam eſſe diuiſionem potentiæ in actiuam & paſſiuam: adeò vt apud Ariſtotelem hæ tantùm propriè, cæteræ per tranſlationem potentiæ dicantur.

In omnibus cauſarum generibus dari potentiam & actum.

RE tamen vera dicendum eſt, in omnibus cauſarum generibus dari potentiam & actū. Nam vt in igne concedimus potentiam calefaciendi, & actum calefaciendi: in ligno autem potentiam ſuſcipiendi calorem, & ipſum ſuſcipiendi actum: ſic etiam in ſanitate concedamus neceſſe eſt potentiam trahendi mouendíque medicum ad curationem, & ipſum trahendi actum, eodémque modo in forma potentiam ad informandum, quàm nunc habent animæ ſeparatæ, & ipſum informandi actum, quem habebunt poſt generalem corporum reſurrectionem. Sed hoc eſt diſcrimen, quod potentiæ actiuæ & paſſiuæ poſſunt eſſe in creaturis qualitates diſtinctæ à rebus, quarum ſunt potentiæ: quo pacto calor qui eſt vis & potentia ignis diſtinguitur ab igne, & materia quæ eſt potentia ligni ad ſuſcipiendum calorem diſtinguitur à ligno, & ſenſus item ab animali cuius eſt actiua ſimul & paſſiua potentia, at potentiæ ad finalizandum (vt ita dicam) & informandum, non ſunt entitates diſtinctæ à rebus, quarum ſunt potentię, ſed ſunt modi quidam eſſendi potentiales eiuſmodi rerum, aut res ipſæ ſub iis modis: quæ vtique videtur fuiſſe cauſa cur in diuiſione potentiarum non ſint numeratæ. Dixi porrò actiuas & paſſiuas poſſe eſſe entitates diſtinctas à rebus, quarum ſunt potentiæ, non autem omnes eſſe diſtinctas entitates, quia actiuè etiam & paſſiuè nonnunquam ſic accipi poſſunt, vt non ſint diſtinctæ entitates. Nam actiua potentia caloris ad calefaciendum, & paſſiua materiæ ad ſuſcipiendum calorem, ſenſúſque dormientis facultas ad vi-

Diſcrimen potentiæ creatæ & creantis.

giliam, non ſunt diſtinctæ entitates à calore ipſo, materia, & ſenſu: eodémque modò res habet in aliis pleriſque. Miſſa igitur potentia paſſiua, quæ in Diuina natura locum non habet (Deus enim non poteſt illa quæ poſſe eſt potentiæ paſſiuæ, vt D. Thom. & cæteri Theologi dicunt) ſolam actiuam, quæ rationem entitatis, quemadmodum in creaturis habere poteſt, meritò diſtinguunt Theologi à natura Diuina, diſtinctione nec reali, nec ex natura rei, ſed rationis, aut formalis virtuali vt vocant: quam actiuam potentiam alij in tres potentias diuinas diuidunt: in intellectum inquam, voluntatem, & potentiam executiuam, alij probabilius in duas tantum priores, quod potentia executiua in Deo non diſtinguatur à Diuina voluntate, quæ ita eſt efficax, vt non indigeat quemadmodum in nobis, potentia executiua à ſe diſtincta, qualis eſt comparatione voluntatis noſtræ potentia motiua, quam habemus in muſculis. At potentiæ, quas Deus ab æterno habuit, & vt omnia propter ipſum fierent, & vt formas omnes informantes in ſuo eſſe, ſiue cum cauſis ſecundis, ſiue per ſe ſolum ſuſtineret, & vt materias omnes, ſiue per cauſas etiam ſecundas, ſiue per ſe ipſe contineret in eſſe, hæ, inquam, potentiæ non habent rationem entitatum vlla ratione diſtinctarum à diuina natura, ſed ſunt ipſa diuina natura ſub modis illis potentialibus, ſeu (vt verbum abſit à calumnia) virtualibus ad trahendum ad ſe, ad ſuſtinendum, ad continendum: quod ipſum ex creaturis, vt alia diuina colligimus. Neque enim huiuſmodi potentiæ in rebus creatis rationem habent entitatum vllo modo diſtinctarum ab entitatibus rerum quarum ſunt potentiæ, quod apertius eſt quam vt hic probari ſit neceſſe.

Deus quæ nõ poſſit.
Potentia actiua diuina quomodo à natura diuina diſtinguatur.
Diuiſio eiuſdem potentiæ.
Secundo contra Gentes, cap. 25.

Soluitur argumentum.

QVOD verò obiicitur, quidquid Deus ſupplet in creaturis, per potentiam vtique effectiuam ſupplere, falſum eſt. Supplet enim Deus per ſeipſum multarum finalium cauſarum ſecundarum defectum in iis hominibus qui ſpretis omnibus caducis bonis, totum effectum in vnico, ſummóque ac æterno bono quærendo conſtituunt. Supplet etiam vt diximus defectum ſuſtentantis cauſæ ſecundæ in ſuſtinendis accidentibus ſacræ Euchariſtiæ, ſuppleuiſſétque defectum formalium cauſarum informantium in continenda materia in ſuo eſſe, ſi illam ſine forma vlla (vt eſt quorundam opinio) initio mundi creaſſet. Cum autem probatur, nullam eſſe in Deo potentiam, niſi actiuã, ſi ſermo quidem ſit de potentia, quę ſit entitas, formaliter aut virtualiter diſtincta à re cuius eſt potentia, concedendum id eſt: atque eo modo loquuntur Theologi, cùm in duo vel tria attributa diuinam potentiam diſtinguunt, vt diximus: ſin autem potentiæ nomen ſumatur pro quacumque potentia, negandum eſt planè vt ex dictis conſtat.

1. p. q. 9. ar. 2.

Obiectio ex D. Thom.

OBIICIAT quoque nobis aliquis D. Thomam, cuius auctoritatem vbique ſuſpicimus. Videtur enim tradere in prima parte ſummæ Theologicæ, nullo alio modo res à Deo conſeruari niſi per actionem. Quod ſi ita eſt, non poteſt igitur Deus ſupplere concurſum vllius cauſæ ſecundæ in conſeruando eius effectu, niſi in genere cauſæ efficientis.

SED reſpondendum eſt, primum quidem verba D. Thomæ eo lo-

co

co hæc eſſe: *Non enim aliter eas ineſſe conſeruat, niſi ſemper, id eſt, continenter eis eſſe dando*, at dare eſſe, ad omnia cauſarum genera pertinet. Fallere tamen poteſt id quod ſubdit, *vnde ſi ſuam actionem eis ſubtraheret, omnia in nihilum redigerentur*, videtur enim hinc colligi, illum in prioribus verbis intellexiſſe, nullo alio modo Deum dare eſſe, niſi per actionem: cùm tamen id non rectè colligatur. Vt enim res in nihilum redigantur, ſatis eſt ſi Deus ſolum actiuum concurſum eis ſubtrahat, etiamſi aliis quoque modis in conſeruandis rebus, quemadmodum & in cauſſandis, poſſit concurrere. Deinde inſtitutum D. Thomæ eo loco non eſſe aliud, quàm oſtendere res omnes, quemadmodum à voluntate diuina habent vt ſint, poſtquam non fuerunt: ita & ab ea habere poſſe vt non ſint poſtquam fuerunt: id quod probat, quia conſeruatio nihil eſt aliud, quàm quædam continuatio dationis, vt ita dicam eſſendi. Si ergo Diuus Thomas verbo *dandi eſſe*, intelligit effectiuam dandi rationem, vt obiectio ſupponit, & ex verbis ſequentibus colligi vtcumque poteſt: reſpondemus, illum verbo etiam *conſeruandi*, ſolam effectiuam conſeruationem intellexiſſe, quaſi dicat: *Non enim aliter eas ineſſe effectiuè conſeruat, quàm continuando ipſam effectiuam dandi rationem*: præſertim cum hoc pacto conſeruandi verbum reſpondeat verbo producendi quod præceſſerat. Cæterum cum hac veritate ſimul cohæret quod Deus in aliis, quoque cauſandi generibus, quàm efficientis cauſæ, eas res conſeruet, quibus per cauſas ſecundas aliorũ generum dat eſſe. *Secunda.*

Sit ne Deus prima cauſa in omnibus cauſarum generibus.

SECTIO IIII.

EX iis quæ dicta ſunt patet, ſi quis quærat: Num Deus ſit prima cauſa in omnibus cauſarum generibus, recenſitis nominatim materialibus, & formalibus informãtibus, exẽplaribus & finalibus, negatiuè reſpondendum eſſe. Nam nec inter materiales, nec inter formales informantes numerari poteſt, cum non ſit pars vllius compoſiti. Atque in hoc ſenſu accipiendum eſt id, quod Philoſophi, & Theologi aſſerunt, Deum non eſſe primam cauſam, niſi in triplici genere: exemplaris, ſcilicet, efficientis & finalis? excluſis nimirùm à diuina natura rationibus cauſæ materialis, & formalis informantis. Quod ſi eadem quæſtio fiat, ſumptis quàm maximè generaliter ipſis cauſarum generibus, hoc eſt, vt primas omnino cauſandi rationes important, affirmatiuè reſpondendum eſt. Eſt enim Deus prima cauſa non ſolùm in genere cauſæ exemplaris, efficientis, & finalis: ſed etiam in aliis duobus quibuſdam generibus innominatis, in quibus ipſe concurrit cum materia, & formis informãtibus ad eos modos dandi eſſe, qui ſunt materiæ, & eiuſmodi formis peculiares, quæ duo genera, ſubſtẽtantium, & continentiũ, ſiue perficientium appellari vtcunque poſſunt: complectunturque non ſolùm cauſas ſuſtentantes, & continentes imperfectè, hoc eſt, cum ſubie-

ctione, aut informatione, quas proinde dicimus materiales & formales informantes, ſed etiam ſine vlla imperfectione: quo pacto ſolus Deus ſuſtinet formas informantes pendentes à ſubiecto, & continet materiam. Nec mirum eſt quod Ariſtot. hæc duo genera in tanta communitate non tradiderit, cùm cauſas diuiſit: quippe cùm nec cauſam efficientem: in ea diſtributione generaliter explicauerit, ſed in ſolis efficientibus per motum, quod alibi annotauimus: vt vel hinc intelligas cum nobis liberam reliquiſſe inueſtigationem aliarum magis generalium cauſandi rationum in materia, & formis informantibus: quemadmodum voluit vt ex cauſa efficiente per motum, ad efficientem ſine motu aſcenderemus. Suſpicari autem meritò quis poteſt Areopagitam Dionyſium in libro de Diuinis nominibus cum de pulchro & bono diſſerit, vt fuit ſtudioſiſſimus indagandi omnium cauſandi rationum in Deo, ſic tetigiſſe omnes, quas nunc commemorauimus, cùm ſcribit: *In ipſo pulchro & bono, id eſt, Deo eſſe exemplare principium omne, itémque efficiens, formale & elementarium.* Neque enim neceſſe eſt, vt ſic eum intelligamus, quaſi virtute ſola hæc in Deo eſſe ſignificet, vt quidam interpretantur. Nam rationes principij exemplaris & efficientis planè in Deo ſunt formaliter. Ratio item formalis principij non eſt aliena à Diuina natura, ſi ſemota omni imperfectione intelligatur, vt re vera intelligi poteſt. Denique veriſimile eſt eum fuiſſe vſum nomine principij elementaris (quod formaliter, & propriè Deo non conuenit) pro fundamentalis. Quam principiandi, cauſandíque rationem ipſe inferiùs Deo attribuit formaliter, cum de omnipotente & Antiquo dierum loquitur. Ait enim Deum eſſe omnipotentem ſeſſionem, ſiue ſedem, omnia tenentem, fundantem, & complectentem. Nec enim hoc referendum eſt, aut referri poteſt ad ſolam diuinam immenſitatem, qua Deus omnia, quaſi infinito quodam gremio complectitur, ſed etiam ad vim quandam, qua omnia ſuſtinet, quæ conſideratione, virtutéque diſtincta eſt à vi effectiua. Nam quemadmodum ſedes & firmus quiſque locus, in quod aliquid reponitur, illud tenet, fundat, & ſuſtinet, etiamſi in eo nihil efficiat: ita ſuo modo Deum, præterquam quod cum omnibus efficientibus concurrit, etiam concurrere cum omnibus cauſis materialibus in fundandis, firmandis, & ſuſtentandis omnium rerum formis, quę per ſeſe cohærere non poſſunt. Atque hoc ipſum eſt, quod idem auctor paulò ſuperiùs ait, cùm ſcribit: *Deum in ſe manentem, & ab eodem ſtatu ſuo non egredientem, omnia in omnibus fieri propter conſeruationem omnium.* Significat enim his verbis, Deum ſine vlla ſui varietate, aut mutatione, rebus omnibus, & earum officiis ſe attemperare, vt vnaquæque ab eo adiuta ſuum munus obire poſſit: alioqui fore vt nulla creatura in rerum natura conſiſteret. Denique idipſum confirmat Dionyſius ex diuina Scriptura cùm de Deo ait: *Ex ipſo, per ipſum, in ipſo, & in ipſum eſſe omnia*, quaſi nulla generalis omnino principiandi, cauſandíque ratio ſit, quæ Deo non conueniat.

Cap. 4. *Cap. 10.* *Cap. 9.* *Cap. 4.*

Omnes

Omnes cauſas eſſentialiter ſubordinatas, immediatè concurrere ad eundem effectum, & quo pacto.

SECTIO V.

VERVM antequam ad oppoſitæ partis argumenta reſpondeamus, operæ pretiũ eſt diſquirere: Num ex cauſis eſſentialiter ſubordinatis, non tantũ vltima in quouis genere, ſed etiã omnes ſuperiores immediatè concurrant ad effectum vltimæ. In efficientibus enim iam ex dictis conſtat, omnes immediatè concurrere, non immediatione ſuppoſiti, ſed virtutis, vt ſuprà expoſitum eſt, cùm tamen in cæteris non ſatis aperta ſit res.

Reſpondetur quæſtioni.

NE tamen longius abeamus, idem de reliquis videtur aſſerendum. Eſt enim par ratio, niſi quod ſuppoſiti nomen, quod in efficientibus pro re per ſe exiſtente ſumitur, latius accipiendum eſt in cæteris generibus, nempe pro re ipſa, quæ eſt cauſa, etſi non ſit per ſe exiſtens. Nam vt omittamus cauſam finalem, certè nec materia, nec forma, præter rationalem, ſunt res per ſe exiſtentes. Virtutis quoque vocabulo, quo propriè efficientium facultas ſignificatur, intelligenda in hac aſſertione vis, ſiue efficacitas cuiuſlibet cauſæ.

Quo ſenſu verba aſſertionis capienda.

Aſſertio inductione exponitur.

ATQVE vt aſſertio inductione faciliùs pateat, dicimus Deũ concurrere immediatione virtutis cum materia prima ad illud eſſe formæ ſubſtantialis, quod materia prima confert: cum materia verò prima, & ſecunda, ad illud eſſe formæ accidẽtalis, quod immediatè confert materia ſecunda: ſiue nomine materiæ ſecundæ intelligas compoſitum ſubſtantiale, ſiue ipſam materiam primam prout habet formam ſubſtantialem. Similiter dicimus, Deum concurrere immediatione virtutis cum forma ſubſtantiali ad illud eſſe, quod forma ſubſtantialis dat materiæ primæ, cum forma verò ſubſtantiali & accidentali, quod accidentalis forma immediatè dat materiæ ſecundæ. Denique Deum concurrere immediatione virtutis cum fine ſibi proximo ad eſſe, quod talis finis ſuo cauſandi modo confert, cum eo autem & alio fine conſequente ad illud eſſe, quod immediatè confert ille conſequens, atque ita deinceps. Ratio verò huius aſſertionis eſt, quia alioqui non penderent poſteriores cauſæ in cauſando à prioribus eiuſdem generis, ac proinde non eſſent illi eſſentialiter ſubordinatæ.

Ratio aſſertionis.

OBIICIAT aliquis contra hanc concluſionẽ, hoc pacto: ſi Deus conſeruet materiam, & formam ſimul, & vt ita dicam penetratiuè, nihil cauſando cum materia in forma, aut cum forma in materia, id ſatis erit vt materia det ſuo modo eſſe formæ, & forma materiæ, igitur non eſt neceſſarius immediatus Dei concurſus cum materia ad eſſe formæ, nec cum forma ad eſſe materiæ.

Obiectio.

SED reſpondendum eſt, non ſatis ad id eſſe conſeruationem materiæ & formæ: ſimul etiam penetratiuè, niſi materia & forma vniantur vnione potentiæ & actus (ſaltẽ vt altera naturaliter det eſſe alteri) at cum illæ hoc pacto vniuntur, ſemper Deum concurrere: cum materia

Solutio.

teria quidem in genere cauſæ ſuſtinẽtis eſſe formæ,quæ cauſandi ratio diſtincta eſt à rationibus cauſandi,formali,efficiente, & finali, ſuſtentatiuáque appellari poteſt,vt toti generi accommodetur,cum forma autem in genere cauſæ continentis eſſe materiæ, quæ ratio cauſandi formalis eſt.Quod autem dicimus de concurſu Dei cum materia prima,& forma ſubſtantiali ad earum effecta, intelligendum quoque eſt de eius concurſu cum materia prima,& ſecunda,itémque cum forma ſubſtantiali & accidentali ad effecta materiæ ſecundæ, & formæ accidentalis.Hoc vnum ſupereſt,vt ad argumenta initio propoſita reſpondeamus.

Solutio argumentorum partis negatiuæ.

SECTIO VI.

Soluuntur argumenta propoſita ſectione prima.

1. Quæ contra ſubordinationem cauſarum efficientium.

2. Agentia libera vt ſubordinentur Deo.

Quid ſit peccare.

ET quidem quod attinet ad ea quæ contra ſubordinationem cauſarum efficientium propoſita ſunt,negãda eſt prioris argumenti conſequentia: tum quia nõ omnes ſuperiores pendent ab inferiorib.in agendo(quod dixerim propter Deum,quicquid de aliis cauſis dicendum ſit) tum etiam,quia quæ pendent,non pendent à priori, ſed à poſteriori. Accedit quod vna cauſa non dicitur alteri eſſentialiter ſubordinata,quia ſine illa cauſare non poſſit,ſed aliæ plures ad id cõditiones requiruntur. Ad alterum argumentum, concedimus totum id quod concluditur,nempe agentia libera non eſſe Deo in peccando eſſentialiter ſubordinata. Neque enim id noſtram aſſertionem euertit, ſiquidem peccare non eſt agere, ſi formaliter loquamur: ſed in agendo,aut non agendo à regula rectæ actionis deficere: quod in primo agente nullo modo inueniri poteſt.

Primo. Materiales cauſæ.

Deus quo pacto nomine cauſæ materialis appellandus.

AD priorem verò earum obiectionum, quas contra ſubordinationem materialium cauſarum propoſuimus,dicendum eſt, Deum & ſi non eſt cauſa materialis, quia non poteſt ſubiici formæ, nec eſſe pars vllius rei, concurrere tamen cum omnibus cauſis materialibus in eodem cauſandi genere, quod eſt ſuſtinere formam: id enim vel maximè ad Deum pertinet.Ad poſteriorem dicito, & ſi materia prima eſt ſubordinata Deo in eodem cauſandi genere: adhuc tamen illam rectè dici primam in genere cauſarum materialium, tametſi non ſit prima in toto genere ſuſtentantium formas.

Secundo. Cauſæ formales.

Exemplaria.

IAM ad ea, quæ obiecta ſunt contra ſubordinationem cauſarum formalium, rectè quidem illud dicitur de veris, & primariis exemplaribus, quod non ſint Deo eſſentialiter ſubordinata: de cæteris verò, ſecundíſve eodem modo,quo vt exemplaria cauſant: non dubium eſſe debet, quin eſſentialiter ſubordinata ſint Deo, id eſt, primis exemplaribus: de qua re libro ſeptimo in quo de ideis diſputabimus,agendum eſt. Quod verò priori loco contra ſubordinationem formarum informantium ſubdebatur, eodem modo diluẽdum eſt, quo id,quod obiiciebatur contra ſubordinationem materialium. Deus enim etſi non eſt forma informans: concurrit tamen cum omnibus formis in-

for

formantibus in eodem genere cauſandi, quod eſt continere materiam, eámque perficere: id quod vel maximè Deo conuenit ſine imperfectione vlla. Quod autem deinde obiicitur de ſufficientia formarum ad ſua effecta formalia: non ſecus diſſoluendum eſt, atque id quod ſupra contra ſubordinationem efficientium opponebatur. Vt enim ſufficientia caloris ad calefaciendum non excludit concurſum Dei in genere cauſæ efficientis: ita nec ſufficientia eiuſdem ad calendum, vt ſic dicam, albedinísve ad albédum, ſiue albicandum, excludit concurſum illius in genere cauſæ formalis. Nec verò admodum difficile eſt capere quo pacto id fiat, ſi conſideremus, Deum eſſe primam cauſam dandi eſſe quocumque modo illud detur. *Secundo.*

QVOD demùm attinet ad ea, quibus finium ſubordinatio impugnabatur, dicendum in peccato duo ſpectari: alterum eſt actio ipſa, alterum priuatio eius rectitudinis quæ in actione eſſe debuit. Quemadmodum ergo Deus in genere cauſæ efficientis concurrit ad actionem, & nõ ad priuationem rectitudinis: ita in genere cauſæ finalis. Sed hoc eſt diſcrimen in actione libera, & naturali quoad ipſam actionis ſubſtantiam, quod in naturali, *omne agens ſecundum intendit Deum vt finem vltimum, tanquam directum ab eo vt primo efficiente*: at in libera, vnum quodque ſibi conſtituit finem vltimum, qui in bonis actionibus eſt ipſe Deus, ſaltem implicitè: in malis autem aliquid infra Deũ, quod reuera eſt, aut eſſe poteſt, aut certè videtur eſſe poſſe. Itaque in omni actione, vt actio eſt, Deus eſt finis vltimus ex intentione ſua: in actionibus autem peccatoris, aliquid infra Deum, quod peccator ipſe propter Deum non expetit. Nec eſt incommodum vnius & eiuſdem actionis dari duos fines vltimos, ſi agens ſecundum non ſubordinetur primo in expetendo. *Cauſæ finales.* *Quo pacto Deus ad actionem peccantis concurrat.* *Duplex actio.* *Duplex finis.*

AD primum igitur dicendum, actionem quæ peccatum eſt, non eſſe propter Deum ex intentione peccantis, ſed tamen eſſe propter Deum ex intentione Dei ad illam concurrentis. *Primo.* *Actio peccãtis vt ſit propter Deum.*

AD ſecundum dicito, Deum eſſe finem Cui ipſius actionis ex intentione Dei, quia omnia in gratiam ſui facit, non ex intentione peccatoris, qui ſibi alium ſuæ actionis finem vltimum conſtituit. *Secundo.*

AD tertium, id quod impoſſibile eſt, ſi poſſibile videatur eſſe: ea ex parte, qua videtur eſſe poſſibile, aliquod eſſe habere, licet non ſimpliciter, ſed ſecundum quid: & hac ratione ſubordinari primæ cauſæ eſſendi non ſolùm efficienter eo modo quo efficitur (efficitur enim quodammodo in eſſe poſſibile, cum poſſibile eſſe apprehenditur) ſed etiam finaliter. *Tertio.*

CVM autem obiicitur, ergo impoſſibilia contineri in Deo virtute, ac proinde non eſſe impoſſibilia, nihil concluditur. Impoſſibilia enim eo modo continentur in Deo virtute, quo ab apprehenſione errante fiunt: at fiunt non vt eſſe non poſſunt, ſed vt poſſunt malè apprehendi.

***

NVM RATIONES CAVSANDI, QVAS vocant cauſalitates ſint entia abſoluta, diſtincta à cauſis & effectis.

QVÆSTIO XIII.

Pars affirmatiua quæ.

SED quæerat aliquis, quænam ſit natura rationum cauſandi, de quibus hactenus diſputatum eſt. Quod enim ſint entia quædam abſoluta diſtincta à cauſis & effectis: hiſce argumentis oſtendi videtur.

Primum argumentum.

PRIMO, quia relatio cauſæ ad effectum, fundatur in ratione cauſandi illius (idem eſt enim ratio cauſandi, & ratio fundandi relationem cauſæ,) id autem in quo fundatur relatio cauſæ ad effectum, neceſſariò videtur eſſe entitas abſoluta diſtincta à re quam cauſat, & ab effectu qui cauſatur. Nam ſi dicatur eſſe alia relatio, cùm omnis relatio egeat ratione fundandi: aut dabitur progreſſus infinitus in rationibus fundandi relationem cauſæ, quod fieri nequit, aut inſiſtendum erit in aliqua, quæ ſit entitas rei, quæ eſt effectus: ſiquidem entitas rei quæ eſt cauſa, ſæpè eſt prior tempore quàm res ipſa cauſet: entitas item rei quæ eſt effectus, ſæpe etiam permanet poſtquam effectus cauſatur: eſt igitur entitas abſoluta diſtincta ab entitate cauſæ & effectus. Quod ſi quis neget primam propoſitionem, eò quòd putet rationem cauſandi non eſſe rationem fundandi relationem cauſæ, ſed eſſe ipſam relationem, facilè id refutabitur. Nam ratio cauſandi eſt prior effectu, ſumpto effectu ſecundum eſſe abſolutum, relatio autem cauſæ eſt proſterior. Eſt enim ſimul natura cum relatione effectus, quæ poſterior eſt ipſo eſſe abſoluto effectus.

Secundum.

SECVNDO, quia cùm dicimus terram conſiderari ab Aſtrologo, quatenus eſt cauſæ defectus Lunæ, non eſt ſenſus quod Aſtrologus conſideret terram, vt terra eſt, nec item denominatur ab aliqua relatione: igitur ſenſus eſt, quòd conſideret terram, vt denominatur à quadam entitate abſoluta, quæ cauſat defectum Lunæ, quæ entitas eſt ratio cauſandi eiuſmodi effectum. Atque hoc argumentum poteſt accommodari omnibus cauſarum generibus.

Tertium.

TERTIO, quia quod in vno cauſarum genere cernitur, id ipſum, ſeruata cauſarum proportione licet in cæteris colligere: in genere autem cauſæ efficientis, ratio cauſſandi eſt entitas abſoluta diſtincta à re quæ cauſat, & à re quæ cauſatur, actio inquam ipſa, ſiquidem res quæ efficit, per actionem efficit, & quæ efficitur, per actionem efficitur: eſt igitur & in cæteris cauſarum generibus ratio cauſandi entitas abſoluta, diſtincta ab entitatibus abſolutis rerum, quæ ſunt cauſæ & effecta.

HIS, & aliis ſimilibus argumentis non deerunt fortaſſe qui ſibi perſuadeant affirmatiuam huius quæſtionis partem, quemadmodum in genere cauſæ efficientis videtur communiter approbari.

Appro

Approbatio negatiuæ partis.

SECTIO II.

VERVM qui ita rem confectam putauerit, nō rectè ſentiet. Nam vt ordiamur à ratione cauſandi cauſæ efficientis, ex qua tertia magiſque apparens argumentatio ducta eſt: fieri non poteſt, vt ea ſit actio: tum quia ipſa quoque actio pendet effectiuè ab agente, vt ſuprà oſtenſum eſt, tum etiam quia in re, quæ creatur (quæ quidem veriſſimè cauſatur, nec aliter quàm effectiuè) non datur actio quæ ſit entitas abſoluta diſtincta ab effectu. Eſſet enim ea entitas aliquod accidens abſolutum exiſtens in re, quæ creatur: neque enim eſſe poteſt ſubſtantia diſtincta à Deo, & creatura: nec verò accidens, quod exiſtat in creatore: at nullum accidens poteſt natura præcedere rem quæ creatur, quod tamen fieri oporteret, ſi eſſet ratio illam efficiendi: ſiquidem prior natura eſt ratio cauſandi, quàm res quæ cauſatur. Id quod etiam ex eo confirmatur, quia nemo ſiue Philoſophorum, ſiue Theologorum ſcriptum reliquit eſſe in re, quæ creatur tale aliquod accidens, per quod Deus formaliter rem faciat ex nihilo. Tantum enim diſtinguunt in creatione rem quæ creatur, à relatione actualis dependentiæ à Deo creante, quæ illam conſequitur. Immo nec Scotus quidem, & Caiet. entitatum abſolutarum ſtudioſiſſimi ſcrutatores, aliam entitatem abſolutam in re, quæ creatur inueninire potuerunt: tum denique quia ne in generatione quidem datur tale accidens, quod ſit ratio efficiendi rem genitam, vt etiam D. Thom. & Commentator, aliíque nonnulli graues auctores conſideratè docuerunt. Cùm enim generatio primo terminetur ad formam ſubſtantialem receptam in nuda materia, ſeu potiùs ad compoſitum ſubſtantiale quatenus præcedit natura omnia accidentia, nempe quatenus ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinet, fieri non poteſt, vt accidens vllum quod exiſtat in eo quod generatur, ſit ratio illud efficiendi.

Pars negatiua probatur. Primo. Efficientis cauſalitas nō eſt accidens abſolutum. Creatio an ſit diſtincta à creatura.

Non ſolū in creatione, ſed neque in generatione dari accidens quod ſit cauſalitas.

RESPONDEAT fortaſſe aliquis creationem & generationem momentaneam (de hac enim ſermo eſt) poſſe eſſe accidentia abſoluta inhærentia rebus quæ creantur & generantur: quia etſi rectè probatum ſit fore poſteriora à rebus in genere cauſæ materialis, quatenus accidentia ſunt, cum omne accidens, quatenus accidens ſupponat ſubiectum: id tamen nihil impedire quominus ſint priora in genere cauſæ efficientis, quatenus ſunt actiones productiuæ rerum: quippe cum omnes huiuſmodi actiones, quatenus huiuſmodi ſunt, ſubiectum non ſupponant, ſed ponant.

Reſponſio aliquorum.

VERVM facilè reſponſio refutatur: implicat enim contradictionem. Nam ſi creatio & generatio ſunt accidentia abſoluta poſita eſſentialiter ſub genere actionis, quam reſpōſio hæc facit genus quoddam abſolutum diſtinctum eſſentialiter à cæteris prædicamētis: cum prius natura illæ ſint accidentia & actiones, quam actiones productiuæ, in quibus eſſe finguntur, (prius enim natura res eſt in genere, quam ſit in aliqua eius ſpecie) fieri non poteſt, vt etiam quatenus ſunt actio-

Refutatur.

nes productiuæ conſiderentur ſine ſubiectis, ſeu vt priores ſubiecti s Aut ergo creatio, & generatio non ſunt accidentia abſoluta diſtincta eſſentialiter à rebus aliorum prædicamentorum:aut ſi ſunt,ſubiectum ſupponunt, ídque priùs natura, quàm ſint productiuæ rerum in quibus ſunt, ſeu potiùs eſſe finguntur. Pugnant ergo iſta inter ſe, quod quatenus actiones productiuæ, ſint accidentia abſoluta, & tamen vt tales actiones ſunt,ſubiectum non ſupponant. Quod ſi quis pro generatione reſpondeat,nullam repugnantiam ſequi, ſi ſaltem ea ponatur accidens abſolutum, à rebus aliorum prædicamentorum diſtinctum, quia id in quo eſt vt ſubiecto, eſt diſtinctum ab eo quod producitur, ſeu à termino(eſt enim in materia, & terminatur ad totum compoſitum ſubſtantiale) idem incommodum nihilominus admittere cogetur:ſi enim generatio eſt accidens abſolutum, à rebus aliorum prædicamentorum eſſentialiter diſtinctum: non poterit vtique ineſſe materiæ vt ſubiecto, niſi ratione alicuius formæ ſubſtantialis quam in eo ſupponat,quod D.Thomas ea ratione probat,quia actus ſecundus ſemper ſupponat primum, noſque alibi fuſiùs veriſſimum eſſe oſtendemus.Cùm ergo non poſſit ineſſe materiæ ratione formæ rei corruptæ, neceſſariò illi ineſſe debet ratione formæ rei genitæ, ac proinde (ſaltem denominatiuè)ineſt rei genitæ:quò fit,vt quatenus actio productiua,ſupponat,& non ſupponat rem genitam, quæ pugnant apertiſſimè.

Obiectio. OBIICIAT quoque aliquis contra id quod de creatione dictum eſt,hunc in modum.In re quæ creatur, præter ipſam rei ſubſtantiam, & relationem nouæ dependentiæ actualis cerni emanationem ipſam, ſeu productionem paſſiuam,in qua relatio dependentiæ fundatur,nó rectè igitur D. Thom.& alij Theologi diſtinguunt in re quæ creatur ſolam rei ſubſtantiam,& relationem dependentiæ, prætermiſſa emanatione ipſa,quę eſt accidens abſolutum.Quod ſimiliter obiici poteſt contra id,quod dictum eſt de generatione.

Solutio. SED reſpondendum:Eſſe quidem in re,quæ creatur: aut generatur præter rei ſubſtantiam & relationem, emanationem ipſam ſeu paſſiuam productionem:eam tamen non eſſe accidens abſolutum, vt probatum eſt,ſed modum eſſendi quendam,qui inchoatiuus, quemadmodum conſeruatio continuatiuus, vel vt ſic dicam, permanſiuus appellari poteſt. Ita patet rationem cauſandi cauſæ efficientis non eſſe accidens abſolutum.

Creatio, & generatio quos dicant eſſ.di modos.

Permiſſio. Aliarũ cauſarum ratio & diſcrimen. PRÆTEREA etſi ratio cauſandi efficientis cauſę eſſet accidens abſolutum diſtinctum à cauſa & effectu, non liceret tamen idem colligere in cæteris, eſt enim valdè diſpar ratio. Nam efficienti cauſæ non repugnat producere effectum per qualitatem diſtinctam à ſe: vt igni per calorem: quo fit vt ei non repugnet cauſare illum per actionem à ſe diſtinctam:at materiæ & formæ repugnat cauſare compoſitum per quicquam aliud,quàm per ſeipſas.Nihil ergo eſt aliud hac in re, ex efficiente cauſa ducere argumentum ad reliquas, quàm paucis inſpectis, facilè de cæteris idem pronunciare: quod Ariſt.in quibuſdam veteribus priori libro de Genera.meritò reprehendit. Ita infirmatum *Cap.1.tex.7.*

matum

matum eſt vltimum argumentum, quo propoſita ſententia maximè fidere potuiſſet.

Præterea vt de cæteris cauſandi rationibus loquamur, ſi rationes cauſandi materiæ, & formæ eſſent accidentia abſoluta, nõ iungerentur inter ſe materia & forma immediatè ad conſtitutionem rei naturalis, ſed quodam quaſi vinculo, aut glutine, cuius vi fieret compoſitio: at hinc ſequeretur compoſitum naturale non eſſe vnum per ſe, ſed per accidens: non ſunt igitur rationes cauſandi materiæ, & formæ accidentia abſoluta. Atque huc ſpectat reprehenſio illa qua Ariſt. tum 2. de Anima, cap. 2. tum etiam 8. lib. huius operis cap. 6. inuehitur in eos qui vinculum aliquod neceſſarium eſſe putabant, quo anima cum corpore colligaretur: quaſi non eſſet ſatis ad vnionem in vnum per ſe compoſitum ipſa natura materiæ & formæ: quarum altera eſt potentia prima, ſiue plura potẽtia, altera verò primus actus, ſiue ſubſtantialis. Simile quid accidit in compoſitione Metaphyſica, quæ fit ex genere & differentia, quaſi ex materia & forma. Nam etſi genus & differentia ſunt principia & cauſæ ſpeciei: haud tamen ad illius conſtitutionem concurrunt per aliquid ipſis ſuperadditum, ſed immediatè per ſeipſas. Vnde fit vt tam ſit eſſentialis hæc prædicatio: *Homo eſt compoſitus ex natura animalis & rationalis*, quàm hæc: *Homo eſt animal rationale*, modo compoſitionis nomine non intelligatur relatio partium componentium, ſed coniunctio fundamentalis earum, in qua ratio cauſandi conſiſtit.

Materiæ & formæ cauſalitates non eſſe accidentia abſoluta probatur.
Primo.
Tex. 26.
Tex. 15.
Confirmatio ex Ariſtot.

Ad hæc, quemadmodum actio cauſatur effectiuè ab agente, cum ab illo propriè & per ſe pendeat: ita accidens abſolutum, quod quis iuxta hanc commentationẽ faciat rationem cauſandi formæ, cauſabitur à forma, & quod finis, à fine: at accidens quod ponetur ratio cauſandi materiæ, non poteſt cauſari à materia, niſi vt à cauſa materiali, atque ita reliqua à forma & fine: ergo quemadmodum efficiens poteſt effectiuè cauſare aliquid ſine actione media, ipſam nimirum actionẽ: ita materia, forma, & finis poſſunt cauſare aliquid ſine huiuſmodi accidentibus, hæc inquam ipſa accidentia. Non erunt igitur huiuſmodi accidentia primæ rationes cauſandi materiæ & formę, & finis: quemadmodum ſuperiùs concludebamus, actionem non eſſe primam, ac communem rationem cauſandi cauſæ efficientis.

Secundo.

Accedit commune argumentum non parui momenti in Philoſophia, quod fictio hæc multas admodum entitates comminiſcitur ad defendendas cauſandi rationes, quæ paucioribus quaſi machinis defendi poſſunt. Nam præter accidentia abſoluta iam dicta, alia quoque ponenda erunt ex parte effectus: vt in homine, vnum quo cauſetur à forma, alterum quo à materia, tertium quo ab efficiente proximo (vt de remotis taceam) & quartum denique quo à fine. Vt enim nomine cauſæ interdum ſignificatur res, quæ denominatur cauſa, interdum relatio cauſæ, interdum ratio cauſandi, quæ eſt fundamentum relationis cauſæ: ita de nomine effectus pari ratione dicendum eſt. Quare ſi cauſæ nomine tertio modo ſumpto ſignificatur accidens quoddam abſolutum diſtinctum formaliter à cauſa, & effectu: idem

Tertio.

de nomine effectus tertio modo ſumpto dicere oportet. Quod ſi rationes cauſandi materiæ, formæ & finis dicantur exiſtere in effectu, quemadmodũ actio exiſtit in eo quod fit, ſiue in eo quod accipit formam eius quod fit (erunt enim forſitan quibus id placeat) octo iam accidentia abſoluta erunt in quolibet effectu: quatuor ex parte proximarũ cauſarum, vt de remotis taceam, & totidem ex parte effectus.

Nullo auctore cauſalitates omnium cauſarum eſſe diſtincta accidetia à cauſis & effectis.

MITTO alia pleraque incommoda, quæ hanc commentationem conſequũtur, quæ vel paululum attendenti, facilè ſe offerent. Illud vnum addiderim quod eſt nullus eſt auctor, qui has rationes cauſandi neget, trinamque illam cauſæ & effectus ſignificationem non approbet: ita nullus videtur eſſe qui eas dicat accidentia abſoluta à cauſis & effectis diſtincta, paucis quibuſdam exceptis, qui ei videntur aſſerere de ratione cauſandi cauſæ efficientis, non tamen cuiuſuis, ſed tantum efficientis actione tranſeunte.

Quæ ſit natura rationum cauſandi.

SECTIO III.

Prima concluſio.

Secunda.

QVOD ſi quis petat, quæ tandem ſit natura rationum cauſandi, partim repetitis quibuſdam, partis additis quatuor concluſionibus breuiter reſpondendum eſt.

PRIMA. rationes cauſandi non eſſe ipſas cauſarum relationes, quod hæ in illis fundentur.

SECVNDA. Neque eſſe omnino relationes vllas. Namque vt relationes efficiendi vim non habent, ita nec alio modo cauſandi, ſed ſunt veluti appendices quædam, quę conſequuntur entia, quatenus multa ſimul exiſtunt, hoc vel illo modo inter ſe affecta.

Tertia.

TERTIA. Neque eſſe accidentia abſoluta, ſiue exiſtentia in cauſis ſiue in effectis. Nullus enim accidentis abſoluti acceſſu poſſunt res quę denominantur cauſę cauſari, & quę denominantur effecta cauſari, alioqui procedendum eſſet in infinitum, quando talia accidentia neceſſariò cauſari debent, atque adeò (quod conſequens eſt) aliis accidentibus abſolutis. Accedit illud peculiare in cauſis efficiẽtibus: quod ſi oppoſitum huius concluſionis verum eſſet, & rationes cauſandi agentium ponantur in agentibus, cùm ratio cauſandi, tùm ſolum cõueniat cauſis cum actu cauſant, Deúſque non ex omni ęternitate, ſed ſed ex tempore ſit actu cauſa rerum, aliquod accidens abſolutum adueniet Deo ex tempore, quod Theologi fieri non poſſe dicunt. Quocirca meritò Caiet. malè audit, quod in Comment. 1. par. ad quęſtionẽ 25. doceat omnes actiones tranſeuntes eſſe entia abſoluta exiſtentia in cauſis agentibus, nec ab eo generali pronunciato diuinas actiones excipiendas exiſtimet.

Deo non aduenit accidẽs abſolutum.

Artic. 1.

Quarta.

Rationes cauſandi eſſe ipſas cauſas actu concurrẽtes ad effecta.

QVARTA. Rationes cauſandi eſſe res ipſas, quę denominantur cauſę, non abſolutè tamen, ſed quatenus actu concurrunt ad ſua effecta. Quemadmodum rationes cauſatorum, ſiue effectorum ſunt ipſæ res, quę denominantur effecta, quatenus actu pẽdent à cauſis. Vtimur autem in hac concluſione metaphorico *concurrendi* verbo, quia nullum

ſum eſt proprium, quo cauſarum exercitium ſignificetur. Quod igitur cauſandi rationes, ſint ipſæ res, quæ denominantur cauſæ: ex eo patet: quia nihil aliud ſupereſt, quod eſſe poſſint, niſi aut res quæ denominantur cauſæ, aut quæ denominantur effecta, aut vtraque ſimul: non poſſunt autem eſſe res quæ denominantur effecta, nec (quod hinc ſequitur) vtræque ſimul, eò quòd res quæ denominantur effecta ſunt poſteriores natura ipſis rationibus cauſandi, & ab illis pendent, reliquum eſt igitur, vt ſint ipſæ res quæ denominantur cauſæ. Quod verò non ſint ipſæ res abſolutè ſumptæ, ea ratione conſtat, quia ſæpè exiſtunt cum nihil cauſant. Quod denique ſint res ipſæ, quatenus concurrunt ad ſua effecta, hac ratione colligitur: quia poſito earum concurſu, primum ponuntur cauſæ in actu, id eſt, actu cauſantes, eóque ſublato primum tolluntur.

Dilutio eorum quæ contra occurrunt, & quæ initio propoſita ſunt.

SECTIO IV.

At contra hæc, tria ſe offerunt argumenta. Primum eſt, ſi rationes cauſandi ſunt ipſæ res quæ appellantur cauſæ, nec tamen abſolutè acceptæ, ſed quatenus concurrunt ad effecta, iterum redit eadem difficultas, quæ à principio negotium exhibebat. Quæri enim rurſum poteſt: Num ipſe concurſus rerũ, quæ appellantur cauſæ, addat aliquid rebus ipſis concurrentibus, an nihil. Nam ſi aliquid addit, aut illud erit relatio, aut accidens abſolutum, quæ iam impugnata ſunt, ſin nihil: nullum erit diſcrimen inter res concurrentes, & ipſas abſolutè ſumptas, quas etiam probauimus nõ eſſe eo pacto rationes cauſandi. *Prima impugnatio quartæ concluſionis.*

ALTERVM, ſi concurſus Dei eſt ipſe Deus concurrens, cum Deus ſit æternus & infinitus erit concurſus illius æternus & infinitus, quod partim eſt falſum, partim impoſſibile. *Secunda.*

TERTIVM, ſi concurſus rei quæ eſt cauſa finalis, nec tamen adhuc exiſtit, eſſet ipſa res concurrens ad effectum, ſeu ad id quod fit propter finem, quemadmodum res ipſa non exiſtit, ita neque eius concurſus exiſteret: quod videtur dici non poſſe. Quo enim modo fieri poteſt, vt tum effectus cauſetur in rerum natura, cum in rerum natura non exiſtit concurſus ipſe quo cauſatur. *Tertia.*

HAVD difficilè tamen hæc diluentur. Primum quidem ſi dicas, concurſum cauſæ ſaltem ad immediatum effectum, nihil entitatis addere cauſæ concurrenti. Dico (ſaltem ad immediatum effectum) quia ſi quis ipſam actionem, quæ etiam ab agente cauſatur, velit appellare concurſum cauſæ ad principalem effectum, qui quidem eſt id, quod fit per actionem, non dubium eſt quin concurſus aliquid entitatis addat cauſæ. Eſt enim actio quidam actus ab agente prodiens. Verùm ſi cauſa conferatur cum primo, & immediato effectu, quamquam minus principali (quo pacto conferri debet, ſi prima, ac propria eius cauſandi ratio ſumenda eſt) veluti agens cum actione ipſa, negandum eſt concurſum addere cauſſæ concurrenti entitatem vllam, vt patet ex dictis. Cùm autem obiicitur, hinc effici vt nullũ ſit diſcrimen inter res concurrentes ad effectum, quatenus ad illum concurrunt, & ipſas abſolutè ſumptas, neganda eſt conſequentia. Nam *Solutio primæ obiectionis.* *Quid ſit actio.*

etſi

etſi res, vt concurrunt ad effectum non plus habent entitatis in ſeipſis quàm ſi abſolutè ſumantur, tamen hoc ampliùs habent, quod ab illis actu pendeant effecta. Similis diſtinctio fieri poteſt inter res quæ ſunt effecta, quatenus pendent à ſuis cauſis, & quatenus abſolutè ſumuntur. Quamquam enim priori modo ſpectatæ non plus entitatis ſibi vendicant, quàm poſteriori: tamen hoc amplius habent, quod actu pendeant à ſuis cauſis, quod eſt diſtingui per modos quoſdam habendi, & quodammodo etiam per extrinſeca.

Solutio ſecundæ obiectionis.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia. Nam concurſus Dei, neceſſariò dicit ordinem fundamentalem ad effectum: at Deus concurrens etſi eſt æternus, & infinitus in ſe, tamen nec de facto concurrit ab æterno ad vllum effectum (quidquid dicendum ſit de eo, quod fieri potuit) nec poteſt infinitè concurrere intenſiuè: de hac enim infinitate ſermo erat.

Implicat Deum concurrere intentione infinita ad effectus.

Tertio.

Ad tertium dicendum eſt, vt concurſus cauſæ finalis cauſet, ſatis eſſe, vt ipſe exiſtat eo modo quo cauſa finalis exiſtit. Cùm ergo nō ſit neceſſe, vt cauſa finalis realiter exiſtat, cùm effectus realiter fit, ſed ſatis ſit ſi obiectiuè exiſtat in agente propter finem (ſaltem in primo) non eſt etiam neceſſe vt concurſus finalis cauſæ realiter exiſtat, cùm illa ad effectum realem concurrit: ſed ſatis eſt, ſi exiſtat obiectiuè. Hæc enim eſt peculiaris natura finalis cauſæ eiúſque concurſus, vt vel ſola eorum obiectiua exiſtentia ſit ſatis ad cauſandum realem effectum: quod quidem cauſæ finalis inter alia cauſarum genera excellentiam ſatis declarat.

Soluuntur argumenta poſita initio quæſtionis ſectione 2.

Ad primum verò eorum quæ initio propoſita ſunt, dicendum eſt relationem cauſæ ad effectum non fundari in relatione aliqua, nec in entitate abſoluta abſolutè ſumpta, ſed vt concurrente ad effectum.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quia datur alia ratio conſiderationis, qua terra ſpectari poſſit vt cauſa: nempe quatenus concurrit ad defectum Lunæ efficiendum.

Ad tertium dicendum, non actionem, ſed concurſum cauſæ efficientis etiam ad ipſam actionem eſſe rationem cauſandi illius: quamquam actio poteſt quodammodo dici ratio cauſandi reſpectu eorum, quæ per actionem fiunt: quippe cum cauſa efficiens per actionem, vt per formam quodammodo ſuam efficiat.

NVM EIVSDEM EFFECTVS PLVRES cauſæ dari poſſint, non coniunctim, ſed diuiſim.

QVÆSTIO XIIII.

Quo pacto hæc quæſtio ab Ariſt. explicetur, & in præſentia tractanda ſit.

SECTIO I.

Hactenvs de ipſis cauſarum rationibus diſſeruimus: nunc quædam excutiamus, quę Ariſtoteles de comparatis inter ſe cauſis adiungenda putauit, quorum illud primum ſit: Num eiuſdem effectus plures cauſæ dari poſſint. Quæ

quæſtio

Senſus quæſtionis duplex.

quæſtio breuius quàm optaremus ab eo explicata, duplicem ſenſum habere poteſt. Vnus eſt, Num idem effectus poſſit habere plures cauſſas diuerſorum generum: alter, num plures eiuſdem generis, vt plures efficientes, aut formales. Iuxta hos duos ſenſus explicatio quæſtionis apud Ariſt. duabus concluſionibus continetur. Prior eſt, eiuſdem effectus dari poſſe plures cauſſas diuerſorum generum. Poſterior non poſſe dari plures eiuſdem generis. Verùm cùm ſit apertiſſimum dari plures eiuſdem generis, ſed diuerſi ordinis, cuiuſmodi ſunt Deus, & Sol, & homo in generando homine: immo, & plures eiuſdem generis, ac ordinis, cuiuſmodi ſunt duo equi in trahendo curru: ſentẽtia omnium interpretum eſt, poſteriorem concluſionem Ariſtotelis intelligendam eſſe in cauſis eiuſdem ordinis, & totalibus. Ac merito quidem. Nam cauſſæ eſſentialiter ſubordinatæ non ita propriè dicuntur diuerſæ, vt quæ ſunt eiuſdem ordinis. Quæ enim ſunt eiuſdem ordinis, non pendent ex ſe inuicem in cauſſando, inferiores autem à ſuperioribus maximè: Cauſſæ autem partiales non tam cauſſæ ſunt, quàm concauſſæ, quod plures quaſi vnam perfectam ac ſufficiẽtem conſtituãt. Quamquam verò Ariſt. hòc pacto quæſtionem diſſoluit: ſunt tamen non leuia argumenta, quibus poſterior concluſio quæ ſola à nobis tractanda eſt, falſa eſſe iudicatur. Nam de priori nulla eſt difficultas.

Prima Ariſt. concluſio.
Secunda concluſio eiuſdẽ.

Explicatio ſecundæ aſſertionis.
Duplex eius ſenſus.

V T igitur ea commodiùs, ac expeditiùs tractetur, animaduertendum eſt, duobus modis intelligi poſſe vnum effectum habere plures cauſſas totales eiuſdem generis, ac ordinis: vno diuiſim, altero coniunctim: Diuiſim, vt ſit ſenſus: num effectus idem numero qui prouenire poteſt ab vna cauſſa totali, poſſit etiam prouenire ab alia totali eiuſdem generis, ac ordinis. Verbi cauſſa: num idem numero ignis poſſit produci indifferenter ab hoc, vel illo igne, vel ex hac, aut illa materia. Coniunctim, vt ſenſus ſit, fieríne poſſit vt idem numero effectus ſimul proueniat à pluribus cauſſis perfectis, ac totalibus eiuſdem generis, ac ordinis: veluti, vt idem ignis numero producatur actu à duobus ignis ſimul concurrentibus, quorum vterque per ſe, ac ſeorſim poſſit illum producere: aut ex duabus materiis, quarum vtraque per ſe ſatis eſſet ad illius cõſtitutionem. Quoniam igitur vterque ſenſus proprias habet difficultates, vterque ſeorſim tractandus eſt: ſed quoniam cauſſa efficiens inter omnia cauſſarum genera magis perſpicua eſt: operæ pretium erit, totam diſputationem ad illam dirigere: ſic enim quid de cæteris dicendum ſit, planius ad calcem proximæ quæſtionis concludemus.

Argumenta pro parte affirmatiua quæſtionis.

S E C T I O II.

EF F E C T V M igitur vnius agentis totalis poſſe diuiſim produci ab alio totali eiuſdem generis, ac ordinis, his argumentis oſtendi videtur.

P R I M V M, in ſpecie Leonis eſt generalis vis ad producendum quemlibet leonem, vt patet: in quolibet autẽ leone generante eſt tota

virtus ſpeciei : poteſt igitur quilibet leo quemlibet leonem generare.

Secundum, Ad identitatem numeralē rei genitæ ſatis eſt identitas materiæ, & formæ:ex eo enim Catholica Fides docet quemlibet hominem fore eundem numero in generali reſurrectione,quia virtute diuina iterum vnietur forma cuiúſque cum eiuſdem materia:at materia ex qua ignis generat hunc ignem , poteſt eadem ſubiici actioni alterius ignis:ex qualibet autem materia quælibet forma educi poteſt, cùm materia ſit indifferens ad omnes formas:æquè igitur generari poteſt hic ignis ab hoc igne, atque à quouis alio.

Tertium,ſi hic numero ignis non poſſet produci niſi ab hoc igne daretur eſſentialis ſubordinatio vnius indiuidui reſpectu alterius eiuſdem ſpeciei : hoc autem non eſt admittendum : ergo nec illud. Aſſumptio ex eo patet, quia in indiuiduis eiuſdem ſpeciei poteſt dari progreſſus infinitus , in eſſentialiter autem ſubordinatis minimè, vt patet ex lib.2.

Quartum, eadem numero res corrumpi poteſt indifferenter à diuerſis numero agentibus : vt patet , ergo & generari: ſi quidem par ratio eſt in generatione atque in corruptione , præſertim cùm corruptio vnius ſit generatio alterius. *Cap.2.q.1. ſect.3.*

Quintum, quacumque ratione homo intereat, ſiue à iugulante , ſiue à milite in bello perimente , ſiue oppreſſus morbo, ſiue naufragio ſuffocatus , ſemper cadauer eſt idem numero : non dubium eſt igitur , quin idem effectus numero à diuerſis cauſſis prouenire poſſit. *Lib.1.de Genit.17.*

Sextum ,idem effectus ſpecie poteſt indifferenter produci à diuerſis ſpecie agentibus , vt mus à mure , & à ſole; igitur idem numero poterit produci indifferenter à diuerſis numero eiuſdem ſpeciei : eſt enim par ratio.

Septimum,motus locales diuerſorum animalium ſeſe mouentium loco , terminari poſſunt ad eundem numero terminum , cùm quoduis illorum indifferenter poſſit eundem occupare, poteſt igitur eadem numero exiſtentia localis , ac proinde idem effectus numero à diuerſis cauſſis efficientibus prouenire.

Postremum,non difficiliùs eſt rem producere,quàm cōſeruare : quin etiam ſæpè conſeruatio maiorem virtutem requirit in cauſſa efficiente , quàm productio,*ſiquidem plurimæ cauſſæ vniuocæ poſſunt producere res quas conſeruare nequeunt* : at idem effectus poteſt à pluribus cauſſis indifferenter conſeruari,ergo & produci. Aſſumptio probatur, quia calor aquæ productus , & conſeruatus aliquandiu ab igne,poteſt poſtea conſeruari ab aëre calido : & ſpecies ſiue imago oculi, qua columnam cernimus poſtquam aliquandiu conſeruatur à columna , à qua impreſſa eſt,planè videtur deinde conſeruari poſſe ab alia,ſi Deus loco illius aliam ſimilimam ſubſtituat.Nam ſi ſecunda columna aliam ſpeciem in oculo imprimat , poterit oculus diſcernere diuerſitatem vtriuſque columnæ , quod nemo dixerit.

Hanc eſſe Scoti ſententiam. Atque hanc quæſtionis partem amplectitur Scotus ſecundo Sent. diſt. 20.quæſt.2. quam probare videtur duobus argumentis. Vno, quia alioqui prædeſtinati qui nunc naſcuntur ex reprobis parentibus,

nequa

nequaquam futuri eſſent,ſi genus humanum in ſtatu innocentię perſtitiſſet,quandoquidem,in eo ſtatu nemo eſſet ex reprobis parentibus progenitus.Cùm ergo dicendum non ſit, hos ipſos prædeſtinatos qui nunc ſunt,non futuros, ſi natura humana à ſtatu innocentiæ non excidiſſet,neceſſariò videtur conſequi, eoſdem homines numero à diuerſis progenitoribus generari poſſe. Altero,quia ſi ignis, A, genuit certum ignem numero ex certa materia,non eſt cur ignis, B, ſi tantæ virtutis ſit,quantæ eſt A,non generaſſet ex eadem materia eũdem numero ignem, ſi in eodem inſtanti applicatus fuiſſet, alioqui iam non eſt tantæ virtutis,quantæ eſt A,vt ſupponitur.

Duo Scoti argumenta notanda. Primum.

Secundum.

Concluſio partis negatiuæ & impugnatio cuiaſdam probationis.

SECTIO II.

D.Thom. quodl.5.arti. 8. Auerr. 7. Met.com.41. Marſil.1.de Gene.q 8. Capr.2.Sent. d.20.q.1.Sonus.4.ſent.d. 43.quæſt.1. art.3.

DICENDVM eſt tamen nullum effectum eundem numero poſſe diuiſim produci à pluribus numero agentibus totalibus,ac eiuſdem ordinis:quæ concluſio eſt D.Thom.Auen. Marſil.Capreoli,& ferè omnium.

Proponitur ratio quorundam.

SVNT autem qui illam hoc pacto probent,& quaſi demonſtrare putent. Non ſolum reddenda eſt cauſſa, cur hic effectus naturalis ſit huius ſpeciei potius quàm alterius,ſed etiam, cur ſit hoc indiuiduum potius quàm aliud:atqui nulla cauſſa rei huius reddi poteſt,niſi totum hoc,quia producitur ab hoc numero agente, & ex hac materia, & in hoc tẽpore,vel momento tẽporis, non poteſt igitur idem numero effectus produci indifferenter à pluribus numero agentibus eiuſdem ordinis.Maior videtur perſpicua. Minorem ex eo probant, quia nec recurrendũ eſt ad ſolam vnitatem numeralem materiæ,cùm eadem numero ſit indifferens ad infinitas formas: Neque item ad ſolum intentionem particularis agentis, cùm particulare agens non intendat certum indiuiduum, ſed effectum ſibi ſimilem ſecundum ſpeciem, aut genus,vt dictum eſt.Nec verò tantùm ad ſtellarum reſpectus,& habitudines inter ſe, ſeu potius ad influentias cœleſtium corporum, quæ ex certa aſtrorum diſpoſitione ad inferiorem mundum pertingunt. Nam cùm cœleſtia corpora æquè indifferentia ſint ad influentias, quas imprimere poſſunt in hæc inferiora, atque agentia particularia ad ſua effecta:eadem eſt difficultas in eis quæ in agentibus particularibus,ac maior etiam cur hunc potius numero effectum, quàm alium producant eiuſdem ſpeciei.

Cur hoc numero indiuiduum producatur.

NEQVE etiam recurrendum eſt ad intentionem primi agentis, volentis vt producatur potius hoc indiuiduum quàm illud: ſiquidem Deus non concurrit agentibus naturalibus, niſi generali quodam influxu, vtpote indifferente ad omnia effecta, quæ à particularibus agentibus produci poſſunt,quo autem modo concurrit, eodẽ concurrere intendit. Nec denique recurrendũ eſt ad ſolã vnitatem numeralem temporis,vel momẽti,in quo effectus producitur:cùm tempus,& momentum idem indifferẽter ſe habeãt ad quælibet alia effecta.Cùm igitur nulla alia cauſſa reddi poſſe videatur, cur hic effectus naturalis ſit potius,hoc indiuiduum,quàm aliud,niſi tota hæc aggregatio,quia

producitur ab hoc numero agente, ex hac numero materia, & in hoc numero tempore, vel momento: efficitur vt nullus effectus idem numero à pluribus numero agentibus indifferenter produci poſſit, immo nec ab eodem numero agente ex diuerſis materiis, nec ab eodẽ agente, & ex eadem materia in diuerſis temporibus.

Improbatur adducta ratio.

VERVM ratio hæc vitio non caret: Namque vt admittamus maiorem propoſitionem (quanquam philoſophi nihil de indiuiduis, vt indiuidua ſunt, demonſtrare ſolent, ſatis ſe facere arbitrati, ſi de naturis communibus diſſerant) certè minor propoſitio non videtur vera. Tum quia alia cauſa reddi poteſt, cur effectus naturalis ſit determinatè hoc indiuiduum, quàm quia producitur ab hoc numero agente, & ex hac materia, & in hoc tempore, vel momento, vt patebit: tum, etiam quia non rectè probatur. Nam etſi rectè oſtenditur non eſſe recurrendum ad vnitatem numeralem materiæ, neque ad intentionem particularis agentis, neque ad occultas influentias cœleſtium corporũ, neque ad vnitatẽ numeralem temporis, vel momenti (præſertim cùm tempus, & momentum non ſint cauſæ nec concauſſæ rerum, ſed occaſiones, & conditiones, ſine quibus illæ non fiunt) certè non ſine periculo proponitur, & probatur non eſſe recurrendum ad intentionem primi agentis ratione illa, quia Deus non concurrat cum agentibus naturalibus, niſi concurſu indifferenti ad omnia effecta, quæ ab eis produci poſſunt. Nam etſi id vtcumque verum eſſe poteſt comparato concurſu primi agentis cum effectis ſecundum ſpeciem, non eſt tamen verum comparato cum effectis ſecundum numerum. Nam ſi primum agens indifferenter concurreret cum hoc agente particulari ad omnia effecta, quæ ab hoc produci poſſunt, cum hoc indifferens ſit ad infinita, vt fatentur, non magis produceretur hoc, quàm illud, ac proinde aut omnia, aut nihil. Tolleretur quoque ratio diuinæ prouidentiæ ad determinata indiuidua pertinentis: non intenderet enim Deus certa, & determinata indiuidua, ſed vage hoc, vel illud quemadmodum & inferiora agentia, cum quibus ponitur indifferenter concurrere.

Primũ agens vt concurrat cum particularibus agentibus.

An ex multis cauſſis indeterminatis aggregetur vna definita, & certa.

HOC etiam peccat propoſita horum ratio quod ex multis, quorum quodlibet ponitur cauſa indifferens, & indeterminata huius determinati effectus, conficitur cauſa eius determinata: quæ præterquam quod in nullo cauſandi genere cauſa eſſe poteſt, vt inductione patet in omnibus cauſarum generibus, rem quoque continet quæ fieri non poteſt. Nam quemadmodum ſe habent multa vniuerſalia ad vnum ſingulare, ita multæ cauſæ indifferentes ad vnum determinatum effectum: at ex multis vniuerſalibus, etſi aliquid minus vniuerſale fieri poteſt (minus enim vniuerſale eſt album dulce, quàm album per ſe, & dulce per ſe, & ſic in cæteris) tamen nihil poteſt fieri ſingulare, ſiue hoc numero, ergo ex multis cauſſis indifferentibus ad plura effecta non poteſt prouenire vllus effectus determinatus numero. Neque obiicias Porphyrium dicentem in Iſagoge indiuiduum deſcribi ex multis communibus, quorum tota

Capite de ſpecie.

aggre

aggregatio in nullo alio reperiri poteſt. Vulgaris enim eſt ea indiuidui ratio,nec reuera carens vitio. Quamuis enim aggregatio ea forſitan in alio nullo alio reperiatur,tamen nihil repugnat reperiri, vt capite ſexto perſpicuum erit.

Porphyrÿ vulgaris deſcriptio indiuidui.

ERVNT fortaſſe qui propoſitam rationem hũc in modum defendant: materiam hanc numero, cauſſam efficientem hanc numero, & generalem,& particularem, tempúſque, aut momentum hoc numero;etſi non efficiunt vnam determinatam cauſam, cur effectus ſit hic numero:tamen omnia ſimul eſſe indicia determinatæ cauſſæ, quam dicent eſſe actionem hanc numero: quippe cùm hæc actio numero nullius alterius effectus,quam huius numero cauſa eſſe poteſt.

Impugnatur, & reiicitur.

SED nihil momenti habebit defenſio. Nam, vt mittamus actionẽ non eſſe propriè cauſam rei quæ fit,ſed id quo illa fit, eadem quæſtio eſt de hac numero actione, atque de hoc numero effectu, qui fit per actionem. Vt enim hæc materia, & cætera omnia non modo ſingula per ſe,ſed etiam omnia ſimul ſunt ex ſe indifferentia ad plura numero effecta:ſic etiam ad plures numero actiones per quas fieri poſſunt.

Quomodo collectio particularium cauſarum ſe habeat ad hunc numero effectum.

ALIA ratione dici poteſt, eam aggregationem eſſe indicium veræ,ac determinatæ cauſæ huius effectus, à qua proueniat, cur potiùs ſit hic numero,quàm alius,nempe quia eſt indicium diuinæ voluntatis quæ ad hoc potius numero, indiuiduum in hac ſpecie, quàm ad aliud indifferentiam cauſarum ſecundarum in qualibet durationis menſura determinauit. Vt enim Deus Opt.Max.ab æterno concepit omne futurum tempus,& omnia futura temporis momenta:ita etiam ab æterno decreuit,& quaſi generali lege ſtatuit qui effectus numero cuiuſquæ cauſæ, in quo tempore, aut temporis momento producendus eſſet:alioqui nihil omnino produceretur in rebus creatis. Quo fit vt eodem redeat, dicere hunc effectum cauſarum naturalium eſſe hũc numero potius,quàm illum,quia productus eſt ab hoc numero agente, & ex hac numero materia, & in hoc numero tempore: ac ſi quis dicat, quia diuina voluntas ad hunc numero effectum naturalem, in hoc numero, tempore,aut momento naturales eius cauſas determinauit. Quod idem dicendum eſt de effectibus cauſarum ſupernaturaliter efficientium.

Quæ ſit vera cauſa cur hic numero effectus producatur.

Quo pacto ratio ſupra poſita ad verum ſenſum accõmodetur.

Ad diuinã voluntatem vt ſit recurrẽdum in danda cauſa effectorum.

ATQVE hoc modo poteſt horum ratio ad probationem concluſionis vtcumque aptari,excepto eo, quod aiunt in probatione minoris,non eſſe etiam recurrendum ad intentionem primi agentis, quaſi Deus non niſi indifferenter concurrat, ac concurrere intendat cum agentibus naturalibus.Quanquam alia ratione dicere poſſent non eſſe recurrendum ad intentionem primi agentis, videlicet naturalem ſed voluntariam cauſam reddere, & (vt dici ſolet,cum alia ratione euadere non poſſumus)Eccleſiæ perfugium quærere videamur. Quãquam enim determinatio diuinæ voluntatis ad hoc potius indiuiduũ, quàm ad aliud ſub eadem ſpecie, inter naturales cauſas re vera computari debet,quandoquidem ad ſolam primam cauſam ſpectat determinatio ſecundarum , non quidem ad ſpecifica effecta) ad hoc enim ipſæ etiam cauſæ particulares determinatę ſunt natura ſua)ſed ad ſin-

gularia,& determinata numero:tamen cum ea,quæ apud nos voluntaria ſunt non naturaliter fiant, abſtinendum eſt naturalibus philoſophis ab hac reſponſione,*effectus eſt hic numero potius quàm ille,quia Deus ita voluit*, præſertim cum hoc reſpondendi modo omnium rerum naturalium,ratio ab imperitis etiam reddi poſſit.

Vera concluſionis probatio.

SECTIO I.

Primum argumentum.

VERA igitur & germana concluſionis probatio, his rationibus continetur.Si effectus idem numero poſſet indifferente produci à diuerſis numero cauſſis efficientibus totalibus eiuſdem ordinis, à nulla earum proueniret per ſe,hoc autem dicendum non eſt, ergo neque illud.Maior ex eo patet,quia quod æquè produci poteſt ab A,& à B.eiuſdem ordinis,per accidens eſt quod producatur ab A, cum poſſit produci à B,& vice verſa.Dico autem eiuſdem ordinis, quia ſi non ſint eiuſdem ordinis,& alterum virtute contineatur in altero,non erit per accidens, vt quod producitur ab eo quod continetur, producatur ab eo quod continet: quo pacto ſi Deus, in quo cætera omnia agentia virtute continentur,ipſe per ſe aliorum agẽtium effecta producat,non ideo dicendus erit cauſa eorum per accidens. Minor ex eo conſtat,quia cum omnis certus,& determinatus effectus habeat certum,& determinatum eſſe,neceſſe eſt vt à determinato agente proueniat,ac proinde ab aliquo efficiente per ſe. Cauſſæ enim per accidens ſunt incertæ,& indeterminatæ.

Obiectio.

QVOD ſi quis obiiciat efficiens particulare,vt hunc ignem, non habere natura ſua determinatum effectum numero, cum poſſit multa numero effecta per ſe producere,ergo pari ratione neque effectum habere natura ſua cauſam efficientem particularem,certam & determinatam numero, ſed ſecundum ſpeciem, negandum eſt parem eſſe rationem.Nam effectus natura ſua pendet ex cauſa, non item cauſa, ex effectu.

Solutio.

Secundum.

PRÆTEREA diuerſorũ agentiũ eiuſdem ordinis, ac totalium diuerſæ sũt actiones(excipimus enim eas quę ſubordinatè,aut vt partiales cauſæ agunt,quod eadem numero actione agant.)at diuerſæ actiones deſinũt in diuerſos terminos,*cum motus, & terminus non differant,niſi vt forma eadem numero quatenus acquiritur,& acquiſita eſt*,vt patet ex 3.Phyſ. ergo diuerſorum agentium eiuſdem ordinis, & totaliũ diuerſi ſunt termini actionum,ac proinde diuerſa numero effecta. *Cap.1.tex. 4.7.& 8.*

Obiectio.

SED obiiciat aliquis,hũc in modum:Si propterea diuerſa numero agentia totalia eiuſdem ordinis non poſſunt producere eumdem numero effectum,quia eorum actiones neceſſario ſunt diuerſæ, non poterit vtique Deus per vnum eorum producere eundem numero effectum,quem producit per alterum:atqui poteſt(neque enim contradictionem implicat) ergo non eſt reddita germana ratio, cur idem numero effectus produci non poſſit à diuerſis numero agentibus totalibus eiuſdem ordinis.

Solutio. Tria in actio

HVIC obiectioni ſic occurrendũ:In actione ſecundorum efficiẽtium tria ſpectari. Vnum eſt acquiſitio ipſa, ſiue productio eius formæ,

mæ, quæ introducitur in ſubiectum, alterum quod ſit à tali agente, *nibus ſecundorum agentium notanda.*
tertium verò, quod à tali patiente recipiatur. Quamuis ergo fieri non poteſt, vt actio quatenus eſt à tali agente, non ſit ab illo, & quatenus recipitur in tali patienre, non recipiatur in illo (vtrumque enim contradictionem implicat) tamen quatenus eſt acquiſitio, ſeu productio illius numero formæ, quæ introducitur, poſſe ab alio prouenire, quia non dicit reſpectum niſi ad terminum productionis. Sed animaduertendum eſt, omnem productionem formæ naturaliter introducibilis, eſſe naturaliter coniunctam cum reſpectu ad certam numero cauſam ſecundam: at cum Deus abſoluta poteſtate poſſit omnem vim efficientium, & ſuſtinentium ſecundorum ſupplere, non dubium eſſe, quin poſsit eiuſmodi productionem ab vtriuſque reſpectu ſeiungere: quare, & per aliud efficiens producere, & per aliud ſubiectum ſuſtinere. Ratio ergo propoſita, etſi non concludit eumdem numero effectum, ſpectata abſolutè Dei virtute, nou poſſe produci à diuerſis numero agentibus totalibus, & eiuſdem ordinis, concludit tamen non poſſe naturaliter. *Quo pacto diuina virtute cauſa ſecunda producere poßit alterius cauſæ effectum.*

His addi poteſt ratio paulò ante impugnata, ſi ita exponatur, vt non afferat veram cauſam, ſed ſignum veræ cauſæ vt diximus: quo pacto expoſita, non huic ſoli quæſtioni aptatur, cùm non tantùm probet eumdem effectum non poſſe diuiſim à pluribus efficientibus prouenire (quod vnum quærebatur) ſed neque ab eodem in diuerſis temporibus, temporúmve momentis. *Tertium.*

Solutio argumentorum affirmatiuæ partis.

SECTIO V.

AD primum igitur affirmatiuæ partis argumentum dicendum eſt: ſi daretur equus ſecundum ſpeciem ſeparatus à ſingulis, vt à Platone ponebatur, íſque poſſet generandi vim habere, vt ille putabat, fore vt poſſet naturaliter generare omnes equos: nunc autem cum natura equi nõ detur ſeparata, nullibi dari naturam equi, in qua exiſtat ea generalis facultas. Itaque vis naturalis generatiua quæ equo ſecundum ſpeciem conuenit, non eſt vis generandi quemlibet equum, ſed generandi equum abſolutè. Quare, etſi tota virtus ſpeciei in quouis indiuiduo cernatur non tamen inde efficitur, vt quilibet equus poſſit quemlibet generare. *Soluuntur argumenta poſita ſect. 2.*

AD ſecundum dicendum eſt, ſatis quidem eſſe ad identitatem numeralem, ſi eadem ſit numero materia, atque eadem numero forma, ſed tamen vt ex eadem materia educatur eadẽ numero forma nõ ſatis eſſe ſi materia ſubiiciatur actioni cuiuſque agentis, vt dictũ eſt. Quod eo minus mirò videbitur, ſi conſideretur non ſatis etiã eſſe, ſi ſubiiciatur actioni eiuſdem agentis extra tempus à diuina voluntate conſtitutum. Cùm autem obiicitur, materiã huius ignis eſſe ex ſe ſiue naturaliter indifferentem ad quamcunque formam ignis, negandum id eſt quemadmodũ & quemcunque ignẽ eſſe ex ſe naturaliter indifferẽtem ad educendam ex illa quamlibet formam ignis. Nã etſi quælibet materia eſt indifferens natura ſua ad infinitas formas ignis educibiles, à quolibet igne particulari, nulla tamen eſt natura ſua indifferens ad formam *Quo pacto virtus gignẽdi in quouis indiuiduo cõtineatur.*

Forma pendens à materia naturaliter à certa dependet.

Omnis forma certa à certo efficiente dependet.

formam educibilem ex alia materia,ſiquidem omnis forma quæ pendet ex materia,habet naturalem dependentiam à certa numero materia.Eodémque modo etſi quilibet ignis natura ſua eſt indifferens ad educendas ex illa infinitas formas ignis: nullus tamen eſt natura ſua indifferens ad educendã formam,quæ ab alio igne educi poſſit:quandoquidem omnis forma habet naturalem dependentiam à certo efficiente particulari.Vnde collige,non maiorem eſſe indifferentiam naturalem ſingularis materiæ,quàm ſingularis agẽtis particularis. Nam vt ſingulare agens natura ſua nullam reſpicit formam,quam aliud numero agens naturaliter poſſit educere: ita ſingularis materia nullam reſpicit naturaliter,quæ ex alia naturaliter educi poſſit.Quod dictum intellige de materia reſpectu formæ quoad primam eius introductionem:non quoad extenſionem in alias,atque alias particulas materiæ quæ adiungitur,quod fit in nutritione. Eſt enim perſpicuum materiam nutrimenti recipere in nutritione formam viuentis, quæ iam ex alia materia educta erat,aut ſaltem in aliam inducta.

In quibus cauſſis nõ detur infinitio.

Ad tertium dicendum eſt,eſſentialem ſubordinationem,vt 2. lib. vſurpata fuit,& in qua dictum eſt *infinitionem dari non poſſe*:non cerni, *Cap.2.q.1. ſect.3.* niſi in cauſſis,quarum propinquior effectui,ſeu poſterior non cauſſat, niſi concurrente priori.Non ita autem res habet in hoc igne generante,& in alio à quo genitus eſt,& in cæteris qui retro genuerũt præcedentes.Nullus enim eorum in generando opus habuit concurſu eius, à quo genitus fuit,aut aliorum præcedentium. Quare nihil obſtat noſtræ concluſioni,ſi in eis potuit dari progreſſus infinitus. Quanquam ne hoc quidem fieri potuiſſe conceſſerim,vt lib.12. oſtendetur.

Ad quartum dicendum eſt,nõ eſſe parem rationem in generatio- *1.d.2.q.vnica.* ne,atque in corruptione,niſi quis exiſtimet(quod Capreol. poſt Gregorium rectè aduertit)parem eſſe rationem; vt ſpecies equi, aut alterius animalis perfecti generetur à diuerſis ſpecie agentibus, quia poteſt à diuerſis ſpecie corrumpi. Cauſſa verò cur non ſit eadem ratio, hæc eſt: quia per generationem confertur eſſe rei, per corruptionem verò aufertur: plura autem requiruntur ad dandum eſſe, quàm ad auferendum. Quo fit vt eadem res numero poſſit indifferenter corrumpi à pluribus numero agẽtibus,& in diuerſis temporum momentis,nec tamen generari poſſit naturaliter, niſi à certo, ac deſignato agente,& certo temporis momẽto.Cùm autem obiicitur, *corruptionem vnius eſſe generationem alterius*,proinde parem eſſe rationem in eo quod generatur atque in eo quod corrumpitur: reſpondendum eſt, ideo corruptionem vnius dici generationem alterius, quia omnem corruptionem comitatur aliqua generatio,& omnem generationem aliqua corruptio.Veruntamen hinc non effici id, quod propoſitum erat. Nam etſi eadem numero res poſtquam exiſtit, variis numero corruptionibus obnoxia eſt, & quamlibet eius corruptionem neceſſariò comitatur aliqua generatio,ipſa tamen,quæ tam multis modis interire poteſt,niſi vnico ortu generari non potuit.

Cur eadem res corrumpi indifferenter à pluribus, non item generari poſſit.

Quomodo corruptio, vnius ſit alterius generatio.

Ad quintum dicendum eſt,non admodũ facilem eſſe quæſtionem apud Philoſophos de ſpecie cadaueris, vtrum videlicet, quacumque

ratione

ratione animal intereat ſemper generetur cadauer eiuſdem ſpeciei. Cuius negatiuam partem eo magis probauerim, quod fieri poteſt vt interitus proueniat per ſe ab humoribus diuerſarum ſpecierum. Dico autem, *per ſe*, quia ſpecies cadaueris non variatur propter varietatem interimentium per accidens, cuiuſmodi ſunt, qui iugulat, qui ſuffocat, &c. Verùm hæc quæſtio nihil eſt ad rem. Quidquid enim de ea cenſeatur, neceſſe eſt aſſerere, quandocumque animal occumbit, ſi in eo vna tantum eſt numero forma ſubſtantialis, vt ſupponimus: pro ratione diuerſorum inſtantium diuerſas numero introduci formas cadaueris: neque enim alia ratione generatur cadauer, quàm quæuis alia res. Nec certè ſenſibus credendum eſt, cùm aliud indicant: non enim ad ſenſus pertinet iudicium de diuerſitate ſubſtantiæ, ſed ad rationem, præſertim vbi ſenſibilia accidentia ſunt ſimilia.

Quæſtionem de ſpecie cadaueris non ita eſſe facilem.

Pars negans placet.

Non eſt ſenſuum iudiciũ de diuerſitate ſubſtantiæ cõſulendum.

Ad ſextum, ſiue par ratio ſit, ſiue diſpar: dicendum eſt tamen, nunquam eundem effectum ſpecie produci à cauſis diuerſis ſpecie, niſi illæ ſint diuerſorum ordinum, cuiuſmodi ſunt mus, & Sol: aut ipſe ab vna producatur per ſe, ab alia verò per accidẽs: quo pacto ſtomachus calefit, per ſe quidem à calore cibi, per accidens verò à frigore aëris circunſtantis. At in hac quæſtione non eſt ſermo de cauſis per accidens, cum luce clarius ſit, eundem numero effectum poſſe habere plures numero, immo & infinitas, neque item de cauſis diuerſorum ordinum, ſed eiuſdem quæ omnes ſunt eiuſdem ſpeciei.

Obiiciat tamen aliquis hunc in modum. Cùm Sol generat murum, neceſſariò aliquam cauſam particularem, ac per ſe concurrere, à qua mus proximè generetur, & eam cauſam eſſe eiuſdem ordinis cum mure generante, adhuc igitur eundem effectum ſpecie produci à diuerſis ſpecie efficientibus eiuſdem ordinis. Huic obiectioni occurrendum eſt cauſam quæ proximè rem efficit, ſi modo ſit ex principalibus, de quibus loquimur in hac quæſtione, aut eſſe æquè præſtantem effectu, aut etiam præſtantiorem. At cauſam cuius interuentu Sol proximè generat murem, verbi gratia, aërem calidum, non eſſe ex principalibus, ſed ex inſtrumentariis, cum ſit inferior effectu: vnde fit, vt nec generatio muris, nec alterius viuentis tribuatur aëri, cum tamen omnes tribuantur Soli: de qua re alibi diſſerendum. Eſt enim dubium non mediocre: num Soli tribuenda ſit generatio viuẽtium, cum Sol re vera non ſit viuens.

Obiectio.

Solutio.

Ad ſeptimum dicendum, etſi diuerſa animalia eundem numero locum per motum, quo ſe mouent occupare poſſunt, ſiue in eodem tempore, ſiue in diuerſis: tamen nihil inde colligi contra propoſitam concluſionem. Locus enim non eſt id quod fit per motum localem, ſed exiſtentia in loco: hæc autem nulla eadem numero à diuerſis mobilibus obtineri poteſt. Siquidem vt exiſtentia in loco ſit eadem numero, neceſſe eſt vt non ſolum locus ſit idem numero, ſed etiam mobile. Quo fit, vt etiam ſi diuina poteſtate duo corpora ponantur ſimul in eodem loco, tamen eorum exiſtentia in loco ſit duplex ratione duorum corporum. Verùm, quia per motum localem nulla noua abſoluta entitas acquiritur à loco diſtincta, vt inferiùs

Exiſtentia in loco vt varietur numero.

patebit, ſed ſolum hoc efficitur, vt mobile ſit in loco, in quo antea non erat, aut eius partes aliter ſe habeant ad partes loci, quam antea habebant (quod addiderim propter motum circularẽ) non dubium eſſe debet, quin idem numero terminus, ſiue eadem numero exiſtentia in loco poſſit indifferenter cauſari à diuerſis numero efficientibus, cum mobile eſt idem numero. Neque enim aliam numero exiſtentiam in loco conſecutus fuit Abacuc Propheta in lacu leonum, quod eo fuerit ab Angelo aſportatus, quàm habuiſſet ſi eodem momento temporis in eundem locum ſuis viribus perueniſſet. Quod accidit in iis omnibus quæ ab alio ſolius motus localis interuentu fiunt. Niſi quis ita deſipiat, vt dicat aceruum lapidum coactum à Socrate, aut ſextarium aquæ collectum multis guttis à Platone, non futuros eoſdem numero ſi ab Alcibiade colligerentur. Itaque cum diximus, eundem numero effectum non poſſe indifferenter prouenire ab alio, agente numero, in iis tantũ effectis id intelligendum eſſe voluimus, quæ noua forma abſoluta fieri ſolent. *Daniel. 14.* *Limitatio concluſionis notanda.*

Productio & conſeruatio in quibus æquè ſint faciles, vel non ſint. AD poſtremum dicendum, æquè facilè quidem aut difficilè id quibuſdam eſſe rem producere, atque conſeruare: vt in iis, quæ non poſſunt fieri niſi per creationem, & in cæteris omnibus, in quibus productio & conſeruatio re ipſa idem ſunt, vt in productione rerum ſucceſſiuarum. Deo enim cum habeat potentiam infinitam æquè facilè eſt creare formas ſubſiſtentes, atque conſeruare: creaturæ autem æquè difficile, ſeu potiùs impoſſibile. Equo item æquè curſum conſeruare, atque producere: vtrumque autem æquè difficilè: immò & impoſſibile conchilio. In aliis autem pleriſque rebus, partim faciliùs eſſe producere, partim faciliùs conſeruare. Homo enim generat hominem, quem conſeruare nequit: contra verò indumenta, alimenta, & alia pleraque conſeruant eum, quem generare non poſſunt. Vtcumque igitur habeat propoſitio argumenti, diſtinguenda eſt aſſumptio. Si enim loquatur de conſeruatione, quæ reipſa diſtinguitur à productione rei, qualis cernitur in priori confirmatione, concedenda vtique eſt, ſed neganda conſequentia. Si verò loquatur de conſeruatione, quæ re ipſa non diſtinguitur à productione, neganda eſt planè. Ad huius autem ſenſus probationem, quæ ex ſolo poſteriori exemplo duci poteſt, dicendum eſt, ſpeciem columnæ obiectæ non poſſe conſeruari ab alia columna, etiamſi Deus aliam ſimilimam loco illius ſubſtituat. Sublata enim priori, neceſſariò tolletur ſpecies quam illa imprimebat, quemadmodum ſublato Sole, neceſſario periret lumen diei. Quamquã verò ſequens columna aliam imprimet ſpeciem: non poterit tamen per illam oculus diſtinguere poſteriorem à priori. Cuius rei hæc ratio redditur à quibuſdam, quia ſi diuerſitas illarum ſpecierum ſatis eſſet vt oculus iudicaret poſteriorem columnam eſſe diuerſam à priori, ſatis quoque eſſet diuerſitas earum, quas eadem columna interrupta viſione producit, vt oculis identidem apertis ac clauſis. Hæc tamen ratio nihil eſt ad rem, quia ſpecies ab obiecto eodem numero diuerſis temporibus productæ ſemper repræſentat idem obiectum numero: at eæ quæ producuntur à diuerſis, etiam ſi nulla ſit *Cur diuerſitas ſpecierum non ſufficiat ad obiecta diſtinguenda.* *Ratio improbabilis.*

viſionis

viſionis interruptio, non repræſentat idem numero. Germana igitur ratio eſt, quia ſenſus non percipit diſtinctionem obiectorum, niſi vbi aliqua eſt diſſimilitudo aut diſtinctio ſenſibilis: vt ſi diſtinguantur colore, aut intenſione coloris, aut magnitudine, aut certè loco cum ſimul cernuntur. Diſtinctio enim quæ fit per ſolas differentias indiuiduales, abſtruſior eſt, quàm vt ſenſuum iudicio percipi poſſit.

Germana ratio.

DENIQVE ad priorem rationem qua Scotus vtitur, dicendum eſt multos eſſe nunc prædeſtinatos, qui non eſſent futuri ſi ſtatus innocentiæ nec à primis parentibus, nec à tota poſteritate amitteretur. Non ea quidem ratione, quia nunc multi prædeſtinati naſcuntúr ex parentibus reprobis, quod obiicit Scotus, (ſiquidem parentes qui nūc reprobi ſunt, forent prædeſtinati) ſed quia nunc multi prædeſtinati naſcuntur ex adulterio, qui non naſcerentur in ſtatu innocentiæ, cùm in illo ſtatu nullus futurus eſſet vſus alieni coniugis. Nullum tamen eſt incommodum aſſerere, multos ex iis, qui nunc prædeſtinati ſunt non fuiſſe tunc naſcituros, quia Deus non prædeſtinauit homines niſi præſciens lapſum humanæ naturæ, quam ſi caſuram non præſciſſet, alia ratione illos prædeſtinaſſet, vt D. Thom. Quodlib. 5. q. 8. rectè animaduertit. Scotus tamen id putat abſurdum, quia exiſtimat Deum (vt noſtro intelligendi more loquamur) prædeſtinaſſe homines ante præſcientiam lapſus generis humani. Ex quo fundamento in alia quoque abſurda incidit, quæ videre licet apud illum in loco citato. Atque hæc quæ Theologi ſunt propria, neceſſariò attingenda fuerūt, ne quis crederet propoſitam concluſionem repugnare doctrinæ fidei de certitudine prædeſtinationis.

Prior Scoti ratio ſoluitur

Qua ratione multi nunc prædeſtinati qui non eſſent futuri Adamo non peccante.

Quo pacto Deus homines prædeſtinauerit.

Vide Capr. in 2. d. 20. coclu. 3. & quæ cōtra obiiciuntur.

Scot. loco ſup. citato.

AD poſteriorem verò eiuſdem authoris rationem, ex dictis patet negandum eſſe quod ſumitur. Nam etſi ignis D, tantæ virtutis, quantæ eſt A, generare poſſet in eodem inſtanti ſimilem effectum, nō poſſet tamen eundem numero producere: neque enim id colligi poteſt ex æqualitate virtutis, ſed ex identitate eius numerali, ſi eadem omnino exiſteret in vtroque igne. Atque hæc de ſenſu diuiſo propoſitæ controuerſiæ: nunc de Coniuncto diſſeramus.

Poſterior Scoti ratio diluitur.

NVM EIVSDEM EFFECTVS PLVRES cauſæ coniunctim eſſe poſſint.

QVÆSTIO XV.

Argumenta partis affirmatiuæ.

SECTIO I.

PLVRES eiuſdē generis totales eiuſdē numero effectus eſſe poſſe, his argumentis oſtendi videtur in efficiētib.

SI Deus conſeruet materiam huius ligni cūm ſola quātitate detracta nimirum formam ſubſtātiali, & omnibus qualitatibus, quæ illam comitabantur, adhibeátque circumquaque plures numero ignes, quorum quilibet per ſe poſſit ignem ex ea generare: ignes illi proculdubio agent in eiuſmodi

Argum. 1.

materiã, atque adeò in inſtanti: hoc autem dato, idem effectus numero producetur à pluribus agentibus totalibus eiuſdem generis, ac ordinis. Eſt igitur pars affirmatiua quæſtionis vera, ac quod ignes illi agent, perſpicuum eſt, cum ſint agentia ex neceſſitate naturæ, & habeant materiam præſentem diſpoſitam, vt actionem ſuſcipiat. Si enim nullam haberet quantitatem, meritò quis dicere poſſet non futuram actionem: ſiquidem qualitates quas ignes illi imprimere poſſunt, egent quantitate, cuius interuentu recipiantur: nunc autem cum materia ponatur conſeruari cum quantitate, nulla videtur eſſe ratio, cur actionem ſuſcipere non poſſit. Quod verò agent in inſtanti, ea ratione patet, quia ideo Sol illuminat aërem in inſtanti, quia in aëre nihil eſt, quod poſſit luminis productionem impedire aut retardare: quod idem tunc in materia accideret.

Secundum. PRÆTEREA ſi duo corpora luminoſa æqualia magnitudine, intenſione lucis, atque agendi vi, ſint æquê propinqua alicui diaphano, quod ab vtrolibet per ſe illuminari poſſit: iam quæritur num ambo illuminabunt eiuſmodi diaphanum, an alterum illorum tantum, an verò neutrum. Quod neutrum, aut vnum potius quàm alterum, nulla omnino ratione dicendum videtur, cum vtrumque per ſe æquè id facere poſſit: ambo igitur illud illuminabunt. Quare nihil prohibet, quominus idem numero effectus à duabus cauſis totalibus eiuſdem ordinis ſimul produci poſſit.

Tertium. AD hæc duo Angeli aut etiam homines poſſunt concurrere ad portandum eundem lapidem, quem ſinguli per ſe portare poſſunt: igitur fieri poteſt, vt idem numero effectus producatur à duobus efficientibus totalibus eiuſdem ordinis.

ATQVE hanc ſententiam amplectitur Adamus & alij quidam, quos Capreolus refert in tertium ſententiarum, in quam propendet etiam Gabriel eodem loco.

Adamus 1. ſent. d. 1. dub. 4. vt refert Capr. 3. ſen. d. 1. q. vnica.

Approbatio negatiuæ partis. SECTIO II.

CONTRARIA tamen ſententia, quæ eſt D. Tho. tum hoc loco, tum 1. p. q. 52. artic. 3. Scot. 3. ſent. d. 1. q. 2. Themiſtij, Auer. Alber. Caie. Cap. & penè omnium alicuius nominis philoſophorum, à nobis amplectenda eſt, quæ facilè ex iis, quæ ſuperiori quæſt. dicta ſunt in hunc in modum concluditur. Plures cauſæ efficientes totales eiuſdem ordinis non poſſunt producere diſiunctim eundem numero effectum, ergo nec coniunctim. Nam ſi poſſent coniunctim, nec tamen diſiunctim: iam non eſſent cauſæ totales ſed partiales, vt patet ex dictis. Ita fit; vt qui concluſionem ſuperioris quæſtionis concedit, hanc omnino concedere cogatur, ne ſibi repugnet aſſerens eas cauſas eſſe totales, quas cogitur fateri non eſſe totales, ſed partiales.

Probatur hæc ſententia ex concluſione quæſtionis ſuperioris.

Alber. Mag. 2. Phy. tract. 2. c. 6. & Themiſt. 2. Phy. c. 3. Auer. 7. Metaph. comment. 31. Caiet. 1. p. q. 52. art. 3. & 3. p. q. 3. artic. 6. Capr. 2. Sent. d. 2. q. vnica. & 3. ſent. d. 1. q. 1. Sonci. hoc lib. quæſt. 6. Ferra. 3. cont. gent. cap. 68. Scot. 2. ſent. diſt. 20. q. 2. In 3. d. 1. q. 2.

SCOTVS tamen quia credit eundem numero effectum poſſe, diuiſim produci à pluribus numero agentibus totalibus eiuſdem ordinis cogitur probare hanc concluſionem ex ſpeciali repugnantia, quæ videtur conſequi ſi coniunctim ab illis producatur: etiamſi poſſit diuiſim Sic autem ferè argumentatur. Si idem numero effectus produceretur

ceretur ſimul ab A,& B,cauſis totalibus:penderet vtique eſſentialiter & ab vtraque & à neutra : hoc autem apertam inuoluit repugnantiã. Quod autem ab vtraque penderet eſſentialiter, ex eo videtur ſupponere tanquam perſpicuum,quia dependentia à cauſa totali,eſt depẽdentia eſſentialis.Quod vero à neutra penderet eſſentialiter,hunc in modum probat. Primum quidem non penderet eſſentialiter ab A, quia etſi A,non exiſteret nihilominus produceretur à B. Deinde non penderet eſſentialiter à B,quia etſi B,non exiſteret, nihilominus produceretur ab A,igitur à neutra penderet eſſentialiter. *Scoti confirmatio.*

VERVM Scotus non animaduertit ſe in probanda hoc modo cõcluſione huius quæſtionis,implicitè conceſſiſſe concluſionem,quam negauerat. Id enim quod ait,ſi idem numero effectus produceretur ſimul ab A, & B,cauſis totalibus, ab vtraque penderet eſſentialiter: non alia ratione ab eo aſſeritur,niſi quia putat dependentiam à cauſa totali eſſe dependentiam eſſentialem:quod ea ſola ratione verum eſt, quia idem effectus numero non poteſt produci à pluribus diuiſim, vt diximus.Nam ſi poteſt,ergo à neutro pendet eſſentialiter cum nõ exiſtente alterutro,nihilominus produci poſſit,vt ipſe colligit, ſi ponerentur ſimul concurrere. Itaque ratio Scoti non ſolum amplectenda eſt propter hanc concluſionem,ſed etiam propter ſuperiorem. *Vt Scotus implicitè conceſſerit, quod negauerat.*

In 3.d.1.q.2. SED quærat aliquis, num propoſita concluſio intelligenda ſit de potentia naturali,an de abſoluta. Scotus putat eſſe intelligendam de abſoluta,cum conetur ducere eum,qui oppoſitum duxerit ad contradicentes ſimul veras,vt patet ex dictis Caie.tamen credit non eſſe intelligendam niſi de potentia naturali, ſeu ſecundum ordinem in rebus conſtitutum,quæ ſententia magis placet. Nam neque ſuperioris quæſtionis concluſio,ex qua hæc pendet intelligenda eſt de potentia abſoluta,ſed naturali duntaxat,ſeu ordinaria, vt in eius confirmatione diximus. Nemo enim dubitare debet, quin Deus ſupernaturali concurſu poſſit per ignem A,vt per cauſam proximam totalem,diuiſim producere eundem numero effectum, quem poteſt producere per ignem B,vt per cauſam item proximam & totalem. Sed tamen quia naturali ordine nulla cauſa media totalis producere poteſt per ſeſe eundem numero effectum, quem poteſt alia totalis eiuſdem ordinis producere, inde fit vt plures non poſſint ad eundem numero ſimul concurrere:alioqui nulla eſt repugnantia. Cùm autem Scotus colligit fore hoc pacto vt idem numero effectus pendeat eſſentialiter ab vtraq; & à neutra, concedendum quidem eſt ſumpta dependentia pro naturali, & ordinaria, quo ſenſu rationem Scoti amplexi ſumus: at ſumpta pro ſupranaturali & extraordinaria (quæ appellatur abſoluta)neganda eſt prior pars ſequelæ, cùm Deus ſupplere poſſit omnem efficientiam aliarum cauſarum, & vna vti poſſit ad effectum alterius producendum. Reliquum eſt igitur vt argumentis oppoſitæ ſententiæ ſatisfaciamus,quod in illis nonnihil ſit difficultatis.

An quæſtio etiam de potẽtia abſoluta intelligenda ſit.

1.p.q.52.ar.3

Scoti ſententia.

Caiet.opinio. anteponitur.

Loco paulò ante citato.

Caiet.1.p.q.12.art.3.

Solutio argumentorum oppoſitæ ſententiæ. SECTIO III.

AD primum admiſſa hypotheſi dicendum eſt, ignes illos non fore cauſas totales eius numero ignis, qui ab omnibus ſimul

producetur. Quamquam enim quilibet eorum ſatis eſſet vt per ſe, & ſine concurſu aliorum ex eadem materia, & in eodem tempore certũ numero ignem produceret, tamen nullus per ſe produceret illum eumdem, quem omnes ſimul producent, quod iam patet intelligendum eſſe ſecundum naturalem ordinem: namque abſoluta Dei potentia quilibet ignis producere poteſt eundem numero ignem, qui ab illo igne naturaliter produci poteſt, ſi Deus illo ad eius productionem vti velit.

Perſpectiuorum ſententia improbatur. A D ſecundum, ſi vera eſſet opinio illa perſpectiuorum, quot ſunt corpora luminoſa diſtincta inter ſe, tot lumina diſtincta numero ab illis produci in eadem parte medij, nihil eſſet difficultatis. Verùm ea ſententia non eſt probanda, vt alibi oſtendimus, & ad caput decimũ huius libri repetemus. *Lege Vitellonẽ lib. 2. perſpect. theor.*

S V N T quibus placeat duo illa luminoſa corpora ſeſe ita impeditura, vt neutrum eorum lumen producat. Hæc tamen reſponſio præterquam quod eſt contra experientiam, nullius eſt veriſimilitudinis: nulla enim eſt ratio cur vnum luminoſum quantumcumque alteri & magnitudine & virtute æquale ſit, illud ab illuminando impediat. *Simile quid Iauellus hoc loco.*

Ferrarienſis opinio non leui ratione cõfirmatur. A L I I dubitantes hac de re, dicunt aut ſe mutuò impeditura, aut ſaltem non actura ſecundum totam intenſionem ſuæ lucis, ſecũdum dimidiam illius partem. Atque eſt quidem pro iſtorum reſponſione, quoad poſteriorem diſiunctionis partem, qua à ſuperiorum reſponſione diſtinguitur, non contemnenda ratio. Vt enim duo homines æqualium virium, cum ſimul tantum ponderis portant, quantũ vterq; per ſe portare poſſet, ita temperant conatus ſuos, vt neuter agat ſecundũ totam virtutem adæquatam ponderi, ſed ſecundũ partem aliquã: ita videntur duo luminoſa ſeſe inuicem attemperare poſſe in illuminando, vt neutrum agat tota intenſione lucis, ſed immediatè dũtaxat. Nam quod quidam obiiciunt propterea id fieri non poſſe, quia non eſt in poteſtate corporis luminoſi reprimere propriam virtutem, & agere hac dimidietate, illa verò minimè, cum neq; agens liberum ſit, nec maior ſit ratio cur agat hac dimidietate, quàm illa, nihil concludit: tũ quia hoc ipſum cogentur concedere in hoc boue, qui etſi non agit liberè, ſed naturæ impetu, tamen ſi cum altero trahat pondus, quod ſolus trahere poſſet, non dubium eſt quin ex natura talis concurſus ſit temperaturus conatum, quem ſolus adhibuiſſet. Tum etiam quia non agere ſecundũ totam virtutem non eſt illam reprimere, ſed non totã exercere. Tum denique quia neque in homine (etſi eſt agens liberum) cernitur poteſtas agendi hac dimidietate virium, illa verò minimè, ſed quod potius hac vtatur quam illa, ex determinatione primæ cauſæ prouenit, vt in aliis agentibus non liberis. *Ferrarienſis 3. contra gen. ca. 68.*

Vt producatur lumen à duobus luminoſis intenſius in qualibet parte remota. Et quidem ſi duo luminoſa corpora æqualia magnitudine ac virtute iuxta ſeſe poſita non eſſent productiua intẽſioris luminis in qualibet remota diaphani parte, quam vtrumuis per ſe: poſſet data reſponſio tolerari. Nunc autem cum id planè falſum ſit, vt patebit cap. 10. aliter ſoluendum eſt argumentum. Dixi in qualibet remota diaphani parte, quia in parte proxima, vbicumque finem illius deſcribas, immò

immo & in toto diaphano illuminato non producetur lumen intenſius ab vtroque luminoſo, quàm ab altero tantum, ſi ambo ſunt æqualia magnitudine ac virtute, vt dictum eſt: & tamen in quauis remota producetur intenſius ab vtroque, quàm ab altero. Cuius rei hæc eſt ratio, quia luminoſa corpora producunt in medio lumẽ vniformiter difformiter vt dici ſolet, hoc eſt, eo ordine, vt in ſuperficie quam contingunt, producant quantum poſſunt, ac proinde æquale ſuo lumini, deinde verò quo partes remotiores ſunt, eo minus intenſum. Quò fit vt nec in toto diaphano, nec in vlla eius parte detur intenſius lumen quàm in luminoſo corpore, & tamen addito alio luminoſo in quauis remota diaphani parte, intẽſius lumẽ producatur, quã ab vno dũtaxat. *Ratio.*

Ad argumentum igitur dicendum eſt, duo illa corpora luminoſa idem numero lumen productura, non tamen vt agentia totalia, ſed vt partialia, quemadmodũ ad primum argumentum reſponſum eſt. Non quod ſingula ſint actura ſecundum dimidietatem ſuarum virium, ſed quia ſingula ita agent tota virtute propria, vt ambo ſimul producant certum quoddam numero lumẽ, quod neutrũ per ſe poſſet producere. *Vera ſecundi argumenti ſolutio.*

Sed quærat aliquis quid dicendum ſit, ſi duo illa corpora luminoſa non ſimul ponantur, ſed altero iam ante exiſtente, alterum deinde adiungatur. Vtrúmne lumen à priori productum deſiturum ſit adueniente altero, vt vnum & idem numero ab vtroque producatur (hoc enim videtur ex dictis conſequi) an verò quod poſtea adiungetur efficiet reliquam extenſionem ac intenſionem luminis in qualibet remota parte diaphani. *Quid ſi duo illa luminoſa non ſimul ponantur, deſinetne lumen ab altero productum?*

Hvic dubitationi ſunt qui dicant lumẽ à priori luminoſo productum deſiturum eſſe aduentu alterius, ſicque ab vtroque ſimul vnum numero producendũ: Non eſt tamen audienda hæc ſententia. Agentia enim naturalia ideo agunt in aliquid, vt illud ſibi aſſimilent: proinde cum inueniunt ſibi ſimile, non ampliùs in illud agunt, niſi illius perficiendi & conſeruandi gratia. Accedit quod nullũ ibi dabitur corrumpens, aut quoquo modo efficiẽs vt lumen quod ante erat, eſſe deſinat. *Inepta reſponſio. Reijcitur.*

Dicendvm igitur ſi alteri luminoſo alterum adiungatur, non opus fore vt pereat lumen à priori productũ: ſed eo conſeruato à præexiſtente luminoſo, ſiue in ſuperficie contigua parteque proxima diaphani, ſiue in partibus remotis: luminoſum adueniens cũ præexiſtente effecturum nouam intenſionem in qualibet remota diaphani parte antea illuminata, nouamque extẽſionem vltra priorem actiuitatis terminum. Neque enim eiuſmodi accretio fieri poteſt à ſolo adueniente luminoſo, cùm non maiorem habeat efficiendi vim, quàm quod ante exiſtebat, à quo tamen talis accretio facta non erat. Hinc patet, ſi luminoſum præexiſtens poſtquam ambo ſimul illuminarunt: auferatur totum lumen periturum: ſiquidem lumen præexiſtens ante aduentum ſecundi luminoſi, à ſolo primo conſeruabatur, quod autem ab vtroque adiunctum fuit, à neutro per ſe produci potuit: quare neque ab altero tantum conſeruari poteſt. Itaque totum deſinet, & producetur à ſecundo luminoſo aliud numero ſimile & intenſione & extenſione illi, quod à primo luminoſo productum erat. Quod ſi ſecundum *Vera dubitationis explicatio. An totum lumen ablato priore luminoſo pereat.*

lumino

luminoſum ſubtrahatur,ſolum lumen ab vtroque productum peribit.

PATET etiam non eſſe cur diſcrucientur quidā, quærentes quidnam faciat luminoſum adueniens in ſuperficie proxima, cùm in ea lumen à priori luminoſo productum intendere non poſſit, vtpote æquale ſuo lumini, tandémq; concludentes facere illud robuſtius. Hoc enim nec fieri poteſt, nec rectè colligitur, Nam nec qualitas fit robuſtior niſi intenſione aut coniunctione maiore partium, vt in condenſatione: nec opus eſt vlla efficientia aduenientis luminoſi in eam ſuperficiem, cùm iam ſit perfectè aſſimilata luminoſo aduenienti.

Dubitatio de luminoſis in eodem loco adæquatè poſitis à Deo. QVÆRAT aliquis quid futurū,ſi duo illa corpora luminoſa æqualia magnitudine & agendi virtute diuina poteſtate ponantur adæquatè in eodem loco: ſiue ſimul id fiet in eodem momento temporis ſiue altero priùs poſito, alterum deinde adiungatur. Ad hanc dubitationē ſi corpora illa in eodem memento temporis ſimul ponantur,facilis eſt reſponſio ex dictis. Producent enim vnū luminis indiuiduum, quod neutrū per ſe poſſet producere,etiamſi vtrumq; (quod fateamur oportet) tota virtute concurrat. Verum ſi altero prius poſito ac remanente ſimul cum eo,ponatur alterum:dubitatio eſt non minima.Nā ſi ſphęra actiuitatis vtriuſq; luminoſi non fuerit maior, quā prioris tantū: ſanè cū poſterius luminoſum aduenerit, aut nihil faciet,quia inueniet medium tanto lumine affectū, quantum ipſum producere poteſt, aut ſi aliquid fecerit:neceſſe erit, vt vel cum priori luminoſo aliud numero lumen producat deſtructo priori: vel illud idē lumen, quod productū erat, cum eodem luminoſo conſeruet:quæ omnia videntur incommoda. Neque enim videtur dici poſſe, fore vt poſteriùs luminoſum nihil agat:nihil enim otioſum eſt in rerum natura. Neque item vtrumque producat aliud numero lumen deſtructo priori: quandoquidem nihil erit,à quo prius lumen deſtrui poſſit.Nec denique lumen priùs productum conſeruari ab vtroque luminoſo poterit: conſeruatio enim, & productio idē ſunt in ſucceſſiuis:lumen autem quod à priori luminoſo productum erat, non poteſt à poſteriori produci, ergo nec conſeruari. Si autem ſphæra actiuitatis vtriuſque fuerit maior, quàm prioris luminoſi tantum, inueniri quidem poterit quid agat poſterius luminoſum:producet enim ſimul cum priori lumen vltra ſphæram actiuitatis prioris lumino ſi, & cum eodem intendet lumen ab illo productum in qualibet remota parte medij prius illuminati. Verum ipſa hypotheſis non videtur admittenda. Cum enim ambo luminoſa non ſint occupatura ſimul maiorem locum, neque habitura intenſius lumen, quàm alterum tantùm:non eſt cur vtrumque ſimul habeat maiorem actiuitatis ſphæram, quàm habebat prius luminoſum.

Vbi tota difficultas.

Conſeruatio, & productio idem ſunt in ſucceßiuis.

Vnde oriatur dubij poſiti difficultas. TOTA huius rei difficultas ex eo naſcitur,quia nunquam experti ſumus plura luminoſa ſimul in eodem loco, vt experiremur etiam num longius diffunderent lumen, quàm vnum tantum: quemadmodum experimur cum vnum propè aliud ponitur. Hinc enim fit vt ad rationem ſine experientia neceſſariò ſit recurrendum, qua tamen non rarò hallucinamur. Qui ergo propter rationem proximam conceſſerit duo propoſita luminoſa non habitura ſimul in

Quomodo ſoluenda.

eodem

eodem loco maiorem actiuitatis ſphæram, quam prius luminoſum habeat: reſpondeat neceſſe eſt poſterius luminoſum nihil facturum: addétque incommodum non eſſe, quod tamdiu ſit otioſum, quamdiu cum eo ſimul fuerit prius luminoſum, à quo ſolo lumen producebatur & conſeruabatur: id enim ex tribus quæ proponebantur minime videtur improbabile. Sed oportebit deuorare illud quod ſequitur, ne mille quidem lucernas, ſi à Deo in eodem loco ponantur, magis illuminaturas domum quàm vnicam. Qui verò ne hoc concedat admiſerit propoſita duo luminoſa habitura (quod veriſimilius eſt:) maiorem actiuitatis ſphæram quàm ſingula per ſe: is facile diluere poterit rationem, quæ oppoſitum probare nitebatur. Dicet enim etſi ambo luminoſa non ſint occupatura ſimul maiorem locum, neque habitura intenſius lumen quàm alterum tantum: tamen non dubium eſſe quin habitura ſint plus luminis: habebunt enim duplex lumen comparatione ſingulorum: quod ſatis erit, vt longius poſſint illuminādo agere, quàm prius luminoſum. Nam & prunæ ex materia denſiori non habent intenſiorem calorem, quàm rariores, tamen ex eadem diſtantia magis calefaciunt: neque id propter aliam rationem accidere poteſt, niſi quia in materia denſiori plus caloris eſt quàm in rariori, etiam ſi intenſio ſit eadem. Neque ad rem erit, ſi quis objiciat in eo cerni diſparitatem, quod materia denſior non eſt plura corpora, ſed vnum tantum, quod de duobus luminoſis in eodem loco adæquatè poſitis dici non poteſt: nihil enim id refert.

Quæ plus habent luminis, licet non intenſius lumen, longius agūt & fortius.

NAM quod calor eiuſdem intenſionis in materia denſiori poſitus plus agat ex eadem diſtantia, longiúſque calorem diffundat, non prouenit ex vnitate ſubiecti, ſed ex maiori caloris multitudine, quæ dupla erit vel tripla, vel etiam maioris proportionis, ſi proportio maioris inæqualitatis in denſitate maior fuerit.

AD tertium neganda eſt conſequentia. Non poſſunt enim ſiue duo Angeli, ſiue duo homines concurrere ad portandum lapidem niſi vt cauſæ partiales: ſiquidem quanto vnus magis conabitur, tanto minus enitetur alter, vt ex conatibus vtriuſque quaſi vnus conatus efficiatur.

Quid de cæteris cauſarum generibus dicendum ſit.

SECTIO IV.

SVPEREST, vt quemadmodū Ariſtoteles in eo pronunciato, de quo nūc agimus, vniuersè loquutus eſt de cauſſis: quid de cæteris generibus dicendū ſit paucis explicamus.

QVOD ergo attinet ad interna cauſarum genera, dicendum: Nullum eumdem numero effectum poſſe habere plures materias, aut formas totales eiuſdem ordinis ſiue diſiunctim, ſiue coniunctim. Hæc concluſio, quod ad ſenſum diſiunctim attinet, ex eo probatur, quia cum ſingularis materia, & ſingularis forma quoad vltimas earum entitates, ſint phyſica indiuiduationis principia, vt patebit capite ſexto: neutiquam dicendum eſt, vnum & idem numero compoſitum poſſe indifferenter conſtare ex hac vel illa materia, aut ex hac vel illa

Prima concluſio. Materias & formas plures vt idem numero effectus reſpuat.

Durandi falſa ſententia.

illa forma. Vnus eſt Durandus, vel alter etiam quidam qui ſentiant, vnum & idem numero compoſitum poſſe indifferenter conſtare ex quauis materia,modo conſtet ex vna duntaxat forma. Proinde licet anima D.Petri in generali reſurrectione non vniatur idem materiæ, quam olim informauit,nec alicui eius particulæ tamen compoſitum fore idem numero quod olim fuit. Verum hæc ſententia quia parum abeſt,vt ſolam formam ad eſſentiam rei naturalis pertinere dicat ſeptimo libro impugnabitur,vbi ea de re diſſeritur ab Ariſtotele. *Durād.4.ſen. d.44.q. Ioānes Neapol.*

QVOD verò attinet ad ſenſum coniunctim, ex diſiuncto ſenſu poteſt duci probatio,quod idem factũ eſt in cauſſis efficiẽtibus:Nam ſi nec plures materiæ,nec plures formæ,diſiunctim,ſiue indifferenter poſſunt conſtituere idem numero compoſitum,& tamen poſſunt coniunctim:efficitur vt iam non ſint cauſſæ totales,ſed partiales,quod eſt contra hypotheſim:loquebamur enim de totalibus.

Secunda concluſio de cauſa finali.

DE fine tamen non prorſus eadem eſt ratio. Nam etſi interni fines eiuſdem mutationis,nec diſiunctim, nec coniunctim plures eſſe poſſunt,totales videlicet ac eiuſdem ordinis:externos tamen vtroque modo diuerſos eſſe nihil prohibet.

PRIOR pars huius aſſertionis ex eo patet: quia finis internus mutationis idem eſt quod forma quæ acquiritur, & ex qua fit compoſitum : eiuſdem autem numero compoſiti nec diſiunctim,nec coniunctim plures numero formæ totales dari poſſunt, vt oſtenſum eſt. Poſterior verò manifeſta exemplis eſt : idem enim opus fieri poteſt ab homine indifferenter propter hunc aut illum amicum, itémque propter hunc & illum ſimul adeò vt nihil minus fiat propter vnum,quàm propter alterum,immo etiam,quàm propter vtrumque.

NVM CAVSÆ SIBI mutuo ſint cauſæ.

QVÆSTIO XVI.

Argumenta negatiuæ partis. SECTIO I.

FIERI non poſſe vt cauſæ ſibi mutuo ſint cauſæ:etſi oppoſitum affirmat Ariſtoteles in hoc capite his tamen argumentis oſtendi videtur.

PRIMVM, quia finis non poteſt habere cauſam, cùm ſit cauſa cauſarum omnium vt dici ſolet.

DEINDE, quia nec efficiens quatenus efficiens eſt : ſi enim efficiens haberet cauſam ea maximè eſſet finalis : at finalis non eſt cauſſa efficientis etiam vt efficiens eſt : alioqui Deus quatenus eſt primum efficiens,eſſet cauſatus ab vltimo fine ac proinde à ſe.

TERTIO, quia ſi cauſæ ſibi mutuo cauſæ eſſent, cum eæ omnes quæ ad eundem effectum concurrunt,ſimul concurrant: vnum genus cauſæ eſſet alteri generi eſſentialiter ſubordinatum,quod fieri poſſe ad librum ſecundum negatum eſt:immo verò vnaquæque cauſa eſſet ſibi ipſi eſſentialiter ſubordinata : quicquid enim eſt ſubordinatum *Cap.2.q.1. ſect.2.*

alteri

alteri, eſt ſubordinatum iis omnibus, quibus illud ſubordinatum eſt

QVARTO, quia ſi cauſæ ſibi mutuo cauſæ eſſent, concedendum foret, vnam eſſe priorem & poſteriorem reſpectu alterius, ac proinde priorem & poſteriorem ſeipſa, & (quod hinc ſequitur) cauſſam ſui ipſius: omnis enim cauſa eſt prior eo cuius eſt cauſa: quicquid autem eſt prius priore, eſt prius poſteriore, & quicquid eſt cauſſa cauſæ, eſt cauſa cauſati.

POSTREMO, quia ſi cauſæ ſibi mutuo cauſæ eſſent, per ſe mutuo demonſtrari poſſent: quo fieret vt circularis demonſtratio non eſſet improbanda, quæ tamen ab Ariſtotele in priori libro de poſteriori reſolutione, & ab omnibus exploditur, ac merito quidem: ea enim admiſſa, idē eſſet notius & ignotius altero, atque adeo ſeipſo, quandoquidem ea omnia, quæ ſiue demonſtrantur, ſiue qualis alia ratione probantur: per notiora probentur neceſſe eſt.

Quid reſponderi ad quæſtionem ſoleat.

SECTIO II.

Hoc cap. 2. AC Ariſtoteles quidem hac vna aſſertione ſe ab hac quæſtione expediuit: cauſas ſibi mutuo cauſas eſſe non in eodem genere cauſæ, ſed in diuerſis: quo pacto deambulatio eſt cauſa efficiens bonæ habitudinis: & hæc viciſſim eſt cauſa finalis deambulationis. Sed tamen argumenta propoſita poſteriorem huius aſſertionis partem non modo impugnat, ſed etiam euertere omnino videntur. Prior autem in cauſis finalibus efficientibus & materialibus, facilè his exemplis impugnari poteſt. Nam & finis Cui, eſt cauſa finalis finis Cuius, & hic viciſſim illius, vt deambulans bonæ habitudinis, & bona habitudo deambulantis, vt deambulans eſt. Et deambulans ipſe alia ratione eſt efficiens bonæ habitudinis, & bona habitudo efficiens deambulantis vt talis eſt. Pluuia item eſt cauſa materialis vaporum è terra aſcendentium, & viciſſim vapores deſcendentis pluuiæ. *Cōcluſio Ariſtotelis.*

Alb. 2. Phy. tract. 2. ca. 6. & alij. AD hæc reſpondent nonnulli, rationes pro negatiua parte adductas, ſolum probare cauſas diuerſorum generum, non poſſe ſibi viciſsim alteram alterius cauſas eſſe, quoad cauſalitates ſimul & quoad eſſe: at nihil repugnare vnam eſſe cauſam alterius quoad eſſe, quo pacto efficiens eſt cauſa finis intenti: veluti medicus ſanitatis: alteram verò illius quoad cauſalitatem: quo pacto aiunt, finem eſſe cauſam efficientis veluti ſanitatem medici. Nam efficiens introducit formam, quæ eſt finis intentus: eámque eſſe facit in materia ſecundū eſſe reale: at forma ipſa ſeu finis intentus, mouet efficientem cauſam, ſecundum eſſe conceptum, vt ſe efficiat ſecundum eſſe reale, quod eſt eſſe cauſam cauſalitatis efficientis. Quod autem nunc obiectum eſt de cauſsis eiuſdem generis: quoad finales quidem ita fortaſſe diluent, vt dicat finem Cui, & finem Cuius, etſi ſunt cauſæ eiuſdem generis: non eſſe tamen eiuſdem ſpeciei, pro qua tamen in hac quæſtione nomen generis (vt ſæpè alias) ſumendum eſt, cum negatur poſſe cauſas eiuſdem generis ſibi mutuo cauſas eſſe. Quoad efficientes autem, planè dicunt non eſſe incommodum aſſerere in eadem ſpecie cauſæ *Vt nōnulli ſoluunt argumēta partis negantis.* *Cap. 3.*

 alteram

alteram viciſſim eſſe cauſam alterius non ratione tamen eiuſdem indiuidui ſed diuerſorum : quo pacto bona habitudo quæ efficitur hac deambulatione, non eſt efficiens huius eiuſdem deambulationis, ſed alterius quæ poſtea efficietur:& hæc pluuia non eſt cauſa, materialis illorum eorundem numero vaporum,ex quibus genita eſt, ſed aliorũ ex quibus alia numero gignetur.

Nom omnino tamen ſatisfaciunt.

VERVM ita non videntur ſatisfacere, niſi luculentius, & aliter quam vt ſonant explicentur. Nam vt aliqua omittam, quæ reſponſione hac videntur non poſſe diſſolui: certè finis non poteſt eſſe cauſa cauſalitatis efficientis. Nam præterquam quod Deus quatenus efficiẽs eſt, cauſatus eſſet, vt in argumento obiectum eſt: nullum genus cauſæ poteſt eſſe cauſa cauſſalitatis alterius generis, vt in iis de quibus hic eſt ſermo de inductione perſpicuum eſſe poteſt. Etenim nec forma habet à materia vt informet, tametſi ſine materia informare non poſſit: nec materia à forma vt ſuſtineat, tametſi ſine forma ſuſtinere nequeat: nec verò finis ab efficiente habet vt illud ad agendum alliciat: nec denique efficiens habet à fine, vt ſit id, vnde primum motus proficiſcitur, ſed à ſe primo: tametſi efficere nihil poſſit, niſi alicuius gratia ad agendum alliciatur. Vnde fit, quod nonnulli ac magni quidem auctores dicunt, finem eſſe cauſam efficientis quoad cauſalitatem, impropriè dictum ſit pro eo dicant, finem quoad cauſalitatem eſſe natura priorem efficiente, vt efficiens eſt, licet efficiens quoad eſſe ſit prius fine: loquuntur enim de fine Cuius, qui quidem actione efficientis incipit eſſe, non de fine Cui, vel accepiſſe cauſalitatem agentis pro ſecundaria ratione cauſſandi, quæ eſt actio ipſa reſpectu principalis effectus: qui per actionem fit, non pro ipſo influxu agentis, à quo ipſa quoque actio proficiſcitur. Qua in re optimè ſe & alios explicauit. Alenſis hoc loco, non ſimpliciter aſſerens cauſam efficientem habere ſuam cauſſalitatem à fine, ſed quodammodo habere. Videbat enim planè nullum genus cauſæ ab alio genere propriam cauſalitatem mendicare poſſe. Quod autem ad diluendum argumentum ex cauſſis efficientibus addunt: etſi rectè dictum eſt, non tamen videtur ſatis. Nã in quibuſdam efficientibus alterum viciſſim pendet ab altero, non ſpecie tantùm eadem: ſed numero etiam: quo pacto manus calidæ altera alteram fouet, alteráque viciſſim alterius calorem tutatur, quod efficientis cauſæ munus eſt: quare aut aliter, aut explicatiùs ad quæſtionem reſpondendum eſt.

Nullum genus cauſſæ poteſt eſſe cauſſa cauſſalitatis alterius generis.

D. Thomas hoc loco.

Alb. 2. Phyſ. tract. 2. ca. 6.

Explicatio Alexandri Alen.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO III.

Explicatur aſſertio Ariſtotelis.

Vt cauſſæ ſibi inuicem ſint cauſſæ.

DICENDVM igitur aſſertionẽ Ariſtotelis quoad priorẽ quidem partem (vt pote cauſas in eodẽ genere cauſæ non eſſe ſibi mutuo cauſas) vniuerſalem eſſe: in eo tamen ſenſu quẽ explicauimus: Eſt enim negatiua propoſitio: At quoad poſteriorẽ quæ loquitur de diuerſis cauſarũ generibus, nõ eſſe vniuerſalem, ſed indefinitam: neque enim ait cauſas omnes diuerſorũ ge-

ne

nerum ſibi mutuo cauſas eſſe, ſed cauſas abſolutè quod intelligendū eſt in iis tantùm, quæ ad ſe mutuo referuntur, vt in efficientibus & finalibus inter ſe collatis, in formalibúſque & materialibus comparatis inter ſe. Nam & finis dicitur finis efficientis, & efficiens dicitur efficiens finis: non cuiuſlibet tamen, ſed finis Cuius, veluti medicus ſanitatis (quod notandum eſt: ne finis Cui, comprehendi hoc loco intelligatur) & forma dicitur forma materiæ, viciſſimque materia dicitur materia, ſeu ſubiectum formæ. Atque in his duabus tantū cauſarum complicationibus intelligi ſolet poſterior aſſertionis pars ab Interpretibus, cùm hoc loco, tum etiam 2. Phyſicorum c. 3. Quare expoſita tribus concluſionibus reſpondendum eſt.

D. Thom. Alex. Auer. hoc loco. & Albertus 2. phyſ. tract. 2. cap. 6.

PRIMA, quoad cauſalitates quidem, neque in eodem genere, neque in diuerſis poſſunt cauſæ ſibi mutuo eſſe cauſæ. Hæc concluſio quoad priorem partem ex eo probatur: quia ſi cauſæ eiuſdem generis ſibi mutuo cauſæ eſſent, planè ſequerentur ea incommoda, quæ in quarto & quinto argumento primæ ſectionis colligebantur. Quoad poſteriorem verò, ex eo probatur, quia vnum genus cauſæ non poteſt eſſe cauſa cauſalitatis alterius generis, vt ex ſuperiore ſectione patet, ergo nec viciſſim alterum alterius. Huic tamen concluſioni non repugnat vnam cauſam eſſe cauſam alterius quoad cauſalitatem in eodem genere cauſæ, modo altera non ſit viciſſim cauſſa illius in eadem ſpecie. Nam in eſſentialiter ſubordinatis, ſuperior eſt eſſe cauſa cauſalitatis inferioris cauſæ, vt ſæpiùs dictum eſt.

Prima concluſio.

SECVNDA cōcluſio. Quoad eſſe ſimpliciter etſi repugnat cauſſas ſibi mutuo cauſas eſſe in eodem genere cauſæ, non repugnat tamen in diuerſis: at quoad eſſe ſecūdum quid, neque in eodem genere repugnat, nec in diuerſis. Prima pars ex eo probatur: Quia ſi in aliquo eodem genere cauſarum altera viciſſim eſſet cauſa alterius quo adeſſe ſimpliciter, id maximè accideret in efficientibus, vt inductione patere poteſt: at quæ cauſæ efficientes non poſſunt ſibi viciſſim dare eſſe ſimpliciter, quod enim efficienter dat eſſe, nunquam accipit eſſe ſimpliciter ab eo ipſo, cui efficienter dat eſſe, vt inductione patet. Accedit & ratio communis in omnibus cauſſis: quia ſi duæ cauſæ penderent ex ſe inuicem quoad eſſe ſimpliciter in eodem genere: planè euenirent ea incommoda, quæ duobus poſtremis argumentis primæ ſectionis explicata ſunt. Secunda pars ex eo conſtat, quia materia & forma cœli ſūt ſibi viciſſim cauſſæ quoad eſſe ſimpliciter, vt patet ex quæſtione tertia, tametſi non eodem modo res habet in his inferioribus: nam etſi omnes formæ (intellige ſubſtantiales) ſunt cauſæ materiæ quoad eſſe ſimpliciter (pendet enim ab eis materia ſimpliciter in conſeruari, quanquam non ab hac aut illa, ſed à toto formarum genere, vt in eadem quæſtione dictum eſt) non tamen materia eſt cauſa omnis formæ quoad eſſe ſimpliciter, quia non eſt hoc modo cauſa formæ humanæ, quæ cum immaterialis ſit à materia in ſuo eſſe ſimpliciter pendere non poteſt. Quod ſi ſermo eſſet de materia & forma materiali tam cœleſti, quàm inferiorum dicendum foret alteram viciſſim eſſe cauſam alterius quoad eſſe ſimpliciter, eo tamen modo, lo-

Secunda.

Materia & forma quo pacto ſibi inuicem ſint cauſæ.

Huius cap. ſect. 2.

In efficientibus probatur concluſio. co eodem explicatus eſt.

Tertia pars concluſionis, quoad idem genus cauſæ attinet: perſpicua eſt in efficientibus, vt in manibus mutuo calorem conſeruantibus. Neque enim altera ſimpliciter efficit vt altera ſit calida, ſed vt non fiat frigida à circunſtante aëre.

In diuerſis generibus inter ſe collatis. Qvod verò attinet ad diuerſa genera, ſatis patet in materia & forma hominis. Materia enim dat formæ humanę vt ſuſtentetur quoad informationem, quod eſt eius eſſe ſecundum quid, & viciſſim forma humana dat materiæ eſſe humanum, quod eſt eſſe ſecundum quid materiæ. Patet etiam in efficiente & fine. Nã efficiens cũ concepit finem, dat illi quoddã eſſe ſecũdũ quid, & viciſsim finis, cũ metaphoricè mouet cauſam efficientem, dat illi quoddam aliud eſſe ſecundũ quid: quandoquidem moueri à fine non eſt aliquid efficere. Tertia concluſio.

Tertia aſſertio. Cùm Ariſtoteles ait, cauſas ſibi mutuo cauſas eſſe non in eodem genere ſed in diuerſis: intelligendum id eſt vniuersè de efficientibus & finalibus comparatis inter ſe, itémque de materialibus & formalibus inter ſe collatis, non quoad cauſalitates tamen, ſed quoad aliquod eſſe ipſarum cauſarum, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid: ita tamen, vt ſit ſermo de eſſe quo altera per ſe pendet ab altera.

Obiectio. Et quidem quod in duabus his tantùm cauſarum complicationibus id intelligendum ſit, iam initio huius ſectionis cum omnibus interpretibus ſuppoſuimus. Quod verò in iis vniuersè ſit intelligendum inductione patet. Quod autem intelligi poſsit quoad eſſe earum ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, ex ſecunda concluſione perſpicuum eſt. Quòd denique intelligi debeat quoad eſſe, quo altera per ſe pendeat ab altera: ex eo patet: quia ſi ſermo ſit de eſſe, quo altera per accidens pendet ab altera, non dubium eſt quin duæ cauſæ eiuſdem generis mutuo ſibi cauſæ eſſe poſſint quoad aliquod eſſe ſecundum quid, vt dictum eſt de manibus mutuo calorem conſeruãtibus: neque enim per ſe id faciunt, quaſi influendo calorem, ſed remouendo, ſiue impediendo frigus aëris circunſtantis.

Solutio.

Vt vna manus alteram cõcalefaciat. Qvod ſi quis obiiciat, manus frigidas ſeſe mutuo confricantes, mutuo ſeſe ac per ſe calefacere quo pacto in curribus ſæpè ligna ſeſe incendunt, piper quoque & ſtomachum ſe viciſſim calefacere: hũc in modum reſpondendum eſt. Agentia quæ hoc pacto in ſe mutuo agunt non per eandem formam quam in ſe alia, ab aliis accipiũt, agere per ſe in ſe inuicem, ac proinde non cenſeri eadem numero formaliter, vt per ſe agunt & patiuntur, ſed diuerſa. Verbi gratia manus dextra, quæ confricatione calefacit ſiniſtram, non calefacit illam calore eo quem accipit à ſiniſtra (ſi vtraque æqualiter calefit) ſed confricatione, qua efficit in ea calorem: eodemq; modo ſiniſtra calefaciẽs dexteram non eam calefacit eo calore quẽ accipit à dextera, ſed confricatione qua in ea calorem excitat. Atque eadem ratio eſt in curribus. Dixi, *ſi vtraque æqualiter calefit*, quia ſi altera magis calefiat ab altera, quod magis ab illa confricetur: poterit illa per ſe agere, in alteram illo caloris exceſſu, quò calorem alterius ſuperat. Quod verò ad piper & ſtomachum attinet piper etſi calore ſtomachi excitatur,

vt illum calefaciat:non tamen illum calefacere illo eodem actuali calore, quem accipit à ſtomacho, ſed natiuo & virtuali: quo fit vt iam non cenſeatur idem numero agens formaliter, ac patiens, ſiue accipiens propter diuerſas formas, quarum altera in ſtomachum agit, altera ab eodem accipit. Quod ſi quis vrgeat ſaltem ſtomachum eadem forma agere, atque agi, calore nimirum actuali, occurrendũ eſt, nihil id referre, quandoquidem patet non eſſe formam eandem, qua piper agit, & agitur vt ſtomachus ad illud, quaſi ad id quod formaliter vnum & idem agens & patiens ſit, referri poſſit. Itaque quod Ariſtoteles negat cauſas eiuſdem generis non poſſe ſibi mutuo cauſas eſſe: intelligendum eſt de cauſſis per ſe, & eiſdem numero formaliter ex vtraque parte. Quapropter reliquum eſt, vt ad argumenta initio propoſita reſpondeamus, qua ex parte non concludunt.

Quomodo piper ſtomachum calefacit.

Epilogus.

Dilutio argumentorum partis negatiuæ.

SECTIO IIII.

AC primum quidem rectè ſumit, finem, vt finis eſt, ſeu quoad cauſalitatem non poſſe habere cauſam alterius generis: id enim commune eſt cauſſis omnibus, vt in diuerſis generibus vna non ſit cauſa alterius, tametſi in eodem genere eſſe poſſit, vt patet in eſſentialiter ſubordinatis, modo non retro commeet cauſalitas in eadem ſpecie quod ex prima concluſione perſpicuum eſt. Nec huic ſententiæ repugnat dictum illud commune, *finem eſſe cauſam cauſarum omnium*: iam enim diximus ſic intelligendum id eſſe, ac ſi dicas eſſe omnium primam, & præcipuam in ratione cauſæ.

Soluuntur argumenta poſita ſect. 1.

Finem eſſe cauſam cauſarum quomodo intelligendum.

IN ſecundo (quod pro prima etiam concluſione eſt) illud vnum aduerte, cùm finis dicitur cauſa efficientis, etſi id non quoad cauſalitatem, ſed quoad aliquod eſſe intelligi debet: ſemper tamen intelligẽdum eſſe quoad aliquod eſſe ſecũdum quid, vt quoad motionem, qua efficiens mouetur à fine, cùm ipſum motionis eſt capax vel quoad actionem, quæ ſuo modo denominat cauſam efficientem: atque hoc quidem poſterius commune eſt omnibus efficientibus. Hac ratione non dixit Ariſtoteles in hoc capite, bonam habitudinem eſſe cauſam finalem deambulantis, ſed deambulationis, vt intelligeres deambulantem non eſſe cauſatum à bona habitudine quoad ſuum eſſe ſimpliciter, ſed quoad deambulationem, à qua denominatur deambulãs, quo pacto Deus vt vltimus finis non eſt cauſa ſui, ſed ſuæ actionis, à qua extrinſecus denominari poteſt.

AD tertium dicẽdum, in eſſentiali ſubordinatione requiri vt cauſſæ ſint eiuſdem generis, & vt altera ſit alterius cauſa quoad cauſalitatem, vt dictum eſt ad librum ſecundum, quorum neutrum in diuerſis cauſarum generibus locum habet.

Deus vt vltimus finis non eſt cauſa ſui, ſed ſuæ actionis externæ.

Cap. 2. q. 1. ſect. 2. AD quartum dicito, in diuerſis generibus cauſarum nihil eſſe incommodi ſi altera viciſſim ſit prior altera: neque enim inde ſequitur, aliquam eſſe priorem ſe, aut (quod durius eſt) cauſam ſui. Illud enim, Quidquid eſt prius priore eſt prius poſteriore: & illud, *Quidquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati*: in eodem genere locum habet, in diuer-

Duo axiomata explicantur.

ſis

ſis non habet. Neque enim valet, efficiens eſt prius fine, aut cauſſa finis quoad exiſtentiam: & finis eſt prior efficiente, & cauſſa efficientis quoad actionem: ergo eſt prior ſe aut cauſſa ſui: mutatur enim ratio cauſſandi. Nec valet item, materia eſt prior forma & cauſſa formæ quoad ſuſtentationem, & forma viciſſim prior materia & cauſſa materiæ quoad informationē, ergo materia eſt prior ſe & cauſſa ſui: mutatur enim cauſſalitas in progreſſu.

Vt per ſe inuicem, cauſæ demonſtrentur.

A d vltimum dicendum, non ſolùm non eſſe impoſſibile, ſed eſſe etiam neceſſarium vt cauſſæ quæ ex ſe mutuo pendent, quatenus ita pendent, per ſe inuicem demonſtrentur. Neque enim datur perfectus circulus in mutua earum dependentia: quia in cauſſis per ſe ſemper variatur vel ratio cauſſandi, vt in efficiente & fine in materia & forma, vel principium cauſſandi, vt in ſtomacho & cibo natura calido, aliiſque huiuſmodi efficientibus.

NVM IDEM CONTRARIORVM causa eſſe poſſit.

QVÆSTIO XVII.

Quæ in hac re difficultatem faciant.

Sectio I.

Pars negatiua probatur. Primum.

Primvm celebre eſt apud Peripateticos pronunciatum illud, *idem, in quantum idem, ſemper facit idem*, quod ex 2. lib. de Generatione deſumunt, eo in loco vbi Ariſtoteles tradit cauſſam obliqui circuli, quem Zodiacum vocamus: quod ſi ſemper facit idem, nunquam igitur facit contraria. *Cap. 10. tex. 56.*

Secundum.

Deinde in hoc ipſo capite, eo pacto docet Ariſtoteles idem contrariorum cauſſam eſſe poſſe, quo nauis gubernator, eius & ſalutis, & ſubmerſionis cauſſa eſt, præſentia quidem ſalutis: abſentia verò ſubmerſionis: at eſſe cauſſam ſalutis per præſentiam, & ſubmerſionis per abſentiam, non eſt idem eſſe contrariorum cauſſam, ſed contraria eſſe cauſſas contrariorum: non minus enim cōtraria ſunt, abſentia, & præſentia gubernatoris, quàm ſalus, & interitus vt ſic dicam, nauis. Re igitur vera potiùs Ariſtoteles hic docet, idem non eſſe cauſſam contrariorum, quàm eſſe.

Tertium.

Postremo in pronunciatis naturalibus, & moralibus illud ſæpè vſurpatur, contrariorum contrarias eſſe cauſſas. Vnde tum videtur illud Dialecticorum, quod ex 2. Topicorum Ariſtotelis deſumitur: *ſi propoſitum in propoſito, & oppoſitum in oppoſito.* vt ſi virtus laudanda, vitium reprehendendum. Quod ſi contrariorum contrariæ ſunt cauſſæ, quî fieri poteſt vt idem contrariorum cauſſa ſit? atque hæc pro parte negatiua quæſtionis faciunt. *Loco Ariſt. paulò ante citato. Cap. 3.*

Affirmans pars ſuadetur. Primum.

P r o affirmatiua autem primùm ſe offerūt cauſſæ liberæ, quæ manifeſtè agunt in cōtraria. Vnde eſt illa diſtinctio libertatis in libertatem

tem contrarietatis, & contradictionis:contrarietatis ad agendum benè vel malè contradictionis ad agendum & non agendum.

DEINDE artes ipſæ, quæ contraria efficiunt,poteſt enim Oratoria æquè diſſuadere, atque ſuadere, & medicina æque refrigerare ægrorum medicamẽtis, atque calefacere,vt non dicã ſanare,& nouam ægritudinem efficere,quod medicus nõ faceret ex arte, ſed ex malitia. *Secundum.*

TERTIO cauſæ ipſæ naturales. Nam &Sol cauſat in his inferioribus contraria effecta,vt dulcedinem lactis, & amaritudinem abſynthij: calorẽ æſtiuum in hominibus, & frigus in puteis:quædam etiam mollia facit vt ceram, alia dura vt lutum: immo etiam ignis in re eadem efficit contraria, vt cum mel concretum initio liquefacit: quod deinde coquendo indurat. *Tertium.*

AC licet quæſtio in efficientibus tractari hoc loco ſoleat propter exemplum Ariſtotelis, quod planè ſubiicitur in efficientibus, tamen quia in ipſo pronunciato, quod eſt affirmatiuum abſolutè de cauſis ſermo eſt, hæc de cæteris cauſarum generibus adiungemus. Videri quidem illud falſum in cæteris, quemadmodum in efficientibus, quod in omnibus cauſarum generibus par ratio eſſe videatur. Verùm autem quod materiam eandem contrariarum formarum cauſam eſſe nemo ſit qui dubitare poſſit, cum formæ contrariæ educantur de potentia materiæ tanquam cauſa ipſarum naturalis. Formam verò eandem contrariorum effectorum, tum quia forma viuentis præſentia, & abſentia ſua vitæ, & mortis cauſſa eſt,ac magis quidem, quam gubernator præſentia ſuam nauem ſeruat, &abſentia perdit: tum etiam quia ſi efficiens eſt contrariorum cauſa, cùm illud per formam ſit efficiens, idem quoque de forma dicendum erit. Quod ſi forma, ergo & finis qui cum forma concidit, vt patet ex Ariſt. in Phyſicis. Accedit, quod propter eundem finem contraria ſæpe fiunt, vt motus in partes contrarias, & alterationes item contrariæ: quo pacto idem ægrotus vt ſanetur, modo vtitur calidis, modò frigidis. Ita videtur quæſtio in cæteris quoque cauſarum generibus, quemadmodum in efficientibus ambigua eſſe. *Quæſtio in toto genere tractatur.* *Materiã cauſam eſſe contrariorum.* *Formam.* *[.]Phy.cap.7. [t]ext.71.*

Explicatio quæſtionis. SECTIO II.

FORTASSE dicat aliquis non opus fuiſſe hanc quæſtionem diſcutere. Nam nec Ariſt. vniuersè loquitur, ſed definitè, neq; eodem modo vult idem contrariorum cauſam eſſe,ſed alio & alio modo,vt gubernatorem præſentia ſua ſalutis nauigij, abſentia vero naufragij eiuſdem, ita permittitur ab Ariſt perſpicuè, vt dicamus idem, & in quibuſdam contrariorũ cauſam eſſe, & in quibuſdam non eſſe, & vno modo eſſe,alio modo non eſſe. Verùm quia & hoc ipſum qua ratione accidat, & qua non accidat, & quam vim habeant quæ pro vtraque parte occurrunt operæpretium eſt cognoſcere,non erit inutile ſi paucis rem expediamus.

DE cauſis quidem extremis, materia videlicet ac fine, non dubium eſt, quin idem ſecundum idem poſſit eſſe contrariorum cauſa, *In materia& fine explicatur quæſtio.*

vt materia ſecundum ſuam eſſentiam,& generalem potentiam, propenſionémque ad formas, & finis ſecundum ſuum eſſe reale conceptum,quorum vtrumque patet ex præpoſitis argumentis. De mediis autem cauſis diſtinguendum:Nam de forma quatenus forma eſt, hoc eſt,quatenus per ſeipſam dat eſſe: oppoſitum aſſerendum eſt. Nunquam videlicet vnam & eandem poſſe contrariorũ eſſe cauſam etiam conſecutiuè,vt inductione patet.Nam neque albedo vnquam dat eſſe nigri,nec nigredo albi, & ſic in cæteris: neque ex forma eadem profluunt in eodem ſubiecto contrariæ affectiones: alioqui connexa eſſent,Dixi quatenus forma eſt, quia quatenus principium efficiendi, idem de ea dicendum,atque de efficiente,de quo ſolo iam reliquum eſt vt reſpondeamus. Nam & ambigua res eſt, & de ea ſola diximus diſputari conſueuiſſe in hac quæſtione.

In forma.

In cauſis efficientibus.

Dicendvm igitur in efficientibus quidem liberis,idem efficiens ſecundum idem efficiendi principium, & ſuppoſito etiam eodem fine proximo, contrariorum cauſam eſſe poſſe : in naturalibus autem non poſſe,modò non de cauſis vniuerſalibus, ſed particularibus ſiue immediatis immediatione ſuppoſiti ſermo ſit, nec de cauſis per accidens,ſed per ſe,nec reſpectu diuerſarum materiarũ, ſed eiuſdem,adde & eodem modo diſpoſitæ.Nam ſi vel cauſa mediata ſit, vt Sol reſpectu lactis & abſynthij:vel partim agat per ſe, partim per accidens,quo pacto idem lumen per ſe calefacit materiam calefactibilem,& per antiperiſtaſim calidi aëris puteos in æſtate frigefacit: vel materiæ ſint diuerſæ, vt cera & lutum reſpectu eiuſdem, vel eadem diuerſo modo diſpoſita, vt mel concretum,& idem poſtea liquidum reſpectu ignis, vel efficiendi principium ſit diuerſum , qua ratione magnes ex vna parte dirigit ferrum ad Aquilonem, ex altera verò ad Auſtrum,& anima triſtitia conſtringit corpus,lætitia dilatat, vel denique fines proximi ſint diuerſi,vt accidit in contrario motu pulmonis,qui naturaliter & eiiciendi calidi aëris cauſa ſe comprimit,& attrahendi frigidi ſe extendit(tametſi propter vnum, & eundem finem remotum vitæ ſeruandæ vtrumque facit) non dubium eſt quin idem contrariorum cauſa naturaliter eſſe poſſit. At in efficientibus liberis non eſt eadem ratio. Poſſunt enim facere contraria eodem efficiendi principio,& propter eundem finem proximum : quo pacto Deus virtute ſua quæ vnica eſt,& propter ſeipſum,proximè potuit aquam & ignem,& alia contraria producere,& Socrates eadem volendi facultate,& propter eundem finem proximum, poteſt rem eandem & amplecti & reiicere: vt ſi modo docere velit,modo nolit,vt Platoni gratum faciat.Aduerte tamen non eſſe hic intelligendum nomine finis proximi ipſum intrinſecum actionis terminum, quo pacto aqua & ignis ſunt fines earum mutationum,quibus producuntur, ſed extrinſecum : quo pacto Deus eſt finis omnium ſuarum actionum, aliarum quidem proximus,aliarum vero remotus,omnium tamen principalis, & Plato eſt finis Socratis præceptoris,vt præceptor eſt.

Magnetis mira natura.

Solutio

Solutio argumentorum pro vtraque parte propoſitorum.

SECTIO III.

QVARE ad pronunciatum illud quod initio propoſitum eſt, dicendum nõ rectè illud deſumi ex loco citato Ariſtotelis, nec contra nos, ſed pro nobis etiam facere ſi fideliter referatur. Neque enim Ariſt. id ſolum docere vult, idẽ in quantum idem, aut ſecũdum idem ſemper facere idem, ſed expreſſè ait: *idem eodem modo ſemper habens, idem facere natum, ſiue aptum eſſe*, quod quidem plus eſt, nec tantùm in proximis agẽtibus locum habet, ſed in remotis etiam, de quibus Ariſtoteles in ea quæſtione loquebatur. Nam ſi agens eodem modo ſe habet & in ſe & ad alia: nulla poteſt aſſignari ratio in naturalibus, cur aliter atque aliter agat, veluti Sol ſi ſemper in Æquinoctionali moueretur circulo (quod eſſet ſi inferiores cœli ſolo ductu primi mobilis traherentur) ſemper nox & dies eſſent æqualia, nunquam eſſet hyemis & æſtatis, veris & autumni viciſſitudo. At nos non dicimus idem eodem modo & in ſe, & ad alia ſemper habens contrariorum cauſam naturaliter eſſe poſſe: ſed idem agens proximum variato modo agendi per ſe, aut per accidens, aut variata materia, &c. *Soluuntur argumenta partis negantis. Ariſtoteles explicatur.*

SECVNDVS locus pro nobis etiam eſt, niſi quod diligenter aduertendum, gubernatorem nauis naturaliter quidem cauſam eſſe per accidens ſubmerſionis nauis, ſi ê naui quam ſeruabat diſcedat (per ſe enim aut ventorum vi, aut accipiẽda alia ratione aqua ſubmergitur) at moraliter cauſam eſſe per ſe, ſi illam & potuit, & debuit ſua opera ſeruare, vt diximus in expoſitione contextus. *Secunda ſolutio.*

TERTIVS locus hanc habet vim, vt in cauſis formalibus valeat: contrarias enim formas, contraria effecta formalia & contrariæ proprietates conſequuntur: vt virtutem, virtute præditum eſſe laudandũque: vitium autem vitioſum reprehendendum: quæ ſanè conueniunt cum eis quæ de formalibus cauſis diximus. *Tertius Ariſtotelis locus exponitur.*

ARGVMENTA verò quæ pro parte oppoſita in efficientibus propoſita ſunt, ex dictis ſoluta relinquũtur. Illud vnum in cauſis per accidens animaduertendũ, quatuor modis potiſſimum euenire vt agens efficiat per accidens contrarium. Vno, quia non reſiſtit agẽti contrario: quo pacto Sol recedens dicitur frigefacere, & columna trabi ſuppoſita, ſi illam ſuſtinere deſinat, dicitur trabem deiicere, ad quem modum reduci poteſt remotio prohibentis: quo pacto is qui columnam remouit dicitur trabẽ deieciſſe. Altero, extrahendo contrarium ex re, in quã agit: quo pacto calor æſtiuus ſtomachũ frigefacit, quia extrahit internum calorẽ, & Sol exſiccat lutum extrahendo humorem: tertio diſponendo ad formam contrariam: quo pacto ignis dicitur gelare aquam per accidens, quia cum eã calefaciendo rarefacit, in cauſa eſt, vt à frigore melius penetrari poſſit. Quarto, præbendo ipſi contrario occaſionẽ, ſe magis ad pugnã roborandi: quo pacto calor æſtiuus aëris intendit puteorum frigus, & eiuſdem hybernum frigus intendit eum calorẽ, qui intra terrã continetur, à quo puteorũ aqua efficitur calida. *Soluũtur argumenta partis affirmatiuæ. Quatuor modi quibus agens efficit per accidens contrarium. Quare æſtiuus calor intendat frigus puteorum.*

IN aliis autem cauſis quid pro parte vtraque reſpondendum ſit, *Quid de aliis cauſis dicendum.*

De quibus contrarÿs in hac quæſt. ſit ſermo.

facilè ex iis quæ dicta ſunt lector intelliget: niſi quod duo ſunt animaduertenda. Alterum nihil referre quod forma præſentia,& abſentia ſua generationis & interitus cauſa ſit: nos enim non loquimur in hac quæſtione de iis contrariis, quorũ alterum poſitiuum ſit, alterũ priuatiuum: ſed de iis, quorum vtrumque ſit poſitiuũ. Proinde exemplum illud naufragij, quod eſt apud Ariſtotelem non eſt ſumendum priuatiuè pro ipſo quaſi interitu nauis, ſed poſitiuè pro ſubmerſionis motu. Alterum eſt, finẽ eum qui coincidere dicitur cum forma, non eſſe finẽ extrinſecum: nos autem non de intrinſeco, ſed de extrinſeco locutos eſſe.

NVM CAVSA ET EFFECTVS SIMVL SINT.

QVÆSTIO XVIII.

Argumenta contra Ariſtotelem.

SECTIO I.

Pars negatiua quæſt.

ARISTOTELES quidem ad finem cap. affirmat ſi de cauſa in actu, & effectu in actu ſermo ſit: vtrumque ſimul eſſe, ac non eſſe tempore, ſi verò de cauſa in potentia, non idem dicendum eſſe: quæ ſanè aut vera non videntur, aut non cohærent, nec comparationem cauſarum cum effectibus quatenus ſimul ſunt, aut non ſimul ſatis declarant.

PRIMÒ enim id quod actu generat, non eſt ſimul tempore cum eo quod actu generatur: quod enim generat eſt, quod generatur non eſt, vt ipſe docet multis in locis, ac meritò quidem, quod enim iam eſt, cur aut quo pacto gigneretur? Atque hoc quòd de generante ac genito in commune dicimus, luce clarius eſt in viuentibus, quæ ſemper, vt actu generant præcedunt tempore actu genita, vt Socrates actu generans Callimachum genitum.

SECVNDO finis actu cauſat cũ actu non eſt, veluti cũ medicus curat ægrotum ſanitatis inducendæ gratia, quæ proinde nondum eſt.

TERTIO par eſt ratio in comparatione cauſarũ in potentia cum effectis in potentia, atque cauſarũ in actu cum effectis in actu: vt enim ſe habet actus ad actum, ita potentia ad potentiã. Immo verò planiùs videtur cauſam in potentia & effectum in potentia ſimul eſſe tempore, quàm cauſam in actu, & effectum in actu. Quandocumque enim cauſa cauſare poteſt, effectus quoque cauſari poteſt, & vice verſa, alterutrum enim ſi neges, alterum quoque neges neceſſe eſt. Quod ſi dicas Ariſtoteles cum id negat cauſis in potentia, & concedit cauſis in actu, intelligendum eſſe de cauſis in potentia comparatione effectorum in actu, iam iſta non cohærent: oportebat enim conferre vtraque in potentia, quemadmodum vtraque in actu.

POSTREMO comparatio cauſæ & effectus, quatenus alterũ eſt ſimul, aut poſterius natura reſpectu alterius prior eſt, & magis propria n materia de cauſis, quàm quatenus alterum eſt ſimul, aut prius tempore: & tamen hanc comparationem prætermiſit Ariſtoteles.

De

De comparatione cauſarum & effectorum inter ſe ſecundum naturam.

SECTIO II.

ERGO vt comparationem ſecundum rationem prioris & poſterioris natura priori loco explicemus, illud in memoriam reuocandum eſt, cauſam & effectum cõſiderari poſſe, vel quoad res ipſas ſecundum ſe, vel quoad relationes cauſæ & effectus, vel cauſam quidẽ quoad rationem cauſæ, effectum verò quoad rationem cauſati, vt cauſatum eſt, tum dicendum: Si cauſa & effectus primo modo ſumantur, interdum cauſam eſſe priorem natura, interdum poſteriorem, interdum etiam ſimul natura. Nam cùm prius & poſterius natura exceptis iis modis prioris & poſterioris: qui cauſæ vt cauſa eſt & effectui, vt effectus eſt accommodantur, vel ſi priùs & poſteriùs perfectione, vel priùs & poſteriùs exiſtendi conſequentia, vt patebit cap. vndecimo: perſpicuum eſt materiam in generabilibus & corruptibilibus eſſe natura priorem forma & compoſito, & rurſum poſteriorem natura, priorem quia præcedit vtrumque exiſtendi conſequentia, poſteriorem quia pręceditur ab illis perfectione, cauſam verò vniuocam eſſe ſimul natura cum ſuo effectu, quia habet eandem cum illo perfectionem.

Cauſa & effectus quot modis conſiderari poßit. Explicatio quæſtionis.

SI verò cauſa & effectus ſecundo modo ſumantur, non dubium eſt quin ſemper ſimul natura ſint, cum ſint formaliter correlatiua.

QVOD ſi ſumantur tertio modo, ſemper cauſa eſt prior natura, & effectus poſterior, ſemper enim effectus vt effectus eſt pendet ex cauſa, nec à poſteriori, ſed à priori: verbi gratia, quod forma ſuſtineatur ſiue quoad eſſe, ſiue quoad informationem tantùm, à materia prouenit: cuius cauſalitas eſt ſuſtinere formam: contráque quod materia informetur, ſeu habeat eſſe formale, à forma prouenit, cuius cauſalitas eſt dare eſſe formaliter, ſeu informare materiam, & ſic in cæteris, neque vnquam verè dixeris cauſam, vt cauſa eſt pendere ab effectu, vt effectus eſt tanquam à priori.

De comparatione eorundem ſecundum tempus.

SECTIO III.

QVOD verò attinet ad comparationẽ prioris & poſterioris tempore, dicendum: Si cauſa & effectus ſumantur pro rebus ipſis abſolutè non neceſſariò eſſe ſimul tempore, quia cauſa hoc modo exiſtente poteſt nõdum exiſtere effectus, vt ſcamnum exiſtente fabro aut exiſtente effectu, periiſſe iam cauſam, veluti fructus exuſta arbore. Atque hoc voluit ſignificare Ariſtoteles, cum dixit cauſam & effectum ſi ſumantur in potentia, non ſimul eſſe, & non eſſe. Intellexit enim nominibus cauſæ in potentia, & effectus in potentia (ſaltem nomine effectus in potentia) res ipſas quibus accidit eſſe actu.

Ariſtotelis mens explicatur.

SI verò ſumantur, ſiue vt correlatiua ſunt ſiue formaliter, vt cauſa & effectus ſunt: dicendum, ſemper eſſe ſimul tempore. Ac vt correlatiua quidem ſunt (ſaltem mutua, hoc eſt, vel vtrumque reale, vel vtrumque rationis) nihil eſt dubij, cùm correlatiua hæc ſimul omninò

ſint exiſtendi conſequentia (ſeu quod idem eſt,& paſſim vſurpari ſolet)ſimul ſe ponant ac tollant. Vt autem formaliter cauſa & effectus ſunt,ex eo conſtat, quia ratio cauſæ & effectus ſunt fundamenta ſiue rationes fundandi relationum cauſæ & effectus:nec altera poteſt eſſe ſine altera,neque vtraque ſimul ſine relationibus conſequentibus. Atque hoc pacto intellexit Ariſtoteles *cauſam in actu & effectum in actu ſimul eſſe*,tametſi de cauſis non quoad relationes, ſed quoad cauſandi rationes loquutus eſt.

Ariſtotelis explanatio.

Obiectio.

QVOD ſi obiicias rationem cauſandi primi efficientis ab omni æternitate extitiſſe(eius nimirum voluntatem efficiendi)& tamen effectum cœpiſſe ex tempore, ergo cauſam & effectum quoad rationem cauſæ effectus non ſimul eſſe tempore:alij aliter reſpondent.

Prima ſolutio Capreoli. *Ita Cap. in 2. d.1.q.2.ar.3. ad 1.contra 1.concluſio.*

SVNT qui putent ſe facilè euadere difficultatem hanc diſtinctione voluntarij efficientis & naturalis.Dicunt enim propoſitionem hãc cauſam in actu,& effectum in actu ſimul eſſe,de naturalibus cauſis & effectis,non de voluntariis intelligendam. Quæ reſponſio non eſt ad rem. Nam cùm cauſa in actu ſit cauſa actu concurrens ad effectum: nihil intereſt ſitne naturalis,an libera. Si enim actu concurrit vt cauſans,iam effectus actu cauſatur.

Improbatur.

Secunda Caietani. *In his videtur eſſe Caieta. in com. 1.p.q. 40.art.1.*

ALII volunt rationem cauſandi primi efficientis quoad id,quod ponit in ipſo primo efficiente,ab æterno extitiſſe:quoad id verò quod ponit in effectu, non fuiſſe ab æterno, & hoc poſteriori modo primũ efficiẽs & eius effecta quoad rationem cauſæ & effectus ſimul eſſe. Verum ſolutio hæc ideo non placet,quia nihil eorum quæ ſunt in effectu ad rationem cauſæ pertinent,ſaltem ad primam & propriè dictam,vt ex iis quæ ſuprà expoſita ſunt perſpicuum eſt.

Non placet.

Tertia Thomæ Argent. *Thomas de Argẽtina in 1.d.45.ar.1. D.Thomas 1. p.q.19.art.7. & q.46.art. 1.ad 10.& aliis in locis.*

ALII dicunt,voluntatem primi efficientis Dei non eſſe rationem cauſandi niſi pro eo tempore,quo Deus efficere aliquid conſtituit:atque eo pacto ſimul eſſe rationem efficiendi cum ratione effectus, qui efficitur. Eſt autem hæc ſolutio conſentanea iis,quæ D.Tho.pleriſque in locis tradit, ſed cum ratio cauſandi non ſit entitas aliqua formaliter,ſed modus ſe habendi ad aliud,vt ſuperiùs quoque explicatum eſt, potius dixerim voluntatem Dei non eſſe formaliter rationem efficiendi,neque abſolutè,nec pro eo tempore quo efficit, ſed eſſe modũ ſe habendi Dei volentis ad ea quæ efficit : ipſum videlicet influxum diuinæ voluntatis in effectum, qui non eſt formaliter actus voluntatis,ſed illum ſupponit ab æterno exiſtentem, cùm ipſe ſit ex tempore. Nec dubium eſt quin hoc pacto D. Thomas exponi velit. Quod ſi quis obiiciat, ergo Deum mutari cum agere incipit, quia incipit habere modum illum ſe habendi, reſpondendum eſt, nihil mutari dicendum eſſe , niſi recipiat nouam entitatem realem, cuiuſmodi non eſt formaliter modus ille ſe habendi ad effectum.

Ita ſenſiſſe D.Thomam.

Conſentanea eſt dictis D. Thomæ.

Solutio auctoris.

Obiectio.

Solutio.

Quæ nonnulli addũt ineptè ad ſuperiorem concluſionem.

EX his, ſi rectè aduertas, planè intelliges ſuperuacanea eſſe quæ nonnulli addere ſolent huic propoſitioni,cauſam in actu, & effectum in actu, ſimul eſſe tempore:nempe vt cauſa ſit non impedita, non remota, non libera, & effectus ſit proximus & immediatus. Si enim cauſa actu cauſat, conſtat impeditam non eſſe, & quemadmodum

diximus

diximus nihil intereſſe, ſitne naturalis an libera: ita nihil refert ſitne proxima an remota. Item ſi actu cauſat, perſpicuum eſt effectum aliquem immediatum cauſari, etiamſi is ſit mediatus & remotus, reſpectu mediatæ ac remotæ cauſæ: & forſitan ad alium mediatum remotúmque effectum dirigatur, vt embryo ad iuuenem.

Solutio argumentorum. SECTIO IV.

AD primum igitur argumentum cõtra Ariſtotelem dicendum id quod generatur, dum generatur (nempe generatione non momentanea, ſed temporaria quæ propriè generatio eſt) non eſſe quidem vt genitum, ſed eſſe tamen vt id quod generatur. Id enim quod generatur dum generatio durat, non exiſtit niſi per materiam & aliquam formæ partem, ſi forma diuiſibiliter introducatur, vt forma domus: aut per materiam & aliquam diſpoſitionem ad formam, ſi forma introducatur indiuiſibiliter, vt forma hominis, leonis, aut etiam ignis, quoad primam inflammationem materiæ. Vnde patet, non rectè quoſdam excogitaſſe hoc loco ſolutionem illam de ſimultate immediationis vt loquuntur: aſſerentes ideo generans & id quod generatur eſſe ſimul tempore, quia id quod generatur exiſtit immediatè poſt generationem. Confundunt enim id quod generatur cum eo quod genitum eſt, quemadmodum & nos in argumento, & quia genitum vt genitũ eſt, exiſtit immediatè poſt generationẽ, idcirco aiunt generans, & id quod generatur eſſe ſimul tempore, id eſt, immediatè poſt generationem, quod non rectè dicitur. In vltimo enim generationis momẽto, id quod generatur, iam non generatur, ſed genitum eſt.

Ariſtoteles exponitur.

Improbatur quorumdam ſolutio.

AD ſecundum dicito, finem vt finem exiſtere eo modo, ſiue conditione qua cauſat, cauſare autem vt eſt in mente. Et quãuis non neceſſe eſt, vt cùm primum ſanitas mouet medicũ ad curationẽ adhibendam, iam tum ægrotus curetur: ipſa tamen motio qua medicus mouetur à fine, numeratur in effectibus finalis cauſæ, quod ſatis eſt in eo exẽplo, vt cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſint. Neque enim hoc neceſſariò intelligendum eſt de cauſa & effectu mediato, ſed immediato, quemadmodum & in cauſis efficientibus & earum effectibus.

In vltimo generationis momento rem non generari, ſed eſſe genitam.

AD tertium, iam diximus cauſam in potentia & effectum in potentia ſumenda eſſe eo loco pro rebus, quæ ſunt cauſa & effectus abſolutè ſumptis: quo fit vt accipienda non ſint prout inuicem referuntur ſecundum potentiam naturalem aut logicam, quo pacto ſimul ſe ponunt & tollunt mutuo.

AD vltimum dicendum eſt, Ariſtotelem non inſtituiſſe agere hoc loco de modis quibus cauſa prior effectu, aut ſimul cũ illo, ſed obiter docuiſſe cauſam in actu & effectum in actu neceſſariò eſſe ſimul tempore, non item cauſam in potentia & effectum in potentia: vt rationem redderet cur potiſſimum per potentiam & actum modos alios cauſarum duxerit, ſeu multiplicauerit omiſſis aliis complicationibus cauſarum quas facere potuiſſet. Ratio autem fuit, quia plurimum intereſt in actune, an in potentia cauſa ſumatur, vt diximus in expoſitione contextus. Atque hæc de cauſis dicta ſint.

Inſtitutum Ariſtot. hoc capite.

CAPI

CAPITIS TERTII EXPLANATIO.

Diuiſio totius capitis.

E*Lementum* a *dicitur.* Exponit hoc cap. quot modis dicitur elementum: primúmque tradit propriam eius rationem, deinde impropriam & tranſlatitiam: poſtremò reuocat omnia huius nominis ſignificata, quotquot vſurpantur ad communem quandam elementi rationem.

Definitio elementi.

Elementum propriè dictum (vt definit) eſt id, *ex quo primum inſito, ac indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem aliquid componitur.* Cum dicitur *ex quo aliquid componitur,* reiiciuntur cauſæ externæ, exemplaris, efficiens, & finalis. Nec refert quod cœleſtia corpora, quæ ſunt efficientes cauſæ rerum inferiorum, ſæpe apud Ariſt. vocantur elementa: non enim hoc nomine appellantur, quatenus ſunt cauſæ efficientes, ſed quatenus primæ partes ſenſibiles vniuerſi corporei: quemadmodum ignis, aër, aqua, & terra non ex eo dicuntur elementa quod ſunt cauſę agentes mutuæ generationis, & corruptionis, ſed quia ſunt primę partes ſenſibiles miſtorum corporum ſpeciei differentes. Reiicitur etiam per eãdem definitionis particulam quicquid aliud non eſt pars, etiam ſi ex eo res dicatur fieri, veluti priuatio & contrariũ. Quamquam enim ſtatua dicitur fieri ex infigurato, & album ex nigro: tamen non dicuntur ex his cõſtare aut fieri tanquam partibus, niſi per accidens ratione ſubiecti. Nec obeſt quod Ariſt. 12. lib. huius operis, cap. 4. numerat priuationem inter elementa: intelligit enim priuationem eſſe per accidens elementum ratione materiæ: quod idem Simplicius ad 1. Phyſ. annotauit. Itaque priuatio eſt per ſe principium, ſed per accidens elemẽtum. Cùm autem additur *primo inſito,* hoc eſt, ita inſito vt ſit primum in compoſitione: reiiciuntur partes quę non ſunt primæ, ſed conſtant aliis prioribus: cuiuſmodi ſunt, quas heterogeneas ac diſſimilares appellamus, vt caput, manus: & id genus aliæ, quæ conſtant ex diuerſis ſimilaribus: & homogeneæ, ſiue ſimilares illæ, quæ ex vulgatis elementis conſtant, vt caro, os & ſimiles. Quod denique additur *at indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem,* nõ neceſſitatis gratia, ſed perſpicuitatis adhibitũ eſt. Niſi quis dicat, neceſſariò fuiſſe explicandũ quo pacto elementum ſit prima pars: quantitaténe, & quæ in minores diuidi nequeat (vt Democritus, Leucippus, & cæteri qui atomos rerum omnium naturalium principia eſſe crediderunt) an potiùs ſpecie, & quæ in priores ſpecie differentes diuidi nõ poſſit. Hoc enim præſtitutum eſt adhibita hac tertia definitionis parte, quæ eſt Auen-rois ſententia hoc loco.

Vt 3. de Cœlo cap. 1. text. 1. Meteor. ca. 3. & initio lib. de coloribus.

Tex. 22.

Comm. 69.

ΚΕΦ. Γ.

Text. 4.

Στοιχεῖον a λέγεται, ἐξ οὗ σύγκειται πρώτου ἐνυπάρχοντος ἀδιαιρέτου τῷ εἴδει εἰς ἕτερον εἶδος· οἷον, b φωνῆς στοιχεῖα ἐξ ὧν σύγκειται ἡ φωνὴ καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται ἔσχατα, ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλας φωνὰς ἑτέρας τῷ εἴδει αὐτῶν, ἀλλὰ κἂν διαιρῆται τὰ μόρια ὁμοειδῆ, οἷον ὕδατος τὸ μόριον ὕδωρ, ἀλλ' οὐ δὲ συλλαβῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα λέγουσιν οἱ λέγοντες, εἰς ἃ διαιρεῖται τὰ σώματα ἔσχατα, ἐκεῖνα δὲ μηκέτ' εἰς ἄλλα εἴδει διαφέροντα σώματά. καὶ c εἴτε ἓν εἴτε πλείω τὰ τοιαῦτα, ταῦτα στοιχεῖά λέγουσι. παραπλησίως d δὲ καὶ τὰ τῶν διαγραμμάτων στοιχεῖα λέγεται, καὶ ὅλως τὰ τῶν ἀποδείξεων. αἱ γὰρ πρῶται ἀποδείξεις, καὶ ἐν πλείοσιν ἀποδείξεσιν ἐνυπάρχουσαι, αὗται στοιχεῖα τῶν ἀποδείξεων λέγονται. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ οἱ πρῶτοι, ἐκ e τῶν τριῶν δι' ἑνὸς μέσου.

Καὶ f μεταφέροντες δὲ στοιχεῖον καλοῦσιν ἐντεῦθεν, ὃ ἂν ἓν ὂν καὶ μικρὸν, ἐπὶ πολλὰ ᾖ χρήσιμον. διὸ καὶ τὸ μικρὸν, καὶ ἁπλοῦν, καὶ ἀδιαίρετον, στοιχεῖον λέγεται. ὅθεν

Tria elementorum genera, in definitione comprehenſa.

b *Vt vocis elementa.* Vt definitionem exemplis illuſtret, tria ſubiicit elementorum genera, quæ in illa comprehenduntur: vocum literatarum, rerum naturalium, & demonſtrationum Mathematicarum. Elementa vocum earum quæ & litteratæ, & articulatæ dicuntur, non ſunt ſyllabæ, ſed ipſæ litteræ, hoc eſt, ſimplices pronunciationes. Syllabæ enim diuidi poſſunt, non ſolùm ſecundum quantitatem, vt longa in duas breues: ſed etiam ſecundum formam, quod ſit in ſimplices pronunciationes ſpecie diuerſas, qualis ſunt vocalis & conſonans: at ipſæ literæ, ſiue pronunciationes ſimplices, & ſi poſſunt diuidi ſecundum quantitatem, vt cum tota aqua diuiditur in duas dimidietates, (qua

Vide Plato. in Theæteto, ſeu de ſcientia.

(qua enim diuiſione ſyllaba diuiditur ſecundum quantitatem temporis , diuiduntur etiam literæ,ex quibus conſtat,quod hoc loco à quibuſdam non ſatis animaduerſum eſt)non diuiduntur tamen in diuerſas pronunciationum ſpecies,quod eſt apertiſſimum. Vnde fit vt quælibet pars literæ ſit eiuſdem ſpeciei cum tota litera,nõ autem quælibet pars ſyllabæ cum tota ſyllaba. Quanquam enim id verum eſt diuiſa ſyllaba in partes materiales,quæ ſunt partes longitudinis ſucceſſiuæ,non tamen eſt verum ſi diuidatur in partes ſuo modo eſſentiales , quæ ſunt ipſæ literæ ex quibus conſtat.

CAPVT III.

Elementum a *dicitur id,ex quo primo inſito,ac indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem aliquid componitur,vt* b *vocis elementa , ex quibus componitur vox,& in quæ vltima diuiditur,illa autem nõ iam in alias voces,à ſe ſpecie diuerſas diuiduntur: Sed etſi diuidantur: ſunt tamen partes ipſæ ſpeciei eiuſdem : quo pacto pars aquæ aqua eſt,non ſyllabæ ſyllaba : Simile quoque modo & ea corporum elementa dicunt,qui de hac re loquuntur , in quæ vltima corpora ipſa diuiduntur : illa verò non in alia rurſus corpora , quæ ſpecie differant : ſiue* c *autem vnum,ſiue plura ſint talia,ea elementa dicunt.*

Ab Auerr. Ant. Andr. & aliis nonnullis.

Eadem d *ferè ratione dicuntur & definationũ, & omnino demonſtrationum elementa. Primæ enim demonſtrationes,& quæ in pluribus demonſtrationibus inſunt,eæ demonſtrationum elementa dicuntur. Sunt autem huiuſmodi primi ſyllogiſmi,qui ex* e *tribus per vnum medium efficiuntur.*

Hinc f *autem & per translationem elementum vocant quicquid vnum cum ſit & paruum ad multa eſt vtile. Quocirca & id quod paruum eſt, & quod ſimplex , & quod indiuiſibile, elementum dicitur.*

c *Siue autem vnum.* Quàm variè Phyſici veteres de numero elemẽtorum, id eſt,principiorum internorum ſenſerint , ſatis explicatum eſt libro primo. Hoc etiam loco ex veteri manuſcripto Cardinalis Syrleti , & ex correctionibus Budæi præmiſimus in Græco,illud, εἴτε ἓν, quibus eiſdem præſidiis alia non pauca reſtituimus. *Cap.7.q.2. per totum.*

d *Eadem ferè ratione.* Hoc genus elementorum , & ipſas linearum Geometricarum deſcriptiones , & demonſtrationes , quæ per illas fiunt complectitur. Primæ enim tum deſcriptiones , tum etiam demonſtrationes , quia ex prioribus non conſtant, ſed ex illis conſtant poſteriores, meritò dicuntur poſteriorum elementa. Auerte tamen non eſſe neceſſe vt primæ deſignationes cõtineãtur formaliter , ſiue explicitè in poſterioribus: ſatis eſt enim ſi contineantur virtute, ita nimirum vt in eas reſolui poſſint.Neque id pugnat cum ratione elementi : quia nec vulgata elementa continentur actu in miſtis,ſed virtute,vt alibi patebit. *a* Vnde & ipſe Ariſtoteles planè docet tertio de Cœlo capite *b* tertio nihil referre ad rationem elementi,ſitne actu in eo, cuius eſt elementum,an potentia,id eſt,virtute. *Elementa nõ eſſe actu in miſtis.*

a *Lib. 2. de Gener. ca. 10.*
b *Tex. 31.*

e *Ex tribus per vnum.* Primæ demonſtrationes cùm cõſtent ex per ſe notis præter duo extrema,vnum tantùm medium habere poſſunt,at cæteræ neceſſariò habent plura media Nam ſi ſola maior propoſitio mediata ſit , habebit ſaltem duo:ſi maior & minor,ſaltem tria.

f *Hinc autem per tranſlationem.* Quia elementum propriè dictum & indiuiſibile eſt in diuerſas ſpecies,& ex eo cætera conſtant , tranſlatum eſt elementi nomen ad omne id,quod vnum eſt ac paruum , & ad multa vtile : qua ratione Ariſtoteles extremo c.2.Rhetorices ad Theodectem, vtitur elementi nomine ad ſignificandos locos communes,è quibus multa eruuntur argumenta vt in Dialecticis inſtitutionibus diximus:eodémque pacto communia prouerbia,breuéſque ac generales ſententiæ morales Sapientum,elementa humanæ vitæ appellari poſſunt. *Loci communes cur elementa apud Ariſtotelem.*

Lib. 7. cap. 9.

g *Vnde profectum eſt.* Platonem videtur ſignificare, qui naturas vniuerſales elemẽta rerum ſingularium eſſe dicebat, aut omnium, aut plurium pro ratione communitatis earum. Re tamen vera non forent vniuerſales naturæ vt à Platone ponebantur, propriè elementa, ſed per tranſlationem: quia nec ponebantur actu in rebus ſingularibus, neque etiã virtute, quaſi res ſingulares in illas reſolui poſſent. Cæterum non eſt negandum quin ſumma genera & differentiæ ſecundum veram de rebus vniuerſalibus ſententiam, elementa ſpecierũ propriè appellari poſſint, vt paulò pòſt patebit. Atque vel hac ex parte tractatio de elementis non eſt aliena à conſideratione primi Philoſophi.

ὅθεν g ἐλήλυθε, τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἓν ὄν, καὶ ἁπλοῦν ἐν πολλοῖς ὑπάρχει, ἢ πᾶσιν, ἢ ὅτι πλείστοις, καὶ h τὸ ἕν, καὶ τὴν στιγμὴν, ἀρχάς τισι δοκεῖ εἶναι. ἐπεὶ οὖν τὰ καλούμενα γένη, καθόλου, καὶ ἀδιαίρετα (εἷς γὰρ ἐστι λόγος αὐτῶν) στοιχεῖα τὰ γένη λέγουσί τινες. καὶ i μᾶλλον ἢ τὴν διαφορὰν, ὅτι καθόλου μᾶλλον τὸ γένος. ᾧ μὲν γὰρ ἡ διαφορὰ ὑπάρχει, καὶ τὸ γένος ἀκολουθεῖ: ᾧ δὲ τὸ γένος, οὐ παντὶ ἡ διαφορά. ἁπάντων k δὲ κοινὸν, τὸ εἶναι στοιχεῖον ἑκάστου τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον ἑκάστῳ.

h *Vnum etiam.* Hoc quoque quod de vno dicitur, videtur afferri vt Platonicum, ponebat enim Plato ipſum vnum à rebus ſeparatum. Ita fiebat vt tranſlatitiè duntaxat diceretur elementum. Alioqui ſi numerus eſt ens per ſe, non video,

---

NVM VVLGATA ELEMENTA IN tradita elementi definitione comprehendantur.

QVÆSTIO I.

Non videri comprehendi. SECTIO I.

Pars negatiua quæſtionis. Primum argumentum.

VVLGATA elementa non comprehendi in definitione elementi tradita initio huius capitis, ex eo primũ probari poteſt, quia quod non eſt propriè elementum, non debet comprehendi in definitione elementi: quemadmodum id, quod non eſt propriè homo, in definitione hominis: quatuor autem vulgata elementa non dici elementa propriè, ſed quodammodo elementa, vel ipſe Ariſtoteles docet, qui pleriſque locis ea appellat non abſolutè elementa, ſed vocata elementa, quaſi dicat, vulgò ſic nominata: alias etiam elementa a corporum, id eſt, elementa quæ ſunt corpora, ſiue ex numero corporum (ſumpto videlicet corporis vocabulo intranſitiuè) quandoquidem nullum corpus eſt verè, ac propriè elementum. Namque elementi nõ eſt elementum, alioqui daretur progreſſus infinitus in elementis: at omne corpus cùm ſit compoſitum, elementa aliqua, ex quibus conſtitutum ſit, habere videtur neceſſariò.

2. lib. de Generat. cap. 1. tex. 1. 4. & 5. Et 3. Phyſ. ca. 5. tex. 45. Et 1. Phyſ. ca. 4. tex. 32. a 2. de Generat. cap. 1. tex. 1. Et 1. Meteor. cap. 1. & alibi.

Secundum. Deinde, quia elementum definitur eſſe id, ex quo primò aliquid componitur, at nihil componitur primò ex vulgatis elementis, cùm ipſa prius componantur ex ſuis materiis ac formis.

Tertium. Poſtremò, quia elementum debet eſſe indiuiſibile quippiam ſpecie in aliam ſpeciem: at vnumquódque eorum, quæ vulgò dicuntur elementa,

video,cur vnum ſiue vnitas non dicatur propriè elementum numeri,cum ſit intima,ac ſimpliciſſima eius pars. Ad punctum non erit propriè elementum lineæ, ſi non ſit pars eſſentialis lineæ. Idque Ariſtoteles videtur exiſtimare.

Vnde g profectum eſt,vt ea quæ ſunt maximè vniuerſalia,elementa ſint,propterea quod eorum quodq; vnum cum ſit,& ſimplex,in multis,aut omnibus,aut quã plurimis ineſt. Vnũ h etiã, & punctũ quibuſdam principia videntur eſſe. Quoniã igitur ea,quæ genera vocantur,vniuerſalia ſunt & indiuiſibilia (vna enim eſt eorum ratio) quidam ſunt,qui genera elementa eſſe dicam,magíſque i quam differentiã,quia genus magis vniuerſale ſit. Cui enim differentia ineſt,id etiam ſequitur genus,cui autem ineſt genus,id non omne ſequitur differentia. Omnium k autem commune eſt, id eſſe cuiuſque elementum,quod primũ cuique ineſt.

i *Magíſque quàm differentiam,quia genus magis vniuerſale ſit.* Etſi Ariſtoteles hac de re nihil videtur definire, ſed tantùm rationem Platonis referre, exiſtimat tamẽ D. Thomas illum tacitè diſſoluere poſteriorem partem quæſtionis ſeptimæ libri tertij, quatenus quærebat vtra potius dicenda eſſent elementa, generane, an differentiæ. Satis enim conſtat ex dictis, genera prima ac ſumma magis eſſe elementa,quàm differentias,cùm ſint priora & communiora.

Lect. 4.

Genera ſumma magis eſſe elementa quã differentias.

k *Omnium autem commune.* Reuocat omnia elementi ſignificata ad quandam elementi communem rationem,in qua & verbum *Ineſt* & dictio *Primum* latiſſimè accipienda ſunt,vt tranſlatitia etiam ſignificata comprehendant.

---

menta, diuidi poteſt in res ſpecies diuerſas, vtpotè non ſolùm in materiam & formam,ſed etiam in alia vulgata elemẽta,vt aër in aquam, & ignem,ſi ex parte vna fiat aqua,ex alia ignis.

Quo pacto comprehendantur.

SECTIO II.

Lect. 4.

Dicendum eſt tamen huiuſmodi elementa comprehendi in tradita definitione,nõ quidem primo ac præcipuè,vt credit D. Thomas hoc loco,ſed ſecundaria ratione. Quod enim non primo ac præcipuè comprehendantur,ex eo patet,quia nihil eſt quod primo componatur ex vulgatis elementis,cùm ipſa prius componantur ex materia & forma. Quod autem poſſint ſecundaria ratione comprehẽdi, ea ratione probatur,quia poteſt id ex quo aliquid componitur ſumi etiã pro corpore ſenſibili:non eſt autem dubium,quin miſta componantur primo ex vulgatis elementis,vt ex primis corporibus ſenſibilibus, nempè vt ex iis,quæ non componuntur ex aliis prioribus corporibus ſenſibilibus ſpecie differentibus. Proinde ſæpè videas apud Ariſtotelẽ ea vocari prima a corpora,immo & corpora b ſimplicia,non quia nõ compoſita, ſed quia non compoſita ex aliis corporibus ſpecie differentibus. Ariſtotelem autẽ ita latè accepiſſe definitionis vocabula, vt vulgata etiam elementa comprehendere voluerit,ex eo conſtat, quia mox ſubiicit tria elementorũ genera,quæ in propoſita definitione cõprehenderat,quorum ſecundũ quatuor vulgata complectitur,ac meritò. Debuit enim eo loco in quo de elementi multiplicitate agitur, vulgata elementa non prætermittere,atque adeo accipere primas partes

Pars affirmãs probatur.

Quo pacto elementa in definitione contineantur

a lib. 2. de Gene. cap. 1. tex. 16. & aliis in locis.

b 1. lib. de Cælo cap. 2. tex. 7. 1. Metaph. c. 7. tex. 12. 2. de Gener. tex. 16. & alibi ſæpè.

Cur ea debuerit Ariſt. complecti.

pro primis, ſiue ſimpliciter, ſiue in certo aliquo genere, quo pacto etiam ſcriptæ literæ ſunt elementa ſcriptæ orationis, quia primæ illius partes in genere ſignificantium, etſi earum pleræque ex partibus ſuo modo ſpecie differentibus conſtitutæ ſunt, veluti ex linea recta, & circumflexa: & primæ demonſtrationes ſunt elementa earum quæ ſequuntur, quia ſunt primæ illarum partes in genere demonſtrantium, tametſi & ipſæ ex aliis partibus ſpecie differentibus conſtant, ex enũtiationibus, inquam ſpecie diuerſis.

Obiectorum ſolutio.

SECTIO III.

Primi ſolutio. His explicatis non eſt difficilè obiectis occurrere. Nam quod ad primum attinet facile eſt aduertere, aliud eſſe dicere, elementa vulgata non eſſe proprie elementa, quod negamus, aliud non eſſe primò & præcipuè dicta elementa, quod concedimus. Eſſe enim propriè, opponitur ei, quod eſt tranſlatitiè, & quocũque alio modo impropriè, ſeu figuratè: primò autem & præcipuè ei, quod eſt ſecundaria ratione: at vulgata elementa etſi non primaria ratione dicuntur elementa: non tamen impropriè & figuratè, ſed verè ac propriè. Exemplo ſunt accidentia, quæ etſi non primò dicuntur entia: nõ tamen figuratè dicuntur ſed propriè. Nec refert quod Ariſtoteles ea interdum appellat vocata elementa, ſeu vulgo dicta: nõ enim quicquid vulgo dicitur, impropriè dicitur. Neque item illud rectè aſſumptum eſt, elementi propriè dicti non dari elementum: nam etſi falſum eſt, cuiuſlibet elementi dari elementum (ſic enim procederetur in infinitum) nihil tamen prohibet alicuius elementi propriè dicti dari aliquod propriè dictum elementum.

Elementi vt dari poßit elementum. Cùm autem obiicitur, omne corpus eſſe compoſitum, igitur habere elementa, neganda eſt conſequẽtia de corpore mathematico (eſt enim compoſitum ex diuiſibilibus in ſemper diuiſibilia, ac proinde ex nullis primis, & quæ elementa dici poſſint, niſi prima accipias pro iis, quę ſenſuum iudicio ſunt minima) ſed concedenda de corpore naturali, quatenus conſtat materia & forma, quæ ſunt primæ partes eſſentiales.

Secunda ſolutio. Ad ſecundum, iam patet etſi ex elementis vulgatis nihil componitur, vt ex primis ſimpliciter: componi tamen vt ex primis ſenſibilibus.

AD tertium dicito, elementa vulgata diuidi quidem in ſpecie diuerſa, ſed tamen non in ſpecie diuerſa ſenſibilia Quod autem obiicitur de diuiſione aëris in aquam & ignem, non eſt ad rem. Diuiſio enim, quæ in definitione elementi intelligitur, non eſt ſumenda pro diuiſione, quæ fit in ea quæ inſunt potentia, ſed actu aut virtute: aqua verò & ignis, ſeu potiùs eorum formæ, neque actu ſunt in aëre, vt perſpicuum eſt, neque item virtute quaſi aëris forma propter ſuam perfectionem poſcat temperationem diſpoſitionum formarum ignis & aquæ: quo pacto miſtorum formæ, quæ dicuntur virtute contineri in formis elementorum, poſtulant vt in materia temperatæ ſint elementorum propriæ diſpoſitiones. *Tertium.*

COM

COMPREHENDANTVR NE MATERIA & forma in tradita elementi definitione.

QVÆSTIO II.

De materia quid ſentiendum.

SECTIO I.

D.Tho. lect. 4. laud 5. Metaphy. q. 10. Petrus Aluernias 3. de Cœlo & alij.

Opinio D. Thomæ.

QVOD quidem attinet ad materiam, exiſtimat hoc loco D.Thomas quem nonnulli ſequuntur, non comprehendi illam in tradita definitione elementi. Eius ratio eſt, quia Materia (primam intellige) nullam habet ſpeciem, vt de ea verè dici poſſit quod ſit indiuiſibilis ſpecie in aliam ſpeciem. Verùm nec ſentētia hæc, nec ratio probanda eſt. Non ſententia, quia autor ipſe eam planè videtur retractaſſe in explicatione librorum de Cœlo, quos commentarios poſt hoc opus compoſuiſſe perſpicuum eſt. Non ratio, quia etſi materia nec habet ſpeciem actus, nec compoſiti ex actu & potentia, habet tamen ſpeciem potentiæ paſſiuæ, atque adeo primo & principaliter paſſiuæ. Vnde & ipſe D.Thom. in ſententia eſt, & ea quidem vera, vt dicat materiam inferiorum differre ſpecie à ſuperiorum.

Improbatur. *In 3. lib. de Cœlo lect. 8.*

Materiam inferiorum ſpecie differre à materia ſuperiorum. *1. par. q. 66. artic. 2. & 1. lib. de Cœlo lect. 6. & aliis in locis.*

Dicendum igitur cum Auenroe hoc loco, cum Alberto, Scoto, & ex Thomiſtis Soncinate, atque adeo cum ipſo D. Thoma melius ſentiente, & omnibus penè huius loci enarratoribus, materiam comprehendi in tradita definitione, non quocumq; modo, ſed primo ac præcipuè. Id quod ex eo patet, quia ipſa eſt prima in cōpoſitione: ſi quidē prius natura, aut etiam tempore actio agentis in ea exercetur, quàm forma ſit inducta. Accedit, quod forma ex potentia materiæ educi poteſt, non item materia ex potentia formæ, id autem ex quo aliquid educitur: non dubium eſt quin præcedat illud in conſtitutione compoſiti ex vtroque.

Vera quæſt. explicatio.

De forma Phyſica quid ſentiendum.

SECTIO II.

DE forma quæ rei naturalis eſſentiam conſtituit maior eſt dubitatio: ſiue eam ſumas quæ Phyſicè componit, (quæ propriè forma dicitur) ſiue eam quæ Metaphyſicè: vt ſunt genus & differentia reſpectu rei naturalis, præcipuè verò differentia reſpectu generis. Nam quod forma Phyſica non comprehendatur in tradita definitione, ex eo primum probari poteſt, quia particula illa *ex quo* ſoli materiæ, & priuatione videtur accommodari, vt patet ex tertio genere principij, quod traditum eſt primo ca. a & ex definitione cauſſæ materialis quæ tradita eſt cap. 2. b Deinde ex eo, quod Ariſtot. extremis verbis lib. 7. Metaphyſi. planè probat, formam non eſſe elementum, ſed tantum principium. Cuius rei eam rationem reddit, quia non ineſt in compoſitione per modum materiæ: hoc autem ideo dictum eſſe ait Magnus Albertus, quia res materiales non reſoluuntur in formam, ſed in materiam,

Non videri eſſe. Primo.

a Tex. 1.
b Tex. 2.

Eoloco tract. .cap. vlt.

teriam,& in ea quæ per modum materiæ ſe habent.

Formā apud Ariſt. elementi nomine cōprehendi. Non eſt tamen dubitandum quin apud Ariſtotelem forma ſubſtātialis nomine elementi comprehēdatur: quod cum ex aliis locis quàm plurimis, tum verò ex lib. 12. huius operis ca. 4. a perſpicuè intelliges, vbi ſæpiùs tria dicuntur elementa rerum naturalium, materia, forma, & priuatio: quanquam priuatio, vt ſuperius diximus, b non aliter eo loco intelligitur eſſe principium, quàm per accidens, ídque ratione materiæ: vnde fit, vt omnes penè Ariſtotelis enarratores in prooemiū Phyſicorum. nomine elementi intelligāt materiam, & formam, vt videre eſt eo loco apud Simplicium, Philop. Auerroem, Albertum & cæteros. Quin etiam ipſe D. Thomas, qui hoc loco c verbis *ex quo* ad ſolam cauſſam materialem accommodatis, formam ab hac definitione excludit, planè fatetur tertio de Cœlo cap. 3. d materiam & formā eſſe elementa omnium rerum naturalium, ídque conſtare ex primo Phyſicorum libro. *Vt ex 1. Phyſ. tex. 48. & 2. de Gene. text. 16.* *a Text. 19.* *b In explanatione contextus.* *c Lect. 4.* *d Lect. 8.*

Soluitur 1. Quare ad priorem rationem, in oppoſitum dicendum eſt, etſi verba *ex quo* coniuncta cum verbo *fit* ſoli ſubiecto ac termino à quo aptari ſolent, tamen coniuncta cum verbo *conſtituitur* vel *componitur*. Vel, cōſtat formis etiam accommodari: imm etiam nonnunquam coniūcta cum verbo *fit* accepto pro verbo *conſtat* propter compoſitionē adiunctam. Apertus locus eſt 1. Phyſic. cap. 7. vbi Ariſtoteles non ſolùm docet res naturales conſtare per ſe ex materia & forma, ſed etiam fieri per ſe ex vtraque. Neque enim alia ſunt verba, quibus compoſitio rerum naturalium ſignificari poſſit, quàm verba *ex quo*. *Tex. 65.*

2. Ad poſteriorem vt reſpondeamus, animaduertendum eſt, aliud eſſe loqui de elemento iuxta primam nominis impoſitionem, aliud iuxta præcipuam ſignificationem vocabuli, ſæpè enim accidit, vt nomen prius imponatur rei, quę poſtea comperitur eſſe minus digna vocabulo. Verbi cauſa nomen formę, prius vſurpatum fuit apud Philoſophos pro forma accidentaria, quia nulla alia eſſe credebatur: verùm vbi cōpertum eſt dari formas ſubſtantiales, ſine vlla controuerſia iudicatū eſt, hoc eſſe illius verbi præcipuum ſignificatum. Ita ergo res habuit in elementi appellatione. Nam cùm veteres Philoſophi nullam adhuc ſubſtantiam ſimpliciorem igne, aëre, ac cæteris vulgatis elementis agnouiſſent, atque ex his corpora miſta confici, & in hæc ſola reſolui exiſtimaſſent: his primum elementi nomen, quod internum ac primū principium ſonat, impoſuerūt: atque adeo iuxta ea quæ nouerant, definiuerunt eſſe corpus, in quod cætera corpora diuiduntur ſiue reſoluuntur: ipſum verò in alia ſpecie diuerſa non diuiditur, vt Ariſtoteles ex communi veterum ſententia refert. 3. de Cœlo cap. 3. At poſtquam obſeruatum eſt, illa ipſa elementa ex ſimplicioribus ſubſtantiis, materia inquam, & forma conſtitui, tum demum duo hæc, elementi nomine præcipuè appellari cœperunt, ac duæ particulæ ex elementi definitione excludi, quæ his ſimplicioribus elementis conuenire non poſſunt: quarum altera erat, quod eſſet corpus (hæc enim nec materiæ, nec formæ conuenit) altera quod in illud cætera reſoluerentur: quę ſanè non conuenit iis formis, quæ diſſoluto compoſito pereunt. *Cur primo veteres Philoſophi elemēti nomen pro vulgatis acceperunt.* *Auer. hoc loco comm. 4.* *Tex. 31.*

His

His poſitis dicendum eſt Ariſtotelem cum in loco citato probat formam non eſſe elementum, perſpicuè loqui de elemento iuxta primam nominis impoſitionẽ. Quod vel ex eo perſpicuè intelliges, quia dixerat paulò ante, ſi forma conſtaret ex elemento, nõ ex vno tantum conſtaret: quod falſum eſſet ſi nomen elementi ſumeretur eo loco vt complectitur materiam, formáque non eſſet elementum: iam enim aqua, &quoduis aliud vulgatum elementum ex vno tantùm elemento conſtaret, vtpotè ex materia prima, cùm tamen eo loco negetur conſtare quicquam poſſe ex vno duntaxat elemento. Non eſt igitur dubium quin Ariſtoteles eo loco nomen elementi acceperit iuxta primam nominis impoſitionem, quando ne materiam quidem primam eo ſermone complectitur.

Quid de forma Metaphyſica.

SECTIO III.

Primo. FOrmam verò Metaphyſicam, quę non in re ipſa differt ab eo quod ſe habet vt materia, ſed ratione ex ipſa natura rei deſumpta, ex eo primum probabit aliquis non poſſe dici elementum, quia res quæ ex ea conſtat, non poteſt in eam reſolui niſi cogitatione: nunquam enim, id, quod hoc pacto ſe habet vt forma, poteſt re ipſa ſeparari ab eo, quod ſe habet vt materia, etiam extraordinaria Dei poteſtate. Deinde ex eo, quia ſi genus & differentia ſunt elementa, cùm in rebus etiã materiæ expertibus dentur genera & differentiæ: eæ quoque res conſtabunt elementis, quod nemo dixerit.

2\. Atque hæc quidem, ſi definitionẽ elementi à veteribus traditã ſpectes, rectè dicta ſunt: ſi verò eã quæ hoc loco ab Ariſtotele multò melius proponitur, non rectè: nihil enim in ea eſt, per quod Metaphyſicæ formę excludãtur. Nam & ex eis primò res conſtat, & in eas diuiditur, ipſæ verò nõ amplius diuidũtur in alias formas, ſpecie ſiue natura differentes. Verbi cauſſa, ſubſtantia corporea conſtat ex natura ſubſtãtiæ & corporeitatis, animálque & homo ex ſubſtãtia & omnibus interiectis differentiis: tum ex omnibus vt formis, quia omnia hæc dant aliquod eſſe: tum ex genere ſummo vt materia, quia nullum dat eſſe ſpecificũ, ex differentiis autem interiectis vt formis, quia conſtituunt rem in eſſe ſpecifico, vnde & ſpecificæ dicuntur. Quod autem genus ſummum & differentiæ ſpecificæ, quibus illud contrahitur, ſint indiuiſibiles ſpecie ſiue natura, ex eo patet, quia ſunt naturæ ſimpliciter ſimplices, vt ſæpè dictum eſt. Aliter ſentiendum eſt de generibus interiectis. Nam cùm ea ſint cõpoſita ex generibus & differẽtiis, non ſunt vtique in definitione comprehenſa, ſed habent rationẽ formarum compoſitarum reſpectu ſuarum ſpecierum: materię verò compoſitæ ſecundæve, reſpectu differentiarum ſpecificarum. Sed de ſimplicitate generis ſummi & differentiarum, luculentius alibi agendum eſt. *Vera quæſtionis explicatio.* *Genus ſummum & differentias eſſe indiuiſibiles ſpecie. Non ita genere ſubalterno.*

Partim ca. 8. partim lib. 7. Quare ad priorem rationem dicendum, ſatis eſſe ſi res vltimo reſoluantur cogitatione in formas Metaphyſicas, vt hę in definitione ab Ariſtotele tradita comprehendi poſſint: hæc enim reſolutio etſi non eſt realis ſiue phyſica, eſt tamen rationalis & Metaphyſica: cuius meminit *Solutio. Reſolutio realis altera, altera rationalis.*

minit Ariſtoteles in Analyticis, cum iubet reſoluere ſpecies cuiuſcunque prædicamenti in genera & differentias vſque ad genus ſummum. *2. Poſter. cap. 14. tex. 17.*

AD Poſteriorem dicendum, non eſſe quidem admodum vſitatum, vt genus ſummum & differentiæ ſpecificæ dicantur elementa, ne elementa phyſica appellari credantur, ſed tamen interdum elementa dici & apud Ariſtotelem, a & apud Platonem, vt ipſe etiam Ariſtoteles refert tertio huius operis libro, capite tertio: b vſurpatius certè eſt, vt dicantur principia. *a Hoc ipſo c. tex. 4.* *b Text. 10.*

De quo elementorum genere primo dicatur elementum.

SECTIO IIII.

Diſtinctio propoſitæ quæſtionis. QVOD ſi petas de quo elemẽtorum genere primaria ratione dicatur elementũ, diſtinguenda eſt quæſtio: ſi enim de primo iuxta nominis impoſitionẽ ſermo ſit: vulgata elementa primũ locũ obtinẽt, | quia vt

CAPITIS QVARTI EXPLANATIO.

Cur à Metaphyſico natura tractetur. NATVRA a *autem*. Etſi natura ad ſolum Phyſicum pertinere videatur, tamen ea de cauſſa dici ſolet à Metaphyſico tractari, quia inter naturæ ſignificationes, quæ hoc capite traduntur, vna eſt qua naturæ nomẽ pro qualibet eſſentia ſumitur. Verùm non hac tantùm de cauſſa poteſt primus philoſophus diſſerere de natura, ſed etiam vt diſtinguat ſupernaturalia à naturalibus, materiámque naturali philoſopho ſubiectam ſuis limitibus circunſcribat. *Naturam quinque modis dici propriè.* Docet ergo Ariſtoteles in priori parte huius capitis, naturę nomẽ quinque modis propriè vſurpari, vno autem tranſlatiè, tum in poſteriore parte reuocat omnes ad vnum ſuaptè natura primum, ac præcipuum.

ΚΕΦ. Δ'.

Φύσις a δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον, ἡ τῶν φυομένων γένεσις: οἷον εἴτις ἐπεκτείνας λέγοιτὸ ῦ, ἕνα b δὲ ἐξ οὗ φύεται πρῶτον τὸ φυόμενον ἐνυπάρχοντος· ἔτι c ὅθεν ἡ κίνησις d ἡ πρώτη ἐν ἑκάστῳ τῶν φύσει ὄντων ἐν αὐτῷ ᾗ αὐτὸ ὑπάρχει. φύεσθαι e δὲ λέγεται ὅσα αὔξησιν ἔχει δι' ἑτε *Text. 5.*

Primus. Primus modus eſt, quo naturæ vocabulum apud Græcos pro generatione viuentium accipitur. Quæ quidem in plantis germinatio, in animalibus nonnunquam fœtura dicitur. Non immeritò autem viuentium generatio dicta eſt natura, quia ſola viuentia dicuntur naſci, quemadmodum effectio omnium eorum quæ generantur, genitura dici poteſt. Hæc tamen ſignificatio, vt Ariſtoteles ait, tum demum accommodatur Græco naturæ vocabulo φύσις, cum ύ, producitur, alioqui inſitum potius generationis principium ſignificat, quàm generationem. Quamquam hoc totum expungit Budæus, Argyropylúſque haud vertit, quod eis ſuppoſititium videatur. Nec deſunt qui negent, in verbo φύσις, vnquam reperiri productum ύ. Nos certè pro natura hoc pacto ſumpta, natiuitatis vocabulo vti conſueuimus, potiſſimum verò cùm ſignificamus actum, quo viuentia extra locum primæ generationis prodeunt.

Secundus modus naturæ. b *Alio verò id.* Secundo modo vſurpatur naturæ nomen pro prima parte quæ in viuentibus generatur, cuiuſmodi eſt cor, Ariſtotelis ſententia, in iis quæ perfecta ſunt. Hæc autem ſignificatio naturæ mox ſucceſſit primæ, quia facillimum fuit, id quod primum extat in vnoquoque eorum, propriæ ipſorum generationis nomine appellare. *Lib. 2. de Gene. animal.*

c *Præterea*

quia vt primo cognita, ita & primo nominata ſunt: ſi verò de primo iuxta rei naturam internis horum principiis videtur primo conuenire ratio elementi phyſicè ſumpta. Nam & materiæ ac formæ miſtorum ſunt quodammodo compoſitæ, quod miſta, actu materiis, virtute autem formis vulgatorum elementorum conſtent. Dixi (Phyſicè ſumpta) quia ſi ſumatur in commune, vt ſimpliciter ſumenda eſt, forſitan prius conuenit generibus ſummis, & iis differentiis, quibus illa per ſe contrahuntur ad ſpecies, immo & ad indiuidua. Nã & materiæ, & formæ ſpecificæ & indiuiduales, ſua habent genera ſumma & differẽtias, ex quibus conſtent & in quæ reſoluantur, quæ iam in alia reſolui nequeunt, cùm ſint ſimpliciter ſimplicia. Quòd ſi materiam ſiue phyſicam ſiue Metaphy. cum forma conferas: primus locus dandus eſt materiæ, cùm ipſa ſit prima in compoſitione, & vltima in reſolutione.

Itaque ſpectata rei natura, elementũ primo dicitur de materia, tum de forma (præcedente tamen Metaphyſica phyſicam) tertio de vulgatis elementis, deinde de elementis accidentium propriè dictis: poſtremo de iis, quæ per tranſlationem dicuntur elementa. *Vera, & concluſa difficultatis expoſitio.*

---

e *Præterea id.* Tertio modo ſumitur natura pro interno principio cuiuſque rei naturalis, vnde primò vnaquæque habet vt moueatur, quatenus talis eſt, quo pacto natura definita eſt 2. Phyſ. c. 1. complectitúrque materiam & formam, ſecũdum veram de materia & forma ſententiam, non materiam ſolam, vt quidam exiſtimant, aut ſolam formam, vt Alexander, de qua re poſtea diſſerendum. *Tertium.*

Text. 5. d *Primus motus.* Scribit hoc loco Alexander duobus modis verba hæc poſſe intelligi. Vno vt nomine primi motus ſignificetur motus localis: omne enim corpus naturale mouetur motu locali, non itẽ motu accretionis, decretionísve, aut alterationis. Altero, vt ſignificetur motus naturalis, nã & per artem res naturales moueri poſſunt. Verùm is motus poſterior eſt: quę expoſitio magis placet. [Vtrouis tamen modo exponas, oportebit ſubaudire verbum [primo] vt ſic habeat ſententia.] Vnde primo eſt primus motus.] Nam & motus localis, & quiuis alius naturalis poteſt eſſe à qualitate, vt motus terræ à grauitate, & tamen qualitas non eſt natura, quia nec ineſt primum, nec motus per eam primo conuenit rebus naturalibus. Aut ergo ſupplenda eſt hæc particula, quod non eſt inſuetum, tum præſertim cùm definitiones ex aliis locis repetuntur, in quibus proponuntur, & explicantur accuratius: aut dicendum propoſita verba eandem vim habere, ac ſi diceretur. [Vnde primum eſt motus.]

CAPVT IV.

Natura a autem dicitur vno quidem modo, eorum quæ naſcuntur generatio, vt ſi quis in verbo, φύσις, producat litteram, υ. Alio b vero id, ex quo inſito primum fit id quod naſcitur. Præterea c id vnde eſt primus d motus in vnoquoq́, eorum quæ natura conſtant: in ipſo, inquam, quatenus ipſum eſt. Naſci e autem dicuntur ea, quæ per aliud incremẽtum

e *Naſci autem.* Cauſſa explicandæ primæ ac ſecundæ ſignificationis naturæ, exponit verbum *naſci*: neque enim omnia, quæ generantur naſci dicuntur, ſed ſola viuentia. Ait ergo ea naſci, quæ per aliud incrementum accipiunt, quia illud ita tangunt vt ei copulata ſint & quaſi colligata, ſiue illa intus gignantur, vt fœtus in vteris maternis (quæ Ariſtoteles hic appellat congenita) ſiue in extremitatibus vt fructus in extremis ramis, quæ idem vocat adgenita. Omnia enim viuentia, per ea à quibus generantur, aliquod incrementum accipiunt, cum tempore primæ accretionis, quo adhuc illis copulata ſunt per ea ipſa alantur. *Quæ dicantur naſci.*

Fœtus enim & oua in vteris maternis augentur ipſo alimento matrum, quibus adhuc colligata ſunt: ſtirpium verò ſemina accreſcunt in earum extremitatibus eodem ſucco, quo augentur ipſæ ſtirpes quibus adhærent. Quo loco aduerte ea de cauſſa viuentia, quæ ex ouis, aut fructuum ſeminibus naſcuntur, iam tum cenſeri incrementum accipere cùm iſta accreſcunt, quia illorum formæ iam tum in his exiſtunt potentia propinqua. Vnde fit, vt Ariſtoteles extremis verbis huius capitis dicat, naturam eſſe aliquando inſitam aut potentia, aut actu, potentia quidem propter formas viuentium quatenus exiſtunt in ſeminibus, vt ait Alexander, actu verò propter eaſdem quatenus ſunt in ipſis viuentibus genitis, & quaſuis alias rerum naturalium actu exiſtentium.

Fœtus & oua in vteris quo augeantur.

Hoc loco.

δι' ἑτέρου, τῷ ἅπτεσθαι καὶ f συμπεφυκέναι ἢ προσπεφυκέναι ὥσπερ τὰ ἔμβρυα, διαφέρει g δὲ σύμφυσις ἀφῆς: ἔνθα μὲν γὰρ οὐθὲν παρὰ τὴν ἁφὴν ἕτερον ἀνάγκη εἶναι: ἐν δὲ τοῖς συμπεφυκόσιν ἐστί τι ἓν τὸ αὐτὸ ἐν ἀμφοῖν ὃ ποιεῖ ἀντὶ τοῦ ἅπτεσθαι, συμπεφυκέναι, καὶ εἶναι ἓν κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ h ποσόν, ἀλλὰ μὴ κατὰ τὸ ποιόν. ἔτι i δὲ φύσις λέγεται, ἐξ οὗ πρώτου ἢ ἔστιν ἢ γίνεταί τι τῶν φύσει ὄντων, ἀρυθμίστου ὄντος, καὶ ἀμεταβλήτου ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς αὐτοῦ: οἷον, ἀνδριάντος, καὶ τῶν σκευῶν τῶν χαλκικῶν, ὁ χαλκὸς ἡ φύσις λέγεται: τῶν δὲ ξυλίνων, ξύλον: ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἐκ τούτων γάρ ἐστιν ἕκαστον, διασωζομένης τῆς πρώτης ὕλης. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ τῶν φύσει ὄντων τὰ στοιχεῖα φάσιν εἶναι φύσιν οἱ μὲν πῦρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δὲ ἀέρα, οἱ δ' ὕδωρ, οἱ δ' ἄλλο τι τοιοῦτον λέγοντες: οἱ δ' ἔνια τούτων, οἱ δὲ πάντα ταῦτα. ἔτι k δ' ἄλλον τρόπον λέγεται ἡ φύσις, ἡ τῶν φύσει ὄντων οὐσία: οἷον οἱ λέγοντες τὴν φύσιν εἶναι τὴν πρώτην σύνθεσιν ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς λέγει, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν ὄντων, ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων ἐστί. φύσις δ' ἐπὶ τοῖς δ' ὀνομάζεται ἀνθρώποισι. διὸ καὶ ὅσα φύσει ἐστὶν ἢ γίνεται, ἤδη ὑπάρχοντος ἐξ οὗ πέφυκει γίνεσθαι εἶναι, οὔπω φαμὲν τὴν φύσιν ἔχειν, ἂν μὴ

Si quis autem roget, num idem ſit naſci, atque accipere primũ illud incremẽtum, reſpondendum eſt, non eſſe prorſus idem, tum quia nec auis tum propriè dicitur naſci cum ouum, ex quo producenda eſt, incremẽtũ accipit, neque arbor cum ſemen ex quo proditura eſt, ac creſcit, tum etiam quia fœtus animalium ſi de illorum natiuitate interiori agitur, prius naſcitur quàm alimento matris augeatur: ſi verò de exteriori, prius per matrem accreſcit quàm naſcatur: latè tamen ſumpto *naſcendi* verbo pro eodem vſurpari poteſt.

Verba Græce addita.

f *Et copulata ſine congenita, vel adgenita ſint.* Verba hæc non extant in Græco, ſed addita à nobis ſunt, vt ſenſus planè exprimeretur. Nam cum in hoc conueniat σύμφυτα, id eſt, congenita, & πρόσφυτα, hoc eſt, adgenita, quod vtraque copulata ſint, & velut colligata, σύμφυσις autem cùm mox diſtinguitur ἀπὸ τῆς ἀφῆς planè ſumatur vt complectitur πρόσφυσιν (quo quidem pacto copulationem ſignificat) non potuit ſenſus planè exprimi, niſi congenita, & adgenita prius comprehenderentur copulatorum nomine, quàm copulatio, quæ vtriſque communis eſt, à tactu diſtingueretur.

g *Differt autem copulatio à tactu.* Diſtinguit copulationem à tactu propriè dicto. Quo loco aduerte in omni generatione eſſe neceſſarium aliquem tactum agentis proximi cum effectu, ſaltem in principio: ſed tamen in generatione non viuentium, tactum planè eſſe proprium. Siquidem illa ſe propriè tangunt, quorum extrema non ſunt vnum, ſed ſimul, quo pacto perſpicuè ſe habent generans, & genitum in non viuentibus: at in generatione prima viuentium, tactum non eſſe proprium (ſaltem perſpicuè) quia generans, & genitum cùm videantur continuata, aut non habent extrema ſimul, ſed vnum & idem, quo genitum cõtinuatum eſt cum generante: aut certè ita colligata ſunt, ſiue agglutinata inter ſe, vt vno & eodem termino communi continuata videantur. Dico autem in generatione prima,

Generans & genitum in prima generatione, quo pacto ſe tangant.

prima,vt complectar generationem ſtirpium ex ſeminibus,& quorundam animalium ex ouis,quæ quidem iam tum quodammodo gignuntur, vt paulò antè diximus,cùm ſemina,aut oua producuntur. Neque enim illa continuantur , aut quaſi continuantur cum generantibus,niſi cùm hæc gignuntur.

Cur vnum quãtitate dicantur Generans, & genitum.

h *Quantitatéque non qualitate.* Ideo generans,& genitum in viuentibus(nempe cum primum hoc incrementum accipit)dicuntur quantitate vnum,non item qualitate,quia etſi eo pacto colligata ſunt,vt eumdem terminum communem aut habeant,aut habere videantur,ſunt tamen diuerſæ res , & habent diſtinctas numero formas,ac diſpoſitiones. At in non viuentibus(loquor autem de vniuocis)quandocumque fit copulatio geniti cum generante , ita vtrumque eſt vnum quãtitate,vt eadem ſit vtriuſque forma, eædem diſpoſitiones. Num autem in viuentium generatione vera ſit continuatio geniti cum generante , an ſolum ſpecie tenus, & qua ratione id accidat , ad finem capitis docebimus.

tum habent,quia tangant & f copulata,ſiue cõgenita,vel adgenita ſint, veluti fœtus. Differt g autẽ copulatio à tactu quod hic præter tactũ nihil aliud eſſe neceſſe eſt, in copulatis autem eſt aliquid vnũ, in vtroque idem quod pro tactu copulationũ efficit, & vt continuatione,quantitatéque h *non qualitate ſint vnũ. Præterea* i *natura dicitur id,ex quo primo inordinatóque & ex ſua potentia immutabili , aut eſt,aut fit aliquid eorũ , quæ natura ſunt:quo pacto æs ſtatua,æneorúmque vaſorum natura dicitur, ligneorum autem lignum:eodémque modo in cæteris. Ex his enim vnũquodq; cõſtat ſeruata prima materia. Nam & elementa eorum , quæ natura conſtãt,hoc pacto naturã eſſe dicũt:alÿ ignẽ,alÿ terrã, alij aërem,alij aquã,alij aliud quid tale aſſerẽtes: alij horum nõnulla, alij hæc omnia. Dicitur* k *itẽ natura modo alio ſubſtantia eorum , quæ natura ſunt vt ij cenſent qui dicunt naturam eſſe primam compoſitionem : vel , vt Empedocles ait , nullius entiũ naturam eſſe , ſed tantum miſtionem miſtorúmque permutationem:nominari autem apud homines naturam. Quocirca* l *& ea omnia , quæ natura ſunt vel fiunt, exiſtente iam eo , ex quo apta ſunt fieri aut eſſe,nondum dicimus naturã habere, niſi*

Quarta naturæ ſignificatio

i *Præterea natura dicitur id,ex quo primo.* Quarta naturæ ſignificatio eſt , qua naturæ nomen ſumitur pro materia prima , ſiue iuxta veram de materia prima ſententiam , quæ ſuperiori ſignificatione comprehenſa eſt, ſiue vt ſumebatur apud priſcos poëtas, & veteres Phyſicos. Putabant enim illi materiam primã eſſe ens actu , totámque ſubſtantiam rerum , neque aliud quicquam in materia præter accidentia reperiri:fatebantur tamen eiuſmodi materiam primam, ſiue vna eſſet, ſiue plures (de hac enim re ſatis patet ex primo lib. quanta inter eos fuerit diſſentio) inordinatam eſſe,hoc eſt,carentem ex ſe omni forma earum rerum,quæ ex illa fieri poſſent,egentémque externa potentia,vt mutaretur in varias formas accidentarias, quemadmodum materia rerum,quæ arte conficiuntur nullam formam artis ex ſe habet,ſed eam accipit,quæ actione artificis inducitur.

Cap. 7. q. 2. ſect. 2. & ſequentib.

Quinta.

k *Dicitur item natura.* Quinta ſignificatio eſt ; qua naturæ nomen pro forma ſubſtantiali ſumitur,ſeu iuxta veram ſententiam de ſubſtantiali forma , quæ præcipuè tertia natura ſignificatione continetur,ſeu, vt veteres quidam , formæ ſubſtantialis vocabulo vtebantur. Fuerunt enim qui dicerent nullam eſſe formam ſubſtantialem,quæ naturæ homine ſignificaretur,ſed ipſam elementorum miſtionem(quam Empedocles primam compoſitionem appellabat)hoc eſt ipſa elementa per alterationem mutuam commiſta , eſſe formam & ſubſtantiam miſti, atque hanc dici ſolere naturam miſti,vtpote qua miſtum ab elementis diſtinguatur,non autem ſubſtantiam vllam elementis additam.

Vide Ariſto. 2. de par. animal. ca. 1. Et 2. de Gener. tex. 37.

l *Quocirca & ea.* Concludit formam , qua vnaquæque rerum naturalium talis eſt, & à cæteris diſtinguitur quicquid tandem ea forma ſit) neceſſariò dicendam eſſe naturam hac ratione : quia quæ natura ſunt , aut fiunt, non continuò dicun-

Formam eſſe naturam ratione probatur.

tur exiſtere in rerum natura, ſiue habere propriam naturam exiſtentem, ſi eorum materia exiſtat: vt ſi exiſtant elementa, ex quibus lapis fieri non poteſt, non continuò dicemus lapidem exiſtere in rerum natura, quemadmodum non continuò dicimus nauem eſſe, ſi adſint ligna ex quibus fabricari poſſit: at forma accedente (ſiue ea ſit ſubſtantia elementis addita, ſiue ſola elementorum coniunctio) continuò res exiſtit in rerum natura, igitur forma, quicquid tandem ea ſit neceſſariò dicenda eſt natura. Qua eadem ratione vtitur Ariſtoteles 2. Phyſic. capit. 1. Aduerte autem propoſita ratione non ſolùm probari formam ſubſtantialem eſſe naturam, ſed etiam probari potuiſſe, quod ſit præcipuum naturæ ſignificatum. Quamquam Ariſtoteles paulò pòſt hoc ipſum alia ratione concluderet.

Quid natura conſtet.

m *Natura igitur conſtat.* Colligit ex primo naturæ ſignificato, id natura conſtare, quod ex materia & forma compoſitum eſt, quãdo materia non ſatis eſt, vt res naturalis in rerum natura cõſiſtat. Et quoniam hęc compoſitio ſatis eſt, vt res appelletur naturalis, licet nec nata nec genita ſit, vt patet in cœleſtibus corporibus, miſſo primo ac ſecundo ſignificato, duplicem eſſe colligit naturam, materiam videlicet ac formam, quibus ex inſtituto, plenéque tradendis, naturalis philoſophus à Metaphyſico, & Mathematico diſtinguitur, familiariúſque vtramque explicat. Ait enim de materia, quòd duplex ſit, quæ ſimpliciter prima eſt, vel ea, quæ eſt prima comparatione rei, quæ fit, ſeu (quod idem eſt) proxima, vt Albertus & Auerroes interpretantur, quo pacto reſpectu vaſorum æneorum materia prima eſt æs: ſimpliciter autem, inquit, forſitan eſt aqua, ſi omnia quæ liqueſcunt calido, & concreſcunt frigido ſunt aqua, id eſt aquea, vt ipſe docet 4. Meteorol. lib. cap. 12. Dicit autem [forſitan] quia etſi aqua veterum a quorundam ſententia eſt prima materia ſimpliciter, re tamen vera non eſt prima ſimpliciter, cùm in priorem reſolui poſſit. De forma verò hoc adiungit explicationis gratia, quod ſit generationis finis, vt docuerat lib. 2. phyſicorum b c. 2. & c ſeptimo.

ἂν μὴ ἔχῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν. φύσει δὲ οὖν τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἐστίν: οἷον τὰ ζῶα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν. φύσις δὲ ἥτε πρώτη ὕλη, καὶ αὕτη διχῶς, ἢ ἡ πρὸς αὐτὸ πρώτη, ἢ ἡ ὅλως πρώτη: οἷον, τῶν χαλκῶν ἔργων, πρὸς αὐτὰ μὲν πρῶτος ὁ χαλκός, ὅλως δ' ἴσως ὕδωρ, εἰ πάντα τὰ τηκτὰ ὕδωρ, καὶ τὸ εἶδος, καὶ ἡ οὐσία. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τέλος τῆς γενέσεως. μεταφορᾷ n δ' ἤδη καὶ ὅλως πᾶσα οὐσία φύσις λέγεται διὰ ταύτην: ὅτι καὶ ἡ φύσις οὐσία τίς ἐστιν. *Tex. 1. 2. 7. 11. & 13.*

Ἐκ o δὴ τῶν εἰρημένων ἡ πρώτη φύσις καὶ κυρίως λεγομένη ἐστὶν ἡ οὐσία, ἡ τῶν ἐχόντων ἀρχὴν κινήσεως ἐν αὐτοῖς ᾗ αὐτά. ἡ γὰρ ὕλη, τῷ ταύτης εἶναι δεκτική, λέγεται φύσις: καὶ αἱ γενέσεις, καὶ τὸ φύεσθαι τῷ ἀπὸ ταύτης εἶναι κινήσεις, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως τῶν φύσει ὄντων, αὕτη ἐστὶν ἐνυπάρχουσά πως, ἢ δυνάμει, ἢ ἐντελεχείᾳ.

Materia duplex.

Hoc loco.

a *Sic ſenſit Thales Mileſius, & alij. vide quæ dicta ſunt lib. 1. cap. 7. q. 2. ſect. 2.*

b *Tex. 23.*

c *Tex. 71.*

Sexta naturæ ſignificatio tranſlatitia.

n *Tranſlatione autem.* Tradit ſextam naturæ ſignificationem, qua naturæ vocabulum pro qualibet ſubſtantia ſumitur, ſubaudi tamen [quæ habeat modum formæ. Nam quæ non habet modum formæ, ſed eſt ſuppoſitum, veluti Socrates aut hoc lignum, non iam dicitur natura, niſi per ſynecdochen, aut metonymiam. Per ſynecdochen, ratione materiæ, aut formæ, quæ ſunt partes ſuppoſiti naturalis; per metonymiam autem, ratione totius eſſentiæ, quæ eſt in ſuppoſito, veluti contentum in continente ſiue habitum in habente, de qua re ca. 8. Itaque vt vno verbo concludam, ſubſtantia hoc loco pro quauis eſſentia ſumitur, neque tantum pro eſſentia ſubſtantiæ, quæ ſimpliciter eſt eſſentia, ſed etiam pro eſſentia accidentis. Ait autem hanc vſurpationem eſſe tranſlatitiam: quia cùm forma ſubſtantialis dicta eſſet natura, inde per tranſlationem factum eſt, vt omnis ſubſtantia quæ modum formæ habet, natura etiam appellata ſit.

Reuocatio vſurpationem ad vnam primariam.

o *Ergo ex iis.* Reuocat cæteras naturæ vſurpationes ad præcipuam illam, qua naturæ nomen pro ſubſtantiali forma ſumebatur. Aitque eam eſſe primam ac propriam, hoc eſt, præcipuam: ſiquidem materia entium naturalium, ex eo dicitur natura,

tura,quia eſt capax eiuſmodi formæ, eorum autem generationes ſiue viuentia illa ſint,ſiue non viuentia,quia ab hoc formarum generum primum oriuntur,Nō reuocauit autem expreſſè ſecūdum naturæ ſignificatum,quia prima pars quæ in generatione viuentium naſcitur,ad materiam reducitur, quemadmodum & cæteræ partes integrantes. Addit denique formas aliquando inexiſtere potentia proxima,vt formam viuentis in ſemine,aliquando in actu, vt eandē in viuente genito.

AT obiiciat meritò aliquis in hunc modum.Naturæ nomine primo ſignificata eſt generatio viuentium,vt dictum eſt,non rectè igitur ait Ariſtoteles ipſum *naſci* dici naturam,quia proficiſcitur à natura,id eſt,à forma ſubſtantiali,quaſi ſubſtantialis forma prius dicta ſit natura. *Obiectio.*

niſi ſpeciem ac formam habeāt. Natura m igitur cōſtat id,quod ex vtreque horū conſtat,veluti animalia, eorumq́, partes. Natura autē & materia prima eſt, & ea dupliciter,aut quæ ad ipſum eſt prima, aut omnino prima.Verbi gratia,æneorū operū, ad ipſa quidem æs primum eſt: omnino autem fortaſſis aqua, ſi aqua ſint ea omnia,quæ liqueſcere poſſunt. Forma etiam,& ſubſtantia. Eſt autē hæc generationis finis.Trāslatione n autē,iā & omnis omnino ſubſtātia propter hāc, natura dicitur,quia & ipſa natura ſubſtantia ſit quædā.

Tex. 14. *Ergo o ex iis,quæ dicta ſunt prima,& quæ propriè natura dicitur,ſubſtantia eſt eorū quæ in ſeipſis, quatenus ipſa ſunt,motus principiū habent. Materia enim ex eo natura dicitur,quod huius ſit capax: generationes itē,ipſumq́, naſci,quod ſint motus, ab ea profecti. Atque hæc ipſa eſt principiū motus eorum quæ natura conſiſtunt,modo aliquo inexiſtēs aut potētia, aut actu.*

Præterea Ariſtoteles planè docet 2. Phyſicorum c. primo, generationem non dici naturam ratione eius naturæ à qua proficiſcitur(quo pacto medēdi opus dicitur medicina ab arte medicinæ vnde oritur) ſed ratione eius ad quam progreditur, veluti ſanatio à ſanitate ad quam tendit:ſi igitur eo loco erratum non eſt, perperam dicitur hoc loco generationem viuentium appellari naturā à natura, à qua proficiſcitur. *Secunda.*

Dicendum tamē ad priorem obiectionē ſi impoſitio nominis apud Græcos ſpectetur,primam naturæ ſignificationem eſſe eam, qua ſignificatur generatio viuentium.Ea enim vt primo cognita fuit,ita primo nominata. Si verò ratio dignitatis habeatur,nomine naturæ primo ſignificari formam ſubſtātialem.Prima enim ſignificatio hoc pacto ſumpta idem valet quod præcipua,pro quo verbo Ariſtoteles adiecit,& quæ propriè dicitur.) Quare nullam eſſe in dictis repugnantiam. *Solutio primæ.*

Ad poſteriorem dicendum, generationem cum ſit quaſi via quædam inter naturam generantis à qua oritur, & naturam rei generandæ ad quam progreditur, ab vtraque dici poſſe naturam tanquam à potiori ſignificato: proinde non mirum eſſe ſi hoc loco credatur dici natura ab ea à qua oritur,ſecundo autem Phyſicorum ab ea ad quam proficiſcitur. Illo enim loco ſpectatur generatio, vt paſſio ſeu ſuſceptio naturæ,quæ ſuſceptio,ab eo quod ſuſcipitur denominari debet,hoc autem loco ſpectatur vt actio, ſeu communicatio quæ ab eo,quod ſeſe alteri cōmunicat,denominationem accipit. Quæ ſolutio iis, quæ à D.Thoma.& aliis traduntur conſentanea eſt. *Secundæ.*

QVODNAM SIT PRIMVM, AC PRÆcipuum naturæ ſignificatum.

QVÆSTIO I.

Argumenta pro vtraque parte. SECTIO I.

ARiſtoteles quidem ad finem huius capitis affirmat, naturā dici primo de forma ſubſtantiali, deinde de materia & generatione, præſertim viuentium:poſtremò, quoniam dixerat eſſentiam cuiuſque *Propoſitio doctrinæ Ariſtotelis.*

rei metaphoricè dici naturam, videtur extremum locum eſſentiæ tribuere. At miſſa generatione, quod ab ea res non dicãtur naturales, ſaltem vniuersè ac primo, contra videtur res habere.

Materiam videri primam ordine naturæ. Eſſentiã ordine perfectionis.

Primo, quia ſi ſequamur generationis ordinem, ſecundum quẽ imperfectiora priora ſunt, primus locus dandus erit materiæ, ſecundus formæ, tertius eſſentię, quæ ex materia & forma reſultat: ſi verò perfectionis, iuxta quem perfectiora ſunt priora, primum dicitur natura de eſſentia rei, ſecundo de forma, tertio de materia.

Compoſitio ſi ſpectetur, quid primum. quid ſit operatio.

Secundo, quia natura vt natura eſt, aut dicit ordinem ad compoſitionem rei cuius eſt natura, aut ad eius operationem: (neque videtur dici omninò abſolutè) ſi ad compoſitionem, primo dicetur de materia quæ eſt primo in componendo: ſecundo de forma quæ materiæ in componendo additur: tertio de tota eſſentia quę non propriè componit ſuppoſitum cuius eſt natura, cùm non ſit eius pars nec integralis vt dicitur, nec eſſentialis, ſi ad operationẽ, neceſſe eſt vt primò dicatur de eſſentia, à qua primo proficiſcitur operatio: ſecũdo de forma, à qua prouenit operationis determinatio: poſtremo de materia, quæ ex ſe indeterminata eſt ad omnem materialem operationem.

Quid ſit principium mutationis natura lis & operationis.

Tertio, quia ſi id primo dicendum eſt vendicare ſibi naturæ nomẽ, cuius ratione omnes mutationes rerum naturalium dicũtur naturales, certè materia eſt primo natura, ſiquidem & ipſa corruptio naturalis reſpectu materiæ, non formæ, nec totius eſſentiæ: ſi verò id cuius reſpectu propriæ operationes dicuntur naturales: non dubium eſt quin natura primo dicatur de eſſentia, ſecundo de forma, tertio de materia. Omnes enim res quæ habent operationem, eſſentiam habẽt: non item omnes aut formam, aut materiam, vt patet in ſubſtantiis ſeparatis in iis autem quæ materiam & formam habent, proprię operationes magis dicuntur naturales reſpectu formæ, quàm materiæ. Ita non videtur Ariſtoteles in ratione naturæ rectè tribuiſſe primatum formæ ſubſtantiali.

Quã variè naturæ nomen vſurpetur, & quo pacto in hac quæſtione ſumendũ.

SECTIO II.

Hoc capite.

Breuis repetitio acceptionum naturæ.

NAturę nomen (vt paucis ea quæ ab Ariſtotele dicta ſunt complectamur) primo dicitur apud Gręcos de generatione præſertim viuentium: ſecundo de ea parte, quæ primo in viuentium generatione oritur: tertio de materia prima, & forma ſubſtantiali ſecundum veram de materia & forma ſententiam, ſub nomine tamen principij motus, quarto de materia prima: ſeu recentiorum, ſeu veterum ſpectata opinione, ſiue illa ſit quæ ſimpliciter prima ponitur, ſiue quæ prima, incipiendo ab effectu, quam proximam dicimus: quinto de forma ſubſtantiali, ſeu vera, ſeu iuxta huius, aut illius ſententiam, ſexto de eſſentia cuiuſque rei, ad quos modos reuocari poſſunt cæteri omnes quotquot inueniuntur.

Quæ reuocentur. Complexio & propenſio.

Nam cõplexio particularis, indoles, ingenium huius aut illius particularíſve propenſio naturalis, quę ſæpè naturæ nomine appellantur, ad materiam reuocari ſolent, quod iuxta variã materiæ diſpoſitionem in diuerſis indiuiduis varia ſunt, communis autem, & complexio, &

na

naturalis propenſio ad formam, quod formam ſequantur. Poſſunt & hæc quemadmodum generalius, ita & aptius reuocari ad naturam pro eſſentia rei, ſiue particularis ea ſit, ſiue vniuerſalis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens, ſiue materiæ particeps, ſiue expers. Omnis enim diſpoſitio, & propenſio quæ eſſentiæ rei ſiue communis, ſiue particularis propria & peculiaris eſt (hanc enim naturalem appellamus) natura illius ſæpè dicitur.

Hinc aliquid dicimus contra, vel ſuprà, vel præter naturam, quod vel aduerſetur naturali propenſioni, vt motus terræ deorſum, & ignis ſurſum: vel ad altius aliquid rem euehat quàm naturalis propenſio inclinet: veluti miraculoſa, libera, & artificioſa opera, quatenus ab extraordinaria Dei virtute, aut à libero arbitrio, aut ab arte procedunt: denique vel nec ſi naturale rei, neque eius propenſioni aduerſetur, aut eam ad altius aliquid euehet, qualis eſt motus, quo ſphæra ignis in cœlo in orbem mouetur.

a Libr. 1. de Cœlo. cap. 4. textu. 32. & 2. de Cœlo textu 50. & 59. Et 3. de Anima c. 2. text. 45. & 90.
b C. 3. tex. 16.
c Cap. 2.
d Cap. 7. text. 38.

Medium totius machina. *Mundus ſenſibilis.* *Mũdus ſublunaris.*

Iam cum vel tota rerum vniuerſitas natura dicitur, vt apud Platonem in Menone, vbi ait, totam naturam cognatam eſſe, & ſibi conſonam: vel tota vniuerſitas infrà Deum, quo pacto quidam immeritò exiſtimant naturam accipi ab Ariſtotele cùm ait a Deum & naturam nihil fruſtra facere (multi enim fruſtrà, ac temerè agunt homines) vel ſolus mundus ſenſibilis, vt apud eundem in ſecundo libro b huius operis, cùm ait vniuerſam naturam fortaſſè materiam habere: & in libro c de Diuinatione, cùm ſcribit naturam non eſſe diuinam, ſed dæmoniam, vel ſolus mundus ſublunaris, vt fortaſsè 12. d libr. huius operis, cùm ſcribit, à primo principio cœlum ipſum naturámque pendere, niſi natura eo loco potiùs ſumatur pro tota rerum vniuerſitate infrà Deum, non dubiũ eſt quin naturæ nomen accipiatur pro eſſentia: per Metonymiam tamen, aut Synecdochen, tametſi nunc fuſius, nunc preſſiùs pro ratione inſtituti, & materiæ de qua agitur.

8. Phyſ. ca. 6. tex. 58. & c. 7. tex. 56. & 2. de Cœlo ca. 5. tex. 34. & 1. de partib. animal. ca. 5. Vide etiam lib. 2. ca. 14. Exod. 3.

Nũ pro Deo ſolo natura capiatur apud Ariſtotelem.

Sunt qui putent aliquando naturam accipi hoc pacto pro ſolo Deo apud Ariſtotelem, vt cùm 8. Phyſicorum & alibi ſæpè ait, Naturam facere ex iis, quæ fieri poſſunt ſemper quod melius eſt. Et 10. de partib. animal. Vbi Gaza interprete vocat naturam parentem, & auctorem omnium, & cuius ingenio miráque ſolertia res conſtitutæ ſint. Videtur enim Deus iis in locis appellari natura, quaſi eſſentia quędam ſumma, & quæ ſimpliciter, & abſolutè eſſentiæ nomine digna ſit, quemadmodum & in ſacris litteris dicitur is, *qui eſt*, eo præſertim, quod in Deo ſolo, eſſentia, & habens eſſentiam formaliter idem ſint, vt iam non figuratè, ſed propriè, natura, eſſentiáve appellari poſſit.

Non accipi.

Non placet tamen hæc ſententia. Nam etſi Deus poteſt (ac maximè omnium) dici natura, id eſt, eſſentia, non ſumitur tamen naturæ nomẽ hoc pacto iis in locis, aliiſque ſimilibus: ſed pro cauſſis naturaliter agentibus, ideſt, ſecundum naturalem propenſionem, accepto ſingulari numero pro plurali: tametſi Ariſtoteles inter eas præcipuè intelligit Deum: quo errore * maximo putauit agere ex neceſſitate naturæ. Hinc enim eſt, quod cum cauſſæ naturaliter agentes infrà Deum agant veluti eius inſtrumenta, nihil mirum ſit, ſi eis omnibus

12. huius operis c. 6. textu 30. & 9. Met. text. 17. & aliis in locis.

Error Ariſt. cenſentis Deũ ex neceſsitate naturæ agere.

tribuat

tribuat Ariſtoteles, quod ex iis, quæ fieri poſſunt, ſemper meliora faciant, quod ſint auctores, ſiue opifices viuentium omnium, quæ apud nos ſunt(ſiquidem de iis tantum ſermo eſt in loco poſterius citato)& alia ſi quæ ſunt huiuſmodi. Nā illa. Quod natura ſit parens, quod eius ingenio, miráque ſolertia, &c. adiecta ſunt ab interprete: tametſi eorum quædā tribui poſſent cauſſis naturaliter agentibus, quatenus primo agenti deſeruiunt. Sumit igitur Ariſtoteles iis in locis naturám pro tota aggregatione cauſſarum naturaliter agētium: quo etiam modo potius dicendum eſt accipi naturam in pronunciato illo, Deum & naturam nihil fruſtra facere, quàm pro rebus omnibus infra Deum. Multa enim homines fruſtra faciunt, cum liberè agunt, multa temerè & incōſultò, multa pro melioribus peiora. Denique vix ac ne vix quidem fortaſſe reperiatur auctor, qui naturæ nomen pro ſolo Deo accipiat, niſi ſit ex iis, qui Deum animam mundi eſſe crediderunt. Fuerunt enim non modo a inter eos, qui Philoſophorū nomine appellati ſunt, ſed inter b hæreticos etiam, qui id exiſtimarint: quo pacto non iam reductitiè, ſed propriè, & phyſicè etiam conueniret in Deum *naturæ* vocabulum, contra quos quæſtione ſequente nonnihil dicetur.

Met. tex. 17. & alijs in locis.

Naturam ſumi ab Ariſt. pro aggregatione cauſſarum.

Deum & naturam nihil fruſtra agere, quomodo accipiendum.

Qui Deum mundi animam poſuerint.

a Varro apud Aug. libr. 7. de Ciuit. Dei c. 6. & alij.

b Almariani, vt refert D. Tho. 1. p. quæ. 3. ar. 8.

Ita patet quam multis modis ſumatur *naturæ* nomen, vt mittantur remotiores illæ ſignificationes, quibus & definitio, & ſimplex conceptus rei *naturæ* nomine appellantur, quòd rei naturā hoc vel illo modo repræſentent: Itémque negationum, & aliorum non entium quidditates, quia ita ſe habeant ad non entia vt veræ naturæ, ac quidditates ad entia. Verū quia ex his omnibus materia, forma, & eſſentia præcipuè dicuntur *naturæ* nomine: de his tantùm deinceps in hac quæſtiene agendum eſt.

Remotiores naturæ acceptiones.

Natura apud Phyſicum primo dici de forma, apud Metaphyſicum de eſſentia.

S E C T I O III.

ERGO vt concludamus, illud in primis animaduertendum eſt, ea quatuor, quæ hactenus hoc libro explicata ſunt, hoc differre inter ſeſe, quod principia & cauſſæ poſſunt eſſe extra ea quorū ſunt principia cauſſæve, vt patet ex iis, quæ ad primum & ſecundum caput dicta ſunt: at elementa, & naturæ ſemper ſunt in iis quorum ſunt elementa naturæve: quod ipſum & per ſe perſpicuum eſt, & D. Thomas hoc loco de natura docet.

Diſcrimen notandum, quo principia & cauſſæ à natura & elemento differunt.

Deinde, hoc intereſſe inter naturam propriè dictam & elementum, quod elementum quatenus elementum eſt, non dicit ordinem ad vllam operationem rei cuius eſt elementum, ſed ad ſolam eius compoſitionem, vt cernimus, vel in partibus numeri: at natura propriè dicta, quatenus natura eſt vltra ordinem ad compoſitionem (quando, ſcilicet, non ſolùm eſt natura, ſed etiam elementum) dicit ordinem ad operationem. Quod ex eo perſpicuū eſt, quia hoc pacto diſtinguitur ab eſſentia & quidditate. Eſſentia enim ſolùm dicit ordinem ad eſſe rei, cuius eſt eſſentia, quidditas autem ad definitionem, qua explicatur.

Differentia naturæ ab elemento.

Lect. 5.

tur. Vnde intelliges id quod dici ſolet, proprium eſſe eſſentiæ rerum, vt eſſentia, aut quidditas eſt, quod non ſit impoſſibilis, aut fictitia: at naturæ, vt natura eſt, quod non ſit otioſa.

Cur natura pro eſſentia dicatur metaphoricè.

Poſtremo, ea de cauſa dictum eſſe ab Ariſtotele, naturam ſexto modo ſumptam eſſe metaphoricè naturam, quia non ſolùm complectitur eſſentiam & quidditatem, vt propriè natura eſt, ſiue vt habet ordinem ad operationem: ſed etiam vt eſſentia, aut quidditas eſt: eſſentia enim & quidditas, quia vt talia ſunt non habent ordinem ad operationem; non dicuntur naturæ niſi per tranſlationem.

Reſpondetur quæſt. Concluſio.

HIS poſitis reſpondendum eſt ad quæſtionem, principale naturæ ſignificatum, ſi generaliter loquendum eſt, eſſe eſſentiam ſiue quidditatem, non vt metaphoricè tamen, ſed vt propriè natura eſt: ſi verò vt natura diſtinguit res naturales à non naturalibus, hoc eſt, ab artificialibus mathematicis & metaphyſicæ propriis, eſſe formam.

PRIOR pars aſſertionis huius ex eo primum probatur, quia eſſentia vt propriè natura eſt, latius funditur quàm materia & forma: reperitur enim non ſolùm in rebus materialibus, ſed etiã, atque adeo præcipuè in immaterialibus quæ magis actuoſæ ſunt; in quibus tamẽ materia & forma locum non habent. Deinde ex eo, quia in rebus etiam habentibus & materiam & formã, eſſentia totius, & verius dicitur natura illius, quàm vel ſola materia, vel ſola forma vt perſpicuum eſt, & magis habet ordinem ad eſſe à quo eſſentia dicitur, & propinquius ſe habet ad ſuppoſitum, cui primo tribuitur operatio. Quod ſi quis obiiciat, materiam & formam magis habere rationem principiorum quàm eſſentiam totius, cum eſſentiæ quoque ipſius principia ſint, ergo magis habere rationem naturarum: neganda eſt conſequentia, quia vt iam dictum eſt, principium intrinſecum, cuiuſmodi eſt & materia & forma, habet otdinem ad compoſitionem, eſſentia verò ad operationem, in quo tamen ordine ratio naturæ conſiſtit.

Obiectio.

Solutio.

Rurſus obiicitur.

SIQVIS item obiiciat, eſſentiam totius compoſiti naturalis non diſtingui à materia & forma ſimul ſumptis, ergo non dici magis naturam, quàm formam per ſe vel materiam: & antecedens, & conſequentiam negare oportebit. Nam ſiue eſſentia totius compoſiti ſola ratione diſtinguatur à materia & forma ſimul ſumptis, (quod magis crediderim) & re, & ratione: ſemper tamen ea ratione qua diſtinguitur, magis ſibi vendicat natura appellationem, quàm vel materia vel forma, quod ex natura rei magis habeat ordinem ad operationem. Nam ſi ſola ratione diſtinguitur: non tamen diſtinguitur ſola ratione excogitata, ſed in rebus inuenta, cùm ſit natura quædam per ſe vna.

Reſpondetur.

Totum Phyſicum vt diſtinguatur à partibus.

Formam dici à quibuſdam totam rei eſſentiam.

POSTERIOR pars ex eo patet, quia res naturales diſtinguuntur ab aliis rebus per materiam & formam: formam autem comparatione materiæ magis habet rationem naturæ quàm materia: tum quia eſſentia totius magis conſiſtit in forma quàm in materia, adeo vt quidam *exiſtimauerint formam eſſe totam rei eſſentiam: tum quia forma magis habet rationem principij operationis quam materia, cùm ſit actus, non pura potentia.

** Dicitur fuiſſe opinio Alex. Aph. 2. Meta. text. 12. com. 48. Themi. 3. de animal. tex. 9. & Auer. 7. Metaph. comm. 21.*

Solutio argumentorum. SECTIO IV.

Argumenta poſita ſect. 1. diluuntur. HÆC ſi tenes, facilè diſſolues argumenta initio propoſita. Nam cùm Ariſtoteles ait, naturam dici primo & præcipuè de forma ſubſtantiali, accipit naturam, vt per eam diſtinguuntur res naturales ab artificialibus mathematicis & metaphyſicæ propriis, excluſa natura pro eſſentia: tũ quia eſſentia etiã vt propriè natura eſt, reperitur extra res naturales, tum etiam, quia quatenus eſſentia, aut quidditas eſt, metaphoricè dicitur natura. *Ariſtotelis expoſitio.*

AD primum autem, in oppoſitum dicendum eſt: etſi ratio naturæ non conſiſtit in eo, quòd aliquid ſit perfectius, aut imperfectius: tamen, quia operatio magis debetur perfectioribus, potius in hac controuerſia ſequi oportere ordinem perfectionis, quàm generationis, ac proinde, ſimpliciter & abſolutè, eſſentiam totius etiam in rebus naturalibus, primo dicendum eſſe naturam.

AD ſecundum, quia iam ex dictis patet, elemẽtum dicere ordinem ad compoſitionem naturam verò ad operationem: nihil aliud ex dictis colligi, quàm quod elementum primo dicatur de materia, ſecundo de forma, tertio de eſſentia totius compoſiti: non ſolùm comparatione alterius compoſiti, ſi & ipſum in compoſitionẽ alterius veniat, ſed etiam ſuo modo comparatione ſuppoſiti. Naturam verò è contrario primũ dici de tota eſſentia, deinde de forma, poſtremo de materia.

AD tertiam dicendum, neque omnes mutationes rerum naturalium dici ſolere à quibuſdam naturales etiam reſpectu materiæ, vt patet in violentis localibus, de qua re proxima quæſtione agendum, nec ſi dicantur, futurum vt ex eo colligi poſſet, materiam primo dicendam eſſe naturam. Nam etſi colligeretur eſſe naturam reſpectu plurium operationum, ídque in ſolis rebus naturalibus, non tamen præcipuè naturam reſpectu earum operationum, quæ cõparatione etiam formæ, aut totius eſſentiæ naturales ſunt. Potius ergo illud principium intrinſecum dicendum eſt natura, cuius reſpectu propriẹ operationes dicuntur naturales: quo pacto non dubium eſt quin natura primo dicatur de eſſentiis rerum operantium, ſecundo de formis earum, ſi conſtent materia & forma, tertio de materia.

VTRVM NATVRA RECTE AB Ariſtotele in Phyſicis definita ſit.

QVÆSTIO II.

Non videri rectè definitam.

SECTIO I.

MISSA tamen natura, vt eſſentiam ſignificat, diſquirendum eſt, an ne Ariſtoteles in 2. Phyſicorum libr. rectè eam definierit, quatenus res naturales à non naturalibus diſtinguit, cùm dixit: Naturam eſſe quoddam principium & cauſſam, vt id moueatur atque quieſcat, in quo primo *Cap. 1. tex. 3.*

per

per ſe,& non per accidens ineſt:quæ eadem definitio hoc loco in tertia naturæ vſurpatione breuius repetita eſt. Non eſſe enim rectè definitam his argumentis oſtendi videtur.

PRIMVM, quia ſi per naturam hac definitione explicatã diſtinguerentur res naturales à non naturalibus, ſolæ ac omnes res naturales mouerentur,ac quieſcerent:at dantur quædam non naturales,quę moueantur,& quieſcant,nempe & artificioſæ, quæ ſunt naturalibus inferiores, & immateriales finitæ, quæ ſunt ſuperiores naturalibus (mouentur enim & hæ locali motu,& eo ceſſante quieſcunt) dantur etiam quædam naturales,quæ nunquam moueantur, vt totius terræ globus,& cœlum Empyreum,itémque aliæ quæ nunquam quieſcant, vt primum mobile & inferiores cœli. *Primum.*

DEINDE,quia ſi rectè in ea explicaretur natura,omnibus ac ſolis principiis ſubſtantialibus rerum naturalium conueniret definitio: his enim primo diſtinguuntur res naturales à non naturalibus,at nec omnibus,nec ſolis videtur conuenire. Non omnibus quidem, quia non formis corporum ſimplicium, cœlorum videlicet & elementorum:eſſent enim principia efficientia motus, ſiquidem ad eum patiẽdum accipiendúmque,ſatis eſt materia,at dicere non poſſumus, eſſe effectiua, quandoquidem motus cuiuſque cęli efficitur ab aſſiſtente intelligentia, quæ ſuperuacanea foret, ſi cęlum à forma ſua effectiuè moueretur, motus autem elementorum prouenit a effectiuè à generantibus,quemadmodum & cęterorum grauium,& leuium quatenus à b prædominante elemento mouentur.Nec verò ſolis, quia grauitas &leuitas ſunt principia motiua grauium & leuiũ,in quibus ipſa ſunt, nec per accidẽs,ſed per ſe:immo etiam primo quatenus grauia & leuia ſunt, pleræque etiam artes ſunt principia motiua eorum artificũ, in quibus primo, & per ſe inſunt,vt ars canendi, ſaltandi, & ceteræ omnes quæ natura ſua in ſolo eo artificè, in quo ſunt motum efficiũt. *Secundum.*

a 8.Phyſic. cap.4. tex.32.& 33.
b 1.lib.1.de Cœlo cap.2. tex.7.

TERTIO, quia ſi natura rectè in ea definiretur,non dubium foret quin materia cęli eſſet natura reſpectu motus voluntarij, quo cęlum à coniuncta intelligentia mouetur:& materia item ignis,ac terræ reſpectu motus violenti, quo hæc proiicitur ſurſum, & ille deorſum: ſunt enim principia paſſiua per ſe, & prima dictorum motuũ: at motus voluntarij & violenti nõ ſunt à natera, iam enim eſſent naturales, non voluntarij aut violenti. *Tertium.*

POSTREMO,quia inſtitutum Ariſtotelis fuit complecti in ea definitione ſolam materiam,ac formam ſubſtantialem, vt patet ex eodẽ loco: ſiquidem ea explicata, mox diſtinguit naturam in materiam & formam,addítq; id,quod ex vtraque conſtat non eſſe naturam:at definitio non minus cõuenit eſſentię ex vtraque conſtitutę:eſt enim principium,& cauſſa,vt ſuppoſitum moueatur,atque quieſcat, in quo ipſa non per accidens,ſed per ſe primo ineſt.Ita non videtur rectè explicata natura in definitione tradita. *Quartum.*

Text. 4.
Text.5.

Quid re vera definiatur in tradita definitione, & qua ratione ſi[illegible]atur.

SECTIO II.

1. Sententia Simplicij.

SVNT qui putent definiri hoc loco non ſolum materiam, & formam, ſed etiam ipſam generationem, quæ via eſt ad naturam in quibus eſt Simplicius ad 2. Phyſic. Sed eorum ſententia nullo negotio refutatur: tum quia generatio nõ eſt principium motus ſeu mutationis, ſed mutatio ipſa, tum etiam, quia non eſt ſubſtantia, ſed via ad ſubſtantiam, cùm tamen ipſe Ariſtoteles explicata definitione à ſe tradita, mox ſubiiciat, & naturam à ſe definitam, & ea quæ naturam habent, ſubſtantias eſſe.

Simpli. in 2. Phyſi. com. 12.
Cap. 1. tex. 4.

Secunda veterum Philoſophorum.

PRISCI a naturales diceretur traditam definitionem conuenire ſoli materiæ primæ ab eis poſitæ, ſubſtantiæ nimirum ſimplici & actuali accidentibus ſubiectæ, quod ea ſola illis videbatur primùm, ac ſubſtãtiale mutationis principium. Sed eorum opinionem, ſeu potius errorem iam libro 1. b refutauimus.

a *Anaxago. Empedoc. & Antipho. apud Ariſtot. 2. Phy. cap. 1. tex. 7.*
b *cap. 7. q. 1.*

Tertia recentiorum quorundam.

RECENTIORES c quidam exiſtimarunt ſoli materiæ ſecundę conuenire definitionem. Non formæ quidem, quia forma nõ eſt principium vt res moueantur, ſed vt moueant: vt enim moueantur, ſatis eſſe materiam: nec verò materiæ primæ, quia indifferens eſt ad omnẽ mutationem, ad nullámque determinatè inclinat.

c *in his eſt Simon Portius & alij.*

PER facilè tamen hæc ſententia refutatur. Primùm, quia forma non ſolum eſt principium, & cauſſa, vt res moueat, ſed etiam vt moueatur, vel vt ignis ſurſum, & terra deorſum. Deinde, quia inclinatio materiæ ſecundæ ad mutationem, primo proficiſcitur à ſubſtantiali forma, vt in eiſdem exemplis apparet. Poſtremo, quia indifferẽtia materiæ primæ ad hanc, & illam mutationem, non tollit naturalem eius inclinationem, ſed potius ampliat, & quodammodo extendit: quemadmodum amplitudo virtutis, quæ in ſuperioribus agentibus reperitur non tollit eorum agendi virtutem, ſed extendit.

Quarta ſententia.

ALII ſibi perſuaſerunt ſolam formam definiri: nonnulli quidem formam vnam numerò per omnia corpora permeantem, eáque omnia informantem, a quam quidem animam mundi exiſtimarunt: alij verò formas particulares. Vtrique autem ea ratione ducti videntur, quod materia non ſit principium actiuum mutationis, ſed paſſiuum, quòd non putant ſatis eſſe ad rationem naturæ. Primum, quia in eo poſita eſt ratio naturæ, quo naturalia diſtinguntur ab artificialibus (inde enim b colligit Ariſtoteles naturæ definitionem.) videntur autem diſtingui ſola forma, quæ principium eſt actiuum: neque enim diſtinguuntur materia, quæ eſt principium paſſiuum, cum illa vtriſque ſit cõmunis. Deinde, quia ſi materia eſſet natura, iam motus violentus eſſet naturalis, ſiquidem ad illum habet materia potentiam paſſiuam.

a *Lege Platonem in Timæo, Plotinũ Enne. ad 4. lib. 3. de dubiis animæ c. 1. & ſeq. D. Aug. lib. 7. de Ciuitate Dei ca. 6. & D. Tho. 1. p. q. 3. art. 8.*
b *2. Phy. c. 1. text. 1. & 2.*

SED præterquam quod priores in maximo errore verſantur, credentes formam vnam numero informare diſtincta, atque adeo diſiuncta omnino corpora, vt cœlũ & terram, de qua re, quæſtione ſequẽti agendum eſt, vtrique in eo falluntur, quòd principium paſſiuum, à ratione

tione naturæ excludunt. Diſtinguuntur enim primum naturalia non ſolum à ſupernaturalibus,ſiue immaterialibus,ſed etiam ab artificialibus, quemadmodum per formam componentem,ſic etiam per materiam. Ac de immaterialibus non eſt dubium:de artificialibus autem ex eo idem probatur,quia materia naturalium eſt,pura potentia, materia verò artificialium non eſt pura potentia, ſed ens actuale, nimirum res naturalis. Accedit quod Ariſtoteles apertè fatetur, naturam quam definierat eſſe duplicem: formam alteram, alteram materiam. Neque obſtat illud de motu violento:habet enim materia re vera potentiam paſſiuam naturalem motus violenti,qui reſpectu illius,naturalis dici poteſt, non ſolùm ſi naturale ſumatur pro eo quod non eſt ſupra vires naturæ,ſed etiam ſi ſumatur pro eo,ad quod natura aliqua propenſa eſt, tametſi localis violentus non ſoleat dici ſimpliciter naturalis,etiam reſpectu materiæ,ratione inferius explicanda.

Tex.4.

Eadem eſt ſententia Albe. Mag.2.Phy. tract.1.ca.1. & Aliorum.

DENIQVE Plutarchus in primo de Placitis Philoſophorum ca.1. exiſtimat definiri quidem ab Ariſtotele materiam, & formam: non quamlibet tamen,ſed rerum generabilium,& corruptibilium,quæ & initium,& finem habent,& vt moueri poſſunt, ſic & quieſcere. Cui opinioni multa fauent. Primum quidem ipſa verba motus,& quietis coniunctim poſita in definitione. Deinde quod Ariſtoteles ea ſola principia comprehendere videtur in definitione naturæ, quæ ipſe in primo libro Phyſic. explicauerat, tametſi non omnia, cùm priuatio non ſit natura: at in primo lib. non explicauerat principia omnium rerum naturalium,ſed earum tantùm,quæ gignuntur,& intereunt, vt ipſe cap.7.apertè docet,& ex definitione materiæ ad calcem libri poſita perſpicuè conſtat. Poſtremò quod idem 8.Metaph.cap.4. ſic ſcribit: *Naturam ſolam eorum, quæ ſunt,in iis,quæ corrumpuntur, ſubſtantiam quiſpiam eſſe ponat.*

Quinta ſent. Plutarchi.

Primum & ſecundum.

Tex.68.

Capite 9.tex. 82.

Tertium.

VERVM hæc opinio non omninò placet. Tum quia Ariſtoteles colligit naturæ definitionem ex diſcrimine rerum naturalium ab artificialibus, in quo diſcrimine res omnes naturales conueniunt: tum etiam quia in primo lib.de Cœlo cap. 2. vt conſtet aliquem motum naturalem conuenire Cœlo, probat omnia corpora naturalia eſſe per ſe loco mobilia,quia natura in eis inſita ſit. Nec refert,quod verba quæ motum & quietem ſignificant coniunctim ponantur in definitione: eſt enim coniunctio illa diſiũctioni admiſta,quaſi dictum ſit, vt id moueatur,vel etiam quieſcat. Neq; item verum eſt, ſola principia primo lib ſpeciatim expoſita comprehendi in definitione naturæ. Nam quia prius agendum erat de principiis ſubſtantiæ,quàm de principiis motus,& quietis,vt ordine auſcultatorio,exquiſiteque doctrinæ procederetur,neque tamen eatenus quiſquam Philoſophorum alia principia ſubſtantiæ tradiderat, quàm ex quibus generatio, & corruptio fieret, & tamen conſtabat in cœlo eſſe principium motus, quod eſt natura,conſentaneum ratione fuit,vt latius ageretur de natura,quàm diſputatum fuerat de conſtitutiuis principiis ſubſtantiæ, donec in lib.de Cœlo quæreretur,num cœlum ingenerabilis,& incorruptibilis ſubſtantia eſſet,ſeu (quod vulgo dicitur)num daretur quinta eſſentia

Non omninò placet.

Tex.9. *Primum.*

Tex.5.

Secundum.

Solutio rationum.

in corporibus ſimplicibus, nempe à quatuor elementorum eſſentiis diuerſa. Atque hæc eſt cauſſa cur Ariſtoteles librum primum his verbis concluſerit: *Rurſus autem alio principio ſumpto dicamus*, hoc eſt, explicatis principiis generabilium, & corruptibilium, ad explicationem principiorum mobilium vt mobilia ſunt aggrediamur. Quanquã & illud eſt verum, ſi definitio ipſa principiorum primo libro tradita ſpectetur, non latius agi de narura in ſecundo libro, quàm de principiis in primo: comprehenſa enim ſunt principia omnia rerum naturalium in ea definitione, vt diximus ad cap. primum huius lib. Quod ſi ſpectetur particularis explicatio materiæ, & formæ facta lib. 1. latius patere naturam, 2. lib. definitam. Quod autem obiicitur ex lib. 8. huius operis, facilè diſſoluitur ex diſtinctione illa Commentatoris. Naturã etſi vulgo magis vſurpatur in rebus quæ gignuntur, & intereunt, quo pacto Ariſtoteles in loco citato intelligendus eſt, verius tamẽ dici de corporibus ſempiternis: quare neutrius generis naturã excludendam eſſe à definitione naturæ 2. lib. Phyſi. tradita.

Non latius agi de natura quã de principiis in primo.

Cap. 3. tex. 4. In 2. Metap. commen. vlt.

DEFINITVR ergo in ea definitione omnis materia, omníſque forma ſubſtantialis: nõ tamen quatenus materia, & forma ex ſeſe mutuo pendent: habent enim eo pacto rationem principiorum, & cauſſarum: neque enim quatenus ſunt principia, & cauſſæ conſtituentes cõpoſitum, cùm ea ratione ſint elementa: nec demũ quatenus ſunt principia, & cauſſæ cuiuſcunque operationis eius rei in qua ſunt (quo pacto forma humana eſt principium, & cauſſa intellectionis) habent enim hoc modo rationem naturæ communiter ſumptæ: nõ autem diſtinguentis entia naturalia, à non naturalibus, ſed quatenus ſunt principia motus, & quietis eius rei in qua ſunt, cùm hæ ſint propriẹ, ac peculiares rerum naturalium operationes.

Vera definitionis explicatio, qua quæſtione reſpondetur.

Qua ratione materia omnis & forma contineantur.

ADVERTE tamen non definiri naturam in propoſita definitione, quatenus formaliter refertur ad motum, & quietem, (neque enim Ariſtoteli curæ eſt eo loco explicatio relationum) ſed vel quatenus habet peculiarem cauſalitatem in motum, & quietem eius in quo eſt (vt nimirum tria hæc, cauſſa, elementum, & natura ſignificant formaliter cauſſalitates: cauſſa quidem vniuerſè, elementum verò in ordine ad compoſitionem, & natura in ordine ad operationem eius in quo eſt) vel potius vt eſt res quædam abſoluta, quæ habet dictam cauſſalitatem, & per eam à poſteriori explicatur. Nam etſi naturæ nomen ab ea cauſſalitate dictum eſt, non videtur tamen impoſitum ad eam ſignificandam, ſed ad rem abſolutam, vtpotè ſubſtantiam quandam, cui accidit ea cauſſalitas. Alioqui ens naturale, vt naturale eſt & à natura dicitur, non ſignificaret formaliter ſubſtantiam, ſed id quod ſubſtantiæ accidit. Quanquam in hoc libro in quo de diſtinctione communium agitur, non erit incommodum, ſi dicamus, quemadmodum cauſſa, & elementum explicantur ab Ariſtotele quatenus formaliter dicunt cauſſalitatem: ita & explicari naturam. Patet igitur quid explicetur definitione naturæ in Phyſicis tradita, & qua ratione natura eo loco ſpectetur.

Vt natura definiatur.

Explicatio

Explicatio verborum quæ loco generis ponuntur.

SECTIO III.

a Vt 4. Met. c.2.tex.3. & alibi.
b Vt 3. Phy. c.1.text.1.
c Auicenna 1.lib.ſuf.c.5. Et Simpl.2. Phyſ. com.2. & ferè Græci interpretes.

VT igitur definitionem exponamus, cùm audis naturam *eſſe principium, & cauſſam:* aut pro eodem accipe nomina principij, & cauſſæ, vt ſæpè *a* fit (hac enim forſitan de cauſſa, & hoc capite, & aliis *b* pleriſque locis in definitione naturæ nomen cauſſæ præmittitur) aut quia in Phyſicis diligentius natura explicatur, dicito nomini principij additum fuiſſe nomen cauſſæ, vt excludantur principia quæ non ſunt cauſſæ, cuiuſmodi eſt priuatio. Quare *c* non ſunt audiendi, qui principium pro cauſſa efficiente ſola, cauſſam verò pro materiali accipiunt, præſertim cùm Ariſtoteles eo ipſo loco medicinam, quam per ſequentes particulas excludit. & principium, & cauſſam appellet. Verùm quale principium natura ſit, actiúumne, an paſſiuum, an vtrunque latiúſve patens, quàm vt actiuum, & paſſiuum complectitur, quæſtio eſt.

Quale principium natura ſit.

Prima opinio ponentium actiuum tantum.

d Omnes ij, qui putant ſolam formam definiri ea definitione.
e 2.Phy. c.1. tex.2. & 3.

Sunt *d* qui putent eſſe tantùm actiuum: quod ex eo confirmant, quia *e* Ariſtoteles diſtinxit naturalia ab artificialibus penes ſola principia actiua, quod artificialia non habeant per ſe, ſiue quatenus talia ſunt, in ſeipſis effectiuum principium motus artificioſi, naturalia autem habeant effectiuum motus naturalis.

Refellitur.

Sed quoniam hi exiſtimant definiri ſolam formã, iam eorum ſententia ex dictis refutata relinquitur. Accedit quod iſto modo corruptio, & alterationes corruptiuæ non eſſent numerandæ in mutationibus naturalibus, cùm non proueniant effectiuè à formis rerum, quæ ſic alterantur, aut corrumpuntur.

Ariſtoteles exponitur.

AD illorum autem argumentum dicendum eſt, Ariſtotelem in eo diſcrimine tradendo ſic intelligendum eſſe, *Nullum artificiale quatenus tale eſt, habere in ſeipſo, ac per ſe principium artificioſi motus, ſiue actiuũ ſiue paſſiuum peculiare, ac proprium,* at naturalia omnia habere in ſeipſis, ac per ſe talia principia motus naturalis. Et quoniam exemplum accepit in iis qui ſanantur, quorum alij ſanantur à natura effectiuè, id eſt, ab anima, quæ per partem ſanam malè affectam curat: alij verò ab arte, quæ & ipſa effectiua eſt, ideo videri naturam dictam ab eo fuiſſe principium effectiuum, cùm æquè accipere potuiſſe exemplum in paſſiuis principiis, veluti in rudi lapide, & in lapidea ſtatua: quorum ille principium paſſiuum habet internum, ac per ſe motus deorſum, hæc autem non niſi per accidens, ſeu quatenus lapidea.

Quæſtione vnica.

Scoti opinio credentis eſſe paſſiuũ duntaxat.

ALII, quorum caput eſt Scotus in 2. ſententiarum diſtinctione 8. credunt naturam, vt natura eſt eſſe duntaxat principium paſſiuum: non quod putent definiri ab Ariſtotele ſolam materiam (exiſtimant enim explicari, & materiam, & formam) ſed quod ſibi perſuadeant nec materiam, nec formam habere rationem naturæ, vt principia actiua ſunt, ſed vt paſſiua. Quanquam verò de materia res eſt perſpicua, cum actiua non ſit: de vtraque tamen ſimul ſuam aſſertionem probat

Probatur. Primo. Scotus duobus argumentis. Vnum eſt, quia *natura eſt id, ratione cuius vnumquodque dicitur moueri naturaliter, à quocunque agẽte moueatur,* nihil autem dicitur moueri (ac proinde nec naturaliter moueri) ratione principij actiui, ſed paſſiui. *Secundo.* Alterum, quia natura eſt principium internum eius quod mouetur: at principium motus non eſt internum rei quæ mouetur quatenus actiuum eſt, ſed quatenus paſſiuum accidit enim (exempli cauſſa) homini qui mouetur ad ſanitatem, vt ſanetur ab arte exiſtente in ipſo, vt ait a Ariſtoteles: atque idem videtur ſenſiſſe Simplicius ad b ſecundum Phyſicorum. *a 2. Phyſ. c. 1. text. 3.*

Improbatur Scoti opinio. Primo. Sed nec ſententia hæc probanda eſt. Primum, quia ſi Ariſtoteles in definitione naturæ, nomine cauſſæ, & principij, ſolum principium paſſiuum intellexiſſet: per ea ſanè verba reieciſſet medicinam, neque adeo ſolicitus fuiſſet de addenda particula, per ſe, vt illam excluderet. *Secundo.* Deinde, quia non minus naturale eſt viuentibus mouere ſe, quàm moueri à ſe, cum idem ſint, immo illud quodammodo prius eſſe videatur. *b Cõmen. 12. text. 16. & 17.*

Soluitur primum Scoti. Ex his patet, priorem argumentationem Scoti nihil efficere. Nam ſi naturale eſt iis, quæ mouentur moueri ratione principij paſſiui, naturale quoque erit iis quæ mouentur à ſe ſic moueri, ratione principij, & paſſiui, & actiui. *Secundum.* Poſterior quoque facilè refellitur ex ratione viuentium, ſiquidem viuentia non per accidens, ſed per ſe habent internum principium actiuum ſuorum motuum, non quorumcumque tamen, ſed vitalium. Secus euenit in iis, quæ arte mouentur, vt in eo qui artificioſè ſanatur, cùm accidat illis habere in ſe artem, qua ſic moueantur.

Vera ſententia dicentiũ, naturam, & eſſe actiuum principium, & paßiuum, &c. Dicendvm igitur, naturam vt natura eſt, poſſe eſſe, & principium paſſiuum, & actiuum, immo etiam formale & finale: proinde nomina principij & cauſſæ in tota ſua latitudine ſumenda eſſe. Motus enim quo quæque res naturalis naturaliter mouetur, eſt illi naturalis: non ſolum, quia in ea datur paſſiuum principium illius, ſed etiam quia datur in omnibus quidem, ſaltem formale, & finale: in viuentibus aũtem (ſi motus ſit vitalis) etiam efficiens, vt dictum eſt. *Vide D. Thomam in 2. Phyſi. lect. 1. & 3. p. q. 2. art. 1.* *Animã eſſe cauſſam motus vitalis in triplici genere.* Et quidem quod anima ſit cauſſa motus vitalis in triplici genere cauſſæ, formalis ſcilicet, finalis, & efficientis: ipſe etiam Ariſtoteles planè aſſerit ſecundo libro de anima capite quarto. Quod autem in omnibus rebus naturalibus forma poſſit concurrere ad motum in genere cauſſæ formalis, & finalis: ex eo patet, quia cum res naturalis mouetur iuxta conditionem ſuæ formæ, vt ſi lapis feratur deorſum, non dubium eſt quin forma tunc concurrat in genere cauſſæ formalis: & quia is motus eſt gratia ipſius formæ, perſpicuum quoque eſt concurrere illam in genere etiam cauſſæ finalis. *Text. 36. & 37.* Adde quod nomina principij, & cauſſæ, non magis ſignificant principium actiuum, & paſſiuum, quàm formale, & finale. Sunt igitur accipiẽda in ſua latitudine, donec per ſequentes particulas contrahantur.

Epilogus ſectionis. Est igitur natura principium, & cauſſa, ſiue paſſiuum, ſiue actiuũ, ſiue formale, ſiue finale. Quo fit vt per hanc definitionis particulam reiiciantur ea ſola, quæ nullo ex his modis ſunt principia, & cauſſæ.

Explicatio

Explicatio ſequentium particularum.

SECTIO IV.

SEQVITVR *vt id moueatur atque quieſcat*, quibus verbis ſignificatur mutatio propriè dicta, & oppoſita quies, quæ non conueniunt niſi rebus naturalibus, ſiue materialibus, vt per hanc particulam excludantur naturæ omnes immaterialium. Sumitur enim hoc loco motus eo pacto quo explicatur ad initium tertij Phyſicorum, cùm definitur *actus entis in potentia, vt in potentia eſt*, quod Ariſtoteles ipſe, ad initium eius libri docet. Ait enim, quia natura definita erat principium motus, neceſſariò explicandum fuiſſe quid eſſet motus: alioqui fore vt ignoraretur naturæ ratio: tum definit *motum eſſe actum entis in potentia, &c.* Iam verò cùm in motus definitione comprehendatur generatio, vt idem mox ſubiicit, perſpicuum relinquitur, in propoſita quoque naturæ definitione, nomine motus comprehendi generationem, non modo accidentalem, ſed etiam ſubſtantialem. Illud tamen aduerte, non comprehendi generationem illam, quæ dicitur momentanea: quandoquidem illa non tam eſt generatio, quàm terminus, & complementum generationis, immò eſt quies ad quam tendit generatio naturaliter. Intelligenda igitur eſt nomine quietis, non motus.

Cap. 1. tex. 6.

Motus definitio ex tertio phyſicorum.

In ea non cõprehendi momentaneam generationẽ.

Sed quærat aliquis quo pacto forma ſubſtantialis *ſit principium generationis eius rei in qua eſt*, cum præſente forma, iam non generetur res, ſed genita ſit: *quod enim generatur nondum eſt*, vt ſæpè ait Ariſtoteles, ac proinde neque eius forma.

Quo pacto forma ſit principium generationis.

Ad hanc dubitationem reſpondebis: dictum illud, *quod generatur non eſt*, ſic intelligendum eſſe, vt nõdum illud ſit totum, ſed partim ſit, partim non ſit, hoc eſt partim habeat formam, partim non habeat.

6. lib. Phy. ca. 6. text. 59. & 8. lib. phyſ. ca. 8. text. 69. & alijs in locis.

Quo pacto id quod generatur, non ſit.

Et in generationibus quidem accidentalibus, vt calidi, aut frigidi, res perſpicua eſt: cum enim aliquid fit calidum, partem aliquam habet caloris introducendi, partem non habet, & ſic in cæteris. At in ſubſtantiali diſtingues: nam ſi generatio ſumatur pro generatione alicuius totius habentis formam diuiſibilem, vt ignis, aut lapidis: perſpicuum eſt, cum illud generatur, partem formæ eſſe introductam, & partem introducendam, niſi id quod generatur ſit minimum naturale, in quo tota forma ſimul eſſe incipit. At ſi forma ſit indiuiſibilis, aut diuiſibilis quidem, ſed quæ introducatur in minimam materiam, cum totum (veluti homo, aut minimus ignis) generatur: ea ratione cenſeri iam aliquid formæ eſſe in materia, quia iam aliquid eſt diſpoſitionum, quas illa conſequitur. Poteſt & illud dici, *formam ſubſtantialem eſſe principium generationis eius rei in qua eſt*: non quia iam ſit cum illa generatur, ſed quia eſt, cùm generatio abſoluitur. Quapropter minùs aptè reddita eſt Latinè definitio naturæ ab Argyropilo, cùm ait: *Naturam eſſe principium & cauſſam, vt id moueatur atque quieſcat, in quo eſt, &c.* innuit enim hoc loquendi modo, naturam eſſe principium, & cauſſam mutationis præſentis, aut futuræ, non præte

Definitio naturæ quomodo aptius reddi Latinè poſſet.

præteritæ,cum potius vertendum fuerit(*motus*, *& quietis eius, in quo eſt,&c.*) vt patet ex Græco contextu:quibus verbis ſignificatur naturam eſſe principium, & cauſſam mutationis, & quietis eius rei in qua eſt:ſiue mutatio aut quies præſens ſit,ſiue futura, ſiue etiam præterierit.

Quietis nomine quid intelligendum. Aduerte tamen, nomine quietis non eſſe intelligendam quietem in termino,à quo,ſed in termino ad quem.Natura enim non inclinat ad priorem quietem,ſed ad poſteriorem,veluti natura lapidis,non ad quieſcendum in aëre,ſed in terra. *Ita Simpl. in 2. Phyſ. com. 12. text. 16. & 17.*

Neque item eſſe intelligendam quietem ipſam, quæ eſt priuatio motus præcedentis,ſed eius fundamentum,quod quidem eſt poſſeſſio formæ, aut quaſi formæ: quod addiderim propter locum: hæc enim quies,non illa propriè expetitur.Quo fit,vt mirari nemo debeat quod paulò ante dixerimus,generationem momẽtaneam, quæ terminus eſt generationis propriè dictæ,nomine quietis eſſe intelligendam. *Generatio momentanea cur dicta ſit ab Auctore quies.*

Aduerte etiam cum dicitur *motus, & quietis*, non eſſe ex Ariſtotelis ſententia copulatim omninò accipiendam particulam, *Et*, vt putant ij,qui credunt definiri ſolam naturam generabilium, & corruptibilium:id enim iam refutatũ eſt. Neque item ſumendã eſſe omnino deſiunctim,ita ſcilicet,vt ad rationem naturæ ſatis ſit ex illius mẽte ſi ſit principium quietis:ſatis enim conſtat ex initio tertij Phyſicorum,& primi de Cælo,aliíſque pleriſque locis,ſenſiſſe Ariſtotelẽ,omnem naturam eſſe propenſam ad motum:Idcircò enim tradit,ignorato motu neceſſe eſſe naturam ignorare, & cælum habere motum naturalem,quia ſit corpus naturale,naturáque conſtans. Quod idẽ hoc ipſo loco in quo verſamur,& aliis nõ paucis haud obſcurè ſignificat, eum in repetenda definitione naturæ omittit particulam, *& quietis.* Neque enim alia de cauſſa id facit,niſi quia putauit omnem naturam propenſam eſſe ad motum, etſi quædam non ſolum ad motum, ſed etiam ad quietem propenſa ſit. *Albertus Magnus 2. Phyſ. tract. 1. c. 3. & alij.* *3. Phyſ. text. primo de cælo, text. 5. & ſequentibus.* *Omnis natura propenſa ad motum quendam etiam ad quietem.*

Sumenda eſt igitur iuxta illius opinionem partim diſiunctim, partim coniunctim,vt ſuperiùs tetigimus,repetito nimirum priori membro in poſteriori, vt definitio declarat naturam eſſe principium, & cauſſam,aut motus tantũ,aut motus,& quietis: quo pacto intelligenda eſt illa animæ definitio tradita ſecũdo libro de anima,capite ſecundo. *Anima eſt id quo viuimus,ſentimus,loco mouemur, & intelligimus primo.* Eſt enim ſenſus,animam eſſe id, quo primo nos viuentes aut vegetamur tantum,aut,& vegetamur,& ſentimus,aut, & vegetamur,& ſentimus,nóſque mouemur loco aut etiam intelligimus. *Definitio animæ explicatur.* *Text. 24.*

Quod demum additur, *in quo primo per ſe, & non per accidens ineſt.* hoc ordine intelligendum.*In quo ineſt non per accidens,ſed per ſe, ac primo.* Cùm dicitur,*in quo ineſt*:excluduntur principia motus externa:neque enim exempli cauſſa,forma hominis,habet rationẽ naturæ, quatenus eſt principium motus baculi, in quo non eſt, ſed manus in qua eſt,& ita in cæteris. Verba(*non per accidens,ſed per ſe*) idem valent, adduntúrque ad excludendam artem,quæ etſi interdum eſt in eo qui artificiosè mouetur: vt medicina in eo qui ſanatur per artem quam habet

bet in ſe, non eſt tamen per ſe in illo, ſed per accidens, cum nõ omnis qui artificioſe ſanatur ſit arte medicinæ præditus. Additur extremo loco verbum (*primo*,) vt excludantur ea accidentia quæ ſunt per ſe *principia motus eius rei in qua ſunt*. hæc enim etſi per ſe inſunt in eo quod mouetur, non tamen inſunt primo, hoc eſt, principaliter, ſiue non per aliud, quo pacto ſola forma, & materia inſunt in re naturali: ita reiiciuntur hoc verbo, potentiæ omnes rerum naturalium, & qualitates earum motiuæ, vt grauitas, & leuitas: quæ etſi ſunt principia, & cauſſę motus grauium, & leuium, in quibus per ſe inſunt, non tamen in eis inſunt principaliter, ſed per eorum formas, & materias, cum earum naturas conſequantur. Vnde patet non ſumi hoc loco verbum, *primo*, vt priori libro de poſteriori reſolutione, cùm ab eo *quod eſt per ſe*, diſtinguitur: *quidquid enim conuertitur cum eo, qui per ſe conuenit, id omne dicitur eo loco conuenire illi primo*, etiamſi non pertineat ad rei ſubſtantiam, *vt triangulo habere tres angulos duobus rectis pares*: at hic vt principium motus, & quietis inſit primo, requiritur vt inſit principaliter, hoc eſt, ſecundum ſubſtantiam. Supereſt igitur vt ad argumenta initio propoſita reſpondeamus. *Ca.4.tex.11.*

Solutio primi argumenti.

SECTIO V.

AD primum dicendum eſt, ex definitione naturæ vt à nobis ad mentem Ariſtotelis explicata eſt, non effici ſolas ac omnes res naturales moueri, ac quieſcere, ſed eas quidem quæ non ſunt naturales, aut tale principium non habere, veluti ſubſtantias ſeparatas, (neque enim moueri, poſſunt verò vllo, & paſſiuo motu de quo loquimur) aut ſi quæ habent, non illud ſibi vendicare, niſi quatenus rem aliquem naturalem pro ſubiecto ſuarum formarum includunt, vt arte facta: eas autem quæ naturales ſunt, omnes habere principium ſui motus internum, & eſſentiale, tametſi quædam ex opinione Ariſtotelis ſolius motus principium habeant, cæteræ non ſolum motus, ſed etiam quietis. Nam quod attinet ad totum terræ globum, quem obiecimus nunquam moueri, negandum eſt inde effici non eſſe in eo principium proprij motus. Si enim à ſuo loco remoueretur, ſibiq; ipſi relinqueretur, continuò ad illum deſcenderet, internæ videlicet, formæ propenſione, ac impetu: nec certè minori, ſed maiori potiùs quàm partes eius deſcendere videmus. *Eſt enim in tota qualibet re graui, & eadem natura quæ in parte eius integrante, & maior grauitas*. Neq; obiicias, fruſtra talia principia poni in tota terra, quãdo nunquã tota è loco proprio remouebitur, vt eorum vim deſcendendo exercere poſſit. Nã propenſio elementorũ ad proprium motum, non eſt primaria eorum inclinatio, ſed ſecundaria. Primaria enim eſt ad proprium locum, quem quidem tota ipſa ſemper obtinent: ſecundaria verò eſt ad motum, cuius interuentu propriũ locũ acquirerent, ſi ab eo pellerentur: at propenſio ad media

Subſtantias ſeparatas non moueri motu paſſiuo.

Terræ globus etſi immobilis, vt tamen habeat naturam.

Obiectio.

Solutio.

Primaria elementorũ propẽſio ad quid. Item ſecundaria.

quæ non obtinentur,nõ dicitur fruſtra,ſi ſemper finis ipſe poſſideatur. Quod verò attinet ad cœlum Empyreum, aliósque cœlos inferiores,non eodem modo reſpondendum eſt ex Ariſtotelis opinione, atque iuxta veram & germanam de corporibus cœleſtibus ſententiam. Putauit enim Ariſtoteles quodlibet cœlum habere propenſionem naturalem,nõ actiuam quidem,ſed paſſiuam attamen determinatam ad motum circularem,eúmque vnicum , ita vt nullum credat eſſe indifferens ad motum,& quietem,aut ad motum quem habet,& ad aliquem alium,quemadmodum,& materiã cuiuſque cœli dicimus non habere potentiam,& propenſionem naturalem, niſi ad eam formam ſubſtantialem qua informata eſt. Id autem videtur ſibi perſuaſiſſe ex errore,quem concepit de aſſiſtente intelligentia , à qua putauit moueri cœlum,neceſſitate naturæ,ita vt non ſit in poteſtate illius, vt aut non moueat cœlum,aut alia ratione moueat. Nam cum potentia naturalis paſſiua ſumatur ex actiua naturali,ſi actiua determinata eſt ad motum,eúmque vnicum,neceſſe eſt vt ad eũdem ſit determinata potentia,propenſióque paſſiua.

De cœlo empyreo.

Quid Ariſtoteles de propenſione cœlorum ad motum ſenſerit.

Error Ariſtotelis.

Perſuaſus quoque fuit ex illo principio quo vtitur initio librorum de Cœlo : *Vnicuique ſimplici corpori naturalem eſſe vnicum motum ſimplicem*:ex quo pronunciato concludit , *omne cœlum habere vnicum ſibi peculiarem motum,ſimplicem,naturalem,non rectum*, qui proprius elementorum eſt : *ſed circularem* ; atque adeò ex certa parte , poſitionéve in oppoſitam,& ſuper certos vertices.Quare cum circularis motus terminum non habeat,qui non idem æquè principium ſit , atque finis: neceſſariò ſibi concludendum viſum eſt,aptitudinem naturalem cœleſtium orbium,ad ſolum motum circularem, eúmque vnius rationis eſſe determinatam.

Id quoque videbatur accommodatum eſſe,vt paulò ante diximus, materiæ cœleſtium corporum,quæ nõ eſt indifferens ad diuerſas formas ſubſtantiales,ſed ad eã ſolam,cui perpetuò copulata eſt , ac proinde neque indifferens ad vllam formam, & priuationem illius.

Addiderunt alij quidam Peripatetici rationes alias , ex fine,& cœleſtium corporum conditione ductas.Vnam,quia cur cœli quieſcant, aut alia ratione moueantur , nulla ratio naturalis afferri poteſt , cum ſic moueantur optimè,&conuenientiſſimè,non ſolum naturæ cœleſti (quæ perpetua eſt , & inuariabilis) ſed etiam commoditati inferioris mundi : cui commoditat,nec quies cœleſtium corporum,neque alius motus, quàm quo eorum quodlibet mouetur,congruit.Alteram,quia ſi cœli quieſcerent , otioſi eſſent, ſin alia ratione moueri poſſent, non eſſet ſimplex eorum natura.Tertiam,quia cum cœli ſint cauſſæ vniuerſales horum inferiorum,& quam maximè enitantur aſſimilari primæ, & vniuerſaliſſimæ cauſę,ea verò ſit actus purus,& ſemper in actu,hoc eſt, ſemper operetur, *actus verò ſecundus ſit perfectio actu primo*, vt patet ex libro de Anima:neceſſe eſt cęli ſemper ſint in actu,ſecundo , qui quidem in illis eſt motus.

Quare iuxta hanc opinionem,ſeu potius errorem, minúſque rationi conſentaneam in Philoſophia ſententiam , hoc pacto ſoluendum eſſet

Vt argumentum iuxta

eſſet argumentum. Cœlum quidem Empyreum Ariſtotelis opinione nullum eſſe:proinde nil mirum ſi naturæ definitio, materiæ, & formæ illius non conueniat. De materia autem, & forma inferiorum orbium ſatis conſtat ex iis quæ dicta ſunt, vtramque in definitione comprehendi, cum vtraque Ariſtotelis opinione determinatè propenſa ſit ad motum. *Ariſtotelis errorem ſoluendũ foret.*

Vera, & germana ſolutio.

SECTIO VI.

Re tamẽ vera aliter ſentiendum eſt de cœleſtibus corporibus, aliterque ſoluendum argumentum. Quodlibet enim cœlum, ſi ſecundum ſe ſpectetur, non vt quodammodo materialis pars totius compoſiti ex orbe, & aſſiſtente intelligentia (quo pacto nauis, & nauclerus rem vnam artificioſam quodammodo efficiunt peculiari ratione mobilem; & quælibet inſtrumenta ſuo modo partes materiales cuiuſque artificis cenſeatur) indifferens ſanè eſt ad motum, & quietem, neque ad vnam rationem motus circularis magis propenſum, quàm ad aliam. *Cœlum ſecundum ſe indifferens eſſe ad motum, & quietem.*

Primum, quia id indicat perfectè globoſa orbium cœleſtium natura, qua illi non magis idonei ſunt vt quiſque moueatur circa ſuum cẽtrum aut hoc, vel illo modo moueatur, quàm vt quieſcat, aut ea ratione moueatur qua nunc circumducitur: quod ſi non magis idonei, cur ergo magis propenſi? *Probatur primo.*

Deinde, quia ſi determinatè propenſi eſſent ad motum, oppoſita quies eſſet eis contra naturam: non poteſt enim non eſſe contra naturam quidquid impedit rem, ne habeat id ad quod determinatè propenſa eſt. Eſſet igitur quies, non ſolum qua cœlum Empyreum à ſua creatione quieſcit, ſed etiam quam inferiores cœli poſt diem iudicij habebunt contra eorum naturam: quod ſanè dici non poteſt, cum nihil contra naturam violentúmque, ſit aſſerendum perpetuum. *Secundo.* *Quietem non eſſe cœlo violentam.*

Sunt qui reſpondeant, violentam fore cœlorum quietem, ſi creaturæ alicuius virtute à motu impediantur, at quia id ſolum diuina contingit Empyreo, contigétque aliquando cęteris, dici non poſſe eorum quietem, aut eſſe, aut fore violentam. Omnis enim creatura ad nutum obedit creatori, etiam ſi ſit contra propriæ naturæ propenſionem.

Verum hæc reſponſio non effugit vim propoſitæ rationis: tum quia nulla virtute opus eſt vt cœli quieſcant, ſed magis negatione, aut ſuſpenſione applicationis motiuæ virtutis, cùm non oporteat vi aliqua cœlum tenere ne moueatur, quo pacto elementa vi tenentur extra loca naturalia: tum quia ſi ad id opus eſt virtute aliqua, ęquè poteſt Deus per intelligentias creatas id facere, atque per ſeipſum: eiuſmodi enim effectus ſi vllus eſt, & non magis priuatio effectus, non excedit virtutem creaturæ: tum etiam, quia non minus violentum eſt creaturę id, quod Deus in ea efficit, ſi ſit contra, & non præter, aut ſupra illius propriam naturam, & propenſionem, quàm ſi creatura id faciat. Neque enim minus violentus erit motus quo, vel lapis ſurſum proiiciatur, vel aqua calefiat, ſi fiat immediatè à diuina voluntate, quàm ſi fiat *Nulla opus eſſe virtute vt cœli quieſcant.*

ab efficiente creato:impedire autem proprium cœli motum, ſi ad illum determinatè propenſum eſt,non eſt præter,aut ſupra, ſed contra illius naturam,quemadmodum impedire motum ignis ſurſum,vel lapidis deorſum.Cum autem dicimus, *omnem creaturam ad nutum obedire creatori*,ita intelligendum eſt:vt vel ſponte,vt ita loquar, vel inuita exequantur:quicquid diuina voluntas de ea decernit.Sic vaccæ illę Philiſtinorum,quæ diuino impulſu arcam domini trahebant, mugitu pro recluſis vitulis ſignificabant ſe contra propriæ naturæ propenſionem ac impetum,diuinam voluntatem exequi.

Creaturam obedire ad nutum Deo, quomodo intelligendum.

Tertium argumentum pro aſſertione propoſita eſt,Diui Thomæ in quæſtion.5.de potentia Dei,quo loco ille luculenter, & copioſè de re propoſita diſſerit: Quia,vt inquit, *ita ſe habet motus cæli ad intelligentiam motricem,atque motus inſtrumenti ad artificem*:inſtrumentum autem etſi habet aptitudinem,& vt ſic dicam idoneitatem ad motum,quo ab artifice mouetur,non eſt tamẽ determinatum ad hunc, vel illum motum,aut etiam ad motum magis,quàm ad quietem, vt patet in ſecuri, aut calamo.

Artic.5.in corpore articuli.

Quartum argumentũ eſto,idémque ponit Diuus Thomas, eodem loco:Quia cœlum nullam ſibi perfectionem acquirit per motum,ipſe autem motus in ſe ſpectatus nõ poteſt eſſe finis cœleſtium corporum vt ad illum determinatè propenſa ſint, quæ omnia ex ſolutione argumentorum patebunt.

Quintum argumentum, quod etiam eiuſdem ſancti Doctoris eſt, hunc in modum ſe habet, Quia determinata propenſio ad certum motum ſemper eſt formalis, & effectiua, vtpotè ſequens naturaliter ipſam rei formam per modum proprietatis,quo pacto motus elementorum ſequitur eorum formas ſubſtantiales, ſi ſint extra loca naturalia:at motus cœlorum cum ſit merè ab extrinſeco motore,non prouenit ex propenſione formali,& effectiua ipſorum cęlorum,ſed ex aptitudine ſiue propenſione paſſiua vt moueantur, quæ nõ poteſt eſſe determinata ad motum magis,quàm ad quietem, aut potius ad motum ex hac parte,quàm ex illa,ſed tota determinatio, ſiue ad motum, ſiue ad certam illius formam, ex determinatione motricis intelligentiæ ſumenda eſt:ita patet,quodlibet cælum ſi ſecundum ſpectetur, indifferens eſſe ad motum, & quietem,nec magis propenſum ad vnam rationem motus circularis,quàm ad aliam.Quod ſi cæli ſpectentur quatenus ſuo modo ſunt compoſiti ex orbibus, & intelligentiis aſſiſtentibus, dici vtcumque poteſt eſſe in eis naturalem propenſionem determinatam ad eum motum, quo mouentur, ſi modo intelligentiæ non ſumantur,vt ſunt agentia libera,ſed quatenus determinata ad ſic mouendum,quaſi eſſent formæ ſubſtantiales cælorum, habentes impetum,quendam naturalem actiuum ad eiuſmodi motum, quo pacto quatuor vulgata elementa naturalem impetum habent ad proprios ipſorum actus,

Concluſio propoſitæ difficultatis de cœlorum motu.

Solutio

Solutio argumentorum aduerſæ partis.

SECTIO VII.

NEc vero argumenta pro parte oppoſita contra hæc quicquam efficiunt. Nam primum illud, quod intelligentia moueat naturę neceſſitate falſam, & erroneam continere opinionem perſpectum eſt apud Theologos, veróſque Philoſophos, vt alibi patebit.

Secundum verò, quod innititur illi pronunciato: *Vnius corporis ſimplicis vnicum eſſe motum, ſimplicẽ naturalem*, eodem pede claudicat. Neque enim verum eſt, niſi cæli ſumantur, vt compoſita quædam ex ipſis orbibus, & aſſiſtentibus intelligentiis, iiſque mouentibus naturaliter, ac neceſſariò. Alioqui falſum eſt, nec per ſe notum, aut vlla ratione demonſtrabile, niſi ſic intelligatur, vt aſſerat, vni corpori ſimplici, hoc eſt non mixto ex elementis, vnicum eſſe naturalem motum ſimplicem, id eſt, non miſtum ex contrariis motibus elementorum, quo pacto lignum mouetur ſurſum in aqua propter aërem, quo virtute conſtat, & deſcendit in aëre, propter terram. *Vnius corporis ſimplicis vnum eſſe motum quomodo intelligendum.* *Motus mixtus vnde.*

Tertium quoque nihil concludit. Quod enim materia cuiuſque cęli non ſit indifferens ad diuerſas formas ſubſtantiales, ex eo prouenit, quia ad abiiciendum eam quam habet aliámque accipiendam, diſponi non poteſt, vnde fit, vt, ad eam ſolam, qua informata eſt potentiã habeat, propenſionémque naturalem. At vnumquodque cælum æquè diſpoſitum ſemper eſt ad quietem, atque ad motum, nec minus ad motum ex vna parte quàm ex alia oppoſita. Quod autem per modum naturæ, ſemper ex eadémque parte quoque moueatur, ad conſtantiam intelligentiarũ motricum referendum eſt, quæ ita ſeſe hominum miniſterio liberè addixerunt in voluendis continenter, ac ordinatiſſimè orbibus cæleſtibus, ac ſi neceſſitate naturæ id muneris obirent. Qua in re miranda ſanè eſt mentium illarum in Deum obedientia, & in hominum genus amor, & beneficentia. *Cur materia cœli non ſit indifferens ad diuerſas formas.* *Vnde tanta in motu cœli conſtantia.*

Prima quoque ratio ab iis Peripateticis adiuncta, qui lumine fidei illuſtrati non ſunt, parum momenti habet. Nam etſi, cæli nunc conuenientiſſimè mouentur, & propriis ipſorum naturis, & commoditati inferioris mundi, dum propter hominũ genus propagandum, electorúmque numerum colligendum neceſſaria eſt generationum, & corruptionem alternatio, tamen expleto beatorum numero, non conuenienter tantùm, ſed mulro conuenientius perpetuò quieſcent Magis enim cõſentanea eſt, & naturæ cæleſtium corporum, & liberæ, beatęque intelligentiarum motricium conditioni, & futuro item huius inferioris mundi ſtatui perpetua cælorum quies, quam motus. *Cælo quies conuenientior futura, quàm motus.*

SECVNDA item eorum ratio haud difficilè diſſoluitur. In primis enim res nulla dicitur otioſa, *quæ iam ſuo tempore propriũ munus peregit.* Qua ratione quemadmodum nonnulla beatorum corporum membra quæ infælici illa futura vita ceſſatura ſunt à proprio opere, vt ſtomachus à digerendo cibo, & hepar à nutriendo ſanguine, otioſa non erunt: quod in hac mortali ſuum munus obeant, ſic cæli non erunt *Otioſum non eſt id, quod ſuo iam munere perſunctum.*

otioſi

Otioſũ quid. otioſi cùm ceſſabunt à proprio motu, expleto curſu, quo electorum cauſa mortalis adhuc, & negotioſæ eorum vitæ ſtatui, commoditatibúſque inſeruiunt. Deinde nihil dicitur otioſum, niſi, quod ſine ſuo fruſtratur: motus autem cœli non poteſt eſſe illius finis; cùm ſit actus imperfectus, & qui in finem perfectionémque aliquam ſuaptè natura tendit: Neque item in circulari motu vllus eſt finis, qui non idem ſit principium. Neceſſe igitur eſt, vt eius finis extra ipſum quæratur, in eóque conſiſtat, quod per illum efficitur, præſertim cùm motus localis non ſit actio immanens, ſed tranſiens, quæ ſemper eſt propter aliquid, quod melius ſit, & perfectius. Quare cum inter ea quæ cœlorum motu fiunt, ſola hominum generatio, & conſeruatio ſit eo melior, & perfectior propter rationalem formam, cui introducendæ materiam diſponit, & propter eius operationes, quibus in hac vita ſubſeruit, efficitur, vt ſola multitudo eorum, qui dignè, & conuenienter rationi viuunt, ſit finis cœleſtis motus. Quo fit, vt expleto prædeſtinatorum hominum numero (neque enim infinita multitudo finis eſſe poteſt, ſiue quæ actu ſimul credatur futura: ſiue quæ nunquam abſoluatur) nequaquam cœli ſint otioſi futuri, ſi non amplius moueantur, quaſi proprio fine fruſtrati, Accedit quod res non ſunt dicendæ otioſæ, ſi certum aliquod munus non obeant, ſed ſi nullum omnino obirent, tum demum otioſæ meritò dici poſſent: cœli autem etſi poſt diem iudicij mouendi non ſunt, aliis tamen hominum vſibus inſeruient, cum Empyreum ſit futurum Beatorum domicilium, omnéſque admirabiles huius mundi machinæ partes ſint præcipuæ, & quæ magnitudinibus ſuis puritatéque, aut etiam luce, excitandæ cognitioni, & amori diuinæ magnitudinis & excellentiæ materiam præbeãt, nec poſt diem illum proprio influendi munere priuandi ſint, ſed potiùs aliis perfectionibus donandi.

Motus cœli non poteſt eſſe illius finis.

Sola multitudo electorum finis eſt motus cœleſtis.

Vide D. Th. de Potentia. q. 5. art. 5.

Cœli quib. hominũ vſibus poſt diẽ iudicij inſeruient.

Non ſunt influendi munere priuãdi, ſed perficiendi. Quod vero additur: *ſi alia ratione mouerentur cœli, fore vt non eſſet ſimplex eorum natura*: verum quidem eſſet ſi actiua propenſione formalis principij mouerentur, quemadmodũ corpora miſta, quæ interno impetu variè mouentur, prout virtute huius, aut illius elementi huc, aut illuc feruntur: at cœli non habent propenſionem actiuam à propriis formis, ſed paſſiuam, & indifferentem ad quemlibet motum circularem, prout aſſiſtens intelligentia ex vna, aut altera parte impulerit.

Vt Deo magis aſſimilentur. Demum tertiæ rationi reſpondendum eſt, res omnes in ſuo quæque gradu, ſiue quoad poſſunt, vt ait Ariſtoteles, quàm maximè eniti vt Deo aſſimilentur, cœlos autem quatenus vniuerſales cauſę horum inferiorum ſimúlque cum ipſis intelligentiis ſumuntur, magis aſſimilari Deo in actu ſecundo immanente, qui eſt actus perfectus, quàm in actu ſecundo tranſeunte, qui eſt actus imperfectus. Cùm igitur hæc maior aſſimilatio conſiſtat in adminiſtratione horum inferiorum per intellectum, & voluntatem, efficitur vt cœli magis aſſimilentur Deo ſi quieſcant abſoluto numero prædeſtinatorum hominum, quem Deus prouidentia ſua præfixit, quàm ſi deinceps quoque mouerentur. Iuxta hanc igitur, hoc eſt veram ſententiam, reſpondendum eſt ad argumentum, naturæ definitionem poſſe, & copulatim intelligi de motu, & quiete,

2. de Anim. cap. 4.

Naturæ definitio iuxta hanc ſententiã vt ſit explicanda.

& quiete,vt ipſa eius verba ſonant,& materiæ,ac formæ cuiuſque cœli conuenire. Eſt enim ſiue materia, ſiue forma cuiuſque rei naturalis ex ſe ipſa apta idoneáque ſiue ad motum,ſiue ad quietem. Sed hoc intereſt,quod,vt loquamur de motu locali,qui ſolus rebus omnibus naturalibus communis eſſe poteſt, cœlorum materia, & forma, præter hanc aptitudinem,ſiue,vt ita dicam idoneitatem, nullam maiorē habet propēſionem ad motum,quàm ad quietem, aut ad quietem, quàm ad motum,ſed æquè indifferens eſt ad vtrumque. Neque enim minus naturaliter moueretur cœlum Empyreum,quàm quieſcat, nec minus naturaliter quieſcent aliquando inferiores cœli, quàm nunc mouentur ſi ex eorum quidem internis principiis ſpectanda ſit naturalitas,vt ita loquar eorum motus,& quietis. At in materia,& forma cæterorum entium naturalium,alia ratio eſt.

In grauibus & leuib. maior prop.ſio ad quietē, in viuentibus verò ad motum.

Nam etſi in materia corruptibilium,æqua propenſio eſt ad motum localem,atque ad quietem,in formis tamen grauium & leuium, quatenus huiuſmodi ſunt,maior propenſio eſt ad quietem, quàm ad motum,contráque in viuētibus,quatenus viuētia ſunt, maior eſt ad motum, quàm ad quietem. Grauia enim,& leuia idcirco mouentur propriæ formæ impetu & propenſione,vt in propriis locis quieſcāt,vnde ab eis niſi vi aliqua diuelli non poſſunt, viuentia verò, vt talia ſunt, non idcirco mouentur,vt in loco aliquo conſiſtant,ab eóque propriæ formæ propenſione non diſcedant, ſed potiùs ea de cauſſa quieſcunt, vt ex eo moueantur:vnde & ſomnus propter vigiliam eſt, non vigilia propter ſomnum. Id quod ex eo prouenit, quia proprium eſt viuentium, vt ſeipſa moueant, actúſque vitales in huiuſmodi motu conſiſtunt: *at non viuentia, ſeipſa mouere non poſſunt:* vnde niſi ab alio è propriis locis pellantur,nunquam ab eis dimouentur. Cùm autem extra propria loca detinentur, ſi impedimenta remoueantur, tum demum non à ſe, ſed à generantibus moueri dicuntur: quod alibi, quo pacto intelligendum ſit explicandum eſt.

Vnde id proueniat.

Grauia & leuia non à ſe moueri, ſed à generantibus.

Motum cœli naturalem eſſe ratione principij paßiui.

Ex his licet colligere, *motum cœli non eſſe naturalem ratione principij actiui, ſed paſſiui:* ſiue cœlum ſumatur pro orbe ipſo cœleſti duntaxat, ſiue pro compoſito ex orbe, & intelligentia motrice. In orbe enim ipſo nullum eſt principium impulſiuum ad motum efficiēdum, vt eſt in cæteris rebus naturalibus,etiam in ipſis elementis,ſed ſolum paſſiuum.Intelligētia verò etſi eſt principium effectiuum motus,non mouet tamen naturaliter, ſed voluntariè: quanquam ea ratione cenſetur naturaliter mouere, dum inferior mundus hoc ordine procedit, quatenus ſemper eodem modo cœlum voluit.

Cur ignis ab orbe lunæ non dicatur volui naturaliter.

Reſponſio.

Si quis verò roget, cur non etiam ignis dicatur ab orbe Lunæ naturaliter, ſed præter naturam circunduci, cùm in eo etiam ſit principium paſſiuum,æquè indifferens,ad eum motum,atque ad oppoſitam quietem,immo etiam magis videatur naturaliter moueri,ab orbe Lunæ, quàm orbes cœleſtes ab intelligentia, hoc modo reſpondendum eſt. Quia alioqui habet naturam determinatè propenſam ad certum motum,principiúmque aliquod internum impulſiuum ad illum. Inde enim prouenit, vt quandocunque mouetur repugnante tali principio

intrinſeco, vt ſi trudatur deorſum, tum dicatur moueri contra naturam, quatenus verò nec repugnante, nec inclinante, & impellente circunducitur ab orbe Lunæ, dicatur moueri præter naturã. Quod quidem de cœlis dicere non poſſumus, cùm non habeant naturam propenſam ad certum motum, vt contra, aut præter illam moueri dicãtur.

Ens mobile, qua ratione dicendum aptum ad motum.

Licet quoque ex dictis colligere, ens mobile in communi, ſeu quatenus eſt proprium adæquatúmque ſubiectũ Philoſophiæ naturalis, etſi opinione Ariſtotelis dicendum eſt mobile propter principium propenſum ad motum (quo pacto aut excludendum eſſet cœlum Empyreum à conſideratione Phyſica, aut aliud ſubiectum quærendum, quod latiùs pateret) re tamen vera non eſſe dicendum mobile niſi per principium indifferens ad motum, & quietem, ídque principium intelligendum eſſe in definitione naturæ, vt omnium rerum naturalium materias, & formas complectatur: tametſi tale principium in quibuſdam ſit omnino indifferens ad motum, & quietem, vt eſt ſiue materia, ſiue forma orbium cœleſtium, ſiue etiam materia rerum corruptibilium, in quibuſdam verò, vel propenſum ad motum propter quietem, vt eſt forma grauium, & leuium, vel ad quietem propter motum, vt eſt forma viuentium.

Explicatio maior naturæ rerum.

Vt autem hæc meliùs intelligantur, aduerte, ſi omnes res naturales quatenus tales ſunt haberent propenſionem ad motum, fore vt eam haberent vel ad motum ſolùm, vel ad motum, & quietem, ídque ordine aliquo, videlicet ad motum propter quietem, aut ad quietem propter motum. Nam fieri non poteſt vt æquè propenſæ ſint ad motum, & quietem, ſiquidem natura, vt natura, determinata eſt ad vnum præcipuè, propenſióque talis non eſſet verè propenſio naturalis, ſed potiùs indifferentia, & aptitudo, ſiue æqua idoneitas ad vnum. Si ergo eſſent propenſæ ad ſolum motum, non eſſet cælum Empyreum res naturalis: ſi ad motum propter quietem, non poſſent inferiores cæli perpetuo moueri, niſi contra naturam, ſi ad quietem propter motum, ergo nec cœlum Empyreum, nec integra elementa perpetuo quieſcerent naturaliter. Non dicuntur igitur res naturales vt tales ſunt propenſæ ad motum, ſed indifferentes ad motum, & quietem, tametſi eis aduenire poſſit propenſio ad alterum, vel ad vtrunque ordine quodam per differentias contrahentes: at nulli aduenit ad ſolum motum, vel ad ſolam quietem: niſi velimus, nec inferiores cœlos habituros in fine mundi quietem, niſi contra naturam, nec Empyreum aliter quàm cõtra naturam poſſe moueri: remanet ergo in quibuſdam illa communis indifferentia ad motum & quietem propter materiam, & formam, vtpote in cœlis omnibus, cæteris autem omnibus ratione formæ, per differentiam corruptibilitatis aduenit propenſio ad motum & quietem: in grauibus quidem, & leuibus ad motum propter quietem, in viuentibus autem, vt talia ſunt ad quietem propter motum. Atque hæc pro ſolutione primi argumenti principalis dicta ſint.

Solutio

Solutio ſequentium argumentorum principalium.

SECTIO VIII.

AD ſecundum principale, dicendum eſt, nomine *principij* in definitione naturæ poſito, intelligendum eſſe non ſolùm principiū effectiuum, ſed etiam paſſiuum, vt patet ex dictis: addendúmque etſi formæ cœleſtium corporum non ſunt principia effectiua motus localis eorum, ſed paſſiua: tamen formas elementorum, cæterorúmq; grauium, & leuium, effectiua quoque eſſe, nō quibus grauia, & leuia, quatenus talia ſunt, ſeipſa moueant (quod eſt viuentium proprium, & peculiare) ſed quibus à generantibus moueantur, quod indicant motiuæ eorum qualitates, à generantibus cum formis ipſis collatæ & impreſſæ. Quod verò additur de grauitate, & leuitate, itémque de artibus eorum, qui ſe artificioſè mouent, iam ſolutum ex eo eſt: quia hæc, etſi inſunt primo, id eſt, adæquatè, non tamen inſunt primo, hoc eſt, principaliter, ſiue ſecundum ſubſtantiam. *Solutio ſecundi argumenti poſiti ſectione prima huius quæſtionis.*

Tertium argumentum hac ratione diſſoluitur. Motum localem propriè dictum, hoc eſt, circumſcriptiuum, de quo loquimur, ſeu voluntarius ille ſit, ſeu violentus, ſemper eſſe naturalem ex parte principij merè paſſiui. Ita non ſolum materia cuiúſque cœli, ſed etiam forma, eſt natura reſpectu motus cœleſtis, qui ex parte principij effectiui eſt ſimpliciter voluntarius: eodem modo, materia terræ eſt natura reſpectu motus ſurſum, & materia ignis, reſpectu motus deorſum: qui motus ſunt violenti ex parte principij effectiui, quod vim infert, renitente nimirum terra, ac igne per formam ſubſtantialem, interuentu grauitatis, & leuitatis, quæ in contraria loca impellunt. Quocirca, etſi formæ quoque terræ, ac ignis patiuntur hos motus, non habent tamē rationem naturę reſpectu illorum, quia non eos patiuntur purè, ſed ita patiuntur, vt patiendo reſiſtant, quemadmodum ipſa terra, & ignis, quæ principaliter pati, ac reſiſtere dicuntur. Cùm autem obiicitur, *motus voluntarios & violentos non eſſe à natura, ſiue naturales*: verum id quidem eſt ſimpliciter, & abſolutè, quia dicuntur voluntarij, & violēti à principio effectiuo; quod in violentis quidem ſemper eſt extrinſecum ſubiecto quod mouetur: in voluntariis autem non eſt per ſe, ac neceſſariò intrinſecum, quemadmodum & in artificioſis: at ſi ſpectētur ex parte principij merè paſſiui, quod ſemper eſt intrinſecum, non dubium quin dicendi ſint naturales, quia in omnibus materia ad eos apta, & idonea eſt: in incorruptibilibus autem etiam forma. *Solutio tertij in eadem ſectione propoſiti.* *Materia & forma cœli vt ſint natura.*

Confirmantur hæc in motu violento ex iis, quæ ab Ariſtotele trāduntur in primo libro de Cœlo: docet enim eo loco, *motum qui vni corpori ſimplici contra naturam eſt, alteri eſſe naturalem.* Quod ſi alteri naturalis eſt, ergo naturalis ex parte materiæ, quæ ad formam alterius inclinat: motus enim contra naturam, ſeu violentus, locum non habet, niſi in rebus corruptioni obnoxiis, quibus eadem materia communis eſt. *Confirmatio dictorum ex Ariſtotele.*

Obiiciat aliquis hoc pacto. Motus violentus dici ſolet, quia eſt à *Obiectio.*

principio extrinſeco nullam conferente vim paſſo, hoc eſt, non obſequente ipſo ſubiecto, quod ſuſcipit motum: at ſi omnis motus violentus eſt naturalis ex parte principij merè paſſiui: iam ſubiectū quod motum ſuſcipit obſequitur mouenti: nullus igitur motus violentus eſt naturalis ex parte ſubiecti quod patitur.

Solutio.

Huic obiectioni occurrendum eſt, nomine paſſi ſeu ſubiecti, quod motum ſuſcipit, non eſſe intelligendam in definitione motus violenti materiam ipſam, ſed totum compoſitum, quod in motu quidem naturali, non ſolum obſequitur principio mouenti, ſed etiam ad illum inclinat ac propendet, veluti terra ad motum deorſum, in motu autem præter naturam, etſi non inclinat, tamen obſequitur, vt ignis motui circulari, quo ab igne circunfertur: at in motu cōtra naturam, non ſolùm non inclinat, verum ne obſequitur quidem, ſed renititur, ac reſiſtit, vt ignis motui deorſum.

Alia obiectio.

Obiici quoque poteſt. Si omnis motus violentus eſt naturalis ex parte materiæ, cum materia ſimpliciter dicatur natura quædam, omnis motus ſimpliciter dicendus erit naturalis, quod nemo conceſſerit.

Quid nonnulli reſpondeant.

Sunt qui tantam vim in hoc argumento eſſe exiſtiment, vt ad ſententiam noſtræ oppoſitam deficiant, ac dicant: vt motus aliquis dicatur violentus, neceſſe eſt vt non ſolùm non ſit naturalis ex parte formæ rei quæ mouetur, ſed etiam ex parte materiæ: cuiuſmodi eſſe pronunciant violentum localem. Is enim neque eſt conſentaneus formæ rei quæ mouetur, neque etiam materiæ, vt aiunt: quod ex eo probant, quia non eſt per ſe diſpoſitiuus materiæ ad aliam formam. Non idem verò in cæteris violentis accidit, vt in calefactione aquæ, & frigefactione cordis: hi enim, etſi non ſunt conſentanei formis rerum quæ mouentur, ſunt tamen conſentanei materiæ, quia illam per ſe diſponunt ad alias formas per qualitates quibus illæ per ſe introducuntur. Ita volunt, diuiſionem motus in ſimpliciter naturalem, & ſimpliciter violentum, in ſolis localibus habere locum. Cæteri enim, & ſi aliqua ex parte violenti eſſe poſſunt, nempe ex parte formæ: ſimpliciter tamen, hoc eſt, ex parte vtriuſque principij intrinſeci, violenti eſſe nequeunt. Atque hanc fuiſſe cauſſam exiſtimant, cur Ariſtoteles initio librorum de Generatione, omnes mutationes, quas vocamus ad formam inhærentem (quo genere omnes ac ſolas mutationes in qualitate, quantitate, & ſubſtantia complectimus) naturales appellauerit, etiam ipſam corruptionem: cùm tamen nunquam dixerit, omnem motum localem eſſe naturalem.

Vera argumēti ſolutio.

Nos tamen in approbata ſententia perſiſtentes, dicimus omnem motum violentum eſſe re vera naturalem ex parte materiæ, etiā violentum localem, neque oppoſitum ab his Auctoribus rectè colligi.

Vt motus violentus ſit materiæ naturalis.

Nam, etſi violentus localis non eſt conſentaneus formæ rei quæ mouetur, nec per ſe diſponit materiam ad aliam formam: eſt tamen conſentaneus materiæ, quia congruit formæ alterius rei ad quam materia propenſionem habet naturalem: quo pacto deſcenſus ignis congruit formæ terræ, & aſcenſus terræ congruit formæ ignis, motúſque iaculi tranſuerſus, formæ volatilis. Cur autem non dicatur naturalis,

quemad

quemadmodum & cæteri violenti, non ideò accidit, quia neque ex parte formæ, neque ex parte materiæ ſit naturalis, ſed quia, cùm non per ſe diſponat materiam ad aliam formam, hoc ipſum minus habet naturalitatis, quàm cæteri. Hinc enim factum videtur, vt non naturalis, ſeu violentus dicatur: tantum conſuetudini tribuendum eſt in vocabulorum vſu. Quanquam omnes violenti in hoc ſunt pares, vt nullus dicatur naturalis reſpectu naturæ ſubiecti, hoc eſt, reſpectu ipſius eſſentiæ rei quæ mouetur.

Ad obiectionem ergo reſpondendum eſt, omnem quidem motum violentum eſſe naturalem ex parte materiæ, materiámque eſſe ſimpliciter quandam naturam, ſed tamen non inde ſequi omnem motum violentum eſſe ſimpliciter dicendum naturalem, ab intrinſeco videlicet, hoc eſt conſentaneum ac congruentem naturæ rei, quæ illo mouetur. Nam etſi materia eſt natura quędam, tamen nomine naturę rei quæ mouetur non eſt intelligenda præcisè ipſa materia, ſed vel eſſentia totius compoſiti, vel certè forma per quam eſſentia ſpecie conſtituitur, quorum neutri conſentaneus eſt motus violentus. Rectè tamen colligeretur, omnem motum violentum eſſe ab intrinſeco naturalē, ſi præcisè concederetur eſſe naturalem materiæ, tametſi vſus obtinuerit, vt nec reſpectu quidem materiæ violentus localis dicatur naturalis, quia non illam per ſe diſponit ad aliam formam, vt diximus.

Duobus modis motum dici poſſe naturalem.

Locuti autem ſumus de motu naturali ab intrinſeco, quia duobus modis dicere poſſumus motum eſſe naturalem: vno, quia à cauſſa extrinſeca naturali, id eſt, non ſupernaturali nec merè voluntaria efficitur, & hoc pacto motus violentus, etiam localis, vſurpatiſſimè dicitur naturalis, ídque ſimpliciter, & ſine adiectione, vt calefactio aquæ, & deſcenſus fulminis: altero, quia conſentaneus eſt naturæ rei quæ mouetur, aut alicui eius principio intrinſeco, quo pacto nullus motus violentus poteſt dici naturalis rei quæ mouetur, aut formæ illius, ſed ſoli materiæ, etiam ſi vſus id non habeat in locali.

Diuiſio motus in naturalem & violētum, quo pacto accipienda.

Quod verò dicitur, diuiſionem motus in ſimpliciter naturalem, & ſimpliciter violentum in ſolis localibus habere locum in hoc ſenſu verum eſt, quod ſolus localis dicatur naturalis, aut violentus ſine geminatione nominis rei quæ mouetur. Neque enim ſolùm dicimus motum lapidis deorſum eſſe naturalem lapidi, ſurſum verò eſſe violentū lapidi, ſed etiam abſolutè & ſine geminatione priorem eſſe naturalē, poſteriorem violentum. At in cæteris motuum generibus alia ratio eſt. Etſi enim dicimus frigefactionem maiorem aquæ, eſſe non ſolum naturalem aquæ, ſed naturalem abſolutè, tamen non dicimus, calefactionem eiuſdem eſſe violentam abſolutè & ſine geminatione, ſed eſſe violentam aquæ, & ſic res habet in cęteris. Quapropter nil eſt ad rem, quod illi addunt, nullum motum ad formam eſſe violentum ex parte vtriuſque principij, cùm id localibus etiam commune ſit, ſolúſque vſus induxerit, vt ex omnibus motuum generibus, locales violenti, abſolutè & ſine geminatione nominis rei quæ mouetur, dicātur violenti, ob eam cauſſam, quæ allata paulò antè eſt. Eſt qua re patet cur Ariſtot. initio librorum de Generatione, omnes mutationes ad for-

mam inhærentem, naturales appellauerit, nullibi verò omnes motus locales. Hæc pro tertij argumenti principalis ſolutione dicta ſint.

Prima quarti ſolutio. Ad quartum poſtremúmque argumentum ex principalibus dici poteſt communem eſſentiam rei naturalis, etſi eſt principium & cauſſa, vt ſuppoſitum in quo ineſt moueatur atque quieſcat, &c. tamen non eſſe naturam, vt natura in propoſita definitione explicatur, quia non eſt principium & cauſa interna eius ſpeciei ſub qua ſuppoſitum collocatur. Natura enim, verbi cauſa hominis, non eſt principium & cauſſa interna hominis ſecundum ſpeciem, ſed eſt ipſe idem homo, nil ab eo differens, niſi ratione ratiocinante, ſiue concipiente. Vnde eſt illud Piſonis Ciceroniani quinto libro de Finibus. Vel hoc intelligant, ſi quādo naturam hominis dicam, hominem dicere me. Nihil enim hoc differt. Quod autem nomine principij & cauſſæ internæ, intelligenda ſit cauſſa interna etiam ipſius ſpeciei, ex eo patet, quia ipſa etiam ſpecies dicitur res naturalis, atque adeò de qua magis, quàm de ſuppoſito Philoſophi rationem habeant. Vel potiùs dicito, totam eſſentiam non eſſe principium ſimplex, ſed ex principis realiter compoſitum: cùm tamen natura debeat eſſe principium re ipſa ſimplex, ſi primo ineſt in eo quod mouetur atque quieſcit: principia enim quæ ita inſunt, vt cōpoſita ſint ex prioribus principiis, veluti eleme ta quæ in miſto continentur, non primo inſunt. Atque hæc dicta ſint pro explicanda definitionenaturæ quæ 2. libro Phyſic. tradita eſt.

Cur communis eſſentia non ſit.

Natura & hominis & homo, vt ſint idem.

Secunda eiuſdem argumēti ſolutio.

NVM EA QVÆ DIFFERVNT, CONtinuata eſſe poſſint.

QVÆSTIO III.

Quæ occurrant pro affirmatiua parte.

SECTIO I.

OCCASIONEM nobis præbet Ariſtoteles in hoc capite hanc quæſtionem tractandi, cùm ait, quædam eſſe quæ quantitate (id eſt, materia conttnuata) & non qualitate (hoc eſt forma) ſint vnum: ſic enim locus exponi ſolet. Quod ſi verum eſt, non dubium imprimis videtur, quin Ariſtoteles affirmatiuam partem quæſtionis amplectatur. *Text. 5.* *Alenſis in hunc locum, & alij.*

SVNT item pro eadem parte multa exempla in ſubſtantiis, veluti in virga partim viridi, partim ſicca, in homine agente animam, cuius partes extremæ ſæpè priùs occupantur forma cadaueris, quàm anima medias deſerat, & in pleriſque animantibus quæ ex aliis in alia paulatim tranſeunt, vt ex reptili vermiculo in papilionem. Nam quòd pars virgæ ſicca, & quæ adhuc viret, forma ſubſtantiali differat, luce clarius eſt. Quod verò ſint continuatæ, ex eo patet, quia vno & eodem motu mouentur: cōtinua enim ſunt quorum motus eſt vnus, vt ipſe Ariſtoteles definit capite ſexto huius libri. eodémque modo res habet in reliquis duobus exemplis. *Text. 8.*

Secundo. ACCEDVNT exempla accidētium permanentiū quamplurima, ſumpto

ſumpto formæ nomine pro ſpecie, veluti in animantibus maculoſis, & quæ alio modo ſunt diuerſorum ſpecie colorum: hæc enim continuata eſſe inter ſe nemo negauerit, cùm eadem linea videatur finis vnius, & initium alterius. Idémque accidit in linea recta, & circunducta, quæ eodem puncto copulari videntur, vt patet in qualibet portione circuli. (Vtamur enim in hac quæſtione, perſpicuitatis gratia opinione Mathematicorum, ſeu potiùs eorum modo loquendi de indiuiſibilibus in mediis quantitatibus continuis, quemadmodum Ariſtoteles & alij Philoſophi vtuntur.) Quod ſi occurras, lineam rectam & circunductam non differre ſpecie, ſed accidentario diſcrimine figurę, ſaltem illud habeo, figuras diuerſarum ſpecierum continuari: neque enim dubium videtur quin rectitudo & curuitas, ſpecie differant.

Exemplis accidentium permanentium.

Addi etiam poſſunt exempla rerum ſucceſſiuarum in motibus diuerſarum ſpecierum. Nam poſſe motum rectum continuari cum circulari, ex eo conſtat, quia magnitudines ſuper quas fiunt, continuantur inter ſe, vt dictum eſt, cùm interim continuitas motus ſumatur ex continuitate magnitudinis, ſuper quam res mouetur, vt Ariſtoteles tradit pleríſque locis. Motus item contrarij (quos ſpecie differre neceſſe eſt) ex eo nihil repugnat quin continuentur quod mobile ex vno in alterum ſine interruptione quietis tranſire poteſt, vt aſcenſus lapidis cum deſcenſu eiuſdem, calefactio aquæ cum frigefactione, & alij quamplurimi.

Tertio. Exemplis ſucceſſiuorum.

Quarto Phy. c.11. tex. 99. & alijs locis.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO II.

IN hac quæſtione, etſi ſatis eſſet pro dilucidatione propoſiti loci, rem explicare in iis quæ differunt forma ſubſtantiali (de his enim tantùm loquitur Ariſtoteles) tamen maioris doctrinæ gratia, in omnibus quæ forma differunt tractanda eſt difficultas, ſiue nomen formæ pro Phyſica ſumatur, ſiue pro ſpecie, ſiue etiam pro differentia numerali, initio ſumpto ab iis quæ magis remota ſunt ab inſtituto huius loci.

Sit igitur prima concluſio. Diuerſa accidentia ſucceſſiua non poſſunt eſſe per ſe continuata, per accidens autem poſſunt, ſiue continuitate ſucceſſiua, ſiue extenſiua ad extenſionem ſubiecti: Hæc concluſio non habet locum in tempore, quod vnum eſt numero in primo mobili, nec niſi operatione intellectus diſtinguitur in plura tempora, aut quaſi ſpecie differentia: cuiuſmodi ſunt præſens, præteritum, & futurum, aut quaſi ſolo numero diuerſa, vt ſunt duæ horæ præteritæ, aut futuræ. In motu autem, ex eo probatur prior pars, quia ad continuitatem per ſe motus, requiritur acquiſitio eiuſdem numero termini non interrupta, vbi autem hæc dantur, neceſſariò motus eſt vnus numero: quo fit vt nec ſpecie, nec numero diuerſi, poſſint per ſe continuari, ita ſcilicet vt maneant diuerſi, ſiue ſpecie, ſiue numero. Lege Ariſtotelem quinto Phyſicorum, vbi fusè probat, poſſe quidem hæ-

Prima concluſio pro accidentibus ſucceſſiuis.

rentes

rentes eſſe motus ſpecie diuerſos, hoc eſt vnũ immediatè poſt alium, vt ſi aqua immediatè poſt deſcenſum ex aëre incipiat calefieri, aut ſi lapis immediatè poſt aſcenſum vi proiicientis factum incipiat deſcendere, repercuſſus, vel pulſus deorſum à potiori virtute: continuatos autem minimè. Poſterior verò pars, ex eo conſtat, quia motus hærentes, ſeu alij aliis immediatè ſuccedentes, vt ij qui nunc dicti ſunt, continuantur per accidens ſecundum ſucceſſionem continuitate temporis, cùm fiant in duabus partibus temporis cõtinuatis inter ſe: qui autem ſimul fiunt in partibus immediatis eiuſdem ſubiecti, ſi ſpecie quidem ſunt diuerſi, vt ſi vna medietas corporis albeſcat, aut frigefiat, & altera eodem tempore nigreſcat, aut calefiat, erunt continuati per accidens, continuitate extenſiua ad extenſionem ſubiecti, quod vtroque alteratur. Dico autem, ſi ſint diuerſi ſpecie, quia ſi ſint eiuſdem ſpeciei infinitæ, iam non erunt diuerſi numero, ſed partes vnius & eiuſdem numero motus occupantis partes eas immediatas, quæ ſic mouentur.

Secunda concluſio pro accidentibus.

Secunda concluſio. Diuerſa accidentia permanentia, quemadmodum de ſucceſſiuis quoad extenſionem ſubiecti dictum eſt, continuata per accidens eſſe poſſunt, ſi ſpecie differant, non item ſi ſolo numero. Hæc concluſio quoad priorem partem, inductione perſpicua eſt in pleriſque qualitatibus diuerſarum ſpecierum, quarum vnam immediatè poſt aliam in eodem ſubiecto experimur, vt varios colores variáſque tangibiles qualitates in proximis partibus eiuſdem ſubiecti. Neque obiicias Ariſtotelem in loco citato quinti Phyſicorum, dicentem, ea quæ differunt ſpecie, non poſſe continuari: Ariſtoteles enim non loquitur, vniuersè de rebus ſpecie diuerſis, ſed de diuerſis ſpecie motibus, ídque quoad ſucceſſionem, vt patet ex probatione qua ibidem vtitur. Poſterior verò pars, ex eo probatur, quia accidentia ſolo numero diuerſa, ſi continuentur, iam fient vnum numero, ac proinde non erunt diuerſa.

Ariſtoteles explicatur.

Tertia cõcluſio pro ſubſtãtys.

Tertia concluſio. Subſtantiæ diuerſæ, ſiue forma ſubſtantiali, ſpecie diuerſa inter ſe differant, ſiue numero diuerſa, non continuantur inter ſe. Hæc concluſio, ſi quis attendat, colligitur ex Ariſtotele capite ſexto huius libri, cùm ait, ea eſſe vnum numero, quorum materia eſt vna, ſubaudi, numero. Loquitur enim de ſubſtantiis materialibus, quibus ſolis inter ſubſtantias tribuit vnitatem numeralem ſub ſpecie, vt eo loco patebit. Vnde ſi materia diuerſarum eſt vna numero, ac proinde continuata (per ſe enim notum eſt eas materias quæ non ſunt continuatæ non efficere vnam numero) ſequitur diuerſas ſubſtantias eſſe vnam numero ſubſtantiam, quod fieri, nequit. Putat ergo Ariſtoteles, diuerſas ſubſtantias ſiue forma ſubſtantiali ſpecifica differant, ſiue numerali, nunquam eſſe continuatas.

Probatur ex Ariſt.

Nota rationẽ. Primo.

Probatur autem concluſio hunc in modum. Aut in media quantitate dantur actu termini communes, quibus copulentur partes eius, aut potentia tantùm: ſi actu, & quantitas ipſa partim eſt in vna ſubſtantia, partim in alia, erit idem accidens numero in diuerſis numero, aut etiam ſpecie ſubiectis, ídque, naturaliter quod negant Philoſophi,

loſophi:ſuperficies,inquam,qua diuerſæ numero ſubſtantiæ copulabuntur.Neque enim potior eſt ratio cur ſit in vna,quàm in altera. Si verò non datur actu,ſed potentia, quo pacto quæſo reducentur ad actum?Non per ſeparationem alterius ſubſtantiæ ab altera? At ſemper alia ſubſtantia ſuccedet in locum medium: quod cùm ſit,iam quæro, cur non continuabitur media illa ſubſtantia cum extremis? Erit enim cum illis immediatè coniuncta, quemadmodum illæ prius continuatæ erant inter ſe:at materia in his ſubſtantiis,quarũ aliæ in locum aliarum ſuccedere poſſunt,non impedit continuationem (eſt enim eiuſdem rationis in omnibus) neque verò impedit ſpecifica qualitatum diuerſitas,cùm qualitates ſpecie diuerſæ continuari poſſint, vt ex dictis patet:ergo ſi ea ſubſtantia quæ interiecta eſt non cõtinuatur cum extremis,propter ſolam formæ diuerſitatẽ id accidit, ac proinde omnes ſubſtantiæ quæ ſubſtantiali forma differunt inter ſe, ita ſunt diuerſæ,vt non ſint continuatæ. Loquor autem de formis ita diſtinctis, vt neque vna ſit altera, neque vtraque ſit pars vnius tertiæ.Nã ſi duæ conſtituant vnam tertiam, veluti formæ partium eiuſdem numero aquæ,aliarúmve ſubſtantiarum ſimiliarium, iam compoſita ex illis continuabuntur inter ſe.

Præterea,aut quantitas continua immediatè ſequitur materiã primam,éſtque illi coæua,a vt quidam exiſtimant, aut ſequitur illã b ratione formæ ſubſtantialis,ita vt abiecta ſubſtantiali forma, ipſa quoque quantitas abiiciatur,& alia forma introducta, alia quantitas ſuccedat: at vtrouis modo ſentias,diuerſæ ſubſtantiæ cõtinuari nequeũt. Nam ſi quantitas continua eſt coæua materiæ, eſt vtique materia ex ſe vna numero, neque niſi per formas aliquas quantitate poſteriores multiplicatur numero: at formæ accidentales quantitate continua poſteriores,non diſtinguũt numero materiã, cùm in eadẽ numero reperiantur non tãtùm ſolo numero diſtinctæ in partibus remotis eiuſdem,ſed etiam ſpecie proximis,vt ex ſuperiori concluſione patet: ergo ſolis formis ſubſtantialibus tribuenda eſt numeralis diſtinctio, & diſcretio materiæ,ac proinde ſubſtantiæ,quæ diſtinctis ſiue ſpecie,ſiue ſolo numero formis ſubſtantialibus conſtant, non conſtant eadem numero materia,& (quod ſequitur)non ſunt cõtinuatæ inter ſe.Quod ſi quantitas continua ſequitur materiam ratione formæ, & alia atque alia ſubſtantiali forma introducta,alia atque alia quãtitas introducitur,&abiecta abiicitur:multo breuius concluditur,ſubſtantias in quibus formæ ſubſtantiales diuerſæ ſunt,non eſſe continuatas.Qua de re doctè ſcribit Auerroës commento primo libri decimi: Continuationis cauſſa,inquit,in indiuiduis eſt forma:& ideo forma dicitur magis vnum quàm continuatio,quia forma eſt cauſſa continuationis. Atque hæc eſt ſententia D. Thomæ.

a Auer. in 1. Phyſ. com. 63. & 4. Phyſ.com.11. & in Epitome Metaph. tract.2.c. vl. Philop. in 1. lib. de Gener. textu 33. & 40. Simp. 1. Phy.com. 66. vbi eandem opinionẽ tribuit Pythagoricis, id eſt, Platoni, & Porphyrio, idem ſenſit Gregor. in 2. d.12.q.2. ar. primo.

b Ita D.Tho. 1.p.q.76. ar. 6. & in tractatu materiæ qui ei à Capr. tribuitur in 2.d. 28. q. 1. eccl. 6. Capr. ibidem, & alij.

1.p.q.76. ar. 3. & 4. & Caiet. ibidem Capr. in 2.d. 15.q.1.

Ex his patet,in diuerſis partibus integrantibus diſſimiliarium ſubſtantiarum,vt hominis,aut equi,non dari diuerſas formas ſubſtantiales:neque enim eæ partes eſſent continuatæ inter ſeſe,quare nec conficerent materiam vnam numero. Verùm de formis ſubſtantialibus partium integrantium,vtrum ſint diuerſæ inter ſeſe, ad librum ſepti-

Idem habet D.Tho. in 5. Phyſ. lect. 7. & 10. Met. lect.1.

In partibus integrãtibus totius diſſimilaris non dari formas diuerſas.

mum diſſerendum eſt accuratius.

Patet etiam,ſi magnitudines mathematicæ, quemadmodum apud Mathematicos ſine vlla diſtinctione ſubſtantiæ ſubiectæ conſiderantur,ita etiam exiſterent: fore,vt in eis nulla eſſet contiguitas, ſed omnes eſſent re vera continuatæ,ſoláque imaginatione deſignationéque darentur duo corpora cubica ſe tangentia, triangulus,& quadratum contigua inter ſe,atque ita in cæteris.Nũc autem non eſt vana diſtinctio huiuſmodi magnitudinum in diuerſas numero contiguas inter ſeſe,quia exiſtunt,aut exiſtere poſſunt in rebus naturalibus, quæ videlicet diuerſis ſaltem numero formis ſubſtantialibus diſtinguantur.

Solutio eorum,quæ initio propoſita ſunt.

SECTIO III.

Argumentum ex Ariſtotele deſumptum ſoluitur.

QVA propter ad id, quod ex hoc capite pro parte oppoſita citatum eſt, dicendum: quantitatem (intellige continuam) accipiendam eſſe in iis verbis pro quantitate continua, ſeu vera,ſeu apparente. Nam & ipſum nomen continui eodem *Text. 8.* modo ſumitur capite 6.huius libri,cùm dicitur continuum eſſe id,cuius motus eſt vnus ſeu indiuiſus tempore,vt ipſe Ariſtoteles interpretatur,quo pacto multa verè contigua,continua dici poſſunt,vt faſcis, ſella,nauis,& huiuſmodi alia,quæ ita ſunt coniuncta & compacta,vt mota parte vna, moueantur cæteræ: quæ ſanè ratio continuitatis ita vulgaris,& imperfecta eſt,vt iuxta eã,magis continua ſit nauis, quàm aqua ipſa in qua nauigatur:eo quod vna maris parte mota: non neceſſe ſit moueri totum,quemadmodum in naui accidit.q

Virgam partim viridem, partim ſiccã non habere veram partium continuationem.

Hinc patet ſolutio ſecundi de virga partim ſicca partim viridi, & aliis ſimilibus exemplis. Eſt enim continuatio talium partium apparens,non vera,niſi ſumpta continuatione in definitione continui nũc explicata.Illud de trãſmutatione vnius animalis immediatè in aliud, vt ex verme reptili in volucrem, dubium eſſe poteſt, num per partes integrantes paulatim fiat,an ſimul in toto:ſed nihil hoc refert, ponit enim argumentum fieri per partes: quod ſi fit ſimul in toto, prorſus alienum eſt exemplum à propoſita quæſtione.

Colores poſſe in eadem ſuperficie continuari.

Ad tertium quod ad colores attinet,fatemur illos continuari poſſe in ſuperficie vna numero,non in diuerſis numero,quæ tũ ſemper ſunt diuerſæ in iis, quorum formæ ſubſtantiales,vel ſolo numero diuerſæ ſunt.De linea recta,& circunducta,eadem ratio eſt ſi differunt ſpecie figuræ:nam quod non differant ſpecie quantitatis certum eſt. Itaque linea recta & curua, quæ claudunt portionem circuli, vna linea ſunt numero(quicquid fingant Mathematici)ſiue habeant figuras diuerſarum ſpecierum,ſiue quæ tandem reducantur ad vnam ſpeciem figuræ totius, vt Ariſtoteles videtur ſentire.

Figuræ vt ſpecie differant. *Cap.6.huius lib.tex.8.*

Motus quot modis poſſit continuari.

Ad quartum dicendum,tribus modis poſſe motum cum motu continuari ſucceſſiua cõtinuatione. Vno ratione magnitudinis ſuper quã fit,vel ipſius mobilis,cuius vna pars tranſit idem ſignum ſpatij immediatè poſt aliam, veluti ſi mobile moueatur per lineã circunductam immediatè poſtquàm motum eſt per lineam rectam. Altero ratione

temporis,

temporis:vt ſi vnus alteri ſuccedat ſine interruptione quietis, vt deſſenſus lapidis aſcenſui eiuſdem impedito per deſcenſum potentioris mobilis. Tertio quatenus ſunt partes non interruptæ acquiſitionis vnius & eiuſdem numero termini ad quem:quo pacto non iam diuerſi ſunt motus,qui continuētur,ſed conficiunt vnum atque eundem numero motum. Atque hinc eſt cur Ariſtoteles nonnunquã dicat, motũ dici continuum ex continuitate magnitudinis a ſupra quam fit,aut b etiam ipſius mobilis:aliàs verò c ex continuitate temporis ac demùm alibi contra aſſerat,d tempus ipſum dici cõtinuum ex motu:quod nequaquam aſſereret,niſi motus ſuam haberet peculiarem continuitatē diuerſam à continuitate magnitudinis & temporis. Cùm ergo concluditur,motus diuerſarum ſpecierum continuari poſſe:concedendum id quidem eſt primo,vel ſecundo modo,aut tertio,de qua continuatione prior pars primæ concluſionis loquitur,negandum eſt planè.

a 4.Phyſ.ca. 11.textu 99. Sicut c.13.& alijs in locis ſuperius citatis.
b 6.Phyſic.c. 4.tex.34.& 35.
c 5.Phy.c.4. tex.40.
d 4.Phyſ.ca. 11.tex.99.

NVM EA QVÆ CONTINVATA NON ſunt, eandem formam habere poſſint.

QVÆSTIO IV.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

SED quærat aliquis,num quemadmodum concluſimus,ea quæ formas ſubſtantiales habent diuerſas,continuata eſſe non poſſe, ſic dicendum ſit, ea quæ vnam & eandem habent,neceſſariò eſſe continuata. Sunt enim hæ quæſtiones ita coniunctæ, vt vnius explicatio poſcere videatur explicationem alterius, Ac pars quidem affirmatiua,his argumentis oſtendi videtur. *Pars affirmatiua probatur.*

Primo. Primum,quia forma indiuidua maiorem perfectionē includit quàm ſpecifica,vt eſt perſpicuum:at ſpecifica poteſt ſimul informare plures numero materias,ergo & forma indiuidua.

Secundo. Deinde,quia re vera in nutritione viuentis, eadem numero forma ſucceſſiuè informat diuerſas numero materias: alia enim materia per continentem corporis reſolutionem expellitur,alia per conuerſionem alimenti,loco prioris aſſumitur:quas inter ſe numero diuerſas eſſe nemo dubitauerit.

Tertio. Tertiò,quia videmus eaſdem numero formas animalium perfectorum(quas grauiſſimi Authores indiuiſibiles eſſe aſſerunt)ſimul informare diuerſas numero materias,vt caput abſciſſum,& reliquum corpus:quæ etſi breui temporis ſpatio,ſæpè tamen viuunt ſeparata,vt patet ex motu vitali qui aliquandiu in eis cernitur. Nam quod ij motus ab eadem numero forma proueniant,ex eo patet:quia nulla generatio viuentis videtur fieri,cùm viuenti caput amputatur,vt dici poſſit,nouas formas in eiuſmodi partes à ſe inuicem diuiſas introductas eſſe.

D.Tho. 1.p. q.76.art.8. & 2.contra Gen.cap.72. Alb.Mag. 2.par.ſum. tract.13.q. 77.memb.4. Caiet.in com. 1.p.Ferra. 2. cõt.Gent.vbi ſup. Iand. 2. li.de Anim. q.7. Herueus 1.ſent.d.8. quæſt.4.

Quarto.

Quarto, quia quo vnumquodq; perfectiùs cauſſat in genere cauſſæ finalis efficientis, aut materialis, eo ſe pluribus ſuo modo communicare poteſt: ſiquidem & finis, quo ſuperior eſt, eo plura media redundat, & cauſſa efficiens, quo potentior eſt, eo latiùs patet in agendo: materia etiam quo prior, & vt ſic dicam, profundior, eo plures formas diuerſaſque inter ſe ſuſtinere poteſt. Vnde & prima materia omnes ſuſtinet quotquot introducuntur vnquam: & ſecundæ, quo propriùs accedunt ad primam, eo plures accipiunt: veluti materia elementi plures quàm miſti, & miſti imperfecti, quàm perfecti: ergo nec formæ id negandum eſt, vt ſi perfecta ſit, diuerſas inter ſe materias informare poſſit, & quo perfectior, eo plures. Quod ſanè in perfectioribus viuētibus, etiam ſi non diuidantur accidere videtur. Nam ſi caro, verbi cauſſa, & os diuerſis formis ſubſtantialibus carnis & oſſis inter ſe differunt, vt eſt multorum nec ignobilium Auctorum ſententia: iam per ſuperiorem quæſtionem licet colligere, non eſſe ea inter ſe continuata: quare cùm forma eadem totius viuentis informata ſit, non dubium videtur quin eadem forma numero diſcretas materias informet. Quod ſi quis non credat, carnem & oſſa diſcreta eſſe in eodem viuente, eo quod caro continuata videatur cum neruis, & cartilaginibus, & hæc cum oſſibus: fortè ſententiam mutabit, ſi animaduertat, non magis hæc ſenſuum iudicio continuata eſſe inter ſe, quàm ramus ſurculo inſerto: quæ tamen potiori ratione diſcreta ſunt, cùm vna & eadem communi forma ſubſtantiali informata nō ſint, vt omnes fatentur.

Ant. And. 7. Met. q. 17. in eamq; inclinat Scotus in d. 4. 11. q. 3. Vide Ochā. quodlib. 3. q. 8. vbi quæſtionem diſputat in vtramque partem.

Plato in Timæo pro quo lege Alcinoū de doctrina Platonis cap. 14. & Plotinum Ennead. 4. li. 3. de dubiis ani. ca. 1. & ſeq. lege etiā D. Au. lib. 4. de Ciui. Dei cap. 6.

Caro, os, nerui an diuerſis formis informentur.

Lege Ariſt. lib. 1. de part. animal. cap. 1. & quæ ſupra dicta ſunt lib. 1. ca. 7. q. 1.

Quinto.

Accedit Platonis, & multorum aliorum veterum ſententia de mūdi anima: quæ ſi vera eſt, aut dicere oportet, per ſuperiorem quæſtionem omnes mundi partes eſſe continuatas inter ſe, nihílque in mundo eſſe, quod alteri contiguum ſit, quod nemo conceſſerit: aut nulla etiam naturalia diſtingui inter ſe per formas ſubſtantiales ſibi peculiares, vt priſci naturales à poſterioribus meritò reprehēſi exiſtimarūt: aut denique confitendum, formam eandem numero, diſcretas inter ſe materias informare poſſe, quod probandum erat.

Pars negatiua ſuadetur. Primo.

Pars verò negatiua, totidem aliis nec vulgaribus argumentis videtur concludi. Primum, quia ſi forma eadem numero duas numero materias ſimul informare poteſt, poterit & plures, atque adeo infinitas: hoc enim pacto argumentatur Ariſtoteles quarto Phyſicorum libro, cùm probat, duo corpora non poſſe ſimul eſſe in eodem loco: quia ſi locus idem (vt ait) capit. ſimul duo corpora, capiet & plura ſi in eo ponātur, atque adeo infinita. Cùm igitur tam ſit poſſibile) ne dicam magis, dari formam quę ſimul infinitas materias informet, quàm dari infinita corpora quæ locum eundem occupēt (eſſet enim ea forma perfectionis infinitæ (ſequitur, formam vnam numero, diſcretas inter ſe materias informare non poſſe.

Deinde, quia ſi poſſet, iam id quod corruptum eſt poſſet idem numero naturaliter redire: quod & Philoſophi a & Theologi omnes negant, Nā ſi corrupti forma poteſt ſimul diuerſas numero materias naturaliter informare: cur non eandem diuerſis temporibus, præſertim, cùm

a Ariſt. 2. de Gener. ca. 1. tex. 70. Alb. Auer. & aliÿ Ari. interpretes, in eum locum. D. Tho. quol. 4. ar. 5. & 4. cōt Gen. cap. 81. Durand. in 4. d. 43. q. 2. Capr. ibid. quæſt. 1. Ægid. theorem. 1. & aliÿ.

a Hunc errorem habuit Plato in Phædone, lege Plotin. Enn. 3. li. 4. cap. 6. & aliis in locis. Eundem habuerunt Pythagorici vt refert Ari. 1. de Anima. c. 3. text. 53.

Tertio.

b Vide etiam Concil. Viennenſe ſub Clemen. 5.

c Ab Ariſt. 1. de Anim. 2. 3. tex. 53. & 2. de Anim. c. 2. text. 26.

cùm idem agens eandem naturalem virtutem gignendi habeat quamdiu perfectum eſt?

Tertiò, quia pars affirmatiua plurimùm fauet errori a de transmigratione animarum in alia corpora, qui dãnatus eſt in Concilio b Lateranenſi ſub Leone decimo ſeſſione octaua, immo etiam à prioribus c Philoſophis, tanquam anilis quædam fabula exploditur.

Approbatio negatiuæ partis.

SECTIO II.

Aliis rationibus negatiua pars confirmatur.

Prima ratio ex definitione vnius, & diuerſi.

Quæ ſunt vnum numero.

QVICQVID igitur habeant virium propoſita argumenta pro parte affirmatiua: ipſa tamen negatiua pars omninò amplectenda eſt, hiſque rationibus confirmanda. Primum ex communi notione eorum quæ ſunt vnum numero, & diuerſa numero in rebus naturalibus. Omnes enim ſumimus vt vnum numero quidquid vnam & eandem habet materiam, vt hunc lapidem, & hanc ſtatuam, oſtenſa bis eadem ſtatua lapidea: & numeramus vt diuerſa quæ materias habent diuerſas: veluti ſi ſtatua frangatur in duas partes, iam dicimus duos eſſe lapides, & duo corpora, quem communem hominum ſenſum Ariſtoteles optimus Philoſophãdi magiſter ſecutus eſt capite 6. textu 12. cùm ea definiuit eſſe vnum numero, quorum materia eſt vna, eáque innuit eſſe numero diuerſa, quorum materia eſt diuerſa: at ſi forma eadem in diuerſis materiis, eſſe poteſt, neceſſe erit pugnare cum hoc communi iudicio. Nam cùm res magis habeat eſſe, ac proinde vnitatem per formam, quàm per materiam quęcunque vna forma numero conſtabunt, vnum potiùs ens numero quam plura dicenda erunt. Hinc enim fit, vt ipſe idem Ariſtoteles pleriſque locis appellet formam hoc aliquid, quod vnitas numeralis, rerum naturalium, primo ſumatur, ex forma, neque definitio eorum quæ ſunt vnum numero, tradatur per materiam vnam, niſi à poſteriori, & per id, quod ratione vnius formæ eſt vnum.

Res magis eſt vna à forma, quàm à materia.

1. Phy. cap. 7. text. 69. & 2. de Ani. ca. 1. text. 2. & aliis in locis.

Secundum argumentum ex diuiſionem naturæ.

Deinde probatur eadem pars ex diuiſione materiæ hoc modo. Tota materia, quę in plures numero naturaliter diuidi poteſt, eſt ex ſe vna numero, præciſa omni forma ſubſtantiali & accidentali: nec efficitur: plures numero, niſi per plures formas ſubſtantiales, aut per plures magnitudines, vt perſpicuum eſt, (namque diſtinctio qualitatum non eſt ſatis ad materias diſtinguendas) at materia fit plures numero per diuerſas numero magnitudines in quas diuiditur, multo ergo magis per plures formas ſubſtantiales: non poteſt igitur accidere naturaliter vt eadem numero forma ſubſtantialis, diuerſas numero materias informet. Prior conſequentia quæ ſola probatione indiget, ex eo patet, quia materia iuxta veram de hac re ſententiam, prius natura recipit formam ſubſtantialem quàm magnitudinem. Vnde prius naturaliter fit plures numero per diuerſas formas ſubſtantiales quibus conſtituũtur diuerſa compoſita ſubſtantialia, quàm per diuerſas magnitudines quibus conſtituuntur diuerſa numero accidentalia.

Tertium argumentum ex materiæ potẽtia. Tertio ex ipſa potentia materiæ. Nam vt in nullo agente datur virtus naturaliter introductiua eius numero formæ quæ ab alio agente eiuſdem ſpeciei naturaliter introduci poteſt, vt patet ex iis quæ à nobis ad caput ſecundum diſputata ſunt, ita in nulla materia datur potẽtia naturaliter receptiua eius numero formę, quę ab alia materia eiuſdem ſpeciei naturaliter recipi poteſt: eſt enim par omnino ratio, vt ex eadem diſputatione intelliges. *Quæſt. 13. ſect. 5.* Neque obeſt quod materia alimenti recipit naturaliter illam eandem numero formam quæ iam præerat in alia materia, nempè ipſius viuentis. Nam neque illam primo recipit (de qua tamen receptione loquimur) nec verò recipit dum à materia viuentis diſiuncta eſt, ſed cùm primum fit eadem numero cum illa.

Quartum ex naturæ determinatione. Quarto ex determinatione naturæ ad vnum. Nã vt materia determinata eſt ad vnam formam numero eiuſdem ſpeciei: ita (ac multo etiam magis) forma ad vnam numero eiuſdem ſpeciei materiam: ſi enim materia quæ ex natura ſua reſpicit, plures formas ſpecie diuerſas, vnã ſolam eiuſdem ſpeciei accipit, potiori ratione forma quæ ad vnam tantum ſpecie materiam refertur, eámque ipſam determinat ac limitat, vnam tantùm numero materiam naturaliter informabit.

Vltimum ex terminis actionum. Poſtremo ex terminatione naturalium actionum: ſiquidem diuerſas numero actiones diuerſi numero termini naturaliter conſequũtur, agens autem naturale diuerſis actionibus agit in materias numero diuerſas, quemadmodum ipſæ diuerſæ materiæ diuerſis paſſionibus ab eodem agente patiuntur: quoties enim multiplicatur paſſio, toties & actio, ac vice verſa, vt perſpicuum eſt identitate actionis cum paſſione. *Concluſio dictorum.* Ita patet, eandem numero formam non informare naturaliter diuerſas numero materias, quod & inductio apertum facit, & opinio etiam, ſeu potiùs grauiſſimus error eorum, qui mentem eandem numero in pluribus hominibus poſuerunt: *Confirmatio ducta ab errore Auerrois & aliorum.* *Auerr. 3. de Ani. ad ca. 5. Themiſt. 3. de Ani. cap. 26. Theophraſti, & aliorum.* quandoquidem ne ij quidem adeo fuerunt mentis inopes, vt dicerent illam informare plura corpora: ſed ea ſola ratione putarunt communem eſſe poſſe multis, ſi multis aſſiſteret per quandam copulationem cum eorum imaginationibus rectè ordinatis.

Supernaturali potentia, formam eandem numero, diuerſas numero materias informare poſſe.

SECTIO III.

SEd quid de ſupernaturali virtute? Poteſt ne extraordinaria Dei potentia fieri, vt forma eodem numero, eodem tempore, aut momento (nam ſucceſſiuè non eſt dubium) diuerſas numero materias informet? Multis ſanè Theologis videbitur id fieri non poſſe. *Concluſio affirmant.* Nos tamẽ veriſimile exiſtimamus, non modo ſi forma indiuiſibilis ſit, ſed etiam ſi diuiſibilis, poſſe eandem numero diuerſas materias diuina virtute informare.

Probatur in formis indiuiſibilibus. Ac imprimis nihil videtur repugnare quin eadem numero forma indiuiſibilis, ſiue illa non pendeat à materia vt humana, ſiue pendeat

vt

1.p.q.76. ar. 8. & 2. cont. gent.c.72.

vt equina (ponamus enim cum D. Thoma perfectorum animalium formas eſſe indiuiſibiles) in diuerſis materiis exiſtat. Nam cùm forma indiuiſibilis, tota ſit in tota materia,& tota in qualibet eius parte: quid prohibet eandem formam hominis, aut equi, quæ iis integris tota eſt in capite,& tota in reliquo corpore,abſciſſo etiam capite,conſeruari à Deo,& in capite,& in reliquo corpore,quemadmodum ante abſciſſionem conſeruatur? Quo fortaſsè modo conſeruata eſt anima Areopagitæ Dionyſij poſt capitis detruncationem, ſi quemadmodum corpus viuebat cum geſtaret proprium caput in manibus, ſic viuebat & caput quod geſtabatur.Quod ſi diuina virtute eadem forma numero conſeruari poteſt in pluribus materiis naturaliter ineptis ad eius conſeruationem; cur non in pluribus naturaliter aptis, integris nimirum & perfectis, vt eadem humana in pluribus integris corporibus humanis, & equina in pluribus equinis? Nam quod virtus informatiua cuiuſque formæ,naturaliter determinata eſt ad vnam numero materiam integram & perfectam,nihil impedit quominus per potentiam diuinam extendi poſſit ad plures numero informandas, quemadmodum & eius virtus effectiua ad plures numero efficiendas: ſi quidem virtus intellectiua Socratis, qui non poteſt naturaliter comprehendere, niſi exempli cauſſa, decem, poteſt ſupernaturali Dei virtute comprehendere viginti,ac multo etiam plura, & potentia viſiua equi,quæ non poteſt videre equum niſi verbi cauſſa ex trium milliarium diſtantia, poteſt diuina virtute ex multo plurium: quæ adeo certa ſunt, vt fide orthodoxa teneamus, virtutem intellectus noſtri quæ finita eſt, poſſe diuina ope attingere cognitionem claram, & quidditatiuam eſſentiæ diuinæ quæ infinite perfectionis eſt. Sed & diuiſibiles, ſiue extenſæ formæ,videntur eædem numero in diuerſis numero materiis eſſe poſſe diuina virtute. Nihil enim videtur repugnare, eandem numero ſuperficiē ſimul ineſſe in diuerſis numero ſubiectis:vt ſi Deus corrumpet ſuperficiem concauã aëris, & conuexam aquæ, & produceret vnam, quæ vtrumque elementum copularet, aut altera earũ corrupta per alteram, vtrumque elementum coniungeret:neque enim id videtur contradictionem implicare.Nec ſolùm non repugnat idem ſuperficiei ineſſe in diuerſis ſubiectis coniunctis inter ſe, ſed etiam in ſeparatis:repugnantia enim quæ videtur eſſe ne eadem numero forma extenſa, in pluribus ſubiectis inſit, magis ducitur ex eorum diuerſitate, quàm ex eorum diſtantia: quare ſi diuerſitas non impedit, nec diſtantia impediet: quod idem de cæteris formis extenſis dicendum erit.

Vide Simeonem Metaphraſtem in vita Dionyſij. Simile quiddã narrat Beda de Iuſto mar. vt habetur tom. 3. in eius martyrio.

Caput Dionyſij abſciſſum an viueret.

Vide Concil. Vien.ſub Clemen. 5. quod refertur. in Clem. ad noſtrum de hæreticis.

Probatur cõcluſio in formis diuiſibilibus.

Quædam obiectiones contra propoſitam ſententiam.

SECTIO VI.

Primum argumentum.

VERVM contra hanc aſſertionẽ quatuor potiſſimum obiici poſſunt. Primum quidem ſi forma eadem numero in pluribus materiis virtute diuina ineſſe poteſt,fore, vt poſſit idem corpus numero pluribus locis contineri, & ab eis

eis circumſcribi:nam corpus naturale, eſt vnum numero per formam vnam numero, vt homo vnus numero per animam vnam numero: quare ſi eadem anima informet materias diuerſas, & loco ſeparatas, erit circumſcriptiuè idem homo, ac proinde idem corpus naturale in pluribus ſimul locis:quod D. Thomas, & alij grauiſſimi Theologi negant fieri vlla ratione poſſe.

Vtrum idem corpus in pluribus diuina virtute ſimul eſſe poßit.

D. Thom. in 4. d. 44. q. 2. art. 3. quaſtiuncula 3. ad 3. & quolib. 3. q. 1. ar. 2. & 4. contra Gent. c. 62. & 64. Capr. in 4. d. 10. q. 1. art. 3. Duran. q. 1. Henric. de Găd. quodl. 9. q. 32.

Secundum.

Deinde, ſi qua probabilitate negetur ex propoſita aſſertione effici, vt idem corpus numero pluribus locis circumſcribi poſſit: videtur tamen nequaquam negãdum,quin ex ea ſequantur incommoda illa eadem,quæ Theologi colligunt contra opinionem de corpore eodem in pluribus locis. Nam ſi anima humana, exempli cauſſa, in pluribus ac diſtantibus corporibus diuina virtute ponatur : fieri poteſt vt patiatur contraria in diuerſis locis, eáque perfectè habeat, veluti dolorem, & lætitiam de eadem re : dolorem de abſentia amici ab hoc loco, & lætitiam de præſentia eiuſdem in alio loco:quemadmodum ad euertendam ſententiam de eo corpore in pluribus locis, inferri ſolet fore, vt actione cauſſarum naturaliũ idem albeſcat hoc loco, & nigreſcat alio loco:ac proinde ſimul alteretur contrariis alterationibus,immo etiam ſimul ſit perfectè albus & niger, quæ fieri nequeunt. Anima etiam equi, & cæteræ pendentes in ſuo eſſe à materia, poterunt in hoc loco amittere ſuum eſſe, ſi adſit aliquid corruptiuum compoſiti, & in alio loco non amittere, vbi corruptiuum non adeſt:ſicqúe deſinent eſſe,& non deſinent, ídque ſimpliciter : quandoquidem formæ pendentes in ſuo eſſe à materia, quandocunque in materia eſſe deſinunt ſimpliciter eſſe deſinunt,quod idem de omnibus formis inanimatorum colligi poteſt.

Tertium.

Tertio plures formæ humanæ non poſſunt vllo modo ſimul eſſe in eadem materia :.ergo pari ratione, neque eadem forma humana in pluribus materiis, & ſic de cæteris:videtur enim par ratio. Antecedens ex eo patet, quia nulla potentia effici poteſt, vt vnum ſuppoſitum dicatur de altero : quod tamen neceſſariò videtur concedendum,ſi duæ formæ humanæ ſint in eadem materia, ex quarum informatione neceſſariò reſultabit duplex natura humana dupléxque ſuppoſitũ. Nam vt dicimus, hoc album eſſ. hoc dulce, oſtenſo lacte,quia hæc albedo & hæc dulcedo ſunt in eodem lacte : ita neceſſariò videtur concedendum,fore vt ſuppoſitum quod reſultabit ex hac forma humana,& hac materia(quod vocetur Paulus) dicatur de ſuppoſito reſultante ex illa alia humana forma, & eadẽ materia (quod dicatur Petrus) ſitque vera hæc prædicatio:Petrus eſt Paulus ,quia vtriuſque forma erit in eadem materia. Quod autem nulla potentia effici poſſit,ſeu(quod eodem redit) contradictionem implicet, vnum ſuppoſitum dici de alio, ex eo patet, quia ſuppoſitũ nihil eſt aliud, quàm ſubſtantia per ſe ſubſiſtens incommunicabilis : quicquid autem huiuſmodi eſt, ſi non tantum de ſe, ſed etiam de alio eiuſdem rationis dicatur,iam erit communicabile ac proinde communicabile & incommunicabile.

Quartum.

POSTREMO contra eandem ſententiã videntur facere duo prima argumenta, quibus confirmauimus,formam eandem numero in pluribus

ribus numero materiis naturaliter ineſſe non poſſe, videntur enim probare, ne ſupernaturaliter quidem id poſſe fieri. Primum, quia ſi eadem numero ſunt quorum materia eſt vna, diuerſa verò quorũ diuerſa: cum nulla virtute fieri poſſit, vt rei non conueniat propria definitio, nulla forma eadem numero in diuerſis materiis ineſſe poterit. Secundum, quia ſi prima diſtinctio materiæ fit per diuerſas formas ſubſtantiales, quis capiat, vnam & eandem ſubſtantialem formam, diſtinctas materias informare poſſe?

Dilutio propoſitarum obiectionum.

SECTIO V.

His tamen obiectionibus ſic occurrendum eſt, Primæ quidem, non eſſe bonam hanc conſecutionem: Eandem numero formam in pluribus materiis eſſe poſſe, ergo & idem corpus ſubſtantiámve naturalem in pluribus locis. Nam ſi materia eſt alia, & alia, iam compoſitum eſt aliud, & aliud. Neque enim placet Durandi ſententia qui putat tantam virtutem accipere materiam à forma, vt ſi forma ſit eadem numero, materia quoque, ac proinde totum compoſitum ſit idem numero. Nam ſi anima exempli cauſſa D. Petri, in generali reſurrectione iungatur materiæ D. Pauli, compoſitum erit præcipua ex parte idem quod D. Petrus, non tamen erit ſimpliciter idem, niſi id intelligatur per Synecdochen: quo pacto nunc dicimus D. Petrum eſſe in cœlo: quia ibi eſt eius anima. Ratio vero huius rei eſt, quia coniunctio materiæ, quæ fuit D. Pauli cum anima D. Petri, non efficiet, vt talis materia incipiat eſſe illa, quæ fuit D. Petri, alioqui ſi nunc materia D. Petri annihiletur, eadem numero redibit ſine noua creatione. Quod ſi corpus ſumatur pro ipſa magnitudine, fatebuntur fortaſſe aliqui ſi forma eadem numero in pluribus materiis inſit, planè tunc effici vt idem omninò corpus in pluribus locis contineatur. Dicent enim fortaſſe eandem numero magnitudinem ſequuturam eandem numero formam, quia fit eius proprietas, atque adeo prima ex materialibus. Nobis tamen non videntur ſequuturæ naturaliter eandem formam numero in diuerſis materiis eædem numero proprietates, ſed diuerſæ numero: quemadmodum & ipſa compoſita ex eadem forma & diuerſis materiis, non erunt vllum compoſitum, ſed plura: nec ſi ſequerentur eædem numero, putamus vnum incommodum fore, idem corpus numero diuina virtute circunſcriptiuè cõtineri ſimul in diuerſis locis, ſiue ſumamus idem numero corpus pro eodem numero compoſito ſubſtantiali, ſiue pro eadem mole corporea ad prædicamentum quantitatis pertinente: quod idem placet maximæ parti totius ſcholæ, *a* ſi à pleriſque Theologis negetur.

Solutio primi argumenti. — 1. *diſt.* 43. *q.* 1. — *Durandi opinio reijcitur.* — *Poſſe idem corpus pluribus locis diuina virtute contineri.* — *a Scot. in 4. diſt. 10. q. 2. Cab. ibid. q. vnica: & fuſe lect. 46. ſupra canone.*

Quocirca ad ſecundam obiectionem diceudum, haud rectè ab eis colligi, ſi corpus idem numero circumſcriptiuè ſit in pluribus locis, forè vt poſſit moueri ſimul ad contrarias qualitates, aut eas ſimul habere in eſſe perfecto: vt ſi Socrates ponatur in duobus locis, non ſequitur

Non tamen moueri ſimul poſſe ad contrarias qualitates.

quitur poſſe illum ſimul albeſcere in hoc,& nigreſcere in illo,aut eſſe in hoc perfectè album, in illo autem perfectè nigrum. Cauſſæ enim agentes in illum ad albedinem hoc loco, & ad nigredinem alio loco ſe mutuo impedient in agendo,ac proinde vel altera proprium effectum perficiet,vel ambæ ſimul agent effectum mediũ.Nam etſi agentia diſtabunt inter ſe, tamen patiens à neutro diſtabit, cùm ponatur fore idẽ numero.Quæ fusè perſequitur Scotus huius ſententiæ(quantum licet coniicere)primus auctor & aſſertor, ad diſtinctionem decimam quarti libri Sentent.quęſt.2.vbi alia plurima de eadem re,poſito illo generali fundamẽto.Quoad formas quidem reſpectiuas quæ ſunt ſimul natura cum loco, vel illo poſteriores poſſe idem corpus diuerſis in locis pati contraria,eáque perfectè habere:vt moueri in contraria loca,ſurſum ſimul,& deorſum,ad dextram & ſiniſtram, & cæteras locorum oppoſitas differentias:eſſe ſimul in ſupremo, & infimo loco, & in cæteris contrariis:quieſcere item hic, & moueri alibi: at quoad abſolutas & inhærentes in re ipſa non poſſe pati contraria,vt caleſcere ſimul & frigeſcere,calidum eſſe ſimul & frigidum, quod ex prioribus non ſequatur contradictio,ex poſterioribus ſequatur. Nihil enim poteſt calidum dici, niſi quod vel nihil habeat frigoris cum calore, vel quod plus habeat caloris quàm frigoris, vtrouis autem modo res ſit calida, non poteſt eadem virtute, etiam diuina, eſſe ſimul frigida: aut enim nihil haberet caloris,aut plus frigoris,in quo planè cernitur contradictio.

Ochan. in 4. d. 10. q. 4. Marſil. q. 7. Rich. Media uil. quæſt. 2. Alenſ. in ſumm. p. 4. q. 40. Altiſ. in 4. d. 10. Petrus de Aliaco ibid. q. 5. & alij.

Scotum huius ſententiæ primum videri aſſertorem.

Quid nonnulli addant ad ſuperiorẽ ſententiam.

Sed facetum eſt,quod quidam adiungunt, ſi corpus idem ex contrariis locis in cõtraria moueatur:vt ſiquis ex vrbe Roma Venetias petat,& ex Venetiis Romã,cũ ventum erit ad locum mediũ,quod idem ſibi occurret fore,vt neutra ex parte ſe impediat ab ingreſſu in locum medium,vt impediunt diuerſi homines,qui non poſſunt iidem eſſe in eodem loco:erit enim,inquiunt,idem homo.Non animaduertunt videlicet,fore hoc pacto vt in momento quo veniens & iens adæquatè fuerit in vno loco,facies ſit eadem cum occipite,& pars dextra eadem cum ſiniſtra,quæ ridicula ſunt,& fieri nullo modo poſſunt.Itaque non illud dicendum,ſed eundem venientem & euntem ſeipſum impediturum ab ingreſſu in locum medium,ſibíque ipſi ceſſurum in media via, ſi tranſilire velit eodem tempore per medium locum. Sunt hæc mira, ſed quæ poſito miraculo ſequuntur,nec contradictionem, ac proinde veram & abſolutam repugnantiam inuoluunt.

Quid vere dicendum.

Maior difficultas circa commune duobus in locis exiſtentem.

Illud eſt difficilius. Num idem cum Venetiis ſimul & Romæ erit, videbit eodem tempore omnia quæ ſibi obiecta erunt in vtroque horizonte:& illud num idem diſtinctè audiet,quæ hic & ibi coram ſe dicentur.Cur enim non videat,cur non audiat, cum æquè præſens ſit. At vt videat, atque audiat vtraque, videtur opus eſſe dupla virtute, quemadmodum,& centuplo maiore,ſi ſimul centum occuparet loca. Sed dicendum,non fore vt videat omnia,aut verò audiat, niſi cõfusè admodum ſi vtrique velit applicare animum.Quod ſi his vel illis tantùm velit attendere,ea ſola diſtinctè percipiet. Atque hæc obiter:reliqua ex Scoto,& recentioribus petenda.

Soluitur.

Cum

Cùm autem eidem formæ in diuerſis materiis virtute diuina poſitę accommodatur argumentum:reſpondendum eſt,ſi eadem anima humana in diuerſis corporibus ponatur:fieri non poſſe,vt in vno lętetur de amici præſentia,& in alio de eiuſdem abſentia doleat, ſi hoc intelligamus de amici præſentia & abſentia reſpectu ipſius animæ, neque enim amicus illi erit abſens,ſi vel vno tantùm in loco ſit præſens,cum eadem ſit vtrobique.Quod ſi intelligatur de præſentia & abſentia nõ reſpectu animæ,ſed reſpectu loci,nihil repugnat eãdem animam Romæ exiſtẽtem in vno corpore,& Venetiis in alio, & lætari quod amicus Romę ſit,& dolere quod non ſit Venetiis:neque enim affectus hi repugnant inuicem,ſed potiùs ſibi ſunt conſentanei in anima optante,vt amicus vtroque in loco exiſtat. *Lætitia & dolor in eadẽ animæ quo pacto ſimul eſſe poſſint,vel nõ poſſint.*

Ad illud de anima equi, & cæteris dependentibus in ſuo eſſe à materia,atque adeo de formis omnium inanimatorum, reſpondendum: non fore,vt ſimul deſinant eſſe ſimpliciter, & non deſinãt eſſe ſimpliciter corruptis videlicet compoſitis in vno loco, & non corruptis in alio:neque enim verum eſt,formam pendentem in ſuo eſſe à materia, deſinere eſſe ſimpliciter corrupto compoſito,niſi illud ſit vnicum. Nã ſi ea ſit forma multorum,etſi deſinat eſſe in vno,non tamen ſimpliciter eſſe deſinet,ſi permaneat in alio. *Altera pars ſecundi argumenti ſoluitur.*

Ad tertiam obiectionem dicendum, etſi modo aliquo diſpar ſit ratio in vna numero materia,vt ſubſit pluribus formis humanis,atque in vna numero forma humana,vt inſit in pluribus materiis: vtrumq; tamen eſſe poſſibile virtute diuina. Vt enim ex hoc, ita ex illo nulla colligitur implicatio contradictionis. Cùm autem obiicitur, ſi duæ formæ humanæ eandem numero materiam informent, fore vt vnum ſuppoſitum dicatur de altero propter identitatem ſubiecti vtriuſque formę,quemadmodum hoc album & hoc dulce de ſe inuicem dicuntur propter idẽtitatem ſubiecti vtriuſquę accidẽtis:negãda eſt ſequela,allatúmque exemplum eſſe ſimile. Nam etſi identitas ſubiecti duarum formarum ſiue ſubſtantialium,ſiue accidentalium, facit vt connotatiua ex iis formis ducta de ſe inuicem pręđicentur:quo pacto poſita duplici humana forma in eadem materia,non minus verè dixeris hoc informatum ſeu affectum hac forma humana, eſt affectum illa, quam dicimus hoc album, eſt hoc dulce, oſtenſo eodem ſubiecto albedinis & dulcedinis, tamen nõ facit vt compoſita ex tali ſubiecto & duplici forma,de ſe mutuo prædicentur. Nam nec compoſita ex diuerſis formis ſubſtantialibus,& eadem materia, neq; item ex diuerſis accidentibus & eodem ſubiecto, de ſe inuicem prædicari poſſunt, vt dicere liceat hoc compoſitum ſubſtantiale,eſt illud compoſitum ſubſtantiale,aut hoc compoſitum accidentale,eſt illud compoſitum accidentale.Nunc autem hoc album, & hoc dulce non ſignificant compoſita ex accidentibus & ſubiecto communi vtrique,ſed ſunt connotatiua ſignificantia.formas accidentales,& connotantia ſubiectum:at nomina hæc,Petrus,& Paulus,in propoſito caſu non erunt connotatiua, ſed abſoluta, quæ ſignificabunt compoſita quædam ex diuerſis formis & communi vtriuſque materia. Eſt & alia ratio cur hoc album *Solutio tertij principalis. Vnam formã humanam in pluribus materiis,& plures in vna ſimul eſſe poſſe diuina virtute. Connotatiua vt de ſe inuicẽ dicantur. Alia ratio notanda.*

bum dicatur de hoc dulci propter commune ſubiectum vtriuſque accidentis, Petrus autem & Paulus in prædicto euentu non dicentur de ſe inuicem propter communem materiam vtriuſque formæ, quia inquam in hoc albo & hoc dulci, commune ſubiectum vtriuſque accidentis, pro quo vtrumque nomen ſumitur, eſt per ſe ſubſiſtens, vtpotè prima aliqua ſubſtantia ſuppoſitúmque quod habet per ſe ſubſiſtentiam: in Petro autem & Paulo, ſic reſultantibus, nec ipſa communis materia vtriuſque formæ eſſet aliquid per ſe ſubſiſtens, nec nomina Petri & Pauli pro ea ſumerentur ſupponeréntve, vt recentiores loquuntur. Quod ſi vtriſque humanitas ad ſubſiſtentiam alicuius diuinæ perſonæ aſſumeretur, nempe prius natura, quàm ex illis reſultarent duo ſuppoſita: tum demum dicere poſſemus Petrum eſſe Paulum propter idiomatum communicationem, quia idem eſſet vtriuſque ſuppoſitum, diuinum ſcilicet, quod non ſolum in diuina natura, ſed etiam in vtraque humana ſubſiſteret. Neque obeſſet, quod Petrus & Paulus eſſent duo compoſita ex duabus naturis humanis & perſonalitate diuina: ex qua re fieret, vt de ſe inuicem, quatenus eſſent diuerſa compoſita dici non poſſent, vt ex dictis patet. Nomina enim Petri & Pauli in eo euentu, etſi ſignificarent huiuſmodi compoſita, habent tamen rationem connotatiuorum, quatenus ſignificarent naturas quaſdã, quæ poſſunt adeſſe & abeſſe à ſuppoſito diuino à quo tum ſuſtinerentur, & pro quo ſupponerent, de qua re fuſiùs quæſtione vltima, ad caput octauum.

Petrus & Paulus quo dato miraculo, de ſe inuicem prædicari poſſent.

Quæſtio annexa præcedenti.

An forma eadem numero poßit eſſe in materijs ſpecie diuerſis.

Sed quærat aliquis. Num id quod probatum eſt, poſſe formam eandem numero ineſſe in diuerſis numero materiis: intelligendum ſit de ſolis materiis eiuſdem ſpeciei, an etiam de ſpecie diuerſis, Cui quęſtioni reſpondendum eſt, non eſſe intelligendum de ſpecie diuerſis. Nam forma ſubſtantialis. de qua loquimur, non poteſt informare materiam, niſi efficiendo cum illa compoſitum aliquod per ſe, hoc eſt, vnius eſſentiæ: cùm igitur actus non faciat vnum per ſe cum potentia inepta ad illum recipiendum, & materiæ diuerſarum ſpecierum diſtinguãtur per habitudinem ad diuerſa genera formarum ad quas ſolas aptitudinem habent: fieri non poteſt vt forma vnius generis informet materiam quæ reſpondet formis alterius generis. Itaque fieri non poteſt vt forma cœli informet materiam corruptibilium, aut forma rei corruptibilis materiam cœli, aut verò forma vnius cœli informet materiam alterius cœli, ſi diuerſorum cœlorum materiæ differũt ſpecie. Poterit quidem forma eadem numero per diuinam potentiã coniungi cum hac materia ad ſe recipiendam apta & cum illa inepta, ita vt ſimul ſit cum vtralibet, & ab vtralibet indiſtans: non informabit tamen materiam ineptam, vt actus ſubſtantialis potentiam ſubſtantialẽ, ſed fortè ſuſtentabitur ab illa in ſuo eſſe diuina virtute, vtente eiuſmodi materia ad formæ conſeruationem, ſi forma ſit ex iis quarũ eſſe pendet à materia. Hoc ferè modo etſi Deus ponat qualitatem eam quæ eſt actus audiendi in oculis, & eam quæ eſt actus videndi in auribus, informabunt illæ quidem eas partes eiſque inerunt vt ſubiectis, at non informabunt potentias earũ partium, quia tales potentiæ non habent

Non poſſe.

Forma cœli nequit informare ſublunarem materiam, neque ſublunaris forma cœleſtem.

Actus audiendi in oculis poſitus quid ageret.

habent aptitudinem ad tales actus: vnde per eiuſmodi qualitates ita poſitas, neque oculi audient, neque aures videbunt.

Ad quartum obiectionem dicito, Ariſtotelem definiuiſſe ea quę ſũt vnum numero per ea quæ naturaliter accidunt: ſimilitérque primam materiæ diſtinctionem quæ naturaliter fit, per diuerſas vtique formas ſubſtantiales fieri. Nihil tamen obſtare quominus ſupernaturali Dei virtute ſpectata, aliter definiri poſſint ea quæ ſunt vnum numero, quam per materiam vnam: alitérque primam materiæ diſtinctionem poſſe fieri quàm per formas ſubſtantiales diuerſas: vt ſi Deus creet duas materias ſine formis, aut materiam lapidis exuat omni forma ſubſtantiali & accidentali, deinde illam diuidat, aut etiam in materia lapidis relinquat ſolam quãtitatem, ad cuius deinde partitionem materiam partiatur. *Solutio quarti argumenti principalis.*

Quod autem obiicitur, ne virtute quidem diuina fieri poſſe vt rei definitæ non conueniat propria definitio, verum quidem eſt, ſi definitio tradatur per ea quæ abſoluta, & non ſolum naturali neceſſitate conueniunt: qualis erit definitio eorum quę ſunt vnum numero, ſi per verum ac primum indiuiduationis principium tradatur, de quo ad ca. ſextum fusè diſputandum eſt. *Definitio definito qua ratione ſemper conueniat.*

Reſponſio ad argumenta initio propoſita.

SECTIO IV.

AD argumenta verò ea, quæ pro parte affirmatiua initio quæſtionis propoſita ſunt, quatenus videntur probare, etiam naturaliter fieri poſſe vt eadem numero forma in pluribus materiis inſit, hunc in modum reſpondendum. *Soluuntur argumenta poſita ſect. 1.q.*

Ad primum quidem formam ſpecificam nõ poſſe informare ſimul diuerſas materias ſine ſui diuiſione in plures numero formas: quo pacto & ipſa iam eſt plures numero, & non vna tantùm. 1.

Ad ſecundum dices, formam viuentis non informare plures materias, niſi fiant vna & eadem per continuationem, vt ſuperius dictum eſt. 2.

Ad tertium reſpondebis, cum viuenti perfecto caput abſcinditur, fieri generationem nouarum formarum in capite & in reliquo corpore: non quidem ſemper propter defectum earum qualitatum quæ requiruntur ad conſeruationem formæ præcedentis, aut propter defectum [illegible] proportionis (fieri enim poteſt vt tam celeri motu acutóq; gladio amputetur caput, vt immediatè poſt ictum, eadem qualitatum diſpoſitio remaneat in partibus diuiſis, quæ erat in vnitis) ſed propter defectum vnionis partium quarundam neceſſariò requiſitarum: vt enim forma viuentis perfecti poſtulat certas qualitates, certámque earum proportionem in his aut illis partibus: ita & quarundam earum inter ſe vnionem: qua ſublata, perinde neceſſe eſt abiici formam, ac ſi tollerentur debitæ qualitates, earúmve ad formam accommodata proportio. Quod autem ſæpè eæ partes ſeparatæ à ſe in- 3. *Cur abſciſſo capite viuentis perfecti, noua ſemper forma reſultet.*

 uicem,

cem, videntur motum vitalem habere, nõ alia de cauſſa prouenit, niſi quia aliquando poſt ſeparationem ad breue admodum temporis ſpacium remanent in eis ſpiritus animales, qui palpitationem & alios quoſdam motus vitalibus ſimiles efficiunt: idque propter diſpoſitionem qualitatiuam tantiſper in materia perſeuerantem.

Non eſt probabile dari plures formas partiũ in eodem viuente

Ad quartum dicendum, non eſſe parem rationem in efficiente & fine, cùm ſint cauſſæ externæ, atque in materia & forma, quæ ſunt internæ. Quod ſi materia eadem numero diuerſis numero formis ſimul informatur, vt credunt ij qui ponunt in eodem viuente a formas partium integrantium diuerſas, & in toto b etiam plures totales, veluti formas elementorum per totum diffuſas, formámq; miſtionis, & animam ipſam (quæ nobis tamen non probantur) certè non poteſt naturaliter informari ſolo numero diuerſis. Quare nihil mirum eſt, ſi nec forma eadem numero plures materias numero diuerſas, naturaliter informare poſſit, tametſi ſupernaturali virtute id præſtare queat. Quod ſi forma non poteſt naturaliter plures materias ſolo numero diuerſas informare, ergo nec ſpecie diuerſas, cùm materiæ diuerſarum ſpecierum non habeant aptitudinem, vt informentur ab eadem ſpecie forma. Reliqua quæ in eodem argumento attinguntur, nihil habent difficultatis iuxta noſtram ſententiam. Dicimus enim omnes partes integrantes viuentium eſſe continuatas inter ſeſe, quia vna tantùm forma informantur, non item truncum arboris cum ſurculo inſerto, quia nulla eſt eadem forma ſubſtantialis in vtroque: quamquàm fieri diuina virtute poteſt, vt continuẽtur vna & eadem numero ſuperficie.

a Superiùs citati.
b Auic. 1. li. Suff. c. 10. & Auerr. cap. de Cœlo. com. 67.

Omnes viuẽtium partes, integrantes eſſe cõtinuatas inter ſe.

Quomodo ex Platonis ſententia mundi anima poſita.

Ad opinionem Platonis de anima mundi, crediderim dicendum, non putaſſe illum eſſe formam informantem, ſed aſſiſtentem, vt colligi poteſt ex iis quæ docet in Timæo. Animam autem, inquit, in mundi medio collocauit, pérque totũ tetendit, atque ea corpus ipſum etiã extrinſecus circumtexit, &c. Quod ſi voluit eſſe re vera informãtem, nil magis id mirum videri debet, quam quod de tranſmigratione animarum in varia corpora cum Pythagoricis exiſtimauit, rem ſanè fabulis anilibus ſimilem.

Lege Platonem in Phædone.

Soluuntur argumenta partis negatiuæ: quatenus traditæ doctrinæ videntur efficere.

Ad ea verò quæ allata ſunt pro parte negatiua, quatenus videntur concludere, ne ſupernaturaliter quidem formam eandem plures materias informare poſſe, dicendum eſt, primum argumentum nihil conficere. Admiſſa enim vtcúmque propoſitione hac, ſi data forma poteſt duas numero materias informare, poterit & plures, atque adeo infinitas, negandum eſt inde effici, datam formam eſſe virtutis infinitæ. Neque enim poteſt virtute propria quæ finita eſt informare duas, ſed diuina quæ infinita, qua quidem nihil repugnabit fortaſſe informare infinitas, ſi dẽtur: quemadmodum nil repugnat intellectui finitæ virtutis intelligere infinita obiecta, ſi infinita Dei virtute ad id muneris eleuetur, vt patet in anima Chriſti Domini.

Fortè non repugnat ab vna forma, diuina virtute infinitas materias ſi dentur informari Exemplo intellectus.

Locus vt capiat locatum.

Argumentatio verò Ariſtotelis de loco, neque ad rem eſt, nec concludit. Non eſt ad rem, quia quanta virtute poteſt locus capere vnum corpus, tanta, nec maiori poteſt capere plura, & infinita etiam ſi dentur.

tur. Itaque non opus habet ad eam rem virtute maiori, quàm naturali, ſi modo tollatur ſupernaturali virtute repugnantia naturalis ipſorum corporum inter ſe, vt plura ſint in eodem loco. At forma indiget ſupernaturali virtute ex parte ſui, vt plures materias informet. Non concludit autem, quia etſi hactenus rectè argumentatur Ariſtoteles ſi locus idem capit duo corpora, capiet & plura, atque adeo infinita, tamen illa eſt vitioſa conſecutio. Atqui impoſſibile eſt dari corpora infinita, ergo & duo corpora in eodem loco. Nam quemadmodum fatemur diuina virtute fieri vt duo corpora ſint in eodem loco, quod fides orthodoxa tradit: ita non negamus ſi darentur infinita corpora, fore vt omnia poſſent ex parte loci: in eodem contineri. Nihil enim repugnat ex parte loci, vt ex dictis patet quin plura in eodem contineãtur, ſiue ea finita ſint, ſiue infinita. Sed tota repugnãtia eſt ipſorum corporum inter ſe, naturalis tamen quatenus vnum naturaliter excludit, alterum ex eodem ſpatio. Quare cùm hæc naturalis repugnantia ſupernaturali virtute ſuperari poſſit: reliquum eſt vt non alia de cauſſa repugnet, ſimpliciter infinita corpora eſſe in eodem loco, niſi quia repugnat ſimpliciter dari actu in rerum natura corpora infinita, quod Ariſtoteles ſe demonſtraſſe exiſtimat, nóſque oſtendere conabimur ad librum huius operis vndecimum.

Si corpora darentur infinita, an ex parte loci cõtineri omnia poſſent in eodem.

3. Phyſicorũ c. 25. tex. 40.

Ad ſecundum & tertium dicendum, ſi quid ea probant, nihil aliud conficere, quàm quod naturaliter id fieri non poſſit. Neque enim ſimpliciter ac omnino repugnat rem quæ iam corrupta eſt, eandem numero iterum redire: aut animam migrare ex vno corpore in aliud corpus, cùm illud in generali reſurrectione expectemus, hoc autem contradictionem nullam inuoluat. Atque hæc de natura diſputata ſint hoc loco.

CAP.

CAPITIS QVINTI EXPLANATIO.

Partes totius capitis.

NECESSARIVM a *id dicitur.* Expoſita multiplicitate cauſſarum, & naturæ, docet in hoc capite quot modis dicatur neceſſarium. Eſt enim neceſſitas affectio quædam, quæ magna ex parte conſequitur cauſſas, præſertim naturales. Tradit ergo primum quatuor modos neceſſarij, Deinde reuocat tres priores ad quartum, quaſi ad caput & originem, ipſumque latius explicat. Poſtremo colligit quædam ex iis quæ de neceſſario docuerat.

Neceſſarium primo modo.

Neceſſariũ primo modo dicitur,id quod etſi nõ eſt cauſſa rei, ſic tamen illam comitatur, vt abſque eo, res viuere, aut omnino eſſe nõ poſſit. Nam etſi hoc loco ſolius vitæ,fit mentio inferius tamen cum hic modus ad quartum reducitur, ipſum quoque eſſe commemoratur.Ac exẽpla propoſita in contextu,rem omnino faciũt perſpicuam in viuẽtibus. In rebus autem vitę expertibus, exẽplũ eſto calor ignis, aut etiam ſpiraculum, quod ſi nullũ ſit,bre uiter extinguitur. Atque neceſſarium hoc pacto dici ſolet neceſſarium ad eſſe,ſiue vt res ſit.

ΚΕΦ. Ε'.

Text.6.

ἈΝαγκαῖον a λέγεται, οὗ ἄνευ οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ὡς συναιτίου: οἷον τὸ ἀναπνεῖν, καὶ ἡ τροφὴ τῷ ζώῳ ἀναγκαῖον: ἀδύνατον γὰρ ἄνευ τούτων εἶναι καὶ b ὧν ἄνευ τὸ ἀγαθὸν μὴ ἐνδέχεται ἢ εἶναι, ἢ γενέσθαι, ἤ τι κακὸν ἀποβαλεῖν, ἢ στερηθῆναι: οἷον, τὸ πιεῖν τὸ φάρμακον ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ κάμνῃ, καὶ τὸ πλεῦσαι εἰς Αἴγιναν ἵνα, μὴ ἀποβάλῃ τὰ χρήματα. ἔτι c τὸ βίαιον, καὶ ἡ βία: τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ παρὰ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαίρεσιν ἐμποδίζον καὶ κωλυτικόν. τὸ γὰρ d βίαιον, ἀναγκαῖον λέγεται: διὸ καὶ λυπηρὸν ὥσπερ καὶ Εὔηνος φησί: πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρὸν ἔφυ. καὶ e ἡ βία ἀνάγκη τις, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς λέγει, Ἀλλ' ἡ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει ποιεῖν. καὶ f δοκεῖ ἡ ἀνάγκη ἀμετάπειστόν τι εἶναι ὀρθῶς: ἐναντίον γὰρ τῇ κατὰ τὴν προαίρεσιν κινήσει, καὶ

Neceſſarium ſecũdo modo.

b *Et ea ſine quibus.* Secundo modo id neceſſarium dicitur, ſine quo neç bonum comparari aut conſeruari, nec malum abiici, aut vitari poteſt. Qui modus iuxta Auerrois ſententiam ea ratione differt à ſuperiori, quod ille in rebus naturalibus,hic in voluntariis cernitur.At cum vterque reperiatur in vtroque genere(nam & neceſſe eſſe vt arbores frondeſcant, ſi earum fructus ab iniuria cœli tutandi ſunt,ad poſteriorem ſpectat,& neceſſe eſſe vt prauis cupiditatibus repugnet qui beatus futurus eſt, ad priorem pertinet) potius ea ratione diſtinguendi erunt, vt neceſſarium priori modo dicatur neceſſarium, vt res ſit (quemadmodum diximus)poſteriori autem, vt benè, aut commodè ſit. Vnde fit,vt cum vterque modus ex fine ducatur, vtroque, neceſſarium poſſit appellari vtile, quaſi conducens ad finem, tametſi vtilis vocabulum ſæpius poſteriori quàm priori tribuitur,& neutri accommodari poteſt,cùm vtile à neceſſario diſtinguitur. Ex his quoque patet non ea ratione diſtinguendos eſſe hos duos modos neceſſarij,quod prior dicatur ex cauſſa materiali,poſterior ex finali, vt quidam exiſtimant.

Hoc loco.

Albert. hoc lib. tract. 1. cap. 6.

Neceſſarium tertio modo.

c *Præterea violentum.* Tertio modo neceſſarium dicitur id, quod violentum eſt, & vis etiam ipſa, ſeu violentia: quamquam vis potius dicitur neceſſitas(vt eam paulò pòſt vocat Ariſtoteles) quam neceſſaria. Violentum autem, vt hoc loco definitur, eſt id, quod impedit, aut prohibet rem contra propriam illius propenſionem aut electionem, ne ſcilicet eo modo ſe habeat, quo ſecundum naturalem inclinationem aut propoſitum haberet.

Violentum duobus modis ſumi.

Philippica ſecunda.

Quo loco aduerte, violentum duobus modis ſumi poſſe, vno pro eo, quod vim infert, quo pacto Cicero Antonium vocat violentum ac furentem: atque hoc modo is qui ſurſum lapidem proiicit, dicitur violentus. Altero pro eo, quod vnaquæque

quæque res per vim agit, aut patitur, quo pacto motus lapidis ex inferiori loco, & quies in ſuperiori dicuntur violenta. Cùm ergo violentum dicitur hoc loco neceſſarium, non eſt violenti nomen ſumendum priori modo, ſed poſteriori: id enim quod infert vim, non dicitur neceſſarium, ſed neceſſitans vt Scholaſtici loquuntur. Quo fit vt non rectè hoc loco pro violento, alij quod vim afferat, alij quod vim facit, tranſtulerint. Quod ſi quis pro illis obiiciat violentum mox deſiniri ab Ariſtotele, *quod impedit ac prohibet, &c.* quæ verba de eo, quod vim infert neceſſariò videntur intelligenda, dicito illud [impedit ac prohibet] non effectiuè ſed formaliter accipiendum eſſe, nempe eo modo, quo contrariæ qualitates in eſſe perfecto, ſeu quo ſimpliciter poſſunt denominare ſubiectum, ſeſe mutuo expellere dicuntur ab eodẽ ſubiecto, ſeſeque inuicem impedire. Hoc enim modo id, quod res quæque per vim patitur, impedit ac prohibet id ad quod res propẽſa eſt: quo pacto dictum eſt, motum ex infero loco, & quietem in ſupero, impedire naturalem lapidis quietem. Illud autem prætereundum non eſt, cum dicitur [præter propenſionem] quod Græcè eſt παρὰ τὴν ὁρμὴν, explicari violentiam, quæ obſiſtit naturali inclinationi, tametſi verbũ ὁρμὴ liberam quoque inclinationem ſignificat: cùm autem dicitur, [electionémque.] explicari eam quæ obſiſtit liberæ, ſeu voluntariæ propenſioni. *Pirion & antiquus interpres.*

CAPVT V.

Text.6. N*Eceſſarium* a *id dicitur, ſine quo vt concauſſa fieri nõ poteſt, vt viuatur, quo pacto neceſſaria ſunt animali reſpiratio, & alimentum, cum ſine his eſſe non poſſit. Et ea* b *ſine quibus fieri nequit, vt bonum aut ſit, aut fiat: vel malum aliquod amoueatur, aut non adſit. Hoc modo neceſſarium ſit alicui medicatam potionem bibere, ne ægrotet: & in Aeginam nauigare, ne pecunias amittat. Præterea* c *violentum, & vis ipſa: hoc vero eſt, quod præter propenſionem, electionémque impedit ac prohibet. Quod* d *enim violentum eſt, neceſſarium dicitur, quo fit vt moleſtum ſit, quemadmodum & Euenus ait. Quod enim eſt neceſſe, id, cuique moleſtum accidit. Et* e *vis neceſſitas quædam eſt, quemadmodum & Sophocles ait: At hæc coegit vis, me inuitum facere. Videtúrque* f *neceſſitas quiddam eſſe, quod perſuaſioni nihil cedat: & rectè quidem, voluntatis enim, ratio*

d *Quod enim violentum.* Ex eo confirmat violentum dici neceſſarium, quod moleſtum ſit, & ſæpè dolore afficiat, vt ipſe alibi non ſemel docet. Omnis enim res neceſſaria, hoc eſt, quam quiſque agere aut pati cogitur, moleſta eſt, vt Euenus poëta inquit.

3. Ethico. ad Nicomach. cap. 1. & 1. Rhetoric. ad Theodecten. cap. 11. e *Et vis neceßitas.* Quemadmodum teſtimonio Eueni confirmauit, violentum dici neceſſarium, ita nunc ſenario quodam Sophoclis docet, vim ſeu violentiam, dici neceſſitatem. Quo loco aduerte, vim tum actiuè, tum etiam paſſiuè poſſe accipi. Si actiuè ſumatur (vt pro actione proiiciendi lapidem ex infero loco, aut detinendi in ſupero) ita dicetur neceſſitas, vt non dicatur neceſſaria, niſi forte ex accidente, vt ſi quid cogatur vim inferre. Atque hoc pacto ſumitur vis apud Sophoclem. Si verò paſſiuè, vt pro ipſo motu lapidis ex infero loco, aut quiete in ſupero contra res habebit. Ita enim dicetur neceſſaria, vt non dicatur neceſſitas, niſi forſitan impropriè, quemadmodum ſi rem contingentem appelles contingentiam. Quæ eadem diſtinctio in verbo [Neceſſitas] non ſolùm fieri poteſt, ſed etiam debet, vt mox patebit. *Vim eſſe neceßitatem.*

f *Videtúrque neceßitas.* Vt docuit omne neceſſarium eſſe moleſtum, ita nunc docet omnem neceſſitatem eſſe eius conditionis, vt ſub diſſuaſionem cadere non poſſit. Loquitur autem de neceſſitate non actiuè ſumpta (hæc enim ſæpè cadere poteſt ſub diſſuaſionem, vt ſi latronem, ratione auoces à ſcelere) ſed paſſiuè. Nam quæ non poſſumus non perpeti, non ſunt materia diſſuaſionis. Fruſtra enim vapulanti ſuadebis ne vapulet, cum ille iam à vapulando & mente, & voluntate abhorreat, nec tamen id minus perferat. Atque hoc pacto intelligendum

illuſtratur alio ex Ariſtotele 3. libr. Ethicorum.

eſſe hunc locum diſſentientibus inter ſe interpretibus, planè colliges ex iis,quæ Ariſtoteles 3.Ethic.lib.c.5.ſcripta reliquit. *Ad ea,inquit, agenda, quæ nec in noſtra ſunt poteſtate,nec noſtra ſponte fiunt,nemo prorſus quemquam hortatur, quippe cùm vanum ſit perſuaſum eſſe cuipiam non calere,aut non dolere, aut non eſurire, aut quiduis aliud tale, cum nihil,minus hæc ipſa patiatur.* Hæc de tertia neceſſarij vſurpatione quæ ex efficiente cauſſa dicitur,quemadmodum ex fine priores duæ, vt diximus.

Tertium modum neceſſarij preſsius fuiſſe traditũ.

Illud tamen aduerte Ariſtotelem preſſius tradidiſſe hanc tertiam neceſſarij vſurpationem, quàm potuiſſet. Neque enim id tantùm dicitur neceſſarium ratione efficientis cauſſæ, quod per vim efficitur,ſed etiam, quod naturaliter, cuiuſmodi eſt viuentis accretio,cum calor naturalis plus conuertit alimenti, quam amittatur ſubſtantiæ viuentis. Videtur autẽ Ariſtoteles hanc partẽ tertij modi prætermiſiſſe, ne in eo comprehenderet aliquid neceſſarium ſimpliciter. Inſtituit enim in his prioribus tribus modis agere de ſolis neceſſariis ſecũdum quid:dilatis in quartum modum neceſſariis ſimpliciter: nõ eſt autẽ dubium quin multa comprehendiſſet in hoc tertio, quæ exiſtimabat neceſſaria ſimpliciter,ſi cauſſam efficientem ad naturaliter efficientes extendiſſet. Putauit enim motum cæleſtem, & alia pleráque quæ re vera ſunt neceſſaria ex hypotheſi cauſſarũ naturaliter efficientium,eſſe neceſſaria ſimpliciter, quia credit hypotheſim eſſe neceſſariam ſimpliciter,ipſam videlicet actionem cauſſarum,à quibus iſta pendent. Etenim ſi actio cauſſæ eſt neceſſaria ſimpliciter,effectus etiam eſt neceſſarius ſimpliciter.Nullum tamen foret incommodum, ſi diuerſis rationibus res eaſdem in duobus modis neceſſarij comprehendiſſet:in hoc quidem, quia eſſent neceſſariæ ex hypotheſi cauſſarum efficientium naturaliter:in quarto autem,quia ipſius ſententia eſſent neceſſariæ ſimpliciter,quemadmodum & hypotheſis ipſa.

Ariſtot. motũ cœli ſimpliciter neceſſarium putauit.

καὶ κατὰ τὸν λογισμόν. ἔτι g τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν, ἀναγκαῖον φαμὲν ἔχειν οὕτως.

Καὶ h κατὰ τοῦτο τὸ ἀναγκαῖον, καὶ τἄλλα λέγεταί πως ἅπαντα ἀναγκαῖα τό, τε γὰρ βίαιον λέγεται, ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν τότε, ὅταν μὴ ἐνδέχηται κατὰ τὴν ὁρμὴν, διὰ τὸ βιαζόμενον, ὡς ταύτην ἀνάγκην οὖσαν, δι' ἣν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως. καὶ ἐπὶ τῶν συναιτίων τοῦ ζῆν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡσαύτως. ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχηται, ἔνθα μὲν τὸ ἀγαθὸν, ἔνθα i δὲ τὸ ζῆν, καὶ τὸ εἶναι ἄνευ τινῶν, ταῦτα ἀναγκαῖα, καὶ k ἡ αἰτία, ἀνάγκη τίς ἐστιν αὕτη. ἔτι l ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀναγκαίων, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν, εἰ ἀποδέδεικται ἁπλῶς. τούτου δὲ αἴτια τὰ πρῶτα ἃ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός.

Τῶν m μὲν δὴ, ἕτερον αἴτιον τοῦ ἀναγκαῖα εἶναι, τῶν δὲ, οὐδὲν, ἀλλὰ διὰ ταῦτα, ἕτερά ἐστιν ἐξ ἀνάγκης, ὥς τε τὸ n πρῶτον, καὶ

Quartus motus neceſſarij.

g *Præterea id quod.* Quartus extremúſque modus neceſſarij eſt, quo neceſſarium dicitur id quod aliter habere non poteſt, cuiuſmodi eſt, Deum eſſe, hominem eſſe animal:hominem eſſe rationis participem,mortalem,& ſimilia. Ducitur autem huiuſmodi neceſſarium,non ex ſola cauſſa formali (quod Albertus docet, vt ſingulos neceſſarj modos ſingulis cauſſarum generibus accommodet, (ſed ex tota rei natura, áut ex aliqua interna cauſſa, vt ex propoſitis exemplis licet intelligere. *In hunc loci*

Ad quẽ tres priores modi reuocantur.

h *Atque ex hoc neceſſariò.* Reuocat ad quartum neceſſarij ſignificatũ tria priora,quia neceſſarium prioribus modis,eſt neceſſarium ſecundum quid, quod non dubium eſt quin ad neceſſarium ſimpliciter reuocandum ſit,quemadmodum candidum ſecundum quid ad candidum ſimpliciter.Vt enim Ethiops non dicitur candidus niſi quatenus parte quadam aſpectum diſpertit, quæ eſt ratio candidi, ita neceſſarium prioribus tribus modis non dicitur neceſſarium, niſi quatenus facta hypotheſi alicuius cauſſæ externæ, aliter ſe habere non poteſt, quæ eſt ratio neceſſarij ſimpliciter. Quo fit, vt meritò Ariſtoteles dicat, cætera neceſſaria ratione huius extremi ſignificat,modo aliquo neceſſaria appellari, quia per quamdam eius participationem neceſſaria dicuntur.Alioqui nemo dixerit neceſſarium eſſe,

eſſe vt animal cibum, ægrotus pharmacum ſumat, aut lapis aſcendat, cùm ne illud quidem neceſſarium ſit, vt hæ ipſæ res exiſtant. Reuocat ergo Ariſtoteles primo quidem tertium neceſſarij ſignificatum, deinde primum ac ſecundum.

i *Illic vita, atque eſſe.* Progreditur Ariſtoteles à vita ad eſſe, veluti ab eſſe viuentium ad eſſe aliarum rerum. Viuere enim, vt ipſe ait in libris de Anima, viuentibus eſt eſſe. *2. de Ani. c. 4. tex. 36.*

k *Et cauſſa hæc.* Hoc eſt, hypotheſis ſuppoſitione finalis cauſſæ, quæ quidem eſt, ſi res benè accommodè eſſe, aut omnino eſſe debeat, hæc inquam ſuppoſitio finis, eſt neceſſitas, ad alteram è duabus primis neceſſarij ſignificationibus pertinens. Nam ſi vita fruenda eſt, aut etiam iucundè aut commodè, fieri non poteſt quin ſumatur cibus, &c. quo pacto ratio neceſſarij quarti modi participatur.

rationéſque motus aduerſatur. Præterea g id quod aliter ſe habere non poteſt, neceſſario ſe ita habere dicimus.

Atq; h ex hoc neceſſario cætera quoq; omnia modo aliquo neceſſaria dicuntur. Nam & per vim, aut agere aut pati tunc aliquid dicitur, cum non licet ex propenſione, propter id vim affert: quaſi hæc ſit neceſſitas, propter quam aliter ſe res habere non poteſt. Et in iis quæ viuendi & boni concauſſæ ſunt eodem modo. Cum enim hic bonum, illic i vita, atque eſſe ſine quibuſdam non contingunt: tum hæc neceſſaria ſunt, & k cauſſa hæc, neceſſitas quædam. In l neceſſariis quoque numeratur demonſtratio, quod aliter res habere nequeat, ſi ſimpliciter demonſtratum eſt. Huius autem rei cauſſa ſunt prima ipſa, quæ aliter habere non poſſunt, ex quibus ratiocinatio. *Hoc ca. lect. 6.*

Quorumdam m igitur alia cauſſa eſt, cur neceſſaria ſint, quorundam nulla: ſed propter hæc alia ex neceſſitate ſunt. Quapropter n id primum, ac

l *In neceſſariis quoq;.* Volunt Alexander & Albertus aliam tradi hoc loco neceſſarij ſignificationem, qua demonſtratio dicatur neceſſaria, quia id quod demõſtratur eſt neceſſarium. Potius tamen videtur dicendum cum D. Tho. Ariſtotelem docere hoc loco ad quem modum pertineat neceſſitas ea quæ in demonſtrationibus cernitur. Videri enim poſſet ſola neceſſitas rerum, non etiã pronunciatorum ad prædictos modos pertinere. Docet ergo non modo concluſiones quæ ſimpliciter demonſtrantur, nec tantum ex conceſſis, ſiue ad hominem (quod demonſtrandi genus ſæpe libro ſuperiori vſurpatum eſt) ſed multo magis principia quæ ſunt illarum cauſſa, pertinere ad quartum modum, eo quod vtraque ſimpliciter, & abſque vlla hypotheſi aliter habere non poſſint. *Neceſſitas demonſtrationis ad quod genus ſpectet. In hunc locũ.* *Tria ex dictis conſectaria.*

12. Meta. ca. 5. text. 30. m *Quorundam igitur.* Colligit ex dictis tria conſectaria. Primum eſt, eorum quæ ſunt neceſſaria ſimpliciter, quædam habere ſuæ neceſſitatis cauſſam, vt concluſiones quæ demonſtrantur, quædam ita eſſe neceſſaria, vt non ſint neceſſaria propter aliam cauſſam, ſed ipſa ſint aliis neceſſitatis cauſſæ, veluti principia ex quibus fit demonſtratio, modo ſint prima ſimpliciter, ſiue indemonſtrabilia. *Primum.*

Idem quoque poteſt ex rebus oſtendi ex Ariſtotelis ſententia, apud quem motus cœleſtis eſt ſimpliciter neceſſarius, & tamen habet cauſſam ſuæ neceſſitatis, qui Deus verò ita eſt neceſſarius, vt ſuæ neceſſitatis cauſſam habere non poſſit.

Secundum. n *Quapropter id.* Secundum conſectarium quod ad res pertinet, huiuſmodi eſt. Primum ac præcipuum neceſſarium, quod, ſcilicet omni ex parte ſiue omninò eſt neceſſarium, eſſe rem ſimplicem, ſubaudi [omninò] id enim ſolum quod omninò ſimplex eſt, non poteſt vlla ex parte aliter atque aliter habere, quod quidem eſt eſſe omni ex parte neceſſarium. Quicquid enim aliquo modo compoſitum eſt, alique etiam modo aliter ac aliter ſe habere poteſt. Non quia quicquid eſt cõpoſitum diſſolui poſſit in ea ex quibus compoſitum, eſt (ſubſtantiæ enim ſeparatæ non poſſunt diſſolui in eas entitates generum ac differentiarum ex quibus conſtant, nec item Cœli naturali diſſolutione, aut etiam ſimpliciter Ariſtotelis ſententia) ſed quia quicquid aliquo modo eſt compoſitum aliter atq; aliter habere

poteſt, vel ſecundum ſubſtantiam, vt Socrates, vel ſecundum aliquod accidens vt Cœli ſecundum motum hodiernum, & ſubſtantiæ ſeparatæ ſecundum aliquem actum, ſiue intellectus aut voluntatis, ſiue externum. Hæc tamen quæ Ariſtoteles hoc loco potius innuit quã doceat, partim abſoluta expoſitione contextus, partim libro duodecimo explicabuntur.

καὶ κυρίως ἀναγκαῖον τὸ ἀπλοῦν ἐστι: τοῦτο γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πλεοναχῶς ἔχειν, ὥστ' οὐδὲ ἄλλως, καὶ ἄλλως: ἤδη ο γὰρ πλεοναχῶς ἂν ἔχοι. εἰ ἄρα ἐστίν ἄττα ἀΐδια, καὶ ἀκίνητα οὐδὲν ἐκείνοις ἐστὶ βίαιον, οὐδὲ παρὰ φύσιν.

Tertium.

Perpetuis.

o *Ergo ſi quædam.* Tertium conſectarium eſt, ſi in rerum natura dentur aliqua entia perpetua ac immobilia (de qua re libro duode

VTRVM PRÆTER DEVM ALIQVID ſit, neceſſarium ſimpliciter.

QVÆSTIO I.

Nullam rem præter Deum eſſe neceſſariam ſimpliciter.

SECTIO I.

Ratio quæſt. propoſitæ.

QVIA non ſatis tutũ videri poteſt illud, quod hoc capite dictum eſt, multa eſſe quæ præter Deum ſint neceſſaria ſimpliciter, eo quod ſolus Deus videatur non poſſe non eſſe: operæ pretium erit, quid hac in re ſentiendum ſit paucis exponere.

De quibus quæſtio poſſit intelligi.

Illud igitur imprimis animaduertendum eſt quæſtionem hanc poſſe intelligi vel de rebus, vt de Angelis, de cœlis, de animalibus: vel de con nexionibus rerum: cuiuſmodi ſunt, quod Angeli ſint ſubſtantiæ corporis expertes: quod Cæli corpora incorruptibilia: quod animalia ſenſu prædita, quod homo ſit animal, quod diſciplinæ capax, & ſimilia.

Quod ergo ad res attinet, putauit a Ariſtoteles non modo Deum, ſed etiam reliquas ſubſtantias ſeparatas, corpora cœleſtia, materiam, elementa ſecundum ſe tota, & ſpecies omnes, ſaltem quæ ad vniuerſi perfectionem ſpectant, atque adeo ipſum vniuerſum, ſiue mundũ, eſſe res neceſſarias ſimpliciter, nec vlla ratione poſſe non eſſe: quod ideo ſibi perſuaſit, quia credidit b Deum agere ex neceſſitate naturæ: proinde, vt ſol non poteſt non lucere, ita Deum non poſſe exhibere hanc rerum vniuerſitatem partim immediatè per ſe, partim per cauſſas medias.

a Lege Ariſtot. 8. Phyſi. cap. 1. vſque ad tex. 15. & 1. de Cœlo c. 8. à text. 76. & 12. Metaph. cap. 6. à tex. 30. & alijs in locis.

b 9. Met. cap. 9. text. 17. & libr. 12. cap. 6. text. 30. & 2. de cœlo. ca. 3. text. 17.

Aſſertio prima.

Dicendũ eſt tamen, ſolum Deum eſſe rem neceſſariam ſimpliciter, vehementérque erraſſe Ariſtotelem in oppoſita ſententia aſſerenda. Deus enim Opt. Max eſt agens liberũ, immo & liberrimum omnium, nec neceſſitate vlla ſiue extrinſecus adhibita, ſiue ex ipſa natura diuinitatis orta, aliquid extra ſe produxit, vt lib. 12. latè oſtendemus. Quo fit, vt & ſi ille omni æternitate mundum produxiſſet, nihil tamen præter ipſum neceſſariò exiſteret, quandoquidem omnia fuiſſet liberè procreata. Atque hæc ſit prior huius quæſtionis concluſio.

Obiectio.

Sed contra hanc concluſionem ſic licet obiicere. In rerum natura dantur

c.5.& ſeq. duodecimo diſputabit) nihil illis poſſe accidere violentum, aut (quod explicationis cauſſa ponitur) præter naturam, id eſt, contra naturam. Hoc pronunciatum ex dictis etiam patet. Quicquid enim per vim accidit, contra naturalem propenſionem accidit, vt ex violenti explicatione perſpicuum eſt. quod autem contra naturalem propenſionem accidit, id aut diſſoluit rem aut certe ad diſſolutionem diſponit: ſi ergo in rerum natura dantur entia perpetua ac immobilia, fit vt nihil illis accidere poſſit violentum, ſiue contra naturam. *& immobilibus nihil accidere violentū*

ac propriè næceſſarium eſt, quid ſimplex: hoc enim pluribus modis habere nequit, quare neque aliter, ac aliter, iam enim pluribus haberet modis. Ergo ſi o quædam ſunt ſempiterna & immobilia, eis nihil violentum eſt, nihil præter naturam.

---

dantur duo quædam ſpatia infinita, alterum ſucceſſiuū, quod ab æterno fuit & in æternum erit: alterum extenſiuum quod reſpectu noſtri in omnem partem infinitè extenditur, ſurſum, deorſum, & in cæteras loci differentias: hæc autem ſunt ſimpliciter neceſſaria: dantur igitur aliæ res præter Deum ſimpliciter neceſſariæ. Maior ex eo patet, quia ſpatia hæc non ſunt fictitia, ſed vera: alioqui nec ſucceſſiuum ſpatium verè excederet duratione motus cœleſtis, qui & cœpit & finiēdus eſt: nec item extenſiuum ſuperaret locum, ſiue ſpatium quem mūdus hic corporeus occupat, quæ planè falſa ſunt, & abſurdiſſima. Æquè enim potuit Deus in alia priori parte ſpatij ſucceſſiui mundum condidiſſe, & extra hanc partem extenſiui eumdem collocaſſe. Minor autem ea ratione probatur, quia ne poteſtate quidem diuina fieri poteſt vt hæc ſpatia non ſint: alioqui neque vllus motus eſſe poſſet, nec locus vllus: ſiquidem nec motus abſque ſpatio ſucceſſiuo, nec locus ſine extenſiuo dari vllo modo poteſt.

Ad hanc obiectionem reſpondendum eſt, non eſſe quidem fictitia propoſita ſpatia, ſed vera, hoc eſt, quæ abſque operatione intellectus dentur: atque adeo vtrumque eſſe neceſſarium ſimpliciter, quod nulla poteſtate non modo ſecundum ſe totum, ſed neque ſecundum vllā particulā poſſit non eſſe, hinc tamen nihil effici cōtra concluſionem: ſiquidem huiuſmodi ſpatia non ſunt res, vt forſitan putauerunt ij, cōtra quos Ariſtot. 4. Phyſi. libr. diſputat, ſed quædam rerum capacitas, alterum quidem omnium motuum quoad ſucceſſionem, alterum verò omnium corporum quoad extenſionem, de quibus cap. 13. fuſiùs agendum eſt, cum de tempore, ac loco diſputabitur. *Solutio. Spatia duo infinita non eſſe fictitia.* *Cap. 4. à tex 35.*

Opinio quorundam de rerum connexionibus. SECTIO II.

QVOD verò ad connexiones rerum attinet, ſunt qui dicant, præter eas quibus interna Dei attributa cum Deo nectuntur, quas vniuerſi dicunt eſſe ſimpliciter neceſſarias (vt quod Deus ſit ens, quòd actus purus, quòd ſapiens, &c.) nullas eſſe quæ ſimpliciter neceſſariæ eſſe debeant, quæ ſententia his rationibus confirmari poteſt. *Heru. quod lib. 1. q. 10.* *Opinio dicentium nullas eſſe connexiones in rebus creatis ſimpliciter neceſſarias.*

Primum, quia ſi connexiones rerum infra Deum, eſſent ſimpliciter neceſſariæ, non ſolùm ab æterno extitiſſent: ſed etiam non potuiſſent non exiſtere, ac proinde neque res, ſiue extrema quæ connectuntur: videtur enim fieri nullo modo poſſe vt connexiones exiſtant ſine iis *Primum argumentum.*

quæ connectũtur:at res infra Deũ non poſſe non exiſtere, & Catholica fides reprobat,& iã ex libertate diuinæ voluntatis impugnatũ eſt. *Geneſ.1. Prouer.8. alibi.*

2. Deinde, quia ſi in rebus creatis connexiones primi modi dicendi per ſe ſunt ſimpliciter neceſſariæ (hic enim modus cenſetur præcipuã neceſſitatem continere) neque tamen res ipſæ ſunt neceſſariæ ſimpliciter, vt re vera non ſunt, ſciri vtique poteſt quid queque eiuſmodi rerum ſit, ignorato an ſit: at hoc negant omnes cum Ariſtotele ſecundo libro de poſteriori reſolutione.

Tertiò, quia ſi hæc concluſio, Socrates eſt homo, quæ pertinent ad primum modum dicendi per ſe eſſet ſimpliciter neceſſaria, hæc etiam eſſet ſimpliciter neceſſaria, Socrates eſt animal, atque adeo hæc Socrates eſt viuens, &(quod hinc ſequitur) neceſſarium eſſet ſimpliciter, vt animus Socratis exiſteret in corpore Socratis: hoc autem vel ipſa experientia conſtat eſſe falſum. *Cap.1.text.1.*

4. Poſtremò, quia cùm Deus omnipotentia ſua ſeparare poſſit proprietates à ſubiectis, ſequitur connexiones ſecundi modi dicendi per ſe, quæ ſecundo loco numerantur in neceſſariis, non eſſe neceſſarias ſimpliciter. Antecedens ex eo patet, quia non videtur negandum diuinæ poteſtati quin facere poſſit, vt ſubiecta exiſtant ſine proprietatibus, cùm efficiat, vt accidentia communia, quæ plus dependent à ſuis ſubiectis, quam ſubiecta à ſuis proprietatibus, ſine ſubiecto in ſacra Euchariſtia exiſtant.

Quo pacto ab his Auctoribus connexionum neceſſitas explicet.

Si quis verò ab Auctoribus huius ſententiæ petat, qua ratione connexiones primi & ſecundi modi dicendi per ſe cenſeantur neceſſariæ ſimpliciter, tum ab Ariſtotele hoc loco, tum ab aliis auctoribus, nec ſolùm in Deo, ſed etiam in rebus creatis: reſpondent, tribus modis id poſſe concedi in creaturis, non tamen abſolutè, ſed cum moderatione quadam, Vno, iuxta ſenſum conditionalem, vt idem ſit dicere, Homo eſt animal, ac ſi dicas, ſi quid eſt homo, illud eſt animal. Altero, in ſenſu compoſito, quaſi ita efferas propoſitam enunciationem, Homo dum eſt homo, eſt animal. Tertio, ſumptis creaturis ſecũdum eſſe poſſibile, vt ſi intelligas hominem eſſe animal, nõ quod ſit, aut fuerit, aut futurum ſit, ſed quod eſſe poſſit. His enim modis non poſſunt huiuſmodi connexiones vlla ratione non eſſe veræ. Itaque concedunt dari connexiones rerum infra Deum ſimpliciter neceſſarias in ſenſu conditionali, itémq; in ſenſu modali compoſito, & ſumptis creaturis ſecundum eſſe poſſibile, non autem abſolutè, vt verba ſonant. Itaq; docẽt, enunciationes quibus huiuſmodi connexiones exprimuntur non eſſe abſolutè veras, niſi ſuppoſita conſtantia ſubiecti (vt aiunt) hoc eſt conſtante ſiue exiſtẽte ſubiecto in rerum natura. Id quod eo argumẽto primum colligunt, quia ex eo quod res eſt aut non eſt, oratio vera, aut falſa dicitur, vt Ariſtoteles a ſcribit in prędicamentis. Deinde, quia vt idem ait poſteriori libro de b interpretatione: Socrates mortuus, ac proinde non exiſtens non eſt homo. Poſtremò id confirmant ex ſententia Theologorum, c planè aſſerentium Chriſtum Dominum eo temporis ſpatio, quod inter mortem & reſurrectionem fluxit non fuiſſe hominem.

Hern. loco citato vide etiã Ockamum quodl.4.q.37

Alia eiuſdem ſententiæ confirmationes.

a *Ca. de ſubſtantia, & c. de modis prioris.*
b *Cap.2.*
c *D.Tho.3.p. q.50.ar 4.& in 3.diſt. 22. q.1.art.1.& quodl.2.ar.1 Et Doctorũ communiter. in 3.d.22.*

Plurimas

Plurimas rerum connexiones eſſe ſimpliciter neceſſarias.

SECTIO III.

Secunda aſſertio quæſtioni reſpõdens.

DIcendum eſt tamen plurimas connexiones rerum infra Deum eſſe ſimpliciter neceſſarias, omnes inquam eas quæ pertinent ad primum aut ſecundum modum dicendi per ſe: nec ad earum veritatem opus eſſe conſtantia, ſiue exiſtentia ſubiectorum: quæ eſt ſententia Ariſtotelis hoc loco, & ferè omnium grauium Auctorum, potéſtque his rationibus oſtendi.

Probatur 1.

Albertus in poſt. prædica. c.9. ex Auic. Algazel, & Alpharathio D. Tho. 1. p. q. 10. art. 3. De veri. q. 1. ar. 5. ad 7. & 9. Met. lect. 9. & ex recẽtiorib. Caie. c. 4. de ente & eſſen. q. 10. & 1. poſter. c. 9. Capr. 1. d. 8. q. 1.

Dialecticorũ pronunciatũ.

Si connexiones primi & ſecundi modi dicendi per ſe non eſſent ſimpliciter neceſſariæ rebus creatis, fieri poſſet vt Socrates non eſſet homo nec diſciplinæ capax, ac proinde nec Socrates (de quo enim negatur ſpecies aut proprietas, negantur omnia indiuidua quę ſub ſpecie continentur, vt Dialectici tradunt) eſt autem aperta contradictio, admittere, Socratem non eſſe Socratem: ſunt igitur huiuſmodi connexiones ſimpliciter neceſſariæ. Nec audiendi ſunt qui reſpondent non eſſe contradictionem, dicere, Socratem non eſſe Socratem, cum Socrates non exiſtit: immo falsò tunc affirmari, Socratem eſſe Socratem. Falluntur enim planè: neque enim falſum eſt vnquã, dicere, Socrátem eſſe Socratem, cùm ſubiectum & prædicatum ſint omnino idem, vt potè id ſolum, quod ſignificatur nomine Socratis, quod quidem eſt Socrates ipſe, vt complectitur ea ſola quæ ſibi ſunt eſſentialia. Quod ſi quis dicat hanc enunciationem, Socrates eſt Socrates ſignificare Socratem eſſe Socratem exiſtentem propter verbum, eſt, quod exiſtimabit efficere vt Socrates, cùm prædicatur, ſumatur pro Socrate exiſtente, pari ratione idem dicet de definitionibus, cùm prædicantur de rebus non exiſtentibus. Quo fiet vt planè admiſſurus ſit, definitionem dicere non ſolùm quid res ſit, ſed etiam quod ſit: quodquidem non ſolùm cum Ariſtotele cæterorúmque Philoſophorum ſententia, ſed etiam cum ipſa communi hominum intelligentia pugnat. Nam cùm omnes qui aliquid definiunt, accipiant nomen definiti pro rebus omnibus quas ſignificat, ſiue illæ exiſtant, ſiue nõ, vt luce clarius eſt: efficitur vt eodem pacto accipiant genus & differentiam definiti, ne anguſtiorem faciant definitionem, quàm definitum.

1. Topic. c. 4. 2. poſte. c. 10. text. 9. & alibi ſæpè.

2. *Veritas cõditionalis propoſitionis vbi fundetur.*

Præterea veritas cuiuſque conditionalis neceſſariæ fundatur in veritate alicuius ſimplicis præiacentis, vt Dialectici tradunt. Verbi cauſſa: veritas huius, ſi Socrates eſt homo, Socrates eſt animal, fundatur in veritate huius, Homo eſt animal, & veritas huius, ſi Socrates eſt homo, Socrates eſt diſciplinæ capax, fundatur in veritate huius, Homo eſt diſciplinæ capax: ergo non minor eſt neceſſitas ſimplicis enunciationis in qua veritas conditionalis fundatur, quàm ipſius conditionalis: igitur ſi conditionalis eſt neceſſaria ſimpliciter eodem quoque modo, neceſſaria eſt ſimplex enunciatio, in qua eius veritas fundatur.

3

Ad hæc, ſi connexiones primi & ſecundi modi dicendi per ſe non eſſent neceſſariæ ſimpliciter in creaturis niſi in ſenſu conditionali, aut modali compoſito, vt Auctores aduerſæ partis aſſerunt (nam ſumptis rebus ſecundum eſſe poſſibile, impropriè exiſtimant huiuſmodi conne-

Euerti ſcientiam de rebus creatis ab oppoſita ſententia.

connexiones accipi) nihil ſciretur abſolutè de creaturis, ſed ſolùm ex conditione:ſiue loquamur de ſcientia cognitionéve, quæ comparatur per diuiſionem, ſiue de ea quæ per definitionem, ſiue de ea quæ per demonſtrationem: at hoc eſt abſurdiſſimum,quandoquidem ſcientia conditionalis non ſatisfacit naturali ſciendi deſiderio, non eſt igitur negandum, connexiones illas eſſe ſimpliciter neceſſarias in creaturis, Maior ex eo patet, quia qui per diuiſionem ſcit hominem conſtare anima rationali & corpore recto, aut per difinitionem eſſe, animal rationale, aut per demonſtrationem eſſe diſciplinę capacem, ſi id ſciat ſub hac conditione dumtaxat, ſi eſt homo,hoc eſt,ſi eſt homo exiſtens in rerum natura, quo pacto illi interpretantur ſenſuũ conditionalem, aut dum eſt homo exiſtens, quo pacto interpretantur modalem compoſitum: perſpicuum eſt, nihil horum ſcire abſolutè, ſed ſolum ex conditione.

Quarto. Item Philoſophi, cùm oſtendunt Deum eſſe, aut animam eſſe: non dubium eſt, quin concludant abſolutè & abſque vlla conditione exiſtentiam de Deo & anima: ergo non ſupponunt in ſumptionibus, Deum exiſtere, aut animam exiſtere, ne id ſumant, quod demonſtraturi ſunt:at idem affirmant in ſumptionibus,Deum eſſe primam cauſſam, & animam eſſe primum principium internum vitæ, vel aliquid aliud,vnde propoſitum colligant:igitur, vt aliquid verè affirmetur abſoluta affirmatione & abſque vlla conditione,non opus eſt vt ſupponatur conſtantia ſubiecti: in quam ſententiam eſt illud Auguſtini ſecundo libro de libero arbitrio:Quicquid corporis ſenſu,veluti eſt hoc cœlũ, & terra hæc, & quæcunque in eis alia corpora ſentio,quamdiu futura ſint neſcio:ſeptem autem & tria decem ſunt, & non ſolũ nunc, ſed etiam ſemper,neque vllo modo ſeptem & tria non fuerunt decem, aut aliquando ſeptem, & tria non erunt decem. Item illud, Nihil magis æternum, quàm ratio circuli, & duo ac tria, eſſe quinque.Quibus verbis planè ſentit, vt propoſitarum propoſitionum ſubiectis conueniant prædicata, non opus eſſe vt ſubiecta exiſtant.

Ex D. Auguſtino confirmatio.

Cap. 8. habetur tom. 1.

Non eſſe opus exiſtẽtia ſubiecti ad veritatem propoſitionis neceſſariæ.

His adde hoc argumentum. Eſſentiæ rerum creatarum, & proprietates quæ neceſſariò illorum eſſentias conſequuntur, antecedunt naturæ ordinæ earum exiſtentiam, quippè cùm exiſtentia non niſi contingenter rebus creatis conueniat,vt patet ex libro quarto:igitur prius natura quàm res creatæ exiſtant, conueniunt illis attributa eſſentialia, & proprietates quæ conſequuntur illarum eſſentias. Quò fit, vt non ſit opus ſupponere exiſtentiam rerum,vt huiuſmodi prædicata de illis verè, & abſolutè affirmentur.

Cap. 2. q. 4.

Poſtremo, cùm Auctores oppoſitæ ſententiæ dicunt, connexiones primi & ſecundi modi dicendi per ſe eſſe ſimpliciter neceſſarias in rebus creatis,ſi res ſumentur ſecundum eſſe poſſibile,aut ita intelligunt propoſitionem illam,Homo eſt animal poſſibile,ac ſi dicant,Homo poteſt eſſe animal,aut ita:vt ſenſus ſit. Homo eſt animal poſſibile, ſeu quod poteſt exiſtere in rerum natura. Si priori modo,non loquuntur ad rem, tum quia ſenſus ille connexionum per ſe æquè conuenit connexionibus per accidens(vt enim neceſſarium eſt ſimpliciter quod homo

homo poſſit eſſe animal,aut diſciplinæ capax : ita etiã quod poſſit eſſe albus)tum etiam,quia propoſitiones per ſe in eo ſenſu,dici ſolent neceſſariæ ſimpliciter, quo ſcientiis comparandis inſeruiunt:at nemo in comparanda vlla ſciẽtia vtitur propoſitionibus per ſe in illo ſenſu, vt apertum eſt. Si verò loquuntur poſteriori modo,nobiſcũ faciunt. Nos enim dicimus in connexionibus primi & ſecundi modi dicendi per ſe res creatas eſſe ſumendas,quatenus ſunt poſſibiles,ſeu,quod idem valet,ſecundum ſuas eſſentias,vt naturæ ordine præcedunt exiſtentiam, vt ex dictis conſtat.Hoc enim pacto intelliguntur earum definitiones, & demonſtrationes proprietatum,quę de ipſis fiunt,immo etiam ipſæ nominum ſignificationes.

Solutio primi argumenti oppoſitæ ſententiæ,& explicatio ſempiternitatis connexionum per ſe.

SECTIO IV.

Sco.1.ſen.d.3. q.5.& d.35. &36.& 30. Colligitur hæc ſententia Hẽric. ex quodlib.3.q.9. & quodlib.5. q. 2.& quodli. 4.q.7.& 8. & quodlib. 2.q.3.

Opinio Henrici Ganda. de actuali eſſe rerum ab æterno.

AD primum verò argumentum ſuperioris ſententiæ , facilè eſſet reſpondere,ſi vera eſſet ſententia Henrici Gandauenſis, vt illum Scotus multis locis intelligit:Exiſtimat enim (ſi Scotus rectè eius opinionem interpretatur) res omnes infra Deũ habuiſſe ab æterno quoddam eſſe reale actuale,quod vocat eſſentiæ , nempe per participationem idearum diuinarum,à quibus putat illas fuiſſe neceſſariò ex ęternitate cauſſatas. Hoc igitur ſi verum eſſet , nihil difficultatis foret in argumento. Nihil enim mirum eſſet ſi connexiones rerum fuiſſent ab æterno,quando ipſæ etiam res eo modo ab æterno extitiſſent.

Improbatur.

Hæc tamen ſententia nullo modo probari poteſt, quia nulla res cauſſatur ab ideis diuinis ſecundum eſſe reale , niſi cum cauſſatur effectiuè à Deo : quemadmodum nec ſcamnum ſecundum eſſe reale cauſſatur ab idea ſcamni,quæ eſt in mente fabri, niſi cùm faber ſcamnum efficit:alioqui daretur effectus cauſſæ formalis non concurrente cauſſa efficiente,quod fieri nequit.

Vera argumenti ſolutio.

Dicendum igitur ad argumentum etſi connexiones rerum infra Deum, pertinentes ad primum aut ſecundum modum dicendi per ſe, ſemper ſuo modo extiterint, immo etiam non potuerint non exiſtere, tamen non inde effici,res eas quarum illæ ſunt connexiones , ſemper extitiſſe,ac minus etiam,non potuiſſe non exiſtere.

Quid ſint connexiones.

Quod vt intelligas , aduerte , eas connexiones nil aliud eſſe , quàm identitates quaſdam ſubiectorum cum prædicatis. Quod à poſteriori ex eo intelliges , quia omnis vera prædicatio fundatur in identitate aliqua ſubiecti cum prædicato:vnde fit,vt pro ratione diuerſarum huiuſmodi identitatum,diuerſa etiam ſit ratio verarum prædicationum. Aliæ enim ſunt eſſentiales , quia ſubiectum eſt idem ſecundum eſſentiam cum prædicato,aliæ accidentales , quia eſt cum illo idem ſubiecto,& ita in cæteris.

Non eſſe ſumendas pro relationibus identitatis.

Deinde aduerte , huiuſmodi identitates non eſſe ſumendas pro identitatibus formalibus, quæ ſunt relationes rationis , & poſteriores ipſis

ipſis connexionibus, in quibus fundantur, ſed pro fundamentalibus.

Tertio loco, identitates has fundamentales, nihil aliud eſſe, quàm negationes quaſdam diuerſitatis ſubiectorum à prædicatis, exempli cauſſa, identitatem hominis cum animali, nihil aliud eſſe quàm negationem diuerſitatis ab illo ſecundum eſſentiam: identitatem verò eiuſdē cum diſciplina capaci, nihil eſſe aliud quàm negationē quandam diuerſitatis ab illo ſecundum ſubiectum. Quidam volunt huiuſmodi identitates fundamentales eſſe ipſa ſubiecta & prædicata, quatenus iſto modo ſibi identificantur, ſeu quatenus ſubiecta non ſunt diuerſa à prædicatis: quod eodem redit, tametſi longiori diſcurſu.

Poſtremo, harum negationum diuerſitatis, quaſdam eſſe priuatiuas, quæ nimirum ſine ſubiectis non exiſtunt, & dicuntur vnitates ſubiectorum: cum ſuis prædicatis, alias verò purè negatiuas, quæ communi vocabulo retēto ſolum, appellantur negationes diuerſitatis ſubiectorum à prædicatis.

His poſitis, miſſiſque de hac re quorundã ſententiis quæ non ſatisfaciunt, dicendum eſt, connexiones eas quas credimus eſſe neceſſarias ſimpliciter, & concedimus ſuo modo fuiſſe ab æterno, non eſſe priuatiuas identitates, ſed negatiuas. Nã priuatiuæ cùm ſint reales affectiones rerũ aut quaſi affectiones, nunquã exiſtunt niſi exiſtentibus earum ſubiectis. Vt enim vnitas abſoluta hominis, tum ſolum exiſtit in rerum natura (more tamen aliarũ priuationum) cum homo exiſtit, ita & vnitas illius cum animali. At identitates negatiuæ, quibus entia dicuntur non eſſe diuerſa à ſuis prædicatis eſſentialibus & proprietatibus, ſemper ſuo modo extiterunt, nec poſſunt vllo modo non exiſtere. Ratio verò eſt, quia non poſſunt non exiſtere, niſi per exiſtentiam oppoſitarum diuerſitatum, quæ tamen exiſtere nullo modo poſſint. Puræ enim negationes, etiam purè negatiuè exiſtunt, id eſt per ſolam non exiſtentiam eorum quæ negant. Hæc enim pura negatio quod homo non ſit lapis, ea ſola ratione dicitur exiſtere ſine operatione intellectus, quia nullus exiſtit homo qui ſit lapis, & ita in cæteris. Quod tamen non ſatis eſt in priuationibus. Nam vt priuationes exiſtãt, neceſſe eſt vt non ſolum non exiſtant ea quibus priuatiuè opponuntur, ſed etiam, vt ipſa ſubiecta exiſtant, quod Ariſtoteles docet in prædicamētis. Cum igitur diuerſitates oppoſitæ identitatibus negatiuis non ſolùm nunquam extiterint, ſed nec exiſtere vllo modo poſſint, efficitur, vt ſemper ipſæ identitates negatiuæ ſuo modo extiterint, atque adeò non poſſint non exiſtere. Atque huiuſmodi identitates ſunt fundamenta veritatis propoſitionum per ſe, quæ ab Ariſtotele & cæteris veteribus dicuntur ſempiternæ veritatis.

Connexiones neceſſarias, eſſe negatiuas identitates.

Ratio notãda.

Puræ negationes quo pacto exiſtant.

Quo itē modo priuationes.

c. de oppoſitis.

Quod ſi quis roget, Cur non potiùs dicendum ſit identitates priuatiuas eſſe fundamenta veritatis eiuſmodi propoſitionum, præſertim cùm ſemper ac neceſſariò conueniant rebus, quemadmodum & ipſa prædicata per ſe, duæ cauſſæ reddi poſſunt. Prior, quia identitates priuatiuæ, etſi ſemper conueniunt rebus, non tamen ſemper exiſtunt, ſed tum ſolùm, cùm res ipſæ exiſtunt, vti diximus. Poſterior, quia ſi quis diceret illas eſſe fundamenta veritatis propoſitionum per ſe, cùm illæ

Cur identitates priuatiuæ non ſint fundamenta neceſſariæ veritatis.

etiam

etiam per ſe rebus conueniant:adhuc cogeretur tradere alias identitates:quibus illæ eſſent idem cum rebus,de quibus per ſe prædicãtur: quare aut in inquirendis identititabus progrediendum eſſet in infinitum:aut tandem deueniendũ eſſet ad identitates negatiua. Quò fit vt ſatius ſit, illas ſtatim fundamenta veritatis eiuſmodi propoſitionum aſſerere.Perſpicuum eſt igitur, eas connexiones quas diximus neceſſarias ſimpliciter,ab æterno fuiſſe eo tamen modo, quo poſſunt puræ negationes exiſtere, Cur autem ex qualicunque exiſtentia huiuſmodi connexionum non rectè colligatur exiſtentia rerum quas illæ connectunt,hæc eſt ratio.

Puræ negationes non egent extremis exiſtentibus.

Quia puræ negationes ex ſeipſis non indigent extremis exiſtentibus,vt patet in hac propoſitione,Plato non diſputat in Academia,poteſt enim vera eſſe etiam non exiſtente Platone. Dico autem ex ſe ipſis,quia ſi æquipolleant affirmationibus cõtingentibus ratione huiuſmodi æquipollentiæ indigebunt exiſtentia extremorum , vel reali, vel obiectiua pro ratione affirmationis cui æquiualebunt : cuiuſmodi ſunt hæ,Plato non eſt non diſputans , Plato non eſt non pretio habitus Prior enim negatio,vt vera ſit,indiget exiſtẽtia reali Platonis,poſterior vero obiectiua.

Epilogus ſolutionis.

Ita patet ſolutio argumenti , nempe ex ea exiſtentia quam connexiones per ſe ab omni æternitate ſibi vendicant,non rectè colligi,extitiſſe iam inde actu res eas,ſiue extrema quæ iis connectuntur.

Dubitatio circa idem argumentum.

Caiet. 1. poſt. ad finem.c.6. Soncin.hoc lib.q.10.

Num autem rectè colligi poſſit, quod extiterint virtute in aliqua cauſsa efficiente,quęſtio eſt.Caietanus enim & Paulus Soncinas in ea ſunt ſententia,vt putent neceſſitatem connexionum per ſe non pẽdere ex eo , quod res quæ connectuntur exiſtant virtutis in ſui; cauſſis.

Opinio Caietani & Soncinatis.

Nihil enim minus , inquit Caietanus , remaneret ſcientia mea de roſa (nempe quod ſit odorifera,aut quid ſimile) ſi omnia annihilarentur, me ſolo remanente,quàm ſi remaneat prima cauſsa,aut corpus cœleſte,&c.in quibus ſcilicet roſa virtute exiſtat,quæ ſententia ex eo confirmari poteſt,quia hæ connexiones ſunt neceſsariæ.Chimæra eſt figmentum,Homo rationis expers,eſt animal rationis expers,cùm tamẽ extrema non exiſtant virtute in cauſsa vlla.

Opinio D. Thomæ & Magni Alberti probabilior.

D.Tho.quodlib.8.q.1. Albert.in poſt præd. cap.9.

At verò D. Thomas & Magnus Albertus in oppoſitam partem vidẽtur inclinare,quam ſanè crediderim probabiliorem,ſi modo intelligatur de connexionibus rerum infra Deum,de quibus ſolis quæſtio eſse poteſt. Nam ſi roſa non eſset virtute in omnibus ſuis cauſſis efficientibus , aut certè in aliqua in qua cæteræ omnes virtute continerentur,ne roſa quidem eſset,quia non eſset ens reale:quod enim effici non poteſt, non eſt reale ens, niſi ſit ens independens , cuiuſmodi eſt ſolus Deus:quo fieret,vt de roſa nullum attributum reale demonſtrari poſset.Non eſset autem illa,virtute in ſuis cauſſis efficientibus, niſi illæ exiſterẽt in rerum natura ſaltem aliqua, à qua reliquæ omnes effici poſsent. Ita fit, vt ſi Deus qui eſt rerum omnium effector, non exiſteret in rerum natura:nec roſa vtique eſset ens reale, ac proinde, nec roſa.

Nihil eſſe ens reale quod effici non poſſit.

Si Deus non exiſteret,nullum eſſet ens reale.

Soluitur fundamentum Caietani.

Perſuaſio autem illa Caietani ſi ſublatis cæteris rebus omnibus

etiam Deo, ſolus ego exiſterem, adhuc remaneret ſcientia mea de roſa nullam vim habet: ſublatis enim cæteris rebus omnibus, neque ego eſſem qui ſum, nec roſa eſſet roſa, vt oſtenſum eſt: quare nec de illa oſtendi poſſet eſſe odoriferam, attributúmve aliud reale.

Obiectio prima. Obiiciat aliquis, Res tum creatas, tum etiam creabiles eſſe verè entia ſiue realia in ordine ad ideas diuinas: quarum ſunt imitationes quædam, vt 4. lib. diximus, at ideæ diuinæ præcedunt omnino ratione & ſcientiam Dei practicam qua effici poſſunt, & potentiam illius executiuam: igitur vt ſint entia realia, non opus eſſe, vt virtute exiſtāt in cauſſa vlla efficiente etiam prima, & omnium illarum effectrice.

Secunda. Item, ſi per impoſſibile Deus non haberet vim productiuam creaturarum, ſi tamen adhuc eſſet earum exemplar, vt eſt, adhuc etiā creaturæ eſſent vera entia in ordine ad illum, tanquam ad ſuum prototypum exemplar: vt igitur ſint vera ſiue realia entia, nō opus eſſe, vt ſint virtute in cauſſa vlla effectiua.

Tertia. Poſtremo, prius eſſe, rem aliquam eſſe in ſe poſſibilem, & quæ non implicet contradictionem, quàm eſſe factibilem ab aliquo: dicimus enim hoc vel illud propterea effici à Deo poſſe, quia non implicat contradictionem, non è contrario, propterea non implicare contradictionem, quod à Deo effici poſſit, quemadmodum, & in impoſſibilibus dicere ſolemus aliquid effici non poſſe, quia inuoluit repugnātiam, ſiue contradictionem aliquam: non è contrario, propterea inuoluere contradictionem, quia effici non poſſit: ergo vt res aliqua ſit vera & realis, non opus eſſe vt virtute exiſtat in cauſſa vlla efficiente, ſed ſatis eſſe ſi non implicet contradictionem.

Solutio. Ad hæc dicendum eſt, aliud eſſe quod nulla res infra Deum ſit ens reale, niſi virtute exiſtat in ſuis cauſſis efficientibus, ſaltem in prima, quod & aſſeruimus & probauimus: aliud quod res infra Deum poſſint aliquo modo conſiderari vt entia realia, non conſiderata vlla earum cauſſa effectiua, quod propoſitæ obiectiones oſtendere nituntur, nóſque formaliter haud negauimus. Et quanquam id nihil facit ad rem propoſitam, plenioris tamen doctrinę gratia dicimus, res infra Deum non ſolum non eſſe, ſed nec perfectè conſiderari poſſe vt entia realia, niſi quatenus virtute exiſtunt in prima cauſſa efficiente. Nam quemadmodum accidentia imperfectè conſiderantur, vt entia realia ſine ordine ad ſubſtantiam, nempe vel quatenus ad hoc aut illud particulare genus ſpectant, vt albedo quatenus color, (qua ratione dicimus ea per proximum genus, & differentiam definiri poſſe, non conſideratis diſtinctè ſuperioribus generibus, vel quatenus nullam implicat contradictionem, ea exiſtere in rerum natura (qui conceptus confuſus eſt, ipſúmque etiam Deum complectitur) perfectè autem intelligi non poſſe ſine ordine ad ſubſtantiam: ſic etiam, immo potiori ratione entia omnia infra Deum, poſſunt quidem imperfectè conſiderari vt entia realia, ſine ordine ad Deum vt cauſſam primam efficientem, vel quatenus huius vel illius generis ſunt, vt paſſim conſiderantur, & definiuntur, præſertim apud Ethnicos philoſophos, vel quatenus nullam inuoluit repugnantiam ea exiſtere: perfectè autem ac diſtinctè nullo

Res creatas non poſſe perfectè conſiderari, niſi in primo efficiēte.

nullo modo concipi poſſunt,niſi quatenus pendent à Deo,vt à prima cauſſa efficiente: id quod oſtendimus ad caput ſecundum ſuperioris libri cum de analogia entis ageremus,ſequuti verã D. Thomæ de hac re ſententiam. Quod ſi entia infra Deum perfectè concipi non poſſunt vt entia realia,niſi in ordine ad illum,vt ad primam ipſorũ cauſſam efficientem:Deúſque intelligi non poteſt vt ens quoddam à cęteris omnibus diſtinctum, niſi vt ens actu exiſtens(ſiquidem conceptus potentis exiſtere non eſt conceptus qui ſit Dei proprius) dubium non eſt quin entia realia infra Deum, vt talia ſunt, perfectè intelligi non poſſint,niſi quatenus virtute exiſtũt in Deo,vt in prima eorum cauſſa efficiente.

Quæſt. 1. ſect. 7.

Prima ratio ſoluitur.

Ideæ diuinæ an præcedant diuinã ſcientiam.

Quare ad primam interpoſitam obiectionem negandum eſt, ideas diuinas præcedere omnino ratione ſcientiam Dei practicam,aut eius potẽtiam executiuam.Nam cùm illa ſint exemplaria diuina ac proinde obiecta ad actionem pertinentia, intelligi vtique non poſſunt niſi quatenus imitabilia à ſciẽtia practica,potẽtiáque diuina exequutiua.

Secunda.

Ad ſecundam dicendum, ſi Deus non haberet vim productiuam creaturarum,fore etiam vt non eſſet earum exemplar:ſiquidem exemplar creaturarum omnium reſpicit potentiam diuinam exequutiuam.

Tertia.

Tertia,nihil efficit aliud,quàm quod creaturæ prius conſideratione noſtra ſint poſſibiles,ſeu non implicent contradictionem,quàm quod effici à Deo poſſint:illud enim commune habent cum Deo, hoc ipſarum eſt proprium.Hinc tamen non efficitur, vt ille quatenus creaturæ ſunt, ſiue entia quædam finita & dependentia, perfecta intelligi poſſint ſine ordine ad diuinam potentiam, à qua pendent, & in qua virtute exiſtunt.

Confirmatio pro Caietani opinione adducta ſoluitur.

Ad confirmationem verò, quam pro Caietano attulimus, dici poteſt primum quidem fictitia,& ſi poſſibilia non ſunt:non poſſe tamen fingi niſi ex coniunctione rerum poſſibilium: proinde ſi res poſſibiles vt poſſint aliquando eſſe,contineri debent virtute in cauſſa aliqua efficiente ratione ſui: ergo & commentitiæ ratione partium ex quibus finguntur. Deinde, quemadmodum ea quæ aliquando eſſe poſſunt, non eſſent poſſibilia ſi non continerẽtur virtute in cauſſa aliqua,à qua effici poſſent, ita nec fictitia eſſent fictitia niſi ſuo modo continerentur virtute in aliqua potentia,à qua fingi poſſent. Atque hactenus de primo argumento principali.

Solutio reliquorum argumentorum.

SECTIO V.

Explicatur Ariſtoteles.

AD ſecundum dicendum eſt, cùm Ariſtoteles & reliqui docent nõ prius ſciri poſſe quid res ſit, quàm ſciatur an ſit:ſenſum eſſe, non prius intelligi poſſe quæ ſit rei propoſitæ quidditas quàm compertum,ſit huiuſmodi eſſe verum ens,ſeu quod in rerum natura cohęrere poſſit: ſiquidem ſola entia realia veram quidditatem habent. Itaque accipiunt eſſe,pro eſſe poſſe.Quanquam eorum plerique,quia

putauerunt ſpecies rerum eſſe ſempiternas,nullámque naturam communem poſſe exiſtere,quæ aliquando non exiſtat,non valde curarunt diſtinguere potentiam ab actu. Hoc in quadratione circuli planè intelliges,quę quid ſit,facilè explicatur,nec tamen vnquam inuenta eſt, cùm interim inueniri poſſe omnes fermè aſſerunt.

Ad tertium dicendum, vt hoc pronunciatum , Socrates eſt viuens, ſit ſimpliciter neceſſarium,(ſumpto nimirum viuente, non vt ſignificat id,quod exercet opera vitæ, ſed quod conſtat corpore & animo) non opus eſſe,vt animus Socratis exiſtat in corpore Socratis , quemadmodum nec opus eſt,vt ipſe Socrates exiſtat:ſed vt nunquam detur nec dari poſſit diuerſitas Socratis ab omni compoſito ex corpore& animo,vt patet ex ſolutione primi argumenti.

Quæ proprietates à ſubiectis nequeant diuelli.

Ad quartum dicendum eſt,ſi quæſtio ſit de proprietatibus quæ nõ diſtinguuntur re ipſa à ſubiectis,cuiuſmodi ſunt pleręque aptitudines, vt ſubſtantiæ corporeæ ad quantitatem,& quantitatis trinæ diměſionis ad occupandum locum,certum eſſe apud omnes , non poſſe illas ſeparari à ſubiectis,ſiue vt ipſæ exiſtant ſine ſubiectis, ſiue vt ſubiecta ſine illis.Neque vllum habet momentum argumentatio ex accidentibus communibus ſacræ Euchariſtiæ , cum diſtincta ſint re ipſa à ſubiecto,in quo ante conſecrationem exiſtebant.

a D.Thom.1. p.q.77. arti. 1. Ægidij quodlib.3. q. 11.Ianduni 2.de Ani. q. 9. & aliorũ. b D.Thom.3. p.q. 77. art. 2.& in 4.d. 12.q.1.art.1. Capr.in d.18 q.vnica. Ric. in 4.d.12.ar. 1.q.1. Auer. 1. Phy. com. 63.& libr.de Subſtantia orbis cap.1. Alber.Mag. 1.Phy.tract. cap.4. c Caiet.1.p. q.54. art.3. d Homil.6. e Okam quodlib.4.qu 37. Scot.in 2.d. 12.q.2. Gab.4.diſt. 1.q.1.

Intellectum & voluntatem re ipſa diſtingui ab anima.

Si verò quæſtio ſit de proprietatibus , quæ ſunt re ipſa diſtinctæ à ſubiectis cuiuſmodi ſunt iuxta a probabiliorem ſententiam , intellectus & voluntas comparatione animæ rationalis , & trina b dimenſio reſpectu ſubſtantiæ corporeæ,quatuórque primæ qualitates ſenſibiles reſpectu quatuor elementorũ,diſtinctione opus eſt. Nam ſi vertatur in dubium vtrum hæ proprietates poſſint abſolutè,& vt res quædam ſunt:nulláque alia conſideratione ſumptæ à ſuis ſubiectis ſeparari,nõnulli ſunt c quę in pleríſque earum id negent:ea ſcilicet ratione ducti, quod huiuſmodi proprietates naturaliter fluant ab eſſentiis rerum, quarum ſunt proprietates. Non videtur tamen earum ſeparatio diuinę poteſtati ſubtrahěda,ſiue vt ipſæ exiſtant ſine ſubiectis,ſiue vt ſubiecta ſine ipſis,quæ eadem eſt ſententia dMagni Baſilij in Hexamero. Primum,quia id planè videtur concludere argumentum propoſitum. Deinde,quia idem perſpicuè oſtenditur ex communi illo pronuncia-to,quo e plurimi vtũtur:E duobus entibus abſolutis,& re ipſa diſtinctis,quorum alterum in altero non includitur , poteſt Deus vtrumlibet ab altero ſeparare. Nec ratio quæ nunc in oppoſitum adducta eſt quicquam efficit. Nam etſi huiuſmodi proprietates naturaliter fluant à ſubiectis,tamen earum fluxus poteſt diuina poteſtate impediri ne-gato nimirum concurſu , quo Deus cum eſſentiis ſubiectorum ad earum conſeruationem concurrit.

D.Baſilij ſententia proprietates aliquas poſſe à ſubiectis virtute diuina ſeparari.

Nominalium opinio de ſeiunctione proprietatum.

Quod ſi huiuſmodi proprietates non ſumantur abſolutè , ſed quatenus ſunt naturales ſuis ſubiectis,vt ſtatus controuerſiæ ſit,num illę poſſint aut potuerint non naturaliter conuenire ſuis ſubiectis (quæ eſt propria earum conſideratio quatenus ſunt proprietates) adhuc plerique Nominalium partem affirmatiuam amplectuntur. Eorum præcipuum argumentum huiuſmodi eſt. Deus potuit condere res eo

pacto,

pacto, quo illas conſeruare poteſt: at poteſt conſeruare ignem ſine calore, & aquam ſine frigore, vt patet ex dictis, atque adeo ponere calorem ignis in aqua, & frigus aquæ in igne: igitur potuit producere à principio ignem frigidum, & aquam calidam: hoc autem ſi feciſſet, iam calor eſſet naturalis proprietas aquæ, & frigus ignis iuxta ſententiam D. Auguſtini, dicentis, id conuenire cuilibet rei naturaliter, quod ab initio illi conuenit: igitur fieri potuit, vt nec calor eſſet naturalis igni, nec frigus aquæ: quod idem de cæteris eodem modo concludi poteſt.

Refellitur.

Primo. Hæc tamen ſententia non placet. Primum, quia per eam non licet aſſerere ſubſtantias rerum naturalium eſſe ex ſe propenſas ad certas & deſignatas operationes, ſed quamlibet ad quaſlibet, aut ad nullam: quæ quam ſint abſurda, nemo non viderit.

Secundo. Deinde, quia nulla alia relinquitur via ad inueſtigandam diuerſitatem eſſentialem formarum inter ſe, quàm ex propriis cuiuſque rei actionibus, quæ à formis primo maneant: vt enim motus, ſiue paſſio nobis attulit cognitionem materiæ, ita & actio cognitionem formæ, quæ eſt vulgata Commentatoriis propoſitio ab omnibus poſterioribus recepta: at hæc philoſophandi ratio prorſus eſt vana, ſi formę non vendicant ſibi ex ſe certa & diſtincta actionum genera, ac proinde certas & diſtinctas proprietates, quæ ſunt agendi inſtrumenta.

Vt paßio materiam, ita actio formam indicauit.

Libro de Struct. diſputatione 6. in ſolutione ſexti dubij.

Tertio. Tertio, quia non eſt cur potius dicamus qualitates habere ex ſe deſignatas actiones, quàm ſubſtantias ipſas, quarum virtute qualitates operantur: qualitates autem non videntur indifferentes ex ſe ad quancúmque actionē: neque enim calor ex ſe aptus eſt ad refrigerandum, nec frigus ad calefaciendum, aut aſpectus ad audiendum, aut verò auditus ad videndum: alioqui nulla eſt ratio ex natura, qualitatum ducta cur ex hac qualitate hæc potius actionis ſpecies eueniat, quàm illa, ſed ſola Dei voluntas: quæ ſententia indigna eſt homine Philoſopho. Si ergo negandum non eſt, ſubſtantias qualitatibus ſubiectas vēdicare ſibi ex ſe deſignatas actiones neceſſario efficitur vt vendicent ſibi ex ſua natura certas qualitates ad agendum, & non tantum ex inſtitutione diuina.

Quarto. Quarto, quia aqua poſtquàm calefit ab igne aut à ſole, ſi ſeparetur calefaciens, ſolo generali Dei concurſu reducit ſe ad priſtinum frigus: igitur ſi Deus feciſſet aquam naturaliter calidam, quæro vtrum illa cum eodem generali concurſu quo nunc Deus ſeparate calefaciente cum illa concurrit, ſe redderet frigidam necne. Si redderet, ergo non eſſet naturaliter calida, ſi non redderet, igitur nec modo: aut certè idem concurſus cum eadem re nō facit idem, quod fieri nequit, & eſt contra illud Ariſtotelicum: Idem manens idem, idem facere aptum eſt.

Quinto. Poſtremo, quia aut res naturales ſunt ex ſe indifferentes ad quamlibet proprietatem diſtinctam realiter à ſe, aut hæ habent propenſionem naturalem ad has, illæ verò ad illas. Si datur ſecundum, habetur propoſitum: ſi primum, ergo non magis poſſet huic naturalis eſſe hæc qualitas, quàm illa, quod eſt aperrè falſum & contra illorum ſententiam

2. libr. de Gener. cap. 10. tex. 56.

Franciſcus Victoria in rect. de hominis.

tentiam. Atque his duobus poſtremis argumentis vtitur grauiſſimus quidem noſtræ pænè ætatis Theologus ad eandem ſententiam confirmandã. Quod vero Diuus Auguſtinus ait, *id eſſe naturale cuique rei quod à principio illi conuenit:* idcirco dictum eſt, quia Deus non aliter à principio res inſtituit, quàm vt illarum naturis congruebant.

Concluſa explicatio difficultatis poſitæ circa ſeparationem paſſionum realiter à ſubiectis diſtinctarum declaratur Ariſtoteles.

Itaque dicimus, etſi proprietates ſecundi generis poſſunt abſolutè ſeparari à ſubiectis, nulla tamen poteſtate fieri poſſe vt ſeparentur quatenus proprietates, ita ſcilicet, vt proprietas quæ nunc eſt naturalis alicui, poſſit vnquam aut potuerit illi non eſſe naturalis, hoc eſt, talis, vt ad eam ſubiectum non habeat naturalem propenſionem. Nam quemadmodum eſſentiæ rerum mutari non poſſunt, vt V. G. homo ſit aliud quam homo, ita nec illarum naturales propenſiones.

Ad priorem verò locum Ariſtotelis quo concludebatur, veritatem enuntiationum requirere conſtantiam ſubiectorum dicendum eſt: cùm Ariſtoteles ait ex eo quod res eſt aut non eſt, orationem eſſe veram vel falſam, ſic intelligendum eſſe, quaſi dicat, ex eo quod res eſt talis aut non eſt talis qualem eſſe aut non eſſe oratio ſignificat, orationem eſſe veram vel falſam. Res autem poteſt eſſe talis etiam dum ipſa non exiſtit, vt patet in pronunciato illo Diui Auguſtini, Septem & tria eſſe decem, neque vnquam non fuiſſe decem, etiam cùm nulla decem exiſterent.

2. de libero arbitrio c. 8.

Ad poſteriorem locum dicendum eſt, Ariſtotelem non aſſerere: Socratem qui mortuus eſt non eſſe hominem, ſed negare hanc conſequentiã: Socrates eſt homo mortuus, ergo eſt homo, ſumpto nimirum homine mortuo in antecedente pro cadauere hominis, vt ſæpè accipitur, traducto hominis vocabulo ad impropriam ſignificationem: vt non pro toto homine ſumatur, ſed pro corpore hominis vita priuato. Itaque non negat Ariſtoteles in conſequente, Socratem qui eſt mortus eſſe hominem, ſed Socratis cadauer eſſe hominem.

Socrates mortuus eſt homo an ſit vera.

Quod vt meliùs intelligas, aduerte non eſſe eandem rationem in hac enunciatione, Socrates mortuus eſt homo, atque in hac, Socrates non exiſtens eſt homo. Poſterior enim ſemper eſt vera, quia illud (non exiſtens) nunquam traducit verbum, Homo, ad impropriam ſignificationem, námque idem prorſus homo eſt, qui nunc dicitur exiſtens, nunc verò non exiſtens. At prior, etſi eſt vera ſumpto verbo (mortuus) prout ſignificat eum qui vixit, qui quidem verè & propriè homo dicitur, tamẽ vt ſignificat priuatum vita priuatione propriè dicta, non poteſt eſſe vera, niſi ſumatur pro corpore hominis, in quo ſuo modo exiſtit vitæ priuatio. Supponit enim hæc priuatio in rerum natura ſubiectum priuatum, quemadmodum cæcitas, ſurditas, & cæteræ priuationes propriæ dictæ: at ſubiectum quod in rerum natura vita priuatum exiſtit, non eſt totus homo, ſed materia ſeu corpus hominis.

Hæc propoſitio Chriſtus non eſt homo an ſit vera in triduo mortis.

Ad tertium dicendum eſt, aliam rationem eſſe in hac enunciatione Chriſtus non eſt homo, atque in illa, Socrates non eſt homo, mortuo nimirum vtroque neutróque à mortuis excitato. Nam quia Socratis vocabulum non niſi pro ſuppoſito humano propriè ſumitur, nulla ratione

tione falſum eſt dicere, illo mortuo Socratem eſſe hominem: ſemper enim ſuppoſitum humanum eſt homo. At Chriſti nomen, etſi pro vno tantum ſuppoſito accipitur, tamen interdum ſumitur pro illo, vt ſubſiſtit in natura humana: veluti cùm dicimus, Chriſtus natus eſt ex Virgine: interdum vt diuinum, ſiue vt ſubſiſtit in natura diuina, vt cùm dicimus, Chriſtus natus eſt ab æterno. Quanuis ergo ſumpto Chriſti nomine priori modo, ſemper fuerit verum, Chriſtum eſſe hominem: ſemper enim verum fuit aſſerere, ſuppoſitũ naturæ humanæ, ſiue ſubſiſtens in natura humana eſſe hominem: tamen poſteriori non ſemper fuit verum: ſiquidem ſuppoſitum filij Dei purè ſpectatum, nec ante incarnationem fuit homo, nec illo ſpatio temporis, quod inter mortem & reſurrectionem fluxit. Ante incarnationem, quia nondum naturam humanam aut vllam eius partem aſſumpſerat: illo autem temporis interuallo, quod inter mortem & reſurrectionem interceſſit, quia etſi vnitum erat animæ & corpori, tamen non erat vnitum humanitati, quippè quæ per mortem diſſoluta erat. Atque hoc poſteriori modo, negant Theologi ferè a omnes Chriſtum in triduo illo fuiſſe hominem: quod faciunt vt reſiſtant Hugoni b de ſancto Victore & c Magiſtro ſententiarum, qui ſumpto Chriſto pro diuino ſuppoſito etiam purè conſiderato, adhuc concedunt Chriſtum eo interuallo tẽporis fuiſſe hominem: prior quidem propter animam, in qua totam hominis eſſentiam poſitam exiſtimat, poſterior verò propter animam & corpus, in quibus partibus etiam à ſe inuicem ſeparatis, ſed tamen vnitis eidem ſuppoſito, credit totam humanitatem conſiſtere.

a D.Th. 3.p. q.50. arti.4. & in 3. diſt. 12.q.1.ar.1. & quolib.2. art. 1. Capr. in d. 22.q. vnica. Et Doctores communiter in 4.d. 22. Henrici. quodlib.1.q. 3. Æg.quodlib.4.q.

b Lib. 2. de ſacram. p. 1. c.11.

c In 3.c. 22.

VTRVM EA QVÆ SVNT SIMPLIciter neceſſaria, cauſſam habeant.

QVÆSTIO II.

Determinatio quæſtionis. SECTIO I.

QVID reſpondendum ſit ad hanc quæſtionẽ ex ſuperiori fermè patet. Nam quod ad rex attinet, cùm nulla præter Deum ſit neceſſaria ſinpliciter, Deus autem cùm ſit prima cauſſa, cauſſam habere non poſſit: perſpicuum eſt, nullam rem ſimpliciter neceſſariam habere cauſſam. Vnde patet, aliud eſſe quærere, num entia ſempiterna habeant cauſſam, aliud num entia neceſſaria ſimpliciter. Multa enim potuit Deus ab æterno facere, cùm interim ipſe qui ſolus ſimpliciter neceſſarius eſt, cauſſam habere non poſſit.

Prima concluſio negans hæc de rebus ſtatuitur.

Quod verò attinet ad rerum connexiones, ſi de cauſſa quidem propriè dicta ſit ſermo, idem qnoque dicendum eſt: ſiquidem connexiones neceſſariæ ſimpliciter, ſunt puræ quædam negationes diuerſitatis ſubiectorum à prædicatis per ſe, vt dictum eſt: negationes autem puræ (hoc eſt, quæ vt ſuo modo exiſtant non indigent exiſtentia ſubiectorum) non habent cauſſam, quæ propriè dicatur cauſſa, vt apertum eſt.

Alber. li. 1. de cauſis cap. 8. D. Tho. 2. cont. Gent. c. 2. Ferr. ibidẽ. Capr. in 1.d. 8.2.1.conc.1.

Secunda concluſio negans in cõnexionibus neceſſariis dari cauſſam propriè dictam.

eſt. Id quod etiam hac ratione confirmari poteſt. Quod nihilominus eſſet ſublata omni vera, ſeu propriè dicta cauſſandi ratione, quàm poſita, non habet veram cauſſam: at ſi prima cauſſa nihil cauſſaret (quod fieri potuit (ac proinde nec alia cauſſa vlla, nihilominus homo eſſet animal, & diſciplinæ capax, vt ſuperiori quæſtione probatum eſt: igitur quod homo ſit animal, aut doctrinæ capax, non habet veram cauſſam: eodémque modo res habet in cæteris. Item hoc argumento, quod in ſolo primo modo dicendi per ſe vim habet. Id quod æquè reperitur in creaturis atque in Deo, non poteſt habere veram ac propriam cauſſam, ſiquidem nihil eſt in Deo quod cauſſam habeat, connexiones autem identicæ, ac proinde omnes pertinentes ad primum modum dicendi per ſe, eodem modo cernuntur in creaturis, quo cernuntur in Deo. Æquè, enim neceſſaria eſt connexio, qua homo eſt homo, atque ea, qua Deus eſt Deus, cùm oppoſitæ æquè implicent contradictionem: non habent igitur connexiones primi modi dicendi per ſe veram cauſſam, Adde, quod æquè cernitur in rebus fictis atque in veris, non poteſt habere veram cauſſam, æquè autem neceſſaria eſt connexio, qua Chimæra eſt figmentum, atque ea qua homo eſt animal, cùm æquè impoſſibile ſit Chimæram non eſſe Chimæram, atque hominem non eſſe hominem: ergo, &c. Accedit hæc argumẽtatio. Quod non habet cauſſam finalem, nullam prorſus habet cauſſam, quæ quidem propriè dicatur cauſſa, vnde & finis, cauſſa cauſſarum omniũ dici ſolet: connexiones autem primi modi dicendi per ſe non habent cauſſam finalem (neque enim datur cauſſa finalis propter quam homo ſit animal, vt Ariſtoteles ait 7. Metaph. cap. 17. alioqui daretur cauſſa finalis propter quam homo eſſet tale animal, ac proinde homo, quod ridiculum eſt.) igitur non datur vlla vera cauſſa connexionum primi modi dicendi per ſe.

Ex Ariſt. 2. Phy. c. 3. tex. 2. & libr. 1. Moral ad Eudemum c. 5. text. 59.

In quo ſenſu neceſſaria cauſſam habere dicantur.

Si verò ſit quæſtio de cauſſa impropriè dicta, de eo videlicet per quod aliquid à priori demonſtratur, negari non poteſt quin plurima neceſſaria ſimpliciter habeant cauſſam: omnes enim connexiones, quę pertinent ad ſecũdum modum dicendi per ſe, cùm poſſint à priori demonſtrari, huiuſmodi cauſſam habent, Atque hoc pacto intelligenda eſt diuiſio, qua neceſſaria ſimpliciter diuiduntur hoc capite in ea quæ habent cauſſam, & in ea quæ nõ habent. Quamquam Ariſtoteles errore magno exiſtimauit eandem diuiſionem eſſe accommodandam ad res, extenſo nomine cauſſæ ad veras cauſſas, ſeu propriè dictas. Id quod partim innuit ſecundo libro huius operis capite primo, ſub appellatione eorum quæ ſemper ſunt vera: partim 8. libro phyſicorum capite 1. Quo locc reprehendit Democritum, quod crediderit eorum quæ ſempiterna ſunt non eſſe quærendam cauſſam, ſed ſatis eſſe intelligere quod ſempiterna ſint, vt omnis cauſſæ inueſtigatio iure ceſſare debeat. Et ſi autem Ariſtoteles eo loco ſententiam ſuam ſolo exemplo connexionis trianguli cum propria affectione oſtendit, tamen ideo exemplum attulit, vt cauſſam multarum rerum ſempiternarum neceſſariarúmque ſignificaret.

Error magnus Ariſt.

Textu 4.

Textu 15.

Obiectio

Obiectio contra ea quæ dicta ſunt, eorúmque ſolutio.

SECTIO II.

SEd contra ea quæ dicta ſunt, obiiciunt quidam hoc modo. Aut connexiones per ſe ſunt res verè exiſtentes in rerum natura, aut minimè: ſi non ſunt res verè exiſtentes, erunt commentitiæ, figmentúmque erit, hominem eſſe animal ac diſciplinæ capacem: ſi autem verè exiſtunt, aut ſunt creatæ, aut increatæ, atqui non ſunt increatæ, quia id ſoli diuinæ naturæ conuenit: creatæ autem res omnes habent cauſſam propriè dictam: non dubium igitur quin connexiones per ſe verè ac propriè dictam cauſſam habeant. *Obiectio Prima.*

Præterea, quando duo aliqua ſe habẽt vt ſubiectum & proprietas, aut quaſi proprietas, ſi id quo ſe habet vt ſubiectum, habet cauſſam, id etiam quod ſe habet vt eius proprietas: ſi quidem par ratio eſt proprietatis atque ſubiecti, & ab eodem pendet proprietas, à quo ſubiectum: at connexiones rerum cum ſuis prædicatis, per ſe, ſunt quædã earum proprietates (ſunt enim nihil aliud quàm identitates illarum cùm prædicatis, ſiue priuatiuè ſumantur, ſiue negatiuè) ergo cùm res ipſæ habeant propriè dictam cauſſam, & earum connexiones cũ ſuis per ſe prædicatis, cauſſam huiuſmodi habebunt neceſſariò. *Secunda.*

Poteſt item obiici hoc modo. Demonſtrationes propter quid, nihil aliud demonſtrant quàm connexiones per ſe: quicquid autem demõſtrant, id ipſum demonſtrant per veram propriè dictam cauſſam: habent igitur huiuſmodi cauſſam connexiones per ſe. *Tertia.*

Præterea, vt hoc idem argumentum magis pateat, ſic licet exemplis finalium cauſſarum vrgere. Datur verus finis propter quem homo ſit diſciplinæ capax, ipſe nimirum vſus ſcientiæ: datur etiam verus finis, propter quem cõſtat tali corpore, nempe vt habeat animam rationis participem, immo etiam datur finis propter quem conſtat tali anima, vt ſcilicet ſit beatus: hæc autem nihil aliud ſunt, quàm quędã per ſe connexiones rerum: datur igitur vera ac propriè dicta cauſſa connexionum per ſe, nec tantum earum quæ pertinent ad ſecundum modum, cuiuſmodi eſt illa, quod homo ſit diſciplinæ capax: ſed etiam earum quæ pertinent ad primum, cuiuſmodi ſunt illæ, quod conſtet tali corpore, quod anima rationis participe. *Quarta.*

Adhæc tamen hunc in modum reſpondebis. Ad primum, connexiones per ſe neceſſe res veras, nec item commentitias, ſed rerum cõnexiones quas identitates purè negatiuas eſſe diximus: proinde non mirum eſſe, ſi nec ſint res increatę, nec item creatæ, nec prorſus vllam habeant cauſſam, cuius influxu ſuo modo exiſtant. *Solutio primæ obiectionis.*

Ad ſecundum: rectè probari, connexiones per ſe priuatiuè ſumptas habere veras cauſſas: cauſſæ enim quarum influxu res exiſtunt, eędem efficiunt vt earum proprietates ſuo modo exiſtant: non id tamen rectè concludi de connexionibus per ſe purè negatiuè ſumptis, quia re vera non ſunt rerum proprietates. Quod ex eo manifeſtè intelliges, quia proprietates ſimul ponuntur ac tolluntur cùm propriis ſubiectis: ac connexiones per ſe, non ſimul ponuntur cũ rebus creatis, nec ſunt *Secunda.*

in illis vt in ſubiectis,cùm ſuo modo ſempiternæ ſint,quales non ſunt ipſæ res creatæ.

Demonſtrationes propter quid, quid propriè demonſtrent.

Ad tertium, demonſtrationes propter quid, nihil aliud propriè demonſtrare, quam connexiones per ſe:ſiquidem hæ propriè ſunt, quæ ſciuntur, quæque aliter habere non poſſunt:non tamen id efficere per veras cauſſas ipſarum connexionum:connexiones enim principiorum demonſtrationis, ſunt illæ quidem directo cauſſæ eius connexionis quæ

CAPITIS SEXTI EXPLANATIO.

Cur de vno agendum.

VNVM a *dicitur.* Expoſita multiplicitate principiorum & cauſſarum entis, conſequens erat, vt multiplicitas ipſius entis (eius enim principia & cauſſæ in hac ſcientia quæruntur) primarúmque eius partium explicaretur. Sed quia vnum adeo connexum eſt cum ente,vt ambo ſuperiori libro dicta ſint vna atque eadem natura, nō ab re cenſuit Ariſtoteles de vtroque in eadem parte libri agendum eſſe,quod fiet his decem capitibus.Cur autem prius dlſtinguat vnum, quàm ens,hæ rationes reddi poſſunt. Prima, quod vnum magis ſonet principiū quàm id cuius principia & cauſſæ quærantur. Vnde & hoc ipſo capite dicitur principiū eius quod in vno quoque cognoſci poteſt. Secunda,quia cum vnum maiorem multiplicitatem habere videatur, quàm ens, pluréſque in eo diſtinctiones,quàm in ente vſurpari ſoleant,priori loco diſtinguendum fuit. Poſtrema, quod ea quæ de vno dicenda ſunt, non parum conducunt ad ea quæ dicenda ſunt de ente. Cap.2. tex.3.

Cur prius Ariſtoteles vnum, quàm ens diſtinguat.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Diſtinctio vnius.

Diſtinguit ergo primum Ariſtoteles in hoc c.vnum in vnum per accidens & per ſe. Deinde vtrumque ſubdiſtinguit. Poſtremò docet quo pacto diſtinguenda ſint ipſa multa, quæ vni opponuntur.

Vnum per accidens duplex.

b *Per accidēs.*Tradit duo præcipua genera vnius per accidens,& ſingula alia ſingulis annexa.Primum principale eſt,quo ſubiectum & accidens dicuntur vnum, vt Coriſcus, & muſicū.Ideò enim ſunt,vnum quia alterū accidit alteri, nempe muſicū Coriſco.Annexum eſt autem huic generi aliud quoddam genus vnius, quo ſubiectum, & compoſitū ex ſubiecto & accidente dicuntur vnum, vt Coriſcus, & Coriſcus muſicus.Ideo enim iſta ſunt vnū,quia totum hoc, Coriſcus muſicus accidit Coriſco. Secundum principale genus eſt, quo duo accidentia appellantur vnum quid, ſi eidem ſubiecto inſint, vt muſicum, & iuſtum, ſi dicantur de Coriſco.Ideo enim cenſentur vnum,quia ambo accidunt Coriſco.Annexum eſt huic generi quoddam aliud,quo compoſitum ex ſubiecto & accidente dicitur vnum & idem cum compoſito ex eodem ſubiecto & alio accidente: quo pacto Coriſcus muſicus,& Coriſcus iuſtus dicuntur vnum.Ideo enim ſunt, vnum, quia vtriuſque compoſiti altera pars accidit vni, & eidem parti vtriuſque, vt muſicum,

ΚΕΦ. ϛʹ.

Text.7.

ΕΝ a λέγεται τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ καθ' αὑτό. κατὰ b συμβεβηκὸς μὲν, οἷον c Κορίσκος, καὶ τὸ μουσικὸν, καὶ ὁ Κορίσκος μουσικός: ταὐτὸ γὰρ εἰπεῖν, Κορίσκος, καὶ τὸ μουσικὸν, καὶ Κορίσκος μουσικός: καὶ d τὸ μουσικὸν, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ μουσικὸς δίκαιος Κορίσκος, πάντα γὰρ ταῦτα ἓν λέγεται κατὰ συμβεβηκός: τὸ μὲν γὰρ δίκαιον, καὶ τὸ μουσικὸν, ὅτι μιᾷ οὐσίᾳ συμβέβηκε: τὸ δὲ μουσικὸν καὶ Κορίσκος, ὅτι θάτερον θατέρῳ συμβέβηκεν. ὁμοίως δὲ τρόπον e τινὰ καὶ ὁ μουσικὸς Κορίσκος τῷ Κορίσκῳ ἕν, ὅτι θάτερον τῶν μορίων θατέρῳ συμβέβηκε τῶν ἐν τῷ λόγῳ, οἷον, τὸ μουσικὸν τῷ Κορίσκῳ: καὶ ὁ μουσικὸς Κορίσκος δικαίῳ Κορίσκῳ, ὅτι ἑκατέρου μέρος τῷ αὐτῷ ἑνὶ συμβέβηκεν ἓν οὐδὲν f γὰρ διαφέρει ἢ Κορίσκῳ τὸ μουσικὸν συμβεβηκέναι, ἢ ἐκείνῳ τοῦτο, ὡσαύτως g δὲ κἂν ἐπὶ γένους,

quæ demonſtratur:at non ſunt veræ cauſſæ illius,hoc eſt, verè influẽtes ad illius exiſtentiam. Contra verò, cauſſæ eorum attributorũ quæ de ſubiectis concluduntur,ſunt veræ cauſſæ ipſorum attributorũ: & tamen non ſunt directò ac propriè cauſſæ connexionum quæ demõſtrantur:cùm eiuſmodi connexiones,vt ſuo modo exiſtant,nihil à talibus cauſſis pendeant.Ad quartum, ex hac ſolutione eadẽ patet quid reſpondendum ſit.

---

muſicum,& iuſtum Coriſco.In omnibus autem his generibus, ſiue principalibus, ſiue annexis,ſi rectè aduertas dicuntur plura eſſe vnum,quia ſubiectum vnum eſt.

c *Vt Coriſcus & muſicum.* Hæc verba ſic exponenda ſunt,vt Coriſcus dicatur vnũ tum comparatus cum muſico,tum etiam cum Coriſco muſico.Idem enim eſt dicere,Coriſcus & muſicum ſunt vnum,ac ſi dicas.Coriſco accidit muſicum, & (quod hinc ſequitur) idem eſt dicere Coriſcus, & Coriſcus muſicus ſunt vnum, ac ſiquis dicat,Coriſco accidit Coriſcus muſicus. Atque hæc pertinent ad priorem modum vnius per accidens.

d *Itémque muſicum.* Hoc eſt. Idem quoque eſt dicere,muſicum & iuſtum ſunt vnum, ac ſi dicamus, muſicum & iuſtum accidunt Coriſco, ſeu, quod idem valet Coriſcus eſt muſicus iuſtus. Quæ omnia verbis ſequentibus exponuntur.

CAPVT VI.

Tex. 7.

VNum a dicitur partim per accidens,partim per ſe. Per accidens b *quidem, vt* c *Coriſcus & muſicum,& Coriſcus muſicus:idem enim eſt dicere, Coriſcus & muſicũ,ac Coriſcus muſicus:itémque* d *muſicum,& iuſtum,atque muſicus iuſtus Coriſcus. Namq́; omnia hæc per accidẽs dicuntur vnum iuſtum quidem & muſicum,quia vni ſubſtantiæ acciderunt:muſicũ autem & Coriſcus,quod alterũ alteri acciderit:Similiter autem quodam modo* e *& muſicus Coriſcus,vnum eſt cum Coriſco, quod altera pars earũ,quæ in oratione ſunt,alteri acciderit,nempe muſicum Coriſco,& muſicus Coriſcus cũ iuſto Coriſco,quia vtriuſque pars vna,eidẽ vni accidit. Nihil* f *enim intereſt, vtrum Coriſco muſicum,an hoc illi accidat.Idem* g *porrò euenit,ſiue de genere,*

e *Quodammodo & muſicum.* Id eſt,reductitiè. Loquitur enim de modis qui ſunt principalibus annexi.

f *Nihil enim intereſt.* Senſus eſt:in idem redit ſi dicas,Coriſco muſicum accidere, ac ſi dicas hoc totum (Coriſcum muſicum) accidere illi, id eſt,Coriſco.Ex eo enim quod muſicum accidit Coriſco,efficitur vt tota hæc coniũctio, Coriſcus muſicus, accidat Coriſco, vt diximus. Si enim Coriſcus ſit muſicus, erit idem Coriſcus muſicus, ſi verò non ſit muſicus,nec erit Coriſcus muſicus.Quod idem dicendum eſt de Coriſco & iuſto.Hæc autem verba Ariſtotelis eo ſpectant,vt intelligamus perinde eſſe,probare Coriſcum muſicum,& Coriſcum iuſtum eſſe vnum per accidens, quia muſicum & iuſtum accidunt Coriſco,ac ſi idem ex eo probaretur,quia ambæ copulationes accidunt Coriſco. Quod ideo annotatum eſt ab Ariſtotele,quia hic poſterior probandi modus aptior videri poteſt,vt qui magis congruat cùm illo, quo probatum eſt,muſicum & iuſtum eſſe vnum per accidens,ad quem modum vnius hic modus reuocantur.

g *Idem porrò.* Quoniam in exemplis adductis vſus eſt ſubiecto ſingulari, docet his verbis idem contingere, ſi quis vtatur ſubiecto communi, vt homine. Homo enim, & homo muſicus eodem modo ſunt vnum, quo Coriſcus & Coriſcus muſicus. Niſi quod Coriſcus priori tantùm vnitatis genere eſt vnum cum Coriſco muſico, quatenus ſcilicet muſicum accidit Coriſco. Nec enim Coriſcus cum ſit prima ſubſtantia cuiquam poteſt accidere, vt eo etiam modo dici poſſit vnum cum muſico, quia ambo alicui eidem ſubiecto accidant. At homo vtroque genere vnitatis eſt vnum cum homine muſico: priori quidem, quatenus

Ex ſubiecto communi vnũ per accidens.

nus muſicum accidit hominis : poſteriori autem , quatenus & homo & muſicum accidunt alicui ſingulari, vt Coriſco, alio tamen, atque alio modo. Nam homo accidit ſiue conuenit Coriſco, vt genus, hoc eſt, vt commune prædicatum eſſentiale : muſicum autem vt accidentarium attributum. Vſus autem eſt Ariſtoteles hoc loco verbo (fortaſſe) propter Platonem, qui vniuerſalia ſeparabat à ſingularibus. Hæc de duobus generibus vniuſ per accidens, quorum vtrumque dicitur vnum ratione vnius ſubiecti : quibus poſſet addi tertium, quo ſubiecta dicantur vnum, ratione vnius accidĕtis, ſiue proprium illud ſit, ſiue commune, quicquid hoc loco, velit Albertus: veluti ſi quis dicat omnes homines eſſe vnum ridendi facultate, aut omnes Æthiopes eſſe vnum ratione coloris.

Addi potuiſſe tertium genus vnius per accidens.

h *Ac ea quidĕ.* Vetuſtus codex Syrleti Cardinalis inſerit verbũ ἓν ante verbum, λέγεται, vt bis ponatur in eadem periodo, ſitque ſenſus: omnia quę per accidĕs vnum dicuntur, hoc modo dicuntur vnum. Budæus expungit ex fine, & inſerit in medio. Sed neutrum eſt neceſſe, cum vtrobique intelligendum eſſe ipſe doctrinæ contextus poſtulet, licet ſatis ſit ſi ſemel ponatur ſeu in fine, ſeu potius in medio, vt nos fecimus.

i *Eorum autem.* Tradit duas diuiſiones vni⁹ per ſe ac propriè dicti : priorĕ in quinque mĕbra, poſteriorem in quatuor, priorem tamĕ multo fuſius perſequitur. Primum genus iuxta priorem diuiſionem (quòd idem eſt maximè omniũ vulgare) dicitur vnum continuitate, ſiue res ſit continua ratione alterius rei quæ continua ſit, vt faſcis ratione vinculi, & menſa ratione glutinis, ſiue quia ipſa continuitatem in re habet : quod quidem duobus modis accidere poteſt : vno ſi habeat illam ſecundum ſuam eſſentiam, vt linea (etiam ſi inflexa ſit, & angulum faciat) altero ſi continuitas in ea inhæreat, quo pacto crus eſt vnum, quid itémque brachium. Quamquam magis vnum (inquit) ſunt ea quæ natura ſunt vnum, vt linea, crus, & brachium, quàm quæ arte, vt faſcis, & menſa ex multis tabulis compacta. Illa enim per ſe ipſa, hoc eſt, per ſuam continuitatem continua ſunt, hæc per continuitatem alterius.

Primum genus vnius per ſe.

γένους, κἂν ἐπὶ τῶν καθόλου τινὸς ὀνομάτων λέγηται τὸ συμβεβηκός, οἷον, ὅτι ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ καὶ μουσικὸς ἄνθρωπος: ἢ γὰρ ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ μιᾷ οὔσῃ οὐσίᾳ, συμβέβηκε τὸ μουσικόν, ἢ ὅτι ἄμφω, τῶν καθ' ἕκαστον τινὶ συμβέβηκεν, οἷον, Κορίσκῳ. πλὴν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄμφω ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ μέν, ἴσως, ὡς γένος, καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ, τὸ δὲ ὡς ἕξις, ἢ πάθος τῆς οὐσίας. ὅσα h μὲν οὖν κατὰ συμβεβηκὸς λέγεται, τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται ἕν.

Tex. 8.

Τῶν i δὲ καθ' ἑαυτὰ ἓν λεγομένων, τὰ μὲν λέγεται τῷ συνεχῆ εἶναι, οἷον φάκελος δεσμῷ, καὶ ξύλα κόλλῃ καὶ γραμμὴ κἂν κεκαμμένη ᾖ, συνεχὴς δέ, μία λέγεται ὥσπερ καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον, σκέλος, καὶ βραχίων. αὐτῶν δὲ τούτων, μᾶλλον ἓν τὰ φύσει συνεχῆ, ἢ τέχνῃ, συνεχὲς k δὲ λέγεται οὗ ἡ κίνησις μία καθ' αὑτό, καὶ μὴ, ἰόντε ἄλλως: μία δ' ἡ ἀδιαίρετος* ἀδιαίρετος l δὲ κατὰ χρόνον. καθ' m αὑτὰ δὲ συνεχῆ ὅσα μὴ ἁφῇ ἕν. εἰ γὰρ θείης ἁπτόμενα ἀλλήλων ξύλα, οὐ φήσεις ταῦτα εἶναι ἕν, οὔτε ξύλον, οὔτε ἄλλο συνεχὲς οὐδέν. τά τε n δὴ ὅλως συνεχῆ, ἓν λέγεται, κἂν ἔχῃ κάμψιν: καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ μὴ ἔχοντα κάμψιν, οἷον κνήμη, ἢ μηρὸς σκέλους, ὅτι ἐνδέχεται μὴ μίαν εἶναι τὴν κίνησιν τοῦ σκέλους. καὶ ἡ εὐθεῖα τῆς κεκαμμένης μᾶλλον ἕν. τὴν δὲ κεκαμμένην καὶ ἔχουσαν γωνίαν, καὶ μίαν καὶ οὐ μίαν λέγομεν, ὅτι ἐνδέχεται, καὶ μὴ ἅμα τὴν κίνησιν αὐτῆς εἶναι καὶ ἅμα. τῆς εὐθείας αἰεὶ ἅμα, καὶ οὐδὲν μόριον ἔχον ὃ μέγεθος τὸ μὲν ἠρεμεῖ, τὸ δὲ κινεῖται ὥσπερ τῆς κεκαμμένης. Ἔτι

**Alias ἀδιαίρετος*

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat, id, quod non eſt per ſe continuum, ſed per aliud (vt *Solutio.* faſcis per vinculum) non rectè dici vnum per ſe ſecundum continuitatem, occurrendum eſt, quando id cuius continuitate aliquid dicitur vnum, eſt quaſi eſſentialis forma illius (cuiuſmodi eſt vinculum reſpectu faſcis vt faſcis eſt) non malè alterum dici per ſe vnum ratione illius. Quicquid enim dicitur tale per formam eſſentialem, tale per ſe dici conſueuit. Non eſt tamen negandum, faſcem, & quiduis aliud ſimile, ſi abſolutè loquendum eſt, impropriè dici vnum

conti

continuum, magíſque impropriè vnum per ſe continuum.

k *Continuum.* Docet quidnam ſit continuum, non quidem accurata ratione, ſed vt vulgo ſolet præcipuè appellari. Qua de cauſſa potius vtitur verbo (dicitur) quam (eſt) Ait ergo continuum id dici, cuius per ſe motus eſt vnus, ſeu indiuiſibilis tempore, nec aliter ſeſe habere poteſt, hoc eſt, cuius nulla pars moueri poteſt, quin eodem tempore moueantur cæteræ. Hoc pacto lapidem, vectem, & reliqua corpora quæ non flectuntur appellamus continua, etiam ſi ex multis corporibus cōſtent, vt tabulæ agglutinatæ: in his enim cum pars vna mouetur, neceſſariæ mouentur cæteræ. Nō vocamus tamen hac ratione continua, mare, brachiū, calceum, & ſimilia, quia parte vna illorum quieſcente, poteſt alia moueri. Vnde patet nec omnia, nec ſola, verè, & vt ita dicā mathematicè cōtinua, comprehendi in hac explicatione, ſed ea ſola ac omnia, quæ vulgo, vt diximus, ſolent pręcipuè appellari continua, etſi ex multis corporibus compacta ſint & coagmētata. Patet etiam latiùs acceptum eſſe, continui, vocabulum in præcedentibus verbis (quod Alexander quoque annotat) cum inter cōtinua numerata ſint multa, quorum partes nō neceſſario mouentur ſimul, vt patebit ex ſequentibus. *Quid ſit continuum.* *Hoc loco.*

l *Atque indiuiſibilis.* Hoc eſt tempore non diuiſo, ſeu nō diuerſo, ſed eodē omnino. Neque enim datur tempus indiuiſibile, vt motus reuera eſſe poſſit tempore indiuiſibilis.

genere, ſiue de nomine aliquo vniuerſali accidēs dicatur, vt quod homo idem ſit, atq́; muſicus homo: aut enim quia homini, qui vna ſubſtātia eſt, muſicū accidit: aut quia vtrúmq; alicui accidit particulari, veluti Coriſce. Niſi quod non eodē modo vtrúmq; ineſt: ſed alterū fortaſſe vt genus, & in ſubſtantia: alterū vt habitus, vel paſſio ſubſtantiæ. Ac h *ea quidē, quæ per accidens vnum dicuntur, hoc modo dicuntur omnia.*

Text. 8. *Eorum* i *autem, quæ per ſe vnum dicūtur, quædā ex eo dicuntur, quia continua ſunt, vt faſcis vinculo, & ligna glutine: linea item & ſi inflexa ſit, modo ſit continua, vna dicitur, quēadmodū & pars quæq; vt crus & brachiū. Horum autem ipſorū, ea magis vnū ſunt, quæ natura ſunt continua, quàm quæ arte. Cōtinuum verò* k *id dicitur, cuius motus eſt vnus per ſe, neq; aliter habere poteſt: vnus autē, qui indiuiſibilis, atque indiuiſibilis* l *tēpore. Per ſe* m *autem continua ſunt, quæcumq; nō tactu ſunt vnū. Si enim ligna ita componas, vt ſeſe cōtingant, ea tu vnū, neque lignum, neque corpus, neque aliud quicquam continuū eſſe dices. Et* n *ea igitur, quæ omnino cōtinua ſunt, vnū dicuntur, & iam ſi flexionē habeant: magis autē adhuc quæ flexionem non habent, vt tibia, aut femur, quàm crus, quia fieri poteſt, vt non vnus ſit motus cruris. Eſt etiā recta magis vnum, quā inflexa. Inflexam verò, & quæ angulū habet, tum vnam, tum non vnam dicimus, quia fieri poteſt, vt* o *eius motus & ſimul ſit, & non ſimul. At recta ſemper eſt ſimul, nec pars alia magnitudinē* p *habens quieſcit, alia mouetur, quemadmodum inflexæ.*

Alio

m *Per ſe autem continua ſunt.* Ne quis traditam continui explicationem philoſophicam definitionem eſſe putet, adhibet eam quæ philoſophis eſt familiaris, aítque ea eſſe per ſe continua, quæ non tactu ſunt vnum, ſed (quod ſubaudiendum eſt) ratione eiuſdem termini communis, quo partes copulantur, etiamſi aliæ partes quieſcere poſſint, dum aliæ mouentur, vt linea inflexa, aqua maris, brachium, totum crus, quod conſtat ex tibia & femore, atque id genus alia. *Definitio philoſophica Continui.*

n *Et ea igitur quæ.* Ex philoſophica continui definitione colligit non modo ea, quæ vulgo habentur continua, ſed multo etiam magis quæ omnino, hoc eſt, vera & Philoſophica ratione continua ſunt, vnum dici, etiam ſi flexionem habeant, tametſi inter verè continua, ea magis vnum dicantur, quæ flexionem non habent, quod omnium partium neceſſariò ſit vnus motus.

o *Vt eius motus.* Id eſt, vt, quoad omnes partes moueri ſimul poſſit & non ſimul.

p *Magnitudinem habens,* Hæc verba adiecta ſunt propter eos, qui lineam ex

punctis

punctis conſtare dicebant. Poteſt enim linea recta moueri circa alterum ex punctis extremis, quod immotum maneat. Verum quicquid de illorum opinione ſentiendum ſit ait Ariſtoteles ſe loqui de partibus habentibus magnitudinem, cuiuſmodi non ſunt puncta: omnes enim magnitudinem habentes, neceſſariò mouentur, cùm recta linea mouetur.

Secundum genus vnius per ſe.

q *Alio item modo.* Alterum genus vnius per ſe, eſt cum aliquid dicitur vnum, quia ſubiectum indifferẽs forma ſenſibili, ſeu (quod idem eſt) indiuiſum ſecũdum formam ſenſibilem, tametſi ſit diuiſum ſecundum quantitatem. Intelligit autem Ariſtoteles nomine ſubiecti indiuiſi ſecundum formam ſenſibilem, materiam ſecundam eiuſdem ſpeciei, vt aquã, vinum, mel, & ſimilia. Quo pacto dicimus omnes fluuios, vt fluuij ſunt, eſſe vnumquid, ratione aquæ, itémque omnia mulſa eſſe vnum, ſiue ratione mellis. Atque hæc dicuntur vnum ratione primi ſubiecti ſenſibilis, hoc eſt, proximæ materiæ. At verò omnia humida & quæ liqueſcere poſſunt, dicuntur vnũquid, ratione ſubiecti ſenſibilis extremi ad finem, hoc eſt, materiæ ſecundæ, quæ vltima ſit in reſolutione quia omnia reſoluuntur in aquam & aërem, tanquam in vltimam materiam ſecundam. Itaque totum hoc genus vnius, ex vnitate materiæ ſecundæ ſumitur. Innuit tamen Ariſtoteles hoc loco poſſe etiam res dici vnum ratione materiæ primæ, ſiue ſimplicis, & quæ ſenſu non percipitur. Eodem enim modo dicere poſſumus omnes ſubſtantias corruptibiles eſſe vnum quid ratione materiæ primæ, habentis coniunctam priuationem, quæ materia eſt quædam infima ſpecies, & omnes ſubſtantias corporeas eſſe vnum quid, ratione materiæ ſimplicis in commune, quæ genus eſt quoddam.

Ἔτι q ἄλλον τρόπον ἓν λέγεται, τῷ τὸ ὑποκείμενον τῷ εἴδει εἶναι ἀδιάφορον. ἀδιάφορα δὲ, ὧν ἀδιαίρετον τὸ εἶδος κατὰ τὴν αἴσθησιν, τὸ δὲ ὑποκείμενον ἢ τὸ πρῶτον, ἢ τὸ τελευταῖον πρὸς τὸ τέλος. καὶ γὰρ οἶνος εἷς λέγεται, καὶ ὕδωρ ἕν, ᾗ r ἀδιαίρετον κατὰ τὸ εἶδος καὶ οἱ χυμοὶ πάντες λέγονται ἕν, οἷον, ἔλαιον, οἶνος, καὶ τὰ τηκτά, ὅτι πάντων τὸ ἔσχατον ὑποκείμενον τὸ αὐτὸ ὕδωρ γὰρ, καὶ ἀὴρ πάντα ταῦτα ἐστί. Tex. 9.

Λέγεται s δὲ ἕν, καὶ ὧν τὸ γένος ἓν διαφέρον ταῖς ἀντικειμέναις διαφοραῖς. καὶ ταῦτα λέγεται πάντα ἕν: ὅτι τὸ γένος ἓν τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς (οἷον ἵππος, ἄνθρωπος, κύων ἕν τι, ὅτι πάντα ζῶα) καὶ τρόπον δή τινα παραπλήσιον, ὥσπερ ἡ ὕλη μία. ταῦτα δὲ, ὁτὲ μὲν οὕτως ἓν λέγεται ὁτὲ τὸ ἄνω γένος, ὃ t ταυτὸν λέγεται, ἂν ᾖ τελευταῖα τοῦ γένους εἴδη, τὰ δ' ἀνωτέρω τούτων: οἷον, τὸ μὲν ἰσοσκελὲς, καὶ τὸ ἰσόπλευρον, ταυτὸ καὶ ἓν σχῆμα, ὅτι ἄμφω ταυτά, τρίγωνα δ' οὐ ταυτά. Tex. 10.

Ἔτι

r *Quatenus formæ.* Illud certum eſt cùm aqua ſit ex primis ſenſibilibus corporibus, non poſſe eam reſolui in diuerſas ſpecies ſenſibilium ordine generationis priores. At de vino dubium eſt, cùm poſſit in elementa reſolui. Ergo loquitur Ariſtoteles de diuiſione, quæ fit per ſolam ſeparationem partis à parte, non de ea, quæ fit per alterationem, quæ diuiſio propriè dicitur reſolutio, ſola enim ſeparatione partis à parte, nec aqua, nec vinum, neque aliud ſenſibile corpus in diuerſa ſpecie ſenſibilia diuidi poteſt.

Tertium genus vnius.

s *Ea etiam.* Tertio modo, ea dicuntur vnum, quorum genus eſt vnum differens, ſiue diuiſum oppoſitis differentiis, quo pacto homo, equus canis ſunt vnum in animali: Hoc autem duobus modis contingit: vno ſi genus ſit proximum, vt ſi ponamus animal immediatè diuidi in hominem, equum, & canem: altero ſi ſit remotum, quo pacto homo, & laurus ſunt vnum in corpore animato. Ait autem Ariſtoteles hoc genus vnius, eſſe ſimile ſuperiori: quia vt materia ſubiicitur oppoſitis formis, ita quodammodo genus oppoſitis differentiis, Dico autem quodammodo, quia materia non neceſſariò eſt diuerſa ſub oppoſitis formis, cum vna & eadem materia ſucceſſiuè ſubiiciatur formis oppoſitis: & tamen natura generis neceſſariò eſt alia & alia ſub oppoſitis differentiis, cum nulla

eadem

eadem numero natura animalis, aut cuiuſuis alterius generis poſſit amittere vnam differentiam, & accipere oppoſitam. Atque hæc videtur eſſe cauſſa quare Ariſtoteles adhibuit verba illa (differens oppoſitis differentiis) nempe, vt diſtingueret genus prædicatum, de quo hic agit, à genere ſubiecto, ſiue materia de qua proxime fecerat mentionem.

Quod idem dicitur, ſi vltimæ ſint generis ſpecies, aliæ autem his ſuperiores. Et ſi omnes ſpecies ſunt vnũ in ſuo genere ſiue proximo, ſiue remoto, vt hactenus dictum eſt, docet tamen hoc loco Ariſtoteles non omnes poſſe dici nec vnum, nec idem, addito in recto caſu peculiari nomine eius generis, in quo vnũ ſunt. Non enim rectè dixeris, hominem & beſtiam eſſe idem animal. Ait ergo tunc id verè dici poſſe, cùm ſpecies ſunt infimæ. & inter eas & deſignatum genus ſint aliæ ſuperiores, adde (in quarum aliqua illæ conueniant) quo pacto ſe habent triangulus æquicrucis, & æquilaterus reſpectu figuræ: ſiquidem inter hanc & illos interiectus eſt triangulus, quod eſt proximũ genus vtriuſque, immo etiam figura rectilinea, quæ ſub ſe continet ttiangulum, quadrangulum, & cæteras huiuſmodi figuras. Vnde etſi non rectè quis dicat triangulum æquicrucem, & æquilaterum eſſe vnum aut eundem triangulum, aptè tamen dicet eſſe vnam & eandem figuram, aut vnum & idem rectilineum. Ceterum non dicet, hominem & laurum eſſe ſiue vnum, ſiue idem viuens, quia etſi viuens eſt genus remotum vtriuſque, non continet tamen ſub ſe vllam ſpeciem in qua homo & laurus conueniant. Aduerte autem, documentum hoc non in ſolis ſpeciebus infimis verum eſſe, ſed etiam in ſubalternis reſpectu earum generis remoti, ſi illæ ſub eo in ſpecifica aliqua differentia conueniant: quod ipſe Auctor generali documento tradit quarto Phyſicorum, capite vltimo, vt ſi dicas piſcem & volucrem eſſe idem viuens, aut triangulum & quadrangulum, eandem figuram. Quod idem documentum in diuiduis reſpectu ſuorum ſuperiorum obſeruandum eſt: vt ſi exempli cauſſa dicamus, Socratem & Platonem eſſe vnum atque idem animal, non item vnum atque eumdem hominem. Itaque licebit dicere hominem & beſtiam eſſe vnum in animali, & idem in animali, non autem vnum animal, aut idem animal: eodémque modo triangulum æquicrucem, & æquilaterum eſſe vnum in triangulo, & idem in triangulo, non autem vnum triangulum, aut eumdem triangulum. Aduerte etiam, Ariſtotelem, cùm ait (quod idem dicitur) particulam (quod) non ſignificare præciſè genus remotum, vt primo aſpectu videtur, ſed genus abſolutè: alioqui inaniter adderentur verba illa (Aliæ verò his ſuperiores.)

Documentũ infimis ſpeciebus conueniens.

Quo pacto etiam in ſubalternis ſpeciebus verum ſit traditum documentum.

In indiuiduis etiam.

Tex. 9. *Alio q item modo vnum dicitur, quia ſubiectum eſt indifferens forma. Sunt autem indifferẽtia, quorum forma ſenſu diuidi nequit: ſubiectum verò aut primum, aut vltimum ad finem. Nam & vinum vnum dicitur, & aqua vna, quatenus r forma diuidi nequit, & liquores omnes, vt oleum, vinum, & quæ liqueſcere poſſunt, ex eo dicuntur vnum, quia idem eſt vltimum omnium ſubiectum: aqua enim, & aër ſunt hæc omnia.*

Tex. 10. *Ea s etiam dicuntur vnum, quorum genus eſt vnum oppoſitis differentijs differens. Atque hæc omnia vnum dicũtur, quia vnum eſt genus differentijs ſubiectum (quo pacto equus, homo, canis, vnum quiddam ſunt, quia omnia ſunt animalia) & modo quodam, perinde vt vna materia. Hæc verò interdum hoc pacto vnum dicuntur, interdum ſuperiori genere: quod t idem dicitur, ſi vltimæ ſint generis ſpecies, aliæ autem his ſuperiores. Verbi cauſſa, triangulus duorum æqualium laterum, & qui æqualibus conſtat omnibus, vna eadémque figura ſunt, quia ambo trianguli: at non ſunt ijdem trianguli.*

Præte

Quartum genus vnius.

u *Præterea vnum.* Quarto modo, ea dicuntur vnum quorum eſſentialis definitio diuidi non poteſt, non quidem omnino(omnis enim definitio ipſa per ſe diuiſibilis eſt in genus & differentiam(ſed in aliam definitionem eſſentialem, quã ſub ſe cóntineat quaſi partem ſubiectam: quo pacto definitio corporis animati diuidi poteſt in definitiones animalis & plantæ, definitióque animalis, in definitiones hominis & beſtiæ. Ita fit, vt ſola ea quæ conueniunt in eadem ſpecie infima, ſint vnum hoc vnitatis genere, quicquid ſentiat Auerroes, qui putat cõprehẽdi hoc loco quæcumque ſunt vnum in definitione cuiuſuis prę dicati eſſentialis. Dixi autem (in aliam eſſentialem) quia non eſt negandum, definitiones ſpecierum infimarũ diuidi poſſe in varias deſcriptiones, vt animal rationis particeps in animal rationis particeps tale. Indiuidua enim quæ ſub eadẽ ſpecie infima continentur. etſi non definiũtur propriis ac peculiaribus definitionibus eſſentialibus, ſed communi tantum totius ſpeciei, deſcribi tamen ſolent propriis quibuſdam explicationibus, traditis per accidentia, quibus inter ſe diſtinguuntur: quæ deſcriptiones quodammodo cõtinentur ſub definitione ſpeciei infimæ. Dixi etiam (quam ſub ſe contineat,)quia dubium non eſt quin definitio ſpeciei infimæ diuidi poſſit in definitionem ſuperioris ſpeciei, & in differentiam illi additam. Verùm definitio ſuperioris ſpeciei, non continetur ſub definitione inferioris, cum latius pateat, ſed continetur in illa, tanquam eius pars conſtitutiua. Hoc igitur vnitatis genere ait Ariſtoteles eſſe vnum, id, quod augeſcit, vt Alcibiades puer, & id, quod decreſcit, vt Socrates ſenex, itémque duo plana, quorum alterum exempli cauſſa, excedat longitudine, alterum latitudine: ſunt enim indiuidua eiuſdem ſpeciei: illi quidem vt homines, hæc autem vt plana, ſiue ſuperficies, Aduerte autem, ideo verba [ad aliam] pro [in aliam] poſita eſſe in contextu, quia diuiſio terminatur ad ea in quæ res diuiditur.

Sola indiuidua ſub ſpecie infima, hoc genere vnitatis contineri.

Indiuidua vt deſcribi ſoleant.

Ἔτι u δὲ ἓν λέγεται ὅσων ὁ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι λέγων, ἀδιαίρετος πρὸς ἄλλον τὸν δηλοῦντα ὁ τὸ τί ἦν εἶναι τὸ πρᾶγμα. αὐτὸς γὰρ καθ' αὑτὸν πᾶς λόγος διαιρετός. οὕτω γὰρ καὶ τὸ ηὐξημένον καὶ φθῖνον, ἕν ἐστιν ὅτι ὁ λόγος εἷς, ὥσπερ ὁ τῶν ἐπιπέδων τῶν ἐχόντων μῆκος, καὶ πλάτος ὁ τοῦ εἴδους εἷς. *Tex. 11.* *Comm. 11.*

Ὅλως x δὲ ὧν ἡ νόησις ἀδιαίρετος. ἡ νοοῦσα τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ μὴ δύναται χωρίσαι μήτε χρόνῳ, μήτε τόπῳ, μήτε λόγῳ μάλιστα ταῦτα ἕν. καὶ τούτων, ὅσα οὐσίαι.

Καθόλου y γὰρ ὅσα μὴ, ἔχει διαίρεσιν, ᾗ μὴ ἔχει, ταύτῃ ἓν λέγεται: οἷον, εἰ ᾗ ἄνθρωπος μὴ ἔχει διαίρεσιν, εἷς ἄνθρωπος, εἰ δὲ ᾗ ζῷον, ἓν ζῷον, εἰ δὲ ᾗ μέγεθος, ἓν μέγεθος. τὰ μὲν z οὖν πλεῖστα ἓν λέγεται τῷ ἕτερόν τι ἢ πάσχειν, ἢ ἔχειν, ἢ πρός τι ἓν εἶναι.

τὰ

Quintum genus vnius quod excellit cæteris.

x *Omnino autem.* Tradit quintum, & extremum genus vnius propriè dicti, quo ait res eſſe maxime vnum. Senſus autem loci is eſſe videtur, vt ea dicantur vnum hoc modo, quæ ſunt vnum & re, & ratione, ſeu(quod idem eſt) idem numero, vt Socrates & hic homo, oſtenſo eodem, gladius & enſis, homo & animal rationale: quod genus vnius numero cenſuit Ariſtoteles primo Topicorum eſſe maximè proprium. Ea porrò dicuntur hoc loco vnũ re & ratione, quorum notio quæ quidditatem intelligit(hoc eſt, qua res quatenus tales ſunt percipiuntur, etiam ſi ſingulares ſint) eſt indiuiſibilis, hoc eſt, nullam diſtinctionẽ illorũ declarat, ſiue realem quæ ſignificatur per ſeparationem ſecundum tempus & locum, ſiue rationis quæ exprimitur in contextu. Addit autem Ariſtoteles inter ea quæ hoc pacto ſunt vnũ, primum locum obtinere ſubſtantias, quia quemadmodum ſubſtantiæ ſunt aliis rebus cauſſæ entitatis, ſic etiam & vnitatis. Tum etiam, quia accidentia, præſertim concreta, vt album, quodammodo ſunt multa propter ſocietatem ſubiectorum. quæ neceſſariò ſecum afferunt. Cur autem doceat, ea quæ hoc genere vnitatis ſunt vnum, eſſe maximè vnum hæc videtur cauſſa, quia quæ ſunt vnum primo aut ſecundo modo, poſſunt eſſe diuerſa, tum re, tum ratione, vt patet in exemplis ſuperius adductis: quæ autem ſunt vnum tertio aut quarto modo, & ſi ſunt vnum ratione

Quæ ſint vnum re & ratione.

Cur ſint maximè vna quæ ſunt in hoc genere.

tione in ſuo genere aut ſpecie, tamen aut non ſunt idem re, vt homo, & equus, Socrates & Plato, aut certè ſi quando ſunt idem re, vt connexum & concauum in eadem ſuperficie, non ſunt tamen ſimpliciter idem ratione, vt patet. At in hoc extremo genere ea ſola dicuntur vnum, inter quæ intellectus nullam inuenit diſtinctionem, ſiue realem, ſiue rationis, quæ ex natura rei ducatur: huiuſmodi enim diſtinctio rationis intelligenda eſt hoc loco. Ita omnis res, ſiue ſingularis, ſiue communis ſit, quatenus præciſè ſumitur, eſt vna quinto vnitatis modo, magis tamen ea quæ ſingularis eſt, præſertim ſi ſit ſubſtantia.

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat, hominem communem etiam, quatenus præciſè ſumitur, non eſſe vnum re, cùm tam multiplex ſi re ipſa, quam multi ſunt homines indiuidui, vt 4. libro diximus, occurrendum eſt, vnitatem realem de qua loquuti ſumus, intelligendam eſſe negatiuè in naturis cõmunibus, *Solutio.* vt ſi dicas, hominem, ex eo quod præciſè ſumitur, nullam ſibi vendicare multiplicitatẽ realẽ, licet aliunde ei illa proueniat. Atque hæc eſt cauſſa, cur huiuſmodi vnitas magis conueniat rebus ſingularibus, quàm communibus præciſè ſumptis.

Tex. 11. *Præterea v vnum dicũtur ea omnia, quorum ratio, quæ quidditatem dicit, indiuiſibilis eſt ad aliam, quæ quid res ſit, declaret. Omnis enim ratio ipſa per ſe diuidi poteſt. Sic enim id, quod augeſcit, & quod decreſcit vnum ſunt, quod ratio eorum ſit vna, quemadmodum in planis longitudinem, & latitudinem habentibus ratio formæ vna eſt.*

Omnino x autem, quorum ratio, quæ quidditatem intelligit, indiuiſibilis eſt, nec tempore, nec loco, nec ratione ſeparari poteſt: ea maximè vnum ſunt, & horum quæcunque ſunt ſubſtantiæ.

Cap. 2. q. 5. ſect. 5. *Vnum y enim quæcumque diuiſionem non habent, qua ratione non habent, eatenus vnum dicuntur: vt ſi quatenus homo diuiſionem non habet, vnus homo: ſi quatenus animal vnum animal: ſi quatenus magnitudo, vna magnitudo. Ac z plurima quidem dicuntur vnum, quod aliquid aliud aut faciant, aut habeant, aut patiãtur, aut quod ad aliquid vnũ ſint. Quæ*

Alexandri Alenſis expoſitio. Alenſis tamen Alexander, ita hoc loco ſtrictè intelligit hoc vnitatis genus, vt explicatio quam adhibet, non modo non conueniat rebus quantis, ſed ne vlli quidem ſpeciei aut indiuiduo completo, præterquam diuinæ eſſentiæ, & vix etiam reliquis naturis ſimpliciter ſimplicibus, generibus, inquam, ſummis & differentiis, quibus rerum eſſentiæ conſtant, eo quod modo aliquo conſtant ex eſſe & eſſentia. Credit enim ea dici ab Ariſtotele inſeparabilia loco & tempore, quæ non concernunt vlla multitudine partium, aliam atque aliam partem loci aut temporis. Ea verò inſeparabilia ratione, in quibus apprehendi nequeunt diuerſę rationes per modum compoſitionis, ſiue phyſicæ, quæ fit ex materia & forma, ſiue metaphyſicæ, quæ fit ex genere & differentia, aut ex natura ſpecifica & differentia indiuiduali, aut eſſentia & eſſe. Itaque non placet expoſitio, quoniam Ariſtoteles planè complectitur in hoc genere vnius omnes ſubſtantias in ſuo quamque gradu; & ſuo etiam modo accidentia, præſertim abſtracta. Alij quoque aliter hunc locum exponunt, ſed eorum explicatio non videtur probanda. *Reijcitur.*

Reuocantur genera vnius ad eſſe indiuiſum. y *Vniuerſe enim.* Reuocat omnia genera vnius hactenus expoſita ad generalem quandam vnius rationem, quæ quidem eſt eſſe indiuiſum, ſimúlque innuit, ideo quintum genus eſſe præcipuum, quia huiuſmodi ratio maximè in illo cernitur: propterea namque dixit, *Vniuerſe enim, &c.*

Pleræque alia ad vnum reducuntur. z *Ac plurima.* Reuocat ad vnum propriè dictum (quod ſcilicet prædictis generibus explicatum eſt) quædam alia, quæ reſpectu illius dicuntur vnum: vel quia id efficiunt, vt ſi dicas, opifices eiuſdem domus eſſe vnum quid, quod domus quæ ædificatur ſit vna: vel quia aliquid vnum patiuntur, quo pacto vnum appellamus populum qui ab vno principe regitur: vel quia aliquid vnum habent, qua ratione multi poſſeſſores eiuſdem agri poſſunt dici vnum, quod ager ſit vnus: vel quia aliquo alio modo comparatione vnius, vnum eſſe cenſentur, vt ſi quis dicat extrema vitia eſſe vnum, quod vni virtuti mediæ aduerſentur. Hæc autem idcirco

impropriè dicuntur vnum, quia quatenus hac ratione vnum appellantur, non dicuntur vnum, quia ipſa vnam ſint, ſed quia aliquid aliud eſt vnum.

a a *Quæ autem primo.* Docet ideo quinque prædicta genera ad quæ nunc alia quædam reuocauit eſſe primo, hoc eſt, propriè vnum, quia eorum ſubſtantia eſt vnum: vel quia cenſentur vnum, non quod alia, ſed quod ipſa ſint vnum, ſiue ea vnum dicantur continuatione, vt quæ pertinent ad primum, ſiue forma, vt quæ ad ſecundum & tertium (nam & genera formę dicuntur, vt patet ex capite ſecundo) ſiue ratione, vt quæ ad quartum & quintum.

b b *Ea enim vt plura.* Quæcunque enim propriè dicuntur plura, aut plura appellantur, quia non ſunt continua, vt hæc aqua & illa, aut quia eorum nõ eſt vna forma, vt pars rami viridis & ſicca (quidquid ſit de earum continuitate) vel quia non ſunt eiuſdem rationis, vt actio & paſſio.

Aliud genus vnius improprium.

c c *Præterea cum modo vno.* Adiũgit alium impropriũ modum vnius iis quos paulò ante retulit, quo aliquid, vnũ dicitur non ab indiuiſione ſua vel alterius rei, ſed quia eſt totũ & perfectum, vt vnus calceus, id eſt, integer & propriam habens formam: vna linea, id eſt, perfecta & cui non poteſt fieri additio, cuiuſmodi eſt circularis. Quod autem hæc ſignificatio ſit in vſu, ex eo oſtendit, quia etſi partes calcei alio modo continuatæ inter ſe quam vt efficiant calceum, propriè dicantur vnum ratione continuitatis, vt ſi corium ita iam ſciſſum ſit in partes calcei, vt illæ adhuc breuibus ſpatiolis inter ſe cohæreãt, ea tamen ratione interdum appellantur non vnum, quod formam & perfectionem calcei nondum acceperunt. Præterea, etſi linea recta non minus ſit vna ratione continuitatis quàm circularis, tamen quatenus non eſt perfecta, quod ei poſſit fieri additio, non æquè vna dicitur ac circularis.

τὰ δὲ aa πρώτως λεγόμενα ἓν, ὧν ἡ οὐσία μία, μία δὲ ἢ συνεχείᾳ, ἢ εἴδει, ἢ λόγῳ. καὶ bb γὰρ ἀριθμοῦ μὲν ὡς πλείω, ἢ τὰ μὴ συνεχῆ, ἢ ὧν μὴ ἓν τὸ εἶδος, ἢ ὧν ὁ λόγος μὴ εἷς.

Ἔτι cc ἐπεὶ ἔστι μὲν ὡς ὁτιοῦν ἓν συνεχεία φαμὲν εἶναι ἂν ᾖ ποσὸν, καὶ συνεχές: ἔστι δ᾽ ὡς οὐ, ἂν μή τι ὅλον ᾖ, τοῦτο δὲ, ἂν μὴ τὸ εἶδος ἔχῃ ἕν: οὐκ ἂν φαῖμεν ἓν (ἰδόντες ὁμοίως ὁπωσοῦν τὰ μέρη συγκείμενα τοῦ ὑποδήματος) ἐὰν μὴ διὰ τὴν συνέχειαν, ἀλλ᾽ ἐὰν οὕτως, ὥστε ὑπόδημα εἶναι, καὶ εἶδός τι ἔχειν, ἤδη ἓν διὸ καὶ ἡ τοῦ κύκλου μάλιστα μία τῶν γραμμῶν, ὅτι ὅλη καὶ τέλειός ἐστι. *Textu 2.*

Τὸ dd δὲ ἑνὶ εἶναι, * ἀρχῇ τινί ἐστιν ἀριθμοῦ εἶναι. τὸ ee γὰρ πρῶτον μέτρον ἑκάστου γένους ἀρχή: ᾧ γὰρ πρώτῳ γνωρίζομεν, τοῦτο πρῶτον μέτρον ἑκάστου γένους. ἀρχὴ ff οὖν τοῦ γνωστοῦ περὶ ἕκαστον γένος τὸ ἓν οὐ ταυτὸ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι τὸ ἕν: ἔνθα μὲν γὰρ δίεσις: ἔνθα δὲ τὸ φωνῆεν ἢ ἄφωνον: βάρους δὲ ἕτερον: καὶ κινήσεως ἄλλο. *γρ. ἀρχή.*

πανταχοῦ

Proprietas vnius eſt vt ſit numeri principium.

d d *Eſſe autem vnius.* Tradit quandam vnius proprietatem, qua vnum dicitur principium numeri id eſt, multitudinis: ſiue multitudo pertineat ad prædicamentum quantitatis (quæ propriè numerus appellari ſolet) ſiue ad quodcunque aliud prædicamentum, vt libro decimo capite ſecundo apertà docet Ariſtoteles, & ex ſequentibus palam fiet.

Aduerte autem, non ita intelligenda eſſe verba contextus, quaſi in ea poſita dicatur natura vnius, vt ſit principium multitudinis (hoc enim non eſſet tradere proprietatem vnius, ſed propriam eius rationem, quod planè pugnaret cum eo quod ſupra dictum eſt. Quæ diuiſionem non habent, ea ratione qua non habent vnum dici) ſed quaſi dicat Ariſtoteles, ex ratione vnius naſci rationem principij multitudinis, vt ſenſus non ſit formalis, ſed cauſſalis. *Tex. 2. & 3.*

Illud etiam aduerte, meritò nõ dixiſſe Ariſtotelem, vnum eſſe omne, ſeu quoduis principium numeri, ſed quoddam principium, quia cum multa ſint principiorum genera, vnum, ſiue vnitas, eſt principium intrinſecum & materiale, non extrinſecum, aut formale, niſi quatenus vnitas, quæ mente vltima colligitur, ſuo quodammodo eſt forma numeri, vt inferiùs patebit.

Demum

Demum quod ad contextum attinet, Budæus pro verbo ἀρχῆ, quod eſt in omnibus excuſis codicibus, ponit ἀρχῇ, vt hæc ſit ſententia. Eſſe autem vnius, eſt eſſe cuiuſdam principij, ſeu, vt Ariſtoteles loqui ſolet, eſſe cuidam principio numeri. Syrleti verò manuſcriptus maluit pro ἀριθμοῦ, ſubſtituere datiuum ἀριθμῷ, vt ſenſus ſit, eſſe vnius, eſt eſſe cuiuſdam numeri. Cùm verò altera correctio neceſſaria eſſet, ſi reſtituendum eſſet verbum τινὶ, nec poſterior is ſenſus, videretur aptus (neque enim cuiuſdam numeri tantùm, ſed omnis numeri principium eſt vnitas) priorem nos meritò ſequendam exiſtimauimus.

Quæ autem a a *primo dicuntur vnum, ea ſunt quorum ſubſtantia vna eſt: vna verò aut continuatione, aut forma, aut ratione. Ea enim* b b *vt plura numeramus, quæ aut continua non ſunt, aut quorum forma non eſt vna, aut quorum ratio non vna.*

Præterea c c *cum modo vno quiduis continuatione vnum eſſe dicamus, ſi quantum ſit atque continuum, alio modo non dicamus, ſi totum aliquid non ſit, hoc eſt, ſi formam non habeat vnam: non vtique ſimiliter vnum dixerimus, ſi calcei partes quomodocumque cõpoſitas videamus, niſi propter cõtinuationem: ſed ſi eo pacto, vt calceus ſit, & quamdam habeat formam, tum demum vnum dicimus. Hinc fit, vt ex omnibus lineis maximè vna ſit linea circuli, quod tota ſit, atque perfecta.*

Tex. 12. *Eſſe* d d *autem vnius, eſt eſſe cuiuſdam principij numeri. Prima* e e *enim cuiuſque generis menſuræ, principium eſt: quod enim primo cognoſcimus, id prima menſura eſt cuiuſque generis: Eſt igitur* f f *vnũ ipſum principium eius, quod in vnoquoque genere cognoſci poteſt. Non eſt porrò in omnibus generibus idem vnum, ſed hic quidem dieſis: illic autem vocalis, aut muta: ponderis item, aliud: & motus aliud. Vbique*

e e *Prima enim cuiuſque.* Probat vnum eſſe principium multitudinis, ex eo quod eſt prima menſura illius. Namque omnis prima menſura, cuiuſque generis ſit, eius principium eſt, vnum autem eſt prima mẽſura multitudinis. Quod autem omnis prima menſura cuiuſque generis, ſit eius principium, ex eo patet, quia vnde res primo cognoſcitur, id ipſum eſt prima illius menſura, res autẽ quæ habet principia ex iis primo cognoſcitur, ſiquidem vnde res primo habet vt ſit, inde primum habet vt cognoſcatur.

f f *Eſt igitur vnum.* Cum probatum ſit vnum ſolius numeri, ſiue multitudinis eſſe principium, non rectè videtur hoc loco ex dictis colligi, vnum eſſe principium eius quod in vnoquoque genere cognoſci poteſt. Nam & ipſum vnum cognoſcibile eſt in vnoquoque genere, nec tamen eſt multitudo: & plurimæ res ſunt in ſingulis prædicamentis (ne dicam omnes) quarum nullam verè dixeris eſſe multitudinem. Re tamen vera non eſt vitioſa collectio, ſi nomine vnius intelligatur id, quod in vnoquoque genere eſt maximè vnum, & ipſum quoque vnum à numero cognoſcibilium excipiatur, vt ſit ſenſus: Id, quod eſt maximè vnum in vnoquoque genere eſſe principium cuiuſlibet alterius cognoſcibilis pertinentis ad idem genus. Nam cùm ea quæ minus ſunt vnum, modo aliquo ſint multa efficitur vt ex eo, quod maximè vnum eſt in vnoquoque genere, cætera quæ ad idem genus pertinent aliqua ratione pendeant, vt à prima eius generis menſura, quod libro decimo cum Ariſtotele latius explicandum eſt. Sequitur deinde, non idem maximè vnum reperiri in omnibus generibus. Nam in concentibus, δίεσις, hoc eſt, primum interuallum, ſiue diſcrimen ſenſibile inter acutum & graue (quod apud nos dicitur ſemitonium minus) omnium iudicio cenſetur omnino indiuiſibile quippiam, ac proinde maximè vnum. In vocibus autem quæ pluribus litteris exprimuntur vocalis aut muta, quod eiuſmodi voces in alias priores non reſoluantur, & potiùs vocalis, quàm muta, quia vocalis per ſe proferri poteſt, muta ſine vocali non poteſt. In ponderibus verò ſcrupulus, aut ſi qua eſt alia minor ponderum menſura iuxta vſum, cu-

Quomodo ex dictis aptè colligatur vnũ eſſe principiũ cognoſcibiliũ.

Senſus verborum contextus.

uſque artificis. Denique in motibus, is qui fuerit maximæ celeritatis quod minimo tẽpore ſpatium conficiat, cuiuſmodi eſt in toto vniuerſo motus primi mobilis.

Quot modis vnum ſit indiuiſum.

gg *Vbique autem vnum aut forma.* Docet quot modis accipere poſſit vt vnum ſit indiuiſum, aitque quicquid vnum eſt, aut quantitate, aut forma eſſe indiuiſum. Vnde patet, latius hic accipi nomen formæ quàm ſuperiùs, cum ea quę propriè vnum ſunt, aut continuatione, aut forma, aut ratione vnum eſſe dicebantur. Itaque nomine formæ, ratio etiã (quod ſæpe fieri ſolet) intelligitur hoc loco. Tum, deinde exponit quot modis indiuiſio cernatur in quantitate, qua in re non opus eſt explicatione.

πανταχοῦ gg δὲ τὸ ἓν ἢ τῷ εἴδει, ἢ τῷ ποσῷ ἀδιαίρετον, τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν, καὶ ᾗ ποσὸν ἀδιαίρετον, τὸ μὲν πάντῃ καὶ ἄθετον, λέγεται μονάς: τὸ δὲ πάντῃ, καὶ θέσιν ἔχον, στιγμή: τὸ δὲ μοναχῆ, γραμμή: τὸ δὲ διχῆ, ἐπίπεδον: τὸ δὲ πάντῃ καὶ τριχῆ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, σῶμα καὶ ἀντιστρέψαντι δὴ, τὸ μὲν διχῆ διαιρετὸν, ἐπίπεδον: τὸ δὲ μοναχῆ γραμμή: τὸ δὲ πάντῃ καὶ τριχῆ διαιρετὸν, σῶμα: τὸ δὲ μηδαμῆ διαιρετὸν κατὰ τὸ ποσὸν, στιγμὴ, καὶ μονάς: ἡ μὲν ἄθετος μονάς: ἡ δὲ θετὸς στιγμή.

Ἔτι bh δὲ τὰ μὲν κατ' ἀριθμόν ἐστιν ἕν: τὰ δὲ κατ' εἶδος: τὰ δὲ κατὰ γένος: τὰ δὲ κατ' ἀναλογίαν. ii ἀριθμῷ μὲν ὧν ἡ ὕλη μία εἴδει kk δὲ, ὧν ὁ λόγος εἷς: γένει ll δ', ὧν τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς κατηγορίας:

κατὰ

Expoſitio Magni Alberti reiicitur.

hh *Præterea alia numero vnum ſunt.* Credit Albertus exponi hoc loco ab Ariſtotele quot modis accidat indiuiſio ſecundum formam. Verum neque verba contextus eã expoſitionem præ ſe ferunt, nec apud Ariſtotelem hoc loco, ea quæ ſunt vnum numero, dicuntur indiuiſa ratione formæ, ſed ratione materiæ, quæ indiuiſio ad indiuiſionem quantitatis reuocatur. Potiùs ergo cum D. Thoma & Alexandro dicendum eſt, ſubiici hoc loco alteram diuiſionem vnius per ſe, longe expeditiorem priori, & apud Dialecticos, magis vſurpatam. Ea vero eſt, qua quæcunque vnum ſunt, aut numero, aut ſpecie, aut genere aut analogia vnum dicuntur: Videtur autem hæc diuiſio eo amplior priori, quod complectatur ea quæ ſunt vnum analogia, quorum in illa non eſt facta mentio. Atque ideo fortaſſe hoc vnitatis genus in illa prætermiſſum eſt, quia vnitas analogica eſt omnium minima, vt quæ in rebus etiam diſtantiſſimis cerni poteſt, veluti in Deo & in creaturis.

D. Tho. probatus.

Altera diuiſio vnius per ſe.

D. Tho. lect. 8. Alexand. comm. 12.

Quod ſi quis Ariſtotelem reprehendat, quod non expoſuerit modos indiuiſionis ſecundum formam, vt explicauit eos qui ſpectant ad indiuiſionem ſecundum quantitatem & materiam, occurrendum eſt, eam explicationem prætermiſſam fuiſſe, quod partim colligi poſſit ex priori diuiſione vnius, partim verò, ac multo meliùs ex tribus poſterioribus membris huius poſterioris. Quæ enim ſunt indiuiſa ſecundum formam: aut ſpecie, aut genere, aut analogia indiuiſa ſunt: quod Caietanus rectè annotauit in aureum illum D. Thomæ libellum, quem de ente & eſſentia inſcripſit. Vnde factum eſt, vt indiuiſio numeralis appellata ſit materialis, ſpecifica verò, generica & analogica formalis.

Quæ hoc loco vnum numero cẽſeantur.

In cap. 4. quæſt. 6.

ii *Numero quidem ea ſunt, quorum materia vna eſt.* Non cenſentur hoc loco vnum numero quæcumque ſunt idem re & ratione, vt à nobis accepta ſunt, cum extremum membrum prioris diuiſionis explicaremus, ſed ea ſola quæ ſunt indiuidua. Quæ enim communia ſunt, aut ſunt vnum ſpecie, aut genere, aut Analogia. Proinde nomine materiæ intelligit Diuus Thomas materiam ſignatam, hoc eſt, certa quantitate affectam, quam putat eſſe principium indiuiduationis.

Obiectio.

At obiici ſolet candorem & ſaporem huius lactis eſſe in eadem materia ſignata, nec tamen eſſe vnum numero, contra vero Michaelem & hunc Angelum (oſtẽſo eodem) eſſe vnum numero, nec tamen habere vllam materiam, nedum ſignatam, ergo non rectè traditam eſſe definitionem.

Loco citato.

Solutio.

His obiectionibus variè reſpondent, qui materiam ſignatam principium indiuiduationis eſſe volunt. Alij qui id negant, nomine materiæ, differentiam indiuidualem intelligunt. Verùm cùm neutri ſatisfaciant (priores enim non rectè de principio indiuiduationis videntur ſentire, poſteriores autem inauditam

apud

apud Ariſtotelem materiæ vſurpationem inducunt) latè de hac re, abſoluta expoſitione contextus diſſerendum eſt.

kk *Specie autem quorum*. Ideo ea quæ ſunt vnum ſpecie, dicuntur vnum ratione ſiue definitione, quia ſola ſpecies propriè definitur, cùm ea ſola conſtet genere & differentia. Nec obſtat quod indiuidua eiuſdem ſpeciei ſunt vnum ſpecie, nec tamen propriè definiuntur; Nam etſi propriè definiri nequeunt ſingulatim accepta, definiuntur tamen quatenus cõmunem ſpeciei naturam participant. *Cur ea quæ ſunt vnum ſpecie, dicuntur vnum ratione.*

Vbique gg *autem vnum aut formæ, aut quantitate indiuiſibile eſt. Id igitur, quod quantitate, quatenus quantitas eſt, diuidi nequit, quod quidem omnino tale eſt, & ſitu caret, vnitas dicitur, quod verò & omnino tale eſt, & ſitum habet punctus: quod autem vno modo linea, quod duobus planum: quod denique omnino, tribúſque modis ratione quantitatis diuidi poteſt corpus appellatur. Et conuerſo ordine, quod duobus modis diuiduum eſt planum: quod vno, linea: quod omnino, tribuſq; modis, corpus: quod verò nullo modo poteſt ratione quantitatis diuidi, punctum, atque vnitas: vnitas quidem quæ ſitum non habet, punctus verò, quod habet.*

Præterea hh *alia numero vnũ ſunt, alia ſpecie, alia genere, alia verò analogia* ii *Numero quidẽ ea ſunt quorũ materia vna eſt: Specie* kk *autẽ quorũ vna eſt ratio: Genere,* ll *quorũ eadẽ eſt prædicationis figura: Analogia*

Quod ſi quis obiiciat, ergo hominem & equũ eſſe vnũ ſpecie, quia quatenus naturam animalis participant, vna & eadẽ propriè dicta definitione cõprehenduntur, occurrendum eſt, non eſſe parem rationem in pluribus ſpeciebus eiuſdẽ generis, atque in pluribus indiuiduis eiuſdem infimę ſpeciei. Species enim eiuſdem generis, cũ peculiaribus ſibi definitionibus propriè dictis explicentur, nõ rectè dicuntur ſimpliciter vnum definitione, ſed cũ adiectione hac, quatenus sũt vnum in eodem genere ſubalterno. At indiuidua eiuſdem infimæ ſpeciei, cùm non per ſeipſa, ſed ratione ſuæ ſpeciei propriè definiantur, ſimpliciter & abſolutè dici poſſunt vnum definitione. *Obiectio.* *Solutio.* *Indiuidua ratione ſui, propriè non definiuntur.*

Porrò ſi quis quærat, num quemadmodum quodlibet indiuiduũ ſi ſecum conferatur eſt vnum numero, ſic etiam quæ libet ſpecies ſiue infima ſiue ſubalterna ſecum comparata ſit vnum ſpecie, concedendum id ſanè eſt, cùm ſit vnum definitione.

ll *Genere quorum eſt eadem prædicationis figura*. Hoc eſt, quæ eodem modo prædicantur de primis ſubſtantiis. Nam cùm diſtinctio prædicamentorum ex variis modis prædicandi de primis ſubſtantiis à poſteriori colligatur, vt ca. ſeq. patebit, quæcumque comperta fuerint eodem modo prædicari de primis ſubſtantiis, ad idem prædicamentum pertinere dicenda erunt, ac proinde ad vnum, atque idem genus, vt homo & laurus, animal & planta, corpus & ſpiritus, immo etiam ſubſtantia ipſa quæ genus ſummum eſt ſecum collata. *Quæ vnum genere.*

Aduerte autem, etſi hoc loco non definiuntur ea quæ ſunt vnum genere ſubalterno quatenus talia ſunt, ſed quatenus ſunt vnum genere ſummo, facilè tamen ex iis quæ paulò antè dicta ſunt, definiri poſſe, ſi ea dicantur vnum genere ſubalterno, quæ eadem definitione generis propriè dicta continentur. Quo pacto non ſunt vnum genere ſubſtantia corporea & incorporea, aliæve vllę ſpecies generi ſummo proximè ſubiectæ, quia genera ſumma non propriè definiuntur.

[Q]uæ reuocen[tu]r ad vnum [ge]nere. Illud etiam aduerte, ad vnum ſpecie & ad vnum genere reuocari vnum differentia ſiue ſpeciali ſiue generali, vt ſi dicas, Socratem & Platonem eſſe vnum, quatenus rationis participes, itémque equum & laurum quatenus viuentia. Non meminit tamen Ariſtoteles horum modorum vnius, quia ferè nemo ita loquitur, vt dicat, res eſſe idem differentia, ſiquidem nomen differentiæ in declarando potius diſcrimine rerum, quàm vnitate & conuenientia vſurpari ſolet.

OBIICIAT porrò aliquis hoc loco, non rectè definiri ea quæ ſunt vnum *Argumentum.*

vnum genere, cum dicuntur illa, quorum eſt eadem prædicationis figura. Nam Socrates & Plato, cum ſint vnum ſpecie, ſunt etiam vnum genere iuxta ea quæ *Soluitur tribus modis.* paulò poſt tradit Ariſtoteles, nec tamen prædicantur ſed ſubiiciuntur, à primis enim ſubſtantiis nulla eſt prædicatio, vt idem docet in predicamentis. *Cap. 5.* Huic obiectioni reſponderi poteſt: *Primo.* primum quidem nomine prædicationis innui oppoſitam ſubiectionem, vt ea etiam dicantur vnum genere, quorum eadem eſt ſubiectionis figura. Nam & par ratio eſt in vtraque, & prædicamentum quod hic per figuram prædicationis innuitur, vel maximè commplectitur primas ſubſtantias, quæ cæteris omnibus ſubiiciuntur, & de nullo prædicantur. *Secundo.* Deinde verbũ, κατηγοριᾶ quod prædicationem iuxta propriam ſignificationem vertimus, poſſe ſumi hoc loco pro prædicamento, hoc eſt, pro ſerie eorum quæ prædicantur & ſubiiciuntur, quo pacto ſumitur in inſcriptione libri τῶν κατηγοριῶν: hoc autem modo ſenſus erit, ea eſſe vnum genere quorum eſt idem prædicamentum, hoc eſt, quæ ad idem prædicamentum pertinent, etiã ſi non prædicentur ſed ſubijciantur. *Tertio.* Poſtremo Socratem & Platonem & ſi non prædicantur naturali prædicatione directa (quo pacto negat Ariſtoteles primas ſubſtantias prædicari) prædicari tamen naturali omnino identica de primis ſubſtantiis, hoc eſt, de ſeipſis, quo pacto nullum accdens de primis ſubſtantiis dicitur. Itaque, vel propter hunc peculiarem modum prædicationis de primis ſubſtantiis dicere poſſumus, Socratem & Platonem habere eamdem prædicationis figuram ſiue formam, ac proinde non excludi ab iis, quæ ſunt vnum genere.

κατ' mm ἀναλογίαν δὲ, ὅσα ἔχει ὡς ἄλλο πρὸς ἄλλο. ἀεὶ nn δὲ τὰ ὕστερα τοῖς ἔμπροσθεν ἀκολουθεῖ: οἷον, ὅσα ἀριθμῷ, καὶ εἴδει, ἕν: ὅσα δ' εἴδει, οὐ πάντα ἀριθμῷ, ἀλλὰ γένει πάντα ἓν ὅσαπερ καὶ εἴδει: ὅσα δὲ γένει οὐ πάντα εἴδει, ἀλλὰ ἀναλογίᾳ. ὅσα δὲ ἓν ἀναλογίᾳ, οὐ πάντα γένει.

φανερὸν oo δὲ καὶ ὅτι τὰ πολλὰ ἀντικειμένως λεχθήσεται τῷ ἑνί: τὰ μὲν γὰρ, τῷ μὴ συνεχῆ εἶναι: τὰ δὲ τῷ διαιρετὴν ἔχειν τὴν ὕλην κατὰ τὸ εἶδος, ἢ τὴν πρώτην, ἢ τὴν τελευταίαν: τὰ δὲ, τῷ τοὺς λόγους πλείους τοὺς τί ἦν εἶναι λέγοντας.

Vnum analoga. mm *Analogia quæcunque.* Cùm analogia duplex ſit, vna ſecundum attributionem, altera ſecundum proportionem, qnas libro quarto ad caput 2. fuſè explicauimus, *Quæſt. 1. ſect. 6. & 7.* ſolius tamen poſterioris expreſſam mentionem facit Ariſtoteles hoc loco, cùm ait (quæcumque ita ſe habent, &c.) id eſt, quorum vnum ſe habet ad alterum, vt aliud ad aliud, veluti aſpectus corporis ad corpus, vt aſpectus mentis ad mentem. Quin vbicumque analogiæ nomen vſurpat, de hac ſola poſteriori analogiæ forma loquitur, vt eodem loco diximus. Verùm, quia prior illa non eſt admodum huic diſſimilis (quæ enim illo modo ſunt analoga, ita ſunt affecta, vt omnia minus principalia, eadem quodammodo ratione referantur ad principalem) non dubium videtur quin Ariſtoteles hoc loco analogiæ vocabulo priorem quoque formam innuere voluerit.

Dubitatio. nn *Semper autem poſteriora.* Hæc collatio ſequentium cum præcedentibus, ſatis perſpicuè proponitur ab Ariſtotele. Illud, quod ad rem attinet, dubium eſſe poteſt, qua ratione omnis quæ ſunt genere vnum ac proinde omnia quæ ſunt vnum ſpecie, & quæ numero vnum, ſint analogicè vnum. Iſto enim modo, homo & equus erunt vnum ſecundum analogiam, itémque Socrates & Plato, immo etiam Socrates & hic homo oſtenſo eodem, quo nihil videtur abſurdius. *Quot modis ſumi poſſit analogia.* Pro huius rei explicatione, animaduertendum eſt, analogiã, cùm ſit ſimiliiudo comparationum, tribus modis ſumi poſſe: vno, vt ſignificat ęqualem ſimilitudinem, quo pacto omnia vniuoca ſunt analoga: altero vt ſignificat inęqualem ſimilitudinem, quo pacto ſumitur analogia, vt ab vniuocatione diſtinguitur: tertiò vt ſignificat ſimilitudinem comparationum in commune, ſiue æqualem, ſiue inæqualem. Poteſt igitur analogia ſnmi hoc loco tertio modo, vt ſenſus diuiſionis ſit, quæ ſunt vnum per ſe, aut *Comm. 12.* eſſe vnum numero, aut ſpecie, aut genere, aut ſola analogia, vt eſt Alexandri ſententia: quo pacto facilè ſoluitur dubiũ. Verùm, quia vnitas analogica in diuiſione tradita planè videtur ſumi vt diſtinguitur ab vnitate eiuſdem rationis, quæ in

reliqua

reliqua tria membra diſtribuitur, neque eſt rationi conſonum, vt mox idem nomen fuſiori ſignificatione ſumatur, potius dicendum eſt cum eadem, ſiue numero, ſiue ſpecie, ſiue genere traduntur, eſſe vnum analogia, aut ſenſum eſſe negatiuum diuerſitatis analogicæ: quaſi dictum ſit, non eſſe diuerſa ſecundum analogiam (qui exponendi modus ſæpè alias vſurpatur apud Philoſophos & Theologos) aut Ariſtotelem docere voluiſſe, ea quæ ſunt vnum, ſiue numero, ſiue ſpecie, ſiue genere, eſſe etiam vnum in aliquo analogo, vt in ſubſtantia communi creatæ & increatæ, completis & incompletis, aut in accidente, aut denique in ente, etiamſi in eo non analogicè, ſed vniuocè conueniant: aut denique ſi mauis, ſententiam huius loci eſſe, ea quæ cum aliquo ſunt idem numero vel ſpecie vel genere: eſſe etiam eadem analogicè cum aliquo, licet non cum eodem, tametſi duæ poſteriores expoſitiones duræ videntur, neque inſtituto Ariſtotelis conſentaneæ. *Soluitur dubium propoſitum.*

Analogia mm *quæcúmq; ita ſe habēt, vt aliud, ad aliud. Semper* nn *autem poſteriora ſequuntur priora. Verbi gratia, quæcúmq; numero vnum ſunt, ea omnia & ſpecie ſunt vnum: quæ autem ſpecie, non omnia numero, ſed genere vnum: omnia quæcúmque & ſpecie: quæcunque verò ſunt vnum genere, non omnia ſpecie, ſed analogia: quæ autem analogia vnum, non omnia & genere.*

Perſpicuũ oo *eſt autem & illud, multa oppoſito modo, atque vnum dicenda eſſe: alia, quia cõtinua nõ ſunt: alia, quia ratione formæ diuiſam habēt materiam aut primam aut vltimam: alia, quia plures rationes habent, quæ quidditatem declarent.*

Cap. 13. oo *Perſpicuum eſt autem.* Explicatis generibus ſeu modis vnius, docet Ariſtoteles ex dictis colligi poſſe, quot modis dicantur multa. Quot enim modis dicitur vnum oppoſitorum, tot dicitur alterum, vt habes primo Topicorum libro. Vnde cùm vnum iuxta priorem diuiſionem vnius per ſe dicatur vnum, vel indiuiſione continui (ad quam pertinet indiuiſio materiæ) vel indiuiſione formæ, vel indiuiſione rationis, vt ipſe Auctor ſuperiùs collegit: efficitur, vt multa quoque dicantur multa, vel diuiſione continui, vel formæ, vel rationis. Eodem modo colliges ex poſteriori diuiſione vnius, multa dici, aut numero, aut ſpecie, aut genere, aut analogia, quod ea quæ vnum ſunt, aut numero, aut genere, aut ſpecie, aut analogia dicantur vnum. *Quot modis multa dicantur.*

NVM ACCIDENTIA SINT principia indiuiduationis.

QVÆSTIO I.

Reiectio opinionis Nominalium, & explicatio quæſtionis.

SECTIO I.

EX multis quæ ad hoc caput diſputari poſſent, duo tantum diſcutiemus. Vnum de principio indiuiduationis rerum, hoc eſt, per quid res communes, & diuiduæ, vt homo, equus, & cæteræ omnes quæ de pluribus dicuntur, fiant ſingulares & indiuiduæ, vt hic homo, hic equus: Alterum, quia ex vno non fiunt plura ſine diſtinctione aliqua: quot & quænam ſint genera diſtinctionum, quarum in Philoſophia *Quæ ſunt diſputanda in hoc capite.*

præcipuis eſt vſus,prẹſertim cùm huius rei explicatio ad ea etiam quæ proximo capite tractanda ſunt,non parum conducat.

Num res omnes ſint indiuiduæ. Principiũ indiuiduationis inueſtigaturis, illud ante omnia diſquirendum videtur.Num res omnes quæ communes appellantur, vt homo,equus,& quæcumque aliæ eodem nomine & ratione de pluribus dicuntur:ſint per ſe ac primo indiuiduæ:ita vt homo, exempli gratia, nihil aliud ſit,quàm hic homo,aut ille, &c.Neque alia ratione diſtinguatur ab hoc & cæteris,quàm indiuiduum vagum à determinatis,vt *Opinio Nominalium tollẽs vniuerſalia.* Ochamus in primo Sententiarum d.2.q.4.& 6.& alij Nominales exiſtimant.Si enim hoc modo ſe res habet,tota hæc diſputatio de principio indiuiduationis vana eſt. *Gabr.in 1.d.2.q.6.7.* Nam cum nomine principij indiuiduationis intelligant Philoſophi id, per quod communia fiunt ſingularia : ſi omnia ea quæ communia appellamus, ſunt per ſe ac primo ſingularia & indiuidua,quid opus eſt quærere per quid fiant indiuidua? Verum : quia contra hanc opinionem, partim diſputatum eſt apud Porphyrium,partim ſub finem huius libri accuratius diſſerendum eſt,non eſt quod in ea examinanda nunc immoremur,ſed potiùs cum communi Philoſophorum ſententia ſupponendum naturas eas quas communes dicimus,ex ſeſe indifferentes eſſe ad plura,ac proinde non eſſe per ſe indiuiduas,ſed fieri tales per aliquid aliud,quicquid illud tandem ſit, quod trito iam nomine principium indiuiduationis appellamus. *Ad cap.28.*

Quo pacto indiuiduationis principiũ in hac quæſtione ſumendum. Illud tamen animaduertendum eſt,non eſſe ſumendum in hac diſputatione principium indiuiduationis pro eo quo naturæ communes,formaliter fiunt indiuiduæ, eſt enim luce clarius fieri formaliter indiuiduas indiuiſione ipſa,ſeu potius indiuiſibilitate in plura eiuſdẽ rationis (in quæ communia omnia diuiſibilia ſunt) ſed ſumitur fundamentaliter pro eo,quod eſt proximum fundamentum & cauſſa dictæ indiuiſibilitatis.Naturæ enim communes, cum oppoſitæ diuiſibilitatis fundamenta ſint, non poſſunt eædem eſſe indiuiſibilitatis. Ita fit,vt in rebus omnibus finitis (excipiẽdus enim eſt Deus in quo nulla eſt natura communis, ſed omnia ſunt ſingulariſſima) aliquid aliud præter naturas communes quærere oporteat,quod ſit proximum fundamentum & cauſſa dictæ indiuiſibilitatis ſiue incommunicabilitatis : hoc enim, nomine principij indiuiduationis in hac diſputatione intelligimus.

Prima opinio de principio indiuiduationis, aſſerens collectionem accidentium. Sunt igitur qui velint, principium indiuiduationis non eſſe quidem vnum aut alterum accidens per ſe ſumptum,ſed certam aliquam multorum accidentium coniunctionem.Aiunt enim, naturas cõmunes accidentium actione poſſe fieri ſingulares, ſi tam multa illis addantur,vt iam de pluribus dici nequeant:veluti ſi homini addas,quod *Auctores ſententiæ.* ſit filius Sophroniſci,eique primo natus,iam homo talis de ſolo dicetur Socrate.In qua ſententia, primum videntur eſſe Porphyrius in Iſagoge cum ait,a Idcirco aliquid dici indiuiduum, quod ex iis proprietatibus conſtet,quarum collectio in alio eſſe non poſſit. *a Ca. de ſpecie.* Deinde Boëtius b in eundem librum : *Plures enim ſunt,* inquit, *de quibus ſpecies prædicantur,non ſubſtantiæ diuerſitate,ſed accidentiũ multitudine.*Et primo *b Ca.de diff.& de ſpecie.*

de

de Trinitate vbi hæc ſcribit: *In numero differentiam accidentium varietas facit.* Quod idem tradit Damaſcenus d initio eius libri quem ſcripſit de duplici natura, & vna hypoſtaſi in Chriſto. Idē docere videtur aper tiſſimè Auicenna 5. ſuæ Metaphyſices capite 2. & 4. Sic enim ait priori loco. *Indiuidua conſtituuntur ex natura omnium vniuerſalium, & ex natura accidentium quæ illam veſtiunt,* poſteriori autem hoc modo. Poſtquā natura determinata eſt ſpecies ſpecialiſſima, &c. accident ei comitantia ex proprietatibus & accidētibus, per quæ natura indiuiduatur, & ſit ſignata.

c *Cap. 1.*
d *Lege eundem in primis institu. c. 3. & 4.*

1. Sunt autem pro hac ſententia huiuſmodi argumēta. Primum, ſi indiuidua eiuſdem ſpeciei infimę differrent inter ſe internis ac eſſentialibus differentiis, & non potius accidentariis dumtaxat, differrent vtique eſſentialiter ac proinde ſpecie, quod contradictionem inuoluit. *Confirmatur argumentis.*

3. *Tex. 53.* Deinde, poſſent definiri eſſentiali definitione, quod omnes negant, ídque fieri non poſſe docet Ariſtoteles libro 7. cap. 15. Prætereà, licere deſcendere ſub ſpecies infima diuidēdo, quod tamen prohibet Plato in libro, qui ciuilis vel de regno inſcribitur, teſte etiam Porphyrio in Iſagoge. Poſtremò, non eſſet ſpecies eorum reſpectu indiuiduorum, hoc eſt, non contineret totam illorum naturam & quidditatem, ac proinde non prædicaretur de illis completè in quæſtione Quid eſt. Quorum alterum inficiatur Porphyrius extremis pœnè verbis capitis de ſpecie, Alterum Dialectici omnes communi conſenſu negent, Atq; hæ rationes eo ſpectant, vt concludāt, indiuiduationem fieri additione accidentium, ſiue multorum ſimul, vt Auctores propoſitæ opinionis aiunt, ſiue certi alicuius & determinati.

Dialogo 16. *Cap. de ſpecie.* 4.

Refutatur propoſita opinio, & concluditur negatiua pars quæſtionis.

SECTIO III.

DIcendum eſt tamen fieri non poſſe, vt accidentia ſint principia indiuiduationis, ſiue abſolutè ſumantur, ſiue vt hæc aut illa, ſiue ſingulatim ac per ſe, ſiue alia cum aliis coniuncta. *Aſſertio. Accidentia principia indiuiduationis non eſſe.*

Primum, quia ſi accidentia ſumantur abſolutè, vt candor quatenus candor, calor quatenus calor: cùm illa eo pacto ſumpta, nō minus ſint communia, quàm cæteræ naturæ, quibus addentur, non poterunt illas efficere ſingulares: commune enim communi additum nō reddit illud ſingulare, ſi verò ſumantur, vt iam ſingularia, eadem quæſtio redibit, per quid ipſa ex communibus facta ſint ſingularia. Quod ſi cū his Auctoribus, quorum opinionem citauimus, reſpondeat, vnum quidē accidēs abſolutè ſumptum nō poſſe ex natura communi facere ſingularem, at multa ſimul coacta id poſſe præſtare, eo quod tota eorum collectio non poſſit in pluribus reperiri, nil efficies. Re enim vera, ſiue vnum tantùm cōmune ſumatur, ſiue multa ſimul communia nil repugnabit, quominus pluribus conuenire poſſint, vt inductione conſtat.

Deinde, quia ſi quæ accidentia eſſent indiuiduationis principia, ea pertinerent ad quintum prædicabile, quandoquidem accidentia

quarti prædicabilis, cùm reciprocentur in naturis communibus, non poſſunt illas facere ſingulares: at accidentia quinti prædicabilis inſunt primo rebus ſingularibus, vt Porphyrius ait a in Iſagoge, cuius ſententiam omnes b approbant: potius igitur earum indiuiduationem ſupponunt, quàm efficiant.

a *Cap. de communit.*
b *Et inter alios: D. Tho. opuſcul. 48. tract. 10. c. 7.*

3. Tertiò, quia eſſentia vnius indiuidui differt numero ab eſſentia alterius indiuidui eiuſdem ſpeciei, alioqui vno perempto, perirent reliqua: at eſſentiæ numero diuerſæ, ſemper intelliguntur diuerſæ, etſi ab eis per intellectum ſeparentur omnia accidentia.

4. Poſtremò, quia indiuidua, aut ſunt ſubſtantiarum, aut accidentium: ſubſtantiarum, non indiuiduantur vtique per accidentia: ſunt enim prædicamenta impermiſta à genere ſummo vſque ad indiuidua inclusiuè, vt tradit Ariſtotes priori libro de poſteriori reſolutione: quò fit, vt hæc ſententia non tradat principia indiuiduationis ſubſtantiarum, quæ tamen maximè tradenda eſſent: ſi verò accidentium, aut dandus erit progreſſus in infinitum, vt alia per alia indiuiduentur, aut veniendum ad aliqua, quæ per ſe primò ſint indiuidua, quæ tamen nulla ſunt. Quodcumque enim accidens ſumatur, non minus de eo quæri poteſt, quo pacto in eo natura communis facta ſit ſingularis, quàm de quolibet alio accidente.

Cap. 11. Text. 31.

Prædicamenta eſſe impermiſta.

Solutio argumentorum partis oppoſitæ.

Sectio III.

Explicatio Auctorum.

QVAPROPTER ad ea, quæ ex Porphyrio, & cæteris Auctoribus pro oppoſita ſententia allata ſunt. dicendum eſt, in eum ſenſum accipienda eſſe omnia, vt loquantur de accidentibus loco differentiarum latentium, quibus indiuidua eiuſdē ſpeciei intrinſecus, & ex naturis ſuis inter ſe diſtinguuntur. Nam quia huiuſmodi differentiæ nos latent, coguntur Philoſophi illas multorum communiū accidentium collatione ſignificare: præſertim cùm ex naturis indiuiduis ſub eadem ſpecie conſtitutis, non oriantur peculiares proprietates, quas loco differentiarum eiuſmodi ſumere poſſimus, vt patebit inferiùs.

1. Argumenti ſolutio.

Ad primum verò argumentum dicendum, etſi indiuidua, quæ ſub eadem ſpecie continentur, differunt inter ſe per aliquid intrinſecum & eſſentiale, quia tamen id non eſt commune multis, ſed proprium cuique, placuiſſe Philoſophis, vt illud non numeraretur in iis, quæ ad eſſentias rerū pertinent, Omnes enim meritò iudicarunt, de iis, tantùm eſſentiis Philoſopho agendum eſſe, quæ communibus definitionibus & quæ omnibus notæ eſſe poſſent, continerentur. Vnde factum eſt, vt iam inde ab iis, qui internas rerum eſſentias ab accidentibus diſtinxerunt, differentiarum eſſentialium appellatio, pro iis tantum quibus ſpecies conſtituuntur, vſurpari conſueuerit.

2. *Cur indiuidua non definiantur.*

Ad ſecundum dicendum, non ideo indiuidua non definiri eſſentialiter quia non conſtent ex natura ſpeciei, & aliqua adiecta differentia ad ipſorum eſſentiam pertinente, ſed quia Philoſophi nullas eſſentias definire conſtituerunt, niſi quæ eſſent vniuerſales.

Ad

Cur ſub ſpecies infimas vetuerit deſcenſum Plato.

3. Ad tertium dicendum non ideo Platonem prohibuiſſe deſcenſum ſub ſpecies infimas, quod putauerit indiuidua nõ poni directè ſub ſpeciebus, quaſi exiſtimauerit illi cõſtitui ex natura ſpeciei: & aliqua accidentium collectione, ſed quia indiuidua ſunt infinita, ac proinde relinquenda, vt ex citatis locis licet intelligere.

In 2.d.3.q.6. §. ad argum.

Porphyrius exponitur.

4. Ad quartum, miſſa reſponſione Scoti, qui ideo putat ſpeciem dici totum reſpectu indiuiduorum, quia totam quidditatem indiuiduorum includit, dicendum eſt, totum eo loco non accipi pro toto eſſentiali, ſed pro toto vniuerſali, vt legenti patet. Aſſerit enim Porphyrius, genus eſſe totum comparatione ſpecierum: vt ſpecies eſt totum comparatione indiuiduorum, quod falſum eſſet, ſi totum ſumeretur, vt Scotus accipit.

NVM EXISTENTIA, AVT ID QVOD rem efficit, ſit principium indiuiduationis.

QVÆSTIO II.

Exiſtentiam non eſſe indiuiduationis principium.

SECTIO I.

Ad hāc ſent. videtur accedere Nicolaus Bonetus li. 8. ſuæ Met. cap. 1. in 5. dicto Peripatetico.

Secunda opinio de principio indiuiduationis.

Probatur.

a Tex. 49.

b cap. 2. q. 4. ſect. 4.

QVOSDAM refert Scotus ſecundo Sententiarum, diſtinctione tertia, quæſtione tertia, qui cùm videant fieri non poſſe, vt accidentia ſint principia indiuiduationis, confugiunt ad exiſtentiam, dicúntque omnes communes naturas per exiſtentiam indiuiduari. Id quod hac ratione probant. Vltima diſtinctio naturarum communium fit per vltimum actum: actus enim eſt, qui diſtinguit, vt Ariſtoteles docet libro ſeptimo, a capit. tertio: at vltimus omnium actuum eſt exiſtentia, vt à nobis ad quartum b librum explicatum eſt, igitur vltima diſtinctio communium naturalium fit per exiſtentiam: cùm ergo vltima earum diſtinctio, per nihil aliud fiat, quàm per principium indiuiduationis, quandoquidem infra huiuſmodi diſtinctionem non datur inferior: planè ſequitur, exiſtentiam eſſe indiuiduationis principium.

Refellitur hæc ſententia.

Hæc tamẽ ſentẽtia facilè refellitur. Primum, quia quod prædicatur contingenter de indiuiduis, non poteſt eſſe principium indiuiduationis: alioqui indiuidua contingenter eſſent indiuidua, at exiſtentia, nõ neceſſariò, ſed contingenter conuenit rebus omnibus infra Deum, etiam indiuiduis: cùm ea omnia aliquando non fuerint.

Deindè, quia quod ſupponit diſtinctionem indiuiduorum ſub eadem ſpecie, non eſt principium diſtinctionis illorum ſub eadem, vt perſpicuum eſt: at exiſtentia, vt eſt determinata ad hoc indiuiduum & illud, ſupponit diſtinctionem vtriuſque inter ſe. Tota enim ſeries cuiuſque prædicamenti à ſummo genere vſque ad indiuidua incluſiuè, præcedit exiſtentiam cuiuſque ſpeciei: ſiquidem homo, exempli cauſſa, prius natura eſt diuiſus in Socratem & Platonem, quàm per illos exiſtat, codémque modo res habet in cæteris. Quod ex eo perſpicuè

intelliges,quia diuiſiones prædicamentales ſunt perpetuæ ac neceſſariæ,exiſtentia verò ſpecierum per indiuidua,eſt contingens. 3.

Poſtremò, quia exiſtentia naturarum communium non minus eſt indifferens ad multas res, quàm ipſæ naturæ communes: quid autem illam determinet, ac indiuiduam reddat, æquè dubium eſt atque id, quod in tota hac diſputatione quæritur: quidnam videlicet naturas communes reddat indiuiduas. Recolendum eſt tamen id, quod libro 4.diximus,exiſtentias inferiorum naturarum non conſtitui ex exiſtentiis ſuperiorum,licet hæ per illas contrahantur ad inferiora. *Cap.2.q.4. Sect.4.*

Neque id,quod rem efficit, eſſe principiũ indiuiduationis,vt de eo hic agitur.

SECTIO II.

Tertia opinio de indiuiduationis principio.

HEnricus verò Gandauenſis quolibero 5.q.8.ſatis perſuaſus, naturas communes non indiuiduari per accidẽtia, neque item per exiſtentiam:neque verò vlterius quicquã inueniẽs in ipſis indiuiduis, per quod illis proximè cõueniat,vt ſint formaliter indiuidua, hoc eſt, indiuiſa in ſe,&diuiſa à quibuſcumque aliis eiuſdem ſpeciei(his enim duabus negationibus exponit ille indiuiduationem) in eam ſententiã venit,vt aſſerat principiũ & cauſſam proximam indiuiduationis,nullam eſſe aliam,quàm agens ipſum,à quo res indiuidua producitur, illúdq; ſatis eſſe ad indiuiduationem.Nam quod in ipſis indiuiduis nihil ſit, quod proxima indiuiduationis cauſſa dici poſſit, ex eo probat ille:quia ſi eſſet,adderet vtique ſpeciei aliquid reale, quo pacto differentia ſpecifica addit aliquid reale generale:quod ipſe ea ratione exiſtimat fieri non poſſe,quia illud additum,eſſet factum,ac proinde indifferens & determinabile ex natura ſua, quemadmodum differentia ſpecifica,quæ generi additur,quod tamẽ principio indiuiduationis repugnat.Quod verò agens ſatis ſit ad indiuiduationem rei,quæ fit, eo argumento oſtendere conatur, quia omnis actio, qua quæque res fit, terminatur per ſe,ac primò ad aliquid indiuiſum in ſe,& diuiſũ à quocumque alio eiuſdem ſpeciei.

Probatur ab Henrico. 1. 2.

Abſurdam eſſe hanc ſententiam oſtenditur.

Verùm hæc ſententia magis abſurda eſt quàm ſuperior. Primum, quia ſi admittatur,neceſſe erit concedere,præciſis omnibus accidentibus,& ipſa etiam exiſtentia, nihil aliud reperiri in indiuiduis, quàm naturas communes,&duplicẽ illam negationẽ:& cùm negationes nõ conſtituant ens vllum,effici neceſſariò,vt indiuidua non ſint inferiora ſpeciebus in ſuis prædicamentis: neque enim naturæ communes contrahi poſſunt per ſolas negationes ad conſtitutionem indiuiduorum,alioqui iam entia conſtarent ex non entibus,quod fieri nequit. 1.

Deinde,quia cùm poſſe diuidi in plura inferiora non repugnet ſpeciei,& tamen repugnet indiuiduis, neceſſariò concedenda eſt aliqua entitas in indiuiduis,quæ nõ contineatur in ſpecie,cuius entitatis ratione talis diuiſio indiuiduis repugnet. Nec ſatis eſt dicere, eam diuiſionem repugnare indiuiduis,quia cõuenit illis oppoſita illa negatio, non poſſe diuidi in plura inferiora:quæro enim per quid eis oppoſita 2.

negatio conueniat? Nam quod Henricus putat, conuenire illis proximè per cauſſam efficientem, ea ratione conſtat fieri nō poſſe, quia negatio nec ſit per ſe, neque eſt forma, ex qua conſtare poſſit id, quod ſit per ſe. Vnde fit, vt neceſſariò dandum ſit in eo, quod fit per ſe, aliquid entitatis vltra entitatem ſpecificam, quæ non fit per ſe, quod quidem illa negatio conſequatur.

Poſtremò, quia cùm minores vnitates, quàm ſit vnitas numeralis, habeant poſitiuum fundamentum intrinſecum rebus, quibus conueniunt, vt patet in ſpecifica & generica: alienum omninò à ratione eſt negare ſimile poſitiuum fundamentum vnitati numerali, quæ eſt omnium maxima, quod tamen negatur ab Henrico, & iis omnibus, qui in indiuiduis nullam præter ſpecificam agnoſcunt.

Quapropter ad eam rationem, qua Henricus probat, nihil intrinſecum indiuiduis, eſſe principium indiuiduationis, dicendum eſt, illud uon rectè aſſumi, ſi principium indiuiduationis eſſet factum, fore, vt eſſ ſed indifferens, ac determinabile. Nam, etſi id verū eſt quoad exiſtentiam & non exiſtentiam, non tamen eſt ad rem, neque ipſe hoc pacto ſumit determinabilitatem, ſed quoad plura eiuſdem rationis: quo pacto falſum eſt, quod aſſumitut quandoquidem ipſa etiam indiuidua ſunt facta, & tamen non ſunt indifferentia, nec determinabilia ad plura eiuſdem rationis: huius autem conditionis ſunt ipſa principia indiuiduationis, atque eo magis, quod eſſe ſic indeterminabile conuenit indiuiduationis principia. *Soluitur Henrici argumentum 1.*

Ad eam verò quia idem probat, agens à quo res indiuidua efficitur eſſe proximam cauſam & fundamentum indiuiduationis, dicendū eſt, ea ipſa probari oppoſitum. Nam ſi actio agentis terminatur per ſe primò ad aliquid indiuiſum in ſe, & diuiſum à quocumque alio eiuſdem ſpeciei aliquod fundamentum datur in re quæ fit, diſtinctum à natura ſpecifica, propter quod illi ea duplex negatio conueniat: ſiquidem, nec natura ſpecifica, nec negationes poſſunt per ſe primo terminare actionem, ſiue vt ea, quæ per ſe primò fiunt, ſiue vt formæ eorum, quæ per ſe primò fiunt, vti diximus. 2.

NVM RES OMNES SINT EX ſe indiuiduæ.

QVÆSTIO III.

Opinio eorum, qui dicunt, res omnes eſſe ex ſe indiuiduas.

SECTIO I.

Eamdem opinionem refert Trombeta q. de principio indiuiduationis.

ALII, quos referunt Scotus. 2. Sententiarum diſtinctione 3. quæſ. 1. & Herueus, quolibeto 3. quæ. 9. vt omnia ſupradicta incommoda declinent, aſſerunt, res eas omnes, quas communes dicimus, eſſe ex ſe ſingulares & indiuiduas, ac proinde non eſſe quærendā principia earū indiuiduationis: *Quarta ſententia de principio indiuiduationis.*

nis:non quod negent cum Nominalibus eſſe eas alia ratione communes & diuiduas,alias ſingulares & indiuiduas: ſed quia indiuiduatio conuenit illis ſecundum rem, communitas autem per operationem intellectus,colligunt illi eſſe omnes ex ſe indiuiduas,per accidens verò communes.Quam ſententiam videtur ſequi Durandus ad 2.ſententiarum d.3.q.2.tametſi parum aduertens, quædam adiungit quæ huic opinioni repugnant.Itaque,quantum licet coïicere ex iis quæ ab huiuſmodi Auctoribus dicantur (neque enim rectè videntur intelligi à quibuſdam)putant illi,res indiuiduas,circumſcripta omni operatione intellectus,non habere principium indiuiduationis à naturis communibus diſtinctum:ſed ſola operatione intellectus diſtinguentis vniuerſalia à ſingularibus.Proinde ſimpliciter & abſolutè dicendũ eſſe, res omnes,ſiue ſint earum,quas communes dicimus,ſiue earum quas ſingulares,eſſe ex ſe indiuiduas. Non negant tamen dari ſine operatione intellectus principia extrinſeca indiuiduationis, cauſſas nimirum efficientes & finales:aut etiam intrinſeca in ſubſtantiis compoſitis, quæ ſunt hæc materia,& hæc forma,vt aiũt. Sed quia principia extrinſeca non ſatis ſunt ad indiuiduationem, vt oſtenſum eſt in cauſſa efficiẽte: materia autẽ & forma non ſunt principia metaphyſica ſubſtantiarum compoſitarum,ſed phyſica tantùm,quia nõ adduntur ſpeciebus compoſitorum ad conſtituenda indiuidua,vt perſpicuum eſt(nam & ſpecies compoſitorum,materia & forma conſtant) aſſerunt illi vniuersè res omnes eſſe ex ſe ſingulares,hoc eſt, ſine vllo principio indiuiduationis metaphyſico:nec quærendum eſſe,quo addito ſingulares fiant: ſed potius,cùm ex ſe ſingulares ſint, qua ratione fiant communes & vniuerſales.

Explicatur propoſita opinio.

Probatur argumentis.

Argumenta quibus hæc ſententia confirmari ſolet (quantum huic loco ſatis eſt)hæc ſunt præcipua.

1. Quæcunque ſunt talia ſecundũ rem, ſunt talia ex ſe:quæcunque ſunt talia ſecundum rationem, ſunt talia per accidens:at res omnes ſunt ſingulares ſecundum rem,vniuerſales autem ſecundum rationem:ſunt igitur ex ſe,ſiue per ſe ſingulares, & per accidens vniuerſales.

2. Præterea, id quod conuertitur cum ente ſecundum rem, conuenit ei per ſe,& non per aliquid additum:at eſſe indiuiduum,ſeu vnum numero, conuertitur cum ente ſecundũ rem (nihil enim exiſtit in rerum natura niſi indiuiduum) non ſunt igitur entia indiuidua per aliquid additum, ſed ex ſeſe.

3. Poſtremo, nulla natura communis ita exiſtit in aliquo ſingulari ſuo, vt ſecundum rem in in alio poſſit exiſtere(quod inductione patet, & ab Ariſtot. traditur planè de ſubſtantiis ſeptimo libro, cap.13. cùm ſic ait, *Subſtantia enim cuiuſque rei,propria cuiuſque eſt,*) quicquid autem tale eſt ex ſe, indiuiduum eſt: nulla igitur natura communis eſt, quæ non ſit ex ſe indiuidua. Quocirca (vt Durandus addit) ſi natura aliqua creata, eſſet pluribus communis ſecundum rem, meritò præter principia naturæ illius,quærenda eſſent propria principia ſingulorum indiuiduorum : nunc autem cùm communitas omnium creatarum naturarum ſit ſolùm ſecundum rationem, diuerſitas autem earum

in

in indiuiduis ſit ſecundum rem, nulla relinquitur ratio, cur præter principia communis naturæ quærenda ſint propria principia indiuiduationis. *tiam, vt ſit explicãdum.*

Atque hæc ſententia adeò arridet quibuſdam, vt in eam pertrahere conentur communem opinionem Theologorum, atque adeò ſpeciatim ſententiam D. Thomæ & Caietani prima parte, quæſt. 29. artic. 1. vbi D. Thomas ait, *ſubſtantiam indiuiduari per ſe ipſam*, immo & opinionem Scoti 2. ſententiarum diſt. 3. quæſt. 6. etſi nemo magis alienus ab ea fuiſſe videatur.

Impugnatio propoſitæ ſententiæ.

SECTIO II.

Dilemma contra propoſitam ſententiam.

VErum hi Auctores cùm dicunt, res omnes eſſe ex ſe ſingulares, aut ſumunt particulas (*ex ſe*) vt ſignificant primũ aut ſecundum modũ dicendi per ſe, aut pro eo quod dicimus, (*non per aliud*) ſi priori modo, in eodem errore, quo Nominales verſantur, & ſibi ipſis repugnant. Nam ſi homo, exempli cauſſa, eſt per ſe ſingularis, nulla ratione poteſt fieri vniuerſalis (quæ eſt ſententia Nominalium) quemadmodum quia Socrates eſt per ſe animal, & diſciplinæ capax, nulla ratione fieri poteſt, vt non ſit animal, aut diſciplinæ capax.

Ocham in 1. diſt. 2. q. 7. Gab. ibidem. *Refellitur quorundam reſponſio.*

Nec vllam vim habet reſponſio quorundam, dicentium non eſſe parem rationem in his exemplis, eò quòd eſſe animal, & non eſſe animal, itémque eſſe diſciplinæ capax, & non eſſe diſciplinæ capax, verè opponantur: non autem eſſe ſingulare & vniuerſale: eo quod eidem rei conuenire poſſint. Re enim vera ſingulari & vniuerſalia, vt talia ſunt, verè opponuntur ac repugnant, cùm in ſuis rationibus cõtradictionem inuoluant. Vniuerſale enim eſt, quod in pluribus eſſe poteſt. ſingulare, quod in pluribus eſſe non poteſt. Nec vero rectè colligas, vniuerſale & ſingulare non eſſe oppoſita, quia eſſe vniuerſale & ſingulare ſimul eidem rei conuenire poſſint, niſi res ſumatur ſecundũ eandem rationem, vt patet ex Dialecticorum documentis, quod tamen hîc non accidit. Homo enim nõ eſt per ſe ſingularis, niſi vt eſt Socrates, aut alius ex ſingularibus, qua tamen ratione non poteſt eſſe vniverſalis, vt luce clarius eſt.

Vniuerſalia & ſingularia vt opponantur.

Præterea, cùm dicunt hominem eſſe per ſe ſingularem, neceſſariò verbum, *homo*, ſumi debet pro homine ſub ratione hominis, alioqui ſi ſub ratione alicuius particularis hominis ſumeretur, liceret etiam dicere, animal eſſe per ſe rationis particeps, quia aliquod particulare, animal eſt per ſe rationis particeps, quod tamen falſum omnino eſt. Significat enim hæc oratio, animal qua ratione eſt animal eſſe rationis particeps: at dicere, hominem ſub ratione hominis eſſe ſingularem, nihil aliud eſt, quàm incidere in errorem Nominalium.

Ex his patet, ſi Auctores propoſitæ ſententiæ ſumant particulas, (*ex ſe*,) vt ſignificant primum aut ſecundum modum dicendi per ſe: non dubium eſſe, quin deficiant ad opinionem Nominalium, cum ta-

men id minimè velint. Quod autem iidem hoc pacto ſibi repugnent, ex eo conſtat:quia alioqui admittunt naturas vniuerſales,quas hac ratione funditus tollunt.

Si verò ſumunt particulas *ex ſe* pro eo quod dicimus, *non per aliud* nempe accidentarium,& extra rationẽ rerum ſingularium,vt plerique eorũ videntur accipere,rectè quidem ſentiunt,vt ex iis quę diximus in ſuperioribus ſentẽtiis impugnandis perſpicuum eſt. Verùm,nec rectè loquuntur,nec quæſtionẽ ſoluunt, quamuis enim animal non per aliquid accidentarium,& quod non pertineat ad eſſentiã hominis ſit homo:non tamẽ rectè dixeris,animal ex ſe eſſe hominem. Ita fit,vt vero etiam ſenſu retẽto,non rectè loquantur, & anſam erroris multis præbeant. Quod denique hoc pacto minimè ſoluatur quæſtio,ex eo perſpicuum eſt: quia hic ſenſus nihil omnino tradit,quo addito, naturæ communes ſint indiuiduæ, ſed tantùm definit eas non eſſe indiuiduas per aliquid aliud accidentarium& extrinſecum ab eſſentiis indiuiduorum, quo fit, vt iuxta ſenſum nõ doceant hi Auctores quid ſint principium indiuiduationis,ſed tantùm quid non ſit.Non ita ſanè D. Thomas, aut Scotus, qui vt hanc quæſtionem ſoluerent, non ſatis eſſe putauerunt, ſi de principio indiuiduationis dicerent,quid non eſſet, niſi etiam adderent, quid eſſet, vt ex ſequentibus perſpicuum erit.

Aliter D. Thomam Scotúmque ſentire.

Itaque etſi hæc ſententia primo aſpectu quibuſdam videtur facillima, eſt tamen omnium implicatiſſima, & quæ,ſi tandẽ ad verum ſenſum reducatur, quæſtionem inſolutam relinquet. Atque hæc ſatis ſint pro eius impugnatione.Nam quod eius auctores nullam videntur ponere diſtinctionem inter principium indiuiduationis & naturas communes, niſi quam facit intellectus (vt in ea proponenda diximus) lib. 7. latè impugnandum eſt.Rectè autem,necne dicant,materiam& formam eſſe principia Phyſica indiuiduationis rerum naturalium, inferiùs patebit.

Opinionem hãc eſſe omnium intricatiſſimam.

Solutio argumentorum.

Sectio III.

QVare ad primum eorum argumentum negandum eſt quæcunque ſunt talia, ſecundũ rem, eſſe talia ex ſe, vtrouis ſenſu ex duobus explicatis hæc verba ſumantur. Eſt enim animal ſecundum rem (hoc eſt præciſa omni operatione intellectus, vt ipſi interpretantur) riſus capax, nempe per qualitatem realem naturæ adiunctam:immo etiam quantum bipes, album, &c. per accidentia quædam eſſentiæ addita: cùm tamen neutra ſignificatione verborum *ex ſe* animal ſibi vendicet hæc attributa, vt perſpicuum eſt.

Ad ſecundum dicendum, nihil aliud eo colligi, quàm quod res ſint indiuiduæ per aliquid intrinſecum indiuiduis, quod tamen quidnam ſit, minimè illi declarant.

Ad tertium negandum,quicquid ita eſt in vno,vt in alio ſecundum rem eſſe non poſſit, eſſe per ſe ſingulare. Nam vt aliquid ſit per ſe ſingulare,

Quid requiratur vt aliquid ſit per ſe ſingulare.

gulare,neceſſe eſt,vt ne ratione quidem in alio reperiri valeat: quod tamen falſum eſt dicere de homine & cæteris rebus, quas communes appellamus.

2.Sent.d.3. q.2. Hinc fit,vt illud Durandi,quod in eodem argumento additum eſt, non rectè ab eo ſit conſideratum. Nam & ſi nulla natura creata, eſt communis ſecundum rem,ſatis tamen eſt communitas illius ſecundũ rationem ex ipſa natura rei ducta, vt præter illam hoc pacto communem, neceſſariò quærenda ſint propria principia indiuiduationis rerũ ſingularium. Alioqui,ſi indiuidua nihil præterea includerent, ea iam euenirent,quæ contra Henricum obiecta ſunt.

Sed præſentit Durandus, hæc & ſimilia ſibi obiici poſſe: & neſcio quo pacto hac & illac tergiuerſatur, & in opinionem ſecundo loco impugnatam incidit,ſibique ipſi repugnat, & qua ex parte verum dicit,quæſtionem minimè ſoluit.Nam cùm quæritur,quo pacto diſtinguantur natura communis & indiuidua:reſpondet diſtingui,vt cõceptam & exiſtentem:paulò autem inferiùs, vt doceat per quid materia ſit hæc,reſpondet, eſſe hanc per aliquid ſui generis. Hic iam quæro, quid ſit illud pertinens ad genus materiæ, quod habet hæc materia præter materiam conceptam, ſiue communem. Exiſtentiáne, vt ille videtur ſignificare in priori pronunciato, an verò aliquid huic materiæ intrinſecum, quod materiam communem contrahat per modum eſſentialis differentiæ, vt innuit in poſteriori pronunciato? hæc enim diuerſa ſunt, & illud prius in 2. quæſtione impugnatum, ac denique vtrúmque euertit Durandi opinionem. Si enim materia non eſt hæc, niſi aut per exiſtentiam, aut per differentiam ſibi additam, & huic materiæ intrinſecam: iam igitur non eſt hæc ex ſeipſa: ita volens nolens Durandus è propria opinione diſcedere videtur. Demúmque nihil aliud concludit de materia quàm quod ſit hæc, ſecluſis omnibus cæterorum prædicamentorum formis,& ipſa etiam ſubſtantiali:quod etſi verum eſt,non eſt tamen ſatis ad explicandum eius indiuiduationis principium. *Perſtringitur Durandus.*

Quod verò attinet ad eos Auctores, quos moderni huius opinionis ſectatores pro ſe afferunt,ſi prior quidem ſenſus verborũ *ex ſe* magis approbetur, ſolus Ochamus, & cæteri Nominales illius fautores credendi ſunt:ſi verò poſterior magis placeat,fauebunt quidem illi D. Thomas,Caietanus,& Scotus, non tamen in eo,vt putent explicatam eſſe eo pacto quæſtionem. Nam & ſi D.Thomas in loco citato obiter ait,*ſubſtantiam indiuiduari per ipſam*,hoc eſt,non per aliquid aliud quã per ſubſtantiam(quod etiam Caietanus fatetur)tamen vbi ex inſtituto hanc quæſtionem explicat, planè quærit aliquid ſub ſpecie infima quo natura ſpecifica ad indiuidua contrahatur,prẹter quàm in ſubſtãtiis ſeparatis, vt patebit inferiùs. Multò autem intelligentiùs & enucleatiùs id facit Scotus in rebus omnibus infra Deum:cuius rei præcipuum fundamentum perſpicuè cõſtituit in euertenda opinione eorũ, qui aſſerunt omnia entia eſſe ex ſe ſingularia, vt apertiſſimè declarat longiſſima diſputatio,quam ille initio citatæ diſtinctionis inſtruit. *Cenſura de Auctoribus pro hac opinione citatis.* *In 1.p.q.29. art.1.* *2.d.3.q.1.*

NVM MATERIA SIGNATA SIT principium indiuiduationis.

QVÆSTIO IIII.

Opinio D. Thomæ, & Ariſtotelis.

SECTIO I.

Quinta ſententia de principio indiuiduationis.

CVM igitur ex dictis pateat, nec aliquid extrinſecũ accidentariúmve rebus indiuiduis eſſe principiũ indiuiduationis, nec etiam res omnes eſſe ex ſe indiuiduas: inueſtigandum eſt deinceps, quo nam interno principio fiat illarum indiuiduatio. Qua in re duæ extãt celebres admodum ſententiæ, quæ & oppoſitæ feruntur. Vna a D. Thomę, exiſtimantis eſſe materiam ſignatam, ſeu deſignatam: altera Scoti, b aſſerentis eſſe differentiam quandam, per quam natura ſpecifica non aliter per ſe contrahitur ad indiuiduum, quàm natura generica ad ſpeciem per differentiam ſpecificam.

a *D. Thom. opuſc. 29. & de ente & eſſentia c. 1. & 3. p. q. 77. art. 2. & 4. ſent. d. 12. q. 1. art. 1. & 2. Et 5. Metap. tex. 2.*
b *Sco. in 2. d. 3. q. 6.*

Senttenia D. Thomæ quinque locis Ariſtotelis probatur.

Ac ſententiam D. Thomæ multa Ariſtotelis dicta, ex eíſque ducta argumenta confirmant.

Primum eſt illud quod Ariſtoteles hoc capite c aſſerit, ea eſſe vnum numero, quorum eſt materia vna. Quibus verbis videtur docere, materiam deſignatam ac certam, eſſe principium indiuiduationis.

c *Tex. 42.*

Alter locus ſe offert ex lib. 7. cap. 8. d vbi ſic ſcriptum eſt. *Tota au-*
1. *tem iam forma in hiſce carnibus atque oſſibus Socrates eſt, & Callias.* Quo
2. loco nomine harum carnium, & horum oſſium, materiam deſignatam ſignificauit.

d *Tex. 28.*

3. Tertius locus, atque adeò expreſſior, affertur ex libr. 7. e cap. 10. vbi Ariſtoteles cùm docuiſſet, hominem vniuerſalem conſtare ex forma & materia communi, ita ſubdit: *Singulare autem ex vltima materia, iam Socrates eſt:* vbi ſignatam materiam apertè vocauit vltimam: quia vt talis eſt, non includitur in ratione hominis communis.

e *Tex. 35.*

Quartus locus, qui maximè etiam vrget, habetur lib. 12. f cap. 8. vbi
4. Ariſtoteles apertè docet, ea quæ ſunt plura numero ſub eadem ſpecie: neceſſariò habere materiam: quaſi materia hæc & illa ſint principia indiuiduantia huius & illius indiuidui ſub eadem ſpecie. Vnde concludit fieri non poſſe, vt ſint plures numero primi motores, quia primus motor eſt expers materiæ.

f *Tex. 49.*
g *Tex. 92. & 93.*

5. Extremus locus habetur primo de Cœlo, g cap. 9. vbi Ariſtoteles perſpicuè docet fieri non poſſe, vt ſint plures cœli: hoc eſt, mundi, quia mundus hic complectitur totam materiam, quæ in rerum natura eſſe poteſt.

Ex his licet primùm argumentari hoc pacto. Idem eſt principium indiuiduationis, quod eſt principium multiplicationis indiuiduorum ſub eadem ſpecie (eiſdem enim principiis conſtituuntur entia, quibus multiplicantur, vt patet) at deſignatæ portiones materiæ, ſunt principia

cipia multiplicationis indiuiduorum ſub eadem ſpecie, vt Ariſtoteles docet, proximis duobus locis, ergo & indiuiduationis.

2. Secundò, idem eſt principium indiuiduationis, quod principium diſtinctionis indiuiduorum ſub eadem ſpecie (ex quo enim res vltimo conſtituitur, eo vltimo à cæteris diſtinguitur, vt inductione patet) igitur cùm materia ſignata ſit principium diſtinctionis indiuiduorũ, reliquũ eſt, vt ſit indiuiduationis. Aſſumptio ex eo probatur, quia cùm

Text. 28. res genita eſt eiuſdem ſpeciei cum generante, tum eius forma eſt diuerſa numero à forma generantis propter materiam, vt ait Ariſt. 7. lib. cap. 8. hoc eſt, quia recipitur in alia deſignata materia.

3. Tertiò, illud aſſerendum eſt eſſe principium indiuiduationis, quod eſt prima radix & origo ſubiectionis (ſiquidem indiuidua ſunt prima ſubiecta in vnoquoque prædicamento) at prima radix & origo ſubiectionis eſt materia, præſertim ſignata & certa, cùm ipſa ſit primũ ſubiectum ſimpliciter, ex quo nimirum primo res conſtituuntur, & in

Tex. 82. quod vltimo reſoluuntur, vt ait Ariſtoteles 1. Phyſic. cap. 9. igitur materia ſignata, eſt principium indiuiduationis.

4. Poſtremò, cùm indiuidua hæc diſtinguantur à naturis communibus, quòd non poſſunt pluribus communicari, illud aſſerendum eſt eſſe principium indiuiduationis, quod eſt principium & cauſſa incõmunicabilitatis, vt ita loquar: at hoc principium eſt materia: præſertim ſignata (ſolius enim actus eſt communicari poſſe, materia autem eſt pura potentia) eſt igitur materia ſignata principium indiuiduationis.

His adductus eſt D. Thomas vt vbicunque de hac re ex inſtituto loquitur, planè doceat principium indiuiduationis eſſe materiam ſignatam. Quæ ſententia non dubium eſt, quin ſit Ariſtotelica: proinde ſi labitur in ea D. Thomas, communis eſt ei lapſus cum Ariſtotele. *Cuius indiuidui ponatur materia principium indiuiduationis ex mente Ariſtotelis & D. Thom.*

Illud tamen certum ſit, nec Ariſtotelem, neque D. Thomam in ea eſſe ſententia, vt putent materiam ſignatam eſſe principiũ indiuiduationis cuiuſcumque indiuidui, ſed tantùm earum ſubſtantiarum, quæ ſub eadem ſpecie indiuiduantur. Putant enim accidentia ſpecifica indiuiduari per ſubiecta, ſiue ſubiecta ſint materialia, vt ſubiectum caloris, ſiue materiæ expertia, vt ſubiectum ſcientiæ: formas verò ſeparatas ſpecificas & completas, hoc ipſo indiuiduari, quod in materia recipi non poſſunt: proinde earum indiuidua per eaſdem differentias vltimo conſtitui, quibus ſpecifica natura completur. Vnde colligunt in ſubſtantiis ſeparatis tot præcisè eſſe indiuidua, quot ſpecies, nec fieri poſſe, vt numerus indiuiduorum excedat numerum ſpecierum, cùm careant materia quæ eſt principium indiuiduationis ſub eadem ſpecie, contra quam ſententiam ad librum 12. diſputandum eſt. Dixi *& completas*, quia formæ ſubſtantiales corporum naturalium, quæ incompletæ ſunt, & ſi non includunt materiam, tamen, quia in materia ſignata recipiuntur, eadem de illis ratio eſt, atque de ſubſtantiis completis naturalibus. Itaque & ſubſtantias completas includentes materiam, & earum formas, putant Ariſtoteles & D. Thomas indiuiduari ſub eadem ſpecie, atque adeo multiplicari ſub illa propter diuerſas portiones materiæ, in quibus diuerſę numero formæ recipiuntur, niſi *In ſubſtantiis ſeparatis tot eſſe indiuidua quot ſpecies.*

vbi forma alicuius ſpeciei occupat totam materiam ſui capacẽ,quod ſancti Doctoris ſententia euenit in corporibus cœleſtibus:quippe in quibus etſi indiuiduatio fiat per materiam ſignatam,quæ non includitur in natura ſpecifica, nulla tamen multiplicatio indiuiduorum eiuſdem ſpeciei fieri poſſit, quod vnica tantùm ſit materia, quæ formæ eius ſpeciei ſit capax. Atque hæc eſt ſententia de principio indiuiduationis,quam ex Ariſtotele accepit D.Thomas, quæ vtrũ vera ſit necne,expendendum eſt deinceps.

Materiam vt eſt quantitate affecta,non eſſe principium indiuiduationis.

SECTIO II.

Quid ſit materia ſignata. TOta difficultas huius rei in explicatione materiæ ſignatæ poſitæ eſt. Quocirca illud animaduertẽdum eſt,nomine materiæ ſignatæ ab vtroque Auctore intelligi materiam quantitate affectam. Nam cùm apud Ariſtotelem, & hoc ipſo capite, a & lib.3.cap. 3. b & alibi ſæpè duplex tantùm ſit diuiſio: vna ſecundum formam quæ ſemper apud illum eſt ſecundum ſpeciem,altera ſecundum quantitatem:diuiſio autem,quæ fit in varias portiones materiæ ad multiplicanda indiuidua ſub eadem ſpecie non ſit ſecundum ſpeciem,ſed ſecundũ quantitatem,efficitur vt nomine materiæ ſignatæ, qua fit eiuſmodi multiplicatio,ſit intelligenda materia affecta quantitate, quod idem apud D.Thomam paſſim inuenies. *a Tex.21. b Tex.11.*

Potiſſimum locus citatus. prima explicatio materiæ quantæ. Cæterum non omnes D. Thomæ ſectatores eodem modo intelligunt materiam quantitate affectam. Sunt enim qui dicant,nomine materiæ quantæ intelligendum eſſe totum aggregatum ex materia & quantitate,Nam cùm ſubſtantiæ,quæ ſunt indiuiduæ ſub ſpecie infima,debeant eſſe & incommunicabiles pluribus,& diſtinctæ à quibuſuis aliis ſub eadem ſpecie contentis, ac materia ex ſe ipſa ſit principium incommunicabilitatis,ratione verò quantitatis,cui primo conuenit diſtinctio numeralis,ſit principium numeralis diſtinctionis(quę perſpicua eſſe putant ex argumentis paulò ante propoſitis)concludũt materiam ſimul cum quantitate principium indiuiduationis ſubſtantiarum corporearum ſub eadem ſpecie infima. Quam ſententiam amplectuntur Paulus Soncinas in ſeptimum librum quæſt.33.& 34.Franciſcus Ferrarienſis in primum contra Gentes ad cap. 21. eandémq; videntur D.Thomas ſibi perſuaſiſſe, cùm aliis locis compluribus, tum maximè 3.p.q.77.art.2. *Ferr. primo contra Gent. c. 21. Soncin. 3.Met.q.33. & 34.*

Refellitur. Primo. Hæc tamen ſententia facilè refellitur. Primùm, quia, aut ſermo eſt de quantitate abſolutè, aut de ſingulari quantitate: ſi abſolutè, fieri non poteſt, vt materia quanta ſit principium indiuiduationis, cùm pluribus conueniat:ſi verò de quantitate ſingulari, cùm ea nõ ſit ſingularis,niſi quia recipitur in ſingulari ſubiecto(vt ipſi docent) prius naturæ ordine erit materia ſingularis,quàm ſit quanta eiuſmodi quãtitate: quapropter non opus illi erit quantitate, vt eius adminiculo ſit principium indiuiduationis compoſiti ſubſtantialis. Deinde, quia materia quanta,hoc pacto expoſita,eſt vnum quippiam per accidens, *Secundo,*

vt

vt ex hoc ipſo capite perſpicuum eſt: atque nullum principium eius quod eſt vnum per ſe,cuiuſmodi ſunt omnia indiuidua cuiuſque prędicamenti poteſt eſſe vnum per accidens,alioqui,id quod cōſtat prin-
5· cipio,eſſet ſimplicius ipſo principio:quod fieri non poteſt. Poſtremò, quia indiuiduæ ſubſtantiæ,quæ ſub eadem ſpecie continentur diſtinguuntur inter ſe per aliquid ſibi intrinſecum ſiue eſſentiale : at quantitas,non eſt hoc pacto intrinſeca indiuiduis ſubſtantiis, cum prædicamenta non permiſceantur,vt ſupra diximus. Nec certè illā vim habet illa eorum reſponſio,etſi quælibet ſubſtantia materialis prius natura eſt indiuidua, & vna numero vnitate tranſcendente, quàm ſit quanta,non tamē prius natura eſſe vnam numero vnitate numerali, quæ pertinet ad prædicamētum quantitatis. Nos enim quærimus per quid ſubſtantia ſit vna numero extra prædicamentum ſubſtantiæ, ſed in ipſo prædicamento ſubſtantiæ.Quo fit, vt vel non reſpondeant ad rem, vel ipſa reſponſione ſibi repugnent,vel potiùs vtrumque faciāt. Mitto ſolutionem argumentorum:quibus diximus illos in hanc ſententiam ductos fuiſſe,quia ad calcem proximæ quæſtionis, & meliùs intelligi,& faciliùs ſolui poterunt.

Nec materiam cum potentia ad certam quantitatem, eſſe indiuiduationis principium.

SECTIO III.

Secunda expoſitio materiæ ſignatæ.

ALij propoſitis rationibus adducti,nomine materiæ ſignatæ,ſiue quantæ,intelligunt nō materiam cum quantitate ſimul,ſed materiam cum potentia ad certam numero quantitatem,ea nimirum ratione,qua eſt capax illius,& nō alterius.Qua in ſententia ſunt Caietanus in libro de ente & eſſentia cap. 2. quæſt.4.& Chryſoſtomus Itauellus hoc loco quæſt.15. putant enim materiam communem, cùm ſit potentia quædam, fieri hanc numero, ſiue ſignatam per capacitatem certæ duntaxat numero quantitatis, eodem pænè modo, quo potentia ſentiendi in commune, fit potentia videndi per capacitatem percipiendi ſolum colorem. Si quis autem ab eis quærat, qua ratione materia ita fiat capax huius ſolius numero quantitatis, cùm ſit, indifferens ad omnes formas naturales, omniáque earum accidentia, reſpondent id fieri actione agentis diſponentis materiam. Nam cùm illa diſponitur ad introductionem formæ ſubſtantialis,ſimul etiam diſponitur ad omnia quæ illam conſequuntur: & quia in generatione non introducitur quælibet,ſed certa & deſignata, cōſequens eſt,vt illam ſequatur certa & deſignata quantitas. quandoquidē quantitas,& cætera accidentia rei,quæ corrumpitur,ſimul abiiciuntur cum forma ſubſtantiali, quam comitabantur, vt eſt D. Thomæ & grauiorum Scholaſticorum ſententia. Cùm igitur in eo temporis momento:quo forma ſuſtantialis introducitur, non quælibet numero quantitas,ſed certa & deſignata recipiatur in materia, efficitur, vt materia in eodem momento ita ſit capax illius quantitatis, vt pro eodem & ab eodem agente non ſit capax alterius, quamuis abſolutè ac ſimpliciter

D.Th.quodl. 20.artic. 6. opuſc.32.c.2. & 5. Capr. in 2.d.13. q. 1.Ferr.2. cōtra Gen. cap. 71. Caieta. de ente, & eſſentia ca.7. q.17. & aliorum complurium.

Quantitas & cætera accidentiá ſimul cum forma ſubſtantiali.

ter ſit capax infinitarum aliarum. Ea igitur ratione dicũt illi materiam fieri hanc numero,deſignatámve,quatenus in eo momento temporis quo forma introducitur (ſed prius natura) eſt in potentia proxima ad eam ſolam numero quantitatem,quæ eſt conſequutura formam.

Reijcitur. Primo. Verùm neque huiuſmodi opinio placet. Primùm, quia ſi materia non eſſet hæc numero,niſi quatenus actione agentis poteſtate proxima eſt capax huius ſolius quantitatis,fieret neceſſariò,vt quoniã materia in qualibet generatione eſt capax nouæ numero quãtitatis,quæ nouam formam ſubſtantialem conſequitur, in qualibet generatione eſſet alia numero materia,ac proinde non eadem numero maneret in re genita,quæ fuit in corrupta;quod quàm ſit abſurdum, luce clarius eſt.Iſto enim pacto non daretur idem commune ſubiectum, in quo terminus ad quem ſuccederet termino à quod,id eſt,forma priuationi, quod eſt præcipuum fundamentum naturalis Philoſophiæ.

Secundo. Deinde,quia ſequeretur,cùm quælibet res generatur, alteram materiam annihilari,alteram creari:quandoquidem materia,cùm ſit primum ſubiectum, nec ex alio ſubiecto fieri,nec in aliud reſolui poteſt.

Tertio. Tertiò,quia quantitas non eſt deſignata & vna numero, niſi quia recipitur in materia vna numero,vt aliàs aſſerunt: quod ſi verum eſt, potius quantitas eſt hæc numero per habitudinem ad hanc numero materiam,quàm materia ſit hæc numero per habitudinem ad hanc quantitatem.

Reſponſio pro citatis Auctoribus. Infringitur. Quod ſi huius opinionis Auctores reſpondeant,materiam non eſſe abſolutè hanc vel illam numero per potentiam ad hanc vel illam numero quantitatem,ídque oſtendi propoſitis argumentis,ſed eſſe principium indiuiduationis huius vel illius numero compoſiti,vt Socratis aut Platonis,quod nos falſum eſſe non oſtendimus,oportebat eos tradere quo pacto materia eſſet hæc numero abſolutè ac ſimpliciter:hoc enim neceſſarium eſt,vt eſſe poſſit principium indiuiduationis huius vel illius compoſiti:& in hac repoſita eſt præcipua huius controuerſiæ difficultas.At illi nihil afferunt,quo materia alioqui communis,ſit hæc vel illa numero,niſi potentiam ad hanc vel illam numero quãtitatem:quò fit,vt planè conuincantur ſentire, eam eſſe abſolutè hanc vel illam numero per huiuſmodi potentiam,quod argumento propoſita optimè refellunt.

Quarto. Quartò, quia cùm materia ex eſſentia ſua ſit potentia quædam ad formam ſubſtantialem, ſi illa ex habitudine ad certam aliquam numero formam eſſet hæc numero, ſiue ſimpliciter, ſiue vt principium indiuiduationis huius aut illius compoſiti:non ex habitudine ad certam numero accidentalem, ſed ſubſtantialem, eiuſmodi vnitatem acciperet:prius enim natura reſpicit illam formam ſubſtantialem,quàm accidentalium quamlibet.

Quinto. Quintò, quia potentia ad quantitatem, quatenus talis eſt,reuocatur ad prædicamentum quantitatis:ſiquidem potentia paſſiua,vt talis eſt,ad illud prædicamentum reducitur, vbi ponitur eius actus,vt patebit lib.12. at nulla natura communis contrahitur per ſe ad inferiora per id, quod pertinet ad aliud prædicamentum: quare nec materia,

teria, vt ſit hæc vel illa per potentiam ad hanc vel illam quantitatem.

Iauelli reſponſio.

Ad hoc argumentum reſpondet Iauellus, potentiam paſſiuam non reuocari ad prædicamentum, in quo ponitur eius actus ſecundarius, ſed vbi ponitur primarius: nunc autē quantitatem non eſſe actum primarium materię, ſed formam ſubſtantialem. Verùm hęc reſponſio non effugit vim argumenti. Nam etſi potentia paſſiuè ſeu receptiua materiæ, ſimpliciter & abſolutè non reuocatur ad prædicamentum quantitatis: reuocatur tamē, quatenus paſſiua & receptiua quantitatis, éſtque vt talis eſt poſterior quantitate.

Non euadit argumenti vim.

Caietanus vbi ſententiā retractet.

Quæſt. 29. ar. 1.

Cap. 2. q. 4.

Eiuſdē Auctoris expoſitio, & in ordine tertia.

Explicatio materiæ ſignatæ.

Hac de cauſſa Caietanus ad primam partem D. Thomæ meliùs expenſo argumento, planè ac meritò retractat ſententiam de indiuiduatione ſubſtantiarum materialium per potentiam ad quantitatem, quam fuerat ſequutus ad libellum de ente & eſſentia, docétque materiam non quatenus eſt in potentia ad certam numero quantitatem, ſed quatenus eſt radix & fundamentū illius, ſeu quatenus illam præhabet, eſſe principiū indiuiduationis materialium ſubſtantiarum. Demúmque ait hoc pacto duo quaſi fundamenta Diui Thomæ in hac re inconcuſſa ſeruari: nempe, diſtinctionē numeralem ſubſtantiarum materialium fieri primo per quātitatem, quod pronunciatum vocat maximā ex ſenſibus ductam: & nihilominns eaſdē ſubſtantias indiuiduari per ſeipſas (vt eo loco tradit D. Thomas) hoc eſt non per aliquid poſterius. Nam indiuiduari per quātitatem, vt præhabitā in ſua quaſi radice & fundamento, non eſt indiuiduari per ipſam quantitatem formaliter, aut per potentiam ad quantitatem, quæ ſunt poſteriora ipſis ſubſtantiis, ſed per aliquid prius quodque ad prædicamentū ſubſtantiæ pertineat. Quo pacto, nomine materiæ ſignatæ intelligenda eſt materia radicaliter, vt ſic dicam, & fundamētaliter quāta, hoc eſt, habens certum quemdam particularem entitatis gradum, propter quem à certo & deſignato agente, & in certo & deſignato temporis momento, non eſt capax alterius quantitatis, quàm certæ etiam cuiuſdam.

Qua ratione materia ſignata dici poſſit principium indiuiduationis.

SECTIO VI.

Caietani expoſitio vtcūque rerum materialium principium indiuiduationis attingit.

HOc igitur modo intellecta materia ſignata, vt cunque dici poteſt eam eſſe ſubſtātiarum materialium principium indiuiduationis. Quælibet enim materia ſingularis, ipſa ſecundum ſe eſt principiū indiuiduationis compoſitorum naturalium, non primùm tamen, quia & ipſa adhuc reſoluitur in gradum ſpecificum, quo præhabet omnes omnino dimenſiones poſſibiles, & eſt omniū capax, & in gradum indiuiduantem, quo eſt capax quarundam, tametſi infinitarum: quatenus autem formaliter eſt effecta ipſis dimenſionibus, eſt principium indiuiduationis non eſſendi, ſed à poſteriori cognoſcendi iuxta generalem principij definitionem, poſitam capite primo huius libri, quo principium dicitur id primum, vnde aliquid eſt, aut fit, aut cognoſcitur.

Confirmatur ex D. Thom.

Hæc D. Thomas conceptis pænè verbis tradit in opuſculo de natura materiæ & dimenſionibus interminatis, ſic enim ait: *Cùm ſubiectum in aliqua*

ſpecie (ſubſtantiæ videlicet)*ſit prima ſubſtantia, quæ indiuiduum dicitur illud quod tenet rationem primi ſubiecti,eſt cauſa indiuiduationis & diuiſionis ſpeciei in ſuppoſitis. Primum autem ſubiectum eſt, quod in alio recipi non poteſt.* Et poſt pauca. *Materia autem cum tribus dimenſionibus non eſt primum ſubiectum,ſed ſecundum ſe,& in natura ſua.* Et paucis verbis interpoſitis: *Cùm ergo forma recipitur in materia, circunſcriptis omnibus per intellectum dimenſionibus,fit aliquid exiſtens in genere ſubſtantiæ,& vltimum, completam habens rationem indiuidui in ſubſtantia: ſed non hic & nunc demonſtrabile ſine dimenſionibus determinatis.* Denique ſic cõcludit. *Et ideò dicitur quod materia ſub certis dimenſionibus eſt cauſſa indiuiduationis: non quod dimenſiones cauſſent indiuiduum, cùm accidens non cauſſet ſuum ſubiectum, ſed quia per dimenſiones certas demonſtratur indiuiduum hic & nunc,ſicut per ſignũ proprium indiuidui & inſeparabile.* Hæc D.Thomas.

Cur non per qualitates in diuiduatio oſtendatur.

Cur autem non per qualitates, ſed per dimenſiones quantitatis oſtendatur à poſteriori indiuiduatio ſubſtantiarum materialium,hæc eſt ratio. Quia qualitates indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, ita ſunt interdũ ſimiles inter ſeſe,vt nec ſenſus,nec intellectus quaſi manu ductus à ſenſu,diſcrimen vllum inter eas inuenire poſſit, quod in Antiocho Rege,& Artemone plebeio hiſtoriæ prodiderunt:at quantũcumque duæ quælibet indiuiduæ ſubſtantiæ, ſimiles ſint inter ſe ratione qualitatum,ſemper tamen hoc diſcrimẽ ratione quantitatis in eis apparet,vt eas numeremus tanquam duas, ac proinde planè cognoſcamus vnam non eſſe aliam. Id quod Diuus Thomas doctiſſimè ad naturam quantitatis vbique refert. Nam quia proprium quantitatis eſt habere partes: ſitu quodã intrinſeco,ſiue eſſentiali inter ſe diſtinctas,hoc eſt ita diſpoſitas,vt vna ſit extra aliam,inde prouenit,vt omnia, quorum quantitates poſſunt eſſe partes vnius totius quãtitatis, neceſſariò iudicentur eſſe diuerſa. Atque hæc eſt ratio cur Ariſtoteles potius definiuit ea,quæ ſunt vnum numero,per ea quorum materia eſt vnum, quàm per ea quorum forma eſt vnum: quia inquam diſtinctio quantitatum, quaſi ſignacula ſunt materiæ, ſenſibili diſcrimine diſtinguit indiuidua non item diſtinctio qualitatum, quæ ſunt quaſi ſignacula formarum. Quod ex eo accidit, quia ſub eadem ſpecie, vt dictum eſt ſæpè à nobis, aliæ qualitates ab aliis non diſcernerentur, niſi in diuerſis quantitatibus exiſterent.

Vide Valeriũ Max. libr. 9. cap. 15.

Quantitatis proprium eſt habere partes.

Cur Ariſtoteles per materiam potius definierit ea, quæ ſunt vnũ numero.

Dubia circa ſuperiorẽ explicationem.

At cùm res genita & corrupta non diſtinguantur per quantitatem ſenſibili diſcrimine: immò ne intelligibili quidem apud quoſdam quod credant vtraque habere eandem omnino quantitatem: quærat aliquis, cur ea per certam quantitatem numero conſti-
1\. tuta ſit indiuiduationis principium, etiam quoad cognitionem à poſteriori.

2\. Deinde, cùm nihil eſſe poſſit indiuiduationis principium, niſi ipſum pe ſe ſit indiuiduum, ſiue hoc vel illud numero: materia autẽ per certam numero qunntitatem non fiat abſolutè hæc vel illa numero, ſed ſolùm fiat huius vel illius numero, vt Socratis aut Platonis (eſt enim hæc vel illa numero antequam hanc vel illam deſignatam accipiat, aut ad eam determinata ſit) obiiciat aliquis non debere eam per certam

certā numero quantitatem conſtitui indiuiduationis principium etiā quoad cognitionē à poſteriori, ſed per aliquid aliud, per quod cognoſcatur quatenus hæc aut illa ábſolutè, non quatenus huius aut illius. Hoc enim præcipuè quæritur in hac quæſtione, vt ſuperiùs diximus.

Sectione præcedente.

3. 1.Phyſ.ca.7. tex.69.& 2. de Ani.ca.1. tex.2.& aliis in locis.

Cur forma nō ſit conſtituta indiuiduationis principiū.

Poſtremò cùm ſubſtantiæ compoſitæ magis habeant eſſe, ac proinde vnitatem per formam, quàm per materiam: cur non priùs forma, quàm materia conſtituta ſit indiuiduationis principium. Facit etiam plurimum pro hac re, quod ſępè Ariſtoteles vocat formam *hic aliquid*, nec alia ſanè de cauſſa, quàm quia eſt præcipua ratio, ob quam cōpoſitum eſt hoc aliquid. His adde, per idipſum conſtiiui vnum quodque ineſſe huius per quod diſtinguitur ab aliis: at compoſitum præcipuè diſtingui ab aliis per formam (actus enim eſt qui diſtinguit, vt habes libro 7.cap.13.) ergo & conſtitui in eſſe huius. Item ſuperiora & inferiora idem eſſe re: quare cum v. g. per formam præcipuè ſit cum animal, tum homo, ergo per eandem præcipuè eſſe hunc hominem. Poſtremò materiam eſſe propter formam vt propter finem, quod habes apud Ariſtotelem 2. Phyſicorum libro, potiùs ergo formam quàm materiam ponendam fuiſſe indiuiduationis principium. Id quod Auerroi ita placuiſſe videtur: vt planè ſcribat ad a initium 2. de Anima, ſubſtātiam eſſe indiuiduam per formam: quod idem ſentiunt nonnulli b eius ſectatores.

Tex.49.

Ca.9.tex.91.

a Com. 2. & ſequentibus, vide eundem 2 de Anima com.60.

b Vt Zimara theoremate 97.& alij.

Primum dubium ſoluitur. Res genita & corrupta vt diſtinguātur.

Nihilominus tamen ad primam dubitationem dicendum eſt: primum quidem rem genitam & corruptam vbique diſtingui ſecundum ſpeciem: Ariſtotelem verò non tradidiſſe principium indiuiduationis ad diſtinguenda indiuidua diuerſarum ſpecierum, quoniam ea diſtinctio ex varietate formarum colligitur. Diuerſitas autem formarum, non ex diuerſitate ſenſibili quantitatum, ſed qualitatum colligi ſolet, vt in re genita & corrupta perſpicuum eſt. Deinde verò, non eſſe traditum ab Ariſtotele principium indiuiduationis ad diſtinguenda ea indiuidua, quorum alterum non exiſtit, alterum exiſtit: ſed ad diſtinguenda ea ſola, quæ ſimul exiſtunt. Id quod primum Herueus c quodlib.3. Deinde Caietanus in loco d citato libelli de ente & eſſentia annotarunt. Satis enim erat ad diſtinguenda exiſtentia à non exiſtētibus, quod alia exiſterent, alia non exiſterent, cùm nihil ſit, quod idem numero poſſit ſimul exiſtere ac non exiſtere.

c Quæſt.9.

d c.2.q.4.

Ad ſecundam dicendum, ſatis innui ab Ariſtotele quo pacto materia cognoſcenda ſit, quatenus eſt hæc numero abſolutè, cùm ab eo traditur principium, quo cognoſcamus illam eſſe nunc propriam huius aut illius. Nam cùm illa non poſſit eſſe propria huius, niſi ſit certa quædam numero abſolutè: quemadmodum illa cognoſcitur eſſe huius propria per hanc deſignatam quantitatem, quæ naturaliter in alio ſimul exiſtere non poteſt, ita cognoſcitur eſſe certa quædam numero abſolutè.

Ad tertiam dicendum, ſi de principiis indiuiduationis phyſicè loquamur, & de cognitione à priori (quo pacto hæc materia & hæc forma vtcumq; dici poſſunt principia indiuiduationis huiuſce compoſiti, licet non prima) non dubium eſſe, quin ex ipſa rei natura, magis

forma quàm materia dicenda ſit principium indiuiduationis,id enim ſatis oſtendunt argumenta propoſita,modo remoueamus ſupernaturalem virtutem,qua fieri poteſt, vt eadem forma numero in diuerſis materiebus recipiatur,pluréſque formæ numero in eadem materia, vt ſuperiùs oſtendimus:at phyſicè quidem , ſed de cognitione à poſteriori atque ſenſibili,potius conſtituendam fuiſſe materiam ſignatam, ſiue certa quantitate effectam,vt oſtenſum eſt.

Cap.4.q.4. ſect.3.

Patet igitur qua ratione dici poſſit materiam ſignatam eſſe principium indiuiduationis,& quo pacto id intellexerit Ariſtoteles. Atque adeo D.Thom.hac in re vbique Ariſtotelis ſectator. Verùm, quia nec Ariſtoteles,nec D.Thomas rectè ſenſerunt de indiuiduatione ſubſtãtiarum ſeparatarum,vt lib.12.patebit,nec Principium intrinſecum indiuiduationis accidentium ſatis apertè tradiderunt,nec verò de Principio indiuiduationis exiſtentium ſimul & non exiſtentium loquuti ſunt,nec denique de Principio indiuiduationis ſubſtantiarum corporearum eodem tempore exiſtentium , aliter quàm more Phyſico perſpicuè diſſeruerunt:reliquum eſt vt cum Scoto (qui nõ tam veritatem huius rei inueniſſe,quàm planiùs tradidiſſe credi debet)quid vniuersè de principio indiuiduationis ſentiendum ſit, exponamus.Nã quo pacto dicta & argumenta ex Ariſtotele ſuperiùs propoſita,quatenus videntur ſolam materiam ſignatam Principium indiuiduationis facere, diſſoluenda ſint,commodiùs re tota explicata intelligi poterit.

Dicta & argumẽta, alia ex Ariſtotele ſoluenda in fine diſputationis.

Sect.7.q.5.

QVONAM SIT VERVM ET COMMVNE *indiuiduationis principium.*

QVÆSTIO V.

Vera ſententia de principio indiuiduationis.

SECTIO I.

Non ſolum phyſicum indiuiduationis principiũ eſſe inueſtigandum.

ERGO vt vera cõmuníſque principij indiuiduationis ratio tradatur,illud animaduertendum eſt, nõ ſatis eſſe quærere Principium indiuiduationis Phyſicum , hoc eſt, realiter conſtituens indiuiduum, quo pacto materia & forma conſtituunt compoſitum naturale : tum quia ſola indiuidua ſubſtantiarum materialium hoc modo cõponuntur:tum etiam quia pars,quæ realiter cõſtituit indiuiduum,non poteſt addi naturæ ſpecificæ illius ad indiuidui conſtitutionem. Nã nec materia hæc,nec forma hæc,nec ambę ſimul addi poſſunt naturæ ſpecificæ hominis:vt cum ea conſtituant hanc hominem:cùm ipſa quoque natura ſpecifica hominis conſtet materia & forma. Vnde cùm dicimus hanc materiam,& hanc formam eſſe principia indiuiduationis phyſica, impropria locutio eſt : præſertim cùm hæc quoque materia, & hæc forma ſint indiuidua , ex ſuis naturis ſpecificis , &

propriis.

propriis indiuiduationis principiis conſtituta. Oportet ergo eiuſmodi principium indiuiduationis quærere ac tradere, vt ipſum totum addi poſſit naturæ ſpecificæ, nec conſtitutum ſit ex alia natura ſpecifica, & alio indiuiduationis principio, ſed ſit ſimpliciter ſimplex, & vltimum in conſtitutione indiuidui. Quo pacto omnia, quæ in rerum natura ſunt, excepto Deo Optimo Maximo, habent peculiaria indiuiduationis principia: quia omnia continentur ſub aliqua ſpecie infima, à qua diſtinguuntur, proprij principij indiuiduationis additione.

Aſſertio quæſtioni reſpondens. Hoc poſito, reſpondendum eſt vniuersè, principium indiuiduationis eſſe differentiam quandam poſitiuam, & primò incommunicabilem, quæ adiuncta ſpeciei, per ſe conſtituit indiuiduum. Huiuſmodi ſunt differentiæ, quibus Socrates & Plato prius natura differunt inter ſe, quàm vllo accidentario diſcrimine, quas differentias alij vocant hæcceitates, alij minus barbarè hęccitates, quod earum additione natura communis fiat hæc, alij tolerabilius differentias indiuiduantes, ſiue indiuiduales, quòd indiuiduorum conſtitutionem abſoluant.

Quæ aſſertio, partim probata relinquitur iis rationibus, quibus ſuperiores ſentẽtias refutauimus, partim hunc in modum cõfirmari poteſt. *Probatur aſſertio.* Nam quod principium indiuiduationis ſit verè differentia quædam ex eo patet, quia ſpecies prædicantur de indiuiduis tanquam de pluribus verè differentibus numero, vt patet ex definitione ſpeciei apud Porphyrium: *Primo.* at indiuidua non differunt numero inter ſe per naturam ſpecificã, ſed per principia indiuiduantia. *Secundo.* Accedit, quod in omnibus rebus, quæ ſub aliqua natura vniuoca diuerſa ſunt, includuntur aliqua primò diuerſa (alioqui procederetur in infinitum) hæc autem verè ac propriè ſunt differẽtię: at indiuidua ſunt diuerſa ſub ſpecie infima, neque aliqua alia reperiũtur in eis ſub ſpecie, quæ ſint primo diuerſa, niſi principia indiuiduantia. *Tertio.* Adde, ea eſſe verè ac propriè differentias, quibus inferiora excedunt ſuperiora: quo pacto differẽtia ſpecifica eſt verè ac propriè differentia, quia eius additione ſpecies excedit ſuum genus, vt eſt apud eumdem, *Cap. de differentia.* at indiuidua excedunt ſpeciem additione principiorum indiuiduantium.

Quod principium indiuiduationis ſit differentia poſitiua. Quod autem ſit differentia poſitiua, ex eo cõſtat, quia indiuiſio, quę in ea fundatur, eſt vera vnitas, atq; adeo omnium vnitatum maxima, cum ſit numeralis: at omnis vera vnitas (præſertim maxima) ſequitur per ſe aliquam entitatem, omnis autem entitas poſitiua eſt. Tum etiam ex eo, quia non quærimus hoc loco principia indiuiduationis non entium (ſi quo modo non entia, indiuidua dici poſſunt) ſed entium: at omne ens, poſitiuum quippiam eſt, nec conſtare poteſt poſitiuum ex negatiuo.

Quod ſit primo incommunicabilis. Quod verò ſit primò incommunicabilis (nempè iis, quæ ſecundum idem nomen & naturam dicantur plura) ex eo probatur, quia indiuidua ſunt hoc pacto incommunicabilia, neque id ſibi vendicant per naturam ſpecificam, vt patet, ſed per propria ac peculiaria indiuiduationis principia. Vnde cùm principium indiuiduationis nõ ſit incommunicabile per aliud principium incommunicabilitatis, cùm ſit proximum incommunicabilitatis fundamentum initio poſitum eſt. & vl-

timo conſtituat rem incommunicabilem , efficitur, vt ſit differentia primo incommunicabilis.

Ex qua re illud etiam,quod paulò antè dictum eſt planè confirmatur,etſi Socrates quodam modo indiuiduetur phyſicè per hanc materiam & hanc formam, tamen hanc materiam & hanc formam , non propriè dici poſſe principium indiuiduationis:quamquam enim hæc materia & hæc forma ſunt per ſe incommunicabiles:non ſunt tamen primò incommunicabiles , ſed per eas differentias, quibus tum à ſuis ſpeciebus, tum ab aliis indiuiduis ſuarum ſpecierum diſtinguuntur.

Quod denique adiuncta ſpeciei per ſe conſtituat indiuiduum,ex eo perſpicuum eſt,quia indiuiduum eſt vnum ens per ſe,& non per accidens,cùm directo ponatur ſub ſpecie , nec ex aliis entitatibus conſtitui poſſit,quàm ex ſpecie & differentia ſpeciei adiuncta.

Non aliter ſenſiſſe Ariſto. neque D. Thomam , ſi modo ſubſtantias ſeparatas excipias.

Quare non dubium eſſe debet,quin hæc ipſa fuerit Ariſtotelis, atque adeo D.Thomæ ſententia de principio indiuiduationis rerũ omnium præterquam ſubſtantiarum ſeparatarum,cùm planè ex vtriuſq; principiis deducta ſit,nec alia ratione intelligendum,quod aiunt,materiam ſignatam , ſiue quantam eſſe principium indiuiduationis ſubſtantiarum materialium,niſi vel iuxta Caietani expoſitionem, quatenus materia prębabet in natura ſua certas dimenſiones,vel quoad cognitionem à poſteriori,vt ex D.Thoma oſtendimus. *Quæſt.5.ſect.3.*

Obiecta contra confirmatam ſententiam.

SECTIO II.

Primum argumentum contra propoſitam ſententiam.

SVNT tamen non pauca, quæ contra hanc ſententiam obiici poſſint. Primum ſic contendat aliquis. Aut differentiæ indiuiduantes Socratis & Platonis conueniunt vniuocè inter ſe, aut analogicè (neque enim ſolo nomine conueniunt, vt patet) ſi vniuocè:ergo aliis differentiis differunt:quo fit,vt vel dandus ſit progreſſus infinitus in differentiis,cùm eadem quæſtio poſſit fieri de omnibus, ſi omnes dicantur conuenire vniuocè,vel tandem reperientur aliquæ,quæ non conueniant vniuocè,quod potiùs ſtatim dicendum erat de primis :ſi verò analogicè , fit vt Socrates & Plato conueniant analogicè , quod abſurdiſſimum eſt, cùm maxima vniuocatione conueniant vt pote ſpecifica. Ita videtur effici, vt potiùs tollendæ ſint è medio differentiæ indiuiduantes.

Caietani. Secundo.

Obiicit quoque Caietanus hoc modo. Actus ſingularis ſupponit potentiam ſingularem : hæcceitates Socratis & Platonis ſunt actus quidam ſingulares , & potentia aut quaſi potentia , cui adueniunt,eſt natura humana:ergo non reddunt eam ſingularem,ſed iam inueniunt ſingularem,ac proinde non ſunt principia indiuiduationis. Maior patet ex 2.Phyſic.cap.3. vbi Ariſtoteles docet , formam ſingularem ſupponere materiam ſingularem : par autem eſt ratio in quocunque actu & potentia. *De ente & eſſentia cap. 2.q.4.* *Tex.36.*

Tertio. Eiuſdem.

Argumentatur etiam idem hoc pacto. Quicquid cõuenit vni indiuiduo

uiduo & repugnat alteri eiuſdem ſpeciei, ſupponit illorum diſtinctionem, at hæcceitas Socratis conuenit Socrati & repugnat Platoni: ergo ſupponit diſtinctionem Socratis à Platone: non eſt igitur principium indiuiduationis Socratis.

Quarto. Illud etiam obiici poteſt contra eamdem ſententiã. Si naturæ communes ſunt indiuiduæ per differentias indiuiduantes, cùm in eadem re ſingulari ſint multæ naturæ communes, vt in Socrate natura animalis viuentis, corporis, & ſubſtantiæ, itémque materiæ, & formæ dabuntur in eadem re multæ differentiæ indiuiduantes: quo fiet, vt Socrates non ſit vnum indiuiduum, ſed plura.

Quinto. Argumentabitur deinde aliquis hunc in modum. Si indiuiduum vltra naturam ſpecificam, habet eam peculiarem entitatem, quam dicimus differentiã indiuiduantem, diuiſa aqua in guttas, tot nouæ naſcentur entitates, quot fuerint guttæ: tótque rurſus entitates peribunt, ſi eædem rurſus guttæ iungantur, quod nõ eſt facile creditu, præſertim cùm nulla aqua generetur aut corrumpatur per eã diuiſionem & coniunctionem. Iſto enim modo eadem aqua, nec corrupta, nec annihilata poterit modo accipere, modo amittere eamdem differentiam indiuiduantem, quod fieri nullo modo poteſt, alioqui eadem res, dum eadem permanet, modo eſſet hæc, modo non eſſet hæc, quod implicat contradictionem.

6. Obiici quoque poteſt hoc modo contra differentias indiuiduantes totius compoſiti. Differentia indiuiduans Socratis, non eſt primò incõmunicabilis, ſed per differentias indiuiduantes materiæ, & formæ: igitur, aut præter differentias indiuiduantes materiæ, & formæ, nulla alia danda eſt totius compoſiti, aut non rectè dictum eſt omnem differentiam indiuiduantem eſſe primo incommunicabilem.

7. Poteſt & illud obiici contra eaſdem, vnde nam ſumantur. Neque enim videntur ſumi poſſe ex ſola forma, neque item ex ſola materia, ſed ex vtraque, cùm ipſum compoſitum ex vtriuſque coniunctione reſultet. Quod ſi Philoſophi conſulendi ſunt, contrà dicendum videtur. Nam cùm ferè dicant compoſita naturalia fieri indiuidua per hãc aut illam materiam, admiſſis differentiis indiuiduantibus compoſitorum dicerent ſumi eas ex ſola materia, non ex materia & forma ſimul: Ita videtur effici aſſertam à nobis ſententiam, nec veram eſſe, nec Philoſophorum dictis conſentaneam.

Solutio eorum, quæ contra aſſertam concluſionem propoſita ſunt.

SECTIO III.

Primo. NON eſt tamen cur obiectionibus propoſitis cedamus: primæ enim duobus modis occurri poteſt. Vno per inſtantiam: nam ſi propoſita ratio vllã vim habet, tollendæ quoque erunt de medio differentiæ ſpecificæ, ſiquidem aut in eis dandus erit progreſſus infinitus, aut concedendum erit ſpecie eiuſdem generis, vt hominem & equum, conuenire analogicè.

Primum argumentum duobus modis diſſoluitur.

Altero

Altero, negatione prioris membri, & conceſſione poſterioris. Neque enim differentiæ indiuiduantes Socratis & Platonis conueniunt vniuocè, quod rectè probatum eſt, ſed analogicè analogia proportionis, vt quemadmodum Socrates eſt hic per hanc differentiam indiuiduantem, ita ſuo modo Plato ſit ille per illam.

Cùm autem colligitur fore hoc pacto, vt Socrates & Plato conueniant analogicè, quærendum eſt, in quonam attributo? Si in homine, negandum eſt, nec certè id probatur: ſi verò in eo quod vterque eſt indiuiduum neceſſariò eſt concedendum, quemadmodum homo & equus quatenus ſunt animalia, cōueniunt vniuocè, & tamē quatenus homo eſt rationis particeps, & equus eſt talis, qualem nos ſignificamus per differentiam rationis expertis, non conueniunt vniuocè, ſed analogicè.

Conſectaria ex dictis. Vnde primùm collige, nulla poteſtate fieri poſſe, vt duo indiuidua ſint poſitiuè ſimilia in omnibus iis, quæ pertinent ad eorum eſſentiam, Nam ſi eſſent, iam conuenirent vniuocè in differentiis indiuiduantibus, quod fieri non poteſt. Similitudo enim poſitiua duarum differen-
1. tiarum indiuiduantium, non alia eſſet, quàm identitas earum numeralis: quocirca non magis fieri hoc poteſt, quàm duplex hic homo.
2. Deinde collige, omnes differentias indiuiduantes eſſe ſimplices entitates, non per negationem compoſitionis realis ex materia & forma, (differentiæ enim indiuiduantes compoſitorum ex materia & forma
3. etiam re ipſa compoſitæ ſunt ex materia & forma: alioqui non eſſent idem re cum iis quorum ſunt differentiæ) ſed per negationem compoſitionis ex natura communi vniuoca, & differentia cōtrahente. Tertiò collige, differentias indiuiduantes eſſe primò diuerſas. Quæ enim ita ſunt diuerſa, vt in nulla natura communi vniuoca & eſſentiali conueniant, ſunt primò diuerſa. Atque hæc omnia proportione ſeruata, de differentiis etiam vniuerſalibus colli poſſunt.

Obiectio Caietani aduerſus nunc dicta. Sed obiicit Caietanus hunc in modum, credens ſe Scotum, non etiam ſeipſum refellere. Quæ magis conueniunt cum vno, quàm cum alio, nō ſunt primò diuerſa ab eo, cum quo magis cōueniunt: hæcceitas Socratis & Platonis magis conueniunt inter ſe, quàm cum hæcceitatibus albedinis, igitur non ſunt primo diuerſæ materiæ inter ſeſe.

Solutio. Hæc obiectio facilè diluitur, diſtinctione conuenientiæ in vniuocā & analogicam. Nam ſi loquitur de vniuoca, vera eſt maior, ſed falſa minor: ſi de analogica, vera eſt minor, ſed falſa maior, datúrque planè inſtantia in quantitate & qualitate: quæ etſi magis conueniūt inter ſe analogica conueniētia, quàm cum relatione, aut cum ente rationis, non tamen idcirco rectè colligas, illas non eſſe primo diuerſas. Ac mirum ſanè eſt, quòd Caietanus ſtruxerit hoc argumentum contra Scotum, vſus nomine hæcceitatum pro differentiarum indiuiduantium, nec viderit idem contra ſe poſſe inſtrui. Concedit enim quęſtione ſequenti, differentias indiuiduātes intrinſecas indiuiduis, quemadmodum & in commentariis primæ partis D. Thomæ ad quæſtionem 85. quas tamen hac ratione minimè id aduertens, oſtendere nititur, non eſſe principia indiuiduationis.

Cap. 2. de Ente & eſſen. q. 5. Et 1. par. q. 85. art. 7.

Secunda

Secunda obiectio diluenda eſt negatione maioris, dicendùmque Ariſtotelem docere eo loco cauſſas, quæ ſibi mutuo ſunt cauſſæ, ita affectas eſſe, vt ſi vna ſit ſingularis, altera etiam ſingularis ſit, Poteſt tamen potentia eſſe ſingularis per accidens, & actus ſingularis per ſe, quod hic videre licet. Nunquam enim differentia indiuiduans Socratis exiſtit, niſi in natura humana ſingulari: ſed tamẽ hoc intereſt, quòd illa eſt ſingularis per ſe, hæc autem non niſi ratione differentiæ indiuiduantis. Quamquam ſi formaliter loquendum eſt, non eſt eadem ratio in cæteris actibus & potentiis, atque in materia & forma: quia cùm non ſit omnino negandum, principia indiuiduantia quocunque modo explicentur, & vndecúmque ſumantur, eſſe ſuo modo actus naturarum, quas dicimus communes, cùm illas diſtinguant, & ſingulares efficiant (quod neſcio qua ratione Caietanus nõ aduertit) illud tamen compertum eſt apud omnes, qui naturas vniuerſales agnoſcunt, non ſupponere illos naturas communes eſſe ſingulares, ſed ſingulares reddere: quo fit, vt hoc argumentum, ſi quid virium habet æquè pugnet contra omnia principia indiuiduantia quomodocunque ponantur à Caietano, atque contra Scoti hæcceitates. Huc accedit, quòd ſi omnis actus ſingularis ſupponeret potentiam ſingularem, nec illam efficeret ſingularem, pari ratione omnis actus ſpecificus ſupponeret potentiam ſpecificam, nec eam traheret ad eſſe ſpecificum, quod falſum eſt: ſiquidem corporeum quæ eſt differentia ſpecifica ſubſtãtiæ corporeæ, non inuenit ſubſtantiam genus ſummum in eſſe ſpecifico, ſed eam trahit ad ſpeciem, in qua habet eſſe ſpecificum per accidẽs: quemadmodum hæcceitas. Socratis trahit naturam humanã ad Socratem, in quo habet eſſe ſingularis per accidens. *2. Argumentum principale diluitur.*

Tertiæ obiectioni occurrendum eſt negatione maioris, quæ tunc eſt falſa, cùm id quod conuenit rei, efficit diſtinctionem illius ab alia, quo pacto differentia indiuiduans Socratis conuenit Socrati. Atque hoc etiam argumentum, ſi vllam vim haberet, euerteret omme principium indiuiduationis, vt perſpicuum eſt. 3.

Ad quartum dicendum, omnes naturas communes, quæ eſſentiali prædicatione dicũtur de ſpecie infima, fieri indiuiduas per eam differentiam indiuiduantem, per quam illa fit indiuidua. Qua enim differentia homo fit hic homo, eadem omnino fit hoc animal, hoc viuẽs, &c. At forma & materia non iiſdem differentiis fiunt indiuiduæ, quibus indiuiduantur compoſita: habẽt enim peculiares vnitates numerales, ac proinde peculiares differentias indiuiduantes, quibus ſunt diuerſa numero entia & inter ſe, & à toto compoſito. Itaque in Socrate, & in quouis alio compoſito naturali, tres tantùm cernuntur differentiæ indiuiduantes: vna materiæ, qua illa permanet eadem numero ſub alia & alia forma: altera formæ, qua ipſa diſſoluto compoſito eadem numero conſeruari poteſt aut naturali, vt humana, aut ſupernaturali virtute, vt cæteræ: tertia totius compoſiti, quę vt incipit eſſe per generationem compoſiti ita & per eius diſſolutionem perit: & iterum poteſtate diuina redire poteſt, ſi eadem numero forma iterum informat eandem numero materiam. Nõ eſt tamen proinde Socrates tria indi- 4. *In quouis cõpoſito naturali tres tantum dari differentias indiuiduantes.*

uidua, ſed vnum: quia, vt ille non eſt materia, nec forma, ita numerari non poteſt vnitatibus materiæ & formæ.

Quinta. Quintæ obiectioni reſpondebis: partes eius rei, cuius ſubſtãtia per diuiſionem haud corrumpitur, non accipere nouas differentias indiuiduantes per diuiſionem, nec rurſus per coniunctionem vllas admittere: ſed eaſdem habere, cùm ſeiunctæ ſunt à ſe inuicem, quas habebant in ipſo toto: quandoquidem aquæ guttæ non ſunt aliæ numero ab iis, quæ in tota aqua continebantur, & ita res habent in cæteris ſimilibus. *Differentias materiæ & formæ nõ eſſe partes differentiæ compoſiti.* Hoc tantùm eſt diſcriminis, quòd differentiæ indiuiduantis, quibus partes poſt diuiſionem totius ſunt numero diſtinctæ, erant ante diuiſionem partes differentiæ indiuiduantis totius compoſiti, vtpotè integrantes vnam & eandem numero differentiam indiuiduantem totius. Atque hac de cauſſa, nec ante diuiſionem, nec poſt vnionem poſſunt eiuſmodi partes dici multa entia numero, ſed multæ partes vnius entis numero. Alia ratio eſt de differentiis indiuiduantibus materiæ & formæ: neque enim credendum eſt, illas, dum totum ex ipſis compoſitum eſt, eſſe partes differentiæ indiuiduãtis totius compoſiti: ſiquidem hoc pacto, dum totum exiſtit, non eſſent materia & forma duo entia: quemadmodum nec duæ dimidietates aquæ, dum illa non eſt diuiſa, ſunt duo entia. Vt igitur compoſitum ex materia & forma non idem eſt, quod materia & forma ſimul ſumptæ, ſed eſt tertia entitas reſultans ex vtriuſque coniunctione, vt patebit lib. 7. ita differentia indiuiduans compoſiti, non eſt idem quod differentiæ indiuiduantes materiæ & formæ ſimul ſumptæ, ſed eſt differentia quædam reſultans ex coniunctione ſingularis materiæ & ſingularis formæ, ratione vltimarum entitatum, quibus illæ ſunt indiuiduæ.

Sexta. Sexta obiectio hunc in modum diſſoluenda eſt. Differentiam Socratis indiuiduantem, nõ eſſe incommunicabilem formaliter per differentias indiuiduantes materiæ ac formæ, ſed cauſſaliter. *Differentia indiuiduans vnde ſit incommunicabilis.* Eſt enim ipſa ex ratione ſua incommunicabilis, & tamẽ cùm totum indiuiduum cauſſetur ex indiuidua materia & indiuidua forma: neceſſe eſt, vt differentia indiuiduans totius cum ſua incommunicabilitate cauſſetur à differentiis indiuiduantibus, incommunicabilitatibúſque materiæ ac formæ. Quod autem dictum eſt, omnem differentiam indiuiduantem eſſe primò incommunicabilem, ſeu (quod idem eſt) non communicabilem per aliud, intelligendum eſt formaliter: etſi cauſſaliter per aliud poſſit eſſe incommunicabilis, quemadmodum & eſſe ſimpliciter.

Septima. Septima hoc pacto diluenda: aliud eſſe differentiam indiuiduantem totius compoſiti reſultare ex coniunctione materiæ & formæ, quod aſſeruimus, aliud, ſumi ex materia & forma, de qua eſt cõtrouerſia apud Philoſophos. Hoc enim nihil eſt aliud, quàm denominationẽ, quę fit per differentias indiuiduantes, deſumi aut ex forma, aut ex materia. Nam cùm ſæpè videamus denominationem, quę fit per alias differentias, deſumi ex formis, vt ſi dicas, hæc menſa eſt lata: ſæpè etiam ex materia, vt ſi dicas, eſt lignea: dubitãt Philoſophi, vnde nam ſumatur denominatio, quæ fit per differentias indiuiduantes: veluti cùm Socrates dicitur hic, ex formáne, an ex materia dicatur hic. In qua

Lib. de ente & eſſent. c. 2. q. 5. & 1. p. q. 85. art. 7. controuerſia dirimenda Caietanus in locis ſuperiùs citatis illud primum nobiſcum aſſerit, dari re vera differentias indiuiduantes, quę indiuiduis internæ ſint, & per quas ſpecies ſubſtantiarum in ipſo prædicamento ſubſtantiæ ad indiuidua contrahantur. Qua in re planè fa- *Diſcrimen inter differẽtias ſpecificas & indiuiduãtes ex Caietano.* *Iauellus 5. Meta. q. 15.* tetur nullum eſſe diſcrimen inter D. Thomam & Scotum: neque id retractat in 1. parte quæſt. 29. art. 1. vt quidam exiſtimant: ſed potiùs in ea re magis firmat animum, aſſerens ſubſtantias compoſitas non eſſe indiuiduas per potentiam materiæ ad quantitatem, vt loco illo dixerat, ſed per aliquid prius natura, quod ad prædicamentum ſubſtantiæ ſuo modo pertineat. Verùm hoc diſcrimen eſſe ait inter differentias ſpecificas & indiuiduantes, quod ſpecificæ ſumuntur ex formis veluti rationale ex forma rationis participe, indiuiduantes verò ex materia. Itaque quemadmodum genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam deſumptam ab aliquo gradu formæ, qui non includitur in genere: ita credit ille ſpeciem contrahi ad indiuiduum per differẽtiam deſumptam ex vltimo gradu materiæ, qui non includitur in ſpecie. Non quod exiſtimet, formam nõ habere etiam vltimum aliquem gradum, ſiue entitatem infra gradum ſpecificum (neque enim minus credit aut credere potuit, animam Socratis eſſe indiuiduam ſub ſpecie formæ humanæ, quàm eius materia ſit indiuidua ſub ſpecie materię generabilium & corruptibilium, aut ipſe Socrates ſub ſpecie humanæ natu- *Scot. in 2. d. 3. q. 6. & Auer. 2. de Anim. com. 8.* ræ) ſed quia putat denominationem, qua natura ſpecifica dicitur contracta ad hoc, aut illud numero, non fieri ab vltimo gradu, quo forma eſt hęc, ſed potius ab vltimo gradu, quo materia eſt hæc: cùm interim alij contra ſentiant denominationem non fieri ab vltimo gradu materiæ, ſed formæ.

Germana ſolutio. Videtur tamen poſſe dirimi controuerſia hunc in modum, vt denominatio, quòd attinet ad nominis occaſionẽ, ſeu potius pronominis, quo compoſitum appellatum fuit hoc numero, ducta ſit à materia, vt Caietanus ait, fuit enim occaſio eius rei quantitas, vt ſuprà diximur: at quantitas, materię potius quàm formę attribui ſolet. Quod ve- *Quæſtio. 5. Sect. 3.* rò attinet ad id, quod ſignificatur potius ſumitur à forma, vt alij volũt: & ex iis etiam, quæ à nobis ſuperiùs dicta ſunt intelligi poteſt. Atque in hac ſententia eſſe D. Thomam 2. contra Gent. ca. 40. colligi poteſt: quo in loco ille extrema ratione contẽdit ad formam potiùs quàm ad materiam referendam eſſe rerum materialium diſtinctionem: tametſi aliàs ſępè dixerit, materiam eſſe principium earum indiuiduationis, ac proinde diſtinctionis, in eo nimirum ſenſu quem explicauimus. Nec dubitandum, quin idem quoque ſenſerit Scotus. Supereſt igitur, vt diſſoluamus argumenta ea, quibus in ſuperiori quæſtione contendebatur materiam ſignatam principium indiuiduationis eſſe, qua ex *Lect. 1.* parte videri poſſunt contra ea, quæ dicta ſunt, aliquid concludere. *Ex D. Tho. ſententia, ad formã potius quàm ad materiam referri oportere diſtinctionem.*

Solutio argumentorum, quæ ſuperiori quæſtione pro materia ſignata propoſita ſunt, quæ ex parte non rectè concludunt.

SECTIO IV.

Ad argumēta poſita initio ſectionis primæ quæſtionis ſuperioris.

AD primum igitur locum, quo Ariſtoteles in hoc capite definit ea, quæ ſunt vnum numero, reſpondet Scotus 2. Sent. diſt. 3. q. 6. nomine materiæ non eſſe intelligendam eam materiam, quæ eſt altera pars Phyſica ſingularis cōpoſiti: alioqui, nec ſolis iis, quæ ſunt vnū numero, nec etiam omnibus cōueniret definitio, vt patet ex argumētis contra eam propoſitis in contextu: ſed intelligendum eſſe differentiam indiuiduantem, quæ poteſt dici materia reſpectu ſpeciei, quam contrahit. Nam cùm ſpecies contineat totam quidditatem indiuiduorum (indiuidua enim non definiuntur quidditatiuè, niſi ratione naturæ ſpecificæ, vt patebit lib. 7.) quidditas autem paſſim apud Ariſtotelem dicatur forma: meritò differentia indiuiduans, quæ eſt altera pars Metaphyſica indiuidui, dicetur materia. Cuius rei triplex ratio reddi Solet à Scoti ſectatoribus. Vna, quia quidditas communicatur multis, differentia autem indiuiduans, dum ea contrahit, reddit illam incommunicabilem: vt autem communicari multis eſt formæ, ita reſtringere ad vnum tantùm id quod multis communicatur, eſt materiæ, vt patet in figura ſigilli, & cera. Quæ ratio videtur deſumpta ex more loquendi Platonis. Altera, quia quidditas conſtituit rem in eſſe prædicabilis, differentia autem indiuiduans, in eſſe ſubiicibilis: prædicatum autem eſt ſimile formę, ſubiectum verò materiæ. Tertia, quia ſi differentia indiuiduans conferatur cum quidditate rei, longè minus perfecta reperietur: vt magis videri poſſit perfici per quidditatem, quam contrahit, quàm illam perficiat. Nam etſi differentia indiuiduās quodam modo perficit quidditatem, quatenus illi dat eſſe huius & illius quidditatis, id eſt, quatenus illam ad hoc perducit, vt ſit hæc & illa numero quidditas: tamē maiorem perfectionem recipit ipſa à quidditate: accipit enim, vt ſit differentia humanæ naturæ equinę, aut leoninæ, & cæterarum: quod maioris perfectionis eſt, quàm quod natura ſpeciei ſit hæc, aut illa numero, id quod non accidit in differētiis ſpecificis, ſi conferantur cum ſuis generibus: perfectior enim eſt natura rationalis, quàm animalis, plúſque nobilitatis accipit animalis natura ex coniunctione cum natura rationali, quàm hæc ex coniunctione cum illa.

Tex. 12.

Cur differentia indiuiduans dicatur materia, triplex ratio.

Lege Scot. in 2. d. 3. q. 6. Antonium Trombet. lib. 5. Metaph. q. 5. art. 3. Baſſ. 2 Sent. d. 12. q. 4. art. 3.

Quo loco operæ pretium eſt referre diſtinctionem Scoti de materia. Vt enim inquit duplex eſt forma, vna, quæ eſt pars compoſiti, veluti anima humana, altera, quæ eſt tota quidditas ſpecifica, veluti humanitas (nam & totum ipſum, formam appellat Ariſtoteles, cùm de cauſſis agit) ita neceſſariò aſſignandam eſſe duplicem materiam: vnam, quæ cum forma conſtituat compoſitum, vt corpus cum anima: alteram, quę cum quidditate ſpecifica conſtituit indiuiduum: quo pacto differentia hæc indiuiduans conſtituit cum ſpecifica humanitate hūc hominē. Ac priora genera formę & materiæ, vocat ille formā partis, & materiam partis, poſteriora verò, formam totius, & materiam totius,

Diſtinctio Scoti de materia. In 2. d. 3. q 6. & alibi.

2. Phyſ. ca. 3. tex. 31. & hoc lib. cap. 2. tex. 3.

totius, ſumptis gignendi caſibus intranſitiuè: quaſi dicat, formam quæ eſt pars, materiam quæ eſt pars: formam quæ eſt totum, materiã quæ eſt totum. Eſt enim differentia indiuiduans re ipſa tota quidditas ſpecifica, tametſi ab ea formaliter differt. Putat ergo Scotus, nomine materiæ in loco citato intelligendam materiam totius, differentiam videlicet indiuiduantem: proinde & omnibus iis quæ ſunt vnum numero, & ſolis etiam conuenire definitionem: ſiue illa ſint indiuidua ſubſtantiarum, ſiue accidentium, ſiue materialia, ſiue immaterialia. Adde tamen, modo ea ſumantur pro iis quæ ſub aliqua ſpecie continentur, vt excludantur; tum Deus Opt. Max. tum etiam omnes differentiæ indiuiduantes.

Quia tamen durum eſt admodum accipere eo loco materiam, aliter quàm pro vera materia: potius dicendum eſt, materiæ, vocabulum accipiendum ibi eſſe pro materia ſignata ſeu quanta: non ita tamen, vt ſignificetur eſſe primum principium indiuiduationis, nempe irreſolubile in aliud principium, ſed ſolum principium Phyſicum, ac realer componens. Addendum quoque Ariſtotelem non explicaſſe eo loco omnia quæ ſunt vnum numero, ſed ſolas ſubſtantias, neq; omnes item, ſed eas tantùm, quæ ſunt indiuidua ſub aliqua ſpecie. Dico autem *ſolas ſubſtantias*, quia non eſt complexus accidentia talem ſubſtantiarum ſeparatarum, vt ſatis conſtat. Addidi *neque omnes item, &c.* quia non eſt complexus ſubſtantias ſeparatas, quas putauit eſſe indiuiduas per differentias ſpecificas, non autem per aliquid contrahens ſpeciem. Meritò autem Ariſtoteles propriam ſententiam ſecutus, non eſt complexus ſubſtantias ſeparatas, quia inſtituit definire ea ſola, quę ſunt vnum numero vnitate diſtincta ab vnitate ſpecifica: quæ diſtinctio apud illum non datur in ſubſtantiis ſeparatis. *Aptior loci Ariſtotelis explicatio & argumenti ſolutio.*

Atque hinc perſpicuè colliges ſolutionem eorum, quæ in contextu contra propoſitam definitionem obiecta ſunt. Nam hic cãdor, & hic ſapor, etſi ſunt in eadem materia ſignata: tamen non ſunt ſubſtantiæ: Michaël autem, & hic Angelus pro Michaële acceptus, etſi ſunt ſubſtantiæ, tamen ex Ariſtotelis ſententia non poſſunt indiuiduari ſub ſpecie, ſed per ipſam differentiam ſpecificam conſtituuntur ineſſe indiuiduali. Vnde etſi definitio illa eorum quæ ſunt vnum numero, non eſt rectè tradita ſimpliciter: eſt tamen rectè iuxta Ariſtotelis ſententiam de ſubſtantiis ſeparatis. Mitto alia, quæ tum à Scoti ſectatoribus, tum etiam ab ipſo Scoto relata ſunt: illud planè eſt contra Ariſtotelis ſententiam in tractatione de cauſſis, quod totam quidditatem ſpecificam vocauerit formam reſpectu differentiæ, cum qua conſtituit indiuiduum: neque enim illam vocauit formam, niſi reſpectu earum partium, ex quibus componitur, ídque quatenus illis dat eſſe partium talis naturæ, & reſpectu partium ſubiectarum, vt Socratis & Platonis, quibus dat eſſe quidditatiuum talis ſpeciei. *Solutio eorum quæ in contextu propoſita ſunt cõtra definitionem illorum quæ ſunt vnum numero.* *Quidditatem ſpecificam reſpectu cuius vocauerit Ariſtoteles formam.*

Ad alterum locum Ariſtotelis, concedendum quidem eſt, appellatione harum carnium & locum oſſium ſignificari materiam ſignatã, vt verbis proximè ſequentibus ſatis exponitur: verum negandũ inde ſequi, materiam ſignatam eſſe apud Ariſtotelem primum principium *Exponitur locus Ariſtotelis.*

indiuiduationis,ſedPhyſicum ac ſecundarium in ſubſtantiis naturalibus, vt ſæpius diximus:quamquam is locus magis explicabitur in ſolutione primæ argumentationis.

Ad tertium,idem reſpondent Scoti ſectatores,quod Scotus ad primum:re tamen vera non poteſt materia eo loco accipi, niſi pro vera materia,cùm proximè dictum ſit,ſpeciem cõſtare materia,vt vniuerſali.Dicendum eſt igitur ſenſum eſſe, Socratem eſſe ex materia extrema, id eſt, conſtare ex eadem materia,vt ſingulari tamen : at ex hoc ſenſu nihil enim concluditur contra ea, quæ de principio indiuiduationis dicta ſunt.

Ex Ariſtotelis ſententia nullam ſpecie ſubſtantiæ, expertem materiæ, poſſe habere ſub ſe indiuidua.

Ad quartum, perſiſtens Scotus in eadem expoſitione, reſpondet, materiam accipi eo loco pro differẽtia indiuiduante:atque adeo Ariſtotelem concludere non poſſe,dari plures primos motores, quia primus motor non poteſt conſtare differentia indiuiduãte,propter ſummam diuinæ naturæ ſimplicitatem. Quia tamen Ariſtoteles eo loco planè loquitur de materia propriè dicta,vt patet ex antecedentibus & conſequentibus:potius dicendum eſt, credidiſſe quidem Ariſtotelem nullam ſpeciem ſubſtantiæ poſſe habere non modo multa indiuidua, ſed ne vnum quidem ſub ſe,niſi habeat materiam : proinde apud illũ rectè effici,ea quæ non habent materiam, non ſolùm non eſſe plura numero ſub eadem ſpecie,ſed neq; vnum ſub ſpecie, quòd in iis ſpecies,& indiuiduum idem ſint prorſus ex natura rei. Hinc tamen non efficitur credidiſſe illum materiam eſſe primum principiũ indiuiduationis,etiam in ſubſtantiis materialibus, ſed materiam eſſe neceſſariã ad conſtituenda ſubſtantiarum indiuidua ſub ſpecie Cuius falſæ opinionis fundamentum 12.lib.explicandum eſt. Ex quibus patet reſpõſio ad extremum locum.

Prima argumentatio, eadem ſectione prima propoſita ſoluitur.

Prima verò argumentatio hoc modo diſſoluenda eſt.Quemadmodum interna principia multiplicationis ſpecierum ſub genere ſunt differentiæ ſpecificæ, ita multiplicationis indiuiduorum ſub eadem ſpecie eſſe differentías indiuiduantes, neque Ariſtotelem vllo in loco contra ſenſiſſe : quamquam putauerit nullam ſpeciem ſubſtantiæ habere plura indiuidua, niſi conſtet materia, cuius diuiſione ſpecifica, forma multiplicari poſſit.

Secundæ occurrendum eſt, & hanc materiam & hanc formã poſſe dici principia diſtinctionis indiuiduorum ſubſtantiæ compoſitæ ſub eadem ſpecie,quibus enim principiis res conſtituitur, eiſdem ab aliis diſtinguitur:non tamen eſſe prima omnino, & quæ in alia reſolui nequeant,cùm & ipſa diſtinguantur à cæteris eiuſdem ſpeciei per peculiares differentias internas.

Dictum Ariſtotelis exponitur.

Cur autem Ariſtoteles dixerit, formam geniti eſſe diuerſam à generantis forma propter materiam: & (quod inde ſequitur) genitum à generante eiuſdem ſpeciei propter materiam diſtingui, hanc rationẽ tradit Scotus: quia etſi tam forma quàm materia ſunt principia, quibus generans & genitum eiuſdem ſpeciei,partim aſſimilantur,partim diſtinguuntur,magíſque per formam re vera,quàm per materiam:tamen à proprietate (vt ait) potius forma dicenda eſt principium aſſimilationis,

milationis, quàm diſtinctionis, contráque potiùs materia diſtinctionis, quàm aſſimilationis. Similitudo enim ſi propriè loquamur, in qualitate aliqua fundatur: forma autem eſt ſubſtantialis quędam qualitas, quo nomine materia appellari nõ ſolet: diſtinctio verò, ea ratione magis tribuitur materię, quia materia geniti antequam accipiat formam à generante, eſt priuata eiuſmodi forma: atque adeò neceſſariò eſt diſtincta à materia generantis, quæ iam habet formam ſimilem formæ introducendæ. 5.

Sed cùm hæc diſtinctionis ratio non ſumatur ex materia iam exiſtẽte ſub forma geniti, ſed quatenus præcedit introductionem formæ, ea potius ratione dicẽdum eſt illi appropriari, ſiue attribui diſtinctionem formarum generantis & geniti eiuſdem ſpeciei, quia quantitas, qua genitum à generante diſtinguitur, aperto & ſenſibili diſcrimine, vt ſuprà diximus, materiæ tribuitur. Quæ diſtinctionis ratio eo magis probanda eſt, quod in diſtinctionem etiam numeralem corporum cæleſtium, ſi quæ ſunt eiuſdem infimæ ſpeciei (aut ſaltem in iis, quæ à Deo effici poſſunt) eadem congruit. *Accommodatior loci expoſitio.*

Ad tertiam dicito, diuerſam eſſe admodum eam ſubiectionem, qua materia ſubiicitur ſuis formis ab ea, qua indiuidua ſubiiciuntur ſuperioribus ſpeciebus & generibus. Genera enim & ſpecies prædicantur de indiuiduis, formæ autem de materia non item. Proinde nihil aliud ea argumentatione colligitur, quàm quod forſitan hac etiam appropriatione potius materia, quàm forma dicta eſt indiuiduationis principium. Quia ſubiectio, qua materia ſubiicitur formis, vtcunque imitatur ſubiectionem, qua indiuidua ſubiiciuntur ſuis ſuperioribus, in eo videlicet, quod quemadmodum indiuidua habent eſſe à ſuis ſuperioribus, ita ſuo modo materia habet eſſe à ſuis formis.

Ad quartam eodem modo reſpondendum eſt, diuerſam eſſe admodum incommunicabilitatem materiæ, quatenus non communicatur vt actus, ab ea, qua indiuidua non communicantur vt ſuperiora inferioribus. Quare nihil aliud ea argumentatione colligi, quàm quod hæc etiam tertia appropriationis ratio eſſe potuerit, ob quam materia potius quàm forma dicta ſit ab Ariſtotele principium indiuiduationis, quia incommunicabilitas materiæ vtcunque imitatur incommunicabilitatem indiuiduorum, in eo videlicet, quod quemadmodum indiuidua nulli inferiori inſunt per identitatem, ita materia nulli ſubiecto ineſt per informationem.

Vide Alenſ. 1. par. 4.56. memb. 7. art. 1. Ocam in 1. d. 2. q. 2. & 3. Caiet. 1. par. q. 3. ar. 3.

Atqve hæc de principio indiuiduationis, à quo prouenit præcipuum vnitatis genus, dicta ſint. Reliquum eſt vt de diſtinctione, ex qua multitudo naſcitur, diſſeramus.

QVOT

QVOT ET QVÆ SINT DISTINctionum genera apud philoſophos.

QVÆSTIO VI.

De diſtinctione reali.

SECTIO I.

Diuiſio diſtinctionum.

VETVS a quidem diuiſio eſt, qua diſtinctio in realē, & rationis diuiditur: eámque recētiorum b plerique inde ortā exiſtimant, quòd omnia, quæ quoquo modo ſunt, aut ſint entia realia, aut rationis. Sed quicquid ſit de diuiſione ipſa, certè & ratio, qua illam amplectendā exiſtimant, parū habet momenti, vt inferiùs patebit, & alia diuiſio multò commodior ab aliis recentioribus eſt tradita, in realem, rationis, & ex natura rei, quæ à nobis in hac quæſtione explicanda eſt.

a Heru. quol. 3. q. 3. Dur. 1. Sen. d. 2. q. 2.

b Sco. q. 3. de Vniu. immo & Dur. in 1. d. 2. q. 2. Et Okam. in 1. d. 2. q. 3. Et Heru. quolib. 3. q. 3.

Quid ſit realis diſtinctio.

Diſtinctio realis eſt, qua aliquid ab aliquo diſtinguitur, vt res vna ab alia re, aut vt pars realiter integrans totum homogeneum ab alia integrante. Hoc pacto diſtinguitur Socrates à Platone, & anima Socratis ab eius corpore, & partes, quibus mare integratur ex Oceano & Mediterraneo, & inter ſeſe, & à toto mari. Loquor autem de partibus homogeneis: quia aliæ partes componētes realiter, vt materia & forma, & partes heterogeneæ, quatenus eiuſmodi ſunt, diſtinguūtur inter ſeſe, vt res aliȩ ab aliis rebus, Sed vt videamus quid à quo diſtinguatur, vt res vna ab alia re, quod non parum exhibet negotij: illud prius ex veterum ſententia conſtituendum eſt, multa eſſe, quæ diſtinguātur ſine operatione intellectus, nec tamen diſtinguantur, vt res aliæ ab aliis rebus: quod illi paſſim de actione, & paſſione dicunt, ſæpè etiam de relatione & fundamēto, de figura & magnitudine. Hoc niſi ponamus fruſtra labor diſcutiendi hanc difficultatem ſuſcipietur: quandoquidem dicetur nobis, nihil aliud eſſe diſtingui re, quàm diſtingui præciſa omni operatione intellectus. Eo tamen conſtituto, iam datur locus quæſtioni, quid requiratur, & ſufficiat, vt hoc diſtinguatur ab illo: vt res vna ab alia, præter quàm quod diſtinguantur inter ſe, remota omni operatione intellectus.

Fundamentū ex ſententia veterum.

Prima ſententia de reali diſtinctione.

Sunt ergo qui c dicāt, hoc præterea requiri ac ſufficere, quod vtriuſque non eadem ſit exiſtentia, ſed diuerſa. Verùm hæc conditio nec ſufficit, nec forſitan eſt neceſſaria. Non ſufficit, quia relatio & fundamentū habent diuerſas exiſtentias, itémque figura, & magnitudo: perit enim relatio ſæpenumerò manente fundamento, & figura manente magnitudine, quæ tamen ponuntur non diſtingui realiter, neque tamen multorum ſententia habent aliam & aliā exiſtentiam, ſed vnam & eandem omnino.

c Tromb. 5. Metap. q. 5. ar. 4. & q. 6. art. vl. & 7. Metaph. q. 8. art. 4. Bonetus 3. lib. ſuæ Metaph. c. 2. Vide Anton. Tromb. trac. de formalitatibus c. 2.

Secunda ſententia.

Dixerint alij, hoc potiùs requiri, atque ſatis eſſe, quod alia & alia generatione generentur, & alia atque alia corruptione corrumpantur.

pantur.Sed neque huiuſmodi cõditio aut requiritur,aut ſatis eſt.Nam nec relatio & fundamentum,quæ ſunt idem re, eadẽ generatione generãtur,aut corruptione corrumpuntur neceſſariò,cùm ſępè relatio & poſt generetur (ſi relatio generari dicenda eſt) & antè eſſe deſinat.

Cap.2. tex.3. Nec item potentiæ facultatéſve naturales,quæ ſunt proprietates ſubſtantiarũ,cùm diſtinguantur re ipſa,& inter ſeſe,& à ſubſtantia, quarum ſunt proprietates, alia generatione generantur, & corruptione corrumpuntur,quàm illa eadem,qua ſubiectum generatur &corrumpitur.Nec verò Ariſtoteles libro ſuperiori probauit, ens & vnum eſſe idem re,quia eadem generatione generentur,& corruptione corrumpantur:ſed eſſe vnam &eandem naturam,ſeu(quod ſignificare voluit) vnum ipſum,nullam naturam poſitiuam enti addere:idque non ex eo tantùm,quia eadem generatione generẽtur,corruptionéque corrumpantur:ſed quia eadem generatione primo generentur, & corruptione primò corrumpantur,vt diximus in eum locum, quod non accidit in qualitatibus,quæ ſunt proprietates ſubſtãtiarum:quippe cùm priùs natura generetur ſubſtantia, tum verò conſecutione quadã naturali proprietates. Quòd ſi quis velit eo pacto ſumendam eſſe traditã conditionem,vt omnia quæ eadem generatione primò generantur,& eadem corruptione primò corrumpuntur,ſint idem re:quæ verò non eadem,aut non primò,diſtinguantur vt res à re:eiſdem illis exemplis refelletur,relationis,inquã,& fundamenti,figuræ, & magnitudinis:quæ cùm ſint idem re,tãtum abeſt,vt eadem generatione primò generentur,& eadem corruptione corrumpantur,vt ſæpè ne generentur quidem,aut corrumpantur ſimul.

Sco.in 2. d.1. q.4. Tromb. 7.Met.q.3. ar.1. Ferrar. 1.Phy. q. 10. Bonet.3.libr. ſuæ Met.c. 2.

3.ſententia. Dicãt fortaſſe alij,hoc potiùs requiri ac ſufficere,ſi alterutro ſublato,alterum manere poſſit,quod nemo dixerit de relatione & fundamento,de figura & magnitudine.Nam etſi fundamentum manere poteſt ſublata relatione,itémque magnitudo ſublata figura: tamen fieri non poteſt,vt relatio ſublato fundamẽto,aut figura ſublata magnitudine in rerum natura cohæreat.Hæc tamen conditio etſi ſatis eſſe videtur ad diſtinctionem vnius rei ab alia:nõ tamen eſt neceſſaria.Duo enim quælibet correlatiua realia, ſunt diſtincta realiter:neque tamen ita diſtinguuntur, vt alterutro ſublato (immo ne altero quidem) alterum manere poſſit, cùm ambo ſe viciſſim ponant ac tollant, vt patet ex Prædicamentorum libro.

Capi. de Relatione.

4.opinio. Denique alij fuerint,quibus placeat eam conditionem omninò requiri ac ſufficere, quod vtrumque poſſit exiſtere ſeparatum ab altero. Omnia enim ac ſola ea, quæ poſſunt à ſe mutuò exiſtere ſeparata, videntur numerari poſſe vt plures res,ac proinde vt diſtinctæ res. At hæc conditio etſi videtur eſſe ſatis,non tamen eſt neceſſaria.Nam ſi de vera & propriè dicta ſeparatione ſit ſermo: perſpicuum eſt non requiri: ſiquidem nec creaturæ poſſunt exiſtere ſeparatæ à Deo, nec vna perſona diuina à cæteris perſonis,cùm quælibet ſit in cæteris, vt Theologi docẽt. Si verò ſeparatio ſumatur pro alietate:aut, alietatis, nomine intelligitur alietas realis, aut qualiſcunque,aut certè alietas non pendens ab operatione intellectus. Si realis, erit petitio principij: ſi qua-

Perſona diuina ſeparata à cæteris exiſtere non poteſt.

Cùm Magiſtro in 1.d.9. ex Aug. lib. de Fide ad

liſcumque,omnia quæ quouis modo diſtinguũtur, diſtinguentur realiter:ſi alietas non pendens ab operatione intellectus,iam actio à paſſione, relatio à fundamento, & figura à magnitudine realiter diſtinguentur,quod veteres negant, immo & ſuperiora omnia ab inferioribus,quo multo durius eſt:diſtinguuntur enim re vera inter ſe ſeclusa omni operatione intellectus,vt inferiùs patebit.

Petrum c. 1. & Hilario 7. de Trinit. & Ambr.ſuper 5. ca.ſecundæ Epiſ.ad Cor. & habetur. Ioann. 14.

Quinta eaq; vera ſententia.Vnã è tribus conditionibus requiri ac ſufficere ad realẽ diſt. Perſonæ diuinæ maximè diſtinguũtur alietate producentis & producti.

Quare potiùs dicẽdum,vnam ſaltem è tribus conditionibus requiri,ac ſatis eſſe ad diſtinctionem vnius rei ab alia.Prima eſt alietas, vt ſic dicam producentis & producti: nulla enim res ſeipſam producit. Quæ conditio adeo efficax eſt ad diſtinctionem realem conſtituendã, vt ne maxima quidem vnitate eſſentiæ impediri poſſit,quominus illã efficiat,vt patet in perſonis diuinis.Secunda eſt alietas cauſſæ & effectus.Nulla enim res poteſt eſſe cauſſa ſui,loquor autem de iis in quibus cernitur vera ac propria ratio cauſſæ & effectus,quo pacto materia & forma ſunt cauſſæ totius compoſiti. Nam ſi de cauſſa & effectu impropriè dictus ſermo ſit, non erit incommodum ſi eadem res dici poſſit alia ratione cauſſa,alia ratione effectus ſui,vt patet in facultate calefactiua & exſiccatiua ſolis, aut ignis, quæ cùm ſit vna & eadem qualitas tamen quatenus calefactiua eſt,dici vtrumque poteſt cauſſa ſui quatenus eſt exſiccatiua,cùm calefaciendo exſiccet.Tertia eſt alietas ſuppoſitorum,quæ etiam in iis in quibus neutra dictarũ alietatum reperitur,ſufficit:veluti in hoc lapide,& hoc ligno,in hoc angelo, & hoc homine. Poſſũntque in hac conditione tres quaſi gradus conſtitui.Primus quidem in ipſis ſuppoſitis:hæc enim ſũnt, quæ omniũ maximè diſtinguuntur realiter, quæcũque illa ſint. Secundus verò in iis, quæ cùm ex natura rei diſtinguantur,exiſtunt,aut ſaltem exiſtere poſſunt in diſtinctis ſuppoſitis: quo pacto diſtinguuntur realiter accidentia abſoluta Socratis & Platonis,non item relatio & fundamentũ,aut figura & quantitas,cuius eſt figura. Dixi, *cùm ex natura rei diſtinguantur*,hoc eſt,ſemota omni operatione intellectus: ne quis colligat in diuinis potentiam Patris,& ſapientiam Filij diſtingui realiter, quod exiſtant in diſtinctis ſuppoſitis.Nec enim diſtinguuntur ex natura rei, vt mox patebit.Addidi,*aut ſaltem exiſtere poſſunt*,quia ſatis erit ſi diuina virtute effici poſſit,vt in diuerſis exiſtãt,qua ratione colligimus, Muſicam & Grammaticam Socratis diſtingui realiter,quia poteſt virtute diuina fieri,vt altera manente in Socrate,altera exiſtat in Platone.Atque ad hunc modum realis diſtinctionis pertinet diſtinctio realis materiæ & formæ Socratis,& à ſe inuicem,& à tota natura Socratis:quia & materia naturali ſucceſſione reperitur in ſuppoſitis à Socrate diuerſis:& forma etiam,atque adeo tota natura Socratis poſſunt eſſe diuina virtute in aliis ſuppoſitis non ſolùm à Socrate diuerſis,ſed etiam ab iis,in quibus materia Socratis ſucceſſiuè exiſtit.Tertius denique in iis,quæ exiſtunt,aut exiſtere poſſunt in iis, quæ cùm ex natura rei diſtinguantur,nihil repugnat quominus in diuerſis ſuppoſitis exiſtant: quo pacto relatio inhærentiæ formæ Socratis in materia Socratis, & relatio obiectionis huius ſub illa,diſtinguuntur realiter. Quamquam enim ipſæ relationes in diſtinctis ſuppoſitis exiſtere nequeunt, exiſtunt

Ita D.Tho.1. p.q.41.ar.4.

Ita c.2.d.16. q.1.art.1.

Tres quaſi gradus eorũ, quæ realiter diſtinguũtur.

ſtunt tamen in forma, & materia Socratis, quæ nihil repugnat in diſtinctis ſuppoſitis exiſtere. Atque hæc de diſtinctione reali dicta ſint.

De diſtinctione ex natura rei.

Sectio II.

Distinctio ex natura rei eſt, qua aliquid ab aliquo diſtinguitur, præciſa omni operatione intellectus, quo pacto diſtinguuntur, & omnia quæ diſtinguuntur realiter, vt Socrates & Plato, Oceanum mare, & Mediterraneum, & plurima eorum, quæ non diſtinguuntur realiter, vt homo & animal, cæteraque omnia inferiora & ſuperiora. Nam præciſa omni operatione intellectus, & Socrates diſtinguitur à Platone, vt perſpicuum eſt, & inferiora omnia à ſuis ſuperioribus, quod aliquid ſuapte natura includatur, quod ſuperiora non includunt. *Definitio diſtinctionis ex natura rei.*

Poteſt autem diſtinctio ex natura rei in tria genera diſtribui, in formalem, modalem, & potentialem: rurſúſque formalis, in formalem, eſſentialem, & puram formalem. Formalis eſſentialis eſt, qua diſtinguuntur diuerſæ eſſentiæ entitatéſve, ſiue ſimplices, ſiue compoſitæ: & ea quæ habent diuerſas huiuſmodi eſſentias, ſiue entitates, aut ita ſunt affectæ inter ſeſe, vt aliquid eſſentiæ entitatíſve includatur in vno, quod in altero non includitur. Hoc pacto diſtinguuntur naturæ hominis & equi, naturæ Socratis & Platonis, & ipſe homo & equus, Socrates & Plato, itémque animal & homo, ſenſitiuum & rationale, & cætera omnia ſuperiora & inferiora, eorúmque differentiæ: ſi tamẽ ſuperiora & inferiora præciſè ſumantur, quod dici ſolet ſuppoſitione ſimplici. Nam ſi ſumantur abſolutè, aut perſonaliter, hoc eſt, pro ſuis inferioribus, certum eſt inferiora eſſe eſſentialiter id ipſum, quod ſua ſuperiora: quo pacto homo eſt id ipſum, quod animal, & Socrates idipſum, quod homo: cùm ſuperiora omnia dicãtur eſſentialiter, atque adeo quidditatiuè de ſuis inferioribus. Lege quæ à nobis dicta ſunt 8. Dialecticarum inſtitutionum libro de ſuppoſitione abſoluta, ſimplici & perſonali. *Diſtinctio ex natura rei in tria genera diuiditur, & hæc rurſus in alia.* *Superiora vt à ſuis inferioribus diſtinguuntur.* *Cap. 24. 25. 26. & 27.*

Formalis pura, hoc eſt formalis non eſſentialis eſt, quà diſtinguuntur ſuis rationibus formalibus obiectiuis duo quælibet entia non diuerſæ eſſentiæ, aut ita affecta inter ſe, vt nullam eſſentiam entitatémve includat vnum, quod alterum non includat. Quo pacto diſtinguũtur diuinæ perſonæ inter ſe, ipſæq; relationes diuinæ perſonales. Nã, etſi ex natura rei: ſuíſque formalibus rationibus obiectiuis, immo etiam realiter diſtinguuntur, vt entia realia relatiua: non ſunt tamen diuerſæ eſſentiæ, neque aliquid eſſentiæ includit vna, quod non includat altera: alioqui non eſſent eiuſdem omninò perfectionis. Non diſtinguuntur tamen hoc pacto ab eſſentia diuina, ſiue perſonæ ipſæ, ſiue perſonales relationes, neque item attributa diuina inter ſeſe, quia non ſunt ex natura rei diſtincta entia entitatéſve, aut diſtinctæ *Quid diſtinctio formalis pura.* *Diuinarum perſonarum diſtinctio eſt formalis pura nõ eſſentialis.*

entitatis etiamſi, more intelligendi noſtro, ſumi poſſint, vt diſtincta entia entitatéſve diſtinctæ.

Quid ſit modalis diſtinctio.

Modalis diſtinctio eſt, qua entia per modos, qui non ſunt formaliter entia, aut ipſi modi cùm inter ſe, tum ab entibus diſtinguũtur: quo pacto quantitas nunc exiſtens in ſubiecto, nunc extra ſubiectum diſtinguitur à ſe ipſa per diuerſos eſſendi modos: qui non ſunt formaliter entia, & hi ipſi modi inter ſe, & à quantitate.

Tria genera modorum eſſendi.

Quod vt luculentiùs intelligas, aduerte, tria eſſe genera modorum eſſendi. Quidam enim & ſunt formaliter entia, & diſtinguũtur ex natura rei, ac ſæpè etiam realiter ab iis rebus, quarum ſunt modi eſſendi, veluti eſſe huius vel illius figuræ, album, dulce & ſimilia. Alij etſi ſunt formaliter entia, non diſtinguuntur tamen ex natura rei à rebus iis, quarum ſunt modi, ſed noſtro dumtaxat imperfecto intelligendi modo: cuiuſmodi ſunt modi eſſendi, per quos ens diuiditur in ſubſtantiam, quantitatem, & cætera genera ſumma prædicamentorũ: ſunt enim formaliter entia, nempè ipſa ſubſtantia quantitas, &c. nec tamen diſtinguuntur ex natura rei ab entibus, quorum ſunt modi eſſendi, quia ens non eſt natura aliqua, quæ per eos modos contrahatur ad ſumma genera, quæ ſunt entitates ſimpliciter ſimplices, & irreſolubiles in alias entitates: ſed intellectus noſter facit quamdam quaſi compoſitionem ex ente & modis eſſendi generalibus, vt ſimilitudine eius compoſitionis, qua genus per varias differentias diſtribuitur in varias ſpecies, vtcumque percipiat: quo pacto ens per alios atq; alios eſſendi modos diſtribuatur in alia, atque alia prædicamentorum genera. Alij demùm contra ſe habent: Nam etſi ex natura rei, ſemotàve omni operatione intellectus, diſtinguuntur ab iis rebus, quarũ ſunt modi eſſendi, non ſunt tamẽ entia formaliter, niſi ens fuſiſſimè ſumeretur pro eo, quod non eſt nihil. Huius generis ſunt modi eſſendi in ſubiecto & ſine ſubiecto: non quidem aptitudinales ij & eſsẽtiales, quibus ens in accidentia & ſubſtantiam diſtinguitur, ſed actuales illi & accidentales, qui conueniunt accidentibus, alter quidem naturaliter, alter verò ſupernaturali virtute, quemadmodum in accidentibus Sacrę Euchariſtiæ licet intelligere. Alium enim eſſendi modum habet quantitas panis ante conſecrationem, alium poſt conſecrationem, cùm prius ſit actu in ſubiecto, poſt verò non ſit: qui modi nec ſunt alia & alia exiſtentia (eandem enim habet quantitas ante & poſt conſecrationem) nec diſtinguuntur à quantitate, ſola conſideratione, ſed ex natura rei, & præciſa omni operatione intellectus: nec denique ſunt formaliter entia, quia quantitas per conſecrationem, nullam entitatem amittit aut acquirit, niſi relatiuam, quæ eſt poſterior natura iis modis eſſendi quantitatis, quorum alterum amittit, alterum acquirit. In hoc eodem genere modorum eſſendi eſt ipſa exiſtentia rerum infrà Deum, tam actualis earum in ſe, quàm potentialis in ſuis cauſſis, vt capite ſequenti perſpicuum erit. Item modi illi eſſendi neceſſariò, & contingenter, completè, & incompletè, & alij huiuſmodi quamplurimi: quia res ipſæ, præciſa omni alia entitate, ſecluſa omni operatione intellectus, ſunt neceſſariæ aut contingentes, completæ aut incompletæ,

Primum. *Secundum.* *Tertium.*

Accidentia S. Euchariſtiæ habent alium eſſendi modũ ante conſecrationẽ, quàm poſt.

Exiſtentiam rerum infrà Deum, eſſe in hoc genere modorum.

& ſic de cæteris ſimilibus.

Qui nam ex hiſce modis neceſſario, & qui contingẽter competãt.

Horum autem modorũ, quidam neceſſario conueniunt, vt eſſe neceſſarium, eſſe contingens, & in pleriſque eſſe completum, & eſſe incompletũ, veluti in homine, & materia, ac forma: cùm nec homo poſſit fieri ens incompletum, nec forma, aut materia entia completa: alij verò contingenter, vt eſſe actu in rerũ natura (ſi de creaturis agitur) & eſſe potentia: eſſe actu in ſubiecto, & eſſe ſine ſubiecto: & in homogeneis eſſe completum & eſſe incompletum: veluti in aqua, quæ cùm per ſeeſt totum quiddam, eſt ens completum: cùm vero ſit pars maioris aquæ, ſit ens incompletum.

Quid ſit diſtinctio potentialis.

Diſtinctio potentialis eſt, qua partes integrantes eiuſdem totius homogenei, dum in eo ſunt, diſtinguuntur & inter ſeſe, & ab ipſo toto: certũ eſt enim huiuſmodi partes diſtingui inter ſe aliquo modo, pręciſa operatione intellectus: quis enim neget diſtingui hoc pacto Oceanum mare à Mediterraneo, & ſuperius hemiſphærium aëri; ab inferiori: & tamen hæc nec diſtinguuntur formaliter, nec modaliter: ſiquidem nec ſunt actu entia, nec modi entium, ſed partes tantum in actu, vt ſic dicam, exercito, de qua re paulò poſt. Nec obeſt, quod diſtinctio hæc numerata etiã ſit in realibus: omnia enim, quę realiter diſtinguuntur, neceſſe eſt diſtingui ex natura rei, id eſt, ſemota operatione intellectus, licet non contra, omnia quæ ex natura rei, etiam realiter, vt ex dictis patet.

De diſtinctione rationis.

SECTIO III.

Quid ſit diſtinctio rationis.

DIſtinctio rationis eſt, quæ ſola intellectus operatione fit, cuiuſmodi eſt diſtinctio, quia quilibet à ſe ipſo diſtinguitur, vt cùm Socrates de ſeipſo prædicatur, aut ſibi ipſi amicus, aduerſariúſve eſſe concipitur.

Vide D. Tho. in 1.d.2.q.1. articul.3. Et de Potent. q. 7.artic. 6. De Verit.q.21. ar.4.ad 3.& aliis in locis. Ferr.3. Phyſ. q.3. Clypeum de Prædica. q.10.

Quotuplex.

Eſt autem diſtinctio hæc duplex: Vna, quæ nullam habet in rebus fundamentum, ſed intellectus, id quod nullo modo eſt multa, aut eo repetendo, aut eius conceptu nominéve transformando efficit multa, vt Socrates ſimul, ac iterum mente deſignatus, & homo, ac humanitas in commune, ſi pręciſè ſumantur, & omnes omnino cõceptus obiectiui concreti, & abſtracti ſubſtantiarum communium, & quorumcumque accidentium. Dico autem ſubſtantiarum communium, non autem ſingularium, quia concretum ſingulare ſubſtantiæ, diſtinguitur ex natura rei à ſuo abſtracto, vt cap.8. patebit.

Concreta ab abſtractis quomodo diſtinguantur.

Altera, quæ in rebus aliquid fundamenti habet propter earum virtutem, ſiue eminentiam naturæ propriæ, propter quam etſi ſola ratione diſtinguuntur, tamen idem valent, atque alia, quæ diſtinguuntur plus quàm ratione. Quo pacto diſtinguimus in eodem lumine vim calefactiuam & exſiccatiuam, quia etſi lumen eſt vna, atq; eadem qualitas ex natura rei: tamen idem efficit calefaciendo & exſiccando, atque ſi ex natura rei, aut etiã realiter eſſet plures. Eodem pacto in vna & eadem materia diſtinguimus potentiam receptiuam formæ humanæ, & potentiam receptiuã formæ equinæ, quia etſi materia reſpectu

illarum eſt vna atque eadem potentia,& nullo modo plures ex natura rei:tamen perinde eſt apta ad eas recipiendas,ac ſi cõtineret duas potentias ex natura rei diſtinctas.

Attributa diuina quomodo, & inter ſe,& à perſonis, itémque diuina eſſentia à perſonis diſtinguãtur.

Atque hinc ad diuina aſcendendo dicimus, & attributa diuina inter ſeſe, & diuinam eſſentiã à perſonis & relationibus perſonalibus, quæ etiam perſonales proprietates appellantur, diſtingui ratione nõ priori illo, ſed hoc poſteriori diſtinctionis modo, propter eminentiã diuinæ eſſentiæ:quæ tanta eſt,vt cùm in ea, neque attributa inter ſe, neque ipſa à perſonis, perſonalibúſque proprietatibus vllo modo diſtincta ſint ex natura rei,& minus etiam realiter, tamen & attributa idem efficiunt,atque ſi eſſent inter ſe diſtincta realiter aut formaliter, & perſonæ perſonaléſque proprietates perinde ſe habent ad eſſentiam, ac ſi ab illa diſtinguerentur formaliter. Nam quod ad attributa attinet, Deus intelligit intellectu, non voluntate, vult autem voluntate,non intellectu,miſeretur peccantibus,non iuſtitia,ſed miſericordia,punit reos,non miſericordia,ſed iuſtitia:quod idem cernere eſt in reliquis attributis, quæ in creaturis ſunt qualitates realiter, aut formaliter diſtinctæ. Quod verò attinet ad perſonas perſonaléſque relationes quatenus quidem illæ relatiuè opponuntur, hæ verò in eſſentia fundantur,& cùm eſſentia perſonas conſtituunt,idem efficiunt,atque ſi ab eſſentia diſtinguerentur formaliter:ſi ſiquidem in creaturis, relatiua formaliter diſtinguuntur ab abſolutis, & relationes à fundamentis,& perſonalitates à perſonis conſtitutis,

Perſonæ diuinæ perſonaléſque relationes, idem efficiunt, atque ſi ab eſſentia diſtinguerentur formaliter.

Poteſt autem prior diſtinctionis forma dici diſtinctio rationis pura,poſterior autem eminenter ex natura rei,aut(ſi magis placet Caietani appellatio)virtualis. Quæ enim poſteriori modo diſtinguuntur, etſi actu non diſtinguuntur,niſi operatione intellectus, ita tamẽ ſe habent,ac ſi eſſent diſtincta ex natura rei, ac multo excellentius: quod tamen non eſt ſimpliciter diſtincta eſſe ex natura rei,ſed quodammodo ſic diſtincta.

Quibus nominibus ſuperiores diſtinctiones appellari queant.

1.p.q.39. ar. 1.& libr. de Ente & eſſent.c. 6.q. 12.

Cur partes totius homogenei integrantes non ſint hoc loco numeratæ.

Sed miraberis fortaſſe, cur nõ numeremus diſtinctionem partium integrantium totius homogenei in diſtinctionibus rationibus habentibus fundamentum in rebus, ſed potiùs eam recenſuerimus in realibus &ex natura rei. Nam nec huiuſmodi partes diſtinguuntur actu in ſuis totis niſi ratione,aut(quod eodem redit)deſignatione. Adde quod eadem videtur eſſe ratio in hac diuiſione,atque in ea, quam proximè appellauimus eminenter ex natura rei,aut virtualem. Poſſet enim æquè aptè dici diſtinctio rationis potentia realis:ſiquidem ea, quæ hoc pacto diſtincta ſunt,cum deſignatione, ac proinde conſideratione rationéve diſtinguantur:poſſunt tamẽ diſtingui in res diuerſas, ſi totum in ea,re ipſa diuidatur.

Reſpondetur dubitationi.

Huic dubitationi reſpondendum eſt, non eſſe parem rationem in vtraque. Nam partes integrantes totius homogenei, etſi ante conſiderationem aut deſignationem actualem non ſunt actu diſtinctæ, vt entia quædam,ſunt tamen diſtinctę,vt partes eiuſdem entis,quandoquidem re ipſa, & pręciſa omni operatione intellectus, quęlibet eſt extra alias:at ea quę virtute,ſiue eminenter ex natura rei diſtinguũtur

nullo

nullo modo diſtinguuntur actu ſemota omni operatione intellectus, neque vt entia diuerſa, neque vt partes eiuſdem entis. Fateor non eſſe admodum facilè intelligere quo pacto aliqua vt partes quidem eiuſdem entis diſtinguantur actu ante operationem intellectus, vt entia verò non item. Sed hæc eſt conditio partium integrantium totius homogenei ſiue ſimilaris, quia & ſunt eiuſdem naturæ, & inter ſeſe, & cum ſuo toto, & illud verè & actu integrant, præciſa omni intellectus operatione, quod eſt exercere munus partium.

Si quis autem importunè vrgeat, Sunt diſtinctæ vt partes, ergo vt entia quædam, ſiquidem pars, vt pars, ens quoddã eſt: Reſponde, etſi pars in actu ſignato (vt vocant) relatiuum eſt quoddã, ac proinde ens quoddam, aut reale aut rationis, tamen vt exercet officiũ partis, & eſt fundamentum eius relationis, ſæpè non eſt ens niſi potentia tantùm, vt in toto homogeneò, tametſi non ſit negandum eſſe ens partiale: quo pacto verũm eſt: omne ens compoſitum, componi ex entibus, quemadmodum & omnem compoſitam ſubſtantiam, ex ſubſtantiis, vt tradit Ariſtoteles primo Phyſicorum libro.

Obiectio. *Solutio.* *C.2.tex.52.*

QVO SENSV VETVS DIVISIO diſtinctionis in realem & rationis vſurpari poſſit.

QVÆSTIO VII.

Refutatur quidam vſus propoſitæ quæſtionis.

SECTIO I.

QVIA tamen pleꝛique ſunt, qui retenta illa veterũ diuiſione in diſtinctionem realem & rationis, eam quam ex natura rei diximus, alij realẽ, alij rationis vocant: diſquirendum eſt paucis, nũ ea diuidẽdi ratio vſurpari poſſit. *Ratio propoſitæ quæſtionis.*

Qua in re illud videtur euenire: quod in agrorũ diuiſione, cùm de finibus contenditur. Nã quia diſtinctio ex natura rei, magnâ ex parte media eſt inter realem & rationis, hinc fit, vt propter eius affinitatem cum extremis, à quibuſdam genere realiũ ponatur, ab aliis verò inter eas quæ rationis appellantur, quorum ſententia partim falſa eſt, partim vera, neque iis quæ dicta ſunt repugnans. *Similitudo ab agrorum diuiſione.*

Sunt igitur, qui nòmine diſtinctionis realis, complectantur totum genus eius diſtinctionis, quam nos diximus ex natura rei. Eorum fundamentũ eſt, quia cùm omne ens, aut ſit reale, aut rationis, neceſſariò, inquiunt, colligitur omnem diſtinctionem aut realem eſſe, aut rationis: alioqui aliud medium genus entium inuenire oporteret: at ea quæ nos diximus diſtingui ex natura rei, non diſtinguuntur ſola intellectus operatione rationéve: igitur diſtinguuntur realiter. *Dur. 1. ſen. d. 2. q. 2. Okan. in 1. d. 2. q. 3. Heru. quol. 3. q. 3. & Ioan. de Ganda. 6. Metap. q. 10.* *Proponitur Durandi & Nominalium opinio.*

Sed hi, & in re ipſa, & in fundamẽto peccant. In re ipſa, quia nemo veterum, à quibus ipſi bimembrem hanc diuiſionem accipiunt, dixit, aut actionem & paſſionem, aut ſuperiora & inferiora diſtingui realiter, ſed omnes, cùm de huiuſmodi entium diſtinctione loquuntur, apertè negant ea diſtingui re ipſa, & affirmant diſtingui ratione, cùm *Refellitur.*

tamen

tamen dubium non ſit, aut certè eſſe non debeat, quin diſtinguantur, præciſa etiam quauis operatione intellectus. Idem dicendum de relatione & fundamento, de figura & magnitudine, de exiſtentia & eſſentia creata,& aliis quamplurimis eſſendi modis. In fundamento autem, quia aut propterea colligunt duo tantùm genera diſtinctionum ex duobus generibus entium, quòd omnia ac ſola entia realia diſtinguuntur realiter, & omnia ac ſola entia rationis diſtinguũtur ratione, aut certè,quia omnis diſtinctio eſt relatio,omnis autem relatio,aut eſt ens reale, aut rationis. At prior cauſſa non habet vllum momentum. Nam præterquam quod multi modi eſſendi diſtinguuntur & inter ſe & ab entibus, quæ nec ſunt entia realia,nec rationis,ſed modi eſſendi dumtaxat, quibus proinde diſtinguendis alia diſtinctio quærenda eſſet:certè apud veteres plurima ſunt entia realia,quæ illi planè aſſerunt diſtingui ratione, vt patet in traditis exemplis, maximè autem ſuperiorum,& inferiorum:& plurima entia rationis ſunt,quæ diſtinguantur pluſquam ratione,vt prædicatum& ſubiectum,cæteráque omnia, quæ ſuo modo diſtinguuntur eſſentialiter. Sed nec poſterior cauſſa ſatis eſt, vt ex ea nullam eſſe aliam diſtinctionem præter realem & rationis concludatur.Cùm enim de diſtinctionum generibus agitur,nihil curandum eſt de relationibus:quandoquidem relationes cuiuſcunque ſint generis, diſtinctionem extremorum ſupponunt: & multa diſtinguuntur actu,quæ non actu referuntur mutuo, vt partes totius homogenei, tum inter ſeſe, tum etiam comparatione totius. Itaque non agitur hic de diſtinctione in actu ſignato(vt dicunt) ſed exercito,quæ diſtinctio non eſt relatio diſtinctorum, ſed ipſæ res diſtinctæ, quatenus vna modo aliquo non eſt alia, quod non ſolùm accidit realiter, aut propter actualem conſiderationem, ſed interdum medio quodam modo.Quare nihil refert,quòd omnis diſtinctio in actu ſignato,ſit relatio realis aut rationis, vt inde colligatur omnem diſtinctionem, aut realem eſſe, aut rationis.

Reiicitur oppoſitus quidam aliorum vſus.

SECTIO II.

Opinio recentiorum. ALII contrà faciunt: ſiquidem omnem diſtinctionem, quam nos inter realem & rationis mediam fecimus, ad diſtinctionem *Recentiores aliqui.* rationis traducunt: ídque in eo ſenſu, in quo diſtinctionem rationis accepimus.

Refellitur. Verùm & hi à ſententia veterum, quam ſe ſequi exiſtimant, planè aberrant. Nam etſi veteres illi omnia,quæ non diſtinguuntur realiter, ratione diſtingui aſſerebant,non tamen diſtinctionem rationis ita preſsè ſumebant, vt omnia quæ ratione diſtinguuntur, ſola conſideratione diſtingui ſenſerint: ſæpè etiam ipſarum rerum conditione & natura. Non enim exiſtimabant ſublata omni operatione intellectus, nihil omnino intereſſe inter actionem & paſſionem, quarum alteram agentis actum eſſe voluerunt, alteram patientis, eodémque modo inter

inter magnitudinem & figuram, quarum alteram in quantitatibus poſuerunt, alteram in qualitatibus. Non item eo pacto exiſtimant, hominem & animal diſtingui ratione, vt præciſa omni cõſideratione, nihil inter vtrumque ſit diſcriminis: fatebantur enim, quod negari nullo modo poteſt, aliquam perfectionem includi in natura hominis, quæ non includitur in animalis, atque ita in cæteris.

Itaque niſi velint poſteriores hi) qui & pauci ſunt, nec ſatis expendunt, quid eorum dicta ſequatur) omnia, quæ noſtra ſententia diſtinguuntur media quadam diſtinctione inter realem & rationis, ſola virtute diſtingui ex natura rei (fortaſsè enim non deerunt, qui id exiſtiment) non poſſunt ſpecie aliqua probabilitatis ſuam tueri opinionem. At hoc aſſerere nihil eſt aliud, quàm ſurſum deorſum omnia confũdere. Vt enim attributa diuina, quia ſola virtute ex natura rei diſtinguuntur, idem omnino ſunt formaliter ex natura rei, ita dicere oporteret de relationi & fundamento, de figura & magnitudine, & aliis huiuſmodi: quo pacto iam relatio formaliter & eſſentialiter eſſet ſubſtantia, in qua ſæpè fundatur, & viciſſim ſubſtantia, relatio: itẽ qualitas quãtitas, & quantitas, qualitas: eodémque modo dicere poſſent ſe habere omnia, quæ nos nec realiter, nec ſola ratione diſtingui aſſeruimus, quæ opinio magna ex parte abſurdior eſſet, quàm ſententia Parmenidis, a & Meliſſi, omnia eiuſdẽ naturæ eſſe aſſerentium, quandoquidẽ hi de ſolis ſubſtantiis intelligenda ſunt, vt lib. 1. b expoſuimus. Accedit quod nunquam dicimus aliqua diſtingui virtute ex natura rei, niſi quando perinde ſe habẽt, atque illa, quæ re vera diſtinguuntur ex natura rei: quare ſi nulla datur diſtinctio ex natura rei, quæ media ſit inter realem, & rationis, vt hi Auctores volunt, nulla quoque dabitur rationis, quæ ſit virtute ex natura rei, ſed omnia diſtinguẽtur, aut realiter, aut conſideratione, nullum habente in rebus fundamentum. Mitto, quod plæráque eorũ, quæ nos dicimus, nec diſtingui realiter, nec ſola conſideratione, ita diſtinguuntur, vt vno pereunte, alterum nõ pereat, vt videre eſt in relatione & fundamẽto, aliiſque quàmplurimis: at hoc accidere non poteſt, in iis, quæ ex natura rei idẽ ſunt formaliter & eſſentialiter, ſoláque virtute diſtinguuntur ex natura rei.

a Apud Ariſ. 1. Met. ca. 5. & 1. Phyſic. ca. 2. text. 13.
b Cap. 7. q. 1. Sect. 3.

Vt habeant ea, quæ virtute diſtingui dicimus.

Exponitur, & approbatur verus antiquorum vſus.

SECTIO III.

D. Tho. in 1. d. 2. q. 1. art. 3. & opuſc. 61. cap. 3. Vide eundem in 1. d. 31. q. 1. ar. 2. & di. 22. art. 3. & de Potẽt. q. 7. art. 6. Ferra. 3. Phyſi. q. 5. Caiet. in libr.

Sententia D. Thom. & ſectatorum.

ALij denique omnem diſtinctionem ex natura rei, quæ realis non ſit, ita comprehendunt ſub diſtinctione rationis, vt non aſſerãt omnia, quæ ratione diſtinguuntur, diſtingui ſola operatione intellectus, ſed quædam ſola, quædã etiam, ipſa rerum conditione ac natura, ex qua eorum diſtinctio conſiderationis naſcitur. Cùm autem dubium eſſe non debeat, quin hoc pacto vſurpata ſit ab Ariſtot. & aliis veteribus propoſita diuiſio bimembris, quam vbique ſequuntur priſci Scholaſtici, atque in primis D. Thomas, conſtat eã in hoc ſenſu non eſſe reiiciendam, ſed amplectendam, & cùm commodius videtur vſu

conſeruandam, præſertim cùm ad Scotum vſque non alia pœnè ſit audita diſtinctio. Vnde, quia Scotus perſpicuitati conſulens, eam ſolam diſtinctionem, quam ſolus intellectus facit, cœpit appellare rationis, conſultò recentiores quidam Thomiſtæ, quaſi controuerſiam hanc componentes, ſic explicare cœperunt diſtinctionem rationis, vt eam quæ ſola operatione intellectus efficitur, rationis ratiocinantis vocãdãm exiſtimauerint: eam verò, quæ ex ipſa conditione rerũ naſcitur: rationis ratiocinatæ, quaſi dicas naturæ rerum cõformatæ: quã ipſam Scotus vocauerat ex natura rei. Hac igitur ratione retinere & vſurpari poteſt bimembris diuiſio veterum: etſi ſuperior, quam Scotus trimembrem fecit, eſt illuſtrior & ad vſum accommodatior. *de ente & eſſentia ca.6. q.12.* *Diſtinctio rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ.*

Admonitio vſus Ariſtotelici. Admonendum tamen hic eſt, ſæpè apud Ariſtot. ita laté vſurpari diſtinctionem rationis, vt reales quoque plurimas comprehendat: veluti cùm ait: album & muſicum, & alia ſimilia concreta, quæ ſignificant accidentia realiter diſtincta, & ſunt vnum per accidens, eſſe vnum ſubiecto, ratione autem diuerſa, ſumit enim tunc, rationis, nomen pro, definitionis: at ea, quæ definitione diuerſa ſunt, & ſemper diſtinguuntur ex natura rei, & ſæpè etiam realiter. *1. Phyſi. ca. 2. tex. 21.*

Admonendum quoque, etſi non ſolum entia, ſed etiam non entia dicuntur apud Ariſtot. ratione diſtingui ab entibus prima definitione, veluti priuatio à materia, & interdum etiam ſpecie, vt patet ex 1. Phyſicorum a cap. & 9. b & aliis pleriſpue locis, vnde ſequitur diſtingui illa inter ſe ex natura rei: impropriè tamen id accipiendum eſſe. Quod dixerim, ne mireris quod formalis diſtinctio non entium ab entibus, non ſit à nobis comprehenſa in diſtinctione formali: ſatis ergo eſt, ſi ad veram diſtinctionem formalem vtcúmque reuocetur. Non mirum eſt autem, quod Ariſtot. diſtinguat quodam modo formaliter à materia priuationem, quam planè vocat per ſe non ens: cùm eandem etiam nunc appellet quodammodo formam, nunc verò accidens materiæ. Lege cap. 7. primi Phyſic. & finem cap. 1. lib. 2. Poteſt quoque diſtinctio formalis non entis ab ente, propriè dici formalis, ſi negatiuè intelligatur, ita ſcilicet vt ens & non ens, dicantur formaliter diſtingui, quia non habent eandem rationem formalem propriè dictam: tametſi vtcúmque diuerſas habeant: quo pacto Ariſt. 1. Phyſic. cap. 7. ait materiam & priuationem eſſe vnum numero, hoc eſt, non eſſe propriè numero diuerſa, & 4. lib huius operis cap. 2. ens & vnum, eſſe vnam & eadem naturam, id eſt, non habere naturas (veras nimirum & reales) diuerſas: tametſi ratione, hoc eſt, qualicúmque definitione diſtinguantur, vt eo loco explicauimus. *Diſtinctio non entium ab entibus ad quod genus reuocetur.* *a Cap. 7. tex. 60.* *b Cap. 9. tex. 78.* *Tex. 60.* *Tex. 3.*

Atque hæc de variis diſtinctionum generibus, quæ quidem magis ad vſum accommodata viſa ſunt, dixiſſe ſit ſatis.

An ex qualibet diſtinctione naſcatur multitudo.

SECTIO IV.

Occaſio quæſtionis. QVoniam verò de diſtinctione, multitudinis gratia diſputatum eſt, vt hac ratione modo aliquo ageretur de multis, quæ vni opponun

ponuntur,quærat aliquis,num ex qualibet diſtinctione naſcatur multitudo:ad quam dubitationem breuiter reſpondendum:Ex omni quidem diſtinctione multitudinem aliquam naſci:quęcúmque enim modo aliquo diſtincta ſunt:modo quoque aliquo ſunt multa;vt inductione patet:verùm non ex omni diſtinctione naſci multitudinem eorum, quæ ſimpliciter & abſolutè plura entia dicantur.Nam vt mittamus ea quæ actu diſtinguuntur ſola operatione intellectus,& quę modali aut potentiali diſtinctione (aut enim non ſunt ſimpliciter & abſolutè diſtincta entia,aut nullo modo ſunt entia, ſaltem ex vtraque parte,ſed ex vtraque vel altera modi entium) ſanè nec omnia quæ diſtinguuntur realiter aut formaliter dici poſſũt multa entia:partes enim homogeneæ,quas diximus diſtingui realiter,non ſunt multa entia niſi potẽtia:ſuperiora verò & inferiora,quæ diſtinguũtur formaliter,nec actu, nec potentia ſunt multa entia:tametſi dici poſſunt multa genera, aut multæ ſpecies,aut multa vniuerſalia,multa obiecta intellectus,&c.Vt enim non dicimus animal,hominem,& Socratem eſſe tria animalia: ita nec tres ſubſtantias,nec tria entia. Cauſſa verò eſt,quia nunquã ea quæ diſtinguuntur,ſunt plura, niſi diſtinguantur differentiis oppoſitis eius communis prædicati,ſecũdum quod dicuntur plurà, aut eius oppoſitis eſſendi modis : quo pacto non dicimus plura animalia, niſi diſtinguantur oppoſitis differentiis,quibus animal immédiatè, aut mediatè diuidatur,nec plures ſubſtantiæ niſi diſtinguantur oppoſitis differentiis proximè aut remotè diuiſiuis ſubſtantiæ: aut certè oppoſitis modis eſſendi ſubſtantiæ,analogicè ſumptæ. Neque enim ſubſtantia ſic accepta trahitur ad materiam & formam,aut ad corporeum & incorporeum, cæteráſque differentias oppoſitas per aliquas oppoſitas differenrias ſubſtantiales, ſed per oppoſitos eſſendi modos, quibus more intelligendi noſtro ſubſtantia ad iſta quodammodo deſcendit. Itaque ens non diſtinguitur in plura entia, niſi quatenus diſtinguitur per differentias oppoſitas entium ſpecialium : aut certè quatenus per oppoſitos eſſendi modos ad inferiora contrahitur, veluti ad genera ſumma,& ad omnes differentias oppoſitas,quibus inferiora conſtant:adde, aut per aliqua quæ tantundem valeant,cuiuſmodi ſunt relationes perſonales in diuinis, quibus plura entia relatiua noſtro intelligendi modo conſtituuntur.

Aſſertio. *Quæ dicantur plura.*

CAPITIS SEPTIMI EXPLANATIO.

ENS *a partim dicitur.* Explicatis modis vnius, exponit Ariſtoteles modos entis. Quod vt ordine faciat, diuidit initio capitis ens, in ens per accidens, & ens per ſe. Deinde vtrumque genus in quædam quaſi membra ſubdiuidit. In qua diuiſione aduerte, non accipi ens per ſe pro ente, quod per ſe exiſtit, cuiuſmodi eſt ſola ſubſtantia, nec ens per accidens pro ente quod in alio exiſtit, cuiuſmodi ſunt accidentia omnia, quæ ad nouem poſteriora prædicamenta pertinent, quandoquidem omnia, quæ in prædicamentis ponuntur, ſunt entia per ſe, vt hoc ipſo capite traditur: ſed ſumitur ens per ſe, pro quouis ente ſeparatim ſumpto, & non coniuncto cum alio ente, ſeu (quod idem valet) pro quouis ente vno per ſe, ſiue vnius naturæ: ens autem per accidens pro coniunctione duorum entium, quæ non efficiunt vnum niſi per accidens. *Diuiſio entis.*

ΚΕΦ. Ζ'.

Τὸ a ὂν λέγεται, τὸ μὲν κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ, καθ' αὐτό. κατὰ b συμβεβηκὸς μὲν, οἷον τὸν δίκαιον μουσικὸν εἶναί φαμεν. καὶ τὸν ἄνθρωπον μουσικόν: καὶ τὸν ἄνθρωπον παραπλησίως λέγοντες, ὥσπερ τὸν μουσικὸν οἰκοδομεῖν, ὅτι συμβέβηκε τῷ οἰκοδόμῳ μουσικῷ εἶναι, ἢ τῷ μουσικῷ, οἰκοδόμῳ. τὸ γὰρ τῷδε εἶναι τόδε, σημαίνει τὸ συμβεβηκέναι τόδε τῷδε. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων τὸν ἄνθρωπον ὅταν μουσικὸν λέγωμεν, καὶ τὸν μουσικὸν ἄνθρωπον, ἢ λευκὸν τὸν μουσικόν, ἢ τοῦτον λευκόν: τὸ μὲν, ὅτι ἄμφω τῷ αὐτῷ συμβεβήκασι, τὸ δ' ὅτι c τῷ ὄντι συμβέβηκε: τὸ δὲ μουσικὸν ἄνθρωπον εἶναι, ὅτι τούτῳ τὸ μουσικὸν συμβέβηκεν. οὕτω d δὲ λέγεται καὶ τὸ λευκὸν εἶναι, ὅτι ᾧ συμβέβηκεν, ἐκεῖνό ἐστιν. τὰ μὲν e οὖν κατὰ συμβεβηκὸς εἶναι λεγόμενα, οὕτω λέγεται, ἢ διότι τῷ αὐτῷ ὄντι ἄμφω ὑπάρχει, ἢ ὅτι ὄντι ἐκεῖνο ὑπάρχει, ἢ ὅτι αὐτό ἐστιν, ᾧ ὑπάρχει, οὗ αὐτὸ κατηγορεῖται. *Tex. 13.*

Καθ'

b *Per accidens veluti.* Diſtinguit ens per accidens in tria genera. Primum eſt, cùm vnum accidens dicitur de altero accidente, vt ſi quis dicat iuſtus eſt muſicus. Secundum, cùm accidẽs prædicatur de ſubiecto, vt ſi dicas, homo eſt muſicus. Tertium, cùm ordine conuerſo, ſubiectum dicitur de accidente, vt ſi dicas, Muſicũ eſt homo. Quod autem hæc per accidens dicantur talia, ex iis, quæ ſupra de cauſſis dicta ſunt, familiari exemplo oſtendit. Vt enim qui ait Muſicum ædificare, nihil aliud ſignificat, quàm quod accidit ædificatori, vt ſit muſicus, aut muſico, vt ſit ædificator (in his enim dicere alterum eſſe alterum, nihil aliud eſt, quàm aſſerere alterum alteri accidere) ita cum hominem eſſe muſicum affirmamus: aut muſicum eſſe hominem, aut album eſſe muſicum, aut muſicum eſſe album, nihil aliud dicere volumus, quàm quod alterum alteri accidat, ſaltem ratione eiuſdem tertij, cui ambo accidant, quemadmodum in propoſito cauſarum exemplo. *Tria genera entis per accidens.* *Ca. 2. tex. 13.*

Aduerte autem, accidendi, verbum non ita latè ſumi hoc loco, vt complectatur eſſentialem prædicationem, quo pacto ſæpè alias ſumitur, vt cùm Ariſtoteles capite ſuperiori ait, hominem muſicum accidere Coriſco. Nam ſiue vtrunque extremum pertineat ad eſſentiam eiuſdem tertij, ſiue alterum ad eſſentiam alterius, ſemper illa ſic erunt affecta inter ſe, vt non ſint plura entia (ſaltem completa) ſed ad vnam, & eandem eſſentiam pertineant: vbi autem vna tantùm eſſentia cernitur, non reperitur ratio entis per accidens, vt hoc loco ſermo eſt de ente per accidens. Ita fit, vt nullum ex his pronunciatis, Animal eſt rationale, rationale eſt animal, Senſitiuum eſt viuens. Animal eſt homo, & ſimilibus, ſit propoſitio per accidens ex iis, quæ hoc loco traduntur: quod eodem modo in accidentibus obſeruandum eſt. Adde porrò, accidendi, verbum, etſi hoc loco non complectitur *Accidendi, verbum quo pacto hoc in loco capiatur.* *Tex. 7.*

ctitur prædicationes eſſentiales, complecti tamen omnes accidentarias, etiamſi pertineant ad ſecundum modum dicendi per ſe: neque enim minus eſt ens per accidens homo diſciplinæ capax quàm homo muſicus, & ſic in cæteris.

Tex.7. c *Quia enti accidit.* Quemadmodum ſuperiori capite, quia ſubiectum erat vnum, ideo accidentia quæ in eo inerant, tum comparata inter ſe, tum etiam cum ipſo ſubiecto dicebantur vnum, ita nunc, quia ſubiectum eſt ens, idcirco accidentia, quæ in eo inſunt, vtróque modo collata: dicuntur ens: ſolùm enim ſubiectum, quia eſt ſubſtantia iudicat Ariſtoteles dignum & nomine entis & vnius. Vnde *Tex.12.* colliges, non mirum eſſe, quod Ariſtoteles ſuperiori capite cùm definiuit ea quæ ſunt vnum numero, ſolas ſubſtantias complexus fuerit, vt in eum locum diximus.

CAPVT VII.

Tex. 13. E*Ns a partim dicitur per accidens, partim per ſe. Per* b *accidens, veluti cum iuſtum, muſicum eſſe dicimus, & hominem muſicum, & muſicum hominem: perinde dicentes, atque cum muſicum ædificatorem dicimus, quia accidit ædificatori muſicum eſſe, aut muſico ædificatorem.* ¶ *Hoc enim hoc eſſe, hoc huic accidiſſe ſignificat. Eodem modo res habet in iis, quæ dicta ſunt, cum hominem muſicum eſſe dicimus, & muſicum hominem, aut album muſicum, aut hunc album: hoc quidem, quia ambo eidem acciderunt: illud autem, quia* c *enti accidit: muſicum verò hominem eſſe, quia huic accidit muſicum. Sic* d *autẽ & album eſſe dicitur, quia ſit illud, cui accidit. Ea* e *igitur quæ per accidens eſſe dicuntur, hoc pacto dicuntur, aut quia ambo eidem enti inſunt, aut quia illud ineſt enti, aut quia ipſum eſt id, cui ineſt illud, de quo ipſum prædicatur.*

Per

d *Sic autem & album eſſe dicitur, quia ſit illud.* Docet idem vſu venire in enunciationibus in quibus ſolum verbum, eſt, prædicat: quod accidit in iis, in quibus copulat prædicatũ cum ſubiecto. Nam vt dicimus, album eſſe muſicum, quia Socrates eſt muſicus, cui accidit eſſe album, aut contrà, ita dicimus albũ eſſe, quia Socrates eſt (ſiue exiſtit) cui accidit eſſe album: atque hoc pertinet ad primum genus entium per accidens. Exempli ſecundi generis erit, ſi dicas, homo eſt: quod pronunciatum ideo eſt verũ, quia exiſtere accidit homini. In tertio autem genere non poteſt exemplum afferri, quia verbum, quatenus verbum eſt, nunquam ſubiicitur, vt Dialectici volunt: Aduerte tamen cùm hæc dicuntur entia per accidens, non ſumi ens, vt ſignificat eſſentiam, ſed exiſtentiam: proinde quaſi obiter adiecta eſſe intelligantur.

Verbum, vt verbum eſt, nunquam ſubijci.

...um Ariſto. lib. 1. de interpret. c. 3.

e *Ea igitur quæ per accidens eſſe dicuntur, aut quia ambo eidem enti inſunt.* Summatim colligit quæ dixerat: quo loco, nomine entis intelligit ſubſtantiam, eo quod nulla entia dicuntur vnum ens per accidens niſi ratione ſubſtantiæ, quod eſt primum ens: dicuntur autem ens ratione ſubſtantiæ, vel quia vtrumque ineſt in eadem: vt album, muſicum, vel quia alterum eſt ſubſtantia, alterum accidens, quod in illa ineſt: vt homo albus: de quo fiunt duæ enunciationes, Homo eſt Albus, & album eſt homo.

Cur Ariſtoteles entia per accidens in enunciationibus tradiderit.

Aduerte autem ideò Ariſtotelem potiùs tradidiſſe genera entium per accidens in enunciationibus, quàm extra, quia vt duo entia dicantur vnum ens per accidẽs, neceſſe eſt, vt alterum de altero dici poſſit, quo pacto ſe habent homo albus, non autem homo albedo: atque hinc fit, vt ex homine albo, duo entia per accidens efficiantur: vnum, in quo ſubiicitur homo, & prædicatur album: alterum in quo album ſubiicitur, & homo prædicatur, alioqui vnum eſt tantùm ens per accidens: ſiue enim dicas, homo albus, ſiue albus homo, ſemper albedo quæ ſignificatur nomine albi, eſt forma hominis: at cùm alterum de altero viciſſim prædicatur, ea de cauſſa alterutrum iudicatur alterius forma, quia ſemper id, quod prædicatur, quatenus prædicatur, habet rationem formæ.

Ens per ſe & reale, duabus diuiſionibus diſtinguitur, prædicamenta eſſe figuras prædicationis.

f *Per ſe autem ea dicuntur eſſe.* Iam diſtinguit ens per ſe, ac reale (de hoc enim locutum eſt hactenus) duabus diuiſionibus: primum in decem prædicamenta, ad quæ mox videtur reuocare entia rationis, deinde in id quod eſt actu, & quod eſt potentia. Ait igitur, entia per ſe, eſſe ea, quæ, ſiue quorum nomina prædicationis figuras ſignificant, id eſt, prædicamenta ipſa, ſeu potius ea, quæ in prædicamentis ponuntur. Figuræ enim prædicationis, nihil aliud ſunt hoc loco, quam ſeries quædam rerum, quæ peculiari aliquo modo prædicantur de primis ſubſtantiis: quæ ſeries apud Scholaſticos, diſtinctionis gratia dicuntur prædicamenta, paulum immutato prædicationis nomine, quod Græcis eſt *κατηγορία*.

Tex. 14.

Καθ' αὑτὸ f δὲ εἶναι λέγεται ὅσαπερ σημαίνει τὰ σχήματα τῆς κατηγορίας· ὁσαχῶς g γὰρ λέγεται, τοσαυταχῶς τὸ εἶναι σημαίνει. ἐπεὶ h οὖν τῶν κατηγορουμένων τὰ μὲν τί ἐστι σημαίνει, τὰ δὲ ποιόν, τὰ δὲ ποσόν, τὰ δὲ πρός τι, τὰ δὲ ποιεῖν ἢ πάσχειν, τὰ δὲ πού, τὰ δὲ ποτέ, ἑκάστῳ τούτων τὸ εἶναι ταὐτὸ σημαίνει. οὐδὲν i γὰρ διαφέρει τὸ, ἄνθρωπος ὑγιαίνων ἐστίν, ἢ τὸ ἄνθρωπος ὑγιαίνει, ἢ τὸ, ἄνθρωπος βαδίζων ἐστὶν ἢ τέμνων, τοῦ ἄνθρωπον βαδίζειν, ἢ τέμνειν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἔτι k τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ἔστιν, ὅτι ἀληθές, τὸ δὲ μὴ εἶναι ὅτι οὐκ ἀληθὲς ἀλλὰ ψεῦδος, ὁμοίως καὶ ἐπὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως· οἷον, ὅτι ἔστι Σωκράτης μουσικός, ὅτι ἀληθὲς τοῦτο, ἢ ὅτι Σωκράτης οὐ λευκός, ὅτι ἀληθές· τὸ δ' οὐκ ἔστιν ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος, ὅτι ψεῦδος. Ἔτι

Ex modis prædicandi octo genera entiũ per ſe.

g *Quot enim modis.* Probat tot eſſe genera entium per ſe, quot ſunt genera eorum, quæ ſignificãtur vocibus pertinentibus per ſe ad aliquod prædicamentum: quot enim modis, inquit, eiuſmodi res prædicantur de primis ſubſtantiis, tot ſunt ſimplices modi eſſendi earũ rerũ, ac proinde tot genera entiũ per ſe. Prædicamenta enim ad diſtinguendas rerũ naturas & eſſẽtias, inſtituta, ſeu potius inuẽta ſunt.

Cur non meminerit Ariſtot. ſitus & habitus.

Commen. 14.

g *Quoniã igitur eorum.* Colligit ex octo modis prædicandi de primis ſubſtantiis octo genera entium per ſe. Vnum eſt ſubſtantia, quam vocat quid eſt, quia ea ſola prædicatur de primis ſubſtantiis in quæſtione quid eſt: alterum qualitas, tertium quantitas, quartum relatio, quintum actio, ſextum paſſio, ſeptimum exiſtentia in loco, octauum ac poſtremum exiſtentia in tempore. Addit Auerroes aut breuitatis cauſſa factum eſſe, vt Ariſtoteles non meminerit ſitus & habitus, aut certè quia illa parum habent momenti, quod magis placet. Satis enim breuiter duo verba adiungi poterant, nec longa vnquam videntur, quæ ſuis locis neceſſariò adhibentur. Vſus eſt autem potiùs nominibus concretis, quàm abſtractis, quia hæc ſola prædicantur de primis ſubſtantiis.

Vide finem ſect. 5. q. 5. in hoc cap.

Refellitur Auicenna.

Ex hoc loco patet, opinionem Auicennæ, dicentis concreta accidentium ſignificare præcipuè ſubſtantiam, alienam eſſe à ſententia Ariſtotelis. Si enim Ariſtoteles ita ſenſiſſet, non diſtinxiſſet hoc loco entia diuerſorum prædicamentorum per nomina concreta, nec diuerſa prædicamenta colligerentur ex variis modis, quibus entia prædicantur de primis ſubſtantiis, cùm de illis non prædicentur niſi concretè. Quod idem hoc loco Auerroes, & Alexander Alenſis contra Auicennam colligunt.

Enunciationes verbis adiunctiuis conſtantes, vt ſe habeant ad prædicamenta.

i *Nihil enim hæc differunt.* Si quis putet enunciationes, in quibus verba adiectiua affirmantur de ſubiectis non pertinere ad prædicationem entis, eo quod in illis non exprimatur verbum, Eſt, vt ſi quis dicat, homo agit, homo patitur, occurrit Ariſtoteles, eandem eſſe rationem in his, atque in pronunciatis, in quibus verbum, Eſt, apertè ponitur. Nihil enim intereſt, quod ad ſenſum attinet, dicas ne, homo conualeſcit, an homo eſt conualeſcens, & ita in cæteris: ſiquidem verba adiectiua, in verbum, Eſt, & proprium participium reſoluuntur, nempe, vt poſteriora in priora, quod Alenſis annotauit. Aut dic, Ariſtotelem his verbis rationem reddere eius, quòd proximè dixerat, ipſum eſſe, idem ſignificare, quod horum quodque: intellige autem ipſum eſſe non ſimpliciter, ſed ſuo modo contractum ad ſpeciales eſſendi rationes, vt patet ex participiis adiunctis.

Hoc loco.

k *Præterea*

k *Præterea ipſum eſſe.* Addit quoſdam genus entis,quod dicitur verum,cui opponitur quoddam genus non entis,quod dicitur falſum.Vnde patet non ſumi hoc loco verum pro vero,quod conuertitur cum ente, de quo libro quarto diſſeruimus.Nam verum cui opponitur falſum,in ſola compoſitione & diuiſione conſiſtit:quod autem cum ente conuertitur, ſequitur ſimplicem conceptum rei: quæ omnia ex eo loco perſpicua ſunt. Duabus autem de cauſſis videtur Ariſtoteles diſtributo ente reali in prædicamenta inſeruiſſe hanc explicationem entis & non entis, antequam rurſus diſtingueret ens reale in ens actu, & in ens potentia. Vna, quia verum & falſum, de quibus hic eſt ſermo, conſiſtunt in affirmatione & negatione,quæ ex mutua rerum quæ in prædicamentis ponuntur comparatione fiunt. Altera, vt innueret non tantùm hæc, ſed alia omnia entia rationis, reuocari ad res quæ ponuntur in prædicamentis. Vt enim tunc veritas & falſitas fundantur in rebus, cùm aliæ de aliis, aut eædem de ſeipſis affirmantur aut negantur, ita reliqua entia rationis tunc illis conueniunt, aut ſaltem ſuo modo exiſtunt cum illæ hoc, vel illo modo ab intellectu apprehenduntur, alióve modo tractantur,vt ex dicendis patebit. Quod igitur ens interdum ſumatur pro vero complexo,& non ens pro oppoſito falſo,ex eo patet,quia vt ſignificemus pronunciatum eſſe verum,ſæpè dicimus.Ita eſt,vt autem declaremus eſſe falſum,dicere ſolemus.Non ita eſt:quo loquendi modo Ariſtoteles vtitur initio librorum de Poſteriori reſolutione,cùm ait, *Ante demonſtrationem oportere præcognoſcere de quibuſdam pronunciatis quod ſint.*

Verum additur vt entis genus quoddam.

Cap.2.q.6.

Duæ cauſſæ cur explicatum ſit verũ hoc loco.

Prima.

Secunda.

Lib.1.ca.1. tex.1.& 2.

Per ſe f autem eſſe ea omnia dicuntur,quæ prædicationis figuras ſignificant:quot g enim modis dicuntur,tot ipſum eſſe ſignificant. Quoniam h igitur eorum,quæ prædicatur,alia quid quídque ſit, alia quale,alia quantum,alia ad aliquid,alia agere aut pati,alia vbi,alia quando ſignificant: ipſum eſſe idem ſignificat,quòd horum quódque. Nihil i enim differunt homo valens eſt,& homo valet,aut, homo ambulans eſt,vel ſecans,& hominem ambulare, vel ſecare:eodémque modo res habet in cæteris. Præterea k *ipſum eſſe,ipſúmque eſt,verum eſſe ſignificat:ipſum autem non eſſe,non eſſe verum,ſed falſum, æque in affirmatione & negatione: vt ſi dicas Socratem eſſe muſicum,quia hoc verum ſit: aut Socratem non eſſe album, quia verum: diametrum autem non eſſe incommenſurabilem, quia falſum.*

Ad

Si quis autem quærat quonam pacto ſumantur nomina veri & falſi, cùm alterum dicitur ens,alterum non ens,formalitérne, hoc eſt, pro relationibus veritatis & falſitatis,an verò pro fundamentis, quæ ſunt ipſæ compoſitione & diuiſiones rerum,quas facit intellectus affirmando aut negando.Reſpondendum eſt, accipi pro fundamentis.Itaque ſenſus verborum Ariſtotelis hic eſt,ens præter eam ſignificationem,qua diſtribuitur in Prædicamenta,ſignificare etiam fundamenta veritatis complexæ tam affirmatiua,quàm negatiua,vt Socratem eſſe muſicum,Socratem non eſſe album.Non ens autem,præter ſignificationem, qua ſignificat negationem entium ad prædicamenta ſpectantium,ſignificare fundamenta falſitatis,ſiue affirmatiua,ſiue negatiua,vt Socratem eſſe lapidem,diametrum eſſe commenſurabilem lateri quadrati.Hoc autem ita eſſe, ex eo colliges, quia Ariſtoteles in prædicamentis cùm ait ex eo quod res eſt,aut non eſt,oratio vera aut falſa dicitur,non ipſam veritatem,ſed fundamenta veritatis vocat rem eſſe,nec ipſam falſitatem,ſed falſitatis fundamenta rem non eſſe.Quod idem in vſu loquendi de veritate ſimplici,& eius fundamento cernere eſt,neque enim ipſam ſimplicem veritatem,ſed eius fundamentũ appellamus ens.Hoc tamẽ intereſt, quod fundamentum veritatis ſimplicis, eſt ens reale,veritatis autem complexæ,& oppoſitæ falſitatis,eſt ens rationis,ipſa videlicet compoſitio,aut diuiſio extremorum affirmationis,aut negationis,quæ compoſitio & diuiſio non ſunt in rebus,ſed fiunt opere intellectus,vt Ariſtoteles docet libro ſexto,quo loco id explicabimus.

Quo pacto veri & falſi nomina hoc loco capiantur.

Cap.de ſubſtant. & in poſt prædica. cap.de modis prioris.

Pronunciatum Ariſtotelis explicatur.

Fundamenta veritatis ſimplicis, & complexæ quo pacto differant.

Ca.2. tex.8.

Ad hæc

Diuiſio entis in ens actu, & ens potentia.

l *Ad hæc ipſum.* Diſtinguit ens in ens actu, & ens potentia: quam diuiſionem refert ad ea entia, quæ dicta ſunt, hoc eſt, ad ea, quæ ſunt diſtributa in prædicamenta. Vt enim lib. 9. & 12. patebit, vnum quodque genus rerum pertinentium ad quodlibet prædicamentum, diuidi poteſt in ens actu, & ens potentia.

m *Expreſsè dicitur potentia.* Quaſi dicat (Particula diminuente planè adiecta) Nam videns, ſimpliciter prolatum, ſignificat id, quod actu videlicet, niſi ſumatur impropriè, quod in aliis etiam eſt obſeruandum.

n *Quieſcénſque.* Cùm quies ſit priuatio motus, ac proinde non ſit ens reale, videtur his verbis, nomine quietis ſignificari exiſtentia in loco, vt id dicatur quieſcens potentia, quod mouetur ad locum: id autem quieſcere, quod iam locum obtinet.

Ἔτι l τὸ εἶναι σημαίνει καὶ τὸ ὄν, τὸ μὲν δυνάμει m ῥητὸν, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τῶν εἰρημένων τούτων. ὁρῶν τε γὰρ εἶναι φαμὲν, καὶ τὸ δυνάμει ῥητῶς ὁρῶν, καὶ τὸ ἐντελεχείᾳ: καὶ τὸ ἐπίστασθαι ὡσαύτως, καὶ τὸ δυνάμενον χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τὸ χρώμενον: καὶ n τὸ ἠρεμοῦν, καὶ ᾧ ἤδη ὑπάρχει ἡ ἠρεμία, καὶ τὸ δυνάμενον ἠρεμεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν. καὶ ο γὰρ Ἑρμῆν ἐν τῷ λίθῳ φαμὲν εἶναι, καὶ p τὸ ἥμισυ τῆς γραμμῆς, καὶ q σῖτον τὸν μήπω ἁδρόν. πότε δὲ δυνατὸν, καὶ πότε οὔπω ἐν r ἄλλοις διοριστέον.

Figura maximè repræſentat formã ſubſtantialẽ.

o *Nam & Mercurium.* Vtitur exemplo ſtatuæ Mercurij, eo quod figura, ex omnibus accidentibus maximè videtur repræſentare formam ſubſtantialẽ. Vnde ex figurarum potiſſimum diſcrimine ſolemus ſpecificam viuentiũ diſtinctionem colligere

---

NVM AD PRIMVM PHILOSOPHVM pertineat agere de prædicamentis.

QVÆSTIO I.

Quod ad ſolum Dialecticum id videatur ſpectare.

SECTIO I.

Qua de re agendum in præſentia.

CVM entis per ſe ac realis duæ in hoc capite tradantur diuiſiones, vna in decem prædicamenta, altera in ens actu & potentia: ſola prior à nobis hoc loco diſcutienda eſt: non ſolùm, quia tam multa complectitur, vt neceſſe ſit in eius explicatione nõ parum immorari, ſed etiam, quia de poſteriori, toto lib. 9. diſſerendum eſt. Quia in re illud principio quærat aliquis. Num ad primum Philoſophum, an potiùs ad Dialecticum, an verò ad alium artificem omne ſue, aut nullum, de prædicamentis agere pertineat. Nam quod ſoli Dialectico hoc munus ſit deferendum, his argumentis oſtendi videtur. Primum, quia eadẽ tractatio non pertinet ad diuerſas diſciplinas: at prædicamenta perſpicuè tractantur à Dialectico, vt patet ex libro prædicamentorum Ariſtotelis, quem omnes alicuius nominis Auctores, cùm Græci, tum Latini, ac etiam Arabes faciunt primum librum Dialecticæ, ſiue Logicæ. Deinde, quia Ariſtoteles in omnibus pœnè libris Logicis, eandem tractationem vt præmiſſam a ſupponit.

Vide Boëtium ad initium comment. in prædi. Ammon. in præf. prædi. Auer. in lib. Prædi. com. 1. ſimpl. in præfa. ſupra prædica.

Quod ad ſolũ pertineat Dialecticũ.

Primum argumentum.

Tertium.

a Vt 1. libr. Topic. ca. 7. & 1. li. Poſte. cap. 18. text. 35. & c. 11. tex. 31.

Secundum.

Poſtremò, quia prædicamenta diſtinguuntur per varios modos prædicandi de primis ſubſtantiis, vt hoc ipſo loco tradit Ariſtoteles, vnde &

colligere. Statua igitur eſt potentia in lapide antequam fiat, quia ex lapide fieri poteſt.

p *Eſt dimidium lineæ.* Videtur hoc exemplum afferri in gratia Pythagoreorum qui entia mathematica, ſubſtantias rerum eſſe dicebant: iuxta quam ſententiam, dimidium lineæ, eſt ſubſtantia quædam exiſtens potentia in tota linea, quaſi poſſit per diuiſionem totius fieri vna quædam numero ſubſtantia per ſe ac ſeparatim exiſtens.

Ad l *hæc ipſum eſſe, & ipſum ens partim ſignificat id, quod potētia afferri poteſt: partim, quod actu horum ipſorum, quæ dicta ſunt. Vides enim dicimus. & quod expreſsè* m *dicitur potentia videns, & quo actu: eodémque modo ſcire, & quod ſcientia vti poteſt, & quod vtitur, quieſcénſque,* n *& id, cui quies iam ineſt, & quod poteſt quieſcere. Aequè autem & in ſubſtantijs id vſu venit. Nam &* o *Mercurium, in lapide eſſe dicimus, &* p *dimidium lineæ, &* q *frumentum id, quod nondum maturum eſt. Quando autem aliquid poſſibile ſit, & quando nondum ſit alibi* r *explicandum eſt.*

q *Eſt frumentum.* Affert exemplũ veræ ſubſtantiæ. Quo loco ne mireris, quod non dicat frumentum (potentia nimirùm) eſſe in eò, quod nondum maturum euaſit: quemadmodum dixit Mercurium, eſſe potentia in lapide, &c. ſed id, quod nondum maturum euaſit, eſſe frumentum potentia. Vtrúmque enim dici poteſt, magis tamen propriè dicitur aliquid eſſe potentia in re, ex qua fieri poteſt, quàm hæc eſſe illud potentia.

r *Alibi explicandum.* Hoc facit Ariſtoteles lib. 9. huius operis, quo loco diuiſio hæc, fusè explicanda eſt.

---

vnde & Categoriarum, hoc eſt, prædicationũ, ſiue prædicamentorum appellationem acceperunt: prædicationum autem tractationem ad Dialecticum ſpectare, nemo dubitat.

Quod verò è contrario ſolus primus Philoſophus de prædicamentis agat, ex eo primùm probatur, quia ſolius primi Philoſophi eſt tradere generalem diuiſionem entis, & ſummis generibus rerum inuentis, ad ea quaſi prima capita omnia quę quoquomodo ſunt, reuocare. 1. *Quod ad ſolum Metaphyſicum. Probatur.*
Deinde, quia modi prædicandi, quibus hoc loco Ariſtoteles prædicamenta diſtinguit, fundantur in modis eſſendi, per quos illa prius natura diſtinguuntur quàm per modos prædicandi. Quare cùm ſolus primus Philoſophus de modis eſſendi agat, ad eum ſolum ſpectabit de prædicamentis agere. 2.
Poſtremò, quia prædicamenta nihil aliud ſunt, quàm ſeries quædam generum, ſpecierum, & indiuiduorum: at agere de generibus, ſpeciebus, & indiuiduis (quatenus tamen de indiuiduis diſputari poteſt) ad ſolum Metaphyſicum ſpectat: ſunt enim hæc affectiones quædam entium quatenus entia ſunt, vt ipſe Ariſtoteles ad calcem cap. 2. ſuperioris libri docet. 3. *Text. 6.*

Si quis tamen diligentiùs rem conſideret, potiùs fortaſſe dixerit nulli certæ facultati prædicamentorum tractationem eſſe tribuendam. Nam ſi de accurata eorum tractatione quæſtio eſt, nulla omnino datur ſcientia, quæ ſola ipſa, ac per ſe prædicamentis agat, cùm nulla ſit omnino, quæ genera omnia & ſpecies rerum perſequi poſſit, ſed vnaquæque particularium, certam & deſignatam eorum partem ex ea tota rerum vniuerſitate tractandam deſumit, cuius ſolùm genera & *Ad nullam certam ſcientiam pertinere ſuadetur.*

ſpecies,eorúmque principia & proprietates conſiderat, vt Ariſtoteles docet initio ſuperioris libri,ipſa autem Metaphyſica,ea quę omnibus communia ſunt,ex peculiari officio explicat.

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat ſatis eſſe ad prædicamentorum explicationem noſſe in vnaquaque entium ſerie hæc eſſe ſuperiora, illa verò inferiora,ídque haud dubiè teneri poſſe ignoratis naturis ſuperiorũ & inferiorum: ſatis apertum eſt, ne hoc quidem poſſe ab vna tantùm, atque eadem ſcientia tradi, cùm certam quæque materiam ſuæ cõſiderationis habeat,extra quam vagari ex proprio officio non poteſt.

Solutio. Si verò quæſtio eſt de rudi quadam, & quaſi adumbrata prædicamentorum deſcriptione,cùm ea videatur neceſſaria ante omnem ſcientiam (oportet enim quemque artificem noſſe ex tota hac rerũ vniuerſitate,de quo entium genere acturus ſit)nemo eſt,qui communibus naturæ præſidiis adiutus,eam quatenus ſatis eſt, comparare non poſſit.

Quid ſit prædicamentum.

SECTIO II.

Nominis notatio & origo. PRo huius quæſtionis explicatione aduerte id,quod nos prædicamentum dicimus, Græcos κατηγορίας appellare, quod verbum,ſi Porphyrio & Dexippo credimus: è medio foro in Lycæum tranſtulit Ariſtoteles.Nam cùm κατηγορία publicam accuſationem ſignificaret, Ariſtoteles id verbum traduxit ad prædicationem,enunciationémque alicuius de aliquo.

Lege etiam Simp.ad initium prædicament. Niſi malis cum Ammonio in iis, quæ ad Iſagogem Porphyrij præfatur τὰς κατηγορίας dictas, paulum immutato verbo, quaſi ἀγορεύσεις κατὰ τίνων,id eſt,de quibuſdam attributiones, & enunciationes:quo pacto verbum propriè,non figuratè vſurpabitur.

Cæterum, quia familiare eſt non Philoſophis modò, ſed vulgò etiam,vt verba,quæ actionem ſignificant,ſæpenumero ſumantur pro iis,quæ modo aliquo ſub actionem cadunt, quo pacto homines congregatos,in vnúmque conuenientes,congregationem,cõuentúmque, res ex quibus fit miſtio, miſtionem, & id quod concipimus conceptionem,conceptúmque appellamus:hinc effectũ eſt, vt nomen τῆς κατηγορίας ἀντὶ τοῦ κατηγορουμένου,id eſt,pro eo,quod prædicatur &enũciatur de aliquo,accipi conſueuerit. Hac ratione vocat a Auguſtinus in libro Categoriarum,animal Categoriam ſubſtantiæ, & diſciplinam,Categoriam qualitatis, & Damaſcenus in libro de Dialectica, Categorias indè nuncupatas affirmat,quod de aliquo dicantur: quo pacto idem eſt κατηγορία atque κατηγόρημα, quod b Cicero definit eſſe id,*quod de aliquo aut aliquibus dicitur.* Atque in hac ſignificatione ſumitur apud nos prædicamẽti nomẽ,non pro ipſa prædicatione,quemadmodum nec prędicati vocabulum pro prædicatione,ſed pro eo, quod prædicatur.Itaque apud Græcos,& actio prædicandi:& id quod prædicatur,dicitur κατηγορία,apud Latinos verò, prędicandi actio nõ dicitur prædicamentum,ſed prædicatio,contráque id quod prædicatur, non dicitur prædicatio: ſed prædicamentum, habéntque ſe nomen

a *Aug. lib. de 10. Categoriis. cap. 1. & habetur to. 1.*

b *Damaſ. li. de Dialectica c. 20.*

c *Cic. libr. 4. Tuſculan. q.* *Lege etiam Iſido. lib. 2. Etym. c. 27.*

Græcum ꝺ. κατηγορίας, & Latinum prædicamenti, quemadmodum nomina ſectionis,& ſegmenti: ſectio enim ſignificat & actionem ſecandi, & portionem quæ ſecatur:at ſegmentum non ſignificat ipſum ſecandi actum,ſed partem quæ ſecatur.Et quoniam ea,quæ prædicātur & enunciantur de iis,quæ primo ac præcipuè in rerum natura exiſtunt,hoc eſt:de primis ſubſtantiis,in decem quaſi claſſes redacta ſunt à Philoſophis:ipſa potiſſimum earum capita, quæ ſumma genera dicuntur dignatione quadam κατηγορίαι, Prædicamentáque appellata ſunt:quod de omnibus prædicentur: nec capita tantum ipſa,ſed totæ etiā claſſes & coordinationes, quæ peculiari aliqua ratione de primis ſubſtantiis prædicantur:quæ horum nominum ſignificatio eſt omniū vſurpatiſſima,eáque vtitur Porphyrius in Iſagoge,cùm ait:*In ſingulis prædicamentis eſſe ſingula ſumma genera:eſſe item quædam ſubalterna, quæ & genera ſunt ac ſpecies,deinde alia,quæ ſunt ſpecies, non item genera, ſub quibus ſola indiuidua collocantur.* Immo etiā Ariſtoteles in ipſa libri prædicamentorum inſcriptione. Nam cùm ſingulis ſeorſum expoſitis ita concludit. *Atque hæc de propoſitis generibus ſint ſatis:* haud obſcurè innuit,ſe in hac ſignificatione, Categoriarum inſcriptionem intellexiſſe: ſumit enim genus(quicquid Græci dicunt) pro tota collectione ex genere ſummo,& ex iis quæ ab eo quaſi oriuntur: quo pacto familiæ ex aliquo progenitore aut auctore dictæ,appellantur genera.Atque in hac ſignificatione prędicamenti,propoſita quęſtio verſatur.

Cap. de ſpecie.

Vt Simpl. in eum locum.

Poteſt autem prędicamentum,hoc pacto ſumptum,communi quadam ratione deſcribi:Generis alicuius ſummi, & eorum quę ſub ipſo ſunt naturalis diſpoſitio. Nam neque omnia de quibus diſputari poteſt,ſed ſola genera,ſpecies,& indiuidua,aliis etiam quibuſdam adiectis conditionibus, iudicarunt Philoſophi per ſe diſponenda eſſe prędicamenta(quod meritò factum eſſe in progreſſu patebit)nec diſpoſitio eorum, quę in prędicamentis ponuntur, eſt excogitata,ſed in rebus inuenta. Nam & diſtinctio ſuperiorum & inferiorum inter ſe, non eſt diſtinctio rationis purę,ſed ex natura rei vt ex capite ſuperiori perſpicuum eſt,& ordo,qui hanc diſtinctionem ſupponit,non eſt arbitrarius, ſed naturalis: ſi enim à ſuperioribus ad inferiora proficiſcaris,generationis ordinem tenebis,ſi ab inferioribus ad ſuperiora,perfectionis:quorum ille in eadem re à partibus ad totum: hic à toto ad partes progredi ſolet.

Deſcriptio prædicamēti.

Qui ordo in prædicamentis exiſtat.

Prædicamentorum tractationem nec ad nullam ſcientiam ſpectare, nec ad ſolum Metaphyſicum, aut ad omnes ſimul ſcientias.

SECTIO III.

NOn deſunt igitur quibus placeat, prędicamentorum tractationem,ſi pro accurata & perfecta ſumatur, ad ſolam Metaphyſicam,aut ad omnes ſimul ſcientias pertinere,vt alia aliam eorum partem ex inſtituto explicet:ſi verò pro rudi quadam & inchoata,à ſingu-

1. Sententia.

lis poſſe vendicari:quod neceſſariò videatur in ingreſſu cuiuſque diſciplinæ,& ad eam ſatis ſint cōmunia naturalis cognitionis præſidia: vt patet ex iis quæ pro tertia quæſtionis parte propoſita ſunt. Fatentur tamen,imperfectam eorum tractationem propterea tribui Dialecticę ſiue Logicæ,quod ea ars, ſi rectè quis velit procedere in capeſſendis diſciplinis prima ſit omnium. Addúntque eam nō pertinere ad Logicam quatenus Logica verſatur in propria ac peculiari materia, ſed quatenus tradit ea,quæ neceſſaria ſunt ad cæteras ſcientias.

Refutatur.

Sed vt alia interim mittamus,tria ſunt, quæ in hac ſententia non placeant. Primum eſt,aliquam eſſe prædicamentorum tractationem, quæ etſi Logicæ tribuatur:re tamen vera ad nullam facultatem pertineat. Aut enim ea tractatio artificioſa eſt, aut artis expers: ſi artis expers,quid opus eſt quærere ad quam artem pertineat? certè nos de ea non agimus:ſi tamen vlla eſt,quæ aliquid artis non habeat:quo enim pacto ſine arte,naturæ rerum in prædicamenta diſponantur? Quod ſi artificioſa, ergo re vera ad aliquem artem ex inſtituto pertinet.

Logicam non eſſe neceſſariam in ingreſſu ſingularum ſcientiarum.

Alterum eſt,ſingulas diſciplinas poſſe illam ſibi vendicare,quia in ſingularium ingreſſu ſit neceſſaria. Nam nec neceſſaria eſt in ingreſſu ſingularum,vt patet ex Mathematicis & aliis pleríſque ne dicam omnibus,prǽterquam fortaſſe Logicæ,nec ſi neceſſaria eſſet in ingreſſu aliquarū,continuò ad eas pertineret:poſſet enim ex alia arte ſupponi.

Tertium,prædicamenta non pertinere ad Logicam quatenus verſatur in propria & peculiari materia,hoc eſt,in ratione diſſerendi explicanda:ſed quatenus tradit ea,quæ ad reliquas ſcientias ſunt neceſſaria. Nihil enim re vera tradit Dialectica ad reliquas neceſſarium, quod non pertineat ad diſſerendi rationem. Quod ſi obiiciant,Iſagogem Porphyrij,quæ prædicamentorum libro præmiſſa eſt, propterea non appellatam Iſagogem Dialecticæ, aut alterius cuiuſque partis Philoſophiæ,quod imperfecta illa prædicamētorum tractatio nullius facultatis propria ſit:occurrendum eſt,cum Dialectica,doctrinæ ordine ſit prima omnium partium Philoſophiæ:aut,vt alij volunt,omnes Philoſophiæ partes naturæ ordine præcedat, iure potuiſſe Porphyriam eam, quam Dialecticæ Iſagogem faciebat, abſolutè Iſagogem appellare,quod idem Græci Auctores annotarunt. Vnde nil mirum eſt,quod Simplicius ad initium commentariorum in prædicamenta, eum librum dicat & eſſe procemium ad totam Philoſophiam,& primam partem,Logicæ.

Cur Porphyriana Iſagoge abſolutè ſit nuncupata non Dialecticę, aut alterius partis Philoſophiæ.

Vide Simpl. in prædica. Boëtium in Porphi. in prologo, & Albe. ibidē tract. 1. ca. 2.

2. ſententia.

Alij volunt prædicamentorum tractationem ſiue perfectam & abſolutam,ſiue imperfectam & inchoatam ad ſolam Metaphyſicam ſpectare,quod diuiſio entis in prima genera,quę ſunt quaſi ſpecies illius, ad eum artificem pertineat,qui agit de ente,vt ens eſt. Quocirca prædicamentorum librum,qui initio Logicæ explicari ſolet,ex Metaphyſica deſumptum eſſe,nec rectè præponi Logicę,quæ ex libris de interpretatione inchoari debet:ſed collocandum eſſe inter Logicam,& cæteras facultates,quæ Logica poſteriores ſunt doctrinæ ordine: accuratam verò prædicamentorum explicationem ad initium libri ſeptimi huius operis tradi debuiſſe.

ita nonnulli recentiores.

Sed

Amm. Simp. Boet. Auer. ad initiũ lib. prædicam. 1. Topic. c. 4. & toto 5. lib. Topic.

Refellitur Librum prædicamentorũ eſſe primam partem Logicæ.

Sed pugnat primùm cum hac noua opinione, omnium veterum, & Græcorum, & Latinorum, atque Arabum ſententia, qui faciunt librũ Categoriarum Ariſtotelis non modo partem Logicæ, ſed etiam primam, niſi quod volunt indigere eam introductione aliqua, qua explicetur quid ſit genus, ſpecies, differentia, & cætera nonnulla: quam Ariſtoteles ex Topicis potiſſimum à præceptoribus depromendam voluit, quod fecit Porphyrius. Deinde, quod de iiſdẽ rebus multæ ſimul ſcientiæ diſputare poſſunt, non imperfectè ſolùm, ſed etiam perfectè, ſiue quatenus res eædem alio atque alio modo ſpectantur, quo pacto Phyſica & Geometria de magnitudine agunt: ſiue quatenus ex principiis eædem omnino cõcluſiones probantur, qua ratione Aſtrologus & naturalis Philoſophus demonſtrant terram eſſet rotundam: quod idem in tradendis prædicamentis euenire poſſe mox patebit. Item quod aliqua pars Logicæ poteſt eſſe ſubalternata Metaphyſicæ, vt re vera accidit in prædicamẽtorum explicatione, vt paulò pòſt dicemus: tractatio autem ſubalternantis, & ſubalternatæ de rebus ſubalternatis, non eſt prorſus eadem: alio enim modo agit de angulo perſpectiua, alio Geometria, & ſic in cæteris. Poſtremò, quod proprius locus tradendæ cognitionis prædicamentorum in hoc opere, hic ipſe liber eſt, in quo verſamur: cùm eius inſtitutũ ſit explicatio analogiæ cùm entis, tum eius quaſi proximarum ſpecierum, & eorum quæ communiter vtriſque conueniunt, tametſi in libris ſequentibus omnia hæc explicatiùs traduntur, ac multo etiam accuratiùs traderentur, ſi Ariſtoteles huic operi vltimam adhibuiſſet manum.

Vide quæ docet Ariſto. 1. lib. poſte. ca. 5. tex. 42.

Prædicamentorum tractationem, & ad primum Philoſophũ & ad Dialecticum, præcipuè tamen ad primum Philoſophum ſpectare.

SECTIO IV.

Aſſertio quæſtionis reſpondens.

DIcendum igitur, prædicamentorum tractationem & ad primum Philoſophum, & ad Dialecticum ſiue Logicũ, alia tamen & alia ratione ſpectare, ac præcipuè ad primum Philoſophum: quod his rationibus intelliges.

Ita Herueus quodl. 1. q. 9. Paul. Sonc. 5. Metaph q. 13. Ferrar. 3. Phyſi. q. 5.

Primùm, quia Genera, Species, & indiuidua, quæ prædicamenta conficiunt, tribus modis ſpectari poſſunt: vno quoad ipſarum rerum naturas abſolutè: altero quatenus ſunt vniuerſales, aut particulares, tertio quatenus prædicabiles, aut ſubiicibiles, at prima conſideratio, nec certæ alicui ſciẽtiæ propria eſt, ſed omnium realium communis, quatenus aliȩ de aliis rerum naturis agunt, nec propriè dici poteſt cõſideratio prædicamentorum, cùm prȩdicamenti nomen non ſignificet res ipſas abſolutè, ſed quatenus diſpoſitæ ſunt in certas coordinationes ſuperiorum & inferiorũ, ſecunda verò cùm ſumatur ex modis eſſendi rerum, vt inferius patebit, ad ſolum primum Philoſophum ſpectat: tertia denique ad Dialecticum perſpicuè pertinet, ſiquidem ad eũ artificem pertinet aptitudo ad prædicationem & ſubiectionem, ad quem ipſi prædicationis & ſubiectionis actus pertinent, quare cùm

aptitudo ad prædicationem & oppoſitam ſubiectionem, in modis eſſendi fundetur: neceſſe eſt fateri, & ſolum primum Philoſophum ac Dialecticum de prædicamentis agere, & primum Philoſophum præcipuè.

Deinde, quia prædicamentorum tractatio, quatenus agit de generibus, ſpeciebus, & indiuiduis vt vniuerſalia & particularia ſunt, ſpeculatiua eſt: quatenus verò agit de eiſdē vt ſunt prædicabilia & ſubiicibilia in oratione, planè eſt practica: cùm igitur prior conſideratio ad nullam ſpeculatiuam ſcientiam ſpectare poſſit niſi ad primam Philoſophiam, quando nec Phyſicæ, nec Mathematicis attribuenda eſt, poſterior autem ad nullam practicam præterquam ad Dialecticam, perſpicuum eſt prædicamentorum explicationem & vtriuſque eſſe, nulliúſque alterius, & præcipuè ad primam Philoſophiam ſpectare: ſiquidem conſideratio ſpeculatiua eorum, quæ in prædicamentis ponuntur, cùm magis penetret ad eorum naturas, præferenda eſt ei, quæ ad praxim diſſerendi refertur.

3. *Solam Metaphyſicam & Dialecticam in toto genere entis verſari.*

Tertiò, quia inter omnes diſciplinas (loquor autem de iis, quibus vtendum eſt, vt excludam Sophiſticam & alias, à quibus cauendum) ſola prima Philoſophia & Dialectica in toto entis genere verſantur, hæ quoque ſolæ de omnibus diſſerunt: tametſi illa ex neceſſariis, hęc ex probabilibus, quorum vtrumque docuit Ariſt. a ca. 2. ſuperioris libri, qua de cauſſa, illa omnium ſcientiarum domina, hęc communis omnium facultas eodem auctore dicitur, vt patet ex cap. 6. b 1. Poſter. & ex cap. 2. c 1. Phyſic. Vtráque etiam d à magnis Auctoribus dicitur neceſſaria formandis artibus, tametſi prior, quia conſiderat communem rationem eſſendi rerum omnium; poſterior, quia communem rationem de omnibus diſſerendi: debet igitur vtraque noſſe generalem diuiſionem entis in prędicamenta: prior accuratiùs, & à priori vt dicitur: poſterior minus perfectè, & à poſteriori.

a Text. 5. b Tex. 23. c Tex. 8. d Lege Platonem 7. libr. de Rep. Aug. lib. 3. contra Academ. & 2. lib. de ordine cap. 13. Boet. in comment. ſupra Topic. Ciceronis: & quæ diximus li. 1. in proœ. cap. 6. & 7. & Euſeb. Cæſar. lib. 11. de præparat. Euang. ca. 3.

4. Poſtremò, quia quemadmodum ſola prima Philoſophia tradit principia intelligēdi, vt omnia ex primis cauſſis teneat, ſic etiam ſola Dialectica dirigit operationes intellectus, ne in diſſerendo erret: at neque principia intelligendi, quæ ſunt primę ac ſimplices rerum notitię obiectiuę tradi poſſunt, niſi in diſtinguendo ente in prima rerum genera eorúmque differentias, quibus & prędicamenta inter ſe diſtinguuntur, & eorum genera quaſi propagantur: nec operationes intellectus poſſunt à Dialectico ad rectè diſſerendi finem dirigi, niſi is nouerit, quę ſint prima rerum genera, & quo pacto in ſuas ſpecies diducātur, ſiquidem in apprehenſione horum, primę operationis intellectus directò pręcipuè conſiſtit: ſolus igitur primus Philoſophus & Dialecticus de prędicamentis agunt, pręcipuè verò primus Philoſophus.

Soluuntur argumenta, quæ 1. ſect. quæſtionis ſūt propoſita.

Ex hinc de patet quid ad ea, quę initio quęſtionis propoſita ſūt, reſpondendum ſit. Primæ enim ac ſecundę partis argumenta concludunt, & ad Dialecticum, & ad primum Philoſophum eorum tractationem ſpectare, alia tamen & alia ratione, ad Dialecticum, veluti ad ſubalternatum hac in re artificem: ad primum verò Philoſophū, veluti ad ſubal ernatum. Quod autem pro tertia parte propoſitum eſt, partim

tim ex iis quæ initio huius ſectionis dicta ſunt facilè diſſolui poteſt, partim ex iis quæ in ſecunda diximus, ſolutum relinquitur.

Obiectio quædam.

SECTIO II.

Cap. 2. SVnt tamen quæ cõtra hæc obiici poſſint. Primum ipſe Ariſtoteles in procemio primi libri, perſpicuè docet, primum Philoſophum non tenere omnia ſingulatim, ſed in commune: quod ſi non ſingulatim, ergo non attinet ad eũ noſſe quot numero ſint genera ſumma, ac multo minus quot ſunt numero ſpecies: ac minimè omnium deſcendere ad indiuidua, & cognoſcere primas ſubſtantias, quæ ſunt omnium Prædicamentorum veluti baſes: ſingularia enim, ab arte prætermittuntur. *Argumenta contra ſuperiorem aſſertionem.* 1.

Deinde celebre eſt illud Dialecticorum commune dictum, Generis, Speciei, & Indiuidui nomina, immo & Prædicamenti, eſſe vocabula intentionis ſecundæ: at primus Philoſophus non agit de ſecundis intentionibus, ſed de primus, vt iidẽ volunt. Ex quibus videtur perſpicuum, non agere primum Philoſophum de Prædicamentis. 2.

Tertio, planè conſtat Dialecticum agere de verbis ac ſermone: 3. præcipuè quidẽ de interiori, ſecundaria verò ratione de exteriori, qui interioris ſignum eſt, at Prædicamenta non conſtant verbis, ſed rebus, etiã quatenus conſtant prædicabilibus & ſubiicibilibus, vt talia ſunt. Nam vt res, non nomina rerum, ſunt genera, ſpecies & indiuidua, ita res non nomina prædicari ac ſubiici poſſunt: quæ enim inſunt in eo, de quo dicuntur, ea ſolùm de eo verè prædicari poſſunt, vt animal de homine, & homo de Socrate, non animalis aut hominis nomen, de hominis aut Socratis vocabulo.

Poſtremò quouis modo quis dicat, Dialecticum de prædicabilibus 4. & ſubiicibilibus agere: certè non ſpectat ad ipſam eius artem (quicquid de eius vſu ex probabilibus diſſerendi ſentiendum ſit) omnia prædicabilia & ſubiicibilia ſecundum ordinem ſuperiorum & inferiorum diſtinguere, eorúmque numerum tenere. Satis enim illi eſt, ſi genera ipſa prædicabilium & ſubiicibilium cognoſcat, eáque in ſuas ſpecies, aut quaſi ſpecies diducat, quod facit cùm tradit alia prædicari in quæſtione Quid eſt, alia in quæſtione Quale eſt, alia eſſentialiter, alia accidentaliter, alia item neceſſariò, alia contingenter: ex quorum modorum prædicandi complicationibus inter ſe, quinque vulgatas Prædicabilium ſpecies colligit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens. Addere autẽ quot numero ſint genera ipſa, quot ſpecies, &c. ſciréque quibus in rebus notiones generis, ſpeciei, & cæterorum inueniantur, id iam non cadit ſub artem, quæ nec ſingularia, nec infinita cõſiderat, nec ea, quæ ſunt per accidens. Non ſpectat igitur ad Dialecticum de Prædicamentis agere, quæ niſi numerum iſtorum teneas, intelligere non poſſis.

Obiectum

Obiectorum ſolutio.

Sectio VI.

Soluitur primum argumentum. VErum ad primum dices, Metaphyſicum non agete de iis omnibus quæ in Prædicamentis ponuntur, niſi quatenus cadunt ſub quibuſdam valde generalibus diuiſionibus: veluti de decem primis generibus, quæ ex modorum eſſendi generaliſſima diuiſione colliguntur, *Qua ratione Metaphyſicus de rebus Prædicamentorum agat.* de primis & ſecundis ſubſtantiis ſub ratione communi primarũ, & ſecundarum, non de hac & illa prima, nec de omnibus ſecundis, ſed de primis illis ſubſtantiæ generibus, materialium ſcilicet, & materiæ expertium, de quantitate diſcreta & continua, huiúſque primis ſpeciebus, de quatuor primis generibus qualitatum, & ita in cæteris, *Obiectio.* quod certè non eſt ad ſingula deſcendere. Quod ſi obiicias, genera ſumma, vt talia ſunt, eſſe ſingularia quædã, ac proinde non cadere ſub *Solutio.* artem, quemadmodum nec primam hanc ſubſtantiam, aut illam, illud intelligas, oportet, non eſſe prorſus interdictum Philoſophis agere de quibuſdam ſingularibus etiam vt talia ſunt, ſi in eis ratio aliqua vniuerſitatis cernatur: quo pacto primus Philoſophus agit de Deo *De quibus ſingularibus non ſit interdictum agere.* ſingulariſſimo quidem, ſed qui omnia virtute ac eminentia propriæ naturæ in ſe contineat. Cùm ergo genera ſumma, immo & cætera genera, & ſpecies quæ ſub eis continentur, ſingularia ſint, quatenus hæc genera & hæ ſpecies: vniuerſalia vetò, quatenus naturæ quædam notionibus generum & ſpecierum ſubiecta: nihil impedit quo minus de eis agat primus philoſophus, etiam quatenus ſunt hæc genera aut ſpecies: ſed hoe intereſt, quod agit diſtinctè ac determinatè de iis, quæ (vt diximus) ex diuiſionibus admodum generalibus colliguntur, confusè autem ac implicitè de iis, quæ ſub iſtis cõtinentur: vnde non deſcendit ad mera indiuidua, quatenus hæc vel illa ſunt, ſed in commune, quatenus entia indiuidua.

Secundum. AD ſecundum dicito, genera, & ſpecies, & indiuidua, non eſſe re vera ſecundas intẽtiones, niſi quatenus prædicata & ſubiecta ſunt: primum autem Philoſophum non agere hoc pacto de generibus, ſpeciebus, & indiuiduis: ſed quatenus ſunt vniuerſalia & particularia. Num autem hæc non ſolũ quatenus prædicata & ſubiecta ſunt, ſed etiam quatenus prædicabilia & ſubiicibilia, modo aliquo ſecundæ intentiones dici poſſint: tum patebit cùm de vniuerſalibus diſſeremus.

Tertium. AD tertium, non res quidem, ſed verba ad Dialecticum præcipuè[a] ſpectare: ſiquidem ex his conficit ille quicquid arte propria conficere iubetur, non ex rebus ſignificatis. At cùm de Prædicamentis agitur, quia res ſunt, quæ præcipuè prædicantur & ſubiiciuntur, vt ex dictis patet: non dubium eſſe quin Prædicamenta ex rebus præcipuè con- *Quæſtio agat ne in Prædicamẽtis Ariſtoteles de rebus, an de verbis ſoluitur.* ſtent. Hinc orta eſt quæſtio illa apud interpretes libri Prædicamentorum Ariſtotel. agat ne illa in eo de rebus, an de verbis. Quia enim finem ac officium Dialectici conſiderant, de verbis ſimplicibus tamquam de primis diſſerendi elementis agi affirmant: qui b verò ipſam prædicabilium, & ſubiicibilium rationem expendunt, potius de rebus

a Alexan. Aphro. Simplic. Boët. ad initium Prædicam. & alij inferius citandi.

b Auer. ad initium prædica. Euſtatius quem refert Ammo. in præf. prædica. & alij.

rebus agi volunt:ſed controuerſia hoc modo componenda.Diſputari quidem in eo libro,& de verbis,& de rebus : quod ipſum ex toto libri progreſſu facilè eſt intelligere (ac meritò quidem , cùm nec res ipſæ prædicentur aut ſubiiciantur niſi per verba,nec verba item niſi loco rerum)attamen,quia Dialectica præcipuè ad ſermonem attendit,potiſſimum verò ad interiorem,vnde ſermocinalis & rationalis, nõ realis dicitur , nec verò in docendo agit de verbis ad tradendam in ipſa arte rerum cognitionem,ſed potius cùm de rebus ſermo incidit,id totum confert ad verborum vſum in diſſerẽdo,idcirco placet magis ſententia eorum,qui dicunt , Ariſtotelem in eo libro præcipuè agere de vocibus ſimplicibus nondum in enũciationis formam copulatis,quatenus mediis ſimplicibus conceptibus aptæ ſunt, vt in enunciatione prædicentur aut ſubiiciantur:quod Græci omnes volunt,Porphyrius, Ammonius,Simplicius,Dexippus:& vt Porphyrius & Simplicius referunt,Iamblicus,Alexander,Herminus, Ægæus,Syrianus,&ex Latinis Boëtius:atque alij complures:in quibus videtur eſſe Magnus Albertus initio commentariorum in eum librum, & Diuus Thomas in præfationem librorum de interpretatione. Ponuntur igitur præcipuè res in Prædicamentis , tam vt à Metaphyſico , quàm vt à Dialectico ſpectantur,cùm rebus præcipuè,& modi eſſendi quibus diſtinguũtur, & prædicandi conueniant,ſed tamen in iis ipſis tradendis non præcipuè ad res, ſed ad voces , tanquam ad prima diſſerendi principia & elementa,Dialecticus attendit.

Ariſtotelem præcipuè agere in eo libro de vocibus.

Omnes ad initium Prædicam.

Res potiſſimum in prædicamẽtis ponuntur.

Ad voces tamen præcipuè attendit Logicus.

Ad quartum eodem modo,quo ad primum reſpondendum eſt:non enim latiùs agit Dialecticus de Prædicamentis , quàm primus Philoſophus,cui ea in re eſt ſubalternatus : loquor autem de Dialectico vt docet,non vt ex probabilibus diſſerit,quo pacto latius illum vagari, quàm primum Philoſophum ſuperiori libro ad caput ſecũdum annotauimus.Cùm autem obiicitur,ſatis eſſe Dialectico (docentem intellige)ſi genera ipſa prædicabilium & ſubiicibilium cognoſcat eáque in ſuas ſpecies,aut quaſi ſpecies diſtinguat,etiamſi ignoret quot numero ſint genera,ſpecies,&c.& quibus in rebus huiuſmodi rationes inueniantur,reſpondendũ eſt,non ſatis id eſſe, cùm neceſſe ſit,vt quædam etiam eorum indiuidua , eàque præcipua & quaſi capita cognoſcat. Nec verò ſingularia prædicabilia, quæ à Dialectico in Prædicamentis tractantur,eſſe purè ſingularia(vt dictum eſt) aut multitudine infinita,vt ſub artem cadere nequeant,aut denique ad ipſas eorum prędicandi aptitudines cognoſcendas per accidens facere cognitionem naturarum,quæ prædicantur,quam Dialecticus à primo Philoſopho, vt à ſubalternante ea in re artifice mutuatur.

Quartum argumentum.

In commentarijs ſuper tex.5.

Supereſt ſcrupulus Caietani euellendus, qui ex eo probat à Dialectico in Prædicamentorum tractatione non agi de ordinibus prædicabilium & ſubiicibilium,quia tractatio de aptitudine ad prędicationem,pertinet ad libros de interpretatione, in quibus agitur de prædicatione ipſa,ſiue actu prædicandi : *Aptitudo enim* (inquit) *ſine actu intelligi non poteſt.* Eſt enim reſpondendum , etſi aptito non intelligitur ſine actu,ac proinde non in alia ſcientia de actu agitur, in alia de

In prædicamentis.

Scrupulus Caietani.

Euellitur.

De actu & aptitudine etſi in eadem ſcientia, non tamen opus eſt in eadem ſcientiæ parte agatur.

aptitudine:non eſt tamẽ neceſſe, vt qua in parte agitur de actu, in eadem agatur de aptitudine. Poteſt enim pręcedere vel explicatio actus, quod vtique perfectionis ordo poſtulat, vel etiam explicatio potentiæ, quod poſcit generationis ordo, modo prius habeatur qualiſcũque cognitio actus. Hoc enim poſterius fecit Ariſtoteles in Phyſicorum libris, cùm explicauit naturam & motum. Quanquam enim natura, vt natura eſt, definiatur per aptitudinem ad motũ, ac proinde ſine motu intelligi non poſſit, vt ipſe etiam affirmat: eum tamen ille ſeruauit ordinem in vtriuſque explicatione, vt in ſecũdo libro de natura, in tertio de motu diſputauerit. Quod ideo facere potuit quia antequam naturam per motum definiret, iam per ſe notum erat motum eſſe: eiúſque ſi non accurata, certè quæ ſatis eſſet, notitia habebatur. Eodem igitur modo prius agit Dialecticus de prædicabilium diſpoſitione in prædicamenta, quàm de prædicatione enunciationéque, quia prædicamentorum libro ab Ariſtotele conſcripto, ſupponitur qualiſcúnque enunciationis cognitio, quæ in explicatione Iſagogica prædicabilium pręmittitur. Sed iam videamus ſint ne prædicamenta decem numero, vt dici ſolent, ánne plura, paucioráve.

Cur Ariſtoteles de natura prius, quã de motu diſputauerit.

Cur de prædicabilium diſpoſitione prius, quam de enuntiatione.

Lib. 3. Phyſi. c. 1. text. 1.

SINT NE PRÆDICAMENTA decem, non plura, nec pauciora.

QVÆSTIO VII.

Plura videri quàm decem.

SECTIO I.

Primum argumentum quo decem & ſeptem prædicamenta probantur.

Cap. 7.

PLVRA re vera eſſe prædicamẽta, quàm dici ſoleãt, ex eo primùm ſuaderi poteſt, quia pręd icamenta cõſtituta ſunt à Philoſophis, quaſi communes loci eorũ omniũ, de quibus & ex quibus diſputari poteſt: vnde & Ariſtoteles in primo Topicorũ libro docet omnia prædicata Dialectica, in prædicamentis reperiri: at diſputatio poteſt haberi non tantùm de entibus, vt de loco, ſed etiam de non entibus vt de vacuo: nec ſolùm de entibus per ſe vt de igne, ſed etiam de ente per accidens, vt de ferro ignito: nec tantùm de entibus realibus, vt de homine & animali, ſed etiam de entibus rationis, vt de ſubiecto & prædicato: nec modò de entibus finitis, vt de figura, ſed etiam de infinito, vt de multitudine, quæ nullo contineatur numero: nec de completis duntaxat rebus, vt de compoſitis naturalibus, ſed etiam de incompletis, vt de materia & forma: nec denique de vniuocis tantùm & incomplexis, vt de linea, ſed de analogis quoque & complexis, vt de accidente & quantitate continua, vt ea conceptibus ſuæ definitionis reſpondet: addenda ſunt igitur decem vulgatis prædicamentis, quæ de entibus tantùm per ſe realibus, finitis & completis, vniuocis atque incomplexis tradi ſolent, alia complura: vnum de non entibus: alterum de entibus

per

per accidens,tertium de entibus rationis,quartum de infinitis, quintum de incompletis,ſextum,& ſeptimum de æquiuocis & complexis: quod enim conſequētia perſpicua ſit in infinitis & incompletis (nam in cæteris aperta eſt) ex eo patet, quia infinita multitudo locum non habet in prædicamento quantitatis:quod pari ratione dicendum erit de infinita magnitudine,cùm interim manifeſtum ſit in nullo alio ex decem vulgatis prædicamentis ea collocari poſſe. Materia etiam & forma, vt alia incompleta entia mittamus, non poſſunt poni in eodē genere ſubſtantiæ,in quo ponūtur compoſita naturalia:ſed aliud ſubſtantiæ genus addendum videtur neceſſariò,in quo ponantur, quādoquidem genus compoſitorum, compoſitum & ipſum ſit neceſſe eſt: quod quidem de ſimplicibus prædicari non poteſt.

Deinde idem probatur ex eo, quia vt cauſſa agens conſtituit prædicamentum actionis, patiens verò, ſiue materialis prædicamentum paſſionis, ita etiam cauſſa formalis & finalis conſtituere debent duo quædam alia, quæ certè nulla ſunt ex cæteris octo vulgatis: ſumimus autem cauſſarum nomen non quatenus ſignificat relationem cauſſæ, quo pacto forſitan dices cauſſas omnes ad prædicamētum relatorum pertinere,ſed quatenus ſignificat ipſam cauſſandi rationem. 2.

Tertiò,quia quemadmodum accidit rebus,vt ſint cauſſæ,ita etiam vt ſint effecta:ſi ergo cauſſæ neceſſariò conſtituunt quatuor prædicamenta,totidem alia neceſſariò effectis tribuenda erunt:vnum effectui efficientis, vt talis eſt:alterum effectui materiæ: tertium & quartum effectibus formæ ac finis: quæ ſanè conſtat nulla eſſe ex omnibus decem vulgatis. 3.

Cap.9. Text.100. Quartò,quia vt nos ſumus in loco,& viuimus in tempore, ita ſubſtantiæ ſeparatæ,ſunt ſuprà cœlum,non vt in loco, & viuunt in æuo, vt Ariſtoteles ſcribit primo libro de Cœlo: at eſſe in loco, conſtituit vnum prædicamentum, quod dicitur Vbi: & eſſe in tempore aliud, quod appellatur Quando: ergo eſſe alicubi, non vt in loco, & eſſe in menſura aliqua durationis,quæ non ſit tempus: nec aliquid temporis conſtituent alia duo,quæ nulla ſunt ex cæteris ab Ariſt.traditis. 4.

Quinto,ſi locus & tempus,quia ſunt externæ menſuræ: conſtituūt duo prędicamenta,vt dici ſolet,cùm numerus etiam,immò & linea,& ſuperficies externæ menſurę eſſe poſſint (nā & per calculos numeramus multitudinem rerum diſtantium,& per longitudinem calami,lōgitudinem viæ,ſartoréſque per latitudinem vnius panni,alium ſuppoſitum metiuntur)efficitur, vt tria quædam alia præter omnia quæ dicta ſunt,conſtituere oporteat:numeri exterius numerantis,& longitudinis,ac latitudinis exterius menſurantium. 5.

Sexto,ſic argumentantur pleríque. Habitus,ſeu habere veſtem, eſt medium quid inter eum qui habet veſtem, & veſtem quæ habetur: perinde vt motus,ſeu moueri,eſt medius inter id quod agit,& id quod patitur, vt Ariſtoteles inferiùs docebit: at motus conſtituit duo prædicamenta, vnum actionis, alterum paſſionis, quatenus ab agente proficiſcitur, & in patiente ſuſcipitur: ergo & habitus duo prædi- 6. Cap.10. Tex.25.

camenta conſtituet,vnum induentis, alterum induti:quo eodem modo concludi poteſt duo alia conſtituenda eſſe ex loco,vnum locantis, alterum locati:alia item duo ex ſitu,vnum ſituantis, alterum rei ſitæ, totidémque ex tempore:temporantis nimirum(vt ita loquar) & temporalis,hoc eſt eius,quod tempore ſubiicitur. Quò fit,vt vel hoc vno argumento quatuor prædicamenta,iis quæ iam dicta ſunt,nec eſſariò adiungenda ſint.

Poſtremò accedit, quod Ariſtoteles ita diſſerit in hoc libr. de ſubſtantia,quantitate & cæteris,quæ nos ſumma genera prædicamentorum facimus,vt ea omnia ſẽtiat analoga eſſe, vt in progreſſu patebit: quod etiam ipſum cõgruit cum eius inſtituto in hoc libro:totus enim ad explicationem analogiæ communium attributorum confertur, vt initio diximus.Quod ſi illa ſunt analoga, perſpicuum eſt nõ eſſe ſumma genera,ſed vnumquódque eorum,plura genera ſumma ſuo ambitu complecti.

Videri pauciora.

SECTIO II.

Altera quæſtionis pars ſuadetur.

QVod autem ſint pauciora,his argumentis ſuadetur. Primũ, quia ſi enti,quod in prædicamenta diuiditur,addantur particulæ,quę addi ſolent,vt ſit ens per ſe,reale,finitum,completum,vniuocum, & incomplexum:vnum tantùm prædicamentum videtur concludi: ens enim tale, quale nunc diximus, vniuocè videtur conuenire omnibus in pręedicamento poſitis:quod ſi vniuocè,ergo vt genus omnium,cùm aliud ex quinque vniuerſalibus eſſe non poſſit.Nam ſi qua eſſet ratio, cur non eſſet genus,ea eſſet maximè,qua vtitur Ariſtot.3. libro huius operis:*quia neceſſe eſt*,inquit,*vt ens dicatur per ſe,ſiue eſſentialiter de omnibus differentiis*:at hæc ratio etſi rectè concludit ſumpto ente,vt eſt cõmune completis & incompletis:nihil tamen conficit,ſumpto illo pro ſolo completo: de nullis enim differentiis prædicari poteſt eſſentialiter ens completum. Ita fit, vt vel ex conditionibus quæ addi ſolent colligendum ſit vnum tantùm eſſe prædicamentum. *Cap.3. Tex.10.*

Deinde,quia etſi ratione aliqua oſtendatur ens, quod in prædicamenta diuiditur,non eſſe genus,ac proinde cogamur admittere plura ſumma genera:tamen videmur non poſſe effugere, quin ſaltem concedamus eſſe duo tantùm. Nam præterquam quod nihil obſtat quominus accidens completum habeat differentias, per quas tanquã genus diuidatur in ſpecies (ſiquidem neque accidens completum prædicari poteſt ſecundum eſſentiam de accidentibus incompletis)ſic licet argumentari. Quot modis dicitur vnum oppoſitorum, tot item dicitur alterum(vt habes in Topicis)atqui ſubſtantia, & accidens opponuntur,cùm accidens ſit in ſubiecto, & ſubſtantia non ſit in ſubiecto : ergo ſi accidens non eſt genus, ſed aliquid multiplex, ſubſtantia quoque multiplex quippiam erit:at ſubſtantia non eſt multiplex, ſed vniuoca : ergo & accidens : cùm igitur accidens non poſſit eſſe aliud

Duo tantùm eſſe genera ſumma, ſubſtantiam & accidens.

1.Topic.c.13.

vni

vniuerſale reſpectu accidentium, niſi genus:duo tantùm erunt ſuprema genera,ſubſtantia,& accidens.

3. Tertio, quia actio & paſſio ſunt idem motus, vt Ariſtoteles ait 3. Phyſic.motus autem aut in nullo prædicamento ponitur, ſed reducitur ad ea in quibus ponuntur termini ad quos tendit, vt idem eodem libro docet:aut certè ſi ſumatur non vt motus eſt,ſed vt continuus eſt, ad prædicamentum quantitatis pertinet.

Cap. 3. Tex. 19. *Cap. 1. Tex. 4.*

4. Quartò,quia locus & tempus cùm ponantur in quãtitate,itémque indumenta cùm partim ad qualitatem, partim ad ſubſtantiam pertineant:immo etiam conſtent materia naturali, & figura per artem adhibita,quæ non faciunt vnum ens per ſe:non poſſunt conſtituere prędicamenta à ſuperioribus diſtincta.

5. Poſtremò,quia etſi quis oſtendat non eſſe prædicamentum Vbi de medio tollendum,non tamen efficiet,quò minus prædicamentum Situs,ſit ſuperuacaneum. Nam per motum circularem, non acquiritur alius ac alius locus,ſed alius ac alius ſitus totius mobilis:nẽpe vt partes mobilis aliter atque aliter ſe habeant ad partes totius loci, quod eſt luce clarius, cùm igitur omnis motus localis communi Philoſophorum conſenſu ad prędicamentum Vbi reduci ſoleat,efficitur vt ſitus qui acquiritur, pertineat ad prædicamentum Vbi, ac proinde, vt prædicamentum ſitus non ſit diſtinctum à prædicamento Vbi. Ita videtur manifeſtum non tam multa eſſe prædicamenta, quàm vulgo dicantur.

Non plura eſſe,nec pauciora quàm decem.

SECTIO III.

Antiquitas huius ſententiæ.

DE numero prædicamentorum,quem Ariſtoteles poſt Architam Tarentinum denarium fecit:nulla pœnè eſt noſtra ętate controuerſia. Nam etſi Plato alicubi a facit vnum tantùm, quod credat ens eſſe genus omnium quæ ſunt:alibi b autem ad quatuor entium genera videatur omnia reuocare,aliíque deinde Philoſophi denarium eorum numerum impugnauerint,partim quod quibuſdam viderentur plura, partim quod pauciora quàm Ariſtoteles feciſſet (quod apud Plotinũ Ennead.6. lib.1. & apud Simplicium in librum Categoriarum Ariſtotelis,& apud alios c videre licet)tamen, quia compertum eſt nullum eſſe,qui commodiorem diuiſionem tradiderit,tantam auctoritatem à multis iam ſæculis accepit hæc ſententia, vt eam multi quaſi per ſe notam aſſumant,plurimi certè rem exiſtiment, de qua non opus ſit, contendere:quare ſatis erit leui brachio rationem tam celebris,támq; approbatæ ſententiæ intelligere.

a Plato in Sophiſta, ſeu de Ente, & in Parmenide vel de vno Vide Plotinũ Ennead. 6. lib. 9. cap. 1.

b In Philebo ſeu de ſummo bono.

c Vt apud Philoponum 1. Priorum cap. 2. & apud Venetum in Prædicamen.

Cur decem prædicamenta Architas fecerit.

Ac Architas quidem, vt fuit Pythagoricus, ita more Pythagorico res omnes in decem prima genera ea ratione redegit, quod denarius numerus ſit omnium numerorum perfectiſſimus.Verùm hęc probandi ratio, cùm primo huius operis libro ab Ariſtotele refutata eſt, tum ſæpè alibi meritò reprehenditur.Neque enim ex ratione numerorum

Cap. [illegible]

reddenda eſt ratio rerum,ſed potius ex ratione rerum, ratio numerorum: quo pacto ex ratione cœleſtium motuum colligunt Aſtronomi numerum orbium cœleſtium.

Ratio optima colligendi denarium prædicamentorũ numerum.

Miſſis ergo aliis rationibus,quas partim Simplicius tum ex ſe, tum ex Iamblico,partim alij recentiores afferunt,hæc ſanè quo tota pœnè eſt apud D.Thomam, partim hoc loco, a partim ad 3. Phyſicorum librum b omnium videtur optima. Cùm primæ ſubſtantiæ ſint prima ſubiecta,in quibus proinde cernuntur,& de quibus prædicantur omnia attributa,quæ per ſe in prædicamento ponuntur, ex vario modo eſſendi eiuſmodi attributorum in primis ſubſtantiis,& de eiſdem prędicandi,colligendus eſt prædicamentorum numerus: ſunt autem decem modi quibus aliquid in eis eſſe poteſt, de eiſdémque prædicari, totidem igitur ſunt prædicamenta,non plura paucioráve: Aſſumptio & inductione,& ratiocinatione oſtendi poteſt:inductione quidem ex varia quærendi ratione,hoc pacto.Eorum quę modo aliquo inſunt in primis ſubſtantiis & de illis prædicantur,alia pertinent ad quæſtionẽ Quid eſt,quæ neceſſariò ſunt ſubſtãtiæ,vt eſſe hominem:alia ad quæſtionem Quantum eſt,quæ niſi quantitates eſſe nõ poſſunt, vt eſſe bicubitum:alia ad quæſtionem Quale eſt, propriè, ac preſſè ſumptam, quæ haud dubiè qualitates ſunt,vt eſſe album:alia ad quæſtionem Ad quid refertur,quæ ſunt relationes, vt eſſe patrem:alia ad quæſtionem. Quid agit,quæ actiones,vt verberare:alia ad quæſtionem Quid patitur,quæ paſſiones,vt verberari:alia ad quæſtionem Vbi, nempè varia loca,vt eſſe in medio mũdi:alia ad quæſtionem Quo pacto ſitum eſt, variæ nimirum poſitiones,vt ſedere:alia ad quæſtionem Quando, vt varia tempora,veluti fuiſſe anno ſuperiore:alia ad quæſtionem Habitus,vt varia indumenta,ornamẽta,arma, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi,veluti togatum eſſe. Cùm ergo nullus ſe offerat quærendi modus, qui ſub his non contineantur,patet inductione decem eſſe modos eſſendi in primis ſubſtantiis,de eiſdémque prędicandi.

Lege D. Auguſt. in libello de decem Categoriis ca. 7. & D. Tho. de Verit. q. 1. art. 1. Alenſ. in 5. Meta. text. 14. Soncin. 5. Meta. q. 13. Anto. And. ibi. q. 7. Her. quoli. 1. q. 9. Iauel. 5. Meta. q. 16. & in prædicamen. tract. 5. p. 2. capi. 1. Iandunum 5. Met. q. 13. Ferr. 3. Phyſ. q. 5. Ocham. quodlib. 5. q. 22. Ioan. Maio. in prædic. q. 10.

a Lect. 9.
b Lect. 5.

Lege etiam Capr. in 2. d. 2. q. 1. art. 1.

Inductio colligens ea quæ ſunt in primis ſubſtantiis.

Ratiocinatio idem ipſum per diuiſionẽ concludens.

Ratiocinatione verò per diuiſionem hoc modo. Quicquid modo aliquo ineſt in prima quauis ſubſtantia,& de eadem prędicatur, vno è tribus modis illi conuenit:aut enim pertinet ad eius eſſentiam: aut non pertinet quidem, ſed tamen inhæret ei: aut nec pertinet ad eius eſſentiam,nec illi inhęret,ſed ſolùm extrinſecus afficit,ac denominat. Si pertinet ad eſſentiam primę ſubſtantię,eſt ſubſtantia: ſi non pertinet,ſed tamen inhęret ei,aut conuenit illi abſolutè, aut comparatè: ſi abſolutè,aut ſequitur materiam aut formam:ſi materiam, eſt quantitas:ſi formam, eſt qualitas: ſi verò conuenit comparatè, eſt relatio. Quod ſi nec pertinet ad eius eſſentiam, nec inhęret illi, ſed tantùm afficit: aut denominat extrinſecus, aut denominat illam ratione potentię actiuę, à qua procedit, aut ratione potentię paſſiuę, ſeu receptiuę, qua actu recipitur, aut neutrius ratione: ſi ratione potentię actiuę,eſt actio, quo pacto calor qui ab igne producitur, denominat ignem agentem:ſi ratione potentię paſſiuę,eſt paſſio,quo pacto idem calor,qui recipitur, prębet ligno nomen & rationem patientis: ſi verò nec ratione potentiæ actiuæ denominat, neque item paſſiuæ, aut

denominat

denominat vt menſura aut aliter:ſi vt menſura aut vt menſura magnitudinis, aut durationis:ſi magnitudinis eſt locus,modo nulla ratio habeatur partium in loco, ſi habeatur erit ſitus : durationis eſt tempus. Quod ſi non denominat vt menſura, erit habitus.

Auer.1.Phyſi.com.63.& 4.Phyſi. comment. 15. & libr. de Subſtantia orbis, c.1. Idem ſenſit Gregor. in 2.d.12. q.2. art.1. Philopon.1. libr. de Gene. tex.33. & 40. Simp. 1. Phyſ. com. 66. vbi eandem opinionem tribuit Pythagoricis Platoni, & Porphyrio.

Cur quantitas materiã, qualitas formam ſequi dicatur.

Si quis autem quærat, qua ratione verum ſit illud, quod aſſumpſimus, quantitatem ſequi materiam, & qualitatem ſequi formã, vtrumne quia ſola quantitas inhæreat materiæ,& ſola qualitas formæ,an verò,quia quantitas profluat à ſola materia,& qualitas à ſola forma,neutra pars danda eſt : permultæ enim ſunt qualitates,quæ in materia inhæreant, vt calor, & frigus, nec quantitas à ſola materia profluit(vt quidam exiſtimant) ſed potius ab eſſentia totius compoſiti, quemadmodum & quàm plurimæ qualitates. Dicendum igitur idcirco hunc loquendi modum vſurpari à Philoſophis,quia quantitas in ſolis rebus materia conſtantibus cernitur, & qualitas in ſolis formis finitis(ſiue ſeparatæ illæ ſint,ſiue materiam informantes)& in iis quæ forma conſtãt. Vnde & Plato ſæpè nominibus magni & parui quæ ſunt affectiones quantitatis ſignificat materiam, nomine autẽ qualitatis, formam ac ſpeciem : & Ariſtot. a lib. ſuperiori, cùm dixit, non idem eſſe in quãtitate : & in qualitate mutari,nomine quantitatis intellexit materiam, & nomine qualitatis formam, vt eo loco expoſuimus.

Vera cauſſa illius modi loquendi.

a Cap. 5. tex. 22.

Alia ratio qua duo tantum Prædicamenta accidentium quæ inhæreant, colligantur.

Alia ratio deſumi poteſt ex Ariſtotele primo Phyſic. cap.2. cur duo tantùm ſint Prædicamenta abſolutorum accidentium inhærentium in ſubſtantia : quia vel poſſunt diuidi (ſubaudi per ſe, & in partes extenſionis)aut diuidi hoc pacto nequeunt, ſi poſſunt, ſunt quantitates : ſi nequeunt ſunt qualitates,in qua ratione nulla fit mentio materiæ aut formæ.

Cur paſſio dicatur extrinſeca.

Reſponſio quorundam.

Reijcitur.

b Ariſtot.3. Phyſ. c.3. per totum.& 2. de Ani.text. 136. Gilbertus Porretanus li.6.priorum c.3. Auer.3. Phyſ. com. 18. & com. 20. D. Tho. in 3. de ani.tex.140.

c Heru. quolib.1.q.9.

Si quis etiam quærat qua ratione paſſio dicatur extrinſecus denominare ſubſtantiam,quæ patitur,cùm omnis paſſio videatur ineſſe in re,quæ patitur,idque ſæpè non Ariſtoteles modo, b ſed reliqui etiam philoſophi aſſerant,ſunt c qui reſpondeant cauſſam eſſe,quia definitio paſſionis includit aliquid extrinſecum patienti,principium,inquam, actiuum,à quo paſſio proficiſcitur,& ſine quo illa quatenus paſſio eſt, explicari non poteſt. Verùm hæc reſponſio parum habet momenti, quia ſi hoc eſt ſatis,vt paſſio dicatur extrinſecus denominare,virtutes etiam,vitia,ſcientiæ,artes,& omnes omninò qualitates,ac relationes quæ definiuntur per aliquid extrinſecum iis rebus,quibus inſunt, dicentur extrinſecus denominare:quod nemo dixerit. Reſpondendum igitur hãc eſſe rationem,quia nihil repugnat paſſioni,quatenus paſſio eſt,non verè inhærere rei quæ patitur : nam cùm quis mouetur loco, aut induitur,aut vinculis ligatur,patitur ille quidem,& aliquid recipit quaſi formam,ſed tamen nec locus,quem ingreditur, nec veſtis quam induit,nec vincula quibus ligatur, verè in eo hærent,ſed quaſi inhærent,cùm igitur paſſio, quatenus paſſio eſt non ſibi vendicet, quod verè inhæreat:meritò in iis quæ extrinſecus afficiunt ac denominant, numerata eſt.Ea enim quæ ad quatuor prima prædicamenta pertinẽt, neceſſariò inhærent in re quam afficiunt ac denominant.Ita patet decem eſſe Prædicamenta,non plura,nec pauciora.

Vera dubitationis explicatio.

Solutio

Solutio argumentorum, quibus ſuadebatur plura eſſe prædicamenta.

SECTIO IV.

Etſi omnia de quibus diſputari poteſt, ad prædicamenta ſpectent, nõ omnia in eis per ſe poni.

Soluuntur argumenta poſita in prima ſectione.

PRimum igitur illud, quo concludi videbatur plura eſſe, quàm decem, hoc pacto diſſoluendum. Pertinere quidem modo aliquo ad prædicamēta ea omnia, de quibus diſputari poteſt, & ea de cauſſa meritò dixiſſe Ariſtotelem poſſe in prædicamentis reperiri omnia prædicata Dialectica, verùm non omnia ita pertinere, vt in eis per ſe ponantur: per ſe enim ſola entia realia finita, completa, vniuoca, & incomplexa, in prædicamentis ponuntur: cætera verò, quia ſunt eorum vel imitationes, vel partes, vel principia, vel aggregationes, vt patebit inferiùs, vbi per ſingula eorum, quæ in argumento propoſita ſunt diſcurrendum eſt.

Cur cauſſæ formalis & materialis nullum detur prædicamentum.

D.Thom. hic & 3. Phyſicorum.

Ad ſecundum, miſſis quorundam aliorum reſponſionibus, quæ non videntur ſatisfacere, dicendum eſt, ea de cauſſa nullum dari prædicamentũ cauſſæ formalis, vt datur efficientis, & alicuius materialis, quia prædicamentorum diuerſitas ab iis attributis ſumitur, quæ de primis ſubſtantiis prædicari poſſunt, vt paulò ante dictum eſt: ſatis autem conſtat primas ſubſtantias non poſſe dici cauſſas formales, quemadmodum dicuntur efficientes, & eo pacto materiales, quo ſubiectũ per ſe ſubſiſtens dicitur materialis cauſſa eius actionis, quam patitur ac recipit. Neque enim primæ ſubſtantiæ vllam materiã informant, niſi dicere quis velit quodammodo informare, nempe quatenus extrinſecus circundant, quo pacto ex quibuſdam primis ſubſtantiis ſumitur prædicamentum habitus ſiue habendi. Idcirco autem non eſt conſtitutum prædicamentũ cauſſæ finalis, quia modus eſſendi finalis cauſſæ dum cauſſat, non eſt realis, vt in cæteris cauſſis, ſed rationis: cauſſat enim dum concipitur, non autem cùm iam obtenta eſt.

Neque finalis.

Effectorum quodnam prædicamentum, vel quæ aßignari debeãt.

Ad tertium illud contra obiici poſſet: ſi iuxta numerum prædicamentorum, in quibus ponuntur cauſſæ vt cauſſæ ſunt, colligenda eſſent prædicamenta effectorum, fore, vt quemadmodum re vera duo tantùm cauſſarum conſtituta ſunt, agentium nimirum, & patientium, ita duo effectorum conſtituere oporteret, non quatuor, quod argumentum contendebat.

Sed vt in forma reſpondeatur, negabit fortaſſe aliquis conſequentiam, quòd exiſtimet omnia effecta quatenus effecta ſunt, hoc eſt, nec quatenus referuntur ad cauſſas, nec quatenus abſolutè ſumuntur: ſed quatenus pendent à ſuis cauſſis, pertinere ad prædicamentum paſſionis. Pendere enim à cauſsis, nihil aliud eſt, quàm accipere ab eis eſſe: at accipere eſſe, idem videtur eſſe, quod pati.

Non idẽ eſſe accipere eſſe quod pati.

Verùm illud primùm obſtat, quod ſi prædicamentum patientium eſt prædicamentum cauſarum materialium, vt ex dictis patet, quomodo idem effectorum prædicamentum eſſe poteſt? effecta enim & cauſſæ, vt talia ſunt, diuerſa poſtulant prædicamenta, magíſque fortaſſe, quàm cauſſa agens & patiens. Deinde obſtat, quod non idem omninò eſt accipere eſſe, quod pati. Nam quod patitur, quatenus patitur,

tur,neceſſariò habet aliquod eſſe:quo patitur ac ſuſtineat id,quod patitur ac ſuſtinet,ſaltem quoad informationem:id autem quod accipit eſſe,non neceſſariò ſupponit eſſe aliquod,quo illud recipiatur, vt patet in iis,quæ accipiunt eſſe ſubſtantiale per creationem.Nam licet ea quæ accipiunt eſſe accidentale aut ſubſtantiale per generationẽ, ſupponant eſſe alicuius ſubiecti vel actualis ſcilicet, vel potentialis, quo tale eſſe recipiatur,non tamen ea quæ creantur. Itaque pati non eſt cauſſari & pendere in ſuo eſſe ab aliquo,ſed potiùs cauſſare ac ſuſtinere aliquod eſſe,ſaltem quoad informationem:licet in paſſionibus corruptiuis id muneris coniunctum ſit cum detrimento aliquo ſubiecti actualis. Quare nec prædicamentum paſſionis, eſt prædicamentum effectus,ſed cauſſæ patientis ſuſtinentiſque.

Vera tertij argumenti ſolutio. Dicendum igitur eſt ad argumentũ, non eſſe parem rationem in effectis,quatenus effecta ſunt,vt ex illis conſtituantur peculiaria prædicamẽta,atque in cauſſis,quatenus cauſſæ ſunt.Nam etſi accidit primis ſubſtantiis in rerum natura exiſtentibus,vt cauſſæ ſint:non tamen illis accidit,vt ſint effecta. Nihil enim repugnat quamlibet primam ſubſtantiam prædicamentalem exiſtere,&nihil cauſſare,vt patet:cùm tamen repugnet aliquam earum exiſtere, & non cauſſari. Quinetiam illud addendum,aut priùs natura illas cauſſari, quàm exiſtãt, cùm per hoc quod cauſſantur,cõſequantur exiſtentiam,aut ſimul natura cauſſari & exiſtere.Cùm igitur hæc ita ſe habeant, & prædicamenta eorũ, quæ accidunt primis ſubſtantiis,conſtitui debuerint ex iis,quę natura poſteriora ſunt primis ſubſtantiis etiam exiſtentibus (quandoquidem accidentia omnia poſteriora ſuaptè natura eſſe debent ſubſtantiis etiam exiſtentibus)potuerunt quidem prædicamenta agentium &patientium cauſſarum,inter prædicamenta eorum quæ accidunt primis ſubſtantiis meritò numerari:at prædicamenta effectorum, quatenus effecta ſunt,non potuerunt.

Obiectio contra ſolutionẽ. Vrgebit tamen aliquis hoc pacto.Etſi eſſe effectum non eſt natura poſterius primis ſubſtantiis prædicamentalibus, quatenus illæ exiſtunt,tamen eſſe poſterius quatenus illæ abſtrahunt ab exiſtentia,quo pacto res omnes dici ſolent in prædicamentis collocari.Non eſt igitur cur in diſtinguendis prædicamentis pręterm itti debuerint prædicamenta effectorum,cùm hoc pacto primis ſubſtantiis accidat effecta eſſe,quemadmodum & exiſtere in rerum natura.

Dilutio. *Intentio eorũ qui primi prædicamenta diſtinxerunt.* Huic obiectioni non aliter reſponderi poteſt, quàm ex coniectura intentionis eorum, qui primi prædicamenta diſtinxerunt. Etſi enim in eis diſtinguendis ſpectare potuerunt primas ſubſtantias præcisè, vt abſtrahunt ab exiſtentia,quo pacto non dubium eſt quin quatuor effectorum prædicamenta conſtitui potuiſſent, cùm quatuor modis accidat primis ſubſtantiis eſſe actu realia effecta: tamen quia huiuſmodi prædicamenta non fecerunt, perſpicuum eſt illos in ea diſtinctione non eas ſpectaſſe:niſi vt exiſtens in rerum natura: non quod alia ratione non ponantur in ſuo prædicamento(ponuntur enim etiam quatenus abſtrahuntur ab exiſtentia) ſed quia perfectiùs ponuntur exiſtentes, quemadmodum & perfectius ſunt entia.

Quomodo ex loco & tempore, Vbi, & quando conſtituantur. Ad quartum dices, prædicamenta, Vbi & Quando, non conſtitui ex loco & tempore preſsè acceptis, quo pacto Ariſtoteles loco citato negat ſubſtantiis ſeparatis locum & tempus, ſed latè ac fusè, nempe ſumptis pro eſſe alicubi quocunque modo id contingat, & pro eſſe in quacunque durationis menſura: de qua re ſuo loco diſſerendum eſt. *1. de Cœlo c.9. tex.10.*

Ad quintum dico, numerum, lineam rectam, & ſuperficiē rectam non inhærentia in rebus, quæ illis menſurantur, etſi accommodatione hominum fiunt eorum menſuræ: non eſſe tamen natura ſua formas, nec quaſi formas illarum. Alia ratio eſt de linea circunducta, & ſuperficie concaua, quæ vt natura ſua continent id, cui adiacent, ita eius quaſi formæ haberi debent, at ſuperficies concaua aut eſt locus, ſi vndique ambiat, aut ad locum reuocatur, vt etiam linea circunducta.

Exponitur dictum Ariſtotelis ex ca. 20. huius libri. Ad ſextum reſpondebis, ea ratione dictum eſſe ab Ariſtotele habitum eſſe medium quid inter eum qui habet veſtem, & veſtem quæ habetur, perinde ac motus eſt medius inter id, quod agit & id quod patitur: quia vt agens & patiens denominantur à motu: ita à circumpoſitione veſtis, & homo dicitur habere veſtē, & veſtis dicitur haberi ab homine. *Cauſſa cur ex homine & veſte duo prædicamenta non fiant.* Sed cur ex iis non fiunt duo prædicamenta, hæc cauſſa eſt, quia etſi veſtis eſt quaſi forma hominis, homo tamen nec eſt forma, nec quaſi forma veſtis, niſi modo illo populari: quo pedes lignei dici ſolent formæ calceorum: quod genus formarum improprium eſt, nec à Philoſophis curatur. *Forma vulgaris impropria.* Eadem ratione dices nec ex actiua continentia loci, ſiue ſimpliciter, ſiue tali modo circumpoſiti: neque item ex actiua continentia temporis conſtitui prædicamenta locantis, aut ſituantis, aut vt ſic dicam temporantis: quia neque in re locata aut ſita, eſt aliquid, quod ſit forma aut quaſi forma continentis, ſiue ſimpliciter & abſolutè ſumpti, ſiue certo modo circumpoſiti: quemadmodum in patiente eſt motus, quem Philoſophi meritò dicunt actum & quaſi formam agentis: neque item in re tempori ſubiecta aliquid cernimus, quod dicere poſſimus quaſi formam cœleſtis motus, hæc inferiora menſurantis: qua ſolutione multa alia argumenta, quæ plura prædicamenta eſſe ſuadent, diſſolui poſſunt.

Subſtantiam non eſſe quid analogum vt primum prædicamentum conſtituit. Ad poſtremum dicendum eſt, etſi Ariſtoteles in hoc lib. explicat ſubſtantiam, vt analogum quippiam, non tamen inde ſequi illam, vt conſtituit primum prædicamentū, ſeu (quod idem eſt) vt eſt membrum diuidens eius diuiſionis, quæ in hoc capite affertur, eſſe aliquid analogum: latius enim ſumitur ſubſtantiæ vocabulum, cùm ſeorſum in hoc lib. de ſubſtantia diſſeritur, quàm cùm ens in eam hoc cap. vt in primum genus entium diuiditur, quod idem dicendum eſt de reliquis. Eodem modo diximus lib.4. a latiùs ſumptum fuiſſe ens cap 2. in quo eius analogia explicata eſt, quàm 1. cap. in quo fuit ſubiectum huius ſcientiæ conſtitutum. *a In cap.2. tex 2.*

Solutio

Solutio eorum, quibus contendebatur pauciora eſſe quàm decem.

SECTIO IV.

PRimum verò argumentum eorum, quæ pauciora prædicamenta quàm eſſem eſſe ſuadebant, hoc pacto ſoluendum. Etſi ratio illa, qua Ariſtoteles in loco citato probauit ens non eſſe genus, non concluditin ente completo (id enim rectè dicitur in argumento) alias tamen rationes adductas eſſe libro quarto, quæ in ens completum valeant: cuiuſmodi eſt illa, quod accidens non ſolum quatenus accidens, ſed etiam quatenus ens, definiatur per ſubſtantiam, tanquam minus principale membrum analogi per magis principale, veluti ſanum, vt dicitur de potione, per ſanum, vt dicitur, de animali. Hæc enim ratio eandem vim habet ſumpto entis, nomine pro completo, atque pro communi completis, & incompletis. Illa etiam, quia dari non poſſit natura vſque adeo abſtracta, vt non ſit formaliter vel ens per ſe, vel ens in alio, ac proinde vel ſubſtantia, vel accidens, ęquè valet ſumpto entis vocabulo pro ente completo, atque pro ente in commune. Patet igitur ex libro ſuperiori, ens completum genus eſſe non poſſe: poteſt tamen id ex ratione entis completi hunc in modum probari. Ens completum eſt analogum reſpectu completorum ſimpliciter, & ſecundum quid, vt inferiùs hoc ipſo cap. patebit: igitur non poteſt eſſe genus. Quod ſi quis dicat ens completum eſſe genus reſpectu omnium completorum, non tamen ratione ipſius, vt ita dicam completionis, ſed ratione naturæ completioni ſubiectæ, iam dabitur aliqua natura, quæ ſit genus reſpectu ſuperiorum & inferiorum: quãdoquidem completa ſimpliciter ſunt indiuidua: completa autem ſecundum quid, ſunt genera & ſpecies illorum: vt patebit eodem loco: at nihil poteſt eſſe genus ſuperiorum omnium & inferiorum, quia ſuperiora & inferiora non conueniunt in aliquo communi genere, cùm inter ſe non differant ſpecie: immò nec numero. Præterea ſi ens completum ratione aliqũa eſſet genus omnium completorum, (dicat enim fortaſſe aliquis ea ratione eſſe genus, quia detur aliqua natura vniuoca, quæ ſit communis omnibus aliis completis, quamuis ipſa ſit vnum quoddam ex completis) pari ratione, immo forſitan potiori ens abſolutum eſſet genus omnium abſolutorum: neque enim ens abſolutum minus videtur vniuocum, quàm ens completum: quauis ratione completum ſumatur: at fieri non poteſt, vt ens abſolutum ſit genus omnium abſolutorum: ergo nec ens completum eſt genus omnium completorum. Aſſumptio ex eo probatur, quia ſi ens abſolutum ponatur genus omnium abſolutorum, dabitur aliquod genus quod nec ſit ſuperiùs, nec inferiùs accidente, neque etium idem quod accidens, & tamen dicatur in quæſtione Quid eſt de pleriſque accidentibus: quod fieri nullo modo poteſt. Id autem ſequi ex eo pater, quia neque omne accidens eſt ens abſolutum, neque omne ens abſolutum eſt accidens, neque ens abſolutum eſt idem quod accidens, & tamen dicitur in quæſtione Quid eſt de omnibus accidentibus abſolutis:

Ad argumẽta poſita in ſecunda ſectione reſpõdetur.

Ens completum genus eſſe non poſſe probatur.

Ens abſolutum non eſt genus.

lutis: ſumatur autem ens abſolutum hac ratione pro eo ſolo quod completum eſt, ne quis propterea dicat illud non poſſe eſſe genus, quod dicatur ſecundum eſſentiam de omnibus differentiis abſolutorum entium. Patet igitur ens completum non eſſe genus omnium completorum, ſiue illud ſumatur ea ratione qua completum eſt, ſiue pro natura completioni ſubiecta. Ex quibus collige, ens completum non eſſe gradum aliquem entitatis, quæ abſtrahi poſſit ab omnibus completis, ſed completionem, eſſe purum quendam eſſendi modum analogicè conuenientem rebus completis, quemadmodum incompletio analogicè conuenit incompletis.

Quid ſit ens completum.

Accidens completũ cur non ſit genus omnium accidentium.

Ad ſecundum dicendum eſt, non ideo negari accidens completum eſſe genus omnium accidentium, quia dicatur ſecundum eſſentiam de omnibus accidentium differentiis (conſtat enim id falſum eſſe) ſed quia non eſt vniuocum omnibus accidentibus completis: id quod vel ex eo oſtenditur, quia à rebus abſolutis & relatiuis non poteſt abſtrahi gradus aliquis naturæ quæ omnibus communis ſit, quandoquidem omnis naturæ, ſiue entitatis gradus, eſt abſolutus, aut relatiuus. Nec obeſt, quod ens commune abſolutis & relatiuis, immo & accidens, dicuntur abſoluta. Non enim dicuntur abſoluta conceptu perfecto & diſtincto: ſed imperfecto & confuſo, qui à a quibuſdam dicitur Quid nominis, vt ſuperiori libro b diximus. Nam ratione conceptus perfecti & diſtincti, partim ſunt abſoluta, partim relatiua. Ita fit vt accidens completum, non ſit vniuocum omnibus accidentibus completis. Dico autem omnibus, quia nihil repugnat eſſe vniuocum quibuſdam, vt quantitatibus, & omnino iis omnibus, quæ continentur ſub aliqua ſpecie aut genere, quod idem de ente ſuperiori libro c diximus. Ad id autem, quod in eodem argumento adiectum eſt, quod modis dicitur vnum oppoſitorum, tot dici reliquum: dicendum eſt, id quidem verum eſſe: cæterum ſubſtantiam & accidens non eſſe oppoſita contradicentia, quod contendebat argumentum, quia ſubſtantia non eſt mera negatio eſſendi in ſubiecto, ſed entitas quædam, quæ per eam negationem explicatur.

a *Caieta. in opuſ. de conceptu entis. Et Ferra. 1. contra Gent, cap. 34.*

b *Cap. 2. q. 2. ſect. 3.*

c *Cap. 2. q. 1. ſect. 5.*

Subſtantia & accidens non ſunt oppoſita contradictoriè.

Ad tertium dices, actionem & paſſionem non eſſe ſimpliciter motum, ſed motum, vt infertur, & vt recipitur, qui etſi ſunt eadem res, tamen rationibus diſtinguuntur. Qua autem ratione diſtinguantur, quæſtione ſequenti patebit.

Ad quartum: quod quidem attinet ad locum & tempus, reſpondebis, etſi illa ſimpliciter ad quantitatem ſpectant: nihilominus quatenus ſunt quaſi formæ externæ, pertinere ad prædicamenta Vbi & Quando, quod verò attinet ad indumenta, dici poteſt indumenta poni in prædicamento habendi, non ratione ſubſtantiæ ac figuræ ſimul, ſed ratione ſolius ſubſtantiæ circumpoſitæ, ſeu habentis ſe more formæ cuiuſdam. Ponuntur enim in eo prædicamento ea, quibus ars in hominibus ſuppleuit ea, quæ aliis animalibus ad cõſtitutionem ſubſtantiæ natura contulit: quæ quidem ſunt indumenta, & arma, & ornamenta. Nihil autem repugnat quominus indumenta, & arma, ornamentáque ex parte ſubſtantiæ ſint entia per ſe, vt ſi quis pelle vna cõtinuata

Qua ratione indumenta in prædicamento habendi ponantur.

tinuata induatur,aut pluma ornetur,aut caſſide contegatur. Verùm quia iſta quatenus talia ſunt, includunt etiam figuram ab arte introductam,nec inuenta ſunt ab arte ad ſupplendas tantùm partes ſubſtātiæ,ſed etiam figuras earum, & pœnè omnia ſunt entia per accidens (ſunt enim ferè coagmentata ex multis non facientibus vnum per ſe) potius dicendum videtur.Prædicamentum habēdi, magis accommodatè ad popularem ſenſum, quàm ad Philoſophicam conſiderationem,in prædicamentorum numero cenſeri. *Prædicamentum habendi ex populari ſenſu inductū*

Ad quintum,fatebitur quidem aliquis, acquiſitionem huiuſmodi ſituum per motum circularem,nihil aliud eſſe,quàm quod partes mobilis ſubeant alias atque alias partes loci: Verùm dicet,huiuſmodi acquiſitionem,in qua motus circularis conſiſtit, non pertinere ad prædicamentum Vbi,ſed ad prædicamentum Situs, alioqui quandocunque mutaretur ſitus,mutaretur locus, quod apertè falſum eſt:id autē, quod dici ſolet, omnem motum localem reduci ad prædicamentum Vbi, de eo ſolo motu intelligendum eſſe,quo tenditur à contrario in contrarium,cuiuſmodi non eſt circularis. Sed obſtat huic reſponſioni id quod Ariſtoteles planè affirmat in Phyſicis, a omnes motus locales eſſe vnum genere.Obſtat & hæc ratio,Quia vt partes loci, quæ ſubeuntur, reuocantur ad prædicamentum Vbi, ita & motus ad alias atque alias loci partes:ad idem prędicamentum reduci debent.Potiùs ergo dicendum videtur prædicamentum Situs, etſi populari ſenſu eſt diſtinctum à cæteris prædicamentis,quemadmodum diximus de prędicamentoHabere:tamen ſi res ad Philoſophorum normam exigatur, non eſſe reuera diſtinctum à prędicamento Vbi.Nam ſitum eſſe,nihil eſt aliud,quàm eſſe hoc vel illo modo in loco: eſſe autem hoc vel illo modo in hoc prædicamento,non eſt eſſe in alio prædicamēto, quemadmodū eſſe hoc vel illo modo quale,non eſt eſſe extra prædicamentum qualitatis.Quocirca conſiderandum eſt,quemadmodum nihil eſt album, niſi ſecundum aliquem gradum perfectionémve gradualē albedinis, etſi album nullam dicat determinatè ac definitè:ita nihil eſſe in loco, niſi ſecundum aliquem ſitum poſitionémve in loco(qui quidem ſemper vt immobilis recipiendus eſt,ac fixus)etſi eſſe in loco ſeu locatum eſſe nullam poſitionem ſitúmve determinatè dicat.Quare vt motus ad alium atque alium gradum eiuſdem qualitatis reuocatur ad prædicamentum qualitatis: ita motus ad alium atque alium ſitum in eodem loco reuocabitur ad prędicamentum Vbi.Et forſitan hac de cauſſa Ariſtoteles in hoc capite cùm prædicamenta enumerat, non meminit prædicamentorum Situs, & habendi. Atque hæc de prædicamentorum numero: nunc quo pacto illa inter ſe diſtincta ſint diſputandum.

a 5.Phyſi. ca. 4. tex. 31.

Germana argumenti explicatio.

Prædicamentum ſitus non diſtingui re vera à prædicamento Vbi.

QVA RATIONE PRÆDICAMENTA inter ſe diſtinguantur.

QVÆSTIO III.

Tres quædam ſententiæ de prædicamentorum diſtinctione.

SECTIO I.

Prima ſententia. Primum argumentum. SVNT qui exiſtiment prædicamenta omnia diſtingui rea- *Paulus Venetus lib. ſuæ Met. cap. 31. & alij.*
liter inter ſe. Primùm hac ratione, ens reale & res, idem
ſunt vt patet ex ſuperiori libro: ergo quandocunque ens
reale diuiditur in diſtincta entia, res quoque diuiditur in
diſtinctas res: ens autem reale, cùm diuiditur in decem prædicamenta
diuiditur in diſtincta entia: ergo & in res diſtinctas. Deinde, quia genera
ſumma, ſunt primò diuerſa vt Ariſtoteles docet 8. lib. huius ope- *Tex. 16.*
2. ris capite vltimo: quæ autem ſunt primò diuerſa, non ſunt idem realiter.
Ea enim, quæ ſunt primò diuerſa, in nullo conueniunt: quæ autem
ſunt idem realiter, conueniunt in eadem re.
3. Poſtremò, quia prædicamenta non permiſcentur, vt idem docet
Ariſtoteles primo Poſteriorum cap. 11. permiſcerentur autem ſi ea- *Text. 31.*
dem res ad diuerſa prædicamenta pertineret.
Secunda ſententiæ. Alij dicunt non eſſe opus, vt prædicamenta diſtinguantur realiter, *Recentiores quidam.*
ſiquidem actio & paſſio ſunt idem re (vt Ariſtoteles 3. a Phyſic. libro *a Cap. 3. tex. 19.*
docet) ſed tamen b neceſſe eſſe vt diſtinguantur formaliter, ſeu per di-
Argumentũ. uerſas eſſentias entitatéſve. Id quod primum ex eo ſuadent, quia præ- *b Ita videtur ſentire.*
1. dicamenta reſultant ex diſtinctione: entis diſtincto autem ente, ne-
ceſſe eſt vt diſtinguantur entitates, quippe cùm ens ab entitate habeat *Ioan. de Gan. 3. lib. Phyſic. q. 5. ad ſextũ.*
vt ſit ac dicatur ens.
2. Deinde, quia diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorũ *In Antepræ-*
(cuiuſmodi ſunt genera omnia, quæ in diuerſis prędicamentis ponun- *dicament. ca.*
tur) diuerſæ ſunt differentiæ, vt Ariſtoteles docet in prædicamentis: *4. & 1. Topic. cap. 13.*
quorum autem diuerſa ſunt genera & differentiæ, diuerſæ quoque
ſunt definitiones, ac proinde eſſentiæ, igitur omnia quæ in diuerſis
Prædicamentis ponuntur differunt eſſentia, atque adeo formaliter.
3. Tertio, quia ſi diſtinctio modorum eſſendi ſatis eſſet ad diſtinctionem
prædicamentorum, multò plura prædicamenta, quàm decem
conſtituenda forent. Vnumquodque enim ex decem vulgatis
prædicamentis diſtinguendum eſſet in duo, vtpote in prædicamentum
abſtractorum, & concretorum: ſiquidem alius eſt modus eſſendi
abſtractorum, alius concretorum, vt humanitatis & hominis, candoris
& candidi: alia etiam prædicamenta conſtituta eſſent ex iis quæ
ſunt actu, alia ex iis, quæ ſunt potentia, alia item ex iis quæ neceſſario
inſunt, alia ex iis quę contingēter, alia inſuper ex aliis atque aliis modis
eſſendi, qui ſunt propè infiniti, ſi ergo retinenda eſt tradita diuiſio
in decem prędicamenta, non eſt aſſerendum ſatis, eſſe diſtinctionem
modorum

modorum ad Prædicamentorum diſtinctionem, ſed neceſſariam eſſe omnino diſtinctionem formalem.

4. Quarto, quia ſi res diuerſorum Prædicamentorum conuenirent in aliqua eadem entitate, iam conuenirent vniuocè atque adeo in aliquo eodem genere, quòd implicat contradictionem: ideo enim Prædicamenta diuerſa ſunt, quia in nullo eodem genere conueniunt.

5. Quinto, quia modi eſſendi ſunt ſuapte natura poſteriores iis entibus, quorum ſunt modi: quò fit vt genera ſumma, prius natura ſint diſtincta inter ſeſe, quam accedat diſtinctio per modos.

Poſtremo, quia ſi genera ſumma prædicamentorum diſtinguerentur per modos eſſendi, ex iiſdem conſtituta eſſent: at ſumma genera conſtitui non poſſunt ex modis eſſendi: tum quia modi eſſendi videntur poſteriores iis entibus, quorum ſunt modi eſſendi: tum etiam, quia non videntur eſſe formaliter entia, cum tamen entia conſtitui nõ poſſint ex iis, quæ non ſunt formaliter entia, quemadmodum Ariſtoteles docet in Phyſicis, b ſubſtantiam non conſtitui ex non ſubſtantiis.

Tertia ſententia probatur.

1. Sunt alij, c quibus magis placeat diſtingui prædicamenta per modos prædicandi: Primùm, quia prædicamenti notio, quod & prædicamenti nomen ſonat, in varia prædicandi ratione cõſiſtit, vnde factum eſſe dicunt, vt Ariſtoteles hoc pacto ex figuris prædicationum, prædicamentorum numerum collegerit.

2. Secundo, quia Prædicamentorum diſtinctio pendet ab operatione intellectus, diſtinguentis & ordinantis ea, quæ in rebus confuſa ſunt: hæc autem non alia ratione videtur facere intellectus, niſi diſtinguẽdo ea, quæ prædicantur in quæſtione Quid eſt de primis ſubſtantiis, ab iis, quæ de eiſdem aliis modis prædicantur.

3. Tertio, quia actio & paſſio non diſtinguuntur in primis re ipſa vt Ariſtoteles d ait: deinde non diſtinguuntur formaliter, cum ſint omnino idem formaliter quod motus, niſi quod actio connotat relationem agentis ad patiens, paſſio verò relationem patientis ad agens.

Nec videntur diſtingui per varios modos eſſendi: ſiquidem vnius & eiuſdem rei præſertim habentis vnam tantùm entitatẽ ſiue formalitatem, vnus tantũ videtur modus eſſendi. Cùm ergo nulla ratio alia diſtinctionis reliqua ſit per quam diſtingui poſſint, quàm per varios modos prædicandi de prima ſubſtantia, concludunt actionem & paſſionem non aliter diſtinguendas eſſe: quàm per alium atque alium modum prædicandi: quare eandem diſtinguendi rationem accommodandam eſſe cæteris Prædicamentis, vt omnium diſtinctio inter ſe, ex vna & eadem generali diuiſione conſtet.

b 1. *Phy. ca. 6. text. 52.*

c *Alenſ. hoc li. in tex. 14. Capr. in* 1. *d. 8. q. 2. ad* 18. *& 19. Niphus. 5. Met. diſ. 7. cap. 4. Paulus Soncin. 5. Met. q. 13. videtúrque accedere Auerr. hoc loco com. 14. quem pro eadem ſententia refert Niphus loco citato. Et Okã in 2. q. 2.*

d 3. *Phy. c. 3. tex. 19.*

Vera explicatio quæſtionis.

SECTIO II.

Prima concluſio prædicamenta non diſtingui realiter.

QVid tamen in hac quæſtione dicendum ſit, quatuor concluſionibus explicandum eſt. Prima concluſio. e Non eſt neceſſe vt prædicamenta diſtinguantur realiter. Hæc ex dictis patet: actio enim & paſſio, & pleráque alia, quæ in diuerſis Prædicamentis ponũtur nõ diſtinguun

e *Ita D. Tho 11. Met. ca. de Motu lect. 9. Capr. in* 1. *d. 8. q. 2. ad* 18. *Vide Okam in* 1. *d. 24. q. 2. ad primum pro prima opinione & d. 30. q. 3. & quol. 5. q. 22.*

ſtinguuntur realiter: accedit quod Ariſtot.b in Prædicamentis planè docet nihil eſſe incommodi, ſi vnū & idem diuerſis in prædicamentis collocetur, quod ſaltem de vno & eodem, re ipſa neceſſariò intelligendum eſt. Nec refert, quod pronunciatum hoc iis rebus accommodatum eſt eo loco ab Ariſtotele, quæ non reuera, ſed ſpecie tenus ponūtur in diuerſis Prædicamentis: in eo enim ſenſu propoſitum eſt, ac ſi illæ re vera, & non potiùs ex vulgari ſenſu, in diuerſis prædicamentis ponerentur. Dixi autem nō eſſe neceſſe, quia ſaltem ſubſtantia, quantitas, & maxima ex parte qualitas, diſtinguuntur realiter inter ſeſe.

b *Cap. de Quantitate.*

Secunda non diſtingui formaliter.

Secunda concluſio. Non eſt etiam neceſſe, vt prædicamenta diſtinguantur formaliter. Hæc concluſio ex eo probatur, quia etſi ſubſtantias, quantitas, qualitas & relatio diſtinguuntur formaliter, atque adeo eſſentialiter: tamen actio & paſſio ſunt vna & eadē eſſentia motus, nec vlla entitas eis conuenit, quæ ad eſſentiam vtriuſque non pertineat, vt inferiùs perſpicuum fiet, locus item, à quo prædicamentum Vbi conſtituitur, non aliam habet entitatem, quàm ſuperficiei, niſi quod alia quædam connotat extrinſecus, vt infra patebit, vbi idem de reliquis tribuæ prædicamentis oſtendetur.

Tertia diſtinguuntur modis eſſendi.

Tertia Concluſio. c Prædicamenta omnia diſtinguuntur per modos eſſendi & prędicandi, ſed prius natura per modos eſſendi, quàm prędicandi. Hęc etiam ex dictis colligi poteſt: Prædicamenta enim aut diſtinguuntur realiter, aut formaliter, aut per modos eſſendi, vel prędicandi: neque alia ratio diſtinctionis relinquitur, quæ in hac re locum habeat. Nam quod quidem d dicunt, ea diſtingui per modos intelligendi, eodem redit cum ſententia eorum quibus placet, ea diſtingui per modos, prædicandi.

c *Ita D. Tho. 5. Me. lect. 9. Et 3. Phyſ. lect. 5. Et de Verit. q. 1. art. 1. addito eo quod docet 11. Met. lect. 9. c. de Motu ad finē. Ferrar. 3. Phyſ. q. 5. ibid. in Addit. Mat thias Aquarius, Chryſoſt. Iauellus 5. Meta. q. 6. Accedit Hen. de Gand. in Summa art. 32. q. 5.*

d *Vide Son. q. 13.*

Quarta hæc diſtinguuntur modis eſſendi in primis ſubſtantiis.

Quarta concluſio. Prędicamenta non diſtinguuntur per quoſuis modos eſſendi & prędicandi, ſed per modos eſſendi & prædicandi in primis, ac de primis ſubſtantiis. Hęc concluſio ex eo patet, quia cùm attributorum diſtinctio ex vario modo reſpiciendi ſubiecta ſumenda ſit, primæ autem ſubſtantię ſunt prima ſubiecta, & quaſi fundamenta, quibus attributa omnia, quæ in prædicamētis locum habent innituntur, reſpectu illarum ſumenda eſt eorum diſtinctio: atque hac de cauſſa collectus eſt in ſuperiori quæſtione ex decem modis eſſendi ac prędicandi denarius prædicamentorum numerus.

Obiectio.

Quòd ſi quis obiciat, continuitatem motus, & tempus item, quæ ſunt ſpecies quædam quantitatis continuæ, non extendere primā vllam ſubſtantiam, ſed motum illius: reſpōdendum eſt non eſſe neceſſe, vt omnis modus eſſendi accidentis ſumatur ex eo, quod accidens ſic, vel ſic immediatè efficit primas ſubſtantias, ſed ex eo, quod ſiue immediatè, ſiue mediatè, ſic vel ſic afficit: itaque continuitas motus & tempus extendunt primas ſubſtantias, quatenus mouentur.

Dilutio.

Altera obiectio.

Si quis etiam opponat plurima eſſe accidentia prædicamentalia, quæ non prædicantur de primis ſubſtantiis, vt eſt relatio vnionis materiæ ad formam, & formæ ad materiam, itémque actio animæ extra corpus, quæ nec concretè quidem de primis ſubſtantiis dicuntur, hoc

modo

modo occurrendum. Etſi diſtinctio prædicamentorum ſumitur ex modis eſſendi in primis ſubſtantiis, de eíſque prædicandi, nihil tamen prohibere, quominus aliqua accidentia, quę de primis ſubſtantiis dici nequeunt, conueniant in genere aliquo prædicamentali cum iis, quæ de primis ſubſtantiis prædicari poſſunt, cuiuſmodi ſunt relationes inter materiam & formam, & actiones animæ extra corpus: quarum illæ ad prædicamentum Ad aliquid, hæ ad prædicamentũ actionis, quemadmodum & relationes & actiones primarum ſubſtantiarum ſpectant. *Soluitur.*

Solutio argumentorum, quibus tres oppoſitæ ſententiæ innituntur.

SECTIO III.

AD primum igitur argumentum primæ ſententiæ dicendum eſt, ens reale & rem, idem eſſe: niſi quod nomen entis, quia participium eſt, ſæpe ſumitur impropriè pro entitate: nomen autem rei, quia eſt ſubſtantiuum, nũquam apud eos, qui eãdem quam nos ſententiã ſequuntur, conſueuit accipi pro realitate ſiue entitate, vt 4. libro diximus. a Cùm autem obiicitur ens reale, cùm diſtribuitur in decẽ Prædicamenta, diuidi entia, negandum eſt verum id eſſe vniuersè. Actio enim & paſſio ne impropriè quidem dicenda ſunt, diſtincta entia, id eſt, diuerſæ entitates: ſed vnum & idem ens, vnáque entitas habent duos modos eſſendi: quod idem de aliis pleríſque ſentiendum.

Ad argumẽta probantia in prædicamentis requiri realem diſtinctionem.

a *Cap. 2. q. 5. ſect. 2.*

Actio & paßio non ſunt diſtincta entia.

Ad ſecundum dicendum, pronũciatum illud (quod Ariſt. potiùs innuit, quàm apertè tradit) Genera ſumma eſſe primò diuerſa, intelligẽdum eſſe in iis, quæ differunt formaliter, nempe in ſolis quatuor primis, hæc enim ſola ſunt diuerſa entia: nulla autem entia poſſunt eſſe primò diuerſa, niſi quæ ſunt diuerſa. Neque obſtat, quod relatio conuenit realiter cum tribus prioribus prædicamẽtis: conuenientia enim realis, non efficit quò minus aliqua ſint primò diuerſa, ſed ſola conuenientia formalis. Quod ſi diuerſitas in eo pronũciato ſumatur pro diſtinctione, vt ſit ſenſus, Genera ſumma eſſe primò diſtincta, concedi poterit pronunciatum vniuersè: omnia enim ſumma genera dici poſſunt primò diſtincta eo pacto, quo ſunt diſtincta, quæ enim ſunt diſtincta formaliter ſunt primo diſtincta formaliter: quæ autem ſunt diſtincta per modos eſſendi tantùm, ſunt primò diſtincta per modos eſſendi, hoc eſt, diſtinguuntur per modos eſſendi non cõuenientes vniuocè in aliquo eodem ſuperiori eſſendi modo.

Genera ſumma vt dicantur primo diuerſa.

Ad tertium dicendum, non permiſceri prædicamenta, niſi eadem res eodem modo ponatur in diuerſis Prædicamentis, quod certè à nobis non fit.

Ad primum verò ſecundæ ſententiæ, reſpondendum. Prædicamẽta etſi reſultant ex diſtinctione entis, non tamen omnia reſultare ex diſtinctione entis in diuerſa entia, vt ex dictis patet. Ad ſecundũ dicito, pronunciatum Ariſtotelis intelligendum eſſe in iis, quæ ſunt diuerſa entia, ſaltem formaliter. Quocirca animaduertendum eſt genera & differen

Soluuntur argumenta ſecundæ opinionis ſuadentia formalem diſtinctionem.

differentias eorum,quæ ad ſex vltima Prædicamenta pertinent, non eſſe propriè genera ac differentias, & quæ veras ſpecies ac definitiones conſtituant:cùm non ſumantur ex diſtinctione entis per veras entitates,ſed per puros eſſendi modos. Cæterùm propter ſimilitudinem quam habent cum veris generibus & differentiis, meritò pro iis quæ verè ac propriè talia dicuntur,vſurpari.

Obiectio.

Quod ſi quis obiiciat conditiones illas, quæ ſuprà pro iis quæ per ſe ponuntur in Prædicamentis traditæ ſunt,in his etiam Prædicamentis reperiri: quare non eſſe cur eorum genera & ſpecies à vera ratione generum, & ſpecierum excludantur:

Solutio.

Conditiones prædicamentales ad quatuor prima ſimpliciter pertinere.

reſpondendum eſt,eas conditiones ſimpliciter & abſolutè iis ſolis conuenire,quæ ad quatuor prima Prædicamenta pertinent. Primùm,quia genera & ſpecies vltimorum ſex admittũt in ſua quaſi cõpoſitione modos eſſendi,qui non conſtituunt aliquam veram entitatem,niſi ſimilitudine quadam. Deinde, quia non omninò excludunt compoſitionem per accidens ex rebus diuerſorum Prædicamẽtorum: immo & ex iis,quæ non habent per ſe locum in Prædicamẽtis, vt patebit in progreſſu.

Sola quatuor prima prædicamenta eſſe propriè talia.

Quo a fit, vt non omninò abſque cauſſa dictũ ſit à grauiſſimis Auctoribus, ſola quatuor prima Prædicamenta eſſe propriè Prædicamenta:ſex verò vltima eſſe quaſdam quatuor primorum inter ſe complicationes:atque ea de cauſſa Ariſtotelem eorum genera & ſpecies perfunctoriè diſtinxiſſe.

a Ammõ. in prædic. ca. de actione. Et paſſim Auic. lib. 2. ſuæ ſuf. c. 2. Al. Ma. 5. Met. tra. 5. c. 1. & 9. Me. tract. 1. ca. 1.

Ad tertium dicendum, non quoſuis modos eſſendi in primis ſubſtantiis ſatis eſſe ad diſtinguenda Prædicamenta, ſed eos tantùm, qui certam aliquam vniuocámque entis rationẽ ſecum afferunt,cuiuſmodi eſt modus eſſendi eſſentialiter in primis ſubſtantiis,itémque modus eſſendi in illis ratione materiæ,& ratione formæ,&in ordine ad aliud. Primus enim affert ſecum rationem ſubſtantiæ,ſecundus quantitatis, tertius qualitatis,quartus relationis,quæ ſunt vniuocæ rationes entiũ. Vnde vel hac ratione excludi poſſunt à ſincera Prædicamentorum ratione actio & paſſio,atque alia forſitan ex ſex vltimis: quod motus, qui eſt entitas actionis & paſſionis, non habeat certam & vniuocam entitatis rationem niſi per accidens, vtpote per relationem agentis aut patientis adiunctam:ſi quidem vt motus eſt, non in vno tantùm, ſed in pluribus generibus cernitur. Sed nec modi eſſendi concretè & abſtractè,actu & potentia,neceſſariò & contingenter,afferunt ſecum certam entitatis rationem, cùm in diuerſis rerum generibus reperiantur.

Ita Alex. 11. Met. in c. 8.

Ad quartum dicendum eſt: non omnem conuenientiam in natura aliqua,eſſe conuenientiam vniuocam,ſed ſolam conuenientiã in natura,quæ ſit diſtincta per differentias in rebus conuenientibus. Cùm autem dicimus res diuerſorum Prædicamentorum conuenire in eadem entitate ſeu natura,vt actionem & paſſionem in natura motus, non ita id intelligimus,quaſi credamus naturam, in qua huiuſmodi res conueniunt,differre in illis per differentias, ſed ita potiùs,vt aſſeramus eam entitatem eſſe vnam prorſus & eamdem in illis,nec aliter in eis diſtingui,quàm per puros eſſendi modos.

Genera ſumma ſex vltimorum prædicamentorum vt ſe habeãt.

Ad quintum dicendum eſt: quod quidem attinet ad genera ſumma

vltimo

vltimorum ſex Prædicamentorum, modos eſſendi, quibus illa diſtinguuntur, etſi ſunt poſteriores entitatibus illorum abſolutè ſumptis, tamen non eſſe poſteriores illis, vt inter ſe diſtinguuntur: quod perſpicuum eſt, cùm ſolis eſſendi modis diſtinguantur, iíſque ſinceris & puris, vt diximus. Quod autem attinet ad quantitatem, qualitatem, & relationem ex dictis patet, modos eſſendi quibus hęc genera diſtinguũtur, non eſſe illis poſteriores, cùm nullo pacto diſtinguuntur ex natura rei ab illorum eſſentiis, quod etiam ex dictis patet: dummodo eſſe in primis ſubſtantiis non ſumatur ſecundum actum, ſed ſecũdum aptitudinem: non tamen negatiuè ſumptam, quæ dicitur non repugnantia, ſed poſitiuè, in qua negatiua fundatur. Quod verò attinet ad ſubſtantiam, diſtinctione opus eſt: nam ſi eſſet ſubſtantiæ in primis ſubſtantiis, ſumatur pro ineſſe illis, quo pacto ſuperiora ſunt in inferioribus, perſpicuum eſt, talem modum eſſendi eſſe ſuaptè natura poſteriorem ſubſtantia. Quod idem dicendum in quantitate, qualitate, & relatione: accidit enim ſuperioribus, ineſſe inferioribus: quò fit, vt ſubſtantia non diſtinguatur primo per hunc eſſendi modum à cæteris Prædicamentis. Si verò ſumatur pro eſſe, quod ſubſtantia exercet in primis ſubſtantiis, hoc eſt, pro eſſe ſuaptè natura ſine ſubiecto inhæſionis, dicendum eſt, talem modum non eſſe ſuaptè natura poſteriorẽ ſubſtantia, ſed ipſam eius eſſentiam, vt ſupra diximus. Nec enim loquimur de negatione eſſendi in ſubiecto inhæſionis, ſed de modo eſſendi, in quo ea negatio fundatur, qui ex natura rei nullo pacto diſtinguitur ab entitate ſubſtantiæ.

Modus eſſendi ſubſtantiæ expenditur.

Ad ſextum, quicquid de aſſumptione dicẽdum ſit, neganda eſt propoſitio: quia prima quatuor Prædicamenta, ita diſtinguuntur per modos eſſendi, vt ex illis non propriè conſtituantur, ſed ſint illi ipſi.

Ad primum denique tertiæ ſententiæ dicito, in pleríſque rebus fieri ſolere denominationem ab eo, quod poſterius eſt, Ariſtotelémq; in hoc capite non collegiſſe numerum à priori, ſed à poſteriori.

Argumenta tertiæ ſententiæ diſtinguenda.

Ad ſecundum reſpondebis, duplicem diſtinctionem eſſe neceſſariã ad cognitionem Prædicamentorum, alteram, qua alia ab aliis diſtinguantur: alteram, qua inferiora à ſuperioribus. Quamquam verò poſterior diſtinctio nihil ad hanc diſputationem attinet, quia tamen in eam incidit ſermo, dicendum eſt, ferè omnes D. Thomæ ſectatores eam facere pendentem ab operatione intellectus. a At cum naturæ generum & differentiarum planè diſtinguantur inter ſe præciſa omni operatione intellectus, vt naturæ potentiales ab actualibus: perſpicuum eſt, diſtinctionem ac ordinem generum deorſum verſus, & conſtitutionem ſpecierum, quæ quodque Prædicamentum conficiunt, cum per differentias fiant, non fieri operatione intellectus, ſed potiùs in rebus ipſis inueniri.

Prædicamenta per modos prædicandi.

Quomodo ſuperiora ab inferioribus diſtinguantur.

a *Heru. quol. 1. q. 9. Capr. in 1. d. 8. q. 2. art. 3. q. 5. & alij.*

Quod verò attinet ad priorem diſtinctionem, de qua diputatio inſtituta eſt, ſunt etiam plerique b ex D. Thomæ Schola, qui credant, eam in quibuſdam generibus pendere ab operatione intellectus, vt in actione & paſſione, & in omnibus omninò, quæ non diſtinguuntur per diuerſas eſsentias, ſiue entitates. Cùm enim credant vnius entita-

b *Vide Heru. quol. 1. q. 9. Chriſ. Iauel. 25. Meta. q. 6. Fer. 3. ph. q. 5.*

tis vnum tantùm eſſe eſſendi modum, vt tertio argumento obiectum eſt: alij a colligunt non omnia Prædicamenta diſtingui per modos eſſendi, ſed per modos prædicandi: alij b quia vident diuerſos prædicãdi modos neceſſariò poſcere aliquam diuerſitatem modorum eſſendi, potiùs dicendum exiſtimant, ea Prædicamenta diſtingui virtute per modos eſſendi, nempe quatenus idem modus eſſendi aptus eſt, vt aliter atque aliter concipiantur.

a Pau. Soncin. 5. Meta. q. 13.
b Ferrar. 3. Phy. q. 5. & Chryſoſt. Iauel. 5. Meta. q. 16.

Eandem entitatem habere poſſe plures eſſendi modos.

Neutra tamen opinio probanda eſt. Neque enim eſt dubium, quin eadem entitas plures habere poſſit puros eſſendi modos præciſa omni operatione intellectus: niſi quis negare audeat Deum Opt. Max. alium modum eſſendi habere in ſe, & alium in nobis, & omnia effecta aliter eſſe in ſuis cauſſis, aliter in ſeipſis abſque vlla intellectus operatione. Itaque certum eſt, motum alio modo eſſe in mouẽte, nempe vt actum quo mouens mouet, alio verò in re quæ mouetur vt actum videlicet, quo illa mouetur, & ſuperficiem concauam corporis cõtinentis locatum, aliter in locãte, aliter in locato eſſe, etſi nullus intellectus motum aut ſuperficiẽ apprehendat. Nec certè iſta confuſa ſunt in rebus, vt ſit opus intellectu ea ordinante ac diſponente, ſed planè diſtincta, & alia aliis naturæ ordine priora. Atque hinc patet tertij argumenti ſolutio.

NVM SOLA ENTIA HABEANT per ſe locum in prædicamentis.

QVÆSTIO IV.

Explicatio quæſtionis.

SECTIO I.

Affirmantem partem eſſe Ariſtotelis.

QVÆSTIO hæc, cuius affirmatiuam partem hîc, & aliis plurimis locis amplectitur Ariſtoteles, facillimè explicabitur, ſi vel ipſa communis Prædicamenti ratio ſpectetur: nam ſi Prædicamentum eſt quædam ex genere aliquo ſupremo, & iis quæ ſub ipſo ſunt naturalis diſpoſitio, vt ſuprà dictum eſt, ea tantùm eſſe intelliguntur, in quorum eſſentiis genus ipſum continetur, quæ quidem ſunt eius tantum ſpecies & indiuidua: planè efficitur, ſola entia poni per ſe in Prædicamentis: non entia enim, quemadmodum eſſentiam nullã habent: ita & genera, eorùmve ſpecies, aut indiuidua eſſe non poſſunt. Non eſt tamen a ens hoc loco ſumendum, pro eo quod actu exiſtit, ſed pro eo quod exiſtere poteſt: ea enim ex quibus conſtat Prædicamentorum ſeries, non includunt exiſtentiam: quemadmodum neque eorum definitiones: quod & inductione patet, & ab Ariſtotele traditur capite decimo libri ſecundi b de Poſteriori reſolutione. At dicet aliquis: Etſi cætera non ponuntur in ſuis quæque Prædicamentis, quatenus exiſtunt: ipſam tamen exiſtentiam in aliquo peculiati Prædicamento ponendam eſſe, quem

3. Phyſ. cap. 1. tex. 3.
Quæſt. 1. ſect. 2.
a Ita Alex. 5. Met. in tex. 14. Hen. de Gan. quol. 1. quæſt. 9.
b Tex. 9 & 10.
Ens quo pacto hoc loco ſumendum.
Obiectio.

quemadmodum etſi ſubſtantia non ponitur in ſuo Prædicamento, vt eſt quanta, aut qualis, aut relata, ipſam tamen quantitatem habere peculiare Prædicamentum, eodémque modo qualitatem & relationem. Atteſtatur autem huic rei, quod prædicamentum, Quando, nihil aliud videtur continere, quàm exiſtentias rerum: quid enim aliud eſt eſſe nunc, aut fuiſſe, aut fore (quæ huius Prædicamenti ſpecies dicuntur, quàm exiſtere, aut extitiſſe, aut exiſtẽtiam habiturum? Quare cùm exiſtentia non ſit formaliter ens, ſed purus quidam & ſyncerus eſſendi modus, vt patet ex iis, quæ ſuperiùs diſputata ſunt: planè videtur effici, non rectè dictum eſſe, ſola entia habere per ſe locum in Prædicamentis.

Vide quæ dicta ſunt libr. 4. cap. 2. q. 4. ſect. 4.

Solutio.

Exiſtẽtia cur in nullo Prædicamento per ſe ponatur.

Huic obiectioni occurrendum eſt, diſparem eſſe rationem in exiſtentia, atque in quantitate, & relatione. Primùm, quia quantitas, qualitas, & relatio cùm ſit formaliter entia & genera & ſpecies habere poſſunt, exiſtentia verò non item, ídque eo ipſo, quod non eſt formaliter ens. Deinde, quia ſi haberet genera & ſpecies, tam multa conficienda eſſent prædicamenta exiſtentiarum, quàm rerum habentium exiſtentiam: ſiquidem nulla eſt ratio, cur exiſtentia ſubſtantiæ magis conueniat cum exiſtentia quantitatis, qualitatis, & cæterorum generum exiſtentiis, quàm ipſæ eorum eſſentiæ. Quod ſi tam multa alia Prædicamenta exiſtentiarum concedenda eſſent, alia etiam propè infinita admittenda eſſent aliorum modorum eſſendi, qui ſunt propè infinitis. His de cauſſis D. Thomas, Scotus, & quotquot alij ſunt alicuius nominis Scholaſtici, qui hæc minutiùs tractarint, planè aſſerunt exiſtentiam rerum non habere per ſe locum in prædicamentis, ſed reuocari ad prædicamenta earum rerum, quarum ſunt exiſtẽtiæ. Quod autem obiiciebatur de prædicamento Quando, facilè diluetur, ſi dicas in prædicamento Quando non poni ipſas rerum exiſtẽtias, ſed earum menſuras, quæ ſignificãt ipſum præſens eſſe, præteritum, & futurum, quicquid iſta ſint, de quibus ſuo loco diſputandum.

D. Tho. quol. 2. q. 2. art. 1. & 1. Sent. d. 8. q. 4. art. 2. Capr. in d. 8. q. 1. art. 3. ad 3. Gerard. Caietan. de Ente & eſſẽtia cap. 5. q. 10. ad 8. Sco. in 2. d. 3. q. 3. Lichet. ibid. Henr. de Gan. quol. 1. q. 9. Dur. in 1. d. 8. q. 2. Alen. hoc. cap. in tex. 14.

Ex Doctorũ communi ſententia excludi à Prædicamentis rerum exiſtentiam.

Quæ reiiciantur à Prædicamentis per hanc primam conditionem.

SECTIO II.

Impoſſibilia è prædicamentis reiiciuntur.

Reiiciuntur ergo per hanc primam conditionem primum quidẽ impoſſibilia, nempe compoſita, ſeu potiùs cõficta ex poſſibilibus quidem, ſed quæ ſimul cohẹrere non poſſunt, in quorum numero ſunt chimæra, hircoceruus, & alia commentitia, non tamen quatenus finguntur (ſic modo aliquo ſunt entia) ſed ſecundum eſſe reale, quod in eis fingitur, ſi nullum ſit, aut eſſe poſſit. Nam ſola compoſitio ex diuerſorum animalium membris (quidem, & vtrunque in monſtris cernimus, & diuina virtute fatemur multo magis expreſſam fieri poſſe) non tollit quominus compoſita ipſa ſint verè entia, & in prædicamẽtis locum habeant. Sunt & in hoc numero aliæ connexiones intellectuales, vt homo rationis expers, equus rationis particeps, diameter

Monſtra non eſſe entia fictitia, neque entia Prædicamenta.

quadrati commenſurabilis lateri,& huiuſmodi alia,quę etſi nonnunquam finguntur,aut peruerſa aliqua ratiocinatione includuntur,nulla tamen re vera ſunt,aut eſſe poſſunt.

Reiici negationes, ſiue puræ illæ ſint ſiue priuatiuæ. Reiiciuntur deinde negationes,ſiue abſolutæ illæ ſint, vt non ens, non ſubſtantia,non homo.ſiue quæ ſubiectũ aliquod ſupponant,quæ priuatiuæ appellãtur,vt cœcitas,nuditas & ſimilia.Nam etſi iſta quatenus concipi poſſunt modo aliquo ſunt entia, & ab Ariſtotele libro ſuperiore inter ſignificata entis numerantur, tamen, quia per ſe ipſæ non habent vnde concipi poſſint,ſed concipiuntur ex iis quæ negantur, non dubium eſſe debet quominus inter non entia ponenda ſint: quod ipſum Ariſtoteles planè ſentit primo Phyſic.libro capite 8. cùm ea non ſemel appellat per ſe non entia,ſed hac de re plura inferiùs. *Cap.2.text.2.* *Tex.75.* *Quæſt.6. ſect.5.*

Excludi exiſtentias rerum finitarum à Prædicamentis & cæteros eſſendi modos. Tertiò reiiciuntur cum omnes rerum finitarum exiſtentię,quas diximus non eſſe formaliter entia:tum etiam cæteri omnes modi eſſendi,qui formaliter entia non ſunt, vt eſſe finitum, infinitum, neceſſarium,contingens,completum,incompletum, & cętera id genus: ſunt enim eorum plurimi,affectiones quędam & conditiones rerum, quę per ſe ponuntur in Prędicamentis, non qui ſint ipſi aut genera, aut ſpecies,aut indiuidua ſub his contenta.

Ac quemadmodum primum illud,vt ſic dicam, genus non entium impoſſibile eſt,ſic duo poſteriora ſunt ſuo modo poſſibilia:dãtur enim reuera & negationes,cùm abſolutę,tum etiam priuatiuę,magíſq; , ac veriùs ipſi modi eſſendi entium.

NVM SOLA ENTIA PER SE PONANtur per ſe in prædicamentis.

QVÆSTIO V.

Quod non ſola videantur poni.

SECTIO I.

Pars negatiua q. probatur. NON ſolùm ea,quę ſunt entia per ſe, ſed etiam quę per accidens poni per ſe in Prędicamentis, ex eo primum videri poteſt, quia *Primo.* iuxta veriorem ſententiam numerus eſt ens per accidens, & tamen ponitur per ſe,ac directò in Prędicamento quantitatis, tanquam prima ſpecies quantitatis diſcretę, vel potiùs tanquam ipſa diſcreta quantitas,ſi oratio vera quantitas non eſt.

2. Deinde, quia ſcientię non ſunt ſimplices habitus, ſed aggregata quędam ex multis habitibus, vt patebit ad librum ſextum, & tamen conſtanter ponuntur ab omnibus in primo qualitatis genere tãquam proprię eius ſpecies.

3. Tertiò, quia omnia ea, quę ponuntur in vltimis ſex Prędicamentis,videntur entia per accidens:conſtituunrur enim ex rebus pręcedẽtium

tium Predicamentorum, & quibuſdam, aut relationibus (vt eſt quorundam a ſententia) aut modis eſſendi: quæ ſanè cum iis, quorum ſunt relationes aut eſſendi modi, non conſtituunt vllum ens per ſe.

a Alb. Mag. lib. 5. Meta. tract. 5. cap. 1. & 9. Met. tract. 1. ca. 1. Paul. Venet. lib. Met. cap. 31. & aliorũ Henr. de Gã. 1. par. ſumm. arti. 37. q. 5.

b Text. 7. & hoc c. tex. 13.

Poſtremò, vt alia argumenta mittantur, quia ſi verum eſt, quod Ariſtoteles docuit capite b ſuperiori (album videlicet, duo ſignificare, nempe & id, cui accidit, & id, quod accidit) ſanè concreta accidentium, quæ, idem ponit in Prædicamentis, vt Quantum Quale, & huiuſmodi alia ſunt entia per accidens. Artefactorum quoque nomina non ſignificant ſolas figuras, ſed figuras ſimul & res eas, in quas figuræ inductæ ſunt: quandoquidem non figuræ ipſæ fiunt, ſed compoſita ex figuris & ſubiectis, nec dicimus ſellam eſſe figuram ſolam, ſed compoſitum quid ex ſubiecto & figura: & tamen artefacta in quarto genere qualitatis poni ſolent.

Vera explicatio quæſtionis & ſolutio argumentorum.

SECTIO I.

Ita omnes Ariſtotelis interpretes in hoc cap. 7.

Pars affirmans quæ vera eſt ſuadetur.

RE tamen vera, vel ipſa communis Prædicamenti ratio ſatis eſt, vt intelligatur ſola entia per ſe habere per ſe locum in Prædicamentis: entia enim per accidens, vt non ſunt vnius eſſentiæ, ſed plura cõtinent, ex quibus eſſentia aliqua vna reſultare nõ poteſt: ita nec poſſunt vera eſſe genera, aut ſpecies, aut his ſubiecta indiuidua, vt ex iis Prædicamentorum ſeries conſtituantur. Hinc fit, vt meritò Ariſtoteles hoc capite non ipſum ens in commune, ſed ſolum ens per ſe in Prædicamenta diſtribuerit, & libro 6. entia per accidens à conſideratione primi Philoſophi reiecturus ſit: tametſi apertè eo loco preſſiùs de ente per accidens ſit diſputaturus, de eo, inquam ſolo, quod contingenter, & rarò euenit.

Cap. 2. tex. 4.

Soluuntur argumenta partis oppoſitæ.

Quare, ad duo priora partis oppoſitæ argumenta dicendum eſt, numerum & ſcientias totales, ceu Phyſicam, Geometriam, & Moralem ſcientiam, vt re vera non ſunt entia per ſe (quod cap. decimotertio huius libri, & primo ſequentis patebit) ita non habere per ſe locum in Prædicamentis, quaſi vera eorum genera aut ſpecies. Sed quia ſe habent more generum & ſpecierum, vtiliúſque vt talia traduntur & tractantur, idcirco numerata eſſe à Philoſophis in ſpeciebus quantitatis, & qualitatis. Itaque in his aliíſque ſimilibus, præceptũ illud obſeruandum eſt, vt vera ſententia retenta, communem loquendi rationem ſequamur: veluti cùm agitur de ſpeciebus rerum publicarum, & aliarum particularium communitatum: quæ etſi re vera ſpecies non ſunt, expeditiùs tamen & artificioſiùs vt ſpecies quædam ex ſuis quaſi generibus colliguntur, & tanquam per proprias per ſe differentias explicantur.

c Quæſt. 7.

Ad tertium dicito, ſex vltima Prædicamenta non conſtitui ex rebus aliorum Prædicamentorum, & relationibus adiunctis, vt patebit ad caput 15. c quo pacto, ſi conſtituta eſſent, propriè forent entia per accidens, ſed conſtitui ex rebus aliorum Prædicamentorum

& modis

& modis quibuſdam eſſendi additis: ex quorum coniunctione non propriè fiunt entia per accidens, eo quod ipſa, vt ita dicam, compoſita non ſint vtraque ex parte entia, tamen dici poſſunt aggregata quędam per accidens, atque hac etiam de cauſſa non ſunt actio & paſſio, & quæ ſequuntur vera genera, ſed quaſi genera. Cæterùm de hac re eodem loco accuratiùs. *Lege Caiet. in cap. 5. & 7. de ente & eſſentia.*

Ad 4. dicendum, nec concreta accidentium poni per ſe primò in Prædicamentis, ſed abſtracta, vt eſt quantitas, qualitas, &c. quæ nulla ratione sũt entia per accidẽs: nec verò arte facta poni in quarta ſpecie qualitatis niſi ratione figuræ, quo pacto non ſunt entia per accidens, ſi ſubiectum figuræ ſit vnum continuatum, vt diſcus, aut annulus.

Sed quia in ſignificatione nominum concretorum, & eorum quæ arte conficiuntur non nihil eſt difficultatis, neque adhuc ex dictis patet quid ſit poni per ſe primò in prædicamentis, de vtraque re aliquid dicendum eſt.

De ſignificatione nominis concreti.

SECTIO III.

Opinio Auicennæ de concreatorum ſignificatione.

EST quidem Auicennæ ſententia, concreta accidentium nomina præcipue ſignificare ſubiectum accidentis, minus verò præcipuè, & inſinuatitiè ipſam formam accidentariam: quod ſibi videtur ex eo perſuaſiſſe, quia huiuſmodi nomina dicuntur de ſubiectis, nõ de ipſis formis, nec pro formis, ſed pro ſubiectis in propoſitione accipiuntur. Neque enim dicimus hæc qualitas eſt album, ſed hoc corpus, & ita in cæteris. *1. p. Logices ca. de proprio.*

Refellitur.

Sed meritò ab omnibus pænè reprehenditur. Primùm, quia nomina declarationis & diſtinctionis cauſſa impoſita ſunt, declaratio autẽ & diſtinctio, à forma, ſi nõ ſemper, certè præcipuè ſumuntur. Deinde quia concretum accidentis non ſignificat ſubiectum, niſi quatenus affectum eſt accidente, vt patet in nomine albi, ſani, patris, & ſimilibus: at ſignificare hoc pacto ſubiectum, eſt præcipuè ſignificare accidens. Tertiò, quia ſi accidentium concreta ſignificarent præcipuè & non potius connotatiuè ſubiecta, cùm album exempli cauſſa definitur per corpus, non definiretur per aliquid extrinſecum ſuæ quidditati, quod vocant additamentùm: at accidentia, ſiue in concreto ſiue in abſtracto ſumpta, definiri per additamenta ſubiectorum, eſt communis doctrina Peripateticorum, cap. 5. lib. 7. huius operis ab Ariſtot. tradita. Quartò, quia, aut concreta accidentiũ vocabula ſignificant formaliter, & ſubiectùm & accidens, aut ſubiectum ſolùm aut accidens ſolùm: at non ſignificant formaliter ſolum ſubiectum, vt manifeſtum eſt. Etenim rem aliquam expreſſè intelligit, qui audit, verbi gratia nomen albi, diſtinctam ab ea, quam percipit audito nomine nigri, cùm interim ſubiectum vnum atque idem eſſe poſſit. Neque item formaliter ſignificant ſubiectum & accidens ſimul, quia non exprimunt quidnam ſit ſubiectum: ergo formaliter ſolùm accidens ſigni- *Potiſſimum ab Auer. 5. Met. com. 14. & D. Thom. ibid. lect. 9.* *Tex. 17.*

ſigni

ſignificant: cùm igitur formalis ſignificatio ſit præcipua, non dubium eſt, quin huiuſmodi nomina præcipuè ſignificent accidentia. Poſtremo, quia precipuè ſignificarent ſubiecta, cùm nomina reducantur ad prædicamenta ratione præcipuæ eorũ ſignificationis, omnia concreta accidentium vocabula ad prædicamentum ſubſtantiæ reuocanda eſſent, quod pugnat cum omnium ſententia, omnes enim in eodem prædicamento ponunt concreta, in quo abſtracta, quicquid ſit de ea quæſtione vtra præcipuè ponantur.

Iea Alber. Ma. 5. Met. tra.1.cap.11. Auerr. hoc libr.com.14. Alen. ibid. & D.Thom. hoc libr. lect. 9. & 1. par. q.3. artic. 3. Cai. ibid. & 3.p.q.16.art. 5. & in d.7. q.1.art.1.ad 5.Greg. in 1. d.8. q.2. art. 4. Du. in 1. d.34. q. 1. Vide Cap. in 1.d. 4. q. 1. & 2.fuſe.

Vera quæſtionis explicatio.

Dicendum eſt igitur, huiuſmodi nomina formaliter ac præcipuè ſignificare ipſas formas accidentarias, neque in ea re differre à nominibus abſtractis: at materialiter & connotatiuè (quæ ſignificatio inter inſinuatitias numeranda eſt) ſignificare ſubiecta: hæc autem poſterior ſignificatio, ex ipſo cõcipiendi modo naſcitur: cùm enim cõcipimus fotmam accidentariam per modum adiacentis (vt dicunt) eámque eo pacto nominamus: tum vocabulum concretum eſt & connotatiuum, ſignificans formam adiacentem, & innuens ſubiectum cui adiacet. Cùm autem illam concipimus quaſi per ſe cohærentem (quod vocant per modum per ſe ſtantis) tum nomen, quo ſic illam appellamus, abſtractum eſt & abſolutum, ſolam formam ex ipſo concipiendi & ſignificandi modo declarans. Lege D. Thomam, Alenſem, & Auerroẽ, & Albertum Magnum hoc loco. Sed de diſtinctione nominum concreti & connotatiui, & ſi placet adiectiui, cùm inter ſe, tum ab oppoſitis nominibus abſtracti, abſoluti, & ſubſtantiui, legi poſſunt, quæ in primo Inſtitutionum Dialecticarum libro docuimus.

Soluitur argumentum Auicennæ.

Text. 11.

Quod autem pro Auicenna propoſitum eſt, facilè diluitur negatione conſequentiæ: nam ſi idem eſſet dici de aliquo, aut accipi pro aliquo, atque aliquid ſignificare, idem profecto ſignificarent nomina hæc, Muſicum, Album, & Homo, quod de eadem re dicantur, vt Ariſtoteles argumentatur libro ſuperiori capite quarto.

De nominibus arte factorum.

QVÆSTIO VI.

Lect. 4. Idem innuit Alb. Mag. 2. Phy. tra. 1. q. ca. 2. in tex. 11. & Albert. de Saxo. 2. Phyſic. q. 4. conclu. 2.

Opinio D. Thomæ.

Sententia aliorum.

QVOD verò attinet ad arre factorum vocabula, ſunt qui credãt illa etiam ſignificare formas per artem inductas, & innuere ſubiecta: in quorum numero eſt D. Thomas in priore libro de interpretatione. Alij è contrario dicunt, ſignificare ſubiecta, & innuere formas, quod Auicenna lubens admiſerit. Vtrique autem videntur idem iudicare de hoc genere nominum, atque de concretis accidentium, connotatiuíſque.

Opinio Auctoris de nominibus artefactorum.

Nobis tamen non videtur eadem ſignificandi ratio eſſe in vtriſque: nam etſi accidentium concreta alterum formaliter ſignificant, & alterum connotant atq; innuũt, tamen artefactorum vocabula vtrumque ſignificant formaliter, more videlicet eorum nominum, quibus ſubſtantiæ ſignificantur iuxta ſentenriam eorum, qui volunt totam ſubſtantiam eandem eſſe prorſus cum partibus ſimul ſumptis. Etenim,

vt hi volunt hominem ſignificare formaliter & animam & corpus:ita ſerra V.G.ſignificat formam ſerræ,& materiam ferream , eodémque modo ſella,veſtis,nauis,& huiuſmodi alia,& certam formam,& certam materiam,ſaltem in genere aliquo particulari,vt duram,aut mollem,aut flexibilem.

Probatur ſententia ratione.

Ariſtotelis auctoritate.

Probatur autem non ſignificare ſolam formam vel hac vna ratione:quia ſi ita eſſet,vniuocè diceretur ſerra de ferrea , & cerea , aut vitrea:& nauis de lignea,& papyracea.Atque in hac ſentẽtia eſſe Ariſtotelem,ex eo licet intelligere, quòd ad explicandam generationem ſubſtantialem compoſitorum ex materia & forma, ſæpiſſimè vtitur exemplis arte factorum,quo pacto non vtitur exemplis concretorum accidentium,niſi perrarò,& iis acceptis pro compoſitis accidentalibus,non pro iis,quæ formaliter ſignificant.Negat enim planè 1.Phyſi. cap.7.muſicum fieri ex homine:quod non rectè faceret, ſi muſici vocabulum & artem & ſubiectum formaliter ſignificaret, & tamen paſſim concedit ſtatuam fieri ex ære,&lecticam ex ligno,quod nimirum hæc nomina,& certam formam, & certam materiam formaliter declarent.Et tertio Phyſicorum capite item 7.ait,materiam cuiuſque rei naturalis eſſe partem totius,perinde ac æs pars eſt æneæ ſtatuę.Theologi quoque ex ſacrorum Conciliorum definitionibus aſſerunt, Sacramenta nouæ legis,quæ arte facta quædam ſunt,arte diuina inſigniter elaborata,materia ſenſibili & certa forma conſtare. Sed & vulgus huic ſententiæ aſtipulatur:quippe cùm iis qui ſe veſtem emiſſe ait,aut calceos,aut quiduis aliud artificioſum , non declarat ſolùm ſe emiſſe formam,aut materiam,ſed vtrumque ſimul:tametſi in quibuſdã præcipuè ſpectet formam, vt in ſtatua,in aliis præcipuè materiam , vt in annulo.

Sacramenta nouæ legis res arte factæ ſunt, & materiæ & forma conſtant.

Quo pacto accidentium concreta ponantur in prædicamentis: quo item arte facta.

SECTIO V.

Concreta per ſe in prædicamentis accidẽtium poni.

Artefacta non ita, ſed per partes.

EX his licet colligere concreta quidem accidentium poni per ſe in prædicamentis,quia eorum nomina non ſignificant formaliter, niſi formas ipſas accidentarias,quæ propria & peculiaria habent genera,ſpecies,& indiuidua:at arte facta,in nullo prædicamento habere per ſe locum,cùm eorum vocabula formaliter ſignificent,& formam artificioſam,& ſubſtantiam ſubiectam , ex quibus nihil vnum per ſe conficitur,quod verum genus,aut ſpecies , aut his ſubiectum indiuiduum ſit:poſſunt tamen hæc per ſe poni in prædicamento ſubſtantiæ ratione ſubiecti,ſi ſit vnum per ſe:& in prædicamẽto qualitatis ratione artificioſæ formæ , ſi ſit vna per ſe qualitas : vt ſi ſtatua fiat ex vno tantum lapide aut ligno,tametſi quidam a conſiderantes ſubſtantiam eſſe præſtantiorem accidente,potiùs ea cenſeant collocanda in prædicamento ſubſtantiæ,alij animaduertentes ea non eſſe artificioſa per ſubſtantiam,ſed per qualitatem ab arte inductam : potiùs ponenda credant

a Ita Alber. de Saxo. 2. Phyſic.q.4. conclu. 3. Ita Auicen. lib.3.ſuæ Me. cap.3. & D. Thom.q. 42. c.19.& in li.

de ente & eſſ.cap. 7. ad finem Caieta. ibid. Ferra. 1. contra Gen. cap. 30.

credant in prædicamento qualitatis.

An accidentia ponantur potius in prædicamentis vt nominibus abſtractis quàm vt concretis ſignificantur.

Sed num qualitates,& alia accidentia potiori ratione ponantur in prædicamentis,vt reſpondent nominibus abſtractis,an cõcretis,quæſtio eſt: Ad quam breuiter dicendum, præcipuè poni,vt reſpondent abſtractis: ídque duabus rationibus, Prior eſt,quia eorum concreta, etſi non ſunt entia per accidens ſpectata ſola formali ſignificatione, ſunt tamen, ſpectata ſimul & formali & materiali ſiue connotatiua, vt ex dictis perſpicuum eſt: ſunt enim hoc pacto aggregata quædam ex iis, quæ in diuerſis prædicamentis ponuntur. Qua de cauſſa vocat Ariſtoteles 7.lib.huius operis cap.6. a album ens per accidens,addítq;, illud duo ſignificare,& id cui accidit,& id,quod accidit,& lib.3.Topicorum,ait:*iuſtum non eſſe in genere,ſed iuſtitiam,* Atque ſecundum hanc conſiderationem non ſolùm ponuntur primaria ratione in prædicamentis,ſed ne per ſe quidem.Poſterior ratio eſt,quia accidẽtia potiùs ponuntur in prædicamentis ſpectato modo,quo inſunt in primis ſubſtantiis, quàm quo de illis prædicantur, etſi autem non prædicantur niſi concretè,tamen & concretè,& abſtractè inſunt, priúſque natura abſtractè,quàm concretè. Nam etſi ſolùm cõcretè inſunt per modum identitatis,tamen abſtractè inſunt per modum inhærentiæ,quæ prior natura eſt identitate:non enim quia album eſt idem cum Petro,idcirco albedo inhæret Petro:ſed contrà,quia albedo inhæret Petro, ideo album eſt idem cum Petro.

a Tex. 21.

Subſtantias in concreto ſignificatas potiori ratione poni.

Alia ratio eſt de ſubſtantiis,potiori enim ratione ponuntur in ſuo prædicamento,vt reſpondent nominibus concretis, quàm abſtractis, vt homo,quàm humanitas,& hic homo,quàm hæc humanitas:cõſtat enim nihil eſſe, quod potiorem habeat locum in prædicamento ſubſtantiæ,quàm primas & ſecundas ſubſtantias:at primæ ſubſtantiæ nõ ſunt entia abſtracta,ſed concreta,quandoquidem humanitas ſingularis non omnino exiſtit per ſe,ſed in homine ſingulari, quod idem dicendum eſt de cæteris abſtractis ſingularibus reſpectu ſuorum concretorum:quod nos docuit Sacrum incarnationis myſterium.Secundæ autem ſubſtantię cùm ſint genera & ſpecies ſub quibus ponuntur primę, neceſſariò cõcreta entia eſſe debent,quia abſtracta nõ poſſunt dici de concretis,ſiue vt genera,ſiue vt ſpecies.Nec obeſt, quod concreta accidentium, propterea quod modo quodam ſunt entia per accidens,primarium locum in ſuis prædicamentis non habent:nõ enim idẽ dicendũ eſt de concretis ſubſtantiarum. Nam cùm ſubſtantiarum concreta nomina non connotẽt ſubiectum vllum:in quo eorum formalia ſignificata inhæreant: nullam quoque ſapiunt compoſitionem per accidens: loquor autem de iis concretis, quæ connotatiua non ſunt,vt de auro,de igne,& cæteris ſimilibus:nam deauratum, ignitũ, & alia huiuſmodi quæ connotant ſubiectum aliquod, aut quaſi ſubiectum, veluti etiam ligneum aut ferreum, quemadmodum compoſitionem aliquam per accidens quodammodo important,ita quoque in nullo prædicamento primaria ratione ponuntur, in quo autem ſuo modo ponantur,inferiùs explicandum eſt.

Abſtracta non dici de concretis tanquam genera & ſpecies.

AN SOLA ENTIA REALIA habeant per ſe locum in prædicamentis.

QVÆSTIO VI.

Vera ſententia in hac quæſtione oppoſita impugnata.

SECTIO I.

Entia rationis à nonnullis per ſe poni in prædicamentis.

QVI rudiori Minerua, magíſque accommodatè ad popularem ſenſum, quàm ad Philoſophicam conſuetudinem prædicamenta conſiderant, non ſolum entia realia, ſed etiam rationis ad prædicamentorum ſeries directò, ſiue per ſe admittunt. Sunt enim a qui velint in prædicamẽto relationis collocari per ſe omnes relationes non reales modo, ſed etiam rationis: vt habitudinem generis, ſpeciei, prædicati, & ſubiecti. Nec deſunt alij, b qui exiſtiment vndecimum quoddam prædicamentum conſtituendum eſſe, in quo entia rationis collocentur. Contra quos omnes pugnat ex aduerſo Ariſtotelis ſentẽtia: is enim planè affirmatiuam huius quæſtionis partem amplectitur, tum hoc capite, c cùm diuiſo ente in prædicamenta meminit entium rationis, quaſi diuerſi cuiuſdam generis ab entibus, quæ per ſe ponũtur in prædicamentis, tum verò clariùs libr. 6. cap. 2. d vbi reiicit à conſideratione Metaphyſica omnia entia rationis. Huius autem rei, vt ipſe eo loco docet, ea ratio eſt, quia entia rationis non ſunt in rebus, ſed in mente, ídque obiectiuè tantùm: primi autem Philoſophi conſideratio non in iis, quæ tantùm ea ratione ſunt, quòd menti obiiciantur: ſed in iis, quæ in rerum natura ſunt, per ſe, ac ex inſtituto verſatur.

Refutantur.

a Buridan ad finem lib. prædicamentorum.

b Clypeus de prædica. q. 6. & aliqui apud Niphum libr. 6. Meta. diſputa. 7.

c Text. 14.

d Text. 8.

Hanc ſententiam rationémque (quæ nobis etiam ſit ſatis) probant communiter Philoſophi, præſertim ſcholaſtici, qui preſſiùs & accuratiùs iſta pertractant. Quod ſi quis pro Auctoribus oppoſitæ opinionis occurrat, Metaphyſica quidem prædicamenta nõ admittere per ſe ac directò entia rationis, ídque oſtendi ratione propoſita, at non idem dici poſſe de prædicamentis Logicis, cùm ab eo artifice tractentur, qui entia rationis à propria & per ſe conſideratione non excludit: in propatulo eſt reſponſio: nam cùm Logicus à Metaphyſico prædicamenta deſumat, ſolóque diuerſo conſiderandi modo circa ea verſetur, vt ſuprà oſtenſum eſt: fieri non poteſt, vt prædicamenta Logica plura complectantur, quàm Metaphyſica, cùm eadem omnino ſint re, ſiue ſubiecto: ita reliquum nobis eſt, vt diſquiramus quonam pacto intelligenda ſit diſtinctio illa entis à Philoſophis paſſim vſurpatá in ens reale, & rationis, quæ in hac quæſtione ſupponitur, præſertim cùm de ea non parua ſit controuerſia.

D. Thom. de Potent. q. 7. art. 9. & 5. Met. lect. 9. Cap. in 1. d. 8. q. 2. & di. 29. q. vnica ad 5. Ochamus in 1. d. 2. q. 8.

Refutatio

Refutatio primæ opinionis de diſtinctione entis realis, & rationis.

SECTIO III.

a *Okam. 1. p. Logicæ, cap. 40. & nonnulli apud Herueũ quod 3. q. 1. Lege Dur. in 1. d. 19. q. 5.*

b *cap. 8. tex. 31.*

Prima ſententia ens rationis eſſe quod exiſtit in intellectu vt ſubiecto.

SVnt a qui dicant ens reale eſſe ens illud, quod exiſtit re ipſa extra intellectum, ens autem rationis, quod exiſtit in intellectu, vt ſubiecto, cuiuſmodi ſunt ſpecies intelligibiles & conceptus rerum: quam explicationem videntur deſumpſiſſe ex 3. lib. b de Anima, vbi Ariſtoteles ſic ait. *Neque enim ipſe lapis in anima ineſt, ſed ſpecies lapidis.* Quibus verbis videtur diſtinxiſſe lapidem à ſpecie, ſiue ſimilitudine lapidis exiſtẽte in anima vt ens reale ab ente rationis, quòd lapis ſit extra intellectum, ſpecies verò lapidis in intellectu vt ſubiecto.

Vide Herueũ & Dur. locis citatis.

Refellitur. 1.

Sed hæc ſententia facilè refellitur: primùm, quia quæ ſunt in intellectu vt in ſubiecto (hoc eſt in anima intellectus interuentu) ſiue ſpecies intelligibiles ſint, ſiue conceptus, ſiue actu intelligẽdi, ſiue quiduis aliud, non minus ſunt entia, quàm quæ exiſtunt in corpore, ſed potius eò magis entia dicenda ſunt, quò ſunt veriora entia, vt potè in præſtantiori ſubiecto exiſtentia: at entia realia, magis entia creduntur quàm quæuis entia rationis. Deinde, quia quæ ſunt ſubiectiuè in intellectu, non minus numerãtur in rebus, de quibus diſſerunt Philoſophi naturales, & in iis, quæ per ſe ponuntur in prædicamentis, quàm cætera accidentia: at entia quæ tractantur à naturali Philoſopho, & quæ per ſe in prædicamentis ponuntur, realia proculdubio eſſe cenſentur. Tertiò, quia exiſtere ſubiectiuè in intellectu eſt exiſtere realiter: ſola enim accidentia realia exiſtunt in ſubiecto. Poſtremò quia prima & communiſſima diuiſio entis hoc pacto explicata non exhaurit totam diuiſi amplitudinẽ. Multa enim comprehenduntur nomine entis quæ nec exiſtunt re ipſa extra intellectum, neque inhærent intellectui, veluti habitudines rerum vniuerſalium ad particulares, & particularium ad vniuerſales, & cæteræ relationes, quæ nullibi exiſtunt ſubiectiuè: itémque entia ficta, quatenus ficta ſunt, hoc eſt mente ac ratione cõpoſita, quo pacto diximus illa eſſe aliquo modo entia.

2.

3.

4.

Quſtio. 4. ſect. 2. Vide Herueũ de ſecundis intentionibus q. 1. art. 1.

Reſpondetur ad locum ex Ariſtotele. Simile non niſi ſimili cognoſci.

Ad locum verò ex Ariſtotele adductum dicendum eſt Ariſtotelem non diſtinxiſſe iis verbis lapidem à ſpecie lapidis tanquam ens reale ab ente rationis, ſed ſolùm docuiſſe eam aſſimilationem, quæ neceſſaria eſt inter animam & res cognitas (ſimile enim non niſi ſimili cognoſcitur, vt veteres dicebant) non ita intelligendam eſſe, quaſi neceſſe ſit, vt in anima exiſtat natura lapidis per quam illa intelligat externum lapidem, quod nonnulli veteres putabant, ſed ſatis eſſe, ſi in ea exiſtat ſpecies lapidis. Itaque non poſuit Ariſtoteles eo loco diſcrimen inter lapidem & ſpeciem lapidis, quaſi inter ens reale & rationis, ſed vt inter rem, & imaginem eius realem.

Empedocles & alij Lege Ariſtot. 1. de Ani. tex. 79.

Nonnulli apud Herueũ quodl. 3. q. 1.

Vt à quibuſdam ſuperior opinio exponatur.

Sunt qui eum modum adhibeant huic ſentẽtiæ, vt dicant, nomine entium rationis non ẽſſe intelligenda ea, quæ exiſtunt in intellectu, vt ſubiecto abſolutè ſpectata, ſeu vt inhærent intellectui: fatentur enim illa hoc pacto ſpectata, eſſe entia realia, vt probatum eſt, ſed eſſe intelligenda illa eadem quatenus habentur loco aliarum rerum. V.G. con-

ceptum lapidis,etſi eſt ens reale,quatenus ineſt intellectui,tamen eſſe ens rationis,quatenus ſubit vicem lapidis.Nam cùm ſubire vicem lapidis(vt inquiunt)nihil aliud ſit,quàm eſſe quodammodo lapidẽ,conceptus autem lapidis non ſit lapis ſecundum eſſe reale,quod habet in intellectu, erit vtique lapis ſecundum aliud eſſe, quod non ſit reale: quod non aliud dici poteſt,quàm eſſe rationis.

Reiicitur poſita moderatio.

Verùm hæc moderatio,partim falſum aſſumit,partim ex iis quę dicta ſunt refutari poteſt. Nam quod ait conceptum lapidis eſſe ens rationis quatenus ſubit vicem lapidis,falſum eſt, quandoquidem ſubire vicem lapidis,nihil eſt,aliud quàm repręſentare lapidem:quod vtique conuenit conceptui ſecundum eſſe reale. Vt enim conceptus lapidis ſecundum eſſe reale ſibi vẽdicat ineſſe intellectui, ita & repræſentare lapidem,vnde habet, vt naturalis conceptus dicatur:quin etiam magis proprium illi eſt repręſentare lapidẽ,quàm ineſſe intellectui, cùm hoc illi ſit commune cum aliis accidentibus,illud autem peculiare.Ita patet hanc moderationem falſum aſſumere.Quod autem ea ex dictis refutari poſſit,ex eo patet, quia non efficit quominus diuiſio entis ſit mutila, vt ex vltima argumentatione contra ſuperiorem ſententiam perſpicuum eſt.

Secundæ opinionis impugnatio.

SECTIO III.

Secunda opinio de natura entis realis, & rationis.

Dur.in 1. d. 19.q.

ALij dicunt ens reale eſſe quicquid exiſtit re ipſa in rerum natura,ens autem rationis nihil eſſe aliud, quàm denominationem ab actu intellectus ſiue rationis ſecundum ea duntaxat quę attribuũtur rei, vt cognita eſt ab intellectu. V. C. vniuerſale, nihil eſſe aliud quàm denominationem rei ab actu quo res intelligitur,vt communis pluribus,quandoquidem eſſe commune pluribus non conuenit rebus, niſi vt obiiciuntur intellectui,& ita in cęteris.Quanuis enim,vt aiunt idem re ſit intelligere lapidem, vt communem pluribus, & lapidem intelligi,vt communem pluribus,tamen,quia talis actus intelligendi eſt vera res in intellectu, non autem in lapide, idcirco denominatio hominis ſic intelligentis ab illo actu eſt realis, denominatio autem lapidis ſic intellecti non eſt realis, ſed rationis. Addúntque quemadmodum triplex eſt operatio intellectus,vna ſimplex, altera enunciatiua, tertia diſcurſiua, ita tria eſſe genera entium rationis, vnum eorum quę conueniunt rebus, vt intelliguntur per primam intellectus operationem,cuiuſmodi ſunt,vniuerſale,genus,ſpecies,& his ſimilia: alterum eorum,quę conueniunt illis, vt intelliguntur per ſecundam, veluti affirmari,negari & alia huiuſmodi:tertium eorum, quę conueniunt per tertiam,vt eſſe antecedens, conſequens concludi, demonſtrari,& alia id genus.

Additio Durandi ad finem quæſtionis citatæ.

Improbatur opinio Durandi.

Hęc tamen ſententia non eſt probanda,nam etſi denominationes, quibus res obiectę intellectui denominantur ab actibus intellectus numerari poſſunt in entibus rationis (quandoquidem non ſolùm non

ponunt

ponunt quicquam in rebus denominatis. ſed etiam perinde conueniunt rebus, quæ non exiſtunt, atque iis quæ exiſtunt) non eſt tamen tota ratio entiũ rationis poſita in huiuſmodi denominationibus: tum quia nõ minus numerandæ ſunt in entibus rationis, denominationes ab actu intellectus ſecundum ea quæ conueniunt rebus, vt ſenſu perceptæ aut appetitæ ſunt, vt ſi quid denominetur viſum, aut volitum: tum etiam, quia denominationes ab actibus intellectus ſunt poſteriores aliis entibus rationis magis propriè dictis. Id quod hac ratione patet: nam cùm primum lapis mente percipitur non perceptis differentiis indiuiduantibus, tum primum eſt vniuerſalis, vt patebit inferiùs, *Ad cap. 28.* & tamen nondum denominatur ab actu, quo percipitur, vt communis pluribus, ſiquidem huiuſmodi actus eſt reflexus, & ſupponens illum priorem: prius igitur lapis eſt vniuerſalis, quàm denominetur ab actu rationis quo intelligitur vt communis pluribus: quod idem facilè animaduertes in cæteris denominationibus ab huiuſmodi actibus.

Tertiæ opinionis refutatio.

SECTIO IV.

Ita videtur D. Tho. ſentire in 1. d. 2. artic. 3. & de Potent. q. 7. art. 9. & Sco. in 1. d. 2. q. vnica Sonci. 6. Met. q. 28.

Tertia ſententia.

ALII acutiùs hæc ſcrutantes dicunt ens reale eſſe quicquid re ipſa exiſtit in rerum natura, ens autem rationis eſſe id, quod conſequitur rẽ, vt obiicitur intellectui. V.G. Lapidem eſſe ens reale, quia re ipſa exiſtit in rerum natura, communitatem verò ſeu vniuerſalitatem lapidis eſſe ens rationis, quia conſequitur lapidem, & quamcunque rem aliam communem, vt obiicitur intellectui ſine conditionibus indiuiduantibus, addúntque duo eſſe genera entium rationis, nẽpe relationes rationis & negationes. Quo autem pacto relationes rationis conſequantur res, vt obiiciuntur intellectui exemplo prædictæ vniuerſalitatis perſpicuum faciunt: quo verò modo negationes, oſtendunt exemplo cæcitatis: dicunt enim, cæcitatem non conuenire formaliter homini cæco, niſi cùm ille apprehenditur, quatenus non habet videndi facultatem, etſi antequam hoc pacto apprehendatur, ſit, vt aiunt, fundamentaliter cæcus.

D. Thom. de Verit. q. 21. art. 1. Sonci. vbi ſuprà Capr. 2. d. 34. q. 1.

Non omnino rem explicat præcedens opinio.

Verùm nec huiuſmodi ſententia rẽ omninò attingit, Primùm quia multæ relationes conueniunt rebus formaliter ac propriè, etiam ſi res ipſæ non obiiciantur intellectui, cuiuſmodi eſt relatio creatoris, oppoſitionis, identitatis, & aliæ huiuſmodi, vt ſuis locis patebit: abſurdum eſt enim permagnum (vt de cæteris relationibus taceam) aſſerere, Deo non conuenire actu relationem creatoris, ſiue creantis, niſi ipſe mente concipiatur, quod Auctores huius ſententiæ dicunt. 1.

Ita Scot. in d. 45. q. vnica.

Deinde, quia relationes rationis non ſolùm conſequuntur res, vt obiiciuntur intellectui, ſed etiam vt obiiciuntur ſenſui & appetitui. Poſtremò, quia negationes non ideo formaliter rebus conueniunt quod res, quibus cõueniunt, intellectu approhendantur: Socrates enim non ſit cæcus formaliter per operationem intellectus, cùm veriſſimè & propriiſſimè ſit cæcus, antequam mente apprehendatur, ſed ſolùm cogno- 2. 3.

gnoſcitur,& quodammodo repręſentatur cœcus,niſi ineptiſſimè quis contendat nihil aliud eſſe Socratem eſſe formaliter cæcum,quàm cognoſci aut repræſentari cœcum.Mitto quod in diuiſione entis tradita, partim nullam mentionem faciunt fictorum,quatenus talia ſunt:cùm tamen aliquo modo ſint entia,ſpectata communiſſima ratione entis: partim dicunt negationes eſſe entia,quæ tamen ſecundum ſe nullam entis rationem ſibi vendicant.

Quid re vera ſit ens reale & rationis:prima item, & ſecunda intentio.

SECTIO V.

Quarta veráque ſententia.

Definitio entis realis, & Entis rationis.

DIcendum igitur,ens reale eſſe ens cuius eſſe nõ pendet ab operatione intellectus,cuiuſmodi ſunt homo,Angelus,& cætera,quæ cohærent in rerum natura:ens autem rationis eſſe ens, cuius eſſe pendet ab operatione intellectus,cuiuſmodi ſunt notiones generis, ſpeciei,& ſimilia.Nec obſtat huic explicationi,quod homo,Angelus, & cætera entia creata pendeant effectiuè ab operatione intellectus diuini,immo etiam cõplura ab operatione intellectus humani & angelici, vt arte facta,quæ tamen omnia ſunt entia realia. Neque enim verbũ, *Pendet*,accipiendum eſt hoc loco pro eo,quod eſt pẽdere effectiuè, ſed obiectiuè,vt ſenſus ſit,entia realia eſſe entia, quæ non ea ſolùm ratione dicuntur exiſtere,quod obiiciantur intellectui, quaſi hanc ſolam exiſtendi rationem habeant,entia verò rationis eſſe entia, quæ ea ſola ratione dicuntur exiſtere,quòd intellectui obiiciantur.

Expoſitio notanda.

Quod,vt planiùs intelligas,aduerte:aliud eſſe aſſerere entia rationis non conuenire rebus, niſi cùm obiiciuntur intellectui: aliud non exiſtere,niſi cùm obiiciuntur intellectui, illud enim falſum eſt, & à nobis paulò antè negarum in relatione Dei,creantis, & in aliis pleriſque,hoc autem neceſſaria aſſertione nunc aſſertum.Nam cùm duplex tantùm ſit poſitiua & actualis exiſtẽtia,de qua loquimur,(neque enim ſermo eſt de negatiua quæ conuenit negationibus, nec de potentiali, quam habent res in ſuis cauſſis)vna realis,qualem habet lapis in lapidicina,altera obiectiua,qualem idem habet in ſenſu aut intellectu:entia autem rationis non poſſint habere exiſtentiã realem, neque item obiectiuam in ſenſu,cùm non ſint entia ſenſibilia,efficitur, vt nõ alia ratione exiſtant, quàm obiectiuè in intellectu.

Duplex tantum eſt, poſitiua & actualis exiſtentia.

Ens rationis quo pacto diſtinguendum.

Sed quoniam ens rationis hoc pacto ſpectatum, nempe quatenus cum ente reali totam entis rationem exhaurit, latè ac minus propriè ſumitur:diſtinguendum adhuc eſt in ens rationis, preſſe ac proptiè dictum, & in ens fictum, quatenus fictũ eſt. Ens rationis propriè ſumptum, eſt ens, cuius eſſe ita pendet ab operatione intellectus,vt nihilominus de entibus realibus dici poſſit: cuiuſmodi ſunt notiones generis & ſpeciei, & ſimilia. Ens fictũ qnatenus tale eſt, eſt ens, cuius eſſe ita pendet ab operatione intellectus, vt de nullo ente reali dici poſſit, cuiuſmodi ſunt Chimæra, Tragelaphus, & alia fictitia. Atque hac de cauſſa dici ſolet apud Dialecticos, entia rationis habere fundamenta in rebus

Ens fictum quid.

in rebus, commentitia verò minimè:ſumunt enim fundamenta pro rebus denominatis, alioqui entia fictitia fundamenta habēt in rebus, vt pote partes rerum verarum, vt caput leonis, & caudam draconis, aut aliquid aliud: vt diametrum, commenſurabilitatem, & ſimilia.

Obiectio.

At obiiciat aliquis negationes habere fundamenta, in rebus, hoc eſt, res denominatas, de quibus dicantur, & poſſe etiā mente apprehendi vera apprehenſione, ſiue cui reſpondeat in rebus abſentia eius, quod negatur (re enim vera Socrates eſt cæcus, quemadmodum apprehenditur eſſe cæcus) ergo potiori ratione fuiſſe negationes numerandas in entibus rationis, quàm entia ficta, etiam quatenus ficta: cùm entia ficta, etiam quatenus ficta ſunt, nec res veras denominare poſſint, nec vera apprehenſione concipi.

Dilutio.

Huic obiectioni occurrendum eſt: etſi pleræque negationes de rebus veris dici poſſint, immo etiam concipi vera apprehenſione: ea tamen ratione potius entia ficta, quatenus ficta ſunt, numerata fuiſſe in entibus rationis, quia quatenus talia ſunt, dicunt quandam compoſitionem, & ex conſequenti entitatem: vtcumque ab anima factā per coniunctionem obiectiuā eorum, quæ alioqui in rerum natura reperiuntur: negationes autem, vt negationes ſunt, nullam omninò dicūt entitatem, ſed ſolam abſentiam eius, quod negatur: etiamſi ea abſentia ſuo modo ſit in rerum natura ante operationē intellectus, vt potè per nō exiſtentiam rei, cuius illa eſt negatio. Ita patet quid ſit ens reale, quid ens rationis tum latè, tum etiam preſsè ſumptum, ſolúmque ens reale per ſe ac directò habere locum in prædicamentis.

Negationes cur nō in entibus rationis numerentur.

Quæſtio circa 1. & 2. intentionem.

Si quis autem roget, num idem ſit prima intentio, quòd ens reale, & ſecunda intentio idem quod ens rationis, ſumpta vtraque intentione obiectiuè, hoc eſt, pro eo in quod intellectus primo aut ſecundo intendit (ſunt enim qui inter hæc nihil diſcriminis conſtituant) dicendum eſt non eadem eſſe.

Lib. 1. Inſtit. Dialect. cap. 32. Vide D. Tho. opu. 42. cap. 1. 2. & de poten. q. 3. art. 9. Capr. in 1. d. 23. q. 1. Caie. c. de Genere. Herueum de ſecundis intentionibus.

Quid ſit prima intentio.

Prima enim intentio, vt alibi diximus, eſt quicquid cōuenit rebus veris, etiam ſi illæ mente non concipiantur, nec alio modo ab ea tractentur, vt eſſe hominem album, cæcum, & ſimilia. Vnde patet etſi omnia entia realia ſint primæ intentiones, vt inductione conſtat: tamen non omnes primas intentiones eſſe entia realia: ſi quidem non ſolùm multa entia rationis conueniunt rebus veris ſemota omni operatione intellectus, qua illi obiiciantur, cuiuſmodi ſunt relatio Dei creantis, relatio vnionis Verbi diuini cum humana natura, & aliæ pleræque relationes rationis, vt ſuprà diximus, ſed etiam multa non entia, vt cæcitas, ſurditas, vnitas numeralis, formalis, & aliæ infinitæ negationes.

Non omnes primas intentiones eſſe entia realia.

Quid ſecunda intentio ſit.

Secunda intentio eſt quicquid conuenit rebus veris, quia mente apprehenduntur, aut alio modo ab ea tractantur, vt eſſe prædicatum, ſubiectum, demonſtratum, & cætera huiuſmodi. Vnde patet neque omnia entia rationis eſſe ſecundas intentiones, vt videre eſt in iis relationibus rationis, quas diximus conuenire rebus veris ſemota omni operatione intellectus, qua illi obiiciantur: neque omnes item ſecundas intentiones eſſe entia rationis, vt patet in vnitatibus relationum,

prædicati,ſubiecti, & aliarum huiuſmodi ſecundarum intentionum: quæ vnitates etſi ſunt ſecundæ intentiones,quia nō conueniunt rebus veris niſi per operationem intellectus, quemadmodum & relationes quarum ſunt vnitates:tamen cùm ſint negationes quædā, ac proinde non entia,entia rationes dici non poſſunt.Ita patet non idem eſſe primam intentionem, quod ens reale, nec ſecundam intentionem idem, quod ens rationis.Verùm,quia prima intentio latiùs patet quàm ens reale,adhuc verum eſt,ſolas primas intentiones habere per ſe locum in prædicamentis,quemadmodum diximus de ente reali.

Concluditur non idem eſſe primā intentionem: quod ens reale, neque ſecundā idem quod ens rationis.

NVM SOLA ENTIA FINITA ET *completa admittantur per ſe in prædicamenta.*

QVÆSTIO VII.

Quod ſola finita.

SECTIO I.

Quid nomine entis finiti hoc loco intelligatur.

NOMINE entis finiti id ſolum intelligendum eſt hoc loco, cuius eſſentiæ perfectio certis finibus, & quaſi limitibus continetur,etiam ſi alioqui ſit infinitum, & illimitatum:ſiue potentia: vt cœlum quoad durationem,aut gignendi virtutem,:linea quoad diuiſionem, & quilibet numerus quoad accretionem; ſiue(quod multi dari poſſe putant) actu, veluti corpus infinitum, & multitudo infinita. Quod enim ſola entia finitæ perfectionis ſecundum eſſentiam ponātur per ſe in prædicamentis,ex eo manifeſtum eſt:quia in prædicamētis non ponūtur directò niſi genera ſumma,ſpecies,& his ſubiecta indiuidua,at ſumma genera nō poſſunt habere infinitæ perfectionis eſſentiam,cùm ſuperētur perfectione à ſuis ſpeciebus additione earum differentiarum, quæ generibus iunctæ complent naturas ſpecificas, ſpecies verò ipſæ cùm definibiles ſint per ſua genera & differentias,ac proinde earum eſſentiæ certis ac definitis limitibus claudantur,finitæ perfectionis neceſſariò ſunt:vnde & numeris ſimiles meritò dicuntur, quorum nullus infinitus eſſe poteſt.Demùm neque indiuidua eis ſubiecta poſſunt infinitæ perfectionis eſſe, niſi infinitam eſſentiæ perfectionem ſpeciebus addant,quod fieri nullo modo poteſt. Nam ſi indiuiduum adderet ſpeciei infinitam eſſentiæ perfectionem, iam in eo addito contineretur omnis eſſentiæ perfectio, ac proinde ſuperuacanea eſſet perfectio naturæ ſpecificæ & omnium generum, ſub quibus ſpecies contineretur: quare non eſſet eiuſmodi indiuiduum ſub vlla ſpecie collocatum,ſed extra omnem ordinem prædicamentalem. Ita patet,quicquid in prædicamentis per ſe ponitur, finitæ perfectionis eſſentialis eſſe debere: & cum id ex ipſa prædicamenti ratione colligatur,non dubium eſt,quin Ariſtoteles eiuſmodi conditionem ſubintelligi voluerit hoc loco.

Ita D. Tho. 1.p.q.3. art. 5.& 1. Sen. d.8.q.4. art. 3. & de poten.q.6.&7. ar.3. Alber. in prædica. tra.1.cap. 7. Magiſter in 1. d. 8. Sc. ead.diſt. q.3. Hen. de Gād. 1.p.ſum. art. 26.q.2. Boë. lib.1. de Tri. cap.6.& ſeq. Auicen.libr. 8.ſuæ Me.ca. 5.& reliqui doctores præter Greg.Ari. in 1.d.8.q.3. Gab.ibid. & Robertū Holcot. in 1.ſen. q.6. qui ponunt Deum in prædica. Vide etiam Rabbi Moſem lib.1.cap. 55.& 56.

Species cur ſimiles numeris eſſe dicantur.

Per hanc conditionem ſolū Deū excludi.

Per hanc cōditionem;quæ quarta eſt,ſolus Deus Opti.Maxi.à prædicamentorum ordinibus excluditur,vt qui ſolus cùm ſit infinitæ per-

fectionis ſimpliciter, nullis ſe finibus contineri patitur, quicquid in hac re ſenſerit Ariſtoteles. Quod ſi quæ ſunt alia quæ actu infinita eſſe poſſint, vt infinita magnitudo, multitudóve: aut infinitè inteſa qualitas, ea quemadmodum re vera quantitates aut qualitates erunt, ita & per ſe in prædicamento quantitatis aut qualitatis locum habebunt: ſi verò nihil tale poteſt in rerum natura exiſtere (quæ eſt probabilior Philoſophorum & Theologorum ſententia) non ponentur quidem per ſe in prędicamentis, verùm ad excludenda non opus erit hac conditione, cùm per primam aut tertiam reiecta ſint. Nam ſi ea in rerum natura eſſe non poſſunt, non erunt vtique entia, niſi quatenus mente conficta & excogitata.

Id colligitur ex 12. Meta. à tex. 1. vſque ad 5.

D. Tho. 1. p. q. 7. art. 3. & 4. Et quodlib. 9. art. 1. & quodl. 12. art. 2. Durãdus & D. Bonauen. in 1. d. 43. Scotus in 2. d. 1. q. 3.

Quod ſola completa.

SECTIO II.

VT autem intelligas meritò addi ſolere quintam illam conditionem, & completum ſit quicquid per ſe ad prædicamentorum ſeries admittendum eſt: exponemus prius quid completum, quid etiam incompletum Philoſophi in hac materia appellent.

Ens completum, primò quidem ac ſimpliciter eſt ens, quod ad nullius entis per ſe conſtitutionem pertinet: vt hic homo, hic cãdor. Nam etſi vtrumque poteſt eſſe pars entis per accidens, neutrum tamen poteſt eſſe pars entis per ſe, id eſt, vnius eſſentiæ. Deinde verò, ac ſecundum quid, illud ens dicitur completum, quod prædicatur in queſtione Quid eſt, de eo, quod eſt completum ſimpliciter: vt homo, vt cãdor; homo enim de hoc homine: & candor de hoc candore, dicitur in quæſtione quid eſt. Hinc patet nec differentiam vllam, ſiue vniuerſalem, ſiue indiuidualem, nec partes integrãtes entium per ſe, nec materiam, formámve, nec motũ, vt motus eſt, hoc eſt, vt forma partim acquiſita, partim acquirenda, eſſe entia completa. Patet etiam ſola indiuidua eſſe completa ſimpliciter, quia omnia communia pertinent ad conſtitutionem alicuius entis per ſe. Patet item: ſola genera, & ſpecies completorum ſimpliciter, eſſe completa ſecundum quid, quia hæc ſola dicuntur de illis in quæſtione Quid eſt, modo non excludas eorum rationes obiectiuas.

Quid ſit ens completũ primò & ſimpliciter.

Quid ens completum ſecundariò ac ſecũdum quid.

Motum non eſſe ens completum, vt motus eſt.

Vtrumque autem genus completorum entium in hac conditione neceſſariò intelligendum eſt. Nam ſi completa prioris generis directò ponuntur in prædicamentis, neceſſe eſt vt completa etiam poſterioris ponantur: ſi quidem prædicamenta non conſtant ſolis indiuiduis, ſed ſpeciebus etiam eorum ac generibus. Quod autem completa prioris generis directò ponantur in prædicamẽtis, ex eo patet, quia ſunt omnium entiũ præſtantiſſima, & in quibus cætera omnia non quomodocumq;, ſed actu, & ſecundum eſſentiam continentur, vt perſpicuũ eſt. Quocirca eæ, quæ primæ ſubſtantiæ appellantur, propterea primæ ac præcipuæ dictæ ſunt, quod non ſint aliarum ſubſtantiarum partes: id quod modo eodem dicendum eſt de indiuiduis accidentibus.

Vtrumque genus completorum hac conditione comprehendi.

Probatur. Quod verò ſola completa entia vtriuſque generis directò admittantur ad prædicamentorum ſeries (hoc enim præcipuè probandum erat) ex eo patet, quia ſi non ſolum completa, verùm etiam incompleta directò admitterentur: neceſſe foret, vt genera ſumma, eſſent communia completis & incompletis, quod fieri nequit, ſubſtantia enim genus ſummum non poteſt in primis genus omnium ſubſtantiarum incompletarum eſſe: neque enim poteſt enim genus differentiarum, non ſolùm, quia differentiæ in nullo prędicato eſſentiali vniuocè conuenire poſſunt, quod ſæpe à nobis dictum eſt, ſed etiam, quia ex eo ſequeretur genera bis includi in qualibet ſpecie immediata: ſemel ratione ſui, & iterum ratione differentiæ, quæ ſpeciem complet. Nō poteſt deinde eſſe genus partium integrantium, quia partes integrantes etiamſi differant re ipſa inter ſe, vt pars à parte, non differunt tamen, vt ſubſtantiæ actu diſtinctæ inter ſe, quod tamen neceſſe foret, ſi ſubſtantia genus ſummum, eſſet earum genus. Ponimus enim hoc loco id, quod vtcumq; patet ex iis, quæ diximus ad caput quartum: fuſiùs autem ad librum ſeptimum oſtendendum eſt, in eodem compoſito non dari partes integrantes, quæ diſtinguātur inter ſe per diuerſas formas ſubſtantiales, vt ſint actu diſtinctæ ſubſtantiæ. Denique non poſſe eſſe genus materiæ & formæ, ex eo patet: quia ſi materia & forma eſſent ſpecies generi ſummo prædicamenti ſubſtantiæ ſubiectæ: hæc & illa materia, eſſent primæ ſubſtantiæ, vt patet, hoc autem fieri non poſſe, ex eo manifeſtum eſt: quia primæ ſubſtantiæ ſubſiſtunt omninò per ſe, ita vt non ſolùm non ſubſiſtant per aliquod ſubiectum cui inhæreant, nec per aliquid inferius de quo prædicētur, ſed nec per aliquid, in quo ſint veluti eius partes: at hæc & illa materia, hæc & illa forma ſubſiſtunt per ſingularia compoſita, quorum ſunt partes eſſentiales, etiam ipſa humana forma, ſi non ſimpliciter, certè vt principiū omnium humanarum actionum, quas omnes niſi in toto cōpoſito exercere non poteſt. Atque hæc ratio in partes etiam integrantes eadem valet. Cùm ergo ſubſtantia genus ſummum non poſſit eſſe genus differentiarum, ne partium integrantium: nec materiæ, nec formæ, nec aliæ ſunt ſubſtantiæ incompletæ de quibus quæſtio eſſe poſſit, nū ſub illo, vt ſub genere ſummo contineantur efficitur: vt ſit tantùm genus ſubſtantiarum complexarum. Quod idem proportione ſeruata dici poteſt de cæteris prædicamentis. Huc accedit quod cū entia incompleta, neceſſariò ponantur in prædicamentis reductitiè, hoc eſt per ea, & in iis quorum ſunt partes: ſuperuacaneum eſt ea iterum poni per ſe, ac directò. Adde quod entia incompleta non tam ſunt entia, quàm differentiæ entium aut partes, aut inchoationes, vnde fit vt in diſtributione entium directò ac per ſe numerari non debeant. Ita patet, ſola entia completa poni directò in prædicamentis.

Vide D. Tho. in 4. d. 1. q. 1. art.

Differentias in nullo prædicato eſſentiali vniuocè conuenire poſſe.

Hanc conditionem tradi ab Ariſtotele. Hæc verò conditio etſi non apertè colligitur ex Ariſtotele hoc loco, tamen alibi plerúmque traditur: vt lib. 3. huius operis cap. 3. a & 6. Topicorum cap. 3. quoad differentias: vbi docet genera non prędicari per ſe de differentiis, libro autem 7. huius operis cap. 16. b quoad partes integrantes, quas dicit non eſſe actu in toto, hoc eſt actu entia, ſed

a *Tex. 10. & 11.*

b *Tex. 56.*

potentia.

c *Tex.8.* d *Tex.2.* d potentia. Eodem vero libro cap. 3. c & 2. de Anima cap. 1. d quoad materiam & formam:quibus locis ait,materiam per ſeipſam non eſſe quid(hoc eſt ſubſtantiam)neque aliquid aliorum prædicamentorum, neque eſſe hoc aliquid(id eſt, rem ſingularem) in genere ſubſtantię: quod certè verum non eſſet,niſi loqueretur de entibus completis. Idē ſentit de forma, cùm ſubdit formam eſſe, cùm iā hoc aliquid dicitur, hoc eſt,qua completur hoc aliquid:vt nō aliter ipſa ſit in genere ſubſtantię,niſi quia eſt pręcipua pars ſubſtantię naturalis,quę eſt hoc aliquid completum.Denique 3.Phyſic.cap.1.& 2. quoad motum:vbi docet motum eſſe imperfectum quippiam in genere earum rerum, quę acquiruntur per motum. Quapropter non dubium eſſe debet, quin Ariſtoteles hoc loco,& vbicumque de pręędicamentis agit,hanc conditionem intelligendam eſſe velit.Quod item Porphyrius e ex illo videtur collegiſſe, cùm tradiderit exemplum pręędicamenti ſubſtantię: nullam enim ſubſtantiam incompletam,facit ſpeciem,aut genus,aut indiuiduum eius pręędicamenti.

e *Cap.de ſpecie.*

Per hanc conditionem reiiciuntur primùm omnes differentię tam vniuerſales, quàm indiuiduales:deinde omnes partes integrantes entiū per ſe:tertiò materia,& forma,poſtremò motus, vt motus eſt, hoc eſt,vt eſt imperfecta,ſeu inchoata forma &nondum abſoluta,ſed tendens adhuc in perfectionem ſiue abſolutionem : & ſi quod eſt aliud ens quod completum non ſit.

Quæ per hāc conditionem reijciantur.

NVM SOLA VNIVOCA ET INCOMplexa per ſe ponantur in prædicamentis.

QVÆSTIO VIII.

Quod non ſola videantur poni.

SECTIO I.

Duæ vltimæ conditiones prædicamentales expenduntur.

DVÆ extremę conditiones ſuperſunt, vt aliquid per ſe locum habeat in pręędicamentis, vniuocum ſcilicet, & incomplexum eſſe: ſed tamen neutram earum eſſe neceſſariam his argumentis ſibi aliquis fortaſſe perſuadeat.

Primum argumentum.

Pręcipuus locus in pręędicamento ſubſtantię debetur indiuiduis ſubſtantiis,tanquam iis,quę primę ſunt,ac maximè ſubſtātię, eadémque ratione in pręędicamentis accidentium primus locus debetur indiuiduis accidentibus, quę in ſuis quoque generibus maximè rationem accidētium participant:at indiuidua non ſunt vniuoca, cùm non dicatur eadem ratione de pluribus : non eſt igitur opus, vt vniuocum ſit quicquid per ſe locum habere debet in pręędicamentis. Quod ſi quis reſpondeat,indiuidua determinata, vt hunc hominem, hunc candorem non poni per ſe in pręędicamētis, vt quę per ſe à nul-

Reſponſio.

lo artifice tractantur, ſed ſola indiuidua ſub communi ratione indiuidui huius vel illius prædicamenti: ſi enim tractatur ab Ariſtotele indiuidua ſubſtantia ſub communi nomine & ratione primę ſubſtantię, præſto eſt, quo vrgeatur: aut enim ſumit nomen indiuiduæ ſubſtãtiæ quatenus eſt ſecundæ intentionis: aut quatenus primæ: ſi quatenus ſecundæ, hoc eſt, quatenus ſignificat Logicam aliquam conditionem, vt ſubiectionis aut prædicationis: non ponitur vtique per ſe in prædicamentis, vt ex dictis a perſpicuum eſt, ſi quatenus primæ, nempe vt ſignificat rem minimè pendentem ab operatione intellectus, certè aut eſt nomen caſu æquiuocum, aut analogum. Nam ſi immediatè ſignificat hanc & illam ſubſtantiam, quatenus ſunt hæc & illa, æquiuocum certè caſu eſt, vt Alexandri nomen Alexandro Paridi, & Alexandro Macedoni: ſi verò ſignificat omnes indiuiduas ſubſtantias, vt proportionem quandam ſingularitatis inter ſe habent, analogum eſt: quandoquidem ſingulares ſubſtãtiæ, quatenus ſingulares ſunt, & differentiis indiuiduantibus conſtant, analogicè tamen conueniunt, quemadmodum & ipſæ differentiæ indiuiduantes, quibus ſunt ſingulares, vt ex ſuperiori capite b perſpicuum eſt. Atque eodem modo cõcludere licet de indiuiduis accidentibus.

Refellitur. *a Quæſt. 6.* *Tex. 75.* *b Quæſt. 6. ſect. 5.*

Secundum argumẽtum.

Præterea definitio obiectiuè ſumpta, hoc eſt, pro ipſo definitionis obiecto, complexa eſt, vtpote conſtans genere & differentia tanquam duobus conceptibus obiectiuis: at ea ſic ſumpta ponitur per ſe in prędicamentis: non eſt igitur opus, vt incomplexum ſit quicquid per ſe in prædicamento ponitur. Aſſumptio ex eo probatur: quia vt Ariſtoteles docet 1. de Anima c. 1. c definitiones rerum, ex prædicamentis petendæ ſunt: at illæ perinde locum habent in prædicamẽtis, ac cætera prædicata Dialectica, quæ ſunt genus, proprium & accidens, vt idem quoque ſcribit 1. Topic. cap. 7. nemo autem dubitat genera proprietates, & accidentia habere per ſe, ac directò locum in prædicamentis.

c Text. 6.

Tertium argumentum.

Poſtremò, definitionis ſignificatum, eſt ens per ſe, vniuſque naturę, quemadmodum & ſpecies quæ definitur: neque à ſpecie diſtinguitur niſi modo conſiderandi ſolo: quare cùm ſpecies, quæ definitur, locum habeat per ſe in prædicamentis, non eſt cur idem negetur definitioni.

Vera explicatio quæſtionis.

Sectio II.

Pars affirmatiua quæſtionis probatur. Primo.

VErùm non obſtant argumẽta propoſita, vt à communi Philoſophorum ſentẽtia recedatur. Nam quòd vniuocatio ſit neceſſaria vt aliquid per ſe ponatur in prædicamentis ex eo patet, quia niſi addatur ſequetur mira confuſio prædicamentorum, quæ tamen diſtinctionis cauſſa inuenta ſunt, ſeruatis enim quinque ſuperioribus conditionibus, neceſſe erit per ſe ac directò admittere æquiuoca & analoga plurima, quæ entia ſint per ſe ac realia finita, & completa, dãdus enim erit per ſe locus cani in tota latitudine ſuæ ſignificationis ſumpto, accidenti etiam in commune, & cæteris huiuſmodi. Niſi etiam addatur

Lege Simpli. in prædicam Scot. ibid. Ammon. ca. de Incomplexis.

in

incomplexio, non erunt ſimplices ac primi conceptus ij,qui tradun- *Secundo.*
tur in Prædicamentis, quibus, tamen inueniendis, & ad differendum tanquam primis elementis conſtituendis, facta eſt Prædicamentorum tractatio: neceſſariò enim admittendæ erunt definitiones entium per ſe realium, finitorum,completorum, ac vniuocorum, quæ ſimplices conceptus non ſunt:ſed compoſiti. Quocirca cùm Ariſtoteles in Prædicamentorum libro reliquas conditiones ex Metaphyſica petēdas eſſe voluiſſet,has duas prætermittere noluit,tradēs initio diſtinctionem vniuocorum ab æquiuocis ac denominatiuis, & incomplexorum à cōplexis, vt doceret neque æquiuoca,neque complexa per ſe locum habere in Prædicamentis. Quod ipſum quoque colliges ex communi in Prædicamenti deſcriptione quam ſuperiùs tradidimus. Neceſſe eſt enim vt quicquid genus eſt, ſpecies, aut ſpeciei ſubiectum, indiuiduum vniuocum ſit, & incomplexum, ea tamen vniuocatione,quam mox explicabimus. Ita reiiciuntur per has duas conditiones, primùm quidem æquiuoca, deinde analoga, poſtremò complexa omnia.

Ex Ariſtotele cōfirmatur.

Tertio. Ex definitione Prædicamenti.

Quæſt.1. ſect.2.

Addunt quidam octauam conditionē,vt ſit compoſitum reale quicquid ad categoriarum ſeries per ſe admitti debet.Sed eam non eſſe neceſſariam ad caput ſequens perſpicuum fiet, vbi ſubſtantias quoque immateriales eſſe patebit.

Octauā conditionem non eſſe neceſſariam.

Solutio argumentorum.

SECTIO III.

PRIMVM igitur argumentum duobus modis ſolui poteſt. Vno ſi vniuocatio ſumatur negatiuè,vt ſit ſenſus: Quicquid in Prædicamentis locum per ſe habet vniuocum eſſe, hoc eſt, non æquiuocum: ſumpta tamen æquiuocatione,vt analogiam comprehendit:iſto enim modo nullum eſt determinatum indiuiduum,quod vniuocum non ſit. Altero ſi vniuocatio indifferēter accipiatur pro actiua &paſſiua,ita vt vniuoci vocabulo intelligatur quicquid vniuocè aut participatur à pluribus, aut cum alio commune aliquid participat,hoc enim pacto indiuidua determinata,vniuoca ſunt. Namque tres vniuocorū modos iuxta hanc ſignificationem in quolibet Prædicamento cernere eſt. Vnum eorū quę participantur, ſed non participāt,vt genera ſumma:Alterum eorum,quæ &participantur,& participant,vt ſpecies omnes cùm mediæ,tum infimæ:Tertium eorum participant, ſed nō participantur,vt indiuidua.Quapropter non eſt recurrendum propter argumentū propoſitū ad indiuidua ſub communi ratione indiuidui ſumpta. Nō ponitur enim per ſe in Prædicamentis indiuiduo ſub communi vlla ratione indiuidui,vt rectè occurrebatur in argumētū,ſed ſub particulari & determinata. Nec obeſt, quod nullus artifex de determinatis indiuiduis per ſe, ac ex inſtituto agit: neque enim ponuntur in Prædicamētis, vt de illis ex inſtituto agatur,ſed vt doceatur,& intelligatur eſſe illa quaſi fundamenta, & baſes Prædicamentorū,quod rectè explicatur

Primi argumenti duplex ſolutio. Prima.

Secunda.

Tres vniuocorum modi in quouis Prædicamento.

à Phil

à Philoſophis, ſumptis illis ſub communi ratione indiuiduorum ſubſtantiæ, quantitatis, & reliquorum prædicamentorum.

Definitiones à prædicamẽtis peti, non tamen in eis per ſe poni.

Ad ſecundum dicito, definitiones rerum, ex prędicamentis quidem petendas eſſe, eáſque perinde locum habere in prædicamentis, ac alia quædam prædicata Dialectica, cæterùm non verum eſſe, reliqua omnia prædicata Dialectica per ſe poni in prædicamentis: multa enim ſunt propria & accidentia, quibus id negatur, vt propria complexa, veluti animal riſus capax: huiuſmodi enim deſcriptiones in propriis numerat Ariſtoteles tote ferè 5. Topicorum libro, & plurima etiã accidentia communia, quæ vel complexa ſunt, vel ſecundæ intentionis, aut non entia, vt totum hoc eſſe eruditum, grammaticum, eſſe genus, eſſe cæcum, & ſimilia. Non igitur ea de cauſſa docet Ariſtoteles definitiones rerum ex prædicamentis petendas eſſe, quòd patet eas, earúmve obiecta poni per ſe in prædicamentis, ſed quia in prædicamentis inueniuntur genera & differentiæ, ex quibus illæ conficiuntur: genera quidem interdum per ſe poſita, veluti genus hominis, interdum reductitiè, vt genus animæ, cuius definitionem ipſe in loco citato librorum de Anima inueſtigat: differentiæ verò ſemper reductitiè, vt quæ & incompleta entia ſunt, & nulli generi eſſentialiter ſubiici poſſunt, vt ex ſuperiori libro patet.

Definitio qua ratione diſtinguatur à definito.

Ad tertium dicendum eſt, ſignificatum definitionis (loquor autem in tota hac quæſtione de eſſentiali) eſſe quidem ens per ſe, neque item ab ſpecie diſtingui, niſi modo conſiderandi ſolo: nempe quia duplici conceptu apprehenditur, cùm ſpecies vt tale quiddam ens eſt, vno tantum apprehendatur: verumtamen ſolùm conſiderandi modum ſatis eſſe, vt hac ratione non habeat per ſe locum in prædicamentis, ſed per conceptum obiectiuum generis & differentiæ, in quos diſtinguitur, vel potiùs per ipſam ſpeciem, quæ ex his componitur.

NVM CÆTERA OMNIA REDVcantur ad ea quæ per ſe ponuntur in prædicamentis, & quo pacto id fiat.

QVÆSTIO IX.

Deo excepto cætera omnia reuocat.

SECTIO I.

Reduci omnia reliqua probant aliqui.

Simplic. in prædica. & Paulus Ven. lib. ſuæ Met. c. 4. vbi Deũ etiam reuocat ad prædicam. ſubſtantiæ.

RELIQVVM eſt vt explicemus an cætera omnia quæ non ponuntur per ſe in prædicamentis, reuocentur ad ea, quæ per ſe in eis collocantur, & quo pacto id fiat.

Primo. Qua in re ſunt, qui partem affirmatiuam prioris membri vniuersè aſtruant, hac ratione ducti: quia cùm omnia, quæ quoquo modo ſunt aut cogitari poſſunt, ratione aliqua in prædicamentis inueniãtur, tanquam in cõmuni quaſi ſeminario omnium elementorũ diſſerẽdi, vt eſt

omnium

omniũ Philoſophorũ ſententia:neceſſe videtur fateri, quicquid per ſe in illis non ponitur,ſaltem reductitiè collocari. Accedit, quod omnia prædicata dialectica,ac proinde ſubiecta ex prædicamentis petuntur, quod Ariſtoteles docet 1.Topicorũ capite 7. & omnes Dialectici approbãt,nemo autẽ dubitat quin omnia,quę quoquo modo ſũt aut cogitari poſſunt,in prædicatis & ſubiectis Dialecticis poſſint numerari.

Secundo.

etiam reuocat Ad Prædicamenta ſubſtantiæ.

SED hæc ſententia etſi vera eſt in cæteris omnibus,non eſt tamen probanda in Deo.Nam reuocari vnum ad aliud,nihil aliud eſt quam referri illud tanquam ad aliquod prius natura,ſiue generationis ordine,quo modo totum reuocatur ad partes,ſiue perfectionis qua ratione partes reuocantur ad totum. Quamquam verò ea,quæ per ſe ponuntur in Prædicamentis ſint priora natura cæteris omnibus, quæ quocunque modo eſſe,aut cogitari poſſunt,excepto Deo,nihil tamen eorum eſt prius natura Deo,aut etiam omnia ſimul,ſiue generationis ordine,ſiue perfectione,vt perſpicuum eſt. Quocirca non ſatis miror Auctores eos, qui expreſsè aiunt, Deum non poni quidem per ſe in Prædicamentis,ſed tamen ad ea reduci,vt interim mittamus eos quaſi aliqua dignos venia,qui nulla mentione Dei facta, vniuersè affirmant,omnia,quæ quoquo modo ſunt,aut cogitari poſſunt,aut per ſe, aut reductitiè in Prædicamentis poni.

Ita Alexan. Alexan.12. Meta in tex. 19. Argent. in 1.d.8.q.1.

Hanc ſententiam in Deo verã non eſſe.

DICENDVM igitur, cætera omnia quæ per ſe in Prædicamẽtis non ponuntur,Deo excepto,ad ea quæ per ſe ponũtur reduci:ipſa verò,quæ in eis per ſe locum habent,ac proinde reliqua, quæ ad illa reducuntur,omnia ad Deum tanquam ad omnium principium finémque reuocari.

Vera quæſtionis explicatio.

NEQVE obſtant argumenta in oppoſitum:nam etſi omnia, quæ rationem entis participant,modo aliquo inueniuntur in Prædicamẽtis,& omnia item tũ prædicata,tum ſubiecta Dialectica,à quibus non eſt excludendus Deus,ex Prædicamentis petuntur,tamen,quia Deus non reperitur in Prædicamentis, niſi tanquam cauſa in ſuis effectis, idcirco non ſequitur reuocari eum ad Prædicamenta,ſed potius ad illum Prædicamenta: quod quidem eſt poni Deum in Prædicamentis participatiuè,vt qui ab illis participetur,non reductitiè, vt qui ad illa reducatur.Poſſumus tamen pro Auctoribus impugnatæ ſententiæ dicere,etſi illi non rectè loquuntur, rectè tamen ac nobiſcum ſentire: cùm enim ab eis petitur,quonam modo Deus ad Prædicamẽta reducatur,reſpondent reduci tanquam cauſam primam ad ſua effecta: at cauſa non reducitur ad ſua effecta(niſi materialis & formalis ad compoſitum) ſed potius effecta ad cauſam.

Solutio argumentorũ partis oppoſitæ.

D.Tho.de Potent.q.7.art.3.ad 7.

Quo pacto cætera omnia ad Prædicamenta reuocentur.

SECTIO II.

QVOD igitur attinet ad reliqua omnia præter Deum,non entia quidem reducuntur ad Prædicamenta per ea entia quæ in eis locum habent, negationes videlicet per ea, quæ negantur,& commentitia ſecundum ſe per ea,ex qui-

Primo.

Non entia.

bus finguntur conſtare, exiſtentiæ verò per eſſentias, & cæteri modi, quos dicunt intrinſecos per ea entia, quorum ſunt modi. Deinde reuocantur entia per accidens per entia per ſe, ex quibus conſtāt, vt homo albus per hominem & albedinem: & arte facta per materiam artis, aut partes eius, & formam artificioſam. Tertio, reuocantur entia rationis per entia realia, in quibus fundātur, vt hæc notio generis per animal, & hæc notio ſpeciei per hominem, & entia ficta, quatenus ficta ſunt, per ipſum fingendi actum, vt Chimæra quatenus per actum, quo concipitur

Secundo. Entia per accidens.

Tertio. Entia rationu.

CAPITIS OCTAVI EXPLANATIO.

Subſtantiam dici quatuor modis.

Primo.

SVBSTANTIÆ *a dicuntur.* Tradit quatuor modos, quibus ſubſtantia dicatur, quos deinde reuocat ad duos præcipuos. Primus eſt vulgaris, & cuique obuius, quo comprehenduntur corpora omnia ſenſibilia & quæ digito oſtendi poſſunt: nō ipſæ quidem moles corporum, vt quæ ſunt quantitates, ſed ea quæ his ſubſtant, & de nullo ſubiecto ſiue inhæſionis, ſiue prædicationis dicuntur, ſed de iis cætera. Complectitur autem Ariſtoteles hac ſignificatione ſubſtantiæ primas ſubſtantias, non omnes tamen, ſed ſenſibiles, earúmque partes integrantes. Quāquam enim huiuſmodi partes, nec primæ nec ſecundæ ſubſtantiæ ſunt, ſæpe tamen primis reductione quadam adnumerantur. Quod autem hic referuntur dæmonia inter ſubſtantias ſenſibiles, ex *a* Platonis opinione dictum eſt: poſuit enim Plato animalia quædam ſubtiliſſimi corporis, & ratione prædita, & perpetua, quæ ſententia non placet Ariſtoteli, tametſi ea nonnunquam *b* vtatur exempli afferendi cauſſa.

Cur hic dæmonia inter ſubſtantias ſenſibiles referantur.

Cur non ſit cōplexus corpora ſenſibilia vniuerſalia.

ΚΕΦ. Η.

Οὐσία a δὲ λέγεται τά τε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ καὶ ὅσα τοιαῦτα: καὶ ὅλως σώματα: καὶ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα, ζῶά τε καὶ δαιμόνια: καὶ τὰ μόρια τούτων, ἅπαντα δὲ ταῦτα λέγεται οὐσία, ὅτι οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, ἀλλὰ καὶ τούτων τὰ ἄλλα. ἄλλον b δὲ τρόπον ὃ ἂν ᾖ αἴτιον τοῦ εἶναι ἐνυπάρχον ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅσα μὴ λέγεται καθ' ὑποκειμένου, οἷον ἡ ψυχὴ τῷ ζώῳ. ἔτι c ὅσα μόρια ἐνυπάρχοντά ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις ὁρίζοντά τε, καὶ τόδε σημαίνοντα, ὧν ἀναιρουμένων ἀναιρεῖται τὸ ὅλον, οἷον ἐπιπέδου, σῶμα, ὥς φασί τινες, καὶ ἐπίπεδον, γραμμῆς: καὶ ὅλως ὁ ἀριθμὸς δοκεῖ τοιοῦτος εἶναι: ἀναιρουμένου τε τούτου, οὐδὲν εἶναι: καὶ πάντα ὁρίζειν, ἔτι d τὸ τί ἦν εἶναι, οὗ ὁ λόγος ἐστὶν ὁρισμὸς: καὶ τοῦτο οὐσία λέγεται ἑκάστου. Tex. 15.

Συμβαίνει

a *Vide Proclum libr. de Ani. & dæmone, & Alcinoum libr. de doctrina Platonis cap. 15. & Plotinum. Enead. lib. 5. c. 6.*

b *Vt 5. libr. Topic. c. 1.*

QVAERAT aliquis hoc loco cur Ariſtotel. hac ſubſtantiæ ſignificatione non ſit complexus corpora ſenſibilia vniuerſalia, vt tota ſignificatio eſſet corpus ſenſibile, non modo ſingulare, ſed etiam vniuerſale? huius rei duplex ſe offert cauſſa: vna, quia corpus ſenſibile vniuerſale non omnibus eſt notum, Ariſtoteles autem incipere voluit à notiſſima ſubſtantiæ ſignificatione: altera, quia Plato, cuius auctoritati in vſu verborum haud facile repugnandum erat, nullam naturam vniuerſalem (etiam ipſorum corporum ſingularium) corpus eſſe putabat. Aduerte autem ad hanc primam ſignificationem ſubſtantiæ reuocari materiam; eo quod cætera omnia, quæ in corporibus ſenſibilibus cernuntur, in ea inſint vt ſubiecto, ſaltem mediato, ipſa verò non inſit in alio.

Materiam ad hanc primam ſubſtantiæ ſignificationem reuocari.

Secundo.

b *Alio modo id.* Secundus modus eſt, quo ſubſtantia ſignificat cauſſam formalem ſubſtantiæ primo modo dictæ, non ſeparatam, ſed in illa ipſa exiſtentem, quo pacto

cipitur aut per partes,ex quibus conſtare dicitur.Reuocantur quoque entia incompleta per completa,vt differentię vniuerſales per ſpecies, indiuiduales autem per indiuidua , & partes integrãtes per totum integrum,& materia & forma per compoſita,quæ ex illis conſtant.Denique reuocantur entia æquiuoca per vniuoca , vt canis per domeſticum,marinum, & cœleſtem:& cõplexa per incomplexa , vt hominem eſſe animal , per hominem & animal, & definitio obiectúmve definitionis,per id,quod definitur.

Quarto Incompleta.

Quinto Æquiuoca & complexa.

---

pacto anima eſt cauſſa huius animalis, aut illius. Meritò autem intelligunt interpretes hoc loco nomine cauſſæ ipſius eſſe ſolam cauſſam formalem,quia cùm primum ponitur forma in rerum natura,continuò ponitur res:quod non ita accidit poſita materia,cùm illa multarum rerum formis eadem ſuccedat.

Subſtantiam pro cauſa formali vt ſtatuæ ſenſibilis.

D. Thom. & Alexander.

c *Præterea partes omnes.* Tertius modus eſt,quo ſubſtantia apud Platonem & Pytagoricos ſignificabat principia corporum ſenſibilium more Mathematico tradita,puncta inquam,lineas,& ſuperficies,itémque vnitates, ac numeros. Putabant enim corpora ſenſibilia ex his tanquam cauſſis internis pendere,quòd per illa definirentur, & eis ſublatis cohærere in rerum natura non poſſent. Qua ratione dicebant , plana , ſiue ſuperficies eſſe ſubſtantiam corporis , lineas planorum , puncta linearum , itémque numeros ac vnitates eſſe ſubſtantias non modò corporum ſenſibilium, ſed etiam planorum, linearum , & punctorum, quod cætera omnia ex numeris & vnitatibus penderent , & per ea definirentur. Addebant autem Platonici & Pythagorici , huiuſmodi principia ſignificare hoc aliquid , quia poſſent intellectu apprehendi ſine iis, quorum eſſent principia, Quamquam hoc intereſt , quod Platonici dicebant eſſe illa ſeparata à corporibus ſenſibilibus, Pythagorici autem in eis ipſis , vt ex primo libro patet.

Tertio. Pro principijs ſenſibilium. Principia corporum ſenſibilium apud Platonem & Pythag. quænam.

CAPVT VIII.

Tex. 5.

SVBSTANTIAE a dicuntur & ſimplicia corpora, vt terra , ignis, aquo ac cætera huiuſmodi: & omnino corpora , & quæ ex hu conſtant cum animalia: tum etiam dæmonia , & horum partes. Hæc autem omnia ex eo dicuntur ſubſtantiæ , quòd non de ſubiecto dicantur, ſed de eis cætera. Alio b *modo, id quod cauſſa eſt ipſius eſſe , inéſtque in iis, quæ non dicuntur de ſubiecto , vt in animali anima. Præterea* c *partes omnes, quæ in talibus inſunt, quæquo definiunt , & hoc aliquid ſignificant, quibus ſublatis totum tollitur , quo pacto ſublato plano tollitur corpus, vt quidam dicunt , & linea ſublata, planum atque omnino numerus videtur quibuſdam huiuſmodi eſſe : etenim eò ſublato nihil eſſe, & omnia definire. Præterea* d *quidditas , cuius ratio eſt definitio , atque hæc dicitur ſubſtantia cuiuſque.*

Ca. 6. à tex. 7.

Ita fit,

d *Præterea quidditas.* Quartus extremúſque modus eſt , quo ſubſtantia ſumitur pro eſſentia ſiue quidditate rei , quæ definitione explicari poteſt,vt pro eſſentia hominis,animalis,& cæteris naturis communibus:ſingulares enim eſſentiæ rerum ſenſibilium non comprehenduntur hac ſignificatione,quia definiri nequeunt.

Quarto. Pro eſſentia ſubſtantias ſingulares completas corporis expertes ad quartum modum pertinere.

SI QVIS autem quęrat,ad quam harum ſignificationum pertineant ſubſtantiæ completæ ſingulares non ſenſibiles,ſiue materiæ expertes : dicendum eſt , eas reduci ad hanc extremam iuxta ſententiam Ariſtotelis , qui putat per eaſdem differentias compleri ſpecies,& indiuidua ſubſtantiarum ſeparatarum, vt capite ſexto diximus.

In primum & quartum modum cæteri colliguntur.

e *Ita fit,vt ſubſtantia.* Reuocat ſeu potius colligit traditos modos ſubſtantiæ in primum & quartum:videtur enim excludere tertium, tanquam qui ipſi non probetur:ſecundus verò reuocatur ad primum,quia ſubſtantiales formæ corporum ſenſibilium ſunt partes primarum ſubſtantiarum.Vocat autem Ariſtoteles quamlibet eſſentiam vniuerſalem hoc aliquid & ſeparabile quiddam, ne videatur morem loquendi

Cur vocet eſſentiam vniuerſalem hoc aliquid.

Συμβαίνει e δὲ κατὰ δύο τρόπους τὴν οὐσίαν λέγεσθαι, τό θ' ὑποκείμενον ἔσχατον, ὃ μηκέτι κατ' ἄλλου λέγεται, καὶ ὃ ἂν τόδε τι ὂν, καὶ χωριστὸν ᾖ. τοιοῦτον δὲ ἡ ἑκάστου μορφὴ καὶ τὸ εἶδος.

NVM DEVS OPT. MAX. PONATVR in prædicamentis.

QVÆSTIO I.

Quorundam haud vera ſententia.

SECTIO I.

ET ſi ex iis,quæ ſuperiori capite dicta ſunt,ſatis conſtat, num Deus Opt.Max.ponatur in Prędicamentis, tamē, vt res apertior fiat, operæpretium fuerit eam quæſtionem ſeorſim diſcutere,præſertim cum nō deſint Theologi, qui aliter ſentiant. a Nam Gregorius Ariminenſis, Gabriel,& alij quidam Nominales exiſtimant, Deum propriè, ac per ſe poni non modo in Prædicamento ſubſtantiæ,de quo nunc agimus,ſed etiam in Prædicamentis Relationis,& Actionis.Quibus Auctoribus præbuit anſam Gulielmus b Okam,qui in octaua diſtinctione primi Sententiarū vbi hæc quæſtio à Theologis tractatur,etſi non auſus eſt affirmatiuam partem aſſerere,motus auctoritate totius ſcholæ Theologicæ,ita tamen negatiuæ argumenta ſe eleuaſſe credidit,vt dixerit illam nulla efficaci ratione poſſe concludi.

Partis affirmatiuæ Auctores.

Okamum dediſſe anſam.

a *Gregor. Arim. in 1. d.8.q.3. Gabr. ibid. Robert. Holkot. q. 6. Ioann. Bac. cond. 6. q. 1. Ioannes Maior.d.8.q 1.*

b *In* 1.*d.8. q.1.*

Argumenta pro hac parte Primum.

ARGVMENTA Gregorij & aliorū,quæ ex principiis ac fundamentis ſui auctoris deſumpſerūt,hęc ferè ſunt.Subſtantia genus ſummum,itémque ſpiritus ſeu ſubſtantia incorporea,quæ eſt quædā ſpecies ſubſtātiæ generis ſummi,prædicatur de Deo vniuocè,& in quæſtione Quid eſt,igitur Deus propriè & per ſe ponitur in hoc Prædicamento.Priorem partem antecedentis ex eo probant, quia ſubſtantia definitur ens per ſe exiſtens,ſpiritus autem,ſubſtantia corporis expers:quæ rationes æquè conueniunt Deo, ac cæteris rebus, quæ ſub his generibus ponuntur.Poſteriorem partem ex eo ſuadēt,quia ſi quis quærat,quid ſit Deus,rectè reſpondebit, qui dixerit eſſe ſubſtantiam, & familiarius,qui dixerit eſſe ſpiritum.Vnde Chriſtus dominus apud Ioannem,*Spiritus,* inquit, *eſt Deus.* *Ioan.4.*

DEINDE ſi quid obſtaret quo minus Deus ſub genere propriè & per ſe poneretur id eſſet,aut eius ſimplicitas, aut infinitas:at neutrum obſtat:nihil igitur.Propoſitionem ex eo ſuadent,quia, qui contēdunt Deum poni per ſe in Prædicamentis, ex his duobus quaſi capitibus præcipua

quendi Platonis contemnere, qui vtrumque verbum accommodabat rebus vniuerſalibus, ſiue Ideis. Re tamen vera etſi res vniuerſales videntur ſignificare hoc aliquid, eo quod ſeparatim intelligi poſſunt ſine ſingularibus, nõ ſunt tamen hoc aliquid cùm fieri nequeat, vt ſeparatim exiſtant: de qua re quod ad vniuerſales ſubſtantias attinet, non nihil dixit Ariſtoteles in prædicamentis. *Cap. de Subſtantia.*

Ita ſit, c vt ſubſtantia duobus modis dicatur, & vltimum ſubiectum, quod iam de alio non dicitur, & id, quod hoc aliquid eſt ac ſeparabile. Talis autem eſt cuiuſque forma & ſpecies.

---

præcipua ducunt argumenta. Priorem partem aſſumptionis ea ratione probant, quia Angeli inquiunt, & accidentia, ſunt res ſimplices, & tamen ponuntur propriè & per ſe ſub genere. Poſteriorem verò ex eo ſuadent, quia linea infinita ſi datur, aut dari poteſt, non excluditur à genere quantitatis ex quo fit, vt pari ratione non excludatur à genere ſubſtantiæ natura diuina, quia ſit infinita.

Cap.3.tex.4. IDEM confirmant auctoritate Ariſtotelis libro 10. huius operis: vbi docet, id quod eſt menſura omnium, quæ ſunt in aliquo genere, eſſe aliquid illius generis. Cùm ergo Deus ſit menſura omnium ſubſtantiarum, quòd ſit perfectiſſima ſubſtantia: colligunt illi, Deum ex Ariſtotelis ſententia poni in Prædicamento ſubſtantiæ. Tum ex eodem, initio 12. a libri huius operis: vbi tradit ſubſtantiam eſſe primum ens, móxque b eandem diuidit in mobilem & immobilem, ſub c qua poſtea numerat Deum. Poſtremo ex 1. d Ethic. ad Nicomachum: vbi Ariſtoteles inter exempla eorum, quæ ponuntur in Prædicamentis, perſpicuè numerat Deum. *Ab auctoritate Ariſtotelis confirmatio eiuſdem partis.*

a Cap.1.text.2. b Ca.2.tex.5. c Cap.7.text.39.& 40. d Cap.6. Cap.9.& 10.

ID ipſum confirmant Diui Auguſtini auctoritate, quæ in 5. lib. de Trinitate ſcribit, quædam Prædicamenta dici propriè de Deo, vt ſubſtãtiam, relationem, & actionem, alia metaphoricè, vt ſitum eſſe, habere locum, & tempus. Idem ex Boëtio lib.1. de Trinitate: vbi ait, *ſubſtantiam continere vnitatem, relationem verò multiplicare trinitatem.* Et ex Damaſceno in Elementario: quo loco planè fatetur incorporeum eſſe differentiam ſubſtantiæ, eámque differentiam continere Deum & Angelum: ita concludunt, Deum poni per ſe ac propriè non ſolum in Prædicamento ſubſtantiæ, ſed etiam in cæteris, quæ de ipſo propriè, hoc eſt, non per tranſlationem dicuntur. *Et Diui Auguſtini.* *Cap.12.* *Et Boetij.* *Damaſceni.* *Cap.9.*

Vera aliorum ſententia.

SECTIO II.

VERVM oppoſita ſententia nobis amplectenda eſt, & hac vna aſſertione explicanda. Deum Opt. Max. nec per ſe, nec reductitiè poni in Prædicamentis. Prior pars multis ex capitibus oſtendi poteſt: ex ſimplicitate diuina, ex infinita illius perfectione, ex neceſſitate diuinæ naturæ, & ex ipſa ratione Prædicamenti ſubſtantiæ, in quo Deus maximè videri poſſet collocandus. *Pars negatiua ex multis capitibus probatur.*

Ex ſimplicitate quidem diuina hęc ratio duci poteſt. Repugnat diuinæ *Ex ſimplicitate diuinæ eſſentiæ.*

uinę ſimplicitati Deum ſubiici generi, igitur & poni per ſe in prædicamento: conſequentia perſpicua eſt, antecedens ex eo probatur, quia quicquid ſubiicitur generi, conſtat duobus ſaltē entitatibus, altera generis, altera differentiæ, Deus autem cum ſit perfectiſſimè ſimplex compoſitus ex pluribus entitatibus eſſe non poteſt.

Nominalium reſponſio. HVIC argumento reſpondent Nominales: non quicquid ſubiicitur generi, eſſe compoſitum ex pluribus entitatibus, ſed id ſolum, quod conſtat materia & forma: cætera enim, vt ſubſtantias ſeparatas & accidentia, eſſe ſimplices entitates, neque vllo modo compoſitas ex pluribus entitatibus. *Refellitur. 1.* Quæ reſponſio falſo nititur fundamento: quicquid enim ſubiicitur generi conuenit vniuocè & eſſentialiter cum aliis, quæ ſunt ſub eodem genere: & rurſus differt ab iiſdem non quauis differentia, ſed interna & pertinente ad eſſentiam. Vnde fit vt quicquid ſubiicitur generi neceſſariò conſtet duabus ſaltem entitatibus: altera, qua conueniat cum aliis, quæ ſub eodem genere continentur: altera qua ab eiſdem differat.

PRÆTEREA id, quod formaliter continet entitates multorum generum, non ponitur totum ſub vno genere: quemadmodum totum hoc Homo ſapiēs, quia formaliter complectitur entitatem ſiue naturam ſubſtātiæ & qualitatis, nec omnino ponitur ſub genere ſubſtantiæ, nec omnino ſub genere qualitatis, ſed partim ſub vno, partim ſub altero: *Deus complectitur formaliter entitatē ſubſtantiæ & relationis.* Deus autem complectitur formaliter entitatem ſubſtantiæ & relationis, cùm formaliter ſit per ſe exiſtēs, itémque formaliter Pater & Filius, & Spiritus ſanctus: ergo ſi ſubſtantia & relatio conueniunt vniuocè Deo & creaturis, vt genera diuerſorum Prædicamentorum, quod cōtrariæ opinionis Auctores dicunt: efficitur, vt Deus non ponatur totus ſub genere ſubſtantiæ, ſed partim ſub genere ſubſtantiæ, partim ſub genere relationis. At qui Deus, cùm ſit vnius dumtaxat eiuſdēque ſimpliciſſimæ naturæ, non poteſt poni partim ſub vno genere, partim ſub alio, vt ponitur complexio ex homine & ſapientia, ergo nullo modo dicendum eſt, Deum poni per ſe in Prædicamentis.

Ex infinita Dei perfectione prima confirmatio. EX infinita autem perfectione diuina hæc ducuntur argumēta. Si Deus ſubiiceretur alicui generi, cùm natura cuiuſque generis ſit eiuſdem perfectionis eſſentialis in omnibus, quæ ſub illo continentur, darentur creaturæ æquè perfectæ in aliquo eſſentiali attributo, atque Deus, eæ nimirum, quæ cum Deo ſub eodem genere continentur: at hoc nequaquam admittendum eſt, ergo nec illud. Aſſumptio, de qua ſola dubitare quis poſſet, ex eo patet: quia omnia eſſentialia attributa *Dei omnia attributa ſūt infinita.* Dei ſunt infinitè perfecta, ac proinde infinitè excedunt perfectionem prædicatorum eſſentialium cuiuſque creaturæ, alioqui cum omnia, quæ ad eſſentiam creaturarum pertinent, ſint dependentia, aliquid eſſentiale daretur in Deo, quod ex ratione naturaque ſua eſſet dependens, quod fieri nequit.

Tacita argumenti ſolutio euertitur. NEC te moueat, quòd natura cuiuſque generis ſit indifferens ad omnes eius differentias diuiſiuas, vt hac ratione exiſtimes poſſe ſubſtantiā genus ſummum eſſe indifferentem ad dependentiā & indepēdentiam, ſe enim euertit huiuſmodi reſponſio. Nam ſi daretur differentia

rentia independens cùm omnis differentia dependeat à natura ſui generis, vt actus à ſua potentia: ea ſanè differentia eſſet dependens & independens, quod pugnantia complectitur.

Ca.7. de communitatibus. PRÆTEREA cùm natura cuiuſque ipſa ſecundum ſe ſit imperfecta, & quaſi materia reſpectu differentiæ, vt Porphyrius in Iſagoge, ex communi ſentētia Philoſophorum tradit: ſi Deus ſubiiceretur alicui generi, daretur in Deo aliqua natura imperfecta, & potentialis & minus perfecta ipſo Deo: quæ neutiquam admittenda ſunt: cum Deus ſit actus purus, ac proinde nō compoſitus ex actu & potentia, vt li. 12. patebit. Quod ſi Auctores oppoſitæ ſententiæ reſpondeant, nomen generis non ſignificare vllam naturam communem iis, quæ ſub genere continentur, ſed immediatè naturas ſingulorū, atque idem dicēdum eſſe de omnibus vniuerſalibus: audiendi nō erunt de ea re, quod ea ratione tollant de medio naturas omnes non modo genericas, ſed etiam ſpecificas, & aliàs vniuerſales, ſoláq; rerū vocabula faciant vniuerſalia: ac proinde nobiſcum non diſputent, qui de naturis communibus non de communibus vocabulis agimus. *Secunda argumētatio ex diuina perfectione.* *Nominalium ſolutio reiicitur.*

ITEM plus diſtatà natura diuina in perfectione eſſētiali quælibet res creata, quā à Qualitate quātitas: at quātitas & qualitas ita ab eiuſmodi perfectione diſtant, vt nullum eis commune genus aſſignetur: multo igitur minus aſſignandū eſt genus commune Deo, & creaturis. *Tertia ratio*

SVNT qui reſpondeant inefficacem eſſe rationem hanc: quia minus diſtant ea, quæ ponuntur in ſex vltimis Prædicamētis ab iis, quæ ponuntur in quatuor primis, quàm pleræque res vnius Prædicamēti inter ſe, veluti quàm lapis, & Angelus: & tamen his datur vnū cōmune genus, illis non item. Sed nō vident ſe aut præter rem loqui, aut falſam enunciationem ſumere. Nam ſi propterea volunt, ea quæ ponuntur in ſex vltimis Prædicamentis, minus diſtare ab iis, quæ ponūtur in primis quatuor, quàm lapis ab Angelo, quia ſunt idem re cum illis: cùm tamen lapis, & Angelus re differant, nihil ad rem eſt eorū reſpōſio. Neque enim in ratione propoſita eſt ſermo de diſtantia: aut identitate reali: neque etiam Prædicamentorum diſtinctio, aut identitas, ex diſtinctione, aut idētitate reali ſumēda eſt. Quòd ſi volunt propterea minus diſtare ab iis, quæ ponuntur in primis quatuor, quàm lapis ab Angelo, quia habent modum eſſendi minus diſtantem à modo eſſendi primorum quatuor, quàm ſint modi eſſendi lapidis & Angeli inter ſe: falſam enūciationē aſſumūt: lapis enim & Angelus eodem modo per ſe exiſtunt, eodémque modo ſunt in primis ſubſtantiis: quę autē ponūtur in ſex vltimis Prædicamētis nō habent eūdem modum eſſendi in primis ſubſtantiis, quem ea, quæ ponūtur in primis quatuor. *Quid nōnulli reſpondeant.* *Refutatio.* *Quarta ratio ex eodem capite.*

AD hæc, vel natura generis ſūmi eius Prædicamenti, in quo Deus ponitur, eſt finitę perfectionis, vel infinitæ: ſi infinitæ, ſequitur omnia, quæ in eo Prædicamento ponūtur eſſe infinitæ perfectionis, quod ne cogitari quidem poteſt: immo etiam ſequitur nullā poſſe dari differētiam per quam tale genus contrahatur, quia id quod eſt infinitæ perfectionis in aliquo genere, nō recipit additionem in illo genere. Si verò finitæ, cùm Deus ſit infinitæ perfectionis, aliqua perfectio eſt in

Deo

Dei omnis perfectio infinita eſt. Deo vltra perfectionem generis ſummi. Aut ergo ea perfectio adiecta, eſt finita vel infinita, ſi finita ergo nihil eſt in Deo perfectionis infinitę; ſiquidem finitum finito additum non facit quicquam infinitum: ſi infinita, ergo in ea inuenitur omnis perfectio diuina, neq; ſuperuacanea eſt perfectio generis ſummi, quæ tamen prius natura in Deo intelligi, ac preciſè ſumi poteſt, ſi vlla datur communis Deo & alicui creaturæ. ex quo fit, vt Deus ſub tali genere ſummo non contineatur.

Solutio rationis. QVOD ſi quis dicat naturam generis ſummi, ſub quo Deus cõtinetur, nec habere perfectionem finitam, nec infinitam, ſed perfectionem quamdam vtrique cõmunem, quemadmodum ens in commune nec eſt finitum nec infinitum, ſed indifferens ad finitionem & infinitionem, occurrendum eſt, *Refellitur.* in analogis quidẽ quale eſt ens, dari poſſe huiuſmodi indifferentiam, quia nomẽ analogũ nullã naturã cõmunem rebus analogis ſignificat, at in vniuocis nequaquã id eſſe admittendum: ſiquidem omnis natura vniuoca quemadmodum certam habet eſſentiam, & quę ab vniuocatis abſtrahi poteſt, ita certã habere debet eſſentiæ perfectionem, ac proinde finitam aut infinitam.

Vt nonnulli inſtent. VRGENT nonnulli exẽplo quantitatis, quæ genus etiã ſummum eſt, & indifferens natura quædam vniuoca ad finitionem & infinitionem. *Occurritur argumento.* Sed facile his occurritur diſſimilitudine finitionis & infinitionis. Nam finitio & infinitio quantitatis eſt ſecundũ extenſionem, nos autem loquimur de finitione & infinitione ſecundum perfectionem eſſentiæ, quæ non maior eſſet in quatitate infinita, quàm finita. Accedit quòd infinitio quantitatis impoſſibilis eſt, vt habet multo veriſimilior Philoſophorum & Theologorũ ſententia: vnde fit, vt nec quãtitas genus ſummũ, neque vlla eius ſpecies, indifferens ſit ad finitionem & infinitionem. *Finitum vel infinitum eſſe propriũ quantitatis, quomodo accipiẽdum.* Quod autem dicitur, finitum vel infinitum extenſione eſſe proprietatem quantitatis, vel ſic intelligendum eſt: vt ſi infinitio illius dari poteſt, proprium ſit & quantitatis in commune, & omnium eius verarum ſpecierum eſſe quid finitè aut infinitè extenſum, vel certè infinitio pro tanta extenſione ſumitur, quanta neceſſaria eſt ad detrahendum ex quantitate propoſita, quãtamcumque velit Mathematicus: vt docet Ariſtot. 3. Phyſ. libro. *Cap. 7. tex. 71.* Ad hoc autem ſatis eſt, ſi nomine quantitatis infinitę intelligatur infinita negatiuè, id eſt, nullo ei præfixo termino.

EX neceſſitate verò diuinæ naturæ, ſic licet poſt Auicẽnam cum Scoto rem oſtendere. *Auicenna 8. Metaph. ca. 4.* *Confirmatur eadẽ pars ex neceßitate diuinæ naturæ.* Aut genus ſub quo Deus ponitur, eſt entitas ex ſe neceſſaria, aut non ex ſe neceſſaria: ſi ex ſe neceſſaria, ergo includit ſuam differentiam diuiſiuam: ſiquidem genus ſine differentia diuiſiua non eſt in actu vltimo: quicquid autem eſt ex ſe neceſſariũ, eſt in actu vltimo. Quod ſi tale genus includit ſuam differentiã diuiſiuam, iam non eſt genus, vt patet: ſi verò eſt entitas non eſt ex ſe neceſſaria, ergo aliquid ex ſe neceſſarium, quod ſolus Deus eſſe poteſt conſtitutum eſt ex entitate non ex ſe neceſſaria, ſed verè cõtingenti: quod fieri nequit.

SI quis autem reſpondeat, eam entitatem eſſe indifferentem ad neceſſitatem ex ſe, & non neceſſitatem, ſeu veram contingentiã: eodẽ

modo

Refutatur.

modo refellenda eſt reſponſio, quo in ſuperiori argumentatione, refutata eſt illa de in differentia ad finitionem & infinitionem. Accedit quòd entitas illa indifferens, ſi eſſet eiuſdem rationis cum entitate alicuius creaturæ, eſſet re vera contingens, quemadmodum eſt quicquid entitatis in creatura cernitur: quo fieret vt, Deus cui illa eſſentialiter conueniret, eſſet verè contingens, ac non rectiùs contingens ratione illius, quàm quælibet creatura ſub eo genere contenta.

Obiectio aduerſus prædicta.

PORRÒ ſi quis contra hæc omnia obiiciẽdo quærat, cur ſubſtãtia genus ſummum nõ æquè poſſit indifferẽs eſſe ad finitionem & infinitionem, ad neceſſitatem ex ſe & contingentiam ad comprehenſibiles ſubſtantias particulares, & incomprehenſibiles, vt re vera eſt ad differentias corporei & incorporei (videtur enim omnino par ratio) facilè reſpondetur non eſſe re vera parem rationem. Nam differentiæ corporei & incorporei, quæ ſubſtantiam genus ſummum diuidunt, ſupponunt finitam entitatem ſubſtantiæ, eandemq́; contingentem & comprehenſibilem, neque enim ſupponunt, niſi vere contrahibilem, quod autem verè contrahibile eſt, & eadem omninò ratione includitur in ſubſtantiis finitis contingentibus & comprehenſibilibus, id neceſſe eſt ſit finitum, contingens & comprehenſibile. At finitum vel infinitum, neceſſarium & contingens, comprehenſibile & incomprehenſibile, non ſunt differentiæ, quæ naturam aliquam vere contrahibilem ſupponant, ſed ſunt modi eſſendi omnium communiſſimi, quibus tota entis confuſio primum diuiditur in ens creabile ſiue dependens, & increabile ſiue indepẽdens: quorum hoc eſt infinitum, neceſſarium & incomprehenſibile: illud finitum, contingens & comprehenſibile, quod deinde diſtribuitur per decem Prædicamenta.

Diluitur.

Entis diuiſio increabile & increabile omnium prima.

Confirmatio ex prædicamẽti ſubſtantiæ ratione.

Prima ratio.

Cap. de ſubſtantia.

Ca.7.tex.41.

DENIQVE ex ipſa ratione Prædicamenti ſubſtantię, in quo maximè Deus videretur collocandus, hæ rationes ducuntur. Omnis ſubſtantia quæ per ſe ponitur in hoc Prædicamento, ſubſtat accidentibus, vt Ariſtot. docet in libro Prædicamentorum. Deus nullis ſubſtat accidentibus, vt idem oſtendit libro 12. huius operis, non ponitur igitur Deus per ſe in hoc prædicamento.

Secunda.

PRÆTEREA omnis ſubſtantia quæ per ſe ponitur in hoc Prædicamento, aut eſt prima, aut ſecunda: Deus nõ eſt ſecunda ſubſtãtia, vt patet, cùm non ſit genus nec ſpecies: non item prima, alioqui ſubiiceretur multis entitatibus, quæ eſſent priores natura ipſo, ſiquidem omne ſuperius quod poteſt ab inferioribus abſtrahi, eſt prius natura inferioribus: non ponitur ergo per ſe Deus in hoc prędicamento.

Tertia.

PRÆTEREA ſi Deus haberet per ſe locum in Prædicamento ſubſtantiæ: cum genera & ſpecies ſubſtantiarum non omnino per ſe exiſtant, ſed per primas (vnde & ſecundæ dicuntur) daretur aliquod attributum eſſentiale Dei, quod non omnino per ſe exiſteret: quod dici nullo modo poteſt.

Auctoribus pars eadẽ quæſtionis ſtabilitur. Scholaſticis pene omnibus D. Dion. D. Damaſc. D. Auguſt.

Scholaſtici 1. Sen. d. 8. item D. Tho. 1 p. q. 3. art. 5. & de poten. q. 5. & 7. art. 3. Alẽ. 10. Me. ſuper.

HANC aſſertionis partem ſequuntur D. Thomas, Scotus, Magnus Albertus, Alenſis, Ægidius Romanus, Gandauenſis, Durandus, & reliqui fermè Scholaſtici, præter quoſdam Nominales. Nec Scholaſtici modo, ſed antiqui etiam Doctores ſancti eandem ſentẽtiam amplexi

ſunt. In primis apud Dionyſium Areopagitam ſæpius in libro de diuinis nominibus ſcriptum eſt, Deũ præſtantiori modo eſſe, quã ſubſtantiam. Damaſcenus quoque in libro Orthodoxæ fidei docet, diuinam eſſentiam eſſe omnibus ſubſtantiis ſupereminentem, & ab omni ſubſtantia exceptam. Itémque Auguſtinus libro de Trinitate ſic ſcribit: *Si Deus ſubſiſtit, vt ſubſtantia propriè dici poſſit, ineſt in eo aliquid tanquã in ſubiecto: nefas eſt autem dicere, vt ſubſiſtat, & ſubſit Deus bonitati ſuæ, atque illa bonitas non ſubſtantia ſit, vel potiùs eſſentia, nec ipſe Deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto. Vnde manifeſtũ eſt,* inquit, *Deũ abuſiuè ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia, quod verè ac propriè dicitur, ita vt fortaſſe ſolum Deum dici oporteat eſſentiam, eſt enim verè ſolus, quia incommunicabilis eſt, ídque nomen ſuum famulo ſuo Moſi* a *enũciauit,* cũ ait: *Ego ſum, qui ſum.* Hæc ille eo loco. Superius b verò, quod ad alia Prædicamenta attinet, ita ſcriptum reliquit: *Intelligamus Deum ſi poſſumus ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, &c.*

tex.8.& 1.p. ſuæ ſummæ, q.48. Art.3 Gand. 1.p.ar. 26 q. 2. plerique etiam hoc loco, & in prædict. Dion. eo. lib. ca.5. Dama. li.1. eius operis cap. 8. Auguſtin.7. eius oper. c.5. a *Exodi 3.* b *Initio lib. cap.1. Magiſter 1. ſent.d.8.*

Magiſtri ſententiarum teſtimonium. Quocirca meritò Petrus Lombardus, qui à colligendis Patrum ſentẽtiis Magiſter ſententiarum appellatus eſt, ex dictis Auguſtini colligit prædicamenta artis Dialecticæ, Dei naturæ minimè conuenire. *Cap.3.*

Locus Diui Aug. clariſſimus. PRO hac re lege apertiſſimum locum Auguſtini in libro de cognitione veræ vitæ. *Sciẽdum,* inquit, *Deum nullis verbis propriè exprimi, nulla poſſe cogitatione comprehendi, quomodo immenſus, & incomprehẽſibilis prædicaretur, ſi humanæ locutioni, vel meditationi includeretur? Nunc autem patet quam ſit admirabilis, cùm omnibus linguis ſit indicibilis, omnibus cordibus ſit incogitabilis.* *Dialectica.* *Dialectica namque diſſerendi potens, potenter quoque dubia definiens cunctas ſcripturas euibrans & euiſcerans, cunctã humanam ſapientiam annihilans, cùm in diuinitatem intendit, tantæ maieſtatis luce repercuſſa, pauidum caput tremefacta reflectit, atque in abdita mundana ſapientiæ fugiens deliteſcit, diſſolutíſque Syllogiſmorum nexibus, ſtulta obmuteſcit. Nempe nomine & verbo cuncta exprimuntur, quæ ſub decem prædicamentis humano corde concipiuntur. Sed quod ex iis nullum propriè Deo conueniat, manifeſtè ratio comprobat. Nam ſi dixerimus quod Deus ſubſtãtia ſit, quæ omnibus ſubſiſtere tribuat, & per quam omnes res eſſe habent, mox vniuerſalia & indiuidua, de quibus ſubſtantia prædicatur, genera & ſpecies, in quibus verſatur ſimul, & nouem accidentia, quæ ei neceſſario inhærẽt, animo occurrunt quæ cuncta liquent, quin minimè in Deum concurrunt.* *Boë.c.5.&6.*

Boëtij teſtimonium. IDEM tradit Boetius in libro primo de Trinitate: *Decem,* inquit, *omnino traduntur Prædicamenta, quæ de rebus omnibus prædicantur, Subſtantia, Quantitas, &c. at hæc cum quis in diuinam verterit prædicationem, cuncta mutãtur, quæ prædicari poſſunt. Nã ſubſtantia in illo non eſt verè ſubſtantia, ſed vltra ſubſtantiam, &c.* *Cap.26.* *D. Anſelmi.* Et Anſelmus in Monolog. *Quomodo quis,* inquit, *ſummam naturam in aliarũ ſubſtantiarũ tractatu contineri intelligit, quæ nec in plures ſubſtantias ſe diuidit, nec in vnam cum aliqua alia per eſſentiæ cõmunicationẽ ſe colligit.* Mitto Auenroem in diſputat. cõtra Algazelem, & Auicennã 8. libro ſuæ Metaphyſicæ, qui nonnullis rationibus ingenioſè concludunt Deũ non poni ſub vllo genere, itẽque alios complures Ethnicos Philoſophos qui idem ſentiunt. Itaque velle Deum redigere in ordinem rerum, quas ipſe condidit, & aliqua

Auer. in deſtruct. diſp.7 cap. vlt. Auicenna c. 4. eius lib. non longè à fine.

ex parte facere creaturas æquales creatori,non ſolum cum ratione nó congruit, ſed neſcio an ſatis cum pietate conueniat. Atque hæc de priori parte aſſertionis.

Vt eſt apud Richardũ de Media-Villa 1.Sen.d.8.

POSTERIOR pars eorundem ferè Auctorum eſt,ſatíſque ex eo probari ſolet, quia quæ reductitiè ponuntur in Prædicamentis, ideò ſic ponuntur, quia minus perfecta ſunt, quàm quæ ponuntur per ſe: quod de Deo dici nullo modo poteſt. Verum de hac re plura dicta ſũt in quæſt.vltima ſuperioris capitis.Quod ſi D.Thomas in a quæſtionibus de Potentia Dei conceſſit, Deum reductitiè poni in Prædicamento ſubſtantiæ,(quod b refellit Argentinas)id planè correxit c in commentariis primæ partis ſummæ Theologicæ.

Deũ non eſſe reductitiè in aliquo Prædicamento.

a q.7.arti.3.
b in 1.d. q.1.
c 1.par. q.3. artic.5.

Diluuntur argumenta prioris ſententiæ.

SECTIO III.

AD primum igitur argumentum prioris ſententiæ dicẽdum eſt, negationem exiſtendi in ſubiecto, ex æquo quidem conuenire omnibus ſubſtantiis. Omnis enim ſubſtantia æquè habet, vt nullo pacto exiſtat in ſubiecto inhæſionis,vtpotè nec vt quantitas, nec vt qualitas,&c.Attamen id, quod nomine entis & hac negatione adiũcta ſignificatur,nempe eſſentiam ipſam, quæ huiuſmodi negationem ſibi vendicat,analogicè conuenire Deo & ſubſtantiis creatis. Deus enim vendicat ſibi hanc negationem per ſuam ſimpliciſſimam entitatem, quæ nec componitur ex aliis entitatibus,nec aliam componit,cæteræ autem ſubſtantiæ per primam entitatem,ex qua conſtant; quæ entitates non poſſunt vniuocè conuenire inter ſe, ſed tantum analogicè. Ex his patet,definitionem ſubſtantiæ, vt à non ſubſtantiis diſtinguitur,hoc modo eſſe intelligendam.Subſtantia eſt ens, (ſubaudi per ſe, &reale)quod ex ſua peculiari natura ſibi vendicat non exiſtere in ſuo ſubiecto,hoc eſt, nó poſſe inhærere ſubiecto:definitionem verò ſubſtãtiæ cõpletæ hoc modo.Subſtantia eſt ens finitũ,& cõpletum,quod ex peculiari natura ſua ſibi vendicat non eſſe in ſubiecto;denique definitionem ſubſtantiæ generis ſummi hoc pacto. Subſtantia eſt ens finitum,& completum quod ex peculiari natura ſua,&c.& ita ſoluta relinquitur prior pars argumenti. Vnde facilè colliges ſolutionem poſterioris. Nam etſi incorporeum quatenus ſignificat negationem corporis,æquè dicatur de Deo & cæteris ſubſtantiis incorporeis, tamen entitas quæ negatione corporis innuitur,non eſt eiuſdem rationis in Deo & in cæteris ſubſtantiis corporis expertibus.

Subſtantiam analogicè cõuenire Deo & creaturis, quo pacto intelligendum.

Definitio ſubſtãtiæ in communi exponitur.

Definitio ſubſtantiæ completæ.

Generis ſummi.

AD ſecundum dicendum eſt, Deum & infinitatis & ſimplicitatis ſuæ cauſa non poſſe poni ſub vllo genere: tantam enim poſcit natura diuina ſimplicitatem,vt non modo ex diuerſis rebus,veluti ex materia & forma, ſed ne ex diuerſis quidem eſſentiæ gradibus ſiue entitatibus,cuiuſmodi ſunt natura generis & differentiæ, intelligi poſſit conſtituta. Tantam quoque perfectionem exigit infinitas Dei, cum ſit infinitas perfectionis ſimpliciter, vt nulla omnino perfectio con-

Diuinæ naturæ ſimplicitas.

Perfectio.

cipi poſſit,quæ in ea non contineatur. At Angelorum & accidentium natura longè minorem ſimplicitatem ſibi vendicat, quia etſi ex materia & forma conſtare non poteſt, poteſt tamen conſtitui ex entitatibus generis, & differentiæ, linea quoque infinita, ſi datur aut dari poteſt, non eſt infinita infinitate perfectionis ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundum extenſionem. Vnde cum habeat eſſentiam finitæ perfectionis, nihil prohibet quo minus ſub certo genere contineatur, ſi dari re vera poteſt.

Lineam infinitam extenſione, non eſſe infinitam per fectione.

Loca Ariſt. pro contraria ſententia adducta explicantur.

Ad primum locum Ariſtotelis dicendum eſt, hanc eſſe illius ſententiam. Id quod eſt propria & peculiaris menſura omnium quæ ſunt in aliquo genere, eſſe aliquid illius generis, ſaltem reductitiè. Albedo enim quæ eſt peculiaris menſura omnium colorum, pertinet per ſe ad genus colorum, vnitas verò quæ eſt peculiaris menſura omnium numerorum, pertinet reductitiè ad genus numerorum, ſi tamen numeri in genere vllo per ſe ponuntur: Deus autem non eſt propria & peculiaris menſura ſubſtantiarum prędicamentalium, ſed communis rerum omnium, & ſuperexcedens reſpectu cuiuſque Prædicamenti. Dici etiam poteſt, nomen generis non accipi eo loco propriè, ac preſsè, ſed latè, & vt analoga etiam complectitur, neque vllum eſſe incommodum, ſi Deus dicatur eſſe in genere, hoc modo ſumpto, hoc eſt, in genere ſubſtantiæ, quatenus ſubſtantia ab accidentibus diſtinguitur, quæ eſt analogica communicatio in ſubſtantia: atq; hoc pacto ſumit Auenroës in loco citato genus ſubſtantiæ: quo etiam modo non dubium eſt, quin accipiendum ſit ſubſtantiæ nomen in altero loco, qui affertur ex Ariſtotele.

Deus eſt menſura ſuper excedens.

B. Auguſtini locus exponitur.

Ad tertium eiuſdem locum dicendum eſt, ſi nomine Dei ibi intelligendus eſt ſolus Deus, & non potius ſubſtantia quælibet ſeparata, vt ſæpe fit apud Ariſtotelem, non dubium eſſe, quin exempla afferantur ex iis, quæ quoquomodo reperiuntur in Prædicamentis: id enim ſatis ſuperque eſt ad inſtitutum eius loci. Deus autem etſi nec propriè, nec reductitiè inuenitur in Prædicamento ſubſtantiæ: tamen inuenitur participatiuè, vt ſuprà diximus. Quod autem is locus hoc pacto intelligendus ſit, vel ex eo patet: quia alterum exemplum ſubſtantiæ, quod ibidem affertur: eſt mens, hoc eſt, anima intellectiua: anima autem non ponitur per ſe in Prædicamento ſubſtantiæ. Atque hinc perſpicua relinquitur reſponſio ad locum ex Topicis adductum.

Ad locum Auguſtini dicendum eſt, ſubſtantiam & alia quædam Prædicamenta dici quidem propriè, hoc eſt, non metaphoricè de Deo, ſed tamen dici analogicè: ſunt enim plęraque prædicata, quæ dicantur propriè de multis: nec tamen de illis prædicentur vniuocè vt ens, bonum, & alia quamplurima. Auguſtinuum autem hoc pacto intelligendum eſſe, ipſe eodem loco declarat, cùm ait: *Si tamen de illo propriè aliquid dici ore hominis poteſt*, quaſi dicat, etſi quædã de Deo dicuntur propriè, ſeu non metaphoricè, multo tamen excellentius de Deo, quàm de creaturis prædicantur. Nec tibi videatur Auguſtinus ſibi contrarius, cum ſuperiùs retulerimus illum dixiſſe, Deum impropriè & abuſiuè vocari ſubſtantiam: nũc autem eundem audiamus

Conciliantur loca eiuſdem.

diamus aſſerentem Deum eſſe propriè ſubſtantiam. Accipit enim in loco ſuperiùs citato nomen ſubſtantiæ iuxta Latini vocabuli Etymologiam, nempe quatenus à ſubſtando dictum eſt: quo pacto nomen ſubſtantiæ non minus impropriè dicitur de Deo, quàm ſedere, loqui, & alia id genus, at in verbis quæ in argumento citantur, non dubium eſt quin accipiat nomen ſubſtantię pro eſſentia, iuxta ſignificationem Græci nominis, quo pacto ſubſtantiæ vocabulum non ſolùm dicitur propriè de Deo, ſed etiam præcipuè.

AD locum Boëtij eodem modo reſpondendum eſt, ſubſtantiam & relationem non accipi iis verbis vniuocè, ſed analogicè: quod idem dicendum eſt ad locum Anſelmi, quoad vtrumq; vocabulum & ſubſtantiæ & incorporei: alioqui planè ſibi repugnarent hi auctores, vt patet ex dictis.

NVM DIFFERENTIAE SVBSTANTIArum pertineant per ſe ad aliquod Prædicamentum.

QVÆSTIO II.

Differentias ſubſtantiarum non pertinere ad Prædicamentum qualitatis.

SECTIO I.

VARIETAS opinionum in cauſa eſt, vt hãc etiam quæſtionem hoc loco diſcutiamus, alioqui ſatis eſſet illud, quod ſuperiori cap. generaliter oſtenſum eſt nullas differentias ſpecificas poni per ſe in Prædicamentis, ſed omnes reductitiè.

Opinio eorũ qui differentias ſubſtantiarũ in Prædicamento qualitatis, ponunt probatur.

SVNT igitur qui dicant, differentias ſubſtantiarum effectrices pertinere ad Prædicamentũ qualitatis: primùm quia Ariſtoteles in Prædicamentis, cum tradit primum & ſecundum ſubſtantiarum attributum, excludit differentias à numero ſubſtantiarum: vnde fit conſequens, vt numerandæ ſint in accidentibus: nec ſanè videntur poſſe pertinere ad aliud genus accidentium præterquam qualitatis.

Primo.

Secundo.

Cap. 14. Tex. 19.

DEINDE quia hoc ipſo libro, cum de qualitate diſſeritur, planè aſſerit Ariſtoteles, differentiam ſubſtantiæ eſſe præcipuum qualitatis ſignificatum: qualitas autem quæ præcipuè ac propriiſſimè qualitatis nomine ſignificatur, eſt qualitas Prædicamenti qualitatis.

Impugnatur vt falſa & Ariſtoteli repugnans.

Cap. de ſubſtantia.

VERVM hæc ſententia apertè falſa eſt, & Ariſtotelicæ doctrinæ repugnat: omnis enim qualitas quæ ad Prædicamentum qualitatis pertinet eſt accidens, & omne accidens eſt in ſubiecto: differentiæ autem ſubſtantiarum non ſunt in ſubiecto, vt ipſe etiam Ariſtoteles aſſerit in Prædicamentis, cùm tradit primum ſubſtãtiarum attributum. 1

ITEM nulla qualitas quæ ſit accidens, prædicatur de primis ſubſtantiis vniuocè, ſeu nomine & ratione, differentiæ ſubſtantiarũ prædicantur vniuoce de primis ſubſtantiis, vt idem eodem loco docet, cùm tradit ſecundum attributum: non ſunt igitur qualitates, quæ ad Prædicamentum qualitatis pertineant. 2

Ad hæc: omnis qualitas quæ eſt accidens, eſt non ſubſtantia, vt patet: nulla autē qualitas ſubſtantialis, eſt non ſubſtantia, igitur nulla qualitas ſubſtantialis eſt accidens, omnis autem differentia ſubſtantialis eſt qualitas ſubſtantialis: ergo nulla earum eſt accidens, & (quod hinc ſequitur) nec qualitas. Prior aſſumptio, quam ſolam forſitan quis negauerit ex eo probatur, quia ſi aliqua qualitas ſubſtantialis eſſet non ſubſtantia, certè ſubſtantiæ conſtarent ex non ſubſtantiis, quod fieri non poteſt, & negatur ab Ariſt. 1. Phyſicorum libro a cap. 6. Quocirca 3. b capite ſic argumentatur. Si homo eſt propriè ens, id eſt, ſubſtantia & animal: neceſſe eſt propriè quid eſſe; & itidem bipes, hoc eſt, neceſſe eſt non ſolùm genus, ſed etiam differentiam hominis eſſe ſubſtantiam, qua etiam conſequentia in re ſimili vtitur in Topicis c cum ait: *Incommodum eſſe differentias eorum, quæ ſunt ad aliquid non eſſe ad aliquid*, eſt igitur hæc ſententia, & planè falſa, & quæ Ariſtotelicæ doctrinæ apertè repugnat.

Ariſtotelis argumētatio.

a *Textu. 52.*
b *Textu 28.*
c *6. Top. c. 3.*

Differentias ſubſtantiarum nec directò poni in Prædicamento ſubſtantiæ, neque eſſe verè medias inter ſubſtantias & qualitates.

Sectio II.

Secunda opinio eorum qui differentias ſubſtantiales poni per ſe in hoc Prædicamento tradunt.

In his eſt Ammon. in Prædicam. c. de ſubſtātia.

Alii vt errorem ſuperioris opinionis declinent, in alium forſitam non minorem incurrunt. Credunt enim differentias ſubſtantiarū propriè, ac per ſe in Prædicamento ſubſtantiæ collocari: ſed tamen non tractari ab Ariſtotele in libro Prædicamentorum, quod in eo quaſi introductorio ad Philoſophiam, nō ſit æquum agere, niſi de ſubſtantiis compoſitis, quæ vulgò ſunt cognitæ. Ex eo autem probant ſuam ſententiā, quod differentiæ ſubſtantiarum cùm pertineant ad eſſentias primarum ſubſtantiarum non poſſint eſſe accidentia: ex quo videtur effici, vt ſint ſubſtantiæ directò pertinentes ad Prædicamentum ſubſtantiæ, quemadmodum & aliæ ſubſtantiæ ſimplices.

Reijcitur. Primum argumentum.

Sed neque huiuſmodi ſententia vlla ratione admittenda eſt. Primùm, quia ſi differentiæ ſubſtantiarum ſub genere ſummo huius Prędicamenti directò ponerentur, aliquod genus ſummum diceretur eſſentiali prædicatione de differentiis, quibus diuiditur: quod fieri non poſſe d partim quæſtione ſeptima ſuperioris capitis, partim tertio & quarto huius operis libro oſtenſum eſt.

d *Lib. 3. c. 5. text. 10. & lib. 4. 2. c. 1. ſect. 4.*

Secundum.

Deinde quia ſi hæc ſententia vera eſſet, iam differentiæ ſubſtātiarum eſſent ſecundæ ſubſtantiæ, atque adeò genera & ſpecies, in quibus eſſent primæ; ex quo fieret, vt prædicarentur de primis in queſtionē Quid eſt; quod apertè falſum.

Tertium.

Item quia quicquid directò ponitur ſub genere, habet aliquid vltra eſſentiam generis: ergo ſi differentiæ quas nouimus directò collocarentur ſub genere ſummo, neceſſariò conſtarent genere ſummo, & quibuſdam adiectis differentiis: quare cum de omnibus differentiis eadem ſit ratio, illæ quoque adiectæ differentiæ conſtituerentur ex aliis

ex aliis differentiis,& illæ ex aliis,atque ita nullus eſſet differẽtiarum certus numerus,etiam earum quæ ad vnius dũtaxat ſpeciei eſſentiam pertinent:quod nemo ſanæ mentis dixerit.

Postremo quia ſi differentiæ ſubſtantiarum directò ponerẽtur ſub genere, ſubiicerentur vtique illi in quæſtione Quid eſt, ac proinde eſſent eius ſpecies, cùm non ſint illius indiuidua:at nihil eſt, quod ſit differentia ſimul & ſpecies,vt ipſe Ariſt. docet 1. Topic. cap. 13.non ponuntur igitur differentiæ ſubſtantiarum directò ſub genere ſummo huius Prædicamenti.

Simplic. & Boëtius in Prædica. ad cap.' de Subſtantia.

Tertia opinio ponentiũ differentias eſſe medias inter ſubſtantias & qualitates quo ſenſu ferenda.

Svnt etiam qui dicant, differentias ſubſtantiarum eſſe medias inter ſubſtantias & qualitates,quorum ſententia falſa eſſet, niſi hoc pacto videretur intelligenda,vt dicantur mediæ:qui etſi nec ſunt ſubſtantiæ completæ,nec qualitates completæ, tamen habent eſſe ſubſtantiæ non inhærendo in ſubiecto,& modum qualitatis in efficienda & ſpecificanda, vt ita dicam & quaſi figuranda natura generum, & ad ſuas ſpecies trahenda.

Vera explicatio quæſtionis,& ſolutio argumentorum pro partibus oppoſitis.

Sectio III.

Lege D.Tho. hoc libr. lect. 16. Alen.ib. in textu 19. Auer. ibidẽ com.19.land. 5.Met.q.21. Son.10. Met. q.24.ad 1. Scot.in Prædicam.cap.de Subſt.q.13.

Quarta ſententia vera & communis probatur.

Vera igitur & ferè omnium communis ſententia, differentias ſubſtantiarum neque accidentia eſſe, neque ſubſtãtias directò poſitas in hoc Prædicamento: ſed eſſe ſubſtantias incompletas,reductitiè ad illud pertinentes, quæ facilè ex eo probatur. Quia differentiæ ſubſtantiarum non ſunt accidentia ſiue completa ſiue incompleta,vt patet ex refutatione primæ opinionis(æquè enim concludit in completis,atque in incompletis) ex quo fit vt ſint ſubſtantiæ,ſumpto nomine ſubſtantiæ,vt dicitur de cõpletis & incompletis:cùm ens reale immediatè diuidatur in ſubſtantiam & accidens,vt dicuntur de completis & incompletis:at differentiæ ſubſtantiarum non ſunt completæ ſubſtantiæ, quaſi directò pertinentes ad ſubſtantiæ Prædicamentum,vt oſtenſum eſt in refutatione ſecundæ,ſunt igitur incompletæ,& quæ ſolùm reductitiè ad illud ſpectent.

Neque accidentium differentias per ſe poni in prædicamentis.

Soluuntur argumenta prioris opinionis. Exponitur Ariſtot.

Eadem ratione proportione ſeruata perſpicuum relinquitur,nec differentias quibus accidentium genera diuiduntur poni per ſe in aliquo Prædicamento, ſed ſolùm reductitiè in iis in quibus ea genera collocantur.

Qvapropter ad priorem locũ Ariſtotelis cui innititur prima opinio,dicendum eſt Ariſtotelem accepiſſe ibi nomen ſubſtantiæ pro ſubſtantia completa, vt in expoſitione illius diximus, qualis non eſt vlla differentia ſubſtantiæ.

Ad poſteriorem dicendum eſt Ariſtotelem cum hoc libro de qualitate diſſerit, non agere de ſolis qualitatibus, ad Prædicamentum qualitatis pertinentibus,vt eo loco patebit,proinde non mirum eſſe ſi ſubſtantiales etiam differentias qualitates appellauerit.Cum autem

ille

ille ait differentiam ſubſtantiæ,hoc eſt,eſſentialem(ſic enim exponẽdus eſt locus)eſſe præcipuum qualitatis ſignificantium,non ita id intelligendum eſſe , vt ſenſus ſit hãc eſſe maximè propriam nominis ſignificationem,ſed vel ita vt ſignificet,inter entia quæ nomine qualitatis eo loco ſignificatur , primum genus & præcipuum , quod in eo contineatur eſſe differentias ſubſtantiales : ſunt enim hæ reuera ſubſtantiæ,quamquam incompletæ , cum interim reliqua entium genera,quæ ibi inter qualitates numerantur,ſint accidentia : vel certè , vt velit differentias eſſentiales eſſe præcipuas,quoad efficiendi , conſtituendíve rationem quod ſint ſpecierum effectrices, quæcunque ipſæ ſint], ſiue ſubſtantiarum , ſiue accidentium : quod cæteris differentiis non eſt conceſſum.

Ad ſecundæ opinionis fundamentum reſpondetur.

A D id autem cui innitebatur ſecunda ſententia,nempe : Differentias ſubſtantiarum non eſſe accidentia , cùm pertineant ad eſſentias primarum : ergo eſſe ſubſtantias directò poſitas ſub genere ſummo huius prædicamenti : ex dictis patet negandam eſſe conſequentiam, poſſunt enim eſſe ſubſtantiæ : quæ reductitiè tantùm, & non directò ad hoc Prædicamentum pertineant.

NVM MATERIA, FORMA, ET PARTES integrantes ſubſtantiarum,præſertim diſſimilares ponantur per ſe in Prædicamento ſubſtantiæ.

QVÆSTIO III.

Opinio eorum qui affirmatiuam partem quæſtionis approbant.

SECTIO I.

Ratio tractãdi quæſtionẽ.

Pars affirmãs probatur ex Ariſt.

HÆ c etiam quæſtio cuius partem negatiuam ſuperiori capite confirmatam reliquimus,abſque in commodo prætermitti poſſet , niſi etiã quidam loci apud Ariſtotelem, hoc præſertim capite, & auctoritas multorum affirmatiuam vtcumqueprobabilem facerent.

1 PRIMVM enim Ariſtoteles hoc capite *Tex.15.* cum tradit ſecundam ſignificationem ſubſtãtiæ , enumerat inter ſubſtantias formam ſubſtantialem : in tradenda autem prima,ſimul refert animalia & partes eorum integrantes.

2 DEINDE,quia ſecundo libro de Anima, vt colligatur definitio *Cap.1.text.2.* animæ,priùs diuiditur ſubſtãtia in materiam,formã, & compoſitum. Nec dici poteſt Ariſtotelem ſumere eo loco ſubſtantiam analogicè, tum quia apertè ait ſubſtantiam quam diuidit eſſe vnum ex generib. *Lib.1.cap.1. text.6.* entium:tum maximè quia in præfatione illorum librorum dixerat:ad inueſtigandam animæ definitionem,neceſſarium eſſe diuidere,atque accipere,in quo genere collocetur anima,vtrum in ſubſtantia , an in qualitate,an verò in quantitate,aut alio genere Prædicamentorum.

3 TERTIò,quia in Prædicamentorum libro ad finem tractationis primi attributi ſubſtãtiæ,cũ occurritur cuidam obiectioni,ſatis apertè

tè ſignificat, partes ſubſtantiarũ eſſe ſubſtantias: vbi nomine partium intelligit partes re ipſa componentes, vt potè materiam, formam, & partes integrantes, nomen autem ſubſtantiæ planè videtur accipiendum eo loco pro ſubſtantia, quæ per ſe ponitur in Prædicamentis, vt patet ex antecedentibus & conſequentibus.

QVARTO, quia tam materia & forma, quàm partes integrantes ſunt contrariorum capaces, vt perſpicuum eſt: poſſe autem ſuſcipere contraria, eſt maximè proprium ſubſtantiarum, quæ directò ponuntur in hoc Prædicamento, vt Ariſtoteles eodem loco docet.

POSTREMO, quia Ariſtoteles cùm eodem libro agit de iis quæ ſunt ad aliquid, apertè videtur appellare caput & manum, ſecundas ſubſtantias. His locis videntur adducti a Simplicius, Boëtius & alij nonnulli, vt credant huiuſmodi partes ſubſtantiarum habere per ſe locum in Prædicamento ſubſtantiæ.

Auctores huius ſententiæ qui.

a Simplic. & Boëti in Prædicam. c. de ſubſtant. Paulus Venet. in libello ſuæ Met. c. 4. Holcot. 2. ſent. q. 6. & alij alibi.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO II.

PERSISTENDVM tamen eſt in parte negatiua quæſtionis, dicendúmque cum b D. Thoma, Scoto, Magno Alberto, & aliis quàm plurimis magni nominis Auctoribus, huiuſmodi partes ſubſtantiarum eſſe quidẽ ſubſtantias, non tamen quæ per ſe ponantur in hoc Prędicamento, ſed tantùm reductitiè. Prior pars huius aſſertionis ex eo patet, quia hæc omnia ſunt ſubſtantiarum partes, ſubſtantiarum autem partes non poſſunt eſſe non ſubſtantiæ, vt c Ariſtoteles ſæpe docet. Poſterior ex iis quæ d capite ſuperiori dicta ſunt, probari poteſt. Primùm, nulla huiuſmodi pars, eſt ens cõpletum. Deinde, quia ſubſtantię incompletæ non poſſunt habere idẽ genus, quod cõpletæ. Poſtremò, quia materia & forma non poſſunt cõuenire in natura vlla vniuoca & eſſentiali, quę ab vtraq; abſtrahi poſſit, vt quęſtione ſequenti patebit, partes autem integrantes eiuſdẽ numero ſubſtantię etiamſi diſſimilares ſint, non ſunt plures numero ſubſtãtiæ, cùm nec ſint plura numero entia, vt quæſtione 7. capitis ſuperioris dictum eſt, nec habeant diuerſas formas ſubſtantiales, quod ad caput quartum e oſtendimus.

Negatiua pars, quæ & vera eſt, vnica aſſertione bimembri explicatur.

Non poni per ſe probatur.

Poni tantùm reductitiè oſtenditur.

b D. Tho. 1. p. q. 76. ar. 3. & in 2. d. 3. q. 1. ar. 1. & de Verita. q. 27. arti. c. ad 8. & aliis in locis. Soncin. 7. Met. q. 39. Scot. in Prædicam. q. 15. Alb. Mag. in Prædica. Okam in 1. d. 8. q. 2. Aegyd. Roman. ibidem q. 3.

c In Prædica. c. de ſubſtan. & 5. Met. ca. 6. textu 52.

d Quæſt. 9. ſect. 1. & 2. Quæſt. 3. & 4.

Diluuntur argumenta prioris ſententiæ

SECTIO IV.

AD primum prioris ſententiæ argumentum dicendum eſt, hoc caput non eſſe præciſè poſitũ in exponendis ſubſtantiis, quæ per ſe in Prædicamento ſubſtãtiæ collocãtur, ſed in explicanda analogia ſubſtãtiæ iuxta vulgatã huius nominis vſurpationem, vt patet ex inſtituto Ariſtotelis in hoc libro, tametſi omnes ſubſtantiæ ſignificationes, quæ hic tradũtur, ſi nec pri-

Sic Alb. Ma hic tract. 2. c. 5.

Cur inter ſignificata ſubſtantiæ numeretur ab Ariſtotele forma ſubſtantialis.

mæ nec ſecundæ ſubſtantiæ ſint, ad eas reuocentur. Vnde nõ mirum eſt, ſi inter ſignificata ſubſtantiæ numerentur tũ formæ ſubſtantiales, tum etiam partes integrantes ſubſtantiarũ, præſertim cùm alia quoque recenſeantur, quæ Ariſtoteles non putat eſſe ſubſtantias, vt ſunt entia illa mathematica, quæ apud Platonem ſubſtantiæ credebantur. Ne quis tamen ex hoc capite perperam intellecto ſibi perſuaderet, omnia quæ in eo enumerantur eſſe veras ſubſtantias, immo etiam cõpleta & quę per ſe ad Prædicamentum ſubſtantiæ pertineant, non ſolùm id curauit Ariſtoteles, vt multis in locis refelleret ſententiam Platonis de entibus mathematicis, ſed etiam vt doceret nec formas ſubſtantiales, nec partes integrantes eſſe ſubſtantias completas, vt patet 2.lib. de Anima, & 7. huius operis in locis paulò antè citatis: qui proinde huius capitis expoſitiones hac ex parte cenſeri debent.

Quo pacto Ariſtotelis diuiſio ex 2. de Anima c. 1. ſit accipienda.

Ad ſecundum: quod quidem attinet ad priorem locum, dicendũ eſt, Ariſtotelem accepiſſe quidem in eo ſubſtãtiam pro ſubſtãtia corporea, quæ eſt genus quoddam Prædicamenti ſubſtantiæ: attamen nõ diuiſiſſe illam in materiam, formam & compoſitum quaſi in ſpecies, ſed hoc tantum docere voluiſſe, tria eſſe, quæ in ſubſtantia corporea Phyſicè ſpectarẽtur, materiam, formam, & totius cõpoſitionẽ. Quod verò attinet ad poſteriorem, dicito, non ſic intelligendũ eſſe Ariſtotelem, quaſi velit ad inueſtigãdam definitionẽ cuiuſque rei, diuidendũ ſemper eſſe in aliquo Prædicamento genus ſummum per differentias (nec enim putant id ſatis, eſſe in omnibus) ſed ita ac ſi apertius dicat, interdum etiã neceſſe eſſe diuidere genus in potentiã & actum, vt ipſe planè ibidem ait; & in loco prius citato perſpicuè exequitur, dũ conſiderat in ſubſtantia corporea materiam, quæ eſt potentia, formam, quæ eſt actus, & totius cõpoſitionem, vt diximus: ex his enim ita diſtinctis accipit ille actũ pro genere animę, vt eius definitionem cõficiat.

Ad tertium dicendum Ariſtotelem in loco citato non accepiſſe nomen ſubſtantiæ pro completis tantùm, ſed pro incompletis etiam, parúmque referre, quod paulò antè preſſius illud intellexerit. Obiectio enim quę obiter occurrit, in cauſa fuit, vt verbum ſubſtantię latius ſumi oportuerit: quamquam & illud dici poteſt, Ariſtotelem eo loco non omnino dixiſſe partes ſubſtantiæ eſſe ſubſtantias, ſed non eſſe aſſerendas non ſubſtantias, quaſi his negationibus ſignificauerit eas non eſſe prorſus à ſignificatione ſubſtantiæ alienas, cum aliquo modo ſint ſubſtantiæ nimirum incompletæ & imperfectæ.

Poſſe contraria ſuſcipere, quo pacto propriũ ſubſtantiarum.

Ad quartum reſponde, attributum illud ſubſtãtiarum ſic intelligendum eſſe, vt proprium earum ſit, quod poſſint ſuſcipere contraria, tamquam ſubiecta completa, partes autem ſubſtantiarum, de quibus in hac quæſtione ſermo eſt, non hoc pacto poſſe contraria ſuſcipere.

Ad quintum extremúmque, negandum eſt, caput & manum dici ab Ariſtotele ſecundas ſubſtantias. Nam quod ille ait de quibuſdam ſecundis ſubſtantiis eſſe dubitationẽ (*Caput enim*, inquit, *alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus &c.*) ſic intelligi optimè poteſt vt ſit dubitatio de ſecundis ſubſtantiis ratione partiũ: tum enim nihil obeſt illud, quod ſequitur (*Caput enim, &c.*) immo etiã hoc pacto

videtur

videtur contextus neceſſariò intelligendus, ſiquidem paulò antè appellantur quædam manus & quoddam caput non primæ ſubſtantię, ſed partes primarum:eadem autem eſt ratio manus & capitis comparatione ſecundarum ſubſtantiarum,atque huius & illius capitis,& manus reſpectu primarum.

NVM EÆ SVBSTANTIÆ SEPARATÆ quas Angelos dicimus,& corpora item cœleſtia ponantur per ſe in hoc Prædicamento.

QVÆSTIO IIII.

Quot ſint in hac quæſtione ſententiæ,& quænam earum ſit approbanda.

SECTIO I.

DE iis ſubſtantiis ſeparatis, quæ & finitæ perfectionis ſunt, & naturę completę, itémque de corporibus cœleſtibus maior eſt dubitatio, ponantur nè per ſe ipſæ in hoc Prędicamento. Sūt enim qui dicant ſolā ſubſtantiam generabilē & corruptibilē (quam vnam exiſtimant conſtare materia & forma)genus ſūmum huius Prędicamenti eſſe. Alij credentes (id quod eſt verius) non tantum generabiles & corruptibiles ſubſtātias,ſed etiam corpora cœleſtia conſtare materia & forma,ſubſtantiā corpoream in commune,genus ſummū faciunt,excluſis tantū incorporeis ſubſtantiis. Alij volunt ſubſtantiam finitam & completam in commune ſumptam genus eſſe ſummum,ſi modo Prędicamenta logicè ſpectentur,non ſi Phyſicè,hoc eſt, ſi ipſę rerum naturæ conſiderentur. Aliorum denique ſententia eſt,ſeu logicè,ſeu Phyſicè,ſiue vt alij melius loquuntur)Metaphyſicè conſiderentur Prędicamēta,ſemper genus ſummum eſſe finitam, & completam ſubſtantiam in commune acceptam:tametſi eorum quidam volunt ipſum genus ſummū, ſubalternúmque incorporearum ſubſtantiarum non habere locum in Prędicamentis logicis,ſed in Metaphyſicis.

Opinionum in hac quæſtione varietas.

1. opinio.

PRIMÆ opinionis auctor eſt Auerroës ad Iſagogem Porphyrij, & luculentius ad decimum librum huius operis, quem ſequūtur Ioānes Gandauenſis,& alij Auerroiſtę.Fundamentum huius ſententię eſt illud Ariſtotelis in loco nunc citato *Corruptibile & incorruptibile neceſſariò diuerſa eſſe genere*:quod Ariſtoteles non ſolum affirmat,ſed etiam ex eo probat,quia corruptibile & incorruptibile ita ſunt contraria,vt corruptibile dicat potentiam ad corruptionem,incorruptibile autem priuationem talis potentiæ:vnde illi ſic argumentātur. Si daretur cōmunis aliqua natura,quę genus eſſet corruptibilium & incorruptibilium ſubſtantiarum,in ea eſſet potentia ad corruptionē propter corruptibiles ſubſtantias,& priuatio talis potentię propter incorruptibiles:at hoc implicat contradictionem:ergo & illud.

Auer. in Porphyr. c. de ſpecie, & lib. 10. huius operis. c. vlti. comēt. 26 Ioā. Gan. 10. Metap. q. 21. Niphus lib. 10. Meta. diſputa. 9.

Auctores 1. ſententiæ. Fūdamentū,

Confirmatio ex attributo ſubſtãtiæ prædicamentalis.

CONFIRMATVR etiam opinio hæc ex vltimo attributo ſubſtantiæ prædicamentalis, quod eſt ſuſcipere poſſe contraria, vt a in Prædicamentis traditur, & maximè proprium ſubſtantiæ eſſe dicitur: ſola enim ſubſtantia corruptibilis poteſt ſuſcipere contraria, vt Ariſtoteles docet in b primo de Cœlo: quo loco à corpore cœleſti omnem contrarietatem amouet.

a *Cap. de ſubſtantia.*
b *Cap. 3. Textu 20.*

Alia ex hoc ipſo capit.

CONFIRMARI quoque poteſt ex hoc capite, in quo verſamur. Reuocat enim Ariſt. hoc loco omnia ſubſtantiæ ſignificata ad primas & ſecundas ſubſtantias, nomine autem primarum non alias videtur ſignificaſſe, niſi corruptibiles, vt ex initio capitis intelligi poteſt. Neque enim inter eas mentionem facit cœleſtium corporum, aut ſubſtantiarum materia expertium: quod enim numerat dæmonia, id non facit, niſi ex ſententia Platonis, qui illa credit ſuaptè natura corruptibilia, tametſi Dei beneficio nunquam interitura.

Secundæ opinionis Auctores.

Ratio Plotini.

SECVNDAM opinionem amplectitur Plotinus c Enneadis ſextæ libro primo, quem ſequuntur Magnus d Albertus, & e Egydius Rom. Ratio Plotini eſt, quia ſi quod genus eſſet corporeæ & incorporeæ ſubſtantiæ, neceſſe foret illud nec corporeæ naturæ eſſe, nec incorporeæ, quod fieri nequit.

c *Cap. 2.*
d *In Prædicamentis.*
e *Ibidem & Quoli. 1. q. 8. non obſcurè innuit.*

Alia ex Ariſtotele confirmatio.

CONFIRMATVR hæc ſententia ab iis, qui putant Ariſtotelem feciſſe omnes ſubſtantias ſeparatas actus puros, nullíſque accidentibus ſubiectas, ex eo, quia actus purus non poteſt conſtare genere & differentia, nec ſubſtare accidentibus.

Aliorum ratio.

ALII hac ratione vtuntur: quia genera communia materialibus ſubſtantiis ſumuntur ex materia, differentiæ verò ex formis, ſubſtantiæ autem ſeparatæ communem materiam cum materialibus ſubſtantiis habere non poſſunt.

Auctores Tertiæ ſententiæ.

TERTIAM ſententiam approbat D. Tho. poſt Alexãdrum Alenſem, quem plerique ſequũtur. Ratio, qua id ſibi perſuadent eſt; quia ad vnitatem generis logicè conſiderati ſatis eſt vnitas conceptus formalis æqualiter participati ab inferioribus, qualis ſanè eſt conceptus formalis ſubſtantiæ finitæ, & completæ in commune acceptæ (æquè enim materiales ſubſtantiæ dicuntur per ſe ſubſiſtentes, & completę, atque immateriales) Ad vnitatem verò generis Phyſicè ſpectati, naturæ ve genericæ quæ cõmunis ſit ſubſtantiis immaterialibus, requiritur etiam vnitas materiæ, quæ, vt dictum eſt, immaterialibus cõmunis eſſe non poteſt: quia ex parte ſentẽtia hæc cum ſuperiori cõſentit.

D. Thom. 10. Met. lect. 12. & opuſc. 42. c. 6. & 7. & in 2. d. q. 1. art. 1. Alenſ. 5. Met. in tex. 33. Sonc. 12. Meta. q. 47. Heru. in 2. d. 3. q. 3. Gothifredus, & alij apud Ioan. Bacconiũ in 2. d. 3. qu. 1. quem ipſe exponit, & ſequitur Henr. de Gãd. quod. 7. q. 8.

Defenſores 4. ſententiæ.

QVARTÆ ſententiæ auctores ſunt Græcorum cõplures, vt Porphyrius, Iamblicus, Ammonius, Simplicius, Dexippus; Et ex Latinis Boëtius, alijque plurimi: quam etiam tota nũc fermè Scola ſequitur, nobiſque ſola probatur.

Porphy. in Iſagoge & in Prædicamen. Ammõ. ibid.

Ratio quæ probatur.

RATIO huius ſententiæ, eſt quia ſubſtantia prædicamentalis quẽadmodum eadem ratione, conceptave formali definitiuo vniuocè prædicatur de omnibus ſubſtantiis, quod iam ſuperior opinio conſtituit; ita quoque eſſe debet vna communis natura: ex impugnatione autem trium præcedentium opinionum patebit, nihil obſtare quominus vniuoco formali conceptui reſpondeat vniuoca natura

repræ

Simp. in Prædicam ex Iamblico. Boëtius & alij eiſdẽ in locis.

repræſentata, immo id eſſe neceſſarium.

At quia logicus non cõſiderat intimas rerum naturas,idcirco ſunt ex hac Græcorum & Latinorum claſſe nonnulli, qui velint, ipſam communem ſubſtantiam totúmque ſubalternum incoporearum genus quia difficillima ſunt cognitu,à ſolo Metaphyſico tractari:nec in Prædicamẽtis logicis locum habere: qua ex parte non eſt eorum ſententia probanda. Nam cùm Prædicamenta eadem ſint logico, quæ Metaphyſico, ſoláque diuerſa conſideratione ab hoc & illo ſpectentur,vt ſuperiori capite probatum eſt,nihil refert, quod ſubſtantiæ ſeparatæ,& ex conſequenti communis ſubſtantia, ab eis & materialibus ſubſtantiis abſtracta, ſint cognitu difficilimæ. Neque enim dicimus pertinere ad artem Dialecticam earum inuentionem, aut naturæ explicationẽ quarum illa à Phyſico, & Metaphyſico hæc ad ſolum Metaphyſicum ſpectat; ſed artem Dialecticam in tractatu Prædicamentorum deſumere,atque ſupponere ex Metaphyſica qualẽcumque earum cognitionem, propriêque & ex officio ſolas earum affectiones logicas tradere.

Prædicamẽta eadem ſunt logico, & Metaphyſico.

Genus ſummum huius Prædicamenti quodnam.

Est igitur iuxta hanc verámque ſententiã genus ſummum huius Predicamenti ſubſtantia communis corporeis & incorporeis: quod Porphyrius appertiſſimè tradit, cùm in Iſagoge Prædicamentum ſubſtantiæ deſcribit. Neque audiendus eſt Egydius, qui exiſtimat Porphyrium eo loco,vt Platonicum loquutum fuiſſe: friuola eſt enim ea reſponſio, præſertim cùm Porphyrius in præfatione eius libelli, in quo Prædicamentorum gratia de vniuerſalibus agere inſtituebat, ſit pollicitus ſe Peripateticos potiſſimum ſequuturum:quod in ea re maximè facere debuit, vbi Prædicamentorum ſeries vno Prædicamenti ſubſtantiæ exemplo explicabat.Ita reliquum eſt, vt trium præcedentium opinionum fundamenta examinemus.

Num corruptibile & incorruptibile neceſſariò ſint diuerſa genera.

Sectio II.

Examinatur 1. ſententia.

Textu 26.

Fvndamentvm primæ opinionis præcipuum, illud erat: Corruptibile & incorruptibile eſſe diuerſa genere, ac proinde non conuenire in genere vllo. Quod Ariſt. oſtendit cap.vltim.libri 10.huiuſmodi occaſione.Docuerat ille contraria omnia, diuerſa eſſe ſpecie ſi in ſe ſpectarentur, & quia corruptibile & incorruptibile ſunt contraria(opponuntur enim inter ſe poſitiuè, licet incorruptibile priuatiuo nomine ſignificetur) quæri poſſet,num ſpecie tantùm, an genere etiam diuerſa eſſent. Cui dubitationi reſpondet Ariſtoteles, non ſpecie tantum, ſed genere quoque eſſe diuerſa.

Genus ſubiectum apud Ariſtotelem nomine generis vſurpari.

Textu 2.

Itaqve de verbis Ariſtotelis non eſt cur dubitetur,ſed de ſententia eſt ambiguitas;num generis nomine genus prædicabile intelligat, quod vſu frequentius eſt,an verò genus ſubiectum,pro quo etiam generis nomen interdum vſurpatur:vt quarto libro huius operis capite ſecundo,cùm dicitur vnius ſciẽtiæ,vniúſque ſenſus vnum genus eſſe, id eſt, vnũ ſubiectum, in quo verſentur: & primo libro poſterior.capite

pite ſeptimo, cum traditur non fieri tranſitum in ſcientiis ex genere in genus, nempe ex ſubiecto vnius in ſubiectum alterius, niſi vbi ſubiectum vnius eſt ſubiecto alterius ſubalternatum.

Textu 19. & ſequenti.

Auctores primæ ſententiæ cur non bene Ariſtotelis locũ exponãt.

AVCTORES quidem primæ ſententiæ priori modo genus eo loco intelligendum exiſtimant: quod ſi verum eſſet, confecta eſſet res. Sed nobis nullo pacto ſic accipiendum ibi videtur nomen generis: eſſet enim eo pacto Ariſtotelis ratio planè inepta. Nam cùm in genere nihil inueniatur eorum, in quibus ſpecies opponũtur inter ſeſe, quænam quæſo ſit hæc conſequẽtia? In ſubſtantia corruptibili eſt potentia ad corruptionem, & in incorruptibili priuatio talis potentiæ, ſiue repugnantia ad eius actum? Ergo ſi quod datur commune genus vtriuſque, in eo eſſe debet & potentia prædicta, & eius priuatio, conſtat enim, hæc duo eſſe illa, in quibus primo corruptibilia, & incorruptibilia inter ſe opponuntur. Contra potius colligendũ erat; Ergo, ſi quod datur genus corruptibilium & incorruptibilium, vtique in eo, nec eſt potentia ad corruptionem, nec eius priuatio prædicto modo explicata, quod eſt veriſſimum: ſic enim colligimus, quoniam homo & beſtia penes rationale & irrationale opponuntur, neceſſariò confitendum eſſe, animal in ſeipſo, & vt commune eſt vtrique, nec rationale eſſe, nec rationis expers, per poſitiuum nimirum illud, à quo beſtia dicitur rationis expers.

Vera explicatio loci Ariſtotelici.

Corruptibile & incorrupti bile cur differre genere dicantur.

DICENDVM igitur eo loco nomen generis neceſſariò ſumendũ eſſe pro genere ſubiecto: ſic enim aptiſſimum argumentum confici poteſt ex iis, quæ Ariſtoteles ait. Nam cùm corruptibile dicat potentiam ad corruptionem, incorruptibile autem repugnantiã ad actũ talis potentiæ, certè ſi corruptibile & incorruptibile haberent idem commune genus ſubiectum, ſiue materiam, in eo eſſet neceſſariò & potentia ad corruptionem, & ad corruptionem poſitiua repugnantia, quod fieri nequit: in quo enim eſt actus, in eo eſt potentia ad illum, & in quo actus eſſe non poteſt, in eo eſt poſitiuum aliquid, per quod illi repugnat actus. Atque hinc rectè colligit Ariſtoteles, differentias corruptibilis & incorruptibilis, aut pertinere ad eſſentias rerum corruptibilium & incorruptibilium, aut eſſe earum proprietates: quandoquidem ſi nõ habent commune ſubiectum, quod viciſſim alteram ſuſcipiat, alteram ſubiiciat, fieri non poteſt: vt res corruptibilis fiat vnquam incorruptibilis, aut incorruptibilis, corruptibilis, ſed neceſſariò, & natura ſua corruptibilis corrũpi poſſit, & incorruptibilis corrumpi nequeat. Rectiſſimè etiam hinc colligunt Philoſophi (quod & Ariſtoteles nonnunquam ſcribit) corpora cœleſtia, & quæ gignũtur & intereunt communem & materiam habere non poſſe.

Vt 8. lib. Met. ca. 4. tex. 12. & 1. de Generat. cap. 6. textu 43. & aliis in locis.

Duo genera cõtrariorum.

QVAPROPTER illud animaduertẽdum eſt, duo eſſe genera cõtrariorum, ſiuè poſitiuè repugnantium in eodem ſubiecto: quædam, quæ ita differunt ſpecie ſeu natura ſua, vt nõ neceſſariò differãt ſubiecto, ſed poſſint eidem ſucceſſiuè conuenire vt albũ & nigrum: quædam verò ita differunt natura ſua, vt ſubiecto etiam neceſſariò differant; ita nimirum, vt nõ poſſit alterum alteri in eodẽ ſuccedere veluti maſculinum eſſe, & fœmininũ: quãquam in hoc exemplo, quo fere

vtuntur

vtuntur Ariſtotelis enarratores, non vſquequaque quærenda veritas eſt. Nam etſi mas in fœminam nũquam mutatus eſt, fœminas tamen aliquando in mares mutatas eſſe plerique ſcribunt. Verius in hoc poſteriori genere ſunt corruptibile & incorruptibile. Illud tamen intereſt quod mas & fœmina pertinere poſſunt ad eandem ſpeciem infimam ſubſtantiæ, quia differentia ſexus non naſcitur ex diuerſitate naturæ ſpecificæ, ſed materiæ indiuidualis: corruptibile autem & incorruptibile, neceſſariò ſecum afferunt diuerſitatem ſpecificam: ídque propterea quod corruptibile, & incorruptibile, aut ſunt differentię eſſentiales corruptibilium & incorruptibilium ſubſtantiarum, aut earum proprietates, vt dictum eſt.

Differentiæ ſexus vnde.

Eodem loco.

QVOCIRCA rectè colligit Ariſtoteles, malè à Platone poſitum fuiſſe hominem communem, ſiue idealem natura ſua incorruptibilem, cùm ſinguli particulares, qui eius ſpeciei ſunt ſuaptè natura ſint corruptibiles. Non repugnat tamen in ſpecie humana omnes homines tam communẽ, quam particulares, eſſe natura ſua corruptibiles, & tamen Dei beneficio poſt generalem reſurrectionem neminẽ eſſe interiturum: Ad alterum argumentum pro prima opinione propoſitum dicendum eſt, contraria in loco citato non eſſe ſumenda reſtrictè pro iis ſolis, quæ ad corruptionẽ diſponũt, quo pacto cœlum non poteſt ſuſcipere contraria, ſed pro iis omnibus, quæ quocunque modo in eodem ſubiecto ſimul eſſe non poſſunt: qua ratione, & in cœlo dantur contrarij aſtrorum ſitus, vt ſolis in Oriente & Occidente, & in ſubſtantiis ſeparatis contrarij affectus, vt amoris & odij.

Ariſtoteles bene contra Platonem colligit non dari hominem cõmunem, idealem incorruptibilem.

Soluitur ſecundum argumentum primæ opinionis.

AD tertium dicendum, non eſſe omnino prætermiſſas hoc capite ab Ariſtotele ſubſtantias incorruptibiles, ſiue illæ corporeæ ſint, ſiue corporis expertes: nam corpora incorruptibilia ſingularia, planè cõprehenduntur in prima ſignificatione, cùm Ariſtoteles ait (*& corpora omnino*) ſubſtantiæ verò corporis expertes tum ſingulares, tũ vniuerſales, & corporeæ etiam vniuerſales in quarta ſignificatione cõtinentur, vt dictum eſt in expoſitione contextus: ſingulares enim corporis expertes, de quibus dubium eſſe poſſet, ea ratione videntur compræhendi, quod apud Ariſtotelem eædem differentiæ ſint, per quas eiuſmodi ſubſtantiæ conſtituuntur in ſpecie, & ſunt indiuiduæ.

Vt dictum eſt n.6. q.5. ſect. 2.

An ſubſtantiæ corporeæ & incorporeæ detur aliqua natura communis.

SECTIO III.

SECVNDÆ opinionis fundamentum erat, fieri non poſſe, vt ſubſtantia corporea & incorporea ſiue ſpiritualis conueniant in aliqua communi natura: *eſſe enim*, inquit Plotinus, *nec corporea, nec incorporea, quod repugnat.* Sed ex iis, quæ dicta ſunt contra primam ſententiam, ſatis conſtat, quàm ſit hoc infirmum argumentum: fatemur enim naturam illam communem, nec corpoream eſſe ex ratione ſua, neque incorpoream, quemadmodum confeſſi ſumus naturam communem corruptibili & incorruptibili ſubſtantiæ, nec corruptibilem eſſe

Examinatur ſecundæ opinionis fundamentum.

Soluitur primum argumentum ſecundæ opinionis.

lem eſſe ex ratione ſua, nec incorruptibilem, neutrũ enim repugnat: tametſi repugnaret naturam illam non eſſe re ipſa incorpoream in incorporeis, & corporeã in corporeis, quemadmòdum repugnat naturam communem corruptibili, & incorruptibili ſubſtantiæ non eſſe re ipſa corruptioni obnoxiã in corruptibilibus, & in incorruptibilibus incorruptibilem, quæ tamen eiuſmodi naturis per accidens eueniunt, quatenus ſunt, & re ipſa eædem cum ſuis inferioribus, & differentiis corporei & incorporei, corruptibilis & incorruptibilis, in eiſdem inferioribus coniunctæ.

Soluitur ſecundum, ſubſtantias corporis expertes finitas, ſubſtare omnes accidentibus.

A D alterum pro eadem ſententia propoſitum argumentum, dicendum eſt: ſubſtantias corporis expertes re vera ſubſtare accidentibus; quia omnes ſubſtantiæ finitæ & limitatæ, non poſſunt non ſubſtare, ſaltem relationibus, cùm actu dependeant à ſubſtantia infinita: quin etiam nulla eſt ſubſtantia finita, quæ naturaliter iuxta conditionem propriæ naturæ aliquibus qualitatibus non ſit ſubiecta, vt libro duodecimo patebit, quicquid ea de re vel Ariſtoteles, vel alij ſenſerint, qui errore magno volunt eſſe actus puros.

Tertium. Cur genera ex materia, differentiæ ex formis ſumi dicantur. Soluitur.

T E R T I V M verò argumentum, quod idem tertiæ ſententiæ Auctoribus commune eſt hoc pacto diſſoluitur, Idcirco dici poſſe genera materialium ſubſtãtiarum ſumi ex materia, differẽtias verò ex formis, quia in vnoquoq; ente naturali, illa ſumuntur ex imperfectiori aliquo entitatis gradu totius compoſiti, hæ verò ex perfectioribus eiuſdem compoſiti. Nam quia in compoſito materia eſt imperfectiſſimum quid ſecundum formalem perfectionem, quæ illi per formam cõmunicatur, inde fit, vt attributione, ſiue appropriatione quadam, genera in ſubſtantiis materialibus non incommodè dicantur ſumi ex materia, & differentiæ ex formis: alioqui falsũ eſt, vel à ſola materia ſumi genera, vel à formis tantùm differentias: cùm genera & differẽtiæ compoſitorum naturalium, compoſitæ quoque realiter eſſe debeant, ne pars vlla eiuſmodi de toto eſſentialiter dicatur.

A L I V D argumentum, in quo non parum videtur eſſe virium pro vtraque ſententia, ſecunda nimirum & tertia, hunc in modum extrui poteſt. Si ſubſtãtia corporea (quam omnem putamus cum eiſdem Auctoribus conſtare materia & forma) & ſubſtantia incorporea haberet idem commune genus, aut illud eſſet compoſitum ex materia & forma, aut ſimplex ſubſtãtia: atqui neutrum eſſe poteſt, quia ſi compoſitum, omnes ſubſtantiæ prædicamẽtales eſſent compoſitæ: ſi ſimplex, omnes eſſent ſimplices: non habent igitur idem commune genus.

Argumẽtum aliud pro ſecunda & tertia ſententia.

D I C E N D V M igitur eſt ad hoc argumentum: genus, quod commune eſt ſubſtantię incorporeæ, ſiue ſimplici, & compoſitæ ex materia & forma, ratione quidem & natura ſua nec ſimplex eſſe, nec cõpoſitum ex materia & forma, at re ipſa & ſimplex eſſe & cõpoſitum. Vt enim eſt idem re cum compoſitis, eſt compoſitum: vt idem re cum ſimplicibus, eſt ſimplex: quemadmodũ qualitas genus ſummũ, vt eſt idẽ re cum qualitatibus non habentibus partes integrantes, veluti cũ intellectu & voluntate, non eſt compoſita ex partibus integrantibus: vt verò eſt idem re cum iis, quæ huiuſmodi partes habẽt, veluti cum

candore

candore & figura,eſt compoſita ex partibus integrantibus:quantitas item,vt eſt idem re cum linea,conſtat partibus permanētibus,vt verò idem cum tempore,non item,& ſic in aliis compluribus:tametſi nec qualitas in ſua ratione includit ſimplicitatem aut compoſitionem integralem,nec quantitas permanentiam,aut ſucceſſionem.

Obiectio contra ſolutionē.

SED contra hanc ſolutionem ſic obiicitur.Socrates per materiam & formam ſuam non ſolùm eſt Socrates,ſed etiam homo, & animal & viuens, & corpus corruptibile & ſubſtantia corporea & omninò ſubſtantia (quandoquidem nullus alius eſſentiæ gradus prædicatur de Socrate: niſi qui ex coniunctione formæ cum materia efficitur) ergo Socrates non ſolùm qua ratione eſt ſubſtantia corporea, ſed etiam quia eſt ſubſtantia, eſt compoſitus ex materia & forma. Quod ſi particulares ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma, non ſolū qua ratione ſunt ſuſtantiæ corporeæ, ſed etiam qua ratione ſunt ſubſtantiæ, conſtant materia & forma, quis non videat colligi, ſubſtantiam ipſam in communi, quam facimus genus ſubſtātiarum ſimplicium & compoſitarū ex materia & forma, non re tantum, ſed ratione etiam ex natura ſua ex materia & forma eſſe compoſitam?

Soluitur.

HVIC obiectioni ex eodem fundamento reſpondebis: Socratem re quidem ipſa eſſe ſubſtantiam per materiam & formam, quia per materiam & formam eſt homo, qui quidem à ſubſtantia, quæ eſt genus ſummum reali diſtinctione non differt, at ratione non eſſe ſubſtantiam per materiam & formam, ſed prius natura ſibi vendicare rationem ſubſtantiæ, quàm compoſiti ex materia & forma. Ratio enim & natura ſubſtantiæ eſt,eſſe ens per ſe exiſtens:quæ quidē nullam per ſe ſibi vendicat compoſitionem ſiue Phyſicam, quam efficiunt materia & forma, ſiue Metaphyſicam, quam efficiunt genus & differentia.

Duplex compoſitio ſubſtātiæ corporeæ Phyſica, & Metaphyſica.

QVOD vt melius intelligatur, aduerte ſubſtantiam corpoream, quæ eſt ſpecies proximè ſubiecta generi ſummo huius Prædicamenti, duobus modis componi, vno Phyſicè, altero Metaphyſicè, atque vtroque modo per ſe,ſeu quatenus tale eſt: Phyſicè quidem ex materia & forma: Metaphyſicè verò ex genere ſuo, quod eſt ſubſtantia & differentia quędam adiuncta, quam dicimus corporeum. Verùm hoc intereſt quod materia & forma non ſunt idem re neque inter ſeſe, neque cum toto compoſito, ſaltem ſi ſingulatim accipiantur, vt perſpicuum eſt:ſubſtantia autem & corporeum etiā ſingulatim accepta, ſunt idem re & inter ſeſe, & cum ſubſtantia corporea,quā conſtituūt.

Gradus Metaphyſici quo pacto ſint iidem cū toto.

Vnde fit, vt cum ſubſtantia corporea componatur ex materia & forma: ſubſtantia etiam ipſa & corporeum, quod ſubſtantiam contrahit neceſſariò componantur re ipſa ex materia & forma, non tamen per ſe primò, quemadmodum ipſa ſubſtantia corporea, ſed ſubſtātia quidem componitur per accidens ex materia & forma, quia accidit ſubſtantiæ eſſe rem eo pacto compoſitam: at corporeum componitur eo modo per ſe, tamen ſi non primò:quia nō adæquatè totam entitatem compoſiti ex materia & forma, quamuis adæquet rem totam. Quamquam enim eadem omnino res eſt corporeum, atque ſubſtantia corporea:tamen ſubſtantia corporea includit per ſe, & eſſentialiter entitatem

titatem ſubſtantiæ generis ſummi,quàm non includit corporeum:de qua re fuſiùs libro ſeptimo.

Fierine poſſit vt aliquid ſit genus logicè, quòd non ſit etiam Phyſicè.

SECTIO IV.

Tertiæ opinionis fundamentum.

TERTIA opinio huic innitebatur fundamento:dari poſſe genus logicè,ſine ratione conceptus, quod non ſit genus Phyſicè,hoc eſt, ratione naturæ cõceptæ:vel quod clariùs eſt,dari poſſe conceptum formalem,qui vniuocè & quidditatiuè dicatur de multis ſpecie differentibus, nec tamen ei reſpondeat in rebus naturali aliqua vna quæ ab illis abſtrahi poſſit, & de eiſdem vniuocè & quidditatiuè prædicetur.

Cur in hanc ſententiã adducti Auctores fuerunt.

CVR autem in hanc ſententiam eius Auctores venerint,ea ratio fortaſſe fuit: quia intellectus habet vim vniendi in eodem conceptu formali, eáque in rebus diſtincta admodum ſunt,& ſæpè etiam valdè ſeparata,vt patet in exercitu,in republica,in mundo etiam ipſo toto: quæ cùm diſtinctis admodum rebus conſtent, atque ita diſtinctis, vt ex illis nulla reſultet natura vna,tamen ab intellectu, vnico tantum conceptu concipiuntur,eóque ſimplici æqualiter participato ab omnibus ſimilibus,quæcunque inueniantur,aut inueniri poſſint.Si ergo tanta eſt vis mentis noſtræ,vt ea quæ non niſi per accidens ſunt vnũ à parte rei vno ſimplici & vniuoco conceptu apprehendat: cur non idem facere poſſit in iis,quæ à parte rei non ſunt vnum, niſi analogicè,qualem huius opinionis auctores putant eſſe eam ſubſtantiã,quæ corporeis & incorporeis communis eſt, quam nos genus ſummum facimus:cur inquam vno ſimplici & vniuoco conceptu apprehendere non poterit? Quod ſi poteſt,ergo iam conceptus is, erit conceptus genericus,cùm tamen ſubſtantia,quæ illi reſpondet, ſpectata ipſa rei natura,genus eorum opinione non ſit,ſed analogica natura.

Refellitur 3. ſententia.

SIVE autem ratione hac illi ſint permoti, ſiue quauis alia, certè eorum ſententia non eſt probanda:primùm,quia conceptus formalis non poteſt æqualiter participari,niſi cum natura per eum repræſentata,ſeu conceptus obiectiuus æqualiter participatur:neque participatur,nec prædicatur talis conceptus,niſi ratione eius, quod repræſentat.Quare ſi nulla datur ſubſtantia communis, quæ ex æquo participetur à particularibus ſubſtantiis,nec conceptus, quo illa apprehenditur, ex æquo ab eiſdem participabitur. Deinde, quia ſi ſubſtantia prædicamentalis in communi ſumpta eſt verè analoga,&tamen conceptus formalis illius eſt verè vniuocus,licebit vtique, & non licebit præciſè ſumere, ac conſiderare in omnibus ſubſtantiis id quod tali conceptui reſpondet,non conſideratis vllis ſubſtantiis particularibus: licebit quidem,quia quicquid conceptui vniuoco immediatè reſpondet,poteſt præciſè ſumi & conſiderari per ſe ſine membris diuidentibus,non licebit autẽ,quia in hoc differunt analoga ab vniuocis, quod nihil in eis præſcindi poteſt à membris diuidentibus,quod omnibus ſit commune,iam enim non eſſent analoga,ſed vniuoca, implicat ergo contradictionem facere conceptum ſubſtantiæ verè vniuocum,& ipſam ſubſtantiam verè analogam.

TERTIO

Tertiò quia vel conceptus formalis ſubſtantiæ in communi repræſentat duo illa genera, ſubſtantiam corpoream & incorporeā, quatenus diuerſæ inter ſe naturæ ſunt,vel quatenus conueniunt:non quatenus diuerſæ ſunt naturæ,quia eſſet prorſus ęquiuocus,cū tamen nullus conceptus formalis rei conceptæ ſiue vltimatus,vt vocāt,poſſit eſſe prorſus æquiuocus, non quatenus conueniunt vniuocè in natura aliqua ſimpliciter vna,cùm id negent, ergo quatenus conueniūt inter ſe analogicè:non poteſt igitur conceptus formalis ſubſtantiæ in communi ſumptæ vniuocus eſſe & genericus, ſi ſubſtantia in communi ſumpta vniuoca genúſque non ſit.

Postremo quia iſto modo quem ponunt facilè erit omnes naturas vniuocas de medio tollere,ſoláque nomina & cóceptus formales cum Nominalibus vniuoca facere:dicemus enim nomina hominis & animalis, & eorum conceptus formales eſſe vniuoca, ipſas verò hominis & animalis naturas eſſe analogas,& ſic in cæteris omnibus,quod nonnulli huius opinionis ſectatores iam videntur admittere in omnibus aliis naturis generum,potiſſimū verò ſubſtātiæ corporeæ,quæ corruptibilibus & incorruptibilibus communis eſt, tuētúrque ſententiam ſuam illo Ariſtotelis pronunciato:*In generibus latere æquiuocationes*,quod & abſurdiſſimum eſt, & ab Ariſtotele non ſignificatur in propoſito pronunciato. Eſt enim potius hæc eius ſententia,in iis,quæ ſunt magis communia,maiuſ eſſe periculum incidendi in æquiuocationem:ſępe enim fit,vt dum putamus nos genus aliquod ex ſpecialibus naturis collegiſſe, in analogum aliquid imprudentes incurramus,quod communiora,difficiliora ſunt cognitu.

7.Phyſ.ca.4. Textu 31.

Pronūciatum Ariſtotelis exponitur.

Ad eam verò rationem, qua illi forſitan permoti ſunt, dicendum eſt:etſi intellectus tantam vim habet,vt diſtinctiſſima, ac diſiūctiſſima etiam vno ſimplici conceptu apprehendat nempe, quatenus ea vnum aliquid efficiunt,ſiue ſimpliciter, ſiue ſecūdum quid,nunquam tamen concipere poſſe vniuoco conceptu,quæ analogicè tantùm natura ſua conueniunt:cauſa enim cur entia per accidens,vt exercitum, & rempub.vniuocè concipere poteſt,hæc eſt,quia entia per accidens communi conceptu apprehenſa, æqualiter participari poſſent à particularibus,in quibus ſimiles omnino conditiones reperiantur, quod in analogis fieri nullo modo poteſt:iam enim non eſſent analoga.

Intellectum nō poſſe conceptu vniuoco analoga concipere.

NVM SVPPOSITVM IDEM SIT quod prima ſubſtantia.

QVÆSTIO V.

Quid ſit ſubſtantia prima, ac ſecunda.

Sectio I.

Explicantur nomina quæ in hac controuerſia vſurpantur.

VT hæc quæſtio luculentius tractetur,exponenda ſunt primò ea nomina, quibus Theologi in hac controuerſia vtuntur: ea verò ſunt ſubſtantia prima, ac ſecunda ſubſtantia, natura

item ſuppoſitum, hypoſtaſis & ſubſiſtentia.

Subſtantia vnde dicta. *Quatuor modis accipitur.* *Primus modus.*

D. Iſidorus à ſubſiſtendo dictã docet lib. 2. Ety. ca. 27. Idémque tradit Augu. 7. de Trin. c. 4.

SVBSTANTIA quæ apud Latinos à ſubſiſtendo, aut potius à ſubſtando accidentibus dicta eſt: quatuor modis potiſſimum vſurpatur. Vno pro quauis eſſentia rei, præſertim vniuerſali, & quæ definitione explicari poteſt: quo pacto ſumitur nomen ſubſtantiæ, preſsè quidem, ſiue pro vera eſſentia in hoc capite, cum traditur quarta ſubſtantiæ ſignificatio, latè autem ſiue pro quauis ratione obiectiua etiam non
2 entium, in definitionibus æquiuocorum & vniuocorum. Altero pro quauis re quæ non ſit accidens, etiamſi incompleta ſit: qua ſignificatione Ariſtot. a in Phyſicis tum differentias ſubſtantiarum, tum etiam materiam & formam ſubſtantias appellat, vt eas ab accidentibus diſtinguat. Tertiò, pro re quæ non eſt accidens, completa tamen, quo
3 pacto idem b alibi excludit differentias ſubſtantiales à ſubſtantiarum numero. Poſtremo pro primis ſubſtantiis, quo pacto idem libro c ſe-
4 ptimo huius operis in diſputatione contra ideas Platonis, negat genera & ſpecies ſubſtantiarum eſſe ſubſtantias. Harum autem ſignificationum prima eſt communis, ſecunda propria, tertia magis propria quarta maximè propria, propria enim ſignificatio ſubſtantiæ, accidentia excludere debet, nihil autem remotius eſt à conditione accidentium, quàm prima ſubſtantia, vt mox patebit. Atque omnes hæ ſignificationes etiam in Deum & quamlibet diuinam perſonam conueniunt: hoc excepto quod nec Deus, neque vlla diuina perſona dicitur ſubſtantia iuxta Latini nominis veriorem Etymologiam, quam à ſubſtantiis finitis ductam eſſe, perſpicuum eſt.

a 1. Phyſ. c. 6. text. 52. Et 8. Metap. ca. 1. tex. 3.

b in Prædic. Cap. de ſubſtantia.

c Cap. 13. tex. 44. & ſeq.

Quartam ſignificationem eſſe maximè propriam. *Omnes in Deũ cõuenire.*

Definitio primæ ſubſtantiæ exponitur.

PRIMA ſubſtantia definitur ab Ariſtotele in Prædicamentis, *id quod nec de ſubiecto vllo dicitur, nec in ſubiecto vllo eſt*, in qua definitione ens finitum & completum ſolet intelligi, quia illud tantum habet locum in Prædicamentis, quod ſi non intelligas particulam *finitum* non dubium erit quin definitio conueniat non modo diuinis perſonis, vt patet, ſed etiam diuinæ eſſentiæ, ſiue ea concretè accipiatur, ſiue abſtractè. Nam vt Socrates, hic lapis, & huiuſmodi ſunt primæ ſubſtantiæ, quia nec de ſubiecto vllo dicuntur, nec in ſubiecto vllo inſunt, ita & Deus, ſiue diuina eſſentia. Quamquam enim Deus dicitur de tribus diuinis perſonis, non tamen de illis prædicatur, vt de ſubiectis: ſiquidem dici de pluribus, vt de ſubiectis, nihil eſt aliud, quàm prædicari eſſẽtiali prædicatione de pluribus, in quibus id quod prædicatur, diuiſum ſit & multiplicatum, quo pacto Deus non eſt in Patre, Filio, & Spiritu ſancto. Accedit explicatio nominis primæ ſubſtantiæ, qua Ariſtoteles vtitur cùm eam vocat ſubſtantiam, quæ primò, præcipuè & maximè dicitur: conuenit enim potiſſimum Deo, ſiue diuinæ eſſentiæ. Eſt igitur ſiue quælibet diuina perſona, ſiue Deus, vt eſt communis tribus perſonis, veriſſimè prima ſubſtantia: non tamen vt prima ſubſtantia in Prædicamentis ponitur, ſed abſolutè.

Quo pacto diuinis perſonis, immo & diuinæ eſſentiæ, conuenire poſſit definitio primæ ſubſtantiæ. *Quid ſit prædicari de pluribus, vt de ſubiectis Deus dicitur de tribus perſonis, ſed non prædicatur.*

Obiectio 1. Deum nõ eſſe primam ſubſtantiam.

SED contra hæc ſic obiici poteſt. Si Deus eſt prima ſubſtantia, ergo nullam diuinam perſonam primæ ſubſtantiæ rationem habere poſſe, cum ſub prima ſubſtantia nulla poſſit contineri ſubſtantia, ſed ipſa ſit vltimum prædicationis ſubiectum: aut ergo Deum non

eſſe

eſſe primam ſubſtantiam, aut nullam ex tribus diuinis perſonis eſſe ſubſtantiam.

2. Obiectio.

PRÆTEREA, ſi quælibet diuina perſona eſt prima ſubſtantia, ac proinde ſubſtantia, cùm ipſæ ſint tres licitum fore, vt dicamus tres diuinas perſonas eſſe tres primas ſubſtantias, atque adeò tres ſubſtantias ad hoc nefas eſſe, ex Patrum dogmatis conſtare. Nam in prima Nycena ſynodo ſancitum eſt, Filium eſſe Patri, ὁμοούσιον, hoc eſt, vt Eccleſia Latina vertit, conſubſtantialem, ſiue vnius & eiuſdem ſubſtantiæ: quod deinde in pluribus Conciliis & Oecumenicis, & Nationalibus à Romana ſede confirmatis conſtabilitum eſt, vt meritò Hieronymus in Epiſtola ad Damaſum citata dixerit: *Quis audeat ore ſacrilego tres ſubſtantias in Deo concedere?*

Solutio 1. Perſonæ diuinæ ſub Deo ſeu diuina eſſentia nō continentur.

PRIOR obiectio facile diluetur, ſi dicas diuinas perſonas non propriè contineri ſub Deo, ſeu diuina eſſentia: quia etſi prædicatione continẽtur, non continentur tamen natura & eſſentia, quaſi naturas & eſſentias particulares habeant, ſub eſſentia diuina contentas. Quare cum omnes eandem omnino cum Deo, & inter ſe naturam & eſſentiam habeant, æquè earum quælibet atque Deus, vt communis eſt omnibus, prima ſubſtantia eſt & dici poteſt.

in diuinis tres primæ ſubſtātiæ, & tres ſubſtantiæ vt concedantur.

POSTERIOR hoc modo diſſoluitur, ſi nomini ſubſtantię aliqua explicatio adhibeatur, qua conſtet illud non pro eſſentia, naturáue (quæ fuit prima ſubſtantiæ ſignificatio) vſurpari, non eſſe contra Patrum dogmata, tres diuinas perſonas tres eſſe, ſiue primas ſubſtantias, ſiue ſubſtantias aſſerere, vt ſi dicas eſſe tres primas ſubſtantias relatiuas, aut incommunicabiles, tréſve incommunicabiles, aut relatiuas ſubſtantias. Alioqui nefas, ſacrilegiúmque eſt dicere eſſe tres ſubſtantias, aut tres primas ſubſtātias, quod in Symbolo fidei, cuius profeſſione Catholici ab hæreticis diſcernuntur, confiteamur Filium eſſe Patri conſubſtantialem coeſſentialémve, quam eandem gloriam Spiritui ſācto attribuimus. Nihil enim magis cauet, orthodoxa fides, quàm vt nec perſonas in vnam confundamus, nec ſubſtantiam eſſentiámve in plures ſeparemus, iuxta illud quod in Athanaſij Symbolo quaſi fundamentum ponitur. *Neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes.*

Nullo pacto concedendas tres eſſentias relatiuas.

QVOD ſi quis petat, num quemadmodum licet aſſerere in Deo tres ſubſtantias relatiuas, aut incommunicabiles, aut perſonales: ſic enim dicere fas ſit tres eſſentias relatiuas, aut incommunicabiles aut perſonales, negandum id planè eſt. Quamquam enim tres relationes diuinæ perſonales (quæ ſubſiſtentes ſunt & ſubſtantiales tres entitates relatiuæ dici poſſunt: tres tamen eſſentias relatiuas dicere Theologicæ regulæ non permittunt. Vtuntur enim Theologi vt quæque alia facultas, & multo religioſius quàm cæteræ omnes, propriis & peculiaribus vocabulis: & quaſi terminis, quos trāſilire nequaquam licet, inter quos vnus ac præcipuus ille eſt, vt nihil eſſentia eſſentialeq; in diuinis dicatur, niſi id quod commune eſt, vt diſtinguatur à perſonis perſonalibuſq; proprietatibus. Quo fit, vt repugnantia ſit manifeſta apud Theologos tres relatiuas, ſeu incommunicabiles ſeu perſonales

Theologi quā religioſe vocabulis vtuntur.

Athanaſij teſtimonium.

eſſentias aſſerere, quod in nomine ſiue ſubſtantiæ, ſiue ſubſiſtentiæ, nihil habet repugnantiæ. Lege Athanaſium dialogo 1. de Trinitate, & in tractatu de definitionibus, vbi ait naturam & eſſentiam in diuinis dici vniuerſales, ſiue communes, hypoſtaſes verò particulares, quem ſequuntur cæteri poſteriores. Eſt igitur & Deus, & quælibet diuina perſona, & omnes ſimul prima ſubſtantia, & vnica prima ſubſtantia, non plures ſubſtantiæ, aut plures primæ ſubſtantiæ, niſi quid addatur, quo periculum tollatur, ne quis tres dici eſſentias exiſtimet, quod tres eſſentiæ etiam cum additione relatiuæ, aut alia perſonali conditione nequaquam ſint dicendæ.

Definitio ſecundarũ ſubſtantiarum exponitur.

Nihil dici in Deo quod ſit ſecunda ſubſtantia.

SECVNDÆ ſubſtãtiæ, vt Ariſtoteles eorũ Prædicamẽtorum loco definit, ſunt genera & ſpecies, in quibus inſunt primæ, hoc eſt, ſub quibus collocantur eſſentiali ſubiectione, cuiuſmodi ſubſtantiæ ſunt animal & homo. Vnde patet, nihil prædicari poſſe de Deo, quod ſit ſecunda ſubſtantia, cum Deus nulli generi aut ſpeciei ſubiici poſſit. Huc accedit, quod in Deo nulla omnino entitas reperitur, quæ indigeat re aliqua, in qua exiſtat: ſecundæ autem ſubſtantiæ ideo dicuntur ſecundæ, quia indigent primis, in quibus exiſtant, vnde naſcitur diſcrimen illud, quod Dialectici à poſteriori conſiderant, quod ſubſtantiæ apud eos dicantur ſecundæ, quia indigent primis, vt ſubſtent accidentibus: quandoquidem vt illæ non poſſunt exiſtere niſi in primis, ita niſi in illis accidentia ſubſiſtere nequeunt.

Num idem ſit ſuppoſitum quod natura.

SECTIO II.

Quid de hac quæſtione Ariſtoteles ſenſiſſe videatur.

Quid fides Orthodoxa doceat.

Verbum diuinũ aſſumpſit hanc humanitatem non hũc hominẽ.

PORRO myſterium Trinitatis ſanctiſſimæ, & Incarnationis diuini Verbi cogit nos, vt hoc loco diſquiramus ſit ne idem ſuppoſitum, quod natura: quando Ariſtoteles aliter de hac dubitatione videtur ſenſiſſe, quàm rei veritas habet. Videtur enim credidiſſe ſuppoſitum, & naturam ſingularem, in rebus quidem creatis ſola ratione ratiocinante ſiue concipiente diſtingui, in Deo autem ne ratione quidem, conſiderationéve vlla: cum tamen orthodoxa fides doceat in Deo quidem ſola ratione diſtingui (adde etiam virtute, de qua dictione ad cap. 6. diſputatum eſt) in rebus autem creatis non ratione ſola, ſed ex natura rei, hoc enim in cauſa eſt, cur in diuinis nihil repugnet vnam eſſe naturam, & tria ſuppoſita, in humanis autem Verbum diuinum aſſumpſiſſe hãc humanitatem, non autem hunc hominem quod reali actione factum eſt, non ſola conſideratione. Hinc Vigilius Papa lib. 2. contra Eutychetem, & Dama. li. 3 Orthodoxæ fidei, rectè oſtendunt hæreticos ob ignorationẽ diſtinctionis ſuppoſiti & naturæ, in extremos errores incidiſſe. Nam quia idem omnino hæc in diuinis eſſe putabãt, alij propter vnitatẽ diuinæ naturæ, ſuppoſitorũ diſtinctionem negabant, a vt Iudæi & Sabelliani: alij b propter ſuppoſitorum diſtinctionem, quàm apertè Euangelium inducit: naturæ quoq; diſtinctionem ponebant, vt Arriani, Macedoniani,

Damaſ. ca. 3. a Lege Epiphan. contra hæreſim Sabellij hæreſi 42. & Nicephor. lib. 10. c. 15. b Apud Nicepho. lib. 10. hiſt. Eccleſ. ca. 42. & lib. 12 c. 10. Augu. lib. vno de hæreſi ad quod vult Deũ, & epiſt. 174. cõtra Arrian. & Athana. cõtra Arria.

doniani, & Trideitę, qui noſtris temporibus iterum pullularunt. Quia verò apud nos naturam humanam ſingularem, & humanum ſuppoſitum idem eſſe putauerunt, plerique ſunt qui negauerint veram & realem diuini Verbi incarnationem. Nam cum perſpicuum ſit, fieri non potuiſſe vt ſuppoſitum humanum vera & reali actione aſſumeretur ad ſubſiſtentiam diuini Verbi, cùm ſit incommunicabile, colligebant illi, idem dicendum eſſe de humana natura. Vnde alij vnionem naturę humanæ cum diuina, per gratiam ſolum eſſe factam commenti ſunt, vt Neſtoriani, alij a per quandam naturarum confuſionem, & quaſi miſtionem, vt Eutychiani. Ponamus igitur cum fide orthodoxa ſuppoſitum & naturam: non idem omnino eſſe, ſed vt pateat qua ratione inter ſe diſtinguantur, quid vtrumque ſit, exponamus.

Errores de incarnatione vnde emanarunt.

a Referunt Theodo. lib. 1. de fabulis hæretic. & Leo Epiſt. 10.

Quid ſit natura, quid ſuppoſitum.

SECTIO III.

NATVRA vt in hac quæſtione à Theologis vſurpatur, nihil eſt aliud quàm eſſentia rei, ſiue ea vniuerſalis ſit, vt animalitas & humanitas, ſiue ſingularis, vt Platonitas, Lentulitas, quo verborum genere neceſſitatis cauſa, viri etiam diſertiſſimi nonnunquam vtuntur.

Definitio naturæ vt à Theologis vſurpatur.
Vt Cicero.

CONVENIVNT autem dupliciter natura & ſubſtantia, pro eſſentia rei ſumpta. Primùm quatenus neutra dicitur abſolutè, ſed comparatè: nempe reſpectu eius cuius eſt natura ſiue eſſentia, neque enim abſolutè dicimus humanitatem eſſe naturam & ſubſtantiam hoc pacto ſumptam, ſed eſſe naturam & ſubſtãtiam hominis, & ita res habet in cæteris. Deinde quatenus vtraq; concipitur vel ſimplici conceptu, vt in exemplis adductis, vel definitiuè, vt ſi dicas naturam & ſubſtantiam hominis eſſe, quod ſit animal rationale, & naturã ac ſubſtantiam peculiarem Platonis eſſe, quod ſit homo hic, aut ille, id eſt, conſtitutus ex natura humana, & hac differentia indiuiduante. Differunt autem quatenus nomen ſubſtantiæ hoc modo ſumptum, magis vſurpatur in vniuerſalibus quàm in ſingularibus, vt dictum eſt: nomẽ autem naturæ æquè in ſingularibus, atque in vniuerſalibus: qua forſitan de cauſa fit, vt potius quæri ſolet quid interſit inter ſuppoſitum & naturam, quàm quid interſit inter ſuppoſitum & ſubſtantiam ſiue eſſentiam rei: hæc enim difficultas propter ſingulares eſſentias excitari ſolet, vt patebit: ſingulares autem eſſentiæ, rerum potius dicuntur naturæ quàm eſſentiæ ac ſubſtantiæ illarum.

Naturam & ſubſtantiã dupliciter conuenire.

Quo pacto inter ſe differant.

SVPPOSITVM definiri ſolet à Theologis ſubſtantia completa, incommunicabilis: cuiuſmodi eſt Socrates, Plato, & alij homines indiuidui: accidẽtia enim nemo ſuppoſita vocat, ſed magis appoſita & innixa ſuppoſitis: incompletæ verò ſubſtantiæ, cum partes ſint & à toto perfectionem accipiant: ſuppoſita enim non dicuntur, quod omnes ſuppoſiti nominè ſignificare velint perfectum aliquid & completum. Denique quicquid pluribus communicari poteſt, ſiue eiuſmodi ſit, vt in eis multiplicetur, quales ſunt naturæ omnes verè vniuerſales

c Sententiarij in 3. d. 2. q. 5. & 6. D. Tho. 3. p. q. 2. ar. 3.

Suppoſiti definitio apud Theologos.

tam

tam abſtractè quàm concretè ſumptæ,ſiue eiuſmodi, vt multiplicari nequeant,ſed vnum & idem omninò in eis ſit,qualis eſt diuina eſſentia in tribus diuinis perſonis,& eſſe poſſet natura humana in Verbo diuino,& in alia quauis perſona diuina, aut etiam in puro homine,ſi à verbo relinqueretur,propriámq; perſonam conſtitueret,id inquam omne ſuppoſiti rationem non habet,quod non ſubſit aliis omnibus, ſed in eis potius vt commune quippiam inſit. Significant enim huius nominis impoſitores ſuppoſiti vocabulo vltimum quippiam, & quod nulli inferiori determinatiorive prædicationis ſubiecto per modum formæ informantis communicari poſſit, quamuis alia ratione pluribus communicetur, veluti per modum efficientis, aut exemplaris, aut finis,aut etiam ſubiecti,quo pacto idem homo numero communicatur pluribus filiis,idem prototypum picturæ,aut ſculpturę,pluribus exemplis eius imitatione factis, idem numero aurum communiter expetitur à pluribus cupidis, idémque numero elementum commune ſubiectum eſt plurium qualitatum.

Suppoſitum qua ratione ſit incommunicabile, & qua communicabile.

Breuior alia ſuppoſiti definitio.

ALII breuius, ſed eadem ſententia dicunt, ſuppoſitum eſſe ſubſtantiam communicabilem, mittunt enim verbum *completa*, quod ſubſtantia completa,ſi completa ſimpliciter intelligenda eſt, idem eſſe videatur,atque ſubſtantia prædicto modo incommunicabilis, ac proinde ſuperuacaneum ſit alterum ſuperioris definitionis verbum, nempe vel *completa*, vel *incommunicabilis*. Sed nos vſi potiùs ſumus vtraque particula.Primùm, quia cùm ens completum diſtribuitur in diuerſa Prædicamenta,& in varia cuiuſque genera,ſpecies, & indiuidua,nomine completi intelligi ſolet completum,ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, vt patet ex capite ſuperiori. Deinde vt definitio non reiiceret eam ſententiam, qua ſuppoſitum dicitur compleri per entitatem quandam ſubſtantialem,quæ incompleta ſit, neceſſe eſt. Si enim ita res habet,cùm eiuſmodi entitas ſit incõmunicabilis, quemadmodum & ipſum ſuppoſitum, colligi ſanè poteſt ex poſteriori definitione,eam entitatem eſſe ſuppoſitum, cum ſit ſubſtantia incommunicabilis,quod tamen ex ſuperiori definitione colligi nequit. Poſtremò,quia re vera non idem eſt ſubſtantia completa ſimpliciter, atque ſubſtantia incommunicabilis, cùm diuina eſſentia ſimpliciter completa ſit,primáq; ſubſtantia,& tamen non ſit incommunicabilis, niſi creaturis,idque eſſentiali attributione, iuxta illud Sapientis: *Incommunicabile nomen,lignis & lapidibus impoſuerunt.* Sapient.14.

Cur priori potius definitione vſus ſit Author,triplex ratio affertur.

Diuinam eſſentiam cum ſit completa non eſſe ſuppoſitum.

Rectè definitionem ſuppoſiti elici ex definitione perſonæ.

Definitio perſonæ ex Boëtio.

RECTE autem eliciunt Theologi vel hanc, vel ſuperiorem definitionem ſuppoſiti ex illa perſonæ definitione, quam a Boëtius tradit in libro de duabus naturis,& vna perſona Chriſti: *Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia*. Nam cùm perſona minùs latè pateat, quàm ſuppoſitum,ſanè detractis illis verbis: *Rationalis naturæ*, remanet definitio propria ſuppoſiti, vel ſubintellecto verbo *completa* iuxta priorem definitionem ſuppoſiti, vel non ſubintellecto iuxta poſteriorem:ita tamen,vt verbum *indiuidua*, non idem valeat quod ſingularis, ſed idem quod incommunicabilis, vt ab omnibus exponitur. Alioqui iam conueniret definitio in humanitatem Chriſti,&

a Pag.3. à principio lib. Vide D. Tho. 1.p.q.29.art.1.& doctores alios ad 1. Sent.d.25.

ſti,& alias naturas ſingulares completas ſubſtantiarũ, quæ ſuppoſita non ſunt: immo etiam naturæ diuinæ, quæ cùm non ſint ſuppoſitum, eſt tamen maximè ſingularis.

Alia ſuppoſiti definitio.

POTEST etiã ſuppoſitum definiri ſubſtantia completa omninò determinata in ſuo genere. Nam etſi omnis ſubſtãtia ſingularis determinata eſt ad ſingularitatem, vel ex ipſa ſua natura, vt eſſentia diuina, vel per differentiam aliquam contrahẽtem & indiuiduantem, vt quælibet natura creata ſub ſpecie infima contenta, eſt tamen adhuc, ſiue creata illa ſit, ſiue increata, determinabilis ad plura, in quibus ſit, aut eſſe poſſit (quæ ſuppoſita vocamus) ipſa autem in quibus eſt aut eſſe poteſt, vlteriorem determinationem in ſuo genere accipere non poſſunt, quamuis poſſint in alio genere: quo pacto Verbum diuinum determinabile erat in genere corporearum ſubſtantiarũ, immo & mortalium per humanam naturam, qua homo factum eſt & quilibet homo dum naſcitur eſt determinabilis in diuerſis generibus accidẽtium per varias corporis ſtaturas, per artes & ſcientias, aliáque accidentia.

More logico ſuppoſitum definitur. Quid vltra primas ſubſtã tias amplius ſibi vendicãt ſuppoſita.

POTEST denique definiri ſuppoſitum more logico in hunc modum Suppoſitum eſt omnino vltimum prædicationis ſubiectum, hoc eſt, quod nullo modo de pluribus naturali prædicatione dici poteſt: Nã cum primæ ſubſtantiæ ſint vltima huiuſmodi prædicationis ſubiecta in eo ſenſu, vt nõ dicantur de pluribus, in quæ ipſæ diuidantur, & in quibus multiplicentur, vt patet ex Prædicamentorum libro, ſuppoſita hoc amplius habẽt, vt neque indiuiſiua, de pluribus dicantur. Ita patet, quid nam ſit ſuppoſitum.

Cap. de ſubſtãtia. 3. p. q. 3. art. 3. & 1. p. q. 89. a. 4.

Caietani dicta circa hãc materiam examinãtur.

NON eſt tamen hoc loco prætereundum, etſi Deus apud Caietanum, ſiue (vt ipſe loquitur,) hic Deus ſimpliciter excluditur à ratione ſuppoſiti tradita: quædam nihilominus ab eo dici in hac materia, quæ partim non dicantur rectè, partim Scholaſticiꝭ meritò non placeant: Ait enim Deum non quidem communiter ſumptum quo pacto falſos Deos, & participatiuè etiam ſic appellatos complectitur, ſed vt verè & per eſſentiam eſt Deus, communiſq; tribus diuinis perſonis, eſſe concretum quaſi ſpecificum: hunc verò Deum eſſe concretum quaſi indiuiduale, hoc eſt, ſub Deo, quaſi ſub ſpecie comprehenſum, tum verò hunc Deum eſſe ſuppoſitum incompletè, quia etſi non eſt incommunicabilis, eſt tamẽ per ſe ſubſiſtẽs (quod proprium, inquit, eſt ſuppoſitorum.) Et quia ſuppoſitum intellectualis naturæ perſona dicitur, addit: *Deum eſſe perſonam incompletam.*

Deum eſſe concretũ ſpecificum docet Caietanus. Hunc Deum eſſe ſuppoſitũ incompletè.

Refellitur primũ Caietani pronunciatũ.

SED Deum non eſſe appellandum concretum quaſi ſpecificum ex eo conſtat, quia verus Deus, ſiue vt Anſel. vtcumque deſcribit id quo maius, ſeu perfectius cogitari non poteſt: aut (ſi mauis) ens infinitæ perfectionis ſimpliciter, non poteſt non ſolùm non eſſe cõmune pluribus differentibus ſed ne cogitari quidem, quicquid enim vt ſpecies concipitur, imperfectius minúſque actuale cogitatur, quàm quod libet eius indiuiduum. Itaque Deus verus: & hic Deus ſunt prorſus ſynomyma quemadmodum Socrates, & hic homo, demonſtrato Socrate. Vnde quemadmodum Socrates, vt Socrates eſt, nullo modo concipi poteſt conceptu ſpecifico: aut quaſi ſpecifico: ita nec Deus Qua

Deus verus & hic Deus ſunt ſynomima.

de cauſa Dei nomen in Dialecticis inſtitutionibus inter nomina ſingularia numerauimus.

Secundũ Caietani aſſertum refutatur. *Lib.1.c.26. & 27.*

Theologorum notanda regula.

Qvod verò hic Deus, vt cõmunis eſt tribus perſonis non ſit dicendus ſuppoſitum, incõpletum, minúſque perſona incompleta, vel ex ea Theologorũ regula intelligitur, quia in diuinis vſurpandæ non ſunt nouæ & inſolitæ locutiones, & ab omnium Patrũ conſuetudine abhorrentes. Præſertim cùm decipi quis poſſit hoc loquẽdi modo, atque exiſtimare Deum eſſe ſimpliciter ſuppoſitum & perſonam, cùm aliàs concedamus ſubſtantias incõpletas, eſſe ſimpliciter & abſolutè ſubſtantias. Accedit quod per ſe ſubſiſtere, qua ratione ſuppoſitorũ eſt proprium, non conuenit Deo, ſiue huic Deo, vt eſt communis tribus perſonis, ſed ſolis incommunicabilibus ſubſtãtiis: quò fit vt cùm ille nec ſit incõmunicabilis ſubſtãtia, nec eo modo per ſe ſubſiſtat, quo ſuppoſita & perſonæ ſubſiſtunt, ne incomplete quidem ſuppoſitum, aut perſona ex eo appellari debeat: quod ſuo modo per ſe ſubſiſtat.

Concluditur hunc Deũ ne incõpletè quidem ſuppoſitũ eſſe dicendũ.

Quod ſi non propter peculiarem, & propriam ſuppoſiti conditionem, ſed propter aliquid commune ſuppoſitis, & nõ ſuppoſitis, poteſt appellari ſuppoſitum incompletum, & perſona incompleta; dicamus etiam lapides & ligna eſſe perſonas incompletas, & homines incompletos, quod aliquid cum eis commune habeant.

Ex dictis patet, non idem eſſe ſuppoſitum atque naturam, & qua ratione ea inter ſe diſtinguantur, tametſi adhuc non conſtat, quidnã ſit illud, quod ſuppoſitũ addit naturæ, quod inferiùs diſcutiendũ eſt.

Quid ſit hypoſtaſis, & ſubſiſtentia.

Sectio IV.

Notatio nominis hypoſtaſis. *Lege Altiſſiodorenſem libr.1. ſummæ aureæ. cap.1*

Vſurpatio.

Hypostasis nomen, quod Latini ſubſiſtẽtiam vertũt: interdum ſumitur pro ipſo ſubſiſtendi actu, interdum pro re quæ ſubſiſtit, quemadmodum intelligentiæ vocabulũ, modo ſumitur pro actu intelligendi, modo pro re intelligente, ſi quicquid cognoſcit, intellectu cognoſcat: quo pacto ſubſtantias ſeparatas intelligentias appellamus.

Subſiſtere quinque modis vſurpari.

Prima pro vero eſſe.

Svbsistere autem quinq; modis ferè vſurpatur, duobus cõmuni vſu, tribus apud Philoſophos. Communi vſu ſubſiſtere interdũ ſumitur, pro vero eſſe, non pro inani eius ſpecie, præſertim ſi verùm eſſe non raptim tranſeat, ſed aliquãdiu permaneat: qua ſignificatione ſcribit Ariſtoteles in libro de mundo ad Alexandrum, *Ea quæ in aëre cernantur, partim ſpecie tenus eſſe, partim hypoſtaſim ſiue ſubſiſtentiã habere.*

Malum eſſe non habet.

Et Areopagita Dionyſius aſſerit, malum non habere hypoſtaſim: quod ideo ait, quia malum qua ratione malum eſt, non habet eſſe vllum, ſed in defectu potiùs alicuius eſſe conſiſtit. Et in ſacris litteris Iob de ſe dicit: *Si mane me quæſieris, non ſubſiſtam.* *Iob.7.*

Secundus pro ſubeſſe quocũque modo.

Interdum verò pro ſubeſſe quocumque modo, quo pacto in ædibus fundamentum, in columna baſis, in vino fæces, in vrina ſedimentum, & ſubſiſtere dicitur, & hypoſtaſis appellatur.

Primo modo apud Philoſophos accipitur ſuſiſtere pro eſſe per ſe, id eſt non in ſubiecto.

Apvd Philoſophos autẽ, ſubſiſtere primo modo ſumitur, pro eſſe per ſe, hoc eſt, nõ in ſubiecto inhæſionis, quo pacto omnis ſubſtantia

tia ſiue completa ſit,ſiue incompleta ſubſiſtere & hypoſtaſim habere dicitur,ſubſiſtentiáque & hypoſtaſis interdum appellatur. Quo pacto non tantùm primæ ſubſtantiæ, ſed etiam ſecundæ: & ſubſtantiarum partes ſubſiſtere dicuntur,immo D. Thomas in 1. ſent. lib. ſæpius ait: quia ſubſiſtere hoc pacto conuenit ſubſtantiæ, qua ratione ſubſtantia eſt,idcirco ſecundas ſubſtantias prius ſibivendicare ſubſiſtentiam, quàm primas.

1 Sent. d. 23. q. 1. art. 1. & d. 16. q. 1. art. 5. ad 4.

SECVNDO pro eſſe per ſe,id eſt,non in aliquo(intellige per modum partis, aut formæ)à quo id,quod ſic eſt, in illo ſuo eſſe pendeat. Hoc pacto negamus ſecundas ſubſtantias ſubſiſtere, quia etſi ſunt in primis per modũ formarum,ab eis tamẽ in ſuo eſſe pendent. Formas item quæ educuntur è potẽtia materiæ,quia natura ſua, niſi in materia eſſe non poſſunt,ſubſiſtere nõ dicimus:immo & ipſi materiæ,quę prima pars, eſt in compoſitione rerum naturalium,& minimè omniũ ſubſtantiarum in ſubiecto inhæſionis eſſe poteſt, cùm ſit pura potẽtia,ſubſiſtentiam per ſe nõ tribuimus,quod ſine forma non cohæreat, & cũ Alexandro, per ſe ipſam hypoſtaſim habere haud concedimus.

Secundo modo pro eſſe per ſe, nõ in aliquo, neque per modum partis aut formæ.

DENIQVE poſt incarnationem diuini Verbi, ne ſubſtãtias quidem ſingulares,finitas,& completas, quatenus abſtractis nominibus reſpondẽt,veluti naturam humanam huius hominis(quæ ſumitur per modum formæ totius) hoc pacto ſubſiſtere intelligimus, quia ab aliquo ſuppoſito in ſuo eſſe pendẽt,quemadmodum fide orthodoxa credimus humanam Chriſti naturam modo quodam ineffabili pendere in ſuo eſſe à Verbo diuino,ad cuius ſubſiſtẽtiam aſſumpta eſt, tametſi in eo propriam,& peculiarem exiſtentiã habeat. Hac tamen ſignificatione dicimus non ſolùm omnes primas ſubſtantias Prædicamentales,Perſonáſque diuinas ſubſiſtere, quod in nulla re ſint tanquã formæ, aut partes, ſed etiam ipſam diuinam eſſentiam,quæ per modum formę tribus diuinis perſonis communis eſt,immo & animam rationalem etiam dum eſt in corpore, vt forma in ſubiecto, in compoſito autem, vt pars in toto, ſubſiſtentiam habere,quod nec diuina eſſentia à diuinis Perſonis,nec anima rationalis à materia, aut toto compoſito in ſuo eſſe pendeat.

Alex. 2. de ani. & 7. huius ope. cõ. 5.

Humana Chriſti natura in ſuo eſſe vt pendeat à Verbo.

TERTIO pro eſſe per ſe,hoc eſt,ita eſſe vt quod ſic eſt,neq; actu nec Potentia ſit in aliquo per modum partis,aut formæ,vel quaſi formæ.Quo pacto ſola ſuppoſita ſubſiſtere,ſubſiſtentiamq; habere dicimus,& ſubſiſtentias,hypoſtaſéſque appellamus: non iã ipſam diuinã eſſentiam nec animam rationalem etiam à corpore ſeparatam quod diuina eſſentia actu ſe habeat per modum formæ, anima verò rationalis ſaltem Potentia ſit forma ſubiecti,& pars compoſiti.

Tertius, & vltimus modus quo ſubſiſtere ſumitur pro eſſe per ſe, ea inde pendentia quæ ſolis competit ſuppoſitis.

HAC ſignificatione ſic definit hypoſtaſim Baſilius Magnus in libello de differentia hypoſtaſis & Vſiæ ad Gregorium fratrem Niſſæ Epiſcopum, *Hypoſtaſis eſt non indeterminata ſubſtantiæ conceptio.* In qua etiam ſententia nos ſuppoſitum explicauimus:cùm diximus ſuppoſitum eſſe ſubſtantiam completam omnino determinatam in ſuo genere.Dixit enim Baſilius.*non indeterminata* pro omnino determinata in ſuo genere:& ſubſtantiæ nomine completam intellexit.

Definitio hypoſtaſis ex Baſilio.

Ab Oſio hác hypoſtaſis vſurpationem inductā primum.

Arrius,& Sabellius hæretici vt circa diuinas perſonas errarint.

Ac Nicephorus quidē libro decimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcribit Oſium Cordubenſem Epiſcopum, cùm à Conſtantino Magno Alexādriam miſſus eſſet ad ſedandas turbas ab Arrio excitatas primū omnium hanc vſurpationē hypoſtaſis, eiúſque ab eſſentia, naturáve diſtinctionem intuliſſe,qua etiam Sabellij errorem confutauit.Nū cùm Arrius in patre&Filio eſſentias diſtinxiſſet.Sabellius autem vſq; adeo ei aduerſaretur, vt etiam perſonas diuinas in vnam perſonam confūderet:quaſi nō re,ſed ſolis nominibus diſtinguerentur.Oſius vnam eſſe earum eſſentiam,hypoſtaſes verò ſiue ſubſiſtentias tres dicendū aſſeruit.Quod idem poſt Nicænā ſynodum (in qua de diſtinctione horum verborum non eſt diſputatum)confirmarunt Patres Alexandrini Concilij, quod mortuo Conſtantio Imperatore ab Athanaſio & Euſebio Vercellenſi celebratum eſt, niſi quod tunc contra Sabellianos tantùm vtendum eſſe trium hypoſtaſeon vocabulo cēſuerunt,ne cùm hypoſtaſis nomen eſſentiam quoque aliàs ſignificet,Arriani putarent trium eſſentiarum numerum in diuinis à Catholicis concedi, vt ſcribit Ruffinus in priori libro admittendi ad hiſtoriam Eccleſiaſticam Euſebij Cæſarienſis,& Sozomenus in Tripartita lib.6. *Cap.15.* *Cap.29.* *Cap.20.*

Oſio quatenus tribuenda prima hypoſtaſis vſurpatio.

Apud Iuſtinum philoſophum & martyrē,& Dionyſium Areopagitam inueniri.

Sed Oſium fuiſſe primum,qui tertiam hanc hypoſtaſis ſignificationē intulerit,ea ratione probauerim, ſi in publica diſputatione cōtra hæreticos ab eo primùm illata intelligatur. Nam aliàs ſi de Græcis auctoribus agitur, Iuſtinus Martyr ducētis prope annis ante Oſiū immo & Areopagita Dionyſius,Apoſtolorum æqualis eam ſignificationem vſurparunt,Iuſtinus quidem in expoſitione fidei, cùm ſcribit: *Voces has ingenitus,genitus,procedens,nō eſſentiam,ſed hoſpitales ſignificare,valent enim*,vt ait,*ad diſcernendas perſonas Patris, Filij, & Spiritus ſancti,& indicandas nobis ſingulorum proprias ſubſiſtentias*: Dionyſius verò in libro de cœleſti hierarchia, cum vocat diuinam eſſentiam vnitatem,τρισυπόστατον id eſt,in tribus hypoſtaſibus,ſiue ſubſiſtentiis,quod idem videre licet in libro de Eccleſiaſtica hierarchia. Quod verò ad Latinos attinet, iam apud Tertullianum antiquiſſimum & grauiſſimum perſcriptorem, in libro aduerſus Præxeam, aliiſque locis perſpicuum eſt obſeruatam,& vſurpatam fuiſſe diſtinctionem inter perſonam & naturam:ac perſonæ nomen apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos hypoſtaſis in natura rationali, ſiue intelligente, quod Gregorius Nazianzenus animaduertit in oratione pro Athanaſio, cum ait ſedatam eſſe diſcordiam inter Græcos & Latinos quæ erat tantum in nomine,cum illi hypoſtaſes,hi perſonas tres eſſe dicerent.Quamquam Latini Patres nondum ſatis emollito apud eos verbo hypoſtaſis in hac tertia ſignificatione reformidabant tres perſonas diuinas,tres eſſe hypoſtaſes confiteri,ne tres ſubſtātias,eſſentiáſve in diuinis, vt pote prima, aut ſecunda ſignificatione hypoſtaſis viderentur admittere,præſertim cùm nō eſſent immemores cenſuiſſe Patres Sardicenſis Concilij: vt eſt apud Theodoretum in Eccleſiaſtica hiſtoria vnam eſſe hypoſtaſim Patris,Filij,& Spiritus ſancti,Athanaſiumque in Epiſtola ad Epiſcopos in Africa cōſtitutos,hypoſtaſim eſſentiam eſſe dixiſſe,ſumpto videlicet nomine hypoſtaſis nō in tertia *Non longè à principio.* *Cap.7.* *Cap.12.* *Lib.2.c.8.*

Ex Tertulliano cōſtat vſurpatam apud Latinos inter perſonam & naturam,diſtinctionem.

Vnam hypoſtaſim in diuinis quo ſenſu Patres aſſeruerunt.

ſigni

ſignificatione,ſed in prima, aut ſecunda quibus ſubſtantia,eſſentiáve ſignificatur quod nimirũ contra eos hæreticos agerent quos non cõſtabat nomen hypoſtaſis pro nomine ſubſtantiæ eſſentiæve vſurpare. Hac de cauſa Acatius Beroenſis Eccleſiæ præſul in epiſtola ad Cyrillum Alexãdrinum,ſcribit Paulinum epiſcopus adhærentem hac in re occidẽtalibus epiſcopis detractaſſe tres hypoſtaſes in diuinis dicere; addítque magno æſtimandum eſſe, ſi vox illa reprimi poſſet, ne daretur occaſio Deo Eccleſiam diuidendi,potiúſque videlicet vtendum perſonarum nomine,quod apud Latinos tritum erat. Eadem ratione Hieronymus ad Damaſum ſic ait: *Sufficiat nobis dicere vnam ſubſtantiã & tres perſonas,taceamus tres hypoſtaſes, ſi placet nomen non bonæ ſuſpicionis eſt:* & paulo poſt: *Mihi credite*,inquit,*venenum ſub melle latet*. Sed breui temporis decurſu obtinuit vſus,vt apud Latinos etiam æquè atque apud Græcos tres hypoſtaſes in diuinis eſſe dicerentur.

Acatij præſulis teſtimonium.

D. Hieronymus.

De numero ſubſtantiarum in diuinis.

SECTIO V.

ANIMADVERTENDVM eſt tamen,neque indiligenter hoc loco,etſi hypoſtaſis & ſubſiſtentię vocabula ex vi nominis idẽ valent (neq; aliud inter ea diſcrimẽ cernitur, quàm quod hypoſtaſis græcũ nomen eſt, ſubſiſtentia latinũ)ex eo tamen tẽpore, quo Theologia via & ratione tradi cœpit,hoc eſt apud Scholaſticos,vt vocantur, nõ eũdem vſum vtriuſque vocabuli in diuinis eſſe cœpiſſe.Negant enim omnes diuinam eſſentiam quæ vnica eſt, vnicam eſſe hypoſtaſim, & affirmant tres perſonas eſſe tres hypoſtaſes:at in nomine ſubſiſtentiæ eſt non minima apud eos controuerſia. Nam alij dicunt vnicam eſſe ſubſiſtentiam eſſentialem,& nullas perſonales,in quibus quaſi caput habetur Durandus.Alij è contrario volunt tres eſſe perſonales,& nullam eſſentialem, quod pleriſque recentioribus placet. Alij denique admittunt & vnicam eſſentialem & perſonales tres, inter quos præcipue refertur Caietanus, quòd hanc ſententiã apertius explicauerit.

Dur. 1. Sent. d.26.q.1. & in 3.d.4.q.2 Caiet. 1.p.q. 3.art.3.& q. 39.art.4. & 3.p.q.2.art.2 & q.3.art.3.

Hypoſtaſis & ſubſiſtentiæ diuinis diuerſus vſus aliud Scholaſticos.

Durandus vnicam aſtruit in diuinis ſubſiſtentiam.

Recentiores volunt tres, eſſe perſonales, eſſentialẽ nullam.

Caietanus vnicam eſſentialẽ, & tres perſonales.

AC ſi ſubſiſtentia ſumatur in tertia ſignificatione,non dubium eſt, quin tres ſubſiſtentiæ perſonales,& nulla eſſentialis,quod in ea ſignificatione idem ſit ſubſiſtentia atque ſuppoſitum, & hypoſtaſis reſtrictè accepto hypoſtaſis nomine ex Theologorum vſu vti diximus, & hoc ipſum omnes Theologi fatentur,vt Catholicum dogma,& cuius contrarium eſt hæreticum, vt patet ex ſacrorum Conciliorum, Patrũmque omnium decretis, qui paſſim diſtinguunt ſubſiſtentiam & hypoſtaſim ab eſſentia,vt perſonale quippiã ab eſſentiali, planè aſſerentes vnicam eſſe in diuinis eſſentiam,& triplicem ſubſiſtentiam ac hypoſtaſim:vnionémque humanæ naturæ factam eſſe in ſubſiſtentia Verbi,non in eſſentia,quam proinde vnionem vocant hypoſtaticam & perſonalẽ, ſuppoſitalémque,pro eodémque vſurpant nomina ſubſiſtentiæ,hypoſtaſis ſuppoſiti, & perſonæ cum de huiuſmodi vnione,

Explicatio quæſtionis.

Quo ſenſu tres tantum ſint in diuinis ſubſiſtentiæ.

Conſtantinop. 1. in epiſtola ſynodali ad Damaſum Papam. Epheſinum in epiſtola ad Neſtorium.

 aſſumptio

aſſumptionémque humanæ naturæ loquuntur:eadémque dicunt eſſe in Chriſto domino vnitatem ſubſiſtentiæ & hypoſtaſis, atque vnitatem ſuppoſiti & perſonæ.Ita enim decretum fuiſſe in prima Nicena ſynodo,refertur in Cõſtantinopolitana prima, quæ fuit generalis ſecũda, quod idem ipſa,& quinque ſequentes generales apertè definiũt lege in Conſtantinopolitana tertia,quæ fuit ſexta generales epiſtolas Agathonis Papæ, & Sophronij patriarchæ Hieroſolymitani, quæ in Cõcilio lectæ ſunt, & Patrum cõſenſu approbatæ. Adde ex poſterioribus Synodis generalibus Florentinam in litteris ſanctæ vnionis, vt alia mittam in quibus eadem Catholica veritas tanquam à ſuperioribut definita recipitur,ac colitur. Idem peculiaribus ſcriptis aſſerunt plurimi Patres in quibus ſunt Dionyſius Areopagita, & Iuſtinus Martyr paulò antè citati, Gregorius Nazianzenus in oratione de dignitate Epiſcoporum,Theodoretus de Trinitate, & contra Sabelliũ, Damaſcenus tertio orthodoxæ fidei,& alij tum Græci,tũ Latini,neq; in re hac,vlla eſſe poteſt inter Catholicos diſſenſio.

Chalcedonenſe act. 16. in reſponſione ad Martianum Imperatorem Conſtãtinop. 2. & 3. multis in locis.

Sumpta ſubſiſtentia ſecundo modo apud Philoſophos vſurpato, quid doctores ſentiant.

QVOD ſi ſubſiſtẽtiæ vocabulum in ſecunda ſignificatione ſumatur hic: iam alij aliter & loquuntur & ſentiunt. Nã etſi ſumpto abſtracto nomine pro concreto,hoc eſt,ſubſiſtentiæ pro ſubſiſtentis,adhuc omnes conueniũt in tertia illa ſententia, vt & tres ſubſiſtentias perſonales admittant,& vnam eſſentialem,id eſt,tres ſubſiſtentes, & vnũ ſubſiſtens:tamen ſi quemadmodum ipſæ ſubſiſtentiæ nomen abſtractum eſt, ſic etiam abſtractè ſumatur, nec vſurpetur pro eo quod ſubſiſtentiam habet, ſed pro eo quo Deus, & diuinæ perſonæ ſubſiſtunt:ſeu(quod idem eſt)pro ipſa ratione ſubſiſtendi in diuinis, meritò dubitatur an vnica ſit eſſentialis ſubſiſtentia,& nulla perſonalis,an verò tres perſonales, & nulla eſſentialis:an denique perſonales tres, & vna eſſentialis. Primi enim volunt diuinam eſſentiam eſſe rationẽ ſubſiſtendi, & Deo, & ipſis diuinis perſonis:quod relationes diuinæ, quibus illæ diſtinguuntur inter ſe non poſſint eis eſſe rationes ſubſiſtẽdi,quatenus à natura diuina diſtinguuntur. Secundi verò exiſtimãt diuinam quidem eſſentiam eſſe quaſi radicem ſubſiſtentiæ in diuinis: at ea quibus Deus diuinæque perſonæ formaliter ſubſiſtunt,eſſe relationes ipſas,quibus illæ cõſtituuntur & diſtinguuntur: afferríque pro eis poteſt qualiſcunque ſimilitudo in rebus naturalibus. Nã quemadmodum in arbore radix,eſt id, quo rami originaliter ſiue radicaliter (vt dici ſolet) frondent,& florent,& fructum ferũt,& tamen ipſi rami ſunt, qui per ſe ipſos ſuáſque peculiares qualitates quaſi formaliter foliis,floribus,& fructibus veſtiuntur:ſic quodammodo natura diuina eſt ratio originalis & radicalis ſubſiſtendi perſonis diuinis, quia virtute diuinæ naturæ omnes ſubſiſtunt:at ipſæ perſonæ per ſuas perſonales relationes quemadmodũ formaliter perſonæ ſunt, ita & formaliter ſubſiſtunt.Denique tertij aſſerunt, & diuinam eſſentiam eſſe rationem ſubſiſtendi Deo, ſiue ſibi ipſi diuiníſque perſonis ſubſiſtentia eſſentiali: diuinas autem relationes eſſe rationes ſubſiſtendi, & diuinis perſonis, & ipſi diuinæ eſſentiæ ſubſiſtentia perſonali: quæ opinio,vt veriſimilior eſt & communior,ita à nobis amplectenda,quam

Durandus & alij.

Recentiores.

Eam amplectuntur Albert. Mag. 1. ſen. d. 23. art. 1. ad 2. Aleñ. ſis 1. p. q. 49. membr. 2. Scot. in 3. q. vlti. ad finẽ, & quodlib. 4. art. 2. Baſſol. in 3. d. 1. q. 3. & alij complures.

Caietanus & plerique alij Theologi.

ſequi

ſequi omnino videtur. D. Thomas de Potentia quæſt. 9. arti. 5. ad 15. & in 1. diſtinctione 26. quæſtione 1. artic. 1. itemq; 1. parte quæſtione 29. ar. 2. ad ſecundum, & art. 4. quicquid non pauci Thomiſtæ velint.

Primæ & ſecundæ opinionis argumenta.

SECTIO II.

PRIMÆ opinionis argumenta tria ſunt, potiſſimùm ex ipſa ſubſiſtendi ratione ducta.

PRIMVM, quia ſubſiſtere eſt abſolutum quippiam, vt planè conſtare videtur, & Auguſtin. aſſerit 7. lib. de Trinitate: *Si Deus*, inquit, *relatiuè ſubſiſtit, ſicut relatiuè gignit, ſubſtãtia nõ erit ſubſtantia*: Cum igitur relatio non poſſit dare eſſe abſolutũ, fieri non poteſt vt relationes in diuinis ſint ea, quibus vel Deus, vel perſonæ diuinæ ſubſiſtant, ſed neceſſariò dicendum videtur, ſolam diuinam eſſentiam eſſe id, quo formaliter omnia in diuinis ſubſiſtent. *Argumenta pro Durandi opinione.* *Cap. 4.*

SECVNDVM, quia ſubſiſtere eſt proprius & peculiaris modus eſſendi ſubſtantiæ, quò fit, vt inde habeat formaliter ſiue Deus, ſiue quælibet diuina perſona, vt ſubſiſtat, vnde habet formaliter, vt ſit ſubſtantia, at hoc relatio vt relatio eſt, præſtare non poteſt, cùm eius formalis effectus non ſit eſſe per ſe, ſed reſpicere aliud, ſeu habere ſe ad aliud.

TERTIVM, quia ſubſiſtere in Deo eſt perfectio quædam, atque adeo ſumma perfectio: cùm ergo relationes diuinę perſonales nullam perfectionem diuinæ eſſentiæ adiungant, (alioqui cùm ipſæ ſint oppoſitæ, aliqua ſumma perfectio eſſet in vna perſona, quæ non eſſet in alia) efficitur, vt per eas formaliter nec Deus, nec diuinæ perſonæ ſubſiſtant, ſed per ſolam diuinam eſſentiam.

ATQVE in hac ſententia videtur fuiſſe ante Durandum Henricus Gandauenſis quodl. 3. eandémque ex recentioribus ſequitur Paludanus in tertium ſententiarum, & fortaſſe Ferrarienſis in quartum D. Thomæ contra Gentes. *Alijs auctoribus eamdem ſententiam placuiſſe.* *Henr. q. 2.*

SECVNDA opinio pluribus, iiſque non contẽnendis argumentis ſtabilitur: Primum, quia cùm diuina eſſentia nec exiſtat, nec operetur niſi in diuinis perſonis: neque enim ſeparata eſt ab eis, vt per ſe ipſam vel eſſe, vel operari poſſit, perſpicuum videtur eam non per ſe, ſed per relationes perſonales ſubſiſtere. *Palud. diſtin. 1. quæſt. 2.* *Ferrar. ad cap. 26.* *Secundæ opinionis argumenta.*

DEINDE, quia ſi diuina natura non eſſet, niſi in vna perſona, vt Iudæi credunt, & phyloſophi putauerunt, quemadmodum de natura Angelica cuiuſlibet ſpeciei D. Thomas exiſtimat, non diceretur ſubſiſtere niſi ſuppoſitum, ſiue perſona, quia ſuppoſitũ eſſet id quod eſſet, natura autem id, quo illud eſſet: igitur multo magis id aſſerendum eſt exiſtente reuera natura diuina in tribus ſuppoſitis, maior enim diſtinctio videtur eſſe inter naturam & plura ſuppoſita, quàm inter naturam & vnicum ſuppoſitum: quo fit, vt & Deus & quælibet diuina perſona ratione diuinarum relationum, quibus ſuppoſita in eſſe perſona

li conſtituuntur, ſubſtant non ratione diuinæ eſſentiæ quæ omnibus eſt cõmunis. Tertiò, quia hoc differunt exiſtentia & ſubſiſtentia, quod exiſtentia eſt actus eſſentiæ, ſubſiſtentia verò eſt actus ſuppoſiti, vt Theologi docent, vbi de diuini Verbi incarnatione diſputant: at in diuinis ſuppoſitũ & perſona idẽ ſunt. Poſtremò, quia id quod omninò per ſe ſubſiſtit, debet eſſe omnino particulare ac determinatum: diuina autem eſſentia eſt commune quid & indeterminatum ad tria diuina ſuppoſita: non habet igitur ab ipſa formaliter ſubſiſtẽtiam, ſed à relationibus perſonalibus, quibus ſuppoſita conſtituuntur in eſſe omnino particulari ac determinato, & quod nullo modo commune ſit ac indeterminatum.

Eadem ſententia Patrũ teſtimonijs vt confirmetur.

HÆC eadem ſententia tradi omnino videtur à Patribus, tum in Conciliis ſuperius citatis, tum etiam in priuatis cuiuſque ſcriptis, vt non opinio, ſed dogma fidei Catholicum videri poſſit. Nam cùm aſſerunt tres eſſe ſubſiſtẽtias in diuinis, eáſque faciant perſonales: ac rurſus dicant naturam humanam Chriſti, vt paulo ante dictum eſt, vnitã fuiſſe Verbo Deo non ſecundùm eſſentiam ſed ſubſiſtentiã, planè videntur ſenſiſſe eſſentiam diuinam non ſubſiſtere per ſe ipſam, ſed per ſuppoſita, perſonáſque diuinas, hoc eſt, non formaliter ratione eſſentiæ, ſed ratione perſonalium proprietatum ſubſiſtentiam habere.

Tertiæ ſententiæ confirmatio.

SECTIO VII.

Argumenta tertiæ opinionis.

TERTIA denique ſententia, quæ partim primæ, partim ſecundæ opponitur, his potiſſimùm argumentis confirmatur.

Primum. Ex diuino eſſe.

PRIMVM deſumitur ex ipſo eſſe diuino. Nam cùm illud duplex ſit, vnum eſſentiale & abſolutum, alterum perſonale ac relatiuum, & omne eſſe diuinum ſit omnino per ſe ſubſiſtens, quemadmodum & omnino independens, neceſſe eſt dari in Deo duplicem ſubſiſtendi rationem: alteram abſolutam & eſſentialem qua Deus vt Deus eſt ſubſiſtat, quęque tribus perſonis communis ſit, alteram relatiuam & perſonalem, qua ipſæ perſonæ vt tales ſunt cohæreant, & ſit alia & alia in ſingulis.

Secundum. Ex diuina operatione deſumptum.

SECVNDVM ex diuina operatione. Cùm enim omnis operatio ſupponat ſubſiſtentiam operantis, in Deo autem duplex ſit operatio, vna quæ conuenit Deo vt Deus eſt, ſiue vt cõmunis eſt perſonis omnibus, & dicitur operatio ad extra, quia exercetur in creaturis, altera quæ cõuenit perſonis vt ſunt inter ſe diſtinctæ, ſiue ea operatio ſumatur inchoatiuè, vt in Patre & Filio, ſiue terminatiuè, vt in Filio & Spiritu ſancto, quæ operatio dicitur ad intra, & notionalis, quod in ipſis diuinis perſonis exerceatur, & earum notitiam nobis afferat, duplex quoque ſubſiſtendi ratio danda eſt in diuinis, vna ipſius Dei operantis in creaturis, altera perſonarum producentium, & productarum, quæ triplex eſſe debet iuxta perſonarum numerum.

Tertium. Ex ipſa ratione ſubſiſtentis.

TERTIVM ex ipſa ratione ſubſiſtentis. Etenim cum ſubſiſtens ſecunda ſubſiſtẽtiæ philoſophica vſurpatione, de qua eſt ſermo, idem ſit

ſit quod habens eſſe non in aliquo,à quo in ſuo eſſe pendeat, hoc autem conueniat tam ipſi diuinæ eſſentiæ ſecundum ſe acceptæ, quàm ſingulis perſonis:quatenus perſonæ ſunt,dubium eſſe nō poteſt, quin & Deus per ſe ipſum abſolutum aliquam ſubſiſtēdi rationem habeat, & quælibet perſona diuina,vt talis perſona eſt,ſuam propriam & peculiarem relatiuam:nulla enim dependentia eſt, ſiue eſſentiæ diuinæ à perſonalibus proprietatibus, ſiue perſonarum ab eſſentia, aut à ſe inuicem,cùm dependentia ſoli creaturæ conueniat.

QVARTVM deſumi poteſt ex decreti quinti ac ſexti generalis Concilij.Nam in Epiſtola Agathonis Papæ,quæ eſt in Sexto,ſic habetur: *Confitemur Trinitatem perſonarum,ſiue ſubſiſtentiarum, non trium nominum ſubſiſtentiam,ſed bene trium ſubſiſtentiarum, vnam ſubſiſtentiam*, quem locum etſi Iouerius in ſua Conciliorum ſumma deprauatum exiſtimat librariorum vitio,vt vnam ſubſiſtentiam pro vnam ſubſtātiam habeamus:dum tamen exemplaria nulla refert ſiue Latina, ſiue Græca,in quibus oſtendat emendatam eſſe lectionem, non eſt cur laboret, vt cuiquam in noſtra,id eſt, communi lectione, mendum eſſe perſuadeat.Et quamquam ex hoc loco, ſi res attentiùs perpendatur, ſola ratio ſubſiſtendi abſoluta, quæ omnibus perſonis communis eſt colligatur, (illud enim *trium ſubſiſtentiarum*,pro *trium ſubſiſtentium* accipiendum eſt,vt explicatum erat,& illud *vnam ſubſiſtentiam* pro *vnam rationem ſubſiſtendi*,ne ſenſus ſit *trium habentium ſubſiſtentiam, vnam habens ſubſiſtentiam*, quod ineptum eſſet) tamen ex quinta Synodo habentur tres ſubſiſtendi rationes relatiuæ ac perſonales, cùm in actione vndecima dicatur *diuinarum perſonarum Trinitatem, numerabilem eſſe tribus ſubſiſtentiis perſonalibus*. Neque enim ſenſus eſſe poteſt (niſi ineptus etiam ſit)Trinitatem perſonarum in diuinis numerabilem eſſe tribus ſubſiſtentibus perſonis,aut tribus ſubſiſtentibus perſonalibus,vt verbum *ſubſiſtentiis* concretè ſumatur, ſed plana ſententia eſt, numerabilem eſſe tribus rationibus ſubſiſtendi perſonalibus, ſiue tribus proprietatibus perſonalibus, quæ non abſolutæ ſunt & communes,ſed relatiuæ ac ſingulæ ſingularum propriæ.

Quartum. Ex decretis Conciliorum.

QVINTVM non obſcurè elicitur ex communi ſententia Theologorum qui ante hanc ętatem fuerunt.Omnes enim perſpicuè docēt eſſentiam diuinam eſſe rationem ſubſiſtendi ſufficientiſſimam Deo, diuiniſque perſonis,cùm nihil ei deſit,quominus per eam Deus, diuinæq; perſonæ perfectiſſimè ſubſiſtant,vnde Diuus Thomas 1. parte, quæſt.3.artic.4.docet in ſolo Deo indiuiduationem & ſubſiſtentiam nihil addere naturæ,ſed eſſe de eſſentia Dei, lege Capreolum 1. ſent. diſtinctione 26.quæſt.2.vbi multa loca Diui Thomæ in hanc ſententiam citantur. Scotus idem ſcribit 1. Senten. diſt.5.q.2.& diſtinct.26. quæſt.vnica, & 3. ſent. diſt.2. quæſt.2. vt ex tota Schola hos tantùm, vt præcipua capita, commemorem. Omnes item excepto Durando, & vno aut altero, qui eius ſententiam ſequuntur, cum de incarnatione diuini Verbi agunt, propriam & peculiarem ſubſiſtendi rationem Verbo attribuunt: ob quam humana natura in eo ſolo, non in Patre, aut Spiritu Sancto ſubſiſtere dicatur. Lege D. Thomam 1.par.quæ-

Quintum. Ex communi Theologorum ſententia.

Ex diuino incarnationis myſterio.

Verbū habet propriā ſubſiſtendi rationem ob quam natura humana in eo ſubſiſtit.

ſtione 29.art.2.& 3.par.q.2.art.2. Scotum verò Quodlib. 4. art.2. & Quodlib.5.art.3.& alios quoſuis.Itaque ſi quid agunt prima & ſecunda opinio,altera nobis concedit vnicam ſubſiſtendi rationem abſolutam & eſſentialem,altera tres relatiuas & perſonales , vt alterutra altera ex parte communi,veræq́; ſententiæ aſtipuletur.

Solutio argumentorum primæ & ſecundæ opinionis,luculentiórque veræ ſententiæ explicatio.

SECTIO VIII.

Ad primū ſectionis ſextæ poſitum pro prima opinione.

QVARE ad primum argumentum primæ opinionis dicēdum eſt,ſubſiſtere eſſe abſolutum quippiā, aut re ipſa,aut ſaltem ipſo concipiendi modo. Cū enim aliquid ſubſiſtere concipimus,non illud per modum habendi eſſe in alio, aut ad aliud,ſed in ſeipſo intelligimus,quod eſt per modum ſubſtantiæ,etiamſi ipſum fortaſſe verè relatiuum ſit. Itaque hoc pacto dicimus ſubſiſtere abſolutum eſſe,non relatiuum,idq́ue apud omnes conſtare,eodémque modo intelligendum eſſe Auguſtinum in loco citato. Quare cùm obiicitur relationem non poſſe dare eſſe abſolutum , negandum id eſt , ſi de eſſe abſoluto hoc modo explicato intelligatur. Nam relatio etiam creata & inhærens poteſt concipi abſoluto conceptu quatenus accidens,& quatenus ens:abſoluto inquam, & à termino quatenus accidens , & à ſubiecto quatenus ens , etſi ipſa in ſe vnica tantum ſit entitas relatiua:multò ergo magis id accidere poteſt in relationibus diuinis perſonalibus,quæ ſubſtantiales ſunt,& perſonas diuinas conſtituunt.Neque enim dubium eſſe poteſt,quin vt cōſtitutiuæ ſunt in eſſe perſonali,abſolutè concipiantur,cùm perſona vt perſona eſt , non concipiatur ad aliud ſe habens, ſed in ſeipſa,atque adeò vt habet eſſe incommunicabile,etſi ipſa in ſe verè relatiua ſit.

Relationem concipi poſſe conceptu abſoluto.

AD ſecundum fatemur ſubſiſtere eſſe propriū & peculiarem modum eſſendi ſubſtantiæ,atque inde ſiue Deum,ſiue quamlibet perſonam diuinam habere formaliter vt ſubſiſtat,vnde formaliter habet vt ſit ſubſtantia.Sed cum ſubſtantia completa,de qua loquimur,dupliciter ſumatur,vel pro eſſentia,vel pro hypoſtaſi ſeu ſuppoſito , ſuppoſitúmq; in diuinis ſit relatiuum,non mirùm eſſe debet , ſi relatio in diuinis det formaliter eſſe ſubſtātiæ,non eſſentiale tamē,ſed perſonale.

Subſiſtere perſonale an addat perfectionem vllā diuinæ eſſentiæ.

AD tertium dicimus,ſubſiſtere perſonale etſi perfectiſſimum eſt, ſummáque &infinita perfectio,quia includit perfectionē eſſentialem, tamen vt virtute diſtinguitur à diuina eſſentia, nullā ei perfectionem ſibi propriam,& peculiarem adiungere , niſi ſermo ſit de perfectione tranſcendente,quæ eſt negatio defectus in proprio genere , vt ſuperiori libro diximus,de qua perfectione nihil eſt incommodi,ſi aliqua ſit in vna perſona,quæ non ſit in aliis.

Soluuntur argumenta pro ſecunda opinione poſita eadem ſectione 6.

AD primùm verò ſecundæ opinionis dicendum, ex eo quod diuina eſſentia non exiſtit,neque operatur ſeiuncta , & ſeparata à diuinis perſonis,quo pacto Plato putaſſe dicitur vniuerſalia exiſtere , & operari

rari ſeiuncta à rebus ſingularibus,non colligi negandam eſſe in diuinis ſubſiſten tiam eſſentialem. Neque enim ita exiſtit, ac operatur eſſentia diuina in perſonis diuinis, vt ab eis in eſſendo, aut operando pendeat, quo tamen pacto pendent naturæ creatæ à ſuppoſitis, ſiue illæ vniuerſales ſint,ſiue etiam ſingulares.

Si vnum tantum in diuinis eſſet ſuppoſitum non diſtingueretur à natura.

A D ſecundum,ſi in diuinis vnum tantum eſſet ſuppoſitum,fore vt idem omnino eſſet ſuppoſitum atque natura,& id quod eſt, atque id quo eſt:vnde fieret vt ſubſiſtentia & operatio, æquè tribuerentur naturæ atque ſuppoſito : nunc autem quia plura ſunt diuina ſuppoſita, aliquam operationem poſſe tribui ſuppoſito, tanquam ei quod operatur quæ non poteſt tribui naturæ,vt productio ſibi ſimilis in natura diuina. Natura enim diuina non generat filium, quem tamen Pater generat. Alia eſt ratio in Angelis:nam etſi vera eſſet opinio D. Thomæ, quod per eandem differentiam præcisè ponatur Angelus in eſſe indiuiduali,per quam ponitur in eſſe ſpecifico,tamen adhuc eſſet diſcrimen inter naturam & ſuppoſitum,ſiue inter id quod eſt, & id quo eſt, quia adhuc natura Angelica poſſet aſſumi ad diuinam ſubſiſtentiam,ſiue apprehendi,vt Paulus loquitur, quod tamen de ſuppoſito dicere non poſſumus.

Natura diuina non generat Filium, quem Pater generat.

Quid interſit inter exiſtentiam,& ſubſiſtentiam,& quorum illæ ſint actus, ſolutióque cæterorum argumentorum.

S E C T I O IX.

Lib.4.c.2.q.4.ſect.4. ad finem.

AD tertium vt diſtinctiùs reſpondeamus,explicare oportet, quid interſit inter exiſtentiam & ſubſiſtentiam, & qua ratione exiſtentia dicatur actus eſſentiæ,& ſubſiſtentia actus ſuppoſiti,quæ dubia à nobis ſuperiori libro in hunc ipſum reiecta ſunt.

Quid ſit exiſtentia.

E X I S T E N T I A,vt eo loco diximus,nihil eſt aliud,quàm vltimus eſſendi modus,vltimáve actualitas cuiuſlibet entitatis,ſiue ea actualitas diſtinguatur ex natura rei ab entitate,cuius eſt actualitas,ſiue noſtro tantùm concipiendi modo.Quicquid enim cõcipitur ſub quauis entitate,aut modo entitatis qui non ſit actualis exiſtentia,adhuc cõcipi poteſt,aut naturæ,aut noſtro concipiendi ordine ſub actuali exiſtentia,vt inductione patet. Atque in creaturis perſpicuum eſt id fieri naturæ ordine, cùm exiſtentia contingenter adueniat omnibus entitatibus creatis: in Deo autem cui eſſentialiter conuenit exiſtere, id euenire noſtro concipiendi ordine:ex eo patet, quia quemadmodum Deus,vt ordinatè concipiatur à nobis, prius concipitur vt intelligẽs, quàm vt volens : etſi vtrumque ex natura rei ſit vna atque eadem eſſentia diuina, ita priùs concipi poteſt vt Deus, & vt perſona hæc,aut illa quàm concipiatur vt actu exiſtens, etſi exiſtẽtia in diuina eſſentia includatur, qua ratione inſipiens in corde ſuo dicit: *Non eſſe Deum*, hoc eſt,eum quem nos concipimus vt ſummum bonum, & qui omnium eius ſcelerum ſit vltor,non exiſtere in rerum natura.

Exiſtentiam rebus creatis contingenter conuenire,

Deo eſſentialiter.

Pſalm.13.

Subſiſtere duobus modis poſſe accipi.

C V M autem ſubſiſtere, ſiue habere eſſe independens independẽ-

tia partis à toto, formæve, aut veluti formæ ab eo cuius ſit forma, aut quaſi forma (de hac enim ſubſiſtentiæ ſignificatione agimus) duobus modis ſumi poſſit, vno vt ſignificat actualem exiſtentiam, quo pacto ſubſiſtentia nihil eſt aliud quàm perfecta exiſtentia ſubſtantiæ: altero vt ſignificat modum eſſendi potentialem, aut quaſi potentialem, qui ſub tali exiſtentia latet: quo pacto modus eſſendi, quo primæ ſubſtantiæ, & animæ rationales ſuaptè natura ſunt independẽtes, & à ſubiecto, & à toto, in ipſa earum ratione includitur, manifeſtè colligitur ſubſiſtentiam priori modo ſumptam ſe habere ad exiſtẽtiam, vt quandam particularem exiſtentiam ad exiſtentiam generaliter acceptam, poſteriori autem modo, vt fundamentum ad id cuius eſt fundamentum. Ita patet quid interſit inter exiſtentiam & ſubſiſtentiam.

Primus. *Secundus.* *Quid interſit inter ſubſtantiam & exiſtentiam.*

Exiſtentia vt ſit actus eſſentiæ.

Cvm autem à Theologis in materia incarnationis diuini Verbi dicitur exiſtentiam eſſe actum eſſentiæ, & ſubſiſtentiam actum ſuppoſiti: exiſtentia quidem generaliter ſumitur, vt ſenſus ſit omnem eſſentiam habere aliquam exiſtentiã: ſubſiſtentiam verò pro ea tantum qua aliquid ita habet eſſe independens à toto & à ſubiecto, vt non ſit etiam pars aut forma, vel quaſi forma alicuius (quæ erat extrema ſubſiſtentiæ ſignificatio) quo pacto ſubſiſtentia vſurpata eſt à Patribus, vt diuinas perſonas ab eſſentia diſtinguerent, hoc enim pacto ſubſiſtentia nõ eſt actus naturæ humanæ, aut etiam diuinæ, ſed ſolus ſuppoſiti, ſiue creatum illud ſit, ſiue increatum: cum interim quælibet natura ſuam habet exiſtentiam, diuina quidem perfectam & omnino independentem, humana autem & quælibet alia creata, vt à ſuppoſito diſtinguitur, imperfectam & dependentem ab exiſtẽtia ſuppoſiti, proprij quidem naturaliter, alieni verò (quod ſolum diuinum videtur eſſe poſſe) ſupernaturaliter.

Naturã creatam à proprio ſuppoſito naturaliter, ab alieno diuino tantum ſuper naturaliter exiſtentiam ſuam habere dependentem.

Eodem modo reſpondendum eſt ad quartum ac poſtremum argumentum. Subſiſtentia enim omnino particularis & determinata, non eſt ſubſiſtentia naturæ & ſuppoſiti, quam extrema ſubſiſtentiæ ſignificatione explicauimus, de qua vt non erat dubium, ita nec quæſtio vlla.

Cur Patres tres tantum faciant in diuinis ſubſtantias.

Deniqve quod Patres, & publico conſenſu in Cõciliis, & priuato iudicio in libris editis tres tantum faciunt ſubſiſtentias in diuinis, eáſque perſonales nihil approbatæ à nobis ſententiæ aduerſatur: cum ſubſiſtẽtiam in materia diuinæ incarnationis, diſpenſationíſve, vt appellant eodem modo, id eſt, pro omnino particulari, determinatáque accipiant. Eius enim ſubſiſtentiæ vſurpatio, mirum in modum eis vtilis erat ad hæreticorum errores in ea materia confutandos.

Non idem eſſe ſuppoſitum & primam ſubſtantiam niſi in creaturis.

Sectio X.

Quid Ariſtoteles errando dixiſſet.

His diſputatis aliter reſpondendum eſt ad priorem præcipuæ quæſtionis partem, qua Ariſtot. reſpondiſſet. Ille enim quia non nouit myſterium Trinitatis, planè dixiſſet nullum eſſe diſcrimẽ inter

ſuppoſitum & primam ſubſtantiam,Deumq; vt eſt prima ſubſtantia, atque adeò inter omnes primas hoc nomine digniſſima, ita quoque eſſe ſuppoſitum.Re tamen vera dicendum,non idem eſſe ſuppoſitum atque primam ſubſtantiã,niſi in creaturis. Atque in diuinis non idèm eſſe ex iis quæ diſcuſſa ſunt,manifeſtum eſt.Oſtendimus enim Deum ſiue diuinam eſſentiam,ita eſſe primam ſubſtantiam,vt non ſit ſuppoſitum:contraq; diuinas perſonas ita eſſe plura ſuppoſita, vt non ſint dicendæ (ſaltem abſolutè ac ſimpliciter) plures primæ ſubſtantiæ, ſed vnica. In rebus autem creatis ex eo perſpicuum eſt hæc non diſtingui, quia omnis ſubſtantia completa, finita & incommunicabilis (quæ eſt ratio ſuppoſiti creati)eſt prima ſubſtantia prædicamẽtalis, & viciſſim omnis prima ſubſtantia prædicamentalis,eſt ſingularis completa,finita,& incommunicabilis,vt inductione patere poteſt.

Hac ipſa qu. ſect.1.

Non idem eſſe ſuppoſitum & primam ſubſtantiam niſi in creaturis.

S V N T tamen nonnulla quæ in rebus creatis huic veritati obſtare videantur. Vnum eſt quod ſubſtãtiæ abſtractæ ſingulares,vt hæc humanitas & illa videntur eſſe primæ ſubſtantiæ:tum quia ſunt ſubſtantiæ finitæ & completæ, quæ nec in ſubiecto inhæſionis vllo ſunt,nec de ſubiecto vllo prædicationis dicũtur:tum etiã quia ſunt per ſe ipſas & non reductitiè in prædicamẽto ſubſtantiæ, vnde cũ non ſint ſecundæ ſubſtantiæ:neceſſariò videntur eſſe primæ, & tamen conſtat ex iis quæ dicta ſunt, eas non eſſe ſuppoſita, cùm ſint communicabiles per modum formarum, vt ex myſterio diuinæ incarnationis intelligitur.

Caiet. ad c.3. & 7. libri de Ente & eſſent. Et Scot. q.11. in Prædicam.

Argumenta contra propoſitam veritatem. Primum.

2 A L T E R V M eſt, quod ſuppoſitum creatum addit aliquid naturæ ſingulari diſtinctum ab illa ex natura rei, vt ex eodem myſterio colligitur:prima autem quælibet ſubſtantia, nihil talè videtur addere naturæ ſingulari, cùm non diſtinguantur ab ea, niſi vt concretum ab abſtracto, quæ ſola operatione intellectus dicuntur diſtingui.

3 T E R T I V M eſt huiuſmodi:Si Deus primò & immediatè, hoc eſt, vt eſt communis tribus diuinis ſuppoſitis, aſſumeret hanc humanitatem ad ſuam ſubſiſtẽtiam:tribus etiam perſonis communem,ſanè hic homo quod eſſet eius concretum,ita eſſet prima ſubſtantia, vt tamen non eſſet ſuppoſitum, eſſet enim ſubſtantia completa, quæ nec in ſubiecto inhæſionis eſſet, nec de ſubiecto prędicationis diceretur, ad quod nimirum per differentiam diuidentem & multiplicantem eſſet contracta, & tamen cum foret tribus diuinis ſuppoſitis communicabilis, atque adeò communicata ſubſtantia (eſſent enim tres diuinæ perſonæ ratione illius, etſi non tres homines, tamen tres habentes eandem humanitatem, & vnus atque idem homo) ſuppoſitum dici non poſſet. Non rectè igitur dictum eſt idem eſſe in creaturis ſuppoſitum,atque primam ſubſtantiam. His argumentis quæ non minimas difficultates continent,hoc modo reſpondendum eſt.

Soluũtur hæc argumenta. Primum.

A D primum ſubſtantias ſingulares creatas in abſtracto ſumptas, cùm non primò & principaliter & maximè ſubſtantiæ ſint, (qua periphraſi Ariſtoteles nomen primarum ſubſtantiarum explicauit) non dicendas eſſe primas ſubſtantias: neque obſtare, quòd ſæpe dicantur completæ.& per ſe ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinentes,vt primæ dici debeant,quia non ſunt ſæcundæ.Nam etſi dicuntur comple-

Singulares ſubſtantiæ creatæ in abſtracto ſumptæ cur non ſint primæ ſubſtantiæ.

Cap. de ſubſtantia.

tæ inter

tæ inter abſtractas ſubſtantias, tamen nec ſimpliciter & abſolutè cõpletæ ſunt, cùm non per ſe omnino ſubſiſtant, nec de his ſubſiſtentibus tanquam genera aut ſpecies dicantur. Etſi etiam per ſe pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ: quemadmodum & concreta accidentium ad accidentium prædicamenta, non tamen per ſe primo pertinent, quia non ſumuntur vt ſubſiſtentes, quemadmodum è contrario accidentium concreta non per ſe primò collocantur in prædicamentis accidentium, quia ſpectantur vt ſubſiſtentia propter connotationem ſubiecti ſubſiſtentis. At in diuiſione ſubſtantiarum, quæ fit in primas & ſecundas ſubſtantias intelligendæ ſunt nomine ſubſtantiarum ſubſtantiæ per ſe primò poſitæ in prædicamento ſubſtãtiæ, nempe ſubſtantiæ completæ, ſpectatę vt per ſe ſubſiſtẽtes, ſiue per ſe omnino, ſiue per ſua inferiora.

Pertinere quidem per ſe ad prædicamentum non tamẽ per ſe primo.

Diuiſio ſubſtãtiarum in primas & ſecundas explicatur.

Prima ſubſtãtia creata quid addat naturæ ſingulari abſtractæ.

Diſcrimen notãdũ circa concreta primarũ ſubſtantiarũ & accidentium.

Ad ſecundum dicendum primam ſubſtantiam, vt prima ſubſtantia eſt creatámque & increatam complectitur: & ſi nullam addit entitatem, naturæ ſingulari abſtractæ, tamen ſi creata ſit addere aliquid in nomine primæ ſubſtantiæ formaliter incluſum, & à natura abſtracta ex natura rei diſtinctum, ratione cuius ei conueniat: vt per ſe omnino ſubſiſtat. Quod vt melius intelligas, aduerte aliam eſſe rationem concretorum in accidentibus, & ſecundis ſubſtantiis, aliam in primis ſubſtantiis creatis, id quod ex modo ſignificãdi nominum colligi poteſt. Omnia enim concreta accidentium vocabula, & nomina ſecundarum ſubſtãtiarum (quæ ſemper concreta ſunt) innuunt aliquid, cui inſit, aut quaſi inſit formale ſignificatum: concreta quidem accidẽtiũ ſubiectum inhæſionis, aut quaſi inhæſionis, vt patet in albo & locato: nomina autem ſecundarum ſubſtantiarum primam aliquam ſubſtantiam, vnde & pro eiſdem accipiuntur, ſupponúntve. Nam ſi dicas album diſputat, homo diſputat, album ſumetur pro re affecta albedine, & homo pro aliquo ſingulari homine. Nomina verò primarum, quæ omnia etiam in rebus creatis concreta ſunt, nullum innuũt ſubiectum, ſiue cui inhæreant, aut quaſi inhæreant formalia eius ſignificata, ſiue de quo ipſa prædicentur, vt de inferiori, quod non ſolũ patet ex ipſa primæ ſubſtantiæ definitione, ſed etiam ex eo probari poteſt, quia alioqui daretur progreſſus infinitus in numerandis ſubiectis: vnde ad res ipſas progrediendo ſatis apparet, aliam eſſe rationem concretionis in ſecundis ſubſtantiis & accidentibus, aliam in primis ſubſtantiis. Illa enim non ſunt formaliter ea pro quibus concreta ipſorum nomina ſumuntur, hæc autem maximè.

Solutio ſecũdi argumenti.

Ad argumentum igitur dicendum, etſi prima ſubſtantia in creaturis diſtinguitur à natura ſingulari, vt concretum ab abſtracto, tamen aliquid addere naturæ ſingulari diſtinctum ab illa ex natura rei, vnde habeat, vt ex ſe omnino ſubſiſtat. Quod autem dici ſolet, concreta & abſtracta ſola operatione intellectus diſtingui, in cæteris præterquam in primis ſubſtantiis creatis, intelligendum eſt, vt patet ex dictis.

Concreta ab abſtractis quomodo diſtinguantur.

Tertio.

Ad tertium dicito, totum diſcurſum eſſe bonum; ſed tamen nihil eo colligi contra ea quæ à nobis dicta ſunt, neque enim is homo, qui

reſultaret

reſultaret ex aſſumpta natura humana ad ſubſiſtentiam diuinam tribus diuinis perſonis communē creatura dici poſſet, quemadmodum neque homo qui reſultauit ex incarnatione diuini Verbi: vt enim homo ſit creatura, oportet vt finitam & dependentem habeat ſubſiſtentiam, qualis non eſſet ſubſiſtentia illius hominis, quia non humana foret, ſed diuina. Itaque vt non dicimus eum hominem, qui eſt Chriſtus eſſe creaturam, ſed creatorē, quia ſubſiſtentia eius eſt diuina perſonalis, ita neque homo is cuius humanitas ad communem ſubſiſtentiam diuinam aſſumpta eſſet, quia eius ſubſiſtentia eſſet diuina eſſentialis. Eſſet igitur homo ille prima ſubſtantia, quia per ſe omnino ſubſiſteret, nec ſubſiſtentiam ſuam mendicaret ab aliquo, cuius pars eſſet aut forma vel quaſi forma, neque eſſet ſuppoſitum, quia eſſet commune quippiam tribus diuinis perſonis per modum formæ, quia daret illis eſſe hominis, atq; adeò vnius & eiuſdem hominis. Verùm ex his duobus pronunciatis inferri non poteſt non idem eſſe in creaturis ſuppoſitum & primam ſubſtantiam, ſiquidem homo ſubſiſtens diuina ſubſiſtentia creatus dici nequit.

Vt homo ſit creatura quid ſibi vendicet.

Chriſtum non eſſe creaturā ſed creatorē.

Cur argumentum nihil contra propoſitam veritatem concludat.

QVÆ vt melius intelligas, aduerte in rebus quidem creatis per idem formaliter aliquem eſſe prímam ſubſtantiam & ſuppoſitum, nempè per illud ipſum quod ſuppoſitum addit naturæ ſingulari in abſtracto conſideratæ quicquid tandem id ſit. Nam per illud idem fit creatura independenter ſubſiſtens, per quod fit incōmunicabilis, & vice verſa: independenter inquam, independentia partis à toto, aut formæ, vel quaſi formæ à ſubiecto, vel quaſi ſubiecto etiam prædicationis, quæ independentia eſt propria primarum ſubſtantiarum. At in creatis aliud eſt (ſi non formaliter, certè virtualiter & ratione) id per quod aliquid eſt independenter ſubſiſtens & incommunicabile. Nam ſiue Deus, ſiue homo ſubſiſtens diuina ſubſiſtentia ratione ipſius diuinæ eſſentiæ, independēter ſubſiſtit, & tamen nec Deus, nec homo diuina ſubſiſtentia ſubſiſtens, eſt incommunicabilis ratione ipſius diuinæ eſſentiæ formaliter, ſed ratione diuinæ perſonalitatis, virtualiter noſtróque intelligendi modo adiunctæ. Quæ differētia inter res creatas & increatas, ſeu potius increatam, ex finitate creatarū & infinitate increatæ eſſentiæ ſumitur. Nam creatæ eſſentiæ cū propter limitationem ſuam ſeipſas pluribus communicare nequeāt, vnū tantùm ſingulæ ex ſe ſibi vendicant ſuppoſitum, & aliunde quaſi expectant, vt pluribus ſe poſſint communicare, nempè ab ipſa diuina ſubſiſtentia, ſi ad illam aſſumantur. At increata eſſentia, cùm ſit illimitata, non eſt ad vnum tantum ſuppoſitum ſuaptè natura addicta, ſed eſt plurium ſuppoſitorum quaſi fœcunda. Vnde ſi eius communis ſubſiſtentia alicui creatæ naturæ communicetur, ſuam quoque communicabilitatem ei impertiet, vt licet illa ex ſe, finita & limitata ſit, pluribus tamen ſuppoſitis efficiatur communis.

Doctrina notanda de ſuppoſito & prima ſubſtātia in reb. creatis & increatis.

Concluditur eandem eſſe definitionem ſuppoſiti & primæ ſubſtantiæ in rebus creatis, non tamen in Deo.

VNDE collige in diuinis quidem & in communi etiam aliam eſſe rationem primæ ſubſtantiæ, aliam ſuppoſiti, at rèſtrictè & limitatè in rebus creatis vnam & eandem eſſe vtriuſque definitionem.

Obiectio.

EST & aliud argumentū, quo non idē videantur eſſe in rebus creatis

tis

tis prima ſubſtantia, & ſuppoſitum, quia nimirũ quælibet prima ſubſtantia videtur conſtitui ex ſola ſpecie aliqua infima ſubſtantiæ completę, & differentia indiuiduante addita, vt hic homo & ſpecie humana, & hac humanitate: cum interim ſubſtantia ſic conſtituta indigeat vlteriori additamento, quo ſit incommunicabilis.

Solutio, Differentiã indiuiduam primæ ſubſtãtiæ duobus modis ſpectari poſſe.

Sed huic argumento reſpondendum eſt, differentiam indiuiduantem, quæ ſemper in concreto ſumenda eſt, duobus modis conſiderari poſſe: vno, vt additur ſpeciei infimæ ſubſtantiæ, completæ, in abſtracto ſumptæ, eàmque contrahit ad naturam ſingularem abſtractam: altero vt additur eiuſmodi ſpeciei in concreto acceptæ, eamq; contrahit ad ſingulare concretum. Si ergo illa poſteriori modo ſpectetur non priori: fatemur primam ſubſtantiam conſtitui ex ſola natura ſpecifica & differentia indiuiduãte addita: ſed negamus tempus eſſe additamento vllo vlteriori, quo ſubſtantia ſic conſtituta ſit incommunicabilis: differentia enim indiuiduans, vt additur concreto ſpecifico ſubſtantiæ ſpecialiſſimo, includit formaliter additamentũ illud, quod quidem additamentum, ſi creatum ſit (de quo loquimur) reddit ſubſtantiam non ſolùm omnino per ſe ſubſiſtentẽ, ſed etiam incommunicabilem. Quamquam ſi eſt increatum, nempe ſi eſt ſubſtantia aliqua diuina ad quam creata natura aſſumatur, non neceſſe eſt, vt reddat ſubſtantiam incommunicabilem. Nam ſi eſt ſubſiſtentia perſonalis, vt ſubſiſtentia Verbi diuini, reddit quidem ſubſtantiam, & omnino per ſe ſubſiſtentem, & incommunicabilem, verùm ſi eſſet eſſentialis redderet ſubſtantiam per ſe omnino ſubſiſtentem, ſed non incommunicabilem, vt patet ex dictis.

Differentia indiuiduans concretæ & abſtractæ ſubſtãtiæ primæ non eodẽ modo ſe habet.

Hinc collige etſi eadem eſt differentia indiuiduãs qua in creatis conſtituitur hæc humanitas, & hic homo: tamen eam vt conſtituit hanc humanitatem eſſe carentem termino ſiue additamento vltimo in genere ſubſtantiæ, vt autem conſtituit hunc hominem eſſe terminatam, formalitérque includere eiuſmodi additamentum.

Obiectio.

Qvod ſi quis vrgeat, ergo differentias indiuiduantes, quæ conſtituunt primas ſubſtantias creatas, non eſſe ſimpliciter ſimplices, ſed compoſitas ex ſimplicibus & eiuſmodi additamentis, & (quod longè duriſſimum videtur) differentiam indiuiduantem conſtitutiuam huius hominis qui eſt Chriſtus, quem hominẽ fatemur eſſe primam ſubſtantiam increatam, conſtitui ex ſimplici differentia indiuiduãnte humanitatis Chriſti, & additamento ſeu termino perſonalitatis increatæ, hoc modo reſpondendum eſt.

Dilutio.

Additamentum quod cum natura ſingulari creata ſuppoſitum conſtituit, non facere cum natura ſuppoſita compoſitionem, quia non habet rationem partis, ſed puri termini, vt ex ſequenti diſputatione patebit, in qua iam neceſſe eſt quærere quid tandem ſit illud quod ſuppoſitum addit naturæ.

* * *

QVID

QVID NAM SIT ILLVD, QVOD ſupp[oſitum addit naturæ.

QVÆSTIO VI.

Refutatio primæ opinionis de diſtinctione ſuppoſiti à natura.

SECTIO I.

Hen. quodli. 4.q.4. Dur. 1.di.34. q.1. & alij nonnulli.

Quatuor eſſe circa hanc quæſtionem ſententias. Prima Suppoſitum creatum ratione ſolũ à natura diſtingui.

IN hac quæſtione quatuor extãt celebriores Theologorum opiniones, ex quibus prima ſe offert Henrici Gandauenſis, Durandi, & quorumdam Nominalium, qua ſuppoſitum creatum ſolo concipiendi, ac ſignificandi modo à natura diſtingunt, vt nimirum eadem ſingularis natura dicatur ſuppoſitum, quatenus concipitur, ac ſignificatur vt habens: natura autẽ, quatenus concipitur ac ſignificatur vt habita. Itaque putant non aliud eſſe diſcrimen inter Socratem, & ſingularem naturam Socratis, quàm inter hominem communem, & humanitatem communem, quæ ſola operatione intellectus diſtinguuntur, vt paulò ante diximus. Eorum ratio præcipua eſt, quod in accidentibus concretum & abſtractum, ſolo concipiendi verbo diſtinguuntur, ergo & in ſubſtantiis.

Ratio præcipua.

Conci. Ephe. c.1. & refertur in Conci. Calced. act. 1. Aug. de fide ad Petrum c. 2. tom. 3.

Reijcitur prima ſententia. Primo.

HÆC tamen opinio meritò à Doctoribus reiicitur. Nam iuxta eam, primùm quidẽ vix intelligi poteſt, quo pacto verbum diuinum naturam humanam aſſumpſerit, nec tamen aſſumpſerit ſuppoſitum humanum, ſiue perſonam humanam, vt ſacra Concilia definiunt.

In quibus ſunt Hilarius lib. 8. de Trin. Aug. 11. li. de ciuitat. Dei, 10. quos refert. Magiſt. in 1. d. 8. Bern. ſer. 80. Cant. ex Concilio Rhemẽſi.

Secundo, Solutio Durandi euertitur.

DEINDE non in diuinis tantùm, ſed in rebus etiam creatis idem eſſet ſuppoſitum & natura, & omnino id quod eſt, & quo eſt, cùm tamen Patres, ac veteres etiam Scholaſtici aſſerãt in diuinis quidẽ hæc idem eſſe, non item in rebus creatis. Nec ſatis eſt, quod Durandus ait, propterea ſuppoſitum & naturam in creaturis dici à veteribus nõ eſſe idem, quia in omni ſuppoſito creato dantur aliqua accidentia, quæ ſimul cum natura non ſunt idem, quod natura ſola: ſuppoſitum enim non eſt aggregatum aliquid ex ſubſtantia & accidentibus: ſed mera ſubſtantia. Nec Patres nomine ſuppoſiti naturam cum accidentibus intellexerunt, quamquam nonnunquam ſuppoſitum creatum per accidentia declarabant: alioqui nihil fuiſſet apud illos difficultatis in hac quæſtione, cùm luce clarius ſit non idem eſſe naturam ſubſtantiæ ſimul cum accidentibus, atque naturam ſolam. Itaque quæſtio erat, num ſuppoſitum creatum, vt in prædicamento ſubſtantiæ ſpectatur, idem eſſet atque natura ſingularis, cuius illi negatiuam partem propter myſterium incarnationis vbique docuerint.

Patres exponuntur.

Refutatio ſecunda.

Sectio II.

Scoti opinio de negatione duplicis dependentiæ, quam formaliter dicit ſuppoſitum explicatur.

Secvnda opinio eſt Scoti 3.ſen.d.1.q.1.ar.3. & diſt. 6. quæſt.1. & quodlib.19.artic. 3. dicentis ſuppoſitum creatum non addere naturæ ſingulari, niſi negationem duplicis dependentiæ, actualis nimirum, & aptitudinalis: tum partis à toto per ſe, tum etiam naturæ ab alieno ſuppoſito, ſeu quod idem eſt, ab alio per ſe ſuſtinente; proinde nec formam Socratis, dum exiſtit in corpore, eſſe ſuppoſitum, quia pendet à Socrate tanquam actū pars illius, nec etiam cùm eſt à corpore ſeparata, quia eſt apta, vt ſit pars Socratis: neque item natura humana Chriſti, quia etſi non habet aptitudinem, ſeu naturalem propenſionem (ſic enim interpretatur Scotus aptitudinem) vt ſit in alieno ſuppoſito (alioqui violenter quieſceret) in proprio tamen actu eſt in aliquo ſuppoſito, tanquam natura in eo, cuius eſt natura, habet enim modò Verbum diuinum duplicem naturam, vnam diuinam, ſecundum quam ſubſiſtit vt Deus, alteram humanam, ſecundum quam ſubſiſtit vt homo, quia verò humanitas Socratis, nec actu, nec aptitudine eſt pars, aut natura alicuius ſuppoſiti, ſed ſola potētia obedientiali poteſt eſſe natura ſuppoſiti diuini, colligit Scotus humanitatem Socratis cum vtraque negatione eſſe ſuppoſitum, atque ita rem habere in cæteris ſubſtantiis creatis ſingularibus, atque completis, præterquā in humanitate Chriſti: proinde ſuppoſitum creatum non diſtingui à propria natura ſingulari, niſi vt naturam cum huiuſmodi negationibus à ſe ipſa ſola. Quam eandē ſententiam ſecuti ſunt Baſſol. a Aureolus Mayoronius, Gabriel, & ferè Nominales, quā quam hi aliquando aliter eam explicare videantur.

a Baſſol. in 3. d.1.q.2. Aureol. apud Capr. in 3. d. 5.q.3. Mayo. in 3. diſt. 1.q. 21. Gabr. & & alij Nominales ibi. d. 1.

Scoti opinionē etiā Nominalibus placuiſſe.

Improbatur Scoti opinio. 1. ratio.

Sed neque huiuſmodi ſentētia probanda eſt: Primùm, quia ſi vera eſſet, cùm fides Catholica doceat b Verbū diuinū aſſumpſiſſe naturam humanam, nec tamē aſſumpſiſſe hominē ratio huius pronunciati eſſet, quia ita aſſumpſit naturam, vt non aſſumpſerit negationes, quibus ſuppoſitum, Scoti ſententia, completur, quæ ratio indigna videtur, quæ à Theologo afferatur.

b In Synodo Epheſina ex perſona Felicis Papæ, & refertur in Conc. Chalcedonenſi actione prima dū Nicenæ Synodi fides legitur in quadā decretali.

2. ratio. Verbum conſumpſiſſe perſonā hominis quid ſit.

Deinde, quia vix exponi poſſet non modò illud Innocentij I. *Verbum conſumpſiſſe perſonam hominis*, hoc eſt, impediuiſſe complementum Perſonæ humanæ, quod vocant Perſonalitatē, ſed etiam id quod omnes Theologi dicunt, *Verbum diuinum in incarnatione ſuppleuiſſe perſonalitatē humanam.* eſſet enim ſenſus quod impediuerit, ac ſuppleuerit negationes, quod quàm ſit abſonum nemo non viderit.

Tertio, hac ratione, humanitas aſſūpta à Verbo non perſonatur, vt ita dicam, in Chriſto per aliquid negatiuū, ſed per ipſam Perſonalitatem diuini Verbi, quæ eſt Poſitiua: ergo nec humanitas Socratis Perſonatur in Socrate per aliquid negatiuum, ſed poſitiuum: Perſonalitas enim creata imitatur increatam. Nec refert, quod Perſonalitas increata ſit relatiua, creata autem abſoluta, ſiquidem ex infinitate diuinæ perfectionis prouenit, vt perſonalitas in diuinis nō poſſit eſſe

abſoluta

abſoluta. Quò fit, vt nihil obſtet imitationi, quod creata ſit abſoluta: obſtaret autem plurimùm ſi eſſet negatiua, negatio enim cùm ſit non ens, non poteſt verè imitari naturam entis.

Quæſtione ſuperiori.

Q V A R T O, quia omnia ſuppoſita creata ſunt primæ ſubſtantiæ, vt dictum eſt, primæ autem ſubſtantiæ, cùm ſint ſubſtantiæ, atq; adeo præcipuæ ſubſtantię, non includunt in ſua conſtitutione negationem vllã: Cũ ergo Scotus ita credat ſuppoſita creata addere naturæ ſingulari negationes illas, vt exiſtimet pertinere ad cõſtitutionem ſuppoſiti (quod perſpicuum videtur tum ex eo loco citato, cum ait, *naturam perſonari formaliter per duplicem negationem prædictam*, tum ex primo ſen. diſt. 23. vbi latè innuit (idémque ingenuè fatetur Ioannes Baſſolius eius diſcipulus) efficitur, vt eius opinio non ſit probanda.

Baſſol. in 1. diſt. 1. q. 1.

Q V I N T O, quia ſuppoſitũ in creaturis, eſt perfectiùs natura ſingulari, comparatur enim ad naturam ſingularem, vt omnino per ſe ſubſiſtens, ad id quod non per ſe omnino ſubſiſtit, cùm ergo natura ſingularis addat naturæ communi aliquid poſitiuum, vt potè differẽtiam indiuiduantem, conſequens eſt vt ſuppoſitum addat naturæ ſingulari aliquid poſitiuum.

Suppoſitũ in creaturis eſſe perfectius natura ſingulari.

Quæſtione ſuperiori.

S E X T O, quia cũ ſuppoſitũ ſit ex ſe incommunicabile: natura autẽ communicabilis, vt ſuprà dictum eſt, aliquid poſitiuum dandum eſt in ſuppoſito, & nõ in natura, in quo poſitiuo incõmũnicabilitas ſuppoſiti fundetur, quod ſanè fundamentum nullum aliud eſſe poteſt, niſi fundamentum aliquod poſitiuum, quod ſuppoſitum addat naturæ.

H V I C argumento reſpondet Scotus, tũ demùm neceſſe eſſe vt negatio conueniat per aliquid poſitiuum, cum illa includit repugnantiam, quo pacto negatio diuiſionis in inferiora, conuenit indiuiduis: ideo enim indiuiduum addit naturæ vniuerſali aliquid poſitiuũ, quia nulla poteſtate fieri poteſt, vt indiuiduũ diuidatur in plura inferiora. At negationẽ duplicis illius dependentiæ, quæ ſuppoſitũ complet, etſi cernitur in ſuppoſitis diuinis cum repugnãtia (neque enim diuinum ſuppoſitum alij ſuppoſito communicari poteſt) nõ tamen cerni cum repugnãtia in ſuppoſitis creatis. Nihil enim creatum, inquit, dari poteſt, cui repugnet communicari ſuppoſito diuino: Quare nõ opus eſſe, vt incõmunicabilitas ſuppoſiti creati fundetur in aliquo poſitiuo, quemadmodum quia non repugnat ſuperficiei eſſe albam, nõ eſt neceſſe, vt quandocunque illa non eſt alba conueniat ei negatio albi per aliquid poſitiuum, vt ſi detur ſuperficies ſine vllo colore, quod diuina virtute fieri poteſt.

Reſpon. Scoti.

H Æ C tamen ſolutio etſi ingenioſè ponit fundamentum reſpõſionis, non rectè tamen illud accommodat inſtituto. Nam ſi ſuppoſitum creatum conſtat ex natura ſingulari & negationibus quas addit naturæ ſingulari, implicat cõtradictionem, quod communicetur ſuppoſito diuino: data enim tali cõmunicatione, iam natura ſingularis eſſet actu communicata, & nõ communicata: Si verò non conſtat ex talibus negationibus, ſed eſt ſola natura ſingularis habens adiũctas eiuſmodi negationes quaſi conditiones, ſine quibus non eſſet ſuppoſitum, iam verè ac formaliter hic homo eſſet hæc humanitas, nec di-

Etſi ingenioſè, non ſoluit tamen argumentum.

 ſtingue

ſtinguerentur per ſe & formaliter in creaturis ſuppoſitum & natura, ſed tantùm per accidens, quod ille minimè vult. Accedit id, quod maximè aduertere debuit Scotus in huiuſmodi ſolutione, ſuppoſitum quatenus ſuppoſitum eſt, non modo in diuinis, ſed etiã in rebus creatis vẽdicare ſibi rationem incõmunicabilis, omnino etiam per potentiam inobedientialem, quocunq; modo illud ponatur diſtingui à natura ſingulari. Nam ſi aliquod ſuppoſitum communicabile eſt diuino ſuppoſito, ergo & aſſumptibile ad ſubſiſtentiam diuinam, quod tota Theologorum Schola negat, neque id tãtum ſpectata potentia naturali, ſed etiam obedientiali, vt luce clarius eſt: Nec verò id tãtum omnes dicunt, ſed etiam ex eo probant, quia ſi eſſet aſſumptibile, ergo poſſet eſſe aſſumptum, ac proinde poſſet poſt aſſumptionem habere propriam ſubſiſtentiam, quòd repugnat rationi rei aſſumptæ.

Suppoſitum in rebus creatis etiam ſecundum potentiã obediẽtialem eſſe incommunicabile.

In 3. d.1.q.1.

I T A patet non eſſe probandam ſententiam Scoti de addito negatiuo, quam expoſitor eius Lychetus adeo abſurdam putauit, vt videatur maluiſſe ineptus expoſitor haberi, quàm ſuo auctori improbabilẽ opinionem adſcribere: Itaque etſi de re ipſa rectè ſentit Lychetus, nõ tamen rectè Scotum interpretatus eſt. Quamquam enim Scotus ait, duas eſſe vias probabiles in hac quæſtione, vnam de addito poſitiuo, alteram de negatiuo, adeo tamen perſpicuè in poſteriorem partem inclinauit, vt apertè pugnet cum eius ſententia, ſiue Lychetus, ſiue quicunque alius ei priorem attribuat, præſertim cùm ſæpe alibi poſteriorem perſpicuè amplectatur.

Lychetus à Scoto hac in re diſcedit.

Vt in 1.d. 2. 3.q.vnica & in 3.d.6.q.1. & quodlib. 19.art.3.

Refutatio tertiæ ſententiæ.

SECTIO III.

TERTIA opinio eſt Capr. in 3. Sen. vbi reiectis tribus quibuſdam modis, quibus ſuppoſitum creatum dici poteſt addere aliquid poſitiuũ naturæ ſingulari, amplectitur quartum, quod aït addere ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam; non qua aliquid exiſtit quocũque modo, ſed qua per ſe, ſeu ſeparatim, ſeu incommunicabiliter exiſtit, quæ tria apud illum idem omnino valent, ſubdit autem, ſuppoſitum non ita addere ſubſiſtentiam naturæ ſingulari, vt ea includatur in ſuppoſito tanquàm pars: ſed ita vt connotetur ac in obliquo ſignificetur nomine ſuppoſiti, quod alij ſic explicant: vt dicant ſuppoſitum creatum iuxta Capreoli ſententiam addere naturæ ſingulari ſubſiſtentiam: non tamen vt aliquid ſibi intrinſecum: ſed vt conditionem, ſine qua non eſt ſuppoſitum: quam ſententiam Capreolus credit eſſe D. Thomæ multis in locis. Vnde quia Sanctus doctor aliàs a exiſtimat exiſtentiam in creaturis diſtingui realiter à re, cuius eſt exiſtentia, non mirum eſt ſi addat etiam b ſuppoſitum in creaturis, diſtingui realiter à natura, id enim propter connotatam eiuſmodi exiſtentiam ſiue ſubſiſtentiam verum erit.

Tertia de ſuppoſito opinio Capr. dicẽtis addere ſubſiſtentiam per modum connotantis.

Diſt. 5.qu.3. art. 3. ad 1. contra ſecundam conclu. & ad tertiũ Aureoli.

a 2. contra Gẽt.c. 52. & de ente & eſſen.c.5.& intra de formis. b 3.q. 2.art. 2.& 1.p.q.3. art. 3. qu. 3. ar.3.

S E D neque huiuſmodi ſententia placet. Primùm quia ſi diſcrimẽ naturæ, & ſuppoſiti ad ſolã vocabulorum connotationem reducitur,

Refellitur. 1.

aut

aut ad conditionem, ſine qua natura non eſt ſuppoſitum, non video quid aliud interſit inter hanc & primam opinionem, niſi quod prima admittit connotationẽ accidentium, hæc autẽ ſolius exiſtentiæ per ſe.

Deinde hac ratione. Addamus cùm non exiſtit, etiã quatenus non exiſtit, eſt ſuppoſitum; ac perſona, & non eſt natura: non eſt igitur neceſſaria exiſtentia connotata, aut adiuncta per modum conditionis ſine qua non, vt ſuppoſitum diſtinguatur à natura.

Ita D. Thomas 1. contra gent. c. 25. & ibid. Ferrar. ex Auicẽna.

Subſtantia cur definiatur ens per ſe exiſtens.

Tertio, quia vt ſubſtantia in communi, non ideo dicitur ens per ſe exiſtens, id eſt, non exiſtens in ſubiecto inhæſionis, quia ſignificet formaliter, aut connotet exiſtentiam per ſe, ſed quia eſt entitas quędã, cui conuenit eiuſmodi exiſtentia: ita par eſt, vt prima ſubſtantia non ideo dicatur ens omnino per ſe, id eſt, exiſtẽs non in alio ſubiecto ſiue inhæſionis, ſiue prædicationis, quia ſignificet formaliter, aut connotet talem exiſtentiam, ſed quia ſit quædam entitas, cui talis exiſtentia debeatur.

Ex Thomæ fundamentis vehemens ratio aduerſus Capr. Verbũ diuinum non refertur ad Virginem relatione reali.

a 3. p. q. 17. art. 2.

b 3. p. q. 35. ar. 5. & quodlib. 1. ar. 2. & alijs in locis.

Qvarto, quia apud D. Thom. a ſubiectũ exiſtentiæ ſubſtantialis creatæ non eſt natura ipſa, ſed ſuppoſitum, ex hoc enim fundamento collegit ille naturam humanam in Chriſto, non habere exiſtẽtiam creatam, ſed increatam & diuinam, quia non eſt ſuppoſitum, ſed exiſtit per exiſtentiam diuinam ſuppoſiti. Item Verbum b diuinũ non referri ad Beatam Virginem relatione reali, quia *filiatio realis*, vt ait, *exigit ſuppoſitum quod habeat exiſtentiam realem datam à matre*. Si ergo ſuppoſitum vt creatum eſt ſubiectum exiſtentiæ realis, non autem natura, certè prius naturæ ordine dãda eſt diſtinctio inter naturam & ſuppoſitum in Prædicamento ſubſtantiæ, quàm ſuppoſitum habeat exiſtentiam: quò fit, vt talis diſtinctio non ſit reuocanda ad connotationem exiſtentiæ, aut ad conditionem, ſine qua natura non eſt ſuppoſitum, ſed ad aliquid prius: Atque hæc ratio non mediocrem vim apud Thomiſtas habere debet.

Quinto.

Postremo, quia exiſtẽtia in creaturis ſupponit naturæ ordine id, quod exiſtit, in Deo autem noſtro intelligendi modo, exiſtentia incommunicabilis, vt incommunicabilis eſt ſupponit ſaltem noſtro intelligendi modo aliquid incommunicabile, cui primo conueniat: natura autem non eſt incommunicabilis, ſed ſuppoſitum, igitur prius ſuppoſitum diſtinguitur à natura noſtro ſaltem intelligendi modo, quàm vlla habeatur ratio incommunicabilis exiſtentiæ. Ita patet hãc opinionem nec probandam eſſe, nec D. Thomæ adſcribendam.

Quarta ſententia, & quatenus ea probanda ſit.

Sectio IV.

a Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. Ferrar. 4. cõtra Gẽ. c. 42.

b Scot. in 3. d. 1. q. 1.

c Vt Argẽtinas 3. d. 6. q. 1. art. 1.

Quarta opinio Caietani & aliorum dicentium ſuppoſitum addere ſingulari materiæ entitatem intrinſecam.

Qvarta opinio eſt Caietani, a & aliorum quorundam non modo recentiorum Scholaſticorum, ſed etiam veterũ. Eam enim ex aliis ſe antiquioribus retulerat Scotus b tanquam probabilem, quam deinde etiam alij c ante Caietanum ſequuti ſunt, ſed quia Caietanus eam magis illuſtrauit, non omnino ab re apud quoſdam quaſi auctor illius habetur. Is enim

in d Commentariis tertiæ partis D. Thomæ fuſè admodum nititur oſtēdere, ſuppoſitum creatum addere naturæ ſingulari aliquam entitatem intrinſecam pertinentem ad Prædicamentum ſubſtantiæ, & re ipſa à natura diuerſam:aſſerítque eam ſententiam eſſe D.Thomæ, tū quia D. Thomas affirmat ſuppoſitum eſſe proprium ſubiectum exiſtētiæ,& filiationis,naturā autē minimè,vt modò retulimus: tū e quia alibi docet ex anima & corpore conſtitui in nobis duplicē vnitatem, vnam naturæ,alteram perſonæ,vnde ſequitur ex eiſdem conſtitui duplicem entitatem,naturæ nimirum & ſuppoſiti,quas eiuſmodi vnitates conſequantur:tum f etiam quia non ſemel aſſerit ſi natura aliqua intellectualis in propria perſona exiſtens ad ſubſiſtentiam perſonæ diuinæ aſſumeretur,fore,vt propria illius perſonalitas deſtrueretur,& perſona propria corrumperetur,quod non dixiſſet,niſi ſibi perſuaſiſſet ſuppoſitum addere naturæ ſingulari aliquam entitatem intrinſecam ſubſiſtentialem,& realiter à natura diuerſam.

d 3.p.q.17. ar.2.& q.55 art.5.

e 3.p.q.2. art.1.

f 3.p.q.1.ar. 1.ad tertium & 4.lib.contra Gēt.c.43.

Quo exemplo Caiet.ſententiam ſuam explicet.

QVO autem modo ſe habeat illud additum ad naturam declarat Caietanus exemplo puncti terminantis lineam,& diuiſionis ſubſtantiarū,homogenearum,ſiue ſimilarium. Vt enim pūctus,qui terminat lineam,non eſt pars lineæ, nec eius forma,aut alio modo cauſſa, ſed ſolùm terminus:ita additum illud(quod quidem in ſuppoſitis naturæ intellectualis dicitur perſonalitas, in aliis autem nomine caret) eſt ſolùm terminus naturæ ſingularis, & nullo modo cauſſa. Terminus quidem, quia natura ſingularis eſt interminata ſine illo addito, quo pacto natura humana aſſumpta à Verbo, vt quidem fuit terminus à quo aſſumptionis,fuit interminata,& accepit terminum ex vnione ad Verbum diuinum, cuius perſonalitas, quæ ab æterno erat terminus naturæ diuinæ in Filio,cœpit eſſe terminus naturæ aſſumptæ in eodē; nullo autem modo cauſſa:quia ſi terminare naturam aſſumptam eſſet aliquid cauſſare,cū omnis cauſſandi ratio, quæ in Deo reperitur toti Trinitati communis ſit, Pater etiam & Spiritus ſanctus naturam humanam aſſumpſiſſent. Videmus etiam ex ſubſtantiis homogeneis, vt ex aqua,ligno,& ſimilibus, ſola diuiſione fieri multa ſuppoſita, quæ diuiſio hoc tantùm tribuit partibus earum ſubſtantiarum,vt habeant actu nouam terminationem, quam in toto non habebant, niſi potētia,quod euidenti argumento eſt, id quod ſuppoſitum addit naturæ ſingulari,eſſe merum illius terminum.Quod autem hoc ipſum ſenſerit.D.Thomas de pura terminatione, ſuadet Caietanus ex ſcriptis illius in tertium ſent.ad diſtinctionem 15.Vbi ait,*Id quod aſſumitur,trahitur ad aliquid completius, ipſum incompletum exiſtens, idque eſſe contra rationem perſonæ,quæ maximè completionem importat:*quæ verba D.Tho. primùm ſignificant naturam ſingularem abſque perſonalitate eſſe incompletam. Deinde compleri perſonalitate quaſi termino vltimo, ſiquidem termini vltimi eſt,non vlterius terminari.

Exemplum aliud.

Diſtin.5.q.3 art.3.

Vt ex D.Tho. ſententiam ſuam confirmet Caiet.

Quatenus Caietani ſententia minus ſit probabilis.

HÆC ſententia in eo, quod aſſerit ſuppoſitum addere naturæ ſingulari aliquid ab ea realiter diſtinctum, nobis non probatur iuxta ea quæ ad caput ſextum de diſtinctione reali diximus, nec fundamenta ex D. Thoma deſumpta, realem diſtinctionem inter illa eſſe concludunt

cludunt

cludũt,niſi realis diſtinctionis nomine intelligatur ſola diſtinctio ex natura rei,quod Caietanus minimè vult. Data enim hac diſtinctione inter perſonalitatem & naturam perſonatam,& omnino inter ſuppoſitalitatem,vt ita loquar,& ſuppoſitum,adhuc illud verum eſſe poteſt quod D.Thomas ait:Nam non eſſe ſubiectum ſeu filiationis, ſeu exiſtentiæ,ſed ſuppoſitum,& ex anima & corpore cõſtitui duplicem entitatem,vnam naturæ,alteram ſuppoſiti,ac denique corruptã iri perſonam creatam in rerum natura exiſtentem,ſi eius natura ad ſubſiſtẽtiam diuinæ perſonæ aſſumeretur. Satis eſt enim diſtinctio ex natura rei inter ſuppoſitalitatem & ſuppoſitum, vt hæc omnia dici poſſint, quemadmodũ etſi ſpecies & indiuidua, & omnino ſuperiora & inferiora nõ diſtinguuntur,vt res à rebus:dicimus tamen non ſpecies,ſed indiuidua eſſe ſubiecta per ſe accidentium communium. Itemque ex materia & forma conſtitui non modo entitates ſuperiorum,ſed etiam inferiorum:ac demùm dicimus alias figuras corporum corrumpi, aliàs generari,cùm alia corpora in alia transformantur, tametſi figuræ non ſint res diſtinctæ ab ipſis corporum quantitatibus.

Quatenus probabilis,& omnino tenenda.

QVATENVS verò Caietanus ſentit ſuppoſitalitates eſſe poſitiua quædam ſub exiſtentia ſuppoſitorum latentia,quæ ſint puri termini naturarum quæ ſuppoſitatæ ſunt,ſine quibus illæ(ſaltem naturaliter) exiſtere non poſſint,eius ſententia & vera nobis videtur, & omnino probanda. Sed quid tandem ſit illud poſitiuum,ſubſtantiáne formaliter,aut purus aliquis modus eſſendi ſubſtantiæ,operæ pretium eſt diſquirere.Nam quod non ſit accidens,aut purus eſſendi modus accidẽtis,ex refutatione propoſitarum opinionum perſpicuum relinquitur.

Quæſt. 5.

Quid ſit illud poſitiuũ quod ſuppoſitum ſupra naturam addit.

Aegidio Romano videri eſſe modum eſſendi.

ÆGIDIVS quidem Romanus in tractatu de compoſitione Angelorum ait,eſſe modũ eſſendi,quem natura conſequitur ex eo,quod ipſi eſſe coniungitur,quod rectè dictũ eſt. Natura enim creata & cõpleta, etſi contingenter coniungitur cum ſuo eſſe exiſtentiæ, tamen quatenus cũ ea coniungitur, ſiue per generationem id fiat, ſiue per creationem,ſemper conſequitur modum eſſendi per ſe,cum actiones quibus aliquid per ſe fit, ad aliquid per ſe exiſtens terminari debeant, vt patet ex libr.1.ac proinde ad aliquid habens modũ eſſendi ſub exiſtentia latentem,cui illa debeatur,qui modus eſſendi in naturis finitis & completis,complet ac perficit rationem ſuppoſiti.

Cap.1. q.5. ſect.2. & alijs.

Thomas Argen.in 3. d.6. q.1.ar.1.

An eiuſmodi modus ſit entitas ſubſtantialis an purus, eſſe modus.

NVM autem ille ſit entitas ſubſtantialis,an verò purus eſsẽdi modus,& qui rationem entitatis nullam habeat, ſed modi eſſendi tantùm,qualem nos exiſtentiam ipſam ſuperiori libro eſſe diximus, non ſatis conſtat quid Ægidius ſentiat.Certè Argentinas, qui eum pro ſe citat,entitatem quandam eſſe exiſtimat, neque aliam poteſt, quàm ſubſtantialem incompletam quidem,ſed complentem & ad ſubſtantiæ Prædicamentũ,ſi finita ſit,reductitiè pertinentẽ,vt mittamus perſonalitates diuinorum ſuppoſitorum,quibus etiã naturæ creatæ diuina virtute ſuppoſitari poſſunt.Atque hoc modo par eſt ſenſiſſe & D. Thomam, & Ægidium, & quicunque de re hac rectè loquuti ſunt, nobiſque videtur omnino ſentiendum.

NAM quod ſuppoſitum non addat naturæ ſolùm aliquem purum

eſſendi

eſſendi modum, hiſce argumentis conſtare videtur. Vno, quia cùm ſuppoſitum, vt ſuppoſitum eſt, rationem ſubſtantiæ ſibi vendicet: atque adeò præcipuæ & completæ omnino ſubſtantiæ neceſſe eſt, vt id quod eius rationem complet atque abſoluit, ſubſtantiale aliquid ſit, & non purus modus ſubſtantiæ.

Non eſſe purum eſſendi modum probatur. Primum,

Alter o, quia cum modus proprius eſſendi ſuppoſiti ſit, vt non ſolùm non pendeat actu, nec potentia ab aliquo tanquam eius pars, aut forma: aut quaſi forma, ſed neque etiam aliquando eſſe poſſit alicuius pars, aut forma, aut quaſi forma, iſque modus nõ conueniat naturæ, vt diſtinguitur à ſuppoſito, cùm illa ſit quaſi forma ſuppoſiti, neceſſe eſt, vt vel ſit modus eſſendi non purus, ſed entitatiuus & ſubſtantialis ſuppoſiti, vel ſequatur aliquid aliud intrinſecum & ſubſtantiale ſuppoſito, quod in ratione naturæ non contineatur: at nulla neceſſitas cogit, vt aliquid aliud quæramus præter ipſum eſſendi modum, ſi is ponatur entitatiuus & ſubſtantialis, non eſt igitur additum illud, quod rationem ſuppoſiti complet, purus aliquis eſſendi modus ſed entitatiuus & ſubſtantialis.

Secundum.

Tertium.

Terti o, quia cùm perſonalitates increatę, quas vt poſſunt, imitari debent creatæ, nõ ſint puri modi eſſendi, ſed quæque earũ ſit formaliter entitas, nõ eſt cur facere debeamus creatas, puros eſſendi modos. Neque obiicias iſto modo, cùm increatæ ſint relatiuæ colligere etiam oportere creatas eſſe relatiuas: nihil enim momenti habet obiectio, cùm creatæ poſſint eſſe formaliter entitates, vt ex ſolutione argumentorum quæ contra hanc ſententiam proponentur, perſpicuum fiet: nec tamen poſſint eſſe relatiuæ: tum quia relationes creaturarũ cùm accidentia ſint, non poſſunt complere rationem vllius ſubſtantiæ: tum etiam quia cum ſolæ relationes producentis & producti idoneæ eſſe poſſint ad perſonas conſtituendas, vt patet in diuinis: ſi perſonæ creatæ huiuſmodi relationibus conſtituerentur, ac proinde non diſtinguerẽtur intrinſecus, niſi quia alia produceret, alia eſſet producta: omnes haberent eamdem numero naturam: quemadmodum diuinæ, quo nihil impoſſibilius eſt in creaturis. Quod ſi perſonalitates creatæ non ſunt puri modi eſſendi, ſed entitates quædam ſubſtantiales, ergo nec cætera ſuppoſitorum creatorum complementa.

Obiectio contra rationem poſitam.

Quartum.

Postrem o, quia ſi eſſent puri modi eſſendi, nõ rectè diceremus ſuppletam eſſe perſonalitatem creatam, quæ debeatur humanitati Chriſti per diuinam Verbi perſonalitatem: quandoquidem non modus eſſendi, ſed entitas dicitur ſuppleri per entitatem, veluti in ſacra Euchariſtia non modus eſſendi accidentium panis, ſed ipſa panis ſubſtantia in ſubſtentandis accidẽtibus ſuppletur per Deum miraculosè eandem ſubſtentantem. Neque item locum haberet illud Innocentij Papæ, *Verbum diuinum conſumpſiſſe perſonam hominis.* Nam cùm id quod ad naturam pertinet, non fuerit conſumptum, ſed ſola perſonalitas humanam quę naturę debebatur, quo nam pacto ea dici poſſet conſumpta, ſi eſſet purus eſſendi modus? Conſumi enim non dicitur, niſi id cuius eſſe penitus tollitur: at puri modi eſſendi nõ habẽt eſſe ſiue eſſentiæ entitatiuę, ſiue exiſtẽtiæ, & ideo dicũtur puri modi eſsẽdi.

In ſacra Euchariſtia panis ſubſtantia miraculosè ſuppletur.

Possvnt

Quartum. Plures eſſendi modos nõ habere eſſe ſiue eſſentiæ ſiue exiſtentiæ.

Quid inter ſuppoſitorum complementa & differentias indiuiduas interſit.

POSSVNT igitur ſuppoſitorum complementa in creaturis modi eſſendi vocari, vt à bonis auctoribus appellantur, verùm non puri, ſed entitatiui, atque adeò ſubſtantiales: inter quæ complementa, & differentias indiuiduantes hoc intereſt, quod differentiæ indiuiduantes, cùm non ſint puri termini naturarum, ſed earum partes conſtitutiuæ, non dicuntur modi eſſendi, ſed entium differentiæ vltimæ. Differentiæ quoque indiuiduantes, neceſſariò & intrinſecus conueniunt iis naturis indiuiduis, quarum ſunt differentiæ, at complementa ſuppoſitorum, etſi conueniunt ſuppoſitis neceſſitate naturali, cùm quælibet indiuidui natura ſuum ſibi vendicet complementum, quod illam naturaliter conſequitur, tamen quia illa impediri poſſunt, & per diuinam perſonalitatem ſuppleri, non dubium eſt, quin ſpectata Dei virtute, dicenda ſint contingenter conuenire indiuiduis naturis.

Quæſt. 5. huius c. ſect. 4. D. Tho, 3. p. q. 2. ar. 2. & q. 4. artic. 2. & Quodl. 2. ar. 4. ad 2.

Eadem complementa in creaturis eſſe ſubſiſtentias quo pacto intelligendum.

Varia Diui Thomæ loca componũtur.

ATQVE hæc ſuppoſitorum complementa in creaturis ſunt ipſæ ſubſiſtentiæ, ſeu rationes ſubſiſtendi in tertia Philoſophorum ſignificatione ſuperiùs poſita, ſi ſubſiſtẽtiæ nomen ſumatur pro modo eſſendi latente ſub exiſtentia omnino per ſe, non pro ipſa exiſtentia omnino per ſe. Id quod in cauſa fuit, vt variè D. Thomas videatur locutus de hac re: aliquando enim ſcribit ſubſiſtentiam in tertia illa ſignificatione eſſe de ratione conſtitutiua ſuppoſitorum: alias verò eſſe quaſdam ſuppoſitorum proprietates. Vtrumque enim verè dicitur, alio & alio modo accepto nomine ſubſiſtentiæ, nunc pro modo eſſendi entitatiuo & ſubſtantiali latente ſub exiſtentia omnino per ſe, nunc pro ipſa omnino per ſe exiſtentia. Quod ſi loquamur de diuinis perſonalitatibus, vtroque modo ſubſiſtentia eſt de ratione conſtitutiua perſonarum ex natura rei, licet noſtro intelligendi modo ſubſiſtentia pro exiſtentia perſonali ſit quaſi proprietas perſonalis, eamq; ordinatè more noſtro concipere poſſimus poſt perſonam conſtitutam per latentem ſubſiſtendi rationem, quæ eſt ipſa relatio perſonalis.

Quomodo ſubſiſtẽtia in diuinis ſit de ratione conſtitutiua perſonarum.

Solutio eorum quæ contra approbatam ſententiam obijciuntur.

SECTIO V.

a In 3. d. 1. quæſt. 1.

Argumenta contra hanc ſententiam. Primum.

SVNT tamen pleraque, quæ labefactare approbatam ſententiam videantur. Primùm obiicit Scotus: a Si ea vera eſt, verum erit etiam aliquam entitatẽ dari in homine, quæ non ſit aſſumpta à Verbo, immò verò nec poſſit aſſumi, ipſam videlicet entitatem perſonalitatis, quàm perſona dicitur includere vltra naturam ſingularem, id verò abſurdum eſſe: tum quia vt Dama. b ait: *Quod non eſt aſſumptibile nõ eſt curabile.* Tum quia omnis entitas creata eſt in Potentia obedientiali reſpectu perſonæ diuinæ, vt poſſit aſſumi ad ſubſiſtentiam illius.

b Lib. 3. fidei orthod. cap. 6. Idẽ habet Innoc. 3. ſer. 1. in aduentu Domini.

Reſp. Caiet.

HVIC argumento occurit Caietanus, neceſſariò concedendum aliquam entitatem non poſſe aſſumi ad ſubſiſtentiam diuinam. Omnes enim concedunt Perſonam, vt Perſonam nõ poſſe aſſumi, cùm ergo Perſona, vt Perſona ſit ſubſtantia, ſit vt aliqua ſubſtantia, & quod

hinc ſequitur, aliqua entitas non poſſet aſſumi, quare nihil mirum, ſi entitas etiam perſonalitatis non poſſit aſſumi. Ex qua re ſequitur non omnem entitatem eſſe in potentia obedientiali ad huiuſmodi aſſumptionem, ſed omnem ac ſolam eam, quæ ad naturam pertinet, quatenus à perſona diſtinguitur. Quod autem Damaſcenus ait: *quod non eſt aſſumptibile, non eſt curabile*, ad ea ſola quæ pertinent ad naturam, vt à perſona diſtinguitur, referēdum eſt. Id quod ex eo apertè colligitur, quia Damaſcenus planè docet eo loco, perſonalia non eſſe aſſumpta. Itémque *Deum aſſumpſiſſe quidquid in noſtra natura plantauit*. In natura enim dixit, non in perſona.

Exponitur Damaſceni locus.

Deus aſſumpſit quicquid in natura noſtra plātauit.

Secundum.

ARGVMENTATVR etiā Scotus, ex hac ſententia effici, humanitatem Chriſti carere illa entitate perſonalitatis, quam habent cæteri homines, vnde videtur ſequi, eius humanitatem eſſe imperfectam: ſequitur etiam Chriſtū non eſſe vniuocè hominem cū cæteris hominibus.

Solutio.

Chriſti domini humanitas perfecta.

Chriſtus eſt vniuoce homo cum cæteris.

AD hoc argumentum dicendum, etſi humanitas ipſa in Chriſto ſecundum ſe eſt ens incompletum, quemadmodum in cæteris hominibus: non eſſe tamen imperfectam naturam, cùm illi nō deſit differentia indiuiduans, neque ipſa ſit pars alterius perfectioris naturæ: nec verò eſſe imperfectam defectu perſonalitatis, quia pro perſonalitate humana habet perſonalitatem diuinam. Non ſequitur etiam Chriſtum non eſſe vniuocè hominem cum cæteris hominibus, quia vniuocatio non ſpectatur inter homines ſingulos ſecundum perſonalitates, immò nec ſecundum differentias indiuiduantes, ſed ſecundum naturam ſpecificam, quæ vniuocè conuenit Chriſto, & cæteris hominibus: alioqui ſi in vniuocatione attendenda eſſent ea, in quibus vniuocata diſtinguntur, nullus homo conueniret vniuocè cum alio, cùm nullæ differentiæ indiuiduantes vniuocè conueniant, vt ſuprà dictum eſt.

Vniuocatio ſecundum quæ ſpectetur.

Tertium Scoti argumentum.

OBIICIT quoq; idem: Si natura humana dimitteretur à Verbo, fore, vt iuxta hanc opinionē, vel exiſteret non perſonata, vel illi daretur noua realitas, quæ tamen per ſolam dimiſſionem dari non poteſt.

Solutio Caietani.

HVIC obiectioni reſpondet Caietanus, nequaquam fore, vt natura dimiſſa exiſteret non perſonata, illam enim, vt ait, continuò ſequeretur perſonalitas propria, non quidem per nouam actionem, ſed per quandam naturalem conſecutionem, quo pacto graue ſublato impedimento tendit deorſum. Sed animaduertendum eſt D. Thomæ ſententiam eſſe nō poſſe naturam humanam dimitti à Verbo, & exiſtere, niſi illi etiam detur noua exiſtentia: putat a enim humanitatem Chriſti non exiſtere, niſi exiſtentia diuini Verbi, quod ſuprà b minùs probabile eſſe diximus. Animaduertendum quoque eſt exemplum grauis non impediti non eſſe omni ex parte accommodatum ad rē propoſitam, quia humana Chriſti natura non eodē modo impeditur per diuinam perſonalitatem, ne habeat propriam, quo graue impeditur à detinente in loco ſupero, ne tendat deorſum (impediretur enim vi, ac proinde optaret naturaliter dimitti à Verbo) ſed ideò graue in exemplum allatum eſt, vt intelligatur, quo pacto perſonalitas propria ſola dimiſſione reſultaret in natura dimiſſa, etſi natura quatenus eſt in perſona Verbi, nullam propenſionem habeat ad propriam perſonalitatem.

Explicatio ſolutionis.

a 3. p. q. 17 arti. 2.

b Sectio. 3.

POTEST

Obiectio contra ſolutionẽ. Poteſt contra hãc ſolutionem ſic obiici: Si ex natura dimiſſa reſultare poteſt propria perſonalitas, idque naturali conſecutione, vt dictum eſt, fieri poteſt, vt idem numero naturaliter redeat, quandoquidem ſi verbum aſſumpſiſſet naturam hominis iam exiſtẽtis, idem ſuppoſitum numero per dimiſſionem rediret: at vnum & idem numero naturaliter redire, ex iis eſt, quæ fieri poſſe negari ſolent.

Vt à D. Tho. Quodli. 4. q. 5. & aliis locis Ægi. Theorem 1. Marſi. lib. de Gener. q. 9. & in 2. ſent. q. 20. & pleriſque aliis.

Secunda obiectio. Præterea ſi perſonalitas propria ſequeretur naturaliter naturam dimiſſam: eſſet vtique paſſio illius, & cauſata ab illa, quod dici non poteſt. Deus enim per ſe ipſum non poteſt ſupplere paſſionem, effectúmve vllum creaturæ, ſed cauſam.

Solutio prioris. Priori obiectioni dicent ſectatores D. Thomæ, neceſſe eſſe, vt ibi interueniat miraculum nouæ exiſtentiæ, quam Deus naturæ dimiſſæ conferat. Non eſt tamen neceſſe vt in eas anguſtias cogamur. *Idem numero redire naturaliter non poſſe quo pacto accipiendum.* Quod enim dici ſolet fieri non poſſe, vt idem numero naturaliter redeat, intelligendum eſt de redditu eiuſdem numero, non ſolùm quoad ſuppoſitum: ſed etiam quoad naturam, idq; per generationem. In dato autem euentu, nec natura repararetur, quippe quæ vt alij veriùs ſentiunt, exiſtentiam quàm habebat propriam, non erat amiſſura, nec huiuſmodi reparatio ſuppoſiti per veram generationem fieret.

Scot. in 3. d. 6 q. 1. Dur. q. 2 Gab. q. 2. Richard. q. 2. & alij nonnulli.

Alterius obiectionis ſolutio. Ad poſteriorem dici poteſt, naturalem perſonalitatem non conſequi naturam creatam, vt paſſionem, ſed vt terminum, etſi impediri poteſt, vt in incarnatione. Neque etiam negandum eſt, illam eſſe aliquo modo effectum naturæ: vt obiectio vim non habeat. Deus enim etſi per ſe ipſum ſupplere non poteſt effectum, vt effectus eſt, tamen poteſt illum ſupplere, qua ex parte non includit imperfectionem, quemadmodum ea ex parte ſupplet cauſam creatam, qua ratione imperfectionem non importat, terminare autem naturam, nullam imperfectionem ſecum affert. *Deus vt ſupplere per ſe ipſum poſſit effectum.*

Quartum principale Scoti. Obiicit præterea Scotus: Si hæc ſententia vera ſit, fieri poſſe id, quod nulla ratione videtur admittendum, vt exiſtat natura ſingularis ſine vlla perſonalitate. Nam ſi perſonalitas in creaturis eſt entitas poſterior naturæ ordine, quàm natura ſingularis: poteſt Deus creare naturam ſingularem ſine perſonalitate propria illius, nec conferre illi perſonalitatem diuinam, quod ipſe iudicat fieri non poſſe. *Caietani reſponſio.* Caietanus non putat euentum eſſe impoſſibilem, præſertim, quia credit (vt dictum eſt) id quod complet rationem ſuppoſiti, diſtingui realiter à natura ſingulari. *Auctoris ſolutio.* Sed nos nec probamus eius ſententiam de diſtinctione reali perſonalitatis à natura, neque vlla ratione credimus fieri poſſe, vt exiſtat natura aliqua perſonabilis ſine vlla perſonalitate. *Implicat exiſtere naturam perſonabilem abſque perſonalitate.* Videtur enim nõ minus impoſſibile dari naturam perſonabilem in rerum natura ſine vlla perſonalitate, quàm eſt, dari magnitudinem figurabilem ſine figura. Sed hoc intereſt quod Deus non poteſt per ſeipſum ſupplere figurã magnitudinis, eámq; per ſe ipſum terminare, quia de ratione figuræ quantitatíſque eſt inhęrentia, & tamen poteſt per ſe ipſum ſupplere perſonalitatem creatam, quia de ratione perſonalitatis non eſt, quod inhæreat, aut ſit pars, ſed ſolùm quod terminet naturam perſonabilem, quod Deo nihil repugnat. Itaque ſi Deus creat naturam *Deus non poteſt ſupplere magnitudinis figuram per ſe, ſed perſonalitatem creatam.*

ſingularem perſonabilem ſine Perſonalitate propria,id eſt,impediendo ne in ea reſultet propria perſonalitas, id nunquam fiet, aut fieri poterit,niſi ſubſtitutione aliena.

Hanc videri ſententiam D.Thomæ.

Art.3. ad 3.

A T Q V E hæc videtur eſſe ſententia D.Thomæ in 3.Sent. diſt. 5. Quod ſi quis vrgeat quicquid aduenit enti in actu eſſe accidens, vt Ariſtoteles non ſemel docet:Occurrendum eſt, Ariſtotelem loqui de entibus omninò completis,qualis non eſt humanitas aſſumpta, cùm recipiat additionem in ſuo genere,nec aduentu cuiuſuis rei,ſed formę informantis.

Obiectio. *Diluitur.*

Colligitur ex 1.Phyſ.c. 8.à textu 75. & vſurpatur à D.Thom.non ſemel in 3.p. q.2.art.5.& in 3.d.6.q.3. artic.2.& de ſpiritualibus crea.ar. 2.& q.de Anima, artic.1.

Durandi obiectio contra approbatam ſententiam.

D V R A N D V S quoque obiicit non plus differre concretũ & abſtractum in Prædicamento ſubſtantiæ,quàm in Prædicamentis accidentium:aut in Prædicamentis accidentium idem penitus ſignificare hoc albũ,& hanc albedinem (album enim vt ait Ariſtoteles in Prædicamentis, ſolam qualitatem ſignificat) ergo & in Prædicamento ſubſtantiæ hunc hominem,& hanc humanitatem, ſiue Platonem, & Platonitatem.Quare nullam entitatem includere ſuppoſitum,quam non includat natura ſingularis.

Cap.de ſubſtantia.

A D hoc argumentum neganda eſt ex dictis propoſitio : quocũque enim modo res habeat in vniuerſalibus,tamen aliter habet in ſingularibus. Nam hic homo, exempli cauſa,ſignificat rem completam, hæc autem humanitas incompletam:in accidentibus autem vtrumq; ſignificat rem completam tam abſtractum quàm concretum, vt hoc album,& hæc albedo.Vt enim hoc album non accipit additionem in genere qualitatis,ita neque albedo hæc.

Aliorum argumenta.

O B I I C I V N T alij hunc in modum : Omnis ſubſtantia quæ cernitur in rebus materialibus aut eſt materia,aut forma,aut compoſita ex materia & forma,vt patet ex initio 2.de Anima. Perſonalitas hominis non eſt materia,aut forma:vt patet,cum hæc omnino includãtur in ſingulari humanitate,nec etiam eſt totum compoſitum, quia non eſt ipſa ſingularis humanitas,ergo non eſt ſubſtantia.

Cap.1.

Soluitur.

R E S P O N D E T V R Ariſtotelem,cùm locutus eſt de compoſito, non excluſiſſe complementum eius,quod in ſubſtantiis intellectualibus dicitur perſonalitas.Itaque ex materia & forma humana non ſolùm fit hæc humanitas:ſed etiam eius complementum, quod eſt humana perſonalitas.Verùm humanitas vt natura compoſiti,perſonalitas autem vt terminus & abſolutio compoſiti, ipſum verò ſuppoſitũ, vt id quod completè ponitur,ac ſimpliciter fit.

Aliud argumentum.

O B I I C I V N T quoque illud:Si Perſonalitas eſt entitas diſtincta à natura ſingulari fieri poſſe,vt exiſtat diuina virtute ſeparata à natura ſingulari,quod tamen mens non capit.

Dilutio.

A R G V M E N T V M hoc plus negotij faceſſit iis, qui dicũt Perſonalitatem diſtingui realiter à natura ſingulari:nec certè Caiet.ſe ſatis ab eo videtur exoluere:nobis tamen qui id negamus,nihil difficultatis exhibet.Itaque negãda eſt ſequela,pro qua ſe multæ dãtur inſtãtię, vt in relatione quæ non poteſt exiſtere ſine fundamento, & in differentia, quæ non poteſt exiſtere ſine genere aut ſpecie,quã contrahit.

Tertium.

I L L V D etiã apponunt:Si hæc ſententia vera ſit:cum aqua aut lignum

gnum diuiditur, tot fierent entitates abſoluentes ſuppoſita, quot ſunt partes, quæ ex diuiſione reſultant, quod videtur incredibile.

Cap. 6. q. 6. ſect. 3. SED dicendum nihil mirum id eſſe, cùm etiam fiant tot ſuppoſita quæ ante non erant. Aduerte tamen aliam eſſe rationem de differentiis indiuiduantibus, aliā de huiuſmodi cōplementis: diximus enim ſuprà differentias indiuiduantes, quæ per huiuſmodi diuiſiones fiunt, fuiſſe ante diuiſionem partes vnius totalis differentiæ indiuiduantis, non ita autem res habet in complementis abſoluentibus ſuppoſita illa quæ ex diuiſione reſultant. Neque enim eiuſmodi complementa ante diuiſionem erant partes complementi totius quod diuiſum eſt, quia repugnat huiuſmodi complemētis eſſe partes vnius totius complementi, quod tamen non repugnat differentiis indiuiduantibus. *Soluitur.*

POSTREMO ſic argumentari licet, non videri ſecundum hanc ſententiam compoſitum eſſe vnum per ſe, quandoquidem ex duobus entibus, non fit vnum ens per ſe, vt dicitur libro 7. niſi vnus ſit actus, ſiue forma alterius: naturam autem ſingularem nō eſſe formam illius complementi, vt patet, nec complementum illud eſſe formam naturæ ſingularis, quia iſto modo non poſſet perſonalitas naturæ humanæ ſuppleri à diuino ſuppoſito, cùm nihil ſit in Deo, quod poſſit eſſe forma intrinſeca creaturæ. *Quartum.* Cap. 23. Tex. 49.

HVIC argumento ſic occurri poteſt, id quod Ariſtoteles in loco citato ait, intelligēdum eſſe in actibus componentibus vnū tertium: terminum autem non efficere compoſitionem cum re terminata, vt nec punctus efficit cum linea, nec vltimum mutatum eſſe cum motu: proinde non opus eſſe vt alterum ſit actus, ſiue forma alterius, ſed ſatis eſſe ſi alterum ſit terminus, alterum terminatum: at Verbum diuinum, etſi non poteſt informare naturam aſſumptam, poteſt tamen ſua perſonalitate illam terminare. Ita patet quid nam ſit illud, quod ſuppoſitum addit naturæ ſingulari, & quo pacto ſe ad illam habeat. *Ex duobus actibus non fieri vnū per ſe, quo modo intelligēdum.*

SIT NE CHRISTVS DOMINVS prima ſubſtantia prædicumentalis.

QVÆSTIO VII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

NON eſt tamen prætereunda difficultas illa, quam fides orthodoxa Theologis, ac Philoſophis attulit, quo pacto ſe habeat Chriſtus Dominus ad genera & ſpecies Prædicamenti ſubſtantiæ: contineatúrne, inquam, per ſe ac directò ſub ſpecie humana, eiúſque generibus, tanquam verè prima ſubſtantia huius Prædicamenti, an minimè? Ac cum Chriſtus Dominus ſit & verus Deus, & verus homo, non eſt de eo quæſtio quatenus Deus, ſic enim palam eſt ex prima quæſtione non contineri *Propoſitio difficultatis in hac quæſtione explicanda.*

ſub vllo genere,ſed potius genera omnia euidenter in illo contineri. Eadem ratione nõ quæritur, num ſimul quatenus Deus & homo,hoc eſt quatenus ſubſiſtens in vtraque natura contineatur ſub humana ſpecie,ſed ſolùm de eo ambigitur, num quatenus hic homo, ponatur ſub ſpecie hominis,quemadmodum & cæteri homines,cuius controuerſiæ partem negatiuam multæ rationes ſuadent.

Partis negatiuæ argumenta. Primum.

PRIMVM quod Chriſtus Dominus,etiã quatenus hic homo,eſt Deus:neque enim eſt hic homo per ſolam naturam humanam ſingularem quam aſſumpſit,vt perſpicuum eſt,nec per illam& per aliquam humanam perſonalitatem adiunctam,alioqui non aſſumpſiſſet verbũ diuinum ſolam naturam humanam,ſed integram perſonam a quod in pluribus œcumenicis, Conciliis damnatũ eſt & ipſi aſſumptionis rationi repugnat : quod enim incommunicabile eſt, aſſumptibile non eſt,vt Theologi b omnes docent:Perſona autem definitur, *Rationalis ſiue intelligentis naturæ incommunicabilis ſubſtantia*, eſt igitur Chriſtus Dominus hic homo per naturam humanam ſingularem,& perſonalitatem verbi diuini à quo aſſumpta eſt.At perſonalitas diuini verbi,eſt ipſe Deus, ergo Chriſtus Dominus, quatenus hic homo, eſt ſimul Deus,ac proinde non collocatur ſub vlla ſpecie,aut genere ſubſtãtię.

a In Concil. Ephe.c.13.& refertur in Cõcilio Chalceden. act. 1. Conſtantinop. 5.ſectio.8.& aliis. Vide etiam Aug. de fide ad Petrum.c. 2.to.3.& Euthym. in ſua Panoplia.p.1 titu.7.Cyrill. Ale.anathematiſmo 4. Leonem epiſ. 10. & alios.

2. DEINDE quod Chriſtus Dominus etiam quatenus eſt hic homo,eſt creator,Redẽptor ,& gratiæ donatore,ac gloriæ, quod & Sacræ literæ aſſerunt,& Patrum decreta confirmant, & Theologi oſtẽdunt:at hæc cum ſoli Deo conueniant, planè oſtẽdunt Chriſtum Dominum etiam quatenus hic homo eſſe Deum, ac proinde non contineri in ſerie vlla Prædicamentali.

3. TERTIO quod actiones Chriſti Domini erant meriti infiniti, quæ res trita eſt apud Theologos, nec tamen quatenus ab eo procedebant vt Deus eſt,quia Deus,vt Deus nulla perſona inferior eſt, ita apud nullam mereri poteſt, neque item quatenus homo eſt, hoc eſt, ratione ſolius naturæ humanæ,cùm omnia humanæ naturæ ſint finitæ & limitatæ perfectionis;erant igitur infiniti meriti quatenus ab eo procedebant,vt eſt hic homo,hoc eſt,ſimul Deus & homo, quo fit vt quatenur hic homo eſt,non ſit prima ſubſtantia Prædicamentalis.

b D.Tho. 3. p.q.4.art. 2. Et Doctores cum Magiſtro in 3.d.5.

4. QVARTA, quia ſi Chriſtus Dominus quatenus hic homo nõ includeret in ſua ratione formali perſonalitatem diuinam,cùm conſtet illum nullo modo includere humanam (alioqui vt hic homo eſt, purus homo eſſet,perſonáq; purè humana)ſequeretut illum, vt hic homo eſt, non habere rationem perſonæ, ac proinde ,vt talis,eſt neque eſſe natum ex beata Virgine,nec ritè vocatum Ieſum,hoc eſt, Saluatorem,nec operatum eſſe noſtram ſalutem,quod hæc omnia niſi perſonæ conuenire nequeant : includit ergo vt hic homo eſt, formaliter & intrinſecus perſonalitatem diuinam,ac proinde perſpicuum videtur non eſſe primam ſubſtantiam Prædicamentalem.

5. POSTREMÒ quia ſi quatenus hic homo eſt, nõ includeret formaliter perſonalitatem diuinam,cùm apertũ ſit non includere humanam:ſequeretur illum,vt hic homo eſt, non aliter,quàm connotatiuè eſſe Deum,& perſonam,quo pacto hoc albũ eſt Socrates:at hæc dici nullo,

nullo modo poſſunt: eſt enim reuera, vt hic homo non connotatiuè, ſed ſubſtantialiter Deus, & perſona diuina. Nam perſona quælibet ex ſua ratione formali eſt vltimum ſubiectum, ac proinde nihil connotare poteſt, ſeu verum ſubiectum, ſeu quaſi ſubiectum, alioqui daretur perſona quæ ex ratione ſua formali ineſſet, aut quaſi ineſſet ſubiecto, quod repugnat rationi formali primæ ſubſtantiæ, & ex conſequenti rationi perſonæ. Includit igitur Chriſtus Dominus, vt hic homo eſt, perſonalitatem diuinam, & (quod hinc licet colligere) eſt non prima ſubſtantia ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinens.

Addi pro hac parte poteſt illud Damaſceni 3. lib. Orthod. fidei: *In Chriſto Domino non eſſe communem ſpeciem accipere*, communem ei, videlicet, ſiue cum cæteris hominibus, ſiue cum aliis quibuſuis rebus.

Reijcitur quorundam opinio.

Sectio II.

Tota difficultas huius rei in eo poſita eſt. Nam prædicatio hæc, Chriſtus eſt homo, ſit ſpeciei de ſuo indiuiduo, quemadmodum & hæc: Socrates eſt homo, Plato eſt homo, ſumpto nimirum Chriſto Domino quatenus hic homo eſt: nam ſi eſt, erit etiam Chriſtus Dominus prima ſubſtantia prædicamentalis, ſin minus non erit.

An hæc prædicatio, Chriſtus eſt homo, ſit ſpeciei de indiuiduo.

Scot. in 3. d. 7. q. 1. & d. 22. q. 1. Lychet. ibid. Baſſo. in 3. d. 7. q. vnica, & d. 22. q. vnica Dur. in 3. d. 7. q. 1. & d. 22. q. 1. Mai. ibidem. Okam in 3. q. 9. & alij, in 3. diſt. 22. & D. Tho. quod. 3. art. 4. & 3. d. q. 50. ar. 4. Lion. 1. c. 4.

Scotvs in 3. diſt. 7. & diſt. 22. exiſtimans Chriſtum Dominum etiam quatenus hic homo eſt, includere naturam diuinam (& rectè quidem vt ex dictis perſpicuum videtur) aſſerit prædicationem propoſitam non eſſe neceſſariam, ſed contingentem, proinde nõ eſſe ſpeciei de ſuo indiuiduo, quem ſequuntur non modo Scotiſtæ omnes, ſed alij permulti in quibus eſt Durandus, Gulielmus, Okam, Ioannes Maior, & Nominalium plerique, ſumpto Chriſti nomine, vt à Scoto accipitur: tametſi eorum quidam exiſtimant, poſſe Chriſti nomen accipi pro Chriſto, quatenus hic homo eſt, non incluſa diuina natura, vt inferiùs patebit: eſſe autem propoſitionem contingentem, hunc in modum probant.

Prima ſententia, quæ eſt Scoti & ſectatorum & Nominaliũ.

Primvm, quia Chriſtus non erat homo ante incarnationem, vt perſpicuum eſt, nec fuit homo in triduo mortis, vt Theologi docent, eſt igitur contingenter homo. 1.

Propoſitionẽ eſſe contingentem probant argumentis ſequentibus.

Deinde quia propoſitio particularis, aut ſingularis, in quam conuertitur contingens, eſt etiam contingens, vt patet ex lib. de Priori reſolutione, vt ſi hæc eſt contingens, homo eſt homo albus, hæc etiam homo albus eſt homo, in quã illa conuertitur, erit contingens, at hæc homo eſt Chriſtus, eſt contingens, quia nunc eſt vera, & ante incarnationem, & in triduo mortis non erat vera, quia nullus homo tunc erat Chriſtus, igitur & hæc, Chriſtus eſt homo, eſt contingens. 2.

Tertio quia ſi eſſet neceſſaria, ſeu perpetuæ veritatis, neceſſaria quoq; eſſet hæc: Deus eſt homo, vt patet ex hac demõſtratione expoſitoria, Chriſtus eſt homo, Chriſtus eſt Deus: ergo Deus eſt homo, in qua ſi totum antecedens eſt neceſſariũ, idem dicendum eſt de conſequente

3. Demonſtratio expoſitoria.

ſequente:at hæc, Deus eſt homo, immo & hæc: Verbum diuinum eſt homo eſt contingens.

Textu.34. D.Th.3.p.q.2.ar.3.& 5.& in 3.d.7.q.1.art.1.& 4.cont. Gent. ca.37.& 49. Caiet.3.p.q.16.ar.1. Cap. in 3.d.4.q.1. Ferra.4.cōt. Gentes.c.45. Aleſ.3.p.q.6. Bonauent. in 3.d.22.ar.1.q.1. Marſi. in 3.q.6.art.3. Alber. in 3.diſt.6.arti.1. Richar. ibi. quæſt.1.

POSTREMO, quia quemadmodum ratio, ſiue oratio in ſe falſa de nullo vero ſubiecto dicitur, veluti diameter quadrati commenſurabilis lateri, vt docet Ariſtot. hoc libro cap.29. ita pari ratione nullum verum prædicatum dicitur de ratione in ſe falſa (neque enim vera dixeris, rem aliquam veram eſſe diametrum quadrati commenſurabilem lateri, aut talem diametrum eſſe rem aliquam veram, vt inductione perſpicuum eſt:) at Chriſtus ſignificat coniunctum quid ex natura humana & diuina, quod coniunctum non erat verum ante incarnationem, neque etiam fuit verum in triduo mortis, non igitur tum de Chriſto verè dicebatur homo. Nam vt eorum exemplo vtamur, quémadmodum de hac connexione, homo lapis, numquam verè affirmatur ſubſtãtia, aliúdve reale ac verum prædicatum, quia ſemper ſubiectum eſt connexio falſa, ſic antequam humanitas Verbo diuino coniuncta eſſet, & in eo temporis ſpatio, quo anima eius à corpore ſeparata fuit, non potuit homo verè de Chriſto prædicari, quia tum falſa erat connexio quæ nomine Chriſti importatur.

Refellitur Scoti ſententia, & oſtenditur falſa his argumentis.

VERVM hæc ſententia meritò non placet D. Thomæ, multiſque aliis grauiſſimis Theologis, in quibus ſunt Alenſis, Magnus Albertus, D. Bonauentura, Richardus, Marſilius, Capreolus, Caietanus, & alij Thomiſtæ: eſſe enim falſam ex his patebit.

1 *Homo eſt de eſſentia Chriſti ſicuti & Deus.*

PRIMVM quia cum in hac propoſitione, Chriſtus eſt homo, prædicatũ ſit de ratione ſubiecti, quemadmodum & in hac, Chriſtus eſt Deus, planè ſequitur neutram eſſe contingentem, ſed neceſſariam, atque adeò per ſe in primo modo dicendi per ſe: quod autem prædicatum in vtraque ſit de ratione ſubiecti, ex eo patet, quia pars totius coniuncti neceſſariò, & per ſe primo modo pertinet ad rationem totius: in vtraque autem propoſitione prædicatur pars totius coniuncti de toto coniuncto, quod eſt Chriſtus: Chriſtus enim vt Damaſcenus ait, eſt nomen hypoſtaſis, quod duas naturas ſignificat, diuinam ſcilicet & humanam.

Chriſtus eſt nomen hypoſtaſis. *Lib.3.fidei Orthod.ca.3.*

2 *Contingentia connexionis vt non obſtet neceſſitati prædicationis.*

DEINDE quia ſi quod obſtaret, quominus de Chriſto Domino ex neceſſitate diceretur homo, id eſſet contingentia ipſa cõnexionis naturæ humanæ cum diuina (nihil enim aliud affertur à Scoto, eiuſq; in hac controuerſia ſectatoribus) at contingentia huius connexionis nihil impedit, quandoquidem nec contingentia connexionis ſiue formæ cum materia, ſiue accidentis cum ſubiecto impedit, quo minus multa de toto coniuncto ex neceſſitate prædicentur, vt animal de homine, & artificioſum de ſtatua: igitur etſi connexio naturæ humanæ cum diuina ſit contingens, nihil tamen obſtabit, quo minus de Chriſto Domino ex neceſſitate dicatur homo.

3 TERTIO quia Chriſtus Dominus non minus verè dicitur homo, quàm Deus, cum vtrunque ſit perfectè, nec minùs propriè participat humanam naturam quàm cæteri homines, vt Patres vnanimi cõſenſu docent: at neque ipſe contingenter & per accidens eſt Deus, ſed neceſſariò & per ſe: neq; alij homines contingenter & per accidens ſunt homines

Synod. Ephe. in approbatione Epiſto. Cyrilli ad Neſtoriũ Leo Pontif. epi-

ſtola 11. *ad Iulianum Epiſcopũ Coenſen. cõtra Eutychetem, & Epiſto.13. ad Pulcheriam Auguſtam. & alij. Quæſt.*1. *Sect.*3.

homines (etiam ſi ipſæ non exiſtant in rerum natura) ſed neceſſariò & per ſe, vt ex iis quæ ad caput 5. dicta ſunt manifeſtũ eſt: igitur Chriſtus Dominus, quatenus Chriſtus, non contingenter, ſed neceſſariò, & per ſe eſt homo.

Soluuntur argumenta Scoti & aliorũ.

A D primum autem argumentum in oppoſitum dicendum, etiam ante incarnationẽ diuini Verbi hanc fuiſſe veram, Chriſtus eſt homo, quemadmodũ & hanc, Chriſtus eſt Deus: etſi Gabriel vtrumque negat propter implicationem contingentis vnionis duarum naturarum in ſubiecto. Ratio verò eſt, quia in neceſſariis propoſitionibus, verbũ, eſt, abſoluitur ab omni temporis differẽtia, vt dicunt Dialectici, idémque ſentiendum de eiſdem propoſitionibus in triduo mortis Chriſti, ſi Dialectico more loquendum eſt, quemadmodum & nunc verè dicimus, Petrum & Paulũ, quorum corpora ſunt Romæ, animæ verò in Cœlo, eſſe homines, & Antichriſtum, antequã in ſummã ſui miſeriam conceptus ſit eſſe hominem. Quod autem Theologi a dicunt Chriſtum Dominum in triduo mortis non fuiſſe hominem ea ratione verum eſt, ſi Chriſtus ſumatur per Synecdochen, vel pro ſolo corpore, quod iacebat in ſepulchro, vel pro perſona diuini Verbi abſolutè ſpectata, & non quatenus Chriſti nomen ſumitur in ſua totali ſignificatione, id quod aſſerunt ad damnandam opinionem Magiſtri b Sent. & aliorum c quorumdam, qui dicebant Chriſtum etiam ſic conſideratum fuiſſe tunc hominem; quia etiam tunc præbebat ſubſiſtentiam perſonalem, & animæ, quæ deſcenderat ad inferos, & corpori, quod remanſit in ſepulchro, quaſi id eſſet præbere ſubſiſtentiam toti naturæ humanæ, & non potius partibus illius ſeparatis, nec conficientibus vllam naturam vnam. Eadem ſolutio eſt, ſi dicas ſententiam Theologorum eſſe Chriſtum Dominum nõ fuiſſe in triduo mortis hominem exiſtentem, ſed fuiſſe hominem mortuum (quod concedit D. Tho. d) hoc eſt hominem qui obierat.

Cur hæc ſit æternæ veritatis, Chriſtus eſt homo.

Chriſtum in triduo mortis non fuiſſe hominem quo modo intelligendum.

a D. Tho. 3. *p. q.* 50. *ar.* 4. *& in* 3. *di.* 22. *q.* 1. *artic.* 1. *& quodli.* 2. *art.* 1. *Capr. in* 3. *d.* 22. *q. vnic. Et Doctores cõmuniter in* 3. *d.* 22. *Henric. de Gand. quodlibet* 1. *q.* 3. *Ægid. quodl.* 4. *q.* 4. *b In* 3. *d.* 22. *c Hugonis de S. Vict. libr.* 2. *de ſacram. p.* 1. *cap.* 11. *d* 3. *p. q.* 50. *articulo* 4. *& quodl.* 3. *q.* 2. *art.* 4.

A D ſecundum negandum eſt eam eſſe bonam conuerſionẽ. Homo albus eſt homo, igitur homo eſt homo albus, niſi poſita reali exiſtentia terminorum in priori propoſitione (cùm ſimpliciter ab ea abſtrahant, quia propoſitio ſit neceſſaria) quemadmodum ponenda eſt in poſteriori, vt vera ſit, cùm propoſitio ſit contingẽs ex terminis realibus. Quare ſimiliter non eſt bona conuerſio, Chriſtus eſt homo, ergo homo eſt Chriſtus, niſi ponamus Chriſtum ſubſiſtere actu in vtraque natura, quemadmodum, vt ſecũda propoſitio ſit vera id omnino neceſſarium eſt, cùm illa ſit contingens ex realibus terminis.

Cõuerſio propoſitionis de ſubiecto coniuncto contingenti.

A D D E non eſſe etiam bonam conuerſionem hãc, Chriſtus eſt per ſe homo, ergo homo eſt per ſe Chriſtus (iis ſcilicet duobus modis dicendi per ſe, quibus vtitur Ariſtoteles) quandoquidem etſi Chriſtus in primo eorum modorum eſt per ſe homo, tamen homo nec in primo, nec in ſecundo, eſt per ſe Chriſtus. Id quod D. Thomas rectè animaduertit in illo eodẽ exemplo hominis albi, in quo res minus perſpicuè videri poſſet, cùm non ſit ens per ſe, vt Chriſtus, ſed per accidens. Sic enim ſcribit in 3. Sentent. librum ad diſtinctionem decimam, *In propoſitionibus Per ſe, aliter eſt ex parte ſubiecti, aliter ex parte* *prædi*

Chriſtus eſt per ſe homo, quo pacto nõ conuertatur.

Lib. 1. *poſter. cap.* 4. *Diſt.* 10. *q.* 1. *artic.* 2. *quæſtiuncula.* 3.

*prædicati:quia ex parte ſubiecti ſufficit,quod ſecundum vnum tantum eorum, quæ in ſubiecto continentur prædicatum per ſe ſubiecto conueniat:ex parte autem prædicati oportet,vt quicquid eſt in prædicato per ſe, conueniat ſubiecto: vnde hæc non eſt per ſe,homo eſt animal album,hæc autem eſt per ſe,homo albus eſt animal,*ita D.Thomas, quem ſequuntur Caietanus & alij Thomiſtæ, ad quam etiam ſententiam nos in Inſtitutionibus Dialecticis multa accommodauimus.

Caiet. 1.poſte. ca.10.Ferrar. ſuorum Com. 4.cont. Gent. c.45.

Vt 1.lib.c.25. lib.4.c.3.

Quæ ratione bene conuertatur.

4.

ERIT tamen bona conuerſio,Chriſtus eſt per ſe homo, ergo homo eſt per ſe Chriſtus, ſi ſupponatur Chriſtum ſimpliciter ſubſiſtere actu in vtraq; natura æquè in priori propoſitione,atq; in poſteriori,& dictio illa *per ſe* ſumatur pro ſubſtantialiter, vt inferiùs explicabitur: ſic enim verum eſt nunc,aliquid,quod eſt homo, ſcilicet Verbum diuinum eſſe ſubſtantialiter,hoc eſt non accidentaliter Chriſtum.

3.

Explicatio demõſtrationis expoſitoriæ.

AD tertium dicendum, concluſionem expoſitoriæ illius demonſtrationis ſic eſſe intelligendam,ergo aliquid, quod eſt Deus, eſt homo,quæ concluſio eſt neceſſaria, ſi quidem Chriſtus, qui neceſſariò eſt Deus,neceſſariò eſt homo.

4.

Oratio in ſe falſa duplex.

AD quartum dicendum eſt,orationem in ſe falſam,duplicem eſſe: vnam quæ ſignificat aliquid impoſſibile,vt hominẽ rationis inexpertem,alteram,quæ ſignificat rem quæ nõ eſt actu,vt Socratem ſedere, cùm non ſedet:quod tradit Ariſtoteles initio citati capitis. Dicuntur autem in ſe falſæ huiuſmodi orationes ad diſtinctionem earum, quæ accommodatione ſunt falſæ,quo pacto definitio circuli dicitur falſa oratio:quatenus accommodatur triangulo,cùm igitur Ariſtoteles inferiùs ait,orationẽ in ſe falſam nullius ſimpliciter, id eſt, nullius omnino rei rationem eſſe,ſeu de nullo omnino vero ſubiecto dici,reſtrictè accipienda eſt oratio falſa,pro falſa omnino, hoc eſt, pro ea quæ non ſolùm eſt falſa in ſe,& non accommodatione tantùm, ſed etiam rei impoſſibilis. Alioqui non rectè dixiſſet. Nam homo ambulans, (quicquid Scotus velit) cùm nemo ambulat,non ſolùm verè,ſed etiã neceſſariò dicitur de Socrate ambulante:quippe cùm homo ſit de ratione Socratis,& ambulans idem omnino cum ambulante:cùm ergo Scotus inuertit pronunciatum Ariſtotelis,vt etiã nullum verum prædicatũ dicatur de falſa oratione,rectè quidem ait ſumpta falſa oratione,pro ea quæ impoſſibilem connexionem ſignificat,nõ pro ea etiam quæ poſſibilem.Nam Socrate etiam non ambulante,hæc eſt vera,Socrates ambulans eſt homo: at Chriſti nomen, ſeu (quod idem valet) oratio hæc,Deus homo, non ſignificat connexionem impoſſibilem, ſed poſſibilem,tametſi quæ nec ante incarnationem Verbi diuini,nec in triduo mortis in rerum natura exiſtebat.

Cap.29.huius lib.textu 34.

Socrates ambulans, eſt homo ambulãs. ſemper eſſe,ac neceſſariò verum.

Regula Scoti in 4. argumẽto adducta quatenus ſit admittenda.

Obiectio contra doctrinã traditam.

QVARE regula quam Scotus eo loco tradit,priùs orationem debere in ſe veram eſſe, quàm de ea prædicatum aliquod reale,aut ipſa de reali aliquo ſubiecto dicatur, admittenda eſt quidẽ,ſi oratio vera pro oratione ſignificante rem verã,id eſt,poſſibilẽ ſumatur, quo pacto Antichriſtum dicimus rem veram,hypocentaurũ falſam,reiicienda verò ſi oratio vera ſumatur pro ea,quæ ſignificat rem veram, id eſt actu exiſtentem,quo tamen modo ille regulam ſuam intellexit.

ERVNT

ERVNT fortaſſe, qui nobis quidem concedant propoſitionem hanc, Chriſtus eſt homo, eſſe neceſſariam & per ſe, ſed negent ad eius rei confirmationem afferri poſſe illas, Homo albus eſt animal, Socrates ambulans eſt homo, aliáſve ſimiles, quòd putent eas eſſe omnino contingentes propter implicatam in vnaquaque duplicem copulam, quarum etſi altera eſt neceſſaria, altera tamen eſt contingens. Dicent enim allatas propoſitiones implicare duas enunciationes, vt prioris ſenſus ſit, homo eſt animal, & albũ eſt animal: poſterioris autem, Socrates eſt homo, & ambulans eſt homo, quarũ complicationum poſteriores enunciationes ſunt cõtingentes. Quod autem non vnã tantùm, ſed duas copulas cõtineant ex eo probabunt, quia quandocunq; ſubiectum eſt vnum per accidẽs, tot eis videbuntur copulæ implicari in tota propoſitione, quot ſunt ea, quæ per accidens iũgũtur ex parte ſubiecti. Vnde in iis tantùm propoſitionibus, quarum ſubiecta ſunt entia per ſe, dicendum putabunt vnam eſſe copulam verbalem. *Homo albus eſt animal, & ſimiles, an ſint contingentes.* *Confirmatio partis affirmantis.*

SED non rectè ſentient. Primùm, quia vtraque illarũ propoſitionum eſt vna enunciatio ſimplex, nõ plures enũciationes, aut vna cõiuncta, vt plures copulas contineat, id quòd manifeſtũ eſt apud Ariſtotelem ad initium ſecundi libri de Interpretatione, quod ſi vna & ſimplex, ſiue Categorica, ergo vnam tantùm habet verbalem copulã. Deinde, quia plura poſita à parte ſubiecti, etſi ſumpta, vt plura ſunt, plures copulas verbales exigunt, tamen quatenus faciunt vnum, non plures, ſed vnam poſtulant: at homo albus, & Socrates ambulans, etſi plura continent, non tamen per modum plurium, ſed vnius cõpoſiti, tametſi accidentalis. Tertio, quia compoſitio ſubiecti cum accidente eſt vnus quidam conceptus obiectiuus, qui cõcipi poteſt in ſtatu poſſibilitatis abſtrahẽte ab exiſtentia: ergo de eo, vt tale quiddam eſt, aliquid affirmari poteſt, quod ad eius rationem formalem, tametſi conpoſitam ex formalibus rationibus partium pertineat: quare non dubium, quin de eo, vt ſit aliquod prædicatum neceſſarium, & per ſe illi conueniens affirmari poſſit. Quarto, quia ſaltem compoſitum eſſe, de eo quod hoc vel illo modo compoſitum eſt, ex híſve, aut illis componentibus conſtat, neceſſariò, atque adeò per ſe prædicatur, idque non ſolùm in veris compoſitionibus accidit, ſed in fictis etiam, vt de Chimæra quoque neceſſariò, & per ſe dicamus eſſe compoſitum quiddã, latiſſimè ſumpto compoſitionis verbo. Poſtremò, quia de arte factis, quorum nominibus certũ eſt ſignificari formaliter, & certã in aliquo genere materiã, & certam formam figurámve, vt de ſerra, aut gladio, neceſſariò & per ſe dicitur arte factum, & omnia quæ ad rationem formalem arte facti pertinent, ad eam conſequuntur. Quòd ſi reſpondeant nil mirum id eſſe, quòd exiſtiment, arte facta eſſe entia per ſe: id ſanè aut verum nõ erit, aut nihil ad rem faciet: Arte facta enim, vt includunt formaliter & materiam & formam arte inductam, nec ſunt verè vnius naturæ, hoc eſt, per ſe pertinentis ad aliquod vnum prędicamentũ: vt patet, nec neceſſariò vnius ſuppoſiti, vt ſi ſerra manubriũ habeat ligneum. Sin autem nomen entis per ſe accipiant pro ente per ſe ordinato ex multis, hoc eſt, naturali quodam partium ordine compoſito;

2 Solutio obiectionis, & probatur pars negans quinque argumẽtis. *Cap. 2.* *3* *5* *Arte factorũ nominibus certam materiam & certam formam ſignificari formaliter.* *Nõ eſſe entia per ſe.*

poſito; cùm ſubiectum & accidens naturalem ordinem habeãt potentiæ & actus, erunt etiam homo albus, & Socrates ambulans entia per ſe, atque adeo magis quàm ſint multa arte facta, vt nauis & horologium, quorum formæ non à natura proueniunt, ſed arte excogitãtur.

Concluditur propoſitiones eiuſmodi eſſe neceſſarias.

Ita ſentit D. Thom. in 3. d. 10. q. 1. artic 2. Et accedit Ferr. 4. cõtra Gent. c. 45. ad finem in 1. ſolutione.

SVNT igitur ex vi ſermonis neceſſariæ, ac ſuo modo per ſe propoſitiones illæ, Homo albus eſt animal, Socrates ſedens eſt Socrates, & ſimiliter hæ, Homo albus eſt coloratus, Socrates ambulans mouetur: nec dicendæ ſunt contingentes, niſi ſi quis eas, cùm ſimplices re vera ſint, & vnam tantum habeant verbalem copulam, vt coniunctas accipiat iuxta propoſitam aduerſariorũ expoſitionem, aut quandam minus principalem copulam intelligat in ſubiectis, vt ſenſus primæ ſit, Homo qui eſt albus eſt animal, & ſic in cæteris: & in hoc ſenſu concedit Scoto Caietanus hanc eſſe per accidens, Homo albus eſt coloratus. Quocirca meritò afferri poſſent eæ enunciationes, vt confirmarent argumẽto à minori ducto enũciationem illã, Chriſtus eſt homo, eſſe neceſſariã, ac per ſe. Nos tamẽ illis ad confirmationẽ non vſi ſumus, ſed ad refutationem argumentorũ aduerſæ partis Theologorũ, qui eas omnino contingentes exiſtimant, ne quemadmodũ earũ ſubiecta ſunt vnum per accidens, ita & ab incautis crederetur dici à nobis, Chriſtum eſſe vnum quid per accidens, cùm re vera ſit vnum per ſe non vnitate naturæ, cùm ſubſiſtat in duabus, ſed vnitate ſuppoſiti.

Qua ratione dici poßint contingentes.

3. p. q. 16. ar. 1. & conſentit Ferrar. 4. contra Gent. cap. 45. in 2. ſolutione.

Chriſtus eſt vnum per ſe vnitate ſuppoſiti.

Impugnatio opinionis quorundam Nominalium.

SECTIO III.

Hanc propoſitionẽ, Chriſtus eſt homo eſſe per ſe primo modo.

Lib. 1. poſter. cap. 4.

EX his patet propoſitionem hanc, Chriſtus eſt homo, non eſſe cõtingentem, ſed neceſſariam & per ſe, idque primò eorũ modorum, qui dicũtur per ſe. Verùm quia hoc tãtùm non eſt ſatis, vt Chriſtus dicatur indiuiduũ contentũ ſub homine, quo pacto cæteri homines continentur, quemadmodum non ſatis eſt, ſi probent propoſitionem hãc, Homo albus eſt coloratus, eſſe neceſſariam & per ſe primo modo, vt oſtendas hominem album eſſe ſpeciem contentam ſub colorato: excogitarunt nonnulli rationem hanc, qua Chriſtum dominũ, non quatenus Deus eſt, nec quatenus Deus ſimul & homo, ſed quatenus hic homo, facerent indiuiduum ſub homine quidditatiuè contentũ, nẽpè quia Chriſtus, quatenus hic homo eſt, nihil diuinitatis formaliter includat: dicunt enim, illum hoc pacto cõſideratum, eſſe denominatiuũ quid & connotatiuum Verbi diuini, quemadmodum hoc album eſt denominatiuũ huius corporis, ita vt nihil aliud formaliter ſignificet hoc nomen, Ieſus, (quod impoſitum exiſtimat ad ſignificandum formaliter id ſolùm, quod naturæ noſtræ eſt) quàm humanitatem in concreto, cõnotando tamen Verbum diuinum, quemadmodum hoc, album, nihil aliud formaliter ſignificat, quàm albedinem in cõcreto, connotando hoc corpus; vnde vt hoc album formaliter ſumptum eſt indiuiduum quidditatiuè contentum ſub albo, eò quod nihil formaliter includat ſubiecti corporis, ita credunt hi Chriſtum dominũ, quatenus

Exponitur opinio eorum qui dicunt Chriſtum vt hic homo eſt, nihil diuinitatis formaliter includere.

tenus hic homo eſt, formaliter ea ratione eſſe indiuiduum quidditatiuè contentum ſub homine, quia vt talis eſt, nihil includat Verbi diuini, ſed illud denominet tantùm ac connotet: Atque hæc ſententia videtur eſſe Gabrielis ad 7. diſtinctionem 3. ſententiarum, & clariùs Almaini ad 4. diſtinctionem eiuſdem libri, & quorumdam aliorum. Potuerunt autem in eam his rationibus venire.

Auctores huius opinionis citantur.

Vterque quvnica.

PRIMVM, quia ſi Chriſti nomen hoc pacto ſumptum formaliter ſignificaret Verbum diuinum, aut perſonalitatem diuinam, non eſſet Chriſtus, quatenus eſt hic homo, vnum per ſe aggregatum quiddam ex Verbo diuino, aut perſonalitate diuina, & natura humana, ac proinde ex natura diuina & humana: ex quibus non magis videtur fieri vnum per ſe, quàm ex corpore & albedine: at Theologi affirmant Chriſtum Dominum, vt ſingularis homo eſt, non minus eſſe vnum ens per ſe, quàm cæteros homines.

Argumenta quibus probari poteſt. Primum.

DEINDE, quia ſi Chriſtus Dominus hoc pacto ſpectatus includeret formaliter Verbum diuinum, cùm ille ponatur eſſe vnum per ſe, iam Deus veniret in compoſitionem alicuius entis per ſe, eſſetque alicuius rei pars, quod perfectioni diuinæ repugnat. Hinc enim Auguſtinus contra Maximum: *Vna* (inquit) *eſt perſona geminæ ſubſtantiæ Chriſtus, quia Deus & homo, eſt neque tamen Deus vel homo, pars huius perſonæ dici poteſt.*

D. Tho. 3. p. q. 3. art. 6. & in 3. d. 1. q. 2. art. 4. Scot. in 3. d. 1. q. 2. Gabr. in 3. d. 1. q. 1. Dur. ibid. q. 4. Okam. Rich. Almainus. Et Doctores communiter in 3. d. 1. Lege D. Tho. 3. p. q. 16. art. 6. Et doctores in 3. ad diſt. 7.

TERTIO, quia ſi Chriſtus Dominus non eſſet hic homo niſi per diuinam perſonalitatem formaliter incluſam, non poſſent tres diuinę perſonæ vnam & eandem numero naturã humanam aſſumere, quod tamen cõcedunt Theologi. Id autem ſequi ex eo probatur, quia ſi hęc natura humana primò aſſumeretur ab ipſa diuina eſſentia, cùm in diuina eſſentia non includatur perſonalitas, iam ex vi aſſumptionis non reſultaret hic homo, quod dici non poteſt: neque enim reſultaret homo vniuerſalis, qui nuſquam eſſe poteſt, ſed ſingularis, ſi verò primò, ſiue immediatè aſſumeretur à tribus perſonis, aut dicẽdum foret non reſultare hunc hominem, ſed tres homines: aut hũc hominem includentem tres perſonalitates, quorum vtrumque abſurdiſſium eſt. 3

QVARTO, quia cùm res omnino diſtinctæ realiter, aliquid vnum conficiunt, neutra earũ dicitur fieri altera, aut ſuſcipit nomen totius; hac enim ratione materia nec dicitur fieri forma, neque eſſe homo ex vtraque compoſitus: at Deus & homo ſunt tres omnino diſtinctæ realiter, & tamẽ Deus dicitur factus homo, & appellatur Chriſtus, in quo velut in toto Deus & homo aduniuntur: non conueniunt igitur Deus & homo ad conſtitutionem Chriſti, quatenus Chriſtus eſt hic homo, ſiue ſubſiſtens in natura humana. 4

QVINTO, quia ita hic homo, eſt effectus formalis huius humanitatis, vt homo communis eſt effectus formalis humanitatis communis (vtrumque enim eſt concretum, hoc naturæ communis, illud ſingularis) at homo ſolam naturam communem formaliter ſignificat, ergo hic homo ſolam ſingularem. 5

SEXTO, quia ſi Chriſtus Dominus includeret formaliter perſonalitatẽ Verbi diuini, cùm ea ſit relatiua: eſſet Chriſtus Dominus, qua- 6

tenus hic homo eſt,relatiuũ quid, ac proinde cæteris hominibus valde diſſimilis, & in ratione eſſẽdi, & in ratione operandi: Eſſendi quidem, quia cęteri, vt ſingulares ſunt, abſoluti ſunt, non relatiui; operandi autem, quia cùm relatio non ſit principium operandi, non erit Chriſtus, quatenus hic homo eſt, operatiuus, cùm tamen cætera humana ſuppoſita, quatenus talia ſunt, operatiua ſint, atque adeò primò & principaliter operatiua.

Ad Rom. 1.

SEPTIMO, quia Sacræ litteræ hoc ipſum videntur perſpicuè ſignificare. Nam Paulus ad Romanos ait, *Chriſtum Dominum factum eſſe Patri ex ſemine Dauid ſecundum carnem*, hoc eſt ſecundũ humanitatẽ: cùm igitur Chriſtus ex ſemine Dauid factus ſit hic homo: efficitur vt nihil aliud formaliter ſignificet nomen Chriſti, quatenus Chriſtus eſt hic homo, quàm eius humanitatem, connotando Verbum diuinum. *Ioan. 14.* Quin etiam cùm ipſe Chriſtus de ſe dicat, *Pater maior me eſt*, nec dubium ſit, quin illud (*me*) referat Chriſtum, vt hic homo eſt, ſatis manifeſtum relinquitur, Chriſtum Dominum, quatenus hic homo eſt, non includere perſonalitatem diuinam: ſi enim includeret, non eſſet Pater maior Filio, qua ratione Filius hic homo eſt.

8

Ad auctoritates Patrum.

Augu. lib. de prædeſt. Sãct. c. 15. & libr. 9. de Ciuitate Dei, c. 17 & 21. & lib. de Eccleſ. dogm. c. 2. (ſi is liber eſt Aug.) & lib. 1. contra Maxi. Idem habes in Concil. Tolet. 6. c. 1 & apud Anſel. li. de incarnatione Verbi cap. 4.

POSTREMO, quia Patres non tantùm aſſerunt. Verbum diuinũ aſſumpſiſſe humanitatem, ſed etiam aſſumpſiſſe hominem: cùm igitur non aſſumpſerit hominem communem, ſed ſingularem, ſiue hunc hominem, planè ſequitur Chriſtum quatenus hic homo eſt, nõ includere formaliter diuinam Verbi perſonalitatem: neque enim quicquam aſſumpſit eorum, quæ in ſe ab æterno habuit.

Reiicitur hæc ſententia tres ob cauſſas.

Primum argumentum.

In prædic. ca. de Subſtãtia. q. 5. huius ca. ſect. vlt. ad 2.

HÆC tamen opinio nec veræ Philoſophiæ, nec ſacræ Theologiæ, nec Patrum decretis conſentanea eſt. Primùm, quia facit perſonam Chriſti, quatenus hic homo eſt, denominatiuam, & nihilominus primam ſubſtantiã, vnde ſequitur eſſe denominatiuam, & non denominatiuam, primam ſubſtantiam, & non primam. Cùm enim prima ſubſtantia, quatenus prima ſubſtantia eſt, de nullo inferiori dicatur, & de nullo ſubiecto, aut quaſi ſubiecto denominatiuè prędicetur (hoc enim ſignificat definitio primæ ſubſtantiæ, cùm Ariſtoteles ait de nullo dici, & in nullo eſſe, vt omnes interpretes vno ore exponunt) quid aliud eſt dicere hunc hominem, vt talis eſt, denominatiuè dici de aliquo, & tamen eſſe primam ſubſtantiam, quàm dici, & non dici denominatiuè, eſſéque & non eſſe primam ſubſtantiam?

Diſcrimẽ inter concreta ſubſtãtiarum ſingularium, & reliqua concreta tum ſubſtantiarũ. tum accidentium.

DEINDE, quia nõ conſiderat diſcrimen, quod neceſſariò ponendum eſt inter concreta ſubſtantiarum ſingularium, & cætera concreta tum ſubſtantiarum, tum accidentium, quod à nobis ſuperius breuiter explicatum eſt. Nam vt remotiora priùs conſideremus, concreta accidentium vniuerſalium, ita ſunt concreta, vt quia ſunt accidentia, ſint etiam denominatiua, ſeu connotatiua ſubiectorum, & quia ſunt vniuerſalia, aliqua inferiora implicitè ac potentia contineãt, veluti coloratum, album, & ſimilia: nam & corpus denominant, & connotant, & coloratum ſuas ſpecies, ac indiuidua implicitè cõtinent, albúmq; ſua indiuidua: concreta verò accidentium ſingulariũ, etſi nulla inferiora implicitè continent, quia ſingularia ſunt: tamen quia ſunt accidẽtia,

ſubiecta

ſubiecta corpora denominant: cõcreta autem ſubſtantiarum vniuerſalium, etſi nullum ſubiectum, aut quaſi ſubiectum denominãt, quia ſunt ſubſtantiæ: tamẽ quia vniuerſalia ſunt, inferiora ſua omnia implicitè, ac potentia continent, & pro illis ſæpè in oratione ſumuntur, vt animal pro homine, & homo pro Socrate: at concreta ſubſtantiarũ ſingulariũ, quia ſingularia ſunt, de nullo inferiori dicuntur, quia verò ſunt ſubſtantiæ, nullum ſubiectum, aut quaſi ſubiectum denominare poſſunt.

HOC tamen intelligendũ eſt de concretis primariis, quæ per ſe ad prædicamentũ ſubſtantiæ ſpectant, & fiunt immediatè ex abſtractis. Nam ſi ſint ſecundaria, & non fiant immediatè ex abſtractis: ſed mediatè, vt auratũ (nam ex natura auri immediatè fit aurum, ex quo extrinſecus appoſito fit auratum) poſſunt & quidditatiuè dici de inferioribus, ſi ſint vniuerſalia, vt auratum in communi, & denominatiuè prædicari de quaſi ſubiectis, ſiue ipſa ſint vniuerſalia, ſiue ſingularia, vt auratũ de ſtatua, & hoc auratũ de hac ſtatua. Verùm huiuſmodi cõcreta ſubeunt rationem accidentium, neque ad prædicamentum ſubſtãtiæ pertinent, ſed ad Prædicamentum Habitus, ſiue habendi: cùm igitur Chriſtus Dominus quatenus hic homo eſt, ſit concretũ humanitatis ſingularis, fit vt quemadmodum de nullo inferiori dicitur, ita etiam de nullo ſubiecto, aut quaſi ſubiecto denominatiuè dici poſſit, niſi æquiuocè ſumeretur pro hoc humanato, hoc eſt extrinſecus appoſitam habente humanitatem, vt de hoc aurato diximus: quo pacto Verbũ diuinum diceretur homo, ſi perinde ſuſtineret ac regeret perſonã hominis, ac princeps aliquis in tragœdia ſuſtinet, ac præ ſe fert perſonam agricolæ, aut militis: aut ſi Angeli, qui aſſumptis corporibus apparent, non fictis, ſed veris vterentur, eaq́; intrinſecus mouerẽt.

Concreta ſecũdaria ſubſtantiarum pertinere ad prædicamentũ Habitus.

TERTIO, quia cùm Socrates quatenus eſt hic homo (vt auctores etiam huius opinionis fatentur) formaliter includat perſonalitatem, ab omni ratione alienum eſt dicere Chriſtum Dominum, quatenus hic homo eſt, perſonalitatem formaliter non includere, præſertim cũ ita propriè ſit hic homo, vt Socrates eſt hic alius homo.

QVOD ſiquis obiiciat illud D. Thomæ in 3. Sent. lib. ad diſtinct. 7. *Propoſitionem non verificari ratione formalis ſignificati ſui ſubiecti, ſed ratione ſuppoſiti*, vnde videtur omnino ſequi, nec Socratis nomen ſignificare formaliter perſonalitatem ſuppoſiti, pro quo accipitur in propoſitione, ſed ſolã humanitatẽ in concreto, ita vt hic homo nihil aliud ſit formaliter, quàm habens hanc humanitatem, materialiter autẽ ſit ſuppoſitum, quod illam habet: hoc modo reſpõdendum eſt, Id quod D. Thom. ait, in ſolis terminis aliquo modo cõmunibus intelligendum eſſe, vt in omnibus Dei & hominis, quæ ipſe in exemplum affert, quod in ſignificando abſtrahant à ſuppoſitis, non autem in ipſis ſuppoſitorum nominibus, cuiuſmodi eſt Socrates, vt patet.

Obiectio.

Soluitur.

Cum Magiſtro in 3. d. 5.

QVARTO, quia tollit propriam rationẽ communicationis idiomatum, hoc eſt eorũ quæ ſunt propria Deo, & eorum quæ ſunt propria homini, quæ quidẽ in Chriſto, vt Theologi docẽt, propter vnionem diuinæ ac humanę naturæ in eodẽ ſuppoſito, mutuò cõmunicãtur, diuina

Idiomatum cõmunicatio propter incarnationis myſterium.

tur,diuina quidem homini,humana autem Deo, veluti homini quòd ſit creator,& Deo,quòd ſit mortalis:hoc enim ita eueniſſe dicunt per incarnationem Verbi diuini, vt Deus non per accidens, ſed per ſe operetur humana:item homo non per accidens, ſed per ſe operetur diuina. Nam etſi Deo aliena erat natura humana, & viciſſim homini natura diuina,tamen,ex quo natura humana ſubſiſtere cœpit, eadem ſubſiſtentia,qua diuina ab æterno ſubſiſtebat, ita Verbũ per ſe, naturámve ſuam,hoc eſt humanã,operari cœpit humana, ſicut per naturam ſuam, id eſt, diuinam operabatur diuina, vtraque enim propter vnionem hypoſtaticam eſt,Verbi diuini natura & ſubſtantia. At hæc opinio,cùm ait Chriſtum Dominum,quatenus hic homo eſt, eſſe cõnotatiuum quippiam Verbi diuini,illud formaliter non includẽs, cogitur admittere Verbũm diuinum non per ſe,ſed per accidens operari humana,nempe eodem modo,quo ferrum calefacit,viciſſimque concedere hunc hominem,ſeu concretum huius humanitatis,non per ſe, ſed per accidens operari diuina, quo pacto calidum deſcendit deorſum,cùm ferrum calidum deſcendit.

& 7. cũ ſeq. Et D. Tho. 3. par. q. 16. ex Damaſc. 3. li. fidei Orthod. c. 3. Et Aug. lib. 1. de Trin ca. 11. 12. & 13.

Agatho Põt. Max. in epiſt. qua habetur in 6. Synodo. Grego. Naz. in epiſtol. ad Dydimum. Damaſcenus li. 3. fidei Orthod. c. 3. 5. 7. & 37.

Chriſtũ Dominum eſſe perſonam cõpoſitam, probatur ex definitione Concilij Lateran. Ex D. Dyõ.

POSTREMO,quia iuxta hanc ſententiam dici nõ poteſt perſonã Chriſti,quatenus hic homo eſt,eſſe compoſitã ex natura diuina,& humana in vnitate ſuppoſiti, quod eſt contra omnium Patrum ſententiam,omnes enim dicunt Chriſtum Dominum, cùm ante incarnationem eſſet perſona ſimpliciſſima,cœpiſſe per eam eſſe compoſitam, ídque propria, & non metaphorica compoſitione, vt definitum eſt in Cõcilio Lateranenſi ſub Martino 5. Hoc antiquiſſimus Dionyſius Areopagita ſcripſerat in libro de Diuinis nominibus cap. 1. vbi vocat humanam Chriſti naturam,humanam humilitatem, *Ex qua* (inquit) *ſimplex Ieſus, ineffabiliter eſt compoſitus* dixit, *ſimplex Ieſus*, quatenus ipſe Dei Verbũ eſt, *Compoſitus verò*, quatenus eſt ex natura humana & diuina perſona factus hic homo:eámque compoſitionem vocat ineffabilem, quia nulla ſimilis in rebus creatis reperiri poteſt. Idem in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia c. 3. ſcribit, *Verbum factum eſſe ſine mutatione ſui compoſitum, & viſibile*, nempe quatenus factum eſt hic homo.

D. Auguſt.

Hoc idem ſcriptum reliquerat ante prædictam Synodũ Auguſtinus 13. de Trinit. cap. 7. Sic *Deo* (inquit) *coniungi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtantiis fieret vna perſona.* Lege Cyrilllum Alexandrinum contra Neſtorium, & alios Patres,tum Græcos, tum Latinos: Concilia item & generalia & particularia, in quibus, cum de vnione humanæ naturæ in Chriſto agitur,nihil aliud penè auditur,quàm poſt incarnationem, cõpoſitam eſſe Chriſti ac Verbi diuini perſonam. Quod inter omnes diſertiſſimè, multíſque locis explicat Damaſcenus lib. 3. Orthodoxæ fidei, cap. 5 cùm ait; *Confitemur vnam hypoſtaſim ex duabus naturis perfectam & compoſitam*, & cap. 7. *compoſita* (inquit) *facta eſt quæ prius erat ſimplex Verbi hypoſtaſis*, quam compoſitionem D. Thomas 4. contra Gentes capite 49. his verbis declarat, *Hypoſtaſis Verbi non conſtituitur ſimpliciter per humanam naturam, vt per eam ſit, ſed per eam ſolùm habet Verbum, vt ſit homo. Non igitur oportet* (inquit) *quod humana natura non ſit ſimplicior quàm Verbum, in quantum eſt Verbum, ſed ſolùm in quantũ*

Vide Athan. oratione quod vnus ſit Chriſtus, & alios.

Vt à D. Tho. eiuſmodi compoſitio, explicetur.

Lege eundem D. Tho. 3. p. q. 1. ar. 4. & q. de vnione Verbi artic. 1. ad 15.

Verbum eſt

Verbum eſt hic homo. Hæc D. Thomas. Cùm igitur Chriſtus, quatenus hic homo eſt, ſit verè ac propriè compoſitus ex natura humana & diuina in vnitate ſuppoſiti ac perſonæ, Patrum decretis planè repugnat quicumquè aſſerit nomen, Ieſu, nihil aliud formaliter ſignificare, quàm humanitatem Chriſti per modum adiacentis Verbo diuino, quo pacto hoc album ſignificat hanc albedinem per modum adiacentis ac denominantis ſubiectum corpus. Ita patet nec principiis Philoſophiæ, aut Theologiæ, nec Patrum dogmatis conſentaneam eſſe propoſitam opinionem.

Solutio argumentorum impugnatæ opinionis.

SECTIO IV.

NEc verò primum pro ea propoſitum argumentum quidquam efficit: concedimus enim ex natura humana & diuina in Chriſto non fieri vnum per ſe, ſi nomine vnius per ſe intelligatur natura aliqua vna ex vtraque compoſita, vt fit ex anima & corpore. Id tamen negamus, ſi nomine vnius per ſe intelligatur vna ſubſiſtentia, aut perſona vtrique naturæ communis: hoc enim factum eſt per aſſumptionem naturæ humanæ à Verbo diuino, vt Verbum diuinum eſſet hic homo: qui quidem etſi non eſt noua perſona ſimpliciter, tamen eſt noua perſona naturæ humanæ & diuinæ.

Solutio primi.

Ex natura humana & diuina quo pacto in Chriſto fiat vnum per ſe.

QVOD vt faciliùs intelligas, aduerte omnem compoſitionẽ terminari ad vnitatem alicuius compoſiti, cùm in omni compoſitione fiat vnum ex multis, ſed hoc intereſſe, quòd ex componentibus per accidens reſultat vnũ per accidens, vt ex homine & ex albedine homo albus, ex componentibus autem per ſe, reſultat vnum per ſe, quod quidem aliquando eſt genus, vt viuens quod componitur ex anima & corpore: aliquando eſt ſpecies, vt homo qui conſtat ex anima rationali, & corpore ſuaptè natura recto: aliquãdo indiuiduum ſub ſpecie, vt hic homo ex hac anima rationali, & hoc corpore humano.

Omnem compoſitionẽ terminari ad vnum.

ILLVD etiam aduerte, etſi ex hac anima, & ex hoc corpore propriæ naturæ relictis reſultet hic homo: non ſolùm quatenus eſt prima ſubſtantia (quia nimirùm ex ea compoſitione incipit nouum aliquid per ſe ſubſiſtens) ſed etiam quatenus eſt perſona humana, ſiquidem per eãdem compoſitionem incipit nouum aliquod incommunicabile in natura rationali, tamen ex anima Chriſti, & corpore Chriſti vnitis quidem inter ſe, ſed tamẽ aſſumptis ad ſubſiſtentiam & perſonalitatem verbi diuini, & in eo ſuſtentatis, etſi reſultauit noua aliqua natura per ſe vna (ipſa inquã Chriſti humanitas) tamen ſimpliciter non reſultaſſe nouam aliquam primam ſubſtantiam, nec nouam aliquam perſonam, quia nulla ibi reſultauit ſiue noua ſubſiſtẽtia, vt eſſet noua prima ſubſtantia, ſiue noua perſonalitas, vt eſſet noua perſona: ſed reſultaſſe hoc tantum, vt ſubſiſtentia & perſonalitas Verbi diuini, eſſet ſubſiſtentia & perſonalitas naturæ humanæ, idq; non per accidẽs, quo pacto ſubſiſtentia & perſonalitas huius hominis eſt ſubſiſtẽtia & per-

Ex vnione hypoſtaſis non reſultaſſe nouam aliquam primam ſubſtantiam, neque nouam perſonam.

Quid reſultauerit, exponitur.

ſonalitas huius albi, ſed per ſe, quo pacto quædam ſubſiſtẽtia & perſonalitas creata eſt ſubſiſtentia,& perſonalitas Socratis. Eſt igitur ſine vllo incommodo Chriſtus Dominus quatenus hic homo eſt, vnum per ſe, hoc eſt, vnum per ſe ſubſiſtens in natura humana,& vna per ſe humana perſona ex verbo diuino & humana natura compoſita. Neq; eſt ſimilis compoſitio ex corpore & albedine, quia albedo nõ poteſt habere ſubſiſtentiam, niſi per accidens, hoc eſt, ratione ſubſtãtiæ ſubiectæ, aut alicuius ſupplentis vicẽ ſubiectæ ſubſtantiæ in illa ſuſtinenda, vt fit in ſacra Euchariſtia, quod non accidit humanitati Chriſti, quæ ſi ſuæ naturæ relinqueretur, per ſe ipſam cohæreret ac ſubſiſteret.

Chriſtus quatenus hic homo, eſt vnum per ſe.

Secundi argumenti ſolutio.

HINC patet ſolutio ſecundi argumenti: Deus enim etſi non poteſt venire in compoſitionem vnius per ſe naturæ, quia ſemper tota natura reſultans ex partibus eſt perfectior qualibet, imò & omnibus ſimul ſumptis: poteſt tamen venire in compoſitionem vnius per ſe ſubſiſtentis, ac perſonæ, quia in hac compoſitione non eſt neceſſe, vt compoſitum ſit perfectius componentibus, vnde componentia hoc pacto, etſi verè ac propriè componunt, tamen rationem partium in compoſitione non habent, vt citatus Auguſtinus, ait, importat enim pars imperfectionem aliquam.

Quid ſi vna facta eſſet primo in diuina natura.

AD tertium dicendum, de facto quidem Chriſtum Dominum eſſe formaliter hunc hominem per naturam humanam, ſingularem,& diuinam perſonalitatem, quia aſſumptio humanę naturę facta eſt primò & immediatè in perſona verbi diuini, potuiſſe tamen primò & immediatè fieri in natura diuina: quod ſi factum eſſet, iam ex aſſumptione reſultaret hic homo conſtitutus ex natura humana & diuina ſubſiſtentia communi tribus perſonis, quæ vt vnica eſt numero, ita vnum hominem numero conſtitueret, eſſétque tres perſonæ diuinæ vnus homo numero, licet tres habentes humanitatem, & tres perſonæ humanæ naturæ. Quod ſi tres diuinæ perſonæ primò & immediatè vnam & eandem numero naturam humanam aſſumerent, (quod tamen Scotus & alij plerique fieri non poſſe contendunt) eadem eſſet Gabrieli & cæteris eius ſentẽtiæ auctoribus nobiſcum difficultas, reſultarétne tunc ex aſſumptione vnus homo numero, an tres. Quomodo enim eſſent tres homines per vnam tantũ numero humanam naturam? Quomodo etiam eſſet vnus per tres diuinas perſonalitates ſiue formaliter incluſas, ſiue connotatas? oportet enim etiam connotatum ſeu denominatum eſſe vnum numero, vt connotatiuum ſeu denominatiuum ſit vnum numero. Nobis ſanè videtur fore, vt reſultaret vnus homo, quia ſubſtantiua non multiplicantur, niſi multiplicata forma: quæ regula eſt D. Thomæ,& complurium grauiſſimorum Theologorum, intelligenda tamen de natura completa, aptáque ad ſuppoſitum conſtituendum. Dixi *completum* quia ſi eadem forma humana, quæ incompleta ſubſtantia eſt, eſſet in pluribus materiis, nihilominus ex ea reſultarent plures homines, vt dictum eſt ad caput 4. conſtituerẽtur enim ex ea plures naturæ humanæ, ex quibus reſultarent plura ſuppoſita. Addidi *apta ad ſuppoſitum conſtituendum* quia etſi plures homines diuina virtute haberent vnam & eandem artem numero, tamen eſſent

Quid ſi tres diuinæ perſonæ eandẽ numero naturã aſſumerent.

Scot. in 3. d. 1. q. 2. Albert. Mag. ibidem ar. 10. & alij.

Auctoris ſententia vnus homo reſultaret.

Regula Diui Tho. notanda exponitur.

D. Th. 1. p. q. 39. ar. 3. & 3. p. q. 3. arti. 7. ad 2. poſt Altiſiodorẽſem 1. lib. ſummæ aureæ, cap. 5. Sco. in 1. diſt. 12. q. 1. Caie. in D. Thomã. Ferr. 4. cont. Gent. cap. 11. concluſ. 4.

plures artifices,quod ars ſit accidens,tametſi completum. Accidētia enim etſi completa ſint,perfectáve entia in ſuo Prædicamento, non tamen ſunt apta,vt ex eis ſuppoſitum reſultet, cùm potiùs illud ſupponunt,conſtitutúmque inueniant.Quia tamē adiectiua omnia ſiue ſignificēt naturam aptam ad ſuppoſitum conſtituendum, ſiue ineptam:multiplicantur multiplicato ſuppoſito,ſi plures diuinæ perſonæ quomodocumque aſſumerent eandem numero humanam naturam, non dubium eſt quin dici poſſent plures habentes naturam humanā nomine habentis adiectiuo, quemadmodum dubium non eſt, quin plures homines,in quibus diuina virtute poneretur eadem numero ars dicerentur plures habentes artem.Quod autem D.Thomas,poſtquam docuit in 3. parte, ſi plures diuinæ perſonæ eandem naturam humanam aſſumerent,fore,vt eſſent vnus homo,mox ſubiecit:*non fore tamen vt eſſent vnus homo ſimpliciter*,hunc ſenſum habet,non fore vt eſſent omni ex parte vnus homo:nempe & ex parte naturæ,& ex parte perſonalitatis,quaſi & vnus homo, & vna perſona humanæ naturæ,ſed vnus homo,& plures perſonæ naturæ humanæ.

Altera regula pro adiectiuis.

3.p.q.1.art.8 ad 1.

Exponitur dictum D.Tho.

AD quartum dicendum eſt Chriſtum Dominum,non eſſe compoſitū ex Deo & homine,niſi ſumpto homine pro humana natura, quo pacto à Patribus ſæpè vſurpatur hominis vocabulum : at Deus non dicitur factus humana natura,ſed homo:nec dicimus naturam humanam poſt incarnationem eſſe Chriſtum, ſed hominē eſſe in Chriſtū: quocirca non eſt apta ſimilitudo adducta animæ & corporis in compoſitione hominis, niſi quo pacto ea vtitur Athanaſius cum aliis Patribus, vt quemadmodum eadem eſt ſubſiſtentia animæ & corporis in puro homine, ita eadem ſit ſubſiſtentia humanitatis & diuinitatis in Chriſto Domino,qui ſimul Deus eſt & homo.

4. Solutio.

Athanaſ. in Symbolis qua eadē ſimilitudine in eundē ſenſum vtuntur. Cyril. lib. vnico de recta fide ad Theodoſiū, & in Scholis, ca. 7. Au. 10. de Ciui. Dei. ca. 29. & epiſto. 3. ad Voluſianum. Leo epi. 11. ad Iulianū Epiſcopum Coenſem. Iuſtinus mar. in expoſitione fidei Theo. 2. dialogo. In cōfiſus & alÿ.

AD quintum dicito,non eodē modo hunc hominem eſſe effectum formalem huius humanitatis,quo homo cōmunis humanitatis communis.Aliter enim homo communis eſt ſubſiſtens in natura humana (hoc enim ſignificat hominis vocabulū) aliter hic homo in hac natura humana.Nam cùm ſubſiſtens idem ſit,quod habens eſſe per ſe primò,ſiue independenter ab aliquo,in quo ſit vel tanquam pars,vel tāquam forma, aut quaſi forma : homo quidem particularis eſt re ipſa formaliter & explicitè ſubſiſtens, quia habet hoc pacto eſſe à parte rei,at homo communis,cùm nō habeat eſſe per ſe primò, ſed per ſingulos homines,non eſt per ſe primò formaliter & explicitè ſubſiſtens, ſed per ſingulos homines,quamquam beneficio intellectus accipientis humanam naturā quaſi per ſe cohærentem,& ſibi in communi relictam,ex qua acceptione reſultat homo communis ſi quodammodo per ſe ſubſiſtens,& per modum per ſe ſubſiſtentis ſignificetur.

5. Hic homo vt ſit effectus formalis huius humanitatis.

AD ſextum dicendum eſt hunc hominem oſtenſo Chriſto,ex parte quidem perſonalitatis, in qua non conuenit cum aliis hominibus eſſe relatiuum quid, ſed relatione ſubſtantiali & ſubſiſtente : ex parte autem naturæ,in qua cōuenit cum cæteris eſſe abſolutum,Nec obeſſe quicquam,quod ex parte perſonalitatis ſit valdè,immò infinitè diſſimilis cæteris hominibus,ſeu potius quod cæteri ſint illi infinitè diſ-

6. Hic homo oſtēſo Chriſto, vt ſit relatiuus.

Neque puros homines conuenire vniuocè in perſonalitatibus.

ſimiles: Similitudo enim omnium hominum inter ſe non eſt attendenda in iis, in quib. differunt, ſed in iis in quibus conueniunt. Vnde nec puri homines conueniunt vniuocè in perſonalitatibus, ſed analogicè, quemadmodum & naturæ particulares in principiis, ſeu differentiis indiuiduationis. Quod autem obiectum eſt de principiis operandi non eſt ad rem, nam etſi nulla relatio vt relatio eſt, ſit principium operandi (ſaltem ad extra, vt excludamus operationes ad intra in diuinis) tamen relatiuum, vt tale eſt, poteſt eſſe operatiuum, ſi ſit relatiuum ſubſiſtens, quale eſt Verbum diuinum. Eſt enim filius Dei id, quod per ſe operatur, & diuinas operationes per naturam diuinam, & operationes humanas per naturam humanam.

Relatiuum vt poßit eſſe operatiuum.

Septimum argumentum in ſuos retorquetur.

IAM ſeptimum argumentum in ſuos auctores retorqueri poteſt. Nam ſi Chriſtus, quatenus hic homo eſt, nihil increatum formaliter ſignificaret, nihil eſſet, cur D. Paulus moderationem illam *ſecundum carnem* adhiberet. Potuiſſet enim ſine vllo incommodo dicere Chriſtum Dominum, quatenus hic homo eſt, factum eſſe Dauidi filium. Et tamen dixit *ſecundum carnem* ne quicquid in illo eſt, quatenus ſingularis homo eſt, factum eſſe putaremus. *Rom. 1.*

Locus ille: Pater maior me eſt, exponitur.

SED neque illud quod Chriſtus Dominus ait: *Pater maior me eſt*, quicquam efficit. Nam etſi verbum (*Me*) Chriſtum refert, non refert tamen illum vt hic homo eſt, ſed tantum vt eſt homo, hoc eſt, quoad ea, in quibus conuenit cum cæteris hominibus. Ea enim ſola ſignificat formaliter & explicitè verbum, homo, & quoad ea omnia Pater eſt maior filio, non quoad omnia quibus eſt hic homo, quia non eſt maior perſonalitate filij. Quod ſi obiicias eſt maior illo, vt eſt filius Virginis, ergo vt eſt hic homo, neganda eſt conſequentia: tum quia eſſe filium Virginis ex ratione ſua poteſt eſſe illi cum multis hominibus commune, tum etiam quia eſt connotatiuum quiddam, & denominatiuum hominis, cùm interim eſſe hunc hominem deſignatum, nec poſſibile Chriſto Domino cum multis hominibus commune, nec ſit connotatiuum, ſed abſolutum. *Ioan. 14.*

Obiectio.

Diluitur.

Vltimi argumenti ſolutio.

AD vltimum dicendum, non eſſe propriam eam locutionem, qua Patres ſæpè vtuntur, cùm dicunt Verbum diuinum, Deumq; abſolutè ſpectatum aſſumpſiſſe hominem, ſed figuratam & exponendam.

Deus hominē aſſumpſit, quo modo exponendum.

NAM cùm id quod aſſumitur debeat præcedere aſſumptionem, ſi non tempore, certè natura & ratione (neq; enim aſſumitur quod non eſt, ſed quod eſt) homo autē qui de Verbo diuino dicitur, ſiue abſolutè ſpectetur, ſiue vt hic homo, non præceſſerit aſſumptionem, ſed potius ſecutus ſit (ad hoc enim terminata eſt aſſumptio humanæ naturæ vt Deus eſſet homo) non poteſt propriè dici Deum aſſumpſiſſe hominem. Quæ ratio eſt D. Thomæ, & Scholaſticorū ferè omnium. Aliam rationem tetigerunt Patres Epheſini Concilij ſub Theodoſio iuniore, & Cœleſtino Pontifice, vt patet ex iis quæ ex eo Concilio relata ſunt in Synodo Chalcedonenſi actione prima ex Epiſtola Felicis Papæ & Martyris ad Maximum Epiſcopum, & clericos Alexandriæ his verbis: *De incarnatione Verbi, & fide credimus in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex Maria Virgine natū, quoniam ipſe eſt æternus Dei Filius & Verbum*

Ad quid terminata ſit aſſumptio humanæ naturæ.

D. Th. 3. p. q. 4. art. 3.

Verbum

Verbum, non homo à Deo ſuſceptus vt alter præter ipſum, neque enim hominē aſſumpſit Dei filius, vt eſſet alter præter ipſum, ſed Deus exiſtēs perfectus, factus eſt ſimul & homo perfectus. Ex quibus verbis licet colligere ea ratione negaſſe Patres Deum aſſumpſiſſe hominem, ſi ex affirmatione intelligeretur, fore, vt filius Dei, & filius hominis eſſent alter & alter, quod erat dogma Neſtorianum in ea Synodo damnatum: id autem planè intelligitur, ſi homo in ea locutione propriè ſumatur, hoc eſt, pro habente naturam humanam: non poterat enim Deus aſſumere habentem naturam humanam, niſi homo aſſumptus eſſet alter à Deo aſſumente, ſiquidem aſſumens & aſſumptus idem eſſe non poſſunt.

Deus non potuit aſſumere hominem niſi Deus & homo alter & alter eſſent.

Duplex expoſitio impropriæ locutionis.

a Magiſter 3. ſent. d. 5. D. Tho. 3. p. q. 4. art. 3. Eodem modo eam interpretatur D. Anſel. li. de incarnat. Verbi c. 5. habetur 3. tomo operū Athanaſij. Cyrill. Alex. li. 7. in Ioannem c. 7. in illa verba. Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meā vt iterum ſumam eam.

Dvobvs ergo modis exponit Sententiarum Magiſter, a & poſt eum D. Thomas impropriam hanc, & figuratam veterum locutionē. Vnus eſt, vt homo impropriè ſumatur pro humana natura, quæ ſola formaliter ſignificatur hominis vocabulo, tametſi per modum per ſe ſubſiſtentis. Hanc ob cauſam vix vnquā à Patribus dictum eſt Deum aſſumpſiſſe hunc hominem, quod hic homo non ſignificet formaliter ſolam hanc humanitatem, ſed ipſam quoque perſonalitatem. Sicuti autem dicunt aſſumpſiſſe hunc hominem, vt Athanaſius in Euangelio de ſanctiſſima Deipara: eodem modo id exponendum eſt, nempe hunc hominem pro humana natura, minimè tamen vſurpandum. Iuxta hunc exponendi modum intelligendum eſt id, quod Cyrillus Alexandrinus in Ioannem ſcribit: *Chriſtum aſſumpſiſſe totum hominem.* Non enim accipit totum hominem pro tota perſona humana, ſed pro tota humana natura, vt doceat Verbum diuinum aſſumpſiſſe non corpus ſolum, vt Appollinaris hæreticus dicebat, ſed corpus ſimul & animam, ex quibus tota humana natura cōſtat. Alter modus exponendi eſt, vt aſſumptio ſumatur pro termino aſſumptionis, ita vt cùm Deus dicitur aſſumpſiſſe hominem, ſenſus ſit: terminaſſe aſſumptionem ad hoc, vt eſſet homo, atque adeò hic ſingularis homo.

Deus aſſumpſit hunc hominem, quo pacto accipiendum.

Hæc adeò certa ſunt, vt etiamſi vera eſſet impugnata: iſtorum opinio de connotatione, quam fingunt in homine, qualis eſt in albo, nunquam tamen propriè dici poſſet Deum aſſumpſiſſe hominem. Nam nec propriè dicimus Socratem accepiſſe album, cùm factus eſt albus, niſi aut album pro albedine ſumatur, aut ſenſus ſit, terminatam eſſe actionem ad hoc, vt Socrates eſſet albus: ita patet nihil efficere argumenta pro impugnata opinione.

Explicatio quæſtionis, & ſolutio argumentorum negatiuæ partis.

Sectio V.

Dicendvm igitur Chriſtum Dominum, etſi quatenus hic homo eſt, includit diuinam perſonalitatem, vt contra Gabrielis & Almaini ſententiam oſtendimus, & initio quæſtionis in omnibus argumentis negatiuæ partis rectè ſumptum & probatum eſt: tamen hac ratione ſpectatum eſſe verè ac propriè primam ſubſtantiam prædicamentalem.

Chriſtus vt hic homo eſt, verè ac propriè prima ſubſtantia.

Prima ratio.

PRIMVM quia Chriſtus Dominus vt eſt perfectus Deus, ita & perfectus a homo, quod habes in pleriſque Conciliis, & in Symbolo Athanaſij: cùm igitur ita ſit Deus, vt ſit prima ſubſtantia extra, vel potiùs ſupra omnia Prædicamenta etiam ſubſtantiæ, non dubium eſt, quin ita ſit homo, vt prima ſubſtantia in Prędicamento ſubſtantiæ: ſola enim hæc apud nos eſt perfecta ſubſtantia.

Secunda.

DEINDE quia etſi nomen Chriſti, aut (quod ab Angelo b vocatum eſt) nomen Ieſu ſignificat Deum & hominem, quod totum apud c Eſaiam, Euangeliſta d Matthæo interprete, indicat Emanuelis vocabulum (vnde Cyrilli Alexandrini ſententia eſt, tria hæc nomina, Chriſtus, Emanuel, & Ieſus ex vi ſignificationis tantundem valere, vt ſcribit in libro e de Incarnatione vnigeniti) tamen aliquando ſumitur pro ſuppoſito diuino nulla ratione habita naturæ humanæ, ſed ſolius diuinæ, vt apud Ioannem f cùm Chriſtus Dominus dicit: *Antequam Abraham fieret, ego ſum*, & apud Paulum g ad Hebræos; cùm ait Chriſtum Ieſum ab æterno fuiſſe, & in æternum fore (id enim ſignificant verba illa: *Chriſtus Ieſus heri & hodie, & in ſæcula*) & in Canonica h Iudæ, vbi Ieſus dicitur Iſraeliticum populum à ſeruitute Pharaonis liberaſſe. Poteſt igitur pari ratione accipi, quemadmodum & ſæpè accipitur pro eodem ſuppoſito, non quatenus ſubſiſtit in natura diuina, ſed ſolùm quatenus ſubſiſtit in humana, quo pacto ſumitur quandocunque ei tribuuntur purè humana, vt naſci ex muliere, pati, mori, & ſimilia. Hæc autem ratione non dubium eſt, quin ſit prima ſubſtantia prædicamentalis.

Nomen, Chriſti, & Ieſu, quid ſignificent.

a Lege Cyril. in ſuo apologetico. Damaſc. lib. 3. fid. Ortho. c. 7. Leonem Papam in reſcripto ad Flauiā in Conſtantinopolitanū Epiſcopum epiſto. 10. Enthym. p. 1. ſuæ Panopliæ, tit. 7.
b *Lucæ 1.*
c *Eſaiæ 7.*
d *Cap. 1.*
e *Cap. 2.*
f *Ioan. 8.*
g *Cap. vlt.*
h *Adminiſ.*

Nomen, Ieſu, qua ratione diſtinguatur à nomine, Chriſtus.

QVOD ſi hoc nomē Ieſus ea ratione diſtinguitur à nomine Chriſti, quod Chriſtus ſignificat ſubſiſtentem in vtraque natura diuina vngente & humana vncta, aut regis ſummi & ſacerdotis. Ieſus autem ſolùm hoc, ſubſiſtentem in natura humana, vt D. Thomas ſcribit in 3. p. q. 16. art. 5. (quod ea ratione verum eſt, ſi ſolius naturæ ſignificatæ ratio habeatur: ſiquidem nomen Chriſti ſignificat vtramque naturam in diuino ſuppoſito, nomen autem, Ieſu, humanam in diuino) multò clariùs eſt, Chriſtum Dominum quatenus ſignificatur nomine, Ieſu, primam eſſe ſubſtantiam prædicamentalem.

3. *Concretum & abſtractū ad idem prædicamentū quomodo pertineāt.*

TERTIÒ quia concretum & abſtractum ad idem Prædicamentum ſpectant, niſi quod concretum in prædicamentis accidentium ponitur ſecundaria ratione, in prædicamento autem ſubſtantiæ primaria, vt ſuperiùs traditum eſt. Cùm igitur hic homo ſit concretum huius humanitatis, & hæc humanitas ponatur in Prædicamento ſubſtantiæ ſecundaria ratione, non dubium relinquitur, quin Chriſtus Dominus, quatenus hic homo primaria ratione ponatur ſub homine in Prædicamento ſubſtantiæ, ac proinde ſit vna è primis ſubſtantiis Prædicamentalibus.

Cap. 7. q. 5. Sect. 5.

4. *Infinitatē diuini ſuppoſiti non obſtare quominus.*

POSTREMÒ quia ſi quid obſtaret quominùs Chriſtus Dominus, quatenus hic homo eſt, ſubiiceretur homini, vt indiuiduū ſuę ſpeciei, illud maximè eſſet, quia includit formaliter diuinam verbi perſonalitatem, quæ increatæ & infinitæ perfectionis eſt: at hoc nō obſtat, quia ens increatæ & infinitæ perfectionis, ideò dicitur non habere locum in

in prædicamentis,quia nulli enti finitæ perfectionis(qualia ſunt omnia genera & ſpecies) eſſentialiter & quidditatiuè ſubiici poteſt. At non ſequitur perſonalitatem verbi ſubiici quidditatiuè alicui generi, aut ſpeciei ſubſtantiæ, ſi ex ea formaliter homo aliquis conſtituatur. quandoquidem nec de humanis perſonalitatibus prædicatur quidditatiuè genus aliquod,aut ſpecies prædicamenti ſubſtantiæ, ſed ſubſtantia analogicè ſumpta,vt complectitur etiam ſubſtantias quæ per ſe in prædicamentis non ponuntur. Accedit quod etſi perſonalitas diuina ex natura rei infinitæ perfectionis eſt,infinitæque perfectionis perſonam conſtituit, tamen quia perſonalitas non eſt ratio ponendi perſonam in prædicamento,ſed natura rationalis, quæ finitæ perfectionis eſt:nihil obſtat,quominus Chriſtus Dominus, quatenus perſona humanæ naturæ eſt,ſit prima ſubſtantia prædicamentalis. *Chriſtus in prædicamento per ſe ponatur.*

ITA patet Chriſtum Dominum, quatenus hic homo eſt,eſſe primam ſubſtantiam prædicamentalem,nec obſtare rationes initio propoſitas pro parte negatiua,quominus id aſſerendum ſit. Nam etſi rectè ſumunt ac probant,in illo,quatenus hic homo eſt, formaliter includi perſonalitatem diuinam, non inde tamen ſequitur negatiua quæſtionis pars,vt ex dictis manifeſtum relinquitur.

D.Th.3.p.q.2.art.5. Al.3.p.q.6.mẽb.2 artic.3. DENIQVE ad illud Damaſceni: *in Chriſto Domino nõ eſſe communem ſpeciem accipere*, facilè reſpondetur cum D.Thoma,& Alenſi Alexandro ſenſum Damaſceni eſſe, non licere communem ſpeciem accipere ex natura diuina & humana veluti conflatam. *Damaſceni dictum exponitur.*

Quid dicendum de propoſitionibus, in quibus homo prædicatur de Deo purè accepto.

SECTIO VI.

QVANDO autem ex dictis conſtat, quid ſentiendum ſit de his propoſitionibus, Chriſtus eſt homo, Ieſus eſt homo, Hic homo (oſtenſo Chriſto Domino) eſt homo, quærat aliquis amplioris doctrinæ cauſa, quid dicendum de his propoſitionibus, Verbum diuinum eſt homo, Filius Dei eſt homo, Deus eſt homo, in quibus homo de Deo purè accepto prædicatur, ad quam dubitationem quatuor aſſertionibus reſpondendum eſt. *Quatuor aſſertionibus ſoluenda q.*

1.lib. Poſter. c.4.tex.9. PRIMA ſit,eſſe contingentes,hoc eſt,non neceſſarias, quod ſatis apertum eſt,cum ante incarnationem,& in triduo mortis Chriſti falſæ fuerint,aliàs autem veræ. *1. Aſſertio.*

Hæc ſententia eſt Scoti in 3. d.7.q.1.ar.5. Durãd. ead. diſ.q.1.ad 2. Marſil. in 3. q.6.in ſolut. argumenti. SECVNDA,non eſſe per ſe iis duobus modis, quibus Ariſtoteles diſtinguit eas propoſitiones per ſe, quæ in demonſtratione vſurpantur: hæc aſſertio æquè perſpicua eſt,atque prima,cum quia propoſitæ enunciationes non ſunt neceſſariæ,vt ex illius probatione patet:tum etiam quia in nulla earum prædicatum eſt de ratione ſubiecti, aut ſubiectum de ratione prædicati.

TERTIA,

In propoſitionibus per accidens vt ſe habeant extrema.

TERTIA, nihilominus poſtquã Deus eſt homo, has duas propoſitiones, Verbum diuinum eſt homo, filius Dei eſt homo, eſſe quodam ſingulari modo per ſe, & noua etiã appellatione ſubſtantiales. Quod ſint per ſe, & non per accidens, ex eo probatur, quia in propoſitionibus per accidens, aut neutrum extremum, aut alterum tantùm ex formali ratione ſua ſibi vendicat ſubſiſtẽtiam per ſe: neutrum, vt in hac: album eſt dulce: neutrum enim formaliter eſt per ſe ſubſiſtens. Alterum tantùm, vt in hac: lac eſt albũ, quod ſolum ſubiectum pro ſingulari lacte ſumptum formaliter habet, vt per ſe ſubſiſtat. At in propoſitis enunciationibus vtrumque ſubſiſtit per ſe, & Verbũ diuinum, ſeu filius Dei & homo: idque vna & eadem omnino ſubſiſtentia, accedit quod filius Dei & homo, etſi non ſunt vna per ſe natura: ſunt tamen vna per ſe hypoſtaſis, ac perſona. Quod verò eædem propoſitiones ſint ſubſtantiales, & non accidentales: ex eo probari poteſt, quia talis eſt prædicatio, qualis eſt vnio formæ ſignificatæ per prædicatum cum ſubiecto: at vnio naturæ humanæ cum Verbo diuino nõ eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis, quod ſæpe à Patribus definitum eſt, vt in Concilio Conſtantinopolitano 2. quod fuit generale quintum, canone 5. Hoc autem ſic intelligunt, vt velint filium Dei, & filium hominis per incarnationem eſſe vnum, non auctoritate ſola, non adoptione, non gratia tantùm gratum faciente, ſed ſubſtantia vtrique communi, hoc eſt, identitate hypoſtaſis, vnde à Scholaſticis vnio hæc hypoſtatica appellata eſt. Accedit quod hæc propoſitio, filius Dei eſt homo, non pronunciat de filio Dei accidens aliquod, vt patet, nec ſubſtantiam per modum accidentis, vt cùm dicimus: hoc lignum eſt auratum, ſed ſubſtantiam per modum ſubſtantiæ, ſeu ſubſiſtentis per ſe.

Obiectio contra 2. concluſionem.

QVOD ſi quis obiiciat, quicquid aduenit ſubſtantiæ, ſiue hypoſtaſi poſt eſſe completum & perfectum; aduenit ei accidẽtaliter (quod eſt dogma Phyſicum apud Ariſtotelem) humanitatem autem adueniſſe verbo diuino habenti ab æterno completum ac perfectum eſſe: igitur aduenisse ei accidentaliter: ac proinde nunc propoſitionem hãc, verbum diuinum eſt homo, eſſe accidentalem. Diſtinguendum eſt antecedens. Nã ſi id quod aduenit hypoſtaſi, adueniat ei per inhęrentiam, aut quaſi inhærentiam, vt Socrati genito calor, aut indumẽtum (quo pacto Ariſtoteles intelligendus eſt) accidentaliter ei euenire non eſt dubium, at ſi illi adueniat, vt noua natura, ita vt pertineat ad nouam eiuſdem hypoſtaſis conſtitutionem (quod fieri poſſe nũquam Ethnici Philoſophi cogitarunt) non aduenit ei accidentaliter. Atque hoc pacto aduenisse naturam humanam verbo diuino docet Orthodoxa fides: quippe cùm natura humana attulerit verbo diuino non eſſe humanum per circumpoſitam, & quaſi indutam humanitatem, nec quouis alio pacto per modum adiacentis & denominantis, vt dicunt ij qui volunt nomen, Ieſu, eſſe connotatiuum aut denominatiuum verbi diuini (eſt enim hic modus conueniendi accidentarius, & non ſubſtantialis) ſed attulerit ei eſſe hominem, quod eſt eſſe ſubſtantiale, verè ac propriè ad Prædicamentum ſubſtantiæ pertinens. In hoc idem redeunt quæ reſponſiones Diui Thomæ ad propoſitum argumentum

Solutio.

Exponitur Ariſtoteles.

Colligitur ex 1. Phyſ. c. 8. à textu 75. & vſurpatur à D. Th. 3. p. q. 2. ar. 6. & in 3. d. 6. q. 3. ar. 2. & de ſpiritualib. creaturis artic. 2. & q. de Anima art. 1. & alijs in locis.

mentum 3. parte quæſt.2.art.6.& 4. contra Gent.49. Vnde collige, etſi contingentia repugnat propoſitionibus per ſe,& ſubſtantialibus vt ab Ariſtotele explicantur, non repugnare tamen huic generi propoſitionum abſolutè ſumpto. *Contingentia vt repugnet propoſitionibus per ſe.*

QVÆRAT porrò aliquis, Num quemadmodum hæc propoſitio, Filius Dei eſt homo dicitur per ſe,& ſubſtãtialis poſt incarnationem diuini Verbi, ita etiam dici poſſit eſſentialis & quidditatiua. Ad quam dubitationem negatiuè reſpondendum eſt. Nã cùm eſſentiæ, & quidditatis nomina non ſignificent hypoſtaſim, ſiue ſuppoſitum, ſed naturam: ſi propoſita enunciatio poſt diuini Verbi incarnationem diceretur eſſentialis, aut quidditatiua, ſignificaretur haud dubiè, naturam humanam pertinere ad conſtitutionem naturæ, & quidditatis diuinę, quod eſt omni, vt ſic dicam, falſitate falſius. At cùm ſubſtantiæ vocabulum in prima ſignificatione ſignificet hypoſtaſim, ſeu ſuppoſitum, vt patet ex contextu huius capitis, ſanè cùm dicimus hãc propoſitionem, Filius Dei eſt homo, eſſe ſubſtantialem, in eo ſenſu id poſſumus accipere, vt humanitas aſſumpta intelligatur pertinere ad conſtitutionẽ hypoſtaſis Verbi diuini, non quoad eius eſſe ſimpliciter, ſed quoad eſſe huius hominis, vt ait D. Th. in loco citato, quod eſt veriſſimum. *Dubitatio.* *Soluitur.*

QVARTA aſſertio ſit, etiam hanc propoſitionem, Deus eſt homo, poſt diuini Verbi incarnationem non eſſe per accidens, ſed per ſe; nec accidentalem, ſed ſubſtantialem, verùm non primò, ſed ratione Verbi diuini, pro quo ſubiectum accipitur, & propoſitio verificatur, quòd autem non ſit per accidens ex eo patet, quia vtrumque extremum habet ſubſiſtentiam per ſe, eámque vnam & eandem, quòd verò non ſit accidentalis ex eo conſtat, quia vnio formæ ſignificatæ per prædicatum cum eo, pro quo accipitur ſubiectum, non eſt accidentalis, ſed ſubſtãtialis, vt patet ex dictis, quòd denique non ſit talis primò, ſed ratione Verbi diuini, ex eo conſtat, quia ſi Deus non modò per ſe,& ſubſtantialiter eſſet homo, ſed etiam primò, Pater quoque eſſet homo,& Spiritus ſanctus etiã, quod nũc falſum, & hæreticũ eſt. *4. Aſſertio. Propoſitio. Deus eſt homo, poſt incarnatione non eſt per accidens, ſed per ſe.*

SED contra hanc aſſertionem ſic licet obiicere: Omnis propoſitio per ſe, eſt vera cũ reduplicatione ſubiecti, at hæc propoſitio, Deus eſt homo, non eſt vera cum reduplicatione ſubiecti; quia ſi Deus, quatenus Deus, eſſet homo, quicquid eſt Deus eſſet homo, ſicque Pater eſſet homo, itémque Spiritus ſanctus, immò & quælibet diuina perſona ſemper fuiſſet homo: cùm hæc igitur dici non poſſint, efficitur, vt hæc propoſitio, Deus eſt homo, etiam poſt diuini Verbi incarnationem non ſit propoſitio per ſe. *Obiectio contra quartam concluſionem.*

HVIC obiectioni dicere aliquis poſſet, etſi omnes propoſitiones quæ ſunt per ſe primò, ſunt veræ cum reduplicatione ſubiecti, tamen in cæteris non ſemper id accidere. Quamquam enim illæ, in quarum ſubiectis formaliter includuntur ſubiecta earum, quæ ſunt per ſe primò, ſint etiam veræ cum reduplicatione ſubiecti, vt ſi dicas, homo eſt ſenſus particeps (rectè enim dicimus hominem, quatenus homo eſt, eſſe ſenſus participem, nempè ratione naturæ animalis, quam formaliter includit) tamen illę, in quarum ſubiectis non includuntur forma- *Dilutio minus probãda.*

maliter ſubiecta earum, quæ ſunt per ſe primò, non ſunt veræ cum reduplicatione ſub ecti, exempli cauſſa, etſi hæc propoſitio eſt per ſe, Animal eſt rationis particeps, tamen quia homo, cui primò conuenit eſſe rationis participem, non includitur formaliter in ratione animalis, ideo dicere non licet animal, quatenus eſt animal, eſſe rationis particeps. Verùm quia de hac propoſitione, Verbum diuinum eſt homo, quam ponimus & eſſe per ſe, & per ſe primò, eadem eſt dubitatio, (ſi enim Verbum diuinum, quatenus Verbum diuinum eſt, eſſet homo, ſemper vtique fuiſſet homo) aliter reſpondendum eſt.

Germana obiectionis ſolutio.

1. lib. Poſte. c. 4. tex. 9.

DICENDVM igitur hoc verbũ *quatenus* non poſſe adhiberi ſubiectis omnium propoſitionũ per ſe, etiam ſi primò ſint per ſe: ſed iis tantùm, quæ & ſunt de omni, & in eis vel prædicatum eſt de ratione ſubiecti, vel ſubiectum, aliquídue incluſum in ſubiecto eſt de ratione prædicati, de quibus ſolis locutus eſt Ariſt. idẽ enim eſt *quatenus* atq; qua ratione. Quare cùm nec homo ſit de ratione Dei, aut Verbi diuini, nec Deus, aut Verbum diuinum de ratione hominis, quo pacto Ariſt. rationem intelligit, cùm de his propoſitionibus agit, non eſt neceſſe, vt ſi hæ propoſitiones Deus eſt homo, Verbum diuinum eſt homo ſint per ſe, continuò ſit concedendum eſſe veras cum reduplicatione ſubiectorum: Sunt enim alio inuſitatóq; modo, ac mirabili, & per ſe, & ſubſtantiales, nempè ſecundum vnitatem ſubſiſtẽtiæ perſonalis: quæ vnitas inter diuerſas naturas ſubſtantiales, & completas non inuenitur niſi in Chriſto Domino, neque vnquam à nobis crederetur, niſi intelligeremus potentiã Dei eſſe infinitã, & cui nihil impoſſibile eſt, vt meritò de ea vnitate præcipuè intelligendum ſit illud Auguſt. *In rebus mirabiliter factis totam rationem facti eſſe potentiã facientis.*

Propoſitio, Deus eſt homo, quare nõ dicatur. cum reduplicatione ſubiecti, etiamſi ſit per ſe.

Nũ homo ſit vniuerſale reſpectu Verbi diuini, aut etiam Dei.

In Epiſto. ad Voluſianum.

QVÆRAT demùm aliquis, num homo reſpectu Verbi diuini, aut etiam Dei, vt communis eſt tribus diuinis perſonis, habeat rationem alicuius vniuerſalis, nec ne. Quòd enim habeat, ea ratione conſtare videtur, quia etſi non dicitur de pluribus eo modo, quo dicitur de Verbo diuino, tamen dici poteſt, idq; tanquam de pluribus hominibus, veluti ſi ſingulæ diuinæ perſonæ ſingulas humanitates aſſumerẽt: immo & de Deo & Angelo, ſi diuina poteſtate Angelus aſſumat naturam humanam ad ſuam ſubſiſtentiã, quod probabile credit Scotus, & alij nonnulli. Quod autem non habeat ex eo probatur, quia quinque vulgata prædicabilia vel prædicantur eſſentialiter, vel accidentaliter, homo autem nec eſſentialiter dicitur de Deo, vlláue perſona diuina, nec accidentaliter, vt ex dictis patet.

Eſſe vniuerſale reſpectu diuini Verbi.

AD hanc dubitationem primùm quidem dicendum eſt hominem poſt diuinam incarnationem eſſe verè ac propriè vniuerſale quiddam reſpectu Verbi diuini, quia ita nunc de illo naturali, & directa prædicatione dicitur, vt eadem omnino ratione dici poſſit de aliis diuinis perſonis, & in eis numerari, id enim verum eſſe, rectè probatum eſt. Namque ad rationem vniuerſalis ſatis eſt, ſi prædicatum dicatur actu de ſolo, dummodo eadem omnino ratione poſſit de aliis prædicari, vt patet in perfecto Oratore, ſi detur in mundo, iſque ſit vnicus.

DEINDE non habere, rationem veri vniuerſalis reſpectu Dei, vt tribus

tribus diuinis perſonis communis eſt: quia ita nunc dicitur de Deo, vt eodem modo dici non poſſit de creatura vlla. Multò enim probabiliùs exiſtimamus naturam creatam à nulla re ſubſiſtente, præterquam à Deo, aſſumi poſſe ad propriam ſubſiſtentiam, etiam diuina virtute, vt eſt D.Tho.& grauiſſimorum Doctorum ſententia.

Non tamen reſpectu Dei vt communis eſt tribus perſonis.

Non eſſe vllũ ex quatuor primis Vniuerſalibus reſpectu Verbi diuini.

TERTIO non eſſe genus, aut ſpeciem, aut differentiam, aut proprium reſpectu Verbi diuini, tum quia nõ dicitur actu de aliis perſonis diuinis, cùm tamen hæc quatuor quatenus prædicabilia ſunt, eius naturæ ſint, vt actu dicantur de omnibus iis, de quibus, vt talia prædicari poſſunt; qua in re differunt ab accidente quinti prædicabilis, ad cuius rationem ſatis eſt, ſi habeat actu vnã partem ſubiectam, dummodo alias habere poſſit: tũ etiam quia etſi actu diceretur de plurib. diuinis perſonis, tamen quia nõ diceretur neceſſariò, vt nõ dicitur de Verbo diuino, nullius horũ quatuor prædicabilium rationem habere poſſet, vt quidẽ hæc à Porphyrio, aliiſque Philoſophis explicata ſunt.

Neque accidens quinti prædicabilis.

QVARTO, nec dicendum eſſe accidẽs quinti prædicabilis reſpectu Verbi diuini, ſiquidem vnio humanæ naturæ cum verbo diuino non eſt accidentalis, ſed ſubſtãtialis, vt ſuperiùs probatũ eſt. Quod ſi fas eſſet dicere, omnẽ prædicationem cõtingentem eſſe accidentalem, & omne prædicabile contingens eſſe accidens quinti prædicabilis, vt ethnici Philoſophi crediderunt, (qua ratione illi adæquatam eſſe diuiſionẽ prædicabilium in quinque vulgata putauerunt) tum demùm dicere poſſemus, hominem reſpectu Verbi diuini ad hanc prædicabilis ſpeciem pertinere. At cùm & apud Philoſophos, & apud Theologos nihil cenſeatur dici accidentaliter de ſuppoſito, & eſſe accidens illius, ſi ad eius eſſe ſubſtantiale hypoſtaticũ, ſiue ſuppoſitale pertineat, nefas eſt dicere ſiue apud Philoſophos (re intellecta) ſiue apud Theologos, hominem eſſe accidẽs quinti prædicabilis reſpectu Verbi diuini.

Hominem reſpectu Verbi diuini pertinere ad nouã quandam ſpeciem prædicabilis.

DENIQVE dicendum eſt, hominem reſpectu Verbi diuini pertinere ad nouam quamdam ſpeciem prædicabilis; genera autem ſuperiora hominis, differentiáſque eius conſtitutiuas ad alias quaſdam itidem nouas. Hæc enim omnia contingenter prædicantur de Verbo diuino, vt ſimpliciter ad tria prima Porphyriana prædicabilia pertinere nequeant. Dicuntur etiam ſubſtãtialiter, vt in duobus extremis, quæ accidentaliter dicuntur, non comprehendantur; Et tamen ipſa inter ſe collata non eodem modo prædicantur de Verbo diuino, vt vnam duntaxat ſpeciem prædicabilis conficiãt. Nec mirum, quod nouę ſpecies mundo aduenerint cum nouo eſſe ſubſtantiali, quod Verbum diuinum pro mundi ſalute ſuſcepit, quod nec auditum Ethnicis Philoſophis erat, nec cogitatum: Poſſunt igitur aſſumptiua prędicabilia, vniuerſaliáque appellari, homo quidem aſſumptiua ſpecies, eius verò genera differentię conſtitutiuę, aſſumptiua genera & differentię, quòd per ſolam aſſumptionem humanę naturę actu dicantur de Verbo diuino, potentia verò de cęteris perſonis.

Nouæ ſpecies cum nouo eſſe ſubſtantiali admittuntur.

Propria & accidẽtia naturæ aſſũptæ ad vulgatam

DE propriis & accidentibus naturę aſſumptę, alia ratio eſt. Nam etſi pari ratione ad nouas ſpecies videantur ſpectare, nempe proprij aſſumptiui, & aſſumptiui accidentis; re tamen vera ad vulgatã accidẽ-

ſpeciem accidentis pertinere.

tis ſpeciem vtraque pertinent, cùm & contingenter dicantur de Verbo diuino, & accidentaliter, hoc eſt, nec eſſentialiter, nec ſubſtantialiter, ſiue hypoſtaticè; Et eodem modo dici poſſent de Patre & Spiritu ſancto, ſi ſingulas humanitates aſſumerent. Idem porrò dicendum eſt de donis gratuitis ſupernaturalis ordinis, vt gratiæ, gloriæ, virtutúmq; ſupernaturalium, & quod contingenter dicantur de iis, quib. conferuntur, & accidẽtaliter, ſiue nec eſſentialiter, nec ſubſtantialiter.

Quæſitum.

SED quæret aliquis, quo pacto & homo, & eius genera prædicentur de Verbo diuino, ſeu de filio Dei purè accepto, cùm non prædicẽtur de eo in quæſtione Quid eſt, ſiue quidditatiuè. Quo item modo differentiæ conſtitutiuæ hominis, cùm non prædicentur de illo in quæſtione Quale eſt eſſentialiter, vt ex dictis patet.

Soluitur. Homo de filio Dei prædicatur in quæſtione quis eſt.

AD quam dubitationem dicendum, etſi homo ſuperioráque eius genera non prædicantur de filio Dei in quæſtione Quid eſt, tamen prædicari in quæſtione Quis eſt, ſeu quænam perſona eſt, (vt generaliùs dicam) quod nam ſuppoſitũ eſt: Quæ quæſtiones, cùm ſolam ſubſtantiam quærant, & eam totam: non dubium eſt: quin complectantur omnia, non tantùm quæ prædicantur quidditatiuè de ſuppoſito, ſed etiã ſubſtantialiter. Similiter etſi differentiæ cõſtitutiuæ hominis, non prædicantur de Verbo diuino in quæſtione Quale eſt eſſentialiter,

CAPITIS NONI EXPLANATIO.

Eiuſdem, & diuerſi varia genera.

EADEM verò. Quoniam idem, & diuerſum cernuntur in ſubſtantia rerum, expoſita multiplicitate ſubſtãtiæ tradit Ariſt. varia genera eiuſdem, & diuerſi, ac primùm quinque genera eiuſdem per accidens, tria in ſimplicibus, & duo in compoſitis. Namque in ſimplicibus duo dicuntur idem, aut quia eidem ſubiecto accidunt, vt album & muſicum, aut quia id quod prædicatur, accidit ei, quod ſubiicitur, aut cõtra id, quod ſubiicitur, ei quod prædicatur, quibus modis dicimus extrema harum enunciationum: Homo eſt muſicus, Muſicum eſt homo, eſſe eadem per accidens. In compoſitis autem, vt potè cùm ſubiectũ, & accidẽs in eodem extremo iungũtur, duobus modis euenit, idẽtitas: Vno ſi compoſitum ſubiiciatur, vt ſi dicas, Homo muſicus eſt homo, vel eſt muſicus altero ſi compoſitum prædicetur, vt ſi dicas, homo vel muſicũ eſt homo muſicus. Prætermiſit autem Ariſtotel. alios duos modos, qui fingi poſſent, cùm duo accidentia iunguntur in eodem

ΚΕΦ. Θ'

Ταὐτὰ a δὲ λέγεται, τὰ μὲν κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μουσικὸν τὸ αὐτὸ, ὅτι τῷ αὐτῷ συμβέβηκε, καὶ ἄνθρωπος, καὶ μουσικὸν, ὅτι θάτερον θατέρῳ συμβέβηκε. τὸ δὲ μουσικὸν καὶ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ μουσικὸν τῷ ἀνθρώπῳ συμβέβηκε. ἑκατέρῳ b δὲ τοῦτο, καὶ τούτῳ ἑκάτερον ἐκείνων, καὶ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ μουσικῷ, καὶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ μουσικὸν ταὐτὸν λέγεται, καὶ τούτοις ἐκεῖνο. διὸ c καὶ ταῦτα πάντα καθόλου οὐ λέγεται, οὐ γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ταὐτὸ, καὶ μουσικόν, τὰ γὰρ καθόλου, καθ' αὑτὰ ὑπάρχει, τὰ δὲ συμβεβηκότα, οὐ καθ' αὑτὰ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἁπλῶς λέγεται. ταὐτὸ γὰρ εἶναι δοκεῖ Σωκράτης καὶ Σωκράτης μουσικός· τὸ *Text. 16.*

δ'

ter,tamen prædicari in quæſtione Quale eſt ſubſtantialiter, cùm ipſę etiam ad conſtitutionem ſuppoſiti humanæ naturæ,qualecumque illud ſit,pertineant. Niſi quod homo , & ſuperiora eius genera prædicantur de illo per modum ſubſtantiæ , differentiæ verò eius hominis conſtitutiuæ per modum qualitatis ſubſtantialis,denominantis nimirum genericam aliquam naturam ad conſtitutionem humanæ naturæ pertinentem.Itaque quærenti quíſnam ſit filius Dei,æquè reſponderi poteſt, eſſe hominem in diuina natura ſubſiſtentem , atque eſſe Deum ſubſiſtentem in humana , cùm ita verè ſit vnius, atque alterius naturæ ſuppoſitum.Quærenti autem,qualis nam ſit ſecundum qualitatem aliquā ſubſtantialem , nempe omnes accidentales præuenientem,optimè reſpondetur,eſſe rationalis naturæ,ſenſitiuæ, viuentis,& corporeæ. Atque hæ prædicādi rationes ſatis ſunt ad rationes aſſumptiui generis,aſſumptiuæque ſpeciei,& differentiæ , quæ omnia contingenter prædicātur,etſi ſatis nō ſint ad rationes vulgati generis,vulgatæque ſpeciei,& differentię,quæ prædicātur neceſſariò,ac eſſentialiter,& partim etiam quidditatiuè. Itaque aſſumptiuum genus dici poteſt , quod Prædicatur contingenter de differentib. ſpecie in quæſtione Quodnam ſuppoſitum eſt:ſpecies aſſumptiua de differentibus numero:aſſumptiua autē differentia de pluribus in quæſtione Quale eſt ſubſtantiali.Atque hæc de prædicamento ſubſtantiæ dicta ſint.

---

eodem extremo , quia duo accidentia nunquam iunguntur , niſi ratione alicuius tertij,quod vtrique ſubſit.

b *Eſt autem hoc.* Id eſt,compoſitum ex ſubiecto, & accidente , idem eſt per accidens,quod vtrumque ſeparatim,& viciſſim illa ſeparatim accepta idem ſunt,quod compoſitum , vt mox exponitur. Aduerte autem hoc loco , etſi ex vtraque parte dici poſſit vnum eſſe idem alteri,& ſubiectum videlicet prædicato, & prædicatum ſubiecto , melius tamen dici,ſubiectum eſſe idem prædicato , quàm prædicatum ſubiecto.

CAPVT IX.

Text.6. *EADEM a verò alia dicuntur per accidens , quo pacto album & muſicum idem ſunt,quia ei idē accidunt: & homo ac muſicum,quia alterum alteri accidit: muſicum autem & homo , quia muſicum accidit homini. Eſt* b *autem hoc idem quod vtrumque , & vtrumque illorum idem quod hoc : namque idem quod homo muſicus,& homo & muſicum dicūtur,& idem quod hoc illud. Quocirca* c *& hæc omnia vniuersè non dicuntur. Neque enim verè dixeris omnem hominem, & muſicum idem eſſe : vniuerſalia enim per ſe inſunt , accidentia verò non per ſe, ſed in ſingularibus ſimpliciter dicuntur. Idem enim videtur eſſe Socrates , & Socrates muſicus , cùm verbum Socrates*

c *Quocirca & hæc.* Colligit ex dictis ea , quæ dicuntur idem per accidēs non dici vniuerſè,ſiue enuntiatio efferatur de vniuerſalibus, ſiue de ſingularib. De vniuerſalibus quidem, quia ea ſola quæ dicūtur per ſe de vniuerſalibus , dicuntur de illis vniuersè, vt cùm dicimus omnem hominē eſſe animal , aut riſus capacem. Hinc enim fit , vt non verè dicamus omnem hominē eſſe muſicum. De ſingularibus autem, quia licet ea quæ per accidens dicuntur , dicantur ſimpliciter de ſingularibus,hoc eſt, non ratione alicuius partis ſubiectæ , ſeu (quod in idem redit)

ſine ſigno particulari, tamen propterea non dicuntur vniuersè, quia ſingularia non prædicãtur de pluribus, neque illis ob eam cauſſam rectè proponitur ſignum vniuerſale, vt in libro de interpretatione dictum eſt. Hinc habes omnem enunciationem vniuerſalem eſſe per ſe, de qua re quia Dialecticis non parum exhibet difficultatis, propria diſputatione diſſerendum eſſet, ſi locus daretur.

Omnem enũciationem vniuerſalẽ eſſe per ſe.

d *Alia autem per ſe, quemadmodum & ipſum vnum.* Tradita diſtinctione eiuſdem per accidens, diſtinguit eadem per ſe, quorum tot genera eſſe dicit, quot ſunt vnius per ſe. Vnde colligit, identitatem eſſe quandam vnitatem, id eſt, fundari in quadam vnitate, quæ eſt vnitas ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ, quo pacto ſimilitudo dici poteſt vnitas accidentariæ qualitatis, & æqualitas, vnitas quantitatis, in ſenſu nimirũ cauſſali. Neq; enim hæc ſunt formaliter vnitates, ſed relationes quædam fundatæ in vnitatibus prædictis.

Identitatem fundari in vnitate.

e *Aut cùm quis vno.* Hinc patet identitatem eiuſdem ad ſe ipſũ eſſe relationẽ rationis, quia extrema nõ ſunt re ipſa diuerſa, ſed ea tantũ ratione diſtinguuntur, quia intellectus eodem vtitur, vt duobus, veluti cùm dicitur Socrates eſt Socrates, vel hic homo eſt ſibi ipſi amicus. Atque hac quidem ex parte alia ratio eſt in ea identitate, qua duo indiuidua ſunt idem ſpecie, & in ea, qua duę ſpecies ſunt idem genere, quas D.Thomas hoc loco, & alij plerique putant eſſe reales, cùm extrema realiter diſtinguuntur: idem potiori ratione dicturi de entitatibus, quibus diuerſæ ſpecies aut genera, ſunt idem analogicè. Verùm nos, quia huiuſmodi relationes conueniunt rebus etiam non exiſtentibus, credimus potiùs eſſe relationes rationis, vt quarto *a* libro diximus, & hoc ipſo *b* latiùs explicabimus.

Identitas eiuſdem ad ſe, eſt relatio rationis.

D.Tho.lect. 11. Alen.& alij nonnulli.

Σωκράτης οὐκ ἐπὶ πολλῶν. διὸ, οὐ πᾶς Σωκράτης λέγεται, ὥσπερ πᾶς ἄνθρωπος. καὶ τὰ μὲν οὕτως λέγεται ταὐτά.

τὰ d δὲ καθ' αὑτά, ὥσπερ καὶ τὸ ἕν, καὶ γὰρ ὧν ἡ ὕλη μία, ἢ εἴδει, ἢ ἀριθμῷ ἢ γένει ταὐτὰ λέγεται: καὶ ὧν ἡ οὐσία, ὥστε φανερὸν, ὅτι ἡ ταυτότης ἑνότης τίς ἐστιν, ἢ πλειόνων τοῦ εἶναι ἢ e ὅταν χρῆται ὡς πλείοσιν, οἷον ὅταν λέγῃ αὐτὸ αὑτῷ ταὐτόν: ὡς δυσὶ γὰρ χρῆται αὐτῷ.

Ἕτερα f δὲ λέγεται, ὧν ἢ τὰ εἴδη πλείω, ἢ ἡ ὕλη ἢ ὁ λόγος τῆς οὐσίας: καὶ ὅλως ἀντικειμένως τῷ ταὐτῷ λέγεται τὸ ἕτερον. Διάφορα g δὲ λέγεται ὅσα ἕτερά ἐστι τὸ αὐτό τι ὄντα, μὴ μόνον ἀριθμῷ, ἀλλ' ἢ εἴδει, ἢ γένει, ἢ ἀναλογία. ἔτι h ὧν ἕτερον τὸ γένος: καὶ i τὰ ἐναντία: καὶ k ὅσα ἔχει ἐν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἑτερότητα.

Ὅμοια l λέγεται, τά τε ταὐτὸ πεπονθότα: καὶ τὰ πλείω ταὐτὰ πεπονθότα ἢ ἕτερα, καὶ ὧν ἡ ποιότης μία: καὶ καθ' ὅσα ἀλλοιοῦσθαι ἐνδέχεται τῶν ἐναντίων τούτων τὸ πλείω ἔχον, ἢ κυριώτερα ὅμοιον τούτῳ, ἀντικειμένως δὲ τοῖς ὁμοίοις τὰ ἀνόμοια.

f *Diuerſa dicuntur ea, quorum aut ſpecies plures ſunt.* Diſtinxit eadem, nunc diſtinguit diuerſa, quæ ſunt illis oppoſita, traditque tria genera diuerſorum, nempe ſpecie, materia, id eſt, numero, & ratione definitiua ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ, etiam ſi ſit generica: vt hic contineantur diuerſa genere, ſpecie, ac numero. Ne autem ſit opus alia diuerſorum genera enumerare; addit, tot modis dici diuerſa, quot dicũtur eadem.

Genera diuerſorum.

g *Differentia verò.* Cùm omnia differentia ſint diuerſa, non autem omnia diuerſa differentia (niſi impropriiſſimè ſumpto differentium vocabulo) tradita diſtinctione diuerſorum, ſubdit diſtinctionem differentium in quatuor genera. Alia enim dicuntur differentia, quia cum aliquid idem ſint ſiue numero, ſiue ſpecie, ſiue genere, ſiue analogia, tamen in aliquo diuerſa ſunt, vt Socrates ſedens, & idem aliàs ſtans, vt hic homo & ille, vt equus & bos, vt ens abſolutum, & relatum, quæ eſt D.Thomæ expoſitio; atque ex hoc genere ſola priora tria membra ſunt propriè differentia, quia in iis tantum ea, in quibus diuerſa conueniunt, ſunt ſimpliciter eiuſdem rationis in vtroque extremo. Alexander hunc in modum interpretatur verba illa, *non numero ſolum* modo non ſint eadem numero:

Differentium quatuor genera. Primum.

a Cap.2.qu. 7.ſect.8. *b Ad.c.15.* *Lect.12.* *Commen. 16.*

numero: itaque negabit Socratem ſenem differre à ſe ipſo puero, quod tamen omnes Dialectici cum Porphyrio concedunt in Iſagoge.

Cap. de differentia. h *Ea item, quorum diuerſum eſt genus.* Tradit ſecundum genus differentium, quæ impropriiſſimè dicuntur differentia, ea verò ſunt, quæ ita ſunt diuerſa genere, vt in eis quatenus talia dicuntur, nec analogica quidem conuenientia cernatur, vt animal, & color, ſi vtrumque caſu, & ob nullam conuenientiam eodem nomine appellentur. *Secundum.*

Vt lib. 7. Metaphor. c. 12. text. 42. i *Et contraria.* Addit tertium genus differentium, quod non tantùm complectitur ſpecies contrarias, quæ tertiò membro primi generis comprehenſæ ſunt, ſed etiam differentias eiuſdem generis, quas Ariſtoteles ſæpè vocat contrarias. *Tertium.*

Socrates in pluribus non dicatur. Vnde fit, vt nemo dixerit omnis Socrates, quemadmodum dicitur omnis homo, Atque hæc quidem hunc in modum dicuntur eadem.

Alia d *autem per ſe, quemadmodum & ipſum vnum. Nam & quorum materia eſt vna, ea aut ſpecie, aut numero, aut genere dicuntur eadem, & quorum ſubſtantia vna. Ita perſpicuum eſt, identitatem vnitatem eſſe quandam ipſius eſſe, aut plurium, aut* e *cum quis vno vt pluribus vtitur, veluti cum ipſum, idem quod ipſum eſſe dicitur, vt duobus enim ipſo vtitur.*

Diuerſa f *dicuntur ea, quorum aut ſpecies plures ſunt, aut materia, aut ratio ſubſtantiæ, omninóque diuerſum oppoſito modo, atque idem dicitur. Differentia* g *verò dicuntur, quæcúnque diuerſa ſunt, cùm aliquid idem ſint non numero ſolùm, ſed aut ſpecie, aut genere, aut analogia. Ea item,* h *quorum diuerſum eſt genus, &* i *contraria, &* k *quæcúnque in ſubſtantia diuerſitatem habent.*

Similia l *dicuntur, & quæ idem acceperunt, & quæ pluribus eiſdem, quàm diuerſis affecta ſunt, & quorum qualitas vna, & quod plura aut pauciora ex iis contrariis habet, quibus fit alteratio, huic ſimile dicitur. Modo autem ſimilibus oppoſito dicuntur diſſimilia.*

k *Et quæcumque in ſubſtãtia diuerſitatem habent.* Hoc quartum genus differentium latiſſimè patet, quæcumque enim in ſubſtantia, eſſentiáve diuerſitatẽ habent, ea ſæpè dicuntur differentia, tametſi nec ſint contraria, nec ſub eodem genere contineantur, vt materia, & forma, eſſentia diuina, humana. *Quartum.*

l *Similia dicuntur, & quæ idem acceperunt & quæ pluribus eiſdem.* Annectit explicationi, Eiuſdem, & Diuerſi, quæ dicuntur ſecũdum ſubſtantiam, eſſentiámve, diſtinctionem, Similis, & Diſſimilis, quæ dicũtur ſecundum qualitatem accidentariã. Non adiungit autem diſtinctionem Æqualis, & Inæqualis, quia eius multiplicitas non eſt admodum manifeſta, vt D. Tho. annotauit. Tradit *Similium genera quatuor.*

Lect. 12. ergo quatuor genera ſimilium. Vnum eſt eorum, quæ idem paſſa ſunt, quòd ferè accidit ſecundum qualitates, vt qui ex ægritudine pallorem, aut ruborem contraxerunt. Alterum eorum, quæ plura eadem quàm diuerſa, vt duo fratres gemelli, qui vix internoſcantur. Tertium eorum, quorum qualitas eſt eadem, ſiue eam per veram actionem acceperint, vt quæ dicta ſunt, ſiue abſque actione, vt Aſtra eiuſdem natiui ſplendoris. Quartum eorum, quæ pluribus aut præſtantioribus contrariis quibus fit alteratio affecta ſunt, vt duo vina habentia eumdem colorem, odorem, & ſaporem, quo genere non dicuntur ſimilia, quæ eumdem tantùm colorem habuerint, cùm color in minus præcipuis affectionibus vini habeatur. Hinc quot, & quæ ſint genera diſſimilium facilè intelliges.

CAP.

CAPITIS DECIMI EXPLANATIO.

Oppoſitorum quatuor genera.

OPPOSITA a *dicuntur contradictio, contraria.* Quoniam oppoſita ſunt quædam diuerſa, diſtinguit hoc capite varia oppoſitorum genera, tum ad finem capitis exponit, quæ dicantur diuerſa ſpecie. Tradit ergo in primis quatuor vulgata genera oppoſitorum, de quibus libro decimo diſputabit.

Duo alia genera oppoſitorum.

b *Ea etiam.* D. Thomas exiſtimat tradi hoc loco duo documenta, quibus cognoſci poſſit, num quæ proponuntur vt oppoſita, ſint verè oppoſita: vnum, ſi ſint termini eiuſdem motus, mutationiſve: alterum, ſi non poſſint ſimul eſſe in eodem ſuſceptiuo. Sed quia hæc non ſatis cohærent cum ipſo verborũ contextu, potius dicendum eſt, miſſa multiplici Alexandri expoſitione, tradi his verbis duo alia oppoſitorum communiora genera: vnum eſt extremorum, ſiue terminorum mutationis: alterum eorum, quæ ſimul eidem ſuſceptiuo vtriuſque ineſſe non poſſunt. Itaque in priori genere comprehenduntur cõtradicentia, contraria, & priuatiuè oppoſita, non omnia tamen, ſed ea inter quæ datur mutatio: neque enim omnia eſſe poſſunt mutationis extrema, vt perſpicuum eſt. In poſteriori genere vniuerſè videntur comprehendi omnia contraria, & priuatiuè oppoſita, & quamplurima ex contradicentibus, & relatiuè oppoſitis. Vnde patet quo pacto hæc duo à quatuor vulgatis diſtinguantur. Quo loco aduerte, verba illa *generationes & corruptiones* pro iis, ex quibus, & in quæ generationes & corruptiones procedunt accipienda eſſe, vt innuant exempla terminorum præcipuarum mutationum. Niſi liberiùs ſic vertas periodum. *Ea etiam ex quibus, & in quæ vltima generationes (verbi gratia) corruptionesque proficiſcuntur,* quo ferè modo interpretatus eſt Argyropylus, prætermiſſo verbo *οἷον*.

ΚΕΦ. Ι.

ΑΝτικείμενα a λέγεται, ἀντίφασις, καὶ τἀναντία, καὶ τὰ πρός τι, καὶ στέρησις, καὶ ἕξις. καὶ b ἐξ ὧν, καὶ εἰς ἃ ἔσχατα, οἷον, αἱ γενέσεις καὶ αἱ φθοραί, καὶ ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα παρεῖναι τῷ ἀμφοῖν δεκτικῷ, ταῦτα ἀντικεῖσθαι λέγεται, ἢ c αὐτὰ, ἢ ἐξ ὧν ἐστι· φαιὸν γὰρ, καὶ λευκὸν ἅμα τῷ αὐτῷ οὐχ ὑπάρχει: διὸ καὶ ἐξ ὧν ἐστὶν ἀντίκειται τούτοις.

Ἐναντία d λέγεται, τά τε μὴ δυνατὰ ἅμα τῷ αὐτῷ παρεῖναι, τῶν διαφερόντων κατὰ γένος: καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει: καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα ἐν τῷ αὐτῷ δεκτικῷ: καὶ τὰ πλεῖστον διαφέροντα τῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν δύναμιν: καὶ ὧν ἡ διαφορὰ μεγίστη, ἢ ἁπλῶς, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατ' εἶδος. τὰ e δ' ἄλλα ἐναντία λέγεται, τὰ μὲν τῷ τὰ τοιαῦτα ἔχειν, τὰ δὲ τῷ δεκτικὰ εἶναι τῶν τοιούτων, τὰ δὲ τῷ ποιητικὰ, ἢ παθητικὰ, ἢ ποιοῦντα, ἢ πάσχοντα, ἢ ἀποβολαὶ, ἢ λήψεις, ἢ ἕξεις, ἢ στερήσεις εἶναι τούτων, καὶ τῶν τοιούτων. ἐπεὶ f δὲ τὸ ἓν, καὶ τὸ ὂν πολλαχῶς λέγεται,

Medias qualitates non eſſe per ſe oppoſitas.

c *Aut ipſa.* Hæc verba addita ſunt propter medias qualitates, quæ conſtant virtute extremis contrariis. Quamquam enim mediæ non poſſunt ſimul ineſſe in eodem ſuſceptiuo, non ſunt tamen per ſe oppoſitæ, ſiue comparatæ inter ſe, ſiue cum extremis, ex quibus conſtant. Itaque ſenſus eſt, ea quæ eidem ſuſceptiuo vtriuſque ineſſe non poſſunt, aut ipſa ſecundum ſe ſunt oppoſita, vt album & nigrum, aut non ſunt per ſe oppoſita, ſed conſtant oppoſitis per ſe, veluti fuſcum. Ideo.n. fuſcum non poteſt eſſe ſimul cũ albo puro, quia conſtat albo & nigro, quæ per ſe opponuntur. Addit tamen Ariſto. quia media componuntur ex extremis, idcirco dici poſſe extrema opponi mediis, quia nimirum ex parte media conſtant oppoſitis extremis. v.g. album purum poſſe dici oppoſitum fuſco, quatenus fuſcum conſtat nigro, & ſic in cæteris. Itaque docet his verbis, hæc etſi non ſunt per ſe in

hoc

hoc oppoſitum genere, poſſe tamen ad illud reuocari, quod idem intellige de mediis comparatis inter ſe, vt de fuſco & viridi, quamquam minus propriè opponantur ſibi inuicem, quàm extremis.

d *Contraria dicuntur.* Tradit duo genera contrariorum, vnum per ſe, alterum per aliud, & vtrúmque genus in varia membra diſpertit. Contraria per ſe ſunt, quæ ratione ſui dicuntur contraria, vt calidum & frigidum, per aliud, quæ ratione aliorum, vt vis calefaciendi & refrigerandi, quæ in pluribus miſtis rebus inſunt. Contrariorum per ſe varia ſunt genera: vnum eorum quæ cum genere differant, ſimul eidem ineſſe non poſſunt, vt agere ac pati idem: alterum eorum, quæ plurimum differunt ſub eodem genere, vt album & nigrum ſub colore: tertiū eorum quæ in eodem ſuſceptiuo plurimum differunt, vt ſanum & ægrum in animali: quartum eorū, quę inter ea maximè differunt, quæ cadūt ſub eamdem potentiam, facultatémve ſiue naturalem, ſiue aduentitiam, vt dulce & amarum ſub guſtatū, ſuaſio & diſſuaſio ſub Rhetoricam, aut Dialecticam: quintū genus eſt eorum, quæ maximè differunt, aut ſimpliciter, vt album & non album (quo etiam mēbro Alexander complectitur priuatiuè oppoſita, quia differunt, vt entia & non entia) aut genere, vt ſubſtantia & relatio, aut ſpecie, vt albū & nigrū, Elephas & Taurus, quod genus contrariorum latiſſimè omniū funditur, cùm contradicentia etiam cōprehendat. Quod ſi quis obiiciat fieri non poſſe, vt contradicentia quoque hic comprehendantur, cùm ſola entia dicantur differre: occurrendum eſt, verbum *differunt*, nō accipi hoc loco propriè, quemadmodum paulò pòſt, vbi priuatiuè oppoſita dicuntur differre. Nec magis mirum videri debet, quòd contradicentia, & priuatiuè oppoſita dicantur differre, quàm quòd dicantur contraria, vt ſæpè appellantur.

[*Contraria in duplici genere eſſe.*] [*Contraria per ſe.*] [*Obiectio.*] [*Solvitur.*]

CAPVT X.

OPPOSITA a dicūtur cōtradictio, contraria, ea quæ ad aliquid, priuatio, & habitus. Ea b etiam, ex quibus, & in quæ vltima, vt generationes & corruptiones. Quæ itē vtriuſq; ſuſceptiuo ſimul adeſſe nequeūt, ea oppoſita dicūtur, aut c ipſa, aut illa ex quibus conſtant. Fuſcum enim & albū ſimul eidē nō inſunt: quo fit, vt ea ex quibus cōſtant, his opponātur.

Contraria d dicuntur & ea, quæ cùm ſint eorum quæ differunt genere, eidem ſimul adeſſe nequeunt: & quæ ex ijs, quæ in eodem ſunt genere, plurimum differunt: & quæ plurimum differunt in eodem ſuſceptiuo: & quæ ex ijs, quæ ſub eamdem potentiam cadunt, plurimum differunt: & quorum maxima eſt aut ſimpliciter, aut genere, aut ſpecie differentia. Cætera verò e dicuntur contraria, partim quòd ea habeant, partim quod ea ſuſcipere, partim quod efficere, aut pati poſſint, eáve efficiant, aut patiantur, aut verò ſint horum, ſimiliúmve abiectiones, aut ſuſceptiones, aut habitus, aut priuationes. Cùm f autem vnum, & ens multis modis dicantur,

e *Cætera verò dicuntur contraria.* Subdit varia genera contrariorum per aliud: multa enim dicuntur contraria, aut quia in eis inſunt contraria, vt ignis & aqua, aut quia habent peculiares propenſiones ad capienda contraria, vt pueri bonæ indolis ad virtutem, malæ autem ad vitia, aut quia contrariis afficere, aut affici poſſunt, aut afficiunt, aut afficiuntur, vt venena & antidota, homines bonæ conſtitutionis & valetudinarij, aut quia ſunt contrariorum obiectiones, aut acceptiones, vt bona & mala inſtitutio, aut contrariorum habitus, vt ſcientia & error: ratione nimirum contrariorum actuum (etiamſi alioqui habitus ipſi ſint per ſe contrarij) aut priuationes contrariorum præſertim immediatorum, vt priuatio ſanitatis & ægritudinis, ſi non datur ſtatus neuter, priuatio item rectitudinis, & prauitatis in actibus ſingularibus, ſi nulli dantur indifferentes. Vnde patet quàm multa ſint genera contrariorum per aliud. [*Contraria per aliud.*]

f *Cum autem vnum, & ens.* Docet qua de cauſſa prædictæ affectiones entium

dicantur multipliciter. Cauſſa verò eſt, quia dicuntur ex ente & vno, hoc eſt, quia conſequuntur ens & vnum, quæ ſunt multiplicia. Nam idem & diuerſum ſequuntur vnum & multa: differentia verò & contraria, ſunt quædam diuerſa. Vnde colligit Ariſtoteles hæc non eſſe eiuſdem rationis in pluribus prædicamentis, quemadmodum de ente & vno, ſuperiori libro dictum eſt, vbi etiam hoc idem conſectarium ab Ariſtotele colligitur.

Quænã ſint diuerſa ſpecie.

g *Diuerſa autem ſpecie.* Quia ſuperiori capite non expoſuerat quænam eſſent diuerſa ſpecie, id præſtat hoc loco tradendis ſex generibus diuerſorum ſpecie. Vnũ eſt eorum, quæ ita continẽtur eodem genere, vt alterum ſub altero non collocetur, veluti ſcientia & candor. Alterum eorum quæ ita collocantur ſub eodem genere, vt ſint membra eiuſdem diuiſionis facta per oppoſitas differentias, velut homo & beſtia, album, & nigrum. Tertium eſt eorum, quę habent aliquam contrarietatem in ſubſtantia eſſentiáve ſua, tametſi ſub eodem genere non collocentur, vt equus, & Geometria, aſpectus & locus. Quartum eſt quorumlibet contrariorum, aut certè eorum quæ primò hoc eſt, per ſe contraria dicuntur, quod ideo adiungit, quia inter cõtraria per aliud multa reperiũtur, quæ non

λέγεται, ἀκολουθεῖν ἀνάγκη καὶ τἄλλα ὅσα κατὰ ταῦτα λέγεται, ὥστε καὶ τὸ ταὐτὸν, καὶ τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἐναντίον: ὥστ᾽ εἶναι ἕτερον, καὶ καθ᾽ ἑκάστην κατηγορίαν. *Cap. 2.*

Ἑτέρα g δὲ τῷ εἴδει λέγεται, ὅσα τε ταὐτοῦ γένους ὄντα, μὴ ὑπάλληλα ἐστι: καὶ ὅσα ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα διαφορὰν ἔχει: καὶ ὅσα ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐναντίωσιν ἔχει: καὶ τὰ ἐναντία ἕτερα τῷ εἴδει ἀλλήλων, ἢ πάντα, ἢ τὰ λεγόμενα πρώτως: καὶ ὅσων ἐν τῷ τελευταίῳ τοῦ γένους εἴδει οἱ λόγοι ἕτεροι (οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος ἄτομα τῷ γένει, οἱ δὲ λόγοι ἕτεροι αὐτῶν) καὶ ὅσα ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ αὐτῶν ὄντα, ἔχει διαφοράν. ταὐτὰ δὲ τῷ εἴδει, τὰ ἀντικειμένως λεγόμενα τούτοις.

NVM PLVRA ACCIDENTIA eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto eſſe poſſint.

QVÆSTIO I.

Quæſtionis ambiguitas. SECTIO I.

Prima ratio.

Pars negatiua in Ariſtotelis auctoritate fũdatur.

PRo parte negatiua ſatis nobis videtur eſſe poſſe generalis aſſertio Ariſtotelis, qui non ait aliqua eorum, quæ in eodem ſubiecto differentiam habent, diuerſa eſſe ſpecie, ſed omnia: quod certè videtur dicere non debuiſſe, ſi aliqua excipienda exiſtimaſſet, neque in eadem re parum momenti habet, quod D. Tho. nulla exceperit. *Ad finem c. 10. tex. 16.* *Lect. 12.*

Partis affirmatiuæ argumenta.

Primum principale.

Duo lumina in eadẽ parte diaphani dari poſſe vt probent Perſpectiui.

VERVM affirmatiuam partem multa argumenta non modo ſuadent, ſed etiam perſuadere videntur. In primis aſſerunt Perſpectiui in eadem parte corporis diaphani, immo etiam in eadem parte ſuperficiei cuiuſque corporis poſſe dari plura lumina ſolo numero differentia: id quod argumento duarum lucernarum multis modis oſtendere nituntur. Primùm, quia cùm altera tantùm extinguitur, ſimul etiam extin *Lege Cantuarienſem. lib. 1. ſuæ perſpect. c. 1. petitione 6.*

non ſint ſpecie diuerſa,vt homines firmæ ac infirmæ conſtitutionis. Quintum eſt eorum,quæ cum genere ſint indiuidua,hoc eſt, in eodem infirmo genere conueniant, diuerſas tamen definitiones habent, vt canis & lupus:atque hæc, cùm ſint ſpecies infimæ eiuſdem infimi generis, propterea magis propriè dicuntur differre ſpecie, quod non ſunt etiam diuerſa genera. Sextum genus eſt eorum, quæ cùm in eadem ſubſtantia,ſiue ſubiecto ſint,tamen differentiam habent inter ſe,vt candor, & dulcor in lacte, Quæ ideo Diuus Thomas,& alij nonnulli exiſtimãt dici ab Ariſtotele diuerſa ſpecie, quod credant fieri non poſſe, vt duo accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto inſint. De qua re,quia nõ parum habet difficultatis operę pretium erit aliquantò fuſiùs diſſerere.

Qvo loco parum refert quod ferè interpretes prætermittunt verbum αὐτῶν, cùm aiunt *in eadem ſubſtantia* pro eo quod nos dicimus *in eadem ipſorum ſubſtantia.* Id enim faciunt perſpicuitatis cauſſa, nequis putet nomẽ ſubſtãtię iis verbis pro eſſẽtia accipi, vt Perionius credidit,verum etſi hac de cauſſa illi permoti ſunt,vt verbum illud præterirent, non tamen id erat neceſſe.Nam vel paululum aduertenti patet,dici non poſſe duo aliqua eſſe in eadem ipſorum eſſentia, cùm tamen duo accidentia rectà dicantur eſſe in eadem ipſorũ ſubſtantia, id eſt, in eodem ipſorum ſubiecto. Quamquam libentiùs verbum in verſione omiſiſſem,niſi eſſet in omnibus exemplaribus.

dicantur,cætera quoque omnia, quæ ex his dicuntur, ſequatur neceſſe eſt:quare & idem, & diuerſum, & contrarium,vt & aliud,atque aliud ſit in vnoquoque prædicamento.

Diuerſa g *autem ſpecie dicuntur, & ea omnia, quæ cùm eiuſdem generis ſint, alterum ſub altero non collocatur,& quæ cùm ſint in eodem genere differentiam habent, & quæ habent in ſubſtantia contrarietatem. Sunt & contraria diuerſa ſpecie inter ſe aut omnia, aut quæ primò dicuntur, & ea quorum rationes in vltima generis ſpecie diuerſa ſunt (quemadmodum homo, & equus indiuidua ſunt genere, eorum autem rationes diuerſæ) & omnia cùm in eadem ipſorum ſubſtantia ſint, differentiam habent. Eadem verò ſpecie ſunt ea,quæ oppoſito his modo dicuntur.*

---

extinguitur lumen,quod illa in aëre producebat,nec tamen extinguitur lumen,quod producebat altera;quod ſatis videtur oſtendere, antequam illę extinguerentur,non vnum tantùm lumen, ſed duo in aëre extitiſſe, quorum alterum perierit, alterum permanſerit. Deinde, 2
quia columna obiecta duabus lucernis aliquantulum inter ſe diſtantibus iacere ſolet duas vmbras,vnam ad eam partem,quę occultat vnam lucernam, alteram ad eam quę occultat alteram, quod ideo videtur accidere,quia ſingulę lucernę ſingula lumina producunt,quorũ alterum impeditur interpoſitu columnę ad hanc partem alterum interpoſitu eiuſdem ad alteram partem. Idque confirmatur ex eo, quia vmbra vna eſt diminutum lumen vnius tantum lucernę, altera verò eſt diminutum lumen alterius duntaxat,quod euenire non poſſet,niſi ſingulę ſingula lumina producerent.

Tertio, quia per foramen parietis ſubiectis iiſdẽ duabus lucernis iaciuntur duo lumina diſtincta numero in hanc & illã partem,ſingula nimirum è regione ſingularum lucernarum ; quod perſpicuè videtur demonſtrare intra foramen illud dari duo lumina diſtincta nu- 3

M 2 mero

mero, quorum alterum continuatur vltra parietem è regione vnius lucernæ ad vnam partem, alterum è regione alterius ad alteram.

Secundum. Rationibus philoſophicis pars eadē confirmatur.

P H Y S I C I S etiā principiis videtur ea pars quæſtionis, atq; adeo efficaciùs demonſtrari. Primùm, quia in quauis particula aëris interiecti inter duos parietes albos dantur ſpecies ſenſibiles vtriuſque vt naturales philoſophi docent, alioqui non ex quauis parte illius medij vterque paries videri poſſet; illæ autem ſpecies ſenſibiles, cùm ſint ſimilitudines colorum eiuſdem ſpeciei, vt pote albedinis, nemo negauerit eſſe accidentia eiuſdem ſpeciei, deinde, quia in eadem parte organi cuiuſque ſenſus, præſertim interioris neceſſariò dandæ ſunt plures ſpecies ſenſibiles eiuſdem ſpeciei, cùm eidem ſenſui obiiciuntur plura eiuſdem ſpeciei indiuidua: neque enim vlla ratio reddi poteſt, cur illæ in diuerſis partibus organi imprimantur. Tertio, quia in homine dantur ſimul multæ memoriæ eiuſdem ſpeciei, ex quibus gignitur experientia, & multæ experientiæ ex quibus gignitur ars, vt Ariſt. 1. libro docuit. Poſtremò, quia in intellectu videntur dari ſimul multi conceptus eiuſdem ſpeciei, vt ſi quis mente dicat Socrates non eſt Plato, aut etiam Socrates eſt Socrates. Quin etiam multi ſunt, qui aſſerant dari ſimul in intellectu plures ſpecies intelligibiles diuerſorum indiuiduorum eiuſdem ſpeciei.

Primo. *An plures ſpecies ſenſibiles ſolo numero differētes ſint in eadem parte medij.* *Secunda.* *Tertia.* *An plures memoriæ.* *Cap. 1.* *Quarta.* *Conceptus.*

Metaphyſica ratione pars eadem oſtenditur. In eodē patre an plures relationes.

S E D & Logica ſeu potius Metaphyſica ratione idem planè videtur concludi. Nam ſi correlatiua ſunt ſimul natura, & ſe mutuò ponunt ac tollunt, neceſſariò aſſerendum videtur in eodem patre habente plures filios dari ſimul plures relationes paternitatis, quæ haud dubiè ſunt eiuſdem ſpeciei, & in eodem filio habente adhuc vtrūque parentem dari duas relationes filiationis, quarum altera referatur ad patrem, altera ad matrem, quæ etiam erunt eiuſdem ſpeciei, cùm ambæ fundentur in eadem actione ſpeciei, immo etiam in eadem numero. Nam ſublato vno ex pluribus filiis, non aliter neceſſario tollitur pater, quàm quod relatio, quæ illum reſpiciebat: nec item ſublato altero parentum neceſſariò tollitur filius, niſi ratione eius habitudinis, qua ad illum referebatur filius, Cùm ergo fieri non poſſit, vt eadem numero relatio & tollatur & maneat: planè videtur effici in quouis patre habente plures filios, & in quouis filio ſuperſtite vtroque parente, dari plures relationes eiuſdem ſpeciei.

Variæ ſententiæ in hac quæſtione.

S E C T I O II.

HIS ferè argumentis, aut omnibus, aut quibuſdam adducuntur multi, vt affirmatiuam quæſtionis partem amplectātur, neque aliter Ariſtotelem defendant, quàm limitationibus quibuſdam. alij verò cùm exiſtimant ſe omnia diſſoluere, negatiuam potius, quæ ab Ariſtotele vniuersè videtur ſupponi, amplectuntur.

Prima ſententia Ianduni. *Iandunus 5. Metaph. q. 36.*

S V N T qui dicant Ariſtotelē duobus modis intelligi poſſe: vno vt non loquatur ex propria ſententia, ſed aliorum, quaſi dicat hanc eſſe vnam ſignificationem diuerſorum ſpecie, quæ apud quoſdam vſurpatur, vt

tur, vt ea etiam dicantur ſpecie diuerſa, quæ cùm in eodem ſubiecto inſint, tamen inter ſe differunt, quo pacto cap. 8. dixit ſubſtantiæ nomen tertio modo ſumpto ſignificare res quaſdam Mathematicas, quę eſt ſententia Pythagoreorum ab eo ſæpè impugnata: altero vt loquatur quidem ex propria ſententia, verùm non de omnibus accidentibus, ſed iis tantùm, quæ ſunt rebus congenita. Nam cùm ea quæ ſunt eiuſdem ſpeciei eandem vim habeant, natura autem abhorreat ſuperuacanea, ſatis erit vna facultas videndi in animali, vt videre poſſit, vna item audiendi, vt audire: Cùm ergo idem dici poſſit de cæteris congenitis accidentibus, efficitur, vt in his verum ſit, quod ait Ariſtoteles plura eiuſdem ſpeciei ſimul in eodem ſubiecto eſſe non poſſe. In cæteris autem accidentibus, etſi per motũ acquirantur, aſſerunt nihil impedire, quominus plura in eodem ſubiecto inſint, ſi quidem in eodem ligno, vt aiunt, poſſunt ineſſe ſimul duæ calefactiones ſecundum eandem partem, ſi lignum ſimul calefiat à duobus numero ignibus.

Refellitur. SED nec prior ſenſus habet vllã probabilitatem, quia nullibi impugnata eſt ab Ariſtotele ea vſurpatio diuerſorum ſpecie, quod tamẽ feciſſet, ſi veram eſſe non putaſſet, qua ratione ſæpe ab eo impugnati ſunt Pythagorici, quod Mathematica entia ſubſtantias rerũ naturalium appellaſſent. Neque item poſterior ſenſus rectè probatur. Nam vt natura abhorret ſuperuacanea in congenitis, ita & in aduentitiis. Duo etiam ignes agentes ſimul in eandem partem ligni non agunt in illam diuerſis actionibus, ſed vna & eadem; ſiquidem motus eſt vnus, & idem, ad quem ignes illi concurrunt vt cauſæ partiales.

Secunda ſententia Scoti, & aliorum.

Scot. in 3. d. 8. quæſt. vnica. Dur. eadem d. quæſt. 3. Richard. ibidem q. 2. art. 2. Gab. quæ. vnica conclu, 3. Argent, q. 1. art. 2. Maior. ead. d. q. vnic. Anton. And. 5. Metaph. q. 8. & alij.

Alij exiſtimant Ariſtotelem loqui non ſolùm de congenitis accidentibus, ſed etiam de aduentitiis, quæ acquiruntur per motum, non tamen de cæteris, quæ per motum non acquiruntur, etſi realia ſint & abſoluta, vt eſt lumen. Sumuntur autem in hac quæſtione accidentia realia, non vt diſtinguuntur ab accidentibus rationis, ſed vt diſtinguuntur ab intentionalibus, cuiuſmodi ſunt ſpecies ſenſibiles in ſenſu, & intelligibiles in intellectu. Quòd igitur negatiua pars quæſtionis vera ſit in accidentibus, quæ acquiruntur per motum, ex eo probatur, quia agens per motum, non agit in mobile, niſi ducens illud à contrario in contrarium. Mobile autem, quod affectum eſt accidente, eiuſdem ſpeciei cum accidente quod agens introducere poteſt, non habet contrarium illius, vt patet, niſi forte ſit minus perfectum, quo pacto per actionem agentis non introducetur aliud numero accidens, ſed præexiſtens perficietur. *Confirmatio.* Quod autem non ſit vera in cæteris accidentibus probant, quia etſi potentia aëris ad hoc numero lumen ſatiata eſt hoc lumine, non tamen eſt ſatiata potentia ad aliud numero, quò fit, vt cùm illuminans non agat per motum, nihil impediet quominus in eodem aëre aliud numero lumen ab alio illuminato introducatur: id quod dicunt eodem modo poſſe concludi in cæteris, etiam ſi abſoluta ſint, & realia.

Impugnatur. VERVM hæc ſentẽtia, quicquid veritatis habeat, non rectè confirmatur. Nam ſi ratio, qua probatum eſt negatiuã quæſtionis partem non eſſe veram in lumine, & cæteris quæ per motum non acquirũtur,

aliquid valet, æquè concludit in iis, quæ per motum comparantur. Si enim alia potentia eſt in ſubiecto reſpectu huius numero luminis, alia verò reſpectu illius, & nõ vna & eadem reſpectu vtriuſque: eodẽ modo dicendum erit de potentia ad hunc calorem, & illum. Quare ſi ligno habenti calorem quatuor graduũ adhibeatur agens, potens inducere alios, quatuor gradus caloris: non erit, cur non agat ad illos inducendos, ſiquidem potentia ad illos nondum eſt ſatiata. Quare ratio non concludet in iis, quæ per motum comparantur, cùm oppoſitum accidat, efficitur, vt nec in cæteris quicquam valeat.

Tertia ſententia.

ALII ſolùm excipiunt accidentia intentionalia, cùm imperfectè inſunt in ſubiectis. Itaque dicunt affirmatiuam partem quæſtionis his tantùm exceptis eſſe vniuersè veram. Tunc autem dicunt accidentia intẽtionalia ineſſe imperfectè in ſubiectis, cùm nec ſenſus, nec intellectus per ea actu cognoſcunt, aut quaſi tendunt in res ipſas: hac enim de cauſa inſtitutæ ſunt à natura qualitates intentionales, & hinc videtur orta intentionalium appellatio, quod per ea tendunt potentiæ cognoſcentes in ea, quæ cognoſcunt, & quaſi apprehendunt. Atque in hanc ſententiam videtur inclinare Diuus Thomas in quæſtione de Veritate. Ratio verò, qua videntur duci, vt excipiant intentionalia quoad eſſe imperfectum, hæc eſſe videtur; quia cùm imperfectio exiſtendi in ſubiecto efficiat vt duo contraria alioqui è diametro pugnantia poſſint exiſtere ſimul in eodem ſubiecto (vt patet in medio motu) non eſt cur non efficiat, vt duo accidentia eiuſdem ſpeciei ſimul exiſtant in eodem ſubiecto, quandiu imperfectè in eo inſunt.

Ratio qua videntur duci authores huius ſententiæ.

D. Thom. de Verit. q. 8. art. 14. lege Cap. in 2. d. 3. q. 2. ad argu. contra nonã concluſionem.

Impugnatur.

SED QVIDQVID ſit de re, certè perſuaſio eorum non videtur inniti firmo fundamento. Primum, quia ſi tunc entia intentionalia ſunt imperfectè in ſubiectis, cùm per ea nihil apprehendunt ſenſus, aut intellectus, tunc autem perfectè, cùm aliquid per ea actu cognoſcunt: non dabuntur ſimul in eadem parte aëris duæ ſpecies coloris ſolo numero differentes, quandocumque ego per hanc partem aẽris actu video hunc numero colorem, tu verò per eamdem alium eiuſdem ſpeciei, cuius tamen oppoſitum illi fatentur: immo & fateri coguntur, cùm mea viſio, & tua non poſſint eſſe in cauſſa, vt pauciores ſint ſpecies in aëre, cùm actu videmus, quàm cùm nihil cernimus.

DEINDE, quia longè alia ratio eſt in contrariis imperfectè exiſtentibus in eodem ſubiecto, atque in entibus intentionalibus, cùm per ea nihil actu cognoſcitur, vt vtraque dicantur imperfectè exiſtere in ſubiectis. Contraria enim non denominant ſimpliciter ſubiectum niſi excedant dimidietatem latitudinis, quo iam pacto non ſimul denominant: at entia intentionalia eiuſdem ſpeciei ſimul denominant: Species enim ſenſibilis huius coloris exiſtens in aëre denominat ſimpliciter aërem repræſentantem hunc colorem, & illa illum: quo fit vt nõ imperfectè exiſtant in ſubiecto. Nec certè eorum reſponſio, cùm dicunt ſpecies colorum in aëre non denominare aërem verè coloratum, quicquã ſatisfacit: Hæc enim denominatio non eſt propria ſpecierum, ſed colorum: alioqui cùm oculus per ſpeciem rubri coloris,

aut

aut intellectus per ſpeciem lapidis iam actu cognoſcit, poſſet oculus dici ruber, & intellectus lapideus, quod nemo dixerit. Nam etſi Ariſtoteles ſæpè ait, *ſenſum in actu eſſe ſenſibilia ipſa, quæ percipit, & intellectum intelligibilia*, locutio tamen ea impropria eſt, & figurata, vt conſtat. Poſtremò, quia probatio hæc pugnat cum ea, qua ſuadēt cætera accidentia, immo & hæc ipſa, cùm perfectè exiſtunt, non eſſe plura eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto: dicunt enim hæc accidere, quia indiuiduatio accidentium ſub ſpecie fit per ſubiectum, ita vt diuerſa numero diuerſa exigant ſubiecta, quibus diſtinguantur, quæ ratio æquè valet in accidentibus imperfectè exiſtentibus (modo actu inhæreant, & non potentia tantum) atque in iis, quæ perfectè exiſtunt in ſubiectis.

Vt 3. de Ani. c. 4. text. 14. & alijs in locis.

Tertia.

Senſum in actu eſſe ſenſibilia ipſa, quo modo intelligendum.

ALII denique affirmatiuam quæſtionis partem vniuersè amplectuntur, & ab Ariſtotele ſine vlla exceptione intellectam aſſerunt. Atque ita videtur ſentire D. Thomas a tum hoc loco, tum 3. parte ſummæ Theologiæ & alibi ſæpè, niſi exponendus ſit iuxta limitationem ſuperioris ſententiæ b ex quæſtionibus de veritate. Eorū rationes hæ ſunt fermè: Omnis diſtinctio eorum quæ ſimul exiſtunt, aut eſt ſecundum ſpeciem, aut ſecundum quantitatem, ſiue materiam quantam, vt patet ex iis, quæ docuit Ariſtotel. c hoc lib. cap. 6. & lib. 3. cap. 3. Accidentia autem eiuſdem ſpeciei non diſtinguuntur ſpecie; neceſſe eſt igitur, vt ſi ſimul exiſtunt, diſtinguantur quātitate, materiáve quanta, vt ſcilicet diuerſa numero ſint in diuerſa materia, aut in diuerſis partibus eiuſdem. Quod argumētum licet directò intelligatur de accidentibus materialibus, facilè tamen accommodatur ad quæuis alia accidentia extenſo nomine materiæ quantæ ad quoduis ſubiectum: habet autem tantam apud illos vim hoc argumentum, quia ducitur ex ipſa indiuiduatione accidentium, vt putent, ne diuina quidem potentia poſſe oppoſitum accidere. Præterea ſi non repugnat dari ſimul duo accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, non repugnabit in eodem dari infinita, repugnat autē dari infinita, ergo & duo, quo pacto argumentatur Ariſt. 4. Phyſ. lib. ita concludens; *Si duo corpora poſſent eſſe ſimul in eodē loco, & ſpacio, poſſent infinita, non poſſunt autem infinita, ergo nec duo quidem.* Alias rationes addunt, quæ non ſunt de toto accidentium genere, ſed de quibuſdam, vt de lumine & relationibus; quas partim aſſumemus ad explicationem quæſtionis, partim refutabimus.

a D. Tho. hoc loco lect. 12. & 3. p. q. 35. art. 5. & Capreol. in 1. d. 7. q. 2. Heru. quolib. 3. q. 9. Caiet. 3. p. q. 53. ar. 5. Soncin. 7. Met. q. 4. Eiuſdem ſententia eſt Henricus de Gand. quodl. 15. q. 6.

b Quæſt. 8. ar. 14.

c Hoc lib. text. 12. & lib. 3. tex. 11. Cap. 6. textu 53.

Quarta ſententia D. Th. & aliorum.

Rationes. Prima.

Secunda.

Rationes propoſitas non concludere.

Cap. 6. q. 5.

VERVM quòd argumenta propoſita, nihil conficient facilè patebit. Nam quod primò aſſumitur ex Ariſt. intelligendum eſt in ſubſtātijs corporeis, non autem in accidentibus, vt ſupra expoſuimus, cùm de principio indiuiduationis ageremus: quamquam ſi accidentibus quoque accomodandum eſſet, non inde tamen quicquam efficeretur. Quamuis enim indiuiduatio, & diſtinctio accidentium eiuſdem ſpeciei, quę ſimul incipiunt eſſe, ita poſceret diſtinctionem ſubiectorum, vt omnia eſſentialiter reſpicerent diuerſa numero ſubiecta: nihil tamen impediret, quominus vnum à Deo poni poſſet in ſubiecto alteri accidenti debito, quemadmodum nihil obſtat eſſentiali reſpe-

Poſſe diuina virtute acci-

ctui, quem

dens poni in ſubiecto alteri accidenti debito.

ctui, quem habent accidentia ſacræ Euchariſtiæ ad ſubiectum, quominus illa exiſtant ſine ſubiecto diuina virtute, qua etiam ratione nõ dubium eſt, quin poſſent illa eadem ante conſecrationem transferri ad aliud ſubiectum. Præterea accidentia non dicuntur ab illis, ſaltem ab iis, qui cõſideratiùs loquuntur, indiuiduari per ſubiectum tanquã per principium, ſiue cauſam intrinſecam ipſis accidentibus: ergo nihil impedit, quominus per idem numero ſubiectum indiuiduentur ſimul plura eiuſdem ſpeciei, præſertim diuina virtute: diſtinctio enim effectorum, non repugnat indiſtinctioni, ſeu vnitati cauſæ quæ non eſt intrinſeca, ſeu, vt alij loquuntur, ſtare poteſt cum vnitate cauſſæ extrinſecæ. Ad hæc, nihil repugnat quominus duo compoſita accidẽtalia, vt hoc corpus album, & hoc corpus dulce, conſtent eodem numero ſubiecto, vt patet in lacte: igitur potiori ratione nihil repugnabit, quominus duo accidentia eiuſdem ſpeciei, ſaltem ea quæ nõ ſunt vnibilia inter ſe in vnitatem numeralem, vt duæ relationes paternitatis, aut duæ potentiæ intellectiuæ per diſcurſum habeant idem ſubiectũ numero (ſaltem diuina virtute) præſertim cùm ſubiectum ſit compoſitis intrinſecum, ipſis verò accidentibus extrinſecum: quamquam ponatur verum principium indiuiduationis vtrorúmque. Poſterior quoque ratio non colligit inſtitutum. Re enim vera, ſi duo accidentia eiuſdem ſpeciei poſſunt ſimul ineſſe in eodẽ ſubiecto, nihil repugnat ex parte eiuſdem ſubiecti, quominus poſſint ineſſe plura, atque adeo infinita, quamquam alia ratione id fieri nequeat, quemadmodũ quia quo corpora poſſunt ſimul eſſe in eodẽ loco (id enim fatemur omnes diuina virtute fieri) nihil etiam repugnat ex parte loci, quominus in eo exiſtãt infinita, licet alia ratione infinita corpora dari nequeãt: Si quãdo autem Ariſtoteles propoſita ratione loci vtitur, non illam vſurpat vt neceſſariam ſimpliciter, ſed apud eos, quibus cum argumentatur.

Accidẽtia in S. Euchariſtia ſunt ſine ſubiecto diuina virtute.

Quænam accidentia eiuſdem ſpeciei poſſunt diuina virtute in eodẽ ſubiecto ſimul poni.

Vt loco citato ex 4. Phyſ. c. 6. tex. 53.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO III.

Quid de propoſita quæſtione olim auctor ſenſerit.

QVID igitur dicendum videatur paucis exponamus. Ac quoties quidẽ aliàs hanc quæſtionem explicauimus, ſemper medium iter inter duas priores & poſteriores opiniones hoc pacto tenuimus, quòd non ſolùm in congenitis accidentibus, nec tantùm in congenitis, & aliis, quæ per motũ acquirũtur, vt dicebãt duæ priores: nec verò in omnibus accidentibus exceptis intentionalibus imperfectè exiſtentibus in ſubiecto, aut in omnibus omnino, vt dicebant duæ poſteriores, ſed in omnibus realibus abſolutis, quæcunque differentiam haberent numeralem in eodem ſubiecto, eſſent quoque diuerſa ſpecie, atque hoc pacto intelligendum eſſe Ariſtotelem.

Quid re attentiùs conſiderata inuenerit.

NVNC autẽ re attentiùs conſiderata videmur inſtantiam inuenire in ſonis, aliiſque nonnullis accidentibus realibus & abſolutis, Sępè enim plures ſoni eiuſdem ſpeciei exiſtunt in eadem parte aëris, vt cũ tintinabula plura pulſantur, & propè inſtrumenta muſica, quæ concentum

centum efficiunt. Neque enim dicendum eſt in aëre propinquo eſſe ſonum intentionalem dumtaxat, ſed realem etiam, vt patet ex libris de Anima: neque item concentus eſt vnus dumtaxat effectus ab omnibus corporibus ſonum emitentibus, cùm & experientia, & ars muſicorum reclamet. Continuitates quoque ſucceſſiuæ motuum diuerſorum ſpecie, vt calefactionis & exſiccationis, videntur eſſe eiuſdem ſpeciei, & tamen ſunt in eodem ſubiecto. Idem dicendum de durationibus horum motuum, internisve menſuris eorum exiſtentiæ: neque enim minus vidētur eſſe eiuſdem ſpeciei, quàm continuitates permanentes ligni & lapidis, eorùmve durationes internæ, quas nemo negauerit eiuſdem ſpeciei eſſe: Quapropter quatuor concluſionibus explicanda eſt quæſtio.

Lib. 2. de Ani. ad c. 8.

PRIMA concluſio. Ex accidētibus naturaliter acquiſitis per motum, aut mutationem motui coniunctā, non poſſunt dari plura eiuſdē ſpeciei in eodem ſubiecto, Hæc aſſertio ex eo probatur, quia agētia naturalia, quæ agunt per motum, aut mutationem motui coniunctam, quandocumq; inueniunt in ſubiecto formam eius ſpeciei, quam introducere appetunt; nihil preterea agunt, niſi fortè perficiendo formam introductam, ſi ea ſit imperfectior, quàm ab eis introduci poſſit, vt experientia ſatis conſtat. Ratio huius experientiæ eſt, quia agentia naturalia in generando ſolam ſpeciei conſeruationem directò intendunt: quo fit, vt ſatisfactū ſibi putent, ſi forma ſuæ ſpeciei iam introducta ſit talémq; perfectionē aſſecuta, qualem ipſa conferre poſſunt.

1. Concluſio Probatur ab experientia.

Ratio experientiæ.

SECVNDA concluſio. Ex qualitatibus quæ in vnā intenſiorem coaleſcunt, fieri non poteſt, vt dētur plura indiuidua eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto. Hæc aſſertio ſic oſtēdi poteſt. Diuerſi gradus qualitatis non ideo faciunt vnam numero qualitatem, quia iungantur aliquo termino cōmuni reali, ac poſitiuo, quo pacto diuerſę partes quātitatis dicuntur à pleriſq; efficere vnam numero quātitatem (id enim omnes negāt) neq; item quia ſint immediatè in diuerſis partibus eiuſdem numero ſubiecti, qua ratione alij partes eiuſdem quantitatis cōtinuari ſentiunt: (nam neque omnes qualitates graduales exiſtunt in ſubiecto habente partes, nec facerent iſto modo gradus intentionem qualitatis, ſed extenſionem) igitur ea ratione faciunt eādem numero qualitatem, quia recipiuntur in eodem numero ſubiecto, eadémque eius parte, ſi partes habet. Neque enim alia videtur eſſe cauſa, cur partes re ipſa diſtinctæ, quarū altera non eſt forma alterius, neque ambæ informantur vno aliquo tertio, aut ſunt immediatè in diuerſis partibus eiuſdem numero ſubiecti, ſint vnum numero.

2. Confirmatur, 1.

Non omnes qualitates graduales exiſtere in ſubiecto habente partes.

PRÆTEREA, ſi plures qualitates eiuſdē ſpeciei ex iis, quæ in vnam intenſionē coaleſcunt, poſſunt ſimul ineſſe diſtincta numero in eodem ſubiecto, id maximè accideret in pluribus luminibus, ſiquidē tota ſchola Perſpectiuorum id videtur ſupponere: at in iis, non concedendū, ergo in nullis. Aſſumptio ſic probatur, quandocumque duo agentia ſimul concurrunt ad introducēdam formam intenſibilem in idem ſubiectum, eādémque eius partem vnam dumtaxat numero formam inducent, intenſiorem tamen, quàm ſingula per ſe introducerēt

vt patet in duobus ignibus calefacientibus eamdem materiam: id autem accidit in duobus agentibus illuminantibus eamdem partem diaphani: ergo non producuntur ab eis diuerſa lumina in eodem ſubiecto, eadémque eius parte, ſed vnum & idem numero, intenſiùs tamen in partibus remotis ſphæræ ſuæ actiuitatis, quàm à ſingulis eorum produceretur.

3 PRÆTEREA, ad vnitatem numeralem motus ſatis eſt vnitas ſpecifica termini, & numeralis vnitas tum temporis, tum ſubiecti, vt Ariſtoteles docet 5. Phyſ. c. 4. ergo & ſi agentia ſint diuerſa numero, modò ſint vnum ſpecie, vnus tantùm numero motus ab vtroque proficiſcetur, at eadem eſt ratio in illuminatione, igitur eadem numero erit illuminatio, quæ à duobus illuminantibus ſimul in eadem aëris parte proficiſceretur, quare & idem numero lumen.

4 PRÆTEREA, ſi duo illuminantia producerent duo lumina in eadem parte aëris, non illuminarent ambo maius ſpacium, maiorémve ſphęram actiuitatis, quàm alterũ tantùm, (ſi enim neutrum cum altero concurreret ad idem lumen producendum, neutrum ab altero iuuaretur ad illuminandũ maius ſpacium) hoc autem apertè pugnat cũ ſenſibus (cernimus enim cũ lucerna additur lucernæ longiùs ſpacium illuminari) non producunt igitur duo lumina, ſed vnum tantùm.

5 PRAETEREA, cùm corpori illuminanti additur aliud corpus illuminans, lumen quod à priori producebatur, fit intenſius in qualibet remota parte medij illuminati: igitur lumen quod ab vtroque producitur, non eſt duplex numero, ſed vnum tantum.

Reſponſio. DICET fortaſſe aliquis, re vera duo lumina à duobus illuminantibus produci, ſed tamen ambo ſimul videri vnum lumen intenſius, quia in eo euentu multitudo luminũ æquiualet intentioni eiuſdem, quemadmodum aliquãdo in ferro calido videtur eſſe calor æquè intenſus, atq; in flamma: non quia ſit ęquè intẽſus: cùm re vera ſit remiſſior, ſed quia multiplicatior, vt ſic dicam, propter materiæ denſitatẽ, & multiplicationem quodammodo. *Refellitur.* Verùm impugnatio eſt in promptu: iſto enim modo non longiùs proiicerent lumen duo luminoſa corpora, quàm vnũ tãtum, quod falſum eſſe ſuppoſuimus. Quod ſi quis præter iſta duo lumina poſuerit vnũ tertiũ, quod ab vtroq; longiùs proiiciatur, quemadmodum præter ſingulos ſonos ſingulorũ ſonãtium, ſimul neceſſe eſt dare ſonũ confuſum à ſingulis ſonis diuerſum, ſuperuacanea planè iam erunt duo priora lumina, cùm hoc tertiũ nobis ſit ſatis ad omnia efficienda, quæ ille tribus ſuis luminibus effecerit: producetur enim ſenſim hoc tertium lumen à principio ſphæræ actiuitatis vtriuſq; illuminantis ſimul vſque ad finem, quod vocant vniformiter difformiter, vnde eueniet, vt quacunque in parte ſphæræ actiuitatis ſingulorum per ſe, quæ non ſit immediata, iam reperiatur lumen re vera intenſius, quàm ante eſſet, cùm illa ab vno tãtùm illuminabatur.

Obiectio contra ſecundam concluſionem. SED contra hanc concluſionem mox occurrunt plures ſoni, de quibus paulò antè mentionem fecimus, qui cùm videantur eiuſdem ſpeciei, & ex genere earum qualitatum, quæ intenduntur & remittuntur: tamen poſſunt eſſe plures in eodem ſubiecto, eadémque eius parte

parte Erunt fortaſſe qui dicent tonos quidem, qui eiuſdem toni ſunt, non poſſe eſſe plures in eodem ſubiecto, quod ſonantia in eodem tono eumdem omnino ſonum efficiant, intenſiorem tamen, quàm ſingula per ſe efficerent: At ea quæ ſonant ſecundum differentiam grauis & acuti, propterea poſſe reperiri ſimul in eodem ſubiecto, quia non efficiunt eundem numero ſonum, ídque ex eo euenire, quod graue & acutum ſpecie differant, ac proinde non poſſunt in eandem numero qualitatem coaleſcere.

An graue & acutum in ſonis ſpecie differant.

SED ſi quis vel parum animaduertat, planè intelliget, figmento ſimile eſſe, graue & acutum differentias ſpecificas ſonorum, conſtituere. Primùm, quia quemadmodum magnũ & paruum, ita graue & acutum comparatiuè dicuntur, ſiquidem inter ſonos, quorum alij eleuatiores ſunt, alij depreſſiores, nullus eſt grauis reſpectu vnius, qui non ſit acutus reſpectu alterius, & è conuerſo. Deinde, quia ſi graue & acutum differunt ſpecie, dabuntur in qualibet ſubſtantia ſonorũ infinitæ ſpecies, quia quælibet eſt diuiſibilis in infinitum, ſecundum differentiam grauis & acuti. Quod ſi quis hoc neget, dicatq; quoſdam ſonos eſſe abſolutè graues, & quoſdam abſolutè acutos, atque hoc differre ſpecie, ipſos autẽ graues inter ſe, & ipſos acutos cum acutis collatos non differre ſpecie. Primùm quidem fruſtra laborabit in eo, vt oſtendat vbinam deſinant graues, & incipiant acuti, & num detur medius ſonus inter vtroſque, an verò detur vltimus grauium aſcendendo, nec detur acutorum primus, an potiùs detur acutorum primus, nec inueniatur grauium vltimus. Deinde non diſſoluet argumẽtum, ſatis enim nobis erit, ſi graues inter ſe, & acuti inter ſe collati non differant ſpecie, & tamen reperiãtur, ſimul in eodem ſubiecto, eadémque eius parte. Potiùs ergo dicendum, ſonos quidem omnes (ſaltem eorumdem ſpecie ſonantium) eſſe eiuſdem ſpeciei, ſed tamen non eſſe ex genere earum qualitatũ, quæ propriè intendantur & remittantur. Quæ enim propriè eius naturæ ſunt, eæ permanẽtes ſint neceſſe eſt, vt gradus qui additur permaneat cum eo, cui additur: at ſoni non ſunt naturæ permanentis, ſed ſucceſſiuæ, cùm pendeant à motu aëris, & in fieri, & in eſſe, quæ differentiæ in eo nunquam ſeparantur, quemadmodum & in ipſo motu qui non priùs fit, deinde eſt, ſed ſimul fit & eſt, neque vnquam poſtea eſt, niſi ſimul fiat. Impropriè tamen dicimus ſonum intendi, quemadmodum & motum à quo pendet, cùm maiori conatu fit in eodem tono: nam cùm ſonus eodem conatu attollitur, aut deprimitur, iam non dicimus illum intendi, ſed mutari.

Sonos omnes eſſe eiuſdem ſpeciei.

Non intendi propriè, & remitti.

3. Concluſio.

TERTIA aſſertio, Inter accidentia quæ non intendũtur & remittuntur, ſiue ea per motum mutationémve motui cõiunctam, ſiue alio modo acquirãtur, non ſolùm nihil repugnat dari aliqua eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, ſed etiã neceſſe eſt dari pleráque. Quod nihil repugnet dari ex eo probatur, quia nullam implicat contradictionem dari in eodẽ ſubiecto plures potentias naturales eiuſdem ſpeciei (modo non ſint ex iis, quæ intenduntur & remittuntur, cuius generis ſunt potentia ignis calefactiua, & aqua frigefactiua) vt in eodem homine duos intellectus, aut duas voluntates. Neque obſtaret redundan-

Probatur.

tia. Nam etſi omnes præter vnam redundarent in operibus naturæ non tamen eſſent ſuperuacaneæ, ſi Deus ſuæ virtutis oſtẽdendæ cauſa vellet plures numero in eodem ſubiecto producere. Quòd verò neceſſe ſit dari pleráque, probari primùm poteſt ex pluribus eiuſdem ſpeciei relationibus quæ ſimul in eodem extremo reperiuntur: deinde ex pluribus ſpeciebus intentionalibus eiuſdem ſpeciei, quas veriſimilius eſt dari ſimul in eodem ſubiecto: tum verò ex pluribus ſonis, ex pluribus item continuitatibus, & durationibus motuum diuerſorum ſpecie in eodem mobili, quæ omnia rectè probata eſſe conſtat.

Ex quibus patet, ſi de abſoluta Dei potentia ſit quæſtio, ſola ea accidentia, quæ in vnum numero, quod ſit intenſius coaleſcunt, non poſſe plura numero eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto eſſe.

Quænam accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto, ne diuina quidem potentia ſimul eſſe poßint.

QVOD ſi quis opponat nihil repugnare cum abſoluta Dei potentia, duas aut etiam plures albedines induci in eamdem ſubiecti partem, ſalua earum numerali diſtinctione. Reſpondendum eſt nihil quidem id cum abſoluta Dei potentia pugnare ratione ipſius diuinæ potentiæ, ſed tamen fieri non poſſe propter ipſius rei conditionem: neque enim alia ratione vniũtur gradus ſenſibilium qualitatũ in ſubiectis, quàm per hoc, quod recipiũtur in eodem ſubiecto, parteque ſubiecti, ſi partes habet, vt ex probatione ſecundæ aſſertionis patet.

Opinio Aegidij, & aliorũ.

Aegidius quodl. 4. q. 1. Okham 1. di. 17. q. 7. Greg. ibid. q. 5. Idẽ Okam 2. di. 1. q. 2.

ÆGIDIVS Romanus, Okamus, Gregorius, aliíque Nominales, & quidam Recentiores contra ſentiunt. Volunt enim naturaliter quidem qualitates vnibiles in vnam intenſiorem, ſi ponantur in eodem ſubiecto, fore, vt coaleſcant in vnam numero, at diuina poteſtate poſſe conſeruari in eo diſtinctas numero, & nequaquam vnitas in vnam. Eorum argumenta hæc ferè ſunt.

Argumenta. primum.

VNVM, quia non minus repugnare dicendum eſt duo corpora eſſe in eodem loco penetratiuè ſe habentia, quàm duo accidentia in eodem ſubiecto adæquatè: at illud prius non excedit facultatem diuinæ potentiæ; quare neque hoc poſterius.

2. ALTERVM, quia Deus ponere poteſt in eodem loco adæquatè duo corpora alba, in quibus erunt ſimul penetratiuè ſe habentes duæ albedines numero diſtinctæ, quid ergo impediet annihilari ſubiecta vtriuſque, & vtramque cum ſua diſtinctione numerali poni in nouo aliquo eodẽ ſubiecto? Neq; enim impediet vnitas numeralis ſubiecti (quam nos maximè dicimus impediturã) cùm diuerſitas numeralis accidentiũ non ſumatur intrinſecus ex diuerſitate numerali ſubiectorum, ſed ex diuerſitate numerali peculiarium differentiarum indiuiduantiũ, à quibus formaliter habent accidentia, vt ſint plura numero.

3. TERTIVM, quia vnio graduũ cuiuſlibet qualitatis intẽſibilis eſt intrinſeca ipſi qualitati, ſeu qualitas ipſa ponatur in ſubiecto, ſeu diuina poteſtate extra ſubiectũ conſeruetur: ergo ſi ſumantur duæ qualitates ſolo numero diuerſæ extra ſubiectum: vnaquæque earũ habebit ſuam peculiarem vnionem graduum, ſeu partium intẽtionalium, (vt ſic dicam) ex quibus conſtabit. Quare ſi iis qualitatibus poſitis in eodẽ ſubiecto ambæ neceſſitate abſoluta debent in vnam coaleſcere neceſſariò dicendum eſt, vnionem graduũ huius tertiæ non fore illis intrin-

ſecam

ſecam, ſed à ſubiecto datam, cuius tamen oppoſitum conſtitutũ erat.

POSTREMVM, quia non eſt diuinæ poteſtati ſubtrahendum, niſi quod apertam contradictionem inuoluat, quod vtique non cernitur in eo, quod duo accidentia vnibilia in vnum ponantur ſimul in eodem ſubiecto, conſeruata eorum diſtinctione numerali.

HÆC tamen haud difficilè ſoluuntur. Primùm quidem negatione propoſitionis: Magis enim repugnat duo accidentia ſolo numero diſtincta (ſi apta ſint vniri in vnum intenſius) eſſe adæquatè in eodem ſubiecto, aut ſubiecti parte, quàm duo corpora eſſe adæquatè in eodem loco. Nam vnitas numeralis locati non pendet ex vnitate numerali loci, & tamen vnitas numeralis accidentis intenſioris pendet ex vnitate numerali ſubiecti vnientis partes eius intenſiuas. *Solutio 1.*

SECVNDI ſolutio in eo conſiſtit, vt fateamur quidem diuerſitatem numeralem accidẽtium ſumi intrinſecus, & formaliter ex diuerſitate peculiarium differentiarum indiuiduantium, ſed tamen negamus dari poſſe eam differentiarum diuerſitatem in qualitatibus eiuſdem infimæ ſpeciei vnibilibus in vnam numero intenſionem, ſi ſubiecta non ſint diuerſa, aut illæ in diuerſis partibus eiuſdem ſubiecti non inſint. 2.

AD tertiũ concedimus vnionẽ graduũ eſſe intimã cuilibet qualitati habenti gradus, formalitérq; ei conuenire, ſed tamẽ dicimus cauſſari illam à ſubiecto, quemadmodũ vnio extenſiua quãtitatis, & ſi eſt intima quantitati, & formaliter ei cõuenit, tamen ita cauſſatur à ſubiecto, vt dari nõ poſſit ſine proprio & peculiari ſubiecto, aut re aliqua, quæ eius vicem ſuppleat: quo pacto Deus in ſacro Euchariſtiæ myſterio per ſe quidem ipſum ſupplet vicem ſubiecti quantitatis (ſublata imperfectione ſubiectionis, informationíſve paſſiuæ) per quãtitatem autem ſupplet ſubiectum aliorũ accidentium. Vnde patet poſſe Deum duas albedines ſine ſubiecto exiſtentes vnire in vnam intenſionem, eámque deinde intendere aut remittere, quia poteſt ſupplere vicem ſubiecti vnientis & ſuſtinentis, quæ nihil imperfectionis important. Non poſſe tamen facere album, aut albius aliquid, minúſve album ſine ſubiecto, quia hoc iam poſcit ſubiectum, cui albedo inhæreat. 3. *Vnio qualitatum, quæ intenduntur à quo cauſſetur.*

AD vltimum dicimus ex eo ipſo colligi apertam contradictionem, quod duo accidentia vnibilia in vnum intenſius ponantur in eodem ſubiecto, & tamen dicantur diuerſa numero. Nam ſi ſunt in eodem ſubiecto adæquatè, & vt ita dicam, penetratiuè, ſunt vnita in vnum intenſius propter vnitatem ſubiecti vnientis: ſi autem ſunt diuerſa numero, non ſunt vnita in vnum intenſius. 4.

VRGEBIT aliquis hoc pacto, poſitis diuina poteſtate duobus corporibus albis penetratiuè in eodem loco adæquatè, ſi Deus annihilet corpora ipſa, & quãtitates etiã eorum, ſi placet, albedinéſque conſeruet diſtinctas numero inter ſe, vt erãt: iam ipſe per ſe ſupplebit vicem duorum ſubiectorũ, ne ſi ſuppleat vicẽ vnius duntaxat eas iuxta hanc ſententiam vniat in vnam intenſiorem: ſi ergo Deus ibi creet nouum aliquod ſubiectum, cur eo vti non poterit, tanquam duobus ad conſeruandas huiuſmodi albedines diſtinctas inter ſe, & minimè vnitas in vnam intenſionem? Quanquam enim tale ſubiectum naturaliter *Obiectio contra explicatam ſententiam.*

id præſtare non poterit, diuina tamen virtute vtente illo, vt duobus ad eiuſmodi miraculum, nihil eſt cur impoſſibile videri debeat.

Soluitur.

FATEMVR quidē poſſe Deū vti vno ſubiecto, vt duobus ad cōſeruandas duas albedines diſtinctas numero inter ſe, non tamē ita vt illud ab vtraque informetur, ſed ita vt vel altera informetur, & alterā ſine informatione paſſiua ſuſtineat, vel neutra informetur, & vtramq; ſuſtineat, quo pacto Deus ſupplet vicem ſubiecti præcedentis in ſacra Euchariſtia. Quod autem nos negauimus, illud eſt, poſſe vlla ratione idem ſubiectū eadem parte (ſi partes habet) informari ſimul duabus qualitatibus eiuſdem ſpeciei infimæ vnibilibus in vnam intēſiorem, conſeruata earum numerali diſtinctione inter ſe. Nam cū ſubiectum per hoc, quod vtrique ſubiicitur, eſt cauſſa in actu vnionis earum inter ſe, ſi illæ nihilominus inter ſe non vniantur, dabitur cauſſa in actu ſine effectu in actu, quod fieri nulla ratione poteſt.

Explicatio ſuperior is ſententiæ.

NEC certè Ægidius videtur in oppoſita ſententia, quam iunior in Quodlibetis defenderat, prouectiori ætate perſtitiſſe, cū in primi ſententiarū libri Commentariis ad diſtinct. 17. adeo impoſſibile iudicet duas qualitates eiuſdem ſpeciei infimæ in eodem ſubiecto eſſe (modò non ſint ex iis, vt ait, quæ accipiunt numerū à principiis actiuis, vt lumina in medio, & aliæ intentionales) vt dicat, ſi id fiat, fore, vt ſint diuerſæ ſpecie, ac proinde diuerſæ, & non diuerſæ, quæ eſt apertiſſima contradictio. Cæteri verò fortaſſe nobis conſenſiſſent, ſi intelligerent, non negari à nobis poſſe diuina virtute fieri, vt idem ſubiectum, ſeu potiùs res eadem conſeruet diſtincta numero duo accidentia vnibilia in vnum intenſius, modò alterum ei inhæreat, alterum ſine inhærētia ab eo ſuſtentetur, aut neutrum inhæreat, ſed vtrunque ſuſtentetur.

In ſecundam partem diſtinctionis, q. 2. art. 1 ad ſinē.

Quarta concluſio, qua Ariſto. locus exponitur.

QVARTA aſſertio. Id quod Ariſtoteles ait: *Quæcumque in eodem ſubiecto differentiam habent* (videlicet numeralem) *etiam ſpecie differre,* in iis accidentibus, quæ per motum mutationémve motui coniūctam acquiſita ſunt, vniuersè dictum eſſe intelligendum eſt, quocunq; modo res in cæteris habeat. Hæc aſſertio ex eo probatur, quia non melior ſe offert explicatio ſententiæ Ariſtotelis, vt patebit percurrēti omnia accidentium genera, de quibus quæſtio eſſe poteſt. Nam etſi neq; in aliis quibuſdam vnibilibus in vnū intenſius dari poteſt in eodem ſubiecto diſtinctio numeralis ſiue ſpecifica, vt patet in lumine (quicquid Perſpectiui, & Auctores ſecundæ opinionis velint) tamen ad verificandam propoſitionem Ariſtotelis ſatis eſt, ſi de iis intelligatur, quæ per motum, mutationémve motui coniunctam acquirūtur, vt ex primæ concluſionis probatione perſpicuum eſt.

Reſponſio ad argumenta initio propoſita.

SECTIO IV.

Ad Ariſtotelis & Diui Tho. auctoritates quid ſit dicendum.

QVARE ad argumentum pro parte negatiua quæſtionis initio propoſitum dicendum eſt, quod quidem attinet ad opinionem D. Thomæ, multò communiorem & probabiliorem eſſe oppoſitam ſententiam. Vt autem Ariſtotelis

propoſitio

propoſitio vera ſit, ſatis eſt ſi intelligatur iuxta ſenſum primæ concluſionis, vt in quarta diximus.

Soluuntur argumenta ex principijs Perſpectiuorum propoſita.

AD ea verò, quæ pro affirmatiua parte ex opinione Perſpectiuorum propoſita ſunt, hoc pacto occurrendum. Primùm quidem cùm altera lucerna extinguitur, non extingui totum lumen, quod ab vtraque ſimul producebatur, cùm illud adhuc conſeruetur à lucerna remanente, remiſſius tamen, quàm ab vtraque conſeruabatur, ſaltem in partibus ſpacij remoti, ſeu mediatis. Deinde, vmbras duas, quas duæ lucernæ iaciunt in partes diuerſas, non prouenire ex eo quòd ſingulæ lucernæ ſingula lumina producant, quorum defectu in diuerſis partibus ſpacij vmbræ efficiantur: ſed quia cùm ambæ ſimul concurrant in cæteris partibus aëris, tamen non poſſunt ambæ ſed ſingulæ illuminare partes eas, in quas propter columnæ obſtaculum agere non poſſunt. Poſtremò in foramine parietis obiecti duabus lucernis non eſſe duo lumina, ſed vnum intenſius quàm vltra foramen, quia in foramine poſſunt ambæ ſimul concurrere, vltra verò ſingulæ tantùm, ídque propter modum agendi luminoſi corporis, quod ſemper agit per lineam rectam, niſi cùm obſtaculo alicuius opaci corporis reflectitur.

Ad rationes phyſicas reſpondetur.

AD ea autem quæ Phyſicè obiecta ſunt dicendum, nihil pugnare cum approbata à nobis ſententia, ſi admittamus eiuſmodi entia ſimul eſſe in eodem ſubiecto, quicquid ſit de exemplorum veritate. Sunt enim qui deſcendant in interioribus potentiis cognoſcentibus ſpecies earum rerum, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei infimæ, diuerſarum nihilominus ſpecierum eſſe, eo quòd res obiectas non repræſentent quatenus ſpecie conueniunt, ſed quatenus differunt inter ſe differentiis indiuiduantibus, quæ eadem ſpecie, eſſe non poſſunt, cùm ſola analogica communicatione conueniant, de qua ſententia, quàm minùs probabilem exiſtimamus, non eſt hic diſputandi locus.

Non eſſe probabile ſpecies internorũ ſenſuum omnes differre ſpecie.

Ad ea quæ de conceptibus, & rerum ſingularium ſpeciebus obiecta ſunt, reſponſio.

AD id demùm, quod Logicè ac Metaphyſicè obiicitur, non eſt cur reſiſtamus, cùm & rectè probatum ſit, & noſtræ ſententiæ non aduerſetur: tametſi illud de pluribus numero, & ſpeciebus intelligibilibus diuerſorum indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, à nobis in primi libri Commentariis refutatum eſt.

CAPITIS

CAPITIS VNDECIMI EXPLANATIO.

Priora & poſteriora quot modis dicantur.

PRIORA *a & poſteriora.* Expoſita multiplicitate eiuſdem, & diuerſi, ac deinde oppoſitorum, ideo forſitan Ariſtoteles continenter docet hoc capite quot modis dicantur priora & poſteriora, quia priora & poſteriora dicunt ordinem quendam inter ſe, quem conſtat ex oppoſitione, aut diuerſitate, aut ſaltem diſtinctione naſci. Tradit igitur duo genera priorũ & poſteriorũ, quę rurſus in aliqua pleraq; minus cõmunia diſtinguit: Vnum eſt eorum quæ dicuntur priora & poſteriora ratione alicuius primi, quod principium ſit in certo aliquo rerũ genere, quo pacto aqua dicitur prior aëre, quia loci ratione propinquior eſt centro mundi: contra verò aër poſterior aqua, quia remotior: Alterum eorum, quæ ex ſolo mutuo reſpectu inter ſe dicuntur priora & poſteriora, quo pacto cauſſa dicitur prior effectu.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Πρότερα a καὶ ὕστερα λέγεται, ἔνια μὲν ὡς ὄντος τινὸς πρώτου, καὶ ἀρχῆς ἐν ἑκάστῳ γένει, τὸ b ἐγγύτερον ἀρχῆς τινὸς ὡρισμένης, ἢ ἁπλῶς καὶ τῇ φύσει, ἢ πρός τι, ἢ ποῦ, ἢ ὑπό τινων, οἷον c τὰ μὲν κατὰ τόπον, τῷ εἶναι ἐγγύτερον, ἢ φύσει τινὸς τόπου ὡρισμένου, οἷον τοῦ μέσου, ἢ τοῦ ἐσχάτου, ἢ πρὸς τὸ τυχόν, τὸ δὲ πορρώτερον, ὕστερον, τὰ δὲ d κατὰ χρόνον, τὰ μὲν γὰρ τῷ πορρώτερω τοῦ νῦν, οἷον ἐπὶ τῶν γενομένων (πρότερα γὰρ τὰ Τρωϊκὰ τῶν Μηδικῶν, ὅτι πορρώτερον ἀπέχει τοῦ νῦν) τὰ δὲ τῷ ἐγγυτέρῳ τοῦ νῦν οἷον, ἐπὶ τῶν μελλόντων πρότερον γὰρ νέμεα Πυθίων, ὅτι ἐγγύτερον τοῦ νῦν: τῷ νῦν, ὡς ἀρχῇ, καὶ πρώτῳ χρησαμένων τὰ e δὲ, κατὰ κίνησιν. τὸ γὰρ ἐγγύτερον τοῦ πρώτου κινήσαντος, πρότερον, οἷον παῖς ἀνδρὸς, ἀρχὴ δὲ καὶ αὕτη τις ἁπλῶς. τὰ δὲ f κατὰ δύναμιν. τὸ γὰρ ὑπερέχον τῇ δυνάμει, πρότερον, καὶ τὸ δυνατώτερον: τοιοῦτον δ' ἐστὶν οὗ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀνάγκη ἀκολουθεῖν θάτερον, καὶ τὸ ὕστερον ὥστε μὴ κινοῦντός τε ἐκείνου μὴ κινεῖσθαι, καὶ κινοῦντος κινεῖσθαι, ἡ δὲ προαίρεσις, ἀρχή. τὰ δὲ *Tex. 16.*

Obiectio. QVOD ſi quis obiiciat, quicquid eſt priùs aut poſterius altero, poſſe dici priùs aut poſterius illo comparatione alicuius primi, ac proinde ſuperuacaneum eſſe ſecundum genus prioris & poſterioris, negãdum eſt quod aſſumitur. Nam *Diluitur.* & Deus eſt prior creatura, nec tamen eſt prior habita ratione alicuius prioris, cui diuina natura ſit propinquior: & prima omnino principia complexa dicuntur priora ſuis principiatis, cùm tamen non ſint illis priora propter maiorem propinquitatem, quam habeant cum priori aliquo complexo principio.

b *Quod propinquius eſt.* Non eſt hæc generalis omnino explicatio prioris, vt multi exiſtimant, cùm nec poſſit conuenire omnibus prioribus, vt patet ex proximè dictis, nec id permittant verba illa præcedentia, *Nonnulla quidem*, ſed ſolùm exponit quid ſit priùs iuxta vſurpationem prioris generis. Quo loco aduerte primum ſimpliciter ſeu natura definitum, eſſe id quod ſuapte natura eſt primùm in aliquo genere, quo pacto iuxta priſcorum philoſophorum ſententiam, orbis inerrantium ſtellarum eſt primùm quiddam in genere mobilium, & Rex in republica optima. Primùm ad aliquid definitum eſt, id quod non ſimpliciter, ſed reſpectu alicuius eſt primùm, quo pacto orbis Saturni eſt primùm mobile ab orbe inerrantium, & ſummus magiſtratus ſub Rege, eſt primùs à Rege. Primùm alicubi definitum, eſt id quod obtinet primum locum ſiue natura, ſiue reſpectu alicuius deſignatum, neque enim hoc membrum opponendum omnino eſt ſuperioribus duobus, vt ex ſequentibus patebit. Primùm ab aliquibus definitum ſiue deſignatum, eſt primùm arbitrarium, vt id vnde libet inchoare orationem.

Alen. hoc loco. D. Th. lec. 13. & alij.

Primùm ſimpliciter. *Primùm ad aliquid.* *Primùm alicubi.* *Primùm ab aliquibus.*

c *Exempli cauſſa.* Diſcurrit per quinque quaſi ſpecies prioris & poſterioris pertinentes, ac traditũ genus prioris & poſterioris: Alia enim ſunt priora aut poſteriora loco, alia tẽpore, alia motu, alia poteſtate, alia ordine. Locus à natura definitus eſt veluti centrum mundi, quod terræ naturaliter cõuenit: aut extremũ, quod cœlo à

natura

natura deputatum eſt. Hinc fit, vt nonnunquam dicamus aquam eſſe priorem aëre, quia eſt propinquior centro mundi, alias autem aërem priorem aqua, quia propius accedit ad cœlum. Ad primùm locum natura deſignatum reuocari poteſt locus definitus ab arte, cuiuſmodi ſunt carceres reſpectu ſtadij. Priora loco ad quiduis, dicuntur ea, quæ non ſimpliciter, ſed comparatione alicuius, aut pro arbitrio priora ſunt.

Obiectio.

QVOD ſiquis obiiciat ſupremum orbem eſſe priorem loco cæteris orbibus, nec tamen ideo eſſe priorem, quia ſit propinquior alicui primo ſecundum locum, ergo non rectè explicata eſſe priora loco: occurrendum eſt, aut Ariſtotelem non eſſe complexum omnia priora loco, ſed ea tantũ, quæ ita ſunt priora, vt nõ ſint etiam prima (erat enim perſpicuum, ſi propinquiora primò, quia illi propinquiora ſunt, dicuntur priora, multò potiori ratione ipſum primum in prioribus ponendum eſſe) aut certè ipſa prima ſubaudienda eſſe hoc loco, vt ſit ſenſus, ea eſſe priora loco, quæ vel ſunt prima loco, vel primus propinquiora, quo pacto diſſolues idẽ argumentum, ſi contra reliqua quatuor genera obiiciatur. Ex his perſpicuum eſt quæ ſint loco poſteriora.

Occurritur obiectioni.

CAPVT X.

Text. 16.

PRIORA a *& poſteriora dicũtur, nõnulla quidem ex eo, quòd cùm primùm aliquid ſit & principium in vnoquoque genere, illud eſt prius, quod* b *propinquius eſt alicui principio, aut ſimpliciter naturáque, aut ad aliquid, aut alicubi, aut à quibuſdã definito. Exẽpli* c *cauſſa, quædam ſunt priora loco, quia ſunt propiora loco alicubi definito à natura, veluti medio, aut extremo, aut ad quiduis, quod autem remotius eſt, poſterius. Alia* d *tempore. Quædam enim quia remotiora ſunt ab hoc temporis puncto, vt in iis quæ facta ſunt (priora enim ſunt, quæ Græci, apud Troianos, quàm quæ Medi in Græcia geſſerunt, quia lõgius ab hoc temporis momento abſunt) quædam quia huic momento ſint propinquiora, vt in futuris. Priores enim ſunt Nemei Ludi Pythijs, quia huic momẽto propinquiores, cùm hoc temporis puncto quaſi primo, & principio vtamur. Alia* e *motu. Quod enim propinquius eſt ei, quod primũ mouit, id prius dicitur, vt puer viro, atque hoc etiam eſt principium quoddã ſimpliciter. Alia* f *poteſtate. Quod enim poteſtate excellit, quódque potentius eſt, id prius dicitur: eiuſmodi eſt autem id, cuius electionẽ alterum, ac poſterius ſequatur neceſſe eſt, ita vt & illo nõ mouẽte non moueatur, & mouente moueatur: at electio principiũ eſt. Alia*

d *Alia tempore.* Priora tempore apud Ariſtotelem aliter dicuntur hoc loco in præteritis, aliter in futuris, vt patet ex contextu: quo loco aduerte Ariſtotelem, quia non agnouit initium temporis, meritò accepiſſe pro principio temporis momentum interiectum inter præteritum & futurum, alioqui tam in præteritiſs quàm in futuris accipere potuiſſet primum momentum, quo mundus conditus eſt, eáque omnia dicere priora tempore, quæ illi momento eſſent propinquiora. Atque ex oppoſita ratione patet, quæ ſint poſteriora tempore.

Ariſtotelem non cognouiſſe initium temporis.

e *Alia motu.* Quia hoc etiam genus, quod tertium eſt, ſatis perſpicuè ponitur in cõtextu, illud tantum animaduertendum eſt, ſemper priora huius generis dici ex aliquo primo ſecundum naturam, quod Ariſtoteles ait ſimpliciter & abſolutè eſſe principiũ, idq; propterea euenire, quod primum mouens ſuaptè natura eſt primum reſpectu conſequentium, tum effectorum, vt patet reſpectu filij & nepotis, aut eiuſdem primùm pueri, deinde viri, tum etiam mouentium illi ſubordinatorum, quo pacto ſe habet primus orbis cœleſtis reſpectu inferiorum orbium.

f *Alia poteſtate.* Quartum hoc genus, quod etiam mouentium eſt ea ratione diſtinguitur à ſuperiori, quod principium in illo eſt natura, in hoc autem electio.

Princeps enim ideo dicitur prior iis,quibus imperat, quia propinquior eſt principio imperandi,quod eſt electio ſeu voluntas,quia ipſe mouet cæteros. Ex his patet quænam ſint poſteriora tam motu naturali,quàm poteſtate.

Priora ordine.

g *Alia ordine.* Quintum genus eſt eorum, quæ dicuntur priora ordine enumerationis à primo, quæ quidem meritò ab Ariſtotele abſolutè dicuntur priora ordine. Nam etſi omnia quæ ſunt priora dici poſſint aliquo ordine priora, vt loci aut temporis, tamen ea peculiari ratione dicuntur priora ordine, in quibus nihil aliud attenditur, quàm ordo ipſe enumerationis, quæ hoc loco vocatur ratio,vt nimirum ſecundum dicatur prius,quàm tertium, & tertium quàm quartum, atque ita deinceps, quo pacto ille dicitur ī choro prior, in quo minor numerus abſoluitur facto initio numerationis ab eo, qui dux eſt & caput chori: in fidib. autē ea chorda cēſetur prior, quæ minori numero diſtat à media, quam Muſici principium faciūt, & caput aliarum.

h *Alio autem.* Tradit alterum commune genus priorum,in quo nulla habetur ratio primi cuiuſquam. Diuiditur autem genus hoc in duo,nempe in priora & poſteriora cognitione, & in priora, & poſteriora natura. Quia verò duplex eſt cognitio, vna per intellectum rationémue, altera per ſenſum, docet Ariſtoteles ea quæ ſunt priora cognitione, duob. modis poſſe dici priora, aut ratione, aut ſenſu: ratione quidem, vt vniuerſalia particularibus, partes toto, affectiones priorum affectionibus poſteriorum: ſenſu autem (quæ ratione ſunt poſteriora) vt particularia vniuerſalibus, totum partibus, affectiones poſteriorum affectionibus priorum. Atque hoc modo cauſſæ ſunt ratione priores effectis, effecta autem ſenſu, vt plurimum, priora cauſſis.

Priora cognitione.

τὰ δὲ g κατὰ τάξιν. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα πρός τι ἓν ὡρισμένον διέστηκε κατὰ τὸν λόγον. οἷον παραστάτης τριτοστάτου πρότερον, καὶ ἡ παρανήτη, νήτης. ἔνθα μὲν γὰρ ὁ κορυφαῖος, ἔνθα δὲ ἡ μέση ἀρχή, ταῦτα μὲν οὖν πρότερα τοῦτον λέγεται τὸν τρόπον. ἄλλον h δὲ τρόπον, τὸ τῇ γνώσει πρότερον, ὡς i καὶ ἁπλῶς πρότερον. τούτων δὲ ἄλλως τὰ κατὰ τὸν λόγον, καὶ τὰ κατὰ τὴν αἴσθησιν, κατὰ μὲν γὰρ τὸν λόγον, τὰ καθόλου πρότερα, κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ κατὰ τὸν λόγον δὲ, τὸ συμβεβηκὸς τοῦ ὅλου πρότερον, οἷον τὸ μουσικὸν, τοῦ μουσικοῦ ἀνθρώπου: οὐ γὰρ ἔσται ὅλος ὁ λόγος ἄνευ τοῦ μέρους: καί k τοι οὐκ ἐνδέχεται μουσικὸν εἶναι, μὴ ὄντος μουσικοῦ τινός. ἔτι πρότερα λέγεται τὰ τῶν προτέρων πάθη, οἷον εὐθύτης λειότητος. ἡ μὲν γὰρ γραμμῆς καθ' αὑτὴν πάθος, τὸ δὲ ἐπιφανείας. τὰ μὲν δὴ οὕτω πρότερα λέγεται καὶ ὕστερα. τὰ l δὲ κατὰ φύσιν, ὅσα ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ ἄλλων, ἐκεῖνα δὲ ἄνευ ἐκείνων μή, ᾗ διαιρέσει ἐχρῆτο ὁ Πλάτων, ἐπεὶ m δὲ τὸ εἶναι πολλαχῶς, πρῶτον μὲν τὸ ὑποκείμενον πρότερον: διὸ ἡ οὐσία πρότερον. ἔπειτα ἄλλως τὰ κατὰ δύναμιν, καὶ κατὰ ἐντελέχειαν. τὰ μὲν γὰρ κατὰ δύναμιν πρότερόν ἐστι. τὰ δὲ κατὰ ἐντελέχειαν οἷον, κατὰ δύναμιν μὲν ἡ ἡμίσεια τῆς ὅλης. καὶ τὸ μόριον τοῦ ὅλου, καὶ n ἡ ὕλη τῆς οὐσίας. κατ' ἐντελέχειαν δ' ὕστερον. διαλυθέντος γὰρ, κατ' ἐντελέχειαν ἔσται.

Τρόπον ο δή τινα πάντα τὰ πρότερον καὶ ὕστερον λεγόμενα, κατὰ ταῦτα λέγεται. τὰ μὲν γὰρ κατὰ γένεσιν ἐνδέχεται ἄνευ τῶν ἑτέρον εἶναι. οἷον τὸ ὅλον τῶν μορίων· τὰ δὲ κατὰ φθορὰν, οἷον τὸ μόριον τοῦ ὅλου. ὁμοίως δὲ καὶ τἆλλα.

i *Quaſi ſimpliciter prius.* Ait *quaſi* quia etſi omnia quæ ſunt cognitione priora alicui fortaſſe videantur ſimpliciter priora, propterea quod definitiones rerum tradantur per illarum principia, quæ ſunt priora ſimpliciter: tamen ea ſola quæ ratione priora ſunt, priora ſimpliciter cenſeri debent: id quod Ariſtoteles mox innuit,cùm ait aliter priora eſſe,quæ ratione priora ſunt,aliter quæ ſenſu

k *Tametſi.* Quaſi dicat,etſi Muſicum eſt ratione poſterius homine, vt accidens ſubiecto,tamē vt eſt pars hominis Muſici, prius ratione eſt, quàm homo Muſicus.

Priora natura, & ſubſtātia.

l *Alia autem.* Tradit alterum ſpeciale genus ſecundæ diuiſionis, nempe eorum quæ dicuntur priora natura, id eſt, naturali eſſendi ordine, hæc verò ſunt quæ non ſimul tolluntur cum aliis,ſed cum iis cætera,ſeu (vt dicitur in prædicamentis) *In poſt prædicam. cap. de*

modis Prioris. mentis) à quibus ad alia non reciprocatur eſſendi conſequentia. Hac diuiſione ſiue oppoſitione priorum & poſteriorum vtebatur Plato, cùm dicebat vniuerſalia eſſe priora ſingularibus, non ratione tantùm, vt eſt Ariſtotelis, veraque ſententia, ſed re etiam ipſa. Putabat.n. Plato exiſtentiam vniuerſalium non pendere re ipſa ab exiſtentia ſingularium, ſed cõtra, exiſtentiã ſingulariũ ab exiſtẽtia vniuerſaliũ, quòd falsũ eſt. Itaq; primus modus, quo aliqua sũt priora natura, eſt is quo vniuerſalia ſunt priora ſingularibus, & quibuſcunque minus vniuerſalibus, non quidem eo modo, quo Plato exiſtimauit, ſed quo Ariſtot. in Prædicamentis intellexit.

m *Quoniam verò.* Adhibet ſecundum, ac tertium modum, quo aliqua dicuntur priora natura, quos colligit ex ea duplici diſtinctione, qua ens diuiditur in ſubſtantiam & accidentia, & in actũ, ac potentiã. Subſtantia eſt prior accidentibus, quia ex genere ſuo poteſt eſſe naturaliter ſine accidẽtibus, accidentia verò ſine ſubſtantia, non item vt ipſe docebit libr. 7. potentia verò, & actus ita ſe habent. vt alterũ altero viciſſim prius ſit, & poſterius: eſt enim potentia ordine generationis prior, actus verò ordine corruptionis. Nam totum ſi de ordine generationis ſit quæſtio, prius eſt potẽtia, quã actu: contra verò ordine corruptionis prius eſt actu, quàm iterum ſit potentia ſecundum ſpeciẽ. Et quia cum totum ens eſt actu, partes non ſunt entia actu quaſi per ſe exiſtentes, ſed potentia, vt patet in miſto, perſpicuũ eſt partes eas, ex quibus ante exiſtentibus ſit totum, prius in generatione totius eſſe actu, quàm potentia, contrà verò in corruptione, priùs eſſe potentia, quàm actu, quæ omnia hic breuiter innuuntur ab Ariſtotele, latiùs explicanda lib. 9.

Cur ſubſtantia ſit prior accidentibus.

Alia g *ordine. Hæc autẽ ſunt, quæ ab vno aliquo definito ratione diſtant, quo pacto in chorea, is qui ſecundas tenet prior eſt eo qui tertium locum obtinet, & in fidibus penultima prior eſt vltima, illic enim ductor, hic media principium eſt. Atque hæc quidem hoc pacto priora dicũtur. Alio* h *autẽ modo quod eſt cognitione prius quaſi* i *& ſimpliciter prius. Horũ verò aliter priora ſunt, quæ ratione, aliter quæ ſenſu. Ratione.n. vniuerſalia priora ſunt, ſenſu particularia. Ratione etiam prius eſt accidẽs toto ipſo, vt muſicum homine muſico, neque enim tota ratio erit ſine parte, tametſi* k *fieri non poteſt, vt muſicum ſit, niſi aliquid ſit muſicũ. Priores itẽ dicuntur priorũ affectiones, vt rectitudo læuitate: illa enim lineæ, hæc ſuperficiei per ſe affectio eſt. Alia igitur hoc modo priora & poſteriora dicuntur: alia* l *autẽ natura, ea inquã omnia, quæ eiuſmodi ſunt, vt ſine aliis eſſe poſſint, non item ſine eis illa, qua diuiſione Plato vtebatur. Quoniã* m *verò eſſe multis modis dicitur, primo quidẽ ſubiectũ prius eſt, quocirca prius eſt ſubſtãtia. Deinde aliter, quæ ſunt potentia, aliter quæ actu. Quædã enim potentia prius ſunt, quædam actu, veluti potentia quidem dimidiata linea, quam tota prius eſt, pars, quàm totum, & materia,* n *quàm ſubſtantia, actu autem poſterius, quandoquidem toto diſſoluto, adhuc erit actu.*

Ac o *ſanè modo quodã omnia, quæ prius & poſterius dicuntur, vt hac ipſa dicũtur. Quædam enim generationis ordine ſine aliis eſſe poſſunt, quo pacto totum prius eſt partibus: alia ordine corruptionis, qua ratione pars prior eſt toto, eodémque modo res habet in cæteris.*

n *Et materia.* Placet magis, vt ſubſtantiæ nomen hic ſumatur pro tota eſſentia ipſóque compoſito, vt Alexander *a* exponit, quàm pro forma, vt quidam *b* volunt. Itaque videtur Ariſtoteles afferre in exempla partium, primum quidem partes integrantes ſimilares, vt partes lineæ, deinde diſſimilares, vt elementa comparatione miſti, ac demùm eſſentiales, quarum altera, veterum ſententia, erat ens actu, vt aqua, aut quid ſimile, altera accidens adiectum, vt raritas aut denſitas. Vnde quod ait partes poſt diſſolutionem eſſe actu, non de omnibus omnino intelligendum eſt, ſed de integrantibus & materia, quæ ſit ens actu, vel ſi mauis, de partibus, ex quibus ante exiſtentibus res confecta eſt.

a *Com. 20.*
b *Alenſ. in hunc locum. Auenr- cõment. 16.*

Genera.

o *Ac ſanè modo quodam.* Docet omnia genera priorum & poſteriorum modo

omnia priorũ & poſteriorũ ad quod genus reuocari poßint.

aliquo reuocari ad ea, quæ ſunt priora & poſteriora natura. Nam ſi quis exemplum ſumat in toto integro,& partibus integrantibus,vt in tota aqua,quæ in guttas diſſoluenda ſit,intelliget totam exiſtere,vt ens completum, nondum exiſtentibus eo modo partibus:contrà verò ea diſſoluta partes exiſtere, vt entia completa non iam exiſtente tota, quod idem modo aliquo poteſt in reliquis obſeruari. Nam cùm priora omnia,quatenus priora ſunt,non pendeant ex poſterioribus,ſed potiùs poſteriora ex prioribus, non dubium eſſe debet, quin priora modo aliquo eſſe poſſint ſine poſterioribus, cùm interim poſteriora ſine prioribus non poſſint. Non meminit autem Ariſtoteles hoc loco priorum, & poſteriorum dignitate, vt in prædicamentis, vel quia dignitas magis popularis res eſt, quàm Philoſophica, vel certè quia totùm illud genus priorum & poſteriorum,reuocari poteſt ad priora & poſteriora ſecundum poteſtatem,quod hæc vſitatiùs modo illa priora & poſteriora appellentur.

CAPITIS DVODECIMI EXPLANATIO.

De quibus hoc capite Ariſtoteles diſputet.

POTENTIA *a dicitur.* Quoniã extrema parte ſuperioris capitis, cũ de prioribus & poſterioribus natura agerẽtur, ſæpè mentio facta eſt potẽtię & actus,itẽque verbi poſſe, explicat Ariſtoteles hoc loco primùm quidẽ quot ſint potentiarum & potentium genera, deinde quot impotentiarum,& impotentiũ,tertio loco, quæ dicantur poſſibilia & impoſſibilia, poſtremò reuocat omnia,quæ à potentia, aut impotentia dicũtur ad primum ac pręcipuũ genus potentiæ: quæ tractatio, ipſa etiã per ſe,nõ eſt aliena ab hoc loco, cùm pertineat ad diſtinctionem entis in actũ & potentiam. Nã cùm ea in quolibet genere reperiatur cõſentaneum fuit rationi, vt explicato primo gene-

ΚΕΦ. Β′

Δύναμις ἃ λέγεται, ἡ μὲν ἀρχὴ κινήσεως, ἢ μεταβολῆς, ἐν ἑτέρῳ, ἢ ᾗ ἕτερον. οἷον, ἡ οἰκοδομικὴ, δύναμίς ἐστιν ἣ οὐχ ὑπάρχει ἐν τῷ οἰκοδομουμένῳ. ἀλλ᾽ ἡ ἰατρικὴ δύναμις οὖσα, ὑπάρχοι ἂν ἐν τῷ ἰατρευομένῳ, ἀλλ᾽ οὐχ ᾗ ἰατρευόμενος. ἡ μὲν οὖν ὅλως, ἀρχὴ μεταβολῆς ἢ κινήσεως, λέγεται δύναμις ἐν ἑτέρῳ, ἢ ᾗ ἕτερον. ἡ δ᾽ b ὑφ᾽ ἑτέρου, ἢ ᾗ ἕτερον. καθ᾽ ἣν γὰρ τὸ πάσχον πάσχει τι, ὅτε μὲν οὖν ἐὰν ὁτιοῦν οἷόν τε ᾖ παθεῖν, δυνατὸν φαμὲν εἶναι αὐτὸ παθεῖν: ὅτε δὲ οὐ κατὰ πᾶν πάθος, ἀλλ᾽ ἂν ἐπὶ τὸ βέλτιον. ἔτι c ἡ τοῦ καλῶς τοῦτ᾽ ἐπιτελεῖν ἢ κατὰ προαίρεσιν. ἐνίοτε γὰρ τοὺς μόνον ἂν πορευθέντας, ἢ εἰπόντας, μὴ καλῶς δὲ, ἢ μὴ ὡς προείλοντο, οὔ φαμεν δύνασθαι λέγειν, ἢ βαδίζειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν. ἔτι d ὅσαι ἕξεις, καθ᾽ ἃς ἀπαθῆ ὅλως, ἢ ἀμετάβλητα, ἢ μὴ ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ χεῖρον εὐμετακίνητα, δυνάμεις λέγονται. κλᾶται μὲν γὰρ, καὶ συντρίβεται. καὶ κάμπτεται, καὶ ὅλως φθείρεται, οὐ τῷ δύνασθαι. ἀλλὰ τῷ μὴ δύνασθαι, καὶ ἐλλείπειν τινός. ἀπαθῆ δὲ τῶν τοιούτων, ἃ μόλις, καὶ ἠρέμα πάσχει διὰ δύναμιν, καὶ τὸ δύνασθαι, καὶ τὸ ἔχειν πως. *Text. 17.*

Λεγομένης

Quatuor potentiarũ genera.

re entium,antequam ad ſecundum fieret tranſitus,aliqua ex parte traderetur. Dico autem aliqua ex parte, quia luculentior huius diuiſionis tractatio ad lib.9.ſpectat,vbi ſimul agetur de actu,qui hoc loco prætermittitur. Tradit ergo Ariſtoteles initio capitis quatuor genera poteutiarum,quorum primum ac præcipuum eſt potentia actiua,cuius definitio ſic eſt intelligenda.Potentia actiua eſt principium motus,aut mutationis exiſtentis in re diuerſa ab ea,in qua ipſum eſt,aut ſi exiſtentis in ea,in qua ipſum eſt,non eſt tamen illud in ęa per ſe,ſed per accidens. Exemplum principij quod eſt in alia re ab ea,quæ mutatur, eſt ædificandi facultas: eius autem quod eſt in eadem,ſed non per ſe,eſt ars Medicinæ, quæ etſi aliquando eſt in eo qui curatur,non eſt tamen in illo vt curatur,cùm accidat ei,qui curatur habere

Definitio actiuæ potẽtiæ.

bere in ſe principium actiuum curationis.

Hic primùm aduerte Ariſtotelem non loqui de omnibus, ac ſolis potentiis naturalibus pertinentibus ad ſecundum genus qualitatis: tum quia illæ non ſemper ſunt principia agendi, tum etiam quia ars Medicinæ, quæ in exemplum affertur, non ad ſecundum, ſed ad primum genus qualitatis pertinet. Illud etiam aduerte ea ratione excludi ab hac definitione potentiam paſſiuam, quia ſemper eſt in eo, quod patitur, quatenus tale eſt. Poſtremò qualitates motiuas grauium & leuium (vt D. Thomas adnotauit) non comprehendi in hac definitione, vt ſunt principia motus ipſorum grauium & leuium: hoc enim pacto nec ſunt principia motus exiſtentis in alio, ſed in eo ipſo in quo ſunt: nec etiam ſunt in illo per accidens, quo pacto ars Medicinæ eſt in ægroto, ſed per ſe, ac neceſſariò. Itaque non ſunt potentiæ actiuæ ipſorum grauium & leuium quæ mouentur, ſed paſſiuæ, de qua re nono libro diſputandum eſt, & quamquam modo aliquo appellari poſſunt actiuæ potentiæ inſtrumentales generantium, nempè quatenus motum à generantibus profectum exequuntur, tamen ea ratione non comprehenduntur in tradita potentiæ actiuæ definitione, quemadmodum nec inſtrumenta in definitione cauſſæ efficientis ab auctore propoſita c. 2. huius libr. quia non ſũt principia vnde motus proficiſcatur, ſed quædam quaſi media, quibus exercetur.

De quibus potentiis loquatur Ariſtoteles.

Qualitates motiuæ grauium, & leuium an hic definiantur.

CAPVT XII.

Text. 17. *Potentia a dicitur alia quidem principium motus, mutationiſve in alio, aut quatenus aliud eſt. Exempli cauſſa, ædificãdi facultas potentia eſt, quæ non ineſt in eo, quod*

Text. 2. *ædificatur: at medendi ars, cùm ſit potẽtia, ineſſe quidem poteſt in eo, qui curatur, verùm non quatenus curatur. Alia igitur potentia dicitur omnino principium mutationis, aut motus in alio, aut quatenus aliud eſt. Alia verò* b *ab alio, aut quatenus eſt aliud. Qua enim patiens aliquid patitur, eadem interdum quidem, ſi quiduis poſſit accipere, pati illud poſſe dicimus: interdum verò non, ſi quamuis affectionem, ſed ſi eam quæ in melius ducat. Item* c *potentia bene hoc, ac perfectè efficiendi, aut per electionem. Nonnunquã enim eos, qui ſolum ambularunt, aut dixerunt, non benè tamen, aut non vt decreuerant, nõ dicimus poſſe dicere, aut ambulare. Quod eodẽ modo accidit in patiendo. Præterea* d *omnes habitus, quibus res ſunt omnino paſſionis expertes, aut immutabiles, aut nõ facilè in deterius mutabiles, potentiæ dicuntur. Franguntur enim quædã, & conteruntur, & flectũtur, & omnino corrumpuntur non per potẽtiã, ſed per impotentiã, & defectũ aliquẽ. Ex his autẽ ea dicũtur paſſionis expertia, quæ propter potentiam, & quia poſſunt, ac modo quodam ſe habent, vix ac parum patiuntur.*

b *Alia verò.* His verbis definitur potentia paſſiua. Senſus verò definitionis eſt, potẽtiam paſſiuam eſſe principiũ mutationis factæ à re diuerſa ab ea, in qua ipſum eſt, aut ſi ab ea in qua ipſum eſt, non per ſe, ſed per accidens in ea exiſtente. Hoc tantum addit Ariſtoteles huiuſmodi potentiam interdum accipi pro ea qua res patitur, quicquid agens inducit, interdum verò pro ea tantùm, qua patitur aliquid quod emolumentum afferat. Nec enim ſatis propriè dixeris Socratem habere potentiam vt ægrotet, aut vt vincatur, cùm id potius videatur impotentia, ſed vt vincat, aut ſanetur.

Cum

c *Item potentiæ.* Tertium hoc genus potentiæ ſatis apertum eſt ipſo vſu; quæ enim imperfectè facimus, ea ſæpè non per potentiam, ſed per impotentiam agere dicimur, vt ſi quis ineptè oret, aut ineleganter ambulet. Idem verò accidit in patiendo, vt ſi quis difficile curetur, aut doceatur.

d *Præterea omnes habitus.* Hoc genus potentiæ, quod quartum eſt, complectitur omnes formas, quæ obſtant, ne ſubiecta mutentur in deterius, aut ſint in cauſ-

ſa, vt difficilè mutentur, quæ eſt quædam impotentia patiendi detrimentum, vt inferiùs patebit: quo pacto ait Ariſtot. in Prædicamentis durum ſignificare potentiam, quia obſtat quominus aliquid facilè ſecari poſſit, molle autem impotentiam, quia non obſtat. Hac ſignificatione dicere poſſumus, corpora beatorum poſſe poſt reſurrectionem perpetuò viuere ratione eius qualitatis, quam Theologi dotem impaſſibilitatis appellant, ſiue ea in ipſis corporibus ſit, vt *a* quidam volunt, ſiue (quòd *b* ab aliis dicitur) in animis exiſtat, quicquid ea tandem ſit.

Cap. de qualitate.

a Richard. in 4. diſt. 9. q. 2. Palud. in 4. diſti. 44. q. 2. Cap. ibi. q. 2. artic. 3.

b D. Thom. in 4. diſt. 44. q. 2. art. 1. Dominicus Soto in 4. diſt. 49. q. 4. art. 5. & alij.

Impaſſibilitas dos beatorũ, vt poſſit dici potentia.

e *Cum autem potentia.* Colligit ex traditis generibus potentiarum totidem genera potentium. Primo enim modo potens dicitur ex potentia actiua abſolutè, ſiue ea ſit in ipſo, ſiue in aliquo eius inſtrumento, quo pacto dicimus ignem poſſe per ſe naues comburere, hominem verò eſſe potẽtem comburere per ignem.

Potens quot modis dicatur

Λεγομένης e δὲ τῆς δυνάμεως τοσαυταχῶς, καὶ τὸ δυνατὸν ἕνα μὲν τρόπον λεχθήσεται, τὸ ἔχον κινήσεως ἀρχὴν, ἢ μεταβολῆς καὶ γὰρ τὸ ϛατικὸν, δυνατόν τι εἶναι ἐν ἑτέρῳ, ἢ ᾗ ἕτερον, ἕνα f δὲ ἐὰν ἔχῃ τι αὐτοῦ ἄλλο δύναμιν τοιαύτην. ἕνα δὲ ἐὰν ἔχῃ μεταβάλλειν, ἐφ' ὅτι οὖν δύναμιν τοαύτην, εἴτε ἐπὶ τὸ χεῖρον, εἴτε ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ γὰρ τὸ φθειρόμενον δοκεῖ δυνατὸν εἶναι φθείρεσθαι, ἢ οὐκ ἂν φθαρῆναι εἰ ἦν ἀδύνατον. νῦν δὲ ἔχει τινὰ διάθεσιν καὶ αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τοῦ τοιούτου πάθους ὁτὲ μὲν γὰρ τῷ ἔχειν δοκεῖ, ὁτὲ δὲ τῷ ἐϛερῆσθαι τοιοῦτον εἶναι. εἰ δ' ἡ ϛέρησίς ἐστιν ἕξις πως, πάντα τῷ ἔχειν, ἐη ἀντι, ὁμωνύμως δὲ καὶ λεγόμενον τὸ ὄν: ὥϛε τῷ ἔχειν ἕξιν τινὰ καὶ ἀρχὴν, ἐϛι δυνατὸν καὶ τῷ ἔχειν τὴν τούτου ϛέρησιν, εἰ ἐνδέχεται ἔχειν ϛέρησιν. ἕνα g δὲ, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοῦ δύναμιν, ἢ ἀρχὴν ἐν ἄλλῳ, ἢ ᾗ ἄλλο φθαρτικὴν, ἔτι h δὲ ταῦτα πάντα, ἢ τῷ μόνον ἂν συμβῆναι γενέσθαι, ἢ μὴ γενέσθαι, ἢ τῷ καλῶς. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀψύχοις ἐνέϛιν ἡ τοαύτη δύναμις, οἷον ἐν τοῖς ὀργάνοις. τὴν μὲν γὰρ δύνασθαί φασι φθέγγεσθαι λύραν, τὴν δὲ οὐδὲν, ἂν μὴ ᾖ εὔφωνος.

Ἀδυναμία i δέ ἐϛι ϛέρησις δυνάμεως, καὶ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἄρσις τίς. οἷα εἴρηται ἢ ὅλως. ἢ τῷ πεφυκότι ἔχειν, ἢ καὶ ὅτε πέφυκεν ἤδη ἔχειν, οὐ δὲ γὰρ ὁμοίως ἂν φαῖεν ἀδύνατον εἶναι γεννᾶν παῖδα, καὶ ἄνδρα εὐνοῦχον. ἔτι k δὲ καθ' ἑκατέραν δύναμιν ἐστιν ἀδυναμία ἀντικειμένη, τῇ τε μόνον κινητικῇ καὶ τῇ καλῶς κινητικῇ.

Καὶ

f *Alio autem modo.* Altero modo dicitur potens ex potẽtia paſſiua abſolutè, ſed quia non videtur rationi cõſentaneum, vt aliquid dicatur potens, quia pati poſſit, cùm id potiùs cenſeatur tribuendum impotentiæ, vt paulò antè dictum eſt, oſtendit Ariſtoteles id nihilominus ratione aliqua eſſe concedendum. Nã ſi res quæ corrumpitur, non haberet potẽtiam, vt corrumperetur, non vtique corrumperetur. Itaque in iis etiam concedenda eſt potentia, ſiue ea ſit aliquid, cuius cauſſa res in deterius mutari poſſit, vt nimia copia alicuius humoris propter quam quis in morbum incidere valeat, ſiue priuatio alicuius quod poſſit obſiſtere eiuſmodi mutationi, qualis eſt ad ægrotandum imbecillitas potentiæ euacuatiuæ. Cæterùm quia priuationes concipi poſſint, vt habitus (ſiquidem negationes operatione intellectus modo aliquo participare poſſunt rationem entis) ſubdit Ariſtot. dici poſſe in vniuerſum omnia, quæ in deterius pati poſſunt, id poſſe, quia aliquid habeant: ſiue id inde proueniat, quia habeant verum habitum ac principium, id eſt, veram ac realem entitatem, ob quam ſic mutari poſſint: ſiue quia habeant priuationem alicuius impedientis talem paſſionem, eo tamen pacto, quo priuatio haberi poteſt. Neque enim ſimpliciter haberi poteſt, cùm nullius ſit entitatis.

Quæ pati poſſunt qua ratione potentia dici poſſint.

g *Alio verò modo.* Tertio modo dicitur vnumquodque potens, ſi habeat impotentiam patiendi detrimentum ab alio, ſeu (quod idem eſt) quia per nullam potentiam exiſtentem in alio, aut etiam in ipſo, per accidens corrumpi poteſt, aut quouis modo in deterius mutari, ſiue ſimpliciter, ſiue facilè: dicitur autem

hoc

hoc genus potentium ex potentia quarto modo dicta.

h *Porrò autem.* Vt tradat quartum genus potentium, quod dicitur ex potentia tertio modo ſumpta, docet omnia, quæ aliquid poſſe dicuntur, nomine potentium appellari, vel quia ſimpliciter aliquid agere aut pati poſſunt, vel quia impedire valeant, quominus aliquid fiat (quæ pertinent ad tria genera potentium hactenus enumerata) vel quia non ſimpliciter tantùm, atque vtcúmque, ſed rectè etiam agere, aut pati poſſunt, quod pertinet ad quartum, pro quo genere adducit exemplum lyræ.

i *Impotentia verò.* Exponit quid ſit impotentia, docétque nihil eſſe aliud, quam priuationem potentiæ iam explicatæ, quouis modo illa dicatur principium, ſiue agẽdi, ſiue patiendi, ſiue non patiendi detrimentũ. Dein de dupliciter eãdem diſtinguit, primũ quidem iuxta tres modos generales priuationis, quorum vnus eſt pura negatio, alter negatio in ſubiecto apto, non tamẽ temporeà natura præſcripto, vt habeatur forma, tertius negatio in ſubiecto apto, & tempore à natura præſcripto, vt forma inſit, cui ſolus eſt proprius. Cùm ergo impotentia ſit priuatio potentiæ, primo quidẽ modo dicitur mulus priuatus potentia tum generãdi, quę eſt actiua, tum etiam diſcendi, quæ eſt paſſiua, ſecundo autem infans priuatus vtraq; tertio verò vir Eunuchus priuatus priori, mente autem captus, poſteriori. *Impotentia quid ſit, & quotuplex.*

Cùm e autẽ potentia tot modis dicatur, potens quoque vno quidẽ modo dicetur, id quod motus, aut mutationis principium habet. Id enim, quod ſtatus effectiuum eſt, potens eſt, vt aliquid ſit in alio, aut quatenus eſt aliud. Alio f autem modo, ſi quid alium ipſius talẽ habeat potentiam. Alio ſi potentiã habeat, vt in quiduis, ſiue in deterius, ſiue in melius mutari poſſit. Nã & id quod corrumpitur, potẽtiam habere videtur vt corrumpatur, alioqui non corrumperetur, ſi id eſſet impoſſibile: nunc autẽ diſpoſitionẽ quãdam, cauſſámque, & principium eiuſmodi paſſionis habet. Interdum enim quia aliquid habet, interdum quid priuatum eſt, tale videtur eſſe. Quod ſi priuatio modo aliquo eſt habitus, omnia propterea quod habeant, aliquid erunt. At ens æquiuocè dicitur, quare potens aliquid erit, quia & habitum aliquem, ac principium habet, & quia eius priuationem, ſi tamen priuatio haberi poteſt. Alio g verò modo, quia nullam habet eius potentiam, aut principium in alio, aut quatenus aliud corruptionis effectiuum. Porrò h autem hæc omnia dicuntur, aut quia ſolùm contingat fieri aliquid, vel non fieri, aut quia bene. Nã & in rebus inanimis huiuſmodi potentia ineſt, veluti in inſtrumentis. Lyram enim aliã ſonare poſſe dicunt, aliam non poſſe, ſi ſonora non ſit.

Impotẽtia i verò eſt potentiæ priuatio, taliſque principij quædam detractio, quale dictũ eſt, aut ab eo, quòd aptum eſt vt habeat, aut etiã quando aptũ eſt, vt iam habeat. Neque enim eodem modo impoſſibile quis dixerit, puerum generare, quo virũ Eunuchum. Præterea k ꝫ vtrique potẽtiæ eſt oppoſita impotentia, tam ei quæ ſolum mouere, quàm ei quæ bene mouere poteſt.

Αδύνατα

k *Præterea vtrique.* Diſtinguit iterum impotentiam in impotẽtiam agẽdi ſimpliciter, & benè ſeu perfectè agendi, quę eadẽ diſtinctio quadrat in impotentiam patiendi, & in eã quę eſt priuatio impotentiæ patiendi detrimentum. Nam cùm inter potentias numerata ſit impotentia patiendi, meritò eius priuatio inter impotentias cenſebitur: ſiue impotentia patiendi ſumatur ſimpliciter, cuiuſmodi eſt ea, quam habent ſubſtantiæ ſeparatæ, vt corrumpantur: ſiue cum adiectione, id eſt, benè, aut facilè, quo pacto adamas habet impotentiam, vt diuidatur. Erit igitur priuatio huiuſmodi impotentiæ patiendi detrimentum, impotentia quædam, quo pacto impotentia eſt mortalium rerum, quòd non habeant eam impotentiam, vt non lædatur, quam habent immortales. *Impotentia eſt rerũ mortalium, quod non habeant impotentiam vt non lædãtur.*

Αδυνατα,

l *Ἀδύνατα etiam.* Non potuit hoc loco nomen hoc Latinè reddi, quia cùm ſignificet tum impotentia, tum etiam impoſſibilia, quemadmodum vox δύνατα & potentia, & poſſibilia, vtranque ſignificationem initio huius periodi complecti voluit Ariſt. Docet ergo duo eſſe genera τῶν ἀδυνάτων, primùm eorum, quæ dicuntur ab impotentia hactenus expoſita, quæ quidem dicuntur impotentia. Alterum eorum quæ quatenus talia ſunt, non neceſſariò dicuntur ab impotentia, ſed ab ipſa terminorum aut non conuenientia, aut repugnantia, ab ipſa quidem non conuenientia, vt Socratem ſedere cùm non ſedet, à repugnantia verò, vt Socratem eſſe rationis expertem. Atque hæc dicuntur impoſſibilia, quo pacto ἀδύνατον ſumitur cùm poſſibili opponitur. Quia igitur ex dictis perſpicuum erat quotuplex eſſet impotentia, non fuit opus, vt Ariſtoreles plura diceret de generibus impotentium.

Quæ dicantur impotentia.

Quæ impoſſibilia.

Καὶ l ἀδύνατα δὲ, τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀδυναμίαν ταύτην λέγεται, τὰ δ' ἄλλον τρόπον: οἷον δυνατόν τε καὶ ἀδύνατον. ἀδύνατον m μὲν, οὗ τὸ ἐναντίον ἐξ ἀνάγκης ἀληθές. οἷον τὸ τὴν διάμετρον σύμμετρον εἶναι ἀδύνατον, ὅτι ψεῦδος τὸ τοιοῦτον. καὶ οὐ τὸ ἐναντίον, οὐ μόνον ἀληθές, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη, οἷον ἀσύμμετρον εἶναι. τὸ ἄρα σύμμετρον οὐ μόνον ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης ψεῦδος τὸ δ' ἐναντίον τούτῳ, τὸ δυνατὸν, ὅταν μὸ ἀναγκαῖον ᾖ τὸ ἐναντίον ψεῦδος εἶναι: οἷον, τὸ καθῆσθαι ἄνθρωπον δυνατὸν. οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ καθῆσθαι ψεῦδος. τὸ μὲν οὖν δυνατὸν, ἕνα μὲν τρόπον, ὥσπερ εἴρηται, τὸ μὴ ἐξ ἀνάγκης ψεῦδος σημαίνει: ἕνα δὲ, τὸ ἀληθὲς εἶναι, ἕνα δὲ τὸ ἐνδεχόμενον ἀληθὲς εἶναι.

Κατὰ n μεταφορὰν δὲ, ἡ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ λέγεται δύναμις. ταῦτα ο μὲν οὖν τὰ δυνατὰ οὐ κατὰ δύναμιν. τὰ p δὲ λεγόμενα κατὰ δύναμιν, πάντα λέγεται πρὸς τὴν πρώτην μίαν αὕτη δ' ἐστὶν ἀρχὴ μεταβολῆς ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο. τὰ γὰρ ἄλλα λέγεται δυνατὰ, τὰ μὲν τῷ ἔχειν αὐτῶν ἄλλο τι τὸ αὐτὴν δύναμιν, τὰ δὲ, τῷ μὴ ἔχειν, τὰ δὲ, ὡδὶ ἔχειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἀδύνατα. ὥστε ὁ κύριος ὅρος, τῆς πρώτης δυνάμμεως ἂν εἴη, ἀρχὴ μεταβλητικὴ ἐν ἄλλῳ ἢ ἄλλο.

b *Impoſſibile quidem.* Docet hac tertia capitis parte quænam dicãtur poſſibilia & impoſſibilia, quæ quidem ferè ſemper ſumuntur, vt reſpondent enũtiationibus, velut hominem ſedere, hominem eſſe rationis expertem: dico autem ferè ſemper, quia interdum etiã ſumũtur ſine copula verbi, vt homo ſedens, homo rationis expers. Verùm quia in poſſibilibus, & impoſſibilibus hoc poſteriori modo ſumptis ſemper ſpectatur ordo ad enũciationem, meritò Ariſtoteles explicationem accommodat poſſibilibus & impoſſibilibus prioris generis. Primùm igitur ait id eſſe impoſſibile, cuius contrariũ, hoc eſt, contradictorium neceſſariò eſt verum, vt diametrum eſſe commenſurabilem lateri quadrati. Vnde colligitur id quod impoſſibile eſt, neceſſariò eſſe falſum. Poſſibile autem, quod eſt contrarium impoſſibili, id eſſe docet, cuius contradictorium non neceſſariò eſt falſum, veluti hominem ſedere, & quia id cuius contradictorium non neceſſariò eſt falſum, poteſt eſſe aut indifferens ad eſſe, & non eſſe, quod dicitur contingens, vt patet in exemplo tradito, aut determinatum ad eſſe (quod dicitur neceſſarium ſiue ſimpliciter, ſiue ex hypoteſi) vt Socratem eſſe hominem, aut ſedere, cùm ſedet: aut denique ſumi vt commune quid contingenti & neceſſario. Trifariam diuidit poſſibile: in poſſibile commune vtrique, quod vocat non neceſſariò falſum, in neceſſarium, quod appellat id quod verùm eſt, & in contingens propriè dictum, quòd cùm verùm non ſit, poteſt tamen verum eſſe: quæ diſtinctio poſſibilis in libris etiam de Priori reſolutione tradita eſt. *Cap. 3.*

Definitio rei impoſſibilis.

Poſſibilia.

Diſtinctio poſſibilis.

n *Quæ autem.* Obiter occurrit obiectioni, qua quis forſan reprehendat diſtinctionem potentiæ ſuperiùs poſitam, quod non videatur complecti omnia potentiarum genera. Nam apud Geometras in qualibet linea recta dicitur eſſe potentia, vt ex ea ducta in ſeipſam poſſit fieri quadratum, vnde fit, vt ipſum etiam quadratum potentiam talis lineæ appellent: at ea potentia nec actiua eſt, nec

Obiectio ab Ariſtotele diluitur.

nec paſſiua, nec qua res lædentibus reſiſtat, ſiquidem in rebus mathematicis, quia ſunt abſtractæ à motu & actione, non poſſunt tales potentiæ reperiri. Ait ergo Ariſtoteles, potentiam quæ in Mathematicis vſurpatur, non dici propriè, ſed tranſlatitiè, ideo enim linea, dicitur habere potētiam, quia cùm mente in ſe ipſam dicitur (neque enim re ipſa id fieri poteſt) concipitur ex ea quadratum, quòd quidem eſt quodammodo fieri ex illa quadratum, ſed non re vera fieri.

o *Atque hæc quidem.* Docet τὰ δύνατα, poſteriori modo ſumpta, hoc eſt poſſibilia non dici ex potentia vlla, quæ ſit vera & realis, ſed (quod ſubaudiendum eſt) ex ipſa conuenientia, aut non repugnantia terminorum. Obſtare tamen videtur id, quod dicimus, hominē ſedere, eſſe poſſibile ex potentia ſedēdi, quod idem in pleriſque aliis cernere eſt.

Sed dicendū ita intelligendum eſſe Ariſtotelem, quaſi dicat poſſibilia non neceſſariò dici ex potentia, etiam ſi in plurimis dicatur. Atque hac in re diſtinguntur poſſibilia à potentibus, hæc enim quatenus talia ſunt (ſi modo propriè ſumantur) neceſſariò dicuntur ex potentia vera & reali, de qua eſt ſermo: ac poſſibilia dici poſſunt ex potentia logica, quæ nihil eſt aliud, quam ipſa cōuenientia, vel non repugnantia terminorum. *Quid ſit potentia logica.*

Quod autē poſſibilia non neceſſariò dicātur ex potentia reali ex eo patet, quia cōnexiones per ſe, vt hominē eſſe animal, hominem eſſe diſciplinæ capacē, Deū eſſe actum purum, diametrum eſſe incōmenſurabilem lateri quadrati, etſi ſunt poſſibiles, atque adeò neceſſariæ, tamen, cùm nullam habeant cauſſam veram & realem, vt ſupradictum eſt, ex nulla vera potentia poſsibilia appellari poſſunt.

Ἀδύνατα l *etiam partim ex hac impotentia, partim alio modo dicuntur, vt poſſibile & impoſſibile. Impoſſibile* m *quidem, cuius contrarium neceſſariò eſt verùm, quo pacto impoſſibile eſt diametrum eſſe commenſurabilem, quia hoc falſum eſt, & cuius contrarium non modo eſt verum, ſed etiam neceſſarium, nempe eſſe incommenſurabilem. Itaque commēſurabilem eſſe non ſolùm falſum eſt, ſed etiam neceſſariò falſum.* P*oſſibile autem huic contrarium eſt, cùm non eſt neceſſe falſum eſſe contrarium, quo pacto poſſibile eſt hominem ſedere: non enim neceſſariò falſum eſt illum non ſedere. Poſſibile igitur vno quidem modo, vt dictum eſt, id ſignificat, quod non neceſſariò eſt falsū, alio autem, verùm eſſe, alio, quod verum eſſe poteſt.*

Quæ n *autem in Geometria dicitur potentia, tranſlatione dicitur. Atque hæc* o *quidem* ἀδύνατα *non ex potentia dicuntur. Quæ* p *autem dicuntur ex potentia, omnia ad vnam primam dicuntur, hæc autem eſt principium mutationis in alio, quatenus aliud eſt. Cætera enim dicuntur poſſe, partim quod aliquid eorum potentiam habeat, partim quod non habeat, partim quod ſic habeat. Eodemque modo ſe habent* τὰ ἀδύνατα. *Quare propria primæ potentiæ definitio fuerit, principium mutationis efficiens in alio, quatenus aliud eſt.*

Cap.5.q.2. ſect.1. Maius dubium eſt de eo, quod Ariſtoteles ſuperiùs innuere videtur, cùm dixit *partim alio modo* nempe impoſſibilia non ſemper dici ex negatione veræ potentiæ & realis, id enim ea ratione videtur falſum, quia impoſſibilia ideo talia eſſe iudicari debent, quia non poſſunt fieri diuina poteſtate. Dicendum eſt tamen veriſſimum eſſe, quod Ariſtoteles innuit. Ea enim quæ ſimpliciter impoſſibilia ſunt, non ideo dicuntur impoſſibilia, quia fieri non poſſunt diuina poteſtate, ſed potiùs ideo non poſſunt fieri diuina poteſtate, quia ſunt impoſſibilia, id eſt, quia ſunt repugnantia in ſe, & contradictionem inuoluunt, vt hominem eſſe rationis expertem.

Dubitatio. Diſſoluitur. Impoſsibilia non ideo dicuntur, quia non poſſunt fieri diuina virtute, ſed id eo fieri non poſſunt diuina, quia impoſsibilia ſunt.

p *Quæ autem.* Docet hac extrema parte capitis omnia tum potentia & poſſibilia, tum etiam impotentia & impoſſibilia, quæ ex potentia aut impotentia vera ac reali dicuntur, reduci ad potentiam actiuam, quæ primo loco expoſita eſt. Nam cùm potentia paſſiua ex actiua dicatur, & potentia rectè agendi & patiendi pendeant ex actiua ſimpliciter, & paſſiua ſimpliciter, impotentiæ verò ſint

quædam priuationes potentiarum, neceſſariò efficitur, vt quicquid ex vera ac reali potentia aut impotentia dicitur, ad potentiam actiuam redigatur. Secus dicendum eſt de iis, quæ non ex reali potentia, aut impotentia dicuntur, ſed ex logica, vt dictum eſt. Quo loco aduerte bis reperi definitionem potentiæ actiuæ ſine particula, *aut*, quòd ex proprio loco ſuppleri facilè poſſit.

CAPITIS DECIMITERTII EXPLANATIO.

Cur de quantitate prius explicet Ariſtoteles.

Qvantum a dicitur. Explicata ſubſtãtia, & iis quæ illius occaſione expoſita ſunt, perſequitur Ariſtoteles cætera prædicamẽta. Atque ex abſolutis, quæ in ſubſtantia inhærent, ideo priori loco de quãtitate agit, quia quãdocunque qualitas cum quãtitate coniungitur, ſemper quãtitas eſt media inter ſubſtantiã & qualitatẽ, vt merito ſecundarium qualitatis ſubiectum haberi poſſit. In qua explicanda primùm docet, quid ſit quantum, ſeu potiùs quantitas, deinde tradit eius ſpecies, poſtremò docet quæ ſint quanta per ſe, & quanta per accidens: ſumi autem hoc loco quantum pro quantitate ex ipſa diuiſione perſpicuũ eſt, qua quãtum diuiditur in numerum & magnitudinem, quæ ſunt quantitates quædam. Dicũtur porrò quantitates quanta quædam, non quia af-

Quantũ pro quãtitate hoc loco ſumi.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Ποσὸν a λέγεται τὸ διαιρετὸν εἰς ἐνυπάρχοντα, ὧν ἑκάτερον, ἢ ἕκαστον, ἕν τι καὶ τόδε τι πέφυκεν εἶναι. πλῆθος b μὲν οὖν ποσόν τι, ἂν ἀριθμητὸν ᾖ, μέγεθος δὲ, ἂν μετρητὸν ᾖ. λέγεται c δὲ πλῆθος μὲν, τὸ διαιρετὸν δυνάμει εἰς μὴ συνεχῆ: μέγεθος δὲ, τὸ εἰς συνεχῆ. μεγέθους δὲ, τὸ μὲν ἐφ' ἓν συνεχὲς, μῆκος: τὸ δ' ἐπὶ δύο πλάτος: τὸ δ' ἐπὶ τρία, βάθος. τούτων δὲ πλῆθος μὲν τὸ πεπερασμένον, ἀριθμός: μῆκος δὲ, γραμμή: πλάτος δὲ, ἐπιφάνεια, βάθος δὲ, σῶμα. *Text. 18.*

Ετι

fecta ſint quantitate (quo pacto aliquid dicitur album, quia affectum eſt albedine) ſed quia conſtant partibus extenſionis: hac enim de cauſa pro ratione magnitudinis, aut multitudinis partium, dicuntur multa, vel pauca, magna, vel parua. Docet igitur quantitatem eſſe id, quod diuiſibile eſt in ea quæ inſunt, hoc eſt, in partes ex quibus formaliter conſtat, quarum vtraque (ſi duas tantùm habeat) vel vnaquæque (ſi ſunt plures duabus) vnum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe, id eſt, apta eſt, vt deſignetur extra aliam in ipſo toto, quo pacto in binario lapidum deſignantur ſeparatim duæ vnitates, & in linea duorum palmorum duo palmi. Cùm igitur quantum dicitur eſſe diuiſibile, excluduntur entia indiuiſibilia. Cùm additur, in ea quæ inſunt, excluduntur corpora miſta, quæ etſi diuidi ſeu potius reſolui poſſunt in elementa, tamen ipſa elementa non exiſtunt formaliter in miſtis, ſed virtute, vt libro 8. patebit, itémque cætera omnia, quæ quouis alio modo non conſtant formaliter ex iis, in quæ diuiduntur, vt ſuperiora ex inferioribus. Cùm denique additur *quorum vtrumque, &c.* excluduntur ſubſtantiæ compoſitæ ex materia & forma, quatenus conſtant huiuſmodi partibus. Neque enim materia & forma poſſunt in ipſo toto altera extra aliam ſeparatim demonſtrari. Quod ſi quis quærat, qua particula reiiciantur huiuſmodi ſubſtantiæ, earúmque qualitates extenſæ, vt albedo, quatenus diuidi poſſunt in partes extenſionis, videntur enim nulla ratione excludi: reſpondendum eſt, reiici per particulam *diuiſibile*, ſumitur enim pro diuiſiblli per ſe, hæc autem non ſunt per ſe diuiſibilia in partes extenſionis, ſed ratione quantitatis, quæ extendit ſubſtantiam, cui ineſt, & qualitates, quæ in ipſa inhærent. Accipiendum quoque eſt idem verbum, quatenus ſignificat poſſe rem diuidi, aut re ipſa, aut operatione intellectus, ne excludatur numerus, qui nulla ratione poteſt reali diui

Quid ſit quãtitas.

Quæ à definitione tradita reijciãtur.

li diuiſione diuidi, quantumcunque enim vnitates re ipſa ſeparentur, ſemper tamen numerus erit integer, vt ſi partes ternarij lapidum toto diſpergantur cœlo. Eadem ratione non excluditur quantitas cœli, nec quantitas minimi naturalis eius ſpeciei, quæ minorem quantitatem poſcit in minimo naturali, quam cæteræ omnes, vt forſitan terra. Nam etſi hæ quantitates re ipſa diuidi non poſſunt per cauſſas naturales, diuiduntur tamen deſignatione, immo etiam diuidi poſſunt diuina virtute. Quanquam quod attinet ad quantitates, quæ naturaliter diuidi nequeunt, ſatis eſt, quod illis ex ipſa natura quantitatis non repugnet, tametſi ratione ſubiecti repugnet.

Quantitatem cœli & minimi naturalis eſſe diuiſibiles.

b *Ac multitudo quidem.* Suppoſita diuiſione quantitatis in multitudinem & magnitudinem (quæ diuiſio num immediata & adæquata ſit, poſtea dicemus) oſtẽdit primùm multitudinem (nempe rerum permanentium) & magnitudinem eſſe quantitates quaſdam, veras nimirum & reales, ſi modo finitæ ſint, & illa numerari, hæc ſub menſuram cadere poſſit. Non quòd putet infinitionem repugnare quantitati, aut traditæ rationi quantitatis, vt qui tempus æternum à parte priori, ac proinde infinitum ponat, infinitáſque generationes ab æterno præceſſiſſe doceat, eiuſmodique definitionem quantitatis hoc loco tradat, quæ infinitis (ſi dentur) æquè ac finitis conueniat: ſed quia cùm exiſtimet multitudinem infinitam rerum permanentium, & magnitudinem infinitam eſſe res impoſſibiles, & quaſi figmenta quædam ex partibus poſſibilibus conficta, neceſſe eſt dicat eas non eſſe vera entia, ac proinde nec veras quantitates, quare à definitione quantitatis tradita per ens reale, ſiue poſſibile, quod quaſi genus ſubaudiendum eſt, excludendas eſſe.

Multitudinẽ infinitam rerum permanentium, & magnitudinẽ infinitam non eſſe veras quantitates apud Ariſtotelem.

CAPVT XIII.

Text. 18. *Quantum a dicitur, quod diuiſibile eſt in ea, quæ inſunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quiddam, & hoc aliquid aptum eſt eſſe. Ac* b *multitudo quidem quantum eſt quoddam, ſi numerari poſſit, magnitudo autem, ſi ſub menſuram caderet. Porrò* c *multitudo id dicitur, quod poteſtate in non continua diuiſibile eſt, magnitudo, quod in continua. Magnitudinum verò, ea quæ ad vnum continua eſt, longitudo diciur, quæ ad duo, latitudo, quæ ad tria, profunditas. Horum autem multitudo quidem finita, numerus, longitudo: lineæ, latitudo: ſuperficies, profunditas, corpus dicitur.*

Præte

c *Porro multitudo id dicitur, quod poteſtate in non continua diuiſibile eſt, magnitudo, quod in continua.* Docet multitudinem eſſe id, quod in non continua diuidi poteſt, hoc eſt, quod mente diſtingui poteſt in partes ita componentes totum, vt non cohæreant, ſiue continuatæ ſint inter ſe in ipſo toto, magnitudinem verò eſſe id, quod hoc pacto diuidi poteſt in ea, quæ continuata ſunt, & cohærentia. Deſcribit deinde longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ſiue potiùs ex diuiſione magnitudinis innuit quo pacto deſcribi poſſint. Longitudo (vt ex diuiſione colligitur) eſt magnitudo, quæ ad vnum continuata eſt, hoc eſt, ſolum ad punctum: latitudo, quæ ad duo, id eſt, ad punctum & lineam: profunditas, quæ ad tria, ad punctum ſcilicet, lineam, & ſuperficiem. Vel potiùs hoc modo, longitudo, quæ ad vnum continuata eſt, hoc eſt, verſus vnam tantum loci poſitionem: latitudo, quæ verſus duas, profunditas, quæ verſus tres: ſeu, quod idem eſt, linea eſt magnitudo vnius dimenſionis, ſuperficies duarum, corpus trium. Demum ſcribit numerum, lineam, ſuperficiem, & corpus, aítque numerum eſſe multitudinem finitam, lineã longitudinem finitam, &c. ſupplendum eſt enim in cæteris deſcriptionibus verbum *finita*. Vnde patet apud Ariſtotelem lineam infinitam, ſuperficiem infinitam, & corpus infinitum fictas eſſe, non veras quantitates, quemadmodum de magnitudine in communi dictum eſt. Patet etiam latiùs accipi in his deſcriptionibus nomina longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quàm ante pauca verba, quo loco pro finitis tantum ſumebantur.

Quid ſit multitudo.

Quid magnitudo.

Definitio lineæ, ſuperficiei, corporis.

d *Præterea alia per ſe.* Docet quænam ſint quanta per ſe, & quanta per accidens, traditque duo genera quantorum per ſe, & totidem quantorum per accidens. *Quanta per ſe & per accidens.* Quanta per ſe ſunt ea, quæ aut ſecundum eſſentiam ſunt quanta, vt linea, aut ſunt per ſe affectiones eorum, quæ ſecundum eſſentiam quanta ſunt, vt longum ac breue. Vtraque enim dicuntur quanta per ſe, quia quantum ponitur in eorum definitionibus eſſentialibus, aliter tamen ac aliter. Nam in definitionibus priorum ponitur quãtum vt intrinſecum rebus definitis, in definitionibus autem & poſteriorum, vt eorum per ſe ſubiectum. Itaque vt non ſolùm homo, ſed etiam diſciplinæ capax dicitur per ſe animal, ita non ſolũ ſpecies quãtorum, ſed etiam eorum per ſe affectiones, ſiue paſſiones dicuntur per ſe quanta.

e *Graue ac leue.* Graue ac leue non referuntur inter huiuſmodi affectiones per ſe, iuxta Ariſtotelis ſentẽtiam, qui capite ſequenti, & alibi ſępè ea numerat in qualitatibus, ſed iuxta placitum eorum qui putabant multitudinem planorum, ſuperficierùmue eſſe cauſſam grauitatis, paucitatem leuitatis.

Ἔτι d τὰ μὲν λέγεται καθ' αὑτὰ ποσὰ ἄττα, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον, ἡ μὲν γραμμὴ, ποσόν τι καθ' ἑαυτὸ, τὸ δὲ μουσικὸν, κατὰ συμβεβηκός. τῶν δὲ καθ' αὑτὰ, τὰ μὲν κατ' οὐσίαν ἐστὶν, οἷον ἡ γραμμὴ ποσόν τι (ἐν γὰρ τῷ λόγῳ, τῷ τί ἐστι λέγοντι, ποσόν τι ὑπάρχει) τὰ δὲ πάθη, καὶ ἕξεις τῆς τοιαύτης ἐστὶν οὐσίας, οἷον, τὸ πολὺ, καὶ τὸ ὀλίγον, καὶ μακρὸν, καὶ βραχὺ, καὶ πλατὺ, καὶ στενὸν, καὶ βαθὺ, καὶ ταπεινὸν, καὶ e βαρὺ καὶ κοῦφον, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. ἔστι δὲ καὶ τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ μεῖζον, καὶ ἔλαττον, καὶ καθ' αὑτὰ, καὶ πρὸς ἄλληλα f λεγόμενα, τοῦ ποσοῦ πάθη καθ' αὑτά. μεταφέρεται g μέντοι ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ ἐπ' ἄλλα. τῶν h δὲ κατὰ συμβεβηκὸς λεγομένων ποσῶν, τὸ μὲν οὕτως λέγεται ὥσπερ ἐλέχθη, ὅτι τὸ μουσικὸν ποσὸν, καὶ τὸ λευκὸν τῷ εἶναι ποσόν τι, ᾧ ὑπάρχουσι: τὰ δὲ ὡς κίνησις, καὶ χρόνος. καὶ γὰρ ταῦτα ποσὰ ἄττα λέγεται καὶ συνεχῆ, τῷ *Text. 19.* ἐκεῖνα διαιρετὰ εἶναι, ὧν ἐστὶ ταῦτα πάθη. λέγω δὲ οὐ τὸ κινούμενον,* ἀλλ' ᾧ ἐκινήτη. τῷ γὰρ ποσὸν εἶναι ἐκεῖνο, καὶ ἡ κίνησις ποσὴ, ὁ δὲ χρόνος, τῷ ταύτην.

* ἀλλ' ὃ ἐκινήθη.

f *Et per ſe.* Magnum ac paruum, itémque maius & minus tunc per ſeſe, ſiue abſolutè ſumuntur, cùm nulla facta actuali comparatione talia cenſentur, etiam ſi aliqua comparatio præceſſerit, quo pacto dicimus Elephantos eſſe ex magnis, vel maioribus animalibus, canes autem ex paruis, vel ex minoribus, alioquin nullum eorum videtur poſſe abſolutè accipi, præterquam magnum, idque quatenus formaliter ſignificat magnitudinem, quæ eſt ſpecies quantitatis, quo pacto magni

Magnum & paruum quãdo abſolutè accipiantur.

QVÆNAM SIT PRIMA AC FORMALIS RATIO QVANTITATIS.

QVÆSTIO I.

Refutatio ſententiæ eorum, qui formalem rationem quantitatis in eo ponunt, quod ſit menſura ſubſtantiæ. SECTIO I.

De definitione quantitatis triplex ſententia.

CVM multæ ſint rationes definitionéſue quantitatis, quæ ex Ariſtotele colligi ſoleant (dicitur enim & menſura ſubſtantiæ, & id quo res ſunt æquales, aut inequales, & ens finitum, & ens diuiſibile in partes, quarũ alia ſit extra aliam, ſeu vt quidam loquuntur, in partes eiuſdem rationis) quæri meritò *Capr. in 2. d.* poteſt, ſit ne aliqua earum prima, ac formalis ratio quantitatis, an ve- *18 q. 1. & in* rò aliqua alia quærenda ſit. Qua in re tres potiſſimum extant ſenten- *2. diſtin. 3. q. 1. ad 11. Ian.* tiæ, alij enim id concedunt primæ, alij extremæ, alij verò nulli ex *5. Met. q. 20.* propoſitis, ſed aliam priorem quærendam putant: nemo autem eſt, qui

magnitudo non eſt affectio quantitatis,ſed quantitas quædam.

g *Tametſi hæc omnia.* Vt ſi quis dicat magnum aut paruum dolorem, maiorem, & minorem ſcientiam, aut poteſtatem.

h *Eorum autem.* Quantorum per accidens quædam ideo dicuntur quanta, quia ea quibus inſunt, quanta ſunt, ſiue ipſa ſint extenſa extenſione illorum, vt albedo ſiue non ſint, vt ars muſica. Vnde cùm dicimus hoc albũ eſt magnum, hic muſicus eſt magnus, vtraque enunciatio eſt per accidens, tametſi poſterior eſt magis per accidens. Quædam verò non ideo dicuntur quanta, quia ea quibus inſunt, quanta ſint, quaſi non habeant ipſa extẽſionem per ſe, ſed ratione illorũ, vt ea quæ iam expoſita ſunt, ſed quia ipſorum extẽſio & diuiſibilitas ex aliarum rerum extenſione & diuiſibilitate pendet. Huiuſmodi ſunt motus, ac tẽpus. Quamquam enim vtrumque eſt quantum per ſe, & continuum ſecundum eſſentiam, tamen continuitas motus naſcitur ex continuitate magnitudinis, ſupra quam fit motus, quæ continuè pertranſitur: & continuitas temporis ex continuitate motus, vt ipſe etiam 4. Phyſi. lib. docet. Quocirca cùm iſta dicuntur hoc loco affectiones eorum, ex quorum continuitate ipſorum continuitas pendet, impropriè id dictum eſſe accipiendum eſt. Quanquam enim tempus modo aliquo eſt affectio motus, tamen motus, non eſt affectio magnitudinis ſupra quam fit, niſi admodum impropriè. Multa tamen hoc loco ſe offerunt dubia, in quibus enodandis neceſſe eſt non parum immoremur.

Quanta per accidens quot ob cauſas dicantur.

Prӕterea d *alia per ſe quanta quædam dicuntur, alia per accidẽs. Verbi cauſſa, linea quantum eſt quiddam per ſe, muſicum autem per accidẽs. eorum autem quæ per ſe dicuntur, alia ſecundum ſubſtantiam ſunt, quo pacto linea quantum eſt quippiam (in ratione enim, quæ quid res ſit explicat, quantum quid ineſt) alia affectiones ſunt, & habitus eiuſmodi ſubſtantiæ, vt multum, & paucum: longum, & breue, latum, & anguſtum. altum, & humile, graue, e & leue, ac huiuſmodi alia. Sunt etiam magnum, & paruum, maius item, ac minus & per* f *ſeſe, & inter ſe comparata quanti affectiones per ſe, tametſi* g *hæc nomina ad alia etiam transferuntur. Eorum* h *autem, quæ per accidens dicuntur quanta alia quidẽ ſic dicuntur, quem admodũ dictũ eſt, & muſicum & albũ quantum eſſe, quia id cui inſunt, quãtum eſt quiddam: alia verò vt motus, ac tempus. Hæc enim & quanta quædam continua dicuntur, quia illa diuiſibilia ſunt, quorũ hæc ſunt affectiones. Dico autem non id quod mouetur, ſed id quod motũ eſt: Et enim quia illud eſt quãtũ motus etiam quantus eſt, tẽpus autem quia hic quantus.*

Motus, & tẽpus cur dicantur quanta per accidens.

Capite II. tex. 99.

---

qui id tribuat ſecundæ, aut tertiæ, quia apertiùs traduntur per proprietates, vt Ariſtoteles quoque eiſdem locis, vnde ſumuntur docet:

Opuſc. 52. ad finem idẽ docet 1. part. q. 29. art. 1.

Primum. *Prima Diui Tho. videtur.*

PRIMAM ſententiam videtur ſecutus D. Thom. in Opuſc. de natura loci, vbi reiectis aliorum opinionibus concludit rationem quantitatis, quatenus quantitas eſt, eſſe rationem menſuræ. Argumenta pro hac ſententia tria potiſſimum videntur eſſe: vnum quia prædicamenta accidentium diſtinguenda ſunt reſpectu ſubſtantiæ, quantitas autem potiùs reſpicit ſubſtantiam, quatenus eſt eius menſura, quàm quatenus diuiſibilis in ſuas partes. Alterum, quia Ariſtoteles in prædicamentis ex ratione menſuræ probat orationem eſſe quantitatem, *menſuratur*, inquit, *ſyllaba longa ac breui.* Tertium, quia ſpecies quantitatis potiùs colliguntur ex ratione menſuræ, quàm diuiſibilitatis. Ratio enim, cur locus ponitur in prædicamentis ab Ariſtotele diuerſa ſpecies quantitatis à ſuperficie, non eſt alia, niſi quia ſuperſi

Argumenta huius ſententiæ. *Secundum.* *Tertium.*

perficies eſt menſura intrinſeca, locus autem extrinſeca: quod ſi diuiſibilitas potius attendenda eſſet, cùm eodem modo locus ſit diuiſibilis, quo ſuperficies, non diſtingueretur vtique ſpecie à ſuperficie. Verùm hæc ſententia non placet, non ea quidem ratione, quia eſſe menſuram aliis etiam rebus conueniat, vt quidam argumentantur. Duplex enim eſt menſura: Vna perfectionis, qua perfectiſſima quæque ſpecies cuiuſlibet generis dicitur menſura cæterarum: altera extenſionis, quam duplicem ponimus. Vna eſt, quæ metitur per repetitionem, ſiue replicationem, quæ maximè quidem vnitati conuenit (metitur enim vnitas repetitione ſua omnes numeros, & omnes res numeratas quoad extenſionem numeralem) participatione autem quadam vnitatis aliis etiam rebus accommodatur, vt palmo in metienda vlna, & vnciæ in metienda libra, & hemitonio in metiendis interuallis concentuum muſicorum: atque hæc menſura extenſionis ſemper eſt in eodem genere cum re, quam proximè metitur, ſaltem reductiuè, quod dixerim propter vnitatem, quæ non eſt numerus, ſed principium numeri. Altera extenſionis menſura eſt, quæ metitur per accõmodationem, quo pacto ſtadium eſt menſura viæ ſibi adæquatæ, & vlna eius panni, qui vlnam non excedit. Atque hæc menſura eſt, quæ in prima definitione quantitatis intelligi debet, quæ certè ita quantitati conuenit, vt aliis rebus non conueniat, niſi per accidens ratione quantitatis adiunctæ, quo pacto vlna lignea metitur columnam, quia quantitas ligni extrinſecus oſtendit quanta ſit columna. Itaque non ea ratione diſplicet propoſita ſententia, quòd ratio menſuræ, quæ in definitione intelligenda eſt, aliis etiam rebus conueniat, ſed quia non eſt prima ordine naturę: eſſe enim menſuram per accommodationem non eſt ipſa ratio quantitatis, ſed quædam eius proprietas, quemadmodum eſſe menſuram per repetitionem non eſt ratio ipſa vnitatis, ſed quædam illius affectio, vt diximus ad cap. 6. Accedit quod ratio menſuræ formaliter non eſt abſoluta, ſed relatiua: qui autem dicit aliquid eſt menſuram materialiter, ſeu fundamentaliter, non explicat quid illud ſit, neque enim explicabit naturam albedinis, qui dixerit eſſe menſuram aliorum colorum. Ad hæc menſura, vt eſt multorum ſententia, non omnibus quantitatibus conuenit: neque enim conuenit infinitæ, quam dari contendunt, vt lineæ ac ſuperficiei, quibus per gyrum diuiditur columna in infinitas partes proportionales, neque item conueniret motui cœleſti aut tempori, ſi Mundus ab æterno extitiſſet, vt Ariſtoteles putauit. Nam quod quidam cùm ipſo Ariſtotele dicunt, vt infinitum dicatur menſura, ſatis eſſe ſi per partes menſuret, non ſatis eſt pro reſponſione, ſic enim infinita etiam multitudo eſſet numerus, cùm per partes numerari poſſit.

Non videri probabilem. — *Duplex menſura, vna perfectionis.* — *Altera extenſionis.* — *Cur non ſit probabilis ſententia oſtenditur.* — 1. — 2. — 3.

SED quicquid dicendum ſit de ea quæſtione, num aliquid infinitè extẽſum dari poſſit in rerum natura: hoc ſaltem certũ eſt, poſſe quantitatem concipi infinitam ſiue ſecundum multitudinem, ſiue ſecundum magnitudinem, ídque ſæpè vtile eſſe Mathematicis. Hinc enim fit, vt Ariſt. 6 lib. Topic. meritò reprehendat illam rectæ lineæ definitionem, cuius medium non exit ab extremis, quia non conueniat infinitæ,

An poſſit dari aliquid infinitè extenſum. — *Cap. 3.*

finitæ, quæ tamen ſi non dari, certè concipi poteſt. Eodémque modo non rectè definietur multitudo, ſi dicatur numerabilium vnitatum collectio, quod ea infinitæ multitudini non congruat, id quod etiam quoad vtrumque genus quantitatis continuæ ac diſcretæ, ex Ariſtotelis ſententia perſpicuum eſt, cùm ſæpè dicat hanc diſiunctionem, finitum eſſe aut infinitum, eſſe proprium quantitatis, quod quidem falsò, aut ſaltem ineptè diceretur, ſi infinitio quantitati, ſaltem quatenus concipi à nobis poteſt, repugnaret. Ita patet non eſſe approbandam propoſitam ſententiam, nec puto D. Thomam eam ſecutum eſſe, cùm iuxta veram intelligi poſſit, vt inferiùs patebit.

3. Phyſ. c. 4. textu 24. & alijs pleriſque locis.

Ad finem ſect. 4.

QVARE ad primum pro hac opinione argumentum dicendum eſt: ea quidem ex parte rectè definiri quantitatem, quæ ad ſubſtantiã refertur, ſed tamen definitionem tradi per affectionem quandam, non per id, quod primo in quantitate cernitur.

Soluuntur argumenta pro hac opinione poſita.

AD SECVNDVM: non colligi ex loco citato traditam definitionem ſed hanc potius, quantitas eſt quæ ſuis partibus menſuratur: quæ definitio de menſura per repetitionem intelligenda eſt. Verùm hæc non eſt quantitatis propria, neque item quãtitatem explicat per habitudinem ad ſubſtantiam, quod illi in ratione quantitatis neceſſarium eſſe dicunt.

AD TERTIVM dices: locum nec re vera, nec Ariſtotelis ſententia eſſe ſpeciem quantitatis, vt infrà patebit.

Refutatio ſententiæ dicentium rationem formalem quantitatis in diuiſibilitate conſiſtere.

SECTIO II.

SECVNDAM ſententiam, quæ aſſerebat rationem formalem quantitatis in eo conſiſtere, quòd ſit diuiſibilis in partes eiuſdem rationis, plerique ſunt qui amplectantur, præſertim ex ſectatoribus D. Thomæ, qui eam etiam illi adſcribunt: eam verò primum ex eo probant, quia eſſe diuiſibilem in partes eiuſdem rationis conuenit per ſe, ac primò quantitati, ſubſtantia enim, & qualitates materiales, & cætera omnia, quæ diuiduntur in partes eiuſdem rationis, vt aqua, vt candor, & calefactio non diuidũtur per ſe in huiuſmodi partes, ſed ratione quantitatis: quantitas autem diuiditur hoc pacto, non ratione alterius, ſed ratione ſui. Deinde, quia Ariſtoteles hoc libro, in quo naturas ſummorum generum perquirit, nullam aliam rationem quantitatis affert, immo etiam ſpecies quantitatis ex varia diuiſibilitatis ratione conſtituit: quod non feciſſet, niſi formalem rationem quantitatis in ipſa diuiſibilitate poſitam eſſe credidiſſet.

Sco. in prædi. q. 17. Capr. in 2. diſt. 3. q. 1. ad 11. & diſt. 19. q. 1. ad 2. contra primã concluſionem Sonc. 5. Met. qu. 21. Chry. Iauellus 5. Metap. q. 20. & alij.

Secunda opinio Scoti.

Probatur. 1

2

POSTREMÒ, quia formalis ratio cuiuſq; rei eſt ea, quæ illi primò conuenit ordine naturæ, nulla aũt eſt, quæ prius naturæ ordine tribui poſſit quãtitati, cũ cæteræ omnes, quæ circũferuntur, ſint poſteriores. 3

Vt quidam apud Niphũ 5. Meta. diſp. 9.

SVNT quibus hæc ſententia ideo non placeat, quia diuiſibilitas æquiuocè conueniat quantitati cõtinuę & diſcretæ. Dicunt enim diuiſibile

Vt à quibuſdam opinio hæc improbatur.

bile eſſe, ſoli quantitati continuæ ſimpliciter conuenire, cùm quantitas diſcreta ea ratione, qua eſt diſcreta, ſit actu diuiſa, nec ſit diuiſibilis, niſi quatenus eſt vnum quodam modo, vt loco, aut conceptu. Quapropter eorum quidam ſic intelligunt definitionem Ariſtotelis, ac ſi dixiſſet, quantum eſſe diuiſibile in partes, quæ vel omnes ſimul ſint aliquid vnum, vt in continuis, vel earum ſingulæ, vt in diſcretis: ſiquidem partes eiuſdem continui ſunt ipſum continuum, quod eſt vnum quid: partes autem diſcreti non ſunt vnum, ſed multa.

Impugnatio eiuſmodi cur non placet. Ea tamen ratione non placet impugnatio, quia non rectè exponit verba illa *quorum vtrumque*, neque enim ſenſus eſt *quarum partium omnes ſimul*, ſed *quarum vtraque per ſe ſi totum duabus tantum conſtet*, vti diximus: neque item illa *aptum eſt eſſe* rectè explicantur. Senſus enim non eſt, quod partes iam ſint vnum aliquid, ſed quod eſſe poſſint per deſignationem vt expoſuimus: alioqui rectè forſitan dicunt quantitatem diſcretam non eſſe diuiſibilem ſimpliciter, quia forſitan non eſt vnum ens per ſe, & ſimpliciter indiuiſum, vt inferiùs patebit. *Aliorum impugnatio.* Alij ea ratione reiiciunt propoſitam ſententiam, quod diuiſibilitas, ſit relatio quædam, in qua certum eſt non poſſe conſiſtere formalem rationem entis abſoluti: item quia potentia ad diuiſionem eſt in eo prædicamento, in quo eſt ipſe actus diuiſionis, actus autem diuiſionis non eſt in prædicamento quantitatis. Poſtremò, quia formalis ratio quantitatis eſt vna, potentiæ autem ad diuiſionem tot ſunt in quantitate, quot diuiſiones in ea fieri poſſint, vt in binario eſt vna, quia vnica tantum diuiſione poteſt diuidi, in ternario duplex, quia duabus, & in qualibet quantitate continua infinitæ, quia infinities Quod autem tot ſint potentiæ ad diuiſionem, quot diuiſiones poſſibiles, ex eo probant, quia iuxta ſententiam Ariſtot. 3. Phyſ. poſſe ægrotare: & poſſe ſanari non ſunt idem, ſed plura, quia ſanare & ægrotare plura ſunt. *Apud Nyphum ibidem.* *Cap. 1. tex. 10.*

Refellitur. Sed quicquid de poſterioribus duabus rationibus dicẽdum ſit, certè falſum videtur, quod aſſumitur in prima: Diuiſibilitatem eſſe relationem, cùm ſit abſolutum quid, quod potiùs aptitudo ad diuiſionẽ, quàm potentia appellatur. Deinde, quia aptitudo quantitatis ad diuiſionem eſt poſterior quantitate, tanquam proprietas quædam illius, ac proinde poſterior ratione formali quantitatis. Poſtremò, quia non rectè exponunt diuiſibilitatem quantitatis, cùm eam dicunt eſſe in partes eiuſdem rationis. Qualitates enim, quæ habent latitudinem gradualem, vt conſtant gradibus eiuſdem rationis, ita ſunt diuiſibiles in partes eiuſdem rationis.

Soluuntur argumenta huius ſententiæ. Qvocirca ad primum huius ſententiæ argumentum dicendum eſt: etſi definitio quantitatis eo pacto explicata conueniat quantitati per ſe, ac primò, id eſt, reciprocè, non tamen inde rectè colligi poſſe illam eſſe rationem formalem quantitatis, ſi quidem definitio quæ traditur per primam proprietatem iſto modo conuenit per ſe primò rei, quæ definitur, nec tamen eſt ratio formalis illius, vt ſi dicas, homo animal diſciplinæ capax.

Ad ſecundum ſæpè apud Ariſtotelem explicari natura rerum per earum proprietates, quod ſanè fit hoc loco, cùm in definienda quantitate,

titate,tum in explicanda multitudine ac magnitudine, & inſinuanda diuiſione quantitatis in vtramque: nec verùm eſſe, quod omnes ſpecies collectæ ſint ex diuiſibilitate, cùm hæ tres linea, ſuperficies, & corpus potiùs collectæ ſint ex compoſitione, ſiue ex coniunctione partium per terminos communes.

Ad tertium dicendum, & ſi fortè aliquis non inueniat priorē rationem,tamen ſatis eſſe ſi oſtendatur neceſſariò dandam eſſe aliam, quæ prior ſit,quod certè oſtenſum videtur.

Vera explicatio quæſtionis.

Sectio III.

Sco.5.Meta. quæſt. 9. Ant. And. 5.Met.q.10.

Tertia ſententia Scoti, & ſectatorum.

Tertiam ſententiam ſequitur hoc loco Scotus,& alij complures tum hic,tum alibi aſſerentes diuiſibilitatē in partes eiuſdem rationis eſſe primā rationē quantitatis, eámque deinde ſequi illam, finitum eſſe aut infinitum: tū illam quo aliquid eſt æquale aut inæquale: poſtremò eſſe menſuram ſubſtantiæ,proinde nullam ex quatuor definitionibus traditis eſſe rationē formalem quantitatis,ſed aliam priorē omnibus, & quamquam in eo peccāt,quod non rectè exponunt diuiſibilitatem quantitatis, quemadmodū nec ſuperioris opinionis auctores:tamē ea ratione rectè ſentiunt, quod aliam priorem rationē quærendam exiſtimant,tametſi quænam illa ſit minimè tradant. Crediderim igitur rationem formalem quantitatis eſſe, ens per ſe extenſum: conuenit enim omnibus ac ſolis quantitatibus,& ex ea primùm manat diuiſibilitas in partes extēſionis,nec alia poteſt reperiri prior. Quòd enim omnibus cōueniat,inductione patet,nec alius ſubit ſcrupulus, niſi de numero qui non videtur extenſio, ſed multitudo. Ac fateor quidem impropriè numerum dici extenſionem. Verùm ſi extenſum eſſe ſumatur pro eo, quòd eſt habere partem extrà partem, vt ſuprà expoſuimus,æquè illi accommodabitur extenſionis nomen,ac cæteris quantitatibus,Quod autem ſolis quātitatibus conueniat:ex eo patet, quia ſi quid aliud extenſum eſt,non per ſe, ſed per quantitatē extenſionem habet,vt patet in aqua,in candore, & ſimilibus. Vt enim ſubſtantia, quia ſola per ſe exiſtit præbet cæteris exiſtentiam, ita quantitas quia per ſe extenſa eſt:cæteris quoque quæ extenſa ſunt extenſionem confert,ſed hoc intereſt,quod cætera præter ſubſtantiam:ita exiſtunt per ſubſtantiam,vt ipſa etiam propriam habeant exiſtentiam: cætera autem quæ per quantitatem extenſa ſunt,non aliam extenſionē habent, niſi ipſius quantitatis.Quòd verò ex hac ratione primò oriatur diuiſibilitas in partes extenſionis,ſiue quarum alia ſit extra aliam luce clarius eſt, cùm ex eo quòd res habet partes: proximè ſequatur poſſe in eas ſaltem deſignatione mentis diuidi. Quod denique non poſſit reperiri alia prior,ex eo patet,quia hæc ratio eſt poſitiua, nec traditur per aliquid pertinens ad aliud Prædicamentum, ſed per id, quod per ſe ſpectat ad Prædicamentum quantitatis: in eodem autem Prædica-

Quæ ſit formalis ratio quantitatis ex vera propriáque ſententia.

An numerus propriè dicatur extenſio.

Quo pacto ex hac ratione formali oriantur paſſiones quantitatis.

mento non dãtur rationes generales plures vna, alioquin plura eſſent ſumma genera in eodem Prædicamento. Itaque hæc enunciatio, quantitas eſt diuiſibilis, pertinet ad ſecundum modum dicendi per ſe, quemadmodum hæc, color eſt viſibilis, vt Ariſtote. docet 2. libr. de Anima, cap. 7. hæc autem quantitas eſt extenſa, ſeu potiùs extenſio pertinet ad primum. Quamquam ſi diuiſibile ſumatur loco eius entitatis quam ſequitur diuiſibilitas, quemadmodum rationale (quod alioquin ſignificat habens intellectum ratiocinatiuum) ſumitur in definitione hominis pro differentia naturæ humanæ, ex qua manat potentia ratiocinandi, nihil erit incommodi ſi prædicatio hæc, quantitas eſt diuiſibilis, dicatur primi modi, quo forſitan ſenſu intelligendus erit D. Thomas, cùm rationem formalem quantitatis in diuiſibilitate conſtituit: fortè enim hæc non accepit formaliter, ſed materialiter, vt cùm alibi a dicit ens mobile eſſe ſubiectum philoſophiæ naturalis, mobile enim non ſignificat formaliter ſubſtantiam materialem, quæ naturalis Philoſophiæ ſubiectum eſt, ſed primam eius paſſionem, id quod etiam ſæpè facit Ariſtoteles vt cap. 6. b huius libri, cùm ait: *eſſe vnius alicuius numeri principium eſſe*, ſatis enim vel ex eodem capite conſtat eſſe vnius, ſiue rationem formalem vnius Ariſtotelis c ſententia non in eo conſiſtere, quod ſit principium numeri, ſed in eo quod ſit indiuiſum: ſed idcircò id dictum eſt ab Ariſtotele (vt idem D. Thomas d eo loco exponit) quia eſſe principium numeri eſt, quædam proprietas vnius, quæ quidem locum rationis formalis ſubire poteſt, quo etiam pacto non erit abſurdum, ſi dicamus ſanctum Doctorem, imitatione quoque Ariſtotelis dixiſſe rationem formalem quantitatis eſſe rationem menſuræ, quod menſura per accommodationem ſit proprietas quædam quantitatis.

Quãtitas eſt diuiſibilis, pertinet ad ſecũdum modum dicẽdi per ſe. Quantitas eſt extenſa ad primum.

Text. 66.

Ens mobile vt dicatur ſubiectum Philoſophiæ naturalis.

Exponitur locus Ariſtot.

a *In procœmio lib. de Naturali auſcu. & alijs in locis.*

b *Tex. 12.*

c *Hoc libr. ca. 6. text. 12.*

d *Lect. 15.*

Obiecta quædam contra approbatam ſententiam.

Sectio IV.

Primum argumentum.

SVNT tamen non leuia argumenta, quæ contra hanc ſententiam obiici poſſunt. Vnum eſt, quod ex ea ſequatur nihil omnino ſiue ſubſtantia ſit, ſiue qualitas, ſiue quiduis aliud, poſſe eſſe extenſum ſine quantitate, quod ex eo falſum videtur, quia quemadmodum diuina virtute fit, vt conſeruetur quantitas panis ſine ſubſtantia: ita videtur fieri poſſe, vt conſeruetur ſubſtantia panis per ſeſe, ſublata quantitate, quod ſi fiat, adhuc ſubſtãtia ſuam habebit extenſionem, quandoquidem adhuc obtinebit ſuas partes integrantes, quibus verè ac intrinſecus conſtabat, ante quàm eius quantitas auferretur. Quod idem argumentũ ſumi poteſt ex candore panis, qui eadem panis quantitate dicitur extenſus per accidens.

Secundum.

ALTERVM ex approbata ſententia effici neceſſariò negãdum eſſe id, quod in libris de Generatione videmur oſtendiſſe, nec in rarefactione acquiri nouam quantitatẽ, nec in condenſatione aliquid præexiſtentis amitti. Si enim quantitatis natura in extenſione conſiſtit, quandocunq; res in rarefactione acquirunt nouam extenſionem, non dubium

1. lib. ad c. 5.

dubium videtur,quin acquirant nouam quãtitatem,eodemq; modo, cùm in condenſatione admittant aliquid præexiſtentis extẽſionis,qui fieri poteſt,vt aliquid quantitatis non amittant.

Quantitas corporis Chriſti latet ſub ſpecie panis in Euchariſtia.

Tertio ò nunquam fieri poſſe,vt quantitas ſit non extenſa,quod videtur pugnare cum ſacro Euchariſtiæ myſterio:latet enim ſub ſpeciebus panis quantitas corporis Chriſti quanta eſt in cœlo, quæ tamen ſi in ſacra Euchariſtia extenſa eſſet,occuparet vtiq; locum,atque adeò tantum,quantum occupat in cœlo, cùm tamen ſub illis ſpeciebus nullo pacto locum occupet non ſolum circumſcriptiuè, ſed ne definitiuè quidem,vt Theologi oſtendunt.

D.Tho.3.p.q.76.art.5.Et Doctores in 4.ad diſt.10. & 11.
D.Tho. quod lib.7.arti.10. Idem ſenſit Herueus in 4. diſt. 12. q.1. art.2.& alij.
Solutio 1.
Candorẽ poſſe à Deo conſeruari extra omnem ſubſtantiam, & quantitatem.

Verum ad primum dicendum,quod quidẽ attinet ad candorem panis, idem ſentiendum eſſe quod de ſubſtantia panis: poteſt enim conſeruari,non ſolùm ſine ſubſtãtia, vt patet ex ſacra Euchariſtia,ſed etiam ſine quantitate:tametſi hoc D.Thomas, & ferè omnes eius ſectatores negant, non tamen hoc pacto erit extenſus non ſolùm per ordinem partium ad dimenſiones loci, ſed ne per ordinem quidem partium ad totum ipſum candorem, ſed habebit ſuas partes integrãtes, quibus erat extenſus in pane, confuſas inter ſeſe & ſine ordine, quemadmodum dicemus de ſubſtantia.

Quo pacto fiat intenſio qualitatum.

Ad ſecundum quemadmodum contingens eſt in calore,vt habeat maiorem aut minorem latitudinem gradualem, quod eſt intendi & remitti:nec tamen eſt contingens ſed neceſſarium,vt habeat aliquam latitudinem gradualem, eo quòd calor quantumcumque remiſſus ſit, aliquam neceſſe eſt habeat gradualem latitudinem,ita contingens eſſe in quantitate,vt habeat maiorem,aut minorem extenſionem,quod eſt extendi & contrahi,nec tamen contingens eſſe, ſed neceſſarium, vt habeat extenſionem aliquam: quandoquidem omnis Quantitas, quantumcumque parua ſit,ſuam neceſſe eſt extenſionem habeat, ſeu potiùs eſſentialiter ſit extenſio.Sed in hoc eſt diſcrimen,quod calor & aliæ qualitates intenſibiles,non intenduntur aut remittuntur,niſi noua qualitate graduali accedente:aut veteri,vt ſic dicam,recedente,(vt habet veriſimilior opinio.) Quantitas autem extenditur & contrahitur,non tantum noua quantitate adueniente,aut veteri recedente,ſed etiam nulla noua adueniente, aut recedente veteri: quod alibi ex eo oſtendimus,quia noua quantitas in eadem re naturali: niſi cùm noua materia aduenire non poteſt:vetus etiam niſi cum veteri materia non recedit,quod ſecùs accidit in qualitatibus.

Duplex quãtitatis extenſio.
D.Tho.in 4. d.10.q.vnica ar 3.Scot.ibi. q.1.ar.2.Ric. ibi.Mai.ibi. q.3.Ferra.4. con.Gent.ca. 57t commu. Et Doctores in 4.ad diſt.10.
Vera illarum poſſit à quantitate ſeparari.

Ad tertium ſic occurres, duplicem eſſe extenſionem quantitatis, vnam quæ dicitur ordo partium in toto: alteram quæ vocatur ordo partium in loco vt D.Tho.Scot.& cæteri Theologi diſtinguunt.Prior extenſio cernitur in quãtitate Socratis.Quatenus alię partes ſunt poſt alias,aut ante illas nulla habita ratione loci,quo pacto caput,manus, ac pedes,eorúmque quantitates ſunt extremæ partes: cæteræ autem ordine quodam mediæ,ídque quouis modo Socrates ſe habeat ad locum,ſiue ſedeat,ſiue cubet,ſiue ambulet,aut quouis alio modo inflectat membra. Atque hæc extenſio dicitur ab Ariſtotele in Prædicamentis ſitus partium in toto,proinde cùm ea ſit eſſentialis quantitatis

continuæ permanenti,quam hoc loco appellat magnitudinem, nulla poteſtate ab illa ſeparari poteſt. Poſterior extenſio cernitur in eadem quantitate Socrates,quatenus eſt coëxtenſa loco, in quo eſt Socrates, v.g. ſi Socratis ſtat,caput,eiúſque quantitas occupant ſupremam partem loci:pedes autem,eorúmque quantitas infimam,& partes mediæ corporis medias loci partes, contrà verò ſi contrariam habeat poſitionem. Atque hæc extenſio pertinet ad Prædicamentum Situs, poteſtq; (cùm poſterior ſit) virtute diuina ſeparari: tametſi nonnulli ex Theologis minùs probabile id eſſe putent, Ethnici verò Philoſophi impoſſibile. Quod enim id fieri poſſit,patet ex corporibus beatorum, quæ non minus poſſunt habere plures partes in eadem parte loci, vt duas manus, aut duos pedes: immo & omnes quotquot voluerint, quàm poſſunt in eodem loco ſimul eſſe cum aliis corporibus. Quod ergo obiectum eſt de ſacro Euchariſtiæ myſterio, facilè hac ipſa diſtinctione diluitur. Nam magnitudo corporis Chriſti tantam habet extenſionem prioris generis ſub ſpeciebus panis, quantam habet in cœlo. Cæterùm quod attinet ad poſteriorem, nullam prorſus ſub eis habet, cùm modus exiſtendi in eo ſacramento, non ſit modus exiſtendi in loco,vt obiectum eſt.

Duran.in 4. d.44.q.6.Et Palu.ibid.3.

Corpora beatorum poſſunt habere plures partes in vna parte loci.

Chriſtus Dominus in Euchariſtia quã habeat extenſionem.

QVONAM PACTO QVANTITAS diſtinguatur à rebus quantis.

QVÆSTIO II.

Opinio Nominalium de identitate quantitatis cum rebus quantis.

SECTIO I.

Okam in 4. ſent. q.4.& Quodl. 4. q. 30.& in prædi.c.de quantitate, & fuſè in tractatu ſuo de ſacramento altaris. Gabr.in 4.d. 10. q. vnica, & d.12. q.1. ar.1.Videeundem lect. 43. ſuper canonẽ eandem ſentẽtiam tuetur Adamus in 4.quæſt.5.& Aureo. apud Capr. in 2. d. 18.qu. vnica, art.2.

EXPENDENDVM deinde eſt hoc loco,quonam pacto quantitas diſtinguatur à ſubſtantia, & à cæteris entibus, quæ dicuntur quanta, hæc enim diſputatio non modo ad maiorem explicationem eorum quæ dicta ſunt, non parum confert, ſed etiam ipſa per ſe digna eſt,quæ hoc loco non prætermittatur.

Exponitur ſententia Nominalium.

SENTENTIA Nominalium eſt,quantitatem non ſolùm non diſtingui realiter à rebus,quæ dicuntur quantæ,vt à lapide,& à candore expanſo in lapide: ſed ne formaliter quidem, quaſi ſit alia entitas diſtincta ab entitatibus illorum, ſed vnamquamque earum rerum dici quantitatem quatenus connotatur,ſeu ſignificatur habere partem extra partem, & quia putant res quas dicimus, habere magnitudinem, hoc eſt,longitudinem, latitudinem, aut profunditatem, ibi ſolùm habere huiuſmodi partes,vbi commenſurantur huiuſmodi dimenſionibus, non eſſe re vera quantas, qua ratione putant corpus Chriſti, & eius accidentia corporea non eſſe quanta in ſacramento Euchariſtiæ. Argumenta quibus hæc ſententia confirmatur hæc ſunt præcipua.

Argumenta huius opin.

PRIMVM,

Cap. de ſubſtantia.

PRIMVM quia quod ad magnitudinem attinet, id planè Ariſtotelem docuiſſe volunt in Prædicamentis, cùm dixit maximè proprium eſſe ſubſtantiæ ſuſcipere contraria: id enim, inquiunt, verum non eſſe, ſi magnitudo eſſet diſtinctum ens à ſubſtantia, & immediatum ſubiectum accidentium corporalium, vt credunt ij, qui quantitatem à ſubſtantia diſtingunt, quis enim neget magnitudinem lapidis, viciſſim ſubeſſe contrariis qualitatibus & motibus?

DEINDE quia non ſunt à Philoſophis multiplicandæ entitates rerum, ac multò minùs res ipſæ, cùm pauciores ſufficiunt ad reddendam rationem eorum, quæ rebus accidunt (quo argumento vſus eſt Ariſtoteles in Phyſicis ad ponenda tantùm tria principia rerum naturalium (nihil autem opus eſt ſiue re vlla, ſiue etiam entitate diſtincta à rebus quantis, vt reddatur ratio effectorum quantitatis, cùm ſatis ſit dicere quamlibet rem quantam per ſe ipſam habere partem extra partem, & per ſe ipſam replere locum.

TERTIVM quia quod per ſeipſum, & per partes ſuas intrinſecas ita eſt præſens alicui quanto, vt totum ſit præſens toti, & partes partibus, per ſeipſum habet partem extra partem, ac proinde per ſeipſum, & intrinſecus eſt quantum: omnis autem ſubſtantia naturalis eſt præſens per ſeipſam alicui toti quanto (ſaltem illi quantitati, qua ipſum dicitis informari) & partes item partibus: igitur omnis eiuſmodi ſubſtantia eſt per ſe ipſam formaliter & eſſentialiter quanta: quò fit, vt non ſit opus addere aliam entitatem, ac multò minus rem aliam, per quam ſit quanta.

D.Tho.3.p.q.77.art.2.& in 4.d.12.q.1.art.1.quæſtiuncula 3. Scot.in 2.d.2.q.9.& in 4.diſt.12.q.2. Dur.in 4.d.12.qu.1.Ric. in 4.d.12.ar.1.q.1.Argē. in 4.d.12.q.1.Aegid.Ro. Theorem.36.& 38.& 39. Capr.in 2.d.18.qu.vnica. Mai.in 4.d.12.q.2.Her. quo.1.q.15. Et eſt communis Doctorū ſententia.

POSTREMÒ, quia quamlibet rem abſolutam poteſt Deus ſine eius mutatione locali conſeruare ſublata alia abſoluta poſteriori, ac proinde ſeruare lignum ſublata eius quantitate (ſi res eſt alia) non mutata ſubſtantia ligni: hoc autem dato quærunt, num partes ligni, quæ erant ſub partibus ſublatæ iam quantitatis, adhuc diſtēt inter ſe, an non, ſi diſtant: ergo lignum eſt quantum ſine quantitate illa ſublata, quam donabatis, ſi non diſtant: ergo mutatæ ſunt loco, quod repugnat hypotheſi, atque hæ duæ poſteriores rationes ad alias etiam ſpecies magnitudinis ſuo modo accommodari poſſunt.

Vera ſententia de diſtinctione Quantitatis à rebus quantis.

SECTIO II.

Oppoſitam ſententiā eſſe communem.

IN oppoſita ſententia ſunt D. Thomas, Scotus, Durandus, & reliqui omnes ſcolaſtici, quæ vt longè probabilior & doctrinæ Ariſtotelis, ac penè omnium veterum planè conſentanea, à nobis amplectenda eſt. ſentiunt itaque quantitatem diſtingui à rebus quantis non modo formaliter, ſed etiam realiter, ſi non ab omnibus, certè à quam plurimis: quod addimus, quia ſunt quædam à quibus multi ac meritò quidem probabile putant quantitatem non diſtingui realiter, eiuſmodi eſt figura globi, à qua volunt magnitudinem eius re ipſa non diſtingui, ſunt etiam alia, à quibus non diſtinguuntur formaliter, ſed modaliter tantùm, vt locus à ſuperficie corporis ambientis.

Ab Ariſto. auctoritate confirmatur. HANC ſententiam ſaltem quoad diſtinctionem formalem, planè ſupponit Ariſtoteles tanquam per ſe notam in diſputatione illa, quã 1. Phyſicorum contra Parmenidem & Meliſſum inſtituit: ex hoc enim quaſi principio, quod ſubſtantia, quantitas, & qualitas ſint diuerſa entia inter ſe procedit ille ad eorum ſententiam euertendam, vt latè eo loco patet. Docet item in eadem diſputatione, & in ea, qua eodem libro Anaxagoram impugnat, ſubſtantiam ex ſe non eſſe diuiſibilem, ſed ratione quantitatis, quod idem potiori ratione dicendum erit de qualitate, & cæteris quæ dicuntur quanta. Ad hæc vbicunque de Prędicamentis diſtinctè loquitur, non minùs diſtinguit ſubſtantiam, & qualitatem à quantitate, quàm ſubſtantiam, & quantitatem inter ſe. Denique non tam ſæpè inueheretur in Pythagoricos facientes quantitatem ipſam rerum ſubſtantiam, niſi compertiſſimum haberet quãtitatem eſſe entitatem diuerſam ab entitate ſubſtantiæ, eadémq; ratione ab entitatibus aliarum rerum, quæ dicuntur quantæ. *Cap. 2. tex. 13. & 15.* *Ac. 4. tex. 33.* *Lib. 13. Met. c. 6. aliis in locis.*

Argumenta pro hac ſententia. ARGVMENTA quæ pro huius ſententiæ confirmatione ſe offerunt, hæc ſunt: Primùm quia quantitas, quatenus quantitas, in alias

1. longè diuerſas ſpecies diuiditur, quàm ſubſtantia & qualitas, & quicquid aliud dicitur quantum.

2. DEINDE quia effecta formalia ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis & cæterorum ſunt planè diuerſa inter ſe, eſſe inquam per ſe, eſſe quãtum, eſſe quale, &c. tum etiam quia ſi ſubſtantia per ſuam eſſentiam eſſet extenſa, pari ratione per eandem eſſet qualis, & relata, nulláque omnino eſſet eſſentia, ſiue entitas accidentis, ſed ſola ſubſtantia eſſet formaliter ens, quare cum ſubſtantia diſtinguatur à qualitate, vt vnum ens ab alio ente, quod omnes fatentur, atque adeò ipſi Nominales, nõ eſt cur quantitas dicatur non diſtingui formaliter, ac ſecundum eſſentiam à ſubſtantia & qualitate.

3. ITEM, quia lapis pedalis, & lignum pedale dicuntur differre ſpecie quatenus ſubſtantiæ, itémque albedo pedalis, & nigredo pedalis quatenus qualitates, nec tamen differunt ſpecie, quatenus quanta, quod tamen dicendum eſſet, ſi eorum omnium eſſet eadem eſſentia.

4. *Quantitatem eſſe per ſe ſenſibile.* ADDE, quia ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, ſed per accidens, quantitas autem eſt per ſe ſenſibilis, ídque multis ſenſibus, quàm ob cauſam dicitur ſenſibile cõmune, qualitas verò complectitur omnia ſenſibilia propria, id eſt, quæ vno tantùm ſenſu percipiuntur, quæ vtique vera non eſſent, ſi natura & eſſentia quantitatis, eadẽ eſſet cum natura ſubſtantiæ & qualitatis. Tum etiam quia ſubſtantiæ incorporeæ ſunt ſimul in eodem loco cum corporeis, nec alias aliæ expellunt, vt corporeæ corporeas, propter naturalem repugnantiam plurium magnitudinum trinæ dimenſionis in eodem ſpacio: ſi ergo pluribus ſubſtantiis non repugnat naturaliter ſimul eſſe in eodẽ loco, niſi quia plures huiuſmodi quantitates non poſſunt eſſe ſimul, efficitur vt alia ſit natura ſubſtantiæ, alia quantitatis.

5. POSTREMO, quia ſi quælibet res quãta eſſet ſua quãtitas, vt dicunt oppoſitæ opinionis auctores, cùm in eodem loco ſint multæ res quantæ, vt in eodẽ puteo eſt ſubſtantia aquę, & eius humor, & frigus,

&

& perſpicuitas,& lumen à Sole productũ,atque adeò omnia adæquatè exiſtant in eodem ſpacio,planè ſequeretur dari plures quantitates trinæ dimenſionis in eodem loco, quod naturaliter fieri non poteſt, & ab Ariſtotele 4.Phyſ.omnino creditur impoſſibile.Mitto quod nec materia & forma lapidis ſimul exiſtere poſſunt, cùm illorum ſententia materia & forma ſint ſuæ quantitates. Hoc enim etſi illi ea ratione refellere conantur,quod nulla ſit ratio, quare magnitudines duarum rerum ex quibus vna eſſentia conſtituitur, ſeſe mutuò expellant ex eodem loco:eſt tamen reſponſio friuola, ac planè ad euadendum compoſita,& quæ naturali receptiſſimoque principio apertiùs repugnet,quàm vt vel audienda ſit.Neque enim propterea impoſſibile cẽſetur naturaliter plures magnitudines trinæ dimenſionis ſimul eſſe in eodem loco,quia ſint harum, vel illarum rerum magnitudines, ſed quia trinæ dimenſionis magnitudines. Eodem modo refellenda eſt eorũ reſponſio,ſeu potiùs euaſio, cùm dicunt magnitudines qualitatum corporalium,quas volunt diſtingui realiter à magnitudine ſubſtantiæ poſſe plures ſimul eſſe,quia qualitates ipſæ ſimul ſunt cũ ſubſtantia,potiùs enim concludere deberent,in quauis re naturali vnam tantùm eſſe magnitudinem trinæ dimẽſionis,quam vocamus corpus, ſiue molem, ne plures ſimul admittere cogerentur. Atque hæc ſunt argumenta ex quibus vt minimum formalis diſtinctio colligitur.

Nominalium reſponſio refutatur.

7. ADIVNGI autẽ ſolet ex myſterio ſacræ Euchariſtiæ vnũ aliud quod præcipuum eſt,& realẽ diſtinctionem planiùs oſtendit.Vt enim incarnatio diuini verbi certam nobis attulit cognitionem diſtinctionis ſuppoſiti à natura in prædicamento ſubſtantiæ, quam nemo philoſophorum præſenſerat:ita ſacra Euchariſtia eum qui proteruus non ſit,planè conuincit vt fateatur realem,& quæ ex ea ſequitur, formalem diſtinctionem quantitatis à ſubſtãntia,imò etiam à qualitatibus, quàm veteres,etſi penè omnes nouerant, non tamen ita apertè intelligebant.Argumentum huiuſmodi eſt: in ſacra Euchariſtia non manet ſubſtantia panis,& tamen manet eius quantitas ſuſtinẽs,ac vniẽs qualitates diſtinctas realiter,vt candorem, ſaporem,& ſimiles, igitur non tantum à ſubſtantia panis, ſed etiam à qualitatibus diſtinguitur quantitas realiter,& quod conſequens eſt formaliter : conſequentia perſpicua eſt:antecedens hinc patebit. Quod enim in ſacra Euchariſtia non maneat ſubſtantia panis,fides certiſſimè docet, quod autem maneat eius quantitas non tantum ſenſibus apertè cernere videmur, ſed etiam ex eo facilè probatur: quod alioqui qualitates illæ (quas quidem omnes fatentur diſtingui realiter,& inter ſe, & à ſubſtantia) eſſent diſſolutæ,nec vlla ſupereſſet ratio,cur mota vna illarum mouerentur reliquæ:quandoquidem non potiùs candor eſt in ſapore, quàm in candore ſapor,& ita res habet in cæteris,quò fit vt ad illarum vnionem,quam ipſis ſenſibus apertè cernimus, neceſſariò ibi ſit dandum commune aliquod ſubiectũ omnium, quod omnes ſuſtineat & vniat, quod certè aliud eſſe nequit,quàm quantites panis.

Incarnatio Verbi diuini certam nobis attulit cognitionem diſtinctionis ſuppoſiti à natura.

In Concilio Lateran. ſub Innocen.3.& refertur c.firmiter de ſumma Trinit.& de fide Cathol.

QVOD ſi quis dicat illas qualitates vniri virtute diuina ſine quãtitate panis,vt quidam volunt,facilè refelletur,cernimus enim hoſtiam

Reſponſio quorundam refellitur.

conſe

conſecratam calefieri,humectari,& alia accidentia accipere ab agentibus naturalibus, quod planè arguit remanſiſſe ibi aliquid, quod vicem ſubiecti ſubeat, alioquin daretur actio ſine paſſione,& cauſæ naturales agerent nullo ſuppoſito ſubiecto, ac proinde crearent,quo pacto accidentia creari poſſunt, quæ omnia ſunt abſurdiſſima. Quod ſi neceſſarium ibi eſt aliquid quod vicem ſubiecti ſubeat,illud ipſum ſatis erit ad vniendas qualitates remanentes, nec opus erit confugere ad diuinam virtutem vnientem. Ita patet quantitatem diſtingui non ſolùm formaliter, ſed etiam realiter à rebus quantis, ſi non ab omnibus,ſaltem à quam plurimis.

Solutio argumentorum quibus vtuntur Nominales.

S E C T I O III.

Vltimũ ſubſtantiæ attributum explicatur.

Cap. de ſubſtantia.

AD primum igitur argumentum aduerſæ partis facillima eſt reſponſio ex Prædicamentis,quo loco dictum eſt nihil obſtare,quominùs maximè proprium ſit ſubſtantię, ſuſcipere poſſe contraria,etſi magnitudo ponatur immediatum ſubiectum multorum contrariorum. Neque enim eſt ſubiectum, quod ſuaptè natura vel recipiat illa, vel ſuſtineat (quo pacto eo loco intelligendum eſt ſubiectum contrariorum capax) ſed cuius interuentu illa recipiuntur ac ſuſtinentur à ſubſtantia.

A D ſecundum, negandum eſt ſolam entitatem, ſiue eſſentiam rerum quantarum ſatis eſſe ad rationem effectorum quantitatis, Patet enim ex dictis multa in rebus cerni, de quibus negata diſtinctione quantitatis à rebus quantis, ratio reddi non poteſt.

Nonnulli recentiores.
Tertij argumẽti ſolutio.
Reycitur.

A D tertium ſunt qui dicant ſubſtantiam corpoream habere quandam extenſionem partium priorem ipſa quantitate,& cuius interuentu recipiat partes quantitatis. Sed hæc reſponſio nullo modo eſt admittenda:tum quia huiuſmodi extenſio, ſi daretur eſſet vera quantitas: tum etiam quia non diſſoluit propoſitum argumentum, ſi fiat contra eiuſmodi extenſionem, æquè enim pugnat contra illam,atque contra quantitatem.

Secunda ſolutio.

Capr. in 2. d. 18. q. vnica. Sonci. 5. Metaph. q. 19. Ferr. 1. Phy. q. 3. & alij.

A L I I dicunt ſubſtantiam corpoream ea tantùm ratione habere partes integrantes actu, & eſſe actu totum integrum, quatenus habet quantitatem: proinde eatenus ſolùm totam ſubſtantiam eſſe præſentem toti quantitati,& partes partibus,quatenus eſt affecta quantitate, quemadmodum ea ſolùm ratione tota eſt præſens toti albedini, & partes partibus, quatenus eſt affecta albedine:quatenus autem naturę ac intelligendi ordine præcedit quantitatem(neq; enim putant poſſe præcedere tempore etiam per diuinam potentiam) neq; actu eſſe totum integrum, neque habere actu partes integrantes, ſed potentia duntaxat. Quare non rectè colligi ſubſtantiam corpoream eſſe per ſe ipſam, ac eſſentialiter quantam.

Refellitur 1.

V E R V M neque huiuſmodi reſponſio placet. Primũ, quia ſubſtantia ligni bipedalis præcedens naturæ ordine quantitatem, eſt realiter illa eadem, quæ per quantitatem ſuſceptam eſt bipedalis, vt conſtat:

non

non eſt autem realiter idem,quod hæc vel illa ipſius pars pedalis,quia totum lignum non eſt realiter ſuum diuiduum, nec item id quod eſt realiter vna pars pedalis,eſt realiter altera pars pedalis, vt vna dimidietas ligni,altera eiuſdem dimidietas:igitur in ſubſtãtia ligni,quatenus præcedit naturæ ordine quantitatem,datur aliquid, quod ſit realiter hæc pars pedalis,& aliquid aliud quod ſit realiter illa pars pedalis,quorum neutrum ſit tota ſubſtantia ligni,ac proinde ſubſtãtia corporea,prius natura,quàm ſit quanta,habet actu partes integrantes.

DEINDE, quia ſi Deus conſeruaret ſubſtantiam eiuſdem ligni abſque quantitate (quod reuera fieri poſſe non eſt dubitandum) iam petam,num ſubſtantia illa ſine quantitate habeat partes, quarum altera fuerit hæc pedalis pars:altera verò illa? an potiùs ſubſtantia ligni cœperit per ſeparationem quantitatis eſſe realiter id ipſum, quo fuit vnaquæque pars pedalis per ſe, an verò per eiuſmodi ſeparationem defierit ſubſtantia vtriuſq; partis, & remanſerit ſubſtantia totius ſine ſubſtantia partium? Atqui fieri non poteſt, vt manſerit ſubſtantia totius,perempta partium ſubſtantia, neque etiam quiſquam dicet ſubſtantiam totius per ſeparationem quantitatis cœpiſſe eſſe idem realiter, quod hæc pars pedalis per ſe, & quod illa per ſe: quandoquidem per ſeparationem quantitatis nulla mutatio facta eſt in ſubſtantia ipſa:ergo neceſſariò dicendum eſt,in ſubſtantia ligni,& in alia qualibet corporea ſine quantitate conſeruata,dari adhuc actu plures partes integrantes totam ſubſtantiam.

POSTREMO quia ſi ſubſtantia priùs natura eſſet quàm ſit quanta,hoc eſt,ex ſeſe nullas habet partes integrantes,iã tota accipiet totã quantitatem,& tota quamlibet partem:quemadmodum anima rationis particeps,quia nullas ex ſe habet partes,tota informat totam materiam,& tota quamlibet partem. Nec ſatisfaciunt qui dicunt ſubſtãtiam corpoream,etſi ex ſe non habet partes integrantes actu, tamen habere illas potentia,& tum illas habere actu,cũ eſt quanta:hoc enim verum eſt quoad earum quantitatem,non quoad earum ſubſtantiam, alioquin quantitas daret eſſe ſubſtantiæ,quod fieri nequit. Quapropter etſi ratione ſolius quantitatis inhærentis tota ſubſtantia ſit præſens toti quantitati loci, quæ extrinſeca eſt,& partes item ſubſtantiæ partibus loci, tamen priùs natura quàm eius quantitas inhærens locum repleat (accidit enim etiam ipſi quantitati replere locum) tota ſubſtantia eſt præſens, ſiue adæquatè coniuncta toti quantitati inhærenti,& partes partibus:quò fit,vt non diſſoluatur argumentum.

In iis eſt Paulus Venetus cap.12. ſuæ Meta.& alij plerique.

PLACET igitur magis reſponſio eorum, qui dicunt ſubſtantiam corpoream priùs natura quàm ſit quanta, habere partes integrantes eiuſdem rationis,non tamen partes extenſionis,ſeu vt illi dicunt, habere partem,& partem,non tamen partem extra partem.

Vera argumẽti ſolutio ponitur.

QVOD vt planiùs intelligas,aduerte:quemadmodum gradus qualitatum nullum habent ordinem in ſubiecto,in quo ſunt(neque enim habent ordinem extenſionis, cùm omnes ſint ſimul in eadem parte, neque etiam perfectionis, vt alius ſit perfectior alio, aut alius informet alium, cùm omnes æquè perfecti ſint, & immediatè informent

Quomodo ſubſtantia ex ſe habeat partes integrantes.

quamlibet partem ſubiecti, vt alibi oſtẽdemus) ſed ea ſolùm ratione poſſunt habere ordinem, quatenus alius poſt alium acquiritur, aut amittitur: ita partes integrantes ſubſtantiarum corporearum, & eorum accidentium, quæ ſunt per accidens extenſa in ſubiectis, nullum habere ordinem ex ſe, & quatenus natura præcedunt quantitatem, ſed per eam habere ordinem in toto, quod nihil eſt aliud quàm vnã eſſe extra aliam. Atque hæ partes ſunt, de quibus loquuntur Philoſophi, cùm dicunt plures eſſe partes materiæ in palmo plumbi, quàm æris, & plus caloris in candẽti ferro, quàm in flamma æqualis extenſionis. Ad argumentum igitur facilè reſpondetur negatione conſequentiæ, habent enim ſubſtantiæ corporeæ per ſeipſas ac intrinſecas partes integrantes, ſed quia eiuſmodi partes non ſunt aliæ extra alias, niſi ratione adiunctæ quantitatis, ideò tales ſubſtãtię non ſunt ex ſe quantę.

Ad quartũ vt nonnulli reſpondeant.

AD quartum alij aliter reſpondent. Sunt in primis qui negent poſſe ſubſtantiam corpoream conſeruari ſine quantitate: tũ quia credunt nulla poteſtate fieri poſſe, vt conſeruetur ſubiectum ſine proprietate, & addunt quantitatem continuam corpoream eſſe proprietatem ſubſtantiæ corporeæ, tùm etiam quia ſi ſubſtantia conſeruaretur ſine quantitate, manebit, inquiunt, quanta ſine quantitate, quod non minùs impoſſibile eſt, quàm ſi maneat alba ſine albedine, imò etiam manebit, & non manebit. Priorem conſequẽtiam ex eo probant, quia illa ſubſtantia corporea adhuc manebit extenſa, vt ſi Deus auferat quantitatem ab aqua maris, adhuc ſubſtãtia maris manebit in eodem ſitu, atque adeò ita erit extenſa, vt antea (neque enim confluet ad punctum, cùm nihil expers magnitudinis moueri poſſit, vt Philoſophi dicunt) quò fit, vt maneat quanta ſine quantitate. Poſteriorem verò ea ratione probant, quia neceſſe erit vt ſubſtantia illa maneat diuiſa ſecundum omnem deſignationem poſſibilem, ac proinde maneat, & non maneat. Manebit enim, quia id ſupponitur. non manebit autem, quia per huiuſmodi diuiſionem prorſus euaneſcet. Nam ſi quę particula ſubſtantiæ ſublata quantitate permanſerit indiuiſa, non erũt ab illa ſublatæ ſuperficies internæ, quæ particulas illius copulabant, ac proinde nec quantitas, quod repugnat hypotheſi.

Ita Soncinas 5. Met. q. 22.

Cum Ariſ. 6. lib. Phyſ. c. 4. text. 32. & ſequentibus.

Improbatur ſolutio tradita.

Subſtantia abſque quantitate quomodo menſura in loco.

Non eſſe mouendam.

Cap. 5. q. 1. ſect. 5.

VERVM hæc ſententia non placet, quia nec putamus proprietates eſſe inſeparabiles omninò à ſubiectis, ſi ſint res poſitiuæ, vt hoc ipſo lib. diximus: nec neceſſe eſt, vt ſubſtantia conſeruata ſine quantitate quam habebat, maneat quanta, & non quanta, aut maneat, & nõ maneat. Sublata enim quantitate ab aqua maris, non erit in primis neceſſe, vt ſubſtantia aquæ maneat in eodem ſitu, quandoquidem manebunt partes aquæ ſine extenſione, ac proinde ſine ordine nõ ſolùm ad locum, ſine quo non datur ſitus, ſed etiam ad totum, in quo conſiſtit natura quantitatis continuæ permanẽtis. Si ergo nec locum occupabunt partes aquæ, efficitur, vt nec etiam moueri poſſint, ſiue confluere ad punctum: non erit etiam neceſſe, vt ſubſtantia aquæ euaneſcat, quia non erit neceſſe, vt partes maneant diuiſæ ſubſtractione ſuperficierum copulantium partes, ſiquidem partes ſubſtantiæ non copulantur terminis cõmunibus quantitatis, niſi forſitan quatenus ſunt

quantæ,

Sot. in Prædica. c. de quantitate. q. 2. & plerique alij.

quantæ, de qua re inferiùs agendum.

Alia ſolutio.

Alii admittunt poſſe ſubſtantiam ligni conſeruari ſine quantitate, nec interim mutari, ſiue poni in puncto. Cùm autem quæritur, num partes eius ſublata quantitate diſtent inter ſeſe, nécne? concedunt diſtare adhuc, & habere eundem ſitum, quem antea habebant, non tamen per quantitatem quæ ſublata eſt, ſed virtute diuina ſupplente in ea re vicem quantitatis, quemadmodum dicunt copulatas eſſe adhuc partes ſubſtantiæ ſupplente Deo vicem terminorum communium, quibus anteà copulabantur: concedunt tamen fore hoc pacto, vt ſubſtantia ligni non repleat locum, ſed patiatur ſecum aliam ſubſtantiam quantam in eodem ſpacio. Cùm autem eis obiicitur, extendere ac vnire partes ſubſtantiæ, eſſe effecta formalia quantitatis, Deum autem non poſſe ſupplere vicem cauſarum formaliũ, vt exempli cauſa vicem albedinis in dealbeando, reſpondent hæc non eſſe tam formalia effecta quantitatis, quàm eſt albedinis dealbare, ſed eſſe effecta formalia naturalia, & quodammodo extrinſeca, quæ à Deo ſupernaturali virtute ſine quantitate præſtari poſſunt.

Improbatur.

Sed neque huiuſmodi reſponſio placet. Primùm, quia ſi ſubſtãtia illa adhuc eſt formaliter extenſa, verè habet quantitatem, cùm quantitas ſit ipſa extenſio, vt ſuprà dictum eſt: ſi verò iam non eſt formaliter extenſa, nullus relinquitur modus, quo ſit extenſa, niſi potentia, quod non eſt eſſe verè extenſum. Deinde, quia effecta formalia non ſunt diſtinguenda in naturalia, & ſupernaturalia reſpectu cauſarum formalium, omnia enim ſunt naturalia reſpectu illarum, quamquam reſpectu efficientiũ eo pacto diſtingui poſſint. Tertio, quia nulla cauſa formalis, quatenus formalis poteſt ſuppleri à Deo, etiamſi ſit extrinſecus adiacens, vt locus: neque enim Deus poteſt ſupplere vicem loci in locando, hoc eſt, per ſeipſum præſtare vt res ſit locata ſine loco. Poſtremò, quia lubricè loquuntur. Cùm enim dicunt effecta illa formalia eſſe quodammodo extrinſeca, videntur ſignificare ea eſſe ſimpliciter intrinſeca, quod tamen admittere formidant.

Nullam cauſam formalẽ vt talem, ne externã quidẽ à Deo ſuppleri poſſe.

Idem concedunt Henricus Gandauenſis Quodl. 7. Caiet. 1. p. q. 52. ar. 1. Argẽt. in 3. d. 5. q. 1. art. 1. Ioannes Maior in 4. d. 12. q. 2. & complures alij.

Quarti argumenti Germana ſolutio.

Dicendvm eſt igitur, ſi Deus auferat quantitatẽ à ligno, eiúſque ſubſtantiã conſeruet (quod fieri poſſe concedimus) fore, vt partes eius non diſtent loco: ſublata enim quantitate neceſſariò tolletur ordo partium in toto, ac proinde ordo partium in loco, qui eſt illo poſterior, quare non diſtabunt loco partes. Cùm autem obiicitur, ergo concedendum erit eſſe mutatas loco, neganda erit conſequentia, non enim ea ratione deſinẽt diſtare loco, quia futurum ſit, vt omnes confluant, ſeu moueantur vero aliquo motu ad punctum, ſed quia deſinẽt eſſe quantæ, ac proinde coextenſæ loco. Itaque ſi Deus auferat quantitatem à ligno, eiúſque ſubſtantiam conſeruet, ne continuò eſſe deſinat: vno è duobus modis manere poterit ſubſtantia ligni. Altero in aliquo puncto eiuſdem ſpacij, aut alterius, in eo videlicet quem Deus elegerit: vt enim ſolus Deus nudam ligni ſubſtantiam conſeruaturus eſt, ita ſolus ipſe deſignabit punctum in quo illam conſeruet. Altero in toto eodem ſpacio, aut in alio diuerſo, ſi maluerit: ita tamen vt iam ſubſtantia non ſit tota in toto ſpatio, & partes ſingulæ in ſingulis par-

Subſtantiam ablata quantitate vno è duobus modis manere poſſe.

tibus ſpacij (iſto enim modo adhuc eſſet extenſa formaliter, quod ſine quantitate fieri nequit) ſed ita vt tota ſit in toto, & tota in qualibet parte. Hoc enim non eſſe impoſſibile ex eo patet, quia ſimile miraculum credimus fieri in corpore Chriſti, quod etſi eſt ſubſtantia ſuaptè natura ſubiecta loco, tamen quia ita eſt in tota hoſtia ſacra, vt non ſit ſubiectum eius quantitatis: totum ibi eſt in tota, & totum in qualibet eius particula. Vtrouis autem modo conſeruetur ligni ſubſtantia, non id fiet per verum eius motum, aut partium, ſed per hoc ſolum, quod primum non eſſe quantitatis in illo ſubiecto, erit primum eſſe totius ſubſtantiæ ligni, & omnium eius partium in puncto, aut certè in toto ſpacio, & in ſingulis partibus illius nullo facto trãſitu per medium, ſed per hoc ſolùm quod virtute diuina ponatur tota ſubſtantia in puncto aliquo, aut tota in toto aliquo ſpacio, & in omnibus eius partibus.

Miraculum corporis Chriſti exiſtẽtis in Euchariſtia.

Num poſſit à Deo conſeruari ſubſtantia extra omne punctum & ſpacium.

QVOD ſi quis quærat, num poſſit ea ſubſtantia conſeruari extra omne punctum & ſpacium, eo modo quo plerique volunt poſſe creari ac conſeruari Angelum, aut animam rationalem ſine vllo ordine ad locum ſiue indiuiſibilem, ſiue diuiſibilem. Reſpondẽdum eſt, etſi ſubſtantiæ immateriales propter earum independentiam à rebus, ac ſpaciis materialibus hoc modo creari, ac conſeruari poſſent (quod tamen minus probabile eſt, vt inferiùs oſtendemus) tamen ſubſtantiam quæ ſuaptè natura eſt capax loci naturalis, & circũſcriptiui, nullo modo vel creari, vel conſeruari poſſe, niſi in loco, ſpaciòve, aut aliquo eius puncto: quod tunc fiet apertiùs, cùm idem de materialibus ſubſtantiis dicendum eſſe monſtrabimus.

Caiet. 1. p. q. 52. ar. 1. Cap. in 2. d. 2. q. 1. Ferra. 3. cont. Gent. cap. 68. & alij.

QVIDNAM SIT VNITAS NVMERALIS.

QVÆST. III.

De quo genere vnitatis numeralis, & de quo numero hic diſſeratur.

SECTIO I.

Ordo explicandorum.

CONSTITVTA generali ratione quantitatis, ſequitur vt diſquiramus, ſintne veræ quantitatis ſpecies, eæ omnes quas Ariſtoteles hoc loco refert, an etiam quæ in libro Prædicamentorum enumerantur, & num aliæ in veris ſpeciebus habendæ: & quoniam diſcreta quantitas, vt à Mathematicis tractari ſolet, eſt abſtractior continua, & numerus habetur prima huius generis ſpecies, videndum eſt primùm quidnam ſit numeralis vnitas, cuius multiplicatione numerus efficitur, & qua ratione à tranſcendente diſtinguatur.

Quod ſit vnitas tranſcendens.

VNITAS tranſcendens, vt ex iis quæ ad 4. lib. diximus, licet intelligere: nihil eſt aliud quàm indiuiſio, quæ ſequitur conceptum obiectiuum entitatis cuiuſuis rei ſiue communis, vt hominis, ſiue ſingularis, vt Socratis, ſiue completæ, vt compoſiti naturalis, ſiue incompletæ, vt formæ ſubſtantialis, aut materiæ.

C. 3. q. 5. Sect. 5.

VNITAS

Vnitas numeralis duplex.

VNITAS numeralis duplex eſt. Altera ſequitur quamlibet naturam ſingularem, aut etiam communem, quatenus à particularibus abſtracta eſt, aut etiam quatenus contractionem ſui antecedit: cuiuſmodi eſt vnitas huius Angeli, huius hominis, huius albedinis, & huius etiam naturæ genericæ, aut ſpecificæ: atque hæc vnitas numeralis opponitur vnitati formali, quæ ſequitur quamlibet naturam communem abſolutè ſumptam, vt hominis, aut animalis, & ratione huius numeralis vnitatis quælibet duo indiuidua, & naturæ etiam communes, vt communes ſunt, dicuntur differre numero. Altera ſequitur naturam ſingularem non quamlibet, ſed quantitatis continuæ, vt huius, aut illius magnitudinis, quo pacto ſolæ quantitates continuæ ſingulares dicuntur differre numero, & ratione earum quæcumque indiuidua illis affecta, aut in illis inhærentia.

In quo conueniant inter ſe prædictæ vnitates, & differãt à formali.

IN eo autem conueniunt inter ſe, ac differunt à formali vnitate hæc duo genera numeralium vnitatum, quòd quicquid numeratur in reb. ratione tantùm earum numeratur, naturæ enim communes quæ formalibus vnitatibus affectæ ſunt, non conficiunt numerum, niſi ratione earum vnitatum, quæ illis conueniunt: quatenus à ſuis ſingularibus abſtractæ ſunt, & quaſi præciſæ, aut quatenus ſui contractionem, diuiſionemq; præcedunt, quæ vnitates non formales, ſed numerales dici debent: quia non ſequuntur naturas communes, vt communicabiles ſunt, ſed vt ſingulariter ac ſeparatim acceptæ.

Vt à ſe inuicẽ diuerſa ſint.

DIFFERVNT autem à ſe inuicem in eo, quòd prior dicitur conficere numerum tranſcendentem, qui per omnia rerum genera vagatur: poſterior autem eum qui propriè ad hoc prædicamentum ſpectat, & qui primus numeri nomen obtinuit. Nam qui primi philoſophati ſunt, nomináque rebus philoſophicis impoſuerunt, cùm non alias res noſſent niſi ſenſibus ſubiectas, ac magnitudine præditas, earum tantùm vnitatibus vnitatis nomen indiderunt, iiſque ad numerum conficiendum vſi ſunt. Ac de hoc ſolo genere vnitatis numeralis nobis ſermo futurus eſt hoc loco, quemadmodum & de eo tantùm numero qui eius multiplicatione conficitur.

Sententia quorundam de vnitate numerali.

SECTIO II.

MVLTI ſunt qui exiſtiment quamlibet quantitatem continuam ſingularem habere duplicem vnitatem: vnam negatiuam, quæ in diuiſione conſiſtit, & in tranſcendentibus numeratur: alteram poſitiuam, quæ non eſt ex tranſcendentibus, & numerum conficit huius Prædicamenti proprium. Quid autem ſit poſitiuum illud in quo ratio huiuſmodi vnitatis formaliter poſita eſt, non ſatis inter eos conuenit.

Vnitas poſitiua ex quorundam ſentẽtia dici relationem menſuræ.

QVIDAM D. Thomæ ſectatores adducti quibuſdam eius verbis non rectè intellectis, dicunt eſſe relationem menſuræ, eò quòd natura vnitatis numeralis in hoc conſiſtat, quòd ſit menſura numeri. Sed hi

non videntur legiſſe D.Tho.lect.8.huius lib.nec 10.lib.lect.2. quibus in locis apertè ait menſuræ rationem non pertinere ad naturam vnitatis,ſed eſſe eius proprietatem.

Ex Ægidij ſententia eſt idem cum quantitate continua.

Ægid.1.ſent. diſt.24.q.1. ad ſecundum quæſitum. Et alij apud Her.in 1.d. 24.q.1.art. 1.& apud 24.q.1 art.1. Argen.in 1. diſt. Capr.in 1.d. 24.q.vnica.

ÆGIDIVS Rom.ait vnitatem numeralem eſſe idem re cum quantitate cõtinua,ſed differre ratione ab illa,vt actionem à paſſione. Diuerſitatem autẽ rationũ in eo poſitam eſſe exiſtimat,vt eadẽ quantitas quatenus extendit partes ſubſtantiæ,dicatur quantitas continua,quatenus verò eam perficit in ſe nulla habita ratione partiũ, dicatur vnitas numeralis. Verùm hæc diſtinctio nulla eſt, quia quantitas continua non aliter perficit ſubſtantiam,quàm extendendo eius partes.

A Capreolo dicitur entitas quædam incompleta, conſequens quantitatem cõtinuam ſingularem.

CAPREOLVS ait vnitatem numeralem eſſe entitatem quandã poſitiuam incompletam, quæ conſequitur quantitatem continuam ſingularem, & quaſi ex ea naſcitur, atque hanc entitatem dicit eſſe principium numeri, quemadmodum punctus eſt principium magnitudinis.Sed cùm opinio hæc neque vllam rationem reddat,nec reddere poſſe videatur,cur huiuſmodi entitas quam fingit, ſequatur quantitates continuas ſingulares, non autem ſubſtantias ſingulares, aut qualitates,aut alia accidentia ſingularia,meritò ab aliis D.Tho.ſectatoribus reiicitur.

Has ſentẽtias non eſſe conſentaneas Ariſt.doctrinæ.

PLANE autem contra has opiniones,& quaſuis alias,quæ dicant rationem vnitatis numeralis eſſe poſitiuam, pugnat Ariſtotelis ſententia hoc ipſo lib. cap. 6. vbi differens de omnibus generibus vnius, ſic ait:*Vniuerſale autem quæcunque diuiſionem non habent, ea ratione, qua non habent,vnum dicuntur*,& planiùs 10.lib.cap.1.vbi enumeratis omnibus modis vnitatis,& apertiſſimè facta mentione vnius numeralis, ita concludit:*Quapropter eſſe vnum,eſt indiuiſibile eſſe.*

Tex.11.

Tex.1.& 2.

Quid ſenſerit D. Thomas in hac quæſtione, quidque re vera ſentiendum ſit.

SECTIO III.

D. Thomam nunquam ſenſiſſe vnitatem numeralem addere aliquid poſitiuũ quantitati.

NEC verò D.Thomas in ea vnquam videtur fuiſſe ſentententia,vt putauerit vnitatem numeralem addere aliquid poſitiuum quantitati continuæ numerali,vt quidam exiſtimant, cùm in omnibus locis nunc adductis dicat cum Ariſtotele rationem vnitatis etiam numeralis eſſe indiuiſionẽ. Quod autẽ aliàs docet vnum numerale addere aliquid poſitiuũ ſupra res, nõ ſic intelligendũ eſt, quaſi exiſtimet addere illud quantitatibus continuis,ſed ſubſtantiis ſingularibus, quæ hoc vnitatis genere numerantur,vt Socrati, aut huic lapidi. Nam cùm Socrates non dicatur vna numero ſubſtantia vnitate pertinente ad hoc prædicamentũ,niſi propter indiuiſionẽ magnitudinis,qua affectus eſt,neceſſariò efficitur, vt eiuſmodi vnitas addat Socrati ipſam magnitudinem,quã ſupponit,& cuius eſt indiuiſio,eodémq; modo res habet in cæteris.Quod perſpicuè intelliges ex commentariis in ſuperiorem librum,vbi ſic ait: *Vnũ verò quod eſt principiũ numeri addit ſuprà ſubſtantiam rationem mẽſuræ quæ eſt propria paſſio quãtitatis,& primo inuenitur in vnitate,& dicitur*,tale vnũ ſcilicet

Lect.2.

ſcilicet) *per priuationem, vel negationem, quæ eſt ſecundum quantitatem continuam.* Ex quibus verbis duo habes, alterum non dixiſſe D. Thomã vnum numerale addere aliquid quantitati continuæ, ſed ſubſtantiæ: alterum apertè docuiſſe rationem vnius numeralis conſidere in indiuiſione quantitatis continuæ, ac proinde addere ſubſtantiæ, non ſolùm rationem menſuræ, quę eſt proprietas quædam primò cõueniens vnitati, ſed etiam ipſam quantitatem continuam, in cuius indiuiſione eius oratio conſiſtit.

Vera dubitationis explicatio.

DICENDVM igitur hoc intereſſe inter vnitatem tranſcendentẽ, & numeralem poſterioris generis, ſiue huius prædicamenti propriam quod tranſcendens, ſequitur entia omnia, ſub quocunque obiectiuo conceptu illa concipiantur: at numeralis ea, de qua diſſerimus, ſolas quantitates continuas ſingulares, alioqui vtraque eſt negatiua cum in indiuiſione formaliter conſiſtat, & quemadmodum alterum genus numeralium continetur ſub tranſcendente, ita & hoc, de quo diſputamus. Itaque tranſcendens vnitas diuidi poteſt in vnitatem formalem, & numeralem in genere: numeralis autem in genere, in numeralem naturarum cõmunium, quæ abſtractionis, & præciſionis appellari poteſt, & in numeralem ſingularium, quæ rurſus diuiditur in numeralem ſingularium quantitatum, quæ prædicamentalis dicitur, id eſt, huius prædicamenti propria, & in numeralem aliarum rerum ſingularium, quæ quia & in aliis prædicamentis, & extra prædicamenta, hoc eſt, in Deo cernitur, tranſcendentis nomen retinet.

Vnitatis tranſcendentis diuiſio.

VTRVM NVMERVS SIT VERA quantitatis ſpecies.

QVÆSTIO IIII.

De quo numero diſſerendum hoc loco.

SECTIO I.

QVEMADMODVM vnitas in tranſcendentem, & numeralem diuiſa eſt, ita & numerus in tranſcendentem, & in eum qui peculiari ratione numerus dicitur, diuidi poteſt. Nam etſi ex ſolis, ac omnibus vnitatibus numeralibus numerus aliquis conficiatur, tamen quia vnitates numerales, quibus continuę quantitates numerantur, peculiari ratione numeralium ſibi nomen vendicant: numerus etiam qui earum multiplicatione cõficitur, numeri vocabulum velut proprium iure ſuo poſcit, definiriq; poteſt multitudo finita continuarum quantitatum.

Duplicẽ eſſe numerum alterum tranſcendentem, alterum rerũ continuarum proprium.

DE hoc numero quaſi de eo qui vulgò ac ſimpliciter dicitur numerus loquitur Ariſtoteles 3. Phyſic. cap. 6. & 7. cùm ait: *Numerum efficit diuiſione quantitatis continuæ.* Secundò item libro de Anima, cap. 6. cùm ſcribit numerum eſſe ſenſibile commune, de eodem quoque videtur intelligi, id quod dici ſolet, numerum eſſe ſubiectum Arithmeticæ

Tex. 64.

Definitio numeri de quo eſt quæſtio.

Subiectum Arithmeticæ quodnam ſit.

ticæ, quamquam multi ſunt qui dicant Arithmeticum agere de omnibus omninò numeris, quod tamen Ariſtotelis doctrina videtur reſpuere. Sæpe enim Ariſtoteles ait, *quantitates, de quibus agunt Mathematici, non eſſe ſeparatas re ipſa à rebus naturalibus, ſed conſideratione ſola*, quicquid tamen de eo numero, de quo agunt Mathematici, dicendum ſit nos de hoc ſolo in hoc capite diſputabimus.

3. Meta. c. 2. tex. 7. & 8. & deinceps.

Non videri numerum eſſe veram quantitatis ſpeciem.

SECTIO II.

Pars negatiua duobus argumentis probatur.

QVOD igitur numerus non ſit vera quãtitatis ſpecies duobus argumentis videtur oſtendi: vno, quod non ſit ens reale: altero, quod nón ſit vnum quid per ſe circumſcripta omni operatione intellectus.

Non eſſe ens reale.

QVOD non ſit ens reale hunc in modum probatur. Numerus qua ratione eſt numerus, conſtat ex vnitatibus, vt perſpicuũ eſt, & ab omnibus conceſſum: omnis autem vnitas eſt quædam indiuiſio, vt oſtẽſum eſt, & omnis indiuiſio eſt negatio, ſeu priuatio: igitur omnis numerus conſtat negationibus, negationes autem ſunt non entia: igitur omnis numerus conſtat ex non entibus: quo fit, vt ens reale dici non poſſit. Quod ſi dicas numerum non cõſtare ex ipſis vnitatibus, ſed ex quantitatibus continuis ſingularibus, quibus accidunt vnitates, primùm quidem pugnabit cum communi Philoſophorum ſenſu: omnes enim dicunt partes numerorum eſſe vnitates. Deinde incides in id, quod cupis effugere, cogeris enim concedere numerum non eſſe verè vnum ens, ſed multa entia, vt mox patebit. Præterea partes numeri habent ordinem inter ſe, vt Ariſt. in Prædicamentis docet (quod de vnitatibus intelligendum eſſe eo loco diximus) & vltima vnitas addita priori, aut prioribus, cõplet ſpeciem numeri, & efficit ipſum vnum quid, vt idem docet a 8. huius operis lib. eiſdémque locis D. Thom. at in rebus circumſcripta omni apprehenſione intellectus non datur ordo inter vnitates, nec datur certa aliqua vnitas, quæ vltima, & quaſi forma alterius, aut aliarum dici poſſit: igitur non datur numerus ſine apprehenſione intellectus, quo fit, vt non ſit ens reale.

Non dari ordinem inter vnitates extra intellectũ.

Cap. de quantitate.

a Cap. 3. tex. 10. & c. 6. tex. 15.

Numerum nõ eſſe ens per ſe oſtenditur.

Prima ratio.

QVOD verò non ſit ens per ſe multis rationibus oſtenditur Prima eſt: Ex duobus nũquam fit vnum per ſe, niſi illa inter ſeſe vniãtur vnitate continuitatis, vel intentionis, aut alterum ſit forma alterius: at vnitates ex quibus conſtat numerus, neque vniuntur inter ſeſe in aliquid vnum continuum, vel intenſius, neque vna eſt forma aliorum. Prior ſumptio ex eo patet, quia nulla alia ſuccurrit vnionis ratio in vnitatem veræ alicuius eſſentiæ. Nam vnio ſolius ordinis, qualis eſt in exercitu, aut domo, aut naui, non ſatis eſt ad efficiendum totum, quod verè ſit vnius eſſentiæ. Quamquam ne hoc quidem vnionis genus habent vnitates inter ſeſe, niſi vt ab intellectu apprehenduntur, & numerantur: id enim ferendum non eſt, quod quidam dicũt, vnitates extra intellectum habere quidem per ſe ordinem prioris & poſterioris

rioris,verùm à nobis eiuſmodi ordinem non percipi. Qui enim id fieri poſſit,cùm omnes fiat eiuſdem rationis?

Effugium primæ rationis.

AT dices,vt ex duobus entibus fiat aliquid per ſe vnum,præſertim ex incompletis,cuiuſmodi forſitan vnitates eſſe contendes,non opus eſſet vt ea vniantur inter ſeſe,aut alterum ſit forma alterius, ſed ſatis fore ſi ambo vniantur in natura totius. Verùm qui hoc pacto reſponderit,nihil aliud dicet,quàm ſi apertiùs ita loqueretur, vt ex duobus entibus fiat vna eſſentia,ſat eſſe, ſi ea vniantur in eiuſmodi eſſentia, quo quid magis puerile videri poſſit?Hoc enim ipſum eſt, quod quærimus:Qui fieri poſſit,vt ex pluribus rebus fiat aliqua eſſentia verè vna quò ſit,vt ratio aliqua ex vnione ipſarum partium inter ſeſe reddenda ſit,quò nec ſatisfaciat quæſtioni,qui ad ipſam vnitatem totius eſſentiæ,de qua eſt controuerſia,confugerit.Non ita ſanè Ariſtot. qui 8.lib.cap.6.cùm propoſuiſſet eam quæſtioné. Cur ex partibus quidditatis rei,quæ definitioni reſpondent, vna fieret eſſentia:nõ ſatis eſſe putauit,ſi diceret,quia vniuntur in vnitate eius eſſentiæ, cuius ſunt partes:id enim ridiculum eſſe vidit, & apertam principij petitionem (vt vocatur) ſed ex vnione ipſarum partium inter ſeſe hanc cauſam reddidit: *Quia altera,*inquit, *pars vnitur alteri,vt forma materiæ.*

Refellitur.

Textu 15.

Cur ex partibus quidditatis fiat vnum per ſe.

Ratio Ariſtotelica. Secunda.

SECVNDA ratio eſt,quia quod eſt multa ſimpliciter, nõ eſt vnũ ſimpliciter,ac proinde neque vnum ens per ſe,vniúſve eſſentię,at numerus eſt multa ſimpliciter.Propoſitio aperta eſt, quia vnũ & multa, cùm ſimpliciter accipiuntur,opponuntur inter ſeſe:vnde fit, vt de eadem re dici nõ poſſint.Neque eſt quod obiicias materiam & formam eſſe multa ſimpliciter,vt patet,& tamen eſſe vnum ſimpliciter, ipſum nimirum compoſitum,falſa eſt enim poſterior enunciatio.Neq; enim dicendum eſt materiam & formam eſſe ipſum compoſitum, ſed conſtituere compoſitum,vt ad librum ſeptimum patebit, cùm de toto & partibus diſputatio inſtituetur. Aſſumptio primùm quidem ex ſe patet:quis enim neget duos homines numero,vt ſunt duo numero, eſſe multa ſimpliciter?Deinde perſpicua eſt apud Ariſt.3. Phyſ.cap.7. vbi ait numerum eſſe vna plura,quantáve quædam,& ex 10.libro huius operis,cap.9. vbi affirmat numerum eſſe multa vna: dixerat autem paulò antè vnũ & multa ſe habere,vt album & alba:igitur cùm alba ſint multa ſimpliciter, efficitur, vt Ariſtotelis ſententia numerus ſit multa ſimpliciter,quod idem ſenſiſſe illum ex dicendis etiam patebit.

Materia & forma non ſunt compoſitũ,ſed ipſum conſtituunt.

Textu 68.

Textu 20.

Tertia. Multitudinẽ tranſcendentem prædicari de numero probatur.

Quæſtio. 3. Sectio. 3. cap 9.tex.21. D.Tho.lec.8. & plerique alij.

TERTIA ratio eſt,quia multitudo tranſcendẽs prædicatur de numero huius prædicamenti ſuo modo eſſentiali prædicatione:multitudo autem tranſcendẽs non eſt vnum per ſe. Prior ſumptio ex eo probatur,quia vt vnitas tranſcendens ſe habet ad vnitatem numeralẽ,ita multitudo tranſcendens ad numerum:at vnitas tranſcendẽs ſuo modo prædicatur eſſentiali prædicatione de vnitate numerali, cùm eam ſub ſe comprehendat,vt ſuperiùs oſtendimus.Confirmatur eadẽ ſumptio ex Ariſtotele 10.lib.Metaph.vbi ait: *multitudinem eſſe, vt numeri genus*,& addit: *Eſt enim numerus multitudo menſurabilis vno.* Quo loco nomine multitudinis intelligit tranſcendentem, vt Diuus Thomas & alij interpretes exponunt. Poſterior ſumptio magis perſpicua eſt,

quàm vt probatione indigeat, probari tamen ex eo poteſt, quia ſola multitudo tranſcendens eſt, quæ formaliter efficit res multas ſimpliciter, nihil enim aliud id efficere poteſt, niſi fortè entitates ipſæ rerũ: at hoc ea ratione dici non poteſt, quia vt nullum ens ſua entitate formaliter eſt vnum, ſed ſua vnitate, ſic nulla entia ſunt multa ſuis entitatibus, ſed ſuis vnitatibus.

Quarta. Cum ex vnitatibus ſubſtantiarũ non fiat vnum per ſe, non fieri etiã ex vnitatibus quantitatum.

QVARTA ratio eſt, quia ſi ex vnitatibus, quę reperiũtur in tribus quantitatibus continuis, conſtaret aliquid vnum per ſe, pari ratione conſtaret ex vnitatibus, quæ ſunt in tribus Angelis: at ex his non conſtat, vt ferè dicunt, qui partem affirmatiuam huius quæſtionis defendunt. Prior antecedentis pars ex eo perſpicua eſt, quia ſi vtræque ſunt priuatiuæ: aut vtræque poſitiuæ, non eſt cur ex illis conſtet aliquid vnum per ſe, & ex his non conſtet: ſi verò illæ ſunt priuatiuæ, hæ verò poſitiuæ, atque adeò incompletæ entitates, reddẽda eſſet cauſa: cur in Angelis etiã non reperiantur eiuſmodi vnitates, quæ tamen neutiquã videtur reddi poſſe. Quamquam nec ſi ea quidem reddatur, aliquid efficietur. Niſi.n.oſtendas eiuſmodi poſitiuas entitates verè vniri inter ſeſe ad vnam eſſentiam conſtituendã (vt ſuprà diximus) nunquam propoſitum conficies: quemadmodum nec continuò concludes materiam & formam efficere compoſitum vnius eſſentiæ, ſi probes eas eſſe entitates poſitiuas & incompletas: nec tamen oſtendas alteram certo modo vniri cum altera ad vnius eſſentiæ conſtitutionem: alioquin concluderes materiam Diui Perti quæ Romæ eſt, & formam, quæ in Cœlo, nunc efficere vnam eſſentiã. Vnde fit, vt ſuperuacaneus videatur labor eorum, qui conãtur oſtendere vnitates numerales eſſe entia poſitiua, & incompleta, vt concludãt numerum eſſe verã quantitatis ſpeciem, dum enim non oſtendunt, qua vnione illæ iungantur inter ſe ad vnius eſſentiæ conſtitutionem, nihil omninò efficiunt.

Quinta. An plura in diuidua numeri ſub eadẽ ſpecie dari ſimul queant.

QVINTA ratio eſt, quia ſi omnis multitudo quantitatũ cõtinuarum ſingulariumq́; (ſaltem earum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei infimæ, vt corporum, aut ſuperficierũ) eſſet per ſe vnum quid, nunquam aut ſimul dari poſſent in vniuerſo (etiam diuina poteſtate) plures numeri ſiue eiuſdem ſpeciei, ſiue etiam diuerſarum in eadem ſpecie quantitatum continuarum, vt plures quaternarij corporum naturalium, aut octonarius ſimul cum quaternario pertinentes ad hoc prædicamentũ, quod eſt abſurdiſſimũ. Nam quòd id ſequatut, ex eo patet, quia cùm per diuiſionem fiunt plura corpora, aut alia aliis alia ratione adiunguntur (quod continenter fit in rebus quæ gignuntur & intereunt) hoc ipſo nouus incipit eſſe numerus corporũ: ex quo fit, vt cùm ſemper vnicum ſit indiuiduum corporum, contradictionem omnino inuoluat, dari ſimul in rebus naturalibus plures numeros eiuſdem ſpeciei, ſeu diuerſarum in corporibus naturalibus. Nec reſpõdeas in vno, eodémque numero poſſe contineri multos ſiue eiuſdem, ſeu diuerſarum, vt in quaternario duos binarios, & in quinario binarium cum ternario. Nam ſi numerus eſt verè vnum quid per ſe, non erunt in eo plures numeri, niſi poteſtate, quemadmodũ in magnitudine, quia eſt per ſe vnum quid, non dantur actu multæ magnitudines, quamquam

Ex pluribus numeris completis non fieri vnum numerum.

poteſtate

poteſtate non ſolùm dantur plures,ſed etiam infinitæ,vnde Ariſto. 7. lib.huius operis,cap. 13. ſic ait: *Ea quæ actu ſunt duo, nunquam actu ſunt vnum,ſed ſi poteſtate duo ſunt, ſic erit vnum, veluti duplum ex duobus dimidiis poteſtate conſtat, actus enim ſeparat.* Quod autem ſit abſurdiſſimum vnum tantùm numerum dari poſſe eiuſdem ſpeciei quantitatum in tota rerum vniuerſitate ex eo perſpicuum eſt,quia & docti,& indocti multos eſſe aſſerunt,vt Philoſophi quatuor integra elementa,& octo cœleſtes orbes ſtellatos.Qua eadē ratione Ariſtoteles extremo Phyſicorum libro, alium quaternarium eſſe in quatuor canibus, alium in quatuor ouibus, nec vulgus aliter quàm ſapientes hac de re loquitur, abſurdúſque & ineptus iudicabitur, qui hunc loquēdi morem improprium eſſe dixerit.

Text.49.

Abſurdiſſimum eſſe vnū tantùm dari numerū quātitatum eiuſdem ſpeciei.

MITTO argumentum illud ex vnitate ſubiecti,quo pleriq; vtuntur dicentes fieri non poſſe, vt accidens ſit vnum per ſe, cuius ſubiectum non ſit per ſe vnum. Nam etſi hoc pronunciatum ab aduerſæ partis auctoribus ea ratione negatur, quod natura accidentis diſcreti ſit,vt plura pro ſubiecto depoſcat:tamen quia hoc ipſum mens capere non omnino videtur, vt vnius accidentis non ſit vnum ſubiectum, potiùs negandum eſt diſcretionem eſſe differentiam per ſe quantitatis, ac proinde eſſe ens per ſe vnum.

Quibus rationibus probetur numerum eſſe veram ſpeciem quantitatis.

SECTIO III.

AT numerum eſſe veram quātitatis ſpeciem hiſce argumētis videtur oſtendi.Primū,quia ratio quantitatis quæcumque tradatur,verè ac propriè conuenit numero, nec tamē vt indiuiduo, aut vt generi ſummo quantitatum omnium particularium,quare vt veræ ſpeciei quantitatis.

Argumenta partis affirmantis.

DEINDE,quia ſi numerus vlla ratione non eſſet vera quantitatis ſpecies,ea maximè non eſſet,quia non eſſet aut ens reale, aut ens per ſe,vt volunt negatiuæ partis auctores:at vtrumque falſum videtur.

Numerū eſſe ens reale,vt probetur.

NAM quod ſit ens reale ex eo primùm probatur,quia eſt ſubiectū ſcientiæ realis,nempe Arithmeticæ: reales enim ſcientiæ non niſi de ſubiecto reali differunt. Deinde quia numeri vt cætera entia Mathematica exiſtunt in rebus naturalibus,vt Ariſtoteles affirmat 6.lib.huius operis, quæ autem in rebus exiſtentiam habent, non dubium eſt, quin realia ſint entia. Tertiò,quia numerus eſt ſenſibile commune vt docet Ariſtoteles 2.& 3.lib.de Anima,id autem, quod ſub ſenſum externum cadere poteſt,ens haud dubiè reale eſt.

Cap.1.tex.2.

2.de Ani.c.6 tex.64.& 3.lib.c.1.tex.132. & 133.

QVOD verò ſit ens per ſe,vniúſve eſſentiæ,ex eo primùm conſtare videtur,quia ſubiectum cuiuſq; ſciētiæ ſubalternātis debet eſſe ens per ſe,vt poſſit habere definitionem eſſentialem,per quam proprietates demonſtrentur, at Arithmetica quæ agit de numero, ſcientia eſt ſubalternans,vt patet ex priori lib.de Poſteriori reſolutione. Deinde, quia numerus eſt quantus per ſe,vt ex hoc cap.perſpicuum eſt, quicquid

Eſſe ens per ſe.

Ca.10.tex.30.

quid autē eſt quantum per ſe,nō dubium videtur, quin ſit ens per ſe.

Confirmatur eadem pars auctoritate Ariſtotelis, & Platonis, & D.Tho.

His rationibus planè videtur accedere Ariſtotelis ſententia, qui ſic vbique loquitur de numero, vt credere videatur eſſe veram quantitatis ſpeciem. Platonem quoque in Sophiſta idem ſibi perſuaſiſſe quis dubitat?Sic enim ait.*Si quid in ordine eorum,quæ ſunt ponendum eſt, id certè eſt vniuerſum numerorum genus.* His adde ſententiam veterum Scholaſticorum penè omnium,atque in primis D. Thomæ, cuius in diuina & humana Philoſophia permagna eſt auctoritas, tam ſæpè enim affirmat numerum eſſe ſpeciem quantitatis, vt non aliud credere videatur,quàm quod ſit vera quantitatis ſpecies.

Ariſt.in lib. Prædica. c.de ſ.Meta.c.13. text.18.& c. 14.tex. 19. & ſæpè aliàs.

Vera propoſitæ quæſtionis explicatio.

SECTIO IIII.

SCOTVS in primum lib.Sen.ad diſtinctionem 24.duas refert hac de re ſententias.Vnam quæ aſſerit numerum & eſſe in rebus, & eſſe vnum quid per ſe: alteram quæ ait eſſe quidem numerum in rebus:cæterum non vt aliquid vnum per ſe,ſed veluti aceruum lapidum,aut frumenti:quæ ſentētia in duas rurſum (quòd ille paulò pòſt videtur innuere) diuiditur, in eam quæ ipſam vnitatum multitudinem in rebus exiſtentem formaliter numerum vocat,etſi à nullo intellectu numerante concipiatur, & in eam, quæ non audet eiuſmodi multitudinem formaliter appellare numerum, niſi cùm numeratur & apprehenditur ab intellectu quaſi vnum quid:hęc enim poteſtas data eſt intellectui,vt quæ in rebus ſunt multa ſimpliciter, poſſit apprehenſione ſua in vnum cogere, & contra, quæ in rebus ſunt vnum, in multa diducere. Sed tamen quia diſcrimen, quod inter auctores huius poſterioris opinionis cernitur, non magni momenti eſt,& ad verba quàm ad rem videtur ſpectare:eorum in hac re controuerſia prætermiſſa, duas tantùm in hac quæſtione opiniones agnoſcamus.

Q.vnica.

PRIOREM ſententiam videtur amplecti Auicenna 3. ſuæ Met. & D.Thomas 1.parte ſummæ Theologicæ, q.11. & 30. & aliis locis, quos refert Capreolus ad 24. diſtinctionem primi Sent. Eandem planè ſequitur Henricus Gandauenſis, & in ſumma, & in Quodlibetis, aliique complures. Quamquam D. Thomas ad calcem lib. 7. huius operis, & lectione 3. lib. 8. ac Ægidius Rom. hoc loco q.2. aſſerunt ordinem vnitatum in cauſa eſſe,vt numerus ſit vnus,& vltimam vnitatem eſſe velut formam numeri, eique ſpeciem tribuere. Vnde cùm huiuſmodi ordo, & vltima vnitas non detur in rebus, niſi vt vnitates mente colliguntur, non dubium eſt quin aliquam numeri dependentiam ab intellectus apprehenſione fateantur,quàm nonnulli Thomiſtæ completiuam appellant & à D. Thoma conceſſam eſſe affirmant. Id quod dicturos fuiſſe crediderim veteres eos, qui hanc quæſtionis partem videtur amplexi, ſi preſſius rem tractaſſent.Gandauenſis quoque non ita eidem ſententiæ adhæret,vt eam non vehementer reformidet,

Cap.4. D.Thom. Et Capr.q.1.cōcluſ.5. Henr. 1.p.q.7. arti. 29.& quodl. 6. Argen.1. d.24.q.1. Sonc. 10. Metaph.q.7. & alij. In his ſunt Spina defenſione 20. Manzolus dubio 132.& alij quidam.

midet. Nam cùm ille in eo primùm laboraſſet, vt oſtenderet, cur diſtinctæ quantitates continuæ vnum ens per ſe conſtituant, reſpondiſſétque id propterea accidere, quia tota quantitas continua, ex cuius diuiſione plures efficiuntur, eſt vnum ens per ſe, tandem intelligens rationem hanc parum, ſeu potiùs nihil momenti habere, (iſto enim modo omnes partes rei, quæ fuit vnum quid per ſe, veluti forma & materia hominis vita defuncti, eſſent vnum ens per ſe) in fine concludit numerum eſſe aliquid in rebus extra intellectum, *licet hoc*, inquit, *difficile ſit imaginari ſecundum quod alibi expoſuimus.*

Aureo. apud Capr. Ocha. in 1. d. 24. q. 2. Greg. ibid. q. 2. articu. 2. Marſil. in 1. d. 27. artic. 1. Bruxellenſis in Logicam. Sot. in 1. Phy. q. 3. Albe. 8. Metap. tract. 1. cap. 8. D. Thom. in locis paulò antè citatis libri 7. & 8. Ægidius in hunc lib. q. 2. Scot. d. 24. q. vnica. Comm. 68. Textu 4.

POSTERIOREM ſententiam ex recentioribus quidem Scholaſticis plurimi amplectũtur, vt Aureolus, Marſilius, Ochamus, Ariminenſis Gregorius, Dominicus de Soto in Phyſicis, & alij complures. Ex antiquioribus verò in eadem planè videtur fuiſſe Magnus Albertus in 8. Metaph. vbi ſæpiùs affirmat numerum, vt extra intellectum eſt, non eſſe verè vnum, ſed aceruatione, quẽ non dubito D. Thomam & Ægidium re vera ſequutos: vt ex dictis patet, etſi à verbis quibus numerus planè dicatur non eſſe quantitatis ſpecies, magis temperarunt. Porrò Scotus cùm priorem iunior ſecutus fuiſſet, vt patet ex 9. quæſtione earum, quas in hunc libr. ſcripſit, poſteà tamen exponens 24. diſt. primi Sen. vtrumque recitauit, & ſub dubio reliquit, dicturus aliquando latiùs de ea re. Ioannes tamen Baſſolus ingenioſus Scoti diſcipulus eadem diſtinctione poſteriorem amplexus eſt, & Paulus Scriptor eiuſdem Scoti enarrator. Cui ſententiæ aſtipulatur plurimũ illud Commentatoris in tertium Phyſ. *Numerus eſt aceruus vnitatum.* quibus verbis interpretari videtur explicationẽ illam numeri, quam tradit Ariſtot. 10. lib. huius operis, cap. 3. *Numerus multitudo ſeu pluralitas vnitatum eſt*, acceptum ex lib. 7. Elemẽtorum Euclidis, quam vſurpant Gregorius Nyſſenus in libro de hiſtoria ſex dierum, & Damaſcenus in ſua Logica.

ATQVE hæc poſterior nobis etiam veriſimilior videtur, & Ariſt. doctrinæ ac ſententiæ (vt etiam paulò pòſt patebit) accommodatior: præſertim cùm rationes quas pro negatiua huius quæſtionis parte propoſuimus, eam videantur planè concludere. Ita tamẽ eam approbamus, vt conſuetum loquendi morem, quo numerum ſpeciem quantitatis eſſe dicimus, retinendum putemus. Hac enim in re, quemadmodum in aliis quamplurimis, illud Ariſtotelis in Topicis obſeruandum eſt, vt vera ſapientium in quauis re ſententia probata, communi loquendi conſuetudini nos accommodemus, atque hanc ſententiam meritò ſecutus eſt Olauius noſter in explicatione primæ partis Diui Thomæ, ex qua extant doctiſſimæ aſſertiones typis mandatæ, quibus ipſe defendendis non mediocri Romanæ vrbis celebritate præfuit.

Martinus Olauius Doctor Pariſiẽſis Societatis Ieſu presbyter eximius.

Numerus nõ eſt per ſe vnũ.

DICENDVM igitur non eſſe re vera numerum ens aliquod per ſe vnum, etiam quatenus ab intellectu numeratur, & in ſummã colligitur. Nam vt in rerum natura, nihil eſt aliud, quàm multitudo quædam finita eſt numeralium vnitatum, quæ quidẽ efficit multa ſimpliciter, non autẽ vnum quid, niſi fortè per accidens, vt loco velut in cumulo, aut ordine: vt in exercitu, aut aliquo alio modo: vt verò eſt in

intellectu numerante,& in ſummam colligente,non eſt vnum niſi ordine & apprehẽſione:quæ etſi efficiũt,vt numerus ſine adiectione dici poſſit vnum quid,non tamen efficiunt, vt ſit vnum per ſe,hoc eſt, veræ vnius eſſentiæ. Poteſt tamen numerus mente collectus dici vnũ quid per ſe,ſi vnum per ſe intelligatur,vnũ per ſe ordinatum,non autem vnum per ſe compoſitum,ſiue in vnam eſſentiam conflatum,qua nos locutione,vt cæteri ſæpiſſimè vtemur.

Quo pacto argamenta pro affirmatiua parte quæſtionis vim non habeant.

SECTIO V.

ARGVMENTA verò quibus affirmatiua quæſtionis pars confirmabatur,ſi nõ de cõſueto inter Philoſophos loquendi modo,ſed ſentiendi, rémque ipſam acuratiùs expendendi agitur,hoc modo diſſoluenda ſunt.

Deſcriptiones quantitatis numero non conueniunt.

AD primum dicendum, deſcriptiones quantitatis traditas verè quidem ac propriè non conuenire numero,quia nõ conuenit ei id, quod in omnibus quaſi genus intelligẽdum eſt,nempe ens reale,ac per ſe vnum,vt oſtenſum eſt:vnde nec illa quæ in deſcriptionibus adiunguntur,eodem modo conueniunt numero,quo quantitati continuæ. Nam quod ad primam attinet, etſi numerus magis propriè dicitur menſura,quàm quantitas continua, quia nimirum metitur & multitudines,& magnitudines,ac tempora & motus,ſaltẽ opera & actione intellectus,aliter tamen eſt menſura,quã quantitas continua:hæc enim eſt menſura extenſionis propriè dictę:ille verò ſi propriè loquendum eſt,non extenſionis,ſed multiplicationis,hæc eſt mẽſura ſubſtantiæ, ille non ſubſtantiæ,ſed ſubſtantiarum.

QVOD verò ad ſecundam attinet,nullus eſt numerus,qui per vnã aliquam relationem realem ſit æqualis,aut inæqualis alteri:quemadmodum quantitas continua,ſed ſolùm ob dicitur æqualis,quòd totidem vnitatibus conſtet, inæqualis quòd pluribus, aut paucioribus, quamquam hoc non conuenit numeris per accidens,ſed per ſe,id eſt, ratione ſuæ qualiſcumque compoſitionis.Si verò tertiam deſcriptionem expendamus,eſt quidem numerus verè & propriè finitus,aut infinitus,cùm ſit verè & propriè finitus,alioqui ne numerus quidẽ eſſet, cùm numerus deſcribatur multitudo finita. Cæterùm quia in numero non datur vltima vnitas niſi apprehenſione intellectus, non eſt finitus numerus ſine aliquo certo,& deſignato,ex natura rei:quemadmodum eſt quantitas continua. Demùm quod ad quartam ſpectat, eſt etiam numerus per ſe extenſus,& non ratione alterius, verùm extẽſio numeri non propriè dicitur extenſio (quod etiam vulgus iudicat) ſed potiùs multiplicatio quædam.

Scientiarum realium,& ſermocinaliũ diſcrimen.

AD ſecundũ dicito,numerum nec eſſe ens reale,nec per ſe vnum: nam prima ratio qua illum eſſe ens reale concludebatur, non probat inſtitutum. Arithmetica enim eſt illa quidem ſciẽtia realis, & agit de rebus, vt diſtinguuntur à ſermone, verùm non agit de rebus quæ ſint entia realia,& per ſe. Hac enim ratione diſtinguuntur reales ſciẽtiæ à

ſermoci

ſermocinalibus,quod ſermocinales de ſermone diſſerũt, reales autem de rebus,hoc eſt,de iis, quæ ſermonis nomine non comprehenduntur,etſi non ſint vera entia realia,&per ſe:quandoquidem multæ ſunt ſcientiæ,quæ etſi inter reales numerantur,non tamen agunt de obiecto,quod ſit vnum per ſe ens reale,vt ſcientia de Republica, quam Politicam vocamus,Coſmographia,Muſica,& huiuſmodi aliæ. Quin etiam iuxta eam Philoſophorum diuiſionem,qua ſcientias in reales, & rationales diſtribuunt,hoc eſt,in eas quæ agunt de rebus non pendentibus ab operatione intellectus rationíſve, & in eas quæ agunt de iis quæ pendent,dici poteſt Arithmeticam hoc quoque modo de rebus agere:concedimus enim numeros in rebus eſſe circũſcripta omni apprehenſione intellectus,quia omnis multitudo finita quantitatum continuarum ſingularium numerus eſt. Quamquam numeri hoc pacto ſpectati non ſunt vnum quid,non ſolùm per ſe compoſitum, ſed ne per ſe quidem ordinatum.Non ita verò concedimus dari in rebus prædicationes, ſubiectiones, definitiones, diuiſiones,collectiones, exordia,narrationes,& cætera:de quibus rationales ſciẽtiæ diſſerunt, quòd hæc neceſſariò pendent ab operatione intellectus.

Arithmetica verè realis ſciẽtia etiamſi de numeris agat.

SECVNDA quoque ratio nihil conficit. Numerus enim eſt quidem materialiter in rebus naturalibus,at non ens aliquid naturale.

SED nec tertia quicquam concludit. Nam etſi numerus percipitur pluribus externis ſenſibus:non tamen inde efficitur, vt ſit verum ens:tenebræ enim,ſilentium, cæcitas, & aliæ pleræque priuationes percipiuntur ſenſibus externis,nec tamen ſunt vera entia. Percipitur autem numerus,vt eodem loco ait Ariſtot. continui negatione, hoc eſt,cùm percipimus aliqua non eſſe continuata inter ſe, quemadmodum tum percipimũs tenebras,cùm lumen abeſſe ſentimus.

IAM rationes quibus colligebatur numerum eſſe ens per ſe, non omnino rem conficiunt.Non prima quidẽ,quia non opus eſt, vt ſubiectum ſubſtantiæ ſubalternantis ſit ens per ſe compoſitum,cùm ſatis pleriſque ſit,vt ſit modo aliquo per ſe ordinatũ,veluti in Politica, & Militari,perſpicuum eſt enim proprietates, quæ in his, & ſimilibus ſcientiis oſtenduntur(veluti poſſe præmiis afficere bonos, & ſuppliciis malos,quæ ſunt Reipublicæ propria:poſſe item aptè inferre bellum,ac propulſare,quæ ſunt propria exercitus)non eſſe ſimplices affectiones qualitatéſve,ſed attributa quædam complexa, quæ propria & peculiari ratione multitudini huic & illi cõuenire dicimus. Eodem modo res habet in Arithmetica :agit enim de ſubiecto per ſe ordinato, quod habet quidem ſuas quaſque proprietates, vt eſſe par, aut impar,quę tamen vt non ſunt ſimplices affectiones,ſic non profluunt ab eſſentia aliqua vna, cuius definitione oſtendantur: ſequuntur autem huiuſmodi proprietates numerorum, non ſolùm vt eſt in mente ordine collectus, ſed etiam vt eſt in rebus ipſis nullo ordine diſpoſitus, tametſi Arithmeticus non agit de numero,niſi ſub eo ordine,quẽ numerus ab intellectu accipit, quia nulla ſcientia diſſerit de ſubiecto, quod non modo aliquo ſit per ſe vnum.

Subiectum ſcientiæ ſubalternantis non neceſſe eſt eſſe ens compoſitum, ſed per ſe ordinatum.

NEC verò ſecunda ratio rem oſtendit. Nam etſi numerus non ratione

tione alterius, ſed per ſe eſt quantus ſiue extenſus, ſiue etiam extenſio quædam, ſiue diſcretio, tamen ea extenſio ac diſcretio non eſt entitas aliqua vna, ſed materialiter eſt ipſæ plures quantitates continuæ ſingulares, formaliter autem eſt ipſæ vnitates ſine ordine vllo in rerum natura, aut ordine quodam collectæ ab intellectu, vnde non ſequitur numerum eſſe aliquid per ſe, vniúſve eſſentiæ.

QVOD verò ad Ariſtotelis ſententiam attinet, dicendum eſt, illū non auſum fuiſſe apertè excludere numerum à veris generibus huius Prædicamenti, quod inolitam vehementer cerneret conſuetudinem Mathematicorum loquentium de numero, quaſi de vero quodam rerum genere: ſed tamen pleriſque in locis multa dixiſſe, quibus latēter, & artificiosè contrariam ſententiam probauit, quale eſt id, quod in Prædicamentis ait: *in partibus numeri eſſe ordinem*, neque enim id aliter verum eſſe poteſt, quam quatenus numerus apprehenditur ab intellectu, & illud 8. lib. huius operis, cap. 3. *Aut numerus*, inquit, *vnum non eſt, ſed velut cumulus, aut ſi ſit, dicendum eſt, quidnam illud ſit, quod ipſum efficit vnum ex multis*, quaſi dicat, niſi detur in numero vltima vnitas, quæ ſit velut forma præcedentium, non fore numerum vnum quid, quod ſanè non fit niſi in mente, atque adeò imperfectè, hoc eſt, non ratione compoſitionis, ſed ſolius ordinis, quo mente colligitur. Atque hoc idem innuitur extremo eiuſdem lib. capite. Eodem quoq; ſpectat illud tertij Phyſ. cap. 7. *Numerus eſt vna, plura, quantáve quædam*, & illud 10. lib. huius operis, cap. 9. *Numerus eſt multa vna, &c.* quæ ſuprà retulimus, quibus addi poſſunt alia pleraque, quibus Ariſtotelem ita ſenſiſſe non obſcurè intelligitur.

Cap. de quantitate. *Text. 10.* *3. Phyſ. text. 68. & 10. Met. text. 20.*

QVOD autem ad Platonem attinet, nemo neſcit illum vocaſſe numeros ipſas rerum ſenſibilium eſſentias, quas ponebat à ſenſibilibus ſeparatas, quo pacto intelligendus eſt in loco citato: etſi nonnunquam alibi, vt in Theæteto numerorum nomine res ipſas numeratas intelligit, non quantitatem aliquam vnam pluribus rebus quantis additam.

DE Diuo autem Thoma iam diximus, idem reuera illum ſenſiſſe, atque Ariſtotelem. Ea enim eſt eius conſuetudo, vt ſemper in rebus, quæ fidem non attingunt, illum omnino ſequatur, & ipſa loquendi forma, & ſententia tenenda. Quo etiam modo crediderim veteres Scholaſticos eſſe intelligendos, qui hanc quęſtionem non admodum ſcrupulosè tractauerunt. Dicamus igitur & nos cum Ariſtotele, & veteribus Scholaſticis numerum eſſe ſpeciem quantitatis: ſed veram ſententiam tenentes haud propriè id dici intelligamus.

***

NVM

NVM ORATIO SIT VERA SPECIES QVANTITATIS.

QVÆSTIO V.

Videri ſpeciem quantitatis veram.

SECTIO I.

CVM in Prædicamento Quantitatis de Oratione diſputatur, non eſt ſumendum orationis nomen ità preſsè ac propriè, vt eam diſtinguamus à nomine ac verbo, aliiſque dictionibus ſimplicibus, ſed quatenus funditur ad omnes voces articulatas, & ex inſtituto ſignificatiuas. Omnes enim huiuſmodi voces videntur habere quantitatem, eámque diſtinctam à cæteris quantitatibus, etiam ſi plurimæ earum nullam ſententiam ſignificent, ſiue perfectam, ſiue imperfectam, vt arma, & virum.

Cap. de quantitate. QVOD igitur oratio hoc pacto ſumpta ſit vera quantitatis ſpecies Ariſtoteles ſanê videtur non tantùm aſſerere, ſed etiam duabus rationibus, quas in Prædicamentis affert, planê demonſtrare: vna quod eam ſui ipſius partibus, hoc eſt, ſyllabis intrinſecus metiamur: altera, quia eſt per ſe quanta, eſt enim per ſe longa ac breuis ratione ſyllabarum quibus conſtat: quandoquidem ſyllabæ non ratione alterius cuiuſque rei, ſed per ipſas longæ ſunt, aut breues. Neque enim dicendum eſt, ſyllabam eſſe longam, quia conſumit duo tempora, & breuem, quia vnum, ſed potiùs conſumere duo tempora, quia eſt longa, & vnum, quia breuis.

QVOD autem ſit ſpecies quantitatis à numero diſtincta, ea ratione manifeſtum eſt, quia nō variato ſyllabarum numero variatur propria orationis quantitas, vt patet in Iambo pede, & ſpondæo: ita patet non videri dubitandum, quin oratio ſit vera quædam quantitatis ſpecies, eáque diſcreta, & à numero diſtincta. Nam quod continua quantitas non ſit, cùm ſit luce clarius, probare non oportet, atque in hac ſententia videntur eſſe ferè Prædicamentorum libri enarratores, qui non ſecus de ea loquuntur, atque de quauis indubitata quantitatis ſpecie.

Auenr. Amm. Boetius Simpl. & alij in Præ-dic.

Non eſſe veram ſpeciem. SECTIO II.

POTIVS tamen dicendum eſt cum Caietano in Prædicamentiis, & Magno Alberto hoc loco orationē non eſſe veram ſpeciem quantitatis, quod & Scotus eo loco innuit, cùm ait orationem eſſe quantitatem propter nomen Ariſtotelis. Atque in primis nonnihil pro hac re eſt quod Ariſtoteles hoc loco nullam eius mentionem facit. Deinde his argumentis probatur. Primùm, quia ſyllabæ quocunq; modo ſpectentur, non efficiunt vnum ens per ſe, ſiue vnam aliquam eſſentiam, *Orationē non eſſe veram quantitatis ſpeciem probat.*

quemadmodum de numero dictum eſt, eadem enim eſt ratio in vtroque. Deinde quia in oratione vel ſpectantur ipſi plures ſyllabarum ſoni, aut etiam motus, quibus ſoni efficiuntur, vel plures motuū continuitates, vel morulæ quibus pronunciantur, vel ordo ſyllabarum inter ſe. vel totius orationis ſignificatio. At plures ſoni, aut motus ſimul, non ſunt vnum ens per ſe, ſed plura entia, vt plures homines, & plures albedines, plures autem morulæ, ſiue tempora, quibus ſyllabæ pronunciantur, ſi abſolutè quidem ſumantur, ſunt etiam plura entia, ſi verò cum quadam proportione inter ſe, quo pacto re vera ſumendæ ſunt, vt quæ in ſpondæo pede cum æqualitate earum inter ſe, & totidem in Iambo dum proportione dupla poſterioris reſpectu prioris, ſunt plura entia per accidens ſimul iuncta: ſiquidem quælibet morula cum proportione adiecta, eſt vnum ens per accidens. Denique ordo ſyllabarum & ſignificatio totius orationis, cùm pendeat ex hominum arbitrio, non efficiunt vnum ens reale, nō eſt igitur oratio non ſolùm ens per ſe, ſed ne reale quidem omni ex parte. Tertiò, quia longitudo & breuitas orationis, ex longitudine & breuitate ſyllabarum conflatur: at cuiuſlibet ſyllabæ quantitas eſt quantitas continua: vnde fit, vt oratio non ſit aliud, quàm multarum quantitatum continuarum complexio, quæ quantitas vna dici non poteſt, ſiue continua, vt patet, ſiue etiam diſcreta. Nam ne numerus quidem apud eos qui ſentiunt illum eſſe vnum ens per ſe, ea ratione eſt quantitas diſcreta, quia ſit ipſæ plures quantitates continuæ, ſed quia eſt ipſæ plures vnitates. Poſtremò, quia longitudo & breuitas ſyllabarum ſæpè ex ſignificatione pēdet, vt in voce (populus) pro hominum multitudine, aut arbore: ſæpè etiam nulla habita ratione ſignificationis, ſed ex ſolo vſu & voluntate maiorum, quibus libuit, vt has ſyllabas longas facerent: illas autem breues: quamquam in hoc diſcrimine conſtituendo nonnihil ad naturam literarum & pronunciationis aduerterint, quemadmodum in ipſa nominum impoſitione ſæpè ad naturam rerum ſignificandarum attenderent, vt in nominibus aſperi & læuis. Ita patet nulla ratione orationem eſſe veram quantitatis ſpeciem, ſed tantùm vulgò habitam propter vſum Poeticæ, & Muſicæ artium, & nonnullum Oratoriæ.

Oratio cur habita ſit quantitatis ſpecies.

Solutio argumentorum affirmatiuæ partis.

SECTIO III.

QVOD ergo Ariſtoteles in Prædicamentis retulit orationem inter ſpecies quantitatis, parùm ad rem facit: eas enim recenſuit, quæ ſpecies quantitatis habeantur. Itaque non loquitur hac in re ex ſua, ſed aliorum ſententia, iuxta quam intelligendæ ſunt duæ rationes, propter quas oratio videbatur vera ſpecies quantitatis, Nam ad priorem dicendum eſt, orationem menſurari quidem intrinſecus partibus ſuis, verùm non partibus, quibus tāquam vnum per ſe ens conſtituatur. Ad poſteriorem verò eſſe quidem orationem per ſe longam, aut breuem ratione ſyllabarum, ex quibus conſtat, id eſt, non ratione ſolius temporis, quod in earum prolatione

conſu

conſumitur, at non eſſe per ſe longam aut breuem tanquam vnam quandam ſimplicem, ſincerámque entitatem quãtitatis, ſed tanquam multarum qualitatum, quantitatumq́; ordine quodam ac proportione ſibi ſuccedentium aggregationem.

Ad eam verò rationem, qua illa oſtendebatur eſſe ſpecies quędam à numero diſtincta, non eſt quod reſpondeamus. Etſi enim nõ eſt formaliter numerus, non tamen eſt vera & ſincera quantitas, ſed quædam quaſi ſpecies quantitatis propter faciliorem vſum multarum artium ſic appellata. Atque hoc quidem credibile eſt ſenſiſſe eos, qui illam inter quantitatis ſpecies retulerunt.

AN LINEÆ ET SVPERFICIES ſint veræ ſpecies quantitatis

QVÆSTIO VI.

Non videri ſpecies verè ac propriè dictas.

SECTIO I.

EXPEDITO priori genere quantitatis, quod diſcretas continet, ſequitur vt de poſteriori diſſeramus, quod omnes continuas complectitur: ac primùm de iis quæ permanentes ſunt, & inhærent rebus quantis, de primis inquam duabus, linea & ſuperficie. Non enim deſunt, qui veras quantitatis ſpecies eas non eſſe exiſtiment. Nam de corpore, ſeu mole corporea, diſputatione opus non eſt, cùm conſtet apud omnes veram eſſe quantitatem, etſi nõnulli dubitauerint, eſſétne diſtincta à corporea ſubſtãtia, contrà quos ſuperiùs diſputatum eſt. *Cur de ſola linea & ſuperficie ſit quæſtio.*

Quæſt.2. QVOD igitur linea & ſuperficies, verè ac propriè dictæ ſpecies quantitatis non ſint: ex eo primùm videtur perſpicuum, quia ſi entia ſunt, planè vidẽtur incompleta: linea quidem, quia videtur forma eſſentialis ſuperficiei, quæ eius partes eſſentialiter cõtinuet: ſuperficies autem, quia eodem modo partes corporis, tanquam earum communis terminus copulet. Vt enim forma ſubſtantialis eſt ens incompletum, quia eſt ſuaptè natura formalis pars ſubſtãtiæ, ita linea & ſuperficies, quia ſuaptè natura formalis pars ſubſtãtiæ, ita linea & ſuperficies, quia ſuaptè natura videntur formales partes, illa ſuperficiei, hæc corporis. *1. argumentũ pro parte negatiua.*

SECVNDO, quia ne accidentia quidem videntur eſſe etiam incompleta. Accidentia enim omnia, ſiue completa illa ſint, ſiue incompleta, habent ſubiectum cui inhæreant: linea verò & ſuperficies habere non videntur. Nã linearũ & ſuperficierũ terminantiũ eadem eſt natura, quæ copulantium: alioqui differrent ſpecie, haberemúſq; duas ſpecies linearum, & totidem ſuperficierum, quod nemo opinatur: at lineæ ac ſuperficies copulantes, nullum prorſus ſubiectũ videntur habere: ſiquidem inter partes ſubſtantiæ, quibus inhærent immediatæ partes ſuperficiei ac corporis, nullæ mediant partes ſubſtãtiæ, quibus vt ſubiectis inhæreant lineæ, ac ſuperficies copulantes. Atque hac

eadem ratione punctus videtur eſſe accidens, etiam incompletum, cùm nemo ſubſtantiam vllam ſubiectam eſſe dicat, quæ inter partes lineæ quas copulat, interiecta ſit.

Tertio, quia non ſolùm non videntur accidentia, ſed ne entia quidem. Nam ſi entia eſſent à corpore diſtincta, eis vtique diuina poteſtate ſublatis manerent partes ſuperficiei omnes diſiunctæ omnino à ſe inuicem, eodémque modo omnes partes corporis, quod fieri omninò non poteſt: nam quæcumque illæ eſſent, adhuc eſſent diuiſibiles, ac proinde non omnes, in quas ſuperficies, & corpus diuidi poſſunt, eſſent actu diſiunctæ à ſe inuicem. Quo eodem argumento probari poteſt puncta non eſſe entia vlla, ne eis ſublatis maneret linea diuiſa in omnes partes.

Qvarto, quia linea & ſuperficies non dantur, nec dari poſſunt niſi in rebus naturalibus, quod ſæpè Ariſtoteles contra Platonem *Vt lib.3.Met. cap.2.text.7. 8.& 9.* oſtēdit: lineæ autem & ſuperficies ſi dantur in rebus naturalibus, omnes ſunt infinitæ, ac proinde non ponuntur in Prædicamentis, ipſo *Textu 18.* etiam Ariſtotele iudice qui hoc eodem cap. apertè ait, multitudinem eſſe quantum quoddam, (id eſt, quantitatis ſpeciem) ſi numerari poſſit, & magnitudinem (quo nomine complectitur lineam, ſuperficiem & corpus) ſi mēſurari poſſit. Quòd autem omnes ſint infinitæ, ex eo conſtat, quia nulla eiuſmodi linearum eſt quæ non ſit pars maioris lineæ, nulla item ſuperficies quæ non ſit pars maioris ſuperficiei. Nam in qualibet ſuperficie ponuntur infinitæ lineæ, & in quolibet corpore infinitæ ſuperficies, quemadmodum in qualibet linea infinita puncta: omnes autem lineæ quæcumque ſunt in eadem ſpecie copulantur inter ſe ſiue immediatè, ſiue mediatè, & ſimiliter omnes ſuperficies, quæcunque ſunt in eodem corpore, quod facilè eſt experiri variis diuiſionibus in eodem plano, aut corpore deſignatis. Vnde manifeſtum relinquitur, nullam lineam aut ſuperficiem ſumi poſſe in corpore, quæ non ſit pars maioris lineæ aut ſuperficiei, ex qua re ſequitur omnem lineam ac ſuperficiem in corpore exiſtentem, eſſe infinitam. Quamquam & alia ratione poni ſolent lineæ ac ſuperficies infinitæ quolibet corpore, eæ videlicet quas vocant gyratiuas, quibus infinitæ partes proportionales cuiuſlibet columnæ ſurſùm aut deorsùm verſus, & extrinſecus & intrinſecus copulentur.

Duæ opiniones de linea & ſuperficie.

Sectio II.

Opinio Durandi & Okami, non eſſe veras quantitatis ſpecies.

Qvatvor ſunt hac in re Philoſophorum, Theologorúmque opiniones. Durandus in 2. Senten. aſſerit lineam & ſuperficiem, ſiue quæ copulantes ponuntur, ſiue quæ terminantes *Diſt. 2. q.4.* non eſſe veras quātitates, ſed quaſdam negationes, quod idem de puncto exiſtimat. Vult enim punctum nihil aliud eſſe, quàm negationem vlterioris longitudinis, lineā vlterioris latitudinis, ſuperficiem vlterioris profunditatis, ſiue craſſitudinis, verbi cauſa, extremum

tremum

tremum punctum lineæ nihil aliud eſſe, quàm quòd illa vlteriùs non extendatur: medium autem quod pars hæc, quæ cum altera copulatur verſus eam vlteriùs non procedat: quod eodem modo de linea & ſuperficie, tum extrema, tum media dicendum putat. Quam eandem opinionem tuetur Okamus tractatu de ſacra Euchariſtia.

Qu.1. & 2.

Refutatio.

S E D contra hanc opinionem quod ad lineas & ſuperficies attinet,
de quibus quæſtio propoſita eſt, hæc ſe offerunt argumenta. Primùm, 1.
quia linea & ſuperficies videntur verè & eſſentialiter extenſiones
quædam: ergo veræ quantitates, & non nudæ negationes. Deinde quia 2.
in linea & ſuperficie nihil aliud eſt poſitiuum, aliud negatiuum: in linea quidem longitudo poſitiuum eſt quippiam, carentia autem vt ſic dicam latitudinis negatiuum: in ſuperficie verò latitudo eſt poſitiuum: carentia profunditatis negatiuum. Imò linea nihil aliud eſt, quàm longitudo: ſuperficies verò, ipſa latitudo: quemadmodum & corpus, ipſa profunditas ſiue altitudo, vt Ariſtot. hic expreſsè ait. Quamquam ergo in linea, & ſuperficie fateamur dari negationes quaſdam, non videntur tamen ipſæ negationes eſſe, ſed poſitiua quædam. Quare cùm alia entia eſſe non poſſint, niſi quantitates, negãdum non videtur eſſe
veras quantitates. Poſtremò quia Geometria auctore Ariſt. cæteriſq; 3.
veteribus Philoſophis de his agit tanquam de veris entibus, ſiue ea ſumatur vt agit de omnibus quantitatibus continuis permanentibus, ſeu (quod idem eſt) de omnibus magnitudinibus, ſiue vt diſtinguitur ab Stereometria, quæ agit de ſolidis, ſiue corporibus.

Burleus 1. Phyſ. in text. 15. Soncin. 5. Metap. q. 20. Sotus in præ. cap. de quantitate, q. 2.

Opinio Burlei & aliorũ complurium, veras eſſe quãtitatis ſpecies, & in corporibus reperiri medias actu infinitas:

B V R L E V S in Phyſicis, Paulus Soncinas in hunc lib. Dominicus de Soto in Prædicamentis, & alij recentiores non pauci, non modò aſſerunt lineam & ſuperficiem eſſe veras quãtitatis ſpecies, ſed etiam affirmant illas, & in extremitatibus corporũ reperiri, & in ipſis etiam mediis corporibus, quod idem aſſerunt de punctis: tametſi non aiunt eſſe quãtitates, ſed incõpleta quædam entia ad prædicamẽtum quantitatis reductitiè pertinentia: adduntque iſta omnia realiter differre inter ſe corpora, ſuperficies, lineas & puncta. Itaque aiunt corpus ipſum terminari vna, aut pluribus ſuperficiebus, finitis tamen numero. v.g. globum vna, pyramidem quinque, teſſeram ſex, & ſic cætera: partes verò corporis quas ponunt actu infinitas, copulari infinitis ſuperficiebus. Similiter autem ſuperficiem terminari vel vna linea, vt circularem, vel tribus vt triangularem, vel quatuor vt quadrangularem, & ita deinceps: partes verò ſuperficiei quòd eodem modo infinitæ etiam dicendæ ſint copulari infinitis lineis. Denique lineam, ſi terminos habet, vt recta terminari duobus punctis, lineæ verò partes, ſiue illa terminata ſit (vt quæ dicta eſt) ſiue terminis careat (vt circularis) copulari infinitis punctis, iiſq; non potentia tantùm, ſed actu exiſtentibus in media linea: quo eodem pacto dicunt lineas in media eſſe ſuperficie, & ſuperficies in medio corpore.

Impugnatio.

S E D contra hanc ſententiam quatenus ponit ſuperficies in medio corpore, & lineas in media ſuperficie, ac demùm puncta in media linea non pauca occurrunt argumenta.

PRIMV M quia hæc ſuperuacanea vidẽtur ad copulandũ, ſiue con-

tinuandum:quippe cùm corpus,ſuperficies,& linea ſint ex ſe,& eſſentialiter continua. 2. Deinde quia nec qualitates habentes latitudinem gradualem indigent termino aliquo communi ad copulandas partes eiuſmodi latitudinis. 3. Tertiò,quia opinio hæc ponit actu infinita entia in rerum natura,hoc eſt,ſimul exiſtentia:at infinitum actu non ſolùm naturaliter , vti ponunt , ſed ne ſupernaturaliter quidem dari poſſe multò eſt probabilius.

Nihil ſuaptè natura completum eſſe & incompletū.

Nec videntur ſatisfacere qui dicunt non eſſe incommodum dari actu infinita entia incompleta ſi conſtituant aliquod vnum ens per ſe,quod actu finitum ſit,& completum.Linea enim & ſuperficies ſunt entia incompleta,ſi ſunt formæ eſſentialiter continuantes : completa verò,ſi ſunt veræ ſpecies quantitatis continuæ:idem verò completum eſſe & incompletum,natura ſua videtur impoſſibile. Alioqui res omnes quas completas dicimus,æquè dici poſſent incompletę,quatenus in aliarum compoſitionem veniunt , vt cœli & elementa , quatenus ſunt partes mundi,& homines,quatenus ſunt partes Reipublicæ. Dicat enim aliquis mundum,& Rempublicam eſſe entia per ſe , tametſi conſtent rebus completis,vt hi dicūt de ſuperficie ac corpore. Namque eodem modo cœli & elementa , itémque homines , & completa entia dici poſſunt,& incompleta,completa quatenus per ſe ſumūtur, incompleta quatenus partes completorum entium. Nec oberit quod iſta continuata non ſint. Addet enim qui ita dixerit multa eſſe entia per ſe , quæ ex ratione ſua poſcant diſcretionem partium , ex quibus conſtent, vt de numero dicere ſolent , qui illum faciunt ens omninò per ſe. Adde quod iſto modo res etiam omnes,quas natura ſua incompletas eſſe affirmamus , æquè in genere completarum numerari poſſent,veluti materia & forma , differentiæque omnes , & ſpecificæ , & indiuiduantes.Diceremus enim hęc omnia incompleta eſſe,quatenus completa entia conſtituunt : completa verò quatenus per ſe ſpectantur. Ita fieret mira quædam generum & ſpecierum confuſio in quolibet Prædicamento,& differentiæ omnes ponerentur eſſentialiter ſub genere ſummo(nempe quatenus completa entia)quod fieri nullo modo ſæpe oſtenſum eſt.

Partes magnitudinis non eſſe actu diſtinctas.

Qvarto , quia ſi in magnitudine præter extrema indiuiſibilia dantur actu media,dabuntur actu in illa partes proportionales copulatæ,ac diſtinctæ inter ſe per eiuſmodi indiuiſibilia : ac proinde dabitur deorſum verſùs in columna medietas actu diſtincta ab alia mediatè,& poſt eam medietas ſequentis medietatis,& ita deinceps vſque ad baſim.Quare cùm ſuperficies extrema qua columna contingit baſim, non poſſit inhærere pluribus partibus proportionalibus eius ordinis, vt perſpicuum eſt,inhærebit vni tantùm,ac proinde illa erit vltima minorum proportionalium,quod impoſſibile eſt.Oportet enim illam eſſe indiuiſibilem , vt ampliùs non conſtaret actu aliis minoribus,an proinde eſſet pars,& non pars,quod eſt contradictio.

Qvinto,quia cùm aliquid mouetur ſuper quantitatem continuam,pertranſiret vtique infinita actu exiſtentia , quod Ariſtoteles & *8.Phyſ. ca.8. tex.68.& 69.* exiſtimat & oſtendit fieri nullo modo poſſe. Nec aliter ipſe ſimpliciter,&

Aliter res ponderat lib. 6.cap.I.textu 79.

ter, & non ad hominem occurrit Zenoni contendenti, ſi quicquam moueretur, fore vt infinita pertranſirentur, niſi quia partes magnitudinis quæ pertranſitur, non ſunt entia actu, ſed potentia duntaxat: nec puncta, quibus illæ dicuntur copulari ac diſtingui, ſunt ibi aliter, quàm poteſtate.

Cap. 2.

Polos mundi nō eſſe entia.

ACCEDIT quod Ariſtoteles ait in lib. de Motu animalium, polos mundi nihil eſſe, indiuiſibilia inquam illa, in quibus mundus quaſi in cardinibus voluitur. Id enim ſignificat, cùm ait non eſſe ſubſtantias. Poſtremò, quia fruſtrà hæc copulantia ponuntur, eáque tam multa & innumerabilia, cùm ſine iis omnia ſalua & integra eſſe poſſint, vt aliarum opinionum auctores & fautores oſtendunt.

Aliæ duæ opiniones.

SECTIO III.

In 2.d.2.q.2.articu.1.in 3.cõcluſione.

Opinio Gregorij Ariminenſis, eſſe eas realiter ipſum corpus, ſed connotationibus diſtingui.

GREGORIVS Ariminenſis, nec credens iſta dicenda eſſe meras negationes, vt habet prima opinio, nec rursùs ſibi perſuadens eſſe realiter diſtincta inter ſe, & à corpore, vt aſſerit ſecunda, ita mediam quaſi viam inter vtramque ſententiam ingreſſus eſt, vt dicat hæc omnia eſſe realiter ipſum corpus, tametſi connotationibus quarundam negationum formaliter diſtinguantur. Superficies enim vt ait, nihil aliud eſt, quàm corpus ipſum, vt connotat negationem profunditatis, ſed non latitudinis, nec longitudinis, linea item eſt corpus, vt connotat negationem profunditatis & latitudinis, ſed non longitudinis: punctum ſimiliter corpus eſt, vt connotat negationem profunditatis, latitudinis & longitudinis, Atq; hoc modo concedit lineam & ſuperficiem, de quibus propoſita eſt quæſtio eſſe formaliter diſtincta entia, diuerſáſque ſpecies quantitatis.

Duplex conſideratio lineæ & ſuperficiei.

QVOD vt luculentiùs explicet, duobus modis ait lineam & ſuperficiem accipi poſſe. Vno lineam pro longitudine quadam ſine latitudine exiſtente: ſuperficiem pro latitudine cohærente in rerum natura ſine profunditate, & hoc modò exiſtimat iſta eſſe mera figmenta, vt quæ nec exiſtant, nec exiſtere in rerum natura poſſint. Altero lineam pro corpore ipſo, conſiderato quoad longitudinem, non conſiderata eius latitudine, aut profunditate, ſuperficiem pro eodem corpore cõſiderato quoad longitudinem & latitudinem: non conſiderata eius profunditate, atque hoc pacto ait lineam & ſuperficiem eſſe vera entia, veráſque ſpecies quantitatis, quemadmodum & punctum exiſtimat eſſe verum quoddam ens acceptum pro ipſo corpore conſiderato, vt alicubi nec eſt lõgum, nec latum, nec profundum, veluti globus in medio, aut vbi contingit planum.

Refutatio opinionis Gregorij Ariminenſis.

QVAMQVAM verò hæc Gregorij ſententia plauſu multorum excipitur, vt quæ omnia incommoda effugere, rémque ipſam, vt eſt, planè exponere credatur, non deſunt tamen incommoda, quæ illam videantur efficere, & implicatam ſatis & difficilem. 1

PRIMVM, quia cũ dimidium corporis non ſit idem realiter, quod

totum

totum corpus, quonam pacto idem erit realiter, quod vlla eius extremitas? At ſuperficies eſt quædam extremitas corporis, duas tantùm habens dimenſiones. Gregorius verò ait quamlibet ſuperficiem corporis eſſe idem realiter quod corpus.

2. Deinde quia cùm duo aliqua ſunt idem realiter, vbi naturaliter reperitur vnum, ibi poteſt naturaliter reperiri alterum (vel hac enim ratione non ſunt idem realiter tota moles cuiuſque corporis, & quælibet eius pars, quia non in eo ſpacio, in quo naturaliter eſt hæc eius pars, aut illa ibi naturaliter eſſe poteſt ipſa tota moles) at duæ quædã ſuperficies planorum corporum ſe contingentium reperiuntur naturaliter, & præcisè inter ipſa duo corpora, ac proinde inter duo immediata ſpacia, nec tamen ipſa corpora inter eiuſmodi ſpacia naturaliter reperiri poſſunt.

3. Tertio, quia ſi Gregorius dicat ſuperficiem corporis non eſſe idem realiter quod corpus abſolutè ſumptum, ſed idem quod corpus quatenus longum & latum, ſed non quatenus profundum, nihil aliud dicet, quàm ſuperficiẽ eſſe idem realiter quod corpus, quatenus corpus eſt ſuperficies, ſed non quatenus corpus: qua in re multa abſurda miſcentur. Petitur enim hoc pacto quod erat in quæſtione, ſiquidem de eo dubitabatur. Eſſétne ipſum corpus ſuperficies, quod in hac reſponſione liberè ſumitur. Ineptum quoque eſt dicere, corpus, quatenus eſt ſuperficies, eſſe realiter ſuperficiem. Accedit quòd cùm affirmamus duo aliqua eſſe idem realiter, neutrius rationẽ formalem explicare, & vt dici ſolet, ſpecificare ſolemus, V. G. cum ſignificare volumus actionem, & paſſionem eſſe idem realiter, non dicimus actionem quatenus eſt actus agentis, eſſe idem realiter cum paſſione, ſed abſolutè pronunciamus eſſe idem realiter cũ illa. Specificatio enim rationis formalis eorum, de quibus quæſtio eſt, ſintne idem realiter, potiùs ad diſtinctionem eorum, quàm ad identitatem exprimendam valet.

Quo pacto aliqua dici ſoleant eſſe idẽ realiter.

Qvarto, quia ſiue corpus ſit idem realiter quod ſuperficies, ſiue non ſit, neceſſe eſt, vt Gregorius doceat, ſitne in eodem corpore vna ſuperficies, an plures, quod ſi plures, ſintne externæ tãtùm, an internæ etiam, finitæ numero, an infinitæ, Si enim ſuperficies eſt ens poſitiuũ, & ſpecies quædam quantitatis (tametſi quæ alicuius negationis connotatione declaretur) parùm refert, ſitne idem re ipſa quod corpus, vel ſitne vna, an plures in eodem corpore, quemadmodum de relatione, & fundamento ex cap. 10. perſpicuum eſt, cùm ex eo loco conſtet ſæpè relationes eſſe plures, & vnicum fundamentum, ſæpè etiam vnicam relationem & vnicum fundamentum. Ita fit, vt ſi dicat plures eſſe formaliter ſuperficies in eodem corpore (vt videtur dicturus) eaſque non externas tantùm, ſed internas etiam, iterùm redeant difficultates contra ſecundam opinionem propoſitæ. Neque enim iam ſatis erit ſi dicat omnes quotquot ponuntur ſuperficies in eodem corpore, eſſe re ipſa idem quod corpus alia ratione ſpectatum, quàm qua corpus eſt, proinde non eſſe timendum, ne infinitio earum à quoquam demonſtretur. Infinitio enim æquè inducitur, ſi ſuperficies ponantur in medio corpore formaliter diſtinctæ, atque ſi realiter. Quò fit, vt ſuſpicari qui

ri quiuis poſſit Gregorium, ſi paulò preſſiùs aſtringatur, facilè ad primam opinionẽ defecturum, vt ſi non de re ipſa, ſed de formalitate ſuperficierum ſit ſermo, nõ diffiteatur eas quæ in corpore, vel extrinſecus tantùm, vel intrinſecus etiam ponuntur, negationes eſſe potiùs vlterioris profunditatis, ſiue totius corporis, ſiue eius partium, quàm entitates diſtinctas, quia nimirum etſi incõmodum ſit dari infinitas entitates in eadem re, nõ ſit tamen dari aut fingi negationes infinitas, Atq; eadem argumenta ad lineam ſuo modo accommodata concludunt lineam non eſſe idem realiter, atque corpus, aut ſuperficiem.

Creditur Gregorius defecturus ad 1. opinionem.

ILLVD etiam non rectè ait Gregorius, figmenta eſſe lineam, & ſuperficiem, ſi lineæ nomine intelligatur longitudo quædam, quæ ſine latitudine exiſtat, aut exiſtere poſſit: & ſuperficiei vocabulo latitudo, quæ ſimiliter exiſtat, aut poſſit exiſtere ſine profunditate.

NAM ſuperficies, qua corpus quodque terminatur, latitudo quædam eſt in corpore exiſtens ſine vlla ſui ipſius profunditate: linea verò, ſi non exiſtit actu in corpore, poteſt tamen diuina virtute extra corpus exiſtere, vt inferiùs patebit.

Dari re vera ſuperficiem externam in corporibus.

AD hæc, illud non placet, lineã, vt eſt ſpecies quãtitatis, ſiue ex ratione ſua formali eſſe ipſum corpus conſideratũ quoad ſolã longitudinem, ſeu quatenus longũ eſt: & ſuperficiẽ ſimiliter ipſum corpus, vt eſt latum. Si enim re ipſa non eſt ipſum corpus, quomodo formaliter illud eſſe poteſt ſub hac, vel illa conſideratione acceptũ? Mitto abſurdiora ea quæ de puncto adiungit, vt illud faciat formaliter ens reale.

DENIQVE D. Thomas opuſculo de inſtantibus & Scotus ad diſtinctionem primam ſecundi Sent. iidémq; Auctores, aliis pleriſque locis, & eorum ferè ſectatores, atque adeo veteres Peripatetici, & in primis ipſe Ariſtoteles alia ratione videntur mediam viam tenuiſſe. In primis voluiſſe ſuperficies, lineas, & puncta poſitiuas eſſe entitates, non meras negationes. Deinde hæc re ipſa differre, & inter ſeſe, & à corpore, ſeu mole corporea. Denique eſſe actu in extremitatibus totius corporis: potentia verò duntaxat in mediis magnitudinibus.

D. Tho. opuſ. 36. & alibi ſæpe. Scot. in 2. d. 1. q. 3. Gab. ibid. Caiet. 3. p. q. 4. art. 2. & alij complures.

Opinio D. Tho. & Scoti & veterum Peripateticorum.

SI quis tamen diligentiùs rem expendat, nõ immeritò de vtraque parte tertiæ eorum aſſertionis dubitabit. Nam primam & ſecundam aſſertionem adeo veriſimiles fecerunt, ea quæ contra primam & tertiam opinionem dicta ſunt, vt de eis ambigendum minimè videatur.

Tertia eorum aſſertio quàm ſit dubia.

QVOD igitur hæc non dẽtur actu in extremitatibus corporis, hoc eſt, vbi terminent, & non copulẽt, ex eo perſpicuum videtur, quia etſi dantur ſuperficies ita terminantes corpora, vt non etiam ea copulent cum aliis corporibus, vt patet in extrema ſuperficie globi, & cuiuſque alterius corporis naturalis: tamen nulla linea, nullúmq; omnino punctum reperiri poteſt in rebus ſenſibilibus, quæ ſic terminent, vt non etiam copulent. Nam etſi ponamus dari corpora naturalia perfectè cubica, aut pyramidalia, nullum tamẽ in eis poterit aſſignari punctũ, aut linea quæ ſi terminant, non etiã copulent. Puncta enim & lineæ, quæ dicentur eſſe in angulis, ſi actu quidem ibi ſint, ita terminabunt, vt etiam copulent puncta quidem lineas: lineæ verò ſuperficies: quæ angulos continent, ſeu quæ in angulum deſinunt.

Qvod ſi hæc non ſunt actu in extremitatibus corporis, nõ erunt quoque poteſtate in medio corpore. Non enim videtur aliud quicquam, eſſe iſta in medio poteſtate, quàm per diuiſionem totius reſultare poſſe in extremitatibus.

Explicatio quæſtionis, Sectio IV.

In re igitur adeo difficili & controuerſa, etſi ſuum cuique opinandi locum relinquere poſſemus: æquiùs tamẽ eſt: vt ex iis, quæ in ea partim ab aliis dicuntur, partim ſe nobis offerunt, ea ſeligamus, quæ & quàm probabiliſſima ſint, & grauiorum auctorum doctrinæ quàm accommodatiſſima.

Prima concluſio lineas & ſuperficies eſſe entitates reales.

Sit igitur prima concluſio. Etſi non omnino improbabile videri poteſt, lineas & ſuperficies eſſe negationes vlterioris extenſionis, ſeu potiùs modos quoſdã eſſendi puros, quos eiuſmodi negationes conſequantur, tamen adeo probabile receptúmque eſt, eſſe reales entitates, veráſque quantitatis ſpecies, vt id quaſi res omnino certa & indubitata ponendum ſit: punctum verò non eſſe ens reale etiam incompletum quàm probabiliſſimum eſt.

Ratio quorundam pro prima parte.

Prima pars ex eo ſuaderi à quibuſdã ſolet, quia vt nulla entitate opus eſt, ſiue ad copulandas partes intenſionis qualitatũ gradualium, ſiue ad terminandam totam cuiuſque earum latitudinem, vt omnes fatentur; ita par eſt dicere non eſſe opus entitatibus vllis, ſiue ad copulandas partes extenſionis quantitatum: ſiue quibus totæ ipſæ extenſiones terminentur. Verùm, qui hanc ſententiam ſequuti fuerint, animaduertant, neceſſe eſt, latè patens diſcrimẽ eſſe inter huiuſmodi terminos. Nam in terminis qualitatum gradualium, ſiue intenſibilium, neque eſt, neq; fingi poteſt latitudo vlla intenſiua, vt perſpicuum eſt, at in terminis ſuperficiei & corporis, hoc eſt in linea & ſuperficie (etiam vt termini ſunt) ſiue ad copulandum, ſiue ad terminandum, neceſſaria eſt latitudo quædam extenſiua: quia non indiuiſibiliter terminant, ſed diuiſibiliter & extenſè, vt patet. Quod cùm ita ſit, videant neceſſe eſt, vndenam linea & ſuperficies extenſionem habeant. Nam ſi oſtenderint eas non habere ex ſe: ſiue per ſe, & eſſentialiter extenſionem, ſed eſſe terminos quoſdam extenſos per accidens, & ſola extenſione corporis, tum demùm rectè defendent non eſſe quantitatis ſpecies, ſed puros quoſdam eſſendi modos, puróſque terminos. Quod ſi hoc non obtinuerint, ſed coacti fuerint admittere lineam eſſe per ſe, & eſſentialiter extenſam, peculiari nimirum quadam extenſione, & ſimiliter ſuperficiem ſua quadam extenſione propria: neceſſe erit fateantur eſſe veras quantitatis ſpecies.

Qua in re ſit tota difficultas.

Probatio ſecundæ.

Secvnda pars ſatis cõfirmata eſt impugnatione primæ opinionis, eámq; omnes grauiores Auctores, vt certam ſupponunt, & de qua non ſit dubitandum: Adde quod nullam contradictionem implicat, dari ſiue lineam per ſe in rerum natura, ſiue ſuperficiem per ſe & ſeorſim exiſtentem, quod contra Gregorium dictum eſt, ídque quia non vidẽtur puri termini extenſionũ, ſed extenſiones quædã permanentes

ac

ac terminatæ,aut terminabiles:quod ſi ita eſt,ergo ſunt vera entia,atque adeo abſoluta entia,nec alia eſſe poſſunt,niſi quãtitates quędam.

TERTIA pars ex eo probatur,quia nec ad copulandas partes lineæ,nec ad totam terminandam vlla entitas requiritur in puncto ſiue completa,ſiue incompleta:quemadmodum confeſſione omnium nec in terminis ſiue copulatiuis partium gradualium qualitatis(quos quis fingat)ſiue terminatiuis totius qualitatis,cùm huiuſmodi termini non ſint extenſi & terminabiles,vt ſunt linea & ſuperficies, ſed inextenſi & interminabiles, ac omninò puri termini, & qui nullum eſſe reale rebus terminatis dare poſſunt. *Tertia probatio.*

SECVNDA concluſio. Nulla indiuiſibilia dantur actu in mediis magnitudinibus, etiam ſi quis ea omnia faciat meras negationes vlterioris extenſionis,aut puros eſſendi modos.Prior pars ex refutatione ſecũdę opinionis aperta relinquitur.Poſterior ex eo probatur,quia cùm partes magnitudinis non ſint actu diſtinctæ inter ſe, ſed potẽtia, nulla earum datur, quæ verſus aliam habeat actualem negationẽ vlterioris extẽſionis,aut verſus aliã actu finita ſit & terminata: ſed ſola deſignatio mentis,aut ſimilis alia id facere poteſt. *Secunda concluſio, nulla indiuiſibilia dari actu in mediis magnitudinibus.*

TERTIA concluſio.Linea & ſuperficies iuxta communem, verámque ſententiam de earum entitate ſunt re ipſa diſtinctæ, & inter ſe,& ab ipſa mole corporea:quamquam ſi eſſent negationes,purique eſſendi modi dici poſſent idem re cum corpore: non poſitiuè tamen, ſed negatiuè, quaſi non res diuerſæ: quod idem de puncto comparatione lineæ dici poteſt. *Tertia concluſio,linea & ſuperficies ſunt inter ſe, & à moli corporea diſtincta.*

PRIMA pars ex impugnatione Gregorij tertiæ ſentẽtiæ auctoris patet. Secundam & tertiam ſuadent ſimiles identitates inuentæ apud Ariſtotelem,tum ea,qua in Phyſicis materia dicitur idem ſubiecto,ſiue re cum priuatione formæ nondum habitæ, quaſi dicatur non alia res à priuatione, tum etiam illa qua ens & vnum libro ſuperiori dicuntur vna atque eadem natura, quaſi non naturæ vllæ diuerſæ.

QVARTA cõcluſio.Etſi ſuperficies verè, ac phyſico more accepta eſt actu in corpore,tamquam eius extremitas:linea tamen & punctus non ſunt actu in corpore vllo, niſi Mathematico more ſpectata. *Quarta concluſio.*

PRIMAM partem huius aſſertionis, iuxta quam opinio quarta, ſimpliciter & abſolutè vera eſt,hæc argumenta confirmant. Primùm, quia corpus omne,quod in rerum natura eſt,finitum eſt vndequaque & terminatum,neque alio termino ſic finitum eſſe poteſt, niſi termino bifariam diuiſibili,qui nullus eſt alius, quàm ſuperficies. Deinde, quia corpora perfectè opaca, nec profunditate ſua terminant aſpectum,nec in ea recipiunt lumen (alioquin iam eſſent diaphana, non autem omnino opaca)ſed in ſola extremitate bifariam dimenſa, hoc eſt,in ſuperficie. Tertiò, quia locus non eſt ipſa profunditas corporis continentis: ſiquidem iſto modo locus excederet locatum:ſed eſt ſola concaua eius extremitas bina dimenſione extenſa, quæ cum ſimul ſit cum ſimili extremitate connexa corporis locati, eique æqualis, locatum non excedit.Quartò, quia figura non eſt actu in medio corpore, vt Mercurij effigies in medio marmore(quod ait Ariſtoteles *Superficiem eſſe actu extremitatem corporum, probatio 1.*

V 2 libro

libro tertio) ſed in ſola corporis extremitate,qua circundatur, quam ſuperficiem appellamus.

Non tamē lineam aut pūctum.

SECVNDA pars facilè ex eo probatur, quia in quolibet corpore vna eſt tantum ſuperficies phyſicè ſumpta, qua totum circumſcribitur, ſiquidem omnes eius partes inter ſe continuatæ ſunt: quo fit, vt iuxta tertiam concluſionem nulla ibi ſit actu linea: quod ſi actu nulla linea,ergo nullus punctus actu,qui iuxta eamdem concluſionem nūquam eſt actu in media linea.

Niſi Mathematicè.

TERTIA pars ex eo conſtat,quia linea & punctus etſi iuxta eamdem concluſionem non ſunt actu, & re vera in mediis magnitudinibus,nempè quoad entitates ſuas (ſi modo punctus entitatem habeat) tamen ſi in eodem corpore dentur actu plures ſuperficies Mathematico more conſideratæ(quas illi tùm demùm plures faciunt,cùm continent perfectos angulos, veluti in teſſera ſex, in pyramide quinque) neceſſe eſt dari modo aliquo lineas actu,quibus actu terminentur: & diſtinguãtur eiuſmodi ſuperficies:& actu puncta, quibus eodem modo terminentur, & diſtinguãtur huiuſmodi lineæ: quæ omnia paulò pòſt magis explicabuntur.

Sect. ſequenti in ſolutione 2 & 3. Argumenti.

Primæ difficultatis explicatio.

SECTIO V.

Cur indiuiſibilia videantur in mediis magnitudinibus.

SVNT tamen in hac re non minimæ difficultates, quas explicare oportet, vt ea quæ dicta ſunt, meliùs intelligi, & faciliùs defendi poſſint: quarum prima eſt de eo, quod in ſecunda concluſione dictum eſt: non eſſe actu indiuiſibilia in mediis magnitudinibus:quatuor enim argumentis potiſſimùm id falſum videtur.

1. Argumētum.

VNO, quia quantitas continua dicitur ea,cuius partes copulantur eodem termino communi:quam definitionem ex Ariſtotele in Prædicamentis deſumūt omnes Philoſophi,& continua ſiue continuata dicuntur ea,quorum extrema ſunt vnum:quod pronunciatum iidem ex eodem accipiunt,libro 5.Phyſicorum traditum.Quocirca & ipſe Ariſtoteles libro Phyſicorum ſexto,planè videtur ſupponere indiuiſibilia eſſe actu in medio continui:eáque ſuppoſitione facta oſtendit continuum non conſtare ex indiuiſibilibus, vt quidam veteres exiſtimabant. Quare cùm hoc pacto magnitudo ſit quantitas continua, partéſque eius non potentia tantùm, ſed actu ſint copulatæ inter ſe terminorum communium interuentu, qui vel omnino indiuiſibiles ſunt,vt puncta,vel ſecundùm latitudinem,& profunditatem,vt lineę, vel ſecundum profunditatem ſolam,vt ſuperficies:non dubium videtur,quin puncta ſint actu in media linea,lineæ verò in media ſuperficie,& in medio corpore ſuperficies.

Cap. 1. & 2.

2. Argumētum.

ALTERO, quia quicquid ſit de neceſſitate indiuiſibilium ad copulandas partes magnitudinum,certè tactus ipſi indiuiſibiles corporum eorúmq; motus per indiuiſibilia,vt ſphæræ,aut cylindri trāſuerſi cùm planum contingunt:aut per illud indiuiſibili tactu mouentur,cogere vidétur nos,vt & puncta,& lineas in mediis ſuperficiebus corporum

rum ſe tangentium actu eſſe concedamus. Globus enim tangit planũ in puncto, cylindrus autem proiectus in linea, quæ apud Mathematicos res tritæ ſunt: globus item niſi per puncta plani moueri nõ poteſt, & cylindrus cùm trãſuerſus aut voluitur, aut raptatur, per lineas tantùm moueri poteſt, quod ex eorum tactu planè oſtenditur: non mouentur enim niſi tangendo, globus autem non tangit niſi in punctis, & cylindrus in lineis. Ita fit vt puncta & lineæ, quæ actu ſint, non potentia tantùm in media ſuperficie neceſſariò concedenda videantur: alioqui nec dari actu poſſent huiuſmodi tactus, ac motus.

Tertio, quia non aliter vera eſſe videntur ea, quæ à veteribus Peripateticis Ariſtotele auctore de exiſtentia indiuiſibilium Mathematicorum dicuntur, quàm ſi ea in corporibus exiſtere concedamus. Nam vt illi dicunt, animal & quælibet vniuerſalia rerum naturalium figmenta eſſe, ſi credantur exiſtere à rebus ſenſibilibus ſeiuncta, & tamen concedunt ea re vera in ipſis rebus ſenſibilibus exiſtere, & ab eis mente ſeparari poſſe, ſi concipiantur non conceptis ſenſibilibus conditionibus (quo ſenſu Ariſtoteles ait primo libro de Anima, *Animal aut quoduis aliud vniuerſale, aut nihil eſſe, aut poſterius eſſe*) ſic etiam dicũt indiuiſibilia Mathematica figmenta eſſe, non res veras, ſi quis eas ponat à corporibus ſenſibilibus ſeparata: cùm tamen fateantur ea & in ſenſibilibus verè exiſtere, & à Mathematicis non ficta, ſed vera conceptione apprehendi, abſtracta videlicet per intellectum à ſenſibilibus qualitatibus, quibus in rerũ natura ſunt coniuncta. Vnde Ariſtoteles, & alij Peripatetici cum æquè reprehendant in Platone, quod credat Mathematica iſta indiuiſibilia exiſtere per ſe in rerum natura, atq; quòd naturas vniuerſales faciat ſeorſim cohærentes, non tamen negant, ſed potiùs affirmant vtrumq; genus poſſe & exiſtere in rerum natura, & præciſè concipi non conceptis iis, cum quibus reuera coniuncta ſunt. Atque in hunc ſenſum Auguſtinus ex veteribus Theologis ſic ſcribit in libro de quantitate animæ. *Sola longitudo* (nempe vt à Mathematicis concipitur) *non niſi intelligi animo poteſt, in corpore inueniri non poteſt: ſed certè*, inquit, *cùm iſta tria* (longitudinem videlicet, latitudinem, & profunditatem) *eſſe in araneæ filo intelligis* (abſolutè nimirum accepta) *diſcernis hoc, & quid inter ſe differant noſti.* Cùm ergo punctus & linea nunquam reuera ſint actu in extremitatibus rerum ſenſibilium, vt iam oſtenſum eſt ſectione ſuperiori, vbi de ſola ſuperficie id conceſſimus, efficitur vt veterum confeſſione habeamus eſſe ea actu in mediis magnitudinibus: lineam quidem in media ſuperficie, & punctum in media linea.

Cap. 1. Tex. 8.

Vide eumdem lib. 7. ſuper Geneſim ad litt. ca. 17.

Qvarto, quia non videtur dari poſſe actio vniformiter difformis niſi in media ſphæra actiuitatis agentium ſint actu ſuperficies, quibus recipiatur ab agentibus dimidium perfectionis formarum, quæ introducuntur. V, G. in medio aëre, qui à lucerna illuminatur dimidium intẽſionis impreſſi luminis. Si enim in tota aliqua parte aëris ſit lumen certæ alicuius intenſionis, iam lumen non erit vniformiter difformiter impreſſum, hoc eſt, ſenſim remiſſus verſus finem, quod tamen neceſſariò concedendum eſt iuxta illud Philoſophorum com-

Cap. 11. *4. Argumentum.*

mune proloquium: *Agentia omnia fortiùs, ac proinde perfectius agere in ea, quæ propinquiora ſunt.*

Solutio argumentorū vnde pendeat.

Hæc difficultas argumentorū ſolutione expedietur. Primi quidē: ſi exponamus vnde nam prouenerit, in media quantitate continua indiuiſibilia eſſe dicātur. Secundi, ſi explicemus quot, & quibus modis illa reducantur, ſiue perducantur ad actum. Tertij, ſi quo pacto ea exiſtere in rerum natura poſſint doceamus. Quarti, ſi expendamus quænam ſit ratio eius actionis, quæ vniformiter difformis appellatur.

Vnde manarint termini copulatiui quantitatis continuæ.

Pro ſolutione primi animaduertendum eſt, ex conſuetudine priſcorum Geometrarum emanaſſe, vt apud Phyſicos, alióſque Philoſophos in media quantitate continua indiuiſibilia eſſe dicantur. Nam cùm illi duabus de cauſſis indiuiſibilia in mediis magnitudinibus induxiſſent, vna, vt partes illarum copularent (putabant enim non poſſe quicquam cohęrens cōtinuúmve alia ratione ex multis partibus conſtare) altera, vt eſſent quaſi ſigna ad infinitas diuiſiones ex qualibet magnitudine faciendas, quod neceſſarium erat ad vſum Geometricarum demōſtrationum: Philoſophi, qui deinde conſequuti ſunt, cùm id eſſet facillimum, & expeditiſſimum ad naturam quantitatis continuæ intelligendam, eorum loquendi morem conſultò retinuerunt. Itaque à magnitudinibus ad totum genus quantitatis continuæ aſcendentes, quantitatē continuam ſæpe definierunt: Cuius partes eodē communi termino copularentur, & cōtinuata ea eſſe dixerunt, quorum extrema alterius verſus alterum eſſent vnum, ac demùm indiuiſibilia in mediis quantitatibus, quemadmodum & illi voce tenus aſſeruerunt. Verùm quo pacto id reuera accipiendum eſſet, non obſcurè declarauit Ariſtoteles tum aliis locis, tū verò 8. Phyſic. libro, cùm indiuiſibilia non actu, ſed potentia in media quantitate cōtinua eſſe dixit, quæ nos quo pacto ad actū perduci poſſint, mox aperiemus. finguntur ergo partes continuæ quātitatis copulari per indiuiſibilia, & habere illa in ſe actu vt ſint etiam quaſi ſigna quædam ad diuiſiones in infinitum faciēdas: re autem vera eius partes nec per entitatem vllam tertiam, ſed per ſe ipſas cōtinuatæ ſunt, & cohærētes inter ſe, nec ſigna vlla, quibus actu inter ſe diſtinguantur, continent, ſed ipſa continua quantitas ex ſe habet diuiſibilitatem in infinitum, ita vt ex quantumcunque exigua particula poſſint & aliæ, atque aliæ partes, & alia atque alia indiuiſibilia, quibus actu terminentur emergere, ſeu re id fiat, ſeu ſola mentis deſignatione. Itaque patet ſolutio primi argumenti.

Quo pacto Ariſtoteles eos in media quantitate eſſe dixerit.

Ca. 8. tex. 68. & 69.

Triplex modus reducendi indiuiſibilia è potentia in actum. Primus.

Ad ſecundum autem, vt faciliùs reſpondeatur, animaduertendum eſt, tribus modis poſſe indiuiſibilia, quæ in mediis magnitudinibus potētia ſunt, ad actum perduci: vno reali diuiſione: altero figuræ conformatione: tertiò deſignatione. Reali quidem diuiſione, ſola ſuperficies, quæ in medio corpore potentia eſt naturaliter ad actum reduci poteſt: quandocunq; enim corpus diuiditur, ſemper in qualibet portione reſultante incipit eſſe vna ſuperficies, quæ totam circumdat: quare nulla in ea reſultat linea: ſi nulla linea, nullum etiam punctum. Sed quia contradictionem nō implicat diuidi ſuperficiem ſeparatam à corpore, ideo dicere poſſumus lineam eſſe potētia Logica in ſuperficie

ficie in ordine ad diuiſionem realem. Eodémque modo cùm non implicet contradictionem, lineam diuidi ſeparatam à ſuperficie, dicere quoque poſſumus punctum eſſe potentia Logica in ordine ad diuiſionem realem, proximè quidem in linea, remotè autem in ſuperficie, & remotiùs in corpore. Notam verò fuiſſe Ariſtoteli huiuſmodi potentiam, alibi oſtendimus. Et hoc quidem modo quemadmodum diuiſo corpore realiter ſemper nouæ ſuperficies quoad entitates ſuas ex potentia ad actum reducuntur: ita & lineæ, & puncta quoad ſuas entitates reducentur (modo puncta entitatem habeant) ſi ſuperficies per ſe, & lineæ per ſe diuina poteſtate diuidantur. *Potentiam Logicam, ſiue abſolutam fuiſſe notam Ariſtoteli.*

FIGVRÆ autem cõformatione, tũc lineæ ac puncta reducuntur ad actum, cùm corpus, quod nullum habet angulũ, in figuram perfectè angularem conformatur, vt ſi ex globo, aut oualis figuræ corpore fiat perfectè cubicum, aut pyramidale. Iam enim tunc dabũtur lineæ aut puncta, aut etiam vtraque, quæ actu terminent ſuperficiem aut lineam, verùm iſto modo non dabuntur lineæ aut puncta quoad entitates ſuas, ſed quoad negationes vlterioris extenſionis ſuperficierum ac linearum, quæ Mathematico more conſiderantur. *Secundus modus.*

QVOCIRCA aduerte, ſi ſuperficies corporum Phyſicè conſiderentur, nullum eſſe corpus, quod non vnam tantùm habeat ſuperficiem. Nam & cubicum, ſeu quadrantale corpus, quod ſex ſuperficies habere dicitur, vnam tantum habet Phyſicè, quia illæ omnes continuatæ ſunt inter ſe, vt ex ſupra dictis patet. Quòd ſi Phyſicè ac re vera in quolibet corpore vna tantùm eſt ſuperficies, qua totũ circundatur: ergo nulla eſt in eo linea, qua huiuſmodi ſuperficies terminetur: ſi nulla linea, igitur nullum punctum, quo terminetur linea: quare nulla re vera eſt linea quoad entitatem ſuam nullúmque eodem modo punctũ in corpore, niſi potentia. Quod ſi ſuperficies Mathematico more ſpectentur, cùm Mathematici eas omnes diuerſas eſſe dicant, quæ angulum continent, quæ autem non continent vnam eſſe aſſerant: dicendum ſanè eſt etiam apud Phyſicos Mathematicam conſuetudinem vſurpãtes, in quibuſdam quidem corporibus eſſe vnam tantùm, vt in globo, & in corpore oualis figuræ, in quibuſdã verò plures, vt in quadrantali, aut pyramidali. Quod ſi in corpore eodem plures ſuperficies Mathematico more ſpectatæ eſſe poſſunt, ergo (vt ſuperiùs argumentabamur) & plures lineæ quibus ſuperficies terminẽtur & diſtinguantur, & plura item puncta quibus terminentur & diſtinguantur lineæ. Cùm igitur nec lineæ, nec puncta poſſint actu eſſe in corpore quoad entitates ſuas, quia non poſſunt eſſe extrema realiter ac Phyſicè, reliquum eſt, vt ſint tantùm quoad negationem vlterioris extenſionis: linea quidem quatenus ſuperficies, quã terminat Mathematico more, vlteriùs non procedit, punctus autem quatenus linea eodem modo ſpectata non ampliùs extenditur: quæ conſiderationes ſatis ſunt Mathematico, & Phyſico etiam Mathematico more differenti, vt plures lineas, pluráque puncta, quemadmodum & plures ſuperficies in corpore eodem eſſe concedant. *Duplex conſideratio ſuperficiei. Phyſica. Mathematica.* *Ad. q. 4.*

DESIGNATIONE verò tunc linea & punctus reducuntur ad *Tertius modus.*

actum,

actum, cùm magnitudo nullum habẽs angulum, radio, aut (quod certius eſt) ſola mentis apprehenſione diuiditur. Si enim hoc pacto magnitudo diuidatur, iam incipiet eſſe actu diſtincta, ſaltem obiectiuè: ſi diſtincta, ergo & partes ſuis terminis circumſcriptæ. At non terminis quoad vllam entitatem realem, quæ ibi per ſolam deſignationem eſſe incipiat, ergo quoad ſolam negationem vlterioris extenſionis huius partis verſus illam, & illius verſus hanc: quæ negationes vnum communem terminum vtriuſque quaſi conficiunt.

De tactu globi, & cylindri in plano.

QVARE ad ſecundũ argumentũ, quod attinet ad tactum globi & cylindri in plano, dicendũ eſt globoſum corpus, & in cylindri figuram conformatum, non tangere planũ in pũcto & linea, quæ ſint vera entia realia, ſed in puncto & linea reductis ad actũ per ſolã deſignationem. Quod enim facit deſignatio per radium, aut per apprehenſionem mentis, id facit indiuiſibilis quidẽ tactus, globi & cylindri in plano: globi enim tactus eſt indiuiſibilis ſimpliciter cylindri autẽ ſecundum latitudinem: at deſignatio, vt dictum eſt, non efficit vt punctus, aut linea eſſe incipiant in media ſuperficie quoad entitatem vllam realem, ſed tantùm quoad negationes vlterioris extenſionis alterius partis verſus alteram, quare nec tactus globi aut cylindri.

Alia tangendi ratio.

DICI quoque fortaſſe poteſt, globum tangere planum in puncto non formaliter, ſed eminenter exiſtente in media magnitudine, & cylindrum ſimiliter in linea non formaliter exiſtente, ſed eminenter, aut (ſi malis) virtute. Vt enim anima vegetatiua continetur non formaliter, ſed eminenter, & virtute in ſenſitiua, & hæc in rationis participe, & vt Ariſtoteles ait, *Triangulus in quadrangulo, & hic in pentangulo*: ita in corpore cõtinetur ſuperficies, & in ſuperficie linea, & in hac punctus non formaliter, ſed eminenter ac virtute. Quare nihil mirum eſt, ſi globus & cylindrus tranſuerſus idẽ faciant tangendo planum ſine puncto, aut linea formaliter exiſtentibus, quod facerent, per illa ſi formaliter exiſterent.

Anima vegetatiua, & ſenſitiua in rationis participe continentur.

De motu eorumdem per planum.

QVOD verò attinet ad motum eorundẽ corporum per planũ, negandum eſt ea non moueri niſi per pũcta, aut lineas: mouentur enim per ſpaciũ, corpúſq; ſubiectum, non per vlla indiuiſibilia niſi potẽtia & eminenter virtutéq; exiſtentia in ſuperficie ſubiecti corporis. Cùm autem obiicitur illa non moueri niſi tangendo, cõcedendum id quoque eſt, ſed addendum id, fieri non tangendo ſolùm puncta aut lineas, ſed corpus aliquod aut ſpacium ſubiectum. Tactus enim, qui fit in toto motu eſt diuiſibilis, quemadmodũ & motus ipſe, diuiſibili autem tactu non poſſunt tangi ſola indiuiſibilia: hæc enim quantumcunq; multa eſſent, nunquam diuiſibile quicquam efficerent.

Obiectio.

SED eſto, tangant iſta corpus aliquod ſubiectum diuiſibiliter in tempore, quo mouẽtur, vt aërem interiectũ, aut ipſum aëris intermedij ſpacium, an in mediis inſtãtibus non tangũt indiuiſibiliter planum ſubiectum? Si indiuiſibiliter, ergo globus deſignat puncta media, & cylindrus tranſuerſus lineas medias. Diximus enim paulò antè idem facere horum tactum indiuiſibilẽ, quod facit deſignatio per radium, aut mentis ſolius apprehenſione facta. Quod ſi globus & cylindrus

cum

cùm mouentur, deſignant media puncta & medias lineas, ergo reducunt ea modo aliquo è potentia ad actum, ac proinde pertranſeunt in tempore finito actu infinita.

Dicimvs ad hæc globum & cylindrum tangere indiuiſibiliter planum ſubiectum in mediis inſtantibus, ſed eum contactum non eſſe deſignationem, neque efficere vt puncta & lineæ quæ potentia ſunt in plano, reducantut ad actum, ſiue quoad entitatem vllam realem, ſiue quoad actuales negationes vlterioris progreſſus. Neque enim omnis tactus indiuiſibilis eſt deſignatiuus: ſed is ſolus qui fit quieſcendo in ſingulis quæ deſignantur, qua de cauſa non diximus paulò antè, quod facit deſignatio per radium, aut apprehenſionem mentis, id facere indiuiſibilem tactum globi & cylindri in plano, ſed id facere indiuiſibilem quendam tactum. Tactus enim qui fit dum aliquid continuè mouetur, non diſtinguit in plura, ſed confundit in vnum: quippe cùm ſit vnus tactus continuus, at deſignatio multorum non confundit in vnum, ſed diſtinguit in plura: quò fit, vt neceſſe ſit fieri per plures quietes. Ariſtoteles id probat ea ratione, quia qui deſignat indiuiſibile aliquid in medio plano, illúdve è potentia ad actum reducit per deſignationem, vtitur illo vt duobus, nempe vt fine vnius partis, & principio alterius, quæ fieri non poſſunt niſi in tempore. Faterer quidem, ſi hæc fiant, mente ſola poſſe fieri in inſtanti, quia mens in momento poteſt vtrumque apprehendere: ſed oportebit tunc in pluribus deſignandis dari quietes medias, vt fiat diſtinctio deſignatorum, at con tactu indiuiſibili fieri non poteſt deſignatio niſi per quietes & tempora diſtincta: alioqui nulla fiet deſignatorum diſtinctio, vt dictum eſt, ac proinde nulla deſignatio.

Dilutio.

Quis nam tactus deſignatiuus ſit.

8. Phyſ. c. 8. tex. 69.

Ad tertium argumentum dicendum eſt, ex dictis manifeſtum eſſe indiuiſibilia, quæ à Mathematicis tractãtur, punctũ videlicet, lineam, & ſuperficiem (quorum primum eſt indiuiſibile ſimpliciter, cætera verò indiuiſibilia ſecundùm vnam, aut plures dimenſiones) duobus modis exiſtere poſſe in corporibus ſenſibilibus, vno quoad entitates ſuas reales (ſi omnia tamen entitatem realem habent) altero quoad negationes vlteriores extenſionis, vel totius corporis, vel vnius partis versùs alteram. Cùm ergo veteres Peripatetici iſta ponunt in corporibus ſenſibilibus, ſat eſt ſi altero ex his modis id intelligatur. Nam ſuperficies & quoad entitatem ſuam, & quoad negationem vlterioris extenſionis totius corporis exiſtit in ipſo corpore: cætera verò non poſſunt eſſe in illo, niſi quoad negationes vlterioris extenſionis vnius partis versùs alteram: linea quidem quoad negationem extenſionis vnius partis ſuperficiei Phyſicè ſumptæ versùs alteram partẽ eiuſdem ſuperficiei: punctum verò quoad negationẽ vnius partis lineæ versùs alteram eiuſdem lineæ, quod tamen non accidit niſi cum figuræ conformatione in perfectè angularem, aut deſignatione per radium, aut apprehenſionem mentis, linea & punctus reducuntur ad actum. Quæ omnia ex ſecundi argumenti ſolutione patent.

Indiuiſibilia quot modis exiſtãt in corporibus ſenſibilibus.

Quo pacto veteres Peripatetici intelligendi, cùm dicũt ea omnia eſſe in ſenſibilibus.

Dvo tamen obiter aduertenda hoc loco ſunt. Vnum eſt, quemad modum Peripatetici aiunt indiuiſibilia Mathematica non exiſtere in

Quo pacto nulla Mathematica exiſtant in ſenſibilibus.

rebus ſenſibilibus eo pacto,quo ab eis concipiuntur,ita eos velle,nec corpus ipſum (quod omnifariam diuiſibile eſt) exiſtere eo modo ſpectatum, quo à Mathematicis concipitur, nempe ſine vllis qualitatibus ſenſibilibus:quò fit, vt hac ex parte nihil interſit inter diuiſibilia Mathematica, & indiuiſibilia. Alterum eſt, id quod illi cenſent, æque abſurdum eſſe ponere Mathematica ſeparata, atque ſeparata vniuerſalia ſenſibilium rerum: ſi de exiſtentia quidem per cauſas naturales id intelligatur, vt ipſi intellexerunt:verùm id eſſe: at ſi intelligatur de exiſtentia per diuinam potentiam non eſſe verum. Nam vniuerſalia ſeparari à ſuis ſingularibus omninò impoſſibile eſt, etiam extraordinaria Dei potentia:at ſeparare Mathematica à rebus ſenſibilibus non repugnat diuinæ poteſtati, cùm Deus poſſit quamlibet magnitudinem ſine ſubiecto conſeruare, nec minùs ſine vlla qualitate ſenſibili.

Quo pacto æque abſurdũ ſit mathematica atque vniuerſalia eſſe in ſenſibilibus.

Vnde patet Auguſtinum ſic eſſe intelligendum, vt cùm ait longitudinem ſiue lineam eſſe in araneæ filo, per deſignationem vtique mentis,id verùm ſit:tametſi quod attinet ad latitudinem& profunditatem abſolutè acceptas, & non iam, vt à Mathematicis conſiderantur, id realiter ſit verum.

Auguſtinus exponitur.

Ad quartum,vt reſpondeamus,animaduertendũ eſt actionem vniformiter difformem eſſe eam in qua nulla pars rei quæ patitur, æquè perfectè ſuſcipit in tota vlla particula formam, quæ ab agente introducitur, ſed perfectiùs in quacunque propinquiori, & imperfectiùs in quacunque remotiori, atq; in hoc conueniunt omnes qui loquuntur de hoc genere actionis, & ij qui ponunt indiuiſibilia tam in medio quàm in fine cuiuſcumque magnitudinis, & ij qui in fine tantùm,& ij denique qui ea funditùs tollunt. At cùm Ariſtot. in 1. lib. de Generatione dicat:*non poſſe quicquam indiuiſibile alterari.* Si de omni quidem alteratione ſiue propria, ſiue impropria,id verum eſſet, nulla prӕterea foret de hac re inter Philoſophos contentio: quippe cùm ſiue indiuiſibilia ponantur in mediis patientibus, ſiue non ponantur, ſatis ſit id quod dictum eſt ad rationẽ actionis vniformiter difformis: ſiquidem indiuiſibilia quæcunq; fuerint nihil paſſura ſint ab agentibus. Nunc autem cùm id non videatur vniuersè aſſerendum (nam etſi certum videtur indiuiſibilia non alterari propriè, hoc eſt, per expulſionẽ contrarij, vt verbi cauſa,calefieri,impropriè tamen vt illuminari non videtur neceſſarium) hinc tota difficultas oritur. Nam ſi corpus perfectè opacũ indiuiſibiliter illuminatur extrinſecus, hoc eſt, non ſecundùm profunditatem, ſed ſecundùm duas externas dimenſiones: cur ſi diaphanum ſit, & totum à lumine penetrari poſſit, non indiuiſibiliter quoque illuminetur in medio, vt quemadmodum totũ ipſum certam recipit intenſionem luminis, velut octo graduũ, ita quoque medietas eius remotior dimidium recipiat intenſionis, veluti graduũ quatuor? Niſi enim in medio ſit indiuiſibile aliquid quod hos quatuor gradus ſuſcipiat, non erunt in medietate illa remotiori gradus quatuor, ſed quælibet intẽſio citra gradus quatuor. Vel hac igitur ratione quidam inducti ſunt, vt in mediis corporibus ſuperficies partiũ copulatiuas, certiq; luminis ſuſceptiuas ponerent, quemadmodum terminatiuæ à

In quo poſita ratio actionis vniformiter difformis.

Quo pacto nihil indiuiſibile ſit alterabile.

Vnde tota oriatur argumenti difficultas.

Vis argumenti.

plurimis, aut ferè omnibus ponuntur: alij ne copulatiuas admitterent, terminatiuas quoque tollerent, negaréntque prorſùs aliquid eſſe in corporibus indiuiſibile ſiue intrinſecus, ſiue etiam extrinſecus, quod in diaphanis certam luminis inſentionem ſuſcipiat.

Quid cõmune ſit illuminationi cũ aliis alterationib.

Quid peculiare.

DICENDVM eſt igitur ad argumentum, hoc commune eſſe illuminationi cum quauis alia alteratione vniformiter difformi, quod in qualibet propinquiori parte diaphani recipitur lumen intenſius, in qualibet remotiori remiſſius: hoc autem peculiare, ſaltem reſpectu propriè dictarum alterationũ, quod in ſuperficie diaphani, qua illud illuminanti contiguum eſt, tanta recipitur intenſio luminis, quanta eſt in ſuperficie illuminantis, cùm ambæ ſimul ſint: deinceps autem verſùs finem ſphæræ actiuitatis, ſi tota illa vnum continuum corpus ſit, (veluti aër aut aqua) nullibi reperitur certa luminis intenſio, ſed citra medium diaphani quæcumque ſignatur pars, ea plus habet quàm dimidium luminis, vltrà medium autem diaphani, minùs quàm dimidium. Quo eodem modo res habet proportione ſeruata, ſi ſphæra actiuitatis iuxtà aliam partium rationem diuidatur, vt tertiæ partis, quartæ, quintæ, & cæterarum. Dixi porrò: *ſi tota ſphæra ſit vnum continuum corpus*, quia ſi actu ſit diuiſum in plura ſeſe cõtingentia, vt ſphęra actiuitatis Lunæ aut Solis in elementa, aut etiam in orbes cœleſtes: tùm demùm in ſuperficiebus, quibus illa ſeſe contingent, certa erit luminis intenſio propter indiuiſibilia ſuſceptiua, quæ inter illa erunt. Vnde ſi vitrum aut cryſtallus, cùm permeatur Solis radio in medietates, frangatur, incipiet in nouis ſuperficiebus emergentibus, in medio media eſſe luminis intenſio indiuiſibiliter exiſtens, quæ antè fractionẽ non erat, cùm anteà in qualibet parte medietatis propinquæ ſoli eſſet pluſquam dimidium luminis, in qualibet autem remotæ medietatis eſſet minùs quàm dimidium: ipſa autem media luminis perfectio nullibi reperiretur propter defectum indiuiſibilis ſuſceptiui. Ita patet non colligi propoſito argumento ponendam eſſe ſuperficiem actu in medio corpore.

Quantum interſit inter medium actu diuiſum: & non diuiſum.

Solutio argumenti paulò antè propoſiti

QVOD autem paulò antè obiiciebatur: Si totũ ipſum diaphanum certam recipiat intenſionem luminis, medietatem eius remotiorem ab illuminante recepturam dimidium luminis, facilè ex dictis refelli poteſt negatione conſequentiæ. Neq; enim par ratio eſt in medietate, vt recipiat dimidium luminis, atque in toto, vt recipiat totum quoddam certum & deſignatum lumen. Pars enim ſi continuata eſt, nõ eſt actu terminata, vt eſt totum ipſum, ſed potentia dũtaxat, quod ſi diaphanum diuidatur actu, iam erit par ratio, vt dictum eſt.

Enodatio ſecundæ difficultatis.

SECTIO VI.

Quibus argumentis nõ videãtur indiuiſibilia diſtingui re & à ſe inuicẽ, & à corpore.

1. argumentũ

ALTERA difficultas ſe offert in tertia propoſitione, quod in ea dictũ ſit, lineã & ſuperficiẽ iuxta communẽ, verámque ſentẽtiã de earũ entitate, eſſe re ipſa diſtinctas & inter ſe, & ab ipſa mole corporea, Nã ſi ſuperficies re ipſa à corpo

re diſtingueretur,poſſet vtique auferri à corpore remanente, quod tamen eo conſtat fieri non poſſe, quia etſi auferatur, nunquam tamen fiet, vt corpus maneat infinitum,quod ſi manebit finitum ſiue terminatum ſine ſuperficie,quid opus eſt ſuperficie diſtincta realiter ad terminandum, imò etiam diſtincta formaliter, ita fit vt ſit vera entitas diſtincta ab entitate corporis.

2. Deinde non magis videtur ſuperficies à corpore diſtingui, quam à ſuperficie figura: at figura communi ferè conſenſu non diſtinguitur realiter à ſuperficie.

3. Tertio eadem videtur ratio in termino motus, atque in termino corporis, vt ſi ille ſit idem re cum motu, hic quoque idem ſit re cum corpore: terminum verò motus idem eſſe re ipſa cum motu, vt calorem cum calefactione, omnes penè aſſerere videntur. Atque hæc eadem tria argumenta valent contra diſtinctionem realem lineæ à ſuperficie,& puncti à linea,ſi punctus ſit entitas aliqua realis, & ſuperficies,ac linea extra corpus diuina poteſtate per ſeſe cohęrere ponantur,vt actu terminos reales habeant.

4. Postremvm argumentum ſit, Viuens & ſenſitiuum ſunt formaliter diſtinctæ entitates & inter ſeſe & ab homine,cuius naturam conſtituunt:eſt.n.homo ſubſtantia corporea,viuēs,ſenſitiuitas,& rationalis: & tamen vitalitas, vt ſic dicam, & ſenſitiuitas non diſtinguuntur realiter ab homine,ergo etſi longum eſſe, & latum ſint formaliter diſtinctæ entitates,& inter ſeſe,& à corpore quod conſtituunt(eſt enim corpus quantitas continua,permanens,longa,lata, & profunda) non continuò colligendum eſt longitudinem & latitudinem, hoc eſt, lineam & ſuperficiem diſtingui realiter & inter ſe, & à corpore.

Sed hæc non difficile diluentur, ſi ad primum dicatur: Non quicquid realiter ab aliquo diſtinguitur poſſe auferri ab illo remanente: præſertim ſi id quod remanſurum eſt, neceſſariò debeat remanere tale, quale erat cum illo. Nam partes omnes realiter conſtituentes totum,diſtinguuntur realiter ab illo, & tamen nulla auferri poteſt à toto remanente,& omnis forma ſubſtantialis diſtinguitur realiter à materia, cùm tamen multorum a ſententia auferri non poſſit à materia remanente ſine vlla ſubſtantiali forma:proprietates etiam quamplurimæ diſtinguuntur realiter à ſubiectis, & tamen multi b & graues Auctores ſunt qui nulla poteſtate fieri poſſe dicant, vt ſeparentur à ſubiectis remanentibus. At in re propoſita multò certius id eſt. Nam cùm corpus non poſſit eſſe terminatum ſine proprio termino, ac proinde ſine ſuperficie, & omne corpus neceſſariò ſit finitum ac terminatum, nullo modo fieri poteſt, vt ablata ſuperficie corpus in rerum natura cohæreat.

Nō quicquid differt realiter ab aliquo poſſe ab eo remanente ſeparari.

Impugnatur finitio negatiua corporis & ſuperficiei.

At dicunt remanebit finitum negatiuè, negatione nimirùm ſola vlterioris extenſionis,quo pacto albedinem dicimus eſſe finitam. Sed non aduertunt id,quod iam dictum eſt, longè diuerſam eſſe rationem in termino albedinis atque corporis. Nam terminus corporis non ſolùm eſt terminus,ſed etiam extenſus terminus ſecundum latitudinem, & qui veram rationem entis habeat,quemadmodum & ipſum corpus ſecundum

Diſcrimen terminorum qualitatis & quantitatum quarumdam.

a *Magiſter in 2. diſtin. 12. D.Tho.1.p.q. 66. art.1. & de potentia Dei q.4.ar.1. Henricus in 2.diſ.12.q.1. Capr.ibid.ar. 3. & alij.*

b *Caie.1.p.q. 3 ar. 3. Capr. in 1.d.3.q.3. ad argumenta contra 1. concluſionem & alij.*

ſecundum profunditatem extenſum eſt, ſeu potiùs diſtinguitur à corpore vt ipſa latitudo ab ipſa profunditate: at terminus albedinis ita eſt terminus vt rationem entis non habeat, ſed eſt mera negatio vlterioris entitatis, aut potiùs merus quidam eſſendi modus, quem eiuſmodi negatio conſequitur. Atque eodem modo dicendum eſt, non poſſe auferri lineam à ſuperficie recta, ſi hæc diuina poteſtate extra corpus exiſtat remanente ipſa recta ſuperficie, etſi linea re ipſa diſtinguatur à ſuperficie, cuius ſit terminus, quod idem dicendum eſt de puncto comparatione lineæ rectæ ſeparatim exiſtentis (ſi detur) etſi ille ponatur re ipſa à linea diſtingui.

Ad alterum dicendum, magis diſtingui ſuperficiem à corpore, quàm figuram à ſuperficie. Corpus enim diuiditur in partes interiores, in quas non diuiditur ſuperficies, qua illud terminatur, at ſuperficies in nullas diuiditur, in quas non diuidatur figura.

Magis diſtingui ſuperficiē à corpore, quā figuram à ſuperficie.

Ad tertium dices, non eſſe parem rationem in termino corporis, atque in termino motus. Nam cùm motus ſit acquiſitio formæ, quicquid formæ acquiritur in motu, id totum neceſſe eſt reperiatur in termino motus: at in termino corporis non poteſt reperiri, quicquid reperitur in corpore, cùm non reperiantur propriæ corporis partes. Idem ſentiendum eſt de linea, quam dicimus poſſe terminare ſuperficiem rectam diuina poteſtate ſeorſim exiſtentem, quippe cùm linea non diuidatur iiſdem partibus realiter conſtituentibus, quibus diuiditur ſuperficies.

Quicquid formæ acquiritur in motu id totum reperiri in termino motus.

Ad vltimum dicendum eſt nihil eo confici. Primùm quia non ea ſola ratione conſtituta eſt diſtinctio realis inter lineam, ſuperficiem, & corpus, quia linea & ſuperficies ſunt entitates diſtinctæ inter ſe, & ab ipſo corpore (ſic enim ineptè id concluſum eſſet) ſed quia ita ſunt termini reales linea quidem ſuperficiei, ſuperficies verò corpori, vt non eiſdem partibus realibus conſtitutæ ſint, quibus corpus conſtat, neque vbi illæ exiſtunt naturaliter, ibi præcisè poteſt corpus naturaliter exiſtere, vt ex dictis patet. Deinde quia homo eſſentialiter eſt viuens, & ſenſitiuum: at moles corporea non eſt eſſentialiter longa, aut lata, ea nimirùm ratione qua longitudo eſt idem quod linea, & latitudo idem quod ſuperficies, vt Ariſtoteles docet hoc capite.

Hæc vt facilè intelligas, aduerte multos eſſe qui putent idem eſſe trinam dimenſionem, atq; longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & cùm linea dicatur eſſe vnius dimenſionis, ſuperficies verò duarum, corpus autem trium, exiſtimāt illi ſuperficiem includere formaliter longitudinem, & latitudinem: corpus verò hæc duo, & profunditatem, præſertim cùm à magnis etiam Auctoribus aliquando definiatur, linea, longitudo ſine latitudine & profunditate, ſuperficies, longitudo & latitudo ſine profunditate, corpus, longitudo, latitudo, & profunditas. Sed non ita res habet, neque graues vnquam Auctores, ſi quando has definitiones vſurpant propriè ac formaliter loquuntur: Dimenſio enim nihil aliud eſt quàm ratio menſurandi, aut diuidendi magnitudinem, ſeu potiùs extenſio eius ab vna loci poſitione ad oppoſitam. Vnde cùm ſex ſint loci poſitiones, antè, retrò, dextrà, ſiniſtrà,

Qua ratione corpus non ſit eſſentialiter longum, & latum.

Non idem eſſe primam dimenſionē, atque longitudinem, latitudinem & profunditatem.

Dimenſio quid.

uotuplex. ſtrà, ſuprà, infrà, tres erunt dimenſiones ſe inuicem ſecãtes ad angulos rectos, quarum vna tantùm reperitur in longitudine, quam vocamus lineam, duæ tantùm in latitudine quàm dicimus ſuperficiem: omnes verò tres in profunditate, quam appellamus corpus: tametſi vulgò aliter hęc nomina communiter vſurpantur. Nam in ſuperficie maior dimenſio, vocatur lõgitudo: minor verò, latitudo, in corpore autẽ iuxtà ſitum naturalem (veluti in corpore humano) aut localem (vt in lapide) diſtinguimus altitudinem, profunditatem, & craſſitiem. Dimẽſio enim inter locum ſuperum, & inferum, quatenus ſursùm tendit (vt in colũna) dicitur altitudo: quatenus verò tendit deorſum (vt in puteo) dicitur profunditas: dimenſio autem quæ in tranſuerſum procedit (vt in vtroque) dicitur craſſities ſeu corpulentia, quamquam hæc aliquando contrà vſurpantur, vt cum Poëta ait: *Cœlúmque profundum*, & alibi: *In altum vela dabant læti.* Quod ſi huiuſmodi dimenſiones ſint æquales, tunc arbitraria erit earum appellatio. Vnam enim & eamdem licebit vocare longitudinem, aut latitudinem, aut profunditatem, vt in globo, vt in corpore omni ex parte quadrato, vt in ciuitate illa cœleſti, de qua Ioannes in Apocalypſi: *Et longitudo*, inquit, *& altitudo, & latitudo eius æqualia ſunt.*

Vulgò quod longitudo, latitudo, & profunditas.

Vir. 1. Æneid.

Apocal. 21.

POTIVS ergo rationes formales lineæ, ſuperficiei, & corporis hũc in modum explicandæ ſunt, per proprium genus, propriáſque differentias numero dimenſionum ſignificatas. Linea eſt magnitudo vnius dimenſionis: ſuperficies duarum, corpus trium, quo pacto iſta definiũtur ab Ariſtotele tum hoc loco, vt diximus in expoſitione contextus, tum ad initium librorum de Cœlo. Alioqui cum linea dicitur eſſe lõgitudo ſine latitudine, & profunditate, idem per idem definitur, cùm verò ſuperficies dicitur longitudo, & latititudo ſine profunditate, corpúſque longitudo, latitudo, & profunditas, non ſolùm definitur idem per idem, ſed etiam affirmatur vna ſpecies oppoſita de altera. Superficies enim & longitudo ſunt oppoſitæ ſpecies, & ſimiliter corpus & latitudo, vt ex dictis patet.

Rationes formales lineæ, ſuperficiei, & corporis.

1. de Cœlo, cap. 1.

CVM ergo corpus dicitur longum, latum & profundum, ſeu quãtitas continua, longa, lata, & profunda, aut vulgari & nõ Philoſophica ratione id accipiendum eſt, aut ſic intelligendum, vt longũ, latum, & profundum vſurpentur pro eo quòd eſt trifariam dimenſum, ſeu habens trinam dimenſionem. Ex qua quidem conſideratione etſi colligitur longitudinem & latitudinem, & profunditatem pro trina dimenſione acceptas non diſtingui realiter à corpore, quemadmodum nec à ſuperficie longitudinem & latitudinem pro bina ſumptas, nec à linea longitudinem pro vnica, adhuc tamen locus datur, vt Philoſophi lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem, id eſt, lineam, ſuperficiem & corpus inter ſe diſtincta eſſe realiter meritò exiſtiment.

Exponuntur vulgares definitiones, lineæ ſuperficiei, & corporis.

Tertiæ difficultatis explicatio.

SECTIO VII.

TERTIA difficultas ſe offert in quarta propoſitione, qua parte admittit ſuperficiem actu exiſtentem in corpore, tãquam eius extremitatem. Eſt enim nõ leuis momẽti quod

Argumentũ quo impugnãtur extremæ ſuperficies.

contra

contra opponatur argumentum ex continua ageneratione ductum. Nam in inflammatione ligni, aut papyri poſt minimum ignem generatum, cùm forma ignis continua introductione ſerpat neceſſe eſt ſuperficiem totius ignis terminatiuam, in alio & alio inſtanti aggenerationis eſſe etiam aliam & aliam, quandoquidem ignis cum ligno aut papyro continuatus eſſe nequit, vt patet ex iis, quæ ad caput 4. dicta ſunt. Cùm ergo inſtantia, ſiue momenta aggenerationis continuæ, immò & cuiuſlibet partium eius ſint infinita, erunt etiam infinitæ ſuperficies aliæ aliis ſuccedentes in tempore finito, quod ipſum per ſe abſurdum videtur, & ſuperuacaneũ, ac parùm conueniens cum iis quæ ad librum ſecundum dicta ſunt de cognitione infinitorum. Si eiuſmodi ſuperficies infinitæ ſunt: non dubium videtur, quin infinita in tempore finito ſucceſſiuè cognita eſſe poſſint, atque adeò numerata.

Qui non ſentiant difficultatem in argumento. HAC difficultate propoſita nullam ſentire videntur ij, qui extremas ſuperficies nihil aliud eſſe volunt quàm meras negationes, aut modos eſſendi puros, cùm nihil aliud propoſito argumento apud eos colligatur, quàm infinitas eſſe ſucceſſiuè in igne, qui aggeneratur negationes vlterioris magnitudinis, infinitóſque modos eſſendi finitionéſve in quibus illæ fundentur: ex qua re nihil abſurditatis videtur ſequi. *Impugnatur.* Cæterùm quia non minor eſſet abſurditas cognitas eſſe ſucceſſiuè, negationes infinitas in tempore finito, & numeratas etiam, quàm ſi id admittatur in veris ſuperficiebus: *Solutio.* retenta communi ſententia de entitate extremarum ſuperficierum, dicendum eſt nihil eſſe abſurdi concedere in igne, qui aggeneratur infinitas ſuperficies ſucceſſiuè reſpondentes infinitis inſtantibus aggenerationis continuæ. Hoc enim non eſt admittere infinitum aliquid actu exiſtens, vt eſſet ſi in media quaque magnitudine infinita indiuiſibilia actu exiſtentia ad partes copulandas ponerentur, ſed eſt concedere infinita in potentia, dum aggeneratio continua durat, & infinita actu tranſacta, cùm trāſacta eſt aggeneratio. *Ex infinitate ſucceſſiua ſuperficierum non ſequi incõmoda quæ proponuntur.* Verùm ex hac re non ſequitur infinita in tempore finito ſucceſſiuè cognita eſſe poſſe ſi de diſtincta & non confuſa cognitione id intelligatur: quo pacto id abſurdum eſſet, quemadmodum & infinita numerata eſſe. Non ſequi autem re vera abſurda hæc (*Cap. 2. q. 2. ſectione 5.*) (quicquid contra ad librum ſecundum in re ſimili probabiliter dictum ſit) ex eo patet, quia etſi infinitæ ſuperficies aliæ aliis ſuccedant, non poteſt tamẽ Angelus, verbi gratia, poſt cognitionem ſuperficiei minimi ignis geniti diſtinctè aliquam certam ſuperficiem in aggenerationе partium ante cæteras cognoſcere (cùm nulla certa ſignari poſſit) ſed confusè infinitas. Quod ſi non ſequitur poſſe omnes diſtinctè cognoſcere, ergo nec numerare, cùm numeratio diſtinctam numeratorum inter ipſa cognitionem exigat.

Diluitur obiectio. SI dicas ſaltẽ à Deo diſtinctè cognoſci & numerari poſſe, primùm quidem Deus non cognoſcit quicquam ſucceſſiuè: *Deus non cognoſcit quicquam ſucceſſiuè.* de qua tamen cognitione loquimur: deinde etſi per impoſſibile aliquid ſucceſſiuè cognoſceret, non poſſet tamen ſic diſtinctè cognoſcere, aut numerare eiuſmodi ſuperficies, quia nulla ponitur eſſe prima in aggeneratione,

ac

ac proinde nulla ſecunda, nulla tertia, aut quæ ab alio numero denominari poſſit. Itaque poteſt Deus omnes diſtinctè cognoſcere, vt re vera cognoſcit, ſed nec ordine temporis ſiue cognoſcere, ſiue numerare, cùm ſucceſſiuè non cognoſcat, nec ſimul ita diſtinctè cognoſcere, vt ea numero aliquo comprehendat, cùm ſint infinitæ.

Alia obiectio.

S E D vt ad intellectum creatū redeamus, ſi obiicias, quî fieri poſſit vt multitudo aliqua rerum naturaliter fiat, neq; ea tamē ab vllo creato intellectu diſtinctè intelligi poſſit, reſpondendū eſt, ſi de diſtincta cognitione ſimultanea, vt ita dicā, & in vno aliquo obiecto cognito ſit quæſtio, non repugnare intellectui creato diſtinctam infinitorum cognitionem, quo pacto animæ Chriſti Domini non repugnat diſtincta cognitio infinitarum cogitationum futurarū omnium hominum in Verbo diuino: ſi vero de ſucceſſiua (ſiue ea immediatè habeatur de reb. in ſe ſpectatis, ſiue in obiecto aliquo vno cognito) ex ipſa ratione ſucceſſionis infinitorum in tempore finito prouenire, vt diſtinctè cognoſci non poſſint, cùm ne Deus ipſe quidem, ſi ſucceſſiuè cognoſceret, poſſet immediatè poſt initium horæ diſtinctè percipere vllum inſtans (cùm nullum ſit) aut aliquid in eo factum: quodcunque autem diſtinctè percipiatur poſt initium horæ, iā neceſſe eſt alia infinita reliquiſſe, quæ vel percepta non ſint, vel confusè percepta.

Dilutio. *Anima Chriſti cognoſcit infinita in verbo diuino.*

Solutionis concluſio.

I T A patet nullū incommodum eſſe, ſi concedantur, ſucceſſiuè infinitæ ſuperficies aliæ aliis ſuccedētes in aggeneratione ignis, quemadmodum nullum eſſe diximus admittere infinitos tactus globi, aut cylindri in plano, ſi ſuper illud moueantur, cùm ex his non ſequatur diſtinctè cognoſci, aut deſignari, aut numerari infinita in tēpore finito, aliúdve ſimile incommodum. Atque ad normam ſolutionis propoſitæ difficultatis, reuocanda volumus ea, quæ ad librum ſecundum ex aliis diximus, ſiue in confirmationem, ſiue in defenſionem veræ illius concluſionis: Non poſſe infinita finito in tempore ſucceſſiuè cognoſci: quā de diſtincta cognitione, ſiue humana, ſiue angelica, ſiue etiam diuina intelleximus.

Cap. 4. q. 2. ſect. 3. & 5.

Dilutio eorum, quæ initio quæſtionis propoſita ſunt.

S E C T I O VIII.

Reſponſio ad argumentū.

EX his facilè reſpōderi poteſt ad quatuor illa, quæ initio quæſtionis videbātur oſtendere non eſſe lineam, ac ſuperficiē veras ac propriè dictas ſpecies quātitatis. Nam quod in primo dicebatur eſſe entia incompleta, negandum eſt ex iis, quibus probatum eſt contra ſecundam opinionem, non eſſe formas copulantes, & more ſubſtantialium formarum eſſentiam continuitatis conſtituentes, ſed tantùm accidentia quædam terminantia, quæque adeſſe, & abeſſe poſſint ab eis, quæ terminantur, vt patet in ſuperficie aquę, qua ex vno vaſe in aliud diuerſæ formæ infunditur, & in linea ſuperficiei rectæ, ſi ſuperficies ſeparata primùm ſit à corpore, deinde in ſubiecto ponatur, totaq; eius extremitas, at pars illius eſſe incipiat. Atque hoc modo poſſunt iſta ſeparari, quo autem non poſſint, ſuperiùs dictum eſt.

Quo pacto ſuperficies à corpore, & linea à ſuperficie ſeparari poſſint.

Sectio. 6.

A L T E R V M

Alterum argumentum non ſolùm nihil lædit eos qui indiuiſibilia copulantia de medio tollunt,ſed neque etiam eos à quibus illa improbantur.Nam indiuiſibilia per magnitudines quas terminant habent ſubiectum,quia in quo ſunt ea quæ terminantur, in eo ſunt eorum termini.Et quoniam partes corporeæ molis ſunt in partibus ſubſtantiæ ſubiectæ,ſi quid partes corporeæ molis copularet,id ſimul eſſet in vtraque parte ſubſtantiæ ſubiectæ tanquam vtriuſque finis, & vtriuſque principium. *Ad 2. Subiecta indiuiſibilium quæ.*

Tertium quoque nihil concludit etiam cõtra eos quibus placet dari indiuiſibilia copulantia.Nam etſi illa darentur, & indiuiſibilia omnia realiter differant à copulatis partibus, vt ipſi etiam volunt: negandum tamen eſt,poſſe auferri omnia manentibus partibus, quas copularent.Neque enim poſſunt manere partes continuæ quantitatis,niſi etiam ipſæ continuæ quantitates ſint, & ſuis egeant copulantibus,ſi vlla copulantia ſunt,ſiue continuantia. *Ad 3.*

Qvartvm denique duo aſſumit quæ neganda ſunt.Vnum eſt, hæc indiuiſibilia nec dari re vera, nec dari poſſe niſi in rebus naturalibus:partim enim dantur in illis,partim nihil repugnat dari extrà illas,vt ex dictis patet.Alterum indiuiſibilia copulantia ſi ſunt infinita, non habere in Prædicamentis locum.Eſt autem hoc falſum, quia infinitio quantitatis non arguit perfectionem infinitam, & illimitatam ſimpliciter,ſed certo genere comprehenſam,quia (ſi datur) nihil excluditur à Prædicamentis.Aliundè prouenire poteſt vt infinita quantitas non ſit ponenda in Prædicamentis,nempe ſi ei repugnet eſſe in rerum natura,ſeu (quod idem eſt)ſi non habeat rationem veri entis: de qua re alibi diſputandum eſt. Atque hæc de quantitatibus continuis inhærentibus ac permanentibus dicta ſint. *Ad 4. Quænam infinitio excludat à prædicamentis.*

SIT NE LOCVS VERA SPECIES QVANTITATIS.

QVÆSTIO VII.

Locum pro ſpacio non eſſe veram quantitatis ſpeciem.

Sectio I.

Nvnc de iis quantitatibus, quæ vel externæ ſunt, ſed permanentes,vel internæ,ſiue inhærẽtes,ſed ſucceſſiuę, vel externę ſimul,& ſucceſſiuę diſſerendum eſt.Primum genus eſt locus,motus ſecundum,tertium tempus.

Ac de loco quoad præſentem diſputationem attinet (nam in Prædicamento vbi de eo iterùm agendum eſt) duæ ſunt opiniones,vna Ariſtotelis de qua ſectione 2. breuiter dicemus: altera veterum a quorundam aſſerentium eſſe ſpacium trinæ dimenſionis fixum ac immobile, in quo ſimul, & vt ſic dicam, penetratiuè continetur quodlibet corpus, quod ſpacium & plenum dicitur,quatenus in eo continetur corpus, & diceretur vacuum, ſi relin- *Duæ de loco opiniones. Veterum ſententia ponentium ſpacium trinæ dimenſionis fixum, & immobile.*

a Philopon. in 4. Phyſ. in ſua diſgreſſione de loco. Plerique Platonicorum apud Simp. 4.

quęretur ab omni corpore. Quod enim detur huiuſmodi ſpacium, ex eo perſpicuum eſt, quia omne corpus indiget ſpacio trinæ dimenſionis quod tantum ſit, quantum eſt ipſum corpus, ſiue alio corpore circundetur, vt inferiores cœli, & elemēta, ſiue nullo ambiatur corpore, vt ipſum totum vniuerſum corporeum, quod & nos confeſſi ſumus ad cap. 25. huius libri: eſſe autem huiuſmodi ſpacium quantitatem continuam permanentem, & externam nonnullis argumentis probant. Nam quòd ſit continua quantitas, inde perſpicuum eſſe volunt, quia diuiſibile eſt in infinitum, idque in omnem dimenſionem ſurſum, deorſum, & in alias locorum differentias.

Vt probent veteres dari huiuſmodi ſpacium.

Et eſſe quantitatem continuam.

Pyſ. in ſua digreßione de loco in textu 49. Eandem opinionē Galeno tribuunt Simpl. & Themiſt. 4. Phyſ. in textu 36. Vide eodē loco Ariſtot. a Q. 1. ſect. 1.

Eſſe permanentem.

QVOD verò ſit permanens, ea ratione oſtendunt, quia eſt fixum, ac immobile. Nam recedentibus ac ſuccedentibus aliis atq; aliis corporibus, ſemper idem perſeuerat, alioqui nullus eſſet localis motus, qui ſemper ex aliquo immobili in aliquid immobile progreditur. Nā ſi termini motus localis, ipſi quoque mouerentur, fieri aliquando poſſet, vt mobile quantumcunque moueretur, non relinqueret tamen terminum, à quo, nec perueniret ad terminum ad quem, quæ contradictionem implicant: fieri enim poſſet, vt æqua celeritate terminus à quo ſequeretur mobile, & terminus ad quem illud fugeret.

Itémque externam quantitatem.

QVOD denique ſit quantitas externa ex eo probant, quia non inhæret corporibus, à quibus occupatur, alioqui vel recederet illis recedentibus, ac proinde non eſſet fixum, & immobile, vel ex aliis in alia migraret, quod fieri non poteſt, ſi eſt interna, ſiue inhærens quantitas.

Quid Ariſt. de propoſita opinione ſenſerit.

HANC ſententiam Ariſt. in libro Prædicamentorum, qui Philoſophiæ tyronibus proponitur, quaſi verā ſuppoſuit, dum alibi doceret quid ſibi ea de re videretur: quæ enim ille in eo tractatu, cùm de quantitate ageret de loco ſcripta relinquit, de ſpacio trinæ dimenſionis planè intelliguntur. Sed in 4. Phyſ. libr. vbi ex inſtituto de loco diſputauit, multis rationibus oſtendit verum & realē locum nō eſſe ſpacium ipſum, ſed ſuperficiem concauā corporis continentis locatum.

Cap. de quantitate.

Cap. 4. à tex. 30.

Aſſertio quæſtioni reſpondens.

Spacium non eſſe ens.

Probatur 1.

NOBIS tamen quicquid de ea dubitatione ſentiendum ſit (quod ad prædicamentum Vbi aperiemus) hoc tātùm oſtendendum eſt hoc loco fieri non poſſe, vt ſpatium ſit vera ſpecies quantitatis. Quod primùm ex eo conſtat quia non eſt verū ens: ſi enim eſſet, aut increatum ens eſſet, quod in ſolum Deum conuenit, aut creatum, quod fieri nequit, quia ſpacium non potuit incipere eſſe: vbicunque enim nūc eſt, ibi neceſſariò ſemper fuit, ſemperq; erit.

2.

Adde ſi eſſet ens, aut ſubſtantia eſſet, aut accidens, at ſubſtantia eſſe non poteſt, quia non incorporea, vt perſpicuum eſt, cùm ſit diuiſibile, nec corporea, quia conſtaret materia & forma, quod fieri non poſſe ipſi etiam eius entitatis aſſertores concedunt: nec verò accidens: tum quia aut eſſet ſine ſubiecto, aut ex ſubiecto in ſubiectum, hoc eſt, ex locato corpore in ſuccedens locatum migraret, tùm etiam quia ſpacium præcedit locatum, accidens verò non præcedit ſubiectum.

Non eſſe ſpacium quantitatis.

DEINDE ex eo conſtat non eſſe ſpeciem quantitatis, quia ſi eſſet quantitas, certè trinæ dimenſionis quantitas eſſet, ac proinde corpus, cùm corpus definiatur, quantitas trinæ dimenſionis. Ex hoc autem

primùm

primùm ſequeretur non eſſe ſpeciem quantitatis à corpore diſtinctã: deinde duo corpora ſimul eſſe, quod naturaliter fieri non poteſt, denique cùm omnis quantitatis trinæ dimenſionis indigeat ſpacio, in quo ſit, iam ſpatium indigeret alio ſpacio, in quo eſſet, & illud alio, atque ita deinceps infinita eſſent æqualia ſpacia in quolibet eodem ſpacio: quod non ſolùm impoſſibile eſt, ſed etiam ſuperuacaneum: cùm vnum ſufficiat, ſi non ſit quantitas trinæ dimenſionis, ſed aptitudo quædam ad illam capiendam.

Loco citato. AD hoc argumentum Philoponus entitatis ſpacij defenſor hunc in modum reſpondet, duplicem eſſe quantitatem trinæ dimenſionis: vnã materialem, & eam indigere ſpacio, nec poſſe ſimul eſſe cum alia materiali quantitate, aliam immaterialem, & eam eſſe ſpacium, quod quia immateriale eſt, adæquatum ſibi corpus ſecum admittit. *Philoponi defenſio refellitur.*

SED quæro, cur dicat corpus eſſe quantitatẽ materialem, ſpacium immaterialem. Si propterea quod corpus conſtet vera materia, ſpaciũ verò minimè, iam facit corpus prædicamenti quantitatis ſubſtantiam corpoream, ac proinde quantitatem à ſubſtantia quanta nõ diſtinguit quod ſuprà impugnatum eſt. Si propterea quod corpus eſt verè ac realiter diuiſibile: ſpacium verò non item (dicat enim aliquis illum realẽ diuiſibilitatem in plures nimirùm partes, quæ diſiungi à ſe inuicem poſſunt, materiam appellaſſe) cur quæſo ait ſuperficiem quoque & lineam eſſe quantitates immateriales, atque idcircò in contactu corporum ſe compatientes ſimul? conſtat enim & ipſas verè ac realiter eſſe diuiſibiles. *Quæſt. 2. Sectio. 2.* Quòd ſi propterea dicit corpus eſſe quantitatem materialem, ſpacium verò immaterialem, quia corpus eſt quantitas inhærens materiæ, ſpacium verò minimè: erit etiam ſuperficies quantitas materialis, quã tamen docet eſſe immaterialem, ac proinde compatientem ſecum aliam ſuperficiem, vt dictum eſt Quamquam ſuſpicione non caret voluiſſe Philoponum quantitatem illam trinæ dimẽſionis, quam ſpacium appellat rebus locatis inhærere: ait enim idcirco naturam totam horrere vacuum, nullàque ratione illud ferre poſſe, ne ſpacium, id eſt, quantitas illa trinæ dimenſionis, quam ponit à corpore diuerſam exiſtat in rerum natura ſine vlla re locata, quod nulla alia ratione videbitur dixiſſe, niſi quia accidens non exiſtit ſine ſubiecto. Alioqui ſi ſubiecto non indiget, ſed per ſe exiſtit, cur tantopere reformidat natura tota, ne exiſtat in rebus locatis? Itaque videtur credere Pliloponus quantitatem ſpacij rebus locatis inhærere. Quod ſi ita eſt, vel nolens fateri cogitur ſpacium eſſe quantitatem materialem, nec iam vllam ſupereſſe rationem, cur non indigeat ſpacio alio, in quo ſit, aut cur ſimul cum corpore poſſit exiſtere, aut (vt obiter hoc colligamus) cur non poſſit accidens aliquod è ſubiecto in ſubiectum tranſilire: nam & hoc concedat neceſſe eſt, ſi quantitatem ſpacij rebus locatis ſibi inuicem ſuccedentibus ineſſe exiſtimat. *Ex ſententia Philoponi locum rebus locatis inhærere.*

NON eſt igitur ſpacium, quod & corporibus occupatur, & extra cœlum infinitè in omnem partem diſtentum eſt, quãtitas vlla vera & realis, ſed imaginaria. Non quia ipſum ſpaciũ ex imaginatione noſtra pendeat, quaſi nullũ ſit vſquam, niſi cùm nos illud omnino fingimus: *Spaciũ quod à corporibus occupatur, nõ eſſe realem.*

ſed quia ſpacium quod re vera ſuo modo eſt, ſemperq́; fuit, ac erit, non eſt vera quantitas, ſed ficta quantitas.. Quid autem ſit ſpatium ipſum, cùm non ſit ens vllum, difficile eſt explicatu. Poſſumus tamen dicere eſſe capedinem corporum, ſeu aptitudinem ad corpora capienda, quæ maior eſt & minor iuxta quantitatem locandorum corporum, immò & actu infinita, vt capere poſſit omnia corpora, quæ à Deo in infinitum maiora produci poſſunt, ſeu (quod eodem redit) eſt non repugnantia quædam capiendorum corporum commenſurata corporibus locandis, ita vt in ſpacio ſextarij non repugnet recipi ſextarium vini aut aquæ: repugnet autem recipi naturaliter amphoram, aut batum, atque ita in cæteris.

Explicatur quid ſit ſpacium imaginarium.

SED quærat aliquis, vbinam ſit illa capedo, ſiue aptitudo, ſiue non repugnantia: oportere enim videtur vt ſit alicubi, ſiue in re aliqua: ſi alicubi, ergo in loco aliquo, & ſic quæritur locus loci, redditúrque diſputatio inepta & puerilis: ſi in re aliqua, iam quæro quænam ſit res illa, quod inuenire impoſſibile videtur.

Vbinā ſit ſpacium ipſum.

SVNT qui dicant eſſe in ipſis rebus locatis, ſiquidem in orbe terrarum eſt aptitudo, vt ipſe recipiatur, & ſic in cæteris, quod tamen dicendum non eſt duabus de cauſis. Vna, quia hoc pacto non exiſtentibus rebus locatis, non eſſent earum capedines, quod falſum eſt, cùm capedines præcedant res ipſas quæ capiuntur, idq́; ex omni æternitate. Altera, quia etſi aptitudo quaſi paſſiua, vt corpora capiantur, eſt in corporibus ipſis, tamen aptitudo capiendi quaſi actiua, quæ propria eſt ſpacij, non poteſt eſſe in capiendis corporibus. Nam corpora non capiunt corpora, ſed capiuntur à ſpatio, ſeu capedine ipſa.

Reſpōſio quorumdam impugnatur.

DICENDVM igitur capedines corporum, ſeu aptitudines, ſiue non repugnantias ad ea capienda, neque eſſe in corporibus locandis, vt oſtenſum eſt, neque etiam alicubi; ſed eſſe id, vbi eſt, quicquid alicubi eſt, vt non ſit neceſſe, ſed ineptum potiùs quærere, vbinam ſint. Nec mirum, quod nec ſint in re aliqua, nec alicubi, cùm negationes puræ non ſint priuationes, vt indigeant ſubiecto, minùs etiam ſint corpora, vt locum occupent. Ita patet locum pro ſpacio acceptum non eſſe numerandum in ſpeciebus quantitatis.

Vera reſponſio.

Nec locum Ariſtotelicum eſſe ſpeciem quantitatis.

SECTIO II.

SED ne locus qui ab Ariſtotele verus & realis conſtituitur, in ſpeciebus quantitatis numerari poteſt. Primum, quia locus Ariſtotelicus, ſuperficies, inquam, qua locatum corpus á corpore ambiente continetur, non reddit formaliter rem quantam, ſed quantam ſupponit, formaliterq́; efficit locatum. *4. Phyſ. c. 4. à textu 30.*

Altera aſſertio locum Ariſtotelis non eſſe in Prædicamento quātitatis. Probatur. 1.

2. DEINDE quia locus vt ſit vnus in prædicamento Quantitatis, neceſſe eſt vt ſit vna numero ſuperficies, at vt ſit vnus locus, non eſt neceſſe vt ſit ſuperficies vna numero, vt patet in loco nauis, quæ partim circundatur ſuperficie aëris, partim aquæ.

3. TERTIO, quia in quo Prædicamento reductitiè ponitur motus localis

localis, in eodem ponendus eſt per ſe, ac directò locus qui eſt terminus localis motus: terminum enim, & motum qui ad illum terminatur, ad idem prædicamentum pertinere communis Philoſophorum ſententia eſt: at motus localis, vt talis eſt, non ad Prædicamentum Quantitatis pertinet, ſed ad Prædicamentum Vbi, in quo ſunt differentiæ localis motus ſurſum, deorſum, dextrorſum, &c.

Ita Alenſ. in Met. in ca. 8.

QVOD ſi dicas locum non acquiri per motum localem, ſed exiſtentiam in loco, hanc autem ſolam eſſe in prædicamento Vbi, primùm dabis pari ratione albedinem non acquiri per dealbationem, ſed ſolam exiſtentiam ſub albedine, ſeu habere albedinem: deinde cogeris quærere aliud prædicamentum in quo ponat exiſtentiam ſub albedine, ſeu habere albedinem, aliud in quo ponas albedinem.

Num exiſtentia in loco potiùs quam locus ipſe per motum acquiritur.

Textu 41. QVARTO, quia immobilitas non eſt de ratione vllius quãtitatis, cùm tamen ſit de ratione loci, vt docet Ariſtoteles lib. 4. Phyſ. cap. 4. 4.

QVINTO, quia locus Ariſtotelicus, & ſuperficies non diſtinguuntur niſi tanquam compoſitum & ſimplex, locus enim eſt ſuperficies cum concauitate & immobilitate, ſuperficies autem eſt quantitas duarum dimenſionum, nihílque aliud in ſua ratione includit. 5.

Locus Ariſtotelicus, & ſuperficies quo pacto diſtinguantur.

POSTREMO, quia locus eſt ſuperficies externa, ſiue non inhærens ei quod denominat locatum: ſuperficies autem ſiue quantitas duarum dimenſionum eſt interna, id eſt, inhæret ei, quod denominat quãtum dupliciter dimenſum: at externum & internum: etſi variant nonnulla prædicamenta, vt albedo veſtis, & albedo vultus (illa enim denominat dealbatum, & pertinet ad predicamentum Habendi, hæc autem denominat album, & pertinet ad Prædicamentum Quantitatis) tamen non variant ſpecies eiuſdem Prædicamenti. Ita patet ne locum quidem verum & realem, quique ab Ariſtotele conſtitutus eſt, in ſpeciebus quantitatis eſſe numerandum, vnde neque vllam omninò fecit de eo mentionem hoc loco. Hæc de quantitatibus permanentibus dicta ſint, nunc de ſucceſſiuis, ac primùm de de motu. 6.

SIT NE MOTVS VERA QVANtitatis ſpecies.

QVÆST. VIII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

MOTVM non eſſe veram ſpeciem quantitatis & ex libro Prædicamentorum, & ex hoc ipſo loco, in quo de ſpeciebus quãtitatis diligentiùs diſſeritur, apertum videtur. Nã in Prædicamentorum libro, cùm Ariſtoteles numeratea quæ ſunt per ſe, & non per accidẽs quanta, nullam facit mentionem de motu: cùm autem producit exempla quantorum per accidens, tùm eodem modo vult motum eſſe quãtum

Motum non eſſe ſpeciem quantitatis. Probatur. 1.

Cap. de quantitate.

per accidens, quo album & actio ſunt quanta, quæ certè nemo dubitat pro eſſe verè ac propriè quanta per accidens.

2. Hoc etiam loco in quo verſamur, planè ait motum eſſe quantum per accidens, ídque ratione magnitudinis, ſupra quam fit motus, quod etſi ſolùm intelligitur de locali motu, tamen pars ratio videtur in cæteris.

3. Accedit & hoc argumentum. Motus definitur ab Ariſtotele 3. Phyſ. *Actus entis in potentia, vt in potentia eſt*, in hac autem definitione nulla particula eſt vniuoca, cùm hæc omnia reperiantur in pluribus prædicamentis: non eſt igitur motus vniuocus, ſed analogus, ac proinde non ponitur per ſe in Prædicamento vllo. *Cap. 1. tex. 6. & ca. 2. textu 16.*

Quatuor modis poſſe motum ſpectari.

Sectio II.

Quatuor conſiderationes motus.

Hæc quæſtio etſi difficilis eſt, non admodum tamen difficilè explicabitur, ſi quadripartita motus ratio perſpecta fuerit.

Animadvertendum igitur motum quatuor modis potiſſimum ſpectari poſſe. Vno vt ab alio in aliud inducitur, quo pacto vocatur actio. Altero contrà, vt in aliquo ab alio accipitur, qua ratione vocatur paſſio. Tertiò, vt eſt forma imperfecta, quę tendit in perfectionem: ſub qua cõſideratione definitur ab Ariſtotele 3. Phy. cùm dicitur: *Actus entis in potentia, vt in potentia eſt*, & ſub eadem peculiari ratione vocatur motus, & à quibuſdam forma fluens. Quartò, vt continuus eſt, quo pacto non habet peculiare nomen apud Ariſtot. ſed appellatur à quibuſdam fluxus formæ.

1.
2.
3. *Locis citatis.*
4.

In quo ſit poſita quæſtionis difficultas

Ac de prima quidem, & ſecunda conſideratione nulla penè eſt controuerſia, omnes enim fermè dicunt motum primo modo ſpectatum conſtituere prædicamentum actionis, ſecundo autem paſſionis. Sed de reliquis duabus non mediocris contentio eſt. Nam cùm forma tendens in ſuam perfectionem, ſemper dum in eam tendit, coniuncta ſit cum ipſa (vt dicam) tendentia ſeu fluxu, ſunt qui negent diſtinctionem vnius ab altero, dicántque motum, vt motus eſt, eſſe eſſentialiter continuum, & poni per ſe in hoc prædicamento, quod non ſatis alterum ab altero diſcernant, ipſum, inquam fluxum formæ à forma fluẽte. Quo genere captionis (quæ accidentis appellatur) docti etiã nonnunquam hallucinantur, vt docet Ariſtot. priori Elenchorum libro. Quod igitur hi non rectè ſentiant, & quæ ratione motus ad hoc prædicamentum pertineat, & quo pacto continuitas ſe ad motum habeat, iam explicandum eſt. *Iand. 5. Met. q 19. & Gratiadeus 3. Pyſ. lect. 1. & quidam recentiores. Cap. 5.*

Quo pacto motus pertineat ad prædicamentum quantitatis, & qua ratione continuitas motus ſe habeat ad motum.

Sectio III.

Motũ vt motus eſt in nullo Prædicamento per ſe poni, ſed reduci ad plura.

Prima aſſertio. Motus quatenus motus nõ ponitur per ſe in prædicamento vllo, ſed reducitur ad plura. Prior pars ex eo primùm probatur, quia motus vt motus eſt, analogũ quiddam eſt, vt ſentiunt penè omnes externi auctores, qui ſunt alicuius

nominis,

Omnes paſſim in 3. Phy. textu 4.

nominis, in quibus eſt Alexander Aphrodiſienſis, Ammonius, Themiſtius, Philoponus, Simplicius, & Arabs Commentator, vt omittam grauiſſimos ex noſtris D. Thomam, Magnum Albertum, Ægidium Romanum, & alios quamplurimos, quod & ſatis indicant omnes particulæ definitionis. Atque hæc erat tertia ratio pro parte negatiua initio quæſtionis propoſita.

Probatur 1. Motum eſſe analogum.

2 *Eſſe quid imperfectum, & incompletum.*

D E I N D E quia motus, vt motus eſt, cùm ſit actus imperfectus, hoc eſt, partim acquiſitus, partim acquirẽdus, eſt incompletum quiddam. Neque obeſt quod tempus etiam, quod omnes completum ens eſſe affirmant, nunquam totum acquiſitum ſit, ſed ſemper dum eſt, partim videatur acquiſitum, partim acquirendum. Re enim vera tempus non acquiritur, cùm nunquam totum ſimul eſſe poſſit, ſed eſt menſura acquiſitionis temporariæ, quæ menſura in ipſa ſucceſſione conſiſtit. quemadmodum & continuitas ipſius motus, id eſt, ipſius actus, ſeu formæ, partim acquiſitæ, partim acquirendæ.

Cap. 21.

T E R T I O, quia ſi in aliquo prædicamento per ſe poneretur motus, aut poneretur in prædicamento actionis, aut paſſionis, aut quantitatis: neque enim aliud ſuccurrit in quo poni poſſe videatur, niſi quis cum Plotino in lib. 3. de Generibus entis, ſentiat conſtituendum eſſe quoddam per ſe prædicamentum ſolius motus, & ſpecierum eius, quod ipſe facit vnum ex quinque, ad quæ omnia quæ ſunt reuocanda exiſtimat, at hæc dici nullo modo poſſunt. 3

Textu 22.

Motum non poni per ſe in actione, aut paſſione.

N A M quòd non per ſe ponatur in actione & paſſione, planè oſtendunt diuerſæ eorum rationes. Alia eſt enim ratio motus, alia actionis & paſſionis, vt Ariſtoteles luculenter tradit 3. Phyſ. lib. c. 3. quo etiam loco aliud adiungit, actionem & paſſionem ineſſe motui, vtpotè velut eius quaſdam proprietates.

Neque in quantitate.

Tex. 9. & 10.

Q V O D autem neque in quantitate, duabus rationibus probatur. Vna, quia eſſet eſſentialiter quantitas continua ſucceſſiua, immò quędam ſucceſſio: ſi ſucceſſio, ergo alicuius rei ſucceſſio, nec ſanè alterius, quàm motus: quare motus eſſet ſucceſſio ſuipſius. Altera, quia ſi eſſet eſſentialiter quantitas continua, diuideretur ſanè in motus ſpeciales per differentias pertinentes ad prædicamentum quantitatis: at diuiditur per ordinem ad terminos exiſtentes in diuerſis prædicamentis. Inde enim colligit Ariſtoteles 5. Phyſ. libro, cap. 1. & 2. tres eſſe motus ſpeciales ad quantitatem, qualitatem, & locum, quia quantitas, qualitas & locus quæ motu acquiruntur, diuerſa ſunt etiam toto genere. Quòd demùm non ſit conſtituendum aliquod per ſe Prædicamentum, in quo motus ſit ſummum genus, eius verò ſpecies ſint motus ſpeciales, ex eo intelligi poteſt, quia ne Plotinus quidem, qui vnus ſententiæ huius auctor fuit, aliam rationem inuenit qua motum genus ſummum faceret, niſi quatenus commune quippiam eſt actioni & paſſioni: at motus non eſt actioni & paſſioni communis, vt earum genus, ſed quaſi ſubiectum vtriuſque, præſertim cùm actioni & paſſioni nihil eſſentiale vniuocum eſſe poſſit, ſed analogum. Poſterior pars aſſertionis inde oſtenditur, quia motus, vt motus eſt, reducitur ad prædicamenta terminorum quæ plura ſunt, non vnum tantùm.

Non eſſe conſtituendum nouum prædicamentum motus.

Motū reduci ad prædicamentum terminorum.

S E D

Obiectio. Sed contra hanc aſſertionem ſic obiicitur. Motus qua ratione eſt motus, eſt de genere continuorum, vt tradit Ariſtoteles initio 3. Phy. *Textu 1.* ergo eſt eſſentialiter continuus, ac proinde per ſe ponitur in prædicamento quantitatis, vt ſpecies quædã quantitatis continuę: quod enim Ariſtoteles his verbis loquatur de motu, vt motus eſt, planè conſtat, cùm eo loco inueſtiget definitionem motus.

Soluitur. Ad hanc obiectionem dicendũ. Ariſtotelem non dixiſſe motum eſſe de genere continuorum, ſed eſſe continuorum, id eſt, numerari in rebus continuis, quamquam nihil referret ſi dixiſſet eſſe de genere continuorum. Nam eodem modo intelligendum id eſſet, atque cùm dicere ſolemus cygnum eſſe de genere candidorum, & hominem de genere bipedum, cùm interim nec cygnus eſſentialiter ſit candidus, nec homo bipes. Itaque hoc ſolùm ſignificat Ariſtoteles iis verbis, nullum motum reperiri poſſe qui non ſit continuus: quemadmodum mox ſubdit fieri etiam non poſſe, vt detur motus, qui non ſit in loco, ac tempore.

Alia obiectio. Obiici quoque poteſt contra eandem concluſionem. Motus, vt motus per ſe & intrinſecus, ſucceſſiuũ eſt quiddam: at ſucceſſiuum eſſe, eſt eſſentialis differentia quantitatis, qua genus quoddam conſtituitur commune motui & tempori: ergo motus, vt motus eſt, ſpectat ad Prædicamentum quantitatis.

Diluitur. Hvic obiectioni occurrẽdum eſt motum, vt motus eſt, eſſe per ſe ſucceſſiuũ, non tamen in primo modo dicẽdi per ſe, ſed in ſecundo.

Motus vt eſt continuus, conſtituit diſtinctam ſpeciem quantitatis. Secvnda aſſertio. Continuitas motus, ſeu motus quatenus continuus eſt conſtituit ſpeciem quandam continuæ quantitatis à cęteris diſtinctam. Hæc aſſertio ex eo probatur, quia omnis continuitas eſt quantitas quædam: continuitas verò motus perſpicuè diſtinguitur à continuitate magnitudinis. quæ in lineam, ſuperficiem, & corpus diuiditur, cùm hæc ſit permanẽs, illa ſucceſſiua. *Motus continuitatem diſtingui à continuitate temporis.* Diſtingui autem continuitatem motus à continuitate temporis, ex eo primùm patet, quia continuitas motus ſæpè eſt magna, cùm temporis eſt parua, & è contrariò parua, cum temporis eſt magna. Nam cùm motus eſt celer, tùm continuitas temporis breuis eſt, continuitas autem motus longa: cùm verò tardus, tùm continuitas temporis longa eſt, motus autem continuitas breuis. Deinde quia continuitas temporis ſemper eſt vniformis, motus autem non ſemper, & ideò tempus ſuaptè natura eſt menſura motus, non item motus temporis, niſi aliquando à poſteriori, cùm motus vniformis eſt, & tempus ignoratur.

Ex his patet qua ratione motus ad nullum prædicamentum pertineat, & qua ad prædicamentum quantitatis. Vnde manifeſtum relinquitur diſtinctam eſſe rationem motus, vt motus eſt ab ea qua continuus eſt, quod in ſuperiori ſectione à quibuſdam negari diximus. Quo autem pacto continuitas motus ſe habeat ad motum (hoc enim non immeritò quærat aliquis) id alia aſſertione explicemus.

Continuitatẽ motus eſſe affectionem, & Tertia aſſertio. Continuitas motus ſe habet ad motum, vt eius affectio inſeparabilis, atq; adeò vt eius proprietas. Quod enim motus dari non poſſit ſine continuitate, ex eo conſtat, quia non alia ratione

daretur,

darentur,niſi ſi fieret per ſola quædã inſtantia certi alicuius temporis, *Proprietatem ipſius motus.*
quo pacto quidam augmentationẽ fieri putauerunt:at hoc pacto, iam motus non eſſet vnus motus, ac proinde nec motus,ſed multæ mutationes momentaneæ : quieſceret enim mobile inter quælibet huiuſmodi inſtantia , cùm nulla dentur immediata. Quòd verò eius continuitas ſit eius affectio, manifeſtum eſt , quia eſt affectio acquiſitionis temporariæ, quæ nihil aliud eſt, quàm motus. Quòd denique ſit propria & per ſe illius affectio , ea ratione probatur , quia ſequitur motum, quatenus motus eſt,& ex illius natura quaſi naſcitur.Neq; enim motus & eius continuitas ſunt duo aliqua diſparata , ſed alterum ſequitur alterum , & quaſi ex eo profluit : non profluit autem motus ex ſua continuitate, ſed continuitas ex motu.

Solutio argumentorum.

SECTIO IV.

Sectio 1. QVARE ad argumenta,quę initio pro parte negatiua quęſtionis propoſita ſunt, reſpõdemdum eſt. Ad primum non *Solutio primi argumenti ex quibuſdam.* deſunt, qui dicant motum,nõ tantùm quatenus eſt forma imperfecta, ſed etiam quatenus continuus,reduci ad prædicamenta. Aiunt enim illum,etiam quatenus continuus eſt,eſſe viam quamdam ad aliquid acquirendum, & proinde eſſe incõpletum quiddam, & reduci ad prædicamentum quantitatis:ſed non rectè ſentiunt. *Refellitur 1.*
Primùm, quia motus, nec quatenus continuus eſt, nec quatenus tale continuum, eſt ens incompletum. Non quatenus cõtinuus, quia alioqui omnis continua quantitas eſſet incompleta. Non quatenus tale continuum, nempe ſucceſſiuum,quia ſucceſſiuum,vt tale eſt,eſſentialiter continuum eſt , ac proinde ſpecies completa ſub cõpleto genere collocata. Deinde, quia continuitas motus non eſt ipſa via ad aliquid *2.* acquirendum, ſed illi accidit:non enim eſt ipſa acquiſitio,ſed eſt ſucceſſio acquiſitionis, & propria eius affectio,nempè ipſius motus,cùm nihil aliud ſit motus, quàm acquiſitio quædam,vt ſuperiùs dictum eſt. *3.*
Poſtremò, quia ſi motus eſt via quædam, & incompletum quiddam, quia eſt quippiam ſucceſſiuum , tempus quoque eſſet via quædam,& incompletum quiddam, cùm & ipſum ſit ſucceſſiuum:quod non modò cæteri omnes , ſed etiam ij ipſi negant.

DICENDVM igitur Ariſtotelem non numeraſſe in Prædicamentis motum inter quanta per ſe, ſed per accidens , quia non alia recenſere voluit inter quanta per ſe, niſi ea,quæ ſuo tempore ſpecies quantitatis habebantur , quæq; apertam & vulgatam præ ſe ferunt menſuræ rationem , cuiuſmodi non eſt motus. Quamquam cùm numerat motum inter quanta per accidens , forſitan accepit motum , vt motus eſt. Iſto enim modo non dubium eſt ex dictis , motum eſſe quantum per accidens, cùm continuitas illi ſit accidens, hoc eſt , ad eſſentiam eius non pertineat. *Vera argumenti ſolutio.*

AD ſecundum eodem modo reſpondere poſſemus , niſi conſtaret Ariſtotelem accepiſſe hoc loco motum , vt continuus eſt. Dicendum igitur duobus modis Ariſtotelem accepiſſe in hoc capite quantum per *Solutio ſecundi argumẽti. Cur Ariſtot. appellauerit.*

motum quantum per accidens.

accidens: vno modo propriè, pro eo nimirum, quod non extenſione interna ſibi, ſed aliena extenſum dicitur, quo pacto candor dicitur tantæ extenſionis, quãtæ eſt ſuperficies, cui inhæret: altero impropriè, nempè pro eo, cuius extenſio requirit à priori extenſionem alterius, quo pacto dicere poſſumus ſuperficiem, & corpus eſſe quanta per accidens, ſi verum eſſet in media ſuperficie eſſe actu lineas, & in medio corpore ſuperficies, quibus eorum partes copularentur. Nam ſi hæc ſententia eſſet probanda, non dubiũ, quin ſuperficies requireret continuitatem lineæ, & corpus continuitatem ſuperficiei, ſine quibus nulla ſuperficies, nullúmque corpus, aut pars corporis eſſe poſſet. Cùm ergo Ariſtoteles ait motum eſſe quantum per accidens, non priori, ſed poſteriori modo id accipiendum eſt. Neq; enim motus ſola quantitate magnitudinis, ſupra quam fit, dicitur quantus, cùm habeat propriam & peculiarem extenſionem diſtinctam ab extenſione magnitudinis, ſed ideò dicitur quantus propter magnitudinem, ſuprà quam fit, quia extenſio motus, vt exiſtat in rerum natura, requirit à priori extenſionem eius magnitudinis.

Idem penè Scotus hoc loco.

Solutio tertij argumenti.

Ad tertium perſpicua eſt reſponſio ex dictis, cùm motus, vt motus eſt, analogum ſit, & inſuper incompletum quiddam, ſed quoniam definitio motus, vt motus eſt, haud mediocre negotium Phyſicis exhibere ſolet, operæ pretium facturi videmur, ſi ad eam explicandam aliquantulum digrediamur.

Ad 3. Phyſ. tex. 6. 16. & 23.

QVO PACTO MOTVS, VT MOTVS eſt, definiatur apud Ariſtotelem.

QVÆSTIO IX.

Quid nomine motus intelligendum ſit apud Ariſtotelem, cùm ait motum eſſe actum entis in potentia, vt in potentia eſt.

SECTIO I.

Quid ſit produci.

Illvd igitur primum animaduertendum eſt, quinque hæc, produci, creari, generari ſeu fieri, mutari, & moueri nõ parum differre inter ſe. Nam produci eſt accipere eſſe ab aliquo, etiamſi id, quod illud acccipit, non aliud numero accipiat, ſed vnum & idem, huius contrarium eſt deſinere, in iis, quæ principium & finem habere poſſunt. Creari eſt accipere aliud ex nihilo, cuius cõtrarium eſt annihilari, ſeu amittere totum eſſe. Generari autem, ſeu fieri, ac effici eſt accipere eſſe ex aliqua ſui parte, præexiſtente, quæ vicem ſubiecti habeat reſpectu alterius: cuius contrarium eſt corrumpi, hoc eſt, reſolui in id, ex quo genitum, ſeu factum eſt, Mutari eſt rem aliter habere quàm prius, ſiue id fiat tranſeundo in inſtanti ab vno ſtatu in alterum, ſiue ſucceſſiuè. At moueri eſt mutari ſucceſſiuè.

Quid creari.

Quid generari.

Quid mutari.

Quid moueri.

Deinde illud animaduertendum eſt, rem quæ mutatur, aut

Lege D. Tho. 1. p. q. 45. ar. 2. & 2. cõtra Gent. cap. 17. & 18. & Ferrar. ibid.

etiam mouetur, cùm trãſeat ab vno ſtatu in alterum (quos Philoſophi terminos appellant, alterum à quo, alterum ad quem) neceſſariò exiſtere debere prius ſub termino à quo, poſterius ſub termino ad quem; alioqui quonam pacto dicetur vnquam tranſiſſe ex vno in alterum? Quod ſi ita eſt, manifeſtum videtur generationem & corruptionem contrariam, non eſſe propriè mutationes, aut motus reſpectu rerum, quæ generantur & corrumpuntur; quandoquidem id, quod generatur, tranſit à non eſſe ad eſſe, & id, quod corrumpitur, ab eſſe ad non eſſe, neutrúmque exiſtit ſub vtroque termino. Quò fit, vt cùm generatio & corruptio numerantur inter mutationes, aut motus, non alia ratione ſic appellantur, niſi quatenus conferuntur cum materia ſubiectóve, ex quo res generantur, & in quod corrumpuntur. Illud enim ſolum eſt, quod tranſit ab vno ſtatu in alium, & ſub vtroque termino viciſſim exiſtit, tametſi falſa quadam fictione noſtra concipimus eſſe mutationes reſpectu rerum, quæ generantur & corrumpuntur, quia fingimus rem, quæ generatur, prius exiſtere cum priuatione ſui eſſe, poſterius autem cum ſuo eſſe: contrà verò, quæ corrumpitur, prius cum ſuo eſſe, poſterius cum eius priuatione, quæ falſa omnino ſunt, & planè conficta; quemadmodum & ipſam creationem, & annihilationem rerum (quod durius eſt) fingimus eſſe mutationes quaſdam earum ante eſſe ad eſſe, & ab eſſe, ad non eſſe, quaſi ea, quæ creantur, prius exiſtant ſub non eſſe, & poſtea ſub eſſe, contrâque ea, quæ annihilantur, prius exiſtant ſub eſſe, & poſtea ſub non eſſe, cùm re vera is tranſitus non reperiatur à parte rei. Ea enim ſola quæ creantur incipiunt eſſe ſimpliciter, & quæ annihilantur, ſimpliciter eſſe deſinunt ſine vlla mutatione etiam ſubiecti alicuius: eodem pacto accidit in ſimplici productione formarum pendentium in ſuo eſſe à ſubiectis, cùm virtute cauſſarum naturalium per mutationem ſubiectorum eſſe incipiunt. Nam etſi nec creantur, cùm educantur de potentia ſubiectorum, neque item generantur, cùm non ſint compoſita ex forma & ſubiecto, neque omnino mutantur, cùm non prius exiſtant ſub non eſſe, & poſtea ſub eſſe; tamen imaginamur nos illa mutari à non eſſe ad eſſe, perinde ac ſi à parte rei exiſtentes ante eſſe, ad illud ex non eſſe tranſirent: & ſimiliter cùm ſine annihilatione, ac corruptione per ſimplicem quandam definitionem pereunt, fingimus nos eas mutari ab eſſe ad non eſſe perinde ac ſi in rerum natura is tranſitus reperiretur. Produci ergo & iſtæ, & incipere, ac deſinere dici poſſunt, creari autem, aut annihilari (cùm naturaliter quidem eſſe incipiunt aut deſinunt) generatiuè, aut corrumpi, aut denique mutari, niſi fictione noſtra dici non poſſunt.

Duplex terminus motus à quo, & ad quem.

Cur generatio, & corruptio inter mutationes numerentur.

Ea ſola, quæ creantur, incipere eſſe ſimpliciter.

Formas à materia pendentes neque creari neque generari.

Produci tamē & incipere eſſe dicuntur.

TERTIÒ animaduertendum eſt, præter eam differentiam motus & mutationis, quam tetigimus, vt mutatio poſſit eſſe momentanea, motus autem neceſſariò ſit ſucceſſiuus, ac temporarius, aliam eſſe nõ prætereundam, quòd mutatio momentanea (ſiue per ſe intellige, ſiue per accidens) poteſt eſſe tam inter terminos poſitiuos, quàm inter alterum poſitiuum, alterum negatiuum, ſiue priuatiuum, quo pacto materia in generatione aëris tranſit à forma aquæ ad formam aëris, &

ad priuationem formæ aquæ;in corruptione autem ad formam aquæ, & ad priuationem formæ aëris.At motus neceſſariò fit inter terminos poſitiuos,quia trãſitus à priuatiuo ad poſitiuum,aut à poſitiuo ad priuatiuum,non poteſt fieri in tempore,cùm forma & eius priuatio (intellige ſimpliciter denominantes) ſint immediata in eodem ſubiecto, nec poſſit ſubiectum ſucceſſiuè vnum deſerere,& alterum acquirere, vt ſæpè poteſt , cùm termini ſunt poſitiui. Nam ex nigro in album tranſitur per fuſcum,quod nec album, nec nigrum eſt:& ex frigido in calidum per tepidum,& quod nec calidum eſt,nec frigidum. Neque id ſolum accidit in qualitatibus,ſed etiam in quantitatibus& locis,ſiquidem ex quantitate minore in maiorem ſignatam tranſitur per mediam;& ex vno loco in alium,etiamſi immediati ſint tranſitur per locum,qui aut ſit omnino alius ab vtroque,aut partem prioris complectatur aut partem poſterioris.

Mutationem quandã duobus modis poſſe accipi.

DENIQVE illud conſiderandum, mutationem quamlibet ſiue momẽtaneam,ſiue temporariam duobus modis poſſe accipi, vno pro ſola abiectione termini à quo,aut ſola acquiſitione termini ad quem, quæ poteſt appellari mutatio ſimplex:altero pro vtraque ſimul, quæ poteſt dici mutatio complexa,& ſignificantiùs verbo Græco , τῆς μεταβολῆς,hoc eſt,tranſmutationis,quàm Latino motus aut mutationis exprimitur. Tranſmutationis enim vocabulum vtrumque terminum magis declarat, & eum à quo receditur, & eum ad quem acceditur, cùm vnum poſt alterum,ſeu vnum alteri ſuccedere ſignificet.

In definitione motus Ariſtotelica quæ mutatio contineatur.

HÆC cùm ita ſint,cùm motus ab Ariſtotele definitur, ſola mutatio temporaria nomine motus intelligenda eſt,atque adeo ea tantùm, quæ inter poſitiuos terminos exercetur, ſub quorum vno partim mobile eſt,dum mouetur, partim ſub altero : ſola item mutatio ſimplex, quod cõplexa,vt ex ſimplicibus conſtat,ita ex illis facilè intelligatur.

Obiectio.

QVOD ſi quis obiiciat,generationem quoque & corruptionẽ in definitione cõprehendi ab Ariſtotele, cùm is æquè vtatur earũ exemplis atque aliarum mutationum , ac generationem & corruptionem neque eſſe mutationes temporarias , neque exerceri inter poſitiuos terminos;

Diluitur.

Generatio & corruptio dupliciter conſiderari poſſũt.

reſpondendum eſt, generationem & corruptionem duobus modis accipi poſſe : vno pro ſola introductione & abiectione formæ ſubſtantialis:altero pro diſpoſitione,qua paulatim ſubiectũ præparatur ad eiuſmodi formæ introductionem,abiectionémve, non quidem quatenus is progreſſus continuatæ diſpoſitionis ad perfectam diſpoſitionem terminatur (hoc enim pacto nõ differrent generatio & corruptio ab alteratione præcedente) ſed quatenus terminatur ad formã ipſam ſubſtantialem,eiúſve expulſionem.Nam cùm ſubiectum diſponitur,iam quodammodo habet id,ad quod diſponitur : magis autem aut minus,quatenus magis,aut minus ad illud appropinquat.

Generatio & corruptio quo pacto ſint tẽporariæ,& inter poſitiuos terminos fiãt.

At generatio & corruptio hoc modo ſumptæ & temporariæ ſunt , vt perſpicuum eſt,& inter poſitiuos terminos exercentur.Fiunt enim ſucceſſiuè,vt ſæpè ſcribit Ariſtoteles,& progrediuntur ab eo,quod minus tale eſt,ad id quod magis,& ab eo,quod magis tale eſt,ad id , quod minus,quemadmodum ſuo modo augmentatio,& diminutio , intenſio,

&

& remiſſio: quod ſic intelliges. Quæ enim ſucceſſiuè generantur & corrumpuntur,in principio quidem generationis & corruptionis nec generantur,nec corrumpuntur,multò autem minus genita,aut corrupta ſunt,in ipſo autem progreſſu non datur inſtans, in quo non verè dixeris,id,quod generatur partim genitum eſſe, partim generandum adhuc.quemadmodũ & id,quod corrumpitur,partim corruptum eſſe, partim comprehendum adhuc, ac magis & minus genitum, aut corruptum eſſe,poſitiui ſunt termini,& magis genitum eſſe,eſt magis habere eſſe rei generandæ:contrà verò magis corruptum eſſe,eſt minus habere eſſe rei corrumpendæ.

SED aduerte alio etiam modo generationem fieri inter poſitiuos terminos,vt ex dictis patet,veluti generationem aëris ex aqua,& corruptionem eiuſdem in aquam:verùm hos terminos nõ eſſe per ſe terminos generationis & corruptionis,ſed per accidens. Duobus enim modis ſubſtantia fit per ſe:vno ex non tali ſubſtantia,& tùnc ſubſtantia fit in inſtanti,quia inter contradictoria non datur medium: altero ex minus tali ſubſtantia,nempe ex ſubiecto minus diſpoſito, quod iã cenſetur eſſe ſubſtantia generãda, ſed minus quàm cùm magis diſpoſitum eſt:vtroque enim modo generatio eſt inter certos & determinatos terminos,vt dici poſſit exerceri per ſe inter illos, & non per accidens. At cùm vna ſubſtantia dicitur fieri ex alia ſubſtantia, vt aër ex aqua,tum ſubſtantia dicitur fieri per accidens, quia termini non ſunt certi & determinati:æquè enim poteſt aër generari ex igne aut terra, atque ex aqua.Quòd ſi quædam ſubſtantiæ fiunt ex certis & determinatis ſubſtantiis:vt homo ex embryone,& embryo ex ſemine: tamen quia id non vniuerſè accidit,aſſeruerunt Philoſophi in ſubſtantiis nõ fieri vnam ex alia niſi per accidens, quia non fiunt vniuersè ex certis & determinatis: quod idem in corruptione ſubſtantiarum obſeruandum eſt. Corrumpuntur enim per ſe in non tales ſubſtantias, & in minus tales: In alias autem ſubſtantias non corrumpuntur, niſi per accidens, quia non in certas & determinatas, vt aër non ſolùm in aquam,ſed etiam in ignem aut terram: tametſi quædam in certas & determinatas corrumpantur, vt homo in cadauer. Atque hæc de generatione & corruptione ſubſtantiarum, quæ ſunt generatio & corruptio ſimpliciter.

Subſtantiam per ſe fieri duobus modis.

Quando per accidens fieri dicatur.

Cur dixerint Philoſophi in ſubſtãtiis non fieri vnam ex alia niſi per accidens.

ALIA ratio eſt in generatione & corruptione accidentium, quæ ſunt generatio & corruptio ſecundum quid.Nam non ſolùm accidentia fiunt per ſe ex non talibus,& ex minus talibus,& corrumpuntur in non talia,& in minus talia, quo pacto magis calidum fit ex nõ calido, atq; ex minus calido,& corrumpitur in nõ calidum,& in minus calidum,ſed etiam fiunt per ſe ex aliis accidẽtibus,& corrumpuntur per ſe in alia accidentia,ſi modò ſint ex iis,quæ ex aliis fieri poſſint, & in alia corrumpi.Nam cùm omnia accidentia,quæ ex aliis fieri poſſunt, & in alia corrumpi,habeant contrarium,& nunquam fiant niſi ex ſuis contrariis,aut ex mediis,quæ vicem vnius contrarij comparatione alterius,ſubeunt,& ſimiliter nunquam corrumpantur,niſi in contraria, vel media:ſequitur numquam eorum generationem & corruptionem

Generatio & corruptio accidẽtium expenduntur.

exerceri inter quoſlibet terminos poſitiuos indifferenter, ſed ſemper inter certos & determinatos, cuiuſmodi ſunt contrarij: quod ſanè in ſubſtantiis euenire nõ poteſt, cùm ſubſtantia non ſit ſubſtantiæ, contraria: *Dixi ſi modo ſint ex iis, quæ ex aliis fieri poſſint*, propter accidentia, quæ non habent contrarium, cuiuſmodi eſt lumen: ſemper enim huiuſmodi accidentia, cùm abſolutè, & non in tanta vel tanta perfectione fiunt, ex non talibus fiunt, veluti luminoſum ex non luminoſo.

Nomine motus definiti ab Ariſ. quo pacto generationes etiam & corruptiones intelligi poſſunt.

CVM ergo motus definitur, motus nomine intelligendæ quoque ſunt generationes, & fortaſsè etiã corruptiones, nõ tamen generationes, illæ quibus tale ens fit ex non tali, aut vnum ens ex alio ente, neq; item eæ corruptiones, quibus tale ens in nõ tale, aut in aliud ens corrumpitur. Nam generationes, quibus tale ens fit ex non tali, vt homo ex non homine, & corruptiones, quibus tale ens in nõ tale corrumpitur, vt homo in non hominem, nõ ſunt ſucceſſiuæ: quibus verò vnum ens fit ex alio ente, aut in aliud ens corrumpitur, eæ in ſubſtantiis quidem ſunt mutationes per accidens, vt iam explicatum eſt, & complexa etiam quædam, cùm includãt inceptionem vnius, & deſitionem alterius, in accidentibus verò etſi non ſunt mutationes per accidens, ſunt tamen complexæ. Quare intelligendæ ſunt generationes illæ, quibus aliquid fit ex minus tali, & forſitan corruptiones, quibus aliquid corrumpitur in minus tale, quod hæ omnes ſiue generationes, ſiue corruptiones, & tẽporariæ mutationes ſint, & ſimplices etiã, & exerceantur inter poſitiuos terminos, ac denique ſint mutationes per ſe; vt iure cũ aliis mutationibus tẽporariis ſimplicibus, ac per ſe, & quæ inter terminos poſitiuos per ſe exercẽtur, definiri ac explicari poſſint. Cur autem non omnino aſſeruerim comprehendi corruptiones, inferius patebit.

Explicatur definitio motus. *Sect. 4.*

S E C T I O II.

Quid actus nomine in definitione motus nonnulli intelligant.

Nonnulli recentiores.

IN ipſa verò definitione ſunt qui nomine actus, operationem intelligant, quòd motus ſit propria operatio naturæ: ſed non placet eorum ſententia. Primum, quia operatio idem eſt quod actio; ſiquidem operari agere eſt, & quæ non habent vim agendi, nec operandi habent: vt materia, quantitas, & relatio: at motus non eſt formaliter actio, vt dictum eſt, & omnes cõcedunt. Deinde, quia ſi motus, quatenus motus, eſſet operatio, quicquid moueretur, operaretur neceſſariò, nullàque potentia, etiam diuina aliter fieri poſſet. At quis neget poſſe Deum mouere lapidem ſurſum, & impedire interim omnem eius operationem ſola negatione ſui concurſus ad illam? Quòd ſi dicant non poſſe Deum efficere quominus lapis, dum mouetur ſurſum, operetur, quia eius motus eſt eius operatio non actiua, ſed paſſiua, iam dabunt motũ aliquem eſſe formaliter paſſionem: quod non minus falſum eſt, quàm eſſe formaliter actionem, cum non minus accidat motui ſuſcipi ab aliquo, quàm ab aliquo procedere.

1. Refellitur explicatio.

2. Motum, vt motus eſt, non eſſe operationẽ probatur.

Aliorũ expoſitio reiicitur.

ALII ſentiunt, nomine actus intelligendũ eſſe actum ſecundum: verùm cum actus ſecundus ſit operatio, & hac ratione diſtinguatur ab

ab actu primo, quia eſt forma, vt patet ex 2. libro de Anima, ſi motus nomine non eſt intelligenda operatio naturæ, nec intelligendus erit actus ſecundus.

Cap. 1. tex. 2.

Dicendvm igitur, intelligendum eſſe actum eum, qui præcedit primum & ſecundum, vt primus, & ſecundus loco citato ſumuntur, & diſtinguntur inter ſe. Sumitur enim actus in ea diſtinctione pro actu perfecto, quia ſi ſit forma, quæ principiũ operationis eſt, dicitur, primus actus, ſi verò ſit ipſa operatio, dicitur actus ſecundus: & quamuis interdũ operatio ſit realiter motus, formaliter tamen non eſt motus: ſed vel eſt actio immanẽs, quæ ſæpè non eſt verus motus, vt actus ſcientiæ, vel actio tranſiens, vt calefactio, quatenus ab agente procedit: nam quatenus accipitur à patiente, non dicitur operatio, ſed paſſio, nec per eam, vt accipitur patiens operatur, ſed patitur.

Qui ex vera ſentent. actus nomine in definitione motus intelligendi.

Sed quærat aliquis, quî fieri poſſit, vt actus vllus præcedat primum, cùm nil detur prius primo. Ad quam dubitationem reſpondendum, non poſſe quidem dari prius primo abſolutè, ſed prius primo perfecto, talis autem eſt actus inchoatus, & nondum perfectus. Vnde non eſt mirandum, quòd Themiſtius motum definierit actum primum eius, quod eſt in potentia, vt in potentia eſt: accepit enim primum non pro primo ex perfectis, ſed pro primo abſolutè, qui eſt actus inchoatus, nec dum abſolutus.

Dubitatio. Reſponſio.

In ſua Paraphraſ. in 3. Phyſ. cap. 7.

Verum aduerte, etſi nomẽ actus in definitione motus accipitur, ſeu, vt Dialectici dicunt, ſupponit pro actu inchoato, & nondum perfecto, tamen non accipi pro illo formaliter, vt nondum perfectus eſt (hanc enim differentiam actus explicant particulæ ſequentes) ſed abſolutè pro actu in commune: quo pacto etſi animal ſumitur in definitione hominis pro ſolis hominibus (nam pro eiſdem rebus ſumũtur genera, atque differentiæ in definitionibus) tamen non ſumitur formaliter pro hominibus, vt homines ſunt, ſed vt ſunt viuentia ſenſitiua, ne genus in definitione omnia formaliter dicat, quæ continentur in definito, differentiáque nihil formaliter generi adiungat.

Alexander, vt Simplicius refert, definiens motũ, ait eſſe primam mutationem eius, quod eſt in potentia, vt tale eſt: in qua definitione pro actu ponit primam mutationem, ſed tripliciter peccat, ſi contextus non eſt mendoſus. Primùm, quia etſi velit ſignificare iis verbis motum eſſe mutationem accidentalẽ, & temporariam (ſemper enim accidentalis aliqua & temporaria præcedit ſubſtantialem & momentaneam, vt diſpoſitio ad illam) non tamen Simplicij verba id explicant, quod opus erat. Deinde, quia non omnis accidentaria mutatio eſt diſpoſitio ad ſubſtantialem, vt patet in augmentatione, & in plurimis motibus ſecundum locum. Poſtremò, quia ſi nomine primæ mutationis intelligitur accidentalis temporaria, cæteræ particulæ redundant, cùm idem dicant.

3. Phyſ. com. ſuo 8. tex. 7.

Definitio motus ab Alex. tradita impugnatur. 1.

Simplicivs item ſuſpicatur, Ariſtotelem pro actu ſcripſiſſe ἐνεργείαν, non ἐντελεχείαν, vt nos habemus, quod energia ſignificet actũ quemlibet, endelechia verò actum perfectum, ſeu perfectionem aliquam, Sed nõ eſt cur de noſtra lectione dubitet: tum quia Ariſtoteles in

8. Phyſ. cõ. 6.

Quid Simplicius de lectione vulgata.

Impugnatur.

in hoc ipſo cap. indifferenter vnitur nomine τῆς ἐντελεχέιας, & τῆς ἐνεργέιας: tum etiam, quia cùm actus etiam perfectus, ſed perfectio dupliciter haberi poſſit, & perfectè, & imperfectè, nihil incommodi eſt, ſi motus dicatur actus, ſeu perfectio, modo ſequẽtes particulæ, quænam perfectio illa ſit, declarent nimirum inchoata, necdum perfecta.

Nomine entis in potentia quid intelligẽdum in definitione motus.

SEQVITVR in definitione *entis in potentia, ſeu eius, quod eſt in potentia*, in qua particula, nomine potentiæ intelligenda eſt potẽtia, quæ nondum eſt expleta per actum: quo pacto dicimus rem calidam non iam habere potentiam ad calorem, etſi alia ratione potentiam habet reſpectu caloris, nempè eius ſuſceptiuam, quæ non eſt ſublata per calorem, ſed perfecta & quaſi ſatiata: hac ergo particula intelligimus motum dici actum, qui partim iam ſit, partim nondum ſit in ſubiecto. Nã cùm dicitur *actus illius*, planè ſignificatur ineſſe illi, cùm verò additur *eius, quod eſt in potentia*, ſeu quod potentia habet ad illum, declaratur nondum planè illum habere.

Cur addatur geminatio illa, vt in potentia.

DENIQVE adiũgitur reduplicatio, ſeu geminatio illa, *vt eſt in potentia*, quia actus inchoatus non habebit rationem motus, ſi non ſumatur, quatenus eſt inchoatus, & vlterius procedit, ſed ſolùm qua ex parte ad præſentem terminũ peruenit. Nam ſi calor, qui introducitur in lignum, ea tantùm ratione conſideretur, qua certam perfectionem in hoc inſtanti conſecutus eſt, non habebit ſanè rationem motus, ſeu acquiſitionis formæ, ſed formæ certæ perfectionis iam acquiſitæ. At cùm ita accipitur, vt non tantùm ſpectetur, qua ex parte introductus eſt, ſed etiam qua eſt immediatè introducendus, iam omnino habebit veram, & germanam motus rationem. Dixi, *qua eſt immediatè introducendus*, quia ſi actus, quiete interpoſita ad maiorẽ perfectionẽ promouendus ſit, iam in hoc inſtanti erit actus completus & perfectus: tametſi non in tanta perfectione, quantam haberet in fine motus, ſi is vlterius progrederetur, ac proinde non habebit rationem motus.

Obiecta contra definitionem.

SECTIO III.

Obiectio 1.

SVNT tamen, quæ contra propoſitam definitionem, dagámque eius declarationem obiici poſſint.

PRIMVM ſe offert patens admodũ definitionis obſcuritas, quæ tanta eſt, vt cùm definitio non æquè tantùm nota, ſed notior eſſe debeat re, quæ definitur: hęc tam multas tenebras motui affert, vt cùm ea propoſita, quid ille ſit declarare volumus, tum primùm rem ante ſatis notam ignorare videamur.

2. DEINDE, diminutio ſeu decretio quantitatis, & remiſſio qualitatis non ſunt actus inchoati & imperfecti tendentes ad maiorem perfectionem, ſed è contrario actus perfecti ad minorem perfectionem progredientes: quod idem de corruptione dici poteſt, quæ non progreditur ab eſſe imperfecto ad perfectum: ſed à perfecto ad imperfectum, ac omnino ad non eſſe. Quòd ſi quis occurrat, motus iſtos contrarios motibus, vt ſic dicam, perfectiuis, nõ eſſe tantæ curæ Philoſophis, vt eos Ariſtoteles comprehendere debuerit in definitione motus

Vide quæ dicta ſunt li. 5. inſtitutionũ Dialecticarum cap. 9.

motus, præſto ſunt eorum exempla: quibus Ariſtoteles continuò ad explicationem definitionis vtitur. Subdit enim exemplum decretionis & corruptionis ex nomine alterationis, quod generale eſt ad motus contrarios in qualitate, æquè remiſſionem atque intenſionem complectitur. 3.

Cap. 7. Tex. 59. 4. lib. Phyſ. c.5. tex. 45. TERTIO, motus localis non videtur forma partim acquiſita, partim acquirenda: id enim quod mouetur loco, quatenus ſic mouetur, nullam formam acquirit, vt Ariſtoteles docet 8. Phyſic. Quod ſi quis dicat locali motu acquiri locum, qui eſt forma exterius ambiens locatum: quid dicet de motu primi mobilis, quod Ariſtotelis ſententia non continetur loco? Immò etiam de motu inferiorum orbium qui locum non acquirunt, ſed ſemper ſunt in eodem? Quid denique de motu quem in vacuo fieri poſſe certum eſt? Adde ne in motibus quidem rectis qui in his inferioribus fiunt, locum eſſe vllum qui dum mobile mouetur, partim ab eo acquiſitus ſit, partim acquirendus: omnes enim toti ſimul acquiruntur in inſtanti, & immediatè poſt illum deſeruntur à mobili.

QVARTO, propoſita definitio æquè videtur conuenire acquiſitionibus rerum ad alia prædicamenta pertinentium, atque ad prædicamenta ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, & Vbi, cùm & plurimæ relationes pedetentim acquirantur: vt ſimilitudo maior & minor: magis etiam agere, ac pati: ſitus quoque varij, veluti corpore incuruato eſſe, aut erecto, quæ etiam ſuſcipiunt magis & minus, ac denique indutum eſſe hoc vel illo modo, indui enim nihil aliud eſt, quàm ſucceſſione quadam continua informari veſte: at motus non reperitur niſi in ſubſtantia, quantitate, qualitate, ac Vbi, vt innuunt exempla, quibus Ariſtoteles in exponenda definitione vtitur: quamquam ne in ſubſtantia quidem reperitur propriè, vt idem docet 5. Phyſic. initio capitis ſecundi. 4.

Textu 16.

DEMVM reduplicatio illa, *vt in potentia* non videtur rectè addita: Nam reduplicationes non adduntur niſi ad exprimendum ſenſum formalem, vt cùm dicente Socrate citharœdum eſſe magnum, rogamus num quatenus citharœdus? at in definitionibus verba omnia ſumuntur formaliter, alioqui non continerent rationem formalem rerum quæ definiuntur. Quid igitur opus fuit addere, *vt in potentia*, ſeu *quatenus in potentia*, ad explicandum ſenſum formalem eius, quod dictum erat, *entis in potentia*, cùm formaliter intelligendum eſſet neceſſariò? Quod ſi t reduplicatio ab Ariſtotele addita eſt ad verbum *actus*, vt ſit ſenſus, motum eſſe actum entis in potentia: quatenus ipſe actus eſt in potentia: damus profectò motum non eſſe actum qui inſit, ſed qui ineſſe poſſit, atque adeò concedimus mobile iam tum moueri, cùm nihil actus ſeu forma habet, dummodò habere poſſit, quod tamen fieri nequit.

Dilutio obiectorum. SECTIO IV.

Dilutio primæ obiectionis.

SED hæc non admodum difficilè diſſoluentur. Ad primum dicimus, motum cognitione ſimplici eſſe rem per ſe ſatis notam:

Motũ cognitione definitiua difficile cõprehendi. non tamen in commune ſumptum, ſed in ſuis quaſi ſpeciebus, potiſſimùm verò in locali:at cognitione definitiua, præſertim in communem ſumptum, eſſe rem cognitu difficilem, vt ipſe Ariſtoteles docet 3. Phyſ.cap.2.idq; ea ratione, quod eius natura miſta ſit quodammodo ex actu & potentia, magiſque videatur habere potentiæ, quàm actus, cùm eius terminus, ex quo ſpeciem & rationem ſumit, ſit in potentia, dum res mouetur, non actu. Vnde Plato in Dialogo de Ente, ad genera non entium, potiùs quàm entium, motum reducendum exiſtimauit. Non igitur mirùm ſi cognito motu in ſuis quaſi ſpeciebus cognitione ſimplici, tùm primùm illum videamur ignorare, cùm nobis illius definitio proponitur. Id enim, propterea accidit, quia cognitio diſtincta difficilior eſt quàm confuſa, eorum maximè quæ & analoga ſunt, & valdè generalia: adde naturæ etiam variæ & inconſtantis. *Textu 15.*

Dilutio ſecundæ. Ad ſecundum dicito, non parum probabile eſſe, Ariſtotelem in definitione motus comprehendere noluiſſe motus, vt ita dicam, obiectiuos, decretionem ſcilicet, remiſſionem & corruptionem: tum quia non per ſe intenduntur à natura, quæ ſui auctoris conditionem imitatur (*Creauit enim.*inquit Sapiens,*vt eſſent omnia*, non vt eſſe amitterent niſi per accidens, & conſecutione quadam) tùm etiam quia ex acquiſitione tanquam ex contrario notiori & nobiliori facilè abiectio intelligi poteſt. Atque hoc modo exempla decretionis & corruptionis, quibus vtitur Ariſtoteles, non ſunt allata ad exponendam immediatè definitionem motus, ſed ad explicandam naturam eorum motuum, qui contrario progrediuntur modo, atque ij qui propoſita definitione immediatè comprehenduntur. Quòd ſi nomine actus, ſiue perfectionis, quæ in definitione motus qua genus ponitur, intelligantur etiam actus corruptiui, & vt ita dicam perfectiones corruptiuæ:quo pacto dicimus, ea perfectiùs decreſcere,aut remitti,aut denique corrumpi,in quibus maior imperfectio formæ habitæ acquiritur: tùm demùm dici poterit hoc genus motuum in definitione tradita comprehendi, exempláque omnia ab Ariſtotele tradita ad eam explicandam immediatè ſpectare. *Num motus obiectiui comprehendantur in definitione motus.* *Deus creauit omnia vt eſſent, non vt eſſe amitterent.* *Sap. cap. 1.*

Dilutio tertiæ. Ad tertium dicendum, Ariſtotelis ſententiam in loco citato eſſe, per motum localem nullam formam abſolutam, & rei mobili inhærentem acquiri, niſi fortè per accidens, vt cùm ſagitta ex motu calefit: acquiri tamem formam abſolutam extrinſecus quodam modo informantem, nempe locum ipſum Ariſtotelicum, vt in motu recto, aut aliquem modum exiſtendi in illo, vt in motu circulari. Non loquitur enim Ariſtoteles de motu locali,qui in vacuo ſpacióve aliquo inani, virtute diuina fieri poteſt, vt ſi totus hic mundus per inania ſpacia, quæ extra cœlum ſunt, aliò transferretur, ſed de eo qui fieri ſolet in rerum natura, qui ſemper fit ad locum verum acquirendum, aut in vero loco & reali. *Ex Ariſtotelis ſententia per motum localem nullam formã inhærentem per ſe acquiri.*

Adverte tamen ad motum qui fieri ſolitus eſt,non eſſe per ſe neceſſarium integrum locum, ſed ſatis eſſe locum quoad eam partem, ſupra quam, ſeu vt generaliùs dicam, iuxtà quam fit motus, vt

V.G. ad

V.G. ad motum anguis ſupra lapidem, aut nauis ſupra mare, ſatis eſt ſuperficies lapidis & maris, quæ infernè anguem, nauémque continent. Nam etſi ſupernè, & ex lateribus deeſſet ſuperficies, nihilominus illa mouerentur: acquirerent enim paulatim eam ſuperficiem ſuprà quam mouentur. Eadem ratione vt perpendiculum deſcendat iuxta parietem, & formica ſupina moueatur ſub fornicem, ſatis ſunt ſuperficies, non ſuprà quas (ſi propriè loquamur) ſed iuxta quas mouentur, parietis inquam, & fornicis: quandoquidem aliæ partes loci circundantis neceſſariæ non ſunt ad eiuſmodi motus.

QVARE cùm obiicitur primum mobile non contineri loco, vt in eo moueri poſſit, miſſis nunc variis de hac re opinionibus, concedendum id quidem eſt ſecundum Ariſtotelem, ſi nomine loci intelligatur integer locus: ſed negandum ſi intelligatur locus quoad partem eius neceſſariam ad motum localem: mouetur enim ſupra ſuperficiem connexam inferioris orbis, à qua infernè continetur, quæ ſuperficies dici poteſt locus primi mobilis, ſi nõ totalis, certè partialis. Nec obeſt quod ea ſuperficies non eſt immobilis, vt ſuper eam primum mobile moueatur acquirendo & relinquendo continenter partem poſt partem: nam etſi non eſt immobilis abſolutè, eſt tamen immobilis quatenus incidit cum ſuperficie, vt ita dicam ſpacij, quæ deſignatur inter ſpacium, quod primum mobile occupat, & quod occupat ſecundum mobile: eſt enim ea ſuperficies omnino immobilis, quemadmodum & ſpacia inter quæ deſignatur. Ac ſi ſemper res ipſas vt ſunt, non vmbras rerum philoſophando conſectaremur, dicendum ſanè eſſet locum ad quem, & in quo fit, & quacumque ratione fieri poteſt localis motus, eſſe aut ſuperficiem imaginariam, quæ circundat quodlibet ſpacium, aut ſpacium ipſum quod mobile paulatim occupat, vel in quo paulatim mouetur: hæc enim eſt vera & irrefragabilis ſententia de loco, ad motum localem per ſe, & ex neceſſitate requiſito. Verùm quia nec ſuperficies imaginaria que circundat quodlibet ſpacium, nec ſpacium ipſum eſt res vlla vera & realis: idcircò Ariſt. reſpiciens ad motus qui fieri ſolent, cernénſq; ſemper in eis acquiri aliquid reale extrinſecum, nempe ſuperficiem corporis continentis, meritò hanc ipſam appellauit locum, non tamen abſolutè, ſed quatenus eſt immobilis, hoc eſt, quatenus incidit in immobilem ſuperficiẽ imaginariam, qua ſpacium mobilis continetur, quamuis ipſa realis ſuperficies moueatur, & fluat circa mobile, veluti ſuperficies aëris, aut aquę circa rupem.

Motus primi mobilis etiam apud Ariſt. vt ſit poſitiuus.

Vera & irrefragabilis ſententia de loco ad motum localem per ſe requiſito.

Cur Ariſtot. per externam ſuperficiem definierit motum localem.

NEQVE enim probamus ſententiam eorum qui immobilitatem loci conſtituunt reſpectibus quibuſdam ad ea quæ immobilia ſunt in rerum natura: ad centrum, inquam, terrę, & polos, ſeu vertices mundi. Nam cùm neque iſtæ ſint res veræ ac reales, faciliùs eſt reſpicere ad ſuperficies imaginarias ſpacij, quæ tot ſunt, quot loci veri & reales, & non remotæ ab illis: præſertim cùm ſublatis etiam verticibus mundi & cẽtro terræ, adhuc ſuperficies ſpacij ſatis eſſent, vt reales ſuperficies continentes mobile, dicerentur ratione illarum immobiles.

Loci immobilitas vnde petenda.

Quid orbes cœleſtes ſub primo mobili per motum acquirant.

Eccentricos orbes, & epicyclos mutare locum.

Motum in vacuo non eſſe per ſe conſiderationis phyſicæ.

Ex his patet quid ad cætera quæ in eodem argumento continentur reſpondendum ſit. Nam orbes cœleſtes qui ſub primo mobili continentur, etſi non acquirunt nouum locum, acquirunt tamen nouum modum exiſtendi in illo, cùm eorũ partes continenter moueantur, aliúmque & alium ſitum habeant, tametſi hoc intelligendum eſt de orbibus iis qui deferentes appellantur: quandoquidem ij omnes ſunt concentrici terræ, ac mundo, non de eccentricis & epicyclis, qui locum re vera mutant. Is autem motus qui in vacuo fieri poteſt, non eſt per ſe ac directò conſiderationis Phyſicæ, cùm nullus ſit in rerum natura: tametſi Ariſtoteles propter quoſdam ineptè philoſophantes, qui illum admittunt, aut potiùs neceſſarium eſſe dicunt, cogitur de eo peculiarem diſputationem inſtituere. *4. lib. Phyſ. c. 8. à tex. 64.* Demùm quod obiicitur de loco vero qui non pedetentim, ſed in inſtanti acquiritur, nihil conficit: iam enim diximus locum qui neceſſarius eſt ad motum localem, & qui ſemper dum mobile mouetur, partim acquiſitus eſt, partim acquirendus eſſe ſuperficiem, iuxtà quam fit motus, licet ea non ſit totalis locus, ſed partialis.

Reſponſio ad 4.

Acquiſitio propriè.

Ad quartum dicito motum vt motus eſt, ſeu vt eſt acquiſitio quędam continua non conuenire acquiſitionibus formarum, quarum id, quod priùs acquiritur, non manet cum eo quod poſteriùs acquiritur. Hoc enim pacto forma dum acquiritur, non eſt imperfecta reſpectu ſuiipſius, poſtquam acquiſita eſt, immò dum acquiritur, tunc eſt: cùm autem acquiſita eſt, iam non eſt, quia vt pedetentim acquiritur, ita pedetentim labitur. Hac de cauſa dicimus acquiſitionem motus & temporis non eſſe motum, quia id quod motus & temporis priùs acquiritur non permanet cum eo quod poſteriùs acquiritur, ſed cum ipſa acquiſitione continenter fluit. Vnde nec propriè motus, nec tempus dicuntur acquiri, ſed formæ ad quas eſt motus, dicuntur acquiri per motum & in tempore: at quia quantitas quæ priùs in augmentatione acquiritur: permanet cum ea quæ poſteriùs acquiritur & qualitas quæ in alteratione ſimiliter, eodemque modo exiſtentia in loco priùs acquiſita cum exiſtentia in loco poſteriùs acquiſita (in quem enim locum totalem priùs ingrediuntur partes anteriores, in eundem conſequenter ingrediuntur poſteriores, nondum egreſſis interioribus) idcircò dicimus continuam acquiſitionem quantitatis, qualitatis ac loci comprehendi in definitione motus, vt motus eſt, & eſſe propriè acquiſitiones continuas. Quod idem dicendum eſt de acquiſitione ſubſtantiæ ratione præuiarum diſputationum.

Acquiſitiones motus, & temporis cur non ſint motus.

Cur ad relationem, actionem & paſſionem, ac Quando non ſit propriè motus.

Hinc autem iudicare poſſumus nec ad relationem, nec ad actionem, paſſionémve, nec ad Quando eſſe motum propriè dictum, ſiue vt motus definitus eſt 3. Phyſ. tametſi ſumpto motu pro qualicumque mutatione, vt nonnunquam ſumitur, in omnibus prædicamẽtis motus concedi poſſit, quemadmodum & mutatio. *Tex. 6. & 16. & 23.* Nam quòd ad iſta non ſit motus propriè dictus: ex eo patet, quia relatio quæ priùs acquiritur in motu, non manet cum ea quæ poſteriùs acquiritur, vt maior inæqualitas, aut ſimilitudo, aut propinquitas cum minore, aut minor cum maiore: vt patet, alioqui idem ſimul eſſet magis, ac minùs inæquale

quale, ſimiliùs & minùs ſimile, propinquiùs & minùs propinquum. Idem cernere eſt in actione & paſſione, ac Quando. Nam nec partes prioris actionis, aut paſſionis, aut temporis cum poſterioribus permanent, quemadmodum nec partes ipſius motus cum quo actio, paſſio, & tempus re ipſa ſunt idem.

In ſitu, & Habere diuerſa ratio oſtenditur.

At de ſitu, & Habere alia ratio eſt. Nam cùm ſitum eſſe, nihil aliud ſit quàm partes corporis hoc vel illo modo ſe habere ad partes loci, ſeu ſpacij: quemadmodum id quod partes priùs acquirunt ſpacij permanet cum eo quod poſteriùs acquirunt, ita & id quod acquirunt ſitus. Item cùm Habere idem ſit quod ſubſtantia aliqua externa, aut omnino, aut aliqua ex parte circundari, & quodammodo informari: non dubium eſt quin id veſtis, aut ornamenti, aut armorum, quod priùs applicamus corpori, cùm induimur aut ornamur, aut armamur, permaneat cum eo quod poſteriùs apponimus, vt patet: cùm pileum imponimus capiti, aut chirotecas manibus induimus. Non docet tamen Ariſtoteles ſpeciatim ad hæc duo prædicamenta eſſe motum, quia ſitus re vera pertinet ad prædicamentum Vbi, vt ſuperiùs tetigimus & inferiùs oſtendimus: licèt vulgari quadam conſideratione peculiare prædicamentum conficere videatur. Habitus autem eſt compoſitum quippiam ex multis entibus: ex ſubſtantia, inquam, & qualitate figuræ, quod vt ſuo modo acquiritur, vnus actus entis in potentia dici non poteſt. Quòd ſi habitus pro ſola externa ſubſtantia circumpoſita ſumatur, habere quidem poterit eius acquiſitio rationem motus: verùm is motus ad localem reuocabitur, quia vel acquirens habitum mouebitur ad habitum, vt pes cùm ſe ingerit in crepidam immotam, vel habitus ad acquirens illum, vt pileus ad immotum caput: vel vtrumque ad locum medium: vt cùm veſtem, aut chirotecas induimus, noſmet ad habitum, habitúmque ad nos ipſos applicantes. Dixi porrò huiuſmodi acquiſitionem ſubſtantiæ extrinſecus appoſitæ reuocandam eſſe ad motum localem, non autem eſſe formaliter motum localem: quia neque acquiſitio loci pro ſuperficie accepti habet rationem localis motus, niſi quatenus ſuperficies quæ continet locatum eſt immobilis: quo pacto ſpectat prædicamentum Vbi, ad quod pertinet motus localis.

Cur non doceat Ariſtoteles ad ſitum & habitum eſſe per ſe motum.

Cap. 7. q. 2. ſect. 5.

Prædicamentum habitus eſſe compoſitum ex multis entibus.

Cap. 2. à tex. 10.

Aliis rationibus probat Ariſtoteles in 5. Phyſi. ad ſubſtantiam ſecundum ſe, ad relationem, actionem & paſſionem non eſſe motum. Ad ſubſtantiam, quia motus non eſt niſi inter contraria, ſubſtantiæ autem nihil eſt contrarium. Ad relationem, quia relatio acquiritur ſine vlla mutatione ſubiecti: fieri enim poteſt vt Socrate non mutato, ſed ſolo Platone, Socrates incipiat ſimilis eſſe Platoni. Ad actionem autem & paſſionem qui ſunt realiter ipſe motus. Nam quòd ad motum non ſit motus, nec ad mutationem, mutatio, ipſe luculenter & copioſè oſtendit 5. Phyſ. cap. 2. Cur autem de ſitu, de Quando & Habere nihil addiderit, ex iis quæ diximus, colligi poterit.

Examinantur obiter duæ rationes Ariſtotelis, & ſoluitur quintum argumentum.

SECTIO V.

An rectè probauerit Ariſtot. ad ſubſtantiã, & relationem nõ eſſe motum.

SED videtur Ariſtoteles eo loco non rectè probare ad ſubſtãtiam & relationem non eſſe motum. Nam quemadmodum ſubſtantia contrarium non habet, ita nec lumen, & tamen intenſio luminis eſt verus motus. Relatio item cùm ſit forma adueniens & recedens aliter habere facit ſubiectum, quàm priùs habuerit: quonam pacto dici poteſt aduenire ſine ſubiecti mutatione. Quod ſi Ariſtoteles cùm ait relationem aduenire poſſe ſine ſubiecti mutatione, accipit mutationem pro motu propriè dicto, hoc ipſum erat probandum.

Explicatio dubitationis propoſitæ. Subſtantiæ nihil eſſe contrarium quo pacto intelligẽdum.

HÆC etſi longiori diſputatione indigent, tamen pro ratione loci breuiter hunc in modum dilui poſſunt. Cum ſubſtantiæ negatur quicquam eſſe contrarium, non ſolùm de contrario ſpecie diuerſo, cuiuſmodi ſunt calor & frigus, intelligendum eſt, ſed etiam de contrario in eadem ſpecie, quo pacto maior quantitas dicitur contraria minori, & intenſior qualitas minùs intenſæ. Subſtantia enim non ſolùm non habet contrarium ſpecie diuerſum, cui viciſſim ſuccedat in eodem ſubiecto: ſed etiam quia non habet per ſe extenſionem aut intenſionem, non poteſt habere contrarium in eadem ſpecie, vt pedetentim acquiri poſſit. At lumen etſi non habet contrarium priori modo, habet tamen contrarium poſteriori, quia poteſt eſſe magis & minùs intẽſum. Vnde & intentio & remiſſio luminis ſunt veræ alterationes, veríque motus, tametſi interdum negantur eſſe alterationes, vel quia non ſunt alterationes ad generationem ordinatæ, vel quia cùm lumen non habeat contrarium priori modo, ſeu propriè dictum, ex accidenti euenit, vt per motum fiat intenſus: nempe quia illuminans pedetentim accedit ad id quod illuminatur. Si enim illuminans à principio motus poneretur, vbi eſt in fine motus, tota intenſio luminis in inſtanti produceretur, quia non habet contrarium propriè dictum, quod intenſionem retardet. Atque hæc de priori ratione Ariſtotelis.

Mutationis triplex acceptio.

PRO defenſione autem poſterioris aduerte, mutationem tribus modis ſumi poſſe. Vno latiſsimè pro quacunque varietate, qua ſubiectum aliter habeat quàm priùs, & hoc modo nõ dubium eſt, quin ac-
1 quiſitio cuiuſcumque relationis realis ſit mutatio, etiamſi nihil ſit quod tunc agat in ſubiectum: vt ſi Socrates ſanus fiat ſimilis Platoni
2. ægroto, ſola medicina agente in Platonem. Altero pro ſola mutatione, quę eſt vera actio & paſsio: cuiuſmodi eſt ſanatio Platonis, ad quã in Platone ac Socrate reſultat mutuò ſimilitudo ſanitatis. Atque hoc modo volunt grauiſsimi Auctores, nobíſque placet generationẽ momentaneam, nempe ipſam formæ ſubſtantialis introductionem non eſſe mutationem: quia in eo inſtanti iam non agit generans, ſed actionem terminat, reſultante nimirùm forma ex actione præuia. Dixi autem, *formæ ſubſtantialis*, quia momentanea formæ accidẽtalis introductio,

D. Thomæ 2. contra Gent. c. 17. ad finẽ.

ctio, quemadmodum poteſt eſſe vera actio & paſſio, vt momentanea illuminatio, ita poteſt dici vera mutatio in hac ſignificatione. Hoc autem modo verum eſt quod Ariſtoteles ait, relationem acquiri poſſe ſine vlla mutatione ſubiecti, in quo eſt, nempe ſola mutatione alterius. Tertio modo ſumitur mutatio pro ea tantùm, quæ non ſolùm eſt vera actio & paſſio, ſed etiam verus motus quæ eſt valdè preſſa, & reſtricta mutationis vſurpatio. Poſſunt hæc diſtingui in generatione ignis, cùm ex ſilice in tenebris excutitur. Nam attritio ſilicis, & attenuatio, ac calefactio particularium, ex quibus ſcintillæ gignuntur, eſt mutatio & primo, & ſecundo, & tertio modo, cùm ſit vera actio verúſque motus. Inflammatio verò ipſa ſeu formæ ignis introductio, etſi eſt mutatio primo modo, non eſt tamen ſecundo, nec tertio, quia non eſt actio, ſed actionis terminatio. Illuminatio autem aëris circunſtantis, etſi eſt mutatio primo & ſecundo modo, cùm ſit vera actio, nec terminet vllam præcedentem actionem: eſt quidem mutatio primo & ſecundo modo, ſed tamen non tertio, quia fit in inſtanti. At ſimilitudo quæ in eodem inſtanti reſultat tam in aëre circunſtante, qui tenebroſus erat, quàm in aëre qui alibi erat illuminatus, etſi eſt mutatio primo modo, non tamen eſt ſecundo nec tertio, quia vt reſultat in aëre quantumcumque remoto ſine eius mutatione ſecundo modo ſumpta; ita & in propinquo non ex vi talis mutationis, niſi per accidens. 3.

In generatione ignis à ſilice triplex mutationis acceptio oſtenditur.

Explicatio Ariſtot. cùm probat ad relationem non eſſe motum.

Cvm igitur Ariſtoteles ex eo probat ad relationem non eſſe motum, quia relatio poteſt acquiri ſine ſubiecti mutatione, neque accipit mutationis nomen primo modo, nec falſum aſſumat, neque item tertiò, quia incurreret vitium petitionis principij, ſed ſecundo, quo pacto rectè concludit. Nam cùm omnis motus ſit actio, licet non vice verſa: rectè oſtenditur non eſſe motum ad relationem: quia relatio poteſt aduenire ſubiecto ſine ſubiecti mutatione ſecundo modo ſumpta. Sed iam ad inſtitutam argumentorum ſolutionem reuertamur.

Quinti argumenti ſolutio.

Ad quintum argumentum dicendum eſt, reduplicationem illam, *vt in potentia*, non eſſe additam ad verbum *actus*, ſed ad verba, *entis in potentia*, vt ex iis quæ ab Ariſtotele dicuntur perſpicuum eſt. Subdit enim, *vt alterabilis, quatenus alterabile eſt, &c.* & infrà: *vt mobilis quatenus mobile eſt, &c.* Quamuis autem verba in definitione formaliter intelligenda ſunt: ſæpè tamen quia aliter accipi poſſent, reduplicatione adhibita explicari ſolent, quod in definitione motus accidit. Nam quia priora definitionis verba ſic intelligi poſſent, quaſi diceret Ariſtoteles motum eſſe formam eius quod illam habere poteſt, qua tantùm ex parte illam habet, idcircò additum eſt, vt in potentia eſt, hoc eſt, quatenus adhuc illam habere poteſt, vt intelligeremus motum non eſſe actum iam omninò exiſtentem, in re mobili, ſed partim exiſtentem, partim qui immediatè pòſt, ſiue continuato progreſſu ab imperfecto ad perfectum in eo exiſtet. Atque hæc de motu dicta ſint.

Definitionis motus declaratio.

***

NVM

NVM TEMPVS SIT VERA SPECIES QVANTITATIS.

QVÆSTIO X.

Quod tempus non videatur vera ſpecies quantitatis.

Sectio I.

Argumenta partis negatiuæ.

QVOD demùm attinet ad tempus, quod Ariſtoteles in Prędicamentis extremo loco inter ſpecies quantitatis numerauit, hæc ſunt potiſſimum argumenta, quæ illud ab hoc prædicamento videntur excludere.

1. Primvm, quia tempus definitur *numerus motus ſecundum prius & poſterius*, vt patet ex 4. libro Phyſ. cap. 11. numerus autem non eſt vera ſpecies quantitatis, niſi vulgari quadam ratione, vt ſuprà dictum eſt. Tex. 100.

2. Secvndvm, quia ſi numerus non eſt excludendus à veris ſpeciebus quantitatis, cùm tempus definiatur numerus talis, ſaltem non erit tempus quantitas continua, cuius tamen ſpecies ab Ariſtotele in Prædicamentis ponitur. Textu 131.

3. Tertivm, quia ſi non eſſet animus, & præcipua eius vis quæ dicitur mens, qua numerarentur partes motus, nullum eſſet tempus, vt Ariſtoteles docet eodem Phyſ. libro, cap. 14. Quo fit, vt tempus non modò non ſit ſpecies quantitatis, ſed ne ens quidem reale, cùm pendeat ab apprehenſione intellectus.

4. Qvartvm, quia tempus eſt quantum per accidens, vt Ariſtoteles hoc loco affirmat, nec ſolùm affirmat, ſed etiam ex eo probat, quia ideò eſt quantum & continuum, quod motus ſit quantus ac cõtinuus. Si ergo non eſt quantum per ſe, igitur nec vera ſpecies quantitatis. Textu 18.

Quatenus tempus ſit vera ſpecies quantitatis.

Sectio II.

Explicatio partis affirmantis.

PRo explicatione huius quæſtionis aduerte, tẽpus duobus modis ſpectari poſſe: vno vt eſt duratio motus abſolutè accepta: altero vt eſt duratio motus finita, certa, & nobis nota, vt ſæculum, annus, menſis, dies, hora. Hac diſtinctione propoſita, duabus concluſionibus facilè expeditur quæſtio.

Prima concluſio quæſtioni reſpondens.

Prior concluſio. Tempus priori modo conſideratum eſt vera ſpecies quantitatis continuæ. Quæ concluſio ex eo probatur, quia tempus eſt ens reale per ſe extenſum, ac peculiari ratione continuum. *Ens reale*, quia omnis motus circumſcripta quauis apprehenſione intellectus habet ſuam durationem. *Per ſe extenſum, & peculiari ratione continuum*, quia ſi hæc haberet per accidens, ex eo maximè id proueniret quia eſſet extenſum & continuum ſola extenſione, ac continuitate motus, cuius eſt duratio, at non ita res habet. Sæpe enim videmus paruam extenſionem continuitatémque temporis, cum magna eſt motus, vt ſi motus eſt cæler, ſæpè etiam contrà cernimus magnam temporis, cùm parua eſt motus, vt ſi motus ſit tardus: atque adeò in ipſo cœlo, licet motus eſſent celeriores, aut tardiores, tamen eandem æqua

æqualitatem ſuæ extenſionis,continuitatíſque ſeruaret. Alia igitur eſt extenſio & continuitas temporis,alia motus: quo fit, vt tempus non ſit & continuum extenſione ac continuitate motus,ſed ſua propria,& peculiari.

Vt 3. Phyſic. 1.text.2. & lib.5.Phyſ.c. 14. à text. 129.

AC de tempore hoc modo conſiderato intelligitur id, quòd ſæpè ait Ariſtoteles,omnem motum fieri in tempore: ſiue enim motus ſit finitus,vt motus lapidis,ſiue infinitus, qualem ipſe putat fuiſſe motum cœli,quilibet ſublata omni apprehẽſione intellectus,habet ſuam durationem,atque ita fit in tempore,priori modo ſumpto.

Opinio nõ improbabilis de entitate temporis.

QVAMQVAM verò nõ eſſet improbabile dicere,tẽpus hoc modo ſpectatum non eſſe extenſionem diſtinctam ab extenſione,&continuitate motus, ſed eſſe illam eandẽ quatenus incidit in continuam extenſionem temporis imaginarij, quemadmodum locus realis non habet extenſionem continuitatémve diſtinctam à continua extenſione ſuperficiei,ſed illam eamdem,vt eſt immobilis, ſeu, vt incidit in ſuperficiem aliquam imaginariam, & ſignabilem ſpacij, vt ſuperiùs diximus:tamen cùm nullum appareat incommodum,ponere vtramq; diſtinctam, ídque ſit philoſophica conſideratione dignius: non eſt quòd à concluſione tradita recedamus,

Indiuiſibilia in motu & tẽpore quo pacto dentur.

ADVERTE tamen quemadmodũ in media magnitudine nõ dantur indiuiſibilia, niſi deſignatione, ita nec mutatum eſſe in medio motu, nec inſtans in medio tẽpore.In hoc tamen eſt diſcrimen inter iſta: quòd iuxta communem Philoſophorum ſententiam, in magnitudine finita, & in tẽpore dantur actu indiuiſibilia, non ſolùm ex parte finis, ſed etiam ex parte principij: in motu autem etſi datur actu mutatum eſſe ex parte finis, non datur tamen ex parte principij:repugnat enim dari primum mutatum eſſe, vt Ariſtoteles oſtendit 6. Phyſ.lib.cap.5. Quamquam veriſimilius videtur indiuiſibilia,quę dantur actu in fine motus,& in principio & fine temporis, eſſe entitates aliquas,ſed meras negationes vlterioris quidem progreſſus quoad ea, quæ dantur in finibus motus & temporis:præcedentiæ verò, vt ita dicam, ſiue anteceſſionis quoad ea, quæ dantur in principio temporis.

à text. 46.

Secunda concluſio.

POSTERIOR concluſio.Tempus poſteriori modo ſpectatũ non eſt vera ſpecies quantitatis. Hæc facilè probatur, quia nulla duratio motus eſt nobis nota, niſi ſit animo apprehenſa, id autẽ quod pendet ex apprehenſione animi, non eſt ea ex parte vera ſpecies quantitatis, cùm ea ratione nõ ſit ens reale.De hoc verò tempore, vt vulgatiſſimo loquitur Ariſtoteles in Prędicamentis, cùm ait, *Si quis doceat quanta ſit actio, tempore ſanè eam definiet, annuam videlicet, &c.* Et 4.Phyſ.li.a eadẽ de cauſa de hac potiſſimum temporis vſurpatione diſſerit.

Cap.de quãt. à cap. 10. & tex.88.

Solutio eorum, quæ pro parte negatiua propoſita ſunt.

SECTIO III.

Soluitur argumentum partis negatiuæ, & explicatur temporis definitio.

QVARE ad primum argumentũ pro parte negatiua dicendum eſt,tempus poſteriori modo conſideratũ eſſe *numerum motus*,hoc eſt motum numeratum ab intellectu ſecũdum prius & poſterius,quæ ſunt partes durationis motus: quo pacto ſæculum eſt motus numerus centũ annis, annus duodecim

menſibus,menſis diebus 30.dies 24.horis,& ſic alia minora tempora, Cur autem tēpus non dicatur motus numeratus ſecundū quaſcunque partes,ſed ſecundū priores & poſteriores,hæc ratio,quia motus habet quaſdam partes ſimul,vt motus totius hominis partē motus,qua mouetur caput,& partem,qua mouetur pectus, &c. Verùm duratio harū partium,cùm ſimul ſit,non conſtituit tēpus,ſed duratio partium motus ſibi inuicem ſuccedentium:vt pars, qua Socrates mouetur in hoc quadrante horæ,& pars qua mouebitur à proximo quadrante.

Cur tempus non dicatur numerus quã tumcumque partium motus.

2. Ad ſecundū dicendum, quæſtionem eſſe apud Philoſophos num tēpus hoc pacto ſpectatū ſimpliciter numerus appellari debeat, necne. In qua ij meliùs ſentiunt, qui volunt non ſimpliciter eſſe appellādum numerum. Sola enim multitudo quantitatum cōtinuata ſimpliciter vocatur numerus:partes autē durationis motus non ſunt multæ quantitates,ſed ſolū concipiuntur vt multæ. Dicitur tamen numerus motus,quaſi motus numeratus,aut,vt Scotus ait, quaſi menſura motus:ait enim numerum in definitione temporis accipi pro menſura.

An tēpus appellandum ſit numerus.

Lege D.Tho. Simpliciū, & Themiſt. 4.Phyſ. text. 100. & 101.

Cur dicatur numerus motus.

3. Ad tertium eodem modo reſpondendum eſt. Nam ſi non ſit animus,non erit tempus poſteriori modo ſpectatum. Sed quid? Nónne ſublato animo,adhuc eſſet annus,mēſis,& cætera huiuſmodi tēpora? Eſſent quidem hæc omnia quoad id, quod materiale eſt in huiuſmodi temporibus,non autem quoad id,quod eſt formale, Quanquam nec quoad materialia,iſta eſſent diſtincta inter ſe, vt diuerſa tempora,ſed vt partes totius temporis priori modo accepti: cùm tamen ab animo ſumantur vt diuerſa tempora,& actu diſtincta inter ſeſe.

Sublata mēte annus quomodo eſſet, vel non eſſet.

4. Qvartvm,quod contra vtramque vſurpationem tēporis videtur pugnare,ex ſupradictis facilè diſſoluitur. Dicitur enim tempus in loco citato eſſe quantum per accidens,quaſi per aliud:idque ea ratione,quia continuitas temporis pendet à priori ex continuitate motus,quemadmodum & continuitas motus ex continuitate magnitudinis,ſupra quam fit.

Tempus cur dicatur ab Ariſtotele quantum per accidens.

SIT NE IDEM NVMERO TEMPVS in rebus,quæ menſurantur tempore, an diuerſum?

QVÆSTIO XI.

Quid in hac re ſatis ſit dicere.

De hac materia lege Ocham. in 2.q. 12. Gabr. in 2.diſ.2.q.1. Capreo. in 2. diſtin.2.q. 2. Simp.4.Phy. in text. 102. com. 107. & in text. 132. & in ſua digreſſione de tempore ad finem.

Sectio I.

Qværat porrò aliquis ſit ne tempus vnum atque idem numero in omnibus rebus,quæ tempore menſurantur, an verò diuerſa:rationes enim vtrinque pugnant.

Nam quòd ſit numero vnum, planè ſuadet communis loquendi conſuetudo. Dicimus enim in eadem hora alios naſci,alios mori,alios ridere,alios plorare,&c. Quòd ſi locutionem hāc non ſic vſurparemus,quaſi ſenſus eſſet in hac eadem numero, ſed in hac eadem ſpecie: eodem modo dicere poſſumus idem animal poſſe

Eſſe vnū numerum tēpus quæ ratio ſuadeat.

per

per totam eandem horam dormire & vigilare, calere & algere, quia per totam eandem ſpecie.

4. Phy. Alb. Mag. 3. Phy. tract. 3 c. 17. D. Tho. in 4. Phyſ. in tex. 132. lect. 23. & in 2. d. 2. quæſt. 1. ar. 2. Heru. in 2. d. 2. quæſt. 2.

QVOD verò non ſit vnum numero, ſed plura, ſuadent ea quæ in ſuperiori quæſtione diximus. Nam ſi tēpus eſt duratio motus, nec eiuſmodi duratio à motu reipſa differt, vt re vera dicendum eſt: quot numero motus ſimul fiunt in mundo, tot numero tempora ſint neceſſe eſt. Accedit quod a Ariſtoteles eodem modo vult in diuerſis rebus eſſe idem tempus, quo idem denarius eſt in decem hominibus, & in decem canibus, at in his nō eſt idem denarius numero, ſed ſpecie tantū.

Quæ diſſuadeat.

a 4. Phyſ ca. 14. textu 132 & 134.

IN hac dubitatione ſi id dicere tantùm volumus, quod vtcumque ſatisfaciat, hac diſtinctione breuiter reſpondendum eſt: re quidem vera multa numero dari ſimul in rerum natura, vt probat ſecundum argumentum, eiúſque confirmatio: ſed tamen quaſi per antonomaſiam in ſolo motu primi mobilis eſſe tempus, quia motus ille celerrimus eſt, cęteríſque dominatur, & omnium maximè ſibi conſtat. Atque hac poſteriori vſurpatione dicere ſolemus in hac eadem hora alios naſci, alios mori, &c. quod in primo argumento ſumpſimus. Semper enim id referimus ad certam moram diurni motus, vt patet ex horologiis manuariis, quibus nos aliquam moram cœleſtis motus indicamus. Itaque non ſimpliciter dicendum eſt, in ſolo motu primi mobilis eſſe tempus indifferēter acceptum pro quouis tempore, cùm vnuſquiſque motus ſuam habeat moram durationémve ſucceſſiuam: alioqui cùm cœlum non mouebatur Ioſue duce bellum gerēte cum Chananæis, nullus motus qui tunc erat habebat durationem ſuam.

Dubitationis explicatio.

Aliter tamē D. Tho. opuſ. 35. capit. 2. Ioſue cap. 10.

SED tamen ſi ſermo ſit de tempore præcipui motus, qui propter primitatem, æquabilitatémque ſuam poteſt eſſe aliorum menſura, dicendum eſt vnum tantùm numero eſſe tempus in rebus omnibus, quę menſurantur tempore: ita tamen vt dicatur eſſe in motu primi mobilis tanquam menſura eius interna (eſt enim idem re cum motu primi mobilis) in cæteris autem motibus accommodatione quadam ac denominatione extrinſeca. Hoc ferè dici conuenit in hac dubitatione, ſatíſque vtcumque eſt propter excellentiam motus primi mobilis, curſúmque naturalem in rebus à Deo inſtitutum.

Tempus primi mobilis propter æquabilitatem, primitatémque ſuā vt ſit menſura primaria, atque vnica.

Quid in hac re ſimpliciter dicendum eſſet.

SECTIO II.

VERVM ſimpliciter & abſolutè, quia primum mobile poteſtate diuina celeriùs aut tardiùs moueri poteſt: immò etiam à motu ceſſare, vt accidit vnius diei ſpacio prædicto ducis Ioſue tempore, & poſt diem vniuerſalis iudicij eueniet: aliud tempus quærendum eſt, quo menſurentur omnes motus, quotquot ſimul fiunt in mundo, & fieri poſſunt, omnéſque quietes.

AC videtur ſanè idem dicendum de tempore vno & eodem, atque de vno & eodem loco. Vt enim dicimus locum V. G. huius turri ſemper eſſe vnum & eumdem, non propter ſuperficiem circund- tem, quæ penè continenter eſt alia, atque alia, ſed propter ſpa ..m

An d tēpus eſ quærendū tempore primi mobilis, quod ſit menſura.

 xten

Idem de tempore vno, ac de loco vno eſſe dicendum.

extenſiuum vnum & idem, quod turris conſtanter occupat:ita par eſt dicere ſimpliciter & abſolutè omnes motus, qui ſimul fiũt, propterea fieri in eodem tempore, quia fiunt in eodem ſpacio ſucceſſiuo: & quemadmodum,vbi deeſt ſuperficies,qua corpus circundetur, ipſum nudum ſpatium extenſiuum,ſuperficiéſque imaginaria,quæ illud circundat habet rationem loci: ita vbi deeſt motus, ipſum ſpacium ſucceſſiuum,quo mobile non mouetur,habet rationem tẽporis:& hoc eſt tempus,quod per ſe eſt neceſſarium in omni motu,& in omni quiete, ſiue propria, qualis erit ea, qua cœli quieſcent poſt vniuerſalis iudicij diem,ſiue impropria cuiuſmodi fuit illa,quæ mundi creationem præceſſit:fuit enim ab omni æternitate, fuiſſétq; à parte poſteriori minor aut maior,ſi Deus ante,aut poſt mundum condere ſtatuiſſet.

Duo eſſe tempora vniuerſalia.

Ex his colligimus duo eſſe tempora vniuerſalia,quibus menſurantur omnia, quæ tempori ſubſunt: vnum reale, quod eſt idem re cum motu primi mobilis, quod D. Paulus appellat tempus ſæculare, cùm ait, *Non ſecundum opera noſtra,ſed ſecundum propoſitum ſuum,& gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſæcularia.* Et Angelus in Apocalypſi Iohannis,cùm iureiurando confirmat aliquando non amplius tempus futurum: alterum, quod dici ſolet imaginarium, non quod ab imaginatione pendeat, quaſi nullum ſit, niſi quatenus illud imaginamur,vt Chimæra,aut ſphynx,ſed quia nihil reale eſt, ſed ſola capedo, vt ita dicam, motuum omnium: quemadmodum locus, qui imaginarius dicitur,nihil eſt aliud, quàm capedo omnium corporum.

ad Tim. 1. b.
Apoc. 10.

Tempus reale à tẽpore imaginario complementum accipere.

Colligimus etiam, tempus reale à tempore imaginario accipere cõplementum ſuæ rationis,quemadmodũ locus realis ab imaginario. Nam vt locus realis accipit immobilitatem à ſpacio extenſiuo, vt ex dictis patet:ita tempus reale accipit peculiarem prioritatem & poſterioritatem à ſpatio ſucceſſiuo, quod hinc intelligi poteſt. In omni re ſucceſſiua datur prius & poſterius,alioqui tota ſimul eſſet,ac proinde non ſucceſſiua:ſed hoc eſt diſcrimen in motu & tẽpore,quòd in motu ſatis eſt, vt aliquid præcedat, & aliquid ſequatur, ſiue citiùs, ſiue tardiùs:id enim tantùm requiritur, vt forma pedetentim acquiratur:nec minor deambulatio eſt in ratione motus ea, qua conficitur leuca in ſemihora, quàm qua conficitur in hora. At in tempore neceſſe eſt, vt initiũ & finis,ac proinde media omnia ſint fixa, & certa diſtantia ſucceſſiua inter ſe diſiuncta:alioqui non erit idem tempus, ſed maius aut minus. Si enim duplo remotiores ſint termini tẽporis, duplo quoque maius erit tempus:ſi duplo propinquiores,duplo minus. Itaque tẽpus idem nec extendi, nec contrahi poteſt, cùm motus idem & longior interdum ſit,interdum breuior pro ratione viriũ mouentis,aut diſpoſitionis rei mobilis. Cùm ergo tẽpus reale definitur eſſe motus numeratus, ſiue menſuratus ſecundũ prius & poſterius, neceſſe eſt vt prius & poſterius ſumantur fixa & certa, ac proinde non ſumantur ex ipſo motu,quatenus motus eſt,ſed ex ſpacio ſucceſſiuo,quod ratã ſemper, & certam habet ſucceſſionem,& quæ nulla potentia, etiã(vt ita loqui licet) diuina extendi, aut contrahi poteſt. Nam etſi Deus poteſt efficere vt motus Solis in Zodiaco celeritate contrahatur, aut tarditate extendatur:

Definitio tẽporis exponitur.

extendatur: attamen vt ſpacium, quod nunc Sol annuatim conficit, ſit minus aut maius, fieri nullo modo poteſt. Si enim contrahi poſſet aut extendi, aliud ſpacium ſucceſſiuum quærendum eſſet, quo eius contractio aut extenſio menſuraretur, & pari ratione aliud rurſus, quo huius contractio & extenſio, atque ita deinceps in infinitum: non habet ergo tempus reale propriæ rationis complementum, niſi à ſpacio ſucceſſiuo.

Motus ſolis in Zodiaco, vt poſſit aut protrahi, aut contrahi.

ILLVD etiam hoc loco aduerte, etſi tẽpus reale vnum & idem eſt in ſolo primo mobili, vt ſubiecto inhæſionis, tamen ab aliis inferioribus motibus accipere diſtinctionem, quam ei animus applicat. Nam à motu Solis diſtinguitur in dies naturales & artificiales, ac oppoſitas noctes, in annos, in luſtra, in indictiones, in iubilæa, in ſæcula. A motu autem lunæ in menſes, in acceſſus & receſſus maris, hoc eſt in moras illas, quibus mare accedit ad nos, & à nobis recedit: eodémque modo diſtinguitur in alias partes diei, vt in horas æquales, quibus nos vtimur, & inæquales, quibus Iudæi vtebãtur: inæquales, inquã, non vnius tantùm diei, ſed vnius diei cum horis alterius diei comparatis: in qua horarum æqualium diſtinctione vmbrarum motu, aut arenæ, aquæve cadentis, aut ponderum, aut recurrentium virium vti conſueuimus.

Diſtinctio temporis quæ fit ab animo in dies, annos, luſtra, &c.

DENIQVE illud aduerte, tempus duobus modis poſſe metiri motum: vno accommodatione ſui totius toti motui, quo pacto dies metitur motum diurnum: altero repetitione, qua ratione annus metitur ſæculum, menſis annum, dies menſem, hora diem, ſempérque minora tempora maiora, in quo genere non datur minima menſura niſi ſenſu, aut lege, vt in ponderibus, & ſonis, cæteríſque rebus, quæ in infinitum diuidi poſſunt.

Tempus metiri motum vel accommodatione, vel repetitione.

QVA RATIONE TEMPVS differat ab æuo & æternitate.

QVÆST. XII.

Sententiæ quorundam refutatio.

SECTIO I.

QVONIAM tempus conuenire dicitur cum æuo & æternitate, quod omnia ſint durationes quædam, operæ prætium erit, ſi hæc inter ſe diſtinguamus, præſertim cùm neceſſe ſit intelligere, num æuum & æternitas habeant rationem quantitatis, ne vllas quantitatis ſpecies à nobis prætermiſſas eſſe quis reprehendat.

Cauſſa tractandæ quæſtionis.

AC omittenda primum eſt Nominalium a reſponſio, quod confuſione potius, quàm diſtinctione vtantur. Nam ſtatim reſpondent, tempus eſſe ipſum primum mobile, æuum ipſas res æuiternas, nempe Angelos, animas rationis participes & cætera creata, quæ tẽpori non ſubſunt, æternitatem eſſe ipſum Deum. Cùm autem eis obiicitur, non quæri ab eis rudi modo res ipſas, ſed rationes formales: quibus hæc

Nominalium reſponſio reiicitur.

a *Greg. in 2. d. 2. q. 1. Ocham. in 2. q. 12.*

inter ſe diſtinguantur, non minùs importunè ad connotationes quaſdam ſuo more, id eſt, parum philoſophico confugiunt.

Veterum quorundam ſententia, quæ D. Bonauenturæ placuit.

a Lege Diuũ Tho. 1. p. q. 10. art. 5. Bonauent. in 2. d. 2. q. 3. Capr. ibidem, q. 2. Caie. loco citato 1. partis. Hen. de Gãd. Quodlib. 5. q. 13. Ægid. in tract. de Menſura angelorum. Dur. in 2. d. 2. q. 3. Scot. ibid. q. 1. & alios.

VETERES quidam Scholaſtici (quos Diuus Thomas a refert, ac Diuus Bonauentura, etſi aliis verbis, tamen eadem ſententia ſequitur perpenſa ipſa rerum natura, iſta ſic ſeparant. Tempus eſſe durationem ſucceſſiuam rei ſucceſſiuæ, contra verò æternitatem eſſe durationem permanentem rei permanentis, æuum autem quaſi medium inter hęc eſſe durationem ſucceſſiuam rei permanentis: quartam enim complicationem durationis permanentis rei ſucceſſiuæ, vt planè impoſſibilem meritò prætermittunt. Quod autem æuum ſit duratio ſucceſſiua rei permanentis (nam cætera perſpicua ſunt) hũc ferè in modum probant, quia æuum eſt duratio creaturæ, non cuiuſuis tamen, ſed eius quæ in ſe non habet innouationem & veterationem (ſic enim loquũtur) hoc eſt, ſucceſſionem in ſuo eſſe, cuiuſmodi eſt duratio Angeli, animæ rationalis, & materiæ primæ: at duratio cuiuſcumque creaturæ neceſſariò eſt ſucceſſiua, quod & teſtimoniis ſanctorum Patrum, & ratione confirmant. Aiunt enim Patres hoc eſſe proprium Dei, nõ habere in ſua duratione ſucceſſionem præteriti & futuri. Ratio autem idem omninò oſtendere videtur. Nam ſi in duratione alicuius creaturæ non daretur ſucceſſio præteriti & futuri, idem eſſet in illa fuiſſe ac fore: quare cùm res quæ iam fuit, non poſsit non fuiſſe, non poſſet quoque non fore: ac proinde neceſſariò eſſet futura, quod eſt proprium diuinitatis.

Vt à ſuis auctoribus probetur.

Hanc opinione tuetur D. Bonauentura in 2. d. 2. q. 3. Augu. lib. 9. confeſſ. ca. 10. & lib. 11. ca. 11. & trac. 5. de Cognitione veræ vitæ ca. 30. tom. 9. & tra. 2. in epiſt. Ioã. c. 2. Gregor. lib. 2. Moral. ca. 15. & li. 9. c. 26. & lib. 16. ca. 20. & lib. 27 cap. 4. Cyrill. Alexã. li. 7. contra Iulianum. Anſel. in monolog. c. 21. & aliĳ.

Primum ex adiunctis argumentis.

CONFIRMARI quoque poteſt eadem ſententia aliis quatuor argumẽtis. Vno, quia duratio creaturæ nõ poteſt eſſe ſimul actu & potentia, eſſet autem craſtina duratio V. G. huius angeli, aut animæ rationalis ſimul actu & potentia, ſi eadem eſſet omninò cum hodierna: quatenus enim eſt craſtina, eſt potentia, quatenus hodierna, eſt actu.
2. Altero, quia ſi qua eſſet duratio creaturę ſine vlla ſucceſſione, nõ poſſet vnius duratio maior eſſe, quàm alterius: exceſſus enim durationis ſine ſucceſſione intelligi nullo modo poteſt: exceſſit enim altera res alteram duratione, vel quia cùm ſimul deſierit, priùs illa cœperat, vel quia cum ſimul cœperit poſt illam deſiit, vel quia priùs cœpit, & poſteriùs deſiit: vbi autem datur prius & poſterius duratione, ſucceſſionem dari nemo dubitat.
3. Tertiò, quia Angelus & anima rationalis habent durationem æui, vt omnes cõcedunt: at poſſunt ſucceſſiuè habere contrarias affectiones, vt amoris & odij rei eiuſdem, eadémque ratione conſideratæ. Cùm ergo ſimul, id eſt, eadem duratione durationíſque parte nulla res poſſit habere contraria, neceſſariò efficitur vt eorum duratio ſuccesſione non careat.
4. Quartò, quia ſi duratio Angeli eſſet tota ſimul & ſine ſuccesſione vlla, cùm angelus duraturus ſit in omne tempus futurũ, poſſet Angelus hodie futura contingentia quãtumcumque longè diſtantia non modò cognoſcere, ſed etiam intueri.

Cognoſcere futura contingẽtia Dei eſt proprium.

Hac enim ratione ſubiicit b D. Thomas futura omnia intuitiuæ Dei cognitioni, quòd æternitas diuina ſine vlla ſuccesſione complectatur omne tempus futurum: at cognoſcere futura contingentia eſt propriũ Dei, habet igitur duratio Angeli ſuccesſionem.

b 1. p. q. 14. art. 13.

HÆC

D. Tho. 1. p. q. 10. artic. 5. & quodli. 10. art. 4. Hēr. de Gād. quolib. 5. q. 13. Aegid. in tract. de Menſura angelorum. Dur. in 2. d. 2. q. 3. Capr. ibid. q. 2. Caiet. in comment. 1. partis. q. 10. ar. 5. Richar. in 2. d. 2. q. 3. & reliquis ferè Scholaſticis in 2. d. 2.

Meritò explicatam ſententiam reiici à ſchola Theologica.

HÆC ſententia, quam quidam recentiores non parum probabilem exiſtimant, merito à D. Tho. a Henrico, Aegidio, Durando, & reliqua fermè ſchola reiicitur. Primùm, quia vbi non datur ſucceſſio in re, nō poteſt dari ſucceſſio in duratione: duratio enim nihil aliud eſt, quàm continuatio, aut permanentia ipſius eſſe rei. Dico autē, *cōtinuatio*, propter res, quarum eſſe continenter fluit, *permanentia*, verò propter eas, quarum eſſe nunquam fluit, ſed ſemper idem perſeuerat. 1.

Duratio quid.

DEINDE, quia duratio eſt menſura ipſius eſſe rei, mēſura autem, etſi poteſt eſſe indiuiſibilis, cùm menſuratum eſt diuiſibile, nempè ſi illud metiatur per repetitionem, vt vnitas numerum; tamen nūquam poteſt eſſe diuiſibilis, cùm proprium & immediatum menſuratum eſt indiuiſibile. Tunc enim nec per repetitionem, nec per accommodationem illud metiri poteſt. Cùm ergo duratio ſucceſſiua, ſeu quæ habet in ſe prius & poſterius ſit diuiſibilis, eſſe autem permanēs, quod non habet in ſe prius & poſterius, ſit indiuiſibile, efficitur, vt æuum non ſit duratio ſucceſſiua, ſi eſſe rei, quod propriè & immediatè menſurat, ſemper eodem modo permaneat. 2.

4. lib. Phyſ. c. 11. tex. 99. & 100. & libro 6. Phyſic. c. 4. tex. 37.

TERTIO, quia vt ſe habet duratio eſſe ſucceſſiui ad eſſe ſucceſſiuum, ita ſe habere debet duratio eſſe permanentis ad eſſe permanens: at in duratione eſſe ſucceſſiui, quæ dicitur tempus, differentia prioris & poſterioris naſcitur ex differentia prioris & poſterioris in eſſe ſucceſſiuo, vt docet Ariſtoteles, cùm ait prius & poſterius in tēpore naſci ex priori & poſteriori in motu: igitur ſi eſſe rerum quæ menſurantur æuo, non habet prius & poſterius, neque ipſum æuum has differentias habere poteſt. 3.

Actionē, qua Deus cōſeruat eſſe angeli, non eſſe ſucceſſiuam.

QVARTO, quia ſi qua eſſet ratio, cur duratio V. G. angeli eſſet ſucceſſiua, ipſum autem eius eſſe non eſſet ſucceſſiuum, ea maximè videretur eſſe: quia actio, qua Deus conſeruat eſſe angeli, eſſet ſucceſſiua: at non eſt re vera ſucceſſiua, quippe cùm eſſe, quod conſeruat, & à quo vnitatem accipit, non ſit ſucceſſiuū, vt ſupponitur: ergo fieri non poteſt, vt duratio rei æuiternę ſit ſucceſſiua, eſſe autem illius permanens. 4.

POSTREMO, quia ſi duratio aliqua haberet partes, quarum aliæ aliis ſuccederent, ipſum autem eſſe rei, cuius eſt duratio, non haberet eiuſmodi partes: aliqua ſanè duratio partialis, immo infinitæ præcedentes deſinerent, & infinitæ ſubſequentes inciperent nullo deſinente eſſe, aut incipiente ſiue totali, ſiue partiali: at intelligi nullo modo poteſt, quod duratio vlla ſiue totalis ſiue partialis incipiat aut deſinat non incipiente, nec deſinente aliquo eſſe, aut totali, aut partiali, non poteſt igitur vllo modo fieri, vt æuum ſit duratio ſucceſſiua, ſi eſſe rei æuiternæ non habeat aliquam ſucceſſionem. 5.

Concluditur poſitam dictionem non eſſe aptam.

QVAMQVAM ergo tempus diſtinguatur ab æuo, & æternitate per hoc, quod eſt duratio ſucceſſiua rei ſucceſſiuæ, non diſtinguuntur tamen inter ſe æuum & æternitas, quod illud ſit duratio ſucceſſiua rei permanentis, hæc autem duratio permanens rei permanētis, cùm ambo ſint durationes permanentes, quemadmodum & res, quarum ſunt durationes.

AD

Soluitur ratio initio ſectionis poſita.

AD rationem autem,quæ pro impugnata diſtinctione initio propoſita eſt,negare oportet omnem durationem creaturæ eſſe ſucceſſiuam,Patréſque vniuersè ſucceſſiuam eſſe voluiſſe.Nam cùm illi dicũt proprium eſſe Dei non habere in ſua duratione ſucceſſionem præteriti & futuri,ſumenda eſt duratio pro duratione omnium, quæ in re ſunt:eſt enim Dei proprium,vt nihil in eo ſit ſucceſſiuum, ſed omnia permanentia,alioqui in eum caderet mutatio : at in creaturis æuiternis,etſi aliqua ſunt permanẽtia vt earum eſſentiæ & proprietates:aliqua tamen ſunt vel in ſe,vel ſibi inuicem ſucceſſiua,vt illarum mutationes,& plurimæ operationes.Cùm autem obiicitur, ſi qua eſſet in creaturis duratio permanens,idem eſſet in ea fuiſſe ac fore, ſupponitur falſum:quandoquidem in duratione permanente non datur fuiſſe ac fore,ſeu præteritum & futurum,ſed coexiſtentia cum præterito ac futuro : ita tamen, vt Deus quemadmodum propter ſuam independentiam non poteſt non coextitiſſe præterito, ita etiam non poſſit non coexiſtere futuro : creaturæ autem quæ à Deo pendent in fieri & conſeruari,etſi poſtquam coextiterunt præterito,non poſſint illi non coextitiſſe,tamen ſimpliciter & potuerunt non coextitiſſe præterito, & poſſunt non coexiſtere futuro.

Explicantur Patres dum aſſerunt eſſe Dei propriũ, vt nõ habeat ſucceſſiuam durationem.

Deo nihil eſt ſucceſſiuum, ſed omnia permanentia.

Soluitur primum ex additis argumentis.

AD primum verò ex adiunctis argumentis dicendum eſt, durationem permanentem non diuidi in hodiernam & craſtinam, cùm non ſit ſucceſſiua, ſed ſolùm coexiſtentiam illius cum hodierna & craſtina:at coexiſtentia non tantùm rei æuiternæ,ſed ipſius etiam æterni Dei eſt ſucceſſiua,nec in coexiſtentia vlla cum tempore, idem eſt præteritum & futurum:ſunt enim relationes quædam ſimultatis, vt ita dicam,cum tempore ſeu reali,ſeu imaginario,quarum aliæ aliis ſuccedunt,quemadmodum & partes temporis, ad quas terminantur.

Solutio. 2.

Durationes æuiternorum cur maiores dicantur.

AD ſecundum dicito,durationes æuiternorum, etſi in ſeipſis non habent extenſionem,vt aliæ intrinſecus ſint maiores, aliæ minores, ſicut tempora ipſa, tamen quia coexiſtunt tempori reali, aut ſaltem imaginario,poſſunt aliæ aliis vtcumque,& ex accidenti dici maiores, aut minores.Si tamen coexiſterent ſoli inſtanti (quod nihil repugnat diuinæ potentiæ)tunc nulla eſſet maior, aut minor non ſolùm intrinſecus,ſed ne extrinſecus quidem.

3.

Non omnes æuiternorum actiones menſurari æuo.

AD tertium dicendum,res æuiternas quoad operationes ſuas non vniuersè menſurari æuo.Si enim moueant, aut moueantur, is motus menſurabitur tempore hactenus explicato,quod à Theologis dicitur tempus continuum:ſi verò operentur ſine motu,ſingulæ quidem earum operationum,quia non habebũt intrinſecam ſucceſſionem, non menſurabuntur tempore, ſed aut æuo, aut inſtanti quodam alterius generis ab inſtanti temporario. Nam ſi quæ ſunt, quæ ſuaptè natura nunquam deficiant,cuiuſmodi ſunt Diui Thomæ, eiúſque ſectatorum ſententia operationes, quibus ſubſtantiæ ſeparatæ ſeipſas intelligũt, menſurabuntur æuo,quemadmodum & ipſæ earum eſſentiæ. Si verò ſuaptè natura deficiant,vt approbatio boni & mali,variæque aliarum rerum intellectiones,menſurabuntur inſtanti quodam, quod poſſint coexiſtere,vel inſtanti temporario, vel etiam vero alicui tempori poterunt

terunt enim vel ſubitò tranſire, vt inſtans temporarium: vel duratio-nem aliquam habere, ac proinde coexiſtere certo tempori continuo durare enim nihil propriè dicitur, quod momentaneum eſt. Quod ſi loquamur de multis huiuſmodi operationibus ſibi inuicem ſucce-dentibus, cùm omnis ſucceſſio tribuatur alicui tempori, quemadmo-dum & differentiæ prioris, ac poſterioris quæ ſucceſſionem faciunt, menſurabitur quidem earum multitudo tempore aliquo, verùm non continuo, ſed diſcreto, quia eiuſmodi operationes non continuantur inter ſeſe, vt faciant aliquam per ſe extenſionem, ſed ſuccedunt ſibi inuicem ſine continuatione, ſiue id fiat interiecto tempore aliquo, ſiue immediatè, & nullo interiecto.

Nihil momentaneum durare proprium dicitur.

Quæ actiones tempore diſcreto menſurentur.

AD argumentum igitur dicendum eſt, Angelum & animam ratio-nis participem poſſe habere ſucceſſiuè contrarias affectiones, ſed ta-men in tempore diſcreto, licet id tempus diſcretum coexiſtat æuo Angeli, & animæ eiuſmodi affectiones habentium. Itaque angelus & anima eadem duratione permanente poſſunt habere contraria: non tamen eadem coexiſtentia, & parte coexiſtentiæ, ſed alia.

AD quartum dicito, non quia Deus vtcumque complectitur du-ratione ſua permanente tempus omne futurum, idcircò intueri futura contingentia, ſed quia ex ſe, ac proinde independenter & neceſſariò illud continet. At angelum non ex ſe, nec independenter; aut neceſſa-riò complecti duratione ſua permanente omne tempus futurum, ſed quia eius eſſe (permanens tamen & minimè ſucceſſiuum) ita conſer-uatur à Deo in toto futuro tempore, vt poſſit non conſeruari, aut non tandiu conſeruari. Vt enim cognitio intuitiua feratur in rem nobis futuram, oportet vt ipſa ex ſe cóplectatur illud tempus, nec expectet, vt ab alio conſeruetur, ac iuuetur in poſterum: ſecus eſt de cognitione abſtractiua certa, ſiue ſimplici ſcientia futurorum contingentium, vt alibi patebit.

Solutio 4.

Cur Deus intueatur futura contingentia, non item angelus.

Aliã eſſe rationem de cognitione abſtractiua.

Apud D. Th. 1. q. 10. art. 5. & alios. D. Tho. 1. p. q. 46. artic. 2. & omnes Thomiſtæ. Gab. in d. 1. q. 3. Greg. ibi. q. 3. Idè quod attinet ad res incorruptibiles aſſerit. Duran. in 2. d. 1. q. 2.

Aliorũ ſententia de diſtinctione tẽporis, æui, & æternitatis.

Vera explicatio quæſtionis. SECTIO II.

ALII volunt hac ratione diſtingui tempus, æuum, & æternitatem, quòd tempus habet principium & finem, contra æternitas, nec principium, nec finẽ: æuum autem veluti medium inter ea habet principium, ſed non finem. Quæ ſententia etſi vera dicit, potuit tamen aliter res habere, nec per ſe iſta, ſed per accidens diſtinguit. Nam etſi mũdus principium durationis habuit: potuit tamẽ vt plerique volunt nõ habere, quod ſi non habuiſſet, certè tempus & æuum angelorum materiæ primæ, ac cœleſtium corporum principium nõ habuiſſent, ſicque ab æternitate non diſtinguerentur. Vnde patet, hanc diſtinctionẽ, etſi vera dicit, tamen non eſſe per ſe, ſed per accidens: poſſet quoque ſimiliter tempus non habere finem, tametſi finiendum eſt, & contra æuũ, quod finiendum nunquam eſt, finem habere poteſt: quò fit, vt hac etiam ex parte nec tempus, nec æuum rectè, ac per ſe diſtinguantur ab æternitate. Vnde illud manifeſtum relinquitur, dari potuiſſe aliud genus du-

Non omninò ſatisfacit.

rationis, quod propoſita diſtinctione non comprehẽditur, nempe habentis finem, ſed non principium, ſi modo res aliqua creata ab æterno effici potuit. Quod ſi huius diſtinctionis auctores dicant ſe non loqui de tempore pro duratione ſucceſſiua abſolutè ſumpta, ſed de ea quæ à nobis certis finibus comprehenditur, vt de anno, menſe, die, hora: neque item ſe diſputare de eo, quod abſoluta Dei potentia fieri poteſt, quo pacto concedimus æuum finiri poſſe, ſed de eo quod poſcit ipſa rerum natura, quomodo non conuenit æuo habere finem: primùm quidem omittunt tempus reale, ac præcipuæ conſiderationis in hac diſtinctione: deinde ſi vera eſt opinio eorum qui volunt mũdum, ſaltem quoad præcipuas res ab æterno eſſe potuiſſe, non minùs apta erant æuiterna, vt ab omni æternitate eſſent, quàm vt inciperent in tempore. D. Thomas horum diſtinctione reiecta, hunc in modum ea diſtinguit. Cùm æternitas ſit menſura rei omnino permanentis, quatenus aliquid recedit à permanentia eſſendi, eatenus recedit ab æternitate. Quædam autem ita recedunt à permanentia eſſendi, vt non ſolùm quoad ea quæ ipſis adiuncta ſunt, ſed etiàm quoad proprias ſubſtantias ſint tranſmutabilia, vt ea quæ giguntur & intereunt: atque horum menſura eſt tempus, quia tempus non ſolùm metitur exiſtentiam motus, ſed etiam ea quorum ſubſtantia eſt motui obnoxia, hoc eſt, aliquid patitur à motu. Quædam autem ita recedunt è permanentia eſſendi, vt ipſa quidem ſecundum ſubſtantiam non tranſmutentur, quaſi aliquid à motu patiantur, ſed tamen habeant tranſmutationem annexam, vt corpora cœleſtia, & cætera incorruptibilia, angeli videlicet, anima rationalis, & materia prima. Quãquam enim eorum ſubſtantia non eſt tranſmutationi obnoxia, habent tamen omnia traſmutationem annexam, vt cœli motum localem, & angeli operationes voluntatis alias aliis ſuccedentes: atque horum eſt æuum, tanquam medium quippiam inter tempus & æternitatem, quæ ſuo modo menſurat eſſe Dei qui non ſolùm eſt intranſmutabilis quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad omnia quæ noſtro intelligendi modo diuinæ ſubſtantiæ adiuncta ſunt, nempè quoad omnes operationes immanẽtes. Nam quod tranſeuntes operationes à Deo profectæ menſurentur tempore aut æuo, nihil eſt incommodi, quemadmodum nec quod tranſeuntes & immanentes angelorum, quæ non menſurantur æuo.

D. Thomæ ſententia. — *D. Tho. 1. p. q. 10. artic. 5.*

Hanc diſtinguendi rationem eſſe ſuperiori præſtantiorem.

ATQVE eſt quidẽ hæc diſtinctio ſuperiori melior & profundior, ſed tamen adhuc non videtur rem prorſus attingere. Primùm, quia diſtinguit has durationes ex adiunctis, non ex iis quæ ad ipſam formalem rationem durationum ſpectant. Quid enim attinet reſpicere ad operationes, cùm de menſura exiſtentiæ ipſarum rerum, quæ operantur agitur? Præterea etſi res æuiternæ nihil operarentur, adhuc tamen earum durationis menſura diſtingueretur à tempore, & æternitate. Oportet igitur in ea conſideratione, qua exiſtentia cuiuſque rei præcedit exiſtentiam operationum illius, de eius duratione diſſerere.

Cur tamen rem prorſus attingere non videatur.

Vera & Germana diuiſio durationis.

DVRATIO igitur primũ diuidenda eſt in permanentẽ, & ſucceſſiuam. Nomine enim durationis in hac diuiſione excluditur inſtans noſtri temporis, tametſi impropriè nonnunquam à Theologis duratio appel

Lege Simpliciũ in primũ lib. de Cœlo in text. 100. a *Vide D. Tho. opuſcul. 36. c. 1. Caiet. 1. p. q. 10. art. 5. Capr. in 2. d. 2. q. 2.* b *Scot. in 2. d. 1. quæſt. 4.* c *Cũ Ariſto. in 4. Phyſ. à capite 10. & tex. 88.* d *Lege D. Tho. 1. p. quæ. 10. artic. 5. ad 1. & q. 53. art. 3. & quolib. 10. art. 4. Caie. 1. pa. q. 53. art. 3. Capr. in 2. di. 2. quæ. 2. Ægid. tract. de Mẽſura Angelorum. Dur. in 2. d. 2. q. 4. Albe. Mag. 1. p. ſummæ de quatuor coæuis. Henr. de Gand. quodli. 5. quæſt. 13.*

appellatur. Duratio autem permanens, aut eſt dependẽs, aut independens: ſi independens, eſt æternitas: ſi dependens, aut ex ſe eſt defectibilis, aut ſolùm per potentiam in alio: ſi ſolùm per potentiam in alio, ita nimirum, vt naturaliter deficere non poſsit, appellatur æuũ, quod nomine tenus apud Græcos nihil differt ab æternitate: vtrunq; enim à ſemper exiſtendo appellant *αἰῶνα*, quod verbum Latini vertunt & æuum, & æternitatem, eodem principio vocabulorum vtẽtes, ſed vario fine, vt diſtinguant duratiõe diuinæ naturæ, à duratione aliarum rerum incorruptibilium: tametſi interdum etiam æterna vocamus ea, quæ errore quorundam initium durationis nec habuerũt, nec habitura ſunt, aut diſputationis gratia ſemper fuiſſe, ſempérque fore ſupponimus: quamquam meliùs hæc dicuntur ab æterno fuiſſe, & in æternum fore, quaſi veræ æternitatis coexiſtentia. Si verò duratio permanens eſt ex ſe defectibilis, cùm illa tempus dici non poſsit, quia non eſt ſucceſsiua, neque item æuum, quia defectibilis ex ſe: reliquum eſt, vt quia tranſit, nec ſucceſsiuè tranſit, inſtans ſiue momentum permanens appellari debeat, vt vocatur à Thomiſt. a Sco. b haud iure repugnante, qui æui potiùs nomine appellandam cenſet. Quod ſi duratio ſit ſucceſsiua, aut erit continua, vt potè ex partibus ſucceſsiuis compoſita, & dicitur tempus continuum, de quo Phyſici c agunt: aut diſcreta, quæ componitur ex partibus non ſucceſsiuis, ſed tamen ſibi inuicem ſuccedentibus, & appellatur tempus diſcretũ, de quo Theologi d potiſsimùm quale eſt tempus, quo D. Tho. ſententia menſuratur ſucceſsio plurium operationum immanentium cuiuſque Angeli.

Quid æui nomen ab æternitate differat.

Num eſſe ſubſtantiarum corruptibilium menſuretur tempore.

SECTIO III.

SED eſt hoc loco non diſsimulanda dubitatio, num eſſe ſubſtantiarum corruptibilium menſuretur tempore, an æuo: an vero inſtanti permanente, quo tempus diſcretum conſtat, an aliqua alia durationis menſura. Nam quòd earum generatio & corruptio menſurentur inſtanti noſtri temporis, ſi ſumantur pro ipſa formæ ſubſtantialis introductione: aut menſurentur tempore, ſi accipiantur pro diſpoſitionibus præuiis ad formæ introductionem & expulſionem, res perſpicua eſt.

Scot. in 2. di. 2. quæſt. 4.

SCOTVS exiſtimat illud menſurari æuo, quia *eſſe*, inquit, *cuiuſcũque ſubſtantiæ eſt permanens*: Exiſtimat enim omnem exiſtentiam creaturæ, quæ non eſt ſucceſsiua, ſed permanens, menſurari æuo ſiue ex ſe ſit defectibilis, ſiue ſolùm per potentiam in alio.

Scotus opinatur eſſe rerum corruptibiliũ menſurari æuo.

Henr. de Gãd. quodli. 5. qu. 13.

HENRICVS Gandauenſis, quia eſſe ſubſtantiæ corruptibilis ita eſt permanens, vt tandem deficiat, credit durationem illius, qua deficit à ratione veri æui, vocandam eſſe modum æui.

Henricus ſentit menſurari modo æui.

Herueus quodlib. 2. quæſt. 12. Duran. in 2. d. 2. quæ. 6.

HERVEVS & Durandus propter rationem Henrici, potiùs volunt illud menſurari inſtanti permanente, ſeu temporis diſcreti, vt operationes Angelicæ immanentes.

Herueus & Dur. inſtanti permanente.

D. Tho. 1. p. quæ. 10. artic. 4. & 1. ſecũdæ q. 31. art. 1. & de

AT D. Thomas ſecutus Albertũ præceptorem, ait menſurari tempore continuo ac vulgato: quæ ſententia nobis probatur. Primùm, quia duratio ſubſtantiæ viuentium diſtinguitur in varias ætates:

D. Thomas tempore vulgari.

Approbatio huius ſententiæ.

alia enim eſt herbarum ætas, alias fruticum, alia arborum, & in ſingulis generibus, ſiue ſtirpium, ſiue animalium varia eſt ætatis periodus: at ætas tempus eſt, non æuum, aut inſtans permanẽs: in non viuentibus autem etſi non propriè dicuntur ætates, quemadmodum nec iuuentus & ſenectus, tamen datur in eis nouitas & vetuſtas, quæ non conueniunt iis quorum eſſe menſuratur æuo, aut inſtanti temporis diſcreti.

Ætas propriè quibus conueniat.

Potent. q. 5. art. 4. Albe. Mag. 1. p. ſummæ de quatuor coæuis. Eandem ſententiam tuetur Caie. 1. p. q. 10. art. 5. Soncin. 12. Metap. q. 54 & alij.

Quæ menſurentur tempore.

Deinde, quia quorum eſſe continetur tempore, hoc eſt, ab eo ſuperatur per repetitionem alicuius partis, ea menſurantur tempore, vt docet Ariſt. a 4. Phyſ. libro, in rebus autẽ omnibus quæ gignuntur & intereunt, ſumere poſſumus partem aliquam temporis, quæ ſæpiùs repetita adæquet totum earum eſſe ac ſuperet: quod tamen facere nõ poſſumus in æuiternis, vt patet, neque etiam in iis, quæ menſurantur inſtanti permanente: cùm hæc, etſi habent eſſe coexiſtens partibus tẽporis, non habeant tamen eſſe illis coextenſum, quod tamen erat neceſſe, vt partes menſurati reſponderent partibus menſuræ.

a Cap. 12. tex. 17.

Præcipuum eius rei indicium.

Tertio, quia quæ aliquid patiuntur à tempore, ea menſurantur tempore, vt idem docet eodem loco (quod intelligendum eſt quoad eſſe intimum & non accidentarium) at generabilia omnia & corruptibilia nemo dubitat pati aliquid à tempore quoad ſuum eſſe ſubſtantiale: diſponuntur enim continẽter ad corruptionem ſiue propinquè, ſiue remotè: ídque non modò per qualitates contrarias, aut ſuas, aut propinquorum entium, cum quibus continenter agendo & patiẽdo pugnant, ſed etiam per ipſum tempus: quantum enim acquirunt præteriti, tantum amittunt futuri. Atque hæc videtur eſſe ratio, cur Ariſt. dicat tempus magis eſſe cauſam corruptionis, quàm generationis. Nam etſi in tempore æquè fiunt generationes atque corruptiones (vnius enim corruptio eſt alterius generatio, vt idem alibi docet) imò verò corruptiones fiant per accidens, & cauſa generationum, ipſæ autem generationes per ſe: tamen quia tempus nunquam accreſcit, ſed ſemper decreſcit (præteriiſſe enim non eſt augeri, ſed minui) meritò tempus dicitur corruptionis cauſa potiùs quàm generationis. Quocirca licet Thales b Mileſius ea ratione verè dixit tempus eſſe ſapientiſſimum, quod longa experientia rerum pariat ſcientiam, tamen quia tempus omnia quæ dedit, iterum repetit iuxta illud: c *Omnia fert ætas, animum quoque*, tandémque omnia ſua obliuioni tradit rectiùs dixiſſe iudicatur ab Ariſtotele d Pythagoricus Paro, cùm tempus indoctiſſimum appellauit.

4. Phyſ. cap. 12. tex. 117.

Cur dicat Ariſtoteles tempus magis eſſe cauſam corruptionis, quã generationis.

1. lib. de Gen. c. 3. tex. 17.

Tempus cur ſapientiſſimũ dicatur.

b Simonici eandem ſententiam tribuit Simplic. in 4. Phyſic. com. 132.

c Vir. Ecl. 10.

d 4. lib. Phyſ. cap. 13. textu 128.

Exiſtentia cõpoſiti ſubſtantialis.

Quarto, quia res quæ menſurantur æuo, aut inſtanti permanente, nihil vnquam ſubſtantiæ, ſiue internæ entitatis amittunt: at res quæ gignuntur & intereunt aliquid aut ſolius materiæ, aut formæ ſimul ac materiæ ſucceſſu temporis amittunt: quod in viuentibus quidem palàm eſt, in non viuentibus autem longo temporis decurſu perſpicuè deprehenditur. Atque hæc ratio plurimùm confirmat ſuperiorem: ea enim maximè patiuntur à tempore quæ temporis progreſſu aliquid ſubſtantiæ amittunt.

Quinto, quia exiſtentia compoſiti ſubſtantialis reſultat cum ipſa

ipſa eſſentia compoſiti ex coniunctione materiæ & formæ: cùm ergo in iis, quæ gignuntur & intereunt, aliquid ſaltem materiæ aliquando defluat, neceſſe eſt, vt earum exiſtentia aliquam varietatem habeat, ac proinde menſuretur tempore.

4.Phyſ.c.12. tex.117.

Tempus non ſolu eſſe menſuram motus, ſed etiā quietis.

S E X T O, quia tempus non motus tantùm, ſed quietis etiam menſura eſt, vt Ariſtoteles ibidem docet (quo loco nomine motus intelligenda eſt etiam quæcumque varietas rerum mobilium, in qua reperiatur prius & poſterius) res autem quæ gignuntur & intereunt, etſi interdum nullam varietatem habent ſecundum ſubſtantiam: ſemper tamen aut variantur, aut variari poſſunt, ac proinde aut mouentur eo genere motus ſecundum ſubſtantiam, aut ab eo verè quieſcunt, cùm ad illum naturalem habeant potentiam.

S E P T I M O, quia ſi eſſe eiuſdem rei corruptibilis cum actu labitur (veluti in decretione ſiue propria, ſiue impropria) menſuratur tempore, cùm autem non labitur actu, non menſuratur tempore, ſed alia durationis menſura: idem eſſe rei habet diuerſas ſuæ durationis menſuras, quod dici nequaquam poteſt.

Locis citatis.

Nullam durationem magis ab æternitate recedere, quā tempus.

P O S T R E M O, quia vt argumentatur D. Thomas, Duratio generabilium & corruptibilium maximè recedit ab ęternitate: nulla autem duratio magis ab æternitate recedit, quàm tempus.

Cap.12. text. 120.

A C C E D I T plana Ariſtotelis ſententia qui ad finem 4. Phyſ. ſcribit quæcunque generabilia & corruptibilia ſunt, & omnino quæ aliquando ſunt, aliquando non ſunt in tempore eſſe: dixerat autē in tempore eſſe, nihil aliud eſſe quàm tempore menſurari. Hanc aſſertionem eo fuſiùs confirmaui, quod videam quoſdam ex iis qui Diui Thomæ ſectatores videri volunt, D. Thomę ſententiam hac in re reformidare, potiúſque aut Scoti, aut Henrici, aut Durandi, & Heruei opinionem amplecti.

Tex.124.

Refutatio contrariæ ſententiæ.

S E C T I O I V.

Quibus fundamentis moueantur, qui negant eſſe ſubſtantiarū corruptibiliū menſurari æuo.

MO V E N T eos primùm duo communia horum omnium Auctorum fundamenta. Alterum eſt, quod eſſe ſubſtantiarum corruptibilium eſt permanens: id autem quod permanens eſt, non poteſt menſurari menſura ſucceſsiua, vt ſuprà dictum eſt contra opinionem D. Bonauenturæ de æuo. Alterum, quod exiſtentia ſubſtantiarum corruptibilium, etſi ſemper coniunctū habet motum aut quietem: non dubium tamen eſt, quin ab vtroque abſtrahat, ac proinde priorem aliquam ſuaptè natura durationis mēſuram habeat quàm ſit menſura motus & quietis.

Sect. 2.

Cap.12. text. 118.& 119.

D E I N D E quod Ariſtoteles aſſerit 4. Phyſ. tempus eſſe menſuram eius, quod mouetur, & eius quod quieſcit: illius quidem vt mouetur, huius autem vt quieſcit. *Nam alterius*, inquit, *motum, alterius quietem quanta ſit metietur: quare id quod mouetur, non à tempora menſurabile ſimpliciter erit, vt quantum eſt quoddam, ſed vt eius motus eſt quantus*. Hæc ille. Ex quibus videtur perſpicuum, Ariſtotelis ſententiam eſſe non menſurari tempore ipſum eſſe rerum corruptibilium, vt antecedit & motum & quietem.

DENIQVE quod Thom.Opuſc.de tempore cap.3 ſcribit,mobile non menſurari tempore quoad ſuum eſſe ſubſtantiale, ſed ſolùm quoad eſſe quod habet in motu, *Quod eſt*, inquit, *ſuum moueri*: Vnde cõſtare videtur, vbicumque ille ait, eſſe ſubſtantiarum corruptibilium menſurari tempore, non accepiſſe verbum *eſſe* pro eſſe ſubſtantiali, ſed pro aliquo accidentali.

Solutio rationum propoſitarum. HÆC tamen non obſtant quominus in approbata ſententia perſiſtamus. Nam priùs eorum fundamentum infirmum eſſe hac ratione intelliges. Fatemur quidem eſſe ſubſtantiarum corruptibilium eſſe permanens, vt permanens diſtinguitur ab eo, quod eſt eſſe per ſe ſucceſsiuum. *Quid ſit per ſe ſucceſsiuum.* Dicimus enim illud tantùm eſſe per ſe ſucceſsiuum, cuius nullæ duæ partes ſibi ſuccedentes poſſunt eſſe ſimul, niſi altera in altera includatur: quo pacto motus, & ea quæ per ſe conſequuntur ac comitantur motum, ſunt ſucceſsiua: vt tempus, quod ſequitur quemlibet motum, & ſonus, qui ſequitur certum quendam motum: hoc autem pacto non ſolum eſſe cuiuſuis ſubſtantiæ, ſed etiam plurimorum accidentium eſt permanens, quemadmodum & ipſæ ſubſtantiæ & accidentia. *Ita Ferrar. 1.contra Gent.c.15.* At ſi eſſe permanens ſumatur, vt diſtinguitur ab eo, quod eſt ſiue per ſe, ſiue per accidens ſucceſsiuum, negamus eſſe ſubſtantiarum corruptibilium, eſſe permanens. *In rebus corruptibilibus vt dari poſsit continua ſucceſsio, à qua dici poſſunt per accidens ſucceſsiua.* Nam etſi non eſt per ſe ſucceſſiuum, vt probatum eſt, tamen poteſt habere & non habere ſucceſſionem quamdam ratione partium ſubſtantiæ corruptibilis, quę continuo fluxu poſſunt aliæ aliiſ ſuccedere, tametſi interdum omnes ſimul maneant in toto aliquo tempore. Ac in viuentibus id planè cernitur ratione continuæ nutritionis, qua continuè corruptis aliis atque aliis particulis, aliæ ac aliæ continuè generantur, aut potius aggenerantur. In non viuentibus autem, cùm omnia mutuò inter ſe agant & patiantur, euenire poteſt, vt continuò augeantur aut minuantur per iuxta poſitionem aut detractionem: quod etſi non ſemper fit, poteſt tamen fieri & non fieri: datur ergo in ipſo eſſe ſubſtantiarum corruptibilium, aut dari poteſt continua ſucceſsio prioris & poſterioris, ſi non ratione omnium partium, vt neceſſariò datur in iis, quæ per ſe ſucceſsiua ſunt: certè ratione aliquarum, propter quam ſucceſsionem omnia quæ huiuſmodi ſunt, appellari poſſunt per accidens ſucceſsiua.

Alia prioris fundamenti ſubuerſio. POTEST etiam ſimpliciter, & ſine diſtinctione reſponderi, quanquam eſſe ſubſtantiarum corruptibilium eſt permanens, eſſe tamen continua quadam varietate mutabile, quemadmodum & ipſas corruptibiles ſubſtantias, quod ſatis eſt, vt eius duratio ſit ſucceſsiua, ac proinde tempus.

Poſterioris impugnatio. POSTERIVS quoque fundamentum infirmum eſt. Nam etſi exiſtentia ſubſtantiarum incorruptibilium abſtrahit à motu & quiete non ſolùm propriè dictis, ſed etiam impropriè, hoc eſt, à continuo etiam defluxu & aggeneratione partium, & oppoſita quiete vtriuſque motus: tamen exiſtentia corruptibilium non abſtrahit ab huiuſmodi improprio motu & quiete: ſemper enim aut mouentur eo motu, aut moueri poſſunt, ac proinde, ſi non mouentur, quieſcunt

oppo

oppoſita quiete:ita non dubium eſſe quin menſuretur eadem durationis menſura, qua menſuratur is improprius motus, & oppoſita quies.

Qvod ſi obiicias, tempus non definiri menſuram motus impropriè dicti, ſed propriè, negandum id planè eſt, modò enim variatio prioris & poſterioris ſit continua, aut eſſe poſſit, ſanè menſura eius & oppoſitæ quietis non alia eſſe poteſt, quàm tempus ab Ariſtotele definitum. Vnde patet, aliquanto latiùs apud Ariſtotelem ſumendum eſſe motum in definitione temporis, quàm in definitione motus. Cur autem continuus defluxus & aggeneratio partium non ſit propriè motus, ex libris de Generatione petendum. *Obiectio contra ſolutionẽ traditam diluitur.*

Ad locum Ariſtotelis ex 4. Phyſic. dicendum, nomine motus & quietis in iis verbis intelligendum quoque eſſe continuum defluxum, & aggenerationem partium ſubſtantiæ corruptibilis, & quietem oppoſitam. *Locus Ariſtotelis exponitur.*

Ad id autem quod ex D. Thoma affertur, dicendum eſt niſi ille aliter ſenſit iunior in citato opuſ. atque ætate prouectior cum Theologiæ ſummam conſcripſit, totum eum locum qui eſt ſub finem citati capitis ſic eſſe intelligendum. Mobile ſi conſideretur quoad ſuam eſſentiam, hoc eſt, quatenus eſt huius aut illius eſſentiæ, non menſurari tempore, quia in quolibet nunc eſt eiuſdem omnino eſſentiæ, neque alio modo ſe habet ad illam nunc, quam priùs habuerit. Si verò conſideretur quoad ſuum eſſe, id eſt, ſi ſpectetur quatenus eſt in rerum natura, eius quidem eſſe ſubſtantiale non neceſſariò menſurari tempore, quia eſſe ſubſtantiale corporum incorruptibilium non menſuratur tempore: at eius eſſe, quod habet in motu, hoc eſt, quod per motum variatur, ſiue illud ſubſtantiale ſit, vt in rebus corruptibilibus, ſiue accidentarium, vt in omnibus rebus naturalibus (*quod eſſe*, inquit, *eſt ipſum moueri*) menſuratur tempore, quia in eo eſſe neceſſariò reperitur ſucceſſio prioris & poſterioris. Quod autem ait eſſe quod res mobiles habent in motu, eſſe ipſum moueri, de identitate reali dictum eſſe intelligendum eſt: motus enim & id quod per motum acquiritur, realiter idem ſunt, etſi ratione differant. Itaque ſi Diuus Thomas idem vtrobique ſenſit, non ſic eſt intelligendus, quaſi velit nullius rei mobilis eſſe ſubſtantiale menſurari tempore, ſed non omnium. Alioqui ſibi contradiceret in eodem opuſculo, cùm paulò antè dixiſſet, eſſe rei quieſcentis (hoc eſt quæ actu non mouetur, ſed tamen moueri poteſt) menſurari tempore: quod intelligi non poteſt quoad eſſe, quod habet in motu, cùm ponatur actu quieſcere, ſed quoad eſſe ſubſtantiale, quod Ariſtotelis ſententia in omnibus quieſcentibus variari poteſt per accretionem & decretionem ſubſtantiæ, ſaltem impropriè dictas, & omninò per corruptionem. Quicquid tamen de hac re ſit, certè in prima parte ſummæ Theologiæ, q. 10. art. 4. & 5. planè docet eſſe ſubſtantiale rerum corruptibilium menſurari tempore, ſic enim ait priori loco: *Eſſe rerum corruptibilium quia eſt tranſmutabile, non menſuratur æternitate, ſed tempore: tempus enim menſurat non ſolum quæ tranſmutantur* *Quid ad locum D. Thomæ citatum.*

in

in actu,ſed etiam quæ ſunt tranſmutabilia,vnde non ſolùm menſurat motum, ſed etiam quietem. Poſteriori autem loco ſic ſcribit: *Quædam ſic recedunt à permanentia eſſendi,quod eſſe eorum eſt ſubiectum tranſmutationis, vel in tranſmutatione conſiſtit,& huiuſmodi menſurantur tempore ſicut omnis motus,& etiam eſſe omnium corruptibilium.*

Accidentia corruptibilia menſurari tempore.

QVOD autem dictum eſt de ſubſtantiis corruptibilibus, intelligendum eſt de accidentibus, quæ continua etiam additione, aut detractione partium augeri,aut minui poſſunt,ſiue eæ partes ſint intenſiuæ, ſiue extenſiuæ. Omnia enim talia (modo non loquamur de ſupernaturalibus,de quibus paulò pòſt) quoad ſuum eſſe menſurantur tempore continuo,ſiue exiſtant in ſubſtantiis corruptibilibus,ſiue in incorruptibilibus,quemadmodum id quod dictum eſt de ſubſtantiis incorruptibilibus,intelligendum quoque eſt de earum accidentibus, ſi variari nequeunt acceſſione vlla,aut deceſſione partium, & ex ſe deficere non poſſunt,ſed per potentiam in alio:menſuratur enim eorum eſſe non tempore noſtro,neque item diſcreto tempore, nec verò inſtanti permanente,ſed æuo.Quod ſi accidentia non ſint variabilia acceſſione aut deceſſione partium, ſiue intenſionis, ſiue extenſionis, & tamen ex ſe deficere poſſint,menſurabitur eorum eſſe inſtanti permanente,ſiue eiuſmodi accidentia exiſtant in rebus immaterialibus, ſiue materialibus,ſiue incorruptibilibus, ſiue corruptibilibus. Quocirca ſi actus immanentes ſubſtantiarum immaterialium, aut eorum aliqui ſunt intenſibiles & remiſſibiles,non video cur eorum eſſe non menſuretur tempore continuo,quia vel erunt in motu augmenti,aut decrementi,vel in quiete oppoſita.

Quo tempore accidentia intēſionis, & remiſsionis capacia ſubſtantiarum ſpiritualium menſurentur.

SI quis autem quærat,num tempus continuum, quo accidētia intenſibilia & remiſſibilia ſubſtantiarum immaterialiū nobis videntur menſuranda,ſit aliud à tempore,quo menſurantur materialia, negatiuè reſpondendum eſt,ſi reſpiciamus ad tempora particularia:probabile enim eſt durationes peculiares rerum, quæ phyſico differunt genere,ſpecie differre.Quod ſi tempus ſumatur pro tempore communi, quo eodem numero menſurantur omnia,quæ ſubiecta ſunt tempori, affirmatiuè reſpondendum erit. Verùm id tempus non erit menſura intrinſeca motus primi mobilis, quo menſurantur corporalia, ſed tempus imaginarium,vt vocatur,quod commune eſt materialibus,& immaterialibus,ſi in eis cernatur ſucceſsio continua prioris & poſterioris. Quòd ſi velis in ſuprema ſubſtantia immateriali creata dari actum aliquem immanentē intenſibilem & remiſsibilem,cuius duratio ſit tempus continuum cōmune iis rebus immaterialibus,quæ mēſurantur tempore continuo,quemadmodum duratio eiuſdē ſupernæ ſubſtantiæ creatæ dicitur commune æuum omnium æuiternorum, Q. 11. ſect. 2. duabus de cauſis id non placet. Vna, quia ſatis ad eam communem temporis rationem ipſa imaginarij temporis ratio, vt ſuprà in rebus etiam corporalibus ſatis eſſe diximus. Altera, quia cùm is actus, quicumque ille ſit, non poſsit perpetuò intendi aut remitti, non poterit eius duratio eſſe tempus continuum, quo menſurentur accidentia omnia immaterialium,quæ intenduntur & remittuntur. Oportebit enim

enim vt quies ab eiuſmodi motu intenſionis & remiſſionis menſuretur ab alio ſuperiori motu, qui nullus erit: quandoquidem ponimus illum eſſe ſupremum in eo genere: quies enim ideo dicitur menſurari tempore, quia quandiu tempus aliquod tranſit, tandiu non mouetur id, quod aptum eſt vt moueatur, quod eſt per accidens quietem menſurari tempore.

Lege Philop. in 4. Phyſ. ſuper text. 117. & 118. Themiſt. in eundem locum. Simplicium ibidem, com. 122. Ferrar. 4. Phy. q. 5.

IDEM porrò tempus imaginarium menſura communis eſſe poterit etiam diſcretorum temporum particularium, non commune aliquod tempus diſcretum, quod vt inducant, minùs vtiliter laborant nonnulli. Nam cùm in qualibet parte tēporis imaginarij dentur differentiæ prioris & poſterioris, in quas incidunt momenta temporis diſcreti: non video cur iis menſurari non poſſint omnia peculiaria tempora diſcreta, vt etiam menſurantur omnia continua, niſi quòd alia ratione menſurantur continua, alia diſcreta: illa ſine interruptione, hæc cum interruptione: alioqui neceſſe foret quærere aliud tempus commune diſcretum, quo menſurarentur omnia particularia tempora diſcreta ex continuis temporibus coacta, vt plures motus animalium interrupti per quietes medias: ad quæ tamen diſcreta tempora menſuranda non quærimus commune aliquod tempus diſcretum, ſed ſolùm commune continuum per differentias in eo repertas prioris & poſterioris.

Tēpore imaginario quomodo menſurari poſsint tempora diſcreta particularia.

ATQVE hæc de durationibus naturalibus: ſunt enim quædam aliæ durationes quæ ſupranaturales dici poſſunt, vt viſionis beatificæ creatarum mentium, quæ duratio non minùs ſupra naturam eſt creatam, quàm ipſa viſio beatifica. Eadem ratione ſupranaturalis eſt duratio luminis gloriæ, gratiæ, charitatis, & aliorum donorum ſupernaturalium, hoc eſt, quæ nulli creaturæ naturalia eſſe poſſunt, ſiue ſint habitus, ſiue actus. Quibus autem nominibus hæ durationes appellari debeant, haud magni intereſt: certè D. Thomas a in vltimis ſcriptis digniùs exiſtimat vocare durationem viſionis beatificæ creatæ æternitatem participatam, quàm æuum, vt vocat b Scotus: tametſi alibi idem D. Thomas nomine æternitatis participatæ ipſam quoque angelorum & aliorum æuiternorum durationem comprehendat.

Durationes ſupernaturales explicantur.

a 1. par. q. 10. art. 5. ad 1. Idem docet 3. contra gent. cap. 61, b In quodl. 49. q. 6. in reſponſione ad 2. dubium.

DIFFERVNT porrò hæ durationes à naturalibus ſpecie, quia naturalia & ſupernaturalia non poſſunt eſſe eiuſdem naturæ: ſatis enim patet ex tradita ſupernaturalium explicatione non accipi à nobis ſupernaturalium vocabulum pro iis quæ per accidens dicuntur ſupernaturalia, nempe pro iis quæ etſi naturaliter haberi poſſunt, non per cauſas tamen naturales producta ſunt, vt Mathematicæ ſcientiæ diuinitùs infuſæ, ſed pro iis quæ ſuaptè conditione ſupernaturalia ſunt, vt gratia, & virtutes, quas vocant Theologicas.

Quo diſcrimine à naturalibus differant.

Duo genera ſupernaturalium.

* * *

Num omnes durationes rerum ad prædicamentum Quantitatis pertineant.

SECTIO V.

SED operæ pretium eſt paucis exponere, an ne durationes rerum omnes ad Prædicamentum quantitatis pertineant.

Æternitatẽ nõ eſſe ſub genere aliquo.

AC æternitatem quidem certum eſt non contineri ſub genere aliquo, quemadmodum neque vllum aliud diuinum attributum, quod omnia ex natura rei ſint infinitæ perfectionis ſimpliciter, quemadmodum & ipſa diuina natura, à qua non diſtinguuntur, niſi conſideratione noſtra. De tempore autem continuo, ſi reale ſit, & non imaginarium illud, quod ſemper fuit ac erit, nemo dubitat quin ad hoc prædicamentum ſpectet, idque per ſe ac directò: eſt enim ens quoddam per ſe extenſum ac diuiſibile ſecundùm prius & poſterius, ac proinde vera quantitas. At æuum cùm ſit totum ſimul in ſeipſo, nec differentiæ prioris & poſterioris, niſi quatenus coexiſtit tempori continuo, in eo reperiantur: ſeu potiùs in eius coexiſtentia, quæ eſt relatio ſimultatis exiſtentiæ eius cum exiſtentia continui temporis, nec verò in eo, cernatur vlla alia extenſio intrinſeca & eſſentialis: perſpicuum eſt non pertinere ad hoc prædicamentum.

Tempus reale eſſe peculiarem ſpeciem quantitatis.

Æuum non pertinere ad prædicamentum quantitatis.

Idẽ de inſtanti dicendum.

IDEM porrò dicendum eſt de inſtanti permanente, quod ideò in durationibus propriè dictis numeratur, quia tempori noſtro coexiſtit. Nam cùm huiuſmodi inſtans ea ſola ratione ab æuo diſtinguatur: quòd ęuum indefectibile ſit natura ſua, inſtans verò permanens ex ſe poſſit deficere: quemadmodum ęuũ non eſt per ſe extenſum ac quantum, ita neque inſtans permanens. Quòd ſi inſtans eiuſmodi ſit, vt ſubitò tranſeat, ſiue id ſit terminatiuum temporis continui, ſiue ab eo alienum (quicquid id tandem ſit) magis perſpicuum eſt, non eſſe per ſe quantum, cùm ne per accidens quidem, ſeu per coexiſtentiam extenſum ſit.

Quid ſit de tempore diſcreto ſentiendum.

DE tempore autem diſcreto, ſiue conſtet inſtantibus permanentibus, ſiue temporibus continuis, non continuatis tamen inter ſe, addo etiam ſiue inſtantibus tranſeuntibus (nam & in præciſa huiuſmodi inſtantium ſucceſſione, veluti in momentanea ignis generatione, & eius extinctione ratio aliqua temporis cernitur, quam hactenus non tetigimus) non prętereunda dubitatio eſt, num ad hoc prædicamentum ſpectet. Nam cùm ſit per ſe ſucceſſiuum, non dubium videbitur, Q.4.ſect.2. quin ad hoc genus pertineat. At cùm nihil diſcretum, quatenus diſcretum eſt, ſit verè ens per ſe, vt ſuprà oſtenſum eſt, non apparet cur per ſe ponendum ſit in hoc Prædicamento.

AD hanc dubitationem reſpondendum eſt, etſi tempus diſcretum quouis ex prædictis modis ſumatur, ſit per ſe & non ratione alterius ſucceſſiuum, tamen quia non eſt ens per ſe vnum, ſed aggregatione,

non poni per ſe in prædicamento vllo. Reducetur autem ad prædicamenta hunc in modum. Si conſtet inſtantibus, ſiue permanentibus, ſiue tranſeuntibus,reducendum erit ad prædicamentum Quando,in quo per ſe ponuntur durationes non extenſæ per ſe:quicquid tandem ſint vtraque inſtantia,& quocumque modo in rerum natura dentur. Si verò conſtet temporibus continuis non continuatis inter ſe alia & alia ratione,reducetur ad vtrumque genus & quantitatis, & Quãdo.Nam cùm tempus continuum,quatenus tantum aut tantum, ſeu quatenus aptè redditur ad quæſtionem Quandiu:qua propriè quæritur quanta ſit duratio (veluti ſit ne annua,an menſtrua) pertineat ad prædicamentum quantitatis : quatenus autem aptè reſpondetur ad quæſtionem Quando(veluti heri ne,an cras,& vt ſemel dicam in qua differentia temporis, quáve parte temporis imaginarij) pertineat ad prædicamentum Quando:ſanè tempus diſcretum ex pluribus huiuſmodi temporibus non cõtinuatis aggregatum, ſi tempora priori modo ſpectentur,reducetur ad prædicamentum quantitatis : ſi poſteriori,ad prædicamentum Quando.

SED vt tandem mittamus diſputationem de tempore,quatenus ad prædicamentum quantitatis ſpectat,diluenda eſt obiectio quædam, qua videtur concludi, non fuiſſe illud ponendum diſtinctam quantitatis ſpeciem à motu,ac loquimur de motu,non vt motus eſt, ſeu acquiſitio quædam, ſed vt continuus eſt, qua ratione ad quantitatem ſpectat.Obiectio autem eſt huiuſmodi,Quemadmodum in motu poni ſolet duplex quantitas, vna, qua ſit tantus motus, altera, qua ſit tantum tempus(poteſt enim eſſe magnum tempus : & paruus motus,& contra magnus motus,& paruum tempus)ita in loco duplex quantitas ponenda eſſet, vna, qua eſſet tanta ſuperficies, altera,qua eſſet tantus locus (poteſt enim ſuperficies, extrinſecus continens magna eſſe ſuperficies, & paruus locus , vt ſi contineat ſpatium pyramidale: aut contrà magnus locus, & parua ſuperficies , vt ſi contineat ſpatium rotundum) at in loco vna tantùm quantitas ponitur, nempe ipſa extenſio ſuperficiei, qua ſit & tanta ſuperficies, & tantus locus : ergo & in motu vna tantùm quantitas ponenda eſt, nempe ipſa continuitas motus, & qua tantus motus ſit, & tantum tempus. *Obiectio proponitur.*

ERVNT fortaſſe qui cedant argumento,atque adeo hac ſimilitudine illud confirment, Quemadmodum vt locus ſit tantus vel tantus ſatis eſt,ſi contineat tantum ſpatium permanens,neque ad id alia entitas requiritur ab entitate ſuperficiei:ita vt motus ſit tãtum tempus, ſeu(vt propriè loquamur)fiat in tanto tempore,ſatis erit,ſi fiat in tanto ſpatio ſucceſſiuo,neque ad id alia entitate opus erit à continuitate motus : ergo vt locus non eſt quantitatis ſpecies diſtincta à ſuperficie niſi vulgi opinione,ita nec tempus à motu,quatenus motus ad quantitatis prædicamentum pertinet. *Inepta approbatio & confirmatio.*

HI tamen non rectè ſentient, Reddi enim poteſt ratio optima,cur in motu neceſſaria ſit duplex quantitas:vna propter quã dicatur tan- *Reiicitur.*

tæ cæleritatis aut tarditatis, quæ eſt quantitas innominata, & poteſt dici quantitas motus,quia eſt prima in motu: altera propter quam dicitur tantæ longitudinis,aut breuitatis,quæ poſterior eſt, & appellatur tempus:at in loco, vna tantùm ratio quantitatis ſatis eſt: ea nimirum propter quam ſuperficies dicitur tantæ extenſionis. Nam quantitas loci Ariſtotelici, de quo loquimur, non eſt vera & propriè dicta quantitas, ſed metaphorica: eſt enim ipſa eiuſmodi loci capacitas: at eius capacitas eſt aptitudo quædam ad capiendum corpus, quæ fundatur in figura ipſius loci,ſeu ſuperficiei concauæ corporis continentis,& dicitur maior aut minor in ſuperficiebus æqualibus pro ratione figuræ magis aut minus accedentis ad rotundam.

Vera ſolutio.

AD obiectionem igitur neganda eſt ſimilitudo, ſeu paritas rationis in loco, atque in motu: locus enim non per quantitatem proximè eſt tantus,vel tantus, ſed per figuram, quæ eſt qualitas: at motus non poteſt eſſe tantus vel tantus, niſi per quantitatem. Quare cùm motus alia ratione ſit tantus motus, alia tantum tempus, ſeu in tanto tempore confectus,fit,vt duplex in eo quantitatis ratio,atque adeò duplex continuitas reperiri debeat, quæ duplicem conficit ſpeciem. Ad confirmationem verò negandum eſt id, quod in comparatione ſupponitur: nempe per ipſam extenſionem ſuperficiei ſolam eſſe locum,& tantam ſuperficiem, & tantum locum:eſt enim potiùs tantus locus per figuram ſuperficiei, quæ eſt qualitas,non quantitas. Atque hæc de ſpeciebus quantitatis.

Propter quid locus ſit tantus, vel tantus.

QVOD verò attinet ad eius affectiones ſiue attributa, id ſolùm examinabimus, ſit ne maximè proprium quantitatis æquale, & inæquale dici,vt Ariſtoteles in prædicamentorum libro ſcribit. *Cap. de quantitate.*

SIT NE QVANTITATIS MAXIME proprium, æquale & inæquale dici.

QVÆSTIO XIII.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

Argumenta partis negatiuæ, ac primùm quod non omni quantitati attributum competebat. Primum argumentum.

ETSI Ariſtoteles in prædicamentis affirmatiuam partem quæſtionis amplectitur: ſunt tamen multa, quibus negatiua potiùs videatur probanda, quòd eſſe æquale & inæquale,nec omnibus,nec ſolis quantitatitatibus conueniat.

NAM quòd non omnis quantitas ſit æqualis & inæqualis alteri, ſic primum oſtendi poteſt.Si vna quantitas ſola in rerum natura exiſtat, ea nec æqualis alteri, nec inæqualis erit, cùm nulla ſit alia, cui

æqualis

æqualis aut inæqualis eſſe poſſit. Deinde hoc pacto, quia nulli generi nullíque ſpeciei quantitatis conuenit æqualitas, & inæqualitas. Et enim nullum ſuperius eſt æquale aut inæquale ſuo inferiori, cùm ab eo re ipſa non diſtinguatur. Quantitas etiam continua nec eſt æqualis, nec inæqualis diſcretæ, vt eſt luce clarius: nec verò aliam reperies ſpeciem, cui conueniat æqualitas, aut inæqualitas. Nam etſi ſpecies numerorum inter ſe ſunt inæquales nulli tamen ſunt æquales, cùm interim hoc attributum non diſiunctione, ſed copulatione tradatur. Quod eodem modo dicendum eſſet de bipedali in commune, de tripedali, & cæteris huiuſmodi ſpeciebus, ſi quis eas (quod falſum eſt) veras quantitatis ſpecies eſſe contenderet. Tertiò occurrit tempus ſingulare, quòd cùm ſit ſemper vnicum, nulli æquale aut inæquale eſſe poteſt: oporteret enim duo nimirum tempora ſimul eſſe, tempus tempori eſſet æquale, aut inæquale.

Argumentũ. *3.*

QVOD verò nec ſolis quantitatibus æqualitas, & inęqualitas conueniat, ex eo primùm probatur (quod quidem ſit quartum pro negatiua parte argumentum) quia plurimæ res ad alia prædicamenmenta pertinentes non poſſunt dici æquales & inæquales: non eæ tantùm, quæ denominantur à veris quantitatibus, vt lapides, colores, figuræ vt à longitudine, & profunditate: ſed etiam quæ à veris ac propriè dictis quantitatibus denominari nequeunt, vt artes, ſcientiæ, virtutes. Deinde (quæ ſit poſtrema ratio) quia nemo negabit pondus veriſſimè dici æquale & inæquale, cùm ſit veriſſima rerum menſura. Si ergo eſt quantitas, immeritò prætermiſſum fuit in numerandis ſpeciebus quantitatis: ſin aliquid aliud (quod potiùs dicendum videtur) non ſolis quantitatibus verè ac propriè dicta, & inæqualitas conuenit.

Quod neque ſoli quātitati conueniat. 4. *Argumentũ* 5

Explicatio quæſtionis.

SECTIO II.

NON eſt tamen negandum, attributum hoc eſſe maximè proprium quantitatis, omnibúſque, & ſolis quantitatibus ac perpetuò conuenire, dummodo quædam pro eius explicatione adiungantur. Primùm vt eſſe æquale & inæquale pro eſſe poſſe accipiantur. Deinde, vt hæc non intelligantur per accidens, hoc eſt, per aliquid pertinens ad aliud prædicamentum, quo pacto duo lapides ratione quantitatis dicuntur inter ſe æquales aut inæquales, ſed per ſe, ac ratione ſui, quomodo duæ lineæ ſunt æquales ſibi inuicem aut inæquales, & per eas ipſa quantitas, æqualis & inæqualis eſſe poteſt. Ad hæc, vt æqualitatis nomine non intelligatur æqualitas & inæqualitas metaphorica ſiue tranſlatitia, ſed propria.

Partis affirmantis explicatio, & approbatio.

Quæ ſint propriè æqualia & inæqualia. *Vt nonnulli reſpondeant.* Si qvis autem quærat, quænam ſint propriè æqualia & inæqualia, quæque impropriè, ſeu per tranſlationem dicta, ſunt qui reſpondeant ea dici propriè æqualia & inæqualia, quę ſunt quanta quantitate molis, ea impropriè, quæ quantitate virtutis, qua in re innituntur diſtinctioni Auguſtini ponentis duplicem quantitatem, vnam molis, *Lib.6.de Trinit. capit. 7.& 8.* alteram virtutis.

Reiicitur diſtinctio. Sed hæc diſtinctio non videtur conuenire omnibus æqualibus, & inæqualibus. Nam lineę, & ſuperficies, & motus, & tempora ſunt propriè æqualia, & inæqualia, nec tamen quanta quantitate molis, niſi molem impropriè admodum accipias pro extenſione quauis: & ipſæ quoque eſſentiæ rerum inter ſe dicuntur æquales, & inæquales per tranſlationem: nec tamen ratione ſolius virtutis, hoc eſt, virium & efficaciæ, ſed etiam ipſius eſſentialis perfectionis, quæ non propriè dicitur virtus. Nec verò Auguſtinus hanc diſtinctionem in omni quantitate intellexit, ſed in ſola magnitudine, quam duplicem poſuit, molis nimirum & perfectionis, vt videre eſt ſexto de Trinitate cap. 7. & 8.

Vera dubitationis explicatio. Potivs ergo dicendum eſt, ea eſſe propriè æqualia, & inæqualia, quæ ſunt quanta quantitate propriè dicta, hoc eſt, quantitate extenſionis: ea impropriè, quæ ſunt quanta quantitate impropriè dicta, id eſt, quantitate perfectionis ſiue accidentariæ, ſiue eſſentialis. Quibus expoſitis perſpicuum relinquitur, attributum hoc conuenire omnibus quantitatibus ſolis ac perpetuò: omnibus quidem & perpetuò, quia non ſumitur ſecundum actum, ſed ſecundum poteſtatem, ſiue aptitudinem: ſolis verò, quia non per accidens aut impropriè, ſed per ſe ac propriè.

Diluuntur argumenta initio propoſita.

Sectio III.

Soluitur 1. Argumentū 2. Qvare ad primū argumentū pro parte oppoſita dicendum, etſi quantitas illa, quæ ſola poneretur in rerum natura, nulli eſſet æqualis aut inæqualis, haberet tamen aptitudinem ad æqualitatem & inæqualitatem.

Ad ſecundum, generibus & ſpeciebus quantitatis in commune nō conuenire quidem ipſam æqualitatem & inæqualitatem, ſed aptitudinem ad æqualitatem & inæqualitatem, quæ aptitudo reducitur ad actum in ſingularibus, vt extrema illa ſubſtantiæ proprietas ſuſcipiendi contraria.

3. Prima ſolutio. Ad tertium facilè eſſet reſpondere, æqualitatem & inęqualitatem numquam conuenire tempori, quatenus vnicum eſt, ſed aptitudinem ad ęqualitatem & inęqualitatem, niſi ęqualitas & inęqualitas ei viderentur repugnare, ac proinde ipſa aptitudo: cui enim actus repugnat, ei aptitudo conuenire non poteſt.

Respondeat ergo fortaſſe aliquis, ęqualitatem & inęqualitatem

tatem intelligendas eſſe in hoc attributo ſub diſiunctione, etiam ſi cum copulatione proferantur, id enim valde familiare eſt Ariſtoteli. Quo dato, perſpicuè videtur diſſolui argumentum, Nam quod obiicitur fieri non poſſe, vt duo tempora ſimul exiſtant, etſi verum eſt de temporibus æqualibus, falſum eſt tamen de inæqualibus: exiſtunt enim ſimul duo tempora inæqualia, vt hæc hora, hic dies, hic menſis, hic annus.

Sed cùm tempora, quorum alterum in altero includitur, non ſint propriè duo tempora, ſed vnum & eius pars: ne ſub diſiunctione quidem videtur propriè hoc pacto ſumi attributum hoc reſpectu temporis, vt nimirùm æquale aut inæquale dicatur alteri tempori, *Secunda.*

Alivs fortaſſe reſpondeat dari tempora non ſolùm inæqualia, ſed etiam æqualia, ſi conferantur non cum aliis temporibus, quæ ſimul diuerſa omninò exiſtere non poſſunt, vt proximè probatum eſt, ſed cum motibus qui ſimul decurrunt cum tempore. Docet enim Ariſtoteles quarto Phyſicorum libro, & tempus eſſe menſuram motus, & motum viciſſim temporis, quamquam alio & alio modo, vt eo loco exponitur. Quòd ſi motus & tempus ſe inuicem metiuntur, ergo dari poſſunt tempora & æqualia motibus & inæqualia, vt tempus diei naturalis, quod in primo mobili eſt collatum cum motu Solis ei adęquato vel inadæquato. Sed cùm inter res diuerſarum ſpecierum non propriè fiat comparatio, non propriè quoque ſumetur hoc pacto propoſitum quantitatis attributum. *Cap. 12. tex. 113.*

Qvare dicendum attributum hoc non eſſe arctandum ad realem æqualitatem, & inæqualitatem, quæ quidem poſtulant, vt ea quæ dicuntur æqualia, aut inæqualia ſimul exiſtant, ſed comprehendere etiam æqualitatem, & inæqualitatem mente conceptas, quas tribuere ſolemus duabus quibuſcunque quantitatibus eiuſdem ſpeciei, cùm eas mente comparamus, ſiue altera tantùm exiſtat in rerum natura, ſiue neutra. Quo pacto perſpicuum eſt, æqualitatem, & inæqualitatem poſſe conuenire temporibus inter ſe comparatis, ſeu, vt veriùs dixerim, partibus temporis, cùm diuiſio illa temporis in annum, diem, & cætera huiuſmodi non ſit diuiſio generis in ſpecies, aut ſpeciei in indiuidua, ſed vnius indiuidui in ſuas partes. Vnde conſentaneum eſt, vt aptitudo ad æqualitatem & inæqualitatem, quæ hoc loco tribuitur omnibus quantitatibus, intelligenda ſit in ordine ad æqualitatem & inæqualitatem totius vel partis: potiſſimùm verò ſi attributum hoc per copulationem intelligendum eſt, quod magis crediderim. Atque in his ſolutionibus ſermo erat de tempore vno numero, quod ponitur in ſolo motu primi mobilis. Quod ſi tempus ſumatur pro quouis particulari tempore, nempe inhærente, vt ita dicam, in quouis motu (quo pacto tempus non eſt vnicum, ſed quot motus ſunt, tot tempora) nihil erit difficultatis in inueniendis temporibus diſtinctis numero tum æqualibus inter ſe, tum inæqualibus. *Tertia.*

AD

Quarti ſolutio. Ad quartum dicito, ea quæ denominantur à propriè dictis quantitatibus (ſine inhærentibus ſibi, vt lapides à numero & magnitudine, ſiue quibus ipſa inhærent, vt colores & figuræ à ſuperficie ſuorum ſubiectorum) dici quidem propriè æqualia, & inæqualia, non per tranſlationem, verùm non per ſe, ſed per accidens.

Quinti. Ad quintum dicendum eſt, ea quæ non denominantur à propriè dictis quantitatibus, & tamen dicuntur æqualia, & inæqualia, etſi per ſe talia dicantur, non tamen dici propriè, ſed per tranſlationem, & ſimilitudinem, quam habent cùm propriè dictis quantitatibus. Nam quia intenſio qualitatum eſt ſimilis extenſioni magnitudinum, & gradus entitatum, quæ in rerum eſſentiis inueniuntur, ſunt ſimiles numeris, vt ait Ariſtoteles: ideò quemadmodum magnitudines & numeri dicũtur æquales & inæquales, ſic quodammodo qualitates quoad intenſionem, & res omnes quoad perfectionem ſuarum eſſentiarum. Vnde æqualitas hoc modo eſt perfecta ſimilitudo in qualitatibus, & perfecta identitas in eſſentiis rerum. *8. Metap. c. 3. tex. 10. D. Tho. 1. p. q. 42. art. 1.* *Cur rerum eſſentiæ numeris ſimiles dicantur ab Ariſtotele.*

De pondere.

Sectio IIII.

An pondus ſit ſpecies quantitatis. Partis affirmantis confirmatio. Prima confirmatio. Ad sextum non deſunt qui reſpondeant pondus propriè dici æquale & inæquale, & eſſe veram ſpeciem quantitatis, quod quantitas trifariam diuidatur, in diſcretam, continuam, & pondus: quorum ſententia hoc pacto confirmari poteſt. *Simp. ex Archita, & alijs in Prædicamentis. cap. de quantitate.*

Pondus ratione ſui, & vt diſtinguitur à quantitatibus in hoc capite enumeratis, eſt æquale & inæquale ponderi: eſt igitur propriè & per ſe æquale, & inæquale, & ex conſequenti ſpecies quædam quãtitatis à cæteris diſtincta. Antecedens probatur, quia talentum eſt æquale talento, inæquale autem libræ, non ratione magnitudinis, ſic enim res æqualium magnitudinum æqualia haberẽt pondera, & inæqualium inæqualia, quod falſum eſt: non item ratione numeri, aut motus, aut temporis, vt patet: igitur ratione ſui, & vt diſtinguitur à quantitatibus enumeratis in hoc capite.

Secunda. Præterea grauitas & leuitas ſunt affectiones quantitatis, vt Ariſtoteles docet hoc loco, non ſunt autem affectiones alicuius ſpeciei, quæ hoc capite enumerata ſit, igitur ponderis: nulla enim alia occurrit, cui huiuſmodi affectiones attribui poſſint.

Concluſio negatiua. Primum argumentum. Dicendum eſt tamẽ, nec pondus eſſe ſpeciem quantitatis, nec propriè dici æquale & inæquale, ſed per tranſlationem. Primùm, quia quantitas ponderis non conſiſtit in extenſione, vt patet ex dictis: ſed in intenſione: quemadmodum gradualis quantitas caloris, candoris, & aliarum qualitatum: quò fit, vt ſit quantitas impropria & tranſlatitia. *Sic Alexander citatus à Simplicio in Prædicam. c. de quãtitate.*

Secundum. Deinde, quia pondus nihil aliud eſt quàm grauitas: grauitas autem capite ſequenti inter ſpecies qualitatis numeratur.

Qvare

QVARE ad priorem rationem, qua opinio illorum confirmata eſt, dicendum eſt pondus eſſe quidem per ſe & ratione ſui æquale & inæquale ponderi, vt argumentum probat: verùm non propriè, ſed per tranſlationem. Ad poſteriorem dicito cum D. Thoma eodem loco, grauitatem & leuitatem numerari ab Ariſtotele inter affectiones quantitatis non ex propria ſententia, ſed eorum qui dicebant multitudinem ſuperficierum aut atomorum eſſe cauſam grauitatis corporum: horum autem paucitatem cauſam leuitatis. *Solutio prioris rationis pro oppoſita ſententia.* *Lect. 15.* *Secunda ſolutio.*

EST tamen non mediocris difficultas de latitudine graduali ponderis, ſeu grauitate: videtur enim non conſiſtere in intenſione, ſed in extenſione. Nulla enim res videtur fieri grauior, niſi acceſſione nouæ materiæ, nec leuior, niſi deceſſione veteris, vt ita dicam, quod patet in pomis quæ ſuſcepto nouo ſucco grauiora fiunt, & veteri expirato leuiora. Quod idem cernere eſt in non viuentibus: ligna enim arida, & lateres hyberno tempore propter ſuſceptum extrinſecus humorem plus ponderis habent quàm æſtiuo, cùm is humor conſumptus eſt: eodemq; modo res habere videtur in cæteris: at ea quæ intenduntur & remittuntur, nulla accedente aut decedente materia, id patiuntur, niſi per accidens, veluti cùm aqua calefit exhalante ſimul vapore. *Difficultas circa latitudinem gradualem ponderis.*

AD hanc dubitationem dicendum, maiorem & minorem grauitatem duabus ex cauſis prouenire poſſe. Vna ex acceſſione & deceſſione materiæ, vt in propoſitis exemplis, tuncq; grauitatem ipſam non eſſe intenſiorem aut remiſſiorem, ſed eſſe in re grauiori maiorem grauitatis copiam, & vt ſic dicam, multitudinem quæ æquiualet in impellendo deorſum maiori intenſioni: in re autem leuiori minorem copiam grauitatis, quæ impellendo deorſum, remiſſiùs agit. Altera ex eo quod ipſa grauitas intendatur aut remittatur nulla accedente, aut decedente materia: quod quidam accidere dicunt in partibus aëris & ignis elementaris, quas volunt interdum aſcendere, interdum deſcendere intra ſuas regiones, intenſis videlicet ſiderum vi, aut remiſsis ſuis qualitatibus motiuis. Quod ſi id ſit in ſuperioribus elementis, pari aut maiori etiam ratione id accidet in inferioribus tùm ſimplicibus, tùm mixtis corporibus. Sed iam miſſa quantitatis longiori diſputatione, qualitatem breuiùs explicemus. *Diſſoluitur dubitatio.*

CAPITIS DECIMIQVARTI EXPLANATIO.

Quot modis dicatur, qualitas.

Prima differentia ſubſtantiæ.

QVALE a vno modo. Exponit quot modis dicatur qualitas,tradítque primùm quatuor qualitatum genera, deinde reuocat omnia ad duo quaſi capita.Primùm genus eſt differentia ſubſtantiæ, hoc eſt, qua ſubſtantia à ſubſtantia,ſeu potiùs eſſentia ab eſſentia differt, quam proinde eſſentialem ac ſpecificam appellant:ſumitur enim hoc loco nomen ſubſtantiæ pro eſſentiæ,quod eſt vnum ex ſubſtantiæ ſignificatis c.8.huius libri traditis.Ex eo autem probat Ariſtoteles eſſentiales differẽtias eſſe qualitates, *Text. 15.* quia aptè reddũtur ad quæſtionẽ Quale eſt.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

ΤΟ ποῖον λέγεται, ἕνα μὲν τρόπον, ἡ διαφορὰ τῆς *Text. 19.* οὐσίας οἷον ποιόν τι ἄνθρωπος ζῷον· ὅτι δίπουν· ἵππος δὲ, τετράπουν· καὶ κύκλος ποιόν τι σχῆμα ὅτι ἀγώνιον· ὡς τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν ποιότητος οὔσης. ἕνα μὲν δὴ τρόπον τοῦτον λέγεται ἡ ποιότης διαφορὰ οὐσίας ἕνα δὲ ὡς τὰ ἀκίνητα, καὶ τὰ μαθηματικά. ὥσπερ οἱ ἀριθμοὶ ποιοί τινες. οἷον οἱ σύνθετοι καὶ μὴ μόνον ἐφ' ἓν ὄντες, ἀλλ' ὧν μίμημα τὸ ἐπίπεδον, καὶ τὸ στερεόν. οὗτοι δ' εἰσὶν, οἱ ποσάκις ποσοὶ, οἱ ποσοι *Cap. de genere.*

Obiectio.

AT dices, ſi hęc probatio quicquã efficit,omnes quãtitates fore qualitates, cùm accidẽtia omnia aptè red dantur ad quæſtionem Quale eſt,vt docet Porphyrius in Iſagoge.

Solutio quorundam.

Sunt q reſpõdeant hoc intereſſe,quòd quãtitates & reliqua accidentia etſi reddũtur aptè ad quæſtionem Quale eſt, non tamen ad quæſtionem Quale quid eſt,hoc eſt, quale ſecundum eſſentiam, vt ipſi interpretantur.

Improbatur.

Cùm igitur Ariſtoteles hoc loco non ſimpliciter loquatur de quæſtione Quale eſt,ſed de quæſtione Quale quid eſt, vt ex Græco contextu patet,non effici ex probatione Ariſtotelica,vt quantitates ſint qualitates. Verum hi non aduertunt,quàm ſæpè non modo apud Porphyrium in libello citato, ſed etiam apud Ariſtotelem accidentia omnia prædicentur in quæſtione Quale quid eſt,vt alibi monuimus.

Vera ſolutio.

Itaque illud verbum, *quid,* cùm dicimus quale quid, non ſignificat quale aliquid ſit ſecundum eſſentiam, ſed tantum qualis res ſit. Dicendum eſt igitur, cùm Porphyrius ait accidentia omnia aptè reddi ad quæſtionem Quale quid eſt,latè admodum ſumi quæſtionem Quale eſt, nempe quatenus diſtinguitur à quæſtione Quid eſt:hic autem accipi propriè, pro ea ſcilicet,quæ nullam aliam ſecus admittit.

Quæ propriè in quæſtione Quale eſt prædicentur.

Ea enim propriè dicuntur prædicari in quæſtione Quale eſt de propoſitis ſubiectis,quæ de iis non alia ratione prædicantur, quo pacto ſolę qualitates,ſiue eſſentiales ſint,ſiue accidentariæ,dicuntur de iis,quorum qualitates ſunt:at quantitates,relationes,& alia ſequentium prædicamentorum accidentia ita prædicantur in quæſtione Quale eſt,vt alias quoque habeant prædicandi rationes ſibi proprias & peculiares, vt patet ex iis quæ dicta ſunt ad c. 7. Quod autem hoc loco non diximus,*quale quid animal eſt homo, & qualis quæ figura circulus,*vt Græcus habet contextus,conſultò factum eſt à nobis,non ſolum vt ſignificaremus nullum eſſe myſteriũ in verbo *quid*,cùm in huiuſmodi quæſtionibus adhibetur,quòd interpretes ſæpè faciunt, ſed ea potiſſimùm ratione, quia cùm pronomini quale adiungitur nomen, ad quod refertur (vt cùm dicimus quale animal, vel qualis figura) non rectè additur apud Latinos verbum *quid* vt eſt apertiſſimum. *Quæſt. 3.*

Differentias eſſentiales nõ ſemper aptè reddi ad quæſtionẽ Quale eſt.

ILLVD porrò animaduertendum eſt hoc loco, differentias eſſentiales non ſemper aptè reddi ad quæſtionem Quale eſt, ſed tunc ſolùm, cùm pronomini Quale adiungitur nomen generis eius rei de qua quæſtio proponitur. Neque enim ſimpliciter quærenti qualis ſit homo,rectè reſpondeas eſſe rationalem, nec quærenti qualis ſit circulus,rectè dixeris eſſe angulorum expertem:ſed cum quæritur quale animal ſit homo, & qualis figura circulus: tum demùm ad priorem quæſtionem dices eſſe rationale,ad poſteriorem eſſe angulorum expertem,quam proinde ſolam quærendi & reſpondendi rationem meritò hic vſurpat Ariſtoteles.Qualitas enim eſſentialis non dicitur qualitas ſpeciei, quam conſtituit, ſed generis,

Qualitas eſſentialis cuius dicatur eſſe qualitas.

generis,cui adiungitur ad conſtitutionem ſpeciei,cùm ſemper qualitas, quatenus qualitas eſt,intelligatur adiecta rei, cuius dicitur qualitas,nec cenſeatur qualitas totius compoſiti,niſi ratione alterius partis,quàm ſupponit.

b *Alio modo*.Secundum genus qualitatis,quòd iam accidentarium eſt,nō eſſentiale,illud eſt, quo immobilia & Mathematica dicuntur qualia. Nomine immobilium ſæpè Ariſtoteles complectitur ſubſtantias ſeparatas,& res Mathematicas,vt lib.3.c.2.at cùm hic diſtinguit immobilia à Mathematicis,immobilium vocabulo videtur intelligere ſubſtantias ſeparatas:neque enim dubium eſt, quin iis omnibus,quæ ſunt infra Deum, qualitates accidentarias attribuat: tametſi quorumdam ſententia non exiſtimet ſubſtantiarum ſeparatarum qualitates ab earum eſſentia diſtinctas.Itaque videtur Ariſtoteles hoc genere comprehendere omnes qualitates accidentarias rerum ſeparatarum,ſiue re ipſa ſeparatæ ſint,vt Angeli,& apud Platonem res Mathematicæ:ſiue conſideratione ſola, vt hæ ipſæ res Mathemathicæ iuxta veram de ipſis ſententiam.Quòd autē ad verba atti net,cùm audis,*alio modo* ſupple ex initio capitis, *qualia ſunt*,vt ſenſus ſit,alio modo,ſiue genere qualitatis(accidentario videlicet)ſunt qualia entia immobilia & mathematica.Fuit enim rationi conſentaneum,vt poſt qualitates eſſentiales primus locus daretur accidentariis rerum abſtractarum à materia,ſiue ſenſibili & intelligibili,ſiue ſola ſenſibili.

Secundū genus qualitatis,quo immobilia,& Mathematica cōtinentur.

Quæ hoc genere comprehendat Ariſtoteles.

CAPVT XIIII.

Text.19. *QVale a vno modo dicitur differentia ſubſtātiæ. Exempli cauſſa. Quale animal eſt homo? bipes. Quale equus?quadrupes. Qualis item figura circulus? angulorum expers:quaſi differentiæ,quæ ad ſubſtantiam ſpectat,qualitas ſit. Itaque*

Text.3. *hoc vno modo qualitas dicitur ſubſtantiæ differentia. Alio* b *modo vt immobilia & Mathematica:quo pacto numeri quales quidem dicuntur, vt* c *compoſiti, & qui non ſolùm ad vnum ſunt,ſed eiuſmodi etiam, vt eos planum ac ſolidū imitētur. Hi verò ſunt,qui aliquoties quāti,vel aliquotis*

c *Vt compoſiti*. Prætermiſſis exemplis earū qualitatum, quæ ſunt propriæ ſubſtantiarum ſeparatarum, quod à noſtris ſenſibus ſint remotiſſimę ſubiicit exempla figurarum in numeris compoſitis, quod figuræ ſimplicibus numeris non vniuersè conueniunt, vt patebit. Facilius attuliſſet exemplum in figuris magnitudinum:proptereà tamen fortaſſe in numeris attulit, quia numeri ſunt minùs materiales,ac proinde magis abſtracti,quàm magnitudines Mathematicæ.

Cur exempla in numeris attulerit.

NVMERI compoſiti dicuntur apud Mathematicos ij,qui coaleſcunt ex vno, aut pluribus ductibus alicuius numeri in ſeipſum,vel in alium numerum, qua ratione quatuor, ſex, octo,& duodecim dicuntur compoſiti quatuor quidem, quia fiunt vno ductu binarij in ſeipſum:ſiquidem bis duo,ſunt quatuor:ſex autem,quia fiunt vno ductu binarij in ternarium,aut(quod eodem redit)ternarij in binarium, quod bis tria, vel ter duo conficiant ſex: octo verò, quia fiunt duobus ductibus binarij in binarium:quandoquidem bis duo, ſi bis ſumantur, efficiunt octo: denique duodecim, quia fiunt duobus ductibus,binarij in ternarium, aut ternatij in binarium: bis enim tria bis ſumpta, aut ter duo bis accepta conficiunt duodecim.

Numeri compoſiti apud Mathematicos qui.

NVMERI ſimplices, ſiue non compoſiti, qui etiam primi appellantur, non ſunt quidem illi,qui ex vnitatibus non componantur(hoc enim pacto ne numeri quidem eſſent) ſed ſunt ij, qui non coaleſcunt ex ductu numeri in numerum, vt binarius, ternarius, quinarius, & alij infiniti, quos ea ratione Ariſtoteles hic vocat ad vnum,quòd coaleſcant ex ſola repetitione vnitatis. Ideò autem exempla figurarum non afferuntur hoc loco in ſimplicibus, quia ſimplices, cùm non generentur ductu numeri,ſed ſolius vnitatis,non poſſunt ſibi vllam figuram vendicare, ſi recta ducantur. Nam quemadmodum nulla magnitudo figuram habet, niſi omni ex parte linea aut lineis claudatur, ita nullus numerus, niſi vndique claudatur numero aut numeris, quod vtique non fiet ducta ſola vnitate more puncti ad conficiendam rectam vnitatum ſeriem. At numeri, qui fiunt vno ductu numeri in numerum (qui vocantur hoc loco aliquoties quanti) quatuor

Numeri ſimplices qui, & primi.

Numeri aliquoties quāti.

Plani & ſuperficiales cur dicantur.

clauduntur numeris, vt patet in quaternario & ſenario: habent enim quatuor latera more ſuperficiei quadratæ, & altera parte longioris. Vnde fit, vt plani & ſuperficiales appellentur, & figuram quadrati, vel altera parte longioris ſibi vendicent: quadrati, ſi fiant ductu cuiuſuis numeri in ſe: altera parte longioris, ſi ductu vnius in alium, vt videre eſt in propoſitis exemplis. Qui autem fiunt duplici ductu numeri in numerum (quos hic vocat Ariſtoteles aliquoties quantos aliquoties) ſex numeris clauduntur neceſſariò, vt patebit in octo taxillis, ſi in figuram cubicã, ſiue quadrantalem conformentur, & in duodecim, ſi ſuperiori numero addantur quatuor ex vno latere, vt tota figura ſit parallelepipeda, quæ altera parte longior eſt: habet enim vterque numerus ſex latera more corporis cubici, aut parallelepipedi. Hinc fit, vt hi numeri ſolidi appellentur, figurámque cubicam, aut parallelepipedam habeant: cubicam quidem, ſi gignantur duplici ductu cuiuſuis numeri in ſe: parallelepipedam autem, ſi duplici ductu vnius in alium.

Numeri ſolidi

Dubitatio.

Soluitur.

Sed cùm numeri compoſiti videãtur imitari planum ac ſolidum, ſiue ſuperficiem & corpus: quærat aliquis, cur potiùs dicat Ariſtoteles planum ac ſolidũ imitari huiuſmodi numeros. Nempe, vel quia numeri propter maiorem abſtractionem, & in ratione menſuræ, sũt priores magnitudinibus, vnde & Arithmetica præcedit Geometriam, vel in gratiam Platonis, qui ideas numeros eſſe dicebat, quòd cætera omnia imitarentur.

ποσοὶ ποσάκις· καὶ d ὅλως ὃ παρὰ τὸ ποσὸν ὑπάρχει ἐν τῇ οὐσίᾳ. οὐσία γὰρ ἑκάστου, τὸ ἅπαξ, οἷον τῶν ἕξ, οὐχ ὃ δὶς, ἢ τρὶς* ἐστὶν, ἀλλ' ὃ ἅπαξ· ἓξ γὰρ ἅπαξ ἕξ. ἔτι e ὅσα πάθη τῶν κινουμένων οὐσιῶν, οἷον, θερμότης, καὶ ψυχρότης, καὶ λευκότης, καὶ μελανία. καὶ βαρύτης, καὶ κουφότης, καὶ ὅσα τοιαῦτα καθ' ἃ λέγονται ἀλλοιοῦσθαι τὰ σώματα μεταβαλλόντων. ἔτι f κατ' ἀρετὴν, καὶ κακίαν, καὶ ὅλως τὸ κακὸν, καὶ ἀγαθόν. Σχεδὸν g δὴ κατὰ δύο τρόπους λέγοιτ' ἂν τὸ ποιὸν, καὶ τούτων ἕνα τὸν κυριώτατον. πρώτη μὲν γὰρ ποιότης ἡ τῆς οὐσίας διαφορά. ταύτης h δέ τι καὶ ἡ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ποιότης μέρος. διαφορὰ γάρ τις οὐσιῶν ἀλλ' ἢ οὐ κινουμένων, ἢ οὐχ ᾗ κινουμένων. τὰ i δὲ πάθη τῶν κινουμένων ᾗ κινούμενα καὶ αἱ τῶν κινήσεων διαφοραί. ἀρετὴ k δὲ καὶ κακία τῶν παθημάτων μέρος τι· διαφορὰς γὰρ δηλοῦσι τῆς κινήσεως, καὶ τῆς ἐνεργείας, καθ' ἃς ποιοῦσιν, ἢ πάσχουσι καλῶς, ἢ φαύλως τὰ ἐν τῇ κινήσει ὄντα. τὸ μὲν γὰρ ὡδὶ δυνάμενον κινεῖσθαι ἢ ἐνεργεῖν ἀγαθόν· τὸ δὲ ὡδὶ καὶ ἐναντίως, μοχθηρόν. μάλιστα l δὲ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακὸν σημαίνει τὸ ποιὸν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, καὶ τούτων μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἔχουσι προαίρεσιν.

Quæ ad ſecũdum qualitatis genus pertineant.

d *Et omnino.*

Senſus eſt, quicquid abſolutum cernitur in ſubſtantia numeris compoſitis ſubiecta præter ipſam quantitatem, ſeu vnitatum collectionem, in qua eſſentia eorum conſiſtit, ad qualitatem huius ſecundi generis ſpectat. Ita pertinebunt ad hoc genus non ſolùm figuræ numerorum compoſitorum, ſiue planę ſint, ſiue ſolidę, ſed etiam ipſa eorum peculiaris compoſitio ex ductu numeri in numerum reſultans, quæ diſpoſitio quædam videri poteſt: accidit enim ipſi ſubſtantiæ talium numerorum, quippe cùm ſubſtantia cuiuſque numeri ſit ipſum ſemel, hoc eſt, in vnica vnitatum acceptione conſiſtat. Exempli cauſſa, non ideò ſenarius eſt ſenarius, quia fiat ductu binarij in ternarium, aut ternarij in binarium, ſed in eo, quod ſemel, atque vno ductu ſumantur ſex vnitates, & ſic in cæteris. Vnde patet numerum compoſitum non ſolum propter figuram, ſed etiam propter ipſam diſpoſitionem, quæ fit ductu numeri in numerum, eſſe numerum cum qualitate accidentaria.

Potest etiam totus hic locus (& fortaſſe aptiùs) à verbis illis, *hi verò ſunt qui, &c.* ſic exponi, vt priùs Ariſtoteles referat in qualitates ipſas numerorum diſpoſitiones, quæ conſiſtunt in vno aut pluribus ductibus numerorum in numeros. Deinde addat verba illa, *& omnino quicquid, &c.* vt complectatur etiam figuras, quæ ſequuntur eiuſmodi diſpoſitiones. Alij nonnulli aliter locum exponunt, ſed eorũ expoſitio non vſquequaque placet. Num autem Ariſtoteles hoc genere explicando innuerit ſolum quartum genus qualitatis accidentariæ à ſe poſitum in Prædicamentis, quod figuram & formam appellauit, an aliqua etiam ex parte primum,

inferiùs

inferiùs intelligetur.

Cap.3 .à text. 14.

e *Præterea omnes.* Tertium qualitatis genus eſſe ait affectiones ſubſtantiarum mobilium, quas in Prædicamentis nomine paſſionum & patibilium qualitatum complexus eſt, & ad quas ſolas .7. Phyſ. libro alterationem eſſe dixit. Cur autem grauitas & leuitas, quæ huc propriè ſpectant, ſuperiori cap. inter quantitates numeratæ ſint, ad eum locum expoſitum habes.

Tertium qualitatis genus

Cap. de Qualitate.

f *Ex virtute.* Quartum hoc extremúmq; genus, quod Ariſtoteles in Prædicamentis primum fecit, complectitur virtutem, vitium, & cæteras qualitates, quæ eo loco dicunt habitus & diſpoſitiones, quæ quidem definiri ſolent qualitates, ob quas res quęque dicitur benè aut malè affecta, cuiuſmodi dicuntur eſſe non ſolùm virtus & vitium, quæ hic exprimuntur, ſed etiam ſcientia & error, ſanitas & morbus, pulchritudo & fæditas, & aliæ ſimiles. Porrò ſenſus verborum ſic ſupplendus eſt. *Ex virtute etiam ac vitio, & in ſumma, ex bono ac malo dicuntur qualia.*

Quartum genus.

quoties quanti aliquoties dicuntur: & d *omnino id, quod præter quantitatẽ in ſubſtantia ineſt. Subſtãtia.n. cuiuſque eſt ipſum ſemel, veluti ipſorũ ſex, non quibus, aut ter eſt, ſed qui ſemel: ſex enim ſemel ſex ſũt. Præterea* e *omnes affectiones ſubſtantiarũ, quæ mouẽtur, vt calor, frigus, albedo, nigredo, grauitas, leuitas, & cætera huiuſmodi, quibus corpora, quæ mutantur, alterari dicũtur. Ex* f *virtute etiã ac vitio, & in ſumma bono, ac malo. Itaque* g *duobus ferè modis quale dici poteſt, & horum vno potiſſimũ. Prima enim qualitas eſt differẽtia ſubſtantiæ: huius* h *aũt pars quædã eſt ea qualitas, quæ eſt in numeris: eſt enim quædam ſubſtantiarum differentia, tametſi nõ earum, quæ mouentur, aut certè non qua ratione mouentur. Alia* i *verò ſunt affectiones eorum, quæ mouentur, qua ratione mouentur, & ipſæ motuum differentiæ: virtus* k *aũt & vitiũ pars quædam ſunt affectionum: ſignificãt enim differentias motu & operationis, quibus ea, quæ mouentur, benè aut malè agunt, aut patiuntur. Quod enim hoc pacto moueri aut agere poteſt, bonum eſt: quod illo atque contrario, malum. Maximè* l *autem bonum ac malum qualitatem in rebus animatis ſignificant, in iis potiſſimùm, quæ electionem habent.*

g *Itaque duobus.* Reuocat iam quatuor tradita qualitatum genera ad duo quaſi capita, quorum primũ ac pręcipuũ eſt differentia eſſentialis: hęc enim cũ natura, quã facit qualẽ, cõſtituit ſpeciem, quòd cæteræ qualitates efficere nõ poſſũt.

Quatuor genera ad duo reuocat.

h *Huius autẽ.* Quoniã apud Platonẽ genera & ſpecies rerum, ac proinde differẽtiæ eſſẽtiales erãt ſeparatæ à rebus ſenſibilibus, & (quod hinc ſequitur) re ipſa immobilia, idcirco Ariſtoteles quaſi ſecutus eius ſententiam, reuocat qualitates accidentales rerum Mathematicarum ad eſſentiales, eo quòd ſint accidentales differentiæ rerum ſeparatarum à motu, quas omnes Plato ſubſtantias eſſe volebat: ſeparatarum, inquam, ſi non re, vt ille exiſtimabat, certè ratione ac conſideratione. Itaque prima duo genera hac ratione conueniunt, quod ſunt qualitates rerum immobilium, aut certè mobilium, non qua ratione mouentur.

i *Alia verò.* Alterum quaſi caput eſſe docet tertium genus ex quatuor traditis, quod complectitur patibiles qualitates (quas hic communi, quaſi peculiari nomine affectiones ſiue paſſiones appellat) & eas, quæ magis propriè dicũtur paſſiones, quas hic vocat motuum differentias, quòd in quodam quaſi tranſitu conſiſtant.

k *Virtus autem.* Ad hoc ſecundum caput reuocat Ariſt. virtutem, vitium, & quæ ſunt humanæ naturæ propria: quod idem intelligendum eſt de cæteris habitibus & diſpoſitionibus rerum naturalium: omnes enim modo aliquo referuntur ad motum ſiue propriè dictum, ſiue impropriè: idque aut actiuè, aut paſſiuè. Ex habitu enim aut diſpoſitione, qua res quæque benè aut malè affecta eſt, prouenit, vt benè aut malè agat aut patiatur. Vnde fit, vt ex hoc vel illo modo agendi aut patiendi colligamus rem bonam eſſe, aut malam. Ex his patet duo poſteriora genera hac ratione conuenire inter ſe, & differre à duobus prioribus, quod aliquo modo ad motum referuntur.

Quo pacto habitus omnes, & diſpoſitiones ad motum referantur.

l *Maximè autem.* Nomina boni & mali pro qualitatibus accepta ſignificant

habitus & diſpoſitiones (quæ definiũtur, qualitates benè aut malè afficientes ſubiectum) eas præcipuè, quæ aſſuetudine comparantur. Quoniam verò res cognitione carentes non aſſueſcunt, vt traditur initio ſecundi Ethicorum, idcirco Ariſtoteles hoc loco docet, bonum & malum maximè ſignificare qualitatem in rebus animatis, hoc eſt, in animalibus: hæc enim ſola ex omnibus rebus naturalibus cognitione prædita ſunt. Addit autem, *in iis potiſſimum, &c.* quia boni & mali vocabulis potiſſimum ſignificantur virtutes & vitia: at virtutes & vitia, ſi propriè loquendum eſt, in iis tantum cernuntur quæ ex electione agunt, quod ea ſola ſint libera, & quibus debeatur laus & vituperatio, quæ ſolius veræ virtutis & vitij ſunt præmia. Atque hæc ſunt, quæ ab Ariſtotele hoc capite dicuntur: in quibus etſi multa occurrunt, de quibus diſputari poſſit: nos tamen miſſo primo genere qualitatis hic tradito quod non ponatur per ſe in prædicamentis, vt ex cap. 7. & 8. huius libri perſpicuum eſt, de ea tantùm diuiſione qualitatis, quam Ariſtoteles in Prædicamentis ſcriptam reliquit: diſputabimus, quod in ea Ariſtoteles ſolam accidentariam qualitatem quæ peculiare prædicamentum conſtituit, in ſuas ſpecies diuiſerit. Qua in re ne longiores ſimus, tempúſque in minus neceſſariis rebus conteramus, duo tantum à nobis ex iis, quæ priuatim in Prædicamenta conſcripſimus, huic loco aſcribenda ſunt. Vnum eſt, an qualitas in eo libro rectè diſtributa ſit ab Ariſtotele in habitum & diſpoſitionem, potentiam & impotentiam, paſſionem & patibilem qualitatem, figuram ac formam: hæc enim diuiſio ex omnibus, quæ de qualitate tradi poſſent, maximè probari ſolet. Alterum, qua ratione habitus & diſpoſitio, cæteræque, aliorum membrorum complicationes inter ſe diſtinguãtur.

De quibus hoc loco diſputandum.

RECTE, AN SECVS DISTRIBVTA ſit qualitas ab Ariſtotele in Prædicamentis.

QVÆSTIO I.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

Non videri rectè diſtributam Qualitatem.

QVOD ergo attinet ad priorem quæſtionem, multa ſunt, quæ diuiſionem implicatam, atque adeò ineptam eſſe videantur conuincere.

Primo. PRIMVM, quia poſteriora tria membra ſub primo continentur: omnes enim naturales potentiæ, omnes denique figuræ ac formæ ſunt qualitates benè aut malè afficientes ſubiectum: quæ eſt definitio communis habitui & diſpoſitioni, quatenus peculiari ratione inter ſe conuenire, & ab aliis membris diuiſionis differre dicuntur.

Secundo. DEINDE, quia tertium quoque & quartum diuiſionis membrum continentur ſub ſecundo. Nam calor, & frigus, durities, & mollitudo, ac cæteræ omnes qualitates tertiæ ſpeciei ſunt qualitates, quibus res agunt, aut reſiſtunt: colores enim, qui minimè omnium qualitatum tertiæ ſpeciei ad aliquid efficiendum videntur natura apti, efficiunt veras ſui ſimilitudines, quas & per corpora perſpicua diffundunt, & in oculos imprimunt: figuræ autem omnes, cùm ad diuidendum aptæ ſint aut ineptæ, non eſt, cur inter potentias & impotentias neceſſariò etiam ipſæ non numerentur.

Tertio. TERTIÒ, quia quartum mẽbrum, ſub tertio continetur: efficiunt enim figuræ ac formæ paſſionẽ in ſenſu tactus, quod luce eſt clarius.

Pars oppoſita quæſtionis. QVOD verò rectè diſtributa ſit qualitas in quatuor prædicta membra, ſuadet primum Ariſtotelis auctoritas, deinde omnium, qui poſt

Ariſto

Aritotelem ſcripſerunt, communis huius prædicamenti explicatio. Nam etſi non deſunt, qui plura genera qualitatum eſſe ſuſpicentur, vt Simplicius & Boëtius in Prædicamentorum commentariis: nemo tamen (quod ſciam) aliud genus qualitatis poſt Ariſtotelem adiecit, aut ex iis, quæ ab illo conſtituta ſunt, vllum detraxit.

Reiicitur quorundam ſententia. SECTIO II.

Tract. de qualitate cap. 3.

VETERES quidam, quos Magnus Albertus in Commentariis Prædicamentorum refert, exiſtimabant diuiſionem hanc non eſſe generis in ſpecies, ſed in modos quoſdā accidentarios ſpeciebus qualitatis: proindè non eſſe diuiſionem exactam abſolutè, ſed quoad modos qualitatum magis tritos & vulgatos, quòd alij cōplures reperiantur. In quam ſententiam magis inclinat Scotus in quæſt. quas in eundem librū ſcripſit, eandémque omnino amplectitur in quartum Sententiarū librum: duobus potiſſimùm argumentis hi Auctores propoſitam ſententiam ſibi perſuadēt. *Opinio eorum qui negāt diuiſionem qualitatis eſſe generis in ſpecies.* *Placuit Scot.*

De Qualitate. q. 1. d. 6. q. 10.

VNO, quia omnia aut plura membra prædicari poſſunt de vna & eadem qualitate ſecundum eſſentiam, vt de eadem figura, quòd ſit habitus, ſi tenaciùs inhæreat: diſpoſitio, ſi facilè abiiciatur: potentia: ſi ſit ad diuidendum apta: impotentia, ſi inepta, & ita in cæteris. *Probatur.* 1.

ALTERO, quoniam Ariſtoteles ait initio illius capitis, qualitatē multis modis dici: & recenſitis omnibus membris in quæ qualitatem diſtribuerat, mox ſubdit. alium fortaſſe modum inueniri poſſe, ſed ferè omnes, qui maximè dici ſolerent, eos eſſe, quos enumerauerat. Docet autem Scotus hoc intereſſe inter ſpeciem & modum, quòd ſpecies addit differentiam eſſentialem ſuper illud, cuius eſt ſpecies, modus autem ſolam differentiam accidentalem. 2.

VERVM hæc ſententia non placet. Primùm, quia alij ſunt modi non minus triti ac vulgati, quàm qui tradita diuiſione continentur, vt habere contrarium, & non habere, ſuccipere magis ac minus, & nō ſuſcipere. Deinde, quia Ariſtoteles in recenſendis membris diuidentibus vtitur nominibus ſpeciei & generis, vt cùm ait: *Atque vna quidem ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicitur:* & infrà: *Alterum qualitatis genus eſt:* & ſic deinceps. Quibus verbis ſatis indicat ſe non in modos accidentarios, ſed in ſpecies ſubalternas qualitatis, & quæ genera ſunt & ſpecies, qualitatem diuidere. Tertiò, quia prædicamentū qualitatis, quod eo loco conficit, non conſtat modis qualitatum, ſed earum generibus & ſpeciebus. Quartò, quia modi qualitatum non ſunt qualitates, ſed illarum accidentia, cùm tamen Ariſtoteles ſæpè dicat ac probet, ea, de quibus loquitur in eo capite, eſſe qualitates. Poſtremò, quia obiectio illa, quā in extrema parte capitis diluit, ex eo difficultatem habere videbatur, quia habitus & diſpoſitio inter ſpecies duorum generum numerantur, & Qualitatis, & ad aliquid. *Refellitur hæc ſentētia.* 1. 2. 3. 4. 5.

QVAPROPTER ad primū argumentū pro hac ſentētia dicendū eſt, fieri non poſſe, vt vni & eidem ſpeciei qualitatis plura membra huius diuiſionis, quatenus inter ſe formaliter diſtinguuntur, cōueniat. Nam etſi vna, & eadem res poſſit fortaſſe eſsè figura, & habitus, & potentia, &c. de qua re mox diſſerendum eſt: nunquam tamen figu- *Soluuntur argumēta prioris ſententiæ.*

ra,vt figura eſt,erit formaliter habitus aut potentia, & ita in cæteris.

Cur Ariſtoteles modorum nomine qualitatis ſpecies appellarit.

Ad ſecundum dicito, Ariſtotelem ſpecies qualitatis nomine modorum appellaſſe,quia genus qualitatis in eis omnibus differẽtiarum eſſentialium adiectione modificatum eſt, atque contractum. Quod autem poſtea addit:*alium fortaſſe modum,&c.*nõ ideò dictum eſt, quod alios qualitatũ modos eſſe crediderit,vt putant Simp.& Boët. ſed primùm Sophiſtarum more rẽ non omninò certã aſſeueranter ſtatueret: deinde vt lectorẽ ad maiorem harum rerum diſquiſitionem inuitaret. *Loco citato.*

Approbatio diuiſionis Ariſtotelicæ,priórque eius explicatio. Sect. III.

Aſſertio quæſtioni reſpondens.

Quæ eſt ſententia Ammonij,& Alexãdri, Alberti Mag. in Prædica.c. de qualitate, D.Tho.Cai. & aliorum, a Artic.2.

Dicendum igitur diuiſionẽ traditam eſſe generis in ſpecies, valdéque probabile eſſe nihil in ea deeſſe, aut ſuperare, vel argumẽtis duobus pro affirmatiua parte huius quæſtionis adductis haud difficilè quiuis ſibi perſuadeat.Sed quia multi erũt, qui eius rationem poſcant,duas aptiores ex omnibus quæ afferri ſolent proponamus.

Duplex ratio qua ſpecies qualitatis colliguntur. Prior ex D. Thoma deſumpta.

Prior diuidendi ratio eſt D.Tho. a 1.ſecundæ,q.42.quo loco in hanc ſententiã ſcribit:*Qualitas eſt modus quidam accidentarius ſubſtãtiæ, aut igitur comparatur cum natura ſubiecti,aut cum eius actione & paſſione, aut cum eiuſdem quantitate.Si cum natura ſubiecti, nempe quatenus illi eſt conſentanea aut diſſentanea,conficit primam ſpeciem,quæ habitus & diſpoſitionis nominibus ſignificatur:habitus quidem ſi difficilè dimoueatur,diſpoſitio, ſi facilè.Si verò cum eius actione & paſſione,aut conſideratur,vt eſt principiũ actionis,paſſioníſve,aut vt terminus*(ſic enim interpretatur D. Thomam Caietanus in Prædicamentorum Commentariis) *ſi principium conſtituit ſecundam ſpeciem:quæ potentia dicitur,ſi ſit principium facilè agendi aut reſiſtendi, impotentia ſi difficilè:ſi verò vt terminus, hoc eſt,ſi motu aliquo acquiratur,in quo propriè actio & paſſio cernuntur,tertiam conficit ſpeciem, quæ patibilis qualitas vocatur,ſi diu permaneat:paſſio verò ſi breui tranſeat.Si denique comparatur cum quantitate ſubſtãtiæ ſubiectæ efficit quartam ſpeciem: quæ figuræ nomine appellatur,ſi Mathematicè ſpectetur,hoc eſt, nulla habita ratione materiæ ſenſibilis :formæ autem ſi phyſicè,nempe quatenus cohæret in materia ſenſibili,ac materiali.*Hæc ferè eſt ratio quæ à D. Thoma de diuiſione Ariſtotelica redditur.

Ordo ſpecierũ ex hac diuidendi ratione quam aptè deducatur.

Ex qua diuidendi ratione colligi poteſt, quàm aptus ordo in ſpeciebus qualitatis conſtitutus ſit, primo enim loco meritò poſita eſt qualitas vt comparatur cum natura ſubiecti,quia natura ſiue eſſentia eſt primùm in quauis re. Secundo loco, vt eſt principium actionis, vnumquodque enim eſt propter ſuam operationem, vt Ariſtoteles docet 2.lib.de Cœlo.Tertiò,vt eſt terminus eius operationis, quæ eſt motus.Poſtremò,vt cõparatur cum quantitate ſubiecti,quæ poſterior perfectione eſt,& natura & operatione. Sed contra hanc diuidẽdi rationẽ facere in primis videtur tria illa quæ negatiuã quæſtionis partẽ initio confirmabant:deinde hęc alia tria.Cum D.Tho. docet rationẽ qualitatis tertię ſpeciei in eo poſitã eſſe,vt ſit terminus motus,aut incipit motũ preſsè ac propriè,aut latè:nẽpe etiam pro motu impropriè dicto.Si propriè,ergo amor & odium,& cæteræ paſſiones animæ non pertinẽt ad tertiã ſpeciẽ,cùm ſint operationes appetitus ſenſitiui,neq; ipſa ſecundũ ſe acquirãtur motu.Si latè,ergo habitus & diſpoſitiones & omnes aliæ qualitates,quę actione qualibet fiunt,pertinent ad tertiam

Cap.3.tex. 17.

Quæ videãtur cum hac diuidendi ratione pugnare.

tiam ſpeciem, quod ex eo falſum deprehenditur, quod pleræque nec efficiant paſſionem in ſenſibus, nec ex paſſione oriantur, in quo poſitam eſſe ait Ariſtoteles qualitatis tertiæ ſpeciei rationem.

Accedit quod lux Solis eſt patibilis qualitas, cùm efficiat paſſionem in ſenſibus, nec breui tranſeat: & tamen non eſt terminus motus ſiue propriè dicti, ſiue impropriè: Adde quod eſſe terminum motus non eſt in hac diuidendi ratione materialiter ſumendum, ſed formaliter: alioqui rationem formalem tertiæ ſpeciei à rationibus aliarum ſpecierum non diſtinguet. Ratio autem termini, vt terminus eſt, non eſt ratio ex qua res dicatur qualis, ſed relata.

Soluuntur, ac inprimis tria argumenta initio quæſtionis propoſita.

Hæc tamen haud difficilè diluentur. Nam quod attinet ad prima tria argumenta initio quæſtionis propoſita: cùm eadem res alia & alia ratione pertinere poſſit ad diuerſa prædicamenta, vt idem motus ad prædicamentum actionis & paſſionis: quid mirum eſt, ſi alia & alia ratione pertineat ad diuerſas ſpecies eiuſdem prædicamenti. Itaque nullum eſt incommodum, ſi vnus & idem re calor, aut frigus ſit habitus, aut diſpoſitio: quatenus benè vel malè afficit ſubiectum: potentia autem aut impotentia, quatenus facilè aut difficilè agere, aut reſiſtere poteſt: patibilis autem qualitas, quatenus per motum acquiritur, & ita in cæteris. Eſſet autem vel maximum, ſi qualitas quæ re ipſa vna eſt tantùm, vna etiam & eadem ratione ad diuerſas ſpecies qualitatis ſpectaret. Quod ſi hæc vera ſunt, nullam vim habent contra hanc diuidendi rationem tria prædicta argumenta.

Ita Simpl. & Porph. in prædic. c. de qualitate, & D. Thom. 1. 2. q. 49. art. 2. ad primum. Caiet. & Scot. in Prædicam. de Qualitate.

Ad primum verò aliorum trium dici poteſt, motum in hac ratione diuidendi preſsè ac propriè accipi à D. Thoma, proinde eius ſententia paſſiones animæ non pertinere per ſe ipſas ad tertiam ſpeciem niſi ratione qualitatum ſenſibilium, quæ ſimul ipſis paſſionibus in corpore fiunt: vt calor, cùm quis iraſcitur, & frigus, cùm timet.

Paßiones animæ, an ad tertiam ſpeciem pertineant.

Lux Solis in qua ſit ſpecie.

Ad ſecundum dicito, lumem Solis iuxta hanc ſententiam non pertinere ad tertiam ſpeciem, ſed ad primam, quatenus benè afficit ſubiectum, & ad ſecundam: quatenus eſt agendi principium: nec ſat eſſe, quod efficiat paſſionem in ſenſibus, vt pertineat ad tertiam: eò quòd Ariſtoteles non tradat eo loco rationem formalẽ tertiæ ſpeciei qualitatis, ſed ſolius impoſitionis vocabuli: quaſi dicat ex eo quidem appellatas fuiſſe qualitates, quod efficiant paſſionem in ſenſibus, aut ex paſſione aliqua oriantur, tametſi non illis tantùm ſed aliis etiam idem conueniat, quemadmodum etſi multis offendiculis lædantur pedes ambulantium: ſolus tamen lapis à lædendo pede nomen accepit.

Ad tertium dicendum eſt, eſſe terminum motus, non formaliter, ſed materialiter accipiendum eſſe in hac diuidendi forma: neque inde effici rationem formalem tertiæ ſpeciei non diſtingui hoc pacto rationibus formalibus aliarum. Nam vt diſtinguatur ſatis eſt, ſi qualitas ipſa natura ſua ſit acquiſibilis per motum, etſi ratio eius non conſiſtat in eo, quòd motum terminet.

Alia ratio diuiſionis Ariſtotelicæ. SECTIO IV.

Altera eiuſdem diuiſionis ratio explicatur.

POTEST etiam alia ratio eiuſdem diuiſionis hûc in modum reddi. Qualitas aut eſt in ſola ſuperficie ſubſtantiæ, aut etiã interiùs: ſi interiùs, aut eſt ſenſibus ſubiecta, aut minimè: ſi ſenſibus ſubiecta, eſt patibilis qualitas aut paſſio. Quod ſi nõ eſt ſubiecta ſenſibus, aut eſt à natura inſita, aut acquiſita: ſi inſita à natura, eſt naturalis potentia, aut impotentia, ſi acquiſita, habitus aut diſpoſitio. Hanc penè rationem affert Scotus, éſtque magna ex parte deſumpta ex Simplicio & Ammonio. Iuxta quam cernimus Ariſtotelẽ in his tradendis ſpeciebus dignitatis ordinẽ ſeruaſſe. Eas enim primo loco poſuit, quibus ſolis boni effici poſſumus. Secundò autẽ illas, quæ etſi ex ſe neminẽ bonum faciunt, tamen excellentia naturæ ſuæ non ſubduntur ſenſibus. Tertio loco ſequuntur illæ, quæ etſi ſubduntur ſenſibus, non in ſola tamen ſuperficie exiſtunt, vt exiſtunt eæ quæ ſunt quartæ ſpeciei, quæ proinde ad extremum meritò reiecta eſt.

Scotus in prædicam. q. 1. ſuper capite de Quali. Simplic. & Ammo. in Prædi.

Ordo dignitatũ in ſpeciebus qualitatis ab Ariſt. obſeruatur.

Argumentũ pro hac diuidẽdi ratione.

QVOD autem hæc diuidendi ratio ſit Ariſtotelis ſententiæ conſentanea, ex eo collige, quia 7. Phyſ. cap. 3. pro eiſdem ſumit qualitates ſenſibiles, atque qualitates tertiæ ſpeciei: intelligit autem nomine ſenſibilium eas quæ ſingulis tantùm ſenſibus percipiuntur: ſicque excludit figuras & formas, quæ percipiuntur pluribus ſenſibus. Putat ergo primæ ac ſecundæ ſpeciei qualitates, eſſe inſenſibiles, & cùm in ſecũda ponat inſitas, reliquum eſt etiam, vt in prima ponat acquiſitas. *Textu 15. & 20.*

Obiectiones contra eandẽ.

SED contra hanc quoque diuidendi rationem non deſunt, quæ obiiciantur. Primùm enim pulchritudo eſt in ſola ſuperficie ſubſtan-
1. tiæ, & tamen pertinet ad primam ſpeciem, cùm fit habitus quidam, vt Ariſtoteles docet 7. Phyſic. cap. 3. Colores etiam in ſola ſuperficie videntur eſſe, vt colligi videtur ex definitione coloris tradita in libr. de Senſu & ſenſibili, & tamen pertinet ad tertiam ſpeciem, vt in Prædicamentis capite ipſo de Qualitate tradit Ariſtoteles. *Textu 17.*

2. DEINDE quædam qualitates primæ ac ſecundæ ſpeciei ſunt ſenſibus ſubiectæ, vt calor & frigus quæ ab Ariſtotele eodem loco referuntur: in primam ſpeciem, & omninò etiam videtur pertinere ad ſecundam, cùm ſint naturales potentiæ ignis & aquæ. Iamdiu enim è Scholis exploſa eſt opinio illa de qualitatibus inſenſibilibus elementorum ad calefaciendum, refrigerandum, &c. quas nonnulli in elementis præter calorem, frigus, & alias ſenſibiles eſſe exiſtimabant. E contrariò autem quædam tertiæ ſpeciei qualitates inueniũtur, quæ non ſunt ſubiectæ ſenſibus, vt paſſiones animæ, quas tamẽ adeò perſpicuè Ariſt. in tertiam ſpeciem refert, vt durum videatur admodùm illas excludere. *Cap. 3.*

3. POSTREMO, multa ſunt quæ ex duris fiunt mollia, & ex mollibus dura: at durities & mollitudo numerantur ab Ariſtot. inter qualitates ſecundæ ſpeciei, quæ cùm natura ſint inſitæ, expelli nunquam à ſubiecto poſſunt. Adde quòd durities & mollitudo ſunt qualitates ſenſibiles: in ſecunda autem ſpecie non ponuntur iuxta traditam diuidendi rationem, niſi inſenſibiles.

POSSVNT

Prima ſolutio obiectionum. POSSVNT tamẽ & hæc facilè refelli. Primùm, ſi dicas, etſi multi credunt pulchritudinem eſſe verè ſubiectam primæ ſpeciei qualitatis: tamen propriè, ac per ſe non modo ad illam non pertinere, ſed ne in toto quidem hoc prædicamento per ſe habere locum, quia non videtur ſimplex qualitas: conſtat enim ex apta figura, hoc eſt, naturæ rei conſentanea, & ſuaui colore vno, aut pluribus, *Pulchritudo*, ait quidam, *eſt apta membrorum figura cum coloris quadam ſuauitate.* Idem dicendum videtur de ſanitate quam etiam Ariſt. 7. Phyſ. cap. 3. in exemplum qualitatum primæ ſpeciei refert: ſi ſanitas, vt credibilius eſt, nõ eſt qualitas aliqua ſimplex & inſenſibilis: quæ ex humorum debita proportione ac temperamento reſultet, vt multi etiam putant, ſed eſt ipſum temperamentum, quod ex humoribus conſtat. Ideo tamen hæc in exempla qualitatum primæ ſpeciei referuntur, quia propter quandam ſimilitudinem cum veris & germanis eius ſpeciei qualitatibus, inter eas numerari conſueuerunt: ídque ea fortaſſè ratione, quia vt virtus & vitium ſe ad animum habent, ita pulchritudo & deformitas, ſanitáſque ac ægritudo ad corpus. Quòd verò ad colorem attinet, dicendum eſt eum non in ſuperficie tantùm, ſed interiùs etiam ineſſe, neque aliud colligi ex definitione coloris, quàm quod color, qua ratione aſpectum terminat, ita vt vlterius non progrediatur, in ſola ſuperficie exiſtit: de qua re fuſiùs eo loco diſſerunt Peripatetici.

Tullius. lib. 3. Tuſculanarũ quæſt.

Pulchritudinem non eſſe ſimplicẽ qualitatem.

Neque ſanitatem.

SECVNDVM diſſoluetur, ſi occurras, calorem & frigus non poni in prima ſpecie qualitatis, nec afferri ab Ariſto. vt exempla diſpoſitionum, quaſi ad eam ſpeciem per ſe ac propriè pertineant, quod Alexander, referente Simplicio, Magnus Alber. & alij non pauci annotarunt: ſed vt in eis, quod ſenſibus pateant, planius videamus, quo pacto diſpoſitiones, quæ ſenſibus non ſubiaceant, facilè dimoueantur à ſubiectis. Paſſiones verò animæ eodem modo, quo iuxta ſuperiorem diuiſionis rationem, dicendum eſt non pertinere per ſe ipſas ad tertiam ſpeciem, ſed per qualitates adiunctas, quæ ſenſibus patent, & per quas cognoſcuntur, vt ira per ardorem, metus per rigorem, de quibus ſæpiùs Poëta: *Ignoſcunt iræ*, inquit, de Turno Virgilius, *& duris dolor oſſibus ardet*, & alibi de Græcis, *Obſtupuere animi, gelidúſque per ima cucurrit Oſſa tremor.*

Calorem & frigus non poni in prima ſpecie qualitatis.

In lib. Prædicam.

Secunda ſolutio.

Paſſiones animæ quatenus ad tertiã pertineant.

Æneid. 9.

Æneid. 2.

TERTIVM verò diluetur, ſi reſpondeas, duritiem & mollitudinem, quæ ab Ariſto. in exemplum potentiæ & impotentiæ poſt alia quædam afferuntur, ſimilitudinis tantùm gratia adiungi, vt de calore & frigore dictum eſt: quòd non obſcurè innuit Ariſt. cùm ait, *his ſimilia ſint durum & molle, &c.* Confirmari hoc poteſt ex iis, quæ 2. lib. de Gener. ſcribit Ariſt. vbi durum, & molle inter qualitates tertiæ ſpeciei refert.

Tertia ſolut.

Cap. 2. tex. 8.

SI QVIS autem quærat, ad quod genus qualitatis pertineant ſpecies intelligibiles, quæ Angelis concreatæ ſunt, dicendum eſt eas pertinere ad primum: quia etſi non ſunt acquiſitæ & collectæ ex rebus, vt noſtræ: ſunt tamen à Deo in ipſa creatione infuſæ, nec more potentiarum à natura Angelica profluunt: id quod ſatis eſt, vt dicantur acquiſitæ.

Species intelligibiles Angelorum eſſe in prima ſpecie.

Conferuntur inter ſe duæ propoſitæ diluendi rationes.

SECTIO V.

Quid ſit hiſce duabus diuidendi rationibus commune.

IN his duabus diuidendi rationibus hoc commune eſt, quòd non tradantur per veras eſſentiales differentias, ſed per eas, quæ locum verarum ſubeunt, vt auctores vtriuſque ſententiæ annotarunt.

Quid cuique peculiare.

HOC autem cuique peculiare, quod prior eſſentia tantùm diſtinguat: poſterior autem non modo eſſentia, ſed res etiam ipſas. Nam iuxta priorem eadem res poteſt eſſe in diuerſis ſpeciebus qualitatis, veluti calor in prima, ſecunda, & tertia, vt D. Thomas concedit. At iuxta poſteriorem nulla eadem res ad diuerſas ſpecies pertinere poteſt. Qualitas enim, quæ in ſola ſuperficie ineſſe poteſt, interiùs ineſſe non poteſt: & quæ ſenſibus ſubeſt, non eſt ex iis, quæ ſenſibus non percipiuntur: & quæ innata eſt, non eſt acquiſita, & vice verſa. *Loco citato.*

Vera ſit aptior, & magis probabilis. *Incommoda prioris ſententiæ.*

QVAMQVAM verò prior ſentẽtia ſuam habeat probabilitatẽ, nõnulla tamen ex ea colliguntur, quę fortaſſe haud facilè cõcedentur. In primis enim colligitur ſcientias & virtutes, quæ motũ intenſionis terminant, pertinere ad patibiles qualitates, aut paſſiones, non minus quàm lumen. Deinde nullam aſſignari poſſe qualitatem, etiam ſi ſimpliciſſimæ naturæ videatur, vt intellectus aut voluntas, in qua plures eſſentiæ non cernantur. Poſtremò, nullam tradi, quæ ſimpliciter & abſolutè cõtineatur ſub certa ſpecie, ſed ſemper opus eſſe diſtinctione, quæ diuerſis rationibus ad diuerſas ſpecies pertinere declaretur.

NVM autem habitus à diſpoſitione, & potentia ab impotentia, patibilis qualitas à paſſione, & figura à forma ſpecie diſtinguantur: quòd æquè in vtraque ſententia dubium relinquitur, id iam peculiari diſputatione expendamus.

VTRVM HABITVS ET DISPOSITIO & cæteræ trium membrorum complicationes differant ſpecie, nec ne.

QVÆST. II.

De habitu & diſpoſitione.

SECTIO I.

Pars negatiua quæſtionis.

BOETIVS, Albertus magnus, Ægidius Rom. & alij permulti ſentiunt habitum & diſpoſitionem non differre ſpecie, ſed ſolo accidentario diſcrimine perfecti, & imperfecti in eadem ſpecie, vt virum à puero. Proinde, vt homo poteſt ex puero in virum euadere non mutata ſpecie: ita eamdem numero qualitatem poſſe ex diſpoſitione fieri habitum retenta natura numerali eiuſdem ſpeciei: quam ſententiam hiſce argumentis ex Ariſtotele deſumptis ſibi perſuadent. *In lib. Prædicam.*

PRIMVM

Cap. de Qualit. PRIMVM, quia Ariſtoteles apertè ait in Prædicamẽtis, habitum & diſpoſitionem eſſe vnam ſpeciem qualitatis, quod verum non eſſet, ſi eſſent plures ſpecies contrà diuiſæ à ſe inuicem. *Suadetur.*

DEINDE, quia diſcrimen, quod inter habitum & diſpoſitionem conſtituit, planè eſt accidentarium, nempe, quod habitus ſit diuturnior, & difficiliùs dimoueatur, quàm diſpoſitio.

TERTIO, quia idem eodem loco ait, diſpoſitionem temporis diuturnitate poſſe vocari habitum: quod videmus febri accidere, quæ initio morbi facilè, aut non admodum difficilè dimoueri poteſt, vbi autem diu inſedit, ſæpenumero in hecticam, ſiue habitualem deſinit.

POSTREMO, addunt quidam & illud, quod Ariſt. ſcribit ad finem explicationis primæ ſpeciei, omnem habitum eſſe diſpoſitionem, non tamen contra, omnem diſpoſitionem eſſe habitum: quod in eum ſenſum videtur accipiendum, vt omnis habitus fuerit aliquando diſpoſitio, nempe cùm imperfectus erat: & tamen non omnis diſpoſitio aliquando futura ſit habitus, quia non quælibet diſpoſitio tandiu durat ac roboratur, vt aliquando habitus euadat.

Artic. 2. DIVVS autem Tho. 1. 2. q. 49. ait, magis conſentaneum eſſe doctrinæ Ariſtotelis aſſerere habitum & diſpoſitionem differre ſpecie. re enim diligentiùs expenſa docet, non in eo exiſtimandum eſſe diſcrimen habitus & diſpoſitionis conſiſtere, quòd habitus vt cumque ſit diuturnus, & difficilè expellatur à ſubiecto, diſpoſitio autem breui trãſeat, & facilè dimoueatur: ſed in eo quòd has conditiones ſibi vendicent natura ſua, ac ex propria ſpecie, quæ neceſſariò diuerſa eſſe debet. Neque enim ſpecies vlla ex natura propria ſibi vendicare poteſt oppoſitas conditiones, vt diuturna ſit & non diuturna, facilè expellatur, & non facilè. Itaque ex cauſſis propriis, ac per ſe facilè aut difficilè potentibus expulſionem è ſubiecto, iudicandum eſſe ait D. Thomas, ſit ne qualitas diſpoſitio, an habitus: etſi per accidens aliquando eueniat, vt quæ natura ſua facilè abiici poteſt, diuturna ſit, & difficilè abiiciatur, & quæ natura ſua diuturna eſt, & difficilè expellitur, ob aliquam aliam cauſſam facilè dimoueatur. *Partem affirmantem teſte D. Tho. magis eſſe conſonam doctrinæ Ariſtotelis.*

ESSE autem eam mentẽ Ariſtotelis duobus potiſſimum argumentis pro D. Tho. probat Caietanus in Prædicamentis. Vno, quia Ariſt. in afferendis habituum & diſpoſitionum exẽplis, nullam qualitatem numerauit inter habit⁹, niſi quæ habeat cauſſas per ſe difficilis expulſionis ex ſubiecto, nullã inter diſpoſitiones, niſi quæ per ſe, & natura ſua facilè abiiciatur. Altero, quia idem loco eodẽ perſpicuè ait, ſcientiã eſſe habitũ, etiã ſi quis ea mediocriter ſit inſtructus: quod ſanè non dixiſſet, ſi imperfectam ſciẽtiam non eſſe habitũ credidiſſet. Tertium argumentum deſumi poteſt ex D. Tho. 1. 2. q. 50. quòd Ariſtot. ibidem non audeat dicere, diſpoſitionem tẽporis diuturnitate fieri habitum, ſed vocari poſſe ὡς ἕξιν, hoc eſt, vt habitũ: quaſi apertiùs diceret conſequi poſſe quidem tẽporis longinquitate modum quemdam & ſimilitudinem habitus, at nunquam re vera poſſe tranſire ex diſpoſitione in habitum. Atq; hæc ſententia, vt in ſe verior, & Ariſtotelis doctrinæ accommodatior, nobis ſemper probata eſt, & nunc etiam probatur, *Vt probet pro D. Th. Caietanus hanc eſſe mentem Ariſtotelis. Primo. Secundo.* *Art. 1. ad ſecundum.* *Approbatio huius ſententiæ.*

Impugnatio & defenſio ſententiæ D. Thomæ.

SECTIO II.

Quæ contra eandem opponi poſſunt. Primo.

NON deſunt tamen quæ contra eam obiiciantur. Nã præter argumenta, quibus prior opinio confirmata eſt, alia non leuia ſe offerunt.

PRIMVM, non videri differentias eſſentialiter cõſtitutiuas habitus & diſpoſitionis, quod habitus natura ſua, & ex cauſſis per ſe, aut nullo modo, aut difficilè diuelli poſſit, diſpoſitio autem facilè. Id enim commune eſt aliis pleriſque qualitatibus, quæ in habitibus & diſpoſitionibus non numerantur, vt videre eſt in potentiis naturalibus, & in primis quatuor qualitatibus.

DEINDE, quòd virtutes, quæ in habitibus numerantur ab Ariſt. tam facilè amittantur, quàm vitia contraria acquiruntur: id quod ex ipſa virtutis natura videtur prouenire, cùm virtus in rebus difficilibus verſetur, vt Philoſophi vno ore docent.

TERTIO, quod errores numerandi omnino videantur in habitibus, cum ſcientiis contrarij ſint, ac proinde ſub eodem proximo genere collocandi videantur: & tamen natura ſua facilè amoueri poſſunt, cùm innitantur principiis malè intellectis, etſi nonnunquam difficilè dimoueantur propter naturam & conditionem ſubiectorum.

Soluuntur in primis argumenta prioris ſententiæ.

SED hæc facilè diluuntur. Nam in primo prioris ſententiæ argumento nihil eſt difficultatis. Dicuntur enim habitus & diſpoſitio vna ſpecies non identitate eſſentiæ propriæ, ſed participatione naturæ communis, qua à cęteris immedietatis ſpeciebus qualitatis diſtinguũtur, quo pacto Porphyrius ait: *plures homines participatione ſpeciei eſſe vnũ hominem.* Quamquam & aliter reſponderi poteſt, eodem tamen ſenſu: cùm Ariſtoteles dixit habitũ & diſpoſitionem eſſe vnam ſpeciem, nomine vnius ſpeciei intellexiſſe primam, quod patet ex ſequentibus: hoc enim ordine numerantur cæteræ ſpecies nomine generum. Alterum genus qualitatis eſt, id eſt, ſecundum: tertium genus, quartum genus. Eſt enim familiare Græcis, familiarius etiam Hebræis nomen vnius pro primo ſumere, vt cum Moſes ait, *Factum eſt veſpere & mane dies vnus*, id eſt, primus.

In Iſagoge ca. de Specie.

Vnum frequẽter accipi ſolere pro primo.

Geneſis. 1.

AD ſecundum dices, actu quidem facilè & difficilè auelli, accidentarium eſſe habitibus & diſpoſitionibus: at eſſe tale, vt ex natura ipſa aliud ſibi vendicet difficilè auelli poſſe, aliud facilè, non eſt illis accidentarium, ſed eſſentiale.

AD tertium, iam ex dictis patet dicendum eſſe, ſi propriè quidem loquendum eſt, numquam diſpoſitionem fieri habitũ, aut ſimpliciter & abſolutè vocari habitum, ſed vt habitum, quo pacto loquitur Ariſtoteles: at impropriè poſſe dici habitum, ſi temporis decurſu in modum naturæ corroborata ſit, vt de febri habituali dictum eſt. Vnde nata eſt diſtinctio, qua habitus & diſpoſitiones apud quoſdam diuidi ſolent in habitus & diſpoſitiones ſecundum eſſentiam, & ſecundum modum: quorum illa ita ſunt affecta ad ſe inuicem, vt nunquam alterum fiat ex altero: hæc verò ita, vt ſæpe alterũ in alterum cõmutetur.

Diſtinctio habituum & diſpoſitionum apud quoſdã vſurpata.

AD quartum dicendum eſt, durã eſſe admodũ eam expoſitionem

omnem

omnem habitum eſſe diſpoſitionem, id eſt, fuiſſe, & tamen non omnem diſpoſitionem eſſe habitum, id eſt, fore: præſertim cùm prior harum propoſitionum ſit falſa. Senſus ergo loci eſt, omnem habitum eſſe diſpoſitionem, ſumpto latiùs nomine diſpoſitionis ad ſignificandum commune genus habitus & diſpoſitionis preſsè acceptæ, quo eodem modo ſumit Ariſtoteles, diſpoſitionis, verbum in explicando ſecundo qualitatis genere. Cùm enim primum genus ſit innominatum, ſignificari ſolet nomine huius vel illius ſpeciei latiùs ſumpto. Interdum enim dicitur habitus, interdum diſpoſitio, tametſi ſæpiùs appellatur diſpoſitio quàm habitus, propter imperfectionem naturæ genericæ, cui aptiùs accommodatur nomen imperfectioris ſpeciei. Eſt autem diſpoſitio hoc modo accepta qualitas inſenſibilis & acquiſita, quæ ſi natura ſua difficilè auellatur, erit habitus: ſi facilè, diſpoſitio preſsè accepta. *Vera expoſitio loci Ariſtot.* *Definitio primæ ſpeciei generatim ſumptæ.*

Textu 17. Hoc pacto ſumitur diſpoſitio 2. Top. cap. 2. cùm Ariſtoteles ait: *diſpoſitionem eſſe genus diſciplinæ*, & 7. Politicorum cap. 1. cùm ſcribit: *optimas diſpoſitiones eò eſſe præſtantiores, quò ſunt præſtantioris ſubiecti*, & 7. Phyſ. c 3. cùm dicit: *habitum eſſe diſpoſitionem perfecti ad optimum*, id eſt, naturæ omninò iam perfectæ ad perfectam operationem: non perficitur enim omninò natura (intellige autem per modum naturæ, hoc eſt, per modum principij, vt excludantur actus) niſi per habitus: potentiæ enim ſunt in natura quantumcumque imperfecta: diſpoſitiones autem ſpecialiter acceptæ: etſi perficiunt per modum naturæ, non perficiunt tamen omninò ac perfectè. Aduerte autem obiter, non definiri eo loco habitum vniuersè, ſed pro operatiuis tantùm, nec pro omnibus operatiuis, ſed pro bonis duntaxat, quas virtutes appellamus. *Exponitur definitio habitus ex 7. Phyſicorum.*

Textu 25. Significatvr etiam nomine habitus idem commune genus innominatum hoc libro, cap. 20. cùm Ariſtoteles ait: *habitum eſſe diſpoſitionem qua aliquid benè, aut malè ſe habet ad ſe, vel ad alterum.* In hac tamen definitione diſpoſitionis nomen latiſſimè ſumitur: nempe vt eſt commune quippiam diſpoſitioni partium in toto, quæ pertinet ad prædicamentum quantitatis, diſpoſitioni partium in loco, quæ pertinet ad Predicamentum ſitus, & diſpoſitioni huius prædicamenti propriæ. Addit autem *benè aut malè*, ad determinandum commune illud ad primam ſpeciem qualitatis. Denique addit: *ad ſe, vel ad alterum*, vt ſignificentur duo habituum, aut diſpoſitionum genera: vnum quo res non diſponitur immediatè ad operandum, ſed in ſeipſa: cuiuſmodi eſt ſanitas & morbus, & pulchritudo & fœditas in corpore, gratiàque, & quorundam ſententia peccati macula in anima, tametſi priora exempla non continent ſimplices qualitates: alterum quò res immediata diſponitur ad operandum. *Nomine etiã habitus idem commune genus exprimi.* *Exponitur alia definitio.* *Triplex diſpoſitio.*

Ad primùm autem ex adiunctis argumentis dicendum eſt, natura ſua facilè aut difficilè dimoueri poſſe, non eſſe differentias eſſentialiter conſtitutiuas habitus & diſpoſitionis, quæ nobis ignotæ ſunt, ſed eas indicare: non abſolutè tamen, ſed quatenus ipſa cernuntur in genere illo innominato diſpoſitionis latè acceptæ. *Ad argumẽta addita hac ipſa ſect. contra approbatam ſententiam reſpondetur.*

Ad

Cur virtutes difficilè acquiramus, amittamus facilè.

Vitia modo contrario.

Naturæ noſtræ deprauatio Philoſophis fuit ignota.

In ſtatu purè naturali idē nobis eueniret.

Ad ſecundum dicito, virtutes difficilè acquiri, & facilè amitti in nobis propter deprauationem naturę, in qua pars ſenſitiua rationi rebellis eſt: quemadmodum vitia quæ cōtra naturam rationalem ſunt, ob eandem naturæ deprauationem facilè à nobis acquiruntur, & difficilè amittuntur, non tamen difficilè acquiri, & facilè amitti ſpectata natura ipſarum virtutum, & eius, quod in nobis præcipuum eſt: ſunt enim conſentaneæ naturæ rationali ex propria ipſarum conditione & natura, vnde eſt illud quod plerique ſapientes ſcribunt: Congenita nobis eſſe à natura virtutum ſemina, quibus ſi cultus adhibeatur, magnum ex illis prouentum colligendum. Atque id quod dicimus de virtutibus & vitiis in ſtatu naturæ deprauatæ propter peccatum primorum parentum, intelligendum eſt in ſtatu purè naturali, quem ſolùm agnouerunt Philoſophi: æquè enim nobis difficilis acquiſitio, & facilis amiſſio eſſet virtutum, ſi in puris naturalibus naſceremur, atq; nunc eſt, cùm naſcimur rectitudine illa primæua naturæ humanæ destituti, qua Dei dono maximo pars ſenſitiua rationali ad nutum obediebat.

Errorem non eſſe habitum preſsè ſumptum.

Obiectio.

Soluitur.

Ad tertium negandum eſt, errorem collocari ſub eodem proximo genere ſub quo ſcientia. Diuiditur enim primùm diſpoſitio generaliter accepta in habitum, & diſpoſitionem ſpecialiter ſumptam: deinde habitus in ſcientias & virtutes, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi: poſteà diſpoſitio in errores, vitia moralia, & aliàs huius generis qualitates. Quòd ſi quis obiiciat, ſi vnum contrarium ſit habitus, alterum quoque fore habitum: tùm ſolùm id concedēdum eſt, cùm contraria ſunt ſub eodem immediato genere, quod non accidit in ſcientia & errore.

De cæteris tribus complicationibus.

Sectio III.

In cæteris complicationibus non dari ſpecificā diſtinctionem.

Probatur in 2. ſpecie.

De cæteris tribus complicationibus naturalis potentiæ & impotentiæ, patibilis qualitatis & paſſionis, figuræ ac formæ alia ratio eſt, atque de habitu & diſpoſitione. Nā quod attinet ad potentiam & impotētiā, ſiue naturalem vim & imbecillitatem, etſi non deſunt qui alteram ab altera ſpecie differre dicant: ſi quis tamen vel paululū aduertat animū, perſpicuè intelliget ſolo accidentario diſcrimine diſtingui. Primū quia naturalis potentia eo loco dicitur qua facilè quæq; res agit aut reſiſtit: impotētia autem, ſeu imbecillitas naturalis quæ ægrè ſeu difficilè: facilè autem & difficilè aliquid agere, aut alicui reſiſtere, perſpicuè cernuntur ad eādem potentiam ſpecie pertinere, vt facilè & difficilè, ſeu ægrè videre & audire. Neque enim facultas videndi & audiendi pueri, & ſenis differunt ſpecie, ſed ſolo vigore & imbecillitate, quod idem perſpicuè cernitur in facultate hominis à natura ſani, qua facilè morbis reſiſtit, & imbecillitate valetudinarij, qua ægrè & cum difficultate id facit. Deinde quia facultates naturales ſuis operationibus diſtinguūtur, ita vt ſi operationes non differunt ſpecie, neque ipſæ facultates ſpecie differant: ſiquis autem dicat, facilè aut ægrè aliquid agere, aut agenti reſiſtere, differre inter ſe ſpecie, cùm apertè differant ſolis gradibus, vt ſic dicam, perfectiùs & imperfectiùs agendi aut reſiſtendi?

Qvod

Obiectio.

Qvod ſi quis obiiciat, potentiã audiendi eſſe impotentiã videndi,& contra potentiam videndi eſſe impotentiam audiendi:at potentias vidẽdi & audiendi differre ſpecie,quemadmodum & earum operationes, ergo potentiam & impotentiam videndi & ſimpliciter audiendi differre ſpecie, atque ita rem habere in cæteris, negandum eſt quod aſſumitur: non enim per potentiam videndi ægrè audimus,aut per potentiam audiendi,ægrè videmus,ſed nullo modo per illam quidem videmus,per hanc verò audimus:impotentia autem non dicitur loco citato eſſe id quo agere non poſſumus, ſed quo non facilè. Ac meritò quidem,nam impotentia illa pura non eſt ens,ſed negatio entis. Itaque potentia ad actum vnius ſpeciei, non eſt impotentia ad actum alterius ſpeciei:ſiue impotentia ſumatur pro pura impotentia, quæ eſt non ens, ſiue pro potentia,qua ægrè agere poſſumus eundem actum:ſed eadem potentia,cùm imperfecta eſt, & ægrè poteſt in proprium actum prodire, tum dicitur impotẽtia,ſeu potiùs imbecillitas.

Diluitur.

In tertia ſpecie dari diſtinctionem ſpecificam, vt probari poſſit ab aliquo.

Qvod verò attinet ad patibilem qualitatem & paſſionem, quarum illa diu durat, hæc breui tranſit:dicat aliquis fortaſsè idem ſentiendum eſſe de earum diſtinctione, atque de diſcrimine habitus & diſpoſitionis. Quamuis enim concedatur,diuturnam durationem & breuem tranſitum non diſtinguere ſpecie qualitates huius complicationis:at tale eſſet vt ſibi vendicet natura ſua diuturnitatem,& tale vt ex natura propria breuem tranſitum: hoc ſanè non minùs videtur diſtinguere ſpecie qualitates huius generis, quàm facilè & difficilè dimoueri natura ſua à ſubiecto, diſtinguit ſpecies primi generis. Atque exempla ſunt in promptu. Nam ſonus campanæ, quia natura ſua breui tranſit,ſpecie diſtinguitur ab eiuſdem colore, qui ſuaptè conditione diu durat:& lumen productum à Sole apud nos,quia eiuſmodi eſt, vt diu non permaneat, ſpecie diſtinguitur à luce, quæ ſoli congenita eſt,& ſic res ſe habet in cæteris.

Vera ſententia.

Non ita tamen ſentiemus, ſi rem diligentiùs expendamus.Nam etſi qualitates tertij generis,quæ natura ſua diuturnæ ſunt,& ex alterius coporis preſentia non pendent, non poſſint eiuſdem ſpeciei eſſe cum iis quæ natura ſua breui tranſeunt, aut pendent ex alterius corporis præſentia:tamen non hoc requiritur ad diſtinctionem patibilis qualitatis & paſſionis. Namque in vna & eadem ſpecie ponit Ariſtoteles diſcrimen paſſionis & patibilis qualitatis: vt in rubore ex verecundia emergente,& à natiuitate inſito: in pallore item ex metu contracto, & ex ipſa corporis conſtitutione. Quin etiam lux Solis,quia perennis eſt,patibilis qualitas dicitur: Lunæ verò quia ex vario aſpectu Solis continenter mutatur, & interdum terræ interiectu prorſus tollitur,paſſio eſt non patibilis qualitas. Non diſtinguitur ergo paſſio à patibili qualitate,niſi tanquam à qualitate diuturna breui tranſiens: quod diſcrimen accidentarium eſt,non ſpecificum.

Lux Solis qualitas patibilis.

Lunæ paſsio.

Eadem ratio diſcriminis eſt inter figuram & formam.Nam vna & eadem qualitas reſultans ex terminatione magnitudinis, ſi conſideretur Mathematico more, dicitur figura: ſi phyſicè dicitur forma. Atque hæc de qualitate ſint ſatis.

Fonſ.in Met.to.2.

CAPITIS DECIMIQVINTI EXPLANATIO.

A*D aliquid dicuntur.* Agit de diſtinctione relatorum:ac primùm quidem de iis,quę per ſe referuntur,quorum tria eſſe genera ſtatim initio conſtituit,eáque familiaribus exemplis explicat, dicturus poſtea breuiſſimè de iis,quæ ſunt relata per accidens.

Relatorũ per ſe tria genera.

b *Ac prima.* Exponit propoſita relatorum genera per fundaméta relationũ,docétque ea relata pertinere ad primum genus,quorum relationes fundantur in numero,aut vnitate,quæ eſt principium numeri. Cùm autem tribus modis id fieri poſſit(aut enim altera correlatiuorum relatio fundatur in numero,altera in vnitate,aut vtraque in numero, aut vtraque in vnitate) miſſo tantiſper tertio modo,priores duos ſic explicat. Quædam relatiua huius generis dici ex numero, ſeu,ꝙ idem eſt,ratione numeri,idque aut ſimpliciter id eſt, indefinitè, aut definitè:& vtrouis modo vel ad ipſos,hoc eſt, ad numerũ indefinitè, aut definitè ſumptum, vel ad vnũ definitè etiam, aut indefinitè acceptum. Ea relatiua dicuntur ex numero definitè ſumpto, quorum nominibus ſignificatur certa ſpecies numeri, cuiuſmodi eſt duplum, cuius correlatiuum eſt dimidium:ſignificat enim relationem duorũ ad vnum, quæ etiã cõuenit numero reſpectu numeri,vt quaternario

Expoſitio relatorum per ſua fundamẽta.

Primum genus eorũ quorum fundamentum eſt numerus aut vnitas.

ΚΕΦ. ΙΕ΄.

Πρός τι λέγεται, τὰ μὲν, ὡς διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ, καὶ τριπλάσιον πρὸς τὸ τριτημόριον, καὶ ὅλως πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοστημόριον, καὶ ὑπερέχον πρὸς ὑπερεχόμενον. τὰ δ' ὡς θερμαντικὸν πρὸς θερμαντὸν, καὶ τμητικὸν πρὸς τμητὸν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν πρὸς τὸ παθητικὸν, τὰ δ' ὡς τὸ μετρητὸν πρὸς τὸ μέτρον, καὶ τὸ ἐπιστητὸν πρὸς ἐπιστήμην, καὶ αἰσθητὸν πρὸς αἴσθησιν. λέγεται b δὲ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ἀριθμὸν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ὡρισμένως πρὸς αὐτοὺς, ἢ πρὸς ἕν: οἷον, τὸ μὲν διπλάσιον πρὸς ἓν ἀριθμὸς ὡρισμένος: τὸ δὲ πολλαπλάσιον, κατ' ἀριθμὸν πρὸς ἓν οὐχ ὡρισμένον δὲ, οἷον τόνδε, ἢ τόνδε. τὸ δὲ c ἡμιόλιον πρὸς τὸ ὑφημιόλιον κατ' ἀριθμὸν πρὸς ἀριθμὸν ὡρισμένον: τὸ ἐπιμόριον πρὸς τὸ ὑπεπιμόριον κατὰ ἀόριστον, ὥσπερ τὸ πολλαπαάσιον πρὸς τὸ ἕν. τὸ d δ' ὑπερέχον πρὸς τὸ ὑπερεχό *Tex.20.*

reſpectu binarij,quia ita ſe habẽt quatuor ad duo ad vnũ.Ea verò dicuntur ex numero indefinitè ſumpto,quorum nominibus non ſignificatur certa ſpecies numeri,ſed ſolum innuitur multitudo aliqua, cuiuſmodi eſt multiplex, quòd eſt genus dupli:multiplex.n.cuius correlatiuum eſt ſubmultiplex,ſignificat relationem multorum ad vnum,quæ etiam conuenit numero reſpectu numeri, vt patet in ſpeciebus multiplicis,duplo ſcilicet triplo,quadruplo, &c. omnes enim huiuſmodi ſpecies dicuntur de numero non ſolum reſpectu vnitatis, ſed etiam reſpectu numeri: cùm videlicet ita ſe habet numerus ad numerum, vt numerus ad vnitatem, quemadmodum de duplo dictum eſt:ad ea enim,ad quæ ſpecies referuntur, genus etiam referatur neceſſe eſt. Atque his duobus exemplis, dupli inquam, & multiplicis vtitur Ariſtoteles ad explicanda relatiua, quæ numeri ratione ad vnum dicuntur.In quibus exemplis illud intelligendum eſt,vnum illud, ad quòd duplum dicitur,definitum quoque eſſe ac certum,cùm ſemper ſit dimidiũ, idémque accidere in aliis ſpeciebus multiplicis.Triplum enim refertur ad tertiam partem,quæ dicitur,ſubtriplum,quadruplũ ad quartam, quæ dicitur ſubquadruplum, & ſic deinceps.At vnum, ad quod refertur multiplex, non eſt definitum & determinatum,quia non eſt certa aliqua pars, vt dimidia,aut tertia, &c. ſed aliqua ex partibus indefinitè ſumpta.

c *Seſquialterum.* Quo pacto relatiua dicantur ratione numeri ad numerum docet Ariſtoteles exemplo ſeſquialterius, & ſuperparticularis, quod eſt genus ſeſquialterius. Nam ſeſquialterum,cùm ſignificet tantumdem & dimidium, quæ relatio primum cernitur inter tria & duo) refertur ratione numeri definiti ad numerum definitum, nempe ad ſubſeſquialterum, quod eſt eius correlatiuum: quod

quod idem dicendum eſt de ſeſquitertio, ſeſquiquarto, & cæteris deinceps ſpeciebus ſuperparticularib. quæ referuntur ad ſubſeſquitertium, ſubſeſquiquartum, & cætera deinceps correlatiua: ſignificat enim ſequitertium tantumdem & tertiam partem (quæ eſt proportio quatuor ad tria) ſeſquiquartum verò tantumdem & quartam partem (quæ eſt proportio quinque ad quatuor) & ita deinceps. At ſuperparticulare quoque eſt genus ſeſquialterius, ſeſquitertij, ſeſquiquarti, & ſequentium ſpecierum, cùm ſignificet tantumdem, & vnam præterea partem aliquotam, nullam certam partis ſpeciem deſignando, nec dimidium, nec tertiam, quartámve, aut aliam deinceps, quæ ab aliqua numeri ſpecie denominetur: non dubium eſt, quin dicatur ex numero indefinito ad numerum indefinitum quemadmodum de multiplici dictum eſt.

Tex. 20.

CAPVT XV.

AD aliquid a alia dicũtur, vt duplũ ad dimidiũ, & triplũ ad tertiam partem, & in ſumma multiplex ad multiplicis partem, & exceditur. Alia, vt calefactiuũ ad calefactibile, ſectiuũ ad ſecabile, & vno nomine actiuum ad paſſiuũ. Alia, vt menſurabile ad menſurã, & ſcibile ad ſcientiã, & ſenſibile ad ſenſum. Ac b *prima quidẽ ex numero dicuntur, aut ſimpliciter, aut definitè ad ipſos, aut ad vnum. Verbi cauſſa, duplum ad vnũ numerus eſt definitus: multiplex autẽ, ratione quidem numeri ad vnũ dicitur, non tamẽ definiti, vt huius, aut illius. Seſquialterum* c *verò ad ſubſeſquialterum ratione numeri ad numerum definitũ: at ſuperparticulare, ad ſubparticulare ratione indefiniti dicitur, quemadmodum multiplex ad vnum. Excedens* d *autem ad id, quod exceditur,*

Nec dubitare quiſquam debet de ſubparticulari, quod eſt correlatiuum, ſuperparticularis, reſpondeat ne illi viciſſim per numerũ, an per vnitatem. Nam cùm ſubparticulare dicatur illud, quòd ab altero vna tantùm aliquota ſui parte ſuperatur, neceſſariò per numerũ dicitur: ſiquidem vnitas non habet partem, ne iam ſit numerus.

ATQVE id, quod dictum eſt de ſuperparticulari & ſpeciebus eius, dicendum eſt de ſuperpatiente eiuſque ſpeciebus. Species enim ſuperpartientis ratione definiti numeri ad definitum numerum dicuntur: genus autem ipſum ratione indefiniti ad indefinitum. Superpartiens enim dicitur id, quod continet tantumdem, & aliquot item partes aliquotas non efficientes vnam aliquotam: cuius ſpecies ſunt, ſuperbi partiens, quod continet tantumdem, & duas eiuſmodi partes: ſupertripartiens, quod tantumdem & tres, atque ita deinceps. Vnde patet, idem quoque dicendum eſſe de reliquis duobus generibus excedentis rationali proportione: quorum alterum vocatur multiplex ſuperparticulare, alterum mutiplex ſuperpartiens, déque eorum ſpeciebus, quas nunc perſequi non eſt neceſſe, cùm earum cognitio aliunde petenda ſit: ſunt enim ſuo modo compoſita ex prædictis generibus. Itaque cùm ſint quinque ſpecies excedentis rationali proportione (quæ ſola in numeris excedentibus cernitur) nempe multiplex, ſuperparticulare, ſuperpartiens, multiplex ſuperparticulare, & multiplex ſuperpartiens: primum quidem genus cum ſuis ſpeciebus dicuntur ratione numeri ad vnum: reliqua verò quatuor, eorumque ſpecies ratione numeri ad numerum: ita tamen vt genera dicantur ratione numeri indefiniti ad indefinitum numerum, omnes autem ſpecies ratione definiti ad definitum. *Quinque ſpecies excedentis rationali proportione.*

Geneſius in verſione Alexandri. QVOD ad verba attinet, etſi illud ἐπιμόριον indifferens videatur ad ſignificandum id, quod alterum excedit parte aliqua vna aut pluribus, eodémque modo verbum ὑπεπιμόριον ad ſignificandum quicquid ſiue vna tantum, ſiue pluribus ſuperatur: tamen quia exempla ſeſquialterius, & ſubſequialterius, quæ Ariſtoteles præmiſerat, ad genera ſubparticularis, & ſuperparticularis pertinent, quæ vnius tantùm partis exceſſum aut defectum ſignificant: ideò potiùs reddidimus verba ſubparticularis & ſuperparticularis (quod verus intepres, doctúſque Geneſius Sepulueda prudentes fecerunt) quàm ſubpartientis & ſuperpartientis, quod fecit Beſſario. *Ratio verſionis.*

d *Excedens autem.* Excedẽs non ſumitur hoc loco pro adæquato genere quem *Excedens pro quo ſumatur hoc loco.*

quæ illarum ſpecierum, quas nunc commemorauimus, ſed pro alio quodam ſuperiori genere, quod complectitur excedentia omnia, ſiue ea rationali proportione, ſiue irrationali ſua correlatiua reſpiciant: verbi cauſſa omnes numeri maiores excedunt minores rationali proportione, quia vnitas eſt communis menſura eorum omnium: at non omnis magnitudo maior excedit minorem eiuſmodi proportione, ſed interdum irrationali. Nam etſi omnis maior magnitudo, quæ denominatur ab ea ſpecie partium, à qua denominatur magnitudo minor, excedit minorem rationali proportione, eo quòd vtraque earum eadem menſura menſuretur, quo pacto ſe habet quadrupedalis magnitudo reſpectu bipedalis, aut tripedalis, menſuratur enim pede. tamen quæ ab eadem ſpecie partium denominari nequit, non excedit minorem proportione rationali, ſed irrationali, quo pacto ſe habet diameter quadrati ad latus.

ὅλως ἀόριστον κατ' ἀριθμόν. ὁ γὰρ ἀριθμὸς σύμμετρος, κατὰ μὴ σύμμετρον δὲ ἀριθμὸν λέγεται: τὸ γὰρ ὑπερέχον πρὸς τὸ ὑπερεχόμενον, τοσοῦτόν τέ, ἐστι καὶ ἔτι. τοῦτο δὲ ἀόριστον: ὁπότερον γὰρ ἔτυχεν. ἐστιν ἢ ἴσον, ἢ οὐκ ἴσον. ταῦτά τε οὖν τὰ πρός τι ἅπαντα κατ' ἀριθμὸν λέγεται, καὶ ἀριθμοῦ πάθη. καὶ e ἔτι τὸ ἴσον, καὶ ὅμοιον. καὶ ταὐτὸ κατ' ἄλλον τρόπον: κατὰ γὰρ τὸ ἓν λέγεται πάντα. ταὐτὰ μὲν γὰρ, ὧν μία ἡ οὐσία: ὅμοια δ' ὧν ἡ ποιότης μία: ἴσα δὲ ὧν τὸ ποσὸν ἕν: τὸ δὲ ἕν, τοῦ ἀριθμοῦ ἀρχὴ καὶ μέτρον. ὥστε ταῦτα πάντα πρός τι λέγεται. κατ' ἀριθμὸν μὲν, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον. τὰ f δὲ ποιητικὰ, καὶ παθητικὰ, κατὰ δύναμιν ποιητικήν τε, καὶ παθητικὴν, καὶ ἐνεργείας τὰς τῶν δυνάμεων, οἷον τὸ θερμαντικὸν πρὸς τὸ θερμαντὸν, ὅτι δύναται: καὶ πάλιν τὸ τερμαῖνον πρὸς τὸ θερμαινόμενον, καὶ τὸ τέμνον πρὸς τὸ τεμνόμενον, ὡς ἐνεργοῦντα: τῶν g δὲ κατ' ἀριθμὸν, οὐκ εἰσὶν ἐνέργειαι, ἀλλ' ἢ ὃν τρόπον ἐν ἑτέροις εἴρηται: αἱ δὲ κατὰ κίνησιν ἐνέργειαι, οὐχ ὑπάρχουσι. τῶν h δὲ κατὰ δύναμιν, καὶ κατὰ χρόνους, ἤδη λέγονται τὰ πρός τι, οἷον τὸ πεποιηκὸς πρὸς τὸ πεποιημένον, καὶ τὸ ποιῆσον πρὸς τὸ ποιησόμενον: οὕτω γὰρ καὶ πατὴρ, υἱοῦ λέγεται πατήρ: τὸ μὲν γὰρ πεποιηκὸς,

Docet ergo Ariſtoteles, excedens in commune, quod vtrunque genus complectitur, eſſe omninò definitum numero, hoc eſt, neque in ſe, neque in quibudam inferiorib. ſuis denominari ab eadem ſpecie partium à qua denominatur id quod exceditur. *Numerus enim* inquit, *commenſurabilis eſt*, nempe cũ quolibet numero: *at illud*, id eſt, excedens in commune, *ex non commenſurabili numero, dicitur*, hoc eſt denominari quidẽ poteſt in omnibus ſuis inferioribus, à numero aliquarum partium, à quibus ipſum menſuretur: ſed tamen non ſemper per huiuſmodi partes erit commenſurabile cum eo, quod exceditur, quantumcunque paruæ illæ ſumantur: *excedens enim tantumdem continet, & aliquid amplius: at hoc*, id eſt, id, quod tantumdẽ continet & aliquid vltra, *indefinitum eſt*, quod mox declarat. *Vt enim inquit, fortè accidit, aut æquale eſt:* id eſt, menſuratur partibus æqualibus iis, quibus menſuratur Id, quod exceditur, vt cernere eſt in omnibus excedentibus rationali proportione, *aut non æquale* id eſt, non æqualibus, vt patet in excedentibus proportione irrationali.

Qvod ad verba attinet illud κατὰ μὴ σύμμετρον δὲ ἀριθμὸν λέγεται nos ſic vertimus *illud verè ex non commenſurabili numero dicitur*, quod ſenſus omninò poſtulet, vt adhibeatur dictio *illud* quæ forſitan ex Græco contextu excidit, dicendumque erat ἐκεῖνο λέγεται.

e *Aequale etiam.* Ex relatis primi generis ea hactenus expoſuit, quorum relationes altera ſaltem ex parte fundantur in numero, nunc explicat ea, quorum relationes ex vtraque parte fundantur in vnitate; tametſi, vt ait, hæc quoque modo aliquo numeri ratione dicantur, quia vnitas eſt principium ac menſura numeri. Quo loco aduerte, ſubſtantiæ nomen accipi pro eſſentia, quippe cùm idem ſiue genere, ſiue ſpecie, ſiue numero non minus reperiatur in prædicamentis

Relata quorũ relationes vtraque ex parte fundantur in vnitate.

Vnitas in qualitate aut quãtitate vt ſit fundamentũ ſimilitudinis & æqualitatis.

tis accidentium, quàm ſubſtantiæ. Aduerte etiam, vnitatem qualitatis & quantitatis pro vnitate ſecundum ſpeciem determinatæ menſuræ ſumendam eſſe: neque enim omnia, quæ communicant in genere etiam ſubalterno qualitatis, aut quantitatis dicuntur ſimilia aut æqualia, immò neque omnia, quæ communicant in ſpecie infima, niſi hæc ſumatur ſecundum eandem latitudinem intenſionis, aut extenſionis, quo pacto corporea æquè alba dicuntur ſimilia, & æquè longa, æqualia. Illud item animaduertendum relata ea, quæ hactenus explicata ſunt, dici inter ſeſe per exceſſum & defectum, ſiue commenſurabilem, ſiue incommenſurabilem, hæc autem per vniformitatem.

Secundum relatorum genus.

f *Actiua autem & paſſiua.* Exponit ſecundum genus relatorum, aitque illa per potentiam actiuam aut paſſiuam dici, aut per actiones, quibus huiuſmodi potentiæ in actum reducuntur: effectiua enim & paſſiua per potentiam dicuntur: efficientia verò & patientia per actiones, quibus aliæ potentiæ agunt, aliæ patiuntur, quæ omnia familiaribus exemplis illuſtrat. Itaque totum hoc genus dicitur formaliter referri, relationib. fundatis in potẽtiis actiuis, aut paſſiuis, aut certè in actionib⁹, qui bus illæ agunt, & hæ patiuntur.

excedit, omnino indefinitum eſt numero. Numerus enim commenſurabilis eſt: illud verò ex non commenſurabili numero dicitur: excedens enim ſi conferatur cum eo, quod exceditur, tantùm quid eſt, & eo amplius: at hoc indefinitum eſt: vt enim fortè accidit, aut æquale eſt, aut non æquale. Atque hæc omnia ex numero dicuntur ad aliquid, & numeri affectiones ſunt: Aequale e etiam ſimile, atque idem modo alio: ex vno enim dicuntur omnia. Namque eadem ſunt, quorum vna eſt ſubſtantia: Similia quorum vna eſt qualitas: Aequalia, quorum quantitas vna: at vnum numeri principium, ac menſura eſt. Ita fit, vt hæc omnia ad aliquid, illa quidem numeri ratione dicantur, non tamen eodem modo. Actiua f autem & paſſiua ex potentia actiua & paſſiua potentiarumque actionibus dicuntur, vt calefactiuum calefactibile, quia poſſunt: rurſúſque calefaciens ad id, quod calefit, & ſecans ad id, quod ſecatur, quia in actu ſunt. Eorum g autem, quæ dicuntur ex numero, actiones non ſunt, niſi quo pacto alibi victum eſt: certè eis cum motu nullæ conueniunt. Iam h quæ ex potentia dicantur ad aliquid, per tempora etiam dicuntur: veluti quod fecit, ad id, quod factum eſt: & id, quod facturum eſt, ad id, quod faciendum: ſic enim & pater filij pater dicitur: hoc enim fecit

Generis huius cum ſuperiore collatio.

g *Eorum autem, quæ dicũtur ex numero.* Antequam abſoluat explicationem huius generis, confert illud cum ſuperiore, docétque in relatiuis primi generis nullas cerni actiones, quemadmodum in relatiuis ſecundi. Quam quã enim numeri dicuntur diuidi, atque in ſe ducti efficere numeros quadratos aut cubicos, & alia huiuſmodi agere aut pati: tamẽ cùm hæc omnia mẽte ac cogitatione tranſigantur, nec re vera attingãt ea quæ numerantur, actiones aut paſſiones numerorum dici non debent, niſi fortaſsè eo modo, quo intellectus dicitur pati à rebus, & res agere in intellectum, vt in libris de Anima traditur, nempe ſine motu: quamquam ne hoc quidem pacto numeri agunt aut patiuntur, cum re vera nihil accipiant, aut producant.

Numeros non eſſe propriè actiuos, aut paſſiuos.

h *Iam quæ ex potentia dicantur.* Docet relatiua, quæ ex potentia dicuntur, per differentias etiam temporis præteriti & futuri poſſe diſtingui. Nam etſi ſunt quædam, quæ nullum certum tempus innuunt, vt calefactiuum & calefactibile: plerumque tamen innuunt præteritum aut futurum, vt patet exemplis hic adductis. Non meminit autem in hac diſtinctione eorum quæ adſignificant tempus præſens, cuiuſmodi ſunt calefaciens & id, quod calefit, quia huiuſmodi relata ab actu potiùs, quam à potentia dicuntur. Sed cùm ea, quæ innuunt tempus præteritum aut futurum, ab actu etiam præterito, aut futuro dici videantur, cur hæc per potentiam referri dicta ſunt? nempe, quia in his non actus, ſed ſola po-

ſentia exiſtit in rerum natura, vt fundamentum relationis eſſe poſſit.

i *Sunt etiam nonnulla.* Reuocat ad relatiua, quæ ex potentia dicuntur, ea, quæ dicuntur ex priuatione, potentiæ, vt impoſſibile & inuiſibile: hæc enim etſi reuera non ſunt relatiua, tamen, quia relationum priuationes ſignificant, ad relatiua reduci debent, præſertim cum habeant quodammodo correlatiua, quæ ſibi ex altera parte reſpondeant: impoſſibile enim alicui impoſſibile dicitur, & inuiſibile alicui inuiſibile.

Tertium relatorum genus.

k *Ea igitur.* Exponit relatiua tertij generis collationu ipſorum cum iis, quæ ad primam & ſecundum genus pertinent. Diſcrimen in eo poſitum cum iis, quæ omnia, quæ pertinent ad primum & ſecundum genus, ideo dicuntur ad aliquid, quia eorum quodque, ideo ipſum, quod eſt, ad aliud dicitur: non autem, quia aliud ad ipſum, hoc eſt, quia vnumquodque eorum habet fundamentum ſuæ relationis in ſe, & non in ſuo correlatiuo: id quod ex eo patet, quia duplum & dimidium in ſeipſis habent, quare inuicem referantur, eodémq; modo calefaciẽs & id, quod calefit, atque ita res habet in cęteris (quo enim pacto egens habet fundamentum ſuæ relationis in ſe, & non potius in patiente, poſt explicabitur) at in iis, quæ ad tertium genus pertinent, aliter dicendum eſt. Etenim menſurabile non dicitur menſurabile per fundamentũ relationis, quod in ipſo ſit, ſed in menſura: id quod docet in ſpeciebus menſurabilis, vt in ſcibili, intelligibili, & aſpectabili, ſeu viſibili: quo loco vtitur exemplis eorum, qui putabant intellectum & ſenſum eſſe rerum menſuras. Res enim, quæ ſciuntur, intelliguntur & videntur, ab actibus ſciendi, intelligendi, & videndi, à quibus realiter non attinguntur, dicuntur ſciri, intelligi, & videri, atque adeo ſcibiles, intelligibiles, & viſibiles.

πεποιηκός, τὸ δὲ πεπονθός τι ἐστιν. ἔτι i ἐνία κατὰ στέρησιν δυνάμεως, ὥσπερ τὸ ἀδύνατον καὶ ὅσα οὕτω λέγεται, οἷον ἀόρατον. τὰ k μὲν οὖν κατ' ἀριθμὸν, καὶ δύναμιν λεγόμενα πρός τι, πάντα ἐστὶ πρός τι, τῷ ὅπερ ἐστὶν ἄλλου λέγεσθαι * αὐτό ἐστιν, ἀλλὰ μὴ τῷ ἄλλο πρὸς ἐκεῖνο. τὸ δὲ μετρητὸν, καὶ τὸ ἐπιστητὸν, καὶ τὸ διανοητὸν, τῷ ἄλλο πρὸς αὐτὰ λέγεσθαι, πρός τι λέγεται. τό, τε γὰρ διανοητὸν σημαίνει, ὅτι ἐστὶν αὐτοῦ διάνοια. οὐκ l ἔστι δ' ἡ διάνοια πρὸς τοῦτο, οὗ ἐστὶ διάνοια: δὶς γὰρ ταυτὸν εἰρημένον ἂν εἴη. ὁμοίως δὲ καὶ τινός ἐστιν ἡ ὄψις, οὐχ οὗ ἐστὶν ὄψις, καίτοι ἀληθὲς τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλὰ πρὸς χρῶμα, ἢ m πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον. ἐκείνως δὲ, δὶς τὸ αὐτὸ λεχθήσεται, ὅτι ἐστὶν ὄψις, οὗ ἐστὶν ἡ ὄψις. τὰ μὲν νῦν καθ' ἑαυτὰ λεγόμενα πρός τι, τὰ μὲν οὕτω λέγεται: τὰ n δὲ, ἂν τὰ γένη αὐτῶν ᾖ τοιαῦτα, οἷον, ἡ ἰατρικὴ τῶν πρός τι, ὅτι τὸ γένος αὐτῆς ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι τῶν πρός τι. ἔτι καθ' ὅσα τὰ ἔχοντα λέγεται πρός τι, οἷον ἰσότης, ὅτι τὸ ἴσον, καὶ ὁμοιότης, ὅτι τὸ ὅμοιον. τὰ o δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον, ἄνθρωπος πρός τι, ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ διπλασίῳ εἶναι, τοῦτο δ' ἐστὶ, τῶν πρός τι: ἢ τὸ λευκὸν, εἰ τῷ αὐτῷ συμβέβηκε διπλασίῳ, καὶ λευκῷ εἶναι.

* *Legendum v. detur ὅπερ ἐστιν. vt ſit repetitio Ariſtoteli familiaris in hac matria verbáque cohæreant.*

Aliter poteſt hic locus exponi, vt dicamus hoc intereſſe inter tertium genus, & duo ſuperiora, quòd illa ex vtraque parte à ſuis formis habeant denominationem, veluti duplum à duplicitate, dimidium à dimidietate, agens ab actione, & patiens à paſſione. At in tertio genere, etſi vnum denominatur à ſua forma, vt menſura à menſuratione, ſcientia ab actu ſciendi, intellectus ab intelligendi, & viſus à videndi: alterum tamen non denominatur à forma ſua, ſed à ſuo correlatiuo; vt menſurabile à menſura, ſcilibe à ſcientia, intelligibile ab intellectu, & viſibile à viſu: quæ expoſitio planior eſt, & menti Ariſtotelis forſitan accommodatior.

Potẽtias quatenus tales nõ referri ad ſubiecta, ſed ad obiecta.

l *Non eſt autem intellectus ad hoc, cuius eſt intellectus: bis enim idem dictum eſſet.* Docet obitur; intellectum, aſpectum, & alias ſimiles potentias, quatenus eiuſmodi ſunt, non referri ad ſubiecta, quibus inhærent, ſed ad obiecta, circa quæ verſantur, alioqui quatenus tales ſunt, duplicem eſſentiam haberent, quod fieri nequit,

quit,

quit, tamenſi verum eſt, hæc omnia, quatenus accidentia, quædam ſunt, ad ſua ſubiecta referri.

m *Aut ad aliquid tale refertur. Illo verò modo bis idem dicitur: quia aſpectus inquam eius ſit.* Hoc ait Ariſtoteles propter lucem, quæ cùm re vera color non ſit, cadit tamen ſub aſpectum. Itaque obiectum potentiæ videndi eſt aliquid commune colori & luci. *Obiectum viſiue potentiæ.*

n *Partim ſi genera eorum ſint talia: quo pacto Medicinæ in iis, quæ genus eſt illius.* Addit alia duo genera relatorum per ſe, quorum alterum eſt eorum, quæ referuntur per ſua genera, vt Medicina per ſcientiam: Medicina enim non dicitur alicuius ſcientia, quod idem in Prædicamentis de Grammatica, & Muſica dictum eſt. Numerantur autem hæc in relatis per ſe, quia cùm genus ſit intimum ſpeciebus, quæcumq; ſpeciebus per genera conueniunt, per ſe illis cõuenire cenſenda ſunt. Alterum genus eſt eorum, quæ per ſua concerta referuntur, vt æqualitas per æquale, & ſimilitudo per ſimile. Nam etſi hæc non ſunt relatiua, ſed relationes, quibus relatiua referuntur: tamen ratione ipſorum relatiuorum dicuntur relatiua, atque adeo relatiua per ſe, quòd nihil differant ſecundum eſſentiam à relatiuis. æqualitas enim & æquale eamdem eſſentiam dicunt, eodémque modo ſimilitudo & ſimile. Illud tamen aduerte, etſi abſtracta non referuntur niſi ratione concretorum: tamen ratione ſui terminari: terminatur enim paternitas ratione ſui ad filium, & viciſſim filiatio ad patrem: item ſimilitudo huius ſimilis ad illud & illius ad hoc.

Duo alia genera relatorum per ſe. — *Primum.* — *Secundum.*

fecit illud paſſum quid eſt. Sunt i *etiam nonnulla, quæ ex potentiæ priuatione dicantur, vt impoſſibile, & quæcunque hunc in modum dicuntur, veluti inuiſibile. Ea* k *igitur, quæ ex numero aut potentia ad aliquid dicuntur, ea ratione omnia dicuntur ad aliquid, quia id ipſum, quod vnumquodque eſt, alterius dicitur ipſum quod eſt, non autẽ, quia aliud ad illud. at menſurabile, & ſcibile, & intelligibile ideo dicuntur ad aliquid, quia aliud ad ipſa dicitur: nam & intelligibile ſignificat, quod in eo verſetur intellectus. Non* l *eſt autem intellectus ad hoc, cuius eſt intellectus: bis enim idem dictum eſſet. Eodémque modo aſpectu, alicuius aſpectabilis aſpectus eſt, non eius, cuius eſt aſpectus (tametſi hoc verè dicitur) ſed ad colorem, aut* m *ad aliquid tale refertur. Illo verò modo bis idem dicitur: quia aſpectus inquam eius ſit, cuius eſt aſpectus. Quæ igitur per ſeipſa ad aliquid dicuntur, partim hoc modo dicuntur, partim* n *ſi genera eorum ſint talia: quo pacto Medicina in iis, quæ genus eſt illius, eorum, quæ ſunt ad aliquid videtur eſſe. Adde omnia, quorum ratione, ea, quæ ipſa habẽt, ad aliquid dicuntur: quo pacto æqualitas dicitur ad aliquid, quia æquale: & ſimilitudo, quia ſimile. Sunt etiam* o *quæ per accidens dicantur: quo pacto homo eſt ad aliquid, quia accidit ei, vt ſit duplum, quod quidem numeratur in iis, quæ ſunt ad aliquid: aut verò album, ſi accidat eidem rei, vt dupla ſit & alba.*

o *Sunt etiam quæ per accidens dicantur: quo pacto homo eſt ad aliquid.* Adiungit relatiua per accidens, quorum paucis verbis duplex genus tradit. Nam & ſubiectum ratione accidentis, & vnum accidens ratione alterius accidentis, dicuntur relatiua, vt patet exemplis adductis in contextu. Vtraque autem meritò dicuntur relatiua per accidens, nec ad eſſentiam ſubiecti, nec ad eſſentiam alterius accidentis pertinet. *Relatorum per accidens duplex genus.*

NVM DENTVR RELATIONES REALES.

QVÆSTIO I.

Argumenta partis negatiuæ.

SECTIO I.

Ratio quæſtionis tractandæ. INTER ea quæ de relatione, ac relatiuis diſputanda ſunt, illud primùm ſe offert ſitne aliqua relatio realis, quæque non pendeat ab operatione intellectus: an verò omnis ralatio ſit rationis. Si enim nulla eſt relatio, quæ ab operatione intellectus non pendeat, ea paucis explicata, quòd nec per ſe in Prædicamentorum ordines redigatur, nec à primo Philoſopho, niſi quaſi per tranſennam tractanda ſit, ad alia huius ſcientiæ magis propria properandum erit. Quòd ſi re vera dantur relationes reales: operæ pretium erit in earum explicatione aliquantulum immorari: præſertim cùm ipſa relationum natura tenuis admodum entitatis ſit, & quæ vix cadat ſub intellectus aciem.

Pars negatiua probatur. 1. QVOD igitur nulla relatio ſit realis, multis nec leuibus argumentis videtur oſtendi. Primùm, quia vel ipſum relationis nomen comparationem ſignificat, nemo autem dubitat comparationem pendere ab operatione intellectus, rem vnam cum altera conferentis.

2. DEINDE, quia ſi relatio aliqua eſſet realis, haberet ſanè extra intellectum cauſam effectiuam: ita ſimilitudo & æqualitas, quæ haud poſtremo loco videntur numerandæ in realibus, ab aliqûo agente efficerentur: at videmus rem vnam nulla re prorſus in eam agente fieri ſimilem aut æqualem maximè diſtanti rei. Hunc enim probat Ariſtoteles 5. Phyſ. cap. 2. ad relationem non eſſe motum, *quia accidit*, inquit, *vt alterum relatiuum dicatur altero tantùm mutato*, id eſt, accipiente aliquid ab agente, vt ſuperiùs interpretati ſumus. *Textu 10. Cap. 13. q. 9.*

3. TERTIO, quia inter relationes eæ maximè videntur dici reales, quibus res dicuntur cauſæ aliarum, præſertim effectiuæ, quæ tamen non videntur reales. Nam cùm fundamentum earum ſit actio, vt vel ipſi relationem realium aſſertores concedunt, tranſeunte actione, iam id quod fecit, non erit cauſa facti: ita tranſacta actione qua pater filium genuit, aut qua faber ſellam confecit, nec ille parens, nec hic auctor ſellæ dicendus erit, niſi apprehenſione intellectus ex actione præterita rem præſentem denominantis.

4. QVARTO, quia æqualitas & ſimilitudo quæ reales dici ſolẽt, alio item argumento nõ videntur reales, quippe cùm earum fundamẽtum ſit vnitas quantitatis, aut qualitatis exiſtentis in pluribus ſubiectis, quæ vnitas non poteſt eſſe realis. Nam ſi eſſet ſanè vnitas rei vniuerſalis quæ eſt vniuerſalitatis fundamentum, eſſet realiter in pluribus rebus, ac proinde ipſa vniuerſalitas: ita res eſſent vniuerſales ſine vlla operatione intellectus. Quid enim quæſo eſt aliud duas ſubſtantias eſſe ęquales aut ſimiles, quàm eandem quantitatẽ, aut qualitatem eſſe in vtraque? Nam ſi non hoc eſt, ſed eſt æquales quantitates, aut ſimiles qualitates eſſe in vtraque, quędam rurſus per quid ipſæ quan-

titates

titates ſint æquales,& ipſæ qualitates ſimiles : ad quod aliter reſponderi non poteſt,niſi quòd ſint æquales per eandem extenſionem , aut intenſionem in vtraque.Nam ſi per alia æqualia aut ſimilia,ſint ęquales aut ſimiles,illa quoque erunt æqualia & ſimilia per alia, atque ita procedetur in infinitum.

Quinto. Postremo, quia relatio totius ad partes, quæ in realibus etiã numeratur, non videtur dicenda realis, niſi quis in eodem toto admittere audeat infinita accidentia realia. Nam cùm pleraque tota infinitis partibus conſtent,ſi relationes totius ad partes ſunt reales,erũt in quolibet toto eius generis infinitæ relationes reales.Mitto relationes Domini & ſerui,quas plerique videntur reales facere.Quod enim reales non ſint,ipſum dominij & ſeruitutis fundamentum declarat, quod non eſt aliud,quàm ius ſiue poteſtas , vt vnus imperet, & alter pareat , titulo emptionis,alió ve ſimili conceſſa : quæ poteſtas non à natura eſt,ſed à lege poſitiua,quæ alia & alia eſt in alia , & alia Republ.vt legiſlatori cuique placuit. Ita nullæ videntur eſſe relationes, quæ meritò dicantur reales.

Lege Capr. in 1.diſt. 30. q.1.in ſolu.8. contra 1.concluſionem.

Approbatio affirmatiuæ partis. Sectio II.

Ad tex.19. Cap.10.

Qui partem negantem ſecuti fuerint. Veteres nonnulli quorum meminit Auenrois in Commentariis 12.lib.huius operis, & Auicenna lib.3. ſuæ Metaphyſicæ , propoſitis fortaſsè aut aliis ſimilibus argumentis permoti,negatiuam partem huius quæſtionis amplexi ſunt, quos ex recentioribus ſecutus eſt Aureolus , vt habes apud Capreolum ad diſtinctionem trigeſimam libri 1.Sent. Negant enim omnes relationem vllam eſſe reales formaliter, hoc eſt , vt diſtinguitur à fundamento , niſi quòd Aureolus id intelligit in relationibus creaturarum : non enim negat relationes quibus perſonæ diuinæ diſtinguuntur eſſe reales.

Pars affirmatiua exponitur, & probatur in primo genere. At dari relationes reales præter diuinas illas quæ ſine iniuria fidei orthodoxæ negari non poſſunt:planè conſtat in omnibus iis tribus generibus relatorum , quæ ab Ariſtotele in contextu proponuntur. Nam in primo genere negari non poteſt res eſſe realiter maiores , & minores formaliter : quis etiam neget eas eſſe re ipſa formaliter ſimiles & diſſimiles , æquales & inæquales , propinquas loco & remotas? At eſſe ſimile aut diſſimile, non eſt eſſe quale formaliter,& eſſe æquale aut inæquale, non eſt idem formaliter,quod eſſe quantum:ac denique eſſe propinquum aut remotum, non eſt formaliter eſſe in hoc aut illo loco , cùm hæc ſint abſoluta , & quorum ſingula vni tantum rei ſolitariè exiſtenti conuenire poſſunt:illa autem relata, & quorum ſingula non conueniunt vni niſi reſpectu alterius.

In ſecundo genere. In ſecundo etiam genere cauſæ,quæ actu cauſant,& ex neceſſitate exiſtunt actu, vt ſuo quæque modo concurrant ad effecta,reipſa referuntur ad effecta, ſi ſint accidentium realium capaces:effecta quoque ipſa (quæ omnia accidentibus realibus ſubeſſe poſſunt) re etiam ipſa vniuersè referuntur ad eiuſmodi cauſas.in tertio quoque perſpicuum eſt ſcientias eſſe reali reſpectu affectas ad propria ſcibilia,& ſenſus ad propria

In tertio genere.

propria ſenſibilia, & omninò habitus ſiue cognitiuos, ſiue actiuos, & potentias naturales ad ſuos actus, cùm ex ſe, ac ex propriis naturis id habeant: tametſi dubium ſit, ſintne huiuſmodi relationes tranſcendentes, ad huius prædicamenti propriæ. Accedit Ariſtotelis, Platonis, & grauiſſimi cuiuſq; ſeu veteres, ſeu recentiores Philoſophi ac Theologi ſententia, qui omnes quaſi per ſe notum accipiunt entia realia diuidi in abſoluta & relata: ac relatis multas ſcientias reales ex inſtituto agere dicunt, vt Phyſicam de mutuo cauſarum reſpectu, Mathematicas de æqualitate & inæqualitate, magnitndinem de ſimilitudine, & diſſimilitudine figurarum, de diſtantiis & propinquitatibus corporum, & ipſam primam Philoſophiam de ordine rerum omnium inter ſe, qui in compluribus realis eſt, & cuius eſſe ab operatione intellectus neutiquam pendet.

Confirmatur ab auctoritate.

De Relatione, Relatiuo, Correlatiuo, Extremo, Fundamento, Ratione fundandi, ac Termino.

SECTIO III.

Propoſitio rerũ quæ ſunt explicandæ.

SED vt hæc meliùs intelligantur, & argumenta partis negatiuæ faciliùs diſſolui poſſint, explicanda ſunt primùm quædam quaſi principia, quibus Philoſophi, ac Theologi in materia relatorum vtuntur: tum tradenda documenta aliquot, quibus reales relationes à relationibus quæ dicuntur rationis, diſtinguere poſſimùs.

IN hac igitur re vſurpari ſolent vocabula hæc: Relationis, Relatiui ſeu Relati, Correlatiui, Extremi, Fundamenti, Rationis fundandi, Termini: itemq; relatiuorum, quæ dicuntur ſecundum dici & ſecundum eſſe, tranſcendentia & non tranſcendentia, realia & rationis, mutua & non mutua.

Quid ſit Relatio.

RELATIO dicitur id, quo aliquid formaliter refertur, vt æqualitas & ſimilitudo. Nam etſi duæ res dicuntur æquales ſuis quantitatibus, & duæ ſimiles ſuis qualitatibus: non tamen formaliter, quaſi ipſæ quantitates ex natura ſua ſint æqualitates, aut ipſæ qualitates, ſimilitudines.

Quid relatiuum.

RELATIVVM latè accepto vocabulo dicitur id, quod explicari ſolet relatione ad aliud, ſiue talis relatio pertineat ad eius eſſentiam, vt relatio patris ad eſſentiam patris, ſiue non pertineat, vt relatio qualitatis ad eſſentiam qualitatis: non illa quidem qua refertur ad ſubſtantiam, ſed qua refertur ad æquale: Explicatur enim pater relatione ad filium, ad quem eſſentiali ſibi reſpectu affectus eſt: qualitas autem deſcribitur relatione ad quale, cùm dicitur qua quidam quales dicuntur, cùm interim ad illud non ſit eſſentialiter affecta.

Correlatiuum quid.

CORRELATIVVM eſt relatiuũ quodlibet, quatenus alteri relatiuo ex altera parte reſpondet, vt pater filij, & filius patris: itaq; ſola conſideratione differunt relatiuum & correlatiuum. Vnde ſi in numero plurali iſta proferas, planè videbis omnia quæ dicuntur correlatiua, dici poſſe relatiua, non tamen omnia relatiua correlatiua. Nam pater & dominus ſunt relatiua, nec tamen correlatiua: quod idem in cæteris accidit ſi non comparentur cum iis ad quæ referuntur.

EXTRE

EXTREMVM, quod etiam ſubiectum dicitur, id eſt, quod à relatione denominatur, vt Sophroniſcus, qui eſt pater, & Socrates, qui eſt filius: ſæpè tamen extremum appellatur ſubiectum, verùm nõ propriè in omnibus: ſola enim ſubſtantia propriè dicitur ſubiectum: cùm interim non tantùm ſubſtantia, ſed etiam accidentia propriè denominentur à relationibus. Dicimus enim, ídque propriè, duas quantitates eſſe æquales, duas qualitates ſimiles, & non tantùm duas ſubſtantias. *Extremum quid ſit.*

QVIN etiam ſæpè accidentia denominantur à relationibus, cùm ſubſtantiæ denominari nequeunt: dicimus enim, duas qualitates eſſe contrarias, & duas relationes eſſe oppoſitas, cùm ſubſtantiæ nec contrariæ, nec alio modo oppoſitæ dici poſſint, Porrò extrema ex eo videntur dicta, quòd non proximè inter ea exerceantur relationes, quemadmodum inter ipſa correlatiua, vt inter duo æqualia aut ſimilia, quatenus talia ſunt: ſed remotè, vt inter duos homines, aut duas quantitates, aut qualitates. Nonnunquam tamen ipſa correlatiua dicuntur extrema, quòd relatio ſiue eiuſdem, ſiue diuerſæ rationis, ſit quaſi media inter correlatiua. *A relationibus interdum denominari accidentia, nõ verò ſubſtantias.* *Vnde extrema dicta fuerint.*

FVNDAMENTVM eſt id, quod extremo, ſeu ſubiecto eſt cauſſa vt referatur. Sic quantitates ſunt fundamenta æqualitatis & inæqualitatis: qualitates verò ſimilitudinis & diſſimilitudinis: vt vis gignendi paternitatis: poteſtas coërcendi ſubditos dominatus: ipſæ etiã rerum eſſentiæ ſiue vniuerſales, ſiue ſingulares, ſiue ſubſtantiarum, ſiue accidentium, ſunt fundamenta identitatis, diuerſitatis, & aliarum multarum relationum. Proinde fundamenta relationum non habent peculiare aliquod prædicamentum, ſed in omnibus reperiri poſſunt. Sæpè tamen fundamenta, & extrema idem ſunt, vt duæ quantitates æquales, & duæ qualitates ſimiles, & duæ quælibet eſſentiæ diuerſæ: quippe quæ non ſolum denominantur à relationibus, ſed etiam ſibi ipſis ſunt cauſſæ vt referantur: quod idem in aliis pleriſque rebus accidit. *Fundamenti definitio.* *Fundamenta relationum in omnibus prædicamentis inueniri.*

RATIO fundandi, quæ ſæpè fundamentum proximum appellatur, eſt conditio quædam ſine qua relatio non ſequitur fundamentum. V.G. vnitas quantitatis eſt ratio fundandi, ſeu fundamẽtum proximum æqualitatis: & vnitas qualitatis, fundamentum ſimilitudinis, quia niſi quantitates ſint vnum ſecundum ſpeciem alicuius certæ dimenſionis, & qualitates vnum ſecundum perfectionem gradualem, aut ſaltem ſpecificam (ſi ſimilitudo imperfecta ſit) nec quantitates erunt æquales inter ſe, nec qualitates ſimiles. *Ratio fundandi.*

TERMINVS, vt hic ſumitur, eſt id, ad quod relatiuum directò ac primò refertur: vt filius eſt terminus reſpectu patris, quia pater, qua ratione eſt pater, directò ac primò refertur ad filium, & ſic in cæteris. Quamquam verò omnis terminus ratione aliqua referatur ad relatiuum, cuius relationem terminat: dubitant nihilominus Philoſophi, num ſit terminus eadem ratione qua viciſſim refertur ad illud, an ſub aliqua alia, de qua re inferiùs diſſerendum eſt. *Terminus, vt hic accipitur quid ſit.*

De relatiuis ſecundum dici & ſecundum eſſe, déque tranſcendentibus & non tranſcendentibus.

SECTIO IIII.

RELATIVA ſecundum dici, latè quidem accepta iuxta eam definitionem, quam Ariſtoteles in prædicamentis ex veteribus priori loco tradit, ſunt ea omnia, quæ aliorum dicuntur, hoc eſt, relatione ad aliud explicantur. *Cap. de Relatione.*

Definiuntur relata ſecundum dici. PRESSE tamen ſumpta, & vt diſtinguuntur à relatis ſecundum eſſe, ſunt ea tantùm, quæ hac ſola ratione in relatiuorum numero habentur, quod aliorum dicantur: vt ala, quia dicitur alati, & caput quia dicitur capitati: cùm alioqui, & ala & caput relatiua non ſint, ſed abſoluta entia. *Relata ſecundum eſſe.* Relatiua ſecundum eſſe, quæ ſola Ariſtoteles poſteriori definitione ex propria ſententia in Prædicamentis tradita complexus eſt, ſunt ea, quorum eſſe eſt ad aliud ſe habere, vt pater ad filium, & filius ad patrem.

AC priori quidem modo eſſe relatiua ſecundum dici, nihil diminuit de vera & propria ratione relatiui, cùm relatiua etiam ſecundum eſſe aliorum dicantur. At poſteriori, quo pacto ferè ſemper à Dialecticis hæc applicatio vſurpatur, non diminuit modo, ſed transfert in genus abſolutorum.

Obiectio. AT obiiciet aliquis in hunc modum: ſcientia, ſenſus, accidens, materia, & forma dici ſolent relata ſecundum dici (preſsè hoc nomine accepto) cùm entia abſoluta ſint, & tamen non ea ratione ſola in numero relatorum habentur, quia aliorum dicantur, ſed multò magis, quia aliorum ſint (omnia enim eſſentiali habitudine referuntur ad aliquid: ſcientia ad id, quod ſub ſcientiam cadit, ſenſus ad ſenſibile, accidens ad ſubſtantiam, materia ad formam, & forma ad materiam) non omnia igitur relata ſecundum dici preſsè ſumpta, ea ſola de cauſſa in relatis habentur, quod aliorum dicantur.

Quid plerique reſpondeant. HVIC obiectioni maxima Philoſophorum pars reſpondet haſce res non referri ad aliquid eſſentiali habitudine, ſed accidentaria dumtaxat, proinde non haberi in relatis, niſi quia aliorum dicantur. Itaq; aiunt, iſta omnia eſſe omninò abſoluta, atque hac de cauſſa, etſi à nobis in hac vita non cognoſcãtur ſine relatione, poſſe tamen aliàs ſine vllo reſpectu intelligi. *Opinio D. Thom. approbatur.* At verò D. Thomas, & ferè eius ſectatores exiſtimant hæc referri eſſentiali habitudine, ſine qua intelligi omninò non poſſint: quæ opinio nobis probatur. *Soluitur obiectio.* Iuxta eam igitur occurrendum eſt, ſcientiam & cætera, quæ diximus non eſſe propriè ac preſsè relata ſecundum dici, ſed ſecundum eſſe, poſſe tamen appellari relata ſecundum dici, quia non pertinent ad hoc prædicamentum: Atque hæc ſit tertia vſurpatio relatorum ſecũdum dici: quamquam ſuperioris opinionis auctores eam confundunt cum ſecũda, quòd exiſtiment nulla relata ſecundum eſſe reperiri extra hoc prædicamentum. *Lege D. Tho. 8. Meta. lect. 1. & quolib. 9. q. 6. ad tertium & 1. p. q. 15. ar. 3. ad tertium, & 1. ſecundæ q. 53. art. 2. ad tertium 7. Meta phy. lec. 4. & aliis in locis.*

Relata tranſcendentia. RELATA tranſcendentia ſunt ea, quorum eſſe eſt affecta eſſe ad aliud, vt ad quippiã prius in aliquo genere cauſſæ, hoc pacto refertur ſcientia ad id, quod ſub ſcientiam cadit: vt philoſophia naturalis ad ens naturale, aſpectus ad colorem, auditus ad ſonum, accidens ad ſubſtan- *Caiet. 1. p. q. 77. art. 3. & in lib. de Ente, & eſſent. cap. 7. q. 15.*

ſubſtantiam,& materia ab formam naturalem,viciſſimque forma ad materiam, dicuntúrque tranſcendentia, quia in omnibus generibus rerum inueniri poſſunt,vt materia & forma in ſubſtantia, ſcientia & ſenſus in qualitate.

RELATA non tranſcendẽtia ſunt ea,quorum eſſentia eſt affecta eſſe ad aliud,vt ad terminum tantùm,hoc eſt: non vt ad aliquid prius in aliquo genere cauſſæ,veluti duplum,dimidium,maius, minus, pater,filius,& ſimilia:dicuntúrque non tranſcendentia, quia non inueniuntur in omnibus generibus rerũ,ſed faciunt quoddã per ſe genus. Quòd ſi quis obiiciat,eſſentiã filij in eo poſitam eſſe,vt ſit affectus ad patrem vt ad cauſſam ſui, & tamen filium non eſſe relatiuũ tranſcendens,negandum eſt filium referri ad patrem,vt ad cauſſam ſui formaliter,ſuæve relationis: neq; enim relatio patris eſt cauſſa relationis filij,ſed homo,qui eſt pater,eſt cauſſa eius hominis,qui eſt filius. *Relata non tranſcenden-tia.* *Obiectio.* *Soluitur.*

De relatiuis realibus & rationis,itémque de mutuis & non mutuis.

SECTIO V.

RELATIVA realia ſunt ea,quorum eſſe non pendet ab operatione intellectus, hoc eſt, quæ etiam tum exiſtunt, cùm nullo modo ab intellectu apprehẽduntur:vt maius & minus,pater & filius.Relatiua rationis ſunt,quorũ eſſe pẽdet ab operatione intellectus,ſeu quæ nunquam exiſtunt,niſi cùm aliquo modo ab intellectu apprehẽduntur,vt principale prædicatum & ſubiectum,& huiuſmodi alia.Nam etſi res ſunt,quæ principaliter prædicantur & ſubiiciuntur(voces enim & conceptus non prædicãtur,nec ſubiiciuntur niſi ratione rerum (numquam tamen ſeſe reſpiciunt, vt prædicata & ſubiecta, niſi cùm intellectus apprehẽdit hãc prædicari, illam verò ſubiici:aut ſaltem cùm apprehendit hãc eſſe illam,vt animal prædicare de homine,aut hominem eſſe animal.Relatiua mutua dicuntur ea, quæ ex vtraque parte ſunt realia,aut ex vtraque parte rationis,vt pater & filius,prædicatũ & ſubiectum:non mutua verò,quæ ex altera parte ſunt realia, ex altera rationis,qualia eſſe dicũtur ſcientia & ſcibile, ſenſus & ſenſibile, creatura & creator. Nam relationes ſciẽtiæ ad ſcibile,& ſenſus ad ſenſibile dicuntur reales, ſed ſcibilis ad ſcientiam, & ſenſibilis ad ſenſum, rationis. Eodémque modo relatio creaturæ ad creatorem realis eſt,ſed creatoris ad creaturam, rationis: quod idem accidit ex parte Dei, quandocunque ipſe refertur ad creaturas actu exiſtentes. Sic relatio vnionis naturæ humanæ cum Verbo diuino, numeratur in realibus: ſed vnionis Verbi diuini cum natura humana,rationis eſt:cur autem id accidat ſuo loco dicetur. *Definitio relatiuorum realium.* *Rationis.* *Relatiua mutua.* *Non mutua.* *Relatio creaturæ ad cerатorem realis eſt,ſed creatoris ad creaturam rationis.*

SECTIO VI.

Quænam relata ex his ad prædicamentum Ad aliquid per ſe ſpectent.

SED quæret aliquis, quænam ex his relatiuis pertineant per ſe ad prædicamentum Ad aliquid. Ad quam dubitationem dicendum eſt, ea quidem ſola pertinere, quæ in poſteriori definitione relatorum in Prædicamentis poſita continen- *Quæſtio,num omnia relata ab Ariſtotele poſteriori loco definita ad hoc prædicamentum ſpectent.* *Cap.de Relatione.*

tur,cùm ſola ea ſint relatiua ſecundum eſſe.Num autem & ea omnia, per ſe pertineant,quęſtio eſt.Caietanus in Commentariis primæ partis theologiæ Diui Thomæ ad quæſtionem 13.ait, Ariſtotelem poſteriori relatorum definitione complexum fuiſſe relatiua etiam rationis: id quod video Græcos auctores,& ferè Latinos ſenſiſſe, dicentes hac definitione comprehendi genus, ſpeciem, & alia huiuſmodi, quæ ſi comprehenduntur, non videbitur dicendum, comprehendantur ne tranſcendentia, cùm ſint realia & verum eſſe habeant. Itaque iuxta hanc ſententiam dicendum erit, relata omnia ſecundum eſſe definitione illa comprehendi,ac proinde non omnia,quæ in ea continentur pertinere per ſe ad prædicamentum Ad aliquid:nec ſanè id probabilitate caret.

Caiet. 1.p.q. 13.art.7.

Simplic. & Damaſce. in Prædicam. c. de Relatione. & alij.

Obiectio.

Soluitur.

SI QVIS autem obiiciat, ergo Ariſtotelem iſto modo non verè diſtinxiſſe in eo capite Prædicamentum Ad aliquid à cæteris Prædicamentis: dici poteſt Philoſophum rei difficultate impeditum, reliquiſſe eo loco imperfectam huius prædicamenti diſtinctionem:quod ipſe haud obſcurè videtur ſignificaſſe extremis verbis eius capitis, & ad finem ſequentis, vbi in eandem diſtinctionem iterum incidit: immò etiam numquam alibi eam omninó abſoluiſſe: quod colligere licet ex hoc ipſo loco, in quo verſamur. Nam cùm hic ſatis luculenter de relatiuis diſſerat, nullum tamen proprium quaſi characterem eorum, quæ per ſe ad hoc prædicamentum ſpectant, apertè tradit.

Alia ſolutio. Exponitur definitio relatorum in Prædicamentis tradita ſecundo loco.

QVOD ſi hoc minus dignum videatur tanto Philoſopho, dici poteſt poſteriori definitione non comprehendi omnia relata ſecundum eſſe,ſed ea tantùm,quæ ſunt realia,& non tranſcendentia. Nam relata rationis reiici poſſunt per particulam, *quorum eſſe*, quod verbo, eſſe, ſimpliciter, ſumpto intelligenda ſit vera eſſentia,ſiue realis, quam non habent relata rationis. Relata verò tranſcendentia reiiciuntur per particulam,*aliquid*, ſeu, *aliud*, ſi ea ſumatur pro termino tantùm: quaſi dictum ſit, relata eſſe, quorum eſſentia eſt,affecta eſſe ad aliud, vt ad terminum tantùm, non vt ad cauſſam ipſorum: quo pacto non ſunt affecta ad aliud relata tranſcendentia, vt patet ex dictis.Quam ſolutionem ſi magis probas,habes definitionem Ariſtotelicam, qua diſtinguas ea, quę in hoc prędicamento ponuntur à cęteris omnibus.

Cauſſa eorũ, quæ ſunt diſputanda.

SED quia in diſputationibus ſępè dubitatur, num relationes,de quibus incidit ſermo:ſint reales,an rationis, nec id ex ſolis definitionibus relatorum realium, & rationis intelligitur: tradenda ſunt hoc loco nonnulla documenta, quibus id promptiùs & faciliùs colligi poſſit. Nulla tamen in eis ratio habenda eſt relationum tranſcendentium:tum quia ad hoc prędicamentum non ſpectant,tum etiam,quia à pleriſque negantur:tum denique, quia tradenda ſunt ex conſideratione extremorum fundamẽtorum, & ratione fundandi,quę in relationibus tranſcendentibus locum non habent.

Cur non habenda ratio tranſcendentium.

Documen

Documenta ad internoſcendas relationes reales à relationibus rationis.

SECTIO VII.

PRIMVM documentũ. Non poteſt relatio realis actu exerceri inter duo extrema, niſi ambo ſint realia, re omninò diſtincta, & verè exiſtentia. Cur extrema debeãt eſſe realia: hęc ratio eſt, quia relationes reales, ſi ſint increatæ, ſunt ipſa extrema realia: Si verò creatæ ſunt accidentia realia, quæ indigent realibus ſubiectis. Cur autem debeãt eſſe re omninò diſtincta: ex eo colliges quia relatio ſuaptè natura eſt fundamentum oppoſitionis relatiuæ, niſi ſit ipſa relatiua oppoſitio: relatio autem realis eſt fundamentum oppoſitionis realis: at realis oppoſitio non datur niſi inter ea quæ ſunt diſtincta realiter: ſiquidem omnis oppoſitio diſtinctionẽ aliquam ſecũ affert, & realis realem. Dixi autem: *omnino diſtincta realiter*, quia ſi aliquo modo non fuerint diſtincta realiter, non erunt vtique oppoſita: namque oppoſita omnia diſtincta omninò ſint neceſſe eſt, eo modo quo ſunt oppoſita. Cur autem extrema debeãt eſſe verè exiſtentia, inde colliges, quia cùm relationes exiſtant in extremis, ſi extrema non extiterint, neque ipſæ exiſtent.

Conditiones relatorum realium.
Prima, vt extrema ſint realia.
Secunda omnino diſtincta.
Tertia actus exiſtentia.
Omnis oppoſitio pariendi diſtinctionem aliquam.
Relationes vbi exiſtant.

DEFECTV primæ conditionis nulla eſt relatio realis inter priuationes, vt inter cœcitatem & ſurditatem: nec inter entia rationis, vt inter relationes prædicati & ſubiecti, aut generis & ſpeciei: nec inter entia ficta, vt chimæram & Minotaurum, nec inter ens & non ens, vt inter hominem & eam ignorationem, cum qua homo naſcitur, & in ſumma inter quæuis alia, quæ non ſint entia realia.

Defectu primæ conditionis quæ non ſint reales.

DEFECTVM ſecundę conditionis intelligimus identitatem numeralem non eſſe realem. Num autem ſpecifica, generica, & analogica reales ſint, ex alio documento cognoſci poterit. Intelligimus etiam inter animal & hominem, & inter actionem & paſſionem, & vt ſemel dicam inter quæuis alia, quæ ſolùm formaliter diſtinguuntur, aut quæuis alia minori diſtinctione ex natura rei, non eſſe relationem realem. Intelligimus item hunc hominem qui eſt Grammaticus & Muſicus, non differre à ſe ipſo, aut eſſe ſibi diſſimilem propter Grammaticam & Muſicam relatione reali, quia extrema ſunt idem re. Si tamen hic homo ſumatur cum his geminationibus, quatenus Grammaticus, & quatenus muſicus, dicendum eſt illum differre à ſe relatione reali, quia Grammatica, & Muſica differunt re. Verùm hoc non eſt abſolutè & ſimpliciter eundem hominem differre à ſeipſo relatione reali, ſed Grammaticam & Muſicam eiuſdem hominis. Intelligimus denique relationem totius ad partem conſtituentem non eſſe realem, quia et ſi pleraque tota realiter differunt à qualibet eiuſmodi parte, non tamen tanquam à re prorſus à ſe diſtincta, cùm pars quęlibet cõſtituens ſit aliquid totius, & in eius compoſitione includatur: partes tamen ipſæ poterunt referri mutuò relatione reali, ſi fuerint eſſentiales ac realiter componentes, vt materia & forma, aut certè ex iis integrantibus quæ habent diuerſas eſſentias, vt partes domus.

Defectu ſecundæ.
Relationem totius ad partes conſtituentes non eſſe realem.

DEFECTV tertiæ conditionis nõ eſt relatio realis inter entia realia,

lia,quæ actu nunc non exiſtunt,vt inter Iudam & Antichriſtum, neq; inter res exiſtentes,& non exiſtentes, vt inter homines qui nunc extant,& eos qui diem obierunt,aut nondum nati ſunt.

Secundũ documentum duas alias conditiones complectens. *Prima vt fundamentum ſit reale.* *Secunda,vt re diſtinctum à fundamento oppoſito.* *Defectu prioris quæ relationes non ſint reales.*

SECVNDVM documentum: Non poteſt relatio eſſe realis, niſi eius fundamentum ſit reale,& re diſtinctum à fundamento relationis ex altera parte reſpondentis. Ratio prioris partis hæc eſt: quia relatio habet eſſe à fundamento, vt inferiùs patebit: non poteſt autem habere eſſe reale à fundamentò, quod reale non ſit. Poſterior verò ex eo conſtat, quia relationes reales oppoſitæ, ſunt realiter diſtinctæ: ergo cùm probabilius ſit eas eſſe idem realiter cum fundamentis, vt inferiùs patebit, erunt etiam fundamenta realiter diſtincta. Ex priori parte colliges nullam aptitudinem, quæ ſit non repugnantia, eſſe fundamentum relationis realis, cum negatio repugnantiæ non ſit ens reale: ſed ſi quando Philoſophi dicunt aptitudinem aliquã eſſe fundamentũ alicuius relationis realis, accipiendum eſſe nomen aptitudinis pro facultate aliqua reali, quæ ſit qualitas, aut aliqua alia vera entitas: vt cùm dicimus potentiam generandi eſſe fundamentum paternitatis, intelligenda eſt vis naturalis ad generandum, aut ipſa ſubſtantia rei, quæ eam vim habet. Ex poſteriori colliges hanc, papyrum candidum, & hanc, eius ſuperficiem candidam non eſſe ſimiles reali aliqua relatione, quia candor, qui eſt fundamentum ſimilitudinis, non diſtinguitur re in vtraque, ſed eſt vnus & idem numero, id quod etiam dicendum eſt de duabus ſuperficiebus, ſi diuina poteſtate idem numero candor in vtraque poneretur. Hoc documento innixus D.Tho. aſſerit æqualitatem, quæ inter diuinas perſonas cernitur, non eſſe relationem realem, ſed rationis, eò quòd magnitudo diuinæ perfectionis, quod eſt fundamentum ſummæ illius æqualitatis, non diſtinguatur re in diuinis perſonis. Aliter ſentit Scotus, cuius argumentis reſpondet. Caiet. ad articulum 1.q.42.1.ſummæ Theologiæ Diui Thomæ.

Defectu ſecundæ. *Aequalitas inter diuinas perſonas an ſit relatio realis.* *Sc. in 1.d. 31. q. 1. & in Quodl.q. 6.*

Tertium documentum pertinens ad rationem fundandi.

TERTIVM documentũ. Vt relatio ſit realis non opus eſt, vt ratio fundandi, ſeu fundamentum proximum ſit ens reale, neq; item, vt ſit in eadem re, in qua eſt relatio, ſed vt nõ pendeat ab operatione intellectus. Hoc documentum ex eo patet, quia ratio fundandi nõ dat eſſe relationi, cùm id ad fundamentum pertineat, ſed eſt quędam conditio neceſſaria, vt dictum eſt. Ex hoc documento intelligimus non eſſe mirum, quod ſimilitudo, æqualitas, vnio, diſtantia, paternitas, relatio agentis ad patiens, & aliæ huiuſmodi dicãtur reales: etſi rationes fundandi harum relationum, aut non ſint entia realia: aut non exiſtant in rebus, in quibus ſunt relationes ipſæ. Nam ratio fundandi ſimilitudinis eſt vnitas qualitatis: ęqualitatis verò vnitas quantitatis, vnionis autem vnitas compoſiti, diſtantiæ ſpacium interiectum, quę non ſunt entia realia: paternitatis autem eſt actio gignendi præterita, & relationis actu agentis ad patiens actio ipſa ſeu motus præſens, quarum nec prior eſt in patre, nec poſterior in eo, quod actu agit.

Actionẽ non eſſe in agente. *Quartũ documentum.*

QVARTVM documentũ. Relationes quæ ęquè conueniunt rebus cùm actu non exiſtunt, atque cum actu exiſtunt, non ſunt reales, ſed rationis: ratio documenti eſt, quia quæ conueniunt rebus, quæ actu

non

non exiſtunt, non ſunt reales, ſed rationis, vt patet ex primo documento: relationes autem quæ aliquando rationis ſunt, nunquam reales eſſe poſſunt, nec quæ ſunt reales, rationis: neque item neceſſe eſt, vt extremis hoc genere relationum relatis, aliæ nouæ reales adueniant eiuſdem appellationis, cùm priores ſufficiant. Ex hoc quaſi fundamento collegimus libro ſuperiori relationem boni, ſeu conuenientis non eſſe realem, ſed rationis, quod eſſe bonum, ſit proprium entis, ac proinde non minùs conueniat rebus, cùm actu non exiſtunt, quàm cùm actu exiſtunt. Colligimus ſimiliter, relationes identitatis tũ ſpecificæ, tum genericæ: adde etiam & analogicæ, & oppoſitarum diuerſitatum eſſe rationis, quia res non minùs ſunt eædem in naturis communibus, & diuerſæ in propriis cùm non exiſtunt, quàm cùm exiſtũt. Idem dicendum de relationibus contrarietatis, oppoſitionis relatiuæ, & oppoſitionis in communi. Nec loquimur hic de identitate generica, & ſpecifica formaliter, quia res non ſunt eædem, niſi cùm conceptu generico, aut ſpecifico apprehenduntur: ſed de identitate generica, & ſpecifica materialiter, qua res ſunt eædem in natura generica, aut ſpecifica, ſine vlla intellectus operatione. Nam & hæ relationes ex præſcripto huius documenti ſunt rationis: quia etſi conueniant rebus ſine vlla operatione intellectus: non tamen exiſtunt, niſi cùm res aliquo modo apprehenduntur.

Cap. 2. q. 7. ſect. 8. ad 3.

Variæ relationes rationis ex hoc documento colliguntur.

QVOCIRCA minùs rectè videntur ſentire a qui aſſerunt, huiuſmodi identitates eſſe relationes reales, huic argumento innixi, quia conueniunt extremis realibus realiter diſtinctis, & in rerum natura exiſtentibus ſine vlla operatione intellectus, quæ ſunt conditiones in primo documento explicatæ. Quod enim id non rectè colligatur, ex eo patet, quia etſi hæc tria neceſſaria ſunt, vt relationes ſint reales, non tamen ſunt ſatis: oportet enim vt non æquè conueniant rebus, cùm non exiſtunt, atque cùm exiſtunt. Alia ratio eſt de relationibus identitatis contingentis in qualibet forma reali, cuiuſmodi ſunt relationes ſimilitudinis inter Socratem, & Platonem in virtute: in ſcientia, in agendo, in ſedendo, & ſimilibus. Namque hæ relationes etſi conueniunt extremis realibus, re omnino diſtinctis, & verè exiſtentibus, non conueniunt tamen eiſdem, cùm non exiſtunt. Dixi *identitatis contingentis*, quia ſi fuerit neceſſaria, quales ſunt: non ſolùm identitas in natura generica & ſpecifica, ſed etiam in qualibet proprietate, vt ſimilitudo Socratis, & Platonis in ridendi facultate (nam & in proprietatibus poſſunt res dici eædem accidentaliter, licèt non contingenter) iam non erit ratio realis, ſed rationis, quòd rebus etiam non exiſtentibus conueniat. Quì autẽ fieri poſſit, vt relatio aliqua rationis conueniat ſine operatione intellectus, & tamen non ſine operatione intellectus exiſtat (quod non capiunt ij qui identitates genericas & ſpecificas reales faciunt) paulò inferiùs oſtendetur.

a D. Tho. 1. p. q. 28. art. 1. Capr. in 1. d. 30. q. vnica ad 5. Gregorij argumentum. Caiet. in locum citatũ 1. p. Soncin. 5. Metaphyſ. q. 35. & cæteri Thomiſtæ. Eadem ſententia eſt Alenſis 5. Meta. in tex. 15.

Relationes identitatis contingentes vt poſſint eſſe reales.

QVINTVM documentum. Nulla relatio Dei ad creaturas realis eſſe poteſt. Probatur primùm, quia creaturæ poſſunt eſſe & non eſſe: proinde ſi vlla relatio realis ad creaturas eſſet in Deo, illa quoque pari ratione poſſet eſſe, & non eſſe: alioqui daretur relatio realis in-

Quintum documentum de relationibus Dei ad creaturas.

ter extrema, quorum alterum non exiſteret, quod eſt contra primum documentum, vnde fieret vt aliquid reale in Deo eſſet contingens, quod dici nullo modo poteſt. Deinde, quia Deus non eſt in potentia ad vllum actum realem, cùm ſit actus purus realiter, ac in ſe, licet noſtra cogitatione ac denominatione ſit in potentia ad multa, quæ intellectus ei tribuere poteſt creaturarum comparatione, aut imperfecto intelligendi modo: at ſi relatio aliqua realis eſſet in Deo comparatione creaturæ, cùm illa ſit actus quidam realis: ſanè Deus antequam creaſſet mundum, fuiſſet in potentia ad actum realem, atque ita non eſſet actus purus. Poſtremò, quia alioqui mutaretur Deus, cùm incipit nouam relationem realem habere ad creaturam, non mutatione quidem, quæ ſit verus motus, aut vera actio & paſſio, ſed mutatione, quæ ſatis eſſet ad hoc, vt verè dici poſſet Deum aliter nunc ſe habere per aliquid quod eſt in ipſo, quàm priùs habuit, quod etiam genus mutationis diuinæ immutabilitati repugnat.

Deus non eſt in potētia ad vllum actum realem.

Hoc documentum non admittunt Nominales: volunt enim Deum realiter referri ad creaturas, non relatione aliqua à fundamento diſtincta, quam nullam eſſe exiſtimant, ſed denominatione reali ſumpta ex creaturis. Verùm quia hæc ſententia ſi rectè expendatur, funditus tollit omne genus relationum, quas nos in his documentis, atq; adeò in tota hac quæſtione eſſe ſuppoſuimus: eius impugnationem in quæſtionem ſequentem reiiciamus, in qua de diſtinctione relationis à fundamento diſputabimus.

Nominalium opinio.

Vide Gregor. Arim. in 1. d. 28. q. 2. art. 1. & ſeq.

Solutio argumentorum partis negatiuæ. SECTIO VIII.

Soluūtur argumenta poſita ſect. 1.

HIs ita explicatis, ad primum argumentum negatiuæ partis dicendum eſt, etſi relationis vocabulum ex vi nominis ipſum referendi, ſeu comparandi actum ſignificat: tamen ex accommodatione, vſúque Philoſophorum ſignificare eam habitudinem vnius ad alterum, ſecundùm quam fit comparatio.

AD ſecundum dicendum, non omnia quæ incipiunt eſſe realiter, incipere eſſe per actionem peculiarem, quia ipſa, & non quicquam aliud fiat. Multa enim incipiunt eſſe per actionem qua aliud fit, reſultantibus nimirùm ipſis, & quaſi pullulantibus, cùm illud propria & peculiari affectione incipit eſſe: eiuſmodi ſunt paſſiones, ſiue affectiones rerum propriæ, ac per ſe, & ipſæ etiam relationes. Sed hoc eſt diſcrimen quod propriæ affectiones reales, cùm abſoluta entia ſint, non incipiunt eſſe, niſi cùm earum ſubiectum verè attingitur actione agentis: at relationes ex ſuo genere hoc proprium habent, vt poſſint incipere eſſe, cùm nulla actio attingit earum ſubiecta: ſed ipſæ quaſi pullulant, cùm alibi ſubiecta ſibi correſpondentium relationum aliquid patiuntur. Mirabilis quidem res, ſed vera tamen, quia ipſa relationum natura id poſtulat. Dixi: *ex ſuo genere*, quia quædam relationes ſunt, quæ ex ſua peculiari ratione indigent paſſione ſuorum ſubiectorum, vt in eis reſultent: cuiuſmodi ſunt relatio filij, diſcipuli, aucti, alterati, & aliæ ſimiles. Non deſit fortaſſe aliquis, qui plus æquo cedens argumento, dicat pleraſque etiam formas abſolutas

Multa incipere per actionem qua aliud fit.

Paſſiones vt incipiāt eſſe.

Mirabilis relationum natura.

lutas aduenire ſubiectis ex eo tantùm, quod alia ſubiecta alibi mutā-tur, vt cùm ſimilia, aut contraria nonnulli abſentes per ſympathiam, aut antipathiam nonnunquam patiuntur. Verùm id non ſine paſſione vtrorúmque ſubiectorum euenit, cùm id referendum ſit ad cauſſas generales, quæ in diuerſis ſubiectis ob ſimiles, aut contrarias diſpoſitiones, ſimilia aut contraria in remotis etiam ſubiectis operantur: quod vel ipſa ſympathiæ, & antipathiæ, quaſi eiuſdem & contrariæ paſſionis nomina apertè ſignificant.

Lege Plutarchum in parallelis.

Ad tertium & quartum ſatisfacit tertium documentum. Nam neque actio eſt fundamentū relationis agentium, neq; vnitas æqualium, aut ſimilium, ſed ratio fundandi illius, tametſi dici ſolet fundamentū proximum. Quodnam verè ſit fundamentū earum relationū, non cō-uenit inter omnes. In agentibus quidem, & quæ iam egerunt, dicunt plerique eſſe potentiā actiuam, alij ipſam agentiū formam ſubſtātia-lem, quibus magis aſſentior, quòd ſublata agendi potentia in eo qui genuit, vt ſi exectus fiat, aut alia ratione impotens, nihilominus remaneat pater: tametſi ipſa ſubſtātialis forma, quia eſt primùm principiū actiuū ex internis, nomine potentiæ actiuæ intelligi potuit, ab iis qui agendi potētiam fundamentum eſſe tradiderunt, quemadmodum & ipſam naturam, vim, & facultatem plerīq; appellarunt. In æqualibus verò & ſimilibus fundamentum eſt ipſa quantitas aut qualitas, quę diuiſa quidem eſt re ipſa in iis, quæ relatione contingenti æqualia ſunt, aut ſimilia, ſed ratione vnita. Non ſecus dicendum de iiſdem ſpecie, genere, & analogia. Eſt enim fundamentum earum relationum ipſa rei eſſentia: niſi quod eiuſmodi relationes non ſunt reales, cùm ſint neceſſariæ, atque æquè conueniant extremis, cùm illa non exiſtunt, atque cùm exiſtunt, vt ex dictis patet.

Quid nam ſit fundamentum relationis agētium.

Itēque æqualium, aut ſimilium.

Formam nomine principij actiui intelligi potuiſſe.

Fundamentū identitatis generica, ſpecifica, aut analogica.

Relationem totius ad ſingulas partes non eſſe realē.

Ad quintum dices ex primo documēto, relationē totius ad ſingulas partes, quicquid alij ſentiāt, non eſſe realem, minus etiā ad omnes partes ſimul: totum enim & partes non ſunt omnino realiter diuerſa, cùm totū omnes includat: referentur tamen ipſæ partes ad ſe inuicem relatione reali, ſi fuerint eſſentialiter diuerſæ, & re ipſa ſeparabiles ſaltem diuina poteſtate, vt materia & forma (etiā cœlorum) accidens & ſubiectum, paries & tectum. Neque verò vnquam huiuſmodi relationes reales erunt infinitæ in eodem toto, quia nullum totum conſtare poteſt ex infinitis partibus actu diſtinctis. Relationes autem dominij & ſeruitutis concedendum eſt non ſemper eſſe reales, ſaltem ex vtraque parte. Nam etſi in hominibus & beſtiis vtraque ex parte ſunt reales, quòd homines natura præſint, cætera verò animalia, vel inuita ſubſint: tamen in hominibus inter ſe collatis rectè probat argumentū neutra ex parte eſſe reales, quicquid Geneſius Sepulueda commentus ſit, Indos noui orbis, ſimiléſq; alios barbaros ſuaptè natura aliarum nationum ſeruos eſſe: ſunt enim omnes homines natura pares, etſi conditio ac educatio alios faciat ad dominādum, alios ad parendum aptiores. In Deo autem & creaturis, ſeruitus quidē realis relatio eſt, dominium autem rationis: quod Deo, vt quinto documento compertum eſt, nulla poſſit relatio aduenire.

Partes inter ſe, relationem realem vt habere poſſint.

Relationes dominij & ſeruitutis non ſemper reales.

Ita Soncin. 5. Metaph. qu. 25. ad quartum.

D. Tho. 3. p. q. 35. ar. 5. Capr. in primo diſt. 30. q. prima in ſolut. ad octauum contra primam concluſionem.

In Deo relatio dominij eſt rationis, ſeruitutis in rebus creatis realis.

QVO PACTO RELATIO REALIS diſtinguatur à fundamento.

QVÆSTIO II.

Variæ opiniones. SECTIO I.

CVM ergo relationes reales non modo in rerum natura dentur,ſed etiam propè infinitæ ſint,illud ſtatim occurrit dubium,ſint ne re ipſa diſtinctæ à ſuis fundamentis, an verò ſola diſtinctione formali ex natura rei, an potiùs ſola conſideratione.

Prma ſententia.

QVA in re ſunt qui abſolutè pronuncient,nullam relationem realem diſtingui à ſuo fundamento niſi conſideratione. Alij contrariam omnino ſententiam probantes aſſerunt omnem relationem realem (diuinis tamen exceptis) re ipſa à ſuo fundamento eſſe diſtinctam. Sunt etiam qui media quaſi incedant via, nec tamen eodem modo ſentiant.

Seounda omnino oppoſita. Tertia medio inſiſteus.

Nam quidam exiſtimant duo eſſe genera relationum realium:vnum earum,quæ ſunt reales habitudines, ſiue reſpectus per ſe, vel per accidens conſequentes fundamenta, quo pacto inhærētia per ſe conuenit quantitati, per accidens autem tangere aliam quantitatem, atque has dicunt realiter diſtingui à fundamentis:non tamen vt diſtinctas entitates,ſed vt modos eſſendi,ſeu habendi ſe diſtinctos ab entitatibus fundamentorum:alterum earum, quæ non ſunt reſpectus reales, immò ne reſpectus quidem, ſed reales denominationes relatiuæ deſumptæ ex pluribus rebus, vt eſſe æquale vel ſimile, quod nihil aliud eſſe dicunt,quàm hoc:V.C.eſſe bicubitum, ſicut & illud eſt bicubitum,vel eſſe album, ſicut & illud eſt album:quod relationum genus dicunt nec realiter,nec formaliter,ſeu eſſentialiter diſtingui à ſuis fundamētis, ſed cōſideratione ſola,& has denominationes aiunt ſufficere ad prædicamentum Ad aliquid.

Quarta opinio.

Alij verò dicunt in iis quidem relationibus realibus, quarum fundamenta poſſunt exiſtere ſine terminis,diſtinctionem à fundamentis eſſe realem, vt in relatione ſimilitudinis: in iis autem, quæ non poſſunt, diſtinctionem non eſſe realem,vt in relatione actualis depedentiæ creaturarum à Deo.

Quinta & ſexta.

DENIQVE ſunt qui hac ratione media incedant via inter primam & ſecundam ſententiam, vt in omnibus creatis relationibus abſolutè pronuncient diſtinctionem earum à fundamentis non eſſe realem:ſed ita tamen,vt alij dicāt eſſe modalem, alij formalem ex natura rei. Ita fit, vt ſex hac in re ſint Philoſophorū, ſeu potiùs Theologorum,qui hæc preſſiùs tractauerunt,opiniones.

Impugnatio primæ ſententiæ. SECTIO II.

Primum fundamentum primæ opinionu.

Ochā in primo diſt. 30. q. 1. & d. 31. q. 1. Gregor. in 1. d. 28. quæ. 2. artic. 1.

PRIMA opinio, quæ Ochami eſt, cæterorúmque Nominalium, tria pro ſe potiſſimùm habet fundamenta. Vnum eſt, non eſſe multiplicandas ſiue res,ſiue rerum eſſentias,vbi neceſſitas non cogit: & abſoluta entia, ſi alio & alio modo ſpectentur, ſatis eſſe ad præſtanda omnia, quæ alij entibus abſolutis, ſuiſque reſpectiuis conficiunt.

Vide Æeg. in primo d. 26. Her. in 1. d. 30. q. 1. Syl. in Conflato. q. 28. qui idē dicuntur ſen-ſentire.

ficiunt. Nam vt albedo per ſe ſumpta facit album, ita cum alia albedine facit ſimile, nulla prorſus ſibi adiecta ſiue re, ſiue entitate: eodémque modo, vt agendi potentia facit rem qualem, ita cum re, quæ patitur, facit relatam, nulla re aut entitate ſibi adueniente, ſed ſola re, quæ patitur recipiente actionem ab illa.

Secundum.

Alterum fundamentum eſt, ſi relationes ſint res, aut entitates rerum diſtinctæ à fundamentis, fore vt infinitæ propemodum res, aut entitates ſint in quauis re: innumerabiles, inquam, ſimilitudines & diſſimilitudines, æqualitates & inæqualitates, propinquitates & remotiones aliarum rerum comparatione, quod & incredibile, & ſuperuacaneum videtur.

Tertium.

Tertium effugere non poſſe eos, qui iſta ſiue realiter, ſiue eſſentialiter diſtingunt, quin admittant fore, vt mutentur res diſtantiſſimæ à nobis, & in alio etiam mundo, ſi eſſet, ex eo ſolùm, quòd apud nos aliquid mutetur, quod & per ſe abſurdum videtur, & ab Ariſtotele aliiſque Philoſophis negatur.

Impugnatur opinio Nominalium.

Verum hæc opinio primum quidem dum omnia facit abſoluta, tollit de medio totum genus prædicamenti Ad aliquid contra Ariſtotelis, veterúmque Philoſophorum ſententiam. Deinde minus
cohæret cum iis, quæ nos docet orthodoxa fides, qua confitemur 1
diuinas perſonas relationibus realibus diſtingui. Nam cùm verum, 2
& indubitatum ſit dari relationes veras & reales in diuinis, cur non etiam dentur in rebus creatis, quæ illarum imitationes ſint, nulla eſt ratio Poſtremò, quia tueri non poſſunt, quo pacto qualitas, aut quantitas vna ſolitariè ſumpta faciat rem qualem, cùm alia verò faciat relatam, niſi habitudine, ſiue reſpectu vnius ad alteram. Nam vt in exemplo ſimilium id expendamus, quemadmodum vna albedo facit vnum album, ita duæ albedines faciunt duo alba, neque aliud quicquam formaliter. Si ergo faciunt duo ſimilia formaliter, ratione vtique alicuius adiuncti ea efficiunt, non ratione abſoluti ſiue vnius, ſiue multorum: eadem enim erit in iis ratio, atque in duplici albedine: ergo ratione duarum habitudinum ſeu relationum, quæ conſurgunt inter duas albedines. Accedit, quòd vel duæ albedines per modum vnius formæ faciunt Socratem ſimilem Platoni, & iterum ambæ ſimul Platonem Socrati: aut vna facit Socratem Platoni ſimilem, & altera Platonem Socrati: at ambæ ſimul non poſſunt habere oppoſita effecta formalia, cùm ſumantur per modum vnius: ergo cùm Socrates & Plato ſunt albi, ſola albedo Socratis facit illum formaliter Platoni ſimilem, & ſola albedo Platonis Platonem Socrati, nec iam vna cum altera, vt illi dicunt. Denique ſi reſpondeant nihil aliud eſſe Socratem eſſe ſimilem Platoni ſecundum albedinem, & Platonem Socrati, quàm Socratem habere albedinem, ſicut Plato habet albedinem (hoc enim eſt, ad quod tandem confugiunt) etiam ipſo verborum vſu tollunt de medio prædicamentum Ad aliquid: quod tamen Dialecticæ artis, diſſerendique vſus gratia concedunt. Dicere enim, nihil eſſe aliud, Socratem eſſe ſimilem Platoni ſecundum albedinem, quàm Socratem habere albedinem, ſicut

In diuinis dantur veræ & reales rationes.

 Pláto

Plato habet albedinem, perinde eſt ac ſi dicas, nihil aliud eſt dicere Socratem eſſe ſimilē Platoni, quàm aſſerere ſicut hæc eſt vera, Plato eſt albus, ita & hāc eſſe verā, Socrates eſt albus: quæ ſunt duæ propoſitiones pertinentes ad prædicamentū qualitatis, & propter quas non eſt opus aliud prędicamentum conſtituere. Non igitur idem ſunt iſta, niſi cùm dicimus, Socrates habet albedinē, ſicut Plato habet albedinem, intelligamus in verbo, *ſicut*, mutuā eorum inter ſe habitudinem, relationémve, quæ nulla ſit forma abſoluta, ſed reſpectus conſurgens ex duplici abſoluta forma vnius ſpeciei in vtroque ſubiecto.

Ad Nominalium fundamēta quid ſit dicendum.

QVARE ad primum eorum fundamentum dicendum eſt, non ſatis eſſe formas abſolutas ad efficiēda omnia, quæ nos abſolutis reſpectiuíſq; conficimus, vt ex proxima argumentatione perſpicuum eſt.

AD ſecundum. Qui ſentiunt relationem eſſe modum qnendam eſſendi, & non entitatem, negant fore, vt propè infinitæ entitates ſint in eadem re, etſi concedunt eſſe infinitos propemodum eſſendi modos, quod quidem dicent nihil eſſe incommodi, cùm res ipſæ, quæ iis modis ſe mutuò reſpiciunt, ſint propè infinitæ. Qui autem dicunt relationem eſſe rem diſtinctam à fundamento, & pleriqne eorum, qui putant eſſe entitatem, ſentiunt per vnam eamdémq; relationem poſſe rem vnam referri ad infinita, vt æquale per vnām & eādem æqualitatem, & ſimile per vnam & eamdem ſimilitudinem: cæteri autem non putant incommodi quicquam euenire, vt rei eidem accidāt infinitæ propè entitates reſpectiuæ, cùm ſint formæ nullius momenti, & pendentes ab infinitis propè terminis.

AD tertium fundamentum ex ſuperiùs dictis reſponderi poteſt, quod Ariſtoteles, cæteríque Philoſophi negant, aduenire ſemper relationem mutato ſubiecto, cui aduenit, non de mutatione communiſſimè dicta, qua vtcumque res aliter habet, quàm prius, ſed de ea, quæ eſt actio & paſſio intelligendum eſſe.

Impugnatio ſecundæ.

SECTIO III.

Secunda opinio ſectatorū D. Thomæ. confirmatur. argumentum.

Caiet. 1. p. q. 28. ar. 2. Cap. in primo d. 30. q. 1. Ferrar. 4. cōtra Gēt. c. 14.

SECVNDA opinio eſt Caie. Capr. Ferra. & ferè antiquiorum Thomiſtarum, quam iidem D. Tho. attribuunt. Quòd igitur ea ſit vera, his argumētis probant. Primùm, quia res eadem nō poteſt ſimul intendi & remitti: at qualitas ſæpè
1. intenditur, cùm relatio in ea fundata remittitur, veluti cùm à duobus æquè albis alterum tantùm intenditur, neque enim id fieri poteſt, niſi ſimul ſimilitudo in vtroq; remittatur. Deindè, quia quæ ita ſe habent,
2. vt altero pereunte alterum non pereat, ea realiter idem eſſe non poſſunt: at pereūte v. c. relatione ſimilitudinis, ſæpè non perit fundamentum qualitatis. Tertiò, quia multarum relationum fundamentum eſt
3. ſubſtantia, vt vnionis materiæ & formæ in compoſito ſubſtantiali: at ſubſtantia nulli rei eſt accidens, quod etiam Ariſtoteles docet primo *Text. 26. & ſequentibus.*
4. Phyſ. cap. 3. Poſtremò, quia ſi relatio eſſet idē realiter cum ſuo fundamento, eſſet ens per ſuum fundamentum: quare cùm pleræque relationes

tiones fundentur in ſubſtantia,nullæ earum eſſent accidentia, ſed per ſe exiſterent:quandoquidem ſubſtantia non dat eſſe inhærentis, ſed per ſe exiſtentis.

QVOD autem ſit D.Thomæ,ex pluribus locis colligunt: potiſſimùm quidem ex 1.p.q.28.art.2. vbi ſic ait: *Sicut in creatis in eo quod dicitur relatiuè,non ſolùm inuenitur reſpectus ad alterũ,ſed aliquid abſolutum ita in Deo,ſed aliter. Nam id quod inuenitur in creatura præter id quod cõtinetur ſub ſignificatione nominis relatiui,eſt alia res:in Deo autem non eſt alia res.* Deinde ex 4.contra Gentes,cap.14. vbi ſic ſcribit: *Relatio realiter ſubſtantiæ adueniens poſtremum & imperfectiſſimum habet eſſe, quia non ſolùm præexigit eſſe ſubſtantiæ,ſed eſſe aliorum generum, ex quibus cauſatur.* Tertiò ex q.8.de potentia Dei,art.2.quo loco ſic ait: *Subſtantia creata nõ poteſt ſibi identificare relationem,quia eſt definita ad tale genus:in quo differt ab eſſentia Dei,quæ cùm infinita ſit & ſuper omnia genera potuit alia ſibi identificare.* Quòd ſi D.Thomas putat ſubſtantiam creatam non poſſe identificare ſibi relationem:ergo multò minùs exiſtimat id poſſe quãtitatem &alia accidentia,quæ ſunt fundamenta relationum. Poſtremo ex 1.d.33.q.1.art.1. vbi hæc ferè ſcripta reliquit: *Relatio creata differt ab increata,quod increata nullam facit compoſitionem cum eo cuius eſt,relatio verò creata facit.* Quod ſi relatio creata D. Thomæ iudicio compoſitionem facit cum eo cuius eſt: differt igitur eius opinione realiter à ſuo fundamento. *Vt probent eam eſſe D. Thomæ.*

HÆC opinio ètſi veriſimilitudine non caret, minùs tamen probabilis eſt quàm oppoſita,nec vbique cum verbis Diui Thomæ congruit. Nam quòd ſit minùs probabilis,ex eo primùm patet, quia forma realiter diſtincta ab eo,in quo recipitur, nunquam acquiritur ſine actione noua qua introducatur:niſi eſſet proprietas, quæ ſublato impedimento reſultaret in ſubiecto ſolius antiquæ actionis virtute, qua productum eſſet id cuius eſt proprietas: at relatio ſæpe acquiritur ſine vlla actione, quæ attingat illud in quo eſt. Nec dici poteſt eam reſultare in ſubiecto antiquæ actionis virtute, qua fundamentum productum eſt: nulla enim relatio poteſt eſſe proprietas vllius rei, niſi ſit relatio rationis,vt æquè conueniat rei non exiſtenti, atque exiſtenti, veluti eſſe bonum bonitate tranſcendente, vt ſuperiori libro diximus. Deinde, quia ſi relatio diſtingueretur realiter à fundamento, cùm ea ſit poſterior natura fundamento, neque ipſa in fundamento, aut fundamentum in ipſa includatur, poſſet Deus conſeruare duas albedines, ſublata ab eis mutua relatione: at intelligi videtur nullo modo poſſe dari duas res albas,quæ actu in albedine ſimiles non ſint. Accedit quòd vbi ſatis eſt diſtinctio ex natura rei,ſiue formalis ea ſit,ſiue tantùm modalis, vt re vera hic eſſe ſatis ex ſolutione argumentorum patebit, non opus eſt inducere diſtinctionem realem. Poſtremò, quia Ariſtoteles octauo Phyſicorum docet per ſolum motum localem nihil acquiri, quòd inſit in re quæ mouetur: at hoc intelligitur de forma diſtincta realiter à ſubiecto, cuiuſmodi ſunt eæ quæ per alia motuum genera acquiruntur.

Impugnatur eiuſmodi ſententia.

1. (margin, beside "ma realiter diſtincta…")

Quæ relatio poſsit eſſe rei proprietas, quæ non poſsit.

Cap.2. q.7. ſect.5.

2. (margin, beside "periori libro diximus. Deinde…")

3. (margin, beside "actu in albedine ſimiles non ſint…")

4. (margin, beside "cere diſtinctionem realem…")

Capite 7. textu 59.

QVOD

Non conueni re vbique cũ verbis Diui Thomæ.

Qvod verò propoſita opinio non vbique cum verbis D. Thomæ congruat, ex eo patet, quia in opuſculo 48. tractatu de iis quæ ſunt ad aliquid, cap. 2. ſic planè ſcribit: *Non eſt intelligendum, quod ſimilitudo Socratis ſit aliqua res in Socrate diſtincta ab albedine, ſed ſolùm eſt ipſa albedo, vt ſe habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum. Si enim,* inquit, *ſimilitudo adderet ſupra albedinem rem aliquam, nullo modo poſſet aliqua fieri ſimilis alicui ſine ſui mutatione, quod eſt falſum.* Hæc D. Thomas. Neque obeſt, quod quidam reſpondent, opuſculum citatum non eſſe D. Thomæ, aliàs enim eo vtuntur, vt D. Thomæ: & loci in quibus D. Thomas contra videtur ſentire, ita exponi poſſunt, vt nihil à citato loco diſſentiant.

Soluuntur argumenta ſecundæ opinionis.

Qvare ad primum argumentum dicendum, nihil eſſe incommodi formam eandem diuerſis rationibus ſimul intendi & remitti: præſertim ſi vnum ei accidat abſolutè, & alterum comparatè, vnum propriè, & alterum impropriè, vt in allato exemplo: eſſet autem incommodum ſi vtrumque ei eueniret eadem ratione ac propriè, vt ſi albedo, quatenus albedo ſimul intenderetur & remitteretur.

Quæ formaliter diſtinguuntur habere diſtinctas exiſtentias.

Accidens vt poſſit eſſe idẽ re cum ſubſtantia.

Ad ſecundum negandum eſt quod aſſumitur, nam vt vnum maneat, & alterum pereat, ſatis eſt diſtinctio eorum ex natura rei, præſertim ſi ſit formalis, & non modalis tantùm. Nam etſi puri eſſendi modi non habent peculiares exiſtentias, vt propriè produci ac perire poſſint: tamen quæ diſtinguuntur formaliter: quemadmodum veriſimiliùs habent diſtinctas exiſtentias, ita propriè vno pereunte, alterum manere poteſt, etſi reali identitate idem ſint.

Ad tertium dicendum, etſi ſubſtantia nunquam eſt accidens formaliter, quo pacto Ariſtoteles intelligendus eſt: tamen realiter poſſe eſſe accidens reſpectiuum. Ad quartum negandum eſt relationem, etſi eſt idem re cum ſuo fundamento, habere entitatem & exiſtẽtiam propriam à fundamento: ita ſcilicet, vt ipſa exiſtentia fundamenti ſit exiſtentia relationis, neque vllam peculiarem habeat relatio: habet enim propriam & eſſentiam & exiſtentiam, quæ modò ſunt, modò non ſunt permanente fundamento.

Explicantur D. Tho. loca.

Locvs verò primus ex D. Thoma citatus ſic intelligi poteſt, vt cùm ille ait: *in rebus creatis præter id quod ſignificatur nomine relatiuo, eſſe rem aliam: in Deo autem non eſſe rem aliam,* ſenſus ſit: in creaturis quidẽ extremum, ſiue ſubiectum, quod denominatur à relatione, poſſe realiter eſſe diſtinctum à relatione, quæ formaliter nomine relatiuo ſignificatur: at in Deo idem eſſe realiter, immò etiam formaliter ex natura rei extremum, quod denominatur à relatione, atque relationem ipſam, neque ibi eſſe ſermonem de fundamento, ſed de ſubiecto ſiue extremo. Ad locum ſecundum facilior eſt reſponſio ex dictis: concedimus enim relationem realiter aduenire ſubſtantiæ, hoc eſt, ſine operatione intellectus, itémque eſſe relationis præexigere, vt fundamentum aliud eſſe habeat, non autem vt ſit res alia.

Ad tertium locum ſatis conſtat dicendum eſſe, non eſſe eo loco ſermonẽ de identificatione reali, ſed de formali, qua Deus ſibi identificat omnia, quæ de ipſo formaliter ex natura rei dicuntur, quo pacto

in rebus

in rebus creatis fundamentum non identificat ſibi relationem, ſed realiter tantùm. Ad quartum locum dices, ea etiam quæ tantùm formaliter differunt, facere poſſe compoſitionem, vt naturam generis cum natura differentiæ, quæ componunt ſpeciem. Quocirca hoc eſſe *Diſcrimen inter relationē creatam, & increatam.* diſcrimen inter relationem creatam & increatam, quod increata non facit ſiue compoſitionem per ſe, ſiue compoſitionem per accidens cum fundamento, cùm non differat ab eo formaliter: at relatio creata cùm differat formaliter à fundamento facit cum eo cōpoſitionem per accidens, atque adeò in pleriſque relatiuis non ſolùm facit compoſitionem formalem cum fundamento, ſed etiam realem cum ſubiecto, nempe vbi ſubiectum & fundamentum differunt realiter.

Impugnatio tertiæ & quartæ. SECTIO IIII.

Quæſt. 2. TERTIÆ opinionis auctor eſt Durandus ad 30. diſt. 1. ſen. tametſi illud denominatione relatiua deſumpta ex plurib. rebus abſolutis accepit ab Herueo Quodli. 7. q. 15. & Quodlib. 10. q. 1. quod idem poſtea Nominales approbarũt. Confirmatur autē ſentētia hęc à ſuis auctoribus ferè impugnatione aliarum, vt non neceſſe hic ſit pro ea vlla argumenta proponere. Verùm quod is non rectè cōſtituat duo illa genera rela- *Tertia ſententia Durādi.* *Refellitur.* 1. tionum realium, ex eo primùm patet, quia omnis relatio realis eſt reſpectus realis, vanáque eſt illa realis denominatio ex pluribus rebus 2. abſolutis, vt ex impugnatione primæ opinionis perſpicuũ eſt: deinde, quia ſi denominatio illa ſatis eſſet ad conſtituenda relatiua Prædicamenti Ad aliquid, non opus eſſet alio relationis genere, quod vocat reſpectiuum realium. Nam vt ille putat nihil eſſe aliud duo alba eſſe ſimilia, quàm vnum eſſe album, ſicut aliud eſt album: ita ego dicā duo corpora immediatè collocata ſe tangere, nihil aliud eſſe quā vnum 3. eſſe in hoc loco immediato, ſicut & illud eſt in illo, & hũc hominem eſſe patrem, & illum filium, idem prorſus eſſe, atque nunc genuiſſe illum, ſicut & ille ab hoc genitus eſt. Adde quòd nullus reſpectus per ſe conſequitur fundamentum, niſi ſit relatio rationis, & quæ æquè conueniat extremis non exiſtentibus atque exiſtentibus, vt ſuperiùs conſtitutum eſt, aut certè ſit relatio tranſcendens, veluti inhærētia accidentis, ſi de aptitudinali agitur: tametſi in tranſcendentibus non propriè cernitur fundamentũ, vt etiam ſuprà diximus, at neutra huiuſmodi relationũ, ſiue rationis, ſiue tranſcendens ponitur in Prædicamēto Ad aliquid. Mitto quòd ait nullũ reſpectum realem eſſe en- 4. titatem diſtinctam ab entitate fundamenti, ſed eſſe purum quendam eſſendi, ac ſe habēdi modum: id enim minùs probabile eſſe, ne dicam alienum à communi Philoſophorum ſenſu, in extrema ſententia ſtabilienda oſtendere conabimur. Poſtremò quòd abutitur nomine di- 5. ſtinctionis realis: diſtinctio enim modi eſſendi qui non eſt formaliter res vlla ab ea cuius eſt modus, non eſt diſtinctio realis, ſed modalis. *Quarta ſententia Scoti.*

QVARTA ſententia eſt Scoti in. 2. d. 1. q. 5. & in 3. d. 8. q. 1. cuius præcipuum fundamentum illud ipſum eſt quod in ea proponenda te- *Eius fundamentum.*

tigimus. *Quorum*, inquit, *vnum perire poteſt manente altero, ea diſtingui realiter, quorum autem non poteſt, ea non diſtingui realiter.* Sed non eſt firmum fundamentum cui innititur. Nam cùm ſola diſtinctio modalis ſatis ſit, vt alterum ſuo modo pereat manente altero (quod patet in veſte actu induente, quæ eadem manens, ſi detrahatur à corpore, iam deſinit eſſe actu indumentum) multò ſatiùs erit diſtinctio formalis, quæ diſtinguit entitates quarũ quælibet ſuum peculiare eſſe habet: quare ſiue relatio diſtinguatur à ſuo fundamento, vt modus eſſendi purus ab eo, cuius eſt modus, ſiue vt entitas ab entitate, nihil habet firmitatis ratio, qua ſuam Scotus ſententiam cõmunit. Nam illa qua etiam vtitur de intenſione vnius & remiſſione alterius eodem tẽpore quæ arguere videntur diſtinctionem realem, ſuperiùs ſoluta eſt. Itaque toto hoc loco relinquitur controuerſia inter eos, qui relationem diſtingui ſocum modaliter à fundamento, & eos qui aſſerunt diſtingui formaliter, ſiue vt entitatem vnam ab alia entitate. *Sect. 3.*

Refellitur.

Refutatio quintæ, & approbatio ſextæ. SECTIO V.

Quinta opinio recentiorum.

OPINIO eorum qui ſentiunt relationem à fundamento diſtingui modali diſtinctione duntaxat, ita vt omnis relatio prædicamenti Ad aliquid, nihil ſit aliud quàm purus quidam eſſendi modus, recentiorũ quorundã eſt propria: tametſi ex Durando occaſionem ita opinandi acceperunt, quòd ille pro comperto id habuerit, ſi non in omnibus iis quas nos relationes appellamus (cùm multas credat eſſe relatiuas tantùm denominationes ex pluribus abſolutis) certè in iis omnibus quas ipſe confitetur eſſe verè reſpectus quoſdam vt cauſæ & effectus. Nec ſanè ab eorum ſententia aliena videntur pleraque verba, dictáque veterum Philoſophorum, vt Alberti Magni in hunc librum. Ac denique non facilè refutabitur qui eam defenderit. *In 1. d. 30. q. 2.*

Tribus rationibus confirmatur.

RATIONES pro ea tres potiſſimùm afferri poſſunt. Vna, quod valdè alienum videatur à veritate, nouam aliquam non dico rem (id enim iam refutatum eſt) ſed entitatem aduenire rei albæ exiſtenti in India ex eo ſolo, quòd hæc aut illa apud nos ſit alba. Etenim non tantùm res noua, ſed entitas etiam noua, & quæ nouam habet exiſtentiam, videtur non poſſe aduenire vlli ſubiecto ſine actione aliqua, quæ illud attingat. Altera, quòd ex diſtinctione formali relationis à fundamento videatur planè effici, relationem in communi (loquimur autem de reali) habere duplicem entitatem, duplicémque exiſtentiã: vnam quatenus accidens qua ſit in ſubiecto, alteram quatenus relatio, qua ſit ad terminum, ſeu reſpiciat terminum: quod incommodum nõ euenit ſi relatio ſola modali diſtinctione diſtinguatur à fundamento, ſiquidem illud, *Ad* non ſignificabit entitatem vllam, cui peculiaris exiſtentia conueniat, ſed purum quendam modum eſſendi ipſius fundamenti. Tertia, quòd ex eadem diſtinctione formali ſequatur relationem, vt relatio eſt dicere perfectionem diſtinctam à perfectione fundamenti, quòd multa incommoda ſecum affert. Ac eam quidem dicere

1\.

2\.

3\.

An relatio dicat perfectionem.

per fect

perfectionem,ſi diſtinguitur formaliter à fundamento, ex eo manifeſtum videtur,quia ſi loquamur de perfectione tranſcédente,cùm omne ens ſit hoc pacto perfectum, erit etiam relatio perfecta : ſi verò ſit ſermo de perfectione formali,cùm omnis relatio,de qua eſt controuerſia ſit forma quædam & actus, omníſque actus ſit quædam perfectio,vt Ariſtoteles tradit 2.de Anima,cap. 1. erit quoque relatio perfectio,& per eam perficietur fundamentum.

2.li.de Ani. cap.1.text.2. Vide eumdem 3.Phyſ.ca. 1. tex.5.& c.2. tex.15.

MVLTA verò incommoda conſequi,ſi relatio, vt à fundamento diſtinguitur,dicat perfectionem,haud leuibus argumẽtis probari poteſt.Primùm,quia hoc pacto profectior eſſet res alba exiſtente in rerum natura alia re alba,cui eſſet ſimilis,aut etiam nigra, cui eſſet diſſimilis,quàm ſi nulla exiſteret,cui eſſet aut ſimilis,aut diſſimilis,quod ridiculum videtur. Deinde, quia cùm res eadem propè infinitas relationes habeat, haberet profectò ex genere relationis infinitam penè perfectionẽ, maiorémque propè in infinitũ, quàm ex genere quantitatis aut qualitatis:cùm tamen relatio etiam realis,vt talis eſt (loquimur autem de creata)fermè nullius ſit entitatis , vt omnes dicũt.Tertiò,quia cùm perfectio ſit actus quidam,& actus omnis actuet ac inſit , ſi relatio ex eo quod relatio non actuat,ſeu non ineſt, ſed tantùm ad aliud refert,quo pacto perficere , aut perfectio eſſe poteſt ? Adde quod ſi relatio eſſet perfectio quædam,ſanè relatum eſſe , eſſet quoddam perfectum eſſe,ac proinde abſolutum quippiam, quãdoquidem perfectum eſſe abſolutum eſt non relatiuum.

Opinio ſexta magis placet.

NOBIS tamẽ magis placet,relationes reales ad hoc prædicamẽtum pertinentes vniuersè diſtingui à fundamento formali diſtinctione,quæ erat ſexta opinio,ita vt omnes habeant proprium ac peculiare eſſe tum eſſentiæ,tum exiſtẽtiæ diſtinctum ab eſſe fundamenti:quã ſententiam plerique Thomiſtarum , vt ſui Auctoris placitum , veterũque tum Philoſophorum, tum Theologorũ doctrinam meritò amplectuntur:quòd his rationibus ſatis videtur cõfirmari.Primùm, quia relatiua,quatenus relatiua ſunt, hac ratione apud omnes diſtinguuntur ab entibus abſolutis,quòd abſoluta habent eſſe in ſe , relatiua autem in ordine , ſiue habitudine ad aliud. Qua ex diſtinctione patet, omnes(atque adeo ipſos proximæ opinionis auctores) cùm præſens quæſtio in terminis non tractatur planè tribuere entibus relatiuis proprium & peculiare eſſe diſtinctum ab eſſe abſolutorum. Deinde, quia veteres omnes de eo diſputabant , num eſſe relatiuorum in eo eſſet poſitum, vt aliorum dicerentur : quam diſputationem Plato tetigit , & Ariſtoteles in Prædicamentis latiùs explicauit , concludens non in eo eſſe , vt aliorum dicantur,ſed vt aliorum ſint : ergo proprium & peculiare eſſe relatiuis concedebant. Tertiò , quia Græci Ariſtotelis interpretes aiunt , prima quatuor prædicamenta eſſe ſyncera entium genera : cætera verò quaſdam entium inter ſe complicationes : qua in re faciunt relatiua vera entia , quemadmodum quanta & qualia tametſi minimo entitatis gradu.Quartò quia de primis tantùm quatuor generibus indicauit Ariſtoteles & in Prædicamentorum libro,& in hoc opere,ſeriò,vt ita dicam,agendũ eſſe:quaſi

Chryſ. Iauel. 5.Metaph. q. 22.Sot. in Prædicã.cap. de Rela. q. 2. & alij.

Probatur argumentis. 1. 2. 3. 4.

Ariſ.in Prædicam cap.de Relatione.

hæc ſola ſint vera entia prædicamentalia,cętera modi tantũ entium. Quintò,quia hoc ſolùm impediret quominus relatiua haberent propriũ & peculiare eſſe,ſi quicquid habet eſſe,haberet illud in ſe,& non in ordine ad aliud (neque enim aliã rem afferunt oppoſitæ opinionis auctores)at in aliis generibus dantur res, quæ totum ſuum eſſe habẽt in ordine ad aliud,vt materia prima in ordine ad formam,& forma itẽ ſubſtantialis in ordine ad materiam primam,immò etiam accidentia omnia,vt accidentia ſunt in ordine ad ſubiectũ,niſi quòd hæc omnia aliter quàm relatiua huius prædicamenti terminantur, vt in diſtinguendis relatiuis tranſcendentibus à non trãſcendentibus explicatum eſt.Dixi,*vt accidentia ſunt,*quia vt talia accidentia,poſſunt eſſe abſoluta,& relatiua:abſoluta,vt calor,relatiua,vt ſcientia:non eſt igitur cur relatiuis huius prædicamenti proprium & peculiare eſſe negetur.

Quæſt.2. ſect.4.

De generatione relationum.
SECTIO VI.

Soluũtur argumenta pro quinta opinione adducta ſectione præcedente.

AD primam igitur pro quinta opinione propoſitã rationem dicendum eſt, nullam entitatem accidẽtariam indigere ex ſuo genere actione attingente propriũ ſubiectum, niſi quæ ſit abſoluta,ſola enim habet eſſe in ſe: nam quæ relatiua eſt,cùm ex duobus pẽdeat,& ex ſubiecto & ex termino,ac proinde habeat eſſe in ordine ad aliud:ſi antea quidem in proprio ſubiecto fundamentum habeat, nihil ei iam ex parte proprij ſubiecti deerat,vt in eo reſultaret,ſed tãtùm deerat terminus,quo per actionem producto neceſſe eſt,& in ſubiecto,&in termino duæ ſibi reſpondentes relationes quaſi pullulent. Dico autem, *quaſi,*quia vbi non eſt diſtinctio realis, non eſt vera productio & germinatio. Atque in hoc potiſſimùm genere vt Commentator ait, verum eſt quod Ariſtoteles a 5.Phyſic. & b primo de Cœlo ait, *nihil eſſe incommodi,ſi aliquid,quod ante erat,nunc eſſe incipiat ſine generatione ſui, mutatiońeve proprij ſubiecti.* Quapropter cùm aliquid ſit album in India,tum album,quod apud nos eſt,incipit ei eſſe ſimile per ſimilitudinem,quæ in eo quodammodo erat,& ſimpliciter non erat: quandoquidem fundamentaliter erat,& proxima potentia ad eſſe,formaliter autem non erat,quod ſolam exiſtentiam termini expectaret.

Auen.in primum.librũ de Cœlo commẽ. 111.
a *text.*13.
b *Tex.*111.

De ipſo eſſe relatiuorum.
SECTIO VII.

Vt quidam ad argumentum reſpondeant.

AD ſecundam,quæ haud facilis eſt, mira eſt quorundã ſollicitudo,vt inueniãt vnde relatio ſuum eſſe habeat:intelligunt autem eſſe tum eſſentiæ,tum exiſtentiæ. At cùm in qualibet relatione reali detur eſſe In,quod eſt accidentiũ commune,& eſſe Ad,quod eſt relatorum propriũ:dicunt illi relationẽ habere eſſe In à fundamẽto,eſſe verò Ad à termino:addúntq; relationẽ non eſſe realem eſſe Ad, quia illud cõmune eſt omnibus relationibus & realibus & rationis,ſed ex eſſe In.Siquis autem ab eis quærat,an illud eſſe, In,quod habet à fundamento, ſit diſtinctũ ab eſſe fundamẽti, & illud Ad,quod habet à termino,ſit diſtinctum ab eſſe termini, hoc

enim

enim eſt,quod præcipuè quæritur: quidam videntur ſentire non eſſe diſtinctum,tum quia ab illis cauſſatur, tum quia eſſe fundamenti eſt abſolutum,& eſſe termini extrinſecum,eſſe autem relationis, nec eſt abſolutum,nec extra ipſum relatiuum. Quod ſi diſtinctum eſt,vt re vera eſt dicendũ,ſupereſt illa dubitatio: cur dicat relationem realem ex ipſo Ad,nõ habere vt ſit realis:quamquam enim nõ ſit realis ex Ad communi:tamen ex tali Ad,quale habent relatiua realia, non dubiũ eſt quin ſit realis:alioquin relatio realis,vt talis relatio eſt,nõ erit realis:quãdoquidem vt relatio realis ſit,vtroque indigeat, & eſſe in reali, & eſſe Ad reali, niſi dicamus aliquid reale eſſe compoſitum ex eſſe reali,& eſſe rationis, quod fieri non poteſt. Quomodocumq; autem reſpondeant (poſſunt enim & rectè, & non rectè hoc ſuum pronunciatum interpretari)ſemper reſtat difficultas in argumento propoſita: quod nimirum ex formali diſtinctione relationis à fundamento ſequatur,duplicem entitatem,duplicémque exiſtentiam in qualibet relatione reali reperiri:vnam,qua eſt accidens, & habet eſſe In: alterã, qua eſt relatiuum accidens,& habet eſſe Ad.

NEGANDA eſt igitur ad argumentũ ſequela.Nam eadem ratione ſequeretur in quantitate,quę ignis ſummũ eſt,& in qualitate ſimiliter duas eſſe entitates,duaſque earũ proprias exiſtentias,vnã quatenus quæque illarũ accidens eſt,alterã,qua tale accidens, habet enim quodlibet genus ſummum & cõmunem rationẽ accidentis,quam cũ aliis generibus participat,& peculiarẽ ac ſuam,quã ſolis ſuis inferioribus cõmunicat. Quare cùm eadẽ ſit difficultas in omnibus, tametſi maior in relatione, propterea quòd nõ vtraque ratio ſumitur ex ſubiecto,vt ſumitur in quantitate & qualitate,ſed vna ex ſubiecto,altera ex termino:dicendũ eſt in omnibus veris generibus ſũmis accidentiũ vnã tantùm eſſe generalẽ entitatẽ, vnámque ei reſpondentẽ exiſtendi rationem:accidens autem,quod cõmune eſt omnibus,nõ eſſe ſimpliciter vnum,ſed analogicè,ac quodãmodo vnum,& ex natura rei idẽtificatum cum omnibus iis,in quę accidentis analogia immediatè diſtribuitur,cùm autẽ venitur ad relationem,dicendũ eſt entitatem eius ſimplicem eſſe,non cõpoſitam ex duabus, quarũ altera ſit entitas In, altera entitas Ad, ſed vnam & eamdem habere formaliter hæc duo: nõ tamẽ ex natura rei actu diſtincta,ſed potẽtia,ſeu potiùs virtute:ita vt ſimplex illa entitas id præſtet ſimplicitate ſua,quod præſtaret cõpoſitione duarũ entitatum, ſi cõpoſita eſſet ex natura cõmuni accidẽtis verè vnius rationis,& addita natura differentiæ contrahentis. Quod idem in cæteris generibus ſummis accidentium proportione ſeruata dicendum eſt,quatenus ſunt accidẽtia quædam,& in ſubſtantia etiã, quatenus eſt quoddam ens. Diſtinctio enim eius quod omnibus commune eſt,ab eo,quod eſt cuique peculiare,etſi eſt ex natura rei(neque enim pendet ex operatione intellectus)nõ eſt tamen actualis, ſed virtualis,de quo genere diſtinctionis ad caput 6.nonnihil diximus.

Vera argumẽti ſolutio.

Genera ſumma accidentium vnam habere entitatem,& exiſtendi rationem.

AD tertiam obiectionem vt reſpondeamus,diſquirẽdum eſt,num relationes huius prædicamẽti propriè dicant perfectionem aliquam, ita vt ipſæ ſint perfectiones quædam earum rerum,quibus inſunt.

SINT NE RELATIONES *perfectiones aliquæ rerum.*

QVÆSTIO III.

Sententiæ ac rationes pro vtraque parte.

SECTIO I.

Partis affirmatiuæ ratio.

NON deſunt ex recentioribus, qui affirmatiuã huius quæſtionis partẽ hac potiſſimũ ratione amplectãtur, quia bonum & perfectũ, vt aiũt idẽ ſunt, relationes autẽ, cùm ſint entia quædã, neceſſariò ſunt bona quædã: tũ quia bonũ æquè latè patet atq; ens, vt tradit Ariſtoteles 1. Ethi. c. 6. & ex Geneſis primo colligi poteſt, vbi Moſes, *Vidit Deus*, inquit, *cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona*, à quibus ſanè relationes excludendæ nõ ſunt, tũ quia relationes etiam ſunt apetibiles, vt eſſe patrẽ, rerúmque multarũ auctorẽ: omnia autem, quæ appetibilia ſunt, nemo bona eſſe negat.

Bartholomeus Torres de Trini. q. 33 in comment. art. ſecundi Michael de Palatio in 1. Sen. d. 16. diſput. 2. & alij plerique.

SED quicquid ſit de concluſione, certè eorum ratio non colligit inſtitutum: nam & falſum aſſumit, & non ſine vitio concludit. Neque enim bonum & imperfectum idem ſunt formaliter, vt ſuperiori libro probatum eſt: nec ſi idem eſſent, rectè efficeretur propoſita ratione relationes eſſe perfectiones rerum, quibus inſunt, quod nunc quærimus, & de quo eſt controuerſia inter Theologos præcipuè: ſed ſolùm eſſe perfectas perfectione tranſcendente, quemadmodum & bona bonitate tranſcendente: niſi velis perinde ab eis colligi relationes eſſe perfectiones rerum, ex eo quòd ſunt perfecta quædam, atque ſi colligas, veſtem Æthiopis eſſe eius albedinem, quia alba eſt: aut certè impropriè loquaris accepto perfectionis nomine pro re perfecta, quod ſæpè fit, vt ſuperiori libro annotauimus: quo tamen modo nunc de perfectione non diſputamus.

Cap. 2. q. 7. ſect. 6.

Negantem partem eſſe communem Doctorum.

ALII omnes quotquot legerim, negatiuam partem quæſtionis approbãt: quamquam enim vnus aut alter verbo aliquo affirmatiuam videntur amplecti: tamen vbi de re ex inſtituto agunt, negatiuæ præcipuè adhærent: non omnes tamen eodem modo ſuam ſententiam confirmant. Nam quidam, ex diuinis relationibus ad eas, quæ huius prædicamenti ſunt, progredientes, ſic argumentãtur. Relationes, quibus diuinæ perſonæ diſtinguuntur, non ſunt perfectiones, quibus diuina eſſentia perficiatur: tum quia eſſentia diuina eſt infinitè perfecta, tum quia nulla perfectio poteſt eſſe in vna perſona, quæ non ſit in alia, ergo relationes, quatenus relationes ſunt, non ſunt perfectiones rerum: alioqui ipſæ etiam diuinæ relationes perfectiones eſſent diuinæ naturæ, ac perſonarum: quòd ſi ita eſt, nec relationes prædicamẽtales ſunt perfectiones eorum, quibus inſunt.

Vt à quibuſdam probetur.

Nulla perfectio eſt in vna perſona diuina quæ nõ ſit in alia.

Aliorum cõfirmatio.

ALII ex ipſa relationum natura hunc in modũ ſententiam eamdem confirmant. Perfectio debet ineſſe rei, quam perficit: relationes autem

autem ex eo quòd relationes ſunt, non habent vt inſint, ſed vt aliud referant: nullæ igitur relationes ſunt perfectiones.

Rationes adductas eſſe parùm firmas.

VERVM quicquid etiam ſit de hac concluſione, ſanè rationes haud firmæ ſunt. Prior, quia etſi relationes, quatenus relationes ſunt, non ſunt perfectiones rerum (quod dixerim propter relationes rationis quæ nihil re ipſa perficiunt) tamen non inde ſequitur eas, quæ huius prædicamenti ſunt propriæ non eſſe perfectiones rerum, quibus inſunt. Argumentatio enim à communi ad particulare cum reduplicatione non valet negatiuè: vt ſi dicas, animal quatenus animal, non eſt rationis particeps, ergo nec hoc animal, quod eſt homo, quatenus tale animal. Poſterior etſi rectè colligeret relationes, vt relationes ſunt, non eſſe perfectiones, quia ſecundùm communem rationem qua comprehendunt relationes rationis, non inſunt rebus, tamen non rectè colligit abſolutè nullas relationes eſſe perfectiones: diuinæ enim reales inſunt per identitatem & diuinæ eſſentiæ, & diuinis perſonis, prædicementales verò rebus creatis per inhærentiam, atque hunc in modum diluunt Theologi rationem Gilberti Porretani Pictauorum Epiſcopi, qui nihil aliud concedens diuinis relationibus, quàm quod tribuitur relatio: vt relatio eſt (nempe aliud reſpicere) in eum errorem incidit, vt diceret relationes perſonales non ineſſe perſonis per identitatem, vt fides Orthodoxa prædicat, ſed eſſe illis affixas & quaſi adhærentes, quod in Concilio Rhemenſi ſub Eugenio tertio ante quadringentos annos damnatum eſt.

Diuinæ relationes per idẽtitatẽ inſunt diuinæ eſſentiæ, & perſonis.

Ratio Gilberti fallax vt à Theologis diluatur.

Vera explicatio quæſtionis.

SECTIO III.

CVM igitur altera ex parte ſtet communis Philoſophorum & Theologorum ſententia, qua relationes huius prædicamenti perfectiones eſſe negantur: ex altera vero pugnet ratio illa ſanè irrefragabilis, qua obiicienda probatum eſt perfectiones eſſe, quia, inquam, ſunt actus quidam, ac formæ quarum proprium eſt actuare, ac proinde perficere ſubiectum, eiq; ſuum eſſe communicare, explicandum eſt qua ratione vtrumque verum ſit. Ac miſſa perfectione tranſcendente, de qua non diſputamus (tametſi & hæc partim non dicitur de relationibus, partim dicitur: non dicitur quidem formaliter, quia eſt formaliter negatio defectus: dicitur autẽ identicè identitate negatiua, quia non eſt aliud à re quæ dicitur perfecta: quemadmodum de priuatione & materia tradit Ariſtoteles) duobus modis verum eſt quod tota ſchola pronunciat: relationes, inquam, non eſſe perfectiones formales, de quo genere perfectionis tota eſt controuerſia. Vno ſi relationes ſumantur ſecundum cõmunem relationis notionem, hoc eſt, quoad ipſum Ad tantùm: certũ eſt enim nihil ex ea parte, vt ſic dicam: relationes ponere in rebus, vt eas perficiant. Altero ſi perfectio formalis ſumatur pro ea qua forma ad agẽdum accipiendúmve aliquid idonea eſt: nulla enim relatio eſt principium aliquid agendi aut patiendi accipiendíve, vt omnes fatentur.

1. Phyſi. ca. 7. textu 66. & 67.

Quomodo verum ſit relationes non eſſe perfectiones formales.

QVOD

Quo ſenſu dicant perfectionem.

QVOD ſi perfectio formalis ſumatur pro ea quæ nec actiua, nec paſſiua eſt, ſed quaſi otioſa, hoc tantùm habet muneris, vt det aliquod eſſe ſubiecto (quam purè formalem appellare poſſumus) non dubium eſſe debet, quin relationes huius prædicamenti ſint perfectiones rebus additæ: dant enim rebus quibus inſunt aliquod eſſe. De quo tamen genere formalis perfectionis, ſaltem quatenus in relationibus cernitur, parum & quaſi nihil ſiue Philoſophi, ſiue Theologi curarũt: quòd adeò parua ſit, vt nulla eſſe videatur. Dico autem: *quatenus in relationibus cernitur*, quia in abſolutis (ſi in his quoque datur perfectio purè formalis) non parua nonnunquam de ea habetur ratio, vt apud Theologos de charactere eo qui ſacro fonte ablutis & initiatis tanquam indelebile ſignum imprimitur, quem eorum quidam volunt, neque ad agẽdum, neque ad accipiendum comparatum eſſe, alij probabilius oppoſitum exiſtimant.

Character qui in tribus ſacramentis imprimitur.

D. Tho. 3. p. q. 63. art. 2. Caie. ib. Capr. in 4. d. 4. q. 1. Palu. ibid. q. 2. Arg. d. 6. q. 1. & alij plerique.

Perfectio formalis quando cenſeatur abſolutè perfectio.

SED obiter hic aduertendum eſt perfectionem formalem, ſiue ad agendum patiendúmve comparata ſit, ſiue non ſit, non cenſeri ſimpliciter & abſolutè perfectionem formalem, niſi ſit naturæ ſubiecti conſentanea, quam nos a ſuperiori libro naturalem appellauimus: tametſi naturalis nomine ſupernaturalem quoque, & neutram intelligendas eſſe voluimus, quòd ſint naturæ ſubiecti congruentes, hoc eſt, non repugnantes: hoc autem dixerim propter actus & habitus, quæ virtutibus earúmque actibus opponuntur, & propter qualitates naturalibus qualitatibus ſuorum ſubiectorum contrarias: hæc enim etſi ſunt formæ eorum, in quibus in ſunt: tamen non dicuntur, ſimpliciter & abſolutè illorũ perfectiones, cuiuſmodi ſunt inter operatiuas auaritia reſpectu hominis, & calor reſpectu aquæ: inter eas verò quę operatiuæ non ſunt, opinione quorundam Theologorum macula peccati, quòd eam qualitatem faciant poſt actum peccati in animo relictã. Vnde mirari nemo debet cur libro ſuperiori formalis perfectionis nomine naturalem tantum & moralem complexi ſimus, prætermiſſis iis formis quæ moralibus perfectionibus aduerſantur, & iis etiam reiectis quæ aduerſantur naturalibus, ſi ſumantur reſpectu eorum ſubiectorum quibus noxiæ & infectæ ſunt.

a Cap. 2. q. 7. ſect. 6.

Cur formalis perfectionis nomine, naturalis tantũ & moralis libro ſuperiori comprehenſæ.

Dubitatio.

SI quis autem quærat, num quemadmodum qualitatum aliæ ſumpliciter & abſolutè ſunt perfectiones formales ſuorum ſubiectorum, aliæ verò non niſi ſecũdum quid, ſeu quatenus qualitates aut formæ, vt eodem loco diximus, ita quoque in relationibus eueniat, reſpondendum eſt affirmatiuè. Quædam enim ſunt conſentaneæ ſuis ſubiectis, vt animæ dominatus, corpori ſeruitus: quædam diſſentaneę & repugnantes, vt animæ ſeruitus, & corpori dominatus. Vnde quemadmodum dominari in animam non eſt ſimpliciter & abſolutè perfectio corporis: ita nec ſeruire corpori perfectio animæ, ſed tantùm ſecundum quid, ſeu quatenus forma quædam relatiua: ex quibus melius intelliges quæ eodem libro boni occaſione de perfectione diximus.

Soluitur.

Solutio

Solutio tertiæ rationis pro quinta opinione de diſtinctione relationis à fundamento ſuperiori quæſtione propoſita.

SECTIO III.

Sect.5.q.2. HIs ſic explicatis, facilè eſt rationem illam diſſoluere, qua vltimo loco quinta opinio de diſtinctione relationis à fundamento confirmabatur. Patet enim reſpondendum eſſe, relationem quamlibet huius prædicamenti, etſi nõ eſt perfectio ad operationem actiuè, aut paſſiuè comparata, eſſe tamen perfectam perfectione tranſcendente, & perfectionem formalem puram, niſi ſit repugnans naturæ ſubiecti, vt igni eſſe inferiorem aliquo elemento, & terræ ſuperiorem, idque non tantùm ex eo prouenire, quia quælibet relatio eſt forma quædam, ſed etiam quia eſt actus quidam, ſumpto nomine actus, etiam quatenùs non ſolum complectitur omnes formas, ſed modos etiam eſſendi puros. Nam & modi eſſendi puri ſunt quædam perfectiones rerum, veluti actualis exiſtentia, niſi ſint diſſentaneæ naturæ ſubiectorum, eiſque obſint. Quod ideò dixerim, quia etſi relationes eſſent puri eſſendi modi iuxta recentiorum quorundam opinionem: non ideò tamen non eſſent numerandæ in perfectionibus purè formalibus: ſatis enim ad id foret quòd eſſent actus quidam naturæ ſubiectorum conſentanei. *Sect. 1.*

Relatio eſt perfectio trãſcendens, & perfectio formalis pura, niſi ſit repugnans naturæ ſubiecti.

Modos eſſendi puros etiã dicere poſſe perfectionem.

QVÆ verò contrà obiiciuntur, ſi ea quæ dicta ſunt, conſiderentur parùm difficultatis habent. Nam cùm id ſolùm concedamus, relationem eſſe, perfectionem quandam purè formalem, & quaſi otioſam, nihilque aliud habentem, quàm quod dat aliquod eſſe, idque omnium infimum: nihil obſtat dicere perfectionem eſſe hoc perfectionis genere albedinem, ſi habeat ſimilem, quàm ſi ſola exiſtat. Quòd verò additur de propè infinitis perfectionibus huiuſmodi, nihil magis obeſt quàm ipſa propè infinita rerum abſolutarũ multitudo, inter quas eſt mutua relatio, ſi tamen ſingulæ ad ſingulas peculiaribus relationibus referuntur, de qua dubitatione paulò pòſt agendum: imo verò tanto minùs, quanto minoris entitatis eſt quælibet relatio, quàm quælibet res abſoluta. Nam dari vnam penè infinitam perfectionem in re qualibet, ſi relatio perfectio vlla eſt, non rectè colligitur, quia ne abſolutarum quidem rerum multitudo vnam faciunt perfectionem, niſi ſint gradus aliqui qui vnam & eandem numero qualitatem conſtituant, tametſi nec gradus eiuſdem qualitatis plures res ſunt, ſed partes, vt ita dicam, rei vnius. Quod autem adiũgitur, ſi relatio perfectio eſt (nimirùm formalis) fore, vt actus aliquis non inſit, negandũ id eſt. Nam relatio ea de qua loquimur non ſolùm ad aliud refert, ſed etiam informat, non ſolùm adeſt, ſed etiam ineſt, vt ſuperiùs oſtendimus. Denique neque illud incommodum eſt vt quoddã perfectum ſit relatiuum: nam etſi perfectum in commune, quatenus perfectum eſt, ſit abſolutum: quemadmodum & ens & accidens: tamen nihil prohibet aliquod perfecti genus, vt tale eſt eſſe relatiuum: quemadmodum & quoddam ens, & quoddam accidens eſt relatiuum.

Soluuntur argumenta oppoſitæ partis.

Quæſt.2. ſect.7.

TERMINENTVR NE RELATIONES *terminis abſolutis, an relatiuis.*

QVÆSTIO IIII.

Opinio Scoti. SECTIO I.

Scoti opinio. Relationes terminari abſolutis terminis. *§.Reſpondeo. igitur.*

ILLVD deinde non parum controuerſum eſt, terminẽ-
tur ne relationes terminis abſolutis, an relatiuis. Qua in
re alij aliter ſentiunt. Scotus 1. ſent. d. 30. q. 2. exiſtimat
relationes nõ ſolùm tertij generis relatorum, ſed etiam
primi & ſecundi, terminari abſolutis terminis, quod his
Confirmatur. argumentis probat. Primùm, quia quod attinet ad relatiua tertij gene- *5. Metaphy.*
1. ris, hoc diſcrimen eorum ponit Ariſtoteles à relatiuis primi & ſecun- *c. 15. tex. 20.*
di, quod in iis quæ ad primum & ſecundũ ſpectant, datur relatio mu-
tua, hoc eſt, in vtroque extremo reperitur relatio, qua alterũ ad alterũ
referatur: in iis autem quæ ad tertium pertinent, alterum extremũ re-
fertur ad reliquum, at reliquum non refertur ad illud, ſed tantùm eſt
aliquid eius, nempe terminus. Exiſtimat id quod in hoc genere rela-
tionem terminat, non ſub relatione relatiua, ſed abſoluta id facere.
Deinde, quia actus definit potentiam, vt terminat relationem illius:
2. aut ergo terminat vt abſolutum, & habetur propoſitum: aut vt corre-
latiuum, & ſic potentia quoque definit actum, quia correlatiua ſe in-
uicem definiunt, vt ait Porphyrius in Iſagoge: at potentia & actus *Cap. de ſpecie.*
non poſſunt ſe inuicem definire, quia actus eſt natura prior potentia, *Cap. 8. tex. 13.*
vt tradit Ariſto. 9. libr. huius operis: priùs autem non definitur per id,
quod eſt poſterius. Tertiò, quia relatiua cuiuſcumque generis illa ſint
quemadmodum cætera omnia quæ definitione explicantur, definiun-
3. tur per priora: correlatiua autem nõ ſunt priora ſuis correlatiuis, cùm
ſint ſimul natura, nullum igitur relatiuum definitur per correlatiuum
formaliter, ſed per abſolutum illud, quod eſt fundamentum relatio-
nis ex altera parte ſibi reſpondentis, vt patet per fundamentum filia-
tionis, & filius per fundamentum paternitatis: quòd ſi non definitur
per correlatiuum formaliter, ſed per abſolutum, ergo nec termina-
tur: quandoquidem definitio relatiuorum explicandis terminis rela-
tionum naturas eorum declarat. Quartò, quia relationes ſcibilis, crea
4. toris, & aliæ huiuſmodi, cùm ſint relationes rationis, non conueniunt
rebus, niſi dum actu conſiderantur: at oppoſitæ relationes creaturæ,
ſcientiæ, & aliæ ſimiles, cùm ſint reales, conueniunt rebus ſublata
etiam omni operatione intellectus, non terminantur ergo hæ poſte-
riores per illas priores formaliter, ſed per res abſolutas, quibus illæ
tribuuntur, alioqui relationes reales penderent à relationibus ratio-
nis, ac proinde ab operatione intellectus.

Sententiam hanc ferè ab omnibus reijci, & 1. reprobatur.

VERVM hæc ſententia ferè ab omnibus, ac meritò reiicitur, vt
enim daremus relatiua tertij generis terminari terminis abſolutis,
certè vniuersè dicere relatiua omnia terminari abſolutis, pugnat &
cum ipſa relatorum natura, & cum omnium veterum ſententia. Nam
ſi paternitas & ſimilitudo Sophroniſci patris non terminatur ad
Socratem

Socratem filium,vt filius eſt ac ſimilis, ſed vt Socrates:certè cùm Socrates prius natura ſit Socrates, quàm filius ac ſimilis, non dubium quin Sophroniſcus prius natura ſit pater,quàm habeat filium,&priùs natura ſit ſimilis,quàm habeat ſimilem:quod nemo ſanę mentis dixerit.Præterea,ſi relatiua non terminantur ad relatiua,ſed ad abſoluta, 2.
non eſt neceſſe ponere correlatiua in definitione relatiuorum: cùm tamen & Ariſtoteles,& cæteri neceſſarium id eſſe iudicent: neq; alia
Cap. de Relatione. ſanè de cauſſa,niſi vt terminatio relatiuorum intelligatur.Accedit illud Ariſtotelis pronunciatum in Prædicamentis, cui omnes ſubſcri-
bunt.*Si à ſeruo auferantur cætera omnia,etiam illud, quòd homo ſit*(fingamus enim fieri,quod fieri non poteſt)*modo ſeruus relinquatur,adhuc dominus ad illum referetur,& ille viciſſim ad dominum.* Quod ſi auferatur vnum hoc,quòd ſeruus ſit, & cætera omnia relinquantur, iam illud 3.
euenturum,vt alter dominus eſſe deſinat.Mitto,quod relationes,quibus diuinæ perſonæ realiter diſtinguntur inter ſe,non terminantur ad terminos abſolutos, ſed relatiuos, cùm abſoluta omnia ſint communia in diuinis.Quòd ſi increatæ relationes terminantur relationibus increatis,cur non etiam creatæ creatis terminentur? 4. *Relationes diuinæ terminātur ad terminos relatiuos.*

Opinio quorumdam Thomiſtarum.

SECTIO II.

QVIDAM Thomiſtæ,inter quos eſt Ferrarienſis in ſecundum contra Gent. ad caput vndecimum, etſi repugnant Scoto in primo & ſecundo relatorum genere:tamē in tertio idē cum eo ſentiunt:dicunt enim in primo & ſecundo genere relatiua referri ad correlatiua vt correlatiua ſūt formaliter,veluti hoc ſimile ad illud ſimile,& illud ad hoc,patremq; ad filiū,& filiū ad patrē:at in tertio ex altera quidē parte,ea,quæ ad aliquid dicūtur,referri ad abſoluta,vt ſcientiā ad rē,quæ ſub ſcientiā cadit,veluti ſcientiam naturalem ad ens mobile: at abſoluta etſi viciſſim ad illa dicuntur referri(reciprocantur enim omnia relatiua cum iis, ad quæ referuntur, vt patet ex Prædicamentis) non referri tamen quatenus terminant eorum relationes, ſed ex ipſa terminatione abſoluta occaſionē accipere relationes quaſdam rationis,quibus abſoluta terminantia ad relatiua viciſſim referantur.Nam,quia ens mobile, vt tale eſt,terminat relationem ſcientiæ naturalis,inde oritur vt denominetur,ſcibile,quod eſt denomianti relatiuū relatione rationis ad ſcientiam,& ita in cæteris:eamdem rationem eſſe dicunt in relationibus, quæ ex tempore conueniunt creaturis reſpectu Dei, quas Theologi ad hoc tertium genus pertinere dicunt. Rationes verò, quibus mouentur,ſunt prima & vltima earum,quas ex Scoto attulimus.

Opinio Ferrar.& quorūdam Thomiſtarum exponitur nempe relatiua 1.& 2.generis terminari ad terminos relatiuos,ſed 3.ad abſolutos.

Cap. de ijs, quæ ad aliquid.

Improbatur. 1.

SED neque hi rectè ſentiunt.Nam vt relationes tertij generis intelligantur ac definiantur,neceſſe eſt cointelligere oppoſitas relationes,vt illi ipſi concedunt:at hoc non eſſet neceſſarium,ſi illæ terminarentur terminis abſolutis.Accedit,quòd relatiua tertij generis, & 2.
creaturarum ad Deum habent correlatiua:at omnia correlatiua ſunt

Correlatiua vt ſint ſimul natura.

ſimul natura in hoc ſenſu, vt ſi vnum extremum refertur ad alterum, & alterum quoq; in eodem, vt ita dicam, momento ſiue ſigno & temporis & naturæ ad illud viciſſim referatur: quòd in his non eueniret, ſi alterum terminaretur ad abſolutum: præcedit enim naturâ abſolutum eam relationem, quæ in ipſo fundatur. Et quamquam Ariſtoteles in Prædicamentis videtur docere, correlatiua tertij generis non eſſe ſimul naturâ: tamen eius ſententia, vt à grauiſſimis Auctoribus explicatur, ea eſt, vt velit non eſſe ſimul natura, ſi deſignentur ſecundum communem vſum vocabulorum, quo pacto non rectè deſignantur eorum correlatiua: ſumimus enim ſcientiam pro ea: qua actu ſcimus, ſcibile autem pro eo, quod ſcire poſſumus: eſſe autem ſimul natura ſi rectè correlatiua deſignentur, id eſt, ſi vtrumque actu, aut vtrumque potentia intelligatur: Nam & ſcibile actu cum ſcientia actu, & ſenſibile actu cum ſenſu actu, ſimilitérque ſcibile potentiâ cũ ſcientia potentiâ, & ſenſibile potentiâ cum ſenſu potentia ſimul natura ſunt, cùm ſimul conueniant, ac non conueniant ſuis extremis: hoc enim eſt eſſe ſimul naturâ, vt inferiùs exponemus. Sed hoc modo nomina ſcibilis & ſenſibilis pro ſcito & ſenſu percepto ſumenda ſunt, quod etiam Græca vocabula ἐπιςητὸν καὶ αἰσθητὸν ſignificant: vt nimirum ſciẽtia, qua actu ſcimus, cũ re, quæ actu ſcitur, & ſcientia, qua ſcire poſſumus, cum re, quæ ſciri poteſt, eodémq; modo ſenſus actu ſentiens cum re actu percepta ſenſu, & ſenſus, quo ſentire poſſumus, cum re, quæ ſenſu percipi poteſt, conferantur. Hoc idem ſentit D. Thomas 1. p. q. 13. ar. 7. Vbi ait, *vt intelligamus ſint ne aliqua ſimul natura, id tantùm ſat eſſe, ſi alterum viciſſim ſine altero intelligi non poſſit, idque accidere in relationibus domini & ſerui, etiam inter Deum & creaturas, vt in relationibus ſcientiæ & ſcibilis, ſenſus & ſenſibilis, ſi rectè deſignetur.* Adde, quod vt relatio ſcientiæ, quatenus menſuratur à ſcibili, percipiatur (hoc enim pacto dicunt ſcientiam & ſcibile eſſe correlatiua) ſatis eſt intelligere ſcibile, quatenus eſt eius menſura, nec neceſſe eſt ipſam naturam abſolutam rei ſcibilis percipere, & ſimiliter dicendum de relatione ſenſus, vt menſuratur à ſenſibili. Eodémque modo vt relationes actualis dependentiæ creaturarum à Deo percipiantur, ſatis eſt percipere Deum vt creatorem, conſeruatorem, &c. neque enim neceſſe eſt intelligere ipſam abſolutam Dei naturam: non terminantur ergo relationes reales tertij generis relatorum ad terminos abſolutos, ſed relatiuos.

Explicatur Ariſtot.

Cap. de Relatione.

Simplic. in Prædicam. cap. de Rela.

Porph. apud Boëtium in Prædicamẽt.

Ammon. & Auer. ibid.

Relatiua tertij generis vt ſint ſimul natura.

Relatio ſcientiæ vt percipiatur, quid ſit ſatis.

Itemque relatio creaturæ.

Sententia Caietani.

SECTIO III.

Omnia relatiua tertij generis terminari ad ſua correlatiua formaliter ſumpta.

CAIETANVS his ferè argumentis permotus aſſerit quidem nulla relatiua etiam tertij generis terminari ad abſoluta, ſed omnia terminari ad relatiua, quæ ſibi altera ex parte reſpõdent, ſeu quod idem eſt, ad ſua correlatiua formaliter ſumpta. Verùm in id totus incumbit, vt vtraque faciat modo aliquo realia, ne relatio realis vnius extremi terminetur ad relationem rationis alterius extremi, vt ad terminum pendentem ex operatione intellectus: penderet enim & ipſa ab operatione intellectus, ac proinde non eſſet realis: ait ergo relationem ſcibilis ab ſcientiam, & Dei ad creaturam

In commen. primæ partis q. 13. artic. 7.

creaturam (in his enim videri poteſt quid in cæteris huiuſmodi accidat) eſſe quidem relationes rationis in ſe, ſiue ſimpliciter & abſolutè:& quatenus accipiunt denominationem extrinſecam à realibus, quas terminant,eſſe quodammodo reales:res enim quæ ſciuntur,realiter ſciri dicuntur,neque alia ratione,niſi quia terminant relationem ſcientiæ, quæ realis eſt : & Deus ideo dicitur realiter creator aut dominus, quia terminat relationèm creationis paſſiuæ, aut ſeruitutis creaturarum, quæ reales etiam ſunt.

Hæc eſt ſubtilis quidem ſententia Caietani, ſed tamen parum probabilis,& (vt videtur)fruſtra excogitata. Quæro enim quo pacto relatio ſcibilis & creatoris accipiant denominationem extrinſecam à realibus, quas terminant. Nam etſi res,quæ ſub ſcientiam cadit, poteſt denominari extrinſecus à reali actu ſciendi, & Deus à reali actu creandi:tamen nec res, quæ ſub ſcientiam cadit,nec relatio ipſa, qua dicitur ſcibilis,denominari poſſunt à relatione, qua ſcientia refertur ad ſcibile : eodémque modo nec Deus, nec relatio ipſa creatoris ſeu creantis poſſunt denominari à relatione, qua creatura refertur ad creatorem : hoc enim diſcrimen rectè notauit D. Thomas, & ante illum Auicenna inter formas abſolutas & reſpectiuas reales, quòd abſolutæ poſſunt & intrinſecus, & ſæpè etiam extrinſecus denominare. Veluti ſuperficies,modò vt ſuperficies, modò vt locus : at reſpectiuæ reales non poſſunt denominare niſi intrinſecus, hoc eſt, niſi inhæreant rebus, quæ ab eis denominantur, vt paternitas Sophroniſco,& filiatio Socrati.

Caietani opinio parũ probabilis.

Impugnatur 1.

D.Thom.2. contra Gent. cap.13.

Diſcrimẽ inter formas abſolutas,& reſpectiuas.

QVOD ſi quis obiiciat, à filiatione Socratis poſſe etiam Sophroniſcum denominari non quidem filium, ſed filiatum, & Socratem à paternitate Sophroniſci non patrem, ſed, vt ſic dicam, patratum (liberiùs enim in hac materia fingendi vocabula facultas datur) occurrendum eſt, poſſe quidem id effici, ſed nihil aliud eſſe Sophroniſcum denominari filiatum, quàm dici habere filium, ſeu (quod idem in materia relatiuorum eſt) referri ad filium : nihilque aliud eſt Socratem denominari patratum, quàm dici habere patrem, ſeu referri ad patrem. Alia ratio eſt in denominationibus, quæ fiunt à formis abſolutis.Nam eſſe album non eſt formaliter idem, quod referri ad albedinem, ſed affici albedine inhærente : & eſſe locatum non idem eſt formaliter, quod eius relationem terminari ad locum, ſed eſt circundari loco quaſi forma,& perfectione quadam extrinſeca.

Obiectio.

Soluitur.

ADDE etiam,aliud eſſe relatiua rationis poſſe extrinſecus denominari à relationibus realibus correlatiuorum, quod in hac controuerſia nihil facit ad rem : aliud poſſe habere ab eis realitatem, quod Caietanus probare debuit,nec tamen probat.Nam etſi concedamus ſcibile denominari à relatione ſcientiæ, & creatorem à relatione creaturæ(denominatione videlicet terminatiua, vt quidam Thomiſtæ loquntur (nunquam tamen inde concludetur, relationes ipſas ſcibilis & creatoris eſſe reales, ſed hoc ſolùm, quod terminentur relationibus realibus, quod quidem abſque extrinſeca Caietani denominatione concedimus. Sed demus huiuſmod relationes denominatione

extrinſeca eſſe etiam quodammodo reales, nempe terminatiuè reales ſi placet: an non ſupereſt adhuc, quod ad relationes Dei ad creaturas attinet, tota difficultas argumenti communis, propter quod diſſoluẽdum, hæc cõmentus eſt Caietanus? Adhuc enim reſpondeat oportet, quî fieri poſſit vt Deus ſine operatione intellectus terminet relationẽ creaturæ, cùm id facere non poſſit, niſi relatione rationis, quæ ſine operatione intellectus dari nequit, cùm tamen eius ſententia dari oporteat. Nam ſi Deus non apprehendatur, vt confert eſſe creaturæ, nulla relatio erit creantis niſi potentia: quod ſi potentia tantùm, quomodo oppoſita relatio creaturæ erit actu, ſi oportet vtramq; exiſtere, vt altera per alteram terminetur, niſi demus poſſe relationẽ eſſe actu ſine termino actu? Sed ait Caietanus exiſtente relatione reali creaturæ, iam quodammodo exiſtere realiter relationẽ creatoris. Dicat igitur oportet iam quodammodo eam terminare: at quodammodo terminare non eſt ſimpliciter terminare: ita fit, vt aut ſimpliciter interminata maneat relatio creaturæ, aut fruſtra ſit excogitata à Caietano realitas relationum Dei ad creaturas, vt Deo ſine operatione intellectus ſimpliciter conueniat creatorem eſſe ac Dominum, & cætera attributa ex tẽpore. Aliam eſſe fortaſſe dicat rationẽ in relatione ſcibilis, quia non datur ſcientia ſine apprehenſione ſcibilis, ſaltem habitu: quo forſitan ſatis eſſe putabit, vt detur relatio ſcibilis ad ſcientiam.

Deus ſi non apprehendatur vt confert eſſe creaturæ, nulla relatio erit creantis.

Vera quæſtionis explicatio.

SECTIO IIII.

DICENDVM igitur, omnem relationem etiam tertij generis terminari oppoſita relatione, ac proinde non ſolùm cùm vtraque eſt realis, ſed etiam cum altera tantùm, neq; item ſolùm cùm vtraque exiſtit actu, ſed etiam cùm relatio rationis, quæ reali altera ex parte reſpondet, non exiſtit actu, dummodo actu conueniat rei, ad quam oppoſita refertur.

Etiam relata nõ mutua terminari ad reſpectiua.

AC omnem relationem terminari oppoſita aliqua relatione, iam probatum eſt contra Scotum: nihil etiam obſtare, quòd altera ſit realis, altera rationis, neceſſariò concedendum eſt ſi reales tertij generis, & creaturarum ad Deum non terminantur realibus, quòd omnes cõcedunt, iis exceptis, qui Deum ad creaturas realiter referri putant, contra quos ſuperiùs diſputatum eſt.

NON eſſe autem neceſſe relationem rationis, qua realis terminatur, exiſtere actu propria exiſtentia, nempe obiectiu a, ad hoc, vt actu realem terminet, ipſe etiam Caietanus cogitur admittere, cùm ponat relationem creaturæ terminari relatione creatoris, etiam non exiſtente actu. Neque obiicias, omnes relationes rationis exiſtere obiectiuè apud Deum, eo quòd Deus actu concipiat omnia modis omnibus, quibus concipi poſſunt. Primùm, quia id ex accidente euenit. Nam etſi Deus non ageret per intellectum, ſed more agentium naturalium: vt ignis, aut aqua, & (quod plus eſt) nõ haberet intellectum: tamen ſi rem aliquam totã de nihilo produceret, adhuc in ea daretur

Non neceſſe eſſe vt relatio rationis exiſtat ad terminãdã relationem realem. Etſi Deus non ageret per intellectũ & voluntatem, à creaturis reſpiceretur.

relatio

relatio creaturæ, nec tamen in Deo eſſet obiectiuè relatio creatoris. Deinde, quia nos loquimur de exiſtentia relationum rationis apud nos, hoc eſt, apud intellectum noſtrum, quemadmodum cùm agimus de exiſtentia relationum generis, ſpeciei, & aliorum vniuerſalium, quas dicimus non exiſtere, niſi res vniuerſales à nobis concipiantur: etſi certum eſt eas exiſtere, obiectiuè in intellectu diuino, vt non exiſtunt apud me, ſi nullam naturam vniuerſalem concipiam, cùm apud te qui actu aliquam concipis, iam actu exiſtunt.

Relationes vniuerſalium non exiſtere, niſi res vniuerſales à nobis concipiantur.

DENIQVE vt relatio rationis actu terminet realem ſatis eſſe ſi actu conueniat rei, ad quam oppoſita refertur, etiamſi ipſa non exiſtat actu, res videtur perſpicua. Si enim iam vna conuenit vni extremo, & alteri altera: quid quæſo deeſt ad mutuum referendi exercitium, iam enim datur reciprocatio: quòd ſi iam mutuò referuntur, ergo iam relatio rationis terminat relationem oppoſitam.

Quid ſufficiat vt relatio rationis terminet realem.

TOTA igitur difficultas in hoc poſita eſt, quî fieri poſſit, vt relatio rationis non exiſtat actu, & tamen actu conueniat rei ad quam realis oppoſita refertur. Nam etſi prædicata neceſſaria, ſiue realia ſint, ſiue rationis, conueniunt actu, etiam cùm ipſa actu non exiſtunt, vt homini eſſe animal, & aptitudo ad ridendum, generiq; referri ad ſpeciem. tamen prædicata contingentia non videntur actu conuenire vnquam ſubiectis actu exiſtentibus, niſi cùm ipſa etiam actu exiſtunt, veluti Grammatica Socrati exiſtenti, niſi cùm ipſa etiam Grammatica Socratis actu exiſtit.

In quo conſiſtat difficultas rei propoſitæ.

SED ad hoc dicendum eſt cùm prædicata quidem ſunt relatiua realia, verum id eſſe quia ſi priùs non cõueniunt, & poſtea cõueniunt, nunquam id euenit niſi per actionem realem attingentem vel vtrumque extremum propriè, vel vnum propriè, & alterum reſultatione quadam, vt cùm Sol duos homines in nigredine facit ſimiles denigrando vtrumque, ſi ambo erant albi, vel alterum tantùm, ſi alter albus erat, alter autem niger: at cùm prædicata ſunt relatiua rationis, non eſſe id verum vniuersè. Nam cum exiſtentia relationum rationis ſit obiectiua quæ ſine operatione intellectus dari non poteſt, ſi ex parte quidem vnius extremi detur relatio realis, quæ reali terminari non poſſit, neceſſariò eam ſequetur in altero extremo relatio rationis eo modo quo eam ſequi poteſt: at ſine operatione intellectus non poteſt eam ſequi ſecundum exiſtentiam, poteſt autem ſecundum conuenientiam: quemadmodum concedimus in prædicatis neceſſariis, quæ etſi actu non exiſtunt, tamen actu conueniunt ſubiectis: igitur per hoc tantùm conuenire incipiet vni extremo, quod oppoſita realis, ſua reali exiſtentia conuenire incipit alteri extremo, etiamſi ipſa non incipiat ſua obiectiua exiſtere. Ita patet omnem relationem terminari oppoſita aliqua relatione, ſiue reali, ſiue rationis, nec opus eſſe, vt relatio rationis qua realis terminatur, actu exiſtat, vt realem terminet, ſed tantùm vt actu conueniat: quod tunc primùm accidet, cùm oppoſita realis in rerum natura eſſe cœperit.

Diſſoluitur.

Solutio

Solutio primi argumenti pro opinione Scoti.

SECTIO V.

Explicatur diſcrimen ab Ariſtotele poſitum inter relata.

QVARE ad primum argumentum Scoti dicendum eſt,non in eo conſtitutum eſſe ab Ariſtotele diſcrimen relatiuorum tertij generis relatiuis primi & ſecundi, quòd ea quæ ad primum & ſecundum pertinent, referantur ad correlatiua, quæ autem ad tetium ſpectāt,referantur ad abſoluta:id enim in primis cū Ariſtotele pugnat, qui æquè in tertio genere, atq; in primo & ſecundo correlatiua deſignauit,immò etiā quemadmodum ſcripſit, menſuram, ſcientiam, & intellectum dici ad aliquid, ita etiam apertè aſſeruit menſurabile, ſcibile, & intelligibile dici ad aliquid. Deinde, ipſi etiam Scoto contradicit, qui æquè in primo & ſecundo genere, atque in tertio exiſtimat relatiua terminari ad abſoluta,& non ad correlatiua formaliter, vt patrem ad fundamentum filiationis, & filium ad fundamentum paternitatis.Poſtremò,quia ſi dicat eo pacto diſcrimen tertij generis à primo & ſecundo eſſe intelligendum, vt velit Ariſtoteles:in primo quidem & ſecundo relatiua referri ad abſoluta, quæ neceſſariò ad illa viciſſim referuntur, cùm ſe mutuò reſpiciant relatione reali:in tertio autem referri ad abſoluta quæ non neceſſariò ad illa viciſſim referuntur, cùm ex altera parte ſit relatio rationis, quæ pendet ab operatione intellectus, hoc enim eſt quod à Scoto quàm probabiliſſimè reſponderi poteſt, falſum eſt illud quod aſſumit abſoluta ea ad quæ relatiua tertij generis referuntur, non neceſſariò viciſſim ad illa referri.Nam ſi ſcientia,exempli cauſa, refertur ad ſcibile relatione menſurati,neceſſariò ſcibile refertur ad illam relatione menſuræ:non poteſt enim quicquam eſſe menſuratum,niſi aliquid ſit eius menſura.Nec obeſt quòd ſcibile non exiſtat, aut etiam ipſa relatio ſcibilis,quæ eſt relatio rationis:ſatis enim eſt ſi ſcibili ſiue exiſtenti,ſiue non exiſtenti relatio ſcibilis conueniat, ſiue ea etiam exiſtat,ſiue non exiſtat.

Sect. 1. ponuntur.

Argumentū ex dictis Ariſtotelis.

QVID ergo eſt quod Ariſtoteles ait,in primo & ſecundo genere vnumquodque id ipſum quod eſt alterius dici, non autem quia aliud ad illud:in tertio autem menſurabile,& eius ſpecies, vt ſcibile & intelligibile dici ad aliquid,quia aliud ad ipſa dicitur, nempe menſura ad menſurabile, ſcientia ad ſcibile, & intellectus ad intelligibile. Videtur enim planè ſignificare menſurabile, ſcibile & intelligibile dici relatiua,non quia ipſa referantur, ſed quia ſuis abſolutis rationibus relationes menſuræ ſpecierúmque eius terminant, ſcientiæ nimirùm & intellectus,quæ veterum quorundam ſententia (haud vera tamen) dicebantur menſuræ rerum quæ ſciuntur & intelliguntur.

Vt à Caietano ſoluatur.

CAIETANVS vt huius argumēti vim effugiat,ponit quaſi rem certam & indubitatam,Ariſtotelem non diſſerere hoc loco,niſi de relatiuis realibus:quare etſi ſcibile & intelligibile ſunt relatiua rationis ſecundum ſe: tamen quatenus accipiunt denominationem à relationibus realibus ſcientiæ & intellectus eſſe realia,& cùm hoc pacto hic tractentur, non mirùm eſſe ſi Ariſtoteles aſſerat, ea non dici ad aliquid,quia ipſa referuntur ad ipſa.

Loco citato.

SED

Sed illud in primis non admittimus. Ariſtotelem in his tribus generibus tradendis non agere niſi de relatiuis realibus, niſi velit eum præcipuè & eorum gratia de relatiuis diſſerere, quod nihil eſt ad rem. Namque in omnibus tribus generibus reperias relatiua rationis, vt in primo eadem & diuerſa, identitate nimirùm & diuerſitate eſſentiali, & quacumque alia neceſſaria, quod non minùs conueniant rebus non exiſtentibus, quàm exiſtentibus. In ſecundo relationes facturi & faciendi, vt calefacturi & calefaciendi, & omninò cauſæ actiuæ & paſſiuæ, cum vel neutra exiſtit, vel altera tantùm. In tertio ſcibile & intelligibile, & cætera omnia, quæ veteres menſurabilia ab iis potentiis cognitiuis, nos menſuras earum vocamus. Nec ſe protegat Caietanus auctoritate Diui Thomæ, quòd etſi doceat relationes Dei ad creaturas eſſe rationis, tamen eas extrinſeca denominatione videatur facere reales ex oppoſitis realibus, vt cùm ait: *Deum dici realiter Dominum ex reali ſubiectione creaturæ ad ipſum, & Chriſtum realiter filium B. Virginis ex reali relatione maternitatis, qua beata Virgo ad ipſum refertur*, vt ſcribit. 3. par. quæſt 35. art. 5. & aliis locis. Nam cum duobus modis intelligi poſſit Deum dici realiter Dominum, & Chriſtum realiter filium beatæ Virginis, vno relatione reali, altero ſine operatione intellectus: non priori, ſed poſteriori modo intelligendus eſt D. Thomas, quaſi dicat Deum ſublata etiam omni operatione intellectus dici Dominum ex eo ſolo, quòd realem relationem ſeruitutis creaturam terminet, terminat autem relatione dominij quæ rationis eſt, & ſimiliter Chriſtum dici filium beatæ Virginis ex eo ſolo, quòd realem matris relationem terminet, relatione nimirùm filiationis, quæ apud illum rationis etiam eſt in Chriſto, quemadmodum & relatio vnionis naturæ diuinæ, qua relatio vnionis naturæ humanæ cum diuina terminatur: hæc enim fiunt ſine vlla operatione intellectus, ſed per hoc ſolùm quòd adueniente creaturis per creationem reali relatione ſeruitutis, eodem quaſi momento naturæ diuinæ aduenit, ſeu potiùs conuenire incipit Deo relatio rationis dominij, qua relatio ſeruitutis creaturarum terminatur, ſiue ipſa relatio dominij obiectiuè exiſtat, ſiue non exiſtat. Quod idem intelligendum eſt de relatione filiationis Chriſti apud D. Thomam, & in relatione vnionis naturæ diuinæ cum humana. Atque hæc doctrina D. Thomæ non parum noſtram ſententiam confirmat, ſimulq; viam aperit ad ſolutionem propoſiti argumenti.

Refutatur Caietani ſolutio.

Lege D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. ad 5. & 3. p. q. 35. art. 5. & de potẽtia q. 7. ar. 10. ad 4. & art. 11. ad tertium.

Exponitur D. Thomas.

Deus dicitur Dominus ſublata omni operatione intellectus, quia terminat realem creaturarum ſeruitutẽ: & Chriſtus filius B. Virginis, quia realem matris relationem terminat.

Dicendvm igitur ad locum de quo in argumento eſt controuerſia non negari ab Ariſtotele iis verbis menſurabile, ſcibile, & intelligibile dici ad menſuram, ſcientiam & intellectum, ſed tantùm affirmari quod dicatur ad illa, quia illa ad ipſa dicuntur, quod tamen negatum erat in relatiuis primi & ſecundi generis. Hoc autem ne Ariſtoteles pugnantia dicere videatur (idem enim hæc videri poſſunt, menſurabile, ſcibile, & intelligibile referri & non referri, quia eorum oppoſita ad ipſa referuntur, atque referri & non referri) duobus modis intelligi poteſt, vt in exponendo contextu diximus: vno, vt loquatur de fundamentis relationum, altero, de relatiuorum denomi

Vera argumẽta ſolutio.

Explicandi Ariſtotelicũ diſcrimen duplex modus.

nominatione: de fundamentis quidem hoc modo, quod in primo & ſecundo genere neutrum extremum referatur ad alterum ratione fundamenti exiſtentis in altero, ſed vtrumque ratione eius, quod in ſe habet, veluti duo æqualia, aut ſimilia ratione propriæ quantitatis aut qualitatis, & duo quælibet creata, quorum alterum agit, alterum patitur, ratione mutuæ propenſionis: agentis quidem ad dandum, patientis verò ad accipiendum, & vtrunque propriæ perfectionis gratia: quo pacto omnia ſunt inuicem ordinata, ſeu eiuſdem ordinis, vt D. Thomas ſæpè loquitur. At in tertio genere id quidem quod re vera eſt menſuratum, referri ad alterum ratione dependentiæ, quam habet ab altero, vt ſcientia, quia pendet à ſcibili, & intellectus ab intelligibili: id autem quod re vera eſt menſura, non referri ratione vllius dependentiæ quam habeat à menſurato, ſed ratione illius ipſius, quam menſuratum habet à menſura: quo pacto menſura & menſuratum non ſunt inuicem ordinata, ſiue eiuſdem ordinis, ſed menſuratum eſt ordinatum ad menſuram: menſura autem non item ad menſuratum, vt D. Thomas ſapienter philoſophatur. Neque enim menſura perficitur ex ordine ad menſuratum, ſed menſuratum ex ordine ad menſuram: quo pacto Ariſtoteles tacitè reprehendit veteres eos qui exiſtimabant res perfici à potentiis & habitibus cognitiuis, ita vt tales crederent eſſe res, quales à nobis iudicantur: cùm contrà res habeat, vt iudicium noſtrum verum ſit, ſi conformetur rebus tanquam propriæ menſuræ, falſum verò ſi ab eis diſcrepet.

Res non perfici à potentijs cognitiuis.

Vide D. Tho. 1. p. q. 13. ar. 8. & de Poten. q. 7. ar. 10. & Quodl. 1. ar. 2. & 5. Met. lectio. 25. & alijs in locis.

Alter modus exponendi Ariſtotelem.

ALTER modus quo propoſitum diſcrimen intelligi poteſt, nec repugnans priori, huiuſmodi eſt, vt Ariſtoteles aſſerat relatiua omnia primi & ſecundi generis denominari, ſeu nomen accipere à propria aliqua ipſorum forma, vt duplum à duplicitate, dimidium à dimidietate, agens ab actione, patiens à paſſione: at in tertio, id quidem quod re vera & non opinione prædictorum veterum eſt menſuratum, denominari à forma ſua, vt ſcientiam ab actu ſciendi, & intellectum ab intelligendi: id verò quod veram habet rationem menſuræ, denominari à forma alterius: nempe ab illa ipſa, à qua ſuum oppoſitum denominatur, vt ſcibile ab ipſo eodem actu ſciendi, & intellectum ab intelligendi: intelligibile enim vt ait Ariſtoteles ſignificat quod in eo verſetur intellectus.

Dilutio quarundam obiectionum contra datam ſolutionem.

SECTIO VI.

Prima obiectio.

SVNT tamen nonnulla quæ contra datam ſolutionẽ obiici poſſunt. Vnũ eſt, quod in ſcientia, intellectu & ſenſu, quæ Ariſt. facit relatiua tertij generis, nulla videtur eſſe relatio realis ad ſcibile, intelligibile, & ſenſibile niſi trãſcendens. Nam relatio realis huius prædicamenti propria non poteſt conuenire vni extremo niſi exiſtente in rerum natura altero extremo, vt ex ſuprà dictis patet (non dico exiſtente alterius extremi relatione oppoſita, ſed altero extremo) at ſcientia, intellectus & ſenſus referuntur ad ſua obiecta, etiam cùm illa in rerum natura non exiſtunt, niſi loquamur

Sectione 4.

de in

de intellectu & ſenſu in actu:idq; quoad ſolam intuitiuam cognitionem,quæ non datur niſi obiecto actu exiſtente. Quò fit, vt nihil ſit, cur dicamus ex parte quidem ſcientiæ, intellectus, & ſenſus(ſaltem potentia operantibus,aut ſi actu,tamen abſtractiua cognitione relationes eſſe reales ad hoc prædicamentum pertinentes:ex parte autem ſcibilis,intelligibilis,& ſenſibilis eſſe rationis.

ALTERVM eſt,quòd non rectè dictum ſit,fundamenta relatiuorum primi & ſecũdi generis eſſe in ipſis relatiuis, relatiuorum autem tertij generis eſſe in iis tantum, quæ habent veram rationem menſurati. Nam ſi potentia actiua eſt fundamentum relationis agentis ad patiẽs,in Deo quoque erit fundamentum earum relationum, quibus ex tempore refertur ad creaturas,quas in tertio genere ponimus:nam verius in Deo eſt agendi potentia,quàm in creaturis agentibus:ſin actio eſt fundamentum dictæ relationis: non erit etiam in ipſis agentibus creatis, quæ ſunt relatiua ſecundi generis, fundamentum relationis,cùm actio non ſit in agente vllo,ſed in eo,quod patitur. 2.

TERTIVM,quòd ne illud quidem verũ ſit, denominationes relatiuorum omnium primi & ſecundi generis ſumi ab eorum formis, non item in tertio genere. Agentia enim creata, quemadmodum & increatum,ab ipſa actione,quæ non in agente eſt,ſed in patiente, denominationem accipiunt: calefaciens enim, immò & calefactiuum ab ipſa actione calefaciendi,quæ in patiẽte recipitur, appellationem ſumit,& ſic cætera eius generis relatiua. 3.

POSTREMO, quod nõ rectè diſtinxerit Ariſtoteles hæc tria relatiuorum genera per hoc,quod primum habeat fundamentũ in quãtitate:ſecundum autem complectatur ea, quorum ratio in agendo & patiendo poſita eſt,ſiue actio & paſſio actu ſumantur, ſiue poteſtate: tertium verò ea contineat,quorum alterum menſura ſit,alterum mẽſuratum. Nam & in qualitate & in ſubſtantia fundamentum habent relatiua pleráque primi generis,vt ſimilia,diſſimilia,eadem, & diuerſa. Menſura autem ſi propriè ſumatur,nempe pro menſura extenſionis,quæ vel magnitudinem, vel multitudinem metitur, non dubium eſt,quin pertineat ad prædicamentum quantitatis:quò fit,vt relatiua, quæ in ratione menſuræ & menſurati fundamentum habent, ad primum genus referenda ſint, nec eorum gratia aliud genus conſtitui debeat.Si verò impropriè ſumatur menſura, vt potè pro menſura ipſius eſſe ac perfectionis rei, agentia quoque & patientia omnia in eo genere ponenda ſunt:omnia enim,quæ agunt,ſiue creata ſint, ſiue increata quaſi metiuntur eſſe, ac perfectionem eorum, quæ patiuntur, quatenus aliquid ab agẽtibus accipiunt.Nam quæ patiuntur,tantùm accipiunt formæ,ac perfectionis,quantũ eis conferunt agentia.Immò verò habitus cognitiui,& potentiæ cognoſcentes,eorúmque obiecta, quæ quidem ad tertium genus pertinẽt,hac ratione videntur in menſurantium,& menſuratorum ratione conſiſtere, quòd obiecta huiuſmodi habituum & potentiarum agant,ipſi autem habitus & potẽtiæ ſuo modo patiantur, recipiántve: concurrunt enim ſcibile ad actum ſciendi,intellectus ad intelligendi,& ſenſus ad ſentiendi, neq; aliter, 4.

quàm affectiuè,ſiue tantùm per ſpecies,quibus repræſentantur, vt in abſtractiua cognitione,ſiue etiam per ſeipſa,vt in intuitiua:quo fit,vt non rectè tertium genus à ſecundo diſtinguatur,quod ſecundum contineat agentia & patientia,tertium verò menſuras & menſurata.

Quanta ſit in his argumentis difficultas.

Primi ſolutio.

Ariſtoteles qua ratione ſcientiam,intellectum, & ſenſum relatiua 3. generis dixerit.

SVNT quidem hæc non parum difficilia, & à nemine ſic explicata,vt omnis omninò ſcrupulus eximatur:ſed tamen enitendum eſt, vt quàm probabiliſſimè ad ea reſpondeatur.Primum igitur ſic diluẽdum eſt. Cùm Ariſtoteles hoc loco ait,ſcientiam,intellectum,& ſenſum eſſe correlatiua tertij generis,nõ loqui eum de ipſis actibus , ac minimè omniũ de ſolis actibus intuitiuæ cognitionis, ſed de habitu ſciẽtiæ, & de ipſis potentiis intelligendi & ſentiendi : proinde cùm hæc non minus referantur,ad ſua obiecta,cùm obiecta non exiſtunt in rerum natura, quàm cùm exiſtunt (ſaltem ſi ſumantur non quatenus ſunt cognitiua ſui,aut ſuorum obiectorum, ſed rerum aliarum) fatemur planè eorum relationes non eſſe reales huius prædicamenti proprias, quæ ad ſuam exiſtentiam exigunt coexiſtentiam realem extremorum oppoſitarum relationum,vt patet ex ſupradictis,ſed eſſe reales tranſcendentes,pertinentéſque re vera ad prædicamentum qualitatis : tametſi quatenus explicantur per relationes quaſdam rationis ad ſua obiecta(menſuratorum inquam ab illis)ad hoc prędicamẽtum reuocentur.Nec obeſt quòd Ariſtoteles de iis agat hoc loco,id eſt, in ipſo prædicamento relatorum explicando , cùm neque hactenus ea tantùm,quæ re vera in prædicamentis ſubſtantiæ,quantitatis,& qualitatis ponuntur , commemorauerit, ſed ea etiam , quæ vel opinione aliorum,vel reductitiè ad illa ſpectant.Accedit, quòd in nulla prædimentorum materia ita dubiè locutus eſt Ariſtoteles, vt in materia relatorum,quod ex ipſo Categoriarum libro perſpicuum eſt ad calcem prædicamentorum ad aliquid qualitatíſque.

Ariſtoteles de relatis quã dubiè locutus.

Solutio.

2. Potentiæ agendi, & patiendi vt ſint fundamenta relationum.

SECVNDVM hoc pacto diluendum:eſſe quidem potentiã agẽdi fundamentum relationis agentium,& potentiam patiendi, ſeu recipiendi relationis patientium,nõ ipſam actionem & paſſionẽ tametſi actio & paſſio à quibuſdam dicuntur fundamenta proxima , quòd ſint rationes fundandi,& ſine quibus potentiæ fundamenta eſſe non poſſunt:verùm non quamlibet potentiam agendi eſſe fundamentum mutuæ relationis agentis ad patiens,ſed eam tantùm, quæ ad actionem ordinatur, tamquam ad ſuum finem , qualis eſt omnis potentia actiua creaturarum. At potentia actiua diuina ad nullam actionem ordinatur,tamquam ad ſuum finem,cùm potiùs ipſa ſit omniũ actionum quemadmodum principium,ita etiam finis.

Potentia actiua diuina ad nullam actionem tanquã ad finem ordinatur.

3. Actiones diuinæ cur non ſint formæ, ac perfectiones Dei.

TERTIVM ſic diſſolues : actiones agentium creatorum eſſe eorum formas & perfectiones , cùm agentia ad eas tanquam ad fines ſuos ordinentur,vt nunc diximus : proinde cùm agentia ab eis denominantur,à ſuis vtique formis denominari , tametſi aliquando internis,vt ſi actiones ſint immanentes,aliquando externis, vt ſi actiones ſint tranſeuntes : at actiones diuinas non eſſe formas & perfectiones Dei non modo internas , ſiue inhærentes , ſed nec externas quidem, cùm Deus ad nullam actionem ſuam ordinetur.

AD

Ad vltimum dicẽdum: primum quidem ea ratione relationes primi generis fundari omnes in quantitate principióve quantitatis (ſubaudi ſiue prædicamentalis, ſiue tranſcendentis) quia nec ſubſtantia, nec qualitas, nec quicquam aliud fundat relationem eius generis, niſi quantitatis, principiíve quantitatis rationem aliquam induat. Albedo enim, verbi gratia, non facit ſimilia, niſi quatenus eſt vna in vtroque: albedo autem & nigredo non faciunt diſſimilia, niſi quatenus alia & alia ſpecie qualitas: nam quatenus vna qualitas genere, non diſſimilia, ſed modo aliquó ſimilia efficiunt. Itaque in primo genere relatiuorum tradendo non tam loquitur Ariſtoteles de iis, quæ relationum eius generis fundamenta in omnibus prædicamentis eſſe poſſunt, quàm de earum rationibus fundandi, quæ omnia ad prædicamentum quantitatis ſuo modo pertinere docet.

Qualitas quo pacto ſit fundamentum ſimilitudinis & diſſimilitudinis.

Cvm autem ea ratione tertium genus à primo & ſecundo diſtinguit, quòd ea ſola relatiua contineat, quorum alterum menſura ſit, alterum menſuratum, non eſt ſumenda menſura propriè, hoc eſt, pro menſura extenſionis, neque item pro ea menſura eſſendi, quam agẽtibus, eorúmque formis tribuere poſſumus, quod tantum eſſe patientibus proueniat, quantum ab illis conferatur: ſed pro menſura cognitionis, quam veteres illi, quos noua Academia ſecuta eſt, in ipſius potentiis cognitiuis eſſe putabant, Ariſtoteles verò in earũ obiectis meritò cõſtituit. Quocirca Alexander hoc loco tertium genus vocat iudicantium & iudicatorum, quorum alterum habitus & potẽtias, quibus aliquid cognoſcimus, alterum eorum obiecta complectitur.

Menſura quomodo hic ab Ariſtotele ſumatur.

Alexander Aphrodiſiẽſis in text. 20.

Qvod verò additur, ea ratione obiecta habituum & potentiarũ cognoſcentium dici menſuras, ipſos verò habitus & potẽtias menſurata, quòd illa agant, hæc verò ſuo modo patiantur, non eſt admittẽdum: hac enim ratione nõ ſunt iſta adhuc extra ſecundum genus: ſed ea de cauſſa dicendum obiecta eſſe menſuras, habitus autem & potẽtias menſurata, quatenus obiecta ſuaptè natura ſunt normæ ac regulæ cognitionis veritatíſque, habitus autem & potentiæ regulata, ſiue id fiat agentibus potentiis & habitibus in obiecta, & quaſi egredientibus ad illa, vt nonnulli putabant: ſiue (quod eſt) agentibus ipſis obiectis in potentias, & earum habitus. Poni autem in tertio genere relationes temporales creaturarum ad Deum, & Dei ad creaturas, cùm potiùs ad ſecundũ ſpectare videãtur, tribus rationibus probari poteſt. Vna, quia omnes ſecundi generis in mutuis numerari ſolẽt, quemadmodum & primi, nempe in iis, quæ aut ex vtraque parte ſunt reales, aut ex vtraque rationis, cùm eæ, de quibus eſt quæſtio, ex parte creaturarum ſint reales, ex parte autem Dei rationis. Altera, quia fundamenta illarum ſunt eiuſdem ordinis, harum autem non item. Tertia, quia illæ nomen accipiunt ab iis, quæ ſunt formæ & perfectiones extremorum, hæ autem etſi ex parte creaturarum appellationem ſumũt ab iis, quibus creaturæ perficiuntur: tamen ex parte Dei non accipiũt nomen ab iis, quibus Deus ipſe perficiatur, ſed à quibus creaturæ, vt ſuperiùs dictum eſt. Aut dicendum eiuſmodi relationes alia & alia ratione poſſe poni in ſecundo & tertio genere: in ſecundo quatenus

Qua ratione dicantur, obiecta menſurare habitus & potentias.

Cur relationes temporales creaturarum ad Deũ, & Dei ad creaturas in tertio relatõrum genere ponantur.

fundatur in actione & paſſione; & in tertio quatenus fundamenta correlatiuorum non ſunt eiuſdem ordinis, & quatenus relationes creaturarum ad Deum ſumunt appellationem ab iis, quibus ipſæ perficiuntur, nō item relationes Dei ad creaturas ab iis, quibus Deus perficiatur. Quod idem dicendum erit de relationibus vnionis Verbi diuini cum humana natura, & humanæ naturæ cum Verbo diuino, quæ alia & alia ratione ponendæ erunt in primo & tertio. Neque obeſt; quod huiuſmodi relationes non ſint relationes menſurantis & menſurati in ea ſignificatione, qua eas intelligendas eſſe, & ex quibus ſolis Ariſtotelem tertium genus conceſſiſſe: ſatis enim eſt quod aliis rationibus cum illis conueniant, vt alienæ ab eo genere cenſeri non debeant.

Vnio Verbi diuini cum humana natura ad quod relationis genus referatur.

Solutio reliquorum trium argumentorum Scoti.

SECTIO VII.

Soluitur Secũdum argumẽtum Scoti.

RELIQVVM eſt igitur, vt ad reliqua Scoti argumenta reſpondeamus. Ac ſecundi facilior quidem eſt ſolutio. Actus quidem & potentia, cùm nono libro huius operis inter ſe conferuntur, & actus dicitur natura prior potentia, non ſumuntur vt relatiua & correlatiua huius prædicamenti, ſed potentia ſumitur, vt ens abſolutum, quatenus abſolutum diſtinguitur à relatiuo huius prædicamenti proprio, ſed tamen vt relatiuum tranſcẽdens eſſentialiter ordinatum, & propenſum ad actum: actus verò, vt prorſus abſolutum ex ſuo genere: tametſi quamplurimi actus dentur eſſentialiter quoque propenſi ad potentiam, & ab ea pendentes, vel quoad ſuum eſſe, vel quoad informationem, vt ſunt formæ omnes habentes ſubiectum. Quare etſi omnis potentia eſt poſterior actu, & per actum tamquam per prius aliquid natura definitur (loquitur enim Ariſtoteles de potentia, quæ per actum perficitur) tamen non omnis actus definitur per potentiam, ſed ij tantùm, qui dependentiam aliquam habent à potentia ſiue in eſſendo, ſiue in informando. Quod cùm ſit, tum actus eſt natura prior, & poſterior potentia, non tamen eodem genere cauſſæ, quia eſt prior in genere cauſſæ formalis, poſterior in genere cauſſæ materialis, quo pacto ſe habent formæ hominis, & equi ad materiam. Neque eſt incommodnm in correlatiuis tranſcendentibus, alterum eſſe prius natura altero, ſed potiùs neceſſarium, quod non accidit in correlatiuis huiuſce prædicamenti: cùm neutrum eorum ſit cauſſa alterius.

Potẽtia vt ſit actu poſterior

AD tertium verò reſpondendum eſt, quicquid definitur, definiri per ea, quæ ſunt priora natura, quandoquidem definitur per ſuum genus & differentiam, quæ natura ſpeciem antecedunt: at vnum correlatiuum non poni in definitione alterius tamquam id, quod per alterum definitur (ſi propriè loquendum eſt) ſed vt id, ad quod alterum definitur, vt Albertus ait, ſeu (quod idem eſt) in ordine, ad quod eius natura per proprium genus propriámque differentiam explicatur.

Vnum relatiuum, vt definiatur per alterum.

An definitio tradatur per ea, quæ ſunt priora natura.

In Prædicam & in Metaphyſ lib. 5. tract. 3. c. 7.

Verùm

Verùm admiſſo (quod vſu ſatis tritum eſt) per omnia rem quamlibet definiri, quæ in definitione adhibentur, negandum eſt omnia quæ definiuntur, per ſola ea quæ ſunt priora natura definiri. Namque in definitione vnius correlatiui neceſſe eſt ponere alterum, vt ait Porphyrius, eò quòd habitudines eorum inter ſe ad ſe inuicem terminentur, nec ſine ſuis terminis intelligi, aut explicari poſſint.

Vnum relatiũ in alterius definitione ponendum.

In Iſagoge, c. de ſpecie.

De quibus definitionibus verum ſit.

Sed eſt haud mediocre dubium, de quibuſnam definitionibus verum ſit Porphyrij pronunciatum. Videmus enim apud Ariſtotelem ſæpe definiri relatiua nulla facta mentione correlatiuorum in eorum definitionibus, vt cùm hoc loco definiuntur eadẽ, ſimilia, & æqualia. *Eadem*, inquit, *ſunt ea quorum vna eſt ſubſtantia: ſimilia quorum vna eſt qualitas: æqualia quorum vna quantitas.* Et in 1. Polyticor. cap. 3. definit Ariſtoteles ſeruum, *hominem, qui ſui non eſt*, hoc eſt, ſui iuris, ſed alterius: immò etiam ineptum videtur, alterum correlatiuorum per alterum velle declarare, ſeu propriè quis alterum per alterum definire contendat, ſeu impropriè. Nam ſi differentia quæ in definitione relatiui adhibetur ſumatur reſpectu, ſeu habitudine ad correlatiuum, non magis notam faciet naturam definiti, quàm anteà erat, vt ſi ſimile definiatur, relatiuum æqualis comparationis reſpiciens ſibi ſimile, & ſeruus eſſe relatiuum æqualis comparationis reſpiciẽs Dominum, æque enim notã, aut ignota ſunt ſemper correlatiua: id autem per quod alterum cognoſcitur ac declaratur, notius illo eſſe debet.

Serui hominis definitio.

Ad hoc dubium dicendum videtur, duplicem eſſe definitionem relatiuorum: vnam imperfectam, & magis ad explicationem ſignificationis pertinentem, quàm ad declarationem naturæ definiti, atque hac ſola appoſitione correlatiui ad genus aliquod relatiui compleri, quod fecit Porphyrius, cùm definiuit genus eſſe, *cui ſubijcitur ſpecies*, & ſpeciem *quæ ſubijcitur generi*, alteram perfectam, & quæ verè & ex propriis cauſſis naturam relatiuorum declarat, quo genere vſus eſt Ariſtoteles, in definiendis eiſdem, ſimilibus, æqualibus, & in definiendo ſeruo. Nam veræ ac propriæ cauſæ naturæ relatiuorum ſunt ipſa relationum fundamenta. Sed illud hac in re animaduertendum eſt, etſi in definitionibus his quas perfectas & abſolutas dicimus, non exprimantur correlatiua, non dubium eſſe tamen quin neceſſariò intelligenda ſint. Cùm enim per fundamenta declarantur ipſarum relationum differentiæ, neceſſe eſt intelligere terminos, quibus illæ terminantur, & à quibus peculiarem rationem diſtinctionẽmq; accipiunt qui nulli ſunt alij, quàm ipſa correlatiua, atque hoc etiã modo verum eſt id quod Porphyrius ibidem tradit, neceſſe eſſe in vtrorumque correlatiuorũ definitionibus vtriuſque vti, ita vt vel expresè ponenda ſint in definitione vtriuſque, vel demùm intelligenda.

Soluitur propoſita dubitatio de definiendis relatis per ſua correlatiua.

In Iſagoge, c. de Genere, & c. de ſpecie.

Ad quartum ex dictis patet quid dicendũ ſit. Negandum eſt enim relationes rationis, quæ realibus altera ex parte reſpondent nõ conuenire rebus denominatis, niſi dum actu conſiderantur. Nam quandocunque in rerum natura dantur reales oppoſitæ, ſimul quoque cõueniunt rebus denominatis actu exiſtentibus, etſi relationes ipſæ rationis non exiſtunt: ſublata nimirum, ſaltem per impoſſibile, vt dicitur,

tur,omni operatione intellectus, cuiuſmodi ſunt omnes relationes Dei ad creaturas exiſtentes, quatenus actu pendent à Deo. Alia ratio eſt de relationibus ſcibilis ad ſcientiam, intelligibilis ad intellectum,& aliis ſimilibus:quandoquidem oppoſitæ relationes ſcientiæ & intellectus,ſi ſermo ſit de eſſentialibus,ſunt reales quidẽ, ſed tranſcendentes,& quæ ad hoc prædicamentum non pertineant:ſi verò de accidentalibus,nec quæſtio ſit de relationibus effectorum ad cauſas efficientes,ſunt relationes rationis, cùm conueniant rebus denominatis non exiſtentibus iis rebus,quæ ab oppoſitis denominantur.

NVM IDEM RELATIVVM VNA numero relatione,an pluribus ad plura referatur.

QVÆSTIO V.

Variæ ſententiæ in hac quæſtione,& impugnatio duarum priorum.

SECTIO I.

Prima opinio.

Secunda D. Thomæ.

Tertia diuerſorum auctorum.

ALII aliter in hac quæſtione ſentiunt.Ferè enim Scoti a ſectatores dicunt, quãdocumque relatiuum refertur ad plura,pluribus etiam relationibus illa reſpicere. Cõtrà ij qui D.Thomam b ſequuntur,exiſtimant nunquam relatiuum,niſi vna relatione referri,ſiue ea ad quæ referatur ſint plura,ſiue vnum.Alij media ingrediẽtes via, hunc in modum quæſtionem diſtinguunt.Si relatiuum plura neceſſariò exigat,ad quæ referatur,veluti totum plures partes,vna tantùm relatione illa reſpicere,ſi verò æquè poſſit ad vnũ tantùm,atque ad plura referri, vt patet æquè ad vnum tantùm,atque ad plures filios,non vna tantùm, ſed pluribus relationibus ad plura effectum eſſe. Denique ex his tertiis c quidam ſunt qui exiſtimẽt cùm idem relatiuum pluribus relationibus plura reſpicit,tum ex huiuſmodi relationibus quaſi gradibus confici vnam totalem relationẽ, quo pacto in qualitate plures gradus vnam totalem qualitatẽ faciunt V.C.ſi pater plures habeat filios, aut ſimile plura ſimilia,plures paternitates vnam numero paternitatem conſtituere,& plures ſimilitudines vnam numero ſimilitudinem. Alij putant ex pluribus relationibus non fieri vnam, ſed omnes manere diſtinctas in eodem ſubiecto,ſiue illæ ſint diuerſarum ſpecierum,vt relationes eiuſdem effectus ad plures cauſas eſſentialiter ſubordinatas inter ſe,veluti relationes ignis geniti ad ignem generantem & Solem, ſiue eiuſdem ſpeciei,vt patris eiuſdem ad plures filios.

a Scot.in 3.d. 8.q.vnica. Lichet. ibid. Anton.Trõbet.5. Metap. quæſt.7.

b D.Tho.3.p. q.35.ar.5.& 3.ſent.d.8.q. 1.artic.5. & Quodl.9.ar. 4.Caie.in locum 3.partis. Capr.in 3.d. 8.q.vnica.

c Recentiores quidam.

Impugnãtur prima ac ſecunda ſententia.

AC prima quidem & ſecunda ſententia non videntur admittẽdæ. Prima,quia ſi relatiuũ neceſſariò plura exigat,ad quæ referatur, ita vt vno termino ſublato,neceſſe ſit & alterum terminum,& ipſum quoque terminatum de medio tolli, non eſt cur terminatum ad illa referatur pluribus relationibus: vna enim ſatis erit ad id præſtandum, quia eiuſmodi termini erunt partiales, vtpotè ſinguli per ſe haud ſufficientes

ficientes ad terminandum. Atque hoc,vt reor, non negabit Scotus neque vllus eorum qui conſideratiùs ſententiam illius ſequuntur. Idem dici poteſt de relatiuis rationis, de quibus ex inſtituto in hac quæſtione non diſſerimus.Nam & eorum quædam referuntur vna relatione ad plura correlatiua:veluti vniuerſale,quatenus relatiuum eſt ad plura particularia,idque ex eo, quia nulla ratione poteſt eſſe vniuerſale,niſi reſpectu plurium partium ſubiectarum.

Vniuerſale vnica tātum relatione refertur ad particularia.

Secundæ impugnatio.

SECVNDA quoque ſententia multis rationibus non placet. Vna, quia ſi relatiuum æquè ad vnum tantùm, atque ad plura referri poteſt,negandum non eſt, horum ſingula eſſe poſſe totalia eius correlatiua, ac proinde illud eorum ſingula ſingulis etiam relationibus reſpicere.Nam ſi eorum ſingula non poſſunt eſſe totalia illius correlatiua,ſed partes vnius correlatiui totalis: ergo niſi ſint plura, non terminabitur relatio illius,quod eſt contra hypotheſim. Altera,quia correlatiua non ſolùm in commune, ſed etiam in particulari ſunt ſimul natura,ita vt non tantùm pater & filius in commune eam conditionem ſubeant,ſed etiam hic pater & hic filius,quatenus ad ſe inuicem referuntur: ex ſingularibus enim hæc affectio in vniuerſalibus colligitur: at hic pater non eſt ſimul natura cum primogenito filio ratione eius paternitatis, qua reſpicit ſecundo genitum: quandoquidem nondum nato ſecundo, aut iam extincto, adhuc poteſt referri ad primum, ſi ille ſit ſuperſtes: igitur alia ratione reſpicit hic pater hunc filium,alia illum,& ſic in cæteris.Tertia, quia perſpicuum eſt,aliter terminari relatiuum reale ad vnum correlatiuum, aliter ad aliud,neque hoc quiſquam oppoſitæ opinionis negat:aut igitur aliter quia alio & alio reſpectu reali, aut quia alio & alio reſpectu rationis tantùm: non quia alio & alio rationis tātùm, vtrumque enim reſpicit realiter, nempe habitudine exiſtente in rerum natura ſine operatione intellectus (alioqui non eſſet relatiuum reale) ergo quia alio & alio reſpectu reali,quod eſt alia & alia relatione reali.Quarta,quia ſi pater eadem omnino relatione reſpicit ſecundum filium, qua reſpiciebat primum: ergo nihil noui ei acceſſit per generationem ſecundi:quare non erit nouus pater ſecundi filij,ſed antiquus, quod dici nullo modo poteſt:neque enim iſta cohærent, eſſe antiquum patrem, & noui filij, niſi addas nouo reſpectu ad illum: quid eſt autem nouo reſpectu, niſi noua relatione? Quinta, quia ſi eadem omninò relatione pater refertur ad omnes filios, quotquot habet, & habiturus eſt:ſanè extincto primo, necdum nato ſecundo perit illa relatio patris, deinde ſecundo genito, iterum eadem numero redit:quare datur forma quæ viribus naturæ redeat,quod D.Thomas,a cuius ea opinio quam impugnamus eſſe putatur,non ſolùm in abſolutis entitatibus, ſed etiam in relationibus negat. Sexta, quia proprietas illa correlatiuorum,ſi quis vnum definitè nouit, hoc eſt, certò & determinatè, definitè etiam alterum cognoſcit, quam Ariſtoteles ex accurata relatiuorum definitione colligit: in ſingularibus etiam & reſpectu ſingularium intelligitur, vt idem eo loco docet in duplo & præſtantiori. *Niſi enim, inquit, cognoſcas, cuius rei certæ & deſignatæ*

Argumentū 1. 2.

Etiam relatiua ſingularia eſſe ſimul natura.

3. 4. 5. 6.

a Quodl. 4. artic. 5. Vide eundem 4. contra Gent. c.81. & alijs in locis.

In Prædica. c. de Relat.

aliquid ſit duplum, & qua ſit præſtantius, neque illud certa & determinata cognitione intelligit eſſe duplum aut præſtantius, ſed incerta & vaga opinione. Quod ſi ita eſt, ergo alia relatione reſpicit duplum hoc ſimplum, & alia illud: alia item id quod eſt præſtantius reſpicit hoc deterius, ſeu minùs præſtans, alia illud: nam ſi hoc duplum eadem numero relatione reſpiceret plura dimidiæ magnitudinis, ſiue ſubdupla, nullum eorum per ſe ſumptum determinatè reſpiceret: quò fieret, vt niſi omnia dimidiæ magnitudinis cognoſceret, non cognoſceret certa & determinata cognitione illud eſſe duplum, quod & falſum eſt, & repugnat hypotheſi. Poſtrema, quia nec minus ſufficiens eſt ſecunda generatio ad cauſandam ſecundam relationem patris, quàm fuit prima ad cauſandam primam, vt perſpicuum eſt, neque vllum eſt impedimentum, quominùs primæ addatur ſecunda in eodem ſubiecto: ſi quid enim impediret, id maximè eſſet generalis quædam naturæ conditio, quæ nihil facit ſuperuacaneum, cuiuſmodi videtur eſſe duo accidentia ſolo numero differentia eſſe in eodem ſubiecto: at hoc in re propoſita accidere non poteſt. Nam ſi ex duabus numero relationibus eiuſdem ſpeciei conficitur vna tertia, quaſi ex diuerſis gradibus compoſita, iam duæ huiuſmodi relationes non ſunt duo accidentia, ſed vnum ex vtraque relatione conſtitutum, quemadmodum ex duobus gradibus caloris vnus calor. Quod ſi eiuſdem ſpeciei relationes non cõficiunt vnam tertiam, ſed ſemper ſunt diſtincta numero accidentia: nec ſic quidem euenit quicquam ſuperuacaneum. Ratio enim cur ex quibuſdam accidentibus ſolo numero differentibus aliquid ſuperuacaneum colligitur, ſi plura in eodem ſubiecto admittantur, hæc eſt, quia habẽt effectum formalem eiuſdem omninò rationis, vt duæ magnitudines vnius palmi: palmare enim quod ab vtraque fit, eiuſdem omnino rationis eſt, at duæ paternitates non habent effectum formalem eiuſdem omninò rationis, cùm altera faciat patrem huius, altera patrem illius. Ita patet non eſſe probandas priores duas opiniones.

Examen tertiæ opinionis, & approbatæ poſterioris membri.

SECTIO II.

SVPEREST igitur vt tertiam examinemus, videamúſque vtri meliùs ſentiant, qui ex pluribus relationibus eiuſdẽ ſpeciei faciunt vnam numero quaſi ex diuerſis gradibus conflatam: ánne qui illas diſtincta inter ſe numero accidẽtia eſſe volũt. Ac prioribus valdè videtur fauere Ariſt. qui c.6. huius li. docet ea eſſe idẽ numero, quorũ materia eſt vna, & c. *Textu 12.*
10. quæcumque in eodem ſubiecto differentiam habent eſſe ſpeciẽ di- *Textu 16.*
Tertiæ ſententiæ priori membro quæ faueant. uerſa. Hæc enim nulla ratione videntur vera, ſi demus plures relationes eiuſdem ſpeciei in eodem ſubiecto exiſtentes eſſe diſtincta numero accidentia & non potiùs vnum ex omnibus conflatũ. Fauet etiam
1. non parum id quod prouerbio dici ſolet, & ab Ariſtot. 1. Phyſ. vſurpa-
2. tur, fruſtrà fieri pluribus, quod paucioribus effici poteſt. Si enim vna *Cap. 6. tex. 56.*
3. numero relatio ex pluribus cõflata ſatis eſt, quid opus habemus pluribus numero diſtinctis? Accedit quòd poſteriores infinita propemodum accidentia in eodem ſubiecto inducunt, ſimilitudines, in-

quàm,

quam & diſſimilitudines innumeras rei eiuſdem ad alias toto etiam
orbe,vt dicitur,diſiunctas quod priores non faciunt. Denique, quod
non ſit maior ratio in aliis accidentibus , vt ex multis quaſi gradibus
vnum conficiatur,quàm in relationibus:præſertim cùm re vera in re-
Cap. de Qualitate. lationibus,quemadmodum & in qualitatibus detur magis & minus,
vt magis ac minus ſimile & diſſimile,vt ipſe etiam Ariſtoteles tradit
in Prædicamentorum libro.

SED tamen poſteriorum ſententia,quæ penè communis eſt inter *Eiuſdem ſententiæ alterũ membrum eligitur.*
eos,qui plures numero relationes eiuſdem ſpeciei admittunt in eodẽ
ſubiecto,à nobis amplectenda eſt. Primùm,quia, vt paulò antè dixi-
Sect. præcedẽte. mus,gradus omnes,qui vnum accidens numero conficiunt, veluti v- *Probatur.* 1.
num numero albedinem,aut calorem,ſunt eiuſdem omninò rationis
& effectum formalem eiuſdem omninò rationis ſibi vendicant, vt al-
bum aut calidum vnius gradus:relationes autem eiuſdem ſpeciei ter-
minatæ ad diuerſa correlatiua numero non ſunt eiuſdem omninò ra-
tionis , neque effectum formalem eiuſdem omninò rationis habent,
cùm Socrates alia habitudine,ſiue reſpectu ſit pater huius filij,alia il-
lius,vt omnes admittunt,tametſi,nõ omnes,quid inde ſequatur, ſatis
aduertunt.Deinde,quia omnia accidẽtia, quæ ex multis,quaſi gradi- 2.
bus conficiuntur,recipiunt magis & minus, & quæ pluribus conſtãt,
ſunt perfectiora iis,quæ paucioribus:at pater nõ eſt magis pater, nec
perfectiùs pater , quòd plures relationes paternitatis habeat , ſed eſt
plurium filiorum pater:vt enim eſſet magis ac perfectiùs pater,opor-
teret reſpectu eiuſdem eſſe perfectiorem , quod tamen non ſequitur 3.
In Prædicã. cap. de Qualitate. ex filiorum multiplicatione.Poſtremò, quia etſi quædam relatiua re- *Cur quædam relata ſuſcipiunt magis ac minus.*
cipiunt magis & minus , vt Ariſtoteles admittit in ſimili & diſſimili:
tamen id non prouenit ex multarum relationum vnione in vnam to-
talem relationẽ,cùm qualitas quælibet nihil magis ſimilis ſit aut diſ-
ſimilis,ſi pluribus qualitatibus ſit ſimilis aut diſſimilis,quã ſi vni tan-
tùm:ſed prouenit ex eo,quod fundamenta magis vnum,aut magis di-
uerſa ſunt:inde enim ſequitur relatio maioris ſimilitudinis, aut diſſi-
militudinis. Verùm hoc pacto maior ſimilitudo aut diſſimilitudo nõ
eſt relatio aliqua cõflata ex pluribus relationibus minoris ſimilitudi-
nis aut diſſimilitudinis,quia relatio minoris ſimilitudinis aut diſſimi-
litudinis non permanet cũ relatione maioris,ſed perit ſuccedente illæ
cùm tamen gradus præcedentes, ex quibus conflatur accidens , quod
intenditur & remittitur,ſimul permaneant cum ſequentibus.

Solutio eorum , quæ pro iis,qui priorem partem huius ſententiæ amplectuntur propoſita ſunt.

SECTIO III.

QVARE ad primum argumentum pro priorum ſententia *Explicatur locus Ariſtotelis.*
dicendum eſt,cùm Ariſtoteles ait, ea eſſe vnum numero,
quorum materia eſt vna,non definire omnia,quæ ſunt v-
num numero,ſed ſolas ſubſtãtias,nec verò omnes,ſed eas,
quæ ſunt vnum numero ſub ſpecie,quod fusè ad eum locum explica-
uimus:cùm verò ait ea differre ſpecie, quæ in eodẽ ſubiecto differen-
tiam habent,non de omnibus accidentibus intelligendum eſt , quod

etiam ex citato loco perſpicuè intelliges. Secundum facilè diluitur: eſt enim perſpicuum ex dictis, non ſatis eſſe vnam relationem numero ad efficienda omnia, quæ nos pluribus numero conficimus. Tertium quoque nihil habet momẽti: non enim maius eſt incommodum dari in re eadem propè innumeras relationes eiuſdẽ rationis, quàm vt illi, nóſq; omnes admittimus, idem numero relatiuum terminari ad propè innumeros terminos, præſertim cùm relationes nullius penè ſint entitatis. Quod demùm in vltimo argumento ſumitur, falſum eſt, non eſſe maiorem rationem in aliis accidentibus, vt ex multis quaſi gradibus vnum conficiatur: oppoſitum enim perſpicuè colligitur iis rationibus, quibus aliorum ſententiam confirmauimus.

Cap. 10. q. vnica, ſect. 3. & 4.

Explicatio ſententiæ approbatæ.

Adverte autem, etſi concedimus plures relationes ſolo numero differentes poſſe eſſe in eodem ſubiecto: non proinde tamen concedendũ, poſſe eſſe plures in eodem realiter diuerſas, vt Scotus admittit. Nam cùm relatio & fundamentum (remotum intellige) ſint idem realiter, & relationes eiuſdem ſpeciei, quas in eodẽ ſubiecto damus, idem numero fundamentũ habeant neceſſe eſt, vt omnes ſint idem realiter.

Scot. in d. q. vnica & in 2. d. 1. q. 5.

Accommodatur ad D. Tho. doctrinam.

Atque hoc pacto intelligi poſſet D. Thomas, quandocumque ait relationes eiuſdem ſpeciei numquam eſſe plures numero in eodem ſubiecto: poſſemus enim dicere, ſic eius verba intelligẽda eſſe, quaſi dicat numquam eſſe plures re in eodem ſubiecto, etſi aliquando ſint plures ratione ratiocinata ſeu cõcepta, quod eſt ex natura rei, veluti in eodẽ patre reſpectu multorũ filiorum, niſi aliquãdo planè docere videatur, nũquam eſſe plures niſi ratione raciocinante ſeu concipiente, hoc eſt, ex ſola operatione intellectus diſtinctionem faciente: quod in patre reſpectu plurium filiorum, & in aliis relatiuis eiuſdem ſpeciei habentibus in rerum natura plura correlatiua, probare non poſſumus.

D. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. & 3. Sen. d. 8. q. 1. art 5. & quolib. 9. artic. 4.

Num filiius diuerſis relationibus vtrũque parentem reſpiciat.

Quo pacto pater & mater concurrãt ad generationem prolis.

Quærat aliquis hoc loco, num filius aliam relationem habeat ad patrem, aliam ad matrem. Ac cùm pater & mater videãtur eſſe diuerſa relatiua non numero tantùm, ſed etiã ſpecie, ſi pater actiuè, mater paſſiuè concurrat ad generationem prolis, vt cum Ariſtotele putat D. Thomas: ſanè relatio filij ad vtrumque duplex videbitur eſſe non numero tantùm, ſed etiam ſpecie: quot enim modis vnum oppoſitorum dicitur, tot etiam dicitur alterum. Verùm nõ ita eſt, cùm ſatis ſit, ſi filius vnica relatione vtrumq; reſpicit: ſiue enim mater paſſiuè tantùm ad generationem cõcurrat, ſiue actiuè etiam, quemadmodum & pater, quod cum Galeno aliíſque medicis probabilius credit Scotus, maiorq;. Theologorum pars: cùm filius vnica generatione ab vtroq; gignatur, vnica illum ſequetur relatio geniti ab vtroque. Neque oberit diuerſitas ſpecifica relationum patris & matris ad filium: ſiue quia pater actiuè, mater paſſiuè concurrat: ſiue quia vterque actiuè cõcurrat, modo tamẽ per ſe diuerſo ab eadem ſpecie facultatis generatiuæ profecto: parentes enim partialiter concurrunt ad generationem prolis, quemadmodum duo trahentes lapidem: niſi quod hi tractu actiuo eiuſdem rationis concurrunt, illi autẽ diuerſæ. Vnde quemadmodum totum eſſentiale naturale vna & eadẽ relatione reſpicit partes eſſentiales, quæ ſunt materia & forma, licet huiuſmodi partes pluribus relationi

Ariſto. 1. de Generat. animal. cap. 20. D. Tho. 3. p. q. 32. art. 4. 1. Top. cap. 13. Galen. in lib. de Semine. Sco. Bonauen. Ocham & alij in 3. d. 4.

lationibus ſpecie diuerſis referantur ad totum, propter diuerſum per ſe modum componendi totum:ita filius vnica tantùm & ſpecie & numero relatione refertur ad patrẽ & matrẽ, licet hi referantur ad illum pluribus numero & ſpecie diuerſis. Nam quod Ariſtoteles ait, quot modis vnum oppoſitorum dicitur,tot etiam dici alterũ, de totalibus, non de partialibus relatiuis intelligendum eſt, vt ex allato exemplo colligi poteſt. Quòd ſi pater & mater diuerſis tantùm numero relationibus reſpiciunt filiũ, minùs eſt in re propoſita difficultatis,quemadmodum & in duobus trahentibus lapidẽ, & in duabus partibus eadem ratione cõponentibus totum. Cauſſa verò huius rei ea eſt, quam initio tetigimus, quia neceſſariò filius indiget vtroque parente, vt gignatur, quemadmodum totũ pluribus indiget partibus, vt conſtituatur,nec poteſt æquè ad vnum tantùm correlatiuum, atq; ad plura referri: quod idem dicendum de lapide, ſi conferatur cum duobus hominibus,quorum neuter per ſe ſufficiens ſit ad illum trahendum.

Totum vnica relatione reſpicit omnes partes.

Filius etiam vna vtrũque parentem.

Sect. 1.

QVOD ſi quis obiiciat, filius æquè poteſt habere vnum parẽtem ſuperſtitem, atque duos, quandoquidem vno extincto alter manere poteſt. Reſpondendum eſt, etſi poſt inchoatam generationem, in cuius initio vterque parens neceſſariò exiſtit,alter moriatur:tamen quia vterque ad generationem neceſſarius eſt, non aliter de relatione filij iudicandum eſſe,quàm ſi vterque parens viueret. Nam quæ habitudo vtroque viuente reſultat in filio reſpectu vtriuſq; propter partialem vtriuſque concurſum, eadem omninò extincto eo, qui generare cœpit,in eodem perſeuerat reſpectu eius,qui remanſit.

Obiectio.

DETVR NE IN HOC PRÆDICAmento genus ſummum.

QVÆST. VI.

Rationes pro vtraque parte.

SECTIO I.

PECVLIARE eſt huic prædicamento, vt de eius genere ſummo multis nec leuibus de cauſſis iam olim à Philoſophis dubitatum ſit.

QVOD enim nullũ in eo detur genus ſummum, his argumentis videtur concludi. Si vllum daretur, aut daretur abſtractum, aut concretum, aut vtroq; modo:cùm tamen neutro dari poſſe videatur. Nam quod non detur concretum, ex definitione relatorum oſtendi poteſt: cùm enim relata dicantur ea, quorum eſſe eſt ad aliud affecta eſſe, ſi datur relatum cõmune omnibus particularibus relatis huius prędicamenti, aut illud referetur ad ſe ipſum, aut ad ſuperius aliquid, aut ad inferius, aut certè ad aliquid æquale, quod nec inferius ſit, nec ſuperius. Si refertur ad ſe,eſt vtique relatum rationis,quippe cùm nihil ſit, quod ad ſeipſum reali relatione referri poſſit, quò fit vt non pertineat ad hoc prædicamentum. Si ad aliquid ſuperius aut inferius, ergo cum

Patris negantis argumẽta.

Primum argumentum.

In Prædicã. cap. de ijs quæ ſunt ad aliquid.

id,quod ſuperius eſt,pertineat ad eſſentiam inferioris, aut terminus pertinebit ad eſſentiam relatiui, aut relatiuum ad eſſentiam termini, quod fieri non poteſt. Si verò ad aliquid aliud, quod nec inferius ſit, nec ſuperius,cùm illud debeat eſſe relatiuum(ſiquidem relatiuum eſt relatiui relatiuum)dabuntur duo ſumma genera relatiua, ſicq; fiet ex relatis duo prędicamenta:naſcetúrque hinc illud inextricabile dubiũ, quænam relata ad quod eorum prædicamentorum pertineant,an ne omnia ad vtrunque:qua etiã ratione ad hoc,qua verò ad illud, & alia ſexcenta,quæ explicari nullo modo poſſunt.Ita videtur in hoc prædicamento non dari genus ſummum,quod concretũ ſit.Quod verò nec detur abſtractum, ex dictis colligi videtur apertiſſimè. Nam cùm ex quauis relatione liceat efficere relatum,ſeu ad aliquid,iuxta illud Damaſceni, *Ad inuicem habitudo ea quæ ad aliquid facit*,ſi detur relatio,quę ſit genus omnium relationum particularium huius prædicamenti,dabitur etiam relatum, quod ſit genus omnium particularium relatorum:quare cùm hoc fieri non poſſe oſtenſum ſit,efficitur, vt nec illud ſit aſſerendum.Huc accedit,quòd Ariſtoteles nec in tradendis definitionibus,nec in ſubiiciendis attributis, quicquam ſingulariter de relato aut relatione dixit,ſed plurali numero vbique de relatis diſſeruit: videtur enim hoc ipſo plurali numero vbique retento (quod in nullo alio prædicamento fecit)ſignificaſſe non dari vnum relatum aut relationem commune genus omnium relatorum relationúmve, de quo diſputari poſſit.

Dictum D. Damaſceni de relatis. — *Lib. de Dialectica ca.34. de iis quæ ad aliquid.*

Secundum principale.

Pars affirmans ſuadetur.

QVOD tamen vel abſtractè,vel concretè, vel vtroq; modo dandum ſit,ipſa prædicamẽti ratio oſtẽdit. Eſt enim prædicamentũ quædam generis ſummi,& eorũ quæ ſub ipſo ſunt,naturalis diſpoſitio, vt alibi diximus:quò fit,vt ſi vllum prædicamẽtum relationis datur,aliquod genus ſummum in eo dandum ſit. Hoc etiam argumento idem perſpicuè videtur cõcludi.Hæ prædicationes,ſunt vniuocæ,& in quęſtione Quid eſt:hæc relatio,illa item eſt relatio,eodémq; modo in cęteris abſtractis,itémque hoc relatũ eſt relatũ,illud etiam eſt relatũ,& ſic in aliis concretis (modò relationem & relatum pro relatione reali & relato reali accipias)igitur datur relatio cõmunis vniuoca,quæ in quæſtione Quid eſt de omnibus particularibus relationib.huius prędicamenti dicatur,relatúmq; cõmune,quod de omnibus relatis eodẽ modo enuncietur, quæ haud dubiè genera ſumma eſſe neceſſariò dicenda ſunt. Præterea, ab omnibus particularibus relationibus poteſt abſtrahi cõmunis relatio relictis omnibus differẽtiis, quibus tum indiuidua inter ſeſe, tum etiam ſpecies diſtinguũtur:ex relatione autem communi fit commune relatum,vt dictum eſt,ergo datur vtrumque commune genus huius prædicamenti & abſtractum & concretum.

1. 2. 3.

Lib. 2. inſtit. Dialect. c. 8.

De genere abſtracto huius prædicamenti, déque eius diuiſione.

SECTIO II.

IN hac quæſtione dicendum eſt primùm, qua in re conueniãt Philoſophi,deinde qua ratione diſſentiant. Quòd ergo attinet ad genus abſtractum, quod eſt relatio, nulla penè inter eos, qui rectiùs

Philoſo

philoſophati ſunt, contentio eſt. Nam miſſa opinione eorum qui dicunt nullam relationem natura conſtare, ſed omnes fieri collatione intellectus comparantis res alias cum aliis, proinde ea quæ ad aliquid dicuntur non conſtituere nouum prædicamentum, ſed aliis omnibus commiſceri, ad eaque reuocari, quam ſententiam Commentator, & Magnus Albertus, Zenoni Eleatæ, & penè omnibus Platone & Ariſtotele antiquioribus adſcribunt, & ex recentioribus Scholaſticis nō-nulli ſequuti ſunt, relicta etiam ſententia Nominalium dicentium relationes nihil eſſe aliud quàm denominationes extrinſecas à rebus abſolutis, prætermiſſis quoque iis qui relationes volunt non eſſe entitates, ſed puros quoſdam eſſendi modos, reliqui omnes affirmant huius prædicamenti genus ſummum propriè ac per ſe eſſe relationem realem. Nam quod ſit genus ſummum, ex eo probant, quia prædicatur de omnibus ſpeciebus & indiuiduis relationum realium eadem omnino ratione, & in Quæſtione Quid eſt, vt inductione patet, nec habet ſuprà ſe aliud genus. Eſt autem ratio definitióve relationis realis eſſe id, quo aliquid id ipſum, quod eſt formaliter & realiter ad aliud affectum eſt, ſiue proximè, ſiue remotè. Quam diſiunctionem cur addam poſteà patebit. Quòd verò ſit propriè ac per ſe genus huius prædicamenti perſpicuum eſt, quia ſola abſtracta pertinet propriè ac per ſe ad prædicamenta accidentium: ita patet ex ſententia eorum omnium qui meliùs philoſophati ſunt dari in hoc prædicamento genus abſtractè ſignificatū, quod eſt relatio realis. Nam quod Magnus Albertus ait in Prædicamentis cap. 2. genus generaliſſimū huius prædicamenti magis propriè eſſe Ad aliquid, ſeu relatiuum, minùs autem propriè relationem eò ſpectat, vt ſignificet ſe loqui de his quoad Prædicationem de primis ſubſtantiis, de quibus quidem concreta prædicantur in recto, abſtracta in obliquo.

Dari genus ſummum abſtractum in prædicamento relationis.

Alb. Mag. in Prædic. ex Alexandro.

Ocha. in 1. d. 30. q. 1. & d. 31. q. 1. Greg. in 1. d. 28. q. 2.

Definitio relationis realis.

SOLET autem diuidi relatio realis in relationem eiuſdem appellationis & diuerſæ, quæ rurſus diſtribuitur in digniorem, & minus dignam. Exempla relationum eiuſdem appellationis comparationiſve (quas recentiores vocant æquiparantiæ) ſint æqualitas, ſimilitudo, diſtantia, amicitia. Diuerſæ autem appellationis ſiue comparationis (quas diſquiparantiæ appellant) ſi ſint quidem ex genere digniorum quas nonnulli ſuperabundantiæ nominant, alij ſuperpoſitionis, ſint paternitas, dominatus, & cæteræ relationes agentium, quatenus in aliud agunt. Si verò ſint ex genere indignorum (quas alij defectus, alij ſuppoſitionis nominant) vt filiatio, ſeruitus, & omnes relationes eorum quæ ab aliquo patiuntur, quatenus patiuntur. Atque hæc de genere abſtracto, déque eius generali diſtributione.

Lege Damaſcenum lib. de Dialectica, c. 24. & alios.

Diuiſio relationis realis.

Refutantur quatuor ſententiæ de genere concreto.

SECTIO III.

QVOD verò attinet ad genus concretum, quod quidem ſi datur, reductitiè ad hoc Prædicamentum pertinere poteſt, quemadmodum & concreta genera aliorum Prædicamentorum ad reliqua Prædicamenta accidentium: hoc conuenit inter omnes, quod

Dari etiam genus ſummū concretum, inter omnes conuenit.

modo

modo aliquo dandum ſit, idque ex eo quòd ex relatione genere ſummo aliquo modo poſſit conſtitui relatum. Sed cùm quæritur quonam pacto illud referatur, non omnes idem dicunt.

Duplex modus referendi fingi poteſt circa cōmune relatum. Primus. Vt igitur totam diſſenſionem in certa capita referamus, animaduertendum eſt duobus modis fingi poſſe commune relatum referri. Vno per ſeipſum, ita vt, etiamſi fingamus nullum dari inferius relatum, adhuc tamen illud referri intelligatur: quo pacto dicimus hominem eſſe per ſe rationis participem, quia etſi nullus eſſet homo ex ſingulis in quo natura rationalis inueniri poſſet: ſemper tamen homini communi quatenus homo eſt, cōueniret natura rationis particeps. *Secundus.* Altero per inferiora, ita vt dicamus, relatum in commune acceptum referri, quia pater & filius, & cætera huiuſmodi, quę ſub eo collocantur, referuntur: quo pacto dicimus hominem communem diſputare, naſci, mori, &c. quia homines ſinguli id faciunt, aut patiuntur.

Subdiuiſio primi modi. Animadvertendum quoque eſt quatuor ferè modis fingi poſſe relatum commune referri per ſeipſum. Vno, ita vt referatur quidem, ſed tamen non ad terminum. Altero, vt referatur ad terminum abſolutum. Tertiò, vt referatur ad certum aliud relatum. Quarto denique eo pacto, vt referatur ad ſeipſum.

Probatur relatum commune nō poſſe referri per ſeipſum, quin reſpiciat terminum. Qvod igitur fieri non poſſit, vt referatur per ſeipſum, & tamen non ad terminum, ex ipſa relatorū ratione ac natura perſpicitur, quæ in eo eſt poſita, vt ad aliquid affecta ſint, hoc eſt, ad terminum referātur. Idem colligi poteſt ex omnibus relatiuorum attributis, in quibus omnibus ſupponit Ariſtoteles id quod refertur, ad terminū aliquem *In prædica. c. de Relatione.* referri. His accedit communis omnium Philoſophorum ſententia qui ponentes omne quod refertur, referri ad terminum, quærunt, num *Quæſt. 4.* referantur ad abſolutum, an ad relatum, vt relatum eſt. *Non tamē ad abſolutum, quod probatur* Quòd verò per ſeipſum non referatur ad terminum abſolutum, & ex ſuperiùs diſputatis manifeſtum eſt, & ex his intelligetur.
1. Primùm, quia nullus terminus abſolutus mente deſignari poteſt, ad quod relatū commune terminetur: neque enim dixeris eſſe ſubſtantiam ſolam, nec ſolam quantitatem, aliúdve quicquam tale: oporteret enim omnes relatorum terminos ſub eo termino contineri, quod nemo oſtendet.
2. Deinde, quia ſi relatum commune refertur ad terminum abſolutum, nullum inferius relatum refertur ad relatum, vt ad relatum, quod patet quàm ſit falſum: particularia enim relatiua, vt pater & filius, ad correlatiua planiùs referuntur, quàm vt probare id neceſſe ſit, quicquid de communi relato aliquis dicat. Antecedens ex eo patet, quia quemadmodum relatum inferius claudit in quidditate ſua relatum ſuperius, ſic terminus relati inferioris debet claudere in quidditate ſua terminum relati ſuperioris. Vnde patet ſi terminus relati in commune eſt abſolutum quid, oportere vt omnes termini relatorum ſub genere abſoluto, & nullus ſub relatiuo collocetur.

Non referri per ſe ipſum ad aliud relatum. Iam quod non referatur per ſe ipſum ad aliud relatum, hac ratione intelliges, quia aut illud aliud relatum eſſet reale, aut rationis, quorum tamen neutrum eſſe poteſt. Nam ſi ſit reale, non prædicabitur de vllo correlatiuorum rationis, quorum tamen pleráque terminant habitudinem

dinem relatiuorum realium : ſi verò rationis,non prædicabitur de vllo correlatiuorum realium,quibus tamen maxima ex parte terminantur relatiua realia. Quòd ſi dicas eſſe aliquid commune terminis relatiuis realibus & rationis,præter alia pleraque incommoda, quæ conſequentur, nõ erit commune illud vnus aliquis terminus ab omnibus relatiuorum realium terminis abſtractus,cùm nihil vniuocum,ac verè vnum poſſit eſſe commune entibus realibus & rationis : quare nec ipſum relatiuum reale, quod commune genus huius prædicamenti ponitur, erit verum genus,ſed quippiam analogum : quot enim modis dicitur vnum oppoſitorum, tot etiam dicitur alterum. Adde, ſi relatum commune refertur ad aliud relatum, eò quòd omnibus relatis hoc commune ſit, vt ad aliud referantur: pari ratione dabitur aliud relatum communius quod ſit genus vtriuſque, cùm vtrumque in eo conueniat, vt alterum ad alterum referatur:at hoc fieri non poteſt ſi datum concretum eſt ſummum genus. Ita patet non referri relatum commune per ſeipſum ad aliud relatum, cuius tamen ſententiæ videtur fuiſſe Scotus cùm iunior ſcripſit quæſtiones in Prædicamenta. Ait enim relatum commune referri ad aliud ſecundum eandem formam genere, eodémque modo ſimile commune, & cætera eiuſdem appellationis.

Relatum commune non referri per ſe ad ſeipſum probatur.

QVOD denique nec per ſeipſum ad ſe referatur, his argumentis oſtendi poteſt. Primùm, quia nullum relatum,quemadmodum neque vlla res alia eſt aliud à ſe, vt perſpicuum eſt:omne autem relatum reale refertur ad aliud à ſe, vt patet ex ipſis relatorum definitionibus.
1.
Nam etſi in poſteriori definitione non planè dicitur relatorum naturam eſſe, vt ad aliud affecta ſint,ſed vt ad aliquid, tamen verbum, *aliquid*, pro aliud accipiendum eſſe : quemadmodũ ſæpè alibi apud Ariſtotelem ex priori definitione intelligitur,in qua relatiua definiuntur eſſe ea quæ aliorum dicantur, quam definitionem omnibus relatis conuenire licet non ſolis, ipſe Ariſtot. tradita poſteriori definitione affirmat.

Verbum, aliquid, in definitione relatorum quam vim habeat.

Vt 8. Phyſ.c. 4.text.31.& alibi ſæpè.

In prædic.c. de ijs quæ ſunt ad aliquid.

DEINDE,quia omnia correlatiua realia diſtinguuntur ſine opeJ 2.
ratione intellectus quod dicimus ex natura rei:relatum autem commune non diſtinguitur à ſe ipſo ex natura rei.Vnde non ſunt audiendi qui dicunt relatum commune referri ad ſeipſum realiter, & tamen non diſtingui à ſeipſo, niſi vt idem ſemel acceptum à ſemet iterum accepto:hæc enim diſtinctio nõ eſt ex natura rei, ſed ex apprehenſione intellectus. Tertiò,quia ſi relatum commune eſſet reale correlati- 3.
uum ſui,etiam hoc relatum,vt hic pater,hoc ſimile, & cætera particularia eſſent realia correlatiua ſui,quod apertè falſum eſt : ſequela probatur,quia inferiora omnia participant naturam ſuperiorum. Po- 4.
ſtremò,quia ſi relatum commune eſſet correlatiuum ſui, cùm ipſum ſit reale, omnia inferiora referentur ad correlatiua realia, quod falſum eſſe ex ſuprà dictis patet,veluti in relatione actualis dependentiæ creaturæ à Deo:non eſt igitur relatiuum commune correlatiuum, ſeu terminus relationis ſuiipſius.

Nonnulli recentiores.

Approbatur & declaratur quinta ſententia.

SECTIO IV.

Concluſio quæſtioni reſpondens.

RESTAT vt relatiuum commune non referatur per ſeipſum præciſè (quod dici ſolet in ſuppoſitione ſimplici) ſeu vt antecedit natura omnia inferiora relata, ſed per ea inferiora, quæ per ſeipſa referuntur, v. c. per patrem ad filiũ, per maius ad minus, & per cætera huiuſmodi. Quod idem dicendum eſt de ſimili communi, de æquali communi, & de cæteris relatis eiuſdem appellationis, veluti ſimile commune per hoc ſimile ad illud ſimile, & æquale per hoc æquale ad illud æquale. Hæc autem ſententia præterquam quod ex dictis patet, à pleriſque etiam grauibus auctoribus, etſi eſt de re non admodum graui, in hac tamen materia non eſt prætermiſſa.

Probatur ab authoritate veterum Philoſophorum.

Ioann. Gand. in 5. Meta. q. 25. Albert. Mag. 5. Met. tract. 3. ca. 7.

NAM vt mittam Ioannem Gandauenſem in hunc librum, & alios inferioris claſſis, docet Magnus Albertus in hunc locum veterum Philoſophorum ſententiam eſſe, relatum commune exercere ſuam relationem per inferiora, ſcribit autem in Prædicamentis nihil aliud eſſe relationem exercere, quàm referri: & inferiùs affirmat correlatiuum, ad quod refertur relatiuum, eſſe ipſi pro differentia definiente (hoc eſt, pro termino differentiæ definientis) vt actu ſit relatiuum, id eſt, vt per ſeipſum referatur. Ex quibus locis patet, illum & ex propria & veterum opinione ſenſiſſe, relatum commune non eſſe actu relatum, ſeu per ſeipſum, ſed potentia duntaxat, & per inferiora: contractum verò ad inferiora per aliquam differentiam diſtinguentem à certo correlatiuo fieri actu, ſeu per ſe relatum. Nemo tamen meliùs & ſubtiliùs id docuit, quàm Scotus in 1 ſent. libr. ad diſt. 21. ait enim: *in omnibus relatis eiuſdẽ appellationis commune relatũ ſecundum ſe acceptũ ſiue vt commune eſt, non referri quia vt commune eſt abſtrahitur ab omnibus correlatiuis. Nam cùm relatio realis non ſit niſi diſtincti ad diſtinctum, cõmune autem non habeat aliud correlatiuum diſtinctum à ſe, ad quod referatur: efficitur vt nõ referatur, niſi cùm habuerit correlatiuum alterius rationis. Refertur ergo,* inquit, *tale relatiuum per ſuum inferius, vt ſimile in commune nõ refertur per ſeipſum ad ſimile, ſed per aliquod ſimile inferius, quod poteſt diſtingui ab alio ſimili,* id quod etiam oſtendit in differenti.

A Scoto optimè explicari eandem ſententiam.

Scot. in 1. d. 21. q. vnica.

Obiectio.

Soluitur à Scoto.

QVOD ſi obiicias, relatiuum commune affert ſecum cognitionem ſui correlatiui communis. *Reſpondeo,* inquit, *non eſſe tale correlatiuum eius, vt commune eſt, niſi ipſum, vt contractum in aliquo inferiori per quod diſtingui poteſt à correlatiuo.* Hæc Scotus. In eadem ſententia ſunt Simplicius & Boëtius, vt ex dicendis perſpicuum erit.

Quæ nam relata per ſeipſa primo referantur.

In Prædicã. Cap. 11. de ijs quæ ſunt ad aliquid.

SED quærat aliquis, quænam relata referantur per ſeipſa, & non per ſua inferiora duntaxat, ſoláne indiuidua quæ nulla habent inferiora, an etiam alia communia? D. Auguſtinus in libro Categoriarum ſic ait: *Vt hæc Categoria manifeſtius dignoſcatur, hæc via eſt qua debemus aduertere, nõ rectè dici ad aliquid niſi cùm* καθέκαςον πρὸς καθέκαςον ἀναφέρεται, *hoc eſt, ſingulare ad ſingulare refertur. Similiter cùm dicimus du*

plum,

plum,ſine dubio non generaliter,ſed ſpecialiter hoc duplum dicimus,& huius ſimpli duplum dicimus:ac propterea tunc verè ad aliquid categoria eſt, quoties v.g.Socratem Chryſippo dicimus eſſe vultu conſimilem,&c. Ex quibus verbis ſatis videtur colligi,eius ſententiam eſſe ſola indiuidua relata per ſe ipſa referri. Potiùs tamen dicendum eſt omnia illa referri per ſeipſa,quæ habent correlatiua diſtincta à ſe ex natura rei, etiamſi ſint vniuerſalia, vt patrem etiam in commune ad filium : id quod Scotus aduertit,vt ex dictis eius apparet. *Soluitur dubitatio.*

Obiiciuntur & diluuntur nonnulla contra hanc ſententiam.

SECTIO V.

Loco citato. SED obiiciat aliquis contra hanc aſſertionem hoc pacto *Obiectio.* 1. Id,ad cuius eſſentiã pertinet relatio,refertur per ſeipſum: ſed ad eſſentiam relati communis pertinet relatio : immò verò relatio communis & relatum commune non differunt niſi ſola conſideratione intellectus:refertur igitur relatum commune per ſeipſum,non autem ſolùm per inferiora.

2. PRÆTEREA,id,quod non refertur per ſe ipſum , ſed per inferiora,potentia tantùm refertur,vt perſpicuum eſt:at relatum commune non refertur potentia duntaxat:iſto enim modo nõ diceretur ſimpliciter relatum,quemadmodum puer , quia eſt philoſophus potentia , non dicitur ſimpliciter philoſophus , ſed potentia philoſophus. Cùm igitur ſimpliciter negari non debeat,relatum commune eſſe relatum,non dubium videtur,quin per ſeipſum referatur, & non tãtùm per inferiora.

PRO ſolutione prioris obiectionis animaduertendum eſt,relationem genus ſummum, & omnes omninò relationes eiuſdem appellationis ſine contractione acceptas vt ſimilitudinem in commune , & æqualitatem in commune,eſſe quidem principia referendi,ſiue reſpiciendi,verùm non proxima,ſed remota, quemadmodum calor vniùs tantùm gradus(ſi quinque forſitan requiruntur , vt res ſimpliciter ſit calida etſi eſt principium calendi, non tamen proximum , ſed remotum. Vnde quemadmodum ex calore vnius gradus, & aliis quatuor gradibus additis fit proximum calendi principium : ſic ex relatione genere ſummo , & aliis quibuſdam additis differentiis fiunt proxima reſpiciendi principia:nempe cùm iam conſtitutæ ſunt relationes,quę efficiant relata diſtincta ex natura rei à ſuis correlatiuis , quales ſunt omnes ſpecies & indiuidua relationum diuerſæ appellationis , vt relatio maioris comparationis ,paternitas,& hæc paternitas : itémque omnia indiuidua relationum eiuſdem appellationis , vt hæc ſimilitudo,hæc æqualitas,& alia huiuſmodi.

ERGO ad priorem obiectionem dicendum eſt , id, ad cuius eſſentiam pertinet ea relatio , quæ eſt proximum reſpiciendi principium, referri per ſeipſum,vt patrem , filium , hoc ſimile,& alia huiuſmodi, non autem id,quod conſtituitur relatione ea,quæ eſt remotum prin- *Solutio prioris.*

cipium reſpiciendi, quale eſt relatum commune, ſimile commune, & alia huiuſmodi.

Relati nomē duobus modis poſſe accipi.

PRO ſolutione poſterioris illud conſiderandum eſt relati nomen duobus modis accipi poſſe: vno pro eo, quod refertur, quatenus refertur: altero pro eo, quod habet relationem, quatenus affectum eſt relatione. Neque enim putandum eſt hæc idem valere, quemadmodum neque idem valent calere, ſeu eſſe calidum, atque habere calorem. Nam omne corpus, in quo eſt calor, eſt affectum calore: nec tamen omne, quod eſt affectum calore, calidum eſt, ſi calor adeò imperfectus ſit, vt ſimpliciter non poſſit ſubiectum denominare. Ex quo fit, vt doceat Ariſtoteles 2. libro Topicor. non eſſe bonam conſecutionem ab ineſſe ad denominari: vt ſi dicas, calor eſt in aqua, ergo aqua eſt calida. *Cae. 1.*

Solutio poſterioris.

QVARE ad poſteriorem obiectionem dicendum eſt, relatum commune tum potentia, tum etiam actu referri, diuerſis tamen rationibus: potentia per ſeipſum, actu per ſua inferiora. Quæ autem hoc pacto ſunt potentia talia poſſunt ſimpliciter appellari talia, ſi abſolutè accipiantur: vt animal, etſi quatenus natura antecedit differentias, quibus contrahi poteſt non ſit actu rationale, ſed potentia, vt Porphyrius docuit: tamen, quia actu eſt coniunctum cum rationalitate, ſimpliciter & ſine adiectione dicitur rationale, cùm abſolutè ſumitur. Quamquam ea, quæ potentia dumtaxat talia ſunt, non dicuntur ſimpliciter talia, quomodo dictum eſt, puerum eſſe potentia philoſophū. Quòd ſi relatum commune non accipiatur abſolutè, ſed præcisè, hoc eſt, quatenus natura ſua antecedit inferiora, quomodo non refertur actu, ſed potentia: non iam ſimpliciter & ſine adiectione appellandum erit relatum iuxta priorem huius concreti expoſitionem, ſed potentia relatum: quamquam poſteriori ſignificatione (ea vſurpetur) ſimpliciter, & ſine addito relatum appellari poteſt: quod idem dicendum eſt de ſimili communi, & cæteris huiuſmodi. *In Iſagoge c. de Differentia.*

Relata communia præcisè accepta, quo pacto apud graues Auctores nominentur.

QVIA tamen hæc relata, vt præcisè & in commune accepta, non poſſunt appellari relata iuxta priorem concretorum ſignificationem niſi potentia, poſterior autem ſignificatio non eſt vſurpata: idcirco grauiſſimi Auctores ita concedunt in hoc prædicamento relatum commune, ſimile commune, & cætera huiuſmodi, vt ſignificent, ſe, cùm de his præcisè acceptis loquuntur, non ſimpliciter & vſurpata ſignificatione, ſed cum addito aliquo, aut inſueta locutione ea admittere. Et quidem D. Auguſtinus ait, ea non rectè nec verè eſſe relata, vt patet ex loco paulò ſuperiùs citato. Magnus Albertus docet, eorum relationes fuiſſe appellatas à veteribus relationes in eſſe concepto, non in eſſe exercito: quod equidem credo non alia de cauſſa eos dixiſſe, niſi quia relata hoc modo accepta non exercent ſuas relationes, ſeu (quod idem eſt) non referuntur, niſi potentia, & quaſi adhuc concepta, vt poſtea naſcantur: hinc enim videtur tranſlatio deſumpta. Simplicius verò & Boëtius non audent ſimpliciter proferre dari relatum in commune: ſic enim concludit Simplicius ex ſententia multorum. *Itaque ea, quæ ad aliquid ſunt, multa* *Aug. in Categ. c. 11.* *Albertus 5. Metap. trac. 3. c. 7. & in Prædic. c. 7.* *In Prædica. in capit. de Relatione.*

Relationes in eſſe concepto, nō in eſſe exercito quænam.

erunt

erunt ſecundum multitudinem eorum, quæ habent habitudinem, & dicuntur inuicem (hoc eſt relatorum) ſed ſecundum vnam habitudinem, quæ ſimiliter in pluribus eſt, vnum eſſe intelliguntur: nam ob hoc vnum dicitur eſſe prædicamentum ad Aliquid. Ita Simplicius. Boëtius hoc modo. *Quod autem Ariſtoteles ait, ad aliquid verò talia dicuntur, hoc monſtrat, non ſi quantitas per ſe, & ſingulariter intelligi poteſt, eodémque modo ſubſtantia, vel qualitas, vel vnumquodque aliorum prædicamentorum, ſic & ad aliquid per ſe, & ſingulariter capi intellectu poteſt, vt poteſt, vt dicamus eſſe ad aliquid & ſingulariter: quicquid enim in natura relationis cognoſcitur, id cum alio neceſſe eſt conſideretur. Quocirca cùm vnius relatiui nuncupatio mox ſecum aliud trahat, ad aliquid per ſe vnum eſſe non poteſt.* Hæc Boëtius, & alia in eamdem ſententiam. Itaque veteres partim cum moderatione aliqua concedunt huiuſmodi relatata præcisè accepta, partim non audent ea concedere: tum quia, vt paulò antè diximus non referuntur hoc pacto niſi potentia, & ſi plus aliquid vis, actu inchoato propter relationes, quibus conſtituuntur, quæ ſunt remota reſpiciendi principia: tum etiam quia etſi actu habent relationem, & ideò poſteriori ſignificatione relata appellari poſſunt: tamen relatum, ſeu Ad aliquid pro eo, quod eſt habens relationem, ſeu affectum relatione, non eſt vſurpatum. Poſſunt tamen hoc modo accepta appellari ſimpliciter relatiua, quia relatiuum ex vi nominis non ſignificat id, quod refertur, ſed id, quod referri poteſt. *Relatiuum ex vi nominis quid ſignificet.*

Diluuntur argumenta initio propoſita.

SECTIO VI.

QVARE ad argumenta pro vtraque parte initio propoſita hoc pacto reſpondendum. Ad primum pro parte affirmatiua dicendum, quemadmodum inter relationes quædam ſunt proxima reſpiciendi principia, quædam remota, ſic inter relata quædam eſſe, quorum eſſentia eſt ad aliud proximè affecta eſſe, qualia ſunt pater & filius: alia quorum eſſentia eſt affecta eſſe ad aliud remotè & inchoatè: eiuſmodi ſunt relatum commune, ſimile commune, & id genus alia. Quoniam verò ea, quæ referuntur remotè & inchoatè, ad illa ipſa referuntur, ad quæ terminantur proxima relata, dicendum eſt relatum commune non referri primò ad vnum aliquid ſiue ſuperius, ſiue inferius, ſed ad omnes terminos inferiorum relatorum, quæ proximè referuntur, qui quidem termini partim ſunt inferiores relato communi, vt pater, filius, & huiuſmodi correlatiua realia, partim non ſunt inferiores, nec ſuperiores, vt ij, quibus terminantur relationes reales non mutuæ. *Partis affirmantis argumenta ſoluuntur.*

AT dices, ergo ſaltem dicendum eſt relatum commune pertinere ad eſſentiam aliquorum terminorum ſuorũ: quod tamen in argumento non immeritò dictum eſt fieri non poſſe. Sed hoc facilè diſſoluitur. Nam etſi relatum, quod proximè refertur, non poſſit pertinere ad eſſentiam ſui termini: nihil tamẽ prohibet quin relatum, quod refertur *Obiectio.* *Diluitur.*

remotè & inchoatè,ad eſſentiam ſui termini pertineat : tale enim relatum,vt non per ſeipſum,ſed per inferiora refertur , ſic per inferiora eſt aliud à ſuis terminis. Quod idem dicendum eſt de ſimili communi,& cæteris eiuſdem appellationis. Vnde huiuſmodi relata nõ comprehenduntur in definitione relatorum , niſi ea intelligatur cum hac diſiunctione,proximè,aut remotè,quaſi ita dicas.Relata ſunt ea,quorum eſſe eſt ad aliud proximè,aut remotè.Num autẽ Ariſtoteles hanc diſiunctionem ſubaudiendam eſſe voluerit,non ſatis conſtat. Certè proprietas ex definitione collecta,videtur ſignificare,ſola relata, quæ proximo reſpiciendi principio referuntur , in ea comprehendi , cùm hæc ſola habeant certos ac præfinitos terminos,ad quos primò referantur,quóſque oporteant definitè cognoſcere , vt relata definitè cognoſcantur : quamquam ex definitione ſic intellecta facilè totius generis relatorum huius prædicamenti cognitio haberi poteſt.

An relata communia in definitione Ariſtotelis comprehendantur.

Proprietas vltima relatorum quid indicet.

In Prædicamentis cap. de ijs, quæ ſunt ad aliquid.

A D ſecundum dicendum,ex relatione cõmuni fieri relatum commune : verùm quemadmodum relatio communis non eſt proximum & perfectum reſpiciẽdi principium,ſed inchoatum & remotum , immò & remotiſſimum:ſic etiam relatum , quod ex ea efficitur : non referri proximè , ſed inchoatè & remotiſſimè : atque hoc quidem relatum non eſſe impugnatum primo argumento , ſed ſolùm relatum commune , quod aliquis crederet proximo reſpiciendi principio referri,quòd ſanè non datur.

A D tertium dicendum eſt,conſuetũ eſſe Philoſophis,vt ſæpè cùm in ſingulari numero tractare rem aliquam poſſunt, de ea diſſerant in plurali:id quod multis exemplis oſtendi poteſt.Itaq; omnia , quæ hic in plurali numero dicta ſunt , dici potuerunt in ſingulari : vt relatum eſt,cuius eſſe eſt ad aliud affectum eſſe,& cætera eodẽ modo immutata paululum locutionis forma. Non ea igitur de cauſſa tenuit Ariſtoteles ſemper in hac tractatione mordicus pluralem numerum , quòd putauerit in hoc prædicamento non dari vnum commune genus:ſed forſitan , quia faciliùs intelligitur totum relatorum genus in plurali numero,quàm in ſingulari.

Cur Ariſtoteles numero multitudinis in hoc prædicamento ſemper vtatur.

Quonam pacto relatio dicatur vniuocè.

A D reliqua verò tria argumẽta,quę pro affirmatiua parte quęſtionis propoſita ſunt,quoniam id,quod verum eſt,cõcludunt,non opus vt eſt reſpondeamus.Illud tantum docebimus , quonam pacto relatio dicatur vniuocè , & in quæſtione Quid eſt de omnibus indiuiduis relationibus,hoc enim non caret difficultate. Animaduerte igitur,relationem,quæ vniuocè , & in quæſtione Quid eſt prædicatur de omnibus indiuiduis relationibus , non eſſe relationem, quæ eſt proximum reſpiciendi principium (talis enim relatio eſt analogum quippiam, quemadmodum quoddam animal) ſed eſſe relationem , quæ eſt primum ac remotiſſimum principium reſpiciendi:non tamen ſub ratione remotiſſimi principij (quia hoc pacto non dicitur de inferioribus relationibus)ſed ſub hac ratione,quatenus eſt id,quod aliquid ſecundum ſuũ eſſe ad aliud referri poteſt , quæ ratio omnibus relationibus conuenit , quatenus communem naturam relationis participant , vt perſpicuum eſt. Idem porrò dicendum eſt de relato reali. Nam quod

vniuocè,

vniuocè, & in quæſtione Quid eſt prædicatur de omnibus relatis ſingularibus, non eſt relatum, quod proximè refertur (eſt enim analogũ, vt ea relatio à qua denominatiuè dicitur) ſed eſt relatum, quod primò ac remotiſſimè refertur: non tamen ſub ratione primi & remotiſſimi relati, vt de relatione dictum eſt, ſed ſub hac ratione, quatenus eſt id quod ſecundũ ſuum eſſe ad aliud referri poteſt, vel quod denominatiuè à relatione dicitur. Quæ ratio conuenit omnibus relatis, quamquam relata quæ proximo reſpiciendi principio conſtituuntur, hoc habent vt non ſolùm ad aliud referri poſſint, propter communem relatorum naturam, ſed etiam ad aliud actu referantur propter peculiarem ac propriam.

In relato cõmuni idem... explicatur.

ATQVE hæc de relatorum genere ſatis ſuperq́; fuerint. Nam quæ de relatorum attributis in Prædicamentorum librum priuatim ſcripſeramus, in communia commentaria huius loci paucis omiſſis (vt ferè alia) tranſlata ſunt, nec ſatis cum inſtituto huius operis congruere videntur, tametſi in eis nonnulla ſunt quæ ſi nunc ad incudem reuocaremus iis quæ nunc de relatis diximus accommodanda eſſent.

QVO PACTO SEX VLTIMA prædicamenta à ſuperioribus diſtinguantur.

QVÆSTIO VII.

Non eſſe abſoluta cum reſpectibus.

SECTIO I.

QVONIAM verò expediuimus quatuor prima prædicamenta: quæ præcipua ſunt, & de quibus ſolis tùm Ariſtoteles, tum cæteri Philoſophi fuſiùs diſputant: locus hic videtur poſtulare, vt de cæteris breuiter diſſeramus.

Cauſæ diſputationis ſequentis.

Ac de omnibus ſimul illud in commune operæ pretium erit intelligere quæ ſit eorum natura, ſiue quo pacto à ſuperioribus diſtinguantur: quamquam enim ad cap. 7. id explicatum vtcunque eſt, quia tamen non parua eſt de hac controuerſia, neceſſarium videtur, vt eorum à cæteris diſtinctionem loculentiùs retractemus.

Q. 2. ſect. 4. & q. 3. ſect. 2. & 3.

QVATVOR in hac re a Caietano in Prædicamentorum librum ſententiæ referuntur. Prima eſt eorum, qui ſex vltima genera dicunt eſſe abſoluta quædam ſimul cum reſpectibus; abſoluta, inquam, externa rebus denominatis cum reſpectibus, vel rerum denominatarum externa ipſa: vel externorum ad res denominatas, in hoc enim non ſatis conſtanter loqui videntur huius opinionis auctores. Verbi cauſa, vbi, ſeu eſſe in loco (hoc enim exemplo vt magis perſpicuo libentiùs vtimur) nihil eſſe aliud quàm locum ipſum exteriùs circumdantem cum reſpectu loci ad rem locatam, vt alij volunt, rei locatæ ad ipſum locum.

Quatuor de ſex vltimorũ prædicamentorum natura ſententiæ.

Prima eorum qui dicunt ea eſſe abſoluta quædam ſimul cum reſpectibus.

RATIO

Ratio primæ ſententiæ.

RATIO qua ducti videntur, hæc eſt: quia quæ in primis tribus prædicamentis ponuntur, ſunt purè abſoluta, quæ autem in quarto ſunt purè reſpectiua, ſeu potiùs puri reſpectus quidam: igitur vt reliqua ſex à ſuperioribus diſtinguantur, opus eſt vt ſint abſoluta ſimul cum reſpectibus. Accedere autem videtur Ammonij ſententia qui ait: *ſex vltima prædicamenta eſſe quaſdam præcedentium prædicamentorum complicationes.* *In præd.*

Cenſura de eadem ſententia.

HÆC tamen ſententia ſi credit ipſas aggregationes abſolutorum cum reſpectibus poni in his vltimis prædicamentis, ex iis quæ ad ca. 7. dicta ſunt refutata relinquitur: ſunt enim aggregationes abſolutorum cum reſpectibus, entia per accidens quæ planè reiecta ſunt à prędicamentis: ſi verò ſic intelligenda eſt vt abſoluta externa conſtituant ſex vltima prædicamenta, & relationes aſciſcantur ad intelligendum: quo pacto externa ipſa ſumantur, quatenus hæc prædicamenta conſtituunt, in quartam opinionem incidunt: ſi verò contrà putant relationes ipſas ad prædicamenta hæc pertinere, res verò abſolutas explicationis gratia adiungi, in ſecundam aut tertiam incidere videntur, quorum vtrumque ex dicendis patebit. Ita non eſt, cur hæc ſententia aut probetur, aut velut à cæteris diſtincta referatur. *Q.5. ſect. 2.*

Expenditur & ſoluitur ratio.

NEC certè ratio qua illa inniti videtur, quicquam habet momenti, vt enim hæc à quatuor ſuperioribus diſtinguamus, ſatis eſt ſi vel ea dicamus ab illis diuerſa eſſe tanquam abſoluta externa ab internis abſolutis & relatiuis, quod faciunt quartæ opinionis auctores, aut vt dicamus eſſe relatiua alterius naturæ, quàm ſint illa quæ in prædicato relationis ponuntur, vt volunt ſecundæ ac tertiæ ſentētiæ aſſertores. Facilè quoque diluitur illud ex Ammonio quod ea ratione dicat eſſe complicationes abſolutorū cum reſpectibus, quia etſi natura ſimplicia ſunt, facta tamen collatione quadam externarum formarū cum rebus iis quas quodammodo informant, explicantur.

Non eſſe relationes extrinſecus aduenientes, neque aliud relationum genus.

SECTIO II.

Secunda opinio Scoti exponitur, qui dicit ea eſſe relationes extrinſecus aduenientes.

SECVNDA opinio eſt Scoti in 3. Sent. diſt. 1. quæſt. 1. & aliis locis in quibus aſſerit ſex vltima prædicamenta conſtitui ex relationibus quibuſdam, quas primus ipſe vocat extrinſecus aduenientes, vt eas diſtinguat à relationibus Prædicamenti Ad aliquid, quas appellat intrinſecus aduenientes. Diſcrimen autem inter hæc relationum genera hoc eſſe ait, quòd intrinſecus aduenientes neceſſariò ponantur poſito fundamento & termino, vt ſimilitudo inter duo quælibet ſubiecta poſita in vtraque qualitate eiuſdem ſpeciei: extrinſecus autem aduenientes poſitis fundamento & termino non neceſſariò ponantur, vt vnio materiæ cum forma, & rei locatæ cum loco. Fieri enim poteſt, vt materia & forma exiſtant in rerum natura, nec tamen vnitæ ſint, quod in ſeparatione animæ rationalis à corpore accidit, & ſimiliter res, quæ nunc eſt in hoc loco, ſæpè non eſt in eodem, & ipſa & loco eodem ſer-

Vt 4. Sent. d. 13. quæſt. 1. & Quodl. 11. art. 4.

Accedit ad hanc ſententiam Paulus Venetus 5. Metaph. cap. 36. 37. & 39. etſi eiuſmodi relationes nō appellat extrinſecus aduenientes.

Similem opinionem refert Ocham. in 1. d. 30. q. 2.

uatis

uatis in rerum natura, quod idem in relationibus rei agentis ad eam quæ patitur, & patientis ad agentem paſſim euenit.

PROBAT autem Scotus ſuam ſententiam hoc potiſſimum argu- *Vt probetur ab eodem.* mento, quia Socratem v.c. eſſe in loco, neque eſt locus ipſe, nec verò Socrates, ſed relatio Socratis ad locum: nihil enim aliud hic inuenitur quod ingreſſu Socratis in hunc locum acquiratur: eodemq; modo agens nihil aliud agendo habet noui, quàm relationem agentis ad patiens, & cætera ſimiliter. Cùm igitur eiuſmodi relationes non ſint ex genere earum quæ neceſſariò conſequantur, poſito fundamento & termino, efficitur, vt optimè diſtingui poſſint ab iis quæ in prædicamento relationis ponuntur, diciq; extrinſecus aduenientes, vt hæc ſex vltima prædicamenta conſtituant.

SED neque iſta ſententia probatur. Primùm, quia relationes vniti ad vnitum, & pleræque aliæ ſunt ex genere earum, quas Scotus *Reiicitur Scoti opinio.* vocat extrinſecus aduenientes, nec tamen locum habent in ſex vltimis prædicamentis, vt inductione patebit. 1. Deinde, quia ſi intrinſecus aduenientes faciunt vnum Prædicamentũ, cur non etiam extrinſecus aduenientes? Quòd ſi hæ faciunt plura, cur non etiam illæ? 2. Tertiò, quia cùm natura relatorum pertinentium ad prædicamentum 3. Ad aliquid ſit ad aliud ſe habere, ſeu ad terminum affecta eſſe, quæ eſt definitio relatorum eius prædicamenti, ſi relata à relationibus extrinſecus aduenientibus eiuſdem quoque ſunt naturæ, cur nõ etiam ad idem prædicamentum pertinebunt? Eſſe autem illa eiuſdem naturæ, ex eo patet, quia non tantùm dicuntur ad ſuos terminos, ſed etiam ex intima ratione ſua ſunt ad illos affecta; vnde non dicuntur à Scoto relatiua tantùm ſecundùm dici (quæ omnia ſunt ſimpliciter abſoluta ſed ſecundum eſſe). Quartò, quia relationes agentis ad patiens, & pa- 4. tientis ad agens perſpicuè ponuntur ab Ariſtotele in Prædicamento *Textu 20.* relationis, vt patet ex hoc ipſo cap. tantúmq; actio & paſſio, quæ ſunt *Cap.3. textu 21. & 22.* abſoluta quædam reiiciuntur ad prædicamenta agentis & patientis. 5. Quinto, quia actio & paſſio apud Ariſtotelem 3. Phyſicor. libro, ſunt *Quæſt. 2.* idem re ipſa: relationes autem agentis ad patiens, & patientis ad agẽs ſunt re diuerſa, quemadmodum & ipſum agens & patiens. Nec ſolutio Scoti in quartum Sent. lib. ad diſt. 13. quicquam efficit tam multis afferendis ſignificationibus actionis & paſſionis, cùm Ariſtoteles planè conſtituat prædicamenta agentis & patientis ex actione & paſſione, quæ ſunt idem re, quicquid Scotus comminiſcatur, accipi ali- 6. quando apud illum actionem & paſſionem pro relationibus. Poſtremò, quia ſi relationes agentis ad patiens, & patientis ad agens, cùm ſint extrinſecus aduenientes, conficiunt duo prædicamenta à prædicamento Ad aliquid diuerſa, cur non etiam relatio locati ad locum, & loci ad locatum, temporis ad rem temporariam, & vice verſa, atq; ita in reliquis?

AD argumentum verò Scoti facilis eſt reſponſio. Nam etſi eſſe in *Scoti argumentum ſoluitur.* loco non ſit ipſe locus, neque etiam res locata, eſt tamen habere locum: at habere locum non eſt habere relationem ad locum, ſed habere ipſum locum, vt formam quandam extrinſecam, ad cuius circum-

poſitionem duplex conſequitur relatio, vna locati ad locum, altera ipſius loci ad locatum, atque hæc ſola forma eſt quæ per ſe acquiritur in motu locali, non autem ipſa relatio, ad quam a Ariſtoteles planè docet non eſſe per ſe motum. Nec b ſatisfacit Scotus, cùm ait Ariſtotelem non negare per ſe motum ad relationem, ſed ad relationem intrinſecus aduenientem. Nam præterquam quod ea diſtinctio inaudita eſt apud Peripateticos, & ex contextu Ariſtotelis nulla ratione elici poteſt, ſed planè videtur ſola euadendi argumenti cauſa conficta: viam quoque aperit ad reprehendendum Ariſtotelem, quod negauerit ad aliud ex vltimis ſex prædicamentis, quàm ad Vbi eſſe per ſe motum. Si enim ad relationes extrinſecus aduenientes poteſt eſſe per ſe motus, cur non ſit etiam ſaltem ad Prædicamentum Quando & Habendi? Mitto quòd pugnat cum Scoto ratio illa Ariſtotelis: Propterea ad relationem non eſſe per ſe motum, quia ſæpè aduenit relatio vni extremo, altero tãtùm mutato: poteſt enim loco aduenire noua relatio locantis, mutata ſolum re locata.

Eiuſdem diſtinctio euertitur.

a Lib. 5. Phy. c. 2. text. 10.
b Sco. vbi ſuprà.
Loco citato.

Ex his colligi poteſt, nec tertiam opinionem, quæ Capreoli eſt, admittendam eſſe. Ait enim ſex vltima prædicamenta conſtitui ex relationibus quibuſdam fundatis in relationibus iis quas Scotus vocat extrinſecus aduenientes. Putat enim etſi hæ pertinent ad prædicamẽtum Ad aliquid, quæ tamen in eis fundantur, ad ſex vltima ſpectare. e. c. etſi relationes locati ad locum, & loci ad locatum in prædicamento relationis ponuntur: tamen relationem quandam quæ reſultat in locato, ex eo quòd continetur loco, & à qua locatum dicitur eſſe hic, aut ibi eſſe eam, quæ hoc conſtituit prædicamentum. Itaque contra hanc opinionem non eſt quod diſputemus: quia præterquam quod abſtruſa eſt, nec de re quæ ponenda in rerum natura videatur: iiſdem ferè argumentis quibus ſuperior refutari poteſt.

Tertia opinio Capreoli refellitur, conſtitui ex relationibus fundatis in relationibus extrinſecus aduenientib.

Capr. in 2. d. 2. q. 1. Eãdem Paul. Socinas 5. Metaph. q. 41. putat eſſe probabilem.

Eſſe formas extrinſecus denominantes.

SECTIO III.

RELIQVAM ergo facit Caietanus opinionem quartã, vt D. Thomæ doctrinæ magis conſentaneam, de formis abſolutis extrinſecus denominantibus, quam illi etiam adſcribit Herueus Quodlib. 1. q. 9. & meritò quidem vt ex c Commentariis eius in hunc lib. & in 3. Phyſ. d colligi poteſt. e. c. actionem nihil eſſe aliud quàm motum, quatenus eſt actus agentis, & exiſtentiam in loco nihil aliud quàm locum ipſum, quatenus adiacet, & ita in cæteris: niſi quod de paſſione inferiùs explicandum eſt, quo pacto, dicatur externa forma patientis.

Quarta opinio D. Thomæ doctrinæ magis conueniens de formis abſolutis externis.

c Lect. 20.
d Lect. 5.

HÆC igitur ſententia quæ nobis placet, his argumentis confirmatur. Primum, quia ex impugnatione ſuperiorum colligitur. Nam cùm ea quæ in his prædicamentis ponuntur, nec ſint aggregata ex abſolutis & reſpectiuis entitatibus, vt ait prima, neque item reſpectus ipſi relationeſve, vt tradunt ſecunda & tertia, nec verò ſint enti-

Probatur argumentis.
Primum argumentum.

tates abſolutæ, quæ rebus denominatis inſint (ea enim iam diſtributa ſunt in quatuor prima prædicamenta, neq; alia præter illa ponẽda eſſe, inferiùs patebit) ſupereſt vt ſint entitates abſolutæ, quę extrinſecus denominent. Atque hac ratione vſi ſumus nos ad caput 7. & plerique vtuntur, cùm in eumdem locum, tum in librum Prædicamentorum.

Quæſtio. 2. 4. ſect. 3.

DEINDE, quia cùm ad hæc prædicamẽta conſtituenda ſatis ſint externæ formæ, ea ratione ſola, quod extrinſecus, ſuóque modo dent eſſe, ſiue informent, non opus eſt nouas exquirere entitates, quòd natura ſuperuacanea reſpuat. 2.

POSTREMÒ, quia Ariſtoteles a planè facit actionem externam formam, nempè in patiente exiſtentem, & extrinſecus denominantẽ: per motum etiam localem, qui ad prædicamentum Vbi reuocatur, nihil aliud per ſe, quàm locus, acquiritur: id quod etiam Ariſtoteles b 8. Phyſ. libro cap. 7. his verbis docet. *Sola*, inquit, *latione nihil in iis, quæ inſunt ipſi* (hoc eſt mobili) *mutatur*, (hoc eſt, per ſe abiicitur aut acquiritur) *veluti cùm quid alteratur, & cùm accreſcit aut decreſcit, in quantitate fit, aut in qualitate mutatio:* quod idem D. Thomas multis in locis luculenter oſtẽndit. Si ergo in his duobus prædicamentis cùm Ariſtoteles, tum ratio ipſa ſolas externas formas conſtituit, non eſt cur in cæteris quærantur internæ formæ, ſed externæ potiùs, vt proportione ſeruata, par ſit ratio in omnibus. 3.

a 2. lib. de Ani. cap. 2. tex. 139. & 3. Phyſ. cap. 3. tex. 20. & 9. Metaph. cap. 9. tex. 16.
b Tex. 59.
Vt 1. p. q. 110 art. 3. & in q. 6. de Potent. art. 3. & 3. cōt. Gent. c. 82
Vide eumdem 12. Metaph. lect. 7.

Obiecta contra approbatam ſententiam. SECTIO IV.

HABENT nihilominus tantam ſpeciem argumẽta ea, quę contra approbatam ſententiam obiiciuntur, vt plerique recentiores extra quatuor ſententias, quas de hac re Caietanus retulit, quintam ſibi ex iis collegerint & conſtituerint opinionem.

Quinta ſentẽtia recentiorum.

PRIMVM, quia omnia entia realia prædicamentalia, quæ in prędicamentum ſubſtantiæ non ponuntur, ſunt accidentia ſubſtantiarũ, quas denominant: accidentia verò omnia re vera inſunt in iis rebus quarum ſunt accidentia, vt patet ex definitionibus accidentis traditis à Porphyrio, a & ex illa, qua Ariſtoteles b in Antepædicamentis explicat ea, quæ ſunt in ſubiecto, qua non dubium eſt, quin complecti velit entia omnia quæ non ſunt ſubſtantiæ. 1.

Suadetur.

a In Iſagoge ca. de Accidente.
b Cap. 2.

DEINDE, quia paſſio perſpicuè inhæret patienti, quod Ariſtoteles c 3. Phyſic. cap. 3. & aliis locis ex eo probat, quia ſolùm idem quo eſt paſſio, patiatur. 2.

c Text. 20. & ſequentibus.
d Text. 28.
e Ad tertiũ lib. Phyſic. 2.

TERTIO, quia motus omnis eſt in mobili, vt idem d aſſerit eodẽ loco, & aliis pleriſque: quod ſi motus localis eſt in mobili, ergo & id, quod acquiritur per illum, cùm idem ſint re ipſa motus, & id quod per motum acquiritur, vt Phyſici oſtendunt, e etſi ratione differant: at locus non eſt in mobili, ſed in corpore ambiente locatum: quare id, quod acquiritur per motum localem, & per ſe ponitur in prædicamẽto Vbi non eſt locus, ſed abſolutum aliquid inhærens mobili, ſiquidem ad relationem non eſt per ſe motus. 3.

QVARTVM, eorum argumentum eſt, quia ſi locus conſtitueret prædicamentum Vbi tamquam forma externa, quæ motu locali ac- 4.

quiritur, mutata ſuperficie ambiente, mutaretur locus: quod falſum eſt, vt patet in rupe, quæ etſi circundatur aqua decurrentis fluminis, non mutatur tamen loco.

5. QVINTVM, quia re vera id, quod motu locali acquiritur, non eſt propriè locus ipſe, ſed loci occupatio.

6. SEXTVM, quia motus localis poteſt fieri per vacuum: in vacuo autem non ſunt ſuperficies, quibus ſucceſſiuè circundetur mobile.

7. SEPTIMVM, quia id, quod dicimur tantæ vel tantæ ætatis, non eſt extra nos, & à quo extrinſecus denominetur, ſed in nobis ipſis: quo fit, vt in prædicamento Quando non ponantur formæ aliquæ externæ, ſed ipſis rebus denominatis inhærentes.

8. OCTAVVM, quia iſto modo ea, quæ in his prædicamentis ponuntur, non eſſent diuerſa eſſentialiter neque ab iis, quæ ponuntur in ſuperioribus prędicamentis, neque à ſe inuicem, quod dici nō poteſt, cùm differant toto genere: id autem ſequi, perſpicuum videtur: locus enim non eſt diuerſus eſſentialiter à ſuperficie, ſed differunt locus & ſuperficies tamquam idem accidens à ſeipſo, modò ſumptum vt inhærens, modò vt extrinſecus ambiens. Actio item & paſſio idem ſunt cū motu, nec differūt à ſe inuicem, niſi tamquam idem illatū & acce-
9. ptum: quod idem de cæteris dici poteſt. Poſtremum, quia Gilbertus Porretanus, à quo fuſiùs hæc vltima prædicamenta ſex principiorum titulo habemus ſcripta, planè ſentire videtur, ea, quæ in iis ponuntur, non eſſe extrinſeca rebus denominatis, ſed inhærentia, & ex illorum adiacentia relicta. *Vbi enim* (vt ait) *eſt circunſcriptio corporis ex loci circunſcriptione proueniens. Quando eſt id, quod ex adiacentia temporis relinquitur.* quod idem in aliis cernere eſt, præterquam in actione, quam idem quoque facit extrinſecus denominantem.

Lib. ſex principiorum.

Sententia eorum, qui dicunt ſex vltima prædicamenta confici ex entitatib. abſolutis internis.

Nonnulli recentiores.

HIS adducti nonnulli ſentiunt hæc vltima prædicamenta confici ex entitatibus quibuſdam abſolutis intrinſecis, ſiue inhærentibus in rebus, quas denominant, vna excepta actione, quam fatentur extrinſecus denominare: præſertim cùm faciant prædicamentum actionis ex ſolis actionibus tranſeuntibus, reiectis actionibus immanentibus ad prædicamentum qualitatis, vt eas plerique ſuperiorum ſententiarum auctores reiiciunt. Addunt verò entitates abſolutas prędicamentorum Vbi, Situs, Quando, & Habendi, eſſe idem re cum ſubiectis, tametſi ab eis ratione, atque adeò eſſentialiter differant. Quare, id, quod motu locali acquiritur (etiam ſi fiat in vacuo) eſſe entitatem poſitiuam eamdem re cum quantitate mobilis, ſed quidditatiuè diuerſam, non locum vllum quocunque fingatur modo: & id, quod temporis decurſu in rebus temporariis relinquitur, eſſe entitatē abſolutam, quam in varias ætates diuidere ſolemus in viuentibus.

Obiectorum ſolutio. SECTIO V.

PERSISTENDVM tamen eſt in approbata ſententia Diui Thomæ, quæ eadem eſt Heruei, a Soncinatis, & ferè recentiorum Thomiſtarum: excipio enim Caietanum ætate iam prouectiorem, qui vbi minus id facere debuit, hoc

a Heruei quodl. 5. q. 9. Pauli Sonci. 5. Metaph. q. 40. Iauelli 5. Metaph. q. 23.

[b] *Prima p. q. 16. art. 1.*

hoc eſt, in actione, oppoſitam ex verbis Diui [b] Tho. collegit opinionem in Commentariis primæ partis: quo loco ait, *Actionem tranſeuntem eſſe re vera in agente, ídque latuiſſe Philoſophos* in 3. Phyſicorum de qua re inferiùs agendum.

Soluũtur argumenta poſita cõtra quartã opinionem.

AD primum argumentum dicendum eſt, ſex vltima prædicamenta eſſe accidentia rerum quas denominant, accepto nomine accidẽtis non vt à ſubſtantia diſtinguitur, cùm ſæpè ſint ſubſtãtiæ, ſed vt eſt accidentarium prædicatum de prima ſubſtantia: ſed tamen accidentia hoc modo ſumpta non ſemper inhærere rebus, quarum accidentia dicuntur, vt in actionibus tranſeuntibus apertum eſt, quæ accidẽtia ſunt comparatione agentium: cùm tamen non in ipſis agentibus, ſed in rebus, quæ patiuntur, inhæreant: quamquam igitur ſex vltima prædicamenta ſunt prædicata accidentaria rerum, quas extrinſecus denominant: non eſt tamen opus, vt in ipſis inhæreant, ſed quæcunq; ſunt accidentia, hoc eſt, non ſubſtantiæ, ea inhærẽt in re aliqua, vt locus in corpore circunſtante, & ſic de cæteris.

Quo pacto paſſio ſit in patiente.

AD ſecundum dicendum eſt, paſſionem eſſe in patiente eo pacto, quo terminus actionis in illo eſt: terminus autem interdum eſt in patiente per realem inhærentiam, vt quantitas & qualitas: interdum per ſolam realem coniunctionem, vt locus. Itaque paſſionum aliæ per realem inhærentiam, vt accretiones & alterationes, aliæ per ſolam realem coniunctionem, vt motus locales, in patiente inſunt. Vnde cùm Ariſtoteles docuit, paſſionem eſſe in patiente, ſic eſt intelligendus, quaſi dixerit, paſsionem in ſe patiente, aut per realem inhærentiam, ſeu verè in ſubiecto, aut per ſolam realem coniunctionem. Nam & vincula pati dicuntur ſerui, cùm ligantur, & arma milites, cùm induuntur, vaſa etiam argentea patiuntur aurum, cùm inaurantur, & tamen iſta non inhærent rebus denominatis quaſi ſubiectis, ſed extrinſecus adiacent.

Quæ ſuperficies ſit locus.

AD tertium dicendum, motum localem (quemadmodum & alios motus) non eſſe idem re ipſa cum mobili, ſed cum termino, in quem tẽdit motus, hoc eſt, cum loco, qui quoniam eſt in mobili per realem coniunctionem, motus etiam in mobili eodem modo eſſe dicitur.

Quid per motum localem propriè acquiratur.

ap. 13. q 7. ſect. 1. & 2. & q. 11. ſect. 2.

AD quartum dicendum eſt, locum non eſſe qualemcumque ſuperficiem concauam corporis continentis, ſed eam, quæ eſt immobilis, vt ſuprà ex Ariſtotele fuſiùs explicauimus: eſſe autem immobilem ratione ſuperficiei ambientis ſpacium, in quo eſt mobile. Quia igitur ſuperficies ambiens ſpacium eſt id, quod quaſi formale eſt in loco, ſuperficies autem reales, quæ in eam incidunt, id quod velut materiale: idcirco nihil refert, ſi mobile nunc ſit in hac ſuperficie reali, nunc in illa: dum enim eſt in eadem ſuperficie, vt ſic dicam, imaginaria ſpacij ſemper in eodem loco quieſcere cenſetur, quòd omnes ſuperficies reales in eam ſuccefsiuè incidentes, vna & eadem in ratione loci eſſe cenſeantur.

AD quintũ dicẽdum, vt materia, cùm fit generatio, propriè acquirit formam, & aqua, cùm calefit, propriè acquirit calorem: ita corpus, cùm mouetur ſecundum locum propriè locum acquirere, non ipſum

loci occupationem,quæ nihil aliud eſt, quàm relatio locati ad locũ, aut loci ad locatum. Si enim eſt aliquid abſolutum inhærens locato, & medium inter locatum & locum:pari ratione formæ habitio,vt ſic dicam,erit abſolutum quippiam medium inter materiam & formam: & caloris poſſeſſio erit medium quippiam abſolutum inter aquam calidam & calorem,quod ridiculum eſt,cùm hæc, ſi non ſumatur, vt effecta formalia ſubſtantialis formæ & caloris, nihil aliud & re vera, & ſcholaſticorum omnium opinione ſint, quàm relationes quædam ſubiectorum ad formas,vel formarum ad ſubiecta.

Difficultatẽ circa motum in vacuo cõmunem eſſe omnibus opinionibus. Exponitur tamẽ iuxta veram ſententiam.

A D ſextum dicendum eſt,eius difficultatem communem eſſe omnibus opinionibus: ſiue enim id, quod acquiritur in motu locali, ſit complicatio ex loco & relatione,ſiue relatio,ſiue abſolutum accidens inhærens mobili reſultans ex circumpoſitione loci, ſiue locus ipſe: non videtur dari poſſe motus in vacuo,cùm in eo non detur locus,ſeu ſuperficies continens locatum.Reſpondendum eſt tamen,motum localem in vacuo non eſſe eiuſdem rationis cum eo,qui fit in pleno: hic enim eſt acquiſitio entis realis poſitiui,quicquid tale ens ſit, & ratione eius entis reducitur ad prædicamentum Vbi;at ille non eſt acquiſitio entis realis ſiue externi,ſiue inhærentis, ſed eſt acquiſitio ſpacij: quod quidem non eſt verum ens, vt a quidam veteres putabant, ſed capedo quædam corporum,quæ eſt negatio repugnantiæ ad capienda corpora:tametſi dici poteſt aliquid reale,hoc eſt, haud pendens ab operatione intellectus,& ſuo modo neceſſarium ſimpliciter in rerum natura,vt ſuprà b diximus.

a Platonici apud Simplicium 4. Phyſic. in ſua digreſſione de Loco in text. 49. Eandem opinionem. Galeno tribuunt Simplicius & Themiſtius 4. Phyſi. in tex. 36. Vide eodẽ loco Ariſtot.

b Ad cap. 5. q. 1. ſect. 1. & cap. 13. quæſt. 7. ſect. 1.

Quid alij dicere poßint.

D I C A T fortaſſe aliquis,non ſpacium ipſum,ſed mobile, vt eſt in alia parte ſpacij eſſe terminum ſui motus in vacuo, immò etiam in pleno,tametſi in pleno detur alius terminus poſitiuus, ſuperficies nimirum corporis continentis,quæ eſt locus prædicamentalis, minimè tamen neceſſarius ad motum localem, licet neceſſarius ſit ad motum naturalem in pleno.

Ratio.

R A T I O huius rei eſſe poteſt,quia motus localis etſi fiat in vacuo, erit tamen aliquid reale, quia dabitur à parte rei, & directè ac per ſe erit à cauſſa mouente, & realiter influente: habebit igitur terminum realem cuiuſmodi non eſt ſpacium ipſum,cùm tamen mobile,quatenus eſt in alia ſpatij parte,aliquid reale ſit.

Confirmatio.

I D I P S V M confirmari poſſe videtur ex aggeneratione ſubſtantiæ,quæ cernitur in viuentibus perfectis,cùm nutriuntur,& ex tranſſubſtantiatione,quæ fit in ſacro Euchariſtiæ myſterio.Nam & anima ipſa perfectorum animalium, quæ indiuiſibilis eſſe dicitur, eſt terminus aggenerationis viuentium, quatenus eadem incipit eſſe in aliis atque aliis particulis materiæ nutrimenti, & Chriſti Domini corpus videtur eſſe terminus tranſſubſtantiationis in Euchariſtiæ ſacramento, quatenus incipit eſſe ſacramentaliter ſub ſpeciebus præteriti panis.Demùm ſic argumentabitur aliquis.Cùm motus ſit idem realiter cum termino,vt volunt Philoſophi, ſi terminus motus localis in vacuo ſit ſpatium ipſum, quod nihil eſt, erit is motus idem cum nihilo: erit ergo & aliquid, & nihil aliquid, quia motus: nihil, quia

quia idem cum nihilo.

SED facilè iſta refelluntur. Primùm, quia mobile eſſe in alia & alia parte ſpacij, nihil aliud eſt quàm contineri ab alia & alia, contineri autem aut eſt referri relatione contenti ad continens, aut extrinſecus affici, & quaſi informari, quod eſt prius quàm referri relatione, contenti, aut argo terminus motus localis eſt relatio, ad quam Ariſtoteles negat eſſe per ſe motum, aut eſt ſpacium quod occupatur, & à quo continetur mobile, quod ſolùm ponimus fore per ſe terminum motus, qui fiet in vacuo. Quòd ſi quis fingat aliquẽ alium modum eſſendi mobilis in ſpacio, qui acquiretur per motum localem: pari ratione alios concedat neceſſe eſt, quos ſub quantitate & qualitate acquirat mobile in augmentatione & alteratione, & ad quos per ſe hi motus terminentur: at modus eſſendi ſub tanta quantitate, nihil aliud eſt quàm eſſe tantùm, ſiue affectum tanta quantitate, & modus eſſendi ſub albedine nihil aliud eſt quàm eſſe album, ſiue albedine affectum: quò fit, vt modus etiam eſſendi in hoc aut illo ſpacio, nihil aliud ſit quàm contineri, & quodammodo affici hac aut illa ſpacij capedine. *Refutationis primum argumentum.*

DEINDE, quia ſpecies motus non diſtinguuntur apud Ariſtotelem alióſve Philoſophos per hoc, quòd terminantur ad ipſa mobilia hoc vel illo modo ſe habentia, ſed per hoc quòd terminantur ad hanc vel illam formam, aut quaſi formam accidentariam & abſolutam acquiſitam: ergo niſi velimus omnium Philoſophorum conſuetudinem repudiare, neutiquam diſtinguere debemus motum localem à cæteris motibus, per hoc quod terminantur ad ipſum mobile, hoc vel illo modo ſe habens, ſed per hoc quod terminatur ad locum acquiſitum, qui in vacuo ſolum ſpacium eſt: in pleno autem ſuperficies corporis continentis contigua mobili quatenus immobilem ſpacij capedinem circundat. 2.

TERTIO, quia ſi diſtinguamus terminum cuiuſque motus in totalem & formalem, erit quidem in motu locali qui fiet in vacuo, terminus totalis mobile, vt eſt in parte ſpacij acquiſita, quemadmodum totalis terminus in augmentatione eſt mobile ipſum, vt habet tãtam quantitatem acquiſitam, & alterationis ipſum mobile, vt habet talem acquiſitam qualitatem, ſeu potiùs ſunt compoſita quædam ex mobili & formis acquiſitis: ſiquidem id quòd primò fit in quouis motu & mutatione, non eſt forma aut quaſi forma, nec ſubiectum, ſed cõpoſitum ex forma, aut quaſi forma, & ſubiecto, vt docet Ariſtoteles 7. libro huius operis. Verùm ſi quæratur terminus formalis, ad hoc tandem veniatur neceſſe eſt, vt aſſignetur aliquid à mobili diſtinctum, à quo primò deſumatur ipſa motuum diſtinctio, quódque non ſit relatio: at hoc in motu locali per vacuum non poteſt eſſe mobile, hoc vel illo modo ſumptum, ſed ſola forma, aut quaſi forma à mobili acquiſita, quæ nihil aliud eſſe poteſt, niſi hoc aut illud ſpacium, quod à mobili occupatur: quemadmodum nec in augmentatione & alteratione eſt mobile ipſum, etiam hoc vel illo modo ſpectatum, ſed quantitas aut qualitas acquiſita. 3. *Duplex terminus in motu.*

Ad ratione in oppoſitum.

QVAPROPTER ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, motum per vacuum, ſi detur fore reale quippiam, hoc eſt, minimè pendens ab operatione intellectus, & à cauſſa mouente & influente, hoc eſt, realiter agente in deferendo mobili ex vna parte ſpacij in alterā: proinde terminum illius fore eodem modo realem, ſiue haud pendentem ab operatione intellectus, vt diximus, nempè ſpacium, quod acquiretur per eum motum. Quocirca dicere poſſumus, eum motum, cùm futurus ſit acquiſitio totius ſpacij, duabus de cauſſis fore realem: vna ex parte termini, qui non pendet ab operatione intellectus: altera ex parte mobilis, quod erit ens reale, & reali virtute ponetur per motum in alia ſpacij parte. Nec certè maiorem realitatem tribuit motui per vacuum impugnatus dicēdi motus, cùm non magis reale aliquid ſit mobile, vt eſt in alia & alia parte ſpacij, quàm compoſitum ex mobili, & ipſa ſimul parte ſpacij acquiſita: præſertim cùm ex coniunctione mobilis cum parte ſpacij acquiſita nulla entitas realis reſultet in mobili. Quòd ſi dicas, reſultare modum realem exiſtendi in parte ſpacij acquiſita, hunc ipſum nos concedimus: verùm is modus non eſt ipſe terminus motus, ſed ſequitur acquiſitionem illius, ſeu potiùs eſt ipſa eius completa acquiſitio: quo pacto modus exiſtendi ſub tanta quantitate aut qualitate acquiſita, non eſt terminus accretionis alterationiſve, ſed eſt ipſa quantitatis aut qualitatis perfecta acquiſitio. Nec verò quicquam efficiunt ea, quæ allata ſunt ex aggeneratione viuentium & ſacræ Euchariſtiæ myſterio. Nam etſi anima perfectorum viuentium eſt formalis terminus aggenerationis, quæ fit in nutritione: quatenus eſt in aliis atque aliis partibus materiæ nutrimenti: non eſt tamen ipſa ſubiectum aggenerationis, vt patet, ſed noua materia nutrimenti ſuſcepti: quò fit, vt exemplum non ſit ad rem. Quòd autem ad illud ſacræ Euchariſtiæ attinet, dicendum, ſi tranſſubſtantiario propriè ſumatur, nullum commune ſubiectum in ea ſumi poſſe quod tranſeat ex vno eſſe ſubſtantiali in aliud: proinde neque ad rem eſſe exemplum ab ea deſumptum. Quòd ſi ſumatur pro conſecratione, qua Chriſtus Dominus virtute verborum Sacerdotis, ſeu potiùs ipſius Chriſti, ponitur ſacramentaliter, vbi ante non erat, non dubium quin Chriſtus Dominus, quatenus eſt ſacramentaliter ſub ſpeciebus præteriti panis, ſit terminus tranſſubſtantiationis, verùm non formalis, quem quærimus, ſed totalis: formalis enim ſunt ipſa accidentia, quæ quaſi velamina quædam ſacramentaliter contegunt corpus Chriſti, non multò ſecus ac locus ſpaciúmve contegit, ac continet locatum. Nec verò addita argumentatio quicquam efficit. Dicimus enim ſpacium non eſſe omninò nihil in hoc ſenſu, quaſi nec ſit res vlla, nec capedo rei. Quòd ſi opponens contendat nihil omninò eſſe, idem incommodum admittere cogetur, cùm ait motum in vacuo eſſe modum occupādi ſpacium, erit enim modus occupandi nihil, quod quidem nihil eſt. Aut ſi dicat eſſe mobile ipſum, quatenus ſucceſſiuè occupat ſpacium, etiam hoc modo cogetur fateri, mobile ſi in vacuo moueatur, nihil omninò acturum, aut paſſurum. Occupare enim ſucceſſiuè id quòd nihil eſt

Ad cõfirmationem.

Anima perfectorũ quomodo ſit terminus aggenerationis.

Tranſſubſtantiatio duobus modis ſumi poteſt.

Quis nam ſit eius terminus.

nihil

nihil agere aut pati eſt: quò fiet, vt iſto etiam modo motum in vacuo nihil omnino eſſe fateatur.

SED vt reuertamur ad id vnde digreſſi ſumus, ad ſeptimum ex obiectis dicimus, ex adiacentia temporis præteriti nihil abſolutum in nobis relinqui, quod re vera ſit inhærens: ſed ætates noſtras explicari per denominationes à temporibus tranſactis, nihilque aliud eſſe, quâm obnoxios fuiſſe nos iis temporibus, dico autem obnoxios, quia ea quæ nihil à tempore patiuntur, vt ſunt ſubſtantiæ rerum incorruptibilium, ea nec tempore menſurãtur, nec in eis vera cernitur ratio, aut ætatis quam nos in ſolis viuentibus caducis ponimus, aut recentiæ, vt ſic dicam, vetuſtatiſque, quas rebus omnibus corruptibilibus tribuere ſolemus.

Vide quæ dicta ſunt cap. 7. q. 3. ſect. 2.

Quæ diſtinctio inter hæc ſex vltima prædicamenta, & quatuor ſuperiora ſufficiat.

AD octauum fatemur non eſſe neceſſe, vt prædicamenta hæc aut inter ſe, aut à præcedentibus diuerſa ſint eſſentialiter: ſatis enim eſt, ſi eorum modus conueniendi primi ſubſtantiis, eáſque denominandi ſit diuerſus. Nam neque illud eſt neceſſarium, vt quæ in eis ponũtur, ſint verè accidentia, ſed vt habeãt ſe more accidentium modo aliquo informantium, vt ex prædicamento Habendi perſpicuum eſt.

AD vltimum, etſi non admittimus quicquid ſex principiorum auctor de his pręḍicamentis ſcriptum reliquit, & ea quæ obiiciuntur ex definitionibus Vbi & Quando, æquè accommodari poſſunt opinioni eorum, qui hæc prædicamenta ex relationibus conficiunt, atque eorum qui ex abſolutis inhærentibus, tamen id quod ait Vbi prouenire ex loci circunſcriptione, & Quando relinqui ex temporis adiacentia in vero ſenſu accipi poſſe. Nam cum verba Vbi & Quando, vt in re propoſita vſurpantur, concreta ſint (idem enim valent, ac ſi dicas locatum & temporale) nihil aliud eſt ea relinqui ex adiacentia temporis & loci, quàm eſſe eorum effecta formalia. At nomina effectorum formalium nihil aliud ſignificant quàm formas ipſas per modum adiacentium, ſiue illæ inhęrentes ſint, ſiue extrinſecus denominantes. Atque hæc de ſex vltimis prædicamẽtis in commune dicta ſint: nunc priuatim de quibuſdam nonnulla explicemus: neque enim omnia percurrere aut neceſſarium, aut etiam vtile exiſtimamus.

NVM ACTIO TRANSIENS ſit in agente.

QVÆSTIO VIII.

Sententiam quorundam.

SECTIO I.

a Sect. 3.
b Q. 2. ſec. 3.

ETSI ex iis quæ dicta ſunt cùm in ſuperiori a quæſtione, tum verò ad b cap. 7. perſpicuum videtur, actionem tranſeuntem non in agente eſſe, ſed in eo quod patitur (immanentem enim eſſe in agente, luce clarius eſt) tamen quia viri graues contra ſenſerunt, non erit præter rem ſi quæſtionem hanc aliquanto preſſiùs examinemus.

Pars aſſumans quibus Auctoribus placuerit. RAYMVNDVS Lullius Maioricenſis qui apud ſuos Doctoris illuminati nōmē inuenit, eam ſententiam in ſuis prouerbiis amplexus *Prouerbiorū par. 2.* eſt, vt diceret actionē nō tantùm immanentē, ſed etiam tranſeuntem *Caiet. q. 25. artic. 1.* in agente eſſe, quam ſententiam probat Caietanus in Commentariis primæ partis D. Thomæ ad quæſtionem 25. eámque ex quibuſdam D. Thomæ locis colligit. Eandem verò ſequitur Bartholomæus Torrens in eundem librum, aliique nonnulli.

Quibus rationibus probari ſoleat. RATIONES pro hac parte hæ ſunt fermè. Primùm, quia actio *Quæſt. 29. ar. 1. diſp. 4.* quælibet reducit formaliter è potentia in actum non ſolùm id quod patitur, ſed etiam id quod agit: immò priùs conſideratione noſtra re-
1. ducit id quod agit, quàm id quod patitur, cùm ex eo quod agens agit, patiens patiatur, actionémve recipiat: perſpicuum eſt autem id quo aliquid formaliter reducitur è potentia in actum, eſſe perfectionem reducti, & ex conſequenti eſſe in illo.

2. DEINDE, quia quælibet res (loquamur autem de creatis tantum) perfectior eſt, cùm actu agit, quàm cùm eſt tantùm in potentia ad agendum, quippe cùm operatio ſit finis agentis, ſeu potiùs exiſtentiæ agentis, iuxta illud Ariſtotelis in ſecundo de Cœlo: *Vnumquodque eſt propter ſuam operationem,* quod de rebus creatis intelligendum eſt. *Cap. 3. tex. 17.* Si ergo perfectior eſt quælibet res creata cùm agit, quàm cùm non agit: eſt igitur actio perfectio illius, ac proinde in ea ipſa ineſt.

3. TERTIO, quia cauſa formalis non eſt ſeparata ab effectu formali, cùm ſit idem formaliter, licet modus ſignificādi vocabulorū vtriuſque ſit diuerſus, vt albedo & album: at actio eſt cauſa formalis agentis, vt agens eſt: non eſt igitur ab agente ſeparata.

4. QVARTO, quia actio & paſſio ſunt formæ oppoſitæ, cùm oppoſitas habeant conditiones, non poſſunt igitur eſſe ſimul in patiente: paſſio autem eſt in patiente, ergo actio in agente.

5. QVINTO, quia impoſſibile videtur formam eſſe in aliquo, & tamen non illud denominare, ſi ergo actio tranſiens eſſet in patiente, non dubium quin omne patiens diceretur agere, quod ſaltem in materia prima falſum eſſe deprehenditur.

6. SEXTO, quia omne accidens denominat ſubiectum aliquod, cui *Apud Porph. in Iſagoge, c. de Accidente.* inhæreat, vt patet ex definitione accidentis: veluti ſuperficies aëris continentis, etſi denominat extrinſecus locatum, tamen denominat aërem locantem, vt ſubiectū cui inhæret: at actio ſi non denominat intrinſecus rem agentem, nullum ſubiectum, cui inſit denominare poteſt: neque enim quatenus actio eſt denominat rem quæ patitur, alioqui omne patiens ageret, quod eſt apertè falſum.

7. POSTREMO, quia actus in eo eſſe debet, cuius eſt actus: conſtat *Textu 20.* autem actionem eſſe actum agentis, vt Ariſtoteles docet 3. Phy. cap. 2. Ita cogi videtur Ariſtoteles etiam ipſe eam ſententiam admittere, vt fateatur omnem actionem in agente eſſe.

Ab auctoritate D. Tho. confirmatur. DIVVM autem Thomam idem ſenſiſſe, ex quibuſdam eius Commentariorum locis videtur perſpicuum. Nam in 2. Sent. diſtinct. 40. q. 2. artic. 4. ſic ait: *Cùm actio ſit in agente, & paſſio in patiente, non poteſt*

De Poten.q.7.artic.9. & 10.& de Veri ta.q.4.art. 2.

eſſe idem numero accidens actio & paſſio. Et secũdo cõtra Gent.c.9. *Actio,* inquit, *quæ non eſt ſubſtantia agentis, ineſt ei, ſicut accidens ſubiecto, & ideo inter nouem prædicamenta accidentis computatur.* Quod idem ſæpiùs aſſerere videtur in quæſtionibus de Potentia & de veritate. In 1. etiam parte q.25.art.1.planè docet, vbi actio diſtinguitur à potentia actiua, nobiliorem eſſe actum potentia: at in Deo actionem non diſtingui à potentia actiua: loquitur autem de potentia actiua: per actiones trãſeuntes. Denique in eadem parte q. 45. art. 3. ponit actiones creandi, quæ haud dubiè tranſeuntes ſunt, non eſſe in creaturis, ſed in Deo.

Vera ſententia.

SECTIO II.

Pars negatiua approbatur.

SED contrariam ſententiam veram eſſe & amplectendam nonnullis argumentis patet: ſi modo illud aduertatur, non eſſe hic queſtionem de relatione agentis ad patiens, vel ad effectum, quàm cõſtat eſſe in agente, ſi realis ſit: neq; enim actio, ſiue immanens illa ſit: ſiue tranſiens, relatio eſt, cùm relatio nullius ſit efficaciæ. Accedit, quòd iam ſuperiùs contra Scotum oſtendimus prædicamenta hæc vltima non relatiua, ſed abſoluta eſſe.

Quæſtio.7.ſectio.1.

Argumenta pro hac parte.

PRIMVM igitur ex eo conſtat, non omnem actionẽ eſſe in agẽte, quia ſi actio tranſiens in agente eſſet, iam non eſſet tranſiens, ſed immanens. Neque enim ſat eſt ad earum diſtinctionem, ſi dicas immanentem nihil operis cõfectum relinquere, tranſeuntes autẽ omnes aliquid cõficere, quod actione peracta ſuperſit. Nam & actiones immanentes Dei omnia conficiunt, quæcumque facta perſeuerant: & plurimæ ſunt actiones tranſeuntes, quibus peractis nihil cõfecti operis relinquatur, vt equitatio, ſaltatio, & tibiæ cantus, aut citharæ pulſatio. Nec verò in eo poſitum eſt earum diſcrimen, quod immanentes non attinguant exteriorem materiam ſubiectúmve, trãſeuntes autem ſemper circa aliquid diuerſum ab agente verſentur. Nam immanẽtes non ſolùm attingunt externa intentionaliter (quod eſt perſpicuum) ſed etiam earum quædam attingunt realiter. Diuinæ enim multa efficiunt in rebus creatis: humanæ autem, ſi non attingunt immediatè, & ſine alia potentia executiua res omnino ſeiunctas, certè ſuo modo attingunt diuerſas realiter in eodem ſuppoſito: voluntas enim & appetitus ſenſitiuus, auctore Ariſtotele in tertio libro de Anima, tantam vim habent, vt potentias executiuas ſui ſuppoſiti moueãt, veluti tractiuam, impulſiuam, ambulatiuam, & alias ſimiles, quæ ab eis differũt realiter. Reliquum eſt igitur, vt in eo conſiſtat earũ differentia, quòd immanentes ſint in ipſo agente formaliter, hoc eſt in ipſa agendi potentia, tranſeuntes autem in re, quæ ab agẽdi potentia diuerſa ſit realiter. Quare ſi omnis actio eſſet in agente formaliter, vt expoſuimus, nulla omnino eſſet actio tranſiens: quod nemo dicat.

Actiones immanẽtes Dei omnia conficiunt, quæcunque facta perſeuerant.

Ariſto.3.de Anima cap.10.& 12. text. 57. D. Thomas. 1.p. q.81.artic.3. & q.82. art. 4.ex Anſelmo lib.1.de Similitudi. c. 1.& prima ſecundæ, q.19 art.1.& q. 16.arti.1.& 4.

Potentiæ ſenſitiuæ internæ vt moueãt executiuas.

DEINDE, quia ſi noua actio tranſiens eſſet noua entitas abſoluta in agente, certè Deus cùm cœpit agere in mundi creatione nouam 2.

cœpit habere entitatem abſolutam, ac proinde mutatus eſt. Ignis quoque & aliæ res creatæ, cùm in alias agunt, nouas incipiunt habere in ſe abſolutas entitates, at hæc dicenda nequaquam ſunt. Quæro enim à quo illę producantur. Si à patientibus, ergo & omne patiens agit, quod eſt falſum, & eadem quæſtio relinquitur de patiente, quæ de agente, aliquáne entitate abſoluta id faciat: quod ſi à patientibus, quatenus patiuntur, proueniunt, iam patiens, quatenus eſt patiens, agit: quod dici nullo modo poteſt. Si verò ab agentibus producuntur: iam quæro, an per eaſdem illas qualitates, quibus agunt in alias res, an per alias natura priores, quibus agant in ſeipſa. Si per eaſdem: ergo ignis prius agit per calorem in ſeipſum, quàm agat in aquam, quod & ridiculum eſt & impoſſibile: ignis enim per calorem nihil aliud, quàm calorem introducit, niſi per accidens & conſecutiuè, quo pacto dicimus calorẽ exſiccare. Si per alias qualitates, ergo vulgatæ primæ quatuor elementorum qualitates, non ſunt re vera primæ: quod ad ſecundum librum de Generatione falſum eſſe oſtendunt Phyſici.

Tertio, quia ſi omne mouens, cùm mouere incipit, ſimul etiam inciperet nouam entitatem actionis in ſe habere: cùm actio, qua mouens mouet, nulla ſit alia, quàm motus (ab eo enim id, quod mouet dicitur formaliter mouens) illud abſurdum eueniret, vt omne mouens mouendo moueretur: quod fieri non poteſt, & omnes falſum eſſe ſupponunt.

4. Postremò, quia iſto modo res inanimæ agunt actionibus immanentibus producendo nimirum in ſe actiones, quibus agant in res alias: at Philoſophi nullas agnoſcunt actiones immanentes, niſi potentiarum cognoſcentium & appetentium. Quòd ſi entitates huiuſmodi abſolutè non producũtur re vera, ſed per emanationes quaſdam reſultant in agentibus ad præſentiam patientium, quo pacto dicimus calorem reſultare in aqua frigida ſublato conſeruante calorem: præter quam quod id temerè & ſine vlla ratione diceretur, magis cum ratione congruit aſſerere, rem ad patiendum aptam præſente re ad agendum idonea, nullius alterius entitatis interuentu aliquid ab agente accipere.

Ariſtotelis teſtimonijs confirmatur. Accedunt adeo clara Ariſtotelis teſtimonia, vt ſaltem, qui eius doctrinæ non refragantur, planè confiteri debeant, actionem tranſeuntem non in agente eſſe, ſed in patiente. Nam 3. Phyſic. cap. 3. hoc ſcriptum reliquit. *Non eſſe incommodum, eundem actum eſſe communem duobus, agenti & patienti: nam agentis*, inquit, *eſt tamquam à quo, patientis autem tamquam in quo, ſicut doctio eſt actus docentis, ſed eſt in ipſo diſcente.* Et ſecundo de Anima b capite ſecundo ſic ait. *Videtur enim in patiente, & diſpoſito agentium ineſſe actus.* Et paulò c inferiùs. *Vniuſcuiuſque enim actus in eo, quod potentia exiſtit, & in propria materia aptus natura eſt fieri.* Et 3. d de Anima cap. etiam ſecundo. *Si igitur motus, & actio, & paſſio eſt in eo, quod mouetur & patitur (Actiui enim*, inquit, *& motiui actus in patiente fit) non neceſſe eſt mouens moueri*: vnde nos tertium argumentum deſumpſimus, quo eodem aliis in locis vtitur Ariſtoteles. Deinde, *Sicut actio*, inquit, e *& paſſio in patiente eſt, non in agente*,

Text. 19. b Text. 24. c Text. 26. d Text. 39. e Text. 40.

agente, ſic & ipſius ſenſibilis actus in ipſo ſenſibili exiſtit. Quo, cum ab Ariſtotele nihil clarius pro hac ſententia dici potuiſſet, non veritus eſt Caietanus aſſerere, ſententiam ſuam quaſi occultum aliquid veteres Philoſophos latuiſſe.

DENIQVE D. Thomas, quem vnum ille, vt ſequeretur, in oppoſitam opinionem diuertit, noſtram, communémque ſententiam perſpicuè tradit. Nam 1. p. q. 45. art. 2. nullam aliam entitatem ponit, quæ modo aliquo actionis nomine ſignificetur, quàm motum, qui eſt in mobili, & relationem, quæ eſt in mouente. Vnde concludit, cùm creatio non ſit mutatio, non remanere in creatore ac creatura quicquam aliud, quod nominibus creationis actiuæ & paſſiuæ declaremus, niſi relationes creantis & creati. Et 2. libro contra Gent. cap. 1. hoc diſcrimen inter actionem immanentem, & tranſeuntem conſtituit, quod immanens eſt perfectio agentis, tranſiens autem perfectio patientis, & in eo exiſtens, quod deſumpſit ex Ariſt. 9. f libro huius operis. Alia pleraque D. Thomæ dicta collegit Ferrarienſis g pro hac ſententia in eum locum: ex quibus cœcus penè ſit, qui non intelligat, D. Thomam, id abſolutum, quod actionis tranſeuntis nomine comprehenditur, in patiente ponere.

Eamdem ſententiam approbari à D. Thoma.

f Cap. 9. tex. 16.

g 2. contra Gent. cap primo.

Solutio argumentorum.

SECTIO III.

AD PRIMVM igitur pro parte oppoſita dicendum eſt, etſi illud rectè cócludit, actionem eſſe actum & perfectionem agentis habentis potentiam, ſeu potentialitatem, vt perficiatur: tamen non rectè cócludere, eſſe in agente. Perficiuntur enim agentia creata ſuis actionibus, non intrinſecus tamen, ſed extrinſecus, hoc eſt, illa ipſa perfectione, qua perficiunt ea, quæ patiuntur, ac recipiunt eorum ſimilitudines: ſuo enim modo ad perfectionem agentis non habentis in ſe perfectionem illimitatam ſpectat, quod eius forma quodammodo extendatur, & diffundatur in res alias. Vnde patet ſolutio ſecundi.

Soluuntur argumenta poſita pro Caietani ſententia.

Agẽtia creata perfici non ſolum internis ſed externis etiam formis.

AD tertium dicendum, cauſſam formalem intrinſecam, ſeu verè inhærentem non eſſe ſeparatam ab effectu formali, at de extrinſeca aliam eſſe rationem. Poteſt enim eſſe vel omninò ſeiuncta, vt reſpectu agentis remoti, vel immediatè coniuncta, tametſi non inhærens, vt reſpectu proximi agentis, aut locati.

AD quartum negandum eſt actionem & paſſionem eſſe formas oppoſitas. Nam etſi conditiones agentis & patientis ſunt oppoſitæ relatiuè, ipſum, inquam, inferre & ſuſcipere, quemadmodum dare & accipere: ipſæ tamen conditiones actionis & paſſionis, nimirum inferri & accipi non opponuntur, ſed vni potiùs & eidem conueniunt. Quamquam enim agens & patiens diſtincta ſunt (agens, inquam, & patiens actione & paſſione tranſeunte, in qua tota eſt difficultas) forma tamen, quam agens inducit, & patiens recipit, vna

Actionẽ, & paſſionẽ non eſſe formas oppoſitas.

prorſus atque eadem eſt, quemadmodum & donum, quod alter amicorum dat, & alter accipit.

Accidẽs quo pacto debeat denominare ſubiectum cui ineſt.

A D quintum & ſextum, fatemur omne accidens, ſi tamen ſit verũ accidens & non ſubſtantia mores accidentis coniuncta, denominare ſubiectum aliquod, cui inhæreat: nõ tamen illud denominare quauis ratione, ſed certa aliqua: quemadmodum locus etſi denominat aërẽ circunſtantem, cui inhæret, nõ tamen illum denominat locatum, ſed locantem. Sic igitur actio tranſiens, etſi denominat rem diuerſam ab agente, cui inhæret: non eſt tamen neceſſe, vt eam denominet agentem, ſed ſatis eſt, ſi modo aliquo, nempe patientem.

Ex Ariſtotelis ſententia non omnem actum eſſe in eo, cuius eſt.

A D vltimum dicendum, ipſum quoque Ariſtotelem negare omnem actum eſſe in eo, cuius eſt. Expreſſis enim verbis ſic ſcriptum reliquit 3. Phyſic. *At neque alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt*, & paucis interpoſitis, *Nec prohibet*, inquit, *vnum duorum eumdem eſſe, &c.* Ita *Cap. 3. tex. 20.* nihil penè Ariſtotelis ſententię apertiùs repugnat, quàm actionẽ trãſeuntem, ſeu qua aliquid in aliud re diuerſum operatur; in agente eſſe, vt ſubiecto.

Explicantur D. Thomæ loca.

Quod verò ad D. Thomam attinet, dicito, eum in loco citato ſecundi Sent. loqui de actione & paſſione, quatenus altera intrin- *d. 40. q. arti 4.* ſecus eſt mala moraliter, altera bona, nempe de voluntate inferendi & ſuſtinendi iniuriam: neceſſe eſt. n. vt actio huiuſmodi ſit in agente, veluti in Iudæis Chriſtum dominum crucifigentibus, quemadmodũ paſſio in patiente, proinde ipſum externum, patiendi motum denominari malum, quatenus à mala voluntate infertur, bonum autem, quatenus à bona ſuſcipitur.

Actio quatenus mala moraliter eſt in agente.

N I H I L etiam refert, quod in locis proximè citatis de actione dicat, & vniuerſè ſentiat, ineſſe illam agenti, ſicut accidens ſubiecto, loquitur enim de ineſſe ſiue per veram inhærentiam, ſiue per denominationem. Id enim planè ſignificant verba illa. *Et ideo inter nouem prædicamenta accidentium computantur.* Aperta enim illius ſentẽtia eſt, a eorum pleraque extrinſecus denominare, & ea ratione accidentium naturam ſuo modo participare: etiamſi eorum extremum vſque adeo à natura accidentis remotum ſit, vt contineat ſubſtãtias more accidẽtium circumpoſitas: Si enim de vera inhærentia loqueretur, apertiſſimè ſibi repugnaret, qui ſæpe b cum Ariſtotele negat actionem, qua aliquid mouetur, in mouente eſſe, vt ſubiecto.

a Ita patet ex iis quæ dicta ſunt q. 7. præcedente ſect. 3.

b Vt patet ex locis allatis ſect. præcedente.

Actionem eſſe nobiliorẽ potentia, in quibus, & quomodo intelligendum.

C V M autem docet, vbi actio diſtinguitur à potentia actiua, nobiliorem eſſe actionem potentia, non loquitur de potentia actiua per actiones merè tranſeuntes, cuiuſmodi potentiæ ſunt calor in calefaciendo, & frigus in frigefaciẽdo, ſed de iis, quæ actiuę ſunt per actiones natura ſua immanentes, & vi naturali tranſeuntes, ſeu quod idem eſt, immanentes quoad ſubiectum, & quoad effectum tranſeuntes: cuiuſmodi potẽtia eſt appetitus animalium ſiue rationalis, ſiue rationis expers in mouendis membris ad nutũ obedientibus. Nam actio merè tranſiens non poteſt eſſe nobilior ipſa potentia, à qua procedit, vt calefactio ligni calore ignis, quę autem eſt tranſiens quoad effectum, & immanens quoad ſubiectum, ſi diſtinguatur quidem ex natura rei à potentia, vt in creaturis, ſemper eſt nobilior, quàm potentia, à qua procedit,

procedit, vt actus voluntatis quàm ipſa voluntas, ſi autem non diſtinguatur, quod in ſolo Deo accidit, non poteſt eſſe nobilior, quia identificatur cum potentia, à qua noſtro intelligendi modo procedit.

Actionem creandi eſſe in creaturis quo pacto accipiendum.

DEMVM vbicumque ille docet actionem creandi, & quaſcumq; alias quibus in creaturis aliquid agit, eſſe in Deo non in creaturis, loquitur quidem de actionibus tranſeuntibus, verùm non de tranſeuntibus quoad ſubiectum, ſed quoad effectum. Quod vt meliùs intelligas, aduerte non eſſe negandum, neque id vnquam D. Thomam negaſſe, actiones merè tranſeūtes, quibus Deus aliquid in creaturis operatur, vt motum cœli aut lapidis ineſſe in ipſis rebus patientibus, ſed hoc tamen notandum, ſapienter illum addidiſſe, actionem merè trāſeuntem non eſſe actum & perfectionem reſpectu Dei agentis, quaſi diuina potentia per huiuſmodi actiones reducatur è potentia in actū, quemadmodum reducuntur potentiæ creatæ, ſed recurrendum eſſe ad actus diuinæ volnntatis practicos qui æterni ſunt, & nequaquam mutabiles: eóſque dicendos eſſe tantæ efficaciæ, vt pro eo tempore, quod Deus ab æterno ſtatuit hoc vel illud producere, ſine vlla ipſorum nouitate hoc vel illud producant. Hos ergo actus, qui immanentes ſunt natura ſua, tranſeuntes autem virtute & efficacia, intelligit D. Thomas in Deo agente eſſe, non in creaturis in quibus operatur.

Detúrne in Deo potentia executiua, quæ ratione à diuina voluntate diſtinguatur.

SECTIO IV.

Durandi opinio affirmās. D. Thomæ negans.

Argumenta partis affirmatiuæ.

D. Tho. 2. cō. Gent. cap. 23. Scot. 1. ſent. d. 37. q. vnica. Caiet. 1. p. q. 25. ar. 1.

EX his intelligi poteſt quid dicendum ſit ad eam quæſtionem, ſit ne in Deo præter intellectum & voluntatē potentia executiua, quemadmodum in nobis, tametſi non re ipſa, vt in nobis eſt, ſed ratione diſtincta. Duran. in 1. d. 38. q. 1. cum aliis quibuſdam putat diſtinctam eſſe. D. autem Thomas 2. lib. cont. Gent. Scotus in 1. Sent. & Caietanus in Commentariis 1. partis, & alij plerique ſentiunt nōn eſſe diſtinctam.

PARTEM affirmatiuam hæc argumēta confirmāt. Primùm, quia actus intellectus & voluntatis non attingunt realiter obiecta, ſed intentionaliter tantùm: eſſe enim intellectum aut volitum, non eſt reale aliquid in re intellecta aut volita, ſed denominatio extrinſeca ab actu intelligendi & volendi, aut relatio rationis reſultans in obiecto ex actu intelligendi aut volendi, cùm interim actus potentiæ executiuæ realiter attingat ſuum obiectum. 1.

DEINDE, quia actus intellectus & voluntatis ſunt ex ratione ſua immanētes, actus autem executiuę potentię ex ratione ſua trāſeuntes. 2.

TERTIO quia quem ordinem in creaturis, habet intellectus, voluntas & potentia executiua ſecundum rem, eundem habent in Deo ſecundum conſiderationem noſtram: in creaturis autem hæc tria ſunt diſtincta realiter, atque adeò inter ſe ita ordinata, vt intellectus primùm approbet, quæ facienda ſunt: deinde voluntas ea amplectatur, 3.

ac de

ac demùm potentia executiua conficiat, ſeu quouis alio modo ad eſſe perducat: igitur eandem diſtinctionem, eumdémque ordinem conſtituere oportet conſideratione noſtra in intellectu, voluntate, & potentia executiua Dei.

POSTRMO, quia potentiæ diſtinguuntur per actus:actus autem intellectus & voluntatis & potentiæ executiuæ reſpectu cuiuſcumque agentis intellectiui diſtinguuntur ſaltem conſideratione noſtra, ergo & intellectus, voluntas & potentia executiua.

Partis negantis argumentum.

1\. PARS tamen negatiua his rationibus probatur. Primùm, quia voluntas Dei eſt efficaciſſima:non eſſet autem etiam cõſideratione noſtra efficaciſſima, ſi cogitaremus eam quaſi expectare aliam potẽtiam ad executionem eorum quæ vellet.

Vbi diſtinguenda ſit potentia executiua à voluntate.

2\. DEINDE, quia vbi potentia executiua eſt limitata, ibi neceſſe eſt eam ponere diſtinctam à voluntate, quæ in creaturis etiam ſuo modo illimitata eſt (multa enim volumus, quæ nullo modo poſſumus) at vbi executiua potentia illimitata eſt, quod in Deo confitemur, ibi non eſt opus, vt eam à voluntate diſtinguamus.

3\. TERTIO, quia in diuinis non niſi præſtantiſſima ponenda ſunt, eſt autem præſtantius & diuina natura dignius quod ipſum velle diuinum ſit ex ſe executiuum omnium, quæ vult, quàm ſi dicamus eſſe tantum decretiuum & imperatiuum: illud autem diuina Scriptura ſatis videtur ſignificare, cùm omnia quæ fiunt à Deo, ſoli diuinæ voluntati attribuat.

Etiam in nobis vtrunque appetitum eſſe ſuo modo executiuum.

4\. POSTREMO, quia in nobis etiam voluntas ipſa, immò & appetitus ſenſitiuus ſunt potentiæ ex ratione ſua executiuæ eius motionis, qua potentiæ motiuæ inferiores mouentur, ſiue applicantur ad opus, vt ſuperiùs dictum eſt. Neque enim ad hoc munus ponendæ ſunt aliæ potentiæ executiuæ mediæ inter voluntatem appetitúmque ſenſitiuum & inferiores potentias motiuas? alioqui ad eiuſmodi medias potentias applicandas ad proprias operationes, & ſuo modo mouendas oporteret alias medias executiuas potentias ponere, & aliàs rurſus ad illas, ſicque in ponendis potentiis executiuis nullus eſſet finis. Si ergo in voluntate creata: & in appetitu etiam ſenſitiuo tanta eſt vis, vt per ſuos actus immanentes ſuo modo agant aliquid extra ſe, cur non ſit tanta voluntati diuinæ tribuenda, vt ex ratione ſua peculiari, omnia quæ vult, agere atque exequi poſſit, nec ſit opus ad eam rem alia potentia, vel ſola conſideratione ab illa diſtincta? *Sect. 2.*

Obiectio.

DICAT fortaſſe aliquis, eſſe in anima noſtra quandam potentiam immaterialem, qua ipſa indiget, vt cùm fuerit à corpore ſeparata, poſſit mouere corpora quibus vti velit, ſiue ad repreſentandam perſonam propriam ſuppoſiti vita functi, quod plerique animam Samuelis feciſſe credunt, ſiue ad quiduis aliud (meritò enim non probabitur ſententia eorum qui volunt animas à corpore ſeiunctas ne lapillum quidem mouere poſſe) atque huius potentiæ proprium eſſe mouere, ſiue applicare inferiores potentias motiuas organicas ſui ſuppoſiti ad opus: ac proinde non neceſſe eſſe, vt voluntas noſtra

Lege D. Tho. 2. q. 95. art. 4. & q. 174. art. 5. ex August. lib. 2. ad Simplic. q. 3.

eam

eam motionem, ſiue applicationem exequatur.

SED reſpondendum eſt non eſſe quidem negandam animæ noſtræ eam potentiam, cùm ſit per ſe ſubſiſtens, & operatiua extra corpus, nec rationi conſentaneum videatur, vt cùm à corpore ſeparata fuerit, careat ea facultate mouendi corpora, quæ ſubſtantiis corruptibilibus quantumuis abiectis tributa eſt: quo pacto & Samuelis & Moyſi animæ, vti potuerunt ſimulachris quibuſdam ad repreſentandas illorum perſonas accommodatis, illa vt ageret cum Saule non longè à montibus Gelboe, hæc cum Chriſto Domino in monte Thabor. Quin etiam poſt aſſumptionem corporum adhuc erit vſus eius facultatis in Beatis, cùm ſit illorum ſtatui conuenientiſſimus, vt in quo animæ planè ſubdetur corpus, eiuſq; conditionum particeps erit. Ea verò potentia vſus eſt Chriſtus Dominus, cùm poſt reſurrectionem non progreſſiuo motu, qui fit organicarum facultatum miniſterio, ſed ſubitaneo: & totius ſimul corporis, qui alia potentia ab organicis indiget, inuiſendorum diſcipulorum cauſa in varia loca ſe conferebat. Qua etiam ſæpè vti videtur in diuino Euchariſtiæ ſacramento, veluti cùm ex altari in pium os S. Bonauenturæ reuerentiæ cauſa celebrare non audentis, & aliarum quarūdam ſanctarum fœminarum ſacram Synaxim ingenti affectu exoptantium ſe tranſtulit. Et Romæ in templo beatæ Pudentianæ Virginis de manibus indigni hæſitantiſq; ſacerdotis ſe ſuſtulit, & ſacræ hoſtiæ motu lapidei altaris angulum aduſſit, eiúſque figuræ effigiem (quam vidimus) in marmoreo pauimento, quaſi ignito ferro impreſſam reliquit. Neque enim in his euentis opus erat, vt ſacra hoſtia, vel ab Angelo, vel immediata Dei actione deportaretur, cùm Chriſtus Dominus humana prædictæ potentiæ virtute ad eam rem vti potuerit.

Potentiā executiuā immaterialem animæ noſtræ cōcedendā eſſe.

Chriſtus Dominus poſt reſurrectionem quomodo varia loca peragrauerit.

Chriſti Domini in Euchariſtiæ ſacramento mirabiles operationes.

VERVM eius potentiæ vſus non eſt neceſſarius homini in hac mortali vita, cùm ſatis ei ſunt potentiæ motiuæ materiales, ſiue organicæ ad mouendum ſe & alia corpora quibus vti vult: quemadmodum ſatis ſunt aliis animantibus, quæ non minorē ſed maiorem ſæpe vim habent ad eum motum & in ſe, & in aliis rebus efficiendum, cùm tamen nullam motiuam potentiam in ſola anima cohærentem habere poſſint. Itaque ea potentia, etſi eſt vſui animæ ſeparatæ, & corpori etiam glorioſo coniunctæ: in nobis tamen otioſa eſt, dum breue huius vitæ curriculum conficimus. Quare ad id quod obiiciebatur, illud primùm reſpondendum eſt, non eſſe in nobis vſum eius potentiæ in hac vita: proinde non per eam applicari potentias organicas ad opus, ſed per voluntatem appetitúmque ſenſitiuum.

Otioſam eſſe tamen in vita mortali.

Prior ſolutio.

Poſterior ſolutio.

DEINDE dicendum etſi ea nunc vteremur, quemadmodum Chriſtus Dominus mortalis adhuc videtur vſus, ſiue cùm puer in templo ſe à conſpectu parentum abſtraxit, ſiue cùm vir factus in montis ſupercilio è manibus Nazarenorum elapſus eſt, quod Scotus animaduertit, & nonnunquam ſancti homines ſingulari priuilegio vti creduntur: tamen is vſus nihil aliud eſſet, quàm applicatio paſſiua eius potentiæ ad motum, quæ applicatio ab alia potentia, quàm à voluntate fieri nullo modo poſſet.

Lucæ 2.
Lucæ 4.
In 4. ſent. diſ. 10. q. 7.

Ita patet voluntatem quoque noſtram, & omninò vtrumque appetitum eſſe ſuo modo potentias executiuas, non omnium tamē quæ cupiunt, ſed applicationis potentiarum motiuarum inferiorum ad ſuas actiones. Quo autem pacto voluntas & appetitus ſenſitiuus eiuſmodi potentias moueant, vt loquitur Ariſtoteles, ſiue ad opus applicent, fuſioris diſputationis eſt. Illud hoc loco ſit ſatis, nec voluntatem, nec appetitum ſenſitiuum indigere in nobis alia potentia executiua ad applicandas ad propria opera ſubiectas ſibi potentias motrices, vt inde colligamus, mirùm non eſſe ſi diuina voluntas nō egeat alia potentia vel ſola ratione à ſe diſtincta, vt extra ſe quæ velit exequatur: tametſi multo veriori actione tranſeunti Deus agat extra ſe quàm voluntas & appetitus ſenſitiuus in potentias motiuas inferiores cum illis vtuntur.

Reijcitur fuſior de hac re diſputatio in alium locum.

Tertia alia ſententia.

Ervnt fortaſſe qui propter rationes affirmatiuæ partis fateantur dandam eſſe in Deo potentiam executiuam ratione diſtinctā à potentiis intellectus & voluntatis, & tamen propter rationes negatiuæ velint non eſſe diſtinctam ab actu voluntatis, ſed eſſe ipſam diuinā volitionem practicam, qua Deus omnia efficit: videbitur enim hoc pacto ſeruari diſtinctio inter intellectū, voluntatem & potentiam executiuam, & tamen hæc tertia, vt non erit prorſus eadem cum prima & ſecunda, ita non erit omninò aliena à ſecunda, ſed ei valdè cognata, quippe quæ erit proprius eius quaſi partus. Id autem confirmabunt ex eo quod omnia quæ de voluntatis diuinæ efficacia dicuntur de actu præcipuè intelligenda ſunt. Verùm non rectè dicent. Primùm,

Refellitur.

1. quia actus vnius potentiæ non habet rationem alterius potentiæ, ſed rationem actus illius duntaxat, vt patet in creaturis, ex quibus ad
2. creatoris conſiderationem aſſurgimus. Deinde, quia actus practicus diuinæ voluntatis non eſt conſideratione noſtra vnicus, ſed multiplex etiam ratione effectorum eiuſdem ſpeciei: potentia autem executiua ſaltem reſpectu eorum, quæ eiuſdem ſpeciei ſunt, non conſideratur vt multa, ſed vt vnum quippiam: alioqui quot ſunt actus, tot
3. eſſent potentiæ, quod pugnat cum ratione potentiæ. Poſtremò, quia cùm in nobis etiam (vt dictum eſt) ipſæ vtriuſque appetitus potentiæ ſint executiuæ applicationis inferiorum facultatum motiuarum ad ſuas operationes, nec dicamus actus ipſorum appetituum eſſe potentias eius rei executiuas: non eſt cur negemus ipſam potentiam diuinæ voluntatis habere rationem potentiæ executiuæ omnium diuinarum actionum tranſeuntium, idque ſolis actibus illis tribuamus.

Concluſio quæſtioni reſpondens.

In diuinis nō eſt potentia executiua præter potentiam diuinæ voluntatis.

Patet igitur ex dictis, non opus eſſe aliam potentiam executiuam conſiderare in diuinis præter ipſam potentiam diuinæ voluntatis. Nam cùm actus practici illius non tantùm ſint immanentes, ſed etiam tranſeuntes modo explicato: non dubium eſt quin voluntas diuina, vt voluntas eſt, ſit etiam potentia executiua omnium quæcūque efficit.

Soluuntur argumenta partis affirmatiuæ.

Qvare ad primum affirmatiuę partis argumentum, negandum eſt, actus practicos diuinæ voluntatis ſolùm intentionaliter attingere obiecta practica. Nam etſi actus intellectus nihil reale per ſe ponit

ponit in re intellecta:actus tamē practicus diuinæ voluntatis totam ipſam ponere poteſt in rerum natura. Ad ſecundum ex dictis conſtat practicos diuinæ voluntatis actus, tranſeuntes etiam eſſe. Ad tertium dicendum, etiam in creaturis voluntatem, vt volūtas eſt, eſſe exequutiuam applicationis inferiorum facultatum motiuarum ad ſua opera, vt non mirum ſit, ſi diuina volūtas veriùs & perfectiùs ſit actiua omnium extra ſe. Ad quartum dices, actum potentiæ merè exequutiuæ diſtingui ab actu voluntatis:non autem quouis modo exequutiuæ.

VTRVM PRÆDICAMENTVM VBI omnibus rebus attribuatur.

QVÆSTIO IX.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

QVOD attinet ad prædicamentum Vbi hoc vnū diſquirendum eſt, attribuatúrne rebus omnibus, an rebus tantùm corporeis:nam pro parte affirmatiua hæc occurrunt argumenta. *Pars affirmatiua quæſtionis.*

PRIMVM, quòd ea, quę nullibi ſunt, neque in rerū natura eſſe videātur. Quæ enim in rerum natura ſunt, queri etiam meritò & inueniri poſſunt: quæ autem inueniuntur, alicubi ſanè inueniuntur. Vnde & via datur ad inueniéda ea, quę quęrimus:quod ſi via, ergo & vbi via finiatur: Deinde, quòd vel maximè videatur Deus alicubi eſſe, cùm dicatur eſſe vbiq;:quòd ſi Deus alicùbi eſt, ac proinde huius prædicamēti attributionē ſuſcipit:ergo multò magis cętera omnia, quę finita ſunt, & certis finibus circūſcripta, Tertiò, quòd ea, quæ nullo modo poſſunt replere locū, alicubi etiā eſſe dicantur, vt pūcta, lineæ, & ſuperficies, habēt enim ſitū, punctū quidem in linea, linea verò in ſuperficie, & ſuperficies in corpore, quod eſt alicubi eſſe:quod ſi habent ſitū, ergo & locum:quādoquidem ſitus nihil eſt aliud, quàm modus exiſtēdi in loco. Quod autē de his indiuiſibilibus dicitur, de aliis etiam formis indiuiſibilibus rerum corporearum dici poteſt:etſi non replent locum, ſunt tamen ibi, vbi ſunt ſubſtantiæ, quarum ſunt formæ. *Argumentū 1.* 2. 3.

PRO parte autem negatiua hæc item ſe offerunt. Primùm, quòd eſſe alicubi, & eſſe in loco idem ſint: non omnia autem eſſe in loco, vel a ex eo patet, quia locus eſt ſuperficies extrinſecus ambiens, qua ſola corpora comprehendi poſſunt. Deinde, quòd Ariſtoteles planè aſſerat in libris b de Cœlo, ſubſtātias immateriales nec loco, nec tempori ſubiectas eſſe. Tertiò, quòd nihil ſit in loco, niſi aut circumſcriptiuè, vt dicitur, aut definitiuè: Deus autem neutro modo in loco eſſe poſſit. Non circumſcriptiuè, quia ſola ea circumſcribuntur loco, quæ ſunt coextenſa loco, quod nec Deo, nec vlli ſubſtantiæ immate- *Negatiuæ partis argumentum.* 1. 2. 3.

a *Ex Ariſt. 4. Phyſi. c. 4. tex. 39. & ſequentibus.*
b *Primo lib. de Cœlo ca. 9. tex. 100.*

riali cõuenit. Nec verò definitiuè, quia ſola ea definiuntur loco, quæ ita in loco vno ſunt, vt extra illum non exiſtant: quod de Deo dici non poteſt, qui immenſitate ſua ita eſt in quolibet loco, vt ſit etiam in cæteris omnibus, quæcumque ſint. Quarto, quod iam ſit oſtenſum ad caput 7. Deum non poni in prædicamentis, quod quidem ſi verum eſt, fieri non poteſt, vt prædicamentum Vbi Deo etiam attribuatur: quid enim eſt aliud rem poni in hoc, aut illo prædicamento, quàm prædicamentum hoc aut illud ei attribui?

Quæſt. 7. Sect. 1. & luculentius ad cap. 8. q. 1. ſect. 2.

Quædam de ratione exiſtendi in loco.

SECTIO II.

Eſſe alicubi, quot modis ſumatur.

HÆC quæſtio facilè explicabitur, ſi quædã prius animaduertamus. Primùm, eſſe alicubi nonnũquam impropriè ſumi pro eo, quod eſt eſſe in re aliqua, quæ impropriè dicatur locus: quo pacto oculi dicũtur eſſe in capite, & forma in materia, & pars quælibet in ſuo toto: qui modus ab hac diſputatione excludendus eſt. Propriè verò tum accipi, cùm ſumitur pro eo, quod eſt eſſe in loco propriè dicto, ſiue communi tãtùm, vt ſella in domo, ſiue peculiari, vt aqua in puteo, ſiue reali, vt in ſuperficie extrinſecus circundante, ſiue imaginario, vt vocatur, hoc eſt, in ſpacio aliquo: quo pacto mundus eſt in ea ſpacij dimenſione, quam occupat.

Quid ſit eſſe in loco circũſcriptiuè.

DEINDE, duobus modis aliquid dici ſolere eſſe in loco propriè dicto, vno circumſcriptiuè, altero definitiuè. Illud dicunt (& verè ſentiunt) eſſe in loco circumſcriptiuè, quod ita eſt in illo, vt totum ſit in toto, & pars in parte: ſiue illud habeat per ſe partem extra partem, & per ſe circumſcribatur loco, vt corpus ad prædicamentum quantitatis pertinens: ſiue per accidens, vt materia, & formæ omnes ſubſtantiales, & accidentales, ſi diuiſibiles ſint ad diuiſionem molis corporeæ: hæc enim omnia dicũtur eſſe in loco circumſcriptiuè partim per ſe, partim per accidens. Illud autẽ volunt definitiuè eſſe in loco, quod ita eſt in illo, vt extra illum naturaliter non ſit: quo pacto non ſolùm ea omnia, quæ ſunt in loco circumſcriptiuè, ſunt etiam definitiuè, ſed cætera quoq; omnia, vno excepto Deo Opt. Max. qui loco nullo definiri poteſt, vt in eo ſit, & in alio non ſit. Addunt autẽ naturaliter, quia ſupernaturaliter non eſt negãdum, rem eamdem creatam poſſe ſimul eſſe in pluribus locis etiam circumſcriptiuè, vt plerique volunt.

Eſſe definitiuè in loco, quid ſit.

Deum nõ definiri loco.

Rem eamdem poſſe ſupernaturaliter eſſe ſimul plurib. in locis.

Scot. in 4. di. 10. q. 2. Gabr. ibi q. vnica, & fusè lect. 46. ſuprà canonem. Ocham in 4. d. 10. q. 4. Marſil. q. 7. Richar. q. 2. Alenſis in Sum. p. 4. q. 40. Altiſiodor. in 4. d. 10. Petrus de Aliacho in 4. quæ. 5. & alij.

Diuiſione tradita non comprehendi modos omnes eſſendi in loco.

SED vt obiter moneam, hæc diuiſio non complectitur re vera omnes modos eſſendi in loco propriè dicto: non ſolùm quia excipitur modus, quo Deus eſt in loco, vt dictum eſt, ſed etiam, quia ſi res eadem creata virtute diuina ponatur in pluribus locis, in nullo iam erit definitiuè, quia ita erit in vno eorum, vt ſit etiam in alio: cùm tamen huius diuiſionis moderni defenſores ita velint diuiſionem eſſe intelligendam, vt Deo excepto, quicquid in loco eſt, aut circumſcriptiuè ſit in eo, aut definitiuè. Nec ſatis erit pro reſponſione, quod cùm res creata eſt in pluribus locis, non ſit in his omnibus naturaliter. Nam ſi res in vno fuerit naturaliter, & in alio ſupernaturali virtute, non erit

ſaltem

ſaltem in poſteriori definitiuè, quia ponitur eſſe in priori naturaliter: immo neque in priori rectè dicetur eſſe definitiuè, quia parum refe-ret, quòd in poſteriori ſit ſupernaturali virtute, vt dicatur definiri & limitari ad priorem locum. Quòd ſi nomen loci abſoluatur à nume-ro, ita vt omnes loci, in quibus res eſt, computentur pro vno, réſque dicatur eſſe in omnibus ſimul definitiuè, quod ita ſit in illis, vt non ſit extra illos: vacat iam primùm particula, *naturaliter*, quam adiiciunt: deinde latenter conceditur Deus eſſe definitiuè in loco, quia ita eſt in omnibus, vt non ſit extra illos.

Vera diuiſionis explicatio.

SI ergo diuiſio hæc exiſtendi in loco propriè dicto probanda eſt, ita ſanè eſt intelligenda, vt quicquid in vno tantùm loco finito eſt, ſit in illo, aut definitiuè tantùm (hoc enim re vera eſt eſſe in vno tantùm loco) aut etiam circumſcriptiuè, hoc eſt, ita vt totum ſit in toto, & pars in parte. Quo iam modo, primùm quidem excluditur Deus à diuiſo ipſo, vt non ſit mirum, ſi non comprehendatur in membris diuidentibus. Deinde, nullas patimur anguſtias, ſi res eadem quouis modo ponatur ſimul in pluribus locis: dicemus enim in nullo eam eſſe definitiuè, quòd in alio etiam exiſtat. Quamquam, quia certus locorum numerus, ſi res ſimul ſit in omnibus pro vno loco haberi poteſt: poterit illa dici in omnibus ſimul acceptis definitiuè eſſe, quia non ſit in alio ab illis.

Deus vt poſſit dici eſſe in loco infinito.

Vt hac ipſa quæſt. ſect. 4. oſtendetur.

POSTREMO, non negabimus Deum eſſe in loco, ne cogamur, illum aut circumſcriptiuè, aut definitiuè in eo eſſe confiteri, ſed vel dicemus eſſe in vno infinito, ſi teneamus id, quod verius eſſe crediderim, Deum in infinito etiam ſpacio extra cœlum exiſtere: vel in pluribus finitis, ſi locorũ nomine Ariſtotelicos intelligamus. Quòd ſi quis ſentiat, Deum non eſſe extra mundum, ſpaciúmque quod à mundo occupatur, ea ratione negabit Deum eſſe definitiuè in ſpacio mundi, quia ſi alibi non eſt, id prouenit ex defectu ſpatij pleni extra mundum: addétque id ſolùm intelligi oportere definitiuè eſſe in loco, quod ita eſt in loco vno, vt limitatione ſuæ virtutis non ſit in alio: quæ additio neceſſaria non eſt, ſi Deus eſt actu in quolibet ſpacio, ſeu pleno, ſeu vacuo.

Quæſt. 7. ſect. 1.

Immobilitatẽ eſſe de ratione loci.

Quid ſit formale in loco Ariſtotelis.

Li. 4. Phyſ cap. 4. text 39. & ſequentibus.

POSTREMÒ, illud in memoriam reuocandum eſt, quod ad caput decimumtertium explicauimus, de ratione loci eſſe immobilitatem, eámque ab immobilitate ſpacij prouenire, quod fixum ſemper eſt, neque vlla ratione mutari poteſt: quod tamen dicere non poſſumus de creatura vlla, ſiue de centro mundi, ſiue de cœli virtutibus, ſiue de quauis alia, quæ veriùs rationem rei habeat. Quòd cùm ita ſit, neceſſe eſt dicere, id, quod quaſi formale eſt in loco Ariſtotelico, qui immobilis ſuperficies corporis continentis eſſe definitur, eſſe ipſam veræ ſuperficiei immobilitatem, ſeu potiùs ipſam ſpacij ſuperficiem imaginariam, in qua vera loci ſuperficies incidit: proinde ſolam ſuperficiem ſpacij ſatis eſſe ad rationem loci, quemadmodum ad rationem motus localis, qui etiam in ſpacio omnino vacuo fieri poteſt virtute diuina, quamuis non ſatis ſit ad rationem loci realis & Ariſtotelici.

Concluſio partis affirmatiuæ, & variæ circa eam ſententiæ.

SECTIO III.

Prædicamentum Vbi rebus omnibus attribui probatur.

His poſitis dicendum eſt, prædicamentū Vbi, ſiue loci, omnibus rebus attribui, quæcunque illæ ſint. Hæc concluſio probatur. Nam res corporis participes eſſe in loco circūſcriptiuè nemo dubitat, cùm ratione molis corporeæ partem habent: quod idem dicendum eſt de earum materia & formis diuiſibilibus, ſiue ſubſtantiales illæ ſint, ſiue accidentales: aut enim per ſe circumſcribūtur loco, vt ipſa moles corporea, aut per accidens, & ratione illius, vt cætera diuiſibilia: ſubſtantiæ verò ſeparatæ, ſi creatæ ſunt, itémque humana forma, & accidentia omnia inextenſa, etſi nec per ſe, nec per accidens ſunt circumſcriptiuè in loco, ſunt tamen definitiuè. Intellige porrò, ſubſtantias eſſe definitiuè in loco, ſiue diuiſibili, qui dicitur compoſitus, ſiue etiam indiuiſibili, quem ſimplicem appellant: ita tamen, vt cùm in loco ſunt diuiſibili, quælibet earum ſit tota in toto, & tota in qualibet parte: quo pacto dicimus, animam rationis participem, etſi qua eſt alia indiuiſibilis, totam eſſe in toto corpore, & totam in qualibet eius particula. Denique Deus Opt. Max. etſi nec circumſcriptiuè, nec definitiuè in loco vllo eſſe poteſt: eſt tamen vbique, hoc eſt, in omnibus quotcunque ſunt.

Deus eſt in loco, quia eſt vbique.

Num res omnes ſemper, ac neceſſario ſint in loco.

Negantē partem aſſeri à D. Thomæ ſectatoribus.

SED quærat aliquis, num omnia ſemper ac neceſſariò ſint in loco. Quamquam enim de rebus naturalibus & earum partibus & accidentibus nemo dubitat propter quantitatem molis, qua affectæ ſunt de ſubſtantiis tamen ſeparatis, & earum accidentibus non mediocris dubitatio exiſtit, num ſemper ac neceſſariò ſint in loco definitiuè: Nam D. Thomæ ſectatores a volunt, eas non eſſe in loco, niſi cùm actu operantur operatione tranſeunte, nec verò qualibet operatione tranſeunte, contenti ſunt, ſed ea, quæ fit in loco, hoc eſt, quæ ſuſcipitur, aut procedit à re, quæ eſt in loco: fatentur enim ſubſtantiam ſeparatam nō eſſe in loco per operationem tranſeuntem, niſi agat in rem, quæ eſt in loco, aut ab ea patiatur. Scotus b verò, & alij plerique aſſerunt, eas eſſe ſemper, ac neceſſariò eſſe in loco, ſiue quid agant, aut patiantur extrinſecus, ſiue nihil.

a *D. Thom. 1. p. q. 52. art. 1. Caietan. ibid. Capr. in d. d. 2. q. 1. Ferra. 3. contra Gēt. c. 68. & alij.*

b *Scot. in 1. d. 2. q. 9. Gabr. ibid. q. 2. Marſil. & Gre. Arim. ibid. D. Bonauent. in 2. d. 2. ar. 4. Ochā quol. 1. q. 4. Alenſ. in 2. d. 2. q. 4. & alij.*

Affirmantē ab Scoto, & plerisque alijs.

Argumentū præcipuū pro D. Thomæ ſententia.

ARGVMENTVM præcipuum pro opinione D. Thomæ eſt, quia cùm duplex ſit quantitas, vna molis, altera virtutis, & res materiales ſint in loco per contactum molis: reliquum eſt, vt immateriales ſint in loco per contactum virtutis: at contactus virtutis eſt operatio potentiæ agentis in aliud: quò fit, vt ſi res immateriales non agant aut patiantur extrinſecus, non ſint etiam in loco.

ACCEDIT auctoritas multorum c Patrum, qui ſcribunt, nullibi fuiſſe Deum ante Mundum conditum, niſi in ſeipſo. Præcipuum verò pro Scoto argumentum eſt, quia res immateriales, quemadmodum & materiales, prius ſaltem natura ſunt in loco, id eſt, præſentes loco, quàm in eo operentur: non ſunt igitur in loco per operationem, ſed per ſuas ipſarum ſubſtantias: nihil enim aliud eſſe poteſt, per quod ſint in loco: ergo ſemper ac neceſſariò.

c *Ita Tertulianus aduerſus Praxeā. Bernardus de Conſideratione, & alij complures.*

Primarium pro Scoto argumentum.

Prima

Prima aſſertio. SECTIO IV.

IN hac controuerſia illud nobis durum videtur admodum ne dicam à ratione alienum, ſubſtantias ſeparatas nunquam eſſe in loco niſi per operationem tranſeuntem, ita vt ſi hoc pacto non agant, aut patiantur, nullibi omninò ſint.

a Lib. de heb domad. c. 1. *Argumenta contra priorē opinionem.* 1. PRIMVM, quia etſi communis conceptio ſapientum eſt (vt a Boëtius ait) incorporea non eſſe in loco ab Ariſtotele definito, idque circumſcriptiuè, vt ſunt res corporeæ, tamen & docti & indocti iudicant, quicquid eſt, alicubi eſſe, ſaltem in ſpacio aliquo, aut ſpacij alicuius termino: adeò vt ipſe etiam Ariſtoteles b qui in libro citato de Cœlo negat, ſubſtantias ſeparatas eſſe extra cœlum, vt in loco à ſe explicato: affirmet c tamen eas ibi eſſe, feliciſſimámque in omni ſempiternitate vitam ibidem agere, nempe ab omni negotio rerum corporearum liberas. Intellexit enim etſi earum pleræque in mouendis orbibus cœleſtibus occupatæ ſunt: plurimas eſſe tamen, quæ extra cœlum feliciſſimo fruantur otio.

b 2. de Cœlo, c. 9. tex. 100.
c Ibidem.

2. DEINDE vt cum noſtris loquamur, quid Angeli continenter agunt in cœlo Empyreo, vbi creati dicuntur à Theologis, & quaſi in patria degunt? Quid verò in inferioribus cœlis, cùm per eos ad terras deſcendunt? Quid denique in eodem templo aut domo, cùm ſæpè maxima eorum multitudo adeſt? Nam quòd quidam dicunt eos præſentia ſua ornare locum, quemadmodum viri Principes & magnates ſuo cōſeſſu dicuntur ornare, ſeu condecorare conuentum hominum, concionémque, petitio eſt aperta, vt dicitur, principij: de hoc enim dubitamus per quam operationem tranſeuntem præſentes ſint, ſi ad id operatione tranſeunte indigent. Quòd verò alij excogitarunt ſatis eſſe ad eorum præſentiam, ſi continuam habeant attentionem circa locum cui præſident, aut in quem Dei iuſſu, aliáve ratione conueniunt; nihil habet momenti: dum enim operationem tranſeuntem exquirunt, immanentem pro tranſeunte ſumunt: attentio enim quantumcumque & qualiſcumque ſit, ſemper eſt actio interior ac immanens. Mitto quòd attentio haberi poteſt ex loco etiam diſtanti.

Capr. in 2. d. 2. q. 1.

3. *Deum fuiſſe atque eſſe in ſpacio infinito extra cœlum.* IAM Deus Opt. Max. ab omni æternitate re vera fuit in eo ſpacio in quo mundum condidit: in quo tamē nihil agebat, immò & eſt, & ſemper fuit, ac erit in infinitis ſpaciis extra cœlum, vbi nihil agit, nec acturus creditur, alioqui nouum locum acquiſiſſet, cùm creauit mundum, nouumq́; acquireret ſi alibi crearet alium, quod certè ſine mutatione ex non loco in locum fieri nequit: & (quod eſt abſurdius) moueretur loco, ſi mundum hunc aliò per motum localem transferret: acquireret enim etiam ipſe, ac relinqueret cōtinuè aliud ac aliud ſpacium, quod ad verum motum localem ſatis eſſe ipſa vera mundi trāſlatio in aliud ſpacium argumento eſſet. Item non minùs eſt Deus immenſus quàm eſſet corpus actu infinitum: at corpus infinitum eſſet in toto ſpacio extra cœlū, eſt ergo in illo Deus: tametſi alio modo quia corpus eſſet extenſiuè, Deus tamen eſt ſine extenſione vlla, vtpote totus

Deus quomodo ſit immenſus.
Deus quomodo æternus.

totus in qualibet eius parte. Adde non minùs Deum eſſe immenſum, quàm æternum: at Deum æternitate ſua non modo coëxiſtere tempori reali, quod eſt in primo mobili, ſed etiam coëxtitiſſe infinito imaginario præcedenti, & fore, vt coëxiſtat infinito imaginario futuro, ergo & immenſitate ſua non modo eſſe in mundo, ſed etiam in infinitis ſpaciis extra mundum. His adiunge: Si Deus non eſſet niſi in mundo fore, vt iam eſſet definitiuè in loco mundi: eſſet enim in eo & non in alio. Neque enim ſatis videtur eſſe, quod oppoſitæ opinionis a auctores reſpondent, non rectè id effici quia Deus poſſit eſſe in maiori: hac enim ratione neque anima pueri eſſet definitiuè in eius corpuſculo, quod in maiori aliquando ſit futura. Denique ſunt multa Sacræ paginæ ac ſanctorum Patrum, immò & grauia nonnulla Philoſophorum dicta, quibus Deus extra hunc etiam mundum, vbi nihil exteriùs operatur, eſſe aſſeritur. Nam 3. Regum b ſic orat Deum Salomon: *Si cœlum & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quanto magis hæc domus quam tibi ædificaui?* Quæ etiam verba in extollenda dignitate beatæ Virginis vſurpat Eccleſia dum canit: *Quem cœli capere non poſſunt, tuo gremio contuliſti.* In libro quoq; Iob c ſic ait Sophar Naamathites, vt immenſitatem diuinæ naturæ quaſi rem certiſſimam declarat: *Nunquid veſtigia pedum eius noſti? Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces? &c.* Iſaias d item de Dei immenſitate ſic ſcribit: *Qui immenſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit.* Dionyſius etiam Areopagita Apoſtolorum æqualis in libro de Diuinis nominibus ait: e *Deum in mundo, & ſupra mundum, & circa mundum eſſe.* Iuſtinus Martyr in libro f de Quæſtionibus Chriſtianis à Gentibus poſitis, earúmque reſponſionibus ſcribit: *Deum quia incircumſcriptus eſt, hoc eſt immenſus non indigere cœli domicilio.* Athanaſius g contra Sabellij gregales: *Ne requiras*, inquit, *magnitudinem loci tam ſpacioſam, quæ capere poſſit Dei magnitudinem.* Origenes h in librum Iob ſic ait: *Cœlum & terram ſuperos & inferos vniuerſa eius replet beatitudo, vniuerſa circundat virtus, cuncta continet magnitudo.* Hilarius i in Pſalmos: *Non corporalibus*, inquit, *locis Deus continetur, neque finibus aut ſpacijs diuinæ virtutis immenſitas coarctatur.* Gregorius Nazianzenus in oratione de Theologia, ſic differendo Dei magnitudinem declarat, vt diuinam naturam, nec tantùm intra mundum, nec ſolùm extra eſſe dicat, ſed ſubaudi & intra & extra per infinita ſpacia diffuſam. Theophilus Antiochenus in ſecundo libro contra Chriſtianæ Religionis calumniatores: *Deus*, inquit, *loco nequaquam circumſcribitur, verùm ipſe eſt omnium locus.* Hieronymus in k Iſaiam hunc in modum ſcribit: *Ne arbitremur cœlo & terra Dei magnitudinem metiendam.* Et poſt pauca: *Deus*, inquit, *& forinſecus & extrinſecus, infuſus & circumfuſus, &c.* Ambroſius l libro primo de Spiritu ſancto: *Nec filius*, inquit, *ſuorum operum locis temporibúſque circumſcribitur, nec Spiritus ſanctus, &c.* Chryſoſtomus m in Iſaiam: *Deus nullis circumſcribitur locis, qui enim poſſet qui nuſquam non præſens eſt?* Denique Diuus Auguſtinus libro vndecimo de Ciuitate n Dei, omnium clariſſimè rem hanc explicat: *Quærentibus enim Philoſophis, cur Deus certo temporis initio mundum condiderit,* hanc

Loca ſacræ Scripturæ pro bantia Deũ eſſe extra hũc mundum.

Patrum teſtimonia.

Dionyſij.

Iuſtini.

Athanaſij.

Origenis.

Hilarij.

Gregorij Nazianzeni.

Theophili Antiocheni.

Hieronymi.

Ambroſij.

Chryſoſtomi.

Auguſtini.

a *Argent. in 1. d. 37. q. 1. Duran. q. 2. Richard. q. 4. D. Tho. q. 2. ar. 3. & alij.*

b *Cap 8.*

c *Cap. 11.*

d *Cap. 40.*

e *Cap. 1. lege eundem ca. 9. eiuſdem ope.*

f *Ad calcem libri.*

g *Oratione de hac re.*

h *Libro 1. in illa verba:* Cum veniſſent Filij Dei & ſtarent coram Domino *quæ habentur cap. 2.*

i *in Pſa. 118. in illa verba:* Prope es tu Domine.

k *In cap. 66. Iſaiæ.*

l *Cap. 10.*

m *In cap. 6. Iſaiæ, vide eundem hom. 5. in cap. 1. epiſ. ad Coloſ.*

n *Cap. 5.*

hanc ſimilem quæſtionem obijcit. Cur potiùs in hoc ſpacio quàm in alio ex iis, quæ ſunt extra cœlum? tùm paulò inferiùs, *An fortè*, inquit, *ſubſtantiam Dei, quam nec determinant, nec diſtendunt loco, ſed eam, ſicut de Deo ſentire dignum eſt, fatentur incorporea præſentia vbique totam à tantis locorum extra mundum ſpacij abſentem eſſe dicturi ſunt, & vno tantùm, atque in cõparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus eſt occupatam? Non opinor eos in hæc vaniloquia progreſſuros. Quod igitur*, inquit, *reſpondent de infinitis extra mundũ locis, cur in eis ab opere Deus eſſet, hoc ſibi reſpondeãt de infinitis ante mũdum temporibus, cur in eis ab opere Deus ceſſauerit.* Hæc omnia Auguſtinus. Lege etiam ſi placet caput 5. libri ſeptimi Confeſſionum eiuſdem: vbi, etſi Manichæorum errorem olim ſuum de Dei corporeitate refert: mirificè tamen creata omnia in eo quaſi ſpõgiam in medio mari aqua plenam, & vndique longiſſimis ſpaciis circumfuſam depingit. Ex quibus patet, non ſolùm quid in hac re D. Auguſtinus ſenſerit, ſed etiam quid Philoſophos, qui de Deo digna locuti ſunt, ſenſiſſe crediderit, ſeu potiùs vt certum in ea diſputatione poſuerit. Ac cùm plures hoc loco afferri poſſent: nullus tamen meliùs diuinam immenſitatem explicauit, quàm Mercurius is qui à magnitudine ſapientiæ Triſmegiſtus, hoc eſt, termaximus appellatus eſt: ferunt enim dixiſſe: *Deum eſſe circulum, cuius centrum vbique eſſet, circũferentia verò nuſquam. Circulum* dixit vt ſummam eius perfectionem ſignificaret: *habentem verò vbique centrum*, quia vbique eſt perfectè, hoc eſt, vbique totus, vel quia à quouis puncto ſpacij, in quo Deus eſt protendantur lineæ in quamlibet partem, omnes erunt ſuo modo æquales, id eſt, infinitæ. Denique *nuſquam habentem circunferentiam*, qui nullo termino præſentia eius definitur: quod tamen de nulla re incorporea creata dici poteſt. Si enim materiam informet, ibi tantùm eſt, vbi eſt materia: ſin verò per ſe ſubſiſtit, non excedit ſuæ actiuitatis ſphæram, Ita patet Deum eſſe alicubi, vbi nihil operetur extrinſecus.

Creata omnia in Deo vt ſint.

Mercurius in libro de Mundo ad Aſclepiũ, & refert Alexander Alẽſ. 1. p. q. 15. membr. 3. & Mai. in 1. d. 37. q. 2. vbi hanc noſtram ſententiam tuetur.

Mercurij teſtimonium in eandem ſententiã, Deus quid ſit ex eius ſentẽtia.

Sect. 3.

QVOD autem ſuperiùs ex Patribus allatum eſt, Deum ante mundum conditum nullibi fuiſſe niſi in ſeipſo, de exiſtentia in re aliqua vera dictum eſſe intelligendum eſt: tametſi impropria locutione, quia nihil propriè dicitur eſſe in ſeipſo. Hæc cùm ita ſint, vel hoc vno argumento, patet ſaltem non omnes ſeparatas ſubſtantias ea ſola ratione eſſe in loco, quia in eo operentur.

Quatuor aliæ aſſertiones.

SECTIO V.

1. aſſertio. Subſtantiæ ſeparatæ non ſunt in loco per ſeipſas.

ILLVD etiam probandum non eſt, ſubſtantias ſeparatas eſſe in loco per ſeipſas, ſi perinde ipſæ ſibi dicantur eſſe rationes exiſtendi in loco, vt eſt moles corporea ſubſtãtiis materialibus, hoc eſt, ita vt quæque ſubſtantia ſeparata certum ſibi ſpacium ita vendicet, vt naturaliter nec in maiori, nec in minori eſſe poſſit: quemadmodum ſubſtantia materialis ratione ſuæ extenſionis corporeæ, nec maiorem locum naturaliter, nec mino-

rem occupat. Eſt a enim communis omnium Theologorum ſententia, ſubſtantiam ſeparatam: etſi naturaliter non poteſt eſſe in loco quantumcumque magno: poſſe tamen eſſe in quantumcumque paruo, atque adeò b indiuiſibili, hoc eſt, inter quaſcumque partes quantitatis & ſpacij immediatas. Neque in re hac vlla eſt inter Theologos qui ſint alicuius nominis controuerſia.

a D.Tho.1.p.q.62.artic.2. Ocha. quodl. 1.q.4. Greg. in 2.d.2.q.2. Mai. in 2.d.2.q.4. & eſt cōmunis ſententia omniū excepto Scoto in 2.d.2.q.6.

b Quod vel ipſe Scotus cōcedit loco proximè citato.

c Nonnulli recentiores.

Secūda aſſertio abſurdum eſt dicere ſubſtantias ſeparatas eſſe in loco per ſuam ipſarum exiſtentiam in loco.

IAM & illud abſurdius eſt dicere non eſſe quærendam aliam rationem per quam ſubſtantiæ ſeparatæ, ſint in loco, niſi ipſam earum exiſtentiam in loco: ſunt enim c qui hoc ſuffugium inueniant, mirenturq; cur hactenus tanta fuerit de hac re contentio, cùm res ſit apertior quàm vt de ea diſputari debeat. Vt enim ratio per quam res eſt alba nulla eſt alia, quàm ipſa albedo: ita volunt nullam quærendam eſſe aliam, per quam ſubſtantiæ ſeparatæ ſint in loco, niſi ipſam exiſtentiam in loco: ſiue vt alij loquuntur, ipſam applicationem ipſarum ad locum. Sed non vident, duplicem eſſe rationem formalem, per quam aliquid alicui conuenire dicatur, vnam ex parte prædicati, quæ ſemper eadem eſt ex natura rei cum ipſo prædicato: quo pacto ratio formalis, cur aliquid ſit album, eſt ipſa albedo, & cur ſit in loco, ipſa exiſtentia in loco, nec de hoc quiſquam niſi pueriliter dubitaret: alteram ex parte ſubiecti, de qua graues ſæpè incidunt dubitationes, quandocumque ipſum per ſe ſubiectum non videtur eſſe ſatis, vt ſibi vendicet prædicatum: quo pacto dicimus equum eſſe loco motiuum, quia appetitiuum, & appetitiuum, quia apprehenſiuum rei abſentis.

In ſubſtantia quatenus talis eſt, non apparet ratio, cur ſit in loco.

Hac igitur de cauſa, cùm in ſubſtantia, quatenus ſubſtantia eſt, non appareat ratio, per quam ipſa ſit in loco (neque enim ſubſtantia, vt ſubſtantia eſt, ſibi videtur vendicare locum) meritò quærunt Philoſophi rationem formalem ex parte ſubſtantiarum, per quam ipſæ ſibi locum poſtulent: & facilè inuenientes molem corpoream, per quam corporeæ ſint in loco circumſcriptiuè, ſapienter pergunt quærere per quid incorporeæ ſint in loco definitiuè, quando circumſcriptiuè in loco eſſe non poſſunt. Qua in quæſtione non eſt mirandum, cur alij aliter ſentiant: mirandum magis non deeſſe qui in quæſtione adeò controuerſa tam facilè rem tranſigant, neque vllam difficultatem ſentiant. Itaque qui in hac diſputatione concludunt, rationem formalem per quam ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt in loco eſſe ipſam exiſtētiam loco, ſiue applicationem earum ad locum, & extra chorum vagantur, & in vitium tautologiæ incidunt. Quòd eorum aliqui reſpondeant, non idem eſſe applicationem ſubſtantiarum ad locum, atque exiſtentiam earum in loco, ne idem pro ratione eiuſdem afferant: fatebimur id quidem ſi nomine applicationis intelligant actionem applicandi, quæcumque illa ſit, aut relationem quæ conſurgit ex coniunctione ſubſtantiæ cum loco: verùm applicatio priori modo non poteſt eſſe ratio formalis exiſtendi loco: quippe cùm ea tranſacta adhuc ſubſtantiæ maneant in loco, ſed eſt quaſi via ad acquirendum locum: poſteriori verò modo applicatio ſequitur ipſam exiſtentiam in loco, vt ratio & cauſa à priori eſſe non poſſit, quam tamen hoc loco quærimus.

ILLVD

Tertia aſſertio ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt in loco de ſeipſis quatenus actiuæ ſunt in loco.

Illvd porrò aſſerimus, ſubſtantias ſeparatas eſſe in loco per ſeipſas, quatenus actiuæ ſunt in loco, hoc eſt, in res quæ ſunt in loco, aut ab eis pati poſſunt: quod intellige actione immediata immediatione ſuppoſiti. Probatur autem aſſertio, quia cum nulla appareat ratio, cur ſubſtantiæ immateriales ſint in loco, propter earum eſſe, ſed propter aliquam operationem, neque illæ egeant loco propter operationes immanentes, vt conſtat, nec verò propter tranſeuntes illas quibus aliæ agunt in alias, aut patiũtur ab aliis, cùm ex ſe nõ videantur indigere loco: reliquum eſt, vt loco indigeant propter eas operationes tranſeuntes, quibus agunt aut patiuntur in loco, hoc eſt in res, vel à rebus, quæ ſunt in loco, ídq; immediatè immediatione ſuppoſiti: neceſſe eſt enim, vt ea, quæ hoc pacto agunt & patiũtur, ſimul ſint, hoc eſt in eodem loco, aut ſaltem in proximo & immediato, vt habet communis a Philoſophorum ſententia. Cùm ergo ſubſtantiæ, ſeparatæ propter has tantum operationes indigeant loco, hoc ipſum, quod eſt, eas eſſe actiuas aut paſſiuas hoc operationis genere, aſſignãdum eſt ex parte ipſarum pro ratione formali exiſtendi in loco. Ac Deus Opt. Max. cùm infinitam habeat vim agendi in loco, nullúmque ſpacium deſignari poſſit, quod excedere agendo non valeat, ex ſua operatiua virtute neceſſariò eſt in omni ſpacio, ſiquidem fieri non poteſt, vt prius in eo non ſit, deinde verò ſit, vt ex dictis patet. Cæteræ verò ſubſtantiæ ſeparatæ, quia finitam habent agendi virtutem, nec certum ſpacium agendo poſſunt excedere, ſunt illæ quidem neceſſariò in aliquo loco propter agendi vim: quia ordo naturæ poſtulat, vt cùm ſtatim à principio agere in loco poſſint, iam inde ab earum creatione ſint in loco. Verùm quemadmodum datur maximus locus, in quo earum quæque operari poſſit: ita datur maximus, in quo exiſtat: qui tamen minor eſſe videtur illo, in quo poteſt operari: quandoquidem intelligentia, quæ primum mobile circumagit, non videtur eſſe poſſe in tanto ſpacio, quantum eſt primi mobilis: etiam ſi ex ſpacio, vnde illud mouet, ſe velit per totum quaſi diffundere, ac quodammodo extendere. Eſt autem ſpatium, quod vnaquæque occupat, cùm creatur, illud omninò, in quo creator eam collocat. Deinceps verò illud, quod quæque occupare vult, non excedendo tamen maximum, in quo eſſe poteſt, cùm latiſſimè patentem operationem exercet.

a D. Tho. 1. p. q. 8. art. 1 & 2. contr. Gen. c. 68. Et omnes Philoſophi cum Ari. li. 7. Phyſi. c. 2. text. 10. & ſequentibus. & toto cap. 2 item libr. 8. Phyſi. c. 1. tex. 8. Sectione præcedenti.

Cur Deus ſit vbique.

Dari maximum locum, & exiſtentiæ & operationis ſubſtãtiarum ſeparatarum.

Angelum nõ poſſe ſimul eſſe ĩ tãto ſpatio, in quanto operari poteſt.

Quarta aſſertio ſubſtantiæ ſeparatæ ſemper ac neceſſariò ſunt in loco.

Deniqve illud concludimus, vt motæ dubitationi ſatisfaciamus, ſubſtantias ſeparatas ſemper ac neceſſariò eſſe in loco, quia id poſcit virtus operatiua in omnibus: in iis autem quæ creatæ ſunt, etiam potentia paſſiua. Intellige autem nomine virtutis actiuæ, & potentiæ paſſiuæ, non qualitatem aliquam additam ſubſtantiæ, ſed ipſam ſubſtantiam, quatenus eſt principium actiuum aut paſſiuum operationis in loco, ſeu, quod idem eſt, operationis materialis: quandoquidem etſi omnis qualitas tollatur, adhuc tamen ſubſtantia, quia primo actiua aut paſſiua eſt talis operationis, erit in loco. Neq; obiicias fore iſto modo vt ſubſtantia non eſſet prædicto modo actiua aut paſſiua, non eſſet etiam in loco, ac proinde non neceſſariò

Occurritur obiectioni.

eſſe in loco:ſatis enim patet hypotheſin eſſe impoſſibilem, ſicq; impoſſibile eſſe non eſſe ſubſtantiam in loco. Atque in hunc ſenſum rectè concludit ratio Scoti ſuperiùs adducta.

Cur ſubſtantia rei locatæ non dicatur eſſe ratio formalis exiſtendi in loco.

QVOD ſi quis quærat cur non dicamus cum Scoto ipſam ſubſtātiam rei locatæ eſſe rationem formalem, cur ea ſit in loco, cùm omnis ſubſtantia ex ſe ſit actiua aut paſſiua in loco reſpondendum cauſſam eſſe, quia etſi omnis ſubſtantia hoc modo actiua aut paſſiua eſt, tamē ipſa ratio ſubſtantiæ non id explicat, ſed tantùm quod per ſe, ſeu non in alio exiſtat, nos autem quærimus rationem formalem, qua apertè cognoſcamus cur ſubſtantia ſit in loco. *Sect.3.*

Occurritur quibuſdam obiectionibus.

SECTIO VI.

Primum argumentum.

TRIA tamen ſunt, quæ contra ea, quæ dicta ſunt præcipuè a occurrunt. Vnū eſt, quòd veteres a Theologi nō per principium agendi aut patiendi in loco, ſed per ipſam actionē paſſionémve, ſubſtātias ſeparatas in loco eſſe dixerint. Al- *a D.Thom.1.p.q.52.ar.2. Henr.de Gād. quol.2.qu.9. & quolib.4.q.17. & alij.*

2. terum, quòd ſi per principium, ac proinde per potentiam agendi aut patiendi in loco dicantur eſſe in loco, cùm earum quæque poſſit agere ac pati in quouis loco, erit ſanè earum quæque in omnibus locis, ac proinde in toto vniuerſo: ſicque Angeli erunt vbique: quæ opinio reprehenditur in Durando b quaſi in fide parum tuta. Tertium, quòd *b In primo.d.37.q.1.*

3. hoc pacto non ſit, cur ſubſtantiæ materiales dicantur eſſe in loco, per quantitatem. Nam ſi principium agendi petendíve in loco, ſatis eſt vt ponat ſubſtantias immateriales in loco, cùm materiales quoque ſubſtantiæ huiuſmodi habeant principium: erunt etiam & ipſæ in loco per principium agendi aut patiendi in loco, non per quantitatem.

Solutio primi argumenti. Primus ſenſus ſententiæ veterũ Theologorum.

VERVM hæc non admodum difficilè diſſoluentur. Nam ad id quod primum obiicitur, triplici expoſitione reſponderi poteſt. Quod enim veteres Theologi dicunt ſubſtantias ſeparatas per operationem tranſeuntem, eámque materialem in loco eſſe, ſic poteſt intelligi, vt loquantur de operatione, velut de cauſſa finali, aut quaſi finali: ſubſtantiæ enim ſeparatæ nec ratione operationum immanentium, nec etiam quarumuis tranſeuntium, ſed earum tantùm, quæ in res materiales exercentur, aut à materialibus proueniunt, loco indigent.

Secundus.

AVT certè ſic poteſt accipi, vt loquantur de exiſtentia in loco per contactum: cùm enim duplex tantum ſit contactus, alter molis, qui propriè dicitur: alter virtutis, qui impropriè ac metaphoricè: ſi ſubſtantiæ quidem ſeparatæ ſint in loco per contactum aliquem, & non nuda præſentia ſuæ ſubſtantiæ, oportet, vt ſint in eo per contactum virtutis, non quemlibet tamen, ſed alicuius operationis materialis actiuè aut paſſiuè ad quam ſolam exercendam opus eſt loco: nam per contactum molis in loco eſſe non poſſunt, cùm molem non habeant. Atque hoc pacto intelligi poteſt ratio Diui Thomæ ſuperiùs allata, vt rectè colligat ſubſtantias ſeparatas non eſſe in looo, niſi per operationem tranſeuntem. *Subſtantiæ ſeparatæ per operationem in loco eſſe quomodo dicantur.* *Sect.3.*

Vide quæ dicta ſunt ad c. 6.q.5.ſect. 3.

Tertius. Per quod cognoſcamus ſubſtantias ſeparatas alicubi eſſe.

Avt denique ſic exponi poteſt, vt loquantur de exiſtentia ſubſtãtiarum ſeparatarum in loco, quoad noſtram cognitionem, quo pacto loquitur Ariſtoteles in principio indiuiduationis ſubſtantiarum materialium, cùm ait illas indiuiduari per quantitatem: numquam enim cognoſcimus ſubſtantias ſeparatas alicubi eſſe, niſi per operationem tranſeuntem, eámque materialem, quæ ab eis proueniat: vt mentes cœleſtium orbium motrices per motum ab eis profectum, & dæmones, quibus energumeni vexantur per ea, quæ in illis efficiunt. Vnde etiam pari ratione fatemur damnatorum animas eſſe in centro terræ, quod fide Orthodoxa teneamus, eas ab igne inferno pati.

Solutio ſecundi.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia. Nam etſi moles corporea eſt ſubſtantiis materialibus ratio exiſtendi in quouis loco: non ſequitur tamen, ſubſtãtiam vllam immaterialem eſſe in omnibus ſimul locis: immò verò, etſi daretur Angelus tantæ virtutis, vt poſſet ſimul eſſe in toto vniuerſo: non proinde ſequeretur, illum eſſe in toto vniuerſo, ſi quidem minori etiam ſe applicare poſſet. Ergo, quemadmodum dicimus molem corpoream ſubſtantiæ naturalis, eſſe rationem formalem, cur ea ſit in loco, & tamen, vt ſit in hoc aut illo, requirimus actionem ponentis eam hic aut ibi: ita dicimus, principium immediatè agendi aut patiendi immaterialiter eſſe rationem formalem ſubſtantiæ ſeparatæ, vt ſit in loco: & tamen requirimus actionem, qua ponatur hic aut ibi, nempe vel per creationem, vel per applicationem voluntatis propriæ ad hunc & illum locum.

Quomodo ſubſtantiæ vbique non ſint.

Duplex modus exiſtendi in loco definitiuè.

Ad tertium vt reſpondeamus, animaduertendum, dupliciter aliquid eſſe poſſe definitiuè in loco, vno modo generali ratione, altero ſpeciali. Generali quidem, quicquid ita eſt in hoc loco, vt non ſit in alio, dicitur eſſe in eo definitiuè, quocumque modo in eo exiſtat: ſiue totum in toto, & pars in parte, ſi partes habet: ſiue totum in toto, & totum in qualibet parte, quo pacto omnes res creatæ ſunt in loco, ſolúſque Deus Opti. Max. in loco eſſe non poteſt: ſi modo nomine loci finitum ſpacium, vt par eſt, aut aliquem eius terminum intelligamus. At ſpeciali ratione id ſolùm dicimus eſſe definitiuè in loco, quod ita in eo eſt definitiuè, vt non ſit etiam circumſcriptiuè, hoc eſt, vt non ſit totum in toto, & pars in parte, ſed totum in toto, & totum in qualibet parte: quo iam modo ſolæ creaturæ indiuiſibiles ſunt in loco, vt ſubſtantiæ ſeparatæ, & anima rationalis: niſi virtute diuina fiat, vt diuiſibiles more indiuiſibilium in loco ponantur, veluti corpus Domini vbi ſunt ſpecies ſacræ Euchariſtiæ. Dico autem potiùs indiuiſibiles, quàm immateriales, vt complectat perfectorum animalium brutorum formas, quæ etſi materiales ſunt: tamen à pleriſque dicuntur indiuiſibiles, ac proinde totæ in totis corporibus ac locis, & totæ in qualibet eorum parte.

Corpus Domini eſt in Euchariſtiæ more indiuiſibilium.

Formæ animalium perfectorum indiuiſibiles.

Ita D. Tho. 1. par. q. 76. ar. 8. & 2. contra Gent. cap. 72. Alb. Mag. 2. part. Sũ. de homine. & alij.

Solutio tertij argumenti.

Subſtantiæ corporeæ ſublata quantitate, quo pacto manebũt in loco.

Vide quæ ſcripta ſunt ad c. 3. q. 2. ſect. 3.

Ad argumentum igitur dicendum, etſi principium quouis modo agendi patiendíve in loco, ſatis eſt, vt quælibet ſubſtantiæ ſint in loco definitiuè, ſumpta definitiua exiſtentia in loco generali ratione: non ſatis tamen eſſe, vt ſint in loco circumſcriptiuè: oportere enim vt per molem corpoream ſint totæ in totis locis, & partes earum in illorum

partibus. Quocirca ſi à ſubſtantiis corporeis auferatur diuina virtute moles corporea, etſi ſubſtantiæ ipſæ manebunt in loco definitiuè, non manebunt tamen circumſcriptiuè, manebunt enim vel in locis indiuiſibilibus, vel totæ in totis locis indiuiſibilibus, & totæ in ſingulis eorum partibus, prout eas virtus diuina in loco poſuerit, à qua ſola tunc conſeruabuntur, ne in nihilum vertantur, ſublata ab eis mole corporea. Neque enim audiendi ſunt, qui volunt fore, vt ſublata mole corporea adhuc maneant totæ in totis locis, & partes in partibus: adhuc enim manerent extenſæ, hoc eſt, habentes partem extra partem, quod ſolùm fit per molem corpoream.

Obiectio.

Sed obiiciat aliquis, molem corpoream eſſe proprietatem ſubſtantiarũ materialium: ergo ſi Deus ea ſublata iterum ſubſtantias ipſas propriis naturis relinquat, fore, vt in qualibet earum reſultet propria moles, quod fieri non poteſt, niſi re vera ſint extenſæ ſine illa: alioqui non reſultabit tota moles in tota ſubſtantia, & partes etiam in partibus.

Solutio.

Huic obiectioni primùm reſponderi poteſt, dum ſubſtantia corporea indiuiſibiliter conſeruatur à Deo, aut tota in toto loco, & tota in qualibet eius parte, nõ relinqui illam propriæ naturæ: cuius rei ſignum eſt, quòd eo modo conſeruata non poteſt in eam vllam agens naturale agere: ſed opus eſſe, vt tota ponatur in toto loco, & pars quælibet in aliqua loci parte, quod fieri nequit ſine mole corporea.

Num quantitas diuina virtute ablata iterum ex vi naturæ emanabit.

Deinde, aliam eſſe rationem in mole corporea, aliam in cæteris proprietatibus naturalibus ſubſtantiarum materialium. Nam cæteræ, cùm ſint qualitates extenſæ ad extenſionem molis corporeæ, ſi tollantur aut remittantur hac vna conſeruata, poſſunt naturaliter reſultare in ſubſtantia ſuę naturę relicta: quia poſſunt in ea extenſiuè pullulare, ſeu totę in tota, & partes in partibus. At moles corporea, cùm ſit forma ipſa, per quam ſubſtantia formaliter eſt extenſa, non poteſt reſultare naturaliter in ſubſtantia conſeruata in puncto, aut tota in qualibet loci particula: iam enim plures partes molis corporeę ęquales inter ſe eſſent in eodem loco adęquato, idque naturaliter, quod fieri non poteſt.

Altera obiectio.

Est & alia obiectio, qua etiam fortè quis contendat, ſubſtantiam materialem extenſam eſſe, & habere partem extra partem ſine mole corporea. Nam in eo inſtanti, in quo ſubſtantia generatur prius tamen natura, quàm introducatur forma, datur materia extẽſa, ſiue habens partem extra partem ſine quantitate vlla. Nam quòd in eo priori (vt loquuntur Scolaſtici) nulla ſit quantitas in materia, ex eo patet, quia omnia accidentia tolluntur cum forma ſubſtantiali pręcedente, a vt probatiores a Philoſophi docent. Quòd verò nihilominus materia in eo priori ſit extenſa, ex eo probatur, quia nec eſt in loco indiuiſibili, nec tota in toto loco diuiſibili, & tota in qualibet eius parte, vt eſt luce clarius.

a D.Thom. prima ſecundæ q.52. arti. 2. & ſecunda ſecundæ q.24. artic.5. Greg. in 2.d. 12.q. 22. cõcluſione prima, & alij.

Sed neque obiectio hęc quicquam efficit. Nam illa, vt ſic dicam, prioritas non facit materiam re vera eſſe ſine quantitate, ſed tantùm, poſſe conſiderari non conſiderata quantitate: quemadmodum quòd animal ſit prius natura differentiis hominis & beſtię, non efficit, vt

animalis

animalis natura re vera ſit ſine iis differentiis,ſed vt verè conſiderari poſſit non conſideratis eiuſmodi differentiis.

Reſponſio ad argumenta initio propoſita.

SECTIO VII.

Ad argumēta partis affirmatiuæ quid dicendum.

RELIQVVM eſt igitur vt argumētis initio propoſitis ſatisfaciamus,quatenus iis quæ dicta ſunt aduerſantur.

AC iis quidem quibus affirmatiua quæſtionis pars cōfirmabatur,nihil eſt quod reſpondeamus,niſi quòd primū non rectè ſumit ea omnia eſſe in loco , quæ quæri ac inueniri ſolent. Nam ſi quæri propriè ſumitur,hoc eſt, pro inueſtigari ſecundum locum propriè dictum,petitur quod erat probandum : ſin metaphoricè pro eo quod eſt mente inueſtigari, non conficitur id quod propoſitum erat.Multa enim quæruntur poſteriori modo & inueniuntur quæ non ſunt in rerum natura,ſed ſolùm obiectiuè in intellectu,ac proinde nec in loco vllo propriè dicto,vt argumenta plurima, quæ ad diſſerendum in locis dialecticis quæruntur & inueniuntur. Eſt etiam quod in tertio argumento animaduerti debeat : etſi omnia quæ in rerum natura ſunt,in loco etiam ſint,id tamen cum duabus diſtinctionibus concedendum eſſe:vna vt ſint in loco per ſe, vel per accidens: altera vt ſint in loco diuiſibili,aut indiuiſibili. Adde impropriè accipi ſitum ac locum cum dicimus puncta habere ſitum ac locum in linea,lineam in ſuperficie,& ſuperficiem in corpore.

Solutio argumentorū partis negatiuæ.

AD primum verò & ſecundum parte negatiua dicendum, nihil ea concludere,niſi de loco circumſcriptiuo.

a *Sect. 2.*

AD tertium iam ſuperiùs a negauimus, quicquid in loco eſt, aut circumſcriptiuè,aut definitiuè in illo eſſe : vbi etiam adiecimus, quo pacto ea diuiſio vt vera ſit intelligi poſſit.

b *Quæſt.7. ſect.1.* c *Quæſt.1. ſect.2.* d *Quæſt.7. ſect.5.*

Deum in nullo prædicamē to poni, quomodo accipiendum.

AD quartum dici poteſt id quod ad cap.7.b & luculentiùs c ad 8. definitum eſt,Deum non poni in prædicamento vllo, in eo ſenſu accipiendum eſſe, vt quatenus Deus non ponatur eſſentialiter ſub genere vllo,aut ſpecie.Nam nec quatenus homo pro nobis factus eſt, negari poteſt illum eſſe primam ſubſtantiam prædicamentalem,vt ad calcem 8. d capitis oſtendimus : nec quatenus Deus excludendus eſt ab omnibus prædicamentis extrinſecus denominantibus. Dici enim poteſt agere tranſeunte actione ad prædicamentum actionis pertinente, vt mouere aliquid , aut perficere , & induere etiam perſonam Regis aut paſtoris , quod pertinet ad prædicamentum Habitus , ſi dignetur ipſe per ſe ornatū regium , aut paſtoris habitum ſuſtinere. Sic ergo nullum eſt incommodum, ſi dicatur eſſe in templo, aut loco alio à quo etſi non circumſcribitur, nec definitur,denominatur tamen accidentaria quadam & extrinſeca denominatione. Admiſſo tamen Deum, vt Deus eſt , in nullo prædicamento poni(hoc enim ſimpliciter & abſolutè dicere oportet) negandum eſt nihil aliud eſſe rem poni in hoc aut illo prędicamento,quàm prędicamentum hoc aut illud, hoc eſt , aliquid huius aut illius prædicamenti) dici de illo.

Deus in templo aut alio loco quomodo ſit.

NVM

NVM PRÆDICAMENTVM QVANDO rebus omnibus conueniat, quemadmodum & prædicamentum Vbi.

QVÆSTIO X.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

EADEM penè difficultas eſt in Prædicamento Quando, atque in Prædicamento Vbi, rebúſne omnibus conueniat. Sunt enim pro vtraque parte argumenta non contemnenda.

Pars affirmatiua probatur 1. NAM quod omnia in eo locum habeant, ex eo colligi videtur, quia par ratio videtur eſſe in tempore, atque in loco, vt quemadmodum omnia dicuntur eſſe in loco aliquo, ita dicantur eſſe in tempore aliquo. Nam vt locus, quatenus pertinet ad prædicamentum Vbi, eſt quippiam externum ac denominans: ita & tempus, quatenus ſpectat ac Prædicamentum Quando: ea enim ratione qua ſunt interna quædam, ſiue inhęrentia ambo pertinent ad Prædicamentum quantitatis. Si ergo externum eſſe quippiam, in quod omnia incidunt in cauſa eſt, vt locus tribuatur rebus omnibus quæcumque ſunt: cùm tempus etiam ſit tale quiddam externum, tribuetur itidem tempus
2. rebus omnibus, ac proinde prædicamentum Quando. Præterea quæcumque aliquando ſunt, iis omnibus iure accommodatur prædicamentum Quando: de iis enim omnibus quæ aliquando ſunt, meritò quæri poteſt, quādo ſint, fuerı́ntve, aut futura ſint: at omnia quæ ſunt aliquando ſunt: non dubium igitur quin iis omnibus congruat prædicamentum Quando.

Partis negatiuæ argumenta. QVOD autem contra ſentiendum ſit, ea ratione primùm quis ſibi fortaſſe perſuadeat, quia non ſuccipiunt attributionem prædicamenti Quando, niſi quæ ſubduntur tempori: non omnia autem tempori ſub
1. iecta eſſe ex eo conſtat: quia tempori non ſubiacent, niſi quæ motui ſunt obnoxia, hoc eſt, quæ per motum diſponuntur ad Interitum. Hac enim ratione Ariſtoteles, immò & Philoſophi omnes ac Theologi aſſerunt, non modò ſubſtantias ſeparatas, ſed nec corpora cœleſtia ſubiecta eſſe tempori, quia quantacumque temporis longinquitate non
2. veteraſcunt. Deinde hoc argumento. Ea ſola ſibi vendicant hoc prædicamentum, quorum menſura eſt tempus: at non omnia menſurantur tempore, ſed quædam æuo, aut æternitate, aliáve exiſtendi menſura: non igitur rebus omnibus accommodatur prædicamentum Quando. Poſtremò hac ratione. Vt locus, quatenus externè menſurat rei
3. præſentiam conficit prædicamentum Vbi, ita tempus quatenus externè menſurat rei exiſtentiam, conſtituit prædicamentum Quando, at tempus non menſurat externè exiſtentiam motus primi mobilis, quia eſt idem re cum illo: ergo non omni motui, ac proinde non omnibus rebus accommodatur prædicamentū Quando. Qua eadem ratione

Vide Ariſt. 1. lib. de Cælo, ca. 3. tex. 20. & ſequentib. & ca. 9. tex. 100. & lib. 4. Phyſ. c. 12. text. 117. & alijs in locis. & ibid. Philoponū, Simp. Commentatorem & reliquos Philoſophi interpretes.

oſtendi

oſtendi poteſt, nec primo æuiterno accommodari hoc prædicamentum, ſi quis dicat, in eo collocari æuum, vt eſt externa menſura æuiternorum: eſt enim æuum, quo menſurantur omnia æuiterna, non externum, ſed inhærens primo æuiterno.

Reſponſio ad quæſtionem. SECTIO II.

Contra ſentit Albertus Mag. in Prædicamentis, tract. 4. ca. 1.

IN hac quæſtione ſit prima concluſio. Veriſimile eſſe quemadmodum prædicamentum Vbi conficitur ex loco dumtaxat, ita prædicamentum Quando confici ex ſolo tempore. Hæc concluſio probatur. Primùm, quia Ariſtoteles 1. Ethicorum cap. 6. & alibi nonnumquam, quemadmodum vocat prædicamentum Vbi nomine prædicamenti loci, ita appellat prædicamentum Quando nomine prædicamenti temporis.

Prima concluſio. Quando prædicamentum ex ſolo tempore conficitur. Suadetur ex Ariſtotele. 1

Ca. de Actione & paſſione.

Deinde, quia in libro Prædicamentorum ait, hæc duo prædicamenta, ſimûlque prædicamentum Habendi perſpicua eſſe: non eſſet autem perſpicuum hoc prædicamentum, de quo agimus, ſi in eo ponerentur durationes rerum, quæ non ſubduntur tempori, ſed æuo, aut aliis minus notis ac perſpicuis durationum menſuris. 2

Cap. de iis quæ ſine cõplexione dicuntur.

Tertiò, quia hoc prædicamentum conſtituitur ex ſolis differentiis temporum, præſentis, inquam, præteriti & futuri, vt patet ex iis exemplis, quibus idem in libro Prædicamentorum vtitur, vt heri, inquit, ſuperiori anno. Vnde & Scotus ait, prædicamentum hoc non confici ex genere ſummo & ſpeciebus, ſed ex ſpecie tantum quadam infima. *Ex tempore*, inquit, *quod diuiditur in præſens, præteritum, & futurum.* 3

Poſtremò, quia ſex vltima prædicamenta non conficiuntur, niſi ex iis, quæ alia ratione ponuntur in aliis prædicamentis, vt patet in loco, qui quatenus ſuperficies, pertinet ad prædicamentũ quantitatis, & in actione & paſſione, quæ ratione formarum, quæ inducuntur, aut ſuſcipiuntur, ad ſuperiora prædicamenta ſpectant: & in indumentis, quæ alias ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, aut partim in ſubſtantia, partim in qualitate. At æuum & aliæ indiuiſibiles durationes non habent locum in alio vllo prædicamento: neque enim ſunt ſubſtantiæ aut quantitates, extenſionéſve, aut qualitates, aut denique relationes: quod de tempore dicere non poſſumus, cùm ſit extenſio quædam diſtincta ab extenſione motus, vt ſuperiùs probatum eſt. 4

Ad c. 13. q. 10. ſec. 2. & q. 11. ſect. 2.

Vnde non parum probabiliter ſentit Scotus in 2. Sent. diſt. 2. quæſt. 2. & quolib. 6. nec æternitatis, nec æui nomine, aut inſtantis permanentis ſignificari entitatem vllam, ſed exiſtentiam quamdam in ſe indiuiſibilem & inextenſam: quæ ſi eſt creatarum rerum, ponitur reductiuè in prædicamẽto, in quo ponitur res æuiterna, aut quouis alio modo indiuiſibiliter permanens.

Secunda aſſertio his ſolis accommodatur hoc prædicamentum quæ cum tempore tranſeunt.

Secunda concluſio ſuppoſita ſuperiore ſit. Iis ſolis propriè accommodari hoc prædicamentum, quæ tranſeunt cum tempore. Hæc facilè probatur: quia ea ſola propriè dicuntur eſſe in tempore, quæ aliquid patiuntur à tempore, vt tradit Ariſtoteles quarto

Phyſ.libro.Itaque hoc pacto ſolis corruptibilibus conueniet prædicamentum Quando:id quod D.Thomas de omnibus ſex vltimis prædicamentis dicendum exiſtimauit. *Cap.12.Text.117.Lect.15.*

Tertia aſſertio,per coëxiſtentiam cum tempore omnia ad quando pertinent.

Tertia concluſio.Per coëxiſtentiam cum tempore ſaltem imaginario,nulla res eſt, cui non poſſit accommodari prædicamentum quando. Hæc ex eo patet: quia quædam re vera menſurantur tempore, vt corruptibiles:quædam verò etſi non menſurantur tempore, ſed indiuiſibili aliqua durationis menſura:tamen coëxiſtunt vel omni tempori,vt Deus: vel alicui, vt Angeli, eorúmque actiones immanentes, ſi non ſubitò trãſeant:vel alicui inſtanti temporis, ſi cùm primum ſunt, tum primùm eſſe deſinant. Dicimus enim, Deum ſemper eſſe, ſempérque fuiſſe, ac fore: res autem creatas nunc eſſe, & aliquando non fuiſſe,earúmque plurimas aliquando non fore. Item earum quaſdam & fuiſſe ab initio mundi,& fore in perpetuum:ac demum ea, quæ ſubitò tranſeunt, in aliquo temporis momento eſſe, vel tamquam in menſura ſuæ durationis(ſi quo modo ſubitò tranſeuntia durationem habere dicantur) vt momentanea generatio: vel tamquam in menſura durationis alienæ, vt momentaneæ intellectiones Angelorum, ſi quas illi habent,quæ noſtris temporis inſtantia non excedant.

Quarta. omnes durationis entitates ad hoc prædicamẽtum pertinent.

Quarta aſſertio ſit.Si omnis meſura durationis eſt entitas aliqua, omnes excepta æternitate ad hoc prædicamentum pertinere:non tamen quatenus ſunt tantæ aut tantæ extenſionis: tum quia non omnes ſunt extenſæ:tum etiam,quia quæ ſunt extenſæ,quatenus extenſæ ſunt,ad prædicamentum quantitatis pertinent: ſed quatenus ſunt in aliqua temporis differentia,aut vni earum pluribúſve coëxiſtũt. Hæc concluſio quoad vltimam partem, quæ ſola probationem deſiderat, ex eo patet, quia durationes rerum ſub hac ratione ad nullum aliud prædicamentum ſpectant.

Dubitatio.

Sed quærat aliquis,quî fieri poſſit,vt durationes indiuiſibiles conueniant in genere aliquo cum duratione temporis, quæ diuiſibilis eſt. Ad quam dubitationem primùm quidem dicendum, nihil id mirum videri debere, cùm ſubſtantia etiam, quæ genus ſummum eſt, diuiſibilibus & indiuiſibilibus ſubſtantiis communis ſit, & qualitas item eiuſdem differentiæ qualitatibus: ac denique actio & paſſio diuiſibilibus & indiuiſibilibus actionibus ac paſſionibus, ſi in his prædicamentis aliæ actiones & paſſiones præter motus & mutationes temporarias (quod rationi magis conſentaneum crediderim) collocentur. Deinde maioris explicationis gratia dicendum, creatarum rerum durationes non ſpectari in hoc prædicamento, quatenus ſunt extenſæ aut inextenſæ,ſed quatenus ſunt in vna aut pluribus differentiis temporis imaginarij,ſaltem per coëxiſtentiam: quemadmodum loci non coſiderantur in prædicamento Vbi, quatenus ſunt diuiſibiles aut indiuiſibiles, ſed quatenus ſunt in hac vel illa parte, aut termino loci imaginarij, quod eſt eſſe in aliqua loci differentia requiſita,ac ſufficienti ad motum localem.Nam hoc ſolùm eſt,quod præcipuè inquirimus,cùm petimus, vbi res ſit,aut quando ſit, qua in

Soluitur.

Rerũ creatarum durationes qua ratione ſpectatæ ad hoc prædicamentum pertineant.

dif

differentia ſpacij aut temporis imaginarij. Fixa enim & ſtabilis differentia loci & temporis, quæ huiuſmodi quæſtionibus quæritur, ex ſpacio extenſiuo & ſucceſsiuo loci & temporis imaginarij deſumitur, vt ad ca. decimumtertium oſtendimus. Vnde ſi machina mundi recta moueretur, ſanè ignis elementum, etſi eadem ſuperficie contentus eſſet, & in eadem diſtantia ad polos ac centrum mundi perſeueraret: tamen alium locum verè, propriè, ac formaliter moueretur. Eodémq; modo, ſi mũdus anno vno ſeriùs creatus eſſet, & ſi Adamus non cẽteſimo trigeſimo anno ab orbe condito obiiſſet: tamẽ nõ eodẽ tempore mortuus eſſet, quo re vera diẽ clauſit, ſed ſeriùs vnius anni ſpacio.

Quæſ. 7. ſec. 1. & q. 10. ſect. 2. & q. 11. ſect. 2.

Solutio eorum, quæ initio quæſtionis propoſita ſunt.

SECTIO III.

Sect. 1. AD argumenta igitur pro priori parte quæſtionis propoſita, admittimus iuxta ſenſum tertiæ concluſionis, rebus omnibus, atque adeò ſemper ac neceſſarió accommodari prædicamentum Quãdo. verùm haud omnibus propriè, vt prædicamentum Vbi. Nam vt aliquid dicatur eſſe propriè in loco (quicquid alij velint) non eſt neceſſe, vt ſubdatur loco, aut illi commenſuretur, niſi in eo circumſcriptiuè contineatur: at vt propriè ſit in tempore, ac proinde temporarium, neceſſe eſt, vt ei ſubiiciatur, aut illis commenſuretur ac coëxtẽdatur. Non accommodabitur tamen ſemper ac neceſſariò prædicamentum hoc rebus omnibus, ſi tempus pro ſolo reali tempore ſumatur: cùm nec Deus, nec creaturæ etiam omnes neceſſariò ſint in tali tempore, etiam per coexiſtentiam.

Partis affirmatiuæ argumenta diluuntur.

Ad duo verò priora pro altera quæſtionis parte dicendum, rectè ea concludere iuxta ſenſum primæ & ſecundæ concluſionis. Quòd ſi omnium durationum menſuræ ſunt veræ entitates, ac proinde omnes, excepta æternitate, ponuntur in hoc prædicamento iuxta normã quartæ concluſionis: omnibus rebus, præterquam Deo, propriè accõmodatur prædicamentum Quando, ídque ſemper ac neceſſariò, dum illæ exiſtunt, quemadmodum prædicamentum Vbi.

Partis negatiuæ rationes ſoluuntur.

Ad tertium verò dicendum eſt, externè menſurare non eſt conditionem neceſſariam eorum, quæ hoc prædicamentum conficiunt: ſed propterea adhiberi in his ſex vltimis prædicamentis externam denominationem, vt ea diſtinguat à ſuperioribus quatuor, quòd illa contineant ſolas formas internas ſiue inhærentes, his verò non repugnet continere formas internas ſiue inhærentes, his verò non repugnet continere formas extrinſecus denominantes: tametſi earum aliquæ poſsint eſſe inhęrentes, vt ſunt ferè omnes paſsiones, & multę actiones, ſi immanentes admittamus: & tempus etiam reale reſpectu motus primi mobilis, ac ęuum reſpectu primi ęuiterni. Memineris tamen, ęuum, & alias indiuiſibiles durationum menſuras, nec poni in hoc prędicamento, vt menſurę ſunt, quemadmodum nec tempus, ſed vt coëxiſtunt vni, aut pluribus temporum differentiis:

ferentiis: nec propriè dici menſuras, quia *menſura*, vt inquit Ariſtoteles, *eſt id, per quod cognoſcimus rei quantitatem.*

Ita patet quoad ſatis eſt, quibus rebus conueniat prædicamentum Quando, & quo pacto id accidat, Hæc enim diligentiùs perſequi non minus inutile eſt, quàm ſuperuacaneum: præſertim cùm in his ſex vltimis generibus nec vera ratio generum aut ſpecierum, nec accurata prædicamenti ratio magnopere exquirenda ſit.

CAPITIS DECIMISEXTI explanatio.

PERFECTVM *a dicitur*] Explicatis præcipuis generibus entium, eorúmque occaſione nonnullis entium affectionibus (illa enim genera entium, quæ ad vltima ſex prædicamenta pertinent, partim propria ſunt rerum naturalium, vt Vbi & Quando: partim tractata ſunt in libro de Generatione, vt actio tranſiens, & paſſio illi reſpondens: partim tractabuntur libro nono huius operis, quod dixerim propter actiones immanentes: partim ita ſunt parui momenti, vt ſatis ſit de illis obiter in progreſſu huius libri agere, cuiuſmodi ſunt Situs & Habere) reliquum eſt, vt Ariſtoteles ad finem vſque alias cõplures entium affectiones perſequatur, quarum primo loco occurrit perfectum eſſe. Docet igitur, tribus modis aliquid poſſe dici perfectum, quantitate, virtute, & finis conſecutione. Quantitate, ſi nulla ei particula debitæ quantitatis deſit: quo pacto corpus humanum dicitur perfectum, cùm nulla ei pars magnitudinis ſiue ad humanam ſtaturam, ſiue ad figuram proportionémque membrorum deeſt: & annus aut menſis perfectus & exactus, ſi nulla eius particula non ſit tranſacta. Virtute autem (quæ hic non pro morali tantùm, ſed pro intellectiua etiam, ac vi naturali ſumitur) ſi in genere aliquo aut ſpecie (quam etiam nomine generis complectitur) à nulla re ſuperetur: qua ratione is medicus, aut tibicen dicitur perfectus, qui in ea arte à nemine ſuperatur Denique finis conſecutione, ſi finem obtineat: qua ratione is orator dicetur perfectus, qui id, quod vult oratione perſuaſerit: finis enim ſemper eſt optimum quid eorum omnium, quæ ratione comparantur.

ΚΕΦ. ΙϚ΄.

Τέλειον a λέγεται, ἓν μὲν οὗ μὴ ἔστιν ἔξω τι λα- Tex. 21.
βεῖν μηδὲ ἓν μόριον. οἷον χρόνος τέλειος
ἑκάστου, οὗτος οὗ μὴ ἔστιν ἔξω τι λαβεῖν χρόνον
τινὰ, ὃς τούτου μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου. καὶ τὸ κατ'
ἀρετὴν καὶ τὸ τοῦ εὖ, μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρός τι
γένος, οἷον τέλειος ἰατρὸς, καὶ τέλειος αὐλητὴς
ὅταν κατὰ τὸ εἶδος τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλ-
λείπωσιν. οὕτω b δὲ μεταφέροντες καὶ ἐπὶ τῶν
κακῶν λέγομεν αὐτοὺς συκοφάντην τέλειον, καὶ κλέ-
πτην τέλειον, ἐπειδὴ, καὶ ἀγαθοὺς λέγομεν αὐτοὺς,
οἷον κλέπτην ἀγαθὸν, καὶ συκοφάντην ἀγαθόν. καὶ
c ἡ ἀρετὴ τελείωσίς τις. ἕκαστον γὰρ τότε τέλειον
καὶ ἡ οὐσία πᾶσα τότε τέλεια, ὅταν κατὰ τὸ εἶδος
τῆς οἰκείας ἀρετῆς μηδὲν ἐλλείπῃ μόριον τοῦ κατὰ
φύσιν μεγέθους. ἔτι οἷς ὑπάρχει τὸ τέλος d
σπουδαῖον, ταῦτα λέγεται τέλεια. κατὰ e γὰρ
τὸ ἔχειν τέλος τέλεια, ὥστ' f ἐπειδὴ τὸ τέλος
τῶν ἐσχάτων τι ἐστὶ καὶ ἐπὶ φαῦλα μεταφέ-
ροντες, λέγομεν, τελείως ἀπολωλέναι, καὶ τε-
λείως ἐφθάρθαι, ὅταν μηδὲν ἐλλείπῃ * τῆς φθορᾶς *ἰσ. τῆς
καὶ

Hoc loco illud μὴ ἔχον ὑπερβολὴν πρός τι γένος non actiuè ſumitur, vt ſit ſenſus

ſenſus (non habens exceſſum, ſiue non excedens) ſed paſſiuè, vt interpretati ſumus. Verba autem, πρὸς γένος, non reddidimus [ad genus] ſed [in genere] quod comparatio cum iis, quæ ſunt in eodem genere, meliùs & vſitatiùs hoc pacto exprimatur. Quocirca ipſe etiam Ariſtoteles ad finem capitis repetens eandem ſententiam, non ſcribit, πρὸς ἕκαστον γένος, ſed ἐν ἑκάστῳ γένει id eſt, in vno quoque genere.

b *Hoc autem modo*] Docet ſecundum genus perfecti ad mala etiam per tranſlationem accommodari: id quod argumento ſumpto à minore confirmat. *Nam & bonum furem*, inquit, & *bonum calumniatorem dicimus, quod minus dicendum videretur.*

CAPVT XVI.

Text. 21.

PERFECTVM a dicitur aliud quidem extra quod nullã particulam licet ſumere: quo pacto tempus cuiuſque rei illud perfectum dicitur, extra quod nullum tempus accipi poteſt, quod eius temporis pars ſit. Aliud ex virtute, & bene ſe habendi ratione, quod nimirum in genere aliquo non ſeparatur: quo pacto tum perfectus eſt medicus, & tibicen perfectus, cùm nil eis deeſt, quod ad ſpeciem propriæ virtutis pertineat. Hoc b *autem modo in malis quoque hominibus per tranſlationem dicimus calumniatorem perfectum, & furem perfectum: quandoquidem & bonos eoſdem appellamus, vt bonum furem, & bonum calumniatorem. Aque virtus ipſa perfectio quædam eſt. Tunc enim vnumquodque perfectum eſt, & omnis ſubſtantia perfecta, cùm nulla ei deeſt particula naturalis magnitudinis, quæ ad ſpeciem propriæ virtutis pertineat. Ea etiam dicuntur perfecta, quibus ineſt ſtudioſus* d *finis τέλεια* e *enim, hoc eſt perfecta, παρὰ τὸ ἔχειν τέλος, id eſt, à fine habendo appellata ſunt. Quocirca* f *quia finis extremum eſt quiddam, in malis etiam per tranſlationem dicimus tum demum aliquid perfectè periiſſe, perfectè interiiſſe, cùm nil deeſt mali & interitus, ſed*

c *Atque virtus ipſa.*] Argumentum à Coniugatis probat, quod ſuprà dixerat. Nam ſi virtus perfectio eſt, rectè à virtute res dicentur perfectæ.

Naturalis magnitudinis.] Hoc eſt, debitæ quantitatis, non extenſiuæ tantùm, vt dicitur, (de hac enim iam dixerat in primo genere) ſed intenſiuæ.

d *Studioſus finis.*] Id eſt, finis ſtudio & labore dignus. Nam etſi mali homines ſibi proponunt fines indignos ſtudio: non eſt tamen is ſimpliciter & abſolutè finis humanæ actionis, ſed praui hominis.

Quo loco animaduerti poteſt diſtinctio illa non rarò vſurpata apud Scolaſticos in finem operationis, & finem operantis, qui ſæpè ſunt diuerſi: quæ diſtinctio ſpecialiùs item fieri ſolet in finem artis, & finem artificis: hoc eſt, hominis habentis artem. Dico autem, hominis, non artificis, formaliter quia artificis vt artifex eſt, idem eſt finis qui ipſius artis.

Diſtinctio in finem operantis, & finem operationis vnde ſumpta.

e *τέλεια enim.*] Argumentum ab etymologia vocabuli.

f *Quocirca quia finis.*] Colligit meritò tertium genus perfecti in malis quoque per tranſlationem vſurpari. Quo loco aduerte, mortem, cum cauſſa finali hoc conuenire, quòd vtrumque eſt extremum: hoc autem differre, quòd finis dignus eſt cuius gratia aliquid fiat, mors, quia mors eſt, non item, cùm ſit quædam priuatio. Cùm igitur ratio finis in eo conſiſtat, vt eius gratia aliquid ſit, aut fiat: perſpicuum eſt mortem non pro

a Euripides ex Philopone in eũ locum.

Mors impropriè finis dicitur.

propriè,ſed per tranſlationem dici finem,idque propter ſolam priorem conditionem,quam cum fine habet communem.Nam quod à Poëta de quodam vita functo dixit mortem illum conſecutum propter quam genitus eſſet, riſu dignum putat Ariſtoteles ſecundo Phyſicorum capit. ſecundo quamquam id dici poterat de iis,qui ex hac vita ſanctè decedunt ratione illius futuræ, ad quam præſens dirigitur.

g *Quæ igitur per ſe.*)Docet,ea omnia,quæ per ſe dicuntur perfecta,tribus prædictis generibus contineri : ita tamen, vt alia ex eis ſint perfecta ſimpliciter, alia in certo genere. Atque ex primo quidem,Mundus dicitur ſimpliciter perfectus , quia extra Mundum nulla reperitur quantitas:equus verò in genere ſuo ſi nulla ei deſit quantitas naturæ equi congruens. Ex ſecundo autem ſolus Deus dicetur ſimpliciter perfectus, quia ſolus ipſe virtute non ſeparatur: Chriſtus autem ſeruator noſter quatenus homo, dicetur perfectus in genere hominum, quia à nemine virtute exceditur.Ex tertio verò,inter homines ſoli Beati ſunt perfecti ſimpliciter : in hoc autem, aut illo genere particularium finium, qui eiuſmodi fines conſecuti ſunt.

Deus ſolus ſimpliciter perfectus. Chriſtus autẽ quatenus homo eſt perfectus in genere hominum.

καὶ τοῦ κακοῦ: ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου ᾖ. διὸ καὶ ἡ τελευτὴ. κατὰ μεταφορὰς λέγεται τέλος ὅτι ἄμφω ἔσχατα. τέλος δὲ καὶ τὸ οὗ ἕνεκα,ἔσχατον. τὰ g μὲν οὖν καθ᾽ αὑτὰ λεγόμενα τέλεια,τοσαυταχῶς λέγεται, τὰ μὲν τῷ κατὰ τὸ εὖ μηδὲν ἐλλείπειν μηδ᾽ ἔχειν ὑπερβολὴν ἐν ἑκάστῳ γένει,μηδ᾽ εἶναί τι ἔξω. τὰ h δὲ ἄλλα ἤδη καθ᾽ αὑτὰ , τῷ ἢ ποιεῖν τι τοιοῦτον ἢ ἔχειν,ἢ ἁρμόττειν τοιούτῳ , ἢ ἄλλος γέ πως λέγεσθαι πρὸς τὰ πρώτως λεγόμενα τέλεια.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Πέρας a λέγεται τὸ ἔσχατον ἑκάστου: καὶ οὗ b ἔξω μηδέν ἐστι λαβεῖν * πρῶτον, καὶ οὗ ἔσω πάντα πρῶτον: καὶ c ὅ ἂν ᾖ εἶδος μεγέθους, ἢ ἔχοντος μέγεθος, καὶ d τὸ τέλος ἑκάστου. τοιοῦτον δ᾽ ἐφ᾽ ὃ ἡ κίνησις καὶ ἡ πρᾶξις, καὶ οὐκ ἀφ᾽ οὗ. ὁτὲ δὲ ἄμφω, καὶ ἀφ᾽ οὗ, καὶ ἐφ᾽ ὅ. καὶ τὸ οὗ Tex. 22.

* πρώτου,

h *Cætera verò iam.*] Ne quid videatur prætermittere , tradit extremo loco cætera omnia , quæ dicuntur perfecta eſſe ac dici : vt ſtatuarius perfectus , quia perfectam continet artem:perfecta imago,quia perfecto exemplari congruit,&c.Quo loco innuit Ariſtoteles ſuperiora illa eſſe perfecta per ſe primò, hæc verò per illa : tametſi multa ſunt,quæ alia & alia ratione vtroque modo perfecta dici poſſint.

CAPITIS DECIMISEXTI
Explanatio.

TERMINVS a *dicitur.*]Explicat quot modis dicatur terminus,cuius ſignificatio coniuncta eſt cum ſignificatione perfecti,tradítque ſex termini ſignificata.Vnum generale ac analogicum,& quinque ſpecialia. Generale deſcribitur vniuſcuiuſque vltimum. Specialia verò ſunt terminus quantitatis continuæ , forma magnitudinis , aut habentis magnitudinem , terminus motus & actionis, cauſſa finalis,& eſſentia,ſiue quidditas rei,quatenus quidditatiua definitione explicatur.

b *Extra quod.*]Quidam pro,*primùm*,& Græcè & Latinè legunt,*primi* , quæ lectio ſi vera eſt,verbum *primi*,ſignificat id,quod terminatum eſt, vt ſit ſenſus , terminum ſecundo modo (quæ eſt prima ſpecialis ſignificatio) eſſe id extra , ſiue vltra quod nihil eſt rei terminatæ,& intra, ſiue circa quod omnia illius continentur:intellige autem nomine omnium partes rei terminatæ:terminus enim ipſe nõ contine *Auenrois Alenſis, & alij in eum locũ.*

continetur intra ſe: cùm tamen ſit aliquid rei terminatæ, & in ipſa inhæreat, niſi extrinſecus terminet. Verùm, quia ex hac deſcriptione ſequitur, quiddam falſum, nempe orbem Solis eſſe terminum mundi elementaris, quòd nullum elementum extra illum ſit, & omnia intra illum contineantur, aut ſubaudiendum eſt verbum *immediatè*, vt nõnumquam fit, quo pacto non Solis, ſed Lunæ orbis, ſeu potiùs concaua huius ſuperficies, & conuexa ignis erunt termini elementaris mundi: aut potiùs amplectenda eſt noſtra lectio, quam ſequitur Alexander, & optimi quique interpretes, vt ſenſus ſit, terminum id eſſe, vltra quod nulla pars rei terminatæ primùm accipi poteſt, & citra quod omnes primùm continentur: hoc pacto nulla ſubaudita particula excludes orbem Solis à ratione termini elementaris mundi, & cætera omnia, quę non ſunt termini quantitatis continuæ. Nam etſi extra orbem Solis nullum eſt elementum, & omnia elementa intra illum cõtinentur: non tamen hæc excluſio & incluſio primùm cernitur in orbe Solis, cùm prius inueniatur in cœlis inferioribus, primùm autem in ſuperficie conuexa ignis. Præterea etſi caput, manus, & pedes vtcumque dicantur termini humani corporis non ſunt tamen verè termini, quia nec primùm extra partes illas nihil inuenitur humani corporis, cùm eam excluſionem primum faciant ſuperficies earum partium, neque intra illas contineantur partes omnes, tantùm abeſt, vt primum intra illas contineantur.

Hoc loco. Dixi, *quantitatis continuæ*, quia hæc termini explicatio nec primis, nec vltimis vnitatibus numerorum conuenit. Neque enim intra extremas vnitates numerorum continentur omnes eorum partes, cùm & ipſæ extremæ in eorum quoque partibus numerentur. Itaque ſoli puncto, lineæ, ſuperficiei, inſtanti, & mutato eſſe definitio conuenire poteſt. Atque hæc eſt Alexandri ſententia, niſi quod ait, hanc rationem termini non accommodari, niſi terminis magnitudinum, quod nobis non probatur.

ſed iam in extremo eſt. Hac de cauſſa mors per translationem finis dicitur, quòd vtrumque ſit extremum: at finis illud quoque extremum eſt, cuius gratia aliquid fit. Quæ g *igitur per ſe dicuntur perfecta, his modis dicuntur: alia quidem, quia nec eis quicquam deeſt, quod ad bene habendi rationem ſpectet, neque in vnoquoque genere ſuperantur, neque aliquid eſt extra. Cætera* h *verò per hæc iã ipſa dicuntur perfecta, quod tale aliquid aut faciant, aut habeant, aut alicui talium accommodentur, aut aliquo modo ex iis, quæ primò dicuntur, perfecta appellentur.*

CAP. XVII.

Text. 22. TERMINVS a *dicitur vniuſcuiuſque vltimum, & extra* b *quod nihil primum accipi poteſt, & intra quod omnia continentur primùm. Et* c *quicquid eſt forma magnitudinis, aut magnitudinem habentis. Et* d *vniuſcuiuſque finis: quale eſt id, ad quod motus & actio proficiſcuntur, non item id, à quo tametſi interdum vtrumque & id, à quo, & id, ad quod, termini appellantur.*

Id

c *Et quicquid eſt forma*] Cùm forma, ſiue ea ſumatur pro ſpecie externa rerum naturalium, quæ pulchram & turpem complectitur, ſiue pro ipſa figura, quæ ſequitur quamlibet magnitudinem (etiam mathematicam) termino aut terminis clauſam, ſit poſterior terminis talium ſiue ſubſtantiarum, ſiue magnitudinum in proxima termini ſignificatione comprehenſis, & tamen ſuo modo terminet neceſſe fuit, vt ex ea illud genus termini conſtiſtitueretur.

d *Et vniuſcuiuſque finis.*] Finis hoc loco non ſumitur pro cauſſa finali, quæ ad ſequentem

ſequentem ſignificationem pertinet, ſed pro termino motus, vt motus eſt, hoc eſt, ſucceſſiua acquiſitio & omninò cuiuſcumque actionis: verſatur enim omnis actio circa aliquem terminum. Addit autem Ariſtoteles in hoc genere non comprehendi id, à quo motus & actio proficiſcitur (tametſi nonnumquam id vocamus terminum, vt cùm dicimus, omnem motum eſſe inter duos terminos) vel quia non omnis actio habet terminum, à quò, ſed ea tantùm, quæ eſt motus vel mutatio, vt illud, *non item id, à quo*, idem valeat, quod, *non item vniuersè id, à quo*, quod verba ſequentia mox declarant, vel quia terminus à quo, vt talis eſt, non habet rationem termini propriè dicti, ſed principij, niſi ſumatur, vt in eo definit conſultatio, quod Alexander annotauit: in eo enim finitur conſultatio, à quo actio inchoāda eſt: non negamus tamen principium motus eſſe propriè terminum motus, quatenus motus, eſt quātitas quędam, ſiue quatenus in eo peculiaris quædam ratio quantitatis cernitur: quemadmodū nec negamus, principium temporis eſſe propriè terminum temporis: quod intellige iuxta ſuperiorem termini ſignificationem.

οὗ ἕνεκα, καὶ ἡ e οὐσία ἑκάστου, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ, τῆς γνώσεως γὰρ τοῦτο πέρας: εἰ f δὲ τῆς γνώσεως, καὶ τοῦ πράγματος. ὥστε g φανερὸν, ὅτι ὁσαχῶς τε ἡ ἀρχὴ λέγεται, τοσαυταχῶς καὶ τὸ πέρας, καὶ ἔτι πλεοναχῶς. ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ, πέρας τι, τὸ δὲ πέρας, οὐ πᾶν ἀρχή. *Hoc loco.*

ΚΕΦ. ΙΗ.

Τὸ a καθ' ὃ λέγεται πολλαχῶς. ἕνα μὲν τρόπον, τὸ εἶδος καὶ ἡ οὐσία ἑκάστου πράγματος: οἷον, καθὸ ἀγαθὸς: αὐτὸ ἀγαθόν. ἕνα δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ πέφυκε γίνεσθαι, οἷον τὸ χρῶμα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. τὸ μὲν οὖν πρώτως λεγόμενον καθὸ, τὸ εἶδός ἐστι: δευτέρως δὲ, ὡς ἡ ὕλη ἑκάστου, καὶ τὸ ὑποκείμενον ἑκάστῳ πρῶτον. ὅλως δὲ τὸ καθὸ ἰσαχῶς, καὶ τὸ αἴτιον ὑπάρξει. κατὰ b τί γὰρ ἐλήλυθεν, ἢ, οὗ ἕνεκα ἐλήλυθε, λέγεται: καὶ κατὰ τί παραλελόγισται, ἢ συλλελόγισται, ἢ, ὅτι τὸ αἴτιον τοῦ συλλογισμοῦ ἢ παραλογισμοῦ. ἔτι τὸ καθὸ, τὸ κατὰ θέσιν λέγεται καθὸ ἕστηκεν. ἢ καθὸ βαδίζει: πάντα γὰρ ταῦτα θέσιν σημαίνει καὶ τόπον. ὥστε c καὶ τὸ καθ' αὑτὸ, πολλαχῶς ἀνάγκη, λέγεσθαι. ἓν μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ, τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστῳ, οἷον ὁ Καλλίας, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι Καλλίαν. ἓν δὲ, ὅσα ἐν τῷ τί ἐστιν *Text.23.*

Eſſentia rei & quidditas cur terminus nuncupetur.

e *Et ſubſtantia ac quidditas.*] Quia cognitio rerum apud nos ab externis accidentibus incipit, & terminatur ad ipſam eſſentiam, non ſimplici tantùm conceptu apprehenſam, ſed in ſua genera & differentias diſtinctam: idcirco quidditas rei, quatenus definitione explicatur, dicitur terminus: ſed & ipſa eſſentialis definitio eadem termini ſignificatione comprehenditur, vt apud Ariſt. 1. Topic. ca. 4. tametſi facta etiam tranſlatione à terminis agrorum, ideo definitio, terminus appellari poſſit, quia rem definitam quibuſdam quaſi limitibus circumſcribit.

f *Quod ſi cognitionis*] Ratio huius conſequentiæ eſt, quia vbi definit cognitio rei, ibi & res definit: alioqui nondum eſſet rei cognitio expleta. Loquitur autem hic Ariſtoteles de re, vt complectitur accidētia omnia, quæ eſſentiam ſequuntur, & de cognitione, quæ fit à poſteriori: alioqui potiùs dicendum foret, quidditatem rei eſſe principium, accidentia verò terminos tum cognitionis, tum etiam rei.

g *Perſpicuum eſt igitur.*] Docet latiùs patere nomē termini, quàm principiū. Nam

Nam etſi omnia principia poſſunt dici termini, etiam ipſum agens & patiens, materiáve(ſunt enim externi quidam termini, inter quos actio exercetur)non tamen omnes termini dicuntur principia: quod vel in morte ipſa perſpicuum eſt, quæ ita dicitur terminus, vt principium dici non poſſit, niſi per accidens: quo pacto Sanctorum obitus, natalitia eorum dicuntur propter coniunctionem cum principio ſempiternæ vitæ ipſorum futuræ.

Sanctorũ obitus natalitia cur dicantur.

CAPITIS DECIMIOCTAVI explanatio.

Id etiam, cuius gratia. Et e ſubſtantia, ac quidditas cuiuſque rei: eſt enim terminus cognitionis: quòd f ſi cognitionis, & rei quoque. Perſpicuum g eſt igitur: quot modis principium dicitur, tot etiam modis dici terminum, atque adeo pluribus. Eſt enim principium terminus quidam: at non omnis terminus principium.

CAP. XVIII.

Tex. 23. SECVNDVM a *quod ſiue quo, multis modis dicitur: Vno quidem, forma & ſubſtantia cuiuſque rei. Verbi cauſſa. Quid eſt id, quod bonus eſt bonus: ipſum bonũ. Alio verò id, in quo primo aliquid aptum eſt fieri, vt in ſuperficie color. Itaque id, quo aliquid primo dicitur, forma eſt: ſecundo autem loco quod eſt vt materia cuiuſque, & ſubiectum cuique primum. Atque omninò id, quot tot modis conuenit, quot cauſſa. Qua* b *enim ratione venit, aut cuius gratia venit, dicitur: & quo quis vitioſam bonámve ratiocinationem concluſit, aut, quæ bonæ vitioſæve ratiocinationis cauſa fuit. Prætereà ſecundum quod ſitum deſignat: vt ſecundum, ſiue iuxta quid ſtetit, aut ambulat: hæc enim omnia ſitum locúmque ſignificant. Quare* c *& ſecundum ſe, ſiue per ſe multis modis dicatur neceſſe eſt. Vnum enim eorum, quæ per ſe dicuntur, eſt cuiuſque rei quidditas, veluti Callias, &*

SEcundum a *quod ſiue quo.*] Explicat quot modis vſurpentur hæc verba, *ſecundum quod*, ſiue, vt Latini ferè dicunt, *quo*, tradítque earum quatuor ſignificationes. Vnam, quatenus accommodantur formæ: atque hæc eſt omnium prima & præcipua. Alteram, quatenus propriæ materiæ, primóve ſuſceptiuo naturali. Tertiam:, vt accommodantur cuique cauſſę. Quartam, qua ratione certum ſitum, locúm vè deſignauit: quo pacto dicimus aliquem ſtare, aut incedere ſecundum Regem, ſeu (quod in hac ſignificatione idem eſt) iuxta Regem.

b *Qua enim ratione.* Quaſi dicat, nixil enim intereſt ad ſignificandã cauſſã finalẽ, ſiue dicas κατά τί ἐλήλυθεν, hoc eſt, qua ratione venit: ad ſignificandam verò efficientem, Perinde eſt dicere, qua ſumptione quis benè aut vitioſè ratiocinatus ſit, ac ſi dicas, quænam bonæ aut vitioſæ ratiocinationis cauſſa efficiens fuerit.

c *Quare & ſecundum ſe.*] Exponit quot modis vſurpari ſoleant verba *ſecundum ſe* (quod idem eſt) per ſe, tradítque ſex eorũ ſignificata. Vnum eſt, quatenus accommodantur definitioni reſpectu rerũ, quibus conuenit: vt ſi dicas, Callias eſt per ſe animal rationale. Alterum, quatenus parti definitionis, vt cùm dicimus, Callias eſt per ſe animal. Tertium, qua ratione vſurpantur accidẽte comparatione proprij ſuſceptiui, aut alicuius partis illius: per quam toti conueniat: quo pacto

ſuperficies dicitur per ſe alba. Quartum, vt adaptantur propoſitionibus immediatis, quarum nulla eſt cauſſa: quo pacto homo per ſe, & non per cauſſam vllam eſt homo: tametſi ipſe multas cauſſas habeat etiam internas: vt naturam ſui generis, quæ eſt velut materia, & naturam differentiæ generi adiunctæ, quæ eſt quaſi forma. Quintum, vt conueniunt attributo, quod ſoli alicui conuenit, quatenus ſoli conuenit, vt definitioni reſpectu adæquati definiti: tametſi alia ratione ea attributio ad primam vſurpationem pertineat. Et quoniam hic quintus modus ex ſolitudine, vt ita dicam prædicandi ſumitur, addit Ariſtoteles ſextum, qui deſumi poteſt ex ſolitudine exiſtendi, qua id dicimus exiſtere per ſe, quod ſeparatim & ſolitariè, hoc eſt, non in ſubiecto exiſtit: quo pacto negamus accidentia eſſe entia per ſe, ſubſtantias autem affirmamus.

Colligit autem Ariſtoteles multiplicitatẽ verborum, *ſecundum ſe*, ſiue, *per ſe*, ex multiplicitate verborum, *ſecundum quod*, quia multa membra vtriuſque diſtinctionis ſunt eadẽ inter ſe, niſi quòd in eis verba, *ſecundum ſe*, explicitè declarãt id, quod verba, *ſecundum quod*, implicitè ſignificant. Quo autem pacto hæ vſurpationes verborũ per ſe conueniant cum iis, quæ traditæ ſunt priori libro de Poſteriori reſolutione, non eſt difficilè intelligere. Prima enim & ſecunda comprehenduntur in prima eo loco tradita: tertia verò latiùs patet, quàm ibi ſecunda: cùm complectatur pronunciata non neceſſaria, poteſtque ad eam reduci tertia illius loci: quarta deinde, & quinta non ſunt eo loco propoſitæ ſaltem ſub ea forma qua hic traduntur: denique ſexta eadem eſt, atque ibi quarta. Itaque latiùs hoc loco, quàm illo vſurpatio horum verborum traditur. C.4.tex.9.

ἐστιν ὑπάρχει, οἷον ζῶον ὁ Καλλίας καθ᾽ αὑτό: ἐν γὰρ τῷ λόγῳ ἐνυπάρχει τὸ ζῶον. ζῶον γάρ τι ὁ Καλλίας. ἔτι δὲ εἰ ἐν τῷ αὐτῷ δέδεκται πρῶτον, ἢ τῶν αὐτοῦ τινί: οἷον, ἡ ἐπιφάνεια λευκὴ καθ᾽ αὑτήν, καὶ ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καθ᾽ αὑτόν, ἡ γὰρ ψυχὴ μέρος τι τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ πρώτῃ τὸ ζῆν. ἔτι οὗ μὴ ἐστιν ἄλλο ἕν τι αἴτιον. τοῦ γὰρ ἀνθρώπου πολλὰ αἴτια, τὸ ζῶον, τὸ δίπουν: ἀλλ᾽ ὅμως καθ᾽ αὑτὸν ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωπός ἐστι. ἔτι, ὅσα μόνῳ ὑπάρχει, καὶ ᾗ μόνῳ: διὸ τὸ κεχωρισμένον, καθαυτό.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Διάθεσις a λέγεται τοῦ ἔχοντος μέρη τάξις, ἢ κατὰ τόπον, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ κατ᾽ εἶδος. θέσιν b γὰρ δεῖ τινα εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ ἡ διάθεσις. Text. 24.

ΚΕΦ. Κ.

Ἕξις a δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον οἷον ἐνέργειά τις τοῦ ἔχοντος, καὶ ἐχομένου, ὥσπερ Text.25.

CAPITIS DECIMINONI explanatio.

DISPOSITIO a *dicitur ordo.*] Exponit ſimul, quid, & quotuplex ſit diſpoſitio, aitque diſpoſitionem eſſe ordinem habentis partes: ſiue is ordo ſpectetur ſecundum locum, vt in exercitu, cuius alia pars eſt anterior, alia poſterior, alia dextera, alia læua: & in domo, cuius tectum eſt in ſupremo loco, fundamentum in infimo, parietes in medio: ſiue ſecundum virtutem, vt in arte Dialectica, cuius prima pars virtutis conſiſtit in diuidendo, ſecunda in definiendo, tertia in colligendo, & huius prior in inueniendo, poſterior in iudicando: & in prudentia, cuius prima pars pertinet ad conſultationem, ſecunda ad iudicium, tertia ad imperium: ſiue ſecundum formam, hoc eſt, figuram, vt in ſtatua, & omninò

omninò in quauis quantitate continua permanente,cuius aliæ partes ſunt extra alias, & cum aliis ſimul exiſtunt in eodem toto: quem ordinem Ariſtoteles in Prædicamentis appellauit ſitum partium in toto. Vnde patet, nec ordinem partium temporis,nec orationi,nec eſſentiæ, cuiuſmodi ſunt materia & forma, genus & differentia eſſe diſpoſitionem,niſi per tranſlationem.Patet etiam, primum genus earum diſpoſitionum, quas Ariſtoteles hic innuit, pertinere ad prædicamentum ſitus,ſecundum ad præ dicamentum qualitatis,tertium ad prædicamentum quantitatis: eſt enim ordo partium in toto differentia quædam conſtituens magnitudinem, vt in Prædicamentis diximus.

Cap. de Quātitate.

b *Neceſſe eſt enim.* Probat meritò ſe dixiſſe, diſpoſitionem eſſe ordinem habentis partes: diſpoſitio enim ex vi nominis eſt multorũ poſitio: poſitio autem multorum, eſt ordo eorum quæ poſita ſũt, Quòd ſi quid obiiciat,ordinem eſſe relationem, diſpoſitionem verò non ſignificare relationem, ſed aliquid pertinens ad prædicamentum quantitatis, aut qualitatis, aut ſitus, vt dictum eſt: occurrendũ erit, diſpoſitionem,ex vi quidẽ nominis relationem ſignificare: at ex vſu Philoſophorum ſæpé accipi pro ente abſoluto,cui coniuncta eſt huiuſmodi relatio. Ex qua re fit, vt cùm diſpoſitio hoc loco dicitur ordo, non in ſenſu formali, ſed cauſſali (quod fieri ſolet) id accipiendum ſit. Fit etiam ex dictis, vt ſi quæ ſunt qualitates, quæ nullas partes habeant earum,quæ dictæ ſunt,vt verba mentis,& ſpecies intelligibiles,non dicantur diſpoſitiones ex ordine partium,ſed ex eo,quod benè aut malè afficiunt ſubiectum:in iis enim,quæ partes habent,primò obſeruatum eſt,quòd benè vel malè afficiant ſubiecta. Nam cùm partes aliter ac aliter ordinari poſſunt,ſi certo quodam modo ordinentur, benè ſe habet res,ſi oppoſito; malè: vt patet in exercitu, domo, complexione humorum, in artibus, ſcientiis, & ſimilibus.

Et in hoc libro c.13.q.1. sect.3. & 4.

& Calliæ quidditas. Alterum id omne, quod in quidditate ineſt: quo pacto Callias per ſe animal eſt: in ratione enim illius animal ineſt, cùm Callias quoddam ſit animal. Præterea ſi quid in ſeipſo ſuſcepit primò, aut in aliquo ſui: quo pacto ſuperficies per ſe eſt alba, & homo per ſe viuens, quandoquidem anima pars quædam eſt hominis, in qua primò ineſt vita. Præterea id, cuius nulla cauſſa eſt alia. Nam etſi hominis multæ ſunt cauſſæ,vt animal,vt bipes: homo tamen per ſeipſum homo eſt. Ad hæc quæcumque ſoli,atque vt ſoli inſunt:quò ſit,vt per ſe ſit, quod ſeparatum eſt.

CAPVT XIX.

Tex. 24. D*Iſpoſitio* a *dicitur ordo habentis partes, aut loco, aut potentia,aut forma. Neceſſe* b *eſt enim vt ſit quædam poſitio,quemadmodum,& ipſum diſpoſitionis nomen ſignificat.*

CAP. XX.

Text. 25. H*ABITVS* a *vno modo dicitur vt actus quidam habentis & habiti, perinde*

CAP. XX. EXPLANATIO.

HABITVS a *vno modo.*]Agit de multiplicitate habitus, docétque tribus modis habitum vſurpari. Vno, pro ipſa, vt ita dicam,habitione alterius rei, hoc eſt,pro ipſo actu habendi aliquid:quo pacto indutum eſſe, calceatum, pileatum,& huiuſmodi alia dicuntur habitus quidam. Alio,pro diſpoſitione,qua aliquid benè aut malè affectum eſt: ſiue per ſe ipſum, hoc eſt, nulla habita ratione alterius: quo pacto ſanitas & pulchritudo ſunt boni habitus corporis, morbus autem & fæditas mali: ſiue quatenus ad aliquid aliud refertur: quo pacto ſcien-

Habitus tribus modis dicitur.

tiæ & virtutes ſunt boni habitus mentis, errores autem & vitia, mali. Tertio, pro quauis parte diſpoſitionis ſecundo modo dictæ, vt pro bona aut mala diſpoſitione oculi aut pedis: quæ eſt pars bonæ aut malæ diſpoſitionis totius corporis: quamquam interdum eæ partes diſpoſitionum ſunt integræ, & non partes aliarum, vt ſanitas linguæ in eo, qui toto reliquo corpore laborat.

b *Perinde atque.*] Docet, habitum primo modo ſumptum eodem pacto eſſe medium inter rem, quæ habet, & eam, quæ habetur, quo actio eſt media inter id, quod agit, & id, quod agitur ſeu efficitur. Nam, vt ab actione alterum dicitur agens, alterum actum ſeu effectum: ita ab actu habendi, alterum dicitur habens, alterum habitum, vt patet in homine & veſte, ſi ea ſit indutus: niſi quod in hoc genere, quatenus pertinet ad prædicamentum Habendi, id quod ſe habet vt patiens, ſignificari ſolet verbo actiuæ vocis: id autem verbo paſſiuæ, quod ſe habet vt agens. Nam etſi homo indutus quodammodo patitur à veſte, & veſtis quodammodo agit: tamen homo dicitur habere veſtem, veſtis autem haberi. Dixi, *quatenus pertinet ad prædicamentum Habendi*, quia non video cur nomine Habitus, vt in prima huius capitis parte explicatur, non comprehendantur actus habendi ad alia prædicamenta pertinentes: vt is, quo Rex habet regnum, & fons aquam, & dolium vinum, & locus locatum: qui tamen actus denominant actiuè ea, quo ſe habent vt agentia, paſſiuè autem, quæ vt patientia: ſi quidem illa dicuntur habentia, hæc habita.

σπερ b πρᾶξίς τις, ἢ κίνησις. ὅταν γὰρ τὸ μὲν ποιῇ.
μὸ δὲ ποιῆται ἐστι ποίησις μεταξὺ, οὕτω καὶ τοῦ
ἔχοντος ἐσθῆτα, καὶ τῆς ἐχομένης ἐσθῆτος, ἐστι
μεεταξὺ ἕξις ταύτην c μὲν οὖν φανερὸν, ὅτι οὐκ ἐν-
δέχεται ἔχειν τὴν ἕξιν, εἰς ἄπειρον γὰρ βαδιεῖται, εἰ
τοῦ ἐχομένου ἔσται ἔχειν τὴν ἕξιν. ἄλλον d δὲ τρόπον.
ἕξις λέγεται διάθεσις, καθ' ἣν εὖ, ἢ κακῶς διάκει-
ται τὸ διακείμενον, καὶ ἢ καθ' αὑτὸ. ἢ πρὸς ἄλλο
οἷον ἡ ὑγεία ἕξις τις: διάθεσις γάρ ἐστι τοιαύτη
ἔτι ἕξις e λέγεται, ἂν ᾖ μόριον διαθέσεως τοιαύ-
της. διὸ καὶ ἡ τῶν μερῶν ἀρετὴ, ἕξις τίς ἐστι.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

ΠΑΘΟΣ μὲν λέγεται, ἕνα μὲν τρό- Tex. 26.
πον ποιότης καθ' ἣν ἀλλοιοῦσθαι
ἐνδέχεται, οἷον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ
μέλαν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν,
καὶ

Illud porrò animaduertendum eſt, etſi ex actione, quatenus eſt actio, & quatenus eſt motus, hoc eſt, paſſio (ſic enim rectè exponit nomen motus hoc loco D. Thomas) duo conſtituantur prædicamenta: non tamen id fieri ex actu habendi, qui eſt medius inter id, quod habet, & id, quod habetur. *Lect. 20.* Nam prædicamentum Habendi ex paſſiuo habendi actu actiuè ſignificato conſtituitur: actus autem habendi actiuus paſſiuè ſignificatus nullum conſtituit prædicamentum, vt patet ex iis, quæ ad capud 15. dicta ſunt. Si quis autem ex ſimilitudine actionis & paſſionis, qua hic vtitur Ariſtoteles inferre pergat, quemadmodum paſſio inhæret in patiente, ita actum habendi veſtem inhærere homini, qui veſte indutus eſt: concedendum id erit, modò nomine talis actus intelligat ipſam veſtem, vt circompoſitam (quo pacto veſtis eſt quodammodo media inter ſe ſimpliciter ſumptam, & hominem veſtitum) nec putet, omnem paſſionem verè inhærere in patientibus, ſed multa eſſe, quæ ſe habent per modum inhærentium, vt ibidem diximus. *Quæſt. 7. vide etiam quæ dicta ſunt ca. 7. q. 2. ſect. 4.*

c *Quod igitur fieri.*] Vt actio non fit per aliam actionem, nec relatio refertur per relationem: ſic habitus ſiue actus habendi non habetur per alium habendi actum: alioqui idem dicendum eſſet de illo, & eadem ratione de alio, atque alio in infinitum.

d *Alio modo dicitur habitus.*] Habitus in hac ſignificatione ſumptus non adſtrin

gitur

gitur ad eos, qui difficilè remoueri poſſunt à ſubiecto: cùm comprehendat omnes diſpoſitiones, quibus aliquid benè aut malè afficitur. Quò fit, vt videatur ſumi iuxta originem vocabuli: dictus eſt enim habitus ex eo, quod res affecta, benè aut malè habeat. Itaque cùm diſpoſitio, quatenus eſt qualitas, duobus modis accipiatur, vt dictum eſt in Prædicamentis, vno quatenus opponitur habitui oppoſitione facilè & difficilè mobilis, altero quatenus eſt genus vtriuſque, hoc eſt, quatenus ea ſola ratione ſpectatur, qua benè aut malè ſubiectum afficit: nomen habitus hoc loco idem ſignificat, quod diſpoſitio poſteriori modo ſumpta. Neque obſtat quod definiatur per diſpoſitionem: latius enim ſumitur hoc loco diſpoſitio, quàm vt eſt qualitas: ſiquidem non aliter ſumitur, quàm qua ratione ſuperiori capite explicata fuit. *Habitus etymologiæ.* *De hoc lib. cap. 14. q. 2. ſect. 2.*

Sed cùm omnis diſpoſitio videatur bene aut malè afficere ſubiectũ, quærat aliquis cur non potius dictum eſt, qua res afficitur, detractis illis verbis, *benè vel malè*. Cui dubitationi occurrẽdum eſt, etſi omnis diſpoſitio, quę eſt qualitas, benè aut malè afficiat ſubiectum: tamen, quatenus pertinet ad prędicamentum quantitatis, non ſpectari in ea illud benè aut malè. Linea v.g. non meliùs habet, ſi partes hoc modo diſpoſitæ ſint, quàm ſi alio quouis: id quod in prædicamentorum Situs plerumque accidit, vt patet in ſitu globi, aut teſſeræ. Quod ſi quis obiiciat, iſtò modo, ſtationem, ſeſſionem, & alios ſitus naturales & oppoſitos eſſe quoſdam habitus, eo quod benè aut malè afficiant ſubiecta: negandum id eſt: Situs enim non afficit rem, id eſt non ſignificat quicquam abſolutum, quod in ea inhæreat: quo tamen pacto afficiendi verbum hoc loco intelligendum eſt. *Tex. 24. Quare in definitione habitus benè vel malè addatur.*

b *atque actio quædam, aut motus. Nam cùm alterum efficit, alterum efficitur, affectio eſt media: ſic inter eum, qui veſtem habet, & veſtem quæ habetur, medius eſt habitus. Quod igitur* c *fieri non poſſit, vt hic habitus habeatur, perſpicuum eſt: in infinitum enim procedetur, ſi rei habitæ habitus haberi poſſet. Alio* d *modo dicitur habitus diſpoſitio, quia id, quod afficitur, benè aut malè afficitur, idque aut per ſeipſum, aut ad aliud: quo pacto ſanitas eſt quidam habitus: eſt enim talis diſpoſitio. Dicitur* e *quoque habitus, ſi ſit huiuſmodi diſpoſitionis pars: quo fit, vt etiam virtus partium habitus ſit quidam.*

CAP. XXI.

Tex. 26. PASSIO *dicitur vno quidem modo qualitas, qua res alterari poſſunt, vt album nigrum, dulce, amarum, grauitas, leuitas, & quæuis*

e *Dicitur quoque habitus.*] Hoc pacto, quemadmodum partes artium & ſcientiarum ſæpe dicuntur artes & ſcientiæ (quam duam enim partem Dialecticæ vocamus artem diuidendi, aliam definiendi, aliam concludendi, alteram reſolutoriam, alteram topicam: itémque aliam partem Philoſophiæ naturalis appellamus ſcientiam de principiis, aliam de cœlo, aliam de anima, vt ipſe etiam Ariſtoteles eam vocat) ſic poſſunt appellari habitus: tametſi ij, qui putant ſcientias & artes eſſe ſimplices qualitates, non id concedunt in plurali numero: quamuis enim concedant, ſcientiam de anima eſſe habitum, itémque ſcientiam de cœlo: non tamen admittunt, ſcientiam de cœlo, & ſcientiam de anima eſſe plures habitus: id quod nobis cur non probetur, dicemus ſexto libro.

CAPITIS VIGESIMIPRIMI explanatio.

Ca. 3. tex. 21. PASSIO *dicitur.*] Exponit quot modis dicatur Paſſio, affértque quatuor huius nominis ſignificata. Primùm, pro qualitatibus, quibus res al-

καὶ βαρύτης, καὶ κουφότης, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἕνα δὲ, αἱ τούτων ἐνέργειαι, καὶ ἀλλοιώσεις ἤδη, ἔτι τούτων μᾶλλον αἱ βλαβεραὶ ἀλλοιώσεις, καὶ κινήσεις, καὶ μάλιστα αἱ λυπηραὶ καὶ αἱ βλαβεραί. ἔτι τὰ μεγέθη τῶν σημφορῶν καὶ λυπηρῶν, πάθη λέγεται.

terantur: atque hæ omnes ad tertiam qualitatis ſpeciem pertinent, vt patet ex ſeptimo Phyſicorũ: & cum difficilè amouentur à ſubiectis dicuntur patibiles qualitates, vt patet ex Prędicamentis. Secundum, pro quauis actione, quatenus ad prædicamentum paſſionis pertinet, præſertim ſi ſit alteratio. Tertium, pro iis alterationibus & motibus, quibus infertur nocumentum ſubiecto: potiſſimum verò pro iis, quæ non modò lædunt, ſed etiam moleſtia aut dolore afficiunt. Motus enim, quo ſubſtantia perficitur, vt quo res augetur, aut natiuum & germanum calorem recuperat, aut in naturalem locum mouetur, non admodum propriè dicitur paſſio, quia nō lædit, ſed perficit. Multi etiam ſunt motus, qui etſi lædunt: non tamen vulgato ſermone dicuntur paſſiones, quia iucundi ſunt, aut ſaltem non moleſti: vt nimis riſus, nimia ſaltatio, & alia id genus. Quartum pro magnitudinibus calamitatum & rerum triſtium: quo paſſionum genere pati dicuntur, qui orbantur filiis, aut pelluntur patria, aut de magno aliquo dignitatis gradu deiiciuntur. Viri enim fortes, & ſtrenui non ducunt in paſſionibus eos motus, qui parum lædunt, aut parum afferũt moleſtiæ,

ΚΕΦ. ΚΒʹ.

Tex. 27.

Στέρησις a λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ἂν μὴ ἔχῃ τι τῶν πεφυκότων ἔχεσθαι. κἂν μὴ αὐτὸ ᾖ πεφυκὸς ἔχειν: οἷον, φυτὸν ὀμμάτων ἐστερῆσθαι λέγεται. ἕνα δὲ, ἂν πεφυκὸς ἔχειν, ἢ αὐτὸ ἢ τὸ γένος, μὴ ἔχῃ: οἷον, ἄλλως ἄνθρωπος ὁ τυφλὸς ὄψεως ἐστέρηται, καὶ ὁ ἀσωάλαξ: τὸ μὲν κατὰ γένος, τὸ δὲ καθ' αὑτό. ἔτι ἂν πεφυκὸς, καὶ ὅτε πέφυκεν ἔχειν, μὴ ἔχῃ. ἡ γὰρ τυφλότης στέρησίς τις: τυφλὸς δὲ οὐ κατὰ πᾶσαν, ἡλικίαν, ἀλλ' ἐν ᾗ πέφυκεν ἔχειν, ἂν μὴ ἔχῃ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν b ᾧ ἂν ᾖ, καὶ καθ' c ὃ, καὶ πρὸς d ὃ, καὶ c ὡς, ἂν μὴ ἔχῃ πεφυκός. ἔτι ἡ βίαια ἑκάστου ἀφαίρησις, στέρησις λέγεται, καὶ ὁσαχῶς δὲ αἱ ἀπὸ τοῦ ᾱ ἀποφάσεις λέγονται, τοσαυταχῶς καὶ αἱ στερήσεις λέγονται. ἄνισον μὲν γὰρ, τῷ μὴ ἔχειν ἰσότητα πεφυκὸς λέγεται. ἀόρατον δὲ, καὶ τῷ ὅλως μὴ ἔχειν χρῶμα, καὶ τῷ φαύλως. καὶ ἄπουν καὶ τῷ μὴ ἔχειν ὅλως πόδας, καὶ τῷ ωαύλους. ἔτι καὶ τὸ μικρὸν ἔχειν: οἷον τὸ ἀπύρηνον. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ φαύλως πως ἔχειν. ἔτι τῷ μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλως, οἷον τὸ ἄτμητον, οὐ μόνον τῷ μὴ τέμνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ ῥαδίως, ἢ τῷ μὴ καλῶς. ἔτι, τῷ πάντῃ μὴ ἔχειν. τυφλὸς γὰρ οὐ λέγεται ὁ ἑτερόφθαλμος, ἀλλ' ὁ ἐν ἀμφοῖν μὴ ἔχων ὄψιν. διὸ f οὐ πᾶς ἀγαθὸς, ἢ κακὸς ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἀλλὰ καὶ τὸ μεταξύ.

ΚΕΦ.

Comm. 26.

ſed eos, qui inſigne aliquod nocumentum inferunt, nec ſine magno dolore, ſiue corporis, ſiue animi perferri poſſunt. Auenrois ineptè intelligit hoc loco nomine paſſionum primi generis potentias, quæ ad ſecundum genus qualitatis pertinent.

CAPITIS XXII. EXPLANATIO.

P*Riuatio a dicitur.*

Tradit quot modis dicatur priuatio, habita ratione tum rerum, tum etiam verbo

& quænis alia,huiuſmodi. Alio modo horum actiones, idémque alterationes. Itémque horum magis eæ alterationes,& motiones quæ nocumentum afferunt, potiſſimum verò eæ,quæ & moleſtæ ſunt,& lædunt. Ad hæc calamitatum,& rerum triſtium magnitudines paſſiones appellantur.

CAP. XXII.

Text.26. PRIVATIO a *dicitur vno quidem modo ſi res aliquid non habeat eorum, quæ apta ſunt vt habeantur,& ſi ipſa non ſit apta,vt illud habeat : quo pacto planta dicitur oculis priuata. Alio verò ſi non habeat, quod vel ipſa, vel genus eius natura habere poteſt: qua ratione aliter homo cœcus priuatus eſt aſpectu,aliter talpa : hæc ratione generis, ille per ſeipſum. Alia ſi & apta ſit, vt habeat:eo autem tempore non habeat, quo natura habere potuit. Cœcitas enim,priuatio quædam eſt, cœcus autem non omni ætate dicitur,ſed ſi aſpectum non habeat,in qua,vt haberet,idoneus erat. Eadem ratio eſt, ſi aliquid non habeat,* b *quo, per* c *quod,ad* d *quod, & quo* e *modo vt haberet apta erat. Præterea,violenta cuiuſque rei ablatio, priuatio dicitur. Ad hæc quot modis negationes ab In,aut ſimili particula inchoantur, tot modis dicuntur & priuationes ipſæ. Inæquale enim aliquid dicitur,quod non habeat æqualitatem, cùm aptum ſit,vt habeat. Inuiſibile , & quod omninò colorem non habeat, & quod vix habeat. Impes etiam, & quod planè non habeat pedes, & quod debiles. Item ,quia id, quod habet,exiguum ſit, vt enucleatum. Atque hoc eſt, modo aliquo exiliter habere.*
Lect.10. *Ad hæc,quia non facilè, aut non benè : quo pacto aliquid dicitur inſectibile, non ſolùm quòd non ſecetur, ſed etiam quòd non facilè, aut non benè. Præterea quia nulla in parte habeat : cœcus enim dicitur, non qui luſcus eſt, ſed qui in vtroque oculo aſpectu caret. Quapropter* f *non quilibet] bonus eſt, aut malus,iuſtus aut iniuſtus, ſed eſt etiam medium quid.*

CAP.

verborum, quę adeò ſunt perſpicua,vt pauca explicare opus ſit.

b *In quo.*] Hæc verba referuntur ad locum: neque enim dicimus, noctem eſſe in profundiſſimis terræ cauernis, ad quas lumen penetrare nõ poteſt naturaliter.

c *Per quod.*] Hæc referuntur ad partẽ, aut potentiam:neminem enim ſurdum dicimus, quod oculis non audiat,aut appetendi vi non intelligat.

d *Ad quod.*]His verbis ſignificatur obiectum,& in ſumma omne id, ad quod res propoſita refertur:neque enim eum dicimus imperitum Medicum,qui careat cognitione rei militaris,ſed qui morbos curare neſciat,aut eũ appellamus pupillum qui fratres non habeat, ſed qui parẽtes.

e *Et quomodo.*] Latè patet horum verborũ ſignificatio : ex his enim intelligimus,nec cœcum eſſe eum, qui res à tergo poſitas, aut lõgiſſimè remotas, aut interiecto corpore opaco nõ videat,aut etiã nõ ita acutè cernat,vt aquila : nec priuatum currendi facultate, ſi non tanta celeritate currat , quanta equus.

f *Quapropter non quilibet.*] D. Thomas credit, hoc conſectarium inferri contra Stoicorum ſententiam , qui inter bonum & iuſtum, abſolutè ac perfectè, & omninò malum ac iniuſtum non agnoſcebant medium. Cùm enim crederent peccata omnia eſſe paria , quantumuis parua viderentur : vbi quis vel minimum quid virtute deflexiſſet, neceſſe erat

erat fateri illum eſſe perfectè & abſolutè malum. Ariſtoteles igitur ea ratione inuehitur in eos, quod quemadmodum inter perfectè cœcum, & perfectè videntem medius eſt luſcus, ſic inter bonum ac iuſtum perfectè & abſolutè, atque eum, qui perfectè eſt malus & iniuſtus, medius eſt is, qui nec perfectè bonus eſt, nec perfectè malus. Auenrois credit Ariſtotelem ſignificare his verbis, inter habitum & priuationem dari medium, quod non datur inter contradictoria: quod pronunciatum etſi verum eſt, & latè explicatur libro 10. non videtur tamen hoc loco ab Ariſtotele ex dictis colligi. *Comm. 27.*

CAPITIS XXIII.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Text. 21.

Τὸ ἔχειν a λέγεται πολλαχῶς, ἕνα μὲν τρόπον τὸ ἄγειν κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν, ἢ κατὰ τὴν αὑτοῦ ὁρμήν. διὸ λέγεται πυρετός τε ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ οἱ τύραννοι τὰς πόλεις, καὶ τὴν ἐσθῆτα οἱ ἀμπεχόμενοι. ἕνα b δ' ἐν ᾧ ἄν τι ὑπάρχοι ὡς δεκτικῷ, οἷον ὁ χαλκὸς ἔχει τὸ εἶδος τοῦ ἀνδριάντος, καὶ τὴν νόσον τὸ σῶμα, ἕνα c δ' ὡς τὸ περιέχον τὰ περιεχόμενα. ἐν ᾧ γάρ ἐστι περιεχόμενόν τι, ἔχεσθαι ὑπὸ τούτου λέγεται, οἷον τὸ ἀγγεῖον ἔχειν τὸ ὑγρόν φαμεν, καὶ τὴν πόλιν ἀνθρώπους, καὶ τὴν ναῦν ναύτας. οὕτω δὲ καὶ ὅλον ἔχει τὰ μέρη. ἔτι d τὸ κωλῦον κατὰ τὴν αὑτοῦ ὁρμήν τι κινεῖσθαι, ἢ πράττειν, ἔχειν λέγεται τοῦτο αὐτό: οἷον καὶ οἱ κίονες τὰ ἐπικείμενα βάρη, καὶ ὡς οἱ ποιηταὶ τὸν Ἄτλαντα ποιοῦσι τὸν οὐρανὸν ἔχειν, ὡς συμπέσοιτ' ἂν ἐπὶ τὴν γῆν, ὥσπερ e τῶν φυσιολόγων τινές φασι. τοῦτον f δὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ συνέχον λέγεται ἃ συνέχει ἔχειν, ὡς διαχωρισθέντα ἂν κατὰ τὴν αὑτοῦ ὁρμὴν ἕκαστον. καὶ g τὸ ἔν τινι δὲ εἶναι, ὁμοιοτρόπως λέγεται, καὶ ἑπομένως τῷ ἔχειν.

Explanatio.

HABERE a *multis modis.*] Tradit quatuor habēdi modos: quorum primus eſt, quo id, quod dominatur rei, & illam agit, ſiue ducit ad id, ad quod ipſum habet propenſionem, dicitur habere illam: ſiue id fiat per vim: ſiue naturali ductu rei, quæ ducitur: quo pacto & tyrannus, & verus Rex, ac pater patriæ dicuntur habere regnum, eo quòd alter vi quadam ducat ſubiectum ſibi populum ad ſuum priuatum commodum: alter naturali ductu populi ad bonũ communitatis: ſic etiam febris dicitur habere ægrotum (præſertim cùm non remittitur) eo quod hominem vi quadam illata ad interitum diſponat: & homo indutus habere veſtem, quia illam ad naturalem vſum accommodat, eámque quaſi naturalem formam confert, dum eam induit: atque ad hunc modum pertinet habere ſeruum, vxorem, diſcipulum, pecunias, & huiuſmodi alia.

b *Alio modo.*] Secundus modus habendi eſt oppoſitus primo. Quamquam enim Ariſtoteles his verbis eum dumtaxat modum exprimit, quo ſubiectum habet accidens, & omninò materia formam, cuius eſt ſuſceptiua: ſubaudiendus eſt tamen & ille, quo patiens habet agens à quo patitur, vt populus Regem aut tyrannum: ſiquidem, vt res eſt ſubiecta accidenti, à quo accipit denominationem: ſic quodammodo patiens eſt ſubiectum agenti, à quo accipit formam.

c *Alio item.*] Tertius modus perſpicuus eſt, ad eúmque ea ratione reuocatur modus habendi partes: quia pars ita quodammodo eſt in toto, quo locatum in loco: niſi quod locatum eſt diuiſum à loco, pars autem à toto non item, vt Auctor ait quarto Phyſicorum capite quarto.

d *Præterea id quod.*] Quartus hic modus, quo id, quod alterũ impedit ne ſuopte nutu *Text. 34.*

nutu & propenſione moueatur aut agat dicitur habere, ſeu potiùs tenere illud poteſt nonnumquam concurrere cum primo, vt patet in dominatu tyranni, & domini. Differunt tamen ea conſideratione, quod habens non conſideratur in primo modo vt impediens actionem, aut motum rei, quæ habetur, quo pacto conſideratur in quarto, ſed vt ducens illam ad id, in quod ipſum intendit.

e *Vt quidam naturales Philoſophi.*] Fuerunt ex veteribus Phyſicis, qui dicerent, cælum tanta celeritate, quantã intelligimus agitari circa terram, ne alioqui in terram ruat: quo pacto aqua vrcei pleni non decidit ſi celeri motu circumagatur, ore etiam vaſis deorſum verſo. Si ad hos alludit Ariſtoteles hoc loco (vt credit Alexãder) ſubaudire oportet in fine periodi, *niſi prohiberetur*, putabant enim prohiberi, non quia teneretur ab Atlante, ſed propter celerrimam circa terrã vertiginẽ. Aliter poteſt etiã locus intelligi, vt nihil aliud ſignificet Ariſtoteles, quàm fuiſſe naturales Philoſophos, qui fabulæ Atlantis ea ratione fauerent, quatenus dicebant tandem aliquando cælum diſſoluendum eſſe, atque ita quodammodo ruiturum: confuſis nimirum rebus omnibus, & ad chaos reductis, vt canit Empedocles. Atque hoc pacto exponit Diuus, Thomas. Quidam Græci codices habent ὡς μὴ σύμπεσοιτ᾽ ἂν, id eſt, ne corruat: verùm hęc lectio nõ congruit cum verbis proximè ſequentibus. *Veterum quorundam phyſiologorum de cœli motu delirium.* *In hunc locũ.* *Lect. 20.*

CAP. XXII.

Text. 28. H A B E R E a *multis modis dicitur. Vno, ſuapte natura, aut ſuapte propenſione agere. Itaque febris dicitur hominem habere, & tyranni ciuitates, & induti veſtem. Alio* b *modo id, in quo quid, vt in ſuſceptiuo exiſtit: quo pacto æs ſtatuæ formam, & corpus morbum habet. Alio* c *item, vt id, quod continet ea, quæ continentur: in quo enim res continetur, ab eo haberi dicitur: quo pacto dicimus vas habere liquorem, ac vrbem homines, & nauem nautas:* hunc *verò in modum & totum partes habet. Præterea* d *id, quod rem prohibet, ne ſuapte propenſione aut moueatur, aut agat, habere illam dicitur, vt columnæ pondera impoſita: quo etiam pacto Poëtæ Atlantem fingnnt habere cœlum, ac ſi ruiturum eſſet in terram, vt* e *quidam naturales Philoſophi tradunt. Hoc* f *autem modo & continens dicitur habere ea, quæ continet, vt quæ ſuopte nutu ſingula diſſiparentur. In* g *aliquo etiam eſſe ſimilibus modis dicitur, ipſumque habere conſequitur.*

CAP.

f *Hoc autem modo*] Docet, hunc habendi modum aliquando miſceri cum tertio, quemadmodum diximus, illum nonnuquam concurrere cum primo. Nam etſi nonnunquam continentia non impediunt motum, & actiones naturales contentorum, vt patet in cœlis, in elementis, in alueis fluminum, & ſimilibus: ſepè tamen id faciunt, vt perſpicuum eſt in columnis, quibus ſuſtinentur pondera, in vaſis, quibus continentur res humidæ, in vinculis eorum, quæ ligata ſunt: ſemper tamen ratio continendi diſtincta eſt à ratione prohibendi.

g *In aliquo etiam eſſe.*] Subiicit Ariſtoteles, quot ſunt modi habendi, tot eſſe
Tex. 23. exiſtendi in aliquo eo, quod hi ſequantur illos. Nam quod ab altero habetur, in eo eſt, à quo habetur, ſiue vt patiens in poteſtate agentis, ſiue vt forma in ſubiecto, atque ita in cæteris. Ad quos exiſtendi modos facilè reuocari poſſunt ij, qui habentur quarto Phyſicorum capite tertio.

CAPITIS VIGESIMIQVARTI explanatio.

Quot modis ex aliquo ſit vel fiat aliquid. Vt ex toto quatuor modis EX a *aliquo eſſe.*] Docet quot modis aliquid ſit, vel fiat ex aliquo: primùm quidem vt ex toto: deinde, vt ea parte illius: poſtremò, vt poſt illud. Vt ex ex toto autem modis quatuor. Primùm, vt ex tota aliqua materia per compoſitionem, ſiue illa prima ſit, ſiue vltima, quæ etiam propinqua dicitur: id quod iam ſæpiùs explicatum eſt.

Primus. *Secundus.* b *Alio modo.*] Secundo modo, vt ex toto aliquo, quod primùm mouit: veluti pugna ex contumelia, hoc eſt, ex inferente contumeliam: tametſi hoc pacto particula, *Ex*, impropriè ſumitur, idémque ſignificat, quod, *Ab*, Qua ratione non dicetur res fieri ex eo, quod ſecundo loco mouit (vt ex eo, quod illatam contumeliam vendicare voluit) niſi per reductionem: quo pacto nulla erit cauſſa efficiens, ex qua effectus dici non poſſit, aut eſſe, aut fieri.

Tertius. c *Alio autem ex eo.* Tertio modo, vt ex toto aliquo compoſito ex materia & forma: qua ratione aliquid eſſe, aut fieri ex illo intelligitur per reſolutionem. Hoc pacto elementa fiunt ex miſto, & verſus, qui per ſe ex Iliade citantur, dicuntur eſſe ex Iliade, & lapides ex domo, quæ diruta eſt. Nam cùm forma ſit finis generationis, perfectúmque in rebus, quæ fiunt, id dicatur, quod finem eſt conſecutum: ſanè compoſitum ex materia & forma dicetur perfectum: ac proinde cùm reſolutio incipiat à perfecto, quemadmodum generatio ab imperfecto, meritò partes, in quas reſoluitur compoſitum, dicentur fieri ex compoſito: ſemper enim particula, *Ex*, innuit primum aliquod principium, vnde fiat progreſſio.

Formam eſſe finem generationis.

Quid perfectum.

Quartus d *Alio verò vt ex parte.*] Quarto, vt ſpecies ex tota parte ſubiecta ſpeciei, vniuerſali nimirum parta non ſingulari: nihil enim ſingulare, quatenus ſingulare eſt, pertinet ad compoſitionem ſpeciei, ſed potius ſpecies ad compoſitionem ſingularis. Hoc pacto ſpecies dicitur eſſe tum ex genere & ex differentia, vt homo ex animali & bipede, aut alia potiùs veriori differentia: tum etiam ex materia & forma in commune ſumptis: veluti ſyllaba ſecundum ſpeciem, ex elementis ſiue literis ſecundum ſpeciem: vt, *Ba*, in commune, ex B. & A. in com

ΚΕΦ. ΚΔ.

ΤΟ a ἔκ τινος εἶναι λέγεται, ἕνα μὲν τρόπον, ἐξ οὗ ἐστι, ὡς ὕλης. καὶ τοῦτο διχῶς, ἢ κατὰ τὸ πρῶτον γένος, ἢ κατὰ τὸ ὔστατον εἶδος. οἷον, ἔστι μὲν ὡς, ἅπαντα τὰ τηκτὰ ἐξ ὕδατος: ἔστι δ' ὡς, ἐκ χαλκοῦ ὁ ἀνδριάς. ἕνα b δ' ὡς ἐκ τῆς πρώτης κινησάσης ἀρχῆς: οἷον, ἐκ τίνος ἡ μάχη: ἐκ λοιδορίας, ὅτι αὕτη ἀρχὴ τῆς μάχης. ἕνα c δ' ἐκ τοῦ συνθέτου ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς, ὥσπερ ἐκ τοῦ ὅλου τὰ μέρη, καὶ ἐκ τῆς ἰλιάδος τὸ ἔπος, καὶ ἐκ τῆς οἰκίας οἱ λίθοι. τέλος μὲν γάρ ἐστιν ἡ μορφή: τέλειον δὲ, τὸ ἔχον τέλος. τὰ d δὲ, ὡς ἐκ τοῦ μέρους τὸ εἶδος, οἷον ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ δίποδος, καὶ ἡ συλλαβὴ ἐκ τοῦ στοιχείου, ἄλλως γὰρ τοῦτο, καὶ ὁ ἀνδριὰς ἐκ τοῦ χαλκοῦ. ἐκ τῆς αἰσθητῆς γὰρ ὕλης ἡ σύνθετος οὐσία: ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ἐκ τῆς τοῦ εἴδους ὕλης. τὰ μὲν οὖν οὕτω λέγεται.

Τὰ e δὲ ἐὰν κατὰ μέρος τι τούτων τίς ὑπάρχῃ τῶν τρόπων, οἷον ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς τὸ τέκνον, καὶ ἐκ γῆς τὰ φυτὰ, ὅτι ἐκ τινος μέρους αὐτῶν. *Text. 29.*

Ενα f δὲ, μεθ' ὃ τῷ χρόνῳ, οἷον ἐξ ἡμέρας νὺξ, καὶ

commune. Nec enim hæc ſpecies ſyllabæ conſtat ex hoc A, & ex hoc B, niſi per accidens, quo pacto ſtatua conſtat ex ære: accidit enim ſtatuæ in commune ſumptæ, quod ſit ænea. At ſubſtantia compoſita (quo nomine Ariſtoteles hic ſignificat ſingularem ſubſtantiam ſenſibilem) conſtat per ſe ex ſingulari materia, quam ille vocat materiam ſenſibilem, nonnulli ſignatam. Atque hactenus de modis, quibus res eſt, aut ſit ex aliquo, vt ex toto, quamuis hoc ſit pars illius.

Thomiſtæ.

CAP. XXIV.

Tex. 29.

Ex a aliquo eſſe, vno quidem modo dicitur, ex quo vt materia aliquid eſt: idque dupliciter, aut ratione primi generis, aut ratione vltimæ ſpeciei. Exempli gratia: Omnia, quæ liqueſcere poſſunt, modo quodã ex aqua ſunt, modo etiam quodã ſtatua ex ære. Alio b *modo, vt ex primo principio, quod mouit, veluti: ex quo pugna? ex contumelia, quod ea pugnæ principium fuerit. Alio* c *autem ex eo, quod compoſitum eſt ex materia & forma, quemadmodum ex toto partes, ex Iliade verſus: & lapides ex domo: forma enim finis eſt, perfectum autem quod finem habet. Alia* d *verò, vt ex parte ſpecies, veluti homo ex bipede, & ſyllaba ex elemẽto. Alio enim modo hoc, alio ſtatua ex ære eſt. Namque ex ſenſibili materia conſtat ſubſtantia compoſita: at ſpecies ex materia ſpeciei. Atque hæc quidem hoc pacto dicuntur.*

Alia e *autem ſi quis horum modorum ratione alicuius partis conueniat, quo pacto ex patre & matre eſt ſoboles, & ex terra ſtirpes, quia ſiunt ex aliqua eorum parte.*

Alio f *verò modò, ex eo, poſt quod aliquid tempore*

e *Alia autem ſi quis horum.*] Tradit quo pacto res dicatur eſſe, aut fieri ex aliquo, vt ex parte eius, ex quo fieri dicitur: hoc pacto proles dicitur eſſe ex patre & matre, quaſi ex materia: neque enim tota materia parentum conſtituit prolem, ſed quædam eorum partes: eodemq; modo plantæ dicuntur eſſe ex terra & aqua, quod conſtent non ex tota terra aut tota aqua, ſed ex partibus vtriuſque: tot autem modis hoc contingere poteſt, quot ſunt cauſſarum genera. Atque in genere quidem cauſſę materialis iam tradita ſunt exẽpla. In efficiente exemplum erit, ſi quis dicat, bellum Troianum ortum eſſe ex contumelia à Troianis illata: neque enim ab omnibus Troianis illata fuit contumelia, ſed à ſolo Paride. In genere cauſſæ formalis dicemus, picturam eſſe factam ex aliquo exemplari, ſi facta ad imitationem partis. In genere autem cauſſæ finalis, ſi quis dicat, mercatores negotiari ex appetitu humanæ felicitatis, quia ex appetitu cuiuſdam partis, nempe diuitiarum. Sed hic verbum, Ex, quatenus exemplari & fini accommodatur, impropriè admodum ſumitur.

Qua ratione res dicentur eſſe, vel fieri ex aliquo vt ex parte.

f *Alio vero modo.*] Iam ponit modos, quibus aliquid ex aliquo fieri dicitur, quia fit poſt illud: quos duos eſſe tradit. Vnus eſt, ſi vnum ſuccedat alteri naturali ſucceſſione motus, vt nox diei, & tempeſtas tranquillitati. Alter, ſi caſu accidat, vt poſt prandium tonet, aut ex hominum inſtituto poſt aliud fieri ſoleat: ceu Thargelia (qui ludi erant apud Græcos menſe Februario in honorem Apollinis exhiberi ſoliti) poſt Bacchanalia, quæ menſe Ianuario celebrabantur: vt apud nos feſtum Paſchæ, poſt feſtum Natalis Domini.

Duplex modus quo fit aliquid ex aliquo, quia poſt illud.

Thargelia quid.

CAPITIS XXV.

Explanatio.

Quatuor partium genera explicantur. Primum.

PARS a *vno modo.*] Exponit quot ſint partium genera. Primum eſt earum, quæ dicuntur integrantes, vtpotè in quas quantitas ſecundum extenſionem diuiditur: ſiue illæ metiantur totum, vt vnitas quemuis numerum, binarius cæteros pares, & palmus vnam (quæ partes dicuntur aliquotæ) ſiue non metiantur quo pacto binarius eſt pars ternarij, atque quinarij: & cubitus eſt pars cubiti cum ſemiſſe, & duorum cum dimidio: huiuſmodi enim partes, ſi repetantur, non adæquatè reddunt totum, ſed aut excedũt, aut non attingunt.

b *Quouis modo.*] Quouis poſuit pro vtrouis, vt ſit ſenſus: ſiue id, in quod diuiditur, metiatur, vt dictum eſt.

c *Ea etiam.*] Secundum genus partium eſt earum, in quas forma ſine quantitate (hoc eſt, res vniuerſalis) in particulares diuiditur: quo pacto ſpecies ſunt partes generis, & indiuidua ſpeciei. Atque hæ dicuntur partes ſubiectæ, ſiue ſubiectiuæ. Ad quod genus partium reuocari poſſunt partes poteſtatiuæ, vt vocantur, veluti potentiæ animæ, quatenus anima in eas nonnumquam diuidi ſolet. Vt enim particularia nõ pertinent ad conſtitutionem vniuerſalium, ita nec potentiæ ad conſtitutionem rerum, quarũ ſunt potentiæ. Hoc loco Græci codices pro *εἶδος διαιρεθείη* hoc eſt forma diuidi poteſt, habent *εἶδος τὸ ζῶον διαιρεθείη*, id eſt, forma animalis diuidi poteſt. Sed non agnoſcunt verbũ *τοῦ ζώου* ſeu Beſſario: ſeu Argiropylus ſeu Antiquus interpres aliúſve ex recentioribus. Forte ſcripſerat Ariſtoteles *τοῦ ὅλου* pro quo irrepſit *τοῦ ζώου*. Sed tamen vtrũque expugnandum eſſe concors interpretum verſio demonſtrat.

Partes poteſtatiuas reuocari ad ſubiectas.

καὶ διὰ δυδίας χειμῶν. ὅτι τοῦτο μετὰ τοῦτο, τούτων δὲ τὰ μὲν τῷ ἔχειν μεταβολὴν εἰς ἄλληλα οὕτω λέγεται, ὥσπερ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα. τὰ δὲ, τῷ κατὰ τὸν χρόνον ἐφεξῆς μόνον, οἷον διὰ ἰσημερίας ἐγένετο ὁ πλοῦς ὅτι μετὰ ἰσημερίαν ἐγένετο, καὶ ἐκ Διονυσίων Θαργήλια, ὅτι μετὰ τὰ Διονύσια.

ΚΕΦ. ΚΕ΄.

Tex. 30.

ΜΕρος a λέγεται ἕνα μὲν τρόπον, εἰς ὃ διαιρεθείη ἂν τὸ ποσὸν ὁποσοῦν b ἀεὶ γὰρ τὸ ἀφαιρούμενον τοῦ ποσοῦ, ᾗ ποσὸν, μέρος λέγεται ἐκείνου, οἷον τῶν τριῶν, τὰ δύο μέρος λέγεταί πως. ἄλλον δὲ τρόπον τὰ καταμετροῦντα τῶν τοιούτων μόνον: διὸ τὰ δύο τῶν τριῶν, ἔστι μὲν ὡς λέγεται μέρος, ἔστι δ' ὡς οὔ. ἔτι c εἰς ἃ τὸ εἶδος* διαιρεθείη ἂν ἄνευ τοῦ ποσοῦ, καὶ ταῦτα μόρια λέγεται τούτου. διὸ τὰ εἴδη τοῦ γένους φασὶν εἶναι μόρια. ἔτι d εἰς ἃ διαιρεῖταί τι, ἢ ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὅλον, ἢ τὸ εἶδος, ἢ τὸ ἔχον τὸ εἶδος, οἷον, τῆς σφαίρας τῆς χαλκῆς, ἢ τοῦ κύβου τοῦ χαλκοῦ, καὶ ὁ χαλκὸς μέρος (τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ὕλη,* ἐν ᾗ τὸ εἶδος) καὶ ἡ γωνία μέρος. ἔτι e τὰ ἐν τῷ λόγῳ τῷ δηλοῦντι ἕκαστον, καὶ ταῦτα μόρια τοῦ ὅλου. διὸ τὸ γένος τοῦ εἴδους καὶ μέρος λέγεται, ἄλλως δὲ τὸ εἶδος τοῦ γένους μέρος.

*γρ. εἶδος τοῦ ζώου.

* γρ. ἐν ᾧ.

ΚΕΦ. Κϛ΄.

ΟΛον a λέγεται, οὗ μηθὲν ἄπεστι μέρος ἐξ ὧν λέγεται τὸ ὅλον φύσει καὶ b τὸ περιέχον

Tex. 31.

Tertium.

d *Ea quoque.*] Tertium genus eſt earum, quæ dcuntur eſſentiales Phyſicæ, hoc eſt,

eſt,in quas totum non ſecundum extenſionem , ſed ſecundum eſſentiam reali diſtinctione diuiditur,ſeu(quod eodem redit) ex quibus rei eſſentia reali compoſitione conſtat:ſiue illud ſit forma ipſa,hoc eſt,res vniuerſales:ſiue habens formam, hoc eſt res ſingulares:quo pacto res naturales, ſiue vniuerſales ſint, ſiue ſingulares,diuiduntur in materiam primam,& formam ſubſtantialem:artificiales verò in ſecundam materiam, & figuram:veluti æneus globus in æs & figuram rotundam, & ænea teſſera in æs & figuram angularem cubicam.

proſequitur : quo pacto ex die fit nox , & ſerenitate tempeſtas,quia hoc poſt illud extitit. Horum autem quædam ita dicuntur,quia alia in alia mutãtur, vt quæ nunc dicta ſunt:quædam,quia ſola temporis cõſecutione ſuccedunt:quo pacto ex æquinoctio dicitur facta nauigatio,quia poſt æquinoctium facta eſt,& ex Bacchanalibus Thargelia, quia poſt Bacchanalia.

CAP. XXV.

Tex.30. PARS a *vno modo dicitur,in quod quantum quouis* b *modo diuidi poteſt.Semper enim id , quod aufertur à quanto , quà ratione quantum eſt, pars illius dicitur : quo pacto duo quodammodo dicuntur partes trium. Alio modo ea tantùm ex his dicuntur partes,quæ metiũtur,quò fit, vt duo modo quodam ſint pars trium : modo autem alio non item.Ea* c *etiam, in quæ forma ſine quantitate diuidi poteſt,partes illius eſſe dicuntur. Vnde fit,vt ſpecies partes generis appellẽtur.Ea* d *quoque, in quæ aliquid diuiditur, aut ex quibus totum cõponitur,aut ipſa forma,aut quod formam habet : quo pacto globi ænei,aut æneæ teſſeræ non ſolum æs,quod eſt materia,in qua forma ineſt , ſed etiam angulus pars eſt.Præterea* e *quæ ſunt in ratione,quæ quæque res declarantur, ea etiam ſunt partes totius. Ita fit, vt genus pars etiam ſpeciei , alio autem modo, ſpecies pars generis dicatur.*

CAP. XXVI.

Tex.31. T*Otum* a *dicitur cuius nulla pars earum abeſt, ex quibus natura totum nominatur.Et* b *quod ita*

e *Præterea quæ ſunt.*] Quartum genus partium eſt earum , quæ dicuntur eſſentiales Metaphyſicæ, hoc eſt,in quas non reali diuiſione diuiditur, ſed rationis in rebus inuentæ,quæ ex natura rei ducitur : quo pacto genera & differentiæ ſunt partes ſpecierum : etſi alia ratione ſpecies ſint partes generum , vt dictum eſt , atque adeò generalium differentiarum. Ex his patet , omnia genera partiũ, pertinere ad conſtitutionem totius,preter ſecundum. *Quartum.*

CAPITIS XXVI.

Explanatio.

TOTVM a *dicitur.*] Tradit quot modis dicatur totum , primùmque duas proponit huius nominis ſignificationes. Vna eſt, qua totum, id ſolùm dicitur , quod eſt integrum : cui mutilum, ſeu diminutum opponitur , de quo capite proximo agetur. Hoc pacto homo , cui deeſt manus , non dicitur totus homo,etſi dicitur totum quoddam corpus: eodémque modo nauis, cui deeſt gubernaculum, non dicitur tota nauis) etſi dicitur totum quoddam opificium.Itaque in hac ſignificatione totius ſemper ſpectatur integritas,quam res ſua natura poſcit. *Totum quot modis dicatur.*

b *Et quod continet.*] Hæc altera ſignificatio eſt generalis , & quæ ad omne genus totius funditur. In qua duo notantur , quæ ad totius rationem pertinent.

Vnum eſt, quod habeat partes: id enim, quod partes non habet, non dicitur totum, niſi nomen totius pro perfecto accipiatur. Alterum eſt, quòd partes vniantur in ipſo, hoc eſt, ſint vnum per ipſam vnitatem totius, qualiſcumque ea ſit.

Græci codices habent καὶ τὸ περιέχον ἕν, καὶ τὰ περιεχόμενα: niſi quòd in vetuſto manuſcripto bibliothecæ Catharinæ Mediceæ Galliarum Reginæ abeſt verbum ἕν. Interpretes neglecto non tantum eo verbo, ſed etiam proxima coniunctione omnes vertunt, Et quod continet contenta, vel quid ſimile: quorum auctoritas nos mouit, vt vtramque dictionem tamquam ſuſpectam, ad marginem reiiceremus.

*χον τὰ περιεχόμενα, ὥστε ἕν τι εἶναι ἐκεῖνα. τοῦτο c δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ὡς ἕκαστον ἕν, ἢ ὡς ἐκ τούτων τὸ ἕν. τὸ μὲν γὰρ καθόλου, καὶ d τὸ ὅλως λογόμενον, ὡς ὅλον τι ὄν, οὕτως e ἐστὶ καθόλου ὡς πολλὰ περιέχον τῷ κατηγορεῖσθαι καθ' ἑκάστου, καὶ ἓν ἅπαντα εἶναι ὡς ἕκαστον· οἷον, ἄνθρωπον, ἵππον, θεόν, ὅτι ἅπαντα ζῷα. τὸ f δὲ συνεχὲς καὶ πεπερασμένον ὅταν ἕν τι ἐκ πλειόνων ᾖ, ἐνυπαρχόντων, μάλιστα μὲν δυνάμει· εἰ δὲ μή, ἐνεργείᾳ. τούτων g δ' αὐτῶν μᾶλλον τὰ φύσει, ἢ τέχνῃ τοιαῦτα. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐλέγομεν, ὡς οὔσης τῆς ὁλότητος ἑνότητός τινος. ἔτι h τοῦ ποσοῦ ἔχοντος ἀρχὴν, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον, ὅσων μὲν μὴ ποιεῖ ἡ θέσις διαφορὰν, πᾶν λέγεται· ὅσων δὲ ποιεῖ, ὅλον· ὅσα δὲ ἄμφω ἐνδέχεται, καὶ ὅλα, καὶ πᾶν. ἐστὶ δὲ ταῦτα, ὅσων ἡ μὲν φύσις ἡ αὐτὴ μένει τῇ μεταθέσει, ἡ δὲ μορφὴ, οὔ, οἷον κηρὸς, καὶ ἱμάτιον· καὶ γὰρ ὅλον καὶ πᾶν λέγεται. ἔχει γὰρ ἄμφω. ὕδωρ δὲ καὶ ὅσα ὑγρὰ, καὶ ἀριθμὸς, πᾶν μὲν λέγεται· ὅλος δ' ἀριθμὸς καὶ ὅλον ὕδωρ

*γρ. καὶ τὸ περιέχον ἕν καὶ τὰ περιεχόμενα.

c *Id quod duobus modis.*] Ex vnitate, quam partes habent in toto, colligit duo genera totius: Vnũ eſt totius vniuerſalis, quod dicitur de pluribus, vt commune de particularibus. Alterum totius coniuncti ex pluribus, de quibus non dicitur, ſaltem vt commune de particularibus. Complectitur autem totum coniunctum ex partibus tria genera totius, quæ reſpondent primo, tertio, & quarto generibus partium totius: nimirum integralis & eſſentialis Phyſici, & eſſentialis Metaphyſici. Dixi, *ſaltem vt commune de particularibus*, quia etſi ſpecies vtcumque prædicatur de genere & differentia, ex quibus conſtituta eſt: non tamen de illis dicitur, vt commune de particularibus, & quæ minùs latè pateant. Et his perſpicuum eſt, partes totius vniuerſalis accipere ab illo vnitatem rationis, quia quatenus ſunt partes illius, non re, ſed ratione ſunt vnum: quemadmodum nec totum vniuerſale eſt vnum re in omnibus ſuis particularibus, ſed ratione ſola, vt patebit inferiùs: at partes totius conſtituti accipiunt à ſuo toto vnitatem realem: quia quatenus ſunt illius partes: re ipſa coniunctæ ſunt: ea vi delicet vnitate, quam totum re ipſa ſibi vendicat in omnibus ſimul partibus ſiue illa naturalis ſit, ſiue ab arte, aut conſenſione animorum inducta.

Totum vniuerſale.

Totum coniunctum.

Quam vnitatem accipiant partes totius vniuerſalis ab ipſo.

Vniuerſale vt ſint vnum in particularib.

Ethymologia totius vniuerſalis.

d *Et quod ὅλως.*] His verbis quaſi parentheſi interiecta, docet, ex etymologia totius, quòd Græcé eſt ὅλων, merito vniuerſale dici totum quoddam: prædicatur enim ὅλως, quaſi dicas totaliter, hoc eſt omnibus ſuis particularibus, vnde & τὸ καθόλου dicitur, quaſi dicas, quod de toto genere, ſiue de tota multitudine enunciatus.

e *Ea ratione eſt familiare.*] Eo ſpectant verba hæc, vt doceat Ariſtoteles quo pacto particularia ſint vnum in ſuo vniuerſali. Hac igitur ratione tradit, eſſe ea in illo vnum, quia illius & nomen, & rationem ſingulatim participant: non autem collectim,

collectim,quo pacto multi homines dicuntur eſſe vnus exercitus,aut vna Reſpub. Quod autem in exemplis ait, Deum eſſe animal, ex Platonicorum ſententia de quodam Numinnm genere intelligendum eſt.

ita continet ea,quæ continentur, vt illa ſint vnum. Id c *quod duobus modis accidit: aut ita, vt vnũquodque ſit vnum: aut eo pacto, vt ex iis vnũ conſtet. Vniuerſale enim, &* d *quod* ὅλως, *hoc eſt totaliter, vt ita dicam, prædicatur (quaſi totũ quid exiſtat) ea* e *ratione vniuerſale eſt, vt plura continens, quia de vnoquoque prædicatur, & omnia illa ſunt vnum, vt ſingula: veluti homo, equus, Deus, quia omnia ſunt animalia. Continuum* f *autem, & finitum cùm vnumquid conſtat ex pluribus, quæ inſunt, maximè quidem poteſtate: ſin minus, actu. Atque* g *horum ipſorum magis ſunt talia, quæ natura conſtant, quàm quæ arte, quemadmodũ & in vno dicebamus, quaſi totalitas vnitas quædam ſit. Præterea* h *cùm quantitas principium, medium, atque vltimum habeat: ea quidem, quorum poſitio non facit differentiam, dicuntur omne: quorũ autem facit, totum appellantur: quibus verò vtrũque accidit, in iis & totum, & omne vſurpatur. Sunt autem hæc ea omnia, quorum natura eadem manet in tranſpoſitione, non item forma: veluti, cera, & veſtis, & totum enim, & omne dicuntur, quia vtrumque habent. Aqua verò, & humida omnia, itémque numerus, omne quidem dicuntur, totus autem numerus & tota aqua non dicitur, niſi tranſlatio*

f *Continuum autem.*] Non ſumitur hoc loco continuum pro eo tantùm, quod propriè continuum dicitur. Subdit enim Ariſtoteles, etſi hæc ratio totius maximè cernitur in ijs rebus, quarum partes ſunt poteſtate in toto, hoc eſt, non actu multæ res, ſed poteſtate dumtaxat, vt in lapide aut ligno: aliquo tamen modo ſpectari in iis, quarum partes ſunt actu, hoc eſt diſtinctæ res: modo tamen ex iis ſit aliquid vnum compactum coniunctúmve: cuiuſmodi ſunt tabulæ in naui, ædes in vrbe, & milites in exercitu. Itaque accipit continuum pro eo, quod aut verè continuum eſt, aut compactum cōiunctúmue ex multis. Quòd autem ad verba attinet, cùm dicitur *continuum autem, & finitum* ſupplendum eſt ex dictis, tum dicitur totum.

g *Atque horum ipſorum.*] Diuidit Ariſtoteles, aut ſi mauis, ſupponit diuiſionem totius compoſiti ex partibus in ea, quæ natura conſtant, & in ea, quæ arte, ſimúlque docet rationem totius magis conuenire naturalibus, quam artificioſis, quemadmodum & ratio vnius, vt capit. 6. huius libri dictum eſt: ac ſi totalitas cùm ſit relatio, non eſt formaliter vnitas, quæ eſt negatio: quia tamen in vnitate fundatur, ijs rebus magis conueniet, in quibus maior vnitas cernitur.

Text. 8.

Cur ratio totius naturalibus magis, quam artificioſis conueniat.

h *Præterea cum quantitas.*] Nomine quantitatis intelligit rem quantam, ſiue extenſam, quatenus talis eſt: dico autem (quatenus talis eſt) quia etſi non omnis numerus habet principium, medium, & finem: id tamen non repugnat numero, quatenus eſt quantus ſiue extenſus: loquitur autem de quanto finito, tum quia tria hæc ſimul, principium, medium, & finis, repugnant infinito: tum etiam, quia infinitum non propriè dicitur totum, ſed potiùs habet rationem partis, vt 3. Phyſic. traditur. Diuidit ergo Ariſtoteles hoc loco totum quantum, aut ſi magis placet ſupponit diuiſionem illius in tria genera. Primum eſt eorum, quæ non habent figuram propriam, ſed alienæ facillimè ſe accommodant, cuiuſmodi ſunt aqua, oleum, & humida omnia, hoc eſt, liquida: itémque ea, quæ menſuris concauis menſurantur, vt frumentum, cinis, arena, adde & numeros ipſos. In quo toto rerũ genere cōmutatio partium, variúſque earum ſitus in totis nullam facit differentiã, id eſt, nihil mutat de re, quod ſit eius

Infinitum nō propriè dici totum.

Ca. 6. tex. 65. & 66.

Diuiſio totius quanti.

eius proprium Secundum eſt eorum, quæ habent figuram propriam, vt plantæ,
Secundum. animalia, domus, nauis, & ſimilia, & In quo genere varius ſitus partium naturas rerum ipſarum mutat, non ſolùm ex parte formæ propriæ, ſed etiam propriæ
Tertium. materiæ: vt ſi membra animalium conuellantur, & alio ſitu collocẽtur in ipſo toto, aut partes nauis commutentur. Tertium eſt eorum, quæ etſi non habent figuram propriam: tamen ſemel datam diu, & ſine adminiculo alterius retinent, vt cera, æs, plumbum, & alia, quæ liqueſcere poſſunt. In quo rerum genere, etſi commutatio partium nihil mutat, quod proprium ſit materiæ: tamen mutat formam quaſi propriam eorum, vtpotè, quam per ſeſe retinent, & à qua ſæpè res tota denominatur, vt patet in cera ſigillo figurata, in ære in ſtatuam conformato, in panno, qui formam veſtis accepit, & ſimilibus.

Quod totum dici ſoleat omne.

Hoc poſito, docet Ariſtoteles, tõtum in primo genere ſolere dici omne, non autem totum: quod de vulgatiori Grȩcorum conſuetudine præcipuè dictum intellige: dicitur enim omnis hæc aqua, omne hoc frumentum, omnis hæc arena, non tota aqua, totum frumentum, aut tota arena, niſi per tranſlationem à rebus propriam figuram habentibus. In ſecundo autem genere contrà rem habere: neque enim dicimus omnem hunc hominem ægrotare, ſed totum: neque omnẽ Hieroſolymam concidiſſe, ſed totam: tametſi Cicero ſæpè dicit, omne corpus, pro toto corpore, & omnem orationem, pro tota oratione. At in tertio vtrumque verbum vſurpari: dicimus enim & omnem hanc ceram & totã hanc ceram: eodémque modo & omne, & totũ æs, plumbum, ſimilia: cuius rei hæc eſt ratio: quia verbum, *omne*, ſignificat multitudinem, totũ autẽ cõſtitutionem vnius ex multis, præſertim diſſimilibus. At totum primi generis conſtat ſimilibus partibus, quæ vel ſunt actu multa, vt in numero, in arena: aut potentia propinqua, vt in aqua, aut oleo: aut certè potentia remota ita ſunt multa, vt reſolutio totius in partes non lædat naturam illius: quod in ære, argento, & ſimilibus cernere licet. Totum autem ſecundi generis, aut eſt totum diſſimilium partium, vt animal, vt corpus humanum,

δωρ οὐ λέγεται, ἂν μὴ μεταφορᾷ. πάντα i δὲ λέγεται, ἐφ' οἷς τὸ πᾶν, ὡς ἐφ' ἑνὶ, ἐπὶ τούτοις πάντα ὡς ἐπὶ διῃρημένοις: πᾶς οὗτος ὁ ἀριθμὸς, πᾶσαι αὗται αἱ μονάδες.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

Κολοβὸν δὲ λέγεται τῶν ποσῶν, οὐ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ μεριστόν τε αὐτὸ δεῖ εἶναι, καὶ ὅλον. τά τε γὰρ δύο, οὐ κολοβὰ, θατέρου ἀφαιρουμένου ἑνὸς (καὶ γὰρ ἴσον τὸ κολόβωμα, καὶ τὸ λοιπὸν οὐδέ ποτ' ἐστιν) οὐδ' ὅλως ἀριθμὸς οὐδείς. καὶ γὰρ τὴν οὐσίαν δεῖ μένειν. εἰ κύλιξ κολοβὸς, ἔτι δεῖ εἶναι κύλικα: ὁ δὲ ἀριθμὸς, οὐκ ἔτι ὁ αὐτός. πρὸς δὲ τούτοις κἂν ἀνομοιομερῆ ᾖ, οὐδὲ ταῦτα πάντα. ὁ γὰρ ἀριθμός ἐστιν, * ὃς καὶ ἀνόμοια ἔχει μέρη, οἷον, δυάδα, τριάδα ἀλλ' ὅλως, ὧν μὴ ποιεῖ ἡ θέσις διαφορὰν, οὐδὲν κολοβὸν: οἷον ὕδωρ, ἢ πῦρ: ἀλλὰ δεῖ τοιαῦτα εἶναι, ἃ κατὰ τὴν οὐσίαν θέσιν ἔχει ἔτι συνεχῆ. ἡ γὰρ ἁρμονία ἐξ ἀνομοιομερῶν μὲν, καὶ θέσιν ἔχει, κολοβὸς δὲ οὐ γίνεται. πρὸς δὲ τούτοις, οὐδ' ὅσα ὅλα, οὐδὲ ταυτα, ὅτου οὖν μορίου στερήσει, κολοβά. οὐ γὰρ δεῖ οὔτε τὰ κύρια τῆς οὐσίας, οὔτε τὰ ὅπου οὖν ὄντα. οἷον, ἂν τρυπηθῇ ἡ κύλιξ, οὐ κολοβὸς, ἀλλ' ἂν τὸ οὖς, ἢ ἀκρωτήριόν τι. καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἐὰν σάρκα, ἢ τὸν σπλῆνα, ἀλλ' ἐὰν ἀκρωτήριον: καὶ τοῦτο οὐ πᾶν, ἀλλ' ὃ μὴ ἔχει γένεσιν ἀφαιρεθὲν ὅλον. διὰ τοῦτο οἱ φαλακροὶ οὐ κολοβοί. Text.32.

* γρ. ὡς.

ΚΕΦ.

humanum: aut ita ex ſimilibus conſtitutum eſt, vt non ſine detrimento naturæ diuidatur in eiuſmodi partes: cuius generis ſunt os, caro, & alia huiuſmodi. Quoniam verò tertium primo & ſecundo genere participat (primo quidem ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, quod nihil læditur mutatis in toto partibus: ſecundo autem ex parte formæ, quam fixam, & quaſi propriam retinet) meritò in illud vtrumque vſurpari poteſt, vt & omne ratione materiæ dicatur, & totum ratione formæ.

i *In quibus autem*] Docet in iis totis poſſe accommodari verbum *omnia*, partibus, vt diuiſis à ſe inuicē (adde ſaltem potentia propinqua) in quibus verbum, *omne*, accommodatur partibus, vt coniunctis, & aliquo modo vnitis. Sic diximus, quatuor vnitates eſſe, & omnem hunc quaternarium, & omnes has vnitates: item grana frumenti huius aceruí eſſe, & omnem hūc aceruum, & omnia hæc grana: item partes Oceani eſſe omnem Oceanum, & omnes aquas Oceani: Non negat tamen Ariſtoteles, in partibus etiam aliorum totorum idem poſſe accidere: ædificia enim, ex quibus cōſtat vrbs, etſi non dicuntur omnis hæc vrbs ſed tota: dicuntur tamen omnia hæc ædificia.

latione. In i *quibus autem verbum omne, vt de vno dicitur: in iis, vt diuiſis vſurpatur verbum omnia: veluti omnis hic numerus, omnes hæ vnitates.*

CAP. XXVII.

Tex. 32. MVTILVM *verò dicitur, non quoduis eorum, quæ quanta ſunt, ſed & partibile, & totum illud ſit oportet. Duo enim ſunt mutila, altera ablata vnitate (neque enim id, cuius ablatione aliquid fit mutilum, & id, quod ſupereſt, æqualia vmquam ſunt) neque omninò vllus numerus. Namque ſubſtantia permaneat neceſſe eſt. Si mutilum ſit poculum, adhuc poculum ſit oportet: at numerus, non iam idem eſt. Ad hæc, neque omnia diſſimilium partium mutila eſſe poſſunt: numerus enim eſt, qui & diſſimiles partes habeat, & binarium, & ternarium. Cæterùm nihil omninò eorum, quorum poſitio differentiam non efficit, mutilum eſt, veluti aqua aut ignis: ſed eiuſmodi ſint oportet, quæ ratione ſubſtantiæ poſitionem habeant. Itémque continua. Concentus enim ex diſſimilibus conſtat partibus, & poſitionem habet: mutilus autem non fit. Ad hæc, nec quæuis tota, nec verò hæc, cuiuſuis partis priuatione fiunt mutila. Neque enim vel præcipuas ſubſtantiæ, vel alias vbiuis exiſtentes abeſſe oportet. Exempli cauſſa ſi poculum perforetur, non continuò erit mutilum, ſed ſi anſa, aut extremum aliquid, ac prominens auferatur: & homo non ſi caro, aut ſplen, ſed ſi aliquid extremum, quod promineat: atque id non omne, ſed quod totum ſublatum generari non poſſit: quam ob cauſſam calui mutili non ſunt.*

CAPITIS XXVII. EXPLANATIO.

MVTILVM *verò.*] Quoniam mutilum opponitur priori ſignificationi totius, vt diximus capite ſuperiori, tradit Ariſtoteles, quæ conditiones requirantur, vt aliquid dicatur mutilum ſiue diminutum. Nam de parte *Mutilū quid dicitur.*

quæ opponitur toti in ſecunda ſignificatione accepto, cap. 25. dictum eſt. Prima igitur conditio eſt, vt ſit diuiſibile in partes, ex quibus conſtet: quandoquidem detractione alicuius partis conſtituentis, non autem ſubiectæ fit res mutila. Secunda, vt ſit totum, hoc eſt, tanto maius ipſo mutilamine (ſic enim liceat appellare id, cuius ablatione res fit mutila) vt idem adhuc ſecundum ſubſtantiam cenſeri poſſit. Hinc fit, vt nec binarius mutilus eſſe poſſit, quia non poteſt ab illo auferri minor pars, quàm medietas, nec vllus omninò numerus, quia quauis vel minima parte ſublata, non manet idem numerus.

Prima conditio mutili. *Secunda.* *Text. 30.*

Tertia. Tertia, vt eius partes habeant naturalem poſitionem, hoc eſt, ordinem in toto: neque enim hoc loco habere poſitionem in toto, eo modo ſumitur, quo in prædicamentis: alioqui partes concentus nō haberent poſitionē in toto concentu: quod tamen hic fatetur Ariſtoteles. Ita fit primùm, vt res ſimilium partium, velut aqua, aut ignis, numquam dicantur mutilæ, quia earum partes manifeſtè carent huiuſmodi ordine. Deinde fit, vt neque etiam quædam diſſimilium, ſi earū partes non habeant naturalem ordinem in toto, qualis quodammodo eſt omnis numerus, qui conſtat ex diuerſis ſpeciebus numerorum, vt quinarius: in quinario enim lapidum ex quibuſlibet duobus licet facere binarium, & ex quibuſlibet tribus ternarium, eodémque modo res habet in cæteris ſimilibus numeris, tametſi numerorum exemplum ideo non admodum placet Ariſtoteli, quia nullus numerus propriè conſtat ex numeris, ſed ex vnitatibus, vt ipſe libro 7. docebit. Quarta conditio eſt, vt ſit continuum: hac enim ratione nemo dixerit, concentum eſſe mutilum, niſi per tranſlationem. Atque hæ conditiones requiruntur in re, quæ dicenda eſt mutila. In mutilamine autem, quod ſublatum eſt, primò requiritur, vt non ſit ex præcipuis partibus, & quibus remotis non maneat res, quale eſt caput in homine. Secundò, vt non ſit vbicumque exiſtens, ſed promineat in re, vt anſa, aut labium in vrceo. Tertiò, vt tota ſublata tota non poſſit rurſus oriri naturaliter, qua de cauſſa non dicimus ceruos mutilos, cum cornua depoſuerunt, neque item homines caluos. Nam etſi raró in caluis capilli renaſcuntur: tamen ſpectata hominum natura nihil eſt, cur renaſci non poſſint: quamquam Ariſtoteles caluos intelligere potuit ex morbo, qui ſæpè ſanantur.

Cap. de Quantitate. *Nullum numerum propriè conſtare ex numero.* *Quarta.* *Quæ in mutilamine requirantur.*

ΚΕΦ. ΚΗ.

Γένος a λέγεται τὸ μὲν, ἐὰν ᾖ ἡ γένεσις συνεχὴς τῶν τὸ εἶδος ἐχόντων τὸ αὐτό: οἷον λέγεται, ἕως ἂν ἀνθρώπων γένος ᾖ, ὅτι, ἕως ἂν ᾖ ἡ γένεσις συνεχὴς αὐτῶν. τὸ b δὲ, ἀφ' οὗ ἂν ὦσι πρώτου κινήσαντος εἰς τὸ εἶναι. οὕτω γὰρ λέγονται οἱ μὲν ἕλληνες τὸ γένος, οἱ δὲ ἴωνες, τῷ, οἱ μὲν ἀπὸ Ἕλληνος, οἱ δὲ ἀπὸ Ἴωνος εἶναι πρώτου γενήσαντος: καὶ μᾶλλον οἱ ἀπὸ τοῦ γενήσαντος, ἢ τῆς ὕλης. λέγονται γὰρ καὶ ἀπὸ τοῦ θήλεος τὸ γένος, οἷον ἀπὸ Πύῤῥας. ἔτι c δὲ, ὡς τὸ ἐπίπεδον τῶν σχημάτων γένος τῶν ἐπιπέδων, καὶ τὸ στερεὸν τῶν στερεῶν. ἕκαστον γὰρ τῶν σχημάτων, τὸ μὲν ἐπίπεδον τοιονδί, τὸ δὲ στερεόν ἐστι τοιονδί. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον ταῖς διαφοραῖς. ἔτι d ὡς ἐν τοῖς λόγοις τὸ πρῶτον ἐνυπάρχον, ὃ λέ *Text. 33.*

CAPITIS XXVIII. EXPLANATIO.

Quatuor generis ſignificationes. *Prima.*

GENVS a *dicitur vno modo.*] Quatuor generis ſignificationes traduntur ab Ariſtotele in hoc capite. Prima, atque adeo vulgaris eſt, qua genus ſumitur pro generatione continua, hoc eſt, non interrupta rerum eiuſdem

eiuſdem ſpeciei. Prioris conditionis defectu, non diceretur idem genus hominum à principio mundi ad hoc vſque tempus extitiſſe, ſi omnes qui tunc erant, cum Noë fabricam arcæ abſoluit, generali diluuio periiſſent, & alij rurſus à Deo procreati eſſent. Defectu autem poſterioris, non dicimus continuam generationem mulorum ex equis eſſe idem genus cum equorum genere: quia etſi continenter muli ab equis generantur: non ſunt tamen muli eiuſdem ſpeciei cum equis. Aduerte autem non tantùm ipſam continuam generationem, ſed etiam ipſas res continenter genitas vocari genus hac prima ſignificatione, vt patet ex iis, quæ Ariſtoteles hoc loco, & Porphyrius in Iſagoge tradunt. *Cap. de Genere.*

b *Alio modo.*] Secunda generis ſignificatio eſt, qua genus ſumitur pro principio generis primo modo ſumpti: ſiue nomine principij intelligas primum genitorem eiuſdem ſpeciei, aut etiam modo aliquo primam genitricem, ſiue ipſam primam generationem, qua primus genitor, aut genitrix initium dedit multitudini. *Principium generis.* Hinc fit, vt primus parens interdum appelletur genus, velut cum Poëta inquit, *Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipſi*, & ab illo etiam genus duci dicatur: quæ eſt frequentior huius ſignificationis vſurpatio. *Ouid lib. 13. Metamorph.* Ad hanc ſignificationem reuocatur patria, & ipſa, quæ à patria ducitur origo, vt habes apud Porphyrium in loco citato. Quòd autem ad verba attinet, pro eo quod Ariſtoteles ait, *A quo fuerint tamquam à primo mouente ad eſſe*, nos diximus, [*A quo illa*, &c. reddentes ſuppoſitum verò *fuerint*, quia non dubium eſt, quin Ariſtoteles verbum hoc retulerit ad ea, quæ cùm ſint eiuſdem ſpeciei, continua generatione alia aliis ſuccedunt. Quod idem ſignificat Porphyrius in Iſagoge, cùm de genere diſſerit. Poſſet contextus ita verti, vt diceremus, *A quo illa tamquam à primo procreante fuerint*, nam mouere ad eſſe, ſeu mouere, vt res ſit, illam producere ac procreare eſt.

c *Item eo modo.*] Tertia ſignificatio eſt, qua genus ſumitur pro genere ſubiecto, qualis eſt ſuperficies reſpectu planarum figurarum, & corpus comparatione ſolidarum: ſunt enim ſubiecta illarum, non autem genera prædicabilia, cùm quantitas non pertineat ad eſſentiam qualitatis, etiam materialis: tametſi ita quodammodo ſubiiciuntur differentiis figurarum, quarum ſunt ſubiecta, vt genus prædicabile ſubiicitur differentiis ſuarum ſpecierum, quod inferiùs patebit. *Genus ſubiectum.*

d *Præterea quod primum.*] Quarta ſignificatio eſt, qua genus ſumitur pro eo, quod refert ad ſpecies, & in earum definitionibus naturæ ordine primum ponitur, de iiſque in quæſt. Quid eſt prædicatur, de quo Philoſophi præcipuè diſſerunt. *Genus primũ vniuerſale definitur.* Aliam explicationem addit Ariſto. *Et cuius differentiæ*, inquit, *ſunt qualitates*, quaſi dicat: Et quod immediatè diuiditur per differentias, quæ faciunt quale quid,

CAPVT. XXVIII.

Text.33. GENVS a dicitur vno modo, ſi eorum, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, generatio ſit continua, quo pacto dici ſolet, Dum genus hominũ erit, hoc eſt, donec eorum fuerit continua generatio. Alio b modo id à quo illa fuerint, vt primo mouente ad eſſe. Sic enim alij ἕλληνες, hoc eſt Græci genere, alij Iones dicuntur, quòd illi ab Helleno, hi ab Ione primo genitore ſint orti: magiſque ij, qui à genitore, quàm qui à materia nuncupantur. Nam & à fœmina, veluti à Pirra genus ducere dicuntur. Item c eo modo, quo planum genus eſt planarum figurarum, & ſolidarum ſolidum. Vna quæque enim figurarum alia planum tale eſt, alia ſolidum tale: hoc autem eſt, quod differentiis ſubiicitur. Præterea d quod primum in rationibus ineſt, quodque in

quam explicationem adhibuit, vt perſpicuè genus à ſpecie diſtingueret: neque enim admodum apertè ſpeciem excluſerat, quod nunc facit. Nam etſi ſpecies diuiditur per differentias in ſua inferiora (dicitur enim de pluribus in quæſtio-ſtione Quid eſt) non tamen diuiditur per differentias, quæ ſint qualitates, hoc eſt, quæ faciant quale quid. Habet autem emphaſim, quod Ariſtoteles nominat qualitates cum articulo *αἱ ποιότητες*: ſignificat enim non qualeſcunque, ſed eſſentiales, ſiue quæ ad ſpeciei conſtitutionem pertinent. Nonnulli tamen putant articulo præfixo ſignificari verbum Qualitates ſubiectum eſſe: Differentiæ verò, prædicatum: quod non eſt ad rem.

e *Itaque genus his modis.*] Breuiùs colligit propoſitas ſignificationes, ea de cauſſa redigens in vnam duas extremas, quæ ſunt Philoſophorum propriæ, quia genus in vtraque eſt ſimile materiæ. Quo loco fortaſſe nomine differentiæ intelligit differentiam accidentalem, ad ſignificandum genus ſubiicibile: nomine autem qualitatis, differentiam eſſentialem, vt ſignificet genus prædicabile.

ὃ λέγεται ἐν τῷ τί ἐστι, τοῦτο γένος. οὗ διαφοραὶ λέγονται αἱ ποιότητες. τὸ μὲν οὖν γένος, τοσαυταχῶς λέγεται· τὸ μὲν κατὰ γένεσιν συνεχῆ τοῦ αὐτοῦ εἴδους, τὸ δὲ κατὰ τὸ πρῶτον κινῆσαν f μοειδὲς, τὸ δ' ὡς ὕλη. οὗ γὰρ ἡ διαφορὰ, καὶ ἡ ποιότης ἐστὶ, τοῦτ' ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὃ λέγομεν ὕλην. ἕτερα g δὲ τῷ γένει λέγεται, ὧν ἕτερον τὸ πρῶτον ὑποκείμενον, καὶ μὴ ἀναλύεται θάτερον εἰς θάτερον, μὴ δ' ἄμφω εἰς ταυτὸν: οἷον, τὸ εἶδος καὶ ἡ ὕλη, ἕτερον τῷ γένει καὶ h ὅσα καθ' ἕτερον σχῆμα κατηγορίας τοῦ ὄντος λέγεται. τὰ μὲν γὰρ τί ἐστι σημαίνει τῶν ὄντων, τὰ δὲ ποιόν τι, τὰ δ' ὡς διῄρηται πρότερον. οὐδὲ l γὰρ ταῦτα ἀναλύεται, οὔτ' εἰς ἄλληλα, οὔτ' εἰς ἕν τι.

Quæ multitudo dicatur propriè genus.

f *Species eiuſdem.*] Hinc patet, multitudinem deſcendentium ab vno progenitore non admodum propriè dici genus illius, niſi ſit eiuſdem ſpeciei cum illo, quemadmodum nec ipſe progenitor, alioqui propriè dicitur illorum genus, reſpondent enim ſibi mutuo hæ duæ vſurpationes generis tamquam principium, & id, quod ex principio exiſtit. Nam genus ſecundo modo ſumptum, eſt principium generis primo modo ſumpti, vt Ariſtoteles dixit in explicatione ſecundi. Quare minus propriè dictum eſt illud apud Aratum in Phænomenis (quod Paulus refert in Apoſtolorum actis) *Ipſius enim*, hoc eſt, Dei, *& genus ſumus*: quemadmodum & impropriè dictum eſſet, Deum eſſe genus noſtrum, cùm non ſit noſtræ ſpeciei. *Cap.* 17.

Dei genus ſumus impropriè dictum.

Quæ apud Philoſophos diuerſi genere dicantur.

Alexandri explicatio.

g *Diuerſa autem genere.*] Miſſa prima & ſecunda generis ſignificatione, quia ad hiſtoricos potiùs & poëtas pertinet, docet duobus modis apud Philoſophos aliqua dici poſſe diuerſa genere, vno iuxta tertiam ſignificationem, altero iuxta quartam. Priori modo ea dicuntur genere diuerſa, quorum primum, hoc eſt, proximum ſubiectum (quo pacto exponit Alexander) diuerſum eſt, &c. veluti forma & materia. Quo loco primum ſubiectum videtur accipi pro ſubiecto diuerſitatis, alioqui allatum exemplum non eſſet ad rem, cum materia non habeat ſubiectum, niſi ſic interpreteris, *Quorum primum ſubiectum, ſi ſubiectum habeat, &c.* Itaque ſenſus eſt, Diuerſa genera ea eſſe, quæ cùm ſint diuerſa, neque in ſeſe, neque in aliquid tertium phyſicè reſoluuntur, quo pacto docet Ariſtoteles libro 10. Corruptibile & incorruptibile eſſe diuerſa genere: tametſi ratione generis quarto modo ſumpti ſint idem genere. Eodem modo dicimus, colores & ſapores, etſi ſunt idem genere prædicabili, quod eſt qualitas: eſſe tamen diuerſa genere ſubiecto, quia eorum ſubiecta neque in ſeſe, neque in aliquod tertium genus ſubiectum reſolui poſſunt: Namque ſubiectum colorum eſt ſuperficies: ſubiectum autem ſaporum eſt humor: quę quidem neque in ſeſe, neque in tertium aliquod ſubiectum reſoluuntur. Hoc tamen modo nullam ſubſtantiam corruptibilem poſſumus dicere diuerſam genere ab alia corruptibili, *Cap.* 13. *Tex.* 26.

Subiectum colorum, & ſaporum.

tibili, quia omnes reſoluuntur in eandem materiam primam, quæ omnium formarum, quæ generatione induci poſſunt, capax eſt.

h *Item quæ diuerſa.*] Diuerſa genere hoc poſteriori modo ea dicuntur, quæ ſunt in diuerſis prædicamentis, vt animal & ſuperficies.

i *Hæc enim neque.*] Nomine reſolutionis hoc loco non eſt intelligenda reſolutio phyſica, vt in ſuperiori diuerſitate explicanda, ſed metaphyſica, ſeu quæ intellectus operatione perficitur, hoc enim modo tantùm reſoluuntur ſpecies in ſua genera, quaſi in materiam.

in quæſtione Quid eſt prædicatur, id genus dicitur, cuius differentiæ qualitates dicuntur. Itaque e *genus his modis dicitur: aliud quidem ratione continuæ generationis eiuſdem ſpeciei: aliud autem ratione eius, quod primùm mouit ſpeciei* f *eiuſdem: aliud verò, vt materia, cuius enim differentia & qualitas eſt, id vti que eſt ſubiectum, quod materiam appellamus. Diuerſa* g *autem genere dicuntur, quorum primum ſubiectum diuerſum eſt, nec alterum in alterum, aut vtrumque in idem reſoluitur: quo pacto forma & materia ſunt diuerſa genere. Item* h *quæcũque diuerſa prædicationis figura eius, quod eſt, dicuntur. Entium enim alia quid res ſint ſignificant, alia quale quid, alia verò, vt ante diuiſimus. Hæc* i *enim neque alia in alia, neque in vnum quid reſoluuntur.*

Sed quoniam genus quarto modo vſurpatũ, de quo Philoſophi præcipuè differunt prima eſſe dicitur vniuerſalium ſpecies, nec ſine cæteris ſpeciebus partim omninò, partim perfectè intelligi poteſt, rationi conſentaneum fuerit, vt ex iis, quæ Philoſophi de toto vniuerſalium genere variè admodum ſcripſerunt, nobiſque aliàs, cùm de iis meditatiùs ſcriberemus occurrerũt ea ſeligamus, quæ & vero ſimiliora, & ad vſum accommodatiora exiſtimemus. Hac enim in re maximè videntur multorum ingenia & liberiùs vagari, & tempus inutiliùs conterere. Quæ tamen ſi quis dicat ad librum ſeptimum potiùs explicanda fuiſſe, rectè quidem ſentiet, idque nobis erat in animo. Sed cùm non magni referret, quæ cuius rei occaſione in hoc opere explicarentur, vt initio huius operis diximus: effecerunt multorum preces, vt in hac controuerſia, quæ pene quotidiana eſt in ſcholis Philoſophiæ, ea, quæ demùm probabiliora exiſtimauimus, haud grauatè huic loco aſcriberemus. *De Vniuerſalibus diſputatio inſtituitur.*

QVO PACTO VNIVERSALIA TRACTANDA ſint hoc loco. QVÆST. I.

Quot modis apud Philoſophos vniuerſale dicatur.

SECTIO I.

VNIVERSALE, ſeu commune latiſſima quidem ſignificatione nihil eſt aliud, quàm vnum quid ad multa pertinens. Sed tamen apud Philoſophos tribus modis potiſſimum vſurpatur: in cauſſando, vt aiunt, in ſignificando; in prædicando. Ex his ſola ea, quæ ad tertium genus pertinent, abſolutè, & ſine adiectione vniuerſalia dicuntur. Cauſſæ enim vniuerſales particularia quædam ſunt entia, vt Sol, vt Deus: ſigna item vniuerſalia, vt conceptus vniuerſales, & nomina vniuerſalia, veluti naturæ humanæ, aut equinæ, res etiam ſingulares ſunt: at ea, quæ de pluribus prædicantur, vt homo, vt equus, communiter ſumpta, abſolutè vniuerſalia, & res vniuerſales appellantur, quod nihil ſingulare in multis numerari poſſit. Quocirca de hoc ſolo tertio genere nobis diſputandum eſt. *Tribus potiſſimum modis vſurpari vniuerſale.*

Vniuerſalis definitiones.

Vnum apud Ariſtotelem quo pacto vſurpetur.

a *Cap.13. tex.45.* b *Cap.5.* c *Cap.8. tex. 25.& ca.20. c.20. tex.39. Idẽ habes 2. lib. Poſter. ca. 17. tex. 27. & 1. lib. de Partibus animalium. c. 4.* d *Cap.4. tex. 10. & 4. ca. tex. 16.* e *Ca.2. tex.5.* f *Ca.2. tex.3.* g *Ca.2. tex.6.*

Sed cùm illud definiatur 7. libro huius operis a *quod aptum eſt, vt in pluribus inſit*: in priori autem libro de Interpretatione b *quod aptum eſt, vt de pluribus prædicetur*, & in vtraque definitione loco generis ſubaudiẽdum ſit, vnum quid, & nomine, & ratione, vt patet ex iis, quæ Ariſtoteles non ſemel tradit priori c lib. de Poſteriori reſolutione: interdum quidem ita latè ſumitur vniuerſale, vt analoga etiam complectatur, ea præſertim, quæ proportione propria dicuntur: vt cùm Ariſtoteles tertio d huius operis libro ait, *Ens, & vnum, eſſe maximè vniuerſalia*, & 4. e libro, *tot eſſe ſpecies vnius, quot ſunt ſpecies entis*: & 3. f Phyſic. *tot eſſe motus ſpecies, quot entis ſpecies ſunt*: interdum verò ita preſsè, vt ſola vniuoca comprehendat, veluti in 4. g libro huius operis, cùm ſcribit. *Ens, & vnum, non eſſe vniuerſalia ac eadem in omnibus*. & primo Ethicorum cap. 6. vbi ſic ait. *Cùm bonum æquè atque ens dicatur, conſtat non eſſe quicquam vniuerſale, ac vnum: Non enim in omnibus*, inquit *prædicamentis, ſed in vno tantummodo diceretur*. Ac meritò quidem hæc ſola, ſi res diligentiùs expendatur, dicuntur vniuerſalia, quia ſola vniuoca propriè dicuntur eſſe vnius rationis. Analoga enim eiuſmodem quodammodo rationis dici poſſunt: ſimpliciter autem & abſolutè dici non poſſunt. Itaque interdum vniuerſalia dicuntur, non alia de cauſſa, niſi quia veris vniuerſalibus ſunt ſimilia: ea præſertim, quæ ſũt analoga proportione propria, vt ens, bonum, principium, cauſſa, elementum, natura, motus, & ſimilia, quod ad naturam verorum vniuerſalium propiùs accedant, & interdum illis adeo ſint affinia, vt vix ab eis diſcerni videantur. Dixi, *præſertim proportione propria*, quia quæ attributione tantùm analoga ſunt, vt ſanum animali, & medicamento: aut proportione impropria & tranſlatitia: vt riſus comparatione hominis, & prati, rariùs vniuerſalia dicuntur, Hac eadem ratione, hoc eſt, non ſimpliciter & abſolutè, ſed verorum vniuerſalium imitatione, vniuerſalia dicuntur pleraque entia per accidens, ſi ea, ex quibus conſtant, ſint per ſe ordinata inter ſeſe, vt nauis, exercitus, Reſpublica, Mundus: non autem ſi per accidens, ſiue ratione alterius vnum dicuntur, vt cumulus ratione loci, & faſcis ratione vinculi. Quamquam enim eorum rationes æquè participentur ab iis, de quibus dicuntur, vt ratio nauis ab hac & illa: ipſa tamen in ſe non habent veram vnitatem, cùm non ſint veræ vnius alicuius naturæ, quæ ex eorũ, quibus conſtant, aggregatione reſultet. Quocirca Reſpublica, quam Ariſtoteles 8. Ethicorum capite 10. & 3. Polytic. capite 1. facit genus multarum ſpecierum, & Mundus, quem primo de Cœlo facit ſpeciem infimam, cæteráque huiuſmodi, in nullo prædicamento per ſeipſa ponuntur, vt percurrenti ſingula, & conſideranti ſinceritatem eorum, quæ per ſe in prædicamentis ponuntur, perſpicuum erit. Eſt & alia ratio, cur dicantur vniuerſalia, cùm hæc, tum analoga ipſa: nempe, quia de his etiam ex inſtituto diſſerent Philoſophi: aliíque artifices, qui niſi de vniuerſalibus agere per ſe non dicuntur. Vnde & de analogis etiam haberi ſcientiam docuit Ariſtoteles libro ſuperiori, capite

Sola vniuoca dici propriè vniuerſalia.

Entia per accidens nõ ſimpliciter dici vniuerſalia.

Cap.1. text.4.

Text.2. pite ſecundo, quod hæc etiam, vt ait, vna ratione quodammodo dicantur: id quod de entibus per accidens, ſi in eis aliquis per ſe ordo cernatur, pari ratione ſentiendum eſt.

Triplex conſideratio & acceptio verorum vniuerſalium, & quænam earum hoc loco præcipuè ſpectetur. SECTIO II.

MISSIS ergo iis vniuerſalibus, quæ vniuoca non ſunt, & quorum nomina naturâmve vnam haud ſignificant: de iis, quæ verè ac ſimpliciter vniuerſalia dicuntur, triplex eſt cõſideratio. Nam vt cauſſa, vno modo ſpectatur quoad eſſe rei, quæ cauſſa dicitur, vt Sol, quatenus Sol, & homo, quatenus homo, quo pacto dicimus, cauſam efficientem æquiuocam, nobiliorem eſſe ſuo effectu: altero, quoad relationem cauſſæ ad effectum: qua ratione dicimus cauſſam & effectum eſſe ſimul natura, ſeſeque mutuo ponere, ac tollere: tertio quoad ipſam cauſſandi rationem, quæ eſt media quædam conſideratio, vt quæ ſupponit primam, & antecedit ſecundam, & eſt propria acceptio cauſſæ, vt cauſſa eſt: quo pacto dicimus, omnem cauſſam eſſe priorem natura ſuo effectu & à qua effectus pendeat, de qua diſtinctione primo libro fuſiùs diximus: ita res ſuo modo habet in vniuerſalibus. Vno enim modo vniuerſalia ſpectantur quoad eſſe rerum, quæ denominantur vniuerſales, vt ſubſtantia, quæ ſummũ genus dicitur quatenus ſubſtantia eſt: & animal, quod genus eſt ſubalternũ, quoad ipſum animalis eſſe: quo pacto vniuerſalia dicuntur perpetua, & quæ per ſeipſa nec gignantur, nec intereant. Altero, quoad relationẽ vniuerſalis ad particulare: qua ratione vniuerſale & particulare ſimul natura ſunt, nec alterum ſine altero aut eſſe, aut intelligi poteſt. Tertio, quoad ipſam vniuerſalitatis rationem, quæ media eſt, & vt ſupponit primam, ita eſt fundamentum ſecundæ, propriáque & germana conſideratio vniuerſalis, quatenus vniuerſale eſt: quo pacto ſumpto vniuerſalis nomine quærunt Philoſophi, cohæreant ne vniuerſalia in rerum natura, vt Plato ſentiebat: an verò in mente ſolũ, vt credit Ariſtoteles. Hæc enim tam celebris grauiſque inter præcipuos Philoſophiæ principes controuerſia non de rebus ipſis, quæ vniuerſales cognominantur, abſolutè ſumptis intelligitur: cùm apertum ſit cohærere illas in rerum natura: non item de iis, quatenus inuicem referuntur relationibus vniuerſalitatis & particularitatis: quippe cùm conſtent non excitari eam quæſtionẽ de illo eſſe abſoluto rerum vniuerſaliũ, quo ſimul natura ſunt cum ſuis particularibus: ſed de eo quo illis ſunt priores aut poſteriores, iuxta huius aut illius ſententiam: Plato enim creditur exiſtimaſſe dari res vniuerſales ante particularia in rerum natura cum ipſa rerum vniuerſalitate, ſeu communitate, hoc eſt, ad nullum particulare addictas: vt hominem communem, qui nullus ſit ex ſingulis, ſed ex æquo omnes reſpiciat ſeiunctus à ſingulis. Ariſtoteles autem iudicat, quicquid vniuerſale eſt, vt huiuſmodi eſt, poſterius eſſe ſuis particularibus, nihilque eſſe à ſingularibus ſeparatum, niſi operatione intellectus, cuius hoc munus eſt, vt quæ in rebus

Triplex cauſſæ conſideratio.

Cap.7. q.1. ſect.3. & hoc ipſo libro ca. 2. q.2 ſect.2. Vide D. Tho. quodlib.8. art.1. & Scotum in 2. d. 3. q.1.

Tres verorum vniuerſalium acceptiones. Prima. Secunda. Tertia. Germana vniuerſalis conſideratio. De qua celebris inter Philoſophos cõtrouerſia.

Platonis ſententia.

Ariſtotelis iudicium.

rebus coniuncta ſunt, ipſe ſeiungat ac ſecernat.

Atque hoc pacto conſiderauit Ariſtoteles vniuerſale, cùm illud definiuit libro *a* 7. huius operis, *aptum quid vt in pluribus inſit*: & in priori *b* de Interpretatione, *aptum vt de pluribus dicatur*: ac demum in *c* libris de Poſteriori reſolutione, *vnum in multis, & propter multa.*

a Cap. 13. Tex. 45.
b Cap. 5.
c Li. 1. c. 18. tex. 34. &c. 20. tex. 39. & lib. 2. cap. 18. tex. 27.

Relationem vniuerſalis duo ſupponere.

Relatio enim vniuerſalis ad particularia duo ſupponit: alterum eſt vnitas rei, non nominis tantùm, ſed rationis etiam: alterum aptitudo, vt in multis inſit per modum identitatis, ac proinde, vt eo pacto de multis dicatur. Nam neque vnitas ſine aptitudine, neque aptitudo ſine vnitate ſatis eſt, vt rem faciat verè ac propriè vniuerſalem: ſiquidem analoga, vt ens, ſuo modo apta ſunt, vt in multis inſint: & ſingulare quodque vt Socrates, non tantum nomine, ſed ſua etiam ratione eſt vnum: nec tamen vel analoga, vel ſingularia ſunt vniuerſalia: quod analogis deſit vera vnitas, & ſingularibus aptitudo, vt ſint in multis, in quibus ipſa videlicet multiplicata ſint, & numerari poſſint, quo pacto aptitudo hæc intelligenda eſt, vt faciat rem vniuerſalem, alioqui diuinam quoque eſſentiam vniuerſalem cogitaremus, ac proinde genus, aut ſpeciem comparatione diuinarum perſonarum. Quanquam eo modo ſumi poſſunt vnitas & aptitudo, vt ex vtralibet liceat colligere rem, cui cõuenit vniuerſalem eſſe, vt patebit inferiùs.

Diuinam eſſentiam non eſſe rem vniuerſalem.

Ordo tractãdorum.

Cum igitur hæc ſit propria & præcipua vniuerſalium, quatenus vniuerſalia ſunt, conſideratio, primùm nos de eorum vnitate, deinde de aptitudine diſputabimus, ſimúlque quo pacto vtraque in definitione prima vniuerſalis (quæ præcipua eſt) ſumenda ſit, do cebimus: tum verò diſquiremus: fiant ne vniuerſalia actione aliqua intellectus, an res per ſe ipſæ ſint vniuerſales: ac demùm, ne conſiderationem relationis vniuerſalium ad particularia, & viciſſim particularium ad vniuerſalia alienam faciamus ab inſtituto primi Philoſophi, paucis exponemus quænam illæ ſint, & quas ſpecies contineant: ſi tamen ante omnia eam dubitationem, quæ has præcedit, quæque facilior eſt, breuiter expediamus, reſne, an ſola nomina ſint vniuerſalia.

RES AN SOLA NOMINA SINT vniuerſalia.

QVÆSTIO II.

Nominalium opinio. SECTIO II.

ETSI ex ſuperiori quæſtione facilè intelligitur, res, quæ nominibus ſignificantur, propriè dici vniuerſales quod eæ tantùm in pluribus inſint, & propriè de pluribus dicantur (nomina enim nec ſunt in pluribus, cùm ſingularia quædã entia ſint, nec de pluribus dicuntur, niſi ratione rerum, pro quibus ſumuntur) tamen importunum quoddam philoſophorum genus facit, vt quæſtionem hanc diſcutiamus. Hos antiqui etiam Scholaſtici, in quibus ſunt Albertus Magnus, eiúſque diſcipulus D. Thomas, antiquiores agnoſcunt, & Nominales

Albertus Mag. in Porphyriũ tract. 1. cap. 1. D. Thom. 1. p. q. 14. art. 15.

nales appellāt, quòd ſcientias omnes nō de rebus vniuerſalibus, quas nullas eſſe putabāt, ſed de rerum communibus vocabulis haberi exiſtimarent. Occaſionem huiuſmodi Philoſophis dederunt Heraclitus, Antiſthenes, & Epicurei, qui cùm ſingularia omnia fluxa & caduca eſſe crederent: neque in eis ſtabile quicquam conciperent, ſcientiam omnem, certámque rerum cognitionem de medio tollebant: Quod Nominales ne facerent, ſcientias omnes, quas negare non auſi ſunt, ad nomina communia retulerunt, quod nullam etiam, quemadmodum & illi, communem naturam, quæ per ſe ſtabilis eſſet & conſtans, in ſingularibus eſſe arbitrarentur: quamquam non negarunt, plurima eſſe ſingularia ſtabilia & perpetua, de quibus, quia ſingularia eſſent, & quæ haud propriè definiri poſſent, ſcientiam quoque propriè haberi noluerunt.

Lege Platonem in fine Cratyli. & Ariſt. 4. lib. Metaph. ca. 5. tex. 22.

Nominalium antiquitas vnde dicatur. Qui primi fontes huius ſectæ.

Huius opinionis, veterum Scholaſticorum realium induſtrię penè iam ſepultæ, inſtaurator fuit Guillelmus Ocham Scoti auditor, homo ingenioſus quidem ſed nouarum rerum ſtudioſior, qui apud recētiores Nominales tantùm auctoritatis obtinuit, vt quaſi nouam philoſophandi viam primus inuenerit, venerabilis inceptoris nomē aſſecutus ſit. At cùm multa ſint apud illum, & in primum Sententiarum librum, & in opuſculis quibuſdam philoſophicis, tum etiam apud alios eius ſectatores argumenta, quibus ſola rerum communia vocabula, vniuerſalia eſſe confirmentur, hæc ſatis erunt hoc loco.

Ocham. in 1. d. 2. q. 4. & in 1. par. ſuæ Logicæ. c. 14. & 15. & quodlib. 5. q. 12. & 13. Gabr. in 1. diſt. 2. q. 7. & 8.

Ochami ingenium.

Primùm, quia nulla res eadē ſimul eſſe poteſt & vniuerſalis & ſingularis: vniuerſalis enim, ſi vlla eſt, oportet, vt ſit eadem in multis, ſingularis autem non eſt eadem in multis: quæ contradictionem implicant. Cùm igitur res omnes, quæ in Mundo ſunt, ſingulares ſint, (quicquid enim in rerum natura eſt, aut eſt Deus ipſe, qui eſt maximè ſingularis, aut aliquid factum à Deo, quod ſingulare etiam ſit neceſſe eſt, cùm omnis actio ſingulare aliquid terminetur) efficitur, vt nulla omninò ſit res vniuerſalis.

Argumentū Nominaliū. 1.

Alterum, quia, vt de rebus corporeis loquamur, nulla omnino eſt, quæ digito oſtendi non poſſit. Cùm igitur res vniuerſales, ſi vllæ ſunt, digito deſignari nequeant, iam enim eſſent ſingulares, efficitur, vt nulla res corporea ſit vniuerſalis. Quod ſi res vniuerſales ſunt incorporeę, ergo de rebus corporeis dici non poſſunt, ac proinde nullæ ſunt rerum corporearum vniuerſales naturæ. 2.

Tertium, quia res vniuerſalis, ſi vlla eſt in rerum natura exiſtens, & quæ in multis eadem inſit, nō eſt vtique certo in loco aut tempore: at quicquid in rerum natura eſt, certo in loco eſt, aut in tempore: niſi ſit Deus ipſe, qui immenſitate præſentiæ, & exiſtentiæ ſuæ loco, & tempore definiri nequit: nulla eſt igitur res vniuerſalis, niſi fortaſſe Deus, qui tamen, cùm de pluribus differentibus non dicatur, vniuerſalis exiſtimari nullo modo poteſt. Cætera ſubtiliora Nominalium argumenta ex ipſa rerum vniuerſalium ratione ducta, cōmodiùs in aliis quæſtionibus de hac materia tractandis afferentur. 3.

Ex auctoritate etiam Ariſtotelis idem conatur oſtendere. Tradit enim libro ſeptimo huius operis capit. 13. *genera & ſpecies ſubſtantiarum non*

Auctoritate Ariſtotelis eadem opinio confirmatur.

rum non eſſe ſubſtantias:quod non alia ratione dixiſſe credunt, niſi quia ſunt nomina quædam multis ſingularibus ſubſtãtiis communia. Scribit etiam in libro Prædicamentorum,ſecundas ſubſtantias, quas genera & ſpecies primarũ eſſe definierat,ſignificare quale aliquid, quod eſt nominum communium proprium & peculiare. Planius idem videtur colligi ex 4.Politicorum libro ca.2.vbi ſic ſcribit. *De optimo ſtatu Reip.diſſerere,nihil eſt aliud,quàm de his nominibus diſputare*, nominauerat autem proximè Regnũ & Ariſtocratiam,hoc eſt, optimatũ adminiſtrationem,& eam,quæ communi vocabulo Reſpublica dicitur. *C.de Subſtantia.*

Alexandri teſtimonium.

Accedit Alexandri Aphrodiſei auctoritas, quæ præcipua eſt apud Peripateticos.Is enim diſertis verbis ait in Commentariis libri 7. huius operis,*ens & vnum mera eſſe nomina,quæ de rebus prædicantur.* Quod idem pari ratione de ſubſtantia, de accidente,cæteriſque communibus rerum attributis ſentiendum. *Cap.19. text. 57.*

Refutatio propoſitæ opinionis,& oppoſitæ confirmatio.

SECTIO II.

Perſtringuntur Nominales.

Prima ratio ex Philoſophandi vera ratione deducta.

SED Nominales(quod eorum pace dixerim) dum omnem rerum inter ſe communionẽ de medio tollunt, nullámque omninò cum alia in natura vlla communi,ſed in ſolis earum communibus vocabulis conuenire dicunt : ſeipſos Philoſophorum choro indignos eſſe oſtendunt.Namque,vt Plato ait in Sophiſta : *Omnia ab omnibus ſecernere,& inconcinuum eſt, & hominis Muſicæ Philoſophiæque prorſus expertis.Inconcinuum*,dixit,quia niſi particularium inconſtãtia & infinitas, rata ac certa communium naturarum conditione quaſi colligetur,diſſoluta erit & tumultuaria omnis rerum tractatio : *hominis verò Muſicæ imperiti*,quia, qui communes naturas ex collatione rerum inter ſe colligere non valet, is planè ineptus eſt, vel ad ipſarum vocum ſonorùm que conuenientiam percipiendam , in qua tota Muſicæ artis peritia continetur. Denique, *Philoſophia prorſus expertis*, quia Philoſophia, omníſque ſcientia, quæ propriè hoc nomine cenſetur, aliquid commune tradit, quod cauſſa ſit eorum,quæ in multis particularibus quæruntur. Nam , vt Ariſtoteles 1.libro huius operis rectè ait : *Ars medica nõ quærit quid profuit Calliæ proprio ac peculiari morbo laboranti,ſed quid Calliæ, aliiſque eadem communi ægritudine affectis*:quod quidem commune aliquid ſit neceſſe eſt:nec ſanè nomẽ vllum,ſed res communi nomine ſignificata. Itaque vna hæc ratio ex ipſa philoſophandi ratione ſumitur. *Cap. 1.*

Secunda, Ex iis, quæ ab aduerſariis conceduntur.

Altera deſumi poteſt ex aduerſariorum conceſſione. Nam cùm illi dicunt,ſcientiam haberi de nominibus communibus,vt ſcientiam de animalibus de animalis nomine, quod omnia animalia ſignificat:non ita ſunt mentis inopes, vt velint haberi de hoc tantùm nomine externo, aut interno conceptu formali,quem ego nunc formo,aut de eo ſolo,quem tu craſtina die formabis:cùm non maior ſit ratio,cur habeatur de hoc ſolo, quam de illo tantùm.Nec verò haberi ſentient de aggregatione omnium , qui vmquam, & ab omnibus hominibus for-

mari poſſunt, cùm ſint infinita, quæ totum etiam confeſſione ſub ſciētiam cadere non poſſunt:ſentiant igitur neceſſe eſt, haberi de nomine animalis,quod huic nomini animalis & illi, cæteríſque ſimilibus commune eſt.At nomen hoc pacto commune,non ſolùm eſt cōmune ſignum,quod multa ſignificet,ſed etiam res communis,quæ de multis ſingularibus dicatur.Cùm igitur concedunt, ſcientiam haberi de nominibus communibus ſeu vniuerſalibus in ſignificando : fateri coguntur haberi de rebus vniuerſalibus in prædicando, vniuerſaliáque non tantùm eſſe nomina communia,ſed præcipuè res naturáſque communes.

Tertia ex ipſa nominum communium ſignificatione ducitur.Nam vt in eodem animalis nomine rem expendamus:hoc nomen, *animal*, non ſignificat totum id,quod in hominis natura continetur, nec totum id,quod in natura beſtiæ:cùm nihil ſignificet eorum, in quibus homo à beſtia diſtinguitur, vt apertum eſt:ergo tantùm ſignificat naturam aliquam,in qua homo & beſtia conueniunt: non eſt igitur ſolùm animalis nomen vniuerſale,ſed & natura animalis. *Tertia. Ex nominū communium ſignificatione.*

Quarta ſumitur ex vniuoca prædicandi ratione.Quod enim vniuocè prædicatur de pluribus rebus ſignificatis per nomen, non eſt propriè nomen ipſum commune, non item ratio ipſa formalis, quæ nomini reſpondet:falsò enim dicas,Socratem v.c.eſſe ipſum nominis vocabulum,aut conceptum formalem, quo mens apud ſe hominem definit: eſt igitur res alia naturáve, quæ æquè reperitur in omnibus iis,de quibus dicitur.At ea non poteſt eſſe ſingularis:quia quod ſingulare eſt,non poteſt eſſe in pluribus eo pacto,quo vniuerſale in pluribus eſſe definitur:neque etiam omnia ſingularia ſignificata ſimul iuncta, cùm aggregatio omnium non dicatur de ſingulis: eſt igitur res aliqua vniuerſalis,quæ in illis ſit,& de illis dicatur. *Quarta. Ex vniuoca prædicandi ratione.*

Quinta ex ratione definiendi & demonſtrandi. Neque enim definitio aut demonſtratio primò & adęquatè de re vlla particulari ſignificata per nomen commune, quippe cùm vtraque in alias quoque res particulares cōueniat:neque item de ipſo communi nomine:quia nec definitio, quæ pluribus rebus particularibus conuenit, declarat naturam communis eorum vocabuli : aut demonſtratio vllam eius proprietatem oſtendit : nec denique fit de tota particularium aggregatione,cùm ea non conueniat ſingulis,aut de eis dicatur:fit igitur de re vniuerſali, quæ æquè ineſt ſingulis per identitatem, & de ſingulis prædicatur. *Quinta. Ex definiendi,demonſtrandíque ratione.*

Poſtrema ex ipſis definitionibus vniuerſalis.Nam cùm altera dicat, vniuerſale eſſe id,quod aptum eſt,vt in pluribus inſit, ídq; per identitatem:altera,quod aptum eſt,vt prædicetur de pluribus,hoc eſt,vt in pluribus ineſſe dicatur (hoc enim eſt prædicari) nomina autem non inſint,aut ſaltem non ſic inſunt iis rebus pluribus,quas ſignificant:efficitur,vt non nomina, ſi propriè loquendum eſt, ſed res nominibus ſignificatæ vniuerſalium rationem habeant tantùm abeſt, vt ſola nomina dicenda ſint vniuerſalia. *Sexta. Ex definitionibus vniuerſalis.*

Argumenta conglobata. Accedunt ea, quæ communiter de vniuerſalibus pronunciantur: vt quòd perpetua ſint: quòd difficilia cognitu, quòd opera intellectus à ſingularibus abſtrahantur, & pleráque alia huiuſmodi, quæ non de nominibus rerum communibus, ſed de communibus earum naturis planè dicta eſſe intelliguntur.

Ex Ariſtotelis diſputatione contra Platonem. Quibus addenda eſt celebris ea diſputatio, quam Ariſtoteles lib. 7. *Cap. 24. & tex. 51.* contra Platonem inſtituit: in qua cum illo ſupponit vniuerſalia rerum materialium eſſe veras res, non nomina rerum: ſed hoc impugnat, quod ea videatur crediſſe per ſe primò ſubſiſtentia extra ſingularia materialia, cum quibus nomine communicant: vt hominem communem ſeparatum à pluribus hominibus, & communem equum à particularibus equis.

Concluditur aduerſus Nominales. Patet igitur ex his, nulla ratione audiendos eſſe Nominales, cùm dicunt ſola nomina communia in ſignificando eſſe vniuerſalia, cùm potiùs nullum eorum, ſi propriè loquendum eſt, ſit vniuerſale: ſed res ſolæ, quæ primò iis nominibus ſignificantur. Vt enim iam diximus, nomina communia nec inſunt rebus, quas ſignificãt, nec de illis prædicantur, ſeu ineſſe ſignificantur: ſed ea ratione figuratè poſſunt appellari vniuerſalia, quòd ſigna ſint eorum, quæ pluribus inſunt, & de pluribus prædicantur, ac pro eis in oratione ſumuntur: quo pacto *Nomina vt ſint vniuerſalia.* Cæſaris ſtatua appellatur Cæſar, & pro eo colitur. Id quod etiam *Cap. 1.* Ariſtoteles non obſcurè tradit in priori libro de Sophiſtarum captionibus. *Nam quia res*, inquit, *in diſputationem afferre non poſſumus, nominibus pro rebus; vt ſignis vtimur, quemadmodum ij, qui calculis rationem ſubducũt.* *Nomina vt ſint rerum quas ſignificant ſigna.* Egregia profectò ſimilitudo in re propoſita. Vt enim hi collecta calculorum ſumma dicunt, eam eſſe ſummam pecuniarum, de qua ratiocinantur, quia illam repreſentat: ita ij, qui diſputant, ſumptis nominibus rerum pro rebus ipſis, quòd illas ſignificent, multa verbo tenus dicunt de nominibus rerum (aut potiùs dicere videntur) quæ non niſi rebus ſignificatis conueniunt. Quòd ſi pro rebus ſingularibus, & ſenſibus ſubiectis, etiam ſi coram adſint, neceſſe eſt nominibus eorum vti, vt de illis diſſeramus: quanto magis pro vniuerſalibus, quæ vt loco & tempori, ita ſenſibus ſubiecta eſſe nequeunt, vt in diſputationem afferantur? Hinc rectè Adeodatus apud *Cap. 1. Lege etiam cap. 2. eiuſdem operis.* Auguſtinum in libro de Magiſtro: *Aſſentior*, inquit, *tibi ſermocinari nos omninò non poſſe, niſi auditis verbis, ad ea referatur animus, quorum iſta ſunt ſigna.*

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat, etſi nomina communia non propriè, ſed figuratè, atque adeo valde impropriè dici poſſint ineſſe iis rebus pluribus, quas remotè ſignificãt: tamen propriè prædicari de illis, cùm in enunciatione de iis affirmentur, ac proinde hac ex parte eſſe propriè vniuerſalia: *Dilutio.* hoc modo reſpondendum. Nomina communia non affirmari de rebus in enunciatione, vt quæ affirmantur ſeu prædicantur, ſed vt quibus res per ea ſignificatæ prædicantur: at hoc non eſt propriè prædicari, ſed figuratè: quo pacto legati non propriè ineunt fœdus *Nomina legatis comparantur.* cum iis principibus, ad quos mittuntur, ſed ſunt ij, quibus principes ipſi inter ſe fœdus ineunt. Illud tamen addimus, nomina communia

nia minus impropriè dici vniuerſalia ratione prædicandi,quàm ineſſendi. Nam etſi non ſunt media, quorum interuentu res vniuerſales inſint particularibus: ſunt tamen media,quibus de illis prædicantur.

Solutio argumentorum partis oppoſitæ. SECTIO III.

AD primum igitur partis oppoſitæ argumentum dicendum eſt, res omnes, quæ in mundo ſunt,re vera eſſe ſingulares,quod rectè probant Nominales: ſed tamen earum quaſdam, etſi quatenus exiſtunt in rerum natura, ſingulares ſunt:tamen alia ratione eſſe vniuerſales. *1. Argumentum Nominaliũ ſoluitur.* Hoc enim intereſt inter res, quæ in mundo ſunt, quòd quædam ſunt ſingulares per ſe, vt Socrates, Plato, & cætera omnia, quæ talia ſunt, vt plura eiuſdem rationis dari non poſſint: quædam verò ſingulares per accidens, vt homo, animal & alia huiuſmodi, quorum nil repugnat dari plura numero eiuſdem rationis ac naturæ, vt plures homines,& plura animalia. *Rerum quaſdam ſingulares per ſe, quaſdam per accidens.* Hæc enim etſi ſingulatim à Deo fiunt: tamen ea ratione, quæ naturæ ordine præcedunt ſui multiplicationem, aut ſaltem, quatenus concipiuntur ſine ijs differentiis, quibus multiplicantur (de hoc enim proximè diſputandum eſt) vniuerſales ſunt ac dicuntur.

Ad alterum dicendum,etſi omnes res corporeæ,quæ ſunt ſingulares per ſe, digito oſtendi poſſunt: tamen quæ ſunt ſingulares per accidens, primóque & immediatè nominibus communibus ſignificantur, digito oſtendi non poſſe,niſi per accidens,& in ſuis ſingularibus: Nec rectè hinc colliges, eas eſſe incorporeas, ſed non eſſe ex iis corporeis, quæ per ſe loco & tempori ſubiectæ ſunt, vt per ſe ipſas digito deſignari poſſint.

Ad tertium dicendum, res vniuerſales,etſi per ſua particularia ſingulatim accepta certo loco ac tempori addictæ ſunt:tamen per ſe ipſas in nullo certo eſſe aut loco, aut tempore. *Soluitur ſecundum.* Hoc tamen proprium Dei eſt, vt per ſe ipſum ac poſitiuè in omni loco ſit, & in omni tempore,ſeu potiùs immenſitate præſentiæ ac durationis ſuæ omnia complectatur & loca,& tempora. *Dei propriũ eſt eſſe in omni loco & tempore.* Quòd autem Ariſtoteles ait libro huius operis ſeptimo, *genera & ſpecies ſubſtantiarum non eſſe ſubſtantias*: non ea ratione dictum eſt,quaſi putauerit eſſe mera nomina,ſed ea potiùs, quia accepit nomen ſubſtantiarum pro primarum ſubſtantiarum, vt ſenſus ſit: genera & ſpecies ſubſtantiarum non eſſe per ſe primò ſubſiſtentes in rerum natura, vt Plato crediſſe videtur, ſed ſubſiſtentes in iis ipſis, quas nos(vt res habet)primas ſubſtantias vocamus. *Ariſtoteles, exponitur.*

Non ideo quoque dixit Ariſtoteles in prædicamentis, ſecundas, ſubſtantias ſignificare quale aliquid, quod crederet eſſe voces, non res:alioqui non dixiſſet quoque eodem loco,primas ſubſtantias ſignificare hoc aliquid, ne videretur ſentire, primas ſubſtantias non eſſe res, ſed voces, quod eſt apertè falſum. *Quo ſenſu dixerit Ariſtot. ſecundas ſubſtantias ſignificare quale quid.* Ea igitur ratione ſic locutus eſt, quia interdum Philoſophi accipiunt nomina rerum pro nominibus nominum:quemadmodum à contrario,nonnũquam vtuntur nominibus nominum pro nominibus rerum,vt in loco ex Politicis cita-

to. Senſus ergo prioris loci eſt ſecundas ſubſtantias, id eſt, nomina ſecundarum ſubſtantiarum ſignificare quale aliquid: quo pacto eo loco dicitur, primas ſubſtantias, id eſt, nomina primarum ſubſtantiarum ſignificare hoc aliquid. Poſterioris autem loci ſententia eſt: de his nominibus, Regni nimirum, & Optimatum potentiæ, & cætera: hoc eſt de Regno, & Optimatum gubernandi ratione, & eius, quæ ſimpliciter Reſpublica dicitur. Phraſis quoque Hebræa eſt, vt verbum pro rei nomine vſurpetur, veluti ſecundo libro Regum, *Quod*, inquit, *eſt verbum indica mihi*, id eſt, quęnam res accidit. Et apud Lucam. *Videamus*, aiunt, *hoc verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus, & oſtendit nobis*, hoc eſt, rem hanc à Deo patratam, nobiſque renunciatam. *Cap. 1.* *Luc. 2.*

Alexander explicatur. Quod denique Alexander ait, *ens & vnum eſſe mera nomina*, ſic intelligendum eſt quaſi dicat, ens & vnum (accepto entis nomine, vt exiſtentiam ſignificat) non pertinere ad eſſentias rerum, vt patet ex adiunctis eius loci. Nec mirum, ſi homo Peripateticus hunc in modum loquatur, cùm apud Ariſtotelem in prædicamentis cap. 5. ea, quæ non prædicantur eſſentiali prædicatione, ſed accidentaria: dicantur prædicari ſolo nomine: & alibi, omnes definitiones, quæ eſſentiales non ſunt, vocentur nominum interpretationes, vt videre licet ſecundo libro Poſteriorum capite ſeptimo, a & ſeptimo huius operis capite b quarto. a *Tex. 7.* b *Tex. 14.*

Reſponderi quoque poſſet, propterea ens & vnum vocari ab Alexandro eo loco mera nomina, quia nomina entis & vnius nihil verè ac ſimpliciter vnum ſignificant, quēadmodum & cętera analoga omnia. vt hac ex parte rectè ea coniunxit Ariſtoteles initio prædicamentorum cum iis, quæ ſunt caſu æquiuoca. Non ita ſanè res habet in vniuocis: neq; enim dici poſſunt mera: & quaſi inania vocabula, cùm eorum quodque aliquid verè ac ſimpliciter vnum ſignificet: ſed prior reſponſio magis eſt ad rem, vt merum nomen ſumatur pro eo, cui nulla reſpondet ratio, definitióve eſſentialis reſpectu eius, de quo dicitur.

Opinio Nominalium, qua ratione ferenda eſſet. Hoc tamen ex poſteriori reſponſione colligi poteſt, ea demùm ratione fore, vt Nominalium opinio ferenda aliquo modo eſſet, ſi omnia nomina, communia, quæ nos vniuoca putamus, eſſent verè analoga. Nā cùm id, quod nomine analogo ſignificatur, abſtrahi nō poſſit ab analogatis, vt ex ſuperiore libro perſpicuum eſt, ac proinde non ſit ſimpliciter vnum, vniuerſale autem, ſi propriè loquamur debeat eſſe vnum quid ſimpliciter: non omninò malè dicerent illi, ſola nomina eſſe vniuerſalia: ſiquidem analogorum quodque, ſi non ratione ſignificationis, certè ratione vocis ſimpliciter vnum eſt. *Cap. 2. q. 2. ſect. 4.*

QVÆ

QVÆ VNITAS SIT RERVM vniuerſalium propria.

QVÆSTIO III.

Quæ hac in re difficultatem ingerant. SECTIO I.

VT igitur rerum vniuerſalium vnitatem explicemus, videamúſque quænam vnitas ſit propria rerum vniuerſalium, vt vniuerſales ſunt, & quo pacto intelligenda ſit vnitas in definitione prima vniuerſalium, (alij aliter de hac re ſentiunt) alterum nobis ſupponendum eſt hoc loco, alterum diſcutiendum. Supponendum quidem, vt rem certam & indubitatam, eſſe aliquam vnitatem rerum vniuerſalium propriam, hoc eſt, quæ ſolis rebus vniuerſalibus, quatenus ſunt vniuerſales, conueniat: ita vt, nec conueniat rebus per ſe ſingularibus, vt Socrati aut Platoni, neque etiam rebus vniuerſalibus alia ratione, quàm qua vniuerſales ſunt: in hoc enim nulla eſt apud Philoſophos controuerſia. Diſcutiendum verò, quænam ſit ea vnitas, quod non ſolùm compertum non eſt apud omnes, ſed etiam obſcurum & difficile.

Quid ſupponatur in hac quæſtione.

Quid diſcutiendum.

Ac cùm duplex dici ſoleat rerũ vnitas, numeralis vna, formalis altera, non paruâ eſt ambiguitas, ad vtrum genus pertineat ea vnitas, quam quærimus. Nã quòd numeralis eſſe non debeat, ex eo probatur, quia numeralis vnitas, cùm ſequatur gradum indiuidualem, propria eſt rerum ſingularium. Quòd verò è cõtrario numeralis ſit, inde conſtare videtur, quia perinde numeramus vniuerſalia atque ſingularia: æquè enim dicimus, hoc genus habere quatuor ſpecies numero, atq; hanc ſpeciem habere mille numero indiuidua. Quod ſi naturæ quoque vniuerſales numerum conficiunt, non dubium videtur, quin vnitates earum propriè ſint numerales.

Duplex vnitas.

Difficultatis rationes pro vtraque parte.

Similis eſt dubitatio, num illa ad genus formalium ſpectet. Nam quod ſit formalis, ex eo perſpicuũ videtur, quia vt numeralis dicitur eſſe propria naturarum communium. Contrà verò non eſſe formalẽ, ſatis hac ratione oſtendi videtur, quia vnitas formalis eſt multiplicabilis in inferioribus, quemadmodũ & natura, cuius eſt propria: vnitas autem rerum vniuerſalium propria multiplicari non debet in inferioribus rei, quæ denominatur vniuerſalis, alioqui liceret ex ea multiplicata colligere, ſingularia quoque eſſe vniuerſalia.

Quid hac in re dicendum. SECTIO II.

SIT igitur hac in re primum pronunciatum. Vnitatem rerum vniuerſalium propriam non eſſe numeralem ſimpliciter, ſiue qua numerantur res omninò ſingulares, vt homines ſinguli, aut equi. Hoc pronunciatum ex eo facilè probatur, quia ex huiuſmodi vnitate non licet colligere rem eſſe vniuerſalem, cùm potiùs naturæ communes ab hoc genere vnitatis habeant vt ſint ſingulares, atque adeo

Prima aſſertio vnitatum vniuerſalium propriã non eſſe numeralem ſimpliciter.

tot

tot numero, quot ſunt ipſa per ſe ſingularia: quo pacto natura humana, quæ in Platone, Socrate, & Alcibiade exiſtit, trina eſt numero, quia ipſi Plato, Socrates, & Alcibiades tres ſunt numero.

Secunda. vnitatem vniuerſalium non eſſe ex genere formalium puro.

Alterum pronuntiatum ſit. Vnitatem rerum vniuerſalium propriam nō eſſe ex genere formalium, ſaltem puro, & nequaquam miſto. Hoc pronuntiatum ratione illa rectè probatum eſt, quia vnitas formalis multiplicatur in inferioribus cum natura, cuius eſt vnitas, hominis cum homine, & vnitas equi cum equo: cùm tamen vnitas, quæ propria eſt rerum vniuerſalium, vt vniuerſales ſunt, multiplicari nequeat in inferioribus rei vniuerſalis. Si enim vnitas ſpeciei humanæ multiplicaretur numero cum humana natura, tot eſſent ſpecies hominum quot indiuidui homines, ipſique homines ſinguli eſſent & indiuidui, & indiuidui in inferiores homines. Cur autem dixerim, *ſaltem puro, & nequaquam miſto*, paulò pòſt patebit.

Tertia. vnitatem vniuerſaliū ipſis eſſe particularem.

Tertium pronuntiatum eſto. Eam vnitatem, quam quærimus, eſſe ex genere earum, quæ ſunt quidem peculiares rerum communiū, non propriè tamen illis per ſe conueniunt, niſi quatenus naturæ ordine præcedunt contractionem ſui ad particularia. Prima pars huius pronuntiati ex eo conſtat, quia eiuſmodi vnitas non debet conuenire iis, quæ ſunt per ſe ſingularia: iam enim hæc eſſent vniuerſalia, quod fieri non poteſt. Secunda verò èa ratione probatur, quia vnitates, quæ propriè per ſe conueniunt rebus, quæ denominantur vniuerſales, multiplicantur in inferioribus eiuſmodi rerum: in quibus tamē multiplicari non poteſt vnitas, de qua agimus. Tertia demùm inde perſpicua fit, quia vnitas, quam quærimus, debet eſſe indiuiſio in plura eiuſdem nominis & rationis: vt patet ex ipſa vniuerſalis definitione: nec tamen debet eſſe purè negatiua, cùm debeat ſupponere rem, quæ denominatur indiuiſa. Nec verò debet eſſe priuatiua impropria, hoc eſt, quæ ſupponat quidem ſubiectum denominatum, ſed tamē non ſupponat aptitudinē illius ad dictam diuiſionem: hac enim vnitate rectè dixeris, Socratem eſſe vnum quid, cùm ſit indiuiſus, atque adeò indiuiſibilis in plures Socrates, quem tamē nequaquam dixeris eſſe rem vniuerſalem: ſed debet eſſe priuatiua propria, nempe ſupponens aptitudinem ad diuiſionem prædictam. At hæc vnitas, ſiue indiuiſio nō eſt propria rerum communium, niſi quatenus illæ præcedunt contractionem ſui ad particularia. In eo enim ſolo ſtatu ſibi per ſe vendicant quaſi propriam eam aptitudinem, quam habent, vt ſic diuidantur: veluti animal, quatenus præcedit contractionem ſui per rationale & irrationale ad hominem & beſtiam: itémque homo, quatenus præcedit contractionem ſui per differentias indiuiduantes ad particulares homines. Animal enim, vt contractum eſt per rationale, non habet aptitudinem, vt diuidatur in hominem & beſtiam, homóq; vt contractus per differentiam Socratis, non habet aptitudinem, vt diuidatur in Socratem & Platonem. Animal autem & homo abſolutè accepta, etſi habent eam aptitudinem: non eam tamen ſibi per ſe vendicant quaſi propriam (alioqui ſuis inferioribus illam communicarent) ſed habent eam per accidens, nempe ratione illius anteceſſionis, qua ſui

Quænam ſit vnitas quæ in hac quæſtione quæritur.

Vnitas vniuerſalium nō eſt ipſis propria niſi quatenus illa præcedunt cōtractionem ſui ad particularia.

contra

contractionem multiplicationémque præcedunt. Quod ſi ita eſt, ergo vnitas, quæ huiuſmodi aptitudinem ſupponit, propria eſſe non poteſt rerum vniuerſalium, niſi quatenus illæ naturæ ordine præcedunt contractionem ſui ad particularia. Ita fit, vt hæc ſola vnitas ſiue indiuiſio ſit propria rerum vniuerſalium, quatenus vniuerſales ſunt.

Quartum pronunciatum ſit. Vnitatem, de qua eſt controuerſia (quam nos aliquando, vt à formali diſtingueremus, præciſionis appellauimus) ſi ad generalem diuiſionem vnitatis in numeralem & formalem reuocanda eſt, etſi quodammodo miſta ex formali & numerali dici poteſt: tamen numeralem potiùs appellandam eſſe. Cur autem præciſionis dixerimus, illa eſt ratio: quia non conuenit rebus quæ denominantur vniuerſales, niſi præcisè in eo prioritatis gradu, quo illæ præcedunt contractionem ſui ad ſua particularia. Quòd autem quodammodo miſta dici poſſit, ea ratione intellige: quia, quatenus conuenit ſolis naturis communibus, rationem participat formalis vnitatis: naturæ enim communes ſunt modo ſuo formæ rerum particularium: quatenus autem conficit numerum ipſarum naturarum communium, quem formalis vnitas conficere non poteſt, numeralis quoque rationem habet: formalis enim, cùm tam multiplicata ſit in rebus particularibus, quàm eſt ipſa natura communis, cuius eſt propria, certum numerum per ſeipſum minimè conficit. Quòd denique potiùs numeralis appellanda ſit, vt eam ad caput decimum tertium appellauimus: hac ratione patet. Quia quemadmodum numeramus particularia, ita numeramus vniuerſalia, neque alia vnitate, quàm præciſionis: tum etiam, quia non eſt, cur ea vnitas negetur eſſe numeralis, quæ eſt incõmunicabilis pluribus. Vt enim communicabilitas ſeu multiplicabilitas in cauſſa eſt, cur formalis vnitas non dicatur numeralis: ita oppoſita incommunicabilitas in cauſſa eſſe debet, cur vnitas præciſionis, numeralis appelletur.

Quarta aſſertio, vnitas vniuerſalium mixta ex formali & numerali dici poteſt.

Cur ea vnitas, præciſionis dicta ſit.

Quæſt. 3. ſect. 1.

Cur miſta dici poſſit quodammodo.

Potiùs eſſe dicendam numeralem.

Erit igitur duplex vnitas numeralis, altera rerum per ſe ſingularium, altera rerum vniuerſalium ſiue naturarum communium.

Duplex vnitas numeralis.

Obiecta quædam. SECTIO II.

SEd contra hæc, nonnulla occurrunt: vnum de modo loquendi, cætera de re ipſa.

De modo loquendi illud videtur nequaquam vſurpandum, vt vnitas rerum vniuerſalium propria dicatur numeralis. Si enim homo communis vnitate numerali eſt vnus: igitur eſt vnus numero: ita vnum numero dicetur de pluribus numero, quod fieri nullo modo poteſt: aut ſi non dicetur incurremus in reprehenſionem, qua Ariſtoteles Platonem vrget: ſi homo communis vnus eſt numero, ac proinde de particularibus non dicitur, nihil illum ad eſſentiam particularium hominum pertinere, fruſtráque poni, ſiue, vt particulares in rerum natura ſint, ſiue vt cognoſcantur.

Obiectũ contra loquendi modum.

Lib. 7. Metaphyſ. c. 14. text. 51. & ſequentibus, aliyſque locis.

De re autem ipſa illud primum eſt obuium. Ex ipſa definitione vniuerſalis perſpicuum videri res vniuerſales, quatenus vniuerſales ſunt, non aliam vnitatem habere, niſi communicabilem, nempe &

Primum contra rẽ ipſam.

nomine,& ratione:hoc enim modo exponit Ariſtoteles vnum illud, quod in definitione intelligitur. Quòd ſi ex definitione vniuerſalis non alia vnitas colligitur, quàm communicabilis ſeu multiplicabilis vnitas, vnitas formalis ſatis eſt, vt res ſit vniuerſalis, igitur præter formalem nulla alia ad eam rem quærenda eſt.

Secundum.

Triplex conſideratio rerum quæ ſiũt vniuerſales.

Deinde illud ſe offert, nullam aliam vnitatem præter formalem, & numeralem rerum ſingularium propriam, colligi poſſe ex trina illa conſideratione rerum, quæ denominantur vniuerſales, tam ſæpè apud D. Thomam & alios vſurpata: vt earum quæque ſpectetur vel abſolutè, vt homo, quatenus homo: vel contracta in ſuis particularibus, vt homo, quatenus hic homo aut ille: vel à ſuis particularibus abſtracta, vt homo, quatenus operatione intellectus aut concipitur, aut ſolùm repræſentatur ſine differentiis, quibus in ſuis particularibus contractus erat: quandoquidem prius res contracta eſt, quàm à contrahentibus abſtrahatur. Nam homini, quatenus homo eſt, non alia vnitas videtur cõuenire, quàm formalis: hæc enim ſola naturam humanam per ſe conſequitur, & cum ea in particularibus multiplicatur, quemadmodum & cæteræ illius proprietates. Quatenus autem hic homo eſt aut ille, nulla ei alia vnitas conuenit, niſi vel illa ipſa formalis iam particularis facta, vel numeralis ea, quæ propria eſt huius aut illius indiuidui, veluti Socratis aut Platonis, à qua homo non per ſe, ſed per accidens, ſiue ratione adiunctæ differentiæ denominatur vnus. Quatenus verò abſtractus eſt, & quaſi auulſus à differentiis, quibus in ſuis particularibus contractus erat, nulla ei datũr noua vnitas: ſed hoc tantùm fit per abſtractionem, vt liberetur à differentiis contrahentibus, & quod inde ſequitur, ab vnitatibus numeralibus, quæ illas cõnſequuntur, & à multiplicatione item ſui, formalíſque vnitatis propriæ, ſuæque & naturæ, & vnitatis ſolitudini, abſolutioníque, vt ſic dicam reſtituatur: vbi nullam vides nouam vnitatem naturæ humanæ aduenire, ſed antiquum, vt ita loquar, & naturæ, & vnitatis eſſendi modum reſtitui. Abſtractio enim nihil confert, ſed aufert, niſi ipſam, ſi velis, nuditatem, veluti in homine, cui indumenta abſtrahuntur. Ita fit, vt ſuperuacanea ſit vnitas illa numeralis, quam præter formalem, & vulgatam numeralem rerum ſingularium ponimus.

Auicẽ. 5. ſuæ Metap. c. 1. D. Tho. libr. de ente & eſſentia ca. 4. & quodli. 8. art. 1. & de Potent. q. 5. ar. 9. & opuſ. 42. quod eſt de Natura generis cap. 7. Caie. in lib. de ente, & eſſen tia cap. 4. Scot. 7. Met. q. 18. Lege etiam cap. in 1. d. 8. q. 2.

Tertium.

Demùm accedit, quod vel hoc vno argumento perſpicuè videtur intelligi, vnitatem formalem eſſe propriam rerum vniuerſalium, vt vniuerſales ſunt, ſi ſumatur, non vt multiplicata eſt in particularibus, neque abſolutè, ſed vt naturæ ordine ſui contractionem & multiplicationem antecedit: nihil enim omninò ei deeſſe videtur, quòminus hoc pacto ſolis vniuerſalibus, vt vniuerſalia ſunt, conueniat. Facit enim ſic accepta naturam & vnam ſimpliciter, & hoc pacto non mulplicabilem in plures numero: neque enim dantur plures numero naturæ humanæ in eo quaſi momento, quo vnitas eius formalis ſui contractionem, multiplicationémque antecedit.

Solutio

Solutio eorum, quæ obiecta ſunt.

SECTIO IV.

SVnt hæc quidem difficilia, ſed tamen haud difficilè hunc in modum explicabuntur. Ac illud de loquendi modo, quod minus difficultatis habet, hac diſtinctione diſſoluendum eſt. Eam vnitatem numeralem, quæ ſimpliciter & abſolutè numeralis dicitur, eſſe illam, quæ gradum indiuidualem conſequitur: alteram verò, quam addidimus, non ſine adiectione dicendam eſſe numeralem ſed numeralem naturarum communium, quòd gradum rationémve communem cuiuſque naturæ communis præcisè conſequatur. Ergo ſi homo communis eſſet vnus vnitate numerali ſimpliciter & abſolutè dicta, tum rectè ſequeretur illum eſſe vnum hominem numero: at non dicimus hominem communem in ſua communitate eſſe vnum hoc genere vnitatis numeralis, ſed vnitate numerali naturarum communium. Quocirca rectè quidem dicetur ille vna numero ſpecies, & vnum numero vniuerſale: vna autem res numero, aut natura vna numero, ſimpliciter & abſolutè dici non poterit. Non eſt autem incommodum, ſed neceſſarium potiùs, vt res, quæ eſt vna numero vnitate numerali naturarum communium, dicatur de pluribus numero ſimpliciter & abſolutè, quæ ſuo complectatur ambitu: eſſet autem vel maximum, ſi vna numero ſimpliciter & abſolutè diceretur de pluribus numero naturis. *Soluitur obiectum contra modum loquendi.* *Homo communis vt dicatur vnus numerus.*

Primùm verò de re ipſa hac conſideratione ſoluitur. Cùm vniuerſale dicitur vnum nomine & ratione, non aliam quidem vnitatem exprimi, quàm formalem, quæ communicabilis eſt cum natura, quæ communis denominatur, & cui ipſa per ſe conuenit: ſed tamen ex aptitudine eſſendi in pluribus, quæ adiungitur, colligi vnitatem quãdam incommunicabilem, quam præciſionis appellauimus. Vt enim eiuſmodi aptitudo multiplicari non poteſt, quod patebit, ita neque vnitas præciſionis, quæ illam ſequitur. Cur autem vnitas formalis ac multiplicabilis in definitione vniuerſalis exprimatur, non autem vnitas præciſionis, hæc eſt ratio. Quia per vnitatem formalem declaratur qualis debeat eſſe natura, cui conuenit aptitudo eſſendi in pluribus, ſeu ad ſui multiplicationem: neque enim fieri poteſt, vt aliquid multiplicetur, niſi ipſum in ſe vnius naturæ ſit. Nam ſi non vnius ſit naturæ, ſed plurium, iam non verè multiplicabitur, ſed erit multa ipſa, quod in æquiuocis & analogis accidit: tametſi analoga, quia vnius quodammodo naturæ ac rationis ſunt, quodammodo etiam multiplicari dici poſſunt. At vnitas præciſionis non exprimitur in definitione vniuerſalis, quia eſt proprietas vniuerſalitatis, quæ tota aptitudine eſſendi in pluribus conſiſtit, neque enim neceſſe eſt, vt proprietas rei, quæ definitur, in definitione exprimatur. *Solutio primi de re ipſa.* *Quid verè multiplicari poſſit.* *Proprietas rei quæ definitur in definitione non exprimitur.* *Solutio ſecundi.*

Alterum autem, exponenda trina illa vulgata naturæ communis conſideratione diluetur. Quocirca illud notandum eſt, ex tribus illis ſtatibus, quibus natura communis ſpectetur, vel abſolutè, vel vt contracta eſt, vel vt à contrahentibus abſtracta: primum dici ſolere ſta- *Explicatur triplex illa communis naturæ conſideratio.*

tum eſſentiæ, ſecundum exiſtentiæ realis, tertium obiectiuæ: quod partim rectè dicitur, partim, vt verum ſit, explicatione indiget. Nam quòd primus ſtatus rectè dicatur eſſentiæ, ex eo conſtat: quia abſoluta naturæ communis conſideratio (dico autem communis, non quatenus cõmunis eſt formaliter, ſed quatenus talis eſt, vt cõmunis & vniuerſalis denominari poſſit) nihil prorſus admittit, niſi quod ad eſſentiam rei pertineat: aut eam ſecundum ſe, & ante omnem exiſtentiam conſequatur: quo pacto homo conſideratur vt animal, vt rationis particeps, vt riſus capax, &c. Quod item tertius rectè appelletur exiſtentiæ obiectiuæ (ſubaudi in intellectu) perſpicuum eſt: cùm abſtractio naturæ communis ab iis differentiis, quibus contracta eſt, non fiat, niſi per ſpeciem intelligibilem, quia nudata contrahentibus differentiis repræſentatur, aut per conceptum, quo eodem pacto concipitur: his enim modis quælibet natura communis intellectui obiici poteſt, vel habitu ſcilicet, vel actu. At vt ſecundus rectè dicatur exiſtentiæ realis, non ſic intelligendum eſt, quaſi natura communis per ſolam realem exiſtentiam contrahatur: prius enim generica natura contrahitur per differentias ſpecificas, immo & ſpecifica per differentias indiuiduantes, quam realiter exiſtat: id quod non tantùm naturæ ordine accidit, ſed & temporis. Nam ex omni æternitate homo eſt animal rationis particeps, & Socrates eſt hic homo: cùm tamen eorum realis exiſtentia à certo temporis momento cœperit. Neq; enim contractio naturæ communis facta eſt exiſtente prius natura communi, & accedente deinde differentia contrahente ad compoſitionem rei particularis, ſiue ſpecificæ, ſiue indiuidualis, quo pacto rei naturalis compoſitio fit ex materia & forma in iis, quæ gignuntur & intereunt, ſed ex ipſorum eſſentiali ordine, & ante omnem exiſtentiam, cùm ab omni æternitate homo conſtet natura animalis, & differentia rationis participis, & Socrates natura humana, & peculiari differentia indiuiduante. Si tamen is ſtatus propterea dicatur exiſtentiæ realis, quia vt communis natura realiter exiſtat, indiget contractione per differentias indiuiduantes, rectè dicetur: & fortaſſe contra Platonis exiſtimatam ſententiam inuecta eſt hæc loquendi formula, cùm ille ſenſiſſe dicatur, naturas communes ſpecificas nulla indiuiduante differentia contractas per ſe ipſas exiſtere.

Vide D. Tho. in libro de ente & eſſentia cap. 4.

Abſtractionem fieri per ſpeciem aut conceptum.

Æterna veritas in propoſitionibus neceſſariis.

An ſola prædicata per ſe primo modo naturis communibus abſolutè conſideratis competant.

Illud etiam animaduertendum, non deeſſe auctores, qui ſentire videantur naturis communibus abſolutè conſideratis nullum per accidens ſiue contingens prædicatum, nullam etiam proprietatem conuenire, ſed ea ſola, quæ ad primum dicendi per ſe modum ſpectant. Non eſt tamen cur ſaltem proprietates excludantur, cùm ipſas naturarũ communium eſſentias continentur, antequam ad particularia deſcendant, multò etiam magis antequam à particularibus abſtrahantur. Vnde & definitiones & demonſtrationes, quæ de naturis communibus abſolutè ſpectatis per ſe primò traduntur, etſi excludunt accidentia per accidens, non excludunt tamen accidentia per ſe. Et Porphyrius in Iſagoge, quamquam non negat, ſed potiùs innuit, accidentia quinti prædicabilis, quæ primò conueniunt indiuiduis,

D. Thom. opuſc. 42. ar. 7. & de Ente & eſſentia c. 4. Caie. ibidẽ, & alij.

Accidentia quinti prædicabilis conueniunt ſpeciebus per indiuidua & proprietates indiuidui per ſpeciem, & cur.

Cap. de Communitatibus.

duis conuenire ſpeciebus per ipſa indiuidua:docet tamen,ea, quæ ad quartum prædicabile ſpectant conuenire indiuiduis per ſpecies,neq; alia ſanè de cauſſa,niſi quia cùm per ſe dicantur de naturis ſpecificis, illis etiam ante omnem contractionem conueniunt.

Auicennæ ſententia. Auicenna initio quinti lib. ſuæ Metaph. quicquid de cæteris proprietatibus ſenſerit,docere tamen videtur, nullam vnitatem conuenire naturis communibus abſolutè conſideratis. *Equinitas enim ſecundum ſe*,inquit,*eſt tantum equinitas,non vna,non plures.* Quod pronunciatum non ſemel vſurpat D.Thomas,nec tantum vſurpat, ſed etiam ex eo probat in natura humana : quia ſi ſecundum ſe eſſet vna, ne in pluribus quidem indiuiduis eſſet plures:ſi plures, ne in Socrate quidem eſſet vna. Si quid enim conuenit alicui rei ſecundum ſe, fieri non poteſt, vt eius oppoſitum vlla ratione eidem conueniat : vt quia homo ſecundum ſuam naturam eſt rationis aut riſus capax, nulla contractione, abſtractionéque fieri poteſt, vt ſit rationis aut riſus expers. *Lib.de ente, & eſſen.c. 4.*

In locum cit. de Ente & eſſen. Sed Caietanus vtrumque auctorem ſic exponit, vt non loquantur de quauis vnitate, ſed tantùm de numerali : & rectè quidem, ſi particula, *ſecundum ſe*, pro, *per ſe*, accipiant,eo modo,quo, *per ſe*,ſumitur apud Ariſtotelem, cùm loquitur, de primo & ſecundo modo dicendi per ſe. Etenim ſi communis natura humana eſſet per ſe vna numero, ne in pluribus quidem indiuiduis eſſet plures numero:ſin per ſe eſſet plures numero,neque in vno tantum eſſet vna numero, quia nulli rei conuenire poteſt oppoſitum eius, quod ei conuenit per ſe. At ſi vnitas ſumatur pro vnitate ea, quam Scotus a vocat minorem numerali, ipſe verò Caietanus b formalem appellat : non rectè dicerent ſeu Auicenna, ſeu Diuus Thomas, naturam equi aut hominis non eſſe per ſe vnam:quælibet enim natura communis abſolutè ſumpta, ſiue ante omnem contractionem abſtractionémque eſt per ſe vna huiuſmodi vnitate: quæ nihil eſt aliud, quàm naturæ multiplicabilis indiuiſio ſecundum proprium gradum, rationémve entis: vt vnitas equi nihil aliud, quàm quod, quatenus equus eſt, non ſit hoc, & aliquid aliud, quod non ſit hoc,vt ſuperiori lib.diximus. *Expoſitio Caietani.* *Lib.1.Poſter. ca.4.tex.9.* *Vnitas minor numerali cuilibet naturæ communi vt conueniat.* *a In 2.d.2.q.1.& 7.huius operis q.18.* *b In lib.de Ente & eſſent.*

Cap 2.q.5. ſect 5. Sed in hoc mihi videtur non leuiter peccari, quod particula, *ſecundum ſe*,ſumitur in probatione pro,*per ſe*,idque in primo aut ſecundo modo dicendi per ſe:cùm accipi debeat pro, *abſolutè*, vt accipitur in ipſo Auicennæ pronunciato. Nihil enim aliud ſignificat in illo Auicenna, niſi quod equinitas ſecundum ſe, id eſt, abſolutè conſiderata, ſeu non ſpectata, vt eſt in ſuis particularibus contracta, aut ab eis per intellectum quaſi auulſa, nec ſit vna numero, nec plures numero. *Particula,ſecundum ſe,vt debeat in illo Auicennæ pronunciato accipi.*

Quod ſi quis reſpondeat,in idem hoc incidere, quia nihil conueniat naturæ communi abſolutè conſideratæ,niſi quod ei conuenit per ſe:falſum id eſſe, haud difficilè demonſtrari poteſt. Multa enim prædicata negatiua conueniunt hominis prius natura,quàm contrahatur per differentias indiuiduantes, quæ prædicata illi non conueniunt per ſe:vt non exiſtere realiter,non generari,non corrumpi, non am- *Multa prædicata negatiua hominis ante contractionem competere.*

bulare, & alia infinita, vt eſt luce clarius. Atque ex his eſt vnitas illa, quam præciſionis, & numeralem naturarum communium appellauimus, cùm ita conueniat naturis cõmunibus abſolutè ſpectatis, vt non conueniat earum indiuiduis: quo pacto conuenit animali, eſſe indiuiſum in plura animalia, & homini, eſſe indiuiſum in plures homines (indiuiſione videlicet priuatiua propria, ſeu ſupponente aptitudinem, vt ſic diuidantur) quorum illud ita conuenit animali abſolutè conſiderato, & hoc homini eodem modo ſpectato, vt neutrum conueniat eorum particularibus.

Reſpondetur ad ſecundum.

Duplicẽ vnitatem naturis communibus, abſolutè ſumptis conuenire.

Agnoſci à D. Thom. 1.

Ex his ergo perſpicuum eſt, quid ad ſecundum de re ipſa argumentum reſpondendum ſit. Duplex enim vnitas conuenit naturis communibus abſolutè conſideratis: vna formalis, quam naturæ ipſæ ſibi vendicantur per ſe, ſuíſque inferioribus communicant: altera numeralis earum propria, quam ſibi ea ratione præciſè retinent, qua contractionem ad ſua particularia naturæ ordine antecedunt, neque eam ſuis particularibus impertiunt. Atque hanc vnitatem planè agnoſcit D. Thomas in libello de Natura generis, eámque docet conuenire naturis communibus, exceptis iis, quas vocat vniuocas, non Phyſicè, ſed Logicè tantùm. Ait enim huiuſmodi naturas ante omne eſſe, quod habent in indiuiduis, & in intellectu, habere quaſdam vnitates, quæ cum eis ad inferiora non deſcendunt: quod idem in eo libello ſæpiùs repetit: addítque, eas naturas hoc modo ſpectatas non eſſe entia actu, quia non exiſtunt cum his vnitatibus: ſed eſſe eſſentias, quia poſſunt exiſtere per ſua indiuidua, à quibus alias vnitates accipiunt, videlicet numerales rerum per ſe ſingularium, ſine quibus exiſtere non poſſunt: quemadmodum nec ſine differentiis indiuiduantibus, quas huiuſmodi numerales vnitates conſequuntur.

Opuſ. 42. cap. 7. 8. & alijs.

Rectius Caietano Capreolum, & Soncinatem de vnitatibus ſenſiſſe.

Quæ omnia Caietanus videtur aut non legiſſe, aut non curaſſe. Rectiùs ſanè Ioannes Capreolus a ad tertium Sententiarum, Paulus Soncinas ad librum b ſeptimum huius operis. Fatentur enim res, quæ denominantur vniuerſales, exceptis iis, quas Diuus Thomas c excipit (de qua exceptione rectè ne adhibeatur, ad caput octauum huius libri nonnihil diximus) vendicare ſibi ante omnem exiſtentiam, & in rerum natura, & intellectu quaſdam vnitates, quas ſuis inferioribus non communicant: proinde eas vnitates numquam exiſtere in rerum natura. Nam quemadmodum res vniuerſales non exiſtunt in rerum natura, niſi in ſuis indiuiduis: ita non habent in rerum natura, huiuſmodi vnitates, quas tamen haberent, ſi (quod fieri non poteſt) exiſterent à ſuis indiuiduis ſeiunctæ: neque enim tunc coniunctæ eſſent cum differentiis indiuiduantibus, quibus multiplicantur. Atque hactenus de ſecundi argumenti ſolutione. Recténe autem Diuus Thomas, eiúſque omnes ſectatores colligant ex propoſito Auicennæ pronunciato, naturas communes abſolutè conſideratas, vt non ſunt particulares, ſic non eſſe vniuerſales, immò etiam num Auicenna rectè ſentiat, qui id perſpicuè adiungit, inferiùs diſcutietur.

Vt ex loco citato lib. de ente & eſſen. colliges.

a d. 5. q. 3. art. 3.

b q. 40.

c Loco paulò antè citato.

Ad tertium, quod omnium eſt difficillimum, dicendum eſt: quemadmodum

admodum natura, quæ denominatur vniuerſalis,non per ſe,nec per ſuam vnitatem formalem,ſed per vnitatem præciſionis additam, eſt vna numero natura inter communes,& certum facit numerum aliis naturis communibus adiuncta, vt homo cum equo duo numero animalia duntaxat,& cum leone tria:ita quoque ipſam vnitatem formalem,quæ per ſe conuenit huiuſmodi naturis,non per ſeipſam, ſed per ſuam particularem vnitatem præciſionis adiunctam,eſſe vnam numero vnitatem formalem inter communes,certúmque facere numerum aliis communibus vnitatibus formalibus additam.

Tertij argumenti ſolutio.

Sed obiiciat aliquis, non eſſe parem rationem in vnitate formali, atque in natura,quæ denominatur vna. Natura enim, verbi cauſſa: animalis aut hominis eſt vniuoca, ac proinde abſtrahi poteſt à ſuis particularibus,& præciſè ſumi:at vnitas formalis, ſiue animalis, ſiue hominis,non videtur eſſe vniuoca, vt præcidi poſſit à ſuis particularibus: ſi enim vniuoca eſſet, haberet vtique differentias, quibus ad hanc & illam vnitatem formalem contracta eſſet: quod tamen Ariſtoteles negat in primo libro de partibus animalium,vbi ait,*priuationum nullas eſſe differentias.* Intelligit autem nomine differentiarum, differentias per ſe diuiſiuas, & conſtitutiuas particularium priuationum.

Vnitas formalis cuiuſque naturæ vniuocæ vniuoca & ipſa eſt.

Ad hanc obiectionem dicendum eſt,vnitatem formalem cuiuſque naturæ vniuocæ,vniuocam quoque & ipſam eſſe, eadémque omninò ratione (eo tamen pacto,quo priuationes rationem habere poſſunt) ſuis particularibus vnitatibus conuenire. Verbi cauſſa, formalem vnitatem naturæ animalis ſiue animalitatis vnitatibus particularium animalitatum, tam iis, quæ reperiuntur in homine communi, & beſtia communi, quàm iis, quæ reperiuntur in ſingulis hominibus & beſtiis: vnitatem verò formalem naturæ humanæ ſiue humanitatis vnitatibus particularium humanitatum, quæ reperiuntur in particularibus hominibus. Iam enim dictum eſt,formales vnitates, cùm ſint proprietates naturarum communium, multiplicari cum illis in inferioribus,quæ multiplicatio vniuoca eſſe debet, cùm naturæ ipſæ ſunt vniuocæ. Verùm non eſt neceſſe, vt quicquid vniuocum eſt, contrahatur per ſe, ſiue per differentias conſtitutiuas ſuorum particularium. Nam & differentiæ ſpecierum effectrices vniuocæ ſunt,vt ſenſitiuum & rationale, quod perſpicuum eſt, & omnes concedunt, nec tamen contrahuntur per ſe ad particularia ipſarum propria & peculiaria,vt ſenſitiuum ad ſenſitiuum in homine, & ſenſitiuum in beſtia,aut ad hoc ſenſitiuum & illud,quæ ſunt in ſingularibus hominibus & beſtiis: ſimilitérque rationale ad irrationale in Socrate,& rationale in Platone,ſeu, quod idem eſt, ad hoc & illud rationale,vt talia ſunt. Differentiæ enim ſpecierum effectrices ſunt illæ quidem generúm diuiſiuæ, & ſpecierum conſtitutiuæ, cæterùm non habent alias differentias, quibus ipſæ per ſe diuidantur, & aliæ inferiores conſtituantur: ſed omnes contrahuntur ad propria & peculiaria ipſarum particularia per illas eaſdem differentias, per quas diuiduntur ſpecies, quas ipſæ conſtituunt: vt ſenſitiuum

per

per rationale & irrationale, quibus animal diuiditur : & rationale per differentiam indiuiduarum huius hominis & illius, quibus diuiditur homo, quæ contractio eſt per accidens & non per ſe, ſiquidem ex contracto & contrahente non fit vnum ens per ſe. Nam etſi differentiæ ſpecierum effectrices ſunt entia per ſe (quamquam incompleta) tamen ipſæ, vt ſunt in inferioribus ſpeciebus & indiuiduis, nõ habent rationem entium per ſe, ſed aggregationum quarumdam per accidens ex ipſis differentiis, & modis quibuſdam eſſendi in hac, aut illa ſpecie, aut in hoc aut illo indiuiduo. Eodem modo exiſtentia cuiuſque naturæ vniuocæ vniuoca & ipſa eſt, nec tamen per ſe contrahitur ad exiſtentias particulares naturæ contractæ per vllas differentias, quibus communis exiſtentia diuidatur, & particulares exiſtẽtiæ eius naturæ conſtituantur, ſed per illas eaſdem differentias, quibus natura communis per ſe contrahitur. Itaque exiſtentia naturæ animalis in homine, & exiſtentia illius in beſtia, non ſunt ſpeciales exiſtentiæ animalitatis, ſed aggregata quædam per accidens ex exiſtentia animalitatis, & modis eſſendi illius in homine & beſtia : quod idem dicendum eſt de exiſtentia humanitatis in ſingulis hominibus.

Vt igitur differentiæ ſpecificæ, & exiſtentiæ naturarum communium, propriæ & peculiares vniuocæ ſunt, & præcisè accipi poſſunt, ſuáſque habent præciſionis vnitates, & ſi ipſæ non contrahantur per ſe, ſed per accidens, hoc eſt per differentias naturarum, quas conſtituunt, aut quibus primò conueniunt : ſic vnitates formales naturarum communium ſunt vniuocæ, & præcisè accipi poſſunt, ſuáſque habent peculiares præcionis vnitates : etſi ipſæ non contrahuntur per ſe differentia naturarum, quarum ſunt propriæ.

Quare cùm obiicitur, vnitatem formalem, ſi ſumatur non vt multiplicata eſt in particularibus, neque abſolutè, ſed vt naturæ ordine ſui contractionem & multiplicationem antecedit, eſſe propriam rerum vniuerſalium, vt vniuerſales ſunt, nihilque ei deeſſe qnominus iis ſolis conueniat : concedendum id quidem eſt, ſed addendum, illam non habere hoc ex ſe, ſed ex vnitate præciſionis adiuncta.

Epilogus quæſtionis. Ex his patet quænam vnitas ſit propria rerum vniuerſalium, vt vniuerſales ſunt, & quo pacto vnum in definitione vniuerſalis loco generis intelligat. Sumendum eſt enim, quatenus ſignificat vnitatem formalem, quæ etſi non eſt propria rerum vniuerſalium, eſt tamen neceſſariò requiſita ad vniuerſalitatem, aptitudinémve eſſendi in pluribus, quam vnitas præciſionis vniuerſalium propria conſequitur.

QVAE.

QVÆNAM APTITVDO ESSENDI *in pluribus faciat rem vniuerſalem.*

QVÆSTIO IV.

Cuiuſmodi ſit actus eſſendi in pluribus rerum vniuerſalium proprius.

SECTIO I.

DE aptitudine verò eſſendi in pluribus, qua vniuerſalia conſtituuntur, non minor eſt, quàm de vnitate controuerſia: quam vt faciliùs expediamus, operę pretium erit vt ante omnia explicemus, à quonam actu eſſendi in pluribus, qui rerum vniuerſalium ſit proprius & peculiaris, hæc aptitudo dicatur: aptitudo enim omnisque potentia ex actu cognoſcitur. *Propoſitio difficultatis.*

Atque huiuſmodi actum non eſſe actum cohærentiæ, ſeu realis informationis, ex eo patet: quia ſaltem genera, ſpecies, & eſſentiales differentiæ non hoc modo inſunt ſpeciebus, aut indiuiduis, cùm ad eorũ conſtitutionem pertineant: tum etiam, quia formæ inhærentes, vt huiuſmodi ſunt, non prædicantur de ſubiectis, quibus inhærent: neque enim dixeris, corpus eſſe albedinem, aut materiam eſſe formam. *Actum eſſendi in multis non eſſe actũ inhærentiæ.*

Non eſſe etiam actum naturæ in ſuppoſito, vt humanitatis aut animalitatis in Socrate, ex eo conſtat: quia ſaltem propria & accidentia quinti prædicabilis non inſunt hoc modo ſuis ſubiectis, cùm ad eorum ſubſiſtentiam minimè ſpectent: tum verò, quia nec natura per modum naturæ ſignificata prædicatur de ſuppoſito, non enim hic homo aut ille eſt ſua ipſa humanitas aut animalitas, vt patet in Chriſto domino. *Neque actum naturæ in ſuppoſito.*

Nec verò eſſe actum exiſtentiæ actualis in particularibus, vt quidam exiſtimant, ex eo probari poteſt: quia cùm nihil vniuerſale prædicari poſſit de ſuis particularibus, niſi in eis inſit, ſequeretur ex hac opinione, neceſſarium eſſe actualem exiſtentiam prædicatorum in ſubiectis, vt vera ſit de illis affirmatio: quod planè falſum eſt in genere, ſpecie, differentia, & proprio, quæ ſiue actu exiſtant in ſuis particularibus, ſiue non exiſtant, ſemper de illis verè affirmantur. *Neque actum exiſtentiæ actualis.*

Ne autem plures eſſendi modos percurramus, de quibus minus probabiliter dubitari poteſt: ſanè actus eſſendi in pluribus rerum vniuerſalium proprius eſt actus is, quo totum eſt in partibus, non quibuſuis tamen, ſed in quibus ineſt per modum identitatis. Vniuerſale enim eſſe totum reſpectu eorum, de quibus vniuersè dicitur, & Ariſtoteles primo Phyſicorum libro, cap. primo tradit (*vniuerſale, inquit, totum eſt quoddam, quippe cùm multa complectatur vt partes*) & vel ipſa Græca nomina (τῶν καθόλου, καὶ τῶν κατὰ μέρος) ſatis indicant. Vnde & apud Porphyrium in Iſagoge, genus dicitur totum reſpectu ſpeciei, & viciſſim ſpecies pars generis, ipſáque ſpecies totum comparatione indiuiduorum, quæ viciſſim partes ſpeciei dicuntur. *Quis demùm ſit.* *Vniuerſale eſſe quoddam totum.* *Cap. de ſpecie.*

Quid ſit prædicari.

tur. Identitatem verò totius vniuerſalis cum iis partibus ſuis, quarum ratione dicitur vniuerſale, hoc eſt, cùm ſuis particularibus, ſeu partibus ſubiectis eſſe neceſſariam ex eo perſpicuum eſt, quia alioqui non de illis diceretur: prædicari enim nihil eſt aliud, quàm dicere, hoc eſt, hoc: quam affirmationem niſi in iis, quæ ſunt idem, falſam eſſe nemo dubitat. Denique cum duplex ſit duorum identitas: vna, qua vtrumque eſt idem cum altero ratione alicuius tertij, in quo ambo ſunt, idem, vt homo & equus in animali: altera, qua vtrumque eſt idem cum altero non ratione alicuius tertij, ſed alterum ratione alterius dumtaxat, qua nimirum alterum eſt alterum: quo pacto Socrates eſt idem cum homine, quia eſt homo, & homo idem cum Socrate, quia eſt Socrates: perſpicuum eſt identitatem vniuerſalium cum ſuis particularibus non eſſe prioris generis, ſed poſterioris. Neque enim ad prædicationem eorū de ſuis particularibus ſatis eſt, ſi ambo idem ſint ratione alicuius tertij (alioqui homo diceretur equus, quia in animali eſt idem cum equo) ſed neceſſe eſt, vt vnum ſit alterum. Qualis autem debeat eſſe huiuſmodi identitas, qua vnum eſt alterum, eſſentialiſne, an accidentaria, quidditatiua, an, vt ſic dicam, qualitatiua: neceſſaria, an contingens, id iam ad diſtinctionem vniuerſalium pertinet, de qua diſſerendum eſt breuiter, cùm de toto vniuerſalium genere diſputauerimus.

Quæ ſit identitas vniuerſalium cum ſuis particularibus.

Quid nam ſit aptitudo eſſendi in pluribus per modum identitatis.

SECTIO II.

Non eſſe potentiam naturalem probatur.

Non eſſe porrò aptitudinem ad huiuſmodi actum eſſendi in pluribus facultatem ſeu potentiam aliquam naturalem, quæ ſit vera qualitas addita rebus, quæ denominantur vniuerſales, ex eo ſatis apertum eſt, quòd in prædicamento ſubſtantiæ, & quantitatis etiam, ac relationis, quatenus ea à prædicamento qualitatis diſtinguuntur, dantur genera, ſpecies, & differentiæ, quod fieri non poſſet ſi res non eſſent vniuerſales, niſi per qualitates adiunctas: eodémque modo, vt qualitas, aliúdue accidens ſit proprium aut accidens quinti prædicabilis, non opus eſt qualitate aliqua adiuncta, ſed quodlibet accidens ipſum per ſe eſt aptum aut ineptum, vt ſit in pluribus per modum identitatis.

Opinio Scoti, & Caiet. ponentium eſſe non repugnantiam. Primum argumentum.

Caiet. in lib. de Ente & eſſent. c. 4. q. 6. Sco. primo Metaph. q. 6. & lib. 7. q. 18. & in 2. d. 3. q. 1. & cæteri ferè Scholaſtici.

Caietanus, Scotus, & cæteri Scholaſtici, qui preſſiùs iſta tractare videntur, aiunt hanc aptitudinem eſſe non repugnantiam, ſeu negationem repugnantiæ eſſendi in pluribus. Potéſtque id confirmari ex alijs aptitudinibus, quæ non ſunt verè entitates rebus additæ: vt ex aptitudine, quam creaturæ ex ſe ipſis habent, vt exiſtāt, quæ nihil aliud eſſe dicitur, quàm negatio repugnantiæ ad exiſtēdum, itémque ex aptitudine, quam ipſæ rerum eſſentiæ ad agendum retinebūt, ſi ab eis diuina poteſtate qualitates actiuæ auferātur: quod fieri poſſe haud negandum eſt. Relinquetur enim (ſi id fiat) in vnaquæque rei eſſentia à Deo conſeruata: non potentia quidem ad agēdum, quæ vera ſit & realis entitas, ſed aptitudo quædam, qua res ex ſe ad quaſdam operationes aptæ erunt, quemadmodum ad alias ineptæ, quæ

aptitudo cùm vera entitas eſſe non poſſit, nihil aliud eſſe videtur, quàm negatio repugnantiæ ad agendum, vt in homine ad intelligendum, aut ridendum.

Obiecta contra ſuperiorẽ ſententiam.

Huic tamen ſententiæ illud primùm obiici poteſt, ſi ea vera eſt, vniuerſalia, quatenus vniuerſalia ſunt, eſſe penitus negatiua. Nam cùm ex parte vnitatis negatiua ſint, ſi aptitudo etiam eſſendi in pluri- 1.
bus eſt negatio, erunt omni ex parte negatiua, quod videtur incommodum.

Ariſt. lib. 9. Metaph. ca. 8. text. 13. & Auer. Aleſ. Albert. D. Thom in eum locum.

Deinde, non cohærere iſta cum eo quod Ariſtoteles, & cæteri Phi- 2.
loſophi docent, actum & potentiam eſſe in eodem genere: nam cùm actus eſſendi in pluribus, poſitiuum ſit quiddam: neceſſe erat, vt aptitudo, quæ eſt potentia ad huiuſmodi actum, eſſet poſitiuum aliquid, non negatiuum.

Denique, cùm repugnantia eſſendi in pluribus nihil aliud eſſe vi- 3.
deatur, quàm negatio aptitudinis, quam habent indiuidua, vt ſint in pluribus, ſi aptitudo vniuerſalium, vt in pluribus inſint, negatio talis repugnantia ſit, erit vtique ea aptitudo nihil aliud, quàm negatio negationis ſui ipſius: quod ridiculum eſt, nec quid aptitudo ipſa ſit, declarat, cùm ipſa ad explicationem ſui adhibeatur.

Quo pacto hæc dilui poſſint.

Solui quidem hæc poſſent haud difficilè. Primùm, quia nihil videbitur incommodi, ſi vniuerſalia, quatenus talia, non primo nec ſecũdo modo ſumpta (quod pacto poſitiua ſunt) ſint negatiua, pleráque enim entium attributa, de quibus magna à Philoſophis habetur ratio, in negatiuis numerantur, vt ingenitum, immobile, infinitum, & huiuſmodi alia.

Explicatur æxioma Ariſtot. & Philoſophorum.

Secundum, quia cùm actus & potentia dicuntur eſſe in eodem genere, nihil aliud ſignificatur, quàm potentiam reduci ad genus, immò etiam ad ſpeciem actus: neque enim ſenſus eſt, idem genus, eamdémve ſpeciem prædicari de vtroque: cùm id apertè ſit falſum. Etſi igitur aptitudo eſſendi in pluribus ſit negatio quędam, actus verò eſſendi in pluribus poſitiuum quid: nihil tamen obſtat, quominus illa adhuc reducatur tamquam potentia quædam impropriè dicta (quam logicam appellant) ad ſuum actum, ad quem ordinatur.

Quid neget non repugnãtia ad eſſendũ in multis.

Tertium, quia repugnantia eſſendi in pluribus, quam negat aptitudo ad hunc aptum, non eſt negatio aptitudinis ad illum, ſed ſumendum eſt nomen repugnantiæ pro eo, cui repugnat, vt ſit ſenſus, in Socrate v.g. eſſe repugnantiam eſſendi in pluribus, id eſt, aliquid, cui repugnat eſſe in pluribus, vtpotè differentiam aliquam eius indiuiduantem, aut quicquid id demum ſit, cui primò repugnat Socratem multiplicari. Quo pacto iam vides, non repugnantiam eſſendi in pluribus nõ eſſe negationem negationis ſui ipſius, ſed negationem poſitiui cuiuſdam notioris, per quod non repugnantiæ, ſeu negatio repugnantiæ declaratur.

Quæſt. 3. ſec. 3. Vide etiam quæ dicta ſũt c. 6. q. 7. ſec. 2

Auctorũ ſententia, quæſtioniſque explicatio.

Sed tamen, qui ea legerit, quæ de modis eſſendi ad caput ſeptimum tradidimus, facilè in animum inducet, aliquid latere ſub huiuſmodi negatione repugnantiæ, quod poſitiuũ ſit, & in quo potiùs aptitudo eſſendi in pluribus conſtituenda videatur. Dicere enim poſſu-

Aptitudinem eſſendi potentialem. mus hanc aptitudinem eſſe modum eſſendi intrinſecum rebus, quæ denominantur vniuerſales, hoc eſt, non per aliam entitatem eis conuenientem: non tamen eſſe modum eſſendi actualem, vt eſt ipſe actus eſſendi in pluribus, multóque minus eam, quam vocamus actualem exiſtentiam, ſiue in rerum natura, ſiue in intellectu, ſed eſſe modum eſſendi potentialem, vt etiam eſt modus eſſendi cuiuſque effectus in ſua cauſſa: ac denique non eſſe modum eſſendi omninò inſeparabilem, vt ſunt neceſſarium eſſe & contingens, finitum & infinitum, ſed modo aliquo ſeparabilem, vt eſt modus eſſendi rerum in ſuis cauſſis. Nam quemadmodum res ſingulares poſtquam productæ ſunt, deſinunt eſſe in ſuis cauſſis (vnde & extra ſuas cauſſas eſſe dicuntur) ita res, quæ denominantur vniuerſales, ſi deſinant abſtrahi à differentijs indiuiduantibus, deſinent quoque habere aptitudinem eſſendi in pluribus ſuo modo exiſtentem, nempe obiectiuè, qua ſola ratione ea aptitudo exiſtere poteſt.

Probatur ſententia propoſita infirmandis fundamentis oppoſitæ. Confirmari hæc ſententia poteſt in firmandis fundamentis oppoſitæ, duobus enim exemplis innitebatur. Vno, quòd aptitudo, quam res ex ſe ipſis habent, vt exiſtant, nihil eſſet aliud, quàm negatio repugnantiæ ad exiſtendum. Altero, quòd illæ etiam aptitudines, quæ in rebus manerent ad proprias actiones, ſi ab eis diuina virtute propriæ qualitates actiuæ auferrentur, nihil aliud ſint, quàm negationes repugnantiæ ad eiuſmodi actiones. Vtrumque enim parum habet veriſimilitudinis, potiúſque dicendum videtur, has omnes aptitudines eſſe modos eſſendi potentiales, priores quidem ad exiſtendum, poſteriores verò ad agendum.

Quid ſit in creaturis poſſibilitas & neceſſitas eſſendi. Nam aptitudo ad exiſtendum idem eſt, quod poſſibilitas rerum: at poſſibilitas, cùm ſit communis neceſſitati & contingentiæ, quæ omnium confeſſione ſunt modi eſſendi, modus etiam eſſendi, non pura negatio repugnantiæ dicenda eſt. Loquor autem de poſſibilitate & neceſſitate, vt de creaturis dicuntur, in quibus re vera neceſſitas nihil aliud eſt, quàm incorruptibilitas, ſiue modus eſſendi non obnoxius veræ corruptioni, qui modus eſſendi non repugnat contingentiæ. *In Deo quid ſit poſſibilitas, quid neceſſitas.* Nam in Deo nec poſſibilitas, nec neceſſitas eſt purus eſſendi modus, quemadmodum nec ipſa exiſtentia, ſed omnia iſta ſunt formaliter ipſa diuina eſſentia. Addo etiam, poſſibilitatem & contingentiam non ſolùm eſſe puros eſſendi modos creaturarum, vt de illis dicuntur abſolutè, ſiuè cùm exiſtunt, ſiue cùm non exiſtunt, ſed etiam ea peculiari ratione, quatenus nondum exiſtunt. Vt enim dicimus, creaturas, antequam exiſtant, habere quemdam modum eſſendi potentialem in ſuis cauſſis, quem amittunt, cùm primùm exiſtunt, & extra illas eſſe dicuntur: ita dicere oportet, eas habere quemdam alium eſſendi modum potentialem ex ſe ipſis, qui eſſe deſinit, cùm ei ſuccedit ipſa illarum actualis exiſtentia.

Aptitudines quoque ad agendum, quæ latent ſub qualitatibus actiuis, & plures numero relinquerentur in vna eadémque re, ſi diuina virtute eiuſmodi qualitates auferrentur, ex eo patet, non eſſe puras repugnantiæ negationes, ſed earum fundamenta, quia ſint ve-

ræ ac naturales propenſiones rerum ad agendum. Plus enim eſt rem habere naturalem propenſionem ad aliquid, quàm quod illud ei non repugnet: lapidi enim non repugnat aſcendere ſurſum, aut habere figuram Mercurij, nemo tamen dicat illum eſſe naturaliter propenſum aſcendendum, aut vt Mercurium repræſentet.

Propēſio plus aliquid dicit quam non repugnantia.

Atque aptitudinem eſſendi in pluribus eſſe modum eſſendi potentialem quem diximus, veriſimile eſt & Scotum & Caietanum, & quicumque alius negatione repugnantiæ illam appellauit, aut reuera ſenſiſſe, aut non negaſſe, quemadmodum omnes fatentur, aptitudinem exiſtendi naturaliter ſine ſubiecto, quæ eſt ſubſtantiarum propria, & & aptitudinem exiſtendi in ſubiecto, quæ eſt propria accidentium, non eſſe ipſas negationes repugnantiæ ad ſic exiſtendum, ſed eſſe poſitiuos eſſendi modos, qui huiuſmodi negationum fundamenta ſunt, & per eas à poſteriori explicantur: tametſi non ſunt puri eſſendi modi, quia ſunt formaliter ipſæ ſubſtantiarum & accidentium eſſentiæ, vt ad caput ſeptimum diximus: quod tamen de aptitudine eſſendi in pluribus dicere non poſſumus. Si enim aptitudo eſſendi in pluribus, exempli gratia, hominis eſſet ipſa eſſentia, ſeu ipſum quod quid eſt hominis: quilibet homo eam aptitudinem haberet, ac proinde Socrates dici poſſet de pluribus numero in quibus eſſet multiplicabilis: quod fieri nullo modo poteſt.

Scotum & Caietanum non eſſe ab hac ſententiæ alienos.

Quæſt. 3. ſec. 3. Vide etiam quæ dicta ſunt ad cap. 6. q. 7. ſect. 2.

Ariſtotelem verò, & veteres Peripateticos idem exiſtimaſſe, eo argumento probabile eſt, quia Plato nihil aliud eſſe dixit, aut dixiſſe viſus eſt, eam, quam Scolaſtici vocant vniuerſalitatem rerum communium, quàm modum quemdam eſſendi earum extra ſingularia in rerum natura: At Ariſtoteles, eiúſque primi ſectatores non ea ratione Platonem reprehendunt, quòd dixerit, eſſe modum eſſendi, ſed quòd talem modum eſſendi: cùm exiſtimarent, optimáque ratione ſibi perſuaderent, nihil eſſe actu in rerum natura, quod vnum, & idem ad eſſentiam plurium numero eiuſdem rationis pertineret, ſed ſolum obiectiuè in intellectu, qui eſt longè alius eſſendi modus, quem obiectiuè etiam ſequitur indeterminatio ad plura numero rationis eiuſdem. Ita patet quidnam ſit aptitudo eſſendi in pluribus, de qua eſt controuerſia. Num autem ea ſit duplex, vt nonnulli credunt, nunc diſquirendum.

Neque item Ariſtot. & veteres.

Opinio de duplici aptitudine eſſendi in pluribus.

SECTIO III.

QVIDNAM recentiores ex Scoto colligunt, eam eſſe duplicem, remotam vnam, alteram proximam. Remota (vt eam deſcribunt) eſt aptitudo naturæ communis cum determinatione eius, vel ad vnum particulare tantùm, vt aptitudo naturæ ſolis cum determinatione ad hunc ſolem: vel ad plura particularia, vt aptitudo naturæ humanæ cum determinatione ad Socratem, Platonem, & cæteros.

Quid aptitudo remota apud recentiores.

Proxima verò (vt explicant) eſt aptitudo naturæ ſine determinatione, ſiue ad vnum, ſiue ad plura particularia: ſeu (quod idem eſt) cum indifferentia ad omnia. Adhibent ad eam rem ſimilitudinem

In 2. d. 3. q. & 7. Metaphyſ. q. 18.

Quid proxima.

Similitudo materiæ primæ. materiæ primæ. Nam quemadmodum materia prima, vt habet formam aquæ, non eſt proximè apta ad recipiendum formam ignis: cùm autem primùm aquæ forma expulſa eſt, tum primùm habet aptitudinem proximam, vt formam ignis accipiat: ita natura humana, eſt determinata ad Socratem per differentiam Socratis, non eſt proximè apta, vt ſit in Platone, aut aliquo alio hominis indiuiduo. At cùm primùm determinatio ſublata eſt (quod per intellectum fieri poteſt) tum primùm habet aptitudinem proximam, vt ſit in omnibus hominibus, cùm ſit facta indifferens ad omnes.

Addunt etiam, huiuſmodi aptitudines non eſſe ſimpliciter diuerſas: ſed eſſe vnam & eamdem in quolibet particulari, alia ratione impeditam, alia expeditam, & liberam: impeditam, quatenus natura eſt determinata per differentiam additam: expeditam, quatenus nulla differentia determinatè contracta eſt: nec multo ſecus id accidere, atque cùm dicimus differentiam diuiſiuam & conſtitutiuã eſſe diuerſas, cùm tamen non ſint diuerſæ ſimpliciter, ſed officio tantùm: nam vna & eadẽ dicitur diuiſiua, quatenus refertur ad genus, conſtitutiua, quatenus ad ſpeciem. *Ex Porphyrio in Iſagoge ca. de Different.*

Confirmatio opinionis vnde potiſſimũ dependet. Tota huius opinionis confirmatio in eo poſita eſt, vt eius auctores oſtendant, aptitudinem eſſendi in pluribus, quæ naturis communibus ſecundum ſe, ſiue abſolutè acceptis conuenit, conuenire etiam eiſdẽ in ſuis particularibus, hinc enim oritur tota ratio diſtinctionis in proximam & remotam. Quod igitur ita res habeat, quatuor potiſſimum rationibus probant.

Ratio. 1. Vna, quia natura abſolutè accepta prædicatur de ſuis particularibus: ergo eſt in illis: habet igitur in ſuis particularibus aptitudinem, vt ſit in illis.

2. Altera, quia vel naturæ abſolutè acceptæ repugnat eſſe in pluribus, vel minimè: ſi repugnat, numquam in pluribus erit: ſi non repugnat, ergo habet in illis non repugnantiam, vt ſit in illis, ac proinde aptitudinem eſſendi in pluribus.

3. Tertia, quia per vnum actum, non tollitur aptitudo ad alium actũ priori actui repugnantem, ſed impeditur per illum natura ſubiecta, ne ſimul ſubſit poſteriori: quo pacto per formam aquæ non tollitur aptitudo huius materiæ ad formam ignis, ſed impeditur materia, ne ſimul habeat formam ignis: & per actum ſedendi non tollitur aptitudo Socratis ad ſtandum, ſed impeditur Socrates, ne ſimul ſtet. Quãuis ergo naturæ humanæ, quæ ex ſe apta eſt, vt ſit in multis, adueniat determinatio ad Socratem per differentiam Socratis conſtitutiuam: non tollitur tamen ab ea aptitudo, vt ſit in Platone, & quouis alio homine: tametſi impediatur, ne eadem illa natura quæ eſt in Socrate, ſit etiam in Platone ac cæteris.

4. Quarta, quia cùm aptitudo naturæ communis ſequatur vnitatem aliquam illius, nec tamen ſequi poſſit numeralẽ: neceſſe eſt, inquiũt, vt quoniam vnitas formalis cuiuſque naturæ communis reperitur in quolibet eius particulari, in quolibet etiam reperiatur naturæ ipſius aptitudo. Ita concludunt, in vnoquoq; particulari concedendam eſſe eam

eam aptitudinem, qua natura communis idonea eſt, vt ſit in pluribus, eamdémque eſſe & remotam, & proximam: remotam, quatenus natura contracta eſt per aliquam differentiam adiectam: proximam, quatenus ab ea differentia, cæteriſque contrahentibus eſt liberata & expedita.

Nullam naturam communem habere in ſuis particularibus aptitudinem, ſiue proximam, ſiue remotam, vt ſit in pluribus.

SECTIO IV.

In lib. de Ente & eſſent. c. 4. q. 6. Capreol. libr. 3. d. 5. q. 3. Soncin. 7. Metaphi. quæſt. 40. & aliorum.

Caietani ſententia antefertur.

Aſſertio.

OPpoſita nihilominus Caietani & Thomiſtarum ſententia amplectenda eſt: cui fortaſſe non repugnat Scoti opinio: ſi rectè exponatur, vt inferiùs patebit. Dicimus ergo, nullam naturam, quæ communis & vniuerſalis denominetur, habere in ſuis particularibus aptitudinem, vt ſit in pluribus, ſiue proximam, ſiue remotam, tametſi in quolibet eorum habeat partialiter (vt ſic dicam) actum eius aptitudinis. Id quod in natura humana, ac proinde in qualibet alia tribus potiſſimum rationibus oſtendi poteſt.

Probatur Primo.

Prima ſit. Determinatio & indeterminatio eiuſdem rei, & reſpectu eiuſdem, non poſſunt ſimul eſſe in eadem re numero: cùm oppoſitum ſit aperta contradictio: natura humana in quolibet homine eſt determinata ad illum tantùm: ergo nullo prorſus eſt indeterminata ad plures, ac proinde in nullo habet aptitudinem, vt ſit in pluribus: Aſſumptio ex eo patet, quia idem eſt determinatio naturæ communis, atque informatio eius paſſiua per differentiam contrahentem: differentia verò contrahens ad vnum tantùm particulare trahit naturam: ſiquidem vnum tantùm particulare cum illa proximè conſtituit. Simili argumentatione vtitur Ariſtoteles contra Platonem lib. 7. ſic ferè concludens. Subſtantia cuiuſque rei propria eſt cuiuſque, neque alij ineſt: vniuerſale autem eſt commune, aptúmque vt ſit in pluribus: nulla igitur ſubſtantia eſt vniuerſalis. Intelligit autem ſubſtantiæ nomine ſubſtantias per ſe primò exiſtentes, cuius generis Plato ideas eſſe putabat.

Lib. 7. Metaph. c. 13. tex. 45.

Simili argumento vti Ariſt. Cõtra Platonem.

Effugium ſuperioris rationis.

At dicet aliquis, indeterminationem naturæ humanæ ad plures homines poſſe ſimul eſſe cum determinatione eiuſdem ad Socratem, alia tamen & alia ratione: eſt enim determinata ad Socratem, quatenus contracta eſt per differentiam conſtitutiuam Socratis: indeterminata verò ad plures homines, quatenus naturæ ordine præcedit contractionem: ſic enim nullo modo determinata eſt ad Socratem, ſed indifferens ad omnes.

Euertitur.

Verùm hæc reſponſio nihil momenti habet. Primùm, quia modo eodem probare poſſes, Socratem habere ſimul in ſe Grammaticam, & negationẽ Grammaticæ: Grammaticam, ſi eius artis habitum comparauit: negationem verò Grammaticæ, quatenus naturæ ordine antecedit informationem paſſiuam per habitum Grammaticæ. Cùm igitur nemo ſanæ mentis conceſſerit, in Socrate eſſe vtrumque ſimul & Grammaticã, & negationẽ Grãmaticæ, etiã ſi alia & alia ratione hæc contradictoria Socrati conueniant: nemo etiam niſi mentis inops

inops affirmauerit, naturam humanam habere ſimul in Socrate determinationem ad illum, & indeterminationem ad omnes, tametſi hæc ei conueniant diuerſis rationibus.

Deinde, quia cùm natura communis exiſtens in ſuis particularibus ſpectata, quatenus naturæ ordine præcedit contractionem ſui, non conſideretur in illis, ſed ante illa, ſanè qui ita reſpondent, primùm ſibi repugnant: tollunt enim de medio aptitudinem remotam, quam induxerant: quippe cùm eam non aliter ponant, quàm ante ipſa particularia, quo pacto iam eſt proxima, non remota: eſt enim cum indifferentia & indeterminatione ad omnia particularia. Deinde extra rem vagantur: neque enim nos concludebamus, naturam humanam, quæ eſt in Socrate, non habere aptitudinem eſſendi in pluribus, quod planè eſſet falſum: ſed non habere illam in Socrate, aut alio particulari homine, quod longè eſt aliud, & omninò verum.

Secundo. Secunda ratio. Si natura humana haberet in Socrate aptitudinem eſſendi in Platone, aut aliquo alio: cùm quicquid eſt in Socrate, ſingulare ſit aliqua ſingularis natura poſſet eſſe in pluribus, idque per modum identitatis multiplicata, quod nec fieri, nec intelligi poteſt, ſingulare enim eſt, quod de pluribus per modum identitatis, & cum multiplicatione ſui dici non poteſt, vt ſuperiùs explicatum eſt.

Reſponſio quorundam ad ſuperiorem rationem. Dicitur fortaſſe non eſſe incommodum naturam humanam habere in Socrate aptitudinem eſſendi in Platone: quia non eſt per ſe ſingularis, vt ipſe Socrates, ſed per accidens, adiectione videlicet differentiæ conſtitutiuæ Socratis. Nam etſi illa, vt eſt in Socrate, non poteſt eſſe in Platone: tamen ex ſeipſa poteſt eſſe in quolibet ſingulari homine: quia ex ſeipſa non eſt ſingularis, ſed ex adiecta ſingularitatis differentia. *q. 3. ſect. 2.*

Refellitur. Facilè tamen reſponſio refutatur: quia natura ſingularis, ſiue per ſe ſit ſingularis, vt natura Socratis, qua Socrates eſt: ſiue per accidens, vt natura humana facta hæc in Socrate per differentiam indiuiduantem Socratis, modo tamen ſingularis ſit, nulla omninò potentia, aut etiam intellectu multiplicari poteſt: quia quod eſt hoc tantùm numero, ne fingi quidem poteſt vniuocè hoc & hoc numero. Oportet igitur illam ſumere ante aduentum (vt ſic dicam) differentiæ contrahentis: aut poſt abſtractionem, denudationémque ab huiuſmodi differentia, vt apta ſit in pluribus eiuſdem rationis eſſe: at hoc pacto iam aptitudo non eſt remota, ſed proxima, cùm habeat coniunctam indeterminationem & indifferentiam ad omnes: quam aptitudinem etiam ipſi confitentur non inueniri in natura vlla ſingulari, ſiue ea ſit ſingularis per ſe, ſiue per accidens.

Tertiò. Tertia ratio. Aut aptitudo remota eſſendi in pluribus, quam oppoſitæ ſententiæ auctores dicunt eſſe in natura humana facta ſingulari per accidens, eſt vna numero in omnibus particularibus, aut plures numero. Si vna numero, ergo aliqua etiam vna numero formalis vnitas eſt in omnibus: dicunt enim eam aptitudinem ſequi vnitatem formalem. At quod in omnibus particularibus hominibus non exiſtat

vna

vna & eadem numero vnitas formalis,non modo multi eorum confitentur,ſed etiã ex eo patet:quia id fieri non poſſet, niſi vna & eadem numero natura humana eſſet contracta per differentias indiuiduantes ſingulorum,quod fieri non poteſt.Nam præter alia multa incommoda & abſurda,ſequeretur , fieri non poſſe, vt exiſtentibus nunc pluribus hominibus aliquis non exiſtens crearetur , aut remanentibus cæteris aliquis ex viuentibus annihilaretur. Oportet enim nihil extitiſſe eius, qui crearetur, nihilque remanere eius, qui annihilaretur:quod tamen fieri non poſſet, ſi iam ante creationem non exiſtentis extitiſſet in aliis hominibus eadem numero natura humana contracta per eorum differentias indiuiduantes, & poſt annihilationem exiſtentis remaneret in aliis eadem illa numero natura, quam is per propriam & peculiarem differentiam contractam habuiſſet. Sin verò aptitudo remota, quam eſſe dicunt in natura humana facta ſingulari per accidens, non eſt vna numero in omnibus, ſed tot numero, quot ſunt homines indiuidui, cùm illa ſit eadem cum aptitudine proxima, vt volunt, tot erunt numero aptitudines proximæ, quot remotæ: niſi quòd eædem quatenus impeditæ, erunt remotæ, quatenus autem expeditæ ac liberæ:erunt proximæ, vt dicunt. Quòd ſi ita eſt, tot etiam erunt numero vnitates præciſionis: omnis enim aptitudo proxima eſſendi in pluribus ſuam ſibi vendicat peculiarem vnitatem præciſionis. Ita fiet, vt nulla ſuperſit vnitas, à qua natura humana dici poſſit vnum numero vniuerſale, & vna numero ſpecies.

Mira ſunt, quæ ad hoc argumentum reſponderi ſolent. Non deſunt enim, qui admittant, vnam numero aptitudinem, vnámque numero vnitatem formalem eſſe in omnibus hominibus, aut potiùs argumentationis vi admittere cogantur: ſed non eodem modo ad id quod de creatione & annihilatione obiicitur, reſpondent. Nam eorum quidam aiunt, poſſe quidem hominem non exiſtentem creari, ſi nullus exiſtat: & exiſtentem annihilari, ſi nullus maneat, at exiſtentibus antea,& poſtea remanentibus, non poſſe: neque id abſurdum eſſe, cum ratio creationis & annihilationis id poſcat. Alij non dubitantes, abſurda hæc eſſe vel maxima, ad nouam creationis & annihilationis explicationem confugiunt. Dicunt enim, creationem non eſſe productionem rei ex nullo omnino ente, ſed ex nullo ſingulari: ſimilitérque annihilationem non eſſe deſtructionem exiſtentis in nullum omnino ens, ſed in nullum ſingulare:quare nihil obeſſe, quòd nunc nouus aliquis homo creetur ex humanitate eadem communi, quæ in aliis exiſtebat: vel quod aliquis ex iis, qui exiſtunt, annihiletur, remanente nihilominus in aliis eadem communi: quæ ſanè vel relatu indigna ſunt. Lege, ſi placet, Burleum in Iſagogem Porphyrij, & Capreolum ad quæſtioné tertiam diſtinctionis quintæ, libri tertij Sententiarum, vbi horum nonnulla, ſed perperam Scoto tribuuntur. *Quid ſoleat ad hoc argumentum reſponderi.*

Qui verò plures numero aptitudines remotas naturæ humanæ concedunt iuxta numerum particularium:in quibus illa continetur, non parum in eo laborant,vt inueniant vnitatem aliquam, à qua natura humana dicatur,ac ſit vnum numero vniuerſale, vnáque nume-

ro ſpecies, Nam alij ſibi videntur ſatisfacere, afferenda vna numero ſpecie intelligibili, vnò ve numero conceptu humanæ naturæ præcisè repræſentante naturam ipſam, hoc eſt, ſine differentiis indiuiduantibus. Aiunt enim, naturam ſic repræſentatam dici poſſe vnum numero vniuerſale, & vnam numero ſpeciem ab vna numero ſiue ſpecie intelligibili, ſiue conceptu repræſentante.

Refutatio. Sed præſto eſt, quod contrà opponatur: nempe, ſi non aliunde, quàm ab vna numero ſpecie intelligibili, vnòve numero conceptu communi, natura humana dicitur vnum numero vniuerſale, & vna numero ſpecies: cùm plures numero ſiue ſpecies intelligibiles, ſiue conceptus, cùm à diuerſis hominibus, tum etiam ab eodem de humana natura formentur, fore, vt natura quoque humana ſit plura numero vniuerſalia, & plures numero ſpecies.

Opponi quoq; & illud poteſt, ſpecies & conceptus non poſſe dare formaliter naturæ humanæ, niſi eſſe repræſentati, & quæ illud conſequuntur: at vt aliquid ſit vnū numero repræſentatatū, nō ex vno numero repræſentante diiudicandum eſt. Fieri enim poteſt, vt vna res numero à pluribus numero repræſentetur: veluti vna numero facies à pluribus numero imaginibus impreſſis in diuerſis numero ſpeculis.

Aliunde igitur oportet, vt natura ſit vnum numero repreſentatum ſine differentiis indiuiduantibus, quám ab vna numero ſpecie, aut conceptu: nempe ab aliqua vna numero vnitate ipſius naturæ repræſentatæ, quæ noſtrum conceptum, ſpeciémque præcedat.

Aliorum reſponſio. Alij, cùm hanc vnitatem non inueniant, fateantúrque non ſatis eſſe vnitatem numeralem ſpeciei intelligibilis, conceptúſque communis, vt natura humana dicatur vnum numero vniuerſale, recurrunt ad ipſam vnitatem formalem naturæ humanæ, non quidem multiplicatam in ſuis particularibus, ſed in commune ſumptam. Dicunt enim, naturam humanam non eſſe dicendam vnum numero vniuerſale, vnámque numero ſpeciem ab aliqua vna numero vnitate (hoc enim eſſe proprium rerum ſingularium) ſed ab vnitate formali in commune, ſeu præcisè ſumpta: atque hanc re vera eſſe vnitatem præciſionis, non aliam vllam, quæ ſit vna numero: & nullo modo multiplicabilis in plures numero, vt nos eam ponimus.

Refellitur. *1.* *Vnum numero quid ſit.* Sed non benè rem conſiderāt. Nam ne fingi quidem poteſt, aliquid eſſe vnum numero per vnitatem, quæ ipſa ex ſe non ſit vna numero, ſiue ex formalibus, ſiue ex numeralibus: ſiquidem vnum numero nihil eſt aliud, quàm indiuiſibile, ſeu immultiplicabile, vt ſic dicam, in plura numero eiuſdem nominis & rationis. Si ergo animal in commune ſeu præcisè ſumptum, eſt vnum numero genus, & homo in commune ac præcisè ſumptus eſt vna numero ſpecies: ab vna vtique numero vnitate vtrumque habeat neceſſe eſt, vt eo pacto ſit vnum. At vnitas formalis, ſiue animalis, ſiue hominis, etiam præcisè ſumpta, non eſt vna numero, neque ex formalibus, neque ex numeralibus, vt ipſi rectè dicunt, ergo nec animal præcisè ſumptum, nec homo præcisè ſumptus poteſt dici vnum numero vniuerſale, aut vna numero natura ex communibus per vnitatem formalem, etiam præcisè ſum-

ſumptam,ſed ſolùm per eam vnitatem incommunicabilem, quæ ſequitur quamlibet naturam contrahibilem in ſtatu illo potentiali ſeu aptitudinali, quo illa ſui contractionem antecedit, quam vnitatem præciſionis appellamus.

Patet igitur ex his, naturam humanam non habere in particulari vllo homine aptitudinem eſſendi in pluribus, vanámque eſſe huiuſmodi aptitudinis diſtinctionem in remotam & proximam, cùm vna tantùm ſit numero conueniens humanæ naturæ:antequam ad particulares homines contrahatur,quemadmodum & vnitas præciſionis, quæ vna tantùm numero eſt,immò & ſuo modo numeralis:quod idẽ dicendum eſt de cæteris aptitudinibus, & vnitatibus præciſionis rerum vniuerſalium reſpectu ſuorum particularium.

Euertuntur fundamenta,& diluuntur argumenta partis aduerſæ.

SECTIO V.

FVndamenta verò illa partis aduerſæ de aptitudine cum determinatione, & ſine determinatione ſeu indifferentia, & ſimilitudo item duplicis aptitudinis materiæ primæ, remotæ inquam, & proximæ,quæ remotam quoque ac proximam aptitudinem eſſendi in pluribus naturarum communium inducere videbãtur, facilè euerti poſſunt.Nulla enim omninò aptitudo,qua natura idonea ſit, vt in pluribus inſit, dari poteſt ſimul in aliquo particulari cum determlnatione eius ad illud,vt fusè probatum eſt: quippè cùm neceſſariò poſcat indeterminationem ſiue indifferentiam ad omnia,in quibus natura ipſa reperiri poteſt.

Sectione præcedenti. Neque item ad rem facit ſimilitudo propoſita materiæ primæ. Namque materia prima, cùm vna & eadem numerò ſucceſſiuè ſubeſſe poſſit diuerſis ac repugnantibus formis: quandocunque vni earum ſubiecta eſt, habet remotam aptitudinem,vt aliis ſubſit, ídque propter diſpoſitiones contrarias diſpoſitionibus aliarum formarum, quas diſpoſitiones expelli oporteret,vt aliæ formę inducantur.At natura communis facta ſingularis non poteſt tranſire ab vna differentia contrahente in aliam, ſiue ſucceſſiuè ſubeſſe oppoſitis differentiis (qua ſola ratione fieri poſſet, vt in hoc particulari haberet aptitudinem remotam eſſendi in aliis) ſed ſimul & æquè determinata eſt in omnibus ſuis particularibus immediatis: nec remotam habere poteſt aptitudinem,vt ſit in aliis, niſi comparetur cum mediatis ſiue remotis particularibus, ad quæ per differentias diuiſiuas immediatorum contrahitur. *Materia prima vna & eadem numero ſubeſſe poteſt diuerſis, & repugnantibus formis.*

Sed neque additæ rationes quicquam efficiunt,Prima enim,negatione illius poſterioris conſequentiæ diſſoluitur.*Natura communis abſolutè accepta eſt in ſuis particularibus,ergo habet in illis aptitudinem, vt in eis inſit*,ſi ſic intelligatur conſequens, ac ſi apertiùs dictum eſſet, *ergo habet in quolibet eorum aptitudinem,vt ſit in eis omnibus*.quo pacto argumentatio eſt ad rem.Quod ſi ſenſus ſit, *ergo in quolibet eorum habet aptitudinem, vt ſit in illo*, verum quidem eſt conſequens, & apta conſequentia,ſed non conficit inſtitutum. *Solutio primæ rationis.*

Secunda quoque ratio vitiosè concludit. Nam etſi naturæ communi abſolutè acceptæ non repugnat eſſe in pluribus, ineptè tamen colligitur: ergo habet in illis non repugnantiam, vt ſit in illis, ſi ſenſus ſit (vt eſſe debet) ergo habet in quolibet eorum non repugnantiam, vt ſit in pluribus, atque adeo in illis omnibus: tranſitur enim hoc pacto à ratione habendi abſolutè ad rationem habendi hic vel ibi. Namque etſi natura abſolutè accepta habet huiuſmodi non repugnantiam (id quod aptè colligitur) non habet tamen illam in ſuis particularibus, nec rectè id concluditur, quod tamen concludere oportebat.

Solutio quorundam improbatur.

Mitto hic reſponſionem quorundam, qui negant hanc conſequentiam. Natura communis abſolutè accepta non habet repugnantiam, vt ſit in pluribus, ergo habet non repugnantiam, vt ſit in illis: quia, vt aiunt, non eſt apta conſequentia à negatiua finita ad affirmatiuam infinitam: veluti ſi dicas, Antichiſtus non eſt albus, igitur eſt non albus, quòd dicant oportere illum eſſe, vt ſit non albus. Nam quicquid ſit de hoc colligendi modo, cùm prædicatum conſequentis arguit exiſtentiam ſubiecti: nihil tamen valet, cùm conuenit ſubiecto prius natura, quàm exiſtat: quo pacto non repugnantia, ſeu aptitudo eſſendi in pluribus conuenit naturis communibus. Concedimus ergo conſequentiam, ſi conſequens abſolutè ſumatur, hoc eſt, ſi hoc tantùm colligatur: ergo habet non repugnantiam, vt ſit in illis: ſed negamus, ſi addatur limitatio hunc in modum: ergo habet in illis non repugnantiam, vt ſit in illis: quo pacto propoſitum eſt conſequens in argumentatione.

Tertiæ.

Tribus vitiis tertiam rationem laborare.

Tertia ratio tribus minimùm vitiis laborat. Primum eſt, quod ſupponit aptitudinem eſſendi pluribus eſſe ſimul in Socrate cum determinatione naturæ humanæ ad illum: quod quidem erat in quæſtione, nóſque falſum eſſe oſtendimus.

Alterum, quòd ſumit pro diuerſis actibus eiuſdem aptitudinis naturæ humanæ determinationem eius ad Socratem, & ad Platonem, cæteróſq; homines, cùm vnus tantùm ſit actus talis aptitudinis: nēpe eſſe in pluribus, ſeu determinatio ad plures homines particulares, atque adeò ad omnes: niſi velis eſſe diuerſos partiales vnam totalem conficientes. Hinc eſt, quod D. Thomas 3. p. q. 2. art. 5. agens de aſſumptione humanæ naturæ in Chriſto ait, *naturam humanam non habere rationem communis ſpeciei, ſecundum quod eſt in vno ſolo indiuiduo, eſt ſecundum quod eſt abſtracta ab omni indiuiduo, vel ſecundum quod eſt in omnibus indiuiduis.* Nam quòd rectiſſimè id dictū ſit, ex eo patet, quia natura humana, quoad aptitudinem non exiſtit, niſi obiectiuè in intellectu abſtrahente illam à differentiis contrahentibus: quoad actum verò non exiſtit in vno ſolo indiuiduo, ſed in omnibus ſimul. Nec verò eſt eadem ratio de aptitudine, atque de actu, vt etiam ſit partialiter in quolibet, totaliter autem in omnibus ſimul, quemadmodum actus. Nam actus huiuſmodi aptitudinis ex ratione ſua eſt in particularibus naturæ aptæ, at ipſa aptitudo ad omnes ex ratione etiam ſua antecedit contractionem ad particularia: vnde nec totaliter,

Naturā non habere rationē ſpeciei ſecundum quod eſt in vno ſolo indiuiduo.

Diſcrimen inter aptitudinem, atque eius actum.

liter, nec partialiter in particularibus eſſe poteſt. Quamquam eadem eſſet ratio in aptitudine, atque in actu: illi tamen non loquuntur de aptitudine partiali, ſed totali, quam volunt eſſe in quolibet.

Tertium vitium eſt, quòd ij, qui ratione propoſita vtuntur, credunt, determinationem naturæ humanæ ad Platonem eſſe actum repugnantem determinationi eius ad Socratem, quod aut falſum eſt, aut nihil ad rem facit. Nam ſi natura humana ab eis ſumitur abſolutè, vt ſumenda eſt, & non, vt facta hæc aut illa per differentias indiuiduantes adiectas: falſum eſt, determinationem eius ad Platonem eſſe actum repugnantem determinationi ad Socratem: ſimul enim natura humana eſt determinata ad ſingulos per ſingulorum differentias. Vnde fit, vt exempla huius materiæ primæ reſpectu formarum repugnantium, & huius ſubiecti completi reſpectu contrariorum accidentium nihil momenti habeant. Quòd ſi natura humana ſumatur, vt eſt facta hæc per differentiam conſtitutiuam Socratis, quo pacto re vera ſumenda eſt, vt propoſita exempla aliquid valeant, & quomodo eam accipi extrema verba argumentationis indicant: non eſt ad rem argumentatio: agimus enim de aptitudine naturæ communis, non de aptitudine naturæ ſingularis. Adde, quòd natura humana facta ſingularis per differentiam Socratis, non ſolùm impeditur, ne ſit in Platone, ſed etiam inepta, redditur, ſeu carens omni aptitudine, vt ſit in alio, præterquam in Socrate.

Quartæ. Quartæ, extremæque rationi reſpondendum eſt, aptitudinem, quam habet natura communis, vt ſit in pluribus, ſequi formalem vnitatem, atque adeo naturam ipſam, non per ſe tamen, ſed in ſtatu potentiali ipſius naturæ: ſeu potiùs eſſe ſtatum ipſum potentialem, modúmve eſſendi potentialem naturæ, vt ſuprà diximus, coniunctámque eſſe cum vnitate præciſionis, ita tamen, vt non ſequatur illam ſed potiùs præcedat: ſupponit enim vnitas præciſionis aptitudinem eſſendi in pluribus, non aptitudo vnitatem, vt ex eodem loco perſpicuum eſt. Itaque hoc modo res habet. Naturam ſequitur per ſe vnitas formalis: modum autem eſſendi potentialem naturæ, ſiue aptitudinem, vt ſit in pluribus ſequitur vnitas præciſionis. Vnde non mirum eſt, ſi vnitas formalis deſcendat cum natura ad omnia eius particularia, cùm tamen impoſſibile ſit vnitatem præciſionis cum natura deſcendere: nec ſanè alia ratione, niſi quia is modus potentialis aptitudóve ſimul eſſe non poteſt cum natura actuata & determinata: iam enim eſſet actuata & non actuata, determinata & non determinata.

Hac ipſa quæſtione ſect. 2.

Quam vnitatem ſupponat aptitudo, & quæ vnitas aptitudinem.

Vnitatē formalem multiplicari cum natura, non ipſam aptitudinem naturæ, vt ſit in pluribus.

Obiectio. Quòd ſi quis hunc in modum argumentetur. Natura humana non eſt per ſe inepta, vt ſit in pluribus, ergo eſt per ſe apta, vt ſit in pluribus, & ex conſequenti huiuſmodi aptitudo neceſſariò deſcendit cum natura ad omnia eius particularia: *Solutio.* neganda eſt conſequentia: tum quia apertæ ſunt plurimæ inſtantiæ, vt ſi dicas, ſuperficies non eſt per ſe alba, ergo eſt per ſe non alba, Socrates, non eſt per ſe Grammaticus, ergo eſt per ſe non Grammaticus, ſeu Grammatica priuatus: tum etiam, quia ſi apta eſſet conſequentia, Socrates quoque eſſet aptus,

vt eſſet in pluribus:ſumpta enim natura humana in concreto,ſic liceret argumentari.Homo non eſt per ſe ineptus, vt ſit in pluribus, ergo eſt per ſe aptus,vt ſit in pluribus,& ex conſequenti Socrates,& quilibet alius homo eſt aptus,vt ſit in pluribus(ſiquidem omnia, quæ per ſe conueniunt ſuperioribus, inferioribus quoque directò ſuppoſitis conueniunt,atque adeo per ſe,licet non primò) quo fieret, vt Socrates,non ſolùm quatenus homo, eſſet vniuerſalis,ſed etiam quatenus Socrates:quorum vtrumque falſum eſt:Neque enim,vt obiter dicam, hoc ſolùm negandum eſt,Socratem, quatenus Socrates eſt, eſſe vniuerſalem,ſed etiam quatenus eſt homo : ſi enim quatenus homo eſt, eſſet vniuerſalis,etiam ſimpliciter & ſine adiectione illa, *quatenus homo*,eſſet vniuerſalis:quia quæ per ſe conueniunt,etiam ſimpliciter,& ſine adiectione conueniunt.Quocirca rectè Caietanus annotauit,etſi conſequentia aptè procedit à negatiua finita ad affirmatiuam infinitam (ſubaudi ſaltem vbi prædicatum conſequentis non ſupponit exiſtentiam ſubiecti,vt iam diximus) tamen non valere addita reduplicatione,ſeu geminatione per verbum,*quatenus*,aut aliud ſimile.

Obſeruatio Caietani circa conſequentiam à finitis ad infinitas.

In lib.de ente, & eſſen. c.4.q.6.

Epilogus. Ex his duabus quæſtionibus patet, quænam vnitas ſit propria rerum vniuerſalium,vt vniuerſales ſunt:quidque ſit aptitudo earum,vt ſint in pluribus,& quem ordinem hæc duo inter ſe habeant:itémque an ea vnitas & aptitudo eſſe poſſint cum natura cõmuni in ſuis particularibus.Quo autẽ pacto naturæ ipſæ communes, quæ in particularibus ſuis particulares etiã ſunt,fiant vniuerſales:nunc diſquirendũ.

NVM RES FIANT VNIVERSALES operatione aliqua intellectus.

QVÆSTIO V.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

Partis negatiuæ argumentum.

NVlla intellectus operatione opus eſſe, vt res ſint vniuerſales, ex eo primùm probari poteſt:quia etſi nulla nunc operatio intellectus eſſet,adhuc tamen homines inter ſe ſpecie conuenirent:cum cęteris verò animalibus genere : eadem enim omninò eſſet eorum conuenientia & diſcrimen,atque nunc, cum illa conuenire ac differre concipimus. Quinimo ea ratione verè concipimus,illa partim conuenire,partim differre inter ſe,quòd nobis etiam nihil de eorum conuenientia ac diſcrimine cogitantibus ita res habeat.

Deinde, quia cùm homo ante operationem intellectus ſit in multis,& omnis aptitudo præcedat ſuum actum,conſequens eſt, vt potiori ratione ante operationem intellectus aptus ſit, vt in multis inſit:quod eſt eſſe vniuerſale.

Tertio,quia omnia,quæ per ſe rebus conueniunt, neceſſariò ac proinde ante omnẽ operationem intellectus conueniũt,at homini cõuenit per ſe eſſe vnũ,cũ vnitas cuiuſcumq; rei ſit prima eius proprietas: conuenit

conuenit etiã aptitudo,vt ſint in multis,cùm ei nihil repugnet ineſſe in multis:eſt igitur vniuerſalis ante omnem intellectus operationem.

Quarto, quia ſi per operationem intellectus res fierent vniuerſales,id eſt, per ſpecies aut conceptus, quibus repræſentatur ſine differentiis indiuiduantibus:quot eſſent huiuſmodi ſpecies vel conceptus naturæ humanæ,tot eſſent naturæ humanæ ſpecies, quod dici non poteſt.

Poſtremo, quia obiectum præcedit actum: vniuerſale autem eſt obiectum intellectus,quemadmodum & ſingulare eſt obiectum ſenſus,vt paſſim Philoſophi aſſerunt:præcedit igitur vniuerſale omnem actum intellectus.

Confirmatio eiuſdem partis ex Ariſtotele.

a *Text. 6.* His accedunt ea, quæ Ariſtoteles cap.3.libr. a ſuperioris, itémque
b *1. Poſterior. cap. 8. tex.25.&c. 20.tex.39.* ad calcem librorum b de Poſteriori reſolutione, & cap.13. libri.7. c huius operis de rebus vniuerſalibus pronuntiat, Ait enim primo loco: *genus eſſe & ſpeciem, per ſe conuenire rebus, quæ genera & ſpecies dicuntur:*
c *Tex.45.* quòd ſi per ſe,ergo neceſſariò,& ex cõſequenti ſine operatione intellectus. In ſecundo autem, vniuerſale in omnibus ſuis particularibus vnum eſſe: quòd ſi in illis eſt vnum, ergo non expectat operationem intellectus,vt fiat in illis vnum: minus etiam aptitudinem, vt in eis inſit.In tertio verò loco hac ratione Platonem reprehendit, quòd ponat vniuerſalia ſeparatim exiſtere extra ſua indiuidua: cùm vniuerſale, quatenus vniuerſale eſt,nihil ſit aliud, quàm quod aptum eſt,vt ſit in pluribus: non opus eſt igitur ſeparatione vlla per intellectum,vt res ſit vniuerſalis.

Partis affirmantis argumentum.

Contra verò, rem nullam eſſe vniuerſalem, niſi beneficio intellectus,eo argumento primùm probatur,quia aut res ſunt vniuerſales ſecundum ſe,ſeu(quod idem eſt) per ſe:aut per accidens:re autem vera non ſunt per ſe vniuerſales:quia cùm omnia,quæ per ſe conueniũt
1 Poſt.c.5. tex.12. & 13. ſuperioribus, inferioribus quoque omnibus conueniant, vt ex Ariſtotelis ſententia ab omnibus recepta:ſingularia etiam, vt Socrates & Plato eſſent vniuerſalia:quod fieri nullo modo poteſt, cùm per ſe ſint ſingularia:ſunt igitur per accidens vniuerſales:atqui non id eis accidit ſecundum exiſtentiam realem,cùm hoc pacto omnes ſingulares ſint propter coniunctionem,quam habent cum differentiis indiuiduantibus:ergo ſecundum exiſtentiam obiectiuam.

Deinde,quia cùm nulla res, quæ habet plura indiuidua, quatenus in eis exiſtit, ſit vnum aliquid, ſed multa aut etiam in vllo rerum habeat aptitudinem, ſit in aliis (natura enim humana, quæ eſt in Socrate, per nullam potentiam poteſt eſſe in Platone: cùm propria ſit Socratis: nec ab eo vlla virtute ſeparari poſſit, vt ſaltem ſucceſſiuè ſit in Platone: ſimul enim luce clarius eſt in vtroque exiſtere non poſſe)neceſſario efficitur, vt ſi vniuerſalis eſſe debet, modo aliquo ſeparetur à ſuis indiuiduis, vt & vna tantùm ſit, & æquè reſpiciat omnia ſua indiuidua:atqui non poteſt eſſe ſeparata ſecundum realem exiſtentiam, vt Plato finxiſſe creditur: eſt igitur vniuerſalis,quatenus eſt ſeparata ſecundum exiſtentiam obiectiuam, quæ rebus ſola intellectus operatione conferri poteſt: ſenſus enim nihil

ſeparat

ſeparat à conditionibus indiuiduantibus.

3\. Tertio, quia vniuerſalia, nec quatenus talia entia, nec quatenus vniuerſalia, ſunt æterna (ſolus enim Deus eſt æternus, in quo nihil eſt vniuerſale, ſed omninò maximè ſingularia) ſunt igitur aliquando facta vniuerſalia, aut etiam fiunt: at non poſſunt fieri vniuerſalia actione reali, quæ ad ſola ſingularia terminatur: fiunt igitur actione intentionali: nec certè alia quam intellectus, qui ſolus inter facultates ad cognoſcendum aptas, ad vniuerſalia terminari poteſt.

Solus Deus eſt æternus, in quo nihil eſt vniuerſale.

Accedit celebre illud Ariſtotelis pronunciatum in 1.libr. a de Ani. *Vniuerſale & quicquid aliud communiter prædicatur, aut nihil eſſe*, (ſi de reali nimirum exiſtentis ſit quæſtio) *aut poſterius eſſe*, hoc eſt, aut habere exiſtentiam actione intellectus abſtrahentis naturam quamlibet communem (ſic enim intelligunt Ariſtotelem grauiſſimi quique Peripatetici) ex quibus commentator Auenrois b ſatis tritum illud collegit, ſcriptúmque reliquit, *intellectum facere in rebus vniuerſalitatem.*

a Cap.1.tex. 8.

b Auen. in primum de Ani. cõmẽt. 8. Lege eundem 12. Metap.comm.4. 14. & 28. Alber.Mag. in 1. libr.de Ani. trac.1. cap.4. D.Th. in 1.de Anim.lec.1. & alios.

Primæ opinionis refutatio. SECTIO II.

TRes ſunt in hac quæſtione ſententiæ. Non deſunt, qui dicant naturas, quæ pluribus rebus communes ſunt, non modo ex ſe ipſis, & ſine operatione intellectus eſſe vniuerſales, ſed etiam in ſuis particularibus habere ſuam vniuerſalitatem, & quæ cum eis ſimul exiſtat: quam opinionem aſcribunt Scoto in ſecundo Sententiarum diſtinctione tertia, quæſtione prima.

Prima opinio quæ Scoto attribuitur.

Atque hi: etſi in priori parte ſuæ aſſertionis reprehenſi non ſunt, vt patebit: in poſteriori tamen non rectè ſentiunt, neque aptè in ea aſſerenda Scoto vtuntur patrono. Is enim etſi concedit eo loco, naturas communes habere in ſuis particularibus ſuam communitatem (loquitur autem de materialibus, quamquam eadem ratio eſt in materiæ expertibus) perſpicuè tamen negat, eas habere in illis ſuam vniuerſalitatem: quod etſi ſint communes ante operationem intellectus, non ſint tamen vniuerſales actu, hoc eſt, non habeant ſuam vniuerſalitatem actu exiſtentem ſine operatione intellectus, vt inferiùs exponemus. Vnde perſpicuum eſt, non accepiſſe Scotum communitatis nomen pro vniuerſalitate actu, ſed potentia duntaxat.

Non eſſe hanc Scoti ſententiam.

Verùm quòd vniuerſalitas rerum non ſit ipſis earum particularibus, vt hi volunt, ex ſuperioribus duabus quæſtionibus perſpicuum eſt. In eis enim oſtendimus, fieri non poſſe, vt aptitudo eſſendi in pluribus, in qua conſiſtit vniuerſalitas, & vnitas præciſionis, quæ illam ſequitur, in particularibus naturæ vniuerſalis exiſtant.

Refellitur ſecunda pars opinionis.

Ea tamen ratione excuſationem prætendere poſſunt in attribuenda Scoto ſua opinione, quòd ille non ſolùm dicat in loco citato, naturas communes habere in ſuis particularibus vnitatem minorem numerali, ſed etiam cum ea coniunctam indifferentiam ad omnia earum particularia. Quod quidem, ſi reuera ſentit, neque expoſitione aliqua alium ſenſum habere poteſt, niſi quem verba præ-

Excuſatio. An Scotus attribuerit indifferentiã naturæ in ſuis indiuiduis exiſtenti.

ſeferunt: dubium non eſt, quin ponat in particularibus cuiuſque naturæ communis non tantùm vniuerſalitatem potentia, ſed etiã actu: etſi in ea re parum aduertens ſibi repugnet. Nam vbi datur indifferentia ad omnia particularia, ibi neceſſe eſt & detur aptitudo ad illa, & vnitas præciſionis.

Lege Lichetum in 2. d. 3. q. 1. Ant. Troma. 7. Metap. q. 7. Ante Andr. Metaph. 8.

Huc Scoti expoſitores accurrunt, & varias expoſitiones afferunt, vt ſuum Auctorem à falſa ſententia, aut à contradictione defendant. Quidam enim ſatis ſe putant ſatisfacere, ſi oſtendant, Scotum nomine vnitatis minoris numerali, quam ponit in particularibus naturarum communium, intellexiſſe vnitatem formalem, quæ cum qualibet natura communi tamquam peculiaris eius proprietas in ſuis particularibus multiplicatur: cùm ea enim multiplicata non poteſt exiſtere vnitas præciſionis, quam ille appellat vnitatem numeralem obiecti communis. Atque ita quidem dicere oportet, vt Scotus rectè ſentiat. Verùm indifferentia, quam cum vnitate minore numerali coniungit arguit, illum eius vnitatis nomine, aut non intellexiſſe, aut intelligere non debuiſſe vnitatem formalem. Indifferentia enim non eſt coniuncta cum vnitate formali particulari facta, ſed cum vnitate præciſionis ante particularia, aut (quod eodem redit) cum vnitate formali in commune ſumpta.

Secunda ſectatorũ Scoti expoſitio.

Alij dicunt, vnitatem minorem numerali, quam Scotus ponit in particularibus eſſe quidem ipſam ex ſe ſufficientem, vt natura ſecundum eam habeat aptitudinem, vt ſit in ſuis particularibus, non tamẽ, vt dicatur de illis omnibus prædicatione dicente, hoc eſt hoc: quia vnitas illa, quæ exiſtit in Socrate, eſt propria Socrati per differentiam indiuiduantem Socratis. Sed non vident, eamdem eſſe rationem in aptitudine dicendi paſſiua, atque in aptitudine eſſendi: vt natura humana ſecundum vnitatem minorem numerali, quam habet in Socrate, eſt apta, vt ſit in omnibus ſuis particularibus, ſit etiam apta, vt dicatur de omnibus prædicatione dicente, hoc eſt, hoc, ſiue prædicatione in recto, quæ etiam per modum identitatis appellatur, & à prædicatione in obliquo, ſiue dicente, hoc eſt in hoc, diſtinguitur: quod ſi non eſt apta, vt ſic prædicetur, ergo non eſt apta, vt ſic inſit.

Refutatur.

Tertia explicatio.

Duplex apud Scoti ſectatores indifferentia.

Alij vtuntur diſtinctione indifferentiæ in poſitiuam, & priuatiuam, dicúntque Scotum re vera intellexiſſe vnitatis nomine vnitatem formalem, verùm non addidiſſe illi in particularibus indifferentiam poſitiuam, ſed tantùm priuatiuam. Volunt enim indifferentiam poſitiuam, quam etiam contrariam appellant, eſſe eam, qua natura ita eſt ex ſe indifferens ad omnia ſua particularia, vt in eo ſtatu cum nulla differentia contrahente coniuncta ſit: quod quidem ſolius intellectus opera fieri poſſe dicunt, abſtrahente nimirum intellectu per ſpeciem intelligibilem, aut conceptum naturam communem ab omnibus differentiis, quibus in rerum natura contracta eſt. At indifferentiam priuatiuam nihil eſſe aliud: quàmquam natura ex ſe non ſit addicta ad vllam differentiam contrahentem, licet re vera cum aliqua earum, aut etiam cum omnibus ſit coniuncta.

Eſt quidem hæc ſpecioſa diſtinctio indifferentiæ, ſed ſpeciei nihil ſubeſt doctrinæ ſolidæ. Primùm enim, ſi rectè nominibus contrariæ & priuatiuæ indifferentiæ vtuntur, non minorem oppoſitionem, ſed maiorem potiùs indicat nomen priuatiuæ, quàm contrariæ, cùm priuatiua magis ad contradictoriam accedat. Vnde fit, vt ſi contraria excludit omnes differentias contrahentes naturam ex ſe indifferentem: priuatiua quoque, atque adeo potiori ratione illas excludet. Si verò nihil curent propriam vocabulorum ſignificationem, iam quæro quid iuuet iſta coniunctio differentiarum determinantium naturam ex ſe indifferentem cum natura ipſa, vt differentiæ ſimul ſint cum indifferentia, & determinatio, quam faciunt, cum indeterminatione naturæ: differentias enim determinantes nihil repugnat, ſed maximè etiam congruit ſimul eſſe cum natura: at eas eſſe ſimul cum ipſa naturæ indifferentia, & determinationem per differentias cum indeterminatione naturæ, omninò repugnat.

Quæro etiam, quid ſibi velit illud, *ex ſe*, ſiue, *de ſe*, cùm dicunt, naturam determinatam per differentias eſſe ex ſe indeterminatam & indifferentem. Nam ſi idem eſt, atque naturam eſſe per ſe indifferentem & indeterminatam, ita vt indeterminatio & indifferentia in ſecundo modo dicendi per ſe comitetur naturam: iam ea indifferentia & indeterminatio poſitiua erit, neque vllibi compatietur ſecum determinationem per vllam differentiam contrahentem. Si verò idem eſt, atque naturam non per aliquid adiunctum, ſed tantùm in ſtatu eius ſolitudinis ſeu potentialitatis, quam habet antequam contrahatur per differentias, aut poſtquam ab eis abſtracta & quaſi auulſa eſt, eſſe indifferentem & indeterminatam (quod re vera dicant oportet) iam fatentur, indifferentiam & indeterminationem non eſſe ſimul cum natura contracta, & determinatam per differentias contrahentes, ſed cum natura nondum contracta, aut iam à contrahentibus abſtracta.

Ad hæc, ſi indifferentiam naturæ abſtractæ propterea poſitiuam, & contrariam appellant, quia natura in eo ſtatu non compatitur ſecum differentiam vllam contrahentem & determinantem, licet alia ratione omnes compatiantur, cur non etiam vocant poſitiuam & contrariam eam indifferentiam, quam natura ſibi vendicat antequam contrahatur, & ſimul ſit cum indifferentia contrahente: cùm in eo etiam ſtatu nullam contrahentem differentiam compatiatur, etiamſi poſterius natura omnes compatiatur, hoc eſt in ſuis particularibus.

Quarta, vera que Scoti expoſitio.

Alia igitur ratione Scotum interpretari poſſumus, vt & rectè ſentiat, & ſibi non repugnet. Ea verò eſt, vt velit naturas cõmunes etiam in ſuis particularibus exiſtentes habere indifferentiam ad omnia ſua particularia, eámque re vera eſſe poſitiuam & contrariam, vt appellant, ſiue non compatientem ſecum determinationem per differentias (nulla enim alia eſt indifferentia) verumtamen non eam habere in illis, ſed ex ſe, id eſt, ante illa: in ſtatu nimirum potentiali, quo contractionem per differentias antecedunt. Cùm autem ſubdit, naturas hoc pacto vniuerſales non eſſe vniuerſales actu, ſed potentia: eum ſen-

ſum

ſum habere poteſt,vt ſignificet, eas non habere vniuerſalitatem actu exiſtentem ante operationẽ intellectus,'ſed potentia duntaxat, quod veriſſimum eſt: nam cùm vniuerſalitas rerum non poſſit exiſtere in particularibus earum,vt probatum eſt(quod eſſet exiſtere realiter)reliquum eſt,vt tãtum obiectiuè cum rebus ipſis poſſit exiſtere. Quare cum obiici non poſſit,niſi intellectui, vt proxima quæſtione patebit: perſpicuum eſt,res non habere vniuerſalitatem actu exiſtentem, niſi per operationem intellectus.

Quocirca non eſt neceſſe, vt Scoti expoſitores ad eam expoſitionem confugiant,vt dicant Scotum ſpectare operationem intellectus, non vt res habeant aptitudinem, vt ſint in pluribus, ſed prædicentur de pluribus:ad vtramque enim aptitudinem ſpectat Scotus actionem intellectus, ſi vtraque ſumatur ſecundum exiſtentiam: ad neutram verò, ſi ambæ ſumantur ſecundum nudam conuenientiam: naturæ enim communes,quemadmodum ante contractionem ſunt aptæ, vt ſint in pluribus,ita etiam ſunt aptæ,vt prædicentur de pluribus. Sed addunt,hoc eſſe diſcriminis,quod ante operationem intellectus, aptitudo,vt ſint in pluribus eſt,proxima ſuo actui, aptitudo autem, vt prædicentur de pluribus,non eſt proxima, ſed remota:ſpectant enim res ab intellectu ſpecies intelligibiles,aut conceptus,quibus actu ſint prædicabiles potentia proxima. *Quo pacto actio intellectus ad aptitudines eſſendi & prædicandi requiratur.* *Quid addant Scotiſtæ.*

Hæc tamen nec omninò vera videntur,nec ſi ſint, ad rem faciunt: Nam, vt lignum eſt ex ſe conformabile in ſtatuam potentia paſſiua proxima,etſi, vt conformetur, à Polycleto ſpectat artem, quia Polycletus poſſit ex eo ſtatuam efficere: ita naturæ, quæ denominantur communes, ſunt ex ſe prædicabiles de pluribus potentia paſſiua proxima, etſi vt prædicentur enuncientúrque ſpectant ſpeciem aliquam intelligibilem conceptúmve, cuius interuentu intellectus id facere poſſit.Sed eſto non vocemus potentiam proximam naturæ, vt prædicetur,niſi cùm eius ſpecies aut conceptus eſt in intellectu, quid inde ad propoſitam dubitationem? Neque enim quærimus,vtrum naturæ rerum communes ſint prædicabiles actu ante operationem intellectus, ſed an ſint vniuerſales actu, quod etiam Scotus negat, & nos, quomodo id verum eſſe poſſit, expoſuimus, illi verò exponere nec curant, nec verò aliter poſſunt, quàm vt à nobis explicatum eſt. Ita patet, non rectè ſentire primæ opinionis auctores in poſteriori parte ſuæ aſſertionis, nec re vera Scotum in ea aſſerenda illis patrocinari. *Quæ ad mentem Scoti dicta ſunt, quo pacto accipienda.*

Refutatio ſecundæ opinionis, & approbatio tertiæ.

SECTIO III.

ALij oppoſitam omninò ſententiam ſequuntur:dicunt enim, naturas communes non ſolum non habere ſuam vniuerſalitatem in ſuis particularibus,verùm neque ex ſeipſis eſſe vniuerſales,ſed ſola operatione intellectus vniuerſales effici. Afferunt autem D. Thomam, & penè totam Scholaſticorum antiquitatem in ſuæ opinionis confirmationem. Diuus enim Thomas capite quarto libelli de Ente & eſſentia,non tantùm aſſerit,ſed etiam probat, naturas cõmu- *Secunda opinio explicatur.*

nes nec ſecundum ſe, nec vt ſunt in ſuis particularibus, ſed vt ſunt in intellectu, eſſe vniuerſales, & in eo tantum obiectiuè ſibi vendicare vniuerſalitatem: quod Auicennæ etiam & Commētatoris auctoritate confirmat: idem ex veteribus Scholaſticis: & priores D. Thoma, vt Albertus & Alenſis: & poſteriores, vt Ægidius & cæteri reales ſenſiſſe videntur.

Auicen. 5. lib. ſuæ Metaph. cap. 1. Auen. primo de Ani. commē. 8. & 12. Meta. comm. 4. & 3. de Ani. comm. 18. Albe. Mag. in prædicamen. Alenſ. 7. Metaph. in text. 46. Aegid. q. 2. prologi, & primo Sen. d. 19. p. 2. Duran. in 1. d. 3. quæ. 5. & in 2. d. 3. q. 7. & alij. Sect. præcedenti.

Non eſſe omni ex parte probabilem.

Sed horum opinio, etſi in priori quoque parte nobis probatur, ſatiſque ex iis quæ dicta ſunt, confirmata relinquitur: in poſteriori tamen, vt ſuperior (niſi aliter, quàm vt ſonat exponatur) non placet: eſt enim ex duabus ſuperioribus quæſtionibus perſpicuum naturas communes habere ex ſe, & ante operationem intellectus, & vnitatem præciſionis, & aptitudinem, vt ſint in pluribus. Quò fit, vt hac ratione tantùm ſint, ac fiant vniuerſales operatione intellectus, quatenus non habent vniuerſalitatem actu exiſtentem, niſi obiectiuè in intellectu.

Vt debeant citati Autores intelligi.

Atque hoc pacto intelligendos eſſe Auctores, quos citant, ex eo primùm patet: quia omnia hoc modo aptè cohærent, nullàque repugnantia in tantorum virorum doctrina ſupereſt. Deinde, quia facere & fieri ad exiſtentiam referuntur. Vnde cùm illi dicunt, res fieri vniuerſales operatione intellectus, nihil aliud voluiſſe exiſtimandi ſunt, quàm quòd earum vniuerſalitas ſola operatione intellectus exiſtere incipiat, quandoquidem in rebus particularibus exiſtere non poteſt, vt in exponenda Scoti ſententia diximus. Demùm, quia verba, quibus hanc quæſtionem proponunt, hæc ferè ſunt: Vtrum vniuerſalia ſint extra animam hoc eſt, an exiſtant ſine operatione intellectus, Tamdémque concludunt, ea quidem, quæ denominantur vniuerſalia, eſſe extra animam, ſi ſint realia, hoc eſt, exiſtere realiter, ſi eorum ſingularia realiter exiſtunt: at ipſam vniuerſalitatem nunquam exiſtere, niſi obiectiuè in intellectu.

Vera ſententia exponitur. *Naturas communes extra intellectum eſſe actu vniuerſales.* *Probatur inſuper duobus argumentis.*

Eſt igitur vera germanáque, & omnium, vt credere par eſt, veterum Scholaſticorum ſententia, naturas communes ex ſe, & ante eam operationem intellectus, qua à ſuis particularibus abſtrahuntur, nempe prius natura, quàm in ſuis particularibus exiſtant, aut contractæ in eis ſint, eſſe actu & non potentia tantùm vniuerſales, tametſi non habent ſuam vniuerſalitatem exiſtentem, niſi cùm intellectui ſine differentiis contrahentibus obiiciuntur. Quæ ſententia etſi ex dictis patet, tamen quoad priorem partem, quæ maiorem difficultatem recentioribus ingerit, duobus item argumentis confirmari poteſt.

Primum.

Vnum eſt, quia quæ conueniunt rebus per operationem intellectus, ſunt poſteriora ijs, quæ illis conueniunt, vt exiſtunt in rerum natura, ſiue, vt dicitur, à parte rei: ſed aptitudo earum, vt ſint in pluribus non eſt poſterior, ſed prior ipſo eſſe in pluribus, qui eſt actus conueniens illi à parte rei: non conuenit igitur rebus per operationem intellectus: quòd ſi aptitudo eſſendi in pluribus non conuenit rebus per operationem intellectus: ergo nec vniuerſalitas, cùm in ea poſita ſit tota vniuerſalitatis ratio. Idem argumentum hunc etiam in modum proponi poteſt. Actus eſſendi in pluribus, qui eſt fundamentum

Lege Scot. in Iſagoge. Porphiry q. 14. & Caiet. ad finem cap. de Genere.

tum prædicationis de pluribus, non pendet ab operatione intellectus, vt omnes fatentur, ergo nec aptitudo, ſeu vniuerſalitas, quæ ordine naturæ præcedit actum.

Alterum argumentum eſt, quia diuerſæ naturæ rerum diuerſas quoque habent aptitudines, vt ſint per modum identitatis in his aut illis: natura enim animalis non habet aptitudinem, vt hoc modo ſit in lapidibus, ſed in animalibus: contráque natura lapidis non eſt apta, vt ſit in animalibus, ſed in lapidibus. Cùm igitur hæc aptitudinum diuerſitas non proueniat ex operatione intellectus abſtrahentis naturas communes à ſuis particularibus, cùm omnes, qualeſcumque ſint, eodem modo abſtrahat: perſpicuum eſt eam prouenire ex ipſis rerum naturis: eíſque conuenire præciſa omni operatione intellectus, qua à ſuis particularibus abſtrahantur. 2.

Solutio eorum, quæ initio pro vtraque parte propoſita ſunt, quatenus veræ ſententiæ aduerſantur.

Sectio IV.

Soluuntur argumenta poſita ſectione prima.

QVAPROPTER ad priora argumenta initio quæſtionis propoſita, quatenus huic ſententiæ aduerſantur, hunc in modum ſatisfaciendum eſt.

Partis affirmantis.

1. Ad primum, nihil eſt quod reſpondeamus, cùm non loquatur de exiſtentia vniuerſalitatis, ſed hoc tantùm nitatur oſtendere, communionem & diſcrimen rerum inter ſe, non pendere ab intellectus apprehenſione.

2. Secundum quoque rectè concludit, ſi velit, aptitudinem eſſendi in multis præcedere ſuum actum, non quoad exiſtentiam, ſed quatenus naturis communibus ante contractionem conuenit.

3. In tertio illud non eſt verùm, vnitatem, quæ propria eſt vniuerſalium, eſſe primam rerum proprietatem, aut per ſe conuenire rebus, quæ denominantur vniuerſales, niſi verbum, *per ſe*, idem valeat, atque, *non per aliud.* Prima enim proprietas cuiùſque rei communis eſt vnitas eius formalis: hæc verò antecedit præciſionis vnitatem, quæ propria eſt rei vniuerſalis, vt vniuerſalis eſt. Quæ quidẽ præciſionis vnitas, vt neque in primo, neque in ſecundo modo dicendi per ſe naturis communibus conuenit: ita nec conuenit per differentias contrahentes, aut intellectum abſtrahentem, ſed ante omnem contractionem abſtractionémque, quod idem dicendum eſt de aptitudine eſſendi in multis.

Vnitas præciſionis neque in primo, neque in ſecũdo modo per ſe conuenit naturis communibus.

4. Quartum in eo peccat, quòd ex multitudine repræſentantium arguit multitudinem repræſentati: quamquam ſi ex ſola repræſentatione res fierent vniuerſales, rectè colligeret, vt ſuperiùs oſtenſum eſt.

q. 4. ſect. 4.

5. Extremæ argumentationi concedimus, obiectum proprium & peculiare intellectus, quod eſt vniuerſale, duobus modis præcedere actum intellectus, & quoad naturam rei obiectæ, & quoad vnitatem præciſionis & aptitudinem eſſendi in multis, quibus præcedit contractionem naturæ per differentias. Natura enim abſolutè ſumpta eſt id, quod obijcitur, vnitas autem & aptitudo eſt conditio, ſine qua non

Vniuerſale vt præcedat actum intellectus.

obiicitur, Non præcedit tamen obiectum intellectus actum illius quoad exiſtentiam vnitatis & aptitudinis, vt dictum eſt.

Ad loca Ariſtotelis.

Locus verò primò ex Ariſtot. citatus, pro nobis eſt, qui fatemur naturas rerum communes eſſe per ſe, id eſt, non per aliud, immo etiam neceſſariò, ac proinde ſine operatione intellectus genera & ſpecies. Secundus item nihil contra nos facit, adeo vt etiam iis fauere videatur, qui ſentiant eam numero vnitatem, à qua quodlibet vniuerſale eſt vnum numero exiſtere in particularibus illius. Sed re vera non fauet, cùm ſit exponendus ſic, vt Ariſtoteles loquatur de vnitate negatiuè ſumpta, vt Caietanus ait: ſenſus enim eſt, vniuerſale non facere in ſuis particularibus differentiam talis naturæ à non tali: quo pacto animal non facit in homine & beſtia differentiam ſenſitiuæ naturæ & non ſenſitiuæ, & homo in Socrate & Platone differentiam naturæ humanæ à non humana. Tertius demùm locus non ſolùm nobis non aduerſatur, ſed fauet etiam non minimè: ſic enim reprehendit Platonem Ariſtoteles, quòd ſentiat vniuerſalia ſeparatim exiſtere exiſtentia reali: vt non dicat, vniuerſalia quatenus vniuerſalia ſunt, exiſtere in ſuis particularibus: ſed totam rationem vniuerſalitatis in aptitudine eſſendi in pluribus conſtituat: patet autem, hanc aptitudinem præcedere omnem exiſtētiam & realem in particularibus, & obiectiuam per abſtractionem ab illis.

In lib. de Ente & eſſentia, cap. 4.

Primo Metap. cap. 1. & aliis in locis.

Ad argumēta partis affirmatiuæ.

Ad poſteriora verò argumenta, ex dictis ferè patet quo pacto reſpondendum ſit. Sed tamen perſpicuitatis gratia ad primum dicendum, res non eſſe per ſe vniuerſales eo modo, quo Ariſt. diſtinguit primum & ſecundum modum dicendi per ſe: ſed in eo ſenſu, in quo idē aſſerit, ſingularia, vt Socratem & Calliam agere aliquid aut pati per ſe, id eſt, non per aliud: vniuerſale verò, vt hominem aut animal agere aut pati per accidens, hoc eſt, per aliud, quod per ſingularia & agant & patiantur. Addendúmque falſum eſſe, quicquid hoc pacto rebus communibus per accidens conuenit, conuenire illis vel ſecundum exiſtentiam realem, vel ſecundum obiectiuam: poteſt enim eis conuenire ante omnem exiſtentiam ſiue realem, ſiue obiectiuam.

Poſſe aliquid cōuenire alicui ante omnem exiſtētiā realē & obiectiuam.

Secundi ſolutio.

Ad ſecundum dicito, etſi nulla res communis eſt poſitiuè vna, aut apta, vt ſit in pluribus, quatenus exiſtit in ſuis particularibus: tamen, vt talis ſit, id eſt, vt habeat vnam duntaxat numero vnitatem, vnámque numero aptitudinem ad ſui multiplicationem, non eſſe neceſſe, vt ſeparetur per intellectum à ſuis particularibus, cùm talis ſit prius natura, quàm ad illa contrahatur, licet non talis exiſtat, niſi per abſtractionem à ſuis particularibus.

Multa rebus ac æterno vt competant.

Ad tertium dicendum, æternum eſſe ac temporale ad exiſtentiam propriè pertinere, quo pacto nihil eſt æternum, niſi Deus: ſed tamen multa conuenire rebus ab æterno, nempe omnia, quæ de illis neceſſariò prædicantur, etſi nec in primo, nec in ſecundo modo dicendi per ſe conueniant. Hoc autem modo conuenit rebus communibus ab æterno eſſe vniuerſales, quatenus ex ſe potentiam habent: vt per differentias ſuorum particularium contrahantur, & in eis multiplicentur: fiunt tamen vniuerſalia ſecundum exiſtentiam ſuæ vniuerſa-

litatis

litatis apud nos, cùm naturas communes à differentiis contrahentibus abſtrahimus.

Ad Ariſ. & Commentatoris loca.

Ad ea verò, quæ ex Ariſtotele & Commentatore allata ſunt, haud difficilis eſt reſponſio. Loquitur enim Ariſtoteles in priori pronunciato de vniuerſali quoad exiſtentiam vniuerſalitatis, quod Commentator exponit in poſteriori. Quo autem pacto res in hoc ſenſu fiant vniuerſales, nunc explicandum eſt.

AN RES SOLA INTELLECTVS operatione fiant vniuerſales.

QVÆSTIO VI.

Quid & quotuplex ſit abſtractio, & quo abſtractionis genere vniuerſalia à ſuis particularibus abſtrahantur. SECTIO I.

Ordo explicandorum.

CVM res, quæ de pluribus dicuntur, per abſtractionem à ſuis particularibus fiant prædicto modo vniuerſales, explicandum in primis eſt quid & quotuplex ſit abſtractio: deinde quo abſtractionis genere vniuerſalia abſtrahantur à ſuis particularibus: poſtremò quibus animæ viribus ea fiat abſtractio. Ex qua tota diſputatione patebit, quid noui rebus abſtractis per abſtractionem adueniat. Abſtrahere nihil eſt aliud, quàm aliquid ab aliquo, modo aliquo ſeparare. Cùm autē multiplex ſit abſtractio, ſatis erit, ſi trifariam, quoad rē præſentem attinet, diſtinguatur: in realem, negationis, & præciſionis. Realis abſtractio eſt, cùm aliquid ab aliquo re ipſa ſeparamus, quo pacto aurum è terra, & piſces ex fluuio abſtrahimus. Cùm autem ea, quæ non permanent, non dicantur ſeparari, ſed perire: non dicimus, accidentia, quæ naturaliter remouentur à ſubiecto, realiter ab eo abſtrahi, quia naturaliter ſine ſubiecto cohærere non poſſunt. Abſtractio negationis eſt, cùm vnum de altero negamus, quæ proinde aut vera abſtractio eſt, vt cùm negamus albedinem de coruo, aut falſa, vt cùm eamdem negamus de cygno. Abſtractio præciſionis tum fit, cùm è duobus coniunctis inter ſe vnum apprehendimus, alterum relinquimus: vt cùm aſpectu apprehendimus colorem lactis non apprehenſa eius figura. Non dicimur autem potentiis appetitiuis abſtrahere vnum obiectum ab alio hoc abſtractionis genere, tametſi vnum ab alio diſtinguimus (ſæpè enim verbi cauſſa color rei placet appetitui, cuius ſapor diſplicet) quia potiùs res, quas appetimus, nos à nobis ipſis quodammodo abſtrahunt, & ad ſe trahunt. Vnde eſt illud Dionyſij, *Amor ecſtaſim facit*, hoc eſt, amantem extra ſe ponit. Et illud quod dici ſolet, *Anima plus eſt vbi amat, quàm vbi animat.* Ratio diſcriminis eſt, quia apud nos potentiæ apprehenſiuæ accipiunt ſpecies à rebus, quas apprehendunt, & per eas quodammodo res ipſas ad ſe trahunt (hinc enim apprehenſiuæ dicuntur) & appetitiuæ ſunt quædam quaſi inſtrumenta, quibus res appetitæ appetentes ad

Quid ſit abſtrahere.

Triplex abſtractio realis quid ſit.

Negationis quid ſit.

Præciſionis quid.

Potentiis appetitibus, cur non dicamur abſtrahere.

Ca. 4. de Diuinis nominibus.

ad ſe trahunt:appetimus enim res,vt ſunt in ſe ipſis: apprehendimus autem,vt illæ ſunt in nobis: ita vt, quemadmodum Ariſtoteles ait, *etiam ſenſus ipſi externi obiecta materialia ſine materia quodammodo recipiãt*,hoc eſt,ſine pleriſque obiectorum materialibus conditionibus, vt candorem niuis ſine frigore,& flammam ignis ſine calore. *Libr.2.de Anim.c.12. tex.121.*

Quæ abſtractio vniuerſalibus ſit accommodãda. Vniuerſalia igitur non abſtrahuntur à ſuis particularibus abſtractione reali:quia genera,ſpecies,& differentiæ ſunt omninò idem re cum ſuis particularibus:propria verò & accidentia, etſi aliquo modo poſſunt eſſe diuerſa à particularibus ſubiectis, nempe, ſi ſpectentur quod formalia nominum ſignificata (ſæpè enim ſunt veræ,ac reales qualitates, aut quantitates) non vniuersè tamen hoc pacto ſumpta ab eis diſtinguuntur realiter: nec ſic etiam ſunt vniuerſalia reſpectu eorum,cùm de illis hac ratione (hoc eſt abſtractis nominibus) prædicari nequeant: nec denique, ſi diuina poteſtate abſtrahantur realiter à ſubiectis,vt intellectus & candor ab hominibus candidis, erunt vniuerſalia,ſed ſingularia,& tam multa etiam,quàm erunt ipſa particularia ſubiecta. Numquam enim efficiet vel ipſa diuina poteſtas, vt per abſtractionem alicuius accidentis ſeu communis, aliquid vnum ſiue abſtractum, ſiue concretum in rerum natura per ſe cohæreat, quod pluribus per ſui multiplicationem commune eſſe poſſit. *Nulla virtute fieri poſſe vt ſingulare ſit commune pluribus multiplicatione ſui.*

Non abſtrahuntur etiam vniuerſalia à ſuis particularibus abſtractione negationis vera,ſi ſint ex quatuor prioribus vniuerſalium generibus,cùm & genera omnia,& ſpecies, & differentiæ, & propria item neceſſariò ſuis particularibus conueniant. Sin autem ſint accidentia,quæ quintum genus faciunt:poterunt illa quidem verè ſic abſtrahi à particularibus ſubiectis,quia vt de illis verè affirmari, ita & negari poſſunt:at hæc abſtractio non efficit ſola, vt quod ſic abſtractum fuerit, ſi verè accidens ad quintum vniuerſalium genus pertinens:multa enim verè negantur de rebus,quarum accidentia eſſe non poſſunt,vt lapis de homine,& color de Angelo. Itaque niſi negatio vera ſupponat poſſibilem affirmationem, nunquam ea propria erit accidentis quinti prædicabilis.Accedit, quod nec negatio ſuppoſita affirmatione poſſibili,quemadmodum nec affirmatio ſuppoſita poſſibili negatione,efficit,vt id,quod negatur ſit vniuerſale, cùm ſingularia accidentia,vt ſingularia ſunt,hoc pacto negari poſſint de ſingularibus ſubiectis.Itaque,niſi id,quod ſic negatur,vt affirmari poſſit,alia ratione fiat vniuerſale:númquam ſanè hoc abſtractionis genere vniuerſale erit. *Negatio, vt ſit accidentis propria, quia ſupponat.*

Vniuerſalia abſtrahi præſcindendo. Ergo ſupereſt,vt vniuerſalia abſtrahantur à ſuis particularibus abſtractione præciſionis,quæ ſimplex quoque apprehenſio dicitur,quatenus nimirum apprehenduntur non apprehenſis vllis particularium differentiis. Hoc autem fieri poſſe ex eo patet, quia etſi vniuerſalia ſunt de ratione particularium, tamen particularia non ſunt de ratione vniuerſalium. Iam verò cùm duplex ſit apprehenſio ſimplex:vna habitualis, quæ fit per impreſſam ſpeciem,qua repræſentatur obiectũ:actualis altera, quæ fit per actum apprehendendi, expreſſámque *Duplicẽ eſſe apprehenſionem ſimplicem.*

namque ſimilitudinem (ſi quando ea per actum apprehendendi cognoſcendíve exprimitur) duplex quoquo eſſe poterit abſtractio præciſionis vniuerſalium: vna habitualis, ſi fiat per ſpecies impreſſas, & habitualiter inhærentes: altera actualis, ſi fiat per actum apprehendendi id, quod repræſentatur.

Num viribus ſenſitiuis vniuerſalia abſtrahi poſſint.

SECTIO II.

QVibus autem viribus animæ hæc fiat abſtractio, nunc videndũ. Ac oportere, vt fiat apprehenſiuis, ex ipſa huius abſtractionis explicatione conſtat. Apprehenſiuas autem vires ſeu potentias, quæ ſunt in primo quaſi aditu & ingreſſu animæ noſtræ, eſſe quinque ſenſus externos, manifeſtum eſt: hi enim ſunt, quorum opera primam rerum notitiam percipimus. Vnde commune illud Philoſophorum proloquium: *Nihil eſſe in intellectu noſtro, quod non prius fuerit in ſenſu*, de ſenſu externo primùm intelligitur: oportet enim quidquid à nobis intellectu apprehenditur, vel apertè, ac per ſe obiiciatur externo ſenſui, veluti figuræ hirci ac cerui, vel inuolutè, ac per aliud, vt ipſa hirci ac cerui ſubſtantia, & hircoceruus: hoc eſt, figmentum ex figura hirci ceruíque compoſitum, quod quaſi per partes apprehenditur, cum hircus ceruúſque apprehenſiuæ potentiæ repræſentatur. *Apprehenſiuæ potentiæ, quot, & quæ.*

His ergo ſenſibus non poſſe fieri abſtractionem vniuerſalis à ſingularibus, duobus potiſſimum argumentis apertè conſtat. Vno, quia nihil percipitur externo ſenſu, niſi, vt hic & nunc, hoc eſt, vt addictum certo loco ac tempori: at vniuerſale, vt vniuerſale eſt certo tempori aut loco addictum non eſt. Altero, quia ſenſibus externis nihil percipimus, niſi intuitiuè (vtimur enim hoc verbo alioqui proprio ſolius aſpectus propter inopiam vocabulorum ad ſignificandam perceptionem præſentis ſenſibilis, vt præſens eſt, à quocunque ſenſu illa fiat) cùm interim nemo dubitet, abſtractiuam perceptionem, quæ nihil curat rei obiectæ præſentiam, intuitiuæ perceptioni oppoſitam eſſe. Quòd ſi quis obiiciat, ſenſus etiam externos in abſentia rei ſenſibilis operationem habere poſſe, vt cùm ab aſpectu Solis, quem attentiùs intuiti ſumus, oculos auertimus (videmur enim, quocunque oculos dirigimus, Solem videre, quòd propter relictam in oculis Solis ſpeciem certum eſt accidere) perfacilis eſt reſponſio, neque enim id vera viſio eſt, ſed deceptio & illuſio, ac etiam læſio videndi facultatis. Nihil enim reuera percipit aſpectus, ſed percipientis more ſe habet, quod aliquandiu relinquatur in oculis ſpecies rei obiectæ, vt ipſe etiam Ariſtoteles in libro de Inſomniis fatetur. *Externis ſenſibus fieri vniuerſalis abſtractionẽ fieri nõ poſſe.* *Obiectio.* *Soluitur.* *Nihil abſente obiecto à ſenſu percipi.*

Alterum genus apprehenſiuarum potentiarum eſt ſenſus communis, qui vnicus eſt in quolibet animali, & primus ex internis, in primo etiam interiori animæ quaſi veſtibulo reſidet, propriàmque ſedem, & vt Medici vocant, cellulam in anteriori capitis parte habet. Huius officium eſt omnium externorum ſenſuum obiecta & operationes percipere ac diſtinguere: itémque iudicare poſſe, ſit ne eadem res *Senſus communis.* *Sedes.* *Officium.*

ſenſibilis, an diuerſæ, quæ à diuerſis ſenſibus percipiuntur: vt an ſit aliquid idem, an diuerſum albedo ac dulcedo: quod nec aſpectus ipſe per ſe, nec guſtatus facere poſſunt, cùm ille ſolùm colorem, hic tantùm ſaporem percipiat: tum etiam diſcernere, magis ne operetur animal vno ſenſu, quàm alio, veluti, acutiùs ne videat, an audiat, quod nec ſolus aſpectus, nec ſolus auditus, nec vterque ſimul præſtare poteſt: ſed vnus alius, qui nouerit vtriuſque operationes, & quaſi communis arbiter earum diſcrimen diiudicet. Quanquam hoc tertium aut ſolus, aut præcipuè videtur facere intellectus.

Cur ita appelletur. Quocirca non dicitur communis hic ſenſus, quòd commune aliquid ſenſibile à particularibus abſtrahat, ſed quod communiter omnium ſenſibilium differentias percipiat. Quod enim nihil commune apprehendat, ex eo patet, quia eſt quaſi centrum externorum ſenſuum, neq; vnquam in abſentia rei ſenſibilis operationem habere poteſt, ſed ſemper ſimul cum externis ſenſibus rem, vt hic & nunc percipit, hoc eſt, in eadem rei præſentia & locali, & temporaria.

Phantaſia. Tertium genus eſt phantaſia, quam plerique imaginationem appellant, cum tamen Græco phantaſiæ vocabulo vti malint, qui Latinè loquuntur. *Vbi reſideat. Eiuſdem munus.* Eáque etiam interior eſt potentia, quàm ſenſus communis: &, vt dici ſolet, in ſecunda cerebri quaſi cellula ſedem habet. Proprium eius munus eſt, ſenſibilium ſpecies ſeruare, & in eorum abſentia alia ex aliis componere, & in alia diuidere: atque adeo alias ſenſibiles ſpecies ex aliis procreare, vt ex diuerſorum animalium figuris tertium quoddam animal fingere, & vnum integrum quaſi membratim diſcerpere, & ex alio alia atque alia producere.

Vt componat & diuidat ſingularia. Quamquam verò hic iam ſenſus diuidat, ac ex vno multa faciat, non ſecernit tamen vnquam naturam communem à ſingularibus differentiis, neque vllam eandem in plures eiuſdem rationis multiplicat: ſed ſemper in ipſis ſingularibus verſatur, dum hoc cum illo componit, & hoc ex illo ſeparari, aut quaſi naſci ac pullulare apud ſe fingit.

Aeſtimatiuæ nomina. Quartum deinde ſequitur virium apprehenſiuarum genus, quod ex internis ſenſibus eſt tertium. Aeſtimatiuam vocant Philoſophi in brutis animantibus, in hominibus verò cogitatiuam, & rationem particularem, vt eam à ratiocinandi facultate intellectùve diſtinguant: quam etiam in tertia cellula collocandam ferè exiſtimant. *Sedes. Officium.* Huius peculiare officium in omnibus animalibus eſt, ex ſenſatis inſenſata percipere, hoc eſt, ex ſpeciebus, quibus ſenſibilia per ſe à ſuperioribus tribus facultatibus percepta ſunt, ſpecies eorum, quæ per ſe ſub ſenſum non cadunt elicere: quo pacto oues figura lupi conſpecta, illum vt inimicum fugiunt, & deguſtata herba noxia, eam vt noxiam abiiciunt: quod non facerent, niſi ex ſpeciebus figuræ, ac ſaporis inimicitiæ, ac nocumenti ſpecies elicerent. *Diſcrimen.* Sed hoc intereſt inter homines & bruta animantia, quod id ex quodam naturæ inſtinctu, & ſine vllo diſcurſu brutis animantibus contingit: homines verò etſi in primis ac repentinis motibus multa inſenſata ex ſenſatis naturæ inſtinctu percipiunt; ferè tamen ratiocinatione quadam & diſcurſu

id

id faciunt.

Huic iam facultati dicat aliquis poſſe contingere, vt vniuerſalia, quæ inſenſata ſunt, à ſenſatis particularibus abſtrahat: ſed non ita res habet. Cùm enim adhuc ſit materialis potentia, hoc eſt, organo, corporeo inhærens, nihil niſi vt ſingulare, addictúmque ſingulari materiæ percipere poteſt, quæ ratio eadem valet in omnes potentias ſenſitiuas, & ab omnibus Philoſophis vt communis, & quaſi per ſe nota ſententia recipitur. Niſi quod ad eam probandam hoc argumento vtuntur nonnulli, quia principium indiuiduationis, ſingularitatíſve eſt materia ſignata: quod argumentum id ponit, quod non ab omnibus conceditur, aut ſaltem non vniuersè verum eſt, nec magis euidẽs aut probabile, quàm ſit id, ad quod probandum aſſumitur.

Non abſtrahit vniuerſalia.

Thomiſtæ.

Quintum genus eſt memoria & reminiſcentia: quod genus duas facultates complecti nonnulli volunt, eique vltimam cellulam, ſeu, vt alij vocan, ventriculum attribuunt. Eius particulare munus eſt inſenſatas ſpecies ſeruare, rerúmque per eas meminiſſe, & cùm non occurrunt, ex aliis, quæ occurrunt, inueſtigare, quod reminiſci vocant: tametſi hoc in iis etiam, quæ ſenſatæ ſunt, facultatem hanc efficere plerique afferunt. Non poſſe autem hanc potentiam vniuerſalia abſtrahere, cum ex proximè propoſita ratione ſenſibus omnibus communi concluditur: tum verò ea peculiari probatur, quia memoriæ ac reminiſcentiæ apprehenſio ſemper eſt cum differentia temporis præteriti: at nihil vniuerſale vlli differentiæ temporis addictum eſt.

Memoria ſenſitiua & reminiſcentia.

Vbinam ſit

Munus.

Neque hæc potentia abſtrahit.

Cum igitur ex ſenſitiuis potentiis nulla alia ſit apprehenſiua, perſpicuum eſt ex dictis, abſtractionem vniuerſalium non fieri à potentia vlla ſenſitiua, ſed à ſolo intellectu, quæ vna ſupereſt apprehenſiua potentia. Nam cùm intellectus órgano corporeo non ſit affixus, nihil iam repugnat, quominus apprehendere poſſit naturam communem, non vt eſt facta hæc aut illa per differentiam contrahentem, ſed in ſua illa puritate & quaſi libertate, qua contractionem antecedit.

Concluditur, à ſolo intellectu abſtrahi vniuerſalia.

Quod ſi quis obiiciat, experientia compertum eſſe, ſenſitiuas etiã facultates poſſe apprehendere rem, non vt eſt hæc aut illa, ſed vt certæ duntaxat ſpeciei aut generis: veluti cùm ex loco diſtanti certò conſpicimus aliquem venientem eſſe hominem, nec tamen adhuc cernimus eſſe Socratem, vel quempiam alium deſignatum hominem: aut etiam cognoſcimus eſſe animal tantùm, dubitantes interim cuius ſpeciei ſit animal, facilis eſt reſponſio ex iis, quæ ad primum librum diximus: ſemper enim id fit cum apprehenſione differentiæ contrahentis, vaga tamen & incerta cognitione. Neque enim abſtractè aut hominem, aut animal apprehendimus, ſed aliquem hominem, vel aliquod animal, quæ ſingularia vaga dici ſolent.

Obiectio.

Soluitur.

Cap. 2. q. 3. ſect. 8.

OMNES NE INTERIORES SENSVS, AN vnus tantùm intellectui proximè miniſtret.

QVÆSTIO VII.

Argumenta pro vtraque parte.

SECTIO I.

SED quoniam ſenſus interiores, etſi vniuerſales naturas abſtrahere non poſſunt, miniſtri tamen ſunt intellectus abſtrahētis, & in abſtractione ipſa aliquod munus habent (proponunt enim ea, ex quibus vniuerſales naturæ abſtrahendæ ſunt, quod eſt materiam intellectui abſtrahenti ſubminiſtrare) duo nobis expendenda erunt hoc loco: vnum ſitne conceſſum cuilibet interiori ſenſui, an alicui eorum tantùm, vt intellectui proximè miniſtrare poſſit: alterum, quonam pacto intellectus vtatur eorum miniſterio ad ſuum munus obeundum. *Duo explicanda.*

Ac omnibus ſenſibus interioribus licitum eſſe, vt proximè intellectui miniſtrent his argumentis perſpicuum videtur. Primùm, quia nec ſenſui communi, nec phantaſiæ quicquam deeſt, quominus id facere poſſit, ille ad intellectus intuitiuam apprehenſionem, hæc ad abſtractiuam: ſi modo intellectus apprehendere debeat ſenſata, hoc eſt, ſenſibilia per ſe. Æſtimatiua autem, & memoria, cùm inſenſata proponere intellectui poſſint, hæ quidem cum differentia temporis præteriti, illa abſolutè: nihil eſt, quod à proximo intellectus miniſterio in proponendis inſenſatis rebus excludendæ ſint. *Argumen. partis affir.* 1.

2. Deinde, quia intellectus, quemadmodum & anima ipſa intellectiua, totius eſt in toto corpore, & totus in qualibet eius parte: hinc enim fit, vt non ſit vni parti, ac proinde vni ſenſui interno propinquior, quàm cæteris: adeo vt, vel ipſi externi ſenſus videantur idonei, vt immediatè intellectui miniſtrare poſſint.

3. Poſtremò quia ſi ſenſus, qui proximè intellectui miniſtratus eſt, remotior cæteris eſſe debet ab externis ſenſibus: ſola memoria intellectui per ſeipſam miniſtrabit: quò fiet, vt intellectus ex ſolis rebus præteritis, immò etiam inſenſatis (ſi memoria ſola inſenſata ſeruat) cognitionem accipiat: quod dici non poteſt, cùm ex præſentibus, iiſque etiam ſenſatis plurima colligat. Si verò immediatum miniſteriū præſtantiori tantùm deferendum eſt, ſola æſtimatiua, ratióve particularis proxima erit miniſtra: eſt enim omnium confeſſione memorandi ſenſu nobilior. Ita fiet, vt intellectus neque ex præteritis, neque ex ſenſatis quicquam percipiat, ſi æſtimatiua etiam ſenſata omnia prioribus ſenſibus relinquit.

Quòd autem non omnes interni ſenſus, vel vnus eorum tantùm proximus miniſter intellectus conſtitui debeat: ipſe dignitatis ordo, naturæque ordinata conſtitutio videtur poſtulare: in qua, vt Areopagita Dionyſius ſcribit, omnéſque Theologi quaſi oraculum ſuſpiciunt, *Lib. de Diuin. nomi. ca. 7.* *Partis negatiuæ confirmatio.*

ciũt,*ſemper ſupremum infimi attingit infimum ſupremi*.Ita ſola ratio particularis, quæ dignitate ac præſtantia in confinio eſt ſenſus & intellectus,proxima videbitur miniſtra eſſe intellectus.

Expenduntur opiniones Auicennæ & Auenrois.

SECTIO II.

DIfficultas hæc facilè expedietur, nullóque negotio argumentis vtriúſque partis ſatisfiet, ſi re ipſa vnus tantùm ſenſus internus concedatur,& in ſuperiori quæſtione,propoſita ſenſuum omnino internorum diſtinctio non re ipſa, ſed ſola ratione admittatur. Nam quod externi ſenſus proximè intellectui miniſtrent, ſi datur aliquis internus,cui inſeruiant,res perſpicua eſt, & ordini ſubordinatæ, vt ſi dicam,ſeruitutis conſentanea. Quapropter retractanda eſt quadripartita interiorum ſenſuum diuiſio prædicta, preſſiúſque expendendum,ſint ne re vera quatuor ſenſus interni, an verò plures, paucioréſve:& ſi plures vno,cui nam eorum tribuendum ſit,vt proximè intellectui miniſtret. *An dentur plures ſenſus interni re ipſa diuerſi,& quot.*

Auicenna lib.6. Naturalium p.4. c.2. Alber. Mag.in 2. li. de Anim. tract.4.c.7. Ioan.de Ganda.lib.2.de Anim. q.7. Algazel.libello de Ani. & alij.

Auicenna,& Albertus Magnus,aliíque nonnulli,ne fortaſſe internos ſenſus externis pauciores facerent, quinque etiam internos poſuerunt,phantaſiam ab imaginatione non nomine ſolo,ſed natura & re etiam ipſa diſtinguentes.Tametſi in eo diſſentiunt, quòd Auicenna tribuit imaginationi ſolam ſpecierum ſenſatarum conſeruationem: phantaſiæ verò quam tertio loco ponit, cognitionem per huiuſmodi ſpecies: Albertus verò vtrumque tribuit imaginationi: phãtaſiæ verò,quã facit quartum ſenſũm internum,& æſtimatiua poſteriorem nobilioremque aſcribit omnimodam ſpecierum non tantùm ſenſatarum inter ſe, ſed etiam non ſenſatarum cum non ſenſatis, & cum ſenſatis compoſitionem. *Prima ſententia Auicennæ,& Alberti ponentiũ quinque.*

Sed cùm hi nullam operationum diſtinctionem afferant, quæ ſub quatuor internas iam dictas facultates cadere non poſſit, non eſt cur nobis plures internos ſenſus prædictis quatuor obtrudant. Nec certè numero externorum iure moueri potuerunt, vt parem ei facerent internorum numerum, cùm magis ſit rationi conſentaneum, vt interiores pauciores ſint,quemadmodum & perfectiores:præſertim cum hoc cernimus in rebus aliis, vt quæ ſparſim cernuntur in minus perfectis,collecta ſint in iis,quæ perfectiora ſunt, quod plurimis & illuſtribus patet exemplis. *Refellitur. Nõ eſſe quinque ſenſus internos vt externos.*

Lib. 3. de Ani. com.6.

Auenrois opinio,quæ communis in ſcholis habetur, quadripartitam facit ſenſuum internorum diſtinctionem,quàm in ſuperiori quęſtione ſequuti ſumus.Ex eius aſſertoribus qui minus conſideratè rem explicant, rationem eius numeri reddunt ex quatuor ſupradictis cellulis,ſeu ventriculis,ſeu ſinibus cerebri, vt tot ſint facultates interni ſenſus,quot ſunt prædictæ cellulæ. *Secunda opinio Auenrois ponẽtis quatuor ſenſus internos. Vt à nonnullis perperam explicetur.*

Vide Galenũ 6.de Vſu partium,& Valleſium contro uer.me. li.2.c.23.

Verùm hi cum ipſis etiam externis ſenſibus pugnat. Cernimus enim in tres tantùm partes diuiſum eſſe cerebrum: in duas anteriores,quarum altera ad dexteram eſt, ad læuam altera, nec vna poſt alteram *In quot partes cerebrum ſit diuiſum.*

alteram collocata,quæ etiam vi & natura vna atque eadem cenſetur. & in tertiam,quæ poſt vtramque eſt,vtpotè in occipite,& à longè minori magnitudine cerebellum à Medicis appellari ſolet. Nam trãſitus is ab anteriori parte capitis ad poſteriorem,non pars cerebri, ſed cõmunis ianua cenſendus eſt, qua vltro citróque comeant ſpiritus animales,qui in anteriori parte fabricantur, & ad poſteriorem puriores tranſmittuntur: vnde rurſum omnibus ſentiendi mouendíque facultatibus communicantur.Itaque ſi ex partibus cerebri naturali diſpoſitione diuerſis colligendus eſt numerus interiorum ſenſuum,duo potiùs,quàm quatuor colligendi erant.

Veſalium lib. 7 de Fabrica corporis hum. cap.1.& 5.

Quo pacto à D.Thoma & Auenroi hæc ſententia probatur.

Qui verò meditatius numerum quaternarium conſtituunt,in quibus ſunt D. Thomas & Auenrois, ex eo ſuam ſententiam probant quia facultates,quæ apprehendunt inſenſata, diuerſæ eſſe debent ab iis,quibus ſola ſenſata apprehendi poſſunt.Atque hactenus rectè.Habetur enim ex hoc fundamento duo genera internorum ſenſuum, quæ negari non poſſunt, ſed vlterius vtrumque genus in totidem alio eo argumento diſtinguunt: quia quemadmodum in rebus aliis alia facilè ſuſcipiunt,ſed non diu retinent, alia contra diu retinent, ſed non facilè ſuſcipiunt (quod ita accidere, impreſſio ſigilli in mollem & duram materiam perſpicuè oſtendit) ita in ſenſibus interioribus alius conſtituendus eſt,qui facilè recipiat ſenſatas ſpecies, alius, qui diu retineat: quorum prior eſt ſenſus communis, qui ſimul tempore cum ſenſibus externis ſuum obiectum percipit, poſterior phantaſia, quæ in abſentia externorum ſenſibilium ſenſatas ſpecies diu conſeruat. Totidémque ponendas eſſe interiores facultates, ad quas inſenſatorum ſpecies pertineant,eodem argumento probant: vnam, à qua facilè eiuſmodi ſpecies recipiantur, quam vocamus æſtimatiuam:alteram,à qua diu conſeruentur, quam dicimus memoriam ſenſitiuam: proinde priorem cerebri partem, quam diximus duas illas maiores,dexteram & ſiniſtram complecti,in duas quaſi portiones diuiſam eſſe volunt,in priorem,quæ magis humida eſt, & ſuſcipiendis ſpeciebus aptior,& in poſteriorem,quæ retinendis eſt magis idonea. Eodémque modo cerebellum in humidiorem partem, quæ prior ſit,& in minus humidam, quæ poſterior, diſtinguendum exiſtimant. Ita efficitur, vt etiam hi Auctores ex diſtinctione ſubiecti quadripartitam interiorum ſenſuum diſtinctionem ſuo modo conſtituant: cùm ex varia diſpoſitione partium, & eius, quæ ſimpliciter cerebrum dicitur, & eius, quæ cerebellum appellatur, eorum numerum colligant.

D.Tho. 1.p. q.78.art.4. & opuſc.43. de Potentiis animæ ca. 4. Auer.3.de Anima com. 6.

Improbantur fundamenta horum Auctorum.

Sed neq; hi rectè ſuam ſententiam videntur ſtatuere.Primum,quia vna & eadem facultas apprehenſiua poteſt in vna parte ſubiecti totalis faciliùs recipere, & in alia faciliùs retinere: quemadmodum
1. idē calor meliùs digerit in imo ventriculo, quàm in ſummo. Deinde,
2. quia faciliùs & difficiliùs retinere, non videntur eſſe munera & officia,quæ ſatis ſint ad diſtinguendas potentias cognitiuas: tū quia magis & minus ad eandem ſpeciem ſpectant:tum vel maximè, quia cognitio non in receptione, aut conſeruatione ſpecierum,ſed in earum

Magis & minus non diſtinguũt ſpecies.

vſu

vſu conſiſtit: vt diuerſitate vſus ſeu operis, non ex facilitate & difficultate recipiendi & retinendi & formas, quibus potentiæ vtuntur, earum diſtinctio colligenda ſit. Poſtremò, quia ſi horũ opinio ſic accipiatur, vt alij ſenſus interiores recipiant ſpecies, ſed nõ retineant, alij & recipiant & retineant: rectè quidem iſto modo, tametſi ex accidenti, colligetur diſtinctio phantaſiæ à ſenſu communi: quod hic recipiat ſpecies in ſola præſentia obiecti, nec eas illo abſente retineat, niſi forte ad tempus breuiſſimum (quod etiam teſte Ariſtotele in ſenſibus externis accidere diximus) illa autem & recipiat & diu conſeruet: at diſtinctio memoriæ ab æſtimatiua colligi non poterit. Nam non ſolùm memoria, ſed æſtimatiua etiam & recipit, & diu retinet ſpecies: tum quia ponitur in parte minus humida, quàm ſit ea, in qua ponitur phantaſia, quæ ab eis in priori parte cerebelli collocatur, quod totum maiorem ſiccitatem, ſeu temperatiorem humiditatem habet, quàm totum magnum cerebrum, in cuius poſteriori parte phantaſiam ponunt: tum etiam, quia operatio æſtimatiuæ id manifeſtè indicat duobus argumentis. Vno, quia æſtimatiua, cùm ex ſenſatis ſpeciebus non ſenſatas eliciat, idque in hominibus ſæpè fiat per diſcurſum quemdam, ſaltem ſenſatas ſpecies diu apud ſe retineat neceſſe eſt. Altero, quia ſi non retineret ſpecies & ſenſatas, & non ſenſatas, niſi cùm primùm res obiectas apprehendit: quemadmodum ſenſus communis: reliquæ deinde operationes, quibus obiectæ res apprehenduntur, & ex aliis in alias diſcurritur, ad memoriam pertinent, apud quam ſpecies ſeruantur: aut certè æſtimatiua id faceret repetitis ſuo modo à memoria ſpeciebus, quas ad eam quodammodo tranſmittit, ſeu (vt rem qualis eſſet declaremus) genitis identidem nouis ſpeciebus in æſtimatiua ex iis, quæ ſeruantur in memoria, cùm hæc potentiæ ponantur in diuerſis partibus cerebelli. At hæc & abſurda ſunt, & æſtimatiuæ dignitati quàm maximè derogant.

Lib. de Inſomnijs c. 2.

Etiam æſtimatiua diu retinet ſpecies.

Æſtimatiua diu apud ſe ſpecies retinet.

Examinatur Galeni ſententia. SECTIO III.

GAlenus in libro de differentiis a Symptomatum, vt eum interpretatur Franciſcus b Valleſius vir ſanè doctus, nec ſolùm de Medicinæ arte ac peritia, ſed de nobiliori quoque Philoſophia bene meritus, tres tantùm ponit facultates apprehenſiuas interiores, phantaſiam (quam non facit diuerſam à ſenſu communi) rationem, & memoriam. Quem ſequitur Nyſſenus Gregorius libro quarto de Viribus animæ. Hunc vero numerum facultatum probat Galenus ex tribus ſpeciebus phrenitidis. *Tribus enim*, inquit, *modis tantùm contingit lædi mentem*, hoc eſt, ſenſus interiores (præter hos enim nullam ipſe aliam interiorem animæ rationalis apprehenſiuam facultatem, poſuit, vt qui impiè mortalem fecit.) *Nam aut homo errat in cognitione* ideſt, in ſimplici apprehenſione, quo pacto Theophilus putabat ſe in angulo domus videre tibicines, quos nullos videbat, *aut prauè ratiocinatur*, cùm ne cognitione, nec memoria quicquam erret, vt is, qui vaſa vitrea cum cognoſceret, propriorúmque nominum

a Cap. 3. b Libro. 2. ſuarum controuerſiarum c. 22. & 23.

Cap. 6. & 7.

Lege etiam Damaſcenũ lib. 2. de fide Orthod. c. 17.

Vide Cælium lect. Ant. li. 9. cap. 28.

Tertia de numero ſenſuum internorum opinio, quæ eſt Gal. ponentis tres.

Inepta Galeni de anima rationali ſententia.

recor

recordaretur, tamen proiiciebat, non inde colligens factum iri, *aut demum memoria.* Addit Valleſius, his tribus facultatibus non diuerſas cellulas, aut cerebri totius partes, ſed totum cerebrum attribuendùm: tametſi omnes, vt Galenus docet, perfectiùs operentur in ea parte quæ cerebellum vocatur, in qua puriores iam ſunt ſpiritus. Nec ſanè pro hac ſententia parum faciunt ea, quæ contra ſuperiores dicta ſunt ad euertendas cellulas, contráque alteram quadripartitam diſtinctionem partium totius cerebri pro quatuor interioribus ſenſibus. Nam quod plures potentiæ apprehenſiuæ in eadem parte ineſſe poſſint, ex ipſis etiam externis ſenſibus perſpicuum eſt, quorum tactus in eiſdem particulis corporis ineſt, in quibus ſunt cæteri.

Refutatur Galenus.

Sed vt mittamus errorem Galeni, rationem intellectúmue ab æſtimandi facultate non diſtinguentis: certè ſi phantaſiam à ſenſu communi non diſcreuit, & memoriam quaſi diuerſam potentiam à ratione ſeu æſtimatiua & phantaſia diſtinxit, non eſt cur defendatur, quaſi idem cum Ariſtotele ſenſerit: aut rationi conſentanea dixerit. *Ex Ariſtotele.* Nam Ariſtoteles in 3. libro de Anima fusè docet, phantaſiam *Cap. 3. à tex. 55.* diuerſam eſſe à quolibet ſenſu, non ſolùm particulari certi generis ſenſibilium, ſed etiam communi, quique omnium ſenſibilium differentias diſcernat. Idque maximæ conſentaneum rationi eſt, vt in toto genere facultatum, quæ intuitiuè tantum, hoc eſt, in ſola præſentia obiecti rem apprehendunt, aliqua ſit, quæ obiecta earum omnium inter ſe diſtinguat. *Text. 161.* Neque obeſt id, quod Valleſius affert, Ariſtotelem ad finem capitis tertij libri tertij de Anima ſic planè ſcripſiſſe. *Si igitur nihil aliud præter imaginationem habet ea, quæ dicta ſunt, ſitque id ipſum, quod diximus: imaginatio motus profectò fuerit ſenſus iam operatis.* Ex quo loco (quem ait oſcitanter ab omnibus præteriri) colligit, Ariſtotelem perſpicuè docere, imaginationem, hoc eſt imaginandi operationem recipi in ſenſu communi tanquam actum in ſua potentia. Hoc inquam, non obeſt, quia hoc modo potiùs habet Græcus contextus, ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως κατ᾽ ἐνέργειαν γενομένης, id eſt, *Phantaſia motus fuerit à ſenſu iam operante, ſeu facto in actu.* *Exponitur locus Ariſtotelis.* Quibus verbis non ſignificatur, operationem phantaſiæ recipi in ſenſu communi, ſed cauſſari ab eo tanquam ab agente imprimente ſpeciem in ipſam phantaſiæ potentiam. Atque hoc pacto ea verba intelligenda eſſe, manifeſtum eſt ex iis, quæ paulò ante dixerat Ariſtoteles textu ſecundum Commentatoris diuiſionem 160. ex quo imaginationis definitionem hanc omnes colligunt. *Imaginatio eſt motus factus à ſenſu ſecundum actum.* *Imaginationis definitio exponitur.* In qua dicunt, nomine ſenſus ſecundum actum ſiue actu operantis, includi ſenſum communem, ſine quo particulares non operantur, immo præcipuè intelligendum eſſe communem, qui motus à particularibus ſimul mouet phantaſiam imprimendis in eam phantaſmatibus externorum ſenſibilium ſimilibus iis, quæ ab externis ſenſibus accipit.

Galeni diſtinctionem, neque Ariſtoteli neque rationi eſſe conſentaneam.

Quod autem nec Ariſtotelicæ ſententiæ, nec rationi conſentaneum ſit, memoriam ab æſtimatiua & phantaſia, quaſi re vera tres ſint animæ facultates diſtinguere, ex his patebit. Ariſtoteles enim libello

bello

bello de Memoria & reminiſcentia ſcribit, memoriam, hoc eſt, memorandi actum in ea parte animæ eſſe, id eſt, in ea animæ potentia, in qua eſt phantaſia, ſeu imaginandi actus: Itémque recolere ſeu memorari nihil aliud eſſe, quàm phantaſmata, non vt phantaſmata ſunt reſpicere: non diſtinxit ergo actum memoriæ ab actu phantaſiæ, quaſi diuerſarum potentiarum actus: quare nec potentiam memorandi à potentia imaginandi. Quòd ſi extremas phantaſiæ & memoriæ facultates vnam facit potentiam: ergo nec æſtimatiuam, ſeu, vt Galenus in nobis rationem appellat, ab extremis duabus quaſi diuerſam potentiam diſcernit. Accedit, quòd vbicunque Ariſtoteles tradit, neceſſarium eſſe ſenſuum internorum miniſterium, vt intellectus ſuum munus obeat, ſemper ſpecies eorum vocat phantaſmata, vt intelligamus, nullam aliam reuera facultatem eſſe inter ſenſum communem & intellectum, præter phantaſiam. Quin etiam Galenus ipſe lib. 2. de Muſculorum motu, manifeſtè facit vnam eandémque potentiam phantaſiam & memoriam, vt de ratione, quam mediam ponit, idem illum exiſtimaſſe neceſſe ſit: *Pars enim* inquit, *quæ imaginatur, quæcunque ea ſit, eadem recordari videtur.* Quem locum duriùs exponit Valleſius, quàm vt eius interpretationem referre debeamus.

Cap. 1.

Phantaſiam & memoriã eſſe apud Galenum vnam eamdémque potentiam.

Non eſſe autem eandem facultatum diſtinctionem rationi conſentaneam, ex eo primùm patet, quia quæ potentia elicit ſpecies inſenſatas à ſenſatis, eadem debet per vtraſque cognoſcere, & vtraſq; retinere, ex vtriſque etiam aliquid tertium componere, vt Leonem inimicum, & panis vſum ſalubrem. Quæ conſideratio phantaſiam & æſtimatiuam vnam, & eandem eſſe potentiam manifeſtè arguit. Quæ item facultas ſpecies cùm ſenſatas, tum etiam inſenſatas conſeruat, eadem ex re vna, cuius recordatur, ad aliam cuius oblata eſt, inquirendo diſcurrit, quod eſt reminiſci. Ex quo argumento perſpicuum fit, non eſſe memoriam & phantaſiam diuerſam potentiam à cogitatiua, rationéve particulari, cuius eſt omnis huiuſmodi diſcurſus.

Vera ſenſuum internorum diſtinctio.

SECTIO IV.

Cap. 2. tex. 136.

DIcendum igitur duas, tantum eſſe interiores potentias apprehenſiuas corpori inhærentes, ſenſum videlicet communem, & phantaſiam, neque alias poſuiſſe Ariſtotelem, harum enim tantùm mentionem facit in 3. lib. de Anima, vbi de internis potentiis apprehenſiuis accuratiùs ex inſtitutóque diſputauit: neque vnquam cogitatiuam æſtimatiuámque noſtram à phantaſia diſtinxit. Quod ſi peculiarem librum ſcripſit de Memoria & reminiſcentia: non putauit tamen memorandi aut reminiſcendi actum aut potentiam ab actu & potentia phantaſiæ diſtinctam eſſe, niſi quatenus abſolutam rerum particularium cognitionem (quaſi præſentium tamen) vocauit phantaſiam (hinc enim phantaſia, tanquam ab eo, quod apparet, dicta eſt) eam verò, quæ coniuncta eſt cum cognitione præteriti, ap-

Quarta ſententia, duas tantum aſſerens potentias apprehenſiuas internas. Probatur ex Ariſt.

pellauit memoriam & reminiſcentiam, quod diſcrimen accidentarium eſt, verámque potentiarum diſtinctionem efficere non poteſt: niſi contendas dandam eſſe aliam potentiam ſenſitiuam, quæ res apprehendat cum differentia futuri, quod ridiculum eſt: apprehendunt enim vel bruta animantia pleraque ſibi vel commoda vel incommoda cum differentia futuri: vt cùm canis prętento pane aut fuſte, apprehenſóque futuro commodo aut damno, vel adulatur, vel fugit.

Confirmatio propoſitæ ſententiæ.

Intellectus & memoria idē ſunt.

Probatur autem ſententia hæc de vnitate phantaſiæ, æſtimatiuæ, & memoriæ ex iis, quæ ſuperiùs, præſertim ad calcem ſuperioris ſectionis diximus, & confirmatur ex iis, quæ de intellectu & memoria intellectiua omnes fatemur. Dicimus enim, intellectum & memoriam vnam tantùm & eandem potentiam eſſe, quæ ab actu ſeruandi ſpecies appellatur memoria, fæcundúſque intellectus: vt qui poſſit, cùm opus fuerit, in actum intelligendi prodire: ab ipſo autem intelligendi actu dicitur intellectus.

Diſtinctio ſenſus communis & phātaſiæ.

Diſtinguuntur autem ſenſus communis & phantaſia & loco, & officio. Loco quidem, quia ſenſus communis in anteriori parte magni cerebri collocatus eſt, vbi abundat humidum, & in quem locum omnium particularium ſenſuum neruuli, quaſi in communem radicem concurrunt: phantaſia verò in toto reliquo magno cerebro & in cerebello ineſt: tametſi in cerebello meliùs conſeruat phantaſmata, puriúſque & quietiùs ſuas functiones exercere videtur. Niſi quis (neque id minima probabilitate) dicat, cerebellum officinam eſſe potiùs, in qua animales ſpiritus ad motum adminiſtrandum perfectiùs præparantur, vt per vicinam nuccam omnibus membris communicentur. Nam de operatione phantaſiæ, cogitationiſque ac memoriæ, haud experimur exerceri illam in cerebello: quippe cùm ex aſſiduo aut vehementi vſu imaginationis cogitationiſque ac exercitationis memoriæ non extremam, ſed mediam capitis partem, in qua poſterior pars magni cerebri eſt, fatigari ſentiamus, quemadmodum ex diuturna aut intenta lectione priorem.

Cerebellum perficiendorum ſpirituū officinā eſſe.

Duo argumenta ad harum potentiarum diſtinctionem aſtruendam.

Officio autem diſtingui has potentias, luculenter & copioſè oſtendit Ariſtoteles ſecundo capite libri tertij de Anima, cuius argumentis hæc duo addi poſſunt. Vnum, quòd ſenſus communis præſentia tantùm & loco, & tempore, ſimúlque cum ſenſibus externis apprehendat obiecta: phantaſia verò etiam loco diſtantiſſima, & ceſſantibus antè longo tempore ſenſibus externis. Alterum, quòd communis ſenſus ſenſata duntaxat, vt externi cognoſcat, phantaſia verò ex ſenſatis in ſenſata eliciat, & ex aliis in alia, ſi perfecta ſit, diſcurrat. *Tex. 136.*

Obijciuntur aliqua cōtra propoſitam ſententiam. Prima obiectio.

Secunda. Tertia. Quarta.

Sed quid ad Galeni argumentum illud de triplici ſpecie phrenitidis, ex quo triplex ſenſus interior colligi videbatur? Quid ad experientiam, quam habemus de pleríſque, qui imaginandi facultatem habent optimam, peſſimam verò iudicandi, aut contra: An non hinc phantaſiæ & æſtimatiuæ diſtinctio concluditur? Quid etiam ad id, quod plerique valent memoria, iudicio verò & æſtimatione rerum ſunt penè deſtituti, aut contra? An non hoc memoriæ ab æſtimandi facultate diſtinctionem apertè arguit? Quid porrò ad Ariſtotelem, qui

qui in libello de Memoria & reminiſcentia ſcribit, phantaſma communis ſenſus affectionem eſſe,& imaginari, memorariſque paſſiones ſeu affectiones eſſe primi ſenſitiui, hoc eſt,primi ſenſus interni,quem ſenſum eſſe communem nemo dubitat. An non his verbis è contrario ſignificat Ariſtoteles,non ſolùm non eſſe tres ſenſus internos,verùm ne duos quidem,ſed vnum tantùm? Cui enim tribuuntur imaginandi & memorandi extremi actus,eidem & media ęſtimatio tribuatur neceſſe eſt.Quid denique ad rationem, quæ afferri poteſt ex actibus & obiectis?Si enim potentiæ ex actibus diſtinguuntur,cùm iudicare de operationibus externorum ſenſuum, & componere ſenſata, & elicere inſenſata, ac denique recordari, ſpecie differant: quatuor etiam ſpecie neceſſe eſt potentias eſſe ſenſitiuas internas, quæ has operationes eliciant. Quod ſi ex obiectorum diſtinctione colligenda eſt potentiarum diſtinctio, cùm quicquid apprehenditur aut ſit ſenſibile,aut intelligibile, ſanè ſi ex intelligibili vna tantum ſpecies intellectus cōcluditur,vnus tantùm ſpecie ſit ſenſus neceſſe eſt,qui circa ſenſibilia omnia verſetur. Quare cùm is externus eſſe nequeat, vnus tantùm ſpecie erit internus ſenſus, quēadmodum & intellectus.

Cap. 1. *Quinti.*

Dicimus ad hæc, primum argumentum negatione conſequentiæ diſſolui.Nam etſi tres ſint ſpecies phrenitidis, non eſt tamen neceſſe, vt tres quoque ſint ſpecies interiorum potentiarum, quæ lædantur: ſatis enim ad ſummum eſt,ſi colligatur tres eſſe ſpecies operationum vnius,eiuſdemque potentiæ,quæ læditur:poteſt enim eadem potentia rectè habere quoad vnam ſpeciem operationis, & non quoad aliam: immo etiam quoad vnum obiectum, & non quoad aliud, etiamſi vtraque operatio ſit eiuſdem ſpeciei:quo pacto plerique felici ſunt ingenio,ſed nullo penè iudicio,aut contra: alij rectè iudicant in vna materia,& peruersè in alia, aut è contrario: quæ omnia ad vnam & eandem intellectus facultatem pertinere dicimus, qui ratione diuerſarum diſpoſitionum vel ſuarum, vel ſenſuum, vel appetitus non eodem modo ſe habet circa vnam, ac circa aliam operationem, aut materiam.

Solutio primi argumenti ex Galeno. *Poſſe eandem potentiam rectè ſe habere quoad vnam ſpeciem operationis,& non quoad aliam.*

Secundum & tertium ex eodem fundamento refutantur. Aliqua enim diſpoſitio cerebri eſt, quæ plus ſeruiat actibus imaginandi aut memorandi,quàm iudicandi,& contrà:tametſi peruerſitas iudicij ſæpè oritur ex praua diſpoſitione appetitus, quaſi infernè illud trahentis ad id,quod cupit.

Secundi & tertij expedita ſolutio.

Quartum ſic diluendum,Ariſtotelis ſententiam eo loco eſſe,phantaſma cauſſari effectiuè à ſenſu communi operante, quod ſæpè aliàs docuerat:verba autem illa, *communis ſenſus affectionem eſſe*, hoc pacto eſſe exponenda. A communi ſenſu proficiſci, ac per ſpecies ab eo impreſſas effici:quo pacto libro tertio de Anima capite tertio,phantaſia,ſeu phantaſiæ operatio dicitur fieri à ſenſu actu operante, quia fit per phantaſma impreſſum à ſenſu operante ſimul cum aliquo externo ſenſu. Nomine verò primi ſenſitiui, etſi videatur poſſe intelligi ipſa phantaſia, quæ, vt diximus, eſt præcipua potentia ſenſitiua, cùm nulla ſit magis interna,tamen dicendum eſt, intelligendum eſſe

Quarti. Explicatur Ariſtoteles. *Tex. 161.*

ipſum ſenſum communem. Ariſtoteles enim diſtinguit eo loco ſenſum à phantaſia, nec vocat ſenſum,ſiue ſenſitiuum, niſi eam facultatem,quæ in præſentia tantùm ſenſibilia percipit:vnde fit, vt nomine primi ſenſitiui intelligat præcipuum ſenſum ac proinde communem & vniuerſalem ſenſum, ſine quo particulares nihil percipiunt. Dicuntur ergo imaginari & memorari eſſe paſſiones primi ſenſitiui, quia fiunt per phantaſmata impreſſa à primo ſenſitiuo, aut etiam (quod ſupplendum eſt) per alia phantaſmata ab eis elicita:quod addiderim propter phantaſmata rerum non ſenſatarum, ſeu non ſenſibilium per ſe, quæ phantaſmata ab æſtimandi facultate ex ſenſatorum phantaſmatibus eliciuntur.

Cur imaginari & memorari dicatur eſſe paſſiones primi ſenſitiui.

Quinti ſolutio.

Non ex quacumque diſtinctione actuum, & obiectorum diſtingui potentias.

Poſtremum denique hoc pacto diſſoluendum eſt. Non ex qualicumque diſtinctione actuum & obiectorum diſtingui potentias: ſæpè enim vna & eadem potentia plures habet actus ſpecie diſtinctos, & circa plura obiecta ſpecie diſtincta perſpicuè verſatur,vt patet vel in ipſis externis ſenſibus. Viſio enim diuerſorum ſpecie colorum, & tactus diuerſarum ſpecie qualitatum tangibilium, ſpecie quoque differant neceſſe eſt,ſi ipſa rerum natura ſpectetur.

Præterea, facultas apprehenſiua, quæ ex pluribus ſpecie diuerſis aliquid tertium componit, aut ex aliis alia ſpecie diuerſa elicit, in aliáve diſcurrit, actus quoque apprehendendi ſpecie diuerſos eliciat neceſſe eſt. Neque enim totum diſtinctè apprehendi poteſt, niſi & partes apprehendantur: ergo actuum & obiectorum diſtinctio, qua potentiæ diſtinguuntur, penes modum agendi potentiarum, & immutandi obiectorum,qui ſpecie diſtinguatur ſpectanda eſt. Hoc pacto colligimus, vnam & eamdem eſſe facultatem diuerſos ſpecie colores videndi: quia actus videndi omnes eodem modo exercentur, & ipſi etiam colores ſpecie diuerſi eodem modo aſpectum immutant: itémque vnam & eandem eſſe tangendi facultatem,quia eodem modo ſentiantur qualitates tangibiles ſpecie diuerſæ. At aſpiciendi & tangendi facultates non ponimus vnam eſſe atque eandem potentiam, quia modi, quibus & ab obiectis immutantur, & ipſæ agunt, ſpecie diuerſi ſunt,vt patet ex 2.lib. de Anima. Hoc igitur modo colligimus, ſenſum communem diſtingui ſpecie à ſenſibus externis, quia non immediatè,vt illi,ſed mediatè circa ſenſibilia verſatur. Tametſi & alia ratio id conuincit, quia cùm omnes ſenſus externi circa certum genus ſenſibilium verſentur, ipſe omnium eorum obiecta percipit: quæ etiam diſtinctionis ratio cernitur inter omnes apprehenſiuas potentias ſubordinatas inter ſe: ſemper enim ſuperior circa plura, quàm inferior verſatur. Eodem pacto colligimus, phantaſiam diſtinctam eſſe à ſenſu communi: nam & mediatè immutatur ab externis ſenſibus, quo pacto non immutatur ſenſus communis: & ad plures res obiectas diffunditur, cùm non modo ſenſata vt ille, ſed etiam inſenſata percipiat, tametſi ſingularia ſola cognoſcat: qua in re ſuperatur ab intellectu,qui non tantùm ſingularia, ſiue ſenſata illa ſint,ſiue inſenſata,ſed etiam vniuerſalia percipit.

Ex modo agendi petendam diſtinctionem, item que ex modo immutandi obiectorum.

Cap.7.& 1

Vnde colligenda diſtinctio ſenſus communis à ſenſibus externis.

Phantaſiæ à ſenſu communi diſtinctio.

Quod autem obiiciebatur, cùm ex intelligibili obiecto, vna

tantùm

tantùm in nobis intellectus ſpecies colligatur, vnam quoque tantùm ſpeciem ſenſus interioris ex obiecto ſenſibili colligendam eſſe: hoc modo diluendum eſt. Si vim haberet hoc argumentum, fore vt non tantùm ex interioribus facultatibus, ſed etiam abſolutè vna ſola ſpecies ſenſus colligenda eſſet. Nunc autem, cùm apertæ ſint quinque ſpecies ſenſuum exteriorum (niſi quis ita ineptiat, vt velit vnum tantùm eſſe in animali ſenſum, qui per quinque ſenſoria quaſi per quinque feneſtras ſentiat: contra quam puerilem ferè quorumdam opinionem, non eſt quod in prima Philoſophia diſputetur) propterea vnus tantùm ſpecie in nobis intellectus colligitur: quia vnus tantùm modus eſt intelligendi apud nos, vnúſque modus, quo intellectus noſter ab intelligibili immutetur. Non immutatur enim niſi à phantaſmatibus immediatè, quorum miniſterio ei imprimuntur ſpecies intelligibiles, nec niſi phantaſia ſimul operante intelligit. Senſus verò non ſolùm externi, ſed etiam interni variè immutantur & operantur, vt ex dictis perſpicuum eſt.

Cur vnum ſpecie intellectum habeamus.

Patet igitur ex iis, quæ diſputata ſunt, duas eſſe interiores ſentiendi facultates: ſenſum communem & phantaſiam, eáſque ita ſubordinatas, vt ſola phantaſia proximè intellectui miniſtret.

Concluditur, ſolam phantaſiam proximè intellectui miniſtrare.

Diluuntur argumenta initio propoſita, magiſque explicatur res, de qua erat quæſtio.

SECTIO V.

PRimum autem illud, quod initio quæſtionis proponebatur: nihil deeſſe communi ſenſui, quominus intellectui immediatè miniſtret: inficiatione diluendum eſt: deeſt enim immediatio immutationis. Intellectus enim etiam ad intuitiuam cognitionem non immutatur proximè à ſenſu communi, quemadmodum neque ab externis ſenſibus, ſed à phantaſia: concurrentibus tamen ſimul & communi ſenſu, & externo aliquo, eo ſcilicet, quo percipitur id, quod intellectus intuitiuè cognoſcit.

Secundum etiam nullas habet vires: nihil enim facit immediatio præſentiæ ad immediationem miniſterij. Multæ enim facultates coniunctæ ſunt reali ac immediata præſentia, quarum aliæ aliis non miniſtrant, vt tactus & aſpectus. Quamquam ergo & ſenſus communis, & quilibet externorum ſenſuum immediatè ſint præſentes intellectui: quemádmodum & animæ intellectiuæ, quæ tota cum intellectu eſt in qualibet corporis particula: non inde tamen ſequitur, eos immediatè intellectui miniſtrare.

*Nihil efficit immediatio præſentiæ ad immediationem miniſterij.

Ad tertium dicendum eſt, conſentaneum rationi eſſe, vt facultas, quæ proximè intellectui miniſtrat, ſit & præcipua inter ſenſitiuas, & quàm remotiſſima ab externis ſenſibus, qui ſunt velut primi ianitores intellectus. Atque hoc ipſum eſt, quod ingerit in hac re difficultatem, ſi æſtimatiua, ſeu (vt in nobis vocatur) cogitatiua, & memoria ſint duæ facultates: prior enim præſtantiſſima eſt, ſed non remotiſſima ab externis ſenſibus, poſterior verò remotiſſima, ſed non præſtantiſſima. At ſi non ſunt duæ, ſed & inter ſe, & cum phantaſia vna tantùm facultas, vt oſtenſum eſt: nihil iam ſupereſt difficultatis, cùm

Senſus externos eſſe primos ianitores intellectus.

Sect. 4.

& præſtantiſſima ſit inter ſenſitiuas & ab externis ſenſibus ita remota, vt nulla ſit alia remotior.

Ad id denique, quod pro altera quæſtionis parte propoſuimus, nihil eſt, quod reſpondeatur, cùm veram ſententiam contineat.

Maior poſitæ ſententiæ explicatio.

Nomen potẽtiæ duobus modis poſſe accipi.

De Verit. q. 10. art. 3.

Sed vt rem apertiùs declaremus, animaduertendum eſt, phantaſiam, æſtimatiuam, & memoriam, etſi re ipſa vna ſunt: potentia tamen eo modo poſſe dici tres, quo intellectus & memoria intellectiua in duas nonnunquam diuiduntur apud Diuum Thomam. Ait enim in quæſtionibus de Veritate, nomen potentiæ duobus modis poſſe accipi. Vno, vt ſignificat principium operationis, quo pacto apud Philoſophos ferè ſumitur: & hoc modo intellectum & memoriam non eſſe duas potentias, ſed vnam, quia vnum tantùm principium intellectionis. Altero, vt ſignificat certam aliquam alicuius potentiæ proprietatem: & hoc modo, quia alia proprietas eſt poſſe intelligere, alia poſſe ſpecies intelligibiles retinere: idcirco nonnumquam diſtingui memoriam intellectiuam ab intellectu, vt vnam potentiam ab alia. Hoc igitur eodem modo loqui poſſumus de phantaſia, æſtimatiua, & memoria ſenſitiua, vt dicamus eſſe vnam, aut tres potentias. Nam ſi potentia primo modo ſumatur, vna tantùm potentia in his cernitur, quia, vt ſæpiùs iam diximus, vna & eadem facultas eſſe debet, quæ apprehendat ſenſata, & eliciat inſenſata, & in nobis ex aliis alia confingat, & in alia ſuo modo diſcurrat. Si verò poſteriori, tres immo etiam multò plures potentiæ in eis conſiderantur. Alia enim eiuſdem potentiæ proprietas eſt poſſe apprehendere ſenſata, ex qua phantaſia dicitur: alia elicere inſenſata, vnde appellatur æſtimatiua: alia ſpecies acceptas retinere, ex qua memoria dici poteſt: tametſi apud Ariſtotelem hoc nomine vocatur ex proprietate memorandi, hoc eſt apprehendendi cum differentia temporis præteriti, & in nobis dicitur reminiſcentia ex proprietate inueſtigandi præterita ex iis, quæ præceſſerunt, aut conſequuta ſunt: cùm etiam dicatur cogitatiua, nec non ratio particularis ex abſoluto diſcurſu ex vno particulari in aliud particulare: & ex confingendi licentia, quæ ſolis etiam hominibus conceſſa eſt, commentatio, aut alio ſignificantiori vocabulo appellari poſſet.

Qua loquendi forma phãtaſiam æſt. & mem. vnam aut tres potentias dicere poſſimus.

Phantaſiæ munera & nomina diuerſa.

Li. de Memoria & reminiſcentia c. 1.

Ita patet, ſolam phantaſiam, quocunque ea vocabulo nuncupetur, & ex quacumque proprietate nomen accipiat, proximè intellectui miniſtrare poſſe in abſtractione naturarum vniuerſalium ex particularibus. Quo autem pacto id fiat, nunc explicandum eſt.

QVO NAM PACTO INTELLECTVS vtatur phantaſia ad vniuerſales naturas abſtrahendas.

QVÆSTIO VIII.

Refutatio quorumdam opinionis. SECTIO I.

In quo Peripatetici omnes conueniãt.

Ex Ariſt. 3. de Anim. c. 4. & 5.

OMNES ſeu Peripateticæ doctrinæ veri ſectatores, ſeu qui tales videri volunt, in hoc conueniunt, vt dicant, intellectum vti phantaſia ad primam ſpecierum intelligibilium generationem, Diſtinguunt enim intellectum in agentem, & patientem ſiue poſſibilem: quorum

rum ille ſimul cum phantaſia ſpecies intelligibiles imprimat : hic verò impreſſas accipiat. Intellectum enim poſſibilem eſſe veluti materiam primam omnis formæ intelligibilis natura ſua expertem:agentem verò nullam poſſe imprimere ſine phantaſia ſimul concurrente, quemadmodum nec phantaſiam ſine intellectu agente. Nam quemadmodum intellectus agens : quia eſt cauſſa vniuerſalis, indiget determinatione phantaſiæ tamquam cauſſæ particularis ad huius, vel illius vniuerſalis naturæ abſtractionem (eius enim naturæ communis imprimitur ſpecies intelligibilis, ad quam pertinet indiuiduum per phantaſma repræſentatum) ita phantaſia, quia facultas materialis eſt, & organo corporeo inhæret, agere non poteſt in intellectum poſſibilem, qui eſt immaterialis,niſi ope ac vi intellectus agentis,qui illa ad agendum vtitur. Habet enim ſe phantaſia reſpectu intellectus agentis more inſtrumenti, quod ad multa opera eleuatur ab agente principali, ad quæ præſtanda neque ipſum per ſe principale agens, neque ipſum per ſe inſtrumentum eſt idoneum.

Opinio ponentium ſpecies rerum ſingularium in intellectu.

Vide quæ dicta ſunt li. 1. c. 2. q. 3. ſect. 4. & 5.

Sed in hoc iam eſt diſcrimen, quòd quidam volunt, ſpecies intelligibiles primò impreſſas ab vtroque, nondum repræſentare naturas factas vniuerſales, ſed vt coniunctas adhuc differentiis indiuiduantibus, quo pacto repræſentantur in phantaſmatibus. Tum verò intellectum poſſibilem informatum huiuſmodi ſpeciebus, ipſum per ſe, & ſine ope intellectus agentis aut phantaſiæ elicere ex illis alias quaſdam, quæ iam ſolas naturas vniuerſales referant. Alij verò dicunt, omnes ſpecies intelligibiles, ſiue quæ primò imprimuntur ab intellectu agente, ſiue quas intellectus poſſibilis ex primo impreſſis elicit, repræſentare naturas communes nulla repræſentata differentia, aliáve vlla conditione indiuiduante : ídque accidere propter excellentiam intellectualis naturæ, quæ non admittit ſpecies, quarum quælibet ad vnum tantum indiuiduum repræſentandum limitata ſit, vt eſt quælibet ſpecies ſenſitiuæ partis. Hac enim de cauſſa in ſubſtantiis ſeparatis, quarum intellectus excellentior eſt & eleuatior, vnam & eandem ſpeciem intelligibilem repræſentare, & communem aliquam naturam, & omnia eius indiuidua : in hominibus autem per ſpecies ſenſitiuæ partis ſuppleri indiuiduorum repræſentationem,ſpeciebus verò intelligibilibus relinqui ſolam repræſentationem naturarum communium : cùm autem anima à corpore ſeiungitur, tum ei infundi ſpecies intelligibiles ſimiles iis, quæ ſunt propriæ ſeparatarum ſubſtantiarum, quibus ſingularia quoque repræſentantur.

Opinio ponentium ſolas vniuerſalium.

In ſubſtantiis ſeparatis vna & eadem ſpecies repræſentat naturam communem, & indiuiduũ.

Ac priores quidem re vera pugnant cum Peripatetica doctrina. Ariſtoteles enim germaniq́ue eius hac in re ſectatores,non ea tantùm de cauſſa ponunt intellectum agentem,vt eleuet phantaſiam ad agẽdum in intellectum poſſibilem,ſed etiam, vt rem intelligibilem potentia faciat actu intelligibilem,hoc eſt,actu vniuerſalem. In rebus enim materialibus,quarum ſola ſingularia pars ſenſitiua percipit pro eodem accipiunt nomen actu intelligibilis (hoc eſt ſolo intellectu perceptibilis) atque actu vniuerſalis:& quemadmodum lumen efficit,

Reijcitur prior opinio.

Intellectus agentis officium.

cit vt colores, qui actu non apparebant, non ſolùm appareanr, ſed etiam ſine aliis qualitatibus appareant, id eſt, non apparentibus, verbi cauſſa, qualitatibus ad tactum aut guſtatum pertinentibus, ita volunt intellectum agentem efficere, vt naturæ vniuerſales, quæ explicitè non repræſentabantur in ſenſitiua parte, non ſolùm repræſententur explicitè, ſed etiam repræſententur ſine conditionibus indiuiduantibus, quod eſt eſſe actu vniuerſales, & actu intelligibiles. Sed quia contra hos ad primum librum diſputatum eſt à nobis, non eſt quòd hoc loco plura adiiciamus. *Cap. 2. q. 3.*

Aliorum opinionis impugnatio. SECTIO II.

Opinio aſſerentium phantaſmata illuſtrari ab intellectu fieri que actu intelligibilia.

INTER eos autem, qui ſolas ſpecies intelligibiles naturarum communium admittunt, non minima contentio eſt. Sunt enim, qui adducti propoſita luminis externi ſimilitudine, qua in tertio libro de Anima vtitur Ariſtoteles, velint, quemadmodum lumen externum facit colorem actu viſibilem non ſolùm in oculo per ſpeciem in eo impreſſam, ſed etiam in re obiecta per illuſtrationem coloris: ita intellectum agentem facere naturam actu intelligibilem non ſolùm in intellectu poſſibili per ſpeciem in eo productam, ſed etiam in phantaſmate per ipſius phantaſmatis illuſtrationem: immo verò, quemadmodum colores prius ſunt actu viſibiles in re obiecta, quàm in potentia: ita naturas cōmunes prius eſſe actu intelligibiles in phātaſmatibus, quàm in intellectu poſſibili: niſi quod colores poſſunt eſſe prius tempore viſibiles in re obiecta: naturæ autem communes non item prius intelligibiles in phantaſmatibus, niſi naturæ ordine. Hinc D. Thomas 1. par. q. 80. *phantaſmata*, inquit, *& illuminantur ab intellectu agente, & iterum ab eis per virtutem intellectu agentis ſpecies intelligibiles abſtrahuntur.* Et ſecundo contra Gentes cap. 77. *Actio*, inquit, *intellectus agentis in phantaſmate pracedit receptionem intellectus poſſibilis.* Quibus ex locis aliiſque ſimilibus colligunt non modo Thomiſtæ omnes, ſed alij quoque poſt D. Thomam Scholaſtici ſcriptores, non dubium eſſe vllum, quin D. Thomas velit, intellectum agentem prius natura illuminare phantaſmata, quàm eis vtatur ad ſpecierum intelligibilium generationem: & vt Ferrarienſis in poſteriorem locum adiungit: phantaſmata prius natura ab intellectu agente in actu completo conſtitui, quàm cum illo in intellectum agant poſſibilem: eo videlicet modo, quo loco res prius ſaltem natura fiunt viſibiles in actu completo per lumen, quàm cum lumine agant in oculum.

Cap. 5. tex. 18.

Art. 1. ad quartum.

Lege inter alios Caie. 1. p. q. 85. art. 1. & q. 79. artic. 3. Ferrar. 2. contra Gent. c. 77. Capr. in 2. d. 3. q. 2. Heru. in 2. d. 17. q. 2.

Approbatur ſententia aſſerentium naturas communes in ſolo intellectu poſſibili eſſe vniuerſales.

Alij verò, quibus aſſentior, in ea ſunt opinione, vt dicant, naturas communes non fieri actu intelligibiles vniuerſaléſve, niſi in ipſo intellectu poſſibili per ſpecies in eo impreſſas: vanámque eſſe & figmēto ſimilem eam illuſtrationē, qua prius naturæ ordine in phantaſmatibus obiectiuè intelligibiles fieri dicuntur: ſimilitudinem verò luminis externi, qua vtitur Ariſtoteles, eatenus ad rem propoſitam accommodandam eſſe, quatenus ſpectat ad impreſſionem ſpeciei in potentia, non etiam ad productionem alicuius qualitatis in phantaſmate

3. de Ani. c. 5. tex. 18.

taſmate

taſmate obiecto.Itaque etſi lumen externum & ipſum per ſe illuminat obiectum colorem, & cum colore illuminato producit ſpeciem coloris in oculo: tamen intellectum agentem ita ſpeciem intelligibilem cum phantaſmate in intellectum poſſibilem imprimere, vt qualitatem, qua phantaſma illuſtretur, producere non poſſit: id quod vel hoc vno argumento perſpicuum fiet. Nam ſi qualitas, qua intellectus agens fingitur illuſtrare phantaſmata, eſt ſpiritualis, non poteſt illa, ne in tranſitu quidem (quod perperam Capreolus fieri poſſe concedit) in corpore, aut corporeo accidente recipi:ſin corporalis,quonam pacto aut eleuare poteſt corporalem formam, vt agat in ſubiectum ſpiritualem:aut efficere, vt quæ rem obiectam cum cõditionibus indiuiduantibus refert,nudam,& ab eis quaſi liberam repræſentet:Nulla enim ratio afferri poteſt,cur ipſum per ſe phantaſma, cùm eo phantaſia vtitur, id facere non poſſit, ſi corporali qualitati tanta vis tribuitur.

Argumentum efficax.

In 2.d.3.q. 2.

1.p.q.85. art.1.

Caietanus nouam in hac re comminiſcitur diſtinctionem: ait enim intellectum agentem non formaliter, ſed obiectiuè illuminare phantaſmata,ídque ſatis eſſe,vt in eis naturæ communes ſine conditionibus indiuiduantibus appareant. Quemadmodum ſi lumen Solis ſolùm medium illuminaret, nihilque in obiectum colorem imprimeret: adhuc enim color appareret, vt apparet non apparentibus aliis quamplurimis qualitatibus.Ingenioſa ſanè ratio illuminationis, ſi vera eſſe poſſet in re, ad quam accommodatur: quod tamen ille non efficit:oporteret enim medium aliquod intercedere inter intellectum agentem & phantaſma,quo illuminato formaliter, ſiue per qualitatem receptam, illuminaretur phantaſma obiectiuè tantùm, quemadmodum in colore fieri poſſe(ſaltem diuina virtute) haud dubitauerim:quod tamen interiectum medium inter intellectum agentem & phantaſma,neque vllum eſt,nec fingi poteſt.

Caietani diſtinctio.

Refellitur

Reſponſio Caietani.

Intellexit Caietanus, hoc ſibi obiici poſſe:reſpondétque intellectum agentem neque in phantaſma, neque in medium aliquod qualitatem vllam producere, vt phantaſia obiectiuè illuminetur: ſed ipſummet agentem intellectum eſſe veluti medium lumen inter intellectum poſſibilem & phantaſma, quo phantaſma obiectiuè illuſtratur:perinde atque ſi fingamus,inquit,lucem corporis lucentis non diffundere lumen in medio, ſed approximatam colori illum illuſtrando viſibilem reddere. Tametſi uon opus eſt, vt Caietanus fingat exemplum, cùm reperiatur in igne parieti fornacis contiguo.

Sed quo pacto id, quod ait,intellectui agenti accommodetur, non video. Nam ſi intellectus agens ipſe per ſe,& ſine actione vlla,vt præ dictis verbis ſignificatur, eſt lumen ſpirituale mediũ, quo phantaſma obiectiuè illuminatur: ſemper vtique phantaſma illuminatũ erit. Ita fiet, vt phantaſma dormientis æquè ac vigilantis ſit intelligibile in actu,abſtractumque obiectiuè, quod tamen ipſe eodem loco negat: ſcribit enim phantaſma dormientis non eſſe actu intelligibile, ſed cum actu illuminatur.Si verò non ſine actione aliqua, vt ex his ver-

Impugnatur.

biſ colligitur, obiectiuè illuminat phantaſma: quæro in quid agat illuminando: quid ve prius natura per eã actionem producat, quam ſpeciem intelligibilem cum phantaſmate ſic illuminato gignat? Ait enim, prius naturæ ordine phantaſma illuminari, quàm ab eo cum intellectu agente ſpecies intelligibilis producatur. Denique quocumque modo intellectus agens obiectiuè illuminet phantaſmata, ſiue per ipſum, ſiue actione aliqua: numquam tamen (vt Ferrarienſis Caietano obiicit) naturam ſine conditionibus indiuiduantibus repræſentare poterit, cum ſit corporeum: & in organo corporeo ſedem habeat. *Secundo contra Gent. c. 77.*

Alia pro Caietano defenſio. Erunt qui Caietani obiectiuam phantaſmatis illuminationem ſic exponant, vt phantaſma obiectiuè illuminari, nihil aliud ſit, quàm ipſo vſu, quo intellectui agenti miniſtrat, eleuari ad agendum ea ratione præciſè, qua naturam communem repræſentat. Dicent enim fortaſſe, phantaſma non miniſtrare intellectui agenti in producenda ſpecie intelligibili, quatenus totum indiuiduum repræſentat, ſed tantũ quatenus naturam communem in eo contractam: quo in miniſterio iam quidam effectus illuminationis cernetur. Diſtinguet enim eo pacto intellectus agens in phantaſmate naturam communem à conditionibus indiuiduantibus, nõ ſecus atque lumen externum, dum vtitur pomo ad producendam eius ſpeciem in oculis, ſuo modo diſtinguit in eo colorem à ſapore, ac cæteris qualitatibus, quæ ſub aſpectum non cadunt: efficit enim, vt pomum nõ quatenus ſapore aut odore affectum eſt, ſecum agat in aſpectum, ſed quatenus ſolo colore. Non miniſtrare autem phantaſma intellectui agenti, ſeu nõ concurrere cum illo, quatenus repræſentat totum indiuiduum, ſed tantùm, qua ratione repræſentat naturam, quæ in eo cõtracta eſt, fortaſſe ex eo probabunt: quia ſi concurreret, quatenus totum indiuiduum repræſentat, ſpecies quoque intelligibilis totum indiuiduum repræſentaret, vt eſſet ſimilis phantaſmati, à quo producitur. *Similitudo luminis in pomo.*

Excluditur defenſio. Verùm hi nec rectè ſentient, nec fideliter ſuum Auctorem exponent. Nam phantaſma non concurrere cum intellectu agente, quatenus repræſentat totum indiuiduum, ſed tantùm, quatenus naturã in eo contractam, haud verum eſt. Agit enim phantaſma ſecundum vltimum potentiæ, quemadmodum & cæteræ formæ naturales, quæ non ſolùm ſecundum rationes communes, ſed etiam ſecundum proprias & peculiares, immò etiam ſecundum totam ipſarum perfectionem ſunt formalia agendi principia, & quatenus tales ſunt, ſibi omninò ſimiles conantur inducere: quo pacto Socratis forma ſecũdum peculiarem ac propriam rationem, perfectionémque eſt principium generandi ſibi ſimilem: & calor huius ignis ſecundum totam latitudinem gradualem, quam habet, eſt principium calefaciendi, vt primo a libro diximus. Tametſi Socrates non ſibi ſemper omninò ſimilem generat, ſed aliquando quatuor tantum digitos habentem filium, aliquando fœminam, quæ ab Ariſtotele b mas læſus dicitur: & ex loco c remoto non cauſſat ſibi notitiam peculiarem & determinatam, ſed tantùm, vt cuiuſdam animalis aut corporis: & ignis ex diſtanti loco non inducit tantum calorem, quantum ipſe habet, ſed tantò mino *Phantaſma vt agat ſecundum vltimũ potentiæ.*

a *Cap. 2. q. 2. ſect. 5. & q. 3. ſect. 6.*
b *Libr. 2. de Gener. animal. cap. 3. & lib. 4. c. 6.*
c *Loco paulo ante citato. Vide etiam libr. 1. cap. 2. q. 3. ſect. 8.*

minorem, quantò ipſe remotior eſt à patiente, vt eo loco diximus. Quod ſi ex diſſimilitudine inuenta in effectu reſtringenda eſſet formalis ratio principij efficientis, iam nec Socrates, nec ignis, vt agentia perfecta hæc facerent, ſed ſub minori perfectione conſiderata, vt ſimilitudo inter effecta & formalia principia efficiendi ſeruaretur: quod tamẽ falſum & inauditum eſt in Philoſophia. Quamquam igitur ſpecies intelligibilis à phantaſmate cauſſata non repræſentet totũ indiuiduum, ſed tantùm naturam communem, quæ in eo contracta eſt: non tamen inde colligendum eſt phantaſma concurrere ad illam efficiendam ea præcisè ratione, qua naturam communem repræſentat: ſed referendum id eſt, ad naturam intellectus poſſibilis, qui ſimilitudines habituales extremè limitatas non admittit: quemadmodum in propoſitis exemplis diſſimilitudo inuenta in effectu non minori perfectioni efficientis cauſſæ, ſed vel defectui materiæ, vel diſtantiæ patientis aſcribitur. Ad hæc, phantaſma non generat cum intellectu ſpeciem intelligibilem, niſi vt ſtat ſub actu phantaſiæ (quod commune eſſe omnibus ſpeciebus ſenſibilibus potentiarum inferiorum in gignendis ſpeciebus ſuperiorum, ad primum quoque librũ oſtendimus) ergo non generat ſpeciem intelligibilem, niſi quatenus totum repræſentat indiuiduum. Phantaſia enim non percipit naturam communem præcisè, ſed totum indiuiduum, nec per actum ſuum producit phantaſma expreſſum, quod ſolam nudámque naturam referat: cùm interim magis phantaſmatis expreſſo actualíque (ſi datur) quàm impreſſo & habituali attribuenda ſit ſpeciei intelligibilis productio. Ita patet, non ea ſola ratione phantaſma, concurrere cum intellectu agente, qua naturam communem repræſentat, ſed qua totum indiuiduum refert: quod idem eodem libro docuimus.

Intellectum poſſibilem non admittere ſpecies extremè limitatas.

Phantaſma non gignit ſpeciem niſi vt ſtat ſub actu phãtaſiæ.

Cap. 2. q. 3. ſect. 8.

Quòd autem non rectè Caietanum expoſituri ſint, qui phantaſmatum illuminationem propoſito modo expoſuerint, ex eo patet: quia etſi vnum eſſet, phãtaſma non concurrere cum intellectu agente, niſi præcisè quatenus naturam communem repræſentat: tamen hic exponendi modus re vera non tradit, illud illuminari niſi per ipſum actum generandi ſpeciem intelligibilem: actus enim concurrendi phantaſmatis cum intellectu, non diſtinguitur ab actu generandi ſpeciem intelligibilem: Caietanus autem aſſerit, phantaſma prius natura illuminari, quàm cum intellectu agente agendo cõcurrat. Ait enim, priùs natura, quàm ſpecies intelligibilis gignatur, obiectum intellectus poſſibilis relucere in phantaſmate, & apparere ſub lumine intellectus agentis, non apparentibus ſub eodem lumine conditionibus indiuiduantibus, ac denique eſſe actu intelligibile.

Loc. paulo ſuperiùs citatis.

Non rectè exponit Caietanum.

Quod ſi quis dicat, prius natura phantaſma vniri intellectui agẽti, & aſſumi ab illo ad generationem ſpeciei intelligibilis, quàm cum eo ſpeciem generet, non vniri autem, neque aſſumi, quatenus totum repræſentat indiuiduum, ſed tantùm, quatenus naturam in eo contentam: ergo etiam prius natura, quàm cum intellectu agente agat, naturam relucere in phãtaſmate, & reliqua accidere, quæ Caietanus aſſerit: ſi quis inquam, ita dicat, facilis eſt refutatio. Vnio enim phantaſ-

Effugium.

Tollitur.

matis cum intellectu agente non fit per aliquid, quod natura præcedat vtriuſque concurſum, ita vt prius natura vniantur, & poſterius agant: ſed fit per ipſam actionem communemque concurſum vtriuſque: nam ea ſimul agere, eſt ea vniri, & alterũ aſſumi ab altero. Cauſſæ enim concurrentes ad eumdem effectum, ſi antea à ſe inuicem nõ diſtabant, ſolo nouo concurſu actionéve communi dicuntur noua vnione vniri, & inferior à ſuperiori aſſumi: quo pacto calor ignis, qui nihil calefaciebat, noua vnione vnitur igni, & ab eo aſſumitur ad calorem inducendum in oblatam materiam, & potentiæ motiuæ hominis, qui nihil mouebat, noua vnione vniuntur voluntati, & ab ea ad nouum opus externum efficiendum aſſumuntur. Alia ratio eſt, cùm inferior cauſſa diſtat à ſuperiore, veluti inſtrumenta manuaria ab artifice: tunc enim vnio & aſſumptio diſtinguuntur ab actione, quæ ab vtraque cauſſa fit, cùm oporteat prius inferiorem applicari ſuperiori, quàm vtraque ad commune opus concurrat.

Vnio & actio in cauſſis indiſtantibus non differunt.

Veræ ſententiæ explicatio. Sectio III.

Concluſio prædictorum.

PAtet igitur ex his, primùm quidem, illuſtrationem phantaſmatum, quæ neceſſaria dicitur ad abſtractionem naturarum communium, non fieri productione alicuius qualitatis, quæ in ipſis phantaſmatibus recipiatur, ſiue vt illa idonea & habilia reddantur ad agendum in intellectum poſſibilem, ſiue vt in eis appareant naturæ communes non apparentibus conditionibus indiuiduantibus. Deinde, non fieri per hoc, quòd ante productionem ſpeciei intelligibilis, & cuiuſuis alterius, qualitatis naturæ communis virtute intellectus agẽtis obiectiuê relucere incipiant in phantaſmatibus non relucentibus conditionibus indiuiduantibus. Denique, non fieri per hoc, quòd phantaſmata actu eleuentur ad agendum in intellectum poſſibilem, quatenus repræſentant naturas communes indiuiduorum, non autem quatenus referunt ipſa integra indiuidua: ſiue ea eleuatio intelligatur in ipſa actione formaliter, ſiue ordine quodam naturæ ante actionẽ, in noua nimirum aliqua vnione, aſſumptionéve ad agendum: hæc enim omnia dici non poſſe, ex dictis apertum eſt.

Illuſtratio phantaſmatũ ad verũ ſenſũ explicatur.

Potiùs ergo dicendum, ſi illuſtratio phantaſmatum, quæ neceſſaria dicitur ad abſtractionem naturarum communium, impropriè ſumatur: poſſe illam quidem præcedere non natura tantùm, ſed etiam tempore ſpecierum intelligibilium productionem: ſi verò propriè, nec tempore, nec natura poſſe præcedere: tametſi neceſſariò præcedit naturæ ordine operationem intellectus poſſibilis.

Coniunctio phantaſiæ cũ intellectu quid afferat nobilitatis.

Prima huius aſſertionis pars ex eo probatur, quia ſi illuſtratio phãtaſmatum ſumatur non pro actione vlla intellectus agentis, ſed pro quadam naturali communicatione nobilitatis, quam habent phantaſmata humana ex coniunctione phantaſiæ cum intellectu agente: quo pacto dicimus illuſtrem familiam, quæ cum regia ſanguinis aut affinitatis nomine coniuncta eſt, non dubium, quin phantaſmata ab ipſo eorum ortu ſint illuſtria, habent enim ex eo, quòd humana ſunt,

eam

eam dignitatem & præſtantiam, vt cum intellectu agente, cuius proxima miniſtra eſt phantaſia, in intellectum poſſibilem agere poſſint. *Expoſitio D. Thomæ.* Atque hoc modo ſentiunt nonnulli Thomiſtarũ intellexiſſe D. Thomam, prius phantaſmata illuſtrari, quàm cum intellectu agente in productione ſpecierum intelligibilium cooperarentur: quàm illuſtrationem vocant radicalem illuminationem, quod in ipſa phantaſiæ quaſi radicis ſuæ cum intellectu agente coniunctione fiat. Vnde eorũ quidam non immeritò probabilè exiſtimant, phantaſmata hominis de eiſdem obiectis differre ſpecie à phantaſmatibus aliorum animalium, quòd ex coniunctione noſtræ phantaſiæ cum intellectu vim habeant & cooperentur agenti, & vt agant in poſſibilem. In hanc verò ſententiam videtur inclinare D. Thom. 1. p. q: 85. ad calcem primi articuli, vbi ait, *phantaſmata propterea dici illuminari ab intellectu agente, quia ſicut pars ſenſitiua ex coniunctione cum intellectu redditur virtuoſior, ita phantaſmata ex virtute intellectus agentis efficiuntur apta, vt ex ea ſpecies intelligibiles abſtrahantur.*

Capr. 2. d. 3. q. 2. Ferra. 2. contra Gẽt. ca. 77. & alij.

Capr. loco citato, & alij.

Phantaſmata hominis, an differant ſpecie à phantaſmatis belluarum.

Secunda pars ex eo conſtat, quia nulla omninò vera actio intellectus agentis, ſiue tempore, ſiue natura præcedit eam, qua ab illo generantur ſpecies intelligibiles, vt ex dictis patet.

Lib. 3. de Ani. c. text. 17. Tertia verò pars ea ratione confirmatur, quia operatio intellectus poſſibilis ſupponit formam intelligibilem, qua operetur: ipſe enim ex ſe quaſi materia prima eſt, vt ait Ariſtoteles, nihilque agere poteſt: forma autem intelligibilis eſt ipſa ſpecies intelligibilis.

Ex ſecunda parte huius concluſionis illud manifeſtum eſt, tum primùm illuſtrari phantaſmata vera operatione intellectus agentis, cùm primùm ſpecies intelligibiles producuntur. Namque tùm primùm naturæ, quæ in phantaſmatibus contractæ repræſentabantur, incipiunt repræſentari abſtractæ, & quaſi auulſæ à differentiis contrahẽtibus, in ipſis quidem ſpeciebus intelligibilibus formaliter, in phantaſmatibus autem obiectiuè, quemadmodum & in ipſis indiuiduis, quorum illa ſunt imagines. Nam quemadmodum dicimus, intellectũ inſpicere naturas communes non ſeparatim exiſtentes more Platonico, ſed in ipſis earum indiuiduis, ita dicere debemus, ſpecies intelligibiles non repræſentare naturas communes ſeparatim extra ſua indiuidua, ſed in eis exiſtentes: quare cum phantaſmata vicem ipſorum indiuiduorum ſubeant: in ipſis quoque phantaſmatibus quaſi obiectis dicere poſſumus, & intellectum inſpicere naturas communes, & ſpecies intelligibiles repræſentare.

Primum conſectaneum.

Quando phãtaſmata primo illuſtrentur actione intellectus.

Quo pacto ſpecies intelligibiles naturas repræſentent.

Secundum.

Illud etiam perſpicuè colligitur, naturas communes non eſſe actu intelligibiles etiam obiectiuè, ante ſpecierum intelligibilium generationem ſiue anteceſſio ſumatur ſecundum tempus, ſiue ſecundum naturam. Nam idem eſt eſſe intelligibile actu, atque actu illuſtratum lumine producto ab intellectu agente: quod lumen dici poteſt ipſa ſpecies intelligibilis: efficit enim, vt appareat natura communis ſine conditionibus indiuiduantibus: in intellectu quidem poſſibili formaliter, in phantaſmatibus autem obiectiuè.

Naturas communes non eſſe actu intelligibiles ante ſpecierũ generationẽ.

Caietanum contrariæ ſententiæ adhærere.

Caietanus etſi idem ſenſerat ad caput quartum libelli de Ente

& eſſentia: tamen ad quæſtionem 79. primæ partis in art. 3. mutata ſententia, quam communem vocat, ſic ferè argumentatur. *Vt ſe habent ſenſibilia ad ſenſum, ita intelligibilia ad intellectum: at calores prius ſunt actu ſenſibiles per lumen, quam in ſenſum ſpecies ſenſibiles imprimant: ergo & phantaſmata, quæ ratione naturarum communium erant potentia intelligibilia prius ſunt actu intelligibilia per intellectum agentem, quàm in intellectum poſſibilem, ſpecies intelligibiles inducant.*

Argumentū.

Loca D. Thomæ.

Vtitur etiam D. Thomæ auctoritate, tum ex libro 2. contra Gentes cap. 76. vbi expreſsè dicit, *actionem intellectus agentis in phantaſmata præcedere receptionem intellectus poſſibilis, & in anima noſtra eſſe virtutem actiuam in phantaſmata, facientem intelligibilia in actu.* Et cap. 62. vbi ait, *intellectum poſſibilem pati ab intelligibili. Nec dubium,* inquit, *quin ab intelligibili actu.* Tum etiam ex quæſtione 15. de Anima, vbi ſcribit, *intellectum agentem per phantaſmata facta intelligibilia in actu cauſſare ſcientiam in actu poſſibili.*

Solutio. Diſcrimen inter intellectū & ſenſum. Cur non ſit neceſſe ponere, ſenſum agentem.

Sed argumentum Caietani facilè diſſoluitur ex diſſimilitudine ſenſus & intellectus, ſenſibiliúmque rerū & intelligibilium. Nam etſi inter ea non minima intercedit ſimilitudo: tamen hac ex parte diſſimilitudo magna cernitur, quod ſenſus, antequam quicquam agat, inuenit ſenſibilia iam facta in actu per lumen externum, vnde omnes colligunt, non eſſe neceſſe ponere ſenſum agentem. At intellectus noſter antequam operetur, non inuenit naturas materiales, ſibíque proportionatas iam factas intelligibiles in actu: ſed neceſſe eſt, vt ipſe eas faciat actu intelligibiles: quod non aliter præſtare poteſt, quàm producendo earum ſpecies intelligibiles: ſunt enim hæ quoddam quaſi lumen ab eo productum, veluti ab inſita & natiua luce animę intellectiuæ, quo lumine vniuerſalia à ſingularibus ſeiunguntur. Qua ex conſideratione ſæpè colligit Diuus Thomas, ſi vniuerſalia re ipſa ſeparata eſſent à ſingularibus, vt Plato exiſtimaſſe creditur, ac proinde naturæ communes rerum ſenſibilium eſſent actu intelligibiles in rerum natura, non fuiſſe neceſſe ponere intellectum agentem.

1. par. q. 79. art. 3. & de Spiritualibus creaturis art. 9. & aliis pleriſque locis.

Exponuntur dicta D. Thomæ.

Allata verò D. Thomæ dicta, etſi non minimè Caietano fauent, vt illum prouectiorem ætate non immeritò mutaſſe ſententiam videri poſſit: tamen in gratiam noſtræ communiſque ſententiæ ita exponi poſſunt, vt quod Diuus Thomas ait, *actionem intellectus agentis præcedere receptionem intellectus poſſibilis,* vel intelligatur de actione impropriè dicta, iuxta primam aſſertionis partem, vt communicatio nobilitatis, quam intellectus agens ſuo modo impertit phantaſmatibus, actio quædam cenſeatur, vel de actione, vt conſideratione noſtra præcedit paſſionem in eadem ſpecierum intelligibilium generatione. Quod autem ſcribit, *in anima noſtra eſſe virtutem actiuam in phantaſmata,* ſatis explicatur verbis ſequentibus: *Facientem,* inquit, *intelligibilia in actu:* facit enim vera effectione producendis eorum ſpeciebus intelligibilibus, quarum productione non tantùm res, ſed ipſa quoque eorum phantaſmata modo ſuo fiunt obiectiuè intelligibilia in actu, vt iam explicatum eſt. Quod verò docet, intellectum

pati

pati ab intelligibili,atque adeo, ab intelligibili in actu, vt Caietanus colligit, ſic exponi debet iuxta tertiam noſtræ aſſertionis partem : vt patiendi verbum non ſumatur pro ipſa receptione ſpeciei , ſed pro ipſo actu intelligendi,qui etiam auctore Ariſtotele eſt quoddam pati, cauſſatur enim etiam effectiuè actus intelligendi ab intelligibili in actu & intellectu poſſibili : ſiquidem intellectus poſſibilis ſimul cum ſpecie intelligibili,per quam res eſt facta intelligibilis in actu, producit actum intelligendi , iuxta commune illud Philoſophorum pronuntiatum , *A potentia & obiecto paritur notitia*, Neque aliud D. Thomas prædictis verbis docet,quàm prius,ſaltem natura , rem eſſe intelligibilem in actu,quàm intellectam : & quatenus eſt intelligibilis actu , eſſe obiectum intellectus agentis , quatenus verò eſt actu intellecta, eſſe obiectum intellectus poſſibilis , actionémque intellectus agentis præcedere actionem intellectus poſſibilis. Denique in eumdem ſenſum accipiendum eſt id , quod ait *intellectum agentem per phantaſmata facta intelligibilia in actu cauſſare ſcientiam in intellectu poſſibili.* Intelligit enim nomine ſcientiæ ipſum ſciendi actum , habitúmque (ſi placet) conſequentem, quorum vterque cauſſatur à ſpecie intelligibili , per quam phantaſma fit intelligibile in actu.

Lib.3. de Ani. tex. 2.

Actum intelligendi cauſſari effectiuè ab obiecto & intellectu.

Ita patet , qua ratione intellectus vtatur phantaſia ad primam naturarum communium abſtractionem. Dico autem ad primã ; quia naturæ communes ab intellectu etiam poſſibili abſtrahuntur , ſed ſuppoſita ſemper abſtractione aliqua facta per intellectum agentem. Nam etſi intellectus agens ſimul cum phantaſia ſpecies intelligibiles imprimere poteſt in poſſibilem : ipſe tamen poſſibilis ex acceptis ſpeciebus alias vniuerſaliores , & abſtruſiores , vt ſic dicam , elicere poteſt : vt ex ſpecie hominis ſpeciem animalis , & ex ſpecie proprietatis ſpeciem rei ſubiectæ & omnia , quæ quibuſcumque ſpeciebus intelligibilibus repræſentantur , non concretè tantùm , ſed etiam abſtractè concipere.

Vniuerſaliores ſpecies à poſſibili elici.

Septem dubia proponuntur.

Primum. An agẽs, omnium vniuerſalium ſpecies abſtrahat.

Secundum. An ſubſtantiarũ & accidentium.

Tertium. An indiuidui vnius ſpecies ſit ſatis ad abſtractionem.

Quartum. Et cuiuſnam vagi, an determinati.

Quintum. Quando gignatur ſpecies.

Quorum obiectorum ſpecies ab intellectu agente abſtrahuntur.

SECTIO IV.

SVNT tamen nonnulla, quæ meritò aliquis hoc loco roget. Vnum poſſit ne intellectus agens omnium naturarum communium ſpecies abſtrahere tam generalium , quàm ſpecialium. Alterum , an poſſit non modo ſpecies accidentium , ſed etiam ſubſtantiarum elicere. Quòd ſi vtriuſque generis ſpecies elicere poteſt , num quorundam tantum accidentium, aut ſubſtantiarum , an verò omnium. Tertium ſatiſne ſit phantaſma vnius indiuidui , vt ex eo ſpecies naturæ communis abſtrahatur,an verò pluriũ phantaſmata ſint neceſſaria. Quartum , cuiuſmodi phantaſmatum concurſus ad abſtractionem requiratur : eorúmne quæ determinata dicuntur ac certa , an eorum , quæ vaga & incerta. Quintum, an tum ſaltem, cùm primùm plura genita ſunt phãtaſmata indiuiduorum eiuſdem naturæ cõmunis , ſtatim gignatur ſpecies intelligibilis eius naturæ : quid ve aliud vltra requiratur.

Sextum. In quo genere cauſſæ ſit concurſus phãtaſmatum. *Septimum. Quid ad Porph. quæſtiones dicendum.*

tur. Sextum, in quo genere cauſſæ phantaſmata cum intellectu concurrant, cùm in abſtractione ſpecierum, tum verò in earum vſu, vtrũ in genere cauſſæ efficientis, an in aliquo alio. Septimum, quid ad quæſtiones de vniuerſalibus naturis à Porphyrio in Iſagoge prætermiſſis reſpondendum ſit, quando hanc de vniuerſalibus diſputationem libri ſeptimi propriam hoc loco anteuertimus. *In proœmio.*

Explicatio primi dubij.

Hæc non parum difficilia ſunt, fuſiúſque à pleriſque diſputantur. Verùm ne longiores ſimus, paucis ea explicare conabimur, præſertim cùm & in hac ipſa diſputatione, & in ſuperiori volumine multa à nobis dicta ſint, ex quibus eorum cognitio magna ex parte colligi poteſt. *Lib. 1. c. 2. q. 2. & 3. Cap. 2. q. 2. ſect. 8.*

Ac primi dubij ſolutio, ex iis, quæ ad 1. librum diſputata ſunt, perſpicua eſt. Oſtendimus enim eo loco, cùm nihil eſt impedimenti, primam abſtractionem, quæ opere intellectus agentis fit, eſſe ſpeciei infimæ: cùm verò quid obſtat, poſſe eſſe generis alicuius vel propinquioris vel remotioris: pro ratione minoris maioris ve impedimenti: vt cùm aliquid cernimus ex loco minus magíſve diſtante. Non quòd naturæ communiores, quæ ex remotiori loco abſtrahuntur, efficaciores ſint ad agendum, cùm minus perfectæ, minùſque actuales ſint: ſed quia cùm totum indiuiduum ex quouis loco in ſenſum agat, minorẽ efficaciam habet ex remotiori, ac proinde minoris perfectionis effectũ producit. Reliqua ex eodem loco petenda ſunt.

Secundi. Quæritur poſſit ne phantaſia noſtra etiam ſubſtantiarum phantaſmata producere.

Secundi explicatio ex eo pendet, poſſitne phantaſia noſtra non modo accidentium, ſed etiam ſubſtantiarũ phantaſmata producere. Illud enim pro regula habendum eſt, eas tantùm naturas communes abſtrahi ab intellectu agente quarum indiuiduorum propria phantaſmata cum eo concurrunt ad ſpecierum intelligibilium productionem.

Sententia eorum, qui negant vllum dari phantaſma proprium ſubſtantiæ.

Plærique recentiores ſunt, qui velint nullum eſſe phantaſma ſubſtantiæ proprium, ſed omnia eſſe accidentibus & ſubſtãtiis communia: alio tamen ac alio modo: quod ſint accidentium formaliter, ſubſtantiarum autem connotatiuè. Verbi cauſſa, phantaſma huius albi hanc albedinem formaliter repræſentare, ſed hanc niuem connotatiuè: cùm enim non repræſentet albedinem, vt abſtractam, ſed vt concretam huic ſubiecto, ipſum quoque ſubiectum innuit. Quocirca cùm nullus ſenſus ſiue exterior, ſiue interior eorum ſententia ſubſtantiam formaliter percipiat, ſed connotatiuè tantùm: intellectus verò agens nullam ſpeciem intelligibilem producat, niſi eius naturæ cuius indiuidua formaliter repræſentantur per phantaſmata: colligunt illi, nullam ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ ab intellectu agente produci: aliam verò eſſe rationem ab intellectu poſſibili, qui ex ſpeciebus intelligibilibus accidentium ſpecies ſubſtantiæ elicere poteſt: quemadmodum æſtimatiua non noſtra tantùm, ſed brutorum etiam animalium ex ſenſatis ſpeciebus ſenſibilibus inſenſatas elicere poteſt. Quamquam eorum nonnulli, ne ab intellectu quidem poſſibili dum eſt in corpore, ſenſibúſque corporis etiam intelligendo obiter vtitur, id poſſe fieri aſſerunt. Quod idem ex ſuperioribus

Scholaſticis

a Scot. in 1. d. d. 3. q. 1. b Cap. 1. q. 2. ſect. 5. c Comm. 53. Opuſc. 29.

Scholaſticis Scotus a ſenſerat argumento conſecratæ hoſtiæ ad b 2. librum à nobis ſoluto.

Auenrois, c in ſecundum librum de Anima in oppoſita eſt ſententia, quòd exiſtimet, ac planè dicat cogitatiuam, quæ noſtra æſtimatiua eſt, indiuidua omnium prædicamentorum poſſe percipere: cui veteres Scholaſtici ferè ſubſcribunt. In his eſt D. Thomas cùm aliis locis, tum verò in quodam opuſculo de Principio indiuiduationis, vbi hæc fermè. *Obiecta per ſe exteriorum ſenſuum eſſe ſenſibilia accidentia ſiue propria ſiue communia, quidditatem verò, naturámve ſubſtãtiæ particularis in particulari, neque eſſe per ſe obiectũ ſenſus exterioris, cùm ſit ſubſtantia, neque ad intellectum per ſe pertinere, cùm ſit particularis: atque hinc effici, vt ſit per ſe obiectum æſtimatiuæ noſtræ ſeu cogitatiuæ, quæ ex collatione particularium non modo accidentium, ſed etiam ſubſtantiarum ratio particularis appellatur.*

Auenrois oppoſita ſententia.

In quo etiam eſt D. Thom.

Hoc cùm nobis ſit vero ſimilius, reſpondendum exiſtimamus: intellectum agentem abſtrahere poſſe corporearum ſubſtantiarum intelligibiles ſpecies, omniúmque aliorum materialium entium, quod eorum omnium poſſint eſſe phantaſmata, quibus formaliter repræſententur, & non connotatiuè tantùm, vt ſunt incorporearum ſubſtantiarum, cæterorúmque entium immaterialiũ phantaſmata, quorum proinde entium ſpecies per intellectum agentem abſtrahi nequeunt.

Dari phantaſmata ſubſtantiarum.

Ac dari phantaſmata, quibus quantitates omnes formaliter repræſententur, ex eo colliges: quia vel ipſius temporis, quod difficillimè omnium quantitatem percipitur, dari certum eſt, cùm & bruta etiam animantia temporum differentias diſtinguant: Lege D. Thomam opuſc. 43. vbi idem docet, & inter alia notat, bruta animantia iniuriarum præteritarum meminiſſe, tempúſque futurum vindictæ obſeruare ſolita. Idem porrò dicendum eſſe de qualitatibus, quæ quantitatis interuentu inhærent ſubſtantiæ, rationi cõſentaneum eſt. Iam relationes formaliter poſſe phantaſmatibus repræſentari, ex eo intelligitur, quia vel brutorum æſtimatiua conuenientiam diuerſitatémque obiectorum percipit: non diſcurſu tamen, vt humana, ſed ſolo naturali quodam inſtinctu, & quaſi ſuggeſtione: quod idem Auctor cùm eodem loco, tum aliis pleriſque docet. Actiones verò & paſſiones phantaſmatibus formaliter referri, nemo dubitauerit, qui ſpeciebus ſenſus communis id muneris cum Ariſtotele in tertio de Anima conceſſerit: quo loco ille ſenſum communem ait non modo ſenſibilium differentias, ſed ipſas quoque operationes externorum ſenſuum cognoſcere. Denique de iis, quæ in cæteris prædicamentis ponuntur, cùm æquè familiaria ſint ſenſibus atque ſuperiora, nemo dubitauerit, dari phantaſmata, quibus formaliter repræſententur.

Cap. 4. Cap. 2. iuxta Græcos à tex. 145. Lege D. Tho. 2. contra Gent. cap. 66.

Et quantitatum. *Qualitatum.* *Relationum.* *Actionũ & paſſionum.* *Eorum etiam quæ in cæteris prædicamentis ponuntur.*

Ferrar. in eundem locũ.

Superuacanea fuerit hoc loco ea quæſtio, poſsítne etiam intellectus agens abſtrahere à concretis abſtracta ipſa. Nam ſi quæſtio eſt de abſtractione per ſpeciem: cùm ſpecies intelligibilis, quam intellectus agens cum phantaſmate efficit, ſemper concretè repræ-

Quæſtio alia. An poſſit agens abſtrahere à concretis abſtracta.

ſentet obiectum, quemadmodum & ipſum phantaſma: non eſt quod quis quærat, num ille abſtracta à concretis poſſit ſeiungere. Si verò dubitatio eſt de abſtractione per notitiam ſeu cognitionem: cùm intellectus agentis functio non ſit cognoſcere, quemadmodum nec pati ſeu recipere, ſed agere: nemo, niſi qui eius naturam ignorauerit, in controuerſiam id vocabit.

Poterit ne id ipſum phantaſia.

Alia ratio eſt, ſi id quæratur de phantaſia: præſertim cùm dixerimus, æſtimatiuam, quæ phantaſiæ nomine comprehenditur, percipere differentias temporum, conuenientiâmque & diuerſitatem obiectorum: immo etiam, ſenſum communem, qui phantaſia inferior eſt, cognoſcere differentias ſenſibilium, actionéſque & paſſiones: quæ omnia in abſtractis numerantur. Sed reſpondendum eſt, nullam ſenſitiuam potentiam abſtracta à concretis poſſe ſeiungere: ſed quemadmodum ſpecies ſenſibiles omnia concretè repræſentant (qua in re ſpeciebus intelligibilibus non ſunt diſſimiles) ita ſenſitiuas facultates nihil abſtractè cognoſcere: maiori enim ad eam rem diſcernendi facultate opus eſt, quàm vt ſenſitiuis potentiis conueniat. Communis enim ſententia eſt, abſtractum à concreto ſola ratione conſiderationé ve diſtingui, quæ intellectus operatio eſt. Deinde, vt ſenſitiuæ omnes potentiæ materiales ſunt, & à ſubiecto in ſuo eſſe pendent: ita rationi conſonum eſt, vt niſi cum materia, ſubiectóque nihil cognoſcant. Accedit, quòd cùm magis diſtinguantur differentiæ indiuiduantes ab ipſis indiuiduis, quàm abſtracta à concretis, nempe ex natura rei: potentiæ verò ſenſitiuæ (quod vero ſimillimum eſt) non diſcernant priora, ſed haud parua ad id intellectus attentione opus ſit, conſequens eſt, vt nec diſcernant poſteriora. Itaque æſtimatiua cognoſcit rem præteritam & futuram, vt preterita, etiam & futura eſt: ipſas verò per ſe præteriti & futuri differentias abſtractè non cognoſcit: & ſic res habet in cæteris abſtractis. Tametſi nos conſuetudine communi, cùm de internorum ſenſuum cognitione ageremus, abſtractis nominibus pro concretis vſi ſumus.

Non poſſe probatur.

Abſtracta à concretis ſola ratione diſtingui.

Vt Caiet. de Ente & eſſe. c. 3. & 7. & Scot. in Prædicam. quæſtione. 11.

Lege quæ habes ſupra ad c. 7. q. 5. sect. 3.

De concurſu phantaſmatum nonnulla.

SECTIO V.

Tertij dubij explicatio.

TERTIVM dubium hoc pacto explicatur à D. Thoma prima parte q. 76. art. 2. A diuerſis phantaſmatibus abſtrahi vnam ſpeciem intelligibilem: quod Caietanus in eandem partem ad q. 85. art. 1. videtur ſic exponere, vt ſentiat plura phantaſmata neceſſaria eſſe ad vnius ſpeciei generationem: & clariùs in ſecundum de Poſteriori reſolutione capit. vltimo, vbi docet, non ſufficere ad eam rem vnam cogitatiuæ operationem. Si tamen conſiderentur ea, quæ ad primum huius operis lib. ſcripſimus, dicendum eſt: etſi ferè vſu venit, vt ad vnius ſpeciei generationem plura phantaſmata concurrant, aut vnum virtute præcedentium præcedentíſve alicuius, quo pacto hi Auctores intelligi poſſunt: tamen ſi vel vnum ſit intenſum (loquor autem de expreſſo phantaſmate & actuali, non de impreſſo tantùm ſeu habituali) vel certè non breui tranſeat, non eſſe plura neceſſaria: quemadmodum

Ex vno phantaſmate intenſo elici poſſe ſpeciem intelligibilē.

modum vt aliquid imprimatur in memoria:non ſatis eſt qualiſcunq; vna rei perceptio, ſed vel requiruntur plures, vel vna intenſa diúve continuata.

Quarti dubij ſolutio. Ad quartum,ex iis,quæ eodem loco dicta ſunt, reſpondendum eſt, non eſſe neceſſarium ad ſpeciei vllius intelligibilis generationem phantaſma determinatum,hoc eſt,indiuidui determinati:ſed ſatis eſſe phantaſma vagum,quod ſemper quidem ad ſpeciem naturæ genericæ,ſæpè autem ad ſpeciei infimæ concurrit. Immò verò, cùm indiuiduum vagum magis videatur accedere ad conditionem naturæ vniuerſalis:aptius fortaſſe eſt vagum ad ſpeciẽ naturæ ſpecificæ, quàm determinatum.

Cap.2.q.2. ſect.4. & q. 3.ſect.4. Quinti dubij ſolutio haud facilis eſt. Nam cùm productio ſpecierum intelligibilium per intellectum agentem ſit merè naturalis, vt id primi quoque libri commentariis diximus, non videtur ſanè aliud ad eam requiri, quàm plurium phantaſmatum, vniúſve intenſioris aut diuturnioris,ſæpiúſve repetiti præſentia.Et tamen ſi hoc damus,cùm in pueris, & amentibus hæc inueniantur cum intellectu agente coniuncta:ſi ea ſatis ſunt, amentibus quoque & pueris nondum ratione vtentibus abſtractio vniuerſalium concedenda erit: quod durum & improbabile videtur. *Quinti expoſitio.* *Num pueris & amentib. abſtractio vniuerſalium concedenda.*

Dicendum tamen, durum quidem fore, nulliúſque probabilitatis, ſi quis pueris & amentibus concedat primam vniuerſalium abſtractionem áctualem,hoc eſt,per actum intellectus poſſibilis : non item ſi habitualem,ac per ſolam ſpeciem impreſſam : quòd non neceſſe ſit ſtatim actum exercere ſpeciei genitæ conformem, intenta in eis & quodammodo immerſa anima rebus particularibus, & ſenſuum dominatu haud libera.Dico autem primam abſtractionem,quia amentes poſtquam ratione vſi ſunt, intellectúmque habuere liberum ad conſiderandas naturas rerum ſine earum conditionibus indiuiduantibus:nihil impedit, quominus poſt impeditum rationis vſum in diſcurrendo, ſimplices adhuc conceptus forment, quibus præcisè naturæ communes concipiantur : hoc enim non ſatis eſt, vt eos ſanos eſſe mente concedamus,laborante adhuc intellectu in ratione rerum conſideranda ac reddenda,rectóque diſcurſu faciendo.

Hæc eadem quæſtione ſect.2.& 3. Ex quibus clariùs perſpicitur id,quod ſuperiùs diximus : nihil eſſe, cur quidam velint,non ſatis eſſe, ſi dentur in ſenſibus internis multa eiuſdem ſpeciei aut generis phantaſmata, vt ab eis natura ſpecifica aut generica abſtrahatur:ſed expectandam ad id eſſe nouam intellectus agentis illuſtrationem.Quamuis enim ad abſtractionem actualem,ſiue per actum intellectus poſſibilis expectandum ſit nouum lumen intellectus agentis, quod eſt ipſa intelligibilis ſpecies : ad habitualem tamen,ſiue per ſpeciem impreſſam, nihil luminis vltra requiritur:ſed ſatis eſt ipſa naturalis phantaſmatum humanorum claritas, & præſtantia ex coniunctione cum intellectu agente naturaliter cõtracta,ob quam cum illo concurrere poſſunt ad ipſius ſpeciei intelligibilis generationem. *Confirmatio eorum, quæ ſuprà dicta ſunt.*

Ferrar. 2. contra Gent. cap.77. Ad ſextum dubium dicendum eſt, phantaſmata potius concurrere *Sexti dubij explicatio.*

cum intellectu agente in genere cauſſæ efficientis, quàm diſpoſitiuæ, quæ ad materialem reducitur: in altero enim harum cauſſarum genere retulimus libro primo, Auctores ponere phantaſmatum cum intellectu agente concurſum, nóſque meritò in prius genus magis inclinauimus: eſt enim ea ſententia & communior, vt eo loco diximus, & rationi magis conſentanea: tum quia phantaſmata in ea actione concurrunt, & vt cauſſæ eſſentialiter ſubordinatæ, ac quodammodo inſtrumentaliter determinantes generalem efficientiam intellectus agentis:& vt obiecta mouentia, quatenus ipſarum rerum externarum locum ſubeunt,vt habes apud Ariſtotelem lib.3. de Anima, cap.5. Accedit, quòd alterius opinionis auctores ea potiſſimùm de cauſſa in eam inclinant,ne materiale phantaſma in immaterialem intellectum agere admittant: quod vereri non eſt opus, vbi ponitur, materiale agens virtute propria non agere, ſed virtute immaterialis, cui ſubditur.

Phātaſmata in genere efficientis cauſſæ concurrere.

Cap.2.q.3. ſect.6.

QVO PACTO RESPONDENDVM ad eas quæſtiones, quæ à Porphyrio in Iſagoge prætermiſſæ ſunt.

QVÆSTIO IX.

Solutio primæ.

SECTIO I.

RELIQVVM eſt igitur, vt tribus illis quæſtionibus de præcipuis vniuerſalibus reſpondeamus, quas Porphyrius in Iſagoge prætermiſit.Cohæreántne,inquam genera & ſpecies in rerum natura, an in ſolis, nudíſque conceptibus poſita ſint. Síntne corpora, an corporis expertia. Et in rebus ſenſibilibus, an extra illa exiſtant. Ex iis enim,quæ in tota hac diſputatione de vniuerſalibus dicta ſunt, commodè explicati poſſunt.

Tres quæſtiones à Porphyrio prætermiſſæ. Prima. Secunda. Tertia.

In procæmio.

Quod igitur ad primam attinet, illud in primis adnimaduertendum eſt, genera & ſpecies accipienda in ea eſſe pro ſolis generibus & ſpeciebus ſubſtantiarum ſenſibilium: quandoquidem Ariſtoteles in ea contra Platonem diſputanda de his ſolis generibus & ſpeciebus loquitur: & reliquæ etiam duæ quæſtiones,quæ de eiſdem rebus planè, de quibus primæ excitantur, de ſolis generibus & ſpeciebus ſubſtantiarum ſenſibilium intelliguuntur.

Primæ explicatio. De ſolis ſenſibilibus intelligi.

Lib.2.Metaph.c.7. à tex. 25.7. Metaph. 14. & 15. & alias in locis.

Deinde, cùm duobus modis aliquid eſſe poſſit in intellectu: vno ſubiectiuè, vt dici ſolet (quamquam intellectus non eſt propriè ſubiectum, ſed anima, interueniente intellectu) altero obiectiuè, quo pacto quicquid actu aut habitu cognoſcitur ab intellectu, dicitur in intellectu exiſtere. Illud etiam conſiderandum, hoc poſteriori modo quæri, ſint ne genera & ſpecies in intellectu, ſiue (vt à Porphyrio dicitur)in conceptibus, qui modus exiſtendi entibus, & non entibus communis eſt.

Duobus modis aliquid eſſe in intellectu.

Denique

Quæ in nudis conceptibus eſſe dicantur. Quæ non in ſolis.

Denique intelligendum, eorum, quæ ſunt obiectiuè in intellectu, quædam eſſe in ſolis nudíſque conceptibus, quædam non item. Ea dicuntur eſſe in ſolis nudíſque conceptibus, quæ nec formaliter, ſeu quatenus talia ſunt, exiſtere in rerum natura poſſunt, nec de rebus exiſtentibus in rerum natura prædicari: qualia ſunt Centaurus, Hircoceruus, & cætera figmenta. Ea verò non eſſe in ſolis nudíſque conceptibus, quæ aut formaliter exiſtere poſſunt in rerum natura, aut de rebus in rerum natura exiſtentibus prædicari. Quo genere primùm complectimur entia realia: hæc enim, quatenus talia ſunt, poſitiuè exiſtunt in rerum natura. Deinde negationes, quæ velut inhærent entibus realibus, vt eſt cæcitas, ignoratio, & huiuſmodi aliæ: ſiquidem & hæ formaliter, & quatenus tales ſunt, exiſtunt in rerum natura: non tamen poſitiuè, vt entia realia, ſed negatiuè: ea nimirum ratione, in ſubiectis ſuis non exiſtunt formæ, quarum ſunt priuationes. Tertio loco entia rationis, vt eſſe prædicatum, ſubiectum, & ſimilia: itémque negationes, quæ conueniunt rebus veris: non tamen vt exiſtunt in rerum natura, cuiuſmodi eſt vnitas præciſionis, quæ coniuncta eſt cum aptitudine eſſendi in pluribus: hæc enim omnia etſi nec poſitiuè, nec negatiuè poſſunt exiſtere in rerum natura: tamen de rebus veris dici poſſunt. Exempli cauſſa, ſi quis de Centauro cogitet: in ſolo nudóque conceptu exiſtet Centaurus, id eſt, hac ſola & nuda ratione exiſtentiam habebit, quia obiicitur conceptui cuidam: quippe cùm alioqui nec exiſtere in rerum natura poſſit, nec de vera vlla re prædicari. At verò ſi mente concipiat tonitruum: ſi cogitet de ignoratione, cum qua naſcimur: ſi animaduertat, animal prædicari de homine, aut eſſe vnum quid pluribus commune: non dicentur iſta, tonitruum ſcilicet, ignoratio, prædicatum, & communitas, eſſe in ſolis nudíſque conceptibus: quia & plurima tonitrua verè exiſtere ac audiri poſſunt: & extamus nos omnes, in quibus ab ipſo ortu omnium rerum velut inſidet ignoratio, ſiue ſcientiæ negatio, & datur animal in rerum natura, quod quidem dicimus prædicari de homine, & eſſe pluribus commune.

Senſus primæ quæſtionis.

Senſus ergo primæ quæſtionis eſt: num genera & ſpecies ſubſtantiarum ſenſibilium aliqua ex parte verè exiſtant in rerum natura (nempe aut formaliter, aut ratione rerum, de quibus dicuntur) an hoc tantùm eſſe habeant, quod mente concipiantur: quaſi cùm ea percipimus, cauſſa cogitatione noſmetipſos eludamus: vt cùm fingimus Chimæram, Sphingem, aut aliquid ſimile.

Prima ſententia quorumdam veterũ, & Nominalium.

Sententia Hæracliti, a Antiſthenis, Democriti, Epicureorúmque ac recentiorum b Nominalium in hac quæſtione eſt, genera & ſpecies, de quibus quæſtio intelligitur, atque adeo cætera omnia genera & ſpecies, eſſe in ſolis nudíſque conceptibus. Credunt enim, res vniuerſales eſſe fictitias, conceptúſque & nomina vniuerſalia ſignificare immediatè res ſingulares. Itaque ſentiunt, genera & ſpecies nec exiſtere poſſe in rerum natura, nec dici de veris rebus, ſed ſolùm obiici iis conceptibus, quibus confinguntur ab iis, qui ea ponunt: contra quos ſuperiùs c diſputatum eſt.

a *Lege Platonem in fine Cratyli, & Ariſt. 4. lib. Metaph. c. 5. tex. 22.*

b *Ocham in 1. d. 2. q. 4. & 1. p. Logic ca. 14. & 15. & quolib. 5. q. 12. & 13. Gab. in 1. d. 2. q. 7. & 8.*

c *Quæſt. 2.*

Secunda ſententia Platonis & Ariſtotelis. Quid inter eos conueniat, quid interſit.

At verò Plato & Ariſtoteles communi conſenſu reſpondent ea verè exiſtere in rerum natura, neque eſſe inania cogitata & commenta, vt ſatis apertum eſt ea diſputatione, quam Ariſtoteles libro 7.a contra Platonem inſtituit: in qua hoc conuenit inter eos, quòd vterque ponit genera & ſpecies ſubſtantiarium ſenſibilium in rerum natura: hoc autem intereſt, quòd Plato exiſtimat, ea omni ex parte verè exiſtere, hoc eſt, tam ratione rerum, quæ dicuntur genera & ſpecies, quàm ratione communitatis ac indifferentiæ. Ariſtoteles verò ita docet, res, quæ dicuntur genera & ſpecies, conſtare in rerum natura, vt neget communitatem earum in eiſdem exiſtere: ex quo tamen non efficitur, vt earum communitas, ſeu vniuerſalitas exiſtat in ſolis nudíſque conceptibus, cùm de veris rebus dici poſſit.

a *Cap.* 14. & 15.

Reſpondetur ad primam quæſtionem.

Itaque reſpondendum eſt genera & ſpecies ſubſtantiarum, quæ ſenſibus percipiuntur, nec ratione rerum, quæ genera & ſpecies dicuntur, nec ratione communitatis earum eſſe in ſolis nudíſque conceptibus: ſed res, quæ his nominibus appellantur, exiſtere formaliter, & quatenus tales ſunt, in rerum natura: ipſam verò earum communitatem, etſi numquam formaliter exiſtit in rerum natura, ſed ſolùm obiectiuè in intellectu, tamen verè dici de rebus, quæ veram, ac realem exiſtentiam habere poſſunt. Quam ſolutionem ipſe quoque Porphyrius innuit in adiiciendis duabus aliis quæſtionibus. Tum quia friuolum eſſet quærere, num genera & ſpecies eſſent corpora, & quæ ſequuntur, niſi illa eſſe conſtaret, vt Boëtius annotauit. Tum etiam, quia ipſe verborum contextus apertè ſupponit affirmatiuam partem primæ quæſtionis in excitanda ſecunda: *Etſi exiſtant*, inquit, *corpora ne ſint, an corporis expertia*.

In Porphyrij proœmiû.

Secundæ ac tertiæ ſolutio. SECTIO II.

Senſus ſecundæ quæſtionis Porphyrianæ

Secundæ quæſtionis ſenſus eſt. Num genera & ſpecies, qua ex parte formaliter exiſtunt in rerum natura, ſint corpora, an corporis expertia, hoc eſt: conſténtne materia, an non: quod quidem planè de ſolis generibus & ſpeciebus ſubſtantiarum ſenſibilium ambigitur. Nam de generibus & ſpeciebus tam ſubſtantiarum incorporearum, quàm accidentium quis dubitet? Sed verſiones quæ pro verbo, *corpora*, habent, *corporalia*, aut, *corporea*, occaſionem dederunt exiſtimandi, de generibus etiam & ſpeciebus accidentium, quæ corporibus inhærent, excitatam fuiſſe quæſtionem. Itaque ſenſus eſt, vtrum genera & ſpecies horum corporum per ſe exiſtentium, quæ ſenſibus percipimus, ſint etiam corpora, nec ne.

Diſſenſio Ariſtotelis & Platonis. Vera ſecundæ quæſtionis explicatio.

In hac quæſtione iam diſſentit Ariſtoteles à Platone. Plato enim, ſi Ariſtoteli credimus, in ea eſt ſententia: vt putet, genera & ſpecies huiuſmodi rerum eſſe formas quaſdam omnis materiæ ac mutationis expertes. At Ariſtoteles exiſtimat, ea conſtare materia, ſi non ratione, certè reipſa. Cùm enim credat (id quod eſt veriſſimum) genera & ſpecies non differre à ſuis indiuiduis re ipſa, ſed ratione duntaxat, vt animal & hominem à Socrate: indiuidua autem ſubſtantia-

Locis citatis.

rum

rum ſenſibilium conſtent materia, quemadmodum & mole corporea,ſiue trina dimenſione:non dubium, quin ea quoque re ipſa materia conſtent. Ratione tamen nil obſtat,quominus aliquod genus huiuſcemodi ſubſtantiarum materiæ ſit expers:vt ſubſtantia,quæ eſt genus ſummum,in cuius definitione nulla omninò admittitur materia.Et hæc eſt vera huius quæſtionis ſolutio.

Tertiæ quæſtionis ſententia eſt. Vtrum genera & ſpecies rerum ſenſibilium, qua ex parte in rerum natura formaliter exiſtunt, ſeiuncta ſint à rebus ſenſibilibus, quarum comparatione dicuntur genera & ſpecies:an verò in eis inſint.Quo loco nomine rerum ſenſibilium non ſolùm non intelliguntur ſubſtantiæ materiæ expertes,ſed neque etiam ſenſibilia accidentia:cùm perſpicuum ſit, neque ipſa, neque ipſorum genera aut ſpecies materia conſtare: ſed ſolùm intelliguntur ſubſtantiæ ſingulares,quæ ſenſibus percipiuntur. Verbo autem, *inſint*, intelligenda eſt inexiſtentia generum & ſpecierum in ſuis indiuiduis per modum identitatis,vt indefinitione vniuerſalis: nõ autem vera & propria inhærentia, qualem habent accidentia in ſubiectis. Atque hac de cauſſa videtur Porphyrius addidiſſe verba illa, *& circa eas ſubſiſtant*, ne videlicet genera & ſpecies propriè inhærere in ſuis indiuiduis intelligerentur.

Tertiæ quæſtionis ſenſus.

Nomine rerum ſenſibilium quid in quæſtione accipiatur.

Ad hanc quæſtionẽ reſpondet Plato, genera & ſpecies rerum ſenſibilium eſſe ab eis ſeiuncta: id quod planè cogitur dicere iuxta ſuperioris quæſtionis explicationem. Nam cùm eius ſententia ſint re ipſa omnis materiæ ac mutationis expertia:perſpicuum eſt,non ineſſe ea in rebus ſenſibilibus per modum identitatis:quandoquidem nihil eſt,quod idem re ipſa ſimul ſit materiæ & particeps & expers,aut mobile ſimul & immobile.Ariſtoteles verò ait,non ſolùm genera & ſpecies non eſſe ſeiuncta à ſuis ſingularibus, ſed ne vlla quidem vniuerſalia.Docet enim vtroque libr.de Poſteriori reſolutione,vniuerſale eſſe,vnum in multis,& primo lib.de Partibus animalium ſic ait, *Vniuerſalia appellamus ea,quæ in pluribus ſunt*:& ſeptimo lib.huius operis definiens vniuerſale,ſic ſcribit. *Vniuerſale dicitur, quod aptum eſt, vt in pluribus inſit:* quo loco apertiſſimè impugnat Platonis ſententiam, quod dixerit, vniuerſalia à ſingularibus eſſe ſeiuncta.

Quid Plato reſpondeat.

Quid Ariſto teles.

Primo libr. Poſter. cap.8. tex. 21.ſecundo lib.Poſter. cap.18.text. 27.cap.4. Capit. 13. tex.45.

Cuiuſdam argumenti,ac dubitationis ſolutio.

SECTIO III.

CVM hac tamen vera ſolutione quæſtionis videtur hoc argumentum pugnare. Genera & ſpecies horum corporum, quæ ſenſibus percipiuntur, re ipſa ſunt corpora, vt in ſoluenda ſecunda quæſtione dictum eſt:nunc autem conceſſimus,ea in his exiſtere: igitur multa corpora ſimul exiſtunt in eodem loco: quod nulla natura efficere poteſt. Aut igitur dicendum fuit, genera & ſpecies horum corporum,quæ cernimus, non eſſe corpora:aut certè in his nequaquam exiſtere.

Argumentum contra ſolutionẽ tertiæ quæſtionis.

Hoc

Quid aliqui argumento victi reſpondeant ad ſecundam quæſtionem..

Hoc argumento victi nonnulli, reſpondendum ad ſecundam quæſtionem exiſtimant, genera & ſpecies horum corporum non eſſe corpora. Verùm non eſt, cur quiſquam reſponſionem datam repudiet. Primùm quia id, quod dici ſolet, Nullis naturæ viribus fieri poſſe, vt multa corpora in eodem loco exiſtant, de corporibus re ipſa diuerſis, vt aqua & oleo intelligendum eſt: genera autem & ſpecies, etſi quis contendat ſimpliciter appellanda eſſe diuerſa corpora, non ſunt tamen re ipſa diuerſa, vt diximus, ſed ratione dumtaxat. Deinde, quia nec ſunt re vera ſimpliciter dicenda diuerſa corpora, cùm ſuperiora & inferiora non efficiant numerum ſecundum nomen alicuius eorum: neque enim dicas: animal & hominem eſſe duo animalia, aut duos homines, neque item hominem & Socratem eſſe duos homines, aut duos Socrates: & ſic de cæteris. Dixi, *ſecundum nomen alicuius eorum*, quia ſecundum aliud nomen, non dubiũ eſt, quin ſuperiora & inferiora poſſint numerum conficere, vt ſi dicas, animal & hominem eſſe duo prædicata, & hominem ac Socratem duo ſubiecta. Cauſſa verò huius rei eſt, quia ea, quæ numerum efficiunt ſecundum aliquid nomen, debent eſſe membra diuidentia eius rei, quæ primò ſignificatur eo nomine: at ſuperiora & inferiora non ſunt membra diuidentia alicuius rei, quæ in eadem ſerie collocetur, vt inductione perſpicuum eſt. Atque id, quod de generibus & ſpeciebus ſubſtantiarum corporearum dictum eſt, pari ratione dicendum eſt de cæteris generibus & ſpeciebus reſpectu ſuorum indiuiduorum.

Soluitur argumentum.

Duo corpora eſſe ſimul non poſſe, de quibus intelligendum.

Superiora & inferiora vt non efficiant numerum.

Cauſſæ cur non efficiant.

Cur Porphyrius reliquorum vniuerſalium in his quæſtionibus non meminerit.

Quòd ſi quis quærat, cur Porphyrius in his quæſtionibus reliquorum vniuerſalium mentionem non fecerit, differentiarum, inquam, propriorum & accidentium: non neceſſe eſt cauſſam aliam quærere, niſi quia apud veteres de ſolis generibus & ſpeciebus hæ dubitationes agitabantur. Dixerat enim ſe traditurum, quæ apud maiores de quinque vniuerſalium generibus differre ſolerent: è quibus hæc, quia ad altiorem ſcientiam ſpectabant, conſultò prætermiſit. Quamquam & illud dici poteſt, parem eſſe rationem de differentiis, atque de ſpeciebus, quæ differentiis complentur: de propriis autem & accidentibus ſatis eſſe noſſe, num illa, qua ratione ſunt genera aut ſpecies, exiſtant in rerum natura nec ne, & quæ ſequuntur. In his enim quæſtionibus non tam habetur ratio communitatum, quàm rerum, quæ communes appellantur, vt patet ex 2. & 3. quæſtione, quæ de ſolis rebus excitantur.

Epilogus.

Atque hæc de quæſtionibus iis, quarum explicationem Porphyrius omiſit, déque toto genere vniuerſalium, qua ratione propriè ac præcipuè vniuerſalia dicuntur ſint ſatis. Ex qua tota diſputatione perſpicuum relinquitur, quid noui rebus vniuerſalibus abſtractio afferat, Nunc de eiſdem, quatenus ad particularia referuntur, quæ minus præcipua vniuerſalium conſideratio eſt, pauca dicamus.

QVA-

QVA RATIONE VNIVERSALIA *dicantur relatiua comparatione ſuorum particularium.*

QVÆSTIO X.

Scholaſticorum variæ opiniones. SECTIO I.

Quatuor primariæ ſententiæ de relatione vniuerſalium.

MVLTÆ ſunt, variæque Scholaſticorum ſententiæ de relatione vniuerſalium ad ſua particularia, quarũ probabiliores ad quatuor quaſi capita reuocari poſſunt: tãta ſæpè eſt in rebus nõ magni momẽti difficultas ac controuerſia.

Prima ſententia Caietani.

Sunt qui dicant, vniuerſalia non referri ad particularia, niſi cùm concipiuntur referri: vt cùm quis concipit animal eſſe genus reſpectu hominis, & equi, aut hominem eſſe ſpeciem reſpectu Socratis & Platonis. Quæ ſententia videtur eſſe Caietani ad 1. p. D. Thom. q. 17. art. 1. *Relatione*, inquit, *rationis non ſunt actu, niſi cùm intelliguntur, neque habent aliud eſſe, quàm intelligi.*

Ratio pro hac ſententia hæc videtur præcipua: quia quemadmodum, vt relatio realis exiſtat, non eſt ſatis, ſi eius fundamentum realiter exiſtat, ſed neceſſe præterea eſt, vt ipſa relatio propriam & peculiarem exiſtentiam realem habeat, diſtinctámque ab exiſtentia fundamenti: ita etiam, vt relatio rationis exiſtat, non debet eſſe ſatis, ſi eius fundamentum obiectiuè in intellectu exiſtat, ſed opus eſt præterea, vt ipſa quoque relatio ab intellectu concipiatur propria & peculiari cõceptione: quandoquidem non poteſt obiici per ſpeciem repræſentantem, cùm entium rationis nullæ ſint propriæ & peculiares ſpecies intelligibiles, quibus repræſententur.

Secunda ſententia Scoti, & aliorum.

Alij volunt, vt vniuerſalia referantur, non opus quidem eſſet vt concipiantur referri, ſed tamen requiri, vt mente de ſuis particularibus verè affirmentur. Quamquam hoc intereſt, quòd eorum quidam ſatis eſſe dicunt, ſi quælibet res vniuerſalis verè affirmetur de vno particulari: alij verò exigunt vt ſimul de pluribus dicatur. Hanc ſententiam ſequitur Scotus in hunc lib. q. 11. *Falſum*, inquit, *eſt, quod actu reflexo fiat relatio rationis: ſit enim primo actu* (hoc eſt, directo) *intellectus comparantis hoc ad illud: cùm autem reflectitur intelligendo comparationem vt obiectum, tum non cauſſatur relatio rationis, ſed concipitur.* In qua eadẽ ſententia videtur eſſe D. Thomas in loco citato primæ partis: vbi ait, *relationem rationis eſſe tantùm in apprehenſione rationis conferentis vnum alteri*: non ait, concipientis ipſam comparationem, relationémue, ſed conferentis. Ex quibus verbis hoc contra ſuperiorem ſententiam argumentum colligi poteſt. Non idem eſt aliud eſſe, atque concipi, niſi id, quod concipitur, ſit aliquid merè confictum, ſed prius (ſaltem natura) vnumquodque eſt, quàm concipiatur: at relationes vniuerſalium ad ſua particularia non ſunt attributa merè conficta, ſed quæ de rebus, quas dicimus reales, verè affirmentur, ergo prius natura eſt, eas ſuo modo eſſe quàm concipi: ſunt autem iam,

Scotus in 4. d. 2. q. 2. Vide Lichetum in primo d. 3. q. 7. & in 2. d. 1. q. prima §: ſecundo principaliter. Herueum de Secundis intent. quæſtione 2. artic. 3. Viguerium Granatenſ. ſuarum Inſt. c. 2. §. 2.

Argumentum contra ſuperiorem ſententiam.

tum cùm vniuerſalia de ſuis particularibus prædicantur (aut enim hæc prædicantur vt genera, aut vt ſpecies,&c.) ergo vt vniuerſalia referantur ad ſua particularia, non opus eſt, vt eorum relationes concipiantur, ſed ſatis eſt, ſi ipſa de ſuis particularibus verè affirmentur.

Tertia ſententia recentiorum.

Sunt etiam quibus, vt vniuerſalia referantur ad ſua particularia, ſatis eſſe videatur, ſi illa ſimplici & minimè comparatiuo conceptu ſine differentijs contrahentibus apprehendantur: vt ſi homo præciſè concipiatur, vt homo, & animal, etiam ſi nondum attribuantur ſuis particularibus: quæ ſententia recentiorum ferè videtur eſſe. Eorum ratio hæc eſt. Cùm aptitudo eſſendi in pluribus ſit proximum vniuerſalitatis fundamentum (ſumpto vniuerſalitatis nomine pro relatione vniuerſalium ad ſua particularia) vbi primùm ea aptitudo datur, ſtatim conſequitur vniuerſalitatis relatio: vt vnaquæque res vniuerſalis iam tum eſt apta, vt ſint in pluribus, ſeu indifferens ad omnia ſua particularia, cùm primùm ſic concipitur: ergo iam tum refertur ad ſua particularia, nec opus eſt, vt de illis actu affirmetur.

Ratio.

Quarta ſententia.

Denique ſunt a qui ne ſimplicem quidem, & minimè comparatiuam conceptionem rerum vniuerſalium deſiderent, vt illæ ad ſua particularia referantur, ſed cùm primùm ſpecies aliqua intelligibilis ab intellectu agente cum phantaſmate producitur, continuò rem, quæ per eam repræſentatur, ad ſua particularia referri dicant.

a *Hanc ſequi videntur Soncinas 6. Metaphyſ. q. 18. Hiſpalenſis in 2. d. 19. q. 3. §. quantum ad tertium.*

Fundamentum.

Huius opinionis fundamentum idem eſt, quod ſuperioris. Nam ſi aptitudo eſſendi in pluribus, cùm primùm datur, mox ſecum affert rei vniuerſalis ad ſua particularia relationem: non dubium eſt, quin ipſa etiam ſpeciei intelligibilis generatio relationem vniuerſalium ad ſua particularia ſuo modo efficiat: res enim, quæ vniuerſalis denominatur, non ſolùm cum ſimplici conceptu apprehenditur, ſed etiã, cùm in ſpecie intelligibili repræſentatur, indiuiſa omnino eſt, indifferénſque ad omnia ſua particularia: innititúrque fundamentum hoc ei pronunciato, quo D. Thomas vtitur 1. p. q. 75. art. 3. ad primum, cùm ait, intentionem vniuerſalis prouenire ex abſtractione intellectus. Si enim ita res habet: ergo non ſolùm per conceptus, ſed etiam per ſpecies intelligibiles, quibus naturæ communes abſtrahuntur, conſequuntur res vniuerſalitatem.

Confirmatur ex D. Thoma.

Quocirca opinio eorum, qui dicunt, ſpecies intelligibiles primo & per ſe eſſe rerum ſingularium, diſtinxit ab hac ſententia ſuperiorem, quòd ij Auctores credant, ſolis conceptibus res liberari à conditionibus indiuiduantibus. Qui autem quartam hanc ſententiã amplectuntur, volunt & conceptibus & ſpeciebus ipſis vniuerſales naturas ab iis conditionibus exolui: immo verò, prius natura abſtractionem hanc ſecretionémque fieri per ſpecies aliquas ab intellectu agente factas, quàm per conceptus elicitos à poſſibili.

***

Quid

Quid in hac re ſentiant veteres Ariſtotelis interpretes.

SECTIO II.

VEteres tamen Ariſtotelis enarratores faciliùs ſe ab hac quæſtione expediunt:ipſas enim aptitudines, quibus naturæ communes dicuntur aptæ,tum vt inſint pluribns, tum vt de pluribus dicantur,relationes vocant. Sic Boëtius in Iſagogen Porphyrij accommodatè ad artem Dialecticam de vniuerſalibus diſſerens,hoc eſt,de vniuerſalibus,quatenus prædicabilia ſunt,cùm dixiſſet, relationem efficere genus, mox, ne aliquis relationis nomine aliquid aliud intelligeret, quàm ipſam aptitudinem ad prædicationem de pluribus, hæc ſubiicit,*Cùm dicimus animal eſſe genus,nõ vt arbitror,tũc de re ipſa hoc nomen dicitur,ſed de ea relatione, qua poteſt animal ad cætera,quæ ſibi ſubiecta ſunt,referri.*Non ait,*qua refertur*,ſed,*qua referri poteſt*,tum addit,*Itaque character quidam eſt,& forma generis in eo,quod referri ad eas res poteſt, quæ cùm ſint plures & ſpecie differentes,in earum ſubſtantia prædicatur.*Ex quibus verbis patet,nihil aliud Boëtium nomine relationis generis ad ſpecies intellexiſſe,quàm ipſam aptitudinem, vt certo quodc modo de iis prædicetur. Quod idem alios veteres ſenſiſſe de relationibus omnium vniuerſalium, quatenus ad Dialecticum ſpectant, facilè eſt oſtendere.

A veteribus ipſas aptitudines dici relationes.

Ad cap. de Genere,in ſecunda editione.

Sed vt eorum mentem apertiùs interpretemur, diuidi apud eos poteſt relatio cuiuſque rei vniuerſalis in aptitudinalem, & actualem. Aptitudinalis duplex eſt,quemadmodum & ipſa aptitudo, à qua aptitudinalis relatio eorum ſententia non differt:vna, vt ſit in pluribus per modum identitatis: altera, vt prædicetur de pluribus, quæ illam ſequitur. Actualis item duplex eſt, fundamentalis altera, ipſe, inquam, actus eſſendi in pluribus (ſi tamen relatio, niſi valdè impropriè dici poteſt) altera formalis, quæ eſt ipſa prædicatio, hoc eſt,vera affirmatio de pluribus: non actiua tamen, ſed paſſiua:neque enim dicunt,prædicare:ſed verè enunciare,eſſe referri, ſed prædicari, ſiue enunciari.

Diuiſio relationis cuiuſque vniuerſalis in aptitudinalem,& actualem.

Itaque cùm naturæ communes non habeant ipſis rebus particularibus aptitudinem,ſiue vt inſint,ſiue vt prędicentur de pluribus,ſed ſolùm in mente,cùm abſtractæ ſunt à particularibus,quemadmodum & vnitatem præciſionis,quæ aptitudinem ſequitur: neque etiam ſint actu prædicata de particularibus, niſi cùm de iis enunciantur: nullo negotio pro his Auctoribus ad quæſtionem propoſitam hunc in modum reſponderi poteſt.Si de relatione quidem aptitudinali,in qua ratio vniuerſalium,quatenus vniuerſalia ſunt,poſita eſt, quæſtio intelligatur:cùm primùm res ſunt abſtractæ à ſuis particularibus, ſiue per ſpecies,ſiue per cõceptus, tũ primũ eis relationẽ huiuſmodi aduenire. Si verò quæſtio ſit de relatione actuali, non fundamentali tamen & impropria,quam res habent ſine operatione intellectus,ſed de actuali:tum primùm eis non ſolùm aduenire, ſed etiam conuenire relationem,cùm primùm de illis prædicantur.Atque idem aliquando ſenſiſſe Scotum de relatione actuali, quemadmodum & alios quoſdam eo

Lege Scot. in 4.d.1. q.2. & 5.Metaph. q.11.& li.7. q.18. Lychetum & Paulum ſcriptorem, Et Baſſol.in lib. Sent. locis citatis.Trom.7. Metaph. q.8. & alios.

Quo pacto ex mente horum quæſtioni ſit reſpondendum.

poſteriores, nonnulli eius interpretes aſſerunt, qui ſecundas intentiones apud illum nihil aliud, quàm comparationes quaſdam paſſiuas ab intellectu factas eſſe volunt.

Quid re vera ſentiendum. SECTIO III.

SEd quia ij, qui iſta ſubtiliùs ſcrutantur (veriúſne, an non, haud certò admodum conſtat) non contenti ipſa aptitudine ſeu eſſendi ſeu prædicandi, vt vniuerſalia faciant relata aptitudinali relatione:neque item prædicatione paſſiua, vt eadem actuali relatione referant,propriè dictas quaſdam relationes in his fundatas agnoſcunt: ad quos pertinet iam poſita de his relationibus quadripartita reſpondendi ratio: nos etiam quo pacto id accidat conſideremus. Inueniemus enim fortaſſe, eos, etſi contraria inter ſe dicere videantur: re tamen expenſa omnes idem ſenſiſſe, ſeu potiùs aliquid ad veram rei explicationem contuliſſe.

Vera quæſtionis explicatio.

Duplex genus relationis.

Dicere igitur poſſumus, duo eſſe genera relationum earum, quæ rebus vniuerſalibus, quatenus vniuerſales ſunt, conueniunt: alio tamen ſenſu, quàm illi intelligebant:vnum aptitudinaliũ, quod fundatur in aptitudine ſiue eſſendi, ſiue prædicandi de pluribus, alterum actualium, quod fundatur in ipſo actu vel eſſendi in pluribus, vel prædicandi de pluribus. Sunt autẽ huiuſmodi relationes habitudines quædam totius ad ſuas partes, quod & ipſa apud Græcos, τῶν καθόλȣ appellatio innuit, & quæ Ariſtoteles & grauiſſimi quíque philoſophi de vniuerſalibus dicũt, ſatis declarant. Aiunt enim, vniuerſalia complecti ſua particularia,vt totum ſuas partes: non tamen actu, & in ſui compoſitione eas continere, vt totum eſſentiale aut integrale, ſed potentia: quod in eis inſit potentia, vt informentur ijs differentijs, quibus particularia inter ſe diſtinguantur,& per eas ad actum & perfectionem trahantur. Vnde & vniuerſalia tota quædam potentialia dicuntur ex relatione,quam habent ad ſua particularia.

Sed cùm duplex ſit relatio aptitudinalis: vniuerſalium vna, quæ fundatur in aptitudine eſſendi,qua propriè vniuerſalia cenſentur: altera, quæ fundatur in aptitudine prædicandi, ex qua dicuntur prædicabilia: eodèmque modo duplex ſit actualis relatio, & quæ fundatur in actu eſſendi, & quæ in actu prædicandi: quonam pacto vtriuſque generis relationes naturis vniuerſalibus conueniant, & ex quo tempore eis aduenia nt,exiſtentiámve habeant,diſquirendum eſt.

Relationes aptitudinales perpetuò conuenire.

Ac ſi de aptitudinalibus agitur, nobis ſanè videntur illæ perpetuò conuenire,quemadmodum & aptitudo eſſendi,ac prædicãdi,quas cuique naturæ communi conuenire diximus,quatenus naturæ ordine contractionem ſui antecedit.Si enim proximum fundamentum conuenit, & relatio etiam conueniat neceſſe eſt.At ſi ſermo ſit de actualibus,diſtinctione opus eſt. Nam actualis relatio eſſendi in pluribus, perpetuò conuenit ijs vniuerſalibus, quæ vel ad eſſentiã ſuorum particularium pertinent, vel eſſentias eorum neceſſariò conſequuntur. Quo pacto animal & homo, & differentiæ, quibus vtrumque conſtituitur,

Itémque actuales in iis, quæ ad eſſentiam pertinent, vel eas ſequuntur neceſſariò.

ſtituitur, & proprietates item, quæ ex eorum naturis emanant, perpetuò referuntur ad ſua particularia, ſiue vtraque aut quædam eorum exiſtant, ſiue nulla: quemadmodum & relationes identitatis ſpecierum in ſuis generibus, & diuerſitatis ac differentiæ earum inter ſe perpetuò illis conueniunt: quòd æquè de non exiſtentibus, atque de exiſtentibus dicantur, vt alibi docuimus. Iis autem vniuerſalibus, quæ contingenter de ſuis particularibus dicuntur: cuiuſmodi ſunt omnia, ac ſola accidentia quinti prædicabilis, tum ſolùm conuenit actualis relatio eſſendi in pluribus, cùm & ipſa plura exiſtunt, & ipſæ quoque naturæ vniuerſalium in eis inexiſtunt, aut quaſi inexiſtunt: quo pacto tunc album aut ſedere Socrati & Platoni conueniunt, cum & vterque exiſtit, & in vtroque inexiſtit albedo & ſeſſio. Actualis verò relatio prædicandi (paſſiuam intellige, ſiue prædicati) non conuenit vniuerſalibus, niſi cùm illa de ſuis particularibus, ídque verè enunciantur: ſumimus enim in tota hac materia de vniuerſalibus prædicationem non pro alia, quàm pro vera de ſuis particularibus enunciatione.

Lib. 4. cap. 2. q. 7. ſect. 8.

Non ita tamen res habet in iis, quæ contingenter adueniunt.

Si verò de his relationibus, non quoad earum conuenientiam, ſed quoad exiſtentiam ſit quæſtio: cùm ea non poſſit eſſe realis, ſed obiectiua tantùm (nam & relatio ineſſendi quinti prædicabilis rationis eſt, etſi ſæpè formæ ipſæ, à quibus fit denominatio, realiter inhæreãt) dicendum planè eſt, eas non exiſtere, niſi interueniente operatione aliqua intellectus, ſiue præſente ſiue præterita. Quocirca illud animaduertendum eſt, huiuſmodi relationes duobus modis obiici poſſe intellectui: vno formaliter, ac per ſe ipſas: altero fundamentaliter, vt dicitur, id eſt obiectis tantùm earum fundamentis: quorum vtrumque bifariam quoque poteſt accidere, vel actu, vel habitu.

Quid de exiſtentia relationum dicendum.

Non niſi obiectiuè poſſe exiſtere.

Diſtinctio.

Formaliter quidem tum huiuſmodi relationes actu obiiciuntur intellectui, cùm intellectus eas ipſas concipit: veluti cùm percipit, animal referri ad hominem & beſtiam, vt genus ad ſuas ſpecies, ſeu vt prædicabile: aut prædicatum quidditatiuum ad ea, quæ ſpecie differunt: habitu autem tum obiiciuntur, cùm intellectus habitum eius cognitionis retinet. Atque hoc pacto vera eſt prima opinio de huiuſmodi relationibus ſuperiùs citata, quam Caietanus ſequitur: neque enim, vt ipſe tradit, aliud eſſe habent relationes rationis formaliter, ſeu per ſe ipſas, quàm intelligi, actu videlicet aut habitu. Contra quam ſententiam nihil conficit argumentum illud, prius natura vnumquodque eſſe, quàm concipiatur: falſum enim id eſt, non ſolùm in entibus confictis, ſed etiam in negationibus & entibus rationis. Negationes enim & entia rationis, etſi per ſua ſubiecta aut fundamenta exiſtentiam aliquam habere poſſunt, antequam actu, aut habitu concipiantur: per ſe ipſa tamen nullum habent, niſi cùm actu aut habitu concipiuntur: tametſi concipi non poſſunt ſine ſuis aut ſubiectis, aut fundamentis.

Vt exiſtant formaliter.

Vt habitu.

Caietani opinio quo ſenſu vera.

Entia rationis & negationes prius non ſunt natura quàm concipiantur.

Fundamentaliter autem tum obiiciuntur actu, cùm intellectus apprehendit eorum fundamenta ſiue res denominatas, ſic enim accipi volumus hoc loco fundamenti nomen.

Quando fundamentaliter obiiciãtur actu.

Nam ſi de relatione vniuerſalium actuali ſit quæſtio, tùm ſolum ea fundamentaliter obiicitur intellectui, cùm intellectus vniuerſale aliquid de ſuis particularibus enunciat: tum enim ſolum concipit extrema eius relationis. Neque obeſt ſi vniuerſale non de omnibus particularibus enuncietur, ſed fortaſſe de vno tantùm ex illis: ſemper enim prædicatum refertur ad ſubiectum actuali relatione totius potentialis, quandocumque verè alicui parti ſubiectæ ineſſe pronunciatur, etiamſi tum non dicatur ineſſe cæteris. Nam potentia ad cæteras partes in cauſſa eſt, vt ea relatio alia nulla eſſe poſſit, quàm totius ad ſuam partem. De hac autem relatione, vera eſt ſecunda opinio de relationibus vniuerſalium ſuperius poſita: & hoc pacto intelligendi ſunt Diuus Thomas & Scotus, cùm ille ait, *relationem rationis eſſe tantùm in apprehenſione intellectus conferentis vnum alteri*: hic verò cùm ſcribit, *relationem vniuerſalis fieri actu directo intellectus comparantis hoc ad illud.* Cùm autem ex affirmatione vnius de altero poſſit habitus, aut habitualis aliqua diſpoſitio in intellectu relinqui, efficitur, vt actualis relatio vniuerſalis ad ſua particularia non ſolùm actu, ſed etiam habitu fundamentaliter in eo poſſit exiſtere.

Quo ſenſu vera ſit ſecunda opinio Scoti & aliorũ. — Sect. 1.

Quod ſi de relatione aptitudinali ſermo ſit, vtroque modo ea fundamentaliter obiicitur intellectui: & actu ſcilicet, nempe concepta præciſè re denominata: & habitu etiam, videlicet repræſentata præciſè re denominata in ſpecie intelligibili, ſi veram de ſpeciebus intelligibilibus ſententiam retineamus. Atque hanc exiſtentiam relationis vniuerſalium confirmat ratio & fundamentum ex D. Thoma deſumptum, quod tertiæ & quartæ opinionibus commune eſt. Nam cùm primùm natura communis abſtracta eſt ſiue per conceptum, ſiue etiam per ſpeciem intelligibilem: tum primùm intellectui obiicitur res, quæ à relatione aptitudinali denominatur: actui quidem, cùm abſtractio fit per conceptum: habitu verò, cùm fit tantùm per ſpeciem.

De relatione aptitudinali explicatur quo pacto exiſtat obiectiuè. — Sect. 1.

Diluuntur quædam obiecta. SECTIO IIII.

SED contra hæc illud in primis obiici poteſt. Si vniuerſalia in ipſo etiam conceptu ſimplici, aut ſpecie intelligibili referuntur ad ſua particularia: cùm fieri poſſit, vt eorum particularia non ſimul intellectui obiiciantur: fore, vt dentur correlatiua rationis, quæ non ſimul exiſtant, ac proinde non ſint ſimul natura: quod æquè abſurdum videtur in genere correlatiuorum rationis, atque in realibus.

Obiectio prima.

Hæc obiectio ex iis, quæ ad caput 15. huius libri tradidimus, diſſolui poteſt. Diximus enim cum Diuo Thoma, conditionem illam relatiuorum, vt ſimul natura ſint, communem quidem eſſe correlatiuis omnibus, cùm mutuis, ſiue realibus, ſiue rationis, tum etiam non mutuis: quorum alterum reale eſt, alterum rationis.

Soluitur. Conditio relatorum, vt ſint ſimul natura, quomodo intelligenda. — Quæſtio. 4. ſect. 4.

Verùm non ita intelligendum eſſe, vtraque ſe inuicem ponere ac tollere, quaſi exiſtente vno, neceſſe ſit alterum exiſtere, aut vno ſublato alterum tollere: ſed ita, vt cùm relatio vnius vni extremo

conue

conuenit,altera quoque alteri extremo conueniat: ſin vna non conuenit,nec conueniet altera:ſiue vtraque exiſtat, ſiue altera tantùm, ſiue etiam neutra. Nunc autem ita ſe res habet,vt quandocumque relatio totius vniuerſalis conuenit naturæ vniuerſali, ſimul etiam relatio partis ſubiectæ conueniet omnibus eius particularibus: ſiue vtraque obiectiuè exiſtat,ſiue altera tantùm, ſiue etiam natura. Relatio enim aptitudinalis, cùm neceſſariò conueniet, perpetuò conuenit,nec ſolùm ex eo tempore,quo natura vniuerſalis concipitur, aut in ſpecie intelligibili repræſentatur.

Quæſt. vnica.

Alia obiectio.

Illud etiam obiici poteſt, Scotum planè ſentire relationes rationis non eſſe in memoria, vt patet ex iis,quæ ſcribit ad diſtinctionem 45.primi Sententiarum. Quare,cùm intellectus ſola ſpecie intelligibili informatus memoria dicatur, non eſſe cur Scotum in noſtra quoque ſententia fuiſſe exiſtimemus: cùm dicimus, vniuerſalia in ipſis etiam ſpeciebus intelligibilibus ad ſua particularia referri.

Solutio, & explicatur Scotus.

Verùm Scotus intelligi poteſt de exiſtentia formali relationum, qua nimirum ipſæ per ſe,& non per ſua fundamẽta dumtaxat, obiiciuntur intellectui.Hoc enim pacto conceptu aliquo opus eſt,vt relationes rationis obiiciantur intellectui,cùm nullæ ſint propriæ ac peculiares ſpecies intelligibiles entium rationis.

Tertiæ obiectio.

Denique illud abſurdum, & contra communem Dialecticorum ſententiam ex dictis videtur ſequi, relationem vniuerſalium ad ſua particularia,& viciſſim particularium ad ſua vniuerſalia non eſſe numerandas in ſecundis intentionibus: veluti relationem generis ad ſuas ſpecies,& ſpecierum ad ſuum genus. Diximus enim, relationes aptitudinales vniuerſalium ad particularia, & particularium ad vniuerſalia ſemper conuenire rebus denominatis,etiam antequam obiiciantur intellectui. At ſecundæ intentiones, ſi vera ſunt quæ diximus ad cap.7.huius lib.non ſolùm non exiſtunt obiectiuè,ſed ne cõueniunt quidem rebus denominatis,niſi cùm ab intellectu modo aliquo tractantur:quandoquidem ea ipſa ratione rebus conueniunt,quia ab eo tractantur.

Quæſt. 6. ſect. 5.

Solutio.

Non eſſe in ſecundis intentionibus numerandas relationes aptitudinales vniuerſaliũ.

Sed hæc obiectio nihil contra ſecundarum intentionum explicationem à nobis traditam, veram Dialecticorum ſententiam conficit. Fatemur enim ſine abſurditate vlla, relationes aptitudinales vniuerſalium ad particularia, & particularium ad vniuerſalia: veluti generis ad ſpeciem, & ſpeciei ad genera, non eſſe numerandas in ſecundis intentionibus, ſed actuales tantùm: vt prædicati ab ſubiectum, & ſubiecti ad prædicatum. Niſi quis rationem ſecundarum intentionum velit extendere ad ea, quæ conueniunt rebus: non ſolùm quia modo aliquo ab intellectu tractantur, ſed etiam, quia tractari poſſunt, eáque ipſa ratione quia tractari poſſunt, quo pacto relationes omnium vniuerſalium ad ſua particularia, & particularium ad ſua vniuerſalia poſſunt eſſe ſecundæ intentiones, ſi vniuerſalia & particularia ſumantur non quatenus vniuerſalia & particularia ſunt:ſed quatenus prædicabilia & ſubiicibilia: nihil enim dicitur prædicabile, aut ſubiicibile,

niſi quatenus operatione intellectus in enunciatione prædicari, aut ſubijci poteſt. Quoniam igitur de vniuerſalibus, quatenus relatiua ſunt, quod ſatis erat, & fortaſſe plus, quàm forte, diſſeruimus, iam, quo pacto vniuerſale ipſum in ſuas ſpecies, aut quaſi ſpecies diuidatur, explicemus.

Sed cùm hac in re duo ſint dubia: vnum, ſitne diuiſio adæquata: alterum, an vniuerſale veram generis rationem habeat, vtrúmque diſcutiamus.

AN DIVISIO VNIVERSALIS IN quinque eius vulgatas ſpecies adæquata ſit.

QVÆSTIO XI.

Diuiſionem videri inadæquatam. SECTIO I.

Non eſſe quinque vniuerſalia, ſed pauciora probatur.

NON eſſe hanc diuiſionem adæquatam, ſed vel deficere vel ſuperare, haud leuia argumenta confirmant.

Pauciora enim eſſe membra, quàm quinque, primùm quidem ex proprietate vniuerſalium videtur colligi, hoc eſt, ex aptitudine ad prædicationem. Tria enim tantùm eſſe prædicabilia, ex ternario prædicatorum numero, quæ ab Ariſtotele in Topicis traduntur, Proprij, Generis, & Accidentis, concludi videtur. Nam cùm nihil prædicabile dicatur, niſi quòd prædicatum eſſe poteſt: ſi tria tantum prædicata ſunt, non plura ſanè, quàm tria prædicabilia dicenda erant. *Libr. primo cap. 3.*

Secundo. Deinde ex iis, quæ Ariſtoteles tradit in primo libro de Partibus animalium: *Eorum*, inquit, *quæ ratione vniuerſali nullam differentiam recipiunt alia analogia, alia genere, alia ſpecie rationem communitatis complent.* Ex quo loco vel tria vniuerſalium genera colligimus: vel ſi analoga reiiciamus, quod non ſint verè ac propriè vniuerſalia, duo tantùm membra diuiſionis ſuperſunt, generis, inquam, & ſpeciei, quæ in veris vniuerſalium formis numerari debeant. *Cap. 5.*

Tertio. Denique ex differentia proprij & communis: cùm enim proprium ſit, quod vni tantùm conuenit: commune autem, quod pluribus tribuitur, commune autem & vniuerſale idem ſint, fieri non poſſe videtur, vt proprium in ſpeciebus vniuerſalis numeretur. *Secunda.*

Plura eſſe quàm quinque probatur. Prima ratio. Contra verò in plura membra, quàm in quinque vulgata diuidendum eſſe vniuerſale, his rationibus oſtendi videtur. Primùm, quia quemadmodum aptitudo ad prædicationem de differentibus ſolo numero diſtinguit ſpeciem à genere, quod prædicatur differentibus ſpecie: ita etiam diſtinguere debet differentiam ſpecialem à generali, & proprium item, ac accidens ſpecialia à generalibus. Quare cùm genus & ſpecies ponantur duæ ſpecies vniuerſalis: erunt præter eas ſex aliæ ponendæ, quæ cùm illis octonarium numerum conficiant.

Deinde, quia etſi demus ea, quæ prædicantur in quæſtione Quid eſt, eodem modo referri in omnibus prædicamentis ad ea, de quibus ſic prædicantur: itémque omnia, quæ prædicantur in quæ-

ſtione Quale eſt ſecundum eſſentiam (omnia enim eodem modo videntur dici de iis, ad quorum quidditatem eſſentiámque pertinēt) tamen ea, quæ in diuerſis prædicamentis dicuntur in quæſtione Quale eſt ſecundum accidens, non eodem modo reſpiciunt ſubiecta: alia enim dicuntur in quæſtione Quantum eſt: alia in quæſtione Quale eſt peculiari & propria qualitatis: alia in quæſtione Ad quid refertur, & ſic in cæteris. Sunt enim hæ prædicandi rationes primò diuerſæ inter ſe, cùm non conueniant ſecundum eſſentiam in ratione aliqua vniuoca prædicandi de iis, quibus accidunt. Quòd ſi ita eſt, multò plures prædicabilium vniuerſaliúmque ſpecies emergunt ex diuiſione proprij & accidentis, quæ in prædicamenta accidentium diſtribuantur.

Tertiò, quia alia quædã videntur eſſe prædicabilia, quæ in quinque vulgatis non comprehenduntur: vt definitiones, & quæ vaga indiuidua dicuntur: vt animal rationis particeps, & quidam homo. Quod enim verè ſint prædicabilia & vniuerſalia, ex eo probatur, quia ratione eadem dicuntur de pluribus. *Tertia.*

Eſſe tamen re vera adæquatam. SECTIO II.

PRo huius explicatione illud intelligendum eſt, non quæri à nobis hoc loco, ſitne ita adæquata vniuerſalium diuiſio in quinque vulgatas ſpecies, vt ſub vniuerſali nulla ſit alia ſiue ſuperior ſiue inferior ſpecies: quaſi quæreremus, num quinque vulgatæ ſpecies & proximè diuidant vniuerſale, & ipſæ etiã in alias ſpecies diuidi nequeãt: improprius enim hic eſt, & inuſitatus propoſitæ dubitationis ſenſus: ſed quærimus, num plures, paucioréſve ſint ſpecies vniuerſalis ſibi inuicem oppoſitæ, ſiue, vt ita dicam, contrà diuiſæ: licet aliæ fortaſſe ſub vniuerſali ſuperiores ſint, inferioréſve. Quo pacto quæri ſolet, nũ diuiſio qualitatis in quatuor vulgata genera ſit adæquata: etſi conſtet, alia quamplurima eſſe inferiora genera, & forſitan aliquis contẽdat, alia eſſe ſuperiora. Eodem modo quærunt Philoſophi, num corpora ſimplicia, ex quibus: vt primis partibus, conſtat mundi machina, adæquatè diſtribuantur in quinque, an verò ſint quatuor tãtùm, quæ vulgo elementa dicuntur, quamuis, ſi quinque ſunt, nihilominus quintum corpus in alias corporis ſpecies diuidatur. *Pars affirmatiua quæſtionis explicatur.* *Senſus quæſtionis.*

Dicendum igitur, ex quatuor diuiſionibus, quæ in re hac vſurpari ſolent (nempe eorum, quæ prædicantur, in ea, quæ neceſſariò & contingenter dicuntur: in ea, quæ eſſentiali prædicatione, aut accidentaria: in ea, quæ in quæſtione Quid eſt, aut Quale eſt: in ea, quæ differunt ſpecie, aut ſolo numero: quarum tres ſumuntur ex modo prædicandi: quarta ex differentia eorum, de quibus fit prædicatio) haud obſcurè colligi, adæquatam eſſe propoſitam diuiſionem. Nam variè coniunctis inter ſe membris diuidentibus, quinque tantùm fiunt ſpecies vniuerſalis, quæ totam vniuerſalis aptitudinem exhauriunt: tametſi aliquis contendat, alias eſſe ſuperiores ſub vniuerſali, aut inferiores. Vniuerſale enim aut prædicatur neceſſariò de ſuis particularibus, aut *Vnde colligetur, adæquatam eſſe diuiſionem.* *Colligitur numerus vniuerſalium.*

non neceſſariò,ſiue contingenter:ſi contingenter,eſt accidens:ſi neceſſariò,aut prædicatur eſſentiali prædicatione,aut accidentaria:ſi accidentaria,eſt propriũ:ſi eſſentiali,aut prædicatur in quæſtione Quid eſt,aut in quæſtione Quale eſt:ſi in quæſtione Quale eſt,differẽtia dicitur:ſi in quæſtione Quid eſt,aut prædicatur de iis,quæ differũt ſpecie,aut de iis,quæ ſolo numero:ſi de iis,quæ ſolo numero, eſt ſpecies: ſi de iis,quæ ſpecie,eſt genus.Sunt igitur quinque ſpecies vniuerſalis, quæ ordine conuerſo numerantur genus, ſpecies, differentia, proprium,& accidens.

Altera colligendi ratio. Idem colliges ſumpto initio à ſecunda diuiſione hoc modo vniuerſalia,aut eſſentiali prędicatione dicuntur,aut accidẽtaria:ſi eſſentiali, aut in quæſtione Quid eſt, aut in quæſtione Quale eſt:ſi in quæſtione Quid eſt, aut ſunt genera:ſi de differentibus ſpecie dicantur,aut ſpecies, ſi de ſolis differentibus numero : ſi verò in quæſtione Quale eſt, ſunt differentiæ:quod ſi accidentaria dicuntur & neceſſaria, ſunt propria : ſi contingenti, accidentia.

Tertia forma colligendi. Qui ex tertia quoque diuiſione inceperit, idem efficiet. Aut enim vniuerſale prædicatur in quæſtione Quid eſt, aut in Quale eſt : ſi in quæſtione Quid eſt,ac de differentibus ſpecie, genus eſt:ſi de differentibus ſolo numero, ſpecies:quod ſi in quæſtione Quale eſt, aut eſſentiali prædicatione aut accidentaria:ſi eſſentiali,differentia eſt : ſi accidentaria, aut neceſſaria aut contingenti:quo pacto, aut eſt proprium: aut accidens.

A Porphyrio etiã quartam colligendi rationem iniri potuiſſe. Porphyrius quidem à quarta etiam inchoare potuit,qui in Iſagoge, differentias & accidentia omnia, queadmodum & genera de differentibus ſpecie prædicari docuit: propria verò æquè, ac ſpecies de differentibus ſolo numero.Qua verò ratione nec de differentiis& accidentibus ſpecialibus, nec de propriis generalibus loquutus ſit, eius interpretes explicare ſolent. Nos certè, qui omnes vniuerſalium formas complecti volumus,à quarta diuiſione inchoare nõ poſſumus niſi differentias,propria,& accidẽtia in generalia& ſpecialia,quaſi in ſpecies diuidamus. vniuerſalia enim ſi de differentibus ſpecie dicuntur,aut in quæſtione Quid eſt prædicãtur,& ſunt genera:aut in quæſtione Quale eſt,& ſunt differentiæ generales,ſi dicantur eſſentialiter:aut propria generalia,ſi dicantur accidentaliter& neceſſariò:aut accidentia generalia, ſi accidentaliter & cõtingenter:ſi verò de differentibus ſolo numero, aut ſunt ſpecies,ſi prædicentur in quæſtione Quid eſt:aut differentiæ ſpeciales, ſi prędicentur in quęſtione Quale eſt, & ſecundum eſſentiam, aut propria ſpecialia,ſi in quęſtione Quale eſt accidentaliter & neceſſariò:aut accidentia ſpecialia, ſi in quęſtione Quale eſt accidentaliter& contingenter.Quo pacto etſi non quinque tantùm vniuerſalium formę, ſed octo colliguntur:ſemper tamen adęquata eſt diuiſio in quinque vulgatas, quod differentiæ generales & ſpeciales ſub differentia:propria verò & accidentia generalia & ſpecialia, ſub propria & accidente comprehendantur.

Quo pacto octo Vniuerſalia colligi poßint.

Vt à Boëtio in Iſagoge Porphyrij ad capi.de Specie. Alb.ibidem tract. 2. cap.9.Scoto ibid.q.12. & 27.& Aegidio ibid. ad ca.de Gene.

Quęrat aliquis, cur non vſi ſumus hoc loco diuiſione eorum, quæ prædicantur, in ea quæ prędicantur incompletè, & quę incomple-

tè:

tè: præſertim cùm à grauibus Auctoribus Boëtio, Alberto Magno, Scoto, Ægidio, & ferè recentioribus vſurpetur.

Sed reſpondendum, propterea id factum à nobis non eſſe, quia diuiſio hæc, etſi eſt vtilis ad diſtinguenda prædicabilia, quę dicuntur eſſentialiter, & meritò vſurpari ſolet in diſtinguendo genere ab ſpecie, vt inferiùs a patebit, tamen nõ complectitur omnia vniuerſalium genera, vt complectuntur quatuor iam dictæ diuiſiones. Id enim dicitur prædicari completè, quod totam naturam particularium apertè ſignificat: quo pacto ſola ſpecies infima prædicatur dę ſuis indiuiduis: id verò prædicari incompletè, quod apertè non ſignificat totam, ſed partem: quo pacto ſola genera & differentiæ ſpecierum effectrices prędicantur ſiue de ſpeciebus, ſiue de indiuiduis, vt perſpicuum eſt. Nam propria & accidentia nec completè prædicantur, neque incompletè, cùm neque totam naturam particularium, nec partem eius apertè ſignificent: tametſi totam non modo communem, ſed etiam particularem innuunt, ſiuè implicitè ſignificant: alioqui de illis non prædicarentur. Itaque nõ poſſent membra huius diuiſionis cum quatuor prædictarum membris complicari ad omnia vniuerſalium genera colligenda, niſi eis adderemus membrum tertium: eorum ſcilicet, quæ nec completè neque incompletè prædicantur: quo pacto propria & accidentia de ſuis partibus ſubiectiuis dicuntur. Verùm aucta hoc modo diuiſione propoſita, & obſcurior fieret vniuerſalium collectio, & non alia genera vniuerſalium, quàm quæ dicta ſunt, colligerentur.

a queſt. 12. ſect. vltima.

Prædicari cõpletè & incõpletè quid dicatur.

Solutio argumentorum, quæ contra propoſita ſunt.

SECTIO III.

NEc verò cogunt nos argumenta initio propoſita, vt eam inadæquatam dicamus. Nam primum eorũ, quibus pauciores ſpecies ponendæ videbantur, facilè diluitur explicato inſtituto Ariſtotelis in loco citato, quod non eſt aliud, niſi tradere communes locos, quibus argumenta Dialectica eruantur. Et quia loci, ex quibus tractatur quęſtio generis, inſeruiunt tractandis quæſtionibus ſpeciei & differentiæ propter eorum cum genere affinitatem, voluit Ariſtoteles initio eius libri in enumerandis prædicatis Dialecticis ſpecies & differentias ad prædicatum generis reuocandas.

Soluitur primum eorum, quibus pauciora ſuadebantur.

Alterum argumẽtum duobus modis diſſolui poteſt. Vno, ſola vniuerſalia completa, vniuerſalium nomine eo loco intelligenda eſſe: proinde non mirum, ſi differentiæ omiſſæ ſunt: propria verò & accidentia, etſi quatenus propria & accidentia ſunt: non fuerunt commemorata: non fuiſſe tamen omninò prætermiſſa, cùm alia ratione aut genera, aut ſpecies eſſe poſſunt, nempe, quia ad ſua inferiora referuntur. Altero, vniuerſale preſsè accipi eo loco, nẽpe pro iis, quæ vniuoca & eſſentiali prædicatione dicuntur: at genus & ſpeciem latè: genus quidem pro iis, quæ vniuoca & eſſentiali prædicatione de differentibus ſpeciebus prædicantur, ſpecies verò pro iis, quæ eodem prædicationis genere dicuntur de differentibus ſolo numero: hoc enim pacto differentię generales, generis nomine comprehendi potuerunt, & ſpeciei nomine ſpeciales.

Secundum duobus modis ſoluitur.

Tertium.

Proprium & commune opponi ex vi nominis, nõ ſemper tamen re ipſa.

Denique tertium ſic diluitur. Proprium & commune ex vi nominis opponi inter ſe, vt rectè probatum eſt, re autem ipſa aliquando non opponi. Nam etſi proprium, quod vni tantùm ſingulari conuenit, cõmune non ſit & vniuerſale, id tamen, quod vni tantùm communi tribuitur, pluribus ſingularibus conuenire poteſt, ac proinde vniuerſale eſſe. Huiuſmodi autem eſt proprium, quod in ſpeciebus vniuerſalis numeratur: tametſi neque hoc modo vniuerſale eſt, quatenus ad id vnum refertur, cuius eſt proprium, vt inferiùs patebit.

Soluuntur ea, quibus plura vniuerſalia videbantur oſtendi.

Primum.

Quæſt. ſequenti.

Vide quæſ. ſeq. ſeq. 3. ſolut. ad vltimum.

Primùm verò eorum, quibus videbantur plures ſpecies conſtituendæ, nihil contra adæquationem propoſitæ diuiſionis facit. Nam etſi daremus, differentiam, proprium, & accidens in alias deinde ſpecies ſubdiuidi (de qua re inferiùs agendũ eſt) non tamen inde concluderetur, plures eſſe ſpecies vniuerſalis contra diuiſas inter ſe, inferiora enim non faciunt numerum, cũ ſuis ſuperioribus, ac proinde eis haud contra diuiduntur.

Secundum.

Eodem modo reſpondendum eſt ad ſecundum, quod contendebat vnum tantum eſſe ſpecie proprium, neque vnum tantum accidens ſpecie.

Tertium.

Prædicabilia debere eſſe incomplexa.

Ad tertium dicendum eſt, definitionem etſi ex æquo dicatur de pluribus, non tamen numerari in prædicabilibus ſeu vniuerſalibus, quia complexum eſt quiddam. Qui enim prædicabilia in quinque genera diſtribuunt, non de complexis, ſed de incomplexis loquuntur. Adde, quod definitio non dicitur ratione eadem prædicari de pluribus, ſed ipſa eſt ratio, ſecundum quam definitum de pluribus prædicatur. Definitionis enim, ſeu rationis huius vel illius nõ datur alia definitio, ſiue ratio, ſed datur definitum. Numeratur tamen in Topicis inter prædicata ſeu prædicabilia Dialectica, quemadmodũ & deſcriptio, quæ proprium quoddam genus eſt: Dialectici nõ excludunt prædicata complexa, ſed omnia admittunt, de quibus, & ex quibus diſputatio eſſe poteſt: tametſi non admittunt in prædicamẽtorum ordines, niſi quæ incomplexa ſunt, vt prima elementa diſſerendi tradant.

Indiuidua vaga an eadem ratione prædicentur.

Caietanus affirmat.

Caiet. in Iſagog. Porphy. ad cap de Specie, & alij.

Quod verò attinet ad indiuidua vaga, ſunt qui aſſerant, illa eadem ratione prædicari de pluribus, vt quemdam hominem de ſingulis hominibus, proinde eſſe vniuerſalia, cum determinatis indiuiduis collata. Aiunt enim, hoc, quod dico, quidam homo, non ſignificare formaliter, niſi naturam humanam cum modo particulariter exiſtendi: etſi autem differentiæ indiuiduãtes, quibus natura humana particulariter exiſtit, non conueniunt inter ſe ratione eadem: ipſum tamen modum particulariter exiſtendi eadem ratione conuenire omnibus hominib. Quocirca potuiſſe quidem indiuiduum vagum explicari à Porphyrio inter alia prædicabilium genera: ſed tamen prætermiſſum fuiſſe in explicatione, quia non fuerat numeratum in præfatione.

Sed refellitur tamen.

Primo.

Hæc tamen ſententia non placet. Primùm, quia indiuiduum vagũ non ſignificat modum exiſtendi, ſed modum eſſendi: quemadmodum ſpecies vaga (licet enim ita loqui) vt quidam color: aut genus vagum, vt quędam qualitas (ſumpta particularitatis nota, vt ſignificat partem ſubiectam ſpecialem aut generalem) non ſignificant exiſtendi modos,

ſed

ſed eſſendi:dicuntur enim iſta omnia non de exiſtentibus tantùm,ſed etiam de non exiſtentibus: habentibus tamen particularem eſſendi modum.

Secundo.

Deinde, quia ſi per modum exiſtendi intelligunt modum eſſendi, oſtendere eos oportet,quo pacto is verè ſit vniuocus, & qui abſtrahi poſſit à ſingulis modis eſſendi eiuſdem,vt volunt, rationis. Nam etſi natura humana,quę eſt in ſingulis hominibus contracta:abſtrahi poteſt à naturis ſingulorum, modus tamen, quo ipſa particulatim eſt in ſingulis hominibus, à ſingulis modis particulatim eſſendi in illis abſtrahi non poteſt.

Tertio Indiuiduum vagum non eſſe natura ſuaptum vt prædicetur.

Tertiò,quia indiuiduum vagum non eſt natura ſua aptum,vt prædicetur,ſed vt ſubiiciatur.Conſtat enim voce ex natura communi,& ſigno particularitatis, quod non prædicato, ſed ſubiecto adhibetur: quemadmodum nec ſignum vniuerſalitatis, vt Ariſtoteles tradit in priori libro de Interpretatione. Si quando autem libeat indiuiduum vagum de ſubiecto aliquo enunciare: vt ſi dicas, Socratem eſſe aliquem hominem:tum ſignum particulare fit pars prædicati, redditque illud complexum,vt propoſiti exempli ſenſus ſit,Socratem eſſe hominem particularem : complexa autem non numerantur in vniuerſalibus,de quibus in Prædicamentis agitur.

Quarto.

Indiuidua vaga non poſſe notari ſigno vniuerſali.

Accedit,quod quicquid vniuerſale eſt, notari poteſt & vniuerſalitatis, & particularitatis ſigno:cum & copulatiuè coniunctímque pro omnibus ſuis particularibus,& diſiunctiuè ac diſiunctim pro hoc aut illo accipi poſſit. At quidam homo, & cætera vaga indiuidua notari non poſſunt huiuſmodi ſignis. Nemo enim dicat, omnem quemdam hominem,aut quemdam aliquem hominem eſſe hoc aut illud. Vnde colliges,aliud eſſe dicere particularem hominem, aliud quēdam hominem:cùm hoc prædictis ſignis notari non poſſit, illud autem aptè eis notetur.Rectè enim dicimus,omnem hominem particularem eſſe animal, & aliquem hominem particularem eſſe Grammaticum. Ita non eſt,cur vaga indiuidua numerentur inter vniuerſalia.

a Vt Ammonius,& Boëtius ad definitionem generis apud Porphyr. Simplic. ad definitionem æquiuocorum in prædicam. Albert. ibid. tract. 2. cap. 9. Auic. in ſua Logica. c. 7. Clypeus Thomiſt. q. 16

b Scot. in Porphyr. q. 8. Tartare. in in Prædicabilib. q. 2. & alij.

SIT NE VNIVERSALE VERVM GENVS comparatione quinque vulgatarum eius ſpecierum.

QVÆSTIO XII.

Oppoſitæ vt videntur ſententiæ.

SECTIO I.

Negantem partem veteribus placuiſſe.

Affirmantē Scoto.

IN hac quæſtione, quæ qualitatem propoſitæ diuiſionis ſpectat,opponi videntur graues Auctores,Nam Græci,& ex Arabibus Auicenna,atque ex Latinis Boëtius,Magnus Albertus,& ferè D. Thomæ ſectatores ſentiunt, vniuerſale non eſſe verum genus quinque vulgatarum ſpecierum, quæ illi tribuuntur:Scotus b verò,eiúſque doctrinæ ſtudioſi,aliíque ex recentioribus verum genus eſſe volunt.

Probatur vnico argumento. Scoti ratio hæc vna eſt, quia vniuerſale eodem nomine eadémque ratione dicitur de genere & cæteris quatuor contra diuiſis ſpeciebus: nulla enim definitio de vniuerſali traditur, quæ non æquè omnibus conueniat. Quòd ſi vniuerſale nomine eodem, eadémque ratione dicitur de ſingulis (quod eſt vniuocè) non dubium eſt, quin de iis dicatur, vt genus de ſuis ſpeciebus: quandoquidem conſtat, non dici de illis vt ſpeciem de ſuis indiuiduis, aut vt differentiam de iis, quæ ſub ſpecie à ſe conſtituta collocantur, aut denique vt proprium, accidénſve de ſuis ſubiectis.

Pro parte negante tria argumenta. Aliorum autem ſententiæ tria potiſſimum exiſtunt argumenta. *Primum.* Vnum, quia vniuerſale, quatenus vniuerſale eſt, non dicit actum, ſed aptitudinem: vnde & per aptitudinem, vt inſit, aut vt prædicetur, definiri ſolet: aptitudo autem, quam dicit, aut eſt negatio repugnantię, aut modus eſſendi potentialis, quem ſequitur eiuſmodi negatio, vt ſuprà *An negationes genera & ſpecies eſſe poßint.* explicatum eſt: quorum neutrum veram generis rationem habere poteſt: negationes enim non entia quædam ſunt: *non entis autem*, vt inquit Ariſtoteles extremis penè verbis quarti Topicorum libri, *nullæ ſunt ſpecies omninò*. Vnde & primo libro de Partibus animalium ſic ait: *Priuationis, qua priuatio eſt, nulla eſt differentia. Non enim*, inquit, *fieri poteſt, vt vlla ſit ſpecies non entis, vt impedati aut impennati.* Quæ omnia rectè ducuntur ab Ariſtotele: genus enim omne, ac ſpecies, & differentia eſſentiam habeant neceſſe eſt: cùm in eſſentiis rerum particularium, de quibus eſſentialiter dicuntur, contineantur, neque id, quod eſt, ex eo, quod non eſt, conſtare poſſit. Modi autem eſſendi, ſi puri ſunt (qualis eſſe debet aptitudo eſſendi in pluribus) cùm etiam non ſint, ſed modi eſſendi tantùm: neque eſſentiam vllam componere poſſunt, vt genera dicantur, neque ex eſſentia vlla componi: alioqui eſſentiæ quædam eſſent, ne eſſentia ex non eſſentiis conſtaret, & ens ex non entibus. *Quæſt. 4. ſect. 2.* *Cap. 3.* *Priuationis & non entis nullæ ſunt ſpecies.* *Modos eſſendi puros non poſſe.*

Alterum argumentum eſt, quia vniuerſale, quatenus vniuerſale eſt, non ex æquo dicitur de quinque vulgatis ſpeciebus, ſed analogicè, quod ex vtraque eius definitione colligi poteſt. Si enim vterque actus, & quo prædicatur de pluribus, & quo ineſt pluribus, analogicè dicitur: non dubium, quin vtraque aptitudo, ac proinde vtraque definitio analogicè dicatur.

Secundum argumentum. Primum quidem, quia prædicatio vniuoca, quæ in ea definitione intelligitur, eſt analoga prædicationi eſſentiali & accidentariæ. Nam prædicatio eſſentialis dicitur ſimpliciter vniuoca: accidentaria verò non niſi ſecundum quid, vt doctè annotauit Caiet. in explicanda definitione vniuocorum ab Ariſtotele tradita. Quocirca numquam Ariſtoteles (quod equidem meminerim) nomine vniuocæ prædicationis accidentariam complectitur, ſed potiùs in prædicamentis, cùm de ſubſtantia diſſerit, apertè negat, accidentia, quæ in nouem poſterioribus prædicamentis ponuntur, dici de ſubſtantiis nomine & ratione, quod eſt vniuocè. Et initio ferè ſecundi Topic. perſpicuè opponit vniuocæ prædicationi, qua prædicantur genera ſpecies, & differentiæ, prædicationem denominatiuam qua prædicantur propria & accidentia. *Nomine prædicationis vniuocæ apud Ariſtotelem ſolam eſſentialem intelligi.* *Cap. 2.*

dentia. Ratio verò huius rei eſt, quia quæ prædicantur denominatiuè, quamquam prædicantur nomine: ſi tamen abſolutè ac ſimpliciter loquendum eſt, non prædicantur ratione: eo quod in his ratio prædicati non eſt ratio ſubiecti, vt in lib. Prædicamentorum explicari ſolet. Deinde: quia ratio ſeu definitio, quæ in conceptu prædicationis vniuocæ continetur, analoga eſt definitionibus ſubſtantiarum & accidentium, vt Ariſtoteles latè docet ſeptimo libro huius operis, immò etiam definitionibus rerum, quæ in diuerſis quibúſque prædicamentis ponuntur. Quocirca Boëtius in exponenda definitione æquiuocorum, eodémque loco Simplicius ex Iamblico, affirmant genus ſummum dici æquiuocè ſeu non vniuocè de decē ſummis generibus, neque alia ratione: niſi quia ratio ſeu definitio nō vniuocè, ſed analogicè rebus diuerſorum prædicamentorum conuenit. Poſtremò, quia prædicationes vulgatarum ſpecierum vniuerſalis non conueniunt vniuocè inter ſe: minus enim conuenit prædicatio accidētalis cum prædicatione eſſentiali, quàm prædicationes accidentales inter ſe, vt eſt luce clarius: at hæ, etiamſi prædicatorum realium ſint, non conueniunt vniuocè, ſed analogicè tantùm, cùm per has diſtingui ſoleant à poſteriori accidentium prædicamenta.

Ratio. *Denominatiua non prædicari ratione propriè dicta.* *Ca. 4. tex. 14. & cap. 1. text. 19.*

De actu autem, quo vniuerſale pluribus ineſt, idem probari poteſt totidem argumentis. Nam cùm modus eſſendi in pluribus ſit fundamentum, & adæquata cauſſa modi prædicandi de pluribus, ſi modus prædicandi quo vniuerſalia dicuntur de pluribus, non vniuocus eſt, ſed analogicus, & ipſe modus eſſendi in eiſdem, analogicus ſit neceſſe eſt.

Actū eſſendi in pluribus non eſſe vniuocum.

Tertium argumentum eſt, quia ſi differentiæ omnes, quibus quinque vulgatæ vniuerſaliū ſpecies conſtituuntur, & inter ſe diſtinguuntur, ſunt ſpecierum effectrices, pauciores earum conſtituent alias ſpecies ſuperiores ſub vniuerſali, quod idem accidit in differētiis, quibus homo conſtituitur. Nam quia corporeum, animatū, ſenſitiuum, & rationale cum ſubſtantia conſtituunt hominem: idcirco ſola prima cum ſubſtantia conſtituit corpus: addita verò ſecunda, conſtituit corpus animatum ſeu viuens: addita autem tertia, conſtituit animal. Sic ergo cùm genus definitur vniuerſale, quod prædicatur neceſſariò, eſſentialiter, in quæſtione Quid eſt, de differentibus ſpecie, aut (ſi malis) incōpletè, ſanè vniuerſale, quod prædicatur, neceſſariò erit vna ſpecies ſub vniuerſali: quod autē prædicatur neceſſariò & eſſentialiter, erit alia ſpecies huic ſubiecta: quod denique prędicatur neceſſariò, & eſſentialiter, & in quæſtione Quid eſt, erit alia inferior ſpecies quæ ſolùm genus & ſpeciem complectatur. At ſi hoc damus, miram facimus cōfuſionē in ſpeciebus vniuerſalium. Licebit enim pari ratione cōſtituere alias interiectas ſpecies inter differentiam, proprium, & accidens, & ipſum vniuerſale, quæ cū prædictis intermediis cohærere non poſſint. Vnam eius, quod prædicatur in quæſtione Quale eſt, quæ ſit ſuperior differentia proprio accidente: alteram eius, quod prædicatur accidentaliter, quæ ſit huic quidem ſubiecta, ſuperior autem proprio tantùm & accidenti. Quo dato, quæram, num vniuerſale, quod prædicatur

Tertium argumentum principale. *An ſub vniuerſali dentur ſpecies ſubalternæ.*

catur neceſſariò, ſit ſuperius aut inferius, eo quòd prædicatur in quæſtione Quale eſt, an verò ab eo diſparatum. At non poteſt dici diſparatum, quia quædã prædicantur in quæſtione Quale eſt, quæ prædican- neceſſariò: & quædam viciſſim prædicantur neceſſariò, quæ prædicantur in quæſtione Quale eſt. Nec verò poteſt dici ſuperius aut inferius, quia neque omne vniuerſale, quod prædicatur in quęſtione Quale eſt, prædicatur neceſſariò: neque omne, quod prædicatur neceſſariò, prædicatur in quæſtione Quale eſt. Eodèmque modo quæram, num vniuerſale, quod prædicatur neceſſariò, ſit ſuperius aut inferius eo, quod prædicatur accidentaliter. an potiùs ab eo diſparatum, quorum ſimiliter neutrum dici poteſt. Nam aliquod vniuerſale ptædicatur neceſſariò, quod prædicatur accidentaliter, & viciſſim aliquod accidentaliter, quod neceſſariò: nec tamen quicquid prædicatur accidentaliter, prædicatur neceſſariò: aut quicquid prædicatur neceſſariò, prædicatur accidentaliter. Demùm quęram, num vniuerſale, quod prædicatur eſſentialiter, ſit ſuperiùs aut inferius eo, quod prædicatur in quæſtione Quale eſt: an potiùs dicendum ſit, eſſe ab eo diſparatum, cùm nihil horum dici poſſe eodem modo colligatur.

Refellitur ſuperioris argumenti occupatio.

Nec ſatisfaciet, qui dixerit, has quidem differentias ex modo prædicandi ſumptas, non eſſe ſpecierum effectrices, ſed eas, quæ ſub eis latent ad modum eſſendi ſpectantes. Nam præterquam quod hęc reſponſio nullam vim habet, ſumpto vniuerſali, vulgatíſque eius ſpeciebus, quatenus prædicabilia ſunt, par ratio confuſionis cernitur in ſpeciebus interiectis, ſi quærantur latentes earum differentiæ pertinentes ad modum eſſendi, atque ſumptis iis, quæ ad modum prædicandi ſpectant: eodem enim modo probari poteſt, eas certum aliquem inter ſe ordinem habere non poſſe.

Quid ſentiendum in hac quæſtione. SECTIO I.

Conciliantur explicatæ ſententiæ.

Vniuerſale vt relatiuũ eſt, formaliter eſſe vniuocum.

SI quis tamen conciliandi varias multorum ſententias ſtudioſus fuerit, vtroſque Auctores rectè ſentire haud difficilè oſtendet, Scotus enim, & qui eum ſequuntur, rectè videbũtur dixiſſe, ſi loquuti ſunt de vniuerſali, eiúſq; ſpeciebus, quatenus relatiua ſunt formaliter, Nam cùm genus, ſpecies, & cætera tria referantur ad ſua particularia relatione quadam rationis, quæ eſt relatio totius ad partes ſubiectas: relatio autem quælibet ſit quædam entitas: non dubium videtur, quin ex relationibus omnium generum abſtrahi poſſit entitas quædam communis, in qua omnes eiuſmodi relationes conueniant, quatenus ſunt relationes generum ad ſuas ſpecies: eodèmque modo ex relationibus omnium ſpecierum ad ſua indiuidua, alia communis entitas, & ſic ex cæteris: ac demùm ex communi relatione generis, in qua conueniunt genera omnia, & ex communibus relationibus cæterorum quatuor, vna quædam generalis entitas, in qua conueniant omnia vniuerſalia, quatenus ſunt vniuerſalia.

Fundamentaliter acceptum non eſſe.

At cæteri omnes, qui aſſerunt vniuerſale non eſſe re vera genus, non loquũtur de vniuerſali, eiúſque vulgatis ſpeciebus, quatenus relatiua

latiua ſunt formaliter, ſed fundamentaliter tãtùm: quæ eſt propria & Germana conſideratio cuiuſque vniuerſalis, quatenus vniuerſale eſt, id eſt: vnum quid aptum, & vt ſit in multis, & de multis dicatur. Quẽadmodum ſæpiùs diximus, propriam & Germanam conſiderationem cauſſæ, vt cauſſa eſt, non eſſe quatenus refertur ad effectum, & eſt cum illo ſimul natura, ſed quatenus habet aliquam rationem cauſſandi reſpectu illius, in qua relatio cauſſæ fundatur, quæ cauſſandi ratio conſiſtit in eo, vt ab illa pendeat effectus tamquam ab eo, quod prius natura eſt, vt patet ex iis, quæ ad caput 2. explicata ſunt. *Lib. 1. c. 7. q. 1. ſectio 3. & hoc eodem c4. q. 1. ſect. 2. Quæſt. 12. ſect. 3.*

Nec videtur magis cum ratione pugnare, relationem vniuerſalis ad particulare eſſe vniuocam relationi generis & cæterorum: & tamen vnitatem & aptitudinem, in quibus fundatur eſſe analogam diuerſis vniuerſalibus: quàm relationem realem cauſſæ ad effectum vniuocam eſſe ſpecialibus cauſſæ relationibus ſub ſe contentis, & ſpeciem eſſe quamdam prædicamentalium relationum, etiamſi cauſſandi ratio in commune, in qua illa fundatur, non ſit vniuoca, ſed analoga diuerſis cauſſarum generibus, vt omnes concedunt. *Non obſtare fundamenti analogiam relationis vniuocationi.*

Quocirca ſi ſimpliciter & abſolutè loquamur, réſque ad viuũ reſecetur, dicendum eſt, vniuerſale nõ eſſe genus quinque vulgatarum eius ſpecierum, ſed analogum quid reſpectu earum: quemadmodũ de cauſſa, quatenus cauſſa eſt, comparatione quatuor vulgatorum generum, in quæ diuiditur, Philoſophi tradunt. Atque hoc probant rationes, quæ pro negatiua quæſtionis parte propoſitæ ſunt. Ratio autem Scoti, quæ affirmatiuam ſuadet, ſimpliciter quidem falſum aſſumit, cum vtraque definitio vniuerſalis ex analogicis cõſtet partibus, vnitatis inquam, & vtriuſque aptitudinis nominibus. Ea tamen ratione aſſumptum eſt verum, quatenus inſinuat genus & differentiam conſtitutiuam eius lationis, quæ in ea vnitate & aptitudine fundatur, vniuocè conuenire relationi generis, & cæterorum quatuor. *Totius quæſtionis germana explicatio.* *Ratio Scoti expenditur.*

Quòd ſi ſermo ſit expreſsè de vniuerſali, quatenus relatiuũ eſt, vel res populariter magis, quàm accurata conſideratione tractetur, nõ eſt negandum, vniuerſale eſſe genus generis & cæterorum quatuor. Nam & relatio totius ad partes ſubiectas ferè dici ſolet vniuocè cõuenire, & in quæſtione Quid eſt relationibus generis, ſpeciei, & cæterorum, ipſa quoque communitas ſeu vniuerſalitas, quę eſt aptitudo eſſendi in pluribus fundamentúmque relationis, tantam habet cum natura verorum generum ſimilitudinem, vt vniuerſale, quatenus tale eſt, pro vero genere vſurpari poſſit. Hac enim in re obſeruandum eſt illud, quod Ariſtoteles in Topicis a ait: *in vſu nominum ſequendam eſſe communem conſuetudinem: in iudicio autem de rebus auſcultandum eſſe ſapientium ſententiam.* Et illud, quod 4. b eiuſdem operis libro idem tradit: *Quia difficile eſt*, inquit, *diſtinguere à genere id, quod ſequitur* (hoc eſt, quod vniuersè dicitur de re) *& nõ reciprocatur, vtendũ quidẽ eſt illo, vt genere: ſed tamen ſi ab altero proponatur pro genere, non ſemper, vt genus admittendum eſt*, Id quod prudenter adiungit quia ſecurius eſt, in reſpondendo nihil admittere, niſi quod ad incudem, vt ait, probari poſſit. Vnde etſi Scotus clarius, quàm cæteri ex veteribus ſcholaſticis de vni- *Aptitudo eſſendi in pluribus, quo pacto genus dici nequeat.* a *Lib. 2. c. 2.* b *Cap. vlt.* *In reſpondendo quid ſecurius.*

uocatione vniuerſalis locutus eſt: eſt cōcedit tamen eodem ipſo loco, in quo eam aſtruit,vniuerſale non Phyſicè,ſed Logicè vniuocum eſſe: hoc eſt, non habere naturam verè vniuocam, ſed quodammodo vniuocam, vt nos alibi vniuocationem Logicam interpretati ſumus. Quin etiam inferiùs q. 15. planè docet, genera,quatenus genera ſunt, habere inter ſe vnitatem analogicam, ſi ſermo ſit de generibus quoad ea, quæ illis conueniunt ante operationem intellectus:concedit enim ante hanc eadem proportione, ſeu analogia ſe habere colorem ad albedinem, qua ſe habet animal ad hominem.

Cap.8. huius lib.q.4.ſe.4.

Dilutio quarundam obiectionum.

Sectio III.

1. Obiectio.

SVNT tamen nonnulla, quæ aliquis contra obiiciat. Primùm ſi vniuerſale ratione aliqua eſſet propriè genus generis& cæterorum quatuor, fore, vt daretur commune genus ſubſtantiarum omnium, quantitatum, qualitatum, & cæterorum quæ vel genera ſunt,vel ſpecies,vel differentię,vel propria, vel accidentia(quandoquidem pręter hæc nulla ſunt genera aut ſpecies,& ſic de cæteris)at nihil tale inueniri poteſt, niſi ens eſſet propriè genus omnium entium: quod omnes Peripatetici negant,non eſt igitur vniuerſale propriè genus generis,& cæterorum quatuor.

Secunda. *Sect.1.*

Deinde, ſi eſſet genus generis, fore vt aliquod genus contineretur ſub ſpecie ſua: quod fieri nullo modo poteſt. Id autem ſequi manifeſtum eſt,quia latiùs pateret genus, quàm vniuerſale, ſiquidem ipſum vniuerſale eſſet vnum quoddam ex generibus particularibus,quemadmodum animal,color,& cætera alia. Vnde ſequeretur, ipſum quoque vniuerſale eſſe ſub ſeipſo:quandoquidem quicquid eſt ſub inferiori aliquo, eſt etiam ſub eius ſuperiori.

Tertia.

Tertiò, etſi vniuerſale videatur vniuocū iis vniuerſalibus quæ prædicantur eſſentialiter (eodem enim prorſus modo videntur reſpicere genera,ſpecies,& differentiæ vnius prædicamenti ſua particularia,atque genera, ſpecies, &differentiæ aliorum prædicamentorum)tamen iis,quæ prædicantur accidentaliter,nō videtur dici poſſe,cùm alio modo quantitas reſpiciat particulares ſubſtantias ſubiectas, alio modo qualitas, &ſic cętera prędicamenta,vt ex ſuperiùs dictis facilè intelliges.Non igitur dicendum videtur,vniuerſale eſſe genus omnium quatuor vulgatarum eius ſpecierum,ſed ſummum primarum triū tantùm.

Quarta.

Poſtremò, ſi ex complicatione earum conditionum, quibus vniuerſale eiúſque vulgatæ ſpecies definiri ſolent rectè colliguntur quinque ſpecies vniuerſalis:haud vitiosè colligentur aliæ ſpecies interiectæ, vel etiam inferiores, vt paulò ante argumentabamur:plures enim complicationes fieri poſſunt, quarum aliæ latiùs patent, quā quædam ex quinque vulgatis ſpeciebus, vt prædicari neceſſariò in quæſtione Quid eſt, prædicari accidentaliter in quæſtione Quale eſt, quædam etiam minus latè patent:veluti prædicari contingēter de pluribus ſpecie

cie differentibus, prædicari contingenter de pluribus differentibus ſolo numero. Atqui oſtenſum eſt eo loco: ex complicationibus dictarum conditionum nõ poſſe colligi medias ſpecies inter vniuerſale, & vulgatas ſpecies, quod nullum inter ſe ordinem ſeruare poſſint. Communis etiam vſus non fert, vt ſpecies vulgatæ in alias ſpecies diuidantur, cùm dici ſoleant infimæ ſpecies vniuerſalium, non eſt igitur vniuerſale genus generis, ſpeciei, & cæterorum.

Solutio primi. Vniuerſale eſſe denominatiuè genus ſũmorum generum.

Verùm ad primum dicendum: quemadmodum ſubſtantiæ, quantitates, & cætera, quæ vniuersè dicuntur in quolibet prædicamento, nõ ſunt quidditatiuè genera aut ſpecies, & (vt vno verbo dicam) vniuerſalia: ita non neceſſe eſſe, vt inueniatur commune aliquod prædicatũ, quod de eis, quatenus talia entia ſunt, tanquam commune omnium genus prædicetur, ſed quatenus ſunt genera aut ſpecies & cętera: eiuſmodi autem eſt vniuerſale in commune. Subſtãtia enim quatenus genus quoddam eſt, quidditatiuè eſt vniuerſalis: & homo ſimiliter, quatenus eſt ſpecies quædam, & ſic cætera. Quare non eſt neceſſe, vt recurratur ad ens, tanquam ad genus omnium vniuerſalium, ſiue quatenus illa ſunt entia, ſiue quatenus vniuerſalia. Nam de illis, vt ſunt entia, nulla nobis quæſtio hoc loco eſt: vt autem ſunt vniuerſalia, ſuũ quoddam genus habent, quod eſt vniuerſale in commune.

Obiicitur cõtra ſolutionẽ.

Sed obiiciat aliquis hunc in modum. Cùm vniuerſale, quatenus relatiuum eſt, abſtrahitur ab omnibus ſuis ſpeciebus: neceſſe eſt, vt res etiam ſubiecta relationi, ſeu ſubſtrata (vt vulgus Dialecticorum loquitur) abſtrahatur ab omnibus rebus ſubſtratis ſpecialium relationum: alioqui cùm dicimus, vniuerſale eſt genus quinque vulgatarum ſpecierum, falſa eſſet propoſitio: eſſet enim ſubſtantiam, aut quantitatem, aut aliquam aliam certam naturam vniuerſalem denominari genus generis, ſpeciei, & cæterarum ſpecierum, quod eſt omninò falſum & impoſſibile: eſt enim quælibet earum indiuiduum quoddã vniuerſalis, nempe vnum numero genus, aut vna numero ſpecies, &c. Cùm igitur nulla res ſubſtrata abſtrahi poſſit ab omnibus rebus ſubſtratis niſi ſit illius vniuoca (quicquid enim abſtrahitur à pluribus, atq; illa reſpicit omnia, ac proinde æque ab illis participatur) perſpicuum eſt, vniuerſale non ſolum quoad relationem, ſed etiã, quoad rem ſubſtratam eſſe vniuocum. Quòd ſi quoad relationem & rem ſubſtratã vniuocum eſt, ergo & quoad ipſam vniuerſalitatem quæ media eſt inter vtrumque & fundamentum relationis.

Diluitur obiectio. Non ſemper opus eſſe vt cum abſtrahitur connotatiuum, res etiã connotata abſtrahatur.

Huic obiectioni occurrendum eſt, cùm aliquod connotatiuum (cuiuſmodi eſt vniuerſale & omnes eius vulgatæ ſpecies) abſtrahitur à ſuis particularibus etſi ſæpè etiam res ſubſtrata ſeu denominata verè ac ſimpliciter abſtrahitur à particularibus rebus ſubſtratis, quo pacto cùm abſtrahitur riſibile, ſimul etiam abſtrahitur homo: tamen id non ſemper eſſe neceſſarium. Neq; enim verè ac ſimpliciter abſtrahimus ſubſtantiam aliquam, quæ ſit verè ſpecies aut genus ſubſtantiuæ, cùm abſtrahimus album aut nigrum à particularibus albis aut nigris, quippe cùm nulla detur ſubſtantia generalis aut ſpecialis, cui primò conueniat albam eſſe aut nigram. Quod idem cernitur in cæteris prædica

mentis, ac multò clariùs in iis connotatiuis, quæ nullum ſubiectum denominare poſſunt, niſi ſingulare, vt in agente per ſe, & in patiente per ſe. Neceſſe eſt tamen vt cùm connotatiuum abſtrahitur à ſuis particularibus, abſtrahatur etiam res ſubſtrata, ſi non ſimpliciter, certè quodammodo, id eſt, quatenus ſubeſt formæ denominanti. Nam etſi cum albo in commune ſumpto, & quaſi ſeiuncto per intellectum ab omnibus albis particularibus non abſtrahitur vnum aliquod ſubiectum, quod ſit vnius rationis ſimpliciter, eſt illud tamen vnum, quatenus induit formam albedinis, quod eſt eſſe vnum non diſtinctè, ſed confusè. Quo etiam pacto libro ſuperiori diximus, ens in commune eſſe vnum quid, & quodammodo abſtrahi à particularibus entibus: cùm dicimus ens eſſe analogum vel Deo, & creaturis, vel rebus diuerſorum prædicamentorum. Sic ergo res ſe habet in vniuerſali, cùm abſtrahitur à genere, ſpecie, ac cæteris: non abſtrahitur enim tunc verè ac ſimpliciter res ſubſtrata relationi, ſed tamen quodammodo abſtrahitur, quatenus relationem vniuerſalitatis induit.

Quatenus id verum ſit.

Cap. 2. q. 2. ſect. 4.

Ad ſecundum dicendum, non contineri quidem genus vllum ſub ſua ſpecie eſſentialiter, cùm ſpecies non pertineat ad conſtitutionem ſui generis, at denominatiuè non eſſe incommodum: atque hoc pacto vniuerſale contineri ſub genere. Quamquam enim vniuerſale non eſt eſſentialiter genus, denominatur tamen genus comparatione ſuarum ſpecierum: quia accidit ei, quemadmodum & cæteris generibus, conſtituere ſuas ſpecies, quemadmodum animali conſtituere hominem & beſtiam. Quod autem infertur, ſi vniuerſale continetur ſub genere, fore, vt contineatur ſub ſeipſo: incommodum quidem id eſt, ſi intelligatur de continentia eſſentiali, non item ſi intelligatur de accidentaria ſeu denominatiua. Poteſt enim genus aliquod latiùs patere ſeipſo, ſi ſpecies eius ita illud denominet, vt aliquid etiam aliud denominare poſſit. Et ſi enim ipſum, ſi abſolutè loquamur, non latiùs patebit ſeipſo (ſemper enim genus quodlibet de pluribus dicitur, quàm quælibet eius ſpecies) tamen vt continebitur in ſpecie denominante, latiùs pateat neceſſe eſt, quàm ipſum, vt denominabitur. Sic autem res habet in vniuerſali, eiúſque prima ſpecie, quam genus appellamus. Nam etſi vniuerſale abſolutè, ac ſimpliciter de pluribus dicitur, quàm genus: tamen, quia genus denominat non ſolùm ipſum vniuerſale in commune ſumptum, ſed etiam alia plurima vniuerſalia, vt animal in commune, & colorem in commune: ipſum quoque vniuerſale, quatenus in genere continetur, ſeipſum denominat, ſéque ipſo denominatiuè latiùs patet: non quidem ſeipſo abſolutè ac ſimpliciter, ſed ſeipſo vt communi ſuis ſpeciebus.

Soluitur 2. principale.

Vt poſſit aliquid ſub ſe contineri & latiùs patere ſeipſo.

Vniuerſale vt ſeipſum denominet.

Soluitur. 3.

Ad tertium dicendum eſt, etſi propria & accidentia, quæ in diuerſis prædicamentis ponuntur, alio & alio modo reſpiciunt ſua ſubiecta, quatenus entia quædam ſunt: tamen, quatenus proprium eſt accidentarium & neceſſarium prędicatum, accidens verò neceſſarium & contingens, eodem modo & propria omnia, cuiuſcunque prædicamenti ſint, reſpicere ſua ſubiecta, & accidentia omnia ſimiliter. Nam eſſe accidētarium prędicatum, nihil eſt aliud, quàm eſſe extra eſſentiam ſubiecti

iecti : neceſſarium verò & contingens hac ratione diſtinguuntur quod prædicatum neceſſarium non poteſt non conuenire, contingens verò poteſt. At in his modis eſſendi, etiam ſi in diuerſis Prædicamentis reperiantur, immò verò & extra prædicamenta, vt in prædicatis relatiuis non realibus, & negatiuis: veriſimile eſt, eaſdem ſpecie relationes rationis fundari poſſe.

Quid accidentarij prædicati nomine hoc loco accipiendum. Quocirca aduertendum hic eſt, nomine accidentarij prædicati, cùm de vniuerſalium diſtinctione agitur, non eſſe intelligenda ſola accidentia realia, quæ in Prædicamentis ponuntur, ſed quicquid omninò ita dici poteſt de re, vt ad eius eſſentiam non pertineat: eodémque modo nomine neceſſarij & contingentis, quicquid vel non poteſt non conuenire, vel poteſt: ſiue id reale ſit, ſiue rationis, ſiue etiam negatiuum: quod inferiùs fuſiùs explicabitur.

Quæſt. 19. *Vltimi argumenti ſolutio.* Ad vltimum dicendum, non eſſe parem rationem, vt ex aliis complicationibus colligamus alias ſpecies medias inter vniuerſale & quinque vulgatas, cùm ſpecies certum ordinem habentes conſtituere non poſſint, vt ſuprà dictũ eſt. Num autẽ alias inferiores conſtituant, vt ſub differentia, proprio, & accidente aliæ ſint, quæ dicant de pluribus differentibus ſpecie, aliæ de pluribus differentibus ſolo numero, etſi vtcumque anceps quæſtio videatur: dicẽdum tamen eſt cum communi ſcola, inferiores ſpecies nullas conſtitui, ſed quinque vulgatas eſſe infimas. Tum quia prædicari de pluribus differentibus ſpecie, & differentibus ſolo numero, non ad prædicandi modum pertinet, ſed ad diſcrimen eorum, de quibus fit prædicatio, cùm tamen diſtinctio ſpecifica prædicabilium ex modo prædicandi vario ſumenda ſit. Tum etiam quia genus & ſpecies dici poſſunt non hac de cauſſa differre ſpecie, ſed quia genus prædicatur incompletè de iis, ſpecies autem completè, vt loquuntur grauiſſimi auctores, quos ſuperiùs citauimus, *Quæſt. 11. ſect. 2.* quod iam ad prædicandi modum ſpectat.

Diſcrimen prædicãdi de differentibus ſpecie: & differẽtibus numero, non diſtinguit vniuerſalia. Tum denique, quia ſi diſcrimen hoc prædicandi de differentibus ſpecie aut ſolo numero, diſtingueret ſpecie vniuerſalia, eædem differentiæ ſpecificæ diuiderẽt genera non ſubalternatim poſita: quod meritò negat Ariſtoteles, omnéſque eius interpretes in Categoriarum *In ante prædicam. ca. 4.* libro. Nam eædẽ, quæ diuidunt vniuerſale, quod prædicatur in Quid, ad conſtitutionem generis & ſpeciei, diuiderent quoque differẽtiam, proprium, & accidens ad conſtitutionem ſex aliarum ſpecierum. Hęc enim quatuor, prædicabile in quid, differentia, proprium & accidens, quæ non ſunt ſubalternatim poſita, ſiue vnũ ſub alio, ſingulatim diuiduntur in ea, quæ de differentibus ſpecie : & quæ differentibus ſolo numero dicuntur. Quod ſi vniuerſale dicatur immediatè diuidi in id, quod prædicatur de differentibus ſpecie, & in id, quod de differentibus ſolo numero, ad conſtitutionẽ duorum quorumdam immediatorum generum oportebit vtrumque eorum diuidere per alias eaſdem differẽtias, nempe eius quod prædicatur neceſſariò, & eius quod prædicatur contingenter, & ſic de cæteris. Nam in vtroque eorum repeṙiuntur, quæ prædicentur neceſſariò & quæ contingenter : quæ eſſentialiter, & quæ accidentaliter: quæ in quæſtione Quid eſt, & quæ in

Concluſio dictorum. quæſtione Quale eſt,quod eſt idem incommodum.

Patet igitur ex iis,quę dicta ſunt,quo pacto vniuerſale vulgatarum quinque ſpecierum genus dici poſſit,& quo pacto non poſſit,diuiſionémque eius in illam immediatam eſſe, nec ſub eis alias eſſe excogitandas,quod infimæ ſint, & quæ in alias minimè diuidantur. Nunc quoniam de toto vniuerſalium genere diſputauimus,nonnulla priuatim de ſingulis ſpeciebus adiiciamus.

NVM ABSTRACTA SVBSTANTIArum ſint genera.

QVÆSTIO XIII.

Explanatio quæſtionis.

SECTIO I.

AC de genere illud primùm expendamus. An quemadmodum abſtracta accidentium,ſeu potiùs abſtracta accidẽtia,vt quãtitas,& qualitas ſunt genera in ſuis quæque prædicamẽtis poſita:ſic etiam ſubſtantiæ,quatenus abſtractis nominibus ſignificantur,vt animalitas, corporeitas,ſint genera,quæ ad prædicamentum ſubſtantiæ pertineant.

Duplex ſenſus quæſtionis propoſitæ. Primus. Secundus. Hoc vt meliùs intelligas,aduerte,duobus modis quæſtionem hanc proponi poſſe. Vno,an abſtracta ſubſtantiarum ſint genera comparatione concretorum ſubſtantialium,vt animalitas reſpectu hominis & bruti animalis. Altero,an ſint genera comparatione abſtractorum minus latè patentium,vt animalitas reſpectu humanitatis,& vt ſic dicã, brutalitatis,ſeu naturę bruti animalis. Et licet non deſint,qui nihil inter has quæſtiones intereſſe credant,quod promiſcuè abſtracta de cõcretis & concreta de abſtractis enuncient (dicunt enim, animal eſſe animalitatem,naturámve animalis,& viciſſim naturam animalis eſſe animal,hominémque & brutum animal ęquè eſſe animalitates,atque animalia)communis tamen Schola negat, abſtracta eſſe genera concretorum in quouis ea prædicamento conſiderentur,vt animalitatem reſpectu hominis & bruti, & qualitatem reſpectu colorati & ſonãtis, quod abſtracta de concretis, ſaltem in rebus materialibus non dicantur. *Abſtracta non eſſe genera concretorum.* Diſcrepant verò num abſtracta communiora in prædicamento ſubſtantiæ ſint genera abſtractorum minus communium, vt animalitas humanitatis & naturæ brutorum. Nam de vulgatis vſurpatiſq; accidentium abſtractis cuiuſmodi ſunt color,albedo, & nigredo, nemo dubitat,quin communiora ſint genera minus communium.

Nega

Negatiuæ partis defenſores.

SECTIO II.

Sco.in 1.d. 2. q.7. & d. 5. q.1. & in Præd.libr. q. 15. Liche. in 1.d.5.q.1. Frã.de May. ibid. Anto. And.3.Met. q.2.Caie.de ente & eſſ.c. 4.ad mentem D.Th.ibid.

Partis negan tis auctores, & argumenta.

SCOTVS,Caietanus,&alij complures negant,abſtracta ſubſtantiarum eſſe genera abſtractorum minus latè patentium quod tribus potiſſimum rationibus confirmant.

Primum. Primùm,quia ſignificantur per modum partium,cùm tamen genus debeat ſignificari per modum totius.

Secundum. Deinde,quia quemadmodum abſtractum differentiæ non eſt differentia,ſed differentiæ principium,vt rationalitas(quod Auicennæ dictum omnes approbant)ſic abſtractum generis, vt animalitas, non eſt genus,ſed principium generis:parem enim volunt eſſe in vtroque rationem.

Tertium. Tertiò,quia quæ abſtracta ſunt,non modo à ſubiectis aut ſuppoſitis,ſed etiam ab inferioribus,ea, quatenus ſic abſtracta ſunt denominari genera non poſſunt:genus enim prædicari debet de inferioribus, quæ autem ab inferioribus abſtracta,quatenus ab eis abſtracta ſunt, de eiſdem non dicuntur.At ſubſtantiarum abſtracta non modo à ſubiectis,quæ nulla habent,abſtracta ſunt,& à ſuppoſitis etiam,quæ nulla connotant,aut implicitè ſignificant: ſed etiam ab inferioribus abſtractis.Animalitas enim,verbi gratia,idem eſt,quod animalis natura ab inferioribus præciſa,& humanitas idem,quod à ſingulis hominibus præciſa natura hominis,quæ autem præciſa ſunt ab aliquo, abſtracta ab eo eſſe nemo dubitat.

Duo abſtractionum genera apud Scotum. Quod vt meliùs intelligas,aduerte,Scotum duo facere abſtractorum genera,alia,enim vocat abſtracta abſtractione vltimata,alia nõ vltimata.Vltimata,quæ in alia abſtractiora non reſoluuntur, ſeu quæ nihil aliud includunt,aut concernunt,niſi quod per ſe & eſſentialiter in ipſis includitur,ea vero ſunt,quæ non tãtum à ſubiectis,aut ſuppoſitis abſtracta ſunt,ſed etiam ab inferioribus abſtractis,quod tum demùm accidit,cùm abſtractũ aliquod nec de ſubiecto vllo, nec de ſuppoſito,nec de minus latè patente conceptu prædicatur:nihil enim abſtractius reperiri poteſt,quàm quod hoc pacto abſtractum eſt, vt inductione patet. Atque hac ratione ait ille,coloreitatem (vt vocat) & albedinitatem,hoc eſt,vt ipſam præciſam coloris communis naturã:& ipſam præciſam naturã communis albedinis,abſtracta eſſe, quod nec de vllo ſubiecto aut ſuppoſito,nec de aliquo,quod minus latè pateat, prædicari poſſint. *Abſtracta vltimata.* Nõ vltimata verò abſtractione ea abſtracta eſſe dicit,quæ in alia abſtractiora reſolui poſſunt,ſeu quæ etſi à ſubiectis & ſuppoſitis abſtracta ſunt,tamen inferiora concernũt & de illis dicuntur,quo pacto color & albedo ſunt abſtracta.Nam & color in coloreitatem ſuo modo reſoluitur, & albedo ſimiliter in albedinitatem. Et quamquam neutrum dicitur de ſubiecto vllo aut ſuppoſito, tamen vtrumque de ſuis inferioribus enunciari poteſt,dicimus enim,albedinem eſſe colorem & hanc albedinem eſſe albedinem. *Non vltimata.*

Quamquam verò in accidentibus vtrumque genus abſtractorũ reperiri vult Scotus,tamen in ſubſtantiis ſola abſtracta vltimata abſtra-

ctione cernuntur, quod ex illis alia abſtractiora eiuſdem naturæ fieri nequeant. Neque enim ex animalitate aliquid aliud abſtractius efficias quod ſit præciſa aliqua animalitatis natura: cùm naturæ præciſæ non ſit alia præciſa natura, ne abeatur in infinitum in confingendis naturarum naturis. Quod idem ex eo cõfirmatur, quia ſi aliquid aliud abſtractius reperiri poſſet, non quærerent Philoſophi, num animalitas & humanitas idem ſint, quod materia & forma, ex quibus conſtant: id enim prius quęrendũ eſſet de abſtractiori illa natura, quęcúmque eſſet, quæ non ex aliis eſſentialibus principiis re ipſa componentibus, quàm ex materia & forma conſtare poſſet.

Affirmatiuæ partis aſſertores. SECTIO III.

Partis affirmatiuæ Auctores & rationes. Recentiores tamen quidam Thomiſtarum, & alij eorum æquales affirmatiuam propoſitæ quæſtionis partẽ aſtruunt his ferè argumentis. *Sotus in Iſagogem Porphyr. q. 3. ſuper proœmiũ & alij.*

1. Ratio. Primùm, quia animalitas, exempli cauſſa, eſt commune quiddam, non ſingulare: quod autem commune eſt, inferiora aliqua habeat, neceſſe eſt, pro quibus accipi, & de quibus dici poſſit: at inferiora animalitatis non ſunt ſubiecta aliqua, quibus illa inhæreat, aut ſuppoſita, per quæ exiſtat, & de quibus dicatur, ſed eſt humanitas, equinitas, & cæteræ naturæ ſpecificæ, ac etiam indiuiduales, vt hæc humanitas, & hæc equinitas: dicitur ergo animalitas de humanitate, & equinitate, neque aliter, quàm vt earum genus, vt patet perſequẽti omnes generis conditiones.

Deinde, quia humanitas & equinitas ita ſunt diuerſæ naturæ, vt non ſint primo diuerſæ: nulla enim maior ratio eſt, cur homo & equus vniuocè & quidditatiuè conueniant, quàm cur naturæ ipſæ hominis & equi, quas humanitatis & equinitatis nominibus ſignificamus: at hę, niſi in animalitate, & cæteris ſuperioribus abſtractis, nihil eſt, in quo vniuocè & quidditatiuè conueniant: eſt igitur animalitas genus humanæ naturæ & equinæ.

Tertiò, quia in humanitate includitur animalitas & rationalitas, cùm extra humanitatem nec animalitas, nec rationalitas reperiantur: cùm igitur in ea non inſint tamquam eius accidentia: non dubium eſt, quin modo aliquo eſſentialiter de illa prædicentur, aut concretis videlicet nominibus, aut abſtractis. Siquidem & materia & forma prædicantur de homine, in cuius eſſentia includuntur, ſi non abſtractis nominibus materiæ, & formæ, at concretis materiati & formati. Quare cùm animalitas non dicatur de humanitate nomine concreto animalis, nõ dubium eſt, quin dicatur abſtracto animalitatis. Quemadmodum è contrariò rationalitas nõ dicitur de humanitate, abſtracto ipſo rationalitatis vocabulo, ſed concreto rationalis, ita vt humanitas conſtituatur ex animalitate rationali, velut ex ſuo genere & ſua differentia.

Poſtremò, quia non maior eſt ratio, cur humanitas ſit Species quædam continens ſub ſe hanc indiuiduam humanitatem & illam, quàm vt animalitas ſit genus quoddam continens ſub ſe Species humani-

tatis & equinitatis: at fide ortodoxa profitemur, Verbum diuinum aſſumpſiſſe humanitatem, nō in ſpecie ipſa tota, ſed in atomo, ſeu indiuiduo: eſt igitur animalitas genus humanitatis & equinitatis, ſi vel piè tantum loqui volumus. *Verbum diuinum aſſumpſit humanitatē in atomo.*

Vera quæſtionis explicatio. SECTIO IV.

IN hac controuerſia ita ſententiam temperare poſſumus, vt vtroſque Auctores conciliemus, ſi tamen ipſi conciliari velint. Re enim vera, & nulla facta reſtrictione limitationéve (quo pacto poſteriores loquuntur) abſtracta communiora ſubſtantiarum ſunt genera minus communium abſtractorum, quemadmodū & concreta concretorum, quod rectè probatum eſt: ita vt quemadmodum animal & rationale conſtituunt hominis ſpeciem: ita animalitas cum eadē rationalis differentia ſuo modo ſumpta conſtituunt ſpeciē humanitatis. Qua in re nihil eſt diſcriminis inter ſubſtantiarum abſtracta & accidentium: certum eſt enim eiſdem differentiis, quibus accidentium concreta genera contrahūtur ad ſpecifica, contrahi eorū abſtracta, nam diſgregatiuum & congregatiuum aſpectus, quæ dici ſolent differentiæ colorati, ſunt etiam coloris: licet modus ſit diuerſus, vt paulò pòſt patebit. *Conciliatio vtriuſque opinionis.* *Re vera abſtracta communiora ſubſtantiarum eſſe genera.*

At ſi abſtracta ſumantur, quatenus præciſa ſunt non modò à ſubiectis & ſuppoſitis, ſed etiam ab inferioribus abſtractis, ita vt verbum *quatenus* reduplicatiuè ſumatur (qua ratione videntur loqui priores, quicquid eorum argumenta valeant) nō ſunt vtique abſtracta communiora minus communium genera. Nam communia, quatenus prę-ciſa ſunt à particularibus, hoc eſt, cum ipſa præciſione ſimul & indifferentia ad omnia ſua particularia, de nullo particulari ſuo dici poſſunt: quòd ſi dici non poſſunt, ergo nec quidditatiuè prædicari. Accedit, quòd nullum vniuerſale prædicatur de ſuis particularibus, niſi quatenus identitatem aliquam cum illis habet: ergo abſtracta communiora ſubſtantiarū, quatenus præciſa ſunt à minus communibus, de eiſdem non ſolùm vt genera, ſed neque vt vlla ratione aliqua vniuerſalia dici poſſunt. *Quo tamen pacto accepta non ſint genera.*

Quod ſi quis obiiciat, iſto etiam modo, nec concreta quidem communiora poſſe denominari genera minus communium concretorum, quandoquidem quatenus præciſa ſunt à minus communibus, de eiſdem prædicari non poſſunt, ſumpta particula *quatenus* reduplicatiuè, hoc modo occurrendum: Potiùs hoc de abſtractis, quàm de concretis dici ſolere, quia abſtracta ex ipſo modo ſignificandi ſuo aptiora ſunt, vt ſumantur, quatenus præciſa ſunt ab iis, à quibus abſtrahuntur: vnde & dici ſolent ſignificati per modū formarum, ſiue eorum, quibus aliqua ſunt talia, cùm tamen concreta ſignificentur per modum totorum quorumdā, id eſt, eorum, quæ ipſa ſunt talia, ſeu habentia id, per quod ſunt talia. *Obiectio.* *Dilutio.*

Vrgebit aliquis fortaſsè. Ergo abſtracta accidentium æquè atque abſtracta ſubſtātiarum negari hoc pacto debuiſſe à Scoto, & eius *Altera obiectio.*

ſectatoribus genera eſſe abſtractorum minus communium: vt colo-
Solutio. rem eſſe genus albedinis & nigredinis. Sed reſpondendum, potuiſſe id quidem ab eiſdem Auctoribus eodem modo, id eſt, cum eadem præciſionis reduplicatione negari: ſed tamen id factum ab eis eſſe in ſolis abſtractis ſubſtantiarum, quia crediderunt vulgata accidentium abſtracta, de quibus nunc loquimur, in alia priora abſtracta reſolui poſſe, vt colorem in coloreitatem, lucem in luciditatem, albedinem in albedinitatem. Qua in re an approbanda ſit eorum ſententia, ex dicendis patebit.

Reſponſio ad argumenta negatiuæ partis. SECTIO V.

Argumenta pro Scoti opinione ſoluuntur.

QVONIAM igitur ſi abſolutè loquamur, negatiua quæſtionis pars falſa eſt, ad primum propoſitum argumentum dicendum: abſtracta ſubſtantiarum ſignificari quidem per modum partium reſpectu ſuppoſitorum, & omninò reſpectu aliorum concretorum quorum ſunt velut formæ, vt humanitatem reſpectu ſingulorum hominum, atque adeò hominis communis, & animalitatem reſpectu hominis & bruti animalis, atque etiam reſpectu animalis in commune ſumpti, quo pacto D. Thomas intelligendus eſt, cùm negat abſtracta ſubſtantiarum eſſe genera, vnde nec de ſuppoſitis nec de aliis ſubſtantiarum concretis prædicantur. At reſpectu minus cõmunium abſtractorum non ſignificari per modum partium, ſed totorum quorumdam potentialium continentium amplitudine communitatis ſuæ minus communia, vt partes ſubiectas, de quibus verè prædicentur.

Libr. de ente & eſſent. c. 3.

Ratio cur abſtracta differentiarum nõ ſint differentiæ.

Ad ſecundum dicendum, longè aliam eſſe rationem in abſtractis differentiarum, vt ſint differentiæ, atque in abſtractis generum, vt ſint genera. Nam genera & ſpecies, cùm prædicentur in quæſtione Quid eſt, non neceſſe eſt, vt ſignificẽtur nominibus concretis ſupponentibus aliquid, quod veluti ſubiectum ſit, de quo ipſa eſſentialiter nõ dicantur. At differentiæ, cùm ſemper ſupponant genus aliquod, de quo ita dicantur, vt ad eius eſſentiam non pertineant: neceſſariò debent eſſe concreta, atque adeò denominatiua & connotatiua reſpectu illius. Qua de cauſſa rectè dixit Auicenna, probéque à poſterioribus receptum eſt: *Rationalitatem, vt nomine abſtracto ſignificatur, non eſſe differentium: ſed differentiæ principium*: ſicque de cæteris differentiarũ abſtractis ſentiendum. Aduerte autem hoc loco, differentiam eamdem diuidere concretum ad conſtitutionem concreti, & abſtractum ad conſtitutionem abſtracti: quo pacto idem rationale diuidit animal & animalitatem ad conſtitutionem hominis & humanitatis: & diſgregatiuum viſus diuidit coloratum & colorem ad conſtitutionem albi & albedinis: modo tamen diuerſo conſideratum. Nam rationale, vt conſtituit hominem, concernit ſuppoſitum, & cum animali, quod diuidit, prædicatur de homine, & diſgregatiuum viſus, vt conſtituit album, concernit ſubiectum, & poteſt concernere ſuppoſitum, & ſimul cum colorato, quod diuidit, prædicatur de albo. At rationale, vt conſtituit humanitatem, non concernit ſuppoſitum, nec cum animalitate quàm

Abſtracta differentiarũ non tam eſſe differentias, quàm principia differentiarum.

Eadem differentia diuidit concretum & abſtractũ.

Tract. 5. ſuæ Meta. cap. 6.

quam diuidit, prædicatur de homine, cùm verum non ſit hominē eſſe animalitatem rationalem. Similitérque diſgregatiuum viſus, vt cōſtituit albedinem: non concernit ſubiectum aut ſuppoſitum, nec cū colore, quem diuidit, prædicatur de albo. Neque enim dixeris, album eſſe colorem diſgregatiuum viſus, niſi album pro albedine ſumatur, vt nonnumquam fit. Clariùs hic diuerſus modus eiuſdem differentiæ perſpicitur in differentiis indiuiduantibus ſubſtantiarum primarum, vt patet ex iis, quæ diximus ad caput octauum. Eadem enim differentia, quæ conſtituit hanc humanitatem cum humanitate cōmuni, conſtituit hunc hominem cum homine communi: ſed quatenus conſtituit hunc hominem, includit perſonalitatem, quam non includit quatenus cōſtituit hanc humanitatem. Dixi *ſubſtantiarum primarum*, quia in differentiis indiuiduantibus accidentium non parua eſt diſſimilitudo. Nam differentia indiuiduans, quæ cum albedine conſtituit hanc albedinem Socratis, non conſtituit hoc album, quatenus hoc album includit perſonalitatem ſubiecti albi, ſed quatenus eam concernit & connotat.

Quæſt. 5. ſect. 8. Vide etiam quæ ibi dicta ſunt q. 6. & 7.

Eadem differentia indiuiduans alia atque alia ratione conſtituit & hanc humanitatem & hunc hominem.

Tertium haud difficilè diſſoluitur, ſi quis neget, abſtracta ſubſtantiarum abſolutè accepta, eſſe aut ſignificari, vt abſtracta & auulſa ab inferioribus abſtractis: nihil enim commune, ſi abſolutè loquamur, aut auulſum eſt, aut ſignificatur, vt auulſum à ſuis inferioribus: ſed potiùs, quatenus tale, vt de illis prædicari poſſit per modum identitatis. Quapropter ſi abſtracta abſolutè accipiantur, nihil obſtat quominus communiora ſint genera minus communiū. Quod ſi ſumantur, quatenus per intellectum ſuo modo auulſa ſunt & præciſa à ſuis inferioribus, aut etiam, quatenus natura præcedunt contractionem ad illa, ita vt verbum *quatenus* reduplicatiuè ſumatur, fatemur ſanè iſto modo, ea quatenus talia ſunt, ſiue cum tali auulſione præciſionéque ſumpta, genera minus communium denominari non poſſe.

Quocirca diſtinctio illa abſtractorum in ea, quæ vltimata abſtractione abſtracta ſunt, & in ea, quæ non vltimata, non eſt probanda: omnis enim abſtractio eſt vltimata æquè accidentium, atque ſubſtātiarum. Vt enim animalitas non reſoluitur in aliquid abſtractius, ita nec color, aut vllum aliud abſtractum accidens. Nam coloreitas illa, quam Scotus fingit, albedinitas, & ſimilia, voce quidem abſtractiora fortaſſe dici poſſunt, ſignificatione autem dici nō poſſunt. Idem enim prorſus eſt color, atque natura, qua color eſt color: & albedo atque natura, qua albedo eſt albedo. Quemadmodum ille fatetur, idem omnino eſſe animalitatem, atque naturam, qua ipſe eſt animalitas, & humanitatem, atque naturam, qua ipſa eſt humanitas. Alia ratio eſt in concretis atque in naturis, formíſve, quibus illa ſunt talia, ſiue id in ſubſtantiis expendamus, ſiue in accidentibus. Neque enim idem ſunt homo & humanitas, album & albedo: cùm homo concernat ſuppoſitum: album autem cōcernat & ſuppoſitum & ſubiectum: quorū neutrum cōcernit ſiue humanitas, ſiue albedo, quatenus abſtractis nominibus ſignificantur, etſi abſolutè ſumpta concernunt differentias ſuorum inferiorum, ipſaque ſua inferiora. Ita patet qua ratione abſtracta

Diſtinctio Scoti in abſtracta vltimata, & non vltimata non eſt probanda.

Comprehenſio ſummáque dictorum.

ſubſtantiarum ſint genera, & qua ratione non ſint, & cur magis hæc dubitatio proponatur in ſubſtantiis, quàm in accidentibus, cùm re vera eadem ſit vtrobique ratio. Quod idem prorſus dicendum eſt, ſi quæratur an abſtracta ſubſtantiarum ſint ſpecies. Nunc videamus an genus & ſpecies primo ſe inuicem reſpiciant.

AN GENVS ET SPECIES PRIMO ad ſe inuicem referantur.

QVÆSTIO XIV.

Argumenta pro parte negatiua.

SECTIO I.

Partis negantis primum argumẽtum. NEGATIVA huius quæſtionis pars non leuibus argumentis probari poteſt. Primùm, quia genus, quatenus genus eſt, non ſolùm reſpicit ſpeciem, ſed etiam indiuiduum: genus enim definitur per ea, quæ differunt ſpecie: hæc autem non ſunt tantùm ipſæ ſpecies differentes, ſed etiam indiuidua differentium ſpecierum, non refertur igitur adæquatè genus ad ſpeciem, ſed ad aliquid commune ſpeciei & indiuiduo. Quod ſi non adæquatè ad ſpeciem, ergo nec primò: quod enim communius eſt, priùs quoque natura eſſe nemo dubitat.

Secundum. Deinde, quia tum demum aliquid impediret, quominus primò ad aliquid commune ſpeciei & indiuiduo referretur genus, ſi commune illud eſſet analogum: at analogia, ſi ac in re datur, nihil impedit, quia neque analogia entis quicquam obſtat quominus Metaphyſica ſcientia ad illud primo referatur: non eſt igitur cur genus illud non primò reſpiciat.

Tertium. Tertiò, quia ſi quo modo genus & ſpecies ſeſe primò reſpicerent, non alia ratione id accideret, niſi quia genus reſpiceret indiuiduũ interuentu ſpeciei, hoc eſt, eadem relatione, qua ſpeciem reſpicit, poſterius tamen natura, & pari ratione indiuiduum reſpiceret genus interuentu itidem ſpeciei, nempe eadem relatione, qua illam reſpicit, priùs natura ad ſpeciem, & poſterius autẽ ad genus, terminata: atqui indiuiduum non eadem relatione, qua reſpicit ſpeciem, refertur ad genus ſiquidem ad ſpeciem refertur ſubiectione completa, ad genus autem in completa: non ergo ſeſe primò reſpiciunt genus & ſpecies, ſed id, quod commune eſt ſpeciei & indiuiduo, eſt primum generis correlatiuum.

Partis affirmantis fundamenta. Sed tamen affirmatiua pars non minus firmis videtur fundamentis inniti. Primum, quia omnium confeſſione genus & ſpecies ſeſe inuicem definiunt: qua ratione Porphyrius ait, ſe coactum eſſe, vt alterum viciſſim in alterius definitione ponet. Quod ſi correlatiua ſunt, non dubium eſt quin primo & immediatè ſe inuicem reſpiciant.

In Iſagoge ca. de ſpecie.

Deinde, quia ſi genus non primo & immediatè reſpiceret ſpeciem, id propterea accideret, quia vel aliquid commune ſpeciei & indiuiduo, vel ad vtrumque primò & immediatè referretur: aut neutrum *Secundum.*

dici

dici poteſt. Non primum, quia ſequeretur, animal, quatenus genus quoddam eſt, primò & immediatè reſpicere commune aliquid ſuis ſpeciebus & indiuiduis, quod nullum eſt ſub animali. Non ſecundum, quia neceſſariò concedendum eſſet, genus, qua ratione genus eſt, æquiuocum eſſe, duáſque relationes habere: vnam, qua reſpiceret ſpeciem, alteram qua indiuidua: quot enim modis vnum oppoſitorum dicitur, tot alterum dicatur neceſſe eſt. Quod Ariſtotelis pronunciatum ex primo Topicorum deſumptum, & ab omnibus approbatum, in iis, quæ primò & immediatè, & nõ alterum per alterum opponuntur, verum eſſe dicitur. Quod ſi genus, qua ratione genus eſt æquiuocum eſſet: vtique nomen generis non vnam relationem, ſed plures immediatè ſignificaret, quo fieret, vt non quinque tãtùm, ſed ſex vniuerſalium ſpecies haberemus, quod apud Ariſtotelem inauditum eſt. Poſtremò, quia ſi genus non primò reſpiceret ſpeciem, & ſecundaria ratione, ac per ſpeciem indiuiduum: idem dicendum eſſet de generali differentia, de proprio item, & accidẽti generali. Aut igitur hæc reſpiceret primò aliquam partem ſubiectam ſpeciebus & indiuiduis, de quibus dicuntur, communem, quam nullam omninò eſſe vel inductione patet: aut certè primò reſpicerent vtraque, ſpecies inquã, & indiuidua, ac proinde æquiuoca quædam prædicata eſſent, quod nemo dixerit. Hæc ferè ſunt, quæ dubiam faciunt quæſtionem propoſitam.

Cap. 15. *Tertium.*

Refutatio duarum quorumdam opinionum. SECTIO II.

EA verò faciliùs expedietur, ſi prius explanauerimus quid interſit inter primum & adæquatum correlatiuum: non enim idem ſunt modis omnibus.

Primum ſiue immediatum eſt, quod totum terminat habitudinem relatiui non interuentu alterius. Hoc pacto maius eſt correlatiuum minoris, & actus potentiæ habentis obiectum. Adæquatum verò eſt illud, præter quod nihil eſt aliud, quod terminet habitudinem relatiui: quo etiam pacto maius eſt correlatiuum minoris, cùm nihil terminet habitudinem, ſiue relationem minoris, niſi maius: non tamen hoc pacto actus eſt correlatiuum potentiæ habentis obiectum, quia etiam obiectum terminat relationem potentiæ. Dico autem potentiæ habentis obiectum: quia ſi qua potentia non habeat obiectum actúſque eius ſit vniuocus, cuiuſmodi eſſet actus materiæ (ſi materia ſolius actus ſubſtantialis, ſiue formæ ſubſtantialis capax eſſet) tum actus non tantùm eſſet primum correlatiuum potentiæ, ſed etiam adæquatum.

Quid ſit primum & immediatum correlatiuum. *Quid adæquatum.*

Hinc efficitur, vt non omne primũ immediatúmque correlatiuum ſit adæquatum, neque omne adæquatum ſit primum. Nam actus potentiæ videndi eſt primũ, ſed non adæquatũ, cùm obiectum etiam terminet relationem eius potentiæ: contra verò actus materiæ, vt analogicè cõplectitur actum ſubſtantialem & accidentarium, illius eſt adæquatum, ſed non primum: quod non totum immediatè terminet habitudinem materiæ, ſed actus ſubſtantialis immediatè, accidentarius

autem mediatè,& interuentu ſubſtantialis. Eodémq; modo commune illud quod analogicè complectitur actum vidēdi & obiectum viſus (quod communi nomine caret) eſt adæquatum correlatiuū facultatis videndi,ſed tamen non primum, quia nō totum immediatè terminat habitudinem potentiæ, vt ex dictis patet, ſed obiectum mediante actu.

Quatuor modis ad propoſitam quæſtionem reſponderi poſſe. Cùm ergo non eadem ſit ratio primi, atque adæquati correlatiui: quatuor modis reſponderi poteſt ad quæſtionem propoſitam. Vno, ſpeciem eſſe & primum,& adæquatum correlatiuum generis. Altero, neque eſſe primum,neque adæquatum. Tertiò,eſſe quidem primum, ſed non adæquatum. Quartò,eſſe adæquatū,ſed non primum. Atque cùm nemo ſit,cui quarta reſpōſio placeat, eáque ex tractatione priorum triū planè refutari poſſit:tres in hac quæſtione opiniones ſuperſunt,quæ ſuos Auctores habeant. *Tres hac in re opiniones.*

Prima Louanienſium. Prima eſt Louanienſium,qui volunt,ſpeciem non modo primum, ſed etiam adæquatū generis correlatiuum eſſe:ac proinde res,quæ ſūt genera,vt animal & plantā, non referri ad indiuidua relatione generis,ſed alia quadam habitudine diuerſa ſpecie, ex qua habitudine cōſtituitur quædam ſpecies innominata vniuerſalis, quæ neceſſariò addēda eſt quinq; vulgatis ſpeciebus,vt diuiſio vniuerſalis adęquata ſit. *In Iſagog. Porphyr.*

Improbatur. Ex definitione vniuerſalis. Verùm hæc opinio, qua ex parte aſſerit ſpeciem eſſe adæquatum generis correlatiuum, facilè refellitur. Primùm ex definitione generis,explicatur enim per habitudinem ad ea,quę differunt ſpecie:in his autem non ſolùm numerantur diuerſæ ſpecies, ſed etiam indiuidua diuerſarum ſpecierum eiuſdem generis. Deinde ex diuiſione vniuerſalis,nam & Porphyrius,& Ariſtoteles,omnéſque veteres Philoſophi exiſtimarūt,ſe adæquatè diuidere vniuerſale in quinque vulgatas ſpecies, nec vllum vniuerſale crediderunt prædicari in quæſtione Quid eſt niſi genus & ſpeciem. Poſtremò,quia non ſunt ponenda plura,vbi pauciora ſufficiunt:res autem,quæ dicuntur genera,poſſunt referri ad ſuas ſpecies,ſuáque indiuidua vna eadémq; relatione:vt animal proximè quidem,ſiue immediatè ad hominem, remotè autem ac mediatè ad Socratem. Vnde & Porphyrius in Iſagoge, quodlibet genus, vt genus eſt non ſolùm ad ſpecies ſub ſe contentas, ſed etiam ad indiuidua referri docet. *Ex diuiſione eiuſdem.* *Ex eo quod ſuperflua ſit addita relatio.* *Cap. de Genere.*

2. Opinio. Alij,qui à Louauienſibus referuntur,oppoſitum omninò ſentiunt. Dicunt enim,ſpeciem neque eſſe adæquatum correlatiuum generis, nec verò primum ſeu immediatum, ſed neceſſariò dandū eſſe aliquid commune vniuocum ſpeciei & indiuiduo (quod vocant ſubiicibile in quæſtione Quid eſt incompletè)ad quod non ſolum adæquatè, ſed etiam primò referatur genus. Eſt enim cōmune ſpeciei & indiuiduo, vt vtrumque hoc pacto ſubiiciatur generi, qua ratione correlatiua aliorum vniuerſalium non ſubiiciuntur ſuis vniuerſalibus.

Refellitur. Sed neque huiuſmodi ſententia probanda eſt, qua ex parte negat, ſpeciem eſſet primum & immediatum generis correlatiuum. Si quid enim aliud eſſet primum correlatiuum generis, non neceſſe eſſet definire genus per ſpeciem,peccat enim,vt docet Ariſtoteles a in Topicis, *a 6. lib. Topic. cap. 2.*

qui

qui relatiuum non per primum & immediatum correlatiuum definit. Cùm ergo Porphyrius b cæteris id approbantibus dicat, ſe neceſſitate compulſum definiuiſſe genus per ſpeciem(omnes enim cum id exponunt,rectè dictũ eſſe iudicant)efficitur,vt niſi quis pugnare velit cum communi omnium ſententia,negandum nullo modo ſit,ſpeciem eſſe primum generis correlatiuum.Deinde,quia ſi detur ſubiicibile vniuocum in quæſtione Quid eſt commune ſpeciei & indiuiduo, ad quod genus proximè referatur,pari ratione dandum erit prędicabile vniuocum in quæſtione Quid eſt commune generi & ſpeciei,ad quod proximè referatur indiuiduum,quod tamen nemo ponit conceditve.

b In Iſagog. cap. de Specie.

Poſtremò,quia genus refertur primò ad aliquid commune ſpeciei & indiuiduo,cùm ponatur ſpecies infima vniuerſalis,erit etiam commune illud ſpecies infima ſubiicibilis, nam ſi relatiuum eſt ſpecies infima, neceſſe eſt, vt primum eius correlatiuum ſit ſpecies infima. Iam ſi ſpecies & indiuiduum conueniunt in quadam ſpecie infima ſubiectionis reſpectu generis, erit ſanè ſpecies compoſitum quiddam per accidens. Quæcumque enim conueniunt in ſpecie aliqua infima, ea aut ſunt indiuidua illius ſpeciei, aut compoſita quædã ex communi ſpecie &differentiis per accidens:quo pacto cõueniunt in homine, cùm Socrates & Plato,tum etiam homo albus & homo niger,Quamquam verò hoc non inficiantur propoſitæ opinionis aſſertores, non minus tamen videtur conſtitui à Porphyrio & aliis grauibus Auctoribus ſpecies, quatenus ſpecies eſt, ens quoddam per ſe,quàm genus ipſum, qua ratione eſt genus.

Colligitur ex Ariſt. 1. Topic. capit. 13.

Ex hac opinione ſequi, ſpeciem eſſe compoſitum per accidens.

Approbatio tertiæ opinionis.

SECTIO III.

Auic. 1. p. logicæ dũ agit de ſpecie. Ammo. Alb. Caie. in Prædicabilibus, & alij.

TERTIA opinio, quæ grauium Auctorum eſt, à nobíſque probatur, hac aſſertione continetur:Speciem eſſe primum generis correlatiuum, ſed non adæquatũ. Quæ aſſertio in primis patet ex impugnatione primæ ac ſecũdę opinionis.Deinde probatur hoc arguméto: Genus,vt genus, eſt aptum, vt ſit in pluribus,aptitudo autẽ huiuſmodi inclinat proximè in actum proximum, qui eſt eſſe in ſuis ſpeciebus, remotè autem in actum remotum eſſendi in indiuiduis ſuarum ſpecierum, reſpicit ergo genus proximè ſuas ſpecies: remotè autem earum indiuidua.Ex quo etiam fit conſequens,vt ſpecies non ſit adæquatum generis correlatiuum:ſed primum & immediatum.Tertiò,quia genus qua ratione genus eſt (vt iam diximus)reſpicit ea, quæ differunt ſpecie,at ſpecies differunt primò,&per ſeipſas,indiuidua autem ſecundaria ratione, &per ſpecies, quarum ſunt indiuidua,quamquã igitur ſpecies non eſt adæquatum generis correlatiuum, ea tamen ſola eſt primum & immediatum.

Aſſertio. Speciem eſſe primum,ſed non adæquatum generis correlatiuũ.

Sect. præcedenti.

At obiiciet aliquis hunc in modum. Vt genus refertur ad ſpeciem & indi

Obiectio. 1.

& indiuiduum, ſic etiam ſpecies & indiuiduũ referuntur ad genus, aut igitur referuntur ad genus eadem numero relatione, aut diuerſis numero. Non poſſunt autem referri eadem numero, quia eadem numero relatio non poteſt eſſe in diuerſis numero extremis: ergo referũtur diuerſis numero. Quod ſi diuerſis numero: aut diuerſis ſolo numero, aut etiam ſpecie, at non referuntur diuerſis ſpecie, quia vnum ſpecie relatiuum, quale eſt genus, non poteſt primò referri ad diuerſa ſpecie correlatiua: ergo differunt ſolo numero, & ex conſequenti relatio ſpeciei & indiuidui ad genus conueniunt in quadam communi ſpecie, ad quam primò & immediatè terminatur relatio generis.

Secunda. Præterea ſubiici immediatè & mediatè non faciunt æquiuocationem, ſi quidem homo ſubiicitur immediatè facultati ridendi, Socrates autem mediatè, & interuentu hominis, cùm interim ambo vniuocè dicantur riſus capaces: at ſpecies & indiuiduum hoc ſolo diſcrimine diſtinguuntur comparatione generis, quod ſpecies ſubiicitur generi immediatè, indiuiduum autem mediatè, & interuentu ſpeciei: nihil ergo impedit hæc varia ſubiectionis ratio, quominus ſpecies & indiuiduum conueniant vniuocè in relatione ſubiectionis reſpectu generis: datur igitur cõmune aliquid vniuocum ſpeciei & indiuiduo, quo primo terminetur relatio generis.

Solutio primæ. Hæ tamen obiectiones ſic diluentur. Ad priorem dicẽdum eſt, ſpeciem & indiuiduum referri ad genus diuerſis ſpeciei relationibus: nec incommodum eſſe, vnum ſpecie relatiuum referri ad duo correlatiua ſpecie diuerſa, modò ad vnum referatur proximè, ad alterum remotè: quo pacto potentia referatur ad actum & obiectum, & materia ad formam ſubſtantialem & accidentariam. Quocirca commune illud pronunciatum Dialecticorũ. Quot modis dicitur vnum oppoſitorum, totidẽ & dicitur alterum, quo Ariſtoteles in 1. Topic. lib. vtitur, in iis tantùm intelligendum eſt, quæ primo & immediatè opponuntur: alioqui colligeres, viſum corporis eſſe duplicem, quia duplex eſt eius correlatiuum, actus videlicet & obiectum. Verè tamen colligimus, viſum in commune duplicem eſſe, corporis nimirum, & animi: quia actus videndi duplex eſt, alter qui organo corporis perficitur: alter, qui ſolius animi functione.

Idẽ correlatiuum ſpecie quo pacto ad diuerſa ſpecie referatur.

Explicatur Ariſt. pronunciatum.

Cap. 13.

Solutio ſecundæ obiectionis. Ad poſteriorem dicendum: fieri poſſe, vt duobus ſubiectis vniuocè conueniat prædicatum aliquod, & tamen ipſa ſubiectionis ratio analogicè, & non vniuocè ab eiſdem participetur. Album enim vniuocè dicitur de ſuperficie papyri & papyro ipſo: & tamen ſuperficies & papyrus nõ vniuocè participant rationem ſubiecti albedinis, ſed analogicè, cùm ſuperficies ſubiiciatur proximè & per ſeipſam, vt ſubiectum quo, papyrus autem remotè & per ſuperficiem, vt ſubiectum quod. Ita ergo ſuo modo res habet in ſpeciebus & indiuiduis comparatione generis. Nam etſi vtriſque ex æquo conuenit natura generis, ipſa tamen analogicè participant communem ſubiectionis rationem, cùm ſpecies proximè & per ſeipſas ſubiiciantur generi quidditatiua ſubiectione incompleta, indiuidua autem mediante ſpecie, cui ſubiiciuntur ſubiectione quidditatiua completa. Nec refert, quod indiuidua

Subjci per prius & poſterius, vt efficiat analogiam.

dua etiam, quemadmodum, ſpecies ſubiiciuntur generi ſubiectione quidditatiua incompleta: ea enim ſubiectio non fit per aliam habitudinem, quàm per eã, qua ſubiiciuntur ſpeciei, quæ ſubiecto completa eſt: vnde non eſt eadem ratione in ſubiectione mediata ſpeciei, atq; indiuidui. Species enim ita ſubiici poteſt quidditatiuè ſubiectione mediata, nempè remoto generi, vt numquam ſubiiciatur completè: at indiuiduum ſemper ſubiicitur completè, ſi non, vt habitudo terminatur ad genus: certè, vt terminatur ad ſpeciem: quod magis ex ſolutione argumentorum patebit.

Solutio eorum, quæ initio propoſita ſunt.

SECTIO III.

Sect. 8. ad 3. argumentum. AD primum igitur pro negatiua parte propoſitum argumentum dicendum, non rectè in eo colligi primitatem, vt ſic dicam, correlatiui ex adæquatione illius. Cùm dicitur id, quod communius eſt, prius natura eſſe, de communiori tantùm vniuoco eſt verum. Lege quę fuſiùs diximus ad cap. primum libri ſuperioris, quæſtione 1. cùm quartæ opinionis argumenta diſſolueremus: vbi luculentiùs rei huius rationem reddidimus. *Argumenta propoſita ſect. 1 ſoluuntur.*

Ad ſecundum dicito, cùm Philoſophi concludunt, Metaphyſicam primò referri ad ens, non id ea ratione intelligendum eſſe, quaſi referatur ad aliquid prius natura, quàm ſit Deus, aut quàm ſit ſubſtantia: niſi prioritatem naturæ acciptas quoad prædicationem, nõ quoad exiſtẽtiam, vt ex eodem loco intelliges: ſed ſic accipiendum, vt ſit ſenſus negatiuus, quaſi dicant: Metaphyſicam non priùs referri ad aliud, quàm ad ens: quod ſimul verum eſt cum eo quod affirmant, primò referri ad Deum, ſecundo loco ad ſubſtantiam creatam vniuocam & completam, & ita deinceps. *Mataphyſicã primò referri ad ens, quo pacto intelligendum.*

Ad tertium dices, etſi ſubiectio quidditatiua indiuidui extenſione ad genus incompleta eſt, tamen natura ſua eſſe completam, cùm æſtimanda ſit ex eo, cui indiuiduum proximè ſubiici, quod eſt ſpecies: accidit enim ei quodammodo, vt incompleta ſit, quatenus ad genus extenditur. Quocirca ſi detur ſpecies aliqua prędicabilis, quę nulli generi ſubiiciatur (quod de puncto quidam exiſtimant) indiuidua illius ita ſubiicientur cõpletè quidditatiua ſubiectione, vt nulli prædicato incompletè ſubiiciantur, Alia ratio eſt in ſubiectione ſpeciei, cum & natura ſua, & cuiuſlibet generis reſpectu incompleta ſit, ſiue enim, ad proximum genus referatur, ſiue ad remotum, ſemper eſt incompleta, Nam ſi incompleta eſt reſpectu proximi, ex quo natura eius iudicanda eſt, incompletior erit reſpectu remoti, quod minus habet de natura communi ſpeciei. Quemadmodũ & prædicatio generis, quia incompleta eſt reſpectu ſpeciei proximæ, quod nõ totam eius naturam communem dicat, incompletior erit reſpectu ſpeciei remotæ, cuius naturam communem minus declarat. Itaque refertur indiuiduum ad ſpeciem & genus eadem relatione: proximè quidem ad ſpeciem, cuius reſpectu ſubiectio natura ſua completa eſt: remotè autem ad genus, cuius habitudine ei accidit, vt ſit incompleta. *Subiectio indiuidui ad genus quia ratione completa & incompleta ſit.*

Argumenta partis affirmantis.

Argumenta verò,quæ pro parte affirmatiua allata ſunt,cùm veram concluſionem ſuadeant,nõ cogunt nos,vt ea diſſoluamus.Sed tamen illud dicimus, quod aſſumptum eſt in ſecundo & tertio,& ſpeciẽ magis virtutis habere,quàm veritatem contineat.Si enim genus aut differentiæ generales reſpicerent primò communia quædam ſpeciebus & indiuiduis,quæ de vtriſque dicerentur eſſentiali prędicatione:tum demum foret, vt daretur aliquid ſub animalı,quod eſſet commune vniuocum homini & Socrati.At hoc nõ eſt neceſſe,cùm ſecundę opinionis auctores dicere poſſint,ſatis eſſe,ſi ſit accidentarium prædicatum, nempe ſubiicibile in quæſtione Quid eſt incompletè: quod illi vniuocum eſſe volunt ſpeciei, & indiuiduo , nos autem analogum eſſe ex eo oſtendimus,quòd ſubiectio ſpeciei eſt natura ſua incompleta,indiuidui autem completa.Ita patet,ſpeciem eſſe primum generis correlatiuum,tametſi non adæquatum.Nunc illud expendamus,quod diſputari à pleriſque ſolet, cõſeruetur ne genus aliquod perinde in vna ſpecie, atque ſpecies pleræque vt Solis,vt Lunæ conſeruari dicuntur ſingulis indiuiduis.

Subijcibile in quid incompletè,cur ſit analogum.

NVM GENVS PERINDE IN VNA ſpecie,atque ſpecies in vno indiuiduo conſeruari poſſit.

QVÆSTIO XV.

Multorum opinio.

SECTIO I.

Affirmatiuæ partis auctores.

AEGIDIVS Romanus ad Iſagogen Porphyrij,& plerique eo recentiores in eumdem librum aſſerunt,idem de conſeruatione generis , quod de ſpeciei conſeruatione ſentiendum:proinde ſi ſpecies conſeruatur in vno indiuiduo poſſe quoque genus in vnica ſpecie, ſin genus nõ poteſt in vnica ſpecie,neque ſpecies in vno dumtaxat indiuiduo:quorum ſententia his argumentis confirmari poteſt.

Argumenta pro eadem.

Primùm, quia,vt genus & ſpecies ſubiecta ſunt correlatiua,ac proinde ſimul natura, ita ſpecies prædicabilis & indiuiduum : ergo ſi exiſtente quolibet indiuiduo exiſtit eius ſpecies, & in eo cõſeruatur:qualibet etiam ſpecie exiſtente , exiſtet illius genus , & in ea conſeruabitur:ſin genus non conſeruatur,neque etiam ſpecies:hæc enim eſt conditio eorum quæ ſimul natura ſunt. *Primum.*

Secundum.

Deinde , quia vt genus refertur ad plures ſpecies ſubiectas , ita ſpecies prædicabilis ad plura indiuidua : hac enim ratione vtrumque vniuerſale eſt : ergo ſi ſpecies prædicabilis non deſinit eſſe ſpecies reſpectu indiuiduorum non exiſtentium , cùm actu exiſtit in vno ſolo, idque propter aptitudinem ad alia indiuidua , pari ratione nec genus deſinet eſſe genus comparatione ſpecierum non exiſtentium , cùm in

vna

vna ſola exiſtit,idque propter aptitudinem ad alias.Si verò quis dicat aptitudinem generis ad cæteras ſpecies non ſatis eſſe,vt illud in vnica eſſe,& in ea ſola conſeruari dicatur,non ſatis quoque erit, vt ſpeciem exiſtere conſeruaríque in vno tantùm indiuiduo fateamur,ſi illam ad cætera indiuidua aptitudinem habere dicamus.

Tertium. Poſtremò,ſi nullo alio exiſtente Sole,præter hunc,quem cernimus, hæc prædicatio , hic Sol eſt Sol , eſt prædicatio ſpeciei de ſuo indiuiduo,pari ratione,ſi nullum aliud eſſet aſtrum,hæc prædicatio, Sol eſt aſtrum,eſſet prędicatio generis de ſua ſpecie.Quòd ſi hæc non eſt generis,neque illa eſt ſpeciei:cur enim alterum fateamur,alterum negemus,nulla omninò videtur eſſe ratio.

Quid grauiores Auctores ſentiant.
SECTIO II.

Pars oppoſita quibus auctoribus probetur. Explicatio ſententiæ.

BOëtius verò ſecunda editione in Porphyrium, Alber. Magnus in eundem,& D.Thomas in priorem lib.de Poſteriori reſolutione,& in primum Sententiarum ad diſtinctionem 19.aliíque graues Auctores ſentiunt,aliam eſſe rationem in genere,aliã in ſpecie:vt enim ſpecies exiſtat,ſatis eſſe,ſi vnicum eius exiſtat indiuiduum,at verò,vt exiſtat genus neceſſe eſſe,vt plures ſpecies eius naturalium cauſſarum vi exiſtant,vel ſimul videlicet,vel certè ſucceſſu aliquo temporis.Itaque dicunt , ſi ex omnibus animalibus ſolus homo in mundo eſſet, neque aliud animal naturali naturæ curſu poſſet exiſtere:futurũ quidem , vt ille eſſet animal:cæterum non ita , vt animal verè diceretur genus illius. At quamquam vnicus Sol,quem cernimus , in rerum natura cohæreat,neque alius naturę viribus effici poſſit:verè tamen dici,& hũc Solem eſſe Solem:& Solem,qui de eo prædicatur,eſſe ſpeciem quamdam,ad quam hic Sol pertineat.

Boët. ad c. de Specie. Alb. Magn. tract. 4. cap. 6. D. Tho. 1. Poſterior. Lect. 12 & 1. Sent. d. 19. q. 4. ar. 2. & alij. Scotus cap. de Specie & alij. Vide etiam Scot. ſuper prædi. q. 18.

Hoc autem ex eo probant , quia poteſtas generis ad plures ſpecies eſt potentia quædam naturalis naturæ genericæ:quæ potentia , cùm aliquando ad actum perduci debeat,ne fruſtra ſit,neceſſe eſt,vt genus aliquando exiſtat in pluribus ſpeciebus. At verò poteſtas ſpeciei ad plura indiuidua,non eſt, inquiunt, potentia naturalis naturæ ſpecificæ,ſed ſolùm aptitudo quædam,ſiue non repugnantia ex parte illius. Vnde cùm aptitudo non ſemper perducatur ad actum(vt patet in homine cæco,qui etſi priuatus eſt videndi facultate, aptus tamen ad videndum dicitur)non neceſſe eſt , ſpeciem aliquando exiſtere , in pluribus indiuiduis,ſiue ſimul, ſiue ſucceſſiuè. Poteſtatem verò generis ad plures ſpecies eſſe naturalem potentiam , & poteſtatem ſpeciei ad plura indiuidua non potentiam naturalem , ſed aptitudinem tantùm, ſiue non repugnantiam naturæ , ex eo probant , quia genus diuiditur in ſpecies per differentias , quæ naturali potentia in illo continentur: at ſpecies diuiditur in indiuidua per externa quædam : nempè per accidentia , vt ait Boëtius a , aut per diuiſionem materiæ , vt Albertus b , & D. Thomas c volunt : ſicque docent , aliter accipi poteſtatem cùm dicimus , genus eſſe id , quod de pluribus ſpecie differen-

Vt probetur.

a In ſecunda editione in Iſago. Porph. ad c. de ſpecie.
b 2. p. ſum. tract. 1. q. 4. memb. 1 p. 2. & in prædic. loco citato.
c Opuſc. 29. & de Ente & eſſent. c. 1. & 3. p. q. 77. art. 2. & in 4. Sent. d. 12. q. 1. art. 2. & aliis in locis.

 tibus

tibus prædicari poteſt:aliter cùm dicimus,ſpeciem eſſe id,quod poteſt de pluribus differentibus ſolo numero prædicari.

Confirmatio ex D.Thom. deſumpta. Alia ratione(quæ tandem eodem redit) probat D. Thomas a eandem aſſertionem:*quia*,inquit,*genus diuiditur per contrarias differentias: ſi autem vnum contrariorum exiſtit in rerum natura, neceſſe eſt, vt alterum quoque aliquando in rerum natura inueniatur*,vt docet Ariſtot.li.de Cœlo & mundo. b *Quod non alia de cauſſa dixit, niſi propter naturalem potẽtiam ſubiecti ad formas contrarias,quæ aliquando reducenda eſt ad actum,ne fruſtra eſſe concedatur. At ſpecies diuiditur in indiuidua per diuiſionem materiæ accommodata ad naturam ſuam,quæ tota materia in vno indiuiduo contineri poteſt,vt in Sole.*

a *In* 1. *Sent. d.19.q.4 ar.* 2. *& in* 1. *li. Poſte.lec.*11.

b *Cap.* 3. *tex.*18.

Loco citato. Alij,quos refert Ægidius, aliter probant non poſſe genus in vnica ſpecie conſeruari.Quia genus,inquiũt,nõ eſt quicquam præter ipſius ſpecies,vt docet Ariſtot.7.huius operis libro,hoc eſt, quia genus non eſt vna aliqua natura communis multis ſpeciebus, vt ipſi interpretãtur,ſed tam multæ,quàm ſunt ipſæ eius ſpecies.

*Cap.*11. *tex.*43.

Quid hac in re ſentiendum.

SECTIO III.

Prima aſſertio. QVid tamen hac in re ſentiendum ſit,tribus cõcluſionibus explicandum eſt. Prima concluſio. Si genus & ſpecies infima quoad res ſubſtratas ſumantur,quemadmodum ſpecies infima in vnico indiuiduo conſeruari poteſt, ita & genus in vnica ſpecie. *Ratio.* Ratio huius rei perſpicua eſt: quia, vt natura ſubſtrata ſpeciei infimæ includitur in quolibet indiuiduo eius ſpeciei,ita natura ſubſtrata generi in qualibet eius ſpecie. Verùm hic ſenſus alienus eſt à propoſita quæſtione: quia nemo de hac re dubitat, qui naturam ſubſtratam generi vniuocã ſuis ſpeciebus eſſe agnoſcit,quod omnes expreſsè citati Auctores faciunt.

2.aſſertio. Secunda concluſio.Si genus & ſpecies accipiantur, quatenus vniuerſalia ſunt:quemadmodum genus non conſeruatur in vnica ſpecie, ita nec ſpecies infima in vnico indiuiduo. *Probatur.* Ratio huius cõcluſionis eſt: quia genus & ſpecies infima,quatenus vniuerſalia ſunt,vel ſpectãtur quoad relationes,quę in eorum vniuerſalitatibus fundãtur,vel quoad ipſas vniuerſalitates,quæ ſunt aptitudines eſſẽdi in pluribus,vel quoad totales actus huiuſmodi aptitudinum,vt ſuprà diximus.At nullo ex his modis vel genus in vnica ſpecie,vel ſpecies in vnico indiuiduo cõſeruari poteſt.Non primo, quia relationes vniuerſalium ad ſua particularia in ipſis rerum vniuerſalitatibus fundatę,ſunt relationes rationis:quæ vt in rebus particularibus exiſtere non poſſunt, ita nec conſeruari:de qua tamen conſeruatione,& non de obiectiua planè intelligitur quæſtio propoſita. *Potiſſimum q.4.ſect.4.* Non ſecundo, quia neque aptitudo eſſendi in pluribus,vnitáſve præciſionis,quæ illã comitatur ac ſequitur, exiſtunt in ipſis pluribus,vt ex iis, quæ ſuperiùs diſputata ſunt perſpicuũ eſt,tantùm abeſt,vt in vno tantùm eorũ exiſtant. *Quo ſenſu vera ſit opinio recentiorum.* Non tertio,quia eſſe in vna tantùm parte ſubiecta,nõ eſt eſſe in pluribus,tantùm abeſt, vt

idem

idem ſit quod eſſe in omnibus. Atq; iuxta huius concluſionis ſenſum vera eſt recentiorum ſententia, vt patet.

3. Aſſertio.

Species infima cur in vno in diuiduo conſeruari poßit non autē genus in vnum ſpecie.

Tertia concluſio. Si genus & ſpecies conſiderentur quoad totam perfectionem naturæ ſubſtratæ (quæ tota perfectio vniuerſalitas quędam vtcumque appellari poteſt) ſpecies quidem infima cōſeruari poteſt in vnico indiuiduo, genus autem in vnica ſpecie non poteſt, modò perfectionis nomen accipias pro ea, quæ non per accidens, ſed per ſe naturæ conuenit. Nam cùm natura cuiúſque generis perfectiùs ſit, perfectiúſque operetur in vna ſpecie, quàm in alia, vt inductione patet: ſpecies autem infima æquè perfectè ſit, ac operari poſſit in omnibus ſuis indiuiduis (ſi ſermo ſit de perfectione, quam indiuidua ex natura ſua ſibi vendicant, & non de aduentitia, quæ ex varia materiæ diſpoſitione, aut aliunde prouenit) nō dubium relinquitur, quin ſpecies infima, quoad totam perfectionem naturæ debitam, conſeruari poſſit in vno duntaxat indiuiduo, genus autem non item in vnica ſpecie, Atque in hoc ſenſu, quem nō improprium dixeris, veriſimile eſt, Boëtium, & alios cum eo citatos Auctores intelligēdos eſſe: quod reſponſio ad eorum argumenta, manifeſtum faciet.

Ad ſenſum tertiæ concluſionis veram eſſe veterum ſententiam.

NVM INDIVIDVA EIVSDEM ſpeciei infimæ natura ſua ſint æquè perfecta.

QVÆSTIO XVI.

Opinio Caietani & aliorum.

SECTIO I.

INTERIM tamē huius tertiæ concluſionis gratia, quę non minimam tangit difficultatem, diſputanda eſt, quæſtio illa, Num indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ ſint ex ſe ipſis æquè perfecta, præciſa videlicet omni perfectione, quæ ex varia materiæ diſpoſitione, aut alia ratione illis accidit.

a Caiet. 1. q. q. 85. artic. 7. in 2. d. 32. q. 1. Ferrar. 1. con. Gent. ca. 2. Iauellus 8. Met. q. 6. Ad eādē ſentētiā accedere videntur Mag. Sent. in 1. ad calcem d. 32. D. Bonauen. & alij.

Caietani & aliorum ſententia negantem partem amplectentium.

Caietanus a poſt Capreolum, & ante alios quoſdam Thomiſtarū ad quæſtionem 85. primæ partis D. Thomæ ſcribit, ſub ſpecie humanę formæ dari formas indiuiduas alias aliis ſecundum ſubſtantiam perfectiores: additque, adeo perſpicuum eſſe, ſententiam hāc eſſe D. Thomæ, vt cœci ſint, qui id non videant. Quod idem pari ratione de cæteris formis informātibus, ac proinde de omnibus indiuiduis compoſitis ſentiendum videbitur iis, qui eius opinionem ſequentur. Nam de formis per ſe ſubſiſtentibus perſpicuum eſt, apud D. Thomam b, eiúſque omnes ſectatores non dari plures ſub eadem infima ſpecie.

b Lege D. Thom. 1. p. q. 50. arti. 4. & de Spiritualibus creaturis articu. 8. & Capr. in 2. d. 3. q. 1.

Ratio ex D. Thoma deſumpta.

Caietani ex D. Thoma deſumpta ratio hæc eſt vnica: quia pro varia materiæ diſpoſitione, variè perfecta forma introducitur, nō accidentario tantùm diſcrimine, ſed eſſentiali, ſiue intrinſeco. Nam cùm

forma commẽſuretur materiæ,ſi materia variè diſpoſita ſit,variè, inquit,perfecta ſit forma ipſa ſecundum ſe neceſſe eſt.

Ariſtotelis auctoritate fulcitur.

Hanc rationem Ariſtotelis auctoritate fulcit Caietanus: quod 2. lib: a de Anima,*molles carne,bene aptos mente eſſe animaduertat.*Addunt alij Sacrarum litterarum b teſtimonium,*Puer*,inquit Sapiens,*erã ingenioſus & ſortitus ſum animam bonam:*quòd nimirum aliis meliorẽ perfectiorémve acceperit.

a Cap. 9. tex. 94.

b Sap. 8.

Articulóq; Pariſienſium.

Vtuntur etiam nonnulli ad rem eamdem articulo quodam Pariſiẽſium,in quo ęqualitas animarum tamquam error damnatur,quod ex ea ſequatur,animã Chriſti nõ eſſe in ſeipſa anima Iudæ proditoris nobiliorem.Et quãquam his argumentis non magno negotio reſponderi poſſet,ſunt tamen alia nonnulla,quæ maiorem videntur vim habere.

Refert Lychetus in 2. d.3. q.1. §. Si dicatur.

Primum. Argumenta pro hac parte firmiora.

Vnum eſt, ex operationibus præſtantioribus maiorem formarum præſtantiam colligi: at formarum eiuſdem ſpeciei infimæ alias aliis perfectiùs operari,vt eſt luce clarius.

Secundum.

Alterum,ſi indiuidua omnia eiuſdem ſpeciei infimæ ſunt æqualis perfectionis ſecũdum eſſentias particulares,ne diuina quidem virtute fieri poſſe,vt vnum ſit alio ſecundum eſſentiam perfectius:quod abſurdiſſimum videtur.

Tertium.

Tertiùm, ſi omnia ſunt æquè perfecta, differentias quoque eorum indiuiduantes æquè perfectas eſſe:at hoc impoſſibile videri. Nam ſi æquè perfectæ ſunt,iam conueniunt vniuocè inter ſe:quæ enim ęqualia ſunt,ſiue æqualitate propria & ſecundum quantitatem, ſiue impropria ſecundũ qualitatem accidentalem aut ſubſtantialem,in eo, in quo ſunt æqualia,vniuocè conueniunt:at differentias indiuiduantes eiuſdem ſpeciei infimæ vniuocè conuenire, ex iis eſt,quæ dici non poſſunt. Si enim vniuocè conuenirent, ídque ſecundum eſſentiam (de hac enim ſola conuenientia quæſtio eſſe poteſt)id ſanè,in quo conuenirent per alias differentias in illas diuideretur:de quibus differentiis rurſus eadem eſſet dubitatio,eſſéntne æqualis perfectionis eſſentialis,an non: & pari ratione de aliis atque aliis in infinitum:quod cùm admittendum non ſit,continuò dicendum erat, eſſe omnes inter ſe inæqualis perfectionis ſecundum eſſentiam.

Quartum.

Quartum,quæ ſunt primò diuerſa, nulla ratione æquè perfecta eſſe poſſe ſecundum eſſentiam: quæ enim primò diuerſa ſunt,in nulla eadem entitate, ac proinde in nulla eadem perfectione conueniunt:at neminem dubitare differentias indiuiduantes eſſe primò diuerſas, ſi vel mediocrem earum cognitionem habeat. Quòd ſi non ſunt æquè perfectæ,fieri non poſſe,vt æquè perfecta ſint indiuidua,quæ ex illis conſtant.

Quintum.

Poſtremò,cùm differentiæ indiuiduãtes ſint ſimpliciter ſimplices,hoc eſt, nulla ratione compoſitæ ex cõmuni aliquo & particulari conceptu obiectiuo,fore, vt ſi quis eas æquè perfectas eſſe contendat, concedat neceſſariò eſſe ſe totis æquè perfectas. Quòd ſi ſe totis,ergo ſunt vna & eadem numero perfectio, quemadmodũ diuinæ perſonalitates: quod nefas eſt vel cogitare. Sequela autem ex eo conſtat,quia,ſi non conueniũt in communi aliqua perfectione quæ in ſingulis diſtributa ſit,& in aliquibus differunt, & tamẽ in aliqua conueniunt(alioqui nõ eſſent æquè perfectę)in vna & eadem numero conueniant neceſſe eſt.

Vera

Vera ſententia.

SECTIO II.

Pars affirmans, omnia indiuidua ſui eadem ſpecie eſſe æqualis perfectionis.

VERA tamen ſententia, quam tuentur Henricus a Gandauenſis, Durandus, Argentinas, & ex Thomiſtis, Paulus Soncinas, ac Dominicus de Soto, éſtque D. b Auguſtini & aliorum Patrũ, ac perſpicuè Ariſtotelis) vt credere par ſit fuiſſe re vera D. Thomæ, facit indiuidua omnia eiuſdem ſpeciei infimæ æquè perfecta ſecundum eſſentias eorum particulares, & ſecluſa omni accidentaria perfectione. Quæ ſententia multis argumentis oſtendi poteſt.

a Henr. Gãd. quodl. 3. q. 5. Dur. in 2. d. 32. q. 3. Argent. in 2. d. 32, q. 1. ar. 2. Sonc. 8. Met. q. 26. Sot. in Prædic. ca. de Subſtantia. q. 2. ad quintũ. Michae. de Palatio in 2. d. 32. diſput. vnica Zimara in Theorẽ. theor. 54.

b Locus infe-rius citandis.

Argumenta pro hac ſententia.

Primum. Primùm, quia oppoſitæ ſententiæ Auctores ſentiunt, omnia eiuſdẽ ſpeciei indiuidua eſſe inæqualiter perfecta: ridiculum autem videtur aſſerere, duas albedines totidem graduum, duas item lineas, aut ſuperficies eiuſdem menſuræ, duo etiam oua eiuſdem ſpeciei æqualia inter ſe, & ſimilium omninò qualitatum, eſſe inæqualiter perfecta.

2. Deinde, quia cùm perfectio rerum ex vi agendi, modóque operandi colligatur, iiſque viciſſim reſpondeat, vt inductione patet, & ea etiam ratione conſtat, quia vnumquodque eſt propter operationem, vt Ariſtoteles c ait: ſanè ſi indiuidua eiuſdẽ ſpeciei infimæ eſſent inæqualiter perfecta ſecundum particulares eſſentias, haberẽt vtique inæqualem vim ad agendum, diuerſúmque modum operandi: at nõ habent. Nam omnes hirundines eadem naturali facultate niduli fabricandi prædıtæ ſunt, & eodem modo illum extruunt: araneique æquè poſſunt telam conficere, & eandem natura ſua agendi rationem in eo conficiendo ſequuntur: atque ita res habet in cæteris. Quod ſi quędam indiuidua deſtituta ſunt viribus, quas habent alia eiuſdem ſpeciei, aut aliquo alio modo agunt, ſiue alia perfectiùs: alia minus perfectè, non id ad naturas eorum particulares, ſed ad diſpoſitiones accidentarias, defectúmque aut redundantiam materiæ perſpicuè refertur: vt verum ſit, quod Ariſtoteles ait: *ſi ſenex acciperet oculũ iuuenis, videret vt iuuenis:* &, quod ſimile eſt, ſi claudus aut blæſus acciperet crura rectè ambulantis, aut rectè loquentis linguam, eodem modo, quo hi operaretur.

c 2. de Cœlo c. 3. tex. 17.

Vnde indiuidua eiuſdem ſpeciei habeãt diſparem operandi perfectionem.

1. Lib. de Anima. cap. 4. tex. 64.

3. Tertiò, quia ſi alia indiuidua eſſent aliis eiuſdem infimæ ſpeciei ſecundum ſubſtantiam perfectiora, nõ ſemper Mundus æquè perfectus eſſet ſecundum ſubſtantiam: at hoc negãt omnes Philoſophi, qui perfectum eſſe Mundum & optimè conſtitutum ſemper aſſerunt. Quibus fauent in ſacris literis ſapientiſſimus Salomon, & vtriuſque legis ſummus interpres Paulus: alter enim facta & facienda eiuſdem conditionis eſſe pronunciat, cùm ait: *Quid eſt quod fuit? ipſum, quod futurum eſt. Quid eſt, quod factum eſt? ipſum, quod faciendum eſt, Nihil ſub Sole nouum, nec valet quiſquam dicere, ecce hoc recens eſt.* Alter verò id non de rebus, quoad earum figuram, hoc eſt, accidentia, ſed quoad ſubſtantiam intelligendum eſſe declarat, cùm ſcribit, *Præterit enim figura huius mundi:* neque enim dixit præterire ſubſtantiam, ne quid vmquam ſubſtantialis perfectionis mundo deeſſe crederemus.

Eccl. cap. 1.

1. Corinth. 7.

4. Quartò, quia ſi omnia eiuſdem infimæ ſpeciei indiuidua eſſent

inæqua

inæqualis perfectionis ſecundum ſubſtantiam,non poſſet Deus duas res æquè perfectas facere,etiam ſecundum accidentia:quod abſurdiſſimum eſſe manifeſtū eſt.Conſequentia ex eo patet, quia etiamſi quis contendat, duo oua æquè perfecta ſecundum albedinem aut facta eſſe,aut diuina virtute fieri poſſe,aut duos homines ſecundum ſcie͂tiam aut charitatem:meritò repugnabit alius,ac cōcludet, id fieri non poſſe,quia hæc albedo inæqualis eſt in perfectione cuilibet alij ſiue factæ,ſiue poſſibili:eodémque modo hæc ſcientia,& hæc charitas cuilibet eiuſdem ſpeciei qualitati.

Effugium ſuperiorum argumen. *Refellitur.* *Cap. 4. Textu. 52.* Quod ſi quis reſpondeat, non omnia indiuidua eiuſdem infimæ ſpeciei eſſe diſſimilia in perfectione,ſed aliqua poſſe eſſe ſimilia, aliqua verò non poſſe, primùm quidē eius reſponſionis rationē reddere non poterit,cū par ſit ratio in omnibus:&,*in perpetuis cuiuſmodi eſt omnis diuiſio in partes eſſentialiter ſubiectas,idem ſit poſſe eſſe,ac eſſe*, vt Ariſtoteles tradit tertio Phyſicorum libro.Quo fit, vt dicendum ſit, omnia eſſe inæqualiter perfecta ſecundum ſe,aut ęqualiter.Deinde,repugnabit iis Auctoribus, quorum ſententiam defendendam aſſumet: ſentiunt enim,rē vera nulla eſſe æqualiter perfecta, vt iam diximus.

Vt apud non nullos conclusio de hominibus confirmetur. *Improbatur confirmatio.* *Arbitrij libertas an ſit in omnibus æquè perfecta?* Quinto, quia ſi omnia eſſent inæqualiter perfecta : cùm perfectiora ab imperfectioribus non gignantur, tanquam à cauſſis principalibus,ſemper agentia particularia generarent imperfectiora:at hoc eſt contra illud commune Phyſicorum proloquium, Agentia ſemper ſibi quàm ſimilima effecta producere, modo nihil ſit, quod impediat: veluti defectus,redundantiáve materiæ, aut contrarij agentis repugnantia. *Quintum.*

Sunt qui in hominibus ex eo concluſionem confirment: quia ſi ex ſe eſſent inæqualiter perfecti,non eſſet in eis æqualis arbitrij libertas:quod impietatē redolet.Sed non rectè id colligitur,ſumpta libertate arbitrij pro ea qua rationales creaturæ ſunt liberæ à coactione. Hoc enim pacto non ſolùm impium eſſet dogma, eas facere inæquales, ſed etiam contra ipſam libertatis naturam.Quod ſi arbitrij libertas ſumatur pro ea, qua creaturæ rationis ſiue intelligentiæ capaces ſunt liberæ à difficultate amplectēdi vtramuis cōtradictionis partem propter intelligentiæ perfectionem,aut alia de cauſſa, rectè quidem colligetur ex inæquali perfectione eſſentiali indiuiduorum inæqualitas eorum arbitrij libertatis. Verùm non magis eſſet impium ponere hoc pacto in hominbus inæqualem arbitrij libertatem, quàm eſt in ſubſtantiis ſeparatis diuerſarum ſpecierum, in quibus Theologi concedunt inæqualem liberi arbitrij perfectionem cum inæquali perfectione intelligentiæ, quæ radix eſt libertatis. Ea tamen ratione id abſurdum eſt, quia arguit in hominibus inæqualitatem conditionis humanæ ſecundum ipſam cuiúſque naturam, quam omnes Patres & in animis, & in corporibus negant, ſumptis anima & corpore,quatenus omne accidentarium hominum inter ſe diſcrimen antecedunt. *Nonnulli recentiores.* *Subſtātiæ ſeparatæ inæqualis perfectionis & libertatis ſunt.* *Lege D.Tho. 1.p.q.59.art. 3.ad tertium. & in 2. Sen. d.25.q.vnica art.4.*

Hanc partem D.Auguſtino placuiſſe. Atque Auguſtinum, quem opoſitæ ſententiæ Auctores pro ſe afferunt, idem ſenſiſſe cùm ex aliis locis tum verò ex commētariis ſuper Geneſim ad literam perſpicuum eſt. Explicans illud Sapien- *Lib. 10. de Geneſi ad literam.c.17. Lege eundem lib.73.quæſt. 40.*

tis:Et

Iuſtinus q. 106. Origen. libr. 3.c. 5. Ter. capit. de Naturalibus Iren. cap. 51. Baſil. ho. 10. Chryſoſt. homil. 13. Theodor. capit. de homine. Hierony. in ca. 4. Thren. & in Pſalm. 81. Bernard. homil. 23. Greg. cap. 31. a Cap. 3. tex. 11. b D. Tho. in eum locũ lec. 8. Alenſ. ibidem, Alber. Mag. 3. Met. tract. 2. c. 6. & alij.

tis. Et *ſortitus ſum animam bonam*, ſic ait. *Vnde bonæ aut magis bonæ aut minus bonæ animæ, niſi vel moribus ſecundum liberum voluntatis arbitrium, vel differentia temperaturæ corporum?* Quo loco planè vides, nullam bonitatis perfectioniſve inæqualitatem animarum, ſiue moralem, ſiue quãuis aliam agnoſci ab Auguſtino ſecundum ipſam animarum ſubſtantiam, qua nimirum animæ prius natura, quàm corporibus infundantur, inter ſe differant.

Ex patribus antiquiorib.

Idem porrò ſenſerunt Patres omnes & antiquiores Auguſtino & recentiores: Nam, vt alios prætercam, Iuſtinus martyr, idèmque Philoſophus luculenter id docet in quæſtionibus à Gentibus propoſitis. Origenes item 2. & 3. lib. περὶ ἀρχῶν. Cyprianus ad Demetrianum. Tertullianus in lib. de Anima. Irenæus lib. 2, aduerſus Hæreſes. Baſilius in Hexam. Ambroſius in lib. de Abraham patriarcha. Chryſoſtomus in epiſtolam priorem ad Corinthios. Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum. Hieronymus in Threnorum & Pſalmorum libros. Bernardus in Cantica. Et Gregorius lib. 21. Moralium in Iob.

Immò & Ariſtotele.

Ipſum quoque Ariſtotelem idem ſenſiſſe nemo non videbit, ſi vel ea perpendat, quæ ille in 3. huius a operis libr. ſcripta reliquit, vbi omnes b volunt eum ex propria ſententia ſuppoſuiſſe hoc eſſe diſcrimen inter indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ, & ſpecies eiuſdem generis, quòd in ſpeciebus datur ordo prioris & poſterioris natura (hoc eſt, dignitatis & præſtantiæ ſecundum ſubſtantiam, vt interpretantur) in indiuiduis autem non item, ſed ſolùm (quod addunt) vel temporis, vel loci, vel cuiuſuis alterius accidentarij diſcriminis. Neque ex ſe fingunt eam interpretationem, ſed ex proximè ſequentibus verbis Philoſophi deſumunt. Sic enim ait. *Præterea vbi eſt prius & poſterius, ſemper illud eſt prius, quod melius.* Ex quibus verbis ad rem, de qua agitur, accommodatis, illud perſpicuè intelligitur, hoc diſcrimen tamquam certum & indubitatum poni ab Ariſtotele, quod in ſpeciebus eiuſdem generis ſemper alia ſecundum ſe eſt melior, ſeu perfectior alia: at in indiuiduis eiuſdem ſpeciei infimæ omnia ſecundum ſe ſunt æquè perfecta. Vnde omnes Peripatetici, præſertim verò Diuum Thomas, illam propoſitionem accipiunt, nec rarò vſurpant: In ſpeciebus quidem dari per ſe ordinem prioris & poſterioris natura, perfectionéque, in indiuiduis autem non niſi per accidens. Lege Diuum Thomam in libello de Spiritualibus creaturis, articul. 8. & in quodlibet. 3. artic. 6. Sic enim ait in priori tractatu. *Manifeſtum eſt, quod in omnibus indiuiduis vnius ſpeciei non eſt ordo, niſi ſecundũ accidens: cõueniũt enim in natura, & differunt ſecundũ principia indiuiduantia, & diuerſa accidentia, quæ per accidens ſe habẽt ad naturam ſpeciei: quæ autem ſpecie differunt: ordinem habent per ſe, & ſecundum eſſentialia principia: inuenitur enim in ſpeciebus rerum: vnam abũdare ſuper aliam: ſicut in ſpeciebus numerorum.* In poſteriori autem hoc modo. *In eadem ſpecie non poteſt vnum eſſe prius altero propriè loquẽdo ordine naturæ, quia ſpecies prædicatur æqualiter de omnibus indiuiduis: in generibus autẽ non eſt ſic: nam inter ſpecies vnius generis vna eſt naturaliter prior & perfectior altera.* Quæ adeo rẽ declarant, vt nõ temerè mihi quidẽ Dominicus de Soto videatur profi-

In ſpeciebus eiuſdem generis ſemper alia eſt melior alia.

Teſtimonia D. Thomæ. Idem tradit Dur. in 1. di. q. 1. Fer. 2. cõ. Gent. c. 44.

teri,ſe vnum ex iis eſſe,quos Caietanus cœcos appellandos cenſet, ſi non videant, apud D. Thomam indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ, etiamſi ſumantur ſecundum ſe,inæqualis perfectionis eſſe. Haud obſcuriùs idem tradit Ariſtoteles 8.huius operis libro, cùm pronunciatum illud à Platone acceptum,& ab omnibus Peripateticis approbatum vſurpat. *Species generis eiuſdem eſſe ſicut numeros,quod aliæ alias perfectione ſuperent.* Neque enim alia de cauſſa de ſolis ſpeciebus locutus eſt,niſi quia idem de indiuiduis dici non poſſe exiſtimauit.

Alia ex Ariſt. confirmatio.

In prædic.1. de ſubſtantia q.2.ad quintum.cap.3.

Text.10.

Ex quæſtione philoſophica & Theologica.

Sed & ex illa ipſa quæſtione,quam Philoſophi ac Theologi tractãt poſſintne virtute vlla dari plures ſpecies æquè perfectæ, illud intelligi poteſt, vbi non eſt controuerſia de opinione huius vel illius Doctoris,in cuius verbis hic,aut ille iurandum ſibi exiſtimauit omnes hanc eandem ſententiam ſupponere, cùm ſpeciatim id quærant de ſpeciebus diuerſis: quia de indiuiduis vnius & eiuſdem dicendum id eſſe non dubitant.

Ex partibus ſubiectis modo diſſerendi.

Diuiſionis ratio quouſque procedat.

b Vt refert Porphyr. in Iſagoge cap. de ſpecie.

a Sic Ariſ. 2.Poſter.cap. 15.& 1.de Partib.anim. cap.5. & hoc ipſo libr.c.10. text.16. D. Tho. 10.Met. lectio 10. & 11. Porph. in Iſagoge c.de Specie. Ioan. Dam. in ſua Logica ca.2. & 3.

Quin etiam ex reſpectu diuidendi,definiendi, & demonſtrandi ratione,in qua tota diſſerendi perfectio poſita eſt,idem planè colligitur. Nam apud Philoſophos a infimæ ſpecies atomæ,ſiue indiuiduæ dicũtur, vt ſæpè videre eſt apud Ariſtotelem, quod præcipua diuiſionis ratio,qua ſuperiora in inferiora diuiduntur,in eis conſiſtat,neque vlterius deſcendendo Platonis iuſſu progrediatur. Vetuit enim Plato, b ſub infimas ſpecies deſcendere non tam propter indiuiduorum infinitatem,quàm quia nulla ſub eis perfectionis inęqualitas,diſſimilitudóque cernatur,vt nõ ſit cur Philoſophus in pluribus indiuiduis percurrendis laborandum exiſtimet. Hinc Boëtius priore editione in Porphyrium cap.de Specie. *Sed quoniam,* inquit, *ſpecies aliquorum eſt continens,& non ſpecie differentes res continet, ſimiles neceſſe eſt ſibi contineat pluralitates.* Diuus quoque Damaſcenus poſt Boëtium in ſua Dialectica. *Hæc,* inquit, *dicuntur ſubſtantiales & naturales differentiæ, & qualitates diuiſiuæ ſuperiorum,& conſtitutiuæ inferiorum, & ſpecificæ ſpecialiſſimarum ſpecierum conſtituentes ipſas, & diuidentes naturam à natura: natura autem in ſpecialiſſima ſpecie ordinatur.* Et ſuperiùs: *Homo,* inquit, *in omnes homines diuiditur,qui infiniti ſunt numero,propterea autem diuiſionem non rectè dici eam,quæ ſit ſpeciei in indiuidua,ſed enumerationem.* Quod idem in aliis æquè Græcis ac Latinis facilè oſtendi poſſet.

Definitio.

Celebris quæſtio ſoluitur.

Ariſt. lib.7. Met c.6.text. 20. D.Th. 1. p.q.3.art.3. & aliis in locis.

Definitionis quoque ratio idem oſtendit. Si enim indiuidua eiuſdem ſpeciei perfectione intrinſeca eſſent inæqualia, tradendæ vtique eſſent de ſingulis peculiares definitiones, haberétque eorum quodque peculiare quod quid eſt:at omnes prohibent,definiri indiuidua,vt quæ habent vnum & idem quod quid. Hic enim ſoluitur celebris illa quæſtio. Sint ne idem,an diuerſa id quod eſt,& ipſum eius, quod quid eſt.Nam cùm nomine eius, quod eſt, intelligenda ſit indiuidua ſubſtantia,vt quæ ſola per ſe in rerum natura cohæret:nomine autem ipſius,quod quid eſt,omnes Philoſophi intelligant naturã ſpecificam, quam ſolam definiri volunt, ex eo concludit Ariſtoteles, eiúſque indiuiduus comes in iis,quæ naturali lumini ſubſunt D. Thomas,in rebus quidem naturalibus non idem eſſe id,quod eſt, & ipſum

eius

eius quod quis eſt, quia ipſum quod quid eſt multorum indiuiduorũ vnius & eiuſdem ſpeciei eſt vnum tãtùm, quia caret materia ſignata, ipſa autem, quæ ſunt propter incluſionem materiæ ſignatæ, qua conſtant, ſũt multa. Sed de cæteris, quæ in ſolutione huius quæſtionis dicuntur, aliàs, illud nunc eſt ad rem, omnes in ea eſſe ſententia, vt putent, ſolam ſpeciem, ſi cum indiuiduis conferatur, habere peculiare quod quid eſt, eámque ſolam definitione explicari, vt concludamus, neminem eſſe, qui ſe remoto omni cuiuſcumque Auctoris prçiudicio rogetur, differant ne indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ eſſentiali perfectione inter ſe, non ſtatim ex ipſa definiendi ratione reſpondeat nõ differre.

Denique ipſa demonſtrandi ratio idem oſtendit. Si enim intrinſeca perfectione differrent, ergo & peculiaribus inter ſe proprietatibus. Ex qua re efficeretur, vt demonſtrationes de indiuiduis non minus rectè, quàm de ſpeciebus afferri poſſent: at non afferuntur, niſi per aliud, ſecundariáque ratione, vt omnes aſſerunt, & libro ſeptimo patebit. *Demonſtrationis forma idem oſtendi.*

Lege quæ dicta ſunt hoc lib. cap. 6. 2. 3. 4. & 5.

Aſtipulantur porrò huic ſententiæ quicunque indiuiduorum ſub eadem infima ſpecie diſtinctionem vel ad diuerſam exiſtẽtiam vel ad accidentium variam collectionem, vel ad materiæ diſtinctionem referunt. Non enim credendum eſt, eos ad iſta confugere, quaſi negent internas differentias, quibus indiuidua ſub ſpecies & conſtituuntur, & inter ſe diſtinguuntur, ſed quia nullam internam perfectionis inæqualitatem in ipſis indiuiduis inuenire poſſũt. Potiſſimum verò ij, qui differentias ſpecificas ex gradibus formarum, indiuiduantes verò ex diuiſione materiæ deſumendas volunt, huic opinioni fauent, adeo enim in hanc partem inclinant, vt nullam perfectionem formalẽ, indiuiduis propriam, & à perfectione ſpeciei diſtinctam admittere videantur: tantùm abeſt, vt ea inæqualiter perfecta eſſe concedant. *Vltima confirmatio ab auctoritate.*

Solutio argumentorum aduerſæ partis.

Sectio III.

Soluitur Caietani ratio.

Qvare ad rationem, quam ex Diuo Thoma deſumit Caietanus, dicendum eſt: eſſe quidem formam ſubſtãtialem materiæ commenſuratam: verùm non omnem varietatem diſpoſitionis materiæ poſcere variè perfectam formam ſecundum ſubſtantiam, ſed eam tantùm quæ poſtulat ſpecificam formæ differentiam, poſſe tamen meliùs diſpoſitam materiam intra terminos diſpoſitionum ad eamdem ſpecie formam pertinentium cauſſam, aut occaſionem eſſe, vt forma, quç introducitur, perfectiores habeat potentias, aut in actus perfectiores prodeat. Quo pacto corpus humanum perfectiùs diſpoſitum non ſolùm perfectiorum potentiarum ſenſitiuarum cauſſa eſt, ſed etiam perfectiorum animæ intellectiuæ operationum occaſio. Quo pacto intelligendus eſt D. Thomas, cùm ex perfectiori diſpoſitione humani corporis maiorem humanæ formæ perfectionem colligit, non ſolùm quoad vires ſenſitiuas, ſed etiam quoad intellectum. *Expoſitio D. Thom.*

1. p. q. 85. art. 8. & in d. 8. q. 5. art. 2. ad 9. & in 2. diſ. 32. q. 2. ar. 3.

Quo pacto corpus humanum cauſſa ſit perfectiorum operationum animæ.

Retorquetur argumentum in Caietan.

Retorqueri autem poſſet argumentatio in Caietanum, ſi eodem pacto colligeremus, ex duabus materiis æquè diſpoſitis ad eaſdem ſpecie formas, æquè perfectas eſſe introducendas, cùm tamen ipſe omnes inæqualiter perfectas eſſe velit, niſi vereremur, ne abſurdiùs negaret, fieri poſſe, vt detur in duabus materiis æquè perfecta diſpoſitio Verùm hoc ſaltem nobis pro argumento ſit ſatis, niſi abſurdiori hac reſponſione abſurdam ſententiam defendi non poſſe.

Eodem modo reſpondendum eſt, cùm ad locum Ariſtotelis citatum, tum etiam ad verba Sapientis ex ſacris litteris adducta, & (ſi placet) ad Pariſienſium articulum, quicquid ille virium extra Sorbonam habeat.

Solutio argumentorũ, quæ plus difficultatis cõtinẽt.

Cur formæ eiuſdẽ ſpeciei perfectiùs operẽtur in vno, quàm in alio indiuiduo.

Formas accidentarias ſub eadem ſpecie inæqualis perfectionis intrinſecæ admitti debere.

Primum verò argumentum eorum, quæ addimus, hoc pacto diſſoluendum. Formas ſubſtantiales eiuſdem ſpeciei æquè perfectè operari, ſemoto omni accidentario ipſarum diſcrimine, ſeu potiùs principia eſſe æquè perfectarum operationũ: quod autem perfectiùs operentur in vno indiuiduo, quàm in alio, ad variam materiæ diſpoſitionem, cauſſarúmque externam concurſum referendum eſſe. Hinc Ariſtoteles, *ingenioſiores melancholicos* a *ſæpe viſos ſcriptum reliquit: Aſiaticos* b *itẽ Europæis aſtutiores eſſe, viciſſimque Europæos Aſiaticis robuſtiores.* Quòd ſi de formis accidentalibus ſit ſermo: fatemur dari poſſe alias ſub eadem ſpecie aliis intrinſecus perfectiores, ſi ſint ex genere earum, quæ magis & minus ſuſcipiunt: idque rectè colligi ex varijs perfectis operationibus, vt ex perfectiori calefaciendi ratione intenſiorem calorem. Sed tamen addimus, eam perfectionem eſſe ſuo modo accidentariam, cùm eidem formæ numero ſæpè accidat, vt modo ſit intenſior, modò remiſſior: at quæſtio propoſita illud inquirit, ſint ne alia indiuidua aliis eiuſdem ſpeciei infimæ perfectiora, ſemoto omni eorum accidentario diſcrimine.

a *In Probl. ſect. 30. q. 1.*
b *7. lib. Politico. c. 7.*

Solutio 2. Impoßibile eſt, duo indiuidua ſub eadẽ ſpecie eſſe inæqualis perfectionis eſſentialis.

Secundum verò nihil abſurdi colligit, nam ſublata omni accidentaria differẽtia, quouis modo illa ponatur: tam eſt impoſſibile, ſub eadem ſpecie infima inæqualitatẽ perfectionis inuenire, quàm res inter ſe ſimillimas eſſe diſſimiles, & omninò æqualiter perfectas inæqualem habere perfectionem. Itaque vt ne diuina quidẽ virtute effici poteſt, vt duæ ſpecies eiuſdem generis ſint æquè perfectæ: ita neque vt duo indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ inæqualem perfectionem habeant, modo in eis nihil accidentarij diſcriminis conſideretur.

Tertij Differentiæ indiuiduæ cur non cõueniãt vniuocè.

Tertium quoque nihil efficit: quia etſi differentiæ indiuiduantes, quibus eadẽ ſpecies infima diuiditur, æquè perfectæ ſunt, non inde tamen rectè concluditur, eas vniuocè conuenire. Immo verò dicimus nullam conuenientiam vniuocã in natura aliqua verè vniuerſali efficere, vt res conuenientes æquè perfectæ ſint in ſeipſis, ſed ſolũ, quatenus in illa natura conueniunt. Nulla enim natura verè communis, & vniuerſalis continet totam perfectionem ſuorum particularium: quippe cùm particularia omnia aliquam perfectionem ſuis vniuerſalibus addãt, vt primæ ſubſtãtiæ ſecundis. In ſola diuina natura, quæ non eſt verè vniuerſalis, ſed potiùs maxime ſingularis, illud eſt verum, quæ in ea eſſentialiter conueniũt, nempe ipſas diuinas perſonas, ratione il-

Diuinæ naturæ ſingularis dignitas.

lius

lius æquè perfectas eſſe in ſeipſis, neque alia de cauſſa, niſi quia diuinæ perſonalitates nihil perfectionis addunt diuinæ naturæ, quæ in ſe totam perfectionem diuinam formaliter continet. Tantùm ergo abeſt, vt conuenientia vniuoca indiuiduorum eiuſdem ſpeciei infimæ colligatur ex perfectione, qua ipſa in ſeipſis dicuntur ęquè perfecta, vt potiùs oppoſitum concludatur.

Perſonæ diuinæ cur æqualis ſint inter ſe perfectionis.

Sed tamen, vt hæc meliùs intelligantur, animaduertendũ eſt: æqualem perfectionem duarum rerum in ſe ipſis, & non in aliqua tantùm vniuoca, & vere vniuerſali natura, duobus modis poſſe contingere, vno ita vt quicquid perfectionis reperitur in vna, idem prorſus reperiatur in altera, quam æqualitatem poſitiuam appellare poſſumus: altero, ita vt perfectio vnius nec formaliter, nec virtute, & eminenter excedat perfectionem alterius, etiamſi nihil perfectionis, quæ in vna ſit, reperiatur in altera. Priori modo in ſolis diuinis ſuppoſitis inueniri poteſt æqualis perfectio, vt perſpicuum eſt: Poſteriori autem inuenitur in duabus quibuſlibet qualitatibus æquè intenſis, & in duabus quantitatibus æquè extenſis, ac denique in duobus quibúſque indiuiduis cuiúſque ſpeciei infimæ, remota ab eis omni accidentaria differentia, potiſſimum verò in eorum differentiis indiuiduantibus, quod ita ſe habeant, vt non ſolùm nulla excedat aliam ſiue formali, ſiue virtuali, vt ita dicam, exceſſu, ſed neque etiam vlla perfectio reperiatur in vna, quæ non reperiatur in alia. Secus accidit in qualitatibus inæqualiter intenſis, aut in quantitatibus inęqualiter extenſis, quarum aliæ alias excedunt formaliter, hoc eſt, diuiſibili exceſſu, & indifferentiis ſpecificis, etiam eiuſdem generis, quarum aliæ, ſi non formaliter, certè virtute, eminentérque alias perfectione ſuperant. Id quod ex variis diſſimilibúſque proprietatibus ſpecierum: quas conſtituunt, planè colligitur: cùm non profluant ex ſola natura generica, ſed potiſſimum ex addita differentia ſpecifica.

Maior explicatio ſolutionis tradita.

Perfectio duarum rerum in ſeipſa duobus modis poteſt accidere.

In diuinis perſonis quicquid perfectionis reperitur in vna id reperitur in altera.

Quod ſi quis obiiciat, differentias quoque indiuiduantes eiuſdem infimæ ſpeciei inæqualiter videri perfectas eſſe, quia variæ ab eis oriri videantur proprietates actiuæ & paſſiuæ (quæ enim fiunt ab vno aut ex vno indiuiduo: non poſſunt eadem numero ab alio aut ex alio eiuſdem ſpeciei fieri, vt diximus ad caput ſecundum) hoc modo occurrendum eſt. Primùm quidem, etſi proprietates eorum actiuæ & paſſiuæ diuerſæ rationis eſſent, tamen omnes forent æqualiter perfectæ, quandoquidem æqualis perfectionis eſt generare hoc atque illud, & eſſe aut fieri materiam huius atque illius, ſi omnia, quæ generantur, ſunt æquè perfecta.

Obiectio.

Deinde, quia proprietates eorum actiuæ ac paſſiuæ, quantũ ex ipſis eſt, idem omninò poſſunt: tametſi ex parte ſubiectorum eueniat, vt non omnes eamdem vim habeant. Quod enim Socrates nullum eumdem filium generare poteſt, quem poteſt Plato, non ex defectu facultatis generatiuæ Socratis prouenit, quæ æqualiter cõmunicatur cum natura humana Socrati & Platoni, ſed ex diuerſitate ſuppoſiti generantis, quod eſt principale agens in generatione. Eodémque modo, quod ex ſemine Socratis non poſſit eadẽ proles effici, quæ ex ſemine

Solutio.

Platonis,non ex defectu potentiæ paſſiuę ſeminis à Socrate deciſi accidit,ſed ex diuerſitate ſubiecti eiuſmodi potētiæ, quod eſt principale patiens. Vnde & diuina virtute quicquid ab vno aut ex vno fieri,poteſt etiam ab alio,aut ex alio fieri, vt eodem quoque loco diximus.

Solutio 4. Quo pacto differentiæ indiuiduæ cū ſint primo diuerſæ ſint æquè perfectæ. Quinti ſolutio. Ex his facilè intelligitur,quid ad quartum & quintum reſpondendum ſit.Nam ad quartum,ſatis patet,concedendum,immo & aſſerendum eſſe,& differentias indiuiduantes eiuſdem ſpeciei eſſe primò diuerſas,ac proinde in nulla eadem perfectione conuenire,ſiue quę numero ſit eadem,ſiue quæ ſpecie aut genere. Negamus tamen inde effici:non eſſe eas æqualiter perfectas,quippe cùm etſi poſitiuè æqualis perfectionis non ſunt,ſint tamen negatiuè. *Quæſt.13. ſect.2.*

Ad quintum verò & extremum,fatemur,differentias indiuiduātes eſſe ſimpliciter ſimplices:ac proinde ſe totis æquè perfectas,ſed tamē negamus,inde effici,vt ſint vna & eadem numero perfectio:ita enim ſunt ſe totis æquè perfectæ, vt ſint etiam ſe totis diuerſæ, ac proinde primò diuerſæ.Id quod propterea accidere potuit:quia ſūt æquè perfectæ negatiuè,non poſitiuè,quo pacto ſi æquè perfectæ eſſent, tum demùm rectè colligeret argumentum, eſſe vnam & eamdem numero perfectionem,vt colligitur in diuinis perſonalitatibus. *Perfectio duplex, poſitiua & negatiua.*

Quo pacto reſpondendum ſit ad argumenta D.Thomæ & aliorum quæ in ſuperiori quæſtione adducta ſunt.

SECTIO V.

Accommodatio doctrinæ traditæ ad ſuperioris quæſtionis difficultatem. Ex his manifeſtiùs patet reſolutio ſuperioris quæſtionis: ſi genus, inquam,& ſpecies infima ſumantur quoad totam perfectionem, quam per ſe in ſuis inferioribus habere poſſunt:ſpeciem quidem poſſe conſeruari in vno indiuiduo,quia,vt omnia ſunt æquè perfecta, & in ſeipſis ſpectata,& quoad ea,quæ ipſis per ſe conueniūt:ita æqualiter naturam ſpeciei perficiunt: genus autem non poſſe conſeruari in vnica ſpecie,quia ſicut omnes eiuſdē generis ſpecies ſunt per ſeipſas inęqualiter perfectę: ſic etiam inęqualem perfectionē ſui generis naturę afferunt.

Soluuntur argumenta poſita quæſtione ſuperiori, ſect.2. Argumentum verò primum D.Thomę in hoc eodem ſenſu accipi poteſt.Nam quod ille ait, poteſtatem generis ad omnes ſuas ſpecies eſſe potentiam quamdam naturalem,non ita intelligendum eſt,quaſi velit eſſe qualitatem aliquam ad ſecundum genus qualitatis pertinentem,quę ex natura ſubſtrata cuiuſque generis per ſe oriatur,aut proprietatem aliā, quę cum natura generica in ſpeciebus multiplicetur: cùm falſū id ſit manifeſtè,& fusè ex eius Doctoris principiis ſuperiùs refutatum,ſed ita,vt ſentiat,eam poteſtatem,quam quidem cōuenire diximus cuilibet naturę genericę, quatenus naturę ordine pręcedit contradictionem ad ſuas ſpecies, ea ratione poſſe dici naturalem potentiam,quatenus fruſtra eſſet,niſi aliquando perduceretur ad actum in omnibus ſpeciebus,quod non accidit in poteſtate ſpeciei ad omnia indiuidua,idque ea ratione,quia natura generis nec totam perfectionem eſſendi,nec totam facultatē operādi ſuę naturę debitam habet, niſi in omnibus ſuis ſpeciebus,Quod ſecus accidit in ſpecie infima reſpectu ſuorum indiuiduorum, ęquè enim perfecta eſt, & operari poteſt *Hoc eod. cap. q. 4. ſect. 1. & 4.*

teſt in vno tantùm, ſiue perenni exiſtentia, vt Sol, ſiue in alio indiuiduo reſtituta, quod de Phœnice fingunt Poëtæ.

Non tāquam fabulam narrant Plin. li. 10. Nat. hiſt. c.2. & D. Amb. in morte fratris de fide reſurrectionis oratio 2. & alij graues auctores.

Obiectio.

Sunt tamen quæ contra hæc obiiciantur. Vnum eſt: ſi genus indiget omnium ſuarum ſpecierum exiſtentia, vt quoad totam perfectionem ſuæ naturę debitam exiſtat, igitur, vel nullum genus vnquam exiſtere perfectè, vel Deum Op. Max. nullas ſpecies poſſe producere, quæ non aliquando futurum ſit, vt exiſtant, quorum illud cum perfectione vniuerſi, hoc cum infinitate diuinæ poteſtatis pugnat.

Secunda.

Alterum eſt, eſſe plurimas ſpecies, quæ nec perfectè exiſtere, nec perfectè operari poſſunt in vnico indiuiduo, eas nimirum omnes, quæ niſi per commiſtionem maris & fœminæ nō propagantur. Generatiua enim earum potentia in duobus nimirum indiuiduis & conſeruatur & exercetur, vnde fit, vt imperfectæ ſint in rerum natura, ſi vnus tantum earum ſexus exiſtat. Cuius rei teſtimonium perhibet diuina hiſtoria Geneſeos, quæ Plaſmato vnico homine mare, narrat dixiſſe Deum, *nō eſſe bonum hominum eſſe ſolum*, quod videlicet nec naturaliter in totum futurum tempus permanere, nec multiplicari, vt alia prope infinita animantia propagatione poſſet.

Diluitur prima obiectio. Perfectio generū huius vniuerſi cōſtat, licet Deus infinitas ſpecies poteſt producere.

Sed prior obiectio facilè diluetur, ſi dicas, non eſſe nobis quæſtionem hoc loco de conſeruatione generis, quod totam eius perfectionem ſimpliciter, ſed quoad eam quæ ad perfectionē huius vniuerſi quatenus à Deo conſtitutum eſt, requiritur. Vnde etſi Deus infinitas ſpecies producere poteſt, quæ numquam futuræ ſunt, non inde tamen efficitur, vt earum genera non perfectè conſeruentur in iis ſpeciebus, quæ ex cauſſis naturalibus pendent, quatenus huius vniuerſi perfectio requirit.

Lege Galenū 14. de vſu partium. & Ariſt. 10. li. huius operis c.8. tex. 25. Plin. cap. 4. Fulgoſius lib. 1. c. 6. Lege itē Sabellicū in exemplis, lib. 9. cap. 8.

Secunda. De maris & fœminæ diſtinctione notanda conſideratio.

Poſterior verò hac conſideratione diſſoluitur. In mare & fæmina, ſi eſſentia ipſa ſubſtantiæ particularis ſpectetur, nullam eſſe ſexus diſtinctionem potentiæve generatiuæ, ſed æquam eſſe vtrique facultatem naturalem ad generandum per commiſtionem ſexus. Cuius rei argumento eſt, poſſe marē in fæminā diuina virtute, & viciſſim fæminā in marē nō tantū diuina virtute, ſed per cauſſas etiam naturales tranſformari, non mutata particulari ſubſtantia indiuidui, identitatéq; eius numerali. Quod in fæminis non ſemel accidiſſe narrat Plinius lib. 7. Naturalis hiſtoriæ, vbi puellas in pueros euaſiſſe mutato ſexu memoriæ prodidit. Sed & ex recētioribus hiſtoriæ ſcriptoribus narrat Fulgoſius, ſua ætate regnāte Neapoli Ferdinādo primo, duas Ludouici Guarnę filias Franciſcam & Carolam poſt decimum quintum ętatis annum ſexum mutaſſe, mutatóque habitu pro maribus habitas, Franciſcum & Carolum deinceps nuncupatas fuiſſe.

Naturā humanam in ſolo Adamo, perfectè conſeruatam.

Quocirca perfectè quidem conſeruabatur natura humana in ſolo Adamo, ſi ſola eius particularis eſſentia cum facultate generatiua eſſentiæ debita ſpectetur, at non perfectè, ſi vſus quoque eius facultatis habeatur ratio, cùm ad vſum non ſit ſatis eſſentialis perfectio, facultáſque ipſi eſſentiæ debita, ſed neceſſaria quoque accidentaria ſexuum diſtinctio: quam perfectionem ſpectauit Deus, cùm dixit, *non eſſe bonum hominem eſſe ſolum*: quemadmodum ſpectauit alios

Gene. 2.

vſus,

vſus humanæ conditionis ac dignitatis, qui ſocietatem plurimũ indiuiduorum requirunt.

Ita patet qua ratione intelligenda ſit prior ratio D.Thomæ, quoad id, in quo tota argumenti vis poſita eſt. Nam de eo, quod additur, ſpeciem diuidi per externa quædam, quaſi non prius natura diuidatur per internas differentias indiuiduantes, nec verum eſt, nec ex mente ſeu D. Thomæ, ſeu aliorum Auctorum, qui citantur, vt patet ex iis, quæ ad caput 6. huius libri diſputauimus. *q. 2. 3. 4. 5. & 6.*

Genus per contrarias differentias quo pacto dicatur diuidi.

Poſterior D. Thomæ ratio hoc modo planè intelligitur genus omne diuidi per differentias contrarias, hoc eſt, quarum alia ſe habeat, vt habitus, alia vt priuatio (quod non ſemel tradit Ariſtoteles a) hoc eſt, quarũ alia ſit alia perfectior, vt ipſe D. Thomas b exponit. Atque inde verum eſt illud. Si vnum contrariorum in rerum natura eſt, alterum quoque aliquando eſſe, ne videlicet fruſtra ſit ſubiectorum potentia naturalis ad omnem varietatẽ perfectionis, quam huius vniuerſi perfectio poſtulat.

a Ariſt. libr. 10. Me. cap. 6. text. 13. & 14. & c. 10. text. 22. & 23. & cap. 7. tex. 15. & 16.

Soluitur argumentũ eorum qui ab Ægidio referuntur.

Denique argumentum eorum, qui ab Ægidio referuntur, nec fideliter, ſed truncatè pronunciato Ariſtotelico vtitur, nec veram ſententiam aſſumit, facit enim genus omne verè analogum, cũ nullam naturam generalem à ſpecialibus abſtrahi poſſe contendat, idque velit Ariſtotelem ſignificaſſe, At Ariſtoteles non ſimplici pronuntiato, ſed diſiunctiuo vtitur. Ait enim: *aut genus non eſſe quicquam præter ea, quæ ſunt velut eius ſpecies*; hoc eſt, diſtinctum aliquid à differentiis per quas diuiditur; *aut ſi eſt, ita ſe habere ad illas, vt materia ſe habet ad formas.* Argumentum autem aſſumit priorẽ diſiunctionis partem, qua placet eis Auctoribus, omnè genus eſſe verè analogum, cùm tamen Ariſtoteles poſteriorem amplectatur. Cur autem alibi b dixerit: *in genere latere æquiuocationes*, alio loco explicauimus quod nunc repetere non eſt neceſſe.

Ad c. 8. q. 4. ſect. 4.

b 7. Phy. c. 4. tex. 31. & libr. 10. Met. c. 13. tex. 26.

Atque hæc de genere & ſpecie, nunc de differentia, qua genus ad ſpeciem quaſi deſcendit, nonnulla etiam conſideremus.

DENTVRNE DIFFERENTIÆ *ſimplices quæ cum infimis ſpeciebus recurrant.*

QVÆSTIO XVII.

Partis negatiuæ auctores & fundamenta.

SECTIO I.

Alb. Mag. Logic. tra. 5. cap. 6. Burleus ca. de differentia apud Porph. Auic. Alpharab. Caie. ibid.

Occaſio quæſtionis.

HVius quæſtionis, quæ apud Magnum Albertum, & alios quoſdam diſputatur, occaſio fuit ſecunda illa definitio differentiæ quam in Iſagoge tradit Porphyrius, *Differentia eſt id quod prædicatur de differentibus ſpecie in quæſtione Quale eſt*, adde (quod ſubaudiendum eſt) eſſentialiter. Nam cùm pleriſque durum videatur

Definitio differentiæ.

tur

Primum argumentum. tur non comprehendi in ea omnes differentias ſpecificas, quatenus vniuerſales ſunt (nulla enim alia definitio traditur à Porphyrio, qua differentia, quatenus vniuerſale quiddam eſt, explicetur) hanc differẽtiarum diſtinctionem excogitarunt, vt alias ſimplices dicerẽt, quæque verè eſſent differentiæ: vt corporeum, animatum, ſenſitiuum, rationale, mortale, immortale: aliàs compoſitas, ſeu potiùs plurium differẽtiarum complicationes, vt totum hoc rationale morale, & hoc item rationale immortale. Qua diſtinctione poſita dixerunt, omnes quidem differentias ſimplices in definitione illa comprehendi, quod nulla earum cum ſpecie vlla infima reciprocetur: compoſitas autem, quæ cum ſpeciebus infimis recurrunt, quemadmodum veræ differentię dici non poſſunt, ſed verarum coniunctiones, ita meritò in ea definitione non explicari. Atque hoc vnum eſt eorum pro negatiua huius quæſtionis parte argumentum.

Eodem cap. Alterum deſumunt ex ipſis apud Porphyrium differentiarũ exemplis. Nulla enim ſimplex differentia ab eo affertur in cõſtitutione hominis, quæ non eius ſententia de pluribus rebus ſpecie differẽtibus eſſentialiter dicatur, etiam rationale. 2.

Cap. 14. Tertium ex Ariſtotele 2. li. de Poſter. reſolutione, cùm docet, ad infimam quamlibet ſpeciem definiendam quærendas eſſe differentias, quarum quæque per ſe latiùs quidem pateat, quàm ſpecies, quæ definienda eſt: omnes autem ſimul iunctæ, cum ea recurrant. 3.

cap. 3. Quartum ex primo Topic. cùm ait Ariſt. *differentia, cùm generalis ſit, vel quia generalis eſt* (hoc eſt, quia de pluribus ſpeciebus, quemadmodum genus prædicatur) *ad genus eſſe reuocandam*: & cùm libro 6. ſcribit, de pluribus differentiam, quàm ſpeciem prædicari. 4.

Cap. 3. & 4. Addi & illud poteſt ex primo libro de Partibus animalium, *incommodum eſſe concedere tot eſſe differentias vltimas, quot ſunt ipſæ vltimæ ſpecies*. Id enim de differentiis ſimplicibus dictum eſſe nemo dubitauerit, cùm perſpicuum ſit, compoſitas, quę reciprocantur cum ſpeciebus vltimis, tot eſſe, quot ſunt ipſæ vltimæ ſpecies. 5.

Approbatio affirmatiuæ partis.

SECTIO II.

DANDAS eſſe tamen differentias ſimplices, quæ cum ſpeciebus infimis recurrant, hiſce argumentis oſtẽditur. Primùm, quia cùm ſpecies ſubalternæ acceſſione ſimplicium differẽtiarum ad immediata genera conſtituantur, vt ſubſtãtia corporea acceſſione corporei ad ſubſtantiam genus ſummum, & animal acceſſione ſenſitiui ad corpus animatum, ſeu ſubſtantiam corpoream viuentem, nõ eſt, cur id negetur infimis ſpeciebus. Nã ſi propterea ſpecies infimæ conſtitui debent compoſitis differẽtiis, quia ipſæ compoſitiores ſunt, quàm ſubalternæ (fortaſſe enim hoc aliquis dixerit) non deſunt ſpecies ſubalternæ, quæ compoſitiores ſint in ſua ſerie coordinationéve prædicamẽtali, quàm infimæ in alia ſerie: compoſitior enim ſpecies eſt platanus, aut pirus, quàm primùm mobile, aut quæuis alia ſpecies infima cœleſtium cor- *Partis affirmantis argumenta.* *Primum.* *Dari ſpecies ſubalternas magis compoſitas in ſua ſerie, quã infimas in alia.*

porum, vt mittamus ſpecies infimas ſubſtantiarum ſeparatarum iuxta veram de illis ſententiam. Quamquã nihil refert alioqui maior compoſitio ſpeciei, vt propterea cenſeatur eius differentia proximè conſtitutiua eſſe compoſita: ſatis enim eſt ad maiorem eius compoſitionem (vt loquamur de Metaphyſica compoſitione, de qua eſt ſermo) maior multitudo generum & differentiarum ſimplicium, quibus genera ad proximas ſpecies contrahantur.

Secundum. Omnem ſpeciem habere gradum aliquem ſibi peculiarem.

Deinde, quia omnis ſpecies habet gradum aliquem eſſentialem ſibi proprium & peculiarem, quo à cæteris tum generibus, tum ſpeciebus, tum etiam indiuiduis diſtinguitur, propter quem gradum habet peculiarem locum in prædicamentis, atque adeo in ſua peculiari ſerie prædicamentali: is autem gradus prouenire non poteſt, niſi à propria & peculiari differentia: ſeu potiùs nihil eſt aliud, quàm propria & peculiaris differentia, quæ ſimplex & indiuiſibilis formaliter eſſe debet. Vt enim quilibet numerus conſtituitur acceſſione vnitatis, quæ formaliter ſimplex eſt, & indiuiſibilis, ita quælibet ſpecies acceſſione ſimplicis alicuius indiuiſibiliſque differentiæ, vt tradit Ariſtoteles 8. huius operis libro, & omnes concedunt etiam aduerſæ partis Auctores: nõ poteſt igitur eadem differentia eſſe proximè conſtitutiua diuerſarũ ſpecierum. Quo fit, vt danda ſit aliqua differentia ſimplex, quæ infimam quamque ſpeciem proximè conſtituat, quæque cum ea neceſſariò recurrat.

Cap. 5. textu 10.

Tertium. Omnium ſpeciem habere proprietatem qua à cæteris diſtinguatur.

Tertiò, quia quęlibet ſpecies infima habet peculiarem aliquam proprietatem, per quam à cęteris à poſteriori, noſtráque cognitione diſtinguitur, ergo & peculiarem differentiam eſſentialem natura priorem, quam illa conſequatur.

Quartum.

Hominis differentiã ſimplicem.

Quartò, quia ſi qua eſſet ſpecies, quę careret differentia eſſentiali ſibi ipſi peculiari, ea maximè eſſet homo, quod vltra naturam animalis duas habere videatur eſſentiales differentias: quarum vna eſt rationale, quod ei cõmune eſt cum Angelis, aut iis animalibus, quæ Platonis ſententia rationalia ſunt & immortalia, altera mortale, quod commune habet cum brutis animalibus. At rationale non conuenit Angelis, cùm rationalis vocabulum ſignificet gradum intellectiuum cum naturali diſcurſu cogitationiſq; miniſterio, opinióque de animalibus, quæ rationalia ſint & immortalia, vera non ſit: ſiquidem omne animal, immo & omne corpus animatum mortale eſt, habet igitur homo peculiarem ſibi differentiam eſſentialem, nempè relatione: mortale autem non contrahit animal ad aliquam aut aliquas ſpecies, ſed eſt generalis differentia corruptibilitatis, non quatenus in commune ſumitur, & corpus corruptibile conſtituit, ſed quatenus intelligitur in iis, quæ vitæ & mortis ſunt capacia.

Vt tradit D. Diony. Areopag. c. 4. Cœleſt. Hierarc. & Alexan. Alen. 2. p. q. 12. articul. 1. membr. 2. & D. Tho. 3. p. q. 58. ar. 3. & in Diſputatis q. 8. ar. 15.

Rationale propria eſt hominis differentia.

Quintum.

Quintò, quia ita ſe habet differentia ad ſuum genus, vt ſe habet forma ad ſuam materiam, quælibet autem forma ſpecifica proximè conſtituit aliquam ſpeciem rei naturalis, cum qua reciprocatur, vt inductione patet, igitur & quælibet differentia ſpeciei conſtitutiua conficit proximè aliquam ſpeciem, cum qua recurrit. Quò fit, vt quæ proximè infimam conſtituit, de ea ſola prædicari poſſit.

Sextum.

Poſtremò, quia, vt in naturalibus eadem ſpecies materiæ habet

potentiam

potentiam ad diuerſas ſpecie formas, eadem verò forma nõ eſt in potentia diuerſarum ſpecie materierum, ita cõſentaneum rationi eſt, vt etſi genus idem habet potentiam ad diuerſas ſpecie differentias, tamẽ eadem differentia non ſit in potẽtia diuerſorum ſpecie generum, hoc eſt, habentium diuerſas naturas & eſſentias, cuiuſmodi ſunt omnia, quorum alterum non eſt ſub altero collocatum.

In Iſagog. Hoc idem declarat Porphyrius in conferendis quinque prædicabilium generibus, cùm ait, *ſæpè differentiam in pluribus ſpeciebus conſpici*: & cùm paulò pòſt ſubdit, *perſæpè differentiam de pluribus ſpeciebus dici*: qui enim ſæpè aliquid euenire dicit, aliquando etiam aliter accidere admittit. Quam eamdem ſententiam Ariſtoteles innuit 7. libro huius operis, vt eodem loco patebit, planéque aſſerit in prædicamentis, cùm ait: *diuerſorum generum, quorum alterum non eſt ſub altero collocatum, diuerſas eſſe ſpecie, hoc eſt, natura differentias.* Nam quod 6. libro Topicorum videtur admittere, genera, quæ ſubſunt idem tertio generi, poſſe diuidi eiſdem differentiis, vt animal greſſibile & volucre differentia bipedis, topicè tantùm dictum eſt ad copiam argumentorum pro vtraque parte comparandam, cùm in prædicamentorum li. in quo omnia dogmaticè tradit, nihil tale adiungat. *Confirmatio ex Porphy.* *Cap. 12.* *Ex Ariſt.* *Explicatur Ariſt. locus.*

Accedit omnium Scholaſticorum ſententia, quorum nonnulli, iíque grauiſſimi, nimij etiam videtur in hac re: adeo vt velint, differentiam & ſpeciem conſtitutam, non formaliter & ex natura rei, ſed ſola conſideratione diſtingui.

Dilutio argumentorum partis oppoſitæ.

SECTIO III.

Solutio Caie. AD primum igitur negatiuę partis argumentum reſpondet Caietanus de Alberti ſententia: in propoſita differentiæ definitione explicari non tantùm differentias generales, ſed etiam ſpeciales. Vult enim, id, quod formaliter definitur, eſſe differentiam, quatenus differentia eſt, hoc eſt, qua ratione diuidit genus, & conſtituit ſpeciem: hęc enim ſunt propria & præcipua differentiæ officia, quatenus differẽtia eſt. Tum ait, verba illa, *quod prædicatur de differentibus ſpecie*, ſic eſſe exponenda, *cui, quatenus differentia eſt, non repugnat prædicari de pluribus ſpecie differentibus.* Vnde cùm differentiis, quæ cum ſpeciebus infimis reciprocantur, quatenus ſunt differentiæ, non repugnet prædicari de pluribus ſpecie differentibus (alioqui nulla eſſet differentia, quæ hoc modo prædicari poſſet) illud effici concludit, vt hæ quoque differentiæ in ea comprehendantur. *In Iſagog. ad ca. de Differentia.*

Non eſt tamen ſententia hæc probanda. Primùm, quia differentia non definitur in ea definitione, quatenus diuidit genus aut conſtituit ſpeciem, ſed qua ratione eſt quoddam genus vniuerſalium: præcipuũ enim eius Auctoris inſtitutum eſt, agere in eo libello de vniuerſalibus vt talia ſunt: cui inſtituto, ſi hac definitione non ſatisfit, nulla eſt alia, quæ id perſpicuè exequatur. *Improbatur.* *Qua ratione definiatur differentia in illa definitione.* *Vt tradit Scotus ſuper prædicab. q. 27. de vniuerſalibus.*

Deinde, quia ſiue hac, ſiue illa conſideratione ſpectetur diffe-

Definitiones per non repugnantias nihil valere. rentia, non eſt credendum, eam definiri per ea, quæ ipſi non repugnāt, ſed per ea, quæ ipſa ſibi per ſe vendicat, nam ſi modus definiendi per ea, quæ illis non repugnat, ſemel admittatur, ſurſum omnia deorſúmque miſceantur, neceſſe eſt. Iſto enim pacto dicet quis impunè, definitiones tum generis, tum etiam hominis eſſe definitiones animalis, quatenus eſt animal, quoniam animali quatenus eſt animal, non repugnat prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quæſtione Quid eſt, quæ eſt definitio generis: neque item eſſe corpus animatum, ſenſitiuum, rationis particeps, quæ eſt definitio hominis. Vnde cùm definitio generis cuiúſque de omnibus eius ſpeciebus dici debet: fiet, vt definitio generis conueniat in hominem, & definitio hominis in beſtias: quo quid poteſt dici abſurdius?

Acuta Ariſtot. ſententia. Adde, ſi propoſita ſententia hac ratione abſurda non eſſet, vel hoc vno argumento reiicienda foret, quòd ſaltem multò meliùs habuiſſet definitio detracta illa particula *differētibus ſpecie*, ſi Porphyrius ſpeciales etiam differentias complecti voluiſſet. Quocirca velut minus commoda lex ſanctione melioris, vt præcipit Ariſtoteles abroganda eſſet. *6. Topic. c. 6. in fine.*

Vera argum. ſolutio. Itaque vera ſolutio argumenti eſt, non definiri in ea definitione, niſi generales differentias, vt ipſa eius verba ſignificant. Quod autem *Cur ſpeciales differentias non ſit Porphyr. complexus.* ſpeciales prætermiſſæ ſint, etſi non deſunt, qui velint, cauſſam fuiſſe, quod ſpeciales differentiæ ſint cognitu difficiliores: non rectè tamen id dictum videtur: ſi quidem vt genera ipſa difficiliora ſunt cognitu, quàm ſpecies (quod Ariſtoteles tradit primo libro huius operis, & ſecundo de Poſteriori reſolut.) ita generales, quàm ſpeciales difficiliùs *Cap. 2.* cognoſcuntur. Potius ergo dicendum, aliis de cauſſis id factum fuiſſe. *Cap. 14. & 15.*

Binæ cauſſæ dantur. Vna, quia ſpecialium differentiarum minor eſt vſus in definiendo, & *Prima.* omninò in diſputando: multò enim ſæpiùs de ſubalternis ſpeciebus, quàm de infimis diſſerunt Philoſophi, quòd infimæ vel ipſis ſenſibus fermè ſint notæ. Altera, quia tales definitiones differentiarum attulit *Secunda.* Porphyrius, quales apud veteres Philoſophos reperit: inter quas veriſimile eſt inueniſſe eam, qua differentia de pluribus ſpecie differentibus prædicari dicebatur: quacunque ratione ab ea ſpeciales differentiæ excluderentur. Non ſunt tamen ſpeciales à Porphyrio omninò prætermiſſæ, cùm & in cæteris definitionibus æquè ac generales comprehendantur, & in collatione vniuerſalium inter ſe, de eis peculiarem exceptionem inſinuauerit, vt dictum eſt.

Error Porph. Ad ſecundum dicendum, errore Porphyrij & rationale inter generales differentias numeratum, & mortale dictum eſſe differētiam, quæ hominem ſub animali rationali ab immortali diſtinguat: voluiſſe tamen illum ſub ea complicatione rationalis & mortalis ſignificare differentiam quamdam ſimplicem, hominis propriam, quæ genus illud animalis rationalis ad hominem contraheret.

Ad tertium & quintum dicito, Ariſtotelem iis locis, differentiarum nomine intellexiſſe accidentia, quibus vti ſolemus loco verarum differentiarum. Eiuſmodi enim acccidentia ferè latiùs patent, quàm ſpecies, quarum differentias quærimus, & ideò eorum complicationes pro veris differentiis ſpecierum propriis vſurpamus.

Ad

Ad quartum, aut eodem modo reſpondendum eſt, aut certè dicendum, de ſolis quidem veris differentiis generalibus ibi loquutum Ariſtotelem: ſed tamen id feciſſe, quia ſpecialium rarior eſt vſus, vti diximus.

SINT NE DIFFERENTIÆ RATIOne aliqua genera aut ſpecies.

QVÆSTIO XVIII.

Argumenta, quibus videantur genera aut ſpecies.

SECTIO I.

ILLVD etiam de differentiis expendendum eſt, ſint ne ipſæ vera genera aut ſpecies, non quidem reſpectu ſpecierum, quas conſtituunt, aut generum, quæ diuidunt (ſatis enim patet non eſſe illas hoc modo genera aut ſpecies, ſed differentias tantùm, ſpecierum quidem conſtitutiuas, generum autem diuiſiuas) verùm genera reſpectu differentiarum minus latè patentium, & ſpecies comparatione magis latè patentium. Quærat enim aliquis, num ſenſitiuum ſit genus rationalis, & irrationalis, & viciſſim hæc ſpecies ſenſitiui, eodémque modo ſe habeant cæteræ huiuſmodi differētię inter ſe collatæ. Quod enim latiùs patentes ſint genera minus latè patentium, & hæ illarum ſpecies, his argumentis perſpicuum videtur. *Explicatio quæſtionis propoſitæ.*

Primum, quia ſenſitiuum videtur eſſe vniuerſale quiddam reſpectu rationalis, & irrationalis, & prædicari de illis in quæſtione Quid eſt, tanquam de differentibus ſpecie: cùm non prædicetur in quæſtione Quale eſt, nec tanquam dę differentibus ſolo numero. *Primum. Partis affirmantis argumenta.*

Deinde, quia cùm propria & accidentia non ſolùm habeant rationem propriorum & accidentium comparatione ſubiectorum, quibus accidunt, ſed etiam alia reſpectu aliorum ſint vera genera & ſpecies, nempè, quæ latiùs patent genera minus latè patentium in ſuo quęque prædicamento, non eſt cur negandum ſit differentiis eſſentialibu eiuſdem prædicamenti, vt quæ latiùs patent, ſint genera minus latè patentium, & hæ viciſſim illarum ſpecies. *Secundum.*

Tertiò, quia, vt ſe habet animalitas ad humanitatem, ita ſenſitiuitas, vt ſic dicam ad rationalitatem: at animalitas eſt genus humanitatis, vt ſupra conceſſum eſt, ergo & ſenſitiuitas rationalitatis. Quare & ſenſitiuum eſt genus rationalis, eodémque modo cæteræ differentiæ latiùs patentes, earum, quæ minus latè patent. *Tertium.* *Quæſt. 13. huius c. ſe. 4.*

Poſtremò, quia etſi ratione aliqua oſtendi poſſit, differentias latiùs patentes nòn eſſe genera minus latè patentium, & has viciſſim non eſſe illarum ſpecies, hoc ſaltem videtur negari non poſſe, latiùs pa- *Quartum.*

tentes eſſe genera earum complicationum, quæ fiunt ex vtriſque, vt ſenſitiuum eſſe genus ſenſitiui rationalis & ſenſitiui irrationalis, & viciſſim has illius ſpecies. Etenim animal contrahitur per rationale & irrationale ad conſtitutionem animalis rationalis & animalis irrationalis, quæ ſunt illius ſpecies: ita omninò videtur contrahi ſenſitiuum ad ſenſitiuum rationale, & ſenſitiuum irrationale, quæ eodem modo ſe habent ad ſenſitiuum, vt animal rationale, & animal irrationale ad animal. Ita videtur nulla ratione dubitandum, quin differentię ſint ratione aliqua genera aut ſpecies.

Non eſſe re vera genera aut ſpecies.

SECTIO II.

Concluſio bipartita. Prior pars probatur. PArs tamen negatiua quæſtionis probanda omninò eſt. Nam quòd latiùs patentes non ſint genera minus latè patentium, his rationibus oſtenditur.

Primum, quia non pertinent ad earum eſſentiam: ſi enim pertinerent, ea profectò, quæ latiùs patet, bis includeretur in ſpecie conſtituta per minus latè patentem, vt ſenſitiuum in homine ſemel ratione animalis, in quo re vera includitur, & iterum ratione ipſius rationalis, de quo eſſentialiter prædicari fingitur, vt genus eius eſſe concedatur: at eſt abſurdiſſimum bis includi differentiam aliquam in ſpecie, vt eſt luce clarius. *Prima ratio.*

2 Deinde, quia ſi ſenſitiuum eſſet genus rationalis & irrationalis, cõtraheretur ad illa per alias differentias, ſi quidem nullum genus contrahi poteſt ad ſuas ſpecies, niſi per differentias, quæ ſint illæ quidem extra eſſentiam generis, compleant autem & abſoluant eſſentias ſpecierum: at ſi has concedimus, erit in eis eadem ratio, cur latiùs patentes earum ſint genera minus latè patentium: quò fiet, vt rurſus quærendæ ſint aliæ, quibus illæ contrahantur ad ſuas ſpecies, & ſic deinceps in infinitum. Cùm igitur hoc non ſit admittẽdum, potius dicendum fuit à principio, nulla ratione differentiã eſſe genus aut ſpeciem, rationaléque & irrationale non differre à ſe inuicem per alias differentias: ſed eſſe primò diuerſas, & ſimpliciter ſimplices: quod de nulla ſpecie generis eiuſdem dici poſſe manifeſtum eſt.

Tertio, quia etſi ſenſitiuum (vt in hac vna differentia rem expendamus) latiùs patet, quàm rationale per ſe, & irrationale per ſe, tamen non eſt re vera vniuerſale reſpectu illorum, quia non prædicatur de illis prædicatione directa & naturali, ſed inuerſa & per accidens. Non enim ſenſitiuum eſt quaſi forma rationalis & irrationalis, vt det illis per ſeipſum aliquod eſſe, ſed potiùs hæc ſunt quaſi formæ illius, cùm illud determinent ad certã ſpeciem animalis: non eſt igitur ſenſitiuum genus rationalis & irrationalis, nec viciſſim hæc illius ſpecies. 3.

Secunda aſſertionis pars cõfirmatur. Quod verò nec latiùs patentes differentiæ ſint genera earum complicationum, quæ ex ipſis & minùs latè patentibus conficiuntur, multis etiam argumentis conſtat.

Primùm, quia ex ſolis differentiis huiuſmodi non fit vnum ens per *Primo.*

ſe,

ſe quale eſſe debet omne ens ſpecificum. Res hæc facilè oſtenditur in ſenſitiuo rationali & ſenſitiuo irrationali. Ex duobus enim actibus, quorum alterum non eſt per ſe forma alterius, nihil fit vnum per ſe, vt tradit Ariſtoteles 3. libro huius operis cap. 6. & lib. 7. cap. 13. omnéſq; Philoſophi aſſerunt: at ſenſitiuum non eſt forma rationalis & irrationalis, vt dictum eſt: hæc autem etſi modo aliquo ſunt formæ illius, vt etiam eſt conceſſum, non ſunt tamen per ſe illius formæ, ſed per accidens: neque enim reſpiciunt vt materiam niſi animal, corpus animatum, & ſuperiora genera, tametſi illud immediatè, hæc mediatè, ipſas verò differentias animalis, & ſuperiorum generum conſtitutiuas non reſpiciũt, vt materiam ſiue proximam, ſiue remotam, ſed vt latiùs patentes formas, tametſi per accidens (ratione, inquam, ipſorum generũ, quæ per illas cõſtituuntur) dici quodammodo poſſint illarum formæ. Quocirca nemo eorum, qui formam corporeitatis cum forma miſti in eadem materia eſſe volunt, admittunt, formam miſti eſſe formam formæ corporeitatis, ſed vtramque eſſe formam materiæ: formam quidem corporeitatis proximam, miſti autem remotam, quod hæc non ſit forma illius, niſi per accidens. *Vnam differentiam non eſſe actum & formam alterius.*

Secundo. Deinde, quia ſi ſenſitiuum rationale, & ſenſitiuum irrationale eſſent ſpecies ſenſitiui, eſſent vtique vniuerſalia quędam comparatione particularium hominum & particularium animalium, cùm nulla ſit ratio, cur reſpectu illorum non conueniat eis definitio vniuerſalis, ſi ſunt vera entia per ſe, & propriè dictam rationẽ definitionémve habent: at hoc fieri non poſſe, facilè oſtendi poteſt. Aut enim eſſent genera, aut ſpecies prædicabiles, aut differentiæ, aut propria, aut verò accidentia reſpectu illorum iuxta vulgatàm receptámque vniuerſalium diuiſionem: quæ tamen omnia falſa ſunt & impoſſibilia. Nam quod ſenſitiuum rationale non ſit proprium, aut accidẽs comparatione ſingulorum hominum, perſpicuum eſt, cùm ad eorum eſſentiam pertineat. Quòd verò non ſit genus, aut ſpecies prædicabilis, ex eo patet, quia non prædicatur de illis in quæſtione Quid eſt. Si enim prædicaretur, cùm de quocumque aliquid dicitur in quæſtione Quid eſt, de eodem dicatur in quæſtione Quid eſt illius genus: profectò ſenſitiuum, quod ponitur genus ſenſitiui rationalis, prædicaretur in quæſtione Quid eſt de ſingulis hominibus: quod falſum eſt, & fieri nullo modo poteſt, cùm prædicetur in quæſtione Quale eſt. Quod denique nec ſit differentia, tribus argumentis conſtat. Vno, quia nulla differentia conſtat genere & differentia, cùm ſit ſimpliciter ſimplex: at ſenſitiuum ponebatur genus, rationale autem differentia contrahens illud ad conſtitutionem ſenſitiui rationalis. Altero, quia omnis differentia eſt media inter genus aliquod, cuius eſt diuiſiua, & aliquam eius immediatam ſpeciem, cuius eſt conſtitutiua: ſenſitiuum autem rationale non eſt hoc pacto media differentia, neque enim eſt media inter viuens & animal: aut inter corpus animatum & animal. Nam quatenus includit ſenſitiuum, non diuidit animal ad conſtitutionem hominis: quatenus autem includit rationale, non diuidit corpus animatum ad conſtitutionem animalis. Vt enim *Differentias cõpoſitas, ad tertium vniuerſale non pertinere.*

nihil

nihil differentiæ includitur in genere, quod per eam diuiditur, ita tota ipſa includi debet in ſpecie,quam conſtituit.Tertiò,quia ſi rationale eſſet differentia per ſe diuiſiua ſenſitiui, & conſtitiua ſenſitiui rationalis tamquam ſpecie cuiuſdam,eadem differentia eſſet per ſe diuiſiua duorum generum non ſubalternatim poſitorum: quod fieri non poteſt, idqué negat Ariſtoteles in Prædicamentis. Nam neque animal eſt genus poſitum ſub ſenſitiuo, nec ſenſitiuum ſub animali,cùm ambò æquè latè pateant. *Ariſt. in Antepradicam. c. 4.*

Obijcitur contra ſuperiorē rationem. Obiiciat aliquis:Cùm genus vnum eſſentialiter includitur in altero, etſi neutrum ſub altero collocetur, nihil eſſe incommodi, ſi vtrumque eadem differentia per ſe diuidatur. Quo pacto etſi animal, & anima ſenſitiua non ita ſunt affecta inter ſe, vt alterum ſub altero ponatur, tamen, quia anima ſenſitiua includitur in eſſentia animalis, non dubium videtur, quin vtrumque eodem modo diuidatur per rationale & irrationale:vt enim dicimus, animalium aliud rationale eſt, aliud irrationale:ita quoque dicere poſſumus, animarum ſenſitiuarum aliam eſſe rationalem, aliam irrationalem.

Soluitur obiectum. Sed occurrendum eſt, quandocumque vnum genus non ponitur ſub altero, etſi alterū alia ratione in eſſentia alterius includatur,numquam tamen fieri poſſe, vt vtrumque per ſe diuidatur eadem differentia:Eadem enim omninò ratio eſt in omnibus, ex analogia formarum naturalium & differentiarum deſumpta. Vt enim vna forma ſibi vendicat vnam materiā proximam, non plures diuerſarum rationum:ita vna differentia vendicare ſibi debet vnum genus proximum,non plura, & diuerſarum naturarum. Neque allatum exemplum huic veritati repugnat. Nam etſi rationale, quod animal diuidit, & hominem conſtituit, originem habet à rationali:quo anima ſenſitiua diuiditur,& rationalis anima conſtituitur: non eſt tamen idem, ſed illud includit, quemadmodum & homo includit animam rationalem. Cùm enim de quo dicitur differentia ſpeciei conſtitutiua, dicatur & ipſa ſpecies: ſi rationale, quod animam humanam conſtituit, eſſet illa eadē differentia, quæ conſtituit hominem, & de illo dicitur, de eodem quoque homine diceretur anima ipſa rationalis, nempè pars Phyſica de toto cōpoſito: quod fieri nullo modo poteſt.Adde, quod rationale,quo conſtituitur anima rationis particeps,eſt vltimus gradus quidam entitatis ſolius formæ:quod autem conſtituit hominem eſt vltimus gradus entitatis totius compoſiti.Accedit,quòd rationale illud eſt idem re cum anima ipſa,non cum toto compoſito:hoc autē cōtrà, eſt idem re cum toto compoſito,non cum anima ipſa:ſiquidem omnis differentia eſt idem re cum ſpecie,quam conſtituit,non cum eo,à quo ſpecies cōſtituta re ipſa diſtinguitur.Ita patet,rationale non vniuocè dici de rationali,quod eſt differentia hominis conſtitutiua, & de eo,quo eſſentia rationalis animæ cōpletur.Sed vt homo & rationalis anima ſunt ſpecies quædam generum diuerſorum, quorum alterū ſub altero nō ponitur,nempe animalis & animæ ſenſitiuæ: ita rationale,quo vtrūque genus diuiditur,& vtraque ſpecies conſtituitur,diuerſum eſſe. Quod idem dicendum eſt de eo irrationali,quod diuidit animal, & beſtiam

Non idē eſſe rationale hominis & animæ.

Rationale nō dicitur vniuocè de differentia hominis & animæ.

conſti

conſtituit, & de eo, quo diuiditur anima ſenſitiua, & irrationalis anima conſtituitur. Quò fit, vt propoſita obiectio nihil contra tertium argumentum conficiat.

Patet igitur, differentias latiùs patentes non eſſe genera, ſiue reſpectu differentiarum minus latè patentiũ, ſiue comparatione earũ complicationum, quæ ex latiùs patentibus & minus latè patentibus conficiuntur. Eodem modo dicendum eſt, differentias ſpeciales, ſi cum indiuiduantibus conferantur, vt rationale cum iis, quibus Socrates & Plato ſub homine conſtituuntur, & diſtinguuntur, non eſſe earum reſpectu ſpecies prædicabiles, ſed nec reſpectu earũ complicationum, quæ ex ſpecialibus differentiis & indiuiduantibus conficiuntur, eſt enim in his par omnino ratio, vt non ſint ſpecies prædicabiles, atque in illis, vt non ſint genera.

Concluſio prædictorum.

Eadem doctrina ad differentias ſpecificas accommodatur.

Solutio argumentorum partis aduerſæ.

SECTIO III.

QVare ad primum aduerſæ partis argumentum dicendum eſt, ſenſitiuum non habere rationem veri vniuerſalis reſpectu rationalis, & irrationalis, cùm de illis non dicatur naturali directáque prædicatione, ſed per accidens, vt oſtenſum eſt.

Secundum hoc pacto diſſolues. Nil mirum eſſe, ſi propria & accidentia, quæ latiùs patent, poſſint eſſe genera minus latè patentiũ cùm poſſint habere differentias, quibus per ſe ad illa contrahantur, & quæ minus latè patent, non ſint ſimpliciter ſimplicia, vt conſtitui non poſſint ex propriis generibus & differentiis: vtrumque autem deeſt differentiis latiùs & minùs latè patentibus inter ſe collatis.

Cur accidentia poſſint eſſe genera & ſpecies, non ita differẽtiæ.

Ad tertium negare oportet, vt ſe habet animalitas ad humanitatem, ita ſe habere ſenſitiuitatem ad rationalitatem. Nam animalitas, nimirum rationalis: at ſenſitiuitas non includitur in rationalitate: nam rationalitas, cùm ſit gradus ſimplex additus animali, non poteſt includere ſenſitiuitatem, quæ ſimiliter eſt gradus ſimplex additus naturæ viuentis, ſiue animati corporis.

Vltimi ſolutio ex iis, quæ dicta ſunt, in promptu eſt. Neque enim vt animal contrahitur ad conſtitutionem animalis rationalis, & animalis irrationalis per rationale & irrationale, ſic ſenſitiuum ad conſtitutionem ſenſitiui rationalis & ſenſitiui irrationalis: illud enim contrahitur per ſe, hoc per accidens. Atque hæc, de differentia diſputaſſe ſit ſatis. Demùm illud de cæteris vniuerſalium generibus, proprio, inquam, & accidente diſquiramus, qua in re potiſſimum ea inter ſe diſtinguantur. Nam etſi in capite vltimo huius libri communi accidentis nomine de vtroque agitur: tamen, vt completa ſit vniuerſalium tractatio, commodiùs hoc loco & inter ſe, & cùm prioribus generibus conferentur.

***

QVA MAXIME IN RE PROPRIA & accidentia inter ſe diſtinguantur.

QVÆSTIO XIX.

Dubitandi rationes.

SECTIO I.

Quanta ſit inter propriũ & accidens conuenientia.

CVM nulla vniuerſalium genera magis inter ſe cõuenire videantur,quàm proprium & accidens:vtrumque enim eſt extra eſſentiam eius,de quo prædicatur, vtrũque dicitur in quæſtione Quale eſt,vtrumque poteſt &de differentibus ſpecie,& de differentibus ſolo numero prædicari,atque adeo vtrumque talis naturæ videtur eſſe,vt de vno ſolo dici poſſit(neque enim neganda omninò videntur propria &accidentia indiuidualia)nemo mirari debet, ſi de his potiſſimum quæramus, qua maximè in re diſtinguantur:præſertim,cùm omnia, quæ vni particularia dici ſolent,alteri non obſcurè conuenire poſſe videantur, vt hiſce argumentis facilè quis oſtenderit.

Quinque inter proprium & accidens diſcrimina. Primum. — *Ariſt.1.Top. c.4.Porp.in Iſagoge ca. 1. de proprio.*

Quinque ſunt ferè diſcrimina,quæ inter propria & accidētia tradi
ſolent.Primum eſt illud, quod ab Ariſtotele & Porphyrio in eo con-
ſtituitur,quod omne proprium conuerſim de re, cuius eſt proprium,
accidens non cõuerſim de eo,cui accidit,dicatur.Alterum,quo ea in-
2. ter ipſa diſcreuimus,cùm vniuerſalium genera diſtingueremus: quod
nimirum propria neceſſariò,accidentia contingenter de ſubiecto prę-
dicentur.Tertium à recentioribus Peripateticis explicationis gratia
3. adiungitur:quod proprium fluat ex principiis eſſentialibus eius ſub-
4. iecti,cuius eſt proprium,accidens aliunde proueniat.Quarti etiam &
quinti diſcriminis meminit Porphyrius in conferendis quinque vni-
uerſalium generibus. Sæpiùs enim ait, proprium non admittere gra- *Cap.7.& reliquis.*
dus,vt magis & minus de ſubiecto dicatur: & tamen id accidentibus
5. familiare eſſe.Itémque propria ſpeciebus innaſci,vnde fit, vt per ſpe-
cies indiuiduis conueniant:contra verò accidentia primò ineſſe indi-
uiduis:vnde ſequitur illa conuenire ſpeciebus per indiuidua. At hæc
diſcrimina non rectè tradi hoc pacto, non ſuaderi tantùm,ſed & per-
ſuaderi videtur.

Nõ rectè tradi eiuſmodi diſcrimina ſuadetur.

Primùm,quia complura ſunt propria,quæ cũ nullo ſubiecto recurrant.Nam cùm genera omnia eorum,quæ ſunt propria alicuius ſubiecti,ſint etiam illius propria(ſi enim eſſent accidentia quinti prædicabilis,ac proinde abeſſe poſſét,abeſſe quoque poſſent ea propria,quorum ipſa ſunt genera,ſicque non eſſent propria) ſanè intellectiuum eſſe,quod eſt genus diſcurſiui,quod hominis proprium dicimus, erit etiam hominis proprium: at intellectiuum cum nullo ſubiecto reciprocatur,neque enim recurrit cum homine, aut cum Angelo, neque item

Intellectum cũ nullo ſubiecto reciprocari.

item cum communi aliquo genere, quod vtrumque complectatur, vt inductione patet. Idem oſtenditur in quali, quod etiam ratione intellectus & aliarum proprietatum humanæ naturæ dicitur de homine, vt proprium quarti prædicabilis, neque enim reciprocatur cũ genere vllo, nec cum genere quidem ſummo prædicamenti ſubſtantiæ, cum quo maximè reciprocari videri poſſet. Nam ſi quale reciprocaretur cum ſubſtantia genere ſummo, non vtique diceretur de Anima ſeparata, quæ ſub illo non continetur: quod falſum eſt.

Neque quale.

Deinde, quia ſi neceſſitas & contingentia, quibus propria & accidentia apud Philoſophos inter ſe diſtingui ſolent, ſumãtur pro neceſſitate & contingentia naturali, ſiue quæ à cauſſis naturalibus prouenit: plurima accidentia inſeparabilia, vt nigrum à coruo, & albũ à cygno erunt in propriis numeranda, cùm naturales cauſſas habeant, cur ſubiectis conueniant. Sin ſumantur pro abſoluta neceſſitate & contingentia, ita vt ea ſola dicantur neceſſariò conuenire, quæ ne poteſtate quidem ſupernaturali poſſunt non conuenire: cætera autem omnia contingenter conueniant, non dubium eſt, quin plurima ſint propria quæ ad genus accidentium pertineant: ea inquam omnia, quæ ſunt verę ac reales qualitates: veluti facultates intelligendi & ridendi, quas nemo, niſi infinitæ Dei poteſtatis impugnator, negauerit à propriis ſubiectis remoueri poſſe.

Tertiò, quia multa ſunt propria, quę ex principiis eſſentialibus ſubiectorum non oriuntur, cùm omnia ſumma genera propria quædam ſibi vendicent, nec tamen principiis eſſentialibus conſtent, cum ſint ſimpliciter ſimplicia. Quod idem dicendum videtur de omnibus differentiis, quas & ipſas propria quædam habere nemo iure negauerit: contráque multa accidentia, quæ ex huiuſmodi principiis oriuntur, vt quæ inſeparabilia ſunt à tota aliqua ſpecie aut genere, vt albũ eſſe à niue, & coloratum à miſto corpore. Qui enim horum accidentium originem ad ſolam materiam referunt, non item ad formam, haud rectè ſentire videntur: cùm materia ſit eadem in omnibus rebus, quę colore aliquo affectæ ſunt: formæ autem earum quemadmodum & colores ipſi, variæ ſint. Quod ſi accidentia hoc pacto inſeparabilia oriri dicantur à varia diſpoſitione accidentaria, quæ materiæ attribui ſolet, eadem difficultas redit, cũr non potiùs varia ipſa diſpoſitio materiæ variis formis, quàm vni indifferentíque materiæ, tamquam originali cauſſæ tribuatur.

An aliqua propria à principiis eſſentialibus ſubiectorum non oriantur.

Quartò, quia multa propria ſunt, quæ magis & minus dicantur de propriis ſubiectis, vt extenſum eſſe de ſubiecto materiali, & graue aut leue eſſe de his aut illis elemẽtis: nam proprium eſſe ſubiecti materialis extenſum eſſe, & elementorum quorumdam grauia eſſe, aliorum leuia, nullus negauerit Philoſophus. Contráque plurima ſunt accidẽtia, quæ magis & minus non ſuſcipiant, vt æquale eſſe, rotundũ, quadratum: & ſimilia, quæ in quadam indiuiſibili commenſuratione, aut inuariabili terminorum diſpoſitione conſiſtunt.

Num propria omnia magis & minus non ſuſcipiant. Accidentia verò ſuſcipiãt.

Quintò, quia accidentia omnia, ſiue cõmunia illa ſint, ſiue propria, primò inſunt indiuiduis, & per indiuidua ſpeciebus, & generibus, vt

Cap. de ſub.

Ariſtoteles docet in prædicamentis, cùm ait, *Omnia accidentia primò ineſſe primis ſubſtantiis.* Ita nihil ſupereſt, quo propria & accidētia quinti prædicabilis vero ac vniuerſali diſcrimine diſtinguamus.

Varia vſurpatio nominum proprij & accidentis.

SECTIO II.

HÆc, vt quo pacto habeant, pleniùs intelligātur, diſtinguēda ſunt proprij & accidentis vocabula in varias ſignificationes: neque enim vno, ſed multis modis ſumuntur.

Proprij duplex acceptio. *Proprium ex vi nominis quid.* *Albert. in Iſagog.*

Proprium aliter ex vi nominis dicitur, aliter ex peculiari quadam Philoſophorum accommodatione in materia vniuerſaliū vſurpatur. Ex vi nominis illud omne, ac ſolùm appellatur proprium, quod ſoli alicui cōuenit. Hac enim ratione diſtinguimus proprium ab eo, quod commune eſt, quod proprium vni tantùm, ſiue vniuerſali, ſiue ſingulari, commune autem pluribus conueniat: ſic dicimus proprium eſſe hominis, ridere poſſe, Socratis autem, eſſe Sophroniſci filium, commune verò homini cum beſtia, ſenſibus vti poſſe. Hoc pacto item dicere ſolemus, res omnes, aut certè alicuius generis, quædam habere inter ſe communia, quædam verò quæque ſibi propria & peculiaria: & Ariſtoteles in Topicis: *Nemo,* inquit, *proprium alicuius rei dicit, quòd alij conuenire poteſt.*

1. Topic. c. 4.

Diuiſio proprij ex vi nominis.

Proprium igitur hac ratione ſpectatum, aut eſt proprium ſimpliciter, hoc eſt, ſine adiectione vlla diminuente, vt quæ dicta ſunt, aut ſecundum quid, id eſt, comparatione alicuius, aut aliquorum tantùm: quo pacto dicimus, proprium hominis eſſe duos habere pedes, nēpè, ſi cum terrenis animalibus, aut etiam cum aquaticis conferatur. Atq; hoc genus vocat Ariſtoteles in Topicis propriū ad aliquid, ſiue comparatione alicuius, illúdque his verbis explicat. *Proprium ad aliquid eſt, quod non ab omnibus aliis rebus ſeparat.* Illud tamen aduertendum eſt, nihil dici proprium ſecundum quid, niſi vniuersè conueniat ei, cuius ſic proprium dicitur, nempè omni, ſed non ſoli: qua periphraſi declarat Porphyrius hoc genus proprij in accidentariis prædicatis. Quod enim nec ſoli rei conuenit, neque omni, ſeu vniuersè, vt homini marē eſſe, aut album, id quo pacto dici poteſt hominis proprium, etiam cōparatione non hominum, cùm dentur plurimi homines, qui nec ſexu ſint mares, nec colore albi.

Proprium ad aliquid apud Ariſtotelem. *5. Topic. ca. 5.*

Diuiſio proprij ſimpliciter.

Iam proprium ſimpliciter aut eſt perfectè proprium, aut imperfectè. Perfectè proprium dicitur, in quod hæc omnia cōcurrunt, vt omni ſoli, ac ſemper conueniat, ſeu quod reciprocatur cum eo, cuius eſt proprium: quo pacto eſt proprium hominis eſſe diſciplinæ capacem, Deíque inuidum eſſe non poſſe. Imperfectè autem, cui ſola prima cōditio, aut ſola tertia, aut vtraq; deeſt, nempe quod ſoli & ſemper conuenit, ſed non omni, aut animali eſſe bipes: aut ſoli & omni, ſed non ſemper, vt homini in ſenectute caneſcere: aut ſoli quidem, ſed neque omni, nec ſemper, vt homini Grammaticum eſſe. Defectus autem ſecundæ conditionis, ſi accidat, non faciet quartum genus imperfectè proprij, quia iam illud non erit proprium ſimpliciter, de quo loquimur, ſed forſitan ſecundum quid.

Atque

Cap. 1. Atque proprium illud quòd nos perfectè proprium appellauimus, vocat Ariſtoteles initio quinti libri Topic. proprium per ſe: quod autem primum genus imperfectè proprium fecimus, nominat ille proprium ſemper: quod verò nos ſecundo & tertio imperfectè propriorum generibus comprehendimus, vocat ille proprium aliquãdo: quod deniq; nos dicimus proprium ſecundũ quid, appellat idem proprium ad aliquid, vt dictum paulò antè eſt.

Proprium per ſe apud Ariſtotelem. Proprium ſemper. Proprium ad aliquid.

Porphyrius autem in Iſagoge vocat perfectè propriũm κυρίως hoc eſt, propriè, ſeu vt verti ſolet, verè proprium, quod idem quartum facit à ſe traditæ diuiſionis membrum: primum autem & tertium genus imperfectè propriorum noſtrorum complectitur ille primo membro ſuæ diſtributionis, in quo ponit omnia, quæ ſoli conueniunt, ſed non omni: ſiue ea ſemper conueniant, ſiue non ſemper. Tum comprehenſis omnibus propriis ſecundum quid, ſiue ad aliquid in ſecundo membro (quicquid Caietanus & alij quidam recentiores minus conſideratè velint, dicẽtes, propriũ ſecundũ quid complecti primũ & ſecundum membrum Porphyrianum) tertium mẽbrum facit illud ipſum, quod nos ſecũdum genus imperfectè proprium diximus. Tametſi tria ſunt, in quibus ab Ariſtotele diſcrepat. Vnum quod Ariſtoteles loquitur de propriis ſiue incomplexis, ſiue complexis, ille autem de ſolis incõplexis. Alterum, quod Ariſtoteles non excludit propria eſſentialia, ille autem de ſolis accidentariis diuiſionẽ inſtituit, vt patet ex verbo *accidit*, quod ibi propriè vſurpat, ſequutus Ariſtotelem in 1. Topi. c. 3. eo loco, quo propriũ à genere ac termino, hoc eſt, definitione diſtinguit. Tertium quòd omnia propria refert ad ſpeciem infimam, vt patet ex iis, quæ in conferendis inter ſe quinque prædicabilibus aſſerit, cùm Ariſtoteles vtrobique loquatur de omnibus propriis ſpecierum ſiue infimarum, ſiue ſubalternarum: ſiue etiam ſummorum generum.

Quibus apud Porphyr. nominibus exprimantur. Tria, in quibus Porphyrius ab Ariſtotele diſcrepat.

Ex his patet, proprium in vtraque & Ariſtotelis & Porphyrij quadrimembri diuiſione ita latè acceptum fuiſſe, vt complectatur propria & ſimpliciter, & ſecundum quid. Quamquam verò Ariſtoteles diſtinctiùs explicauit proprium ſecundum quid, cùm illud alterius comparatione dumtaxat proprium appellauit, quod non fecit Porphyrius: & generaliùs accepit nomẽ proprij, quàm ſoliùs infimæ ſpeciei comparatione: tamẽ, quia Porphyrius expeditiori diuiſione vſus eſt, ea à nobis in comparatione propriorum inter ſe & propriorum cum accidẽtibus, potiùs quàm Ariſtotelica vſurpanda eſt, eo ſolo animaduerſo, vt loco ſpeciei infimæ, quam Porphyrius ſubiectum propriorum facit, intelligamus quodcumque etiam aliud vniuerſale.

Proprium quæ latè acceptum in vtraque diuiſione.

Atque hęc de proprio, quatenus ex vi nominis propriũ dicitur hoc eſt, quatenus ſoli alicui conuenit, & à communi diſtinguitur.

De proprio quarto vniuerſali explicatio.

Quatenus verò proprij nomen, iuxta peculiarem Philoſophorum vſurpationem in materia vniuerſalium ſumitur, id omne ac ſolum proprij nomine dicitur, quod, cùm vniuerſale ſit, nec genus eſt, nec ſpecies, nec differentia, neque accidens reſpectu eius, cuius comparatione eſt vniuerſale. Quo pacto non iam neceſſe eſt, vt proprium ei ſoli conueniat, cuius reſpectu eſt vniuerſale, immo neceſſe eſt, vt nõ ei ſo-

li inſint,cùm vniuerſale,vt vniuerſale eſt,non vnum tantùm,ſed plura debeat reſpicere. Reuocantur autem ad hoc proprij genus propria analogorum,quæ & ipſa analoga ſunt, vt paſſiones entis:quia etſi nō ſunt vnius rationis ſimpliciter, ac proinde in veris vniuerſalibus non numerantur, ſunt tamen illis non parum ſimilia, ea præſertim, quæ analoga proportionis appellantur.

Quæ ad eiuſmodi propriũ reuocentur.

Porrò accidens tribus modis accipi ſolet. Vno pro quauis re, quæ ſubſtantia non ſit:namque omne ens,quod ſubſtantia non eſt,accidēs vocatur,præſertim,ſi ſit completum,vt quantitas,qualitas,& alia quę nouem poſteriora prædicamenta directò conficiunt: quo pacto Ariſtoteles accipit vocabulum accidentis 1. Phyſicorum lib. cùm ſic argumentatur. *Si animal & bipes non ſunt propriè entia,id eſt, ſubſtantiæ:accidentia profectò erunt.* Nec refert quicquam in hac accidentis ſignificatione,vtrum res accipiatur abſtractè,vt quantitas & qualitas,an concretè, vt quantum & quale:vtroque enim modo quicquid nō eſt ſubſtantia,vocatur accidens.

Accidens quot modis accipi ſoleat.

Altero pro quouis attributo accidentario, hoc eſt, non pertinente ad eſſentiam rei,de qua dicitur:quo pacto non dubium eſt, quin proprium etiam quarti prædicabilis, nomine accidentis comprehēdatur. Hoc eodem modo vſus eſt Porphyrius accidendi verbo in explicandis omnibus quatuor propriorum generibus ita inquiens. *Id enim propriũ dicitur,quod ſoli alicui ſpeciei accidit,& cætera.* Atque hac ſignificatione neceſſe eſt,vt accidens concretè accipiatur, quia nullum eius abſtractum prædicatur de ſubiecto accidentaria prædicatione, præſertim formali, quæ ſimpliciter & abſolutè nomine prædicationis intelligitur.Nihil autem refert, vtrum accidens hac ſignificatione acceptum pertineat ſecundũ rem ad aliquod prædicamentũ accidētium,nec ne, cùm non ſolùm ea,quæ in his prædicamentis ponuntur, dicātur accidentaria prædicatione,ſed entia quoq; rationis,negationes,atq; adeo ipſæ ſubſtantiæ,vt ſi dicat,homo eſt albus,animal eſt prędicatum,Socrates eſt cæcus,poculum eſt auratum,ferrum eſt ignitum, & ſimilia.

Tertiò pro attributo accidentario,quod nec pertinet ad eſſentiam rei,nec ab ea neceſſaria quaſi emanatione profluit: qua ſignificatione dicimus,candidum eſſe accidens hominis,non item diſciplinę capax: eo quod propenſio ad capeſſendas diſciplinas, etſi non includitur in eſſentia hominis,profluit tamen ab ea quodammodo neceſſaria conſecutione,quod de candore dicere non poſſumus.

Illud porrò animaduertendum eſt, poſſe quidem accidentis vocabulum illo eodem modo diſtingui, quo proprium, vt aliter ex vi nominis,aliter iuxta peculiarem Philoſophorum vſurpationem in materia vniuerſalium ſpectatur. Nam ex ipſa impoſitione non habet accidens,vt ſit vniuerſale,cùm trimembris diuiſio accidentis nunc propoſita,qua vis huius nominis videtur explicari, æquè ſingularibus accidentibus,atque vniuerſalibus accommodari poſſit.Philoſophi autem cùm in diſtinguendis explicandíſque ſpeciebus vniuerſalium accidētis nomen vſurpant, non aliter illud accipiunt, quàm vt vniuerſale quiddam eſt,& multis commune.

Accidens etiam ex vi nominis aliter, aliter ex Philoſophorũ vſurpatione dici.

Quo

Quo pacto proprium & accidens, vt quædam vniuerſalia ſunt, definiantur.

SECTIO III.

Quarti vniuerſalis deſcriptio.

PRoprium igitur, vt in ſpeciebus vniuerſalis numeratur, hoc pacto à Dialecticis definiri ſolet. Proprium eſt quod de pluribus in quæſtione Quale eſt accidẽtaria & neceſſaria prædicatione dicitur. In qua definitione per primã particulam excluduntur ea, quæ non ſunt vniuerſalia, per ſecundam genus & ſpecies, vt per tertiam differentia, per quartam accidens: quod ab eiſdem, vt vniuerſale eſt, ſic definitur. Accidens eſt, quod dicitur de pluribus in quæſtione Quale eſt, accidentaria & contingenti prædicatione. Sed num hæ definitiones in iis, quas Porphyrius de vtroque tradidit, contineantur, quæſtio eſt.

Quinti definitio.

Num hæ definitiones in iis quæ à Porph. ſunt traditæ contineantur.

Quorundam ſententia.

Sunt qui exiſtiment, definitionem proprij quarti generis à Porphyrio traditam, eamdem eſſe cum ea, quæ nunc allata à nobis eſt de proprio, vt eſt quoddam vniuerſale, aut ſaltem hãc ex illa facilè poſſe colligi, quod exiſtiment: omne proprium, vt vniuerſale eſt, reciprocari cum ſubiecto aliquo, ſub quo omnia eius particularia ſubiecta contineantur: quo pacto riſus capax reciprocatur cum homine, ſub quo ſubiecta omnia riſus capacia comprehenduntur.

Refellitur.

Re tamen vera non ita eſt, non ſolùm, quia definitio quarti generis Porphyriani ſola propria ſpecialia complectitur, vt dictum eſt (quanquam hoc vitium facilè emẽdari poſſet) ſed eo vel maximè quia multa ſunt, quæ accidentaria & neceſſaria prædicatione dicantur de pluribus, quæ cum nullo ſubiecto reciprocentur: veluti aptum eſſe ad intelligendum, ad volandum, & ſimilia, vt ſupra obiectum eſt: in quibus etiam numerari poſſunt huiuſmodi attributa, greſſibile eſſe bipes, capitatum, ſi pro quibuſdam proprietatibus ſumantur, non pro partibus materiæ, aut compoſitis quibuſdam ex partiali materia, & certis quibuſdam diſpoſitionibus.

Sect. 1. huius quæſtionis.

Vera dubitationis explicatio, quod attinet ad proprium.

Potiùs ergo dicendum eſt, non eſſe quidem allatam à nobis proprij definitionem vllam ex iis, quas Porphyrius tradit: neque item ex ſola quarta elici poſſe, ſed ex quarta ſimul & ſecunda. Nam quicquid accidentaria & neceſſaria prædicatione dicitur, id omne aut reciprocatur cum ſubiecto aliquo communi omnibus ſubiectis particularibus, de quibus dicitur: qua ratione pertinet ad quartum genus Porphyrianum, emendata tamen eius definitione, vt generalia etiam propria complectatur, aut latiùs patet quolibet ſubiecto eorũ, de quibus prædicatur: quo pacto pertinet ad ſecundum genus, quod omni conueniat, ſed non ſoli.

Eiuſdem in accidente expoſitio.

Alexand. in Topic. Ariſ. & Auer. in Iſag. Porph.

De accidente etiam facilè explicatur dubitatio. Etſi enim non deſunt viri graues, qui primam definitionem à Porphyrio propoſitam, ſolis inſeparabilibus accidentibus attribuant, ſecũdam ſeparabilibus, tertiam omnibus, quod in prima velit Porphyrius explicari accidentia, quæ ſola cogitatione abeſſe à ſubiecto poſſunt, vt nigrum à coruo & Æthiope: in ſecunda ea, quæ re etiam ipſa, vt dormire à quouis animali: in tertia verò quicquid vniuerſale eſt, nec tamen in quatuor

tuor ſuperioribus generibus numeratur:re tamen vera in qualibet earum omnia comprehenduntur,etiam ex ſententia Porphyrij. Nam in prima illa: *Quod adeſt & abeſt ſine ſubiecti corruptione*(quę ex verbis Hoſpitis Eleatæ apud Platonem in Sophiſta elicita videtur) ſeparabilia etiam contineri,planè indicat mox ſubſecuta in accidens ſeparabile & inſeparabile diuiſio.Contineri autem in ſecunda inſeparabilia, ex eo patet,quod poſita diuiſione accidentis, continuò additur ſecunda definitio de eodem , de quo prima tradita erat.Sic enim ait Porphyrius, *Definiunt enim & hoc modo: Accidens eſt,quod contingit eidem ineſſe,& non ineſſe*:quæ definitio ex 1.Topic. deſumpta eſt , in qua omne accidens, quod non conuenit per ſe, contingenter conuenire vult Ariſt.etiamſi re ipſa ſit inſeparabile,& ſemper conueniat, vt colliges ex fine ca.6.& initio 7.prioris libri de Poſter.reſolutione.

Definitio accidentis ex Platone elicita.

Definitionib. accidentis quid explicetur.

Dicendum igitur , definitionibus accidentis, ſi verba earum ſpectentur tantùm,explicari quælibet accidentia ex vi nominis,comprehéndique omnia tam vniuerſalia,quàm ſingularia, vt eſt luce clarius. Si autem ſumãtur iuxta inſtitutum eius loci,in quo pro genere rerum quæ tractantur,ſemper ſubaudiendum eſt vniuerſale, ſeu prædicabile de pluribus , ſola accidentia vniuerſalia , & vt vniuerſalia quædam ſunt,definit, omniumque earum eſſe eundem ſenſum:niſi quod in tertia proponẽda parum fideliter vſus eſt Porphyrius verbo *ſemper*,quod non eſt apud Ariſtotelem. Neque enim Ariſtoteles ſcribit *ſemper autem ineſt ſubiecto*,vt Porphyrius,ſed *ineſt autem re*,eſſétque falſum,quod ait Porphyrius,niſi ſic vtcumque intelligi poſſet,ſemper autem eſt in ſubiecto,quandiu de eo dicitur.

Non omnia, quæ tribus propriorum primis generibus continentur, ad quintum vniuerſale pertinere.

Ex his patet,non eſſe verum,quod nonnulli aiunt : omnia, quæ in tribus prioribus generibus propriorum continentur, pertinere ad accidens quintum prædicabile,cùm ſecundum genus complectatur non ſolum contingentia prædicata , vt dormire ac ambulare reſpectu hominis,ſed etiam neceſſaria,vt ſenſus capax , ac bipes reſpectu eiuſdẽ.

Verum diſcrimen inter proprium,& accidens,& ſolutio argumentorum.

SECTIO IIII.

Ex verũ definitionibus verum earũ diſcrimen ſumendum.

CVM ergo verum ac intimum diſcrimẽ rerum inter ſe ex earum definitionibus ſumendum ſit,non dubium eſt,quin proprium & accidens,vt vniuerſalia quædam ſunt,ea ratione potiſſimũ diſtinguãtur,quod propriũ neceſſariò,accidens contingenter conueniat:neque enim aliud magis internum diſcrimen inter ea inuenerunt Dialectici, quo ea definiendo diſtinguerent.Sed cùm duplex ſit neceſſitas prædicati accidentarij,ſeu non pertinentis ad eſſentiam ſubiecti , vna , quæ dicitur ex ipſa eſſentia ſubiecti,quia nimirum prædicatum eius naturæ eſt,vt profluat ab eſſentia ſubiecti,aut eſſentialiter contineatur in eo,quod ſic profluit:altera , quæ aliunde prouenit, neceſſitas proprij quarti prædicabilis eſt prior illa,non poſterior:ſiquidem prior neceſſitas efficit,vt prædicatum accidentarium ſit prædicatum per ſe ac naturale

Duplex neceſſitas prædicati extra eſſentiam.

turale

turale ſubiecto: poſterior autem, vt ſit per accidens & aduentitium: etiamſi per cauſſas naturales ſeparari nō poſſit, vt nigrum ab Æthiope, & cœcum ab eo, qui captus oculis natus eſt. Diſtinguunt enim Philoſophi vniuerſalia hunc etiam in modum, vt quædam per ſe conueniant, & hæc ſunt, quæ vel ad eſſentiam pertinent, vt priora tria genera: vel ab ea naturaliter quaſi profluunt, quæ quartum genus conficiunt: quædam verò per accidens, quæ omnia & ſola ad quintū genus ſpectant.

Soluuntur argumenta poſita ſect. 1. Quare ad primum argumentum initio propoſitum, ſatis patet dicendum eſſe, reciprocationem non eſſe differentiam, qua proprium, vt vniuerſale eſt, diſtinguatur ab accidente, ſed qua perfectè proprium, vt proprium eſt (quod diximus ex vi nominis) diſtinguitur à communi, vt cōmune eſt: ſiquidem commune, vt tale eſt, cum non conueniat ei ſoli, cuius reſpectu eſt commune ſeu vniuerſale, non poteſt cum eo reciprocari. Itaque intellectiuum, etſi nullius ſubiecti eſt perfectè proprium ex vi nominis ſpectatum, nihil tamen impedire, quominus pertineat ad proprium quarti prædicabilis. Quod idem dicendum eſt de quali: nam etſi pertinet ad quartum prædicabile reſpectu hominis, non reciprocatur tamen cum genere vllo ſubſtantiæ: quorum vtrumque rectè in obiiciendo probatum eſt.

Intellectiuum ad quartum vniuerſale pertinere, licet cum nulla natura reciprocetur.

Quo pacto neceßitas capiēda ſit in proprio diſcernendo. Ad ſecundum verò dicendum, neceſſitatem in diſcernendo proprio ab accidente ſumendam eſſe pro quacumque neceſſitate, quæ ducatur ex ipſa rei natura: ſiue ea abſoluta ſit, ſiue ſuppōſito ordine vniuerſi, vt à Deo eſt inſtitutum, quicquid enim vtralibet ratione neceſſariò conuenit ſubiecto, id, ſi ad eius eſſentiam nō pertinet, quatenus ita conuenit, ad quartum prædicabile ſpectat, quicquid verò vtrolibet modo conuenit contingēter, ad quintum pertinet. Qua de cauſſa diuerſi quaſi gradus propriorum inueniantur, neceſſe eſt, vt alia magis propria ſint, alia minus.

Gradus diuerſi propriorum.

Primus. Quæ enim abſoluta neceſſitate conueniunt, hoc eſt, tanta, vt nulla poteſtate, ne ſupernaturali quidem ſeparari poſſint, ea ſunt omnium maximè propria: vt propenſiones illæ naturales, quas ſuperiùs modos eſſendi potentiales omninò inſeparabiles eſſe diximus: qualis eſt aptitudo illa ad ridendum, quam habet humana eſſentia prius naturæ ordine, quàm vlla ei vel quantitas vel qualitas inſit: quæ eadem in Socrate relinqueretur, ſi ab eo accidentia omnia auferrentur. Ad eumdem gradum reuocantur accidentia ipſa realia propria: vt naturalis potentia ridendi reſpectu hominis, ſi ſumantur non abſolutè, ſed quatenus propriis ſubiectis naturales ſunt: nulla enim poteſtate fieri poteſt, vt naturales eiſdem non ſint, etiamſi poteſtate aliqua anteferri poſſint.

Secundus gradus. In ſecundo gradu ſunt accidentia ipſa propria, abſolutè ſumpta, ſi nulli ſubiecto contingenter conueniant: cuiuſmodi ſunt facultates ipſæ ridendi, ſentiendi, intelligendi reſpectu hominis iuxta veriorem eorum ſententiā qui hæc à ſuis ſubiectis, vt vera accidentia diſtinguunt, quamquam enim naturaliter à ſubiectis abeſſe non poſſunt, tamē poſſunt ſupernaturaliter. Nihil autē refert, ſi hæc propria, ſiue primi, ſiue ſecundi gradus, non habeant in ſubiecto cauſſam adæquatam: poſſunt

Non omnia propria requirere in ſubiecto cauſam adæquatam.

enim eam habere & non habere. Nam facultas ridendi habet cauſſam adæquatam in homine, adæquatam inquam, non tantum ſibi, ſed etiã homini, nempe ipſa principia humanæ naturæ, ſiue definitionẽ obiectiuam hominis: facultas enim ſentiendi, etſi habet in homine cauſſam ſibi adæquatã, nempe principia naturæ animalis, quæ includũtur in natura humana, ea tamen cauſſa nõ eſt adæquata homini, ſed latiùs patet: facultas verò intelligendi non habet in homine cauſſam adęquatam nec ſibi nec homini, cum nulla detur natura intellectiua communis homini & Angelo, quibus intellectus communis eſt, atque adeò vniuocè communis, ſi in genere ſumatur, quo pacto communitas quæritur, cùm de veris vniuerſalibus agitur.

Tertius gradus. In tertio ac infimo gradu ſunt accidentia ipſa propria, abſolutè ſumpta, ſi ita neceſſariò dicantur de iis ſubiectis, quorum ſunt propria quarti Prędicabilis, vt aliis ſubiectis contingenter inſint: veluti nigredo collata cum coruo, & albedo cum cygno: calor item cum igne comparatus, & frigus cum aqua. Hæc enim etſi neceſſariò cõueniunt ſubiectis naturali neceſſitate ex ipſa ſubiecti natura ducta: adueniunt tamen pleriſque aliis rebus, & ſæpè ab eiſdem recedunt pleriſque aliis de cauſſis, & interdum contrariis: albeſcunt enim nonnunquam res inanimæ calore, interdum frigore: ægrotántque ſæpè homines eodem morbo contrariarum qualitatum cibis. Quò fit, vt in toto hoc propriorum genere non detur cauſſa, quæ ſit adæquata, vel prædicato vel ſubiecto. Vnde etiam illud prouenit, vt hæc non admittantur in demonſtrationibus, quæ procedunt ex cauſſis adæquatis, atque adeò non dicantur conuenire per ſe ratione ſui: etſi vniuerſaliter cõueniant, ac de omni dicantur, vt Dialectici loquuntur. Alioqui dubium non eſt, quin per ſe conueniant & demonſtrari poſſint de iis ſubiectis quibus per ſe conueniunt, quippe cùm oriantur ex ipſis naturæ ſubiectæ principiis, quæ pro vera cauſſa in demonſtrando reddi poſſunt. Itaque non conueniunt per ſe, nec demõſtrari poſſunt illo, vt ſic dicam rigore logico, quo Ariſt. ait, ea ſola dici per ſe, & in demonſtratione admitti, quę vel definiunt ſubiectum, vel per illud definiuntur (ſubaudi vel per id, quod in eo includitur, cui adæquatè conueniunt) conueniunt tamen per ſe non ſpectata ipſorum natura, ſed natura eorum ſubiectorum quã conſequuntur, & de iis ſubiectis demonſtrari poſſunt nõ per definitionem ſui, ſed tantùm per definitionem ipſorum ſubiectorum.

In quod demonſtrationis genus cadat propria huiuſce gradus.

Obiectio. Quod ſi quis obiiciat Porphyrium afferentem in exemplum accidentium quinti Prædicabilis nigrum reſpectu corui, & album reſpectu niuis: *Solutio.* reſponderi poteſt, hæc propoſita fuiſſe à Porphyrio in exempla quinti prædicabilis, nõ vt ſunt naturalia ſubiectis, quo pacto nulla ratione ſeparari poſſunt, nempe vt non ſint illis naturalia, ſed abſolutè, & ſpectata ſola ipſorum natura, quo pacto nõ implicat contradictionem ea negari de ſubiectis quoad actualem ipſorum exiſtentiam.

Soluitur tertium. Ex his patet ſolutio tertij argumenti, ſi illud animaduertatur, id quod dici ſolet: Propria quaſi oriri ex principiis naturæ ſubiectorum intelligendum eſſe de ſubiectis, quæ principiis conſtant, cuiuſmodi ſunt fermè ſubiecta, de quibus proprietates demonſtrantur, de generibus

De generibus ſummis:& de differẽtiis vix vnquam demonſtrationes confici.

Accidentia inſeparabilia quo pacto ad quartum vniuerſale pertineant.

bus enim ſummis,differentiíſque vix vnquam demonſtrationes confi-ciuntur.Itaque dicimus,nihil referre,ſi genera ſumma differentięque omnes quæ ad ipſas rerum naturas pertinent, propria quædã habeãt, quæ vel modi eſſendi ſint,vel negatiua quædam attributa, aut relatiua rationis:nec tamen à principiis quaſi ſubiectorum profluant,cùm rarò de ſubiectis demonſtrentur : vt de eis magnopere curandum ſit. Quod verò attinet ad accidentia inſeparabilia , fatemur planè ea in propriis quarti prædicabilis numeranda eſſe,ſi totam aliquam ſpeciẽ: aut genus naturali ſequela concomitentur,&hac ipſa conſideratione ſpectentur non quatenus nil repugnat:ea per aliquam potentiam vel naturalem vel ſupernaturalem quoad exiſtentiam ſeparari:quo pacto in accidentibus quinti prædicabilis numerari poſſunt ea potiſſimum, quæ ſeiungi poſſunt potentia naturali:vt ab aqua frigidum eſſe:& ab igne,ſummo eſſe in loco,aut à terra,in infimo:nam & eſſe in his locis propria ſunt extremorum elementorum,vt eſt mediorum proprium, vel ſupremo eſſe proximum,vel infimo.Quod ſi quis opponat, eſſe in huiuſmodi locis , nec abſoluta neceſſitate conuenire elementis , nec naturali,cùm & adeſſe & abeſſe poſſint,occurrendum eſt , ea quoque naturali neceſſitate conuenire dicenda eſſe,quę ſublatis impedimentis ſemper adſunt:elementa verò numquàm exiſtere extra loca naturalia,niſi cùm ab eis remouentur,aut extra ea detinentur.

Obiectio.

Soluitur.

Hac ipſa ſec.

Quæ propria non ſuſcipiãt magis ac minus.

Quarti ſolutio ſumenda eſt ex diſtinctione proprij quarti prædicabilis in tres quaſi gradus tradita. Quod enim Porphyrius ait, propria non communicari magis & minus : de primo ac præcipuo propriorũ gradu vniuersè intelligendum eſt:quod ſatis illi fuit ad tradẽdam aliquam proprij & accidentis differentiam:cùm neutri generi accidentis,ſeparabilis,inquam,vel inſeparabilis id vniuersè conueniat.Nam in vtroque reperiuntur plurima,quæ magis & minus dicantur de ſubiectis,vt inductione patet,etſi eorum quædam magis & minus nõ ſuſcipiant,vt obiectum erat.

Quantitas vt magis minúſque ſuſcipiat.

Poſſe autem multa propria ſecundi ac tertij gradus magis ac minus admittere,ex eo patet, quia non ſolùm qualitates elementorum propriæ,ſi abſolutè ſumantur,intenſionem & remiſſionem patiuntur,ſed etiam plurimæ naturales potentiæ materiales,vt ſenſitiuæ ac motiuæ, quas deficere paulatim videmus in ſennibus , & in pleriſque penitus tolli. Sed & extenſum eſſe , quod proprium eſt ſubſtàntiæ corporeæ, magis & minus accipit:non illo quidem modo,quo corpora additione nouæ materiæ quantitatíſque accreſcunt,& detractione decreſcũt (neque enim id eſt extendi aut contrahi exiſtentem in eis quantitatẽ, ſed augeri aut minui acceſſione nouæ)verùm illo, quo eadem quantitas ſit maior aut minor : cùm in rarefactione corporum maiorem locum occupat,in condenſatione minorem.

Occaſio ſequẽtis quæſtionis.

Quoniam verò quinti argumenti difficultas tota in eo poſita eſt vt intelligatur,quæ nam ſint prima propriorũ & accidẽtium quinti prędicabilis ſubiecta,quod nonnihil longioris cõſiderationis poſtulat,id ſeorſum explicemus.Hinc enim intelligemus , num propria primo inſint ſpeciebus,& ſecũdaria ratione indiuiduis,contra verò accidẽtia

primò indiuiduis,& ſecundaria ratione ſpeciebus & generibus, vt docet Porphyrius: an potiùs vtraque primò inſint indiuiduis,& ſecundaria ratione ſpeciebus & generibus, vt tradit Ariſtoteles: an verò vterque in alio & alio ſenſu rectè dicat.

QVÆNAM SINT PROPRIORVM ET *accidentium quinti prædicabilis ſubiecta.*

QVÆSTIO XX.

Quædam propriorum & accidentium diſtinctiones,& in quo ſenſu quæſtio tractanda ſit.

SECTIO I.

Quædam accidentia communicari.

NON omnium propriorum & accidentium quinti prædicabilis eadem eſt ratio. Quædam enim ita conueniunt ſuperioribus, vt communicentur inferioribus, aut vice verſa ita inferioribus conueniunt: vt etiam de ſuperioribus dicantur: veluti ſenſitiuum eſſe, album eſſe,nigrum,moueri,agere,& ſimilia(quæ res maiori explicatione non indiget.)Alia ita conueniunt ſuperioribus,vt inferioribus non communicentur,aut ita de inferioribus dicuntur,vt non dicantur de ſuperioribus,velut eſſe genus,ſpeciem,aut indiuiduum.Nam & hæc, proprietates quaſdam rerum eſſe, & per ſe entibus conuenire tradit Ariſtoteles libro ſuperiori ad finem capitis ſecundi,cum ait,*Genus,ſpeciem,& ſimilia rerum attributa affectiones per ſe entium,quatenus entia ſunt:* nóſque eo loco verum eſſe diximus de iis vt relationes quaſdam ſignificant,quæ rebus ab omni æternitate neceſſariò cõueniunt, quatenus res ipſæ,earúmque omnium rationes diſtinctiſſimo conceptu intellectui diuino ex neceſſitate obiiciuntur:quamquam ſint accidẽtia contingentia, quatenus obiiciuntur intellectui humano, qui vniuerſalia à ſingularibus & abſtrahere, & non abſtrahere poteſt. Hæc tamen breuiùs ibi dicta,fuſiùs hoc loco explicanda ſunt.

Alia minimè.

Genus & ſpeciem,& ſimilia, affectiones eſſe neceſſarias quo pacto intelligendum.

Quæſt.6.ſect.vlt.

Iſta non communicari inferioribus per ſuperiora neque è contra ratio.

Iſta igitur ſic dici de ſuperioribus, vt non dicantur de inferioribus, aut contra dici de inferioribus,vt de ſuperioribus non dicantur,facilè intelligitur. Neque enim, quia animal eſt genus verè colligas, hominem eſſe genus: neque item,quia homo eſt ſpecies infima, continuò inferas animal eſſe infimam ſpeciem: nec denique, quia Socrates de vno ſolo dici poteſt, rectè concludas, aut hominem aut animal de vno ſolo dici poſſe.

Probatur eſſe proprietates.

Eſſe autem rerum ipſarum proprietates quaſdam ex eo conſtat, quia non contingenter, ſed neceſſariò illis conueniunt: ídque non ex accidente, ſed ex ipſo earum ordine inter ſe, quo aliæ natura præcedunt,

dunt,aliæ ſequuntur.*Dixi eſſe proprietates quaſdam*,& non ſimpliciter proprietates, ſed veras proprietates: quia etſi ſequuntur naturarum ipſarum ordinem, & quandam earum inter ſe anticipationem aut conſecutionem, non tamen conſequuntur ipſas rerum naturas, alioqui cum ſuperioribus naturis ad inferiora deſcenderent,in quibus ſuperiorum naturæ continentur.

Quo pacto ſumpta,dicta ſint eo loco eſſe proprietates.

Ad cap. 7. & 15.

Quod verò ibi diximus, eſſe iſta modo explicato proprietates rerum quatenus ſignificant relationes generum,ſpecierum, & ſimilium attributorum, quoad exiſtentiam ipſarum relationum intelligendum eſt, non quoad earum conuenientiam. Relationes enim rationis etſi rebus conuenire poſſunt ſine operatione intellectus, non poſſunt tamen ſuo modo exiſtere, niſi obiectiuè in intellectu, vt ex ſuperiùs dictis manifeſtum eſt.Cùm autem res omnes ex ſe habeant,vt ex neceſſitate diuino intellectui obiiciantur:non item humano, inde fit,vt relationes quæ diuinum conceptum rerum omnium conſequuntur, dici ſuo modo poſſint proprietates earum, quoad exiſtentiam: etſi eodem modo reſpectu intellectus humani nullo modo proprietates, ſed accidentia contingentia dicendæ ſint.

Relationes quæ diuinum intellectum rerum omnium conſequuntur earū proprietates dici poſſunt.

Proprietates relationibus hiſce priores quænam ſint.

Loco nunc citato.

Explicatio Ariſtotelis.

Animaduertendum eſt tamen, alias eſſe proprietates huiuſmodi relationibus priores,& in quibus illæ fundentur, nempe ipſas aptitudines eſſendi in pluribus, aut in vno ſolo, & alias ſimiles, quas ſuperiùs modos quoſdam eſſendi eſſe diximus, atque has meliùs,quàm relationes, quæ illa conſequuntur, tales proprietates rerum appellare poſſumus,de iiſque præcipuè intelligendus eſt Ariſtoteles,cum ait eſſe genus, ſpeciem, & ſimilia attributa:in affectionibus per ſe entium, quatenus entia ſunt,numeranda eſſe.

Miſſo igitur toto hoc poſteriori genere propriorum & accidentium, quæ præcisè rerum naturas conſequuntur, quatenus aliæ priores ſunt,aliæ poſteriores,aut eis alia ratione præcisè conueniunt, ſiue quoad exiſtentiam ſumantur,ſiue quoad conuenientiam,de ſolo priorum genere nobis eſt reliquus futurus ſermo. Nam quæ poſterioris generis ſunt, cùm habeant ſecundaria ſubiecta quibus cum natura primorum ſecundariis communicentur,non eſt quod hæc quæſtio de illis proponi ac diſputari debeat.

Cap. de communitatibus. Cap. de Subſtantia.

De quibus propriis & accidentibus diſputandum.

Sed cùm prioris generis propria & accidentia partim negatiua ſint, partim poſitiua:& poſitiuorum partim rationis, partim realia:horum extremorum tantùm à nobis in hac quæſtione inueſtiganda ſunt prima ſubiecta:quod & hæc præcipuæ conſiderationis ſint, & de his videatur propriè intelligi illud Porphyrij: *Propria quidem ſpeciebus innaſci,accidentia verò primo ineſſe indiuiduis*:quemadmodum & illud planè intelligitur,quod Ariſt.ait:*accidentia omnia quæ ad nouem poſteriora prædicamenta ſpectant,primò ineſſe primis ſubſtantiis,& de eis primò dici*.Quibus ſanè dictis,quæ contraria videntur, conciliandis, ſoluendum eſt vltimum ſuperioris quæſtionis argumentum.

Quæſtionis explicatio & ſolutio argumenti: cuius cauſſa propoſita eſt.

SECTIO II.

Duplex ſubiectum realiũ accidentium, exiſtentiæ vnum, alterum conuenientiæ.

QVocirca duplex ſubiectum realium propriorum:& accidẽtium quarti & quinti prædicabilis ponendum eſt:vnum exiſtentię,alterum conuenientiæ.Exiſtentiæ ſubiectum eſt id , in quo & per quod proprium,aut accidens exiſtit:conuenientiæ verò,cui cõuenit, & cuius ratione conuenit.Sic neceſſe eſt, vt prima ſubiecta tam propriorum,quàm accidentium ſint ſingularia,quod hæc primò exiſtant , & in eis,ac per ea exiſtant vniuerſalia.Atque hoc modo verum eſt,quod tradit Ariſtoteles:*Omnia accidẽtia realia,ſiue propria illa ſint,ſiue communia,primo neceſſe ſubſtantiis,& per eas ineſſe ſecundis*:quod ſic intelligendum eſt,vt vel inſint totis,vel partibus earum, quod dixerim propter accidentia,quæ ſunt in anima ſeparata,quæ etſi prima ſubſtantia non eſt,tamẽ eſt ſuaptè natura illius pars præcipua.Quod autem Porphyrius docet,proprium ſpeciei innaſci , & (quod ſequitur) per ſpeciem ineſſe indiuiduis , ad ſubiectum conuenientiæ referendum eſt , Nam quia propria ſunt quaſi naturales partus eſſentiarum communiũ : inde fit,vt primò illis conueniant,& earum ratione conueniunt indiuiduis.Quod contra euenit in accidẽtibus realibus quinti prædicabilis. Cùm enim hæc nullam naturam ſubſtantialem neceſſariò ſequantur (etiam indiuiduam)ac proinde conuenire non poſſint,niſi exiſtãt ipſa & ſubiecta,quibus conueniunt,non dubium eſt , quin quandocũque conueniunt,primò conueniant indiuiduis, & per ea ſpeciebus & generibus,ſub quibus continentur.

Solutio quinti argumenti propoſiti quæſtione ſup.ſect.1.

Cur propria natura communibus primo conueniãt.

Accidentia verò quinti prædicabilis è contra.

Itaque prima ſubiecta conuenientiæ propriorum realium ſunt naturæ communes,exiſtentiæ autem indiuidua,prima verò realium accidentium & exiſtentiæ & conueniẽtiæ,ſunt ſola indiuidua, vnde patet ſolutio extremi argumenti ſuperioris quæſtionis.

Sit ne primum ſubiectum cuiuſque proprij vnicum.

SECTIO III.

Vide Caietan. ſuper D.Tho. de ente & eſſent.cap.vlti. §. Antequã terminemus, & Scotum.q. 33.ſuper vniuerſalia.

Nullam magnitudinem poſſe dari infinitam.

SEd quærat aliquis , num quemadmodum prima ſubiecta conuenientiæ cuiuſq; accidẽtis vniuerſalis ſunt plura, ita cuiuſq; proprij ſit vnicum. Ad quam dubitationẽ non difficile ex dictis reſpõderi poteſt.Nihil enim prohibet eſſe plura:etſi ſæpè eſt vnicũ. Nam ſi quemadmodum ſubiectum vendicat ſibi per ſe proprietatem,ita proprietas ſibi per ſe vendicet ſubiectũ,nõ dubium erit,quin primum ſubiectum ſit vnicũ:quo pacto ſe habet homo & riſus capax,animal & ſẽſus particeps,ſubſtantia corporea & extẽſum eſſe mole corporea,aut figuratum figura ſolida(ponimus enim,quod & credimus,nullã magnitudinem dari poſſe infinitam)eodémq; modo ſe haberent ſubſtãtia genus ſummum & quale,ſi anima ſeparata,quę ſub eo genere nõ cõtinetur, *Concluſio probatur.*

non

non eſſet neceſſariò & ſuaptè natura qualis. Si verò ſubiectum ſibi per ſe vendicet proprietatem, ipſa autem proprietas non ſibi per ſe vindicet ſubiectum: poterit primum ſubiectum eſſe vel vnicum vel multiplex: vnum, ſi proprium ſibi vendicet per ſe, & conuertibiliter (quod dicitur per ſe primo) genus aliquod eſſentialiter incluſum in ſubiecto, quo pacto ſe habent homo & ſenſus particeps: multiplex, ſi proprium non ſibi per ſe vendicet tale genus: quo pacto ſe habēt homo vel anima humana & intellectiuū eſſe, ſumptum in genere, ſimia & viſiuum vel auditiuum eſſe, ignis & calidum, aqua & frigidū. Neque enim datur primum ſubiectum intellectiui in genere ſumpti, quod omnibus intellectiuis ſubiectis particularibus vniuocè ſit commune, quemadmodum & ipſum intellectiuum eſſe eſt omnibus vniuocè commune, tametſi datur vnum primum ſubiectum intellectiui non indigētis diſcurſu, quod ſubiectum eſt ſubſtātia ſeparata in genere ſumpta. Neq; etiam datur primum ſubiectum viſiui vel auditiui ſub animali, quod vniuocè cōmune ſit homini & ſimiæ, quibus viſus & auditus vniuocè conuenit, etiam in ſpecie fortaſſis. Nec denique datur primum ſubiectum calidi aut frigidi, quod igni & cæteris calidis, aut aquæ & cæteris frigidis ſit vniuocè commune, vt conſtat. Nam quod quidā dicūt ſi calidum & frigidum pro naturaliter calido & frigido ſumantur, calidi quidem primum ſubiectum eſſe ignem, frigidi verò aquā, apertè falſum eſt, cùm pleráque miſta ſint naturaliter calida, & pleráq; item naturaliter frigida, etiam calore & frigore actuali, vt caro viuentis, & cryſtallus. Nec iuuat hoc id quod reſpondent, cætera naturaliter calida participatione ignis eſſe ſic calida, & cętera naturaliter frigida participatione aquæ ſic eſſe frigida. Satis enim eſt, ſi omnia ſic calida ſint vniuocè calida, & ſic frigida ſint vniuocè frigida, vt teneantur ipſi aut nobis aſſentiri, aut ſubiectum vnum vniuocè commune omnibus ſic calidis, alterum ſic frigidis quærere. Quod ſi dicere pergant, nec calidum eſſe vniuocè commune igni, & cæteris naturaliter calidis, nec frigidum aquæ, & cæteris naturaliter frigidis, eo quod calidum dicatur per ſe de igne, de cæteris per participationem ignis, eodémq; modo frigidum ſe habere ad aquam, & cætera frigida, nec rectè ſentiēt, nec ad rem id omninò dicent. Nam quemadmodum ignis eſt per ſe calidus, & aqua per ſe frigida, ſic etiam alia complura dicuntur per ſe calida & per ſe frigida ea videlicet, quæ ex naturis ſuis tantum calorem aut frigus ſibi vendicant, vt ſimpliciter talia denominari poſſint, quomodocumque ipſa dicantur calida aut frigida per participationem ignis aut aquæ.

Intellectiui in genere ſumpti non dari vnū commune ſubiectum.

Neque viſiui vel auditiui.

Refellitur nōnullorum ſententia.

Nec mirum videri debet, quod vna & eadem qualitas pertinens ad quartum prædicabile immediatè dicatur de pluribus ſpeciebus ſubſtantiæ, cùm diuerſæ ſpecies aliquam eamdem operationem naturaliter habere poſſint, quæ aliis eiuſdem generis conuenire nequeat, ac proinde aliquam potentiam, quæ non ſit cæteris ſpeciebus eiuſdem generis proximi communis.

Vnū aliquod proprium immediatè dici poſſe de pluribus ſubſtantiæ ſpeciebus.

Num

Num omnia propria generum ſint etiam genera, & propria ſpecierum infimarum ſpecies infimæ. SECTIO IV.

QVærat item aliquis, cuiuſmodi ſint propria quæ adæquatè naturas communes ſequuntur: vtrúmne quæ ſequuntur genericas, ſint etiam genera, & quæ ſpecificas, ſint ſpecies quo pacto ſe habent ſenſus particeps ad animal, & diſciplinæ capax ad hominem.

Aſſertio reſpondens quæſtioni. Ad hanc dubitationem dicendum eſt, varium id eſſe. Nam etſi plurima eorum, quæ ſequuntur genera ſubſtãtiarum, ſint etiam genera, vt de ſenſus participe dictum eſt (de eo intellige, quod denominatiuè dicitur à potentia ſentiendi) & omnia item, quæ ſequũtur ſpecies infimas, videantur eſſe ſpecies infimæ, vt diſciplinæ capax, tamẽ nihil repugnat, ea quę ſequuntur genera, eſſe ſpecies infimas, & quæ ſequũtur ſpecies infimas, eſſe genera. *Eſſe extẽſum mole corporea quid ſequatur, & cuius generis ſit ſpecies infima.* Nã extenſum eſſe mole corporea, etſi ſequitur naturam ſubſtantiæ corporeæ, quæ genus eſt, tamen ipſum eſt ſpecies infima quãti. Et quamquam nulla nunc ſuccurrit ſpecies infima ſubſtantiæ, quam adæquatè ſequi videatur propriũ, quod non item ſit infima ſpecies niſi fortè quis dicat, hominẽ ſequi genus quoddam intellectus innominatum, quod adæquatè in agentẽ, & poſſibilem naturáque ſua nudum diuidatur) nullam tamen contradictionem implicat, dari tale propriũ alicuius earum, quod genus ſit, modo in ea ſpecie ſubſtantiæ, & in omnibus eius indiuiduis cernantur omnes ſpecies eius proprij, ne demus indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ differre inter ſe propriis ſpecificis, ac proinde differre ſpecie. *Nõ implicat dari ſpeciei infimæ propriũ aliquid, quod genus ſit.* Id autẽ exempli cauſſa, re vera accideret, ſi appetitus ſenſitiuus ſoli cõueniret homini. Nã cùm is appetitus diuidatur ſpecie in iraſcibilem & concupiſcibilem, quorum vterque neceſſarius eſt animali (iraſcibilis enim vindex eſt concupiſcibilis) vtique & genus ipſum, & vtraque eius ſpecies eſſet in ſingulis hominibus, quemadmodum & ſenſus, qui ſoli animali conuenit ſecũ habet, ſecumque affert ad omnes ſpecies & indiuidua animalis guſtum & tactum, tametſi guſtus etiam & tactus genera quædam ſunt, quæ ſuas habent ſpecies. *Guſtum & tactum genera quædam eſſe.*

Dari propria generalia, quæ ſint ſpecies infimæ. Ex his collige, nihil repugnare, quominus dẽtur propria generalia, quæ eadem ſint ſpecies infimæ reſpectu ſuorum inferiorum, quale eſt extenſum eſſe mole corporea, & ſimiliter propria ſpecialia, quæ eadem ſint genera cum ſuis inferioribus collata: cuiuſmodi eſſet appetitus ſenſitiuus, ſi cum homine reciprocaretur, & aliquo modo eſt figuratum figura ſolida, ſi referatur ad ſola particularia corpora Prædicamenti quantitatis, quæ certũ eſt non differre ſpecie, tametſi nõ quemadmodum omnes ſpecies appetitus ſenſitiui eſſent in omnibus indiuiduis ſpeciei humanæ, ita omnes ſpecies figurati figura ſolida ſunt in omnibus indiuiduis corporibus Prædicamẽti quantitatis. *Et propria ſpecialia quæ ſint genera.* Quod ideo euenit, quia etſi hoc genus figurari dicitur neceſſariò de corpore, vt corpus eſt, quemadmodum appetitus ſenſitiuus de homine, vt homo eſt: tamen nulla ſpecies figurati dicitur neceſſariò de corpore, vt eſt corpus, vel de vllo particulari corpore, quatenus ad prædicamentũ quantitatis ſpectat: quod dicere non poſſumus de ſpeciebus appetitus ſenſitiui reſpectu & hominis in cõmune, & particulariũ hominum.

Collige

Collige item, vnum & idem proprium poſſe eſſe generale: & modo aliquo ſpeciale, ſi cum duobus ſubiectorum generibus cõferatur. Nam figurarum figura ſolida, ſi cum ſolis corporibus prædicamenti quantitatis conferatur, quorum naturã trinæ dimenſionis immediatè ſequitur, proprium eſt ſpeciale quodammodo: cùm de nullis eiuſmodi corporibus dicatur, vt ſpecie differentibus: ſi verò conferatur cũ ſubſtantiis corporeis, quibus ratione molis corporeæ dicitur, cùm earum plurimæ ſpecie differant, nõ dubiũ eſt, quin earum reſpectu ſit proprium generale, quo vtique nomine ſimpliciter appellandum eſt. *Idem propriũ & generale, & quodammodo ſpeciale.*

Num propria quarti prædicabilis poſſint ſub ſe continere accidẽtia quinti prædicabilis. SECTIO V.

QVærat etiam aliquis, qui fieri poſſit, vt figuratum figura ſolida ſit proprium quarti prædicabilis reſpectu corporis, & tamen omnes ſpecies figurati ſint accidentia quinti prædicabilis reſpectu particularium corporum: id quod etiam ex parte quæri poteſt de quali reſpectu ſubſtantiæ generis ſummi. Nam etſi illud neceſſariò dicitur de ſubſtãtia finita & completa, idque prouenit ex ipſa talis ſubſtantiæ natura (quatenus enim finita & cõpleta eſt, qualitatem aliquam actiuam ſibi vendicat in ſingularibus, vt ſit ex ſe operatiua) tamen videmus, cõplures ſpecies qualis cõtingentes dici de ſpeciebus ſubſtantię, atque adeo de iis eiſdem, de quibus quale neceſſariò prædicatur. *Exponitur q.*

Sed huic quæſtioni facilè reſpondetur, nimirum, videri non debere, ſi genus aliquod accidentalium prædicatorum in commune ſumptum neceſſariò conueniat alicui ſubiecto non ſolum communi, ſed etiam ſingulari, idque proueniat ex natura talis ſubiecti, & tamen aliquæ ſpecies talis prædicati, aut etiã omnes contingenter illi conueniant. Simile enim quid accidit in materia corruptibilium, quæ etſi neceſſariò habent formam, idque prouenit ex ipſa natura materiæ, quæ ſine forma naturaliter exiſtere non poteſt, tamen quamlibet ſpeciẽ formæ habet contingenter: non enim neceſſe eſt, vt ſubiectũ habeat determinatam propenſionem ad ſpeciem, ſi habet determinatam ad illius genus, cùm perinde tali propenſioni ſatisfacere natura poſſit per vnam ſpeciẽ atque per aliam. Quod autem diximus de genere & ſpeciebus illius, eodem modo accidit in ſpecie, eiúſque indiuiduis. Nã etſi ſubiectum ex natura ſua determinatè propenſum ſit ad certam ſpeciem, æquè tamen ei natura ſatisfacit per vnum indiuiduum eius ſpeciei, atque per aliud. *Reſpondetur quæſtioni.* *Materiæ corruptibilium conditio.*

Vnde collige, ne propria quidem primi & ſecundi gradus tanta neceſſitate conuenire ſubiectis, vt certum numero ſubiectum ex natura ſua certum numero proprium ſibi vẽdicet: verbi cauſſa, hunc hominẽ, hanc numero potentiam ſiue ridendi, ſiue intelligendi, & hunc equum hanc numero hinniendi facultatem: aut ſentiẽdi. Primus enim naturæ auctor eſt, qui ſpeciem formæ, quæ introducitur in ſubiectum, ad formas indiuiduas determinat, naturalibúſque propenſionibus ſubiectorum ad certam formæ ſpeciem per ea indiuidua, quæ ſibi placet, ſatisfacere conſueuit, cùm facultatem cuiuſque particularis agẽtis excedat ex infinitate indiuiduarum formarum cuiuſque ſpeciei, vnam certam & determinatã, quã introducat, ſolet quaſi diligere. Sic fit, vt quemad- *Certum numero ſubiectum non expoſcere neceſſariò certam numero potentiam.* *Primus auctor vt ſpecies formarum determinet.*

modum forma ſiue ſubſtantialis ſiue accidentalis, quæ primò & quaſi directò introducitur, eſt hæc numero, quia primum agens eam profiniuit ac determinauit, ita accidit in proprietatibus, quæ illas conſequuntur. Nec tantùm in generatione id euenit, ſed etiā toties eueniet, quoties ſublatą aut impedita proprietas remoto impedimēto reſultauerit. Semper enim illa numero proprietas ſuccedet, & quaſi fluet ex ſubiecto, quam idem naturæ auctor ab æterno ex tota ſpecie delegit.

Num accidentia quinti prædicabilis, vt conueniant ſubiectis, indigeant ſua & ſubiectorum exiſtentia. SECTIO VI.

In quo ſit propoſita q. difficultas. DEmum quærat aliquis, cur ſupra dixerimus, hoc inter alia diſcrimina differre inter ſe propria & accidentia quinti prædicabilis, quod propria conuenire poſſint ſuis ſubiectis, etſi nec ipſa, nec ſubiecta exiſtant, accidentia autem quinti prædicabilis non conueniant niſi exiſtant & ipſa & eorum ſubiecta, Nam etſi hoc diximus de realibus tantùm propriis & accidentibus, nihilominus eadem ratio videtur eſſe in omnibus: nempe, vt quemadmodum accidentia realia quinti prædicabilis non conueniunt, niſi & ipſa & eorum ſubiecta realiter exiſtant, ita neque accidentia rationis eiuſdem prædicabilis, niſi exiſtāt in mente, ſiue obiectiuè. Et tamen hoc falſum videtur, cùm mortuū eſſe, quod nemo reale accidens, ſed rationis eſſe dixerit, nō indigeat vlla exiſtentia vel ſui vel ſubiecti, de quo dicitur, vt de eo verè dicatur, ſed potiùs, quemadmodum ipſum reali exiſtentiæ ſui ſubiecti repugnat, ita obiectiuam exiſtentiam vel ſui, vel illius minimè requirat. Nam etſi nemo dicitur mortuus, niſi dum mente concipitur, vt tamen mortuus ſit aliquis, non opus eſt eum mente concipi. *Mortuum eſſe cum ſit accidens an requirat vllam exiſtentiam.*

Soluitur. Huic dubitationi reſpondendum eſt, eamdem quidē eſſe rationem in accidentibus quinti prædicabilis, ſi entia rationis ſint, vt indigeant exiſtentia obiectiua, atque in iis, quæ ſunt realia, vt indigeant reali. Cuius rei hæc eſt ratio, quia in neceſſariis enunciationum enunciabiliúmque connexionibus verbum *eſt* abſoluitur (vt dici ſolet) ab omni temporis differentia, ac proinde ab omni actuali exiſtentia, in contingentibus autem ſemper additum eſt ad certum aliquod tempus vel præſens, vel præteritum: vel futurum. Quo fit, vt in contingentibus, ſi vera eſt connexio prædicati cum ſubiecto, dubium non ſit, quin vtrumque aut exiſtat obiectiuè, aut extiterit, aut futurum ſit vt exiſtat pro ratione differentiæ temporis, quod verbo ſignificatur. Sed tamen huic ſententiæ nihil repugnat id, quod obiicitur de mortuo. *Verbum Eſt in connexionibus neceſſariis abſolui à tempore. In contingentibus non ita. Reſpondetur dubitationi de mortuo.*

Mortuū duobus modis ſumi poſſe. Quod, vt faciliùs intelligatur, animaduertendum eſt, mortuum duobus modis ſumi poſſe: vno, vt eſt participiū præteriti tēporis, quo pacto ſignificat vitæ ſeparationē exercitā in tēpore præterito: ſeu vitæ nomen ſumatur pro vita eſſentiali, qui eſt anima ipſa, ſeu pro vita accidētaria, quæ ſunt operationes vitales, vt ſentire, cupere, iraſci, mouere ſe, & alia id genus: altero, vt eſt nomē, quo pacto ſignificat aliquid vita priuatum.

Mortuum igitur, ſi priori modo ſumatur, verè quidem dicetur & de toto compoſito ex corpore & anima, vt de Socrate mortuo, & de corpore ſolo. Nam & totus Socrates aliquando patiebatur vitæ accidentariæ ſeparationem, cùm extremo ſpiritu laboranti paulatim deficiebant

ficiebãt vitales ſeparationes:& corpus illius tum ſimul patiebatur ſeparationem non modò accidentariæ vitæ, ſed etiam eſſentialis, cùm anima ſenſim relinquebat alias atque alias partes remotiores ab iis, à quibus ſimul diſceſſit,& has etiam diſpoſitiuè relinquebat, cùm magis ac magis primo nõ eſſe animæ in corpore appropinquabat.Sed cũ enunciatio hæc,Socrates eſt mortuus,ſit de præterito, non eſt neceſſe,vt ſubiectum nũc exiſtat,etſi exiſtere diuina poteſtate valeat,ſi nũc à mortuis excitetur: prædicatum autem exiſtere non poteſt, cùm ad præteritum non detur potentia.Quamquam neceſſe eſt,vt vtrumque extiterit eo tempore,pro quo nunc verificatur propoſitio, atque adeo poſitiuè extiterit,quia ſeparatio vtriuſq; vitæ,quæ fiebat dum Socrates animam agebat,actio quædam erat corruptiua ſubiecti,omniúmque eius vitalium operationum.

Socrates eſt mortuus, eſſe enuntiationẽ de præterito.

Si verò mortuum poſteriori modo accipiatur,numquam verè illud dici poteſt de Socrate, niſi ſumpto Socratis nomine per Synecdochẽ pro corpore Socratis exanimi.Qua figurata ſignificatione vera fuit aliquando hæc enunciatio:Socrates eſt in hoc feretro mortuus,&nunc etiam vera hęc eſt:Socrates eſt in hoc tumulo mortuus,ſi in eo contineantur oſſa Socratis. Atque hoc pacto neceſſe eſt, vt & ſubiectum & prædicatum exiſtant in rerum natura:ſubiectum quidẽ poſitiuè, prædicatum negatiuè,realiter tamen,hoc eſt,ſine operatione intellectus. Nam priuationes reales, ſi contingentes ſint, vtraque exiſtentia indigent & poſitiua ſubiectorum,& negatiua ſui, vt affirmatio earum de ſubiectis vera ſit.In priori vſurpatione mortui,vera fuit in triduo mortis Chriſti Domini,& nunc eſt,hæc enunciatio:Chriſtus eſt mortuus: in poſteriori autem nunc falſa,& in ſolo triduo illo vera fuit, ſumpto nunc Chriſti nomine pro Chriſti corpore,Verbóque diuino, vt in eo examine corpus ſubſiſtebat.

Priuationes reales vt indigeãt vtraque exiſtentia & poſitiua ſubiecti,& ſui negatiua.

Chriſtus eſt mortuus in quo ſenſu vera,& quãdo.

Ad argumentum igitur negandum eſt,mortuum eſſe, in accidentibus rationis eſſe numerandum. Nam vitæ ſeparatio, cùm ſit vera actio,eſt accidens reale:priuatio autem vitę non ẽſt accidens rationis, ſed reale,carentia formæ,hoc eſt, ſine operatione intellectus exiſtens in corpore,ſeu materia priuata. Vnde fit,vt & ſui ſubiecti exiſtentia reali poſitiua indigéat, & ſui etiam reali negatiua, id eſt, qua forma negata non exiſtit in ſubiecto. Quod ſi quis obiiciat,etiam ipſum Socratem,qui nunc non eſt poſſe dici priuatum vita,non quidem eſſentiali,quæ eſt altera pars Socratis,ſed accidentaria,quæ ſunt præteritæ eius vitales operationes:negandum id planè eſt:quia ſi ſubiectum dici poſſet priuatum reali accidente contingenti, quandoquidem illud non habet, nulla eſſet differentia inter priuationem & negationem: perindéque Socrates antequam naſceretur poſſet dici mortuus,atque poſtquam vitam finiuit. Vt igitur tunc non dicebatur operationibus vitalibus priuatus, quia tunc non exiſtebat ſine huiuſmodi operationibus,ita & nunc,quia non ſic exiſtit, nec ſanè alia ratione, niſi quia priuatio contingens ſupponit exiſtentiam ſubiecti, quam non ſupponit contingens negatio.Atque hæc de omnibus quoque vniuerſalium & prædicabilium generibus dicenda occurrunt.

In forma argumentum diluitur.

Obiectio.

Soluitur.

CAPITIS XXIX EXPLANATIO.

Quot modis falſum dicatur.

Res ſignificatas, tribus modis dici falſas.

In quo differant hi duo modi.

FALSVM *vno modo dicitur.* Tradit quot modis falſum dicatur, ac primùm in rebus ſignificatis: deinde in oratione: poſtremò in homine, qui oratione vtitur. Res ſignificatæ tribus modis dicuntur falſæ, Vno, ſi componi non poſſunt, hoc eſt, ſi earum coniunctio non poteſt exiſtere in rerum natura, vt diameter commenſurabilis lateri quadrati: quæ dicuntur impoſſibilia, & quæ contradictionem implicant. Altero ſi non componuntur actu, id eſt, ſi earum coniunctio non exiſtit cum exiſtere poſſit, quo pacto eſt falſum, Socratem ſedere, cùm non ſedet, aut eſſe beatum, cùm non eſt beatus. Differunt autem hi duo modi non parum: prior enim eſt eorum, quæ ſemper ſunt falſa, hoc eſt, quæ numquam poſſunt eſſe vera, poſterior eorum, quæ interdum falſa ſunt, hoc eſt, quæ poſſunt eſſe vera: quam expoſitionem adhibeo propter multa falſa contingentia, quæ ſemper erũt falſa, & tamen non ſunt impoſſibilia, vt eſſe plures Soles. Deinde, etſi vterque modus ſignificat non entia (nã cum omne ens ſit verum, neceſſe eſt, vt omne falſum, qua ratione falſum eſt, aliquo modo ſit non ens) prior tamen ſignificat non entia omninò, poſterior autem non exiſtentia, quæ quidem modo aliquo non entia dici poſſunt. Tertiò, ſi ſint entia quidem, ſed tamen natura ſua apta, vt falſam ſui imaginationem efficiãt: ſiue illa videantur eſſe talia, qualia non ſunt: vt Iris, quæ videtur colore affecta, cùm verũ colorem non habeat: ſiue eſſe ea, quæ reuera non ſunt, vt picturæ hominum, aut eorum imagines in ſomniis obiectæ, quæ videntur homines, nec ſunt homines.

ΚΕΦ. ΚΘʹ.

Τὸ a ψεῦδος λέγεται, ἄλλον μὲν τρόπον ὡς πρᾶγμα ψεῦδος. καὶ τούτου, τὸ μὲν τῷ μὴ συγκεῖσθαι, ἢ ἀδύνατον εἶναι, συντεθῆναι, ὥσπερ λέγεται τὸ τὴν διάμετρον εἶναι σύμμετρον: ἢ τὸ σὲ καθῆσθαι (τούτων γὰρ ψεῦδος τὸ μὲν ἀεί, τὸ δὲ ποτέ. οὕτω γὰρ οὐκ ὄντα ταῦτα. τὰ δέ, ὅσα ἐστὶ μὲν ὄντα, πέφυκε μέντοι φαίνεσθαι, ἢ μὴ οἷά ἐστιν, ἢ ἃ μὴ ἔστιν: οἷον, ἡ σκιαγραφία, καὶ τὰ ἐνύπνια. ταῦτα γὰρ ἐστὶ μέν τι, ἀλλ' οὐχ ὧν ἐμποιεῖ τὴν φαντασίαν. πράγματα μὲν οὖν ψευδῆ οὕτως λέγεται: ἢ b τῷ μὴ εἶναι αὐτά, ἢ c τῷ τὴν ἀπ' αὐτῶν φαντασίαν μὴ * ὄντως εἶναι. λόγος d δὲ ψευδής, ὁ τῶν μὴ ὄντων, ᾗ ψευδής. διὸ πᾶς e λόγος ψευδής, ἑτέρου, ἢ f οὗ ἐστιν ἀληθής: οἷον ὁ τοῦ κύκλου ψευδὴς τριγώνου. ἑκάστου g δὲ λόγος, ἐστὶ μὲν ὡς εἷς, ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι: ἔστι δ' ὡς πολλοί ἐπεὶ ταυτὸ πως αὐτό, καὶ αὐτὸ πεπονθός: οἷον, Σωκράτης, καὶ Σωκράτης μουσικός. ὁ δὲ ψευδὴς λόγος, οὐδενός ἐστιν ἁπλῶς λόγος. διὸ h Ἀντισθένης ᾤετο εὐήθως μηδὲν ἀξιῶν λέγεσται, πλὴν τῷ οἰκείῳ λόγῳ ἓν ἐφ' ἑνός. ἐξ ὧν συνέβαινε μὴ εἶναι ἀντιλέγειν, σχεδὸν δὲ μη δὲ ψεύδεσθαι. ἔστι δ' ἕκαστον λέγειν, οὐ μόνον * τῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ ἑτέρου, ψευδῶς μὲν καὶ παντελῶς. ἔστι δ' οὖν ὡς καὶ ἀληθῶς, ὥσπερ τὰ ὀκτὼ διπλάσια τῷ τῆς δυάδος λόγῳ. τὰ μὲν οὖν οὕτω λέγεται ψευδῆ. ἄνθρωπος

Text. 34.

γρ. ὄντως.

γρ. τῷ αὐτῷ.

b *Aut quia ipſæ non ſunt.* Hoc refertur ad primum, & ſecundum genus rerum falſarum, quæ in eo conueniunt, quòd non ſint actu.

c *Aut quia imaginatio.* Hoc refertur ad tertium genus. Proinde verba illa *entis non eſt*, ſic exponenda ſunt. Non eſt talis entis, aut entis, quale eſt, aut quod ipſa res eſt, vt patet ex propoſitis exemplis.

Orationem duobus modis falſam.

d *Oratio autem falſa.* Duobus modis dicitur oratio falſa. Vno ſimpliciter, hoc eſt, ſecundum ſe, quia ſignificat id, quod non eſt, nempe rem primo aut ſecũdo modo falſam, vt quæ aſſerit diametrum eſſe commenſurabilẽ lateri quadrati, aut Socratem ſedere, cùm non ſedet. Altero cõparatione eius rei, cui non conuenit, vt definitio circuli comparatione trianguli, vtroque autem modo dicere poſſumus, orationem falſam verſari in eo, quod non eſt, ſaltem quatenus falſa eſt. Priori quidem quia ſimpliciter res ſignificata non eſt; poſteriori autem, quia applicatur ſiue attribu-

tribuitur rei quæ non eſt illa ipſa, quam ſignificat.

e *Omnis oratio falſa.* Supple quæ ratione aliqua ſit vera.

f *In quo eſt vera.* Oratio enim vera, vt vera eſt, ſemper eſt entis, falſa autem, vt falſa non entis.

g *Eſt autem cuiuſque.* Ponit diſcrimen inter orationem falſam ſimpliciter, & applicatione falſam, docétque, eam, quæ ſola applicatione falſa eſt, eſſe veram non ſolùm comparatione rei, quam ſignificat, ſed etiam reſpectu eius, cum quo res ſignificata eſt idem ſubiecto: quo pacto definitio Socratis eſt quodammodo definitio Socratis muſici. Nã etſi vnius rei vna tantũ definitio dicitur, id intelligendum eſt definitione, quã dicunt eſſentialem, & quæ per ſola intrinſeca eſſentiæ principia traditur: at oratio ſimpliciter falſa, cuiuſmodi ſũt attributa, quæ conſtãt ex partibus repugnantibus, vt animal inanimatum, & ſimilia, nullius omnino rei oratio eſt, quia nihil ſignificat, quod verè ſit ens.

Diſcrimen inter orationem falſam ſimpliciter & aplicatione falſam.

CAP. XXIX.

Text. 34.

FALSVM a *vno modo dicitur, vt res falſa. Atque hæc partim, quia non componitur, aut componi non poteſt: quo pacto dicimus: diametrum eſſe commenſurabilem, aut te ſedere (horum enim aliud ſemper eſt falſum, alterum interdum, cùm iſta hoc pacto ſint non entia) partim, quia, eſt ex eorũ genere, quæ cum entia ſint, apta ſunt tamen natura ſua, vt videantur eſſe, aut non qualia ſunt, aut quæ non ſunt, veluti pictura & inſomnia. Hæc enim etſi aliquid ſũt non ſunt tamen ea, quorum imaginationem efficiunt. Res igitur hoc modo dicũtur falſæ, aut* b *quia ipſæ non ſunt, aut quia imaginatio quam efficiunt, entis non eſt. Oratio* d *autẽ falſa eſt ea, quæ verſatur in iis, quæ non ſunt, quà ratione falſa eſt. Quo fit vt omnis* e *oratio falſa, alterius ſit, quàm eius, in quo eſt vera: quo pacto definitio circuli falſa eſt in triãgulo. Eſt* g *autem cuiuſque rei oratio modo quodam vna (ea nimirum quæ quid res ſit explicat) modo autẽ alio plures. Namque idem ſunt quodãmodo res ipſa, & res aliquo affecta, veluti Socrates, & Socrates muſicus. Falſa autem oratio, nullius ſimpliciter oratio eſt. Quocirca* h *magna inſcitia tenebatur Antiſthenes, cùm crederet nihil dici niſi propria oratione, vnum de vno: vnde illud accidebat non licere contradicere, atque adeò mentiri prope modũ. At poſſumus vnũquodque tùm propria ipſius, tum etiã alterius oratione appellare: idque tũ falſa omninò enunciatione, tũ aliqua etiam ex parte vera: quo pacto octo, dualitatis ratione dupla dicũtur. Atque hæc quidẽ hoc*

h *Quocirca magna.* Quia oratio ſimpliciter falſa, nullius rei oratio eſt, colligebat Antiſthenes, omnem orationem quæ de aliquo diceretur, eſſe propriam illius Ex qua deinde concluſione ſuam illam abſurdam ſententiam cõcludebat, neminẽ poſſe cuiquam contradicere, ac proinde nec mẽtiri propemodum. Nam ſi omnis oratio eſt propria eius de quo dicitur, non licebit dicere diuerſas orationes de eadem re ſignificata: quare cùm contradictio dari non poſſit niſi diuerſa de eodem dicantur (nam qui idem de eodem dicunt nequaquam ſibi contra dicunt) nemo quiquam poterit contradicere. Cùm autem ij, qui mentiuntur, fermè id faciant vt aliis contradicant, nemò fermè mentiri poterit. Sed quanta inſcitia hæc dicat atque concludat Antiſthenes, facilè perſpicitur. Primum enim, etſi oratio ſimpliciter falſa, ſiue in ſe repugnans, nullius rei oratio eſt, vt homo rationis expers, oratio tamen vera de pluribus dici poteſt primaria quidem ratione de vno, de eo, inquã, quod per ſe ac primò ſignificat, ſecundaria, verò de iis, quæ ratione ſecũdaria, aut per accidẽs ſignificat, vt definitio hominis de homine, & de Socrate, & de muſico Socrate, & duplum de duobus, & iis, quæ rationem dualitatis participant, vt de quatuor, ſex, octo, & numeris rebúſque aliis paribus. Deinde, etſi non licet de eodem diuerſa repugnantia dicere, licet tamen diuerſa de eodem non repugnantia. Præterea, etſi

Concluſio Antiſthenis inepta.

Refellitur.

Frequentius dici mendacium non contradicendi.

Cauſſa, quam cōtradicendi. non licet diuerſa repugnantia de eodem verè dicere, licet tamen vnum verè, alterum falsò. Adde, ad contradictionem non eſſe neceſſe, vt diuerſa de eodē dicātur (tametſi ex diuerſorum affirmatione ſæpè ſequatur contradictio) ſed vt idem de eodem affirmetur, & negetur. Poſtremò frequentiùs dicitur mendacium non cōtradicendi cauſſa, quàm contradicendi. Vno enim dumtaxat modo mentiri quis poteſt contradicendo veræ enunciationi propoſitæ, quia vni enunciationi vna tantùm contradicitur: at infinitis, non contradicendo, ſed attribuendo diſparata prædicata, quæ nō inſint, vt eſt luce clarius. Quod ad verba attinet, cùm audis *vnde illud accidebat* ſubaudi *ex Antiſthenis ſententia.* Neque enim ea illatio Ariſtotelica eſt, vt quidam exiſtimant, ſed ex Antiſthene deſumpta.

Dupliciter hominem dici fallacem. i *Homo verò falſus.* Dupliciter ait, hominem dici falſum, ſiue fallacē. Vno ſi procliuis ſit ad orationes falſas, eáſque ſtudiosè ſectetur, idque faciat non propter lucrum aut gloriā captādā, aut adulationis cauſſa, aut deniq; ob aliquid aliud, ſed ob id ipſum, quia delectatur mendaciis. Qui enim alia de cauſſa mendacia ſectātur ab eo potiùs vitio, à quo impellūtur ad mētiendū, appellandi ſunt.

πος δὲ ψευδὴς, ὁ εὐχερὴς, καὶ προαιρετικὸς τῶν τοιούτων λόγων μὴ δι' ἕτερόν τι ἀλλὰ δι' αὐτό: καὶ ὁ ἄλλοις ἐμποιητικὸς τῶν τοιούτων λόγων, ὥσπερ φαμὲν καὶ πράγματα ψευδῆ εἶναι, ὅσα ἐμποιεῖ φαντασίαν ψευδῆ. διὸ k ὁ ἐν τῷ ἱππίᾳ λόγος παρακρούεται, ὡς ὁ αὐτὸς ψευδὴς, καὶ ἀληθής. τὸν δυνάμενον γὰρ ψεύδεσθαι, λαμβάνει ψευδῆ. οὗτος δ' ὁ εἰδὼς καὶ ὁ φρόνιμος. ἔτι, l τὸν ἑκόντα φαῦλον, βελτίω. τοῦτο δὲ ψεῦδος λαμβάνει διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. ὁ γὰρ ἑκὼν χωλαίνων, τοῦ ἄκοντος κρείττων, τὸ χωλαίνειν, τὸ μιμεῖσθαι λέγων. ἐπεὶ εἴ γε χωλὸς ἑκὼν, χείρων ἴσως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἤθους καὶ τοῦτο.

Nam qui propter lucrum mentiri ſolet, potiùs dicendus eſt cupidus, quam mendax: & ita res habet in cæteris. Loquitur enim Ariſtoteles non de actu, ſed de habitu, nec de quauis denominatione, ſed de ea, quæ à fine ducitur. *Ca. 4. tex. 49* *Par eſt enim* (inquit ille in ſecundo libro de Anima) *à fine res denominare.* Altero modo dicitur homo falſus ſiue fallax, ſi ſit aliis auctor & cauſſa, vt aſſentiantur falſis orationibus, cuiuſmodi ſunt ſophiſtæ & hæretici.

Argumentatio fallax Hippiæ Sophiſtæ. k *Hinc fit vt ratio illa* Detegit ex priori ſignificatione hominis fallacis vitium argumentationis illius, qua Hippias Sophiſta apud Platonem concludit, eundem eſſe fallacem & veracē. Ideo enim abſurdam concluſionē colligit, quia ſumit tamquam

CAPITIS XXX. EXPLANATIO.

Accidentis ſignificationes. ACCIDENS. a *dicitur id.* Exponit vltimo loco quot modis dicatur accidens, duáſque eius ſignificationes tradit: vnam, qua ſignificat attributa fortuita, ſeu quę rarò eueniunt (quæ quidam eſt præcipua accidentis ſignificatio) alteram, qua ſignificat ea, quæ etſi per ſe conueniunt, non tamen ad eſſentiam pertinent.

Συμβεβηκὸς a δὲ λέγεται, ὃ ὑπάρχει μέν τινι, καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν, οὐ μέν τοι οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὔτε ἐπὶ τὸ πολύ: οἷον, εἴ τις ὀρύττων φυτῷ βόθρον, εὗρε θησαυρόν. τοῦτο τοίνυν συμβεβηκὸς τῷ ὀρύττοντι τὸν βόθρον, τὸ εὑρεῖν θησαυρόν: οὔτε γὰρ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἐκ τούτου, ἢ μετὰ τοῦτο, οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄν τις φυτεύῃ, θησαυρὸν εὑρίσκει. καὶ μουσικός γ' ἄν τις εἴη λευκός: ἀλλ' ἐπεὶ οὔτε ἐξ ἀνάγκης, οὔθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦτο γίνεται, συμβεβηκὸς αὐτὸ λέγομεν. ὥστ' ἐπεὶ b ἔστιν ὑπάρχοντι καὶ τινί: καὶ ἔνια *Tex. 35*

b *Quocirca cùm aliquid.* Declarat naturam accidentium prioris generis, docétque illa eſſe iis attributis, quæ ſunt determinata quidem, quoad tempus & locum, indeterminata verò quoad cauſſam. Oppoſitę cōditiones

quam veram propoſitionem,cum eſſe mendacem qui mentiri poteſt: cui propoſitioni cum adiungit aliam veram nempe ſcientem & prudentem poſſe mentiri, atque adeo eum maximè id poſſe facere qui ſapiens eſt tandem concludit, eũdem eſſe fallacem & veracem,quod nemini dubium ſit,quin prudens & ſapiens ſit verax.Vitium huius rationis in eo cernitur,quod à potentia fallendi non ab habitu & ſtudio appellet hominem fallacem.

l *Eum etiam qui.* Ex eadem priori ſignificatione fallacis oſtendit, quid peccet ratio altera,qua Hippias eodem loco infert, meliorem,hoc eſt, minus malum eſſe eum,qui ſponte peccat, quàm qui modo aliquo coactus. Peccat enim æquiuocatione claudicantis,dum ait præſtantiorem eſſe eum, qui ſponte claudicat, quàm qui inuitus. Vt enim ſumptio hæc vera ſit, neceſſe eſt, vt in priori parte comparationis accipiat claudicantem pro eo,qui claudicantem imitatur: in poſteriori autem pro eo, qui verè claudus eſt. Nam ſi in vtraque accipit claudicantem pro eo, qui verè eſt claudus, apertè falſa eſſet ſumptio, quandoquidem qui data opera ſe claudum faceret,deterior eſſet eo, qui id inuitus pateretur.Qua in re ſimilis eſſet claudus voluntarius voluntario mendaci: vt enim mendax voluntarius, & qui non aliam ob cauſſam mentitur, niſi quia mendaciis delectatur, peior eſt in moribus eo,qui quodammodo coactus id facit,ita qui ſe claudum faceret, peior eſſet in naturalibus eo,qui vel è natura,vel ab alio fieret claudus, vt qui & in pedibus, & in mente haberet vitium naturæ repugnans. Vtitur autem Ariſtoteles verbo *fortaſſe*,quia vitia voluntatis peruerſæ (etiam affectantis aliquid, quod contra naturam ſit) non admodum propriè dicuntur vitia naturæ.

In quo peccet.

Altera eiuſdem Hippiæ ratio.

Mendax voluntarius peior coacto.

hoc modo dicuntur falſa. Homo i verò falſus is dicitur,qui ad huiuſmodi orationes procliuis eſt, eáſque data opera ſectatur, neque alia de cauſſa,ſed ob id ipſum:itémque qui alijs talium orationũ eſt effector: quo pacto & res eas falſas eſſe dicimus, quæ falſam imaginationem efficiũt. Hinc k fit,vt oratio illa,qua in Hippia concluditur eumdem eſſe mendacem, & veracem, fallax ſit. Sumit enim,eum eſſe mẽdacem, qui mentiri poteſt:at hic ſciens & prudens eſt. Eum l etiam qui ſponte malus eſt,meliorem eſſe ponit: quod falſum inductione accipit. Qui enim ſponte, inquit, claudicat, præſtantior eſt eo,qui inuitus id facit:quo loco claudicantem appellat eum, qui claudicantem imitatur. Nam ſi ſponte claudus eſſet, forſitan eſſet deterior,quod perinde in moribus accideret.

---

ditiones cernuntur in natura accidentium poſterioris generis. Sunt enim indifferentia quoad locum & tempus, & habent cauſſam certam & determinatam, per quam ſuis ſubiectis conueniunt. Quo loco aduerte primum, accidentia prioris generis dici accidentia per accidẽs poſterioris autem accidẽtia per ſe. Deinde nõ omnia,quæ per ſe conueniunt rei, vt hoc loco ſumuntur verba *per ſe*, conuenire neceſſariò, ſed ſatis eſſe, ſi conueniãt ex propẽſione naturæ, aut intentione volũtatis eorum ſubiectorũ,quibus conueniũt, etiamſi nõnũquam,aut æquè, aut etiã ſæpiùs impediantur. Dico autẽ *nonnunquam*,propter quædam naturalia attributa,quæ rariùs impediuntur, quale eſt, hominem habere actu duos pedes. Addidit *aut æquè*, propterea,quæ non magis in hác partem,quàm in illam cadunt,cuiuſmodi ſunt euenta bellorum.

Accidentiæ per accidens.

Accidentia per ſe quænã hoc loco.

CAP. XXX.

Textu.35. *Accidens* a *dicitur id, quod ineſt illud quidem alicui,& verè dicitur,non tamẽ aut neceſſariò, aut maiore ex parte: vt ſi quis plantæ ſcrobem fodiens, theſaurum inueniat. Itaque theſaurum inuenire accidẽs eſt fodienti ſcrobem:quia neque ex neceſſitate illud ex hoc,aut poſt hoc ſequitur:neq; ſæpius euenit, vt qui plantat, theſaurum offendat. Fuerit etiam albus muſicus aliquis:verùm, quia neceſſariò, nec maiore ex parte euenit,accidẽs illud appellamus. Quocirca* b *cũ aliquid ineſt,& alicui,atq; huiuſmodi nonnulla*

Adieci

ἔνια τούτων, καὶ ποῦ καὶ ποτὲ, ὅτι ἂν ὑπάρχῃ μὲν ἀλλὰ μὴ διότι τοδὶ, ἢ νῦν, ἢ ἐνταῦθα, συμβεβηκὸς ἔσται. οὐδὲ δὴ αἴτιον ὡρισμένον οὐδὲν τοῦ συμβεβηκότος, ἀλλὰ τὸ τυχόν, τοῦτο δ' ἀόριστομ. συνέβη τὸ εἰς Αἰγίναμ ἐλθεῖμ, εἰ μὴ διὰ τοῦτο ἀφίκετο ὅπως ἐκεῖ ἔλθῃ, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος ἐξωσθεὶς, ἢ ὑπὸ λῃστῶμ, ληφθείς. γέγονε μὲμ δὴ, καὶ ἔστι τὸ συμβεβηκὸς, ἀλλ' οὐχ ᾗ αὐτὸ ἀλλ' ᾗ ἕτερομ. ὁ γὰρ χειμὼν αἴτιος τοῦ μὴ ὅπου ἔπλει ἐλθεῖμ: τοῦτο δ' ἦν Αἴγινα. λέγεται c δὲ καὶ ἄλλως συμβεβηκὸς: οἷομ ὅσα ὑπάρχει καθ' αὑτὸ ἑκάστῳ, μὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὄντα, οἷομ περὶ τριγώνῳ, τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειμ. καὶ ταῦτα μὲμ ἐνδέχεται ἀΐδια εἶναι, ἐκείνωμ δὲ οὐδέν. λόγος δὲ τούτου ἐμ ἑτέροις.

nonnulla, alicubi etiam, & aliquando, quicquid ineſt quidẽ, ſed nõ hoc propter hoc, aut hoc tẽpore, aut hoc loco, accidens erit. Itaq; accidẽtis nulla eſt determinata cauſſa, ſed fortuita, quæ indefinita eſt. Accidit, vt quis in Aeginã venerit, ſi nõ ea de cauſſa illuc appulit, vt illuc veniret, ſed à tẽpeſtate pulſus, aut à prædonibus captus: ortũ eſt igitur, atq; exiſtit accidens, verùm non ratione ſui, ſed ratione alterius. Tempeſtas enim in cauſſa fuit, vt illuc appelleret, quo nõ nauigabat, hoc antẽ erat Aegina. Dicitur c & alio modo accidens: nẽpe omnia, quæ per ſe cuiquam inſunt, nec ſunt in ſubſtantia, quo pacto ineſt triangulo duos angulos habere rectos. Atq; hæc quidẽ ſempiterna eſſe poſſunt, illorum autem nullum. Cuius rei ratio aliȷs locis traditur.

Adicci *aut etiam ſæpiùs* propter quædam ardua & difficilia, quæ etſi ſunt per ſe intenta, rariùs tamen eueniunt, vt eſſe beatum, & valde potentem. Vnde colliges non omnia accidentia, quæ rarò conueniunt ſubiectis, comprehendi in priori genere accidentis, ſed quæ conueniunt præter inclinationem naturæ, aut propoſitum voluntatis Vnde patet, imperfectam futuram explicationem prioris modi accidentium, niſi adderetur, id quod dictum eſt de indeterminatione cauſſæ. Nam omne accidens, quod conuenit rei per certam cauſſam, in ea, quatenus talis eſt, exiſtentem, dicitur de illa per ſe etiamſi aliquando impediri poſſit, quo pacto conueniunt rebus naturalibus non ſolùm proprietates, ſed etiam alia pleraque.

Accidens quod rei per certam cauſſam cõuenit, dici de illa per ſe.

c *Dicitur alio modo.* Tradit poſteriorem ſignificationem accidentis, quæ ex dictis patet, ex quibus etiam eſt perſpicuum, cur addat accidentia huius generis, poſſe eſſe ſempiterna, nec dicat omnia eſſe ſempiterna. Cur autem hæc poſſint eſſe ſempiterna, illa verò minimè, ex aliis locis petendum eſſe ait. Quibus verbis lectorem reiicere videtur ad libros Phyſicorum, præſertim, ad ſecundum, vbi de caſu & fortuna diſputauerat, itémque ad libros Reſolutorios, vbi ex contingentibus cauſſis nihil neceſſarium demonſtrari oſtenderat.

Lib. 2. Phyſi. cap. 4. & ſequentibus. 1. Prior c.

FINIS LIBRI QVINTI.

Deo Ieſu Chriſto æterni Dei æterno filio, laus & gloria.

INDEX RERVM

QVÆ IN PRIMO ET SECVNDO TOMO HVIVS OPERIS CONTINENTVR, IVXTA ordinem eorum quæ in Philoſophiæ curriculo vel diſputari ſolent, vel à Præceptoribus attingi.

Verba quæ perſæpè ad finem ſententiæ ſunt adiecta, initium Paragraphi ſectionis quæ citatur, ſignificant.

Ad Prologomena in Logicam.

ARTIVM in genere diuiſiones variæ. libro ſecundo, cap. tertio, quæſt. 1. ſectione 5.

Vnde appellata ſit hæc ars dialectica & logica. libro ſecundo, quæſtione prima, ſectio. ſecunda. Hinc patet.

Quæ ſit natura ac definitio dialecticæ. libro ſecundo, capite tertio, quæſtione prima, ſectione ſecunda.

Num dialectica ſit ſcientia necne, fusè explicatur. lib. 2. cap. 3. q. 1.

Quod ſit obiectum dialecticæ. lib. 2. cap. 3. q. 1. ſect. 3. & ſeq.

Diſcrimen inter ſubiecta dialecticę, rhetoricæ, & grammaticæ. lib. 2. cap. 3. q. 1. ſect. 5. Sed quærat aliquis.

Dialecticam rectè diſtingui in docentem & vtentem. libro ſecundo, cap. 3. quæſtio. 1. ſect. 6.

Docentem eſſe verè ſcientem. lib. 2. cap. 3. q. 1. ſect. 7.

Dialecticam docentem & vtentem non eſſe duos habitus, ſed vnum atque eundem. lib. 2. cap. 3. quæſt. 1. ſect. 6. Ex his primum patet.

Quidnam ſit proprius & peculiaris finis dialecticæ. lib. ſecundo, capit. 3. quæſtione 1. ſect. 2.

Quod eius ſubiectum. lib. 2. capit. 3. quæſt. 1. ſect. 3. & ſeq.

Vtrum ex probabilibus de quacũque re propoſita diſſerere ad dialecticam pertineat. lib. 2. cap. tertio, quæſtione prima, ſectio. 5. Tota igitur.

Sitne dialectica practica, an contemplatiua ſcientia. lib. ſecundo, cap. 3. quæſt. 2. ſect. 1. & ſeq.

Vtrum ſit effectiua, an potiùs actiua. libro ſecundo, cap. tertio, quæſtione ſecunda, ſectione quarta.

Rhetoricam & Grammaticam ſimpliciter eſſe effectiuas: quodam modo tamen dici poſſe actiuas. libro ſecundo, capite tertio, quæſtione ſecunda, ſectione quarta. Illud autem.

Sitne Logica pars Philoſophiæ, an ſolùm inſtrumentum. lib. 2. cap. 2. quæſt. 3. ſect. 1. & ſequentibus.

Quæ ſit præſtantia & nobilitas dialecticæ, vtque à magnis Auctoribus celebretur. libro ſecundo, capite tertio, quæſtione 1. ſectione 7.

Sitne neceſſaria ad cæteras diſciplinas capeſſendas. libro ſecundo, cap. 3. q. 4. ſect. 1. & ſequentibus.

Quouſque progredi debeat dialectica exercitatio. libro ſecundo, cap. tertio, quæſt. 4. ſect. 3. ad quartum.

Ad Præfationem Porphyrianæ Iſagoges.

CVr Porphyriana Iſagoge abſolutè nuncupata ſit, exponitur lib.5.cap.7.q.1. ſect.3.p.324. Tertium prædicamenta.
Neceſſarium quot modis dicatur, explicat Ariſtoteles, lib. 5.ca.5. p.240.& deinceps per totum.
Quomodo reſpondendum ſit ad quęſtiones, quas Porphyrius prætermiſit, lib.5.c.28.q.9.pag.694
Cur Porphyrius in hiſce quæſtionibus generum tantum & ſpecierum fecerit mentionem ibid.q.9. ſect.3. pag. 603. Quod ſi quis quærat.

De vniuerſali in genere.

QVot modis apud Philoſophos vniuerſale dicatur.lib.5. cap.28.q.1.ſect.1. pag.625.
Vniuerſalis definitiones ibidem explicantur.
Triplex conſideratio rerum vniuerſalium, lib. 5.ca.28.p.2.q.2.pag.627
Vtrum res, an ſola nomina ſint vniuerſalia, lib.5.c.28.q.2.pag.628
Quæ vnitas conueniat naturæ in illo priori, quo contractionem antecedit, libro 4. cap.2. q.5.ſect.4.pag. 665. Eſſe vnum abſolutè.
A qua vnitate res ſint vniuerſales, lib.5. cap. 28.q.3.pag.635
Formalem vnitatem multiplicari in particularibus, ſicuti & naturam ipſam communem.lib.5.c.28.q.2.ſect.2. p.630. concluſione 4
Triplex ſtátus, ſiue conſideratio rerum, quæ vniuerſales dicuntur. Eadem quæſtione ſect.3.pag.633.Deinde illud.
Quonam modo aptitudo eſſendi in pluribus faciat rem vniuerſalem, lib.5. cap. 28.q.4. pag.645
Nullam naturam communem in ſuis particularibus habere aptitudinem, ſiue proximam ſiue remotam, vt ſit in multis. Eadem q.ſect.4.pag.651
Num res fiant vniuerſales aliqua operatione intellectus, lib.5.cap. 18. quæſtione 5. pag.664
An ſola operatione intellectus res ſint vniuerſales.ibid.q.6.pag.667
Naturas communes antequam abſtrahantur eſſe vniuerſales ſuaptè natura. lib.5.c. 18.q.5.ſect.3.pag.665.Eſt igitur.
Quid & quotuplex ſit abſtractio,& cur potentijs appetentibus non dicamur abſtrahere, ibidem ſect.1.pag.658
Duobus modis abſtrahi vniuerſalia à ſingularibus.lib.1.cap.2.q.ſect.5.Vt autem concluſio.
Quis horum modorum ſit certior & pręſtantior.ibid.Differunt autem.
Num viribus ſenſitiuis vniuerſalia abſtrahantur, lib.5.cap.28. quęſt.6.ſectio.2.pag. 569
Quomodo concurrat phantaſma ad productionem ſpeciei intelligibilis, lib.1.cap.2. q.3.ſect.6.Quoniam intellectus.
Quomodo ſpecies ipſæ producantur. Ibid. ſect.8. At primæ.
Quonam pacto vtatur intellectus phantaſia ad naturas vniuerſales abſtrahendas. lib.5.cap.28.q.8.Per totum.680
Quodam obiectorum ſpecies ab intellectu agente abſtrahantur, ibidem, ſect.4.
De concurſu phantaſmatum varia dubia explicantur, lib.5.cap.28.quæſt.8.ſect 5.pag. 692
Quanam ratione vniuerſalia dicantur relatiua rationis comparatione ſuorum particularium, lib.5.ca.28.quæſt.10. fusè. pag. 699
Vt vniuerſalia actu referantur, an opus ſit conceptu comparatiuo, ibidem. ſect. 1. & ſequentibus.
Quid de exiſtentia relationum rationis ſentiendum ſit, libro 5.cap.28.q.10. ſect. 3. Si verò.
Relationes rationis, etſi poſſunt abſque actione intellectus conuenire, non tamen exiſtere, lib.4.cap.2.q.5.ſect.7. ad tertium dicendum.
Num quæuis dependentia ab actu intellectus efficiat ens rationis, lib.4. cap.2.q.6. ſect.14.Quod vero.
Quid ſit ens reale, quid rationis, quid prima ac ſecunda intentio.lib.5. cap.7.q.6. ſect. 5.pag.360
Non eſſe in ſecundis intentionibus numerandas relationes aptitudinales vniuerſalium, lib.5.c.28.q.10.ſect.4.pag.704. Sed hæc obiectio.
Plurimæ relationes rationis, & inter eas relatio generis & ſpeciei, cōſequuntur operationem diuini intellectus, lib. 4.c.q.6. ſect.14. Ad poſteriorem.
Relationes, quæ rebus conueniunt ſiue exiſtentibus ſiue non exiſtentibus, eſſe rationis, lib.4.c.2.quæſtio.7. ſect. 8. ad tertium.
Non entia ſolum eſſe in intellectu: libro 4. cap.2.E
Ens fictitium quid ſit, lib. 5. cap. 7. quæſt.6. ſectio.5.

An

An diuiſio vniuerſalium in quinque per vulgatas ſpecies,ſit adæquata,lib.5 .cap.28.q. 11.pag. 706
Variæ rationes colligendi numerum ſpecierum vniuerſalis,ibid.ſect.2.pag.707
Sit ne vniuerſale genus ad quinque vulgatas ſpecies , lib. 5. cap.28.q. 12.pag.712. per totam.
Vniuerſale,formaliter ſumptum, eſſe vniuocum,ibid.ſect.2.in initio,pag.914
Fundamentaliter acceptum,non eſſe vniuocum, lib.5.cap.28. quæſt. 12.pag. 712. At cæteri.
Vniuerſale eſſe denominatiuè genus ſummorum generum, lib.5.cap.28.q.12. ſect. 3.pag.916.Verum ad primum.
Vniuerſale vnica tantum relatione refert ad particularia , lib.5.cap.15. q.5. ſect. 1.pag. 548. At prima.
Non ſemper eſſe opus , vt cum abſtrahatur connotatiuum , etiam res connotata abſtrahatur,lib.5.ca.28.q.12.ſect.3./pag.716. Huic obiectioni.
Vniuerſale, vt ſe denominet, & ſeipſo latius pateat, lib.5. ca. 28. quæſt.12. ſect.3. ibid. Ad ſecundum dicendum.
Num homo ſit vniuerſale reſpectu verbi diuini & Dei,vt communis eſt tribus perſonis,lib.5.ca.8.q.7.ſect.6.pag.447
Hominem reſpectu verbi diuini pertinere ad nouam quamdam ſpeciem vniuerſalis, ibid.ſect. vlt. Denique dicendum.

Ad caput de Genere.

GEneris ſignificationes quatuor explicantur.lib.5.ca.28.
Genus & ſpecies quomodo inter ſe differant,ibid.quæſt.12.ſect.3.pag.719.Ad vltimum.
An genus & ſpecies primò ad ſe inuicem referatur,lib.5.ca.28.quæſt.14. pag.726
Speciem eſſe primum , ſed non adæquatum generis correlatiuum, ibidem, ſect.3.pag. 729
Subiicibile in quid incompletè cur ſit analogum,ibid.ſect.5.pag.73. Ad finem.
Num genus perinde in vna ſpecie , ac ſpecies in vno indiuiduo conſeruari poſſit, lib.5.ca.28.q.15
Omne genus differentias habeat , per quas contrahatur,neceſſe eſt, lib. 4.c.2.q.1.ſect. 4. Probatur concluſio.
Genus per contrarias differentias quo pacto dicatur diuidi,lib.5. ca.28.q.1. ſect. 4. Ad finem.
Quæ ſit in gere Analogia , lib. 2.q.1. ſect. 6. Vt autem.
Genus à ſuis ſpeciebus ne diuina quidem virtute ſeparari poſſe, lib.2.c.2.q.1.ſect.8. Ad tertium.
Genus non poſſe dici in quid de ſuis differentiis,lib.3.ca.3.M.
Aliquando certi de ſpecie ſub qua res continetur,dubitamus de genere,lib.4. ca.2.q. 2.ſect.11.Ad primum.

Ad caput de Specie.

SPecies ſubiicibilis eſt primum , ſed non adæquatum generis correlatiuum,lib. 5.ca.28. q.34.ſect.3.
Speciem & indiuiduum referri ad genus diuerſis ſpecie relationibus , ibidem. Hæc autem.
Subiectio indiuidui ad genus , quo pacto completa ſit & incompleta, ibid.ſect.4. Ad tertium dices.
Naturam communem non habere rationem ſpeciei ſecundum quod eſt in vno tantum indiuiduo,lib.5.ca.28.q.4.ſect.5. pag.656. Alterum quod.
Indiuidua vaga an prædicentur eadem ratione,lib.5.ca.28.q.11.ſect.3. Quod vero attinet.
Deſcriptio indiuidui ex multis proprietatibus exponitur, lib.5.ca.2.q.14.ſect.3.pag. 154.
Accedit quod.Et rurſus,lib.5.ca.6.q.1.ſect.4. in principio,pag.276
Num indiuidua eiuſdem ſpeciei infimæ natura ſua ſint æquè perfecta , lib.5. cap. 28. q.16.
In ſpeciebus eiuſdem generis ſemper alia eſt perfectior alia , ibid. ſectio. 2. Ipſum quoque.
Quo pacto ſpecies in vno tantùm indiuiduo perfectè conſeruari poſſit,ibid.ſect.4.pag. 277.Quo circa perfectè.
Cur Plato ſub ſpecies infimas non eſſe deſcendendum præciperet, lib.5. ca. 6. q.1. ſect.4.Ad tertium ibid.
Dari ſpecies ſubalternas magis compoſitas in ſua ſerie,quam infimas in alia, lib.5.ca. 28.q.17.ſect.2.in principio, pag.747
Omnem ſpeciem habere gradum aliquem entitatis ſibi peculiarem,ibid.pag.748.Denique omnia.
Qua ratione ſpecies ſit magis vna quàm genus,lib.3.cap.5.P.
Quo pacto ſit accipiendum id , quod tradit Porphyrius, plures homines in homine communi eſſe vnum hominem , lib.4.c.2. q.5.ſect.7.Alter ſi ea.
Cur vnum relatiuum in alterius definitione ponendum dixerit Porphyrius, lib.5.c.15. q.4.ſect.7.Ad tertium,pag.546

Ad caput de differentia.

Differentium quatuor genera explicantur,lib.5.cap.9. *Differentia vero.*& ſequentibus.
Cur aſtracta differentiarum non ſint differentiæ,lib.5.cap.28.q.13.ſect.2. Ad ſecundum,pag.721.
Sint ne differentiæ ratione aliqua genera & ſpecies,fuſè,ibid.q.18.pag. 751
Definitio ſecunda differentiæ à Porphyrio tradita exponitur,lib.5.ca.28.q.17.ſect.1. & 3.Non eſt tamen,pag.747. & 750
Differentias ſubſtantiales non ſemper reddi ad quæſtionem. Quale eſt, lib. 5.cap. 14. *Quale vno modo.*
Differentia eſt forma genitis, lib.3.cap.3. O.
Differentias indiuiduantes eſſe ſimplices entitates, & non poſſe vniuocè conuenite, lib.5.cap.6.quæſt.5.ſect.3.pag.196
Differentia indiuiduans materiæ an comparatur,ibid.ſect.4.pag.300
Cur indiuiduæ differentiæ non conueniant vniuocè,lib.5. ca.28.q.16.ſect.3. Tertium quoque.
Dentur ne ſimplices differentiæ, quæ cum infimis ſpeciebus recurrant, lib.5. cap.28. q.17.per totam,pag.747
Cur ſpecies differentes non definierit Porphyrius.ibid.ſect.3.Itaque vera.750
Non eandem eſſe differentiam hominis & animæ humanæ, lib.5.cap.28.q.18.ſect.2. Sed occurrendum.754

Ad caput,de Proprio & accidente.

PRoprium & commune ex vi nominis an inter ſe opponantur, lib.5. cap. 28. quæſtio. 11. ſect. 3. Denique tertium,pag 710
Qua potiſſimum in re, propria & accidentia inter ſe diſtinguantur, lib.5. cap. 28.q.19. per totam pag.756
Varia vſurpatio nominum proprij & accidentis,ibid.ſect.2.pag. 758
Diuiſio proprij tradita ab Ariſtotele in Topicis, quo pacto differat à Porphyriana, ibid.Porphyrius autem.
Quo pacto proprium & accidens, vt ſunt vniuerſalia, definiantur, lib. 5.cap. 28.q. 19.ſect.3.pag.761
Verum diſcrimen inter proprium & accidens,ibid.ſect.4. pag.762
Accidens quo pacto denominet ſubiectum, cui ineſt,lib.5.cap.15.quæſt.8. ſect.3.ad 5. pag.578
Num omnia propria generum ſint etiam genera : & propria ſpecierum infirmarum ſint etiam ſpecies infimæ, lib.5. cap.28. q. 19.ſect.4.pag.762
Num propria quarti prædicabilis poſſint ſub ſe continere accidentia quinti prædicabilis,lib.5.cap.28.q.19.ſect.5.pag.769
Num accidentia quinti prædicabilis, vt conueniant ſubiectis, indigeant ſua & ſubiectorum exiſtentia,ibid.ſect.6
Nullum eſſe entitatem, cui non competat proprietas aliqua, lib. 4.cap. 2.q.3.ſect.2. Quartum eſt.
Paſſiones inferiorum non conſtitui ex paſſionibus ſuperiorum,lib.4.cap.2.q.4.ſect. 4.Ad ſecundam.
Quid ſufficiat vt aliqua attributa ſint veræ paſſiones entium realium, lib.4. cap. 2.q. 5.ſect.2.Illud etiam.
Nunquam affectio ſeu proprietas eſt tantæ perfectionis, quantæ res ipſa, cuius eſt affectio,lib.4.c.2.q.5.ſect.5.Tertia pars.
Poſſint ne relationes rationis eſſe proprietates entium realium, lib.4.cap. 2. q.6.ſect. 13. Cum autem.
Concipi à Deo eſſe rerum omnium proprietatem,ibid.
Quæ relatio poſſit eſſe rei proprietas, quæ non poſſit, lib. 5. cap. 15.q. 2.ſect.3. Hæc opinio,pag.523
Accidens in ſua ratione includere reſpectum ad ſubſtantiam, lib.4. cap. 2. q. 1. ſect. 4. Præterea nulla.

Ad caput de communitatibus

QVare, quomodo communicentur potentiæ indiuiduis per naturas communes:actus verò earum naturis communibus per indiuidua, lib.1. cap.1.q.5.ſect. 4.Ad primum.
Cur propria naturis communibus primo conueniant : accidentia verò quinti prædicabilis non ita.lib.5.cap.28.q.20.ſect.2.
Non poſſe admitti conſtitutionem veræ eſſentiæ ex entibus completis, lib. 1. cap.7 q.3.ſect.3.Deinde oſtenditur.

In Prædicamenta.

Ad caput priumm de Æquiuocis, &c.

AEquiuocum nomen an re vera ſit vnum nomen.lib.4.cap.4. O.& cap.2. eiuſdem libri q.2.ſect.5.Sexta concluſio.

In deſi

In definitionibus æquiuocorum & vniuocorum, rationis nomen quo ſenſu accipi debeat, lib. quarto, cap. 2. q. ſect. 5. Ex his obiter.

Duplex conceptus, formalis, & obiectiuus exponitur, lib. 4. cap. 2. q. 1. ſect. 1.

Nomine prædicationis vniuocæ ſolam eſſentialem intelligi apud Ariſtotelem lib. 5. cap. 28. quæſt. 12. ſect. 1. primum quidem pag. 712

Vniuocum eſſentiale & ſimplex, aut genus eſſe, aut ſpeciem, aut differentiam, lib. 4. cap. 2. q. 1. ſect. 4. Probatur concluſio.

Sola, nec tamen omnia vniuoca ideam habere dixit Plato, lib. 1. cap. 6. E.

Analogia in quo fundetur, atque vnde potiſſimum oriatur, lib. 4. cap. 1. q. 1. ſect. 8. Ad primum.

Analogiam non officere conceptuum ſimplicitati, libro 4. cap. 2. quæſt. 2. ſect. 6. Ad primum.

Vt in vniuocis duplex cernitur ſuppoſitio, ita & in analogis quodammodo, lib. 4. ca. 2. q. 2. ſect. 7. Ad ſecundum.

Quis modus æqualiter participandi efficiat aut non efficiat analogiam, lib. 4. cap. 2. q. 2. ſect. 8. Quadruplex.

Denominatiua non prædicari ratione propriè dicta. lib. 5. cap. 29. q. 12. ſect. 1. Primum quidem, p. 710

Ad cap. 2. de Complexis.

NVM definitio eius, quod eſt in ſubiecto omnibus accidentibus ex æquo competat, lib. 4. c. 2. q. 2. ſect. 12. Ad decimum.

Ad cap. quartum de Prædicamentis in genere.

NVM pertineat ad Logicum agere de prædicamentis, an potiùs ad ſolum Metaphyſicum, lib. 5. c. 7. q. 1. ſe. 1. p. 321. & ſequentib.

Quid ſit prædicamentum, ibid. ſect. 2.

Liber prædicamentorum Ariſtotelis an ſit prima pars logicæ, quidem ſect. 3. Sed pugnat, pag 325

Agat ne Ariſtoteles in prædicamentis de vocibus, an de rebus præcipuè, lib. 5. cap. 7. q. 1. ſect. v. Ad tertium. pag. 327

Sint ne predicamenta decem tantum, lib. 5. cap. 6. q. 2. per totam.

Qua ratione inter ſe prædicamenta diſtinguantur. lib. 5. cap. 7. quęſtio. 3. per totam pag. 330

Inter ſex vltima Prædicamenta, & ſuperiora quæ diſtinctio ſufficiat lib. 5. capit. 15. quæſt. ſect. 5. Ad octauum 573

Num ſola entia habeant per ſe locum in prædicamentis, lib. 5. cap. 7. quæſt. 4. per totam.

An ſola entia realia in prædicamentis per ſe ponantur, ibid. q. 6. p. 515.

Num ſola vniuoca & incomplexa, ibidem quæſt. 8.

Quod genus infiniti è prædicamentis excludatur, lib. 5. cap. 13. q. 6. ſect. 8. Quartum denique, p. 535

Poſſit ne idem natura ſua completum eſſe, & incompletum, ibid. ſect. 2. Nec videntur pag. 518

Num cætera omnia reducantur ad ea, quæ per ſe in prædicamentis ponuntur, & quomodo. lib. 5. cap. 7. q. 8. p. 365

An Deus ponatur in prædicamentis, libr. 5. cap. 8. q. 1. fusè diſputatur, & cap. 15. q. 9. ſect. vltima. ad finem, p. 753

Num differentiæ ſubſtantiarum pertineant per ſe ad aliquod prædicamentum, lib. 5. cap. 8. q. 2. p. 381

Exiſtentiam non ponit per ſe in prædicamentis, lib. 4. cap. 2. q. 4. ſect. ſecunda. Tertio quia ſi.

Genera ſumma accidentium vnam habere & entitatem, & exiſtendi rationem, libr. 5. cap. 15. q. 2. ſect. 7. Neganda eſt. pag. 519

Concretum & abſtractum quatenus ad idem prædicamentum pertineant, lib. 5. cap. 8. q. 7. ſect. 5. Poſtremo quia pag. 446

Ad Cap. quintum, de Subſtantia.

QVæ ſit propria ratio ſubſtantiæ, & quibus rebus ſimpliciter conueniat, lib. 1. cap. 7. q. 3. ſect. 6. Ad tertium.

Quot modis apud Ariſtotelem dicatur ſubſtantia lib. 5. cap. 7. per totum.

Num Deus ſit ſub genere ſubſtantiæ, lib. 5. cap. 8. q. 1.

Num Angeli & corpora cœleſtia in hoc prędicamento per ſe locum habeant. ibidem quęſt. 4.

Quid ſit prima ſubſtantia quid ſecunda, lib. 5. cap. 8. q. ſect. 1. pag. 396

Ad Deus ſit prima ſubſtantia ibid.

Num idem ſit ſuppoſitum, quod prima ſubſtantia, lib. 5. cap. 8. quæſt. 5. ſect. 12. pag. 413

Diuiſio ſubſtantiarum in primas & ſecundas exponitur. ibid. Ad primum.

Diſcrimen notandum inter concreta primarum ſubſtantiarum, & concreta accidentium, ibidem. Ad ſecundum & quæſtione ſeptima eiuſdem cap. ſect. tertia. Deinde quia 538

Christus Dominus an ſit prima ſubſtantia

prædicamentalis, lib.4.cap.8.q.7. per totam.
Cur primæ ſubſtantiæ omnibus alijs, quæ in prædicamentis locum habet, ſubijciantur. lib.1.cap.1.quęſt. 5.ſectio. 3. Secunda aſſertio.
Subſtantias ſignificare quale quid, quomodo intelligendum, lib.5.cap.28.q.2.ſect.2. Non ideo, pag.631
Cur ſpecies dicantur magis ſubſtantiæ, quàm genera, lib.1.cap.2.quæſt.2.ſect.4. Præterea quæ ſunt.
Id, quod Ariſtoteles docet, ex eo quod res eſt aut non eſt, propoſitionem eſſe veram aut falſam, exponitur, lib.5.cap.1.q.1.ſect. vlt.Ad priorem.
Subſtantia, ablata quantitate, quo pacto maneret in loco, lib.5.cap.15.q.9.ſect.6.pag. 555, Ad argumentum.
Vtrum à ſubſtantia ex vi propriæ eius naturæ emanaret quantitas, ſi diuina virtute remouetur.ibid.Sed obijciat.
Attributum ſubſtantiæ de contrarijs ſuſcipiendis explicatur, lib.5.cap.8.q.3.ſect.3. pag.386
Ad quartum: & q.4.eiuſdem capitis, ſect.2. Dicendum igitur, pag.390
Cur ſubſtantia omnis ſit in loco, lib. 5. cap. 15.q.9.ſect.5.Denique illud, p.591.
Vtrum nuda materia recipere poſſit actionem, li.5.cap.2.q.4.ſect.2. Sunt quidem, pag.58

Ad cap.6. de Quantitate.

DE quantitate diſputat Ariſt. lib. 5. c.13. Quid ſit quantitas, & quo pacto diſtribuenda, ibid.
Quid ſit multitudo, quid magnitudo, linea, ſuperficies, & corpus, lib.5.cap.13.pag.482
Quantitatem eſſe primum accidens ſubſtantiæ corporęæ, lib.2. cap.3.q.5.ſect.5. Pro qua. Et lib.4.cap.2.quæſt.4. ſectione 4.Si verum.
Quænam ſit prima ac formalis ratio quantitatis, lib.5.cap.13.q.1.pag.483
Quo pacto quantitas diſtinguatur à ſubſtantia & cæteris rebus quantis, lib.5.cap.13. quæſt.2.cap.492
Quid ſit vnitas numeralis, lib.5.cap.13.q.3. pag.500
Vnitates ex quibus numerus coaleſcit, non differre ſpecie inſinuat Ariſtoteles, lib.1. cap.7.A.P.& B.C
Vtrum numerus ſit vera ſpecies quantitatis fuſè diſputatur, lib.5.cap.13.quæſt. quarta per totám.
Numerum non niſi ab intellectu ſortiri ſpecificam vnitatem videtur ſentire Ariſtoteles, lib.1.cap.7.A.Y
An dentur plura indiuidua numeri ſub eadem ſpecie actu exiſtentia, lib.5.capit.13. q.3.ſect.2.Quinta ratio p.506.
Opinio de lineis & ſuperficiebus quod ſint negationes quædam impugnatur, libr.5. cap.13.q.6.ſect.2.Quatuor ſunt.p.616
Opinio ponentium indiuiſibilia in medijs magnitudinibus, & ab eis realiter diſtincta, impugnatur. lib.5.capit.13.q.6.ſect.2. Burlæus in Phyſicis.p.617
Opinio Greg. Arim.de indiuiſibilibus impugnatur, lib.5.cap.13.q.6.ſect.3.p.619
Opinio D.Thom. Scoti, & veterum Peripat. de indiuiſibilibus, lib.5.cap.13.q.6.ſect.3. Denique D.Thomas, pag.621
Lineæ & ſuperficies an ſit entitate reales, lib.5.cap.13.q.6.ſect.4.pag.622.Sit igitur prima:& tota ſectione ſeq.
Lineam & ſuperficiem eſſe reipſa diſtinctas inter ſe & à corpore, lib. 5. cap.13.q. 6.ſect.4.Tertia conclufio, p.523
Qua rationr idem corpus pluribus ſuperficiebus terminari poſſit, lib. 5. cap.13.q.6. ſect.4.p.623. Tertia pars, & ſect.5. Quocirca, 627
Dici poſſe lineas eſſe in media ſuperficie, & punctè in media linea eminenter & virtute, lib.5.cap.13.q.6.ſect.5. Deci quoque, pag.628
Lineam & ſuperficiem non eſſe entitate incompletas, lib.5.cap.13.q.6.ſect.8. Ex his facilè, pag.636
Quodnam ſit ſubiectum indiuiſibiliũ cuiuſque magnitudinis, lib. 5. cap. 13.quæſt.6. ſect.8.Ad alterum, pag.636
An locus ſit vera ſpecies quantitatis, lib.5. ca.13.q.7.pag.641
Sit ne motus vera quantitatis ſpecies, ibid. q.9.p.646
Num tempus in quantitatis ſpecies referendum ſit, ibid.q.10.pag.460
Vtrum omnes durationes rerum ad quantitatis prædicamentum pertineant, lib. 5. ca.13.q.ſect.5.pag.478
Sit ne quantitatis maximè proprium dici æquale & inæquale, ibi.q.13.480
An pondus inter quantitatis ſpecies numerandum ſit, lib.5.cap.13.q.12.ſect.4.p.675
Quantitas, ſi diuina virtute à ſubſtantia ſeparetur, an iterum vi naturę ab eadem emanabit. lib.5. c.15. quæſt.9. ſect.6. Sed obijciat pag.664

Ad cap.7. de Relatione.

DE relatis diſputat Ariſtoteles, lib.5.cap. 15.pag.502
Rationes fundandi diuerſarum relationum

explicat.ibid.à textu.*Ac prima quidem.*
Potentias,quatenus tales,non referri ad ſubiecta,ſed ad obiecta,lib.5.cap.15. Non eſt autem.
Num dentur relationes reales, lib. 5.cap. 15. q.1.pag.508
Eſſe relationes in quo conſiſtat, lib.4.cap.2. q.7.ſect.7.Quod verò.
Definitio relationis realis traditur, lib.5.cap. 15.q.6.ſect.2.ad initium,pag.655
Diuiſio eiuſdem ibidem.Solet autem.
Vnde relatio ſuum eſſe habeat, vt quidam ſolicitè inquirunt,lib.5.cap.15.q.2. ſect.7. pag.629
Quid ſit relatio,quid relatiuum, quid correlatiuum, extremum, fundamentum, ratio fundandi, ac terminus, lib.5.cap.15.q.1. ſect.3.pag.510
Definitio relatorum ſecundum eſſe,& ſecundum dici,ac tranſcendentium.ibid. ſect.4. pag.512
Relata realia,& rationis deſcribuntur, lib.5. cap.15.q.1.ſect.5.ad initium,pag.513
Relata mutua, & non mutua quænam ſint. ibidem,in ſecunda parte ſectionis.
Quæ nam relata ad prædicamentum Ad aliquid per ſe pertineant,lib. 5. cap. 15. q. 1. ſect.6.
Definitio relatorum ab Ariſtotele in Prædicamẽtis tradita ad finem capitis de Relatione,exponitur, lib.5.cap.15.q.1.ſect.6. Quod ſi hoc minus,pag.514
Documenta ad internoſcendas relationes reales à relationibus rationis,lib.5.cap.15. q.1.ſect.7.pag.515
Mirabilis natura relationũ expenditur,ibid. ſect.8.Ad ſecundum.518
Diuerſarum relationum fundamenta explicantur,lib.5.cap.15.q.1.ſect.8.pag.518.Ad tertium.
Quo pacto relatio realis diſtinguatur à fundamento,lib.5.cap.15.q.2. per totam,520
Diſtingui relationem realem à ſuo fundamento diſtinctione formali veriorem eſſe ſententiam probatur, lib. 5. cap. 15. q. 2. ſect.5.Nobis tamen,pag.627
Sint ne relationes perfectiones aliquæ rerum,lib.4.cap.2.q.7.ſect.7.Quod verò.Et lib.5.cap.15.q.3.per totam pag.630
Num relationes terminis abſolutis, an reſpectiuis terminentur,lib.5.cap.15.q.4. per totam,pag.634
Quo pacto vnum relatiuum per alterum definiatur, lib.v.cap.15.q.4. ſect. 7. Ad tertium,p.646
Etiam relata ſingularia eſſe ſimul natura,lib. 5.cap.15.q.5.ſect.1.Secunda quoque,pag. 649
Quę relatio poſſit eſſe proprietas rei, quæ non poſſit,lib.5.cap.15.q. ſecunda,ſect.3. Hæc opinio,pag.623
Num idem relatiuum ad plures terminos vna numero relatione referatur,lib.5.cap. 15.q.5.per totam,pag.648
Num filius diuerſis ſpecie relationibus vtrumque parentem reſpiciat,lib.5.cap.15. 4.5.ſect.3.Quærat aliquis.pag.652
Quænam relata per ſe primò referantur,lib. 5.cap.15.q.6.ſect.4.Sed quærat,pag.658
Relationes in eſſe concepto, & in eſſe exercito quænam ſint, lib.5.c.15.q.6. ſectione 5.Quia tamen,pag.660
Relationes dominij & ſeruitutis non ſemper eſſe realeslib. 5. cap.15.quęſt.1.ſect.8. Ad quintum,pag.519
Detur ne in prędicamento relationes genus ſummum,lib.5 cap.15.e.6.per totam, pag. 653
Vtrum relata vniuerſalia in definitione Ariſtotelica comprehendantur, lib.5.cap.15. q.6.ſect.6.At dices.pag.661
Relatio in commune quo pacto de omnibus relationibus ſubiectis |vniuocè prędicetur, lib.5.cap.15.q.6. pag.662. Ad tertium.
Diſcrimen inter relationem creatam & increatam,lib.5.cap.15.q.2.ſect.3.pag. 622. Ad tertium.
Quid ex vltima relatorum proprietate pro explicatione definitionis relatorum colligatur,lib.5.cap.15.quęſt.6.At dices,pag. 662

Ad cap.8.de Qualitate.

QVot modis dicatur qualitas lib. 5. cap. 14. in quo de qualitate diſputat Ariſtoteles.
Definitio habitus,& diſpoſitionis, ibidem in explicatione vltimi textus,*Maximè autem.*
An rectè ab Ariſtotele in prędicamentis qualitas ſit diſtributa,ibidem, Quęſtione prima,pag.490
Duplex ratio colligendi ſpeciés qualitatis, altera ex D.Thoma, ex Scoto altera deſumpta,ibidem, ſect.3.& 4.pagina,492.& 493
Sanitas & pulchritudo an ſint qualitates ſimplices, eadem ſectione quarta,Poſſunt tamen.
Paſſiones animę,quatenus ad tertiam qualitatis ſpeciem pertineant, lib. 5. cap. 14. quæſtione 1.ſectione 4.Secundum diſſoluetur,pag.495
Species intelligibiles Angelorum eſſe in prima ſpecie qualitatis ibid. ad finem ſect. quartæ,pag.495
Num eadem res poſſit alia,atque alia ratione ad

ad diuerſas qualitates ſpecies pertinere, ibidem.ſect.5. Hoc autem.pag.496.
Vtrum habitus,& diſpoſitio, aliæque membrorum complicationes ſpecie differant. lib.1.cap.14.q.2.pag.466.
Habitum & diſpoſitionẽ eſſe vnam ſpeciem, quo ſenſu dixerit Ariſtoteles. ibid.ſect.2. Sed hæc.pag.498.
Omnem habitum eſſe diſpoſitionem, non tamen è contrario, quo pacto intelligẽdum ſit.lib.quinto,capite decimoquarto,queſt. 2.ſect.2.Ad q.pag.499.
Quid ſit habitus, & quid eius nomine apud Ariſt.ſignificetur variis in locis. ibidem. Hoc pacto ſumitur.
Errorem non eſſe habitum preſsè ſumptum. ibid. Ad tertium negandum eſt.pag. 499.
In tribus aliis complicationibus qualitatum non dari ſpecificam diſtinctionem.lib.5.c. 14.q.1.ſect.5.pag.496.
Lucem Solis eſſe patibilem qualitatem.Lunæ eſſe paſſionem.ibid. Non ita tamen.
Habitus,figuræ,&c.non ſunt modi intrinſeci ſubſtantiæ.lib.4.cap.2.queſt.4.ſect.4.Tertia concluſio.
Quando qualitates poſſint denominare ſubiectum. lib.4.cap.6.

De ſex vltimis Prædicamentis.

QVo pacto ſex vltima prædicamenta à ſuperioribus diſtinguantur. lib.5.c. 15.q.7. per totam pag.56.
Eſſe formas extrinſecus denominantes.ibid. ſect.3.pag.666.
Quæ diſtinctio inter hæc ſex vltima prædicamenta, & quatuor ſuperiora ſufficiat. lib.5.cap.15.queſt.7.ſect.5. Ad octauum. pag.673.

Ad caput nonum de actione & paſſione.

ACtiones immanentes non propriè dici actiones,ſed operationes.lib.2.cap.1. q.1.ſect.3.His poſitis.
Conceptus obiectiuus actionis & paſſionis eſt vnus re,non tamen vnus ſimpliciter.li. 4.capi.ſecundo, queſtione ſecunda,ſect.5. Sexta concluſio.
Actio & paſſio nec ſunt duæ res,nec duo entia, quo pacto intelligendum. lib.4.cap.2. q.5.ſect.2.poteſt tamen.
Actionem non eſſe in agente. lib.5.cap. 15. q.1.ſect.7.Tertium documentum.p.516.
Paſſiones vt incipiant eſſe. lib.5.cap.15.q.1. ſect.8.In initio.pag.518.
Num actio tranſiens ſit in agente: diſputatur. lib.5.cap.15.q.8.Per totam.pag.674.
Actionem eſſe nobiliorem ſua potentia, in quibus, & quomodo intelligendum.lib.5. cap.1.q.8.ſect.3.Nihil etiam.
Actionem creandi eſſe in creaturis, quo pacto accipiendum.ibi. Demum vbicunque.
Quomodo paſſio ſit in patiente.lib.5.cap.15. q.7.ſect.5.ad ſecundum.pag.669.

De Prædicamento Vbi.

AN Prædicamentum vbi rebus omnibus attribuatur.lib.5.c.15.q.9. per totam. pag.683.
Quædam de ratione exiſtendi in loco. ibid. ſect.2.684.
Quid ſit eſſe in loco circumſcriptiuè, quid definitiuè.ibid.
Cur ſubſtantiæ omnes ſint in loco. ibid.ſect. 5. Denique illud.pag.693.
Subſtantia,ſublata quantitate quo pacto maneret in loco.ibi.ſect.6. Ad argum.p.692.

De Prædicamento Quando.

NVm Prædicamentum Quando rebus omnibus conueniat.li.5.cap.15.q.1 per totam.pag.696.
Rerum durationes ab earum exiſtentiis diſtingui.lib.4.cap.2.quæſt.4.ſect.3.Alij denique.
Qua ratione differat tempus ab æuo & æternitate.lib.5.cap.13.q.12.pag.466.
Vera ac germana diuiſio durationis in commune.ibid.ſect.1.Ad finem.pag.461.
Num eſſe ſubſtantiarum incorruptibilium menſuretur æuo,an potius tempore. ibid. ſect.3.pag.477.
Accidentia rerum ſpiritualium qua duratione menſurentur.lib.5.cap.13.q.12.ſect.4. Si quis autem.pag.676.
Durationes ſupernaturales exponuntur.ibid. Atque hæc.pag.677.
Rerum creatarum durationes qua ratione ſpectatæ ad hoc prædicamentum pertineant.lib.5.cap.15. quæſt.10.ſectio.2. ſed quęrat.pag.698.

Ad cap.10.de Oppoſitis.

OPpoſitorum quatuor genera explicantur.lib.5.cap.10.Per totum.
Quomodo contraria ad vnum reuocentur, lib.4.cap.2.T.
Eiuſdem facultatis eſſe cognoſcere oppoſita. ibid.AA.

Vnum contrarium eſſe quodammodo alterius priuationem,lib.4.c.6.S.
Cur iudicia contraria nulla ratione ſimul eſſe poſſint,quicquid de aliis contrariis ſentiendum ſit.4.c.3.P.
In ſententia Ariſtot. nulla duo contraria in gradibus intenſis ſimul eſſe poſſe.ibid.
Qua ratione ex contrariis in eodem ſubiecto inferantur contradictoria.li.4. c.6.Q.
Priuationes ratione ſui non ſuſpiciunt magis & minus ,ſed ratione rerum , quarum ſunt priuationes.lib.4.ca.2.q.5.ſect.3.Ad quartum.
Priuationes non cenſentur purè nihil, lib.4. ca.2.q.5.ſect.7.ad tertium.
Septem rationibus probat Ariſtot. contradictoria non habere medium.lib.4.c.8.B.

In librum priorem de interpretatione.

Ad Cap. primum de Signis.

QVomodo ſignificatio conceptus à ſignificatione nominis differat, lib.2. c.1.q.2.ſect.4.Quarto quia.
Quid ſit veritas. lib.4. ca.2. q.6.ſect. 2. præterea veritas.
Exponitur peruulgata definitio veritatis,lib. 4.c.2.q.6.ſect.8.
Non omnem veritatem in compoſitione, & diuiſione conſiſtere, ſed in ſimplici etiam apprehenſione reperiri. ibidem ſect.4. Secunda concluſio.
Veritati ſimplici nullam opponi falſitatem, lib.4.c.2.q.6.ſect.5.ad tertium.
In veritatate ſignificanda, quomodo & conueniant, & differant voces ſimplices, & enunciationes, lib. 4.cap. 2.q.6. ſect.5.ad quartum.
Nomina quo pacto ſint impoſita ad res ſignificandas.lib.4.c.Exponit quid.
Refertur Cratyli ſententia dicentis , res non eſſe vocibus ſignificandas , ſed digito demonſtrandas,lib.4.c.5. Hinc manaſſe.

Ad Cap. ſecundum de Nomine.

AN res purius nominibus ſignificentur, quàm noſtris conceptibus apprehendi ſoleant,libro ſecundo.cap.1.q. 2.ſect.4. Sunt qui.
Qua ratione dicatur ab Ariſtotele , nomen ſignificare hoc eſſe,aut non eſſe.lib.4.c.4. Ex definita.
Adiectiua ſeu denominatiua nomina , quid formaliter ſignificent,lib.4.c.2.q.7.ſect.5. prima concluſio.

Ad Cap.tertium,de Verbo.

VErba præteriti temporis ſæpè omnem temporis differentiam ſignificare. lib. 1.ca.1.N.
Participium ſemper tempus ad ſignificat.lib. 4.c.2.q.3.ſect.2. alterum eſt.

Ad Cap. quartum de Oratione.

QVa ratione enunciatio verum vel falſum ſignificet. lib.4.ca.2.q.6. ſect.5. ad quartum.
Num propoſitio verificetur ratione formalis ſignificati ſui ſubiecti , an ratione ſuppoſiti, lib.5.ca.8.q.7.ſect.3. Quod ſi quis pag.439
Enunciatio poteſt eſſe vera res , & falſum ſignum,lib.4.c.2. q.6.ſect.12. Dicendum eſt igitur.
Quo pacto affirmationes negationibus ſint priores.lib.4.ca.3.q.1.ſect.4.ad ſecundum.
Veritatem cuiuſuis enunciationis negatiuè fundari in veritate cuiuſuis affirmatiuæ, lib.4.c.2.q.6.ſect.13.ad tertium.
Orationem in ſe falſam duplicem eſſe, lib.5. q.7.ſect.2.ad quartum

Ad Cap.quintum de ſubiectis & prædicatis.

VNiuerſale aptum eſt vt de pluribus prædicetur,latè exponit,lib.5. ca.28.q.1. ſect.1.pag.625.

Ad Cap.ſextum & ſeptimum de oppoſitione enunciationis.

ANalogum per proportionem propriam poteſt eſſe ſubiectum contradictionis.lib.4.c.2.ſect.11.ad ſeptimum.
Diſputat Ariſtoteles contra admittẽtes duas contradicentes ſimul veras,lib.4.c.aggreditur refutationem.
Non poſſe eſſe ſimul veras , nec ſimul falſas, probat Ariſt.li.4.c.8.Quoniam aduerſarij.

Ad Cap.octauum de futuris contingentibus.

IN contradicentibus de futuro contingenti non eſt pars altera determinatè ſiue diſiunctiuè accepta, vera vel falſa , ſed altera diſiunctim,lib.4.c.7.Tria ſuperiora.
Quo pacto verum ſit res ab æterno eſſe veras.

ras.lib.4.c.2.q.6.ſect.10.poſtremo res.

Quàm ſit abſurdum dicere,nihil fuiſſe in rerum natura vel futurum eſſe , niſi prius de eo haberetur opinio.lib. 4. cap. 6. Iam euertit.

In librum poſteriorem de Interpretatione.

EX infinita teduplicatiua ſequitur Vniuerſalis in vniuocis,non tamen in analogis. lib.4. c.1.q.1.ſect.8.ad primum.

Quid negatio enunciationis præfixa efficiat. lib.4.c.4.probat poſteriorem.

Socratem mortuum non eſſe hominem,quo modo ſit verum.lib.5.c.5.q.1.ſect. vltima. ad finem.pag.257

Ad priorem librum prioris reſolutionis.

QVam ſit vtilis analyticorum tractatio. lib.4.c.7.O.

Ad caput primum.

CÆteras argumentationum formas à ſyllogiſmo vim accipere.lib. 2.ca.3. q.1.ſect.4.magnus Albertus.

Quænam analoga poſſint eſſe medij termini in ſyllogiſmis. lib.4.cap.2.q.2. ſect.11. ad ſeptimum.

Ad caput ſecundum.

HÆc eſt accidentalis prædicatio , homo eſt homo albus lib.4.c.2.q.7. ſect. 9. Denique ad rationem.

Hæc propoſitio , homo albus eſt homo , an benè conuertatur,& quomodo,lib.5.ca.8. q.7.ſect.2.Ad ſecundum.pag.433.

Item hæc alia,Chriſtus eſt per ſe homo,ibid. Adde non eſſe.

In priorem librum de poſteriori reſolutione.

Ad caput primum.

PRænotio an res ſit, num ſemper præcedat prænotionem quid ſit.lib.5. cap.5. q.1.ſect.5.in initio.pag.254.

Notitia per inuentionem comparata gratior nobis eſt ea , quam à docente accipimus. lib.1.c.1.q.3.Ad quartum.

Cognitionem abſtractiuam indigere examine intuitiuæ,lib.1.cap.1.q.4.ſect.3. Tertia ratio.

Verè docet qui cauſſas tradit.lib.1.c.2.E.

Qua ratione cognitio duorum primorum principiorum antecedat omnem demonſtrationem.lib.1.c.2.ſect.8.ad tertium.

Non fuiſſe hominum animis rerum omnium inditam ſcientiam probat Ariſt. lib. 1.cap.7.B.Z.

Quanta ſit vis conſuetudinis in ſcientiis addiſcendis.lib.2.c.3.A.

Quæ neceſſe ſit afferre ad demonſtrationem.lib.3.c.2.R.

Impugnat Ariſtoteles eos , qui ex mutabilitate rerum colligebant , nullius rei ſcientiam haberi,lib.4.c.5.Y.

Dilemma Menonis de ſcientia acquirenda diluitur, lib.1.cap.1.q.4. ſect.2. poſteriori verò.

Ad caput ſecundum.

ESſentias , vt eſſentiæ ſunt, demonſtrari non poſſe.lib.2.q.1.ſect.2.ſunt qui.

Quæ dicantur ab Ariſtotele priora natura & notiora,& quæ nobis, lib.1.c.2.q.2.ſect.5. hæc porrò.

Cur rarius cauſſæ externæ ad demonſtrationes aſſumantur , lib.1.cap.7. quæſt.1.ſect. 6.ad primum.

Per demonſtrationem tantùm propter quid acquiri ſcientiarum perfectionem , libro 2.c.1.N.

Explicatur illud Ariſtotelis : propter quod vnum quodque tale, & illud magis , libro 2.cap.1.O.

Scientiam eſſe de iis , quæ aliter ſe habere non poſſunt, libro 2.cap.3. quæſt.1.ſect.8. Ad quintum.

Per naturam analogicam demonſtrari aliquid poteſt.lib.4.c.2.q.2.ſect.11.ad 6

Demõſtrationem haberi poſſe per rationem eſſendi,licet non ſit cauſſa propria,lib.4.

Ad caput tertium.

QVa ratione debeat intelligi , ad aſſenſum principiorum ſatis eſſe terminos percipere.lib. 1. cap.1.q.3.ſect.3. Neminem.

Vera ac propria cauſſa habitus principiorum, quænam ſit,ibidem.ad quartum.

Cur communiſſima principia ſint notiſſima, lib. 1.c.2.q.2.ſect.8.ad tertium.

Explicatur illud,Ecquis ab oſtio aberret, lib. 2.c.1.C.

Reprehendit Ariſtoteles Philoſophos , qui

p rimi

prima principia demonſtrare conati ſunt, lib.4.cap.3.D
Item eos,qui omnium rerum ſcientiam dari credebat,lib.4.cap.4.E

Ad caput quartum.

Omnem enunciationem vniuerſalem eſſe per ſe,lib.5.cap.9.in explicatione textus *Quocirca hæc.*
Num omnis propoſitio per ſe, ſit vera cum reduplicatione ſubiecti, lib. 5. cap.8.q.7 ſect.6. Sed contra,pag.448
Chriſtus eſt homo,an ſit propoſitio de prædicato per ſe primo modo, lib.5.ca.8.q.7. ſect.2.Adde non eſſe etiam,pag.433
Homo albus eſt animal,an ſit per ſe,ibid. Sunt igitur.

Ad caput quintum.

Quæ per ſe conueniunt ſuperioribus, neceſſe eſt conueniant inferioribus, lib.5.c.28.q.5.ſect.1. Contra verò,pa.659

Ad caput ſextum.

Scientiam non niſi perpetuis eſſe, quo pacto accipiendum, lib.2.,cap.1.q.1. ſect.4.Ad primum.

Ad caput ſeptimum.

Vtrum ea, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria cauſſam habeant, tale diſputatur,lib.5.c.5.q.2.per totam, pag.257
Vtrum connexiones neceſſariæ in rebus creaturis dentur, lib. 5. cap. 5. q. 2.ſect.2. pag.246.& ſequentibus.
Demonſtrationes propter quid, nihil aliud demonſtrare propriè, quàm connexiones per ſe.lib.5.cap.5.q.2.ſect.2. Ad tertium, pag.260
Scientiam per ſe verſari circa vniuerſalia, per accidens circa ſingularia, experientia è contrario, lib.1.cap.2.q.3.ſect.8. Ad tertium.
Singularia cadere ſub ſcientiam per ſua vniuerſalia,lib.3.cap.6.I
Scientias de ſingularibus vagis differere.lib. 1.cap.2.q.1.ſect.3.Ad quintum.
Quæ artes dicantur propriè circa ſingularia verſari, lib.1.cap.2.q.3.ſect.2.Eadem concluſio.

Ad caput octauum.

Qvo pacto duo principia communiſſima omnem demonſtrationem ingrediantur,lib.1.cap.2.quæſt.2.ſect.8. Ad tertium.
Vtrum illorum ſit præſtantius, lib.5.cap.3.q. 1.ſect.2.Dicendum eſt igitur.
Qua vnitate dicat Ariſt. eſſe vnum,id quod eſt vniuerſale, lib. 5.c. 28. q.3.ſect.3.pag. 237
Plurimum vero.Et q.5.ſect.1. His accedunt.

Ad caput decimum.

Scientia ſubalternans propriè ſcientia eſt, non ita ſubalternata,lib.3.c.2.A.A
Aliquando ſubiectum ſcientiæ ſubaltenantis poteſt eſſe ens per accidens, dummodo aliquo modo ſit vnum ens,lib.4.cap.1. q.1.ſect.3.Ad primum.
Quæ ſcientiæ ſint ſubalternatæ ratione finis,lib.4.cap.1.quæſt.2.ſect.2. Ac ratione quidem.
Quæ ratione principiorum, ibid. Ratione principiorum.
Quæ ratione ſubiecti,ibidem. Ratione ſubiecti.
Quæ ſit in quouis genere propriæ ſubalternatio,lib.4. cap. 1. quæſt. 2. ſect. 2. Illud tamen.

In librum primum Topicorum.

Ad cap.3.& 4.

Cvr Ariſtoteles in tradendis prædicatis Dialecticis non meminerit perſpicuè ſpeciei infimæ,lib.1.cap.7.B.T.
Cur tria tantùm fuerint prædicata Dialectica, lib. 5. cap. 28. quæſt.11. ſect.3.pag. 709
Quas differentias nomine generis ſit complexus,lib.3.cap.3.N
Proprium conuerſim dicitur de re, cuius eſt proprium,lib.5.cap.28.p.19.ſect.1. Quinque ſunt,pag.756
Nemo dicit proprium alicuius rei, quod alteri conuenire poteſt,ibidem. ſect.2.Proprium aliter,pag.758

Ad caput ſextum.

Eiuſdem & diuerſi varia genera.lib.5.c. 9.Per totum.
Identitatem fundari in vnitate, ibid.in explicatione textus. *Alia autem per ſe.*
Identitatem eiuſdem ad ſe, eſſe relationem rationis,ibid.textu. *Aut cum quis vno.*

Ad caput ſeptimum.

OMnia prædicata Dialectica in prædicamentis reperiri, lib. 5. cap. 7. q.2. ſect.4.in principio,pag.336.

Ad caput nonum.

DIuiſio problematis quo pacto intelligenda ſit.lib. 2. cap.3.q.2. ſect.1. Ex iis patet.

Ad caput decimumtertium.

QVot modis dicitur vnum oppoſitorũ, tot dicitur & alterum,lib.5.cap.28. quæſt.14. ſect.3. Hæ tamen obiectiones. pag.730

In librum ſecundum Topicorum.

Ad caput ſecundum.

IN vſu nominum ſequendam communem conſuetudinem, in iudicio autem de rebus auſcultandos Sapientes, lib.5.c.28. q.12.ſect.2.Quod ſi ſermo,pag.715

Ad caput tertium.

SI propoſitum in propoſito, & oppoſitum in oppoſito exponitur, lib.5.cap. 2.q. 17.ſect.3.Tertius locus,pag.179

In librum quintum Topicorum.

Ad caput primum.

PRoprium per ſe quodnam ſit apud Ariſtotelem,lib.5.c.28.q.19.ſect.2. Atque proprium,pag.759

Ad caput quintum.

PRoprium ad aliquid quodnam ſit apud Philoſophum, lib.5.cap. 28.q.19.ſect. 3.Proprium igitur,pag.758

In librum ſextum Topicorum.

Ad caput tertium.

CVr Ariſtoteles rectè lineę definitionem reprehendat,lib. 5.c.13.q.1.ſect.1.Sed quicquid,pag.486

In librum primum Elenchorum.

Ad caput primum.

QVibus de rebus,& quem ob finem Sophiſta diſputet, lib. 4. cap. 2. N.N. Quare pro rebus nomina in diſputationem afferamus, lib.5.cap.28.q.2.ſect. 2. Quibus addenda,pag.632

In primum librum Phyſicorum.

Ad Prologomena.

QVæ ſit germana Philoſophię ſignificatio, varięque illius explicationes, lib.2.cap.3.q.3.ſect.2.Quæ ſi propria.

An Philoſophia naturalis antecedat ordine doctrinę reliquas ſcientias, lib.2,cap.3.q. 5.ſect.1.& ſeq.

Quis ordo ſeruari debeat in Philoſophiæ partibus addiſcendis, ibid. ſect.5. Ex iis.

Libri Phyſicorum cur dicti ſint auſcultatorij,in proœmio primi libri cap.2.

Philoſophiæ nominis ratio & naturæ in eodem proœmio cap.4.

Ens mobile quo pacto dicatur ſubiectum naturalis Philoſophiæ, lib.5.cap.q.1.ſect. 3. Ad finem.

Ad Philoſophiam naturalem pertinere cauſſas omnes conſiderare,vt tamen cum motu ſunt coniunctæ, lib.1.cap.7.q. 1. ſect.2. Ad tertium.

Ad caput primum.

ELementi nomine & definitione, materiam & formam comprehendi, lib.5. cap.3.q.2

Ens mobile qua ratione dicendum ſit propenſum ad motum, lib.5.cap.4.q.2.ſect.7. Licet quoque pag.218

Cur pueri omnes fœminas primum matres appellent, &c.lib.1.cap.2.q.3.ſect.7. Huic obiectioni.

Ad perfectam cuiuſque rei cognitionem quę cauſſarum cognitio requiratur, lib.4.cap. 2.1.ſect.7

Nullum artificem, Metaphyſico excepto, omninò diſtinctam cognitionem habere rerum,de quibus agit,lib.1.cap.2.q.1.ſect. 3.Ad primum.

Perfectiſſimam cognitionem demonſtratiuam etiam cauſſas externas requirere,lib. 1.cap.7.q.1.ſect.6.Ad primum.

Connexiones eſſentiales non habent cauſſam efficiẽtem quomodo intelligendum, lib. 4. cap. 2. q.4. ſect.6. Ad quintum De hac re generalius diſputatur, lib. 5. cap.5. quæſt.2

Sintne maximè vniuerſalia cognitu difficillima,lib.1.cap.2.q.2.Late diſputatur.

An ſin

An ſingularia faciliùs à nobis,quàm vniuerſalia intelligantur.ibidem quæſt.3
Singulare eſſe primò cognitũ ab intellectu noſtro.ibidem.ſect.8.Atque hæc.

Ad caput ſecundum.

PArmenides & Meliſſus, omnia eiuſdem naturę eſſe dicentes, de quibus intelligendi,lib.5.cap.6.q.7.ſect.2. Itaque niſi. pag.313
Album & muſicum eſſe vnum ſubiecto, ratione autem diuerſa exponitur, lib.5.cap. 6. quęſt. 7.ſect. 3. Admonendum tamen. pag.314
Quo pacto quãtitas diſtinguatur à re quanta, lib. 5.cap. 13.q.2.pag.492.& ſeq.
Probabilius eſt hominem eſſe quid diſtinctum à partibus Phyſicis vnitis, lib 4.cap. 2.q.5.ſect.6.Huic obiectioni,& ſect.7 Sed hæc ſententia.

Ad caput quintum.

VAria dubia circa principia rerum naturalium,& doctrinam Ariſt.hoc capite explicantur,lib.5. cap.1.q.2.ſec.3.

Ad caput ſeptimum.

DE principiis latè Ariſtoteles.lib.5.c.1 Quot modis dicatur principium & generalis principiorum definitio.ibidem.
Quæ ſit communis ratio principiorum diſputatur.lib.5.cap.1.q.1.pag.8.
Quomodo intelligenda ſit principiorum definitio in lib.Phyſ.tradita.ibidem.quæſt.2. pag.13.
Corporum cæleſtium principia ea definitione comprehendi.lib.5.c.1.q.2. ibidem.
Vtrum omne principium ſit prius eo cuius eſt principium.ibidem.q.3
Num rectè Ariſtoteles principiorum genera tradiderit,lib.5.c.1.q.4.pag.29
Num principium ſit analogum. ibidem.q.5. pag.34
Num principium latiùs pateat, quàm cauſa,lib.5.cap.1.q.7.pag.37. & lib. 1.c.7.q.1. ſect.5.Ad primum.
Philoſophorum variæ ſententiæ de rerum naturalium principijs, lib. 1.cap.3. & ſequentibus,itémque ad c.7. eius libri, q.2. ſect.1.& ſequentibus.
Num ſint plura principia rerum diuerſarum numero, an vnum tantùm numero, lib.3. c.4.Q.
Sintne principia vniuerſalia, an ſingularia. lib.3.cap.6.H

Ad caput octauum.

QVicquid aduenit enti in actu ſiue ſuppoſito aduenire accidentaliter,quomodo intelligendum,lib.5.c.8.q.7.ſect.6 Quod ſi quis.pag.447

Ad caput nonum.

QVa ratione verum ſit à materia appeti formam,lib.1.cap.1.q.1.ſect.3.Ex hac.
Cur veteres Philoſophi ſolam materiã cauſſam eſſe dixerint,lib.1.c.3.D
Materiam habere proprium eſſe actuale exiſtentię, lib.1.cap.7.q.1.ſect.6.Ad primum & lib.4.c.2.q.4.ſect.4.Prima pars.
Materia prima qua ratione facilè, qua difficilè cognoſcatur: quibus item argumentis probetur dandam eſſe, lib.1.cap.7.q.2. ſect.1
Dicta Platonis de materia, lib.1. cap. 7. q.2. ſect.5.Sunt qui.
Quid Philoſophi intelligant nomine puræ potentiæ, lib.1.cap.7. quæſt.3. ſect.7. Ad primum.
Impugnatur Scoti opinio de actu entitatiuo.ibi dem.Nec vero.
Probatur ex Ariſt.& Platonis ſententia, materiam primam eſſe puram potentiam,lib. 1.cap.7.q.3.ſect.8.Ariſtotelem.
Multorum, quæ à Philoſophis de materia dici ſolent cauſſæ exponitur.ibid.ſect.9
Num materię potentia comprehendi cognitione noſtra poſſit, lib.2. c. 2.q.2. ſect. 5. Supereſt igitur.
Materia qua ratione dicatur bona & perfecta,lib.4.c.2.q.7.ſect.6.Quod attinet.
Materia prima quodammodo cenſetur omnia,lib.4.c.4.I.I
Quantitas ſequitur materiam primam,lib.5. cap.4. quæſt. 3. ſect. 9. præterea aut. pag. 225
Num forma accidentalis attingat productionem ſubſtantiæ, lib.5.cap.2.q.6.q.37. & ſeq.
Num accidens ſit principale productiuum accidentis.ibidem ſect.6.pag.82.& ſeq.
Nullam formam detrimentũ capere ex coniunctione cum propria materia. lib.1.c.1. q.4.ſect.2.poſtremo ſi.
Dari potentiam paſſiuam naturalem ad eas formas,quas actiua naturalis non niſi adiuta ab agente ſuperiore poteſt inducere lib.1.c.1.q.2.ſect.3.Ex his.
Quod ſit munus formę ſubſtantialis, lib. 1. c.7.q.1.ſeq.6.Ad primum.

Qua occaſione vſurpari cœpit ea locutio, qua formæ de potētia materiæ educi dicuntur,lib.5.c.2.q.4.ſect.1.Hęc loquendi. pag.65
Qua in re poſita ſit eius quæſtionis difficultas.ibidem.Ac tota huius rei.
Quidnam ſit educere formam de potentia materiæ.ibidem.Ex hoc quaſi.pag.66
Omnes velle,eductionem formarum de potentia materiæ eſſe omninò naturalem, lib.5.cap.2.q.7.ſect.2. Ergo aliter.p.67
Quot modis ſubiecta habeant potentiam naturalem ad formas,lib.5.c.2.q.4.ſect.2. Quocirca diligenter p.68.
Formæ cœlorum an de potentia materiæ eductæ.lib.5.c.2.q.4.ſect.1. Primum quia & ſequentibus,pag. 66.& ſect.2. Excluditur etiam,& ſequentibus.par.68
Supernaturalia dona an educantur de potentia ſubiectorum , lib. 5.c.2.q.4.ſect.2. Hac igitur ratione.pag.67
Quæ formæ dici poſſit educi de potentia ſubiectorum,lib.5.cap.2.q.4.ſect.2. Quocirca diligenter.pag.68
Omnes formas ſubſtantiales educi de potentia materiæ per tranſmutationem.lib. 5.c.2.q.4.ſect.2.Ex his licet pag.68
Qua ratione formæ ſubſtantiales educi poſſint de potentia materiæ, ſine tranſmutatione,li.5.c.3.q.4.ſect.2. Fateor tamen.69
An ignis agere poſſit in nudam omninò materiam,li.5.c.2.q.4.ſect.2. Sunt qui idem. pag.69
Num formæ artificiales educantur de potentia materiæ,lib.5.c.2.q.4.ſect.3.pag.69
Num motus violenti.ibidem.
Num relationes.ibidem.
Qua ratione dixerit Ariſt. priuationem eſſe idem re cum materia, lib.4.c.2.q.5. ſect. 5.Huic obiectioni pag.71
Priuationem diſtingui ſpecie à materia,lib. 5.c.6.q.7.ſect.3. Admonendum quoque. pag.314
Eſſe vnum numero cum materia.ibidem.

Ad librum ſecundum Phyſicorum.

Ad caput primum.

DE natura diſputat Ariſt.lib.5.c.4
Quodnam ſit primum , ac præcipuum naturæ ſignificatum. ibid. q.1.pag.197.& ſequentib.
Naturam apud Metaphyſicum primum dici de eſſentia : apud Philoſophum primò de forma,lib.5.c.4.q.1.ſect.3.pag.200
Vtrum rectè ab Ariſtot. in Phyſicis natura definiatur,ibidem .p.202.& ſeq.
Num motus omnis ſit naturalis materiæ primæ,lib.5.c.4.q.4.ſect.pag.214
Duobus modis fieri aliquid præter ordinem naturæ,libro 1.c.1.q.2. ſect.3.ad primum.

Ad caput ſecundum.

PLato poſuit res mathematicas ſeparatas medias inter ideas, & res ſenſibiles, lib.1.c.9.I
Aſtrologiæ , mediæque ſcientiæ materiam ſenſibiles conſiderant,lib.1.c.7.A.A
Sententia & impugnatio eorum, qui corpus partiuntur in corpus Phyſicum & Metaphyſicū,lib.2.c. 3.q.5.ſect.3.Ad ſecundum.

Ad caput tertium.

DE cauſſis agit Ariſtoteles,lib.5.c.2
Quo pacto cauſſarum genera generaliſſimè accipi poſſint,lib.5.c.2.q.11.ſect.4. pag.130
Ad quatuor ſint cauſſarum genera, lib.1.c.7. q.1.per totam
Quid ſit cauſſa,& qua ratione à Philoſophis pertractetur,ibidem.ſect.3
Exemplar an ſit vera & propria cauſſa , & in quo genere ponendum, li.1.c.3.q.1.ſect.5. Ad tertium.
De cauſſis per ſe & per accidenss, itémque de eſſentialiter & accidentaliter ſub ordinatis,lib.2.c.2.q.2.ſect.2
Num ad eandem ſcientiam pertineat cauſſas omnes percipere lib.3.c.2.Q
Quænam ſit ratio cauſſandi materiæ , lib.5. c.2.q.1.pag.52.& ſeq.
Quæ ſit ratio cauſſādi formę,q.2.p.57.& ſeq.
Num materia & forma à ſe inuicem dependeant,q.3.pag.59.& ſeq.
Quid ſibi velit Ariſtoteles cùm dixit, formam eſſe totam rei quidditatem , lib.1.c. 7.q.1.ſect.6. Nec verò.
Dicta Platonis de forma,lib.1.c.7.q.2.ſect.5. Sunt qui dicant.
Probatur dandam eſſe formam ſubſtantialem,lib.1.c.7.q.3.ſect.2.& ſeq.
Variæ nuncupationes formę explicantur,lib. 1.c.7.q.3.ſect.9
Quæ ſit ratio cauſſandi efficientis , lib.5.c.2. q.5.pag.69
Diſtinctio cauſſæ efficientis in diuerſas ſpecies,lib.1.c.7.q.1.ſect.5.Quod ſiquis.
A ſola cauſſa efficiente dici effectum , ideóque à veteribus hanc tantùm nomine cauſſæ appellatam , lib.1.cap.7.q.1. ſect. 6. Ad tertium.
Quæ ſit ratio cauſſandi finalis cauſſæ , lib.5. cap.2.q.10

Qua

Qua ratione veteres inueſtigare cœperint cauſſam finalem,lib.1.c.3.Z.
Plato ſolùm finem,cauſſam cenſet, libro 1.c. 4.K.
Finis in quas ſpectes diuidatur, lib.1.ca.7.q. 1.ſect.5.Quod ſi quis.
Finis impoſſibilis qua ratione appeti poſſit, lib.1.c.1.q.2.ſect.3. Ad quartum.
Finis etſi vt bonum reſpiciat appetitum, attamen vt finis non niſi ad media refertur, lib.1.c.1.q.2.ſect.2.Secundo probatur.
Num omnes cauſſæ ſecundæ cuiuſque generis Deo ſint eſſentialiter ſubordinatæ, lib.5.c.2.q.12.fusè diſputatur. pag. 132. & ſequentib.
Deus quo pacto ſupplere poſſit cuiuſcumque cauſſæ, etiam materialis, cauſſalitatem, ibidem. ſect.3.& ſeq. pag.136
Num Deus ſit prima cauſſa in omnibus cauſſarum generibus, lib.5.cap.2.q. 11.ſect.4. pag.131
Num cauſſæ ſecundæ aliquid efficiant, lib.5. cap.2.q.7.pag.86.& ſeq.
Num cauſſalitates ſint entia abſoluta diſtincta à cauſſis & effectis, ibid. q.13. per totam,pag.146.& ſeq.

In librum tertium Phyſicorum.

Ad caput primum.

QVa ratione motus conſideratio ad Phyſicum, qua ad Metaphyſicum ſpectet,lib.2.c.3.q.5.ſect.3.Ad ſextum.
Cur Ariſtot. de motu egerit pòſt naturæ explicationem, lib.5.ca.7.q.1.ſect. vltim. ad finem.
Motum,vt motus eſt, non eſſe ens completum, lib.5.c.7.q.7.ſect.2. Ens completum &c.pag.363
Quot modis ſpectari poſſit motus, lib.5.cap. 13.q.7.ſect.2.pag.540.& ſeq.
Motum eſſe de genere continuorum, quo ſenſu dixerit Ariſt.ibid. ſect.3.Sed contra pag.643
Definitio motus tradita ab Ariſtotele, fusè exponitur,lib.5.c.7.q.9.pag.646.& ſeq.
Quid per motum localem propriè acquiratur,lib.5.c.13.q.7.ſect.5.Ad quintũ.p.699
Vtrum motus localis ſit ipſum mobile prout exiſtit in alia, atque alia parte ſpacij, libro 5.c.15.q.7.ſect.5. Dicet fortaſſe. pag. 670
Duplex terminus motus ibid. Tertio quia.
Motus localis in vacuo an ſit realis, lib.5.ca. 15.q.7.Ad ſextum.pag.670
Num res omnes ſemper ac neceſſariò ſint in loco, lib.5.c.15.q.9.ſect.3. Sed quærat. pa g.686

Ad caput ſecundum.

CVr motus generatim ſumptus, difficilè cognoſcatur definitiua cognitione, lib.5.c.13.q.9.ſect.4.in principio,p.454

Ad caput tertium.

NOn omnem actum eſſe in eo, cuius eſt, lib.5.c.15.q.8.ſect.3.Ad vlt.p.678.

Ad Cap. quartum, & ſequentia de infinito.

QVot modis ſumatur infiniti nomen, lib.2.c.2.q.2.ſect.1. Infiniti nomen.
Infinitum extenſiuè quid ſit, & cur dicatur ab Ariſtot.habere rationem partis,lib.2.c. 2.q.2.ſect.3.Poſtremò probatur.
Finitum vel infinitum eſſe proprium quantitatis, lib.5.c.13.q.1.ſect.1.Sed quid, pag. 486
Numerum fieri ex diuiſione quantitatis,ibidem,q.4.ſect.1.De hoc numero, pag.503. 504
Nullum infinitum dari poſſe,lib,2.cap.2.q.1. ſect.3.Secunda concluſio.
Poſſint ne rerum ſpecies viribus naturæ in infinitum multiplicari, lib.2.c. 2.q.2.ſect. 5.Sed vt.
An repugnet ab vna forma diuina virtute in formari infinitas materias, ſi dentur,lib.5. c.4.q.4.ſect.6.pag.237
Si darentur infinita corpora,an ex parte loci contineri omnia ſimul poſſent, ibidem. Argumentatio vero.
Dari duo quædam ſpatia infinita, quo pacto intelligendum, lib.5.c.5.q.1. ſect. 1. Sed contra,pag.244
Infinitum non propriè dici totum, lib. 5. ca. 26. in explicatione textus. *Præterea cum quantitas.*
Num eiuſdem rei poſſint dari infinitæ cauſſæ,lib.2.c.2.q.1.
Num infinitum finito tempore cognoſci poſſit.lib.2.c.2.q.2.Et li.5.c.13.q.6.ſect.6. Hac difficultate,& ſequentib.
Angelus Ab æterno productus, an recordatur omnium, quæ cognouiſſet, ibidem. ſect.3. At obijcies.
Infinitas quantitatis non arguit perfectionem infinitam,lib.5.c.13.q.6.ſect.8. Quartum denique pag.636
Generentur ne infinitæ ſuperficies externæ in continua aggeneratione, lib.5.c. 13.q. 6.ſect.7.Hac difficultate.pag.635
Cognitio rerum infinitarum in diuina eſſentia qualis futura, lib.2.cap.2.q.1. ſect.4. Quocirca.

Cur

Cur nequeat Angelus per inſtantia horæ partes infinitas columnæ cognoſcere.ibidem.ſect.5.ad quartum.
Vtrum in ſpeculo infinitæ imagines finito tempore videantur. lib.2.ca.2. q.1. ſect.4. Ad vltimum.& lib.5.ca.13.quæſt.6. ſect.7. pag.635.

In librum quartum Phyſicorum.

Ad caput quartum.

QVid Ariſtoteles de natura loci ſenſerit, lib.5.ca.13.q.7.pag.637
Quid ſit formale in loco Ariſtotelico, lib.5. c.15.q.9.ſect.2.ad finem pag.685
Locum Ariſtotelicum non eſſe quantitatis ſpeciem.lib.5.c.13.q.7.ſect.2.pag.640.
Vera, & irrefragabilis ſententia de loco ad motum locatem per ſe requiſito, lib.5. ca. 13.q.9.ſect.4.Quare cum.pag.455
Quæ ſuperficies ſit locus, lib.5.c.15.q.7.ſect. 4.ad quartum.pag.456.
Motus in vacuo an ſit eiuſdem rationis cum eo qui fit in pleno.ibidem. Ad ſextum.

Ad caput quintum.

LOcus vt capiat locatum:an eadem virtute capiat vnum corpus & multa, etiam ſi infinita dentur, lib.5.c.4.q.4.ſect. 6.Argumentatio verò par.237
Primum mobile ex Ariſtotelis ſententia quo pacto ſit in loco, lib. 5. ca. 13. q.9. ſect.4. Quare cum.pag.455.

Ad caput ſextum.

SI plura corpora in eodem loco eſſe poſſunt, etiam infinita poſſe, exponitur, lib.5.c.10.q.1.ſect.2.in fine.pag.464

Ad caput 11.de tempore.

CVr tempus definiatur numerus motus, lib.5.c.13.q.10.ſect.3.p.462
Sitne idem numero tempus quo res omnes temporariæ menſurantur. ibidem. quæſt. 11.pag.463
Definitio temporis exponitur.ibidem.ſect.2. Colligimus. pag.464
Qua ratione tempus differat ab æuo,& æternitate,lib.5.c.13.q.12.pag.465
Prius & poſterius in motu, ſumi ex priori & poſteriori in magnitudine, exponitur.lib. 5.c.1.q.4.ſect.3.Si quis obiiciat.p.34.
Motus vnde habeat vt ſit continuus.lib.5. c. 4.q.3.ſect.vltima ad finem.pag.227

Ad caput duodecimum.

CVr dicat Ariſtoteles tempus magis eſſe cauſſam generationis, quàm corruptionis,lib.5. cap.13.q.12.ſect.3.Scotus exiſtimat pag. 671
Tempus non ſolum motus, ſed etiam quietis menſuram eſſe. ibidem & ſect. 4. eiuſdem quæſtionis. Ad locum Ariſtotelis. pag.675

In librum quintum.

Ad caput primum,& 2.

IPſam momentaneam formæ introductionem non eſſe actionem,ſed actionis terminum,lib.1.c.1.q.5.ſect.3.Sed contra.
Vnde colligat Ariſtoteles ad tria tantùm Prædicamenta eſſe per ſe motum, lib.5.c. 13.q.8 ſect.3.Tertio quia.pag 543
Cur ad relationem, actionem, paſſionem, & quando non ſit per ſe motus. ibidem. q.9. ſect.4.Hinc autem.pag.456
An rectè probauerit Ariſtoteles ab ſubſtantiam, & relationem non eſſe per ſe motum.ibidem.ſect.5. Late diſputatur. p.458.

Ad caput quartum.

MOtus diuerſos ſpecie non poſſe continuari.lib.5.ca.4.q.3.ſect.2.concluſione 1.pag.223
Quæ ſpecie differunt non poſſe continuari, quo pacto intelligendum,ibidem concluſione 2.pag.224

In librum ſextum Phyſicorum.

Ad caput primum.

PVnctum non eſſe principium formale lineæ.lib.1.c.7.B.D
Puncta in medio lineæ, lineámque in medio ſuperficiei non eſſe actu, ſed potentia, lib. 1.c.7. B.G.&.B.H.& lib.2. ca.2.q.2.ſect.3. His poſitis,& lib.5.c.13.q.6.ſect.4.Secunda concluſio.pag.523
Vnde prouenerit vt apud Phyſicos indiuiſibilia in mediis magnitudinibus eſſe dicantur,lib.5.ca.13.q.6.ſect.5. Pro ſolutione primi.pag.526
Quot modis eiuſmodi indiuiſibilia ad actum perduci poſſint.ibidem.Ad ſecundum.
Puncta non eſſe veras entitates.lib.5.c.13.q. 6.ſect.4.Tertia pars.pag.524

Quantum interſit inter terminos qualitatum intenſibilium,& magnitudinem.ibidem.
Lineas & ſuperficies eſſe entitates reales,lib. 5.c.13.q.6.ſec.4.Sic igitur prima,p.522.& tota.1.5.
Eſſe re ipſa diſtinctas & inter ſe, & à corpore,ibid.ſect.4.Tertia concluſio.pag.523
Omne corpus habere vnam tantum ſuperficiem phyſicè.ibid.Secunda pars & ſect.5. Quocirca.pag.547
Quo pacto globus & cylindrus tangant planum.lib.5.c.13.q.ſect.5. Quare ad ſecundum.pag.528
Dici poſſe lineas eſſe in media ſuperficie,& puncta in media linea eminenter,& virtute,lib.5.c.13.q.ſect. 5. Dici quoque.p.528
Quonam ſit ſubiectum indiuiſibilium cuiuſuis magnitudinis,ibid.ſect.8. ad alterum. pag.537

Ad caput quartum.

QVa ratione Diogenes ſoluerit rationem Zenonis oſtendentis, nullum motum localem eſſe poſſe. lib. 5. c.1.q.4. ſect.3.Tertia ratio.
Indiuiſibile non poſſe per ſe moueri,lib.4.c. 13.q.2.ſect.3.ad quartum.

Ad caput ſextum.

QVod generatur,nondum eſt,exponitur lib.5.c.4.q.2.ſect.4. ad hanc dubitationem.pag.209

Ad caput decimum.

INdiuiſibilia neque per generationem incipiũt, nec per corruptionem deſinunt, lib.3.cap.5.M

In librum ſeptimum Phyſicorum.

Ad caput primum.

AGentia eſſentialiter ſubordinata non mouent niſi mota, exponitur, lib.5. c.2.q.9.ſect.2. Quo loco pag.107

Ad caput tertium.

QValitates ſenſibiles pro qualitatibus tertiæ ſpeciei quo ſenſu accipiat Ariſt.lib.5.c.14.q.1.ſect.4. Quod autem. pag.494
Definitio habitus hoc capite tradita, exponitur,ibid.ſect.2.Hoc pacto.pag.492

Ad caput quartum.

IN generibus latere æquiuocationem quo modo intelligendum. lib.5.cap.8. q. 4. ſect.4.Poſtremo quia.pag.395
In re analogica fieri poteſt comparatio. lib. 4.c.2.q.2.ſect.9.ad nonum.

In librum octauum Phyſicorum.

Ad caput primum.& 2.

AN ſolus Deus ſit res ſimpliciter neceſſaria, lib.5.cap.5.q.1. per totam pag. 244.& ſeq.
Senſeris ne melius de mundi origine Plato, quàm Ariſt.in procemio primi lib.c.5.
Generationes rerum non potuiſſe eſſe ab æterno,lib.2.q.1.ſect.5.ad primum.

Ad caput ſextum.

QValitates motiuæ grauium & leuium an ſint potentiæ actiuæ ipſorum.lib. 5.c.12.in explicatione textus, *Potentia dicitur*.p.476
A quo reducatur aqua calida ad priſtinum frigus,lib.1.c.7.q.3.ſect.5.potius ergo.
Grauia & leuia non à ſeipſis moueri, ſed à generantibus,lib.5.cap.4.ſect.7. Demum tertiæ,p.216

Ad caput ſeptimum.

CVr dicat Ariſt.per motum localem nullam formam abſolutam inhęrentem acquiri, lib.5.d.13.q.9.ſect. 4. ad tertium. pag.454

In primum librum de Cœlo.

Ad caput primum.

MVndum apud Ariſtotelem eſſe ſpeciem infimam,lib.5.c.28.q.1.ſect.1.ad finem.p.626
Pythagoricos ex perfectione numeri denarij colligere dari decem corpora ſimplicia.lib.1.c.5.C

Ad caput ſecundum.

QVid Ariſt.ſenſerit de propenſione cœlorum ad motum, & qua de cauſſa, lib.5.cap.4.q.2.ſect.5.Quod verò attinet, p.212
Quo pacto cœlum affectum ſit ſuaptè natura ad motum & quietem, ibi ſect. 6.p.213
Vnius corporis ſimplicis vnũm eſſe motum ſimplicem, quo pacto accipiendum,lib.5. cap.4.q.2.ſect.7.pag.214
De motu cœlorum eadem ſectione.
Formas cœlorum non eſſe principia actiua, ſed paſſiua motu localis.ibi.p.219

Ad caput tertium.

MAteriam cœli diſtingui ſpecie à materia rerum ſublunarium, lib.5.cap.8. q.4.ſect.2.Dicendum igitur.p.390
Materia horum inferiorum non habere propenſionem ad formas cœleſtes, lib. 1.c.1. q.2.ſect.3.ad primum.
Vnde colligamus cœlum non eſſe alterabile, lib.1.c.7.q.2.ſect.4.Atque laudabilis.

Orbes cœleſtes non eſſe actus, ſed ex materia formáque conſtare, lib. 1. cap.7. q.3. ſect.7.Tertio quia.
Non dubitare Ariſtotelem in cœlo eſſe materiam,lib.2.cap.3.E
Plato cenſuit cœleſtes orbes eſſe corruptibiles.lib.3.cap.4.F
Sint ne formæ cœlorum creaturæ,an potiùs potentia materiæ eductæ, lib. 5. cap.2.q. 4.ſect.1.Primum quia,& ſequentibus,pag. 67.& ſect.2. Excluditur etiam,& ſeq.pag. 68
Ne diuina quidem virtute fieri poſſe vt forma cœli informet materiam,ſublunarem, aut ſublunaris forma cœleſtem materiam, lib.5.c.4.q.4.ſect.2.pag.68
Cœli an geniti ſint, lib.5.c.2.q.4.ſect.2.Excluditur etiam,& ſeq.pag.68

Ad caput quartum.

DEus & natura nihil faciunt fruſtra, exponitur, lib.5.cap.4.q.1. ſect. 2. pag. 198

Ad caput nonum.

FIeri non poſſe vt ſint plures cœli, exponitur,lib.5.c.6.q.5.ſect.4.ad quartum. pag.302

In ſecundum librum de Cœlo.

Ad caput tertium.

SI vnum contrariorum exiſtit, neceſſe eſt vt alterum quoque aliquando exiſtat, exponitur, lib.5.c.28.q.15.ſect.2. alia ratione.
Vnumquodque eſt propter ſuam operationem,exponitur, lib. 1. cap.2.q.1. ſectio.6. Quarta concluſio.

Ad caput ſextum.

APpetitum grauium & leuium ad ſua loca naturalia,non eſſe qualitatem ſuper additam grauitati & leuitati. lib. 1.c.1 q.2.ſect.3.Patet etiam.

Ad caput octauum.

QVa ratione probet Ariſtoteles, aſtra non moueri motu progreſſiuo.lib. 1.c.1.q.2.ſect.2.Tertio ea.

In librum tertium de Cœlo.

Ad caput primum.

COeli cur apud Ariſt. dicantur elementa,lib.5.c.3.in expoſitione primi textus,pag.184

Ad caput tertium.

NIhil referre ad rationem elementi ſit ne actu in eo, cuius eſt elementum, potentia tantùm, lib.5.cap.3. in explicatione textus.*Eadem ferè*.pag.85

In librum primum de Generatione.

Ad caput primum & ſequentia.

GEneratio vnius eſt corruptio alterius, explicatur. lib. 5. cap. 2. q.14.ſect.5. Ad 4.pag.160
Cadauer ſitne ſemper eiuſdem ſpeciei,ibid. ad quintum.
Cur generatio & corruptio inter continuas mutationes numerentur,lib.5.cap.13.q.9. ſect.1.p.547
Generatio & corruptio quomodo temporariæ eſſe poſſint, & inter poſitiuos terminos fieri.ibid.Quod ſi quis.p.548
Generationem non eſſe formæ introductionem,ſed actionem precedentem terminatam ad coniunctionem formæ geniti cum materiam corrupti.lib.1.cap.1.q.4.ſect.3. Sed contra.
Momentaneam formæ introductionem in eo quod generatur per ſe recipi.lib.1.c.1. q.5.ſect.4.Ad primum verò eorum.
Cur deterioris formæ introducto appellari potiùs ſoleat corruptio,quàm generatio. lib.2.c.2.q.1.ſect 6.Si quis.

Ad caput quintum.

VTrum in rarefactione acquiratur noua quantitas, lib. 5. c. 13.q.1.ſect.4. ſecundum.p.491

Ad caput ſextum.

NVm in eodem compoſito dentur plures formæ ſubſtantiales, lib.2.c.2.q. 1. ſect.1. Denique vti, & lib.5.cap.4. q.4. ſect.1.& 6.p.229
Num diuina virtute poſſit eadem numero forma ſimul diuerſas materias informare, ibid.ſect.3.pag.230
Cur abſciſſo capite viuentis perfecti noua ſemper forma reſultet, lib.5.c.4.q.4. ſect. 6.p.237

Ad caput ſeptimum.

QValitates virtuales mixtorum non agere in propria ſubiecta, lib.1.c.7.q.3. ſect. 5.Sed neque.

Ad caput decimum.

IN mixtione non ſeruati ſpecies eorum: quæ miſcentur,lib.1.c.7.A.P
Vnde proueniat permixtio contrariarũ qualitatum in mixto,lib.1.c.5.q.3.ſect.4.Tertio loco.

In librum ſecundum de Generatione.

Ad caput primum.

NVm vulgata elementa contineantur in definitione elementi tradita ab Ariſtotele,lib.5.cap.3.q.1.pag.186

Ad Cap.tertium.

CVr ab Ariſtotele elementa dicantur prima corpora, lib.5.cap. 3.q. 1. ſect.2. pag.187

Qualitates primæ quo ſenſu dicantur differentiæ primæ elementorum, lib.1. cap.7. q.3.ſect.6.Ad primum.

Vtrum contraria in eadem re ſimul eſſe poſſint,lib.5.cap.4.q.4. ſect.5. pag. 233.& lib. 4.cap.6.Q.& R.

Ad caput decimum.

IDem,in quantum idem,ſemper facit idem exponitur, lib. 5. cap. 2.q.17. ſect.3. in principio,pag.179

In librum primum de Anima.

Ad Caput primum.

VNde colligendum, vnam ſcientiam eſſe alia certiorem, lib.1.cap.2.D.

Vniuerſale aut nihil eſſe, aut poſterius eſſe, lib.5.cap.28.q.5. ſect.1.in fine:& ſect.4.ad finem,pag.660

Ad caput quartum.

SI ſenex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis,lib.5. ca.28.q.16. ſect.2. Primum quia.

In librum ſecundum de Anima.

Ad caput primum.

DIuiſio ſubſtantiæ ab Ariſtot. hoc capite facta exponitur, lib.5.c.8.q.3.ſect.3. Ad ſecundum,pag.386.& q.6.ſect.vltima. Reſpondetur,Ariſt.pag.429

Ad caput ſecundum.

DEfinitio animæ ſecunda explicatur, lib. 5.cap.4. quæſt.2.ſect.4. Sumenda eſt igitur.

Animam rationalem eſſe immortalem,atque à corpore ſeparatam exiſtere, lib.1.cap.7. q.3.ſect.5.Confirmat autem.

Non poſſe vlla ratione dici in anima rationali duplicem eſſe gradum eſſentiæ, lib.2. cap.1.q.2.ſect.6.A tertium.

Num anima rationalis poſſit in hac vita quidditatiuè cognoſci,lib.2.cap.1.q.2. ſect.6.Caietanus.

Cur Ariſtoteles formã appellet hoc aliquid. lib.5.cap.6.q.4.ſect.4. Poſtremo,pag.292.

Vtrum vna anima ſit eſſentialiter perfectior alia,lib.5.c.28.quæſt.16

Ad caput tertium.

NVm animæ potentiæ ab eadem re ipſa diſtinguantur,& an ab ea poſſint diuelli per Dei potentiam,lib.5.c.5.q. 1.ſect. 5.pag 254

Potentiæ quo pacto emanent à ſuis ſubiectis.lib.1.c.1.q.5. ſect.4.Ad primum.

Cur maior ſit potentiarum, quàm habituum vis,lib.cap.2.q.1.ſect.3.Ad vltimum.

Quo pacto intelligendum ſit. Id magis ſub potentiam cadere, quod magis participat rationem obiecti, lib.1. cap.2.q.1. ſect.7. Ad ſecundum.

Non omnia, quæ à potentia quouis modo attinguntur,continentur ſub obiecto talis potentiæ, lib.4.c.2.q.3.ſect.3. Ad primum ſecundæ.

Quomodo intelligendum ſit illud, vt ſe habet potentia ad obiectum, ita ſcientia ad ſubiectum, lib.1.c.2.quæſt.1.ſect.3. Ad ſecundum.

Ad caput quartum.

POtentias, quatenus tales, non referri ad ſubiecta, ſed ad obiecta, lib.5.cap.15. Non eſt autem,pag.507

Quomodo potentiæ diſtinguantur per actus obiecta, lib.5.cap.28.q.7.ſect.4. Poſtremum denique,pag.679.

Qua ratione dicantur obiecta menſurare habitus & potentias, lib.5.c.15.q.4.ſect.6. Quod vero,pag.545

Ad Caput quintum.

IN quos vſus natura animalibus ſenſus contulerit,lib.1.cap.C.

Tres gradus ſenſitiuæ cognitionis in brutis explicantur.ibid.H.

Nullus in ſe reflectitur ſenſus, lib.1.cap. 2.q. 3.ſect.2.Præterea nullus.

Senſus ob vehementem applicationem ad obiectum, res alias commodiſſimè obiectas non percipit, lib.1. cap.2.q.3. ſect.8. Ac primæ.

Differant ne ſpecie eiuſdem obiecti ſpecies ſenſibiles.ibid. Huic obiectioni.

Senſibus indigemus etiam ob vniuerſalium cognitionẽ,li.1.c.2.q.3.ſe.9. Ad quintum.

Poſſit ne ſenſus errare circa proprium ſenſibile,lib.4.cap.5.II.

Senſus quomodo ſentire ſe ſentiunt, dum à rebus ſenſibilibus mouētur,lib.4.c.5.O O.

Ad caput ſeptimum.

SEnſus videndi & audiendi cur ſpecie differant.lib.ſ.c.28.q.7.ſect.4. Præterea facultas,pag.679
Solum aſpectum percipere rem ad intellectus modum,lib.1.cap.1.q.3.ſect.2.Quod autem.Huius ſenſus præſtantia.ibid.
Non videri in ſpeculo imaginẽ, ſed rem ipſam,lib.2.c.2.q.2.ſect.5.Dicendum igitur.

Ad caput octauum

IN aëre non ſolùm dari ſonum intentionalem, ſed etiam realem,lib.5.c.10.q.1. ſect.3.Nunc autem,pag.464
An graue & acutum in ſonis ſpecie differãt, & an plures ſoni eiuſdem ſpeciei dentur ſimul in eadem aëris parte,Sed quis,ibid.
Cur cæci ſurdis ſapientiores euadant, lib.1. cap.1.q.3.ſect.3.Ad quartum.
Apibus ineſſe auditum,lib.1.c.1.H

Ad caput nonum.

MOlles carne, apti ſunt mente, exponitur,lib.5.c.28.q.16.ſect.1. Hanc rationem.

Ad caput vndecimum.

HOminis tactum omniũ eſſe optimum, lib.1.c.1.H
Cur amiſſio tactus moleſtior nobis ſit amiſſione cæterorum ſenſuum,lib.1.cap.1.q.3. ſect.3.Ad primum.

Ad caput duodecimum.

SEnſus externi obiecta materialia quodammodo ſine materia percipiunt,lib. ſ.c.28.q.6.ſect.1. Abſtrahere nihil, p.667

In librum tertium de Anima.

Ad caput primum.

A Senſibus externis non fieri vniuerſale tamen de his intelligi illud, Nihil eſſe in intellectu, quin prius ſit in ſenſu, lib.5.c.28.q.ſect.2.in initio,pag.669

Ad caput tertium.

DE numero ſenſuum internorum diſputatur fusè,lib.ſ.c.28.q.7.ſect.2.& ſeq. pag.673
In quot partes cerebrum ſit diuiſum, & qui ſpiritus ab ipſo ſenſu communicentur. ibid.ſect.2.Auerrois opinio.
Quam vim habeat ratio, qua Philoſophus probat dandum eſſe ſenſum communem. lib.1.cap.2.q.3.ſect.2.Septimo.
Senſus communis ſedes, officium, & nominis cauſſa, lib.2ſ.cap.6. q. 6. ſect.2. Alterum genus,pag.669
Phantaſiæ ſedes, officium, & vires, ibidem. Tertium genus.
Æſtimatiuæ explicatio,lib.ſ.cap.2ſ.q.6.ſect. 2.Quartum deinde,pag.670
Memoriæ ſenſitiuæ & reminiſcentiæ ſedes munus,facultates,ib. Quintũ genus,p.671
Vera ſenſuum internorum diſtinctio, lib.5. cap.28.q.7.ſect.4.pag.675
Poſſe vnam potentiam rectè ſe habere ad vnam ſpeciem operationum, & non ad aliam, ibi Dicimus primum.
Phantaſiæ operatio quo pacto à ſenſu fieri dicatur, lib.ſ.cap.28.q.7.ſect.4. Quartum diluendum,pag.677
Solam phantaſiam proximè intellectui miniſtrare,lib.5.c.28.q.7.ſect.4.in fine, p.678
Phantaſiæ munera & diuerſa nomina, ibid. ſect.5.ad finem,680
Quonam pacto vtatur intellectus miniſterio phantaſiæ ad vniuerſales naturas abſtrahendas,ibi.q.8.p.680.& ſeq.
Phantaſmata hominis an ſpecie differant à phantaſmatis belluarum,lib.ſ.cap.28.q.8. ſect.3.Potius dicendum,pag.686

Ad caput 4.& 5.de intellectu.

ENs eſt materiale obiectum intellectus, lib.4.c.2.ſect.11.Ad quintum.
Qua ratione intellectus ſuum obiectum appetat,lib.1.c.1.ſect.3.Impropriè dictus.
Diuerſitas operandi intellectus, & voluntatis,lib.r.cap.1.q.5.3.Si quis.
Vtrum verum ſit obiectum intellectus,lib.4. cap.2.q.6.ſect.14.Ad id denique.
An dentur in intellectu ſpecies rerum ſingularium,lib.1.c.2.q. 3.ſect.4. Et lib.5.cap. 28.q.8.ſect.3.pag.686
Cur ſingularia dicantur cognoſci reflexè, vniuerſalia directè,ibid.ſect.5. At dicunt pag.693
Vnde collegerit Ariſt. neceſſitatnm ponendi intellectum agentem,lib.1.cap.2.q.3.ſect. 9.Sextum argumentum.
Vtrum intellectus agens illuſtret phantaſmata,& quomodo id præſtet,lib.ſ.cap.28. q.81.ſect.2.& ſeq.pag.682
Cur non ſit neceſſe ponere ſenſum agẽtem, ibid.ſect.3.Sed argumentum,pag.686
Vtrum intellectus agens omnium vniuerſalium ſpecies abſtrahat,ibid.ſect.4.p.689
Vtrum vnius indiuidui ſpecies ſufficiat ad abſtrahendum vniuerſale,lib.5. cap.28. q. 8.ſect.1.in principio,pag.681
Phantaſiam ad cognitionem rerum vniuerſalium per accidens concurrere,lib.1.cap. 2.q.3.ſect.6.Quod vero.

In quo genere cauſſæ concurrunt phantaſmata cum intellectu. ibidem. At cum & lib.5.c.28.q.8.ſect.5. Ad ſextum dubium. pag.693
An poſſit intellectus agens abſtrahere à concretis abſtracta:& vtrum phantaſia idem poſſit,lib.5.c.28.q.8.ſect.4. Superuacanea fuerint.p.591
Circa phantaſmatum concurſum pertractantur varia dubia,ibid.ſect.5.pag.592
Similitudo luminis externi quomodo explicet impreſſionem ſpeciei, intelligibilis in intellectu. lib.5.ca.28.q.8.ſect.2.Alij, quibus.pag.682
Colores ſine lumine eſſe potentia tantum viſibiles, quo pacto intelligendum, lib.5. c.2.q.9.ſect.5.pag.112
Lumen ad viſionem neceſſarium eſſe ex parte ſolius medij.ibidem.
Non eſſe probabile,ſpecies internorum ſenſuum omnes differre ſpecie, lib.5.c.10.q. 1.ſect.4.Ad ea,quæ.pag.471
Conceptus, qui ſimul in intellectu dantur, non ſemper ſpecie diſtingui.ibidem.

Ad caput octauum.

NEque enim ipſe lapis in anima ineſt,ſed ſpecies lapidis exponitur,lib.5.c.7.q. 7.q.6.ſect.2.in initio.pag.357

In librum 1. Metaphyſicorum.

NOn annotatur in hos libros ea quæ in propriis locis habentur,ſed tantum pauca, quæ alibi attinguntur, aut fuſius explicantur.

Ad caput primum.

NVm idem ſit ſuppoſitum quod natura, lib.5.c.8.q.5.ſect.2.p.398
Quid ſit ſuppoſitum, quidquid addat ſupra naturam.Ibidem.q.3.& ſeq.p.384
Ars medica non quærit quid profuit Calliæ, li.5.c.28.q.2.ſect.1. Sed Nominale .p.630
Singularia agere aliquid per,ſe,aut pati,vniuerſale verò per accidens, lib.5.c.28.q.5. ſect.4.Ad poſteriora.pag.665

Ad caput ſecundum.

GEnera difficiliora eſſe cognitu, quàm ſpecies,lib.5.c.28.q.17.ſect.3.Itaque vera.p.750

Ad caput ſeptimum.

DE quibus generibus & ſpeciebus loquatur Ariſtoteles,cùm diſputat contra Platonem, lib.5.c.28.q.9.ſect.1.p.694

In librum 2. Metaphyſicorum.

Ad caput ſecundum.

PErtinere ad Metaphyſicum cauſſarum omniū aliqualem cognitionem, quatenus pertinent, lib. 1.c.2.q.1.ſect.1. & 2.
Metaphyſica quid cæteris ſcientiis tribuat, lib.1.c.2.q.1.ſect.1.Præterea ſubiecta.

Ad caput ſecundum.

POſſint ne infinita finito tempore diſtinctè cognoſci,li.5.c.13.q.6. ſect.6.Hac difficultate,& ſeq.p.532

In librum tertium Metaphyſicorum.

Ad caput ſecundum.

QVantitates, de quibus agunt Mathematici,non eſſe à rebus abſtractas, lib.5.c.13.q.4.ſect. 1. De hoc num.p.503

Ad caput tertium.

CAuſſam, cur ens ſit analogum,eſſe quia per ſe dicitur de differentiis, lib.5.c. q.2.ſect.5.in principio.p.339

In librum quartum.

CVr priuationes ab Ariſtotele inter entis ſignificata numerentur,lib.5.c.7. q.5.ſect.2.Reijciuntur deinde.p.350
Genus eſſe, & ſpeciem per ſe conuenire rebus exponitur,lib.5.c.28.q.5.ſect. 4. Locus verò.p.666
Cauſſæ analogiæ entis, lib. 5. c.7.q.2.ſect.5. p.339

In librum quintum.

Ad caput primum.

IN quo ſenſu principium non latius pateat, quàm cauſſa,lib.4.c.2.K

Ad caput ſecundum.

DE cauſſis multa ad caput ſeptimum primi libri.

Ad caput ſextum.

ESſe vnius, alicuius numeri principium eſſe exponitur, lib.5.ca.13.q.1.ſect.3. Ad finem.p.490

Ad caput octauum.

AD quem pertineat agere de ſubſtantia. lib.3.c.2.Y

Subſtantiam genus ſummum per eundem gradum eſſe talem ſubſtantiam, & omninò ens,lib.4.c.2.q.2.ſect.7.Ad tertium.

Per eundem gradum conuenire creaturas cum Deo in ente, & ab ipſo differre, ibid.

De differentiis vltimis & non vltimis,lib.4. cap.2.q.3.ſect.1.& 2

Ad caput decimumquartum.

DIfferentiam ſubſtantiæ eſſe præcipuum qualitatis ſignificatum, exponitur, lib.5.c.8.q.2.ſect.3

Ad caput 15.

AN relationes creatæ dicant perfectionem,lib.4.c.2.q.7.ſect.7.Quod verò.

Relationes,quæ rebus competunt, ſiue exiſtant, ſiue non exiſtant, eſſe rationis,lib. 4.c.2.q.7.ſect.8.Ad tertium.

Relatio menſurati an ſit realis, ibidem. q. 6. ſect.12.Ad tertiam.

Platonem non potuiſſe ideam relationis,lib. 1.cap.6.f

Ad caput 29.

ORatio in ſe falſa duplex traditur, lib.5. cap. 8. quæſt.7.ſect.2. Ad quartum. p.434

In librum ſextum Metaphyſicorum.

Ad caput primum.

SCientias ſpeculatiuas eſſe gratia ſui,lib.1. cap.2.

Ad ſcientias ſpeculatiuas non ſolum ſpectat agnoſcere veritates complexas,ſed etiam ſimplices,lib.2.c.1.S

Actus intellectus, partim ſunt ſpeculatiui, partim practici, lib.2.c.3.q.2. ſect. 1. Hæc tamen.

Nomine praxeos non ſolum comprehendi actiones voluntatis,ſed etiam in[illegible]s, lib.2.c.3.q.2.ſect.3

Non ſemper practicam ſciētiam per ſeipſam attingere finem ſuum, quemadmodum contemplantem,ibidem. Tertio contemplatiuam.

In librum ſeptimum.

Ad caput ſextum.

QVid interſit inter ſuppoſitum & naturam fusè.lib.5.c.8.q.5. ſect. 3. p.399

Ad caput octauum.

QVid ſignificet illud Ariſt. Tota autem forma in hiſce carnibus atque oſſibus, lib.5.cap.6.q.5.ſect. vlt. Ad alterum locum.p.301

Cur dicat Ariſtoteles, formam geniti eſſe diuerſam à forma generantis propter materiam,ibid.ſect.4.Cur autem Ariſt.

Ad caput decimum.

SIngulare autem ex vltima materia, exponitur,lib.5.cap.6.q.5.ſect.4. Ad tertium.idem.p.301

Ad caput 13.

ARgumentum Ariſtotelis contra Platonem explicatur,lib.5.c.28.q.4.ſect.4. Prima ſit.pag.651

Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per ſe,lib.5.c.8.q.6.ſect.vlt.ad fin.p.429

Ea, quæ ſunt actu duo, nunquam ſunt actu vnum.lib.5.cap.13.q.4.ſect.2. Quinta ratio.pag.506

Vniuerſale eſt id,quod aptum eſt vt in pluribus inſit,lib.5.cap.28.q.1.ſect.1. pag.625

Genera & ſpecies ſubſtantiarum non eſſe ſubſtantias, quomodo intelligendum. ib. q.2.ſect.3.Ad tertium.p.633

Ad caput 14.

CVr Ariſtoteles contra Platonem diſputet,lib.5.c.28.q.2. Quibus addenda. pag.632

Quid inter Ariſtotelem & Platonem conueniat circa exiſtentiam generum,& ſpecierum ſenſibilium,lib.5.c.28.q.9. ſect.1. At vero,p.696

In librum octauum.

Ad caput ſextum.

CVr ex partibus quidditatis, fiat vnum per ſe,lib.5.c.13. q.4. ſect.1. At dices pag.503

Genera ſumma eſſe primò diuerſa quomodo intelligendum, lib.4.ca.2.q.2.ſect.10.Ad tertium, & lib.5.c.7.q.3.ſect.3. Ad ſecundum.pag.345

In librum nonum.

QVot modis dici poſſit naturalis actus humanæ voluntatis.lib.1.cap.1.q.1. ſect.5.Hinc colliges.

Voluntatis actus circa quæ obiecta ſint liberi.ibidem.ſect.4.Omnino liber.

Ad caput octauum.

ACtum & potentiam eſſe in eodem genere,explicatur,lib.5.c.28.q.4.ſect.2. Secundum quia.p.647

Ad caput primum.

In librum decimum.

VNum, vt vnum eſt, indiuiſibile eſſe,lib. 7.cap.13.q.3.ſect.2.in fine.p.502

Multitudinem eſſe numeri genus.ibidem.

Ad caput ſextum.

GEnus omne diuidi per contrarias differentias,lib.5.c.28.q.16.ſect. vltim. ad finem.

Ad caput nonum.

NVmerum eſſe multa vna, lib.5.c.13.q. 4.ſect.1.Secunda ratio.p.503

Minus perfectionis requiri in re, vt ab ea oriatur potentia,quàm actus,lib.1.c.1.q.5. ſect.4.Ad primum.

Qua ratione actus ſit prior potentia, lib.3. cap.6.G

Ad caput vltimum.

COrruptibile & incorruptibile differunt genere, latè exponitur,lib.5.c.8.q.4. per varias ſectiones p.395

In librum duodecimum.

DE ſubſtantiis ſeparatis agere, quo pacto ad Metaphyſicum pertineat, lib. 2.c.3.q.5.ſect.3.Ad quintum.

Sintne aliæ ſubſtantiæ præter ſenſibiles, diſputat Ariſt.lib.3.c.2.CC

In libros Ethicorum.

ACtus voluntatis quo pacto ſub moralem ſcientiam cadant lib.2.c.3.q.1. ſect.Eſſe autem.

Etichem primus Socrates inuexit, lib.1.cap. 7.C

Felicitas huius vitæ an in ſola Dei cognitione conſiſtat,lib.1.c.1.q.1.ſect.6.Poſtremò.

Homines qui naturali fœlicitate fruerentur, ſi fide carerent, nihil ampliùs expetituros lib.1.c.1.q.2.ſect.3.Ad quartum.

Fœlicitas quot modis conſideretur,lib.1.c.7. q.2.ſect.1.Materiæ primæ.

Quæ perfecta hominis opera fœlicitatem humanam contineant, lib.1.c.1.q.2.ſect. 3.Ad tertium,& ſeq.

Bonum quo pacto definiatur, lib.4.c.2.q.7. ſect.5.Secunda pars.

Quo pacto accipiendum ſit appetibile in definitione boni. ibid.ſect.7. Secundum argumentum.

Relationes rationis an ab hominibus expetantur.ibid.Ad priorem.

Locus ex c.7.lib.1.de Habituum generatione exponitur, lib.2.c.1.q.4.ſect.3. Ad ſecundum.

Alicui in hac vita,licet rarò, concedi à Deo humanam fœlicitatem, lib.1.c.1.q.2. ſect. 3.Illud vnum.

Index quarumdam rerum Theologicarum,quæ in vtroque tomo huius operis continentur iuxta ordinem eorum,quæ à Theologis diſputari ſolent ad ſummam Theologicam Diui Thomæ.

In primam partem. Ad quæſtionem primam.

De ſacra doctrina.

QVa ratione Theologia differat à Metaphyſica ex parte principiorum ſubiecti,ac finis, lib.4.cap.1.q.1.ſect.5.Ad quartum.

Confirmationes, quæ ex Philoſophia ad res Theologicas aſſumuntur, an ad ſacram doctrinam pertineant,lib.2.c.3.q.1.ſect.6. In hac igitur.

Theologia cur propria principia non niſi per reuelationem habere poſſit, lib.4.c.1. q.1.ſect.5.Ad quartum.

Ad quæſtionem ſecundam.

De Deo an ſit.

FOrmari à nobis de Deo purum ſimplicémque conceptum, lib. 2.cap.1.q.2. ſect.4.Sexto qui

Non tamen quidditatiuum ac diſtinctum. ibidem.Ex his collige.

Ens non eſſe prius natura Deo, licet prius à nobis concipi poſſit, lib. 4.c.1.q.1.ſect.8. Quod ſiquis.

Quæ prædicata ad diuinam eſſentiam ſpectent,lib.2.c.1.q.2.ſect.3. Hæc tamen.

Qua ratione omnes gradus entis in Deo ſint,& quomodo rebus creatis per participationem dicantur conuenire, lib.4.c.2. q.1.ſect.7.Poſterior ratio.

Quo pacto creaturarum attributa Deo competant,ſemota omni imperfectione,lib.4. c.2.q.2.ſect.11.Ad tertium.

Ad quæſtionem tertiam.

De Dei ſimplicitate.

EXiſtentiam Dei eſſe ipſam Dei quidditatem & eſſentiam, lib.4.cap.2.q.3. ſect.2.

ſect.2.His ita explicatis.
De diſtinctione exiſtentiæ ab eſſentia in rebus creatis,lib.4.c.2.q.4.

Ad quæſtionem quartam.

De perfectione Dei.

PErfectiones ſimpliciter à nobis concipiuntur,poſſe dici numero infinitas in Deo.lib.2.c.1.q.2.ſect.3. Quod igitur.
Rerum omium perfectiones quo pacto in Deo ſint,l.4.c.2.q.1.ſect.7.Poſterior ratio.
Perfectiones ſimpliciter in Deo eſſe formaliter,lib.1.c.1.q.1.ſect.4.Partim verò.
Actiones diuinæ cur non ſint formæ ac perfectiones Dei, lib.5.c.15.q.4.ſect.6. Tertium ſic.pag.544

Ad quæſtionem quintam.

De bono in commune.

DE bono fusè diſputatur, lib. 4.c.2.q.7. per totam.

Ad quæſtionem ſextam.

De bonitate diuina.

DEus quo ſenſu dicatur bonus per eſſentiam,lib.4.c.2.q.7.ſect. 8. Ad poſteriorem.
Bonitatem diuinam tranſcendentem conſiſtere in conuenientia, quia Deus ſibi ipſi eſt conuenientiſſimus, ſeque ipſo dignisſimus,lib.4.c.2.q.7.ſect.6.Sed cum vna.

Ad quæſtionem ſeptimam.

De infinitate Dei.

DE infinito vide quæ indicata ſunt ſupra ad tertium Phyſicorum in ca.4. & ſeq.

Ad quæſtionem octauam.

De exiſtentia Dei in rebus.

DEum eſſe in rebuscreatis participatiuè, lib.4.c.2.q.2. ſect.11. Ad ſecundum.
Num immediata Dei præſentia in rebus omnibus rectè colligatur ex immediata eius operatione, diſputatur, lib.5.c.2.q.9. ſect.4.Ex his perſpicuum.pag.111
Vtrum Deus immediatè attingat omnia ſecundarum cauſſarum effecta. lib.5.cap.2. q.9.per totam pag.103.& ſeq.
Num omnes cauſſæ ſecundæ, cuiuſcumque generis ſint, Deo eſſentialiter ſubordinētur,lib.5.c.2.q.1.per totam p. 131. & ſeq.
Cauſſas intra Deum aliquid agere, & in effecta ſua propriè influere, lib.5.cap.2.q.7. per totam.
Deum non definiri loco, lib. 5. cap. 15. q.9. ſect.2.Deinde duobus.pag.584
Deum eſſe in infinito ſpatio extra cœlum. ibid. Poſtremo non negabimus, & ſect.4. eiuſdem quæſtionis.Iam Deus.
Deus eſt circulus,cuius centrum vbique,circircumferentia nuſquam,exponitur,lib.5. c.15.q.9.ſect.4.circa finem.pag.589.
Ratio,cur Deus ſit vbique, ibid.ſect.5. Illud porrò.
Deum eſſe vbique, etiam extra hunc mundum quibus ſacræ Scripturæ ac Patrum teſtimoniis comprobetur, lib.5.c. 15.q.9. ſect.4.Iam Deus.pag.587
Creata omnia eſſe in Deo vt ſpongiam in immenſo mari,quàm rectè dixerit D.Auguſtinus,lib.5.c.15.q.9.ſect.4. Ad finem. pa.589
Etſi Deus non ageret per intellectum & voluntatem, tamen creaturæ ad eum referrentur,lib.5.c.15.q.4. ſect.3. Ac omnem. pag.537

Ad quæſtionem nonam.

De immutabilitate Dei.

DEum non mutari, etſi de nouo agere incipit,li.5.c.2.q.18.ſect.3.Ad finem. pag.182
Res creatas à Deo per actionem conſeruari, lib.5.cap.2.q.15.ſect.3. Ad finem. p.138

Ad quæſtionem decimam.

De æternitate Dei.

QVa ratione differat tempus ab æuo & æternitate, lib.5.c.13.q.12.p.132.& ſeq.
Vera ac germana diuiſio durationis in communi,ibid.ſect.2.Ad finem.
Num eſſe ſubſtantiarum incorruptibilium menſuretur æuo,an potius tempore, ibid. ſect.3
Accidentia rerum ſpiritualium,qua duratione menſurentur, lib.5.c.13.q.12. ſect.4.Si quis autem.p.138
Durationes ſupernaturales traduntur, ibid.

Ad quæſtionem vndecimam.

De vnitate Dei.

DE vno latè diſputatur, lib.4.c.2.q.5.per totam & lib.5.cap.13.q.3.per totam. pag.430.& ſeq.

Ad quæſtionem 12.

De viſione Dei.

VTrum homo naturaliter appetat intuitiuam Dei cognitionem, lib.1.c.1.q. 2.per totam.

Qua ratione diuina eſſentia cum intellectu Beati concurrat ad viſionem beatificam, lib.1.cap.2.q.3.ſect.6.Poſtremo ſi.
Deum à Beatis quidditatiuè cognoſci, non tamen comprehendi, lib.2.c.1.q.2.ſect.1. Illud tamen,& ſect.4.Dictum eſt.
Actum amoris, quo Beati diligũt Deum,eſſe omninò neceſſarium, lib.1.cap.1.q.1.ſect. 4.omninò neceſſarius.

Ad quæſtionem decimam tertiam.

De diuinis nominibus.

QVid Dei nomina immediatè ſignificet diſputatur,l.2.c.1.q.2.ſect.4.Sed eſt.
Cur Deus illud ſibi nomen vt proprium vẽdicarit *Ego ſum qui ſum*,lib.4.cap.2. quæ.3. ſect.2.His ita.
Diſcrimina inter nomina concreta in diuinis & in rebus creatis, lib. 4. c.2.q.4. ſect.1. Huic argumento.
Multa nomina nõ modo negatiua,ſed etiam priuatiua dici de Deo,lib.4.c.2.q.5.ſect.3. Verum ſiue
Nullam dari in Deo relationem realem ad creaturas, lib.5.c.15.q.1.ſect.7. Quintum documentum,pag.517
Deus cur dicatur realiter Dominus cum relatio dominij,quam habet,ſit rationis,lib. 5.c.15.q.4.ſect.5.Nec ſe protegat,p.541

De ſcientia Dei.

DIuinus intellectus ob ſuã perfectionem res alias immediatè non percipit: ſi tamen perciperet,infinita poſſet cognoſcere,lib.2.c.2.q.2.ſect.3. Secunda concluſio.
Deus, dum omnes enunciationes falſas apprehendit, non fallitur,lib.4.c.2.q.6.ſect. 6.Nec verò.
Exponitur D.Auguſt. cum dicit, Deum ſuæ ſempiternæ ſapientiæ cauſſam eſſe ſempiternam,lib.1.c.7.q.1.ſect.3.Licet igitur.

Ad quæſtionem decimam quintam.

De ideis.

IDeæ diuinæ an præcedant ſcientiam diuinam,lib.5.cap.5.q.1.ſect.4. Quare ad primum.pag.253
Rerum naturas, vt eminenter in Deo continentur,eſſe rerum ideas,lib.1.c.7.A.L
Rationes, quibus Ariſtot. Platonicas ideas impugnat,nihil ideis diuinis officere.ibi.
Res creatæ diuinam artem imitantur, lib.1. ca.7.q.1.ſect.5.Ad tertium.
Quæ ſit ratio ideæ, quæ exemplaris. ibid. Crediderim tamen.
Diuinum conceptum non ex æquo à rebus omnibus participari, lib.4.cap.2.q.2.ſect. 5.At obijcit Herueus.
Solas rationes formales, quæ exiſtũt in mente diuina, eſſe proprias ac primas menſuras rerum omnium, lib.4.c.2.q.6. ſect.10.Quarta concluſio.
Quomodo res ad Deũ, vt ad cauſſam exemplarem referantur, lib. 4. cap. 2.q.6. ſect. 12.Ad tertiam.
In diuino intellectu eſſe plures rationes formales & obiectiuas, non tamen plura principia cognoſcendi, aut plures artes, lib.4.c.2.q.6.ſect.12.Ad ſextum.
Creaturas non eſſe entia vera niſi per ordinem ad diſtinctas rationes, in quibus ars diuina intuetur agenda,ibi. Ad ſeptimum.
Ideas diuinas non eſſe re vera rationes obiectiuas,ſed formales,ibid. Quod ſi quis.
Cur diuino Verbo ideæ approprientur,lib.4. c.2.q.6,ſect.12.Quod ſiquis.

Ad quæſtionem decimam ſextam.

QVa ratione Deus dicatur à Patribus prima veritas, lib.4.c.2.q. 6. ſect. 2.Quod ſi quis.
Quomodo detur perfecta conformitas inter diuinum intellectum,& Deum. ibid. ſect. 7.Tertia concluſio.
Quomodo intelligendum ſit,omnia dici vera à prima veritate, lib.4.cap.2.§.Accedit. in huius.
Quæ ſit veras diuini intellectus, lib.4.cap.2. q.6.ſect.12.Ad quartum.
De vero latè diſputatur tota quæſt. 6.citata.

Ad quæſtionem decimam ſeptimam.

De falſitate.

NVm poſſit eſſe in rerum natura aliquod ens falſum,lib.4.c.2.quæſt.6. ſect.13. Ad 2.
Verum & falſum magis propriè de intellectu,quàm de re intellecta dici,ibid.ſect.9. His poſitis.
An in ſenſu ſit falſitas,lib.4.cap.3.q.1.ſect.4. Ad ſextum,& cap.5.GG.& M.M

Ad quæſtionem decimam nonam.

De voluntate Dei.

AN præter diuinam voluntatem ſit in Deo ponenda potentia executiua, lib.5. cap.

cap.15.q.8.ſect.4.pag.574
Actus practicus diuinæ voluntatis ſit ne vnus, an multiplex. ibidem. Verum non recte.

Ad quæſt. vigeſimam ſecundam.

De prouidentia Dei.

QVo pacto Deus immediatè agat in rebus omnibus, lib.5.c.2.q.8. per totam, pag.93
Res omnes creatas diuinæ prouidentiæ ita eſſe ſubiectas, vt tamen ipſæ aliquid efficiant. ibidem.q.7.& q.12

Ad quæſtionem vigeſimam tertiam.

De prædeſtinationem.

CVr multi nunc homines ſunt prædeſtinati, qui Adamo non peccante prædeſtinati non fuiſſent, lib. 5. cap. 2.q.24. ſect. vlt. in fine, p.160

Ad quæſtionem vigeſimam quintam.

De diuina potentia:

VTrum à Deo ſuppleri poſſit cauſſalitas cuiuſcumque cauſſæ, lib.5. cap.2.q. 11.ſect.3.pag.129
Vtrum per Dei potentiam poſſit eadem forma ſimul plures materias informare, lib.5. cap.4.q.4.per totam, p.203.& ſeq.
Vtrum idem homo diuina virtute ſimul eſſe poſſit in diuerſis locis, ibidem, ſect.4.& 5. pag.209.& 211
An eadem numero forma per Dei potentiam poſſit eſſe ſimul in materiis ſpecie diuerſis, lib.5.cap.4.q.4.ſect.5. Sed quærat aliquis, pag.236
Detur ne in Deo potentia executiua, quæ ratione à diuina voluntate diſtinguatur, lib.5.c.15.q.8.ſect.4.p.579

Ad quæſtionem vigeſimam octauam.

De relationibus diuinis.

NVlla eſt in Deo relatio realis communis tribus perſonis, lib.4. cap.2.q.6. ſect.2. Præterea veritas.
Relationes diuinæ dicunt formaliter perfectionem, lib.4.c.1.q.7.ſect.7. Quod verò.
Relatio quo pacto diſtinguatur à fundamento ex ſententia D.Tho. lib.5.c.15.q.2.ſect. 3.p.522
Diſcrimen inter relationem creatam, & increatam, ibidem. Ad tertium.

Ad quæſtionem vigeſimam nonam.

De perſonis diuinis.

QVid ſit perſona, lib.5.cap.8.q.5.ſect.3. Rectè autem, p.400
Quid hypoſtaſis, & ſubſiſtentia, ibid. ſect.4. pag.402
De numero ſubſiſtentiarum in diuinis, ibid. ſect.5.& ſeq.p.405
Quid interſit inter ſubſiſtentiam, & exiſtentiam, lib.5.c.8.q.5.ſect.9.p.411
Num diuinarum perſonarum triplex ſit exiſtentia, quemadmodum & ſubſiſtentia ibid.ſect.10.pag.413

Ad quæſt. trigeſimam.

De pluralitate perſonarum in diuinis.

QVot ſint genera diſtinctionum, fusè diſputatur, lib.5.cap.6.q.6.p.356
Diſtinctio diuinarum perſonarum inter ſe, itemque relationum quibus diuinæ perſonæ conſtituuntur, ibid. exponitur. ſeq 2. ſect.3.p.357
Quomodo attributa diuina & inter ſe, & à perſonis: itemque eſſentia diuina à perſonis diſtinguatur, lib.5.c.6.q.6.ſect.3. Atque hunc, p. 510. vide etiam pro eadem re, lib.4.c.2.q.5.ſect.4. Si quis.
In diuinis an ſint concedendæ tres primæ ſubſtantiæ, lib. 5. c.2.q.5.ſect.1. Poſterior hoc modo, p.397

Ad quæſtionem 33.

De iis, quæ pertinent ad perſonam Patris.

QVo pacto à Theologis principium definiatur, lib.5.c.1.q.1.ſect.3.ad finem, p.11
Principij rationem ad Ariſt. traditam, etiam in diuinas perſonas conuenire, ibidem; q. 4.ſect.3. Ad quartum, pag.33
Vna perſona in diuinis an dici poſſit cauſſa alterius, lib.5.c.1.q.7.ſect.1. itaque dicendum, pag.41
Vtrum principium prius dicatur de Deo reſpectu diuinarũ perſonarum, quam creaturarum, lib.5.c.1.q.6.p.37

Ad quæſtionem 35.

De perſonis in comparatione ad eſſentiam.

SVbſtantiua non multiplicari niſi multiplicata formo, exponitur, lib.5.cap.8. q.7.ſect.4. Ad tertium, p.442

Ad quæſtionem 46.

De æqualitate & ſimilitudine perſonarum diuinarum.

AEqualitas & ſimilitudo in diuinis perſonis, eſt relatio rationis, li.4.c.2.q.7. ſect,

ſect.9.Denique ad rationem.
Illud Athanaſij, qualis Pater, talis Filius,&c. exponitur,ibid.ſect.7.Nec.obijcias.
Vtrum perſona producta, lib.1.c.5.q.3. fuſe diſputatur.p.14

Ad quæſtionem 45.

De creatione.

AN aliquid in re ſupponat creatio. lib.4. cap.2.q.4.ſect.5.Ad tertium.
An productio diuinarum Perſonarum ſit exemplar, & habeat cauſſalitatem in productione creaturarum, lib.5.c.1.q.6.ſect. 2.Fateor D.Thomam.p.43.
Num res creata creare poſſit, ſaltem vt inſtrumentum.lib.5.c.2.q.8.p.93

Ad quæſtionem 52.

De loco Angelorum.

VTrum Angeli ſemper ac neceſſariò ſint in loco,lib.5.c.15.q.9. ſect. 3. & ſeq. pag.586
Subſtantiæ ſeparatæ per quid ſint in loco, ibid.ſect.5.pag.590
Dari maximum locum & exiſtentiæ, & operationis ſubſtantiarum ſeparatarum,lib.5. c.15.q.9.ſect.5.Illud porro.p.591
Num angelus poſſit ſimul eſſe in tanto ſpatio in quanto operari poteſt,ibidem.
Cur veteres Theologi dicant ſubſtantias ſeparatas eſſe in loco per actionem, aut paſſionem,ibid.ſect.6.p.592
Per quid cognoſcamus ſubſtantias ſeparatas alicubi eſſe,ibidem.Aut denique.
Num poſſit Deus creare ſubſtantiam ſpiritualem ſine vllo ordine ad locum, lib.5.c. 13.q.2.ſect.3.in fine p.500

Ad quæſtionem 58.

De cognitione angelorum.

DAri in ſubſtantijs ſeparatis ſpecies intelligibiles eo nobiliores, quo naturas magis communes repræſentant, lib.1. c.2.q.3.ſect.6.Ad ſecundum.
Nullum angelum habere ſpeciem qua vnum tantùm indiuiduum repræſentetur. ibid. Ad quartum.
Species Angelorum non accipi à rebus, ſed infundi à Deo, lib.2. c.1.q.2.ſect.5. Ad ſextum.
Qua ratione, ſpecies Angelorum comprehendi poſſit, lib.2.cap.2.q.2.ſectio.5. Ad tertium.
An ſpecies intelligibiles ſubſtantiarum ſeparatarum intendantur, lib.1.c.2.q.3.ſect. 8.Atque hæc.

Ad quæſtionem 59.

De voluntate Angelorum.

VTrum liberi arbitrij perfectio ſit æqualis in Angelis, lib.5.c.18.q.16.ſect.1. Sunt qui.

Ad quæſtionem 66.

De ordine creationis.

INitio ſacrorum librorum aquarum nomine non intelligi materam primam, lib. 1.c.7.q.2.ſect.2.Non deſunt.
An materia prima vllã ex ſe habeat exiſtentiam,lib.5.c.2.q.3.ſect.1.p.58.& ſeq.
Deum non poſſe ſubire vicem materiæ primæ quo pacto ſit intelligendum, ibidem. ſect.2.pag.59

Ad quæſtionem 86.

De modo & ordine intelligendi.

EX perfectiore diſpoſitione humani corporis, an poſſit colligi maior animæ rationalis perfectio,lib.5.c.28.q.16
Vtrum vna anima ſit eſſentialiter perfectior alia.ibidem

Ad quæſtionem 105.

De mutatione creaturarum à Deo.

VTrum Deus immediatè concurrat ad omnem actionem agentis creati,lib. 5.c.2.q.9.p.103
Cauſſas infra Deum aliquid efficere,ibidem. q.7.p.86

In primam ſecundæ D.Thomæ,

Ad quæſtionem 1.

IN quo poſita ſit ratio cauſſandi finis,lib.2. c.2.q.10.ſect.4.&lib.5.cap.2.q. 10.pag. 118.&ſeq.
Finem eſſe primum in intentione quo pacto ſit intelligendum, lib.5.cap.2.q.11.ſect.4. p.130
Quomodo ſublata ratione finis colleretur ratio boni,lib.2.Q
Cur eſſentia æternæ fœlicitatis, ſimpliciter in ſola intuitiua Dei viſione conſiſtat, lib. 1.c.1.q.1.ſect.6.Poſtremo quia.
In quo poſita ſit huius vitæ fœlicitas, lib.1.c. 1.q.2.ſect.3.Ad tertium,& ſeq.

In

In tertiam partem D.Thomæ.

Ad Quæſtionem ſecundam.

QVid ſit ſuppoſitum latè exponitur, lib. 5.c.8.q.5.ſect.3.pag.399

Non idem eſſe ſuppoſitum & primam ſubſtantiam niſi in creaturis, ibid.ſect.12

Quod ſit illud quod ſuppoſitum addit ſupra naturam, ibid.q.6.per totam. p.417.& ſeq.

Subſiſtentia an ſit de ratione conſtitutiua ſuppoſitorum, lib.5.c.8.q.5.ſect. 4. Atque hæc.pag.403

Naturam communem non habere rationem ſpeciei ſecundum quod eſt in vno indiuiduo, quo ſenſu D.Tho. afferat, exponitur lib.5.c.28.q.4.ſect.5. Alterum quod.pag. 1656

An Chriſtus dominus dici debeat perſona compoſita, lib.5.cap.8.q.7. ſect.3. Quarto quia, pag.159

In Chriſto non eſſe commune ſpeciem accipere, vt dicit Damaſcenus explicatur, lib.5.c.9.q.7.ſect.5.in fine.p.447

Ad quæſtionem tertiam.

VTrum hic Deus ſit ſuppoſitum incompletè, lib.5.cap.8.q.5.ſect.3. Non eſt tamen.pag.402

Sitne Chriſtus dominus prima ſubſtantia Prædicamentalis, lib.5.c.8.q.7.Per totam. pag.430

Opinio Scoti dicentis, hanc propoſitionem, Chriſtus eſt homo, eſſe contingentem, refellitur, lib.5.c.8.q.7.ſect.2. Verum hæc ſententia, pag.432

Nominalium quorundam de eadem re opinio refutatur, ibid.ſect.3. Hæc tamen opinio.pag.438

Illud D. Athanaſij Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, &c. exponitur, lib.5. c.8.q.7.ſect.4.Ad quartum.p.443

Pater maior me eſt, explicatur.ibid.Sed neque illud.

Nomen Chriſti, aut nomem Ieſu quid ſignicent, & pro quo ſumantur, lib.5.cap.8.q.7. ſect.5.in initio.p.446

Quid dicendum ſit in propoſitionibus, in quibus homo Prædicatur de Deo purè accepto, ibid.ſect.6. Per totam. p.447.448

Quicquid aduenit hypoſtaſi poſt eſſe completum, aduenire accidentaliter, quomodo ſit accipiendum, lib.5.c.8.q.7.ſectio.6. quod ſi quis.pag.448

Vtrum homo reſpectu verbi diuini ſit vniuerſale, ibid. ſect. 6. & q. 6. eiuſdem libri ſect.5.Ad hoc argumentum.p.426

Si plures Perſonæ diuinæ eandem numero naturam humanam aſſumerent, an eſſent vnus homo. lib. 5. c. 8.q.7.ſect.4.Ad tertium.p.442

Ad quæſtionem quartam.

DEus hominem aſſumpſit, cur locutio ſit, non vſurpanda, lib.5.c.8.q.7.ſect.4. Ad vltimum, pag.444

Ad quæſtionem 16.

DAri idiomatum cõmunicationem propter incarnationis myſterium, l.5.c. 8.q.7.ſect.3.Quarto, quia.p.439. & 440

Ad quæſtionem 32.

NVm filius diuerſis relationibus, vtrumque parentem reſpiciat, lib.5.c.1.5.q. 1.ſect.2.Quærat aliquis.p.550

Ad quæſtionem 35.

RElationem dominij in Deo eſſe rationis, lib.5.c.15.q.1.ſ.8.Ad finem.p.129

Ad quæſtionem 50.

HÆc propoſitio Chriſtus eſt homo, in triduo mortis an fuerit vera, lib.5. c.5.q.1.ſect. vltima in fine. p.257.& c.8.q. 7.ſect.2.Ad primum.p.433

Ad quæſtionem 75.

QVot modis ſumi poſſit tranſubſtantiatio, quæ ſit in Euchariſtiæ ſacramẽto, lib.5.c.15.q.7.ſect.5.Nec verò.p.569

Quis ſit eius terminus, ibidem.

Vtrum idem corpus diuina virtute ſimul eſſe eſſe poſſit in pluribus locis, lib. 5.c.4.q.4. ſect.4. & 5.p.232.& rurſus.c.15.q.9.ſect.2. Deinde, p.584

Ad quæſtionem 77.

ACcidentia poſſe diuina virtute conſeruari extra omnem ſubſtantiam, & quantitatem, lib.5.c.13.q.1.ſect.4.verum ad primum, p.491

Accidentia ſacroſanctæ Euchariſtiæ cuius ſubſtantię virtute ſint generatiua ſubſtantiæ, lib.5. cap.2.q.6. ſect.4. Tertium.pag. 79

Eadem accidentia more ſubſtantiæ exiſtere, lib.1.c.2.q.5.ſect.4.Ad primum.

Intellectum creatum non poſſe naturaliter cognoſcere abſentiam Panis in hoſtia conſecrata, lib.4.cap.2.q.2.ſect.11. Ad ſecundum.

FINIS.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

In quo Numerus paginam ſignificat: P, principium: M, medium: F, finem.

Abſtracta.

ABſtracta nõ dici de concretis tanquam genera & ſpecies. pag. 355.f
Abſtracta à concretis ſola ratione diſtingui. 666.f
Abſtrahere quid ſit, & de triplici abſtractione. 666.f
Abſtractio vniuerſaliũ an ſit in pueris & amentibus. 693.m
Abſtracta ſubſtantiarum quo pacto accepta, ſint genera, quo verò modo non ſint. p.725
Abſtracta ſubſtantiarum ſignificantur per modum partis reſpectu ſuppoſitorũ ac omnium concretorum, non autem reſpectu minus abſtractorum. 724
Abſtracta differentiarum cur non ſint differentiæ, vt abſtracta generum ſunt genera. ibid.m

Accidens.

Accidentia non conſeruant eſſe à priori, ſed à poſteriori. 62.p
Accidentia an attingãt productionem ſubſtantiæ fuſè diſputatur. 74.75
Accidẽtia propria virtute attingere productionem ſubſtantiæ, ſententia quorumdam fuit, quæ refellitur. 74.75.76
Accidens non poteſt eſſe ignobilius in ratione entis ſubſtantia, & nobilius in ratione productiui. 75.m
Accidentia nec virtute propria, nec formarum ſubſtantialium attingere productionem ſubſtantiæ, ſententia quorumdam fuit, quæ refellitur. 76.77
Accidentia non virtute propria, ſed virtute formarum ſubſtantialium producere ſubſtantiam. ibidem
Explicantur nonnulla loca Ariſt. quibus probari videtur, accidentia virtute propria attingere productionem ſubſtantiæ. 79.m
Quo pacto verum ſit, accidentia virtute ſubſtantiæ producere ſubſtantiam. ibidem
Accidens quomodo ſit principale productiuum accidentalis formæ, & quomodo pendeat à ſubſtantia in agendo. 83.84.85
Eſſentialis ſubordinatio accidentis ad ſubſtantiam in agendo, aliquando eſt propria, aliquando impropria. 84
Accidens ſingulare dicit ordinem ad eam numero ſubſtantiam, à qua eſt naturaliter producibile. 85
Ponentes accidentia abſoluta pro cauſſalitatibus ipſarum cauſſarum, multiplicant entia ſine vlla neceſſitate. 148.m
Accidentia diuerſa ſucceſſiua non poſſunt eſſe per ſe continuata, ſed per accidens, ſi ſint diuerſa ſpecie. 222.f
Accidentia permanentia, ſi ſint diuerſa ſpecie, per accidens poſſunt eſſe continuata: non autem ſi ſolo numero. 223.p
Accidentia non poſſunt eſſe principium indiuiduationis. 275.276
Accidẽs abſolutũ non poteſt eſſe genus vniuocũ commune omnibus accidentibus. p. 340.p.m
Accidentia aliqua ponuntur in prædicamentis, quæ non prædicantur de primis ſubſtantiis. pag. 344.f.345.p
Accidentia ponuntur in prædicamentis, vt nominibus abſtractis ſignificatur. 365.m
Plura accidentia eiuſdem ſpeciei, quo pacto ſint in eodẽ ſubiecto, fuſè diſputatur. 459.&.ſeq.
Expoſitiones variæ ad finẽ capitis decimi huius libri, vbi Ariſt. dixiſſe videtur, plura accidentia eiuſdem ſpeciei, non poſſe ineſſe eidẽ ſubiecto, quæ tamen omnes reijciuntur. ibidem
Accidentia poſſe diuina virtute poni in ſubiecto alteri accidenti debito. 464
Accidentia plura eiuſdem ſpeciei non poſſunt dari in eodem ſubiecto, ſi ſint naturaliter acquiſita per motum, aut mutationem motui coniunctam. 465.p
Accidentia quæ intenduntur non poſſunt eſſe plura ſolo numero diuerſa in eodem ſubiecto, cum in qualitatem intenſiorem coaleſcunt. ibidem.m
Quænam accidentia eiuſdem ſpeciei in eodem

ſubiecto, ne diuina quidem potentia ſimul eſſe poſſint.

Rupugnat magis duo accidentia numero ſolùm diſtincta reperiri adæquatè in eodem ſubiecto, quàm duo corpora eſſe adæquatè in eodem loco. 469.p

Accidens poteſt à Deo conſeruari, non ſolùm extra omnem ſubſtantiam, ſed etiam quantitatem. 491.m

Accidentia corruptibilia menſurari tempore. pag. 476.p

Accidentia intentionis & remiſſionis capacia ſubſtantiarum ſpiritualium, quo tempore menſurentur. ibid.m

Porphyrius quo pacto intelligendus ſit, cùm dixit in Iſagoge, accidentia omnia reddi ad quæſtionem. Quale eſt. 486.m

Accidens vt poſſit eſſe idem re cum ſubſtantia. pag. 524.m

Accidens quo pacto debeat denominare ſubiectum cui ineſt. 578

Accidentia quæ conſtituunt quintũ genus prædicabilium, quo pacto abſtrahi poſſunt. 668

Accidentia quomodo poſſint eſſe genera & ſpecies. 867.f

Accidens quot modis accipi ſoleat. 871

Accidentis definitio ex Platone elicita. 763

Accidentis definitionibus, quidnam explicari poteſt. ibidem

Accidentia inſeparabilia, quo pacto ad quartum vniuerſale pertineant. 867.p

Accidentium realium ſubiectum duplex. 870.p

Accidentis ſignificationes, quænam ſint. 875. & 776

Actiones.

Actio eſt generalis cauſſandi ratio cauſſæ efficientis, & quid actionis nomine intelligendum ſit. 70.p

Actiones tam tranſeuntes quàm immanentes ſunt verè effecta. ibidem

Actiones corruptiuæ, quibus res generantur indicant accidentia eſſe inſtrumenta formarum ſubſtantialium. 78.m

Non datur duplex actio in generatione rei: altera quæ ſit motus, altera verò quæ ſit mutatio. ibidem

Actio, qua ſe aqua ad frigus reducit, tribuenda eſt generanti. 81.m

Confutatur ſententia eorum, qui volunt eas tantùm actiones quibus aliquid ſit, dici media ad finem, & non res quæ per actionem fiunt. 120.m

An actiones quibus aliquid intenditur & eligitur, ſint dicenda propriè media, & quomodo. ibidem

Actio ſupernaturalis quando poſſit dici miraculoſè, & quando non. 89.f

Dari actiones quæ vt productiuæ ſunt, accidentia ſint abſoluta, & tamen non ſupponant ſubiectum, implicat contradictionem. 146.m

Actio & paſſio non ſunt diſtincta entia. 545.m

Actionis vniformiter difformis ratio in quo poſita ſit. 530.p

Actio vniformiter difformis datur, etiamſi in media ſphæræ actiuitatis agentium non ſint actu indiuiſibilia. ibid.m

Actiones diuinæ cur non ſint formæ ac perfectiones Dei. 544.m

Actiones rerum creatarum, quo pacto formæ & perfectiones ſint ipſorum agentium, non ſic autem actiones ſint perfectiones ipſius Dei. ibidem.

Actionem tranſeuntem eſſe in agente, qui Auctores ſenſerint, & quibus argumentis probetur. 573.& 574

Actionem tranſeuntem non eſſe in agente probatur. 576.p

D.Thom. non ſentit actionem eſſe in agente: nonnullaque eius loca hac in re explicantur. 577.579

Agentia creata perficiuntur non ſolùm formis internis, ſed etiam externis. 577.m

Actio & paſſio non ſunt formæ oppoſitæ. ibidem.f

Actionem eſſe nobiliorem potentia, in quibus ſit intelligendum. 578.f

Actionem creandi eſſe in Deo non in creaturis, quo pacto ſit accipiendum. 579.p

Actum eſſe priorem potentia, vt dixit Ariſt.l.5. Metaph. quomodo intelligendum ſit. 196.p

Adiectiua omnia multiplicantur multiplicato ſuppoſito. 445.p

Æqualia & inæqualia non ſunt ea propriè, quæ ſunt quanta quantitate molis, ſed quæ propriè dicta quantitate extenſa ſunt. 482.m

Æqualitas & inæqualitas, quæ quantitati, vt attributum conueniunt, comprehendunt etiam æqualitatem, & inæqualitatem mente conceptas. 483.m

Æqualitas inter diuinas perſonas non eſt relatio realis. 516.m

Æſtimatiua potentia quid ſit, & eius officium, & in quo differant æſtimatiua bruti, & hominis. 670.f

Ætatis ratio quibus conueniat. 573.m

Æternitas, Æuiterna, & Æuum.

Æternitas non pertinet ad prædicamentum quantitatis. 478.p

Æternitatis & æui nomine quid ſignificare ſoleamus. 597.f

Æuiterna qua ratione admittant ſucceſſionem præteriti & futuri. 468.p.& m

Æui

Æuiterna quoad operationes ſuas non vniuerſè menſuratur æuo, quidque de ſingulis operationibus dicendum ſit. ibid.& 469
Æuum non eſt duratio ſucceſſiua rei permanentis. 466.m.467.p
Æuum non pertinet ad prædicamentum quantitatis.

Agens & agere.

Agentia naturalia an poſſint agere in nudam materiam. 69.p
Agere aliquid, & agere in aliquid, ſimiléſque dicendi formulæ, non arguunt diuerſam cauſandi rationem in agente. 72.f
Agere ex nihilo & agere ex aliquo, vt materiali cauſſa, ſunt omninò diuerſa. 73.p
Agentia omnia proxima eſſe ſimul cum patientibus negauit Scotus, ſed refellitur. 77
Qua de cauſſa decepti ſunt recentiores, qui dixerunt probabile eſſe, res creatas verè non agere. 90.m
Magis elucet diuina potentia, quod rebus creatis tribuerit vim agendi, quàm ſi non tribuiſſet. 91.p
Explicantur nonnulla ſacræ Scripturæ loca, quę videntur indicare, res alias à Deo non verè agere. ibid.m
An res corporeæ vim habeant agendi. ibid.f
Exponitur locus D. Auguſtini, quo probari poteſt res ſolas corporeas agere. 92.f
An creatura poſſit creare. 93.m
Agens aliquando indiget maiore ac perfectiore virtute non ſolùm ob reſiſtentiam patientis, ſed aliis etiam de cauſſis. 96.m
Exponitur pronunciatum illud Ariſtot. Agentia eſſentialiter ſubordinata non niſi mora agere. 108.p
Agens principale non neceſſariò pendet ab inſtrumento in operando, non tamen è contrario. ibid.m
Non minus eſt incommodum cauſſas ſecundas independenter agere à prima cauſſa, quàm independenter eſſe. ibid.f
Nullum agens creatum, eſt determinatum ad certum numero effectum, ſed à Deo determinatur. 109
Quæ agentia dicantur agere immediatione ſuppoſiti. ibid.m
Agere immediatione virtutis poteſt eſſe duobus modis. 111.m
Quo genere immediationis virtutis agentia eſſentialiter ſubordinata agant cum infimo agente. 112.p
Non omnia, quæ agunt immediatione virtutis, ſunt immediatè præſentia ſuis effectis. ibidem
Agentia libera quo pacto à prima cauſſa moueantur. 134.f
Agens liberum quo pacto Deo vt fini ſubordinetur, cum ſibi id proponit, quod eſt impoſſibile. 144.m
Agens naturale diuerſis actionibus agit in diuerſa numero materias. 130.f
Agens quatuor modis poteſt eſſe cauſſa per accidens contrariorum effectum. 529.m
Amor amicitiæ, & amor concupiſcentiæ, ad quos fines accommodari debeant. 118.m
Analogia quot modis ſumi poteſt. 272
In analogis poteſt dari perfectio aliqua indifferens, non ſic in vniuocis. 376.m
Angeli nequeunt producere ſibi ſimile. 98.f
Angeli licet ſint in loco per potentiam agendi, non tamen ſequitur vbique eſſe. 593.m
Animam, eſſe cauſſam motus vitalis in triplici genere. 208.f
Animæ definitio ſecundo lib. tradita quo pacto ſit intelligenda. 210.f
Eadem anima in diuerſis hominibus quo pacto poſſit ſimul triſtari & lætari, vel non poſſit. pag. 235.m
De Mundi anima, quam Plato poſuit, quid ſit ſentiendum. 238.m
Apprehenſio ſimplex eſt duplex, habitualis, & actualis. 669.p

Aptitudo.

Aptitudo eſſendi in pluribus, quæ rebus vniuerſalibus conuenit, non eſt potentia aliqua naturalis. 646.f
Aptitudo eſſendi in pluribus, quæ rebus vniuerſalibus conuenit, eſt negatio repugnantiæ eſſendi in pluribus ſecundum probabilem aliquorum opinionem. ibidem.& ſequent.
Actus eſſendi in pluribus, quæ vniuerſalibus conuenit, non eſt actus inhærentiæ, nec naturæ in ſuppoſito, nec actus exiſtentiæ actualis. 645
Actus eſſendi in pluribus rerum vniuerſalium proprius, eſt actus is, quo totum eſt in partibus per modum identitatis. ibid.
Actum & potentia eſſe in eodem genere, quo pacto ſit intelligendum. 647.m
Aptitudo eſſendi in pluribus ſecundum eos, qui dicunt eſſe negationem non repugnantiæ eſſendi in multis, quid neget. ibid.& ſeq.
Aptitudo eſſendi in pluribus eſt modus quidam potentialis, ſecundum probabiliorem ſententiam. 648.m.& ſeq.
Aptitudo ad agendum non eſt negatio, ſed propenſio ad agendum, & quod propenſio plus ſit quàm non repugnantia. 649.p
Aptitudo eſſendi, in pluribus an ſit duplex. pag. 650.& 651

Aptitudinem eſſendi in pluribus ſiue proximam ſiue remotam, nulla natura communis in ſuis particularibus habet. 650.& ſequent.
Aptitudo remota eſſendi in pluribus, quam aliqui dicunt eſſe in natura communi facta ſingulari, vt omnino inutilis magis impugnatur. pag 652.& ſeq.
Aptitudo ad eſſendum in pluribus, in quo differat ab ipſo actu eſſendi. 657.p
Aptitudo eſſendi in pluribus quam vnitatem ſupponat. ibid.
Aptitudo eſſendi in pluribus quo pacto genus dici queat. 715.f
Aqua quomodo ſe reducat ad frigus, & licet per motum, non tamen dici poteſt paſſionem fieri à ſubiecto per veram actionem. 81.p.&
Architas non rectè collegit denarium numerum prædicamentorum. 333.p.& m

Ariſtoteles.

Ariſtoteles naturæ ordinem ſequutus eſt in huius operis tractatione. 4.p
Ariſt. de quo principij genere locutus eſt, cùm dixit, principium eſſe magni momenti ad cognoſcendum quæ dici debent. 7.p
Explicantur textus.42.& 43. primi libri Phyſic. vbi Ariſto. obſcurè valdè loquutus eſt, nec à quoquam ſatis explicatus. 22.& ſeq.
Cur Ariſto. ea quæ dixerat de cauſſarum generibus ſecundo Phyſi. tranſtulerit in 2. cap. huius libri. 44
Ariſtoteles cur non meminerit generis cauſſæ materialis vt ſuſtentantis, & ac generis cauſſæ formalis vt ſubſtentantis, & ac generis cauſſæ formalis, vt perficientis. 139
Ariſtoteles explicatur, cùm dixit, ea quæ differunt ſpecie non poſſe continuari lib.7.Phyſicorum. 224.m
Explicatur id, quod dictum eſt ab Ariſtotele in libro Poſter. non poſſe ſciri quid res ſit, quàm prius ſciatur an ſit. 253.f
Explicatur quod dixit Ariſtot. ex eo quòd res eſt, aut non eſt, oratio dicitur vera vel falſa. pag. 256
Explicatur quod dixit Ariſtoteles in ſecundo libro, de Interpretatione, Socrates mortuus non eſt homo. ibid.
Ariſtoteles cur de natura prius, quàm de motu diſputauerit. 350.p
Ariſtoteles qua de cauſſa Platonem reprehenderit, qui hominem communem natura ſua incorruptibilem fecerit. 341.p
Explicatur Ariſtotelis pronunciatum. In generibus latere æquiuocationes. 395.f
Ariſtoteles cùm dixit, orationem falſam de nullo vero ſubiecto dici poſſe, quomodo ſit intelligendus: ſimúlque declaratur quo ſenſu verum ſit quod aliqui dicunt, nullum verum prædicatum dici de falſa oratione.434.p.& m
Ariſtoteles quo pacto dixerit eſſe indiuiſibilia in media quantitate. 525.m
Ariſtoteles cur non doceat, ad ſitum & habitum eſſe per ſe motum. 457.m
Artefactorum nomine formaliter ſignificari formam & ſubiectum. 353.f
Artefacta non ponuntur per ſe in prædicamentis, ſed ratione partium, & quo pacto. 354.f
Attributa diuina quomodo inter ſe diſtinguantur, à diuinis perſonis. 310.m
In diuinis attributis datur aliquomodo ordo & diſtinctio, & quomodo. 26.m
Auctoris procemium in quo explicatur cõnexio huius libri cum præcedentibus, eiúſque ordo & vtilitas. 1.2.3
Auicenna ſenſit creaturam poſſe creare principaliter.94.p.verum refellitur.111.& ſeq.

S. BAſilius ſequutus eſt eandem principiorum diuiſionem in Hexameron, quam Ariſtoteles hoc libro. 32
S.Baſilius definiuit quid ſit Hypoſtaſis. 403
Boëtij ſententia de ſubſtantia & relatione. 373
Beati dicuntur per ſe perfecti finis conſecutione. pag. 512.m
Explicatio eius ſententiæ. Bonum eſt, id quod omnia appetunt. 15.f

Cœlum.

CŒlum an habuerit cauſam efficientem ſecundum Ariſtotelem. 125.m
Conſeruare partes Phyſicas cœli, eſt illas continenter creare. 137.m
Cœli motus reſpectu intelligentiæ motrici, ſe habet veluti inſtrumentum, quod non minus eſt determinatum ad motum, quàm ad quietem. pag. 214.p
Cœlum ſi ſecundum ſe ſpectetur, non minus eſt propenſum ad motum, quàm ad quietem, neque ad vnam circularis motus rationẽ, quàm ad aliam. 213.m.f
Ariſto. ſententia de motu cœli explicatur. 212
Ariſtoles cur ſibi perſuaſerit, Cœlum non eſſe propenſum niſi ad motum circularem, ſimúlque referuntur rationes aliorum Peripateticorum. 212.m.223.m
Cœli ſi non eſſent propenſi ad quietem, violenta eſſet quies de facto cœlo empyreo, & poſt iudicium cœteris orbibus. 213.m
Cœlorum non fore violentam quietem non rectè probatur ex eo, quod omnis creatura ad nutum Deo obediat.
Cœlum eſſe propenſum ad motum circularem, quo ſenſu poteſt defendi. 214.m

Vnius

Vnius corporis ſimplicis vnicum eſſe motum, vt dixit Ariſt. quomodo ſit intelligendum. ibid.f
Materia cœli cur habeat propẽſionem ad vnam formam, & quod ex hoc non poſſit colligi conuenire etiam cœlo vnum motum. 215.m
Cœlum moueri ſemper ex vna parte eodémque modo vnde proueniat. ibid.
Cœlo magis quies, quàm motus conuenit, & quid ſignificet propriè otióſum eſſe. ibid.f
Cœli motus quiſnam ſit finis. 216.m
Cœli poſt iudicium quibus hominum vſibus inſeruient. 216.m
Cœli ſi alia ratione mouerentur quàm nunc, eſſent tamen eiuſdem ſimplicis naturæ, qua nunc conſtant. ibidem.
Cœli in quo magis Deo aſſimilentur. ibidem.
Cœlo definitio naturæ quomodo conueniat iuxta ſententiam aſſerentium, cœleſtes orbes eſſe indifferentes tam ad motum, quàm ad quietem. 216.f.217.p
Cœli motus naturalis eſt ratione principij paſſiui, non autem actiui. 217.m
Intelligentia cœli motrix, quo pacto ſit naturale principium ipſius motus. 217.f
Ignis ab orbe lunæ cur non dicatur volui naturaliter. ibid.
Caietanus cur ſe corroxit prima ſecundæ in aſſignanda ratione cauſſalitatis finis. 123.m
Calor extra ſubiectum productus calefaceret, & cuinam formæ ſubſtantiali eſſet ſubordinatus. 85.m
Color in materia denſa & rara quomodo ſe habeat. 162.m
Calor æſtiuus quare frigus intendat puteorum, pag. 179.f
Calor & frigus cur ab Ariſt.in lib. Prędicament. enumerata ſint inter primas ſpecies qualitatis. 495.m
Caput D.Dionyſij abſciſsũ potuit viuere, quemadmodum & corpus. 231.m

Cauſſa.

Cauſſæ omnes quæ naturali effectione efficientes ſunt, principia dici poſſunt, & quomodo. 6.f
Vterque parens vim habet effectiuam in prole. ibidem
Cauſſa prima, vt dicatur prima, tres effectus ad minimum habere debet. 8.f
Cauſſæ finales, efficientes & exemplares non comprehenduntur in definitione principij ex primo libro Phyſic. ſumpta. 5.f
Cauſſa & principium, quo pacto inter ſe differant. 41.m
Cauſſam & principium non reciprocari in creaturis.
Cauſſæ nomen ſæpè vſurpatur ab Ariſtotele populariter. ibid.
Cauſſa formalis quid ſit. 45.p
Cur Ariſt. deſcribendo cauſſam formalem, meminerit exemplaris, ſimúlque reijcitur expoſitio quædam nonnullorum Interpretum. ibidem
Cur exemplat apud veteres interdum appelletur ars. ibidem
Cauſſa efficiẽs quid ſit, & cur in eius definitione poſitum ſit nomen mutationis & quietis. 46.p
Quot genera efficientium ponat Ariſt. ibid.f
Cauſſa finalis quid ſit, & quomodo ſit finis & principium. ibidem.
Cur Ariſto. vbi tradidit quatuot genera cauſſarum in hunc modum ſubiungat, *Cauſſæ igitur tot ferè modis*, variæ Doctorum ſententiæ, 47.p
Multæ ſunt interdum eiuſdem rei cauſſæ non ſolùm per accidens, ſed etiam per ſe. ibidem
Cauſſæ ſibi inuicem cauſſæ eſſe poſſunt. ibid.
Idem contrariorum poteſt eſſe cauſſa. 48.p
Ad quatuor cauſſarum genera referuntur omnia; cur modos apertiſſimos appellarit Ariſtoteles prædicta genera. ibidem
Quæ cauſſarum genera in particulari reducantur ad quatuor præcipua cauſſarum genera. pag. 49
De modis cauſſarum accidentariis, earúmque diuiſionibus. 49.50
Quomodo ſit intelligendum diuiſio cauſſarum quoad modos, in priorem & poſteriorem. 50
Quid ſit cauſſa per accidens apud Ariſtot, déque illius generibus. ibidem
Cur Ariſtoteles dixerit hominem, eſſe cauſſam per accidens reſpectu ſtatuæ, 50
An ſit verum quod dicit Ariſtoteles 2. capite huius libri, ſemper genera cauſſarum, eſſe cauſſas per accidens. ibidem
Duo loca ex Phyſicis antea corrupta in priſtinam verborum formam reſtituuntur. 51
Omnes cauſſarum modi ad duodecim capita reuocantur. 52.m
Qua ratione tractetur de cauſſis hoc libro. 52
Conſeruare non ſolùm tribuitur cauſſę efficienti, ſed etiã formali, materiali, ac finali, idque tum in rebus naturalibus, tum etiam in moralibus. 63.m
Cur cauſſalitas materiæ & formæ non ſint poſitæ in eo quod materia cauſſet eſſe formæ actuale, & forma materiæ, cũ tamen eſſe actuale præcedat ſaltem natura cauſſalitatem ſuæ cauſſæ. 64.m
Quotuplex ſit cauſa efficiens. 69.f
Quid ſit cauſſa efficiens moralis. ibid.f
Declaratio definitionis cauſſæ efficientis tradita hoc libro. 70.p
Omnia efficientia ad vnum principa'e reuocantur

tur. ibidem
An ſit vna communis omnium efficientium cauſandi ratio. 71.m
Eſſe ſubordinatum ſubſtantiæ in agendo non eſt ſolius accidentis, nec arguit eſſe cauſſam inſtrumentariam. 82.p
Quod ſit diſcrimẽ inter cauſſam principalem & inſtrumentalem, cùm vtraque poſſit recipere virtutem ab aliqua cauſſa ſuperiori. 83.m
Explicatur quod dixit D. Thom. cauſſas vniuocas non eſſe quodammodo cauſſas, ſed inſtrumenta cauſſarum ſuperiorum. 99.m
Quomodo cauſſa inſtrumentalis dicatur inſtrumentaliter agere, vtque agentia creata dicantur inſtrumenta primæ cauſſæ. 107
Cauſſa finalis etiam non exiſtens cauſſat. 125.p
Cauſſam non cauſſare actu, niſi cum actu eſt, quomodo intelligendum. ibidem
Cauſſæ efficientes an ſint eſſentialiter ſubordinatæ Deo. 131.132
Cauſſæ materiales, formales, & finales an ſint Deo eſſentialiter ſubordinatæ. ibidem
Cauſſas ſolùm efficientes, & finales, Deo eſſentialiter ſubordinari in agendo, an ſit verum. 132.f
Cauſſæ omnes creatæ, ſunt Deo eſſentialiter ſubordinatæ. ibidem & ſeq.
Nihil dat eſſe quomodocunque ſine concurſu, eius cauſſæ, cui primo conuenit dare eſſe. 133 p
Cauſſalitas materiæ atque formæ, non obſtat quominus Deus concurrat cũ omnibus cauſſis, ſi rectè intelligatur. ibid.m
Cauſſam primam adiuuare ſecundam cauſſam ſuper operationem ſuam, vt habetur libro de Cauſſis, quo poſſit intelligi. 135.m
In omnibus cauſſis etiam materialibus, & formalibus reperiuntur effecta, quæ Deus ſupplere poteſt ſiue vlla imperfectione. ibid.f
Cauſſalitas vnius generis non poteſt ſuppleri à cauſſalitate alterius generis, nec ab ipſo Deo. pag. 136.m
In omnibus cauſſarum generibus datur potentia & actus. 138.p.m
Cauſſæ omnes ſuperiores non pendent ab inferioribus in cauſſando, etiam ſi ſint eſſentialiter ſubordinatæ. 143.p
In generatione non datur cauſſalitas quæ ſit accidens abſolutum ac diſtinctum. 146.p
Ratio efficiendi cauſſæ efficientis etiamſi eſſet accidens abſolutum non tamen ita de cæteris cauſſalitatibus cenſendum eſſet. 147.f
Cauſſalitates materiæ & formæ non ſunt accidentia abſoluta, nec eſſe poſſunt. ibidem & 148.p
Concurſus cauſſæ finalis, eo modo debet exiſtere, quo ipſe finis exiſtit cùm actu cauſſat. 151.p
Relatio cauſſæ ad effectum in quo fundetur. ibid.m
Poſſe dari plures cauſſas eiuſdem effectus, quomodo poſſit intelligi, & in quo ſenſu diſputari ſoleat. 152.p
Ex multis cauſſis indeterminatis ſimúlque aggregatis non poteſt confici cauſſa certa & determinata ſingularis effectus. 155.f
Quæ ſit vera cauſſa, cur hic numero effectus producatur. 156
Cauſſa, cur nõ poſſit indifferenter produci idem numero effectus à pluribus agẽtibus eiuſdem ordinis, eſt determinatum eſſe ipſius effectus numero. 156.f.157.p
Cauſſa ſecunda qua ratione poſſit producere effectũ alterius cauſſæ diuina potentia. 118.p
In quibus cauſſis non detur infinitio. 159.m
In generatione muris à ſole, an & quomodo concurrat alia cauſſa particularis. 160.m
Eiuſdem effectus, an poſſint eſſe plures cauſſæ coniunctim fusè diſputatur. 163.& ſeq.
Cauſſæ quomodo ſibi ſint inuicem cauſſæ, & quomodo non ſint, copioſè tractatur. 170. vſque ad 135
Explicatur quid ſibi velit illud axioma, Quicquid eſt prius priore eſt prius poſteriore, & illud Quicquid eſt cauſſa cauſſæ, eſt cauſſa cauſſati. pag. 165.f
Cauſſæ quæ ex ſe mutuo dependent, vna poteſt demonſtrari per alteram, nec datur circulus demonſtrationis. 176.p
Cauſſæ & effectus variis modis conſiderantur. Ariſtoteléſq; hac in re explicatur. 180.181.182
Ariſtoteles cur in fine cap. 2. huius lib. non meminerit de modis quibus cauſsæ ſunt priores aut poſteriores, vel ſimul natura. 183.f
Cauſſam formalem non eſſe ſeparatam ab effectu formali, quo pacto intelligendum ſit 577.f

Chriſtus.

Chriſti humanis non poteſt creare inſtrumentaliter. 102.f
Chriſti humanitas, perfecta eſt, & vniuocè conuenit cum cæteris. 426.p.& m
Chriſti nomen, & nomen Ieſus quid ſignificent, & qua ratione inter ſe diſtinguantur. 446
Chriſtum non eſſe creaturam, ſed creatorem. pag. 415.p
Chriſti poni in ſpecie hominis, quia nihil diuinitatis formaliter includat, repugnat Theologiæ, Philoſophiæ: ac ſanctorum Patrum decretis. 438.& ſeq.
Hæc propoſitio, Chriſtus non eſt homo, in triduo mortis fuit vera. 436.f.437.p
Connexio contingẽs naturæ humanæ cum diuina non tollit neceſſitatem huius prædicationis, Chriſtus eſt homo. 412.f
Chriſtus, vt hic homo, an ponatur ſub ſpecie hominis. 430.& ſeq.

Chriſtus, quatenus hic homo ſi eſſet connotatiuum quippiam Verbi diuini, tolleretur idiomatum communicatio. 440.p
Item perſona Chriſti non eſſet compoſita ex natura humana & diuina in vnitatem ſuppoſiti ibidem. 111.f
Chriſtus, vt hic homo, verè ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. 446.447
Chriſtus eſt homo, quo pacto ſit propoſitio æternæ veritatis. 432.p
Chriſtum nō fuiſſe hominem in triduo mortis quo pacto intelligendum ſit. 433.m
Chriſtus eſt homo, qua ratione poſſit conuerti in aliam propoſitionem, homo eſt Chriſtus. pag. ibid.m.& f
Chriſtus dominus in Euchariſtia, quam habeat extenſionem. 492.p
Chriſtus quomodo exiſtat in ſacramento Euchariſtiæ. 500.p
Chriſtus dominus quomodo poſt ſuam reſurrectionem in varia loca ſe contulerit. 560.m
Chriſtus dominus qua ratione in Euchariſtia ſe tranſtulerit in os quorumdam Sanctorum, atque Sanctarum. ibidem
Colores poſſe in eadem ſuperficie continuari. pag. 227.f.
Coloris definitio tradita ab Ariſt.lib.de Senſu & ſenſibili quo pacto intelligenda ſit. 495.m
Communia an priora ſint propriis. 40
Compoſitum ſubſtantiale, vt ſubiacet formis accidentalibus, dicendum eſt materia ſecunda:& qua ratione. 60.f
Quomodo ſit dicendum, compoſitum ſubſtantiale poſſe eſſe ſubiectum formæ ſubſtantialis.pag. ibidem
Totum ſubſtantiale compoſitum nō poteſt ſubiici perfectiori formæ. ibidem
Omnis cōpoſitio terminatur ad aliquid vnum. pag. 441.m
Similitudo animæ & corporis in compoſitione hominis, quo pacto à Patribus vſurpetur ad myſteriū Incarnationis declarandum. 443.m
Conceptum formalem dari, qui vniuocè dicatur de multis differentibus ſpecie,& tamē ei non reſpondeat natura aliqua vniuoca in rebus, omninò implicat. 395.396
Concreta quomodo diſtinguantur ab abſtractis.pag. 309.f
Concreta accidentium nomina, præcipuè ſignificare formam accidentariam, non autem ſubiectum contra Auicennam. 352
Concreta accidentium per ſe ponuntur in Prędicamentis. 354.m
Concreta ab abſtractis quomodo diſtinguātur. 414.m

Concurſus Diuinus.

Concurſus Dei cum creaturis in agēdo quibus ex rebus colligitur. 106.& 107
Concurſus diuinus nō eſt neceſſarius, vt ſecunda agentia ſint in actu primo completa. 113.p
Cōcurſus diuinus non eſt neceſſarius vt moueat creata agentia ad agendum. 114.p.
Vnde deſumitur ratio potiſſima neceſſitatis diuini concurſus. 114.m
Ægidij ſententia ac D.Thomæ de neceſſitate diuini concurſus cum creaturis in agendo, explicatur, & defenditur contra Durandum. pag. 114.& ſeq.
Concurſus Dei cum creatura quo pacto cùm ſit ipſe Deus, non ſit æternus, nec infinitus. 150.f
Aſſerere, diuinum concurſum cum agentibus naturalibus eſſe indifferentem ad omnia effecta, etiam ſecundum numerum, periculoſum eſt. 155.m

Vide etiam in dictione Deus.

Connexiones rerum.

Connexiones rerum an ſint ſimpliciter neceſſariæ. 245.& ſeq.
Connexiones rerum omnes, quæ pertinent ad primum & ſecundum modum dicendi per ſe, ſunt ſimpliciter neceſſariæ. 247.& ſeq.
Connexiones rerum ſi eſſent neceſſariæ ſimpliciter in ſenſu conditionali, vel in ſenſu modali compoſito, euerteretur omnis rerum cognitio abſoluta. 248.p
Ex D. Auguſtino confirmatur dari aliquas rerum connexiones ſimpliciter neceſſarias. ibid.m
Connexiones rerum quo pacto ſint ſimpliciter neceſſariæ. 249.f.& ſeq.
Connexiones rerum, nihil aliud ſunt, quàm negationes quædam diuerſitatis ſubiectorum à prædicatis. 250.p
Connexionum rerum, duo ſunt genera, & quidnam ſimpliciter ſit neceſſarium. ibid.
Ex neceſſitate ac exiſtentia connexionis rerum ab æterno colligitur, res virtute contineri in aliqua cauſſa efficiēte cōtra Caiet. 251.& ſeq.
Connexiones rerum non habent cauſſam propriam: plurimæ impropriè habere poſſunt: nō ſunt creatæ nec increatæ: nec rerum proprietates. 258.& ſeq.
Connotatiuum cum abſtrahitur non ſemper opus eſt vt connotata eodem modo abſtrahantur. 719.f
Conſequētia à negatiua finita, ad affirmatiuam infinitam quo pacto valeat. 658.m

Contraria.

Contrariarum quædam ſunt poſitiuè oppoſita-quædam primitiuè. 59. Item quædam per

ſe ſunt contraria, quædam per accidens.ibid.
Non ſunt eadem regulariter primo contraria,& prima contraria. 18.m
Quodnam contrariorum fiat per ſe ex ſuo contrario. ibid.f
An rectè dictũ ſit ab Ariſ.in 1.Phyſ. nempe prima contraria non fieri ex alijs,nec ex ſeſe.19
Contrarij nomen quomodo accipiendũ ſit,cùm quæritur, an idem poſſit eſſe cauſſa contrariorum. 179.f
Contrariorum in eodem ſubiecto duo ſunt genera. 390.f
Contrariorum quot ſint ſpecies. 457.m
Conuenientia inter proprium & accidẽs.464.m

Corpus.

Corpora cæleſtia reijciuntur à definitione principij tradita in 1.lib.Phyſicorum. 14.m
Explicatur Ariſtot.cũ dixit,duo corpora nõ poſſe contineri in eodem loco, quia alia infinita capere poſſet. 239.p
Infinita corpora eſſe ſimul in eodẽ loco non repugnat ex parte loci,neq; ex parte corporum diuina virtute. ibid.m
Nullum corpus eſt ad ſe conuerſiuum niſi obiectu alterius. 92.m
Vnde profectus ſit error veterum, aſſerentium corpora omnia ex inani & pleno conſtare.ib.
Idem corpus numero, ſiue pro compoſito ſubſtantiali ſumatur, ſiue pro ipſa magnitudine, non repugnat cõtineri diuina virtute in pluribus locis circumſcriptiuè 233.f
Idem corpus numero in diuerſis locis poſitum non moueretur ad diuerſas qualitates cõtrarias ſimul. ibid.m
Idem corpus veniens ac iens ſe impediet in medio itinere ab ingreſſu. 224.m
Idem corpus in diuerſis locis poſitum nõ videbit, nec audiet omnia diſtinctè,quæ fient,vel dicentur ijſdem in locis. ibid.f
Corpus, vt dicit trinam dimenſionem, quid ſit formaliter.
Corpus humanum quomodo ſit cauſſa perfectiorum operationum animæ. 740.m

Correlatiua

Correlatiua eſſe ſimul natura quomodo intelligendum ſit. 535.m
Ariſtoteles explicatur, cùm dixit in Prædicam. Correlatiua tertij generis non eſſe ſimul natura,& quo pacto huiuſmodi correlatiua ſint ſimul. ibidem.
Ariſtoteles cùm dixit in 5.Metaph.& in Prædicam. ſcientiam, intellectum, & ſenſum, eſſe correlatiua tertij generis, quo pacto intelligendus ſit. 721.f
Correlatiua ſe inuicem definire, quomodo intelligendum ſit. 547.m
Correlatiuorum tranſcendentium, alterum eſſe prius natura altero. 546.f
Correlatiuum quid ſit, & quomodo differat à relatiuo. 150.f
Correlatiuum primum & adæquatum quid ſit, eorũmque diſcrimen fusè diſputatur. 727. 728.
Correlatiuum idem ſpecie,quomodo ad diuerſa ſpecie referatur. 730.m
Corruptibile & incorruptibile cur differre genere dicantur.

Creatura.

Non repugnat ad creationem alicuius rei concurrere aliquid præter Deum, modo non concurrat in genere cauſſæ efficientis.271.m
Aliquid poteſt eſſe creatum, pendere in ſuo eſſe ab aliquo. ibid.& 67
An creaturæ aliquid agant. 87
Contra negantes rerum creatarum actuitatem non rationibus ſed verberibus & ſenſu agendum eſſe putauit Ariſt.
Totum,quod fit à creatura,fit etiam à Deo,nec tamen ſuperuacaneus eſt creaturæ concurſus. ibid.f
Multi ex antiquis Philoſophis negarunt res alias infra Deum agere, licet aliqui eorum facilè exponatur. 87.f.90
Creaturam non poſſe creare inſtrumentaliter probatur multis argumentis. 97
Solis luminis exemplo malè aliqui probant, creaturam poſſe aliquomodo creare. 102
Creatura quæ haberet quocũque modo virtutem creandi, poſſet etiam ſeipſam creare,ex grauiſſimis Patribus contra Arrium diſputantibus probatur. 97.98.99
Si creatura crearet, nulla eſſet actio ita Dei propria, quin creaturæ communicari poſſet. 166.m
Cur Philoſophi ac Theologi dixerunt, creationem eſſe productionẽ qua per ſe primo producitur ens vt ens eſt,& quomodo ſit intelligenda huiuſcemodi propoſitio. 78
Creaturæ immateriales cur non poſſunt facere alias ſibi ſimiles, materiales verò poſſunt.p. 101.p
Creatio non eſt actio diſtincta à creatura.145.f
Creaturam ad nutum Deo obedire quo pacto ſit intelligendum. 214.p
Durationes rerum creatarum, qua ratione ad prædicamentum Quando pertinere poſſit. pag. 598

Vide etiam in dictiones Agentia.

DÆmonia cur inter ſubſtantias ſenſibiles referantur ab Ariſtotele. 370.m
D.Damaſceni locus explicatur, vbi dixit Quod non eſt aſſumptibile, non eſt curabile. 426.p

Definitio.

Definitiones quæ plurali numero ponuntur, ſi vitio carent, poſſunt etiam tradi numero ſingulari & quomodo. 17.p
Duo ſunt genera definitionum quæ in plurali numero traduntur, & quodnam ex illis tradi poſſit numero ſingulari. 17.m
Definitio indiuidui ex Porphyrio, quæ impugnatur. 156
Definitiones vulgares lineæ, ſuperficiei, ac magnitudinis non ſunt propriæ: & quomodo intelligendæ. 534
Definitio animæ ſecundo libro tradita, quo pacto ſit intelligenda. 210.f
Explicatur id quod dici ſolet, nec diuina quidem virtute fieri poſſe, quin definito conueniat propria definitio. 137.m
Definitiones non ponuntur in prædicamentis, & cur dixerit Ariſtoteles eſſe petendas à prædicamentis. 368.m
Definitio ſubſtantiæ in communi, ſubſtantiæ completæ, & ſubſtantiæ generis ſummi, quo pacto ſit intelligenda. 379.m
Definitio rei impoſſibilis & poſſibilis. 480
Definitio lineæ ſuperficiei, & corporis. 483
Definitio non ſemper traditur per ea, quæ ſunt priora. 547.p
Definitio naturæ non rectè impugnatur exemplo cœli empyrei. 573.m
Definitio eſſentialis cur terminus aliquando dicatur. 604.m
Definitio non eſt numeranda inter prædicata, & cur in Topicis numeretur inter prædicata dialectica. 709.m
Definito differentiæ ex Porphyrio. 745.p
Demonſtrationes propter quid, quarum rerum, & quomodo generent ſcientiam. 260.p
Demonſtrationes primæ vnum tantùm medium habere poſſunt. 285.f

Deus.

Quomodo ſit intelligendũ, quod dicunt Theologi, Deum ſupplere non poſſe vicem naturæ ac formæ in cauſſando. 60.f
Item quod dici ſolet, Effecta materiæ ac formæ non poſſe præſtari à Deo ſine materia & forma. ibidem
Deum immediatè concurrere ad omnem creaturæ operationem, colligitur ex multis Scripturæ locis, Patrúmque teſtimoniis. Durandúſque aliter ſentiens improbatur. 105.106
Deum agere cum agentibus creatis mouendo illa ad agendum, opinio quorumdam fuit, quæ refellitur. 109
Ex immediatione virtutis non colligitur Dei præſentia in rebus, ſed ex immediata actione ſuppoſiti. 112.f
Explicatur locus Dionyſij ex 4. c. Diuinorum nominum, vbi dixit Deum vniformiter agere veluti Solem, diuerſitatem autem effectorum eſſe à cauſſis ſecundis. 115.f.116.f
Ariſt. exiſtimauit Deum non agere immediatè immeditatione ſuppoſiti, qui explicatur. pag. 117.p
Lactantij dictum, cùm negauit Deum eſſe creaturarum adiutorē in agendo, quomodo poſſit ab errore defendi. ibidem.m
Philonis ſententia, dum dixit, Deum nihil mouere, quomodo ſit explicanda. ibid.
Dei eſt vna potentia actiua in ratione entitatis, ſed diuerſa in ratione potentiæ, ſiue quoad modos potentiales. 138
Explicatur locus D.Thom. ex prima parte, vnde probari poſſet, Deum non poſſe ſupplere vicem cauſſæ ſecundæ niſi in genere cauſſæ efficientis. 139
Deus eſt prima cauſſa in omnibus cauſſarum generibus. 140
Deum non eſſe primam cauſſam niſi in triplici genere cauſſarum, qua ratione ſit intelligendum. ibidem
Deo ineſſe omnes cauſſandi rationes etiam materiæ ac formæ, ſublatis tamen imperfectionibus, colligitur ex D.Dionyſio lib. de Diuinis nominibus per aliquot capita. 140. 141
Deus immediatè concurrit immediatione virtutis cum omnibus cauſſis eſſentialiter ſubordinatis ad vltimum effectum. 142.p
Deum & naturam nihil fruſtra agere, quo pacto ſit intelligendum. 200
Ideæ diuinæ non præcedunt ratione ſcientiam Dei practicam. 253.p
Deus ſi non haberet vim productiuam creaturarum, nec eſſet earum exemplar. ibidem
Deum poni in prædicamentis, qui Auctores ſenſerint.
Deum non poni per ſe in prædicamentis, qui Auctores ſenſerint. 378.p
Deum poni per ſe in prædicamento, repugnat neceſſitati diuinæ naturæ. 376.m
Deum poni in prædicamento, repugnat ex ipſa prædicamenti ſubſtantiæ ratione: probatur etiam argumentis nonnullis. 376. & ſeq. Item non poni, confirmatur multis Patrum teſtimoniis. 378.m
D.Thomas tractauit in prima parte, quod dixit in quæſtionibus de potentia Dei, nēpe ipſum Deum reductitiè poni in Prædicam. 378.m
Explicantur nonnulla Ariſtotelis loca ex 10. & 12. libro

12.libr. Metaphyſicorum,ac ex primo Ethic. ex quibus probari poſſet,Deum poni in prædic. 380.m
Explicantur loca quædam D. Auguſt. Boëtij. ac D Damaſce. ex quibus videtur colligi Deum poni in prædicamentis. 381.p
Deum aſſumpſiſſe hominem quo pacto ſit intelligendum. 444.f.445.p
Deum poſſe conſeruare duas albedines, ſublata ab eis mutua relatione, nullo modo poteſt intelligi. 523.f.
D. Thomas exponitur, cùm dixit, Deum dici realiter dominum ex reali ſubiectione creaturæ ad ipſum, & Chriſtum realiter filium ex reali relatione maternitatis Beatæ Virginis 541.m
Patres quomodo intelligendi, cùm dixerunt, Deum ante mundum conditum nullibi fuiſſe niſi in ſeipſo. 589.m
Deum non definiri loco. 584 m
Deum fuiſſe & eſſe in infinitis ſpatiis extra cælum, probatur multis Patrum teſtimoniis. pag. 587.& ſeq.
Deum in nullo eſſe prædicamento, quomodo intelligendum ſit. 595.f.
Refertur Mercurij Triſmegiſti teſtimonium, ad probandum Deum eſſe, vbi non operatur. 589.m.
Deus, intelligentiæ, & accidentia excluduntur à definitione principij in 1. Phyſicor. tradita. 25.p
Deus in Euchariſtia ſupplet quidem vim ſuſtentatiuam ſubiecti, ſed non actiuitatem certæ numero perſonæ, à qua accidentia pendent in operando,contra Durandum. 86.m
Deus dare potuit creaturis vim agendi, nec in ipſis eſt vlla repugnantia. 89.m
Deus quomodo agat immediatè in omnibus rebus. 90.m
Deus ſi produceret accidentia aliqua extra ſubiectum,ſuppleret cauſſalitatem materiæ,contra nonnullorum ſententiam. 102.p
Deus ſi produceret qualitatem aliquam ſupernaturalem ſine ſubiectio, miraculum eſſet. 63.f
Deus in agendo non pendet à creatura ; vt aliqui volunt. 108.m
Deus & creatura reſpectu orationis non ſunt duæ cauſſæ partiales,ſed totales. ibidem
Deus ſi tantum mouendo ageret,nec immediatè concurreret, nec cum omnibus diceretur agere. 110.p
Deus concurrit cum creatura eadem numero actione, nec huic concurſui repugnat quod creaturæ actio ſit totalis. ibid.f
Deus quomodo dicatur agere plurima mediantibus ſecundis cauſſis. 112.f
Deus non trahitur à fine, quo pacto intelligendum. 124.p
Deus per quid formam ſuſtineat, & materiam contineat, cum ſupplet materiæ ac formæ cauſſalitatem. 135.m
Deus quicquid ſupplet, poteſt ſupplere in alio genere præter genus cauſſæ efficientis. 137. & ſeq.
Deus quæ non poſſit. 138.f
Deus quo pacto nomine cauſſæ materialis appellandus ſit,itémque nomine cauſſæ formalis.pag. 143.f.144.p
Deus quomodo concurrat ad actionem peccantis in genere cauſſæ finalis. 144.f
Deus non eſt cauſſa ſui, vt vltimus finis, ſed actionis externæ. 175.m
Deus non reducitur ad predic.ſubſtantiæ. 368
Deus ponitur in prædicamentis participatiuè. pag. 369.m
Omnia præter Deum reuocantur ad aliqua prædicamenta,quæ per ſe non ponuntur in prædicamentis. ibidem
Deus ſi in prædicamentis poneretur, neceſſariò eſſet in eo danda compoſitio, contra Nominales. 372.p.m
Item repugnat diuinæ perfectioni multis ex capitibus. 374.& ſeq.
Deus non eſt concretum ſpecificum, nec hic Deus ſuppoſitũ,incõpletè,cõtra Caiet.402. p
Deus poteſt venire in compoſitionem vnius per ſe ſubſiſtentis ac perſonæ. 442.m
Deus poteſt vti vno ſubiecto vt duobus ad conſeruandum duas albedines diſtincta inter ſe ſolo numero,& quo pacto. 470.
Deus cur futura contingentia cognoſcat, non autem Angelus. 469.m
Deus quo pacto ſupplere poſſit per ſe ipſum effectum. 427.m
Deus vt poſſit dici eſſe in loco infinito. 585. m
Deus dicitur ſimpliciter perfectus virtute.602.p

Differentia, & Diſcrimen.

Differentiæ indiuiduantes quo pacto ſint ſimplices entitates. 246.m
Differentiæ indiuiduantes ſunt primo diuerſæ. ibidem.
Caietanus aliquando conceſſit,aliquando verò negauit differentia indiuiduantes,eiúſque in hac re ſententia explicatur. ibid.& 248
Explicatur locus Ariſt.ex ſecundo Phyſico. quo nituntur aliqui euertere differentias indiuiduantes. 296.m
Differentia indiuiduans,qua facit eſſe hunc hominẽ,facit hoc animal,hoc viuẽs,&c. 297.m
In compoſito naturali dantur tres tantummodo differentiæ indiuiduales. ibidem
Partes eius rei, cuius ſubſtantia per diuiſionem non corrumpitur,non accipiunt nouas differentias indiuiduãtes per diuiſionem, nec vllas amittunt per coniunctione. 298.p

Philoſoph

Philoſophi in quonam controuerſi erant, cum quærebant, an compoſitum indiuiduaretur per materiam, an per formam. ibid.f
Explicantur nonnulla Ariſt. loca in quibus omnino negaſſe videtur differentias indiuiduantes, & ſimul reiiciuntur expoſitiones quędam Scoti. 300.& ſeq.
Differentiæ ſubſtantiarum non ponuntur per ſe in prædicamento qualitatis ex Ariſtotelis ſententia. 382.f.383.p
Differentiæ non ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ. 382
Differentias ſubſtantiæ eſſe medias inter ſubſtantias & qualitates, quo pacto ſit verum. 383
Differentiæ ſubſtantiarum reductiuè ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ. ibid.
Explicantur aliqua loca Ariſt. ex quibus probari poſſe videretur, differentias ſubſtantiæ pertinere ad prædicamentum qualitatis. 384.p
Differentia ſexus proueniat. 391.p
Differentias indiuiduans primæ ſubſtantiæ duobus modis conſiderari poteſt, & qua ratione in rebus creatis det incommunicabilitatem. 416
Differentium quot ſint genera. 455.456
Differentia indiuiduans diuerſa ratione conſtituit hanc humanitatem, & hunc hominem. 721.p
Differentiæ indiuiduę cui non conueniant vniuocè. 740.m
Differentiam hominis eſſe ſimplicem. 748
Differentias eſſentiales non ſemper aptè reddi ad quæſtionem Quale eſt. 486.f
Differentiæ indiuiduæ cum ſint primo diuerſæ, quomodo ſint æquè perfectæ. 742
Differentiæ definitio ex Porphyrio.
Differentias ſimplices recurrentes cum infimis ſpeciebus dari, probatur multis rationibus. pag. 746.& ſeq.
Differentias non eſſe genera aut ſpecies, quibus argumentis probetur. 752.& ſeq.
Differre realiter quid ſit. 305.306
Num quicquid differt realiter ab aliquo, poſſit ab eo remanente ſeparari. 532.m
Diſcrimen inter differentias ſpecificas & indiuiduas ex Caietano. 299.p
Diſcrimen inter differentias entitatiuas & ſuppoſitum. 425.p
Diſcrimen inter terminos qualitatis, & corporis. 532.f
Diſcrimen inter terminum motus & terminum corporis. 533.p
Diſcrimen inter formas abſolutas, & reſpectiuas. pag. 537.p
Diſpoſitio quid propriè ſignificet, & quotuplex ſit. 606 f.& 607
In quantitate continua datur ordo & diſtinctio realis. 27.f
Multiplex poteſt aſſignari diſtinctio, quam ordo ſupponit. ibid.
Qualis diſtinctio, talis ordo, & non vbicumque detur diſtinctio, datur & ordo. 27.f
Diſtinctio numeralis an ad materiam, an verò ad formam referenda ſit quoad denominationum, & cur materia dicta ſit differentia indiuiduans. 300
Diuiſio in diſtinctionem realem, ex natura rei, rationis præ cæteris probatur. 304.p
Diſtinctio realis quid ſit, & vnde proueniat. pag. 304.m
Diſtinctionis, quæ ex alietate ſuppoſiti prouenis, tres quaſi gradus conſtituuntur. 306.m
Diſtinctio ex natura rei quid ſit: & quot ſint eius genera. 306.f
Diſtinctionis formalis duo ſunt genera, & quæ pag. 307.p
Diſtinctio modalis & formalis quid ſit, & quæ hoc modo diſtinguantur. 307.f
Diſtinctio potentialis quid ſit. 309
Diſtinctio rationis quid ſit, & quotuplex. 309.& ſeq.
Diſtinctionum rationis genera quibus nominibus congruè appellare poſſimus. 310.m
Diuiſio diſtinctionis in realem & rationis, quomodo accipi & intelligi debeat. 311.& ſeq.
Veteres Philoſophi, qui duo tantum genera diſtinctionem poſuerunt, realis & rationis, quo pacto ſint intelligendi. 313
Diſtinctio rationis quàm latè ſumatur interdum apud Ariſtotelem. 314.p
Diſtinctio non entium ab entibus ad quod genus ſit reuocanda. ibid.
Diſtincta formaliter, habent diſtinctas exiſtentias. 524.m
Diuerſa ſpecie quænam ſint. 458.p
Ex quacunque diuiſione naſcitur aliquo modo multitudo. 315.p
Diuerſorum quot ſint genera. 454.f
Durationes ſupernaturales quæ ſint, quidque de illis ſentiendum ſit. 377.m

Effectus & efficiens.

Effectus idem non poteſt habere plures cauſas totales ac eiuſdem generis. 40
Effecta tot modis, quot cauſſæ diuiduntur. 51
Effectus quot modis, quot cauſſæ diuidũtur. 51
Effectus quo magis eſt vniuerſalis, eo cauſſam requirit vniuerſaliorum. 103.m
Idem effectus quomodo ſit totus à prima, & totus à ſecunda cauſſa. 114.m

Explicatur locus,ex Ariſt. ex 2.Phyſi.cùm dixit, effectus particulares eſſe reducendos ad cauſſas particulares, effectus vniuerſales ad cauſſas vniuerſales. 117.p
Vnum effectum poſſe habere plures cauſſas eiuſdem ordinis totales duobus modis poteſt intelligi. 152.m
Effectus vnius agentis, an poſſit diuiſim produci ab alio agente totali eiuſdem ordinis.ibid. & 153.p
Idem numero effectus non poteſt produci diuiſim à pluribus agentis totalibus eiuſdem ordinis. 154
Idem effectus poteſt corrumpi indifferenter à pluribus,non autem generari. 159.f
Effectus idem ſpecie quando producitur à cauſſis diuerſis ſpecie. 160.m
Eundem effectum numero non poſſe prouenire ab hoc vel illo agente numero, de quibus ſit intelligendum. 161.p
Efficiens ſi per aliquod accidens efficeret tanquam per ſuam cauſſalitatem,Deo aduenirer aliquod accidens abſolutum:de quo malè audit Caietanus. 149.m
Efficiens naturale, quo pacto non poteſt eſſe cauſſa contrariorum. 178.m
Efficiens liberum poteſt eſſe cauſſa contrariorum ſecundum idem efficiendi principium, & ſuppoſito eodem fine proximo. 178
Efficientis cauſſalitas, non eſt accidens abſolutum. 145.m
Eiuſdem & diuerſi varia genera. 452
Eiuſdem per ſe quot modi accipiantur. 454

Elementa.

Elementa non comprehenduntur in definitione primi libri Phyſic. 14.m
Elementa non manent actu in mixto. 53.p
Elementum quid ſit, & quæ reijciantur ab eius definitione. 183.f
Ariſtoteles cur corpora cœleſtia elementa vocauerit.Item cur aqua,terra,&c.elementa dicantur. 184
Priuatio cur apud Ariſtotelem elementum appelletur. ibid.
Ariſtoteles cur in definitione elementi addiderit, (ac indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem.) ibid.f
Litteræ ſunt elementa vocum, quæ articulatæ dicuntur,& quo pacto illis conueniat definitio elementi. ibid.
Ariſtot. cur loco communes, ex quibus argumenta petuntur, elementa vocauerit. 185.f
Tractare de elementis qua cauſſa non ſit alienum à Metaphyſico. ibidem
Ariſtot.tacitè definiuit prope finem cap.3.huius libri,elementa eſſe ſumma quædam genera magis,quàm differentias. 186.p
An vulgata elementa comprehendantur in definitione elementi tradita. cap.3. huius libri, & quomodo. ibid.& ſeq.
Elementi quo pacto dari poſſit elementum. 188.m
Elementum debere eſſe indiuiſibile ſecundum ſpeciem,qua ratione ſit intelligendum. ibi.f
Particula (ex quo) in definitione elementi quo pacto debeat intelligi, vt etiam comprehendantur formæ ſubſtantiales. 190.f
Nomen aliquando imponitur ei rei prius,cui minus conuenit. ibid.
Veteres Philoſophi cur elementi nomen pro quatuor vulgatis acceperint. ibid.f
Elementorum primario propenſio ad quid tendat,ad quid item ſecundaria. 211.f.& 212.p
Enuntiationes verbis adiectiuis conſtantes,vt ſe habent ad prædicamenta. 318.f

Ens,Eſſe,& Eſſentia.

Explicatur locus Ariſtot. ex 4.lib.Metaphy. vbi habetur,ens & vnum mutuo ſe ſequi,vt principium & cauſſam. 42.p.m
Omnia entia naturalia dicerentur genita, quæ in prima creatione fuerunt facta, ſi eorũ formæ eductæ fuiſſent de potẽtia materiæ. 65.p
Entis creatio quomodo accipienda ſit, vt ens eſt. 98.m
Ens mobile in communi,ſiue vt eſt adæquatum ſubiectum Philoſophiæ naturalis,qua ratione dicendum ſit aptum ad motum. 218.p
Ariſtoteles qua ratione crediderit complura entia creata eſſe ſimpliciter neceſſaria. 144.m
Entia realia non poſſunt perfectè conſiderari niſi per ordinem ad Deum,vt ad primam eorum cauſſarum efficientem. 252.f
Quærere nũ entia ſempiterna habuerint cauſſam,eſt diuerſum ab eo num entia ſimpliciter neceſſaria habeant cauſſam. 257.f
Ens quot modis diuidatur. 316.p
Ariſtoteles quo pacto accipiat ens per ſe capite ſeptimo huius libri, dum tradit entis diuiſiones. ibid.
Ens per accidens quot modis dicatur. ibid.m
Quomodo ſumatur ab Ariſtotele capite ſeptimo huius libri. 316.f
Ariſtoteles cur capite ſeptimo huius libri entia per accidens in enumerationibus tradiderit. 317.f
Ens per ſe quot modis dicatur. ibidem
Ariſtoteles cur de vero egerit hoc libro poſt diuiſionem entis realis. 319.p
Ariſtot. cùm vocat verum, ens,& non ens,falſum qua ratione ſit intelligendus,vbi & nonnulla alia loca explicantur. 320
Diuiſio entis in ens actus,& ens potentia.ibid.
Ens abſolutum non poteſt eſſe genus vniuocum. 340.p

Ens completum quid ſit,& quotuplex. ibidem & 633.m
Ens completum genus eſſe non poſſe probatur.pag. 340.p
Entia realia per ſe ponuntur in prædicamentis. pag. 348.m
Entia per ſe, & non entia per accidens ponuntur in prædicamentis ex ſententia Ariſtotelis, atque ex ipſa communi prædicamentorum ratione. 355.m
Entia ſola realia habent per ſe locum in prædicamentis. 356
Ens rationis non eſt ſolùm id quod conſequitur rem,vt obijcitur intellectui. 359
Fuſa diſputatio quomodo ſe habeant ens reale & ens rationis in prædicamentis. 356. & ſeq.
Ens reale quid ſit. 360
Ens rationis quo pacto diſtinguendum. ibid.
Ens fictum quid ſit. ibid.
Entia ſola finita comprehenduntur in prædicamentis,& quid per nomen entis finiti intelligatur. 362.363
Entia cõpleta ponuntur per ſe in prædicamentis,etiam de ſententia Ariſt. 364
Non entia, entia per accidens, & etia rationis quo pacto reuocentur ad prædicam. 369
Non omnis entitas eſt in potentia obedientiali reſpectu diuinę perſonæ ad aſſumptionem. pag. 415.f
Ens mobile vt dicatur ſubiectum philoſophiæ naturalis. 463.m
Entitas nulla accidentális (niſi ſit abſoluta) indiget ex ſuo genere actione attingente proprium ſubiectum. p.528.m
Entia per accidens non ſimpliciter dici vniuerſalia. 626.m
Ens & vnum eſſe mera nomina dixit Alexander Aphrodiſeus: quæ ſententia explicatur. 634
Eſſe reale,quo finis cauſſat, quo pacto ſit accipiendum. 131.p
Non idem eſſe accipere eſſe,quod pati. 337.p
Eſſe alicubi quot modis accipiatur. 584
Eſſe ex aliquo quot modis dicatur. 614.& ſeq.
Eſſe extenſum mole corporea quid ſequatur,& cuius generis ſit ſpecies infima. 770.m
Diuina eſſentia in intellectu Beati ſe habet per modũ formæ intelligibilis,nec tamen actuat ipſam potentiam. 135.p
Eſſentia ex materia & forma reſultans, cur non ſit natura vt definitur lib.2.Phyſic. 222.m
Eſſentia diuina quo pacto à diuinis perſonis diſtinguatur. 311.p
In diuinis nullo pacto licet aſſerere tres eſſe eſſentias relatiuas,vt dicimus tres eſſe ſubſtantias. 398.m
Eſſentia diuina licet non exiſtat, neque operetur ſeiunctà à perſonis diuinis, tamen non pendet ab iis in eſſendo & operando. 411.p
Diuinam eſſentiam non eſſe rem vniuerſalem. pag. 630.p
Exemplar quando ſit neceſſarium in agente. 38.f

Exiſtentia.

Exiſtentia in loco variatur numero pro diuerſitate mobilium, etiamſi diuina potentia ponantur duo corpora in eodem loco. 161.p
Exiſtentia ſubiecti ad veritatem propoſitionis non eſt neceſſaria. 148.m
Exiſtentia rerum creatarum in quo genere modorum comprehendatur. 308.f
Exiſtentia realis ac poſitiua, duplex ex eſt. 360.m
Exiſtentia quid ſit,& quo pacto rebus creatis,& Deo conueniat. 411.f
Exiſtentia rerum corruptibilium non abſtrahit à motu impropriè dicto. 674.f
Exiſtentiam eſſe actum eſſentiæ, ſubſiſtentiam verò ſuppoſitiui, quo pacto intelligendum ſit.pag. 411.f
Exiſtentia rerum in nullo per ſe prædicamento ponitur. 349

FÆminas, mutato ſexu, in mares euaſiſſe cõmemorant Plinius & Fulgoſus. 742.f.
Filius vna tantum relatione refertur ad patrem & matrem. 553.p

Finis.

Finis & efficiens non ſunt principia generationis eſſentialia. 9.f
Finis ſemper importat præeminẽtiam aliquam bonitatis reſpectu alicuius. 38.f
Plures fines eſſentialiter ſubordinati poſſunt concurrere ad eandem numero actionem, vt plura agentia eſſentialiter ſubordinata. 110.f
Quotuplex ſit finis. 117.f
Finis Cuius, & finis Cui quid ſignificent, eorúmque diſcrimen. ibid.
An finis Cuius ſit finis ſimpliciter.pag. 118
Refertur opinio Okami exiſtimantis, finem Cui eſſe dicendum ſimpliciter finem. 118.m
Finis Cuius & finis Cui ſunt enumerandi inter genera finium ſimpliciter. ibid.f
Sententia Henrici aſſerentis, finem Cuius eſſe inſtrumentum finis Cui, non videtur vera. 119.p
Finis Cuius & finis Cui, aliquando ſint minus præſtantes,quàm ſint effectus. ibidem
Explicatur locus Ariſtotelis ex 2.Phyſic. vbi dixit nos eſſe quodammodo, & nõ ſimpliciter, finem omnium,quæ arte fiunt. ibidem
Media quomodo ad finem reuocentur ibidem.f

Nomine eorum, quæ ſiunt alicuius finis gratia, quæ intelligi debeant. ibidem
In intationibus finium non datur progreſſus in infinitum. 121.p
Amor finis non eſt intentio eiuſdem finis. ib.m.
Quies in fine obtento quomodo ſit effectus finis. ibidem.f
Cauſſalitas finis non eſt tribuere medijs bonitatem & amabilitatem, contra Herueum. 122.p.
Cauſſalitas finis non eſt eſſe cauſſas, vt media adhibeantur propter ipſum. ibidem
In fine non ſunt ponendę duę cauſſalitates, contra complures ex recentioribus. ibid.m
Mouere agentem ad aliquid efficiendum non eſt cauſſalitas, quæ cuicunque fini conueniat, ſed tantùm creato. 123.f
Finem mouere agentem ad efficiendum, quid ſit. 123
Cauſſalitas finis eſt eſſe id, cuius gratia cætera ſunt vel fiunt, & quo pacto id ſit intelligendum. 124.& ſeq.
An ſit verum quod aliqui dicunt, finem Cuius non exiſtere cùm actu cauſſat, finem autem Cui ſemper exiſtere cùm cauſſat. 125.m
Finis an moueat ſecundum eſſe intentionale, an verò ſecundum eſſe reale, fusè diſputatur. 127.& ſequent.
Finem formaliter cauſſare ſecundum eſſe intentionale, numquam voluit D. Thomas, eiuſque ſententia hac in re explicatur. 129.f
Finem eſſe priorem in intentione & vltimum in executione, quo ſenſu dictum ſit à Philoſophis. 130.f
Non eſt incommodum dari duos fines vltimos eiuſdem actionis, quando agens ſecundum non ſubordinatur primo in expetendo. 144
Finem eſſe cauſſam efficientis quoad cauſſalitatem, quo pacto ſit intelligendum: quo dicendi modo aliqui graues Auctores vſi ſunt. 172
Finem eſſe cauſſam cauſſarum, quomodo ſit intelligendum. 175.m
Finis eſt cauſſa efficientis, vel quoad motionem, vel quoad actionem. 175
Finis quo pacto ſit ſimul cum ſuo effectu. 183.f
Finis eſt cauſſa contrariorum. 177.m
Finis operantis, & finis operis, diuerſi eſſe poſſunt. 601.m

Forma.

Forma rei ad quodnam principij genus reducatur. 7.p
Forma ſubſtantialis, quæ introducitur, eſt per ſe principium generationis & quomodo. 15.p
Cur forma dicta ſit ab Ariſtotele ratio quid ditatis. 45.f
Datur diſcrimen inter formas & formas, etiam ſi omnes in eo ſint pares vt pendeant à ſubiecto quoad informationem. 55.f
Duplex eſt forma, exemplaris, & informans. 57.p
Plato ſolam exemplarem formam, formam appellabat. ibidem
Forma informans, alia eſt ſubſtantialis, alia accidentalis, & quæ ad ſubſtantialem reduci debeant. ibidem.f
Explicata ratione cauſſandi formæ ſubſtantialis, facilè deriuantur ad cætera formarum genera propriæ cauſſalitates. ibid.f
Cauſſalitas formæ non eſt eſſe partem actualem compoſiti. 58.p
In forma non ſunt ponendæ duæ generales ac primæ cauſſandi rationes. ibidem
In quo conſiſtat formalis ratio cauſſalitatis formæ. ibidem.m
Formæ ſubſtantiales differunt ab accidentalibus in ratione cauſſandi. ibid.& 59
In formis accidentalibus idem omnino eſt actuale materiam & conſtituere compoſitum, non ſic in formis ſubſtantialibus, ibidem.
Quatuor ſunt genera formarum informãtium. pag. 61.m
Accidentalis forma in ſuo eſſe & operari pendet à forma ſubſtantiali. 62.p
Partim eſſet miraculum, partim verò non, formam ſeparabilem produci ſine materia. 62.p
Formæ accidentales, ſiue naturales ſint, ſiue ſupernaturales, pendent à priori in fieri & conſeruari à ſubiecto. 64.m
Forma illa loquendi, formam videlicet educi de potentia materæ, vnde deſumpta ſit, & qua de cauſſa: & quid boni eius cognitio adferat, pag. 65.f
Formæ cælorum & eorum omnium, quæ initio mundi producta ſunt, fuerunt creatæ. 66.m
Educi formam de potentia materiæ, quid ſit, fusè tractatur. 66.67.68
Diſcrimen inter eductionem formæ & donorum ſupernaturalium infuſionem. 68.f
Diſcrimen inter eductionem formæ de potentia materiæ, & formarum cæleſtium corporum, atque elementorum productionem. 68.m.
Quomodo formæ cæli ac elementorum educi potuiſſent de potentia materiæ per tranſmutationem. ibid.f
Educi de potentia materiæ per tranſmutationem, ſolis formis ſubſtantialibus poteſt conuenire. ibidem
Qua ratione poſſit forma ſubſtantialis in inſtanti introduci. 69.p
Forma non materia eſt agendi principium, ſed non omnis forma. 74.75.
Ex eo quod res naturales generantur per motum

tum, colligitur, formas ſubſtantiales non agere immediatè, ſed mediatè per accidentia. 80

Formam ſubſtantialem duo ſibi vendicare. 79.f

Forma vel pars formæ non fit ex ſubiecto tanquam ex parte ſua, & tamen non dicitur creari. 90.p.

Omnis forma certa, à certo efficiente dependet. 259.m.

Forma quatenus forma, non poteſt eſſe cauſſa contrariorum. 177.m

Forma etiam, ſi per ſuam præſentiam aut abſentiam cauſſa ſit vitæ vel interitus, non dicitur tamen cauſſa contrariorum. 179.f

Forma ſubſtantialis, an comprehendatur in definitione elementi. 189.f

Ariſtotelis locus explicatur ex 2. Metaph. vbi videtur velle, formam non eſſe elementum. 193.p

Forma metaphiſica, an comprehendatur in definitione elementi. 191

Forma quo pacto ſit principium generationis. 210.

Explicatio illius pronunciati (quod generatur nondum eſt) vbi & declaratur, qua ratione formas ſit principium generationis eius rei, in qua eſt. ibid.

Formas elementorum cæterorúmque grauium ac leuium effectiua principia eſſe motuum, quo pacto ſit intelligendum. 219

An ea quæ differunt forma quacunque, continuata eſſe poſſint, vt videtur velle Ariſt. ca. 4. huius libri. 222. & ſeq.

Ex diuerſis formis ſiue ſpecie, ſiue numero, neceſſariò prouenit numeralis diſtinctio in materia. 225.f

In partibus integrantibus totius diſſimilaris, non dantur diuerſæ formæ ſubſtantiales. 242.m

Ea quæ continuata non ſunt, non poſſunt habere eandem formam naturaliter. 238

Forma eadem numero, diuerſas numero materias informare poteſt diuina virtute, & quomodo. pag. 231

Forma quæ ineſſet in diuerſis materiis, non neceſſariò efficeret idem corpus numero in pluribus locis contineri, ſumpto corpore pro ipſa magnitudine. 234

Forma equi, atque adeo cæterorum tam viuentium quàm inanimatorum, ſi informet diuerſas numero materias, non deſinet ſimpliciter corrupto vno compoſito. 235.p

Plures formæ humanæ ſi eſſent ſimul in eadem materia, vnum ſuppoſitum non prædicaretur de alio. 235.236

Forma eadem numero non poteſt informare diuerſas materias ſpecie. 236

Forma poteſt coniungi cum materia ſibi inepta per diuinam potentiam, ſed non informabit vt fiat compoſitum. ibid.

Abſciſſo capite perfecto viuenti fit noua generatio formarum in capite & reliquo corpore, & qua de cauſſa. 237.m

Formam vnam numero infinitas materias informare, non repugnat diuina virtute. 238.f

Cur ab Ariſtotele, inter ſignificata ſubſtantiæ numeretur forma ſubſtantialis. 386.m

Forma & Figura differunt inter ſe ſolùm accidentaliter. 501.f

Forma diſtincta realiter ab eo, in quo recipitur, numquam acquiritur, ſine noua actione quæ introducatur, niſi proprietas eſſet. 523.m

Formæ perfectorum animalium ſunt indiuiſibiles. 593.p

Formæ eiuſdem ſpeciei cur perfectiùs operentur in vno indiuiduo quàm in alio. 740.p

Formas accidentarias ſub eadem ſpecie inæqualis perfectionis, intrinſecè admitti debere. ibid.

GEneſij viſio magis probatur quàm Beſſarionis ſuper verba quædam cap. 15. huius lib. 496.p

Genus & Generatio.

Genera ſumma, & differentiæ omnes, indiuiduales etiam comprehenſa ſunt in communi principiorũ definitione, & qua de cauſſa. 34

Cur Ariſt. mentionem fecerit inter genera priorum, de prioribus ordine nominatim, cum id videatur ſuperuacaneum. 24.f

Genera ſumma, & differentiæ ſpecificæ, comprehenduntur in definitione elementi quæ vſitatius dicuntur principia, quàm eleméta. 191

Genera ſubalterna non ſunt comprehenſa in definitione elementi. ibid.f

Quæ dicantur naſci ex ſententia Ariſt. 193.f

Genera ſumma eſſe duo tantùm, ſcilicet ſubſtantiã & accidens argumétantur aliqui. 332

Genera ſumma ſex vltimorum prædicamentorum vt ſe habeant. 346.f

Genera ſumma quomodo dicantur primò diuerſa ab Ariſtotele. 345

Generum naturæ ac differentiarum diſtinguuntur inter ſe præciſa omni operatione intellectus. 347.f

Genus ſubſtantiæ, quod facit prædicamentum, quale ſit ex ſui natura. 392.393

Genus ſubiectum apud Ariſtotelem nomine generis vſurpari. 390.p

Genera cur ex materia, differentia verò ex forma ſumi dicantur. 392

Genera ſumma accidentium habent vnam entitatem, & exiſtendi rationem. 530.m

Dari genus ſummum abſtractum in prædicamento Relationis. 554.f

Genus ſummum prædicamenti Relationis ab-

ſtractum eſt relatio realis. 555.p
Genus aliquod ſummum & concretum in prædicamēto Relationis datur quod refertur reductiuè ad ipſum prædicamentum relationis. pag. 555
Genus ſummum & concretum relationis quot modis fingi poſſit referri. 556.d
Partium genera quot reperiantur. 616
Genus quot modis vſurpetur. 622
Genus primum vniuerſale qua ratione definiatur ab Ariſt. 623
Multitudo quæ propriè dicatur genus. 624.p
Genere diuerſa quæ propriè dicantur apud Philoſophos. ibid.m
Ariſtoteles quo pacto intelligendus ſit,cùm facit Rempub. genus multarum ſpecierum, & Mundum ſpeciem infimam. 626.f.627.f
Genera & ſpecies non eſſe ſubſtantias, quo in ſenſu dixerit Ariſtoteles. 633
Genus aliquod qua ratione poſſit latiùs patere ſeipſo. 718
Aliam eſſe rationem in genere, aliam in ſpecie, qui Auctores ſenſerint,& quomodo. 733.p
Genus vt vniuerſale non conſeruatur in vnica ſpecie,nec ſpecies infima in vnico indiuiduo. pag. 734.m
Genus per contrarias differentias quo pacto dicatur diuidi. 745.m
De generibus ſummis & de differētiis vix vmquam demonſtrationes confici. 765
Genus & ſpeciem & ſimilia,affectiones eſſe neceſſarias,quomodo ſit intelligendum. 766.f
Veteres illi,qui res ſua ſponte, ac omninò fortuitò generari credebant,quomodo generationis naturam conciperent.
Generatio quomodo dicitur vniuoca & æquiuoca. 81
Explicatio eius propoſitionis:Generatio vnius, eſt corruptio alterius. 154.f
Generari ſemper cadauer idem ſpecie,quacunque ratione homo intereat,an ſit verum.pagina. 160.p
Generans & id quod generatur, non ſunt ſimul tempore ſimultate immediationis, ſed alia ratione. 183
Generans & genitum in prima generatione aliquo pacto ſe debent tangere,& cur in viuentibus dicatur vnum quantitate. 194
Generari quomodo propriè accipiatur. 546
Generatio & corruptio non ſunt propriè motus reſpectu rerum, quæ generantur,& corrumpuntur. 546.547
Generatio & corruptio qua ratione inter motus numerentur. 546.f.& 548
Generatio & corruptio accidentium,fit ſemper inter certos terminos. 549.550
Generationem momentaneam, quomodo aliquando negetur eſſe mutationem. 458
Gradus metaphyſici quo pacto fiat ijdem cum toto. 671.p
Graue & acutum in ſonis, ſpecie non differunt. pag. 567
Ariſtotel. cur hoc libro enumerauerit inter quantitatis affectiones, grauitatem & leuitatem. 485
Grauitas maior vel minor duabus de cauſſis teſt accidere. ibid.
In grauibus & leuibus maior propenſio eſt ad quietem,in viuentibus autem ad motum. 217
Guſtum & tactum genera quædam eſſe. 770

Habitus.

Ariſtoteles cur dixit, habitum eſſe medium inter eum,qui habet veſtem,& veſtem,quæ habetur. 338.p
Habitus omnes & diſpoſitiones quo pacto ad motum referantur. ibid.
Definitio habitus & diſpoſitionis. 489.490
Habitum ſpecie differre à diſpoſitione, videtur magis conſonum Ariſtoteli,& veritati. 497
Habitus, & diſpoſitio cur vna ſpecies qualitatis dicantur ab Ariſtotele. 448.f
Diſtinctio, qua habitus & diſpoſitione apud quoſdā diuiduntur, in habitus & diſpoſitiones ſecundum eſſentiam, & ſecundum modum,quo pacto intelligenda ſit. ibidem
Ariſtoteles explicatur cum dixit libro Prædicamentorum,omnem habitum eſſe diſpoſitionem,non tamen è contra. 499.p
Habitus & diſpoſitio vario modo accipiuntur apud Ariſtotelem. ibid.
Habitus & diſpoſitionis differentiæ eſſentiales ſunt nobis ignotæ,indicantur autem per eſſe natura ſua facilè vel difficilè dimouibiles. 499.500
Error non eſt immediatè ſub genere habitus, ſed diſpoſitionis. 500.m
Habitus quid,& quotuplex ſit. 607.& ſeq.
Habitus cur potiùs aliquando definiatur diſpoſitio, qua benè vel malè afficitur ſubiectum, & non quia res afficitur, detractis illis verbis (malè vel benè) 609
Habere quot modis vſurpetur. 612

Homo.

Homo eſt de eſſentia Chriſti, ſicuti & Deus. pag. 432.m
Hic homo diuerſo modo eſt effectus formalis huius humanitatis, ac homo communis humanitatis communis. 443.m
Hic homo, oſtenſo Chriſto,vt ſit relatiuus. 444
Homo,an ſit vniuerſale reſpectu diuini Verbi, atque etiam Dei. 450
Homo vt eſt vniuerſale quid reſpectu Verbi diui

ni non vllum ex quinque vniuerſalibus, ſed nouam quandam ſpeciem conſtituit. 452
Homo, & eius genera, itémque differentiæ quo pacto prædicentur de Verbo diuino. 452
Hominem dupliciter dici fallacem. 772
Hypoſtaſis ſiue ſubſiſtentia quid ſit. 402.1
Hypoſtaſis propria ſignificatio apud quos primum vſurpata ſit: & cur nonnulli Patres aliquando negarint tres eſſe hypoſtaſes in diuinis. 404.p.& m
Hypoſtaſis & ſubſiſtentia, licet idem ſint, apud Scholaſticos, tamen diuerſus eſt earum vſus. 405.m

IDem an poſſit eſſe cauſſa contrariorum, non ſolùm in efficientibus ſed in cæteris cauſſarum generibus. 176.& 177
Ariſt. quid voluerit cùm dixit, Idem in quantum idem ſemper facit idem. 178.f
Ariſtot. quo pacto ſit intelligendus, cùm vſus eſt exemplo gubernatoris nauis ad oſtendendum, idem poſſe eſſe cauſam contrariorum. 174.p
Idiomatum communicatio propter incarnationis myſterium. 439.f.440.p
In ignis generatione è ſilice, triplex mutationis acceptio oſtenditur. 459.p
Imaginationis definitio exponitur. 624.f
Impotentia quid ſit, & quotuplex. 429
Impotentia quæ dicantur, & quæ impoſſibilia, quæue poſſibilia. 450
Indifferentiæ duplex diſtinctio apud Scoti ſectatores impugnatur. 661

Indiuiduum, & Indiuiſibile.

Indiuiduum quo pacto poſſit generare quodlibet indiuidum, & qua ratione vis generandi ſecundum ſpeciem conueniat cuilibet indiuiduo. 156
Determinatio indiuidui vagi poteſt prouenire à cauſſis ſecundis. 116.p
Pronunciatum illud Dialecticum: nempe (De quo negatur, ſpecies aut proprietas, negantur omnia indiuidua, quæ ſub ſpecie continentur) defenditur & explicatur contra nonnullos. 247.p.& m
Indiuidua ratione ſui propriè non definiuntur. 271.p
Indiuidua cur non dicantur differre ſpecie, ſi internis differentiis conſtituuntur. 276.f.
Differentiam indiuidualem eſſe principium indiuiduationis, & Ariſt. & D.Thom. ſenſerunt in rebus tantum materialibus. 294 m
Duo indiuidua eſſe poſitiuè ſimilia in omnibus, quæ pertinent ad eorum eſſe, nulla poteſtate fieri poteſt. 299
Indiuiduum conſideratur in prædicamentis ſub particulari ratione indiuidui, & qua de cauſſa pag. 367.f
An plura indiuidua numeri ſub eadem ſpecie dari ſimul queant. 506.507
Indiuidua vaga non debent numerari inter vniuerſalia. 711.p.& m
Indiuidua omnia ſub eadem ſpecie eſſe inæqualis perfectionis, probatur multis argumentis, pag. 934.& ſeq.
Indiuidua duo ſub eadem ſpecie eſſe inæqualis perfectionis eſſentialis, eſt impoſſibile. 940.m
Indiuiſibilia eſſe in media quantitate continua vnde nam manarit. 526.p
Indiuiduationis principium. Vide in littera p.
Indiuiſibilia, quæ in mediis magnitudinibus potentia ſunt, triplici modo reduci poſſunt ad actum. 526.f.527.m
Peripatetici, cùm dicunt, indiuiſibilia eſſe in ſenſibilibus, quo pacto intelligendi ſint. 594
Indiuiſibilia quot modis exiſtant in corporibus ſenſibilibus. ibidem
Quo pacto nihil indiuiſibile ſit alterabile. pag. 530.m
Subiecta indiuiſibilium quæ. 536.537
Indiuiſibilia in motu & tempore quo pacto dentur. 461.m
Infinitum & finitum extenſione, eſſe proprietatem quantitatis, quo pacto intelligendum ſit. 376
Infinitum quomodo cognoſcatur tam ab intellectu diuino, quàm ab intellectu creato. 536
Infinitum non dicitur propriè totum. 619.f
Influxus cauſſæ efficientis qui. 73

Inſtrumenta.

Quædam inſtrumenta reſpectu propriæ affectionis dici poſſunt principalia principia actiua, quædam verò nequaquam. 83.m
Sententia quædam Caiet. ad definiendum quid ſit inſtrumentum, improbatur. 83.f
Inſtrumenta aut virtute propria, aut virtute principalis agentis agunt, ſi vt inſtrumenta aſſumuntur. 96.f
Exponitur locus D.Thom. in quo dixit, Omne inſtrumentum agere debere diſpoſitiuè ad actionem principalis agentis. ibid.
Repugnat aliqua inſtrumenta eſſe propter finē, & nunquam eſſe facta propter finem. 125.p

Intellectus.

Intellectum & voluntatem re ipſa ab anima diſtingui, & ab ea diuina virtute poſſe ſeparari. pag. 254.m
Intellectum non poſſe conceptu vniuoco analoga concipere. 396.m
Intellectus νοῦς propriè, cur colligatur ex ob-

iecto intelligibili, non autem vnus ſenſus ſpecie ex obiecto ſenſibili. 679.m
Intellectus vtitur phantaſia ad primam ſpecierum intelligibilium generationem. 681
Intellectus agens repræſentat res vniuerſales per ſpecies intelligibiles primo impreſſas. 682.p
Intellectus agens non poteſt phantaſma illuſtrare, vt aliqui fingunt, productione alicuius qualitatis. 683.p.& ſeq.
Intellectus poſſibilis poteſt abſtrahere naturas communes ſecundum vniuerſaliores rationes. 689.m
Intellectus agens poteſt abſtrahere ſpecies naturarum communiũ tam generalium, quàm ſpecialium. 690.p
Intellectus agens cur ſit neceſſarius non autem ſenſus agens. 688.p.f
Aliquid eſſe in intellectu, quot modis accipi poſſit. 694.f
Prima intentio quid ſit: & an quælibet prima intentio conuertatur cum ente reali. 408.f
Secunda intentio quid ſit, & an ſemper debeat eſſe ens rationis. 361.f
Iſagoge Porphyriana cur ſit abſolutè ſit nũcupata, non Dialecticæ aut alterius partis Philoſophiæ. 324.f

Linea.

Linea recta & curua, quæ claudunt portionem circuli vna ſunt numero linea. 226.f
Lineæ definitio, ſuperficiei, & corporis. 487 p
Linea non eſt pura negatio, contra Durandum. pag. 617.p
Linea non eſt corpus ipſum vt connotat negationem latitudinis, contra Gregoriũ Ariminenſem. 520.p.m
Linea an ſit actu in extremitate corporis. 521.f
Lineam eſſe modum quemdam eſſendi purum, quoniam negatio vlterioris extenſionis ſequatur, quo pacto defendi poſſit. 522.p
Lineam eſſe realem entitatem verámque ſpeciem quantitatis, pro indubitato ponendum eſt. ibidem. f
Linea & ſuperficies ſunt rę ipſa diſtincta & inter ſe, & ab ipſa mole corporea. 523. m, 532. m. & ſeq.
Linea eſt potentia logica in ſuperficie in ordine ad diuiſionem realem: idémque de puncto dicendum. 527.p
Linea quid ſit formaliter. 533.f.& 534
Linea quomodo á ſuperficie ſeparari poſſit. pag. 576.f

Locus, qui ab Ariſtot. verus locus conſtituitur non eſt vera ſpecies quantitatis. 540.f & 541.
Locus per ſe requiſitus ad motum localem quiſnam ſit. 455.f
Locus propter quid, dicitur tantus vel tantus. pag. 480.f
Eſſe in loco circumſcriptiuè & definitiuè quid propriè ſignificet. 584.593.f
Logica non eſt neceſſaria ad ſingularum ſcientiarum cognitionem capeſſendam. 324
Logica ſi de prædicamentis non tractaret, non benè dirigeret operationes intellect⁹. 326.m & ſeq.
Logicam agere de prædicamentis, quatenus prædicabilia & ſubiicibilia ſunt. 325.f
Lumen non eſt neceſſarium ad hoc, vt color per ſe ipſum moueat, ſed ex parte medij, & quare nunc color illuminatus agit. 113.p
Explicantur nonnulla Ariſtotelis loca, in quibus videtur velle, ante concurſum luminis colores eſſe potentia viſibiles. ibidem. m
Fuſa diſputatio de duobus corporibus luminoſis. 193. & ſequen.
Duo illuminantia non poſſunt producere duo lumina in eadem parte ſubiecti. 466. & 70.
Illuminatio quid commune habeat cum aliis alterationibus, quid peculiare. 531
Lux Solis, qualitas patibilis. 501.p

Magnetis mira natura. 178.p
Magnitudo quid ſit. 481
Magnitudinem nullam poſſe dari infinitam ſecundum Auctorem. 768.f

Materia.

Materia, forma & priuatio ſunt principia generationis eſſentialia, eáque ſola. 9.f
Materias & formas ſpeciales non reiici à definitione principij primi lib. Phyſicorum probatur, contra quoſdam Græcos ſecus ſentientes. 15.f
Cur Ariſtoteles in tractatione cauſſarum egit primum de materia. 44.p
Quomodo Ariſtoteles definierit materiam, & quomodo ſit intelligenda. 44.m.& 52.m
Quænam reiiciantur à definitione materię tradita ſecundo capite huius libri. 44.m
Reiicitur expoſitio Alexandri & Simplicij ſuper definitione materiæ tum hoc libro, tum 2.Phyſic.tradita. 44.f
Materia cœli, & materia ſecunda poſſent comprehendi in definitione materia allata 2.cap. huius lib. ſed non ita propriè. 45.& 50
Quomodo ſit intelligendus Ariſtote. cum dixit in definitio materiæ [Horúmque genera.] 51.q
Quotuplex ſit materia. 52.p

No

Nomine materiæ ſecundę quid interdum intelligendum. 52.f.& ſeq.
Diuiſio materiæ ex qua,in qua,circa quam,materiarum officia diſtinguit. 53.p
Omnia ad quæ materiæ nomen extenditur reuocantur ad materiam primam, & quænam ſint illa. 53
An ratio cauſſandi materiæ, ſit eſſe partem potentialem compoſiti. 53
An ſint ponendę in materia duæ rationes cauſſandi,vt aliqui volunt. 54.p.m
Impugnatur ſententia aſſerentium in materia duas eſſe cauſſalitates, vnam reſpectu compoſiti,alteram reſpectu formarum, quæ educuntur de ipſius potentia. 54.m
In quo conſtat vera ratio cauſſandi materiæ. ibid.
Ratio cauſſandi materiæ, prius reſpicienda eſt reſpectu formæ,quàm reſpectu compoſiti. 55
Vna & eadem cauſſalitate materia ſubſtentat forma, & conſtituit compoſitum : ſed prius natura reſpicit formam tum compoſitum. 56.f
Principalis effectus materiæ quemadmodum & efficientis eſt compoſitum, proximus autẽ eſt ipſa informatio. ibid.
Materia propriè poteſt dici cauſſa informationis, etiam ſi informatio non propriè fiat. ibid.
Materia& forma ex ſe inuicem pendent in eſſe aptitudinali. 59.m
Qui ſenſus ſit illius quæſtionis,An materia pendeat in ſuo eſſe à forma,& è contra. ibid.f
Refertur duplex ſententia de eſſe exiſtenti materiæ. ibidem.
Omnis materia naturaliter pendet à forma in ſuo eſſe actuali,& in fieri,& in conſeruari, & vnde colligitur. 61
Diſcrimen inter materiam rerum corruptibilium,& materiam incorruptibilium. 62
Cur miraculoſum eſſet, materiam exiſtere ſine forma. ibid.
Non eſt abſurdum vnam & eamdem materiam pendere in conſeruari à pluribus formis. ibid.
Diuerſa eſt ratio formarum ac materiæ in ratione dependentiæ ob formas ſeparabiles & inſeparabiles. ibid.
Non repugnat formis ſeparabilibus conſeruari naturaliter ſine materia. ibid.f
Materia quomodo cauſſet eſſe actuale formæ. 65
Materia habet potentiam naturalem ad formas artificiales,& ad motus violentos. 70.p
Relationes non dicuntur propriè educi de potentia materiæ. ibid.
Non minus pendet materia,forma, & finis particularis in cauſſando à Deo,quàm efficiens. pag. 89.p
Materia, forma & partes integrantes ſubſtãtiarum, reductiuè ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ. 385.m
Materia, ſi formam ſuſtineret, ſolùm eam recipiendo adhuc materia eſſet Deo eſſentialiter ſubordinata. 134.m
Materiam ſuſtinere formam, non eſt eamdem recipere, quemadmodum aliud eſt, formam actuare materiam,aliud eam cõtinere in ſuo eſſe. ibid.f
Materia qua ratione dicenda ſit prima in genere cauſſarum, etiam ſi Deo ſubordinetur. 145.p
Materia & forma non vnirentur inter ſe immediatè,ſi daretur accidens abſolutum,quod eſſet earum cauſſalitas. 147.f
Nulla materia eſt indifferẽs ad formam educibilem ex alia materia. 159.f
Plures materiæ,formæ, ac fines, qua de cauſſa non poſſint concurrere ad eumdem numero effectum, nec coniunctim nec diuiſim. 169.f
Materia eſt cauſſa contrariorum. 177.f
Materia comprehenditur in definitione elemẽti de qua hoc libro cap.3. 189.p
Materia cęli differt ſpecie à materia infer.ibi.m
Materia & forma cur non dicantur natura in ea ſignificatione,qua cõuenit eſſentiæ,cùm ſint principia ipſius eſſentiæ. 201.p
Materia ex veriori ſententia, prius natura recipit formam ſubſtantialem, quàm recipiat quantitatem. 219.f
Materia hæc numero non habet potentiam naturalem ad eam numero formam, quam reſpicit alia materia. 230
Materia vna numero poteſt ſubeſſe pluribus formis humanis,diuina virtute. 235.m
Materia ſignata nõ eſt materia cum quantitate, nec materia cum potentia ad certam quantitatem. 287.288.289
Materia ſignata quid ſit ſecundum, veriorem ſententiam. 288.289
Ariſtoteles cur definierit per materiam ea, quæ ſunt vnum numero. 290.f.& 307.m
Materiam ſignatam eſſe principium indiuiduationi,qua ratione defendi poſſit ad mentem Ariſtot.ac D.Thomæ. 291
Materia hæc, ſimiliter & hæc forma qua ratione dici poſſunt principia diſtinctionis indiuiduorum ſub eadem ſpecie. 302.f
Materia ac differentia indiuidua in quo conueniant & in quo diſcrepent. 294.f
Materiam cæli ac rerum corruptibilium eſſe differentem vnde Ariſtoteles,cæteríque Philoſophi collegerint. 390.f
Materia & forma non ſunt compoſitum, ſed ipſum conſtituunt. 505.m
Materia prima cur duplicem habeat aptitudinem,proximã,& remotã,vt ſubſit variis formis,

mis, non ſic autem natura communis facta ſingularis. 655.f
Materiæ corruptibilium conditio. 771.f
Mathematicæ magnitudines, ſi ita exiſterent vt ab ipſis Mathematicis conſiderantur, non eſſent inter ſe contiguæ. 226.f
Quo pacto nulla Mathematica indiuiſibilia exiſtant in rebus ſenſibilibus. 530.p
Mathematica, atque vniuerſalia eſſe in ſenſibilibus, quomodo æquè abſurdum ſit. ibid.
Media quomodo, & reſpectu cuius dicenda ſint fines. 47.p
Memoria ſenſitiua, & reminiſcentia quid ſit, & eius officium. 671.m
Memoria non eſt facienda potentia diſtincta ab imaginatione & phantaſia, vt Galenns voluit. pag. 675.
Mendax voluntarius peior coacto. 777.p
Menſura duplex eſt. 486.p
Menſuram eſſe cæterorum, non poteſt conuenire quantitati infinitæ. 486.f
Mentis nomine qui ſiguificauerit Ariſt. cap. 1. propè finem. 7.f
Metaphyſicus cur de natura tractet. 192.m
Metaphyſicam primo referri ad ens, quo pacto intelligendum. 321
Metaphyſica ſola, & Dialectica verſantur in toto genere entis. 326.f
Metaphyſica non poteſt rectè tradere principia, intelligendum abſque prædicamentorum tractatione. 326.f
Metaphyſica qua ratione de rebus prodicamentorum agat. 328.p
Mobile primum quo pacto loco contineri, ac localiter moueri dici poſſit, etiam ſecundum Ariſtotelem. 455
Modi eſſendi puri qua ratione poſſint dicere perfectionem. 533.p
Modus accidentis, per quem varia predicamentorum genera conſtituuntur, quo pacto ſumendus ſit. 344.f. & ſeq
Modus eſſendi ſubſtantiæ expenditur. 343.p
Modus eſſendi ſubſtantiæ vno modo poteſt eſſe prior ipſa ſubſtantia, alio modo poſterior. pag. 347.m
Modi eſſendi, qui formaliter non ſunt entia, reiiciuntur à prædicamentis. 350.m
Modorum eſſendi tria ſunt genera. Et quomodo diuidantur. 308.m
Monſtra non eſſe entia fictitia, neque extra prędicamenta. 350.p
Mors qua ratione dicatur finis. 601.f
Dictũ Euripidis, quo dixit de vita functo: Mortem illum conſecutum propter quam genitus eſſet, quo ſenſu poſſit intelligi. 602
Mortuum eſſe, cùm ſit accidens, an requirat vllam exiſtentiam. 773. & 477
Moſes quomodo apparuiſſe dicatur in monte Thabor. 581.p

Motus.

Motum & terminum eſſe idem re, quomodo ſit intelligendum. 82.m
Declaratur demonſtratio Ariſt. ex 4. Phyſic. qua probauit non poſſe fieri motum in vacuo. pag. 96
Particula, Et, cùm dicitur. (Motus & quietis) ſumenda eſt partim diſiunctim, partim copulatim. 210.m
Propenſio ad certum motum ſequitur naturaliter ipſam formam. 214.m
Motus localis propriè dictus, ſiue volontarius ſit, ſiue violentus, ſemper eſt naturalis ex parte principij paſſiui. 219.220
Nomine paſſi quid intelligendum, cùm dicitur in definitione motus violenti (eſſe à principio extrinſeco nullam vim conferente paſſo) 220.p
Motus localis cur non dicatur naturalis ex parte principij paſſiui, ſicut & cæteri motus violenti. 221.p
Motus violentus non eſt dicendus ſimpliciter naturalis, etiamſi conueniat principio paſſiuo. 221.m
Diuiſionem motus in ſimpliciter naturalem, & ſimpliciter violentum habere locum in ſolis motibus localibus, vt aliqui dicunt, quo ſenſu ſit verum. 221.f
Ariſtot. cur 1. libr. de Generatione dixit, omnes mutationes ad formam inhærentem eſſe naturales. 222.p
Motus tribus modis continuari poteſt. 226.227
Motus & tempus cur dicantur quanta per accidens. 214.f
Num exiſtentia in loco, potius quàm locus ipſe per motum acquiratur. 241.p
Motum non eſſe veram ſpeciem quantitatis. pag. 241.242
Motus quatuor modis conſiderari poteſt. 242.m
Motum eſſe analogum, & eſſe quid imperfectum & incompletum. 343
Motus, vt motus, non ponitur per ſe in aliquo prædicamento, ſed ad prædicamenta terminorum reducitur. 343.344
Motus non poteſt poni in prædicamento quantatatis. 243.f
Ariſtot locus explicatur ex 3. Phyſic. vbi dicitur, motum eſſe de genere continuorum: vnde videtur etiam ſpecies quantitatis. 544
Motus eſt ſucceſſiuus in ſecundo modo dicendi per ſe. 610.f

Motus, vt eſt continuus, facit ſpeciem quantitatis continuæ à cæteris diſtinctam. 544.m
Motus continuitas in quo diſtinguatur à continuitate temporis. ibidem.f
Motus, vt motus eſt, diuerſam habet rationem ab ea, qua continuus eſt. 545.p
Motus continuitas eſt inſeparabilis proprietas ipſius motus. ibidem
Motus, quatenus continuus, eſt en completum. pag. ibid.m
Locus Ariſt. explicatur in libro Prædicament. vbi motus enumeratur inter ea, quæ ſunt quanta per accidens. 545.f.& ſeq.
Ariſtoteles exponitur, cùm dixit hoc libro, Motum eſſe quantum per accidens etiam vt continuum. ibid.
Moueri & mutari quid propriè ſignificet. ibidem.f.
Mutatio momentanea non neceſſariò fit inter duos terminos poſitiuos. 547.f
Motus neceſſariò debet fieri inter duos poſitiuos terminos. ibid.
Motus definitio tradita ab Ariſtot. 3. Phyſic. quomodo ſit intelligenda. 548.p
Mutationem quamdam duobus modis poſſe accipi. ibidem
Motus definitione, quænam generationes & corruptiones ſunt comprehenſæ. 550.p
Actus nomine in definitione motus non poteſt intelligi operatio naturæ. 550.f
Actus nomine in definitione motus intelligendus eſt is actus, qui præcedit primum & ſecundum. 551.p.& m
Motus definitio ab Alexandro tradita impugnatur. 551.f.552
Nomine entis in potentia quid ſit intelligendum in definitione motus, & cur addatnr geminatio illa, prout in potentia. 552
Motus definitio tradita ab Ariſt. 3. Phiſic. an ſit bona. 553
Motus quomodo ſit cognitu facilis, vel difficilis. pag. 454.p
Decretio, remiſſio, & corruptio fortaſſis non ſunt comprehenſa in definitione Motus ab Ariſt. tradita in 3. lib. Phiſic. ibid.m
Decretio, remiſſio, & corruptio quomodo ſunt comprehenſa in definitione motus. ibidem f
Ariſt. explicatur cùm dixit, per motum localem nullam formam acquiri. ibidem
Motus non requirit locum integrum, ſed eam tantùm partem, ſupra quam, vel iuxta quam fit motus. 455.p
Ariſt. cur definierit localem motum per ſuperficiem externam: & vnde oriatur loci immobilitas. ibidem.f
Motus, vt eſt acquiſitio quædam continua, quibus formis conueniat. 456.m
Motus propriè non eſt ad relationem, actionem paſſionem, & Quando. ibid.f.& ſeq.
Motus propriè datur ad prædicamentum Situs & Habere. ibidem.
Motum non eſſe ad relationem, nec ad ſubſtantiam, an rectè probauerit Ariſt. 5. Phyſicor. libro. 452.458
Mutatio tripliciter accipi poteſt. 458.& ſeq.
Motus ſolis in Zodiaco vt poſſit aut protrahi, aut contrahi. 465.p
Motum eſſe in mobili, qua ratione ſit accipiendum. 569.m.f
Motus in vacuo non eſt eiuſdem ſpeciei cum eo, qui fit in pleno. 570.m
Motus, per quid diſtinguatur apud Philoſophos. pag. 571.m
Terminus motus duplex eſt. ibid.f
Motus in vacuo quomodo realis eſſet. 571.f
Multa quot modis dicantur. 254.p
Multitudo quid ſit 483
Multitudinem tranſcendentem prædicari de nnmero probatur. 566
Mundus hic per ſe dicitur perfectus quantitate. pag. 692
Mutilum quid propriè dicatur. 612.622

Natura.

NAturam aliquando eſſe inſitam potentia, aliquando actu, vt dixit Ariſt. ad finem huius capitis, quomodo ſit intelligendum. 144.p
Natura quinque modis dicitur, & quid in ſingulis modis ſignificet. 193
Ariſt. explicatur cùm dixit 7. Phyſic. Generationem non dici naturam ratione eius naturæ, à qua proficiſcitur, cuius contrarium videtur dicere cap. 4. huius libri. 197.f
In qua naturæ acceptione dicatur, tota rerum vniuerſitas, vel ſolus mundus ſenſibilis, vel ſolus mundus ſublunaris natura. 199
Naturæ nomen numquam ſumitur apud Ariſtotelem pro ſolo Deo, ſed pro aggregatione cauſſarum naturaliter agentium ibid.f
Naturam & Deum nihil fruſtra agere, quo pacto ſit intelligendum. 200.p
Natura & elementum in quo differant. ibid.f
Ariſt. cur dixit, naturã dici primo de forma. 102
Natura dicit ordinẽ ad operationem, ac proinde contrario modo ſe habet in ſuis ſignificatis atque elementum. 202.m
Natura an rectè definita ſit ab Ariſtole libr. 2. Phyſicorum: & quid in hac definitione comprehenſum, aut ab ea reiectum ſit explicatur. pag. 204.& ſeq.& 210.211.
Naturam definiri in ordine ad motum & quietem qua ratione ſit intelligendum. 206
Ariſtoteles quomodo intelligendus ſit, cùm 2.

Phyſic. diſtinguit naturalia ab artificialibus penes ſola principia effectiua. 207.f
Natura quale ſit principium. 207. Non eſt principium paſſiuum contra Scot. 208
Natura poteſt eſſe principium paſſiuum actiuũ, formale, & finale. 208.m
Explicatio verborum (Principium & cauſſa) quę loco generis ponuntur in definitione naturæ lib.2.Phyſic. 207.p.& ſeq.
Naturæ definitio aptiùs Latinè redditur, quàm fuerit reddita ab Argyropilo. 209.f
Nomine cauſſæ & principij quid Ariſtoteles intelligat in definitione naturæ. 207.p
Naturæ communes non ſunt ex ſe indiuiduæ contra Nominales. 234.p
In definitione naturæ quo pacto ſit accipiendus motus. 209.p
Quietis nomine quid ſit intelligendum in definitione naturæ. ibidem & ſeq.
Generatio momentanea quietis nomine comprehenditur in definitione naturæ. ibidem
Ariſtoteles explicatur, cùm dixit, materiam & priuationem eſſe vnam numero, vel ens & vnum habere eamdem naturam. 314.f
Diuinæ naturæ ſimplicitas. 379.f
Natura, vt diſtinguitur, à ſuppoſito, quid ſit apud Theologos. 399
Natura & ſubſtantia in quo conueniant, & in quo differant. ibidem
Natura perſonabilis non poteſt exiſtere ſine vlla perſonalitate, etiam per Dei potentiam. pag. 427
Natura humana ſi à Verbo dimitteretur, quomodo ſuppoſitaretur, vbi Caietanus contra Scotum. 426.f
Idem numero naturaliter redire nõ poſſe, quomodo ſit accipiendum. 427.p
Natura humana & diuina in Chriſto quo pacto concurrant ad faciendum vnum per ſe. 442.
Explicatio verborum, quæ vltimo loco ponuntur in definitione naturæ. [In quo primo per ſe, &c.] 210.f
Nullam naturam creatam aſſumi poſſe ad ſubſiſtentiam creatam diuina virtute, probabilius videtur. 450.f
Explicatur triplex illa conſideratio naturæ cõmunis, vel abſolutè, vel vt contracta eſt, vel vt à contrahentibus abſtracta. 639.& ſeq.
Natura communis quomodo abſtrahatur à ſuis contrahentibus differentiis. 640
Natura communis dum conſideratur, vt cõtracta eſt, cur dicatur ſtatus exiſtentiæ realis, ibidem.m
Naturæ communi abſolutæ conſideratæ nullũ prædicatum contingens, nullam proprietatem conuenire, quo pacto intelligendum ſit. ibidem f
Explicantur D.Thom.& Auicenna, cùm dixerunt, naturæ communi abſolutè conſideratæ, nullam vnitatem ſecundum ſe conuenire. pag. 647
Naturis communibus abſolutè cõſideratis, duplex vnitas conuenit. 642.p
Natura humana in quolibet homine eſt determinata ad illum tantùm. 651.m
Natura humana non habet rationem ſpeciei ſecundum quod eſt in vno indiuiduo. 655
Scotus explicatur cùm dixit in 2.diſt.3.q.1. naturas cõmunes habere in ſuis particularibus indifferentiam ad omnia ea particularia, vbi & variæ confutantur expoſitiones. 660.f & ſequent.
Naturę communes extra intellectum, ſunt ex ſe vniuerſales, & quomodo pendeat ab intellectu. 664.f.665.p
Naturæ communes fiunt actu intelligibiles in ipſo intellectu poſſibili, non autẽ in phantaſmate per quandam illuſtrationem. 682
Naturæ communes non ſunt actu intelligibiles ante ſpecierum generationem, contra Caiet. pag. 688.p
Explicantur nonnulla D.Thom.loca, ex quibus videtur colligi naturas communes eſſe actu intelligibiles, antequam ſpecies producantur in intellectu poſſibili. ibidem.& ſeq.
Naturæ diuinæ ſingularis dignitas. 740

Neceſſarium.

Neceſſarium quot modis dicatur, & quid ſinguli ſignificent, ac inter ſe differant. 240.& ſeq.
Primum ac præcipuum neceſſariũ aliter & aliter ſe habere non poſſe, vt dixit Ariſtoteles, quo pacto intelligendum ſit. 245.p
Diuiſio, qua neceſſaria diuiduntur ca.5.huius libri in ea, quæ habent cauſſam, & in ea, quæ non habent, quo pacto ſit intelligenda, & in quo deceptus ſit Ariſtoteles. 258.f
Neceſſitas demonſtrationum ad quem neceſſarij modum reuocetur. 243.f
Negationes non ſunt formaliter tales per operationem intellectus. 360.p
Negationes cur non in entibus rationis numerentur. 361.m

Nomen.

Nomen Ieſus & nomen Chriſti quid ſignificet, & qua ratione inter ſe diſtinguantur. 446
Nominalium ſectæ antiquitas. 629.p
Nomina ſola, non autem res eſſe vniuerſalia, multis rationibus oſtenditur quàm ſit abſurdum. 630.& ſeq.

Nomi

Nominales, cùm dicunt ſcientiam tãtùm haberi de nominibus cõmunibus, quo pacto ſint intelligendi in eorum ſententia. 631
Nomina quo pacto vuiuerſalia dici poſſint. ib.m.f.
Nomina communia non prædicantur propriè de rebus in enunciatione. 632.f

Numerus.

Numerus ac ſcientię totales non ſunt per ſe entia, nec locum habent in prædicamentis, & cur à Philoſophis numerentur inter ſpecies quantitatis & qualitatis.
Numerus quo pacto dici poſſit extenſio. 489
Numerum non eſſe ens reale. 504
Numerus duplex eſt, tranſcendens, & prædicamentalis, qui propriè numerus dicitur. ibid.
Numerus prædicamentalis an ſit vera ſpecies quantitatis. ibid. & ſeq.
Numerus eſt multa ſimpliciter. 505.m
An plura indiuidua numeri ſub eadem ſpecie dari ſimul queant. 506.f
Numerus prædicamentalis qua ratione poſſit dici vnum ens per ſe. 509.f
Numero non propriè conueniunt proprietates quantitatis. 510.p
Numerus non ideo eſt ens reale, quia de eo tractet Arithmetica: vel quia ſenſu externo percipiatur. 510.f.511.p
Numeri extenſio quid ſit. 512
Ariſtoteles cur non excluſerit numerum à ſpeciebus quantitatis: cùm multis in locis contrarium ſenſiſſe videatur. ibid.
Numeri compoſiti & ſimplices qui ſint apud Mathematicos. 487.p
Ariſtoteles quid per numerum aliquoties quãtum, ſiue planũ, ac ſuperficialem, quidve per numerum aliquoties quantum aliquoties, ſiue ſolidum, intelligat. 488.m
Numeros non eſſe propriè actiuos aut paſſiuos. 505.m
Superiora & inferiora qua ratione numerum efficere poſſint. 698.p

OBiecta, qua ratione dicta ſint ab Ariſtotele menſurare habitus & potentias. 545.m
Omnipotentia complectitur propriè ſolam potentiam productiuam alicuius eſſentiæ, eiuſque oppoſitam deſtructiuam. 40
Oppoſita quomodo inuicem poſſunt eſſe principia. 12.13
Ex duobus incompoſſibilibus oppoſita colligi. pag. 100.p
Oppoſitorum quot ſint genera. 456.p
Orationem non eſſe veram ſpeciem quantitatis. 514.515
Orbes eccẽtrici, & epicicli locũ verè mutant. ib.
Orbes cęleſtes concentrici quomodo moueantur localiter. 456.p

PArtes integrantes totius homogenei an diſtinguantur ratione, nec ne. 310.311
Primi parentes poſſunt dici geniti, ſed non nati. 15.m
Item quando dicendi eſſent creati. ibid.
Explicatio verborum Pauli ad Eph. 3. *Ex quo omnis paternitas in cælo*, &c. 38.m
Exponitur locus ille, *Pater maior me eſt*. 444.m
Patres dicentes, proprium eſſe Dei, vt non habeat ſucceſſiuam durationem, quomodo ſint intelligendi. 467.468
Paſſio propria non efficitur ſubiecto, ſed ab agente, à quo ſubiectum efficitur. 80.m
Paſſio qua ratione dicitur extrinſecè denominare ſubſtantiam, quæ patitur: vbi reiicitur modus explicandi nonnullorum. 335.f
Paſſiones animæ nõ pertinent per ſe ad tertiam ſpeciem qualitatis. 493.f
Paſſionem eſſe in patiente quomodo ſit intelligendum. 569
Paſſio quot modis accipiatur. 609
Perfectio tranſcendens quomodo dicatur de relationibus. 531.f
Perfectio formalis quænam dicenda ſit abſolutè perfectio. 532.m
Perfectionis formalis nomine cur ſuperiori libro naturalis & moralis tantùm comprehenſæ ſint. 532.f
Perfectum quot modis dicatur. 600 & ſeq.
Perfectio generis vniuerſi conſtat, etiã ſi Deus infinitas ſpecies poteſt producere. 743.m
Perpetuis & immobilibus accidere non poteſt violentum. 245.p

Perſonæ diuinæ.

Perſona vna diuina poteſt dici prima reſpectu alterius, & quomodo. 12.f
Vna perſona diuina an prior altera dici poſſit. pag. 20
Referuntur nonnullæ ſententiæ de prioritate perſonarum diuinarum. 22
Perſona producens eſt prior à parte rei, non ſolùm prioritate originis, ſed etiam naturali enumerationis ordine, eſt etiam prior noſtro modo intelligendi, & quomodo. 23.24
Duplex poteſt eſſe genus priorum ordine, tum in perſonis diuinis, tum in rebus humanis. 24.25
Cur D. Thomas non poſuerit in diuinis prioritatem originis. ibid.
Nõ eſt cõcedendum, vnam perſonam diuinam eſſe

eſſe ſimpliciter & abſolutè priorē altera. 25.m
Ordo naturalis euumerationis in diuinis, vocatur à S. Thoma ordo originis. 26.p
Conuenit Deo prius ratio principij reſpectu diuinarum perſonarum, & quomodo. 38.m
Diuinarum proceſſionum non datur neque finis, neque exemplar. ibid.f.
Eſſe productiuum diuinæ perſonę quomodo dicat perfectionem. 39.p.
Producere creaturam, nullam perfectionem dicit, quæ ad diuinam eſſentiam pertineat. ibi.
Quomodo ſit intelligēdum id quod dicunt D. Thom. & plerique alij Theologi, productionem diuinarum perſonarum eſſe exemplar, & habere cauſſalitatem in productione creaturarum. 40
Si in eo non eſſet perſonarum diſtinctio, deeſſet in Mundo perfecta omnino productio. ib.
Quod ſit verum, in perſonalia diuinis non impedire cōmunia, ſed tamen principium productiuum prius dici de Deo reſpectu diuinarum perſonarum. 40.m
Cauſſa nonnumquam apud Græcos dicitur de diuina perſona producente, reſpectu productæ. 42.m
An diuus Auguſtinus aliquando vſus ſit nomine cauſſæ quemadmodum Græci, agendo de diuinis perſonis. ibidem f
Auctoris nomen aliquando vſurpatum eſt à Latinis Patribus pro principio productiuo & ſpirante in diuinis. ibid.
Perſonarum diuinarum diſtinctio. 307.f
Perſonalitas reducitur ad compoſitum, tanquam eius terminum. 429
Perſonalitas nō facit compoſitionem, ſimulque explicatur locus Ariſt. lib. 7. Met. vbi dixit: Ex duobus actibus non fit vnum per ſe. 429
Tres diuinæ perſonæ ſi eamdem numero naturam aſſumerent, reſultaret vnus homo. 442.m
Explicatur locus D. Thom. ex 3. p. in quo dixit ſi plures perſonæ diuiuæ eamdem naturam humanam aſſumerent, eſſet vnus homo, non tamen vnus ſimpliciter. 443.p
Perſona vt definiri ſoleat: & quo pacto ſuppoſito conuenire poſſit. 400

Phantaſia & Phantaſmata.

Phantaſia quomodo componat & diuidat ſingularia. 670
Phantaſia quid ſit, & eius officium. ibid.
Phantaſia non eſt diſtincta potentia ab imaginatione. 673.m
Phantaſiā diſtingui à ſenſu communi probatur contra Galenum. 674
Explicatur locus Ariſt. ex 3. li. de Anima, ex quo videtur poſſe colligi, phantaſiam non diſtingui à ſenſu communi. 674
Phantaſia, æſtimatiua, & memoria, eſt vna eadémque potentia. 676
Phantaſia ſola proximè intellectui miniſtrat. pagin. 679.p
Phantaſiam æſtimatiuam & memoriam quo pacto tres potentias dicere poſſumus pag. 679. 680
Phantaſma agit ſecundum vltimum potentiæ, & quomodo repræſentet res vniuerſales. pagin. 684
Phantaſma non gignit ſpeciem, niſi vt ſtat ſub actu phantaſiæ. 605.p
Phantaſmatum illuſtratio quo pacto ad verum ſenſum explicari poteſt, & quomodo præcedat productionem ſpecierum intelligibilium. pag. 687. & ſeq.
Explicatur D. Thom. cùm dixit, Phantaſmata prius illuſtrari, quàm cooperentur intellectui agenti ad productionem ſpecierum intelligibilium. 687.p
Phantaſmata hominis quo pacto differant ſpecie à phantaſmatis belluarum. ibidem
Phantaſma quando primum illuſtretur actione intellectus. ibid.m
Phantaſma an detur ſubſtantiæ, ac cæterorum materialium entium, & quid de facto ſentiendum ſit. 690.f
Phantaſma vnum intenſum & expreſſum ſufficit ad eliciendam ſpeciem intelligibilem, alicuius rei. 692.f
Phantaſma vagum ſufficit ad ſpeciei intelligibilis generationem. ibi. & ſeq.
Phantaſmata concurrunt in genere cauſſæ efficientis 694.p
Philo ſenſit, res creatas eſſe verè efficientes. pa. 90.p. & m
Plura, quæ propriè dicantur. 315.m
Pondus non eſt vera ſpecies quantitatis. 484
Poſſibilitas in creaturis non eſt mera negatio, ſed modus quidam. 648

Potentia.

Potentia productiua propriiſſimè dicitur de potentia productiua diuinarum perſonarum. pagin. 39.m
Cur Ariſtot. in hoc libro definierit potentiam actiuā per reſpectū ad aliud: & quod de ipſius definitione nō ſit multum curandum in materia de productione diuinarū perſonarū. ib.
Quot modis dicatur potentia naturalis alicuius ſubiecti reſpectu formæ: & quæ potentia dicatur ſimpliciter naturalis. 68.p. & m
Potentię in rebus naturalibus actiuæ ſunt qualitates accidentales, & cur tam multæ poten-

tiæ ſiue qualitates actiuæ ſint in vnaquæque re. 79.& ſeq.
Potentia generandi,quæ terminetur adæquatè ad hominem generabilem,non datur in homine. 100.m
Quibus rebus fuerit ab antiquis Philoſophis impoſitum nomen potentiæ. 138.p
Diſcrimen inter potẽtiam actiuam & paſſiuam potentiam ad finalizandum & informãdum. pag. 138.f
Potentia actiua quomodo in Deo diſtinguatur, & in quot potentias à nobis diuiduatur.ibidem.f
Potentia paſſiua reducitur ad prædicamentum, vbi ponitur actus eius primarius. 288.f
Potẽtia executiua immaterialis datur in anima noſtra,quę extra corpus operatiua erit,atque etiam,cùm corpori glorioſo coniuncta fuerit:otioſa tamen eſt in hac mortali vita.pag. 581.p.&m
Potentiarum quot ſint genera,& de quibus loquatur Ariſtoteles. 557.p
Potentia paſſiua quomodo ab Ariſtotele definiatur. 477.f
Potens quot modis dicatur. pag.438.p.&f
Quæ pati poſſunt, qua ratione potentia dici poſſint. 478.m
Quid ſit potentia logica. 481
Potentia,vt potentia,refertur ad obiectum,non autem ad ſubiectum. 507.p
Obiectum potentiæ videndi eſt aliquid commune luci & colori. 507.m
Potentia & impotentia quomodo ſumantur in prædicamento qualitatis. 500.f
Potentia &impotentia non differunt ſpecie,ſed accidentaliter. 500.&501
Potentia agendi & patiendi vt ſint fundamenta relationum agentis & patientis. 544.m
Potentiæ ſenſitiuæ internæ, vt moueant exequutiuas. 575.m
Potentia executiua vbi diſtinguenda ſit à voluntate. 319.p
Potentia executiua in Deo non eſt ratione diſtincta ab intellectu, & diuina voluntate : vt nihil ſit aliud,quàm ipſa diuina volitio practica. 562.p
Potentiæ apprehenſiuæ cur abſtrahant abſtractione præciſionis, non ſic autem potentiæ appetitiuæ . 668.p
Potentiarum apprehenſiuarum quot ſint genera. 669.p.&m
Potentiæ apprehẽſiuæ ſenſitiuæ ſemper apprehendunt res diſtantes cum aliqua differentia contrahente. 671.1
Potentias diſtingui ex obiectis, obiecta autem ex actibus,quomodo ſit intelligendum.pag. 678.m
Potentiæ nomen duobus modis accipi poteſt. pag. 680.p
Potentia ſenſitiua non poteſt ſeiungere abſtracta à concretis. 692.m
Prædeſtinati multi nunc ſunt, qui non fuiſſent, ſi ſtatus innocentiæ permanſiſſet, & qua de cauſſa. 162.p

Prædicamenta.

Prædicamenta eſſe impermiſta. 376.p
Prædicamenta ſunt figuræ prædicationis.318.p
Ariſtoteles cur non meminerit prædicamentorum Situs & Habitus , tradendo numerum prædicamentorum : vbi reiicitur expoſitio Auicennæ. 318.m
Prædicamenti nominis origo ac notatio. 323
Prædicamentum quomodo ſumatur ab Ariſtotele,& qua ratione definiri poſſit. 424
Prædicamentorum tractatio ſiue perfecta ſiue imperfecta , ad ſolum Metaphyſicum non ſpectat. 325.p
Prædicamentorum liber eſt pars Logicæ. ibidem
Prædicamentorum tractatio ſpectat & ad Metaphyſicum , & ad Logicum , diuerſa tamen ratione. 325.m
Prædicamenta tribus modis cõſiderari poſſunt, & in qualibet conſideratione ad quã ſcientiam pertineant. 325.m.&f
In Prædicamentorum libro agitur tam de rebus,quàm de verbis,ſed Logica præcipuè ad voces intendit. 328.f
Dialecticus nec latiùs,nec preſſiùs agit de prædicamentis in ſua propria conſideratione, quàm Metaphyſicus in ſua. 329.f
Diſputatio fuſa de numero Prædicamentorum. 330.& 331
Qui Auctores ex veteribus ſenſerint, prædicamenta nõ eſſe plura,nec pauciora, quàm decem. 333
Quæ ſit optima ratio colligendi denarium numerum prædicamentorum. 334
Ariſtoteles cur dixerit poſſe reperiri in prædicamentis omnia prædicata dialectica. 336
Prædicamentum cauſſæ formalis & finalis cur non detur. 336.m.& f
Prædicamenta peculiaria cur in cauſſis , quatenus cauſſæ ſunt, conſtitui poſſunt, non ſic autem in effectis,quatenus effecta ſunt. pag. 337.m
Prædicamenta Vbi,& Quando,quomodo conſtituantur. 337.f
Prædicamenta duo cur non fiant ex veſte & ex homine:item ex ſitu,loco,& tempore. 338.p &m.
Prædicamentum Habendi quo pacto conſtituatur,& vnde habuerit originem. 339.p
Prædicamentum Situs non diſtinguitur re vera

à cæteris prædicam.ſed tãtùm populari quadam conſideratione. 341.m
Prędicamenta non diſtinguuntur inter ſe neceſſariò realiter. 344.p
Prædicamẽta diſtingui inter ſe formaliter non eſt neceſſe. ibidem
Prædicamenta diſtinguuntur per modos eſſẽdi &prædicandi de primis ſubſtantiis,ſed prius natura per modos eſſendi. 344.m
Prædicamentales cõditiones ad quatuor prima prædicamenta propriè pertinent. 346.m
Sola prima quatuor prædicamenta eſſe propriè prædicamenta,ſecundum nonnullos. ibid.
Prædicamenta ſex vltima non ſunt verè prædicamenta. 346.m&f
Prædicamentorum diſtinctio per varios eſſendi modos,nullo modo pendet ab operatione intellectus. 348.p
Prædicamentum Quando,an cõtineat ſolas rerum exiſtentias. 349.p.& m
Impoſſibilia reiiciuntur à prædicamentis.350.p
Negationes omnes ſiue puræ illæ ſint, ſiue priuatiuæ, reiiciuntur à prædicamentis. ibid.
Varietas opinionum quoad Angelos,&corpora cœleſtia an ponantur in prædic. 387.m
Prædicari de pluribus vt de ſubiectis, quid ſit propriè. 396.f
Ariſtoteles cur in tractatione Prædicamentorum ſemper vſus ſit numero multitudinis. 562.m
Prædicamenta ſex vltima non diſtinguuntur à ſuperioribus, quia ſint genera abſoluta cum reſpectibus. 564.p.& m
Ammonius explicatur, cùm dixit,ſex vltima prædicamenta eſſe quaſdam præcedentium prædicamentorum complicationes. 564.m
Prædicamenta ſex vltima ſunt formæ extrinſecus denominantes. 566.f& ſeq.
Prædicamenta ſex vltima quomodo ſint accidentia. 569.p
Prædicamenta ſex vltima,quomodo inter ſe diſtinguantur contra nonnullos. 566.567
Et quæ diſtinctio inter ea ſufficiat. 573.p
Prædicamenta ſex vltima non confici ex entitatibus quibuſdam intrinſecis, colligitur ex argumentorum ſolutione. 569.m
Prædicamentum Vbi, rebus omnibus attribui poteſt. 586.p
Prædicamentum Quando, conficitur ex ſolo tempore. 588.m.&f
Diſcrimen inter ea quæ ponuntur in prædicamento Vbi,& prędicamentum Quando pag. 599.p
Externè menſurare cur dicatur conditio neceſſaria eorum, quæ ſex vltima prædicamenta conficiunt. 599.p
Ariſtoteles explicatur, cùm ternarium tantùm prædicatorum numerum tradidit lib.1. Top. 709.f

Principia.

Principium ſeptẽ modis dicitur, qui omnes ad quinque reduci poſſunt:& cur modos minus principales ad vnum præcipuum Ariſtot.non reuocauerit. 4.& 7.m
Principia motus & temporis, reuocantur ad principium primo modo ſumptum. 4.f
Principium magnitudinis non eſt ſimpliciter notiſſimum, & quomodo ex motu variari poſſit. pag.4.f.& 5.p
Principium primo & ſecundo modo quid ſit. pag. 4.& 5.m
Dictum illud Platonici Athenienſis: Rectum principium nunquam ſatis laudatum, de quo principio intelligatur. 5.f
Diſcrimen inter principium magnitudinis, & principium motus ac temporis. 5.p
Confutatur ſententia quorumdam malè interpretantium nomen illud etéra in definitione principij primi modi poſitum. 5.m
In diſciplinis maximè habenda eſt ratio inchoandi,vnde illæ optimè percipiantur. 5.f
Cur in Mathematicis ſcientiis eadem ſint principia rerum & diſciplinæ, non autem in Philoſophia ſiue naturali,ſiue diuina. ibid.
Quomodo principium reducitur ad principium ſecundo modo. ibidem
Principium tertio,quarto,quinto, & ſexto modo quid ſit. 6
Quod membrum in animali primùm viuat,variæ Doctorum ſententiæ. 6.p
Quæ pars in genere partium integrantium & eſſentialium principium dici poſſit, & quomodo. ibidem
Artes architectonicæ principia dici poſſunt, & quomodo,& an verè moueant. 6.f
Potentatus, principatus, ac Reges, quomodo principia dici poſſunt. ibid.
Principium ſeptimo modo quid ſit, iuxta Triſmegiſti ſententiam. 7.p
Principij tractatio ad Metaphyſicũ pertinet, & quibus de cauſſis. 8.m
Principium, quatenus principium, neceſſariò non eſt poſt aliud. 8.f
Principium aliquo modo referri debet ad aliquod principiatum. 8.f
Poſito principio non eſt neceſſe conſequi principiatum. ibidem
Principia in potentia comprehenduntur in definitione principij tradità ab Ariſtot.li.Poëtices. ibidem
Cur principiorum generi conueniat definitio tradita ab Ariſtotel. libr. Poëtices.cap. 7.8.f. & 8.m
Principij definitio, ab Ariſtotele tradita quinto libro de Generatione animalium, capite ſeptimo declaratur. 8.m
Nulla res dicitur propriè prima reſpectu alterius

rius tantùm,ſed prior. 9.p
Principij definitio tradita ab Ariſtotele in libro Poëtices cap.7.fusè declaratur. 8.m. & quomodo exactè ſit intelligenda. 8.f
Principij definitio ab Ariſtot. tradita Phyſicor. libro ca.5.copiosè & fusè declaratur.9.& 14. & ſequent.
Principij definitio tradita cap.1.huius libri,fusè declaratur,ac præ cæteris probatur.pag.9.& ſequent.
Particulæ Vnde,& Aliquid,poſitę in definitione tradita primo capite huius libri quàm latè ſumantur. 10.p.& m
Principia in potentia non comprehenduntur in definitione principij,quæ habetur primo capite huius libri. 10.p
Ordo ad aliquid cuius ſit principiũ,eſt de completa principij ratione 10.p
Variæ rationes ad oſtendendum rectè ab Ariſto.dictum eſſe in definitione principij, Aut eſt aut ſit,aut cognoſcitur. 10
Tria ſunt rerum genera, quæ principium habere poſſunt. 10.m
Tria ſunt potiſſimum principiorum genera, eſſendi,effectionis,&cognitionis,& quomodo inter ſe diſtinguantur. 10
Non omnibus cauſſis, quæ principia ipſæ quoque appellantur,conuenire videtur definitio tradita primo capite huius libri. 10.f
Principia appetitionis & operationis non videntur comprehenſa in ſupradicta definitione. ibid.
Principium quod datur in diuinis perſonis, non videtur comprehenſum ſub dicta definitione.pag. 13.p
Principia eſſendi, ſunt etiam operandi, ſaltem prima. 11.f
Principia proxima operãdi,quomodo comprehenſa in definitione principij. ibid.
Principia appetitionis paſſiuæ ſunt eadem cum principiis cognitionis. 12.p
Cauſſæ omnes dici poſſunt principia, ac proinde prima quædam, non tamẽ neceſſe eſt omnes cauſſas eſſe primas. 12.m
Explicatio eius quod dicitur,principium eſt primum quid vnde aliquid,&c. ibid.
Principio in diuinis,conuenit definitio principij,quæ traditur in 1.cap.huius lib. ibid.
Principia cognitionis non dicuntur abſolutè principia,ſed cum additione. 13.p
Primum negatiuè ſumptum,latiùs patet, quàm principium. 13.m
Principium eſſe primum,non eſt proprietas,quę cum principio conuertatur. ibid.
Principium quomodo definierint Theologi, eiúſque explicatio definitionis. 11.m.& 13.f
Quàm rectè Ariſto.definierit principium initio huius libri,explicatur. 13.f
Non ens poteſt eſſe principium. 13.f
Reiicitur ſententia exiſtimantium ſola principia rerum generabilium & corruptibilium eſſe tradita in definitione principij primi libri Phyſi.pag. 16.p
Magis comprehenduntur in definitione principij primi libri Phyſi. principia conſtitutionis quàm generationis. 16.f
Priuatio non videtur poſſe dici principium à quo,& quomodo principium ſit. 17.m.f
Quid per nomen priorum intelligat Ariſtot. dum probat prima contraria eſſe principia in primo Phyſi. 20.f
Principia, ex quibus res cognoſcuntur, non videntur poſſe dici priora ſaltem omnia. 21.p
Nullum principium eſſe prius,eo cuius eſt principium,quo pacto probari poſſit. 22.p
Primum negatiuè poteſt eſſe primum poſitiuè, & omne quod ſupponitur ab aliquo,eſt prius illo. 22.m
Principium debet eſſe prius eo,cuius eſt principium. 22.m.& ſeq.
Ex prioritate naturæ colligitur ſemper inęqualitas,non autem ex prioritate originis. pag. 25.p
Aliud eſt ſupponi ab aliquo, aliud ab eo pendere,ídque declaratur in principiis ipſis.pag.25 m.& f
Omne principium,ſupponi ab eo,cuius eſt principium,quo ſenſu poteſt eſſe falſum. 25.f
Refertur ſententia eorum, qui negãt vbicunq; datur ordo dari prioritatem. 26.p
Expoſitio verborum Ioãnis,*In principio erat Verbum,&Verbum erat apud Deum*,multorum Patrum. 34
Exponitur locus D. Thomæ ex prima parte, ex quo probari videtur dari ordinem ſine prioritate & poſterioritate. 27.p
Inter ordinata ſemper datur prius & poſterius. pag. 27.m
Declarantur verba Athanaſij in Symbolo,Nihil prius aut poſterius,&c. 28.m
Principia cognitionis,quibus multa à poſteriori cognoſcuntur,non ſunt poſteriora eo, cuius ſunt principium. 28.f
Quot modis poteſt dici principium, & principiatum. 28.f
Principium producens latiùs patet, quàm principium efficiens. 30.p
Referuntur variæ opiniones eorum, qui volebant,principia debere eſſe æterna. 30.m.& f
Quodnam fuerit Ariſto.inſtitutum,in tradenda in primo capite huius libri principiorum diſtinctione. 30.f
Quibus rationib⁹ probetur rectè ab Ariſt. fuiſſe

poſita initio huius libri ſeptem principiorum genera. 31.p.&f
Ratione ordinis non poteſt rectè colligi principiorum diſtinctio in principio huius libri poſita, vt aliqui volunt. 32.p
Principium motus reuocatur ad principium, vnde motus incipit. 32.f
Item principium temporis, quod eſt inſtans. ibid.
In primo & ſecundo modo principiorum, deſignatur principium magnitudinis, ac reiicitur expoſitio D.Thom.contra ſententis. ibid.
Exponitur locus Ariſt.ex 4.Phyſic. ex quo probari poſſit, prius & poſterius in motu ſumi ex priori & poſteriori in magnitudine. 33.p
Principium producens comprehenditur in definitione communi principiorum tradita hoc lib.1.capite. 33.f
Item principium creans, & vtrumque principiũ, diuinarum perſonarum. 34.p
Cur Ariſtoteles vocauerit li.2. de Generatione, qualitates elementorũ principia, & ad quod nam genus principiorum reuocari poſſint. ibid.
Ineptum principium non cenſetur principium. 33.f
Explicatio illius prouerbij, principium eſſe dimidium rei faciendæ. ibid.
Principiũ formale, finale, & exemplare reducitur ad principium cognitionis. ibid.
Quomodo ſolus Deus dicendus eſſet principium.pag. 34.m
Explicatur locus Ariſtot. ex primo Phyſic. vbi habetur, principia oportere ſemper manere. ibid.
Principij relatio in quibuſdam eſt realis, in quibuſdam rationis. 35.p
Principium, quocumque modo ſit analogum, ſemper prius dicitur de Deo. 35.m
Principium in diuinis eſt analogum. ibid.
Principium eſt analogum proportione. 36.m
Vnum genus principij non pendet ab alio in ratione principiandi. 36.f
Principium non poſſe dici vniuersè analogum. ibid.
Principium quo pacto poteſt dici analogum attributione: conciliantúrque in hac ſententia Auenroes & Albertus contra Iandunum. 37.p.&m
An ſit verũ quod dixit Auenroes in hoc capite: Principium dici primum de principio finali. 37.m
Principium perfectius dicitur de eo, vnde res perfectiori modo procedit. 38.m
Quomodo ſit accipiendũ pronunciatum illud, Primum in vnoquoque genere eſſe cauſſam cæterorum. 40
Quiſnam ſit ordo conſtituendus in principiis productiuis. 39.f
Productio æquiuoca, & vniuoca ſunt inter ſe perfectiores. 39.f
Non omne principium eſt ens, omnis autem vera cauſſa eſt ens. 41.p
Principium & cauſſa quomodo inter ſe differũt. ibid.
Non rectè dicitur à nonnullis, inter principium & id, cuius eſt principium, dari ordinem, & tamen nõ ſemper vnum eſſe prius natura altero. 42.p
Explicatur locus Ariſt.in fine primi capitis huius libri, vbi habetur tot modis dici cauſſam, quot principium, & ſimul reiicitur quorumdam expoſitio. 43.p.&m
Cur ſit negandum, principium & principiatum eſſe correlatiua, & de quo dicendum ſit principium correlatiuum. 43.f
Principia & cauſſæ quomodo differant ab elemento & natura. 200.m
Priora & poſteriora & quot modis dicantur.pag. 472.p.& m
Primum quot modis ſumatur. 472.f
Principiũ agendi vel patiendi, facit ſubſtantias corporeas exiſtere in loco definitiuo generali quadam ratione, non tamen circumſcriptiuè. pag. 594.p
Principium motus & actionis, an terminus dicendum ſit. 604

Principium indiuiduationis.

Indiuiduationis nomine quid ſit intelligẽdum: cùm diſputatur hoc libro de principio indiuiduationis. 275.f.276.p
Auctores, qui videntur velle principium indiuiduationis fieri per accidentia, quo pacto intelligendi. 268.p
Indiuiduationis principium non eſt exiſtentia. 315.neque agens contra Henricũ.278.& 279
Principia indiuiduationis ſunt facta, non proinde natura ſua indifferentia. 279.m
Caietanus retractauit eam ſententiam de principio indiuiduationis, quam ſequutus fuerat in libello de Ente & eſſentia. 289.p
Item qua ratione dicatur apud Ariſt. ac D.Tho. materiam ſignatam eſſe principium indiuiduationis. 289.f
Indiuiduatio cur non per qualitates, ſed per dimenſiones quantitatis tradatur à D. Thom. atque adeo ab Ariſtotele. 290.p
In principio indiuiduationis perueſtigando, quas conditiones ſpectare debeamus 293.p
Principium indiuiduationis eſt poſitiua quædã differentia, & primo incommunicabilis. pag. 293.p.& m
Differentiam indiuidualem eſſe principium indiuiduationis, Ariſt.& D.Thom.ſenſerunt in rebus tantùm materialibus. 294 m
Differentiæ indiuiduantes inter ſe conueniunt analo

analogicè. 296.p
Principia indiuiduantia non ſupponunt naturas ſingulares,contra Caietanum. 297.p.& 297.m
De indiuiduis ſingularibus quo pacto poſſit agere Philoſophus. 378.p
Priuatio quotuplex ſit. 611
Priuationes reales quomodo indigeant vtraque exiſtētia,& poſitiua ſubiecti, & ſui negatiua. pag. 773.m
Productio paſſiua,ſeu emanatio , quæ cernitur, tam in creatione quàm in generatione , non eſt accidens abſolutum , ſed modus eſſendi inchoatiuus. 148.p
Productio & conſeruatio in quibuſdam ſunt æquè faciles vel difficiles,in quibuſdam verò non.pag. 161.f
Produci quid ſit propriè. 446.f
Propoſitiones in quibus fiunt huiuſmodi prædicationes , Homo albus eſt animal , &c. an ſint contingentes,vel neceſſariæ.435.436.& 437
Propoſitiones , in quibus homo prædicatur de Deo,quomodo ſunt intelligendę.448 & ſeq.
Propoſitionem per ſe, veram eſſe cum reduplicatione ſubiecti,& quo ſenſu accipiēdum ſit. 450 p

Proprium & Proprietas.

Proprietates , quæ à ſubiecto diſtinguuntur , re ipſa poſſunt ſeparari,vt res quędam ſunt non tamen vt proprietates ſunt,contra Nominales. 254.m.255.256
Proprietates , quæ non diſtinguuntur re ipſa à ſubiectis , per vllam potentiam ſeparari non poſſunt à ſubiectis. 254.p
Propria & accidentia naturæ aſſumptæ ; ad vulgatam ſpeciem accidentis eertinent. 450. 451.
Proprium quo pacto ſit ſpecies vniuerſalis. 719.p
Propria aliqua an à principiis eſſentialibus ſubiectorum non oriantur. 756
Proprium ex vi nominis quid ſit. 757.f
Proprium quomodo variè ab Ariſtotele diſtinguatur. 758
Proprium quibus nominibus apud Porphyrium exprimatur. 758.f.& 759
Proprij definitio ex Porphyrio refellitur. 961.m
Propriorum gradus diuerſi. 763.m
Propria omnia non requirunt in ſubiecto cauſſam ſui adæquatam. 764.p
Quæ propria non ſuſcipiunt magis & minus. pag. 765.m
Proprietates rerum quaſdam eſſe probatur. 767
Pulchritudo non pertinet ad prædicamentum qualitatis. 494.f

Qualitas & Quantitas.

QVálitates medias non eſſe per ſe oppoſitas.pag. 366
Qualitas graduales non omnes exiſtere in ſubiecto habente partes. 465.f
Qualitates motiuæ grauium & leuium , an ſint definitæ in initio cap.12. 477.m
Qualitas quot modis dicatur. 486.p
Ariſt.explicatur,cùm dixit hoc libro ca.14.differentias eſſentiales eſſe qualitates,quia reducuntur ad quæſtionem Quale eſt. ibidem
Qualitas eſſentialis cuius dicatur eſſe qualitas. pag. 487
Qualitatis genera omnia ad duo præcipuè reuocantur. 488.f.& 489
Qualitatis diuiſio libro Prædicament. tradita, non eſt generis in modos quoſdam accidentarios ſpeciebus qualitatis. 492.m
Ariſt.cur ſpecies qualitatis modos appellauerit. 492.f
Qualitatis diuiſio tradita libro Prædicamen.eſt generis in ſpecies,nec in ea aliquid deeſt aut ſupereſt. ibidem
Qualitas quàm aptè diuiſa ſit in ſuas ſpecies ab Ariſt.ratione D.Thom.oſtenditur:quę & fuſiùs declaratur. 493.p
Qualitatem rectè ab Ariſtotele diuiſam fuiſſe in ſuas ſpecies alia ratione oſtenditur.494.p
Rationes,quibus probatur qualitatis ſpecies rectè eſſe traditas,inter ſe conferuntur, & vtra melior ſit examinatur. 496.p.& 496.m
Qualitas patibilis non differt à paſſione ſpecie, ſed accidentaliter. 501.f.& 502.p
Qualitas quo pacto ſit fundamētum ſimilitudinis & diſſimilitudinis. 544.545
Quantitas in corporibus quam actionem impediat,quam verò non. 93.m
Nō poteſt aſſignari terminus communis in partibus quantitatis,quo duæ ſubſtantię inter ſe diuerſæ continuarentur. 225.p
Quantitatem ſequi materiam, qualitatem verò formam,quo pacto à Philoſophis vſurpetur. pag. 335.p
Quantitas quid ſit. 483.p
Ariſtoteles cur de quantitate agit poſt prædicamentum ſubſtantiæ. ibidem
Quantitatis formalis ratio non eſt eſſe menſuram. 486.487
Quanta per ſe & quanta per accidens , & quot ob cauſſas dicantur. 484
Quantitatis natura non conſiſtit in eo, quod ſit diuiſibilis in partes eiuſdē rationis.487.488
Quantitatis ratio formalis eſt , eſſe eas extenſum. 489.m.& f

Quantitatem eſſe diuiſibilem,pertinet ad ſecũdum modum dicendi per ſe. 490.p
Quantitatem eſſe extenſam, pertinet ad primũ modum dicendi per ſe. ibidem
Quantitas quo pacto contrahatur & extendatur. 492.f
Quantitatem eſſe per ſe ſenſibilem. 494.f
Quantitatis duplex eſt extenſio: & quænam illatum poſſit ſeparari à quantitate. 492.f & 401.f
Quantitas & realiter & formaliter diſtinguitur à pluribus rebus quantis contra Nominales. pag. 403.m
Quælibet res ſi eſſet ſua quantitas neceſſariò plures magnitudines trinæ dimenſionis eſſent in eodem loco. 40.f
Quantitatem diſtingui realiter à ſuo ſubiecto, conuincitur ex myſterio Euchariſtiæ. 495.& 496
Quantitatis quomodo ſit maximè proprium æquale,& inæquale dici. 481.f
Quantitas diuina virtute ſublata, nõ poteſt iterum emanare ex vi naturæ vt ceteræ proprietates. 594.m
Quantitas quo magis & minus ſuſcipiat. 765.f
Quies in fine eſt conſummatio actionis eiuſdẽ finis. 123.p

RAtiones cauſſandi quomodo ſint entia abſoluta. 144
Rationes cauſſandi non ſunt relationes. 149.p
Rationes cauſſandi ſunt ipſæ res actu concurrentes ad effecta. 149.f
Ratio fundandi relationem quid ſit. 511.f

Relatio,Relatiua,& Relatum.

Relationes creatas dari reales in Philoſophia,in dubitatum ponitur. 509.f
Relatio realis non eſt actu niſi inter duo extrema realia, re omninò diſtincta, & verè exiſtentia. 515
Relatio realis non poteſt eſſe, niſi eius fundamentum ſit reale, & re diſtinctum à fundamento relationis ex altera parte reſpondẽtis. 516.p
Relatio identitatis genericæ & ſpecificæ materialiter ſumptæ non eſt realis. 517.m
Relatio identitatis contingentis eſt realis. 517.f
Relatio Dei ad creaturam nulla realis eſſe poteſt. ibidem
Relatio,vt ſit realis,quid requirat. 516.f
Relatio totius ad ſingulas partes, vel ad omnes partes ſimul non eſt realis, & quando relatio partium inter ſe dicenda ſit realis. 519.m
Relatio dominij & ſeruitutis non ſemper, & in quibus ſit realis. 519.f
Relatio realis, an & quomodo diſtinguatur à fundamento. 520.p
Relatio realis non poteſt eſſe rei proprietas. 523.f
D.Thomas an ſenſerit relationem creatam realiter differre à ſuo fundamento. 523.p.& ſeq.
Relationum realium non rectè traditur ea diſtinctio, qua diuiduntur in reales reſpectus, & reales denominationes relatiuas deſumptas ex variis rebus. 525.m.& f
Relatio realis quid ſit & quotuplex. 555.f
Relationum rationis varia genera colliguntur. pag. 515.& ſeq.
Relationes, quæ æquè conueniunt rebus cùm actu non exiſtunt atque cùm actu exiſtunt, non ſunt reales ſed rationis. 516.f
Relationes rationis non eſt neceſſe, vt exiſtant ad terminãdum relationes reales,dummodo conueniant actu rebus, ad quas oppoſita referuntur. 538.f.539.p
Explicatur Scotus in 1.ſent.d.15. cùm dixit, relationes rationis non eſſe in memoria.705.p
Relationes rationis, licet rebus conuenire poſſint ſine operatione intellectus, non poſſunt tamẽ ſuo modo exiſtere, niſi obiectiuè in intellectu. 767.p
Relatiua rationis quæ ſunt tertij generis, non poſſunt habere realitatẽ à relationibus realibus correlatiuorum. 537.& 538
Relatio in diuinis, vt dicatur dare eſſe abſolutum. 410.p
Extremum in relationibus quid ſit, & vnde dictum. 511.p
Fundamentum relationis quid ſit, & quod in omnibus prædicam.inueniatur. 511.p.& m
Terminus relationis quid ſit. 311.f
Relatiua ſecundum dici, quot modis dicantur. pag. 512.p
Relatio & relatiuum quid ſit. 510.m
Relationis nomen,vſu Philoſophorum,ſignificat eam habitudinem vnius ad alterum, ſecundum quam ſit comparatio. 518.m
Relationes vt incipiant eſſe,&diſcrimen quoad hoc inter paſſiones & relationes. ibidem
Relationis agentium fundamentum, eſt forma ſubſtantialis. 518.f
Relationum mirabilis natura. 518.m
Relationum diſtingui à ſuo fundamento non niſi per intellectum, nullo modo poteſt defendi vt Philoſophiæ ac Theologiæ contrarium. 522
Ariſtoteles ceterique Philoſophi quomodo ſint intelligendi, cùm negant aduenire ſemper relationem mutato ſubiecto, cui aduenit. 522.m
Relatio omnis creata non diſtinguitur re ipſa à ſuo fundamento. 523.m.& 524.p
Relationem perire manente fundamento, non arguit diſtinctionem realem. 526.p
Relatio non diſtinguitur à fundamento modali diſtinctione. 527.& ſeq.

Relatio

Relatio diſtinguitur à fundamento formaliter. pag. 527.& ſeq.
Relationis entitas non habet duo eſſe,alterum. eſſe In,alterum verò eſſe Ad. 530.p
Relationes eſſe perfectiones rerum,quibus inſunt,non rectè probatur ex eo quod ſint entia. 530.m
Relationes prædicamẽtales nullam dicere perfectionem, non rectè probatur argumento ducto à relationibus diuinis,nec ex eo quod dicant eſſe aliud. 531.p.& m
Relationes prædicamentales quo pacto nõ ſint perfectiones formales, & quo ſenſu dicunt perfectionem aliquam. 531.f
Relationes licet dicant perfectiones, non tamen infinitæ perfectiones concedendæ ſunt in re aliqua. 533.m.& f
Relatiua omnia non terminantur terminis abſolutis. 534.535
Relatio ſcientiæ vt percipiatur, quid ſit ſatis. p. 536.f
Relationes tertij generis terminantur terminis reſpectiuis,etiam cùm altera tantùm ex parte ſit realis. 538.f
Relationes temporales creaturarum ad Deũ & Dei ad creaturas cur in tertio relatiuorũ genere ponantur. 545.546
Relationes plures dari in eodem ſubiecto ſolo numero differentes, quomodo accipiendum ſit.exponitúrque hac in re D.Thomas. 552.m
Filius vna tantum relatione refertur ad patrem & matrem. 553.p
Relatio,& relatum quomodo dicantur vniuocè de inferioribus. 563
Relationum quæ vniuerſalibus, vt vniuerſalia ſunt,conueniunt,duo ſunt genera, aptitudinalium,& actualium. 702.m
Relationes aptitudinales perpetuò conueniunt vniuerſalibus. ibid.
Relationes actuales eſſendi in pluribus, quæ perpetuò conueniant vniuerſalibus, quæ verò non. 703.p
Relationes actuales prædicandi quando conueniant vniuerſalibus. ibid.
Relationes quæ vniuerſalibus conueniunt,non niſi obiectiuè exiſtere poſſunt. ibid.
Relationes vniuerſalium propriæ duobus modis poſſunt obiectiuè,exiſtere, formaliter & fundamentaliter. 703.p.704.p
Conciliantur variæ Doctorum ſententiæ de relationibus vniuerſalium propriis. 703.704
Relationes aptitudinales vniuerſaliũ non ſunt enumerandæ ſimpliciter inter ſecundas intentiones. 705.m
Relatiuorum genera duo alia traduntur. 508. 509.p
Relatiua tranſcendentia realia,rationis,mutua, & ſecũdum eſſe,quæ ſunt apud Philoſophos. 513.514
Relatiua omnia tertij generis terminari ad ſua correlatiua formaliter ſumptã. 536.p
Relatiuum definiri per alterum relatiuum, quo pacto ſit rectè intelligendum. 546.m
Relatiuum non ſemper pluribus relationibus refertur quandocunque plura reſpicit. 548.f. 549.p
Relatiuum poteſt habere plures relationes ſiue eiuſdem ſpeciei, ſiue diuerſæ, & quomodo. ibid.
Relatiua quædam, qua ratione ſuſcipiant magis & minus. 151.m
Relatiua ſimul eſſe natura qua ratione ſit intelligendum. 705.p
Relata ſecundi & tertij generis quæ ſint. pag. 506.507.p
Explicatur diſcrimen ab Ariſtotele poſitum inter relata. 540 & ſeq.
Relatum commune ad quid referri poteſt,& ad quid non, fuſè diſputatur. 559.& ſeq.
Relatorũ per accidens duo ſunt genera. 508.p
Relati nomen duobus modi accipi poteſt. 560.p
Relatum commune,actu,an potentia referatur. pag. 560.p.m
Relatũ commune refertur ad omnes terminos inferiorum relatorum quæ proximè referuntur. 561.m
Relatum commune pertinet ad eſſentiam ſui termini. ibidem.
Relata communia qua ratione comprehendi poſſint in definitione relatorum. ibid.

Res.

Res non dicitur propriè fieri ex exemplaribus, efficientibus, aut finalibus principiis. 9.f
Impropriè aliquando dicitur, rem fieri ex efficiente. 42.m
Magis propriè dicendum eſt,rem cõſtare ex ſua forma intrinſeca, quàm fieri ex illa. ibidem
Res naturales eſſent per accidens actiuæ,ſi formæ ſubſtantiarum nõ eſſent productiuæ aliarum ſubſtantiarum. 76.f
Res in eo inſtanti, in quo producitur,agere poteſt. 81.f
Eadem actione,qua ponitur ſubiectum,ponitur & eius paſſio. ibid.
Res omnes creatæ aliquid agunt, abſurdáque aliter aſſerentium enumerantur. 88.89
Res ſolas incorporeas agere, opinio quorũdam fuit,quæ refellitur, ſimúlque oſtenditur eſſe abſurdiſſimam. 92.& 93
Rem eſſe naturaliter efficiẽtem huius vel illius effectus,non eſt profectum ex mera Dei voluntate. 90.f
Res vt concurrunt ad ſuos effectus nõ plus habeat

bent entitatis,quã ſi abſolutè ſumãtur. 150.f
Mutationes rerum naturalium, etiam ſi omnes dicerentur naturales reſpectu materiæ, ipſa tamen materia non eſſet dicenda primo natura. 102.m
Res naturales diſtinguuntur ab artificialibus non ſolùm per formam,ſed etiam per materiam. 205.p
Res naturales debere dici tales per indifferentiam ad motum & quietem, qua ratione intelligendum. 218
Nulla res cauſſatur ab ideis diuinis ſecundum eſſe reale:contra Henr.de Gandauo. 249.m
Puræ negationes poſſunt ſuo modo exiſtere ab æterno,non ſic autem priuationes. 250.f
Res omnes nõ eſſe ex ſe indiuiduas. 280.& ſeq.
Res omnes,ſi eſſent ex ſe indiuiduæ, nulla eſſet natura communis. 281.282
Rem eſſe per ſe ſingularem,quid propriè ſignificet,opinióque Durandi impugnatur. 282.f
Res diuerſorum prædicament.conuenire in eadem entitate, quo pacto intelligendum ſit. 346.f
Res fiunt extenſæ per ſolam molẽ corpoream. pag. 594
Res & non nomina eſſe vniuerſalia ſenſit Plato, eiúſque ſententia explicatur. 630.m
Rerum,quaſdam eſſe ſingulares per ſe,quaſdam verò per accidens. 633
Auctores, qui dicunt, res tantùm operatione intellectus fieri vniuerſales,quomodo exponendi ſint. 664.m
Res ſignificatas tribus modis dici falſas. 774.& 775
Verum diſcrimen rerum,ex earum definitionibus ſumendum eſt. 762
Reſolutio duplex eſt,realis & rationalis. 192.p

SAcramenta nouæ legis vt agãt. 91.f
Sacramenta cur Deo cooperentur ad productionem accidentium ſupernaturalium.p. 101.p
Sacramenta nequeunt cõcurrere ad productionem gratiæ extra ſubiectum. 102.m
Maius eſt, aliquid ex nihilo facere, quàm tranſubſtantiatio in Sacramento. ibid.
Sanitas non pertinet ad prædicamentum qualitatis. 493.p
Scotus notatur, quod implicitè id conceſſerit quod negauit. 164.f

Senſus.

Senſum in actu eſſe ſenſibilia omnia,quo pacto intelligendum ſit. 463.p
Senſu nihil percipitur abſente obiecto. 699.f
Senſus communis cur ita dicatur, & eius officium. 670.p
Senſus interni poſſunt intellectui proxime miniſtrare,licet vnus eorum proximus miniſter conſtitui debeat. 672
Senſus internos quatuor eſſe,perperam colligitur ex quatuor cerebri ventriculia. 682.f
Senſus internos eſſe quatuor,non rectè colligitur ex eo quod aliqui facilius, vel difficiliùs recipiunt. 675.p.& m
Senſus interni ſunt duo tantùm,ſenſus communis,& phantaſia. 675.676
Senſum communis diſtinguitur loco & officio à phantaſia. 676.m & 677
Senſus internos eſſe tres, quomodo non rectè colligatur ex triplici ſpecie phrenitidis: neque ex eo quod aliqui plus valeant imaginatione,aut iudicio,&c. 677.f.& 678.p
Explicatur locus Ariſto.ex libello de Memoria, & reminiſcentia, ex quo videtur poſſe colligi,vnum tantum eſſe ſenſum internum.678.f
Senſus communis quomodo diſtinguatur ſpecie à ſenſus externis. 673.f
Nihil efficit immediatio præſentiæ cuiuſlibet ſenſus ad immediationem miniſterij. 679.f
Socratis lapida reſponſio refertur. 90.p
Soni omnes ſunt eiuſdem ſpeciei, neç propriè intenduntur & remittuntur. 467.p

Spatium.

Dantur duo ſpatia infinita, non fictitia, & ſimpliciter neceſſaria. 245.f
Spatiũ trinæ dimẽſionis fuſum dari,ac eſſe ſpeciem quantitatis continuæ permanentis, quo pacto veteres Philoſophi probant. 53.f. & 538.p
Ariſtoteles cur ſpatium illud,quod veteres Philoſophi locum eſſe aſſerebant, probauerit in libro Prædicamentorum. 538.m
Opiniones duæ de ſpatio & loco. 538.p
Spatium non eſſe verum ens. 538
Spatium non eſſe ſpeciem quantitatis. ibid.
Philoponi ſententia reiicitur,qui fecit ſpatium, quod locum exiſtimat, quantitatem immaterialem. 539
Spatium imaginarium extra cælum, & quod à corporibus occupatur quid ſit, & vbinam ſit pag. 539.f.& 540

Species.

Species & indiuidua comprehenduntur ſub definitione principij primi libri Phyſicorum. pag. 14.& 15
Species alicuius obiecti viſibilis nõ poteſt àDeo cõſeruari annihilato priori obiecto,& de nouo,alio ſimillimo producto, oculus tamẽ nõ diſtin

diſtingueret prius obiectum à poſteriori. 161. f. & 162. p
Species omnes an poſſint dici vnum cum ſuo genere ſiue proximo, ſiue remoto, & quomodo. 265. p
Plato cur prohibuerit deſcenſus ſub ſpecies infimas. 277. p
Speciem eſſe totum reſpectu indiuidui, quo pacto intelligendum eſt. 277. f. & 278. p
Species cur ſimiles numeris eſſe dicātur. 362. m
Ariſtoteles quomodo intelligendus ſit, cùm dixit ad finem cap. 10. Quæcumque in eodem ſubiecto differentiam habent, etiam ſpecie differre. 470. m
Species internorum ſenſuum omnes differre ſpecie, non eſt probabile. 471. f
Species intelligibiles Angelis concreatæ, ſunt in prima ſpecies qualitatis. 495. f
Species intelligibiles quo pacto naturas communes repræſentent. 507. m
Formarum ſpecies quo pacto ſint à primo auctore determinatæ. 717. f
Speciem eſſe primum, ſed non adæquatum correlatiuum generis. 726.
Sphæra tangit in puncto ad actum redacto per deſignationem: vel in puncto eminenter exiſtente in magnitudine. 527. f. 528. p
Sphæra, ſi per planum moueatur, falſum eſt non moueri niſi per puncta. 529. p. & 530. p

Subiectum.

Subiectum ſecundum ſuum eſſe ſubſtantiale, ſaltem natura, præcedit eſſe accidentis. 63. m
Nullum ſubiectum pendet in ſuo eſſe à ſua forma accidētali tamquam à cauſſa ſimpliciter. ibidem
Subiectum ſcientiæ ſubalternantis non eſt opus vt ſit eius per ſe compoſitum. 511. f
Subiectum colorum & ſaporum quid ſit. 624. f
Subiectio indiuidui ad genus qua ratione completa & incompleta ſit. 731
Subiicibile in quid incompletè, cur ſit analogum. 731. m
Subiectum certum numero, non expoſcit neceſſariò certam numero potentiam. 771. f

Subſiſtentia.

Subſiſtere quinque modis vſurpari: & quo pacto pag. 403. p
Subſiſtentia eſſentialis vnica an ſit in Deo, & tres perſonales. 495. f. & 496. p
Subſiſtentia ſi pro ſuppoſiti ſubſiſtere accipiatur, tres ſunt in Deo Subſiſtentiæ perſonales, nulla eſſentialis. 401. p
Subſiſtentia, ſi pro ipſa ratione ſubſiſtendi in diuinis ſumatur, vnica eſt eſſentialis ſubſiſtentia, & perſonales tres ſecundum veriorem ac communem opinionem. 408. m. & ſeq.
Subſiſtere perſonale, vt virtute diſtinguitur à diuina eſſentia, nullam perfectionem adiungit. 410. f
Subſiſtere duobus modis poteſt accipi. 411. f
Subſiſtentia quomodo differat ab exiſtentia. p. 412. p
D. Thomæ varia loca conciliantur, in quibus variè locutus videtur de ſubſiſtentia. 425.

Subſtantia.

Subſtantiæ nomine quid ſignificauerit Ariſtoteles cap. primo, prope finem. 7. f
Subſtantiæ ſeparatæ non mouentur motu paſſiuo vllo, cui cōueniat definitio naturæ. 211. m
In ſubſtantiis ſeparatis tot ſunt indiuidua, quot ſpecies ex mente Ariſtotelis ac D. Tho. pag. 285. p. 286. p
Subſtantiæ primæ quo pacto ponantur in prædicamentis. 338. p
Subſtantia, vt conſtituit primum prædicamentum, non eſt quid analogum. 338. f
Subſtantia & accidens non ſunt oppoſita contradictoriè. 340. f
Subſtantiæ ponuntur in prædicamentis, vt ſignificantur nominibus concretis. 352. m
Subſtantia quatuor modis dicitur, & primo modo quid ſit, & quæ ad illam reuocentur. 370. m. & 371. p. & 396. p
Subſtantia ſecundo modo quid ſit. 371. p. & 396. p
Subſtantia tertio modo quid ſignificet, & quænam fuerint principia corporum ſenſibilium apud Platonem & Pythagoram. ibid.
Subſtantia quarto modo quid ſignificet, & quæ ad illam reuocentur ex ſententia Ariſtotelis. ibid.
Subſtantia analogicè dicitur de Deo & creaturis. pag. 379. m
Explicatur locus Ariſtot. ex 2. de Anim. cap. 1. ex quo probari poſſet, materiam & formam per ſe ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinere. 386. m
Ariſtoteles, cùm dixit, partes ſubſtātiæ eſſe ſubſtantias in Prædicamentis, quo pacto intelligendus. 386. f
Explicatur locus Ariſtotelis ex libro Prædicamentorum: ex quo aliqui colligunt, partes integrantes ſubſtantiæ poni per ſe in Prædicamentis. 387. p
Subſtantiæ Prædicamentum eſt commune corporeis, & incorporeis, corruptibilibus & incorruptibilibus ſubſtantiis, ſiue Metaphyſicè, ſiue Phyſicè, ſiue Logicè conſideretur. p. 388. & 389. p
Corruptibile & incorruptibile differre genere, vt habetur decimo li. Metaphyſic. quo pacto ſit intelligendum, nec probatur ex eo, ſolam ſubſtantiam corruptibilem facere prædicamen

mentum ſubſtantiæ. 589.f
Subſtantiam eſſe ſuſceptiuam cōtrariorum, quo pacto ſit intelligendum. 591.m
Subſtantias corporis expertes finitas, ſubſtare omnes accidentibus. 592.m
Singulariter ſubſtātiæ creatæ in abſtracto ſumptæ, cur non ſint primę ſubſtantiæ, & cur non pertineant per ſe primò ad prædicamentum ſubſtantiæ. 413.f
Subſtātia vnde dicta: quæ & quatuor modis accipitur. 396.p. & f
Subſtantię primæ definitio explicatur, ſimulque an Deo conueniat, & quo pacto. 396.m
In diuinis tres eſſe primas ſubſtantias quo pacto concedi poſſit. 396.m
Subſtantiarū ſecundarum definitio explicatur, quæ Deo minimè conuenit. 398
Subſtantiam completam eſſe non eſt idem atque eſſe incommunicabilem. 400.f
Subſtantia cur definiatur ens per ſe exiſtēs. pag. 411.p
Prima ſubſtantia creata quid addat naturæ ſingulari abſtractæ. 414.p
Quicquid aduenit ſubſtantiæ in eſſe completo, accidentaliter aduenire, quo pacto intelligēdum ſit. 448.f
Subſtantiæ proprium eſſe ſuſcipere contraria, quo pacto intelligendum ſit. 499.m
Subſtantia corporea prius natura, quàm ſit quāta habet actu partes integrātes, & quomodo. pag. 407.p.m & f
Subſtantia conſeruata ſine quantitate quomodo manſura eſſet in loco: vbi & quidam dicendi modi reiiciuntur. 49.f. & 499.f
Subſtantiæ quæ ſuaptè natura eſt capax loci naturalis, non poteſt à Deo cōſeruari extra omnem locum. 500.p
Subſtantia duobus modis dicitur fieri per ſe. pag. 449.m
Subſtantia quomodo dicatur fieri per accidens. ibidem
Philoſophi cur dixerint vnam ſubſtantiam non fieri ex alia niſi per accidens. ibidem
Subſtantiæ nihil eſſe contrarium, quo pacto ſit intelligendum. 458.p
Eſſe ſubſtantiarum corruptibilium menſuratur tempore continuo ac vulgato. 672.p.m.ſeq.
Subſtantias ſeparatas numquā eſſe in loco, niſi per operationem, non videtur rationi cōſentaneum. 587.& ſeq.
Subſtantiæ ſeparatæ non ſunt ita per ſe in loco, vt certum ſpatium naturaliter vendicent ſibi. pag. 589.m
Subſtantias ſeparatas eſſe in loco formaliter ratione exiſtentiæ, non eſt dicendum. 590.p & m
Subſtātiæ ſeparatæ ſunt in loco per ſeipſas, quatenus actiuæ ſunt in loco. 591.p.& m
Subſtantiæ ſeparatæ ſunt in loco ſemper ac neceſſario. 571.f
Subſtantias ſeparatas non eſſe in loco niſi per operationem tranſeuntem, tribus modis exponi poteſt. 592.f
Subſtantias ſeparatas non eſſe tempori ſubiectas quo ſenſu negetur. 599.m
Subſtantiua non multiplicari, niſi multiplicata forma, quo pacto intelligendum ſit. 443.p
Succeſſiuum per ſe quid ſit. 574.p

Superficies.

Superficies non eſt mera negatio contra Durandum. 517
Superficies in medio corpore, lineas in media ſuperficie, ac puncta in media linea dari, implicat contra nōnullos. 517.p.& 529.p.& ſeq.
Superficies non eſt corpus ipſum, vt connotat negationem profunditatis, contra Gregoriū Ariminenſem. 520.p.& ſeq.
Superficies an ſit actu in extremitate corporis, pag. 522.p
Superficiem eſſe modum quemdam eſſendi purum, quem negatio vlterioris extenſionis ſequatur, qunmodo poſſit defendi. ibid.
Superficiem eſſe realem entitatem, verámque ſpeciem quantitatis, pro indubitato ponendum eſt. 522.f
Superficies phyſico more accepta, eſt actu in corpore tāquam eius extremitas, linea verò & punctus, non ſunt in corpore vllo niſi mathematico more ſpectata. 522.f.524.f.& 526.f.535.& ſeq.
Superficies ſola quæ in medio corpore potentia eſt, naturaliter reduci poteſt ad actum reali diuiſione. 526.m
Superficies corporum, & ſi Phyſicè conſiderentur, vna eſt tantùm in quolibet corpore: ſi verò mathematicè plures. 527.p.& m.
Superficies magis diſtinguitur à corpore, quàm figura à ſuperficie. 533.p
Superficies quid ſit formaliter. 533.p.& m
Superficies infinitæ quomodo ſucceſſiuè reſpōdeant infinitis inſtantibus aggenerationis. v. g. ignis continuæ. 535.f
Superficies quo pacto à corpore ſeparari poſſit. pag. 536.f
Superficies, & locus Ariſtotelicus, quomodo diſtinguantur. 541.m
Superficies, quæ eſt locus, qualis eſſe debeat. 569.f

Suppoſitum.

Suppoſita duo humana, quando de ſe inuicem prædicari poſſent. 236.p.& m
Ariſtoteles quid ſenſerit de natura & ſuppoſito tam in Deo, quàm in rebus creatis. 398.f

Suppoſitum & natura non ſumit omnino idem ſecundum fidem. 398.f.& 399.p
Suppoſitum quo pacto definiatur à Theologis. 400.p
Suppoſitum quomodo ſit incommunicabile, & communicabile. 400.p
Suppoſiti alia definitio, & prioris definitionis approbatio. 400.m
Suppoſita quid vltra primas ſubſtantias amplius ſibi vendicent. 401.b
Suppoſiti traduntur duæ aliæ definitiones. ibid.
Si in diuinis eſſet vnum ſuppoſitum, nõ diſtingueretur à natura. 411.p
Suppoſitum & prima ſubſtãtia in creaturis ſunt idem, non ſic autem in diuinis, & vnde tale diſcrimen ortum ſit. 413.p.& 415
Suppoſitum non diſtinguitur à natura ſingulari vt concretum & abſtractum. 417.m
Suppoſitum nihil aliud addere naturæ ſingulari, quàm duas negationes, nullo modo probandum, contra Scotum. 418.& ſeq.
Suppoſitum in rebus creatis, etiã ſecundum potentiam obedientialem, eſſe incommunicabile. 420.p
Suppoſitum non addit naturæ ſingulari ſubſiſtentiam per modum connotantis, cõtra Capreolum. 420.f
D. Thomas exiſtimauit ſubiectum exiſtentiæ ſubſtantialis creatę eſſe ſuppoſitum. 421.m
Suppoſitum non addit naturę ſingulari aliquod poſitiuum diſtinctum realiter contra Caiet. 422.& ſeq.
Suppoſitum addit naturæ ſingulari modũ quẽdam entitatiuum. 423.& ſeq.
Diuiſo ligno reſultant entitates abſoluentes ſuppoſitum, & quodnam ſit diſcrimen quoad hoc inter differentias indiuiduantes, & huiuſmodi complementa. 429.p
Suppoſiti diuini infinitas non obſtat quominus Chriſtus ponatur in prædic. ſubſtantiæ. 446.f

TActus deſignatiuus quis nam ſit. 429.p

Tempus.

Tempus cur non dicatur ens imperfectũ quemadmodum motus, cùm numquam totum acquiſitum ſit. 543.p
Tempus, duobus modis conſiderari poteſt. 460.f.&
Tempus vt dicit durationem motus abſolutè acceptum eſt vera ſpecies quantitatis. 460.f & 461.p
Ariſt. cùm dixit omnem motum fieri in tempore, de quo tempore intelligendus ſit. 461.p
Tempus, quatenus ſignificat annum, menſem, &c. non eſt vera ſpecies quantitatis. 461.m
Ariſt. lib. 4. Phyſic. de qua temporis ſpecie potiſſimum loquutus ſit. 461.f
Tempus eſſe numerum motus ſecundum prius & poſterius de quo tempore intelligendum ſit: & quomodo ſit prædicta definitio accipienda. ibid.
Tempus quatenus dicit certam menſuram, cur numerus appelletur. 462.p
Tempus, vt dicit menſem, annum, &c. formaliter pendet ab animo. ibidem.
Ariſtoteles cur hoc libro appellet tempus quantum per accidens. ibid.f
Tempus an ſit vnum numero in rebus quæ mẽſurantur tempore. 462.f
Tempus quomodo poſſit dici vnum numerum in rebus quæ menſurantur tempore ſecundũ multorum probabilẽ opinionem. 463.p.& m
Tempus qua ratione poſſit eſſe numero multiplex in rerum natura. 463.m
Tempus vniuerſale, quo cætera menſurantur, duplex eſt, reale, & imaginarium. 464.m
Tempus reale pendet in ſuo eſſe completo à tẽpore imaginatio, & quomodo. 464.f.464.p
Tempus reale cùm ſit vnum, multipliciter à nobis diuiditur. 465.p
Tempus diſtingui ab æuo, qui habet finem, & è cõtra, æuum autem ab æternitate, quia habet principium, non per ſe, ſed per accidens euenit. 469.f.470.p
Tempus, æuum, & æternitas quomodo ſecundum veriorem ſententiam diſtinguantur inter ſe. 471.p
Tempore quæ mẽſurari dicantur. 472.p.m. & f
Tempus cur dicatur magis cauſſa corruptionum, quàm generationum. 472.p
Tempus indoctiſſimum potiùs, quàm ſapientiſſimum appellandum eſt. 472.m
Eſſe ſubſtantiarum corruptibilium an æuo mẽſurari poſſit. 473.m
Ariſtoteles quid per motum & quietem intellexerit, cùm dixit quarto Phyſic. tempus eſſe menſuram eius quod mouetur, &c. 475.p
Explicatur locus D. Thom. in opuſculo de tempore, vbi dixit, mobile non menſurari tẽpore quoad ſuum eſſe ſubſtantiale. 475.p.& m
Tempore imaginario quomodo menſurari poſſint tempora diſcreta particularia. 577.p
Tempus continuum eſt vera ſpecies quãtitatis. 478.p
Inſtans permanens non eſt ſpecies quantitatis. pag. 478.m
Tempus diſcretum non per ſe ponitur in vllo prædicamento. 479.p
Tempus diſcretum ſi conſtat inſtantibus reducitur ad prædicamentum Quãdo, ſi verò tẽporibus continuis, tum, ad quantitatem, tum ad quando. 479.p.& m
Tempus an, & quomodo diſtinguatur à motu. pag. 479.f.& 480.p
Terminum à quo eſſe contrarium termino ad quem, quomodo intelligatur. 17.f

Termini totales non ſunt per ſe contrarij. 14.p
Terminus quot modis dicatur. 602.f.& ſeq.
Terminus latiùs patet, quàm principium.605.p
Thargelia quid ſignificent. 615.f
Tranſubſtantiatio duobus modis cōſiderari poteſt, & quis ſit eius terminus. 572.m

Totum.

Totum Phyſicum diſtinguitur à ſuis partibus. 58.m
Totum vnica relatione reſpicit omnes partes. pag. 553.p
Totum quot modis dicatur. 617.m.ſeq.
Totum quid requirat ad ſui intrinſecam rationem. 617.f
Totum vniuerſale & cōiunctum quid ſit.618.p
Totum quantum quot modis diuidatur. 619.f & 620
Ratio totius magis conuenit naturalibus quàm artificioſis. 619.f
Totum quando dicatur omne, vel totū.620.m
Triſmegiſti ſententia de rerum creatarum actiuitate. 91

VErba quædā cur addita ſint in textu Græco ad initium cap.4 cùm antea non extarent.
Verbum, vt verbum, numquam poteſt ſubiici. 317.m
Verba quædam in textu Græco ad initium cap. 14.huius libri,cur in Latina verſione prætermiſſa ſint. 486.f
Verba hæc (ſecundum quod)quot modis vſurpentur. 605.p & m
Verba hæc(ſecundum ſe)quod modis accipiantur. 605.f. & 606.p
Veritas conditionalis propoſitionis vbi fundetur. 247f
Virga partim viridis, partim ſicca, non habet partes continuas. 226.m
Virtus producendi aliquid ex nihilo, ſiue ſit principalis,ſiue inſtrumentalis, ſuaptè natura terminatur ad creabile,quatenus creabile eſt. 99.f
Quælibet duæ virtutes finitę proportionem habent inter ſe. 100.p
Viuentia quæ per ſemen generant nō generare ſibi ſimilia, ſed à Deo produci ſentit Scotus. 79.p.ſed refellitur. 80.p
Viuentia, quæ ex ouis aut fructuum ſeminibus naſcuntur, cur dicantur augeri, cū ea,ex quibus producuntur, incrementum accipiunt:& an ſit idem in his viuentibus,naſci,ac primum incrementum accipere. 190.f.191.p

Vniuerſale.

Vniuerſale vnica tantùm relatione refertur ad particularia. 549.p
Vniuerſale aliquando ita latè ſumitur,vt etiam analoga complectatur. 626.p
Vniuerſale propriè ſumptum ſola vniuoca cōplectitur. ibid.
Vniuerſalis propriè ſumpti definitiones. 626. m.8
Vniuerſale propriè ſumptum tribus modis conſiderari poteſt,& quæ ſit eius germana conſideratio. 619.m
Platonis & Ariſt.ſententia de Vniuerſali. 619.f
Vniuerſale, quatenus dicit relationem vniuerſalis ad particulare, ſupponit duo vnitatem rei,& aptitudinem,vt inſit multis. 620.p
Vniuerſale qua ratione dicendum ſit vnū.639.p
Vniuerſale eſſe quoddam totum. 645.f
Prædicari de pluribus,vt de vniuerſalibus dicitur,quid propriè ſignificat. 646.p
Identitas rerum vniuerſalium cum ſuis particularibus quæ ſit. ibid.m
Vniuerſalia habere ſuam vniuerſalitatem actu exiſtentem ſine operatione intellectus falſo aliqui Scoto tribuunt. 660.m.& 662.f
Naturę communes extra intellectum ſunt ex ſe vniuerſales, & quomodo pendeant ab intellectu. 664.f.& 665.p
Vniuerſale,quod eſt obiectum intellectus,quomodo præcedat actū ipſius intellectus.666.p
Ariſtot. explicantur nonnulla loca, ex quibus colligi poſſe videtur, vniuerſalia nulla pendere ab intellectu. 666.p.& m
Vniuerſalia non abſtrahuntur à ſuis particularibus abſtractione reali. 668.p
Vniuerſalia non abſtrahuntur à ſuis particularibus abſtractione negationis vera, ſi ſint ex quatuor prioribus vniuerſalium generibus. ibid.m
Vniuerſalia abſtrahuntur à particularibus abſtractione præciſionis per ſimplicem apprehenſionem. 668
Vniuerſalia non poſſunt abſtrahi à ſingularibus per quinque ſenſus externos,qui & potentiæ apprehenſiuæ dicuntur. 669.m
Vniuerſale ſit ſola operatione intellect⁹. 671.m
Vniuerſalia qua ratione exiſtant in rerum natura. 699.p
Vniuerſalia corporum per ſe exiſtentium non carent materia. 696.f
Vniuerſalia rerum ſenſibilium cùm ſint corpora,quo pacto non ſint ſeparata à ſingularibus 698
Vniuerſalis ſpecies in quinque diuidi adęquatè, quomodo intelligatur, & vnde huiuſmodi numerus colligatur. 707.m.& f
Vniuerſalium numerus non rectè colligitur ex diuiſione eorum,quæ prædicantur completè, & quæ incompletè. 709.p
Vniuerſale,vt relatiuum eſt, formaliter vniuocum dicendum eſt. 714.m
Vniuerſale,fundamentaliter acceptum, non eſt vniuocum. 715.p
Vniuerſale ſimpliciter nō poteſt eſſe verum genus

nus ad illas quinque vulgatas ſpecies. 715.f
Vniuerſale quomodo ſeipſum denominet. 7.1.f
Accidentarij prædicati nomine, quod intelligendum ſit in materia vniuerſalibus. 719.p
Vniuerſalis quinque vulgatæ ſpecies ſunt infimæ, nec diſcrimen prædicandi de pluribus differentibus ſpecie & differentibus numero vniuerſalia diſtinguit. 719.m & f
Vniuoca & incomplexa quo pacto ponantur in prædicamentis. 366.& 367
Vniuocatio & incomplexio eſt neceſſaria, vt aliquid per ſe ponatur in prædicamẽtis. 366.m
Vniuocatio, quæ in prædicamentis requiritur, qualis eſſe debeat. 367.m
Vniuocum ſemper contrahi vel per ſe, vel per differentias conſtitutiuas ſuorum particularium, non eſt neceſſe. 643.m.& 644

Vnitas & Vnum.

Vnitas, quæ eſt principium numeri, ad principium materiale reuocatur. 34.p
Vnitas numerica agentis, materiæ, ac temporis non ſufficit ad hoc, vt effectus ſit determinare hoc indiuiduum, contra aliquos ita ſentiẽtes. 155.p
Vnitas numerica actionis non eſt cauſſa adæquata, cur producatur hic numero effectus. 156.p
Vnione Verbi diuini cum natura humana non eſt factum, vt reſultaret noua aliqua prima ſubſtantia, neque noua perſona: & quidnam reſultauerit. 441.f
Vnio, ſi facta eſſet primo in natura diuina reſultaſſet hic homo, &c. 442.p
Vnio qualitatum, quæ intenduntur & remittũtur, vnde cauſſetur. 465.f.& 469.m
Vnitas tranſcendens quid ſit. 500.f
Vnitas numeralis duplex eſt, & in quo differant & conueniant. 500.f.& 501.p.& m
Vnitas, quæ eſt principium numeri prædicamẽtalis, an ſit quid poſitiuum. 502.p
Explicatur D. Thom. cùm dixit, vnum numerale addere aliquid poſitiuum ſupra res. 502. f. & 503.p
Vnitas numeralis quid ſit, & in quo differat à tranſcendentali. 503.p
Inter vnitates prædicamentorum non datur ordo extra intellectum. 504.m
Vnitas in qualitate & quantitate quomodo ſit fundamentum ſimilitudinis & æqualitatis. 505.m
Vnitas rerum vniuerſalium non eſt ſimpliciter numeralis, nec purè formalis. 635.f
Vnitas rerum vniuerſalium qualis eſſe debeat. pag. 636.p.& m
Vnitas rerum vniuerſalium propria dicitur vnitas præciſionis, & ad numeralem vnitatẽ reuocanda eſt. 637.p.& m
Vnitas formalis cur potiùs expreſſa ſit in definitione vniuerſalis, quàm vnitas præciſionis. 627.f
Vnitas formalis non per ſeipſa, ſed per vnitatem præciſionis adiunctam cõuenit rebus vniuerſalibus, vt naturæ ordine ſui contractionẽ ac multiplicationem antecedunt. 643.p.& m
Vnitas præciſionis neque in primo, neque in ſecundo modo per ſe conuenit naturis cõmunibus. 665
Vnio & actio in cauſſis indiſtantibus non differũnt. 685.f
Vnum fieri ex alio præcedente, duobus modis contingit. 20.f.& 21.p
Vnum cõtrarium fit ex alio, & qua ratione. 21.p
Ariſtoteles cur vnum dixerit tranſlatiuè vocari elementum, cùm tamen ſi reſpectu numeri conſideretur, non ita ſit. 186.f
Vna numero quæ dicantur propria, & vnde ſumatur principalis ratio vnitatis numericæ. 229.p
Explicatur Ariſtoteles, cùm dixit ca. 4. huius libri, quædam poſſe eſſe, quæ quantitate, non qualitate ſint vnum. 226.p.& m
Ariſtoteles cur prius vnum diſtinguat hoc ipſo libro, quàm ens. 260.m
Vnius duplex eſt genus. 260.f
Vnius per accidens duo ſunt præcipua genera ex mente Ariſtotelis, quamuis tertium addi poſſit. 261.p.& 252.f
Vnum per ſe multis modis dicitur 262.m.& ſeq.
Vnum quid ſit in 1.2.3.4.& quinto modo. ibid.
Quę ſint vnum re & ratione: vbi & reiicitur expoſitio Alenſis. 266.m.& 267.p
Vnius per ſe genera omnia reuocantur ad vnũ. quæve ad hoc genus reducantur ſecundario. pag. 67.p.& m
Vnius proprietas eſt, eſſe principium numeri, & quo pacto intelligendum ſit. 268.m
Vnum eſſe principium cognoſcibilium, quo pacto intelligendum. 269.m
Vnius per ſe alia diuiſio: vbi reiicitur Alberti expoſitio. 270.m
Vnum eſſe indiuiſum, quot modis dicatur, & quod in explicandis iſtis modis Ariſtoteles mancus nõn fuerit. 270.p.& f
Vnum numero, ſpecie, genere, & analogia quæ ſint apud Ariſtotelem. 270.& ſeq.
Vnum reuocari ad aliud, quid ſit. 369.p.& 375
Vnũ per ſe quomodo poſſit fieri ex duob. 504.f
Vnum frequenter vſurpatur pro primo. 498.f

FINIS.

LAVS DEO.

196.81
F 733
24277
FONSECA, PETRUS, S. J.
AUTHOR
In Libros Metaphysicorum
TITLE
Aristotelis Vol. 2

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	STORAGE - CBPL	

24277